LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

TEISMŲ PRAKTIKA

BIULETENIS

Nr. 64

2025 m.
liepa–gruodis

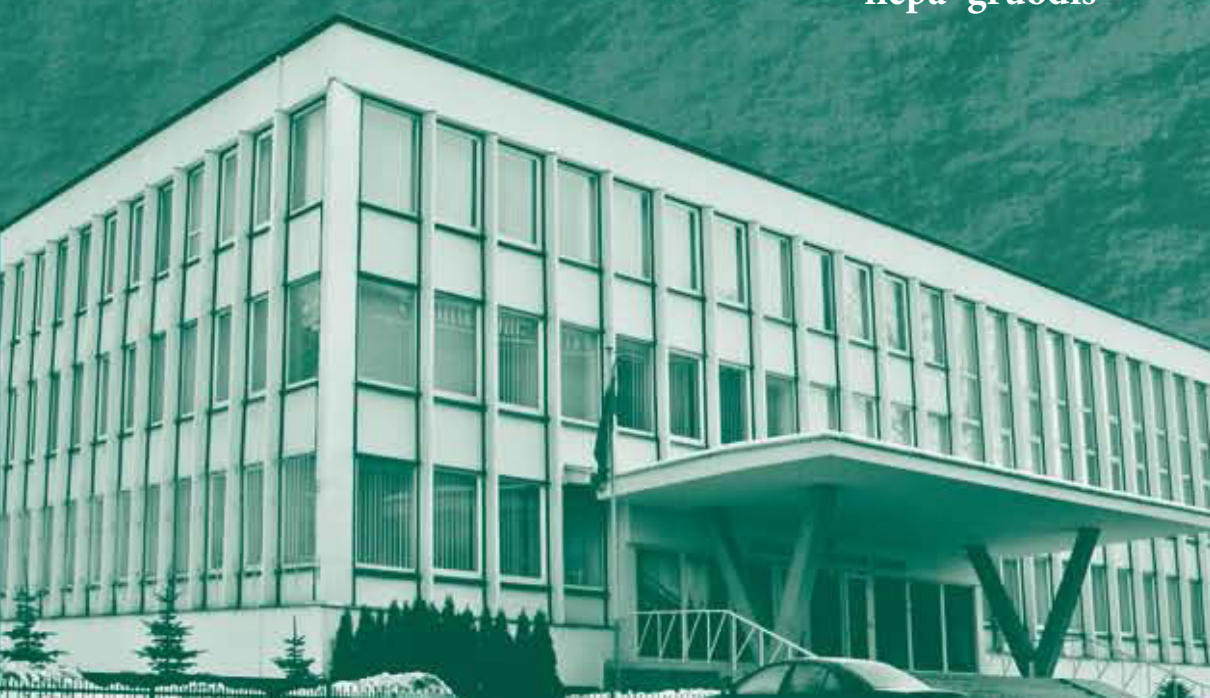

REDAKCINĖ KOLEGIJA:

Gabrielė Juodkaitė-Granskienė
Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus pirmininkė

Virgilijus Grabinskas
Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyiaus teisėjas, l. e. Civilinių bylų skyriaus pirmininko pareigas

Edita Kisielienė
Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Teisės tyrimų grupės vyriausioji patarėja

Mykolas Kirkutis
Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Teisės tyrimų grupės vyriausiasis patarėjas

Justina Klimčiauskienė
Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Teisės tyrimų grupės vyresnioji patarėja

© Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, 2026

TEISMŲ PRAKTIKA

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenis

Nr. 64 *Vilnius, 2026* *XXXII metai*

TURINYS

1. LIETUVOS AUKŠČIAUSIOJO TEISMO CIVILINIŲ BYLŲ SKYRIAUS IŠPLĖSTINĖS SEPTYNIŲ TEISĖJŲ IR TRIJŲ TEISĖJŲ KOLEGIJŲ NUTARTYS

CIVILINĖ TEISĖ

Asmenys

1.1. Dėl CK 2.70 straipsnio 5 dalyje įtvirtinto termino (ne)atnaujinimo ir galimybės panaikinti Juridinių asmenų registro tvarkytojo sprendimą likviduoti juridinį asmenį, konstatavus atliktos procedūros prieštaravimą šio straipsnio paskirčiai 9

1.2. Dėl daugiabučio namo savininkų bendrijos laikinojo pirmininko įgaliojimų termino ir teisės šaukti bendrijos narių visuotinį susirinkimą ir (ar) organizuoti balsavimą raštu 23

Šeimos teisė

1.3. Dėl asmeninės ir bendrosios ūkininko ūkio veikloje dalyvaujančių sutuoktinių nuosavybės 46

Daiktinė teisė

1.4. Dėl bendraturčių bendrosios dalinės nuosavybės teisės įgyvendinimo disponuojant bendrose banko sąskaitose esančiomis lėšomis 65

1.5. Dėl naujai suformuotoje mažaaukščių gyvenamųjų namų teritorijoje esančių sklypų savininkų pareigos apmokėti sklypams pagal paskirtį naudoti būtinos inžinerinės infrastruktūros sukūrimo ir išlaikymo išlaidas 89

Paveldėjimo teisė

1.6. Dėl prievolės atlyginti neturtinę žalą paveldėjimo ir atsakovo procesinių teisių perėmimo 105

Civilinė atsakomybė

1.7. Dėl valstybės atsakomybės už policijos pareigūnų neteisėtus veiksmus įvykio vietoje 118

1.8. Dėl solidariųjų skolininkų tarpusavio reikalavimų, kai visą draudimo išmoką, sumokėtą tretiesiems asmenims, padengia vienas iš solidariųjų bendraskolių....133
1.9. Dėl paciento sutuoktinio teisės į neturtinės žalos atlyginimą....151
1.10. Dėl nuostolių apskaičiavimo būdų esant ikisutartinei civilinei atsakomybei....170

Sandoriai

1.11. Dėl sandorio (ne)pripažinimo niekiniu ir negaliojančiu dėl prieštaravimo Lietuvos Respublikoje įgyvendinamoms tarptautinėms sankcijoms....184

FIZINIŲ ASMENŲ BANKROTAS

1.12. Dėl fizinio asmens bankroto bylos nutraukimo Fizinių asmenų bankroto įstatymo 10 straipsnio 1 dalies 2 ir 3 punktų pagrindais ir šių pagrindų tarpusavio santykio aiškinimo ir taikymo....200

PATENTAI

1.13. Dėl išradimo atitikties patentabilumo reikalavimams vertinimo, kai patento apibrėžtis yra daugiapunktė, sudaryta iš nepriklausomų apibrėžties punktų, kurių kiekvienas apibūdina vieną išradimų grupės išradimą....216

VARTOTOJŲ TEISIŲ GYNIMAS

1.14. Dėl vartojimo ginčus nagrinėjančios institucijos sprendimo teisinės galios ir Vartotojų teisių apsaugos įstatymo 28 straipsnio 1 dalyje įtvirtinto 30 dienų termino rūšies, šio termino pasibaigimo teisinių padarinių bei santykio su CK 1.125 straipsnio 9 dalyje įtvirtintu 3 metų ieškinio senaties terminu....231

VIEŠIEJI PIRKIMAI

1.15. Dėl viešojo pirkimo, vykdomo konkurencinio dialogo būdu, ypatumų....243
1.16. Dėl perkančiosios organizacijos pareigos užtikrinti konkurenciją ir nediskriminuoti tiekėjų, nustatant ekonominio naudingumo vertinimo kriterijus ir jų lyginamąjį svorį....280

CIVILINIS PROCESAS

1.17. Dėl bylinėjimosi išlaidų paskirstymo, kai tarpiniu procesiniu sprendimu apeliacine tvarka išsprendžiamas laikinųjų apsaugos priemonių (ne)taikymo pagrįstumo ir (ar) teisėtumo klausimas, o byla jau yra išnagrinėta iš esmės pirmosios instancijos teisme ir dėl šio teismo sprendimo yra paduotas apeliacinis skundas, aiškinimo ir taikymo....309
1.18. Dėl priteistino išlaidų advokato pagalbai atlyginimo dydžio bylose pagal keleivių teises perėmusios bendrovės ieškinius dėl kompensacijos už sutrikdytą skrydį....320

VYKDYMO PROCESAS

1.19. Dėl teismo sprendimo, įpareigojančio visuomenės informavimo (interneto žiniasklaidos) priemonę paneigti paskleistus tikrovės neatitinkančius ir juridinio asmens dalykinę reputaciją pažeidžiančius duomenis, tinkamo įvykdymo 332

2. LIETUVOS AUKŠČIAUSIOJO TEISMO BAUDŽIAMŲJŲ BYLŲ SKYRIAUS PLENARINĖS SESIJOS, IŠPLĖSTINIŲ SEPTYNIŲ TEISĖJŲ IR TRIJŲ TEISĖJŲ KOLEGIJŲ NUTARTYS

BAUDŽIAMOJI TEISĖ

2.1. Būtinoji gintis (BK 28 straipsnis). Profesinių pareigų vykdymas (BK 30 straipsnis) 348
2.2. Atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą (BK 40 straipsnis) 366
2.3. Neatsargus gyvybės atėmimas (BK 132 straipsnis) 380
2.4. Neatsargus gyvybės atėmimas (BK 132 straipsnis). Darbuotojų saugos ir sveikatos reikalavimų pažeidimas (BK 176 straipsnis) 390
2.5. Nesunkus sveikatos sutrikdymas dėl neatsargumo (BK 139 straipsnis) 408
2.6. Fizinio skausmo sukėlimas ar nežymus sveikatos sutrikdymas (BK 140 straipsnis) 417
2.7. Šmeižimas (BK 154 straipsnis) 427
2.8. Vaiko įtraukimas girtauti (BK 161 straipsnis) 449
2.9. Neteisėtas informacijos apie asmens privatų gyvenimą atskleidimas ar panaudojimas (BK 168 straipsnis) 472
2.10. Turto pasisavinimas (BK 183 straipsnis). Piktnaudžiavimas (BK 228 straipsnis) 484
2.11. Kontrabanda (BK 199 straipsnis). Muitinės apgaulė (BK 199[1] straipsnis) 502
2.12. Mokesčių nesumokėjimas (BK 219 straipsnis) 515
2.13. Piktnaudžiavimas (BK 228 straipsnis) 531
2.14. Piktnaudžiavimas (BK 228 straipsnis) 571
2.15. Neteisėtas disponavimas šaunamaisiais ginklais, šaudmenimis, sprogmenimis ar sprogstamosiomis medžiagomis (BK 253 straipsnis) 597
2.16. Neteisėtas disponavimas narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis turint tikslą jas platinti arba neteisėtas disponavimas labai dideliu narkotinių ar psichotropinių medžiagų kiekiu (BK 260 straipsnis) 604
2.17. Šaukimo į privalomąją karo tarnybą vengimas (BK 314 straipsnis) 618

BAUDŽIAMOJO PROCESO TEISĖ

2.18. Įrodymai (BPK 20 straipsnis). Specialistas (BPK 89 straipsnis) 626
2.19. Liudijimo ypatumai (BPK 82 straipsnis). Tiesioginis ir žodinis

nagrinėjimas teisme (BPK 242 straipsnis)..... 643

2.20. Civilinis ieškinys baudžiamajame procese (BPK 109 straipsnis). Civilinio ieškinio nagrinėjimas (BPK 113 straipsnis). Civilinio ieškinio išsprendimas (BPK 115 straipsnis)..... 652
2.21. Civilinis atsakovas (BPK 111 straipsnis). Civilinio ieškinio išsprendimas (BPK 115 straipsnis)..... 668
2.22. Civilinio ieškinio nagrinėjimas (BPK 113 straipsnis). Civilinio ieškinio išsprendimas (BPK 115 straipsnis)..... 748
2.23. Civilinio ieškinio išsprendimas (BPK 115 straipsnis)..... 759
2.24. Kaltinamojo akto turinys (BPK 219 straipsnis)..... 804

ADMINISTRACINĖ ATSAKOMYBĖ

2.25. Kontrabanda (ANK 208 straipsnis). Tarptautinių sankcijų arba Lietuvos Respublikos įstatymuose nustatytų ribojamųjų priemonių pažeidimas (ANK 515 straipsnis)..... 815
2.26. Transporto priemonių dalyvavimo viešajame eisme reikalavimų pažeidimas (ANK 415 straipsnis)..... 826
2.27. Transporto priemonės vairavimas neturint teisės vairuoti, vairavimas, kai vairuojančiam asmeniui atimta ar sustabdyta teisė vairuoti transporto priemones, arba transporto priemonės perdavimas tokiam asmeniui vairuoti, vairavimas nepasitikrinus sveikatos nustatytu periodiškumu, nesilaikant vairuotojui taikomų apribojimų ar pasibaigus vairuotojo pažymėjimo galiojimo laikui (ANK 424 straipsnis)..... 835
2.28. Transporto priemonės vairavimas neturint teisės vairuoti, vairavimas, kai vairuojančiam asmeniui atimta ar sustabdyta teisė vairuoti transporto priemones, arba transporto priemonės perdavimas tokiam asmeniui vairuoti, vairavimas nepasitikrinus sveikatos nustatytu periodiškumu, nesilaikant vairuotojui taikomų apribojimų ar pasibaigus vairuotojo pažymėjimo galiojimo laikui (ANK 424 straipsnis)..... 844
2.29. Tarptautinių sankcijų arba Lietuvos Respublikos įstatymuose nustatytų ribojamųjų priemonių pažeidimas (ANK 515 straipsnis)..... 850
2.30. Administracinių nusižengimų bylų nagrinėjimo teisme išlaidų atlyginimas (ANK 666 straipsnis)..... 858

3. LIETUVOS AUKŠČIAUSIOJO TEISMO TEISMŲ PRAKTIKOS APŽVALGA

3.1. Apylinkių teismų praktikos dėl atsisakymų išduoti teismo įsakymus apžvalga

ĮVADAS..... 867
1. TEISMO ĮSAKYMO PROCESO PASKIRTIS IR TIKSLAI 868
2. PAREIŠKIMŲ DĖL TEISMO ĮSAKYMO IŠDAVIMO LEISTINUMO REIKALAVIMŲ TAIKYMAS..... 870

3.1. Žyminio mokesčio instituto taikymo probleminiai aspektai teismo įsakymo procedūroje ... 877
3.1.1. Dėl sumokėto per didelio žyminio mokesčio ir per didelių bylinėjimosi išlaidų advokato ar advokato padėjėjo pagalbai apmokėti ... 878
3.1.2. *Dėl nesumokėto ar tik iš dalies sumokėto žyminio mokesčio* ... 880
3.1.3. Dėl atvejų, kai žyminį mokestį sumoka kitas asmuo (ne kreditorius) ... 882
3.2. Dėl įrodymų (ne)pridėjimo prie pareiškimo išduoti teismo įsakymą ir draudimo tikrinti reikalavimo pagrįstumą ... 883
3.3. Su atstovavimu susiję klausimai ... 884
4. DĖL ATSISAKYMO IŠDUOTI TEISMO ĮSAKYMĄ VARTOJIMO TEISINIUOSE SANTYKIUOSE ... 885
5. DĖL ATSISAKYMO IŠDUOTI TEISMO ĮSAKYMUS REIKALAVIMO TEISIŲ PERLEIDIMO ATVEJAIS ... 886
6. DĖL ATSISAKYMO IŠDUOTI TEISMO ĮSAKYMĄ, KAI REIKALAVIMAS GRINDŽIAMAS VEKSELIU ... 888
IŠVADOS ... 889

4. EUROPOS ŽMOGAUS TEISIŲ TEISMO SPRENDIMŲ SANTRAUKOS

4.1. Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 6 straipsnio taikytinumo kriterijai bylose, susijusiose su teisėjų atranka, paskyrimu ir karjera ... 892
4.1.1. 2012 m. spalio 9 d. sprendimas byloje *Zhidzheva-Trendafilova prieš Bulgariją,* peticijos Nr. 12628/09 ... 897
4.1.2. 2015 m. rugsėjo 15 d. sprendimas byloje *Tsanova-Gecheva prieš Bulgariją*, peticijos Nr. 43800/12 ... 901
4.1.3. 2011 m. liepos 26 d. sprendimas byloje *Juričić prieš Kroatiją,* peticijos Nr. 58222/09 ... 903
4.1.4. 2021 m. kovo 9 d. sprendimas byloje *Bilgen prieš Turkiją,* peticijos Nr. 1571/07 ... 906
4.1.5. 2022 m. kovo 15 d. Didžiosios kolegijos sprendimas byloje *Grzęda prieš Lenkiją*, peticijos Nr. 43572/18 ... 910
4.1.6. 2022 m. balandžio 7 d. sprendimas byloje *Gloveli prieš Sakartvelą,* peticijos Nr. 18952/18 ... 915
4.1.7. 2023 m. birželio 20 d. sprendimas byloje *Oktay Alkan prieš Turkiją*, peticijos Nr. 24492/21 ... 920
4.1.8. 2024 m. sausio 16 d. nutarimas dėl peticijos nepriimtinumo byloje *Stylianidis prieš Kiprą*, peticijos Nr. 24269/18 ... 927
4.1.9. 2025 m. spalio 7 d. sprendimas byloje *Misiūnas prieš Lietuvą,* peticijos Nr. 38687/22 ... 929

LIETUVOS AUKŠČIAUSIOJO TEISMO
NUTARTYS

1. LIETUVOS AUKŠČIAUSIOJO TEISMO CIVILINIŲ BYLŲ SKYRIAUS IŠPLĖSTINIŲ SEPTYNIŲ TEISĖJŲ IR TRIJŲ TEISĖJŲ KOLEGIJŲ NUTARTYS

CIVILINĖ TEISĖ

Asmenys

1.1. Dėl CK 2.70 straipsnio 5 dalyje įtvirtinto termino (ne)atnaujinimo ir galimybės panaikinti Juridinių asmenų registro tvarkytojo sprendimą likviduoti juridinį asmenį, konstatavus atliktos procedūros prieštaravimą šio straipsnio paskirčiai

Suinteresuotas asmuo turi teisę per vienerius metus kreiptis į teismą supaprastinto proceso tvarka, prašydamas atšaukti sprendimą inicijuoti likvidavimo procedūrą, tačiau, praleidus šį terminą ir jau esant priimtam Juridinių asmenų registro tvarkytojo sprendimui likviduoti juridinį asmenį, vienerių metų terminas nebegali būti atnaujinamas, o paties sprendimo inicijuoti juridinio asmens likvidavimą ginčijimas vertintinas kaip nesukeliantis materialiųjų teisinių padarinių.

Viena vertus, kol dar nėra priimtas sprendimas likviduoti juridinį asmenį, besikreipiantis į teismą asmuo yra suinteresuotas likvidavimo inicijavimo etapo atšaukimu ir gali reikšti tokį reikalavimą supaprastinto proceso tvarka, o toks reikalavimas, kai jis būna patenkintas, sukelia juridiniam asmeniui tiesiogines materialines pasekmes – juridinio asmens statuso „inicijuotas likvidavimas“ atšaukimą. Kita vertus, vėlesniame likvidavimo etape pareiškęs reikalavimą panaikinti sprendimą likviduoti juridinį asmenį, suinteresuotas asmuo iš esmės įrodinėja, kad pagrindo likviduoti juridinį asmenį apskritai nėra (CK 2.70 straipsnio 3 ir 7 dalis), taigi šiuo atveju ginčija visos likvidavimo procedūros teisėtumą. Patenkinus reikalavimą dėl sprendimo likviduoti juridinį asmenį panaikinimo (pripažinus visą likvidavimo procedūrą buvus neteisėta) atkuriamas veikiančio juridinio asmens statusas, todėl papildomi prašymai atnaujinti vienerių metų terminą kreiptis į teismą su prašymu dėl juridinio asmens statuso „inicijuojamas likvidavimas“ atšaukimo bei atšaukti sprendimą inicijuoti juridinio asmens likvidavimą šiame kontekste yra pertekliniai ir nesukeliantys materialiųjų teisinių pasekmių.

Likvidavimo procedūra Juridinių asmenų registro tvarkytojo iniciatyva iš kitų juridinio asmens likvidavimo būdų išsiskiria tuo, kad registro tvarkytojui suteikta teisė vienašališkai priimti sprendimus dėl likvidavimo (CK 2.106 straipsnio 4 punktas), todėl ji turėtų būti vertinama kaip administracinio pobūdžio procedūra, kurios teisėtumui užtikrinti būtina teisminė priežiūra, galinti garantuoti visų suinteresuotų asmenų teisių apsaugą. Taip pat svarbi aplinkybė sprendžiant dėl sprendimo likviduoti juridinį asmenį Juridinių asmenų registro tvarkytojo iniciatyva teisėtumo yra ta, kad nors CK 2.70 straipsnio 2 dalyje reglamentuota juridinio asmens informavimo apie numanomą inicijuoti likvidavimo procesą tvarka, dėl skirtingų priežasčių tikrosios faktinės aplinkybės dėl juridinio asmens veiklos gali paaiškėti ir vėliau, t. y. registro tvarkytojui

priėmus formaliai teisėtą sprendimą dėl likvidavimo. Todėl, kilus ginčui dėl juridinio asmens likvidavimo teisėtumo, teismas turi teisę ir pareigą įvertinti visas susiklosčiusias aplinkybes ir nuspręsti, kad net ir tais atvejais, kai Juridinių asmenų registro tvarkytojas neatliko neteisėtų veiksmų, tačiau juridinio asmens likvidavimo procedūra iš esmės neatitiko CK 2.70 straipsnio paskirties ir tikslo, ši procedūra yra neteisėta, ir atitinkamai panaikinti Juridinių asmenų registro tvarkytojo sprendimą likviduoti juridinį asmenį.

Civilinė byla Nr. e3K-3-132-1120/2025
Teisminio proceso Nr. 2-68-3-08593-2024-2
Procesinio sprendimo kategorija 2.2.2.8.2
(S)

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

N U T A R T I S
LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2025 m. spalio 14 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Virgilijaus Grabinsko (kolegijos pirmininkas), Andžej Maciejevski ir Agnės Tikniūtės (pranešėja),

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal **atsakovės valstybės įmonės Registrų centro** kasacinį skundą dėl Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. kovo 17 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovo A. Š. ieškinį atsakovei valstybės įmonei Registrų centrui dėl sprendimo likviduoti juridinį asmenį panaikinimo, praleisto termino kreiptis į teismą su prašymu atšaukti inicijuotą juridinio asmens likvidavimą atnaujinimo ir sprendimo inicijuoti juridinio asmens likvidavimą panaikinimo.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė :

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – ir CK) 2.70 straipsnio 5 dalyje nustatyto termino (ne)atnaujinimo ir VĮ Registrų centro (toliau – ir Juridinių asmenų registro tvarkytojas) sprendimo likviduoti juridinį asmenį panaikinimo, konstatavus atliktos procedūros prieštaravimą CK 2.70 straipsnio paskirčiai, aiškinimo ir taikymo.
2. Ieškovas prašė panaikinti atsakovės VĮ Registrų centro 2023 m. liepos 17 d. sprendimą likviduoti visuomeninę organizaciją medžiotojų klubą „Pušynė“ (to-

liau – ir Medžiotojų klubas), atnaujinti vienerių metų terminą kreiptis į teismą dėl Medžiotojų klubo statuso „inicijuojamas likvidavimas“ atšaukimo ir atšaukti Juridinių asmenų registro tvarkytojo 2022 m. liepos 11 d. sprendimą inicijuoti Medžiotojų klubo likvidavimą, priteisti patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimą.

3. Ieškovas nurodė, kad Medžiotojų klubas buvo įsteigtas 2002 m. kovo 28 d., o 2002 m. balandžio 15 d. A. A. Ž. buvo įregistruotas kaip Medžiotojų klubo pirmininkas, tačiau faktinis klubo vadovas buvo V. M. Nors Medžiotojų klubas per visą savo veikimo laikotarpį atsakovei nė karto nebuvo teikęs finansinės atskaitomybės dokumentų, tačiau 2021–2023 m. buvo pildyti medžioklės lapai, 2021–2024 m. pildytos medžiojamųjų gyvūnų išteklių panaudojimo ataskaitos, 2021–2024 m. teikti prašymai – pasiūlymai dėl medžioklės limitų, 2021–2023 m. teiktos mokesčio už medžiojamųjų gyvūnų išteklių naudojimą deklaracijos bei apmokėjimą pagrindžiantys dokumentai rodo, kad Medžiotojų klubas faktiškai veiklą vykdė. Be to, Medžiotojų klubas turėjo ir veikiančią banko sąskaitą, planavo pateikti prašymą – pasiūlymą dėl 2024–2025 m. sezono medžioklės limitų.
4. 2022 m. kovo 31 d. Medžiotojų klubo pirmininkas A. A. Ž., kuris, nors ir medžiodavo, tačiau faktiškai valdant klubą dėl savo senyvo amžiaus nedalyvavo, gavo atsakovės pranešimą apie numatomą inicijuoti juridinio asmens likvidavimą. Pranešime buvo nurodyta, kad Medžiotojų klubas atsakovei nustatyta tvarka nepateikė finansinių ataskaitų rinkinių ir per penkerius metus neatnaujino savo duomenų registre, dėl to yra pagrindas manyti, kad juridinis asmuo veiklos nevykdo. Medžiotojų klubo pirmininkas apie gautą pranešimą faktinio vadovo neinformavo, pats jokių veiksmų nesiėmė, todėl 2022 m. liepos 11 d. buvo inicijuotas Medžiotojų klubo likvidavimas, o 2023 m. liepos 17 d. priimtas sprendimas faktiškai veikiantį Medžiotojų klubą likviduoti.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

5. Vilniaus miesto apylinkės teismas 2024 m. lapkričio 14 d. sprendimu ieškinį tenkino iš dalies – panaikino Juridinių asmenų registro tvarkytojo 2023 m. liepos 17 d. sprendimą likviduoti Medžiotojų klubą, atnaujino terminą prašymui atšaukti inicijuotą juridinio asmens likvidavimą pateikti, atšaukė Juridinių asmenų registro tvarkytojo 2022 m. liepos 11 d. inicijuotą Medžiotojų klubo likvidavimą, netenkino ieškinio dalies dėl bylinėjimosi išlaidų atlyginimo iš atsakovės priteisimo.
6. Teismas nurodė, kad, vertinant Medžiotojų klubo likvidavimo inicijavimo ir likvidavimo procedūros teisėtumą pagal teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principus, yra aktualios kelios faktinės aplinkybės. Pirma, Medžiotojų klubas nuo pat savo įkūrimo 2002 m. pradžios neteikė Juridinių asmenų registro tvarkytojui nei finansinės atskaitomybės duomenų, nei atnaujino kokius nors duomenis. Antra, Medžiotojų klubas nėra komercinę veiklą vykdantis asmuo, turintis profesionalų vadovą ar finansinę apskaitą tvarkantį profesionalą, kuris išmanytų įstatymus, įskaitant pareigą teikti finansinius duomenis Juridinių asmenų registro tvarkytojui ir šiuos duomenis atnaujinti. Trečia, Medžiotojų klubo finansinių duomenų nepateikimas ir (ar) pakeistų duomenų neišviešinimas nesukelia tretiesiems

asmenims (pavyzdžiui, kreditoriams, valstybės mokesčių administratoriams) neigiamų teisinių pasekmių. Ketvirta, Medžiotojų klubas aktyviai vykdė veiklą, kuriai jis buvo įsteigtas prieš daugiau nei dvidešimt metų: medžiojo gyvūnus jam priskirtuose medžioklės plotuose, vykdė Lietuvos Respublikos medžioklės įstatyme priskirtas pareigas, įskaitant pareigas teikti Valstybinei mokesčių inspekcijai prie Finansų ministerijos mokesčio už medžiojamųjų gyvūnų išteklių naudojimą deklaracijas ir mokėti šį mokestį.

7. Teismo vertinimu, Medžiotojų klubo likvidavimo inicijavimas bei atitinkamai likvidavimas Juridinių asmenų registro tvarkytojo iniciatyva tuo pagrindu, kad jis daugiau nei dvylika mėnesių neteikė finansinės atskaitomybės dokumentų, nors jie nebuvo teikiami nuo pat Medžiotojų klubo įregistravimo pradžios, nelaikytinas atitinkančiu teisingumo kriterijų, nes Medžiotojų klubo narys, dalyvaudamas šio klubo veikloje, klubui nuo įsteigimo neteikiant Juridinių asmenų registro tvarkytojui finansinės atskaitomybės dokumentų, įgijo lūkestį, kad toks juridinio asmens likvidavimo pagrindas ir toliau nebus taikomas. Atsakovė tokiu būdu iš esmės atliko veiksmus, kurie tik formaliai laikytini atitinkančiais Juridinių asmenų registro tvarkytojo funkcijas, tačiau negali būti vertinami kaip teisingi ir atitinkantys teisėtumo reikalavimus. Medžiotojų klubo likvidavimo inicijavimas bei atitinkamai likvidavimas tuo pagrindu, kad jis daugiau nei penkerius metus neatnaujino savo duomenų Juridinių asmenų registre ir dėl to yra pagrindas manyti, kad jis nevykdo jokios veiklos, taip pat nelaikytinas atitinkančiu teisingumo kriterijų, nes iš byloje esančių duomenų matyti, kad Medžiotojų klubas visuomenei naudingą veiklą vykdė visą laikotarpį nepertraukiamai nuo savo įsteigimo, mokėjo mokesčius valstybei.
8. Teismas, įvertinęs aplinkybę, kad mažai tikėtina, jog, likvidavus Medžiotojų klubą, jo valdomi medžioklės plotai galės būti grąžinti įsteigtam naujam medžiotojų klubui, būreliui ar asociacijai, vienijančiam tuos pačius medžiotojų klubo narius, konstatavo, kad Medžiotojų klubo likvidavimas iš esmės reikštų šio klubo narių daugiau nei dvidešimt metų turimo laisvalaikio užsiėmimo – medžioklės – negrįžtamą praradimą ir praradimą teisėto intereso medžioti, todėl pripažino juridinio asmens likvidavimą neteisėtu.
9. Teismas, spręsdamas dėl pagrindo atnaujinti praleistą vienerių metų terminą egzistavimo, atsižvelgė į tokias faktines aplinkybes: 1) visi Medžiotojų klubo dokumentai (tiek vidiniai, tiek teikiami valstybės institucijoms) buvo parengti faktinio vadovo V. M.; 2) 2024 m. kovo mėnesį faktiniam vadovui bandžius pateikti deklaraciją ir to nepavykus padaryti, per nepilną dviejų mėnesių laikotarpį buvo kreiptasi į teismą dėl termino atnaujinimo; 3) viešame registre kaip vadovas įregistruotas A. A. Ž., kuris gimęs (duomenys neskelbtini), dar 2011 m. buvo atleistas nuo kasmetinio nario mokesčio ir valdant Medžiotojų klubą nedalyvavo; 4) ieškovas neneigia, kad viešame registre kaip vadovas įregistruotas A. A. Ž. gavo iš Juridinių asmenų registro tvarkytojo pranešimą apie numatomą inicijuoti klubo likvidavimą, tačiau apie šį pranešimą nei vieno kito klubo nario ar valdymo organo neinformavo; 5) Medžiotojų klubas yra realiai veikiantis ir visuomenei bei valstybei naudingą veiklą vykdantis juridinis asmuo.

10. Teismas, įvertinęs byloje susiklosčiusias aplinkybes, konstatavo, kad faktinis Medžiotojų klubo vadovas apie praleistą terminą sužinojo tik 2024 m. kovo mėnesį, o per itin trumpą terminą šio klubo nariai ėmėsi veiksmų, siekdami jį atnaujinti, todėl toks Medžiotojų klubo narių elgesys atitinka sąžiningo ir rūpestingo asmens, dedančio pastangas kuo greičiau likviduoti įstatyme įtvirtinto praleisto termino sukeltas pasekmes, elgesio standartą. Įvertinęs viešame registre kaip vadovo įregistruoto A. A. Ž. elgesį, atsižvelgiant į jo senyvą amžių, ilgą nedalyvavimą valdant klubą, teismas konstatavo, kad jis negali būti vertinamas kaip nesąžiningas ir pakankamas neigiamoms pasekmėms sąžiningų Medžiotojų klubo narių atžvilgiu kilti. Teismas taip pat pažymėjo, kad visuomeniniais pagrindais veikiančiam juridiniam asmeniui negali būti sudaromos kliūtys toliau veikti vien dėl įstatyme įtvirtinto termino praleidimo. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, nusprendė, kad aplinkybės, dėl kurių buvo praleistas CK 2.70 straipsnio 5 dalyje nustatytas terminas juridinio asmens likvidavimui atšaukti, pripažintinos svarbiomis, ir, atnaujinęs praleistą terminą bei atsižvelgdamas į tai, kad ieškovas pateikė rašytinius įrodymus, patvirtinančius, jog buvo pašalinti CK 2.70 straipsnio 1 dalies 1 ir 4 punkte įtvirtinti juridinio asmens likvidavimo inicijavimo pagrindai, atšaukė Juridinių asmenų registro tvarkytojo 2022 m. liepos 11 d. inicijuotą Medžiotojų klubo likvidavimą.
11. Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, išnagrinėjusi bylą pagal atsakovės apeliacinį skundą, 2025 m. kovo 17 d. nutartimi Vilniaus miesto apylinkės teismo 2024 m. lapkričio 14 d. sprendimą paliko nepakeistą.
12. Kolegija nurodė, kad byloje nėra ginčo dėl to, jog Medžiotojų klubas nuo jo įsteigimo momento Juridinių asmenų registro tvarkytojui neteikė CK 2.66 straipsnio 4 dalyje nurodytų dokumentų, taip pat nėra ginčo dėl to, kad Medžiotojų klubas penkerius metus neatnaujino savo duomenų apie pasikeitusį faktinį vadovą bei pasikeitusį adresą korespondencijai. Atsižvelgiant į tai, Juridinių asmenų registro tvarkytojas turėjo formalų pagrindą parengti pranešimą apie numatomą inicijuoti juridinio asmens likvidavimą ir atlikti kitus CK 2.70 straipsnyje nustatytus veiksmus, tačiau CK 2.70 straipsnio paskirtis ir tikslas yra išregistruoti faktiškai jokios veiklos ilgą laiką nevykdančius juridinius asmenis, ši norma nėra skirta tam, kad ja būtų nubaudžiami nepertraukiamai gyvuojantys ir realią veiklą vykdantys juridiniai asmenys vien už reikalingų dokumentų ar duomenų nepateikimą laiku Juridinių asmenų registro tvarkytojui.
13. Kolegija konstatavo, kad nors ir nėra pateisinama, jog Medžiotojų klubas nuo pat įsteigimo momento teisės aktų nustatyta tvarka Juridinių asmenų registro tvarkytojui neteikė reikalingų dokumentų ir neatnaujino duomenų, o Medžiotojų klubo likvidavimo Juridinių asmenų registro tvarkytojo iniciatyva procedūra buvo pagrįsta, įvertinus faktines aplinkybes apie vykdomą Medžiotojų klubo veiklą, toks išimtinai formalus CK 2.70 straipsnio taikymas, t. y. gyvybingo, nuo įsteigimo momento realiai veiklą vykdančio juridinio asmens likvidavimas ir išregistravimas iš Juridinių asmenų registro, paneigtų nurodytos normos tikslą ir prieštarautų jos paskirčiai, pažeistų teisingumo ir sąžiningumo principus.
14. Kolegija iš esmės pritarė pirmosios instancijos teismo nustatytoms faktinėms aplinkybėms ir nustatė, kad teismas, atšaukdamas 2022 m. liepos 11 d. inicijuotą Me-

džiotojų klubo likvidavimą, priėmė pagrįstą sprendimą. Kolegija taip pat akcentavo, kad Juridinių asmenų registro tvarkytojo atlikti techninio pobūdžio veiksmai, t. y. Medžiotojų klubo, jo valdymo organų bei narių, kitų aktualių duomenų pašalinimas iš Juridinių asmenų registro, savaime nėra kliūtis atkurti tokius duomenis pirmosios instancijos teismo priimto sprendimo pagrindu. Byloje nėra duomenų, kad atsakovė negalėtų atlikti tokių, išimtinai techninio pobūdžio, veiksmų.

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimo į jį teisiniai argumentai

15. Kasaciniu skundu atsakovė prašo panaikinti Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. kovo 17 d. nutartį ir priimti naują sprendimą – ieškinį atmesti. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
    15.1. Teismai, nutarę atnaujinti terminą Medžiotojų klubui pateikti prašymą atšaukti inicijuotą juridinio asmens likvidavimą ir atšaukdami inicijuotą Medžiotojų klubo likvidavimą, pažeidė kasacinio teismo praktiką, kurioje išaiškinta, kad, jau esant priimtam Juridinių asmenų registro tvarkytojo sprendimui likviduoti juridinį asmenį, CK 2.70 straipsnio 5 dalyje nustatytas terminas negali būti atnaujinamas ir tai nevertinama kaip asmenų teisės kreiptis į teismą teisminės gynybos ribojimas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. sausio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-49-701/2024). Suinteresuotas asmuo, manantis, kad vykdyta juridinio asmens likvidavimo procedūra neatitinka teisėtumo reikalavimų ir yra pažeistos jo teisės, gali teisme įstatymų nustatyta tvarka per vienerių metų terminą ginčyti tik patį sprendimą likviduoti juridinį asmenį.
    15.2. Jau esant priimtam atsakovės sprendimui likviduoti ir išregistruoti juridinį asmenį teismai, nuspręsdami atšaukti inicijuotą likvidavimą, nukrypo nuo kasacinio teismo praktikos, pagal kurią suinteresuotas asmuo, manantis, kad Juridinių asmenų registro tvarkytojo vykdyta juridinio asmens likvidavimo procedūra neatitiko teisėtumo reikalavimų ir yra pažeistos jo teisės, gali teisme įstatymų nustatyta tvarka ginčyti tokį sprendimą, tačiau tokioje situacijoje šio asmens reiškiami reikalavimai dėl ankstesniuose juridinio asmens likvidavimo procedūros etapuose priimtų sprendimų panaikinimo paprastai vertintini kaip reikalavimai, nesukeliantys materialiųjų teisinių padarinių (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. balandžio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-241/2013, 2019 m. rugpjūčio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-259-969/2019).
    15.3. Teismai be teisinio pagrindo išaiškino, kad CK 2.70 straipsnio paskirtis ir nurodytos normos tikslas yra išregistruoti faktiškai jokios veiklos ilgą laiką nevykdančius juridinius asmenis, nors Juridinių asmenų registro tvarkytojas inicijavo likvidavimą esant dviem CK 2.70 straipsnyje nustatytiems pagrindams (dėl dokumentų nepateikimo laiku ir dėl veiklos nevykdymo). Šiuo atveju nebuvo būtina nustatyti, kad juridinis asmuo veiklos nevykdo, – inicijuojant likvidavimą užteko nustatyti, kad juridinis asmuo laiku nepateikė CK 2.66 straipsnio 4 dalyje nustatytų dokumentų.

15.4. Apeliacinės instancijos teismas, nustatęs, kad atsakovės vykdyta likvidavimo procedūra atitiko teisinį reglamentavimą ir nustatytas procedūras, tačiau nusprendęs palikti pirmosios instancijos teismo sprendimą nepakeistą, nors jis buvo priimtas vadovaujantis tik teisingumo ir sąžiningumo principais, pažeidė Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir CPK) 331 straipsnio 4 dalį.

15.5. Apeliacinės instancijos teismas, neatsižvelgdamas į tai, kad teisės normos, reglamentuojančios likvidavimo Juridinių asmenų registro tvarkytojos iniciatyva procedūrą, nenustato išimčių tuo atveju, jei siunčiamas pranešimas nėra įteikiamas faktiniam vadovui, pačiam juridiniam asmeniui tinkamai jo neišviešinus, pažeidė materialiosios teisės normas.

16. Ieškovas atsiliepimu į kasacinį skundą prašo kasacinį skundą atmesti, priteisti jo patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Atsiliepime nurodomi šie argumentai:

16.1. Kasaciniame skunde nepagrįstai teigiama, kad teismai nukrypo nuo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. sausio 4 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. e3K-3-49-701/2024 suformuotos praktikos dėl CK 2.70 straipsnio taikymo, nes atsakovė klaidingai ją interpretuoja, ignoruodama esminę taisyklę, kad po sprendimo likviduoti juridinį asmenį priėmimo suinteresuoti asmenys įgyja teisę ginčyti tokį sprendimą bendrąja ginčo teisenos tvarka (CK 2.70 straipsnio 10 dalis), o jį panaikinus, atkuriama teisinė galimybė spręsti klausimą dėl CK 2.70 straipsnio 5 dalyje nustatyto termino atnaujinimo.

16.2. Civilinėje byloje nebuvo ginčo dėl atsakovės formaliai taikytos Medžiotojų klubo likvidavimo procedūros atlikimo teisėtumo, tačiau, sprendžiant dėl veiklą nuosekliai vykdžiusio Medžiotojų klubo likvidavimo procedūros, esminė aplinkybė yra tai, kad likvidavimo procesas pažeidė CK 2.70 straipsnio tikslus ir paskirtį.

16.3. Teismai išsamiai įvertino visas ginčui aktualias faktines aplinkybes, pagrįstai konstatavo, kad Medžiotojų klubo likvidavimas tik dėl formalių dokumentų trūkumų būtų nesuderinamas su pamatiniais teisės principais, pažeistų klubo narių teises. Tuo tarpu atsakovė ignoruoja aplinkybę, kad Juridinių asmenų registro tvarkytojo sprendimai turi būti atliekami atsižvelgiant ir įvertinant platesnį teisinį kontekstą, ne vien remiantis siauru, pažodiniu teksto vertinimu.

Teisėjų kolegija

k o n s t a t u o j a :

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl bylos nagrinėjimo kasaciniame teisme ribų

17. Bylos nagrinėjimo kasaciniame teisme ribas apibrėžia CPK 353 straipsnis. Pagal šio straipsnio pirmąją dalį, kasacinis teismas, neperžengdamas kasacinio skun-

do ribų, patikrina apskųstus sprendimus ir (ar) nutartis teisės taikymo aspektu; kasacinis teismas yra saistomas pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nustatytų aplinkybių.

18. Kasaciniame skunde nurodoma, kad: 1) teismai, atnaujindami praleistą CK 2.70 straipsnio 5 dalyje įtvirtintą vienerių metų terminą, nukrypo nuo kasacinio teismo praktikos, pagal kurią šis terminas po sprendimo likviduoti juridinį asmenį priėmimo yra neatnaujinamas; 2) tiek pirmosios, tiek apeliacinės instancijos teismas pažeidė teismo pareigą motyvuoti teismo sprendimą, nes pripažino, kad likvidavimo procedūra buvo teisėta, tačiau VĮ Registrų centro sprendimą vis tiek panaikino, konstatuodami, kad toks formalus procesas neatitinka bendrųjų teisės principų. Taigi, kasacinis teismas šioje nutartyje pasisakys dėl kasaciniu skundu iškeltų dviejų teisės klausimų: dėl CK 2.70 straipsnio 5 dalyje įtvirtinto termino kreiptis į teismą su prašymu dėl juridinio asmens statuso „inicijuojamas likvidavimas“ atšaukimo atnaujinimo, kai jau yra priimtas Juridinių asmenų registro tvarkytojo sprendimas dėl juridinio asmens likvidavimo, ir dėl galimybės ir pagrindų panaikinti Juridinio asmens registro tvarkytojo sprendimą likviduoti juridinį asmenį, kai nėra konstatuotų formalių CK 2.70 straipsnyje nustatytos procedūros pažeidimų.

Dėl CK 2.70 straipsnio 5 dalyje įtvirtinto termino (ne)atnaujinimo

19. Kasaciniame skunde atsakovė teigia, kad teismai, atnaujindami CK 2.70 straipsnio 5 dalyje įtvirtintą terminą, nukrypo nuo kasacinio teismo praktikos, suformuotos Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. sausio 4 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. e3K-3-49-701/2024, kurioje konstatuota, kad pastarasis terminas po sprendimo likviduoti juridinį asmenį nebegali būti atnaujinamas. Atsakovės vertinimu, suinteresuotas asmuo, manantis, kad yra pažeistos jo teisės, gali įstatymų nustatyta tvarka per vienerių metų terminą ginčyti tik patį sprendimą likviduoti juridinį asmenį.
20. Nagrinėjamoje byloje ieškovas reiškė tris reikalavimus, susijusius su juridinio asmens likvidavimo procedūra registro tvarkytojo sprendimu: 1) panaikinti atsakovės 2023 m. liepos 17 d. sprendimą likviduoti Medžiotojų klubą; 2) atnaujinti vienerių metų terminą kreiptis į teismą su prašymu dėl Medžiotojų klubo statuso „inicijuojamas likvidavimas“ atšaukimo; 3) atšaukti 2022 m. liepos 11 d. sprendimą inicijuoti Medžiotojų klubo likvidavimą.
21. Pirmosios instancijos teismas panaikino atsakovės 2023 m. liepos 17 d. sprendimą likviduoti Medžiotojų klubą, atnaujino terminą prašymui atšaukti inicijuotą juridinio asmens likvidavimą pateikti, atšaukė Juridinių asmenų registro tvarkytojo 2022 m. liepos 11 d. inicijuotą Medžiotojų klubo likvidavimą. Apeliacinės instancijos teismas tokį pirmosios instancijos teismo sprendimą paliko nepakeistą. Atsakovė nesutinka, kad teismai teisėtai atnaujino vienerių metų terminą kreiptis į teismą su prašymu dėl Medžiotojų klubo statuso „inicijuojamas likvidavimas“ atšaukimo.
22. CK 2.70 straipsnio 5 dalyje (redakcija, galiojusi nuo 2022 m. rugsėjo 1 d. iki 2024 m. rugpjūčio 31 d.) įtvirtinta, kad inicijuojamas juridinio asmens likvidavi-

mas gali būti atšauktas teismo sprendimu CPK XXXIX skyriuje nustatyta tvarka. Kreiptis į teismą su prašymu atšaukti inicijuojamą juridinio asmens likvidavimą gali juridinio asmens dalyvis ar valdymo organo narys per vienerius metus nuo juridinio asmens, kuriam inicijuojamas likvidavimas, statuso įgijimo. Taigi, šioje teisės normoje *expressis verbis* (aiškiais žodžiais) nurodyta, jog tuo atveju, kai CK 2.70 straipsnyje nustatyta tvarka yra inicijuotas juridinio asmens likvidavimas, juridinio asmens dalyvis ar valdymo organo narys per vienerius metus nuo juridinio asmens likvidavimo inicijavimo gali kreiptis į teismą supaprastinto proceso tvarka, t. y. operatyviai atšaukti tokią inicijuotą likvidavimo procedūrą ir išvengti įstatyme nustatytų pasekmių – Juridinių asmenų registro tvarkytojo sprendimo dėl juridinio asmens likvidavimo priėmimo (CPK 582 straipsnio 1 ir 5 dalys, CK 2.70 straipsnio 7 dalis).

23. Apeliacinės instancijos teismas, nagrinėjamoje byloje spręsdamas dėl CK 2.70 straipsnio 5 dalyje nustatyto termino atnaujinimo, konstatavo, kad pirmosios instancijos teismui nustačius, jog yra pagrindas panaikinti Juridinių asmenų registro tvarkytojo 2023 m. liepos 17 d. priimtą sprendimą likviduoti Medžiotojų klubą, buvo atkurtos teisinės prielaidos bei sąlygos spręsti klausimą dėl praleisto termino, įtvirtinto CK 2.70 straipsnio 5 dalyje, atnaujinimo. Teisėjų kolegija neturi pagrindo sutikti su šia apeliacinės instancijos teismo padaryta išvada.
24. Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad CK 2.70 straipsnio 5 dalyje nustatytas vienerių metų terminas yra santykinio naikinamojo pobūdžio ir gali būti atnaujinamas iki tol, kol dar nėra priimtas Juridinių asmenų registro tvarkytojo sprendimas likviduoti juridinį asmenį. Jau esant priimtam Juridinių asmenų registro tvarkytojo sprendimui likviduoti juridinį asmenį, aptariamas terminas negali būti atnaujinamas, o suinteresuotas asmuo, manantis, kad Juridinių asmenų registro tvarkytojo vykdyta juridinio asmens likvidavimo procedūra neatitiko teisėtumo reikalavimų ir yra pažeistos jo teisės, gali teisme įstatymų nustatyta tvarka ginčyti sprendimą likviduoti juridinį asmenį (CK 2.70 straipsnio 10 dalis) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. sausio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-49-701/2024, 26 ir 27 punktai).
25. Kasacinio teismo taip pat išaiškinta, kad, priėmus sprendimą likviduoti juridinį asmenį registro tvarkytojo iniciatyva, taigi faktiškai užbaigus šią procedūrą, ankstesnės stadijos ginčijimas – prašymai atnaujinti vienerių metų terminą ginčyti inicijuotą likvidavimo procedūrą ir atšaukti inicijuotą likvidavimo procedūrą, jei būtų patenkinti, nebesukeltų teisinių padarinių. Todėl jau esant priimtam sprendimui likviduoti juridinį asmenį suinteresuotas asmuo, manantis, kad registro tvarkytojo vykdyta juridinio asmens likvidavimo procedūra neatitiko teisėtumo reikalavimų, gali teisme įstatymų nustatyta tvarka ginčyti tokį registro tvarkytojo sprendimą, tuo tarpu šio asmens reiškiami kiti reikalavimai dėl ankstesniuose juridinio asmens likvidavimo procedūros etapuose registro tvarkytojo priimtų sprendimų panaikinimo vertintini kaip reikalavimai, nesukeliantys teisinių padarinių (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. sausio 4 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-49-701/2024 23 punktą ir jame nurodytą kasacinio teismo praktiką).

26. Viena vertus, kol dar nėra priimtas sprendimas likviduoti juridinį asmenį, besikreipiantis į teismą asmuo yra suinteresuotas likvidavimo inicijavimo etapo atšaukimu ir gali reikšti tokį reikalavimą supaprastinto proceso tvarka, o toks reikalavimas, kai jis būna patenkintas, sukelia juridiniam asmeniui tiesiogines materialines pasekmes – juridinio asmens statuso „inicijuotas likvidavimas“ atšaukimą. Kita vertus, vėlesniame likvidavimo etape pareiškęs reikalavimą panaikinti sprendimą likviduoti juridinį asmenį, suinteresuotas asmuo iš esmės įrodinėja, kad pagrindo likviduoti juridinį asmenį apskritai nėra (CK 2.70 straipsnio 3 ir 7 dalis), taigi šiuo atveju ginčija visos likvidavimo procedūros teisėtumą. Patenkinus reikalavimą dėl sprendimo likviduoti juridinį asmenį panaikinimo (pripažinus visą likvidavimo procedūrą buvus neteisėta) atkuriamas veikiančio juridinio asmens statusas, todėl papildomi prašymai atnaujinti vienerių metų terminą kreiptis į teismą su prašymu dėl juridinio asmens statuso „inicijuojamas likvidavimas“ atšaukimo bei atšaukti sprendimą inicijuoti juridinio asmens likvidavimą šiame kontekste yra pertekliniai ir nesukeliantys materialiųjų teisinių pasekmių.
27. Teisėjų kolegija, apibendrindama pirmiau nurodytą kasacinio teismo praktiką, prieina prie išvados, kad suinteresuotas asmuo turi teisę per vienerius metus kreiptis į teismą supaprastinto proceso tvarka, prašydamas atšaukti sprendimą inicijuoti likvidavimo procedūrą, tačiau, praleidus šį terminą ir jau esant priimtam Juridinių asmenų registro tvarkytojo sprendimui likviduoti juridinį asmenį, vienerių metų terminas nebegali būti atnaujinamas, o paties sprendimo inicijuoti juridinio asmens likvidavimą ginčijimas vertintinas kaip nesukeliantis materialiųjų teisinių padarinių.
28. Teisėjų kolegija neturi teisinio pagrindo sutikti ir su kasacinio skundo argumentu, kad Juridinių asmenų registro tvarkytojo sprendimas likviduoti juridinį asmenį gali būti skundžiamas teismui per CK 2.70 straipsnio 5 dalyje nustatytą terminą, kadangi CK 2.70 straipsnis ir jame nustatytas vienerių metų terminas yra skirtas sprendimui inicijuoti juridinio asmens likvidavimo procedūrą ginčyti specialia CPK XXXIX skyriuje nustatyta tvarka, o CK 2.70 straipsnio 10 dalis, įtvirtinanti, kad Juridinių asmenų registro tvarkytojo veiksmai gali būti skundžiami teismui įstatymų nustatyta tvarka, siejami ne su sprendimu inicijuoti juridinio asmens likvidavimo procedūrą, o su baigiamuoju likvidavimo procedūros etapu ir, vadovaujantis aptarta kasacinio teismo praktika, suteikia teisę ginčyti Juridinių asmenų registro tvarkytojo atliktų veiksmų teisėtumą bendrąja ginčo teisenos tvarka.
29. Atsižvelgdama į visa tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegija konstatuoja, jog apeliacinės instancijos teismas, spręsdamas dėl CK 2.70 straipsnio 5 dalyje nustatyto termino atnaujinimo, nepagrįstai pirmosios instancijos teismo sprendimo dalį, kuria tenkinti ieškovo pateikti reikalavimai, nesukeliantys materialiųjų teisinių padarinių, paliko nepakeistą, todėl yra pagrindas šią apeliacinės instancijos teismo nutarties dalį panaikinti ir civilinės bylos dalį dėl pastarųjų ieškovo pateiktų reikalavimų nutraukti (CPK 293 straipsnio 1 dalies 1 punktas).

Dėl galimybės panaikinti Juridinių asmenų registro tvarkytojo sprendimą likviduoti juridinį asmenį, konstatavus atliktos procedūros prieštaravimą CK 2.70 straipsnio paskirčiai

30. Kasaciniu skundu atsakovė VĮ Registrų centras teigia, kad teismai klaidingai išaiškino, jog CK 2.70 straipsnio tikslas yra faktiškai veiklos nevykdančių juridinių asmenų likvidavimas, nes toks pagrindas nustatytas tik CK 2.70 straipsnio 1 dalies 4 punkte, ir nepagrįstai panaikino Juridinių asmenų registro tvarkytojo sprendimą likviduoti juridinį asmenį, nenustatę vykdytos likvidavimo procedūros neteisėtumo.
31. Ginčui aktualioje CK 2.70 straipsnio 1 dalies redakcijoje (galiojusioje nuo 2022 m. rugsėjo 1 d. iki 2024 m. rugpjūčio 31 d.) yra nustatytas baigtinis aplinkybių, kurioms esant (pakanka nustatyti nors vieną iš jų) Juridinių asmenų registro tvarkytojas įgauna teisę inicijuoti juridinio asmens likvidavimą, sąrašas. Nagrinėjamu atveju Medžiotojų klubo likvidavimo procedūra buvo inicijuota dviem pagrindais: 1) juridiniam asmeniui nepateikus CK 2.66 straipsnio 4 dalyje nustatytų dokumentų per dvylika mėnesių nuo CK ar kituose įstatymuose nustatytų šių dokumentų pateikimo Juridinių asmenų registrui terminų pabaigos (CK 2.70 straipsnio 1 dalies 1 punktas); 2) juridiniam asmeniui per penkerius metus neatnaujinus savo duomenų Juridinių asmenų registre ir esant pagrindui manyti, kad šis juridinis asmuo jokios veiklos nevykdo (CK 2.70 straipsnio 1 dalies 4 punktas).
32. Doktrinoje nurodoma, kad CK 2.70 straipsniu, reglamentuojančiu juridinio asmens likvidavimo registro tvarkytojo sprendimu procedūrą, nėra siekiama priversti juridinį asmenį vykdyti tam tikrą veiklą, suformuoti valdymo organus ar atlikti kitus veiksmus, kurie panaikintų pagrindus likviduoti juridinį asmenį. Juridinio asmens likvidavimo Juridinių asmenų registro tvarkytojo iniciatyva procedūros tikslas – mažinti nevykdančių jokios veiklos juridinių asmenų. Neveikiantys juridiniai asmenys Juridinių asmenų registre sunkina jo darbą, lemia klaidingą informaciją apie juridinių asmenų veiklos apimtį, riboja pavadinimų pasirinkimo galimybes (žr. Mikelėnas, V., *et al. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga*. Vilnius: Justitia, 2002, p. 161).
33. Atsakovė nurodo, kad tik CK 2.70 straipsnio 1 dalies 4 punktas tiesiogiai susijęs su tikslu išregistruoti faktiškai veiklos nevykdančius juridinius asmenis, kadangi šiame punkte aiškiai nurodyta, jog gali būti likviduotas juridinis asmuo, kuris per penkerius metus neatnaujino savo duomenų Juridinių asmenų registre ir yra pagrindas manyti, kad šis juridinis asmuo jokios veiklos nevykdo, o pagal CK 2.70 straipsnio 1 dalies 1 punktą užtenka nustatyti faktą, jog laiku nebuvo pateikti finansinės atskaitomybės dokumentai. Atsakovės požiūriu, teismas negalėjo remtis argumentais dėl faktiškai vykdomos juridinio asmens veiklos, spręsdamas, ar teisėtai Medžiotojų klubas buvo likviduotas CK 2.70 straipsnio 1 dalies 1 punkto pagrindu.
34. Įstatymų leidėjas nėra *expressis verbis* įtvirtinęs Juridinių asmenų registro tvarkytojo pareigos įsitikinti, ar juridinis asmuo nebevykdo veiklos, priimdamas

sprendimą inicijuoti likvidavimą juridiniam asmeniui CK 2.70 straipsnio 1 dalies 1 punkto pagrindu. Tačiau, įvertinus CK 2.70 straipsnio 1 dalies 1 punkto turinį, akivaizdu, kad jame nurodytas pagrindas – tai vienas atvejų, iš kurių registro tvarkytojas gali daryti pagrįstą prielaidą, jog juridinis asmuo veiklos nevykdo, ir todėl inicijuoti likvidavimo procesą. Atsižvelgdama į aptartą doktrinoje pateiktą išaiškinimą, kad CK 2.70 straipsnis nėra skirtas bausti juridinį asmenį už tam tikrų veiksmų, įtvirtintų CK 2.70 straipsnio 1 dalyje, neatlikimą ar priversti atlikti tuos veiksmus, teisėjų kolegija daro išvadą, kad vien CK 2.70 straipsnio 1 dalies 1 punkte įtvirtintos aplinkybės nustatymas savaime negali lemti juridinio asmens likvidavimo Juridinių asmenų registro tvarkytojo sprendimu, jei vėliau bus nustatyta, kad juridinis asmuo faktiškai veiklą vykdo (ir nėra įstatymo nustatytų sąlygų, draudžiančių vykdyti šią veiklą).

35. Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad nagrinėjamoje byloje buvo likviduotas viešasis juridinis asmuo, kurio teisinė forma yra asociacija. Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – EŽTT) jurisprudencija dėl Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – Konvencija) 11 straipsnio, garantuojančio asociacijos laisvę, taikymo papildomai pagrindžia išvadą, kad juridinio asmens likvidavimo pagrįstumo teisminė peržiūra yra būtina užtikrinant priemonės proporcingą taikymą konkrečiam juridiniam asmeniui. EŽTT yra nurodęs, kad asociacijos išformavimas (likvidavimas) yra griežta priemonė, turinti reikšmingas pasekmes, kuri gali būti taikoma tik pačiais rimčiausiais atvejais (žr., pvz., EŽTT 2011 m. spalio 11 d. sprendimo byloje *Association Rhino ir kiti prieš Šveicariją*, peticijos Nr. 48848/07, par. 62; 2013 m. liepos 9 d. sprendimo byloje *Vona prieš Vengriją*, peticijos Nr. 35943/10, par. 58 ir kt.). Valstybės turi didesnę pareigą pateikti tokią priemonę pagrindžiančius motyvus (žr., pvz., EŽTT 2020 m. liepos 21 d. sprendimo byloje *Adana TAYAD prieš Turkiją*, peticijos Nr. 59835/10, par. 35). Kai asociacijos išformavimas yra vienintelė nacionalinėje teisėje įtvirtinta sankcija, neatsižvelgiant į pažeidimo sunkumą, didesnį lankstumą renkantis proporcingesnę sankciją būtų galima pasiekti įteisinus mažiau radikalias alternatyvas, pavyzdžiui, įspėjimą, baudą ar mokesčių lengvatų atėmimą (žr., pvz., EŽTT 2009 m. spalio 8 d. sprendimo byloje *Tebieti Mühafize Cemiyyeti ir Israfilov prieš Azerbaidžaną*, peticijos Nr. 37083/03, par. 82).

36. Nagrinėjamu atveju atsakovė teigia, kad ji teisėtai likvidavo Medžiotojų klubą būtent CK 2.70 straipsnio 1 dalies 1 punkto pagrindu, įtvirtinančiu, kad gali būti likviduojamas juridinis asmuo, kuris nepateikė šio kodekso 2.66 straipsnio 4 dalyje nustatytų dokumentų per dvylika mėnesių nuo CK ar kituose įstatymuose nustatytų šių dokumentų pateikimo Juridinių asmenų registrui terminų pabaigos. Atsižvelgdama į aptartus EŽTT išaiškinimus teisėjų kolegija nurodo, kad atsakovė galėjo atlikti prevencinę ir netgi šio juridinio asmens baudimo funkciją dėl laiku neteikiamų finansinės atskaitomybės dokumentų, pasitelkdama proporcingą siekiamam tikslui priemonę – patraukdama administracinėn atsakomybėn juridinio asmens vadovus ar kitus įstatymuose arba steigimo dokumentuose nurodytus asmenis pagal Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 223 straipsnio 2 dalį, numatančią atsakomybę už tokių dokumentų nepateikimą.

37. Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad likvidavimo procedūra Juridinių asmenų registro tvarkytojo iniciatyva iš kitų juridinio asmens likvidavimo būdų išsiskiria tuo, kad registro tvarkytojui suteikta teisė vienašališkai priimti sprendimus dėl likvidavimo (CK 2.106 straipsnio 4 punktas), todėl ji turėtų būti vertinama kaip administracinio pobūdžio procedūra, kurios teisėtumui užtikrinti būtina teisminė priežiūra, galinti garantuoti visų suinteresuotų asmenų teisių apsaugą. Taip pat svarbi aplinkybė sprendžiant dėl sprendimo likviduoti juridinį asmenį Juridinių asmenų registro tvarkytojo iniciatyva teisėtumo yra ta, kad nors CK 2.70 straipsnio 2 dalyje reglamentuota juridinio asmens informavimo apie numanomą inicijuoti likvidavimo procesą tvarka, dėl skirtingų priežasčių, tikrosios faktinės aplinkybės dėl juridinio asmens veiklos gali paaiškėti ir vėliau, t. y. registro tvarkytojui priėmus formaliai teisėtą sprendimą dėl likvidavimo. Todėl, kilus ginčui dėl juridinio asmens likvidavimo teisėtumo, teismas turi teisę ir pareigą įvertinti visas susiklosčiusias aplinkybes ir nuspręsti, kad net ir tais atvejais, kai Juridinių asmenų registro tvarkytojas neatliko neteisėtų veiksmų, tačiau juridinio asmens likvidavimo procedūra iš esmės neatitiko CK 2.70 straipsnio paskirties ir tikslo, ši procedūra yra neteisėta, ir atitinkamai panaikinti Juridinių asmenų registro tvarkytojo sprendimą likviduoti juridinį asmenį.
38. Kaip matyti iš pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų sprendimų, nagrinėjamu atveju teismai, konstatuodami, kad Medžiotojų klubo likvidavimas neatitiko CK 2.70 straipsnio paskirties, kaip esmines aplinkybes nurodė tai, jog: 1) byloje buvo pateikti įrodymai, patvirtinantys nepertraukiamą juridinio asmens veiklos vykdymą nuo pat jo įsteigimo, t. y. daugiau nei 20 metų; 2) byloje buvo pateikti įrodymai, kad juridinis asmuo nuosekliai teikė deklaracijas Valstybinei mokesčių inspekcijai ir mokėjo mokesčius; 3) juridinis asmuo vykdė visuomenei naudingą veiklą, nesukėlė jokių neigiamų padarinių kreditoriams ar valstybinėms įstaigoms; 4) ieškovas, sužinojęs apie likvidavimo procesą, operatyviai kreipėsi į teismą. Taigi, teismai, spręsdami dėl atliktos likvidavimo procedūros teisėtumo, tinkamai įvertino visų juridinio asmens likvidavimu bei potencialiu šio likvidavimo panaikinimu paliestų asmenų interesus, siedami juos su CK 2.70 straipsnio tikslu ir paskirtimi. Nagrinėjamu atveju nebuvo nustatyta duomenų, iš kurių būtų galima spręsti, kad po priimto sprendimo likviduoti juridinį asmenį yra susiklosčiusios aplinkybės, dėl kurių sprendimo panaikinimas yra neįmanomas dėl objektyvių priežasčių (pavyzdžiui, nustačius, kad likviduoto Medžiotojų klubo medžioklės plotuose jau yra įsisteigęs kitas medžiotojų būrelis ir tokiu būdu būtų nepagrįstai pažeistos šio naujojo klubo narių teisės vykdyti veiklą). Apeliacinės instancijos teismas taip pat pažymėjo, jog atsakovės atlikti techninio pobūdžio veiksmai, t. y. Medžiotojų klubo, jo valdymo organų bei narių, kitų aktualių duomenų pašalinimas iš Juridinių asmenų registro, savaime nėra kliūtis atkurti tokius duomenis teismo priimto sprendimo pagrindu.
39. Teisėjų kolegijos vertinimu, teismai, įvertinę visas byloje susiklosčiusias aplinkybes, tinkamai taikė teisės normas bei teismų praktiką ir nusprendė, kad Medžiotojų klubo likvidavimo procedūra neatitinka CK 2.70 straipsnio tikslo, ir atitinkamai konstatavo procedūros neteisėtumą.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

40. Ieškovas iki bylos išnagrinėjimo kasaciniame teisme pabaigos pateikė prašymą priteisti iš atsakovės ieškovo naudai 3000,80 Eur bylinėjimosi išlaidų atlyginimą ir įrodymus, patvirtinančius patirtas išlaidas.
41. Pagal CPK 98 straipsnio 1, 2 dalis, šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, teismas priteisia iš antrosios šalies išlaidas už advokato ar advokato padėjėjo, dalyvavusių nagrinėjant bylą, pagalbą, taip pat už pagalbą rengiant procesinius dokumentus ir teikiant konsultacijas. Šalies išlaidos, susijusios su advokato ar advokato padėjėjo pagalba, atsižvelgiant į konkrečios bylos sudėtingumą ir advokato ar advokato padėjėjo darbo ir laiko sąnaudas, yra priteisiamos ne didesnės, kaip yra nustatyta teisingumo ministro kartu su Lietuvos advokatų tarybos pirmininku patvirtintose rekomendacijose dėl užmokesčio dydžio.
42. Pagal CPK 93 straipsnio 4 dalį, teismas gali nukrypti nuo bendrųjų bylinėjimosi išlaidų paskirstymo taisyklių, atsižvelgdamas į tai, ar šalių procesinis elgesys buvo tinkamas, ir įvertindamas priežastis, dėl kurių susidarė bylinėjimosi išlaidos. Šalies procesinis elgesys laikomas tinkamu, jeigu ji sąžiningai naudojosi procesinėmis teisėmis ir sąžiningai atliko procesines pareigas. Kasacinio teismo praktikoje pripažįstama, jog, sprendžiant, kam ir (ar) kokia apimtimi turėtų tekti bylinėjimosi išlaidų atlyginimo našta, svarbią reikšmę turi kaltė (atsakomybė) dėl proceso. Atsakomybė ir kaltė dėl bylinėjimosi išlaidų nustatoma pagal procesinius šalių santykius, jų procesinį elgesį, tai yra vertinamas bylinėjimosi išlaidų priežastingumas, šalių apdairumas ir rūpestingumas, atliekant procesinius veiksmus, įskaitytinai ir inicijuojant patį bylos procesą, t. y. paduodant ieškinį (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. birželio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-145-403/2021, 29 punktas).
43. Teisėjų kolegija, atsižvelgdama į tai, kad nagrinėjamu atveju byloje nebuvo ginčo, jog VĮ Registrų centras formaliai teisėtai atliko CK 2.70 straipsnyje nustatytus veiksmus, nors sprendimas likviduoti Medžiotojų klubą ir buvo panaikintas, paaiškėjus naujoms aplinkybėms ir konstatavus procedūros prieštaravimą CK 2.70 straipsnio tikslui, nusprendžia, kad ieškovo, kuris prašo priteisti susidariusias bylinėjimosi išlaidas, išlaidos susidarė būtent dėl Medžiotojų klubo, sudariusio prielaidas inicijuoti likvidavimo procedūrą, veiksmų. Atsižvelgiant į tai, nors atsakovės kasacinis skundas šioje byloje ir nebuvo tenkintas, yra pagrindas nukrypti nuo bendrųjų bylinėjimosi išlaidų paskirstymo taisyklių ir ieškovo prašomų priteisti bylinėjimosi išlaidų neatlyginti.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 1, 6 punktais, 362 straipsnio 1 dalimi,

n u t a r i a :

Panaikinti Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. kovo 17 d. nutarties dalį, kuria nuspręsta Vilniaus miesto apylinkės teismo

2024 m. lapkričio 14 d. sprendimo dalį, kuria tenkinti ieškovo A. Š. reikalavimai atnaujinti vienerių metų terminą dėl kreipimosi į teismą atšaukti 2022 m. liepos 11 d. valstybės įmonės Registrų centro sprendimą inicijuoti visuomeninės organizacijos medžiotojų klubo „Pušynė“ (j. a. k. 172774315) likvidavimą ir atšaukti valstybės įmonės Registrų centro sprendimo pagrindu inicijuotą visuomeninės organizacijos medžiotojų klubo „Pušynė“ (j. a. k. 172774315) likvidavimą, palikti nepakeistą.

Nutraukti civilinės bylos dalį pagal ieškovo A. Š. reikalavimus atnaujinti vienerių metų terminą dėl kreipimosi į teismą atšaukti 2022 m. liepos 11 d. valstybės įmonės Registrų centro sprendimą inicijuoti visuomeninės organizacijos medžiotojų klubo „Pušynė“ (j. a. k. 172774315) likvidavimą ir atšaukti valstybės įmonės Registrų centro sprendimo pagrindu inicijuotą visuomeninės organizacijos medžiotojų klubo „Pušynė“ (j. a. k. 172774315) likvidavimą.

Kitą Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. kovo 17 d. nutarties dalį palikti nepakeistą.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

1.2. Dėl daugiabučio namo savininkų bendrijos laikinojo pirmininko įgaliojimų termino ir teisės šaukti bendrijos narių visuotinį susirinkimą ir (ar) organizuoti balsavimą raštu

Bendrija gali turėti tik vienasmenį valdymo organą – bendrijos pirmininką, kuris tokiu atveju atlieka ir valdybos kompetencijai priskirtas funkcijas, arba gali turėti vienasmenį valdymo organą (bendrijos pirmininką) ir kolegialų valdymo organą – bendrijos valdybą.

Abiem atvejais, t. y. tiek vienasmeniško bendrijos valdymo atveju (kai pagal įstatus turi būti paskirtas tik bendrijos pirmininkas), tiek kolegialaus bendrijos valdymo atveju (kai pagal įstatus turi būti sudaryta ir bendrijos valdyba), bendrijos pirmininkui negalint eiti savo pareigų, laikinai eiti šias pareigas atitinkamai vienas iš bendrijos narių arba valdybos narių skiriamas iki naujo bendrijos pirmininko išrinkimo. Kitaip tariant, įstatymų leidėjas bendrijos laikinojo pirmininko įgaliojimų terminą apibrėžė ne konkrečiu laikotarpiu, o nurodydamas įvykį, kuris neišvengiamai turi įvykti (CK 1.117 straipsnio 2 dalis).

Kai daugiabučio namo savininkų bendrijos valdymo organų kadencija yra pasibaigusi ir yra paskirtas bendrijos laikinasis pirmininkas, šis taip pat turi teisę šaukti bendrijos narių visuotinį susirinkimą ir (ar) organizuoti balsavimą raštu dėl sprendimų visuotinio susirinkimo kompetencijos klausimais priėmimo.

Civilinė byla Nr. e3K-3-180-933/2025
Teisminio proceso Nr. 2-68-3-05255-2024-4
Procesinio sprendimo kategorijos: 2.2.2.3.1.10; 2.2.2.7; 3.1.14.1
(S)

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

N U T A R T I S
LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2025 m. gruodžio 4 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Gražinos Davidonienės, Artūro Driuko (kolegijos pirmininkas) ir Irmanto Šulco (pranešėjas),

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal **ieškovų I. Ž. ir J. K. (J. K.)** kasacinį skundą dėl Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. gegužės 29 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovų I. Ž., J. K., S. Š., R. V., R. V., A. G., A. A., J. V., V. V. patikslintą ieškinį atsakovei daugiabučio namo savininkų bendrijai „A. Vienuolio g. 6“, tretieji asmenys, nepareiškiantys savarankiškų reikalavimų, J. B., V. P., J. P., N. B., A. S., V. L., R. V., J. M., T. A., M. S., V. M., A. L., A. B. (A. B.), V. S., I. J., R. M., R. T., I. L., V. B., A. G., A. A. (A. A.), V. G., P. D., uždaroji akcinė bendrovė „Operos“ vaistinė, uždaroji akcinė bendrovė „Numai LN“, viešoji įstaiga Valstybingumo raidos institutas, valstybės įmonė Registrų centras, dėl sprendimų pripažinimo negaliojančiais.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė :

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl materialiosios teisės normų, reglamentuojančių daugiabučio namo savininkų bendrijos (toliau ‑ ir DNSB) laikinojo pirmininko įgaliojimų terminą, taip pat šio subjekto teisę šaukti bendrijos narių visuotinį susirinkimą ir (ar) organizuoti balsavimą raštu, ir proceso teisės normų, reglamentuojančių bylos nagrinėjimo ribas, aiškinimo ir taikymo.
2. Ieškovai prašė: 1) pripažinti negaliojančiu nuo sudarymo momento DNSB „A. Vienuolio g. 6“ (toliau – ir Bendrija) narių visuotinio balsavimo raštu, vykusio 2023 m. gruodžio 5–19 d., rezultatą (protokolą); 2) pripažinti negaliojančiu nuo sudarymo momento Bendrijos butų ir kitų patalpų savininkų visuotinio susirinkimo balsavimo raštu, vykusio 2024 m. sausio 18 d. – 2024 m. vasario 1 d., balsų skaičiavimo komisijos protokolą; 3) pripažinus negaliojančiu Bendrijos narių visuotinio balsavimo raštu, vykusio 2023 m. gruodžio 5–19 d., rezultatą (protokolą), pripažinti negaliojančiu Bendrijos valdybos posėdžio 2024 m. vasario 22 d. protokolą.
3. Ieškovai nurodė, kad Bendrijos narių balsavimo raštu, vykusio 2023 m. gruodžio 5–19 d., organizavimas, balsavimas, sprendimų priėmimas buvo vykdomi pažei-

džiant imperatyviąsias įstatymų normas ir Bendrijos įstatus, taip pat protingumo ir sąžiningumo principus. Kaip vieną iš pažeidimų ieškovai nurodė tai, kad J. B., kaip Bendrijos pirmininkės, kadencija pasibaigė 2018 m. birželio 16 d., o kitai kadencijai Bendrijos pirmininkas nebuvo išrinktas. Dėl to J. B. neturėjo teisės ir įgaliojimų šaukti Bendrijos narių visuotinio susirinkimo ar organizuoti balsavimo raštu (Lietuvos Respublikos daugiabučių gyvenamųjų namų ir kitos paskirties pastatų savininkų bendrijų įstatymo (toliau ‑ Bendrijų įstatymas) 11 straipsnio 1 dalis). Pripažinus negaliojančiu skundžiamą Bendrijos narių balsavimo raštu priimtą sprendimą, kuriuo J. B. buvo išrinkta Bendrijos pirmininke naujai kadencijai ir buvo išrinkta naujos sudėties Bendrijos valdyba, turi būti pripažinti negaliojančiais ir šio sprendimo pagrindu priimti skundžiami vėlesni sprendimai.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

4. Vilniaus apylinkės teismas 2024 m. gruodžio 23 d. sprendimu ieškinį patenkino visiškai – pripažino negaliojančiais nuo sudarymo momento DNSB „A. Vienuolio g. 6“ narių visuotinio balsavimo raštu, vykusio 2023 m. gruodžio 5–19 d., rezultatą (protokolą), DNSB „A. Vienuolio g. 6“ butų ir kitų patalpų savininkų visuotinio susirinkimo balsavimo raštu, vykusio 2024 m. sausio 18 d. – 2024 m. vasario 1 d., balsų skaičiavimo komisijos protokolą; pripažino negaliojančiu DNSB „A. Vienuolio g. 6“ valdybos posėdžio 2024 m. vasario 22 d. protokolą.
5. Teismas nustatė, kad 2015 m. birželio 17 d. kaip Bendrijos pirmininkė įregistruota J. B. ir įregistruoti išrinkti Bendrijos valdybos nariai. Todėl, vadovaujantis Bendrijų įstatymo 14 straipsnio 2 dalimi, nustatančia 3 metų kadencijos laikotarpį, Bendrijos pirmininkės ir valdybos įgaliojimai turėjo baigtis 2018 m. birželio 16 d. Tačiau 2018 m. birželio 28 d. Bendrijos narių visuotiniame susirinkime, be kita ko, nuspręsta paskirti J. B. laikinai eiti Bendrijos pirmininko pareigas vienerius metus ir tos pačios sudėties valdybos nariai patvirtinti kitai kadencijai vieneriems metams. Byloje nėra duomenų, kad minėti protokoliniai nutarimai buvo nuginčyti įstatymų nustatyta tvarka. 2019 m. liepos 10 d. vykusiame susirinkime nutarta J. B. paskirti laikinai einančia pirmininko pareigas iki kitų rinkimų rudenį, tačiau valdyba nebuvo išrinkta. 2019 m. spalio 9 d. susirinkime nuspręsta pavesti laikinai eiti pirmininko pareigas J. B. Naujų valdybos narių sąrašas nebuvo patvirtintas ir palikta eiti pareigas iki šiol patvirtintai valdybai. Tačiau 2018 m. birželio 28 d. valdybos narius patvirtinus kitai kadencijai vieneriems metams, valdybos kadencija baigėsi 2019 m. birželio 27 d. Todėl teismas konstatavo, kad 2019 m. spalio 9 d. visuotiniame susirinkime negalėjo būti palikti įgaliojimai valdybai, kurios kadencija jau buvo pasibaigusi. 2019 m. spalio 9 d. visuotiniame susirinkime nepatvirtinus naujo valdybos narių sąrašo, valdyba nebuvo išrinkta, todėl Bendrija nuo 2019 m. birželio 27 d. valdybos neturėjo.
6. Teismas nurodė, kad Bendrijų įstatyme yra įtvirtinti du atvejai, kada bendrijos pirmininką laikinai gali pavaduoti kitas asmuo. Bendrijų įstatymo 14 straipsnio 10 dalyje nustatyta, kad kai vienasmenis bendrijos valdymo organas – bendrijos pirmininkas negali eiti savo pareigų, bendrijos įstatuose nustatyta tvarka šias par-

eigas gali laikinai, iki naujo bendrijos pirmininko išrinkimo, eiti vienas iš bendrijos narių. Ši norma taikytina, kai pirmininkas laikinai dėl tam tikrų priežasčių, nesusijusių su įgaliojimų pasibaigimu, negali eiti pareigų. Tačiau Bendrijų įstatymo 16 straipsnio 9 dalyje nustatyta, kad kai bendrijos pirmininkas negali eiti pareigų arba bendrijos pirmininko kadencija yra pasibaigusi, bendrijos valdyba skiria vieną iš savo narių laikinai, iki naujo bendrijos pirmininko išrinkimo, eiti bendrijos pirmininko pareigas. Būtent pastaroji nuostata yra aktuali ginčo situacijai, nes Bendrijos pirmininkės kadencija buvo pasibaigusi. 2019 m. liepos 10 d. vykusiame visuotiniame susirinkime neišrinkus valdybos, ankstesnės valdybos įgaliojimai baigėsi. Pasibaigus valdybos įgaliojimams, akivaizdu, jog, pagal Bendrijų įstatymo 16 straipsnio 9 dalį, valdyba negalėjo skirti vieno iš savo narių laikinuoju bendrijos pirmininku iki naujo bendrijos pirmininko išrinkimo. Teismas taip pat pažymėjo, kad visuotinio susirinkimo kompetencijai nepriskirtina spręsti klausimo, susijusio su laikinojo bendrijos pirmininko skyrimu, tai, vadovaujantis Bendrijų įstatymo 16 straipsnio 9 dalimi, yra valdybos kompetencija. Bendrijos įstatų 45 punkte nustatyta, kad Bendrijos pirmininko rinkimo ir atšaukimo, darbo sutarties su juo sudarymo ir jo pavadavimo tvarka, jo kompetencijos ir atsakomybės ribos nurodytos Bendrijų įstatyme.

7. Teismas padarė išvadą, kad, vadovaujantis Bendrijų įstatymo 14 straipsnio 2 dalimi, pasibaigus Bendrijos pirmininkės ir valdybos kadencijoms, Bendrijos pirmininkės įgaliojimai negalėjo būti pratęsti neterminuotam laikui, todėl J. B. neturėjo Bendrijų įstatymo 11 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos visuotinio susirinkimo šaukimo teisės. Teismas nusprendė, kad vien tai, jog Bendrijos narių balsavimas raštu, vykęs 2023 m. gruodžio 5–19 d., buvo organizuotas įgaliojimų ir teisių organizuoti tokį balsavimą neturinčio asmens, yra savarankiškas pagrindas pripažinti negaliojančiu Bendrijos narių visuotinio balsavimo (vykusio 2023 m. gruodžio–19 d.) raštu rezultatą (protokolą), kuriuo Bendrijos pirmininke išrinkta J. B.; Bendrijos valdybos nariais išrinkti: N. B., V. L., J. M., V. P., A. S., R. V.; R. V. patvirtinta įgaliotąja bendrijos nare pasirašyti darbo sutartį su pirmininke; išrinkta ir patvirtinta balsų skaičiavimo komisija. Šį sprendimą pripažinus negaliojančiu, taip pat pripažintinas negaliojančiu ir Bendrijos butų ir kitų patalpų savininkų visuotinio susirinkimo balsavimo raštu, vykusio 2024 m. sausio 18 d. – 2024 m. vasario 1 d., balsų skaičiavimo protokolas, kadangi juo yra išspręsti klausimai, kurie tiesiogiai susiję su pirmojo protokolo rezultatu (t. y. dėl Bendrijos pirmininkės algos dydžio nustatymo, revizoriaus išrinkimo). Pripažinus, kad Bendrijos valdyba buvo išrinkta pažeidžiant imperatyviąsias Bendrijų įstatymo nuostatas, Bendrijos valdybos posėdžio 2024 m. vasario 22 d. protokolas taip pat pripažintinas negaliojančiu.
8. Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, išnagrinėjusi bylą pagal atsakovės apeliacinį skundą, 2025 m. gegužės 29 d. nutartimi panaikino Vilniaus miesto apylinkės teismo 2024 m. gruodžio 23 d. sprendimą ir perdavė bylą pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo.
9. Kolegija nurodė, kad visuotinis susirinkimas yra aukščiausiasis bendrijos organas, todėl turi teisę spręsti ne tik dėl bendrijos pirmininko (valdybos narių) rin-

kimo ir atšaukimo, bet ir spręsti, atsižvelgdamas į susiklosčiusią situaciją, kai ilgą laiką nėra išrenkama valdyba ir pirmininkas, laikinojo pirmininko paskyrimo klausimą. Kolegija pažymėjo, kad ieškovai neginčija nė vieno Bendrijos visuotinio susirinkimo sprendimo, kuriuo J. B. buvo paskirta laikinai eiti Bendrijos pirmininko pareigas, t. y. nekvestionavo nei nurodytų susirinkimų sušaukimo, nei priimtų sprendimų teisėtumo. Atsižvelgdama į tai, kolegija neturėjo pagrindo spręsti, kad toks pavedimas laikinai eiti Bendrijos pirmininko pareigas neatitiko Bendrijos narių valios ir turėtų būti laikomas niekiniu. Kolegijos vertinimu, byloje nustatyti duomenys sudaro pagrindą išvadai, kad 2019 m. spalio 9 d. J. B. paskirta laikinai eiti Bendrijos pirmininko pareigas, todėl turėjo teisę Bendrijų įstatymo 11 straipsnio 1 dalies pagrindu inicijuoti visuotinį Bendrijos narių susirinkimą, t. y. sprendimą šaukti susirinkimą priėmė tinkamas subjektas.

10. Kolegija pažymėjo, kad bendrijos valdymo organai yra valdyba ir (arba) bendrijos pirmininkas. Kai bendrijoje valdyba nesudaroma, valdybos kompetencijai priskirtas funkcijas atlieka bendrijos pirmininkas (Bendrijų įstatymo 9 straipsnio 2 ir 3 dalys). Taigi, pasibaigus valdybos įgaliojimams, priešingai nei nusprendė pirmosios instancijos teismas, ginčo situacijai aktualios Bendrijų įstatymo 14 straipsnio 10 dalies nuostatos, t. y. kai vienasmenis bendrijos valdymo organas – bendrijos pirmininkas negali eiti savo pareigų, bendrijos įstatuose nustatyta tvarka šias pareigas gali laikinai, iki naujo bendrijos pirmininko išrinkimo, eiti vienas iš bendrijos narių.
11. Be to, kolegija nurodė, kad pirmosios instancijos teismas pripažino negaliojančiais protokolus, nors pripažinti negaliojančiais gali būti juridinio asmens priimti konkretūs sprendimai.
12. Kolegija konstatavo, kad 2019 m. spalio 9 d. visuotinio susirinkimo sprendimo pavesti laikinai eiti pirmininko pareigas J. B. teisėtumo klausimas nebuvo šios bylos nagrinėjimo dalykas, nes toks faktinis pagrindas nebuvo nurodytas ieškinyje. Ieškovai neginčijo J. B. paskyrimo laikinai eiti pirmininko pareigas aplinkybių, o pirmosios instancijos teismas neturėjo pagrindo *ex officio* (pagal pareigas) vertinti 2019 m. spalio 9 d. susirinkimo sprendimą paskirti J. B. laikinai eiti pirmininko pareigas kaip akivaizdžiai niekinį. Todėl kolegija sutiko su atsakovės apeliacinio skundo argumentu, kad pirmosios instancijos teismas, pasisakydamas dėl aplinkybių, kurios nebuvo nurodytos kaip faktinis ieškinio pagrindas, peržengė bylos nagrinėjimo ribas.
13. Kolegija nurodė, kad pirmosios instancijos teismas netyrė ir nevertino kitų faktinių aplinkybių (dėl netinkamos susirinkimo formos; pranešimo apie organizuojamą balsavimą raštu tvarkos pažeidimo; netinkamo balsavimo rezultatų užfiksavimo; balsavimo raštu rezultato įforminimo dokumento taisymo ir kt.), kurių pagrindu ieškovai taip pat prašė ginčijamus sprendimus pripažinti negaliojančiais, todėl pagal byloje tirtinų aplinkybių visumą byla apeliacinės instancijos teisme turėtų būti nagrinėjama beveik visa apimtimi naujais aspektais. Dėl šios priežasties kolegija nusprendė panaikinti skundžiamą teismo sprendimą ir perduoti bylą pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo.

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimo į jį teisiniai argumentai

14. Kasaciniu skundu ieškovai I. Ž. ir J. K. prašo panaikinti Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. gegužės 29 d. nutartį ir palikti galioti pirmosios instancijos teismo sprendimą; priteisti iš atsakovės bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
    14.1. Apeliacinės instancijos teismas netinkamai taikė Bendrijų įstatymo 14 straipsnio 2 dalį, reglamentuojančią bendrijos pirmininko kadencijos laikotarpį, kuris negali viršyti 3 metų, ir 14 straipsnio 9 dalį, reglamentuojančią pasekmes, kai bendrijos pirmininkas neišrenkamas per 6 mėnesius nuo bendrijos pirmininko kadencijos pabaigos. Apeliacinės instancijos teismas, padaręs išvadą, kad 2019 m. spalio 19 d. Bendrijos narių susirinkimo protokolas yra teisėtas, turėjo konstatuoti, jog, vadovaujantis Bendrijų įstatymo 14 straipsnio 2 dalimi, Bendrijos pirmininke laikinai paskirtos J. B. kadencija pasibaigė 2022 m. spalio 18 d. Tai reiškia, kad ji neturėjo teisės ir įgaliojimų priimti sprendimą organizuoti balsavimą dėl Bendrijos valdymo organų rinkimo, vykusį 2023 m. gruodžio 5–19 d. laikotarpiu. Toks sprendimas buvo priimtas neteisėto subjekto, visas Bendrijos valdymo organų rinkimų procesas buvo pradėtas ir vykdomas neturint teisinio pagrindo.
    14.2. Pagal Bendrijų įstatymo 11 straipsnio 1 dalį (2022 m. gruodžio 20 d. įstatymo Nr. XIV-1710 redakcija, įsigaliojusi nuo 2023 m. kovo 1 d.), Bendrijos narių susirinkimą dėl valdymo organų rinkimo, pasibaigus valdymo organų kadencijai, galėjo sušaukti tik daugiau kaip penktadalis bendrijos narių. Byloje nėra duomenų, patvirtinančių, kad J. B. veikė daugiau kaip penktadalio Bendrijos narių vardu. Tačiau apeliacinės instancijos teismas šios imperatyviosios normos netaikė, jos reikšmės neanalizavo ir dėl šios aplinkybės visiškai nepasisakė, taip pažeisdamas materialiosios teisės aiškinimo ir taikymo principus bei teismo pareigą motyvuoti priimtą sprendimą (Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir CPK) 270 straipsnio 4 dalis).
    14.3. Bendrijų įstatymo 14 straipsnio 9 dalyje reikalaujama, kad tuo atveju, kai bendrijos valdymo organų kadencija pasibaigia, nauji valdymo organai būtų išrinkti ne vėliau kaip per 6 mėnesius po valdymo organų kadencijos pabaigos. Priešingu atveju bendrija gali būti likviduojama registro tvarkytojo iniciatyva. Tokie įstatymo reikalavimai suponuoja išvadą, kad laikinasis bendrijos pirmininkas negali būti paskirtas ilgesniam nei 6 mėnesių laikotarpiui. Apeliacinės instancijos teismas šių įstatymo reikalavimų netaikė ir taip padarė esminį materialiosios teisės pažeidimą.
    14.4. Apeliacinės instancijos teismas netinkamai aiškino ir taikė Bendrijų įstatymo 9 straipsnio 2 ir 3 dalių, 14 straipsnio 10 dalies, 16 straipsnio 9 dalies, Bendrijos įstatų 20 punkto nuostatas, todėl padarė nepagrįstą išvadą, kad J. B. 2019 m. spalio 9 d. Bendrijos narių susirinkime teisėtai paskirta laikinai eiti Bendrijos pirmininko pareigas ir turėjo teisę Bendrijų įstatymo 11 straipsnio 1 dalies pagrindu inicijuoti visuotinį Bendrijos susirinkimą, t. y. sprendimą šaukti susirinkimą priėmė tinkamas subjektas. Bendrijų įsta-

tymo 14 straipsnio 10 dalyje nustatyta, kad vienasmenio valdymo organo pareigas, atitinkamai ir laikinojo bendrijos pirmininko pareigas, gali eiti tik bendrijos narys. J. B. neturi nuosavybės teise patalpų pastate, esančiame Vilniuje, A. Vienuolio g. 6, kuriame yra įsteigta Bendrija, todėl ji nėra Bendrijos narė. Tam, kad J. B., nebūdama Bendrijos narė, galėtų būti paskirta laikinai eiti Bendrijos pirmininko pareigas, Bendrijoje turėjo būti sudaryta nauja valdyba iš butų (patalpų) savininkų pagal Bendrijų įstatymo 14 straipsnio 1 dalį, 15 straipsnio 2 dalį ir Bendrijos įstatų 20 punktą. Apeliacinės instancijos teismas ignoravo esminę aplinkybę – Bendrijoje valdyba buvo ne „nesudaryta", bet jos kadencija buvo pasibaigusi ir nauja valdyba nebuvo išrinkta. Dėl to apeliacinės instancijos teismas negalėjo taikyti Bendrijų įstatymo 9 straipsnio 3 dalies, kurioje nustatyta, kad kai bendrijoje valdyba nesudaroma, valdybos kompetencijai priskirtas funkcijas atlieka bendrijos pirmininkas. Bendrijų įstatyme nėra nuostatos, kad pasibaigus bendrijos valdybos kadencijai jos kompetencijai priskirtas funkcijas atlieka bendrijos pirmininkas, tuo labiau asmuo, laikinai paskirtas eiti bendrijos pirmininko pareigas, – tai reikštų savavališką funkcijų perėmimą be įstatyme nustatyto pagrindo. Pagal Bendrijų įstatymo 16 straipsnio 9 dalį, pasibaigus Bendrijos pirmininko kadencijai, laikinąjį pirmininką turėjo skirti valdyba, išrinkta 2018 m. birželio 28 d. Bendrijos valdybai to nepadarius ir 2019 m. birželio 27 d. pasibaigus valdybos kadencijai, nebuvo tinkamo valdymo organo paskirti laikinąjį pirmininką.

14.5. Nei Bendrijų įstatymas, nei Bendrijos įstatai nereglamentuoja laikinojo pirmininko paskyrimo tvarkos, tačiau akivaizdu, kad tokia funkcija yra artima valdymo organo – bendrijos pirmininko – funkcijai, todėl tokio asmens paskyrimas turi būti prilyginamas bendrijos pirmininko rinkimui. Pagal Bendrijų įstatymo 11 straipsnio 7 dalį ir Bendrijos įstatų 25 ir 45 punktus, tokie sprendimai reikalauja kvalifikuotos – daugiau kaip dviejų trečdalių visų susirinkime dalyvaujančių Bendrijos narių – balsų daugumos. Tačiau 2018 m. birželio 28 d. susirinkime J. B. paskyrimas laikinai eiti pirmininko pareigas vienerius metus nesurinko kvalifikuotos balsų daugumos („už" – 17, „prieš" – 9, susilaikė – 1, t. y. „už" balsavo mažiau nei 2/3), o 2019 m. liepos 10 d. ir 2019 m. spalio 9 d. vykusių Bendrijos narių susirinkimų darbotvarkėse klausimas dėl J. B. paskyrimo ar patvirtinimo laikinai eiti Bendrijos pirmininko pareigas apskritai nebuvo nurodytas, šis klausimas net nebuvo svarstomas ir dėl jo nebuvo balsuota.

14.6. Apeliacinės instancijos teismas nevertino, ar Bendrijų įstatymo 14 straipsnio 3 dalies nuostata dėl darbo sutarties su bendrijos pirmininku sudarymo jo kadencijos laikotarpiui buvo įgyvendinta šiuo konkrečiu atveju. Po 2018 m. birželio 28 d., t. y. pasibaigus J. B. kadencijai, su ja nebuvo sudaryta jokia nauja darbo sutartis. Ankstesnė darbo sutartis, sudaryta jos išrinkimo Bendrijos pirmininke (steigimo metu) pagrindu, pasibaigė pasibaigus jos kadencijai. Kadangi J. B. paskyrimas laikinai eiti Bendrijos pirmininko pareigas nebuvo teisiškai įformintas, nes su ja nebuvo sudaryta darbo sutartis,

tai prieštarauja Lietuvos Respublikos darbo kodekso reikalavimams dėl darbo santykių formos ir įforminimo.

14.7. Apeliacinės instancijos teismas pažeidė įrodinėjimą ir įrodymų vertinimą reglamentuojančias proceso teisės normas, nes nevertino esminių byloje pateiktų įrodymų, turinčių reikšmės tinkamam faktinių aplinkybių nustatymui ir Bendrijų įstatymo normų taikymui (pvz., nevertino įrodymų, pagrindžiančių, kad J. B. nėra Bendrijos narė), byloje esančius įrodymus vertino selektyviai (pvz., 2019 m. spalio 9 d. Bendrijos narių susirinkimo protokolą vertino atsietai nuo kitų Byloje esančių įrodymų), taip pažeidė ieškovų teisę į teisingą, objektyvų ir nešališką procesą.

14.8. Pirmosios instancijos teismas neperžengė ieškinio ribų, nes ieškovai ginčijo J. B. paskyrimą laikinai eiti Bendrijos pirmininko pareigas ir vėlesnius iš šio statuso kildinamus veiksmus. Todėl spręsdamas, ar ji ėjo pareigas teisėtai, teismas turėjo tiek pareigą, tiek teisę *ex officio* įvertinti, ar tam buvo faktinis ir teisinis pagrindas. Bendrija laikytina viešuoju subjektu. Bendrijų veiklą riboja įstatymai ir įstatai – savavališki sprendimai, kaip antai laikinojo pirmininko paskyrimas nesilaikant nustatytos tvarkos, prieštarauja imperatyviosioms teisės normoms, todėl tokie sprendimai turi būti vertinami kaip neteisėti ir nesukeliantys teisinių pasekmių nuo jų priėmimo momento (lot. *ab initio*).

15. Atsakovė DNSB „A. Vienuolio g. 6“ atsiliepimu į kasacinį skundą prašo ieškovų kasacinį skundą atmesti; priteisti iš ieškovų atsakovės patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Atsiliepime nurodomi šie argumentai:

15.1. Bendrijų įstatyme nėra nustatyta laikinojo pirmininko „kadencija“ ir jos trukmė, bet yra įtvirtinti du pagrindai, kuriais bendrijoje asmuo gali laikinai eiti bendrijos pirmininko pareigas. Tiek Bendrijų įstatymo 14 straipsnio 10 dalyje, tiek ir 16 straipsnio 9 dalyje nurodoma apie situaciją, kai paskirtas laikinasis bendrijos pirmininkas šias pareigas eina iki naujo bendrijos pirmininko išrinkimo, t. y. šis terminas yra apibrėžtas ne laiko terminu, bet tam tikru įvykiu – iki naujo bendrijos pirmininko išrinkimo dienos. Bendrijos narių visuotinis susirinkimas yra aukščiausiasis bendrijos organas (Bendrijų įstatymo 9 straipsnio 1 dalis). Visuotinio susirinkimo kompetencija yra apibrėžta Bendrijų įstatymo 10 straipsnio 1 dalyje, kurios 2 punkte nustatyta, kad visuotinis susirinkimas renka ir atšaukia bendrijos pirmininką (valdybos narius). Sistemiškai aiškinant šią nuostatą su Bendrijų įstatymo 14 straipsnio 10 dalimi, darytina išvada, kad būtent visuotinis susirinkimas šiuo atveju ir turi išrinkti laikinąjį bendrijos pirmininką. Nagrinėjamu atveju taip ir buvo padaryta: 2019 m. spalio 9 d. visuotiniame Bendrijos narių susirinkime neužtekus balsų Bendrijos pirmininkui išrinkti, buvo nutarta palikti laikinai eiti pirmininko pareigas J. B.

15.2. Bendrijų įstatymo 11 straipsnio 1 dalis, kurioje reglamentuojama daugiau kaip penktadalio bendrijos narių teisė sušaukti visuotinį susirinkimą, yra skirta atvejams, kai bendrijoje nėra valdymo organų arba jie per vieną mėnesį nuo reikalavimo sušaukti visuotinį susirinkimą pateikimo dienos su-

sirinkimo nesušaukia, reguliuoti. Būtent todėl šis reguliavimas negali būti taikomas panaikinant laikinojo bendrijos pirmininko teisę sušaukti susirinkimą, juo labiau kad laikinasis bendrijos pirmininkas ir yra Bendrijų įstatymo nustatytas asmuo, kuris, bendrijoje nesant nuolatinio pirmininko, privalo užtikrinti bendrijos veiklos organizavimo tęstinumą. Sutikus su ieškovų pozicija, tai reikštų, kad net ir esant laikinajam bendrijos pirmininkui, kuris atsako už bendrijos veiklos tęstinumą iki naujo pirmininko išrinkimo, būtų taikomas teisinis reguliavimas, skirtas toms situacijoms, kai bendrijoje nėra valdymo organo arba jo elgesys yra pasyvus. Bendrijų įstatyme nėra nustatyta, kad bendrijos pirmininko funkcijos skiriasi nuo laikinojo bendrijos pirmininko funkcijų ir kad laikinasis bendrijos pirmininkas turi mažiau teisių už nuolatinį bendrijos pirmininką.

15.3. UAB „Operos“ vaistinė yra Bendrijos narė, o J. B. yra UAB „Operos“ vaistinės vienasmenis valdymo organas (direktorė). Atstovaudama UAB „Operos“ vaistinės interesams ir veikdama jos vardu, J. B. gali būti skiriama ir laikinai eiti pirmininko pareigas, taip pat gali būti renkama eiti nuolatinio Bendrijos pirmininko pareigas. Priešingas Bendrijų įstatymo 14 straipsnio 10 dalies aiškinimas reikštų, kad juridiniai asmenys negalėtų būti bendrijos nariais ir dalyvauti valdant bendriją. Bendrijos valdymo organai yra savarankiški ir tai, kad vieno valdymo organo kadencija yra pasibaigusi, nesuponuoja išvados, kad bendrijoje negali būti sudaromas laikinasis valdymo organas (paskiriamas laikinasis bendrijos pirmininkas). Kai bendrijoje valdyba nesudaroma, valdybos kompetencijai priskirtas funkcijas atlieka bendrijos pirmininkas (Bendrijų įstatymo 9 straipsnio 2 ir 3 dalys). Taigi, pasibaigus valdybos įgaliojimams, ginčo situacijai aktualios Bendrijų įstatymo 14 straipsnio 10 dalies nuostatos, t. y. kai vienasmenis bendrijos valdymo organas – bendrijos pirmininkas ‑ negali eiti savo pareigų, bendrijos įstatuose nustatyta tvarka šias pareigas gali laikinai, iki naujo bendrijos pirmininko išrinkimo, eiti vienas iš bendrijos narių. Pagal Bendrijų įstatymo 14 straipsnio 1 dalį, valdybą privaloma sudaryti tik tuo atveju, kai bendrijos pirmininku renkamas asmuo, neturintis nuosavybės pastate, kurį administruoja bendrija. Šiuo atveju UAB „Operos“ vaistinė yra Bendrijos narė. Pasibaigus valdybos kadencijai laikinasis bendrijos pirmininkas gali būti skiriamas Bendrijų įstatymo 14 straipsnio 10 dalyje nustatyta tvarka. Šia tvarka galima vadovautis taip pat ir bendrijoje esant sudaromai valdybai, nes įstatymas tokių ribojimų nenustato. Priešingas aiškinimas reikštų Bendrijų įstatymo 14 straipsnio 10 dalies nuostatos paneigimą ir visišką bendrijos veiklos suparalyžiavimą. Nagrinėjamu atveju laikinoji Bendrijos pirmininkė ėjo šias pareigas iki naujo pirmininko išrinkimo, valdybos funkcijų laikinoji pirmininkė neatliko ir dėl to nebuvo nuspręsta nė vienu protokolu.

15.4. Bendrijų įstatymo 11 straipsnio 7 dalyje imperatyviai nustatyta, kokie konkrečiai sprendimai reikalauja kvalifikuotos balsų daugumos. Šioje normoje nėra nurodyta, kad sprendimas dėl laikinojo bendrijos pirmininko reikalautų kvalifikuotos balsų daugumos, todėl ši įstatymo norma negali būti pagal

analogiją aiškinama plačiai. Be to, toks įstatymo aiškinimas prieštarautų jo tikslui – jeigu jau kandidatas surenka kvalifikuotą balsų daugumą, vadinasi, jis turėtų būti išrinktas nuolatiniu, o ne laikinuoju bendrijos pirmininku.

15.5. J. B. šioje byloje nagrinėjamu laikotarpiu visuotinių bendrijos narių susirinkimų protokolų pagrindu buvo paskirta eiti laikinojo pirmininko pareigas ir faktiškai dirbo laikinąja pirmininke, už šį darbą jai buvo išmokėtas darbo užmokestis. Kadangi J. B. tęsė savo darbus kaip laikinoji Bendrijos pirmininkė, jos, kaip darbuotojos, darbo pobūdis nepasikeitė, todėl naujos darbo sutarties su ja sudaryti nereikėjo. Be to, nagrinėjamoje byloje nebuvo vertinamos darbo sutarties su J. B. sudarymo ir galiojimo aplinkybės.

15.6. Nagrinėjamoje byloje pareikštu ieškiniu ieškovai J. B., kaip laikinosios Bendrijos pirmininkės, teisinio statuso pagal 2019 m. spalio 9 d. visuotinio Bendrijos narių susirinkimo sprendimą neanalizavo ir dėl jo nepasisakė, šio visuotinio Bendrijos narių susirinkimo sprendimo neginčijo, jo panaikinti neprašė. Dėl tuo metu įvesto karantino buvo draudžiami susibūrimai, be to, Bendrijoje egzistavo didelis susiskaldymas, todėl kandidatams nepavykdavo surinkti kvalifikuotos balsų daugumos, o tai objektyviai trukdė Bendrijai išsirinkti pirmininką. Dėl to visuotinis Bendrijos narių susirinkimas skyrė šias pareigas eiti laikinajam pirmininkui, jo paskyrimo ieškovai neginčijo. Kasaciniame skunde keliamas visiškai naujas, t. y. nei pirmosios, nei apeliacinės instancijos teisme nenagrinėtas, klausimas, kad J. B. kaip laikinosios Bendrijos pirmininkės kadencija 2023 m. organizuojant balsavimą raštu buvo pasibaigusi. Taip ieškovai siekia išplėsti šios bylos nagrinėjimo ribas. Ieškovų argumentas, kad šiuo atveju teismas, nesant pareikštų reikalavimų pripažinti negaliojančiais ankstesnius protokolus dėl laikinai bendrijos pirmininko pareigas einančio asmens paskyrimo, galėjo ex officio viršyti ieškovų pareikštus reikalavimus, neįspėjęs apie tai byloje dalyvaujančių asmenų, prieštarauja Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 2.82 straipsnio 4 dalyje nustatytai tvarkai, pagal kurią juridinių asmenų sprendimai gali būti teismo tvarka pripažinti negaliojančiais, ir pažeidžia atsakovės procesines teises, nes tai reikštų siurprizinio sprendimo priėmimą.

15.7. Balsavimo organizatoriaus asmuo neturi įtakos paties balsavimo rezultatams, kuriuos demokratiškai priėmė Bendrijos nariai, išreiškę savo valią Bendrijos pirmininke išrinkti J. B. Nesvarbu, kas konkrečiai balsavimą organizuotų – laikinasis pirmininkas ar kitas Bendrijų įstatymo nustatytas subjektas, kiekvienas Bendrijos narys savarankiškai ir demokratiškai balsavo už Bendrijos pirmininką ir jį išrinko. Vadovaujantis teismų praktika, vien formalūs atitinkamų procedūrų pažeidimai nelaikomi pagrindu pripažinti balsavimą negaliojančiu.

16. Tretieji asmenys, nepareiškiantys savarankiškų reikalavimų, J. M., I. L., A. S., A. A., A. G., N. B., V. P. ir V. M., atsiliepimu į kasacinį skundą prašo ieškovų kasacinį skundą atmesti. Atsiliepime nurodo, kad palaiko atsakovės atsiliepime į kasacinį skundą nurodytus argumentus.

Teisėjų kolegija

k o n s t a t u o j a :

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl bylos nagrinėjimo ribų peržengimo

17. Ieškovai byloje pareikšto ieškinio pirmuoju reikalavimu prašė pripažinti negaliojančiu Bendrijos narių balsavimo raštu, vykusio 2023 m. gruodžio 5–19 d., rezultatą (protokolą), t. y. ieškovai iš esmės ginčijo šiuo balsavimu raštu priimtus ir protokolu įformintus sprendimus, kuriais: J. B. buvo išrinkta Bendrijos pirmininke naujai kadencijai; buvo išrinkta naujos sudėties Bendrijos valdyba; patvirtintas įgaliotas Bendrijos narys darbo sutarčiai su pirmininke pasirašyti ir (ar) darbo sutarties pakeitimams atlikti ir pasirašyti; išrinkta naujos sudėties balsų skaičiavimo komisija. Ieškovai nurodė, kad ginčijami sprendimai priimti pažeidžiant imperatyviąsias įstatymų normas ir Bendrijos įstatus, taip pat protingumo ir sąžiningumo principus. Kaip vieną iš pažeidimų ieškovai nurodė tai, kad J. B., kaip Bendrijos pirmininkės, kadencija pasibaigė 2018 m. birželio 16 d., o kitai kadencijai Bendrijos pirmininkas nebuvo išrinktas. Dėl to, ieškovų teigimu, J. B. neturėjo teisės ir įgaliojimų šaukti Bendrijos narių visuotinio susirinkimo ar organizuoti balsavimo raštu.
18. Atsakovė, nesutikdama su šiais argumentais, atsiliepime į ieškinį nurodė, kad 2019 m. spalio 9 d. visuotiniame susirinkime J. B. buvo paskirta laikinai eiti pirmininko pareigas neapibrėžiant termino, todėl ji buvo paskirta laikinai eiti pirmininko pareigas, iki bus išrinktas nuolatinis Bendrijos pirmininkas. Atsakovė taip pat pažymėjo, kad ieškovai neginčija nė vieno visuotinio susirinkimo sprendimo, kuriuo J. B. buvo paskirta laikinai eiti Bendrijos pirmininko pareigas, t. y. nekvestionuoja anksčiau priimtų sprendimų teisėtumo.
19. Pirmosios instancijos teismas konstatavo, kad 2019 m. liepos 10 d. vykusiame susirinkime neišrinkus valdybos, ankstesnės valdybos įgaliojimai baigėsi. Pasibaigus valdybos įgaliojimams, pagal Bendrijų įstatymo 16 straipsnio 9 dalį, valdyba negalėjo skirti vieno iš savo narių kaip laikinojo bendrijos pirmininko iki naujo bendrijos pirmininko išrinkimo. Teismas padarė išvadą, kad, vadovaujantis Bendrijų įstatymo 14 straipsnio 2 dalimi, pasibaigus Bendrijos pirmininkės ir valdybos kadencijoms, Bendrijos pirmininkės įgaliojimai negalėjo būti pratęsti neterminuotam laikui, todėl J. B. neturėjo Bendrijų įstatymo 11 straipsnio 1 dalyje įtvirtintos visuotinio susirinkimo šaukimo teisės.
20. Apeliacinės instancijos teismas konstatavo, kad 2019 m. spalio 9 d. visuotinio susirinkimo sprendimo pavesti laikinai eiti pirmininko pareigas J. B. teisėtumo klausimas nebuvo šios bylos nagrinėjimo dalykas, nes toks faktinis pagrindas nebuvo nurodytas ieškinyje. Ieškovai neginčijo J. B. paskyrimo laikinai eiti pirmininko pareigas aplinkybių, o pirmosios instancijos teismas neturėjo pagrindo *ex officio* vertinti 2019 m. spalio 9 d. susirinkimo sprendimo paskirti J. B. laikinai

eiti pirmininko pareigas kaip akivaizdžiai niekinio. Todėl apeliacinės instancijos teismas sutiko su atsakovės apeliacinio skundo argumentu, kad pirmosios instancijos teismas, pasisakydamas dėl aplinkybių, kurios nebuvo nurodytos kaip faktinis ieškinio pagrindas, peržengė bylos nagrinėjimo ribas.

21. Kasaciniame skunde, viena vertus, teigiama, kad pirmosios instancijos teismas neperžengė ieškinio ribų, nes ieškovai ginčijo J. B. paskyrimą laikinai eiti Bendrijos pirmininko pareigas. Kita vertus, kasaciniame skunde teigiama, kad teismas turėjo *ex officio* įvertinti, ar J. B. teisėtai ėjo nurodytas pareigas, nes Bendrija laikytina viešuoju subjektu.
22. Teisėjų kolegija nesutinka su ieškovų kasacinio skundo argumentu, kad pirmosios instancijos teismas neperžengė bylos nagrinėjimo ribų.
23. CK 2.82 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad juridinių asmenų organų sprendimai gali būti teismo tvarka pripažinti negaliojančiais, jeigu jie prieštarauja imperatyviosioms įstatymų normoms, juridinio asmens steigimo dokumentams arba protingumo ar sąžiningumo principams. Pagal šią teisės normą, tokį ieškinį gali pareikšti juridinio asmens kreditoriai – jeigu sprendimas pažeidžia jų teises ar interesus, atitinkamas juridinio asmens valdymo organas, juridinio asmens dalyvis arba kiti įstatymuose nurodyti asmenys. Tokiems ieškiniams nustatomas trijų mėnesių ieškinio senaties terminas. Jis pradedamas skaičiuoti nuo tos dienos, kurią ieškovas sužinojo arba turėjo sužinoti apie ginčijamą sprendimą, jeigu CK ir kiti įstatymai nenustato kitokio ieškinio senaties termino ir kitokios sprendimo nuginčijimo tvarkos. Viena iš juridinių asmenų teisinių formų yra daugiabučio namo savininkų bendrija, todėl jos organų sprendimai taip pat gali būti ginčijami CK 2.82 straipsnio 4 dalyje nustatyta tvarka.
24. Kasacinio teismo praktikoje yra išaiškinta, kad dispozityvumo principas, įtvirtintas CPK 13 straipsnyje, nustato civilinio proceso dalyviams teisę laisvai disponuoti jiems priklausančiomis procesinėmis teisėmis. Tai reiškia, kad tik asmuo, manantis, jog jo teisės pažeistos, sprendžia, ar ginti pažeistą teisę ir kokį pažeistų teisių gynimo būdą pasirinkti (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. sausio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-123-823/2022, 29 punktas). Bylos nagrinėjimo ribas apibrėžia ieškinio faktinis pagrindas ir ieškinio dalykas, taip pat atsakovo pateikti atsikirtimai į ieškinį ir kitų byloje dalyvaujančių asmenų procesiniuose dokumentuose išdėstyta pozicija (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2025 m. liepos 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-140-1075/2025, 36 punktas). Tačiau atsakovo atsikirtimai ar kitų proceso dalyvių išreikštos pozicijos vertintini tiek, kiek jie susiję su ieškovo apibrėžtu bylos nagrinėjimo dalyku ir pagrindu, ir neįpareigoja teismo spręsti ieškovo ieškinyje nekeliamų klausimų arba klausimų, kurie nesusiję su ginčo esme (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gruodžio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-644-690/2015). Teismas, priimdamas sprendimą, neturi teisės peržengti bylos nagrinėjimo ribų, apibrėžtų pirmiau įvardytais elementais, išskyrus proceso įstatyme nustatytus atvejus (CPK 265 straipsnio 2 dalis) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. spalio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-175-1075/2024, 20 punktas).
25. Kasacinio teismo praktikoje ne kartą pabrėžta, kad teismas, priimdamas sprendimą, yra saistomas ieškinio pagrindu nurodytų aplinkybių ir negali peržengti

ieškinio ribų, t. y. negali keisti nei ieškinio dalyko (pvz., negali priteisti šaliai to, ko ji neprašo, arba priteisti daugiau, nei šalis prašo), nei ieškinio pagrindo (negali nustatyti tokių aplinkybių, kuriomis, reikšdamas reikalavimą, nesirėmė ieškovas, negali savo sprendime remtis tokiais faktais, kurių šalys teismui nenurodė, ir įrodymais, kurių byloje nėra) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. spalio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-259-381/2021, 21 punktas). Civiliniame procese galiojantis dispozityvumo principas (CPK 13 straipsnis), pareiga užtikrinti proceso šalių lygiateisiškumą (CPK 17 straipsnis) draudžia teismui savo nuožiūra pakeisti ieškinio dalyką, ieškinyje nurodytus teisių gynimo būdus, išskyrus atvejus, kai reikia apginti viešąjį interesą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. gruodžio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-325-916/2023, 77 punktas).

26. Teisėjų kolegija, atsižvelgdama į šioje byloje pareikšto ieškinio reikalavimus ir jų faktinį pagrindą bei atsakovės atsikirtimus, konstatuoja, kad aplinkybės, susijusios su J. B. įgaliojimais organizuoti Bendrijos narių balsavimą raštu, vykusį 2023 m. gruodžio 5–19 d., kurio metu buvo priimti ginčijami sprendimai, sudarė šios bylos nagrinėjimo dalyką. Todėl pirmosios instancijos teismas galėjo ir turėjo vertinti šalių pateiktus įrodymus, kuriais buvo grindžiamos tokios aplinkybės, ir dėl jų pasisakyti sprendime. Tačiau ankstesniuose Bendrijos narių visuotiniuose susirinkimuose priimti sprendimai dėl J. B. paskyrimo laikinai eiti Bendrijos pirmininko pareigas nebuvo ginčijami teisės aktuose nustatyta tvarka, ieškovai tokio reikalavimo nesuformulavo ieškinyje, todėl šių sprendimų teisėtumo klausimas nėra šios bylos nagrinėjimo dalykas. Vien tai, kad ieškovai, siekdami paneigti atsakovės argumentą, jog J. B., kaip asmuo, paskirtas laikinai eiti Bendrijos pirmininko pareigas, turėjo teisę organizuoti minėtą Bendrijos narių balsavimą raštu, teismo posėdyje žodžiu ir pateiktoje baigiamojoje kalboje raštu išdėstė savo argumentus, patvirtinančius, jų teigimu, Bendrijos narių visuotinių susirinkimų sprendimų dėl J. B. paskyrimo laikinai eiti Bendrijos pirmininko pareigas neteisėtumą, nereiškia, kad teismas turėjo išspręsti šį klausimą, t. y. pasisakyti dėl tokių sprendimų teisėtumo. Nagrinėjamu atveju pirmosios instancijos teismo sprendime iš esmės konstatuota, kad 2019 m. liepos 10 d. vykusiame Bendrijos narių visuotiniame susirinkime J. B. neteisėtai paskirta laikinai eiti Bendrijos pirmininko pareigas, nors toks reikalavimas, kaip minėta, byloje pareikštame ieškinyje nebuvo suformuluotas. Dėl to teisėjų kolegija pritaria apeliacinės instancijos teismo išvadai, kad pirmosios instancijos teismas, pasisakydamas dėl 2019 m. spalio 9 d. Bendrijos narių visuotinio susirinkimo sprendimo pavesti laikinai eiti pirmininko pareigas J. B. teisėtumo, peržengė bylos nagrinėjimo ribas.
27. Teisėjų kolegija taip pat nesutinka su ieškovų kasacinio skundo argumentu, kad pirmosios instancijos teismas turėjo *ex officio* įvertinti, ar J. B. teisėtai paskirta laikinai eiti Bendrijos pirmininko pareigas.
28. Pagal CPK 265 straipsnio 2 dalį, sprendime neleidžiama peržengti byloje pareikštų reikalavimų, išskyrus CPK nustatytus atvejus. Tokie atvejai paprastai yra susiję su būtinybe apsaugoti viešąjį interesą ir apginti silpnesniąją ginčo šalį. Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad įstatyme įtvirtinta galimybė viešojo intereso apsaugos tikslais peržengti bylos nagrinėjimo ribas yra dispozityvumo principo išimtis, ku-

rią pateisina siekis suderinti privataus ir viešojo intereso gynybą, užtikrinti šių interesų pusiausvyrą. Viešojo intereso sąvoka yra vertinamojo pobūdžio, jos turinys gali būti atskleidžiamas analizuojant konkrečios bylos faktines aplinkybes ir aiškinant bei taikant joms konkrečias teisės normas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. balandžio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-87-823/2022, 68 punktas). Konstatavus, kad nagrinėjamoje byloje yra būtinybė apginti viešąjį interesą, tuo motyvuotas privataus ginčo ribų peržengimas nelaikytinas proceso įstatymų ar byloje dalyvaujančių asmenų procesinių teisių pažeidimu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. balandžio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-221/2013).

29. Kasacinis teismas taip pat yra išaiškinęs, kad kai teismas *ex officio* peržengia ginčo ribas, savo aktyvaus procesinio elgesio priežastis jis turi motyvuoti, priimdamas rašytinę arba žodinę nutartį (CPK 290 straipsnis), tinkamai iš anksto apie tai informuoti dalyvaujančius byloje asmenis, suteikti jiems galimybę pateikti savo poziciją tiek dėl poreikio peržengti ginčo ribas, tiek dėl naujų aplinkybių vertinimo. Kai teismas nepraneša bylos šalims apie ketinimą peržengti bylos nagrinėjimo ribas ir jos neturėjo galimybės šiuo klausimu pateikti savo argumentų ir įrodymų, tuomet tai nesuderinama su tinkamo proceso principu, reikalaujančiu, kad sprendimas būtų priimtas teismui išklausius abi ginčo puses (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. vasario 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-32-1075/2022, 28–29 punktai). Taigi, net ir galėdamas peržengti ginčo ribas, teismas turi, pirma, tai tinkamai motyvuoti, antra, įstatymų nustatyta tvarka apie tai įspėti proceso šalis (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gruodžio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-526-248/2016, 32 punktas).
30. Ieškovai kasaciniame skunde nurodo, kad Bendrija laikytina viešuoju subjektu, jos valdymo organų paskyrimo klausimai yra susiję su viešojo intereso apsauga. Ieškovai taip pat remiasi Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. gruodžio 21 d. nutarimu byloje Nr. 8/99, kuriame konstatuota, kad „daugiabučių namų tinkamas eksploatavimas bei jų išsaugojimas yra ne tik privatus savininkų, bet ir viešasis interesas, todėl tokie santykiai turi būti reguliuojami nustatant įvairius bendrosios dalinės nuosavybės teisės daugiabučiuose namuose įgyvendinimo būdus. Savininkų bendrijos steigimas – vienas galimų bendrosios dalinės nuosavybės teisių tokiuose namuose įgyvendinimo būdų."
31. Teisėjų kolegija pažymi, kad tiek pagal ieškovų cituojamą Konstitucinio Teismo išaiškinimą, tiek ir kasacinio teismo praktikoje viešasis interesas yra siejamas su daugiabučių namų tinkamu eksploatavimu ir išsaugojimu, o tai užtikrinama nustatant daugiabučių namų butų ir kitų patalpų savininkams ne tik teisę, bet ir pareigą pasirinkti vieną iš daugiabučio namo valdymo formų (pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. spalio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-265-403/2020, 25 punktas). Nagrinėjamu atveju ginčas kilęs dėl Bendrijos narių balsavimo raštu priimtų sprendimų teisėtumo. Ieškovai šiuos sprendimus ginčija remdamiesi procedūriniais pažeidimais, be kita ko, balsavimą raštu organizavusio asmens teisės atlikti tokį veiksmą neturėjimu. Teisėjų kolegijos vertinimu, tokio pobūdžio ginčas nėra tiesiogiai susijęs su konkretaus daugiabučio namo, kuriame

esančių butų ir kitų patalpų savininkai įsteigė Bendriją, tinkamu eksploatavimu ir išsaugojimu. Todėl nesutiktina su ieškovų argumentu, kad pirmosios instancijos teismas, remdamasis viešojo intereso apsauga, šiuo atveju turėjo teisę peržengti bylos nagrinėjimo ribas ir *ex officio* nuspręsti dėl 2019 m. spalio 9 d. Bendrijos narių visuotinio susirinkimo sprendimo pavesti laikinai eiti pirmininko pareigas J. B. neteisėtumo.

32. Pažymėtina ir tai, kad pirmosios instancijos teismo sprendime atitinkamos išvados, padarytos peržengiant bylos nagrinėjimo ribas, nėra motyvuotos būtinybe užtikrinti viešąjį interesą. Byloje taip pat nėra duomenų, patvirtinančių, kad pirmosios instancijos teismas tinkamai informavo dalyvaujančius byloje asmenis apie ketinimą peržengti bylos nagrinėjimo ribas ir apie tai, kokia apimtimi ketina peržengti šias ribas. Kasacinio teismo praktikoje yra išaiškinta, kad tokiu atveju byloje dalyvaujantys asmenys netenka galimybės bylą nagrinėjant pirmosios instancijos teisme pateikti savo poziciją tiek dėl poreikio peržengti ginčo ribas, tiek dėl galimybės teismui *ex officio* spręsti atitinkamą ginčo klausimą; toks teismo sprendimas turi siurprizinį pobūdį (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. vasario 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-32-1075/2022, 30 punktas).
33. Ieškovai kasaciniame skunde taip pat nurodo, kad, pagal kasacinio teismo praktik*ą*, teismas, nustatęs, jog sandoris prieštarauja imperatyviosioms teisės normoms, turi *ex officio* pripažinti sandorį niekiniu ir negaliojančiu bei taikyti atitinkamus teisinius padarinius, neatsižvelgdamas į bylos dalyvių reikalavimus (CK 1.78 straipsnio 5 dalis).
34. Daugiabučio namo savininkų bendrijos narių visuotinio susirinkimo sprendimas nėra sandoris, tačiau, jeigu toks sprendimas pažeidžia imperatyviąsias įstatymo normas, išimtiniais atvejais, kai būtina ginti viešąjį interesą, jis gali būti pripažintas negaliojančiu teismo iniciatyva, kaip ir niekinis sandoris. Nagrinėjamu atveju, kaip minėta, kilęs ginčas pagal savo pobūdį nėra tiesiogiai susijęs su viešojo intereso apsauga. Ieškovai, iš esmės prašydami pripažinti negaliojančiais Bendrijos narių visuotiniu balsavimu raštu, vykusiu 2023 m. gruodžio 5–19 d., priimtus sprendimus, be kita ko, nurodė argumentus, kuriais kvestionuojamas ankstesnių Bendrijos narių visuotinių susirinkimų sprendimų dėl J. B. paskyrimo laikinai eiti Bendrijos pirmininko pareigas teisėtumas, nors toks reikalavimas byloje pareikštame ieškinyje nebuvo suformuluotas. Pažymėtina, kad ieškovai, nesutikdami su J. B. paskyrimu laikinai eiti Bendrijos pirmininko pareigas, šiuos Bendrijos narių visuotinių susirinkimų sprendimus turėjo ginčyti teisės aktuose nustatyta tvarka.
35. Teisėjų kolegija, apibendrindama išdėstytus argumentus, konstatuoja, kad pirmosios instancijos teismas, pasisakydamas dėl 2019 m. spalio 9 d. Bendrijos narių visuotinio susirinkimo sprendimo pavesti laikinai eiti pirmininko pareigas J. B. teisėtumo, nepagrįstai peržengė bylos nagrinėjimo ribas. Šis proceso teisės normų pažeidimas pripažintinas esminiu, dėl kurio galėjo būti neteisingai išspręsta byla, kadangi pirmosios instancijos teismas nusprendė patenkinti ieškinį, remdamasis vien tuo pagrindu, jog, teismo vertinimu, J. B. buvo neteisėtai paskirta laikinai eiti Bendrijos pirmininko pareigas ir dėl to ji neturėjo teisės organizuoti ginčijamo Bendrijos narių balsavimo raštu. Todėl apeliacinės instancijos teismas,

konstatavęs šį proceso teisės normų pažeidimą, pagrįstai panaikino pirmosios instancijos teismo sprendimą (CPK 329 straipsnio 1 dalis).

36. Teisėjų kolegija taip pat pažymi, kad apeliacinės instancijos teismas, nors ir teisingai konstatavo, jog pirmosios instancijos teismas nepagrįstai peržengė bylos nagrinėjimo ribas, pasisakydamas dėl 2019 m. spalio 9 d. Bendrijos narių visuotinio susirinkimo sprendimo pavesti laikinai eiti pirmininko pareigas J. B. teisėtumo, priimdamas skundžiamą nutartį taip pat įvertino pirmosios instancijos teismo ir bylos šalių nurodytus argumentus dėl Bendrijos narių visuotinių susirinkimų sprendimų, kuriais J. B. buvo paskirta laikinai eiti Bendrijos pirmininko pareigas, teisėtumo. Kadangi šis klausimas, kaip minėta, nebuvo šios bylos nagrinėjimo dalykas, teisėjų kolegija nevertina ir šioje nutartyje nepasisako dėl ieškovų kasaciniame skunde nurodytų argumentų, kuriais ginčijamos skundžiamoje apeliacinės instancijos teismo nutartyje padarytos išvados šiuo klausimu.

Dėl daugiabučio namo savininkų bendrijos laikinojo pirmininko įgaliojimų termino

37. Ieškovai tiek pirmosios, tiek apeliacinės instancijos teisme pateiktuose procesiniuose dokumentuose taip pat laikėsi pozicijos, kad tuo metu, kai buvo organizuojamas Bendrijos narių visuotinis balsavimas raštu dėl ginčijamų sprendimų, J. B. kaip laikinai einančios Bendrijos pirmininko pareigas įgaliojimai turėjo būti laikomi pasibaigusiais. Kasaciniame skunde, viena vertus, nurodoma, kad apeliacinės instancijos teismas, padaręs išvadą, jog 2019 m. spalio 19 d. Bendrijos narių susirinkimo protokolas yra teisėtas, turėjo konstatuoti, kad, vadovaujantis Bendrijų įstatymo 14 straipsnio 2 dalimi, Bendrijos pirmininke laikinai paskirtos J. B. kadencija pasibaigė 2022 m. spalio 18 d. Kita vertus, kasaciniame skunde teigiama, kad Bendrijų įstatymo 14 straipsnio 9 dalies nuostatos suponuoja išvadą, jog laikinasis bendrijos pirmininkas negali būti paskirtas ilgesniam nei 6 mėnesių laikotarpiui.
38. Bendrijų įstatymo 14 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad bendrijos pirmininką renka ir iš pareigų atšaukia, tvirtina bendrijos pirmininko pareigybės aprašymą ir nustato bendrijos pirmininko darbo užmokestį visuotinis susirinkimas (įgaliotinių susirinkimas) bendrijos įstatuose nustatyta tvarka 3 metų laikotarpiui. Bendrijos pirmininko kadencijų skaičius neribojamas. Bendrijos pirmininkas pradeda eiti pareigas nuo išrinkimo dienos, jeigu su juo sudarytoje darbo sutartyje nenustatyta kitaip.
39. Bendrijų įstatymo 14 straipsnio 9 dalyje (2022 m. rugsėjo 29 d. įstatymo Nr. XIV-1434 redakcija, įsigaliojusi nuo 2023 m. sausio 1 d.) nustatyta, kad iki bendrijos pirmininko kadencijos pabaigos arba gavęs bendrijos pirmininko rašytinį pranešimą apie atsistatydinimą iš pareigų visuotinis susirinkimas (įgaliotinių susirinkimas) turi išrinkti naują bendrijos pirmininką. Jeigu bendrijos pirmininkas neišrenkamas per 6 mėnesius nuo bendrijos pirmininko kadencijos pabaigos arba nuo bendrijos pirmininko atsistatydinimo iš pareigų dienos ir nėra pradėta bendrijos likvidavimo procedūra, bet kuris bendrijos narys (įgaliotinis) turi teisę kreiptis į savivaldybės vykdomąją instituciją dėl bendrijos likvidavimo ir bendro-

sios dalinės nuosavybės teisės objektų administratoriaus skyrimo. Savivaldybės vykdomoji institucija, gavusi šį prašymą, kreipiasi į Juridinių asmenų registro tvarkytoją dėl bendrijos likvidavimo pagal CK 2.70 straipsnį, o bendrijos likvidavimo procedūrų vykdymo laikotarpiu laikinai skiria bendrojo naudojimo objektų administratorių, vadovaudamasi CK 4.84 straipsnyje nustatyta tvarka. Likvidavus bendriją, šio administratoriaus veikla gali būti pratęsiama pagal CK 4.84 straipsnio nuostatas.

40. Pagal ankstesnės redakcijos Bendrijų įstatymo 14 straipsnio 9 dalį (2014 m. gegužės 15 d. įstatymo Nr. XII-882 redakcija, galiojusi nuo 2014 m. liepos 1 d.), iki bendrijos pirmininko kadencijos pabaigos visuotinis susirinkimas (įgaliotinių susirinkimas) turi išrinkti naują bendrijos pirmininką. Jeigu bendrijos pirmininkas neišrenkamas per 12 mėnesių nuo bendrijos pirmininko kadencijos pabaigos, ne mažiau kaip ketvirtadalis bendrijos narių (jeigu bendrija jungia kelis daugiabučius namus, – ne mažiau kaip ketvirtadalis bendrijos narių kiekviename daugiabučiame name) arba ketvirtadalis įgaliotinių, taip pat bendrijos pirmininkas turi teisę kreiptis į savivaldybės vykdomąją instituciją dėl bendrijos likvidavimo ir bendrosios dalinės nuosavybės teisės objektų administratoriaus skyrimo, vadovaujantis CK ketvirtosios knygos XIV skyriumi.
41. Taigi, Bendrijų įstatymo 14 straipsnio 2 dalyje yra nustatytas bendrijos pirmininko, kurį turi išrinkti bendrijos narių visuotinis susirinkimas (įgaliotinių susirinkimas), kadencijos laikotarpis ‑ 3 metai. To paties straipsnio 9 dalyje yra nustatyta, iki kada turi būti išrenkamas naujas bendrijos pirmininkas (t. y. iki einančio pareigas bendrijos pirmininko kadencijos pabaigos), arba nuo kurio momento turi būti išrenkamas naujas bendrijos pirmininkas (t. y. gavus bendrijos pirmininko rašytinį pranešimą apie atsistatydinimą iš pareigų), taip pat nustatytos teisinės pasekmės, kurios gali kilti neįvykdžius šios pareigos per papildomai nustatytą 6 mėnesių (pagal anksčiau galiojusią šio straipsnio redakciją ‑ 12 mėnesių) terminą, skaičiuojamą nuo bendrijos pirmininko kadencijos pabaigos arba nuo bendrijos pirmininko atsistatydinimo iš pareigų dienos, t. y. suėjus šiam terminui gali būti inicijuojamas bendrijos likvidavimas ir bendrosios dalinės nuosavybės teisės objektų administratoriaus skyrimas.
42. Pirmiau aptartos įstatymo nuostatos nereglamentuoja bendrijos laikinojo pirmininko paskyrimo ir (ar) jo įgaliojimų termino, tačiau tai yra reglamentuojama kitose Bendrijų įstatymo nuostatose.
43. Bendrijų įstatymo 9 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad bendrijos valdymo organai yra valdyba ir (arba) bendrijos pirmininkas. Pagal to paties straipsnio 3 dalį, kai bendrijoje valdyba nesudaroma, valdybos kompetencijai priskirtas funkcijas atlieka bendrijos pirmininkas. Bendrijų įstatymo 15 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad bendrijos valdybą sudaro bendrijos pirmininkas ir bendrijos valdybos nariai. Bendrijos pirmininkas yra bendrijos valdybos pirmininkas. Šios nuostatos reiškia, kad bendrija gali turėti tik vienasmenį valdymo organą ‑ bendrijos pirmininką, kuris tokiu atveju atlieka ir valdybos kompetencijai priskirtas funkcijas, arba gali turėti vienasmenį valdymo organą (bendrijos pirmininką) ir kolegialų valdymo organą ‑ bendrijos valdybą.

44. Bendrijos valdymo ir kiti organai, jų kompetencija, šių organų rinkimo ir atšaukimo tvarka turi būti nurodyti bendrijos įstatuose (Bendrijų įstatymo 7 straipsnio 1 dalies 10 punktas).
45. Bendrijos laikinojo pirmininko skyrimo tvarka priklauso nuo to, kokie valdymo organai yra bendrijoje. Pagal Bendrijų įstatymo 14 straipsnio 10 dalį, kai vienasmenis bendrijos valdymo organas – bendrijos pirmininkas negali eiti savo pareigų, bendrijos įstatuose nustatyta tvarka šias pareigas gali laikinai, iki naujo bendrijos pirmininko išrinkimo, eiti vienas iš bendrijos narių. Bendrijų įstatymo 16 straipsnio, reglamentuojančio bendrijos valdybos kompetenciją ir atsakomybę, 9 dalyje nustatyta, kad kai bendrijos pirmininkas negali eiti pareigų arba bendrijos pirmininko kadencija yra pasibaigusi, bendrijos valdyba skiria vieną iš savo narių laikinai, iki naujo bendrijos pirmininko išrinkimo, eiti bendrijos pirmininko pareigas.
46. Iš aptariamų įstatymo nuostatų matyti, kad abiem atvejais, t. y. tiek vienasmeniško bendrijos valdymo atveju (kai pagal įstatus turi būti paskirtas tik bendrijos pirmininkas), tiek kolegialaus bendrijos valdymo atveju (kai pagal įstatus turi būti sudaryta ir bendrijos valdyba), bendrijos pirmininkui negalint eiti savo pareigų, laikinai eiti šias pareigas atitinkamai vienas iš bendrijos narių arba valdybos narių skiriamas iki naujo bendrijos pirmininko išrinkimo. Kitaip tariant, įstatymų leidėjas bendrijos laikinojo pirmininko įgaliojimų terminą apibrėžė ne konkrečiu laikotarpiu, o nurodydamas įvykį, kuris neišvengiamai turi įvykti (CK 1.117 straipsnio 2 dalis).
47. Teisėjų kolegija nesutinka su ieškovų kasacinio skundo argumentu, kad Bendrijų įstatymo 14 straipsnio 2 dalies nuostata, jog bendrijos pirmininkas renkamas 3 metų laikotarpiui, turi būti aiškinama kaip apibrėžianti ir asmens, paskirto laikinai eiti bendrijos pirmininko pareigas, įgaliojimų terminą. Pirma, toks aiškinimas prieštarauja pirmiau nurodytai išvadai, kad tiek pagal Bendrijų įstatymo 14 straipsnio 10 dalį, tiek pagal Bendrijų įstatymo 16 straipsnio 9 dalį laikinasis bendrijos pirmininkas skiriamas terminui, kuris apibrėžtas nurodant įvykį, t. y. iki naujo bendrijos pirmininko išrinkimo. Antra, Bendrijų įstatymo 14 straipsnio 2 dalis, kurioje, be kita ko, nustatytas renkamo bendrijos pirmininko kadencijos laikotarpis, laikytina specialiąja teisės norma, todėl negali būti taikoma pagal analogiją ir aiškinama plačiai (CK 1.8 straipsnio 3 dalis). Trečia, Bendrijos įstatuose taip pat nėra nustatyta, kad laikinai paskirto pirmininko įgaliojimų terminas apibrėžiamas konkrečiu laikotarpiu. Pagal Bendrijos įstatų 45 punktą, Bendrijos pirmininko rinkimo ir atšaukimo, darbo sutarties su juo sudarymo ir jo pavadavimo tvarka, jo kompetencijos ir atsakomybės ribos nurodytos Bendrijų įstatyme. Taigi, Bendrijos įstatuose pirmininko pavadavimo tvarka nėra reglamentuota kitaip nei įstatyme.
48. Dėl tų pačių priežasčių nesutiktina ir su kasaciniame skunde nurodytu argumentu, kad Bendrijų įstatymo 14 straipsnio 9 dalies nuostatos suponuoja išvadą, jog laikinasis bendrijos pirmininkas negali būti paskirtas ilgesniam nei 6 mėnesių laikotarpiui. Be to, teisėjų kolegijos vertinimu, aiškinant Bendrijų įstatymo 14 straipsnio 9 dalį tiek lingvistiniu (gramatiniu), tiek teleologiniu (įstatymų lei-

dėjo ketinimų) teisės aiškinimo būdu, negalima daryti išvados, kad šioje teisės normoje nustatytas 6 mėnesių terminas yra siejamas ir su laikinai paskirto eiti bendrijos pirmininko pareigas asmens įgaliojimų pabaiga.

49. Teisėjų kolegija pažymi, kad bendrijos narių visuotinis susirinkimas pagal jam priskirtą kompetenciją, be kita ko, renka ir atšaukia bendrijos pirmininką (valdybos narius) (Bendrijų įstatymo 10 straipsnio 1 dalies 2 punktas). Taigi, visuotinis susirinkimas turi ne tik teisę, bet ir pareigą išrinkti bendrijos pirmininką. Šios pareigos įgyvendinimas išsamiau reglamentuotas Bendrijų įstatymo 14 straipsnio 9 dalyje. Joje, kaip minėta, nustatytas 6 mėnesių (pagal anksčiau galiojusią šio straipsnio redakciją – 12 mėnesių) terminas siejamas su teisinėmis pasekmėmis, kurių gali kilti visuotiniam susirinkimui nevykdant minėtos pareigos, t. y. neišrenkant bendrijos pirmininko. Kitaip tariant, Bendrijų įstatymo 14 straipsnio 9 dalyje nustatytas papildomas 6 mėnesių terminas yra skirtas tam, kad paskatintų bendrijos narius visuotiniame susirinkime priimti sprendimą dėl bendrijos pirmininko išrinkimo. Bendrija, kaip juridinis asmuo, negali vykdyti veiklos ir įgyvendinti savo tikslų be valdymo organo. Dėl to tokia situacija, kai neišrenkamas bendrijos pirmininkas, negali tęstis ilgą laiką. Būtent dėl šios priežasties įstatymų leidėjas ir nustatė minėtą 6 mėnesių terminą, per kurį, neišrinkus bendrijos pirmininko, atsiranda galimybė bet kuriam bendrijos nariui (įgaliotiniui) (pagal anksčiau galiojusią šio straipsnio redakciją – ne mažiau kaip ketvirtadaliui bendrijos narių arba įgaliotinių) inicijuoti bendrijos likvidavimą ir bendrosios dalinės nuosavybės teisės objektų administratoriaus skyrimą, taip siekiant užtikrinti, kad daugiabutis namas būtų tinkamai eksploatuojamas ir prižiūrimas.

50. Bylą nagrinėję teismai nustatė, kad 2015 m. birželio 17 d., įregistravus DNSB „A. Vienuolio g. 6“, Bendrijos pirmininke išrinkta J. B., taip pat išrinkta valdyba. 2018 m. birželio 4 d. Bendrijos narių visuotiniame susirinkime, renkant Bendrijos pirmininką kitai kadencijai, buvo pasiūti du kandidatai, tačiau n***ė*** vienas iš jų nesurinko kvalifikuotos balsų daugumos; valdyba nebuvo renkama. 2018 m. birželio 28 d. Bendrijos narių visuotiniame susirinkime n***ė*** vienas iš tų pačių pasiūlytų kandidatų nesurinko kvalifikuotos balsų daugumos, todėl Bendrijos pirmininkas nebuvo išrinktas. Šiame susirinkime nutarta paskirti J. B. laikinai eiti pirmininko pareigas vienerius metus; susirinkimas vienerių metų kadencijai patvirtino tos pačios sudėties valdybą. 2019 m. liepos 10 d. įvyko dar vienas susirinkimas, į Bendrijos pirmininkus buvo pasiūlyta viena kandidatė – J. B., tačiau ji nesurinko kvalifikuotos balsų daugumos ir nebuvo išrinkta Bendrijos pirmininke. J. B. susirinkimo metu nutarta palikti laikinai einančia pirmininko pareigas iki kitų rinkimų rudenį. Šiame susirinkime taip pat buvo balsuojama už naujos sudėties valdybą, tačiau naujos sudėties valdyba nesurinko kvalifikuotos balsų daugumos ir nebuvo išrinkta. 2019 m. spalio 9 d. įvyko dar vienas susirinkimas, kuriame į Bendrijos pirmininkus buvo pasiūlyti du kandidatai, tačiau n***ė*** vienas iš jų nesurinko kvalifikuotos balsų daugumos; buvo nutarta palikti laikinai eiti pirmininko pareigas J. B. Terminas, iki kada J. B. paskiriama laikinai eiti pirmininko pareigas, nenustatytas. Šiame susirinkime buvo pasiūlyti nauji kandidatai į valdybos narius, tačiau nauji kandidatai nesurinko kvalifikuotos balsų

daugumos, todėl valdyba nebuvo išrinkta. Ieškovas V. V. 2023 m. rugsėjo 27 d. kreipėsi į Vilniaus miesto administracijos Būsto administravimo skyriaus Pastatų administravimo poskyrį su prašymu likviduoti Bendriją.

51. Taigi, nagrinėjamu atveju susidarė situacija, kai, 2018 m. birželio 17 d. pasibaigus Bendrijos pirmininke išrinktos J. B. kadencijai, naujas Bendrijos pirmininkas ilgą laiką nebuvo išrenkamas, o tuo metu J. B. buvo skiriama laikinai eiti Bendrijos pirmininko pareigas. Nors J. B. Bendrijos laikinojo pirmininko pareigas ėjo ilgiau, nei trunka pirmininko kadencija (t. y. ilgiau nei 3 metus), pažymėtina, kad dėl Bendrijos likvidavimo Bendrijų įstatymo 14 straipsnio 9 dalyje nustatyta tvarka buvo kreiptasi tik 2023 m. rugsėjo 27 d.
52. Teisėjų kolegija, remdamasi nurodytais argumentais, konstatuoja, kad šioje byloje teismų nustatytos aplinkybės nesudaro pagrindo daryti išvadą, jog J. B. įgaliojimai laikinai eiti Bendrijos pirmininko pareigas pasibaigė anksčiau, nei buvo organizuojamas Bendrijos narių visuotinis balsavimas raštu, vykęs 2023 m. gruodžio 5–19 d., kurio rezultatas, t. y. priimti sprendimai, ginčijamas šioje byloje.

Dėl laikinojo pirmininko teisės šaukti bendrijos narių visuotinį susirinkimą ir (ar) organizuoti balsavimą raštu

53. Ieškovai kasaciniame skunde kelia klausimą, ar laikinasis pirmininkas turi teisę šaukti bendrijos narių susirinkimą. Kasaciniame skunde nurodoma, kad, pagal Bendrijų įstatymo 11 straipsnio 1 dalį (2022 m. gruodžio 20 d. įstatymo Nr. XIV-1710 redakcija, įsigaliojusi nuo 2023 m. kovo 1 d.), Bendrijos narių susirinkimą dėl valdymo organų rinkimo, pasibaigus valdymo organų kadencijai, galėjo sušaukti tik daugiau kaip penktadalis bendrijos narių. Byloje nėra duomenų, patvirtinančių, kad J. B. veikė daugiau kaip penktadalio bendrijos narių vardu. Teisėjų kolegija šiuos argumentus atmeta kaip teisiškai nepagrįstus.
54. Pagrindinės juridinių asmenų valdymo organo pareigos išvardytos CK 2.82 straipsnio 3 dalyje. Joje nustatyta, kad valdymo organas atsako už juridinio asmens dalyvių susirinkimo sušaukimą, pranešimą juridinio asmens dalyviams apie esminius įvykius, turinčius reikšmės juridinio asmens veiklai, juridinio asmens veiklos organizavimą, juridinio asmens dalyvių apskaitą, veiksmus, nurodytus CK 2.4 straipsnio 3 dalyje, jei kitaip nenustatyta atskirų juridinių asmenų veiklą reglamentuojančiuose įstatymuose.
55. Bendrijų įstatymo 11 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad visuotinius susirinkimus šaukia bendrijos pirmininkas arba bendrijos valdyba bendrijos įstatuose nustatyta tvarka. Visuotinis susirinkimas turi būti sušauktas ir tais atvejais, kai to reikalauja revizijos komisija (revizorius) arba daugiau kaip penktadalis bendrijos narių (jeigu bendrija jungia kelis daugiabučius namus, – daugiau kaip penktadalis bendrijos narių kiekviename pastate arba daugiau kaip penktadalis bendrijos narių bent viename pastate, jeigu visuotinis susirinkimas šaukiamas pasibaigus valdymo organų kadencijai). Jeigu bendrijos valdymo organas per mėnesį nuo reikalavimo sušaukti visuotinį susirinkimą pateikimo dienos susirinkimo nesušaukia, jį gali sušaukti revizijos komisija (revizorius) arba daugiau kaip penkta-

dalis bendrijos narių (jeigu bendrija jungia kelis daugiabučius namus, – daugiau kaip penktadalis bendrijos narių kiekviename pastate arba daugiau kaip penktadalis bendrijos narių bent viename pastate, jeigu visuotinis susirinkimas šaukiamas pasibaigus valdymo organų kadencijai).

56. Bendrijų įstatymo 11 straipsnio 12 dalyje nustatyta, kad bendrijos nariai sprendimus gali priimti balsuodami raštu. Balsavimo raštu tvarką nustato Vyriausybės įgaliota institucija. Pagal Daugiabučių gyvenamųjų namų ar kitos paskirties pastatų savininkų bendrijos narių balsavimo raštu dėl priimamų sprendimų tvarkos aprašo, patvirtinto Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2012 m. birželio 29 d. įsakymu Nr. D1-560, 4 punktą, balsavimą raštu Bendrijų įstatyme nustatytais atvejais organizuoja bendrijos pirmininkas arba bendrijos valdyba, arba revizijos komisija (revizorius), arba daugiau kaip penktadalis bendrijos narių (jeigu bendrija jungia kelis daugiabučius namus, – daugiau kaip penktadalis bendrijos narių kiekviename pastate arba daugiau kaip penktadalis bendrijos narių bent viename pastate).
57. Kaip minėta, pagal Bendrijų įstatymo 14 straipsnio 10 dalį ir 16 straipsnio 9 dalį, laikinai eiti bendrijos pirmininko pareigas atitinkamai vienas iš bendrijos narių arba valdybos narių skiriamas iki naujo bendrijos pirmininko išrinkimo. Taigi, pasibaigus bendrijos pirmininko kadencijai, tam, kad bendrija neliktų be valdymo organo, gali būti skiriamas laikinasis pirmininkas. Nei Bendrijų įstatyme, nei Bendrijos įstatuose nėra nuostatų, kad Bendrijos laikinojo pirmininko kompetencija yra siauresnė nei pirmininko, išrinkto 3 metų kadencijai. Teisėjų kolegija, remdamasi nurodytais argumentais ir vadovaudamasi CPK 361 straipsnio 4 dalies 2 punktu, formuluoja tokią teisės aiškinimo ir taikymo taisyklę: *kai daugiabučio namo savininkų bendrijos valdymo organų kadencija yra pasibaigusi ir yra paskirtas bendrijos laikinasis pirmininkas, šis taip pat turi teisę šaukti bendrijos narių visuotinį susirinkimą ir (ar) organizuoti balsavimą raštu dėl sprendimų visuotinio susirinkimo kompetencijos klausimais priėmimo*.
58. Taigi, remiantis tuo, kas pirmiau nurodyta, negalima sutikti su ieškovų kasacinio skundo argumentu, kad, pasibaigus Bendrijos valdymo organų kadencijai, tačiau esant paskirtai laikinajai pirmininkei, Bendrijos narių susirinkimą sušaukti ir (ar) organizuoti balsavimą raštu gali tik daugiau kaip penktadalis bendrijos narių. Bendrijos laikinasis pirmininkas tokią teisę gali įgyvendinti savarankiškai, todėl nėra pagrindo sutikti ir su kitu kasacinio skundo argumentu, kad J. B., kaip laikinoji pirmininkė, organizuodama Bendrijos narių balsavimą raštu, vykusį 2023 m. gruodžio 5–19 d., turėjo pateikti duomenis, jog ji veikia daugiau kaip penktadalio bendrijos narių vardu. Kaip minėta, ankstesniuose Bendrijos narių visuotiniuose susirinkimuose priimti sprendimai dėl J. B. paskyrimo laikinai eiti Bendrijos pirmininko pareigas nebuvo ginčijami teisės aktuose nustatyta tvarka.
59. Kasaciniame skunde ieškovai taip pat teigia, kad apeliacinės instancijos teismas dėl Bendrijų įstatymo 11 straipsnio 1 dalies taikymo visiškai nepasisakė, taip pažeisdamas materialiosios teisės aiškinimo ir taikymo principus bei teismo pareigą motyvuoti priimtą sprendimą. Teisėjų kolegija pažymi, kad pirmiau aptarti argumentai, kuriais kvestionuojama laikinojo pirmininko teisė šaukti bendrijos narių

visuotinį susirinkimą ir (ar) organizuoti balsavimą raštu, ieškovų procesiniuose dokumentuose, pateiktuose bylą nagrinėjant pirmosios ir apeliacinės instancijos teismuose, nebuvo nurodyti. Dėl to atmestinas kaip nepagrįstas ieškovų argumentas, kad skundžiama apeliacinės instancijos teismo nutartis yra nepakankamai motyvuota ir neatitinka šiam procesiniam dokumentui keliamų reikalavimų.

Dėl bylos procesinės baigties ir bylinėjimosi išlaidų

60. Apibendrindama nurodytus argumentus, teisėjų kolegija konstatuoja, kad apeliacinės instancijos teismas tinkamai aiškino ir taikė proceso teisės normas, reglamentuojančias bylos nagrinėjimo ribas, nenukrypo nuo šiuo klausimu aktualios kasacinio teismo praktikos, todėl padarė teisingą išvadą, jog pirmosios instancijos teismas nepagrįstai peržengė bylos nagrinėjimo ribas. Ieškovams teisės aktuose nustatyta tvarka nenuginčijus ankstesnių Bendrijos narių visuotinio susirinkimo sprendimų, kuriais J. B. buvo paskirta laikinai eiti Bendrijos pirmininko pareigas, pirmosios instancijos teismas nepagrįstai nusprendė, kad ji buvo neteisėtai paskirta eiti šias pareigas. Ieškovų kasacinio skundo argumentai taip pat nesudaro pagrindo konstatuoti, kad priimant skundžiamą apeliacinės instancijos teismo nutartį buvo padaryta materialiosios teisės normų, reglamentuojančių daugiabučio namo savininkų bendrijos laikino pirmininko įgaliojimų terminą ir šio subjekto teisę šaukti bendrijos narių visuotinį susirinkimą ir (ar) organizuoti balsavimą raštu, pažeidimų.
61. Pirmosios instancijos teismas, nepagrįstai nusprendęs, kad J. B. buvo neteisėtai paskirta laikinai eiti Bendrijos pirmininko pareigas ir dėl to ji neturėjo teisės organizuoti Bendrijos narių balsavimo raštu, vykusio 2023 m. gruodžio 5–19 d., šiuo pagrindu pripažino negaliojančiais ginčijamu balsavimu raštu priimtus sprendimus, taip pat balsavimo raštu, vykusio 2024 m. sausio 18 d. – 2024 m. vasario 1 d., balsų skaičiavimo protokolą ir Bendrijos valdybos posėdžio 2024 m. vasario 22 d. protokolą. Kadangi pirmosios instancijos teismas netyrė ir nevertino teisiškai reikšmingų aplinkybių, susijusių su kitais ieškinyje nurodytais procedūriniais pažeidimais, kurių pagrindu ieškovai taip pat prašė pripažinti negaliojančiais ginčijamu Bendrijos narių balsavimu raštu priimtus sprendimus, apeliacinės instancijos teismas teisingai nurodė, jog liko neatskleista bylos esmė. Dėl to apeliacinės instancijos teismas pagrįstai panaikino pirmosios instancijos teismo sprendimą ir perdavė bylą šiam teismui nagrinėti iš naujo. Atmetus ieškovų kasacinio skundo argumentus, skundžiama apeliacinės instancijos teismo nutartis paliktina nepakeista.
62. Kadangi byla skundžiama apeliacinės instancijos teismo nutartimi yra perduota pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo, tai bylinėjimosi išlaidos šioje proceso stadijoje nepaskirstomos (CPK 93 straipsnio 5 dalis).
63. Išlaidos, susijusios su procesinių dokumentų įteikimu kasaciniame procese, sudaro 157,30 Eur (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2025 m. lapkričio 17 d. pažyma apie išlaidas, susijusias su procesinių dokumentų įteikimu).

Dėl trečiųjų asmenų, nepareiškiančių savarankiškų reikalavimų, pakeitimo jų teisių perėmėjais

64. Atsakovė atsiliepime į kasacinį skundą, be kita ko, informavo, kad jos, kaip minėtą daugiabutį namą administruojančio subjekto, turimais duomenimis, trečiasis asmuo R. T. sau nuosavybės teise priklausiusį butą, esantį (*duomenys neskelbtini*), pardavė A. N. ir R. N., todėl R. T. šalintina iš trečiųjų asmenų, pakeičiant ją naujaisiais buto savininkais A. N. ir R. N. Taip pat trečiasis asmuo UAB „Numai LN“ šalintinas iš trečiųjų asmenų, kadangi šiam asmeniui priklausiusią negyvenamosios paskirties patalpą, esančią (*duomenys neskelbtini*), šiuo metu nuosavybės teise valdo V. D., todėl ji įtrauktina į bylą dalyvauti kaip trečiasis asmuo. Kartu su atsiliepimu atsakovė pateikė Nekilnojamojo turto registro išrašus, kuriais grindžia nurodytas aplinkybes.
65. Atsiliepimą į kasacinį skundą pateikė ir tretieji asmenys, nepareiškiantys savarankiškų reikalavimų, J. M., I. L., A. S., A. A., A. G., N. B., V. P. ir V. M. bei į bylos nagrinėjimą neįtraukti asmenys D. S., V. D., UAB „Ikfa“, A. V., R. N. ir A. N. (atsiliepime į kasacinį skundą taip pat nurodyti kaip tretieji asmenys). Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus atrankos kolegijos 2025 m. rugpjūčio 26 d. nutartimi trečiųjų asmenų J. M., I. L., A. S., A. A., A. G., N. B., V. P. ir V. M. atsiliepimas į kasacinį skundą priimtas, o kitų nurodytų asmenų atsiliepimą į kasacinį skundą atsisakyta priimti CPK 351 straipsnio 1 dalies pagrindu.
66. CPK 47 straipsnio 5 dalyje nustatyta, kad dalyvaujančių byloje asmenų prašymu ar savo iniciatyva nustatęs, kad bylos išsprendimas neturės įtakos įtraukto trečiojo asmens, nepareiškiančio savarankiškų reikalavimų, teisėms ir pareigoms, teismas motyvuota nutartimi pašalina trečiąjį asmenį, nepareiškiantį savarankiškų reikalavimų, iš bylos.
67. Pagal CPK 48 straipsnio 1 dalį, tais atvejais, kai viena iš ginčijamo arba sprendimu nustatyto teisinio santykio šalių pasitraukia iš bylos (fizinio asmens mirtis, juridinio asmens pabaiga ar pertvarkymas, reikalavimo perleidimas, skolos perkėlimas ir kiti įstatymų numatyti atvejai), teismas, jei yra pagrindas, rašytinio proceso tvarka tą šalį pakeičia jos teisių perėmėju, išskyrus atvejus, kai yra negalimas materialiųjų subjektinių teisių perėmimas.
68. Iš bylos medžiagos matyti, kad pirmosios instancijos teismas 2024 m. rugpjūčio 28 d. parengiamajame posėdyje priimta žodine nutartimi į bylą kaip trečiuosius asmenis įtraukė visus Bendrijos narius. Pažymėtina, kad trečiųjų asmenų, kurie proceso eigoje perleido nuosavybės teisę į butą ir (ar) kitas patalpas, esančius Bendrijos administruojamame name, narystė Bendrijoje laikoma pasibaigusia (Bendrijų įstatymo 22 straipsnio 2 punktas), todėl tai sudaro pagrindą pašalinti šiuos asmenis iš bylos. Tačiau vien duomenų apie naujuosius butų ar kitų patalpų savininkus nepakanka konstatuoti, kad šie asmenys perėmė iš buvusių savininkų, kurie buvo Bendrijos nariai, materialiąsias subjektines teises, nes butų ir kitų patalpų savininkai turi teisę, o ne pareigą įstoti į bendriją (Bendrijų įstatymo 21 straipsnio 4 dalies 2 punktas). Pagal Bendrijos įstatų 14.3.1 papunktį, asmuo, nuosavybės teise valdantis butą ir (ar) kitą patalpą, esančius Pastate, tampa Ben-

drijos nariu nuo prašymo įstoti į Bendriją įteikimo Bendrijos valdymo organui dienos; narystė įforminama, įrašant asmenį į Bendrijos narių sąrašą.

69. Teisėjų kolegija, atsižvelgdama į nurodytą teisinį reglamentavimą ir atsakovės atsiliepime į kasacinį skundą nurodytas aplinkybes bei pateiktus duomenis apie trečiojo asmens R. T. buto perleidimą A. N. ir R. N., UAB „Numai LN“ priklausiusios negyvenamosios paskirties patalpų perleidimą V. D., taip pat trečiųjų asmenų atsiliepime į kasacinį skundą nurodytus kitus asmenis, kurie į bylos nagrinėjimą nėra įtraukti (D. S., A. V., UAB „Ikfa“, B. A. G.), konstatuoja, kad, siekiant teisingai išspręsti trečiųjų asmenų pakeitimo jų teisių perėmėjais ir (ar) trečiųjų asmenų pašalinimo iš bylos klausimus, reikalingi papildomi duomenys, t. y. aktualus Bendrijos narių sąrašas ir kiti duomenys, patvirtinantys, kurie į bylą neįtraukti asmenys iš kurių byloje dalyvaujančių trečiųjų asmenų yra įgiję nuosavybės teise konkrečias patalpas ir yra įstoję į Bendriją, taip pat įtrauktinų į bylą trečiųjų asmenų adresus procesiniams dokumentams įteikti (CPK 48 straipsnio 3 dalis).
70. Atsižvelgiant į tai, kad šiuo atveju nėra pagrindo naikinti skundžiamą apeliacinės instancijos teismo nutartį, kuria byla perduota pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo, o trečiųjų asmenų pakeitimo jų teisių perėmėjais ir (ar) trečiųjų asmenų pašalinimo iš bylos klausimams teisingai išspręsti reikia išreikalauti papildomus duomenis, šiuos klausimus taip pat paliekama spręsti pirmosios instancijos teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 1 punktu, 362 straipsnio 1 dalimi,

n u t a r i a :

Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. gegužės 29 d. nutart**į palikti nepakeistą.**

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Šeimos teisė

1.3. Dėl asmeninės ir bendrosios ūkininko ūkio veikloje dalyvaujančių sutuoktinių nuosavybės

CK 3.91 straipsnis taikomas tada, kai turtas, kuris jau buvo bendras abiejų sutuoktinių turtas, yra naudojamas vieno sutuoktinio po santuokos įsteigtai įmonei, ūkiui ar verslui. Tačiau tai nereiškia, kad vieno sutuoktinio asmeninis turtas automatiškai tampa bendru sutuoktinių turtu vien dėl to, kad jis panaudojamas įmonei ar ūkininko ūkiui steigti ir ūkinei veiklai vykdyti santuokos metu. Kad toks turtas taptų bendrąja jungtine nuosavybe, turi būti aiškus teisinis pagrindas ir savininko valia, išreikšta įsta-

tymo nustatyta forma. Kitoks aiškinimas neatitiktų CK 3.88 ir 3.89 straipsnių ir jiems prieštarautų, įskaitant tiek 1 dalies 2 punkte ir 3 dalyje įtvirtintas nuostatas, reglamentuojančias asmeninę sutuoktinių nuosavybę, tiek ir CK 3.90 straipsnio nuostatas, reglamentuojančias turto, kuris yra asmeninė sutuoktinių nuosavybė, pripažinimą bendrąja jungtine sutuoktinių nuosavybe.

Civilinė byla Nr. e3K-3-133-916/2025
Teisminio proceso Nr. 2-20-3-00196-2022-9
Procesinio sprendimo kategorijos: 2.1.2.4.1.1.; 2.3.2.6.2
(S)

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

N U T A R T I S
LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2025 m. liepos 3 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Agnės Tikniūtės, Dalios Vasarienės (kolegijos pirmininkė ir pranešėja) ir Eglės Zemlytės,

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal **trečiojo asmens, nepareiškiančio savarankiškų reikalavimų, R. Š.** kasacinį skundą dėl Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. sausio 7 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovo P. S. patikslintą ieškinį atsakovui A. Š. dėl sutarties pripažinimo negaliojančia, skolos ir palūkanų priteisimo bei atsakovo A. Š. patikslintą priešieškinį dėl sutarties pripažinimo nutraukta, restitucijos taikymo ir pinigų priėmimo kvito pripažinimo negaliojančiu, trečiasis asmuo, nepareiškiantis savarankiškų reikalavimų, R. Š.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė :

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl materialiosios teisės normų, reglamentuojančių asmeninę bei bendrąją jungtinę ūkininko ūkio veikloje dalyvaujančių sutuoktinių nuosavybę, aiškinimo ir taikymo.
2. Ieškovas P. S. patikslintu ieškiniu, pareikštu atsakovui A. Š., prašė: 1) pripažinti niekine ir negaliojančia ieškovo ir atsakovo 2021 m. gruodžio 2 d. technikos pirkimo–pardavimo sutartį; 2) priteisti ieškovui iš atsakovo 20 000 Eur skolą ir

5 proc. dydžio procesines palūkanas nuo bylos iškėlimo teisme iki teismo sprendimo visiško įvykdymo, sumokant į ieškovo sąskaitą Nr. (duomenys neskelbtini) „Luminor Bank AS“ Lietuvos skyriuje; 3) priteisti ieškovui iš atsakovo bylinėjimosi išlaidų atlyginimą.

3. Ieškovas nurodė, kad 2021 m. gruodžio 2 d. šalys sudarė technikos pirkimo–pardavimo sutartį, pagal kurią atsakovas įsipareigojo parduoti ieškovui techniką: traktorių „John Deere 8410T“, skutiką „Vaderstad Carrier 650“, sėjamąją „Vaderstad Rapid 600P“ (toliau – ir technika). Sutartyje nurodyta, kad šalys įrangą įkainojo 20 000 Eur ir sutarė, kad šią sumą pirkėjas (ieškovas) pardavėjui sumoka grynaisiais. Nors kaip pardavėja sutarties viršuje nurodyta trečiasis asmuo (atsakovo sutuoktinė) R. Š., tačiau sutartį sudarė ir pasirašė atsakovas. 2021 m. gruodžio 2 d. sąskaitą faktūrą išrašė atsakovas. 2021 m. rugpjūčio 16 d. pinigų priėmimo kvitas išrašytas tą pačią dieną kaip kiti dokumentai, t. y. 2021 m. gruodžio 2 d. Pinigų priėmimo kvitą pasirašė ir pinigų gavimą patvirtino atsakovas. Būtent atsakovui ieškovas sumokėjo 20 000 Eur grynaisiais. Atsakovas savo įsipareigojimo neįvykdė, technikos neperregistravo ieškovui, nors ieškovas už techniką sumokėjo, o vėliau paaiškėjo, kad technika atsakovui nepriklauso ir šis jos parduoti negalėjo. Atsakovas neįvykdė įstatyme nustatytos pareigos perrašyti ieškovui techniką, ieškovas techniką gali įregistruoti savo vardu tik tada, kai pardavėjas deklaruoja pardavimą. Atsakovas už techniką gautų lėšų trečiajam asmeniui neperdavė. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 4.48 straipsnio 1 dalyje nustatytas reikalavimas, kad tik savininkas arba jo įgaliotas asmuo turi teisę perduoti kitam asmeniui nuosavybės teisę į daiktą, yra imperatyvi teisės norma. Sandoriai, kurie prieštarauja CK 4.37 straipsniui, 4.48 straipsnio 1 daliai, 6.317 straipsniui ar 6.307 straipsnio 1 daliai, pripažintini negaliojančiais CK 1.80 straipsnio pagrindu. Ieškovo teigimu, sutartis pripažintina negaliojančia CK 1.80 straipsnio pagrindu. Ieškovas techniką grąžino į trečiojo asmens ūkį, be to, sutartis pripažintina negaliojančia ir taikytina restitucija, todėl atsakovas įpareigotinas grąžinti ieškovui jo sumokėtus pinigus už techniką (20 000 Eur).
4. Trečiasis asmuo, nepareiškiantis savarankiškų reikalavimų, R. Š. atsiliepime į ieškinį prašė jį patenkinti. Nurodė, kad ieškovas įsigijo iš atsakovo techniką, už šią techniką ieškovas atsakovui sumokėjo grynaisiais 20 000 Eur. Atsakovas savo įsipareigojimo iki galo neįvykdė, nors pinigus gavo. Technika, kurią atsakovas pardavė, priklauso trečiojo asmens ūkiui, nes šią techniką trečiasis asmuo paveldėjo iš savo motinos. Atsakovas be trečiojo asmens žinios techniką pardavė pasinaudojęs 2016 m. kovo 23 d. įgaliojimu. Už techniką gautų pinigų atsakovas trečiajam asmeniui ar ūkiui neperdavė. Atsakovas elgėsi nesąžiningai ieškovo atžvilgiu, žinojo, kad technika, kurią jis parduoda, priklauso ne jam, kad tokiu būdu veikia prieš trečiojo asmens valią. Atsakovas buvo nesąžiningas ir vykdydamas sutartį, nes dėl jo neveikimo technika liko neperrašyta ieškovui. Ieškovas pagrįstai reikalauja, kad jam būtų gražinti 20 000 Eur, kuriuos jis sumokėjo atsakovui, o technika turėtų būti grąžinta į trečiojo asmens ūkį.
5. Atsakovas pareiškė ieškovui priešieškinį, kuriuo prašo: 1) pripažinti technikos pirkimo–pardavimo sutartį nutraukta šalių bendru sutarimu nuo 2022 m. sausio 1 d.;

2) įpareigoti ieškovą grąžinti atsakovui sėjamąją, traktorių ir skutiką; 3) pripažinti negaliojančiu 2021 m. rugpjūčio 16 d. atsakovo išrašytą pinigų priėmimo kvitą; 4) priteisti iš ieškovo bylinėjimosi išlaidų atlyginimą.

6. Atsakovas priešieškinį grindžia aplinkybėmis, kad jis 2020 m. gruodžio mėnesį ieškovui žodinės pirkimo–pardavimo sutarties pagrindu pardavė sėjamąją už 5000 Eur, tačiau raštu sutarties neįformino. Maždaug po metų į atsakovą vėl kreipėsi ieškovas su prašymu parduoti traktorių ir skutiką. Šalys nusprendė visą parduodamą techniką įrašyti į vieną sutartį, į ją įtraukti ir sėjamąją, kuri faktiškai ieškovui parduota 2020 m. gruodžio mėnesį. 2021 m. gruodžio 2 d. šalys pasirašė sutartį dviem egzemplioriais, vienas sutarties egzempliorius atiteko ieškovui, kitas – atsakovui. Sutartis sudaryta dėl technikos pardavimo, sutarta, kad visa technika kainuos 20 000 Eur. Kadangi ieškovas tuo metu neturėjo visos reikiamos pinigų sumos, tai jis pasiūlė išrašyti vekselius. Kadangi ieškovas už sėjamąją buvo sumokėjęs 5000 Eur, ieškovas išrašė du vekselius po 7500 Eur, kuriuose įsipareigojo atsakovui sumokėti likusią kainos dalį – 15 000 Eur iki 2022 m. gruodžio 2 d. Traktorius ir skutikas ieškovui perduoti po kelių savaičių nuo sutarties pasirašymo. Praėjus neilgam laikui ieškovas paprašė atsakovo atgaline data išrašyti grynųjų pinigų priėmimo kvitą, kad jis neva yra sumokėjęs už techniką, nes norėjo užsiregistruoti techniką savo vardu. Kadangi atsakovas pasitikėjo ieškovu, turėjo jo išrašytus vekselius, išrašė grynųjų pinigų priėmimo kvitą. 2022 m. sausio mėnesį ieškovas kreipėsi į atsakovą ir nurodė, kad negali sumokėti jam 15 000 Eur už perduotą techniką, ir pasiūlė visus susitarimus nutraukti ir grąžinti visą techniką, atsakovas su tokiu pasiūlymu sutiko. Ieškovas grąžino atsakovui sutarties originalą, atsakovas ieškovui grąžino išrašytų vekselių originalus bei už sėjamąją gautus 5000 Eur. Šalys sutarė, kad techniką ieškovas grąžins pavasarį, nes dėl žiemiško oro su technika nėra galimybės važiuoti keliais. Tačiau vėliau ieškovas pasielgė nesąžiningai ir kreipėsi į teismą, pareikšdamas tikrovės neatitinkantį ieškinį, ieškovas veikia kartu su atsakovo sutuoktine (trečiuoju asmeniu), su kuria atsakovo santykiai yra konfliktiškai, tarp jų vyksta santuokos nutraukimo procesas. Tikroji šalių valia ir susitarimas 2022 m. sausio mėnesį buvo nutraukti sutartį ir šalis grąžinti į padėtį iki sutarties sudarymo. Tačiau ieškovas elgiasi nesąžiningai ir šalių susitarimo nevykdo, todėl priešieškiniu reiškiamas reikalavimas pripažinti sutartį nutraukta šalių susitarimu nuo 2022 m. sausio 1 d. Kadangi sutartis nutraukta CK 6.345 straipsnio 1 dalies pagrindu, atsakovas reikalauja iš ieškovo grąžinti jam perduotą techniką. Atsakovas priešieškiniu reiškia reikalavimą dėl 2021 m. rugpjūčio 16 d. grynųjų pinigų priėmimo kvito pripažinimo negaliojančiu, kaip neatitinkančio įstatymų reikalavimų bei išrašyto dėl apgaulės. Kvito datoje padarytas taisymas: nubrauktas skaičius, kuriame nurodyti metai, ir įrašyta „2021 m.“. Atsižvelgiant į tai, šis kvitas negali būti laikomas tinkamu atsiskaitymo įrodymu, be to, vadovaujantis CK 1.80 straipsnio 1 dalimi, imperatyvioms įstatymo normoms prieštaraujantis sandoris (šiuo atveju kvitas laikytinas vienašaliu sandoriu, pakvitavimu) yra niekinis ir negalioja. Kvitą atsakovas surašė apgautas ir atgaline data – 2021 m. gruodžio mėnesį. Atsakovas buvo apgautas, nes surašė kvitą, jog jam 2021 m. rugpjūčio 16 d. perduota 20 000 Eur grynųjų, nors iš tiesų 2020 m.

gruodžio mėnesį jam buvo perduota 5000 Eur, 2021 m. gruodžio 2 d. perduoti du vekseliai dėl bendros 15 000 Eur sumos. Vekseliai buvo suplėšyti, o 5000 Eur grąžinti, kai šalys susitarė nutraukti sutartį.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

7. Kauno apylinkės teismas 2024 m. rugsėjo 19 d. sprendimu ieškinį atmetė, priešieškinį patenkino iš dalies: pripažino 2021 m. gruodžio 2 d. technikos pirkimo–pardavimo sutartį nutraukta ieškovo ir atsakovo bendru sutarimu nuo 2022 m. sausio 1 d.; pripažino negaliojančiu 2021 m. rugpjūčio 16 d. atsakovo išrašytą pinigų priėmimo kvitą, serija ABC, Nr. 0123456789.
8. Pirmosios instancijos teismas konstatavo, kad sutarties sudarymo metu ieškovui parduota technika buvo trečiojo asmens ir atsakovo bendroji jungtinė nuosavybė, o turtu, kuris yra bendroji jungtinė nuosavybė, sutuoktiniai naudojasi, jį valdo ir juo disponuoja bendru sutarimu (CK 3.92 straipsnio 1 dalis). Minėto straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad preziumuojama, jog sutuoktinis sandorius sudaro, kai yra kito sutuoktinio sutikimas, išskyrus atvejus, kai sandoriui sudaryti reikalingas rašytinis kito sutuoktinio sutikimas. Trečiasis asmuo paaiškino, kad žinojo, jog sutartimi parduota technika yra pardavinėjama, šios technikos pardavimui neprieštaravo.
9. Pirmosios instancijos teismas nusprendė, jog nėra pagrindo manyti, kad ieškinyje nurodyta technika sutartimi ieškovui parduota be trečiojo asmens sutikimo, ši technika ieškovui parduota bendru trečiojo asmens ir atsakovo sutikimu (CK 3.91 straipsnio 1 dalis), o aplinkybė, kad lėšos už techniką trečiajam asmeniui R. Š., jos teigimu, nebuvo perduotos, nereiškia, kad trečiojo asmens sutikimo parduoti techniką nebuvo. Aplinkybė, kad lėšos trečiajam asmeniui galbūt nebuvo perduotos, galėtų būti pagrindu trečiajam asmeniui reikšti reikalavimus atsakovui, bet ne lemti sandorio negaliojimą, kurio reikalauja techniką įsigyti siekęs ieškovas, kuriam buvo žinoma, kad atsakovas veikia pagal įgaliojimą.
10. Pirmosios instancijos teismas konstatavo, kad atsakovas pardavė ieškovui techniką, kuri sandorio sudarymo metu jam kartu su trečiuoju asmeniu priklausė bendrosios jungtinės sutuoktinių nuosavybės teise, t. y. buvo vienas iš technikos savininkų, taip pat atsakovas turėjo trečiojo asmens sutikimą parduoti techniką, be to, trečiasis asmuo suprato, kad įgaliojimas suteikia atsakovui teisę parduoti ūkiui priklausančią techniką, t. y. atsakovas turėjo teisę parduoti techniką. Taigi pagal sutartį techniką ieškovui pardavė vienas iš savininkų, turėdamas kito savininko sutikimą, būdamas kito savininko įgaliotas. Atitinkamai sutartis negali būti pripažinta negaliojančia ir CK 6.307 straipsnio 1 dalies pagrindu (pardavėjui nepriklausančio daikto pardavimas), kadangi atsakovas pardavė sau ir trečiajam asmeniui priklausančius daiktus, turėjo sutuoktinės (trečiojo asmens) sutikimą šiuos daiktus parduoti, trečiasis asmuo neprieštaravo technikos pardavimui, tikėjosi gauti už parduotą techniką lėšas, manė, kad įgaliojimas leidžia atsakovui techniką parduoti, t. y. atsakovas turėjo teisę parduoti ieškovui techniką. Taip pat nėra pagrindo teigti, kad sutartis prieštarauja CK 6.317 straipsnio (pardavėjo pa-

reiga perduoti daiktus) nuostatoms, kadangi nuosavybės teisę atsakovas laikytinas patvirtinusiu, nes technika priklausė atsakovui ir trečiajam asmeniui bendrosios jungtinės sutuoktinių nuosavybės teise, o sutartyje nurodyti abu technikos savininkai (trečiasis asmuo – sutarties viršuje, atsakovas – apačioje). Techniką atsakovas ieškovui perdavė, šis ja naudojosi, buvo pasiėmęs ir parsivaręs pas save, taigi atsakovas atliko savo, kaip pardavėjo, pareigas.

11. Pirmosios instancijos teismo vertinimu, kvitą pripažinti atsakovo išrašytu dėl ieškovo apgaulės nėra pagrindo. Atsakovas apgaulę grindžia tuo, jog jis buvo apgautas, nes surašė kvitą, kad jam 2021 m. rugpjūčio 16 d. perduota 20 000 Eur grynųjų, nors iš tiesų 2020 m. gruodį jam buvo perduota 5000 Eur, 2021 m. gruodžio 2 d. perduoti du vekseliai, kurių bendra suma – 15 000 Eur. Atsakovas, išrašydamas kvitą, negalėjo nesuprasti, kad jam, kaip jis pats teigia, perduota 5000 Eur 2020 m. gruodį ir vėliau du vekseliai po 7500 Eur. Aplinkybė, kad ieškovas, pranešęs, jog sutarties atsisako, ir grąžinęs atsakovui sutarties egzempliorių, atsakovui grąžinus ieškovui vekselius, juos sunaikino, nesudaro pagrindo manyti, kad atsakovas buvo apgautas. Atsakovas neįrodė ieškovo tyčinių apgaulingų veiksmų, kurie paveikė ieškovo valią taip, kad šis išrašė faktinės situacijos neatitinkantį kvitą. Pirmosios instancijos teismo vertinimu, nebuvo pagrindo patenkinti atsakovo priešieškinio reikalavimo dėl kvito pripažinimo negaliojančiu dėl ieškovo panaudotos apgaulės. Vis dėlto, teismo vertinimu, atsakovas įrodė, kad kvitas, kaip apskaitos dokumentas, t. y. ūkio subjekto patvirtinimas apie sutartimi parduotos technikos atsiskaitymo faktą, yra negaliojantis, kaip prieštaraujantis imperatyvioms įstatymo nuostatoms (CK 1.80 straipsnis), todėl šis atsakovo priešieškinio reikalavimas tenkintas.
12. Pirmosios instancijos teismas taip pat nusprendė, kad atsakovas įrodė, jog sutarties šalys susitarė nutraukti sutartį bendru sutarimu, t. y. atleido viena kitą nuo sutartinių prievolių vykdymo (CK 6.125 straipsnio 1 dalis) ir grąžino viena kitai viską, ką buvo gavusios vykdydamos sutartį (CK 6.222 straipsnio 1 dalis), bei grįžo į faktinę padėtį, buvusią iki sutarties sudarymo.
13. Atsakovas priešieškiniu taip pat reikalavo, pripažinus sutartį nutraukta šalių bendru sutarimu, taikyti restituciją ir įpareigoti ieškovą grąžinti žemės ūkio techniką atsakovui. Pirmosios instancijos teismas atmetė atsakovo priešieškinio reikalavimą dėl restitucijos taikymo. Nurodė, kad nors atsakovas prašė, taikant restituciją, techniką grąžinti jam, kaip fiziniam asmeniui, tačiau techniką atsakovas sutartimi ieškovui pardavė ne kaip fizinis asmuo, perduodamas ją ieškovui iš savo valdymo, o pardavė iš trečiojo asmens ūkio; sutartyje kaip pardavėją nurodydamas trečiąjį asmenį, atsakovas veikė turėdamas savo sutuoktinės sutikimą ir leidimą techniką parduoti, taip pat turėdamas jos įgaliojimą. Prieš sutarties sudarymą technika buvo trečiojo asmens žinioje, o ne pas atsakovą. Šiuo atveju byloje nustatytos faktinės aplinkybės pagrindžia, kad technika yra toje vietoje ir pas tą asmenį, kur buvo iki sutarties sudarymo, todėl pirmosios instancijos teismas pripažino, kad atsakovo prašomos restitucijos pasekmės yra įgyvendintos šalių susitarimu.
14. Pirmosios instancijos teismo vertinimu, ieškovas neturi faktinio ir teisinio pagrindo reikalauti iš atsakovo priteisti technikos kainą, kadangi šalys bendru suta-

rimu sutartį nutraukė ir atliko veiksmus, kuriais grįžo į iki sutarties buvusią padėtį (ieškovas grąžino trečiojo asmens ūkiui techniką, o atsakovas grąžino ieškovui atsiskaitymo už techniką priemones (20 000 Eur, arba 5000 Eur ir du vekselius po 7500 Eur)). Aplinkybę, kad ieškovui buvo grąžintos atsiskaitymo už techniką priemonės, patvirtina ieškovo veiksmai grąžinant trečiojo asmens ūkiui techniką, atsakovui – sutarties originalą ir nesikreipiant į savivaldybės administraciją dėl traktoriaus registravimo jo vardu. Byloje nėra įrodymų, kurie vienareikšmiškai patvirtintų, kad ieškovas atsakovui perdavė du vekselius, tačiau byloje nustatytos aplinkybės ir šalių paaiškinimai patvirtina, kad atsakovas neturi pareigos ieškovui sumokėti 20 000 Eur, kadangi šalys po sutarties sudarymo grąžino viena kitai visa, ką gavo pagal sutartį.

15. Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, išnagrinėjusi bylą pagal ieškovo ir trečiojo asmens, nepareiškiančio savarankiškų reikalavimų, apeliacinius skundus, 2025 m. sausio 7 d. nutartimi iš dalies pakeitė pirmosios instancijos teismo sprendimą: panaikino sprendimo dalį, kuria pripažintas negaliojančiu 2021 m. rugpjūčio 16 d. atsakovo išrašytas pinigų priėmimo kvitas, serija ABC, Nr. 0123456789, ir dėl šio reikalavimo priėmė naują sprendimą – reikalavimą atmetė; priteisė ieškovui iš atsakovo užmokestį – 20 000 Eur, taip pat 5 proc. dydžio metines palūkanas už priteistą sumą – 20 000 Eur nuo 2022 m. kovo 14 d. iki teismo sprendimo visiško įvykdymo; perskirstė bylinėjimosi išlaidų atlyginimą.
16. Kolegija konstatavo, jog ieškovas ir trečiasis asmuo R. Š. nepagrįstai apeliaciniuose skunduose tvirtina, jog pirmosios instancijos teismas, spręsdamas turto, kuris buvo perleistas ieškovui ieškinyje nurodyta pirkimo–pardavimo sutartimi, nuosavybės klausimą, peržengė ieškinyje pareikštų reikalavimų ribas. Perleisto turto nuosavybė šalių ginčo atveju – būtina aplinkybė, be kurios neįmanoma teisingai kvalifikuoti šalių teisinių santykių, sudarant ginčijamą sutartį. Be to, Kauno apygardos teismas 2024 m. vasario 22 d. nutartyje, kuria panaikino pirmąjį sprendimą šioje byloje, nurodė pirmosios instancijos teismui nustatyti, kas buvo tikrasis parduotos žemės ūkio technikos savininkas sutarties sudarymo metu (nutarties 48, 49 pastraipos). Dėl to pirmosios instancijos teismas, iš naujo nagrinėdamas šią bylą, privalėjo išsiaiškinti ir pasisakyti dėl paminėtos technikos nuosavybės teisinių santykių, todėl ieškinyje ir priešieškinyje pareikštų reikalavimų ribų neperžengė.
17. Kolegija pritarė pirmosios instancijos teismo išvadai apie bendrąją jungtinę parduotos žemės ūkio technikos nuosavybę, kadangi traktorius yra turtas, skirtas funkcionuoti trečiojo asmens ūkiui, trečiasis asmuo R. Š., būdama santuokoje su atsakovu, įsteigė naują ūkį savo vardu ir į ūkį įnešė savo asmeninės nuosavybės teise valdomą turtą (traktorių), šis, kaip ūkiui funkcionuoti skirtas daiktas, nuo ūkio įregistravimo momento laikytinas bendrąja jungtine sutuoktinių (trečiojo asmens ir atsakovo) nuosavybe, atsakovas dirbo trečiojo asmens vardu įregistruotame ūkyje jo vadovu, taigi sutuoktiniai ūkį valdė kartu.
18. Kolegija nurodė, kad skundžiamame sprendime pasisakyta dėl ūkininkės (trečiojo asmens R. Š.) ūkio, kaip turtinių ir neturtinių teisių ir pareigų komplekso, t. y. specifinės verslo formos, todėl formalus sutuoktinių turtines teises reglamentuojančių teisės normų taikymas šioje byloje nebuvo galimas. Pirmosios instancijos

teismas pagrįstai įvertino žemės ūkio technikos, kaip turto, naudojamo ūkininkės ūkyje, specifiką ir padarė pagrįstas išvadas dėl šio turto, kaip bendrosios jungtinės sutuoktinių, kurie turi po santuokos sudarymo įsteigtą ūkį, nuosavybės statuso. Pirmosios instancijos teismas sprendime tinkamai įvertino aplinkybę, kad konkretus turtas, perduotas į bendrąją jungtinę sutuoktinių nuosavybę, gali būti dalijamas ne lygiomis dalimis, atsižvelgus į aplinkybę, kad trečiasis asmuo paveldėjo šį turtą, prieš perduodamas jį į bendrąją jungtinę nuosavybę (ūkininko ūkį), tad pirmosios instancijos teismo sprendime tinkamai įvertintos aplinkybės, kad trečiasis asmuo R. Š. paveldėjo traktorių ir paminėtu sprendimu R. Š. turtiniai interesai nėra pažeisti.

19. Kolegija konstatavo, kad, esant teisingai išspręstam turto, kuris buvo perleistas ginčijama pirkimo–pardavimo sutartimi, teisinio statuso (bendroji jungtinė sutuoktinių nuosavybė) klausimui, pirmosios instancijos teismo išvados, kad šio turto pardavimas neprieštaravo imperatyvioms įstatymo normoms (CK 1.80 straipsnis), yra pagrįstos. Todėl ieškovo reikalavimas pripažinti technikos pirkimo–pardavimo sutartį negaliojančia dėl šio pagrindo buvo pagrįstai atmestas.
20. Vertindama pirmosios instancijos teismo sprendimo dalį, kuria negaliojančiu pripažintas pinigų priėmimo kvitas, kolegija sutiko, kad atsakovo išrašytas kvitas Pinigų priėmimo ir pinigų išmokėjimo kvitų naudojimo, išrašymo ir apskaitos taisyklių, patvirtintų Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko 2019 m. gegužės 10 d. įsakymu Nr. VA-39, (toliau – Taisyklės) nuostatų neatitinka. Bet ši aplinkybė nereiškia, kad atsakovo pakvitavimo sandoris neatitinka įstatymo reikalavimų. Kvito neatitiktis Taisyklių nuostatoms šiai bylai nėra reikšminga. Nesant kvito kaip sandorio neatitikties įstatymo reikalavimams požymių, šis reikalavimas turėjo būti atmestas. Todėl pirmosios instancijos teismo sprendimo dalis dėl šio kvito pripažinimo negaliojančiu yra nepagrįsta, turi būti panaikinta ir dėl šios dalies turi būti priimtas kitas sprendimas – šis reikalavimas turi būti atmestas. Šis kvitas reiškia, kad atsakovas gavo ieškovo už techniką sumokėtus pinigus – 20 000 Eur. Ieškovas grąžino atsakovui techniką, tačiau byloje nėra įrodymų, kad už ją sumokėti pinigai buvo grąžinti ieškovui. Kadangi atsakovas nepateikė įrodymų, kad grąžino ieškovui pinigus, šie pinigai, ieškovui reikalaujant, priteistini ieškovui iš atsakovo. Taip pat, atsakovui geruoju nevykdant prievolės grąžinti pinigus, priteistinos 5 proc. dydžio metinės palūkanos už priteistą sumą – 20 000 Eur nuo bylos iškėlimo teisme (nuo pareiškimo dėl teismo įsakymo išdavimo priėmimo dienos) iki teismo sprendimo visiško įvykdymo.

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimo į jį teisiniai argumentai

21. Kasaciniu skundu trečiasis asmuo, nepareiškiantis savarankiškų reikalavimų, R. Š. prašo panaikinti Vilniaus apygardos teismo 2025 m. sausio 7 d. nutarties dalį, kuria atmestas R. Š. apeliacinis skundas, ir dėl panaikintos dalies priimti naują sprendimą – tenkinti R. Š. apeliacinį skundą visa apimtimi; priteisti R. Š. naudai bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:

21.1. Bylą nagrinėję teismai netinkamai aiškino ir taikė materialiosios teisės normą, įtvirtintą CK 3.91 straipsnyje, kadangi teismai, neginčijamai nustatę, jog ginčo technika trečiojo asmens yra paveldėta asmeninės nuosavybės teise, nepagrįstai padarė išvadą, jog sutarties sudarymo metu (t. y. 2021 m. gruodžio 2 d.) ieškovui parduota technika buvo trečiojo asmens ir atsakovo bendroji jungtinė nuosavybė. Nurodytą išvadą teismai priėjo, iš esmės remdamiesi CK 3.88 straipsnio 2 dalyje nustatyta prezumpcija bei 3.88 straipsnio 1 dalies 1 ir 4 punktų nuostatomis, pagal kurias laikė, kad trečiojo asmens vardu įregistruotas ūkininko ūkis pripažintinas bendrąja jungtine nuosavybe, ir CK 3.91 straipsnio nuostata, pagal kurią laikė, jog asmeninės nuosavybės teise valdomas turtas (technika, traktorius) buvo įneštas į ūkį kaip ūkiui funkcionuoti skirtas daiktas, todėl nuo ūkio įregistravimo momento irgi yra laikytinas bendrąja jungtine nuosavybe.

21.2. Priešingai nei sprendimuose CK 3.91 straipsnyje įtvirtintą normą aiškino žemesnės instancijos teismai, CK 3.91 straipsnis turėtų būti vertinamas kaip norma, detalizuojanti bendrąją normą, kad visas turtas, kurį sutuoktiniai įgyja sudarę santuoką, yra bendroji jungtinė nuosavybė, t. y. ši norma nustato bendrosios jungtinės nuosavybės nustatymo taisyklę, tačiau jokiu būdu nenustato išimties iš bendrosios taisyklės (CK 3.89 straipsnis). Tai yra, atsižvelgiant į CK 3.91 straipsnio struktūrą, pagrįstai manytina, jog šia teisės norma įstatymų leidėjas siekė apsaugoti būtent sutuoktinių bendrąja jungtine nuosavybe įgytą turtą ar turtą, įgytą už bendras sutuoktinių lėšas, kuris yra perduotas įmonei (ūkiui, verslui) (naudojamas įmonėje (ūkyje, versle)), o ne modifikuoti nuosavybės teisės formą. Tai reiškia, kad santuokos nutraukimo metu atitinkamas bendrosios jungtinės nuosavybės teise sutuoktinių valdomas turtas, kuris buvo perduotas įmonei (ūkiui, verslui) ir jos veikloje nebuvo sunaudotas ir (ar) tampa jai nebereikalingas, tačiau egzistuoja santuokos pabaigoje, automatiškai grįžtų į bendrąją jungtinę nuosavybę ir būtų dalintinas tarp sutuoktinių. Tačiau asmeninės nuosavybės teise esantis turtas, kuris yra naudojamas įmonėje, išliks asmeniniu turtu ir jo nebus galima pripažinti bendrąja jungtine nuosavybe (išskyrus CK 3.90 straipsnį).

21.3. Byloje net nebuvo aiškinamasi, koks turtas (visas ar jo dalis) buvo priskirtas trečiojo asmens ūkiui, nuo kada iki kada jis buvo priskirtas (naudojamas) ūkyje tuo atveju, jei buvo jame naudojamas. Ūkininko ūkis neturi teisinio subjektiškumo, t. y. jis nėra juridinis asmuo. Ūkininko ūkio savininkas yra būtent fizinis asmuo, kuris turtą gali įgyti tiek kaip asmeninę nuosavybę (pvz., paveldėti), tiek kaip bendrąją jungtinę nuosavybę, tiek kaip bendrąją dalinę nuosavybę ir kuris nebūtinai bus ar yra naudojamas ūkininko ūkyje, o jei bus ar yra naudojamas, tai nebūtinai visas, t. y. visu 100 proc., ir nebūtinai jame bus ar yra naudojamas visą ūkininko ūkio vykdomos veiklos laikotarpį. Tačiau bylą nagrinėję teismai šių klausimų taip pat net nenagrinėjo.

21.4. Technika ūkyje nebuvo naudojama, tačiau teismai šių aplinkybių net nesiaiškino ir netyrė faktinių aplinkybių, ar technika išvis buvo naudojama ūkyje, ir jei buvo, tai kokiu teisiniu pagrindu ji ūkyje buvo naudojama; kokia

technikos dalis buvo naudojama ir kiek laiko ji buvo naudojama ūkio veikloje ir pan. Byloje nėra jokių tai pagrindžiančių įrodymų. Teismai rėmėsi vien identifikavimu, jog tokia technika (traktorius) yra turtas, skirtas funkcionuoti trečiojo asmens ūkiui, t. y. rėmėsi prielaida, kad atitinkama technika gali būti naudojama ūkyje, todėl laikė, kad ji buvo naudojama ūkyje. Toks prielaidomis paremtas išvadų darymas ir faktų konstatavimas akivaizdžiai prieštarauja teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principams, šiurkščiai pažeidžia įrodinėjimo bei įrodymų vertinimo taisykles. Akivaizdu, jog teismai šiurkščiai pažeidė įrodinėjimo ir įrodymų vertinimo taisykles, turėjusias esminę įtaką priimant neteisėtus ir visiškai nepagrįstus sprendimus.

21.5. Loginė ir lingvistinė CK 3.91 straipsnio normos struktūra suponuoja išvadą, jog turtas ir pajamos yra bendroji jungtinė nuosavybė tik tuomet, jeigu jie yra santuokos nutraukimo momentu. Tai reiškia, jog, vadovaujantis elementaria logika ir pažodiniu šios normos tekstu, pagrįstai darytina išvada, kad atitinkamo turto ir pajamų klausimas yra sprendžiamas tik tuomet, kai yra nagrinėjamas klausimas dėl santuokos nutraukimo ir yra sudaromas sutuoktinių turto balansas. Nagrinėjamoje byloje, kurioje nebuvo nagrinėjamas santuokos nutraukimas ir bendro turto padalijimas, teismai, priimdami skundžiamus sprendimus, nepagrįstai ir neteisėtai vadovavosi ir taikė CK 3.91 straipsnį ir jame nurodytas pasekmes.

21.6. Bylą nagrinėję teismai padarė šiurkščių proceso teisės normų pažeidimų, pažeisdami dispozityvumo ir rungimosi principus, dėl to buvo peržengtos byloje pareikštų reikalavimų ribos, pažeidė įrodinėjimo ir įrodymų vertinimo taisykles, teismo bendradarbiavimo principą, t. y. išaiškinimo pareigą.

21.7. Byloje pateikus įrodymus, jog technikos savininkė yra trečiasis asmuo, valdanti šį turtą asmeninės nuosavybės teise, atsakovui laisva valia, sąžiningai, aiškiai ir nedviprasmiškai šį faktą byloje pripažinus bei papildomai pateikus teismui tokio pripažinimo įrodymus, byloje nebuvo jokio ginčo, kas yra technikos savininkas. Tačiau bylą nagrinėję teismai nepagrįstai netaikė faktinių aplinkybių pripažinimo instituto, dėl to netinkamai įvertino byloje surinktus įrodymus ir pažeidė įrodymų vertinimo taisykles (Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir CPK) 187 straipsnis).

21.8. Byloje nebuvo pareikštas reikalavimas asmeninės nuosavybės teise priklausančią techniką pripažinti bendrąja jungtine nuosavybe. Tai reiškia, jog teismai, byloje ne tik nesant ginčo dėl technikos savininko, bet ir nesant tokio reikalavimo, savo iniciatyva nagrinėjo ir sprendė dėl trečiajam asmeniui asmeninės nuosavybės teise priklausančios technikos pripažinimo bendrąja jungtine nuosavybe, taip pažeisdami civilinio proceso dispozityvumo ir rungimosi principus, pagal kuriuos teisminio nagrinėjimo dalyko nustatymas pirmiausiai yra ginčo šalių, o ne teismo pareiga. Teismai neturėjo jokio teisinio pagrindo spręsti dėl reikalavimo, kuris nebuvo pareikštas, ir konstatuoti, jog technika priklauso sutuoktiniams bendrosios jungtinės nuosavybės teise, dėl to buvo peržengtos bylos nagrinėjimo ribos.

21.9. Trečiasis asmuo R. Š., nebūdama teisininkė ir neatstovaujama profesiona-

laus teisininko, net negalėjo numanyti ir tikėtis, jog teismai šioje byloje vertins ūkio teisinio režimo (asmeninė ar bendroji jungtinė nuosavybė) klausimą. Savo pareigą įrodyti, kas yra technikos savininkas, trečiasis asmuo R. Š. įvykdė tinkamai. Teismai neinformavo trečiojo asmens R. Š., kad bus vertinamas ir ūkio teisinio režimo klausimas, kad ji galėtų tinkamai atstovauti savo teisėms ir interesams bei įrodinėti šiam teisiniam režimui nustatyti reikšmingas faktines aplinkybes, pateikti į bylą įrodymus, pagrindžiančius, jog ūkis yra jos asmeninė nuosavybė. Tuo labiau trečiasis asmuo negalėjo numanyti ir tikėtis, jog teismai, net neinformavę apie vertintiną ūkio teisinio režimo klausimą šioje byloje, ūkio teisinį režimą konstatuos remdamiesi tik ūkio įregistravimo teisiniu pagrindu ir data, visiškai nenagrinėdami ir neanalizuodami ūkio ar ūkio duomenų pasikeitimo registravimo klausimo, nesiaiškindami ir nenagrinėdami tokio ūkio registravimo pasirinkimo priežasčių, tarp sutuoktinių buvusių susitarimų ir pan. Taip pat trečiasis asmuo negalėjo numanyti, jog dėl atitinkamų nepagrįstai padarytų išvadų dėl ūkio teisinio režimo teismai techniką, trečiajam asmeniui priklausančią asmeninės nuosavybės teise, pripažins sutuoktinių bendrąja jungtine nuosavybe (siurprizinis sprendimas).

22. Atsakovas A. Š. atsiliepimu į kasacinį skundą prašo atmesti kasacinį skundą, apeliacinės instancijos teismo sprendimą palikti nepakeistą, priteisti atsakovui jo patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Atsiliepime į kasacinį skundą atsakovas iš esmės pritaria bylą nagrinėjusių teismų sprendimuose išdėstytiems motyvams.
23. Kitų atsiliepimų į kasacinį skundą CPK 351 straipsnyje nustatyta tvarka negauta.

Teisėjų kolegija

k o n s t a t u o j a :

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl bylos nagrinėjimo kasacine tvarka ribų

24. CPK 353 straipsnyje nustatyta, kad kasacinis teismas, neperžengdamas kasacinio skundo ribų, patikrina apskųstus sprendimus ir (ar) nutartis teisės taikymo aspektu. Kasacinis teismas yra saistomas pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nustatytų faktinių aplinkybių.
25. Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad toks bylos nagrinėjimo kasaciniame teisme ribų (ir kartu kasacinio proceso paskirties) apibrėžimas įstatyme reiškia, jog kasacinis teismas sprendžia išimtinai teisės klausimus, be to, tik tokius klausimus, kurie yra tiesiogiai iškelti kasaciniame skunde (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. gruodžio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-384-916/2019, 36 punktas). Kasacinio nagrinėjimo dalykas yra kasatoriaus kasaciniame skunde nurodyti motyvuoti kasacijos pagrindai, taip pat atsiliepime į kasacinį skundą nurodyti teisiniai argumentai (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m.

gruodžio 19 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-224-823/2022 29 punktą ir jame nurodytą kasacinio teismo praktiką).

26. Kasaciniame skunde trečiasis asmuo prašo panaikinti Vilniaus apygardos teismo 2025 m. sausio 7 d. nutarties dalį, kuria atmestas R. Š. apeliacinis skundas, ir dėl panaikintos dalies priimti naują sprendimą – tenkinti apeliacinį skundą ir pakeisti Kauno apylinkės teismo 2024 m. rugsėjo 19 d. sprendimo motyvuojamąją dalį, pašalinant iš sprendimo teismo motyvus, kad traktorius „John Deere 8420T“ ir R. Š. ūkininko ūkis laikytinas sutuoktinių bendrąja jungtine nuosavybe („Dėl žemės ūkio technikos registracijos ir nuosavybės“ (sprendimo 53–54 punktai, 56–59 punktai) ir dėl „Dėl pirkimo–pardavimo sutarties pripažinimo negaliojančia CK 1.80 straipsnio pagrindu“ (sprendimo 64–70 punktai)). Taigi kasaciniu skundu skundžiami tik pirmosios instancijos teismo sprendimo motyvai dėl technikos ir ūkininko ūkio pripažinimo bendrąja jungtine sutuoktinių nuosavybe, kurie liko galioti po to, kai jų teisėtumą ir pagrįstumą instancine tvarka patikrino Vilniaus apygardos teismas.
27. Pažymėtina, kad kasacine tvarka paprastai gali būti skundžiamas ir peržiūrimas tik apeliacinės instancijos teismo sprendimo (nutarties) rezoliucinėje dalyje išdėstytas teismo sprendimas. Dėl galimybės skųsti teismo sprendimo (nutarties) motyvus Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra išaiškinęs, kad tais atvejais, kai apeliacinės instancijos teismo sprendimo (nutarties) motyvuojamojoje dalyje padarytos išvados ir išdėstyti motyvai savarankiškai, t. y. nepriklausomai nuo teismo sprendimo rezoliucinės dalies konkrečioje byloje, daro poveikį byloje dalyvaujančių asmenų teisėms ar pareigoms, jų teisiniam statusui ir gali jiems sukurti teisinius padarinius ateityje, byloje dalyvaujančiam asmeniui turėtų būti suteikta galimybė kasaciniu skundu kvestionuoti šias motyvuojamosios dalies išvadas (motyvus); aiškinimas, kad byloje dalyvaujantis asmuo visada gali skųsti vien tik tam tikrus teismo sprendimo (nutarties) motyvus, neatitiktų civilinio proceso tikslų ir principų, pagal kuriuos teismo paskirtis yra ginti ne bet kokio, o suinteresuoto asmens, kurio teisės ar įstatymo saugomi interesai yra pažeisti, interesus (CPK 2 straipsnis, 5 straipsnio 1 dalis) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. balandžio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-238-915/2015).
28. Kauno apylinkės teismo Kaišiadorių rūmuose yra iškelta byla pagal atsakovo ieškinį trečiajam asmeniui dėl santuokos nutraukimo dėl abiejų sutuoktinių kaltės (Nr. (duomenys neskelbtini)), joje, be kita ko, yra sprendžiamas klausimas dėl sutuoktinių turto (įskaitant ginčo techniką) padalijimo. Atsižvelgiant į tai, pirmosios instancijos teismo sprendimo motyvų dalis dėl technikos (traktoriaus) bei ūkininko ūkio nuosavybės formos galėtų savarankiškai, nepriklausomai nuo teismo sprendimo rezoliucinės dalies, sukurti trečiajam asmeniui teisinius padarinius ateityje.
29. Kasaciniame skunde teigiama, kad bylą nagrinėję teismai pažeidė dispozityvumo ir rungimosi principus, dėl to buvo peržengtos byloje pareikštų reikalavimų ribos, taip pat netinkamai taikė CK 3.91 straipsnį, spręsdami dėl technikos nuosavybės statuso. Šiais kasaciniame skunde iškeltais teisės klausimais teisėjų kolegija pasisako nutartyje.

Dėl bylos nagrinėjimo pirmosios instancijos teisme ribų (ne)peržengimo sprendžiant dėl nuosavybės teisės į parduotą turtą

30. Pagal civilinio proceso teisėje įtvirtintą dispozityvumo principą (CPK 13 straipsnis), šalys ir kiti proceso dalyviai, laikydamiesi CPK nuostatų, turi teisę laisvai disponuoti jiems priklausančiomis procesinėmis teisėmis. Tai reiškia, kad tik asmuo, manantis, jog jo teisės pažeistos, sprendžia, ar ginti pažeistą teisę ir kokį pažeistų teisių gynimo būdą pasirinkti. Ieškinio elementus privaloma nurodyti kiekviename ieškinyje, nes jie individualizuoja kiekvieną konkretų civilinį ginčą. Faktinis ieškinio pagrindas – tai faktinės aplinkybės (lot. *causa petendi*), kuriomis ieškovas grindžia savo materialųjį teisinį reikalavimą, t. y. ieškinio dalyką. Tinkamas ieškinio dalyko ir pagrindo suformulavimas užtikrina tinkamą teisės kreiptis į teismą įgyvendinimą, leidžia apibrėžti bylos nagrinėjimo ribas, taip pat sudaro sąlygas priešingai ginčo šaliai parengti atsikirtimo argumentus (atsiliepimą), taip užtikrinant ginčo šalių procesinio lygiateisiškumo principo įgyvendinimą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. balandžio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-196/2011; 2014 m. vasario 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-37/2014 ir jose nurodyta kasacinio teismo praktika).
31. Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad bylos nagrinėjimo ribas apibrėžia faktinis ieškinio pagrindas ir ieškinio dalykas, taip pat atsakovo pateikti atsikirtimai į ieškinį. Teismas, priimdamas sprendimą, neturi teisės peržengti bylos nagrinėjimo ribų, apibrėžtų pirmiau įvardytais elementais, išskyrus proceso įstatyme nustatytus atvejus (CPK 265 straipsnio 2 dalis) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. spalio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-259-381/2021, 12 punktas; 2022 m. birželio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-176-378/2022, 46 punktas).
32. CPK 265 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad priimdamas sprendimą teismas įvertina įrodymus, konstatuoja, kurios aplinkybės, turinčios reikšmės bylai, yra nustatytos ir kurios nenustatytos, koks įstatymas turi būti taikomas šioje byloje ir ar ieškinys yra tenkintinas, o pagal šio straipsnio 2 dalį, teismas turi priimti sprendimą dėl visų ieškovo, atsakovo ir trečiojo asmens pareikštų reikalavimų, išskyrus atvejus, kai priimamas dalinis sprendimas.
33. Kasaciniame skunde nurodoma, kad byloje nebuvo reiškiamas reikalavimas pripažinti turtą (techniką) bendrąja jungtine nuosavybe, teismai šį klausimą nagrinėjo savo iniciatyva, todėl buvo peržengtos ieškinio ribos. Teisėjų kolegija neturi pagrindo sutikti su šiuo argumentu.
34. Nagrinėjamoje byloje ieškovas prašė pripažinti niekine ir negaliojančia technikos pirkimo–pardavimo sutartį, priteisti ieškovui iš atsakovo 20 000 Eur skolą ir 5 proc. dydžio procesines palūkanas nuo bylos iškėlimo teisme iki teismo sprendimo visiško įvykdymo. Ieškovo teigimu, jo ir atsakovo sudaryta sutartis turi būti pripažįstama negaliojančia CK 1.80 straipsnyje įtvirtintu pagrindu, kadangi atsakovas ieškovui pardavė techniką, kuri jam nepriklausė (CK 4.48 straipsnis).
35. Pagal CK 4.48 straipsnio 1 dalį, nuosavybės teisę gali perduoti tik pats savininkas ar jo įgaliotas asmuo. Tik savininkas ar jo įgaliotas asmuo turi teisę perduoti kitam asmeniui nuosavybės teisės objektą ir nuosavybės teisę (CK 4.37 straipsnio

2 dalis). Taigi tam, kad ieškovo reikalavimas būtų tinkamai išnagrinėtas, visų pirma byloje buvo būtina nustatyti ginčo technikos savininką, t. y. patvirtinti ar paneigti esminę reikšmę bylos nagrinėjimui turinčią aplinkybę – ar atsakovas sandorio sudarymo metu buvo ginčo technikos savininkas. Tai akcentavo ir pirmą kartą bylą apeliacine tvarka nagrinėjęs Kauno apygardos teismas, kuris 2024 m. vasario 22 d. nutartyje nurodė, jog, pakartotinai nagrinėdamas bylą, pirmosios instancijos teismas turi nustatyti esminę reikšmę bylai išnagrinėti turinčias aplinkybes – kas iš tikro yra (buvo) ginčo technikos savininkas, kieno vardu ji buvo (yra) registruota, kam tenka pareiga perregistruoti (užregistruoti) ginčo techniką ją įsigijusio pirkėjo vardu, o jas nustatęs, pagal ieškinio ir patikslinto priešieškinio ribas spręsti dėl ieškovo ir atsakovo suformuluotų materialinių teisinių reikalavimų pagrįstumo. Nors byloje buvo pateikti įrodymai, kad ginčo technika buvo paveldėta trečiojo asmens R. Š. ir yra registruota jos vardu, tačiau ginčo sandoris buvo sudarytas esant nenutrauktai ir galiojančiai atsakovo ir trečiojo asmens R. Š. santuokai, be to, trečiajam asmeniui įsteigus ūkininko ūkį, todėl pirmosios instancijos teismas turėjo įvertinti ir nuspręsti, ar ginčo technika laikytina bendrosios jungtinės sutuoktinių nuosavybės objektu.

36. Atsižvelgiant į tai, kad, sprendžiant klausimą dėl sutarties pripažinimo negaliojančia CK 1.80 straipsnio pagrindu dėl prieštaravimo CK 4.48 straipsnyje įtvirtintai imperatyviai normai, yra būtina nustatyti parduodamo daikto savininką, net jei toks reikalavimas ieškinyje nebuvo suformuluotas, konstatuotina, kad pirmosios instancijos teismas, spręsdamas, ar technika ginčo sandorio sudarymo momentu priklausė atsakovui ir trečiajam asmeniui bendrosios jungtinės sutuoktinių nuosavybės teise, taigi ir ar atsakovas turėjo teisę šią techniką parduoti, ieškinio ribų neperžengė.

Dėl CK 3.91 straipsnio (ne)tinkamo aiškinimo ir taikymo

37. Kasaciniame skunde teigiama, kad bylą nagrinėję teismai netinkamai aiškino ir taikė materialiosios teisės normą, įtvirtintą CK 3.91 straipsnyje, kadangi teismai, neginčijamai nustatę, jog ginčo technika trečiojo asmens R. Š. yra paveldėta ir priklauso jai asmeninės nuosavybės teise, nepagrįstai padarė išvadą, jog sutarties sudarymo metu (t. y. 2021 m. gruodžio 2 d.) ieškovui parduota technika buvo tapusi trečiojo asmens ir atsakovo bendrąja jungtine nuosavybe. Teisėjų kolegija sutinka su šiuo kasacinio skundo argumentu.
38. Prie nurodytos išvados teismai priėjo, iš esmės remdamiesi CK 3.88 straipsnio 2 dalyje nustatyta prezumpcija bei 3.88 straipsnio 1 dalies 1 ir 4 punktų nuostatomis, pagal kurias laikė, jog trečiojo asmens vardu įregistruotas ūkininko ūkis pripažintinas bendrąja jungtine nuosavybe, taip pat CK 3.91 straipsnio nuostata, pagal kurią asmeninės nuosavybės teise valdomas turtas (technika, traktorius) buvo įneštas į ūkį kaip ūkiui funkcionuoti skirtas daiktas, todėl nuo ūkio įregistravimo momento irgi yra laikytinas bendrąja jungtine nuosavybe.
39. CK 3.88 straipsnio 1 dalimi bendrąja jungtine sutuoktinių nuosavybe pripažįstama, be kita ko, turtas, įgytas po santuokos sudarymo abiejų sutuoktinių ar vieno

jų vardu (1 punktas), įmonė ir iš jos veiklos arba kitokio verslo gaunamos pajamos, jeigu verslu abu sutuoktiniai pradėjo verstis po santuokos sudarymo. Jeigu iki santuokos sudarymo įmonė nuosavybės teise priklausė vienam sutuoktiniui, tai bendroji jungtinė sutuoktinių nuosavybė po santuokos sudarymo yra iš įmonės veiklos ar kitokio verslo gautos pajamos ir įmonės (verslo) vertės padidėjimas (4 punktas).

40. Remiantis CK 3.89 straipsnio 1 dalimi, asmenine sutuoktinių nuosavybe pripažįstamas, be kita ko, šis turtas: abiejų sutuoktinių atskirai įgytas iki santuokos sudarymo (1 punktas), sutuoktiniui dovanotas ar jo paveldėtas po santuokos sudarymo, jeigu dovanojimo sutartyje ar testamente nėra nurodyta, kad turtas perduodamas bendrojon jungtinėn sutuoktinių nuosavybėn (2 punktas); lėšos ir daiktai, reikalingi asmeniniam sutuoktinio verslui, išskyrus lėšas ir daiktus, skirtus verslui, kuriuo verčiasi abu sutuoktiniai bendrai (5 punktas).
41. CK 3.91 straipsnyje nustatyta, kad turtas, skirtas funkcionuoti įmonei (ūkiui, verslui), kurią įsteigė vienas sutuoktinis po santuokos sudarymo, taip pat įmonės (ūkio, verslo), įsteigtos vieno sutuoktinio iki santuokos sudarymo, pajamos, išskyrus lėšas, būtinas asmeninei sutuoktinio įmonei (ūkiui, verslui) funkcionuoti, yra bendroji jungtinė nuosavybė, jeigu šis turtas ar pajamos yra santuokos nutraukimo momentu.
42. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2011 m. kovo 15 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-3-113/2011 konstatavo, kad ūkininko ūkis, kaip ūkininko turtinių ir asmeninių neturtinių teisių ir prievolių visuma, laikytinas turtiniu vienetu (tam tikra verslo forma, kuriai nereikia įsteigti įmonės ir kuri neturi savarankiško ūkio subjekto statuso), galinčiu būti nuosavybės teisės objektu. Teismas konstatavo, kad tais atvejais, kai ūkininko ūkis įregistruotas iki santuokos sudarymo vieno iš sutuoktinių vardu, jis laikytinas jį įregistravusio sutuoktinio asmenine nuosavybe (verslu). Kasacinis teismas taip pat išaiškino, kad jei po santuokos sudarymo šiuo verslu verčiasi abu sutuoktiniai bendrai, tiek iš šio verslo santuokos metu gautos pajamos, tiek už jas įsigytas turtas (daiktai) laikytini bendrąja jungtine sutuoktinių nuosavybe (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. balandžio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-83-969/2021, 51 punktas).
43. Byloje nustatyta, kad atsakovas ir trečiasis asmuo (duomenys neskelbtini) sudarė santuoką. (duomenys neskelbtini) mirus trečiojo asmens R. Š. motinai, R. Š. paveldėjo traktorių „John Deere 8420T“. (duomenys neskelbtini) Ūkininkų ūkių registre, vadovaujantis Lietuvos Respublikos ūkininko ūkio įstatymo (toliau – ŪŪĮ) 8 straipsniu, t. y. pateikus prašymą, įregistruotas trečiojo asmens ūkis. Minėtas traktorius prieš sutarties sudarymą ir jos sudarymo metu Lietuvos Respublikos traktorių, savaeigių ir žemės ūkio mašinų ir jų priekabų registre yra registruotas kaip trečiojo asmens nuosavybė. Pirmosios instancijos teismas nurodė, kad sprendžiant dėl technikos nuosavybės atsižvelgiama ne tik į teisinę daikto registraciją viešame registre, tačiau privaloma įvertinti ir kitas faktines aplinkybes, kuriomis daiktas buvo įgytas, taip pat kitas aplinkybes, kurios galėjo turėti įtakos nuosavybės teisei į daiktą. Teismas nusprendė, kad, kadangi trečiasis asmuo R. Š. nuo (duomenys neskelbtini), būdama santuokoje su atsakovu, įsteigė naują ūkį

savo vardu ir į ūkį įnešė savo asmeninės nuosavybės teise valdomą turtą (traktorių), šis, kaip ūkiui funkcionuoti skirtas daiktas, nuo ūkio įregistravimo momento laikytinas bendrąja jungtine sutuoktinių (trečiojo asmens ir atsakovo) nuosavybe (CK 3.91 straipsnis). Tokią pačią išvadą priėjo ir apeliacinės instancijos teismas.

44. Taigi bylą nagrinėję teismai, konstatavę, kad traktorius „John Deere 8420T" (duomenys neskelbtini) paveldėjimo teisės pagal įstatymą liudijimo pagrindu asmeninės nuosavybės teise priklausė trečiajam asmeniui (CK 3.89 straipsnio 1 dalies 2 punktas), iš esmės nusprendė, kad, trečiajam asmeniu įregistravus ūkininko ūkį, šio turto statusas pakito ir turtas tapo bendrąja jungtine sutuoktinių nuosavybe (CK 3.91 straipsnis). Teisėjų kolegija neturi pagrindo pritarti šioms teismų išvadoms.
45. Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad klausimas, kas yra ūkininko ūkio, kaip turtinių ir neturtinių teisių ir pareigų komplekso, t. y. specifinės verslo formos, vykdomos nesteigiant įmonės, savininkas, kai ūkininko ūkis įregistruotas vieno iš sutuoktinių vardu, spręstinas sistemiškai aiškinant ŪŪĮ ir CK trečiosios knygos normas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. kovo 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-113/2011). ŪŪĮ 2 straipsnyje nustatyta, kad ūkininkas – fizinis asmuo, kuris vienas arba su partneriais verčiasi žemės ūkio veikla ir miškininkyste, o jo ūkis yra įregistruotas Ūkininkų ūkių registre (2 dalis). Ūkininko partneris – fizinis asmuo (ūkininko sutuoktinis, pilnametis šeimos narys ar kitas fizinis asmuo), kuris kartu su ūkininku verčiasi žemės ūkio veikla ir miškininkyste pagal sudarytą jungtinės veiklos (partnerystės) sutartį (3 dalis). Ūkininko ūkis – ūkininko turtinių ir asmeninių neturtinių teisių ir prievolių visuma (4 dalis). ŪŪĮ 4 straipsnyje nustatyta, kad ūkininkas ir jo partneriai nesteigdami įmonės verčiasi žemės ūkio veikla, miškininkyste ir kitokia įstatymų neuždrausta veikla, kuriai nereikia steigti įmonės. Ūkininkas žemės ūkio veiklai naudoja nuosavybės teise turimą ir (arba) nuomos, panaudos ar kitais pagrindais valdomą žemės ūkio paskirties ir (arba) miško žemę bei (arba) vandens telkinius. Žemės ūkio veikla, miškininkyste ir kitokia įstatymų neuždrausta veikla, kuriai nereikia steigti įmonės, ūkininkas gali verstis vienas arba kartu su fiziniais asmenimis (partneriais), sudaręs jungtinės veiklos (partnerystės) sutartį. Remiantis ŪŪĮ 5 straipsnio 3 dalimi, ūkininko ir jo partnerių turto valdymą, naudojimą ir disponavimą juo nustato CK. Taigi ūkininko ūkis nėra atskiras juridinis asmuo, tai fizinio asmens, ūkininko, vykdoma ūkio veikla. Todėl ir visi ūkininko ūkio veiklai naudojami objektai (žemė, pastatai, įranga ir pan.), atsižvelgiant į tai, kad ūkis neturi teisinio subjektiškumo, nėra ūkio nuosavybė CK prasme.
46. Nors pirmosios instancijos teismas skundžiamame sprendime nurodo, kad trečiasis asmuo į naują įsteigtą ūkį įnešė savo asmeninės nuosavybės teise valdomą turtą, tačiau šios išvados detaliau nepagrindžia. Byloje nėra jokių ginčo turto perdavimo aktų, nuomos ar panaudos sutarčių, inventorizacijos aktų, kurių pagrindu būtų galima daryti išvadą, kad ginčo technika ginčo sandorio sudarymo metu buvo perduota ūkininko ūkiui. To nenurodo ir šių aplinkybių neįrodinėja ir nė vienas bylos dalyvis. Vis dėlto, net jei turto perdavimas ūkiui ir būtų įrodytas, tai taip pat negali lemti išvados, kad toks turtas tapo bendrąja jungtine nuosavybe. Vien aplinkybė, jog atitinkamas turtas gali būti arba yra naudojamas ūkinin-

ko ūkyje, savaime nepakeičia turto nuosavybės formos, tam yra būtina aiški ir nedviprasmiška turto savininko valia. Taigi tai, kad trečiasis asmuo R. Š. įsteigė ūkininko ūkį santuokos su atsakovu metu, nesudaro pagrindo teigti, kad jai asmeninės nuosavybės teise priklausanti technika, nesant turto perleidimo faktą patvirtinančio dokumento ir aiškiai išreikšto ketinimo, tapo bendrąja jungtine sutuoktinių nuosavybe.

47. Teisėjų kolegija išaiškina, kad CK 3.91 straipsnio nuostatos dėl turto jungtinės nuosavybės teisinės formos turi būti aiškinamos kaip reglamentuojančios situacijas, kai turtas, buvęs sutuoktinių bendrąja jungtine nuosavybe, yra skiriamas funkcionuoti įmonei (ūkiui, verslui), kurią įsteigia vienas sutuoktinis po santuokos sudarymo. Priešingas aiškinimas, t. y. kad vieno iš sutuoktinių turėtas turtas asmeninės nuosavybės teise, įsteigus įmonę ar įregistravus ūkininko ūkį, savaime, be CK 4.47 įtvirtintų nuosavybės teisės įgijimo pagrindų (savininko valios, išreikštos įstatyme numatyta forma), tampa bendrąja jungtine nuosavybe, neatitiktų CK 3.88 ir 3.89 straipsnių ir jiems prieštarautų, įskaitant 1 dalies 2 punkte ir 3 dalyje įtvirtintas nuostatas, reglamentuojančias asmeninę sutuoktinių nuosavybę, tiek CK 3.90 straipsnio nuostatas, reglamentuojančias turto, kuris yra asmeninė sutuoktinių nuosavybė, pripažinimą bendrąja jungtine sutuoktinių nuosavybe, bet šiomis nuostatomis neapsiribojant (byloje nėra ginčo, ar parduota technika santuokos metu nebuvo iš esmės pagerinta bendromis sutuoktinių lėšomis arba kito sutuoktinio lėšomis ar darbu). Toks aiškinimas atitinka ir kasacinio teismo formuojamą praktiką, minėtą šios nutarties 42 punkte. Vadinasi, teismai, nuspręsdami priešingai, nepagrįstai taikė CK 3.91 straipsnio nuostatas byloje kilusiam ginčui spręsti, taip pat ūkininko ūkį reglamentuojančias teisės normas, nesivadovavo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo formuojama praktika dėl ūkininko ūkio veikloje dalyvaujančių asmenų ir šioje veikloje naudojamo turto nuosavybės formos. Konstatavus, kad ginčo sandorio dalykas – žemės ūkio technika – ginčo sandorio sudarymo metu asmeninės nuosavybės teise priklausė trečiajam asmeniui, argumentai, jog ginčo technika yra bendroji jungtinė atsakovo ir R. Š. nuosavybė, šalintini iš pirmosios instancijos teismo sprendimo motyvų.

48. Byloje nesant įrodymų, pagrindžiančių ginčo technikos perdavimą trečiojo asmens ūkininko ūkiui, teismo motyvai, susiję su trečiojo asmens R. Š. ūkio, kaip turtinių ir neturtinių teisių ir pareigų komplekso, nuosavybe, pripažintini nesudarančiais bylos nagrinėjimo dalyko, todėl taip pat šalinami iš pirmosios instancijos teismo sprendimo motyvų.

Dėl bylos procesinės baigties ir bylinėjimosi išlaidų

49. Apibendrindama išdėstytus argumentus teisėjų kolegija konstatuoja, kad dėl šioje byloje nustatyto CK 3.91 straipsnio netinkamo ir nepagrįsto taikymo buvo neteisingai nustatytas ginčo technikos nuosavybės faktas, todėl trečiojo asmens kasacinis skundas tenkinamas, iš pirmosios instancijos teismo sprendimo šalintini motyvai, jog ginčo technika yra bendroji jungtinė atsakovo ir trečiojo asmens R. Š. nuosavybė. Teismo procesinių sprendimų motyvai dėl trečiojo asmens R. Š.

ūkininko ūkio pripažinimo bendrąja jungtine atsakovo ir R. Š. nuosavybe šalintini iš pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų kaip nesudarantys bylos nagrinėjimo dalyko.

50. CPK 13 straipsnyje įtvirtintas civiliniame procese galiojantis dispozityvumo principas – nustatyta, kad šalys ir kiti proceso dalyviai, laikydamiesi šio kodekso nuostatų, turi teisę laisvai disponuoti joms priklausančiomis procesinėmis teisėmis.
51. Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad dispozityvumo principas, įtvirtintas CPK 13 straipsnyje, reiškia, kad asmuo, manantis, jog jo teisės pažeistos, sprendžia, ar ginti pažeistą teisę ir kokį pažeistų teisių gynimo būdą pasirinkti, t. y. tik suinteresuotas asmuo sprendžia, ar kreiptis į teismą dėl pažeistų civilinių teisių gynimo, ir tik jis turi teisę pasirinkti pažeistų teisių gynybos būdą bei nustatyti bylos nagrinėjimo dalyką (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. kovo 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-8-313/2021, 49 punktas).
52. Teisėjų kolegija nusprendžia, kad nors šiuo atveju, panaikinus pirmosios instancijos teismo sprendimo motyvus, kuriuose konstatuojama, kad ginčo technika ginčo sandorio sudarymo metu bendrosios jungtinės sutuoktinių nuosavybės teise priklausė atsakovui, būtų pagrindas spręsti dėl ginčo sutarties negaliojimo tuo pagrindu, kad atsakovas perleido kitam asmeniui nuosavybės teise priklausantį daiktą, tačiau kasaciniu skundu nėra pareikšta jokių reikalavimų dėl kitų apeliacinės instancijos teismo sprendimo (įskaitant rezoliucinę) dalių. Taigi ginčo sutarties negaliojimo klausimo nagrinėjimas išeitų už kasacinio skundo ribų (CPK 353 straipsnis). Be to, nei ieškovas, nei atsakovas kasaciniu skundu neginčijo apeliacinės instancijos teismo išvadų, susijusių su ieškinio ir priešieškinio reikalavimų (ne)pagrįstumu, taigi teisėjų kolegija taip pat neturi pagrindo jų vertinti. Priešingu atveju, t. y. sprendžiant dėl klausimų, kurių išsprendimo nė vienas iš byloje dalyvaujančių asmenų neprašo, būtų pažeidžiamas dispozityvumo principas ir peržengtos kasacinio skundo ribos, o pagrindo peržengti kasacinio skundo ribas teisėjų kolegija nenustatė.
53. Iš esmės tenkinus kasacinį skundą ir panaikinus dalį pirmosios instancijos teismo motyvų, perskirstomos apeliacinės instancijos teisme trečiojo asmens patirtos bylinėjimosi išlaidos, paskirstomos bylinėjimosi išlaidos kasaciniame teisme (CPK 93 straipsnio 2, 5 dalys).
54. Šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, jos turėtas bylinėjimosi išlaidas teismas priteisia iš antrosios šalies (CPK 93 straipsnio 1 dalis, 98 straipsnio 1 dalis). Šalies išlaidos, susijusios su advokato ar advokato padėjėjo pagalba, atsižvelgiant į konkrečios bylos sudėtingumą ir advokato ar advokato padėjėjo darbo ir laiko sąnaudas, yra priteisiamos ne didesnės, kaip yra nustatyta teisingumo ministro kartu su Lietuvos advokatų tarybos pirmininku patvirtintose rekomendacijose dėl užmokesčio dydžio (CPK 98 straipsnio 2 dalis).
55. Atsižvelgiant į tai, kad trečiojo asmens R. Š. apeliacinis skundas tenkintinas, ji įgavo teisę į bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Trečiasis asmuo nurodo, kad apeliacinės instancijos teisme turėjo 1815 Eur bylinėjimosi išlaidų. Prašoma priteisti išlaidų teisinei pagalbai atlyginimo suma neviršija Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2004 m. balandžio 2 d. įsakymu Nr. 1R-85 ir Lietuvos advokatų

tarybos 2004 m. kovo 26 d. nutarimu patvirtintų Rekomendacijų dėl civilinėse bylose priteistino užmokesčio už advokato ar advokato padėjėjo teikiamą pagalbą maksimalaus dydžio (redakcija, įsigaliojusi nuo 2015 m. kovo 20 d.) (toliau – Rekomendacijos) nustatyto maksimalaus dyd**žio,** todėl trečiojo asmens prašymas dėl šių išlaidų atlyginimo priteisimo tenkintinas, R. Š. iš atsakovo priteistinas 1815 Eur bylinėjimosi išlaidų apeliacinės instancijos teisme atlyginimas.

56. Kasaciniame teisme trečiasis asmuo R. Š. patyrė 7018 Eur bylinėjimosi išlaidų. Prašoma priteisti išlaidų teisinei pagalbai rengiant kasacinį skundą atlyginimo suma viršija Rekomendacijų 7, 8.12 punktuose nustatytą maksimalų dydį, todėl trečiojo asmens R. Š. prašymas dėl šių išlaidų atlyginimo priteisimo tenkintinas iš dalies, jai iš atsakovo priteisiant maksimalią už kasacinio skundo parengimą priteistiną sumą – 7008 Eur (CPK 93 straipsnio 1 dalis, 98 straipsnis).
57. Kasacinis teismas nepatyrė išlaidų, susijusių su procesinių dokumentų įteikimu.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 4 punktu, 362 straipsniu,

n u t a r i a :

Panaikinti Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. sausio 7 d. nutarties dalį, kuria netenkintas trečiojo asmens, nepareiškiančio savarankiškų reikalavimų, R. Š. apeliacinis skundas, ir dėl šios dalies priimti naują sprendimą – tenkinti R. Š. apeliacinį skundą ir pakeisti Kauno apylinkės teismo 2024 m. rugsėjo 19 d. sprendimo motyvuojamąją dalį, pašalinant iš teismo sprendimo motyvus, kad traktorius „John Deere 8420T“ ir R. Š. ūkininko ūkis laikytinas sutuoktinių bendrąja jungtine nuosavybe.

Priteisti trečiajam asmeniui, nepareiškiančiam savarankiškų reikalavimų, R. Š. (a. k. (duomenys neskelbtini) iš atsakovo A. Š. (a. k. (duomenys neskelbtini) 1815 (vieną tūkstantį aštuonis šimtus penkiolika) Eur bylinėjimosi išlaidų apeliacinės instancijos teisme atlyginimo.

Kitą Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. sausio 7 d. nutarties dalį palikti nepakeistą.

Priteisti trečiajam asmeniui, nepareiškiančiam savarankiškų reikalavimų, R. Š. (a. k. (duomenys neskelbtini) iš atsakovo A. Š. (a. k. (duomenys neskelbtini) 7008 (septynis tūkstančius aštuonis) Eur bylinėjimosi išlaidų kasaciniame teisme atlyginimo.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

1.4. Dėl bendraturčių bendrosios dalinės nuosavybės teisės įgyvendinimo disponuojant bendrose banko sąskaitose esančiomis lėšomis

Bendroji nuosavybė turi būti valdoma bendraturčių sutarimu ir nepažeidžiant bendraturčių interesų, t. y. bendraturtis privalo naudotis daiktu ar kitu turtu nepažeisdamas susitarimo, nekenkdamas turto paskirčiai, taip pat kitų bendraturčių teisėms ir teisėtiems interesams.

Banko sąskaitos sutarties dalykas skirtas tam, kad būtų nustatyti kliento ir banko tarpusavio įsipareigojimai, susiję su pinigų priėmimu ir įskaitymu į banke kliento vardu atidarytą sąskaitą, taip pat operacijų su kliento lėšomis atlikimu ir sumokėjimu bankui už suteiktas paslaugas bei atliktas operacijas. Taigi, šios sutarties paskirtis nėra bendraturčių vidinių bendrosios nuosavybės teisinių santykių sureguliavimas tais atvejais, kai sudaroma bendra banko sąskaitos sutartis, pagal kurią sąskaitą banke atidaro ir bendras lėšas į sąskaitą įneša du ar daugiau asmenų – bendraturčių. Dviejų ar daugiau asmenų atidarytoje bendroje banko sąskaitoje įneštų pinigų teisinį režimą apibrėžia patys banko klientai – bendros sąskaitos turėtojai. Jeigu jie susitaria, jog į banko sąskaitą įneštos lėšos yra jų bendroji nuosavybė, šį turtą, kaip bendraturčiai, jie valdo, naudoja ir juo disponuoja bendru sutarimu.

Civilinė byla Nr. e3K-3-139-381/2025
Teisminio proceso Nr. 2-68-3-03711-2024-9
Procesinio sprendimo kategorijos: 2.4.2.9.1; 2.4.2.10; 2.6.8.8
(S)

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

N U T A R T I S
LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2025 m. liepos 23 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Danguolės Bublienės (teisėjų kolegijos pirmininkė), Artūro Driuko (pranešėjas) ir Eglės Zemlytės,

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal **atsakovų V. G. ir I. G.** kasacinį skundą dėl Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. sausio 9 d. sprendimo peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovės L. D. ieškinį atsakovams V. G. ir I. G. dėl žalos atlyginimo.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė :

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl materialiosios teisės normų, reglamentuojančių bendraturčių dalinės nuosavybės teisės įgyvendinimą disponuojant bendrose banko sąskaitose esančiomis lėšomis, sutarčių aiškinimą bei proceso teisės normų, reglamentuojančių įrodinėjimo naštos paskirstymą bei apeliacijos ribas, aiškinimo ir taikymo.
2. Ieškovė L. D. kreipėsi į teismą su ieškiniu atsakovams V. G. ir I. G., prašydama priteisti iš atsakovų solidariai 33 428,41 Eur žalos atlyginimo, 5 proc. metinių palūkanų už priteistą sumą nuo bylos iškėlimo teisme dienos iki teismo sprendimo visiško įvykdymo bei bylinėjimosi išlaidų atlyginimą.
3. Ieškovė nurodė, kad laikotarpiu nuo 2020 m. liepos 31 d. iki 2021 m. gruodžio 15 d. iš ieškovės ir E. W. (E. V.) bendros banko taupymo sąskaitos Nr. (duomenys neskelbtini) Šiaulių banke (toliau – sąskaita Nr. 1) ir iš bendros banko taupymo daugiavaliutės sąskaitos Nr. (duomenys neskelbtini) Šiaulių banke (toliau – sąskaita Nr. 2) E. W. be ieškovės sutikimo pervedė kitiems asmenims 66 856,83 Eur, iš kurių 33 428,41 Eur priklausė ieškovei.
4. E. W. iš sąskaitos Nr. 1 be ieškovės sutikimo 2020 m. liepos 31 d. pervedė Kauno kunigų seminarijai 1000 Eur, VšĮ „Marijos radijas“ – 2000 Eur, Vilniaus Šv. Juozapo kunigų seminarijai – 1500 Eur, Lietuvos Šv. Kazimiero seserų kongregacijai – 1000 Eur, Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungai – 1000 Eur, Telšių vyskupo V. Borisevičiaus kunigų seminarijai – 1500 Eur; 2020 m. rugpjūčio 14 d. Mažesniųjų brolių ordino Kretingos apreiškimo vienuolynui pervedė 2000 Eur, Vilniaus Šv. Juozapo parapijai – 1898 Eur, paėmė grynaisiais 1000 Eur; 2020 m. rugsėjo 25 d. Šiluvos Švč. Mergelės Marijos Gimimo bazilikai, parapijai, klebonijai pervedė 2000 Eur, Žemaičių Kalvarijos šventovei – 2000 Eur, paėmė grynaisiais 995,40 Eur. Iš viso buvo panaudota 17 893,40 Eur bendrų ieškovės ir E. W. lėšų.
5. 2021 m. balandžio 8 d. Šiaulių bankas, ieškovė ir E. W. sudarė Taupymo sąskaitos sutartį bendraturčiams Nr. KS-557971 (toliau – ir Taupymo sąskaitos sutartis), taip pat terminuotojo indėlio sutartis Nr. TI_6871758 ir TI_6871756. Indėlių lėšos ieškovei ir E. W. priklausė lygiomis dalimis. Abi terminuotojo indėlio sutartys E. W. prašymu buvo nutrauktos prieš terminą ir indėliai – 29 981,86 Eur ir 19 000 Eur – pervesti į sąskaitą Nr. 2. E. W. iš sąskaitos Nr. 2 2021 m. gruodžio 3 d. mokėjimo nurodymu Nr. 671272 pervedė atsakovui V. G. 9498 Eur; 2021 m. gruodžio 8 d. mokėjimo nurodymu Nr. 676020 į savo banko sąskaitą persivedė 9498 Eur; 2021 m. gruodžio 15 d. mokėjimo nurodymu Nr. 678354 pervedė atsakovui V. G. 29 967,43 Eur (33 980,17 JAV dolerio). Iš viso buvo panaudota 48 963,43 Eur bendrų ieškovės ir E. W. lėšų.
6. Taigi E. W. laikotarpiu nuo 2020 m. liepos 31 d. iki 2021 m. gruodžio 15 d. be ieškovės sutikimo kitiems asmenims pervedė ir paėmė grynaisiais 66 856,83 Eur,

kurių 1/2 dalis, t. y. 33 428,41 Eur, priklausė ieškovei. E. W. mirė (duomenys neskelbtini), atsakovai yra E. W. įpėdiniai, todėl jie atsakingi ieškovei už E. W. skolas.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

7. Vilniaus miesto apylinkės teismas 2024 m. rugpjūčio 1 d. sprendimu ieškinį atmetė.
8. Pirmosios instancijos teismas nustatė, kad Šiaulių bankas, ieškovė ir E. W. 2021 m. balandžio 8 d. pasirašė Taupymo sąskaitos sutartį bendraturčiams Nr. KS-557971, kurios pagrindu banke atidaryta sąskaita Nr. 2. Taupymo sąskaitos sutartyje nustatyta, jog sąskaitoje Nr. 2 esančios lėšos priklauso ieškovei ir E. W. lygiomis dalimis, taip pat nustatyta, kad teisė disponuoti sąskaitoje esančiomis lėšomis suteikiama ieškovei ir E. W. atskirai, t. y. su vienos iš jų parašu. 2021 m. balandžio 8 d. terminuotųjų indėlių sutartyse Nr. TI_6871756 ir TI_6871758 nurodyta, kad indėliai priklauso ieškovei ir E. W. lygiomis dalimis. 2021 m. gruodžio mėn. prieš terminą nutraukus indėlių Nr. TI_6871756 ir TI_6871758 sutartis, indėlių sumos buvo grąžintos (pervestos) į sąskaitą Nr. 2. Taigi, sutarčių nuostatose įtvirtinta, kad bendrose sąskaitose esančios lėšos ieškovei ir E. W. priklauso lygiomis dalimis. Atsakovai aplinkybių, kad visas lėšas į bendras sąskaitas įnešė tik E. W., nepagrindė įrodymais.
9. Tačiau pirmosios instancijos teismas nesutiko su ieškovės argumentu, kad E. W. ieškinyje nurodytus mokėjimus atliko be ieškovės sutikimo ir žinios. Pirmosios instancijos teismas pažymėjo, kad bendrosios dalinės nuosavybės teisės objektai gali būti valdomi tik bendru bendraturčių sutarimu (Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 4.75 straipsnio 1 dalis). 2021 m. balandžio 8 d. Taupymo sąskaitos sutartyje įtvirtinta sąlyga, kad teisė disponuoti sąskaitoje esančiomis lėšomis suteikiama kiekvienam bendraturčiui atskirai, t. y. su vieno bendraturčio parašu. Šiuo atveju ieškovei kilo pareiga įrodyti, kad E. W. veiksmai, t. y. kiekviena E. W. atlikta piniginė operacija, prieštaravo ieškovės ir E. W. sudarytam susitarimui dėl disponavimo lėšomis ir buvo atlikta be ieškovės sutikimo, tačiau šių aplinkybių ieškovė net neįrodinėjo.
10. Pirmosios instancijos teismas atkreipė dėmesį į tai, kad iš į bylą pateiktų atliktų mokėjimo nurodymų matyti, jog juose tiek ieškovė, tiek E. W. nurodytos kaip mokėtojos, todėl, nepriklausomai nuo to, kuri inicijavo operaciją, laikoma, kad pavedimus atliko abi banko sąskaitų turėtojos. Taip pat mokėjimo nurodymuose prie mokėtojo rekvizitų kai kur nurodytas ieškovės asmens kodas, todėl pirmosios instancijos teismas nusprendė, jog labiau tikėtina, kad, atliekant ginčo pavedimus, dalyvavo ir ieškovė. Be to, teismo posėdžio metu ieškovė patvirtino, kad žinojo apie E. W. aukojamas pinigų sumas ir pripažino, kad tokia buvo E. W. valia.
11. Pirmosios instancijos teismas taip pat pabrėžė, kad ieškovė turėjo teisę atskirai disponuoti bendrose sąskaitose esančiomis lėšomis, o tai reiškia, kad ieškovė turėjo galimybę kontroliuoti banko sąskaitas ir susipažinti su atliktomis operacijomis. Tačiau, nors ginčo pavedimai buvo atlikti nuo 2020 m. liepos 31 d. iki 2021 m. gruodžio 15 d., kai E. W. dar buvo gyva, ieškovė nesikreipė į E. W. dėl

paaiškinimų, ataskaitų, nereiškė jokių pretenzijų dėl šių operacijų atlikimo. Todėl pirmosios instancijos teismas ieškovės ieškinį dėl žalos atlyginimo atmetė kaip nepagrįstą.

12. Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, išnagrinėjusi bylą pagal ieškovės apeliacinį skundą, 2025 m. sausio 9 d. sprendimu pirmosios instancijos teismo sprendimą panaikino ir priėmė naują sprendimą – ieškinį patenkino, priteisė ieškovei solidariai iš atsakovų 33 428,41 Eur žalos atlyginimo, 5 proc. metinių palūkanų už priteistą sumą nuo bylos iškėlimo teisme (2023 m. kovo 12 d.) iki teismo sprendimo visiško įvykdymo, taip pat lygiomis dalimis 5727 Eur bylinėjimosi išlaidų, patirtų pirmosios instancijos teisme, atlyginimą bei 3727 Eur bylinėjimosi išlaidų apeliacinės instancijos teisme atlyginimą.
13. Kolegija nurodė, kad nors atsakovai atsiliepime į apeliacinį skundą teigė, jog tarp ieškovės ir E. W. susiklostė teisiniai santykiai, turintys pavedimo, ieškovei veikiant E. W. vardu, ar E. W. turto administravimo požymių, tačiau atsakovai apeliaciniu skundu neginčijo pirmosios instancijos teismo sprendimo dalies pripažinti, kad bendrose banko sąskaitose esančios lėšos ieškovei ir E. W. priklausė bendrosios dalinės nuosavybės teise lygiomis dalimis, todėl kolegija šių atsakovų atsiliepime į apeliacinį skundą nurodytų argumentų nenagrinėjo.
14. Kolegija nusprendė, kad pripažinus, jog ieškovės ir E. W. sąskaitoje Nr. 1 ir sąskaitoje Nr. 2 esančių lėšų dalys buvo lygios, ieškovei priklausančios lėšų dalies panaudojimas ne bendro daikto ar jo vertės didinimo tikslais ar bendroms reikmėms buvo nepagrįstas (neteisėtas).
15. Kolegija pažymėjo, kad pirmosios instancijos teismas be pagrindo bendros Taupymo sąskaitos sutarties sąlygą, kad teisė disponuoti sąskaitoje esančiomis lėšomis suteikiama kiekvienai bendraturtei atskirai, t. y. su vienos bendraturtės parašu, aiškino ne kaip suteikiančią teisę E. W. atskirai, be ieškovės parašo, duoti nurodymus (pavedimus) bankui dėl operacijų su bendroje taupymo sąskaitoje esančiomis lėšomis atlikimo, o kaip E. W. teisę savo nuožiūra disponuoti bendro taupymo sąskaitoje esančia ieškovės lėšų dalimi ne tik bendros banko sąskaitos tvarkymo tikslu, bet ir sprendžiant dėl tolesnio ieškovei priklausančių lėšų panaudojimo. E. W. teisė disponuoti ieškovei priklausančia lėšų dalimi turėjo būti įforminta notarinės formos įgaliojimu (CK 2.132 straipsnio 1 dalis, 2.137 straipsnio 1 dalis, 2.138 straipsnio 1 dalies 2 punktas).
16. Kolegija nurodė, kad byloje nėra įrodymų, jog ieškovė ir E. W. buvo susitarusios, jog kiekviena iš jų savo nuožiūra, ne tik bendroms reikmėms, disponuoja bendrose sąskaitose esančiomis lėšomis, taip pat ir kitai bendraturtei priklausančia lėšų dalimi. Iš sąskaitos Nr. 1 išrašo, apimančio laikotarpį nuo 2015 m. sausio 1 d. iki 2021 m. balandžio 8 d., matyti, kad šioje sąskaitoje esančios lėšos, išskyrus 2020 m. liepos 31 d., 2020 m. rugpjūčio 14 d. ir 2020 m. rugsėjo 25 d. atliktus ginčijamus lėšų pervedimus, buvo naudojamos grąžinamų indėlių lėšoms priimti ir naujiems indėliams padėti.
17. Kolegijos vertinimu, nėra pagrįsta pirmosios instancijos teismo išvada, kad ieškovė dalyvavo atliekant ginčo pavedimus, kadangi iš bendros banko sąskaitos išrašo matyti, jog kaip kliento – ieškovės ir E. W. – adresas nurodytas ieškovės adresas, o

kaip kliento asmens kodas nurodytas ieškovės asmens kodas, t. y. klientams, šiuo atveju ieškovei ir E. W., identifikuoti nurodytas ne abiejų – ieškovės ir E. W., o tik ieškovės adresas ir asmens kodas. Galimai dėl šios priežasties šie kliento (klientų) identifikavimo duomenys automatiškai nurodyti ir mokėjimo pavedimuose.

18. Kolegija nurodė, jog pirmosios instancijos teisme pateikti ieškovės paaiškinimai, kad ieškovė žinojo apie E. W. aukojamus pinigus ir kad tokia buvo E. W. valia, nepatvirtina ieškovės sutikimo paaukoti ir jai priklausančių lėšų dalį.
19. Kolegija konstatavo, kad E. W. neteisėtai, ne bendro turto vertės didinimo tikslais, ne bendroms reikmėms ir ne ieškovės ir E. W. sutartam tikslui – lėšų taupymui išleido sąskaitoje Nr. 1 ir sąskaitoje Nr. 2 buvusią ieškovės lėšų dalį – 33 428,41 Eur ir taip padarė ieškovei 33 428,41 Eur žalą, todėl atsakovai, priėmę E. W. palikimą, atsako ieškovei už E. W. padarytą žalą (CK 5.52 straipsnio 1 dalis).

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimo į jį teisiniai argumentai

20. Kasaciniu skundu atsakovai prašo panaikinti Vilniaus apygardos teismo 2025 m. sausio 9 d. sprendimą ir palikti galioti Vilniaus miesto apylinkės teismo 2024 m. rugpjūčio 1 d. sprendimą arba panaikinti Vilniaus apygardos teismo 2025 m. sausio 9 d. sprendimą ir perduoti bylą iš naujo nagrinėti apeliacinės instancijos teismui; priteisti atsakovams iš ieškovės bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
    - 20.1. Apeliacinės instancijos teismas, atsisakydamas nagrinėti atsiliepimo į apeliacinį skundą argumentus dėl pirmosios instancijos teismo motyvų, kurių atsakovai neturėjo materialiojo teisinio suinteresuotumo skųsti apeliacine tvarka (Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir CPK) 2, 5 straipsniai), netinkamai apibrėžė apeliacijos ribas (CPK 320 straipsnis), nevisapusiškai patikrino pirmosios instancijos teismo sprendimo teisėtumą ir pagrįstumą (CPK 263 straipsnis).
    - 20.2. Kasacinio teismo praktikoje konstatuota, jog nuostata, kad apeliacinės instancijos teismas nagrinėja bylą neperžengdamas apeliacinio skundo ribų, reiškia, jog teismas tikrina tik apskųstos teismo sprendimo dalies teisėtumą ir pagrįstumą. Nors pripažįstama, kad teismas savo iniciatyva negali išplėsti apeliacinio skundo argumentų sąrašo, tačiau teismas turi analizuoti kitos šalies atsiliepime į apeliacinį skundą išdėstytus argumentus ir rėmimasis kitos šalies nurodytais faktais ir įrodymais nelaikomas apeliacinio skundo ribų peržengimu. Pateiktame atsiliepime į apeliacinį skundą atsakovai, be kita ko, nurodė, jog ginčo teisiniai santykiai turėjo būti kvalifikuojami ne kaip nuosavybės, o kaip pavedimo ir turto administravimo požymius atitinkantys santykiai, tačiau apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai dėl šių argumentų nepasisakė.
    - 20.3. Šioje byloje priimtas pirmosios instancijos teismo sprendimas buvo palankus atsakovams, o šio teismo sprendimo motyvas, kad ginčo teisiniai santykiai turėtų būti kvalifikuojami kaip kilę iš bendrosios dalinės nuosavybės, nesudarė pagrindo pripažinti, jog atsakovai galėjo apeliacine tvarka skųsti

pirmosios instancijos teismo sprendimo motyvus, kurių pagrindu teismas ginčo santykius kvalifikavo pagal kitas materialiosios teisės normas, nei nurodė atsakovai.

20.4. Apeliacinės instancijos teismas, nevertindamas bendrų banko sąskaitų sutarčių sąlygų, o apsiribodamas tik daiktinės teisės nuostatomis, netinkamai aiškino bendraturčių susitarimo turinį dėl disponavimo bendrose sąskaitose esančiomis lėšomis (CK 4.75 straipsnio 1 dalis), dėl to priėjo prie nepagrįstos išvados, kad pagal vieno bendraturčio parašą iš bendrų sąskaitų ir abiejų bendraturčių vardu atliktiems mokėjimams nebuvo kito bendraturčio sutikimo.

20.5. Šiuo atveju, būtent bendro naudojimo sąskaitų sutartyse įtvirtinant liberalią (neapibrėžtą) teisę be jokių ribojimų ar limitų kiekvienam bendraturčiui disponuoti sąskaitoje esančiomis lėšomis, buvo įgyvendintas ieškovės ir E. W. susitarimas dėl disponavimo bendrose sąskaitose esančiomis lėšomis tvarkos. Taupymo sąskaitos sutarties 1 punkte įtvirtinta: „Teisė disponuoti sąskaitoje esančiomis lėšomis, Klientams susitarus, suteikiama kiekvienam atskirai, t. y. su vieno bendraturčio parašu." Iš sąskaitos Nr. 1 išrašo matyti, kad šios sąskaitos klientėmis nurodytos tiek ieškovė, tiek E. W., o susitarimas dėl šioje sąskaitoje esančių lėšų naudojimo tvarkos (nesant į bylą pateiktos šios sąskaitos sutarties) numanomas iš pačios sąskaitos valdymo būdo, kuris suteikė tiek ieškovei, tiek ir E. W. parašo teisę disponuoti visomis jose esančiomis lėšomis. Atsižvelgiant į tai, apeliacinės instancijos teismas padarė nepagrįstą išvadą, kad E. W. neturėjo teisės disponuoti didesne sąskaitose esančia lėšų dalimi nei idealioji nuosavybės dalis.

20.6. Nepagrįstomis laikytinos apeliacinės instancijos teismo išvados, kad bendrose sąskaitose buvusios lėšos galėjo būti naudojamos tik bendro daikto ar jo vertės didinimo tikslais ar bendroms reikmėms, kadangi teismas pernelyg siaurai aiškino šalių susitarimo disponavimo bendromis lėšomis turinį. Atsakovų nuomone, minėtos banko sąskaitos rūšis (paskirtis) neribojo bendraturčių teisės atlikti banko operacijas ar net nutraukti banko sąskaitos sutartį. Vien tai, kad buvo sudaryta Taupymo sąskaitos sutartis, nesudaro pagrindo ją aiškinti taip, kad atliktos mokėjimo operacijos tretiesiems asmenims buvo neteisėtos, kadangi pagal sutartį klientai turi teises pervesti lėšas į savo ar kito asmens sąskaitą, taip pat išgryninti lėšas. Taupomoji banko sąskaitos rūšis neturėtų būti aiškinama kaip tam tikro nuosavybės teisinio režimo įtvirtinimas, taip pat nėra skirta kokiems nors taupymo įsipareigojimams įtvirtinti, o susijusi išimtinai su lėšų, skirtų einamiesiems ir banko produktams įsigyti, atskyrimu. Be to, apeliacinės instancijos teismo išvada, jog lėšos iš bendrų sąskaitų galėjo būti naudojamos tik taupymo tikslais ar bendroms reikmėms, prieštarauja ieškovės paaiškinimams. Ieškovė nurodė, kad šalių bendru sutarimu pinigai buvo naudojami E. W. poreikiams (sveikatinimui, remontui, priemonėms ir t. t.), taip pat galėjo būti naudojami pagal kiekvienos šalies poreikį esant būtinumui.

20.7. Apeliacinės instancijos teismas, darydamas išvadą, kad dėl iš bendrų banko sąskaitų atliktų mokėjimų, inicijuotų vieno iš parašo teisę turinčių bendra-

turčių, nebuvo kito bendraturčio sutikimo, netinkamai paskirstė įrodinėjimo naštą (CPK 178 straipsnis). Apeliacinės instancijos teismas išvadą, kad dėl E. W. atliktų banko operacijų (mokėjimų, pinigų gryninimų) nebuvo ieškovės sutikimo, iš esmės grindė vien tik lygių dalių, esančių bendrąja daline nuosavybe, prezumpcija ir tokiu būdu atsakovams buvo perkelta pareiga įrodyti bendraturčių sutarimo nebuvimą.

20.8. Atsakovų vertinimu, būtent ieškovei teko pareiga įrodyti, kad iš bendrų sąskaitų atliktos banko operacijos neatitiko ieškovės valios, t. y. buvo atliktos be ieškovės sutikimo. Banko sąskaitos sutartimis ieškovė buvo suteikusi E. W. parašo teisę disponuoti visomis banko sąskaitose esančiomis lėšomis, o tai turėtų būti kvalifikuojama kaip išankstinis sutikimas dėl teisės disponuoti lėšomis suteikimo, todėl ieškovė ir turėtų įrodyti, kad įvykdytos banko operacijos neatitiko šalių susitarimo dėl disponavimo bendrąja nuosavybe. Tiek bendros banko Taupymo sąskaitos sutartis, tiek ir šalių elgesys patvirtino, kad ieškovė ir E. W. buvo sutarusios dėl liberalios (neapibrėžtos) disponavimo lėšomis tvarkos. Ieškovė reiškė reikalavimus ne dėl visų, o tik dėl dalies bendrose banko sąskaitose atliktų banko operacijų, todėl ji turėjo įrodyti, kad būtent konkrečios banko operacijos neatitiko šalių sutarimo. Be to, bendros banko sąskaitos buvo atidarytos abiejų klienčių, t. y. ieškovės ir E. W., vardu, todėl visos banko operacijos, nepriklausomai nuo to, kas jas inicijavo (pagal suteiktas parašo teises), buvo nurodomos kaip įvykdytos abiejų mokėtojų vardu. Kadangi ieškovė savo ieškinio reikalavimus įpėdiniams grindė E. W. civiline atsakomybe, todėl būtent ieškovei teko pareiga įrodyti, kad E. W. atliko neteisėtus veiksmus (CK 6.246 straipsnis).

20.9. Ieškovės nurodomi sandoriai (mokėjimo operacijos), dėl kurių neva nebuvo gauta ieškovės sutikimo, buvo atlikti E. W. dar esant gyvai, didžioji dalis mokėjimo operacijų, iš kurių ieškovė kildina neva patirtą žalą, buvo atliktos dar iki Taupymo sąskaitos sutarties ir abiejų terminuotojo indėlio sutarčių pasirašymo. Sudarant terminuotojo indėlio sutartį sąskaitos Nr. 1 likutis buvo 0 Eur, tai patvirtina, kad iki indėlio sutarčių sudarymo ieškovei buvo žinomos tiek visos iki tol banko sąskaitoje vykusios banko operacijos, tiek pinigų likutis. Ieškovė nei iki sudarant terminuotojo indėlio sutartį, nei vėliau (esant gyvai E. W.) jokių pretenzijų dėl disponavimo lėšomis banko sąskaitose nereiškė.

20.10. Apeliacinės instancijos teismas, darydamas išvadą, jog bendros taupymo sąskaitos bendraturčių, t. y. ieškovės ir E. W., parašo teisės pagal Taupymo sąskaitos sutartį apėmė (suteikė) tik teisę duoti nurodymus (pavedimus) bankui dėl banko operacijų atlikimo, o ne teisę disponuoti banko sąskaitoje esančiomis lėšomis, netinkamai aiškino bendros sąskaitos sampratą, „parašo teisės“ teisinę reikšmę bei šalių pasirašytos Taupymo sąskaitos sutarties sąlygas.

20.11. Teisė bankui teikti nurodymus (pavedimus) dėl banko operacijų bendrose sąskaitose atlikimo reiškia disponavimo teisės įgyvendinimą, nes tokiu atveju mokėjimo paslaugų teikėjui pavedama vykdyti mokėjimo operaciją, o tai neišvengiamai keičia nuosavybės teisę į lėšas, t. y. lemia lėšų sumažėjimą. Be

to, pačios Taupymo sąskaitos sutarties 1 punkte įtvirtinta, kad kiekvienam bendraturčiui parašo teisė suteikė teisę disponuoti sąskaitoje esančiomis lėšomis. Todėl parašo teisę turėjusi E. W. turėjo teisę teikti bankui nurodymus (pavedimus) dėl banko operacijų bendrose banko sąskaitose atlikimo, t. y. disponuoti jose esančiomis lėšomis.

20.12. Apeliacinės instancijos teismas padarė klaidingą išvadą, kad sąskaitų bendraturtės turėjo teisę disponuoti tik 1/2 bendrose sąskaitose esančių lėšų dalimi. Klaidingą apeliacinės instancijos teismo aiškinimą lėmė tai, kad šis teismas daiktinės teisės nuostatomis vadovavosi atsietai nuo sutartinius santykius reglamentuojančių nuostatų bei bendros sąskaitos reguliavimo ypatumų. Bendra sąskaita laikoma arba dviejų ar daugiau asmenų vardu atidaryta sąskaita, arba sąskaita, kurios atžvilgiu du ar daugiau asmenų turi teises, kurias gali panaudoti pagal vieno ar daugiau iš šių asmenų parašą. Šiuo atveju ieškovė ne tik turėjo reikalavimo teises į sąskaitose esančias lėšas, bet ir pati buvo banko sąskaitų turėtoja, kadangi sąskaita buvo atidaryta abiejų, t. y. ieškovės ir E. W., vardu. Nepriklausomai nuo to, kas inicijavo banko operaciją, laikytina, kad tokį sandorį įvykdė abi banko sąskaitos turėtojos. Priešingas aiškinimas, t. y. kad išleistų lėšų suma priskiriama to bendraturčio nuosavybės dalies sumažėjimui, kuris inicijavo banko operaciją, prieštarautų bendros sąskaitos sutarties esmei. Taigi E. W. turėjo teisę abiejų, t. y. ieškovės ir savo, vardu disponuoti visomis bendrose banko sąskaitose esančiomis lėšomis, o toks nuosavybės sumažėjimas lėmė ne vieno, o abiejų bendraturčių proporcingą nuosavybės sumažėjimą.

20.13. Priešingai nei nusprendė apeliacinės instancijos teismas, jokio atskiro įgaliojimo, o ypač notarinės formos, atliekant banko operacijas didesne lėšų dalimi nei idealioji bendraturčiui priklausanti lėšų dalis, nė vienai iš bendraturčių nereikėjo. Būtent banko sąskaitos sutartyse įtvirtinta parašo teisė suteikė įgalinimus kiekvienai bendraturtei veikti abiejų bendraturčių vardu be kitos bendraturtės atskiro įgaliojimo ir sutikimo.

21. Ieškovė L. D. atsiliepimu į kasacinį skundą prašo Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. sausio 9 d. sprendimą palikti nepakeistą, priteisti ieškovei jos patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Atsiliepimas į kasacinį skundą grindžiamas šiais esminiais argumentais:

21.1. Atsakovų argumentai dėl netinkamo apeliacijos ribų nustatymo yra nepagrįsti, nes apeliacinės instancijos teismas apelianto argumentų sąrašo savo iniciatyva negali išplėsti, t. y. teismas negali pateikti argumentų, kuriais nesiremia apeliantas. Kita šalis, atsikirsdama į apeliaciniame skunde išdėstytus argumentus (nesutikdama su jais), teikia savo argumentus, o teismas juos analizuoja *in corpore* (visas) su apelianto apeliaciniame skunde išdėstytais argumentais. Kitos šalies nurodytų faktų ir įrodymų vertinimas pripažįstant apeliacinį skundą ar jį atmetant nelaikomas apeliacinio skundo ribų peržengimu.

21.2. Neįsiteisėję pirmosios instancijos teismo sprendimai ir nutartys gali būti apeliacine tvarka peržiūrimi tik esant šalies procesiniam dokumentui – apeliaciniam skundui. Civilinio proceso įstatymas nustato, jog byloje dalyvau-

jantys asmenys turi teisę paduoti apeliacinį skundą dėl neįsiteisėjusio pirmosios instancijos teismo sprendimo, o ne su juo nesutikti, paduodami kitą, nei apeliacinis skundas, procesinį dokumentą. Sprendimo neskundžianti šalis turi pareigą pateikti atsiliepimą į apeliacinį skundą, jame išdėstyti nuomonę dėl apeliacinio skundo argumentų pagrįstumo ir, pateikdama atsiliepimą, ta bylos šalis įgyvendina savo teisę pažeistas teises ir laisves ginti apeliacinės instancijos teisme. Atsiliepimo į apeliacinį skundą turinys yra tiesiogiai susijęs su apeliacinio skundo pagrindu ir dalyku, atsiliepime į apeliacinį skundą šalis išdėsto nuomonę dėl apeliacinio skundo argumentų pagrįstumo. Atsakovų atsiliepime į apeliacinį skundą teikti argumentai peržengė apeliacinio skundo ribas, t. y. argumentai nebuvo susieti su apeliacinio skundo pagrindu ir dalyku, todėl apeliacinės instancijos teismas pagrįstai atsisakė juos nagrinėti.

21.3. Apeliacinės instancijos teismas, aiškindamas šalių sutarto pinigų panaudojimo tikslą ir spręsdamas, kad E. W. inicijuotos banko operacijos buvo atliktos be ieškovės sutikimo, teisingai aiškino, kad sutartys turi būti aiškinamos sąžiningai CK 6.193 straipsnio 1 dalies prasme.

21.4. Taupymo sąskaitos sutarties 2.3 punkto sąlygos, nustatančios, kad klientai gali pervesti sąskaitoje esančias lėšas į savo ar kito asmens sąskaitas ar išgryninti lėšas, nepakeičia Taupymo sąskaitos sutarties 1 punkte nurodyto pagrindinio bendros taupymo sąskaitos tikslo – išimtinai lėšoms taupyti bei banko platinamiems taupymo produktams (pvz., indėliams) tvarkyti. Taigi, apeliacinės instancijos teismas, aiškindamas įstatymo normas, reguliuojančias bendraturčių sutarimo teisės valdyti bendrosios dalinės nuosavybės teisės objektą, juo naudotis ir disponuoti teisinį pagrindą, nenukrypo nuo civiliniame įstatyme įtvirtintų nuostatų ir Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo išaiškinimo.

21.5. Taupymo sąskaitos sutarties 1 punkte įtvirtintas susitarimas: „teisė disponuoti sąskaitoje esančiomis lėšomis, klientams susitarus, suteikiama kiekvienam atskirai, t. y. su vieno bendraturčio parašu“, buvo skirtas šalių teisei be viena kitos atskiro susitarimo, kad būtų įgyvendintas Taupymo sąskaitos sutarties 1 punkte nurodytas pagrindinis šios sąskaitos tikslas išimtinai taupyti lėšas bei tvarkyti banko platinamus taupymo produktus.

21.6. Apeliacinės instancijos teismas teisingai aiškino, jog, esant bendro naudojimo sąskaitai, kai klientas yra keli asmenys, turi būti nustatyta, kaip bus tvarkoma ši sąskaita, t. y. ar nurodymus (pavedimus) bankui dėl operacijų su lėšomis bendroje sąskaitoje atlikimo turi teisę duoti abu sąskaitos bendraturčiai kartu ar kiekvienas atskirai, ar dar kitokia tvarka. Šiuo konkrečiu atveju šalys susitarė, jog pavedimus bankui dėl operacijų su lėšomis bendroje sąskaitoje atlikimo turi teisę duoti kiekviena šalis atskirai, tačiau kiekviena iš jų skyrium tik dėl savo asmeninių lėšų.

21.7. Būtent E. W. naudojosi sąskaitoje esančiu daiktu (pinigais) platesne apimtimi, nei tai leistų daryti jos turimos idealiosios dalys, pakenkdama kitos bendraturtės (ieškovės) teisėms, t. y., nesant ieškovės sutikimo, iš sąskaitos iš-

imdama ieškovės asmeninių lėšų dalį. Šalys nebuvo sutarusios dėl liberalios (neapibrėžtos) teisės, t. y. pagal susitarimą klientės, naudodamosi sąskaita, galėjo atlikti operacijas, išvardytas sutartyje, tačiau kiekviena iš jų skyrium tik dėl savo asmeninių lėšų.

21.8. Apeliacinės instancijos teismas aiškiai, išplėtotai ir išsamiai pasisakė dėl E. W. neteisėtų veiksmų atlikimo, sprendime nekonstatavo, jog atsakovai turėjo įrodyti E. W. veiksmų neteisėtumą, todėl ir šia prasme negalima teigti, jog apeliacinės instancijos teismas neteisingai tarp šalių paskirstė įrodinėjimo naštą.

21.9. CK 4.75 straipsnio 2 dalis imperatyviai nereguliuoja, jog bendraturčiai privalo reikalauti iš kitų bendraturčių ataskaitos kasmet arba iš karto po to, kai jie nustojo bendrosios dalinės nuosavybės teisės objektą tiesiogiai valdyti, naudoti bei juo disponuoti. Šia įstatymo suteikta teise šalys ir kiti proceso dalyviai, laikantis CK nuostatų, turi teisę laisvai disponuoti, t. y. šiuo atveju ieškovė turėjo pasirinkimą veikti arba neveikti.

21.10. Pirmosios instancijos teismas netiksliai ir neteisingai pacitavo sutartį Nr. KS-557971 ir tai lėmė neteisingą pirmosios instancijos teismo išvadą. Minėtos sutarties 1 punktu šalys susitarė su banku, jog „teisė disponuoti sąskaitoje esančiomis lėšomis, su sąlyga, Klientams susitarus, suteikiama kiekvienam atskirai, t. y. su vieno bendraturčio parašu, tačiau Sąskaitoje esančios lėšos Klientams priklauso lygiomis dalimis“, t. y. šalys susitarė, kad gali disponuoti tik savo dalimi, kuri yra lygi kito bendraturčio daliai, ir ne kitaip.

Teisėjų kolegija

k o n s t a t u o j a :

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl bendraturčių bendrosios dalinės nuosavybės teisės įgyvendinimo disponuojant bendrose banko sąskaitose esančiomis lėšomis

22. Nagrinėjamoje byloje ieškovė reiškia reikalavimą mirusiosios palikimą priėmusiems įpėdiniams – atsakovams. Paveldint įvyksta universalus teisių ir pareigų perėmimas. Tai reiškia, kad įpėdiniams, priėmusiems palikimą, pereina pareiga atsakyti ir už palikėjo prievoles, neatsižvelgiant į tai, ar įpėdiniai apie jas žinojo. Kreditorius, siekiantis, kad palikėjo prievolę (skolą) perimtų skolininko įpėdinis, apie tai turi pareikšti CK 5.63 straipsnyje nustatyta tvarka (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. sausio 8 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-123/2014 ir joje nurodytą kasacinio teismo praktiką; 2019 m. birželio 20 d. nutarties civilinėje byloje Nr. 3K-3-206-378/2019 19 punktą).

23. Kreditorių (fizinių ir juridinių asmenų) reiškiami turtiniai reikalavimai palikėjo įpėdiniams gali būti kildinami iš įvairių teisinių santykių, pvz., velionio sudarytų sandorių, kitų asmenų turtui, sveikatai ar gyvybei padarytos žalos, kreditorių reikalavimai dėl nepagrįsto praturtėjimo ir kt.

24. Byloje nėra ginčo, kad E. W. palikimą priėmė atsakovai, taip pat kad ieškovės reikalavimas atsakovams pareikštas laikantis CK 5.63 straipsnio 1 dalyje nustatytos tvarkos. Ieškovė savo reikalavimą palikėjos įpėdiniams grindžia tuo, kad mirusioji E. W. laikotarpiu nuo 2020 m. liepos 31 d. iki 2021 m. gruodžio 15 d. iš bendrų ieškovės ir E. W. banko sąskaitų be ieškovės sutikimo pervedė kitiems asmenims 66 856,83 Eur. Kadangi pusė šių lėšų priklausė ieškovei, buvo pažeistos ieškovės, kaip lėšų savininkės, teisės. Kadangi ieškovės, kaip kreditorės, reikalavimas palikėjos įpėdiniams yra išvestinis iš reikalavimo palikėjai E. W., tokio reikalavimo pagrįstumas nagrinėjamas pagal teisės normas, kurios reguliavo tarp ieškovės ir palikėjos E. W. susiklosčiusius teisinius santykius. Taigi, ieškovės reikalavimas atsakovams gali būti tenkinamas tik tuo atveju, jeigu būtų pagrindas patenkinti šį reikalavimą, pareikštą palikėjai.
25. Nagrinėjamoje byloje teismų nustatyta, kad ieškovė ir E. W. AB Šiaulių banke turėjo bendrą sąskaitą Nr. 1, šios banko sąskaitos sutartis teismui nepateikta. 2021 m. balandžio 8 d. AB Šiaulių bankas, ieškovė ir E. W. pasirašė Taupymo sąskaitos sutartį bendraturčiams, jos pagrindu atidaryta bendra daugiavaliutė banko sąskaita Nr. 2. Šioje sutartyje nurodyta, kad sąskaitoje Nr. 2 esančios lėšos klientams priklauso lygiomis dalimis ir kad teisė disponuoti sąskaitoje esančiomis lėšomis suteikiama kiekvienam (klientui) atskirai, t. y. su vieno bendraturčio parašu. Byloje taip pat nustatyta, kad 2021 m. balandžio 8 d. AB Šiaulių bankas, ieškovė ir E. W. pasirašė terminuotojo indėlio sutartis Nr. TI_6871758 ir TI_6871756.
26. CK 6.913 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas banko sąskaitos sutarties apibrėžimas, pagal kurį banko sąskaitos sutartimi bankas įsipareigoja priimti ir įskaityti pinigus į kliento (sąskaitos savininko) atidarytą sąskaitą, vykdyti kliento nurodymus dėl tam tikrų sumų pervedimo ir išmokėjimo iš sąskaitos bei atlikti kitokias banko atliekamas operacijas, o klientas įsipareigoja sumokėti bankui už suteiktas paslaugas ir operacijas.
27. Kasacinis teismas yra nurodęs, kad asmuo, įnešęs lėšas į sąskaitą banke ar kitoje kredito įstaigoje, nuosavybės teises į šias lėšas praranda, tačiau įgyja reikalavimo teisę reikalauti grąžinti šias lėšas. Klientui perdavus tam tikrą kiekį grynųjų pinigų bankui ir įrašius atitinkamą sumą į banko tvarkomą sąskaitą, tarp banko ir jo kliento susiklosto prievolinio pobūdžio teisiniai santykiai. Klientas netenka nuosavybės teisės į bankui perduotus banknotus ar monetas, vietoj to jis turi prievolinio pobūdžio teisę pareikalauti, kad bankas šalių sutartomis sąlygomis ir tvarka perduotų tam tikrą pinigų kiekį (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. rugsėjo 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-400/2014; 2017 m. kovo 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-124-611/2017, 24 punktas).
28. Savo esme banko sąskaitos sutartis yra finansinių paslaugų sutartis, kurios pagrindu atliekant banko operacijas klientas turi galimybę valdyti ir naudoti sąskaitoje esančias lėšas bei jomis disponuoti (papildyti sąskaitą grynaisiais pinigais ar juos išimti, atlikti mokėjimus, atsiskaityti už prekes ir paslaugas, atlikti kitas finansines operacijas). Banko sąskaitos sutartis yra dvišalė – tiek klientas, tiek bankas turi reikalavimo teises ir jas atitinkančias pareigas. Tačiau banko sąskaitos sutartį reglamentuojančios teisės normos nedraudžia viena iš šios sutarties šalių – klientu – būti

iš karto keliems asmenims. Tokiu atveju yra sudaroma bendro naudojimo banko sąskaita, kurią atidaro keli asmenys – bendraturčiai. Sutartyje bendraturčiai gali pasirinkti, ar banko sąskaitą pageidauja tvarkyti kartu, ar atskirai. Bendro naudojimo sąskaita turėtų būti tvarkoma vadovaujantis bendrąją nuosavybę reglamentuojančiomis teisės normomis (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. balandžio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-227-684/2016, 20, 21 punktai).

29. Banko indėlio sutartimi (depozitu) viena šalis (bankas ar kita kredito įstaiga) įsipareigoja priimti iš kitos šalies (indėlininko) arba, gavusi kitai šaliai pervestą pinigų sumą (indėlį), įsipareigoja grąžinti indėlį ir sumokėti už jį palūkanas sutartyje nustatytomis sąlygomis ir tvarka (CK 6.892 straipsnis). Banko indėlio sutartis yra viena iš banko sąskaitos rūšių ir kiek šios sutarties nereglamentuoja CK šeštosios knygos XLIV skyriaus nuostatos, jai *mutatis mutandis* (su būtinais (atitinkamais) pakeitimais) taikomos CK taisyklės, reglamentuojančios banko sąskaitos sutartį (CK 6.892 straipsnio 3 dalis) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. lapkričio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-301-706/2015).
30. CK 4.72 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad bendrosios nuosavybės teisė yra dviejų ar kelių savininkų teisė valdyti, naudoti jiems priklausantį nuosavybės teisės objektą ir juo disponuoti. Šioje normoje pateikiama subjektinės bendrosios nuosavybės (lot. *condominium*) teisės samprata, kuri apibrėžiama siejant ją su šios teisės turėtoju (subjektu). Atsižvelgiant į tai, kad bendrosios nuosavybės teisė yra viena iš nuosavybės teisės formų, bendrosios nuosavybės teisės samprata negali būti aiškinama atsietai nuo nuosavybės teisės sampratos. Pagal CK 4.37 straipsnio 1 dalį, nuosavybės teisė – tai teisė savo nuožiūra, nepažeidžiant įstatymų ir kitų asmenų teisių ir interesų, valdyti, naudoti nuosavybės teisės objektą ir juo disponuoti. Taigi bendrosios nuosavybės teisė turi būti suprantama kaip dviejų ar daugiau asmenų teisė savo nuožiūra, nepažeidžiant įstatymų ir kitų asmenų teisių ir interesų, valdyti, naudoti jiems priklausantį nuosavybės teise objektą bei juo disponuoti.
31. Dėl to, kad bendrosios nuosavybės teisei, skirtingai nei asmeninės nuosavybės teisei, būdinga tai, jog nuosavybės teisės objekto savininkas yra daugiau nei vienas asmuo, bendrosios nuosavybės atveju susiklosto dvejopi santykiai. Pirma, esant bendrajai nuosavybei, kaip ir asmeninės nuosavybės atveju, susiklosto nuosavybės teisei būdingi santykiai tarp šios teisės turėtojo (savininko) ir neapibrėžto asmenų rato (išoriniai bendrosios nuosavybės santykiai). Antra, atsižvelgiant į tai, kad bendrosios nuosavybės atveju bendro turto (nuosavybės teisės objekto) savininkas yra ne vienas, o keli asmenys, kurie privalo bendru sutarimu valdyti, naudoti jiems priklausantį nuosavybės teisės objektą bei juo disponuoti, įgyvendindami šias teises, tarp bendraturčių susiklosto tik bendrajai nuosavybei būdingi bendraturčių tarpusavio santykiai, kurie vadinami vidiniais bendrosios nuosavybės teisiniais santykiais (Didžiulis, L.; Taminskas, A.; ir Matiukas, M. *Daiktinė teisė*. Vadovėlis. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2025, p. 322–323).
32. Bendraturčiai, kaip ir bet koks kitas savininkas, valdantis turtą asmeninės nuosavybės teise, turi teisę valdyti, naudoti jiems priklausantį nuosavybės teisės objektą bei juo disponuoti. Pagal CK 4.75 straipsnio 1 dalį, šias teises jie privalo įgyven-

dinti bendru sutarimu, o nesutarus bendro turto valdymo, naudojimo bei disponavimo juo tvarką nustato teismas pagal bet kurio iš bendraturčių ieškinį.

Dėl Taupymo sąskaitos sutarties sąlygų aiškinimo ir ieškovės reikalavimo priteisti iš atsakovų iš sąskaitos Nr. 2 paimtų lėšų dalį pagrįstumo

33. Ieškovė nurodo, kad Taupymo sąskaitos sutartimi ieškovė ir E. W. siekė bendrų tikslų, t. y. taupyti naujam, patogesniam būstui įsigyti, sąskaitoje esančios lėšos bendraturtėms priklausė lygiomis dalimis ir E. W. neturėjo teisės ne sutarties sudarymo tikslu (t. y. taupymui) disponuoti ieškovei priklausančia lėšų suma. Atsakovų teigimu, šia sutartimi nebuvo siekiama sukurti bendrosios dalinės nuosavybės, sutartis buvo sudaryta vien dėl patogumo, kad ieškovei būtų patogiau E. W. vardu tvarkyti sąskaitose esančias lėšas. Taigi šalys skirtingai aiškino tiek sutarties sudarymo tikslą, tiek jos turinį.
34. Bylą nagrinėję teismai taip pat skirtingai aiškino bendraturčių susitarimo dėl bendrosios nuosavybės objekto valdymo turinį. Pirmosios instancijos teismas, atmesdamas ieškovės ieškinį, konstatavo, kad bendraturtės iš anksto susitarė dėl bendrosios nuosavybės įgyvendinimo, kiekvienai iš bendraturčių suteikiant teisę disponuoti sąskaitoje esančiomis lėšomis be atskiro bendraturtės sutikimo. Tuo tarpu apeliacinės instancijos teismas nustatė, kad byloje nėra įrodymų, jog ieškovė ir E. W. buvo susitarusios, kad kiekviena iš jų savo nuožiūra, ne tik bendroms reikmėms, disponuoja bendrose sąskaitose esančiomis lėšomis, taip pat ir kitai bendraturtei priklausančia lėšų dalimi.
35. Atsižvelgiant į ieškovės pareikštą reikalavimą bei šios nutarties 22–32 punktuose nurodytus išaiškinimus, visų pirma būtina nuspręsti, ar teismai pagrįstai su banku sudarytas sutartis vertino kaip nustatančias ir bendraturčių tarpusavio santykius ir, jeigu taip, ar teismai tinkamai taikė sutarčių aiškinimo taisykles, aiškindami minėtų sutarčių nuostatas.
36. Pasirašius Taupymo sąskaitos sutartį ir jos pagrindu atidarius sąskaitą Nr. 2, taip pat sudarius indėlių sutartis, tarp bendraturčių (ieškovės ir E. W. – kaip vienos šalies) ir banko (kaip kitos šalies) susiklostė prievoliniai teisiniai santykiai, kurių pagrindu bendraturtės įgijo teisę reikalauti iš banko vykdyti jų nurodymus dėl tam tikrų sumų pervedimo ir išmokėjimo iš sąskaitos bei atlikti kitokias banko operacijas, taip pat reikalauti iš banko grąžinti įneštas lėšas, o bankas įgijo teisę reikalauti iš jų sumokėti už suteiktas paslaugas ir operacijas. Taupymo sąskaitos sutartyje bendraturtės ir bankas taip pat susitarė, jog teisė disponuoti sąskaitoje esančiomis lėšomis suteikiama kiekvienai bendraturtei atskirai, t. y. kad bet kuriai operacijai su sąskaitoje esančiomis lėšomis atlikti pakanka vienos bendraturtės parašo.
37. Banko sąskaitos sutarties dalykas skirtas tam, kad būtų nustatyti kliento ir banko tarpusavio įsipareigojimai, susiję su pinigų priėmimu ir įskaitymu į banke kliento vardu atidarytą sąskaitą, taip pat operacijų su kliento lėšomis atlikimu bei sumokėjimu bankui už suteiktas paslaugas bei atliktas operacijas. Taigi, šios sutarties paskirtis nėra bendraturčių vidinių bendrosios nuosavybės teisinių santykių sureguliavimas tais atvejais, kai sudaroma bendra banko sąskaitos sutartis, pagal

kurią sąskaitą banke atidaro ir bendras lėšas į sąskaitą įneša du ar daugiau asmenų – bendraturčių. Pagal CK 6.913 straipsnio 3 dalį, bankas neturi teisės nustatyti ir kontroliuoti kliento pinigų naudojimo ar nustatyti kitokius įstatymo ar banko sąskaitos sutarties nenumatytus kliento teisės disponuoti sąskaitoje esančiomis lėšomis savo nuožiūra apribojimus. Taigi, dviejų ar daugiau asmenų atidarytoje bendroje banko sąskaitoje įneštų pinigų teisinį režimą apibrėžia patys banko klientai – bendros sąskaitos turėtojai. Jeigu jie susitaria, jog į banko sąskaitą įneštos lėšos yra jų bendroji nuosavybė, šį turtą, kaip bendraturčiai, jie valdo, naudoja bei juo disponuoja bendru sutarimu.

38. Nuosavybės teisių įgijimas yra įstatyme nustatytų juridinių faktų pagrindu realizuojamas konkretaus turto teisinis priskyrimas konkretaus asmens absoliučiai valdžiai. Dėl nuosavybės teisių įgijimo turtą pasisavinęs asmuo įgyja teisinę apsaugą, o daiktinė teisė pagal atskirus įgijimo pagrindus leidžia nustatyti, koks turtas kuriam asmeniui priklauso, taigi atlieka savo pirminę reguliacinę funkciją (Didžiulis, L.; Taminskas, A.; ir Matiukas, M. *Daiktinė teisė*. Vadovėlis. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2025, p. 243). Nuosavybės teisių atsiradimo pagrindai yra nustatyti CK 4.47 straipsnyje. Visi šiame straipsnyje nurodyti pagrindai yra savarankiški ir kiekvienas jų atskirai pakankamas nuosavybės teisei įgyti (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. spalio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-263-695/2020, 61 punktas).
39. Vienas iš nuosavybės teisės įgijimo pagrindų yra jos įgijimas pagal sandorius (CK 4.47 straipsnio 1 punktas). Pagal CK 1.73 straipsnio 1 dalies 1 punktą, fizinių asmenų sandoriai, kai sandorio suma sudarymo metu yra didesnė kaip vienas tūkstantis penki šimtai eurų, išskyrus sandorius, kurie ir įvykdomi sudarymo metu, turi būti sudaromi paprasta rašytine forma (2014 m. spalio 16 d. įstatymo Nr. XII-1240 redakcija). Į sąskaitą Nr. 2, atidarytą bendrai ieškovės ir E. W., 2021 m. balandžio 8 d. buvo įnešta didesnė kaip vienas tūkstantis penki šimtai eurų suma. Banko sąskaitos sutartis sudaryta operacijoms su įneštomis lėšomis atlikti ateityje, t. y. sutartis nebuvo įvykdyta jos sudarymo metu. Todėl ieškovės ir E. W. susitarimui dėl įneštų į bendrą banko sąskaitą pinigų teisinio režimo – priklausymo asmeninės ar bendrosios nuosavybės teise – sudaryti įstatymas reikalavo laikytis paprastos rašytinės sandorio formos.
40. Įstatymo reikalaujamos paprastos rašytinės formos nesilaikymas sandorį daro negaliojantį tik įstatymuose įsakmiai nurodytais atvejais, taip pat atima iš šalių teisę, kai kyla ginčas dėl sandorio sudarymo ar jo įvykdymo fakto, remtis liudytojų parodymais šį faktą įrodyti (CK 1.93 straipsnio 2 dalis). Taigi, tokios sutarties sudarymo faktą leidžiama įrodinėti visomis kitomis įrodinėjimo priemonėmis, išskyrus liudytojų parodymus. Nors ieškovė ir E. W. nesudarė rašytinės sutarties dėl įneštų į banko sąskaitą Nr. 2 lėšų teisinio režimo, jų su banku 2021 m. balandžio 8 d. sudarytos ir abiejų pasirašytos Taupymo sąskaitos sutarties bendraturčiams 1 punkte nustatyta, kad sąskaitoje esančios lėšos klientams priklauso lygiomis dalimis, taip pat kad bankas atidaro klientams bendrą taupymo sąskaitą, kuri skirta išimtinai lėšoms taupyti bei banko platinamiems taupymo produktams, pvz., indėliams, tvarkyti, t. y. ieškovė ir E. W. susitarė dėl jų bendrosios dalinės

nuosavybės į įneštus pinigus ir dalių dydžio bei dėl sąskaitos atidarymo tikslo – taupymo. Tai reiškia, jog su banku sudarytoje banko sąskaitos sutartyje ieškovė ir E. W. kartu sureguliavo ir jų vidinius bendrosios nuosavybės santykius, įskaitant ir kiekvienos iš bendraturčių teisę santykiuose su banku disponuoti sąskaitoje esančiomis lėšomis tik su vienos iš jų parašu.

41. Taigi nusprendus dėl to, kad teismai pagrįstai su banku sudarytas sutartis vertino kaip reikšmingas nustatant susitarimo tarp bendraturčių dėl disponavimo bendromis lėšomis turinį, toliau spręstina, ar teismai tinkamai taikė sutarčių aiškinimo taisykles, nustatydami konkretų tarp bendraturčių sudaryto susitarimo turinį.
42. Sutarties šalių valia ir ja prisiimtų įsipareigojimų apimtis nustatytinos pagal sutarčių aiškinimo taisykles, reglamentuotas CK 6.193–6.195 straipsniuose. Pagal kasacinio teismo formuojamą praktiką, teismai, spręsdami su sutarčių vykdymu susijusius ginčus, turi nustatyti tikrąjį sutarties turinį, išaiškinti, kokias dalyvių tarpusavio teises ir pareigas sutartis sukūrė jos šalims (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. spalio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-236-823/2022, 70 punktas).
43. Kai kyla šalių ginčas dėl konkrečios sutarties turinio, jos sąlygų, sutartis turi būti aiškinama nustatant tikruosius sutarties dalyvių ketinimus, atsižvelgiant į sutarties sąlygų tarpusavio ryšį, sutarties esmę, tikslą, jos sudarymo aplinkybes, į šalių derybas dėl sutarties sudarymo, šalių elgesį po sutarties sudarymo ir kitas konkrečiu atveju reikšmingas aplinkybes. Sutarties sąlygos turi būti aiškinamos taip, kad aiškinimo rezultatas nereikštų nesąžiningumo vienos iš šalių atžvilgiu. Nustatant tikruosius šalių ketinimus, kai šalių pozicijos skiriasi, būtina atsižvelgti ne tik į tam tikrų sąvokų įprastinę sampratą, bet kartu įvertinti sutarties tikslus bei pobūdį. Aiškinant sutartį, būtina vadovautis ir CK 1.5 straipsnyje įtvirtintais bendraisiais teisės principais.
44. Tačiau toks sutarties aiškinimo būdas ne visada leidžia tiksliai įvertinti sutarties turinį ir nustatyti bendrą subjektyvią kontrahentų valią sukurti atitinkamus įsipareigojimus. Sutarties šalių ketinimus lemia kiekvienos iš šalių individualios savybės ir poreikiai, taigi šalių ketinimai gali nesutapti. Be to, kilus sutarties šalių ginčui, teisme gali nepavykti nustatyti tikrųjų šalių ketinimų, ypač jei sandorio šalys laikosi priešingų pozicijų, skirtingai interpretuoja sudarant sutartį buvusią jų valią ar ją iškreipia, nesutaria dėl sutarties tikslų ar turinio. Todėl tais atvejais, kai šalys skirtingai aiškina savo ketinimus pagal sutartį ir kai neįmanoma jų nustatyti taikant subjektyvų (šalių tikrųjų ketinimų) sutarties aiškinimo būdą, prioritetas teiktinas pažodiniam sutarties teksto aiškinimui (lingvistiniam aiškinimui), kaip objektyviausiai atspindinčiam tikrąją šalių valią dėl prisiimtų įsipareigojimų turinio, atsižvelgiant į tai, kokią prasmę jai tokiomis pat aplinkybėmis būtų suteikę analogiški šalims protingi asmenys. Subjektyvusis sutarties aiškinimo metodas ir teksto lingvistinis aiškinimas sudaro darnią sutarčių aiškinimo metodų sistemą, kuria remiantis nustatomas šalių valios turinys (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. liepos 5 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-309-378/2017 14 punktą; 2018 m. kovo 30 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-130-695/2018 23 punktą; 2019 m. balandžio 3 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-109-

611/2019 30, 31 punktus ir juose nurodytą kasacinio teismo praktiką; 2019 m. gruodžio 10 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-365-403/2019 27, 28 punktus; 2020 m. balandžio 16 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-100-823/2020 29 punktą ir jame nurodytą kasacinio teismo praktiką).

45. Teisėjų kolegija nusprendžia, kad šiuo atveju sutarties šalių tikrųjų ketinimų neįmanoma nustatyti, kadangi byloje nėra tai patvirtinančių tiesioginių įrodymų, be to, viena iš sutarties šalių yra mirusi. Kaip minėta, tokiais atvejais, kai šalys skirtingai aiškina savo ketinimus pagal sutartį ir kai neįmanoma jų nustatyti taikant subjektyvų (šalių tikrųjų ketinimų) sutarties aiškinimo metodą, taikytinas objektyvusis sutarties aiškinimo metodas – sutartis turi būti aiškinama atsižvelgiant į tai, kokią prasmę jai tokiomis pat aplinkybėmis būtų suteikę analogiški šalims protingi asmenys.
46. Taupymo sąskaitos sutartyje nustatyta, kad bankas atidaro klientams bendrą taupymo sąskaitą, skirtą išimtinai lėšoms taupyti bei banko platinamiems taupymo produktams (pvz., indėliams) tvarkyti. Kaip minėta, sutarties 1 punkte nustatyta, kad klientams atidaroma bendra taupymo sąskaita, skirta išimtinai lėšoms taupyti; teisė disponuoti sąskaitoje esančiomis lėšomis, klientams susitarus, suteikiama kiekvienam atskirai, t. y. su vieno bendraturčio parašu; sąskaitoje esančios lėšos klientams priklauso lygiomis dalimis. Terminuotojo indėlio sutartyse Nr. TI_6871756 ir TI_6871758 nurodyta, kad indėlio termino pirmąją dieną indėlis pervedamas į sutartyje nurodytą indėlio sąskaitą, kuri skirta tik indėliui saugoti ir indėlininkas neturi teisės valdyti indėlio sąskaitos ir ja naudotis (2.1 punktas). Indėlio aptarnavimo sąskaita – tai indėlininko vardu atidaryta banko arba taupymo sąskaita, skirta indėlininko indėliui administruoti, t. y. indėlio sumai priimti, grąžinti ir palūkanoms mokėti. Indėlininkas turi teisę disponuoti šioje sąskaitoje esančiomis lėšomis, vadovaudamasis banko ir indėlininko sudaryta atitinkama banko ar taupymo sąskaitos sutartimi (2.3 punktas). Teisė nutraukti indėlio sutartį, bendraturčiams pageidaujant, suteikiama „su vieno iš bendrasavininkų parašu, lygiom dalim“ (1 punktas). Aptartos sutarčių nuostatos lemia išvadą, kad sutartys buvo sudarytos turint tikslą taupyti lėšas, sąskaitoje Nr. 2 esančios lėšos prieš pervedimą į indėlių sąskaitas bendraturtėms priklausė lygiomis dalimis, bendraturtės taip pat sutarė, kad nutraukus indėlių sutartis indėliai taip pat priklauso bendraturtėms lygiomis dalimis.
47. Apeliacinės instancijos teismas, tinkamai pritaikęs minėtas sutarčių aiškinimo taisykles, padarė pagrįstą išvadą, kad Taupymo sąskaitos sutarties nuostata dėl teisės disponuoti sąskaitoje esančiomis lėšomis turėtų būti aiškinama kaip suteikianti teisę E. W. atskirai, be ieškovės parašo, duoti nurodymus ar pavedimus bankui dėl operacijų su šioje sąskaitoje esančiomis lėšomis atlikimo, o ne kaip suteikianti E. W. teisę savo nuožiūra disponuoti šioje sąskaitoje esančia ieškovės lėšų dalimi ne tik sąskaitos tvarkymo ir taupymo tikslu, bet ir sprendžiant dėl tolesnio ieškovei priklausančių lėšų panaudojimo. Teisėjų kolegijos vertinimu, aiškinama sutarties nuostata bendraturtės suteikė viena kitai teisę be kitos bendraturtės atskiro pritarimo įgyvendinti bendros Taupymo sąskaitos sutarties 1 punkte nurodytą pagrindinį bendros taupymo sąskaitos tikslą – išimtinai taupyti lėšas ir tvarkyti banko platinamus taupymo produktus.

48. Tokį sutarties aiškinimą papildomai patvirtina ir Taupymo sąskaitos sutarties 2.10 punktas, kuriame nurodyta, kad jei bankas gauna informaciją apie mirusį bendraturtį, bankas apriboja teisę gyvam likusiam bendraturčiui naudotis mirusiam bendraturčiui priklausančia sutartyje nurodyta lėšų dalimi, iki paaiškės teisėti mirusio bendraturčio turtinių teisių paveldėtojai. Taigi, sutartyje aiškiai ir nedviprasmiškai įtvirtinta, jog kiekvienai bendraturtei lėšos priklauso lygiomis dalimis, o E. W., pervedusi atsakovams ne vien jai, bet ir ieškovei priklausiusią lėšų dalį, pažeidė ieškovės, kaip šių lėšų savininkės, teises.
49. Kaip teisingai konstatavo apeliacinės instancijos teismas, bendros Taupymo sąskaitos sutarties 2.3 punkto sąlygos, nustatančios, kad klientai gali pervesti sąskaitoje esančias lėšas į savo ar kito asmens sąskaitas ar išgryninti lėšas, nepakeičia bendros Taupymo sąskaitos sutarties 1 punkte nurodyto pagrindinio bendros taupymo sąskaitos tikslo – išimtinai taupyti lėšas bei tvarkyti banko platinamus taupymo produktus (pvz., indėlius). Nėra ginčo, kad net ir taupymo (indėlių) sutartys gali būti nutraukiamos, tačiau ir tokiu atveju turėtų būti laikomasi bendraturčių susitarimo dėl bendrosios nuosavybės objekto, konkrečiai šiuo atveju – susitarimo, kad lėšos bendraturtėms turi atitekti lygiomis dalimis.
50. Nesutiktina su kasacinio skundo argumentais, jog tarp bendraturčių buvo įtvirtinta liberali (neapibrėžta) teisė be jokių ribojimų ar limitų kiekvienam bendraturčiui disponuoti sąskaitoje esančiomis lėšomis. Priešingai, kaip pagrįstai nustatė apeliacinės instancijos teismas, bendraturčių disponavimo bendrosios nuosavybės objektu tvarka buvo apribota bendraturčių dalimis, sudarančiomis bendrąją nuosavybę, taupymo ir investavimo tikslais, t. y. disponuoti lėšomis buvo galima su vieno bendraturčio parašu, tačiau nepažeidžiant nustatytų bendraturčių dalių, taip pat susitarimo tarp bendraturčių tikslų. Bendroji nuosavybė turi būti valdoma bendraturčių sutarimu ir nepažeidžiant bendraturčių interesų, t. y. bendraturtis privalo naudotis daiktu ar kitu turtu nepažeisdamas susitarimo esmės, nekenkdamas turto paskirčiai, taip pat kitų bendraturčių teisėms ir teisėtiems interesams. Šiuo atveju E. W. naudojosi bendrosios nuosavybės objektu (pinigais) platesne apimtimi, nei tai leido daryti jai priklausanti idealioji bendrosios nuosavybės dalis, taip pažeisdama kitos bendraturtės (ieškovės) teises, t. y., nesant ieškovės sutikimo, iš bendros sąskaitos paimdama ir ieškovei priklausančią lėšų dalį.
51. CK 4.93 straipsnis garantuoja visiems savininkams vienodą teisių apsaugą. Šiame straipsnyje įtvirtinta, kad niekas neturi teisės paimti iš savininko nuosavybę prievarta, išskyrus įstatymų nustatytus atvejus, taip pat reikalauti, kad savininkas prieš savo valią sujungtų savo nuosavybę su kito savininko nuosavybe. Tuo tarpu nuosavybė iš savininko prieš jo valią neatlygintinai gali būti paimta visuomenės poreikiams tik teismo sprendimu ar nuosprendžiu teisingai už ją atlyginant. Šiuo atveju nustačius, kad E. W. iš banko sąskaitos Nr. 2 pasisavino ieškovei priklausančią 24 481,71 Eur sumą, ši suma skundžiamu apeliacinės instancijos teismo sprendimu pagrįstai priteista ieškovei iš atsakovų, kaip mirusiosios įpėdinių.
52. Kasacinio teismo praktikoje nuosekliai pažymima, kad faktinių aplinkybių teisinis kvalifikavimas yra teismo pareiga, kurią teismas atlieka *ex officio* (pagal pareigas), vadovaudamasis teisės normomis ir nesaistomas to, kaip šalys pačios

teisiškai vertina savo veiksmus ar kitas aplinkybes, kuriomis remiasi kaip savo reikalavimų faktiniu pagrindu (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. lapkričio 14 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-335-469/2019 40 punktą ir jame nurodytą kasacinio teismo praktiką). Byloje taikytinų teisės normų nustatymas, jų turinio išaiškinimas ir šalių santykių kvalifikavimas priklauso teismo kompetencijai; šalių pateiktas teisės aiškinimas teismo, nagrinėjančio bylą, nesaisto (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. balandžio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-167/2014 ir joje nurodyta kasacinio teismo praktika). Teisinė kvalifikacija, teisės normų aiškinimas ir taikymas ginčo santykiui yra bylą nagrinėjančio teismo prerogatyva; vykdydamas teisinį santykių kvalifikavimą, teismas įstatymą, taikytiną ginčui spręsti, pagal ieškovo nurodytas faktines aplinkybes parenka savo nuožiūra (CPK 265 straipsnio 1 dalis) ir yra nepriklausomas nuo šalių nuomonės ar pageidavimų; faktinių bylos aplinkybių teisinė kvalifikacija yra teismo prerogatyva (lot. *iura novit curia*) (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gruodžio 4 d. nutarties civilinėje byloje Nr. 3K-3-460-421/2018 17 punktą ir jame nurodytą kasacinio teismo praktiką; 2023 m. gruodžio 19 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-325-916/2023 66 punktą).

53. Kadangi E. W. pasisavino iš sąskaitos Nr. 2 ieškovei nuosavybės teise priklausančią lėšų dalį, todėl apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai pripažino E. W. įvykdžius deliktą, kaip pagrindą ieškovei reikalauti žalos atlyginimo. Apeliacinės instancijos teismas taip pat nepagrįstai ieškinio tenkinimo teisiniu pagrindu nurodė CK 5.52 straipsnio 1 dalį, kuri tik įtvirtina įpėdinių atsakomybės už palikėjo skolas taisyklę bei mastą, tačiau nereglamentuoja palikėjo atsakomybės jo kreditoriams pagrindų. Kaip minėta (nutarties 24 punktas), kreditorių reikalavimų pagrįstumas palikėjo įpėdiniams nagrinėjamas pagal teisės normas, reguliavusias tarp palikėjo ir jo kreditorių susiklosčiusius teisinius santykius. Nepaisant apeliacinės instancijos teismo atlikto netinkamo ieškovės pasirinkto jos teisių gynimo būdo teisinio kvalifikavimo, sprendžiant aptartą ieškinio reikalavimų dalį, tai nelėmė neteisingo šios ieškinio reikalavimų dalies išsprendimo.

Dėl ieškovės reikalavimo priteisti iš atsakovų iš sąskaitos Nr. 1 paimtų lėšų dalį pagrįstumo

54. Byloje teismai nustatė, kad ieškovė ir E. W. 2015 m. sausio 1 d. – 2021 m. balandžio 8 d. turėjo bendrą sąskaitą Nr. 1, iš šios sąskaitos laikotarpiu nuo 2020 m. liepos 31 d. iki 2020 m. rugsėjo 25 d. įvairioms religinėms ir kitoms organizacijoms buvo pervesta 15 898 Eur, taip pat išgryninta 1995,40 Eur suma. Ieškovė nurodo, kad pusė šioje sąskaitoje buvusių lėšų taip pat priklausė ieškovei, ji sutikimo dėl mokėjimo operacijų neišreiškė, todėl pusė šios sumos (8946,69 Eur) taip pat turėtų būti priteista iš atsakovų. Apeliacinės instancijos teismas su šia ieškovės pozicija sutiko ir tenkino ir šią ieškinio reikalavimų dalį. Teisėjų kolegija nesutinka su šia apeliacinės instancijos teismo išvada.
55. CPK 178 straipsnyje įtvirtinta, kad šalys turi įrodyti aplinkybes, kuriomis grindžia savo reikalavimus bei atsikirtimus, išskyrus atvejus, kai yra remiamasi aplinkybė-

mis, kurių CPK nustatyta tvarka nereikia įrodinėti. Kasacinio teismo praktikoje pabrėžiama, kad įrodinėjimas civiliniame procese yra grindžiamas dviem kertiniais principais – rungtyniškumu ir dispozityvumu. Rungtyniškumo (rungimosi) principo esmė yra ta, kad šalys turi įrodyti aplinkybes, kuriomis grindžia savo reikalavimus ir atsikirtimus, išskyrus atvejus, kai yra remiamasi aplinkybėmis, kurių nereikia įrodinėti proceso įstatymo nustatyta tvarka (CPK 12 ir 178 straipsniai). Remiantis bendrąja įrodinėjimo naštos paskirstymo taisykle, įrodinėti privalo tas, kas teigia, o ne tas, kas neigia (lot. *ei incumbit probatio, qui dicit non qui negat*) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gegužės 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-118-916/2021, 24 punktas).

56. Kaip minėta anksčiau, sutartis dėl šios bendros banko sąskaitos atidarymo, jos tikslo, į sąskaitą įneštų pinigų teisinio režimo, disponavimo lėšomis tvarkos ir kitų sąlygų į bylą nepateikta. Nagrinėjamu atveju byloje esant duomenų, kad iš bendros banko sąskaitos Nr. 1 įvairioms religinėms ir kitoms organizacijoms E. W. pervedinėjo, taip pat išsigrynino tam tikras lėšas, būtent ieškovei teko pareiga įrodyti (CPK 178 straipsnis) į sąskaitą Nr. 1 įneštų lėšų kilmę ir priklausymą – kad jos priklausė bendrosios nuosavybės teise bendros sąskaitos valdytojoms (ieškovei ir E. W.) ir kokiomis dalimis, kokiais tikslais sąskaita buvo atidaryta (taupymo ar kitais), taip pat aplinkybę, kad nurodyti mokėjimai sąskaitos paskirties ir nustatytų bendrosios nuosavybės dalių neatitiko. Ieškovė įstatymo nustatytos formos susitarimo tarp bendraturčių dėl bendrosios nuosavybės teisės į lėšas sąskaitoje Nr. 1 įgyvendinimo tvarkos nepateikė, taip pat ieškinio pagrindu nurodomų aplinkybių nepagrindė kitais įrodymais. Priešingai, byloje teismų nustatytos aplinkybės patvirtina, kad ieškovė apie E. W. valią aukoti žinojo, jai neprieštaravo. Mokėjimo operacijos, iš kurių ieškovė kildina reikalavimą, buvo atliktos dar iki bendros Taupymo sąskaitos sutarties ir abiejų terminuotojo indėlio sutarčių pasirašymo 2021 m. balandžio 8 d. Sudarant terminuotojo indėlio sutartį Nr. TI_6871756 bendros banko sąskaitos Nr. 1 likutis buvo 0 Eur, tai patvirtina, kad iki indėlio sutarčių sudarymo ieškovei buvo žinomos tiek visos iki tol šioje banko sąskaitoje vykusios banko operacijos, tiek pinigų likutis. Ieškovė nei iki sudarant terminuotojo indėlio sutartį, nei vėliau (esant gyvai E. W.) jokių pretenzijų dėl disponavimo šioje banko sąskaitoje buvusiomis lėšomis nereiškė. Atsižvelgiant į tai, kas nurodyta, konstatuotina, kad ieškovė neįrodė, jog sąskaitoje Nr. 1 esančios lėšos taip pat buvo skirtos išimtinai taupymui, kad jų dalis (pusė) priklausė jai, kaip bendraturtei, ir kad E. W. neturėjo teisės 2020 m. liepos 31 d. – 2020 m. rugsėjo 25 d. iš sąskaitos Nr. 1 atlikti mokėjimus įvairioms organizacijoms ar lėšas išgryninti, todėl nenustatytas ieškovės, kaip lėšų savininkės, nuosavybės teisių pažeidimas.

57. Apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai, pažeisdamas įrodinėjimo naštos paskirstymo taisykles, padarė analogiškas išvadas, jog ir sąskaitoje Nr. 1 laikytos lėšos priklausė ieškovei bei E. W. bendrosios dalinės nuosavybės teise ir lygiomis dalimis, nors byloje teismų nustatytos faktinės aplinkybės dėl sąskaitoje Nr. 1 laikytų lėšų iš esmės skiriasi nuo faktinių aplinkybių, susijusių su Taupymo sutarties sudarymu ir sąskaitos Nr. 2 atidarymu banke.

Dėl netinkamai nustatytų apeliacijos ribų ir šio proceso teisės normos pažeidimo įtakos skundžiamo sprendimo teisėtumui ir pagrįstumui

58. Kasaciniame skunde teigiama, kad apeliacinės instancijos teismas, atsisakydamas nagrinėti atsakovų atsiliepimo į apeliacinį skundą argumentus dėl pirmosios instancijos teismo motyvų, kuriuos skųsti apeliacine tvarka atsakovai neturėjo materialiojo teisinio suinteresuotumo (CPK 2, 5 straipsniai), netinkamai apibrėžė apeliacijos ribas (CPK 320 straipsnis), nevisapusiškai patikrino pirmosios instancijos teismo sprendimo teisėtumą ir pagrįstumą (CPK 263 straipsnis). Teisėjų kolegija šiems kasacinio skundo argumentams iš dalies pritaria.
59. Kasacinio teismo praktikoje konstatuota, jog nuostata, kad apeliacinės instancijos teismas nagrinėja bylą neperžengdamas apeliacinio skundo ribų, reiškia, jog teismas tikrina tik apskųstos teismo sprendimo dalies teisėtumą ir pagrįstumą. Nors pripažįstama, kad teismas savo iniciatyva negali išplėsti apeliacinio skundo argumentų sąrašo, tačiau teismas turi analizuoti kitos šalies atsiliepime į apeliacinį skundą išdėstytus argumentus ir rėmimasis kitos šalies nurodytais faktais ir įrodymais nelaikomas apeliacinio skundo ribų peržengimu (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. kovo 28 d. nutarties civilinėje byloje Nr. 3K-3-122-248/2019 39 punktą).
60. Šiuo atveju atsakovai savo procesiniuose dokumentuose nuosekliai laikėsi pozicijos, kad ieškovę bei E. W. siejo ne bendraturčių teisiniai santykiai. Atsakovai įrodinėjo, kad šie santykiai turėtų būti kvalifikuojami kaip pavedimas ar kito asmens turto administravimas. Nors pirmosios instancijos teismas su šiais atsakovų teiginiais nesutiko ir konstatavo, kad E. W. ir ieškovę siejo bendrosios dalinės nuosavybės santykiai, teismo sprendimo rezultatas – atmesti ieškinį – buvo iš esmės palankus atsakovams, todėl jie neturėjo materialiojo teisinio intereso tokį teismo sprendimą skųsti apeliacine tvarka. Sutiktina ir su kasacinio skundo argumentu, kad vien pirmosios instancijos teismo sprendimo motyvai dėl ieškovės ir E. W. santykių teisinio kvalifikavimo savarankiškai, t. y. nepriklausomai nuo teismo sprendimo rezoliucinės dalies, nedaro poveikio atsakovų materialiosioms teisėms ar pareigoms, jų teisiniam statusui ir negali jiems sukurti teisinių padarinių ateityje, todėl vien šie sprendimo motyvai apeliaciniu skundu taip pat negalėjo būti skundžiami.
61. Teisėjų kolegijos vertinimu, atsiliepime į apeliacinį skundą atsakovų nuosekliai dėstomi argumentai dėl ieškovės ir E. W. teisinių santykių kvalifikavimo įėjo į šios bylos nagrinėjimo apeliacine tvarka dalyką, todėl turėjo būti tiriami ir vertinami. Apeliacinės instancijos teismas, neištyręs ir neįvertinęs atsakovų argumentų dėl galimai netinkamo teisinių santykių kvalifikavimo, nepašalino abejonių dėl šios pirmosios instancijos teismo sprendimo dalies teisėtumo ir pagrįstumo. Dėl to yra pagrindas konstatuoti, kad apeliacinės instancijos teismo sprendimas yra priimtas netinkamai pritaikius proceso teisės normas.
62. CPK 359 straipsnio 4 dalyje įtvirtinta, kad kasacinis teismas, išnagrinėjęs bylą kasacine tvarka, turi teisę pakeisti arba panaikinti sprendimą, nutartį ir priimti naują sprendimą, kai yra nustatomas proceso teisės normų pažeidimas, kurį jis

pats gali pašalinti. Šiais atvejais kasacinis teismas yra saistomas pirmosios ir (ar) apeliacinės instancijos teismų nustatytų aplinkybių. Kadangi byloje yra pateikti argumentai, kuriais atsakovai grindžia galimai netinkamą pirmosios instancijos teismo atliktą teisinių santykių kvalifikavimą, kasacinis teismas ištaisė šį apeliacinės instancijos teismo proceso teisės pažeidimą, anksčiau šioje nutartyje (nutarties 36–40 punktai) pasisakydamas dėl atsakovų argumentų, susijusių su ginčui aktualių ieškovę ir E. W. siejusių teisinių santykių kvalifikavimu.

63. Iš dalies sutiktina su kasacinio skundo argumentais, kad banko sąskaitos sutartimis ieškovė ir E. W. nuosavybės teisių į sąskaitose esančias lėšas neįgijo, kadangi į banko sąskaitas buvo įneštos jau anksčiau nuosavybės teise įgytos lėšos. Be to, kaip minėta, asmuo, įnešęs lėšas į sąskaitą banke ar kitoje kredito įstaigoje, nuosavybės teises į šias lėšas praranda, tačiau įgyja reikalavimo teisę reikalauti grąžinti šias lėšas. Vis dėlto, teisėjų kolegijos vertinimu, aplinkybės, kokiu pagrindu ieškovė ir E. W. įgijo nuosavybės teises į lėšas, kurios vėliau buvo įneštos į banko sąskaitas, neturi esminės reikšmės nagrinėjamai bylai, kadangi tarp jų, kaip bendraturčių, egzistavo susitarimas nuo Taupymo sąskaitos sutarties sudarymo dienos (2021 m. balandžio 8 d.) šias lėšas laikyti bendrąja daline nuosavybe ir kad jos priklauso lygiomis dalimis.
64. Atsakovai taip pat teigia, kad šalių teisiniai santykiai aiškiai atitiko pavedimo ir kito asmens turto administravimo sutarčių požymius, kadangi E. W. pavedė ieškovei atlikti teisinius veiksmus, susijusius tiek su atstovavimu jos interesams, tiek ir su turto administravimu. Būtent šiuo tikslu ir buvo atidarytos bendros banko sąskaitos. Teisėjų kolegija neturi pagrindo sutikti su šiais atsakovų argumentais.
65. Byloje nėra ginčo, kad ieškovę ir E. W. yra sieję pavedimo teisiniai santykiai, ieškovė atstovavo E. W. įsigyjant nekilnojamąjį turtą (2002 m. lapkričio 12 d. įgaliojimo pagrindu), ieškovė patvirtino, kad ji tvarkydavo E. W. kasdienius reikalus, taip pat atlikdavo pavedimus ir iš asmeninės E. W. banko sąskaitos. Be to, 2019 m. rugpjūčio 23 d. ieškovei išduotas įgaliojimas, kuriuo ieškovė įgaliota tvarkyti ir valdyti E. W. priklausantį butą; atstovauti daugiabučio namo savininkų bendrijos susirinkimuose ir juose balsuoti; atstovauti visose įstaigose ir organizacijose tvarkant dokumentus; valdyti, naudotis bei disponuoti E. W. priklausančiomis visomis lėšomis, esančiomis AB SEB banke ir AB Šiaulių banke; atstovauti jai sveikatos priežiūros įstaigose ir kt. 2022 m. liepos 7 d. šis įgaliojimas buvo panaikintas. Vis dėlto šiuo atveju svarbu ne nustatyti ieškovę ir E. W. praeityje siejusius teisinius santykius, o kvalifikuoti teisinius santykius, kurių pagrindu yra reiškiami ieškinio reikalavimai. Byloje nustatyta, kad ieškovę ir E. W. siejo bendrosios dalinės nuosavybės santykiai, kuriuos patvirtina Taupymo sąskaitos sutartis ir banko indėlių sutartys. Atsakovai byloje šių sutarčių neginčijo CK 1.87 straipsnio pagrindu, t. y. neįrodinėjo, jog šiomis sutartimis šalys iš tiesų siekė pridengti kitą, t. y. turto administravimo ar pavedimo, sandorį. Atsakovų argumentus, kad Taupymo sąskaitos sutartis buvo sudaryta iš esmės dėl patogumo, siekiant sudaryti ieškovei galimybę atstovauti E. W., rūpinantis pastarosios santaupomis, paneigia 2019 m. rugpjūčio 23 d. įgaliojimas, kadangi šiuo dokumentu ieškovei buvo suteikti itin platūs įgaliojimai, apimantys ir teisę disponuoti E. W. sąskaito-

se esančiomis lėšomis, todėl, pritariant ieškovės pozicijai, sutiktina, kad nebuvo jokio poreikio sudaryti papildomą sutartį dėl bendros banko sąskaitos. Teisėjų kolegijos vertinimu, kaip minėta, apeliacinės instancijos teismas pagrįstai nustatė, kad ieškovė ir E. W., sudarydamos Taupymo sąskaitos sutartį, įnešdamos į šią sąskaitą lėšas, siekė kartu taupyti, nustatė bendrosios nuosavybės dalis, t. y. jas siejo bendraturčių teisiniai santykiai.

66. Atsižvelgdama į tai, kas nurodyta, teisėjų kolegija konstatuoja, kad apeliacinės instancijos teismas tinkamai kvalifikavo dėl Taupymo sąskaitos sutarties sudarymo ir sąskaitos Nr. 2 atidarymo tarp ieškovės ir E. W. susiklosčiusius teisinius santykius kaip bendraturčių, o apeliacinės instancijos teismo padarytas proceso teisės normų pažeidimas, atsisakius pateikti argumentus dėl atsakovų atsiliepime pateiktų motyvų dėl teisinių santykių kvalifikavimo, nesudaro pagrindo naikinti ar pakeisti šį teismo sprendimą, kadangi pažeidimas ištaisytas kasaciniame teisme ir jis nelėmė neteisingo bylos išsprendimo. Pagal CPK 346 straipsnio 2 dalies 1 punktą, pagrindu peržiūrėti bylą kasacine tvarka gali būti tik proceso teisės normų pažeidimas, jeigu jis galėjo turėti įtakos neteisėto sprendimo (nutarties) priėmimui. Apeliacinės instancijos teismo sprendimą yra pagrindas pakeisti dėl kitų šioje nutartyje nurodytų apeliacinės instancijos teismo padarytų proceso teisės pažeidimų.

Dėl bylos procesinės baigties ir bylinėjimosi išlaidų

67. Apibendrinant tai, kas nurodyta, konstatuotina, jog apeliacinės instancijos teismas tinkamai aiškino Taupymo sąskaitos sutarties nuostatas ir tinkamai kvalifikavo iš šios sutarties kilusius šalių teisinius santykius. Tačiau apeliacinės instancijos teismas netinkamai taikė įrodinėjimo naštos paskirstymo tarp šalių taisykles, dėl to netinkamai kvalifikavo šalių teisinius santykius, susiklosčiusius dėl disponavimo bendroje sąskaitoje Nr. 1 buvusiomis lėšomis. Byloje tos pačios sutarčių aiškinimo ir įrodinėjimo taisyklės buvo pritaikytos skirtingoms faktinėmis aplinkybėmis situacijoms, o tai lėmė nepagrįstą 8946,69 Eur priteisimą ieškovei, todėl apeliacinės instancijos teismo sprendimas keistinas sumažinant ieškovei iš atsakovų priteistiną sumą iki 24 481,71 Eur, o ieškinio reikalavimo dalį dėl 8946,69 Eur priteisimo iš atsakovų atmetant.
68. Iš dalies tenkinus kasacinį skundą ir pakeitus pirmosios bei apeliacinės instancijos teismų sprendimus, perskirstomos pirmosios ir apeliacinės instancijos teismuose šalių patirtos bylinėjimosi išlaidos, paskirstomos bylinėjimosi išlaidos kasaciniame teisme (CPK 93 straipsnio 2, 5 dalys).
69. Šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, jos turėtas bylinėjimosi išlaidas teismas priteisia iš antrosios šalies (CPK 93 straipsnio 1 dalis, 98 straipsnio 1 dalis). Šalies išlaidos, susijusios su advokato ar advokato padėjėjo pagalba, atsižvelgiant į konkrečios bylos sudėtingumą ir advokato ar advokato padėjėjo darbo ir laiko sąnaudas, yra priteisiamos ne didesnės, kaip yra nustatyta teisingumo ministro kartu su Lietuvos advokatų tarybos pirmininku patvirtintose rekomendacijose dėl užmokesčio dydžio (CPK 98 straipsnio 2 dalis).

70. Pakeitus pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų sprendimus, patenkinta 73 proc. ieškinyje pareikštų reikalavimų (ieškinio reikalavimo suma – 33 428,41 Eur, patenkinta dėl 24 481,71 Eur sumos, atmesta dėl 8946,69 Eur sumos), todėl bylinėjimosi išlaidos tarp šalių yra paskirstomos remiantis šia proporcija. Ieškovė ieškinį apmokėjo 727 Eur žyminiu mokesčiu, taip pat patyrė 5000 Eur išlaidas už advokato pagalbą. Pirmosios instancijos teismas nustatė, kad atsakovai patyrė 5656 Eur pagrįstų ir protingų bylinėjimosi išlaidų. Prašoma priteisti išlaidų teisinei pagalbai atlyginimo suma neviršija Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2004 m. balandžio 2 d. įsakymu Nr. 1R-85 ir Lietuvos advokatų tarybos 2004 m. kovo 26 d. nutarimu patvirtintų Rekomendacijų dėl civilinėse bylose priteistino užmokesčio už advokato ar advokato padėjėjo teikiamą pagalbą maksimalaus dydžio (redakcija, įsigaliojusi nuo 2015 m. kovo 20 d.) (toliau – Rekomendacijos) nustatyto maksimalaus dydžio, todėl ieškovei iš atsakovų lygiomis dalimis priteistina 4181 Eur (5727 Eur × 73 proc.). Iš ieškovės atsakovams lygiomis dalimis priteistinas 1527 Eur (5656 Eur × 27 proc.) bylinėjimosi išlaidų atlyginimas. Subendrinus nurodytas sumas ieškovei iš atsakovų lygiomis dalimis priteistinas 2654 Eur bylinėjimosi išlaidų (po 1327 Eur iš kiekvieno atsakovo) pirmosios instancijos teisme atlyginimas.
71. Apeliacinės instancijos teisme ieškovė patyrė 3727 Eur bylinėjimosi išlaidų (727 Eur žyminio mokesčio, 3000 Eur išlaidų už advokato pagalbą parengiant apeliacinį skundą). Atsakovai apeliacinės instancijos teisme patyrė 3630 Eur išlaidų advokato pagalbai apmokėti. Atsakovų prašoma priteisti išlaidų teisinei pagalbai rengiant atsiliepimą į apeliacinį skundą atlyginimo suma viršija Rekomendacijų 7, 8.11 punktuose nustatytą maksimalų dydį (2809 Eur). Atsižvelgiant į tai, kad ieškovės reikalavimai tenkinti 73 proc., ieškovei iš atsakovų lygiomis dalimis priteisiamas 2721 Eur (3727 Eur × 73 proc.) bylinėjimosi išlaidų atlyginimas. Iš ieškovės atsakovams lygiomis dalimis priteistinas 758 Eur (2809 Eur × 27 proc.) bylinėjimosi išlaidų atlyginimas. Subendrinus nurodytas sumas ieškovei iš atsakovų lygiomis dalimis priteistinas 1963 Eur bylinėjimosi išlaidų (po 981,5 Eur iš kiekvieno atsakovo) apeliacinės instancijos teisme atlyginimas.
72. Kasaciniame teisme ieškovė patyrė 3700 Eur išlaidų už advokato pagalbą rengiant atsiliepimą į kasacinį skundą. Atsakovai kasaciniame teisme patyrė 4357 Eur bylinėjimosi išlaidų (727 Eur žyminio mokesčio ir 3630 Eur advokato pagalbos išlaidos). Šalių prašoma priteisti kasaciniame teisme patirtų išlaidų teisinei pagalbai atlyginimo suma neviršija Rekomendacijose nustatyto maksimalaus dydžio. Atsižvelgiant į tai, ieškovei iš atsakovų lygiomis dalimis priteisiama 2701 Eur (3700 Eur × 73 proc.). Iš ieškovės atsakovams lygiomis dalimis priteisiama 1176 Eur (4357 Eur × 27 proc.). Subendrinus nurodytas sumas ieškovei iš atsakovų lygiomis dalimis priteistinas 1525 Eur bylinėjimosi išlaidų (po 762,5 Eur iš kiekvieno atsakovo) kasaciniame teisme atlyginimas.
73. Pirmosios instancijos teismo patirtos pašto išlaidos sudaro 8,64 Eur. Apeliacinės instancijos teisme bei kasaciniame teisme pašto išlaidų nepatirta. Bylinėjimosi išlaidų atlyginimo valstybei tvarka reglamentuojama CPK 96 straipsnyje. CPK 96 straipsnio 6 dalyje nustatyta, kad jeigu iš šalies pagal šį straipsnį į valstybės

biudžetą išieškotina bendra suma yra mažesnė už teisingumo ministro kartu su finansų ministru nustatytą minimalią valstybei priteistiną bylinėjimosi išlaidų sumą, teismas tokios sumos nepriteisia ir ji nėra išieškoma. Įvertinus pirmiau nurodytus argumentus dėl bylinėjimosi išlaidų atlyginimo, šioje byloje nustatytas aplinkybes dėl bylos baigties, tai, kad procesinių dokumentų įteikimo išlaidos iš kiekvieno proceso dalyvio neviršija 8 Eur dydžio sumos, bylinėjimosi išlaidų atlyginimas valstybei nepriteistinas (CPK 96 straipsnio 6 dalis, Lietuvos Respublikos teisingumo ministro ir Lietuvos Respublikos finansų ministro 2011 m. lapkričio 7 d. įsakymas Nr. 1R-261/1K-355 „Dėl minimalios valstybei priteistinos bylinėjimosi išlaidų sumos nustatymo“, redakcija, įsigaliojusi nuo 2024 m. sausio 1 d., 359 straipsnio 1 dalies 4 punktas, 3 dalis).

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 2 punktu, 362 straipsnio 1 dalimi,

n u t a r i a :

Pakeisti Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. sausio 9 d. sprendimą ir jo rezoliucinę dalį išdėstyti taip:

„Vilniaus miesto apylinkės teismo 2024 m. rugpjūčio 1 d. sprendimo dalį, kuria atmestas ieškovės L. D. ieškinio reikalavimas atsakovams V. G. ir I. G. dėl 24 481,71 Eur sumos priteisimo, panaikinti, dėl šios reikalavimų dalies priimti naują sprendimą – šią ieškinio reikalavimų dalį tenkinti.

Priteisti ieškovei L. D. (a. k. (duomenys neskelbtini) solidariai iš atsakovų V. G. (a. k. (duomenys neskelbtini) ir I. G. (a. k. (duomenys neskelbtini) 24 481,71 Eur (dvidešimt keturis tūkstančius keturis šimtus aštuoniasdešimt vieną Eur 71 ct), 5 proc. metinių palūkanų už priteistą sumą nuo bylos iškėlimo teisme (2023 m. kovo 12 d.) iki teismo sprendimo visiško įvykdymo, taip pat iš atsakovų V. G. (a. k. (duomenys neskelbtini) ir I. G. (a. k. (duomenys neskelbtini) lygiomis dalimis priteisti 2654 (du tūkstančius šešis šimtus penkiasdešimt keturis) Eur bylinėjimosi išlaidų atlyginimo (po 1327 Eur iš kiekvieno atsakovo).

Kitą Vilniaus miesto apylinkės teismo 2024 m. rugpjūčio 1 d. sprendimo dalį, kuria atmestas ieškovės L. D. ieškinio reikalavimas atsakovams V. G. ir I. G. dėl 8946,69 Eur sumos priteisimo, palikti nepakeistą.

Priteisti ieškovei L. D. (a. k. (duomenys neskelbtini) lygiomis dalimis iš atsakovų V. G. (a. k. (duomenys neskelbtini) ir I. G. (a. k. (duomenys neskelbtini) 1963 (vieną tūkstantį devynis šimtus šešiasdešimt tris) Eur bylinėjimosi išlaidų apeliacinės instancijos teisme atlyginimo (po 981,50 Eur iš kiekvieno atsakovo).“

Priteisti ieškovei L. D. (a. k. (duomenys neskelbtini) lygiomis dalimis iš atsakovų V. G. (a. k. (duomenys neskelbtini) ir I. G. (a. k. (duomenys neskelbtini) 1525 (vieną tūkstantį penkis šimtus dvidešimt penkis) Eur bylinėjimosi išlaidų kasaciniame teisme atlyginimo (po 762,50 Eur iš kiekvieno atsakovo).

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

1.5. Dėl naujai suformuotoje mažaaukščių gyvenamųjų namų teritorijoje esančių sklypų savininkų pareigos apmokėti sklypams pagal paskirtį naudoti būtinos inžinerinės infrastruktūros sukūrimo ir išlaikymo išlaidas

Kadangi inžinerinės infrastruktūros objektai yra būtini, kad jais naudojantis būtų galimybė panaudoti pagal paskirtį mažaaukščių gyvenamųjų namų statybai skirtus žemės sklypus, kitos paskirties sklypuose esantys inžinerinės infrastruktūros objektai yra mažaaukščių gyvenamųjų namų statybai skirtų žemės sklypų priklausiniai, t. y. antraeiliai daiktai.

Inžinerinės infrastruktūros sklypai ir juose esantys šios infrastruktūros objektai, kaip antraeiliai daiktai, paprastai neturi savarankiškos vertės, išskyrus retas išimtis (pvz., subjekto, kuris, vykdydamas ūkinę komercinę veiklą, viešųjų sutarčių pagrindu parduoda energiją, nuosavybės teise turimi energijos perdavimo tinklai).

Todėl CK 4.40 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas reguliavimas turėtų būti aiškinamas kaip nustatantis, jog mažaaukščių gyvenamųjų namų statybai skirtų sklypų savininkams bendrosios dalinės nuosavybės teise priklauso kiti sklypai su juose esančiais nekilnojamaisiais daiktais, be kita ko, inžinerinės infrastruktūros objektais, jeigu įstatymo ar sutarties nenustatyta kitaip.

Civilinė byla Nr. e3K-3-137-403/2025
Teisminio proceso Nr. 2-69-3-11840-2023-1
Procesinio sprendimo kategorija 2.4.2.2
(S)

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

N U T A R T I S
LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2025 m. spalio 16 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Algirdo Taminsko (kolegijos pirmininkas ir pranešėjas), Egidijos Tamošiūnienės ir Eglės Zemlytės,

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal **ieškovės gyvenamųjų namų statybos bendrijos „(duomenys neskelbtini)“** kasacinį skundą dėl Kauno apygardos teismo 2025 m. vasario 4 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovės gyvenamųjų namų statybos bendrijos „(duomenys neskelbtini)“ ieškinį atsakovei A. B. dėl skolos priteisimo.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė :

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl teisės normų, reglamentuojančių naujai suformuotoje mažaaukščių gyvenamųjų namų teritorijoje esančių sklypų savininkų pareigą apmokėti sklypams pagal paskirtį naudoti būtinos inžinerinės infrastruktūros sukūrimo ir išlaikymo išlaidas, aiškinimo ir taikymo.
2. Ieškovė prašė priteisti iš atsakovės 3758,82 Eur skolą ir 5 proc. metines palūkanas nuo priteistos sumos, skaičiuojamas nuo bylos iškėlimo teisme dienos iki teismo sprendimo visiško įvykdymo.
3. Ieškovė nurodė, kad atsakovei priklauso du ieškovės teritorijoje esantys žemės sklypai. Nors atsakovė nėra ieškovės narė, ji naudojasi ieškovės teritorijoje esančia infrastruktūra, todėl privalo mokėti ieškovei mokesčius, susijusius su bendrojo naudojimo objektų įrengimu, priežiūra ir eksploatavimu. 2018 m. birželio 21 d. ieškovė pirkimo–pardavimo sutartimi įgijo iš UAB „Litectus“ tris žemės sklypus su juose esančiais vandens gręžiniais, nuotekų siurbline, komunikacijomis. Atsakovė į savo žemės sklypą patenka per ieškovės gatves; gatvių apšvietimo stulpai įrengti bendroje teritorijoje ir priklauso visiems asmenims, turintiems ieškovės teritorijoje turtą. Tokia pati situacija yra su gręžiniais, nuotekų tinklais, kitomis komunikacijomis. Nors atsakovė pati sprendžia, ar naudotis bendru turtu, ji privalo vykdyti bendraturčio pareigą padengti išlaidas, patirtas eksploatuojant šį turtą. Atsakovė už laikotarpį nuo 2018 m. liepos mėn. iki 2023 m. gegužės 31 d. yra skolinga 3758,82 Eur.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

4. Kauno apylinkės teismas 2024 m. spalio 3 d. sprendimu ieškinį atmetė.
5. Teismas nustatė, kad ieškovė yra ribotos civilinės atsakomybės pelno nesiekiantis juridinis asmuo, įgyvendinantis žemės sklypų su gyvenamaisiais namais (ar be jų) savininkų bendrąsias teises, pareigas ir interesus, susijusius su bendrojo naudojimo objektų ir žemės sklypų valdymu, naudojimu, priežiūra ir tvarkymu. Jos veiklą reglamentuoja Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (toliau – CK), Lietuvos Respublikos daugiabučių gyvenamųjų namų ir kitos paskirties pastatų savininkų bendrijų įstatymas (toliau – Bendrijų įstatymas), kiti teisės aktai ir įstatai. Pagal ieškovės įstatus, žemės sklypų, gyvenamųjų namų ir kitų patalpų (pastatų) savininkai privalo teisės aktų ir ieškovės organų nustatyta tvarka apmokėti bendrojo naudojimo objektų išlaikymo ir naudojimosi jais išlaidas, mokėti rinkliavas ir kitas įmokas į ieškovės kaupiamuosius fondus.
6. Teismas pažymėjo, kad tuo atveju, kai bendrojo naudojimo objektai asmenims nepriklauso bendrosios dalinės nuosavybės teise, jų santykiai nekvalifikuotini

kaip bendraturčių tarpusavio santykiai, susiję su bendrosios dalinės nuosavybės valdymu, naudojimu, išlaikymu ir priežiūra, todėl jų nereglamentuoja CK 4.76 straipsnis ir Bendrijų įstatymo normos; kilus ginčui, ar bendrojo naudojimo objektai asmenims priklauso bendrosios dalinės nuosavybės teise, ši aplinkybė gali būti konstatuojama tik nustačius konkrečius įstatyme įtvirtintus asmenų (kiekvieno individualiai) nuosavybės teisės įgijimo pagrindus (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. vasario 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-3-701/2020). Ieškovė neįrodinėjo tokių aplinkybių ir savo reikalavimą grindė iš esmės tik tuo, kad atsakovei priklausantys žemės sklypai yra jos teritorijoje. Tokios aplinkybės nesudaro pagrindo konstatuoti, kad atsakovė yra įstatyme įtvirtintu pagrindu bendrosios dalinės nuosavybės teise įgijusi bendrojo naudojimo objektus, todėl ginčo santykiai nepatenka į Bendrijų įstatymo reglamentavimo sritį.

7. Teismas nurodė, kad CK 4.76 straipsnis reglamentuoja bendraturčių pareigą proporcingai prisidėti prie visų išlaidų, skirtų bendrosios dalinės nuosavybės objektams išlaikyti, išsaugoti, atnaujinti, jų būtiniems pagerinimams atlikti; kol žemės sklypo savininkas netampa bendrijos nariu arba, nebūdamas jos narys, nekompensuoja už narių lėšomis sukurtą infrastruktūrą, jis netampa tokios infrastruktūros bendraturtis (pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. birželio 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-185-378/2020, 26 punktas). Teismas atmetė kaip nepagrįstus ieškovės argumentus, kad nors be jos sutikimo atsakovė negali tiesti jokių komunikacijų į savo žemės sklypą, ji turi teisę naudotis bendrais grėžiniais, nuotekų tinklais, kitomis komunikacijomis, taip pat kad ateityje atsakovei priklausantys žemės sklypai bus sujungti su visu rajonu, o tai reiškia, kad ji jau dabar turi pareigą proporcingai prisidėti prie visų išlaidų, skirtų bendrosios dalinės nuosavybės objektams išlaikyti, išsaugoti, atnaujinti ir jų būtiniems pagerinimams atlikti. Nenustatęs, kad atsakovei bendrosios dalinės nuosavybės teise su ieškovės nariais priklauso bendrojo naudojimo objektai, teismas nekvalifikavo susiklosčiusių santykių kaip bendraturčių tarpusavio santykių, susijusių su bendrosios dalinės nuosavybės valdymu, naudojimu, išlaikymu ir priežiūra, todėl patikslintas ieškinys šiuo pagrindu atmestas.

8. Teismo vertinimu, ieškovė neįrodė, kad atsakovė naudojasi ieškovei priklausančia (duomenys neskelbtini) gatve (keliu), nes kitaip negali patekti į savo žemės sklypus; priešingai, atsakovės pateikti įrodymai patvirtina, kad ji negali patekti į savo žemės sklypus per šią gatvę. Remdamasis VĮ Registrų centro administruojamos sistemos „Regia“ duomenimis, teismas nustatė, kad į atsakovei priklausančius žemės sklypus galima įvažiuoti tik iš (duomenys neskelbtini) gatvės per (duomenys neskelbtini) gatvę (per ieškovei nuosavybės teise priklausantį žemės sklypą). Pagal kasacinio teismo praktiką, tuo atveju, jei ne bendrijos narys naudojasi tam tikrais objektais, pastatytais tik bendrijos narių lėšomis ar jėgomis, jis privalo mokėti atitinkamas įmokas už naudojimąsi svetimu turtu, todėl atsakovė turi kompensuoti dalį išlaidų, skirtų keliui eksploatuoti. Ieškovė neapskaičiavo atsakovei jokių mokėtinų sumų, susijusių su kelių eksploatacija. Ieškovės pirmininkas teismo posėdžio metu nurodė, kad ieškovė nėra investavusi lėšų kelio dangai, apšvietimui, kelio užtvarui ar kitiems objektams minėtoje teritorijoje

įrengti. Ieškovės pirmininkas taip pat paaiškino, kad išlaidos keliui įrengti siekia 100 000–150 000 Eur, todėl šią sumą surinkti užtruks labai ilgai; surinkus bent 60 000–70 000 Eur bus galima sudaryti sutartį su rangovais dėl dalies šaligatvių ar kelio įrengimo, prieš tai ieškovei nusprendus, kur turėtų būti pradėti vykdyti darbai. Taigi, kaupiamajame fonde esančios lėšos yra kaupiamos siekiant ateityje įrengti kelius. Įvertinęs tai, kad į šį fondą renkamos lėšos yra skirtos ne tik keliams ar šaligatviams įrengti, bet ir esamiems keliams ir kitiems bendrojo naudojimo objektams remontuoti, atnaujinti ar sukurti, o ieškovė nėra įvardijusi, kokia dalis lėšų renkama keliams, teismas nurodė neturįs galimybės nustatyti, kokia dalimi atsakovė turėtų prisidėti prie kelio įrengimo ateityje. Ieškovei nepatyrus gatvės eksploatavimo išlaidų, neinvestavus lėšų į gatvės atkarpą, per kurią atsakovė gali patekti prie savo žemės sklypų, nėra pagrindo padaryti išvadą, kad atsakovė yra skolinga ieškovei už naudojimąsi gatve.

9. Teismas pažymėjo, kad iki 2020 metų pabaigos atsakovei buvo skaičiuojamas „žemės mokestis už rekreacinius skl.“. Ieškovės pirmininkas paaiškino, kad du jos teritorijoje esantys rekreaciniai žemės sklypai priklauso kitiems savininkams, tačiau jų paskirtyje yra nurodyta, kad teisę jais naudotis turi rajono gyventojai. Iš ieškovės nėra reikalaujama žemės mokesčio ir atlygio už šių žemės sklypų priežiūrą, todėl šie mokesčiai atsakovei apskaičiuoti nepagrįstai. Vėlesnėse sąskaitose kaip mokėtinas yra nurodytas žemės mokestis. Aptariamų mokesčių sumos yra labai panašios, todėl teismas padarė labiau tikėtiną išvadą, kad tai yra tas pats mokestis. Ieškovė nepaneigė šių aplinkybių ir nepateikė įrodymų, kokius ir kaip apskaičiuotus žemės mokesčius, kaip savo turėtas išlaidas, ji įtraukė į atsakovei išrašytas sąskaitas.
10. Kauno apygardos teismas, išnagrinėjęs bylą pagal ieškovės apeliacinį skundą, 2025 m. vasario 4 d. nutartimi paliko nepakeistą pirmosios instancijos teismo sprendimą.
11. Apeliacinės instancijos teismas pažymėjo, kad ieškovė, teigdama, jog atsakovė laikytina jos turto (kelio, vandens gręžinio ir pan.) bendraturte, nenurodė ir neįrodė, kokiu pagrindu atsakovė ja tapo. Ieškovė yra įsigijusi tris žemės sklypus; jų naudojimo būdas – susisiekimo ir inžinerinių tinklų koridorių teritorijos, juose yra (numatyti įrengti) vandens gręžiniai, nuotekų siurblinė, kitos komunikacijos. Atsakovė turi du neužstatytus žemės sklypus, neprijungtus prie ieškovei priklausančių komunikacijų. Šalia šių žemės sklypų esanti (duomenys neskelbtini) gatvės atkarpa nėra įrengta (nematyti net žvyruoto kelio) ir nėra sujungta su už upelio tebesitęsiančia gatvės atkarpa. Prie savo žemės sklypų atsakovė gali privažiuoti tik iš ieškovei nepriklausančios (duomenys neskelbtini) gatvės, atsakovė nesinaudoja ir neturi poreikio naudotis ieškovei priklausančiomis ir jos prižiūrimomis gatvėmis. Nenustačius, kad atsakovė yra ieškovės narė ar yra sumokėjusi už ieškovės įgytą turtą, nėra pagrindo laikyti ją ieškovės bendraturte ir taikyti CK 4.76 straipsnį ir Bendrijų įstatymo normas. Byloje nėra duomenų, kad atsakovė turi pareigą jungtis prie ieškovės turimos infrastruktūros ir negali savo sklypuose įsirengti vandens gręžinio, nuotekų siurblinės.
12. Įvertinęs byloje nustatytas aplinkybes, apeliacinės instancijos teismas padarė išvadą, kad ieškovė neturi pagrindo reikalauti iš atsakovės sumokėti už naudoji-

mąsi (duomenys neskelbtini) gatve. Pirmosios instancijos teismas teisingai nurodė, kad ieškovė gali rinkti lėšas būsimiems didelių investicijų reikalaujantiems darbams (pvz., keliui įrengti) ir iš jos nariais nesančių asmenų, kurie naudosis sukurtu turtu, tačiau tokios lėšos turi būti įvardijamos kaip konkrečios paskirties avansas (pvz., nurodant, kokio kelio, kokiai atkarpai įrengti), o ne nurodomos abstrakčiai (kaupiamasis, kelių mokestis ir pan.). Teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principai reikalauja, kad atlyginimo už svetimo turto naudojimą būtų prašoma iš juo besinaudojančio asmens ir tik tiek, kiek šis juo naudojasi (asmuo neturėtų mokėti už turtą, kuriuo nesinaudoja, nebent būtų susitarta kitaip). Apeliacinės instancijos teismas nepagrįstu pripažino ieškovės argumentą, kad iš atsakovės turėtų būti priteistas žemės mokestis už naudojimąsi jai priklausančiais žemės sklypais (ne už rekreacinius žemės sklypus, kaip nurodė pirmosios instancijos teismas). Šį mokestį ieškovė moka už jai nuosavybės teise priklausančius žemės sklypus, o atsakovė nėra ieškovės narė ar žemės sklypų bendraturtė, nėra prisijungusi prie žemės sklypuose esančių komunikacijų, todėl ji neturi pareigos mokėti žemės mokestį.

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimo į jį teisiniai argumentai

13. Kasaciniu skundu ieškovė prašo panaikinti Kauno apylinkės teismo 2024 m. spalio 3 d. sprendimą ir Kauno apygardos teismo 2025 m. vasario 4 d. nutartį ir priimti naują sprendimą – ieškinį patenkinti. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
    13.1. Teismai netinkamai aiškino ir taikė teisės normas, reglamentuojančias žemės sklypo savininko prievolę mokėti mokesčius gyvenamųjų namų statybos bendrijai, kurios narys jis nėra, nepagrįstai netaikė CK 4.76 straipsnio, Bendrijų įstatymo normų, nukrypo nuo kasacinio teismo suformuotos praktikos. Teismai nepagrįstai nusprendė, kad nėra pagrindo laikyti atsakovę ieškovės turto (kelio, vandens gręžinio ir pan.) bendraturte ir taikyti CK 4.76 straipsnį ir Bendrijų įstatymo normas.
    13.2. Teismai rėmėsi kasacinio teismo 2020 m. vasario 12 d. nutartimi civilinėje byloje Nr. 3K-3-3-701/2020, nors minėta nutartimi byla buvo perduota Vilniaus apygardos teismui nagrinėti iš naujo, o galutinėje šio teismo priimtoje nutartyje buvo konstatuota, kad susiklostę santykiai kvalifikuotini kaip bendraturčių tarpusavio santykiai, susiję su bendrosios dalinės nuosavybės valdymu, naudojimu, išlaikymu ir priežiūra, reguliuojami CK 4.76 straipsnio ir Bendrijų įstatymo normų. Remdamiesi minėtoje byloje priimta galutine teismo nutartimi, teismai turėjo patenkinti ieškinį. Teismų nurodytoje byloje ieškovai kreipėsi į teismą, prašydami pripažinti, kad individualių gyvenamųjų namų savininkų bendrijos visuotinio narių susirinkimo nutarimai nesukūrė jiems turtinių prievolių, ir panaikinti jų galiojimą ieškovams nuo priėmimo dienos, o šioje byloje atsakovė neginčijo ieškovės narių susirinkimo protokolų dėl atitinkamų mokesčių ir rinkliavų, priimti sprendimai yra galiojantys, todėl privalo būti vykdomi ieškovės narių ir kitų asmenų.

Atsakovė nepasinaudojo galimybe skųsti ieškovės sprendimus CK nustatyta tvarka. Pirmosios instancijos teismas nepagrįstai rėmėsi kasacinio teismo 2013 m. lapkričio 20 d. nutartimi civilinėje byloje Nr. 3K-3-588/2013, nes jos faktinės aplinkybės yra iš esmės kitokios.

13.3. Kasacinis teismas yra išaiškinęs (pvz., 2012 m. lapkričio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-530/2012), kad Bendrijų įstatymo nuostatos su atitinkamais pakeitimais taikytinos ir apibrėžiant gyvenamųjų namų statybos bendrijos veikloje atsirandančius teisinius santykius. Ieškovės įstatuose nustatyta, kad jos valdomi, naudojami ir prižiūrimi bendrosios dalinės nuosavybės objektai yra gyvenamųjų namų kvartalo vietiniai inžineriniai tinklai ir bendro naudojimo žemės sklypai, taip pat kad žemės sklypų, gyvenamųjų namų ir kitų patalpų (pastatų) savininkų pareigos, susijusios su bendrosios dalinės nuosavybės teisės objektais, yra lygios, neatsižvelgiant į tai, ar šie asmenys yra bendrijos nariai. Pagal kasacinio teismo praktiką, buto savininkas kartu yra ir bendrosios dalinės nuosavybės teisės subjektas, todėl pagal daiktinės teisės normas privalo padengti išlaidas, susijusias su bendrosios dalinės nuosavybės eksploatavimu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. lapkričio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-579/2003). Bendraturtis privalo proporcingai prisidėti prie visų išlaidų, skirtų namui ir bendrosios dalinės nuosavybės objektams išlaikyti, išsaugoti, atnaujinti, jų būtiniems pagerinimams atlikti; taikant šią taisyklę yra teisiškai nereikšminga bendrosios dalinės nuosavybės objektų, dėl kurių patiriamos išlaidos, funkcinė paskirtis, bendraturčio, kuriam taisyklė taikytina, naudojimosi ar nesinaudojimo tais objektais aplinkybės (pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. balandžio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-232-916/2016). Kasacinis teismas 2012 m. lapkričio 30 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-3-530/2012 išaiškino, jog, remiantis CK 4.76 straipsniu, kiekvienas asmuo, nepaisant to, ar jis yra bendrijos narys, privalo atlikti pareigas, kylančias iš bendrosios dalinės nuosavybės teisės įgyvendinimo, įskaitant pareigą mokėti įmokas, reikalingas šių objektų įrengimo ir eksploatavimo išlaidoms padengti, proporcingai prisidėti prie visų išlaidų, skirtų bendrosios dalinės nuosavybės objektams išlaikyti, išsaugoti, atnaujinti, jų būtiniems pagerinimams atlikti. Nurodytoje byloje konstatuota, kad atsakovas, nuosavybės teise įsigijęs žemės sklypą, perėmė su šiuo daiktu susijusius įsipareigojimus dėl vietinės infrastruktūros, dėl to ieškovės administruojamame kvartale esantys inžineriniai tinklai bendrosios nuosavybės teise priklauso ir atsakovui.

13.4. Atsakovė įsigijo du mažaaukščių gyvenamųjų namų statybai skirtus žemės sklypus kvartale, suformuotame, padalijus 11 ha žemės sklypą į 83 sklypus. Pagal pradinio žemės sklypo detalųjį planą ir Kauno rajono savivaldybės tarybos (duomenys neskelbtini) sprendimą Nr. (duomenys neskelbtini) su aiškinamuoju raštu, buvo suplanuota pakeisti 81 žemės sklypo pagrindinę tikslinę žemės naudojimo paskirtį iš žemės ūkio paskirties į kitos paskirties, t. y. gyvenamosios teritorijos, mažaaukščių gyvenamųjų namų statybos (78 sklypai), inžinerinės infrastruktūros, susisiekimo ir inžinerinių komu-

nikacijų aptarnavimo objektų statybos (1 sklypas), inžinerinės infrastruktūros, susisiekimo ir inžinerinių komunikacijų koridorių (2 sklypai), taip pat patikslinti dviejų žemės ūkio paskirties žemės sklypų naudojimo būdą į rekreacinio naudojimo. Detaliuoju planu ginčo teritorijoje buvo suplanuota vykdyti gyvenamųjų namų statybą ir įrengti infrastruktūrą, reikalingą žemės sklypų, gyvenamųjų namų ir žmonių reikmėms užtikrinti. Ieškovė įgijo tris kvartale esančius žemės sklypus, jų paskirtis – susisiekimo ir inžinerinių tinklų koridorių teritorijos, susisiekimo ir inžinerinių komunikacijų aptarnavimo objektų teritorijos. Jų pirkimo–pardavimo sutartyje nurodyta, kad kvartale esančių žemės sklypų pirkėjai, juos įsigydami, įsipareigojo tapti bendrijos, kai ji bus įkurta, nariais, o tuo atveju, jeigu jie neįstos į bendriją, jie įsipareigoja proporcingai apmokėti išlaidas daiktų, kurie bus naudojami visų bendrijos teritorijoje esančių namų savininkų, nepriklausomai nuo to, ar jie yra bendrijos nariai, poreikiams tenkinti, išlaikyti ir įstatymuose nustatyta tvarka mokėti kitus susijusius mokesčius, rinkliavas, įmokas. Ieškovė, įsigijusi žemės sklypus, pratęsė kvartalo plėtotojos pradėtus bendro naudojimo turto kūrimo ir priežiūros darbus. Atsakovė, įgijusi du žemės sklypus kvartale, perėmė su jais susijusius įsipareigojimus dėl vietinės infrastruktūros ir tapo jos bendraturtė, nes kvartale esančių žemės sklypų savininkai kartu yra ir kvartalo infrastruktūros bendraturčiai.

13.5. Kasacinis teismas 2019 m. birželio 5 d. nutartimi civilinėje byloje Nr. 3K-3-184-701/2019, kurioje buvo sprendžiama dėl Bendrijų įstatymo aiškinimo ir taikymo, perdavė bylą nagrinėti Klaipėdos apygardos teismui, o šis 2020 m. gegužės 7 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 2A-671-460/2020, vertindamas, ar ginčas patenka į Bendrijų įstatymo reguliavimo sritį, nurodė sąlygas (aplinkybes), kurioms esant, ginčui taikomas minėtas įstatymas. Šios sąlygos tinka ir nagrinėjamam ginčui, todėl jis patenka į Bendrijų įstatymo reglamentavimo sritį.

13.6. Atsakovės žemės sklypų naudojimo pobūdis yra mažaaukščių gyvenamųjų namų statybos. Nors ji nėra pradėjusi namo statybų ir nesikreipė į ieškovę su prašymu prisijungti prie inžinerinių tinklų, kad žemės sklypas būtų tinkamai naudojamas pagal paskirtį, ateityje tokia galimybė bus aktuali. Ieškovės kuriama ir prižiūrima infrastruktūra ir kiti bendrai naudojami objektai yra tiesiogiai susiję su atsakovės žemės sklypų paskirtimi, o atsakovės pareiga prisidėti prie bendrai žemės sklypų (su statiniais ar be jų) grupei kuriamos infrastruktūros ir jos išlaikymo nesietinas su faktiniu naudojimusi šia infrastruktūra.

13.7. Pagal detalųjį planą, Kauno rajono savivaldybės tarybos sprendimą ir aiškinamąjį raštą, kvartale planuojama tiekti vandenį iš projektuojamų keturių artezinių gręžinių. Ieškovės 2020 m. kovo 7 d. susirinkime buvo nuspręsta atlikti veikiančio vandens gręžinio profilaktiką, pabaigti įrengti ir paleisti antrą vandens gręžinį, nuo balandžio mėnesio į sąskaitą įtraukiant kiekvienam žemės sklypui po 10 Eur už jo įrengimą. Ieškovė pagrįstai įtraukė į atsakovei išrašytas sąskaitas mokestį už šį gręžinį. Valstybinės teritorijų pla-

navimo ir statybos inspekcijos prie Aplinkos ministerijos raštas ir duomenų patikrinimo vietoje aktai patvirtina, kad (duomenys neskelbtini) gatvėje įrengtas apšvietimas, dalis šaligatvio, gatvės danga – žvyrkelis, gatvės plotis 5,5 m, įrengti du arteziniai gręžiniai. Atsakovė gali patekti į savo sklypus tik per šią ieškovės prižiūrimą gatvę, todėl ji privalo prisidėti prie kelio tiesimo ir priežiūros išlaidų, o nesutikdama su ieškovės sąskaitoje nurodyta mokėjimo prievole atsakovė gali ją ginčyti. Teismai nustatė, kad atsakovė naudojasi (duomenys neskelbtini) gatvės atkarpa, tačiau nusprendė, esą ieškovė sąskaitose nėra nurodžiusi šios gatvės įrengimo, eksploatavimo ar naudojimosi ja išlaidų, nors, pavyzdžiui, 2022 m. gegužės 20 d. visuotiniame ieškovės narių susirinkime buvo nuspręsta kiekvienam sklypui nustatyti papildomą vienkartinę 200 Eur rinkliavą kelio remontui ir ši suma yra įtraukta į 2022 m. liepos 31 d. sąskaitas. Į sąskaitas įtrauktas žemės mokestis už šios gatvės užimamus žemės sklypus. Pirmosios instancijos teismas konstatavo neturintis galimybės nustatyti, kokia dalimi atsakovė ateityje turėtų prisidėti prie kelio įrengimo, nors ieškovės narių susirinkimų protokoluose yra nurodytos konkrečiais metais kelio darbams planuojamos surinkti sumos, o 10 Eur įmokos kelių tiesimo darbams įtrauktos į sąskaitas. Atsakovė turi prisidėti prie kelių įrengimo tiek pat, kiek ir ieškovės nariai. Ieškovė pagrįstai įtraukė į sąskaitas steigiamojo susirinkimo protokolu nustatytą administravimo mokestį. Bendrojo naudojimo objektų kūrimas, užbaigimas, administravimas ir priežiūra – tai pagrindinė ieškovės veikla, ji susijusi su visų žemės sklypų savininkų interesais, todėl negalima nustatyti, kokia jos dalis skiriama ieškovės nariams ir kitiems asmenims. Atsakovės prievolė mokėti kaupiamąsias lėšas kyla narių susirinkimų protokolų ir teisės normų (CK 4.82 straipsnio 4 dalis, Bendrijų įstatymo 21 straipsnio 3 dalis) pagrindu, todėl į sąskaitas pagrįstai įtraukti mokėjimai į kaupiamąjį fondą.

14. Atsakovė atsiliepimu į kasacinį skundą prašo jo netenkinti. Atsiliepime nurodomi šie argumentai:

14.1. Teismai teisingai nurodė, kad CK 4.76 straipsnį ir Bendrijų įstatymą gyvenamųjų namų statybos bendrijos veikloje atsirandantiems teisiniams santykiams galima taikyti tik tada, kai bendrojo naudojimo objektai priklauso asmenims bendrosios nuosavybės teise, o šiuo atveju tokia situacija nesusiklostė. Ieškovė nepagrįstai nurodo, esą teismai neturėjo remtis kasacinio teismo nutartimi civilinėje byloje Nr. 3K-3-3-701/2020; tai, kad vėliau iš naujo bylą nagrinėjęs apeliacinės instancijos teismas nustatė faktines aplinkybes, jog atitinkamas turtas bylos šalims priklauso bendrosios nuosavybės teise, savaime nepaneigia kasacinio teismo pateiktų išaiškinimų. Teismai nustatė, kad ieškovei (jos nariams) ir atsakovei bendrosios dalinės nuosavybės teise nepriklauso joks turtas, ieškovė kasaciniame skunde neteigia, kad teismai, padarydami šią išvadą, netinkamai taikė įrodinėjimą reglamentuojančias normas. Ji nurodo, kad šią aplinkybę teismai nustatė nepagrįstai remdamiesi kasacinio teismo nutartimi civilinėje byloje Nr. 3K-3-588/2013, ir pati remiasi nutartimi civilinėje byloje Nr. 3K-3-530/2012, tačiau bylai reikšmingas aplinkybes

teismai nustatė remdamiesi įrodymais, o ne kasacinio teismo išaiškinimais dėl teisės normų aiškinimo ir taikymo. Pirmosios instancijos teismas rėmėsi ir kitose panašiose kasacinio teismo nutartyse pateiktais išaiškinimais. Visa ieškovės nurodyta kasacinio teismo ir kitų teismų praktika yra aktuali tik tuo atveju, kai žemės sklypo savininkas, nepaisant to, ar jis yra bendrijos narys, turi turtą bendrosios dalinės nuosavybės teise su gretimų žemės sklypų savininkais, esančiais ar ne jų bendrąją dalinę nuosavybę administruojančios bendrijos nariais. Nei įgydama žemės sklypus, nei vėliau atsakovė neįgijo nuosavybės teisės į kitą turtą, nedalyvavo steigiant ieškovę, nėra prisijungusi prie bendrų komunikacijų ir nesinaudoja bendra infrastruktūra.

14.2. Ieškovė nurodo, kad pirkimo–pardavimo sutartyje, kuria ji įgijo susisiekimo ir inžinerinių tinklų koridorių teritorijų žemės sklypus su nebaigtomis statyti inžinerinėmis komunikacijomis, pardavėjas patvirtino, jog jam priklausiusių žemės sklypų pirkimo–pardavimo sutartyse nustatytas pirkėjų įsipareigojimas tapti planuojamos įsteigti gyvenamųjų namų statybos bendrijos nariais, o jais netapus – apmokėti išlaidas bendram turtui išlaikyti ir įstatymuose nustatyta tvarka mokėti kitus susijusius mokesčius, rinkliavas ir kitas įmokas. Tačiau ji nedetalizavo, ką šios aplinkybės pagrindžia, be to, nesirėmė jomis nagrinėjant bylą pirmosios ir apeliacinės instancijos teismuose. Atsakovė jai priklausančius žemės sklypus įgijo iš varžytynių, ji nesudarė jokių susitarimų su buvusiu žemės sklypo savininku, nei įgijimo metu, nei šiuo metu Nekilnojamojo turto registre nėra įregistruota daiktinių teisių apribojimų ar su nuosavybės teise į daiktus susijusių apribojimų ir atsakovė jų neprisiėmė.

14.3. Trys susisiekimo ir inžinerinių tinklų koridorių teritorijų žemės sklypai su nebaigtomis statyti inžinerinėmis komunikacijomis nuosavybės teise priklauso ieškovei, o ne atsakovei. Šių žemės sklypų pardavėjas juos įgijo iš varžytynių (po to, kai atsakovė varžytynėse įgijo savo žemės sklypus) ir įrengė inžinerines komunikacijas, turėdamas tikslą perleisti jam priklausančius mažaaukščių gyvenamųjų namų statybos žemės sklypus, o šiuos perleidęs pardavė pirkėjų įsteigtai bendrijai susisiekimo ir inžinerinių tinklų koridorių teritorijų žemės sklypus su nebaigtomis statyti inžinerinėmis komunikacijomis. Atsakovė nedalyvavo statant ar įgyjant inžinerinius tinklus, nebaigta inžinerinių komunikacijų statyba buvo pradėta buvusio jos savininko ir nebaigus statybos perleista ieškovei, turinčiai teisę tęsti jų statybą tokiomis pačiomis sąlygomis, t. y. atsakovei nedalyvaujant. Byloje nepateikta jokių duomenų, kad atsakovė kuriuo nors iš įstatyme įtvirtintų nuosavybės teisių įgijimo būdų būtų įgijusi nuosavybės teisę į ieškovės (ar jos narių) inžinerinę infrastruktūrą.

14.4. Vien tai, kad sutampa atsakovės žemės sklypo ir kitų į ieškovės administruojamą teritoriją patenkančių žemės sklypų pagrindinė naudojimo paskirtis ir naudojimo būdas, nesukuria atsakovei bendrosios nuosavybės teisės į ieškovės (ar jos narių) nuosavybę. Byloje nustatyta, kad atsakovė nesinaudoja ir neturi poreikio naudotis ieškovei priklausančia infrastruktūra. Kasacinio teismo nutartyje civilinėje byloje Nr. e3K-3-185-378/2020 išaiškinta, kad tol, kol bendrosios nuosavybės neturintis žemės sklypo savininkas netampa bendrijos

nariu arba nebūdamas bendrijos nariu nekompensuoja už bendrijos narių lėšomis sukurtą infrastruktūrą, jis netampa tokios infrastruktūros bendraturtis.

14.5. Teismai nenustatė atsakovės naudojimosi ieškovei priklausančia (duomenys neskelbtini) gatvės atkarpa (tarp viešosios (duomenys neskelbtini) gatvės ir (duomenys neskelbtini) upelio), o pasisakė dėl patekimo į atsakovei priklausančius žemės sklypus galimybių. Pirmosios instancijos teismas nustatė, kad į atsakovei priklausančius žemės sklypus galima įvažiuoti iš (duomenys neskelbtini) gatvės per (duomenys neskelbtini) gatvę, t. y. per ieškovei nuosavybės teise priklausančio žemės sklypo dalį, į kurią ieškovė nėra investavusi jokių lėšų kelio dangai įrengti. Apeliacinės instancijos teismas patvirtino šias aplinkybes ir papildomai nurodė, kad šalia atsakovės žemės sklypų esanti (duomenys neskelbtini) gatvės atkarpa nėra įrengta ir naudojama, nėra sujungta su (duomenys neskelbtini) gatvės atkarpa už upelio, atsakovė nesinaudoja ieškovei priklausančiomis gatvėmis. Apeliacinės instancijos teismas pagrįstai padarė išvadą, kad prašyti atlyginimo už svetimo turto naudojimą galima iš juo besinaudojančio asmens. Atsakovė yra savininkė žemės sklypų, į kuriuos patekti galima naudojantis ieškovei priklausančia žemės sklypo dalimi ((duomenys neskelbtini) gatvės atkarpa); jeigu ieškovė šioje žemės sklypo dalyje įrengtų kelio dangą ir atsakovė naudotųsi šiuo keliu, ieškovė galėtų reikalauti iš atsakovės teisingai atlyginti už naudojimąsi svetimu daiktu. Atsakovei išreiškus poreikį naudotis šiuo keliu ar faktiškai pradėjus juo naudotis, pirmiausia turėtų būti išnaudotos galimybės šalims sandoriu nustatyti atsakovės naudojimosi keliu, jo įrengimo, priežiūros, atlyginimo už naudojimąsi keliu dydį ir kitas sąlygas, o joms dėl to nesutarus, ginčas galėtų būti sprendžiamas teisme. Ieškovė nepagrįstai reikalauja iš atsakovės vykdyti jos narių susirinkimų sprendimus.

Teisėjų kolegija

k o n s t a t u o j a :

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl naujai suformuotoje mažaaukščių gyvenamųjų namų teritorijoje esančių sklypų savininkų pareigos apmokėti sklypams pagal paskirtį naudoti būtinos inžinerinės infrastruktūros sukūrimo ir išlaikymo išlaidas

18. Nagrinėjamoje byloje ieškovė kaip reikalavimo priteisti iš atsakovės 3758,82 Eur skolos faktinį pagrindą nurodė tai, kad atsakovė privalo šią sumą sumokėti už bendrojo naudojimo objektų (inžinerinės infrastruktūros) sukūrimą, priežiūr*ą* ir eksploatavimą, kadangi ji, nors ir nėra ieškovės narė, kartu su kitais toje pačioje gyvenamųjų namų teritorijoje esančių sklypų savininkais yra teritorijos detaliajame plane nurodytiems sklypams pagal paskirtį naudoti būtinų jau sukurtų ir ieškovės prižiūrimų bendrojo naudojimo objektų (inžinerinės infrastruktūros)

bendraturtė, taip pat taps bendraturte ir tų bendrojo naudojimo objektų (inžinerinės infrastuktūros), kurie, kaip nurodyta teritorijos detaliajame plane, turi būti ir bus sukurti.

19. Atsakovė teigia, kad nei įgydama nuosavybės teise du žemės sklypus, nei vėliau ji neįgijo kartu su kitais asmenimis nuosavybės teisės į kitą turtą, nedalyvavo steigiant ieškovę, nėra prisijungusi prie bendrų komunikacijų ir nesinaudoja bendra infrastruktūra, todėl nėra skolinga ieškovei.
20. Byloje nustatyta, kad atsakovei nuosavybės teise priklauso du neužstatyti žemės sklypai mažaaukščių gyvenamųjų namų teritorijoje. Tiek atsakovei, tiek ir kitiems savininkams priklausantys šioje mažaaukščių gyvenamųjų namų teritorijoje esantys sklypai buvo suformuoti padalijus 11 ha žemės ūkio paskirties žemės sklypą į 83 žemės sklypus, pakeitus jų paskirtį. Atsakovė nurodo, kad sklypus ji įgijo iš varžytynių 2012 metais. Atsakovė nėra ieškovės, kuri įsteigta 2018 metais, narė. Ieškovė iš likviduojamos UAB „Litectus“ 2018 m. birželio 21 d. pirkimo–pardavimo sutartimi įgijo inžinerinei infrastruktūrai skirtus 3 kitos paskirties (du – susisiekimo ir inžinerinių komunikacijų koridorių, vieną – susisiekimo ir inžinerinių komunikacijų aptarnavimo objektų) žemės sklypus su juose esančiais pradėtais ir nebaigtais statyti inžinerinės infrastruktūros objektais, kurie nėra registruoti Nekilnojamojo turto registre.
21. Teisėjų kolegija pažymi, kad, atsižvelgiant į ieškovės nurodomą ieškinio faktinį pagrindą (žr. šios nutarties 18 punktą), ginčui nagrinėjamoje byloje išspręsti aktualus teisinis reguliavimas, kuriuo nustatytos naujai suformuotoje mažaaukščių gyvenamųjų namų teritorijoje esančių sklypų savininkų pareigos tiek, kiek jos (ne)susijusios su sklypui pagal paskirtį naudoti būtinos inžinerinės infrastruktūros sukūrimo ir išlaikymo išlaidų apmokėjimu.
22. Pagal CK 4.37 straipsnio 1 dalyje nustatytą teisinį reguliavimą, teisė naudotis nuosavybės teise priklausančiu objektu yra viena iš savininko teisių turinį sudarančių teisių.
23. Kasacinis teismas yra nurodęs, kad daikto naudojimas pagal paskirtį sietinas ne tik su faktiniu daikto pritaikomumu (galimybe gauti naudą, kurią paprastai galima gauti pasinaudojus daikto savybėmis), bet ir su daiktui nustatytu teisiniu režimu, kuris, be kita ko, apima ir teisės aktais nustatytą daikto paskirtį, naudojimo būdą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. rugsėjo 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-181-403/2023, 38 punktas).
24. Lietuvos Respublikos žemės įstatymo 21 straipsnio 1 dalies 1 punkte nustatyta, kad žemės savininkai ir kiti naudotojai privalo naudoti žemę pagal pagrindinę naudojimo paskirtį ir naudojimo būdą. Šio įstatymo 2 straipsnio 22 dalyje nustatyta, kad žemės sklypo naudojimo būdas – teritorijų planavimo dokumentuose ar žemės valdos projektuose nurodyta veikla, kuri teisės aktų nustatyta tvarka leidžiama pagrindinės žemės naudojimo paskirties žemėje.
25. Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatyme įtvirtinta, kad teritorijų planavimo dokumentai – kompleksinio (bendrieji ir detalieji planai) ir specialiojo teritorijų planavimo dokumentai, kuriuose grafiškai ir raštu pateikiami teritorijų naudojimo, tvarkymo, apsaugos priemonių, teritorijų vystymo reikmių ir sąlygų

sprendiniai (2 straipsnio 27 dalis); teritorijų planavimo dokumento sprendinys – grafiškai ir raštu išreikštas teritorijų planavimo uždavinių sprendimo rezultatas (2 straipsnio 28 punktas).

26. Kaip minėta šios nutarties 20 punkte, padalijus 11 ha žemės ūkio paskirties sklypą ir pakeitus paskirtį buvo suformuoti, be kita ko, 78 sklypai, kurių naudojimo būdas – gyvenamosios teritorijos, pobūdis – mažaaukščių gyvenamųjų namų statybos, taip pat 3 kitos paskirties sklypai, kurie skirti inžinerinei infrastruktūrai.
27. Pagal Teritorijų planavimo įstatymo 2 straipsnio 4 dalyje įtvirtintą teisinį reguliavimą, inžinerinė infrastruktūra – įvairių veiklos sričių, aprūpinančių ūkį ir gyventojus, objektai: inžineriniai tinklai, susisiekimo komunikacijos ar aplinkos kokybei gerinti reikalingi objektai. Pagal CK 4.19 straipsnio 1 dalyje nustatytą teisinį reguliavimą, savarankiški pagrindiniam daiktui tarnauti skirti antraeiliai daiktai, kurie pagal savo savybes yra nuolat susiję su pagrindiniu daiktu, yra pagrindinio daikto priklausiniai.
28. Kadangi inžinerinės infrastruktūros objektai yra būtini, kad jais naudojantis būtų galimybė panaudoti pagal paskirtį mažaaukščių gyvenamųjų namų statybai skirtus žemės sklypus, kitos paskirties sklypuose esantys inžinerinės infrastruktūros objektai yra mažaaukščių gyvenamųjų namų statybai skirtų žemės sklypų priklausiniai, t. y. antraeiliai daiktai. Mažaaukščių gyvenamųjų namų teritorijoje esančios inžinerinės infrastruktūros ir galimybės naudotis jos objektais esminė reikšmė – galimybės mažaaukščių gyvenamųjų namų statybai skirtų žemės sklypų savininkams vykdyti imperatyviomis teisės normomis (Žemės įstatymo 21 straipsnio 1 dalies 1 punktas) nustatytą pareigą – naudoti žemę pagal pagrindinę naudojimo paskirtį ir naudojimo būdą, sudarymas.
29. Taigi, nors buvęs vientisas pagrindinis daiktas (11 ha žemės ūkio paskirties žemės sklypas) buvo padalytas į atskirus daiktus (83 žemės sklypus) ir buvo pakeista jų paskirtis, nustatytas (patikslintas) naudojimo būdas, pobūdis (pagal teismų nustatytas faktines aplinkybes bei byloje esančius dokumentus (be kita ko, Kauno rajono savivaldybės tarybos (duomenys neskelbtini) sprendimą Nr. (duomenys neskelbtini)), buvo suformuoti 78 sklypai, kurių naudojimo būdas – gyvenamosios teritorijos, pobūdis – mažaaukščių gyvenamųjų namų statybos, 3 kitos paskirties (du – susisiekimo ir inžinerinių komunikacijų koridorių, vienas – susisiekimo ir inžinerinių komunikacijų aptarnavimo objektų), 2 žemės ūkio paskirties sklypų naudojimo būdas pakeistas į rekreacinio naudojimo), 78 mažaaukščių gyvenamųjų namų statybai skirti sklypai, dėl kurių suformavimo ir galimybės naudoti pagal paskirtį buvo suformuoti kiti 5 sklypai, išlaikė funkcinį ryšį su kitais, be kita ko, inžinerinei infrastruktūrai skirtais sklypais.
30. Vadinasi, 3 sklypai (du – susisiekimo ir inžinerinių komunikacijų koridorių, vienas – susisiekimo ir inžinerinių komunikacijų aptarnavimo objektų) pagal funkcinį ryšį vertintini kaip 78 mažaaukščių gyvenamųjų namų statybai skirtų sklypų priklausiniai (CK 4.13 straipsnio 2 dalis, 4.19 straipsnio 1 dalis).
31. CK 4.14 straipsnyje nustatyta, kad antraeilį daiktą ištinka pagrindinio daikto likimas, jeigu sutarties ar įstatymo nenustatyta kitaip (1 dalis); o kai pagrindinio daikto perleidimo kito asmens nuosavybėn metu kyla ginčas dėl antraeilio daikto

likimo, kartu su pagrindiniu daiktu perleidžiamas to asmens nuosavybėn ir antraeilis daiktas, jeigu neįrodyta, kad turi būti pasielgta priešingai (2 dalis).

32. Kasacinio teismo praktikoje yra išaiškinta, jog priklausinys nebūtinai turi priklausyti pagrindinio daikto savininkui nuosavybės teise (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. gruodžio 18 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-264-403/2023 67 punktą; 2025 m. gegužės 6 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-81-403/2025 43 punktą).
33. Teisėjų kolegija pažymi, kad daikto vertė tiesiogiai susijusi su tokio daikto savininko teisių turinį sudarančių teisių apimtimi, jų (ne)suvaržymais bei įgyvendinimo (ne)ribojimais. Plačiausias savininko teisių turinį sudarančių teisių, ypač teisės naudoti daiktą, turinys, įvairiausi galimi teisių įgyvendinimo būdai nulemia didžiausią daikto vertę. Kadangi naudojimasis mažaaukščių gyvenamųjų namų teritorijoje esančiais inžinerinės infrastruktūros objektais sudaro galimybę maksimaliai įgyvendinti naudojimosi mažaaukščiams gyvenamiesiems namams statyti skirtais žemės sklypais ir juose esančiais namais bei kitais statiniais teisę (patekti į sklypus tinkamai įrengtais keliais (šaligatviais), naudotis į sklypą ir jame esančius statinius tiekiama elektros energija, vandeniu, šiluma, nuotekų tinklais pašalinti nuotekas ir pan.), tokie inžinerinės infrastruktūros objektai paprastai lemia pagrindinių daiktų, t. y. mažaaukščiams gyvenamiesiems namams statyti skirtų žemės sklypų ir juose esančių namų bei kitų statinių, vertės padidėjimą. Inžinerinės infrastruktūros sklypai ir juose esantys šios infrastruktūros objektai, kaip antraeiliai daiktai, paprastai neturi savarankiškos vertės, išskyrus retas išimtis (pvz., subjekto, kuris, vykdydamas ūkinę komercinę veiklą, viešųjų sutarčių pagrindu parduoda energiją, nuosavybės teise turimi energijos perdavimo tinklai). Tai patvirtina ir byloje teismų nustatytos faktinės aplinkybės, kad UAB „Litectus“ ir ieškovė 2018 m. birželio 21 d. sudarė pirkimo–pardavimo sutartį, kuria tris inžinerinei infrastruktūrai skirtus žemės sklypus su juose esančiais pradėtais, bet nebaigtais kurti inžinerinės infrastruktūros objektais ieškovė nupirko už simbolinę vieno euro kainą.
34. Todėl CK 4.40 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas reguliavimas, atsižvelgiant į nagrinėjamos bylos faktines aplinkybes, šioje byloje turėtų būti aiškinamas, kaip nustatantis, jog 78 mažaaukščių gyvenamųjų namų statybai skirtų sklypų savininkams bendrosios dalinės nuosavybės teise priklauso kiti 5 sklypai (3 kitos paskirties (du – susisiekimo ir inžinerinių komunikacijų koridorių, vienas – susisiekimo ir inžinerinių komunikacijų aptarnavimo objektų) ir 2 rekreacinio naudojimo) su juose esančiais nekilnojamaisiais daiktais, be kita ko, inžinerinės infrastruktūros objektais, jeigu įstatymo ar sutarties nenustatyta kitaip. Tik toks aiškinimas derėtų su Teritorijų planavimo įstatymo 2 straipsnio 26 dalyje įtvirtintu teisiniu reguliavimu, kuriuo nustatyta, kad teritorijų planavimas – tai pagal šio ir kitų įstatymų, taip pat jų įgyvendinamųjų teisės aktų reikalavimus vykdomas procesas, kuriuo siekiama darnaus teritorijų vystymo ir kuris apima žemės naudojimo prioritetų, aplinkosaugos, visuomenės sveikatos saugos, paveldosaugos ir kitų priemonių nustatymą, gyvenamųjų vietovių, gamybos, inžinerinės ir socialinės infrastruktūros sistemų kūrimą, sąlygų gyventojų užimtumui reguliuoti ir veiklai plėtoti sudarymą, visuomenės ir privačių interesų suderinimą.

35. Įvertinusi pirmiau pateiktą nagrinėjamoje byloje taikytiną teisinį reguliavimą ir jo išaiškinimą, teisėjų kolegija konstatuoja, kad pagal ieškovės nurodomą ieškinio faktinį pagrindą įrodinėjimo dalyką nagrinėjamoje byloje sudaro teisiškai reikšmingos aplinkybės, susijusios su Kauno rajono savivaldybės tarybos (duomenys neskelbtini) sprendimu Nr. (duomenys neskelbtini) patvirtinto šios nutarties 29 punkte nurodyto 11 ha žemės sklypo detaliojo plano sprendinių, pagal kuriuos trijuose kitos paskirties žemės sklypuose turi būti sukurta inžinerinė infrastruktūra, kuri būtina, kad būtų galima naudoti pagal paskirtį mažaaukščių gyvenamųjų namų statybai skirtus žemės sklypus, vykdytojo (vykdytojų) ir subjekto, kuris taps sukurtų inžinerinės infrastruktūros objektų savininku, nustatymu.
36. Teisėjų kolegija pažymi, kad Kauno rajono savivaldybės tarybos (duomenys neskelbtini) sprendimo Nr. (duomenys neskelbtini) priėmimo metu galiojusios Teritorijų planavimo įstatymo redakcijos 2 straipsnio 22 dalyje buvo nustatyta, jog planų vykdytojai yra Vyriausybė arba jos įgalioti viešojo administravimo subjektai, savivaldybės administracijos direktorius, juridiniai ir fiziniai asmenys, žemės savininkai, valdytojai ir naudotojai, vykdantys veiklą suplanuotoje teritorijoje, naudojantys žemę, gamtos ir kultūros išteklius.
37. Kaip matyti iš Kauno rajono savivaldybės tarybos (duomenys neskelbtini) sprendimo Nr. (duomenys neskelbtini), Kauno apskrities viršininkas, remdamasis detaliuoju planu, turėjo nuspręsti dėl detaliajame plane nurodyto 11 ha sklypo pagrindinės tikslinės žemės naudojimo paskirties pakeitimo, šio sklypo padalijimo, nustatyti servitutus ir teritorijų tvarkymo režimo reglamentą. Nors šio teisingam ginčo nagrinėjamoje byloje išsprendimui reikšmingo dokumento byloje nėra, iš byloje esančių kitų dokumentų (pvz., Nekilnojamojo turto registro duomenų bazės išrašo apie atsakovei priklausančius mažaaukščių gyvenamųjų namų statybai skirtus žemės sklypus) matyti, kad tai, kas nurodyta pirmiau, Kauno apskrities viršininkas išsprendė (duomenys neskelbtini) įsakymu.
38. Teisėjų kolegija pažymi, kad nagrinėjamoje byloje sprendžiant dėl Kauno rajono savivaldybės tarybos (duomenys neskelbtini) sprendimu Nr. (duomenys neskelbtini) patvirtinto šios nutarties 29 punkte nurodyto 11 ha žemės sklypo detaliojo plano sprendinių, pagal kuriuos trijuose kitos paskirties žemės sklypuose turi būti sukurta inžinerinė infrastruktūra (būtina naudoti pagal paskirtį mažaaukščių gyvenamųjų namų statybai skirtus žemės sklypus), vykdytojo (vykdytojų) ir subjekto, kuris taps sukurtų inžinerinės infrastruktūros objektų savininku, negali būti pernelyg sureikšminta faktinė aplinkybė, kad 2018 m. birželio 21 d. pirkimo–pardavimo sutartimi ieškovė nupirko iš UAB „Litectus“ inžinerinei infrastruktūrai skirtus tris žemės sklypus su juose esančiais pradėtais, bet nebaigtais kurti inžinerinės infrastruktūros objektais, kadangi, pagal Daugiabučių gyvenamųjų namų ir kitos paskirties pastatų savininkų bendrijų įstatymo 1 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą teisinį reguliavimą, bendrijos steigimas yra vienas iš bendrosios dalinės nuosavybės valdymo būdų. Tai, kad ieškovė pavadinta ne gyvenamųjų namų savininkų, bet gyvenamųjų namų statybos bendrija, nesuponuoja kitokio statuso dėl jos veiklos, susijusios su inžinerinės infrastruktūros objektų kitos paskirties sklypuose sukūrimu, valdymu (priežiūra), nuosavybės teisės į šiuos objektus (ne)

įgijimu. Be to, kaip minėta šios nutarties 33 punkte, 2018 m. birželio 21 d. pirkimo–pardavimo sutartimi tris inžinerinei infrastruktūrai skirtus žemės sklypus su juose esančiais pradėtais, bet nebaigtais kurti inžinerinės infrastruktūros objektais ieškovė nupirko iš UAB „Litectus“ už simbolinę vieno euro kainą; inžinerinės infrastruktūros sklypai ir juose esantys šios infrastruktūros objektai, kaip antraeiliai daiktai, paprastai neturi savarankiškos vertės, tačiau lemia pagrindinių daiktų, t. y. mažaaukščiams gyvenamiesiems namams statyti skirtų žemės sklypų ir juose esančių namų bei kitų statinių, vertės padidėjimą.

39. Kaip konstatuota šios nutarties 35 punkte, įrodinėjimo dalyką nagrinėjamoje byloje sudaro teisiškai reikšmingos aplinkybės, susijusios su Kauno rajono savivaldybės tarybos (duomenys neskelbtini) sprendimu Nr. (duomenys neskelbtini) patvirtinto šios nutarties 29 punkte nurodyto 11 ha žemės sklypo detaliojo plano sprendinių, pagal kuriuos trijuose kitos paskirties žemės sklypuose turi būti sukurta inžinerinė infrastruktūra, būtina naudoti pagal paskirtį mažaaukščių gyvenamųjų namų statybai skirtus žemės sklypus, vykdytojo (vykdytojų) ir subjekto, kuris taps sukurtų inžinerinės infrastruktūros objektų savininku, nustatymu. Kadangi bylą nagrinėję teismai kilusio ginčo iš esmės neišnagrinėjo, nenustatė faktinių aplinkybių, turinčių teisinę reikšmę, sprendžiant dėl minėtų detaliojo plano sprendinių vykdytojo (vykdytojų) ir subjekto, kuris taps sukurtų inžinerinės infrastruktūros objektų savininku, nagrinėjamu atveju yra pagrindas pripažinti, jog buvo neatskleista bylos esmė. Kasacinis teismas faktinių bylos aplinkybių nenustato, o sprendžia tik su teisės taikymu susijusius klausimus (CPK 353 straipsnio 1 dalis). Bylos esmės neatskleidimas yra esminis proceso teisės normų pažeidimas, dėl kurio, byloje nesant įvertintų visų reikšmingoms aplinkybėms nustatyti reikalingų įrodymų, byla negali būti išnagrinėta iš esmės apeliacinės instancijos teisme (CPK 360 straipsnis). Dėl to skundžiama apeliacinės instancijos teismo nutartis ir pirmosios instancijos teismo sprendimas naikintini, o byla perduotina pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo, kad nagrinėdamas šią bylą pirmosios instancijos teismas nustatytų pirmiau minėtas teisiškai reikšmingas aplinkybes, kurios sudaro įrodinėjimo dalyką nagrinėjamoje byloje (CPK 327 straipsnio 1 dalies 2 punktas, 340 straipsnio 5 dalis, 360 straipsnis).

40. Teisėjų kolegija pažymi, kad jeigu pirmosios instancijos teismas, nagrinėdamas bylą iš naujo, nuspręstų, jog atsakovė privalo sumokėti dalį inžinerinės infrastruktūros objektų sukūrimo ir išlaikymo išlaidų, CK 1.5 straipsnyje įtvirtintus teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principus atitiktų tik toks dalies, proporcingai kuriai mažaaukščių gyvenamųjų namų statybai skirtų sklypų savininkai privalo apmokėti inžinerinės infrastruktūros sukūrimo ir išlaikymo išlaidas ir kokios dalies bendraturčiais jie paprastai turėtų tapti, nustatymo būdas, pagal kurį mokėjimų dydis tiems objektams, kurių dydis priklauso nuo teritorijos dydžio (pvz., keliai), sukurti turi būti apskaičiuojamas atsižvelgiant į nuosavybės teise turimų mažaaukščių gyvenamųjų namų statybai skirtų sklypų plotą, o tų objektų, kurie sietini su mažaaukščių gyvenamųjų namų statybai skirtų sklypų skaičiumi (pvz., giluminiai vandens gręžiniai), bet ne su teritorijos dydžiu, – atsižvelgiant į nuosavybės teise turimų mažaaukščių gyvenamųjų namų statybai skirtų sklypų skaičių.

41. Teisėjų kolegija pažymi ir tai, kad apeliacinės instancijos teismas skundžiamoje nutartyje neteisingai nusprendė, jog atsakovė neturi pareigos mokėti dalį inžinerinės infrastruktūros sukūrimo ir išlaikymo išlaidų dėl to, kad byloje nėra duomenų, jog atsakovė privalo jungtis prie ieškovės turimos infrastruktūros ir negali savo sklypuose įsirengti vandens gręžinio, nuotekų siurblinės. Atsakovei, kaip mažaaukščių namų statybai skirtų sklypų, esančių teritorijoje, kurios detalusis planas patvirtintas Kauno rajono savivaldybės tarybos sprendimu, savininkei, pareiga jungtis prie inžinerinės infrastruktūros objektų kyla iš detaliojo plano sprendinių, kurie privalomi, kol detalusis planas nėra pakeistas. Tik jeigu atsakovė pateiktų į bylą įrodymus, kad detalusis planas pakeistas taip, jog ji nuosavybės teise turimus mažaaukščių namų statybai skirtus sklypus gali naudoti pagal paskirtį nesinaudodama mažaaukščių namų statybai skirtų sklypų teritorijos bendra inžinerine infrastruktūra (turi teisę įsirengti atskirą privažiavimo kelią, vandens gręžinį ir pan.), būtų pagrindas spręsti, kad atsakovė minėtos pareigos neturi.
42. Dėl atsakovės argumentų, kad nei įgydama nuosavybės teise du žemės sklypus, nei vėliau ji neįgijo kartu su kitais asmenimis nuosavybės teisės į kitą turtą, nedalyvavo steigiant ieškovę, nėra prisijungusi prie bendrų komunikacijų ir nesinaudoja bendra infrastruktūra, todėl nėra skolinga ieškovei, teisėjų kolegija pažymi, kad galimi atvejai, kai daikto savininkas, neišreiškęs valios tapti bendraturčiu, tampa su nuosavybės teise turimu funkciškai susijusio daikto (daiktų) bendraturčiu įstatymo pagrindu. Tai nustatyta, pvz., CK 4.82 straipsnio 1 dalyje, įtvirtinančioje, kad butų ir kitų patalpų savininkams bendrosios dalinės nuosavybės teise priklauso namo bendrojo naudojimo patalpos, pagrindinės namo konstrukcijos, bendrojo naudojimo mechaninė, elektros, sanitarinė–techninė ir kitokia įranga. Šiuo aspektu teisinis reguliavimas panašiai turėtų būti aiškinamas ir nagrinėjamoje byloje. Šios nutarties 34 punkte minėta, kad, pagal, be kita ko, CK 4.40 straipsnio 1 dalyje nustatytą reguliavimą, 78 mažaaukščių gyvenamųjų namų statybai skirtų sklypų savininkams bendrosios dalinės nuosavybės teise priklauso kiti 5 sklypai (3 kitos paskirties (du – susisiekimo ir inžinerinių komunikacijų koridorių, vienas – susisiekimo ir inžinerinių komunikacijų aptarnavimo objektų) ir 2 rekreacinio naudojimo) su juose esančiais nekilnojamaisiais daiktais, be kita ko, inžinerinės infrastruktūros objektais, jeigu įstatymo ar sutarties nenustatyta kitaip. Todėl ieškovei kyla pareiga įrodyti, kad inžinerinės infrastruktūros objektai, kurie jau sukurti ir (ar) kurie pagal detalųjį planą turi būti sukurti ir bus sukurti ateityje, nuosavybės teise priklauso (priklausys) mažaaukščių gyvenamųjų namų statybai skirtų sklypų savininkams bendrosios dalinės nuosavybės teise, o atsakovei kyla pareiga įrodyti, kad pagal įstatymą ar sutartį inžinerinės infrastruktūros objektai, kurie jau sukurti ir (ar) kurie pagal detalųjį planą turi būti sukurti ir bus sukurti ateityje, nuosavybės teise priklauso (priklausys) ne mažaaukščių gyvenamųjų namų statybai skirtų sklypų savininkams bendrosios dalinės nuosavybės teise, o kitam asmeniui (kitiems asmenims) ir dėl to visas mažaaukščių gyvenamųjų namų statybai skirtiems sklypams pagal paskirtį naudoti būtinos inžinerinės infrastruktūros sukūrimo ir išlaikymo išlaidas privalo apmokėti kitas asmuo (kiti asmenys).

Dėl bylinėjimosi išlaidų

43. Kasaciniam teismui nusprendus civilinę bylą perduoti pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo, šalių bylinėjimosi išlaidų atlyginimo klausimas paliktinas spręsti šiam teismui (CPK 93, 96 straipsniai).

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 5 punktu, 360 straipsniu, 362 straipsnio 1 dalimi,

n u t a r i a :

Kauno apygardos teismo 2025 m. vasario 4 d. nutartį ir Kauno apylinkės teismo 2024 m. spalio 3 d. sprendimą panaikinti ir perduoti bylą iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Paveldėjimo teisė

1.6. Dėl prievolės atlyginti neturtinę žalą paveldėjimo ir atsakovo procesinių teisių perėmimo

Palikėjui mirus, jo turtinės teisės ir pareigos ne pasibaigia, bet įvyksta universalus jo turtinių teisių ir pareigų bei kai kurių asmeninių neturtinių teisių perėjimas jo įpėdiniams. Įpėdinis priima visą palikimą besąlygiškai, t. y. visas palikėjo reikalavimo teises ir pareigas. Kartu su paveldėtu turtu įpėdiniui pereina ir pareiga visiškai arba iš dalies atsakyti už palikėjo skolas, priklausomai nuo palikimo priėmimo būdo, visu savo turtu arba tik paveldėtu turtu (CK 5.1 straipsnio 2 dalis, 5.52 straipsnis, 5.53 straipsnio 1 dalis).

Prievolė atlyginti neturtinę žalą negali būti laikoma neatskiriamai susijusia su asmeniu, kadangi ji gali būti įvykdyta ir skolininkui mirus, įpėdiniams, jei tokių būtų, įvykdant ją pinigais. Įpėdinio atsakomybė už palikėjo skolas nustatoma taikant CK 5.52–5.53 straipsnius, o jo atsakomybės ribos priklauso nuo palikimo priėmimo būdo.

Tai, kad byloje turėtų būti sprendžiama dėl atsakovo deliktinės atsakomybės sąlygų (kaltės, neteisėtų veiksmų priežastinio ryšio ir žalos), nepatvirtina, kad tokia žalos atlyginimo prievolė gali būti išimtinai susijusi su skolininko asmeniu.

Civilinė byla Nr. e3K-7-91-943/2025
Teisminio proceso Nr. 2-68-3-00824-2022-9
Procesinio sprendimo kategorijos: 2.5.1; 2.5.6; 2.10.1; 2.10.2
(S)

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

N U T A R T I S
LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2025 m. spalio 16 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Gražinos Davidonienės, Artūro Driuko (kolegijos pirmininkas), Virgilijaus Grabinsko, Donato Šerno, Egidijos Tamošiūnienės (pranešėja), Agnės Tikniūtės ir Eglės Zemlytės,

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal **ieškovų S. A., M. D., D. K., G. K., A. M., R. P.** kasacinį skundą dėl Vilniaus apygardos teismo 2025 m. sausio 9 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovų S. A., M. D., D. K., G. K., A. M., R. P. ieškinį atsakovui Michailui Gorbačiovui (Michail Gorbačiov) dėl neturtinės žalos atlyginimo.

Išplėstinė teisėjų kolegija

n u s t a t ė :

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl teisės normų, reglamentuojančių užsienio teisės turinio nustatymą ir teismo pareigos šį turinį nustatyti įgyvendinimą, taip pat procesinių teisių perėmimą mirus atsakovui – fiziniam asmeniui, kuriam pareikšti reikalavimai atlyginti neturtinę žalą byloje su tarptautiniu elementu, aiškinimo ir taikymo.
2. Ieškovai prašė teismo priteisti iš atsakovo po 100 000 Eur neturtinės žalos atlyginimo, 5 proc. dydžio metines procesines palūkanas, bylinėjimosi išlaidų atlyginimą.
3. Ieškovai nurodė, kad žalą patyrė dėl atsakovo, kaip Tarybų Socialistinių Respublikų Sąjungos (toliau – TSRS) vyriausiojo ginkluotųjų pajėgų vado, aplaidaus pareigų vykdymo, nulėmusio nusikaltimų žmoniškumui, karo nusikaltimų beginkliams, tarptautinės humanitarinės teisės saugomiems asmenims padarymą. Lietuvoje 1991 m. sausio 11–13 dienomis atsakovo pavaldiniams TSRS kariškiams užgrobiant Vilniaus televizijos bokštą ieškovai neteko savo artimųjų – šie buvo itin brutaliai nužudyti. Ieškovai dėl to patiria negrįžtamus asmeninio pobūdžio ilgalaikius padarinius.

II. Byloje priimtų teismų procesinių sprendimų esmė

4. Vilniaus miesto apylinkės teismas 2022 m. rugpjūčio 31 d. nutartimi civilinę bylą nutraukė.

5. Teismas nustatė, kad atsakovas 2022 m. rugpjūčio 30 d. mirė. Remdamasis Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir CPK) 293 straipsnio 1, 7 punktų, Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 2.1 straipsnio 1 dalies, 2.2 straipsnio 2 dalies nuostatomis, nurodęs, kad ieškinys pareikštas buvusiam TSRS prezidentui (vyriausiajam ginkluotųjų pajėgų vadui), konkrečiam asmeniui, teismas konstatavo, kad, atsakovui mirus, jo teisių perėmimas negalimas, todėl byla nutrauktina.
6. Vilniaus apygardos teismas, išnagrinėjęs ieškovų atskirąjį skundą, 2022 m. spalio 6 d. nutartimi pirmosios instancijos teismo nutartį paliko nepakeistą.
7. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2023 m. balandžio 25 d. nutartimi grąžino procesinio teisių perėmimo klausimą iš naujo nagrinėti Vilniaus miesto apylinkės teismui.
8. Teisėjų kolegija konstatavo, kad bylą nagrinėję teismai tinkamai neišsprendė procesinių teisių perėmimo klausimo. Kolegija nurodė, kad, sprendžiant dėl procesinių teisių perėmimo byloje su tarptautiniu elementu, bylą nagrinėjantis teismas: pirma, turi išspręsti taikytinos teisės klausimą; antra, jeigu nustatoma, kad byloje turi būti taikoma užsienio teisė, – nustatyti taikytinos užsienio teisės turinį; trečia, pagal taikytiną teisę nustatyti, ar galimas teisių perėmimas ginčo materialiajame santykyje; ketvirta, pagal materialiųjų teisių perėmimo galimybę spręsti dėl šalių procesinių teisių perėmimo arba bylos nutraukimo.
9. Teisėjų kolegija nurodė, kad paveldėjimo ir teisių perėmimo ginčo materialiajame teisiniame santykyje galimumo klausimai turi būti sprendžiami taikant Rusijos Federacijos teisę, nes šios šalies teritorijoje buvo palikėjo paskutinė gyvenamoji vieta.
10. Grąžindama procesinio teisių perėmimo klausimą nagrinėti iš naujo, kolegija nurodė, kad teismas turės nustatyti Rusijos Federacijos teisės, taikytinos prievolės atlyginti neturtinę žalą paveldėjimui, turinį ir iš naujo išspręsti procesinių teisių perėmimo klausimą, taip pat pažymėjo, kad ieškovams turi būti užtikrinta galimybė bendradarbiaujant su teismu teikti į bylą ginčui išspręsti aktualius su užsienio teisės turiniu susijusius įrodymus, savo paaiškinimus ir atsikirtimus dėl užsienio teisės aiškinimo ir taikymo, taip pat apskųsti teismų procesinius sprendimus.
11. Vilniaus miesto apylinkės teismas, iš naujo išnagrinėjęs procesinių teisių perėmimo klausimą, 2024 m. spalio 22 d. nutartimi civilinę bylą nutraukė.
12. Teismas nutartimi pasiūlė ieškovams pateikti su Rusijos Federacijos teisės turiniu susijusius įrodymus, aktualius sprendžiant šioje byloje prievolės atlyginti neturtinę žalą paveldėjimo teisinės galimybės klausimą, tačiau ieškovai nurodė, kad neturi objektyvių galimybių jų pateikti. Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos ir Rusijos Federacijos 1992 m. liepos 21 d. sutartimi dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse, šeimos ir baudžiamosiose bylose (toliau – Dvišalė sutartis), teismas kreipėsi į Rusijos Federacijos kompetentingą instituciją dėl teisinės pagalbos suteikimo – prašė pateikti Rusijos Federacijos 2022 m. rugpjūčio 30 d. galiojusias paveldėjimo teisės normas, konkrečiai teisės normas, kurios nustatė, kokie objektai gali būti ir negali būti paveldimi įpėdinių, bei jų taikymo Rusijos Federacijos teisingumo įstaigose praktiką. Teisme gautas Rusijos Federacijos teisingumo ministerijos raštas, kuriuo prašymas buvo grąžintas neįvykdytas.

13. Neturėdamas objektyvios galimybės gauti šioje byloje aktualią taikytiną Rusijos Federacijos teisę, teismas, vadovaudamasis CPK 808 straipsnio 3 dalimi, atsakovo procesinių teisių perėmimo galimybės klausimą išsprendė taikydamas Lietuvos Respublikos teisę. Įvertinęs ieškinio faktinį pagrindą bei suformuluotą dalyką, teismas nusprendė, kad ginčas yra išimtinai susijęs su atsakovo, kaip TSRS prezidento (vyriausiojo ginkluotųjų pajėgų vado), asmeniu, nes turėtų būti sprendžiamas jo asmeniškai (ne)priimtų sprendimų teisėtumo klausimas, dėl to, teismo vertinimu, byloje negalimas atsakovo procesinių teisių perėmimas (CK 5.1 straipsnio 3 dalis). Teismas nutraukė bylą vadovaudamasis CPK 293 straipsnio 7 punktu.
14. Vilniaus apygardos teismas, išnagrinėjęs ieškovų atskirąjį skundą, 2025 m. sausio 9 d. nutartimi pirmosios instancijos teismo nutartį paliko nepakeistą.
15. Apeliacinės instancijos teismas konstatavo, kad pirmosios instancijos teismas ėmėsi visų galimų veiksmų, siekdamas nustatyti Rusijos Federacijos paveldėjimo teisės normas, tačiau, kadangi neturėjo objektyvios galimybės gauti informaciją apie šioje byloje taikytiną Rusijos Federacijos teisę, pagrįstai, vadovaudamasis CPK 808 straipsnio 3 dalimi, atsakovo procesinių teisių perėmimo galimybės klausimą sprendė taikydamas Lietuvos Respublikos teisę.
16. Apeliacinės instancijos teismas nustatė, kad ieškovų reikalavimas yra susijęs išimtinai su atsakovo, kaip TSRS prezidento (vyriausiojo ginkluotųjų pajėgų vado), asmeniu ir jo atliktais veiksmais, ir padarė išvadą, jog šiame teisiniame santykyje ieškovų nurodomos materialiosios subjektinės teisės nepatenka į palikimo sampratą, jos negali būti paveldimos, todėl ir atsakovo teisių ir pareigų perėmimas byloje yra negalimas.

III. Kasacinio skundo teisiniai argumentai

17. Ieškovai kasaciniu skundu prašo panaikinti Vilniaus miesto apylinkės teismo 2024 m. spalio 22 d. nutartį ir Vilniaus apygardos teismo 2025 m. sausio 9 d. nutartį; priimti naują sprendimą – civilinę bylą sustabdyti, iki paaiškės mirusio atsakovo teisių perėmėjas ar aplinkybės, dėl kurių teisių perėmimas neįvyko. Kasacinis skundas yra grindžiamas šiais argumentais:
    17.1. Teismai, nustatydami taikytinos teisės turinį, nukrypo nuo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gegužės 13 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. e3K-3-265-706/2016 formuojamos praktikos. Teismai, siekdami gauti oficialią informaciją apie taikomos užsienio teisės normų turinį, pagal tos teisės oficialų aiškinimą, jų taikymo praktiką ir doktriną užsienio valstybėje, turėjo vadovautis 1968 m. Europos konvencija dėl informacijos apie užsienio teisę (toliau – ir 1968 m. Europos konvencija, Konvencija). Šioje konvencijoje apibrėžti procedūriniai tokių įrodymų rinkimo mechanizmai. Nurodyta konvencija šioje byloje nebuvo vadovautasi, taigi neišnaudotos visos teisinės galimybės nustatyti taikytinos teisės turinį, vadinasi, netinkamai taikytas ir CPK 808 straipsnis, nepagrįstai taikyta Lietuvos Respublikos teisė.
    17.2. Teismai nepagrįstai nusprendė, kad atsakovo turtinė prievolė (prašomas priteisti neturtinės žalos atlyginimas) nėra paveldima ir todėl šioje byloje

yra negalimas atsakovo teisių perėmimas. Jei šioje byloje būtų taikoma Lietuvos Respublikos teisė, konstatuotina, kad buvo nukrypta nuo kasacinio teismo praktikos, formuojamos 2019 m. liepos 5 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-3-242-421/2019, taip pat buvo netinkamai aiškinama ir taikoma CK 5.1 straipsnio 1 dalis, kurioje įtvirtinta, kad palikėjo turtinės prievolės yra paveldimos, ir nenustatyta jokių išimčių. Tais atvejais, kai miršta asmuo, teisme pareiškęs reikalavimą atlyginti jo patirtą neturtinę žalą dėl gyvenimo draugo mirties, jo materialiųjų subjektinių ir procesinių teisių perėmimas yra galimas, vadinasi, analogiškai turėtų būti ir tuo atveju, kai miršta asmuo, kuriam yra pareikšti reikalavimai atlyginti neturtinę žalą. Ieškovai, pateikdami ieškinį, suformulavo ir apibrėžė savo turtinius reikalavimus, palikėjo turtinė prievolė atlyginti neturtinę žalą paveldėjimo teisės aspektu kvalifikuotina ne kaip neatskiriamai susijusi su palikėjo asmeniu, o kaip palikėjo turtinė prievolė, kuri įeina į paveldėjimo objektą. CK 5.1 straipsnyje nenustatyta, jog išimtinai kurie nors neteisėti veiksmai lemtų tai, kad yra negalimas turtinės prievolės atlyginti žalą paveldėjimas. Visais atvejais, kai yra taikoma tiesioginė civilinė atsakomybė, sprendžiama dėl konkretaus asmens veiksmų neteisėtumo.

17.3. Egzistuoja viešasis interesas užtikrinti, kad nepagrįstai nebūtų apribota konstitucinė teisė į neturtinės žalos atlyginimą (Lietuvos Respublikos Konstitucijos 30 straipsnio 2 dalis) ir nebūtų išvengta civilinės atsakomybės taikymo asmenims, padariusiems nusikaltimus žmoniškumui ar karo nusikaltimus. Prašomas priteisti neturtinės žalos atlyginimas kildinamas iš atsakovo 1991 m. sausio 11–13 d. atliktų neteisėtų veiksmų ir (ar) neveikimo, (ne)priimtų sprendimų, kurie neatitinka 1977 m. Ženevos konvencijos I Protokolo 86–87 straipsnių nuostatų, dėl ko itin brutaliai buvo nužudyti ieškovų artimieji.

Išplėstinė teisėjų kolegija

k o n s t a t u o j a :

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl užsienio teisės turinio nustatymo ir teismo pareigos šį turinį nustatyti

18. Nagrinėjamoje byloje priimtoje Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. balandžio 25 d. nutartyje nurodyta, kad, spręsdamas dėl procesinių teisių perėmimo byloje su tarptautiniu elementu, bylą nagrinėjantis teismas: pirma, turi išspręsti taikytinos teisės klausimą; antra, jeigu nustatoma, kad byloje turi būti taikoma užsienio teisė, – nustatyti taikytinos užsienio teisės turinį; trečia, pagal taikytiną teisę nustatyti, ar galimas teisių perėmimas ginčo materialiajame santykyje; ketvirta, pagal materialiųjų teisių perėmimo galimybę spręsti dėl šalių procesinių teisių perėmimo arba bylos nutraukimo (nutarties 10 punktas).

19. Civiliniams santykiams užsienio teisė taikoma, kai tai nustato Lietuvos Respublikos tarptautinės sutartys, šalių susitarimai ar Lietuvos Respublikos įstatymai (CK 1.10 straipsnio 1 dalis). Nuoroda į užsienio teisę aprėpia visas teisės normas, taikytinas bylos faktams pagal tą teisę, ir reiškia nuorodą į atitinkamos valstybės vidaus materialiąją teisę, o ne į šios valstybės tarptautinę privatinę teisę, išskyrus šio kodekso nustatytas išimtis (CK 1.10 straipsnio 2, 3 dalys).
20. Byloje nėra ginčo, jog, sprendžiant klausimą dėl mirusio atsakovo procesinių teisių perėmimo, turėjo būti vadovaujamasi paskutinės palikėjo gyvenamosios vietos teise, šiuo atveju – Rusijos Federacijos teise (Dvišalės sutarties 42 straipsnio 1 dalis), taip nurodė ir bylą nagrinėję pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai, priimdami ginčo nutartis. Kasaciniame skunde keliamas klausimas, ar bylą nagrinėję teismai, neišnaudoję visų galimybių gauti informaciją apie Rusijos Federacijos teisę, pagrįstai taikė CPK 808 straipsnio nuostatas ir klausimą dėl atsakovo procesinių teisių perėmimo išsprendė taikydami Lietuvos Respublikos teisę.
21. Atkreiptinas dėmesys, kad Lietuvos Respublikos 2024 m. birželio 25 d. įstatymu Nr. XIV-2810 dėl Lietuvos Respublikos ir Rusijos Federacijos sutarties dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse, šeimos ir baudžiamosiose bylose denonsavimo ši sutartis buvo denonsuota. Taigi Dvišalė sutartis neteko galios nuo 2025 m. sausio 21 d. (Dvišalės sutarties 80 straipsnio 2 dalis). Tačiau nagrinėjamoje byloje klausimas dėl atsakovo procesinių teisių perėmimo kilo 2022 m. rugpjūčio 30 d. (atsakovui mirus), Dvišalei sutarčiai galiojant, todėl jos nuostatos aiškintinos ir taikytinos (Vienos konvencijos dėl tarptautinių sutarčių teisės 70 straipsnio 1 dalies b papunktis) nagrinėjant byloje ieškovų kasaciniame skunde iškeltą klausimą dėl informacijos apie Rusijos Federacijos teisę rinkimą.
22. Kasacinio teismo praktikoje yra išaiškinta, jog tais atvejais, kai užsienio teisę teismas taiko Lietuvos Respublikos tarptautinėse sutartyse ar įstatymuose nustatytais atvejais *ex officio* (pagal pareigas), užsienio teisės turinio klausimas laikytinas teisės, o ne fakto klausimu, ir pareiga jį, vadovaujantis *iura novit curia* (teismas žino teisę) principu, aiškintis tenka bylą nagrinėjančiam teismui. Tokiu atveju taikytina užsienio teisė apima visas materialiosios teisės normas, kurios reglamentuoja ginčo santykius, o tai, kas yra laikoma taikytinos materialiosios teisės šaltiniais, nustatoma remiantis atitinkamos valstybės teise (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gegužės 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-110-684/2015). Pagal CK 1.12 straipsnio 3 dalį, jeigu teismui ar ginčo šaliai, kuri remiasi užsienio teise, nepavyksta įvykdyti šio straipsnio 1 ir 2 dalyse nustatytos pareigos, taikoma Lietuvos Respublikos teisė. Analogiška nuostata įtvirtinta ir CPK 808 straipsnio 3 dalyje.
23. Taigi vertinant, ar nagrinėjamoje byloje teismui buvo pakankamas pagrindas taikyti Lietuvos Respublikos teisę (CK 1.12, CPK 808 straipsniai) sprendžiant atsakovo materialiųjų ir procesinių teisių perėmimo klausimą, turi būti įvertinta, kokių veiksmų teismas ėmėsi, siekdamas įgyvendinti minėtą įstatyme įtvirtintą pareigą, ir ar buvo išnaudotos visos teisinės galimybės byloje nustatyti taikytinos užsienio teisės turinį.
24. Teismas, nustatęs byloje taikytiną teisę, informaciją apie užsienio teisės turinį gali gauti keliais būdais: 1) Lietuvos Respublikos teismai su Europos Sąjungos valsty-

bių narių teismais dėl teisinės pagalbos susižino tiesiogiai Europos Sąjungos teisės aktų nustatyta tvarka ir sąlygomis (CPK 801 straipsnio 2 dalis), pvz., apie Europos Sąjungos valstybių narių teisines sistemas informaciją galima gauti Europos e. teisingumo portale; 2) tais atvejais, kai galioja Lietuvos Respublikos ir valstybės, kuri nėra Europos Sąjungos valstybė narė, sudaryta tarptautinė sutartis, nustatanti tiesioginį bendradarbiavimą (susižinojimą), Lietuvos Respublikos teismai susižino šios tarptautinės sutarties nustatyta tvarka ir sąlygomis (CPK 801 straipsnio 3 dalis); 3) jeigu nėra galiojančios Lietuvos Respublikos ir valstybės, kuri nėra Europos Sąjungos valstybė narė, sudarytos CPK 801 straipsnio 3 dalyje nurodytos tarptautinės sutarties, tačiau galioja sudaryta tarptautinė sutartis, kuri nenustato tiesioginio bendradarbiavimo (susižinojimo), Lietuvos Respublikos teismai susižino šios sutarties nustatyta tvarka ir sąlygomis per Lietuvos Respublikos teisingumo ministeriją; 4) Lietuvos Respublikos teismai susižino pagal 1968 m. Europos konvencijos dėl informacijos apie užsienio teisę nuostatas; 5) tais atvejais, kai nėra galiojančios Lietuvos Respublikos ir valstybės, kuri nėra Europos Sąjungos valstybė narė, sudarytos tarptautinės sutarties, kurios pagrindu Lietuvos Respublikos teismai galėtų susižinoti, susižinojimas vyksta diplomatine tvarka per Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministeriją (CPK 801 straipsnio 5 dalis).

25. Byloje nustatyta, kad pirmosios instancijos teismas pagal Dvišalę sutartį du kartus (dėl dokumentų įteikimo atsakovui ir dėl informacijos apie teisės turinį pateikimo) kreipėsi teisinės pagalbos į Rusijos Federacijos teisingumo ministeriją (Dvišalės sutarties 15 straipsnis), tačiau abu prašymai grąžinti neįvykdyti. Taip pat pirmosios instancijos teismas 2023 m. gegužės 8 d. nutartimi siūlė ieškovams pateikti su Rusijos Federacijos teisės turiniu susijusius įrodymus, aktualius sprendžiant šioje byloje prievolės atlyginti neturtinę žalą paveldėjimo teisinės galimybės klausimą. Tačiau ieškovai nurodė negalintys tokios informacijos pateikti.
26. Kasaciniame skunde teigiama, jog bylą nagrinėję teismai informaciją apie taikytinos teisės turinį turėjo rinkti vadovaudamiesi 1968 m. Europos konvencija, kurioje įtvirtinta užsienio teisės turinio įrodymų rinkimo procedūra. Ieškovų nuomone, teismai, nesivadovavę Konvencija, netinkamai taikė CPK 808 straipsnį ir neišnaudojo visų galimybių nustatyti taikytinos teisės turinį, todėl nepagrįstai taikė Lietuvos Respublikos teisę.
27. Konvencijos tikslas – palengvinti susitariančiųjų valstybių teisminėms institucijoms prieigą prie užsienio valstybių teisės. Konvencijos taikymo sritis apibrėžta jos 1 straipsnyje, kuriame susitariančiosios šalys, remdamosi šios konvencijos nuostatomis, įsipareigoja teikti viena kitai informaciją apie savo teisę ir procedūras civilinėje ir komercinėje sferose bei apie teismų sistemos organizavimą. Lietuvos Respublikoje Konvencija galioja nuo 1997 m. sausio 17 d., o Rusijos Federacijoje – nuo 1991 m. gegužės 13 d. (žr. https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=signatures-by-treaty&treatynum=062). Atkreiptinas dėmesys, kad Konvencijos dalyvės yra Europos Tarybos narės, o valstybės, nesančios Europos Tarybos narėmis, prie Konvencijos gali prisijungti gavusios Europos Tarybos Ministrų Komiteto pakvietimą Konvencijos 18 straipsnio nustatyta tvarka. 2022 m. kovo 16 d. Rusijos Federacija buvo pašalinta iš Europos Tarybos narių,

pritaikius Europos Tarybos Statuto 8 straipsnio procedūrą, dėl Rusijos Federacijos pradėto karo Ukrainoje (2022 m. kovo 16 d. Rezoliucija CM/Res(2022)2 dėl Rusijos Federacijos narystės Europos Taryboje pabaigos). Rusijos Federacija taip pat denonsavo Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių konvenciją.

28. Taigi informacijos apie Rusijos Federacijos teisės turinį gavimo procedūrą įtvirtino ir Dvišalė sutartis, ir Konvencija (jų galiojimo laikotarpiu). Nei Dvišalėje sutartyje, nei Konvencijoje nėra įtvirtinta nuostatų, susijusių su tokios tarptautinės sutarties daroma įtaka ankstesniems šalių susitarimams, kurie taikomi tiems patiems klausimams. Teisės doktrinoje pripažįstama, jog tokia tarptautinių sutarčių konkurencija paprastai sprendžiama vadovaujantis bendraisiais sutarčių aiškinimo ir taikymo principais bei normomis (t. y. *lex posterior derogat lex priori* (vėlesnis įstatymas įveikia ankstesnįjį), *lex specialis derogat lex generalis* (specialusis įstatymas įveikia bendrąjį, specialioji norma yra viršesnė už bendrąją)) ir kt. (žr. Mamontovas, A. *Valstybių sudarytų tarptautinių sutarčių kolizijos ir jų sprendimo būdai*: daktaro disertacija. Teisė (01S), 2011, 8 p.). Civilinio proceso teisės doktrinoje laikomasi pozicijos, jog tuo atveju, kai Lietuva ir užsienio valstybė, kurios teisę reikia taikyti, yra sudariusios dvišalę teisinės pagalbos sutartį, informacija apie užsienio teisę gaunama šios sutarties nustatyta tvarka (žr., pvz., Laužikas., E.; Mikelėnas, V.; Nekrošius, V. *Civilinio proceso teisė*. II tomas, 2005, p. 618; *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos, p. 97). Taigi informaciją apie Rusijos Federacijos teisės turinį pirmosios instancijos teismas pagrįstai siekė surinkti pasinaudodamas teisine pagalba pagal Dvišalės sutarties nuostatas. Išplėstinė teisėjų kolegija konstatuoja, kad Konvencija šiuo atveju kaip papildoma teisinė priemonė informacijai apie užsienio teisės turinį gauti netaikytina. Kasaciniame skunde nurodyta Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gegužės 13 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. e3K-3-265-706/2016 suformuluota teisės aiškinimo ir taikymo taisyklė nagrinėjamoje byloje netaikytina dėl skirtingų *ratio decidendi* (argumentas, kuriuo grindžiamas sprendimas) bylose. Nurodytoje byloje buvo kilęs poreikis nustatyti Vokietijos Federacijos taikytinos teisės turinį. Su Vokietijos Federacija Lietuvos Respublika nėra sudariusi dvišalės sutarties dėl teisinės pagalbos, todėl teisinis bendradarbiavimas vykdytinas ir pagal konvencijas ar kitas tarptautines sutartis.
29. Kaip minėta, Rusijos Federacijos teisingumo ministerija du kartus atsisakė suteikti teisinę pagalbą pagal Dvišalę sutartį (dėl dokumentų įteikimo atsakovui ir dėl informacijos apie teisės turinį pateikimo) pirmosios instancijos teismui.
30. Įstatymas nustato, kad tais atvejais, kai teismui nepavyksta įvykdyti pareigos išsiaiškinti ir nustatyti užsienio teisės turinį, taikoma Lietuvos Respublikos teisė (CK 1.12 straipsnio 3 dalis, CPK 808 straipsnio 3 dalis). Tokia įstatyme nurodyta išeitis iš teisinės aklavietės sietina su objektyviomis kliūtimis teismui įvykdyti pareigą – išsiaiškinti taikytinos užsienio teisės turinį. Įstatymas nenustato aplinkybių, kurios laikytinos objektyviomis kliūtimis, sąrašo, tačiau, įvertinus tai, jog tai siejama su valstybių dvišalėmis ar daugiašalėmis tarptautinėmis sutartimis prisiimtais įsipareigojimais teisinės pagalbos teikimo srityje, tokiomis objektyviomis kliūtimis gali būti laikomi diplomatinių santykių tarp valstybių nutraukimas, denonsuotos

tarptautinės sutartys ir kt. Nagrinėjamoje byloje tokiomis kliūtimis pripažintinos denonsuota Dvišalė sutartis, Rusijos Federacijos denonsuota Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių konvencija ir jos pašalinimas iš Europos Tarybos. Tai patvirtina ir šios valstybės atsisakymą laikytis tarptautinių įsipareigojimų. Todėl nėra jokio pagrindo tikėtis, kad Rusijos Federacijos kompetentinga institucija vykdytų Lietuvos Respublikos teismų pateiktus teisinės pagalbos prašymus.

31. Negalimu laikytinas ir tiesioginis teismų bendradarbiavimas geranoriškumo pagrindu prašant suteikti informaciją apie užsienio teisės turinį ar tiesioginis duomenų apie užsienio teisės turinį rinkimas interneto platformose. Pirma, teismui, taikančiam užsienio teisę, būtina gauti ne tik oficialųjį įstatymo tekstą, reikia ir nustatyti, ar įstatymas nebuvo pakeistas ar papildytas, išsiaiškinti, kaip įstatymas taikomas užsienio teismų praktikoje bei doktrinoje; antra, tokie duomenys turi būti gaunami iš patikimų šaltinių, o šiuo atveju Rusijos Federacijos duomenų bazės negali būti vertinamos kaip patikimos dėl jau minėtų priežasčių, be to, prieiga iš Europos Sąjungos valstybių narių prie tokių duomenų bazių yra ribojama.
32. Išplėstinė teisėjų kolegija konstatuoja, kad šios nutarties 30–31 punktuose nurodytų aplinkybių, pagrindžiančių objektyvias kliūtis bylą nagrinėjusiam pirmosios instancijos teismui gauti informaciją apie taikytinos užsienio teisės turinį, pakanka išvadai, jog pirmosios instancijos teismas išnaudojo visas galimybes, kad įvykdytų CK 1.12 straipsnio 1 dalyje, CPK 808 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą pareigą, todėl teismui buvo pakankamas pagrindas byloje kilusį atsakovo teisių perėmimo klausimą spręsti taikant Lietuvos Respublikos teisę.

Dėl prievolės atlyginti neturtinę žalą paveldėjimo ir atsakovo procesinių teisių perėmimo

33. Pirmosios instancijos teismas, nurodęs, kad ginčas yra išimtinai susijęs su atsakovo, kaip TSRS prezidento (vyriausiojo ginkluotųjų pajėgų vado), asmeniu, nes turėtų būti sprendžiamas jo asmeniškai (ne)priimtų sprendimų teisėtumo klausimas, nusprendė, jog šioje byloje negalimas atsakovo procesinių teisių perėmimas (CK 5.1 straipsnio 3 dalis), ir bylą nutraukė (CPK 293 straipsnio 7 punktas). Tokiai pozicijai pritarė ir apeliacinės instancijos teismas.
34. Išplėstinės teisėjų kolegijos vertinimu, bylą nagrinėję pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai netinkamai nustatė nepaveldimų asmeninių neturtinių ir turtinių teisių (CK 5.1 straipsnio 3 dalis) santykį su paveldimomis palikėjo turtinėmis prievolėmis (CK 5.1 straipsnio 2 dalis), dėl to nusprendė esant negalimą atsakovo teisių perėmimą.
35. CPK 48 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad tais atvejais, kai viena iš ginčijamo arba sprendimu nustatyto teisinio santykio šalių pasitraukia iš bylos (fizinio asmens mirtis, juridinio asmens pabaiga ar pertvarkymas ir kt.), teismas, jei yra pagrindas, rašytinio proceso tvarka tą šalį pakeičia jos teisių perėmėju, išskyrus atvejus, kai yra negalimas materialiųjų subjektinių teisių perėmimas (CPK 48 straipsnio 2 dalis).
36. Pagal CPK 48 straipsnį, reglamentuojantį procesinių teisių perėmimą, procesinis teisių perėmimas yra nulemtas materialiųjų subjektinių teisių perėmimo

ginčo teisiniame santykyje galimybės. Procesinio teisių perėmimo pagrindas yra materialiųjų subjektinių teisių perėmimas materialiojoje teisėje. Juo gali būti fizinio asmens mirtis, reikalavimo perleidimas, skolos perkėlimas ir kt. Perėmęs materialiąsias teises asmuo perima ir teisę reikalauti šių teisių gynimo, taip pat pareigą atsakyti pagal prievoles. Procesinio teisių perėmimo apimtį taip pat lemia atitinkamų materialiųjų subjektinių teisių perėmimo apimtis: jeigu tam tikrų materialiųjų subjektinių teisių negalima perimti, tai negalima perimti ir atitinkamų procesinių teisių ir pareigų, susijusių su atitinkamų materialiųjų teisių gynyba (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. spalio 14 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-367/2008). Sprendžiant klausimą, ar konkrečiame ginčo materialiajame teisiniame santykyje galimas teisių perėmimas, būtina išsiaiškinti ginčo teisinio santykio pobūdį ir nustatyti byloje pareikštų reikalavimų ryšį su iš bylos dėl mirties pasitraukusios šalies asmeniu. Tais atvejais, kai iš ginčijamo santykio viena iš šalių pasitraukia dėl fizinio asmens mirties, sprendžiant klausimą dėl procesinio teisių perėmimo, būtina nustatyti, ar materialiosios subjektinės teisės patenka į palikimo sampratą (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. vasario 3 d. nutarties Nr. 3K-3-10-421/2017 24, 25 punktus).

37. CK 5.1 straipsnyje nustatyta, kad paveldėjimas – tai mirusio fizinio asmens turtinių teisių, pareigų ir kai kurių asmeninių neturtinių teisių perėjimas jo įpėdiniams pagal įstatymą arba (ir) įpėdiniams pagal testamentą (1 dalis). Paveldimi materialūs dalykai (nekilnojamieji ir kilnojamieji daiktai) ir nematerialūs dalykai (vertybiniai popieriai, patentai, prekių ženklai ir kt.), palikėjo turtinės reikalavimo teisės ir palikėjo turtinės prievolės, įstatymų nustatytais atvejais intelektinė nuosavybė (autorių turtinės teisės į literatūros, mokslo ir meno kūrinius, gretutinės turtinės teisės bei teisės į pramoninę nuosavybę) ir kitos įstatymų nustatytos turtinės teisės bei pareigos (2 dalis). Nepaveldimos asmeninės neturtinės ir turtinės teisės, neatskiriamai susijusios su palikėjo asmeniu (teisė į garbę ir orumą, autorystė, teisė į autorinį vardą, į kūrinio neliečiamybę, į atlikėjo vardą ir atlikimo neliečiamybę), teisė į alimentus ir pašalpas, mokamas palikėjui išlaikyti, teisė į pensiją, išskyrus įstatymų nustatytas išimtis (3 dalis).
38. Įstatymas aiškiai atskiria turtines teises ir pareigas, kurios gali būti paveldimos, ir nepaveldimas asmenines neturtines teises ir turtines teises, neatskiriamai susijusias su palikėjo asmeniu. Taigi nors įstatymu yra ribojamas tam tikrų asmeninių neturtinių ir turtinių teisių, neatskiriamai susijusių su palikėjo asmeniu, paveldėjimas, šis ribojimas negali būti aiškinamas pernelyg plačiai ir taikomas prievolės atlyginti žalą paveldėjimui.
39. Nagrinėjamoje byloje pareikštu ieškiniu ieškovai reikalauja atlyginti žalą, patirtą dėl atsakovo, kaip TSRS prezidento (vyriausiojo ginkluotųjų pajėgų vado), aplaidaus pareigų vykdymo, nulėmusio nusikaltimų žmoniškumui, karo nusikaltimų beginkliams, tarptautinės humanitarinės teisės saugomiems asmenims padarymą Lietuvoje – 1991 m. sausio 11–13 dienomis nužudžius ieškovų artimuosius. Ieškiniu reikalaujama taikyti atsakovui deliktinę civilinę atsakomybę ir atlyginti ieškovams neturtinę žalą.

40. Kaip minėta, iškėlus bylą teisme, atsakovas mirė. Taigi turi būti nustatyta, ar, atsakovui mirus, jo padarytos neturtinės žalos atlyginimo prievolė baigėsi. Pagal CK 6.128 straipsnio 1 dalį, kai skolininkas miršta, prievolė baigiasi, jeigu ji negali būti įvykdyta nedalyvaujant pačiam skolininkui arba kitokiu būdu yra neatsiejamai susijusi su skolininko asmeniu. Minėtoje nuostatoje įtvirtintas su skolininko asmeniu neatsiejamai susijusios prievolės pabaigos pagrindas. Šis prievolės pabaigos pagrindas taikytinas tik grynai asmeninėms skolininko prievolėms.
41. Pagal tai, kaip teisės ir pareigos yra susijusios su prievolės subjektais, prievolės skirstomos į asmenines ir neasmenines. Teisės doktrinoje yra skiriamos dviejų rūšių asmeninės prievolės: paveldimos ir nepaveldimos (lot. *intuitu personae*). Nepaveldimos prievolės yra grynai asmeninės ir yra neatsiejamai susijusios su kreditoriaus ar skolininko asmeniu arba abiejų šalių asmeniu, todėl jų teisės ir pareigos negali būti perduotos kitiems asmenims (Mikelėnas, V. *Prievolių teisė.* Vilnius: Justitia, 2002, p. 79–80). Įpėdiniams nepereina asmeninės neperleidžiamos kitiems asmenims palikėjo teisės ir pareigos, t. y. tokios, kurios neatskiriamai susijusios su palikėjo asmeniu (Vileita, A. *Paveldėjimo teisė*. 2011, p. 17–18). Grynai asmeninė prievolė skolininkui yra tokia prievolė, kurią įvykdyti privalo ir gali tik skolininkas. Tokios prievolės ryšys su subjektu yra toks glaudus, kad prievolės vykdymo negalima perleisti kitam asmeniui ir prievolė baigiasi, kai prievolės subjektas miršta. Atkreiptinas dėmesys, jog ir teismo sprendimai, kuriais skolininkas įpareigojamas atlikti arba nutraukti tam tikrus veiksmus, sukelia skirtingas teisines pasekmes, kai tokius veiksmus už skolininką gali atlikti kitas asmuo, arba tokius veiksmus gali atlikti arba nutraukti tiktai pats skolininkas (CPK 273 straipsnio 1, 3 dalys, 771 straipsnio 1, 6 dalys). Pastarieji sprendimai pripažįstami asmeninio pobūdžio ir teismas, nustatęs, kad skolininkas sprendimo arba privalomojo nurodymo neįvykdė, gali jam skirti iki trijų šimtų eurų baudą už kiekvieną uždelstą įvykdyti sprendimą arba privalomąjį nurodymą dieną išieškotojo naudai (CPK 771 straipsnio 6 dalis). Teismo sprendimai, kuriais skolininkas įpareigojamas perduoti turtą ar lėšas, nelaikomi sprendimais, neatskiriamai susijusiais su skolininko asmeniu.
42. Teisė į neturtinės žalos atlyginimą yra viena asmens konstitucinių teisių (Konstitucijos 30 straipsnio 2 dalis). Neturtinės žalos samprata apibrėžiama CK 6.250 straipsnyje. Neturtinė žala – tai fizinis skausmas, dvasiniai išgyvenimai, nepatogumai, dvasinis sukrėtimas, emocinė depresija, pažeminimas, reputacijos pablogėjimas, bendravimo galimybių sumažėjimas ir kita, teismo įvertinta pinigais. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas savo jurisprudencijoje yra konstatavęs, kad moralinė (neturtinė) žala yra dvasinė skriauda, kurią tik sąlygiškai galima įvertinti ir kompensuoti materialiai. Padarytos moralinės žalos, kaip asmens patirtos dvasinės skriaudos, neretai apskritai niekas (*inter alia* (be kita ko), jokia materiali kompensacija) negali atstoti, nes asmens psichologinės, emocinės ir kitokios būsenos, buvusios iki tol, kol jis patyrė dvasinę skriaudą, neįmanoma sugrąžinti – tokią būseną kai kada (geriausiu atveju) galima tik iš naujo sukurti panaudojant, *inter alia*, materialią (pirmiausia piniginę) kompensaciją už tą moralinę žalą (pvz., Konstitucinio Teismo 2006 m. rugpjūčio 19 d. nutarimas).

Taigi neturtinė žala yra įvertinama konkrečia pinigų suma ir priteisiamas jos atlyginimas.

43. Tiek Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje, tiek Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje pripažįstama, kad teisė į neturtinės žalos atlyginimą gali būti paveldima (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. liepos 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-242-421/2019; 2016 m. rugsėjo 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-399-687/2016).
44. Nors kasacinio teismo praktika dėl pareigos atlyginti palikėjo padarytą žalą paveldėjimo nėra gausi, tačiau joje taip pat pripažįstama galimybė tokią pareigą paveldėti. Vienoje iš bylų vertinta, ar pareiga atlyginti eismo įvykio metu padarytą žalą perėjo atsakovei, priėmusiai palikimą. Kasacinio teismo pripažinta, kad tokio ginčo atveju palikėjo prievolė atlyginti žalą ją patyrusiems asmenims atsirado įvykus eismo įvykiui (deliktinė civilinė atsakomybė (CK 6.245 straipsnio 4 dalis, 6.246, 6.247, 6.248, 6.249, 6.250, 6.263, 6.270 straipsniai), t. y. prievolės atsiradimo palikėjui ir jo mirties momentai sutampa. Kadangi palikėjas eismo įvykio metu žuvo, tai nurodyta prievolė su visu palikėjo turtu perėjo atsakovei – palikimą priėmusiai įpėdinei (CK 5.1, 5.50, 5.67 straipsniai). Palikėjui mirus, jo turtinės teisės ir pareigos nepasibaigia, bet įvyksta universalus jo turtinių teisių ir pareigų bei kai kurių asmeninių neturtinių teisių perėjimas jo įpėdiniams. Teisių perėjimo universalumas pasireiškia tuo, kad palikėjo teisės ir pareigos pereina palikimą priėmusiam įpėdiniui, nepaisant to, ar šis žinojo esant atitinkamas palikėjo teises ar pareigas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. vasario 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-152/2006). Įpėdinis negali atsisakyti dalies palikimo, priimti palikimo iš dalies (CK 5.50 straipsnio 1 dalis). Jis priima visą palikimą besąlygiškai, t. y. ir visas palikėjo reikalavimo teises bei pareigas. Taigi įpėdiniui kartu su paveldėtu turtu pereina ir palikėjo pareiga atlyginti šio eismo įvykio metu padarytą žalą, nes ji yra turtinė prievolė (CK 5.1 straipsnio 2 dalis, 6.245 straipsnio 1, 4 dalys). Taigi atsakovei, kaip įpėdinei, priėmusiai palikimą, perėjo palikėjo civilinės atsakomybės prievolė (CK 5.1 straipsnio 2 dalis) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. birželio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-190/2009).
45. Tai, kad prievolė atlyginti žalą gali būti paveldima, pripažįsta ir Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2012 m. sausio 10 d. sprendime byloje *Vulakh ir kiti prieš Rusiją,* peticijos Nr. 33468/03, 2018 m. vasario 27 d. sprendime byloje *Petkevičiūtė prieš Lietuvą*, peticijos Nr. 57676/11 jis nurodė, jog nors baudžiamasis procesas negali būti tęsiamas po kaltinamojo mirties, civilinis ieškinys dėl žalos atlyginimo, priešingai, mirusio atsakovo turto atžvilgiu gali būti pareikštas ir nagrinėjamas pagal bendrąsias civilinio proceso taisykles, laikantis jame privalomų įrodinėjimo reikalavimų. Prievolės atlyginti žalą paveldėjimo galimybė įtvirtinta ir kai kurių užsienio valstybių teisėje bei teismų praktikoje (žr., pvz., Vokietijos civilinio kodekso 1967 straipsnį; Nyderlandų Hertogenboso apeliacinio teismo 2024 m. sausio 16 d. nutartį byloje Nr. 200.309.560_01, ECLI:NL:GHSHE:2024:75; Lenkijos civilinio kodekso 922 straipsnį; Lenkijos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gegužės 15 d. sprendimą byloje Nr. V CSK 482/14; 2017 m. rugpjūčio 10 d. sprendimą byloje Nr. II CSK 844/16).

46. Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, išplėstinė teisėjų kolegija išaiškina, kad prievolė atlyginti žalą negali būti laikoma neatskiriamai susijusia su asmeniu, kadangi ji gali būti įvykdyta ir skolininkui mirus, įpėdiniams, jei tokių būtų, įvykdant ją pinigais. CK 6.245 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad deliktinė civilinė atsakomybė yra turtinė prievolė, atsirandanti dėl žalos, kuri nesusijusi su sutartiniais santykiais, išskyrus atvejus, kai įstatymai nustato, kad deliktinė atsakomybė atsiranda ir dėl žalos, susijusios su sutartiniais santykiais. Prievolė atlyginti žalą nėra grynai asmeninė, todėl ši prievolė skolininkui mirus nesibaigia, o pereina skolininko įpėdiniams (CK 5.1 straipsnio 2 dalis). Kai įpareigotas asmuo miršta, reikalavimai atlyginti žalą pareiškiami jo įpėdiniams. Šie tokius reikalavimus tenkina pagal CK penktosios knygos nustatytas taisykles (CK 6.289 straipsnio 1 dalis). Įpėdinio atsakomybė už palikėjo skolas nustatoma taikant CK 5.52–5.53 straipsnius, o jo atsakomybės ribos priklauso nuo palikimo priėmimo būdo.
47. Išplėstinė teisėjų kolegija konstatuoja, kad bylą nagrinėję pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai nepagrįstai ieškovų reikalavimą dėl neturtinės žalos atlyginimo priteisimo taikant atsakovui deliktinę atsakomybę pripažino neatskiriamai susijusiu su atsakovo asmeniu. Šią sąsają teismai padarė remdamiesi tuo, kad byloje tektų vertinti atsakovo (ne)priimtų sprendimų teisėtumo klausimą. Tačiau, išplėstinės teisėjų kolegijos vertinimu, tai, kad byloje turėtų būti sprendžiama dėl atsakovo deliktinės atsakomybės sąlygų (kaltės, neteisėtų veiksmų priežastinio ryšio ir žalos), niekaip nepatvirtina, kad tokia žalos atlyginimo prievolė yra išimtinai susijusi su skolininko asmeniu. Teismai nepagrįstai turtinę žalos atlyginimo prievolę prilygino nepaveldimoms asmeninėms neturtinėms ir turtinėms teisėms (CK 5.1 straipsnio 3 dalis), nors turėjo ją vertinti kaip turtinę prievolę, pareigą, kurių paveldėjimo galimybė nurodyta antrojoje šio straipsnio dalyje.
48. Minėta, kad palikėjui mirus, jo turtinės teisės ir pareigos ne pasibaigia, bet įvyksta universalus jo turtinių teisių ir pareigų bei kai kurių asmeninių neturtinių teisių perėjimas jo įpėdiniams. Įpėdinis priima visą palikimą besąlygiškai, t. y. visas palikėjo reikalavimo teises ir pareigas. Kartu su paveldėtu turtu įpėdiniui pereina ir pareiga visiškai arba iš dalies atsakyti už palikėjo skolas, priklausomai nuo palikimo priėmimo būdo, visu savo turtu arba tik paveldėtu turtu (CK 5.1 straipsnio 2 dalis, 5.52 straipsnis, 5.53 straipsnio 1 dalis). Kadangi atsakovo prievolė, dėl kurios pareikštas ieškovų reikalavimas šioje byloje, patenka į palikimo sampratą, tai išplėstinė teisėjų kolegija konstatuoja, kad byloje galimas atsakovo procesinių teisių ir pareigų perėmimas.
49. Procese likus tik vienai šaliai, civilinė byla negali būti toliau nagrinėjama. Kai miršta fizinis asmuo, kuris buvo bylos šalis, ir yra leidžiamas teisių perėmimas, teismas privalo sustabdyti bylą, iki paaiškės mirusio fizinio asmens teisių perėmėjas ar aplinkybės, dėl kurių teisių perėmimas neįvyko (CPK 163 straipsnio 1 punktas, 166 straipsnio 1 dalies 1 punktas). Išplėstinei teisėjų kolegijai konstatavus, jog byloje galimas atsakovo procesinių teisių ir pareigų perėmimas, pirmosios instancijos teismui tenka pareiga nustatyti aplinkybes, susijusias su atsakovo teisių ir pareigų perėmimu.

Dėl bylos procesinės baigties ir bylinėjimosi išlaidų

50. Apibendrindama išdėstytus argumentus, išplėstinė teisėjų kolegija konstatuoja, kad bylą nagrinėję teismai nors ir tinkamai nustatė byloje taikytiną – Lietuvos Respublikos – teisę, tačiau netinkamai aiškino ir taikė materialiosios bei proceso teisės normas, spręsdami dėl pareigos atlyginti žalą paveldėjimo ir galimo procesinių atsakovo teisių ir pareigų perėmimo. Tačiau nors ir pripažinus, kad pagal CK 5.1 straipsnio 2 dalį galimas atsakovo pareigos atlyginti neturtinę žalą paveldėjimas, klausimas dėl materialiųjų ir procesinių atsakovo teisių ir pareigų perėmimo byloje gali būti išspręstas tik nustačius, kad įpėdiniai priėmė palikimą (CK 5.50 straipsnis). Tokiu atveju teismas turi į bylą įtraukti mirusio atsakovo palikimą priėmusius įpėdinius ir bylą nagrinėti iš esmės. Priešingu atveju, paaiškėjus, kad toks teisių ir pareigų perėmimas neįvyko, spręstina dėl bylos nutraukimo. Tai turi nustatyti bylą iš naujo nagrinėsiantis pirmosios instancijos teismas.
51. Kasacinio teismo nutartimi byla neišsprendžiama iš esmės, todėl bylinėjimosi išlaidų paskirstymo klausimas nesprendžiamas (CPK 93 straipsnis).
52. Kasaciniame teisme išlaidų, susijusių su procesinių dokumentų įteikimu, nepatirta.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 5 punktu, 360 straipsniu, 362 straipsnio 1 dalimi,

n u t a r i a :

Vilniaus apygardos teismo 2025 m. sausio 9 d. nutartį ir Vilniaus miesto apylinkės teismo 2024 m. spalio 22 d. nutartį panaikinti.

Klausimą dėl atsakovo Michailo Gorbačiovo (Michail Gorbačiov) procesinių teisių ir pareigų perėmimo byloje perduoti nagrinėti iš naujo pirmosios instancijos teismui.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Civilinė atsakomybė

1.7. Dėl valstybės atsakomybės už policijos pareigūnų neteisėtus veiksmus įvykio vietoje

Tais atvejais, kai valstybės valdžios subjektas turi pareigą ir realią galimybę užtikrinti įrodymų rinkimą (fiksavimą, išsaugojimą), tačiau jis šios pareigos nevykdo, būtent valstybės valdžios subjektui, kilus ginčui, turi tekti neigiami su įrodymų nepakankamumu (neišsaugojimu) susiję teisiniai padariniai.

Civilinė byla Nr. e3K-3-186-381/2025
Teisminio proceso Nr. 2-55-3-00483-2024-8
Procesinio sprendimo kategorijos: 2.6.10.5.2.5; 3.2.4.4
(S)

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

N U T A R T I S
LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2025 m. gruodžio 4 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Gražinos Davidonienės, Artūro Driuko (kolegijos pirmininkas ir pranešėjas) ir Irmanto Šulco,

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal **ieškovo A. O.** kasacinį skundą dėl Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. balandžio 24 d. sprendimo peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovo A. O. ieškinį atsakovei Lietuvos Respublikai, atstovaujamai Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros ir Vilniaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato, dėl turtinės ir neturtinės žalos atlyginimo.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė :

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl įrodinėjimo taisyklių, sprendžiant dėl valstybės atsakomybės už žalą, atsiradusią dėl valdžios institucijos (policijos pareigūnų) neteisėtų veiksmų įvykio vietoje, tais atvejais, kai atvykę į įvykio vietą policijos pareigūnai neužtikrina tinkamo kūno kameros naudojimo.
2. Ieškovas prašė priteisti iš atsakovės Lietuvos Respublikos 25 000 Eur neturtinei žalai atlyginti, 161 416,66 Eur turtinei žalai atlyginti ir 5 procentų dydžio metines procesines palūkanas už priteistą sumą.
3. Ieškovas nurodė, kad 2022 m. rugpjūčio 25 d. jis su kolege R. A. kaip samdomi muzikantai grojo sužadėtuvėse (duomenys neskelbtini). Apie 23 val. 53 min. pamatė į kiemą atvykusius du policijos pareigūnus. Tarp šventės dalyvių ir policijos pareigūnų įvyko konfliktas. Ieškovas matė, kad atvyko papildomi policijos pareigūnų ekipažai, tačiau jis su R. A. buvo atokiai nuo konflikto. Vienu metu, kai jis pasilenkęs dėjosi aparatūrą, pajuto stiprų smūgį į veidą. Atsisukęs pamatė nueinantį policijos pareigūną su gumine lazda rankoje. Netoliese buvo R. A., daugiau

jokių kitų asmenų nebuvo. Gavęs smūgį gumine lazda ieškovas patyrė sužalojimų ir buvo operuotas – jam atlikta dešinės pusės skruostikaulio repozicija ir fiksacija osteosintezės plokštele ir sraigtais. Dėl patirtų sužalojimų ieškovas nebegali groti pučiamaisiais instrumentais. Ieškovo vertinimu, policijos pareigūnų neteisėtais veiksmais viešojo administravimo srityje (Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 6.271 straipsnis) ir neteisėtais ikiteisminio tyrimo pareigūnų veiksmais nepagrįstai nutraukiant ikiteisminį tyrimą (CK 6.272 straipsnis) jam buvo padaryta turtinė ir neturtinė žala.

4. Pasisakydamas dėl turtinės žalos atlyginimo ieškovas nurodė, kad šalia pedagoginio darbo vykdė individualią veiklą, t. y. teikė muzikanto paslaugas, ir iš šios veiklos gaudavo nuolatines pajamas. Dėl patirtų sužalojimų ieškovas individualios veiklos vykdyti nebegali ir pajamas, negautas laikotarpiu nuo 2022 m. rugsėjo 1 d. iki 2026 m. gruodžio 31 d., vertina 161 416,66 Eur suma. Neturtinę žalą, atsižvelgdamas į patirtus skausmus, operaciją, liekamuosius reiškinius, negalėjimą groti muzikos instrumentais dėl nepagrįstai panaudoto smurto prieš jį ir sužalojimo, ieškovas vertina 20 000 Eur. Dėl nepagrįstai nutraukto ikiteisminio tyrimo pareigūnų veiksmų, tiriant jo atžvilgu padarytą nusikaltimą, ieškovas nurodė taip pat patyręs neigiamų išgyvenimų, nes suprato, jog valstybės pareigūnai negina jo, kaip piliečio, teisių, nesuteikia jam tinkamos apsaugos, todėl jis patyrė nusivylimą valstybės institucijomis ir pareigūnais. Neturtinę žalą dėl ikiteisminio tyrimo pareigūnų veiksmų tiriant jo atžvilgiu padarytą nusikalstamą veiką ieškovas nurodė vertinantis 5000 Eur suma.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

5. Vilniaus apygardos teismas 2024 m. spalio 24 d. sprendimu ieškinį patenkino iš dalies – priteisė ieškovui iš atsakovės 20 000 Eur neturtinei žalai atlyginti, 5 procentų dydžio procesines palūkanas nuo bylos iškėlimo teisme dienos iki teismo sprendimo visiško įvykdymo ir bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Kitą ieškinio dalį teismas atmetė.
6. Teismas, pasisakydamas dėl ikiteisminio tyrimo pareigūnų (ne)teisėtų veiksmų, pažymėjo, kad neteisėtais atsakovės veiksmais ieškovas laiko ikiteisminio tyrimo institucijos – prokuratūros veiksmus, nutraukiant ikiteisminį tyrimą. Teismas konstatavo, kad nėra pagrindo spręsti, jog šiuo atveju ikiteisminio tyrimo metu būtų nustatytas konkretus dėl ieškovo sužalojimo kaltas asmuo, ir atitinkamai nuspręsti, kad prokuroras nepagrįstai ir neteisėtai nutraukė ikiteisminį tyrimą. Teismo vertinimu, aplinkybės, kad konkretus ieškovą sužalojęs asmuo gali būti nustatytas iš vaizdo įrašų duomenų, ištyrus bylos įrodymus, nepasitvirtino. Teismas nusprendė, kad ištirtų įrodymų visuma nesudaro pagrindo vertinti ikiteisminio tyrimą atlikusio prokuroro veiksmus kaip neteisėtus.
7. Teismas, pasisakydamas dėl policijos pareigūnų neteisėtų veiksmų viešojo administravimo srityje, nusprendė, kad liudytojos R. A. parodymai apie tai, kad ieškovui smūgį sudavė policijos pareigūnas, yra nuoseklūs ir jais abejoti nėra pagrindo. Valstybinės teismo medicinos tarnybos specialisto išvada patvirtina, kad

ieškovui buvo nustatytas dešinės akies ir dešinio skruostikaulio sumušimas, pasireiškęs poodinėmis kraujosruvomis, kraujo išsiliejimu dešinėje junginėje, dešinio skruostikaulio kūno lūžiu ir osteosinteze, ir tai, kad sužalojimas padarytas kietu, buku daiktu (daiktais), iki kreipiantis medicinos pagalbos.

8. Teismas nurodė, kad nors ieškovas aplinkybę apie smūgį sudavusį asmenį (policijos pareigūną) grindė vaizdo įrašo medžiaga ir jos pagrindu padarytomis nuotraukomis, tačiau, bylos nagrinėjimo iš esmės metu ištyrus šiuos įrodymus, nenustatyta, jog minėti įrodymai ir juose užfiksuoti duomenys galėtų būti vertinami kaip tiesioginiai įrodymai, pagrindžiantys ieškovo nurodytas aplinkybes apie tai, kad jis buvo sužalotas policijos pareigūno. Iš pateiktų vaizdo įrašų matyti, kad ieškovo ir jo kolegės R. A. nebuvo tarp asmenų, su kuriais policijos pareigūnai bendravo atvykę į iškvietimą, jų nebuvo svečių palapinėje ir prie vartų, kur vyko policijos pareigūnų bendravimas su romų tautybės asmenimis. Tai iš esmės patvirtina, kad ieškovas ir R. A. buvo nutolę nuo incidento vietos, tačiau daugiau reikšmingų faktinių aplinkybių iš pateiktų vaizdo įrašų teismas nenustatė.
9. Teismas nusprendė, kad patikimų ir nuoseklių įrašų nebuvimas šiuo atveju gali būti vertinamas kaip netiesioginis įrodymas, jog incidento metu ieškovas nukentėjo būtent nuo policijos pareigūnų. Kaip pažymėta nutarime dėl ikiteisminio tyrimo nutraukimo, Lietuvos Respublikos generalinio komisaro įsakymu dėl vaizdo stebėjimo būdu užfiksuotų duomenų tvarkymo policijos įstaigose taisyklių 23.1 bei 23.3 punktuose nustatyta, kad pareigūnas, kuriam yra išduodama mobilioji vaizdo stebėjimo priemonė, privalo tikrindamas transporto priemones, dokumentus, bendraudamas su asmenimis (ne vėliau kaip nuo kontakto pradžios iki kontakto su įvykyje dalyvavusiais asmenimis pabaigos), reaguodamas į gautą pranešimą apie teisės pažeidimą, dalyvaudamas bendroje operacijoje ar policinėje priemonėje užtikrinti, kad mobilioji vaizdo stebėjimo priemonė būtų įjungta ir tinkamai fiksuotų vaizdo duomenis. Nagrinėjamu atveju nustatyta, kad įvykio vietoje buvo naudojama tik nedidelė dalis policijos pareigūnų vaizdo įrašymo priemonių (kūno veiksmo kamerų (angl. *body camera*)), tačiau ir jų įrašai nėra pilni (nuo atvykimo į įvykio vietą pradžios iki išvykimo) ar ištisiniai, didesnė dalis tokių priemonių įvykio vietoje iš viso nebuvo naudojama (įjungta): vaizdo duomenų saugykloje pagal didesnę dalį pateiktų vaizdo stebėjimo priemonių identifikacinių numerių nerasta įvykio vaizdo įrašų. Taip pat, susipažinus su byloje esančiais policijos pareigūnų darytais vaizdo įrašais, matyti, kad galimai vaizdo įrašymo priemonės buvo nejungiamos, o kai buvo įjungiamos, vėliau buvo išjungiamos, vaizdo įrašai yra nutrūkstantys, filmuojama ne įvykiui reikšmingos aplinkybės, o aplinka. Ikiteisminį tyrimą atlikusio prokuroro vertinimu, šios aplinkybės leido teigti, kad į įvykį reagavę policijos pareigūnai galimai tyčia pažeidė paminėtas vaizdo stebėjimo būdu užfiksuotų duomenų tvarkymo policijos įstaigoje taisykles ir netinkamai naudojo mobiliąsias vaizdo stebėjimo priemones; ši aplinkybė ne tik rodo galimus tarnybinius pažeidimus, bet ir tapo aplinkybe, apsunkinusia ikiteisminį tyrimą ir objektyvų įvykių eigos nustatymą.
10. Remdamasis įrodymų vertinimo taisyklėmis bei atsižvelgdamas į tai, kad byloje iš esmės nėra jokių įrodymų dėl muštynių tarp romų tautybės asmenų ar jų konf-

likto su ieškovu, taip pat į tai, jog tarp šalių nėra ginčo, kad ieškovas buvo sužalotas po policijos pareigūnų iškvietimo ir atvykimo į ginčo įvykio vietą, įvertinęs visus į bylą pateiktus tiesioginius ir netiesioginius įrodymus, teismas nusprendė, jog byloje surinkta pakankamai įrodymų padaryti labiau tikėtiną išvadą, kad incidento metu ieškovas buvo sužalotas policijos pareigūno. Kadangi byloje nėra jokių duomenų apie ieškovo netinkamą elgesį, pvz., kad jis būtų vengęs vykdyti pareigūnų reikalavimus ir (ar) nurodymus, būtų buvęs agresyvus ir (ar) neblaivus, tokių aplinkybių byloje atsakovės atstovai neįrodinėjo, teismas konstatavo, jog nagrinėjamu atveju nebuvo jokių įstatyme nustatytų prievartos panaudojimo prieš ieškovą prielaidų, todėl prievarta prieš ieškovą buvo panaudota neteisėtai, o tai sudaro pagrindą atlyginti ieškovui dėl pareigūnų neteisėtų veiksmų padarytą turtinę ar neturtinę žalą.

11. Teismas, spręsdamas dėl turtinės žalos atlyginimo, nurodė, kad byloje nėra surinkta pakankamai įrodymų, kurie leistų daryti pagrįstą išvadą, jog dėl patirto sužalojimo ieškovas ginčo laikotarpiu neteko 161 416,66 Eur planuotų pajamų. Nors ieškovo pateiktus rašytinius įrodymus, pagrindžiančius 2019 metais iš individualios veiklos gautas pajamas, teismas pripažino nekeliančiais abejonių ir patvirtinančiais gautų pajamų realumą, tačiau taip pat vertino, kad šie įrodymai nesudaro pakankamo pagrindo nuspręsti apie ieškovo 2022–2024 metais realiai planuotas, bet negautas pajamas. Teismas sutiko, kad dėl pandemijos laikotarpiu taikytų apribojimų ieškovas negalėjo užsiimti individualia veikla ir gauti bei deklaruoti pajamas iš muzikavimo paslaugų 2020–2021 metais, tačiau atkreipė dėmesį, jog byloje nėra jokių duomenų apie ieškovo muzikavimą 2022 metais iki traumos gavimo, taip pat nėra duomenų apie iš anksto suplanuotus renginius, kuriuose ieškovas negalėjo muzikuoti dėl 2022 m. rugpjūčio mėnesį gautos traumos. Dėl nurodytų priežasčių teismas vertino, kad 2019 metais gautos pajamos iš muzikinės veiklos yra pernelyg nutolusios, jog pagrįstų ieškovo negautas, tačiau realiai planuotas gauti pajamas 2022–2026 m., todėl ieškovo reikalavimą dėl 161 416,66 Eur negautų pajamų priteisimo atmetė kaip neįrodytą.
12. Teismas, spręsdamas dėl neturtinės žalos atlyginimo, atsižvelgė į tai, kad ieškovas patyrė ilgalaikius sveikatos sutrikimus, jų pasekmės yra išlikusios ir, kaip nurodyta VšĮ Centro poliklinikos medicininėje pažymoje, mažai tikėtina, jog potrauminiai pakitimai išnyks. Sudėtingas gydymas ir likutiniai reiškiniai (metalinė plokštelė ir dešinės veido pusės dalinė nejautra) sukėlė ir vis dar kelia ieškovui tiek dvasinių, tiek fizinių nepatogumų; be to, dėl patirtų sužalojimų ieškovas, tikėtina, neterminuotai prarado galimybę groti pučiamaisiais muzikos instrumentais. Teismas nusprendė, jog ieškovas pagrįstai prašo atlyginti neturtinę žalą, o prašomas priteisti 20 000 Eur žalos atlyginimo dydis yra proporcingas ieškovo patirtoms neigiamoms pasekmėms.
13. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, išnagrinėjusi bylą pagal ieškovo ir atsakovės apeliacinius skundus, 2025 m. balandžio 24 d. sprendimu Vilniaus apygardos teismo 2024 m. spalio 24 d. sprendimo dalį, kuria buvo patenkintas ieškovo ieškinio reikalavimas atlyginti patirtą neturtinę žalą CK 6.271 straipsnio pagrindu, panaikino ir priėmė naują sprendimą – ieškinį atmesti.

14. Kolegija nurodė, kad ikiteisminio tyrimo metu nebuvo padaryta išvada, jog ieškovą galėjo sužaloti tik policijos pareigūnas. Vilniaus apygardos prokuratūros Organizuotų nusikaltimų ir korupcijos tyrimo skyriaus prokuroro Giedriaus Tarasevičiaus 2023 m. gegužės 30 d. nutarime Nr. 01-1-32636-22 nurodyta, kad: „Nors byloje esančiais duomenis yra objektyviai nustatyta, kad nukentėjusiesiems, galimai tiriamu laiku, buvo padaryti sveikatos sužalojimai, tačiau daugiau jokių duomenų, galinčių padėti atskleisti tų sužalojimų atsiradimo mechanizmą, aplinkybes, kaltininkus ir pan., ikiteisminio tyrimo metu nepavyko nustatyti, kiti byloje esantys duomenys objektyviai nepatvirtina, kad šie sužalojimai buvo padaryti įvykyje dalyvavusių policijos pareigūnų ir kuris iš jų būtent šiuos sužalojimus padarė, nepaneigia policijos pareigūnų parodymų, kad jie perteklinės fizinės jėgos ir specialiųjų priemonių nenaudojo." Kolegija vertino, kad, priešingai nei teigia ieškovas, ikiteisminio tyrimo metu nebuvo pagrindo skirti vaizdo medžiagos ekspertizę tam, kad būtų galima nustatyti vaizdo įraše matomo policijos pareigūno tapatybę, nes pagal ieškovo ir liudytojos R. A. nurodytas aplinkybes nėra pagrindo išvadai, jog vaizdo įraše nurodytas policijos pareigūnas buvo tas pats asmuo, kuris sudavė smūgį ir nuėjo nuo ieškovo. Tokią pačią išvadą teismas padarė ir dėl ieškovo nurodomos DNR ekspertizės poreikio. Teismas akcentavo, kad Valstybinės teismo medicinos tarnybos Vilniaus skyriaus 2022 m. rugsėjo 8 d. specialisto išvadoje Nr. G 2828/2022(01) nurodyta, jog ieškovui sužalojimas padarytas kietu, buku daiktu (daiktais). Taigi, sužalojimas galėjo būti padarytas bet kokiu kietu, buku daiktu (daiktais), o ne tik pareigūnų naudojamomis lazdomis.
15. Kolegija taip pat nurodė, kad, vertinant ieškinio pagrįstumą dėl policijos pareigūnų kaip viešojo administravimo subjekto neteisėtų veiksmų, būtina nustatyti, ar byloje esantys įrodymai sudaro pagrindą išvadai, jog policijos pareigūnas prieš ieškovą panaudojo fizinę prievartą. Kolegija šiuo aspektu pirmosios instancijos teismo išvadą laikė nepagrįsta. Kolegija nurodė, kad pirmosios instancijos teismo teiginys, jog byloje nėra jokių įrodymų dėl muštynių tarp romų tautybės asmenų ar jų konflikto su ieškovu ir (ar) R. A., nėra teisingas – pats ieškovas, duodamas parodymus, patvirtino, kad matė, kaip vyko konfliktas tarp šventės svečių, t. y. kažkuris vyras stumdėsi su moterimi. Kolegija pažymėjo, jog byloje nėra jokių įrodymų, kad ieškovas buvo sužalotas būtent policijos pareigūno, o susipažinus su byloje esančiu vaizdo įrašu ši aplinkybė nepasitvirtino. Kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad skiriasi ieškovo ir R. A. ikiteisminio tyrimo metu duoti parodymai: ieškovas parodė, kad buvo nusisukęs nugara į įvykį, paskui pajuto smūgį į veidą, dešinę pusę, po smūgio jis pasakė „aš muzikantas, už ką" ir atsisukdamas pamatė, jog nuo jo nueina policijos pareigūnas, tuomet priėjo kitas ir paprašė asmens dokumentų, o R. A. parodė, kad, stovėdama už namo kampo, išgirdo garsą, panašų į smūgį ar aparatūros nukritimą, pasižiūrėjo ir pamatė, kaip nuo jos kolegos A. O. atšoko policijos pareigūnas ir greitai nubėgo nuo jo, ir kad ieškovas atsistojo, nuėjo prie policijos pareigūnų ir jų paklausė: „už ką – jis yra muzikantas, o ne čigonas". Liudytoja J. Č. parodė, kad, būdama namuose, koridoriuje, pamatė, kaip vienas iš policijos pareigūnų su ilga policininko lazda trenkė muzikantui į veidą, o liudytojas A. J. – kad prieš muzikantą buvo panaudotas elektrošokas. Vertin-

dama šiuos įrodymus kaip prieštaringus kolegija konstatavo, kad nėra galimybės nustatyti ieškovo patirto kūno sužalojimo mechanizmą – pats ieškovas nematė smūgio ir to, kaip jis buvo suduotas; smūgiuoti lazda į veidą stovint nukentėjusiajam už nugaros sudėtinga techniškai ir nelogiška, nes lengviau ir veiksmingiau mušti lazda per užpakalines kūno dalis; smūgis teleskopine standžia (plienine, metaline ar karbono) lazda į skruostą turėtų sukelti didesnį išilginį audinių pažeidimą; smūgio į žmogaus kūną ir aparatūros kritimo garsai smarkiai skiriasi. Kolegija nusprendė, kad byloje esantys įrodymai yra nepakankami išvadai, jog ieškovas buvo sužalotas dėl policijos pareigūnų veiksmų.

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimo į jį teisiniai argumentai

16. Kasaciniu skundu ieškovas prašo panaikinti Lietuvos apeliacinio teismo 2025 m. balandžio 24 d. sprendimą ir priimti naują sprendimą – ieškinį tenkinti. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
    16.1. Apeliacinės instancijos teismas pažeidė įrodymų vertinimą reglamentuojančias taisykles. Byloje gausu įrodymų, patvirtinančių, kad ieškovui smūgį sudavė ir sužalojimus padarė būtent policijos pareigūnas. Iš byloje esančios filmuotos medžiagos matyti, kad įvykio metu fizinę jėgą prieš kitus asmenis naudojo tik policijos pareigūnai. Liudytojų parodymai taip pat patvirtina, kad ieškovas nukentėjo nuo policijos pareigūno. Liudytoja R. A. parodė, kad „man stovint už namo kampo, aš išgirdau garsą, panašų į smūgį ar aparatūros nukritimą, tuo metu aš pasižiūrėjau ir pamačiau, kaip nuo mano kolegos A. O. atšoko policijos pareigūnas ir greitai nubėgo nuo jo, šalia kitų asmenų nebuvo <...> Mačiau nuo A. O. nubėgantį policijos pareigūną, aš policijos pareigūno veido nemačiau <...> mačiau, kad nueinantis policijos pareigūnas rankoje turėjo policijos lazdą“ (2022 m. spalio 13 d. liudytojo apklausos protokolas Nr. IBPS-V-2725646-22); kaip liudytojas apklaustas policijos pareigūnas G. Č. parodė: „Būdamas įvykio vietoje, aš nemačiau, kad romų tautybės asmenys tarpusavyje muštųsi“ (2023 m. vasario 10 d. liudytojo apklausos protoklas Nr. IBPS-V-418009-23); liudytoja J. Č. parodė: „<..> aš nemačiau, jog būtų konfliktai tarp šventės svečių bei nemačiau, kad būtų mėtomi kokie nors daiktai“ (2022 m. gruodžio 5 d. liudytojo apklausos protokolas Nr. IBPS-V-3244051-22); liudytojas A. J. parodė: „<...> Tarp pačių šventėje dalyvavusių asmenų jokių konfliktų ir muštynių nebuvo. Prisimenu, kad aš mačiau, kad policijos pareigūnas, kurio neatpažinčiau, kažkokiu elektrošoku ar kitokiu daiktu, pataikė į muzikantą, bet konkrečiai, kas vyko aš nemačiau. Iš kitų asmenų sužinojau, kad muzikantui buvo sulaužytas žandikaulis“ (2023 m. sausio 18 d. liudytojo apklausos protokolas Nr. IBPS-V-168865-23); liudytojas A. K. parodė: „Visi policijos pareigūnai buvo uniformuoti, jie nieko nesakė, tik pradėjo lazdomis visus mušti. Jie mušė lazdomis, tačiau apibūdinti jų aš negaliu“ (2022 m. rugpjūčio 25 d. liudytojo apklausos protokolas Nr. IBPS-V-2252952-22); liudytojas A. M. (A. M.) parodė: „Tarp pačių šventės dalyvių jokių konfliktų ir muštynių

nebuvo. Manau, kad pirmieji policijos pareigūnai atvyko dėl triukšmo, dėl garsiai grojamos muzikos“ (2023 m. sausio 17 d. liudytojo apklausos protokolas Nr. IBPS-V-153449-23). Iš 2022 m. gruodžio 15 d. kitų objektų apžiūros protokolo matyti, kad policijos pareigūnai buvo agresyviai nusiteikę renginio dalyvių atžvilgiu būtent dėl jų tautybės, tai galimai ir paskatino tokį niekuo nepagrįstą policijos pareigūnų elgesį. Apeliacinės instancijos teismas nenurodė, kodėl šie asmenys ikiteisminio tyrimo metu būtų davę melagingus parodymus ir kodėl jų parodymais negalima tikėti.

16.2. Aplinkybė, kad policijos pareigūnai, pažeisdami teisės aktų reikalavimus, atvykę į įvykio vietą davė vienas kitam nurodymus išsijungti kūno kameras, netiesiogiai patvirtina, kad būtent policijos pareigūnai naudojo fizinę jėgą prieš kitus asmenis ir tokie veiksmai apsunkino galimybę nustatyti kaltą asmenį, padariusį sužalojimus ieškovui.

16.3. Ikiteisminis tyrimas dėl ieškovui padarytų sužalojimų buvo atliekamas išimtinai tiriant pareigūnų veiksmus, o nesant pakankamai įrodymų, kuris pareigūnas sudavė smūgį, ikiteisminis tyrimas buvo nutrauktas, t. y. esant akivaizdžiam nusikaltimui net nebuvo aiškinamasi, kuris kitas iš įvykio vietoje buvusių asmenų galėjo suduoti smūgį ieškovui, jeigu tai nebuvo pareigūnas. Ši aplinkybė patvirtina, kad ikiteisminį tyrimą atlikusiems tyrėjams ir šiam tyrimui vadovavusiam prokurorui buvo akivaizdu, jog smūgis ieškovui galėjo būti suduotas tik policijos pareigūno.

16.4. Ikiteisminį tyrimą atliekančio pareigūno neteisėti veiksmai pasireiškė sprendimu ikiteisminį tyrimą nutraukti, o ne sustabdyti. Neteisėti veiksmai ikiteisminio tyrimo metu pasireiškė ir neveikimu – ikiteisminio tyrimo metu nebuvo atliekama daiktų apžiūra, įskaitant ir policijos pareigūnų lazdas, ir nebuvo siekiama nustatyti, kokiu visgi daiktu buvo sužalotas ieškovas, taip pat nebuvo skiriama vaizdo įrašų ekspertizė, siekiant nustatyti, koks asmuo padarė sužalojimą ieškovui, net jeigu tai ir nebuvo policijos pareigūnas. Pareigūnams ikiteisminio tyrimo metu net nebuvo užduodami su ieškovo sužalojimu susiję klausimai.

17. Atsakovė Lietuvos valstybė, atstovaujama Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros ir Vilniaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato, atsiliepimais į kasacinį skundą prašo ieškovo kasacinį skundą atmesti ir skundžiamą apeliacinės instancijos teismo sprendimą palikti nepakeistą. Atsiliepimuose nurodomi šie argumentai:

17.1. Kasacinio skundo argumentai, kuriais ieškovas, nesutikdamas su apeliacinės instancijos teismo išvadomis, kitaip vertina tuos pačius įrodymus, siekia, kad byloje jų pagrindu būtų nustatytos kitos faktinės aplinkybės, nei tai padarė apeliacinės instancijos teismas, yra faktinio pobūdžio ir nesudaro kasacijos dalyko.

17.2. Tiek sustabdžius ikiteisminį tyrimą, tiek jį nutraukus yra galimas tyrimo atnaujinimas paaiškėjus naujoms aplinkybėms, taigi abiem atvejais ieškovo lūkestis, kad bus nustatytas žalą padaręs asmuo, faktiškai yra vienodas, todėl argumentai dėl ikiteisminio tyrimo pareigūno sprendimo nutraukti ikiteisminį tyrimą yra nepagrįsti.

17.3. Kaltų asmenų baudžiamajame procese nenustatymas savaime nesudaro pagrindo daryti išvadą, jog buvo atlikti neteisėti veiksmai. Ikiteisminio tyrimo pareigūnų procesiniuose veiksmuose nėra nustatyta klaidų, turėjusių esminę reikšmę ieškovo teisių pažeidimui baudžiamajame procese, pareigūnų veiksmų teisėtumą ikiteisminio tyrimo metu konstatavo teismai, kai buvo skundžiamas Vilniaus apygardos prokuratūros Organizuotų nusikaltimų ir korupcijos skyriaus prokuroro 2023 m. gegužės 30 d. nutarimas Nr. 01-1-32636-22 nutraukti ikiteisminį tyrimą.

Teisėjų kolegija

k o n s t a t u o j a :

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl bylos nagrinėjimo kasaciniame teisme ribų

18. Bylos nagrinėjimo kasaciniame teisme ribas apibrėžia Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir CPK) 353 straipsnis. Kasacinis teismas, neperžengdamas kasacinio skundo ribų, patikrina apskųstus sprendimus ir (ar) nutartis teisės taikymo aspektu; kasacinis teismas yra saistomas pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nustatytų aplinkybių (CPK 353 straipsnio 1 dalis). Toks bylos nagrinėjimo kasaciniame teisme ribų (ir kartu kasacinio proceso paskirties) apibrėžimas reiškia, kad kasacinis teismas sprendžia išimtinai teisės klausimus, be to, tik tokius klausimus, kurie yra tiesiogiai iškelti kasaciniame skunde (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. vasario 24 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-2-684/2021 19 punktą).
19. Nagrinėjamu atveju ieškovas pateikė kasacinį skundą dėl Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. balandžio 24 d. sprendimo, kuriuo Vilniaus apygardos teismo 2024 m. spalio 24 d. sprendimo dalis, kuria ieškovo ieškinys tenkintas iš dalies, panaikinta ir priimtas naujas sprendimas ieškinį atmesti. Abiejų instancijų teismai nenustatė ikiteisminio tyrimo pareigūnų neteisėtų veiksmų (CK 6.272 straipsnis) ir ieškovo reikalavimo dėl žalos atlyginimo netenkino. Kita vertus, teismų vertinimai dėl valstybės atsakomybės už žalą, atsiradusią dėl valdžios institucijų neteisėtų veiksmų (CK 6.271 straipsnis), išsiskyrė. Pirmosios instancijos teismas nurodė, kad byloje pakanka įrodymų išvadai, jog ieškovas buvo sužalotas policijos pareigūno, padaryti, o apeliacinės instancijos teismas padarė priešingą išvadą. Pirmosios instancijos teismas faktą, kad byloje nėra patikimų ir nuoseklių vaizdo įrašų, kurie turėjo būti fiksuojami policijos pareigūnų kūno kameromis, vertino kaip netiesioginį įrodymą, patvirtinantį, jog ieškovas nukentėjo būtent nuo policijos pareigūno veiksmų. Tuo tarpu apeliacinės instancijos teismas šios aplinkybės (t. y. fakto, kad policijos pareigūnai neužtikrino kūno kamerų veikimo ir dėl to byloje nėra patikimų vaizdo įrašų iš įvykio vietos) nelaikė teisiškai reikšminga ir plačiau dėl jos nepasisakė.

20. Ieškovo kasacinis skundas grindžiamas trimis argumentais. Pirma, ieškovas nurodo, kad teismai pažeidė įrodymų vertinimo taisykles. Ieškovo teigimu, byloje pakako ikiteisminio tyrimo metu duotų liudytojų parodymų išvadai, kad prieš jį smurtavo policijos pareigūnas, padaryti. Antra, ieškovo nuomone, aplinkybė, kad policijos pareigūnai pažeidė pareigą užtikrinti kūno kamerų tinkamą veikimą įvykio vietoje, atsižvelgus ir į kitus įrodymus, turi būti vertinama kaip patvirtinanti faktą, jog incidento metu smurtavo būtent policijos pareigūnai. Trečia, ieškovo vertinimu, ikiteisminį tyrimą atlikusių pareigūnų neteisėti veiksmai pasireiškė tuo, kad tyrimo metu nebuvo skirta vaizdo įrašų ekspertizė, DNR ekspertizė, be to, ieškovas teigia, kad ikiteisminio tyrimo metu policijos pareigūnams neužduoti klausimai dėl ieškovo sužalojimų.
21. Teisėjų kolegija pažymi, kad trečiuoju ieškovo argumentu nėra keliamas teisės aiškinimo ir taikymo klausimas: ieškovas nurodo, jo nuomone, neteisėtus ikiteisminį tyrimą atlikusių pareigūnų veiksmus, tačiau šių argumentų nesieja su CPK 346 straipsnyje įtvirtintais kasacijos pagrindais. Atitinkamai šis argumentas nepatenka į kasaciniame teisme nagrinėjamos bylos dalyką ir teisėjų kolegijos nebus vertinamas. Be kita ko, kasacinio teismo praktikoje ne kartą pažymėta, jog byloje surinktų įrodymų turinio vertinimas yra fakto klausimas, nepriskirtinas kasacinio teismo kompetencijai (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gegužės 25 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-338-415/2015; 2016 m. liepos 1 d. nutarties civilinėje byloje Nr. 3K-3-374-421/2016 17 punktą; 2025 m. vasario 18 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-9-823/2025 28 punktą, kt.). Todėl kasacinis teismas iš naujo neatliks išsamaus byloje esančių įrodymų vertinimo, o patikrins tik tai, ar byloje nebuvo pažeistos įrodinėjimo ir įrodymų vertinimo taisyklės. Nurodytu aspektu teisėjų kolegija pasisakys dėl antrojo kasacinio skundo argumento, t. y. dėl faktinės aplinkybės, jog policijos pareigūnai neužtikrino incidento fiksavimo kūno kameromis, teisinės reikšmės, sprendžiant dėl valstybės atsakomybės už žalą, atsiradusią dėl valdžios institucijų (nagrinėjamu atveju policijos pareigūnų) neteisėtų veiksmų įvykio vietoje (CK 6.271 straipsnis).

Dėl policijos pareigūnų veiksmų, kai atvykę į įvykio vietą pareigūnai neužtikrina tinkamo kūno kamerų naudojimo, teisinės reikšmės, sprendžiant dėl valstybės atsakomybės už policijos pareigūnų neteisėtus veiksmus įvykio vietoje

22. Žalą, atsiradusią dėl valstybės valdžios institucijų neteisėtų aktų, privalo atlyginti valstybė iš valstybės biudžeto nepaisydama konkretaus valstybės tarnautojo ar kito valstybės valdžios institucijos darbuotojo kaltės (CK 6.271 straipsnio 1 dalis). Šiame straipsnyje terminas „valdžios institucija“ reiškia bet kokį viešosios teisės subjektą, taip pat privatų asmenį, atliekantį valdžios funkcijas (CK 6.271 straipsnio 2 dalis), o terminas „aktas“ – bet kokį valdžios institucijos ar jos darbuotojų veiksmą (veikimą, neveikimą), kuris tiesiogiai daro įtakos asmenų teisėms, laisvėms ir interesams (CK 6.271 straipsnio 3 dalis).
23. CK 6.271 straipsnyje įtvirtinta griežtoji valstybės civilinė atsakomybė, t. y. valstybės civilinei atsakomybei aptariamu pagrindu kilti turi būti nustatytos trys ci-

vilinės atsakomybės sąlygos: neteisėti veiksmai (neveikimas), žala ir priežastinis neteisėtų veiksmų (neveikimo) bei žalos ryšys. Nurodytas civilinės atsakomybės sąlygas privalo įrodyti ieškovas (CPK 178 straipsnis) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. balandžio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-189/2010; 2020 m. lapkričio 19 d. nutartis Nr. e3K-3-307-969/2020, 36 punktas; 2021 m. gegužės 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-117-969/2021, 24 punktas).

24. Neteisėti veiksmai pagal aptariamą straipsnį konstatuojami tada, kai valdžios institucijų darbuotojai neveikia taip, kaip pagal įstatymus šios institucijos ar jų darbuotojai privalo veikti (CK 6.271 straipsnio 4 dalis). Žala gali būti turtinė – asmens turto netekimas arba sužalojimas, turėtos išlaidos (tiesioginiai nuostoliai), taip pat negautos pajamos, kurias asmuo būtų gavęs, jeigu nebūtų buvę neteisėtų veiksmų (CK 6.249 straipsnio 1 dalis), arba neturtinė – asmens fizinis skausmas, dvasiniai išgyvenimai, nepatogumai, dvasinis sukrėtimas, emocinė depresija, pažeminimas, reputacijos pablogėjimas, bendravimo galimybių sumažėjimas ir kita, teismo įvertinti pinigais (CK 6.250 straipsnis). Kai nuostoliai (žala) laikomi skolininko veiksmų (veikimo, neveikimo) rezultatu, konstatuojamas priežastinis ryšys tarp skolininko neteisėtų veiksmų ir kilusios žalos (CK 6.247 straipsnis).
25. Nagrinėjamu atveju ieškovas kaip ieškinio faktinį pagrindą, pagrindžiantį valdžios institucijų neteisėtus veiksmus, nurodė faktinę aplinkybę, jog policijos pareigūnas prieš ieškovą panaudojo smurtą nesant tam teisėto pagrindo. Ieškovas paaiškino, kad kai 2022 m. rugpjūčio 25 d. jis kartu su kolege grojo romų tautybės asmenų sužadėtuvėse, kilo konfliktas tarp šventės dalyvių ir į šventės vietą dėl per didelio triukšmo atvykusių policijos pareigūnų, ir ieškovui, kuris laik*ėsi* atokiai nuo konflikto, buvo suduotas stiprus smūgis į veidą, dėl *šio* smūgio jis patyrė negrįžtamų sveikatos sužalojimų. Ieškovas paaiškino, kad jam buvo suduotas smūgis iš nugaros, tačiau atsisukęs po smūgio jis matė nuo jo nueinantį policijos pareigūną. Šį ieškinio faktinį pagrindą ieškovas įrodinėjo savo paaiškinimais, šventės dalyvių ikiteisminio tyrimo metu duotais parodymais, vaizdo įrašais. Vis dėlto teismai nustatė, kad iš byloje esančių vaizdo įrašų nėra galimybės nustatyti prieš ieškovą smurtavusio asmens.
26. Byloje nustatyta, kad Bendrajame pagalbos centre gavus pakartotinius nusiskundimus dėl garsios muzikos ir triukšmo į šventės vietą atvyko dviejų policijos pareigūnų ekipažas, vėliau šis ekipažas išsikvietė pastiprinimą. Tiksliai nenustatytu laiku po policijos pareigūnų atvykimo į įvykio vietą ieškovas buku daiktu gavo smūgį į dešinę veido pusę, dėl to buvo pristatytas į ligoninę ir operuotas – ieškovui nustatytas dešinio skruostikaulio lūžis. Ieškovo ir kitų asmenų pareiškimų pagrindu buvo pradėtas ikiteisminis tyrimas baudžiamojoje byloje Nr. 01-1-32636-22 pagal nusikalstamų veikų, nustatytų Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 228 straipsnio („Piktnaudžiavimas“) 1 dalyje ir 138 straipsnio („Nesunkus sveikatos sutrikdymas“) 1 dalyje, požymius, tačiau vėliau ikiteisminis tyrimas buvo nutrauktas nenustačius už ieškovo sužalojimą kalto asmens.
27. Pirmosios instancijos teismas pažymėjo, kad ikiteisminio tyrimo metu nustatyta, jog iškviesti dėl keliamo triukšmo (garsios muzikos) atvykę į įvykio vietą policijos pareigūnai panaudojo prieš vietoje buvusius romų tautybės asmenis ašarines du-

jas, teleskopines lazdas, kovinės gynybos priemones. Įvykio metu buvo bendraujama netaktiškai, pareigūnų taktiniai veiksmai buvo neadekvatūs; sulaikomus asmenis iš pradžių buvo galima laikyti pavojaus nekeliančiais asmenimis, kaip apibrėžta Specialiųjų priemonių panaudojimo tvarkos aprašo, patvirtinto Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2016 m. lapkričio 23 d. nutarimu Nr. 1162 „Dėl Specialiųjų priemonių panaudojimo tvarkos aprašo patvirtinimo", 3.2 punkte. Policijos pareigūnų veiksmus ikiteisminį tyrimą atlikęs prokuroras įvertino kaip neteisėtus, tačiau, vertindamas juos ieškovo sužalojimų kontekste, nusprendė, jog nenustatyti visi nusikalstamos veikos požymiai, nes nenustatyta, kad sužalojimai padaryti policijos pareigūno ir konkretaus pareigūno kaltė.

28. Remdamasis Vilniaus apygardos prokuratūros 2023 m. gegužės 30 d. nutarimu nutraukti ikiteisminį tyrimą Nr. 01-1-32636-22, pirmosios instancijos teismas taip pat nustatė, kad įvykio vietoje buvo naudojama (įjungta) tik nedidelė dalis policijos pareigūnų vaizdo įrašymo priemonių (kūno veiksmo kamerų), be to, jomis nebuvo fiksuotas vaizdas nuo atvykimo į įvykio vietą pradžios iki išvykimo. Didesnė dalis tokių priemonių įvykio vietoje iš viso nebuvo įjungtos. Ikiteisminio tyrimo metu nustatyta, jog vaizdo įrašymo priemonės buvo nejungiamos, o kai buvo įjungiamos, vėliau buvo išjungiamos, vaizdo įrašai yra nutrūkstantys, filmuojamos ne įvykiui reikšmingos aplinkybės, o aplinka. Teismas taip pat pažymėjo, kad buvo užfiksuoti policijos pareigūnų raginimai vienas kitam išjungti filmavimo įrenginius. Pirmosios instancijos teismo vertinimu, šios ikiteisminio tyrimo metu nustatytos aplinkybės ne tik rodo galimus tarnybinius pažeidimus, bet ir tapo aplinkybe, apsunkinusia ikiteisminį tyrimą ir objektyvų įvykių eigos nustatymą. Atsižvelgdamas į tai, teismas konstatavo, kad, vertinant įrodymų visumą (ieškovo paaiškinimus ir ikiteisminio tyrimo metu apklaustų asmenų parodymus), tai yra netiesioginis įrodymas, patvirtinantis ieškovo nurodytą faktinį reikalavimo pagrindą, t. y. faktą, jog incidento metu ieškovas nukentėjo būtent nuo policijos pareigūno. Apeliacinės instancijos teismas, minėta, šios aplinkybės kaip teisiškai reikšmingos apskritai nevertino ir dėl jos plačiau nepasisakė.

29. Pagal Lietuvos Respublikos generalinio komisaro įsakymu dėl vaizdo stebėjimo būdu užfiksuotų duomenų tvarkymo policijos įstaigose taisyklių 23.1 bei 23.3 punktus (2020 m. vasario 19 d. įsakymo Nr. 5-V-redakcija), pareigūnas, kuriam yra išduodama mobilioji vaizdo stebėjimo priemonė, privalo: patikrinti, ar mobilioji vaizdo stebėjimo priemonė yra techniškai tvarkinga ir paruošta naudoti (23.1 punktas); tikrindamas transporto priemones, dokumentus, bendraudamas su asmenimis (ne vėliau kaip nuo kontakto pradžios iki kontakto su įvykyje dalyvavusiais asmenimis pabaigos), reaguodamas į gautą pranešimą apie teisės pažeidimą (ne vėliau kaip nuo išlipimo iš tarnybinės transporto priemonės iki kontakto su įvykyje dalyvavusiais asmenimis pabaigos), dalyvaudamas bendroje operacijoje ar policinėje priemonėje (visą laiką) užtikrinti, kad mobilioji vaizdo stebėjimo priemonė būtų įjungta ir tinkamai fiksuotų vaizdo duomenis (išskyrus atvejus, kai dėl delsimo kyla pavojus pareigūno ir kitų asmenų gyvybei ar sveikatai) (23.3 punktas).

30. Taigi, nagrinėjamoje byloje, analizuojant valdžios institucijos (policijos pareigūnų) veiksmų teisėtumo klausimą, būtina vertinti dvejopo pobūdžio aplinkybes:

pirma, pareigos naudoti kūno kameras nevykdymą ir to teisinius padarinius; *antra*, ieškovo įrodinėjamą perteklinio smurto aplinkybę. Teisėjų kolegija toliau pasisakys dėl šių aplinkybių priežastinio ryšio su ieškovo patirta žala.

31. Priežastinis ryšys civilinėje byloje nustatomas dviem etapais. Pirmame etape nustatomas faktinis priežastinis ryšys – nustatoma, ar žalingi padariniai būtų atsiradę, jeigu nebūtų buvę neteisėto veiksmo. Nustačius faktinį priežastinį ryšį, antrame etape nustatomas teisinis priežastinis ryšys – sprendžiama, ar padariniai teisine prasme nėra pernelyg nutolę nuo neteisėto veiksmo (neveikimo) (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. liepos 20 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-217-943/2023 67 punktą ir jame nurodytą kasacinio teismo praktiką; 2024 m. lapkričio 25 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-215-421/2024 105 punktą).
32. Faktinis priežastinis ryšys dažniausiai nustatomas taikant conditio sine qua non testą. Šio testo taikymas neteisėto veikimo ir neteisėto neveikimo atvejais skiriasi. Tais atvejais, kai kaltininkas atlieka neteisėtus veiksmus, nustatant priežastinį ryšį turi būti vertinama, kas būtų buvę, jeigu nebūtų buvę neteisėto veiksmo. Tokiais atvejais priežastinis ryšys konstatuojamas nustačius, kad jeigu nebūtų neteisėtų veiksmų, žalingi padariniai nebūtų kilę. Tuo tarpu neteisėto neveikimo atveju turi būti vertinama, kas būtų buvę, jei pareiga būtų buvusi įvykdyta. Tokiais atvejais priežastinis ryšys konstatuojamas nustačius, kad žalingi padariniai nebūtų atsiradę, jeigu kaltininkas būtų atlikęs veiksmus, kuriuos jis privalėjo atlikti. Priežastinį ryšį tarp neteisėtų veiksmų ir kilusios žalos, minėta, pagal bendrą įrodinėjimo naštos paskirstymo taisyklę įrodinėja kreditorius (nagrinėjamu atveju – ieškovas) (CPK 178 straipsnis).
33. Vertinant policijos pareigūnų neteisėtus veiksmus, pasireiškusius pareigos įvykio vietoje naudoti kūno kameras nevykdymu, galima daryti išvadą, kad tuo atveju, jei policijos pareigūnai būtų tinkamai vykdę pareigą fiksuoti įrodymus, smūgio ieškovui nebūtų buvę (jei smurtavo policijos pareigūnas) arba būtų galima nustatyti įvykių eigą ir už ieškovo sužalojimą kaltą asmenį. Kaip teisingai nurodė pirmosios instancijos teismas, šie pareigūnų veiksmai faktiškai nulėmė situaciją, kai nėra galimybės nustatyti tikslios įvykių eigos ir už ieškovo sužalojimą kalto asmens. Taigi, nesant ieškovo kaltės, be to, policijos pareigūnams nevykdant pareigos tinkamai fiksuoti įrodymus atvykus į įvykio vietą, susiklostė situacija, kai nukentėjusiam asmeniui tapo iš esmės apsunkintas jo teisių gynimas ir deliktinės atsakomybės sąlygų įrodinėjimas. Kita vertus, jeigu būtų įrodyta antroji aplinkybė, t. y. policijos pareigūno neteisėti veiksmai smurtaujant prieš ieškovą, priežastinis ryšys būtų akivaizdus – nesant policijos pareigūno smurtinių veiksmų, žala ieškovui nebūtų buvusi padaryta.
34. Teisėjų kolegija, atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, išaiškina, kad tais atvejais, kai valstybės valdžios subjektas turi pareigą ir realią galimybę užtikrinti įrodymų rinkimą (fiksavimą, išsaugojimą), tačiau jis šios pareigos nevykdo, būtent valstybės valdžios subjektui, kilus ginčui, turi tekti neigiami su įrodymų nepakankamumu (neišsaugojimu) susiję teisiniai padariniai. Nagrinėjamu atveju tai reiškia, kad būtent atsakovė turi įrodyti, jog neteisėtus veiksmus, pasireiškusius smurtu prieš ieškovą, atliko ne policijos pareigūnas, o kitas asmuo (CPK 178 straipsnis). Toks

įrodinėjimo naštos paskirstymas grindžiamas konstatuotu priežastiniu ryšiu tarp pirmosios byloje analizuojamos aplinkybės ir ieškovui padarytos žalos, t. y. tuo faktu, kad, policijos pareigūnams užtikrinus tinkamą kamerų veikimą, būtų arba išvengta smūgio ieškovui (žala nebūtų kilusi), arba būtų galimybė nustatyti už smūgį atsakingą asmenį (žala ieškovui būtų atlyginta nustačius kaltą asmenį).

35. Teisėjų kolegija, be kita ko, atkreipia dėmesį, kad ieškovo įrodinėjamas aplinkybes dėl to, jog prieš jį smurtavo policijos pareigūnas, pirmosios instancijos teismas grindė ne tik ieškovo paaiškinimais, bet ir ikiteisminio tyrimo metu apklaustos liudytojos R. A. parodymais. Ši liudytoja ikiteisminį tyrimą atlikusiems pareigūnams nurodė: „Nuo muštynių iki ten kur mes grojome buvo maždaug 10–15 metrų, be to aš buvau pasislėpusi už kampo, visko nemačiau. Mano kolega A. O. dėjosi muzikinę aparatūrą, tvarkėsi laidus. Man stovint už namo kampo aš išgirdau garsą panašų į smūgį ar aparatūros nukritimą, tuo metu aš pasižiūrėjau ir pamačiau, kaip nuo mano kolegos A. O. atšoko policijos pareigūnas ir greitai nubėgo nuo jo, šalia kitų asmenų nebuvo, o kolega gulėjo ant žemės, mačiau, kad jo rankose buvo laidai ir kad jo veidas kraujuotas, kiek atsimenu, kraujas bėgo iš dešinės pusės skruostikaulio. A. O. man pasakė, kad jam tikriausiai sulaužė žandikaulį.“ Teismas pažymėjo, kad šios liudytojos parodymai yra nuoseklūs ir nenustatyta pagrindo jais abejoti. Teismas taip pat pažymėjo, kad jokių įrodymų, pagrindžiančių ieškovo konfliktą su kitais asmenimis (šventės dalyviais), byloje nebuvo pateikta, o incidento metu būtent policijos pareigūnai panaudojo specialiąsias priemones (lazdas) prieš pavojaus nekeliančius asmenis.

36. Tuo tarpu apeliacinės instancijos teismas ikiteisminio tyrimo metu apklaustų liudytojų parodymus vertino kaip prieštaringus, kadangi skyrėsi tam tikros liudytojų pasakojimo detalės – nesutapo liudytojų nurodytas momentas dėl to, kada ieškovas pareigūnams pasakė „už ką – aš gi tik muzikantas“ – ar iš karto po smūgio atsisukęs į policijos pareigūną, ar kiek vėliau nuėjęs prie policijos pareigūnų, taip pat ne visi apklausti liudytojai vienodai apibūdino daiktą, su kuriuo buvo smurtauta prieš ieškovą: liudytoja J. Č. įvardijo ilgą lazdą, o liudytojas A. J. – elektrošoką ar kitą panašų daiktą. Be to, apeliacinės instancijos teismo vertinimu, smūgiuoti lazda stovint nukentėjusiajam už nugaros sudėtinga techniškai ir nelogiška, nes lengviau yra mušti lazda per užpakalines kūno dalis. Teisėjų kolegija taip pat pažymėjo, kad liudytojos R. A. nurodyti smūgio į žmogaus kūną ir aparatūros kritimo garsai smarkiai skiriasi. Konstatuota, kad byloje nėra jokių tiesioginių įrodymų, jog ieškovas buvo sužalotas būtent policijos pareigūno.

37. Teisėjų kolegija, atsižvelgdama į byloje pateiktus išaiškinimus, sprendžia, kad apeliacinės instancijos teismas, nurodęs, jog byloje neegzistuoja tiesioginių įrodymų dėl to, kad prieš ieškovą smurtavo būtent policijos pareigūnas, priešingai nei pirmosios instancijos teismas, neatsižvelgė į tai, kad tokia situacija susiklostė būtent dėl policijos pareigūnų neteisėto neveikimo neužtikrinus kūno kamerų naudojimo ir tinkamo konflikto fiksavimo vaizdo įrašymo priemonėmis (nutarties 33 punktas). Be kita ko, vien tai, jog ikiteisminio tyrimo metu apklausti liudytojai tam tikras įvykio detales apibūdino skirtingai (pavyzdžiui, kada ieškovas tiksliai pasakė, kad jis tik muzikantas), savaime nelemia išvados, kad ikiteisminio

tyrimo metu duoti liudytojų parodymai yra prieštaringi. Atkreiptinas dėmesys, kad patį faktą – jog prieš ieškovą smurtavo būtent policijos pareigūnas – patvirtino matę net keli ikiteisminio tyrimo metu apklausti liudytojai, tuo tarpu priešingų liudijimų apie ieškovo konfliktą su šventės dalyviais byloje nėra. Pažymėtina ir tai, kad apeliacinės instancijos teismo argumentai dėl smūgiavimo iš nugaros technikos ir veiksmingumo bei aparatūros kritimo ir smūgio garsų skirtumų įrodymų vertinimo aspektu laikytini teisiškai nereikšmingais. Tokie teiginiai nei patvirtina, nei paneigia ieškovo įrodinėjamą ieškinio faktinį pagrindą, todėl jais remiantis ieškinys negalėjo būti atmestas.

38. Teisėjų kolegija, atsižvelgdama į byloje pateiktus išaiškinimus bei teismų nustatytas faktines aplinkybes, į tai, kad atsakovė nevykdė pareigos atvykusi į įvykio vietą fiksuoti įrodymus ir, be kita ko, byloje nepateikė jokių įrodymų, jog prieš ieškovą smurtavo ne policijos pareigūnas, konstatuoja, kad būtent pirmosios instancijos teismas nagrinėjamoje byloje tinkamai aiškino ir taikė įrodinėjimo ir įrodymų vertinimo taisykles (CPK 178, 185 straipsniai), t. y. pagrįstai konstatavo policijos pareigūno neteisėtus veiksmus smurtaujant prieš ieškovą esant įrodytus.

Dėl bylos procesinės baigties ir bylinėjimosi išlaidų

39. CPK 331 straipsnio 4 dalyje įtvirtinta, kad apeliacinės instancijos teismo sprendimo (nutarties) motyvuojamojoje dalyje glausta forma turi būti išdėstytos teismo nustatytos bylos aplinkybės, įrodymai, kuriais grindžiamos teismo išvados, argumentai, dėl kurių teismas atmetė kuriuos nors įrodymus, taip pat įstatymai ir kiti teisės aktai bei teisiniai argumentai, kuriais teismas vadovavosi darydamas išvadas. Dėl apeliacinės instancijos teismo sprendimo pagrįstumo sprendžiama, be kita ko, ir pagal tai, ar teismas tinkamai išnagrinėjo apeliacinio skundo ir atsiliepimo į jį argumentus ir į juos pakankamai atsakė (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. spalio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-339-469/2018, 31 punktas).
40. Nagrinėjamu atveju ieškovas apeliaciniu skundu skundė pirmosios instancijos teismo sprendimą dėl ikiteisminio tyrimo pareigūnų neteisėtų veiksmų (CK 6.272 straipsnis) netinkamo vertinimo ir dėl nepriteisto turtinės žalos atlyginimo (CK 6.249 straipsnis). Apeliacinės instancijos teismas, nenustatęs pagrindo valstybės atsakomybei kilti nei pagal CK 6.271 straipsnį, nei pagal CK 6.272 straipsnį, ieškovo apeliacinio skundo dalies dėl turtinės žalos atlyginimo (jos dydžio) nenagrinėjo ir dėl šių ieškovo argumentų nepasisakė. Remdamasi nutartyje išdėstytais motyvais, teisėjų kolegija nusprendžia Lietuvos apeliacinio teismo 2025 m. balandžio 24 d. sprendimą panaikinti ir bylos dalį dėl turtinės žalos atlyginimo perduoti apeliacinės instancijos teismui nagrinėti iš naujo. Nagrinėdamas bylą iš naujo apeliacinės instancijos teismas turi išnagrinėti ieškovo apeliacinio skundo argumentus dėl pirmosios instancijos teismo sprendimo dalies, kuria jo reikalavimas priteisti turtinės žalos atlyginimą atmestas, pagrįstumo. Kita pirmosios instancijos teismo sprendimo dalis (dėl neturtinės žalos atlyginimo dydžio) paliekama nepakeista.
41. Teisėjų kolegijai nusprendus bylos dalį dėl neišnagrinėtos ieškovo apeliacinio skundo dalies perduoti apeliacinės instancijos teismui nagrinėti iš naujo, šalių

patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimo klausimas paliekamas spręsti apeliacinės instancijos teismui (CPK 93, 96 straipsniai). Kasacinis teismas išlaidų, susijusių su procesinių dokumentų įteikimu proceso šalims, nepatyrė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 3 ir 5 punktais, 362 straipsnio 1 dalimi,

n u t a r i a :

Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus 2025 m. balandžio 24 d. sprendimą panaikinti ir palikti galioti Vilniaus apygardos teismo 2024 m. spalio 24 d. sprendimo dalį dėl neturtinės žalos ieškovui atlyginimo. Kitą bylos dalį dėl ieškinio reikalavimo priteisti turtinės žalos atlyginimą perduoti apeliacinės instancijos teismui nagrinėti iš naujo.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

1.8. Dėl solidariųjų skolininkų tarpusavio reikalavimų, kai visą draudimo išmoką, sumokėtą tretiesiems asmenims, padengia vienas iš solidariųjų bendraskolių

Tuo atveju, kai Transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymo (toliau – TPVCAPDĮ) 23 straipsnio 1 dalies pagrindu atsiranda solidarioji prievolė asmens, pažeidusio pareigą sudaryti transporto priemonės civilinės atsakomybės draudimo sutartį (nesant nustatytų jo papildomų neteisėtų veiksmų), ir asmens, sukėlusio žalą neapdrausta transporto priemone, ir šią pareigą įvykdo asmuo, pažeidęs pareigą sudaryti transporto priemonės civilinės atsakomybės draudimo sutartį, pastarojo ir už žalą atsakingo asmens tarpusavio reikalavimams taikytinos CK 6.280 straipsnio 1 dalies ir CK 6.9 straipsnio 5 dalies nuostatos, pagal kurias asmuo, pažeidęs pareigą sudaryti transporto priemonės civilinės atsakomybės draudimo sutartį, turi teisę prisiteisti iš asmens, atsakingo už žalą, visą Transporto priemonių draudikų biurui (toliau – biuras) sumokėtą sumą, kurią biuras išmokėjo tretiesiems asmenims už žalą, padarytą neapdrausta transporto priemone. Tokiu atveju CK 6.280 straipsnio 1 dalies prasme žalą neapdrausta transporto priemone sukėlęs asmuo laikytinas padariusiu žalą asmeniu, o pareigą sudaryti draudimo sutartį pažeidęs asmuo, kuris įvykdė biuro reikalavimą, – kito asmens padarytą žalą atlyginusiu asmeniu. Atitinkamai CK 6.9 straipsnio 5 dalies prasme žalą neapdrausta transporto priemone sukėlęs asmuo laikomas skolininku, dėl kurio kaltės bendraskoliams atsirado solidarioji prievolė pagal TPVCAPDĮ 23 straipsnio 1 dalį.

Civilinė byla Nr. e3K-3-184-1249/2025
Teisminio proceso Nr. 2-69-3-00670-2023-0
Procesinio sprendimo kategorija 2.6.39.2.6.1
(S)

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

N U T A R T I S
LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2025 m. gruodžio 18 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Donato Šerno (kolegijos pirmininkas), Agnės Tikniūtės ir Eglės Zemlytės (pranešėja),

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal **ieškovės uždarosios akcinės bendrovės „Divinitus“** kasacinį skundą dėl Klaipėdos apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. balandžio 10 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovės uždarosios akcinės bendrovės „Divinitus“ ieškinį atsakovui O. L., dalyvaujant trečiajam asmeniui Lietuvos Respublikos transporto priemonių draudimo biurui, dėl draudimo išmokos regreso teise ir procesinių palūkanų priteisimo.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė :

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl teisės normų, reglamentuojančių solidariųjų skolininkų – transporto priemonės privalomuoju civilinės atsakomybės draudimu neapdraudusio asmens ir žalą nedrausta transporto priemone sukėlusio asmens – tarpusavio reikalavimus, kai Lietuvos Respublikos transporto priemonių draudikų biurui (toliau – ir biuras) Lietuvos Respublikos transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymo (toliau – TPVCAPDĮ) 23 straipsnio 1 dalies pagrindu visą išmoką, sumokėtą tretiesiems asmenims, padengia vienas iš solidariųjų bendraskolių, aiškinimo ir taikymo.
2. Ieškovė prašė teismo priteisti iš atsakovo 71 849,26 Eur, 5 proc. procesinių palūkanų už priteistą sumą, skaičiuojant nuo 8049,26 Eur sumos nuo ieškinio priėmimo dienos (2023 m. sausio 23 d.) iki 2023 m. rugpjūčio 7 d.; nuo 28 349,26 Eur sumos nuo patikslinto ieškinio pateikimo dienos (2023 m. rugpjūčio 8 d.) iki 2024 m. vasario 5 d.; nuo 45 749,26 Eur nuo patikslinto ieškinio pateikimo dienos (2024 m. vasario 6 d.) iki 2024 m. rugsėjo 5 d.; nuo 71 849,26 Eur nuo patikslinto ieškinio

pateikimo dienos (2024 m. rugsėjo 6 d.) iki teismo sprendimo visiško įvykdymo.

3. Ieškovė nurodė, kad 2020 m. gegužės 22 d. atsakovas vairavo motorinę transporto priemonę, būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, ir sukėlė eismo įvykį, dėl kurio žuvo motociklo vairuotojas. Nurodyto eismo įvykio metu atsakovo vairuotas automobilis nuosavybės teise priklausė ieškovei, atsakovas automobilį gavo tarp ieškovės ir atsakovo susiklosčiusių darbo teisinių santykių pagrindu darbo funkcijoms atlikti. Kauno apylinkės teismo 2021 m. gegužės 14 d. nuosprendžiu atsakovas pripažintas kaltu padaręs nusikalstamą veiką, nustatytą Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 281 straipsnio 6 dalyje, jam paskirta 5 metų laisvės atėmimo bausmė; biuras buvo įpareigotas atlyginti 72 369,26 Eur žalą. 2022 m. gegužės 31 d. Kauno apygardos teismo nutartimi baudžiamojoje byloje nuosprendis buvo pakeistas iš dalies – priteistinas neturtinės žalos atlyginimo dydis buvo sumažintas iki 71 849,26 Eur. Eismo įvykio metu automobilis nebuvo apdraustas transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomuoju draudimu, todėl nukentėjusiesiems draudimo išmoką už patirtą žalą atlygino biuras.
4. Ieškovė nurodė, kad sumokėjęs draudimo išmoką už patirtą žalą biuras 2022 m. rugpjūčio 8 d. pateikė ieškovei pretenziją dėl 71 849,26 Eur grąžinimo. Dėl neapdrausta transporto priemone padarytos žalos ieškovė su atsakovu biurui atsako solidariai. 2022 m. gruodžio 9 d. ieškovė ir biuras sudarė taikos sutartį, pagal kurią sutarė dėl išmokėtos draudimo išmokos sumokėjimo dalimis. Ieškovė, sumokėjusi biurui 71 849,26 Eur, įgijo atgręžtinio reikalavimo teisę į atsakovą, dėl kurio kaltės atsirado žala.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

5. Kauno apylinkės teismas 2024 m. spalio 17 d. sprendimu ieškinį tenkino iš dalies: priteisė iš atsakovo ieškovei 35 924,63 Eur draudimo išmokos atlyginimą, 5 proc. metines procesines palūkanas, skaičiuojant jas taip: nuo 4024,63 Eur sumos nuo bylos iškėlimo teisme dienos (2023 m. sausio 23 d.) iki 2023 m. rugpjūčio 7 d.; nuo 14 174,63 Eur sumos nuo patikslinto ieškinio pateikimo dienos (2023 m. rugpjūčio 8 d.) iki 2024 m. vasario 5 d.; nuo 22 874,63 Eur sumos nuo patikslinto ieškinio pateikimo dienos (2024 m. vasario 6 d.) iki 2024 m. rugsėjo 5 d.; nuo 35 924,63 Eur sumos nuo patikslinto ieškinio pateikimo dienos (2024 m. rugsėjo 6 d.) iki teismo sprendimo visiško įvykdymo.
6. Teismas nustatė, kad 2020 m. gegužės 22 d. dėl ieškovei priklausančios transporto priemonės „Opel Astra“ vairuotojo (atsakovo) kaltės įvyko eismo įvykis, per šį įvykį žuvo motociklo vairuotojas. Kadangi minėto eismo įvykio metu transporto priemonė „Opel Astra“ nebuvo apdrausta transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomuoju draudimu, biuras, atsižvelgdamas į Kauno apygardos teismo 2022 m. gegužės 31 d. nutartį, priimtą baudžiamojoje byloje Nr. 1A-18-593/2022, atlygino minėto eismo įvykio metu padarytą žalą, išmokėdamas draudimo išmokas nukentėjusiems asmenims, iš viso – 71 849,26 Eur.
7. Pagal TPVCAPDĮ 17 straipsnio 1 dalies 1 punktą, tuo atveju, kai žala padaroma neapdrausta transporto priemone, draudimo išmoką dėl per eismo įvykį pada-

rytos žalos nukentėjusiems tretiesiems asmenims išmoka Lietuvos Respublikos transporto priemonių draudikų biuras. TPVCAPDĮ 23 straipsnio 1 dalis suteikia Lietuvos Respublikos transporto priemonių draudikų biurui teisę reikalauti visos išmokos, sumokėtos tretiesiems asmenims už žalą, padarytą neapdrausta transporto priemone, tiek iš asmens, atsakingo už žalos padarymą, tiek iš asmens, neįvykdžiusio pareigos sudaryti transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo sutartį. Abu asmenys, t. y. atsakingas už žalos padarymą ir nevykdęs pareigos sudaryti draudimo sutartį, biurui atsako solidariai.

8. Teismas nustatė, kad biuras ieškovei pareiškė pretenziją dėl 71 849,26 Eur grąžinimo, joje nurodė, kad atlygino eismo įvykio metu padarytą žalą ir įgijo atgręžtinio reikalavimo teisę – reikalauti iš ieškovės, kaip asmens, atsakingo už transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo sutarties sudarymą, grąžinti išmokėtą 71 849,26 Eur sumą. Ieškovė, kaip solidarioji skolininkė, 2022 m. gruodžio 9 d. su biuru sudarė taikos sutartį, kurioje sutarė 71 849,26 Eur sumą sumokėti dalimis. Ieškovė biurui pagal taikos sutartyje nustatytas sąlygas sumokėjo 71 849,26 Eur sumą.
9. Ieškovė teigė, kad įgijo atgręžtinio reikalavimo teisę į atsakovą, dėl kurio kaltės atsirado žala, pagal Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 6.280 straipsnio 1 dalį, nustatančią, kad atlyginęs kito asmens padarytą žalą asmuo turi į padariusį žalą asmenį regreso (atgręžtinio reikalavimo) teisę tokio dydžio, kiek sumokėjo žalos atlyginimo, jeigu įstatymai nenustato kitokio dydžio.
10. Teismas pažymėjo, kad transporto priemonės neapdraudimas tuo atveju, kai ją privaloma apdrausti, ir galimybių ja naudotis kitam asmeniui sudarymas yra tyčiniai imperatyviųjų teisės normų reikalavimų pažeidimai, suponuojantys savarankišką prievolės atsiradimo pagrindą (TPVCAPDĮ 4 straipsnio 2, 3 dalys). Automobilio savininko atsakomybė biurui atsiranda ne dėl žalos padarymo, bet dėl to, kad jis neįvykdė imperatyviosios įstatymo normos reikalavimų.
11. Teismas nurodė, kad ieškovės ir atsakovo civilinė atsakomybė kilo skirtingais pagrindais, t. y. atsakovui – dėl sukelto eismo įvykio, o ieškovei – dėl neįvykdytos pareigos apdrausti automobilį transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomuoju draudimu. Teismas konstatavo, kad, sumokėdama biurui 71 849,26 Eur sumą, ieškovė atlygino ne tik atsakovo, bet ir savo pačios neveikimu padarytą žalą, todėl ieškovė šiuo atveju nelaikytina tinkamu subjektu regreso tvarka reikalauti priteisti visą sumokėtą sumą CK 6.280 straipsnio 1 dalies pagrindu.
12. Teismas nurodė, kad ieškovė ir atsakovas yra solidariąją prievolę kreditoriui, t. y. biurui, turintys bendraskoliai. Ieškovei įvykdžius solidariąją pareigą, šalių santykiams taikytinos solidariųjų bendraskolių tarpusavio santykius reglamentuojanti CK 6.9 straipsnio 1 dalis. Byloje nesant duomenų, kad šalys būtų sutarusios, kokią dalį draudimo išmokos biurui padengs kiekvienas iš solidariųjų skolininkų (ieškovė ir atsakovas), pagal bendrą prezumpciją laikytina, kad abiejų bendraskolių dalys, atlyginant nustatytą žalą, yra lygios (CK 6.9 straipsnio 1 dalis). Teismas konstatavo, kad ieškovės ieškinys yra tenkintinas iš dalies, ieškovei iš atsakovo priteisiant 35 924,63 Eur (71 849,26 / 2) sumą.

13. Klaipėdos apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, išnagrinėjusi ieškovės ir atsakovo apeliacinius skundus, 2025 m. balandžio 10 d. nutartimi pirmosios instancijos teismo sprendimą paliko nepakeistą. Kolegija pritarė pirmosios instancijos teismo išvadoms.

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimo į jį teisiniai argumentai

14. Kasaciniu skundu ieškovė prašo panaikinti Klaipėdos apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. balandžio 10 d. nutartį ir Kauno apylinkės teismo 2024 m. spalio 17 d. sprendimą ir priimti naują sprendimą – ieškinį tenkinti, priteisti bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
    14.1. Teismai nukrypo nuo kasacinio teismo praktikos, kad skolininkams solidarioji atsakomybė, kylanti iš delikto teisinių santykių, taikoma pagal CK 6.6 ir 6.279 straipsnių normas, bendraskolių tarpusavio atgręžtiniai reikalavimai sprendžiami, atsižvelgiant į kiekvieno iš bendraskolių kaltę, jos formą, skolininko atliktų neteisėtų veiksmų pobūdį ir kitas skolininko kaltės dydžiui galinčias turėti reikšmės aplinkybes (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. lapkričio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-297-611/2021; 2024 m. spalio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-187-469/2024). Teismai turėjo vertinti ne tai, kokiu pagrindu atsirado bendraskolių atsakomybė trečiajam asmeniui (biurui) (atsakovo atsakomybė atsirado, nes jis padarė eismo įvykį būdamas neblaivus, o ieškovės atsakomybė atsirado įstatymo pagrindu, nes jai priklausė transporto priemonė, kurios valdytojo civilinė atsakomybė nebuvo apdrausta), o atsižvelgdami į vidinį skolininkų tarpusavio santykį turėjo vertinti, kurio iš skolininkų veiksmai nulėmė pačios pareigos atlyginti žalą buvimą.
    14.2. Tam, kad vienas bendraskolis, įvykdęs prievolę už kitą bendraskolį, galėtų jam pareikšti reikalavimą, nėra reikalingi jokie papildomi susitarimai, ir, antra, jų tarpusavio atsakomybė jau yra grindžiama dalinės atsakomybės taisyklėmis (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. balandžio 14 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-178/2009; 2022 m. spalio 27 d. nutartį civilinėje byloje Nr. e3K-3-231-403/2022). Prievolę įvykdęs bendraskolis gali nukreipti reikalavimą į kitą bendraskolį dėl visos sumos, išskyrus jam priklausančią dalį (CK 6.9 straipsnio 1 dalis). Yra galima situacija, kad esant regresinei prievolei vienam iš bendraskolių teks visa prievolės suma (atitinkamai ji visa turės būti kompensuota tam bendraskoliui, kuris įvykdė prievolę trečiajam asmeniui). CK 6.9 straipsnio 5 dalis nustato, kad jeigu prievolė atsirado išimtinai vieno iš bendraskolių interesais arba prievolė neįvykdyta tik dėl vieno iš skolininkų kaltės, tai toks skolininkas atsako kitiems bendraskoliams už visą skolą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. lapkričio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-297-611/2021). Šį principą atkartoja ir CK 6.279 straipsnio 2 dalis, kurioje nustatyta, kad, nustatant solidariai atsakingų asmenų tarpusavio reikalavimus, atsižvelgiama į kiekvieno iš jų kaltę,

išskyrus atvejus, kai įstatymai nustato ką kita, ir CK 6.280 straipsnio 2 dalis, kurioje įtvirtinta, kad atlyginęs kelių asmenų bendrai padarytą žalą asmuo turi teisę iš kiekvieno reikalauti jų išmokėto žalos atlyginimo dalies, proporcingos jų kaltei. Taigi, vadovaujantis CK 6.9, 6.279 ir 6.280 straipsnių normomis ir kasacinio teismo praktika, darytina išvada, kad, atsižvelgiant į vidinį skolininkų tarpusavio santykį, turi būti vertinama ne tai, kodėl atsidaro bendraskolių atsakomybė trečiajam asmeniui, o tai, kiek kiekvieno iš bendraskolių veiksmai nulėmė tai, kad prievolė trečiajam asmeniui atsirado. Nagrinėjamoje byloje įvykdyta solidarioji prievolė pasibaigė, kai ieškovė atlygino biurui 71 849,26 Eur draudimo išmoką; ieškovę ir atsakovą sieja jau ne solidarioji, o dalinė prievolė; ieškovės ir atsakovo tarpusavio atgręžtiniai reikalavimai sprendžiami, atsižvelgiant į kiekvieno iš bendraskolių kaltę, jos formą, skolininko atliktų neteisėtų veiksmų pobūdį ir kitas skolininko kaltės dydžiui galinčias turėti reikšmės aplinkybes. Kaip minėta, teismai nukrypo nuo nurodytos praktikos, nes jie nevertino, dėl kurio iš bendraskolių veiksmų atsirado prievolė – pareiga atlyginti žalą. Be to, pažymėtina ir tai, kad biuras, kuriam buvo sumokėta jo reikalaujama suma, savo reikalavimo teisę įgijo subrogacijos pagrindu, nes jis atlygino žalą nukentėjusiems dėl eismo įvykio asmenims. Vadinasi, pradinis kreditorius buvo ne biuras, o dėl eismo įvykio nukentėję asmenys. Taigi, teismai, vertindami bendraskolių tarpusavio santykius, turėjo nustatyti, kurio iš bendraskolių veiksmai nulėmė pareigą atlyginti žalą nukentėjusiems asmenims (per eismo įvykį žuvusio asmens artimiesiems): ieškovės neveikimas nesudarius draudimo sutarties ar atsakovo vairavimas jam esant neblaiviam.

14.3. Vertindami bendraskolių tarpusavio santykius teismai taip pat nukrypo ir nuo kasacinio teismo praktikos, aiškinančios priežastinio ryšio taikymą. Priežastinio ryšio tarp atliktų neteisėtų veiksmų ir kilusios žalos nustatymo procesas yra dalinamas į du etapus. Pirmame etape *conditio sine qua non* (privaloma sąlyga) testu nustatomas faktinis priežastinis ryšys ir sprendžiama, ar žalingi padariniai kyla iš neteisėtų veiksmų, t. y. nustatoma, ar žalingi padariniai būtų atsiradę, jeigu nebūtų buvę neteisėto veiksmo. Kitame etape nustatomas teisinis priežastinis ryšys, kai sprendžiama, ar padariniai teisine prasme nėra pernelyg nutolę nuo neteisėto veiksmo (neveikimo). Nustatant teisinį priežastinį ryšį reikia įvertinti atsakovo, jeigu jis elgtųsi kaip protingas ir apdairus asmuo, galimybę neteisėtų veiksmų atlikimo metu numatyti žalos atsiradimą, neteisėtais veiksmais pažeistos teisės ar teisėto intereso prigimtį ir vertę bei pažeisto teisinio reglamentavimo apsauginį tikslą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. gruodžio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-393-916/2019). Pagal nurodytą kasacinio teismo praktiką, turėjo būti įvertinti abiejų bendraskolių veiksmai pradinio kreditoriaus (žuvusio asmens artimųjų) atžvilgiu, t. y.: 1) ar ieškovės neveikimas nesudarant draudimo sutarties nulėmė tai, kad buvo padarytas eismo įvykis, žuvo žmogus ir kilo pareiga atlyginti žuvusiojo artimiesiems turtinę ir neturtinę žalą; akivaizdu, kad ne, nes tai yra teisinio veiksmo neatlikimas, o ne eismo

įvykio sukėlimas; 2) ar atsakovo veiksmai nulėmė tai, kad buvo padarytas eismo įvykis, žuvo žmogus ir kilo pareiga atlyginti žuvusiojo artimiesiems turtinę ir neturtinę žalą; akivaizdu, kad taip, nes atsakovas neblaivus vairavo automobilį ir sukėlė eismo įvykį. Tarp jo veiksmų ir atsiradusios žalos yra tiesioginis priežastinis ryšys. Be to, pagal TPVCAPDĮ 22 straipsnio 1 dalies 1 punktą, draudikas (net jeigu draudimo sutartis ir būtų sudaryta) įgytų regreso teisę į asmenį, jeigu jis eismo įvykį padarytų būdamas neblaivus. Tai reiškia, kad esant sudarytai draudimo sutarčiai keistųsi ne atsakovo atsakomybė, o subjektas, kuris reikalauja visiško žalos atlyginimo iš žalą padariusio asmens. Dėl šios priežasties pateiktas vertinimas, kad atsakovui kilo atsakomybė dėl to, jog nebuvo sudaryta draudimo sutartis, yra nelogiškas, nes atsakomybė žalą patyrusiems asmenims (žuvusio asmens artimiesiems) kilo dėl eismo įvykio, o ne dėl draudimo sutarties nesudarymo. Šiuo atveju teismai sudarė galimybę žalą padariusiam asmeniui išvengti dalies žalos atlyginimo, o tai yra moraliai ir socialiai nepagrįsta.

15. Atsiliepimu į kasacinį skundą atsakovas prašo kasacinį skundą atmesti, priteisti bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Atsiliepime nurodomi šie argumentai:

15.1. Teismai ieškovės civilinę atsakomybę pripažino nustatę civilinės atsakomybės sąlygas: 1) neteisėtus veiksmus – įstatyme nustatytos imperatyvios pareigos apdrausti transporto priemonę privalomuoju civilinės atsakomybės draudimu pažeidimą ir draudimo leisti naudoti kitam asmeniui neapdraustą transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomuoju draudimu transporto priemonę nepaisymą (TPVCAPDĮ 4 straipsnio 2, 3 dalys); 2) kaltę, pasireiškusią tyčia dėl imperatyviųjų įstatymo normų pažeidimo (CK 6.248 straipsnis); 3) žalą, kuri nustatyta ieškovės ir trečiojo asmens 2022 m. gruodžio 9 d. sudarytoje taikos sutartyje; 4) priežastinį ryšį, kadangi ieškovė, nevykdydama imperatyvių įstatymo reikalavimų apdrausti transporto priemonę, nepasirūpino, kad šia transporto priemone niekas nesinaudotų, sukūrė tokią situaciją, kad atsakovas galėjo eksploatuoti transporto priemonę ir taip padaryti žalą kitiems eismo dalyviams. Nustatę visas ieškovės civilinės atsakomybės kilimo sąlygas, teismai nusprendė, jog ieškovė yra atsakinga už dalį (pusę) eismo įvykiu padarytos žalos, todėl tenkino dalį ieškinio, pareikšto regreso teise (CK 6.270 straipsnis).

15.2. Transporto priemonės savininkas ir transporto priemonės valdytojas negali naudoti patys ir leisti naudoti kitam asmeniui neapdraustos transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomuoju draudimu transporto priemonės (TPVCAPDĮ 4 straipsnio 3 dalis). Teismai nustatė, kad ieškovė, kaip transporto priemonės savininkė, netinkamai vykdė įstatyme įtvirtintas pareigas, t. y. ne tik neapdraudė automobilio privalomuoju draudimu, bet ir nepasirūpino, kad šis automobilis nedalyvautų viešajame eisme. Priešingai nei teigia ieškovė, bylą nagrinėję teismai analizavo ieškovės ir atsakovo veiksmus dėl kilusios žalos ir kiekvieno iš jų kaltę. Teismai įvertino, kad ieškovė, leisdama neapdraustą automobilį naudoti atsakovui, pažeidė imperatyviąją įstatymo normą ir tokiu elgesiu sudarė prielaidas žalai atsirasti. Bū-

tent imperatyviųjų įstatymo normų pažeidimas buvo tie neteisėti ieškovės veiksmai, kurie prisidėjo prie žalos atsiradimo. Jeigu ieškovė būtų perdavusi atsakovui apdraustą automobilį, tai ieškovė būtų nedalyvavusi sprendžiant dėl eismo įvykiu padarytos žalos atlyginimo ir jokia atsakomybė jai nebūtų kilusi. Jeigu ieškovė būtų uždraudusi atsakovui naudoti neapdraustą automobilį, atsakovas nebūtų sukėlęs žalos tuo automobiliu. O jeigu atsakovas būtų pažeidęs ieškovės nustatytą draudimą, tuomet visą atsakomybę už padarytą žalą prisiimtų tik jis vienas (CK 6.270 straipsnio 3 dalis). Tačiau bylą nagrinėję teismai tokios aplinkybės, kad atsakovas be ieškovės žinios, savavališkai naudojosi neapdraustu ieškovei priklausančiu automobiliu, nenustatė. Bylos nagrinėjimo metu neginčijamai nustatyta, kad ieškovė nebuvo apdraudusi transporto priemonės įstatymų nustatyta tvarka. Be to, nagrinėjant civilinę bylą nebuvo pateikta jokių duomenų apie tai, kad ieškovė būtų uždraudusi naudotis jai priklausančia neapdrausta transporto priemone. Ieškovė nesiėmė jokių veiksmų, kad užkardytų neteisėtą atsakovo naudojimąsi transporto priemone, t. y. nebuvo pranešusi policijai apie transporto priemonės pasisavinimą, nesiuntė atsakovui jokių pretenzijų ar pranešimų dėl neteisėto transporto priemonės naudojimo. Taigi, šiuo konkrečiu atveju pati ieškovė nesiėmė jokių veiksmų, kad neapdrausta transporto priemone nebūtų naudojamasi, ir tokiu neteisėtu neveikimu sudarė sąlygas žalai kilti.

15.3. Ieškovė kelia ir priežastinio ryšio netinkamo taikymo klausimą, nurodydama, kad teismai turėjo nustatyti, ar žalos atlyginimo sąlyga buvo eismo įvykis, ar draudimo sutarties nesudarymas. CK 6.247 straipsnyje įtvirtinta teisės doktrinoje vadinamoji lankstaus priežastinio ryšio samprata. Priežastinio ryšio lankstus taikymas atitinka civilinės atsakomybės tikslą kompensuoti padarytus nuostolius, kurių atsiradimas yra susijęs su veikimu ar neveikimu, dėl kurio šie nuostoliai atsirado. Pažymėtina, kad pažeidėjo elgesys gali būti ne vienintelė žalos atsiradimo priežastis, bet pakankama priežastis nuostoliams atsirasti. Teismų praktikoje pabrėžiama, kad civilinės atsakomybės pagrindu pripažįstamas ir netiesioginis priežastinis ryšys, kai žala atsiranda ne tiesiogiai iš neteisėtų veiksmų, bet yra pakankamai susijusi su žalingomis pasekmėmis (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002 m. balandžio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-614/2002; 2007 m. gegužės 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-197/2007). Taikant deliktinę atsakomybę, netiesioginis priežastinis ryšys pripažįstamas tinkama civilinės atsakomybės sąlyga, jeigu neteisėti veiksmai padėjo žalai (nuostoliams) atsirasti ar jiems padidėti (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. kovo 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-156/2005; 2007 m. lapkričio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-345/2007). Svarstant, kokio laipsnio netiesioginis priežastinis ryšys yra svarbus civilinei atsakomybei, reikia vadovautis tuo, kad priežastinis ryšys yra civilinės atsakomybės sąlyga, jei nustatyta, kad žala yra neteisėtų veiksmų rezultatas. Tai reikštų, kad neteisėti veiksmai nelėmė, bet pakankamu laipsniu turėjo įtakos žalai atsirasti. Ši taisyklė taikoma kiekvienu deliktinės atsakomybės atveju esant netiesioginiam priežastiniam ryšiui (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. kovo 1 d. nu-

tartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-53/2010). Šioje byloje teismai nustatė, kad imperatyviųjų teisės normų – apdrausti transporto priemonę privalomuoju civilinės atsakomybės draudimu – nesilaikymas ir draudimo eksploatuoti neapdraustą transporto priemonę neužtikrinimas sudarė sąlygas žalai atsirasti. Jeigu ieškovė būtų užtikrinusi neapdraustos transporto priemonės nedalyvavimą viešajame eisme, tai žala nebūtų atsiradusi. Tačiau ieškovė šios jai nustatytos pareigos neįvykdė. Todėl nors jos tiesioginiai veiksmai, įvardinti kasaciniame skunde, t. y. draudimo sutarties nesudarymas, žalos sukelti negalėjo ir jos nesukėlė, tačiau jos neveikimas, t. y. neuždraudimas atsakovui naudotis neapdrausta transporto priemone, sudarė sąlygas žalai atsirasti. Tokiu būdu pasireiškė ieškovės neteisėtos veikos ir kilusios žalos netiesioginis priežastinis ryšys, kai ieškovės veiksmais tiesiogiai nepadarytas neigiamas turtinis poveikis, bet sudarytos sąlygos žalai atsirasti. Netiesioginis priežastinis ryšys, kai vieno asmens atlikti neteisėti veiksmai savaime kitam asmeniui nesukelia neigiamų padarinių, tačiau sukuria sąlygas tokiems padariniams atsirasti, pripažintas ir kitose bylose (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. rugsėjo 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-764/2003). Ieškovė, perdavusi atsakovui naudoti neapdraustą automobilį, prisiėmė riziką atlyginti kilsiančią žalą, nes savo veiksmais sukūrė sąlygas žalai atsirasti, t. y. netiesiogiai prisidėjo prie žalos atsiradimo, todėl jai tenka dalis atsakomybės už padarytą žalą, o tai bylą nagrinėję teismai ir nustatė.

Teisėjų kolegija

k o n s t a t u o j a :

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl solidariųjų skolininkų – transporto priemonės privalomuoju civilinės atsakomybės draudimu neapdraudusio asmens ir žalą nedrausta transporto priemone sukėlusio asmens –tarpusavio reikalavimų, vienam jų įvykdžius TPVCAPDĮ 23 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą solidariąją prievolę

16. Ieškovės kasacinis skundas grindžiamas tuo, kad teismai netinkamai taikė CK 6.6 straipsnio, 6.9 straipsnio, 6.279 straipsnio bei 6.280 straipsnio nuostatas ir jas aiškinančią teismų praktiką, pagal kurią bendraskolių tarpusavio reikalavimai sprendžiami atsižvelgiant į kiekvieno iš bendraskolių kaltę, jos formą, skolininko neteisėtų veiksmų pobūdį ir kitas skolininko kaltės dydžiui galinčias turėti reikšmės aplinkybes. Ieškovės nuomone, netinkamas minėtų normų taikymas pasireiškė tuo, kad: i) teismai bendraskolių tarpusavio reikalavimus vertino ne pagal minėtus kriterijus, o pagal tai, kokiu pagrindu atsirado bendraskolių atsakomybė trečiajam asmeniui; ii) teismai nepagrįstai nevertino priežastinio ryšio klausimo, t. y. nevertino, ar žalos atlyginimo sąlyga buvo eismo įvykis, kurį sukėlė atsakovas, ar draudimo sutarties nesudarymas, už kurį atsakinga ieškovė.

17. Atsakovas nesutinka su kasaciniu skundu ir teigia, kad teismai pagrįstai tenkino tik pusę ieškovės reikalavimo, kadangi ieškovė, neapdraudusi automobilio ir leisdama neapdraustą automobilį naudoti atsakovui, pažeidė imperatyviąją įstatymo normą ir tokiu elgesiu sudarė prielaidas žalai atsirasti. Dėl priežastinio ryšio atsakovas nurodo, kad jis pagrįstai konstatuotas, kadangi nors atsakovės tiesioginiai veiksmai, įvardinti kasaciniame skunde, t. y. draudimo sutarties nesudarymas, žalos sukelti negalėjo ir jos nesukėlė, tačiau jos neveikimas – neuždraudimas atsakovui naudotis neapdrausta transporto priemone – sudarė sąlygas žalai atsirasti.
18. Šią bylą nagrinėję teismai, spręsdami ieškovės reikalavimo pagrįstumo klausimą, nusprendė, kad ieškovė neturi teisės remtis CK 6.280 straipsnio 1 dalimi, pagal kurią atlyginęs kito asmens padarytą žalą asmuo turi į padariusį žalą asmenį regreso (atgręžtinio reikalavimo) teisę tokio dydžio, kiek sumokėjo žalos atlyginimo, jeigu įstatymai nenustato kitokio dydžio. Teismai nurodė, kad ieškovė neturi teisės remtis minėta norma ir reikalauti visos biurui sumokėtos sumos, kadangi jai taip pat kyla atsakomybė už padarytą žalą, tačiau kitu pagrindu. Tokia atsakomybė ieškovei kyla dėl to, kad ji pažeidė TPVCAPDĮ 4 straipsnyje įtvirtintą imperatyvią pareigą apdrausti transporto priemonę. Transporto priemonės neapdraudimas tuo atveju, kai ją privaloma apdrausti, ir galimybių ja naudotis kitam asmeniui sudarymas yra tyčiniai imperatyviųjų teisės normų reikalavimų pažeidimai, suponuojantys savarankišką prievolės atsiradimo pagrindą. Padarę šią išvadą, teismai taikė CK 6.9 straipsnio 1 dalį, pagal kurią solidariąją pareigą įvykdęs skolininkas turi teisę regreso tvarka reikalauti iš visų kitų bendraskolių lygiomis dalimis to, ką jis įvykdė, atskaičius jam pačiam tenkančią dalį, jeigu ko kita nenustato įstatymai ar sutartis. Pirmosios instancijos teismas nusprendė, kad bendraskoliai nebuvo sudarę jokio susitarimo, todėl taikoma lygių dalių prezumpcija. Apeliacinės instancijos teismas konstatavo, kad pirmosios instancijos teismas pagrįstai pagal bendrąją prezumpciją nustatė, jog abiejų bendraskolių dalys, sprendžiant jų tarpusavio reikalavimus, yra lygios.
19. Teisėjų kolegija konstatuoja, kad bylą nagrinėję teismai iš esmės neteisingai taikė bendraskolių tarpusavio reikalavimams taikytinas teisės normas ir nepagrįstai atmetė dalį ieškovės reikalavimo.
20. Visų pirma, bylą nagrinėję teismai netinkamai taikė CK 6.9 straipsnio 1 dalį, t. y., nepakankamai įvertinę įstatyme nustatytas bendraskolių lygių dalių prezumpcijos taikymo išimtis, padarė nepagrįstą išvadą, kad ieškovės ir atsakovo dalys, sprendžiant jų tarpusavio reikalavimus, yra lygios.
21. Byloje pagrįstai nustatyta, kad ieškovės ir atsakovo prievolė biurui yra solidari. TPVCAPDĮ 23 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad biuras turi teisę reikalauti, jog už žalos padarymą atsakingas asmuo arba asmuo, neįvykdęs pareigos sudaryti draudimo sutartį, grąžintų dėl padarytos žalos išmokėtą sumą, jeigu išmoka buvo sumokėta pagal šio įstatymo 17 straipsnio 1 dalies 1 punktą (pastarojoje teisės normoje įtvirtinti atvejai, kai žala padaryta neapdrausta transporto priemone). Kasacinis teismas yra išaiškinęs, jog minėta norma reiškia, kad asmens, nevykdžiusio pareigos sudaryti draudimo sutartį, ir asmens, atsakingo už žalą, prievolė sumokėti biurui išmoką, sumokėtą tretiesiems asmenims už žalą, padarytą ne-

apdrausta transporto priemone, yra solidari (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. birželio 16 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-325/2008; 2012 m. spalio 24 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-429/2012).

22. Vadovaujantis CK 6.9 straipsnio 1 dalimi, solidariąją pareigą įvykdęs skolininkas turi teisę regreso tvarka reikalauti iš visų kitų bendraskolių lygiomis dalimis to, ką jis įvykdė, atskaičius jam pačiam tenkančią dalį, jeigu ko kita nenustato įstatymai ar sutartis.
23. Byloje nėra nustatyta, kad šalys būtų sudariusios susitarimą dėl tarpusavio reikalavimų padengimo. Taigi, nesant tokio susitarimo, bylą nagrinėję teismai turėjo spręsti, ar nėra įstatymo nuostatų, pagal kurias būtų nustatytos lygių dalių prezumpcijos taikymo išimtys, nes CK 6.9 straipsnio 1 dalyje nurodoma, kad lygių dalių prezumpcija netaikoma ne tik sutartyje, bet ir įstatyme nustatytais atvejais.
24. Kasacinio teismo yra išaiškinta, kad lygių dalių prezumpcijos išimtys yra nustatytos tiek tame pačiame CK 6.9 straipsnyje, konkrečiai – jo penktojoje dalyje, tiek CK 6.279 straipsnio 2 dalyje, tiek ir CK 6.280 straipsnio 2 dalyje (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. lapkričio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-297-611/2021, 24–25 punktai).
25. CK 6.9 straipsnio 5 dalyje įtvirtinta, kad jeigu prievolė atsirado išimtinai vieno iš bendraskolių interesais arba prievolė neįvykdyta tik dėl vieno iš skolininkų kaltės, tai toks skolininkas atsako kitiems bendraskoliams už visą skolą. Šiuo atveju kiti bendraskoliai laikomi to skolininko laiduotojais. CK 6.279 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta, kad, nustatant solidariai atsakingų asmenų tarpusavio reikalavimus, atsižvelgiama į kiekvieno iš jų kaltę, išskyrus atvejus, kai įstatymai nustato ką kita. CK 6.280 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta, kad atlyginęs kelių asmenų bendrai padarytą žalą asmuo turi teisę iš kiekvieno reikalauti jų išmokėto žalos atlyginimo dalies, proporcingos jų kaltei. Kai neįmanoma nustatyti kiekvieno iš žalą padariusių asmenų kaltės dydžio, laikoma, kad jie žalą turi atlyginti lygiomis dalimis.
26. Atsižvelgdama į minėtą kasacinio teismo išaiškinimą, teisėjų kolegija taip pat pažymi, kad lygių dalių prezumpcijos taikymo išimtimi laikytina ir CK 6.280 straipsnio 1 dalis, kuri taikoma ne tik netiesioginės atsakomybės, bet ir solidariosios atsakomybės atveju, ir iš esmės įtvirtina taisyklę, analogišką įtvirtintai CK 6.9 straipsnio 5 dalyje: atlyginęs kito asmens padarytą žalą asmuo turi į padariusį žalą asmenį regreso (atgręžtinio reikalavimo) teisę tokio dydžio, kiek sumokėjo žalos atlyginimo, jeigu įstatymai nenustato kitokio dydžio.
27. Vertinant minėtas CK nuostatas sistemiškai ir atsižvelgiant į minėtą kasacinio teismo išaiškinimą, darytina išvada, kad tuo atveju, jeigu solidarioji skolininkų atsakomybė kilo iš delikto (objektyvusis ar subjektyvusis bendrininkavimas), vienam jų atlyginus žalą, paprastai bus taikomos CK 6.279 straipsnio 2 dalyje bei CK 6.280 straipsnio 2 dalyje įtvirtintos nuostatos. Tuomet, kaip pagrįstai kasaciniame skunde nurodo ieškovė, bendraskolių tarpusavio atgręžtiniai reikalavimai sprendžiami, atsižvelgiant į kiekvieno iš bendraskolių kaltę, jos formą, skolininko atliktų neteisėtų veiksmų pobūdį ir kitas skolininko kaltės dydžiui galinčias turėti reikšmės aplinkybes. Tik jeigu neįmanoma nustatyti kiekvieno iš žalą padariusių asmenų kaltės dydžio, laikoma, kad jie žalą turi atlyginti lygiomis dalimis, t. y.

tik tokiu atveju gali būti taikoma skolininkų lygių dalių prezumpcija (taip pat žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. lapkričio 25 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-297-611/2021 26 punktą).

28. Taip pat galima ir kita situacija, kai solidariesiems skolininkams solidarioji prievolė kyla ne tuo pačiu teisiniu pagrindu (pavyzdžiui, vieno asmens atsakomybė kyla iš delikto, nustačius visas tokio asmens deliktinės atsakomybės sąlygas pagal bendrąsias deliktinę atsakomybę reglamentuojančias nuostatas, o kito – iš specialios įstatymo nuostatos, pagal kurią toks asmuo atsako kartu su žalą padariusiu asmeniu). Tokiu atveju taikytina arba CK 6.9 straipsnio 5 dalis, arba CK 6.280 straipsnio 1 dalis, pagal kurias bendraskolis, įvykdęs solidariąją prievolę, iš kito bendraskolio gali reikalauti visos prievolės įvykdymo, jei nustatoma, kad solidarioji prievolė kilo tik dėl vieno iš bendraskolių kaltės.
29. Minėtos teisės normos (CK 6.9 straipsnio 5 dalis, 6.280 straipsnio 1 dalis bei 6.279 straipsnio 2 dalis) nebūtinai visais atvejais konkuruos tarpusavyje ir nebūtinai lems skirtingą rezultatą. Kitaip tariant, net ir tuo atveju, jeigu nustatoma, kad visų bendraskolių solidarumas atsirado iš delikto, nustačius visas deliktinės atsakomybės sąlygas pagal bendrąsias deliktinę atsakomybę reglamentuojančias nuostatas, įvertinus jų kaltę, jos formą ir kitas reikšmingas aplinkybes, galima išvada, kad vieno iš bendraskolių dalis yra 0 (nulis), o kito – 100 (šimtas) procentų, taigi ir tokiu atveju galima situacija, kai vienas iš bendraskolių galės reikalauti iš kito bendraskolio sumokėti visą sumą, kurią jis sumokėjo kreditoriui vykdydamas solidariąją prievolę.
30. Kaip ir minėta, bylą nagrinėję teismai visų pirma nustatinėjo, ar yra pagrindas ieškovei iš atsakovo reikalauti visos biurui sumokėtos sumos CK 6.280 straipsnio 1 dalies pagrindu. Teismai nustatė, kad pagrindo taikyti šią normą nėra, kadangi ieškovė atlygino ne tik atsakovo padarytą žalą, bet ir savo pačios neveikimu padarytą žalą. Atmetę CK 6.280 straipsnio 1 dalies taikymo galimybę, teismai taikė lygių dalių prezumpciją pagal CK 6.9 straipsnio 1 dalį, nes nenustatė, kad šalys būtų sudariusios susitarimą dėl joms tenkančios prievolės dalies tarpusavio santykiuose. Tačiau, įvertinus anksčiau minėtą teisinį reguliavimą, jeigu jau teismai nusprendė, kad CK 6.280 straipsnio 1 dalis netaikytina dėl to, kad transporto priemonės savininkui taip pat kilo civilinė atsakomybė už žalą dėl pareigos apdrausti transporto priemonę pažeidimo (ši išvada, kaip bus nurodoma toliau, taip pat laikytina nepagrįsta), tokiu atveju teismai privalėjo taikyti CK 6.279 straipsnio 2 dalį ar CK 6.280 straipsnio 2 dalį, kadangi pastarosios normos taip pat nustato lygių dalių prezumpcijos taikymo išimtį ir įpareigoja teismą vertinti bendraskolių kaltę, jos formą ir kitas reikšmingas aplinkybes. Taigi bylą nagrinėjusių teismų išvada dėl lygių dalių prezumpcijos taikymo vien dėl to, kad netaikytina CK 6.280 straipsnio 1 dalis ir nėra susitarimo tarp bendraskolių, negali būti laikoma pagrįsta.
31. Antra, teismai nepagrįstai pripažino, kad ieškovė neturi teisės reikalauti visos biurui išmokėtos sumos iš atsakovo CK 6.280 straipsnio 1 dalies pagrindu. Taigi teismai nepagrįstai aiškino ir taikė CK 6.280 straipsnio 1 dalį (ir nepagrįstai netaikė iš esmės analogiškas taisykles nustatančios CK 6.9 straipsnio 5 dalies).

32. Kaip ir minėta, CK 6.280 straipsnio 1 dalyje nurodoma, kad atlyginęs kito asmens padarytą žalą asmuo turi į padariusį žalą asmenį regreso (atgręžtinio reikalavimo) teisę tokio dydžio, kiek sumokėjo žalos atlyginimo, jeigu įstatymai nenustato kitokio dydžio. CK 6.9 straipsnio 5 dalyje įtvirtinta, kad jeigu prievolė atsirado išimtinai vieno iš bendraskolių interesais arba prievolė neįvykdyta tik dėl vieno iš skolininkų kaltės, tai toks skolininkas atsako kitiems bendraskoliams už visą skolą. Taip pat minėta, kad ieškovė ir atsakovas atsako biurui kaip solidarieji skolininkai pagal TPVCAPDĮ 23 straipsnio 1 dalį, pagal kurią biuras turi teisę reikalauti, kad už žalos padarymą atsakingas asmuo arba asmuo, neįvykdęs pareigos sudaryti draudimo sutartį, grąžintų dėl padarytos žalos išmokėtą sumą.
33. Teisėjų kolegija nesutinka su bylą nagrinėjusių teismų padaryta išvada, kad ieškovė, sumokėdama biurui pastarojo dėl padarytos žalos išmokėtą sumą, atlygino ne tik atsakovo padarytą žalą, bet ir savo neveikimu, t. y. transporto priemonės neapdraudimu, sukeltą žalą.
34. TPVCAPDĮ 23 straipsnio 1 dalies nuostatoje kaip solidarieji prievolės grąžinti biurui išmokėtą sumą skolininkai nurodomi už žalą atsakingas asmuo ir asmuo, neįvykdęs pareigos sudaryti draudimo sutartį. Taigi jau iš paties įstatymo teksto galima daryti išvadą, kad asmenys pagal šią normą tampa solidariaisiais bendraskoliais dėl skirtingų priežasčių, vieni – dėl to, kad yra atsakingi už transporto priemone sukeltą žalą, kiti – dėl to, kad neįvykdė pareigos apdrausti transporto priemonę. Tačiau vien tai, kad asmuo pažeidė pareigą apdrausti transporto priemonę ir pagal įstatymą atsako biurui kartu su žalą sukėlusiu asmeniu, savaime nereiškia, kad pareigą apdrausti transporto priemonę pažeidusiam asmeniui prievolė grąžinti biurui pastarojo nukentėjusiam asmeniui dėl padarytos žalos išmokėtą sumą atsiranda dėl delikto.
35. Kasacinis teismas jau yra išaiškinęs, kad pareigą apdrausti transporto priemonę ir neleisti kitiems asmenims naudoti nedraustos transporto priemonės pažeidusiam asmeniui vien dėl šios pareigos pažeidimo nekyla atsakomybė už kito asmens naudota nedrausta transporto priemone sukeltą žalą. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2020 m. kovo 12 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. e3K-3-59-1075/2020 nagrinėjo Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos Kauno skyriaus reikalavimo transporto priemonės naudotojui, sukėlusiam eismo įvykį, bei transporto priemonės savininkui, pagrįstumo klausimą. Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos Kauno skyrius, išmokėjęs eismo įvykyje nukentėjusiam asmeniui ligos išmoką, kreipėsi į teismą dėl šios išmokos priteisimo iš vairavusio automobilį asmens ir transporto priemonės savininko. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas minėtoje nutartyje pažymėjo, kad ne bet kokios viešosiose teisės normose įtvirtintos pareigos pažeidimas perleidžiant transporto priemonės valdymą lemia deliktinės atsakomybės taikymą. Pareiga apdrausti transporto priemonę civilinės atsakomybės privalomuoju draudimu ir neleisti kitiems asmenims naudoti nedraustos transporto priemonės nėra tokio pobūdžio pareiga, kurios pažeidimas turėtų įtakos eismo įvykio sukėlimui ir žalos nukentėjusiam asmeniui atsiradimui. Net tuo atveju, jeigu eismo įvykio metu transporto priemonė būtų apdrausta transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomuoju draudimu,

tai nepašalintų kilusių neigiamų padarinių – transporto priemone eismo įvykio metu padaryto sunkaus sveikatos sutrikdymo. Taigi konstatuotina, kad tarp eismo įvykio metu nukentėjusiajam padarytos žalos ir pareigos neleisti naudoti transporto priemonės, jei ji nėra drausta privalomuoju transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės draudimu, pažeidimo neegzistuoja faktinis priežastinis ryšys (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. kovo 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-59-1075/2020, 36 punktas).

36. Nors minėtoje byloje buvo taikoma ne TPVCAPDĮ 23 straipsnio 1 dalis (žalos atlyginimo buvo reikalaujama pagal CK nuostatas ir transporto priemonės savininkui pareikštas reikalavimas apskritai buvo atmestas), ši nutartis laikytina precedentine šiai bylai asmens, pažeidusio pareigą apdrausti transporto priemonę, galimos civilinės atsakomybės už nedrausta transporto priemone kito asmens sukeltą žalą aspektu. Šioje dalyje bylų faktinės aplinkybės iš esmės sutampa – abiem atvejais transporto priemonės savininkas pažeidė pareigą apdrausti transporto priemonę, abiem atvejais transporto priemonę vairavo kitas asmuo, kuris sukėlė eismo įvykį, kuriame nukentėjo trečiasis asmuo. Tad minėtu išaiškinimu privalu vadovautis šioje byloje sprendžiant teismų išvados dėl to, kad ieškovė taip pat laikytina atsakinga už eismo įvykiu sukeltą žalą, pagrįstumo klausimą. Taigi atsižvelgdama tiek į TPVCAPDĮ 23 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą teisinį reguliavimą, tiek į deliktinę atsakomybę reglamentuojančias teisės normas, tiek ir į minėtą kasacinio teismo išaiškinimą, teisėjų kolegija nusprendžia, kad remdamiesi vien tuo, jog ieškovė nesudarė privalomojo transporto priemonės draudimo sutarties, teismai negalėjo daryti išvados, kad ieškovė yra atsakinga už eismo įvykiu sukeltą žalą, vykdė savo žalos atlyginimo prievolę ir todėl negali reikalauti iš atsakovo grąžinti jai visą biurui sumokėtą sumą CK 6.280 straipsnio 1 dalies pagrindu.

37. Kaip ir minėta, CK 6.280 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad atlyginęs kito asmens padarytą žalą asmuo turi į padariusį žalą asmenį regreso (atgręžtinio reikalavimo) teisę tokio dydžio, kiek sumokėjo žalos atlyginimo, jeigu įstatymai nenustato kitokio dydžio. Kaip nurodoma CK komentare, šioje normoje įtvirtinta bendroji taisyklė, kad asmuo, atlyginęs kito asmens padarytą žalą, įgyja regreso teisę reikalauti išmokėtos sumos iš žalos padariusio asmens. Tokia teisė paprastai atsiranda netiesioginės civilinės atsakomybės, taip pat solidariosios civilinės atsakomybės ir kitais atvejais (Mikelėnas, V., ir kt. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė (I)*. Vilnius: Justitia, 2003, p. 388–399). Taigi nustačius, kad pareigą apdrausti transporto priemonę pažeidusio asmens prievolė grąžinti biurui pastarojo nukentėjusiam asmeniui dėl padarytos žalos išmokėtą sumą atsiranda ne bendrųjų deliktinę atsakomybę reglamentuojančių normų pagrindu, o specialaus įstatymo pagrindu (konkrečiai TPVCAPDĮ 23 straipsnio 1 dalies), atsakovas laikytinas padariusiu žalą asmeniu, o ieškovė – kito asmens padarytą žalą atlyginusiu asmeniu CK 6.280 straipsnio 1 dalies prasme. Tai atitinkamai lemia, kad ieškovė CK 6.280 straipsnio 1 dalies pagrindu turi teisę ne į pusę biurui sumokėtos sumos, o į visą biurui sumokėtą sumą, t. y. 71 849,26 Eur. Priešingas aiškinimas, t. y. kad ieškovė turi teisę reikalauti iš žalą sukėlusio asmens tik pusės žalos atlyginimo, kaip pagrįstai nurodoma kasaciniame skunde,

yra neteisingas dar ir dėl to, kad žalą padaręs asmuo tokiu būdu išvengia dalies žalos atlyginimo vien tik dėl to, kad žalą padarė su ne jam pačiam, o kitam asmeniui priklausiusia neapdrausta transporto priemone. Tokiu būdu iš esmės sumenkinama prevencinė civilinės atsakomybės funkcija, kuri, nors ir nėra pagrindinė civilinės atsakomybės funkcija, tačiau yra svarbi siekiant tinkamai motyvuoti žalą padariusius asmenis nekartoti neteisėto elgesio.

38. Išvadą, kad ieškovė turi teisę reikalauti ne pusės, o visos biurui išmokėtos sumos priteisimo iš atsakovo, patvirtina ir CK 6.9 straipsnio 5 dalis bei ją aiškinanti kasacinio teismo praktika. Kaip ir minėta, pagal CK 6.9 straipsnio 5 dalį, jeigu prievolė atsirado išimtinai vieno iš bendraskolių interesais arba prievolė neįvykdyta tik dėl vieno iš skolininkų kaltės, tai toks skolininkas atsako kitiems bendraskoliams už visą skolą. Šiuo atveju kiti bendraskoliai laikomi to skolininko laiduotojais.
39. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2024 m. spalio 22 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. e3K-3-187-469/2024 nagrinėjo muitinės tranzito procedūros vykdytojos reikalavimo krovinio vežėjai sumokėti 12 915 Eur, kuriuos tranzito procedūros vykdytoja sumokėjo muitinei dėl to, kad krovinio vežėja pažeidė muitinės tranzito procedūrą, pagrįstumo klausimą. Minimoje byloje Vilniaus teritorinė muitinė pripažino, kad už neįvykdytą Europos Sąjungos tranzito procedūrą atsirado mokestinė prievolė muitinei, o tranzito procedūros vykdytoja ir faktinė krovinio vežėja pripažintos solidariosiomis skolininkėmis Sąjungos muitinės kodekso (2013 m. spalio 9 d. Europos ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 952/2013) 213 straipsnio pagrindu. Visą mokestinę prievolę muitinei sumokėjo muitinės tranzito procedūros vykdytoja ir pareikalavo, kad krovinio vežėja padengtų visą šią sumą.
40. Cituojamoje nutartyje kasacinis teismas padarė išvadą, kad pagal ES muitų teisę muitinės procedūros vykdytojo atsakomybės dėl skolos muitinei pagrindas yra objektyvus, procedūros vykdytojo atsakomybė kyla dėl muitinės procedūros pažeidimo fakto ir nesiejama su jo paties veiksmų neteisėtumu ar kalte; muitinės procedūros vykdytojas atsako visais atvejais, kai pažeidžiama muitinės procedūra, kurią jis vykdo ir dėl to atsiranda skola muitinei. Tuo tarpu civilinės atsakomybės prievolei konstatuoti būtina nustatyti sąlygų visetą, be kita ko, civilinė atsakomybė atsiranda dėl neteisėtų veiksmų (CK 6.246 straipsnis), ir tik tais atvejais, jeigu įpareigotas asmuo kaltas, išskyrus įstatymų arba sutarties nustatytus atvejus, kuriais civilinė atsakomybė atsiranda be kaltės (CK 6.248 straipsnio 1 dalis). Atsižvelgdamas į tai, kasacinis teismas konstatavo, kad aplinkybė, jog muitinės procedūros vykdytojas pripažintas atsakingu skolininku muitinei pagal ES muitų teisės normas, savaime nereiškia, kad yra konstatuotas jo veiksmų neteisėtumas ir kaltė civilinės atsakomybės prasme; ES muitų teisės pagrindu konstatuota mokestinė prievolė savaime nereiškia civilinės atsakomybės prievolės. Todėl ta aplinkybė, kad muitinės tranzito procedūros vykdytojas pripažintas solidariai atsakingu už skolą muitinei, nepaneigia jo teisės reikšti atgręžtinį reikalavimą vežėjui pagal CK 6.9 straipsnio 5 dalį (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. spalio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-187-469/2024, 38–40 punktai). Atitinkamai kasacinis teismas padarė išvadą, kad ginčo teisiniuose santykiuose tai, jog nėra nustatyti kokie nors ieškovės, kaip muitinės procedūros vykdytojos, neteisėti veiksmai, pasi-

reiškę jos pareigų pagal viešąją muitų teisę pažeidimu, prisidėję prie to, kad muitinės tranzito procedūra nebuvo įvykdyta, ir priešingai – yra nustatyti neteisėti atsakovės, faktinės vežėjos, veiksmai, dėl kurių prekės nebuvo nugabentos į paskirties mutinę ir pateiktos tranzito procedūrai užbaigti, laikytina pakankama pripažinti, kad nustatytos CK 6.9 straipsnio 5 dalies sąlygos ir ieškovė turi teisę reikšti atgręžtinį reikalavimą atsakovei dėl visos skolos muitinei sumos (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. spalio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-187-469/2024, 44 punktas; tuo pačiu klausimu taip pat žr. ir kitą Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. lapkričio 24 d. nutartį civilinėje byloje Nr. e3K-3-221-916/2024).

41. Cituojamos bylos teisiškai reikšmingos aplinkybės yra pakankamai panašios į nagrinėjamos bylos faktines aplinkybes. Pareigą apdrausti transporto priemonę pažeidęs asmuo atsako įstatymo pagrindu kartu su žalą neapdrausta transporto priemone sukėlusiu asmeniu ne dėl to, kad savo veiksmais ar neveikimu prisideda prie žalos atsiradimo, o dėl minėtos pareigos pažeidimo, dėl kurio žalą vietoje draudiko nukentėjusiam asmeniui atlygina biuras, ir tokiu TPVCAPDĮ įtvirtintu reguliavimu siekiama palengvinti biurui, kuris atlygina nukentėjusiajam žalą, galimybes išsiieškoti žalos atlyginimą. Taigi teisėjų kolegija konstatuoja, kad ir pagal CK 6.9 straipsnio 5 dalį ieškovė laikytina turinčia teisę reikalauti iš atsakovo, kad šis padengtų visą ieškovės biurui sumokėtą sumą.
42. Apibendrindama teisėjų kolegija konstatuoja, kad tuo atveju, kai TPVCAPDĮ 23 straipsnio 1 dalies pagrindu atsiranda solidarioji prievolė asmens, pažeidusio pareigą sudaryti transporto priemonės civilinės atsakomybės draudimo sutartį (nesant nustatytų jo papildomų neteisėtų veiksmų), ir asmens, sukėlusio žalą neapdrausta transporto priemone, ir šią pareigą įvykdo asmuo, pažeidęs pareigą sudaryti transporto priemonės civilinės atsakomybės draudimo sutartį, pastarojo ir už žalą atsakingo asmens tarpusavio reikalavimams taikytinos CK 6.280 straipsnio 1 dalies ir CK 6.9 straipsnio 5 dalies nuostatos, pagal kurias asmuo, pažeidęs pareigą sudaryti transporto priemonės civilinės atsakomybės draudimo sutartį, turi teisę prisiteisti iš asmens, atsakingo už žalą, visą biurui sumokėtą sumą, kurią biuras išmokėjo tretiesiems asmenims už žalą, padarytą neapdrausta transporto priemone. Tokiu atveju CK 6.280 straipsnio 1 dalies prasme žalą neapdrausta transporto priemone sukėlęs asmuo laikytinas padariusiu žalą asmeniu, o pareigą sudaryti draudimo sutartį pažeidęs asmuo, kuris įvykdė biuro reikalavimą, – kito asmens padarytą žalą atlyginusiu asmeniu. Atitinkamai CK 6.9 straipsnio 5 dalies prasme žalą neapdrausta transporto priemone sukėlęs asmuo laikomas skolininku, dėl kurio kaltės bendraskoliams atsirado solidarioji prievolė pagal TPVCAPDĮ 23 straipsnio 1 dalį. Atsižvelgdama į tai, teisėjų kolegija nusprendžia pakeisti bylą nagrinėjusių teismų procesinius sprendimus, priteisdama ieškovei iš atsakovo visą ieškovės biurui sumokėtą sumą.

Dėl bylinėjimosi išlaidų atlyginimo

43. Tenkinus ieškovės kasacinį skundą ir pakeitus pirmosios instancijos teismo sprendimą ir apeliacinės instancijos teismo nutartį taip, kad yra visiškai tenki-

namas ieškovės reikalavimas, paskirstomos pirmosios, apeliacinės instancijos ir kasaciniame teismuose patirtos bylinėjimosi išlaidos (CPK 93 straipsnio 1, 5 dalys, 98 straipsnis).

44. Ieškovė sumokėjo 1498 Eur žyminį mokestį už ieškinį, patyrė 3448,51 Eur išlaidų advokato pagalbai pirmosios instancijos teisme apmokėti, 0,88 Eur išlaidas už VĮ Registrų centro paslaugas, t. y. iš viso patyrė 4947,39 Eur bylinėjimosi išlaidų. Vadovaujantis CPK 93 straipsnio 1 ir 5 dalimis, 98 straipsniu, Rekomendacijų dėl civilinėse bylose priteistino užmokesčio už advokato ar advokato padėjėjo teikiamą teisinę pagalbą (paslaugas) maksimalaus dydžio, patvirtintų Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2004 m. balandžio 2 d. įsakymu Nr. 1R-85 ir Lietuvos advokatų tarybos 2004 m. kovo 26 d. nutarimu, (redakcija, galiojanti nuo 2015 m. kovo 20 d.) (toliau – Rekomendacijos) 8.2 punktu, ieškovei iš atsakovo priteistina 4947,39 Eur bylinėjimosi išlaidų, patirtų pirmosios instancijos teisme, atlyginimo.
45. Ieškovė sumokėjo 764 Eur žyminį mokestį už apeliacinį skundą, patyrė 1509,48 Eur bylinėjimosi išlaidų už apeliacinio skundo parengimą ir 919,60 Eur bylinėjimosi išlaidų advokato pagalbai už atsiliepimo į atsakovo apeliacinį skundą parengimą, iš viso patyrė 3193,08 Eur bylinėjimosi išlaidų. Vadovaujantis CPK 93 straipsnio 1 ir 5 dalimis, 98 straipsniu, Rekomendacijų 8,10, 8.11 punktais, ieškovei iš atsakovo priteistina 3193,08 Eur bylinėjimosi išlaidų, patirtų apeliacinės instancijos teisme, atlyginimo.
46. Ieškovė už kasacinį skundą sumokėjo 764 Eur žyminį mokestį, patyrė 2220,35 Eur išlaidų advokato pagalbai už kasacinio skundo parengimą apmokėti, iš viso patyrė 2984,35 Eur bylinėjimosi išlaidų. Vadovaujantis CPK 93 straipsnio 1 ir 5 dalimis, 98 straipsniu, Rekomendacijų 8.13 punktu, ieškovei iš atsakovo priteistina 2984,35 Eur bylinėjimosi išlaidų, patirtų kasaciniame teisme, atlyginimo.
47. Šioje byloje patirta 21,21 Eur išlaidų, susijusių su procesinių dokumentų įteikimu pirmosios instancijos teisme, ir 4,20 Eur išlaidų, susijusių su procesinių dokumentų įteikimu kasaciniame teisme (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2025 m. lapkričio 17 d. pažyma apie išlaidas, susijusias su procesinių dokumentų įteikimu), t. y. iš viso 25,41 Eur. Atsižvelgiant į tai, kad atsakovui Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos 2023 m. rugpjūčio 23 d. sprendimu byloje buvo suteikta valstybės garantuojama antrinė teisinė pagalba atstovauti pirmosios instancijos teisme, 50 procentų atleidžiant atsakovą nuo bylinėjimosi išlaidų, išskyrus nustatytas CPK 88 straipsnio 1 dalies 6 ir 10 punktuose, sumokėjimo, vadovaujantis CPK 88 straipsnio 1 dalies 3 punktu, 92 straipsniu, valstybei iš atsakovo priteistina 10,61 Eur (21,21 Eur / 2) išlaidų, susijusių su procesinių dokumentų įteikimu pirmosios instancijos teisme, atlyginimo. Atsižvelgiant į tai, kad atsakovui 2025 m. liepos 24 d. Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos sprendimu byloje buvo suteikta valstybės garantuojama antrinė teisinė pagalba atstovauti kasaciniame teisme, 100 procentų atleidžiant atsakovą nuo bylinėjimosi išlaidų, išskyrus nustatytas CPK 88 straipsnio 1 dalies 6 ir 10 punktuose, sumokėjimo, tai valstybei iš atsakovo nepriteistinas išlaidų, susijusių su procesinių dokumentų įteikimu kasaciniame teisme, atlyginimas.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 2 punktu, 362 straipsnio 1 dalimi,

n u t a r i a :

Pakeisti Kauno apylinkės teismo 2024 m. spalio 17 d. sprendimą ir Klaipėdos apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. balandžio 10 d. nutartį, išdėstant rezoliucinę dalį taip: „ieškinį tenkinti visiškai ir priteisti ieškovei uždarajai akcinei bendrovei „Divinitus“ (j. a. k. 300156408) iš atsakovo O. L. (a. k. (*duomenys neskelbtini*) 71 849,26 Eur (septyniasdešimt vieną tūkstantį aštuonis šimtus keturiasdešimt devynis Eur 26 ct), 5 proc. metines palūkanas už priteistą sumą, skaičiuojant jas taip: nuo 8049,26 Eur (aštuonių tūkstančių keturiasdešimt devynių Eur 26 ct) sumos nuo ieškinio priėmimo dienos (2023 m. sausio 23 d.) iki 2023 m. rugpjūčio 7 d.; nuo 28 349,26 Eur (dvidešimt aštuonių tūkstančių trijų šimtų keturiasdešimt devynių Eur 26 ct) sumos nuo patikslinto ieškinio pateikimo dienos (2023 m. rugpjūčio 8 d.) iki 2024 m. vasario 5 d.; nuo 45 749,26 Eur (keturiasdešimt penkių tūkstančių septynių šimtų keturiasdešimt devynių Eur 26 ct) nuo patikslinto ieškinio pateikimo dienos (2024 m. vasario 6 d.) iki 2024 m. rugsėjo 5 d.; nuo 71 849,26 Eur (septyniasdešimt vieno tūkstančio aštuonių šimtų keturiasdešimt devynių Eur 26 ct) nuo patikslinto ieškinio pateikimo dienos (2024 m. rugsėjo 6 d.) iki teismo sprendimo visiško įvykdymo.

Priteisti iš atsakovo O. L. (a. k. (*duomenys neskelbtini*) ieškovei uždarajai akcinei bendrovei „Divinitus“ (j. a. k. 300156408) 4947,39 Eur (keturis tūkstančius devynis šimtus keturiasdešimt septynis Eur 39 ct) bylinėjimosi išlaidų, patirtų pirmosios instancijos teisme, atlyginimo.

Priteisti iš atsakovo O. L. (a. k. (*duomenys neskelbtini*) ieškovei uždarajai akcinei bendrovei „Divinitus“ (j. a. k. 300156408) 3193,08 Eur (tris tūkstančius vieną šimtą devyniasdešimt tris Eur 8 ct) bylinėjimosi išlaidų, patirtų apeliacinės instancijos teisme, atlyginimo.

Priteisti iš atsakovo O. L. (a. k. (*duomenys neskelbtini*) valstybei 10,61 Eur (dešimt Eur 61 ct) išlaidų, susijusių su procesinių dokumentų įteikimu pirmosios instancijos teisme, atlyginimo. Ši suma mokėtina į Valstybinės mokesčių inspekcijos (j. a. k. 188659752) biudžeto pajamų surenkamąją sąskaitą, įmokos kodas 5662.“

Priteisti iš atsakovo O. L. (a. k. (*duomenys neskelbtini*) ieškovei uždarajai akcinei bendrovei „Divinitus“ (j. a. k. 300156408) 2984,35 Eur (du tūkstančius devynis šimtus aštuoniasdešimt keturis Eur 35 ct) bylinėjimosi išlaidų, patirtų kasaciniame teisme, atlyginimo.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

1.9. Dėl paciento sutuoktinio teisės į neturtinės žalos atlyginimą

Pacientų teisių ir žalos sveikatai atlyginimo įstatyme (toliau – PTŽSAĮ) nustatytas specialus žalos, padarytos paciento sveikatai, atlyginimo teisinis reguliavimas lemia, kad, sprendžiant klausimą dėl žalos, atsiradusios dėl paciento sveikatai padarytos žalos, atlyginimo, asmens sveikatos priežiūros įstaigos ir ją padariusio sveikatos priežiūros specialisto kaltė nėra vertinama.

PTŽSAĮ 13 straipsnyje išskirtos dvi asmenų grupės, turinčios teisę į supaprastintą, t. y. nevertinant sveikatos priežiūros įstaigos ir (ar) gydytojo kaltės, žalos atlyginimą: patys pacientai dėl jų sveikatai padarytos žalos, o paciento mirties atveju, kai jis pats jau nebegali pretenduoti į žalos atlyginimą, – artimi giminaičiai ir kiti ypač artimą ir glaudų ryšį su juo turėję asmenys. Šioje normoje gyvo (sužaloto) paciento artimieji nėra įvardyti kaip asmenys, turintys teisę į neturtinės žalos atlyginimą dėl paciento patirtos žalos.

Kai pacientas patiria žalą dėl netinkamai suteiktų sveikatos priežiūros paslaugų, tačiau nepraranda gyvybės, teisę į žalos atlyginimą pagal PTŽSAĮ 13 straipsnį turi tik pacientas. PTŽSAĮ 13 straipsnio norma nesuteikia gyvo paciento artimiesiems teisės gauti neturtinės žalos atlyginimą dėl paciento sveikatos sužalojimo netinkamai suteikus sveikatos priežiūros paslaugas. Priešingas aiškinimas neatitiktų PTŽSAĮ ir šio įstatymo 13 straipsnio paskirties ir neproporcingai išplėstų asmenų, turinčių teisę į neturtinės žalos atlyginimą, sąrašą.

Aplinkybė, kad PTŽSAĮ 13 straipsnis suteikia teisę į supaprastintą žalos atlyginimą tik pačiam pacientui, nepaneigia paciento artimųjų teisės, pacientui nepraradus gyvybės, reikalauti žalos atlyginimo iš atsakingų asmenų pagal bendrąsias įstatymo normas.

Neturtinės žalos asmeninis pobūdis lemia, kad tik išimtiniais atvejais – esant ypač artimam ryšiui ir nepaprastai didelei patirtai žalai – asmens, patyrusio žalą dėl netinkamai suteiktų sveikatos priežiūros paslaugų, artimasis gali reikalauti neturtinės žalos atlyginimo iš kalto asmens.

Sprendžiant dėl artimojo teisės į neturtinės žalos atlyginimą, gali būti atsižvelgiama, be kita ko, į sužalojimo sunkumą ir jo sukeltus ilgalaikius padarinius tiek tiesiogiai sužalotam asmeniui, tiek netiesiogiai ir jo artimiesiems, taip pat kitas ypatingas aplinkybes, turinčias reikšmingą įtaką gyvenimo kokybės pokyčiams.

Civilinė byla Nr. e3K-3-201-611/2025
Teisminio proceso Nr. 2-55-3-01127-2024-4
Procesinio sprendimo kategorijos: 2.6.10.2.4.2; 2.6.10.5.2.16; 3.3.3.10.4
(S)

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

N U T A R T I S
LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2025 m. gruodžio 18 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Andžej Maciejevski (kolegijos pirmininkas ir pranešėjas), Agnės Tikniūtės ir Jūratės Varanauskaitės,

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal **atsakovės Lietuvos Respublikos, atstovaujamos Valstybinės ligonių kasos prie Sveikatos apsaugos ministerijos**, kasacinį skundą dėl Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. gegužės 26 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovų V. M. ir D. M. ieškinį atsakovei Lietuvos Respublikai, atstovaujamai Valstybinės ligonių kasos prie Sveikatos apsaugos ministerijos, dėl neturtinės žalos atlyginimo.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė :

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl materialiosios teisės normų, reglamentuojančių asmens teisinį statusą prenatalinėje stadijoje bei paciento sutuoktinio teisę į neturtinės žalos atlyginimą paciento sveikatos sužalojimo atveju, aiškinimo ir taikymo.
2. Ieškovai V. M. ir D. M. kreipėsi į teismą su ieškiniu atsakovei Lietuvos valstybei, prašydami:
   2.1. pripažinti ieškovei V. M. teisę į 30 000 Eur neturtinės žalos atlyginimą ir priteisti iš atsakovės ieškovei 24 700 Eur neturtinės žalos atlyginimą;
   2.2. priteisti iš atsakovės ieškovui D. M. 15 000 Eur neturtinės žalos atlyginimą;
   2.3. priteisti iš atsakovės 5 proc. dydžio metines palūkanas už priteistą sumą nuo bylos iškėlimo teisme iki teismo sprendimo visiško įvykdymo;
   2.4. priteisti iš atsakovės ieškovų patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimą.
3. Ieškovai nurodė, kad ieškovė 2021 m. rugpjūčio 23 d. atvyko į gimdymo namus dėl nėštumo nutraukimo. Gimdymo namų gydytojas, apžiūrėjęs ieškovę, nėštumo nutraukimo medicininėje kortelėje įrašė diagnozę – 7 savaičių nėštumas – ir ieškovei atliko nėštumo nutraukimą. Tą pačią dieną ieškovė iš gimdymo namų buvo išrašyta į namus. Praėjus keletui dienų, blogėjant sveikatai, ieškovė buvo atvežta į ligoninę. Čia, apžiūrėjus ieškovę, buvo nustatyta diagnozė – 18 savaičių nėštumas, priešlaikinis vaisiaus vandenų plyšimas. Ligoninės gydytojų konsiliu-

mas konstatavo, kad vaisius gyvas, širdies veikla yra, judesių ir vaisiaus vandenų nebuvo. (Duomenys neskelbtini) įvyko persileidimas, gimė negyvas apie 18 cm ilgio vaisius kartu su placenta.

4. Ieškovai kreipėsi į Pacientų sveikatai padarytos žalos nustatymo komisiją (toliau – komisija) dėl gimdymo namuose ieškovei netinkamai suteiktų sveikatos priežiūros paslaugų. Komisija nusprendė iš dalies patenkinti ieškovės reikalavimą dėl 30 000 Eur neturtinės žalos atlyginimo ir priteisti ieškovei 5300 Eur neturtinės žalos atlyginimą. Komisija atmetė ieškovo reikalavimą dėl 15 000 Eur neturtinės žalos atlyginimo.
5. Ieškovai nesutinka su komisijos sprendimu nepriteisti ieškovei 24 700 Eur, o ieškovui – 15 000 Eur neturtinės žalos atlyginimo, todėl kreipėsi į teismą dėl neturtinės žalos, padarytos ieškovams gimdymo namuose ieškovei teikiant sveikatos priežiūros paslaugas, atlyginimo. Ieškovų teigimu, gimdymo namuose buvo padaryta žala ieškovės sveikatai ir ieškovų bendro vaisiaus gyvybei. Dėl gimdymo namų gydytojo nustatytos neteisingos nėštumo trukmės ieškovei buvo atlikta nėštumo nutraukimo procedūra – gimdos abrazija, kurią draudė atlikti teisės aktai. Nėštumo nutraukimo procedūra buvo atlikta netinkamai (vaisius liko gimdoje gyvas), dėl to ieškovei buvo skirti vaistai nuo sepsio ir vaistai, skirti persileidimui, ieškovė vartojo vaistus nuo skausmo ir uždegimo.
6. Ieškovai nurodo, kad turi teisę į neturtinės žalos atlyginimą ir kaip bendrai pradėto vaisiaus tėvai dėl jo mirties, nes, jei nebūtų buvę netinkamų gimdymo namų gydytojo veiksmų, tikėtina, kad vaikas būtų tinkamai išsivystęs ir būtų gimęs gyvas. Ieškovai dėl bendro vaiko netekties patyrė dvasines, emocines ir psichologines kančias.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

7. Vilniaus apygardos teismas 2024 m. gruodžio 19 d. sprendimu ieškinį patenkino iš dalies ir priteisė ieškovui D. M. iš atsakovės 1000 Eur neturtinės žalos ir 53,36 Eur bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Kitą ieškinio dalį atmetė.
8. Teismas konstatavo, kad ieškovė (duomenys neskelbtini) pagimdė antrą vaiką. 2021 m. rugpjūčio pradžioje ieškovė pradėjo jausti į nėštumą panašius simptomus. 2021 m. rugpjūčio 10 d. ieškovė atliko nėštumo testą, jis buvo teigiamas. Kadangi šeimoje jau augo du vaikai, ieškovai nusprendė, kad, jeigu nėštumas bus ne ilgesnis kaip 12 savaičių, nėštumą nutrauks.
9. Teismas pažymėjo, kad civilinės teisės požiūriu vaisius neturi civilinio teisnumo ir negali turėti teisių ir pareigų, t. y. negali būti teisinių santykių subjektas, taigi, ir pacientas. Tačiau nagrinėjamu atveju gimdymo namuose sveikatos priežiūros paslaugos buvo teikiamos ieškovei (pacientei), o ieškovų bendrai pradėtas vaisius buvo ieškovės kūno dalimi. Vaisius žuvo dėl ieškovei netinkamai suteiktų sveikatos priežiūros paslaugų. Teismas nusprendė, kad ieškovas pagal Lietuvos Respublikos pacientų teisių ir žalos sveikatai atlyginimo įstatymo (toliau – PTŽSAĮ) 13 straipsnį turi teisę į neturtinės žalos atlyginimą kaip asmuo, kurio kartu su ieškove pradėtas vaisius žuvo ieškovei netinkamai suteikus sveikatos priežiūros paslaugas.

10. Vertindamas, ar ieškovei priteistinas didesnis nei komisijos sprendimu priteistas neturtinės žalos atlyginimas ir kokio dydžio neturtinės žalos atlyginimas priteistinas ieškovui, teismas pažymėjo, kad ieškovai prioritetą teikė nėštumo nutraukimui, o ne galimam jo išsaugojimui. Apsisprendimą nutraukti nėštumą ieškovai argumentavo tuo, kad turėti trečią vaiką „dar ne laikas".
11. Ieškovai, sužinoję apie ieškovės nėštumą, iš karto priėmė sprendimą nėštumą nutraukti, ir iki ieškovės kreipimosi į gimdymo namus dėl konsultacijos ir nėštumo nutraukimo bei iki nėštumo nutraukimo procedūros praėjo tik kelios savaitės. Teismo vertinimu, per šį laikotarpį neužsimezgė ieškovų emocinis ryšys su vaisiumi. Ieškovai neplanavo nėštumo, nesidžiaugė juo, neplanavo savo ir šeimos gyvenimo kartu su šiuo būsimu vaiku, nėštumą apsisprendė nutraukti dėl subjektyvių asmeninio patogumo priežasčių. Teismas konstatavo, kad nėštumo nutraukimas, t. y. vaisiaus netekimas, buvo ieškovų siektas ir planuotas padarinys, todėl nėra pagrindo teigti, kad ieškovai patyrė tokius stiprius neigiamus išgyvenimus kaip išgyvenimai dėl vaiko netekties.
12. Ieškovo teiginiai apie tai, kad po vaisiaus netekties jis dėl emocinių priežasčių nedirbo mėnesį, tapo uždaras, nebegali kaip anksčiau bendrauti su draugais ir pažįstamais, dėl to turėjo net pakeisti darbovietę, pradėjo itin jautriai reaguoti į kitų nelaimes, susijusias su vaikais, todėl vengia kontakto su draugais, kurie turi sergančių vaikų, nepagrįsti įrodymais. Įvertinęs nurodytas aplinkybes, teismas nusprendė, kad ieškovas turi teisę į 1000 Eur neturtinės žalos atlyginimą.
13. Teismas taip pat nustatė, kad dėl patirtų dvasinių išgyvenimų ieškovė kreipėsi į Krizinio nėštumo centrą, jame ieškovei 2021 m. rugsėjo–spalio mėn. buvo suteiktos 3 psichologinės konsultacijos. Suteiktų psichologinių konsultacijų skaičius ir trukmė, teismo vertinimu, neleidžia daryti išvados apie stiprius ir ilgalaikius ieškovės dvasinius išgyvenimus. Byloje taip pat nenustatyta, kad dėl gimdymo namuose netinkamai suteiktų sveikatos priežiūros paslaugų ieškovė patyrė ilgalaikes ar nesugrąžinamas pasekmes sveikatai. Nėštumo nutraukimu nebuvo pakenkta ieškovės reprodukcinei funkcijai – (duomenys neskelbtini) ieškovė pagimdė sveiką sūnų, nėštumas buvo sklandus. Teismas konstatavo, kad komisijos sprendimu ieškovei nustatytas 5300 Eur neturtinės žalos atlyginimas atitinka ieškovės patirtą neturtinę žalą, todėl ieškovės ieškinį dėl neturtinės žalos atlyginimo atmetė.
14. Teismas konstatavo, kad ieškovai pateikė įrodymus, jog už advokato paslaugas ieškovams PTŽSAĮ 24 straipsnio 1 dalyje nustatyta tvarka kreipiantis į komisiją, kuri yra privaloma ikiteisminė institucija ginčų dėl žalos, padarytos sveikatos priežiūros įstaigose asmeniui teikiant sveikatos priežiūros paslaugas, jie patyrė 800 Eur bylinėjimosi išlaidų. Patenkinęs 6,67 proc. ieškovo reikalavimų, teismas iš atsakovės ieškovui priteisė 53,36 Eur bylinėjimosi išlaidų atlyginimą.
15. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija 2025 m. gegužės 26 d. nutartimi Vilniaus apygardos teismo 2024 m. gruodžio 19 d. sprendimą paliko nepakeistą.
16. Kolegija nurodė, kad byloje nėra ginčo, jog gimdymo namuose ieškovei sveikatos priežiūros paslaugos buvo suteiktos netinkamai, komisija konstatavo, kad ieškovės sveikatai gimdymo namuose žala buvo padaryta ir ji nelaikytina neišvengiama.

17. Kolegija pažymėjo, kad įstatymų leidėjas įtvirtino nebaigtinį sąrašą asmenų, kurie turi teisę prašyti neturtinės žalos atlyginimo, tačiau, sprendžiant dėl kitų asmenų (įstatymo normoje neįvardytų asmenų) teisės gauti neturtinės žalos atlyginimą, svarbu atsižvelgti į kriterijų – artimą ir glaudų ryšį su pacientu.
18. Spręsdama dėl neturtinės žalos atlyginimo ieškovei, kolegija atsižvelgė į tai, kad ieškovai kartu priėmė sprendimą nutraukti nėštumą, ieškovas neįrodė, jog siekė pakeisti ieškovės nuomonę dėl nėštumo nutraukimo, laiko tarpas nuo tada, kai ieškovai sužinojo apie nėštumą, iki jo nutraukimo buvo nedidelis. Šios aplinkybės, kolegijos vertinimu, leidžia prieiti išvadą, kad ieškovas nejautė prieraišumo ir šiltų jausmų pradėtam vaisiui, nebuvo suinteresuotas išsaugoti jo gyvybę.
19. Kolegija pažymėjo, kad reikalavimą dėl neturtinės žalos atlyginimo ieškovas grindė ne tik vaisiaus mirties faktu, netinkamai atlikus ieškovei nėštumo nutraukimo operaciją, bet ir rūpinimusi pačios ieškovės, kaip pacientės, sveikatos būkle. Atsižvelgdama į tai, kolegija pritarė pirmosios instancijos teismo išvadai, kad ieškovo dvasiniai išgyvenimai dėl ieškovės, kaip sutuoktinės, sveikatos būklės lėmė ieškovo teisę į neturtinės žalos atlyginimą pagal PTŽSAĮ 13 straipsnį. Kolegija konstatavo, kad neįžvelgia sąlygų priteisti didesnį, nei nustatė pirmosios instancijos teismas, žalos atlyginimą. Kolegijos vertinimu, kadangi dėl netinkamai suteiktų sveikatos priežiūros paslaugų ieškovė nepatyrė nesugrąžinamų pasekmių sveikatai, ieškovo išgyvenimai dėl ieškovės sveikatos būklės nesukėlė jam ilgalaikių psichologinių pasekmių, dėl to pirmosios instancijos teismo ieškovui nustatytas 1000 Eur neturtinės žalos atlyginimo dydis yra pagrįstas ir teisėtas.
20. Spręsdama dėl ieškovei priteistino neturtinės žalos atlyginimo dydžio, kolegija atsižvelgė į tai, kad ieškovė dar iki apžiūros atlikimo buvo apsisprendusi nėštumą nutraukti, kadangi atvykusi į gimdymo namus iš karto susimokėjo kasoje, nors dar nebuvo atlikta apžiūra. Taip pat kolegija atsižvelgė į tai, kad nustatyta, jog ieškovė kreipėsi į paramos grupę po persileidimo (vaisiaus netekties), tačiau jos nepradėjo lankyti. Ieškovei buvo pasiūlyta psichologinė pagalba, jai buvo suteiktos 2 psichologo konsultacijos, po jų dėl tolesnės pagalbos ieškovė nesikreipė, į konsultacijas neatvyko. Kolegijos nuomone, tiek ieškovės tvirtas apsisprendimas nutraukti nėštumą, tiek ieškovės būsena po nėštumo nutraukimo neleidžia spręsti apie ieškovės patirtus ypač gilius, ilgalaikius ir skaudžius dvasinius išgyvenimus, kurie lemtų poreikį priteisti didesnį nei komisijos sprendimu nustatytą neturtinės žalos atlyginimo dydį. Kolegija konstatavo, kad ieškovė, suprasdama, jog nėštumo nutraukimas yra žalingas veiksmas, pati priėmė sprendimą nėštumą nutraukti, todėl jos patirti fiziniai ir dvasiniai išgyvenimai iš dalies yra nulemti jos pačios sprendimo nutraukti nėštumą.
21. Taigi, vadovaudamasi bendraisiais neturtinės žalos atlyginimo kriterijais, įtvirtintais Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 6.250 straipsnio 2 dalyje, atsižvelgdama į nustatytas faktines aplinkybes (nėštumo nutraukimo operacija buvo atlikta ieškovės pageidavimu, ilgalaikių negrįžtamųjų pasekmių ieškovės fizinei ir emocinei sveikatai nenustatyta), kolegija nusprendė, kad pirmosios instancijos teismas pagrįstai ir teisėtai pripažino, jog priteisti didesnį nei komisijos sprendimu ieškovei nustatytas neturtinės žalos atlyginimo dydis (5300 Eur) nėra pagrindo.

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimo į jį teisiniai argumentai

22. Kasaciniu skundu atsakovė prašo panaikinti Vilniaus apygardos teismo 2024 m. gruodžio 19 d. sprendimo dalį, kuria ieškovui priteista 1000 Eur neturtinės žalos atlyginimo, ir Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. gegužės 26 d. nutartį, kuria skundžiama Vilniaus apygardos teismo 2024 m. gruodžio 19 d. sprendimo dalis palikta iš esmės nepakeista. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
    22.1. Pirmosios instancijos teismas nepagrįstai pripažino, kad, vaisiui esant pacientės kūno dalimi, pacientės sutuoktiniui taip pat priklauso neturtinės žalos atlyginimas. Teismas pažeidė materialiosios teisės normas (PTŽSAĮ 13 straipsnį, 2 straipsnio 10 dalį, 24 straipsnio 1 dalį ir CK 2.2 straipsnio 1 punktą) ir nepagrįstai bei neteisėtai nustatė ieškovui atlygintiną 1000 Eur neturtinės žalos dydį.
    22.2. Vaisius, kuris buvo pacientės kūno dalimi, šiuo atveju teisiškai negali būti pripažintas pacientu. CK 2.2 straipsnio 1 punktas nustato, kad fizinio asmens civilinis teisnumas (galėjimas turėti civilines teises ir pareigas) atsiranda asmens gimimo momentu ir išnyksta, jam mirus. Šiuo atveju tam, kad pacientas (ar jam mirus, asmenys, turintys teisę į žalos atlyginimą) galėtų įgyti teisę į žalos atlyginimą, asmuo turėtų būti įgijęs civilinį teisnumą, t. y. gimęs.
    22.3. Vaisius yra moters kūno dalis ir žala padaroma moteriai, kuri ir yra pacientė. PTŽSAĮ nereglamentuoja, jog pagal šį įstatymą galimas neturtinės žalos atlyginimas gyvo paciento artimiesiems. Žala buvo padaryta pacientės sveikatai tuo aspektu, kad buvo netinkamai suteikta paslauga, t. y. neįgyvendintas ieškovų lūkestis neturėti vaiko ir buvo laikinai sutrikdyta sveikata. O tinkamai nesuteikus paslaugos, įvyko pasekmės sveikatai, kurios yra įvardytos medicininiuose dokumentuose kaip galimos komplikacijos. Tačiau pažymėtina, kad įvyko tai, ko ieškovai ir pageidavo, t. y. neturėti trečio vaiko, nes „nebuvo laikas“ (taip pat įvardyta medicininiuose dokumentuose).
    22.4. Šioje byloje negalima traktuoti, kad ieškovams padaryta žala, jiems netekus negimusio kūdikio, nes ieškovai ir neplanavo tokio šeimos modelio. Teiginiai, kad jei būtų žinoję, kiek laiko yra vaisiui, būtų nedarę aborto, yra nepagrįsti ir abejotini, dėstomi iš šios dienos perspektyvos: jei gydytojas būtų tinkamai įvertinęs vaisiaus laikotarpį, pacientė (ieškovai) nebūtų turėjusi teisės pasirinkti, ar nori turėti kūdikį, arba jei gydytojas tinkamai būtų atlikęs procedūrą ir vaisius būtų buvęs pašalintas, niekas net nebūtų sužinoję apie tai, kiek vaisiui yra savaičių.
    22.5. Bylą apeliacine tvarka nagrinėjęs teismas nepagrįstai pripažino, kad dėl ieškovo sutuoktinei netinkamai suteiktų sveikatos priežiūros paslaugų ir ieškovo patirtų dvasinių išgyvenimų dėl ieškovės, kaip sutuoktinės, sveikatos būklės ieškovas įgijo teisę į neturtinės žalos atlyginimą pagal PTŽSAĮ 13 straipsnį. Teismas išplėtė Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo (toliau – Konstitucinis Teismas) 2024 m. sausio 24 d. nutarimo Nr. KT10-

N1/2024 byloje Nr. 9/2023-16/2023 aiškinimo ribas ir atitinkamai išplėtė PTŽSAĮ 13 straipsnio taikymo ribas. Minimame nutarime Konstitucinis Teismas pateikė išvadą tik dėl nebaigtinio sąrašo asmenų po paciento mirties. Šioje byloje pacientė yra gyva ir patyrė laikiną sveikatos sutrikdymą dėl neteisingai įvertinto nėštumo laikotarpio (atsižvelgiant į tai, jog abu tėvai siekė nutraukti nėštumą).

22.6. PTŽSAĮ 13 straipsnis nustato du pagrindinius teisės į žalos atlyginimą atvejus – kai žala padaryta gyvam pacientui arba kai dėl padarytos žalos pacientas miršta. Jei pacientas gyvas ir patyrė žalą, žala atlyginama pacientui, o ne jo artimiesiems. Įstatyme nenustatyta, kad gyvo paciento artimieji gali gauti žalos atlyginimą dėl paciento emocinės traumos. Neturtinė žala yra asmeninė – ją patiria pats asmuo, kai jo paties teisinė gėrybė (sveikata, orumas ir pan.) yra pažeista. Šiuo atveju sutuoktinis (pacientės vyras) nėra pacientas, jo sveikata nebuvo pažeista, jam neteiktos medicinos paslaugos ir jis nėra paciento netekęs asmuo, todėl jis neturi teisinio pagrindo gauti neturtinės žalos atlyginimą. Fizinio asmens emociniai išgyvenimai dėl artimojo sužalojimo, nors žmogiškai suprantami ir jautrūs, teisiškai nėra pakankamas pagrindas reikalauti neturtinės žalos atlyginimo. Taip pat, vadovaujantis protingumo, sąžiningumo ir teisingumo principais, jei būtų leista kiekvienam artimajam reikalauti žalos atlyginimo vien dėl to, kad jis jautė skausmą ar stresą dėl artimojo sveikatos, atsakomybė netektų ribų, taptų neproporcinga ir reikštų neribotą civilinės atsakomybės išplėtimą.

23. Atsiliepimu į kasacinį skundą ieškovai prašo kasacinį skundą atmesti. Atsiliepime nurodomi šie argumentai:

23.1. Atsakovei pripažinus, kad pacientės (ieškovės) sveikatai buvo padaryta žala, tai tiesiogiai apima netinkamai suteiktų asmens sveikatos priežiūros paslaugų neigiamas pasekmes: ieškovės sveikatos sutrikdymą ir jos įsčiose buvusio ieškovų bendro vaisiaus žūtį.

23.2. Nei bylą nagrinėję teismai, nei ieškovai byloje neteigė, kad ieškovų bendras vaisius buvo pacientas pagal PTŽSAĮ 2 straipsnio 10 dalį, CK 2.2 straipsnio 1 punktą. Ieškinys buvo reiškiamas tuo pagrindu, kad V. M. sveikatai buvo padaryta žala, kuri pasireiškė ir tuo, kad dėl netinkamai suteiktų paslaugų V. M. įsčiose buvęs ieškovų bendras 18 savaičių vaisius žuvo, t. y. neteko gyvybės.

23.3. Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad kiti asmenys, kurie nėra nukentėjusieji, bet susiję su asmeniu, patyrusiu tokią žalą, teisę į neturtinės žalos atlyginimą turi tik išimtiniais atvejais. Nagrinėjamą atvejį galima laikyti išimtiniu tuo aspektu, kad dėl pacientei P. Mažylio gimdymo namuose teiktomis netinkamomis ir neteisėtomis asmens sveikatos priežiūros paslaugomis padaryto sveikatos sužalojimo pobūdžio kilo neigiamų pasekmių ne tik pačiai pacientei, bet ir jos sutuoktiniui, kaip 18 savaičių amžiaus vaisiaus biologiniam tėvui, asmeniškai.

23.4. Byloje nėra ginčo dėl civilinio teisnumo sąvokos, jos aiškinimo ar taikymo, nes keliamas klausimas kitu aspektu: ar ieškovų 18 savaičių vaisius (lot. *fetus*) turi būti vertinamas kaip besivystantis organizmas, ar kaip ieškovės

kūno dalis, ar jam bent iš dalies taikomos žmogaus prigimtinės teisės į gyvybę principas, ar abu vaisiaus biologiniai tėvai vienodai turi teisę į neturtinės žalos atlyginimą, jei vaisius neteko gyvybės dėl asmens sveikatos priežiūros įstaigos (jos specialistų) suteiktų ypač nekokybiškų paslaugų, ar, tokiu atveju nustatant neturtinės žalos atlyginimo dydį, turi būti vertinami kriterijai ir teismų praktika, susijusi su neturtinės žalos atlyginimu žmogaus (paciento) netekties (gyvybės praradimo), o ne sveikatos sutrikdymo (sužalojimo) atvejais.

23.5. Žmogui prigimtines teises laiduoja jo žmogiškoji prigimtis, o ne formalus juridinis politinis bendruomenės sprendimas. Tai svarbu, nes žmogaus prigimtis nėra įgyjama vien gimimu – savo prigimtį žmogus išlaiko visose vystymosi stadijose.

23.6. Nagrinėjamoje byloje turi būti įvertinta ir konstatuota, kad buvo pažeista Lietuvos Respublikos Konstitucijos (toliau – Konstitucija) 19 straipsnyje įtvirtinta viena svarbiausių žmogaus prigimtinių teisių – teisė į gyvybę. Abu biologiniai vaisiaus tėvai – ieškovai dėl P. Mažylio gimdymo namų specialistų netinkamų veiksmų neteko pradėto vaisiaus gyvybės, kuri jau vystėsi 18 savaičių ir 1 dieną iš įprastinio 40 savaičių termino. Pažymėtina, kad, autopsijos duomenimis, vaikui jokių patologinių pakitimų makroskopiškai nenustatyta.

23.7. Buvo pažeista ir ieškovų teisė į šeimą, kuri pagal Konstitucijos 38 straipsnį yra valstybės saugoma. Jei gydytojas akušeris ginekologas nebūtų neprofesionaliai ir nekvalifikuotai atlikęs savo paslaugų, tai ieškovai, žinodami, kad vaisiaus vystymosi terminas yra 18 savaičių ir 1 diena, net nebūtų svarstę apie nėštumo nutraukimą, nes tai pusės nėštumo termino subrendęs vaisius, o ieškovai visada svajojo apie tris vaikus.

23.8. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2024 m. sausio 24 d. nutarime nebuvo atliktas PTŽSAĮ 13 straipsnio (2019 m. gruodžio 17 d. redakcija) atitikties Konstitucijai vertinimas, kuris aktualus šioje nagrinėjamoje byloje. Atsižvelgiant į tai, prašoma kreiptis į Konstitucinį Teismą ištirti, ar 2019 m. gruodžio 17 d. Lietuvos Respublikos pacientų teisių ir žalos sveikatai atlyginimo įstatymo Nr. I-1562 2, 7, 8, 13, 20 straipsnių ir V skyriaus pakeitimo įstatymo Nr. XIII-2377 1, 4 ir 6 straipsnių pakeitimo įstatymo Nr. XIII-2703 4 straipsniu įtvirtintas 13 straipsnis tiek, kiek juo nustatytas baigtinis asmenų, turinčių teisę kreiptis į teismą dėl neturtinės žalos atlyginimo, kai paciento sveikatai padaryta žala, sąrašas, neprieštarauja Konstitucijos 30 straipsnio 2 daliai, 29 straipsniui, asmenų lygiateisiškumo, konstituciniams teisingumo ir teisinės valstybės principams.

23.9. Būtina ištirti, ar galimas toks teisinis reguliavimas, kai įstatyme įtvirtintiems asmenims nustatyta privaloma kvaziteisminė procedūra, o kitiems asmenims, kurie nenurodyti sąraše, nenustatyta (apribota) galimybė pasinaudoti tokia procedūra, tačiau nepanaikinant teisės kreiptis į teismą dėl to paties įvykio. Taip pat ar galimas toks teisinis reguliavimas, kai įstatyme įtvirtintų asmenų reikalavimai būtų nagrinėjami pagal šio įstatymo teisiniu reguliavimu pakeis-

tas deliktinės civilinės atsakomybės sąlygas (nevertinant kaltės), o kitų asmenų, kurie nenurodyti sąraše, reikalavimai būtų vertinami pagal bendrąsias deliktinės civilinės atsakomybės sąlygas, nustatytas CK. Neįtvirtinant kito asmens, kuris artimai susijęs su pacientu dėl paciento sveikatai padarytos žalos, teisės kreiptis dėl neturtinės žalos atlyginimo yra pažeidžiama šio asmens, t. y. ieškovo, pacientės sutuoktinio, teisė į lygiateisiškumą. Ieškovė, kaip pacientė, dėl bendro savo ir ieškovo vaisiaus žūties turi teisę reikšti reikalavimus dėl neturtinės žalos atlyginimo, o, atsakovės nuomone, ieškovas, kaip pacientės sutuoktinis ir jų bendro žuvusio vaisiaus biologinis tėvas, neturi teisės reikšti reikalavimų dėl neturtinės žalos atlyginimo, tačiau tai neatitinka Konstitucijos 29 straipsnyje įtvirtinto konstitucinio asmenų lygybės įstatymui principo.

Teisėjų kolegija

k o n s t a t u o j a :

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl bylos nagrinėjimo kasaciniame teisme ribų

24. Bylos nagrinėjimo kasaciniame teisme ribas apibrėžia CPK 353 straipsnis. Pagal šio straipsnio 1 dalį, kasacinis teismas, neperžengdamas kasacinio skundo ribų, patikrina apskųstus sprendimus ir (ar) nutartis teisės taikymo aspektu. Kasacinis teismas yra saistomas pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nustatytų aplinkybių. Aiškindamas šią teisės normą kasacinis teismas ne kartą yra nurodęs, kad pagal ją kasacinis teismas sprendžia tik teisės klausimus, be to, tik tuos teisės klausimus, kurie yra tiesiogiai iškelti kasaciniame skunde (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. balandžio 19 d. nutarties civilinėje byloje Nr. 3K-7-50-313/2024 56 punktą ir jame nurodytą kasacinio teismo praktiką).
25. Kasacinio nagrinėjimo dalykas yra kasatoriaus kasaciniame skunde nurodyti motyvuoti kasacijos pagrindai. CPK 347 straipsnio 1 dalies 3 punkte įtvirtintas reikalavimas kasaciniame skunde nurodyti išsamius teisinius argumentus, kurie patvirtintų CPK 346 straipsnyje nurodytų kasacijos pagrindų buvimą, reiškia, kad kasaciniame skunde nurodyti kasacijos pagrindai turi būti siejami su kasaciniu skundu skundžiamo apeliacinės instancijos teismo procesinio sprendimo motyvų ir teisinių argumentų klaidų ar pažeidimų atskleidimu. Kasacinio teismo teisėjų atrankos kolegijos padarytas kasacinio skundo apibendrintas vertinimas (kaip atitinkančio įstatymo reikalavimus) ne visada reiškia, kad kiekvienas skundo argumentas ar jų grupė atitinka įstatymo nustatytus reikalavimus – suformuluoja kasacinio nagrinėjimo dalyką. Detalų skundo argumentų vertinimą atlieka bylą kasacine tvarka nagrinėjanti teisėjų kolegija (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. birželio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-373/2013).
26. Atsakovė kasaciniame skunde nurodo, kad bylą nagrinėję teismai, pažeisdami PTŽSAĮ 13 straipsnio normą, nepagrįstai pripažino ieškovui teisę į neturtinės

žalos atlyginimą, kadangi, pagal minėtą įstatymo normą, teisę į neturtinės žalos atlyginimą turi tik pacientas, kuriam buvo teikiamos sveikatos priežiūros paslaugos, arba paciento mirties atveju – šioje normoje tiesiogiai nurodyti giminystės ryšiu susiję asmenys arba kiti asmenys, kuriuos su pacientu siejo ypač artimas ir glaudus ryšys. Kadangi nagrinėjamu atveju pacientė yra ieškovė, kuri nėra mirusi dėl netinkamai suteiktų paslaugų, ieškovas neįgijo teisės į žalos atlyginimą. Be to, ieškovų bendrai pradėtas vaisius neturi fizinio asmens statuso, todėl ieškovas neturi teisės į žalos atlyginimą dėl vaisiaus praradimo.

27. Taigi, kasaciniame skunde keliamas teisės klausimas, ar dėl pacientei (ieškovei) netinkamai suteiktų sveikatos priežiūros paslaugų jos sutuoktinis (ieškovas) įgijo teisę į neturtinės žalos atlyginimą pagal PTŽSAĮ 13 straipsnį, t. y. ar pacientės sutuoktinis įgijo teisę į neturtinės žalos, patirtos dėl pacientei netinkamai suteiktų sveikatos priežiūros paslaugų, dėl kurių jai buvo sužalota sveikata, atlyginimą. Dėl šio keliamo teisės klausimo teisėjų kolegija pasisakys toliau.
28. Ieškovai atsiliepime į kasacinį skundą nurodo, kad ieškovės sveikatai padaryta žala pasireiškė ne tik ieškovės sveikatos sutrikimais, bet kartu apėmė ir ieškovų bendro vaisiaus, buvusio ieškovės įsčiose, netektį (žūtį) dėl netinkamai suteiktų asmens sveikatos priežiūros paslaugų. Ieškovai pripažįsta, kad jų bendras vaisius nebuvo pacientas pagal PTŽSAĮ 2 straipsnio 10 dalį (atsiliepimo 21 punktas), tačiau neturtinę žalą kildina ne tik iš to, kad sveikatos priežiūros paslaugos buvo suteiktos netinkamai, bet ir iš to, kad dėl netinkamai suteiktų paslaugų ieškovės įsčiose žuvo bendras ieškovų 18 savaičių vaisius.
29. Ieškovai atsiliepime akcentuoja, kad byloje keliamas klausimas, ar ieškovų 18 savaičių vaisius turi būti turi būti vertinamas kaip besivystantis organizmas ar kaip ieškovės kūno dalis, ar jam bent iš dalies taikomos žmogaus prigimtinės teisės į gyvybę principas (Konstitucijos 19 straipsnis), ar abu ieškovai, vaisiaus biologiniai tėvai, vienodai turi teisę į neturtinės žalos atlyginimą, jei vaisius neteko gyvybės dėl asmens sveikatos priežiūros įstaigos (jos specialistų) suteiktų ypač nekokybiškų paslaugų, ar tokiu atveju, nustatant neturtinės žalos dydį, turi būti vertinami kriterijai ir teismų praktika, susijusi su neturtinės žalos atlyginimo žmogaus (paciento) netekties (gyvybės praradimo), o ne sveikatos sutrikdymo (sužalojimo) atvejais.
30. Bylą nagrinėję teismai pripažino, jog ieškovų vaisius neįgijo civilinio teisnumo, todėl negali būti teisinių santykių subjektu, taigi, ir pacientu. Ieškovai kasacinio skundo dėl apeliacinės instancijos teismo nutarties neteikė, šios teismo nustatytos aplinkybės, kad jie neįgijo teisės į neturtinės žalos atlyginimą dėl žuvusio vaisiaus, kasacine tvarka neginčija. Todėl ieškovų atsiliepime nurodomi argumentai dėl jų patirtos žalos netekus vaisaus, dėl jų teisės į žalos atlyginimą būtent dėl vaisiaus netekties bus vertinami tik tiek, kiek tai reikšminga aiškinant ir taikant PTŽSAĮ 13 straipsnio normą.
31. Taip pat ieškovai prašo kreiptis į Konstitucinį Teismą dėl PTŽSAĮ 13 straipsnio atitikties Konstitucijos 30 straipsnio 2 daliai, 29 straipsniui, asmenų lygiateisiškumo, konstituciniam teisingumo ir teisinės valstybės principams tiek, kiek juo nustatytas baigtinis asmenų, turinčių teisę kreiptis dėl neturtinės žalos, padarytos

paciento sveikatai, atlyginimo, sąrašas. Šiuo klausimu teisėjų kolegija taip pat pasisakys.

Dėl asmens teisinio statuso prenatalinėje stadijoje

32. Konstitucijos 18 straipsnyje nustatyta, kad žmogaus teisės ir laisvės yra prigimtinės, o 19 straipsnyje įtvirtinta, kad žmogaus teisę į gyvybę saugo įstatymas. Konstitucinis Teismas 1998 m. gruodžio 9 d. nutarime, vertindamas tuo metu galiojusiame Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse (toliau – BK) įtvirtintos mirties bausmės atitiktį Konstitucijos 18, 19 straipsniams ir 21 straipsnio 3 daliai, konstatavo, jog teisė į gyvybę yra kiekvieno žmogaus prigimtinė teisė, o prigimtinis žmogaus teisių pobūdis reiškia, kad jos yra neatskiriamos nuo individo. Žmogaus gyvybė ir jo orumas sudaro asmenybės vientisumą, reiškia žmogaus esmę, todėl yra aukščiau įstatymo. Teismas pažymėjo, kad teisės konkrečiam žmogui egzistuoja tol, kol jis yra gyvas, nes teisė apskritai yra skirta žmonių tarpusavio bendravimui suderinti. Taip pat atkreipė dėmesį į tai, kad Konstitucija reikalauja įstatymais užtikrinti teisę į gyvybę, o ne pačią gyvybę. Akcentuota, kad teisinis reguliavimas kartu su moralės, religijų ir kitomis socialinėmis normomis pirmiausia skirtas saugoti žmogaus teisei į gyvybę (žr. Konstitucinio Teismo 1998 m. gruodžio 9 d. nutarimą).
33. Nors Konstitucijoje įtvirtinta, kad žmogaus teisę į gyvybę saugo įstatymas, pati Konstitucija tiesiogiai neapibrėžia, nuo kokio momento (pavyzdžiui, nuo apvaisinimo, nuo tam tikros embriono (vaisiaus) raidos stadijos, nuo gimimo) turėtų pradėti galioti teisinė apsauga. Kita vertus, vargu ar iš viso įmanoma atsakyti į šį klausimą vienareikšmiškai.
34. Vertinimas, nuo kokios žmogaus vystymosi stadijos žmogaus teisė į gyvybę yra teisiškai saugotina, priklauso nuo visuomenėje esančių filosofinių ir religinių teorijų, medicinos mokslo pasiekimų, taip pat teisės ir nacionalinių tradicijų. Kai kurie teisės filosofai laikosi nuomonės, kad gyvybė prasideda nuo pradėjimo, kiti laikosi nuomonės, kad gyvybė prasideda nuo tam tikro negimusio žmogaus raidos momento, treti – kad teisė į gyvybę atsiranda nuo gimimo momento. Specialistų nesutarimo gimimo ir mirties momento klausimais pagrindas yra tai, kad žmogaus vystymasis, gimimas ir mirtis yra ne akimirkos aktas, o kurį laiką vykstantis procesas. Žmogaus gyvybės pradžios ir pabaigos klausimu įvairių autorių nuomonės išsiskiria. Mokslo darbuose galima aptikti ir kitokių pasiūlymų, nuo kada laikytina gyvybės pradžia: (1) pradėjimo momentas; 14-a diena nuo pradėjimo, nes embrionas jau turi visus žmogaus požymius; (2) vaisiaus smegenų masės susiformavimas (apie 22 nėštumo savaitė); (3) fiziologinio gimdymo pradžia, nors naujagimis dar ir neišėjęs iš įsčių, bet jau yra žmogus; (4) nors vienos vaisiaus dalies pasirodymo iš motinos organizmo momentas; (5) viso gyvybingo vaisiaus pasirodymas iš motinos organizmo; (6) pirmo įkvėpimo pradžia ir kt. (Stasiūnienė, J. *Naujagimio nužudymas: medicininės, socialinės, teisinės įžvalgos, jų analizė ir vertinimas*. Disertacija, 2015, p. 41).
35. Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – Konvencija)

2 straipsnio 1 dalis, tiesiogiai užtikrinanti teisę į gyvybės apsaugą, iš esmės savo turiniu atitinka Konstitucijos 19 straipsnio normą. Europos Žmogaus Teisių Teismas (toliau – EŽTT) savo jurisprudencijoje, aiškindamas Konvencijos 2 straipsnį ir bandydamas atsakyti į klausimą, nuo kurio momento žmogaus gyvybė saugotina, yra nurodęs, kad Konvencija klausimą, ar negimęs žmogaus vaisius laikytinas asmeniu, nesant europinio konsensuso dėl mokslinio ir teisinio gyvybės pradžios apibrėžimo, palieka valstybės vertinimo laisvei (nacionalinei teisei). Iš bylų, kuriose buvo keliamas klausimas dėl vaisiaus teisės į gyvybę ir kuriose nebuvo jokio konflikto tarp motinos ir tėvo arba negimusio vaiko ir tėvų teisių, matyti, kad valstybėse negimusio vaiko teisės gali būti ginamos netiesiogiai, per motiną, per jos fizinį vientisumą, sveikatą ir gerovę; Konvencijos 2 straipsniu vaisiui savarankiškos teisės nesuteikiamos. Konvenciniai įsipareigojimai pagal 2 straipsnį (procesiniu aspektu; jei teisės į gyvybę ar fizinį neliečiamumą pažeidimas nėra padarytas tyčia) paprastai gali būti laikomi įvykdytais, jei motina turėjo galimybę inicijuoti žalos atlyginimo procesą, siekdama apginti savo teises.

36. EŽTT sprendime byloje *Vo prieš Prancūziją* pažymėjo, kad Europos lygiu nėra sutarimo dėl embriono ir (arba) vaisiaus prigimties ir statuso ir, geriausiu atveju, galima laikyti valstybių bendru sutarimu tai, kad embrionas (vaisius) priklauso žmonių giminei (EŽTT 2004 m. liepos 8 d. sprendimas byloje *Vo prieš Prancūziją [DK]*, peticijos Nr. 53924/00). EŽTT nurodė, kad šiuo metu nėra nei pageidautina, nei įmanoma abstrakčiai atsakyti į klausimą, ar negimęs vaikas yra „asmuo" Konvencijos 2 straipsnio prasme. Šios būtybės potencialas ir jos gebėjimas tapti asmeniu, kuris kai kuriose valstybėse, pavyzdžiui, paveldėjimo ir dovanojimo srityje yra saugomas pagal civilinę teisę, reikalauja apsaugos žmogaus orumo vardan, nepadarant jo „asmeniu", turinčiu „teisę į gyvybę" pagal Konvencijos 2 straipsnį (nesuteikiant jam „asmens", turinčio „teisę į gyvybę" pagal 2 straipsnį, statuso) (žr. ten pat, 84–85 punktai; 2024 m. gruodžio 10 d. nutarimas byloje *Korkmaz prieš Turkiją*, peticijos Nr. 1618/23).
37. Iš EŽTT praktikos aiškinant Konvencijos 2 straipsnį matyti, kad valstybės gali vaisiui suteikti apsaugą „per motiną". Minėtame EŽTT sprendime byloje *Vo prieš Prancūziją* nurodyta, kad vaisiaus vardu reikalaujamos (reiškiamos) teisės ir būsimos motinos teisės yra neatskiriamai susijusios; negimusio vaiko aiškaus teisinio statuso nebuvimas nebūtinai atima iš jo bet kokią apsaugą; šioje byloje vaisiaus gyvybė buvo glaudžiai susijusi su motinos gyvybe ir galėjo būti apsaugota per ją (EŽTT 2004 m. liepos 8 d. sprendimas byloje *Vo prieš Prancūziją*, peticijos Nr. 53924/00, 86 punktas; 2010 m. gruodžio 16 d. sprendimas byloje *A, B ir C prieš Airiją*, peticijos Nr. 25579/05, 237 punktas; 2024 m. gruodžio 10 d. nutarimas byloje *Korkmaz prieš Turkiją*, peticijos Nr. 1618/23).
38. Pažymėtina, kad medicininės priežiūros aplaidumo srityje Konvencijos 2 straipsnyje įtvirtinti principai taip pat galioja ir ribojimams, kurie patenka į Konvencijos 8 straipsnį (žr., pvz., EŽTT 2013 m. rugsėjo 3 d. nutarimą byloje *Altun prieš Turkiją*, peticijos Nr. 33475/09). EŽTT yra pažymėjęs, kad medicininio aplaidumo atveju Konvencijos 2 straipsnyje nustatyta valstybės pozityvioji pareiga (procesinis aspektas) sukurti veiksmingą teismų sistemą gali būti įvykdyta, pavyzdžiui, jei

atitinkama teisinė sistema suinteresuotiems asmenims suteikia galimybę kreiptis į civilinius, administracinius teismus ir (arba) taikyti drausmines priemones, atskirai arba kartu su teise kreiptis į baudžiamosios teisės institucijas, siekiant nustatyti atitinkamų gydytojų atsakomybę ir prireikus užtikrinti, kad būtų taikomos tinkamos civilinės sankcijos (žr. EŽTT 2002 m. sausio 17 d. nutarimo byloje *Calvelli ir Ciglio prieš Italiją*, peticijos Nr. 32967/96, 51 punktą; 2013 m. rugsėjo 3 d. nutarimą byloje *Altun prieš Turkiją*, peticijos Nr. 33457/09).

39. Lietuvoje įstatymų leidėjo valia pagal galiojantį teisinį reguliavimą yra ginti gyvybę kaip teisinį gėrį nuo gimdymo pradžios (Čaikovski, A., Žukovaitė, I. Neteisėto aborto kriminalizavimas Lietuvoje ir kitose Europos valstybėse. 2010, *Teisė*, Nr. 75, p. 23). Ši apsauga, be kita ko, atsispindi BK 142 straipsnyje, kuris nustato baudžiamąją atsakomybę už neteisėtą abortą. Atkreiptinas dėmesys, kad ši nusikalstama veika įtvirtinta BK XIX skyriuje „Nusikaltimai, pavojingi žmogaus sveikatai ir gyvybei", o ne XVII skyriuje „Nusikaltimai žmogaus gyvybei", šios nusikalstamos veikos objektas yra nėščios moters, kuriai atliekamas neteisėtas abortas, sveikata, o ne prenatalinė gyvybė.
40. Pagal šiuo metu galiojantį teisinį reguliavimą, nėštumo nutraukimas pacientės pageidavimu (nesant medicininių indikacijų) gali būti atliekamas iki 12 nėštumo savaičių, o esant medicininių indikacijų – ir iki 22 nėštumo savaičių (1994 m. sausio 28 d. Sveikatos apsaugos ministro įsakymo Nr. 50 3.1 ir 12 punktai). Pažymėtina, kad panašus teisinis reguliavimas įtvirtintas ir kitose Europos valstybėse: dauguma Europos šalių leidžia atlikti abortą tam tikru nėštumo laikotarpiu, kuris paprastai trunka nuo pastojimo iki dešimties ar keturiolikos savaičių. Pavyzdžiui, Portugalija leidžia abortą iki dešimtos nėštumo savaitės; Prancūzija – iki dvyliktos nėštumo savaitės pabaigos; Austrija – per pirmuosius tris nėštumo mėnesius; o Švedija – iki aštuonioliktos nėštumo savaitės. Vis daugiau šalių linksta pratęsti šiuos terminus, ilgesnis laikotarpis dabar taikomas Danijoje, Norvegijoje ir Švedijoje (18 savaičių), Islandijoje (22 savaitės) ir Nyderlanduose (22–24 savaitės) (žr. https://www.epfweb.org/node/1156).
41. Pagal Lietuvos Respublikos vaiko gimimo momento nustatymo įstatymo 2 straipsnio 1 dalį ir 4 straipsnį, vaiko gimimu pripažįstamas gyvo vaisiaus išstūmimas ar ištraukimas iš moters organizmo, o vaiko gimimo momentu laikomas viso gyvybingo (savarankiškai kvėpuojančio ar esant širdies plakimui) vaisiaus pasirodymas iš moters organizmo. Pagal CK 2.2 straipsnio 1 dalį, fizinio asmens civilinis teisnumas atsiranda asmens gimimo momentu ir išnyksta, jam mirus, o pagal CK 2.3 straipsnio 1 dalį, fizinio asmens gimimo momentu pripažįstamas pirmas savarankiškas naujagimio įkvėpimas. Pagal CK 2.2 straipsnio 2 dalį, teisių, kurias įstatymai pripažįsta pradėtam, bet dar negimusiam vaikui, atsiradimas priklauso nuo jo gimimo.
42. Remdamasi pirmiau aptartais motyvais ir atsižvelgdama *į EŽTT* praktiką aiškinant Konvencijos 2 straipsn*į*, teisėjų kolegija nusprendžia, kad bylą nagrinėję teismai pagrįstai pripažino, jog negimęs 18 savaičių vaisius negali būti prilyginamas savarankiškam asmeniui, turinčiam teisinį subjektiškumą ir galinčiam įgyti civilines teises ir pareigas, įskaitant teisę į žalos atlyginimą. Teisėjų kolegija pažy-

mi, kad, bylą nagrinėjusiems teismams pripažinus vaisių ieškovės kūno dalimi, jo teisės buvo gintos per motiną – ieškovę, o tai atitinka ir EŽTT pateiktą Konvencijos 2 straipsnio aiškinimą, kartu nepažeidžiant ir Konstitucijos 19 straipsnio. Tačiau ieškovai neįgijo teisės tiesiogiai reikšti reikalavimą atlyginti žalą, patirtą dėl negimusio vaisiaus.

Dėl asmenų, turinčių teisę į neturtinės žalos atlyginimą pagal PTŽSAĮ 13 straipsnį dėl paciento sveikatai padarytos žalos, ir kreipimosi į Konstitucinį Teismą

43. Ieškovai atsiliepime į atsakovės kasacinį skundą kelia klausimą, ar PTŽSAĮ 13 straipsnis tiek, kiek juo nustatytas baigtinis asmenų, turinčių teisę kreiptis dėl neturtinės žalos, padarytos paciento sveikatai, atlyginimo, sąrašas, t. y. tik pacientas, neprieštarauja Konstitucijos 30 straipsnio 2 daliai, asmenų lygiateisiškumo, konstituciniam teisingumo ir teisinės valstybės principams. Tokią abejonę grindžia tuo, kad pagal įstatymą ieškovė, kaip pacientė, patyrusi sveikatos sutrikdymą, turi teisę gauti žalos atlyginimą supaprastinta tvarka, nevertinant sveikatos priežiūros įstaigos (specialistų) kaltės per kvaziteisminę nagrinėjimo procedūrą, o jos sutuoktinis (ieškovas) tokios teisės neturi, nors jis artimai susijęs su paciente, kurios sveikatai padaryta žala teikiant sveikatos priežiūros paslaugas. Ieškovai mano, kad tokiu reguliavimu pažeidžiamas ieškovo, kaip pacientės sutuoktinio, lygiateisiškumas, Konstitucijoje įtvirtintas asmenų lygybės įstatymui principas.
44. Pagal CPK 3 straipsnio 1 dalį, teismas privalo nagrinėti bylas vadovaudamasis Konstitucija, Lietuvos Respublikos tarptautinėmis sutartimis, Lietuvos Respublikos įstatymais, kitais teisės aktais. Teismas, aiškindamas ir taikydamas įstatymus bei kitus teisės aktus, privalo vadovautis teisingumo, sąžiningumo ir protingumo principais. Pagal minėto CPK straipsnio 3 dalį, jeigu yra pagrindas manyti, kad įstatymas arba kitas teisės aktas ar jo dalis, kurie turėtų būti taikomi konkrečioje byloje, gali prieštarauti Konstitucijai ar įstatymams, teismas sustabdo bylos nagrinėjimą ir, atsižvelgdamas į Konstitucinio Teismo kompetenciją, kreipiasi į jį prašydamas spręsti, ar tas įstatymas arba teisės aktas ar jo dalis atitinka Konstituciją ar įstatymus.
45. Pagrindas inicijuoti konstitucinės justicijos bylą Konstituciniame Teisme yra konkrečią bylą nagrinėjančiam teismui (teisėjui) kilusios abejonės dėl nagrinėjamoje byloje taikytino akto atitikties Konstitucijai. Tai reiškia, kad bylą nagrinėjantis teismas savarankiškai sprendžia, ar yra pagrindas kreiptis į Konstitucinį Teismą. Kita vertus, tai nepaneigia teisme nagrinėjamoje byloje asmens teisės prašyti bylą nagrinėjantį teismą, kad šis sustabdytų bylos nagrinėjimą ir kreiptųsi su atitinkamu prašymu į Konstitucinį Teismą, tačiau toks prašymas bylą nagrinėjančio teismo nesaisto ir neįpareigoja (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. rugsėjo 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-347/2014; 2023 m. kovo 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-99-381/2023, 29 punktas).
46. Siekiant tinkamai įvertinti ieškovų prašyme dėl kreipimosi į Konstitucinį Teismą išdėstytus argumentus dėl PTŽSAĮ 13 straipsnio atitikties Konstitucijai, būtina sistemiškai įvertinti šios teisės normos turinį, tikslą ir taikymo apimtį.

47. PTŽSAĮ 1 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad šis įstatymas nustato, be kita ko, žalos, padarytos paciento sveikatai, atlyginimo pagrindus. Pagal šio straipsnio 2 dalį, PTŽSAĮ vadovaujamasi nuostata, kad paciento ir sveikatos priežiūros specialistų, sveikatos priežiūros įstaigų santykiai yra grindžiami, be kita ko, paciento teisių užtikrinimu pagal valstybės nustatyta tvarka pripažįstamas sveikatos priežiūros sąlygas. Pagal minėto įstatymo 2 straipsnio 10 dalį, pacientu pripažįstamas asmuo, kuris naudojasi sveikatos priežiūros įstaigų teikiamomis paslaugomis, nepaisant to, ar jis sveikas, ar ligonis.
48. Kasacinio teismo praktikoje išaiškinta, kad, pagal PTŽSAĮ normas, teisei į žalos atlyginimą atsirasti būtina nustatyti šių sąlygų visumą: 1) paciento sveikatai yra padaryta žala; 2) žala nėra (nebuvo) neišvengiama (žala turi būti atlyginama, jei jos, atsižvelgiant į asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimo metu buvusį medicinos ir slaugos mokslo lygį ir gerąją medicinos praktikos patirtį, buvo galima išvengti); 3) žala padaryta teikiant sveikatos priežiūros paslaugas, t. y. teiktas sveikatos priežiūros paslaugas ir atsiradusią žalą sieja priežastinis ryšys. Galiojantis paciento sveikatai padarytos žalos atlyginimo reglamentavimas neįtvirtina kaltės kaip vienos iš būtinųjų sąlygų teisei į tokios žalos atlyginimą atsirasti – jame įtvirtintas atsakomybės be kaltės modelis, todėl šios sąlygos buvimas ar nebuvimas bei jos nustatymas nėra aktualus. Neteisėtų sveikatos priežiūros įstaigos veiksmų (neveikimo), atliktų teikiant sveikatos priežiūros paslaugas, nustatyti įstatymas taip pat nereikalauja ir teisės į žalos atlyginimą su jais nesieja (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. birželio 15 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-24-421/2023 32–34 punktus). Taigi, PTŽSAĮ nustatytas specialus žalos, padarytos paciento sveikatai, atlyginimo teisinis reguliavimas lemia, kad, sprendžiant klausimą dėl žalos, atsiradusios dėl paciento sveikatai padarytos žalos, atlyginimo, asmens sveikatos priežiūros įstaigos ir ją padariusio sveikatos priežiūros specialisto kaltė nėra vertinama.
49. PTŽSAĮ 13 straipsnyje yra apibrėžtas asmenų, turinčių teisę į paciento sveikatai padarytos žalos atlyginimą, ratas. Iki Konstitucinio Teismo 2024 m. sausio 24 d. nutarimo šiame straipsnyje buvo nustatyta, kad pacientas ir asmuo, kuris buvo mirusio paciento išlaikomas arba jo mirties dieną turėjo teisę gauti iš jo išlaikymą (nepilnamečiai vaikai (įvaikiai), sutuoktinis, nedarbingi tėvai (įtėviai) ar kiti faktiniai nedarbingi išlaikytiniai), taip pat mirusio paciento vaikas, gimęs po jo mirties, turi teisę į turtinės ir neturtinės žalos, atsiradusios dėl paciento sveikatai padarytos žalos (toliau – žala), atlyginimą. Teisę į neturtinės žalos atlyginimą taip pat turi mirusio paciento darbingi tėvai (įtėviai) ir pilnamečiai vaikai (įvaikiai), kuriuos su pacientu siejo ypač artimas ir glaudus ryšys. Dėl mirusio paciento ir jo tėvų bei pilnamečių vaikų ryšio artimumo ir glaudumo sprendžia komisija pagal mirusio paciento tėvų (įtėvių) ir pilnamečių vaikų (įvaikių) ar jų atstovo pateiktus duomenis, patvirtinančius paciento ir jo tėvų bei pilnamečių vaikų ypač artimą ir glaudų ryšį (atsižvelgiant į bendravimo intensyvumą ir rūpinimosi vienas kitu pobūdį).
50. Konstitucinis Teismas 2024 m. sausio 24 d. nutarime pripažino, kad PTŽSAĮ 13 straipsnis tiek, kiek pagal jį ne visi asmenys, dėl paciento mirties patyrę neturtinę žalą, turi teisę į tokios žalos atlyginimą šio įstatymo nustatyta tvarka, prieštarauja

Konstitucijos 30 straipsnio 2 daliai, konstituciniams teisingumo, teisinės valstybės principams. Pažymėtina, kad šioje byloje nebuvo vertinama PTŽSAĮ 13 straipsnio atitiktis Konstitucijai tuo aspektu, ar yra pateisinamas teisinis reguliavimas, nustatantis baigtinį sąrašą asmenų, turinčių teisę į neturtinės žalos atlyginimą dėl netinkamai suteiktų sveikatos priežiūros paslaugų, pacientui esant gyvam.

51. Po minėto Konstitucinio Teismo 2024 m. sausio 24 d. nutarimo PTŽSAĮ 13 straipsnis buvo papildytas nustatant, kad teisę į neturtinės žalos atlyginimą taip pat turi kiti asmenys, kuriuos su pacientu siejo ypač artimas ir glaudus ryšys. Atitinkamai dėl mirusio paciento ir šių asmenų ryšio artimumo ir glaudumo sprendžia Komisija pagal šių asmenų ar jų atstovo pateiktus duomenis, patvirtinančius paciento ir šių asmenų ypač artimą ir glaudų ryšį (atsižvelgiant į bendravimo intensyvumą ir rūpinimosi vienas kitu pobūdį).
52. Vertinant PTŽSAĮ pakeitimų parengiamuosius dokumentus (pranc. *travaux préparatoires)*, įskaitant ir po minėto Konstitucinio Teismo nutarimo, galima išskirti tris PTŽSAĮ 13 straipsnio pakeitimų tikslus: 1) 2019 m. liepos 18 d. įstatymu Nr. XIII-2377 bendrai įtvirtintas gydytojų atsakomybės be kaltės modelis; 2) 2019 m. gruodžio 17 d. įstatymu Nr. XIII-2703 išplėstas asmenų, kurie turi teisę gauti žalos atlyginimą pacientui mirus, ratą, įtraukiant ir darbingus mirusio paciento tėvus bei pilnamečius vaikus, atsižvelgiant į šios normos panašumą į CK 6.284 straipsnio 1 dalies normą ir kasacinio teismo plėtojamą pastarosios normos aiškinimo praktiką, jog CK 6.284 straipsnio 1 dalis negali būti aiškinama taip, kad šioje materialiosios teisės normoje yra nustatytas apskritai baigtinis asmenų, turinčių teisę į neturtinės žalos atlyginimą dėl gyvybės atėmimo, sąrašas; 3) atsižvelgiant į Konstitucinio Teismo 2024 m. sausio 24 d. nutarime pateiktus PŽSAĮ 13 straipsnio atitikties Konstitucijai išaiškinimus, pasiūlyta nustatyti, jog tokią teisę turi visi neturtinę žalą dėl paciento mirties patyrę asmenys, kuriuos su pacientu siejo ypač artimas ir glaudus ryšys.
53. Teisėjų kolegija pažymi, kad PTŽSAĮ 13 straipsnio norma, atsižvelgiant į jos konstrukciją, aiškintina taip, kad pagal šią normą dėl netinkamai suteiktų sveikatos priežiūros paslaugų patirta žala (turtinė ir neturtinė) supaprastinta tvarka pirmiausia atlyginama pačiam pacientui, o tik pacientui mirus žala pagal šį įstatymą atlyginama šioje normoje nurodytiems su mirusiu pacientu giminystės ryšiais ir kitiems itin artimais ir glaudžiais ryšiais susijusiems asmenims. Tokia įstatymų leidėjo valia paaiškinama tuo, kad paciento mirties atveju jam žala objektyviai nebegali būti atlyginama. Šioje normoje vartojama konstrukcija – veiksmažodis „*siejo*“ ir po šio veiksmažodžio einantys žodžiai „*<...> dėl mirusio paciento ir šių asmenų artimumo ir glaudumo*“ – aiškiai nurodo, kad PTŽSAĮ 13 straipsnis nustato teisę į žalos atlyginimą artimiesiems tik tų pacientų, kurie mirė dėl netinkamai suteiktų sveikatos priežiūros paslaugų.
54. Taigi, PTŽSAĮ 13 straipsnyje išskirtos dvi asmenų grupės, turinčios teisę į supaprastintą, t. y. nevertinant sveikatos priežiūros įstaigos ir (ar) gydytojo kaltės, žalos atlyginimą: patys pacientai dėl jų sveikatai padarytos žalos, o paciento mirties atveju, kai jis pats jau nebegali pretenduoti į žalos atlyginimą, – artimi giminaičiai ir kiti ypač artimą ir glaudų ryšį su juo turėję asmenys. Šioje normoje gyvo (su-

žaloto) paciento artimieji nėra įvardyti kaip asmenys, turintys teisę į neturtinės žalos atlyginimą dėl paciento patirtos žalos.

55. Minėta, kad teismas kreipiasi į Konstitucinį Teismą tik tada, kai kyla abejonė dėl byloje taikytino teisinio reglamentavimo atitikties Konstitucijai. Teisėjų kolegijos nuomone, PTŽSAĮ 13 straipsnis tiek, kiek jis nustato teisę į supaprastintą žalos atlyginimą tik pačiam pacientui, kuriam buvo netinkamai suteiktos sveikatos priežiūros paslaugos, jam nepraradus gyvybės dėl netinkamai suteiktų sveikatos priežiūros paslaugų, ir tokios teisės nesuteikia paciento artimiesiems giminaičiams ar kitiems ypač artimais ir glaudžiais ryšiais su juo susijusiems asmenims, nekelia abejonių dėl jo atitikties Konstitucijai. Toks reguliavimas vertintinas kaip pateisinamas ir nepažeidžiantis konstitucinių asmenų lygybės ir teisinės valstybės principų. Visų pirma, situacijos, kai dėl netinkamai suteiktų sveikatos priežiūros paslaugų pacientas nepraranda gyvybės, ir situacijos, kai praranda gyvybę, nėra vienodos nei pasekmių prasme, nei padarytos žalos pobūdžiu. Antra, teisę į žalos atlyginimą paciento artimieji ir kiti ypač artimais ir glaudžiais ryšiais su pacientu susiję asmenys įgyja tik paciento mirties atveju dėl to, kad pačiam pacientui žala nebegali būti atlyginama, o patirta žala netekus artimojo, lyginant su jo sveikatos sužalojimu, reikšmingai skiriasi. Trečia, aplinkybė, kad PTŽSAĮ 13 straipsnis suteikia teisę į supaprastintą žalos atlyginimą tik pačiam pacientui, nepaneigia paciento artimųjų teisės, pacientui nepraradus gyvybės, reikalauti žalos atlyginimo iš atsakingų asmenų pagal bendrąsias įstatymo normas. Dėl nurodytų motyvų teisėjų kolegija ieškovų prašymo dėl kreipimosi į Konstitucinį Teismą netenkina.
56. Kaip minėta šios nutarties 53 punkte, pacientui patyrus žalą dėl netinkamai suteiktų sveikatos priežiūros paslaugų, tačiau nepraradus gyvybės, teisę į žalos atlyginimą pagal PTŽSAĮ 13 straipsnį turi tik pacientas, t. y. nagrinėjamoje byloje tik ieškovė turi teisę į patirtos žalos atlyginimą pagal minėtą normą. Minėta PTŽSAĮ 13 straipsnio norma nesuteikia gyvo paciento artimiesiems teisės gauti neturtinės žalos atlyginimą dėl paciento sveikatos sužalojimo netinkamai suteikus sveikatos priežiūros paslaugas. Priešingas aiškinimas neatitiktų PTŽSAĮ ir šio įstatymo 13 straipsnio paskirties ir neproporcingai išplėstų asmenų, turinčių teisę į neturtinės žalos atlyginimą, sąrašą.
57. Todėl teisėjų kolegija nusprendžia, kad teisiškai nėra pagrįsta bylą nagrinėjusių teismų išvada, jog ieškovas įgijo teisę į neturtinės žalos atlyginimą dėl ieškovei padarytos žalos pagal PTŽSAĮ 13 straipsnį. Ieškovas tokios teisės neįgijo pagal minėtą normą ir dėl ieškovų bendrai pradėto vaisiaus netekties, vadovaujantis pirmiau nurodytais motyvais (šios nutarties 42 punktas).
58. Tačiau, kaip minėta, toks PTŽSAĮ 13 straipsnio aiškinimas nereiškia, kad ieškovas neturi teisės į patirtos žalos atlyginimą. Pagal CK 6.250 straipsnio 1 dalį, neturtinė žala yra asmens fizinis skausmas, dvasiniai išgyvenimai, nepatogumai, dvasinis sukrėtimas, emocinė depresija, pažeminimas, reputacijos pablogėjimas, bendravimo galimybių sumažėjimas ir kita, teismo įvertinti pinigais. Akivaizdu, kad suvokimas, jog artimas asmuo kenčia dėl patirtos žalos, sukelia tam tikrus neigiamus dvasinius išgyvenimus ir nukentėjusio asmens artimiesiems, tačiau tai savaime nereiškia, kad toks nukentėjusiojo artimasis visais atvejais gali reikalauti

neturtinės žalos atlyginimo. Atitinkamai kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad su sužalotu asmeniu susijusiems asmenims (tėvams, vaikams, sutuoktiniui) gali būti padaryta rimta neturtinė žala, pasireiškianti dideliu neigiamu poveikiu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. balandžio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-255/2005).

59. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje akcentuojama, kad neturtinė žala yra asmeninio pobūdžio, todėl kiti asmenys, kurie nėra nukentėjusieji, bet susiję su asmeniu, patyrusiu tokią žalą, teisę į neturtinės žalos atlyginimą turi tik išimtiniais atvejais (pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. balandžio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-255/2005; 2018 m. spalio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-347-687/2018, 95 punktas). Tokią išvadą patvirtina ir 1975 m. kovo 15 d. Europos Tarybos Komiteto priimta rezoliucija Nr. (75)7, kurioje rekomenduota valstybėms – Europos Tarybos narėms – savo įstatymuose nustatyti teisę į neturtinės žalos atlyginimą, sužalojus sveikatą. Rezoliucijoje nustatytas bendras principas, kad kiti asmenys neturi teisės į neturtinės žalos atlyginimą dėl išgyvenimų, susijusių su nukentėjusio asmens sužalojimu. Tėvai ir sutuoktinis turi teisę į neturtinės žalos atlyginimą tik patyrus nepaprastai didelius išgyvenimus, susijusius su nukentėjusiojo sužalojimu (13 punktas), o nukentėjusiojo mirties atveju teisę į neturtinės žalos atlyginimą turi mirusiojo sutuoktinis, vaikai arba tėvai (19 punktas) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. balandžio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-222/2005). Taigi, neturtinės žalos asmeninis pobūdis lemia, kad tik išimtiniais atvejais – esant ypač artimam ryšiui ir nepaprastai didelei patirtai žalai – asmens, patyrusio žalą dėl netinkamai suteiktų sveikatos priežiūros paslaugų, artimasis gali reikalauti neturtinės žalos atlyginimo iš kalto asmens.

60. Ar sužaloto asmens artimasis turi teisę į neturtinės žalos atlyginimą, sprendžiama kiekvienu konkrečiu atveju, įvertinus individualias bylos aplinkybes. Pavyzdžiui, pripažinta, kad, sužalojus naujagimį, t. y. sukėlus gyvybei pavojingus sunkius kūno sužalojimus, neturtinė žala padaroma ir pačiam naujagimiui, ir jo tėvams dėl ypač glaudaus ryšio, išgyvenimo dėl naujagimio, kaip bejėgės būtybės, sužalojimo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. balandžio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-255/2005). Kitoje byloje, spręsdamas dėl artimojo teisės į neturtinės žalos atlyginimą, kasacinis teismas reikšmingomis laikė aplinkybes, kad tėvas patyrė didelius dvasinius išgyvenimus ne tik dėl sūnaus sunkaus sveikatos sužalojimo jo akivaizdoje, bet ir dėl tęstinio gydymo bei neapibrėžtumo, kaip padaryti sužalojimai paveiks jo sveikatą ateityje, ar sužalojimo pasekmes pavyks pašalinti jį gydant (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. sausio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-131/2007). Taip pat priteistas neturtinės žalos atlyginimas motinai, įvertinus jos patirtą didelį dvasinį sukrėtimą, nerimą ir išgyvenimus dėl sūnaus sveikatos jam esant komos būsenos, vėliau dėl sunkaus sužalojimų pasekmių (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. sausio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-61-696/2016). Paminėtinas ir atvejis, kai abiem tėvams buvo priteistas neturtinės žalos atlyginimas dėl jų mažametei dukteriai padaryto sunkaus sveikatos sutrikdymo, atsižvelgus į tai, kad eismo įvykio pasekmės yra itin sunkios ir reika-

lauja ne tik intensyvių pačios mažametės, bet ir jos artimųjų, ypač motinos ir tėvo, pastangų (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. lapkričio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-331-976/2018, 30–31 punktai). Dar vienoje byloje teisėjų kolegija, priteisdama neturtinės žalos atlyginimą eismo įvykio metu sužaloto asmens sutuoktinei, atsižvelgė į tai, kad dėl sutuoktinio sužalojimų jo žmona ne tik patyrė neigiamų emocinių išgyvenimų, jį slaugė ir juo rūpinosi, bet ir dėl liekamųjų reiškinių sutuoktinio sveikatai, jo netekto dalies darbingumo žymiai suprastėjo jos gyvenimo kokybė. Tuo tarpu vertindama byloje nustatytas aplinkybes dėl neturtinės žalos atlyginimo sužaloto asmens pilnamečiams vaikams teisėjų kolegija pažymėjo, kad nagrinėjamu atveju patirti neigiami emociniai išgyvenimai, slaugymas, ribotos laisvalaikio praleidimo galimybės nesudaro pakankamo pagrindo jiems priteisti neturtinės žalos atlyginimą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. lapkričio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-248-1214/2024, 15 punktas). Atsižvelgiant į pirmiau nurodytą praktiką, darytina išvada, kad, sprendžiant dėl artimojo teisės į neturtinės žalos atlyginimą, gali būti atsižvelgiama, be kita ko, į sužalojimo sunkumą ir jo sukeltus ilgalaikius padarinius tiek tiesiogiai sužalotam asmeniui, tiek netiesiogiai ir jo artimiesiems, taip pat kitas ypatingas aplinkybes, turinčias reikšmingą įtaką gyvenimo kokybės pokyčiams.

61. Nagrinėjamoje byloje pirmosios instancijos teismas, pripažinęs, kad vaisius yra ieškovės kūno dalis, ieškovo patirtą neturtinę žalą vis dėlto siejo su ieškovo išgyvenimais dėl vaisiaus žūties, ieškovei netinkamai suteikus sveikatos priežiūros paslaugas. Tačiau apeliacinės instancijos teismas šią išvadą pakeitė, nurodydamas, jog ieškovas įgijo teisę į neturtinės žalos atlyginimą kaip ieškovės sutuoktinis, patyręs dvasinių išgyvenimų dėl ieškovės sveikatos būklės, jai netinkamai suteikus sveikatos priežiūros paslaugas.
62. Kita vertus, apeliacinės instancijos teismas nustatė, kad ieškovai kartu priėmė sprendimą nutraukti nėštumą, laiko tarpas nuo sužinojimo apie ieškovės nėštumą iki jo nutraukimo buvo nedidelis, todėl nusprendė, kad ieškovas nejautė prieraišumo ir šiltų jausmų pradėtam vaisiui, nebuvo suinteresuotas išsaugoti jo gyvybę. Apeliacinės instancijos teismas nustatė ir tai, kad reikalavimą dėl neturtinės žalos atlyginimo ieškovas grindė vaisiaus mirties faktu, netinkamai atlikus ieškovei nėštumo nutraukimo operaciją, taip pat rūpinimusi pačios ieškovės sveikata. Taip pat abu teismai nustatė, kad dėl gimdymo namuose netinkamai suteiktų sveikatos priežiūros paslaugų ieškovė nepatyrė nesugrąžinamų pasekmių sveikatai, nes nebuvo pakenkta ieškovės reprodukcinei funkcijai – 2023 metais ieškovė pagimdė sveiką sūnų, nėštumas buvo sklandus. Taigi, žala ieškovės sveikatai buvo laikina, todėl nesusiklostė išskirtinė situacija, kai būtų galima konstatuoti ieškovą patyrus nepaprastai didelius išgyvenimus. Pažymėtina, kad tiek ieškinio, tiek ieškovų apeliacinio skundo dalyje dėl ieškovo teisės į neturtinės žalos atlyginimą ieškovo patirta neturtinė žala iš esmės buvo siejama su jo kartu su ieškove pradėto vaiko (vaisiaus) gyvybės netekimu.
63. Taigi, bylą nagrinėjusių teismų nebuvo nustatytos išimtinės aplinkybės, sudarančios ieškovui pagrindą reikalauti, remiantis CK 6.250 straipsniu, neturtinės žalos atlyginimo dėl ieškovės sveikatai padarytos žalos. Todėl apeliacinės instancijos

teismo nutarties dalis, kuria buvo palikta nepakeista pirmosios instancijos teismo sprendimo dalis dėl 1000 Eur neturtinės žalos atlyginimo priteisimo ieškovui, taip pat ši pirmosios instancijos teismo sprendimo dalis yra nepagrįstos, neturtinės žalos atlyginimas ieškovui priteistas neįrodžius išimtinių aplinkybių, dėl to šios abiejų instancijų teismų procesinių sprendimų dalys naikinamos, ieškovo ieškinį atmetant.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 4 punktu, 362 straipsnio 1 dalimi,

n u t a r i a :

Vilniaus apygardos teismo 2024 m. gruodžio 19 d. sprendimo dalį, kuria buvo patenkintas ieškovo D. M. ieškinys ir jam buvo priteista iš atsakovės Lietuvos Respublikos, atstovaujamos Valstybinės ligonių kasos prie Sveikatos apsaugos ministerijos, 1000 Eur neturtinės žalos atlyginimas, ir šią Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. gegužės 26 d. nutarties dalį panaikinti ir ieškovo D. M. ieškinį atmesti.

Kitą Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. gegužės 26 d. nutarties dalį palikti nepakeistą.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

1.10. Dėl nuostolių apskaičiavimo būdų esant ikisutartinei civilinei atsakomybei

Tais atvejais, kai šalių derybos yra pasiekusios aukščiausią derybų pažangos laipsnį ir šį savo ketinimą sukurti sutartinius teisinius santykius šalys įformina preliminariąja sutartimi, šaliai, kuri neįvykdo preliminariosios sutarties, yra taikomos sutartinės civilinės atsakomybės taisyklės. Tai, be kita ko, reiškia nukentėjusios šalies teisę nuostolių atlyginimo forma reikalauti ją grąžinti į tą padėtį, kurioje ji būtų buvusi, jei pagrindinė sutartis būtų buvusi sudaryta.

Teisinis pagrindas atlyginti nukentėjusiai šaliai prarastos galimybės piniginę vertę yra įtvirtintas CK 6.163 straipsnio 3 dalyje (esant bendrajai ikisutartinei civilinei atsakomybei) ir CK 6.165 straipsnio 4 dalyje (kai ikisutartinė civilinė atsakomybė kyla nutraukus preliminariąją sutartį).

Esant ikisutartinei civilinei atsakomybei, taikyti CK 6.249 straipsnio 2 dalį galima tik išimtiniais atvejais, kai ieškovo patirto nuostolio nėra galimybės apskaičiuoti, remiantis kitais kasacinio teismo praktikoje išplėtotais nuostolių apskaičiavimo būdais, arba kai nesąžiningos šalies neteisėtais veiksmais yra pažeidžiamas ne tik tinkamo sutarties vykdymo interesas, bet ir aukštesnės teisinės vertybės.

Civilinė byla Nr. e3K-7-148-1075/2025
Teisminio proceso Nr. 2-52-3-00956-2023-9
Procesinio sprendimo kategorijos: 2.2.4.8
(S)

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

N U T A R T I S
LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2025 m. gruodžio 22 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Danguolės Bublienės (kolegijos pirmininkė ir pranešėja), Artūro Driuko, VirgilijausGrabinsko, Andžej Maciejevski, Algirdo Taminsko, Egidijos Tamošiūnienės ir Eglės Zemlytės,

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal **atsakovo A.** Š. (**A.** Š.) kasacinį skundą dėl Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. vasario 13 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovo M. D. (M. D.) ieškinį atsakovui A. **Š.** dėl nuostolių atlyginimo priteisimo.

Išplėstinė teisėjų kolegija

n u s t a t ė :

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl materialiosios teisės normų, reglamentuojančių iš ikisutartinių santykių kilusių nuostolių atlyginimą, aiškinimo ir taikymo.
2. Ieškovas prašė priteisti iš atsakovo 61 000 Eur dydžio nuostolių atlyginimą, 5 procentų metines palūkanas už priteistą sumą nuo bylos iškėlimo teisme dienos iki teismo sprendimo visiško įvykdymo, bylinėjimosi išlaidų atlyginimą.
3. Ieškovas nurodė, kad šalys 2021 m. birželio 13 d. sudarė preliminariąją pirkimo–pardavimo sutartį Nr. 21/0602 (toliau – ir Sutartis) dėl buto, unikalus Nr. (duomenys neskelbtini), garažo ir žemės sklypo dalies, unikalus Nr. (duomenys neskelbtini), esančių (duomenys neskelbtini), (toliau – ir Turtas) pardavimo už bendrą 124 000 Eur kainą. Atsakovas įsipareigojo iki 2021 m. gruodžio 31 d. atlikti Sutarties priede nurodytus darbus ir iki šio termino sudaryti pagrindinę notaro patvirtintą Turto pirkimo–pardavimo sutartį (toliau – pagrindinė sutartis). Atsakovas iki sutarto termino visų Sutarties priede nurodytų darbų neatliko, Turto dokumentų neparengė ir pagrindinės sutarties nesudarė, 2022 m. rugpjūčio 29 d. pranešimu informavo ieškovą, jog Sutartį nutraukia, kadangi prarado pasitikėjimą pirkėju.

4. Atsakovas 2023 m. balandžio 14 d. turtą pardavė kitam pirkėjui už 190 000 Eur kainą. Kadangi atsakovas savo nesąžiningais veiksmais pažeidė Sutartį ir tokiu būdu gavo 66 000 Eur naudos iš savo neteisėtų veiksmų, ieškovas patikslintu ieškiniu prašė priteisti šią atsakovo neteisėtai gautą naudą, atėmus iš nurodytos sumos atsakovo sumokėtą 5000 Eur baudą.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

5. Vilniaus regiono apylinkės teismas 2024 m. balandžio 8 d. sprendimu ieškinį tenkino iš dalies, priteisė ieškovui iš atsakovo 55 576,54 Eur nuostolių atlyginimą, 5 procentų metines palūkanas už priteistą sumą nuo bylos iškėlimo teisme dienos iki teismo sprendimo visiško įvykdymo ir paskirstė šalių patirtas bylinėjimosi išlaidas.
6. Pirmosios instancijos teismas, remdamasis VĮ Registrų centro išrašu, konstatavo, kad ginčo butas, kaip nekilnojamasis daiktas, buvo įregistruotas tik 2022 m. birželio 1 d., remiantis 2021 m. gruodžio 31 d. nekilnojamo daikto kadastro duomenų byla bei 2022 m. gegužės 23 d. deklaracija apie statybos užbaigimą / paskirties pakeitimą. Kadangi pirkimo–pardavimo sutarties dalyku gali būti tik Nekilnojamojo turto registre įregistruotas nekilnojamasis daiktas, nesant įregistruoto nekilnojamojo turto, ieškovas negalėjo atlikti jo vertinimo, o kartu ir veiksmų, būtinų kredito sutarčiai sudaryti. Teismas pagrįstais pripažino ieškovo argumentus, kad pagrindinė sutartis joje nurodytu terminu (iki 2021 m. gruodžio 31 d.) nebuvo sudaryta dėl atsakovo kaltės (Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir CPK) 3 straipsnio 8 dalis, 178, 185 straipsniai).
7. Tačiau teismas nurodė, kad šalių sutikimą pratęsti preliminariosios sutarties terminą patvirtina 2022 m. vasario 10 d. preliminariosios pirkimo–pardavimo sutarties Nr. 21/0602 priedas, kuriuo ieškovas įsipareigojo papildomai sumokėti atsakovui 4600 Eur. Teismo vertinimu, rašytiniai įrodymai (2022 m. vasario 10 d. – rugpjūčio 13 d. SMS žinutės) patvirtina, kad pasibaigus pagrindinės sutarties sudarymo terminui šalys bendravo tarpusavyje dėl namo įrengimo, turto įregistravimo, sutarties sudarymo. Teismas nusprendė, kad, pasibaigus preliminariojoje sutartyje nustatytam terminui (2021 m. gruodžio 31 d.), atsakovas laikė, jog šalių ikisutartiniai santykiai ne nutrūko, o buvo pratęsti abiejų šalių sutikimu, nes, be kita ko, priešingu atveju atsakovui nebūtų reikėję nutraukti Sutarties.
8. Teismo vertinimu, atsakovo pranešime nurodytas Sutarties nutraukimo pagrindas yra abstraktus ir neatitinka Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 6.217 straipsnyje nustatytų vienašalio sutarties nutraukimo kriterijų. Teismas nurodė, kad priežastys, lėmusios atsakovo pozicijos pasikeitimą dėl pagrindinės sutarties sudarymo, – nekilnojamojo turto rinkos kainų pokyčiai, sudarę prielaidas turtą parduoti kitam asmeniui brangiau. Teismo nuomone, tai sudaro pakankamą pagrindą konstatuoti, kad pagrindinė sutartis nebuvo sudaryta būtent dėl atsakovo nepagrįsto vengimo ją sudaryti ir dėl šios priežasties būtent atsakovui tenka pareiga atlyginti ieškovo patirtus nuostolius.
9. Pasisakydamas dėl prašomo priteisti nuostolių atlyginimo dydžio, teismas nurodė, kad šalių argumentai patvirtina, jog, nutraukęs preliminariąją sutartį, atsako-

vas grąžino ieškovui avansą ir sumokėjo 5000 Eur baudą. Teismas nurodė, kad netesybų sumokėjimas nepašalina ieškovo teisės reikalauti restitucinių nuostolių atlyginimo. Atsakovui be pagrįstos priežasties atsisakius sudaryti pagrindinę pirkimo–pardavimo sutartį, ieškovas už 124 000 Eur dėl aiškaus turto kainų augimo negalėjo įsigyti tokio paties ar analogiško būsto, dėl to nesąžiningos šalies (atsakovo) gauta nauda ir yra sąžiningos šalies (ieškovo) patirti nuostoliai. Teismo vertinimu, neturi teisinės reikšmės tai, kad atsakovas turtą pardavė po beveik 8 mėnesių, nes, tuo metu sparčiai kylant nekilnojamojo turto kainoms, atsakovui buvo naudinga parduoti turtą vėliau, stengiantis gauti maksimalią galimą naudą.

10. Teismas nurodė, kad saugomo lūkesčio intereso riba būtų peržengta, jei byloje būtų nustatyta, kad nekilnojamojo turto rinkos vertė preliminariosios sutarties pažeidimo metu būtų mažesnė nei pardavimo trečiajam asmeniui kaina (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. rugsėjo 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-188-1075/2022). Teismas konstatavo, kad tokių aplinkybių atsakovas neįrodė (CPK 178 straipsnis).
11. Teismas pažymėjo, jog atsakovas nurodė, kad 2022 m. liepos mėnesio antroje pusėje ieškovas paprašė išsiaiškinti, kiek papildomai kainuotų įrengti visą buto vidaus apdailą. Atsakovas teigė informavęs ieškovą, kad minimali visa jo ketinamo įgyti buto apdailos kaina yra 25 000 Eur, tačiau 2022 m. rugpjūčio 1 d. SMS žinutėje atsakovas rašė ieškovui: „ne mažiau kaip 25 000, „superinė“ 180 000 – 190 000 rinkos kaina, aš ir taip jau netenku 40 000 Eur, 25 000, man ką tik pakėlė kainą už sklypus“, o tai patvirtina ieškovo argumentus, kad atsakovas pakėlė kainą 25 000 Eur ir tokį pakėlimą siejo ne su buto įrengimu ar baigtumu, o su aplinkybe, kad atsakovui kiti asmenys pakėlė kainą už žemės sklypus, nesusijusius su ginčo objektu. Teismo vertinimu, 2023 m. rugpjūčio 1 d. SMS žinutės tekstas, ieškovo paaiškinimai, atsakovo 2023 m. birželio 26 d. atsiliepime išdėstyti argumentai paneigia atsakovo poziciją, kad sutarties kaina negalėjo būti palikta ta pati kaip preliminariojoje sutartyje, nes ieškovo prašymu butas buvo įrengtas, t. y. jo baigtumas buvo 100 procentų. Atsakovas nepateikė įrodymų, kad ieškovas prašė atlikti vidaus apdailą (neįvardijo konkrečiai, kokius darbus prašė atlikti, nepateikė darbų sąmatos, kurioje būtų jo nurodyta 25 000 Eur suma). Be to, atsakovas bylos nagrinėjimo metu ir teismo posėdyje nenurodė, kokie darbai nulėmė namo baigtumo pokytį, t. y. kokius darbus, už kokią sumą atsakovas atliko pakeisdamas namo baigtumą nuo 85 iki 100 procentų.
12. Teismas pažymėjo, kad su kitu asmeniu 2023 m. balandžio 14 d. sudarytos pirkimo–pardavimo sutarties 6.3 punkte buvo nurodyta, jog turtas parduodamas su šildymo sistema (su sumontuotu šilumos siurbliu „oras–vanduo“, su vandens šildytuvu), taip pat su sąlygomis ir projektu saulės elektrinei ant stogo įrengti. Atsakovui buvo pasiūlyta pateikti papildomus įrodymus dėl išlaidų, patirtų gerinant ginčo turtą po preliminariosios sutarties nutraukimo (CPK 160 straipsnio 1 dalies 3 punktas). Atsakovas pateikė įrodymus, kad sumokėjo 5723,46 Eur UAB „Saurida“ už „Daikin“ šilumos siurblį „oras–vanduo“, „Kospel“ karšto vandens šildytuvą, šilumokaitį, elektrinį šildytuvą su termostatu ir kištuku. Atsakovas duomenų apie sumokėtus mokesčius nepateikė. Kita vertus, netgi pardavęs turtą

ieškovui atsakovas būtų turėjęs sumokėti mokesčius, todėl duomenys apie pajamų deklaravimą, kurie dar gali būti tikslinami, nepatvirtina atsakovo išlaidų turtui, į kurias būtų pagrindas atsižvelgti nustatant restitucinių nuostolių dydį. Teismas nusprendė ieškovo prašomą priteisti nuostolių atlyginimą sumažinti atsakovo patirtų 5723,46 Eur išlaidų suma.

13. Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, išnagrinėjusi bylą pagal atsakovo apeliacinį skundą, 2025 m. vasario 13 d. nutartimi pakeitė Vilniaus miesto apylinkės teismo 2024 m. balandžio 8 d. sprendimą – sumažino ieškovui priteisto nuostolių atlyginimo dydį iki 43 016,61 Eur.
14. Kolegija sutiko su pirmosios instancijos teismo išvada, kad pagrindinė buto pirkimo–pardavimo sutartis nebuvo sudaryta dėl atsakovo kaltės, todėl jis turi atlyginti ieškovui šio patirtus nuostolius dėl neįvykdytos preliminariosios sutarties. Kolegijos vertinimu, byloje esančių įrodymų analizė nesudaro teisinio pagrindo pripažinti, jog pirmosios instancijos teismas pažeidė procesines įrodinėjimo bei įrodymų vertinimo taisykles (CPK 176, 177, 178, 185 straipsniai).
15. Kolegija pažymėjo, kad apeliacinės instancijos teisme, remiantis Valstybinės mokesčių inspekcijos duomenimis, nustatyta, jog už ginčijamo turto 2023 m. balandžio 14 d. sandorį atsakovas turi pareigą sumokėti valstybei 12 559,93 Eur mokesčių. Kolegija nusprendė, kad šis privalomas mokestis, vertinant atsakovo neteisėtai gautą grynąją naudą, turi būti išskaičiuotas iš ieškovui priteistinos nuostolių atlyginimo sumos. Dėl kitos nuostolių atlyginimo nustatymo dalies kolegija pritarė pirmosios instancijos teismo išvadomis.

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimo į jį teisiniai argumentai

16. Kasaciniu skundu atsakovas prašo Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. vasario 13 d. nutartį ir Vilniaus regiono apylinkės teismo 2024 m. balandžio 8 d. sprendimą panaikinti ir perduoti bylą Vilniaus regiono apylinkės teismui nagrinėti iš naujo. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
    16.1. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2006 m. lapkričio 6 d. nutarime civilinėje byloje Nr. 3K-P-382/2006 kainų skirtumą pateikė tik kaip vieną iš galimų prarastos galimybės piniginės vertės apskaičiavimo būdų. Kainų skirtumo principas visų pirma turi būti siejamas su situacija, kai nukentėjusi šalis vietoje nutrauktos sutarties per protingą terminą sudaro kitą, nutrauktą sutartį pakeičiančią, sutartį. Remiantis Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika, kainų skirtumo principas gali būti taikomas tik tais atvejais, kai nustatomos visos šios aplinkybės: (i) kaltoji šalis nepagrįstai atsisakė (vengė) sudaryti pagrindinę sutartį; (ii) yra priežastinis ryšys tarp neteisėtų kaltosios šalies veiksmų (nepagrįsto atsisakymo ar vengimo sudaryti sutartį) ir nukentėjusios šalies nuostolių; (iii) dėl pasitikėjimo nesąžininga šalimi nukentėjusi šalis atsisakė realios galimybės sudaryti sutartį su trečiuoju asmeniu; (iv) dėl nesąžiningos šalies kaltės nutrūkus deryboms per protingą terminą buvo sudaryta pakeičiančioji pagrindinė sutartis. Byloje nėra duomenų, kad

ieškovas po nesudarytos sutarties su atsakovu būtų sudaręs pakeičiančiąją pagrindinę sutartį dėl kito panašaus būsto su kitu pardavėju, todėl ieškovo negauta nauda negali būti skaičiuojama pagal kainų skirtumo metodą.

16.2. Ieškovas nepateikė duomenų, kad tuo laikotarpiu, kai turėjo galimybę įsigyti turtą, turto vertė buvo lygi atsakovo su trečiaisiais asmenimis sudarytų sandorių vertei. Teismų padaryta išvada, kad atsakovas pardavė butą trečiajam asmeniui už tam tikrą kainą, kuri, labiau tikėtina, galbūt ir reiškia šio turto rinkos vertę, yra nepagrįsta. Tokio pobūdžio išvados turi būti daromos remiantis bylos įrodymais ir negali būti paremtos prielaidomis kaip „labiau" ar „mažiau" tikėtina.

16.3. Nagrinėjamu atveju nebuvo tinkamai įvertintos faktinės aplinkybės: (i) šalių derybų procesas ir eiga, ilgas laikotarpis, per kurį keitėsi nekilnojamojo turto rinka; (ii) ieškovo neveikimas sudarius preliminariąją sutartį; (iii) atsakovo veikimas kaip fizinio asmens (ne kaip verslininko); (iv) parduoto turto baigtumo procentas (ieškovui turėjo būti parduotas Turtas, kurio baigtumas 85 proc., o atsakovas Turtą trečiajam asmeniui pardavė 100 proc. baigtumo).

17. Atsiliepimas į kasacinį skundą kasaciniame teisme nebuvo gautas.

Išplėstinė teisėjų kolegija

k o n s t a t u o j a :

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl bylos nagrinėjimo kasaciniame teisme ribų

18. Bylos nagrinėjimo kasaciniame teisme ribas apibrėžia CPK 353 straipsnis. Pagal šio straipsnio 1 dalį, kasacinis teismas, neperžengdamas kasacinio skundo ribų, patikrina apskųstus sprendimus ir (ar) nutartis teisės taikymo aspektu; kasacinis teismas yra saistomas pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nustatytų aplinkybių. Toks bylos nagrinėjimo kasaciniame teisme ribų (ir kartu kasacinio proceso paskirties) apibrėžimas reiškia, kad kasacinis teismas sprendžia išimtinai teisės klausimus, be to, tik tokius, kurie yra tiesiogiai iškelti kasaciniame skunde (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. vasario 24 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-2-684/2021 19 punktą).

19. Kasacinio nagrinėjimo dalykas yra kasaciniame skunde nurodyti motyvuoti kasacijos pagrindai ir atsiliepime į kasacinį skundą nurodyti teisiniai argumentai. Kai kasatorius kasaciniame skunde nurodo kasacijos pagrindą, tačiau nepateikia jį patvirtinančių teisinių argumentų, arba pateikia atitinkamus argumentus, tačiau jų nesieja su konkrečiu kasacijos pagrindu (CPK 346 straipsnis), kasacinis skundas laikytinas netinkamai motyvuotu ir neatitinkančiu CPK 347 straipsnio 1 dalies 3 punkto reikalavimų. Kasacinio teismo teisėjų atrankos kolegijos padarytas kasacinio skundo apibendrintas vertinimas (kaip atitinkančio įstatymo reikalavimus) ne visada reiškia, kad kiekvienas skundo argumentas ar jų grupė

atitinka įstatymo nustatytus reikalavimus – suformuluoja kasacinio nagrinėjimo dalyką. Detalų skundo argumentų vertinimą atlieka bylą kasacine tvarka nagrinėjanti teisėjų kolegija (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. birželio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-373/2013).

20. Nagrinėjamu atveju atsakovas pateikė kasacinį skundą dėl teismų sprendimų, kuriais, pripažinę, kad atsakovas neteisėtai nutraukė šalių sudarytą preliminariąją sutartį, teismai ieškovui priteisė nuostolių atlyginimą, lygų atsakovo iš neteisėtų veiksmų gautai naudai (CK 6.249 straipsnio 2 dalis). Atsakovo kasacinis skundas grindžiamas trimis argumentais. Pirma, atsakovas nurodo, kad teismai nukrypo nuo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikos, aiškinančios kainų skirtumo principą (CK 6.258 straipsnio 5 dalis), nes ieškovo nuostolį skaičiavo iš atsakovo sudarytos pagrindinės sutarties kainos atėmę tarp ginčo šalių turėjusios būti sudarytos pagrindinės sutarties kainą. Antra, atsakovas nurodo, kad teismai netinkamai paskirstė įrodinėjimo naštą – atsakovo vertinimu, ieškovas turėjo įrodyti, kad daikto rinkos kaina preliminariosios sutarties nutraukimo metu atitiko tą kainą, už kurią atsakovas po beveik 8 mėnesių turtą pardavė tretiesiems asmenims, tačiau ieškovas tokių duomenų byloje nepateikė. Trečia, atsakovas pažymi, kad teismai neįvertino tam tikrų faktinių aplinkybių: atsakovas teigia, kad byloje liko neįvertintas šalių derybų procesas ir eiga, nekilnojamojo turto rinkos pasikeitimai, ieškovo neveikimas sudarius preliminariąją sutartį, tai, kad atsakovas neveikė kaip verslininkas, ir tai, kad turtas trečiajam asmeniui buvo parduotas ne 85 proc. baigtumo (kaip buvo tartasi su ieškovu), o 100 proc. baigtumo.
21. Išplėstinė teisėjų kolegija konstatuoja, kad atsakovo kasacinio skundo teiginiai, jog bylą nagrinėję teismai neįvertino pirmiau išvardintų faktinių aplinkybių, neatitinka CPK nustatytų reikalavimų dėl motyvuotų kasacijos pagrindų nurodymo – atsakovas pateikia tik bendro pobūdžio teiginius, kad liko neįvertintos tam tikros faktinės aplinkybės, tačiau šie teiginiai nesiejami su nė vienu kasacijos pagrindu. Atsižvelgiant į tai, konstatuotina, kad šie atsakovo kasacinio skundo argumentai nepatenka į kasacinės bylos nagrinėjimo ribas, todėl išplėstinės teisėjų kolegijos nebus vertinami (CPK 346 straipsnis, 347 straipsnio 1 dalies 3 punktas).
22. Kita vertus, pateikdamas argumentus dėl kainų skirtumo principo netinkamo taikymo, atsakovas nurodo tik tai, kad ieškovas nesudarė pakeičiančiosios pagrindinės sutarties, dėl to, atsakovo vertinimu, kainų skirtumo principas nagrinėjamoje byloje negalėjo būti taikytas. Išplėstinė teisėjų kolegija atkreipia dėmesį, kad kainų skirtumo principas sudarius pakeičiančiąją pagrindinę sutartį nėra vienintelis Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje išplėtotas ikisutartinės atsakomybės nuostolių apskaičiavimo metodas, todėl nagrinėjamoje byloje kyla poreikis pasisakyti ir dėl kitų nuostolių skaičiavimo būdų.

Dėl nuostolių apskaičiavimo būdų esant ikisutartinei civilinei atsakomybei

23. Ikisutartinius teisinius santykius reglamentuoja CK 6.163–6.165 straipsniai. Remiantis CK 6.163 straipsnio 2 dalimi, šalys turi teisę laisvai pradėti derybas bei

derėtis ir neatsako už tai, jog nepasiekiamas šalių susitarimas. Ši norma yra sutarčių laisvės principo (CK 6.156 straipsnis) išraiška ikisutartinių santykių stadijoje. Vis dėlto šalys privalo elgtis sąžiningai ir esant ikisutartiniams santykiams (CK 6.163 straipsnio 1 dalis). Šalis, kuri pradeda derybas dėl sutarties sudarymo ar derasi nesąžiningai, privalo atlyginti kitai šaliai padarytus nuostolius. Laikoma, kad derybos pradedamos ar deramasi nesąžiningai, kai derybų šalis neturi tikslo sudaryti sutartį, taip pat atlieka kitus sąžiningumo kriterijų neatitinkančius veiksmus (CK 6.163 straipsnio 3 dalis).

24. Ikisutartinių santykių stadija apima įvairius derybų etapus. Įprastai pirminiame derybų etape šalys tik svarsto apie galimybę sukurti teisinius santykius, vertina šių teisinių santykių poreikį ir galimą naudą jų vykdomai veiklai, analizuoja rinkoje egzistuojančias alternatyvas. Vėlesniame derybų etape gali būti organizuojami susitikimai, diskutuojama dėl įsipareigojimų apimties, terminų, šalių atsakomybės ir kitų būsimiems sutartiniams teisiniams santykiams svarbių sąlygų. Ikisutartinių santykių stadijoje šalys, be kita ko, turi galimybę savo teisinius santykius įforminti preliminariąja sutartimi.
25. Preliminariąja sutartimi laikomas šalių susitarimas, pagal kurį jame aptartomis sąlygomis šalys įsipareigoja ateityje sudaryti kitą – pagrindinę – sutartį (CK 6.165 straipsnio 1 dalis). Preliminariojoje sutartyje šalys turi nurodyti terminą pagrindinei sutarčiai sudaryti. Jeigu šis terminas nenurodytas, pagrindinė sutartis turi būti sudaryta per metus nuo preliminariosios sutarties sudarymo (CK 6.165 straipsnio 3 dalis). Jeigu šalys per preliminariojoje sutartyje nustatytą terminą pagrindinės sutarties nesudaro, tai prievolė sudaryti šią sutartį pasibaigia (CK 6.165 straipsnio 5 dalis). Tais atvejais, kai preliminariąją sutartį sudariusi šalis nepagrįstai vengia ar atsisako sudaryti pagrindinę sutartį, ji privalo atlyginti kitai šaliai padarytus nuostolius (CK 6.156 straipsnio 4 dalis).
26. Taigi, preliminarioji sutartis – tai organizacinė sutartis, priskirtina ikisutartinių santykių stadijai. Preliminariosios sutarties būtinieji elementai – suderinta šalių valia pasiektas susitarimas sukurti teisinius santykius, t. y. įsipareigojimas ateityje sudaryti pagrindinę sutartį; pagrindinės sutarties esminių sąlygų aptarimas; susitarimo išreiškimas rašytine forma (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. liepos 18 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-141-781/2024 23 punktą ir jame nurodytą kasacinio teismo praktiką).
27. Preliminariosios sutarties sudarymas kasacinio teismo praktikoje apibūdinamas kaip baigiamasis, atspindintis toliausiai pažengusias derybas, ikisutartinių santykių etapas (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. kovo 8 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-27-381/2023 57 punktą ir jame nurodytą kasacinio teismo praktiką). Viena vertus, preliminariąja sutartimi sukuriamas tvirtesnis teisinis santykis negu derybos, kurios nėra forminamos tokia sutartimi, kita vertus, jos sukuriamas teisinis santykis yra trapesnis už sutartinius santykius, nes jos objektas yra pagrindinės sutarties sudarymas, todėl ją pažeidus taikomi gynybos būdai yra ribojami (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. gegužės 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-226-695/2017, 15 punktas; 2018 m. gegužės 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-209-695/2018, 25 punktas).

28. Nors preliminariosios sutarties šalys neturi teisės reikalauti priverstinio sutarties įvykdymo natūra, vis dėlto šis preliminariosios sutarties ypatumas nereiškia, kad šalies atsisakymas sudaryti pagrindinę sutartį, nulemtas subjektyvių – nuo tokios šalies valios priklausančių – priežasčių, nesukelia jai neigiamų teisinių padarinių (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. vasario 6 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-11-469/2020 20 punktą).
29. Teisinis civilinės atsakomybės pagrindas esant ikisutartiniams santykiams yra nesąžiningas šalies elgesys (CK 6.163 straipsnio 3 dalis), kuris preliminariųjų sutarčių atveju, be kita ko, pasireiškia vengimu ar atsisakymu sudaryti pagrindinę sutartį (CK 6.165 straipsnio 4 dalis). Neįvykdžius preliminariosios sutarties, t. y. nesudarius pagrindinės sutarties, atsakomybė nuostolių atlyginimo forma gali kilti tik tuo atveju, jeigu atsisakyta sudaryti pagrindinę sutartį nepagrįstai, ir ši atsakomybė gali būti taikoma tai šaliai, kuri elgiasi nesąžiningai ir yra kalta dėl atsisakymo ją sudaryti (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gegužės 10 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-209-695/2018 33, 34 punktus ir pastarajame punkte nurodytą kasacinio teismo praktiką).
30. Preliminariosios sutarties šalis, teismine tvarka reikalaujanti taikyti civilinę atsakomybę, privalo įrodyti, kad kitos šalies aktyvūs ir (ar) pasyvūs veiksmai nulėmė pagrindinės sutarties nesudarymą, t. y. kad kita šalis atsisakė ar vengė sudaryti pagrindinę sutartį. Vienai preliminariosios sutarties šaliai įrodžius, kad kita sutarties šalis atsisakė ar vengė sudaryti pagrindinę sutartį, įrodinėjimo našta pereina antrajai preliminariosios sutarties šaliai, t. y. ta sutarties šalis, kuri atsisakė ar vengė sudaryti pagrindinę sutartį, siekdama išvengti civilinės atsakomybės jai taikymo, turi įrodyti, kad atsisakymas sudaryti pagrindinę sutartį yra pagrįstas. Toks įrodinėjimo naštos perkėlimas preliminariosios sutarties šaliai, atsisakiusiai sudaryti pagrindinę sutartį, paaiškintinas tais argumentais, kad vis dėlto ta šalis, kuri pasirinko atitinkamą elgesio modelį, geriausiai žino ir gali paaiškinti priežastis (aplinkybes), nulėmusias tokį pasirinkimą, todėl būtent ji turi geresnes galimybes įrodyti sau naudingas aplinkybes nei kita preliminariosios sutarties šalis (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. vasario 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-11-469/2020, 23 punktas).
31. Civilinė atsakomybė, kylanti nevykdant preliminariosios sutarties, yra grindžiama kalte, t. y. pagrindas taikyti civilinę atsakomybę yra tik tada, jeigu šalis ne tik pažeidė preliminariąją sutartį, kaip tokio pobūdžio sutarties pažeidimas suprantamas pagal CK 6.165 straipsnio 4 dalį, bet ir egzistuoja jos kaltė dėl sutarties pažeidimo (nesąžiningas elgesys) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gegužės 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-209-695/2018, 34 punktas ir jame nurodyta kasacinio teismo praktika; 2023 m. birželio 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-173-381/2023, 33 punktas). Įrodžius nesąžiningus (kaltus) ir neteisėtus preliminariąją sutartį nutraukusios šalies veiksmus, įrodinėtinas nukentėjusios šalies nuostolis (CK 6.249 straipsnis) ir priežastinis ryšys tarp neteisėtų preliminariąją sutartį nutraukusios šalies veiksmų ir nukentėjusios šalies patirtų nuostolių (CK 6.247 straipsnis).
32. Aiškinant nuostolių sampratą, reikia pažymėti, kad sutarčių teisė gina lūkesčių (angl. *expectation*) interesą, o deliktų teisė – pasitikėjimo (angl. *reliance*) interesą.

Deliktų teise ginamas pasitikėjimo interesas reiškia, kad asmuo tikisi išlikti tokioje padėtyje, kokioje yra (tikisi, kad padėtis neblogės), taigi deliktinės atsakomybės taikymo tikslas – grąžinti asmenį į tą padėtį, kurioje jis būtų buvęs, jei nebūtų buvę delikto. Remiantis šiuo principu, apskaičiuojamas nukentėjusio asmens patirtas nuostolis. Tuo tarpu sutarčių teisėje ginamu lūkesčio interesu siekiama, kad nukentėjusio nuo sutarties pažeidimo asmens padėtis būtų kiek įmanoma artimesnė padėčiai, tarsi sutartis būtų buvusi tinkamai įvykdyta, todėl nuostolis įprastai skaičiuojamas atsižvelgiant į nukentėjusio asmens padėtį, kurioje jis būtų buvęs, jei sutartis būtų buvusi vykdoma tinkamai.

33. Ikisutartinė civilinė atsakomybė įprastai yra ribojama iki pasitikėjimo intereso gynimo, todėl negautos pajamos paprastai nebūna atlyginamos (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. lapkričio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-241-381/2022, 72 punktas). Vis dėlto kasacinio teismo praktikoje civilinės atsakomybės pažeidus pareigą elgtis sąžiningai ikisutartiniuose santykiuose taikymo klausimu laikomasi pozicijos, kad tam tikrais atvejais turi būti ginamas ir lūkesčio interesas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. rugsėjo 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-188-1075/2022, 31 punktas). Pažymima, kad šalies pagrįstas pasitikėjimas ir įsitikinimas, jog sutartis tikrai bus sudaryta, paprastai gali atsirasti, kai derybos yra pasiekusios aukščiausią derybų pažangos laipsnį. Kitaip tariant, kuo didesnis derybų pažangos laipsnis, tuo didesnis ir šalių tarpusavio pasitikėjimas. Aukštas šalių tarpusavio pasitikėjimo lygis yra artimas tam lūkesčio interesui, kurį šalys įgyja sudariusios pagrindinę sutartį. Taigi teisinės apsaugos apimtį ikisutartiniuose santykiuose lemia pati šių civilinių teisinių santykių prigimtis ir tai, kad tam tikrame derybų etape yra sukuriamas šalių tarpusavio pagrįstas pasitikėjimas, todėl, nesąžiningai šaliai atsisakius sudaryti pagrindinę sutartį, nukentėjusiai sutarties šaliai turi būti atlyginami nuostoliai už šalių tarpusavio pagrįsto pasitikėjimo, kuris gali prilygti tinkamą sutarties įvykdymą saugančiam lūkesčio interesui, sužlugdymą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. rugsėjo 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-188-1075/2022, 40 punktas).
34. Atsižvelgdama į nurodytą kasacinio teismo praktiką, išplėstinė teisėjų kolegija išaiškina, kad tais atvejais, kai šalių derybos yra pasiekusios aukščiausią derybų pažangos laipsnį ir šį savo ketinimą sukurti sutartinius teisinius santykius šalys įformina preliminariąja sutartimi, šaliai, kuri neįvykdo preliminariosios sutarties, yra taikomos sutartinės civilinės atsakomybės taisyklės. Tai, be kita ko, reiškia nukentėjusios šalies teisę nuostolių atlyginimo forma reikalauti ją grąžinti į tą padėtį, kurioje ji būtų buvusi, jei pagrindinė sutartis būtų buvusi sudaryta.
35. Kasacinio teismo praktikoje, sprendžiant dėl preliminariosios sutarties neįvykdymo pasekmių, pripažįstama nukentėjusios šalies teisė reikalauti iš nesąžiningos šalies dalyvavimui ikisutartiniuose santykiuose ir pasirengimui sudaryti pagrindinę sutartį realiai patirtų išlaidų, kitaip tariant, derybų išlaidų atlyginimo (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus plenarinės sesijos 2006 m. lapkričio 6 d. nutarimą civilinėje byloje Nr. 3K-P-382/2006; 2021 m. gegužės 12 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-124-403/2021 42 punktą). Šis nuostolis atlyginamas ne tik pažeidus preliminariąją sutartį (CK 6.165 straipsnio

4 dalis), bet ir kitais ikisutartinės civilinės atsakomybės atvejais (CK 6.163 straipsnio 3 dalis).

36. Be to, kasacinis teismas, aiškindamas CK 6.165 straipsnio 4 dalį, taip pat yra nurodęs, kad, pažeidus ikisutartines prievoles, galimos tokios faktinės ir teisinės situacijos, kai teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principai reikalautų, jog nukentėjusiai sąžiningai ikisutartinių santykių šaliai būtų kompensuotos ne tik tiesioginėse derybose dėl sutarties sudarymo (realiai) turėtos išlaidos, bet ir prarastos konkrečios galimybės piniginė vertė, kurios realumą ši šalis sugebėtų pagrįsti (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. sausio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-38/2005; Civilinių bylų skyriaus plenarinės sesijos 2006 m. lapkričio 6 d. nutarimas civilinėje byloje Nr. 3K-P-382/2006). Prarastos galimybės piniginė vertė taip pat gali būti atlyginama tiek pažeidus preliminariąją sutartį (CK 6.165 straipsnio 4 dalis), tiek kitais ikisutartinės atsakomybės atvejais (CK 6.163 straipsnio 3 dalis).
37. Prarastos galimybės piniginės vertės apskaičiavimo metodiką, remdamasis Tarptautinių komercinių sutarčių principais (toliau – UNIDROIT principai), kasacinis teismas išplėtojo vėliau priimtose nutartyse, nurodydamas, kad prarastos galimybės pinigine verte yra laikoma prarasta galimybė sudaryti sutartį su kita šalimi (t. y. kitu alternatyviu potencialiu pirkėju (pardavėju), kurio realų pasiūlymą dėl to paties dalyko už konkrečią kainą turėjo nukentėjusi šalis), kuri nebuvo sudaryta dėl kaltų nesąžiningos šalies veiksmų (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. lapkričio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-241-381/2022 56 punktas). Nesąžiningai nutraukus derybas, kai sąžininga šalis netenka galimybės sudaryti sandorį dėl to paties dalyko su trečiuoju asmeniu, prarastos galimybės piniginė vertė kompensuojama už realaus kito sandorio sudarymo galimybės praradimą, t. y. prarastos galimybės piniginė vertė atlyginama palyginant trečiojo asmens, su kuriuo pagrindinė sutartis nebuvo sudaryta dėl nesąžiningos derybų šalies neteisėtų ikisutartinių veiksmų, siūlytą sandorio kainą ir kainą, už kurią per protingą terminą vėliau nukentėjusi šalis sudarė pagrindinę sutartį (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. lapkričio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-241-381/2022, 59 punktas). Išplėstinė teisėjų kolegija pažymi, kad būtent taip kasacinio teismo praktikoje suprantamas kainų skirtumo principas, kai jis taikomas ieškovo įrodinėjamai prarastos galimybės piniginei vertei apskaičiuoti.
38. Plėtodamas prarastos galimybės piniginės vertės apskaičiavimo metodiką dėl preliminariosios sutarties nevykdymo, kasacinis teismas yra nurodęs, kad prarastos galimybės piniginė vertė gali būti atlyginama tik tais atvejais, kai nustatomos visos šios aplinkybės: 1) kaltoji šalis nepagrįstai atsisakė (vengė) sudaryti pagrindinę sutartį; 2) yra priežastinis ryšys tarp neteisėtų kaltosios šalies veiksmų (nepagrįsto atsisakymo ar vengimo sudaryti sutartį) ir nukentėjusios šalies nuostolių; 3) dėl pasitikėjimo nesąžininga šalimi nukentėjusi šalis atsisakė realios galimybės sudaryti sutartį su trečiuoju asmeniu; 4) dėl nesąžiningos šalies kaltės nutrūkus deryboms per protingą terminą buvo sudaryta pakeičiančioji pagrindinė sutartis. Aplinkybę, kad derybų metu egzistavo reali galimybė sudaryti sandorį su trečiuoju asmeniu, pateikdama objektyvius įrodymus (pvz., tikslius kainų

skaičiavimus, pagrįstus realiais asmenų pasiūlymais, oficialiais dokumentais, o ne galimomis prielaidomis), turi įrodyti nukentėjusi preliminariosios sutarties šalis (CPK 178 straipsnis) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. lapkričio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-241-381/2022, 59 punktas).

39. Išplėstinė teisėjų kolegija, atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, konstatuoja, kad prarastos galimybės piniginė vertė esant ikisutartinei civilinei atsakomybei yra apskaičiuojama vadovaujantis šios nutarties 37–38 punktuose pateiktais išaiškinimais. Išplėstinė teisėjų kolegija patikslina, kad teisinis pagrindas atlyginti nukentėjusiai šaliai prarastos galimybės piniginę vertę yra įtvirtintas CK 6.163 straipsnio 3 dalyje (esant bendrajai ikisutartinei civilinei atsakomybei) ir CK 6.165 straipsnio 4 dalyje (kai ikisutartinė civilinė atsakomybė kyla nutraukus preliminariąją sutartį), bet ne CK 6.258 straipsnio 5 dalyje.
40. Kasacinio teismo praktikoje, be kita ko, yra pripažįstami du lyginamojoje sutarčių teisėje žinomi nuostolių apskaičiavimo metodai: objektyvusis (abstraktus) ir subjektyvusis (konkretus), kurie yra įtvirtinti 1980 m. Jungtinių Tautų konvencijoje dėl tarptautinio prekių pirkimo–pardavimo sutarčių (šios konvencijos 75 straipsnis ir 76 straipsnio 1 dalis) ir UNIDROIT principuose (7.4.5 ir 7.4.6 straipsniai) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. lapkričio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-241-381/2022, 67 punktas).
41. Subjektyvusis (konkretus) nuostolių apskaičiavimo metodas, įtvirtintas UNIDROIT principų 7.4.5 straipsnyje (angl. *proof of harm in case of replacement transaction*), reiškia, kad nuostoliai gali būti apskaičiuojami nustatant skirtumą tarp nutrauktoje sutartyje šalių sulygtos kainos ir kainos, už kurią prekės buvo parduotos ar nupirktos jau nutraukus sutartį. Taigi tais atvejais, kai nukentėjusi šalis nutraukė sutartį ir per protingą laiką bei protingu būdu sudarė pakeičiantįjį sandorį, ji gali susigrąžinti nutrauktos sutarties kainos ir pakeičiančiojo sandorio kainos skirtumą. Kasacinio teismo praktikoje pripažįstama, kad nuostatos, reglamentuojančios subjektyvųjį (konkretų) nuostolių apskaičiavimo metodą, yra įtvirtintos CK 6.258 straipsnio 5 dalyje, pagal kurią, jeigu šalis nutraukė sutartį dėl to, kad kita šalis ją pažeidė, ir per protingą terminą sudarė nutrauktą sutartį pakeičiančią sutartį, tai ji turi teisę reikalauti iš sutartį pažeidusios šalies kainų skirtumo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. lapkričio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-241-381/2022, 67 punktas).
42. Tuo tarpu objektyvusis (abstraktus) nuostolių apskaičiavimo metodas, įtvirtintas UNIDROIT principų 7.4.6 straipsnyje (angl. *proof of harm by current prince*), taikytinas tais atvejais, kai nukentėjusi sutarties šalis nebesudaro naujos pirkimo–pardavimo sutarties. Tokiu atveju nukentėjusios šalies nuostolis apskaičiuojamas kaip nutrauktos sutarties kainos ir šios sutarties nutraukimo metu buvusios prekių rinkos kainos skirtumas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. lapkričio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-241-381/2022, 67 punktas). Išplėstinė teisėjų kolegija pažymi, kad šis sutartinio nuostolio apskaičiavimo metodas nutraukus preliminariąją sutartį kasacinio teismo praktikoje buvo pripažintas leistinu (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. lapkričio 3 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-241-381/2022 69 punktą).

43. Be to, kasacinis teismas yra pripažinęs ir nesąžiningos šalies gautos naudos (CK 6.249 straipsnio 2 dalis) priteisimo nukentėjusiai šaliai galimybę. Kai nesąžininga ikisutartinių santykių šalis iš savo neteisėto elgesio gauna naudos, sąžininga šių santykių šalis galėtų reikalauti pripažinti šią naudą jos nuostoliais, nes faktiškai nesąžiningos šalies gauta nauda ir yra sąžiningos šalies patirti nuostoliai (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų plenarinės sesijos 2006 m. lapkričio 6 d. nutarimas civilinėje byloje Nr. 3K-P-382/2006; 2022 m. rugsėjo 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-188-1075/2022).
44. CK 6.249 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad jeigu atsakingas asmuo iš savo neteisėtų veiksmų gavo naudos, tai gauta nauda kreditoriaus reikalavimu gali būti pripažinta nuostoliais. Taigi, taikant minėtą nuostatą nukentėjusios šalies nuostolis yra apskaičiuojamas pagal neteisėtus veiksmus atlikusios šalies gautą naudą. Dauguma Vakarų teisės tradicijos jurisdikcijų tokių nuostolių atlyginimą leidžia priteisti tik ypatingais išimtiniais atvejais, kai pažeidžiamos aukštesnės teisinės vertybės (pavyzdžiui, privatumo apsauga, valstybės paslaptys, sąžininga konkurencija ir pan.) negu tinkamas sutarties įvykdymas. Taip yra dėl to, kad civilinė atsakomybė atlieka kompensacinę funkciją – jos tikslas nėra bausti skolininką už civilinės teisės pažeidimą. Priteisiant neteisėtus veiksmus atlikusios šalies gautą naudą praktikoje neretai šių nuostolių atlyginimas peržengia ieškovo patirto nuostolio kompensacines ribas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. rugsėjo 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-188-1075/2022, 48 punktas).
45. Galimybė nukentėjusiai šaliai priteisti šios kategorijos nuostolius esant ikisutartinei civilinei atsakomybei gerosios praktikos (angl. *soft law*) šaltiniuose yra nurodyta už konfidencialumo pareigos pažeidimą. Pavyzdžiui, UNIDROIT principų 2.1.16 straipsnyje įtvirtinta, kad tais atvejais, kai derybų metu viena šalis perduoda kitai šaliai konfidencialią informaciją, ši privalo jos neatskleisti ir nenaudoti savo tikslams, nepriklausomai nuo to, ar bus sudaryta pagrindinė sutartis. Kai tikslinga, už šios pareigos pažeidimą taikoma teisių gynimo priemonė gali apimti kompensaciją, grindžiamą nauda, kurią gavo pareigą pažeidusi šalis. Analogiška nuostata įtvirtinta Europos sutarčių teisės principų 2:302 straipsnyje ir Bendrųjų principų sistemos projekto (angl. *Draft Common Frame of Reference*) 3:302 straipsnyje. Taigi, esant ikisutartinei civilinei atsakomybei, skolininko gautos naudos priteisimas nukentėjusiai šaliai yra siejamas su situacijomis, kai nesąžininga ikisutartinio santykio šalis pažeidžia ne tik pareigą derėtis sąžiningai, bet ir ją saistančią konfidencialumo pareigą.
46. Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, išplėstinė teisėjų kolegija išaiškina, kad, esant ikisutartinei civilinei atsakomybei, taikyti CK 6.249 straipsnio 2 dalį galima tik išimtiniais atvejais, kai ieškovo patirto nuostolio nėra galimybės apskaičiuoti, remiantis kitais kasacinio teismo praktikoje išplėtotais nuostolių apskaičiavimo būdais, arba kai nesąžiningos šalies neteisėtais veiksmais yra pažeidžiamas ne tik tinkamo sutarties vykdymo interesas, bet ir aukštesnės teisinės vertybės.
47. Nagrinėjamu atveju atsakovas kasaciniame skunde nurodo, kad teismai netinkamai pritaikė kainų skirtumo principą ir nukrypo nuo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikos, kadangi kainų skirtumą skaičiavo ne pagal šios nutarties

38 punkte nurodytas taisykles, o iš atsakovo sudarytos pagrindinės sutarties kainos atimdami preliminariojoje sutartyje nurodytą turto pardavimo kainą. Atsakovas akcentuoja, kad byloje nenustatyta, jog ieškovas būtų sudaręs pakeičiančiąją pagrindinę sutartį, todėl, atsakovo vertinimu, kainų skirtumo principas negalėjo būti taikomas.

48. Išplėstinė teisėjų kolegija visų pirma pažymi, kad atsakovas klaidingai aiškina kainų skirtumo principą, t. y. neatskiria šio principo taikymo prarastos galimybės piniginei vertei apskaičiuoti, kai nuostolis skaičiuojamas nustatant kainų skirtumą tarp nukentėjusios šalies prarasto sandorio su trečiuoju asmenimi kainos ir faktiškai sudarytos sutarties kainos, nuo kitų Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje išplėtotų nuostolių apskaičiavimo būdų. Minėta, taikant subjektyvųjį (konkretų) nuostolių apskaičiavimo metodą, nukentėjusios šalies nuostolis apskaičiuojamas vertinant kainų skirtumą tarp naujai sudarytos pakeičiančiosios sutarties ir neteisėtai nutrauktos sutarties (CK 6.258 straipsnio 5 dalis), o taikant objektyvųjį (abstraktų) metodą, – tarp nutrauktoje sutartyje buvusios kainos ir sutarties nutraukimo metu buvusios prekių rinkos kainos. Skolininko neteisėtai gauta nauda, be kita ko, taip pat gali būti nustatoma įvertinant skolininko pagrindinėje sutartyje nustatytą kainos ir kainos, kuri buvo nustatyta preliminariojoje sutartyje, skirtumą.

49. Nagrinėjamoje byloje ieškovas savo nuostolį įrodinėjo kaip skolininko neteisėtai gautą naudą, pastarajam sudarius naują sutartį dėl ginčo turto pardavimo. Minėta, toks nuostolio apskaičiavimo būdas esant ikisutartinei civilinei atsakomybei kasacinio teismo praktikoje pripažintas leistinu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus plenarinės sesijos 2006 m. lapkričio 6 d. nutarimas civilinėje byloje Nr. 3K-P-382/2006; 2022 m. rugsėjo 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-188-1075/2022, 51 punktas), tačiau, remiantis nagrinėjamoje byloje pateiktu išplėstinės teisėjų kolegijos išaiškinimu, laikytinas išimtiniu ir taikytinu tik ypatingais atvejais (šios nutarties 46 punktas). Teisėjų kolegija, atsižvelgdama į tai, kad nagrinėjamu atveju, priešingai nei teigiama kasaciniame skunde, ieškovas neįrodinėjo prarastos galimybės piniginės vertės, be to, atsižvelgdama į tai, kad byloje nėra nustatyta išimtinių aplinkybių taikyti skolininko gautos naudos institutą, nusprendžia, kad nagrinėjamoje byloje ieškovo patirtas nuostolis turėjo būti apskaičiuotas remiantis objektyviuoju nuostolių apskaičiavimo metodu, t. y. nustatant skirtumą tarp nutrauktoje preliminariojoje sutartyje nustatytos daikto kainos ir šio daikto rinkos kainos preliminariosios sutarties nutraukimo metu.

50. Išplėstinė teisėjų kolegija pažymi, kad civilinėse bylose vyrauja rungimosi principas, kuris, be kita ko, reiškia, kad kiekviena ginčo šalis privalo įrodyti tas aplinkybes, kuriomis remiasi kaip savo reikalavimų ar atsikirtimų pagrindu, išskyrus atvejus, kai yra remiamasi aplinkybėmis, kurių nereikia įrodinėti (CPK 12, 178 straipsniai). Kasacinio teismo praktikoje pripažįstama, kad žalos padarymo fakto ir jos dydžio įrodinėjimo našta tenka ieškovui (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. gegužės 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-113-1075/2024, 63 punktas). Išplėstinė teisėjų kolegija pripažįsta, kad nagrinėjamu atveju teismai tinkamai aiškino ir taikė teisės normas, konstatuodami ieškovui padarytos žalos

faktą, tačiau ieškovui padarytos žalos dydį nustatė taikydami netinkamą nuostolių apskaičiavimo būdą.

51. Taigi, remiantis bendrąja įrodinėjimo naštos paskirstymo taisykle, būtent ieškovas, prašydamas atsakovui taikyti ikisutartinę civilinę atsakomybę, įrodinėja patirtų nuostolių dydį, nagrinėjamu atveju – kainų skirtumą tarp daikto rinkos kainos preliminariosios sutarties nutraukimo metu ir daikto kainos, nustatytos preliminariojoje sutartyje (CPK 178 straipsnis). Pažymėtina, kad tais atvejais, kai atsakovas, neteisėtai nutraukęs preliminariąją sutartį, praėjus trumpam laiko tarpui sudaro naują pagrindinę sutartį, daikto rinkos kaina preliminariosios sutarties nutraukimo metu gali būti įrodinėjama ir pagrindinėje sutartyje nustatyta daikto kaina.

Dėl bylos procesinės baigties ir bylinėjimosi išlaidų paskirstymo

52. Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, išplėstinė teisėjų kolegija konstatuoja, kad nagrinėjamoje byloje buvo pritaikytas netinkamas ieškovo nuostolių apskaičiavimo būdas, o tai sudaro pagrindą teismų procesinius sprendimus panaikinti ir perduoti bylą iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui (CPK 359 straipsnio 1 dalies 5 punktas, 360 straipsnis). Remiantis nutartyje pateiktais išaiškinimais, bylą nagrinėjant iš naujo ieškovo patirtas nuostolis turi būti skaičiuojamas taikant objektyvųjį nuostolių apskaičiavimo metodą, o įrodinėjimo našta dėl šio metodo taikymui aktualių faktinių aplinkybių tenka ieškovui (CPK 178 straipsnis, 352 straipsnio 3 dalis).

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinė teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 1 punktu,

n u t a r i a :

Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. vasario 13 d. nutartį ir Vilniaus regiono apylinkės teismo 2024 m. balandžio 8 d. sprendimą panaikinti ir perduoti bylą nagrinėti iš naujo Vilniaus regiono apylinkės teismui.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Sandoriai

1.11. Dėl sandorio (ne)pripažinimo niekiniu ir negaliojančiu dėl prieštaravimo Lietuvos Respublikoje įgyvendinamoms tarptautinėms sankcijoms

Bylą dėl sandorio pripažinimo niekiniu ir negaliojančiu dėl šio sandorio prieštaravimo Europos Sąjungos taikomoms ribojamosioms priemonėms nagrinėjantis teismas turėjo pareigą ne tik įvertinti, ar ginčo sandorio šalis yra tiesiogiai įtraukta į 2006 m. ge-

gužės 18 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 765/2006 dėl ribojančių priemonių Prezidentui Lukašenkai ir tam tikriems Baltarusijos pareigūnams I priedo sąrašą, bet ir nustatyti, ar ši sandorio šalis nėra valdoma ir (ar) kontroliuojama sankcionuotų asmenų, t. y. ar ginčo sandorio sudarymo metu nesankcionuotas asmuo de facto *nebuvo valdomas ar kontroliuojamas sankcionuoto asmens.*

Civilinė byla Nr. e3K-3-117-684/2025
Teisminio proceso Nr. 2-55-3-01104-2023-8
Procesinio sprendimo kategorija 2.9.1
(S)

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

N U T A R T I S
LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2025 m. rugsėjo 18 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Virgilijaus Grabinsko (kolegijos pirmininkas, pranešėjas), Agnės Tikniūtės ir Eglės Zemlytės,

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal **ieškovės bankrutavusios uždarosios akcinės bendrovės „Auto Baltija“** kasacinį skundą dėl Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. vasario 18 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovės bankrutavusios uždarosios akcinės bendrovės „Auto Baltija“ ieškinį atsakovei atvirajai akcinei bendrovei Minsko automobilių gamyklai – „Belavtomaz“ holdingo valdančiajai kompanijai dėl hipotekos sandorio pripažinimo negaliojančiu, tretieji asmenys notarė Loreta Stankevičienė, „ERGO Insurance SE“ Lietuvos filialas, išvadą teikianti institucija Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnyba prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė :

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl materialiosios teisės normų, reglamentuojančių sandorio pripažinimą niekiniu ir negaliojančiu dėl šio sandorio prieštaravimo Lietuvos Respublikoje įgyvendinamoms tarptautinėms sankcijoms, bei proceso teisės normų, reglamentuojančių teismo pareigą motyvuoti procesinį sprendimą, aiškinimo ir taikymo.

2. Ieškovė prašė pripažinti jos, AAB Minsko automobilių gamyklos – „Belavtomaz“ holdingo valdančiosios kompanijos ir BUAB „Žiemgalos automobiliai“ 2014 m. sausio 23 d. sudarytą maksimaliosios svetimo turto sutartinės hipotekos sandorį (toliau – ir ginčo sandoris) bei 2016 m. balandžio 27 d. Joniškio rajono notarų biuro notarės L. Stankevičienės išduotą vykdomąjį įrašą niekiniais ir negaliojančiais. Tuo atveju, jeigu nebūtų tenkintas pirmasis reikalavimas, ieškovė prašė ginčo sandorį nutraukti teismo sprendimu ir pripažinti 2016 m. balandžio 27 d. Joniškio rajono notarų biuro notarės L. Stankevičienės išduotą vykdomąjį įrašą negaliojančiu.
3. Ieškovė nurodė, kad ginčo sandorio tikslas buvo užtikrinti UAB „Žiemgalos automobiliai“ 10 000 000 Eur dydžio sutartinius įsipareigojimus atsakovei 521 026,41 Eur vertės ieškovės turtu. Ginčo sandoriu ieškovė BUAB „Auto Baltija“ neatlygintinai įkeitė faktiškai visą savo turimą nekilnojamąjį turtą atsakovei, todėl nurodytas sandoris lėmė BUAB „Auto Baltija“ nemokumą. Tokiu būdu buvo sudaryta galimybė įkaito turėtojui nesąžiningai praturtėti įkaito davėjo kreditorių sąskaita.
4. Ieškovės įsitikinimu, šis sandoris prieštarauja imperatyvioms įstatymo normoms bei viešajai tvarkai, nes AAB Minsko automobilių gamyklos – „Belavtomaz“ holdingo valdančiosios kompanijos savininkas yra Baltarusijos Respublika, kuriai vadovauja Aleksandras Lukašenka (Aliaksandr Lukashenka), todėl jis yra netiesioginis naudos gavėjas, t. y. patenka į 2006 m. gegužės 18 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 765/2006 dėl ribojančių priemonių Prezidentui Lukašenkai ir tam tikriems Baltarusijos pareigūnams (toliau – Reglamentas Nr. 765/2006) I priede nurodytų asmenų, kuriems taikomos sankcijos ir kurie netiesiogiai valdo ir kontroliuoja įmonę, sąrašą. Be to, nuo 2021 m. birželio 22 d. įvedus ketvirtąjį sankcijų paketą Baltarusijos Respublikai, sankcijos pritaikytos ir tiesiogiai atsakovei.
5. Remiantis 2011 m. birželio 20 d. Tarybos reglamento (ES) Nr. 588/2011, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas Nr. 765/2006, nuostatomis, atsakovės nuosavybe esančios, turimos arba valdomos lėšos ir ekonominiai ištekliai Europoje Sąjungoje yra įšaldomi. Atsakovės naudai draudžiama tiesiogiai ar netiesiogiai leisti naudotis lėšomis ar ekonominiais ištekliais, be to, šios sankcijos apima ir atliekamus pervedimus pagal anksčiau sudarytas sutartis per komercinius bankus, todėl sutarties su atsakove vykdymas turi būti sustabdytas.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

6. Vilniaus apygardos teismas 2024 m. liepos 29 d. sprendimu ieškinį atmetė.
7. Teismas nurodė, kad Vilniaus apygardos teismas civilinėje byloje Nr. e2-639-577/2020 jau yra nustatęs, kad sudarant ginčijamą sandorį nebuvo pagrindo tikėtis, jog UAB „Žiemgalos automobiliai“ nevykdys prievolių, kad ieškovė ginčo sandorio sudarymo metu neatitiko nemokios bendrovės apibrėžimo, ir paneigė abejones dėl ieškovės ir UAB „Žiemgalos automobiliai“ sąžiningumo, o šiuos nustatytus faktus pripažino prejudiciniais nagrinėjamoje byloje.
8. Teismas pažymėjo, kad ginčo sandoris buvo sudarytas 2014 m. sausio 23 d., kai atsakovė dar nebuvo įtraukta į Reglamento Nr. 765/2006 I priedo sąrašą (ginčo sandorio sudarymo metu buvo aktuali 2014 m. sausio 21 d. redakcija, kurios I priedo

119 punkte buvo nurodytas A. Lukašenka), todėl ginčo sandorio sudarymo metu atsakovės teisė sudaryti sutartis nebuvo apribota. Reglamentas Nr. 765/2006 ir jo I priedas yra nuolat pildomi, o jų nuostatos neturi atgalinės galios. Atsižvelgdamas į tai, teismas nusprendė, kad ieškovė turėtų sustabdyti sutarties ir prievolių vykdymą arba ją nutraukti vienašališkai ar šalių susitarimu (Lietuvos Respublikos tarptautinių sankcijų įstatymo 7 straipsnio 3 dalis), tačiau nėra teisinio pagrindo ginčo sandorį ir vykdomąjį įrašą pripažinti niekiniais ir negaliojančiais dėl prieštaravimo imperatyvioms įstatymo normoms. Analogiškai nėra pagrindo pripažinti sandorį niekiniu ir negaliojančiu Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 1.81 straipsnio 1 dalies pagrindu.

9. Teismas konstatavo, kad ginčo sandorio nutraukti teismo sprendimu nėra teisinio pagrindo, nes ieškovė neįrodinėjo esminio sutarties sąlygų pažeidimo (CK 6.217 straipsnio 4 dalis). Be to, ieškovės nurodoma Lietuvos Respublikos ekonominių ir kitų tarptautinių sankcijų įgyvendinimo įstatymo 7 straipsnio 2 dalis netaikoma, nes ginčo sandoris buvo sudarytas iki nustatant tarptautinių sankcijų įgyvendinimą Lietuvoje, todėl turėtų būti taikoma Tarptautinių sankcijų įstatymo 7 straipsnio 3 dalis, tačiau ieškovė nepateikė įrodymų, kad bandė sutartį nutraukti vienašališkai ar šalių sutarimu.
10. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, išnagrinėjusi bylą pagal ieškovės apeliacinį skundą, 2025 m. vasario 18 d. nutartimi Vilniaus apygardos teismo 2024 m. liepos 29 d. sprendimą paliko nepakeistą.
11. Kolegija nurodė, kad įvertinus tai, jog A. Lukašenka į Reglamento Nr. 765/2006 I priedo sąrašą buvo įtrauktas 2020 m. lapkričio 6 d., o ginčo sandoris buvo sudarytas 2014 m. sausio 23 d., kai atsakovė nebuvo įtraukta į asmenų, kuriems taikomos sankcijos ir draudimai, sąrašą, taip pat tai, kad įsiteisėjusia Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. gruodžio 21 d. nutartimi Baltarusijos Respublikos Minsko miesto ekonominio teismo sprendimas byloje Nr. 158-14/2015 pripažintas ir jį leista vykdyti nenustačius Reglamento Nr. 765/2006 pažeidimų, nėra pagrindo pripažinti ginčo sandorį negaliojančiu dėl prieštaravimo imperatyvioms normoms.
12. Kolegija taip pat konstatavo, kad ginčo sandoris jo sudarymo metu atitiko teisės aktų nustatytus reikalavimus, o sankcijos tiek atsakovei, tiek Baltarusijos Respublikos prezidentui, kuris tiesiogiai ar netiesiogiai valdo ir kontroliuoja atsakovę, pritaikytos po sandorio sudarymo, tačiau atsižvelgiant į Reglamento Nr. 765/2006 tikslus, yra pagrindas realizuoti ieškovės turtą, o gautas lėšas deponuoti į pirmosios instancijos teismo depozitinę sąskaitą, iki bus panaikintos šiuo metu atsakovei taikomos sankcijos, t. y. įšaldyti iš realizuoto turto gautas lėšas vykdymo procese.
13. Kolegija nurodė, kad Vilniaus apygardos teismo 2020 m. liepos 17 d. sprendimu išnagrinėtoje civilinėje byloje Nr. e2-639-577/2020 buvo nagrinėtos faktinės aplinkybės dėl ieškovės kreditorių interesų gauti savo finansinių reikalavimų patenkinimą pažeidimo. Nagrinėjamoje byloje ieškovė tas pačias faktines aplinkybes įrodinėja dėl hipotekos sandorio prieštaravimo viešajai tvarkai, todėl nustačius prejudicinį faktą, kad ginčo sandoris atitiko ieškovės verslo tikslus, o buvusių kreditorių interesų pažeidimo nėra, nėra pagrindo pripažinti sandorį prieštaraujančiu viešajai tvarkai.

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimų į jį teisiniai argumentai

14. Kasaciniu skundu ieškovė prašo Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. vasario 18 d. nutartį panaikinti ir perduoti apeliacinės instancijos teismui bylą nagrinėti iš naujo. Netenkinus pirmojo prašymo – panaikinti Vilniaus apygardos teismo 2024 m. liepos 29 d. sprendimą ir Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. vasario 18 d. nutartį ir priimti naują sprendimą – ieškinį tenkinti visiškai. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
    14.1. Apeliacinės instancijos teismas netinkamai taikė ir aiškino Reglamento Nr. 765/2006 2 straipsnio nuostatas, 2022 m. birželio 27 d. Europos Sąjungos Tarybos generalinio sekretoriato pranešimo Nr. 10572/22 „ES ribojamųjų priemonių veiksmingo įgyvendinimo geriausia praktika“ (toliau – Geriausia praktika) 30, 34 ir 62 punktus, pagal kuriuos sankcionuotais laikomi ne tik tiesiogiai Reglamento Nr. 765/2006 I priede nurodyti asmenys, bet ir asmenys, kurie netiesiogiai valdo ir kontroliuoja sankcionuotas įmones.
    14.2. Teismai nukrypo nuo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. lapkričio 9 d. nutartyje Nr. 3K-3-255-611/2022 suformuluotos bendro pobūdžio taisyklės, kad vien aplinkybė, jog tam tikras asmuo formaliai pats nėra įtrauktas į sankcijų sąrašus, nereiškia, kad sankcijų režimas jam nebus taikomas – už jo *de facto* (faktiškai) gali stovėti į sąrašą neįtrauktas asmuo.
    14.3. Teismai netinkamai nustatė sankcijų taikymo laikotarpius ir pažeidė įrodymų vertinimo taisykles, nesivadovavo oficialiais rašytiniais įrodymais. Išvadą byloje teikianti institucija – Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnyba prie Vidaus reikalų ministerijos (toliau – FNTT) – nustatė, kad A. Lukašenkai ribojamosios priemonės buvo taikomos laikotarpiu nuo 2006 m. gegužės 18 d. iki 2016 m. vasario 25 d. ir nuo 2020 m. lapkričio 11 d. iki šiol. Taip pat nustatė sąsajas tarp atsakovės generalinio direktoriaus Valerijaus Valerevičiaus Ivankovičiaus (Valeri Valerevich Ivankovich) ir A. Lukašenkos, tačiau teismai šių aplinkybių neįvertino.
    14.4. Apeliacinės instancijos teismas pažeidė Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir CPK) 260, 263, 270 straipsnių, 327 straipsnio 1 dalies 2 punkto, 331 straipsnio, Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių konvencijos 6 straipsnio 1 dalies bei Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnio nuostatas, nes neišnagrinėjo ieškovės reikalavimo teismo sprendimu nutraukti 2014 m. sausio 23 d. sudarytą ginčo sandorį.
15. Atsakovė atsiliepimu į kasacinį skundą prašo ieškovės kasacinį skundą atmesti, Vilniaus apygardos teismo 2024 m. liepos 29 d. sprendimą ir Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. vasario 18 d. nutartį palikti nepakeistus. Atsiliepime nurodomi šie argumentai:
    15.1. Ginčo sandorio sudarymo dieną atsakovė nebuvo įtraukta į Reglamento Nr. 765/2006 I priedo sąrašą. 2021 m. birželio 21 d. Europos Sąjungos Taryba, priimdama įgyvendinimo reglamentą (ES) 2021/997, kuriuo įgyvendinama Reglamento Nr. 765/2022 dėl Baltarusijai taikomų ribojamųjų prie-

monių 8a straipsnio 1 dalis, įtraukė atsakovę į asmenų, kuriems taikomos sankcijos, sąrašą.

15.2. Subjektų, susijusių su sankcionuotais asmenimis, sąvoka pagal Reglamento Nr. 765/2006 normas plačiai pradėta aiškinti tik po 2022 m. birželio 27 d. Geriausios praktikos 35 ir 62 punktų redakcijos, todėl teismai neturėjo pagrindo plačiai aiškinti sankcionuotų asmenų sąvokos 2014 metais sudaryto ginčo sandorio kontekste. Be to, tai tik rekomendacinės gairės, o ne imperatyvios teisės normos.

15.3. Reglamento Nr. 765/2006 I priedo sąrašas buvo nuolat plečiamas, o tai iki Geriausioje praktikoje nustatyto plataus aiškinimo reiškė, kad Reglamento Nr. 765/2006 sankcijos yra taikomos tik I priedo sąraše tiesiogiai įvardytiems asmenims.

15.4. Kaip teisingai nurodė pirmosios instancijos teismas, nebuvo nukrypta nuo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikos, suformuotos civilinėje byloje Nr. 3K-3-255-611/2022, nes ginčo sandorio sudarymo metu galiojusioje Reglamento Nr. 765/2006 redakcijoje nebuvo kasacinio teismo nagrinėtų punktų ir straipsnių.

15.5. Iš pirmosios instancijos teismo sprendimo 13 punkto ir apeliacinės instancijos teismo nutarties 32 punkto matyti, kad teismai vertino FNTT pateiktą išvadą, todėl nėra pagrindo teigti, jog teismai nesivadovavo oficialiais rašytiniais įrodymais, tačiau FNTT išvados turinys tiesiogiai nepagrindžia fakto, kad ginčo sandoris prieštarauja imperatyvioms įstatymo normoms.

15.6. Apeliacinės instancijos teismas, pritardamas pirmosios instancijos teismo padarytoms išvadoms, neprivalėjo atskirai pasisakyti dėl ieškovės alternatyvaus reikalavimo nutraukti ginčo sandorį teismo sprendimu.

16. Trečiasis asmuo notarė L. Stankevičienė atsiliepimu į kasacinį skundą prašo ieškovės kasacinį skundą atmesti, Vilniaus apygardos teismo 2024 m. liepos 29 d. sprendimą ir Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. vasario 18 d. nutartį palikti nepakeistus. Atsiliepime nurodomi šie argumentai:

16.1. Ieškovės pateikiamas CK 1.80 straipsnio, Reglamento Nr. 765/2006 nuostatų ir Ekonominių ir kitų tarptautinių sankcijų įgyvendinimo įstatymo aiškinimas nėra sąžiningas ir teisėtas, nes pagrindinis Reglamento Nr. 765/2006 tikslas – sustabdyti, įšaldyti į sankcijų sąrašus įtrauktų asmenų lėšų, pajamų ir bet kokios kitos naudos gavimą.

16.2. Ginčo sandorio sudarymo metu notarė, tvirtindama sandorį, neturėjo galimybės patikrinti asmenų, kuriems taikomos sankcijos, sąrašo. Ieškovė, kuri yra ginčo sandorio šalis, neturėjo ir negalėjo turėti jokios informacijos, kad ginčo sandoris gali prieštarauti imperatyvioms įstatymo normoms, nes jo sudarymo metu buvo labai išplėtotas Lietuvos Respublikos ir Baltarusijos Respublikos ūkinis komercinis bendradarbiavimas.

16.3. Geriausios praktikos, Reglamento Nr. 765/2006, Lietuvos valstybės iniciatyvą priimti teisės aktus, detalizuojančius sankcijų įgyvendinimą, lėmė 2020 m. rugpjūčio mėnesį įvykę nedemokratiški Baltarusijos Respublikos prezidento rinkimai, represiniai įvykiai, o vėliau ir prasidėjęs karas Ukrai-

noje. Atsižvelgiant į tai, notarė objektyviai negalėjo numatyti, kad ginčo sandoris, sudarytas 2014 metais, galimai prieštarauja imperatyvioms įstatymo normoms.

16.4. Nėra pagrindo teigti, kad teismai nesirėmė FNTT išvada, kadangi tiek pirmosios, tiek apeliacinės instancijos teismas ją analizavo, tačiau joje buvo remiamasi išvados rengimo ir teikimo metu galiojusia Reglamento Nr. 765/2006 redakcija (kuri įsigaliojo nuo 2022 m. birželio 27 d.) ir 2021 m. birželio 8 d. pateikta Europos Komisijos nuomone, bet ne ginčo sandorio sudarymo metu galiojusiais teisės aktais.

17. Trečiasis asmuo „ERGO Insurance SE“ Lietuvos filialas atsiliepimu į kasacinį skundą prašo ieškovės kasacinį skundą atmesti, Vilniaus apygardos teismo 2024 m. liepos 29 d. sprendimą ir Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. vasario 18 d. nutartį palikti nepakeistus. Atsiliepime iš esmės pritarė pirmosios instancijos teismo sprendimo ir apeliacinės instancijos teismo nutarties motyvams.

Teisėjų kolegija

k o n s t a t u o j a :

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl bylos nagrinėjimo kasaciniame teisme ribų ir atsisakymo priimti pateiktus rašytinius paaiškinimus

18. Bylos nagrinėjimo kasaciniame teisme ribas apibrėžia CPK 353 straipsnis. Pagal šio straipsnio pirmąją dalį, kasacinis teismas, neperžengdamas kasacinio skundo ribų, patikrina apskųstus sprendimus ir (ar) nutartis teisės taikymo aspektu. Kasacinis teismas yra saistomas pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nustatytų aplinkybių. Toks bylos nagrinėjimo kasaciniame teisme ribų (ir kartu kasacinio proceso paskirties) apibrėžimas reiškia, kad kasacinis teismas sprendžia išimtinai teisės klausimus, be to, tik tokius klausimus, kurie yra tiesiogiai iškelti kasaciniame skunde (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. lapkričio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-395-611/2017, 14 punktas; 2021 m. vasario 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-2-684/2021, 19 punktas).

19. Ieškovė, nesutikdama su apeliacinės instancijos teismo procesiniu sprendimu, kasaciniame skunde, be kita ko, nurodė, kad bylą nagrinėjęs apeliacinės instancijos teismas netinkamai taikė ir aiškino Reglamento Nr. 765/2006 2 straipsnio nuostatas, neatsižvelgė į Geriausią praktiką, pagal kurią sankcionuotais laikomi asmenys, kurie ne tik tiesiogiai nurodyti Reglamento Nr. 765/2006 I priede, bet ir kurie netiesiogiai valdo ir kontroliuoja sankcionuotą asmenį, nukrypo nuo kasacinio teismo praktikos, formuojamos šiuo klausimu. Taip pat nurodė tai, kad apeliacinės instancijos teismas neišnagrinėjo ieškovės alternatyvaus reikalavimo ginčo sandorį nutraukti teismo sprendimu, taip pažeisdamas pareigą motyvuoti

teismo sprendimą. Teisėjų kolegija, neperžengdama kasacinio skundo ribų, toliau pasisakys šiais klausimais teisės taikymo aspektu.

20. Priėmus kasacinį skundą bei atsakovės ir trečiojo asmens atsiliepimus, ieškovė teismui pateikė rašytinius paaiškinimus.
21. Teisėjų kolegija pažymi, kad teisinis reguliavimas nenustato teisės dalyvaujantiems byloje asmenims kasaciniame procese teikti rašytinius paaiškinimus (CPK 355 straipsnis). Nauji argumentai, papildantys kasaciniame skunde nurodytas aplinkybes, jau priėmus kasacinį skundą nebegali būti pateikiami (CPK 350 straipsnio 8 dalis). CPK nuostatos taip pat nesuteikia dalyvaujantiems byloje asmenims galimybės kasaciniame teisme reikšti atsikirtimus į atsiliepimus į kasacinį skundą. Atsižvelgdama į tai, teisėjų kolegija atsisako priimti ieškovės pateiktus rašytinius paaiškinimus.

Dėl sandorio (ne)pripažinimo niekiniu ir negaliojančiu dėl prieštaravimo Lietuvos Respublikoje įgyvendinamoms tarptautinėms sankcijoms

22. CK 1.80 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad imperatyvioms įstatymo normoms prieštaraujantis sandoris yra niekinis ir negalioja. Kasacinio teismo praktikoje pripažįstama, kad CK 1.80 straipsnio 1 daliai taikyti būtina konstatuoti dviejų sąlygų visetą: pirma, kad teisės norma yra imperatyvi, ir, antra, kad šios normos pažeidimo pasekmė yra sandorio negaliojimas. Sprendžiant dėl abiejų šių sąlygų esminę reikšmę turi ne lingvistinė normos išraiška, o interesas, kurio apsaugą ji užtikrina (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. lapkričio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-511/2014; 2018 m. vasario 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-23-611/2018, 17 punktas). Todėl teismai, pripažindami sandorius negaliojančiais CK 1.80 straipsnio pagrindu, procesiniame sprendime turi nurodyti ne tik CK 1.80 straipsnį, bet ir konkrečią imperatyviąją įstatymo normą, kuriai sandoriai prieštarauja (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. lapkričio 26 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-322-823/2020 30 punktą ir jame nurodytą kasacinio teismo praktiką).
23. Ekonominių ir kitų tarptautinių sankcijų įgyvendinimo įstatymo (redakcija, įsigaliojusi nuo 2012 m. sausio 1 d.) 9 straipsnio 2 dalyje buvo nustatyta, kad draudžiama sudaryti sandorius, kurių vykdymas prieštarautų Lietuvos Respublikoje įgyvendinamoms tarptautinėms sankcijoms. Tokie sandoriai, sudaryti nustačius tarptautinių sankcijų Lietuvos Respublikoje įgyvendinimą šio įstatymo nustatyta tvarka, yra niekiniai ir negalioja.
24. Nagrinėjamoje byloje keliamas klausimas, ar ieškovės ir atsakovės sudarytas maksimaliosios svetimojo turto hipotekos sandoris nepažeidė imperatyvių Reglamento Nr. 765/2006 nuostatų, kuriomis fiziniams ir juridiniams asmenims ginčo sandorio sudarymo metu buvo pritaikytos ribojamosios priemonės.
25. 2006 m. gegužės 18 d. buvo priimtas Reglamentas Nr. 765/2006. Jo konstatuojamojoje dalyje, be kita ko, buvo nurodyta, kad jis priimtas atsižvelgiant į 2006 m. balandžio 10 d. Tarybos sprendimą patvirtinti ribojančias priemones, skirtas Prezidentui Lukašenkai, Baltarusijos vadovams ir pareigūnams, atsakingiems už

tarptautinių rinkimų standartų ir tarptautinės žmogaus teisių bei laisvių teisės pažeidimus ir represines priemones, kurių buvo imtasi prieš pilietinę visuomenę bei demokratinės opozicijos atstovus, taip pat atsižvelgiant į Europos Sąjungos Tarybos Bendrąją poziciją 2006/362/BUSP, kurioje nurodyta, kad Prezidento Lukašenkos ir tam tikrų Baltarusijos pareigūnų lėšos ir ekonominiai ištekliai, kurie buvo nustatyti kaip esantys skirti šiam tikslui, turėtų būti įšaldyti. Kaip Reglamento Nr. 765/2006 sudėtinė dalis buvo patvirtintas I priedas – sąrašas asmenų, kuriems tiesiogiai taikytinos sankcijos. Vėliau šis reglamentas, atsižvelgiant į tarptautinių rinkimų standartų ir skirtingų žmogaus teisių pažeidimus, buvo keičiamas, pildomas ir jo I priedo sąrašas.

26. Ginčo sandoris buvo sudarytas 2014 m. sausio 23 d., todėl nagrinėjamoje byloje, sprendžiant dėl ginčo sandorio (ne)pripažinimo niekiniu ir negaliojančiu, aktuali Reglamento Nr. 765/2006 redakcija, įsigaliojusi nuo 2014 m. sausio 21 d.
27. Reglamento Nr. 765/2006 2 straipsnio 1 dalyje buvo nustatyta, kad įšaldomos visos I priede išvardytiems fiziniams ar juridiniams asmenims, subjektams ir institucijoms priklausančios, jų nuosavybės teise turimos, valdomos arba kontroliuojamos lėšos ir ekonominiai ištekliai. Reglamento Nr. 765/2006 1 straipsnyje pateiktas sąvokos „lėšos“ apibrėžimas, nurodant, kad „lėšos“ – finansinis turtas ir bet kurios rūšies pelnas, įskaitant tai, kas išvardyta toliau, bet tuo neapsiribojant: a) grynuosius pinigus, čekius, piniginius reikalavimus, vekselius, pinigines perlaidas ir visas kitas mokėjimo priemones; b) indėlius, laikomus finansų įstaigose arba pas kitus subjektus, banko sąskaitų likučius, skolas ir skolinius įsipareigojimus; c) viešai ir privačiai parduodamus vertybinius popierius ir skolos dokumentus, įskaitant vertybinius popierius ir akcijas, vertybinių popierių sertifikatus, obligacijas, vekselius, varantus, akcinių bendrovių obligacijas ir sutartis dėl išvestinių vertybinių popierių; d) palūkanas, dividendus arba kitas pajamas už turtą ar vertę, priskaičiuotą už turtą arba gaunamą už jį; e) kreditą, tarpusavio reikalavimų įskaitymo teisę, garantijas, sutarties įvykdymo garantinius užstatus ar kitus finansinius įsipareigojimus; f) akredityvus, važtaraščius, pardavimo sutartis; g) dokumentus, patvirtinančius lėšų ar kitų finansinių išteklių nuosavybės teisę. Taip pat nurodoma, kad sąvoka „lėšų įšaldymas“ reiškia lėšų judėjimo, perdavimo, pakeitimo, naudojimo, galimybės jomis naudotis ar jų tvarkymo taip, kad dėl to pasikeistų jų kiekis, suma, buvimo vieta, nuosavybės teisė, valdymo teisė, pobūdis, paskirtis, ar atsirastų kiti pasikeitimai, kurie leistų naudotis lėšomis, įskaitant portfelio valdymą, uždraudimą.
28. Bylą nagrinėję teismai nustatė, kad į ginčui aktualios Reglamento Nr. 765/2006 redakcijos I priedo sąrašą, kuriame nurodomi tiesiogiai sankcionuoti asmenys, atsakovė (AAB Minsko automobilių gamykla – „Belavtomaz“ holdingo valdančioji kompanija) nebuvo įtraukta. Pripažinta A. Lukašenkos režimo rėmėja, atsakovė į Reglamento Nr. 765/2006 sankcionuotų asmenų I priedo sąrašą buvo įtraukta 2021 m. birželio 21 d.
29. Europos Sąjungos Bendrasis Teismas sprendimą įtraukti atsakovę į Reglamento Nr. 765/2006 sankcionuotų asmenų I priedo sąrašą pripažino teisėtu konstatavęs, kad „Taryba nepažeidė teisės, nuspręsdama, kad pareiškėjos (atsakovės

AAB Minsko automobilių gamykla – „Belavtomaz“ holdingo valdančiosios kompanijos) padėtis Baltarusijos ekonomikoje, tai, kad ji priklausė valstybei, ir tai, kad ji buvo Lukašenkos režimo pajamų šaltinis, kartu sudaro pakankamą pagrindą manyti, kad pareiškėja rėmė režimą Sprendimo 2012/642 4 straipsnio 1 dalies b punkto, kuriame, visų pirma, nurodomi asmenys ir subjektai, teikiantys finansinę paramą tam režimui, tikslais“ (Europos Sąjungos Bendrojo Teismo 2023 m. spalio 18 d. sprendimas byloje T532/21, 82 punktas).

30. Šiame kontekste pažymėtina, kad 2012 m. sausio 23 d. Tarybos sprendimu 2012/36/BUSP įvestas Baltarusijos Respublikos prezidento režimo „paramos“ kriterijus buvo ribojamųjų priemonių taikymo pagrindas, t. y. Reglamento Nr. 765/2006 2 straipsnio 1 dalis buvo papildyta punktu: „d) ir asmenys ar subjektai, kurie pelnosi iš A. Lukašenkos režimo ar jį remia (išvardyti V priede)“. Europos Sąjungos Bendrasis Teismas, aiškindamas šį pokytį ir nagrinėdamas atsakovės įtraukimo į sankcionuotų asmenų sąrašą pagrįstumo klausimą, pažymėjo, kad „paramos“ kriterijus buvo įtrauktas siekiant padidinti spaudimą A. Lukašenkos režimui, taikant lėšų ir ekonominių išteklių įšaldymo priemones ir tiems asmenims ar subjektams, kurie nėra atsakingi už minėtus pažeidimus ar represijas, tačiau remia režimą, teikia jam finansinę paramą (Europos Sąjungos Bendrojo Teismo 2023 m. spalio 18 d. sprendimas byloje T532/21, 59 ir 60 punktai). Taigi, nuo 2012 m. sausio 23 d., įvedus „paramos“ kriterijų, Reglamento Nr. 765/2006 sankcijos buvo taikomos platesniam subjektų ratui, t. y. buvo nukreiptos ne tik į tuos asmenis, kurie buvo atsakingi už tuometinius rinkimų pažeidimus bei susidorojimą su pilietine visuomene, bet ir į tuos, kurie pelnosi iš A. Lukašenkos režimo ir jį remia, o pagrindinis šio pakeitimo tikslas buvo siekis didinti spaudimą nedemokratiškam A. Lukašenkos režimui. Atitinkamai ir 2021 metais didinant spaudimą A. Lukašenkos režimui buvo dar kartą tikslingai išplėstas sankcionuotų subjektų sąrašas, į jį įtraukiant ir atsakovę. Dėl to teisėjų kolegija neturi pagrindo sutikti su kasacinio skundo argumentu, kad vien aplinkybė, jog šiuo metu galiojančioje Reglamento Nr. 765/2006 redakcijoje yra konstatuota, kad atsakovė iš A. Lukašenkos režimo gauna naudos ir jį remia, yra režimo pajamų šaltinis, reiškia, jog ir ginčo sandorio sudarymo metu (2014 m. sausio 23 d.) ji jau buvo sankcionuotas subjektas.

31. Vis dėlto Reglamento Nr. 765/2006 2 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad įšaldomi ne tik I priede išvardytiems fiziniams ar juridiniams asmenims, subjektams ir institucijoms priklausančios, jų nuosavybės teise turimos, bet ir valdomos arba kontroliuojamos lėšos ir ekonominiai ištekliai. Reglamento Nr. 765/2006 2 straipsnio 2 dalyje nustatyta ir tai, kad I priede išvardytiems fiziniams ar juridiniams asmenims, subjektams ir institucijoms ar jų naudai draudžiama ne tik tiesiogiai, bet ir netiesiogiai leisti naudotis lėšomis arba ekonominiais ištekliais. Taigi, iš šių nuostatų matyti, kad, siekiant Reglamente Nr. 765/2006 įtvirtinto tikslo, sankcijos turi būti taikomos ne tik I priede tiesiogiai įvardytiems asmenims, bet ir I priede tiesiogiai neįvardytiems asmenims, jei jie yra valdomi ir (ar) kontroliuojami sankcionuotų asmenų, be to, yra draudžiamas ne tik tiesioginis, bet ir netiesioginis šių asmenų naudojimasis lėšomis.

32. Pažymėtina, kad ir kasacinis teismas yra išaiškinęs, jog vien aplinkybė, kad tam tikras asmuo formaliai pats nėra įtrauktas į sankcijų sąrašus, nereiškia, jog sankcijų režimas jam nebus taikomas – už jo *de facto* gali stovėti į sąrašą įtrauktas asmuo. Priešingas teisės aiškinimas reikštų, kad sankcijos taptų neveiksmingos, nes joms apeiti pakaktų „pašto dėžutės įmonės", formaliai nesusijusios su tikruoju savininku ir (ar) naudos gavėju, įsteigimo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. lapkričio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-255-611/2022, 33 punktas).
33. Taigi, bylą dėl sandorio pripažinimo niekiniu ir negaliojančiu dėl šio sandorio prieštaravimo Europos Sąjungos taikomoms ribojamosioms priemonėms nagrinėjantis teismas turėjo pareigą ne tik įvertinti, ar ginčo sandorio šalis (šiuo atveju – atsakovė) yra tiesiogiai įtraukta į Reglamento Nr. 765/2006 I priedo sąrašą, bet ir nustatyti, ar ši sandorio šalis nėra valdoma ir (ar) kontroliuojama sankcionuotų asmenų, t. y. ar ginčo sandorio sudarymo metu nesankcionuotas asmuo de facto nebuvo valdomas ar kontroliuojamas sankcionuoto asmens. Kasaciniame skunde teigiama, kad atsakovė ginčo sandorio sudarymo metu buvo valdoma ir kontroliuojama A. Lukašenkos – asmens, kuriam buvo taikomos sankcijos, o teismas šių aplinkybių nevertino.
34. Kaip matyti iš apeliacinės instancijos teismo nutarties, kolegija nustatė, kad A. Lukašenka į Reglamento Nr. 765/2006 I priedo sąrašą, kuriame nurodyti asmenys, kuriems taikomos ribojamosios priemonės, įtrauktas 2020 m. lapkričio 6 d., o atsakovė į šį sąrašą atitinkamai įtraukta 2021 m. birželio 21 d. Atsižvelgdama vien į aplinkybes, kad sankcijos tiek atsakovei, tiek asmeniui, kuris tiesiogiai ar netiesiogiai valdo ir kontroliuoja atsakovę, pritaikytos po ginčo sandorio sudarymo, kolegija konstatavo, jog nėra pagrindo pripažinti ginčo sandorį niekiniu ir negaliojančiu dėl prieštaravimo imperatyvioms Reglamento Nr. 765/2006 normoms.
35. Teisėjų kolegija sutinka su kasacinio skundo argumentu, kad apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai nusprendė, jog ginčo sandorio sudarymo metu A. Lukašenkai nebuvo taikomos ribojamosios priemonės. Tokia išvada daroma atsižvelgiant į tai, kad ginčo sandorio sudarymo metu galiojusios Reglamento Nr. 765/2006 redakcijos, įsigaliojusios nuo 2014 m. sausio 21 d., I priedo, detalizuojančio Reglamento Nr. 765/2006 2 straipsnio 1 dalyje nurodytus asmenis, subjektus ir institucijas, A dalies 119 punkte buvo nurodytas A. Lukašenka, greta įtraukimo į sąrašą priežasčių nurodant, kad jis yra Baltarusijos Respublikos Prezidentas.
36. Taigi, ginčo sandorio sudarymo metu A. Lukašenkai buvo taikomos ribojamosios priemonės, apimančios, be kita ko, jam priklausančių, nuosavybės teise turimų, valdomų arba kontroliuojamų lėšų ir ekonominių išteklių įšaldymą. Apeliacinės instancijos teismas, konstatavęs, kad ginčo sandorio sudarymo metu A. Lukašenkos atžvilgiu nebuvo taikomos ribojamosios priemonės, nebevertino atsakovės ir A. Lukašenkos ryšių, kurie leistų nuspręsti, ar atsakovė yra kontroliuojama ir (ar) valdoma sankcionuoto asmens (A. Lukašenkos), kaip tai suprantama pagal Reglamento Nr. 765/2006 2 straipsnio 1 dalį.
37. Kasacinis teismas yra saistomas pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nustatytų faktinių aplinkybių. Teisėjų kolegija pažymi, kad vertinimas, ar atsakovė yra

valdoma ir (arba) kontroliuojama sankcionuoto asmens (A. Lukašenkos), kaip tai suprantama pagal Reglamento Nr. 765/2006 2 straipsnio 1 dalį, yra susijęs su naujų aplinkybių nustatymu, įrodymų tyrimu ir faktų vertinimu, todėl skundžiama apeliacinės instancijos teismo nutartis naikintina ir šis klausimas iš naujo nagrinėti perduodamas apeliacinės instancijos teismui.

38. Teisėjų kolegija atkreipia dėmesį, kad bylą iš naujo nagrinėsiantis teismas, spręsdamas, ar asmuo nuosavybės teise valdo ar kontroliuoja lėšas, be kita ko, turi atsižvelgti į Europos Sąjungos Tarybos parengtus dokumentus, kuriais siekiama padėti valstybėms narėms tinkamai taikyti Europos Sąjungos reglamentus dėl ribojamųjų priemonių. Pavyzdžiui, ES Tarybos 2022 m. birželio 27 d. Geriausioje praktikoje nustatyti bendrieji kriterijai dėl draudimo netiesiogiai sudaryti galimybę į sąrašą įtrauktiems asmenims ar subjektams naudotis lėšomis ar ekonominiais ištekliais per asmenis arba subjektus, kurie į sąrašą įtrauktiems asmenims ar subjektams priklauso nuosavybės teise arba yra jų kontroliuojami. Šia Geriausia praktika siekta vienodo reglamentų nuostatų aiškinimo visose Europos Sąjungos valstybėse narėse, todėl, teisėjų kolegijos vertinimu, nepaisant to, kad Geriausia praktika nėra privalomosios galios teisės aktas, į joje nurodytus kriterijus svarbu atsižvelgti vertinant ginčo sandorio atitiktį Reglamento Nr. 765/2006 nuostatoms. Priešingas aiškinimas neleistų pasiekti Reglamento Nr. 765/2006 tikslų, sudarytų prielaidas valstybėse narėse parinkti skirtingus vertinimo kriterijus.
39. Šiame kontekste pažymėtina, kad teisėjų kolegija neturi pagrindo sutikti su atsakovės atsiliepime į kasacinį skundą nurodytu argumentu, jog ginčo sandorio sudarymo metu Geriausia praktika dar nebuvo priimta ir įsigaliojo tik 2022 m., todėl nėra pagrindo ja vadovautis ir plačiai aiškinti Reglamento Nr. 765/2006 nuostatas. Atkreiptinas dėmesys, kad 2017 m. gruodžio 8 d. ES Tarybos pranešime „Gairės dėl sankcijų. Atnaujinta redakcija“ buvo nurodyta, jog 2012 m. gruodžio 21 d. ES Taryba paprašė Patarėjų užsienio santykių klausimais darbo grupės (RELEX) susitarti dėl draudimo sudaryti galimybę į sąrašą įtrauktiems asmenims ar subjektams netiesiogiai naudotis lėšomis ar ekonominiais ištekliais per asmenis arba subjektus, kurie į sąrašą įtrauktiems asmenims ar subjektams priklauso nuosavybės teise arba yra jų kontroliuojami, vienodo aiškinimo. 2013 m. vasario 12 d. ES Taryba, remdamasi Europos Komisijos ir Europos išorės veiksmų tarnybos (toliau – EIVT) bendro darbo rezultatais, priėmė į gaires įtrauktinus elementus dėl pirmiau nurodyto draudimo (5993/13). 2013 m. vasario 12 d. pastarieji elementai buvo papildyti, atsirado kriterijai, susiję su nuosavybės ir kontrolės sąvokomis, o 2013 m. gegužės 13 d. Taryba priėmė atnaujintą suvestinį gairių tekstą (9068/13). Šiame dokumente įtvirtinti kriterijai yra galiojantys ir yra įtvirtinti dabartinėje Geriausioje praktikoje. Pavyzdžiui, 2013 m. gegužės 13 d. Tarybos suvestinių gairių teksto (9068/13) 2 dalyje buvo nustatyta, kad kriterijai, į kuriuos reikia atsižvelgti vertinant, ar juridinis asmuo arba subjektas yra kontroliuojamas kito asmens ar subjekto, vienvaldiškai ar susitarus su kitu akcininku ar kita trečiąja šalimi, galėtų būti, inter alia (be kita ko): a) turėjimas teisės arba naudojimasis įgaliojimais skirti arba pašalinti tokio juridinio asmens ar subjekto administracinio, valdymo ar priežiūros organo narių daugumą; b) juridinio asmens

ar subjekto administracinių, valdymo ar priežiūros organų daugumos narių, tas pareigas ėjusių einamaisiais ir ankstesniais finansiniais metais, paskyrimas tik pasinaudojus savo balsavimo teisėmis ir kt. Analogiškos nuostatos yra įtvirtintos ir dabartinėje Geriausioje praktikoje (žr. šios praktikos 63 punktą).

40. Taigi, jau nuo 2013 metų buvo įtvirtinti bendri pagal ES priimtus reglamentus taikomų ribojamųjų priemonių veiksmingo įgyvendinimo kriterijai, taikytini, inter alia, ir Reglamento Nr. 765/2006 2 straipsnio kontekste. Pastarieji kriterijai, be kita ko, padedantys įvertinti, ar konkretus subjektas yra susijęs su sankcionuotu asmeniu, šiuo metu galiojančioje Geriausios praktikos redakcijoje yra išplėtoti, tačiau jų esmė išliko nepakitusi.

41. Šiame kontekste taip pat svarbu pabrėžti, kad kasacinis teismas yra išaiškinęs, jog, esant būtinybei, teismas, vertindamas ryšius tarp asmenų, turi teisę pats kreiptis į kompetentingus subjektus – Lietuvos Respublikos institucijas, taip pat į Europos Komisiją – dėl jų turimos informacijos pateikimo. Geriausioje praktikoje nurodoma, kad, kaip nustatyta atitinkamuose reglamentuose arba pagal atitinkamus nacionalinės teisės aktus, kompetentingoms institucijoms leidžiama keistis informacija su, inter alia: Komisija, Taryba, EIVT ir kitų valstybių narių kompetentingomis institucijomis, teisėsaugos institucijomis, atitinkamais teismais ir tribunolais, kurie atsako už reglamentų, kuriais nustatomos įšaldymo priemonės, ir teisės aktų dėl kovos su pinigų plovimu vykdymo užtikrinimą, kitomis tyrimo ir baudžiamojo persekiojimo institucijomis, kompetentingu Jungtinių Tautų sankcijų komitetu ir kredito ir finansų įstaigomis tiek, kiek tai būtina taikant finansines ribojamąsias priemones ar siekiant užkirsti kelią pinigų plovimui. Tais atvejais, kai valstybės narės kompetentinga institucija turi informacijos, kad į sąrašą neįtrauktas juridinis asmuo ar subjektas nuosavybės teise priklauso į sąrašą įtrauktam asmeniui ar subjektui arba yra jo kontroliuojamas, arba bet kokios informacijos, kuri gali daryti poveikį veiksmingam draudimo netiesiogiai sudaryti galimybę naudotis lėšomis ar ekonominiais ištekliais įgyvendinimui, atitinkama valstybė narė turėtų laikydamasi nacionalinės teisės pasidalyti atitinkama informacija su kitomis valstybėmis narėmis ir Europos Komisija (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. lapkričio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-255-611/2022, 36 ir 38 punktai).

42. Teisėjų kolegija atkreipia dėmesį, kad Europos Sąjungos Bendrasis Teismas jau yra konstatavęs, jog AAB Minsko automobilių gamykla – „Belavtomaz“ holdingo valdančioji kompanija pripažįsta, kad jos generalinis direktorius yra skiriamas priežiūros tarybos, „kurią tvirtina Ministrų Taryba, pramonės ministras, Minsko miesto vykdomojo komiteto pirmininkas ir galiausiai Baltarusijos Respublikos prezidentas“, ir neginčija pastabos, kad du iš penkių šios priežiūros tarybos narių yra Baltarusijos vyriausybės atstovai (Europos Sąjungos Bendrojo Teismo 2023 m. spalio 18 d. sprendimas byloje T532/21, 47 punktas). Tuo tarpu, kaip minėta, remiantis Geriausia praktika, turėjimas teisės arba naudojimasis įgaliojimais skirti arba pašalinti juridinio asmens ar subjekto administracinio, valdymo ar priežiūros organo narių daugumą yra vienas iš kontrolės nustatymo kriterijų. Atsižvelgiant į tai, teisėjų kolegijos vertinimu, sprendžiant dėl A. Lukašenkos

kontrolės atsakovės atžvilgiu buvimo, reikšminga, be kita ko, tai, kokiu būdu ginčo sandorio sudarymo metu buvo sudaroma priežiūros taryba, paskyrusi tuometinį atsakovės generalinį direktorių, taip pat kokie buvo šios priežiūros tarybos narių ryšiai su sankcionuotais asmenimis.

43. Taigi, kilus ginčui dėl sandorio pripažinimo niekiniu ir negaliojančiu, teismas, atsižvelgdamas į Reglamento Nr. 765/2006 tikslą ir Geriausioje praktikoje įtvirtintus kriterijus, turėjo atlikti tyrimą ir aiškintis, be kita ko, kam ginčo sandorio sudarymo metu priklausė atsakovės akcijos, kaip skiriami atsakovės valdymo organai ir paskirstomas atsakovės gaunamas pelnas. Tai, esant būtinybei, galėjo būti aiškinamasi ir kreipiantis į atitinkamas nacionalines ar tarptautines institucijas.
44. Teisėjų kolegija kartu pažymi, kad tyrimo, nurodyto šios nutarties 42–43 punktuose, atlikimas, siekiant išsiaiškinti kontrolės fakto (ne)buvimą, turėtų apsiriboti esminių bylos aplinkybių nustatymu ir neturėtų būti suprantamas kaip teismo pareiga vertinti visus Geriausioje praktikoje įtvirtintus kriterijus. Vertindamas įrodymų visetą, teismas turi įsitikinti, kad pakanka duomenų išvadai, jog tam tikri faktai egzistavo arba neegzistavo, kad nėra esminių prieštaravimų, paneigiančių tokias išvadas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. kovo 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-139/2010, 33 punktas).

Dėl pareigos motyvuoti apeliacinės instancijos teismo sprendimą (nutartį)

45. Ieškovė apeliaciniame skunde pareiškė du alternatyvius reikalavimus – prašė ginčo sandorį pripažinti niekiniu ir negaliojančiu, o netenkinus pastarojo prašymo – nutraukti ginčo sandorį teismo sprendimu. Ieškovė tiek ieškinyje, tiek apeliaciniame skunde šiuos reikalavimus grindė Ekonominių ir kitų tarptautinių sankcijų įgyvendinimo įstatymo 7 straipsnio 3 dalimi, įtvirtinančia, kad sandoriai, kurie buvo sudaryti, ir prievolės, kurios atsirado iki nustatant tarptautinių sankcijų Lietuvos Respublikoje įgyvendinimą, turi būti nedelsiant nutraukti vienašališkai ar šalių susitarimu arba jų vykdymas tarptautinių sankcijų įgyvendinimo laikotarpiu turi būti sustabdytas. Kasaciniame skunde teigiama, kad apeliacinės instancijos teismas, neišnagrinėjęs alternatyvaus reikalavimo nutraukti ginčo sandorį teismo sprendimu, pažeidė CPK 260, 263, 270 straipsnių, 327 straipsnio 1 dalies 2 punkto, 331 straipsnio, Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių konvencijos 6 straipsnio 1 dalies bei Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnio nuostatas.
46. Teismo sprendimas turi būti pagrįstas ir teisėtas (CPK 263 straipsnis). Šie reikalavimai taikytini visų instancijų teismų priimamiems sprendimams ir yra susiję su įstatymu pavesta teismo pareiga tinkamai motyvuoti priimamą sprendimą, t. y. jį pagrįsti faktiniais ir teisiniais argumentais (CPK 270, 331 straipsniai). CPK 331 straipsnio 4 dalyje įtvirtinta, kad apeliacinės instancijos teismo sprendimo (nutarties) motyvuojamojoje dalyje glausta forma turi būti išdėstytos teismo nustatytos bylos aplinkybės, įrodymai, kuriais grindžiamos teismo išvados, argumentai, dėl kurių teismas atmetė kuriuos nors įrodymus, taip pat įstatymai ir kiti teisės aktai bei teisiniai argumentai, kuriais teismas vadovavosi darydamas išvadas.

47. Motyvuojamoji teismo sprendimo (nutarties) dalis yra pati svarbiausia, todėl jei teismo sprendimas (nutartis) yra be motyvų (sutrumpintų motyvų), tai pripažįstama absoliučiu teismo sprendimo (nutarties) negaliojimo pagrindu (CPK 329 straipsnio 2 dalies 4 punktas), t. y. esminiu procesiniu pažeidimu, lemiančiu besąlyginį, su galima šio pažeidimo įtaka bylos rezultatui papildomai nesietiną, priimto teismo procesinio sprendimo negaliojimą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. vasario 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-26-611/2019, 26 punktas).
48. Kasacinis teismas, aiškindamas pastarąją CPK 329 straipsnio 2 dalies 4 punkto nuostatą, yra detalizavęs, kad absoliučiu teismo sprendimo ar nutarties negaliojimo pagrindu yra laikomas tik visiškas motyvų nebuvimas, o teismo sprendimo (nutarties) nepakankamas motyvavimas nėra jo absoliutus negaliojimo pagrindas. Tuo atveju, kai teismo sprendimo (nutarties) motyvai yra neišsamūs, šis pažeidimas gali būti pripažintas esminiu pagal CPK 346 straipsnio 2 dalies 1 punktą, jeigu sprendimo (nutarties) motyvuojamojoje dalyje neatsakyta į pagrindinius (esminius) bylos faktinius ir teisinius aspektus ir dėl to byla galėjo būti išspręsta neteisingai (pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. birželio 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-154-684/2024, 45 punktas ir jame nurodyta kasacinio teismo praktika).
49. Teisėjų kolegija, įvertinusi apeliacinės instancijos teismo nutarties motyvus, konstatuoja, kad kolegija iš esmės nepasisakė dėl ieškovės pateikto alternatyvaus reikalavimo nutraukti ginčo sandorį teismo sprendimu. Nėra pagrindo sutikti su atsakovės atsiliepime į kasacinį skundą pateiktu argumentu, kad apeliacinės instancijos teismas, visa apimtimi pritardamas pirmosios instancijos išvadoms, neprivalėjo pasisakyti dėl alternatyvaus ieškovės reikalavimo, nes kasacinio teismo praktika formuojama ta linkme, kad apeliacinės instancijos teismas, tikrindamas pirmosios instancijos teismo sprendimo teisėtumą ir pagrįstumą, turi pasisakyti dėl esminių apeliacinio skundo argumentų, kurie patenka į bylos nagrinėjimo dalyką, atskleidžia ginčo esmę ir yra reikšmingi bylos teisiniam rezultatui (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. lapkričio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-388-248/2018, 36 punktas). Tuo atveju, jei apeliacinės instancijos teismas apskritai nepasisako dėl esminės dalies apeliacinio skundo argumentų arba pasisako pernelyg lakoniškai ir fragmentiškai, daromų išvadų nepagrįsdamas išsamiu bylos aplinkybių vertinimu pagal teismų praktikoje nustatytus atitinkamų procesinių veiksmų teisėtumo kriterijus, yra pagrindas konstatuoti absoliutų teismo sprendimo negaliojimo pagrindą pagal CPK 329 straipsnio 2 dalies 4 punktą dėl visiško motyvų nebuvimo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. gegužės 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-43-684/2020, 39 punktas). Skundžiamo sprendimo 53 punkte kolegija nurodė, kad pirmosios instancijos teismas tinkamai taikė ir aiškino materialiosios bei proceso teisės normas, teisingai nustatė faktines bylos aplinkybes, tinkamai įvertino byloje esančius įrodymus, o apeliacinio skundo argumentai nesudaro pagrindo pakeisti ar panaikinti skundžiamą pirmosios instancijos teismo sprendimą. Motyvų, susijusių su vieno iš alternatyvių reikalavimų vertinimu, sudarančiu bylos nagrinėjimo dalyką, nutartyje nėra.

50. Atsižvelgdama į tai, teisėjų kolegija konstatuoja, kad apeliacinės instancijos teismo nutarties dalis, kurioje nebuvo iš esmės išnagrinėtas alternatyvus ieškovės pateiktas reikalavimas, sprendime tik bendrai ir lakoniškai nurodant, kad kolegija pritaria pirmosios instancijos teismo sprendimui, pripažintina esančia be motyvų, todėl yra pagrindas konstatuoti absoliutų šios teismo sprendimo (nutarties) dalies negaliojimo pagrindą (CPK 329 straipsnio 2 dalies 4 punktas).

Dėl bylos procesinės baigties ir bylinėjimosi išlaidų

51. Teisėjų kolegija, remdamasi išdėstytais argumentais, konstatuoja, kad apeliacinės instancijos teismas, spręsdamas dėl sandorio (ne)pripažinimo niekiniu ir negaliojančiu, netinkamai taikė materialiosios teisės normas ir Reglamento Nr. 765/2006 nuostatas, o šie pažeidimai galėjo turėti įtakos priimto sprendimo teisėtumui. Minėti pažeidimai negali būti pašalinti bylą nagrinėjant kasacine tvarka. Apeliacinės instancijos teismui neišnagrinėjus alternatyvaus ieškovės pateikto reikalavimo nutraukti ginčo sandorį teismo sprendimu, konstatuotinas šios apeliacinės instancijos teismo nutarties dalies absoliutus negaliojimo pagrindas (CPK 329 straipsnio 2 dalies 4 punktas). Atsižvelgiant į tai, apeliacinės instancijos teismo nutartis naikinama ir byla perduodama iš naujo nagrinėti apeliacinės instancijos teismui (CPK 359 straipsnio 1 dalies 5 punktas).
52. Dalyvaujantys byloje asmenys iki bylos išnagrinėjimo kasaciniame teisme pabaigos pateikė įrodymus, patvirtinančius patirtas bylinėjimosi išlaidas (ieškovė patyrė 5445 Eur dydžio, trečiasis asmuo „ERGO Insurance SE“ Lietuvos filialas – 1606,28 Eur dydžio, trečiasis asmuo notarė L. Stankevičienė – 1815 Eur dydžio bylinėjimosi išlaidas), prašo priteisti šių išlaidų atlyginimą, tačiau, kasaciniam teismui nusprendus apeliacinės instancijos teismo nutartį panaikinti ir perduoti bylą iš naujo nagrinėti apeliacinės instancijos teismui, šalių bylinėjimosi išlaidų atlyginimo klausimas paliktinas spręsti šiam teismui kartu su kitų bylinėjimosi išlaidų paskirstymu (CPK 93, 96 straipsniai).

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 5 punktu, 362 straipsnio 1 dalimi,

n u t a r i a :

Atsisakyti priimti ieškovės 2025 m. liepos 23 d. pateiktus rašytinius paaiškinimus.

Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. vasario 18 d. nutartį panaikinti ir perduoti bylą iš naujo nagrinėti apeliacinės instancijos teismui.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

FIZINIŲ ASMENŲ BANKROTAS

1.12. Dėl fizinio asmens bankroto bylos nutraukimo Fizinių asmenų bankroto įstatymo 10 straipsnio 1 dalies 2 ir 3 punktų pagrindais ir šių pagrindų tarpusavio santykio aiškinimo ir taikymo

Fizinių asmenų bankroto įstatymo (toliau – FABĮ) 10 straipsnio 1 dalies 2 punkte nustatytas bankroto bylos nutraukimo pagrindas yra susijęs su objektyviomis priežastimis, konkrečiai – su įstatyme nustatytų reikalavimų mokumo atkūrimo planui neįvykdymu ir plano tvirtinimo procedūrų nesilaikymu. FABĮ 10 straipsnio 1 dalies 3 punkte nustatytas fizinio asmens bylos nutraukimo pagrindas siejamas su vertybiniais kriterijais – skolininko nesąžiningumo vertinimu bankroto proceso metu. Tačiau tuo atveju, kai teismas, nagrinėdamas klausimą dėl mokumo atkūrimo plano tvirtinimo, ne tik nusprendžia netvirtinti mokumo atkūrimo plano, bet ir nustato, kad skolininkas pateikė neteisingą informaciją (buvo nesąžiningas), tai, nuspręsdamas nutraukti bankroto bylą FABĮ 10 straipsnio 1 dalies 2 punkte nustatytu pagrindu, teismas taip pat turi teisę fizinio asmens bankroto bylą nutraukti ir remdamasis šio straipsnio 1 dalies 3 punkto pagrindu.

Jeigu fizinio asmens nesąžiningumas jam teikiant neteisingą informaciją buvo konstatuotas bankroto proceso metu rengiant, tvirtinant ar vykdant mokumo atkūrimo planą ir dėl to bankroto byla buvo nutraukta pagal FABĮ 10 straipsnio 1 dalies 3 punktą, pakartotinai pasinaudoti fizinio asmens bankroto procedūra šiam fiziniam asmeniui taikomas 10 metų terminas (FABĮ 5 straipsnio 8 dalies 5 punktas), bet ne 3 metų terminas pagal FABĮ 5 straipsnio 8 dalies 2 punktą, nepriklausomai nuo to, ar mokumo atkūrimo planas pagal pateiktą neteisingą informaciją buvo patvirtintas.

Civilinė byla Nr. e3K-3-154-684/2025
Teisminio proceso Nr. 2-68-3-17427-2024-8
Procesinio sprendimo kategorijos: 3.1.1.2.17; 3.4.2.4.5; 3.4.2.6.5; 3.4.2.6.7
(S)

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

N U T A R T I S
LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2025 m. spalio 27 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Danguolės Bublienės (kolegijos pirmininkė), Artūro Driuko ir Virgilijaus Grabinsko (pranešėjas),

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal **pareiškėjos I.** Š. kasacinį skundą dėl Klaipėdos apygardos teismo 2025 m. vasario

20 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal pareiškėjos I. Š. pareiškimą dėl bankroto bylos fiziniam asmeniui iškėlimo, suinteresuoti asmenys Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos, uždaroji akcinė bendrovė „Julianus Inkaso“, „Luminor Bank AS“, veikiantis per Lietuvos skyrių, A. B., antstoliai Jonas Petrikas, Aleksandras Selezniovas, Daiva Prunskienė.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė :

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl teisės normų, reglamentuojančių teismo sprendimo, kuriuo nutraukta fizinio asmens bankroto byla, *res judicata* (galutinis teismo sprendimas) ir prejudicinę galią bei atsisakymą iškelti fizinio asmens bankroto bylą tuo pagrindu, kai nuo ankstesnio fizinio asmens bankroto proceso nutraukimo nepraėjo 10 metų, aiškinimo ir taikymo.
2. Pareiškėja I. Š. pateikė teismui pareiškimą dėl bankroto bylos fiziniam asmeniui iškėlimo, prašydama iškelti jai fizinio asmens bankroto bylą ir bankroto administratore paskirti UAB „Centrinis bankroto biuras LT“.
3. Pareiškėja nurodė, kad pareiškimo teismui padavimo dieną jos bendra skola kreditoriams sudaro apie 347 120,55 Eur: pareiškėja skolinga Valstybinei mokesčių inspekcijai apie 18 732,12 Eur; UAB „Julianus Inkaso“ – apie 125,78 Eur; „Luminor Bank AS“ – apie 326 262,65 Eur; A. B. – apie 2000 Eur. Pareiškėja nurodė ir tai, kad nurodytos sumos gali būti tikslinamos dėl priskaičiuotų palūkanų ir vykdymo išlaidų.
4. Pareiškėja teigia, kad priežastys, dėl kurių ji tapo nemoki, yra šios: buvęs pareiškėjos sugyventinis sudarė kredito sutartį dėl žemės sklypo pirkimo ir gyvenamojo namo statybos, o pareiškėja laidavimo sutartimi įsipareigojo atsakyti bankui visu savo turtu ir lėšomis. Pažymi, kad tarp šalių buvo pasirašyti papildomi susitarimai, kurių pagrindu pareiškėjai buvo perkelta visa skola bei kitos skolininko teisės ir pareigos. Pareiškėja buvo įsitikinusi, kad bus pajėgi tinkamai įvykdyti prisiimtus įsipareigojimus, tačiau pateko į situaciją, kai tą padaryti tapo nebeįmanoma. Anot pareiškėjos, jos nemokumas iš dalies yra susijęs su tuo, kad ji, raginama banko darbuotojų, pasirašė susitarimą, kuriame įtvirtinta sąlyga dėl negrąžintos kredito sumos konvertavimo iš eurų į Šveicarijos frankus. Pareiškėja buvo įtikinta, kad kredito grąžinimas Šveicarijos frankais jai bus finansiškai palankesnis, kadangi tuo metu vyravusi palūkanų norma imant paskolą Šveicarijos frankais buvo mažesnė, palyginti su kita valiuta, tačiau, negrąžintą kredito sumą konvertavus iš eurų į Šveicarijos frankus, sutarties vykdymas iš esmės pabrango, nes gerokai pabrangus Šveicarijos frankui euro atžvilgiu mokėtinos sumos kreditoriui labai padidėjo. Pareiškėjos teigimu, šiuo metu jai trūksta lėšų visiems savo būtiniesiems poreikiams, tuo labiau didžiuliams kreditorių reikalavimams patenkinti; be to, nuolat augančios kreditorių skaičiuojamos palūkanos bei antstolių

skaičiuojamos vykdymo išlaidos didina skolas kreditoriams, dėl to pareiškėja per visą savo gyvenimą nesugebės padengti visų skolų (apsiskaičiavo, kad tai užtruktų apie 88 metus). Pareiškėja nurodo, kad ji šiuo metu vykdo individualią veiklą ir per mėnesį, atskaičius mokesčius, uždirba apie 985 Eur.

5. Pareiškėja nurodė, kad pirmą kartą bankroto byla jai buvo iškelta Klaipėdos apylinkės teismo 2019 m. gegužės 6 d. nutartimi civilinėje byloje Nr. e2FB-5054-1025/2019, tačiau 2020 m. kovo 2 d. nutartimi buvo nutarta netvirtinti pareiškėjos patikslinto mokumo atkūrimo plano ir bankroto bylą nutraukti (Lietuvos Respublikos fizinių asmenų bankroto įstatymo (toliau – FABĮ) 10 straipsnio 1 dalies 2, 3 punktų pagrindu).
6. Pareiškėja pažymėjo, kad antrą kartą bankroto byla jai buvo iškelta Klaipėdos apylinkės teismo 2020 m. liepos 24 d. nutartimi civilinėje byloje Nr. e2FB-7139-838/2020, tačiau apeliacinės instancijos teismas 2020 m. spalio 15 d. nutartimi Klaipėdos apylinkės teismo 2020 m. liepos 24 d. nutartį panaikino ir klausimą išsprendė iš esmės – atsisakė iškelti pareiškėjai fizinio asmens bankroto bylą. Pareiškėja nurodė, kad Klaipėdos apygardos teismas 2020 m. spalio 15 d. nutartimi atsisakė iškelti jai bankroto bylą (bankroto byla nebuvo nutraukta ar pabaigta), todėl toks atsisakymas nedraudžia pareiškėjai pakartotinai kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo po 3 metų. Pareiškėja teigia, kad nagrinėjamu atveju nėra aplinkybių tvirtinti, jog per paskutinius trejus metus nuo 2020 m. spalio 15 d. (apeliacinės instancijos teismo nutarties dėl atsisakymo iškelti bankroto bylą dienos) ji atliko kokius nors tyčinius, nesąžiningus veiksmus, lėmusius skolų atsiradimą, siekdama išvengti atsiskaitymo su kreditoriais. Pareiškėja teigia, kad ji nevengė bent iš dalies vykdyti įsipareigojimus kreditoriams (per pastaruosius 3 metus yra sumokėjusi 3468,40 Eur), abejonių keliančių sandorių neatliko, dirbo ir stengėsi stabilizuoti savo turtinę padėtį, o tai rodo jos sąžiningumą, atsižvelgiant į FABĮ nuostatas. Taigi, yra visi įstatymo nustatyti pagrindai pareiškėjai kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo, o teismui – tenkinti tokį jos prašymą.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

7. Vilniaus miesto apylinkės teismas 2024 m. spalio 23 d. nutartimi atsisakė iškelti pareiškėjai fizinio asmens bankroto bylą.
8. Teismas nustatė, kad byloje nekilo ginčas dėl pareiškėjos nemokumo, pareiškėjos būklė atitiko fizinio asmens nemokumą, kaip jis apibrėžtas FABĮ 2 straipsnio 2 dalyje.
9. Teismas nustatė, kad pareiškėjai bankroto byla jau buvo iškelta, vėliau nutraukta, o nuo teismo nutarties nutraukti bankroto bylą įsiteisėjimo dienos, t. y. 2020 m. gegužės 7 d., šiuo metu nėra praėję 10 metų. Teismas pažymėjo, kad bankroto byla pareiškėjai buvo nutraukta, be kita ko, ir FABĮ 10 straipsnio 1 dalies 3 punkto pagrindu, kuris nepatenka į FABĮ 5 straipsnio 8 dalies 5 punkte nustatytų išimčių sąrašą, kurioms esant netaikomas teisės pakartotinai pasinaudoti fizinio asmens bankroto procedūra ribojimas nesuėjus 10 metų terminui. Teismas nurodė ir tai, kad šias aplinkybes pareiškėjai nurodė ir Klaipėdos apygardos teismas 2020 m.

spalio 15 d. nutartimi civilinėje byloje N. e2S-1146-524/2020, panaikinęs nutartį dėl bankroto bylos iškėlimo pareiškėjai ir atsisakęs iškelti jai fizinio asmens bankroto bylą. Teismas kritiškai vertino pareiškėjos atstovės teismo posėdžio metu nurodytas aplinkybes, jog pareiškėjos bankroto byla buvo nutraukta iki mokumo atkūrimo plano patvirtinimo, todėl nurodytas 10 metų ribojimas šiuo atveju netaikytinas, tačiau vertino, kad FABĮ 5 straipsnio 8 dalies 5 punkte nustatytas ribojimas iškelti fizinio asmens bankroto bylą siejamas su bankroto proceso nutraukimu (tam tikrais pagrindais), neišskiriant bankroto proceso stadijos (taikant šį punktą nesvarbu, kokioje stadijoje bankroto procesas buvo nutrauktas – iki mokumo atkūrimo plano patvirtinimo ar po jo, vertinama tik tai, ar jis buvo pradėtas, t. y. ar buvo iškelta bankroto byla, kuri vėliau buvo nutraukta (tai ir įvyko pareiškėjos atveju).

10. Teismas atkreipė dėmesį į tai, kad FABĮ 5 straipsnio 8 dalies 5 punkto nuostata yra imperatyvi, o jame nurodytas išimčių sąrašas vertintinas kaip baigtinis, todėl pagal byloje nustatytas aplinkybes nėra pagrindo išvadai, jog pareiškėja šiuo metu jau yra įgijusi teisę pakartotinai inicijuoti fizinio asmens bankroto bylos iškėlimą. Atsižvelgdamas į tai, teismas atsisakė pareiškėjai iškelti fizinio asmens bankroto bylą pagal FABĮ 5 straipsnio 8 dalies 5 punktą, kadangi bankroto byla pareiškėjai buvo nutraukta, be kita ko, FABĮ 10 straipsnio 1 dalies 3 punkto pagrindu, kuris nepatenka į FABĮ 5 straipsnio 8 dalies 5 punkte nustatytų išimčių sąrašą, kurioms esant netaikomas teisės pakartotinai pasinaudoti fizinio asmens bankroto procedūra ribojimas nesuėjus 10 metų terminui, šis terminas nuo bankroto proceso nutraukimo nėra suėjęs, atitinkamai pareiškėja šiuo metu neturi teisės pakartotinai inicijuoti fizinio asmens bankroto bylos iškėlimo.
11. Klaipėdos apygardos teismas, išnagrinėjęs bylą pagal pareiškėjos atskirąjį skundą, 2025 m. vasario 20 d. nutartimi Vilniaus miesto apylinkės teismo 2024 m. spalio 23 d. nutartį paliko nepakeistą.
12. Apeliacinės instancijos teismas nustatė, kad Klaipėdos apylinkės teismo 2019 m. gegužės 6 d. nutartimi civilinėje byloje Nr. e2FB-139-1025/2020 pareiškėjai buvo nutarta iškelti fizinio asmens bankroto bylą. Teismas civilinėje byloje Nr. e2FB-139-1025/2020 2019 m. liepos 30 d., 2019 m. lapkričio 19 d., 2019 m. gruodžio 30 d. nutartimis patvirtino pareiškėjos kreditorių ir jų finansinių reikalavimų sąrašą. 2019 m. spalio 21 d. nutartimi teismas atsisakė priimti bankrutuojančios pareiškėjos bankroto administratoriaus įgalioto asmens prašymą dėl bankrutuojančio fizinio asmens mokumo atkūrimo plano patvirtinimo ir šis planas grąžintas bankrutuojančiam asmeniui jį pakartotinai tikslinti ir svarstyti kreditorių susirinkime. Teismo 2020 m. kovo 2 d. nutartimi, be kita ko, nutarta netvirtinti bankrutuojančios pareiškėjos patikslinto mokumo atkūrimo plano, pareiškėjai fizinio asmens bankroto byla nutraukta FABĮ 10 straipsnio 1 dalies 2 ir 3 punktų pagrindais, be kita ko, konstatuota, jog pareiškėja pateikė neteisingą ir neišsamią informaciją apie savo finansinę padėtį, nesiėmė veiksmų mokumui atkurti ir nepakankamai stengėsi didinti savo pajamas. Klaipėdos apygardos teismas 2020 m. gegužės 7 d. nutartimi civilinėje byloje Nr. e2S-653-513/2020 Klaipėdos apylinkės teismo 2020 m. kovo 2 d. nutartį paliko nepakeistą. Klaipėdos apygardos teismas

2020 m. gegužės 7 d. nutartyje, be kita ko, pažymėjo, jog pareiškėja nesiekia ir nededa jokių pastangų atkurti mokumą ir bent iš dalies patenkinti kreditorių reikalavimus, o toks bankrutuojančio fizinio asmens elgesys bankroto proceso metu nesuderinamas nei su sąžiningumo reikalavimais, nei su fizinio asmens bankroto procedūros tikslais ir vien tik deklaratyvių abstrakčių teiginių apie siekius atkurti mokumą išdėstymas mokumo atkūrimo plane nėra pakankamas bankrutuojančio asmens ir jo kreditorių interesų pusiausvyrai užtikrinti.

13. Apeliacinės instancijos teismas atkreipė dėmesį į tai, kad bankroto byla pareiškėjai 2020 m. kovo 2 d. nutartimi civilinėje byloje Nr. e2FB-139-1025/2020 buvo nutraukta FABĮ 10 straipsnio 1 dalies 2 ir 3 punktų pagrindais. FABĮ 10 straipsnio 1 dalies 3 punktas nepatenka į FABĮ 5 straipsnio 8 dalies 5 punkte nustatytų išimčių sąrašą, kurioms esant netaikomas teisės pakartotinai pasinaudoti fizinio asmens bankroto procedūra ribojimas nesuėjus 10 metų terminui, nurodyta nuostata yra imperatyvioji. Ši nuostata reiškia, jog teisės subjektas pats negali pasirinkti kitokio elgesio varianto (skirtingai nei esant dispozityviajai teisės normai), o privalo elgtis taip, kaip yra nustatyta imperatyviojoje teisės normoje, todėl pagrįsta pirmosios instancijos teismo išvada, kad pareiškėja šiuo metu neturi teisės pakartotinai inicijuoti fizinio asmens bankroto bylos iškėlimo.
14. Apeliacinės instancijos teismas pritarė pirmosios instancijos teismo argumentui, kad FABĮ 5 straipsnio 8 dalies 5 punkte įtvirtintas apribojimas iškelti fizinio asmens bankroto bylą yra siejamas su ankstesnio bankroto proceso nutraukimu tam tikrais pagrindais, neatsižvelgiant į konkrečią bankroto proceso stadiją. Tai reiškia, kad nėra teisiškai reikšminga, ar bankroto byla buvo nutraukta iki mokumo atkūrimo plano patvirtinimo, ar po jo, svarbu tik tai, jog bankroto byla buvo pradėta ir vėliau nutraukta. Šis apribojimas grindžiamas siekiu užtikrinti sąžiningą bankroto proceso eigą ir apsaugoti kreditorių interesus. Dešimties metų draudimas inicijuoti naują bankroto procesą yra taikomas dėl nustatyto nesąžiningumo, nepriklausomai nuo to, kuriame etape buvo nutrauktas bankroto procesas. Todėl pareiškėjos situacijoje nėra reikšmės, kada tiksliai buvo nutraukta ankstesnė bankroto byla, esminis aspektas yra pats faktas, jog ji buvo nutraukta, ir dėl to jai taikomas atitinkamas teisės ribojimas.
15. Apeliacinės instancijos teismas, atmesdamas pareiškėjos argumentus, kad teismas turėjo vertinti pareiškėjos elgesį per paskutinius trejus metus iki pareiškimo iškelti bankroto bylą priėmimo, nurodė, jog nagrinėjamu atveju pareiškėjai bankroto byla buvo nutraukta 2020 m. kovo 2 d. nutartimi, be kita ko, ir dėl jos nesąžiningumo, tai akcentavo pirmosios instancijos teismas, atsisakydamas pareiškėjai iškelti fizinio asmens bankroto bylą. Todėl nagrinėjamu atveju nustatant terminus svarbu išskirti vertinimo laikotarpį dėl sąžiningumo – treji metai iki bankroto bylos iškėlimo pareiškimo – ir draudimo laikotarpį po bankroto bylos nutraukimo – 10 metų, jei byla nutraukta dėl nesąžiningumo, išskyrus nurodytas išimtis.
16. Apeliacinės instancijos teismas pažymėjo, kad, pagal FABĮ 5 straipsnio 8 dalies 5 punkto nuostatas, teismas atsisako iškelti fizinio asmens bankroto bylą, jeigu nuo fizinio asmens bankroto proceso nutraukimo ar pabaigos nepraėję 10 metų,

išskyrus šio įstatymo 10 straipsnio 1 dalies 1, 2 ir 7 punktuose nurodytus atvejus (10 straipsnyje nurodyti šie išimtiniai atvejai: nustatytais terminais planas nepateikiamas teismui tvirtinti, teismas nepatvirtina plano, iškeliama neribotos civilinės atsakomybės juridinio asmens, kurio dalyvis yra fizinis asmuo, bankroto byla). Iš aptariamo teisinio reguliavimo akivaizdu, kad nuo pareiškėjos bankroto proceso nutraukimo nėra praėję 10 metų. Ši aplinkybė yra FABĮ nustatytas pagrindas atsisakyti iškelti fizinio asmens bankroto bylą. Bankroto procesas gali būti pradedamas, tik kai konstatuojamas fizinio asmens nemokumas ir nėra FABĮ 5 straipsnio 8 dalyje nurodytų kliūčių iškelti bankroto bylą. Dėl šios priežasties apeliacinės instancijos teismas nusprendė, kad pirmosios instancijos teismas, spręsdamas dėl fizinio asmens bankroto bylos iškėlimo pareiškėjai, pagrįstai ir teisėtai pasisakė dėl reikšmingų aplinkybių, susijusių su tuo, dėl kokių priežasčių pareiškėjai buvo nutraukta fizinio asmens bankroto byla 2020 m. kovo 2 d. nutartimi, ir pagrįstai nevertino pareiškėjos sąžiningumo pastarųjų trejų metų laikotarpiu.

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimo į jį teisiniai argumentai

17. Kasaciniu skundu pareiškėja prašo panaikinti teismų procesinius sprendimus ir priimti naują sprendimą – iškelti pareiškėjai fizinio asmens bankroto bylą. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
    17.1. Teismai neatsižvelgė į pareiškėjos argumentą, kad bankroto byla buvo nutraukta iki mokumo atkūrimo plano patvirtinimo, todėl nurodytas 10 metų ribojimas neturėtų būti taikomas vien formaliu pagrindu, t. y. remiantis tuo, kad ankstesne teismo nutartimi buvo formaliai pritaikytas klaidingas teisinis pagrindas ir netinkama teisės norma. Tai, kad ankstesnis teismas padarė nepagrįstą išvadą, nesaisto teismų, vėliau nagrinėjančių bylą, turinčią viešąjį interesą, ir toliau netinkamai taikyti teisės normas. Pareiškėja nesutinka su teismo argumentu, kad jai taikomas 10 metų ribojimas iškelti bankroto bylą ir dėl to, kad Klaipėdos apylinkės teismo 2020 m. kovo 2 d. nutarties motyvuojamojoje dalyje FABĮ 10 straipsnio 1 dalies 3 punktas buvo pritaikytas tik formaliai, o rezoliucinėje dalyje nenurodyta, kokiais pagrindais fizinio asmens bankroto byla nutraukiama.
    17.2. Naujausioje teismų praktikoje nurodyta, kad iš FABĮ 10 straipsnio 1 dalies 3 punkto lingvistinės formuluotės matyti, jog, pirma, turi būti nustatytas neteisingos informacijos pateikimo teismui faktas; antra, turi būti nustatyta, kad kilo reali grėsmė, jog plane nurodytos priemonės gali būti neįvykdytos; trečia, turi egzistuoti priežastinis ryšys tarp neteisingos informacijos pateikimo teismui ir realios grėsmės, kad plane nurodytos priemonės gali būti neįvykdytos. Siekiant taikyti FABĮ 10 straipsnio 1 dalies 3 punktą, turi būti nustatyta, jog egzistuoja visos trys pirmiau nurodytos sąlygos kartu (Vilniaus apygardos teismo 2021 m. rugsėjo 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-2518-779/2021). Kol nėra patvirtintas mokumo atkūrimo planas, tai negali pakenkti nei kreditorių interesams, nei turėti įtakos atkuriant fizinio asmens mokumą (Klaipėdos apygardos teismo 2024 m. balandžio 18 d. nu-

tartis civilinėje byloje Nr. e2S-458-524/2024). Taigi, pareiškėjos mokumo atkūrimo planas dar nebuvo patvirtintas, todėl, vadovaujantis naujausia teismų praktika, tai mokumo atkūrimo plane nurodytų priemonių vykdymui negalėjo turėti jokios įtakos.

17.3. Net jeigu pareiškėja būtų laikoma nesąžininga, kaip pateikusi netikslią informaciją rengiant mokumo atkūrimo planą, ši informacija buvo pateikta 2020 metais, t. y. jau yra praėję daugiau nei 3 metai nuo mokumo atkūrimo plano projekto parengimo ir teismo atsisakymo jį tvirtinti. Jokie veiksmai, atlikti už šio laikotarpio ribų, negali būti vertinami sąžiningumo aspektu, nepaisant to, ar jie yra nemokumo priežastis. Kasacinis teismas net yra nurodęs, kad asmenims, kurių nemokumą lėmė nesąžiningi veiksmai, nurodyti FABĮ 5 straipsnio 8 dalies 2 punkte, praėjus 3 metams nuo šių veiksmų atlikimo, neturėtų būti užkertamas kelias kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. vasario 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-87-701/2016).

Teisėjų kolegija

k o n s t a t u o j a :

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl įsiteisėjusio teismo sprendimo, kuriuo nutraukta fizinio asmens bankroto byla, res judicata *ir prejudicinės galios nagrinėjamoje byloje*

18. Pareiškėja kasaciniame skunde teigia, kad bylą nagrinėję teismai, atsisakydami jai iškelti fizinio asmens bankroto bylą, nepagrįstai rėmėsi Klaipėdos apylinkės teismo 2020 m. kovo 2 d. nutartimi (kuri Klaipėdos apygardos teismo 2020 m. gegužės 7 d. nutartimi palikta nepakeista), pagal kurią pareiškėjos bankroto byla nutraukta FABĮ 10 straipsnio 1 dalies 2 ir 3 punktuose įtvirtintais pagrindais. Pareiškėjos teigimu, teismas 2020 m. kovo 2 d. nutartimi, nutraukdamas pareiškėjos bankroto bylą, formaliai pritaikė klaidingą teisinį pagrindą ir netinkamas teisės normas. Tokios teismo padarytos išvados negali turėti aukštesnės teisinės galios nei FABĮ ir teismų suformuota praktika tokio pobūdžio bylose, todėl tai nesaisto teismų, vėliau nagrinėjančių bylą, turinčią viešąjį interesą, ir toliau netinkamai taikyti teisės normas. Teisėjų kolegija neturi pagrindo sutikti su šiais kasacinio skundo argumentais.
19. Kasacinio teismo jurisprudencijoje išaiškinta, kad išskiriamos trys įsiteisėjusio teismo sprendimo savybės: 1) teismo sprendimo privalomumas; 2) *res judicata* galia; 3) teismo sprendimo prejudicinė galia (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. liepos 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-290-823/2023, 32 punktas).
20. Pirma, įsiteisėjęs teismo sprendimas įgyja privalomumo savybę (Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir CPK) 18 straipsnis). Šiame straipsnyje įtvirtinta nuostata, kad įsiteisėjęs teismo sprendimas yra privalomas valstybės

ar savivaldybių institucijoms, tarnautojams ar pareigūnams, fiziniams bei juridiniams asmenims ir turi būti vykdomas visoje Lietuvos Respublikos teritorijoje. Šia norma įtvirtinta bendroji nuostata, kad įsiteisėjusio teismo sprendimo negali nepaisyti asmenys, dalyvaujantys teisiniuose santykiuose. Teismo sprendimo privalomumas visiems asmenims visų pirma reiškia jo privalomumą dalyvavusiems byloje asmenims (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. lapkričio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-584-378/2015).

21. Antra, įsiteisėjęs teismo sprendimas įgyja ir *res judicata* galią. Tai reiškia, kad šalių ginčas yra galutinai išspręstas, o teismo procesinis sprendimas šalims turi įstatymo galią (CPK 279 straipsnio 4 dalis) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. lapkričio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-584-378/2015). Trečia, įsiteisėjęs teismo sprendimas taip pat turi ir prejudicinę galią. Teismo sprendimo prejudicinė galia reiškia ir tai, kad įsiteisėjusiu teismo sprendimu nustatytų faktų ir teisinių santykių šalys, kiti dalyvaujantys byloje asmenys ir jų teisių perėmėjai nebegali ginčyti kitose bylose (CPK 182 straipsnis 2 punktas) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. liepos 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-290-823/2023, 32 punktas).
22. Nagrinėjamu atveju nustatyta, kad pareiškėja dėl fizinio asmens bankroto bylos iškėlimo kreipiasi jau trečią kartą. Pirmą kartą pareiškėjai fizinio asmens bankroto byla iškelta Klaipėdos apylinkės teismo 2019 m. gegužės 6 d. nutartimi, tačiau ji Klaipėdos apylinkės teismo 2020 m. kovo 2 d. nutartimi buvo nutraukta FABĮ 10 straipsnio 1 dalies 2 ir 3 punktuose nustatytais pagrindais, teismui nepatvirtinus bankrutuojančios pareiškėjos patikslinto mokumo atkūrimo plano ir konstatavus tai, kad pareiškėja pateikė neteisingą ir neišsamią informaciją apie savo finansinę padėtį, nesiėmė veiksmų mokumui atkurti ir nepakankamai stengėsi didinti savo pajamas. Klaipėdos apygardos teismas 2020 m. gegužės 7 d. nutartimi paliko nepakeistą Klaipėdos apylinkės teismo 2020 m. kovo 2 d. nutartį, be kita ko, pažymėdamas, kad pareiškėja nesiekia ir nededa jokių pastangų atkurti mokumą ir bent iš dalies patenkinti kreditorių reikalavimus, o toks bankrutuojančio fizinio asmens elgesys bankroto proceso metu nesuderinamas nei su sąžiningumo reikalavimais, nei su fizinio asmens bankroto procedūros tikslais.
23. Teisėjų kolegija nurodo, kad, pagal bendrąsias teismo procesinio sprendimo įsiteisėjimo taisykles, apeliacinės instancijos teismo nutartis ar naujas sprendimas įsiteisėja nuo jų priėmimo dienos (CPK 279 straipsnio 1 dalis, 331 straipsnio 6 dalis), ir nors pareiškėja siekė, jog Klaipėdos apygardos teismo 2020 m. gegužės 7 d. nutartis būtų peržiūrėta kasacine tvarka (CPK 340 straipsnio 1 dalis), tačiau kasacinis skundas nebuvo priimtas ir įsiteisėjusi Klaipėdos apygardos teismo 2020 m. gegužės 7 d. nutartis liko galioti, todėl sukelia šios nutarties 19–21 punktuose aptartus įsiteisėjusio procesinio teismo sprendimo materialiuosius ir procesinius teisinius padarinius (teismo sprendimo privalomumo, res jucidata ir prejudicinę galią).
24. Šiame kontekste pažymėtina ir tai, kad teismo sprendimas yra vientisas dokumentas, kurio rezoliucinė dalis negali būti vertinama atskirai nuo kitų, taip pat ir motyvuojamosios, sprendimo sudedamųjų dalių (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. rugsėjo 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-501/2006; 2023 m. bir-

želio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-152-823/2023, 84 punktas). Teisėjų kolegija pažymi, kad Klaipėdos apylinkės teismo 2020 m. kovo 2 d. nutarties motyvuojamojoje dalyje *expressis verbis* (aiškiais žodžiais) nurodyta, jog pareiškėjos bankroto byla nutrauktina remiantis FABĮ 10 straipsnio 1 dalies 2 ir 3 punktais, todėl vien tai, kad nutarties rezoliucinėje dalyje nurodyta tik nutraukti pareiškėjos bankroto bylą ir nėra nurodyta, kokiais pagrindais pareiškėjos fizinio asmens bankroto byla yra nutraukiama, nesudaro pagrindo pripažinti, kad nėra žinoma, dėl kokių FABĮ įtvirtintų fizinio asmens bankroto bylos nutraukimo pagrindų pareiškėjos bankroto byla nutraukiama. Dėl šių priežasčių atmestini kaip nepagrįsti pareiškėjos kasacinio skundo argumentai, kad iš Klaipėdos apylinkės teismo 2020 m. kovo 2 d. nutarties pareiškėjai nėra aišku, kokiais pagrindais jos bankroto byla buvo nutraukta.

25. Byloje nustatyta, kad antrą kartą pareiškėjai fizinio asmens bankroto byla iškelta Klaipėdos apylinkės teismo 2020 m. liepos 24 d. nutartimi, tačiau ši Klaipėdos apygardos teismo 2020 m. spalio 15 d. nutartimi buvo panaikinta ir nuspręsta atsisakyti iškelti pareiškėjai fizinio asmens bankroto bylą FABĮ 5 straipsnio 8 dalies 5 punkte nustatytu pagrindu, remiantis jau įsiteisėjusia Klaipėdos apygardos teismo 2020 m. gegužės 7 d. nutartimi. Teisėjų kolegija atkreipia dėmesį į tai, kad apeliacinės instancijos teismas šioje nutartyje taip pat pasisakė ir apie įsiteisėjusios Klaipėdos apygardos teismo 2020 m. gegužės 7 d. nutarties prejudicinę savybę, nurodydamas, kad tiek pirmą, tiek antrą kartą sprendžiant klausimą dėl pareiškėjos bankroto bylos iškėlimo civilinėje byloje dalyvauja tie patys asmenys ir FABĮ 10 straipsnio 2 dalies 3 punkte nurodytas fizinio asmens bankroto bylos nutraukimo pagrindas šiose civilinėse bylose buvo įrodinėjimo dalykas. Todėl aplinkybės dėl pareiškėjos neteisingos informacijos pateikimo apie savo turtą, pajamas, įsipareigojimus, nemokumo priežastis laikytinos prejudiciniu faktu, nustatytu tiek Klaipėdos apylinkės teismo 2020 m. kovo 2 d., tiek Klaipėdos apygardos teismo 2020 m. gegužės 7 d. nutartimis, kurio įrodinėti nereikia.
26. Taigi, teisėjų kolegija nurodo, kad Klaipėdos apygardos teismo 2020 m. gegužės 7 d. nutartis yra įsiteisėjusi ir turi visas įsiteisėjusio procesinio sprendimo savybes, įskaitant ir šios 2020 m. gegužės 7 d. nutarties prejudicinę galią. Todėl šią bylą nagrinėję teismai, nagrinėdami pakartotinį pareiškėjos prašymą iškelti jos fizinio asmens bankroto bylą, priešingai nei teigiama kasaciniame skunde, buvo saistomi 2020 m gegužės 7 d. nutartyje nustatytų aplinkybių ir padarytų išvadų dėl pareiškėjos fizinio asmens bankroto bylos nutraukimo pagal FABĮ 10 straipsnio 1 dalies 2 ir 3 punktus pagrindų ir iš jų kylančių padarinių.
27. Atsižvelgdama į išdėstytas aplinkybes, teisėjų kolegija nusprendžia, kad, pareiškėjai trečią kartą pateikus prašymą iškelti jai fizinio asmens bankroto bylą, tiek pirmosios, tiek apeliacinės instancijos teismas skundžiamoje nutartyje pagrįstai rėmėsi įsiteisėjusia Klaipėdos apygardos teismo 2020 m. gegužės 7 d. nutartimi ir joje nurodytais bankroto bylos nutraukimo pagrindais, todėl nėra pagrindo konstatuoti, kad teismai pažeidė proceso teisės normas, reglamentuojančias įsiteisėjusio teismo sprendimo sukeliamus teisinius padarinius.

Dėl fizinio asmens bankroto bylos nutraukimo FABĮ 10 straipsnio 1 dalies 2 ir 3 punktų pagrindais ir šių pagrindų tarpusavio santykio aiškinimo ir taikymo

28. Pareiškėja kasaciniame skunde taip pat nurodo, kad bylą nagrinėję teismai, atsisakydami iškelti pareiškėjos bankroto bylą FABĮ 5 straipsnio 8 dalies 5 punkto pagrindu, neatsižvelgė į tai, jog pareiškėjos bankroto byla Klaipėdos apylinkės teismo 2020 m. kovo 2 d. nutartimi buvo nutraukta dar iki mokumo atkūrimo plano pavirtinimo, todėl FABĮ 10 straipsnio 1 dalies 3 punktas pareiškėjai negalėjo būti taikomas. Teismas galėjo nutraukti pareiškėjos bankroto bylą tik remdamasis FABĮ 10 straipsnio 1 dalies 2 punktu. Teismai nepagrįstai taikė 10 metų ribojimą pakartotinai inicijuoti fizinio asmens bankroto procesą pareiškėjai. Teisėjų kolegija šiuos kasacinio skundo argumentus pripažįsta teisiškai nepagrįstais.
29. Sprendžiant dėl bankroto bylos iškėlimo, turi būti įvertinamos dvi grupės aplinkybių. Pirma, turi būti konstatuotas fizinio asmens nemokumas (FABĮ 2 straipsnio 2 dalis). Antra, nustačius fizinio asmens nemokumą, turi būti patikrinama, ar neegzistuoja FABĮ 5 straipsnio 8 dalyje įtvirtintos sąlygos, kurioms esant fizinio asmens bankroto bylą atsisakoma iškelti.
30. Nagrinėjamoje byloje teismai atsisakė iškelti fizinio asmens bankroto bylą pareiškėjai, remdamiesi įsiteisėjusia Klaipėdos apygardos teismo 2020 m. gegužės 7 d. nutartimi, pagal kurią pareiškėjos bankroto byla, be kita ko, nutraukta FABĮ 10 straipsnio 3 punkto pagrindu, kuris nepatenka į FABĮ 5 straipsnio 8 dalies 5 punkte nustatytų išimčių sąrašą, kurioms esant netaikomas teisės pakartotinai pasinaudoti fizinio asmens bankroto procedūra ribojimas nesuėjus 10 metų terminui. Taigi, iš FABĮ 5 straipsnio 8 dalyje įtvirtintų sąlygų, kurioms esant teismas atsisako iškelti fiziniam asmeniui bankroto bylą, nagrinėjamoje byloje aktualus FABĮ 5 straipsnio 8 dalies 5 punktas.
31. FABĮ 5 straipsnio 8 dalies 5 punkte įtvirtinta, kad teismas atsisako iškelti fizinio asmens bankroto bylą, jeigu nuo fizinio asmens bankroto proceso nutraukimo ar pabaigos nepraėję 10 metų, išskyrus šio įstatymo 10 straipsnio 1 dalies 1, 2 ir 7 punktuose nurodytus atvejus.
32. Fizinio asmens bankroto bylos nutraukimo pagrindai įtvirtinti FABĮ 10 straipsnyje. Kasacinio teismo praktikoje pažymima, kad kiekviena FABĮ 10 straipsnyje nustatyta sąlyga yra savarankiškas bankroto bylos nutraukimo pagrindas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. balandžio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-144-219/2019, 25 punktas).
33. Teisės doktrinoje bankroto bylos nutraukimo sąlygos pagal savo pobūdį skirstomos į kelias kategorijas: 1) sąlygas, kurios siejamos su skolininko bankroto proceso pareigų nevykdymu (FABĮ 10 straipsnio 1 dalies 1, 6, 8 punktai); 2) sąlygas, susijusias su aplinkybėmis, dėl kurių bankroto procesas negalėjo būti pradėtas (FABĮ 10 straipsnio 1 dalies 3–5 punktai); 3) kitas sąlygas (FABĮ 10 straipsnio 1 dalies 2, 7, 9, 10 punktai) (Jokubauskas, R. *Fizinių asmenų bankroto procesas*. Krakow, 2022, p. 211).
34. Taigi, FABĮ 5 straipsnio 8 dalies 5 punkte įtvirtintas 10 metų terminas, per kurį nutraukta fizinio asmens bankroto byla negali būti iškeliama. Šiame straipsnyje

nustatytos ir tam tikros išimtys iš šios bendrosios taisyklės. Tai yra atvejai, kai bankroto byla buvo nutraukta FABĮ 10 straipsnio 1 dalies 1, 2 ir 7 punktuose nustatytais pagrindais (nustatytais terminais planas nepateikiamas teismui tvirtinti; teismas nepatvirtina plano; iškeliama neribotos civilinės atsakomybės juridinio asmens, kurio dalyvis yra fizinis asmuo, bankroto byla). Šios išimtys (bankroto bylos nutraukimo pagrindai), teisėjų kolegijos vertinimu, yra siejamos su tuo, kad skolininko bankroto procesas nebuvo vykdomas ir skolininkas negalėjo pasinaudoti FABĮ nustatytu skolų nurašymu.

35. Vienas iš tokių atvejų, kai, nutraukus fizinio asmens bankroto bylą, netaikomas 10 metų ribojimas pakartotinai kreiptis dėl bankroto bylos iškėlimo, yra fizinio asmens bankroto bylos nutraukimas nepatvirtinus mokumo atkūrimo plano (FABĮ 10 straipsnio 1 dalies 2 punktas).
36. Kasacinio teismo praktikoje akcentuojama, kad mokumo atkūrimo planas nustato fizinio asmens bankroto proceso gaires, jame įtvirtinamos priemonės fizinio asmens mokumui atkurti, kreditorių reikalavimams patenkinti, todėl be patvirtinto mokumo atkūrimo plano fizinio asmens bankroto procesas negali vykti (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. birželio 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-263-313/2017, 20 punktas).
37. Teisėjų kolegija pažymi, kad FABĮ 10 straipsnio 1 dalies 2 punkto nuostata turi būti sistemiškai aiškinama su FABĮ 7 ir 8 straipsnių nuostatomis, kurios reglamentuoja reikalavimus, keliamus mokumo atkūrimo planui, ir šio plano tvirtinimo procedūrą.
38. Plano projektą rengia bankrutuojantis asmuo, išvadą dėl plano įgyvendinimo galimybių teikia bankroto administratorius, kuris šią išvadą kartu su plano projektu pateikia kreditoriams ir šaukia kreditorių susirinkimą dėl pritarimo plano projektui (FABĮ 8 straipsnio 1, 2 dalys). Tuo atveju, jeigu kreditorių susirinkimas pateiktam mokumo atkūrimo plano projektui nepritaria dėl to, kad planas neatitinka šio įstatymo 7 straipsnyje nustatytų reikalavimų, plano projektas gali būti tikslinamas ir pakartotinai teikiamas kreditorių susirinkimui (FABĮ 8 straipsnio 3 dalis). Tokiu atveju fizinis asmuo, atsižvelgdamas į kreditorių pastabas, turi patikslinti mokumo atkūrimo plano projektą taip, kad jis atitiktų įstatymo reikalavimus, nepažeistų kreditorių interesų pusiausvyros, ir pakartotinai teikti kreditorių susirinkimui svarstyti.
39. Kreditorių susirinkime dėl pritarimo plano projektui balsuojama kreditorių grupėse. Vieną grupę sudaro įkaito turėtojai ir hipotekos kreditoriai, kitą – kiti kreditoriai. Sprendimas dėl pritarimo plano projektui laikomas priimtu, kai kiekvienoje kreditorių grupėje plano projektui pritaria kreditoriai, kurių teismo patvirtintų reikalavimų suma vertine išraiška sudaro daugiau kaip pusę šios grupės kreditorių teismo patvirtintų reikalavimų sumos. Jeigu balsai dėl pritarimo plano projektui vienoje kreditorių grupėje pasiskirsto po lygiai, laikoma, kad plano projektui nepritarta. Jeigu kreditorių susirinkimas nepritaria plano projektui dėl to, kad jis neatitinka šio įstatymo 7 straipsnyje nustatytų reikalavimų, ir (arba) pritaria administratoriaus išvadai, kad nėra galimybių įgyvendinti planą ir (arba) administravimo išlaidų sumos pagal šio įstatymo 22 straipsnio 1 dalyje nurodytą

administravimo išlaidų struktūrą nepagrįstai didelės ar nepagrįstai mažos, plano projektas gali būti tikslinamas ir ne vėliau kaip per 2 mėnesius nuo kreditorių sprendimo nepritarti plano projektui priėmimo pakartotinai teikiamas kreditorių susirinkimui. Jeigu kreditorių susirinkimas nepritaria plano projektui nenurodydamas priežasčių arba dėl priežasčių, nesusijusių su plano projekto tikslinimu pagal šio įstatymo 7 ir šiame straipsnyje nustatytus reikalavimus, plano projektas pateikiamas teismui šio straipsnio 4 ir 5 dalyse nustatyta tvarka. Kai plano projektas patikslinamas, išskyrus šio straipsnio 6 dalyje nurodytą atvejį, bankroto administratorius turi teisę per 2 darbo dienas nuo patikslinto plano projekto gavimo dienos pateikti naują išvadą (FABĮ 8 straipsnio 3 dalis). Teismas gali nepatvirtinti plano, jeigu nustato, kad pažeistos FABĮ 8 straipsnio 1–4 dalių nuostatos ir (ar) šio įstatymo 4 straipsnio 4 dalies 10 punkte nurodytas susitarimas pažeidžia kitų kreditorių teises ir (ar) teisėtus interesus ir per nustatytą terminą nepašalinti trūkumai (FABĮ 8 straipsnio 7 dalis).

40. Kasacinio teismo praktikoje pažymima, kad teismas, gavęs plano projektą, kuriam kreditorių susirinkimas nepritarė, turi patikrinti atsisakymo pritarti priežastis ir įvertinti, ar fizinis asmuo dėjo pastangas ištaisyti plano projektą taip, kad jis kuo labiau atitiktų skolininko ir kreditorių interesų pusiausvyrą. Tuo atveju, jeigu fizinis asmuo nededa pastangų taisyti planą ir pakartotinis kreditorių susirinkimas nepritaria patikslintam plano projektui, teismas, manydamas, kad jis neatitinka įstatymo reikalavimų ir kreditorių susirinkimas pagrįstai jam nepritarė, nes jis pažeidžia fizinio asmens ir kreditorių interesų pusiausvyrą, turėtų ne pats keisti planą, o jo netvirtinti ir nutraukti fizinio asmens bankroto procedūrą (FABĮ 10 straipsnio 1 dalies 2 punktas) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. birželio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-225-916/2019, 28 punktas).
41. Kasacinio teismo praktikoje taip pat akcentuojama, kad fizinio asmens mokumo atkūrimo planas sudaromas ir jo tvirtinimo procedūros vykdomos taip pat siekiant teisingos kreditorių ir skolininko (fizinio asmens) interesų pusiausvyros, nes plane turi būti nurodoma įvairi informacija, iš kurios aišku, kaip skolininkas ketina atsiskaityti su kreditoriais bankroto procedūros metu, kokios yra kreditorių daromos nuolaidos, kokios planuojamos bankrutuojančio asmens pajamos ir išlaidos, administravimo išlaidos, turto realizavimo tvarka, bankrutuojančiam asmeniui būtinos jo poreikiams tenkinti išlaidos ir pan. (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. vasario 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-31-313/2021, 20 punktas).
42. Taigi, iš aptarto teisinio reglamentavimo ir kasacinio teismo praktikos darytina išvada, kad fizinio asmens bankroto byla FABĮ 10 straipsnio 1 dalies 2 punkto pagrindu nutraukiama dėl tam tikrų objektyvių priežasčių, susijusių su įstatyme nurodytų reikalavimų neįvykdymu, konkrečiai FABĮ 4 straipsnio 4 dalies 10 punkto, 8 straipsnio 1–4 dalių pažeidimu, ir (arba) kreditorių teisių ir (ar) teisėtų interesų neužtikrinimu, t. y. esant kreditorių ir skolininko (fizinio asmens) interesų pusiausvyros disbalansui. Kaip minėta šios nutarties 34 punkte, FABĮ 5 straipsnio 8 dalies 5 punkte įtvirtinta išimtis iš bendrosios taisyklės, kai pakartotinis bankroto proceso inicijavimas nėra ribojamas 10 metų terminu, yra atvejai, kai

bankroto procesas nebuvo vykdomas dėl objektyvių priežasčių (FABĮ 10 straipsnio 1 dalies 1, 2 ir 7 punktai). Atsižvelgiant į tai, kad fizinio asmens bankroto byla negali būti tęsiama nepatvirtinus mokumo atkūrimo plano dėl objektyvių, su įstatyme įtvirtintų reikalavimų nesilaikymu susijusių priežasčių, laikytina, kad bankroto procesas nebus vykdomas ir fizinis asmuo negalės pasinaudoti FABĮ nustatytu skolų nurašymu, todėl ir 10 metų apribojimas inicijuoti fizinio asmens bankroto procesą iš naujo, nutraukus fizinio asmens bankroto bylą šiuo pagrindu, nėra taikomas.

43. Tuo tarpu fizinio asmens bankroto bylos nutraukimas FABĮ 10 straipsnio 1 dalies 3 punkte nustatytu pagrindu, kai paaiškėja, kad fizinis asmuo pateikė neteisingą informaciją apie savo turtą, pajamas, įsipareigojimus, nemokumo priežastis ar kita ir dėl to plane nustatytos priemonės gali būti neįvykdytos, sukelia FABĮ 5 straipsnio 8 dalies 5 punkte įtvirtintą teisinę pasekmę – fizinis asmuo netenka teisės pakartotinai pasinaudoti fizinio asmens bankroto procedūra nepraėjus 10 metų laikotarpiui nuo teismo nutarties nutraukti fizinio asmens bankroto bylą šiuo pagrindu įsiteisėjimo dienos.
44. FABĮ 10 straipsnio 1 dalies 3 punkto taikymo paskirtis atskleidžiama 2011 m. kovo 28 d. pateiktame FABĮ projekto aiškinamajame rašte, kuriame nurodyta, kad projektu siūloma nustatyti, jog galimybė bankrutuoti turėtų būti suteikiama tik sąžiningiems fiziniams asmenims, o teismas, paaiškėjus, kad fizinis asmuo pateikė neteisingą informaciją apie savo turtą ar pajamas ar nuslėpė nuo bankroto administratoriaus bankroto proceso metu gautas lėšas ir kitą turtą, kurių vertė viršija vieną bazinės socialinės išmokos dydį per mėnesį, ir jeigu tai gali pakenkti kreditorių interesams ar turėti įtakos fizinio asmens mokumo atkūrimui, turėtų priimti nutartį nutraukti fizinio asmens bankroto bylą.
45. Aptariamų FABĮ tikslų svarba nuosekliai akcentuojama ir kasacinio teismo praktikoje, aiškinant ir taikant FABĮ normas. Be kita ko, kasacinis teismas yra pažymėjęs, kad FABĮ parengiamieji dokumentai patvirtina, jog priimant FABĮ nebuvo siekiama padėti nesąžiningiems asmenims atkurti savo mokumą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. birželio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-342-248/2015). Fizinio asmens bankroto procedūra leidžia atkurti nemokaus, bet sąžiningo fizinio asmens mokumą ir patenkinti jo kreditorių reikalavimus ar jų dalį, todėl teismai, spręsdami dėl fizinio asmens bankroto bylos iškėlimo, turi užtikrinti teisingą skolininko ir jo kreditorių interesų pusiausvyrą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. lapkričio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-299-313/2020, 15 punktas). Kasacinio teismo praktikoje akcentuojama ir tai, kad fizinio asmens sąžiningumas ir skolininko bei kreditorių interesų derinimas yra pagrindiniai principai, kuriais pagrįstas visas fizinio asmens bankroto teisinis reguliavimas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. lapkričio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-279-969/2023, 23 punktas).
46. Teisėjų kolegija, atsižvelgdama tiek į pirmiau aptartą FABĮ 10 straipsnio 1 dalies 3 punkto nuostatą, kuri expressis verbis perkelta iš FABĮ projekto aiškinamojo rašto, kuriame šis nutraukimo pagrindo taikymas siejamas su pagrindine šio įstatymo paskirtimi – suteikti galimybę bankrutuoti tik sąžiningiems fiziniams

asmenims, tiek į pirmiau aptartą kasacinio teismo praktiką, aiškinančią fizinio asmens bankroto pagrindinį tikslą ir pagrindinius bankroto proceso principus, daro išvadą, kad FABĮ 10 straipsnio 1 dalies 3 punkte įtvirtintas fizinio asmens bankroto bylos nutraukimo pagrindas yra siejamas būtent su vertybiniais kriterijais, t. y. su fizinio asmens pareigų neatlikimu ir jo nesąžiningumu bankroto proceso metu.

47. Teisėjų kolegija taip pat atkreipia dėmesį į tai, kad sąžiningumo reikalavimas fiziniam asmeniui yra reikšmingas nuo pat bankroto bylos inicijavimo, nes jau fizinio asmens bankroto bylos iškėlimo stadijoje yra vertinamas pareiškėjo sąžiningumas dviem aspektais: pirma, ar skolininkas, kreipdamasis dėl bankroto bylos iškėlimo, sąžiningai pateikė visą informaciją, antra, ar jis tapo nemokus elgdamasis sąžiningai (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. lapkričio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-516/2014). Šioje stadijoje pasireiškiantis asmens pasyvumas, nesiekimas vykdyti skolinių įsipareigojimų, sudarymas sąlygų jiems didėti gali būti laikomi nesuderinamais su sąžiningumo reikalavimu ir yra laikytini atskiru (savarankišku) FABĮ 5 straipsnio 8 dalies 2 punkto taikymo pagrindu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gruodžio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-313-313/2021, 44 punktas).
48. Kasacinio teismo praktikoje taip pat pažymima, kad fiziniam asmeniui, kuriam iškelta bankroto byla, tenka labai svarbus vaidmuo bankroto procese, nes nuo sąžiningų šio asmens pastangų priklauso mokumo atkūrimo plano įvykdymo sėkmė, o kartu ir jau minėtų fizinio asmens bankroto tikslų įgyvendinimas. Tokiam asmeniui nebendradarbiaujant ir nesiekiant maksimalaus galimo kreditorių reikalavimų tenkinimo, bankroto procesas nebus rezultatyvus, nebus užtikrintas kreditorių interesų gynimas, kartu bus pažeista skolininko ir jo kreditorių interesų pusiausvyra. Todėl fizinis asmuo privalo būti aktyvus, sąžiningai naudotis jam bankroto įstatymu suteiktomis teisėmis ir vykdyti jam nustatytas pareigas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. birželio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-225-916/2019, 26 punktas).
49. Kasacinio teismo praktikoje aptariama FABĮ 5 straipsnio 8 dalies 2 punkto nuostata, viena vertus, užtikrina, kad dėl nesąžiningų veiksmų tapęs nemokus skolininkas per įstatymo nustatytą laikotarpį (3 metus) negalės pasinaudoti fizinio asmens bankroto teikiamomis galimybėmis, t. y. siekti dalinio atleidimo nuo skolų, o kreditoriams per šį laikotarpį bus sudarytos sąlygos nukreipti išieškojimą į nesąžiningo skolininko turtą be apribojimų. Kita vertus, pagal šią teisės normą net ir tiems asmenims, kurių nemokumą lėmė nesąžiningi veiksmai, nurodyti FABĮ 5 straipsnio 8 dalies 2 punkte, praėjus įstatyme nustatytam 3 metų terminui, jei per šį laikotarpį skolininkui elgiantis sąžiningai mokumo nepavyko atkurti, neturėtų būti užkertamas kelias kreiptis į teismą dėl bankroto bylos iškėlimo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. vasario 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-87-701/2016, 17 punktas; 2020 m. lapkričio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-299-313/2020, 30 punktas).
50. Taigi, teismas, jau fizinio asmens bankroto bylos iškėlimo stadijoje nustatęs skolininko nesąžiningumą, turi atsisakyti iškelti fizinio asmens bankroto bylą FABĮ

5 straipsnio 8 dalies 2 punkto pagrindu. Tokiu būdu įgyvendinamas aptariamos teisės normos tikslas – dėl nesąžiningų veiksmų tapęs nemokus skolininkas 3 metus negalėtų pasinaudoti FABĮ taikoma apsauga nuo kreditorių jam reiškiamų reikalavimų, o kreditoriams būtų sudaryta galimybė nukreipti išieškojimą į nesąžiningo skolininko turtą be FABĮ taikomų apribojimų per įstatyme nustatytą 3 metų laikotarpį (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. liepos 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-7-155-823/2022, 36 punktas).

51. Šiame kontekste pažymėtina ir tai, kad ne visais atvejais skolininko nesąžiningumas gali būti objektyviai nustatomas fizinio asmens bankroto bylos iškėlimo stadijoje. Skolininko nesąžiningumo, neteisingos informacijos ar duomenų pateikimo aplinkybės gali paaiškėti ir teismui jau iškėlus fizinio asmens bankroto bylą.

52. Kasacinio teismo praktikoje nurodoma, kad nors jau bankroto bylos iškėlimo stadijoje pareiškėjui privaloma pateikti FABĮ 4 straipsnio 4 dalyje nurodytą informaciją, tačiau šios informacijos teisingumas gali būti vertinamas ne tik bankroto bylos iškėlimo stadijoje, bet ir iškėlus bankroto bylą. O paaiškėjus aplinkybei, kad pareiškėjas pateikė neteisingą informaciją apie savo turtą, turimus įsipareigojimus, bankroto byla gali būti nutraukiama (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. gruodžio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-561/2014).

53. Taigi, fizinio asmens sąžiningumas, tinkamos informacijos pateikimas, FABĮ įtvirtintų pareigų atlikimas yra viena iš pagrindinių, pirmiau kasacinio teismo praktikoje aptartų, fizinio asmens pareigų bankroto proceso metu, kurias tinkamai vykdant galima pasiekti fizinio asmens bankroto proceso tikslą – padėti sąžiningam fiziniam asmeniui atkurti mokumą ir grįžti į aktyvią ekonominę veiklą. Todėl teisingos informacijos pateikimas yra itin svarbus teismui ne tik sprendžiant dėl bankroto bylos iškėlimo, tačiau išlieka aktualus ir viso bankroto proceso metu: tiek sprendžiant klausimą dėl mokumo atkūrimo plano tvirtinimo, tiek bankroto administratoriui vertinant mokumo atkūrimo planui keliamus reikalavimus, tiek kreditoriams balsuojant dėl šio plano ir sprendžiant, kokia pagalba turėtų būti suteikiama skolininkui. Atitinkamai neteisingas minėtos informacijos suteikimas neleidžia tinkamai atlikti minėtų veiksmų ir pasiekti FABĮ įtvirtintų tikslų. Dėl šios priežasties teismas, paaiškėjus, kad fizinis asmuo pateikė neteisingą informaciją apie savo turtą, pajamas, įsipareigojimus, nemokumo priežastis ar kita ir dėl to plane nurodytos priemonės gali būti neįvykdytos, nutraukia bankroto bylą FABĮ 10 straipsnio 1 dalies 3 punkte nustatytu pagrindu.

54. Teisėjų kolegija, atsižvelgdama į pirmiau aptartą teisinį reglamentavimą, FABĮ paskirtį ir kasacinio teismo praktiką, nurodo, kad tokiais atvejais, kai skolininko nesąžiningumas konstatuojamas jau po fizinio asmens bankroto bylos iškėlimo, t. y. fizinio asmens bankroto proceso metu, įstatymo leidėjo tikslas yra griežtesnių teisinių padarinių nesąžiningam skolininkui taikymas – fizinio asmens bylos nutraukimas FABĮ 10 straipsnio 1 dalies 3 punkte nustatytu pagrindu, kartu nustatant 10 metų ribojimą skolininkui pakartotinai pasinaudoti fizinio asmens bankroto procedūra (FABĮ 5 straipsnio 8 dalies 5 punktas).

55. Atmestini kaip nepagrįsti ir kasacinio skundo argumentai, kad FABĮ 10 straipsnio 1 dalies 3 punktas nagrinėjamu atveju nėra aktualus, nes Klaipėdos apylinkės

teismo 2020 m. kovo 2 d. nutartimi pareiškėjos bankroto byla nutraukta dar iki mokumo atkūrimo plano pavirtinimo.

56. Atsižvelgiant į *šios* nutarties 45–47 punktuose jau aptartą fizinio asmens bankroto bylos nutraukimo pagal FABĮ 10 straipsnio 1 dalies 3 punktą pagrindo tikslą, kasacinio teismo praktiką dėl bankrutuojančio skolininko pareigos būti sąžiningam viso bankroto proceso metu, nėra pagrindo sutikti, kad šios teisės normos taikymui mokumo atkūrimo plano patvirtinimas yra būtina sąlyga. Priešingai, kaip minėta pirmiau, teisingos informacijos pateikimas yra itin svarbus viso bankroto proceso metu, t. y. tiek iškeliant fizinio asmens bankroto bylą, tiek vertinant mokumo atkūrimo planui keliamus reikalavimus, tiek kreditoriams, balsuojantiems dėl šio plano ir sprendžiantiems, kokia pagalba turėtų būti suteikiama skolininkui, o neteisingas ir (ar) sąmoningai klaidingos informacijos suteikimas neleidžia tinkamai atlikti šių veiksmų ir pasiekti pirmiau aptartų FABĮ tikslų. Tokios pozicijos taip pat laikomasi ir teisės doktrinoje, kurioje akcentuojama, kad FABĮ 10 straipsnio 1 dalies 3 punkte įtvirtinta bankroto bylos nutraukimo sąlyga siejama su neteisingos informacijos, susijusios su mokumo atkūrimo plano rengimu, tvirtinimu ir vykdymu, pateikimu (Jokubauskas, R. *Fizinių asmenų bankroto procesas*. Krakow, 2022, p. 212).

57. Be kita ko, kaip minėta šios nutarties 32 punkte, FABĮ 10 straipsnyje nustatyti savarankiški fizinio asmens bankroto bylos nutraukimo pagrindai. Tai reiškia, kad FABĮ 10 straipsnyje nurodyti fizinio asmens bylos nutraukimo pagrindai taikomi nepriklausomai vienas nuo kito. FABĮ 10 straipsnio 1 dalies 2 punkte nustatytas bankroto bylos nutraukimo pagrindas yra susijęs su objektyviomis priežastimis, konkrečiai – su įstatyme nustatytų reikalavimų mokumo atkūrimo planui neįvykdymu ir plano tvirtinimo procedūrų nesilaikymu. FABĮ 10 straipsnio 1 dalies 3 punkte nustatytas fizinio asmens bylos nutraukimo pagrindas siejamas su vertybiniais kriterijais – skolininko nesąžiningumo vertinimu bankroto proceso metu. Tačiau tuo atveju, kai teismas, nagrinėdamas klausimą dėl mokumo atkūrimo plano tvirtinimo, ne tik nusprendžia netvirtinti mokumo atkūrimo plano, bet ir nustato, kad skolininkas pateikė neteisingą informaciją (buvo nesąžiningas), tai, nuspręsdamas nutraukti bankroto bylą FABĮ 10 straipsnio 1 dalies 2 punkte nustatytu pagrindu, teismas taip pat turi teisę fizinio asmens bankroto bylą nutraukti ir remdamasis šio straipsnio 1 dalies 3 punkto pagrindu. Teisėjų kolegija nusprendžia, jog bylą nagrinėjęs teismai padarė teisėtą ir pagrįstą išvadą, kad nagrinėjamu atveju nėra teisiškai reikšminga, ar pareiškėjos bankroto byla remiantis FABĮ 10 straipsnio 3 punktu buvo nutraukta iki mokumo atkūrimo plano patvirtinimo, ar po jo patvirtinimo, svarbu tai, jog bankroto byla buvo iškelta ir vėliau nutraukta remiantis būtent šiuo pagrindu.

58. Apibendrindama tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegija išaiškina, kad tuo atveju, jeigu fizinio asmens nesąžiningumas jam teikiant neteisingą informaciją buvo konstatuotas bankroto proceso metu rengiant, tvirtinant ar vykdant mokumo atkūrimo planą ir dėl to bankroto byla buvo nutraukta pagal FABĮ 10 straipsnio 1 dalies 3 punktą, pakartotinai pasinaudoti fizinio asmens bankroto procedūra šiam fiziniam asmeniui taikomas 10 metų terminas (FABĮ 5 straipsnio 8 dalies 5 punktas),

bet ne 3 metų terminas pagal FABĮ 5 straipsnio 8 dalies 2 punktą, nepriklausomai nuo to, ar mokumo atkūrimo planas pagal pateiktą neteisingą informaciją buvo patvirtintas.

59. Dėl šios priežasties bylą nagrinėję teismai, pagrįstai vadovaudamiesi įsiteisėjusia ir prejudicinę galią nagrinėjamai bylai turinčia Klaipėdos apygardos teismo 2020 m. gegužės 7 d. nutartimi ir joje nustatytomis aplinkybėmis, atsisakė iškelti fizinio asmens bankroto bylą pareiškėjai FABĮ 5 straipsnio 8 dalies 5 punkto pagrindu, konstatuodami, jog pareiškėja šiuo metu nėra įgijusi teisės pakartotinai inicijuoti fizinio asmens bankroto bylos iškėlimą.

Dėl bylos procesinės baigties ir bylinėjimosi išlaidų

60. Teisėjų kolegija, remdamasi pirmiau nurodytais argumentais ir teisės taikymo aspektu patikrinusi apskųstus pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinius sprendimus, konstatuoja, kad naikinti ar keisti jų vadovaujantis kasacinio skundo argumentais nėra teisinio pagrindo, todėl kasacinis skundas atmestinas, o apeliacinės instancijos teismo nutartis paliktina nepakeista (CPK 346 straipsnis, 359 straipsnio 3 dalis).
61. Pareiškėjos kasacinį skundą atmetus, jos turėtos bylinėjimosi išlaidos kasaciniame procese neatlygintinos (CPK 93 straipsnio 1, 3 dalys, 443 straipsnio 6 dalis).
62. Kasacinis teismas nepatyrė išlaidų, susijusių su procesinių dokumentų įteikimu, todėl dėl jų atlyginimo priteisimo byloje nėra sprendžiama.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 1 punktu, 362 straipsnio 1 dalimi,

n u t a r i a :

Klaipėdos apygardos teismo 2025 m. vasario 20 d. nutartį palikti nepakeistą.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

PATENTAI

1.13. Dėl išradimo atitikties patentabilumo reikalavimams vertinimo, kai patento apibrėžtis yra daugiapunktė, sudaryta iš nepriklausomų apibrėžties punktų, kurių kiekvienas apibūdina vieną išradimų grupės išradimą

Išradimo apibrėžtis ir išradimo aprašymas yra atskiri patento paraiškos dokumentai, kurių paskirtis ir teisinė reikšmė skirtinga; išradimo apibrėžtyje nurodyti požymiai turi būti aiškinami remiantis išradimo aprašymu, tačiau išradimo apibrėžtis negali būti aiškinama plačiai – papildant išradimo aprašyme nurodytais požymiais, kurie pačioje apibrėžtyje nenurodyti. Išradimo atitiktis patentabilumo – naujumo, išradimo

lygio, pramoninio pritaikomumo – reikalavimams turi būti vertinama pagal išradimo apibrėžtį. Tuo atveju, kai išradimo apibrėžtis yra daugiapunktė, sudaryta iš nepriklausomų apibrėžties punktų, kurių kiekvienas apibūdina vieną išradimų grupės išradimą, atitiktis patentabilumo reikalavimams tikrinama atskirai vertinant kiekviename nepriklausomame apibrėžties punkte įtvirtintus išradimo požymius.

Civilinė byla Nr. e3K-3-203-469/2025
Teisminio proceso Nr. 2-55-3-00864-2023-0
Procesinio sprendimo kategorijos: 2.7.2
(S)

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

N U T A R T I S
LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2025 m. gruodžio 22 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Sigitos Rudėnaitės (kolegijos pirmininkė ir pranešėja), Algirdo Taminsko ir Dalios Vasarienės,

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal **ieškovių uždarosios akcinės bendrovės „LUKRA“ ir uždarosios akcinės bendrovės „Lemora“** kasacinį skundą dėl Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. birželio 5 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovių uždarosios akcinės bendrovės „Lemora“ ir uždarosios akcinės bendrovės „LUKRA“ ieškinį atsakovėms uždarajai akcinei bendrovei „IRIS“ ir uždarajai akcinei bendrovei „SERFAS“ dėl patento pripažinimo negaliojančiu, trečiasis asmuo Lietuvos Respublikos valstybinis patentų biuras.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė :

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl išradimo atitikties patentabilumo reikalavimams vertinimo, kai patento apibrėžtis yra daugiapunktė, sudaryta iš nepriklausomų apibrėžties punktų, kurių kiekvienas apibūdina vieną išradimų grupės išradimą.
2. Ieškovės kreipėsi į teismą, prašydamos atsakovėms priklausantį patentą LT 7001 B „Kompozitinė apdailos plytelė, jos gamybos būdas ir panaudojimas vėdinamam fasadui“ (toliau – Patentas) pripažinti negaliojančiu, priteisti bylinėjimosi išlaidų atlyginimą.

3. Atsakovės yra Patento, susijusio su išorine pastatų sienų apdaila, savininkės. Patentas buvo išduotas pagal Lietuvos Respublikos valstybiniam patentų biurui 2022 m. lapkričio 15 d. paduotą patento paraišką Nr. 2022 543 (toliau – Paraiška). Patento bibliografiniai duomenys ir išradimo apibrėžtis oficialiame biuletenyje buvo paskelbti 2023 m. birželio 26 d. Patentas saugo kompozitinę apdailos plytelę, atitinkančią I kategorijos atsparumo smūgiams ir atsparumo ugniai reikalavimus, tokios kompozitinės apdailos plytelės gamybos būdą ir tokios kompozitinės plytelės panaudojimą vėdinamam fasadui.
4. Ieškovės teigia, kad Patentas pažeidžia jų teisėtą interesą Lietuvos Respublikos teritorijoje be apribojimų šiuo metu arba ateityje naudoti iki Paraiškos padavimo dienos visuomenei žinoma tapusią plytelių sustiprinimo technologiją, nes, pagal teisinį reguliavimą, patentu gali būti saugoma tik tokia kompozitinė apdailos plytelė, tik toks kompozitinės apdailos plytelės gamybos būdas ir tik toks kompozitinės apdailos plytelės panaudojimas, kurie technikos lygiu nėra žinomi ir akivaizdūs vidutiniam statybos srities specialistui. Patento teisinė apsauga negali būti suteikiama techniniams sprendimams, prie kurių srities specialistas lengvai prieitų, vadovaudamasis esamais techninio lygio šaltiniais, nepanaudodamas jokių išradybinių gebėjimų. Ieškovių nuomone, standartinės akmens masės plytelės ir metalo lakšto derinys, tarpusavyje sujungtas poliuretaniniais klijais, Paraiškos padavimo metu buvo žinomas būdas pagerinti santykinai trapios prigimties keraminių plytelių energijos sugerties charakteristikas, esant smūginių apkrovų poveikiui.
5. Ginčo Patento apibrėžčiai esant daugiapunktei, ieškovių nuomone, Patento apibrėžties 1 ir 2 punktai turėjo būti aiškinami, neatsižvelgiant į kituose išradimo apibrėžties punktuose (3 punkte) ar išradimo aprašyme, kuris yra svarbus vertinant išradimo atskleidimo pakankamumą (angl. *sufficiency of disclosure*), nurodytą panaudojamumo vėdinimo fasadų sistemose kontekstą. Ieškovių nuomone, Patento apsaugos apimtis nustatoma pagal Patento apibrėžtį, o ne pagal Patento aprašyme nurodytą techninę problemą.
6. Taigi, ieškovės prašo pripažinti ginčo Patentą negaliojančiu, vadovaujantis Lietuvos Respublikos patentų įstatymo 63 straipsnio 1 dalies 1 punkto pagrindu, t. y. išradimas pagal Patentų įstatymo 4–8 straipsnius yra nepatentabilus.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

7. Vilniaus apygardos teismas 2025 m. sausio 13 d. sprendimu ieškinį atmetė ir paskirstė bylinėjimosi išlaidas.
8. Patente išradimo esmė apibrėžta kaip kompozitinė plytelė, skirta tvirtinti ant pastato fasado, per atstumą nuo pastato sienos, kai nėra per visą plytelę einančios tvirtos atramos. Ši kompozitinė apdailos plytelė, skirta vėdinamo fasado apdailai, turi būti pakankamai atspari smūgiams ir dėl keliamų reikalavimų pastatų fasadams turi turėti pakankamą atsparumą ugniai. Pasiūlyta plytelė atlaiko I kategorijos atsparumo smūgiui bei degumo bandymus, kurie yra reikalaujami statybos techninių reglamentų, kai kompozitinės apdailos plytelė apima akmens masės plytelę, padengtą poliuretaniniais klijais, ir priklijuotą nerūdijančio plieno lakštą

9. Teismas konstatavo, kad byloje ginčijamas patentas LT 7001 B „Kompozitinė apdailos plytelė, jos gamybos būdas ir panaudojimas vėdinamam fasadui“, kurio apibrėžtis sudaryta iš trijų punktų:
   9.1. Kompozitinė apdailos plytelė, kuri apima akmens masės plytelę su klijų sluoksniu ir priklijuotą metalo lakštą, besiskirianti tuo, kad akmens masės plytelės (1) storis yra 10 mm, šlapių poliuretaninių klijų (2) storis 0,14 mm, plieno lakšto (3) storis 0,5 mm, poliuretaniniai klijai yra paskirstyti tolygiai per visą viršutinį plytelės paviršių, priklijuoto nerūdijančio plieno lakšto plotas atitinka plytelės paviršiaus plotą.
   9.2. Kompozitinės apdailos plytelės gamybos būdas, kai akmens masės plytelę padengia klijų sluoksniu ir priklijuoja metalo lakštą, besiskiriantis tuo, kad akmens masės plytelės (1) ir nerūdijančio plieno lakšto (3) klijuojami paviršiai švariai nuvalomi (pašalinami riebalai, jeigu tam yra poreikis) ir paruošiami klijuoti, poliuretaniniai klijai paskirstomi tolygiai ant akmens masės plytelės (1), laikantis degumo klasifikacijoje nurodytų reikalavimų dėl maksimalaus šlapių klijų sluoksnio, 0,140 mm sluoksniu, nerūdijančio plieno lakštas (3) prispaudžiamas prie akmens masės plytelės (1) su užteptais poliuretaniniais klijais, po suklijavimo kompozitinė plytelė sandėliuojama 24 val. iki visiško siūlės sukietėjimo, esant išorės sąlygoms +23°C/50% RH, o suformuotas sausų poliuretaninių klijų (2) sluoksnis 0,135 mm.
   9.3. Kompozitinės apdailos plytelės pagal 1 punktą panaudojimas vėdinamam fasadui, kai šią kompozitinę plytelę tvirtina ant pastato fasado su vėdinamo fasado laikikliais ir ji atitinka atsparumo smūgiui I kategoriją, o degumas atitinka A2 klasę; dūmų susidarymas s2 klasę; liepsnojančių lašelių arba dalelių susidarymas d0 klasę.
10. Teismo vertinimu, Patentu konkrečiai išspręsta akmens masės plytelės, atitinkančios konkrečias savybes, panaudojimo vėdinamiems fasadams techninė problema ir pagal žinomą technikos lygį šios problemos išsprendimas nebuvo akivaizdus konkrečios srities specialistui.
11. Teismas nurodė, kad nors ir sutiko su ieškovių argumentais, jog, vertinant ieškovių pateiktus įrodymus – Jungtinėse Amerikos Valstijose registruotus patentus ir paviešintą „ForTile“ technologiją, buvo žinomas techninės problemos sprendimas sustiprinant keraminę plytelę metalo lakštu, tačiau pritarė atsakovių argumentams, kad minėtais ieškovių įrodymais spręstos kitos nei ginčo Patento techninės problemos, t. y. konkrečiai grindų plytelių atsparumo, garso izoliacijos, montavimo ant nelygių paviršių problemos. Ginčo Patentu išspręsta kitokia techninė problema – savo savybėmis kitokios plytelės (akmens masės), naudojamos vėdinamiems fasadams, atsparumo ir degumo klausimai. Todėl tiesioginio techninio problemos sprendimo, apimančio kompozitinės apdailos plytelės pritaikymą vėdinamo fasado sistemose, atsižvelgiant į jai keliamus standartinius reikalavimus, ieškovių nurodytuose šaltiniuose nėra.
12. Teismo vertinimu, vien tai, kad buvo žinomas principinis sprendimo būdas – grindims naudojamos keraminės plytelės sutvirtinimas metalo lakštu jį priklijuojant, savaime nesuponuoja išvados, kad ir akmens masės, sustiprintos prikli-

juotu metalo lakštu, panaudojant konkrečių savybių medžiagas, panaudojimas vėdinamiems fasadams nereikalavo jokių išradybinių gebėjimų ir yra akivaizdus atitinkamos srities specialistui.

13. Teismas nurodė, jog teismo ekspertizės aktu prieita prie išvados, kad remiantis tik bendru teoriniu požiūriu (neatlikus gilesnės teorinės analizės ir (ar) išsamesnių eksperimentinių tyrimų) negalima teigti, jog kompozitinė plytelė su Patente apibrėžtais tiksliais parametrais ir žinomu fasadinės sistemos rinkiniu akivaizdžiai tenkins atsparumo smūgiams standartinius reikalavimus. Keraminės plytelės yra trapios, todėl prognozuoti, kas joms atsitiks smūgio metu, yra gana sudėtinga, o standartinės metodikos vėdinamos fasadinės sistemos atsparumo smūgiams apskaičiuoti nėra. Taigi, be teorinių ir (ar) eksperimentinių tyrimų analizės statybos ar mechanikos inžinerijos specialistui nebus akivaizdu, kiek optimaliai turi būti padidinamas kompozitinės plytelės elementų storis, kad būtų tenkinami standartiniai atsparumo smūgiams reikalavimai.
14. Teismas sutiko su atsakovių pozicija, kad Patento aprašyme suformuluota techninė problema, kuriai spręsti skirtas ginčo Patentu saugomas išradimas, lėmė poreikį įprastines grindų apdailai skirtas keramines plyteles pritaikyti taip, kad jos pagal statybos techninių reglamentų reikalavimus būtų tinkamos naudoti kaip vėdinamų fasadų apdailos elementai.
15. Teismas nesutiko su ieškovių argumentais, jog tam, kad būtų pasiektas ginčo Patentu sprendžiamos atitinkamos techninės problemos rezultatas, užtenka atlikti rutininius degumo ir (ar) atsparumo bandymus, nes pagal artimiausią žinomą technikos lygį nebuvo spręsta dėl kompozitinės plytelės medžiagų, turinčių konkrečias savybes, tenkinančių konkrečius standartizuotus reikalavimus, panaudojimo konkrečiai vėdinamiems fasadams.
16. Teismas nesutiko su ieškovių argumentais, kad tam tikrų klijų panaudojimas yra nulemtas gamintojo rekomendacijų ir jokių išradybinių gebėjimų nereikalauja, nes, kaip nurodoma ekspertų, be gamintojo rekomendacijų, turi būti įvertintas klijų storis, paskirstymo paviršiuje būdas ir kietėjimo laikas, siekiant konkrečių atsparumo ir degumo rodiklių.
17. Teismas nusprendė, kad ieškovės neįrodė, jog atsakovėms priklausantis Patentas yra nepatentabilus, nes neatitinka išradimo lygio ir pagal technikos lygį yra akivaizdus atitinkamos srities specialistui.
18. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, išnagrinėjusi bylą pagal ieškovių apeliacinį skundą, 2025 m. birželio 5 d. nutartimi Vilniaus apygardos teismo 2025 m. sausio 13 d. sprendimą paliko nepakeistą; paskirstė bylinėjimosi išlaidas.
19. Kolegijos vertinimu, šiuo atveju nenustatyta aplinkybių, kurios sudarytų pagrindą abejoti teismo ekspertizės išvadomis ar skirti papildomą teismo ekspertizę. Atliktos ekspertizės akte eksperto išvados yra aiškios, jomis atsakyta į bylos šalių pateiktus klausimus. Objektyvių duomenų, kad ekspertizės akto išvados prieštarauja kitiems byloje esantiems įrodymams ar kad yra paremtos netinkamai taikytais tyrimo metodais, visapusiškai neįvertinus bylos medžiagos, ieškovės nepateikė. Todėl kolegija konstatavo, kad neegzistuoja teisiniai pagrindai skirti byloje papildomą ekspertizę.

20. Kolegija pabrėžė, kad vertinant ieškinio pagrįstumą turi būti nustatytas technikos lygis ginčijamo Patento paraiškos padavimo dieną, tačiau tai yra ieškovių įrodinėjimo pareiga, kuri negali būti perkeliama kitai byloje dalyvaujančiai šaliai arba juo labiau ekspertams. Faktas, kad ekspertizės klausimuose Nr. 1, 2, 6, 7 ir 8 buvo skirtingai apibrėžta technikos lygio sąvoka: vienuose klausimuose pateiktos nuorodos į prieinamą technikos lygį, kituose – išimtinai į byloje esančiuose šaltiniuose nurodytą ankstesnį technikos lygį, buvo nulemtas ieškovių suformuluotų klausimų, o ne ekspertizės akto netikslumo ar prieštaringumo.
21. Kolegija pažymėjo, kad, priešingai nei apeliaciniame skunde teigia ieškovės, šiuo atveju visi trys ginčijamo Patento apibrėžties punktai laikytini nepriklausomais, nes pirmasis nurodo gaminį, antrasis – gamybos būdą, o trečiasis – panaudojimą.
22. Kolegija pažymėjo, kad ieškovės neteisingai interpretuoja Lietuvos Respublikos valstybinio patentų biuro direktoriaus 1994 m. gegužės 2 d. įsakymu Nr. 11 patvirtintų Patentų paraiškų padavimo, ekspertizės ir patentų išdavimo taisyklių (toliau – Taisyklės) 87 punktą Patento kontekste. Nagrinėjamu atveju apibrėžties 3 punkte yra nurodytas kompozitinės plytelės panaudojimo būdas, o ne kompozitinės plytelės pagal 1 punktą papildomos kompozicijos savybės. Tokiu būdu ginčo Patentas apima tris nepriklausomus apibrėžties punktus, todėl visų jų išradimo lygis turi būti vertinamas atskirai. Nagrinėjamo ginčo atveju yra nustatyta tokia grupė: gaminys, jo gamybos būdas ir panaudojimas, o tai atitinka Taisyklių 28.3.1 punktą (1 ir 2 apibrėžties punktai) ir 28.3.3 punktą (1 ir 3 apibrėžties punktai).
23. Kolegija, pritardama pirmosios instancijos teismo išvadai, konstatavo, kad byloje nustatyta, jog praktikoje nėra žinoma apie platesnį tokių kompozitinių plytelių taikymą pastatų vėdinamose fasadinėse sistemose, todėl tiek vėdinamų fasadų sistemų projektuotojas, tiek montuotojas negalėtų teigti, jog aptariama kompozitinės plytelės sudėtis akivaizdžiai tenkina Patento apibrėžties punktuose nurodytus reikalavimus.
24. Kolegija nusprendė, kad ieškovės neįrodė, jog Patente atskleidžiamas techninės problemos sprendimas būtų buvęs akivaizdus konkrečios srities specialistui patentinės Paraiškos padavimo metu, taigi, neįrodė, kad ginčijamas išradimas neatitinka išradimo lygmens reikalavimo (Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir CPK) 178 straipsnis).
25. Kolegija pažymėjo, kad ieškovių skundo argumentai yra prieštaringi, kadangi pirmiausia jos teigia, jog apibrėžties 1 punktas apima bet kokią kompozitinę plytelę, tačiau vėliau pripažįsta, kad tai ne bet kokia plytelė, o konkrečiomis savybėmis pasižyminti vėdinamam fasadui skirta plytelė. Nors ieškovės teigė, kad atsparumą degumui ir smūgiams galima apskaičiuoti, tačiau tokių skaičiavimų pavyzdžių nepateikė ir apeliaciniame skunde pripažino, jog nurodytus parametrus galima nustatyti tik atlikus bandymus, o tai reiškia, kad šis techninės problemos sprendimas paraiškos pateikimo dieną nebuvo akivaizdus konkrečios srities specialistui be papildomų išradybinių gebėjimų.
26. Kolegija, atsakydama į ieškovių argumentą, kad Patento apibrėžties 2 punkte atskleistas klijavimo poliuretaniniais klijais metodas visiškai atkartoja poliuretaninių klijų gamintojo instrukcijoje nurodytąjį ir nuo joje nurodyto klijavimo meto-

do skiriasi tik aiškiai įvardytu klijų sluoksnio storiu, nurodė, kad tai nėra visiškai teisingas teiginys, kadangi Patentu saugomos kompozitinės plytelės gamybos būdas skiriasi nuo to, kuris klijų gamintojo nurodytas apraše. Kolegijos vertinimu, negalima teigti, kad, priklijavus plieninį lakštą prie akmens masės plytelės tik pagal klijų gamintojo aprašą, t. y. neatsižvelgiant į klijų storį, jo pasiskirstymą paviršiuje ir kietėjimo laiką, gauta kompozitinė plytelė galėtų pasižymėti tomis pačiomis atsparumo savybėmis kaip ir plytelė, pagaminta pagal kompozitinės plytelės gamybos būdą.

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimo į jį teisiniai argumentai

27. Kasaciniu skundu ieškovės prašo panaikinti Vilniaus apygardos teismo 2025 m. sausio 13 d. sprendimą ir Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. birželio 5 d. nutartį ir grąžinti bylą pirmosios arba apeliacinės instancijos teismui nagrinėti iš naujo; priteisti patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
    27.1. Teismai netinkamai aiškino ir interpretavo Patento apibrėžtį, pažeidė Patentų įstatymo 17 straipsnį ir nukrypo nuo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo formuojamos atento apibrėžties aiškinimo ir taikymo praktikos. Tiek kompozitinė apdailos plytelė pagal Patento apibrėžties 1 punktą, tiek Patento apibrėžties 2 punkte nurodytu gamybos būdu gauta kompozitinė apdailos plytelė yra bendros paskirties kompozitinės apdailos plytelės. Teismai tiek kompozitinę plytelę pagal Patento apibrėžties 1 punktą, tiek kompozitinę plytelę, gautą Patento apibrėžties 2 punkte nurodytu gamybos būdu, nepagrįstai vertino kaip plyteles, skirtas vėdinamo fasado apdailai. Patento apibrėžtis yra daugiapunktė. Skirtingai nei į priklausomus išradimo apibrėžties punktus (Taisyklių 86 punktas), į nepriklausomus išradimo apibrėžties punktus esminiai požymiai, apibūdinantys kitus nepriklausomus punktus, nėra įtraukiami. Tai reiškia, kad Patento apibrėžties 1 ir 2 punktai turėjo būti aiškinami, neatsižvelgiant į kituose išradimo apibrėžties punktuose ar išradimo aprašyme nurodytą panaudojamumo vėdinamų fasadų sistemose kontekstą.
    27.2. Teismai susiaurino išradimo lygio sampratą ir konstatuodami, kad pagal technikos lygį Patentu išspręstos problemos sprendimas nebuvo akivaizdus konkrečios srities specialistams, pažeidė Patentų įstatymo 7 straipsnio 1 dalį. Siauras technikos lygio aiškinimas paneigia patentų teisėje taikomą technikos lygio absoliutumo principą (angl. *absolute state of the art*). Patento apibrėžties aiškinimas, kai patentu saugomo išradimo apsaugos ribos turinio aspektu yra susiaurinamos, pridedant papildomą požymį, pagal Patentų įstatymo 17 straipsnio 2 punktą yra neleistinas. Išradimui suteikta teisinė apsauga turi būti nustatoma pagal paraiškoje pateiktą kiekvieno išradimo apibrėžties punkto tekstą. Tinkamai nenustačius technikos lygio negali būti daroma išvada, kad išradimas atitinkamai pagal kiekvieną Patento apibrėžties punktą – tiek pagal 1 punktą, tiek pagal 2 punktą, tiek pagal 3 punktą – yra išradimo lygio.

27.3. Visi nurodyti Patento apibrėžties punktai neatitinka išradimo lygio reikalavimų: (i) trijų sluoksnių kompozitinės apdailos plytelės struktūra (Patento apibrėžties 1 punktas) buvo atskleista ir visų šios kompozitinės plytelės elementų charakteristikos žinomos iki Patento paraiškos padavimo dienos Jungtinių Amerikos Valstijų patentuose, dalijimosi vaizdo įrašais platformoje „YouTube“ bei mokslinėje publikacijoje. Šiame Patento apibrėžties punkte jokių kompozitinės apdailos plytelės paskirtį tiesiogiai ar netiesiogiai apibrėžiančių ir (ar) galinčių apibrėžti nuorodų nėra; (ii) kompozitinės apdailos plytelės gamybos procesą sudarantis klijavimo poliuretaniniais klijais (Patento apibrėžties 2 punktas) metodas atkartoja Patento aprašyme įvardytų poliuretaninių klijų „Point PUI 301“ gamintojo („Bostik Belenux B.V.“) pateiktą naudojimo instrukciją. Kompozitinės apdailos plytelės gamybos procesas nuo naudojimo instrukcijoje pateikto klijavimo metodo skiriasi poliuretaninių klijų sluoksnio storiu įvardijimu. Klijavimo proceso žingsniai, jų eiliškumas, taip pat kietėjimo sąlygos visiškai sutampa. Kompozitinės plytelės panaudojimo paskirtis nėra atskleista nė viename šios plytelės gamybos etapo aprašyme; (iii) kompozitinės apdailos plytelės panaudojimas vėdinamiems fasadams (Patento apibrėžties 3 punktas) yra siejamas su atitiktimi atitinkamos srities iš anksto žinomiems statybos techninių reglamentų reikalavimams.

27.4. Bylą nagrinėję teismai netinkamai vertino ekspertizės akto įrodomąją reikšmę, nepagrįstai apribojo ieškovių technikos lygio įrodinėjimo galimybes ir tokiu būdu pažeidė CPK 177 ir 185 straipsnių reikalavimus. Kauno technologijos universiteto Architektūros ir statybos instituto Statybinės fizikos laboratorijos ekspertai technikos lygio paieškos neatliko ir vadovavosi išimtinai šiai ekspertizės įstaigai pateiktais ankstesnio technikos lygio šaltiniais. Vertinant technikos lygį turėjo būti atsižvelgiama į visą informaciją, viešai skelbtą ir naudotą iki Patento Paraiškos padavimo dienos. Ekspertinio tyrimo ribas susiaurinus iki ekspertizės įstaigai pateiktų ankstesnio technikos lygio šaltinių analizės, į pirmosios instancijos teismo nutartimi ekspertizės įstaigai pavestus atsakyti specialios srities žinių reikalaujančius ekspertizės klausimus, turinčius esminę reikšmę nustatant išradimo lygį, atsakyta nebuvo. Ekspertizės aktas tapo netinkamu įrodymu spręsti dėl išradimo patentabilumo, nes jis nepadeda atsakyti į esminį ginčo klausimą – ar kompozitinės apdailos plytelė Patento paraiškos padavimo dieną buvo žinoma technikos lygiu. Atitinkamai teismai ekspertizės akto pagrįstumo nevertino ir tuo aspektu, kad į bylą šis ekspertizės aktas buvo pateiktas tinkamai nepasirašytas. Negana to, ekspertizę ekspertai atliko neprisiekę ir neįspėti apie baudžiamąją atsakomybę už melagingos išvados pateikimą.

28. Atsakovės atsiliepimu į kasacinį skundą prašo ieškovių kasacinį skundą atmesti, o skundžiamą Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. birželio 5 d. nutartį palikti nepakeistą; priteisti patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Atsiliepime nurodomi šie argumentai:

28.1. Patento apibrėžtis nėra izoliuotas objektas, priešingai – ji turi būti aiški-

nama naudojantis patento aprašymu ir brėžiniais. Remiantis išradimo vienumo principu bei apibrėžties 1 punktą aiškinant pagal Patento aprašymą, akivaizdu, kad Patento apibrėžties 1 punkte yra nurodyta ne bet kokia plačios paskirties kompozitinė plytelė, o būtent išradybos mintį įkūnijanti kompozitinė plytelė, skirta vėdinamiems fasadams ir pasižyminti konkrečiomis atsparumo degumui ir smūgiams savybėmis. Atitinkamai ir apibrėžties 2 punktas nustato ne bendros paskirties, o specifinės kompozitinės plytelės gamybos būdą.

28.2. Teismai nepapildė Patento apibrėžties 1 ir 2 punktų, bet juos tinkamai aiškino, remdamiesi Patento aprašymu. Kaip reglamentuota Patentų įstatymo 19 straipsnyje, bet kurio patento apibrėžties punktus privalo vienyti bendra išradybos mintis. Todėl vienas patentas negali būti išduodamas skirtingiems išradimams.

28.3. Ieškovių argumentai dėl ginčijamo Patento apibrėžties 2 punkto yra nepagrįsti. Teismai išvadą dėl šio apibrėžties punkto išradimo lygio grindė teismo ekspertizės išvada, kurioje buvo nurodyta, kad nors Patente aprašytas kompozitinės plytelės gamybos būdas yra panašus į klijų, kurie naudojami kompozitinei plytelei pagaminti, gamintojo parengtą naudojimo aprašymą, tačiau nėra jam identiškas. Atitinkamai ieškovės pačios pripažįsta, kad yra gana nemažai gamybos būdo skirtumų.

28.4. Vertinant išradimo lygį, žiūrima, ar žinomame technikos lygiu šaltinyje buvo sprendžiama ta pati techninė problema, kuri buvo išspręsta ginčijamu patentu, ir jei taip – ar atitinkama techninė problema atitinkamos srities specialisto būtų išspręsta tuo pačiu būdu, kaip ir nurodyta patente, be jokių papildomų pastangų.

28.5. Ieškovių siūlomas atitinkamos srities specialisto aiškinimas nepagrįstai išplėstų patento apsaugos ribas, nes Patento aprašymas aiškiai nurodo, kad patento apibrėžtis apima ne bendros paskirties, o būtent ventiliuojamiems fasadams naudojamas kompozitines plyteles. Tai teisingai ir pagrįstai nustatė žemesnės instancijos teismai ir tai atitinka juridiškai galiojančią Patento apibrėžtį.

28.6. Ieškovės nepateikė jokių argumentų, kokie byloje pateikti įrodymai buvo tariamai pripažinti nepatenkančiais į ankstesnį technikos lygį. Vien tik teorinė kokio nors nenustatyto šaltinio galimybė sudaryti ankstesnį technikos lygį neteikia pagrindo tokį neidentifikuotą šaltinį konkrečioje byloje, jo nepateikus kaip įrodymo, laikyti ankstesniu technikos lygiu.

28.7. Nei bylą nagrinėjęs teismai, nei teismo paskirtą ekspertizę atlikusi Kauno technologijos universiteto Architektūros ir statybos instituto Statybinės fizikos laboratorija ekspertizės akto išvadose jokios klaidos nepadarė ir motyvuotai argumentavo pateiktą vertinimą. Byloje buvo atlikta išsami ekspertizė, remiantis visais ieškovių pateiktais įrodymais, kuriais jos ginčijo atsakovių Patento išradimo lygį, ekspertai atsakė į visus užduotus klausimus, ekspertų išvados yra išsamios ir argumentuotos, viena kitai neprieštarauja, todėl, ekspertizės akte atsakant į klausimus, išradimo lygis buvo vertinamas

tinkamai. Atitinkamai ekspertams negalėjo būti pavesta pareiga rinkti kokius nors įrodymus. Išradimo lygio nustatymo pareiga tenka ieškovėms ir tik pagal byloje pateiktus ankstesnio technikos lygio dokumentus galėjo būti ir buvo atliktas išradimo lygio tyrimas. Be to, ieškovės ignoruoja faktą, kad eksperto apklausos metu visi Patento apibrėžties punktai buvo atskirai išanalizuoti: tiek pats gaminys, tiek jo gamybos būdas, tiek jo panaudojimas.

Teisėjų kolegija

k o n s t a t u o j a :

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl išradimo atitikties patentabilumo reikalavimams vertinimo, kai patento apibrėžtis yra daugiapunktė, sudaryta iš nepriklausomų apibrėžties punktų, kurių kiekvienas apibūdina vieną išradimų grupės išradimą

29. Byloje sprendžiamas ginčas dėl patento atitikties patentabilumo reikalavimams (išradimo lygio reikalavimui) susijęs su Patentų įstatymo ir lydimųjų teisės aktų nuostatų dėl patento apibrėžties teisinės reikšmės ir patento savininkui suteikiamos teisinės apsaugos ribų aiškinimu ir taikymu.
30. Patentų įstatymu įteisinami išradimai kaip pramoninės nuosavybės objektai, reglamentuojamos asmenų teisės ir pareigos, atsirandančios sukūrus išradimus, ir suteikiama šiems išradimams teisinė apsauga (Patentų įstatymo 1 straipsnis). Patentas yra išradimų teisinės apsaugos forma (Patentų įstatymo 3 straipsnis). Patentas gali būti išduodamas tik tada, jeigu išradimas atitinka visus patentabilumo reikalavimus: 1) yra naujas; 2) atitinka išradimo lygį; 3) turi pramoninį pritaikomumą (Patentų įstatymo 4 straipsnio 1 dalis). Norintis gauti patentą asmuo turi Valstybiniam patentų biurui paduoti patento paraišką (Patentų įstatymo 13 straipsnio 1 dalis). Patento paraišką sudaro įstatyme įtvirtinta būtinų dokumentų visuma (Patentų įstatymo 15 straipsnis), be kita ko, išradimo aprašymas ir išradimo apibrėžtis.
31. Patento savininkas įgyja išimtinę teisę drausti kitiems asmenims be jo leidimo naudoti patentu apsaugotą išradimą ir gauti iš jo komercinę naudą (Patentų įstatymo 35 straipsnis). Įstatyme įtvirtinus išradėjų ir išradimų teisinę apsaugą skatinama techninė pažanga, tačiau kartu patentas varžo kitų asmenų ūkinę veiklą ir konkurenciją, todėl teisiniu reglamentavimu siekiama nustatyti teisingą šių interesų balansą. Suinteresuoti asmenys gali reikalauti patentą pripažinti negaliojančiu, remdamiesi Patentų įstatymo 63 straipsnio 1 dalyje įtvirtintais pagrindais, be kita ko, jeigu išradimas neatitinka patentabilumo reikalavimų pagal Patentų įstatymo 4–8 straipsnius. Jeigu patentas pripažįstamas iš dalies negaliojančiu, apribojamos patento suteikiamos teisės, sumažinama išradimo apibrėžties punktų ir atitinkamai pakeičiamas išradimo aprašymas ir brėžiniai (Patentų įstatymo 63 straipsnio 2 dalis).

32. Dėl patento savininko išimtinių teisių apimties sprendžiama pagal išradimo apibrėžtį – Patentų įstatymo 17 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta principinė taisyklė, pagal kurią išradimo apibrėžtis nustato patento suteikiamos teisinės apsaugos ribas. Kartu su išradimo apibrėžtimi pateikiamas ir išradimo aprašymas, kurio paskirtis – išradimo esmės atskleidimas *(P*atentų įstatymo 16 straipsnis). Išradimo aprašymas turi atskleisti išradimą aiškiai ir išsamiai, kad atitinkamos srities specialistas galėtų jį panaudoti (Patentų įstatymo 16 straipsnio 2 dalis). Taigi, patentui suteikiamos teisinės apsaugos apimtį nustato išradimo apibrėžtis; išradimo aprašymas ir brėžiniai skiriami išradimo apibrėžčiai paaiškinti (Patentų įstatymo 38 straipsnio 1 dalis).
33. Pažymėtina, kad analogiška Patentų įstatymo 17 straipsnio 2 dalyje nustatytai taisyklė įtvirtinta ir Europos patentų išdavimo konvencijos (toliau – Europos patentų konvencija, Konvencija) 69 straipsnyje, kuriame įtvirtinta, kad Europos patento ar Europos patento paraiškos apsaugos apimtis nustatoma pagal apibrėžties punktus. Tačiau aiškinant apibrėžties punktus yra būtina naudotis aprašymu ir brėžiniais. Nors Europos patentų konvencija pagal Patentų įstatymą išduotiems nacionaliniams patentams netaikytina, Europos patentų konvencijos 69 straipsnio nuostatų aiškinimo ir taikymo praktika gali būti vadovaujamasi pagal analogiją ir sprendžiant ginčus dėl nacionalinių patentų galiojimo ir (ar) pažeidimo, ypač atsižvelgiant į tai, kad Europos patentas nuo jo išdavimo paskelbimo Europos patentų biuletenyje dienos kiekvienoje susitariančiojoje valstybėje, kuriai jis yra išduotas, savininkui suteikia tokias pat teises, kokias jam suteiktų toje valstybėje išduotas nacionalinis patentas, o Europos patento pažeidimai nagrinėjami pagal susitariančiųjų valstybių nacionalinius įstatymus (Europos patentų konvencijos 64 straipsnis, Patentų įstatymo 79 straipsnio 1 dalis).
34. Patentų įstatymo 17 straipsnyje, be ko, nustatyta, kad išradimo apibrėžtį gali sudaryti vienas ar daugiau apibrėžties punktų (Patentų įstatymo 17 straipsnio 1 dalis); išradimo apibrėžtis pateikiama pagal Patentų paraiškų padavimo, ekspertizės ir patentų išdavimo taisyklėse (Patentų biuro įsakymas 1994 m. gegužės 2 d. Nr. 11) nustatytus reikalavimus (Patentų įstatymo 17 straipsnio 4 dalis).
35. Taisyklėse nustatyta, kad daugiapunktė išradimo apibrėžtis, apibūdinanti išradimų grupę, turi keletą nepriklausomų punktų, kurių kiekvienas apibūdina vieną išradimų grupės išradimą (74 punktas). Daugiapunktėje išradimo apibrėžtyje, apibūdinančioje išradimų grupę, be kita ko, gali būti tokie nepriklausomi punktai: gaminio nepriklausomas apibrėžties punktas, šio gaminio gamybos būdo nepriklausomas punktas ir šio gaminio panaudojimo nepriklausomas punktas (75.1 papunktis). Daugiapunktėje išradimo apibrėžtyje, apibūdinančioje išradimų grupę, nepriklausomi punktai gali turėti nuorodų į kitus apibrėžties punktus, pavyzdžiui, „Produkto pagal 1 punktą gamybos būdas, <...>“ (79 punktas). Nepriklausomas išradimo apibrėžties punktas turi esminių požymių visumą, kuri leidžia pasiekti techninį rezultatą visais atvejais, kuriais galioja prašomos teisinės apsaugos apimtis (85 punktas). Taigi, pagal nagrinėjamam ginčui aktualų reguliavimą, tuo atveju, kai patentas saugo išradimų grupę ir jo apibrėžtį sudaro nepri-

klausomi punktai, patentabilumo reikalavimus turi atitikti kiekvienas išradimų grupės išradimas.

36. Kasacinio teismo praktikoje išaiškinta, kad tik pagal išradimo apibrėžtį gali būti nustatytos patento savininko išimtinės teisės. Dėl to, nagrinėjant ginčus tiek dėl išduoto patento pripažinimo negaliojančiu, tiek ir ginčus dėl patento savininko teisių gynimo, būtina itin atidžiai nustatyti tuo patentu ginamo išradimo apibrėžtį, t. y. patentu suteikiamos teisinės apsaugos ribas. Kitaip tariant, būtent pagal išradimo apibrėžtį nustatomas ginčo (ieškinio) dalykas (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. liepos 19 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-389/2004, 14–16 punktai; 2014 m. kovo 19 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-160/2014, 23–24 punktai; 2016 m. birželio 27 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-325/2016, 23 punktas). Paminėtos taisyklės yra aktualios, nagrinėjant ginčus, susijusius su patento savininko teisių įgyvendinimu ir gynimu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gruodžio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-494-684/2016, 30 punktas ir joje nurodyta kasacinio teismo praktika).
37. Patentų ginčų nagrinėjimo praktikoje pripažįstama, kad išradimo apibrėžties aiškinimas yra teisės, o ne fakto klausimas. Išradimo apibrėžtis turi būti aiškinama žvelgiant tariamo adresato, t. y. atitinkamos srities specialisto, akimis, siekiant atsakyti į klausimą, kokią reikšmę išradimo apibrėžties terminams jis suteiktų. Atitinkamos srities specialisto sąvoka yra teisinė fikcija, skirta tam, kad padėt*ų* objektyviai aiškinti išradimo apibrėžtį, taip pat užtikrinti objektyvumą sprendžiant kitus patentų teisės klausimus (pvz., išradimo naujumo ar išradimo lygio). Taigi, aiškinant išradimo apibrėžtį, subjektyvūs patento paraiškos rengėjo ketinimai neturi esminės reikšmės (žr., pvz., *Patent Litigation Manual and Terminology*. EPO, 2018, p. 98–99).
38. Aiškinant išradimo apibrėžtį turi būti siekiama tinkamos pusiausvyros tarp patento savininko teisių apsaugos ir teisinio tikrumo, reikalaujančio, kad tretieji suinteresuoti asmenys galėtų tinkamai suprasti patentu suteikiamos išimtinės apsaugos ribas. Šis tikslas atspindėtas Europos patentų konvencijos Protokolo dėl 69 straipsnio išaiškinimo 1 straipsnyje, pagal kurį Konvencijos 69 straipsnis neturėtų būti aiškinamas kaip reiškiantis, kad Europos patento suteikiamą apsaugą reikia suprasti tiesiogine ir griežta apibrėžties teksto prasme; išradimo aprašymas ir brėžiniai naudojami tik tam, kad padėtų išspręsti apibrėžties punktuose pasitaikančias dviprasmybes. 69 straipsnio nereikia suprasti ir taip, tarsi apibrėžtis yra tik gairės ir tarsi suteikta faktinė apsauga gali būti taikoma tam, ką, atitinkamos srities specialisto, skaitančio išradimo aprašymą ir brėžinius, nuomone, patento savininkas turėjo galvoje. Priešingai, reikia suprasti, kad 69 straipsnyje yra laikomasi vidurio tarp šių dviejų kraštutinumų ir derinama sąžininga patento savininko apsauga su pagrįstu teisiniu tikrumu trečiosioms šalims. Nors Konvencijos 69 straipsnis ir Protokolas visų pirma skirti patento savininko teisių pažeidimo klausimams reglamentuoti, tokių pat išradimo apibrėžties aiškinimo principų laikomasi ir nusistovėjusioje praktikoje sprendžiant patento galiojimo klausimus (Europos patentų tarnybos išplėstinės apeliacinės tarybos 2025 m. birželio 18 d. sprendimas byloje G 001/24).

39. Vis dėlto, priešingai nei teigiama atsiliepime į kasacinį skundą, taisyklė, kad į aprašymą ir brėžinius visais atvejais turi būti atsižvelgiama aiškinant išradimo apibrėžtį, negali būti suprantama pernelyg plačiai, kaip reiškianti, kad į išradimo apibrėžtį naudojantis aprašymu gali būti įtraukiami ir tokie išradimo požymiai, kurie išradimo apibrėžtyje apskritai nėra nurodyti. Toks aiškinimas lemtų, kad išradimo apibrėžtis taptų tik patentu suteiktos teisinės apsaugos gairėmis, o tai tiesiogiai draudžia tiek Patentų įstatymo 17 straipsnio 2 dalies, tiek Europos patentų konvencijos 69 straipsnio ir jį aiškinančio Protokolo nuostatos.
40. Europos patentų tarnybos apeliacinės tarybos praktikoje nurodoma, kad išradimo apibrėžties punktų tikslas yra suteikti galimybę nustatyti patentu suteikiamą apsaugos sritį, todėl jie turi būti suformuluoti aiškiai ir nedviprasmiškai ir turi aprašyti techninius išradimo ypatumus. Skaitytojas, remdamasis išradimo apibrėžties punktais, turi suprasti tikslius skirtumus, apribojančius apsaugos sritį (Europos patentų tarnybos apeliacinės tarybos sprendimai bylose T 337/95, T 165/84, T 1208/97, T 1088/07). Jeigu aiški išradimo apibrėžtis ir aprašymas nesutampa, į aprašymo elementus, kurie nėra atspindėti apibrėžtyje, paprastai neturi būti atsižvelgiama vertinant išradimo naujumą ir išradimo lygį (Europos patentų tarnybos apeliacinės tarybos sprendimas T 197/10). Ribojantys požymiai, kurie nurodyti tik aprašyme, bet nenurodyti išradimo apibrėžtyje, negali būti įtraukti į išradimo apibrėžtį (Europos patentų tarnybos apeliacinės tarybos sprendimai bylose T 1473/19, T 932/99).
41. Teisėjų kolegija, remdamasi išdėstytais argumentais, išaiškina, kad i*šradimo apibrėžtis ir išradimo aprašymas yra atskiri patento paraiškos dokumentai, kurių paskirtis ir teisinė reikšmė skirtinga; išradimo apibrėžtyje nurodyti požymiai turi būti aiškinami remiantis išradimo aprašymu, tačiau išradimo apibrėžtis negali būti aiškinama plačiai – papildant išradimo aprašyme nurodytais požymiais, kurie pačioje apibrėžtyje nenurodyti. Išradimo atitiktis patentabilumo – naujumo, išradimo lygio, pramoninio pritaikomumo – reikalavimams turi būti vertinama pagal išradimo apibrėžtį. Tuo atveju, kai išradimo apibrėžtis yra daugiapunktė, sudaryta iš nepriklausomų apibrėžties punktų, kurių kiekvienas apibūdina vieną išradimų grupės išradimą, atitiktis patentabilumo reikalavimams tikrinama atskirai vertinant kiekviename nepriklausomame apibrėžties punkte įtvirtintus išradimo požymius.*

Dėl aptartų įstatymo ir teismų praktikos nuostatų taikymo byloje nagrinėjamam ginčui

42. Nagrinėjamoje byloje ginčijamas atsakovių patentas LT 7001 B „Kompozitinė apdailos plytelė, jos gamybos būdas ir panaudojimas vėdinamam fasadui“, kurio apibrėžtis sudaryta iš trijų punktų:
    42.1. Kompozitinė apdailos plytelė, kuri apima akmens masės plytelę su klijų sluoksniu ir priklijuotą metalo lakštą, besiskirianti tuo, kad akmens masės plytelės (1) storis yra 10 mm, šlapių poliuretaninių klijų (2) storis 0,14 mm, plieno lakšto (3) storis 0,5 mm, poliuretaniniai klijai yra paskirstyti tolygiai

per visą viršutinį plytelės paviršių, priklijuoto nerūdijančio plieno lakšto plotas atitinka plytelės paviršiaus plotą.

42.2. Kompozitinės apdailos plytelės gamybos būdas, kai akmens masės plytelę padengia klijų sluoksniu ir priklijuoja metalo lakštą, besiskiriantis tuo, kad akmens masės plytelės (1) ir nerūdijančio plieno lakšto (3) klijuojami paviršiai švariai nuvalomi (pašalinami riebalai, jeigu tam yra poreikis) ir paruošiami klijuoti, poliuretaniniai klijai paskirstomi tolygiai ant akmens masės plytelės (1), laikantis degumo klasifikacijoje nurodytų reikalavimų dėl maksimalaus šlapių klijų sluoksnio, 0,140 mm sluoksniu, nerūdijančio plieno lakštas (3) prispaudžiamas prie akmens masės plytelės (1) su užteptais poliuretaniniais klijais, po suklijavimo kompozitinė plytelė sandėliuojama 24 val. iki visiško siūlės sukietėjimo, esant išorės sąlygoms +23°C/50% RH, o suformuotas sausų poliuretaninių klijų (2) sluoksnis 0,135 mm.

42.3. Kompozitinės apdailos plytelės pagal 1 punktą panaudojimas vėdinamam fasadui, kai šią kompozitinę plytelę tvirtina ant pastato fasado su vėdinamo fasado laikikliais ir ji atitinka atsparumo smūgiui I kategoriją, o degumas atitinka A2 klasę; dūmų susidarymas s2 klasę; liepsnojančių lašelių arba dalelių susidarymas d0 klasę.

43. Apeliacinės instancijos teismas konstatavo, kad ginčijamo patento apibrėžtis sudaryta iš nepriklausomų punktų, saugančių gaminį, gamybos būdą ir panaudojimą; kasaciniu skundu ši išvada neginčijama. Teisėjų kolegija tokiam ginčijamo patento apibrėžties kvalifikavimui pritaria. Kartu teisėjų kolegija konstatuoja, kad kasacinio skundo argumentai dėl to, jog bylą nagrinėję teismai padarė teisės taikymo klaidą, vertindami daugiapunktės ginčijamo patento apibrėžties punktų atitiktį patentabilumo reikalavimams, yra iš esmės pagrįsta. Kaip minėta anksčiau (nutarties 41 punktas), kiekvienas išradimų grupės išradimas, apibrėžtas nepriklausomame apibrėžties punkte, turi atitikti išradimo požymius ir vertintinas atskirai pagal jo apibrėžtyje nurodytus požymius. Tačiau apeliacinės instancijos teismo sprendime visi trys patento apibrėžties punktai vertinami kumuliatyviai, be kita ko, 1 ir 2 patento apibrėžties punktams priskiriant juose nenurodytą išradimo požymį – panaudojimą vėdinamo fasado apdailai ir dėl to padarius išvadą, kad visi trys išradimų grupės išradimai atitinka išradimo lygio požymius. Teisėjų kolegija konstatuoja, kad dėl šios materialiosios teisės taikymo klaidos galėjo būti priimtas neteisingas sprendimas dėl bylos esmės.

44. Kasacinio skundo teiginys, kad kompozitinės apdailos plytelės panaudojimas vėdinamiems fasadams (Patento apibrėžties 3 punktas) nėra patentabilus, kadangi yra siejamas su atitiktimi atitinkamos srities specialistui iš anksto žinomiems statybos techninių reglamentų reikalavimams, nėra grindžiamas išsamiais teisiniais argumentais, todėl vertintinas kaip neatitinkantis kasacijos pagrindui keliamų reikalavimų ir kasacinio teismo nenagrinėjamas (CPK 247 straipsnio 1 dalies 3 punktas).

45. Teisėjų kolegija pažymi, kad išradimo atitiktis patentabilumo (naujumo ir išradimo lygmens) reikalavimams yra teisės klausimas, kurį sprendžia bylą nagrinėjantis teismas. Vadovaujantis Patentų įstatymo 63 straipsniu, teismas pagal

suinteresuotų asmenų ieškinį gali pripažinti patentą visiškai arba iš dalies negaliojančiu, jeigu išradimas pagal šio įstatymo 4–8 straipsnius yra nepatentabilus, t. y., be kita ko, neatitinka naujumo ir išradimo lygmens reikalavimų. Patentuoto išradimo atitiktis patentabilumo reikalavimams preziumuojama, todėl procesinė našta įrodyti, kad išradimas yra nenaujas arba neatitinka išradimo lygio, tenka patentą ginčijančiai ieškovei (CPK 178 straipsnis). Eksperto išvada, kaip viena iš įrodinėjimo priemonių, patentų ginčuose gali būti naudojama siekiant atsakyti į tam tikrus klausimus, reikšmingus teismui sprendžiant dėl išradimo atitikties išradimo lygmens reikalavimams. Pavyzdžiui, fakto klausimu, kuriam nustatyti gali būti naudojama eksperto išvada, pripažįstamos atitinkamos srities specialisto bendrosios žinios, artimiausio techninio lygio informacijos atskleidimas (suvokimas) atitinkamos srities specialisto akimis ir pan.

46. Kasaciniame skunde teigiama, kad bylą nagrinėję teismai negalėjo remtis ekspertizės aktu, kadangi ekspertai technikos lygio paieškos neatliko ir vadovavosi išimtinai šiai ekspertizės įstaigai pateiktais ankstesnio technikos lygio šaltiniais; vertinant technikos lygį turėjo būti atsižvelgiama į visą informaciją, viešai skelbtą ir naudotą iki patento paraiškos padavimo dienos. Pagal nusistovėjusią kasacinio teismo praktiką, kritiškai vertinti eksperto išvadą ar jos dalį galima tada, kai ekspertizės turinys prieštaringas, kai išvados neišplaukia iš tyrimo eigos, kai išvada pateikta dėl to, dėl ko tyrimas neatliktas arba jis atliktas neišsamiai, ir kitais panašiais atvejais, kai kyla pagrįstų abejonių dėl ekspertinio tyrimo eigos ir rezultatų. Taip pat ekspertizės duomenys gali būti atmetami tada, kai jie prieštarauja kitiems bylos įrodymams (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. balandžio 29 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-40-403/2020 32 punktą ir jame nurodytą kasacinio teismo praktiką). Pažymėtina, kad kasaciniame skunde nenurodoma, kokia konkrečiai aktuali ginčui faktinė informacija liko neįvertinta ekspertų; sutiktina su atsiliepimo į kasacinį skundą argumentais, kad ekspertui negalėjo būti pavesta pareiga savarankiškai rinkti įrodymus. Minėta, kad procesinė našta įrodyti, jog ginčijamas išradimas yra nenaujas arba neatitinka išradimo lygio, tenka ieškovei, todėl būtent ji ir turėjo pateikti į bylą įrodymus, patvirtinančius, kad visi išradimo apibrėžties elementai iki patento paraiškos arba prioriteto datos yra viename viešai prieinamame šaltinyje (neigdama išradimo naujumą), arba ankstesnį technikos lygį patvirtinančius įrodymus, pagal kuriuos su eksperto pagalba bylą nagrinėjantis teismas galėtų nuspręsti dėl ginčijamo išradimo atitikties išradimo lygiui. Taigi, kasaciniame skunde nepagrįsta, kad, vertindami teismo ekspertizės reikšmę, teismai padarė proceso teisės taikymo klaidą.

47. Konstatavus, kad apeliacinės instancijos teismas padarė Patentų įstatymo taikymo klaidą, dėl kurios galėjo būti priimtas neteisingas sprendimas dėl bylos esmės (nutarties 43 punktas), skundžiamas procesinis sprendimas panaikinamas ir byla perduodama iš naujo nagrinėti apeliacinės instancijos teismui. Kasacinio teismo nutartyje išdėstyti išaiškinimai yra privalomi teismui, iš naujo nagrinėsiančiam bylą (CPK 362 straipsnio 2 dalis).

Dėl bylinėjimosi išlaidų

48. Teisėjų kolegijai nusprendus apeliacinės instancijos teismo nutartį panaikinti ir perduoti bylą iš naujo nagrinėti apeliacinės instancijos teismui, šalių bylinėjimosi išlaidų atlyginimo klausimas paliktinas spręsti šiam teismui (CPK 93, 96 straipsniai).
49. Kasaciniame teisme išlaidų, susijusių su procesinių dokumentų įteikimu, nebuvo patirta (CPK 96 straipsnio 6 dalis).

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 5 punktu, 362 straipsnio 1 dalimi,

n u t a r i a :

Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. birželio 5 d. nutartį panaikinti ir bylą perduoti iš naujo nagrinėti apeliacinės instancijos teismui.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

VARTOTOJŲ TEISIŲ GYNIMAS

1.14. Dėl vartojimo ginčus nagrinėjančios institucijos sprendimo teisinės galios ir Vartotojų teisių apsaugos įstatymo 28 straipsnio 1 dalyje įtvirtinto 30 dienų termino rūšies, šio termino pasibaigimo teisinių padarinių bei santykio su CK 1.125 straipsnio 9 dalyje įtvirtintu 3 metų ieškinio senaties terminu

Vartotojui nesikreipus su ieškiniu tiesiogiai į teismą, bet pasirinkus alternatyvą kreiptis į vartojimo ginčus nagrinėjančią instituciją ir pastarajai išnagrinėjus bylą iš esmės bei priėmus vieną iš Vartotojų teisių apsaugos įstatymo (toliau – VTAĮ) 27 straipsnio 1 dalyje nurodytų sprendimų, toks Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos (toliau – VVTAT) sprendimas įsigalioja, tampa privalomas ir gali būti vykdomas priverstinai CPK nustatyta tvarka, jei per įstatyme nustatytą 30 dienų terminą nepareiškiamas ieškinys teisme.

VTAĮ 28 straipsnio 1 dalyje nustatytas 30 dienų terminas ieškiniui pareikšti bendrosios kompetencijos teisme CPK nustatyta tvarka taip pat yra procesinis terminas, kuriam taikomos CPK VII skyriaus „Procesiniai terminai" normų nuostatos dėl procesinių terminų taikymo ir skaičiavimo, o šiame straipsnyje įtvirtinto 30 dienų termino pasibaigimas ir jo neatnaujinimas nelemia asmens materialiosios subjektinės teisės, pavyzdžiui, teisės gauti žalos atlyginimą, pasibaigimo, bet lemia teisės atlikti procesinį veiksmą išnykimą, t. y. asmens procesinė subjektinė teisė perkelti iš vartojimo teisinių santykių kilusį ginčą į teismą po to, kai jis buvo išnagrinėtas VVTAT nutarimu, pasibaigia (CPK 75 straipsnio 1 dalis).

Procesiniai terminai yra siejami su procesine teise į ieškinio pateikimą ir jo nagrinėjimą, o ieškinio senaties terminai – su ieškovo teise į reikalavimo patenkinimą. Taigi, ieškinio senaties terminai svarbūs tik teisei į ieškinio patenkinimą, o ne procesinei teisei į ieškinio pareiškimą.

Procesiniai terminai kreiptis į teismą įstatymuose nustatomi tik tais retais atvejais, kai juose nustatyta privaloma išankstinio ginčų sprendimo ne teisme tvarka (CPK 22 straipsnio 1 dalis) arba juose įtvirtinta galimybė teisės subjektams pasirinkti, kokia teisių gynimo procedūra pasinaudoti. Būtent tokia alternatyva pasirinkti teisių gynimo procedūrą nustatyta VTAĮ 20 straipsnyje. Vartotojui nusprendus pasinaudoti išankstinio ginčo sprendimo ne teisme tvarka, terminas kreiptis į teismą po to, kai ginčas išsprendžiamas VVTAT nutarimu, pripažįstamas procesiniu, nes teisių gynimo procesas jau yra pradėtas iki kreipimosi į teismą.

Taigi nustačius, kad VTAĮ 28 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas 30 dienų terminas yra ne ieškinio senaties, o procesinis teisės kreiptis į teismą terminas, nėra jokio pagrindo teigti, kad VTAĮ nuostatomis yra nepagrįstai sutrumpintas ieškinio senaties terminas. Šie terminai tarpusavyje nekonkuruoja, nes yra skirtingos prigimties ir sukelia skirtingus padarinius. Sprendžiant klausimą dėl ieškinio priėmimo praleidus VTAĮ 28 straipsnyje įtvirtintą procesinį terminą, ieškinio senaties instituto taisyklės netaikytinos.

Civilinė byla Nr. e3K-3-142-684/2025
Teisminio proceso Nr. 2-68-3-16243-2024-3
Procesinio sprendimo kategorijos: 2.1.5.1.2.7; 2.1.5.4; 2.6.8.3.12; 3.1.10.1; 3.1.10.7; 3.1.14.8.9 (S)

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

N U T A R T I S
LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2025 m. liepos 24 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Artūro Driuko (kolegijos pirmininkas), Virgilijaus Grabinsko (pranešėjas) ir Eglės Zemlytės,

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal **ieškovo V. Š.** kasacinį skundą dėl Klaipėdos apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. sausio 16 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovo V. Š. ieškinį atsakovei uždarajai akcinei bendrovei „Pharmaservices“ dėl sutarties nutraukimo ir žalos atlyginimo.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė :

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos (toliau – VVTAT) priimtų sprendimų dėl ginčo esmės teisinės galios, Lietuvos Respublikos vartotojų teisių apsaugos įstatymo (toliau – VTAĮ) 28 straipsnio 1 dalyje įtvirtinto 30 dienų termino rūšies bei šio termino ir Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 1.125 straipsnio 9 dalyje nustatyto 3 metų ieškinio senaties termino tarpusavio santykio aiškinimo ir taikymo.
2. Ieškovas V. Š. prašė: 1) nutraukti 2023 m. rugpjūčio 2 d. transporto priemonės pirkimo–pardavimo sutartį, sudarytą tarp UAB „Pharmaservices“ ir ieškovo, ir priteisti ieškovui iš atsakovės UAB „Pharmaservices“ 5200 Eur, sumokėtus už automobilį „Opel Corsa“; 2) priteisti ieškovui iš atsakovės 1095,93 Eur žalos atlyginimą; 3) priteisti ieškovui penkių procentų metines palūkanas nuo priteistos sumos nuo bylos teisme iškėlimo dienos iki teismo sprendimo visiško įvykdymo; 4) priteisti ieškovui iš atsakovės bylinėjimosi išlaidų, kurių dydį pagrindžiantys dokumentai bus pateikti įstatymo nustatyta tvarka, atlyginimą.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

3. Vilniaus miesto apylinkės teismo 2024 m. rugsėjo 25 d. nutartimi atsisakyta priimti ieškovo V. Š. ieškinį atsakovei UAB „Pharmaservices“ dėl sutarties nutraukimo ir žalos atlyginimo.
4. Teismas nustatė, kad ieškovo ir atsakovės vartojimo ginčą sprendė VVTAT. Iš ieškovo pateiktų duomenų nustatyta, kad ieškovas kreipėsi į VVTAT dėl ginčo sprendimo ne teisme tvarka, reikalaudamas nutraukti automobilio pirkimo–pardavimo sutartį ir grąžinti už automobilį sumokėtus 5200 Eur. Šiuos reikalavimus ieškovas reiškia ir teisme. Teismas nustatė ir tai, kad VVTAT, išnagrinėjusi šalių ginčą, 2024 m. kovo 6 d. priėmė nutarimą, kuriuo atmetė vartotojo V. Š. keliamą reikalavimą, t. y. pripažino nepagrįstu vartotojo reikalavimą nutraukti naudoto automobilio pirkimo–pardavimo sutartį ir grąžinti už automobilį sumokėtus 5200 Eur.
5. Teismas nurodė, kad, vartotojui nagrinėjamu atveju pasirinkus ginčo sprendimą VVTAT, tolesnę ginčo eigą reglamentuoja VTAĮ, kuriame nustatyta, kad vartojimo ginčus nagrinėjančios institucijos sprendimas įsigalioja ir yra privalomas vykdyti, jeigu nė viena ginčo šalis per 30 dienų nuo vartojimo ginčus nagrinėjančios institucijos sprendimo dėl ginčo esmės priėmimo nepareiškia ieškinio bendrosios kompetencijos teisme Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir CPK) nustatyta tvarka, prašydama nagrinėti ginčą iš esmės.
6. Teismas pažymėjo, kad ieškovas kreipėsi į teismą 2024 m. rugsėjo 4 d., t. y. 6 (šeši) mėnesius praleidęs VTAĮ 28 straipsnio 1 dalyje nustatytą 30 dienų terminą kreiptis į bendrosios kompetencijos teismą, ir nenurodė teismui nei ženklaus nurodyto termino praleidimo priežasčių, nepateikė įrodymų, patvirtinančių 30 dienų termino praleidimo priežastis, taip pat neprašė atnaujinti VTAĮ 28 straipsnio

1 dalyje nustatyto 30 dienų termino. Dėl šių priežasčių teismas nusprendė, kad VVTAT 2024 m. kovo 6 d. nutarimas yra įsiteisėjęs ir privalomas vykdyti dokumentas CPK nustatyta tvarka.

7. Klaipėdos apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, išnagrinėjusi bylą pagal ieškovo atskirąjį skundą, 2025 m. sausio 16 d. nutartimi Vilniaus miesto apylinkės teismo 2024 m. rugsėjo 25 d. nutartį paliko nepakeistą.
8. Kolegija nurodė, kad nagrinėjamu atveju VTAĮ 28 straipsnio 1 dalyje įtvirtinto 30 dienų termino praleidimas savaime nėra teisės kreiptis į teismą su ieškiniu dėl vartojimo ginčo nagrinėjimo iš esmės praradimas, tačiau būtina sąlyga priimti ieškinį yra praleisto termino atnaujinimas. Dėl šių priežasčių pirmosios instancijos teismas, atsisakydamas ieškinį priimti CPK 137 straipsnio 2 dalies 1 punkto pagrindu, ginčo santykį kvalifikavo netiksliai.
9. Kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad tik atskirajame skunde buvo pateiktas prašymas atnaujinti praleistą VTAĮ 28 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą 30 dienų terminą. Aktualu ir tai, kad ieškinio priėmimo klausimas yra pirmosios instancijos teismo kompetencija. Kolegija nusprendė, kad nors teismas suklydo, nustatydamas atsisakymo priimti ieškinį pagrindą, tačiau iš esmės priėmė teisėtą sprendimą, nes konstatavo, kad ieškinys pareikštas praleidus VTAĮ 28 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą 30 dienų terminą, o prašymo atnaujinti praleistą terminą pateikta nebuvo.
10. Kolegija nusprendė, kad šios nutarties priėmimas neužkerta kelio ieškovui kreiptis į teismą su ieškiniu dar kartą prašant atnaujinti praleistą VTAĮ 28 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą 30 dienų terminą.

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimo į jį teisiniai argumentai

11. Kasaciniu skundu ieškovas prašo panaikinti teismų procesinius sprendimus ir perduoti ieškovo ieškinio priėmimo klausimą pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
    11.1. Teismai padarė materialiosios teisės normos pažeidimą, netinkamai aiškindami ir taikydami VTAĮ 28 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą 30 dienų terminą, pripažindami jį kaip naikinamąjį procesinį terminą, kuriam suėjus vartotojas nebetenka teisės pareikšti ieškinį teisme, įskaitant ir dėl žalos atlyginimo. Toks aiškinimas prieštarauja VTAĮ tikslui – apsaugoti vartotojo, o ne pardavėjų ir paslaugos teikėjų interesus. VTAĮ 28 straipsnio 1 dalyje nustatytas terminas tampa naikinamuoju procesiniu terminu tik tuo atveju, kai vartojimo ginčą nagrinėjusi institucija priima sprendimą visiškai arba iš dalies patenkinti vartotojo reikalavimus (VTAĮ 27 straipsnio 1 dalies 1 ir 2 punktai), bet ne tuo atveju, kai vartotojo skundas atmetamas. VTAĮ 28 straipsnio 1 dalyje nustatyto termino suėjimo pasekmės siejamos ne tik su vartojimo ginčą nagrinėjančios institucijos priimto sprendimo įsigaliojimu, bet ir su jo vykdymu, t. y. kai priimtas sprendimas gali būti realiai priverstinai vykdomas, ir netaikomos tuo atveju, kai VVTAT nusprendžia atmesti vartotojo reikalavimus.
    11.2. Teismų padarytas materialiosios teisės pažeidimas – netinkamas VTAĮ 28 straipsnio 1 dalies aiškinimas ir taikymas – taip pat prieštarauja ir CK

1.125 straipsnio 9 dalies nuostatai, kurioje įtvirtintas 3 metų ieškinio senaties terminas reikalavimams dėl žalos atlyginimo pareikšti. VTAĮ 29 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad kreipimasis į teismą po vartojimo ginčus nagrinėjančios institucijos sprendimo dėl ginčo esmės priėmimo nelaikomas šios institucijos sprendimo apskundimu. Vadinasi, nėra ir nebuvo jokio teisinio pagrindo VTAĮ 28 straipsnyje nustatytą 30 dienų terminą laikyti procesiniu naikinamuoju terminu, lemiančiu ieškinio nepriėmimą teisme, taigi atsisakant apskritai išnagrinėti vartotojo ginčą teisme.

Teisėjų kolegija

k o n s t a t u o j a :

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl vartojimo ginčus nagrinėjančios institucijos sprendimo teisinės galios

12. Ieškovas kasaciniame skunde teigia, kad teismai, atsisakydami priimti ieškovo ieškinį praleidus VTAĮ 28 straipsnio 1 dalyje nustatytą terminą kreiptis į bendrosios kompetencijos teismą, netinkamai aiškino šiame straipsnyje įtvirtintą termino paskirtį, nes VVTAT sprendimu atmetus ieškovo reikalavimus VVTAT sprendimas neįgijo vykdytinumo savybės, todėl VTAĮ 28 straipsnis apskritai netaikytinas. Teisėjų kolegija neturi pagrindo sutikti su šiais kasacinio skundo argumentais.
13. VTAĮ 20 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad vartotojas, manantis, jog pardavėjas ar paslaugų teikėjas pažeidė jo teises ar teisėtus interesus, susijusius su vartojimo sutartimi, turi teisę kreiptis į pardavėją ar paslaugų teikėją, vartojimo ginčų neteisminio sprendimo subjektą arba į teismą, kad būtų apgintos pažeistos ar ginčijamos jo teisės arba teisėti interesai.
14. Kasacinis teismas savo praktikoje, pasisakydamas dėl VTAĮ 20 straipsnio nuostatos taikymo, yra nurodęs, kad VTAĮ suteikia pasirinkimo teisę vartotojui savo pažeistas ar ginčijamas teises arba teisėtus interesus ginti tiesiogiai teisme, pareiškiant ieškinį pardavėjui ar paslaugų teikėjui CPK nustatyta tvarka, arba dėl kilusio vartojimo ginčo išsprendimo kreiptis į vartojimo ginčus nagrinėjančią instituciją ar kitą VTAĮ 22^2 straipsnyje nurodytą vartojimo ginčų neteisminio sprendimo subjektą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. kovo 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-82-823/2023, 23 punktas). Taigi, VTAĮ įtvirtina neprivalomą alternatyvią vartotojų ginčų sprendimų tvarką.
15. VTAĮ 27 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad vartojimo ginčus nagrinėjanti institucija, išnagrinėjusi ginčą, priima vieną iš šių sprendimų dėl ginčo esmės: 1) sprendimą patenkinti vartotojo reikalavimus; 2) iš dalies patenkinti vartotojo reikalavimus arba 3) atmesti vartotojo reikalavimus.
16. VVTAT sprendimo teisinė galia atskleista VTAĮ 28 straipsnio 1 dalyje, kurioje nurodyta, kad vartojimo ginčus nagrinėjančios institucijos sprendimas įsigalioja ir yra privalomas vykdyti, jeigu nė viena ginčo šalis per 30 dienų nuo vartojimo

ginčus nagrinėjančios institucijos sprendimo dėl ginčo esmės priėmimo nepareiškia ieškinio bendrosios kompetencijos teisme CPK nustatyta tvarka, prašydama nagrinėti ginčą iš esmės. Jeigu nė viena ginčo šalis per nurodytą terminą ieškinio teisme nepareiškia, vartojimo ginčus nagrinėjančios institucijos sprendimas įsigalioja ir gali būti vykdomas priverstinai CPK nustatyta tvarka (VTAĮ 28 straipsnio 2 dalis).

17. Nagrinėjamu atveju nustatyta, kad VVTAT 2024 m. kovo 6 d. nutarimu atmetė ieškovo (vartotojo) keliamą reikalavimą, t. y. pripažino nepagrįstu vartotojo reikalavimą nutraukti naudoto automobilio pirkimo–pardavimo sutartį ir grąžinti už automobilį sumokėtus 5200 Eur. Ieškovas į teismą kreipėsi tik 2024 m. rugsėjo 4 d., t. y. 6 (šešis) mėnesius praleidęs VTAĮ 28 straipsnio 1 dalyje nustatytą 30 dienų terminą.
18. Remdamasi pirmiau aptartu VTAĮ teisiniu reglamentavimu, teisėjų kolegija daro išvadą, kad, vartotojui nesikreipus su ieškiniu tiesiogiai į teismą, bet pasirinkus alternatyvą kreiptis į vartojimo ginčus nagrinėjančią instituciją ir pastarajai išnagrinėjus bylą iš esmės bei priėmus vieną iš VTAĮ 27 straipsnio 1 dalyje nurodytų sprendimų, toks VVTAT sprendimas įsigalioja, tampa privalomas ir gali būti vykdomas priverstinai CPK nustatyta tvarka, jei per įstatyme nustatytą 30 dienų terminą nepareiškiamas ieškinys teisme.
19. Pagal VTAĮ 28 straipsnio 1 dalį, sprendimo privalomumas bei vykdytinumas nepriklauso nuo VVTAT sprendimo rezultato. Todėl laikytina, kad privalomumo savybę VVTAT priimtas sprendimas įgyja nepriklausomai nuo to, ar vartotojo reikalavimas yra atmestas ar patenkinamas. Kitaip tariant, bet kuris VVTAT sprendimas dėl ginčo esmės, nurodytas VTAĮ 27 straipsnio 1 dalyje, laikytinas VVTAT sprendimu VTAĮ 28 straipsnio 1 ir 2 dalių kontekste. Priešingas aiškinimas, t. y. kad tuo atveju, jeigu vartotojo skundas yra atmetamas, VVTAT sprendimas netampa privalomas, ne tik prieštarautų VTAĮ 28 straipsnio 1 daliai, kuri, kaip minėta, nenustato jokių išimčių priklausomai nuo sprendimo rezultato, bet ir sukurtų nepateisinamą teisinio neapibrėžtumo situaciją, ypač jei dalis reikalavimo būtų patenkinta, o dalis – atmesta: šalys negalėtų aiškiai žinoti, ar ir kada sprendimas įgijo privalomąją galią, ir tai savo ruožtu lemtų papildomus ginčus dėl termino taikymo ar netaikymo bei teisių įgyvendinimo užvilkinimą.
20. Teisėjų kolegija taip pat nusprendžia, kad VVTAT sprendimas įgyja privalomumo savybę, nepriklausomai ir nuo to, ar jį reikia vykdyti, ar ne, nes jis savaime sukelia teisinį efektą, kadangi privalomumo ir vykdytinumo savybės VTAĮ 28 straipsnio 1 dalyje yra išskirtos kaip atskiros. Tad nėra jokio teisinio pagrindo laikyti, kad sprendimas netampa privalomas VTAĮ 28 straipsnio 1 dalyje nurodytomis sąlygomis, jeigu jis yra jo nereikia vykdyti. Dėl šios priežasties atmestini kaip nepagrįsti kasacinio skundo argumentai, kuriais teigiama, kad VVTAT sprendimas, kuriuo atmetamas vartotojo reikalavimas, neįgyja vykdytinumo savybės ir jam netaikomas VTAĮ 28 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas 30 dienų terminas.

Dėl VTAĮ 28 straipsnio 1 dalyje įtvirtinto 30 dienų termino rūšies ir šio termino pasibaigimo teisinių padarinių bei santykio su CK 1.125 straipsnio 9 dalyje įtvirtintu 3 metų ieškinio senaties terminu

21. Kasaciniame skunde teigiama, kad ieškovas teisę kreiptis į teismą turi ne per VTAĮ 28 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą 30 dienų terminą, kaip nusprendė teismai, bet per 3 metus nuo sužinojimo apie žalos kilimą (CK 1.125 straipsnio 9 dalis). Teisėjų kolegija neturi pagrindo sutikti su šiais kasacinio skundo argumentais.
22. Teisėjų kolegija, vertindama VTAĮ 28 straipsnio 1 dalyje įtvirtinto 30 dienų termino paskirtį ir jo rūšį, laiko reikšminga ir nagrinėjamoje byloje šio termino prigimties aiškinimo kontekste aktualia kasacinio teismo praktiką, suformuotą aiškinant Lietuvos Respublikos darbo kodekso (toliau – DK) 231 straipsnio 1 dalyje įtvirtinto vieno mėnesio termino pareikšti ieškinį dėl individualaus darbo ginčo dėl teisės išnagrinėjimo teisme pobūdį. Kasacinis teismas, aiškindamas šią teisės normą, yra konstatavęs, kad pastarojoje teisės normoje nustatytas vieno mėnesio terminas pareikšti ieškinį teisme yra procesinis terminas. Jis siejamas su veiksmų atlikimu teisme po to, kai jau buvo pasinaudota ginčo sprendimo ne teisme procedūra, t. y. kai teisės gynimo procesas jau buvo pradėtas kitoje ginčą sprendžiančioje institucijoje. Aptariamas terminas yra universalus ir nėra siejamas su konkretaus materialiojo teisinio reikalavimo rūšimi. Aplinkybė, kad individualus darbo ginčas dėl teisės, išnagrinėtas darbo ginčų komisijoje, yra perkeliamas nagrinėti į teismą, neturi įtakos pareikšto materialiojo teisinio reikalavimo rūšiai. Šį terminą kvalifikavus kaip ieškinio senaties terminą, tektų pripažinti egzistuojant teisiškai negalimą situaciją, jog vienam ir tam pačiam materialiajam teisiniam reikalavimui, pavyzdžiui, dėl žalos atlyginimo priteisimo, DK yra nustatyti du skirtingi ieškinio senaties terminai – bendrasis trejų metų terminas pagal DK 15 straipsnio 2 dalį ir mėnesio terminas pagal DK 231 straipsnio 1 dalį, nes darbdavio reikalavimui priteisti iš darbuotojo žalos atlyginimą pareikšti taikytinas bendrasis DK 15 straipsnio 2 dalyje nustatytas trejų metų ieškinio senaties terminas. Aptariamo termino pasibaigimas (ir neatnaujinimas) nelemia asmens materialiosios subjektinės teisės pasibaigimo, o lemia teisės atlikti procesinį veiksmą – pateikti teismui ieškinį dėl individualaus darbo ginčo dėl teisės išnagrinėjimo – išnykimą, t. y. asmens procesinė subjektinė teisė pasibaigia. Dėl to konstatuotina, kad DK 231 straipsnio 1 dalyje nustatytas vieno mėnesio terminas yra procesinis terminas (DK 5, 16 straipsniai), kuriam taikomos CPK VII skyriaus „Procesiniai terminai“ normų nuostatos dėl procesinių terminų taikymo ir skaičiavimo, išskyrus DK ir kitų įstatymų nustatytas išimtis (DK 5 straipsniai, 16 straipsnio 1 dalis). Procesinius terminus teismas taiko *ex officio* (pagal pareigas), nepriklausomai nuo šalių valios (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. vasario 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-28-701/2020, 34 punktas).
23. Taigi, atsižvelgdama į pirmiau aptartą kasacinio teismo praktiką, suformuotą aiškinant termino kreiptis į teismą prigimtį darbo ginčų nagrinėjimo kontekste, teisėjų kolegija nusprendžia, kad VTAĮ 28 straipsnio 1 dalyje nustatytas 30 dienų terminas pareikšti ieškinį bendrosios kompetencijos teisme CPK nustatyta tvarka

taip pat yra procesinis terminas, kuriam taikomos CPK VII skyriaus „Procesiniai terminai" normų nuostatos dėl procesinių terminų taikymo ir skaičiavimo, o šiame straipsnyje įtvirtinto 30 dienų termino pasibaigimas ir jo neatnaujinimas nelemia asmens materialiosios subjektinės teisės, pavyzdžiui, teisės gauti žalos atlyginimą, pasibaigimo, bet lemia teisės atlikti procesinį veiksmą išnykimą, t. y. asmens procesinė subjektinė teisė perkelti iš vartojimo teisinių santykių kilusį ginčą į teismą po to, kai jis buvo išnagrinėtas VVTAT nutarimu, pasibaigia (CPK 75 straipsnio 1 dalis).

24. Tuo tarpu ieškinio senatis – tai įstatymų nustatytas laiko tarpas (terminas), per kurį asmuo gali apginti savo pažeistas teises pareikšdamas ieškinį (CK 1.124 straipsnis). *Šio* instituto tikslas – sudaryti realią galimybę asmeniui apginti pažeistą teisę, užtikrinti civilinių santykių stabilumą ir skatinti asmenį kuo greičiau ginti savo pažeistą teisę, palengvinti įrodinėjimo procesą. Ieškinio senaties institutas įstatyme įtvirtintas abiejų šalių interesais (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. gruodžio 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-516/2010).
25. Pagal CK 1.126 straipsnio 1 dalį, reikalavimą apginti pažeistą teisę teismas priima nagrinėti nepaisant to, kad ieškinio senaties terminas pasibaigęs. Ieškinio senatį teismas taiko tik tuo atveju, kai ginčo šalis reikalauja (CK 1.126 straipsnio 2 dalis). Ieškinio senaties termino pabaiga iki ieškinio pareiškimo yra pagrindas ieškinį atmesti (CK 1.131 straipsnio 1 dalis).
26. Kasacinio teismo praktikoje nurodyta, kad ieškinio senaties terminai nuo procesinių terminų skiriasi savo paskirtimi ir sukuria skirtingus teisinius padarinius. Ieškinio senaties institutas užtikrina civilinių teisinių santykių stabilumą ir apibrėžtumą. Ieškinio senaties terminai reglamentuojami įstatymo (materialiosios teisės normų) ir sukuria materialiuosius teisinius padarinius (pvz., ieškinio senaties termino praleidimas sudaro savarankišką teisinį pagrindą atmesti ieškinį). O procesiniai terminai reglamentuojami proceso teisės normų. Procesiniu terminu laikomas įstatymo ar teismo nustatytas laikotarpis, per kurį teismas, byloje dalyvaujantys ir kiti asmenys privalo ir gali atlikti tam tikrus procesinius veiksmus. Procesiniai terminai, priešingai negu ieškinio senaties terminai, sukuria procesinius teisinius padarinius (sukuria procesines teises ir pareigas). Procesinių terminų paskirtis – užtikrinti operatyvų ir ekonomišką bylų išnagrinėjimą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. gruodžio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-711/2013).
27. Kasacinio teismo konstatuota, kad teisės kreiptis į teismą teisminės gynybos (CPK 5 straipsnio 1 dalis) ir teisės į pareikšto reikalavimo patenkinimą santykis lemia tai, jog ieškinio priėmimo teismo žinion stadijoje teismo sprendžiami klausimai yra išimtinai procesinio teisinio pobūdžio, t. y. sprendžiama, ar asmuo turi teisę kreiptis į teismą ir ar jis šią teisę įgyvendina laikydamasis proceso įstatymų nustatytos tvarkos. Materialiojo teisinio pobūdžio aplinkybės, susijusios su ieškovo teise į reikalavimo patenkinimą, analizuojamos bylos nagrinėjimo iš esmės metu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. vasario 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-244/2003; 2008 m. liepos 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-380/2008; 2009 m. balandžio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-181/2009; 2025 m. vasario 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-39-701/2025, 27 punktas).

28. Įvertinusi pirmiau aptartą kasacinio teismo praktiką, teisėjų kolegija nusprendžia, kad procesiniai terminai yra siejami su procesine teise į ieškinio pateikimą ir jo nagrinėjimą, o ieškinio senaties terminai – su ieškovo teise į reikalavimo patenkinimą. Taigi, ieškinio senaties terminai svarbūs tik teisei į ieškinio patenkinimą, o ne procesinei teisei į ieškinio pareiškimą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gruodžio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-7-471-403/2018, 25 punktas).
29. Kiekvienas suinteresuotas asmuo turi teisę įstatymų nustatyta tvarka kreiptis į teismą, kad būtų apginta pažeista ar ginčijama jo teisė arba įstatymų saugomas interesas (CPK 5 straipsnio 1 dalis). Teisė kreiptis į teismą teisminės gynybos yra kiekvienam asmeniui garantuota konstitucinė teisė (Lietuvos Respublikos Konstitucijos 30 straipsnis). Todėl įstatymai nenustato procesinių terminų ieškiniui teisme pateikti, kai dėl pažeistų ar ginčijamų civilinių teisių gynimo kreipiamasi tiesiogiai į teismą. Dėl teisės kreiptis į teismą teisminės gynybos universalumo, kaip minėta, ir ieškinio senaties pabaiga iki ieškinio pareiškimo teisme nėra pagrindas atsisakyti priimti ieškinį. Procesiniai terminai kreiptis į teismą įstatymuose nustatomi tik tais retais atvejais, kai juose nustatyta privaloma išankstinio ginčų sprendimo ne teisme tvarka (CPK 22 straipsnio 1 dalis) arba juose įtvirtinta galimybė teisės subjektams pasirinkti, kokia teisių gynimo procedūra pasinaudoti. Būtent tokia alternatyva pasirinkti teisių gynimo procedūrą nustatyta VTAĮ 20 straipsnyje. Vartotojui nusprendus pasinaudoti išankstinio ginčo sprendimo ne teisme tvarka, kaip nagrinėjamoje byloje, terminas kreiptis į teismą po to, kai ginčas išsprendžiamas VVTAT nutarimu, pripažįstamas procesiniu, nes teisių gynimo procesas jau yra pradėtas iki kreipimosi į teismą.
30. Taigi nustačius, kad VTAĮ 28 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas 30 dienų terminas yra ne ieškinio senaties, o procesinis teisės kreiptis į teismą terminas, nėra jokio pagrindo teigti, kad VTAĮ nuostatomis yra nepagrįstai sutrumpintas ieškinio senaties terminas. Šie terminai tarpusavyje nekonkuruoja, nes yra skirtingos prigimties ir sukelia skirtingus padarinius. Sprendžiant klausimą dėl ieškinio priėmimo praleidus VTAĮ 28 straipsnyje įtvirtintą procesinį terminą, ieškinio senaties instituto taisyklės netaikytinos.
31. Teisėjų kolegija taip pat pripažįsta nepagrįstais ir kasacinio skundo argumentus, kuriais teigiama, kad teismai pripažino pirmiau minėtą 30 dienų terminą naikinamuoju. CK 1.117 straipsnio 6 dalyje nurodyta, jog naikinamasis terminas yra toks terminas, kuriam pasibaigus išnyksta tam tikra civilinė teisė ar pareiga. Naikinamieji terminai negali būti teismo ar kito subjekto atnaujinti. Kasacinio teismo praktikoje taip pat pažymima, kad, atsižvelgiant į naikinamojo termino pobūdį, būtina atkreipti dėmesį į tai, jog toks terminas turi būti nustatomas aiškiai ir nedviprasmiškai apibrėžiant jo pabaigą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. kovo 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-90/2012). Nagrinėjamu atveju teismų procesinių sprendimų turinys, priešingai nei teigiama kasaciniame skunde, nepatvirtina išvados, jog teismai VTAĮ 28 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą 30 dienų terminą pripažino naikinamuoju. Priešingai, pirmosios instancijos teismas, atsisakydamas priimti ieškovo ieškinį, nurodė, kad ieškovas į teismą kreipėsi šešis mėnesius praleidęs VTAĮ 28 straipsnio 1 dalyje nustatytą terminą, tačiau nenuro-

dė ir neįrodinėjo 30 dienų termino praleidimo priežasčių, jų svarbumo ir neprašė atnaujinti šio termino, todėl VVTAT nutarimą laikė įsiteisėjusiu ir privalomu vykdyti dokumentu (VTAĮ 28 straipsnio 2 dalis). Apeliacinės instancijos teismas atkreipė dėmesį į tai, kad ieškovas tik atskirajame skunde pateikė prašymą atnaujinti praleistą terminą, todėl, atsižvelgdamas į tai, kad ieškinio priėmimo klausimas yra pirmosios instancijos teismo kompetencija, paliko nepakeistą pirmosios instancijos teismo nutartį, kartu savo nutartyje expressis verbis (aiškiais žodžiais) nurodydamas, jog apeliacinės instancijos teismo nutartis neužkerta kelio ieškovui kreiptis į teismą su ieškiniu dar kartą prašant atnaujinti praleistą terminą. Taigi, nėra pagrindo išvadai, jog teismai VTAĮ 28 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą terminą būtų pripažinę naikinamuoju terminu, kurio negalima atnaujinti. Kadangi aptariamas terminas yra procesinis, jam taikomos visos CPK VII skyriuje nustatytos procesinių terminų skaičiavimo, sustabdymo, pratęsimo, praleidimo pasekmių, taip pat ir atnaujinimo (CPK 78 straipsnis) taisyklės.

Dėl atsisakymo priimti ieškinį pagrįstumo

32. Kasaciniame skunde teigiama, kad pirmosios instancijos teismas turėjo savo iniciatyva atnaujinti praleistą VTAĮ 28 straipsnio 1 dalyje nustatytą 30 dienų terminą. Teisėjų kolegija neturi pagrindo sutikti su šiais kasacinio skundo argumentais.
33. Nagrinėjamu atveju nustatyta, kad ieškovas į teismą kreipėsi šešis mėnesius praleidęs VTAĮ 28 straipsnio 1 dalyje nustatytą 30 dienų terminą. Ieškovas pirmosios instancijos teismo neprašė šio termino atnaujinti ir nepateikė jokių šio termino praleidimo priežasčių. Apeliacinės instancijos teismas skundžiamoje nutartyje nurodė, kad ieškovas prašymą atnaujinti praleistą terminą pateikė atskirajame skunde. Tačiau iš atskirojo skundo turinio matyti, kad ieškovas prašė tik atsižvelgti į atskirajame skunde nurodytą teismų praktiką, aktualų VTAĮ nuostatų vertinimą, kuris, anot ieškovo, sudaro pagrindą teismui savo inciatyva atnaujinti terminą ieškiniui priimti. Teisėjų kolegijos nuomone, tai nesudaro pagrindo išvadai, kad ieškovas savo procesiniuose dokumentuose būtų nurodęs termino praleidimo priežastis ar pateikęs motyvuotus paaiškinimus dėl šio termino praleidimo.
34. CPK 75 straipsnio, reglamentuojančio procesinių terminų praleidimo pasekmes, 1 dalyje nustatyta, kad teisė atlikti procesinius veiksmus išnyksta pasibaigus įstatymų nustatytam ar teismo paskirtam jiems atlikti terminui. Procesiniai dokumentai, paduoti pasibaigus tam terminui, grąžinami juos padavusiems asmenims.
35. CPK 78 straipsnio, reglamentuojančio procesinių terminų atnaujinimą, 1 dalyje nustatyta, kad asmenims, praleidusiems įstatymų nustatytą ar teismo paskirtą terminą dėl priežasčių, kurias teismas pripažįsta svarbiomis, praleistas terminas gali būti atnaujinamas. Teismas turi teisę atnaujinti praleistą terminą ir savo iniciatyva, kai iš turimos medžiagos matyti, kad terminas praleistas dėl svarbių priežasčių. Paduodant pareiškimą dėl termino atnaujinimo, kartu turi būti atliekamas procesinis veiksmas, kuriam atlikti praleistas terminas (CPK 78 straipsnio 3 dalis). CPK 78 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad pareiškimas dėl termino at-

naujinimo turi būti motyvuotas. Prie pareiškimo turi būti pridedami įrodymai, pagrindžiantys praleisto termino atnaujinimo būtinumą.

36. Teisėjų kolegija pažymi, kad nagrinėjamoje byloje nustatyta ir dėl to ginčo nėra, jog ieškovas teismams apskritai jokių – nei subjektyvių, nei objektyvių – 30 dienų termino praleidimo priežasčių nenurodė. Dėl šios priežasties nėra pagrindo teigti, kad teismas turėjo savo iniciatyva atnaujinti praleistą terminą.

Dėl bylos procesinės baigties

37. Nors teismai pagrįstai neatnaujino praleisto 30 dienų termino, teisėjų kolegija nusprendžia, jog, spręsdami ieškinio priėmimo klausimą, teismai nepagrįstai netikrino, ar visi vartotojo teismui pareikšti reikalavimai buvo išnagrinėti išankstinėje ginčo nagrinėjimo institucijoje.
38. Ieškovas pasirinko procesinę savo pažeistų teisių gynybos formą – ginčą išspręsti per VVTAT. Kaip minėta, pagal VTAĮ 20 straipsnio 1 dalį, vartotojas, manantis, kad pardavėjas ar paslaugų teikėjas pažeidė jo teises ar teisėtus interesus, susijusius su vartojimo sutartimi, turi teisę kreiptis į pardavėją ar paslaugų teikėją, vartojimo ginčų neteisminio sprendimo subjektą arba į teismą, kad būtų apgintos pažeistos ar ginčijamos jo teisės arba teisėti interesai. Vartotojo kreipimasis į vartojimo ginčų neteisminio sprendimo subjektą neatima iš vartotojo teisės kreiptis į teismą. Vadovaujantis VTAĮ 21 straipsnio 1 dalimi, vartotojas, manantis, jog pardavėjas ar paslaugų teikėjas pažeidė jo teises ar teisėtus interesus, susijusius su vartojimo sutartimi, pirmiausia privalo raštu kreiptis į pardavėją ar paslaugų teikėją ir nurodyti savo reikalavimus, išskyrus atvejus, kai vartotojas tiesiogiai kreipiasi į teismą. Vartotojas privalo kreiptis į pardavėją ar paslaugų teikėją ne vėliau kaip per tris mėnesius nuo tos dienos, kurią vartotojas sužinojo ar turėjo sužinoti apie savo teisių ar teisėtų interesų pažeidimą. Atitinkamai VTAĮ 23 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad, kilus vartojimo ginčui, vartotojas, kurio netenkina pardavėjo ar paslaugų teikėjo atsakymas, turi teisę dėl to paties ginčo dalyko kreiptis į vartojimo ginčus nagrinėjančią instituciją, kad būtų apgintos pažeistos ar ginčijamos jo teisės ar teisėti interesai, pateikdamas prašymą raštu ar elektroniniu būdu.
39. Minėto teisinio reguliavimo pagrindu darytina išvada, kad vartotojas turi teisę pasirinkti, ar pasinaudoti išankstine ginčo nagrinėjimo tvarka, ar ginčą spręsti teisme. Tuo atveju, jeigu vartotojas nesirenka išankstinės ginčo nagrinėjimo tvarkos, jo reikalavimas gali būti nagrinėjamas teisme. Tuo atveju, jeigu vartotojas renkasi išankstinę ginčo nagrinėjimo tvarką, kaip ir minėta, į teismą jis turi teisę kreiptis per 30 dienų nuo VVTAT sprendimo priėmimo.
40. Taigi, vartotojui nusprendus nepasinaudoti alternatyviu ginčų sprendimo būdu, įtvirtintu VTAĮ 20 straipsnyje 1 dalyje, ir pareiškus savo reikalavimus tiesiogiai teisme, VTAĮ 28 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas 30 dienų terminas nėra aktualus. Tačiau tuo atveju, kai vartotojas per VTAĮ 21 straipsnio 1 dalyje nurodytą 3 mėnesių terminą kreipiasi į pardavėją ar paslaugų teikėją ir vis dėlto nusprendžia pasinaudoti alternatyvia ginčų sprendimo tvarka, kreipdamasis į VVTAT, pastarajai išnagrinėjus šalių ginčą iš esmės ir bet kuriai šaliai nesutinkant su priimtu

VVTAT sprendimu dėl ginčo esmės, kreipimuisi į teismą dėl ginčo išnagrinėjimo taikytinas VTAĮ 28 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas 30 dienų procesinis terminas.

41. Nesutikdamas su 2024 m. kovo 6 d. priimtu VVTAT nutarimu, ieškovas kreipėsi į teismą, nurodydamas šiuos materialiuosius reikalavimus: 1) reikalavimą nutraukti sutartį ir grąžinti už automobilį sumokėtą 5200 Eur sumą bei 2) reikalavimą dėl 1095,93 Eur nuostolių atlyginimo.
42. Nagrinėjamu atveju teismai, atsisakydami priimti ieškovo ieškinį praleidus VTAĮ 28 straipsnio 1 dalyje nustatytą 30 dienų terminą, nurodė tai, kad ieškovas kreipėsi į VVTAT dėl ginčo sprendimo ne teisme tvarka, reikalaudamas nutraukti automobilio pirkimo–pardavimo sutartį ir grąžinti už automobilį sumokėtus 5200 Eur, todėl padarė išvadą, kad šiuos reikalavimus ieškovas reiškia ir teismui, vadinasi, išsprendus ginčą VVTAT, kaip vertino teismai, vartotojas siekia ginčo išnagrinėjimo iš esmės teisme. Tačiau teisėjų kolegija atkreipia dėmesį į tai, kad ieškovas ieškinyje taip pat reiškia reikalavimą dėl nuostolių atlyginimo iš atsakovės priteisimo. Į bylą nėra pateiktas VVTAT pareikštas vartotojo reikalavimas, taip pat kreipimasis į pardavėją iki ginčo nagrinėjimo VVTAT, iš kurių būtų galima nustatyti, kokius reikalavimus vartotojas reiškė pardavėjai prieš kreipdamasis dėl ginčo išnagrinėjimo į VVTAT, taip pat kokius reikalavimus reiškė išankstinėje ginčo sprendimo institucijoje – VVTAT.
43. Teisėjų kolegija nusprendžia, kad nors pagal įstatymu suteiktą kompetenciją VVTAT turi teisę nagrinėti visus vartotojų reikalavimus, kylančius iš vartojimo teisinių santykių, dėl kurių gali būti sprendžiama teisme, įskaitant dėl turtinės ir (ar) neturtinės žalos atlyginimo, taip pat netesybų klausimus (VTAĮ 22 straipsnio 6 dalis), tačiau teismai, šioje byloje spręsdami ieškinio priėmimo klausimą ir visiems be išimties ieškovo pareikštiems reikalavimams teisme taikydami VTAĮ 28 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą 30 dienų terminą, netyrė ir nevertino ieškovo pareikštų reikalavimų VVTAT ir teisme tapatumo, t. y. ar ieškovas reikalavo nuostolių atlyginimo iš atsakovės pasinaudodamas VTAĮ 21 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta išankstine ginčų nagrinėjimo tvarka, įskaitant ir tai, ar šis ieškovo reikalavimas buvo pareikštas ir išnagrinėtas VVTAT.
44. Teisėjų kolegijos vertinimu, aplinkybė, ar antrasis ieškovo reikalavimas dėl nuostolių atlyginimo pateko į ieškovo pareikštų reikalavimų atsakovei pagal VTAĮ 21 straipsnio 1 dalį, laikantis išankstinės ginčų nagrinėjimo tvarkos, ribas, taip pat ir ieškovo pareikšto reikalavimų atsakovei nagrinėjimo ribas sprendžiant juos VVTAT, yra svarbi sprendžiant, ar šiais ieškinio reikalavimais nėra inicijuojamas naujo, VVTAT nenagrinėto, reikalavimo nagrinėjimas, ar vis dėlto tai yra VVTAT išnagrinėtų ginčų tąsa. Nustačius, kad ieškovo reikalavimas dėl nuostolių atlyginimo priteisimo iš atsakovės, tiek pretenzijoje pagal VTAĮ 21 straipsnio 1 dalį, tiek VVTAT jau buvo pareikštas, VTAĮ 28 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas 30 dienų procesinis terminas šiam reikalavimui taip pat turi būti taikomas ir tokiu atveju spręstina dėl šio praleisto termino atnaujinimo, jei tokį prašymą ieškovas pateikia. Nustačius, kad ieškovo reikalavimas dėl nuostolių atlyginimo priteisimo nebuvo nagrinėtas išankstine tvarka, VTAĮ 28 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas 30 dienų procesinis terminas šiam reikalavimui negali būti taikomas.

45. Kadangi iš bylos medžiagos nėra aišku, ar reikalavimas dėl žalos atlyginimo pareikštas tiesiogiai teisme, nesinaudojant neteismine ginčo sprendimo tvarka, tačiau matyti, kad abu reikalavimai yra susiję, teisėjų kolegija naikina žemesnės instancijos teismų nutartis ir taip suteikia galimybę vartotojui pateikti prašymą dėl praleisto termino atnaujinimo tiek dėl reikalavimo nutraukti sutartį, tiek dėl reikalavimo atlyginti žalą (jei ir pastarajam reikalavimui taip pat taikytinas VTAĮ 28 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas 30 dienų procesinis terminas).
46. Apibendrindama tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegija konstatuoja, kad ieškinio priėmimo klausimą nagrinėję teismai nepagrįstai, atsisakydami priimti ieškinį dėl antrojo ieškovo reikalavimo, kuriuo prašoma atlyginti nuostolius, neištyrė ir nevertino šios nutarties 43–45 punktuose nurodytų reikšmingų aplinkybių, todėl negalima pripažinti, jog ir šiam ieškovo reikalavimui teisme pareikšti taip pat taikytinas VTAĮ 28 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas 30 dienų terminas. Dėl šios priežasties pirmosios instancijos teismo nutartis atsisakyti priimti ieškinį ir apeliacinės instancijos teismo nutartis palikti nepakeistą pirmosios instancijos teismo nutartį naikintinos. Kadangi ieškinio priėmimo klausimas sprendžiamas išimtinai pirmosios instancijos teisme, ieškovo pateikto ieškinio priėmimo klausimas grąžintinas nagrinėti pirmosios instancijos teismui iš naujo (CPK 359 straipsnio 1 dalies 5 punktas, 360 straipsnis).

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 5 punktu, 362 straipsnio 1 dalimi,

n u t a r i a :

Vilniaus miesto apylinkės teismo 2024 m. rugsėjo 25 d. nutartį ir Klaipėdos apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. sausio 16 d. nutartį panaikinti ir perduoti Vilniaus miesto apylinkės teismui ieškinio priėmimo klausimą spręsti iš naujo.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

VIEŠIEJI PIRKIMAI

1.15. Dėl viešojo pirkimo, vykdomo konkurencinio dialogo būdu, ypatumų

Konkurencinis dialogas yra specifinis, vienas lanksčiausių pirkimo būdų, pasižymintis tiek perkamo objekto, tiek jo savybių, kurios paaiškėja dialogo su tiekėjais metu, neapibrėžtumu. Toks pirkimo būdas pasirenkamas tais atvejais, kai paskelbiant apie pirkimą negalima objektyviai nustatyti pirkimo objekto techninių reikalavimų, kurie tenkintų perkančiosios organizacijos poreikius arba tikslus. Konkurencinio dialogo procedūros sukurtos taip, kad perkančiosios organizacijos, veikdamos etapais, pirmiausia išsirinktų galimus ir jų siekiamus tikslus labiausiai atitinkančius sprendinius, o vėliau sudarytų pirkimo sutartį dėl jų poreikius atitinkančio objekto.

Dialogo metu perkančioji organizacija derasi dėl konkrečių sprendinių – techninių, teisinių, finansinių ar kitų priemonių, kurios aktualios jų norimam tikslui pasiekti. Tai apima derybas tiek dėl pirkimo objekto, tiek dėl viešojo pirkimo sutarties sąlygų.

Perkančiosios organizacijos, pasirinkusios pirkimą vykdyti konkurencinio dialogo būdu, nors ir turi pakankamai plačią veiksmų laisvę, tačiau, tiek nustatydamos pirkimo dokumentų reikalavimus, tiek vėliau vykdydamos pirkimo procedūras, privalo užtikrinti, kad būtų laikomasi lygiateisiškumo, nediskriminavimo, proporcingumo ir skaidrumo principų.

Konkurencinį dialogą vykdančios perkančiosios organizacijos (perkantieji subjektai) yra laisvos pasirinkti ekonominio naudingumo vertinimo kriterijus, pagal kuriuos išrinks laimėjusį pasiūlymą, svarbiausia, kad šie kriterijai nepažeistų vienodo požiūrio principo ir iš jo kylančio skaidrumo įpareigojimo, neribotų konkurencijos, būtų susiję su perkamu objektu, aiškūs, objektyvūs, nedviprasmiški, realiai patikrinami, perkančiajam subjektui nesuteiktų besąlyginio pasirinkimo laisvės. Tokie kriterijai gali būti susiję su aplinkos apsauga, energijos vartojimo efektyvumu, atsinaujinančių išteklių energijos naudojimu ir pan.

Perkančiosios organizacijos būtent dėl to ir renkasi pirkimą vykdyti konkurencinio dialogo būdu, nes nežino techninių ir kitų sprendinių, geriausiai atitinkančių jų poreikius, todėl nebūtų tikslinga iš perkančiosios organizacijos reikalauti ekonominio naudingumo vertinimo kriterijus parengti tokiu tikslumu, koks konkrečioje situacijoje nėra įmanomas, nežinant, kokie sprendiniai bus pasiūlyti. Be to, itin konkrečių kriterijų ar pateiktinų duomenų nurodymas pirkimo dokumentuose ribotų potencialius dalyvius siūlyti skirtingus, inovatyvius sprendinius, kurių techninė dalis negalėtų būti pagrįsta perkančiosios organizacijos reikalaujamais duomenimis.

Ekonominio naudingumo vertinimo kriterijai visais atvejais privalo būti aiškūs, objektyvūs, nedviprasmiški, o jų detalumo ir išsamumo lygis kiekvienu atveju priklauso nuo konkretaus pirkimo objekto, dėl kurio organizuojamas konkurencinis dialogas, ir nuo turimų duomenų apie jį. Jeigu objektas apibrėžiamas tik nurodant bendrus perkančiosios organizacijos poreikius ir tikslus, tai ir pasiūlymų vertinimo kriterijai pirkimo dokumentuose galės būti nurodomi tik gan abstrakčiai. Kartu pabrėžtina, kad pirkimo sąlygose įvardijami ekonominio naudingumo vertinimo kriterijai turi būti formuluojami taip, kad nebūtų apribota arba iškreipta konkurencija ar sudarytos prielaidos nesilaikyti kitų viešųjų pirkimų teisės principų.

Civilinė byla Nr. e3K-3-171-378/2025
Teisminio proceso Nr. 2-55-3-00012-2025-7
Procesinio sprendimo kategorijos: 2.6.11.4.1; 2.6.11.4.5
(S)

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

N U T A R T I S
LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2025 m. gruodžio 4 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Gražinos Davidonienės (kolegijos pirmininkė ir pranešėja), Irmanto Šulco ir Dalios Vasarienės,

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal **atsakovės biudžetinės įstaigos Lietuvos kalėjimų tarnybos ir trečiojo asmens, nepareiškiančio savarankiškų reikalavimų, uždarosios akcinės bendrovės „Spi 1“** kasacinius skundus civilinėje byloje pagal ieškovės uždarosios akcinės bendrovės „DG VPP vystymas“ ieškinį atsakovei biudžetinei įstaigai Lietuvos kalėjimų tarnybai dėl perkančiosios organizacijos sprendimo panaikinimo, grąžinimo į prieš pažeidimą buvusią padėtį, viešojo pirkimo nutraukimo, trečiasis asmuo, nepareiškiantis savarankiškų reikalavimų, uždaroji akcinė bendrovė „Spi 1“, išvadą byloje teikianti institucija – Viešųjų pirkimų tarnyba.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė :

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl materialiosios teisės normų, reglamentuojančių ekonominio naudingumo vertinimo kriterijų nustatymą viešąjį pirkimą vykdant konkurencinio dialogo būdu, taip pat tiekėjų pasiūlymų vertinimą pagal tokius kriterijus, aiškinimo ir taikymo.
2. Ieškovė prašė teismo panaikinti atsakovės 2024 m. gruodžio 3 d. sprendimą tarptautiniame viešajame pirkime „Viešojo ir privataus sektorių partnerystės būdu įgyvendinamas projektas „Šiaulių tardymo izoliatoriaus iškėlimas iš miesto centrinės dalies į Šiaulių r. sav. Ginkūnų sen., Malavėniukų k.“ (toliau – Pirkimas), kuriuo nustatyta pasiūlymų eilė ir ieškovei suteiktas 0 balų įvertinimas pagal ekonominio naudingumo vertinimo kriterijų „Energinis efektyvumas (P2)“; sugrąžinti ginčo šalis į prieš pažeidimą buvusią padėtį – įpareigoti pakartotinai įvertinti ieškovės ir kitų dalyvių pasiūlymus; nutraukti Pirkimo procedūras, nustačius ieškinyje nurodomus pažeidimus ir pagrindus.
3. Ieškovė nurodė, kad atsakovė konkurencinio dialogo būdu vykdė Pirkimą, kuriuo buvo siekiama atrinkti privatų partnerį naujam tardymo izoliatoriui pastatyti ir įrengti bei šio statinio priežiūros ir administravimo paslaugoms teikti. Pirkimas buvo vykdomas pagal Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų, atliekamų gynybos

ir saugumo srityje, įstatymą (toliau – VPAGSSĮ). Pirkimo sąlygose nustatyta, kad pasiūlymai vertinami pagal ekonominio naudingumo vertinimo kriterijus, vienas kurių – energinis efektyvumas (P2). Taikant šį kriterijų, vertinami mažiausi pasiūlyti suvartoti iš centralizuotų tinklų per metus perkamos energijos kiekiai: šilumos energijos kiekis patalpoms šildyti (R1) ir elektros energijos kiekis pastatuose bei teritorijoje (R2). P2 kriterijus patvirtina, kad siekiama kuo labiau sumažinti energijos, gaunamos iš centralizuotų tinklų, naudojimą.

4. Ieškovė pasiūlyme nurodė, kad visą metinį elektros poreikį (686 238 kWh) užtikrins iš atsinaujinančių energijos šaltinių – 800 kW galios saulės elektrinės, įrengtos ant pastatų stogų, bei 1500 kWh kaupiklių, leidžiančių panaudoti visą sugeneruotą energiją. Papildomai suplanuota virtualaus kaupiklio funkcija objekte esančiai įrangai. Ieškovė pasiūlyme nurodė, kad šilumos ir elektros energijos kiekių, perkamų pagal sutartis iš centralizuotų miesto tinklų, poreikis yra praktiškai lygus nuliui – 0,000001 kWh (R1 ir R2 parametrams).
5. Atsakovė paprašė ieškovės pagrįsti, ar per 12 metų objektui nereikės įsigyti energijos iš centralizuotų tinklų, ir užpildyti Pirkimo dokumentuose neskelbtą lentelę, detalizuojant kiekvieno mėnesio bendrą šilumos ir elektros energijos poreikį. Nors ieškovė duomenis pateikė, jos pasiūlymui pagal P2 kriterijų atsakovės 2024 m. gruodžio 3 d. sprendimu skirta 0 balų, o sudarytoje pasiūlymų eilėje ji liko ketvirta.
6. Ieškovės vertinimu, atsakovės sprendimas skirti 0 balų pagal P2 kriterijų yra nepagrįstas. Atsakovė pažeidė skaidrumo ir lygiateisiškumo principus, nes po pasiūlymų pateikimo P2 kriterijų ėmė aiškinti kitaip, nei nustatyta Pirkimo sąlygose. Pirkimo sąlygose buvo nurodyta vertinti tik metinį elektros energijos poreikį, o atsakovė pareikalavo detalizuoti, kaip kiekvieną mėnesį bus užtikrinamas bendras pastatų šildymo, vėdinimo ir vėsinimo (ŠVOK) šiluminės energijos poreikis (kWh per metus) bei bendras objekto elektros energijos poreikis (kWh per metus). Ieškovės pasiūlytas sprendinys atitiko reikalavimus – pagamintas metinis energijos kiekis viršija poreikį, o perteklinės naudos ieškovė negaus. Abejonės dėl saulės elektrinės įrengimo, šildymo bei vėdinimo sąnaudų yra nepagrįstos, nes pasiūlyme nustatyti techniniai ir skaičiavimais pagrįsti sprendiniai. Atsiskaitymas už energijos kaupimą taip pat neprieštarauja Pirkimo sąlygoms. Dėl neaiškaus balų skyrimo pagal P2 kriterijų susidarė objektyviai nepalyginamų pasiūlymų situacija, todėl pažeidimą ištaisyti galima tik nutraukiant Pirkimo procedūrą.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

7. Klaipėdos apygardos teismas 2025 m. kovo 17 d. sprendimu ieškinį atmetė.
8. Teismas pripažino pagrįstais atsakovės argumentus, kad ieškovės pasiūlytas techninis sprendinys nebuvo pakankamai pagrįstas konkrečiais duomenimis ar skaičiavimais, todėl kilo abejonių dėl jo įgyvendinimo. Informacija apie virtualų kaupiklį nebuvo pateikta nei su pirminiais techniniais sprendiniais, nei dialogo metu, nors būtent tuomet buvo galima aptarti tokio sprendinio įgyvendinamumą, atitiktį Pirkimo sąlygų reikalavimams bei atsakovės poreikiams. Teismas

nusprendė, kad atsakovės prašymas pateikti patikslintus skaičiavimus, išskaidant metinius šilumos ir elektros energijos kiekius pagal mėnesius, yra pagrįstas. Teismas pažymėjo, kad vien tai, jog atsakovė paprašė duomenų pagal mėnesius, neįrodo, jog ji vertino pasiūlymą pagal mėnesius, o ne pagal bendrą metinį elektros kiekį. Teismas nurodė, kad ieškovė turėjo pareigą pasiūlyti realius, objektyviais skaičiavimais pagrįstus techninius sprendinius, o atsakovė turėjo teisę ir pareigą pasiūlymų vertinimo metu įsitikinti, kad ieškovės siūlomas sprendinys nėra tik teorinis, o projekto metu bus realiai įgyvendintinas visa apimtimi. Teismas padarė išvadą, kad atsakovės prašomi pateikti papildomi duomenys, kuriais siekta įsitikinti ieškovės pateiktų sprendinių realumu, nereiškia Pirkimo sąlygų pakeitimo ar nustatytos pasiūlymų vertinimo tvarkos keitimo.

9. Teismas nepasisakė dėl ieškovės argumentų, susijusių su neaiškiomis Pirkimo sąlygomis (dėl P2 kriterijaus), nustatęs, kad ieškovė nesikreipė į atsakovę dėl jų paaiškinimo, jų neginčijo, nepasinaudojo išankstine ginčų sprendimo ne teisme tvarka.
10. Teismas nustatė, kad ieškovė deklaruoja, jog visą, tiek šilumos, tiek elektros energijos poreikį užtikrins iš atsinaujinančių energijos šaltinių. Teismas sutiko su atsakovės ir trečiojo asmens pozicija, kad bendrai spalio–kovo mėnesiais ieškovės atsinaujinantys energijos šaltiniai (saulės elektrinė ir kaupiklis) nepagamins 236 498 kWh elektros energijos, kuri reikalinga ieškovės deklaruotiems elektros poreikiams tenkinti. Balandžio–rugsėjo mėnesiais ieškovės atsinaujinantys energijos šaltiniai (saulės elektrinė ir kaupiklis) praras 264 305 kWh elektros energijos (elektros energijos perteklių), kuris niekur negali būti panaudojamas (elektros energijos pertekliaus ieškovė neturi teisės nei kaupti, nei perparduoti). Teismas nusprendė, kad elektros energijos kiekis, perkamas iš centralizuotų tinklų, nebus 0 kWh, kaip deklaravo ieškovė, todėl, siekiant patenkinti šildymo ir elektros energijos poreikius, reikės įsigyti elektrą iš centralizuotų tinklų.
11. Teismas nustatė, kad ieškovė pirminių techninių sprendinių teikimo ir derybų metu buvo nurodžiusi, jog elektra bus perkama iš centralizuotų tinklų, tačiau galutiniame pasiūlyme pateikė naują sprendinį, kuriame nurodomi skirtingi elektros energijos kiekiai ir pasiūlomas naujas virtualaus kaupiklio sprendinys. Teismo vertinimu, atsakovė pagrįstai nurodė, kad virtualaus kaupiklio sprendinys yra apskaitos sistema ir jis negali būti priskiriamas prie atsinaujinančių energijos šaltinių, todėl neatitinka Pirkimo sąlygų reikalavimų. Pirkimo sąlygų visuma patvirtina atskyrimą tarp elektros energijos, kurią gali pagaminti ir panaudoti pati ieškovė, ir pastatui funkcionuoti skirtos elektros energijos, kuri priskiriama atsakovei.
12. Teismas sutiko su atsakovės pozicija, kad ieškovė netinkamai aiškina savo pareigas dėl komunalinių paslaugų organizavimo ir koordinavimo. Partnerystės sutartyje aiškiai atskirtos statybos ir paslaugų teikimo dalys ir aiškiai išskirtos rizikos bei funkcijos atskirose dalyse (sutarties vykdymo etapuose). Tai, kad statybos etape ieškovei perkelta elektros energijos tiekimo infrastruktūros sukūrimo rizika, nereiškia, jog paslaugų teikimo etape jai perduodama rizika ir funkcijos, susijusios su elektros energijos tiekimu bei suvartojimu. Teismas pripažino nepagrįstais ieškovės argumentus, kuriais ji siekia įrodyti, kad jai priklauso teisė siūlyti

virtualaus kaupiklio sprendinį vien dėl to, kad ji įrengs elektros įvadą, skaitiklius, pačią saulės elektrinę.

13. Remdamasis teismo eksperto S. M. 2025 m. vasario 11 d. konsultacine išvada, 2025 m. vasario 21 d. papildoma išvada, trečiojo asmens 2025 m. vasario 18 d. vertinimo aktu bei UAB „EiCoSolution“ (vadovaujant ekspertui D. K.) parengtomis konsultacinėmis išvadomis, teismas nustatė, kad aplinkybė, jog atsakovė turės įsigyti elektros energiją iš centralizuotų tiekėjų, nėra paneigta. Todėl atsakovės sprendimas skirti 0 balų pagal (P2) kriterijų laikytinas pagrįstu. Teismas padarė išvadą, kad nėra pagrindo teigti, jog ieškovės pasiūlytas sprendinys užtikrins, kad per visą laikotarpį atsakovei nereiks pirkti elektros energijos iš centralizuotų tinklų.
14. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija 2025 m. birželio 2 d. sprendimu panaikino Klaipėdos apygardos teismo 2025 m. kovo 17 d. sprendimą ir priėmė naują sprendimą – patenkino ieškovės alternatyvų ieškinio reikalavimą ir nutraukė Pirkimą; pripažino neteisėtais Pirkimo sąlygų 18 priedo „Sprendinių (pasiūlymų) vertinimo tvarka ir kriterijai“ skirsnyje „Energinis efektyvumas (P2) Vertinimo kriterijus 2.2“ įtvirtintą ekonominio naudingumo vertinimo kriterijų „Energinis efektyvumas (P2)“ ir sąlygų 14 priedo „Reikalavimai techninei – inžineriniai informacijai“ 1 priedėlyje „Energijos suvartojimo rodikliai“ nustatytą jo vertinimo tvarką.
15. Kolegija nustatė, jog atsakovė paskelbė Pirkimą, kad atrinktų investuotoją, kurio įsteigtas ar sudarytas privatus subjektas užtikrins šiuos rezultatus: 1) suprojektuos, pastatys ir atitinkamai įrengs Šiaulių tardymo izoliatoriaus infrastruktūrą; 2) vykdys optimalią sukurtos naujos infrastruktūros priežiūrą sutarties laikotarpiu. Pirkimas vykdomas konkurencinio dialogo būdu; sutarties trukmė – iki penkiolikos metų. Vienas iš vertinimo kriterijų, dėl kurio byloje kilo ginčas, buvo „Energinis efektyvumas (P2)“, kurį sudaro du parametrai šilumos energijos patalpoms šildyti suvartojimas (R1) ir elektros energijos suvartojimas (R2). Pirkimo sąlygose nurodyta, kad bus vertinama: mažiausiai pasiūlytas suvartoti šiluminės energijos patalpoms šildyti kiekis (kWh) per vienerius metus (R1 parametras); mažiausiai pasiūlytas suvartoti elektros energijos kiekis (kWh) per vienerius metus, suvartojamas objekto pastatuose ir teritorijoje bendrai (R2 parametras). P2 parametro lyginamasis svoris vertinant ekonominį naudingumą – 15 balų.
16. Ieškovė pasiūlyme nurodė, kad šiluminės energijos kiekio, perkamo pagal sutartis iš centralizuotų miesto tinklų, poreikis yra 0,000001 kWh (R1 parametras); elektros energijos kiekio, perkamo pagal sutartis iš centralizuotų miesto tinklų, poreikis yra 0,000001 kWh (R2 parametras).
17. Ieškovė pasiūlė šiuos esminius sprendinius: 1) ant režiminio ir administracinio korpuso pastatų stogų suprojektuojama ir sumontuojama 800 kW galingumo saulės elektrinė; 2) investuojama į 1500 kWh talpos elektros energijos kaupiklius, kad būtų pasiektas praktiškai 100 proc. saulės generuojamos elektros energijos panaudojimas objekto vidinėms reikmėms, neplanuojant energijos atiduoti į ESO tinklus. Ieškovė nustatė, kad elektros energijos poreikis objekte sudarys 686 238 kWh per metus. Reikiamam elektros energijos kiekiui iš atsinaujinančių energijos šaltinių užtikrinti ieškovė pasirinko 800 kW galingumo saulės

elektrinę ant projektuojamų objekto pastatų stogų; ši generuos nuo 700 000 iki 760 000 kWh elektros energijos per metus. Siekdama, kad saulės elektrinės piko metu generuojama energija būtų visiškai panaudota, ieškovė parinko sprendinį, kuriuo suplanuota turėti 1500 kWh talpos elektros energijos kaupiklius, jų sukauptą elektros energijos kiekį objekto įrenginiai sunaudos nakties metu. Vertindama metinius elektros energijos poreikius ir saulės elektrinės generuojamos energijos kiekį, ieškovė numatė, kad objekte gamybinis korpusas, parduotuvė, virtuvė, elektromobilių įkrovimo stotelės, darbuotojų ir nuteistųjų kompiuteriai, orgtechnika, televizoriai, serverinės atliks virtualaus elektros kaupiklio funkciją tuo metu, kai saulė generuos perteklinę elektros energiją. Analogiškai, kai saulės elektrinė negeneruos pakankamai elektros energijos pastatui šildyti, vėdinti, vėsinti, drėkinti, apšviesti, ventiliuoti, vaizdui stebėti, tai trūkstamas energijos kiekis bus paimtas iš virtualių kaupiklių ir įtrauktas į apskaitą kaip pasaugotas saulės energijos kiekis, panaudotas šių sistemų veikimui palaikyti.

18. Atsakovei, vertinant ieškovės pasiūlymą, kilo klausimas, ar nebus poreikio per dvylika metų objekto ŠVOK sistemoms ir elektrifikavimui pirkti šiluminės energijos, elektros ir (ar) dujų pagal sutartis iš centralizuotų tinklų. Ieškovė užtikrino, kad pasiūlyme nurodytas sprendinys patenkins šildymo sistemai reikalingą elektros energijos poreikį ir objekto elektros energijos poreikį, todėl valdžios subjektui per visus dvylika metų nereikės pirkti šiluminės energijos, elektros ir (ar) dujų pagal sutartis iš centralizuotų tinklų (ESO ir pan.). Ieškovė patvirtino, kad pagamintos saulės energijos neperdavinės į ESO tinklus, todėl elektros pasaugojimo mokesčio nebus. Ieškovės sistema bus nepriklausoma ir autonominė. Visa pagaminama saulės energija bus akumuliuojama ir panaudojama objekte. Atsakovė paprašė ieškovę detalizuoti, kaip kiekvieną mėnesį bus užtikrinamas bendras pastatų šildymo, vėdinimo ir vėsinimo (ŠVOK) šiluminės energijos poreikis (kWh per metus) bei bendras objekto elektros energijos poreikis (kWh per metus). Ieškovė pateikė atsakovės prašomus duomenis, tačiau pažymėjo, kad Pirkimo sąlygose nurodoma, jog tiek šildymo (ŠVOK) skiltyje, tiek elektros skiltyje bus vertinamas mažiausiai pasiūlytas suvartoti energijos kiekis (kWh) per vienerius metus.
19. Atsakovė ieškovei už P2 kriterijų skyrė 0 balų įvertinimą (0 balų pagal R1 ir R2 parametrus). Ieškovės pasiūlymas užėmė ketvirtą vietą pasiūlymų eilėje. Pirkimo laimėtoju pripažintas trečiojo asmens UAB „Spi 1“ pasiūlymas. Atsakovė dėl P2 kriterijaus ieškovei nurodė: objekto elektrinės pagaminta elektros energija bus naudojama tik šiltojo periodo dienomis pagal saulėtų valandų vidutinį skaičių, kadangi objekte suplanuoti elektros energijos kaupikliai (1500 kWh). Pagal išduotas ESO prisijungimo sąlygas dalyvis negali tapti elektros energiją gaminančiu vartotoju ir elektros energijos pagaminto pertekliaus perduoti pasaugoti į ESO tinklus. Objekto elektrinė per metus gali pagaminti apie 800 000 kWh elektros energijos ir jos iki 75 proc. bus panaudota objekto poreikiams t. y. apie 600 000 kWh. Pagal dalyvio pateiktą pasiūlymą objektui per metus nepakanka apie 86 238 kWh elektros energijos iš atsinaujinančių elektros energijos šaltinių. Dalyvis negalės vasarą pagamintos perteklinės elektros energijos parduoti viešajam sektoriui kaip elektros energijos iš centralizuotų tinklų ir žiemos periodu

kompensuoti elektros energijos trūkumo. Dalyvis nenurodo jokių elektros energijos sąnaudų vėdinimui gegužės–rugsėjo mėnesiais. Vėdinimo sistema neveiks. Dalyvis nenurodo jokių elektros energijos sąnaudų vėsinimui gruodžio–vasario mėnesiais. Technologinės patalpos nebus vėsinamos. Abejotina, ar saulės elektrinė tilps ant pastatų stogų, nes 800 kW galios saulės elektrinei reikalingas minimalus 4800 kv. m plotas, taip pat reikia įvertinti aptarnavimo takus ir tarpus tarp fotovoltinių modulių, kad neužstotų vienas kito. Daroma išvada, kad ant stogų nurodytos galios saulės elektrinė nesutalpinama. Dalyvis, pateikdamas paaiškinimus, papildomai pasiūlė naudoti virtualius elektros energijos kaupiklius. Tai yra programinė sistema, kuri koordinuoja ir valdo skirtingus elektros energijos šaltinius ir vartotojus, veikdama kaip virtuali baterija. Tokie virtualūs elektros energijos kaupikliai nebuvo nurodyti pasiūlyme, o atsiskaitymas dėl pasaugojimo elektros energijos virtualiame kaupiklyje ir, esant poreikiui, dėl elektros energijos atidavimo valdžios subjektui nėra aptartas nei Pirkimo sąlygose, nei sutartyje.

20. Ieškovė 2024 m. gruodžio 13 d. pateikė pretenziją dėl nepagrįstai apskaičiuoto ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo vertinimo balo (P2 parametro), prašė nutraukti Pirkimo procedūras. Ieškovė kartu su pretenzija pateikė UAB „Reenpro“ projektinius skaičiavimus, pagal kuriuos matyti, jog 800 kW galios saulės elektrinė telpa ant objekto stogo. Atsakovė 2024 m. gruodžio 20 d. sprendimu ieškovės pretenziją atmetė. Ieškovė 2024 m. gruodžio 20 d. pateikė pretenziją, kuria prašė pagrįsti ginčo Pirkime atliekamų veiksmų bei priimamų sprendimų teisėtumą arba Pirkimo procedūras nutraukti. Atsakovė 2025 m. sausio 2 d. ieškovės pretenziją atmetė.
21. Bylos nagrinėjimo metu ieškovė pateikė UAB „Statybų institutas“ specialisto S. M. konsultacinę išvadą, kurioje nurodyta, kad atskirais mėnesiais saulės elektrinės pagaminamas elektros energijos kiekis bus mažesnis negu skaičiuotinas mėnesio poreikis, tačiau valdžios subjektui nereikės įsigyti papildomos elektros energijos. Kai kurioms objekto reikmėms elektros energiją numatyta įsigyti iš centralizuotų tinklų. Tai reiškia, kad objekte nebus įrengta visiškai autonomiška elektros energijos sistema, nereikalaujanti elektros energijos įsigijimo iš centralizuotų tinklų. Tais mėnesiais, kai saulės elektrinė pagamins nepakankamai elektros energijos, būtų naudojama „virtualiai“ sukaupta energija. Tai reiškia, kad tą mėnesį valdžios subjektas pirktų energiją, kurios nepirko dėl to, kad kitais mėnesiais jis naudojo („virtualiai“ kaupė) saulės elektrinės pagamintą energiją. Tokiu atveju metinis iš centralizuotų elektros tinklų įsigyjamas kiekis būtų nepakitęs. Dalyvio pasiūlyme nurodyta saulės elektrinė ir su ja susiję sprendiniai leis užtikrinti dalyvio skaičiuotą metinį elektros energijos poreikį objektui ir valdžios subjektui nereikės įsigyti papildomos elektros energijos per metus. Laisvo stogo ploto pakaktų stogo inžinerinėms sistemoms įrengti, o saulės elektrinė gali būti įrengta (tilptų) ant objekto stogo. Teiginys, kad objektui per metus nepakanka apie 86 238 kWh elektros energijos iš atsinaujinančių elektros energijos šaltinių, yra neteisingas; metinis pagaminamos elektros energijos kiekis 27 809 kWh viršija nustatytą 686 238 kWh poreikį; saulės elektrinė energiją gamina netolygiai – žiemą jos trūksta, todėl energijos poreikį padengtų virtualus kaupiklis.

22. Trečiasis asmuo pateikė UAB „EiCoSolution“ vertinimo aktą, kuriame nurodyta, kad atlikus skaičiavimus nustatyta, jog bus prarasta apie 310 000 kWh energijos, todėl sunaudotas energijos kiekis bus 450 000 kWh ir tai neužtikrins objekto 686 238 kWh poreikio. Virtualaus kaupiklio naudojimas pasiūlytame techniniame sprendinyje neužtikrina, kad visiškai nereikės įsigyti elektros energijos iš centralizuotų tinklų visos objekto eksploatacijos metu; panaudotas energijos kiekis bus mažesnis nei 450 000 kWh ir tai neužtikrins objekto 686 238 kWh poreikio.
23. Kolegija nurodė, kad kriterijų P2 atsakovė nustatė siekdama, jog dalyviai teiktų sprendinius, kurie užtikrintų, kad kuo mažesnė objektui reikalingos energijos dalis būtų perkama iš centralizuotų tinklų, t. y. kuo mažesnį energijos kiekį dalyvis pasiūlo pirkti iš centralizuotų tinklų, tuo didesnis balas pagal P2 kriterijaus formules jam skiriamas. Pirkimo sąlygose nurodyta, kad tiekėjas pateikia projektinius skaičiuojamus (prognozuojamus) metinius rodiklius, taip pat atliktus apskaičiavimus ir jų būdą. Nors ekonominio naudingumo kriterijai gali būti susiję su sutarties vykdymo sąlygomis, tačiau paprastai joms nėra prilyginami, todėl tiekėjas turi pareigą pagrįsti, o perkančioji organizacija įsitikinti, kad tiekėjo deklaruojamas pranašumas yra realus.
24. Įvertinusi P2 kriterijaus esmę ir Pirkimo sąlygų visumą, kolegija padarė išvadą, kad ieškovė pasiūlymo pateikimo metu turėjo pagrįsti pasiūlytus suvartoti šilumos ir elektros energijos kiekius, perkamus iš centralizuotų tinklų (R1p ir R2p), ir pasiūlytų sprendinių realumą, o atsakovė turėjo pareigą įsitikinti ieškovės deklaruoto pranašumo realumu. Kolegija, atsižvelgdama į tai, kad pagal Pirkimo sąlygas tiekėjų buvo prašoma pateikti prognozuojamus rodiklius nesant techninio darbo projekto, pritarė ieškovės argumentui, kad atsakovė neturėjo pagrindo reikalauti iš ieškovės pagrįsti pasiūlytų rodiklių ir sprendinių realumą tokiu detalumu, koks įmanomas tik vykdant sutartį. Vertinant ieškovės pasiūlymo duomenis ekonominio naudingumo kriterijaus P2 kontekste, svarbus ieškovės pasiūlytų rodiklių pagrindimo laipsnis.
25. Kolegija nustatė, kad ieškovė kartu su pasiūlymu pateikė prognozuojamus rodiklius, nurodė jų apskaičiavimo būdą, kartu su pasiūlymu pateikė projektuojamų pastatų energetinio naudingumo vertinimo ataskaitas. Kolegija pažymėjo, kad, viena vertus, Pirkimo sąlygose nustatyta, jog tiekėjas turi pateikti savo atliktus skaičiavimus pagal objekte (išskyrus valgyklos ir gamybinio korpuso patalpoms) nurodytą įrangą ir inžinerines sistemas. Kita vertus, Pirkimo dokumentuose detaliau nenurodyta, kokie konkretūs skaičiavimai, dokumentai turi būti pateikti.
26. Kolegija pabrėžė, kad, pagal VPAGSSĮ 28 straipsnio 4 dalį, perkančioji organizacija gali prašyti tiekėjo patikslinti, papildyti arba paaiškinti dokumentus per jos nustatytą protingą terminą, jeigu tiekėjas pateikė netikslius, neišsamius ar klaidingus dokumentus ar duomenis apie atitiktį pirkimo dokumentų reikalavimams arba jų nepateikė. Kolegija pažymėjo, kad perkančioji organizacija savo prašymą paaiškinti pasiūlymą turi suformuluoti aiškiai, nurodydama konkrečius klausimus ir dokumentus, kuriuos tiekėjas turėtų pateikti, o tiekėjas turi parengti atsakymą atidžiai įvertinęs, kokios informacijos prašoma ir pateikti ją atsižvelgdamas į pirkimo vykdytojo prašyme išdėstytus klausimus ir nekeisdamas pirminiame

pasiūlyme nurodytos informacijos. Kolegija nustatė, kad atsakovė į ieškovę kreipėsi du kartus dėl pasiūlymo paaiškinimo ir (ar) patikslinimo. Atsakovė prašė paaiškinti, ar nebus poreikio pirkti šiluminės energijos, elektros ir (ar) dujų pagal sutartis iš centralizuotų tinklų. Kitą kartą prašė detalizuoti, kaip kiekvieną mėnesį bus užtikrinamas bendras šiluminės energijos poreikis pastatams šildyti, vėdinti, vėsinti (ŠVOK) (kWh per metus) ir bendras objekto elektros energijos poreikis (kWh per metus). Ieškovė užpildytą lentelę, paaiškinimus ir informaciją pateikė. Kolegija vertino, kad atsakovės prašymuose buvo nurodyti pernelyg bendro pobūdžio ir abstraktūs prašymai paaiškinti (patvirtinti, patikslinti) skaičiavimus.

27. Kolegija nesutiko su pirmosios instancijos teismo išvada, kad ieškovė neįvykdė pareigos pasiūlymų pateikimo metu įrodinėti pasiūlytų rodiklių ir sprendinių. Kolegija nurodė, kad ieškovė kartu su pasiūlymu pateikė prognozuojamus rodiklius, skaičiavimus, nurodė jų būdą, pateikė atsakovės prašytą informaciją, atsakė į užduotus klausimus, kurie buvo pernelyg abstraktūs ir bendro pobūdžio. Apie konkrečius ieškovės pasiūlytų sprendinių aspektus, kuriuos atsakovė sprendime nurodė kaip neįgyvendinamus, ieškovei tapo žinoma tik po ginčijamo atsakovės sprendimo priėmimo. Atitinkamai, ieškovė kartu su pirmąja pretenzija pateikė UAB „Reenpro“ apskaičiavimus, bylos nagrinėjimo metu pateikė specialisto konsultacines išvadas, kuriomis grindžiamas ieškovės pasiūlytų sprendinių ir su pasiūlymų pateiktų skaičiavimų realumas.
28. Vertindama ieškovės ir atsakovės skaičiavimus, ieškovės ir trečiojo asmens pateiktas konsultacines išvadas, kolegija nustatė, kad jose pateikiamos skirtingos išvados dėl ieškovės pasiūlytų rodiklių realumo, tačiau jos grindžiamos subjektyviais skaičiavimais.
29. Atsakovės išvada, kad objekto elektrinė per metus gali pagaminti apie 800 000 kWh elektros energijos ir jos iki 75 proc. bus panaudota objekto poreikiams (apie 600 000 kWh), grindžiama apskaičiuojant, kiek pagal statistinius duomenis vidutiniškai 1 kW saulės elektrinės per metus sugeneruos elektros energijos, atsižvelgiant į vidutinį saulėtų valandų skaičių, o pateikiami rodikliai yra apytiksliai. UAB „EiCoSolution“ konsultacinėje išvadoje pateikiami apskaičiavimai, kiek objektas galėtų generuoti ir prarasti energijos. Joje taip pat pažymima, kad, norint nustatyti tikslų objekto elektros energijos poreikį, reikia turėti detalesnę informaciją apie nagrinėjamą objektą. Ieškovės skaičiavimuose ir specialisto išvadose iš esmės pateikiamas pagrindimas, kad ieškovės pasiūlyme nurodyta saulės elektrinė ir su ja susiję sprendiniai yra pakankami jos apskaičiuotam metiniam elektros energijos poreikiui (686 238 kWh).
30. Kolegija padarė išvadą, kad nesant parengto techninio projekto ir tikslių inžinerinių – technologinių skaičiavimų, kurie parengiami sutarties vykdymo metu, nėra galimybės nustatyti tikslaus objekto elektros ir šilumos energijos poreikio, taip pat to, kiek elektros energijos per vienerius metus pagamins konkreti saulės elektrinė, atitinkamai ir šiluminės bei elektros energijos kiekių, perkamų pagal sutartis iš centralizuotų miesto tinklų, poreikių.
31. Kolegija nurodė, kad ginčo atveju susiklostė situacija, kai, viena vertus, atsakovė pasirinko ekonominio naudingumo balą apskaičiuoti, vertindama konkretų

fizikinį dydį. Kita vertus, tikslių šilumos ir elektros energijos kiekių, perkamų iš centralizuotų tinklų, apskaičiuoti nėra galimybės, nes konkretūs sprendiniai ir techninis darbo projektas bus parengti tik vykdant viešojo pirkimo sutartį. Šiuos kiekius galima apskaičiuoti apytiksliai, tačiau skaičiavimai priklauso nuo pasirinkto metodo ir iš esmės yra subjektyvūs. Pirkimo sąlygose nėra nustatyta, kaip (kokiais kriterijais ir duomenimis remdamasi) perkančioji organizacija įvertina, ar tiekėjo pasiūlyti šilumos ir elektros energijos kiekiai, perkami iš centralizuotų tinklų, yra pagrįsti pagal pasiūlytus techninius sprendinius, kokius duomenis šiuo aspektu tiekėjai turi pateikti perkančiajai organizacijai ir koks tokių duomenų tikslumas turi būti pasiektas, ypač įvertinus tai, jog pasiūlymus tiekėjai teikia dar nesant techninio projekto. Susidarius aptartai situacijai, kolegija negalėjo objektyviai įvertinti ieškovės pateikto pasiūlymo ir skaičiavimų, todėl pripažino esant pagrindą pasisakyti dėl Pirkimo sąlygų, nustatančių ekonominio naudingumo kriterijų P2 ir jo vertinimo tvarką, teisėtumo.

32. Kolegija nurodė, kad pirmosios instancijos teismas, rėmęsis aplinkybe, jog ieškovė nekėlė ginčo dėl ekonominio naudingumo vertinimo kriterijaus P2 iki atsakovės sprendimo priėmimo, neatsižvelgė į tai, kad ieškovei iki ginčijamo sprendimo priėmimo nebuvo pakankamo pagrindo ginčyti ekonominio naudingumo vertinimo kriterijaus P2 ir jo vertinimo tvarkos. Ieškovei apie perkančiosios organizacijos P2 kriterijaus aiškinimą ir taikymą tapo žinoma tik tada, kai, įvertinusi pasiūlymus, perkančioji organizacija pateikė išsamią informaciją apie savo sprendimo skirti ieškovei 0 balų pagal P2 kriterijų motyvus. Iš ieškovės 2024 m. gruodžio 13 d. pretenzijos kolegija nustatė, kad ji prašė nutraukti Pirkimą, remdamasi apeliacinės instancijos teismo sprendimo 74 punkte nurodytais motyvais. Kolegija konstatavo, kad pirmosios instancijos teismui buvo pakankamas pagrindas *ex officio* (pagal pareigas) identifikuoti perkančiosios organizacijos neteisėtus veiksmus, nustatant ekonominio naudingumo kriterijų P2 ir jo vertinimo tvarką.
33. Kolegija vadovavosi kasacinio teismo išaiškinimas, kad perkančiosios organizacijos, pirkimo dokumentuose nustatydamos pirkimo sąlygas, turi jas suformuluoti taip, kad šios sąlygos nepažeistų skaidrumo principo, *inter alia* (be kita ko) reiškiančio, kad pirkimo sąlygos turi būti aiškios, tikslios ir nedviprasmiškos (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. kovo 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-94-2013). Perkančiosios organizacijos pasirinkti ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo vertinimo kriterijai taip pat turi būti tikslūs ir aiškūs.
34. Nors Pirkimo sąlygose nurodyta, kad atsakovė vertins konkretų fizikinį dydį, atsakovė faktiškai vertino ieškovės pateiktų skaičiavimų ir sprendinių įgyvendinamumą (pagrįstumą), nenustačiusi, kaip (kokiais kriterijais ir duomenimis remdamasi) ji įvertina, ar tiekėjo pasiūlyti šilumos ir elektros energijos kiekiai, perkami iš centralizuotų tinklų, yra pagrįsti pagal pasiūlytus techninius sprendinius, kokius duomenis šiuo aspektu tiekėja turi pateikti perkančiajai organizacijai ir koks tokių duomenų tikslumas turi būti pasiektas. Pirkimo sąlygose nenustačius detalios kriterijaus vertinimo sistemos, buvo sukurta situacija, kai konkretaus pasiūlymo vertinimas priklauso nuo subjektyvaus vertintojo požiūrio (pasirinktos skaičiavimo metodikos), perkančiosios organizacijos poreikių ar motyvų, o tai

neatitinka viešųjų pirkimų teisiniame reguliavime įtvirtintų lygiateisiškumo ir skaidrumo principų. Dėl nurodytų neaiškumų tiekėjai ir perkančioji organizacija galėjo skirtingai suprasti ir vertinti P2 kriterijų. Ieškovė pasiūlytus rodiklius grindė atsižvelgdama į energijos iš centralizuotų tinklų suvartojimą per vienerius metus, t. y. pagal ieškovės pasiūlymą atskirais mėnesiais saulės elektrinės pagaminamas elektros energijos kiekis bus mažesnis negu skaičiuotinas mėnesio poreikis, tačiau suminis metinis elektros energijos poreikis iš centralizuotų tinklų nedidės. Priešingai nei nurodė pirmosios instancijos teismas, atsakovė, ieškovės pasiūlytus rodiklius įvertino, atsižvelgdama į energijos iš centralizuotų tinklų suvartojimą kas mėnesį, t. y. jog vasarą saulės elektrinė generuos perteklių, o žiemą saulės elektrinė neužtikrins viso reikiamo energijos kiekio.

35. Kolegija nurodė, kad atsakovės skaičiavimai patvirtina, jog ieškovės pasiūlyti sprendiniai užtikrintų, kad didžioji objekto energijos dalis būtų gaunama iš atsinaujinančių energijos šaltinių. Vadinasi, atsakovės vertinimu, ieškovės sprendiniai bent iš dalies pagrįsti. Pirmosios instancijos teismas, grįsdamas išvadą, kad atsakovė pagrįstai skyrė ieškovei 0 balų pagal P2 kriterijų, vadovavosi Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. lapkričio 11 d. nutartimi civilinėje byloje Nr. e3K-3-272-378/2020, tačiau joje nurodyta, kad viešojo pirkimo sąlygų turinys ir jose įtvirtinta pasiūlymų vertinimo tvarka tam tikrais atvejais objektyviai gali suponuoti neaiškių, netikslių pasiūlymų priėmimą ir vertinimą kaip tinkamų iš dalies, tačiau ne pasiūlymo atmetimą; už neaiškią, nekonkrečią informaciją ar jos visai nepateikus balai neskiriami. Atsakovė faktiškai vertino ieškovės pateiktų skaičiavimų ir sprendinių įgyvendinamumą (pagrįstumą). Ieškovė pateikė pagal Pirkimo sąlygas prašytą informaciją, ši yra aiški ir konkreti, todėl kolegija vertino, kad aptartas Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išaiškinimas nepagrindžia 0 balų skyrimo pagal P2 kriterijų. Be to, Pirkimo sąlygose nėra nustatyta, koks ekonominio naudingumo balas suteikiamas tiekėjo pasiūlymui, kai tiekėjo pasiūlytas pagaminti elektros energijos iš atsinaujinančių energijos šaltinių kiekis yra techniškai pagrįstas iš dalies ir turi tam tikrą, nors ir mažesnę, nei deklaravo tiekėjas, ekonominę naudą perkančiajai organizacijai. Kolegija nurodė, kad tokiam pasiūlymui taikyti tuos pačius padarinius kaip visiškai neįgyvendinamam sprendiniui yra neteisinga, todėl padarė išvadą, kad Pirkimo sąlygose nustatyta P2 kriterijaus vertinimo tvarka neužtikrina, jog tiekėjui, pasiūliusiam ekonominę naudą perkančiajai organizacijai, skiriami tokią naudą atitinkantys ekonominio naudingumo balai. Kolegija konstatavo, kad Pirkimo sąlygose nustatytas ginčo ekonominio naudingumo vertinimo kriterijus P2 ir jo vertinimo tvarka neatitinka įstatyme įtvirtintų skaidrumo ir lygiateisiškumo principų, nepagrįsti ekonomine nauda, todėl pripažino juos neteisėtais.
36. Siekdama užtikrinti viešųjų pirkimų skaidrumo, lygiateisiškumo principus ir sudaryti galimybę visiems tiekėjams, galintiems įvykdyti pirkimo sutartį, dalyvauti pirkime, kolegija nutarė nutraukti Pirkimo procedūras.

III. Kasacinių skundų, prisidėjimų prie jų ir atsiliepimo į juos teisiniai argumentai

37. Kasaciniu skundu atsakovė prašo panaikinti Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. birželio 2 d. sprendimą ir palikti galioti Klaipėdos apygardos teismo 2025 m. kovo 17 d. sprendimą, priteisti bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
    37.1. Kolegija nukrypo nuo kasacinio teismo teisės aiškinimo ir taikymo taisyklių, susijusių su pasiūlymo tikslinimo galimybėmis bei pareiga įsitikinti pasiūlymo tinkamumu. Kasacinis teismas yra išplėtojęs praktiką, kuri yra suformuota tiek dėl neįprastai mažos kainos pagrindimo (pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. rugsėjo 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-358-248/2020; 2023 m. sausio 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-50-378/2023; kt.), tiek dėl techninės pasiūlymo dalies pagrindimo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. rugsėjo 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-358-248/2020), tiek dėl tiekėjų įtraukimo į Nepatikimų tiekėjų sąrašą pagrindų vertinimo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. balandžio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-180-469/2023). Pagal minimą kasacinio teismo praktiką, yra leidžiama iš tiekėjų reikalauti duomenų ir dokumentų, kurie nebuvo detaliai nurodyti konkurso sąlygų punktuose, tačiau būtini tikrajam pasiūlymo turiniui nustatyti, įsitikinti, jog pagal nurodytus duomenis realiai bus įvykdyta sutartis. Atsakovė Pirkimo sąlygų 18 priede negalėjo įtvirtinti, kiek ir kokie įrodymai bus laikomi pakankamais ir patikimais, kad sprendinys būtų pripažintas realiu ir įgyvendinamu. Visi įrodymai yra vertinami individualiai, kiekvienu atveju sprendžiant atskirai dėl jų patikimumo ir pakankamumo.
    37.2. Kolegija, nurodydama, kad turi būti priimamas kiekybinis kriterijus iš dalies, jeigu yra pateiktas dalinis jo pagrindimas, nustatė naują taisyklę, kuri prieštarauja pamatiniams viešųjų pirkimų principams ir tikslams (VPAGSSĮ 6 straipsnis), Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (toliau – Teisingumo Teismas) ir kasacinio teismo praktikai, draudimui derėtis su vienu tiekėju, pažeidžiant kitų pirkimo dalyvių lygiateisiškumą, nediskriminavimo principą ir sąžiningą konkurenciją (Teisingumo Teismo 2012 m. kovo 29 d. sprendimas byloje *SAG ELV Slovensko*, C-599/10; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. birželio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-7-210-469/2022; kt.).
    37.3. Kolegija, pasisakydama, kad ekonominio naudingumo balai negali būti neskiriami tik tuo atveju, jei tokia galimybė (neskirti balų už kriterijų, kurio pagrįstumo tiekėjas negeba įrodyti) yra tiesiogiai įtvirtinta pirkimo dokumentuose, nukrypo nuo kasacinio teismo praktikos, pagal kurią, pateikus neaiškius duomenis, ekonominio naudingumo balai neskiriami (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. lapkričio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-272-378/2020).
38. Trečiasis asmuo, nepareiškiantis savarankiškų reikalavimų, pareiškimu dėl prisidėjimo prie atsakovės kasacinio skundo, palaikydamas kasaciniame skunde nurodytus argumentus, prašo atsakovės kasacinį skundą tenkinti, priteisti bylinėjimosi išlaidų atlyginimą.

39. Trečiasis asmuo, nepareiškiantis savarankiškų reikalavimų, kasaciniu skundu prašo panaikinti Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. birželio 2 d. sprendimą ir palikti galioti Klaipėdos apygardos teismo 2025 m. kovo 17 d. sprendimą, priteisti bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
    39.1. Kolegija pažeidė VPAGSSĮ 23 straipsnį, nustatantį konkurencinio dialogo, kaip viešojo pirkimo būdo, institutą. Kolegija suformulavo materialiosioms teisės normoms prieštaraujančią naują teisės aiškinimo ir taikymo taisyklę, pagal kurią, konkurencinio dialogo būdu vykdomo viešojo pirkimo sąlygose įtvirtintuose ekonominio naudingumo kriterijuose ir jų vertinimo tvarkoje turi būti nustatyti detalūs techniniai sprendiniai ir jų pagrindimo duomenys, pagal kuriuos konkurencinio dialogo dalyviai teikia pasiūlymus perkančiajai organizacijai. Kolegijos suformuluota taisyklė neatitinka konkurencinio dialogo instituto esmės ir tikslų (VPAGSSĮ 4 straipsnio 11 dalis). Taisyklė yra suformuluota pažeidžiant VPAGSSĮ 23 straipsnyje įtvirtintą konkurencinio dialogo etapiškumą, t. y. kad tik po atliktos kandidatų atrankos vykdomo dialogo metu individualiai su kiekvienu kandidatu, perkančioji organizacija derasi tiek dėl jos poreikius atitinkančių techninių sprendinių, tiek ir dėl viešojo pirkimo sutarties aspektų (sąlygų).
    39.2. Nesant tam teisinio ir faktinio pagrindo, kolegija peržengė apeliacinio skundo ribas, tokiu būdu pažeisdama Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir CPK) 320 straipsnio 2 dalį, ir nukrypo nuo šią procesinės teisės normą aiškinančios kasacinio teismo praktikos (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. kovo 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-175-415/2016; 2018 m. birželio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-234-469/2018). Kolegija savo sprendimą peržengti apeliacinio skundo ribas grindė iš esmės tik tariamu P2 kriterijaus ir vertinimo tvarkos neteisėtumu. Tačiau toks techninių sprendinių ir duomenų (dokumentų), kuriais juos turi pagrįsti konkurencinio dialogo dalyviai, detalumas ir negalėjo būti įtvirtintas pirkimo sąlygose, nes pirkimas buvo vykdomas konkurencinio dialogo būdu, kai apskritai nėra žinoma, kokius sprendinius siūlys rinkos dalyviai ir kokiais dokumentais grįs savo pasiūlymų įgyvendinamumą.
    39.3. Ieškovė neginčijo P2 kriterijaus ir jo vertinimo tvarkos ikiteisminėje ginčų sprendimo stadijoje VPAGSSĮ 62 straipsnio 1 dalies 1 punkte nustatytais terminais, todėl, pagal kasacinio teismo praktiką, prarado teisę vėlesnėse ginčo stadijose ginčyti šias pirkimo sąlygų nuostatas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. lapkričio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-506/2009; 2011 m. lapkričio 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-436/2011).
40. Atsakovė pareiškimu dėl prisidėjimo prie trečiojo asmens kasacinio skundo, palaikydama kasaciniame skunde nurodytus argumentus, prašo trečiojo asmens kasacinį skundą tenkinti, priteisti bylinėjimosi išlaidų atlyginimą.
41. Ieškovė atsiliepimu į kasacinius skundus prašo juos atmesti ir Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. birželio 2 d. sprendimą palikti nepakeistą. Atsiliepime nurodomi šie argumentai:

41.1. Kolegija neperžengė apeliacinio skundo ribų. Ieškovė nuo pat pradžių kėlė Pirkimo nutraukimo klausimą. Teismų praktikoje yra pripažinta, kad išimtiniais atvejais gali susiklostyti situacija, kai viešojo pirkimo dalyvis turi objektyvią galimybę suprasti pirkimo sąlygas (įskaitant jų neaiškumą) tik tada, kai, įvertinusi pasiūlymus, perkančioji organizacija pateikia išsamią informaciją apie savo sprendimo motyvus (Teisingumo Teismo 2015 m. kovo 12 d. sprendimas byloje *eVigilo*, C-538/13). Paaiškėjus, kad atsakovė savaip taiko Pirkimo sąlygas dėl P2 parametro, tapo aišku, jog jos yra dviprasmiškos, ieškovė pareiškė pretenziją, laikydamasi VPAGSSĮ 62 straipsnio 1 dalies 1 punkte nustatyto termino. Net jeigu ieškovė ikiteisminėje ginčų sprendimo stadijoje ir nebūtų ginčijusi Pirkimo sąlygų, bet kuriuo atveju egzistavo pagrindas teismui spręsti dėl Pirkimo sąlygų teisėtumo *ex officio*, kadangi P2 kriterijus ir jo vertinimo tvarka buvo akivaizdžiai neteisėti.

41.2. Kolegija nepažeidė VPAGSSĮ 23 straipsnyje įtvirtintų teisės normų, reglamentuojančių konkurencinio dialogo institutą. Pačiame įstatyme yra įtvirtinta, jog galutiniai pasiūlymai yra vertinami pagal pirkimo sąlygose įtvirtintus kriterijus. Konkurencinio dialogo metu pirkimo sąlygos, susijusius su ekonominio naudingumo vertinimu, pirkimo procedūrų vykdymo metu negali būti keičiamos. Po konkurencinio dialogo paskelbimo negalima keisti vertinimo tvarkos ir iškreipti jos esmės. Tokiu atveju būtų pažeisti pamatiniai viešųjų pirkimų principai, nukrypta nuo Borta kriterijų esmės (Teisingumo Teismo 2017 m. balandžio 5 d. sprendimas byloje *Borta*, C-298/15).

41.3. Sprendimas nepažeidžia VPAGSSĮ 23 straipsnyje įtvirtinto konkurencinio dialogo etapiškumo. Pirkimo procedūrų metu buvo pateiktas pirminis pasiūlymas, vyko dialogas, tuomet buvo pateiktas galutinis pasiūlymas, kuris nebuvo blogesnis, nei susitarta dialogo metu. Per dialogą aptarti sprendiniai nebūtinai turi būti identiški galutinio pasiūlymo metu pasiūlytiems sprendiniams. Priešingas aiškinimas, kurio laikosi trečiasis asmuo, panaikina galutinio pasiūlymo teikimo etapą. Pati atsakovė ginčijamame sprendime dėl pasiūlymų eilės nustatė, kad ieškovės galutinis pasiūlymas nėra blogesnis už dialogo metu pasiektus susitarimus, todėl akivaizdu, jog joks konkurencinio dialogo etapiškumas nebuvo pažeistas.

41.4. Teismų praktikos taisyklės, suformuluotos dėl neįprastai mažos kainos aiškinimosi, šiuo atveju negali būti taikomos ir Lietuvos apeliacinis teismas nenukrypo nuo kasacinio teismo praktikos. Atsakovė bando sudaryti įspūdį, jog pirkimo dokumentuose nenustačius, kaip tikrinama, tariamai galima tikrinti bet ką ir neribota apimtimi. Tokia pozicija yra nepagrįsta. Net ir vykdydamos konkurencinį dialogą perkančiosios organizacijos pirkimo dokumentuose vis tiek turi nusistatyti aiškius reikalavimus, gaires, kokia apimtimi bus tikrinami sprendiniai.

41.5. Kolegija ne sukūrė naują taisyklę dėl kiekybinio kriterijaus priėmimo iš dalies, o tiesiog taikė Pirkimo sąlygas pagal jų turinį. Atsižvelgiant į tai, jog ieškovė pateikė energinio efektyvumo sprendinį ir pasiūlė pagaminti energijos kiekį iš atsinaujinančių energijos šaltinių, kurie yra pagrįsti bent toje

dalyje, kurios neginčija pati atsakovė, taip pat ieškovė pateikė pagal Pirkimo sąlygas prašytą informaciją, kuri yra aiški ir konkreti, visiškai neteisinga taikyti tokius pat padarinius, kaip ir tuo atveju, jeigu sprendinys būtų visiškai neįgyvendinamas ar ieškovė apskritai nebūtų jo pasiūliusi.

41.6. Atsakovė kasaciniame skunde nepagrįstai remiasi kasacinio teismo 2020 m. lapkričio 11 d. nutartimi civilinėje byloje Nr. e3K-3-272-378/2020, bandydama pateisinti 0 balų skyrimą ieškovei. Pagal nurodytoje byloje pateiktą išaiškinimą, balai neskiriami tik už neaiškią, nekonkrečią informaciją ar jos visai nepateikus. Šiuo atveju kolegija konstatavo, kad ieškovė pateikė pagal Pirkimo sąlygas prašytą informaciją, kuri yra aiški ir konkreti, todėl negalėjo būti visiškai neskiriami balai. Atsakovė neginčija dalies sprendinio įgyvendinamumo, bet skyrė 0 balų. Atsakovės nurodyta kasacinio teismo praktika iš esmės paneigia pačios atsakovės poziciją ir patvirtina, kad ieškovei negalėjo būti skirta 0 balų pagal P2 kriterijų.

Teisėjų kolegija

k o n s t a t u o j a :

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl viešojo pirkimo, vykdomo konkurencinio dialogo būdu, ypatumų

42. Konkurencinis dialogas, kaip viešojo pirkimo būdas, Europos Sąjungos teisėje įtvirtintas 2004 m. kovo 31 d. priėmus Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2004/17/EB dėl subjektų, vykdančių veiklą vandens, energetikos, transporto ir pašto paslaugų sektoriuose, vykdomų pirkimų tvarkos derinimo bei direktyvą 2004/18/EB dėl viešojo darbų, prekių ir paslaugų pirkimo sutarčių sudarymo tvarkos derinimo. Atitinkamos nuostatos vėliau įtvirtintos ir nagrinėjamai bylai aktualioje 2009 m. liepos 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 2009/81/EB dėl darbų, prekių ir paslaugų pirkimo tam tikrų sutarčių, kurias sudaro perkančiosios organizacijos ar subjektai gynybos ir saugumo srityse, sudarymo tvarkos derinimo ir iš dalies keičiančioje direktyvas 2004/17/EB ir 2004/18/EB (toliau – Direktyva 2009/81/EB).
43. Direktyvos 2009/81/EB preambulės 48 konstatuojamojoje dalyje nurodyta, kad ypač sudėtingus projektus įgyvendinančios perkančiosios organizacijos (subjektai) gali be jokios jų kaltės atsidurti tokioje padėtyje, kai dėl objektyvių priežasčių neįmanoma apibrėžti priemonių, kurios tenkintų jų poreikius, arba įvertinti, kokius techninius ir (arba) finansinius ar teisinius sprendimus rinka gali pasiūlyti. Tokia padėtis gali susidaryti visų pirma įgyvendinant projektus, kuriuose būtina įtraukti ar derinti daugybę technologinių ar operatyvinių pajėgumų, arba projektus, kurių finansavimas labai sudėtingas bei struktūriškas, o jų finansinio ir teisinio planavimo struktūros iš anksto numatyti neįmanoma. Tokiu atveju riboto konkurso ar derybų skelbiant pranešimą apie pirkimą procedūrą naudoti nebūtų

įmanoma, nes nebūtų galima pakankamai tiksliai apibrėžti pirkimo sąlygų, kad kandidatai galėtų pateikti pasiūlymus. Todėl reikia numatyti lanksčią procedūrą, kuri suteiktų galimybę ir išlaikyti ūkio subjektų konkurenciją, ir patenkinti perkančiųjų organizacijų (subjektų) poreikį su kiekvienu kandidatu aptarti visus pirkimo aspektus. Tačiau tokia procedūra neturėtų būti naudojama taip, kad būtų apribota arba iškreipta konkurencija, ypač keičiant esminius pasiūlymų aspektus arba laimėjusiam dalyviui pateikiant naujus esminius reikalavimus, arba įtraukiant ne tik ekonomiškai naudingiausią pasiūlymą pateikusį dalyvį, bet ir kitus dalyvius.

44. Pirmiau aprašyta procedūra – konkurencinis dialogas – įtvirtinta Direktyvos 2009/81/EB 27 straipsnyje. Nacionalinėje teisėje Direktyvos 2009/81/EB nuostatos įgyvendintos VPAGSSĮ.
45. VPAGSSĮ 4 straipsnio 11 dalyje įtvirtinta, kad konkurencinis dialogas – pirkimo būdas, kai kiekvienas tiekėjas gali pateikti paraišką dalyvauti pirkimo procedūrose ir perkančioji organizacija veda dialogą su atrinktais kandidatais, norėdama atrinkti vieną ar keletą tinkamų, jos reikalavimus atitinkančių sprendinių, kurių pagrindu pasirinktus kandidatus kviečia pateikti pasiūlymus. Konkurencinis dialogas gali būti vykdomas ypač sudėtingų pirkimų atvejais, kai perkančioji organizacija mano, kad atliekant pirkimą riboto konkurso būdu arba skelbiamų derybų būdu pirkimo sutarties sudaryti neįmanoma. Pagal VPAGSSĮ 19 straipsnio 3 dalį, pirkimas laikomas ypač sudėtingu, jeigu perkančioji organizacija: 1) pagal VPAGSSĮ 40 straipsnio 3 dalies 2, 3 ir 4 punktų nuostatas negali objektyviai nustatyti pirkimo objekto techninių reikalavimų, kurie tenkintų jos poreikius arba tikslus; 2) negali objektyviai apibrėžti pirkimo finansinių ir (arba) teisinių sąlygų.
46. Konkurencinis dialogas vykdomas etapais: perkančioji organizacija 1) skelbia apie pirkimą VPAGSSĮ 45, 46 straipsniuose nustatyta tvarka ir kviečia tiekėjus pateikti paraiškas; 2) patikrina, ar kandidatai atitinka keliamus kvalifikacijos reikalavimus; 3) atlieka kandidatų kvalifikacinę atranką pagal nustatytas procedūras ir kriterijus, jeigu tokia atranka nurodyta pirkimo dokumentuose; 4) atrinktus kandidatus vienu metu raštu kviečia pradėti dialogą ir pateikti siūlomus sprendinius, kad būtų galima nustatyti ir apibrėžti priemones, geriausiai atitinkančias perkančiosios organizacijos poreikius; 5) veda dialogą su atrinktais kandidatais, kurio tikslas – nustatyti ir apibrėžti priemones, geriausiai atitinkančias perkančiosios organizacijos poreikius; 6) prašo kandidatų pateikti galutinius pasiūlymus; 7) įvertina galutinius pasiūlymus ir nustato laimėtoją (VPAGSSĮ 23 straipsnio 3 dalis).
47. Perkančioji organizacija konkurencinį dialogą tęsia tol, kol gali nustatyti jos poreikius atitinkantį sprendimą, jeigu reikia, prieš tai sprendimus palyginusi (VPAGSSĮ 23 straipsnio 12 dalis). Perkančioji organizacija, baigusi konkurencinį dialogą ir apie tai raštu pranešusi dalyviams, prašo jų pateikti galutinius pasiūlymus, grindžiamus dialogo metu pateiktu (pateiktais) ir išsamiai apibrėžtu (apibrėžtais) sprendimu (sprendimais); šiuose pasiūlymuose turi būti visi projektui įgyvendinti reikalaujami ir būtini elementai (VPAGSSĮ 23 straipsnio 13 dalis). Gautus

galutinius pasiūlymus perkančioji organizacija įvertina, remdamasi skelbime apie pirkimą arba aprašomajame dokumente nurodytais kriterijais, ir pasirenka ekonomiškai naudingiausią pasiūlymą (VPAGSSĮ 23 straipsnio 14 dalis).

48. Iš Direktyvos 2009/81/EB nuostatų ir jas įgyvendinusio nacionalinio teisinio reguliavimo matyti, kad konkurencinis dialogas yra specifinis, vienas lanksčiausių pirkimo būdų, pasižymintis tiek perkamo objekto, tiek jo savybių, kurios paaiškėja dialogo su tiekėjais metu, neapibrėžtumu. Toks pirkimo būdas pasirenkamas tais atvejais, kai paskelbiant apie pirkimą negalima objektyviai nustatyti pirkimo objekto techninių reikalavimų, kurie tenkintų perkančiosios organizacijos poreikius arba tikslus. Konkurencinio dialogo procedūros sukurtos taip, kad perkančiosios organizacijos, veikdamos etapais, pirmiausia išsirinktų galimus ir jų siekiamus tikslus labiausiai atitinkančius sprendinius, o vėliau sudarytų pirkimo sutartį dėl jų poreikius atitinkančio objekto.
49. Dialogo metu perkančioji organizacija derasi dėl konkrečių sprendinių – techninių, teisinių, finansinių ar kitų priemonių, kurios aktualios jų norimam tikslui pasiekti. Tai apima derybas tiek dėl pirkimo objekto, tiek dėl viešojo pirkimo sutarties sąlygų.
50. Doktrinoje nurodoma, kad dialogo etapo tikslas – rasti būdą, kaip patenkinti perkančiosios organizacijos poreikius ir iš esmės sukurti tam tikras „technines specifikacijas"; šis procedūros etapas išskiria konkurencinį dialogą iš kitų standartinių procedūrų (Caranta, R., Saenchez-Graells, A. *European Public Procurement. Commentary on Directive 2014/24/EU*. Edward Elgar Publishing, 2021, p. 328). Pažymėtina, kad dialogo etapas yra neįpareigojantis, jo metu tiekėjai gali siūlyti (o vėliau atsisakyti arba pakeisti) arba nesiūlyti (o galutiniame pasiūlyme – nurodyti) konkrečius sprendinius (žr. ten pat, p. 333). Tiekėją įpareigoja tik pateiktas galutinis pasiūlymas ir jame nurodyti sprendiniai, atitinkamai perkančioji organizacija vertina galutiniuose pasiūlymuose pateiktus duomenis.
51. Nors vykdydamos konkurencinį dialogą perkančiosios organizacijos turi daugiau diskrecijos, lyginant su kitomis atviromis ar ribotomis procedūromis, pripažįstama, kad šis pirkimo būdas lemia ne esmin*į* nukrypim*ą* nuo viešųjų pirkimų direktyvų pagrindinių principų, o tik ribotą tų principų taikymą tam tikroje proceso dalyje (dialogo etapo metu), atsižvelgiant į sudėtingų pirkimų specifiką. Konkurencinis dialogas pasižymi aukštu skaidrumo lygiu, ypač dėl reikalavimo užtikrinti konkurenciją, objektyvių atrankos kriterijų taikymo ir būtinybės laimėtoją pasirinkti remiantis galutiniais pasiūlymais (Arrowsmith, S., Treumer, S. *Competitive Dialogue in EU Procurement*. Cambridge University Press, 2012, p. 42).
52. Pirmiau nurodytas teisinis reguliavimas ir doktrinoje pateiktas jo aiškinimas suponuoja išvadą, kad perkančiosios organizacijos, pasirinkusios pirkimą vykdyti konkurencinio dialogo būdu, nors ir turi pakankamai plačią veiksmų laisvę, tačiau, tiek nustatydamos pirkimo dokumentų reikalavimus, tiek vėliau vykdydamos pirkimo procedūras, privalo užtikrinti, kad būtų laikomasi lygiateisiškumo, nediskriminavimo, proporcingumo ir skaidrumo principų.

53. VPAGSSĮ 23 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad, atliekant pirkimą konkurencinio dialogo būdu, pasiūlymai vertinami taikant tik ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo vertinimo kriterijų. Gautus galutinius pasiūlymus perkančioji organizacija įvertina, remdamasi skelbime apie pirkimą arba aprašomajame dokumente nurodytais kriterijais, ir pasirenka ekonomiškai naudingiausią pasiūlymą (VPAGSSĮ 23 straipsnio 14 dalis). Šiomis nuostatomis į nacionalinę teisę iš esmės pažodžiui perkeltos Direktyvos 2009/81/EB 27 straipsnio, reglamentuojančio konkurencinį dialogą, 1, 7 dalių nuostatos.
54. Vis dėlto teisės aktuose (direktyvose, nacionaliniuose įstatymuose) nėra įtvirtinta specialių nuostatų dėl ekonominio naudingumo vertinimo kriterijų nustatymo ar jų taikymo vykdant konkurencinį dialogą. Dėl to, kaip tai tiesiogiai nurodyta Direktyvos 2009/81/EB 27 straipsnio 7 dalyje, taikytinos bendrosios ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo vertinimą reglamentuojančios normos. Tai daroma kartu atsižvelgiant ir į konkurencinio dialogo specifiką.
55. VPAGSSĮ 28 straipsnio 1 dalies 1 punkte įtvirtinta, kad, pasiūlymus vertinant pagal ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo vertinimo kriterijus, pirkimo sutartis sudaroma su dalyviu, pateikusiu perkančiajai organizacijai naudingiausią pasiūlymą, išrinktą pagal jos nustatytus kriterijus, susijusius su pirkimo objektu, – paprastai kokybės, kainos, techninių pranašumų, estetinių ir funkcinių charakteristikų, aplinkos apsaugos charakteristikų, eksploatavimo išlaidų, veiksmingumo, garantinio aptarnavimo ir techninės pagalbos, pristatymo datos, pristatymo laiko arba užbaigimo laiko, tiekimo patikimumo, sąveikos ir veikimo charakteristikomis. VPAGSSĮ 28 straipsnio 1 dalies 1 punkte įtvirtintu atveju perkančioji organizacija nurodo pirkimo dokumentuose kiekvienam ekonomiškai naudingiausiam pasiūlymui nustatyti pasirinkto kriterijaus lyginamąjį svorį. Kriterijų lyginamasis svoris gali būti išreikštas konkrečiu dydžiu arba nustatant intervalą, į kurį patenka kiekvienam kriterijui priskiriama reikšmė. Tais atvejais, kai dėl objektyvių priežasčių neįmanoma nustatyti kriterijų lyginamojo svorio, perkančioji organizacija turi nurodyti pirkimo dokumentuose taikomų kriterijų svarbos eiliškumą mažėjimo tvarka.
56. Sprendžiant klausimus, susijusius su pasiūlymų vertinimo kriterijų nustatymu ir taikymu vykdant konkurencinį dialogą, atsižvelgtina į teismų praktiką, suformuotą sprendžiant ginčus dėl ekonominio naudingumo vertinimo kriterijų teisėtumo vykdant kitas viešojo pirkimo procedūras (kiek tokioje praktikoje suformuluoti išaiškinimai neprieštarauja konkurencinio dialogo reguliavimui).
57. Teismų praktika kryptingai formuojama ta linkme, kad perkančioji organizacija turi užtikrinti (o kilus ginčui dėl jų – teismas turi kontroliuoti), jog ekonominio naudingumo vertinimo kriterijai, pagal kuriuos vertinami galutiniai pasiūlymai, nepažeistų vienodo požiūrio principo ir iš jo kylančio skaidrumo įpareigojimo. Šiais aspektais teismų praktikoje yra pateikti išaiškinimai:
    57.1. Viešojo pirkimo objektas ir viešojo pirkimo sutarties sudarymo kriterijai turi būti aiškiai apibrėžti nuo viešojo pirkimo procedūros pradžios. Ekono-

miškai naudingiausio pasiūlymo vertinimo kriterijai turi būti suformuluoti taip, kad leistų visiems deramai informuotiems ir įprastai rūpestingiems konkurso dalyviams žinoti tikslią jų apimtį, taigi juos aiškinti vienodai. Reikalavimas laikytis lygybės, nediskriminavimo ir skaidrumo principų reiškia, kad sutarties sudarymo kriterijai turi būti objektyvūs, o tai užtikrina, jog pasiūlymų palyginimas ir vertinimas vyks objektyviai, taigi veiksmingos konkurencijos sąlygomis. Taip nebūtų kriterijų, kuriais perkančiajai organizacijai suteikiama besąlyginio pasirinkimo laisvė, atveju. Lygybės, nediskriminavimo ir skaidrumo principai sukelia tuos pačius padarinius, kai kalbama apie sutarties sudarymo kriterijus, kurie taip pat yra esminės viešojo pirkimo sąlygos, nes jie bus lemiami išsirenkant pasiūlymą iš tų, kurie atitinka perkančiosios organizacijos techninėse specifikacijose suformuluotus reikalavimus (Teisingumo Teismo 2012 m. gegužės 10 d. sprendimas byloje *Europos Komisija prieš Nyderlandų Karalystę*, C-368/10, 56, 87, 95 punktai).

57.2. Siekiama, kad visi tinkamai informuoti ir rūpestingi konkurso dalyviai laimėtojo nustatymo kriterijus aiškintų vienodai (šiuo klausimu ir pagal analogiją žr. Teisingumo Teismo 2001 m. spalio 18 d. sprendimo byloje *SIAC Construction*, C-19/00, 42 punktą) ir todėl turėtų vienodas galimybes rengdami savo pasiūlymo sąlygas (šiuo klausimu ir pagal analogiją žr. Teisingumo Teismo 2002 m. gruodžio 12 d. sprendimo byloje *UniversaleBau ir kt.*, C-470/99, 93 punktą).

57.3. Perkančioji organizacija įpareigota laikytis skaidrumo principo, be kita ko, reiškiančio pirkimo sąlygų aiškumą, tikslumą, nedviprasmiškumą, tam, kad tiekėjai galėtų pateikti pasiūlymus, o perkančioji organizacija – nupirkti tai, ko reikia. Tai pasiekiama tada, kai pirkimo sąlygų turinys leidžia pakankamai gerai informuotiems ir normaliai rūpestingiems tiekėjams vienodai jas suprasti ir aiškinti, o perkančiajai organizacijai – realiai patikrinti, ar tiekėjų pasiūlymai šias atitinka (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gegužės 3 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-178-378/2018 61 punktą ir jame nurodytą kasacinio teismo praktiką).

57.4. Pirkimo sąlygose dėl ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo kriterijų nenustačius detalios kriterijų vertinimo sistemos, susiklosto situacija, kai konkretaus pasiūlymo vertinimas priklausys nuo subjektyvaus vertintojo požiūrio, perkančiosios organizacijos poreikių ar motyvų, o tai neatitinka Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatyme įtvirtinto skaidrumo imperatyvo, todėl tokios pirkimo sąlygos neteisėtos (žr. pagal analogiją pirmiau nurodytos kasacinio teismo nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-178-378/2018 68 punktą).

58. Teisingumo Teismo praktikoje yra pripažinta, kad tuo atveju, kai, vykstant miesto autobusų transporto paslaugų viešajam pirkimui, perkančioji organizacija nusprendžia sudaryti sutartį su ekonomiškai naudingiausią pasiūlymą pateikusiu dalyviu, ji gali atsižvelgti į su aplinkos apsauga susijusius kriterijus, kaip antai autobusų išmetamo azoto oksido kiekį ar triukšmo lygį, jei šie kriterijai susiję su sutarties objektu, nesuteikia šiai perkančiajai organizacijai neribotos pasirin-

kimo laisvės, yra aiškiai paminėti specifikacijose ar pranešime apie pirkimą ir neprieštarauja nė vienam iš pagrindinių Bendrijos teisės principų, visų pirma nediskriminavimo principui (Teisingumo Teismo 2002 m. rugsėjo 17 d. sprendimas byloje *Concordia Bus Finland*, C-513/99, 69 punktas).

59. Perkančioji organizacija turi nustatyti sutarties sudarymo (ekonominio naudingumo vertinimo) kriterijaus subkriterijus (pvz., elektra turi būti pagaminama iš atsinaujinančių energijos šaltinių) taip, kad, remdamasi tiekėjų pateikta informacija ir duomenimis, objektyviai ir skaidriai vertindama skirtingus tiekėjų pasiūlymus, sugebėtų veiksmingai (objektyviai) patikrinti, ar pateikti pasiūlymai atitinka sutarties sudarymo kriterijų. Jei perkančioji organizacija nustato sutarties sudarymo kriterijų kartu nurodydama, kad ji nei nustatė, nei buvo pajėgi patikrinti tiekėjų pateiktos informacijos teisingumo, ji pažeidžia tiekėjų lygiateisiškumo principą, nes toks kriterijus negarantuoja viešojo pirkimo procedūrų skaidrumo ir objektyvumo (Teisingumo Teismo 2003 m. gruodžio 4 d. sprendimas byloje *EVN ir Wienstrom*, C-448/01, 47–58 punktai).
60. Pažymėtina ir tai, kad Europos Parlamentas ir Taryba 2002 m. gruodžio 16 d. priėmė direktyvą 2002/91/EB dėl pastatų energinio naudingumo (2010 m. gegužės 19 d. priimta naujos redakcijos direktyva 2010/31/ES), kurios nuostatomis skatinamas energijos vartojimo mažinimas ir atsinaujinančių išteklių energijos naudojimas pastatų sektoriuje. Šių krypčių svarba dar labiau pabrėžiama naujausioje šios direktyvos redakcijoje. Europos Parlamento ir Tarybos 2024 m. balandžio 24 d. priimta direktyva (ES) 2024/1275 dėl pastatų energinio naudingumo (toliau – Direktyva (ES) 2024/1275) skatinama didinti pastatų energinį naudingumą ir mažinti pastatų išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį Sąjungoje, kad iki 2050 m. pastatų ūkis taptų visai netaršus (1 straipsnio 1 dalis). Visai netaršaus pastato energijos reikmes patenkinti galima įvairiais būdais: naudojant energiją iš vietoje arba netoliese pagaminamos atsinaujinančiųjų išteklių energijos šaltinių, pavyzdžiui, naudojant šiluminės, geoterminės ar fotovoltinės saulės energijos technologijas, šilumos siurblius, vandens energiją arba iš biomasės, ją gali tiekti atsinaujinančiųjų išteklių energijos bendrijos arba gali būti naudojamasi efektyvia centralizuoto šilumos ir vėsumos tiekimo sistema ir iš kitų anglies dioksido neišskiriančių išteklių pagamintą energiją (preambulės 48 konstatuojamoji dalis).
61. Nors ši direktyva ir joje nustatomos priemonės į nacionalinę teisę turės būti perkeltos ne vėliau kaip iki 2026 m. gegužės 29 d. (Direktyvos (ES) 2024/1275 35 straipsnio 1 dalis), ja patvirtinama, kad Europos Sąjungoje vis plačiau pripažįstama principo „svarbiausia – energijos vartojimo efektyvumas“ ir atsinaujinančiųjų išteklių energijos naudojimo pastatų sektoriuje svarba (Direktyvos (ES) 2024/1275 preambulės 6 konstatuojamoji dalis), o viešųjų įstaigų turimi ar užimami pastatai turėtų tapti pavyzdžiu, kaip atsižvelgiama į aplinkos apsaugos ir energijos taupymo veiksnius (Direktyvos (ES) 2024/1275 preambulės 69 konstatuojamoji dalis).
62. Nurodytame reguliavime įtvirtinti tikslai gali būti pasiekiami įvairiais būdais. Vienas tokių – viešojo pirkimo dokumentuose nustatant su energiniu naudingu-

mu, atsinaujinančių išteklių energijos naudojimu susijusius reikalavimus, be kita ko, ir ekonominio naudingumo vertinimo kriterijus.

63. Apibendrinant darytina išvada, kad konkurencinį dialogą vykdančios perkančiosios organizacijos (perkantieji subjektai) yra laisvos pasirinkti ekonominio naudingumo vertinimo kriterijus, pagal kuriuos išrinks laimėjusį pasiūlymą, svarbiausia, kad šie kriterijai nepažeistų vienodo požiūrio principo ir iš jo kylančio skaidrumo įpareigojimo, neribotų konkurencijos, būtų susiję su perkamu objektu, aiškūs, objektyvūs, nedviprasmiški, realiai patikrinami, perkančiajam subjektui nesuteiktų besąlyginio pasirinkimo laisvės. Tokie kriterijai gali būti susiję su aplinkos apsauga, energijos vartojimo efektyvumu, atsinaujinančių išteklių energijos naudojimu ir pan.

Dėl atsakovės nustatyto ginčo kriterijaus P2 vertinimo

64. Atsakovė Pirkimo sąlygose nurodė, kad pasiūlymų ekonominis naudingumas bus vertinamas taikant du kriterijus: 1) „Metinis atlyginimas per visą sutarties laikotarpį (C)“, 2) „Pasiūlymo kokybė ir efektyvumas (T)“. Pastarąjį kriterijų sudaro subkriterijai: „Objekto sukūrimo tinkamumas, funkcionalumas ir kokybė (P1)“, „Energinis efektyvumas (P2)“, „Pastatų tvarumo vertinimo sistema (P3)“. Kriterijaus P2 parametrai – „Šilumos energijos patalpų šildymui suvartojimas (R1)“ ir „Elektros energijos suvartojimas (R2)“; bendras kriterijaus P2 lyginamasis svoris – 15 (Pirkimo sąlygų 18 priedas „Sprendinių / pasiūlymų vertinimo tvarka ir kriterijai“).
65. Energinis efektyvumas (P2) apskaičiuojamas vertinant dalyvio pasiūlyme Pirkimo sąlygų 14 priedo „Reikalavimai techninei–inžinerinei informacijai“ 1 priedėlio lentelėje nurodytą objekto energijos suvartojimo kiekį per metus: R1 – „Šilumos energijos patalpų šildymui suvartojimas“ – mažiausiai pasiūlyto suvartoti šilumos energijos patalpoms šildyti kiekio (m3) (R1min) ir pasiūlyme nurodyto suvartoti šilumos energijos kiekio (m3) (R1p) palyginimas; R2 – „Elektros energijos suvartojimas“ – mažiausiai pasiūlyto suvartoti elektros energijos kiekio (kWh) (R2min) ir pasiūlyme nurodyto suvartoti elektros energijos kiekio (kWh) (R2p) palyginimas (Pirkimo sąlygų 18 priedas „Sprendinių / pasiūlymų vertinimo tvarka ir kriterijai“).
66. Pirkimo sąlygų 14 priedo „Reikalavimai techninei–inžinerinei informacijai“ 1 priedėlyje (patikslintame po dialogo pakopos dėl techninių–inžinerinių sprendinių), be kitų reikalavimų, nurodyta, kad:
    66.1. Šildymo (ŠVOK) skiltyje bus vertinamas mažiausias pasiūlytas suvartoti šiluminės energijos patalpoms šildyti kiekis (kWh) per vienerius metus „Energijos kiekių poreikiai, perkami pagal sutartis iš centralizuotų miesto tinklų“. Teikiami rodikliai – dalyvio pasiūlyti suvartojamos šiluminės energijos kiekiai (kWh per vienerius metus) objekto patalpoms šildyti, vėdinti, vėsinti. Nepriklausomai nuo energijos šaltinio (pvz., miesto šilumos tinklai, elektra, dujos), pateikiamas ir vertinamas jau perskaičiuotas bendras šiluminės energijos kWh poreikis per vienerius metus objekto pastatų patalpoms šildyti, vėdinti, vėsinti (ŠVOK) (1 punktas).

66.2. Šildymo (ŠVOK) dalyje neskaičiuojami buitinio karšto vandens paruošimo visame objekte rodikliai. Taip pat šildymo skiltyje teikiami šiluminės energijos (kWh) kiekiai neįtraukiant valgyklos ir gamybinio korpuso patalpų, kadangi valgyklos ir gamybinio korpuso patalpų patalpoms numatoma atskira subapskaita. Už valgyklos ir gamybinio korpuso patalpų šildymą bus mokama pagal faktinius suvartojimo duomenis (2 punktas).

66.3. Elektros skiltyje bus vertinamas mažiausias pasiūlytas suvartoti elektros energijos kiekis (kWh), suvartojamas objekto pastatuose ir teritorijoje bendrai „Energijos kiekių poreikiai, perkami pagal sutartis iš centralizuotų miesto tinklų“. Elektros energijos kiekiai, skirti šildymui (ŠVOK), šioje elektros rodiklių skiltyje neskaičiuojami, šie rodikliai priskiriami prie šildymui (ŠVOK) skirtos šilumos energijos rodiklių (5 punktas).

66.4. Elektros skiltyje teikiami elektros energijos (kWh) kiekiai, neįtraukiant valgyklos ir gamybinio korpuso patalpų, elektros, naudojamos Kalėjimų tarnybos darbuotojų ir nuteistųjų elektros įrangai, kompiuteriams, org. technikai, buitinei technikai, telefonams, karšto vandens šildymo įrenginiams, serverinių patalpų įrangai, elektromobilių įkrovimo stotelėms. Valgyklos ir gamybinio korpuso patalpoms bei elektrai, naudojamai Kalėjimų tarnybos darbuotojų ir nuteistųjų elektros prietaisų poreikių apskaitai, karšto vandens šildymo įrenginiams, serverinių patalpų įrangai, numatoma atskira subapskaita ir apmokama pagal faktinius suvartojimo duomenis (6 punktas).

66.5. Dalyvis teikia savo atliktus skaičiavimus pagal objekte (išskyrus valgyklos ir gamybinio korpuso patalpoms) numatytą įrangą ir inžinerines sistemas (7 punktas).

66.6. Pateikdamas energijos vartojimo rodiklius, dalyvis į vertinimo lentelę „Energijos kiekių poreikiai, perkami pagal sutartis iš centralizuotų miesto tinklų“ neįtraukia atsinaujinančių energijos šaltinių energijos kiekių, pasigamintų iš privataus subjekto objekte sutarties metu žemės sklype sumontuojamų atsinaujinančių energijos šaltinių (saulės moduliai, saulės kolektoriai, geoterminis šildymas ir t. t.). Kaip pavyzdys: elektros energija pagaminama privataus subjekto sumontuotuose saulės moduliuose ar gaunama iš kito atsinaujinančios energijos šaltinio, esančio žemės sklype, neįtraukiama į energijos vartojimo rodiklių lentelę ir nepriskaičiuojama prie energijos rodiklių, už kuriuos valdžios subjektas mokės mokesčius. Dalyvis teikia tik energijos kiekių poreikius, perkamus pagal sutartis iš kitų tiekėjų, iš centralizuotų miesto tinklų (šilumos tinklai, elektra ESO, dujos ir kt.) (8 punktas).

66.7. Pateikdamas energijos vartojimo rodiklius, dalyvis lentelėje „Metiniai rodikliai (faktinis suvartojimas)“ pateikia projektinius skaičiuojamus (prognozuojamus) metinius rodiklius, kurie būtų faktiškai suvartojami, įvertinant ir atsinaujinančių energijos šaltinių (sumontuotų žemės sklype ir (arba) dalyvio įsigyjamos, eksploatuojamos nuotolinės saulės elektrinės) pagamintą energijos kiekį bei pagal sutartis perkamą energijos kiekį (9 punktas).

66.8. Kai atsinaujinančių energijos šaltinių elektros energijos gamybos įrenginiui įrengti žemės sklypo ribose nėra techninių galimybių dėl ESO techninių są-

lygų, dalyvis gali pasiūlyti savo sąskaita sutarties laikotarpiui įsigyti nuotolinę saulės elektrinę už žemės sklypo ribų. Dalyvis gali prie atsinaujinančių energijos šaltinių elektros energijos kiekių pasiūlyti ir turi užtikrinti, kad elektros energijos iš atsinaujinančių energijos šaltinių poreikis būtų padengtas iš dalyvio įsigyjamos nuotolinės saulės elektrinės. Už dalyvio įsigyjamos ir eksploatuojamos nuotolinės saulės elektrinės sąnaudas sutarties laikotarpiu moka privatus subjektas ir sąskaitos valdžios subjektui nepateikiamos. Nuotolinės saulės elektrinės nuosavybė pasibaigus sutarčiai neatlygintinai perduodama valdžios subjektui (10 punktas).

66.9. Objekto energijos vartojimo suminiai ir sąlyginiai rodikliai turi būti apskaičiuoti naudojant norminius klimatologinius duomenis, pateiktus RSN 156-94 „Statybinė klimatologija“. Skaičiavimuose naudojami artimiausios objektui esančios Šiaulių „Šiaulių CAMS“ stoties duomenys (pastaba po 10 punktu).

67. Byloje kilo ginčas dėl ieškovės pasiūlymo vertinimo, konkrečiai – dėl sprendimo skirti ieškovei 0 balų pagal pirmiau nurodytą kriterijų P2 ir Pirkimo sąlygų 14 priedo 1 priedėlyje, 18 priede nurodytą jo vertinimo tvarką. Ieškovė, nesutikdama su atsakovės sprendimu, teikė pretenzijas, o vėliau – ir ieškinį teismui. Ieškovė įrodinėjo, kad sprendimas už kriterijų P2 skirti 0 balų neatitinka Pirkimo dokumentų reikalavimų, kad ieškovės pasirinktas sprendinys užtikrins visą reikiamą energijos kiekį (administruojant objektą nereiks įsigyti šilumos ir elektros energijos iš centralizuotų tinklų), o priešinga atsakovės išvada yra nepagrįsta. Ieškovė laikėsi pozicijos, kad tiekėjai galėjo skirtingai suprasti kriterijaus P2 turinį, pateikti skirtingus techninius pasiūlymus ir kitokią kainodarą (pagal energijos iš centralizuotų tinklų suvartojimą per mėnesį arba per metus), dėl to susidarė nepalyginamų tiekėjų pasiūlymų vertinimo situacija ir tai neatitinka skaidrumo, lygiateisiškumo principų.
68. Pirmosios instancijos teismas, nekonstatavęs pažeidimų vertinant ieškovės pasiūlymą, ieškinį atmetė, o apeliacinės instancijos teismas tokį sprendimą panaikino ir priėmė naują sprendimą. Apeliacinės instancijos teismas pripažino neteisėtais kriterijų P2 ir jo vertinimo tvarką ir nutraukė Pirkimą. Apeliacinės instancijos teismas Pirkimo sąlygų neteisėtumą grindė tuo, kad, kol nėra parengto techninio projekto (o jis bus rengiamas tik vėlesniame projekto įgyvendinimo etape), tikslių šilumos ir elektros energijos kiekių, perkamų iš centralizuotų tinklų, apskaičiuoti nėra galimybės, o apytiksliai skaičiavimai priklauso nuo pasirinkto metodo ir iš esmės yra subjektyvūs; Pirkimo sąlygose nėra nustatyta, kaip (kokiais kriterijais ir duomenimis remdamasi) perkančioji organizacija įvertina, ar tiekėjo pasiūlyti šilumos ir elektros energijos kiekiai, perkami iš centralizuotų tinklų, yra pagrįsti pagal pasiūlytus techninius sprendinius, kokius duomenis šiuo aspektu tiekėjai turi pateikti perkančiajai organizacijai ir koks tokių duomenų tikslumas turi būti pasiektas, ypač įvertinus tai, jog pasiūlymus tiekėjai teikia dar nesant techninio projekto.
69. Trečiasis asmuo tokią teismo išvadą vertina kaip neatitinkančią konkurencinio dialogo esmės. Tokie jo argumentai pripažintini pagrįstais.
70. Primintina, kad konkurencinis dialogas kaip pirkimo procedūra teisės aktuose įtvirtintas tiems atvejams, kai dėl objektyvių priežasčių neįmanoma apibrėžti

priemonių, kurios tenkintų perkančiųjų organizacijų (subjektų) poreikius, arba įvertinti, kokius techninius ir (arba) finansinius ar teisinius sprendimus rinka gali pasiūlyti (Direktyvos 2009/81/EB preambulės 48 konstatuojamoji dalis, VPAGSSĮ 19 straipsnio 3 dalis). Perkančiosios organizacijos su kandidatais veda dialogą, kurio tikslas – nustatyti bei apibrėžti priemones, geriausiai atitinkančias perkančiųjų organizacijų poreikius; dialogo metu perkančioji organizacija gali aptarti visus numatomos sudaryti pirkimo sutarties aspektus (VPAGSSĮ 23 straipsnio 3 dalies 5 punktas). Dialogas tęsiamas tol, kol perkančioji organizacija nustato, kuris iš sprendinių atitinka jos poreikius, jei reikia, prieš tai juos palyginusi (VPAGSSĮ 23 straipsnio 12 dalis). Šis reguliavimas reiškia, kad galutiniai sprendiniai perkančiajai organizacijai paaiškėja tik įvykus dialogui.

71. Šiame kontekste svarbu tai, kad ekonominio naudingumo vertinimo kriterijai turi būti apibrėžti pirkimo dokumentuose paskelbiant apie pirkimą (VPAGSSĮ 24 straipsnio 1 dalies 10 punktas), jie turi būti aiškūs, objektyvūs, nedviprasmiški, realiai patikrinami. Atsižvelgiant į pirmiau nurodytą konkurencinio dialogo specifiką (jo procedūros lankstumą), aplinkybę, kad tik dialogo metu paaiškėja konkretūs dalyvių siūlomi ir perkančiosios organizacijos pasirenkami sprendiniai, darytina išvada, kad reikalavimas pirkimo sąlygose (skelbime ar aprašomajame dokumente) nurodyti itin detalius reikalavimus, kokia konkrečiai informacija turės būti pateikta ar kokiu tikslumu, neatitiktų konkurencinio dialogo esmės. Iš tokį pirkimo būdą pasirinkusios perkančiosios organizacijos, kuri tik gerokai vėliau procedūrų metu sužinos ir pasirinks ją tenkinančius sprendinius, nebūtų teisinga reikalauti, kad jau skelbime apie pirkimą ar aprašomajame dokumente būtų itin detaliai apibrėžti vertinimo kriterijai, tuo labiau nurodyta, kokiais konkrečiais duomenimis turi būti grindžiama atitiktis jiems. Vertinant priešingai, konkurencinio dialogo dalyvių teisės teikti kuo įvairesnius sprendinius būtų suvaržomos, ribojamos perkančiosios organizacijos nurodytų reikalaujamų pateikti duomenų (kurie galimi pagal vienus sprendinius, tačiau galbūt negalimi (apskaičiuoti, įvertinti, pateikti) ar neegzistuoja taikant kitus, alternatyvius, sprendinius), taip apribojant šio pirkimo būdo suteikiamą lankstumą ir nepasiekiant tokios priemonės tikslų išsiaiškinti ir pasirinkti labiausiai perkančiosios organizacijos interesus atitinkančius sprendinius.
72. Sistemiškai aiškinant pirmiau nurodytą ES ir nacionalinį reguliavimą, doktriną manytina, kad ekonominio naudingumo vertinimo kriterijai visais atvejais privalo būti aiškūs, objektyvūs, nedviprasmiški, o jų detalumo ir išsamumo lygis kiekvienu atveju priklauso nuo konkretaus pirkimo objekto, dėl kurio organizuojamas konkurencinis dialogas, ir nuo turimų duomenų apie jį. Jeigu objektas apibrėžiamas tik nurodant bendrus perkančiosios organizacijos poreikius ir tikslus, tai ir pasiūlymų vertinimo kriterijai pirkimo dokumentuose galės būti nurodomi tik gan abstrakčiai. Kartu pabrėžtina, kad pirkimo sąlygose įvardijami ekonominio naudingumo vertinimo kriterijai turi būti formuluojami taip, kad nebūtų apribota arba iškreipta konkurencija ar sudarytos prielaidos nesilaikyti kitų viešųjų pirkimų teisės principų.
73. Nagrinėjamu atveju perkančioji organizacija siekė atrinkti investuotoją, kurio įsteigtas ar sudarytas privatus subjektas, pirma, suprojektuotų, pastatytų ir įreng-

tų Šiaulių tardymo izoliatoriaus infrastruktūrą; antra, vykdytų sukurtos naujos infrastruktūros priežiūrą sutarties laikotarpiu; sutarties trukmė – iki penkiolikos metų nuo sutarties įsigaliojimo (Pirkimo sąlygų 4 punktas). Pirkimo dokumentuose nurodyta, kad investuotojas atrenkamas konkurencinio dialogo būdu; konkurencinis dialogas pasirinktas atsižvelgiant į tai, kad dėl specifinių aplinkybių, susijusių su paslaugų ir darbų pobūdžiu, sudėtingumu, teisine ir finansine prigimtimi bei tenkančia rizika, sutartis negali būti sudaryta nepravedus dialogo, be to, valdžios subjektas negali tiksliai apibrėžti perkamo objekto techninės specifikacijos (Pirkimo sąlygų 15 punktas).

74. Atsakyme į prašymus paaiškinti Pirkimo sąlygas (ieškinio 20 priedas) atsakovė nurodė, kad įgyvendina viešojo ir privataus sektoriaus partnerystės projektą, kur, skirtingai nei vykdant tradicinius viešuosius pirkimus, rengiamas ne reikalingų atlikti veiksmų sąrašas ir (arba) specifikacija (angl. *input specification*), o valdžios subjekto siekiamų sukurti rezultatų specifikacija, kuri orientuota į paslaugos poreikį bei jos kokybę (angl. *output specification*). Tokių specifikacijų taikymo tikslas – neriboti dalyvių lankstumo pateikti įvairiapusiškus, efektyvius, į ilgalaikę perspektyvą orientuotus sprendimus, kurie geriausiai patenkintų pirkimo vykdytojo poreikius. Siekiamų sukurti rezultatų specifikacijomis siekiama gauti iš privataus subjekto didžiausią naudą, leidžiant jam pritaikyti naujoviškus sprendimus, atitinkančius pirkimo vykdytojo poreikius, ir sumažinti viso turto gyvavimo ciklo sąnaudas, o ne paprasčiausiai įgyvendinti pirkimo vykdytojo iš anksto sugalvotus sprendimus už mažiausią kainą. Pasiūlymuose siūlomų sprendinių efektyvumas priklauso nuo ūkio subjekto skirto laiko rengiant pasiūlymą, nuo jo patirties ir turimo *know-how* (technologinės naujovės, praktinė patirtis). Viešojo ir privataus sektoriaus partnerystės projektui įgyvendinti atrankoje privatus subjektas turi gebėti techniškai, finansiškai ir teisiškai subalansuoti pasiūlymą, kad siūlomas rezultatas pagal pirkimo sąlygas būtų geriausias.
75. Teisėjų kolegija nusprendžia, kad apeliacinės instancijos teismo pozicija, jog vertinimo kriterijai turi būti itin detalūs ir tikslūs, pirkimo dokumentuose nurodoma, kokius duomenis tiekėjai turi pateikti ir koks duomenų tikslumas turi būti pasiektas, neatitinka tiek pirmiau nurodytos bendrosios konkurencinio dialogo specifikos, tiek ginčo Pirkimo dokumentų nuostatų, pasirinkto specifikacijų rengimo principo. Perkančiosios organizacijos būtent dėl to ir renkasi pirkimą vykdyti konkurencinio dialogo būdu, nes nežino techninių ir kitų sprendinių, geriausiai atitinkančių jų poreikius, todėl nebūtų tikslinga iš perkančiosios organizacijos reikalauti ekonominio naudingumo vertinimo kriterijus parengti tokiu tikslumu, koks konkrečioje situacijoje nėra įmanomas, nežinant, kokie sprendiniai bus pasiūlyti. Be to, itin konkrečių kriterijų ar pateiktinų duomenų nurodymas pirkimo dokumentuose ribotų potencialius dalyvius siūlyti skirtingus, inovatyvius sprendinius, kurių techninė dalis negalėtų būti pagrįsta perkančiosios organizacijos reikalaujamais duomenimis.
76. Konstatavus, kad nėra pagrindo iš perkančiosios organizacijos reikalauti nustatyti pernelyg detalią kriterijaus P2 vertinimo tvarką, būtina patikrinti, ar Pirkimo sąlygose nustatytos apimties kriterijus P2 ir jos vertinimo tvarka atitinka ben-

druosius Teisingumo Teismo ir nacionalinėje teismų praktikoje nurodytus (žr. šios nutarties 57–59 punktus) tokiems kriterijams nustatyti taikomus reikalavimus – aiškumo, objektyvumo, nedviprasmiškumo, galimybės palyginti.

77. Iš šios nutarties 64–66 punktuose nurodytų Pirkimo sąlygų matyti, kad tiekėjai kartu su savo pasiūlymu turėjo pateikti užpildytą Pirkimo sąlygų 14 priedo „Reikalavimai techninei–inžinerinei informacijai" 1 priedėlio lentelę, joje turėjo būti nurodyti, *pirma*, duomenys apie bendrą metinį šiluminės energijos poreikį objekto pastatams šildyti, vėdinti, vėsinti (detalizuojant, iš kokio šaltinio bus gaunama šiluminė energija – iš miesto tinklų, elektros, dujų) ir bendrą metinį objekto elektros energijos poreikį (detalizuojant elektros energijos poreikį techniniams įrenginiams, oro drėgmės palaikymo sistemai, patalpų apšvietimui, teritorijai), *antra*, šildymo ir elektros energijos, kuri bus perkama pagal sutartis iš centralizuotų tinklų, poreikį.
78. Pirkimo sąlygų 14 priedo 1 priedėlyje detaliau nurodyta, kokie energijos kiekiai bus vertinami skaičiuojant pasiūlymo ekonominį naudingumą pagal kriterijų P2, išskirta, kokie energijos kiekiai (rodikliai) neturėtų būti įtraukti į pasiūlymus (valgyklos ir gamybinio korpuso patalpoms reikalingi šilumos ir elektros energijos kiekiai, elektros, naudojamos Kalėjimų tarnybos darbuotojų ir nuteistųjų elektros įrangai, kompiuteriams, org. technikai, buitinei technikai, telefonams, karšto vandens šildymo įrenginiams, serverinių patalpų įrangai, elektromobilių įkrovimo stotelėms, kiekiai), atskirai pažymėta, kad **į** lentelės skilt**į** „Energijos kiekių poreikiai, perkami pagal sutartis iš centralizuotų miesto tinklų" neįtraukiami atsinaujinančių energijos šaltinių energijos kiekiai, pasigaminti iš privataus subjekto objekte sutarties metu žemės sklype sumontuojamų atsinaujinančių energijos šaltinių ar nuotolinėje saulės elektrinėje už žemės sklypo ribų.
79. Nurodytos nuostatos patvirtina, kad Pirkimo sąlygų 14 priedo 1 priedėlyje buvo aiškiai ir nedviprasmiškai apibrėžta, kokią informaciją savo galutiniuose pasiūlymuose turės pateikti Pirkime dalyvaujantys tiekėjai. Kilę neaiškumai galėjo būti pašalinti tiek suinteresuotiems subjektams prašant paaiškinti Pirkimo sąlygas (Pirkimo sąlygų 22 punktas), tiek vėliau dialogo metu komisijai patikslinant specifikaciją, sutartį, finansinio veiklos modelio bei kitas dialogo objektu esančias sąlygas vadovaujantis VPGSSĮ 23, 25 straipsniais (Pirkimo sąlygų 20 punktas). Pastaraja teise buvo pasinaudota – įvykus dialogui dėl techninių–inžinerinių sprendinių, 14 priedo 1 priedėlio nuostatos 2024 m. rugpj**ūčio** 12 d. buvo patikslintos, papildytos naujais 9–10 punktais.
80. Apeliacinės instancijos teismas savo išvadą dėl Pirkimo sąlygų neteisėtumo ir poreikio detaliau nustatyti, kokiais kriterijais ir duomenimis remiantis bus vertinamas pasiūlytų energijos kiekių pagrįstumas, padarė remdamasis Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gegužės 3 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-178-378/2018 67 punkte pateiktu išaiškinimu, kad tais atvejais, kai pagal perkančiosios organizacijos parengtas pirkimo sąlygas sprendžiant dėl tiekėjų pasiūlymų ekonominio naudingumo vertinamas ne konkretus matmuo (pvz., fizikinis dydis), o prašoma pateikti nurodyto kriterijaus aprašymą, perkančiajai organizacijai kyla pareiga kuo tiksliau ir detaliau aprašyti vertinimo kriterijus, kuriais remiantis bus skiriami konkretūs pasiūlymo ekonominio naudingumo balai.

81. Kasacinis teismas nuosekliai pabrėžia teismų pareigą laikytis savo pačių ar aukštesnės instancijos teismų analogiškose ar iš esmės panašiose bylose sukurtų precedentų, taip užtikrinant teismų praktikos nuoseklumą ir nuspėjamumą; remtis teismų precedentais reikia itin apdairiai; precedento galią turi tik tokie ankstesni teismų sprendimai, kurie buvo sukurti analogiškose bylose, kurių faktinės aplinkybės tapačios arba labai panašios į nagrinėjamos bylos (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. kovo 9 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-56-248/2020 28, 29 punktus ir juose nurodytą kasacinio teismo praktiką).
82. Teisėjų kolegija pažymi, kad apeliacinės instancijos teismo nurodytos bylos ir nagrinėjamos bylos aplinkybės reikšmingai skiriasi – apeliacinės instancijos teismo cituota nutartis priimta byloje, kurioje buvo nagrinėtas ekonominio naudingumo vertinimo kriterijų „Kokybė“ (rizikos veiksnių analizė ir valdymo priemonės, vadybos sistemų taikymas) ir „Efektyvumas“ (darbų organizavimas, vidinės ir išorinės komunikacijos planas) teisėtumo klausimas. Būtent dėl tokių, aprašomojo pobūdžio, kriterijų nustatymo kasacinis teismas išaiškino, kad perkančiajai organizacijai kyla pareiga kuo tiksliau ir detaliau aprašyti vertinimo kriterijus, kuriais remiantis bus skiriami konkretūs pasiūlymo ekonominio naudingumo balai. Kasacinis teismas nurodytoje byloje konstatavo, kad, nesant konkrečių paaiškinimų, kokie tiekėjų parengti atitikties kriterijams aprašymai bus laikomi geriausiais (kokiems bus suteikiami aukščiausi balai), priešingai perkančiosios organizacijos deklaruotam tikslui ir lūkesčiui gauti mažesnės apimties aprašymus, tiekėjai gali stengtis nurodyti kuo daugiau ir įvairesnių rizikų bei jų sprendimo būdų tam, kad padidintų tikimybę už tai gauti daugiau balų.
83. Nagrinėjamu atveju pagal Pirkimo dokumentus kriterijaus P2 ekonominis naudingumas skaičiuojamas vertinant fizikinį dydį – šilumos ir elektros energijos kiekius, išreikštus kilovatvalandėmis (kWh). Tokia kriterijaus išraiška savaime suponuoja tam tikrą aiškumo ir objektyvumo lygį, nepriklauso nuo subjektyvios vertintojo nuomonės, nes, priešingai nei aprašomųjų kriterijų atveju, dalyviams pateikiant konkrečius objektyviai išreikštus skaičius, galima atlikti skaičiavimus, kurie pagrįstų arba paneigtų galutiniame pasiūlyme nurodytus energijos kiekius, šiuos skaičiavimus galima realiai patikrinti.
84. Aplinkybė, kad nesant techninio projekto neįmanoma tiksliai apskaičiuoti suvartotinos ir generuotinos energijos kiekio, savaime nereiškia, kad negalima patikimai apskaičiuoti prognozuojamų kiekių ir pateikti jų pagrindimo.
85. Dar iki techninio projekto parengimo, planuojant konkrečius statinius ir jų inžinerines sistemas, yra atliekami skaičiavimai, aktualūs parenkant siūlytinus apšvietimo (šildymo, vėdinimo ir kt.) sprendinius, galimą įrangą, jos pajėgumus, taip pat nustatant, kokio galingumo elektrinė turėtų būti statoma objekte. Iš techninių dokumentų yra žinomi atitinkamų įrenginių suvartojami (o saulės elektrinės atveju – gaminami) elektros ir (ar) šilumos kiekiai, pastato energetinio naudingumo sertifikatuose yra tam tikrų duomenų apie skaičiuojamąsias energijos sąnaudas, energijos nuostolius, šildyti (vėdinti, vėsinti) pasirinktus techninius sprendinius, jų techninius parametrus ir pan.

86. Pati ieškovė pasiūlymo 14 priede „Reikalavimai techninei–inžinerinei informacijai“ detalizavo savo pasirinktus sprendinius ir nurodė jų pagrindimą (objekto energijos poreikio pagrindimą, saulės elektrinės galingumo, elektros energijos kaupiklių parinkimą ir kitus duomenis bei skaičiavimus). Ieškovė nurodė, kad, projektuodama elektros energijos poreikius ŠVOK ir kitoms sistemoms, rėmėsi projektuojamų pastatų energetinio naudingumo vertinimo ataskaitomis bei patirtimi analogiškuose objektuose. Vadinasi, dar pasiūlymų rengimo etape, iki techninio projekto parengimo, pagal turimus techninius duomenis galima apskaičiuoti Pirkimo sąlygų 14 priedo 1 priedėlio lentelėje prašomus nurodyti energijos kiekius, tokios galimybės savo išvadomis nepaneigė ir ieškovės bei trečiojo asmens pasitelkti specialistai.
87. Bylą nagrinėję teismai nustatė, kad visi konkurencinio dialogo dalyviai galutiniuose pasiūlymuose nurodė objektui reikalingos, iš atsinaujinančių šaltinių pagamintinos ir iš centralizuotų tinklų įsigytinos energijos kiekius. Dėl objektui eksploatuoti reikalingos elektros energijos bendro kiekio ginčo nekilo. Pozicijos nesutapo dėl saulės elektrinės galimų pagaminti energijos kiekių ir jų (ne)pakankamumo objekto poreikiams.
88. Apeliacinės instancijos teismas, nustatęs, kad skyrėsi ieškovės ir atsakovės skaičiavimai dėl kriterijų P2 sudarančių rodiklių reikšmių, į bylą pateiktose konsultacinėse išvadose ieškovės pasiūlytų rodiklių realumas buvo vertintas skirtingai, specialistų išvados grįstos subjektyviais skaičiavimais, nusprendė, jog tokios aplinkybės pagrindžia Pirkimo sąlygų neteisėtumą.
89. CPK 178 straipsnyje nurodyta, kad šalys turi įrodyti aplinkybes, kuriomis grindžia savo reikalavimus bei atsikirtimus, išskyrus atvejus, kai yra remiamasi aplinkybėmis, kurių CPK nustatyta tvarka nereikia įrodinėti. Vykdydamos šią savo pareigą šalys yra laisvos pasirinkti, kokiomis įrodinėjimo priemonėmis ir kaip įrodinės (gins) savo poziciją teisme. Bylos nagrinėjimo metu ieškovė ir trečiasis asmuo pateikė atitinkamai UAB „Statybų institutas“ specialisto S. M. konsultacinę išvadą ir UAB „EiCoSolution“ vertinimo aktą – konsultacinę išvadą. Kiekviename iš šių dokumentų pateiktais skaičiavimais ir nurodytais argumentais siekiama pagrįsti jį pateikusio proceso dalyvio poziciją.
90. Teisėjų kolegijos vertinimu, pirmiau nurodytos aplinkybės patvirtina, kad egzistuoja ginčas dėl konkretaus tiekėjo pasiūlymo vertinimo ir jo pasiūlyme nurodytų energijos kiekių (ne)pagrįstumo, tačiau savaime neįrodo, kad reikalavimą pateikti atitinkamus duomenis nustatančios Pirkimo sąlygos yra neteisėtos. Pirkimo dalyvių ir perkančiosios organizacijos pozicijų išsiskyrimas, atliktų skaičiavimų nesutapimas bei ginčai dėl jų galimi ir esant visiškai aiškioms pirkimo sąlygoms, tad vien tokia aplinkybė, kad ieškovės ir atsakovės pozicijos nesutampa, savaime nelemia išvados, jog Pirkimo sąlygos, pagal kurias turi būti pateikiami tokie skaičiavimai, yra neteisėtos.
91. Teismų praktikoje nuosekliai pabrėžiama teismo pareigos išsamiai ištirti bei įvertinti įrodymus ir jų pagrindu nustatyti, kokios ginčo sprendimui reikšmingos aplinkybės egzistuoja, svarba. Bylą nagrinėjančio teismo funkcija – tirti ir vertinti šalių pateiktus įrodymus, padaryti išvadą apie įrodinėjimo dalyką sudarančių fak-

tinių aplinkybių buvimą ar nebuvimą. Tam, kad ši funkcija būtų tinkamai įvykdyta, turi būti išsamiai ir visapusiškai išnagrinėti šalių pateikti argumentai, o dėl jų padarytos išvados turi būti motyvuotos (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. gegužės 4 d. nutarties civilinėje byloje Nr. 3K-3-220-248/2017 39 punktą; kt.). Teismui nustačius, kad ieškovės ir trečiojo asmens pateiktose specialistų išvadose laikomasi skirtingų pozicijų dėl ieškovės pasiūlymo vertinimo, Pirkimo sąlygų aiškinimo, skiriasi atlikti skaičiavimai, kilus abejonių dėl tokių skaičiavimų teisingumo ir pagrįstumo, svarstytina galimybė skirti ekspertizę. Kasacinio teismo ne kartą pasisakyta dėl ekspertinių žinių taikymo poreikio viešųjų pirkimų bylose, nurodyta, kad tais atvejais, kai abejojama tam tikrų faktų buvimu ir šioms aplinkybėms nustatyti reikalingos specialios žinios, tikslinga skirti ekspertizę (pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. sausio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-184-248/2021, 80–82 punktai).

92. Apeliacinės instancijos teismas padarė išvadą, kad tiekėjai ir perkančioji organizacija galėjo skirtingai suprasti ir vertinti P2 kriterijų – ieškovė pasiūlymą grindė metiniais rodikliais, o atsakovė pasiūlymą vertino atsižvelgdama į mėnesinį suvartojimą, taip pakeisdama Pirkimo dokumentuose nurodytą pasiūlymų vertinimo tvarką.
93. Nesutikdama su tokia išvada, atsakovė kasaciniame skunde nurodo, kad tiek pagal Pirkimo sąlygas, tiek pagal kasacinio teismo praktiką ji privalėjo įsitikinti ieškovės pasiūlymo realumu, todėl galėjo paprašyti pateikti papildomus duomenis, net ir neaprašytus Pirkimo dokumentuose.
94. Šie atsakovės argumentai pripažįstami pagrįstais.
95. VPAGSSĮ 23 straipsnio 13 dalyje reglamentuota, kad perkančioji organizacija, baigusi konkurencinį dialogą ir apie tai raštu pranešusi dalyviams, prašo jų pateikti galutinius pasiūlymus, grindžiamus dialogo metu pateiktu (pateiktais) ir išsamiai apibrėžtu (apibrėžtais) sprendimu (sprendimais). Šiuose pasiūlymuose turi būti visi projektui įgyvendinti reikalaujami ir būtini elementai. Prašyme pateikti pasiūlymus nurodoma galutinė pasiūlymų priėmimo data, adresas, kuriuo turi būti siunčiami pasiūlymai, ir kalba (kalbos), kuria (kuriomis) jie turi būti parengti. Perkančiosios organizacijos prašymu dalyvių pasiūlymai gali būti paaiškinti, tiksliai apibūdinti ir patobulinti, tačiau toks paaiškinimas, tikslus apibūdinimas, papildoma informacija ar patobulinimas negali pakeisti pagrindinių pasiūlymo ar prašymo pateikti pasiūlymus aspektų, kuriuos pakeitus galėtų būti apribota ar iškreipta konkurencija arba būtų daromas diskriminacinis poveikis.
96. Doktrinoje analizuojant iš esmės analogišką Direktyvos 2004/18/EB 29 straipsnio 6 dalį nurodoma, kad perkančioji organizacija gali norėti gauti iš tiekėjų detalesnės informacijos apie konkrečius aspektus arba papildomos informacijos, o tokios informacijos pateikimas dažnai atitinka „paaiškinimo“ arba „patikslinimo“ sąvokas pagal 29 straipsnio 6 dalį. Nepaisant to, kas taikoma atviroms ar ribotoms procedūroms, konkurencinio dialogo procedūrai dėl jos sudėtingumo turėtų būti suteiktas reikšmingas lankstumas – pavyzdžiui, leidžiant perkančiajai organizacijai gauti papildomą informaciją, kad ji patikrintų, ar pasiūlymas yra realiai įgyvendinamas (Arrowsmith, S., Treumer, S. *Competitive Dialogue in EU Procurement*. Cambridge University Press, 2012, p. 110).

97. Pirkimo sąlygų 17 priede „Sprendinių / pasiūlymų vertinimo tvarka ir kriterijai“ nurodyta, kad „vertindama pasiūlymus komisija tikrins, ar: <..> (vii) pasiūlymas atitinka sąlygas, yra pagrįstas ir įgyvendinamas“.
98. Kaip nustatė bylą nagrinėję teismai, atsakovė du kartus kreipėsi į ieškovę dėl jos pasiūlymo paaiškinimo ir (ar) patikslinimo. Pirmą kartą atsakovė prašė paaiškinti, ar nebus poreikio pirkti šiluminės energijos, elektros ir (ar) dujų pagal sutartis iš centralizuotų tinklų. Antrą kartą prašė pagrįsti su pasiūlymu teikto ir užpildyto Pirkimo sąlygų 14 priedo 1 priedėlio duomenis papildomais (patikslinančiais) skaičiavimais, detalizuojant, kaip kiekvieną mėnesį bus užtikrinamas bendras šiluminės energijos poreikis pastatams šildyti, vėdinti, vėsinti (ŠVOK) (kWh per metus) ir bendras objekto elektros energijos poreikis (kWh per metus), taip pat užpildyti atsakovės parengtą lentelę. Ieškovė užpildytą lentelę, paaiškinimus ir informaciją pateikė.
99. Teisėjų kolegija nusprendžia, kad atsakovė, vadovaudamasi VPAGSSĮ 23 straipsnio 13 dalimi ir Pirkimo sąlygų 17 priedo nuostatomis, turėjo teisę kreiptis į ieškovę, prašydama paaiškinti šios pasiūlymą, pateikti papildomus duomenis, kurie pagrįstų pasiūlymo realumą. Kadangi pasiūlyme nurodyti energijos kiekiai (po 0,000001 kWh šilumos ir elektros energijos) iš esmės reiškė, kad per visą objekto eksploatavimo laikotarpį energija iš centralizuotų tinklų nebus įsigyjama, o pasirinkto sprendinio (šios nutarties 17 punktas) – 800 kW galingumo saulės elektrinės – generuojamas energijos kiekis priklauso nuo sezoniškumo (atskirais metų laikais yra skirtingas), tai atsakovė, vertindama pasiūlymo realumą, turėjo įsitikinti, ar pagal pasiūlytą sprendinį elektros energijos gamyba iš atsinaujinančių energijos šaltinių (saulės) bus užtikrinta ištisus metus ir ar siūloma saulės elektrinė generuos pakankamą kiekį energijos. Šiuo tikslu perkančioji organizacija paprašė pateikti lentelę, kurioje būtų detalizuota kartu su pasiūlymu pateikto užpildyto Pirkimo sąlygų 14 priedo 1 priedėlio informacija – patikslinta, kaip per metus pasiskirsto energijos poreikis ir kiek energijos gaunama iš atsinaujinančių išteklių.
100. Teisėjų kolegijos vertinimu, aplinkybė, kad sprendimas dėl ieškovės ekonominio naudingumo balo buvo priimtas atsižvelgiant tiek į bendrą pasiūlyme nurodytą iš centralizuotų tinklų įsigytinos energijos kiekį (0,000001 kWh), tiek į pasiūlymų vertinimo metu paprašytoje užpildyti lentelėje pateiktus patikslintus duomenis, atskleidžia, kaip perkančioji organizacija pasinaudojo VPAGSSĮ 23 straipsnio 13 dalyje įtvirtinta teise prašyti paaiškinti, tiksliai apibūdinti ar patobulinti pasiūlymą, tačiau nereiškia, kad buvo taikytas naujas (Pirkimo sąlygose neatskleistas) vertinimo kriterijus.
101. Įvertinusi generuojamus energijos kiekius ir planuojamus energijos poreikius, atsakovė padarė išvadą, kad vasarą saulės elektrinė generuos energijos perteklių, o žiemą energijos trūks (šios nutarties 19 punktas). Toks perkančiosios organizacijos sprendimas (šioje nutartyje nevertinant jo pagrįstumo ir teisėtumo) galėjo būti kvestionuotas keliant klausimą, ar perkančioji organizacija tinkamai įvertino generuojamos (suvartotinos) energijos kiekius, objekto poreikių paskirstymą ir pan., tačiau nepatvirtina, kad pasiūlymas buvo vertintas ne pagal Pirkimo sąlygose nurodytą kriterijaus P2 vertinimo tvarką.

102. Teisėjų kolegija pažymi, kad nurodytų ginčo aplinkybių kontekste neatmestina, jog poreikį prašyti paaiškinti (patikslinti) ieškovės pasiūlymą nulėmė aplinkybė, kad galutiniame pasiūlyme buvo nurodytas naujas, dialogo metu neaptartas virtualaus kaupiklio sprendinys. Nors tokią teisę (sprendinį nurodyti tik galutiniame pasiūlyme) ieškovė turėjo, tačiau ją įgyvendinant kilo ir papildomų rizikų – dialogo metu nebuvo patikrintas tokio sprendinio suderinamumas su Pirkimo dokumentais, atitiktis perkančiosios organizacijos poreikiams. Perkančiajai organizacijai laikantis pozicijos, kad toks sprendinys prieštarauja techninės specifikacijos reikalavimams, ir jo netaikant kaip tinkamo, turėjo būti papildomai vertinama, ar objekto eksploatavimas galėtų būti užtikrintas neįsigyjant elektros energijos iš centralizuotų tinklų.
103. Apeliacinės instancijos teismas nusprendė, kad atsakovės taikytas Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. lapkričio 11 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-272-378/2020 81 punkte pateiktas išaiškinimas dėl balų neskyrimo už neaiškią, nekonkrečią informaciją pasiūlyme nepagrindžia 0 balų skyrimo pagal P2 kriterijų, kuris buvo paremtas aiškia ir konkrečia informacija (skaičiavimais). Be to, teismas pripažino, kad, ieškovei pasiūlius pagaminti energijos kiekius iš atsinaujinančių energijos šaltinių, kurie yra pagrįsti iš dalies, neteisinga taikyti tokius pat padarinius, kaip ir tuo atveju, jeigu sprendinys būtų visiškai neįgyvendinamas.
104. Atsakovė savo kasaciniame skunde teikė argumentus, kad, *pirma*, apeliacinės instancijos teismas nukrypo nuo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. lapkričio 11 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. e3K-3-272-378/2020 pateiktų išaiškinimų, *antra*, nepagrįstai suformulavo taisyklę, jog kiekybinis kriterijus turėjo būti priimtas, jeigu pateiktas nors dalinis jo pagrindimas.
105. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas civilinėje byloje Nr. e3K-3-272-378/2020 sprendė ginčą dėl tiekėjo pasiūlymo vertinimo, tiekėjui netinkamai nurodžius papildomos garantijos terminą („nuo 2 metų“). Perkančioji organizacija neleido paaiškinti (patikslinti) pasiūlymo, o tiekėjui tą padarius savo iniciatyva (nurodžius, kad papildomos garantijos terminas lygus 2,1 metams), pasiūlymas buvo atmestas.
106. Kasacinis teismas šios nutarties 105 punkte nurodytoje nutartyje konstatavo, kad perkančioji organizacija dėl neaiškiai ieškovės suformuluoto papildomos garantijos termino negalėjo teisėtai atmesti jos pasiūlymo (nutarties 77 punktas). Termino apibrėžtis „nuo 2 metų“ nebuvo tiek neaiški, jog perkančioji organizacija negalėtų priimti jokio kito sprendimo kaip tik ieškovės pasiūlymą atmesti (79 punktas). Kasacinis teismas pacitavo savo praktiką, kad viešojo pirkimo sąlygų turinys ir jose įtvirtinta pasiūlymų vertinimo tvarka tam tikrais atvejais objektyviai gali suponuoti neaiškių, netikslių pasiūlymų priėmimą ir vertinimą kaip tinkamų iš dalies, tačiau ne pasiūlymo atmetimą. Tai – atvejai, paprastai susiję su tiekėjų pareigomis aprašyti, kaip jie vykdys viešojo pirkimo sutartį, kokiomis savybėmis pasižymės pirkimo objektas, kaip jie supranta perkančiosios organizacijos tikslus ir pan.; perkančiosios organizacijos vertina tokių aprašymų detalumą, aiškumą ir konkretumą, o už neaiškią, nekonkrečią informaciją ar jos visai nepateikus balai neskiriami (81 punktas). Kasacinis teismas atskyrė, kad byloje ginčas kilo dėl sąlygos, kuri nebuvo reikalavimas aprašyti tam tikrus procesus, ta-

čiau bet kokiu atveju, juolab kad tiekėjo pranašumai privalo būti perkelti į viešojo pirkimo sutartį ir įgyvendinti *de facto* (faktiškai), tiekėjo pasiūlymo neaiškumai (ar net atitinkamos pasiūlymo dalies nenurodymas) ne visuomet automatiškai suponuoja jo atmetimą, *a fortiori* (ypač) kai tokio pobūdžio trūkumas viešojo pirkimo sąlygose nesusietas su griežčiausiais padariniais (82 punktas). Iš nurodytų argumentų visumos teismas padarė išvadą, kad, ieškovei su trūkumais nurodžius papildomos garantijos termino trukmę (nekonkrečiai suformulavus jo pabaigą), bet kokiu atveju negalėjo būti taikomi griežtesni padariniai už tuos, jei ji jokio papildomo termino nebūtų nurodžiusi. Priešingas aiškinimas viršytų objektyviai pateisinamą riziką, kurią tiekėjai prisiėmė pildydami neprivalomą ekonominio naudingumo kriterijų. Akivaizdu, kad netinkamas tokios rizikos įgyvendinimas sukeliamų neigiamų padarinių atžvilgiu nėra ir negali būti tapatus aiškiai įtvirtintos pareigos nevykdymui (89 punktas).

107. Teisėjų kolegija nurodo, kad civilinėje byloje Nr. e3K-3-272-378/2020 pagal joje kilusio ginčo aplinkybes kasacinis teismas išaiškino, jog už neaiškią, nekonkrečią informaciją ar jos visai nepateikus neskiriami ekonominio naudingumo balai, tačiau pasiūlymas neturėtų būti atmestas; su trūkumais nurodžius papildomos garantijos termino trukmę negalėjo būti taikomi griežtesni padariniai už tuos, jei ji jokio papildomo termino nebūtų nurodžiusi.

108. Nagrinėjamoje byloje, atsakovei pripažinus, kad ieškovė nepagrindė, jog jos siūloma saulės elektrinė sugeneruos tiek elektros energijos, kad eksploatuojant objektą iš centralizuotų tinklų nereikėtų įsigyti elektros energijos (neįrodė savo pasiūlyme deklaruojamo ekonominio naudingumo pasiūlyme nurodyta apimtimi), ieškovės pasiūlymas nebuvo atmestas, tačiau jam skirta 0 balų. Toks perkančiosios organizacijos sprendimas pasiūlymo neatmesti, o spręsti dėl ekonominio naudingumo balų (ne)skyrimo (kasaciniam teismui nevertinant išvados dėl sugeneruotinų elektros kiekių (ne)pagrįstumo), atitinka 2020 m. lapkričio 11 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. e3K-3-272-378/2020 pateiktus išaiškinimus.

109. Atsakovės argumentai, kad apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai suformulavo taisyklę, jog kiekybinis kriterijus turėjo būti priimtas, jeigu pateiktas nors dalinis jo pagrindimas, atmestini kaip nepagrįsti.

110. Apeliacinės instancijos teismo sprendimu, priešingai nei nurodoma atsakovės kasaciniame skunde, atsakovė nėra įpareigojama vertindama pasiūlymą savarankiškai jį pakeisti ir vertinti kitokius, nei nurodyti pasiūlymo lentelėje, rodiklių dydžius. Dėl to, kaip taikyti ginčo kriterijų P2 (tokios apimties (detalumo), koks jis buvo nustatytas Pirkimo sąlygose), apeliacinės instancijos teismas jokių išaiškinimų nepateikė, nes šią Pirkimo sąlygą pripažino neteisėta.

111. Apeliacinės instancijos teismas kriterijaus P2 neteisėtumą grindė ir tuo, kad Pirkimo sąlygose nėra aptarta situacija, koks ekonominio naudingumo balas suteikiamas tiekėjo pasiūlymui, jeigu, perkančiosios organizacijos vertinimu, pasiūlytas pagaminti elektros energijos iš atsinaujinančių energijos šaltinių kiekis yra techniškai pagrįstas iš dalies ir turi tam tikrą, nors ir mažesnę nei deklaravo tiekėjas, ekonominę naudą perkančiajai organizacijai; neteisinga tokiam pasiūlymui taikyti tuos pačius padarinius, kaip ir visiškai neįgyvendinamam sprendiniui.

112. Teisėjų kolegijos vertinimu, tokie apeliacinės instancijos teismo argumentai nepagrindžia kriterijaus P2 neteisėtumo. Perkančiosios organizacijos gali pasirinkti, kaip bus vertinami ekonominio naudingumo vertinimo kriterijų parametrai. Pagal VPGASSĮ 28 straipsnio 2 dalį, kriterijų lyginamasis svoris gali būti išreikštas konkrečiu dydžiu arba nustatant intervalą, į kurį patenka kiekvienam kriterijui priskiriama reikšmė.
113. Teisėjų kolegija nurodo, kad tais atvejais, kai lyginamasis svoris išreikštas konkrečiu dydžiu, tokio dydžio balas skiriamas tiekėjams, kurių pasiūlymai pripažinti atitinkančiais nustatytą kriterijų (arba kurių pasiūlymai yra geriausi, jeigu pasirinktas lyginimo su geriausiu pasiūlymu modelis). Kai lyginamasis svoris išreikštas nustatant intervalą, tiekėjams balai skiriami pagal tai, į kurį konkretų intervalą patenka jų pasiūlymai.
114. Nagrinėjamu atveju atsakovė Pirkimo dokumentuose nustatė, kad parametrai R1 ir R2 bus apskaičiuojami mažiausius pasiūlytus suvartoti šilumos ar elektros energijos kiekius lyginant su konkrečiame pasiūlyme nustatytu suvartoti šilumos ar elektros energijos kiekiu. Tokia vertinimo tvarka atitinka pirmiau nurodytas VPGASSĮ nuostatas.
115. Jeigu būtų pritarta apeliacinės instancijos teismo pozicijai, kad pirkimo sąlygos turėtų būti parengtos taip, jog iš dalies pagrįstam pasiūlymui taip pat būtų skiriama tam tikra balų dalis, savo esme panašios situacijos (tiek visiškai, tiek iš dalies neįgyvendinamame tiekėjo pasiūlyme nurodytas konkretus ekonominis naudingumas pasiūlyme nurodyta apimtimi nebus pasiektas) būtų vertinamos skirtingai (vienu atveju balų apskritai nebūtų skiriama, kitu atveju skiriama tam tikra, nuo perkančiosios organizacijos subjektyvaus vertinimo priklausanti balų dalis), o tai neatitiktų vienodo požiūrio, skaidrumo principų.

Dėl kitų kasacinių skundų argumentų

116. Trečiasis asmuo kasaciniame skunde pateikė argumentus, kad apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai peržengė apeliacinio skundo ribas. Jo vertinimu, byloje neegzistavo „akivaizdus neteisėtumas“, taigi nebuvo pagrindo pasinaudoti teismo diskrecija.
117. Specialiosios civilinio proceso nuostatos, taikytinos sprendžiant viešųjų pirkimų ginčus teisme, įtvirtintos CPK XX[1] skyriuje „Viešųjų pirkimų bylų nagrinėjimo ypatumai“. Kasacinio teismo ne kartą pasisakyta, kad šių ypatumų esmė ta, jog viešųjų pirkimų bylos įstatymu priskirtos nedispozityviųjų bylų kategorijai, tai reiškia, kad jose teismas negali apsiriboti pasyvaus arbitro vaidmeniu, o yra įpareigotas ir įgalintas gindamas viešąjį interesą veikti aktyviai: savo iniciatyva rinkti įrodymus, atsižvelgdamas ne tik į ieškinio pagrindą sudarančias, bet ir bylos nagrinėjimo metu (teismo posėdyje) paaiškėjusias aplinkybes, viršyti pareikštus reikalavimus, taikyti alternatyvius asmens teisių gynimo būdus (CPK 423[8] straipsnis); teismo diskrecija viešojo intereso gynimo bylose reiškia ne tik teisę aktyviai veikti, bet ir atitinkamą pareigą šią teisę įgyvendinti, kai to reikia teisingam bylos išnagrinėjimui (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. birželio 18 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-234-469/2018 51 punktą).

118. Viešųjų pirkimų bylose teismas turi teisę savo iniciatyva šalių ginčą spręsti kaip aktyvus arbitras (be kita ko, peržengti skundo ribas), kurio nesaisto proceso šalių rungimosi ribos; toks vaidmuo laikytinas diskrecine teise, tačiau ne absoliučia bei ribojama perkančiosios organizacijos galimai neteisėto veiksmo (sprendimo) akivaizdumu (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. kovo 30 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-175-415/2016 83 punktą). Taigi, jei perkančiosios organizacijos veiksmų neteisėtumas nėra akivaizdus, teismas gali veikti aktyviai, o kai akivaizdus – privalo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. gruodžio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-437-916/2017). Pagal nurodytą kasacinio teismo praktiką, perkančiosios organizacijos veiksmų neteisėtumas atriboja teismo teisę ir pareigą veikti aktyviai.
119. Tuo atveju, jei perkančiosios organizacijos veiksmų galimas neteisėtumas nėra akivaizdus, nenustatytinas be papildomo (atskiro) tam tikrų faktinių aplinkybių vertinimo, o procese nepateikta bent kokių nors objektyvių abejonių dėl to, teismo pozicija *ex officio* neperžengti ginčo ribų nekvalifikuotina kaip jo aktyvaus vaidmens tokio pobūdžio ginčuose pažeidimas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. birželio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-234-469/2018, 52 punktas; 2021 m. rugsėjo 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-226-943/2021, 38 punktas). Tačiau teismui nustačius ir argumentavus pagrindą peržengti ginčo (skundo) ribas, toks jo aktyvus veikimas atitinka CPK 423[8] straipsnio reguliavimą.
120. Nagrinėjamoje byloje ieškovė tiek patikslintame ieškinyje, tiek apeliaciniame skunde kėlė klausimą dėl Pirkimo sąlygų dviprasmiškumo, nulėmusio nepalyginamų tiekėjų pasiūlymų vertinimo situaciją, viešųjų pirkimų principų pažeidimo, reiškė reikalavimą dėl Pirkimo nutraukimo. Taigi byloje buvo keliami su galimu Pirkimo sąlygų neteisėtumu susiję klausimai, proceso dalyviai dėl jų išsakė savo argumentus.
121. Teisėjų kolegija, įvertinusi ginčo aplinkybes, atsižvelgdama į nurodytą kasacinio teismo praktiką, konstatuoja, kad apeliacinės instancijos teismas, nagrinėdamas šalių argumentus dėl ieškovės pasiūlymo vertinimo pagal kriterijų P2 ir jai skirto 0 balų, nustatęs, kad ieškovės pasiūlymas vertintas pagal, teismo manymu, neteisėtas Pirkimo sąlygas, turėjo diskreciją, vadovaudamasis CPK 423[8] straipsniu, *ex officio* pasisakyti ir dėl Pirkimo sąlygų. Tokios išvados nekeičia aplinkybė, kad kasacinis teismas pateikė kitokį vertinimą dėl Pirkimo sąlygų neteisėtumo (jo nekonstatavo).

Dėl UAB „Amberola“ prašymo įtraukti ją į bylą kaip trečiąjį asmenį, nepareiškiantį savarankiškų reikalavimų

122. UAB „Amberola“, nustatytos pasiūlymų eilės antroje vietoje esanti Pirkimo dalyvė, pateikė kasaciniam teismui prašymą įtraukti ją į nagrinėjamą bylą kaip trečiąjį asmenį, nepareiškiantį savarankiškų reikalavimų, kad galėtų pateikti savo paaiškinimus dėl sprendimo nutraukti Pirkimo procedūras neteisėtumo.
123. CPK 47 straipsnis apibrėžia trečiųjų asmenų, nepareiškiančių savarankiškų reikalavimų, statusą. Pagal šio straipsnio 1 dalį, tretieji asmenys, nepareiškiantys sa-

varankiškų reikalavimų dėl ginčo dalyko, gali įstoti į bylą ieškovo arba atsakovo pusėje iki baigiamųjų kalbų pradžios, jeigu bylos išsprendimas gali turėti įtakos jų teisėms arba pareigoms. Jie gali būti įtraukiami dalyvauti byloje taip pat motyvuotu šalių prašymu arba teismo iniciatyva.

124. Kasacinio teismo praktikoje nurodoma, kad CPK 47 straipsnio 1 dalis nustato keletą trečiųjų asmenų, nepareiškiančių savarankiškų reikalavimų, įstojimo (įtraukimo) į bylą procesinių taisyklių. Pirma, tretieji asmenys, nepareiškiantys savarankiškų reikalavimų, gali įstoti į procesą savo iniciatyva arba būti įtraukti motyvuotu šalių prašymu arba teismo iniciatyva. Antra, trečiasis asmuo, nepareiškiantis savarankiškų reikalavimų, gali dalyvauti byloje tik kurios nors iš šalių – ieškovo ar atsakovo pusėje. Trečia, visais atvejais trečiojo asmens, nepareiškiančio savarankiškų reikalavimų, įstojimas (įtraukimas) į procesą galimas tik iki baigiamųjų kalbų pradžios. Trečiojo asmens, nepareiškiančio savarankiškų reikalavimų, įtraukimo į bylą klausimas sprendžiamas teismo nutartimi. Taigi, tam, kad asmuo įgytų byloje trečiojo asmens, nepareiškiančio savarankiškų reikalavimų, statusą, teismo nutartis dėl asmens įtraukimo į bylą trečiuoju asmeniu, nepareiškiančiu savarankiškų reikalavimų, turi būti priimta ne vėliau kaip iki baigiamųjų kalbų pradžios (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. birželio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-175-1075/2020, 27 punktas).

125. Poziciją, kad vėlesnėse proceso stadijose trečiųjų asmenų įtraukimas į bylos nagrinėjimą nėra galimas, pagrindžia ir sisteminis CPK nuostatų aiškinimas. Apeliacinės instancijos teisme draudžiama kelti naujus reikalavimus (CPK 312 straipsnis), teikti naujus įrodymus, kurie galėjo būti pateikti pirmosios instancijos teisme (CPK 314 straipsnis), kasacinis teismas yra saistomas pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nustatytų aplinkybių (CPK 353 straipsnio 1 dalis). Tiek apeliacinį ar kasacinį skundą, tiek prisidėjimą ar atsiliepimą į juos gali pateikti tik byloje jau dalyvaujantys asmenys (CPK 305, 309, 318, 342, 348, 351 straipsniai).

126. Atsižvelgiant į aptartą teisinį reguliavimą ir kasacinio teismo išaiškinimus, darytina išvada, kad trečiųjų asmenų, nepareiškiančių savarankiškų reikalavimų, įtraukimas į procesą galimas tik pirmosios instancijos teisme ir tik iki baigiamųjų kalbų pradžios. Remiantis išdėstytais argumentais, UAB „Amberola“ prašymas įtraukti ją į bylą kaip trečiąjį asmenį, nepareiškiantį savarankiškų reikalavimų, netenkintinas.

127. Teisėjų kolegija pažymi, kad tiek iš UAB „Amberola“ prašymo, tiek iš apeliacinės instancijos teismo sprendimo matyti, kad, be šios bylos, teismuose dėl to paties Pirkimo pagal skirtingas tiekėjų inicijuotas peržiūros procedūras buvo pradėti atskiri teismo procesai dėl tiekėjų pasiūlymų vertinimo – pagal UAB „Būsto projektai SPV“ ieškinį Klaipėdos apygardos teisme išnagrinėta civilinė byla Nr. e2-419-513/2025 (Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. gegužės 23 d. nutartimi civilinėje byloje Nr. e2A-285-934/2025 Klaipėdos apygardos teismo 2025 m. kovo 7 d. sprendimas panaikintas ir byla perduota pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo, Klaipėdos apygardos teisme iš naujo nagrinėjama civilinė byla Nr. e2-620-524/2025 sustabdyta), pagal UAB „Amberola“ ieškinį Šiaulių apygardos teisme išnagrinėta civilinė byla Nr. e2-251-569/2025 (Lietuvos apeliacinio teis-

mo civilinėje byloje Nr. e2A-286-790/2025 nagrinėjamas apeliacinis skundas dėl Šiaulių apygardos teismo sprendimo (byla sustabdyta).

128. Kasacinio teismo praktikoje jau yra konstatuota, kad kai iš byloje esančių dokumentų yra pagrindo manyti, jog dėl to paties pirkimo sąlygų ir procedūrų tuo pačiu metu gali vykti ir kiti teisminiai ginčai, teismas turėtų būti iniciatyvus ir tokias aplinkybes patikrinti teismų informacinėje sistemoje LITEKO bei, nustatęs tokių ginčų egzistavimą, svarstyti bylų sujungimo klausimą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. lapkričio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-584-378/2015). Poreikį sujungti bylas gali pagrįsti susiję reikalavimai, kai šalys skirtinguose procesuose ginčijasi dėl tų pačių viešojo pirkimo procedūrų teisėtumo, kuris yra prielaida teismui pasisakyti dėl teisinių padarinių (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. balandžio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-162/2011).

129. Bylos duomenys patvirtina, kad UAB „Būsto projektai SPV“ 2025 m. sausio 8 d. buvo pateikusi prašymą dėl civilinių bylų sujungimo, tačiau jis Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus pirmininko 2025 m. sausio 16 d. nutartimi buvo atmestas, nusprendus, kad bylos nėra vienarūšės, ieškovės nesutinka su jų pasiūlymų vertinimu, nesutikimą grindžia skirtingais faktiniais pagrindais.

130. Nors dėl to teisėjų kolegija atskirai nesprendžia, tačiau nurodo, kad tokia procesinė situacija, kokia susidarė nagrinėjamu atveju, kai dėl tam pačiam Pirkimui pateiktų pasiūlymų vertinimo kilę ginčai nagrinėjami atskirose bylose, gali daryti įtaką teisingam bylos nagrinėjimui, taip pat procesinio sprendimo turiniui, lemti tiek skirtingą Pirkimo sąlygų aiškinimą ar perkančiosios organizacijos veiksmų vertinimą, didina teismo sprendimų nesuderinamumo riziką.

131. Teisėjų kolegija taip pat pažymi, kad bylų sujungimas bet kurioje teisminėje instancijoje yra leistinas, neprieštarauja CPK 136 straipsnio 4 dalies nuostatoms bei pateisinamas civilinio proceso koncentracijos ir ekonomiškumo principais (CPK 7 straipsnis). Proceso koncentracija ir ekonomiškumas ypač aktualūs viešųjų pirkimų ginčų bylose.

Dėl bylos procesinės baigties

132. Apibendrindama tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegija konstatuoja, kad apeliacinės instancijos teismas, ginčo kriterijų P2 ir jo vertinimo tvarką pripažindamas neteisėtais, netinkamai aiškino ir taikė konkurencinį dialogą reglamentuojančio VPAGSSĮ 23 straipsnio nuostatas, nustatė šio pirkimo būdo esmės neatitinkantį reikalavimą, jog Pirkimo sąlygose turėtų būti dar detaliau nustatyta, kaip (kokiais kriterijais ir duomenimis remdamasi) perkančioji organizacija vertins konkurenciniam dialogui pateiktus tiekėjų pasiūlymus. Dėl to skundžiamas apeliacinės instancijos teismo sprendimas negali būti laikomas teisėtu ir pagrįstu.

133. Teisėjų kolegija pirmiau nurodytų argumentų pagrindu konstatuoja, kad Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. birželio 2 d. sprendimas naikintinas ir byla perduotina iš naujo nagrinėti apeliacinės instancijos teismui (CPK 359 straipsnio 1 dalies 5 punktas). Apeliacinės instancijos teismas, iš naujo nagrinėdamas bylą, pagal ieškovės apeliacinio skundo argumen-

tus turės įvertinti, ar ieškovės pasiūlytas virtualaus kaupiklio sprendinys atitiko Pirkimo dokumentų reikalavimus, ar atsakovė tinkamai atliko ieškovės pasiūlymo vertinimą ir pagrįstai už kriterijų P2 skyrė 0 balų, taip pat pagal poreikį turės spręsti dėl ekspertizės skyrimo (šios nutarties 91 punktas).

134. Kasaciniam teismui nusprendus perduoti bylą apeliacinės instancijos teismui nagrinėti iš naujo, šis, atsižvelgdamas į nutarties 128–131 punktuose nurodytus argumentus, turėtų apsvarstyti klausimą dėl poreikio ir galimybės sujungti jo žinioje esančias bylas.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

135. Kasaciniame teisme išlaidų, susijusių su procesinių dokumentų įteikimu, nebuvo patirta (CPK 96 straipsnio 6 dalis).

136. Kasaciniam teismui nusprendus civilinę bylą perduoti apeliacinės instancijos teismui nagrinėti iš naujo, šalių bylinėjimosi išlaidų atlyginimo klausimas paliktinas spręsti šiam teismui (CPK 93, 96 straipsniai).

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 5 punktu, 362 straipsnio 1 dalimi,

n u t a r i a :

Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. birželio 2 d. sprendimą panaikinti ir perduoti bylą Lietuvos apeliaciniam teismui nagrinėti iš naujo.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

1.16. Dėl perkančiosios organizacijos pareigos užtikrinti konkurenciją ir nediskriminuoti tiekėjų, nustatant ekonominio naudingumo vertinimo kriterijus ir jų lyginamąjį svorį

Vertinant ekonomiškai naudingiausią pasiūlymą pagal kainos ir kokybės santykį, kainai ir kokybei suteikiama atskira, nuo individualaus pirkimo ir perkančiosios organizacijos poreikių bei pirkimo tikslo priklausanti reikšmė (vertingumas, naudingumas). Taikant kainos ir kokybės santykį, tiekėjai konkuruoja tiek kaina, tiek kokybe, todėl perkančiosios organizacijos nustatyti kokybės reikalavimai (naudingumo kriterijai) ir jiems priskiriama reikšmė (balai) turi tiesioginę įtaką tiekėjų galimybei pateikti konkurencingą pasiūlymą.

Perkančiosios organizacijos nurodyti bendro pobūdžio argumentai apie jos statusą, vykdomą veiklą ir pirkimo objektą vien dėl savo pobūdžio negali būti vertinami kaip pateisinantys tiekėjų sąžiningo varžymosi ribojimą.

Perkančiosios organizacijos diskrecija nustatyti ekonominio naudingumo vertinimo kokybės kriterijus yra plati, tačiau nėra neribota. Aptariami kriterijai turi būti pagrįsti realia ekonomine nauda, t. y. pridėtine verte, už kurią perkančioji organizacija yra pasirengusi mokėti.

Sąžiningos konkurencijos užtikrinimo pažeidimui nustatyti svarbesnė reikšmė turi būti teikiama ne aplinkybei dėl tiekėjo, t. y. konkurento, ginčijančio pirkimo sąlygas, siūlomos įrangos neatitikties ekonominio naudingumo vertinimo kriterijams, o aplinkybei dėl ekonominio naudingumo vertinimo kriterijų pritaikymo išimtinai vienam tiekėjui.

Civilinė byla Nr. e3K-3-193-378/2025
Teisminio proceso Nr. 2-55-3-00178-2025-0
Procesinio sprendimo kategorijos: 2.6.11.4.5; 3.2.4.4; 3.2.4.11
(S)

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

N U T A R T I S
LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2025 m. gruodžio 11 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Gražinos Davidonienės (pranešėja), Sigitos Rudėnaitės (kolegijos pirmininkė) ir Dalios Vasarienės,

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal **ieškovės uždarosios akcinės bendrovės „Diamedica“ ir atsakovės viešosios įstaigos Nacionalinio kraujo centro** kasacinius skundus dėl Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. liepos 3d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovės uždarosios akcinės bendrovės „Diamedica“ ieškinį atsakovei viešajai įstaigai Nacionaliniam kraujo centrui dėl viešojo pirkimo sąlygų pripažinimo neteisėtomis.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė :

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl materialiosios teisės normų, reglamentuojančių ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo vertinimo kriterijų nustatymą viešojo pirkimo sąlygose, ir proceso teisės normų, reglamentuojančių įrodinėjimo pareigą ir įrodymų vertinimą, aiškinimo ir taikymo.

2. Ieškovė UAB „Diamedica“ prašė pripažinti neteisėtais atsakovės VšĮ Nacionalinio kraujo centro (toliau – ir Perkančioji organizacija) paskelbto viešojo pirkimo Nr. 721552 „Medicinos priemonių bei priedų rinkinys, skirtas kraujo donorų atrankiniam sudėtiniam molekuliniam tyrimui dėl infekcijų žymenų, su įrangos įsigijimu panaudos būdu“ (toliau – ir Pirkimas) specialiųjų sąlygų 7 priedo „Ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo vertinimo kriterijai bei tvarka“ 1 punkto lentelės 2.1–2.4 eilutėse nustatytus ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo vertinimo kriterijus:
   2.1. „tyrimo metodas užtikrina, kad tiriant kaupinyje, kaupinio HBV DNA aptikimo riba ≤10 TV / mL. (T1)“;
   2.2. „medicinos priemonės bei priedai turi būti paruošti naudojimui (jų nereikia tirpinti ar skiesti rankiniu būdu, ar paruošti sumaišant dvi (ar daugiau) medžiagas (T2)“;
   2.3. „galimybė, kad tiriant IDT / kaupinius dėl HIV 1/2 RNA, HCV RNA, HBV DNA, HAV RNA, B19V DNA, pirminio ištyrimo metu rezultatai gaunami konkrečiam infekciniam žymeniui (T3)“;
   2.4. „kasdieninei / mėnesinei įrangos priežiūrai nėra naudojamos agresyvios medžiagos (chloro junginiai) (T4)“.
3. Ieškovė nurodė, kad ginčijami ekonominio naudingumo vertinimo kriterijai yra neteisėti, nes jie pritaikyti tik vieno tiekėjo (UAB „Roche Lietuva“) platinamiems produktams, todėl pažeidžia viešųjų pirkimų lygiateisiškumo ir nediskriminavimo principus bei tikslą užtikrinti konkurenciją. Ekonominio naudingumo kriterijų lyginamieji svoriai yra neproporcingi, kadangi pernelyg didelė reikšmė yra suteikiama kokybiniams parametrams (jiems skiriama net 50 proc. galutinio balo), palyginti su kaina. Perkančioji organizacija nepagrindė kiekvieno ekonominio naudingumo kriterijaus lyginamojo svorio proporcingumo atitinkamo kriterijaus sukuriamai ekonominei naudai. Dėl to ginčijami ekonominio naudingumo kriterijai turėtų būti pripažinti nepagrįstais ir neteisėtais Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo (toliau – VPĮ) 17 straipsnio 1 ir 3 dalių, 55 straipsnio 5 dalies ir suformuotos teismų praktikos pagrindu.
4. Ieškovės teigimu, Pirkimo specialiųjų sąlygų 2 priede „Techninė specifikacija“ yra nustatytos pakankamai aukštos virusų aptikimo ribos, todėl nėra pagrindo nustatyti papildomas (didesnes) jų aptikimo ribas ekonominio naudingumo vertinimo kriterijumi T1. Perkančiosios organizacijos pasirinkta kaupinio HBV DNA aptikimo riba ≤10 TV/mL yra naudinga tik „Roche“ įrangai, tačiau analogiški reikalavimai nekeliami dėl kitų virusų aptikimo ribų, dėl kurių ieškovės atstovaujamo gamintojo „Grifols“ įranga pasižymi geresnėmis charakteristikomis (pvz., HCV ir „HIV 1“).
5. Techninėje specifikacijoje nurodyta, kad įranga turi pasiekti tam tikrą rezultatą (400 tyrimų) per tam tikrą laiką (7 valandas). Ieškovės teigimu, tai reiškia, kad ekonominio naudingumo vertinimo kriterijus T2, ribojantis galimybę rankiniu būdu sumaišyti dvi (ar daugiau) medžiagas, yra perteklinis ir neproporcingas. Perkančiosios organizacijos pasirinktas reikalavimas, kad automatizavimas bus vertinamas tik medicinos priemonių bei priedų paruošimo naudoti aspektu (kad

jų nereikėtų tirpinti ar skiesti rankiniu būdu, ar paruošti sumaišant dvi (ar daugiau) medžiagas), naudingas tik „Roche“ įrangos tiekėjui. Tačiau Perkančioji organizacija nekelia analogiškų reikalavimų kitiems įrangos automatizavimo procesams, kur „Grifols“ įranga pasižymi geresnėmis charakteristikomis.

6. Ieškovė nurodė, kad kriterijus T3, kuriuo reikalaujama, jog konkretus infekcinis žymuo būtų nustatytas jau pirminiame tyrime, nesuteikia jokios pridėtinės vertės Perkančiajai organizacijai, nes Techninėje specifikacijoje nustatyta, kad, gavus teigiamą kaupinio rezultatą, bet kuriuo atveju atliekami papildomi tyrimai. Pakartotinių tyrimų metu vis tiek bus identifikuotas tiek konkretus mėginys, tiek konkretus infekcinis žymuo.
7. Pasisakydama dėl kriterijaus T4 neteisėtumo, ieškovė nurodė, kad chloro junginiai medicinos įstaigose yra dažnai naudojami kaip patikimos dezinfekcinės priemonės, todėl reikalavimas tik PGR sistemai nenaudoti chloro junginių yra netikslingas – bet kuriuo atveju Perkančiosios organizacijos veikloje bus naudojami chloro junginiai. Be to, naudojant „Roche“ įrangą bus naudojamos kitokios ir netgi agresyvesnės kenksmingos medžiagos ir susidarys žmogaus sveikatai ir aplinkai kenksmingos bei žalingos skystosios atliekos.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

8. Klaipėdos apygardos teismas 2025 m. balandžio 18 d. sprendimu ieškinį atmetė.
9. Teismas nustatė, kad pasaulyje yra tik du gamintojai („Grifols“ ir „Roche“), galintys pasiūlyti atsakovės paskelbtu Pirkimu siekiamas įsigyti prekes. Abiejų gamintojų įranga atitinka Pirkimo Techninėje specifikacijoje nustatytus būtinus techninius reikalavimus.
10. Teismas nurodė, kad VPĮ nenustatyta jokių apribojimų ar privalomų gairių balams pasiskirstyti, perkančiosios organizacijos turi teisę pačios nuspręsti, kokią santykinę svarbą kiekvienam iš jų nustatyti, todėl vien ieškovės nesutikimas su nustatytu kriterijų lyginamuoju svoriu nėra pakankamas pripažinti, jog ekonominio naudingumo pasiūlymų vertinimo kriterijų svoriai nustatyti neatsižvelgiant į atsakovės poreikius, pirkimo objektą ir kitas reikšmingas sąlygas ar yra neaiškūs.
11. Pasisakydamas dėl ekonominio naudingumo vertinimo kriterijaus T1 teisėtumo, teismas nurodė, kad nėra pagrindo sutikti su ieškovės argumentais, jog atsakovė nepagrindė, dėl kokių konkrečiai priežasčių nusprendė nustatyti būtent ≤10 TV/mL hepatito B viruso aptikimo ribą tiriant kaupinyje. Atsakovės pateikti įrodymai, t. y. 2015 m. atsakovės atliktas rizikos vertinimas dėl infekcijų žymenų (hepatito B, hepatito C, ŽIV) paplitimo atsakovės donorų populiacijoje; 2024 m. atsakovės duomenys, kuriuose nustatytas hepatito B, hepatito C ir ŽIV rizikos pirmakarčių donorų populiacijoje dažnis; mokslinis straipsnis, kuriame laikomasi bendros nuomonės, jog vakcinacija iki galo neapsaugo nuo užsikrėtimo hepatitu B; Higienos instituto pateikti Kraujo donorų registro 2017 m. duomenys, patvirtinantys, jog donorų, kurie pagal amžiaus grupę galėjo būti vakcinuoti HBV vakcina, santykinė dalis bendrame donorų skaičiuje sudaro tik 10–15 proc.; ir kt., yra pakankami teigti, jog atsakovė orientuojasi į tuos infekcinių ligų žymenis, ku-

rie praktikoje tarp kraujo donorų pasitaiko dažniausiai; atsakovė, nuspręsdama dėl tyrimų jautrumo, įvertina ir likutinę perdavimo riziką, t. y. riziką su donoro krauju perduoti slaptas ligų formas; hepatito B nustatymas yra sudėtingesnis negu HCV ir ŽIV virusų, todėl atsakovė, siekdama užtikrinti, kad hepatitas B nebūtų perduodamas recipientams, suformulavo labai jautrų atrankinį molekulinį hepatito B DNR tyrimo metodą, kurio aptikimo riba yra ≤10 TV/mL. Teismo vertinimu, būtent šių tyrimų atlikimui užtikrinti atsakovės nustatytas ekonominio naudingumo vertinimo kriterijus T1 yra proporcingas siekiamiems tikslams, atsakovė pagrindė šio kriterijaus naudą ir pridėtinę vertę.

12. Teismas konstatavo, kad ekonominio naudingumo vertinimo kriterijus T2 nustatytas siekiant maksimaliai sumažinti medicinos priemonių (reagentų, kalibratorių ir t. t.) užterštumą galinčias nulemti sąlygas ir yra proporcingas siekiamiems tikslams. Teismas pažymėjo ir tai, kad ieškovė nepaneigė atsakovės nurodytos aplinkybės, jog šiam funkcionalumui užtikrinti nėra kito alternatyvaus lygiaverčio sprendimo. Ieškovės nurodyta informacija apie jos tiekiamos „Grifols“ įrangos funkcionalumus nėra susijusi su bylos objektu. Teismas sutiko su atsakovės argumentu, kad mokėjimas papildomai už funkcionalumus, kurie atsakovei nėra reikalingi, prieštarautų viešųjų pirkimų racionalaus lėšų panaudojimo principui.
13. Teismas pažymėjo, kad atsakovės funkcijos, veiklos specifika ir didelis kraujo donacijų skaičius, taip pat siekis tinkamai ir laiku atlikti tyrimus, išvengti pakartotinių tyrimų atlikimo yra pakankami ekonominio naudingumo vertinimo kriterijaus T3 nustatymui pateisinti. Teismo vertinimu, šis kriterijus skirtas tyrimų kokybei ir operatyvumui užtikrinti, todėl yra proporcingas siekiamiems tikslams.
14. Teismas konstatavo, kad atsakovė, nustatydama ekonominio naudingumo vertinimo kriterijų T4, siekė užtikrinti savo darbuotojų sveikatos apsaugą ir garantuoti saugų tyrimų organizavimo procesą. Teismo vertinimu, atsakovė pagrindė šio kriterijaus naudą ir pridėtinę vertę.
15. Teismas pažymėjo ir tai, kad Pirkimo objektas tiesiogiai susijęs su žmogaus sveikata ir tam tikrais atvejais gyvybe. Pirkimu siekiama įsigyti įranga yra itin svarbi atsakovės pagrindinės funkcijos vykdymui – surinkti kraują ir jo komponentus ir užtikrinti kokybišką kraujo bei jo komponentų ištyrimą, lemiantį saugaus donorų kraujo perdavimą recipientams. Mažesni nei nustatyta Pirkimo sąlygose reikalavimai, tikėtina, keltų riziką surinkto ir perduodamo kraujo bei jo komponentų saugumui. Dėl to teismas atmetė ieškovės argumentus, kad atsakovės parinkti kriterijai pažeidžia konkurenciją.
16. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, išnagrinėjusi bylą pagal ieškovės apeliacinį skundą, 2025 m. liepos 3 d. nutartimi pirmosios instancijos teismo sprendimą pakeitė ir jo rezoliucinę dalį išdėstė taip: „Ieškinį patenkinti iš dalies. Pripažinti neteisėtu atsakovės viešosios įstaigos Nacionalinio kraujo centro vykdyto viešojo pirkimo Nr. 721552 „Medicinos priemonių bei priedų rinkinys, skirtas kraujo donorų atrankiniam sudėtiniam molekuliniam tyrimui dėl infekcijų žymenų, su įrangos įsigijimu panaudos būdu“ sąlygose nustatytą ekonominio naudingumo vertinimo kriterijų „Kasdieninei / mėnesinei įrangos priežiūrai nėra naudojamos agresyvios medžiagos (chloro junginiai) (T4)“.

Atmesti ieškinio reikalavimus dėl atsakovės viešosios įstaigos Nacionalinio kraujo centro vykdyto viešojo pirkimo Nr. 721552 „Medicinos priemonių bei priedų rinkinys, skirtas kraujo donorų atrankiniam sudėtiniam molekuliniam tyrimui dėl infekcijų žymenų, su įrangos įsigijimu panaudos būdu“ sąlygose nustatytų ekonominio naudingumo vertinimo kriterijų „Tyrimo metodas užtikrina, kad tiriant kaupinyje, kaupinio HBV DNA aptikimo riba ≤10 TV / mL. (T1)“; „Medicinos priemonės bei priedai turi būti paruošti naudojimui (jų nereikia tirpinti ar skiesti rankiniu būdu, ar paruošti sumaišant dvi (ar daugiau) medžiagas (T2)“ ir „Galimybė, kad tiriant IDT / kaupinius dėl HIV 1/2 RNA, HCV RNA, HBV DNA, HAV RNA, B19V DNA, pirminio ištyrimo metu rezultatai gaunami konkrečiam infekciniam žymeniui (T3)“ pripažinimo neteisėtais.“ Bylos dalį dėl alternatyvios sankcijos taikymo ir bylinėjimosi išlaidų paskirstymo perdavė Klaipėdos apygardos teismui nagrinėti iš naujo.

17. Kolegija nurodė, kad Pirkimo sąlygų 7 priede „Ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo vertinimo kriterijai bei tvarka“ nustatyta, kad bendrai pasiūlymo kainai skiriama 50 proc. galutinio balo ir kokybės vertinimo kriterijams skiriama 50 proc. galutinio balo. Taigi, Pirkimo sąlygose nustatyta, kad ekonomiškai naudingiausias pasiūlymas pirkime bus išrenkamas pagal kainos ir kokybės santykį. Kolegijos vertinimu, Perkančioji organizacija objektyviomis priežastimis dėl Pirkimo objekto specifikos (objektas, susijęs su kraujo tyrimų atlikimu) ir viešojo intereso užtikrinimo (objektas tiesiogiai susijęs su žmonių sveikatos apsauga) pagrindė nustatytų kriterijų lyginamąjį svorį. Be to, kolegija pažymėjo, kad vykdant kitą viešąjį pirkimą, kurio objektas buvo priemonės kraujo tyrimams atlikti ir kurio laimėtoja pripažinta ieškovė, ekonominio naudingumo vertinimo kriterijams taip pat buvo skirta 50 proc. galutinio balo, tačiau ieškovė tokių pirkimo sąlygų neginčijo. Taigi, ieškovė nėra nuosekli, analogiškas pirkimo sąlygas selektyviai, nesant objektyvaus pagrindo, ginčija priklausomai nuo aplinkybės, ar pati ieškovė pripažįstama pirkimo laimėtoja. Tokia ieškovės pozicija nėra teisiškai pagrįsta ir pateisinama.
18. Kolegijos vertinimu, pirkimo objekto specifika ir atsakovės siekiamas tikslas (užtikrinti saugaus (virusu neinfekuoto) kraujo perdavimą recipientams) yra pakankami nustatyto ekonominio naudingumo vertinimo kriterijaus T1 proporcingumui ir tikslingumui pagrįsti, o ieškovė nepateikė objektyvių įrodymų, kurie paneigtų atsakovės poziciją, jog tik nustačius aptikimo ribą ≤10 TV / mL galima efektyviai atlikti tyrimus ir nustatyti hepatito B virusą kraujyje. Kolegija konstatavo, kad atsakovė, siekdama užtikrinti kokybiškų tyrimų atlikimą ir kraujo recipientų sveikatos apsaugą, šį reikalavimą pagrįstai laikė savo poreikiu.
19. Kolegija nurodė, kad ieškovė nepateikė objektyvių įrodymų, pagrindžiančių jos argumentą, jog ekonominio naudingumo vertinimo kriterijus T2 yra neproporcingas, nes nuo šio kriterijaus nepriklauso nei galutinio tyrimų rezultato kokybė, nei pacientų saugumas. Kolegija pažymėjo, kad Perkančioji organizacija, grįsdama nustatyto reikalavimo Pirkimo objektui tikslingumą, nurodė, jog medicinos priemonės bei priedai turi būti paruošti naudoti siekiant užtikrinti reagentų vienodumą, sumažinti reagentų užteršimo riziką ir išvengti žmogiškojo faktoriaus įtakos. Kolegija taip pat pažymėjo, kad šiuo atveju Pirkimo objektas yra išimti-

nai susiję su viešojo intereso apsauga, nes Pirkimu siekiama įgyti itin specifinių, sveikatos apsaugos požiūriu reikalingų ir dėl to maksimaliai kokybiškų medicinos priemonių, todėl atsakovės siekis maksimaliai sumažinti reagentų užteršimo bei atliktų tyrimų netikslumo riziką naudojant Pirkimo objektu esančias medicinines priemones negali būti vertinamas kaip perteklinis ir pažeidžiantis viešųjų pirkimų principus.

20. Kolegija, įvertinusi Pirkimo objekto svarbą ir specifiką, t. y. kad Pirkimo objektas tiesiogiai susijęs su visuomenės sveikatos apsauga, taip pat Perkančiosios organizacijos specifines funkcijas, susijusias su kraujo donacijomis, nusprendė, jog ekonominio naudingumo vertinimo kriterijus T3 yra proporcingas siekiamiems tikslams – užtikrinti, kad kraujo recipientams nepatektų infekuotas kraujas. Kolegija pažymėjo, jog atsakovės veiklos specifika, kai per metus yra atliekama itin daug (virš 76 000) kraujo donacijų, pagrindžia jos, kaip Perkančiosios organizacijos, poreikį jau pirminio ištyrimo metu gauti duomenis apie infekcinį žymenį kraujyje tam, kad būtų išvengta nebūtinų ir netikslingų pakartotinių tyrimų atlikimų. Kolegija konstatavo, kad nustatytas ekonominio naudingumo vertinimo kriterijus T3 yra susijęs su atsakovės medicinos paslaugų teikimo kokybe (tiesioginis ryšys tarp pirminio kraujo ištyrimo rezultato ir ištirto kraujo panaudojimo), taip pat pritaikytas Perkančiosios organizacijoms poreikiams, atsižvelgiant į atliekamų kraujo donacijų skaičių, kraujo ištyrimo operatyvumo kriterijų ir asmenų sveikatos apsaugos paslaugų kokybišką teikimą.
21. Kolegija padarė išvadą, kad Perkančioji organizacija pagrindė, jog ekonominio naudingumo vertinimo kriterijai T1, T2 ir T3 yra reikalingi ir pagrįsti perkamo objekto pobūdžiu ir specifika, taip pat viešojo intereso užtikrinimu (kokybiškų sveikatos apsaugos paslaugų teikimu žmonėms), šie kriterijai pasirinkti pagrįstai, siekiant suteikti pranašumą būtent tiems tiekėjams, kurie, atsižvelgiant į pirkimo objekto specifiką, galėtų kokybiškiausiai ir efektyviausiai įvykdyti pagal Pirkimo sutartį prisiimtus įsipareigojimus.
22. Kolegija pažymėjo, kad ieškovė pripažįsta ir dėl to byloje nėra ginčo, jog ne tik trečiojo asmens Pirkime pasiūlytos „Roche“ gamintojo priemonės atitinka pirkimo sąlygose nustatytus ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo vertinimo kriterijus (T1, T2 ir T3), bet ir gamintojo „Grifols“ priemonės atitinka Pirkimo sąlygose keliamus reikalavimus. Dėl to kolegija atmetė kaip nepagrįstą ieškovės argumentą, kad Pirkimo sąlygos (nurodyti ekonominio naudingumo vertinimo kriterijai) ribojo konkurenciją ir diskriminavo tiekėjus. Kolegija taip pat pabrėžė, kad ieškovė bylos nagrinėjimo metu nepateikė konkrečių argumentų ir duomenų, patvirtinančių, jog ji (asmeniškai ar pasitelkusi kitus ūkio subjektus) neturi sąlygų (galimybių) ar turi blogesnes sąlygas (galimybes) pasiūlyti atsakovei Pirkimo objektu esančias priemones ir (ar) lygiavertį pasiūlymą. Vien ieškovės subjektyvus situacijos vertinimas, jai nepateikus pasiūlymo Pirkime, nesudaro pagrindo ekonominio naudingumo vertinimo kriterijus vertinti kaip ribojančius konkurenciją bei diskriminuojančius tiekėjus ir dėl to neteisėtus, juolab kad minėti kriterijai ne riboja tiekėjų galimybę teikti pasiūlymus (ne vieno gamintojo priemonės atitinka Pirkimo sąlygas), o tik suteikia pateiktiems pasiūlymams didesnį ar mažesnį įvertinimą.

23. Tačiau kolegija pripažino, kad ekonominio naudingumo vertinimo kriterijus T4 yra neproporcingas, perteklinis, nepagrįstas ir dirbtinai ribojantis konkurenciją. Pirma, atsakovė neginčija, kad Pirkimu siekiamam tikslui, t. y. kraujo tyrimų atlikimui ir jų rezultatams, įrangos, skirtos tokiems tyrimams atlikti, priežiūros priemonės be chloro junginių ar su jais tiesioginės įtakos ir reikšmės neturi, todėl priežiūros priemonės be chloro junginių ar su jais yra tinkamos Perkančiosios organizacijos funkcijų atlikimui užtikrinti. Antra, atsakovė nepagrindė, kodėl įrangos priežiūrai reikalinga būtent priemonė be chloro junginių. Kolegija sutiko su ieškovės argumentu, kad kraujo tyrimų tikslumas ir rezultatų patikimumas nėra susiję su konkretaus valiklio (su chloru ar be jo) naudojimu įrangai valyti. Byloje nėra pateikti įrodymai, be kita ko, ekspertinio tyrimo išvados, iš kurių būtų galima spręsti, kad tik įrangos priežiūros priemonės be chloro junginių gali užtikrinti tinkamą kraujo tyrimų atlikimo įrangos valymą bei jos veikimą. Trečia, nors atsakovė minėtos sąlygos nustatymą sieja su saugiu tyrimų organizavimo procesu bei darbuotojų sveikatos apsauga, tačiau šiems teiginiams pagrįsti įrodymų nepateikė. Kolegija pažymėjo, kad valymo priemonės, kuriose naudojamos medžiagos tiek su chloro junginiais, tiek be jų, yra visuotinai platinamos ir naudojamos, todėl vien tik atsakovės deklaratyvūs argumentai, nesant pateiktų įrodymų, kurie pagrįstų draudimą naudoti (ribotą naudojimą) valymo priemones su chloro junginiais, nesudaro pagrindo pripažinti, jog priežiūros priemonės su chloro junginiais negali būti naudojamos įrangos priežiūrai dėl kenksmingų savybių. Dėl to kolegija nusprendė, kad kriterijus T4 yra neteisėtas.
24. Apeliacinės instancijos teismas nustatė, kad 2025 m. kovo 13 d. buvo sudaryta Pirkimo sutartis. Kolegijos vertinimu, Pirkimo sutarties pripažinimas negaliojančia Perkančiajai organizacijai sukeltų neproporcingų padarinių, nes apsunkintų jos funkcijų, susijusių su viešuoju interesu, t. y. kokybiškų medicinos paslaugų teikimu žmonėms, vykdymą, todėl nagrinėjamoje byloje kyla poreikis taikyti VPĮ 106 straipsnio 2 dalies nuostatas – išsaugoti neteisėtai sudarytą sandorį ir Perkančiajai organizacijai skirti vieną iš galimų alternatyvių sankcijų. Apeliacinės instancijos teisme nėra galimybės nuspręsti dėl teisinių padarinių taikymo, kadangi reikia tirti esmines, pirmosios instancijos teisme netirtas aplinkybes, susijusias su alternatyvios sankcijos taikymu atsakovei, taip pat suteikti galimybę šalims ateityje galimai pasinaudoti teise į apeliaciją, todėl yra teisinis pagrindas bylos dalį dėl šio klausimo išsprendimo perduoti pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo.

III. Kasacinių skundų ir atsiliepimų į juos teisiniai argumentai

25. Kasaciniu skundu ieškovė prašo Klaipėdos apygardos teismo 2025 m. balandžio 18 d. sprendimą ir Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. liepos 3 d. nutarties dalį, kuria ieškinys (apeliacinis skundas) atmestas, panaikinti ir priimti naują sprendimą – ieškinį patenkinti: pripažinti neteisėtais atsakovės Pirkimo sąlygose nustatytus ekonominio naudingumo vertinimo kriterijus T1, T2 ir T3. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
25.1. Teismai pažeidė VPĮ 17 straipsnio 3 dalį ir 55 straipsnio 5 dalį ir nukrypo

nuo kasacinio teismo praktikos, nes nevertino Pirkimo sąlygų ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo vertinimo kriterijų atitikties viešųjų pirkimų tikslui užtikrinti konkurenciją, t. y. ar kiekvienas atskiras kriterijus nepažeidžia konkurencijos užtikrinimo tikslo. Apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai konstatavo, kad ekonominio naudingumo vertinimo kriterijai nepažeidžia konkurencijos užtikrinimo tikslo, nes gamintojų produkcija atitinka techninės specifikacijos reikalavimus. Apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai sutapatino du skirtingus viešųjų pirkimų teisinio reguliavimo institutus – techninę specifikaciją ir ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo vertinimo kriterijus. Konkurenciją gali pažeisti tiek techninė specifikacija, tiek ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo vertinimo kriterijai. Nagrinėjamu atveju Pirkimo sąlygų Techninė specifikacija užtikrino konkurenciją, tačiau 4 iš 5 ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo vertinimo kriterijų buvo suformuluoti taip, kad ekonominio naudingumo balus gautų tik „Roche“ įrangą siūlantis tiekėjas. Be to, skundžiama nutartis prieštaringa, nes joje taip pat nurodyta, jog vis dėlto vienas iš kriterijų (T4) pažeidė tikslą užtikrinti konkurenciją.

25.2. Apeliacinės instancijos teismas, pasisakydamas dėl ginčijamo ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo vertinimo kriterijaus „tyrimo metodas užtikrina, kad tiriant kaupinyje, kaupinio HBV DNA aptikimo riba ≤10 TV/mL. (T1)“, nepagrįstai nurodė, kad toks reikalavimas Pirkimo objektui grindžiamas žmogaus (kraujo recipiento) sveikatos apsauga. Konstatuojant, kad parinkti kriterijai yra svarbūs žmonių sveikatai, taip būtų galima pateisinti bet kokius ekonominio naudingumo kriterijus, tačiau toks reikalavimas pažeidžia konkurenciją, nes šį reikalavimą atitinka tik vieno gamintojo įranga. Be to, Perkančioji organizacija Pirkimo sąlygose sąmoningai nenustatė tokių ekonominio naudingumo vertinimo kriterijų, pagal kuriuos pranašumą turi būtent „Grifols“ įranga.

25.3. Spręsdamas dėl ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo vertinimo kriterijaus „medicinos priemonės bei priedai turi būti paruošti naudojimui (jų nereikia tirpinti ar skiesti rankiniu būdu, ar paruošti sumaišant dvi (ar daugiau) medžiagas) (T2)“ teisėtumo, apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai konstatavo, kad ši sąlyga yra teisėta, nes atsakovės siekis maksimaliai sumažinti reagentų užteršimo ir atliktų tyrimų netikslumo riziką naudojant pirkimo objektu esančias medicinines priemones negali būti vertinamas kaip perteklinis ir pažeidžiantis viešųjų pirkimų principus. Nustatytas vertinimo kriterijus nėra tiesiogiai susijęs su siekiu sumažinti užterštumą ar tyrimų netikslumą. Ginčijamas kriterijus dėl reagentų paruošimo formos yra neproporcingas Pirkimo tikslui, nes nuo šio kriterijaus nepriklauso nei galutinio tyrimų rezultato kokybė, nei pacientų saugumas. Ginčijamu kriterijumi yra pasirenkama tik tyrimų atlikimo techninė forma (reikalaujama rankiniu būdu nemaišyti medžiagų), nors keliamas reikalavimas nekuria jokios papildomos objektyvios vertės ir pats savaime nepagerina tyrimų kokybės. Apeliacinės instancijos teismas nukrypo nuo kasacinio teismo praktikos,

pagal kurią perkančioji organizacija yra įpareigojama rinktis iš visų galimų tam tikrus funkcinius reikalavimus atitinkančių pirkimo objektų.

25.4. Apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai atmetė reikalavimą pripažinti negaliojančiu ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo vertinimo kriterijų „galimybė, kad tiriant IDT / kaupinius dėl HIV ½ RNA, HCV RNA, HBV DNA, HAV RNA, B19V DNA, pirminio ištyrimo metu rezultatai gaunami konkrečiam infekciniam žymeniui (T3)“. Teismas rėmėsi Perkančiosios organizacijos poreikiu jau pirminio ištyrimo metu gauti duomenis apie infekcinį žymenį kraujyje tam, kad būtų išvengta nebūtinų ir netikslingų pakartotinių tyrimų atlikimo. Tačiau šis kriterijus nesuteikia pridėtinės vertės, nes naudojant abiejų gamintojų įrangą reikėtų atlikti po papildomą (pakartotinį) tyrimą siekiant nustatyti, kurio konkrečiai donoro ir (arba) kuris konkrečiai virusas buvo rastas.

25.5. Teismai nevertino Pirkimo sąlygose nustatytų ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo vertinimo kriterijų lyginamojo svorio dydžio ir įtakos gamintojų ar tiekėjų konkurencijai, taip pat viešųjų pirkimų nediskriminavimo ir skaidrumo principams. Apeliacinės instancijos teismas iš esmės konstatavo, kad perkančiosios organizacijos, atsižvelgdamos į perkamo objekto specifiką, gali nustatyti bet kokio dydžio ekonominio naudingumo kriterijus. Iš Pirkimo sąlygų 7 priedo „Ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo vertinimo kriterijai bei tvarka“ matyti, kad kokybiniams parametrams yra skiriama net 50 proc. galutinio balo. Kiekvieno kriterijaus svoriui suteikta neproporcingai didelė reikšmė. Perkančiajai organizacijai sudarius Pirkimo sutartį, paaiškėjo, kad ieškovė turėjo pasiūlyti apie dešimt kartų mažesnę kainą tam, kad laimėtų Pirkimą. Perkančiajai organizacijai nepagrindus pasirinktų kriterijų dydžių ekonominės naudos, atitinkamas kriterijus (jo dydis) laikytinas neproporcingu ir neteisėtu.

26. Atsakovė atsiliepimu į kasacinį skundą prašo ieškovės kasacinį skundą atmesti; priteisti iš ieškovės atsakovės patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Atsiliepime nurodomi šie argumentai:

26.1. Ieškovė netinkamai interpretuoja konkurencijos užtikrinimo sampratą, nepagrįstai sutapatina techninės specifikacijos ir ekonominio naudingumo vertinimo kriterijų nustatymo principus, taip nukrypdama nuo viešųjų pirkimų teisinio reguliavimo ir teismų praktikoje formuluojamų taisyklių. Techninėje specifikacijoje perkančioji organizacija nustato būtinus kokybinius parametrus, kurių neatitinkantys pasiūlymai bus atmesti, o ekonominio naudingumo vertinimo kriterijai sudaro galimybes tiekėjams pasiūlyti papildomus kokybinius parametrus. Ekonominio naudingumo vertinimo kriterijų tikslas visų pirma yra užtikrinti, kad perkančioji organizacija, laikydamasi viešųjų pirkimų teisinio reguliavimo, įsigytų aukštos kokybės, jos poreikius geriausiai atitinkančias prekes, paslaugas ir (arba) darbus. Kasacinio teismo išaiškinta, kad perkančiosios organizacijos nustatyti aukšti arba specifiniai reikalavimai pateisinami tik tada, jeigu pateikiamas patikimas ir įtikinamas tokių reikalavimų nustatymo pagrindimas. Tokiu įrodymu gali

būti ypatinga perkamo objekto svarba ar sutarties, kuria siekiama įsigyti šį objektą, specifinė paskirtis arba tai, kad aukštus reikalavimus pateisina viešojo intereso apsauga. Šiuo atveju ginčas kilo dėl įrangos, reikalingos atsakovės funkcijai, tiesiogiai susijusiai su žmogaus gyvybės išsaugojimu, įgyvendinti. Privalomas Pirkimo sąlygas, nurodytas techninėje specifikacijoje, atitiko abiejų gamintojų įranga, todėl VPĮ 17 straipsnio 3 dalies prasme Pirkime buvo užtikrinta tiekėjų konkurencija.

26.2. Ieškovė nepateikė įrodymų, patvirtinančių jos teiginį, kad T1 kriterijų atitinka tik gamintojo „Roche" įranga. Vien aplinkybė, kad ieškov*ė* galimai nebūtų gavusi maksimalaus ekonominio naudingumo vertinimo balo, savaime nereiškia, jog ekonominio naudingumo vertinimo kriterijus yra neteisėtas. Hepatito B nustatymas yra sudėtingesnis negu HCV ir ŽIV virusų, todėl, siekiant užtikrinti, kad hepatitas B nebus perduodamas recipientams, reikia atlikti „jautresnius" tyrimus. Šių tyrimų atlikimui užtikrinti atsakovė nustatė atitinkamą ekonominio naudingumo vertinimo metodikos kriterijų. Tokį sprendimą nulėmė praktinė darbo patirtis, tarptautinė praktika ir tikslas užtikrinti saugaus kraujo perdavimą recipientams.

26.3. Ieškovė nepagrindė, kaip kriterijus T2 apribojo jos galimybę dalyvauti Pirkime. Atsakov*ė* T2 reikalavimą nustatė, atlikusi išsamią lyginamąją analizę ir vadovaudamasi teisiniu reguliavimu bei siekdama tik vienintelio tikslo – įsigyti įrangą, kuri padėtų užtikrinti atsakovės funkciją ‑ perduoti saugų kraują recipientams. Papildomas reagentų maišymas padidina užterštumo tikimybę, tai turi tiesioginę reikšmę galutinio tyrimo rezultatų kokybei. Nekokybiškai atlikti tyrimai ir galimai netikslūs rezultatai kelia tiesioginę riziką pacientų sveikatai.

26.4. Pirkimu siekiama įsigyti vieno mėginio tyrimą, t. y. vieno kraujo mėginiui ištirti reikalingą medicinos priemonių bei priedų rinkinį, skirtą kraujo donorų atrankiniam molekuliniam tyrimui dėl infekcijų žymenų, su įrangos įsigijimu panaudos būdu. Ekonominio naudingumo vertinimo metodikos kriterijus T3 pasirinktas siekiant užtikrinti, kad jau pirminio ištyrimo metu būtų gaunami konkrečių infekcijų žymenų rezultatai. Visos infekcijos, kurioms nustatyti atliekamas tyrimas, yra sukeliančios rimtas pasekmes, o ankstesnis ir tikslesnis (kad ir pirminis) ištyrimas užtikrina tiek infekcijos suvaldymą, tiek gydymą laiku. Kraujas, kuriame nustatomi tokių infekcijų žymenys, nėra naudojamas perpilti ar kitoms procedūroms, t. y. apsisaugoma nuo užkrėsto kraujo paplitimo galimybių.

26.5. Atsakovės veikla, kurią tiesiogiai nulemia kokybiškas, tikslus atitinkančios įrangos veikimas, yra svarbi tiek pacientų sveikatai ir gyvybei, tiek visai Lietuvos sveikatos sistemai. Atsižvelgdama į tai, atsakovė Pirkimo sąlygose nustatė proporcingus ekonominio naudingumo vertinimo kriterijų lyginamuosius svorius. Ieškovė yra laimėjusi kitą viešąjį pirkimą, kuriame kokybei buvo skiriamas dar didesnis balas, tačiau to pirkimo sąlygų ieškovė neginčijo. Ieškovė kasaciniame skunde pateiktus skaičiavimus dėl neva neproporcingai parinktų ekonominio naudingumo vertinimo metodikos kriterijų

grindžia Perkančiosios organizacijos jau sudaryta sutartimi su UAB „Roche Lietuva“, t. y. remiasi naujomis aplinkybėmis, kurios nebuvo nagrinėtos nei pirmosios ir apeliacinės instancijos teismuose, nei ikiteisminėje ginčo nagrinėjimo stadijoje. Ieškovė nepateikė įrodymų, kurie pagrįstų jos teiginį, kad ieškovės siūloma įranga neatitiktų ekonominio naudingumo kriterijaus T2 ir dėl to ieškovė tam, kad laimėtų Pirkimą, būtų turėjusi pasiūlyti apie dešimt kartų mažesnę kainą, nei pasiūlė laimėtoja.

27. Kasaciniu skundu atsakovė prašo panaikinti Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. liepos 3 d. nutartį ir palikti galioti Klaipėdos apygardos teismo 2025 m. balandžio 18 d. sprendimą. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
    27.1. Apeliacinės instancijos teismas netinkamai aiškino ekonominio naudingumo vertinimo kriterijais siekiamus tikslus, paneigė šių kriterijų esmę ir prasmę, vertindamas ekonominio naudingumo vertinimo kriterijaus T4 teisėtum*ą* klaidingai taikė techninės specifikacijos nuostatų teisėtumui teismų praktikoje ir viešųjų pirkimų teisiniame reguliavime suformuluotas taisykles. Ekonominio naudingumo vertinimo kokybės kriterijai yra skirti aukštesnei pasiūlymų kokybei užtikrinti, tačiau tiekėjams nėra privalomi. Apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai vertino atsakovės nustatytą ekonominio naudingumo vertinimo kriterijų T4 kaip neturintį priežastinio ryšio su diagnostiniu tikslumu, įrangos veikimu, paciento saugumu. Atsakovė šio kriterijaus pasirinkimo svarbą grindė siekiu užtikrinti saugias darbuotojų, kurie dirbs su siekiama įsigyti įranga, darbo sąlygas (tai padaryti, be kita ko, atsakovę įpareigoja imperatyvūs teisės aktai).
    27.2. Apeliacinės instancijos teismo išvada, kad Perkančioji organizacija, nustatydama ekonominio naudingumo vertinimo kriterijus, turėtų įvertinti, ar nustatytas konkretus kriterijus yra būtinas Pirkimo objekto funkcijoms atlikti, prieštarauja VPĮ 55 straipsnio 5 dalyje įtvirtintiems ekonominio naudingumo vertinimo kriterijų formuluotei taikomiems reikalavimams. Teismas taip pat nepagrįstai sukūrė atsakovei nei 2014 m. vasario 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 2014/24/ES dėl viešųjų pirkimų, kuria panaikinama Direktyva 2004/18/EB (toliau – Direktyva 2014/24/ES), nei VPĮ neįtvirtintą bei iš teismų praktikos nekylančią pareigą įrodyti, kad pasirinktas ekonominio naudingumo vertinimo kriterijus yra reikalingas, siekiant užtikrinti tinkamą kraujo tyrimų atlikimo įrangos valymą ir jos veikimą. Ekonominio naudingumo vertinimo kriterijus T4 yra skirtas būtent siūlomo Pirkimo objekto pranašumams įvertinti, tačiau ne perkamo objekto funkcionalumui užtikrinti ar techniniam tinkamumui pagrįsti.
    27.3. Apeliacinės instancijos teismas nukrypo nuo teismų praktikoje suformuluotų išaiškinimų, kokiais aspektais perkančioji organizacija turi pagrįsti ekonominio naudingumo vertinimo kriterijų pasirinkimą (t. y. šių kriterijų sąsajumą su pirkimo objektu; šių kriterijų nustatymo skaidrumą (t. y. kriterijai turi būti aiškiai aprašyti); šių kriterijų vertinimo objektyvumą (t. y. kriterijai turi būti objektyviai pamatuojami). Nors atsakovė procesiniuose dokumen-

tuose pagrindė visus šiuos aspektus dėl kriterijaus T4 nustatymo, apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai nusprendė, kad įrangos priežiūros priemonės sudėtis, t. y. nepriklausomai nuo to, ar naudojama priemonė su chloro junginiais ar be jų, neturi tiesioginės įtakos kraujo tyrimų atlikimui ar jų rezultatams, todėl abiem atvejais priemones laikė tinkamomis Perkančiosios organizacijos funkcijoms vykdyti. Be to, apeliacinės instancijos teismas sukūrė papildomų įrodinėjimo pareigų ne tik turinio (pagrįsti ekonominio naudingumo vertinimo kriterijaus privalomumą pirkimo objekto funkcijoms atlikti), bet ir formos (pateikti atliktą ekspertizę) prasme, nors teisės aktuose ar teismų praktikoje tokios pareigos nėra nustatytos.

27.4. Apeliacinės instancijos teismo nutartyje išdėstyti motyvai yra nenuoseklūs ir prieštaringi. Viena vertus, nutartyje nurodoma, kad Perkančioji organizacija turi teisę nustatyti reikiamus ekonominio naudingumo vertinimo kriterijus ir jais vadovautis, nes, atsižvelgiant į Pirkimo objekto specifiką bei siekiamą tikslą, tiesiogiai susijusį su žmonių sveikatos apsauga, pagrįsta reikalauti užtikrinti maksimalią įsigyjamų priemonių kokybę. Kita vertus, konstatuojama, kad ekonominio naudingumo vertinimo kriterijus T4 nėra būtinas Pirkimo objektui funkcionuoti, dėl to Perkančiosios organizacijos yra nustatytas neproporcingai ir lemia konkurencijos ribojimą. Taigi, teigiama, kad ekonominio naudingumo vertinimo kriterijus turėtų būti svarbus ne kokybei, o būtinoms funkcijoms užtikrinti.

27.5. Apeliacinės instancijos teismas, nurodydamas, kad byloje nėra pateikti įrodymai, be kita ko, ekspertinio tyrimo išvados, iš kurių būtų galima spręsti, jog tik įrangos priežiūros priemonės be chloro junginių gali užtikrinti tinkamą kraujo tyrimų atlikimo įrangos valymą bei jos veikimą, pažeidė Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau ‑ ir CPK) 177 straipsnio 1 dalyje ir 185 straipsnio 2 dalyje įtvirtintas nuostatas dėl įrodymų vertinimo. Teismas nemotyvavo, kodėl atsakovės pateikta mokslinių straipsnių ir kita informacija yra vertinama kaip nepakankama. Teismas pats savo iniciatyva neskyrė ekspertizės, nors jos neatlikimas buvo vertinamas kaip esminis motyvas ieškinį patenkinti iš dalies. Apeliacinės instancijos teismas ignoravo darbuotojų saugią darbo aplinką užtikrinančio teisinio reguliavimo nuostatas.

28. Ieškovė atsiliepimu į kasacinį skundą prašo atsakovės kasacinį skundą atmesti. Atsiliepime nurodomi šie argumentai:

28.1. Atsakovė byloje neįrodė, kad ekonominio naudingumo vertinimo kriterijumi T4 buvo siekiama užtikrinti saugias atsakovės darbuotojų, kurie dirbs su siekiama įsigyti įranga, darbo sąlygas. Ieškovė byloje pateikė daug įrodymų, patvirtinančių, kad chloro junginiai valymo priemonėse yra labai plačiai naudojami ir netgi tokia galimybė (kartais – ir pareiga) yra nustatyta Lietuvos Respublikos teisės aktuose. Apeliacinės instancijos teismas, ištyręs visus įrodymus, padarė aiškias išvadas, kad Perkančioji organizacija neįrodė chloro junginių valymo priemonėse daromos žalos aplinkai, pacientams ar darbuotojams. Kadangi Perkančioji organizacija neįrodė, jog jos siekiamos priemonės (reikalavimas, kad valymo priemonėse nebūtų chloro junginių)

būtų tinkamos, proporcingos ir neperteklinės, apeliacinės instancijos teismas pagrįstai pripažino, kad šis kriterijus Pirkimo sąlygose nustatytas neteisėtai. Pasisakydamas dėl šio kriterijaus, teismas netaikė jokių VPĮ nuostatų, teismų praktikos ar kitų teisės šaltinių, susijusių su viešojo pirkimo sąlygų technine specifikacija.

28.2. Lietuvos apeliacinio teismo praktika patvirtina, kad VPĮ 55 straipsnio 5 dalis taikytina ir nustatant ekonomiškai naudingiausio (kainos ir kokybės santykio) pasiūlymo vertinimo kriterijus. Pagal teismų praktiką, tais atvejais, kai yra ginčijamos Pirkimo sąlygos (neatsižvelgiant į Pirkimo sąlygų pobūdį), perkančioji organizacija taip pat turi pareigą įrodyti, kad pasirinktos sąlygos yra teisėtos ir pagrįstos. Apeliacinės instancijos teismas kriterijų T4 pripažino neteisėtu ne dėl to, kad jis nesuteiktų kokio nors pranašumo, bet dėl to, kad pasirinktas kriterijus yra neproporcingas, perteklinis ir ribojantis konkurenciją. Atsakovės teiginiai, kad ekonominio naudingumo balai neturi būti būtini Pirkimo objekto funkcijoms; perkančioji organizacija neturi pareigos pagrįsti pasirinktų kriterijų reikalingumo; pakanka bet kokio „pranašumo", kad ekonominio naudingumo kriterijus būtų teisėtas, prieštarauja įstatymo tikslui ir nuosekliai formuojamai teismų praktikai.

28.3. Atsakovės skundžiama apeliacinės instancijos teismo nutarties dalis yra vientisa ir neprieštaringa. Apeliacinės instancijos teismas nustatė, kad valymo priemonės, turinčios chloro junginių, neturi įtakos kraujo tyrimų atlikimui ir jų rezultatams, tinkamam įrangos veikimui; nėra duomenų, kad tokios priemonės daro žalą tyrimų organizavimo procesui ar darbuotojų sveikatai; valymo priemonės, turinčios chloro junginių, yra visuotinai platinamos ir naudojamos. Atsakovė kasaciniame skunde kvestionuoja šias teismo nustatytas aplinkybes, nors kasaciniame teisme gali būti sprendžiami tik teisės, o ne fakto klausimai. Atsakovė kasaciniame skunde nepagrindė, kad apeliacinės instancijos teismas, priimdamas skundžiamą nutartį, pažeidė įrodymų vertinimo taisykles. Vien tai, kad atsakovė nesutinka su apeliacinės instancijos teismo atliktu įrodymų vertinimu ar padarytomis išvadomis, nesudaro pagrindo laikyti skundžiamą nutarties dalį neteisėta ar nepagrįsta.

28.4. Ekonominio naudingumo vertinimo kriterijus gali ir turi būti pripažintas neteisėtu, jeigu pasirinktas kriterijus riboja konkurenciją. Nagrinėjamu atveju ginčijamas ekonominio naudingumo vertinimo kriterijus galėjo paveikti tiekėjų konkurenciją dėl tos priežasties, kad, pasaulyje esant tik dviem gamintojams, galintiems pasiūlyti atitinkamą įrangą, ekonominio naudingumo vertinimo kriterijus, kurį atitinka tik vieno gamintojo įranga, riboja konkurenciją.

Teisėjų kolegija

k o n s t a t u o j a :

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

29. Nagrinėjamoje byloje kilo ginčas dėl viešojo pirkimo sąlygose nustatytų ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo vertinimo kriterijų ir jų lyginamojo svorio teisėtumo.
30. Ieškovės kasaciniame skunde iš esmės keliamas teisės klausimas dėl sąžiningos, veiksmingos tiekėjų konkurencijos užtikrinimo perkančiajai organizacijai pirkimo sąlygose nustatant ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo vertinimo kriterijus ir jų lyginamąjį svorį. Ieškovė argumentuoja, kad tiek kiekvienas iš ginčijamų kokybės kriterijų neatitinka lygiateisiškumo, nediskriminavimo, proporcingumo (reikalingumo) reikalavimų, tiek jų visuma, įskaitant nustatytus lyginamuosius svorius, pažeidžia sąžiningą tiekėjų konkurenciją, nes šie kriterijai yra pritaikyti konkretaus gamintojo įrangai. Atsakovė kasaciniame skunde iš esmės kelia teisės klausimą dėl kokybės kriterijaus (T4) atitikties įstatymo reikalavimui, nustatančiam, kad kokybės kriterijai turi būti susiję su pirkimo objektu. Nurodyti klausimai sudaro bylos nagrinėjimo kasaciniame teisme dalyką.

Dėl kainos ir kokybės santykio kriterijaus, kaip ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo išrinkimo būdo, esmės

31. Tiekėjo pasiūlymo vertinimo bendruosius principus reglamentuojančiame VPĮ 45 straipsnyje nustatyta, kad, jeigu tenkinamos šio straipsnio 1 dalies 1–6 punktuose nurodytos sąlygos, susijusios su pasiūlymo ir tiekėjo atitiktimi skelbimo sąlygoms, reikalavimams ir kriterijams, laimėjusiu pripažįstamas ekonomiškai naudingiausias pasiūlymas, kurį perkančioji organizacija nustato vadovaudamasi VPĮ 55, 56, 57 straipsnių nuostatomis. Ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo sąvoka įstatyme nėra konkrečiai apibrėžiama, tačiau lingvistinė, loginė ir sisteminė šios sąvokos turinio analizė suponuoja tokią jos sampratą, pagal kurią ekonomiškai naudingiausiu pasiūlymu pripažįstamas geriausias, labiausiai perkančiosios organizacijos poreikius atitinkantis pasiūlymas, išrinktas pagal perkančiosios organizacijos iš anksto pasirinktus vertinimo kriterijus.
32. VPĮ 55 straipsnyje įtvirtintos pasiūlymų vertinimo ir palyginimo taisyklės. Pagal šio straipsnio 1 dalį, perkančioji organizacija ekonomiškai naudingiausią pasiūlymą gali išrinkti taikydama vieną iš trijų pasiūlymų vertinimo kriterijų (būdų), kurie yra: 1) kainos ar sąnaudų ir kokybės santykis (VPĮ 55 straipsnio 1 dalies 1 punktas); 2) sąnaudos (VPĮ 55 straipsnio 1 dalies 2 punktas); 3) kaina (VPĮ 55 straipsnio 1 dalies 3 punktas). Įstatyme nėra įtvirtintų taisyklių, kuriomis perkančiosios organizacijos būtų įpareigojamos vienu ar kitu atveju pirkime pasirinkti konkretų pasiūlymų vertinimo kriterijų, išskyrus VPĮ 55 straipsnio 2 dalyje įtvirtintą apribojimą. Taigi, perkančiajai organizacijai yra suteikta diskrecija, atsižvelgiant į jos poreikius ir konkretaus pirkimo ypatybes, pasirinkti vieną iš nurodytų ekonominio naudingumo vertinimo būdų, kuriuo vadovaudamasi ji vertins pirkime pateiktus pasiūlymus ir rinksis pirkimo laimėtoją.
33. Nagrinėjamoje byloje aktualus atsakovės pasirinktas pasiūlymų vertinimas pagal kainos ir kokybės santykį (VPĮ 55 straipsnio 1 dalies 1 punktas). Pasirinkus tokį

ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo vertinimo ir išrinkimo būdą, yra atsižvelgiama tiek į pasiūlymo kainą, tiek į siūlomo pirkimo objekto kokybę. Santykis tarp kainos ir kokybės įvertinamas pagal kainos ir kokybės pusiausvyrą, aktualią kiekvienai konkrečiai perkančiajai organizacijai. Kompetentingos institucijos – Viešųjų pirkimų tarnybos – parengtose 2017 m. Ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo vertinimo gairėse (toliau ‑ 2017 m. ENPV gairės) nurodyta, kad sąvoka „kainos / sąnaudų ir kokybės santykis“ reiškia optimalų įvairių kriterijų (susijusių su išlaidomis (ekonominiai kriterijai – kaina / sąnaudos) ir nesusijusių su išlaidomis (kokybės kriterijai)), kartu atitinkančių pirkimo vykdytojo reikalavimus, derinį, tačiau kiekviename pirkime šių įvairių kriterijų optimalaus derinio sudedamosios dalys skiriasi ir priklauso išimtinai nuo pirkimo vykdytojo siekiamo rezultato.

34. 2017 m. ENPV gairėse taip pat nurodyta, kad kainos ir kokybės santykio kriterijus reiškia, jog pirkimo objekto kokybė pirkimo sąlygose apibūdinama kriterijais, kuriuos pirkimo objektas privalo atitikti, o atliekant vertinimą suteikiama daugiau balų, jeigu pasiūlymas papildomai atitinka ir neprivalomus, tačiau pageidaujamus, kriterijus. Toks pasiūlymų vertinimo kriterijus ypač tinka tada, kai perkančiajai organizacijai yra svarbu pasiekti, kad perkamas objektas būtų kuo kokybiškesnis, t. y. būtų kuo funkcionalesnis, estetiškesnis, pigesnis aptarnaujant ir plėtojant, efektyvesnis siekiant tų tikslų, kuriems pirkimo vykdytojas jį numato panaudoti. Taigi, toks pasiūlymų vertinimo kriterijus turėtų būti pasirenkamas, jeigu perkančiajai organizacijai itin svarbu kokybė, ji yra pasiruošusi mokėti daugiau už geresnę kokybę (atsižvelgdama į kokybinius aspektus) arba jai reikia inovacijų ir novatoriškų sprendimų, kurie sukuria svarią pridėtinę vertę ir pamatuotą ekonominę naudą pirkimo objektui.
35. Viešųjų pirkimų tarnybos parengtose 2021 m. Ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo vertinimo gairėse nurodyta, kad kainos ir kokybės santykio kriterijaus taikymo tikslas neturėtų būti toks, kad visuomet būtų pasirinktas brangiausias ir kokybiškiausias pirkimo objektas, nepaliekant galimybės tiekėjams, siūlantiems mažesnės kokybės (bet vis dar kokybišką, specifikaciją atitinkantį) pirkimo objektą laimėti pirkimą. Tikslas yra suvienodinti tiekėjų startines pozicijas, o tolimesnė tiekėjų galimybė laimėti pirkimą priklausytų nuo jų sprendimo siūlyti aukštesnės kokybės pirkimo objektą arba konkuruoti siūlant mažesnę kainą.
36. Taigi, taikant kainos ir kokybės santykio būdą ekonomiškai naudingiausiam pasiūlymui išrinkti tiekėjo pasiūlymas, atitinkantis būtinuosius techninėje specifikacijoje nustatytus reikalavimus, turi galimybę konkuruoti pasiūlymo kaina ir tam tikrais, perkančiosios organizacijos nustatytais, pasiūlymo pranašumais.
37. Tiekėjų galimybės konkuruoti taikant kainos ir kokybės santykį priklauso ir nuo perkančiosios organizacijos nustatytų prioritetų (kiek kiekvienas papildomas kokybės kriterijus jai svarbus ir kiek ji pasirengusi mokėti už papildomą ekonominę naudą), t. y. nustatyto kiekvieno kriterijaus (ekonominio (kainos) ir kokybės), taip pat atskiro kokybės kriterijaus (subkriterijaus) lyginamojo svorio. VPĮ 55 straipsnio 6 dalyje reikalaujama, kad perkančioji organizacija pirkimo dokumentuose nurodytų ekonomiškai naudingiausiam pasiūlymui nustatyti pasirinkto kiekvieno kriterijaus lyginamąjį svorį, išskyrus atvejus, kai ekonomiškai naudingiausias

pasiūlymas nustatomas tik pagal kainą. Kriterijų lyginamasis svoris išreiškiamas konkrečiu dydžiu arba nustatant intervalą, į kurį patenka kiekviena kriterijui priskiriama reikšmė.

38. Lyginamųjų svorių esmė ta, kad, priklausomai nuo atitikties perkančiosios organizacijos poreikiams, projekto tikslui ar pasiūlymo pagrįstumui ir pan., nustatomas skirtingas lyginamasis svoris, tačiau kuo didesnį lyginamąjį svorį perkančioji organizacija nustato pasirinktam kriterijui, tuo šis kriterijus daro didesnę įtaką vertinant pasiūlymus (t. y. kriterijų lyginamasis svoris turi atspindėti pirkimo vykdytojo prioritetus). Renkantis lyginamuosius svorius, rekomenduojama įsivertinti pirkimo objekto sudėtingumą (t. y. jo funkcionalumus, sudėtines dalis, skirtumus ir panašumus tarp to paties tipo objekto, estetines charakteristikas ir kt., įsivertinant, kiek šie funkcionalumai suteikia pirkimo objektui pridėtinės vertės) ir pagal tai nustatyti lyginamuosius svorius (2017 m. ENPV gairės).
39. Nors VPĮ nėra nustatyti konkretūs lyginamojo svorio dydžiai kiekvienam iš kriterijų, įskaitant ir kainos kriterijų bei kokybės subkriterijus, perkančioji organizacija, spręsdama, kokią sąlyginę svarbą suteikti kiekvienam iš pasirinktų kriterijų, turi atsižvelgti į pirkimo objektą, pirkimo tikslą, poreikius ir galimybes, t. y. atsižvelgti į įstatyme įtvirtintą tikslą išrinkti ekonomiškai naudingiausią pasiūlymą (žr., pvz., Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (toliau – Teisingumo Teismas) 2003 m. gruodžio 4 d. sprendimą byloje *EVN ir Wienstrom*, C-448/01). Taigi perkančioji organizacija turi siekti racionaliai naudoti pirkimams skirtas lėšas ir įsigyti reikalingas ir tinkamos kokybės prekes, paslaugas ar darbus priimtinomis sąlygomis už geriausią kainą (VPĮ 1 straipsnio 1 dalis, 17 straipsnio 2 dalis).

Dėl kokybės kriterijų sampratos ir jiems taikytinų reikalavimų

40. VPĮ 55 straipsnio 1 dalies 1 punkte nustatyta, kad, vertinant pasiūlymus pagal kainos ar sąnaudų ir kokybės santykį, atsižvelgiama į kainą arba sąnaudas ir kriterijus, susijusius su pirkimo objektu, įskaitant kokybinius, aplinkosaugos ir (arba) socialinius kriterijus, pavyzdžiui: a) techninius pranašumus, estetines ir funkcines charakteristikas, prieinamumą, tinkamumą visiems vartotojams, socialines, aplinkosaugines ir inovatyvias charakteristikas bei sąžiningos prekybos sąlygas; b) pirkimo sutarčiai įvykdyti paskirtų darbuotojų organizavimą, kvalifikaciją ir patirtį, kai tai daro reikšmingą įtaką pirkimo sutarties įvykdymo kokybei; c) garantinę priežiūrą ir techninę pagalbą, pristatymo sąlygas (pavyzdžiui, pristatymo datą, procesą, trukmę arba įvykdymo laikotarpį). VPĮ 55 straipsnio 1 dalies 1 punkte nurodytas pavyzdinis, nebaigtinis kriterijų sąrašas, todėl perkančiosios organizacijos, atsižvelgdamos į konkretaus pirkimo pobūdį ir savo poreikius, gali pasirinkti bei taikyti ir kitus, šiame sąraše neįtvirtintus, kriterijus, kurie atitinka įstatyme nustatytus reikalavimus.
41. Vertinimo kriterijams keliami reikalavimai įtvirtinti, be kita ko, VPĮ 55 straipsnio 1, 4 ir 5 dalyse – pirkimo sąlygose nustatomas (-i) kokybės kriterijus (subkriterijai) turi būti susijęs su pirkimo objektu, jis neturi perkančiajai organizacijai suteikti neribotos pasirinkimo laisvės ir turi užtikrinti veiksmingą tiekėjų kon-

kurenciją. Pasiūlymų vertinimo kriterijai turi būti suformuluoti taip, kad tiekėjų pasiūlymuose pateiktos informacijos atitiktį nustatytiems pasiūlymų vertinimo kriterijams būtų galima patikrinti.

42. Šiomis nuostatomis iš dalies įgyvendinamas Direktyvos 2014/24/ES 67 straipsnis „Sutarties skyrimo kriterijai“, o pastarojo turinys suponuotas Teisingumo Teismo praktikos. Teisingumo Teismas ne kartą yra nurodęs, kad vertinami kriterijai turi būti susiję su perkamu objektu, jais perkančiajai organizacijai negali būti suteikiama neribota pasirinkimo laisvė, jie turi būti tiksliai ir aiškiai nurodyti pirkimo dokumentuose ir atitikti visus fundamentalius Europos Bendrijos principus, įskaitant nediskriminavimo reikalavimą (pvz., Teisingumo Teismo 2002 m. rugsėjo 17 d. sprendimas byloje Concordia Bus Finland, C-513/99, 62–63 punktai; 2003 m. gruodžio 4 d. sprendimas byloje EVN ir Wienstorm, C-448/01, 34 punktas). Reikalavimas laikytis lygybės, nediskriminavimo ir skaidrumo principų reiškia, kad sutarties sudarymo kriterijai turi būti objektyvūs, o tai užtikrina, jog pasiūlymų palyginimas ir vertinimas vyks objektyviai, taigi veiksmingos konkurencijos sąlygomis (pvz., Teisingumo Teismo 2012 m. gegužės 10 d. sprendimas byloje Europos Komisija prieš Nyderlandų Karalystę, C-368/10, 87 punktas). Perkančiajai organizacijai leidžiama pasirinkti kriterijus, kuriais remdamasi ji ketina sudaryti viešojo pirkimo sutartį, tačiau rinktis galima tik iš kriterijų, kuriais siekiama nustatyti ekonomiškai naudingiausią pasiūlymą (pvz., Teisingumo Teismo 1988 m. rugsėjo 20 d. sprendimas byloje Gebroeders Beentjes BV, C-31/87, 19 punktas; 1995 m. kovo 28 d. sprendimas byloje Evans Medical ir Macfarlan Smith, C-324/93, 42 punktas; 2001 m. spalio 18 d. sprendimas byloje SIAC Construction Ltd, C-19/00, 36 punktas).
43. 2017 m. ENPV gairėse nurodyta, kad perkančioji organizacija, atsižvelgdama į pirkimo objektą, turi rinktis ne visus įmanomus, o tik būtinus kokybinius parametrus, taip pat ir pageidaujamus, tačiau tik tokius, kurie suteikia pridėtinės vertės ir yra tiesiogiai susiję su perkamu objektu.

Dėl perkančiosios organizacijos pareigos užtikrinti konkurenciją ir nediskriminuoti tiekėjų, nustatant ekonominio naudingumo vertinimo kriterijus ir jų lyginamąjį svorį

44. Direktyvos 2014/24/ES preambulės 90-oje konstatuojamojoje dalyje nurodyta, jog sutartys turėtų būti skiriamos remiantis objektyviais kriterijais, kuriais užtikrinama, kad būtų laikomasi skaidrumo, nediskriminavimo ir lygiateisiškumo principų, siekiant užtikrinti galimybę objektyviai palyginti santykinę pasiūlymų vertę, kad būtų galima veiksmingos konkurencijos sąlygomis nustatyti ekonomiškai naudingiausią pasiūlymą.
45. Teisingumo Teismo pabrėžiama, kad viešųjų pirkimų direktyvų tikslas yra sudarant viešojo pirkimo sutartis užtikrinti veiksmingą konkurenciją (pvz., Teisingumo Teismo sprendimas 1999 m. rugsėjo 16 d. byloje *Fracasso ir Leitschung*, C-27/98, 26 punktas).
46. VPĮ 55 straipsnio 5 dalies, Direktyvos 2014/24/ES 67 straipsnio 4 dalies nuostatomis dėl veiksmingos konkurencijos užtikrinimo atrenkant ekonomiškai naudin-

giausią pasiūlymą tiesiogiai įgyvendinama VPĮ 17 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta bendroji konkurencijos užtikrinimo pareiga – planuojant pirkimus ir jiems rengiantis negali būti siekiama išvengti šiame įstatyme nustatytos tvarkos taikymo ar dirbtinai sumažinti konkurenciją. Pagal VPĮ 17 straipsnio 3 dalį, *l*aikoma, kad konkurencija yra dirbtinai sumažinta, kai pirkimu nepagrįstai sudaromos palankesnės ar nepalankesnės sąlygos tam tikriems tiekėjams. Analogiškos nuostatos įtvirtintos ir Direktyvos 2014/24/ES 18 straipsnio 1 dalyje.

47. Konkurencijos mažinimas viešajame pirkime yra susijęs su tiekėjų diskriminacijos, nelygiateisiškų, neskaidrių, neproporcingų sąlygų nustatymu, kadangi n*ė* vienas viešojo pirkimo dalyvis neturi būti mažiau palankioje padėtyje nei kiti. Kuo daugiau tiekėjų turi galimybę dalyvauti viešajame pirkime, tuo didesnė konkurencija užtikrinama. Taigi, VPĮ 17 straipsnio 3 dalis iš dalies sutampa su viešųjų pirkimų lygiateisiškumo, nediskriminavimo principais (VPĮ 17 straipsnio 1 dalis).
48. Pagal Teisingumo Teismo jurisprudenciją, nediskriminavimo ir vienodo požiūrio principai bei skaidrumo pareiga reiškia, kad dalyviai turi turėti vienodas galimybes, kai rengia pasiūlymus; skaidrumo pareiga pirmiausia siekiama užkirsti kelią perkančiojo subjekto favoritizmui ir savivalei (žr., pvz., Teisingumo Teismo 2014 m. lapkričio 6 d. sprendimo byloje *Cartiera dell'Adda*, C-42/13, 44 punktą; 2016 m. liepos 14 d. sprendimo byloje *TNS Dimarso*, C-6/15, 22 punktą).
49. Teisingumo Teismas yra išaiškinęs, kad pareiga laikytis vienodo požiūrio principo atitinka esmę viešųjų pirkimų direktyvų, kuriomis siekiama skatinti veiksmingą konkurenciją jų taikymo srityje ir kuriose nurodomi tokią konkurenciją turintys užtikrinti kriterijai, kuriais remiantis sudaromos viešojo pirkimo sutartys (Teisingumo Teismo 1993 m. birželio 22 d. sprendimas *Komisija prieš Daniją*, C243/89, 33 punktas). Todėl kriterijai, kuriais remiantis sudaromos viešojo pirkimo sutartys, neturi prieštarauti nediskriminavimo principui, koks jis suformuluotas Sutarties nuostatose dėl įsisteigimo laisvės ir laisvės teikti paslaugas (Teisingumo Teismo 2002 m. rugsėjo 17 d. sprendimas byloje *Concordia Bus Finland*, C-513/99, 82 punktas). Pirkimai negali būti parengti siekiant išvengti Direktyvos 2014/24/ES taikymo arba dirbtinai sumažinti konkurenciją ir laikoma, kad konkurencija yra dirbtinai sumažinta tais atvejais, kai pirkimai parengiami siekiant nederamai sudaryti palankesnes ar nepalankias sąlygas tam tikriems ekonominės veiklos vykdytojams (Teisingumo Teismo 2018 m. spalio 25 d. sprendimas byloje *Roche*, C-413/17, 35 punktas).
50. Taigi, vertinant ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo vertinimo kriterijų atitiktį įstatymo reikalavimams, be kita ko, VPĮ 55 straipsnio 5 daliai, būtina atsižvelgti, ar jais nėra pažeidžiami VPĮ 17 straipsnio 1 dalyje įtvirtinti principai (šiuo atveju pirmiausia lygiateisiškumo ir nediskriminavimo), taip pat reikalavimas, įtvirtintas VPĮ 17 straipsnio 3 dalyje, pagal kurią, kaip minėta, planuojant pirkimus ir jiems rengiantis negali būti siekiama išvengti šiame įstatyme nustatytos tvarkos taikymo ar dirbtinai sumažinti konkurenciją.
51. Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad nediskriminavimo ir konkurencijos užtikrinimo imperatyvai yra vienodai aktualūs tiek tiekėjų kvalifikacijos, tiek pasiūlymų reikalavimų nustatymo bei vertinimo metu. Tai bendrieji reikalavimai, pagal VPĮ

privalomi perkančiosioms organizacijoms, neatsižvelgiant į pirkimo procedūros stadiją (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. gegužės 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-126/2010).

52. Kasacinio teismo praktikoje ne kartą konstatuota, kad, siekdamos nepažeisti iš VPĮ išplaukiančių imperatyvų, be kita ko, skaidrumo principo, perkančiosios organizacijos, laikydamosi VPĮ ir kitų teisės aktų nuostatų, privalo nustatyti pirkimo sąlygas taip, kad šiomis būtų neperžengtos joms įstatymo suteiktos diskrecijos ribos, nepagrįstai nebūtų suvaržytos tiekėjų, iš tiesų galinčių tinkamai įvykdyti viešojo pirkimo sutartį, teisės, ūkio subjektų konkurencija; perkančiosios organizacijos turi įvertinti, ar formuojamos pirkimo sąlygos reikalingos ir tikslingos, pernelyg nesuvaržys tiekėjų ar jų nesuklaidins, nelems ginčų (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. gegužės 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-241-690/2017, 26 punktas ir jame nurodyta kasacinio teismo praktika).
53. Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad pernelyg aukšti arba specifiniai, neadekvatūs pirkimo pobūdžiui ar neproporcingi jo sąlygoms reikalavimai, kurie atima galimybę pirkimo procedūrose dalyvauti sutartį gebantiems įvykdyti kandidatams ar dalyviams, nepagrįstai riboja jų konkurenciją. Perkančiosios organizacijos nustatyti aukšti arba pernelyg specifiniai reikalavimai pateisinami tik tada, jeigu pateikiamas patikimas ir įtikinamas tokių reikalavimų nustatymo pagrindimas. Tai gali būti grindžiama ypatinga perkamo objekto svarba ar sutarties, kuria siekiama įsigyti šį objektą, specifine paskirtimi arba tuo, kad aukštą ar labai tikslų reikalavimą pateisina viešojo intereso apsauga (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. gegužės 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-241-690/2017, 27 punktas ir jame nurodyta kasacinio teismo praktika). Nekvestionuotina, kad kiekvienas viešasis pirkimas yra susijęs su viešuoju interesu ir neabejotina atitinkamo viešojo pirkimo nauda, tačiau, jei dėl pirkimo sąlygų varžoma tiekėjų konkurencija, perkančioji organizacija, siekdama pagrįsti savo veiksmų teisėtumą, privalo įrodyti tokį varžymą pateisinančias priežastis ir aplinkybes, kad jos siekiami tikslai negalėjo būti pasiekti mažiau varžančiomis priemonėmis (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. gegužės 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-126/2010).
54. Kasacinis teismas taip pat yra išaiškinęs, kad viešojo intereso apsauga – ne besąlygiškai, o kaip viena iš galimų perkančiosios organizacijos teisėtus veiksmus pagrindžiančių aplinkybių, vertintina pagal visus byloje surinktus duomenis; kasacinis teismas plėtoja praktiką dėl viešojo intereso sudėtinių elementų (pirkimo objekto ir tiekėjų varžymosi) konkurencijos, taip pat nuosekliai laikosi pozicijos, kad socialiai jautrių ar visuomenei labai reikalingų viešųjų pirkimų objektų įsigijimo teisėtumas dėl savo svarbos *per se* (pats savaime) neturi būti vertinamas kitaip nei dėl kitų įsigijimų, o tiekėjų sąžiningas varžymasis dėl to neturi būti vertinamas mažiau palankiai; galimybė viešąjį interesą pirkimo objektu iškelti aukščiau už viešąjį interesą tiekėjų sąžiningu varžymusi turi būti aiškinama ir taikoma siaurai, išimtinai (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. gegužės 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-241-690/2017, 28 punktas ir jame nurodyta kasacinio teismo praktika).
55. Nors iki šiol kasacinio teismo praktikoje nebuvo išsamiai nagrinėjamas klausimas dėl ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo vertinimo kriterijų atitikties sąžinin-

gos konkurencijos užtikrinimo imperatyvui, kasacinis teismas yra pasisakęs dėl viešojo pirkimo sąlygose nustatytų techninės specifikacijos reikalavimų pirkimo objektui teisėtumo konkurencijos užtikrinimo aspektu. Antai kasacinio teismo praktikoje yra išaiškinta, kad konkurencijos užtikrinimo ir tiekėjų nediskriminavimo imperatyvas gali būti pažeistas tiek *expressis verbis* (aiškiais žodžiais, tiesiogiai) įtvirtinant nepagrįstas, perteklines ar kitais būdais konkurenciją ribojančias sąlygas, tiek įtvirtinant VPĮ nuostatas dėl techninės specifikacijos formaliai atitinkančius reikalavimus, kurių deriniu (sąlygų grupe) ar jų visuma viešojo pirkimo sąlygos pritaikomos vienam tiekėjui ar gamintojui (ar labai siauram jų ratui). Tokiu atveju, tiekėjams pateikus argumentus, kad jų teises pažeidžia ne (arba ne tik) pavienės pirkimo sąlygos, bet jų derinys, teismas turi įvertinti, ar formaliai teisėtomis techninės specifikacijos sąlygomis nėra sukuriama netiesioginės (paslėptos) diskriminacijos situacija. Būtina nustatyti, ar sąlygomis apibrėžtų minimalių (maksimalių) reikalavimų visuma nereiškia, kad juos atitinka tik vienas tiekėjas arba ribotas jų skaičius. Tiekėjas, nesutikdamas su techninės specifikacijos reikalavimais, gali reikalauti juos panaikinti tiek ginčydamas tiesiogiai VPĮ nuostatoms ar viešųjų pirkimų principams prieštaraujančias pirkimo sąlygas (pvz., dėl konkrečios nuorodos į konkrečią prekę, neįtvirtintos lygiavertiškumo žymos ar neproporcingumo pirkimo objektui ir pan.), tiek įrodinėdamas, kad kelios kumuliatyviai taikomos pirkimo sąlygos ar jų visuma netiesiogiai diskriminuoja potencialius tiekėjus, tiek savo reikalavimus grįsdamas abiem neteisėtumo pagrindais. Tiekėjui pareiškus reikalavimą pripažinti neteisėtomis atskiras pirkimo sąlygas ir jų grupę, teismas pirmiausia turėtų įvertinti pirkimo sąlygų grupės (visumos) atitiktį VPĮ įtvirtintam imperatyvui – ar taikomos kartu jos netiesiogiai nediskriminuoja tiekėjų. Ir tik vėliau, nekonstatavęs šio pagrindo, vertinti atskirų ginčijamų pirkimo sąlygų teisėtumą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. gegužės 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-241-690/2017, 31, 32, 34 ir 35 punktai).

56. Kitoje byloje, kurioje taip pat buvo sprendžiama dėl techninės specifikacijos reikalavimų teisėtumo, kasacinis teismas, apibendrindamas pirmiau aptartą praktiką, suformulavo tokią teisės aiškinimo taisyklę: bylose dėl techninės specifikacijos reikalavimų (ne)teisėtumo ieškovai savo teises gali ginti ir teismai pagal pareikštus reikalavimus arba, esant pagrindui, *ex officio* (pagal pareigas) privalo ieškovų argumentus vertinti spręsdami dėl šių galimų tiekėjų teisių pažeidimų: 1) konkrečių (atskirų) techninės specifikacijos reikalavimų neteisėtumo; 2) kelių bendrai taikomų ar visumos techninės specifikacijos reikalavimų pritaikymo konkrečiam gamintojui (netiesioginės diskriminacijos); 3) neproporcingo techninės specifikacijos reikalavimų išsamumo (detalumo), dėl kurio privilegijuojami tam tikri tiekėjai (neproporcingai siekiamam tikslui sumažinamos tiekėjų galimybės konkuruoti pirkime) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. sausio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-32-378/2019, 45 punktas).

57. Šiais kasacinio teismo išaiškinimais turi būti vadovaujamasi ir sprendžiant ginčą dėl ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo vertinimo kriterijų teisėtumo konkurencijos užtikrinimo aspektu. Tokią išvadą teisėjų kolegija daro atsižvelgdama į

tai, kad ekonominio naudingumo vertinimo kriterijai yra esminės pirkimo sąlygos (žr., pvz., Teisingumo Teismo 2012 m. gegužės 10 d. sprendimo byloje *Europos Komisija prieš Nyderlandų Karalystę*, C-368/10, 95 punktą). Vertinant ekonomiškai naudingiausią pasiūlymą pagal kainos ir kokybės santykį, kainai ir kokybei suteikiama atskira, nuo individualaus pirkimo ir perkančiosios organizacijos poreikių bei pirkimo tikslo priklausanti reikšmė (vertingumas, naudingumas). Kaip minėta, taikant kainos ir kokybės santykį, tiekėjai konkuruoja tiek kaina, tiek kokybe, todėl perkančiosios organizacijos nustatyti kokybės reikalavimai (naudingumo kriterijai) ir jiems priskiriama reikšmė (balai) turi tiesioginę įtaką tiekėjų galimybei pateikti konkurencingą pasiūlymą.

58. Nagrinėjamoje byloje ieškovė teikė dvejopo pobūdžio argumentus – ginčijo tiek ekonominio naudingumo vertinimo kokybės kriterijų, be kita ko, subkriterijams suteiktų lyginamųjų svorių, visumos teisėtumą, tiek atskirų ekonominio naudingumo vertinimo kokybės reikalavimų teisėtumą. Todėl, kaip nurodyta pirmiau, pirmiausia turėjo būti įvertinta Pirkimo sąlygų grupės (visumos) atitiktis sąžiningos konkurencijos užtikrinimo imperatyvui ir tuomet, jeigu nebūtų konstatuotas šis pagrindas, sprendžiama dėl atskirų ginčijamų ekonominio naudingumo vertinimo kriterijų teisėtumo.
59. Bylą nagrinėjusių teismų procesiniai sprendimai iš esmės grindžiami dviem argumentų grupėmis: 1) dėl perkančiosios organizacijos teisės savo nuožiūra pasirinkti ekonominio naudingumo vertinimo kriterijų lyginamuosius svorius; 2) dėl atskirų ieškovės ginčijamų ekonominio naudingumo vertinimo kriterijų pagrįstumo. Apeliacinės instancijos teismas, pasisakęs dėl atskirų kriterijų teisėtumo, ieškovės argument***ą***, kad pirkimo sąlygos (ekonominio naudingumo vertinimo kriterijai) ribojo konkurenciją ir diskriminavo tiekėjus, atmetė kaip nepagrįstą. Šią išvadą apeliacinės instancijos teismas grindė iš esmės tuo, kad ieškovės siūloma įranga atitinka būtinuosius techninės specifikacijos reikalavimus, o nepateikus pasiūlymo Pirkime, nėra pagrindo teigti, kad jos siūloma įranga neatitinka ginčijamų ekonominio naudingumo vertinimo kriterijų. Pirmosios instancijos teismas nusprendė, kad atsakovės parinkti kriterijai nepažeidžia konkurencijos, nes tokius kriterijus buvo būtina nustatyti dėl to, jog Pirkimo objektas tiesiogiai susijęs su žmogaus sveikata (gyvybe), o mažesni nei nustatyta reikalavimai, tikėtina, neužtikrintų kokybiškų kraujo tyrimų, lemiančių saugaus donorų kraujo perdavimą recipientams.
60. Teisėjų kolegijos vertinimu, nurodyti teismų argumentai nėra pakankami pagrįsti išvadai, kad ginčijami ekonominio naudingumo vertinimo kriterijai, vertinami kaip visuma, taip pat vertinant jiems suteiktus lyginamuosius svorius, nepažeidė VPĮ 55 straipsnio 5 dalyje įtvirtinto imperatyvo, kad pasirinkti pasiūlymų vertinimo kriterijai turi užtikrinti veiksmingą tiekėjų konkurenciją.
61. Pirmosios instancijos teismas nustatė, o apeliacinės instancijos teismas nepaneigė, kad visame pasaulyje yra tik du gamintojai („Grifols“ ir „Roche“), galintys pasiūlyti Perkančiosios organizacijos perkamą prekę, ir abiejų gamintojų įranga atitinka esminius techninius reikalavimus (Pirkimo sąlygose įtvirtintą techninę specifikaciją). Byloje ieškovė įrodinėjo, kad jos teikiama „Grifols“ įranga neatitin-

ka 4 iš 5 Pirkimo sąlygose nustatytų kokybės pranašumų ir visus reikalavimus atitinka tik konkurento tiekiama „Roche“ įranga; pagal atsakovės nustatytą kainos ir kokybės santykį, kokybės reikalavimams suteiktas lygiavertis kainai svoris, o dauguma ekonominio naudingumo vertinimo kokybės kriterijų suformuluoti tiksliai ir detaliai, jie susiję su Pirkimo objekto techniniais sprendimais dėl jo veikimo ir kitomis techninėmis charakteristikomis, kuriuos konkreti įranga turi arba ne.

62. Atsakovė ginčijamų ekonominio naudingumo vertinimo kriterijų teisėtumą grindė argumentais dėl specifinio ir viešajam interesui itin svarbaus Pirkimo objekto, pacientams teikiamų asmens sveikatos priežiūros paslaugų sudėtingumo ir būtinumo užtikrinti asmens sveikatos priežiūros paslaugų kokybę, pacientams atliekamų tyrimų tikslumą ir ankstyvą susirgimų diagnostiką, Perkančiosios organizacijos išteklių taupymą ir darbo organizavimo patogumą, pažymėjo, kad nustatyti reikalavimai objektyvūs, jais nesiekiama diskriminuoti kokio nors tiekėjo.
63. Teisėjų kolegija pažymi, kad, pirma, atsakovės nurodyti bendro pobūdžio argumentai apie jos statusą, vykdomą veiklą ir Pirkimo objektą (laboratoriniams tyrimams atlikti būtina įranga ir medžiagos) vien dėl savo pobūdžio (socialiai jautri visuomenei svarbi sveikatos priežiūros sritis) negali būti vertinami kaip pateisinantys tiekėjų sąžiningo varžymosi ribojimą. Šiuo aspektu jau yra pasisakyta kasacinio teismo praktikoje, sprendžiant panašaus pobūdžio ginčą (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. sausio 2 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-32-378/2019 54 punktą).
64. Antra, kaip minėta, perkančiosios organizacijos diskrecija nustatyti ekonominio naudingumo vertinimo kokybės kriterijus yra plati, tačiau nėra neribota (VPĮ 55 straipsnio 5 dalis). Aptariami kriterijai turi būti pagrįsti realia ekonomine nauda, t. y. pridėtine verte, už kurią perkančioji organizacija yra pasirengusi mokėti. Dėl to atsakovė turėjo pagrįsti, kad jos nustatyti ekonominio naudingumo vertinimo kriterijai apibūdina realų techninį pranašumą, papildomas funkcines charakteristikas, kurios užtikrina didesnę įrangos ir siekiamo rezultato kokybę, dėl to suteikia realią pridėtinę vertę (plačiąja prasme yra susieti su Pirkimo objektu), taip pat jiems suteikti balai (vertė) yra proporcingi.
65. Teisėjų kolegija nesutinka su apeliacinės instancijos teismo pozicija, kad, ieškovei nepateikus konkretaus pasiūlymo, negalima įvertinti, ar nebuvo pažeistas tiekėjų lygiateisiškumas. Pirma, ieškovė teikė duomenis, kad jos įranga neatitinka ginčijamų ekonominio naudingumo vertinimo kriterijų (apeliaciniame skunde pateikti išsamūs paaiškinimai su nuorodomis į konkrečius byloje pateiktus rašytinius įrodymus: dėl neatitikties kriterijui T1 – apeliacinio skundo 59–61 punktuose; dėl neatitikties kriterijui T2 – apeliacinio skundo 86 punkte; dėl neatitikties kriterijui T3 – apeliacinio skundo 105–108 punktuose; dėl neatitikties kriterijui T4 – apeliacinio skundo 115, 123 punktuose), todėl teismas, laikydamasis įrodinėjimą reglamentuojančių taisyklių, turėjo nurodyti, kodėl jie nepagrindžia šios faktinės aplinkybės. Įrodinėjimo prasme pažymėtina ir tai, kad sąžiningos konkurencijos užtikrinimo pažeidimui nustatyti svarbesnė reikšmė turi būti teikiama ne aplinkybei dėl tiekėjo, t. y. konkurento, ginčijančio pirkimo sąlygas, siūlomos įrangos neatitikties ekonominio naudingumo vertinimo kriterijams, o

aplinkybei dėl ekonominio naudingumo vertinimo kriterijų pritaikymo išimtinai vienam tiekėjui.

66. Antra, ieškovė taip pat teikė duomenis, kad ginčijamiems ekonominio naudingumo vertinimo kriterijams, nustačius jų lyginamąjį svorį, suteikta neproporcingai didelė reikšmė. Šias aplinkybes ieškovė įrodinėjo ikiteisminėje ginčo stadijoje kartu su pretenzija atsakovei pateikdama Perkančiosios organizacijos anksčiau sudarytą sutartį dėl analogiško pirkimo objekto ir pagal joje nurodytą kainą apskaičiuodama atitinkamiems kokybės kriterijams suteikiamą piniginę vertę. Be to, pirmosios instancijos teismas, priimdamas sprendimą, išsprendė ir atsakovės pateiktų rašytinių paaiškinimų bei kartu su jais pateiktos, įvykdžius Pirkimą, 2025 m. kovo 13 d. atsakovės ir UAB „Roche Lietuva“ sudarytos Viešojo pirkimo sutarties Nr. 8-56 priėmimo klausimą. Ieškovė apeliaciniame skunde, remdamasi šia sutartimi, nurodė, jog tam, kad galėtų laimėti Pirkimą, ji būtų turėjusi pasiūlyti apie dešimt kartų mažesnę kainą, nei pasiūlė Pirkimą laimėjusi tiekėja. Tačiau dėl šių įrodymų vertinimo, jų reikšmės sprendžiant dėl ginčijamų ekonominio naudingumo vertinimo kriterijų lyginamojo svorio proporcingumo ir atitikties VPĮ 55 straipsnio 5 dalies imperatyvui pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesiniuose sprendimuose nepasisakyta.
67. Apeliacinės instancijos teismo išvada, kad sąžininga konkurencija buvo užtikrinta, nes abiejų gamintojų (tiek „Roche“, tiek „Grifols“) įranga atitiko techninės specifikacijos reikalavimus, padaryta apskritai neįvertinus ekonomiškai naudingiausio pasiūlymo vertinimo pagal kainos ir kokybės santykį esmės ir ekonominio naudingumo vertinimo kokybės kriterijų tiesioginės reikšmės tiekėjų galimybėms konkuruoti. Pažymėtina, kad, pagal kasacinio teismo praktiką, vertinant perkančiosios organizacijos veiksmų ir priimtų sprendimų teisėtumą, atsižvelgtina ir į atitinkamų jos veiksmų ar sprendimų realiai sukeliamus padarinius tiekėjams. Dėl to būtina įvertinti tai, kiek perkančiosios organizacijos veiksmai faktiškai (realiai) paveikė tiekėjus ir ar vienam iš tiekėjų buvo suteikta daugiau teisių negu kitiems, t. y. ar perkančiosios organizacijos veiksmai dėl vieno tiekėjo pakeitė šio tiekėjo padėtį ir situaciją kitų tiekėjų nenaudai (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. vasario 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-25/2009).

Dėl atskirų kokybės kriterijų, nustatytų ekonomiškai naudingiausiam pasiūlymui išrinkti, teisėtumo vertinimo

68. Ieškovės argumentai dėl ginčijamų ekonominio naudingumo vertinimo kokybės kriterijų neteisėtumo iš esmės paremti tuo, kad šie kriterijai nepagrindžia jokios pridėtinės vertės Pirkimo objektui, jo ir tyrimų rezultatų kokybei, taigi kartu sąlygiškai (plačiąja prasme) yra ir nesusiję su Pirkimo objektu (VPĮ 55 straipsnio 4 dalis) bei neproporcingi.
69. Bylą nagrinėję teismai nusprendė, kad ekonominio naudingumo vertinimo kokybės kriterijų T1, T2 ir T3 teisėtumą atsakovė pagrindė. Tiek atsakovė, tiek teismai nurodė pagrindinį, motyvuose vyraujantį, argumentą, kad ginčijamais kriterijais buvo pagrįstai siekiama apsaugoti didžiausią vertybę – žmonių sveikatą bei gy-

vybę, užtikrinant, kad recipientams bus perduotas tik saugus kraujas ar jo dalys. Kaip minėta, viešasis interesas apsaugoti žmonių sveikatą, poreikis pasiekti tikslius ir kokybiškus tyrimus tėra bendro pobūdžio argumentai (žr. šios nutarties 54, 63 punktus), todėl nelaikytini tinkamais siekiant aiškiai pagrįsti pridėtinę vertę kokybei kiekvieno iš nustatytų kriterijų atveju.

70. Teisėjų kolegija, įvertinusi šios nutarties 11 ir 18 punktuose nurodytus pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų argumentus dėl kriterijaus „tyrimo metodas užtikrina, kad tiriant kaupinyje, kaupinio HBV DNA aptikimo riba ≤10 TV / mL. (T1)“ teisėtumo, viena vertus, sutinka, kad, atskirai vertinant šį kriterijų, atsakovė pagrindė jo pridėtinę vertę Pirkimo objektui kokybės prasme. Kita vertus, apeliacinės instancijos teismo nurodytas argumentas, kad ieškovė nepateikė objektyvių įrodymų, kurie paneigtų atsakovės poziciją, jog tik nustačius aptikimo ribą ≤10 TV / mL galima efektyviai atlikti tyrimus ir nustatyti hepatito B virusą kraujyje, suponuoja išvadą, kad toks parametras turėtų būti priskirtas techninės specifikacijos reikalavimams, o ne atsakovės pageidautinoms Pirkimo objekto techninėms savybėms ar funkcionalumams.
71. Vertindami kriterijaus „medicinos priemonės bei priedai turi būti paruošti naudojimui (jų nereikia tirpinti ar skiesti rankiniu būdu, ar paruošti sumaišant dvi (ar daugiau) medžiagas (T2)“ teisėtumą, bylą nagrinėję teismai iš esmės pritarė atsakovės argumentams, kad medicinos priemonės ir priedai turi būti paruošti naudoti siekiant užtikrinti reagentų vienodumą, sumažinti reagentų užteršimo riziką ir išvengti žmogiškojo faktoriaus įtakos, ir tai reikalinga siekiant įsigyti maksimaliai kokybiškas medicinos priemones (žr. šios nutarties 12 ir 19 punktus).
72. Ieškovė kasaciniame skunde, kaip ir pirmosios bei apeliacinės instancijos teismuose pateiktuose procesiniuose dokumentuose, nurodo, kad šis vertinimo kriterijus nėra tiesiogiai susijęs su siekiu sumažinti užterštumą ar tyrimų netikslumą. Ginčijamas kriterijus dėl reagentų paruošimo formos yra neproporcingas Pirkimo tikslui, nes nuo šio kriterijaus nepriklauso nei galutinio tyrimų rezultato kokybė, nei pacientų saugumas. Ginčijamu kriterijumi yra pasirenkama tik tyrimų atlikimo techninė forma (reikalaujama rankiniu būdu nemaišyti medžiagų), nors keliamas reikalavimas nekuria jokios papildomos objektyvios vertės ir pats savaime nepagerina tyrimų kokybės.
73. Teisėjų kolegija pažymi, kad apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai nurodė, jog ieškovė tokiam argumentui pagrįsti objektyvių įrodymų nepateikė. Priešingai, ieškovė kartu su ieškiniu pateikė ne vieną rašytinį įrodymą, kuriuo grindė aptariamą argumentą, šiuos įrodymus nurodė ir apeliaciniame skunde (žr. apeliacinio skundo 93, 96 punktus). Tačiau bylą nagrinėję teismai dėl šių įrodymų vertinimo procesiniuose sprendimuose iš esmės nepasisakė, nemotyvavo, kodėl juos atmeta. Pirmosios instancijos teismo sprendime tik abstrakčiai konstatuojama, kad ieškovės nurodytos aplinkybės, jog „Grifols“ gamintojas nėra gavęs nė vieno nusiskundimo, kad reagentai būtų užteršti dėl kontrolės įpylimo į TCR buferį; vidinės kontrolės įpylimas į TCR buferį rankiniu būdu nekelia grėsmės tyrimų patikimumui, vadovaujantis teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principais, nėra pakankamos išvadai, jog neegzistuoja žmogiškojo faktoriaus įtaka, reagentų užteršimo rizika, padaryti.

74. Pažymėtina ir tai, kad panašų reikalavimą dėl automatinio mėginio praskiedimo kasacinis teismas jau yra analizavęs, vertindamas jo, kaip techninės specifikacijos reikalavimo, teisėtumą. Tuomet kasacinis teismas konstatavo, jog byloje aiškiai nenustatyta, kad rankinis mėginio atskiedimas yra nepatikimas, vengtinas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. birželio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-258-378/2017, 76 punktas).
75. Bylą nagrinėjusių teismų išvados dėl kriterijaus „galimybė, kad tiriant IDT / kaupinius dėl HIV 1/2 RNA, HCV RNA, HBV DNA, HAV RNA, B19V DNA, pirminio ištyrimo metu rezultatai gaunami konkrečiam infekciniam žymeniui (T3)“ teisėtumo (žr. šios nutarties 13 ir 20 punktus), teisėjų kolegijos vertinimu, padarytos tinkamai neįvertinus ieškovės nurodyto argumento, kad šis kriterijus nesuteikia pridėtinės vertės, nes naudojant bet kurią iš abiejų gamintojų įrangų reikėtų atlikti po papildomą (pakartotinį) tyrimą siekiant nustatyti, kurio konkrečiai donoro ir (arba) kuris konkrečiai virusas buvo rastas. Teismai vadovavosi atsakovės argumentu, jog didelis kraujo donacijų skaičius pagrindžia poreikį jau pirminio ištyrimo metu gauti duomenis apie infekcinį žymenį kraujyje tam, kad būtų išvengta nebūtinų ir netikslingų pakartotinių tyrimų atlikimų. Tačiau šio argumento, teisėjų kolegijos vertinimu, nepakanka paneigti ieškovės procesiniuose dokumentuose pateiktiems išsamiems paaiškinimams, kad, nustačius konkretų virusą kaupinio pirminio tyrimo metu, vis tiek reikės pakartotinio tyrimo kiekvienam kaupinio donorui.
76. Bylą nagrinėję teismai padarė skirtingas išvadas dėl kriterijaus „kasdieninei / mėnesinei įrangos priežiūrai nėra naudojamos agresyvios medžiagos (chloro junginiai) (T4)“ teisėtumo. Pirmosios instancijos teismas nusprendė, kad atsakovė pagrindė šio kriterijaus naudą ir pridėtinę vertę, nes atsakovė juo siekė užtikrinti savo darbuotojų sveikatos apsaugą ir garantuoti saugų tyrimų organizavimo procesą. Apeliacinės instancijos teismas konstatavo priešingai, t. y. pripažino, kad ekonominio naudingumo vertinimo kriterijus T4 yra neproporcingas, perteklinis, nepagrįstas ir dirbtinai ribojantis konkurenciją, dėl to neteisėtas. Tokią išvadą apeliacinės instancijos teismas padarė remdamasis šios nutarties 23 punkte nurodytais argumentais.
77. Apeliacinės instancijos teismas, skundžiamoje nutartyje nurodydamas, kad Pirkimu siekiamam tikslui (kraujo tyrimų atlikimui ir jų rezultatams) įrangos, skirtos tokiems tyrimams atlikti, priežiūros priemonės be chloro junginių ar su jais tiesioginės įtakos ir reikšmės neturi, iš esmės konstatavo, kad aptariamas kriterijus neatitinka VPĮ 55 straipsnio 1 ir 4 dalyse nustatyto sąsajumo su pirkimo objektu reikalavimo.
78. Kaip minėta, vertinant pasiūlymus pagal kainos ar sąnaudų ir kokybės santykį, atsižvelgiama į kainą arba sąnaudas ir kriterijus, susijusius su pirkimo objektu (VPĮ 55 straipsnio 1 dalies 1 punktas). Pagal VPĮ 55 straipsnio 4 dalį, laikoma, kad pasiūlymų vertinimo kriterijai yra susiję su pirkimo objektu, jeigu jie susiję su perkamais darbais, prekėmis ar paslaugomis bet kokiu atžvilgiu ir bet kuriame jų gyvavimo ciklo etape, įskaitant konkretaus gamybos, tiekimo, teikimo, atlikimo ar prekybos proceso arba kito gyvavimo ciklo etapo proceso veiksnius, net

jeigu šie veiksniai neapima jų fizinių ypatybių (iš esmės tapačiai reglamentuota Direktyvos 2014/24/ES 67 straipsnio 3 dalyje).

79. Kasacinis teismas yra pažymėjęs, kad nei VPĮ, nei ES teisės aktuose ar juos aiškinančioje teismų praktikoje ekonominio naudingumo vertinimo kriterijai netapatinami išimtinai su pirkimo objekto vidinėmis charakteristikomis, pakanka, jog šie yra susiję su pirkimo objektu plačiąja prasme (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gegužės 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-178-378/2018, 42 punktas). Pavyzdžiui, Teisingumo Teismas yra pripažinęs, kad perkančiosios organizacijos taip pat turi teisę pasirinkti sutarties sudarymo kriterijus, pagrįstus socialinės tvarkos pagrindais, kurie gali būti susiję ne tik su darbų, prekių arba paslaugų naudotojais ar gavėjais, bet ir su kitais asmenimis, pavyzdžiui, užtikrinant jų geras gyvenimo ir verslo sąlygas (sąžiningos prekybos kriterijus) (Teisingumo Teismo 2012 m. gegužės 10 d. sprendimas byloje *Komisija prieš Nyderlandus*, C-368/10).
80. Teisėjų kolegija, remdamasi pirmiau nurodytomis įstatymo nuostatomis ir teismų praktikoje suformuluotais išaiškinimais dėl ekonominio naudingumo vertinimo kokybės kriterijams taikytino sąsajumo su pirkimo objektu reikalavimo, daro išvadą, kad kriterijus, susijęs su darbuotojų sauga, formaliai galėtų atitikti įstatymo reikalavimą dėl sąsajumo su pirkimo objektu, nes būtų pagrįstas socialiniu pranašumu. Taigi, viena vertus, sutiktina su atsakovės kasacinio skundo argumentais, kad atitikties reikalavimui dėl sąsajumo su pirkimo objektu aspektu apeliacinės instancijos teismo išvados dėl ginčijamo kriterijaus T4 neteisėtumo yra nepagrįstos, padarytos netinkamai aiškinant ir taikant VPĮ 55 straipsnio 1 ir 4 dalių nuostatas ir neatsižvelgus į pirmiau nurodytus teismų praktikoje suformuluotus išaiškinimus.
81. Kita vertus, teisėjų kolegija pažymi, kad aptariamas ginčo kriterijus T4, nors suformuluotas aiškiai, yra pernelyg detalus – nukreipiantis į konkrečią valymo priemonės cheminę medžiagą (chlorą). Tokiu atveju atsakovė turėtų pagrįsti, kodėl įrangos valymo priemonių būtent be chloro naudojimas yra pranašesnis už kitas valymo priemones, kurių sudėtyje yra kitos cheminės medžiagos.
82. Atsakovė procesiniuose dokumentuose citavo mokslinius straipsnius, nurodydama, kad juose pateikti faktai leidžia teigti, jog didėjantis dezinfekuojančių chloro preparatų skilimo produktų poveikis yra nepakankamai įvertinamas veiksnys, skatinantis didėjančių alerginių ir astmos susirgimų skaičių, kurie gali atsirasti kiekvieną dieną dėl drabužių skalbimo, paviršių valymo su chloro preparatais. Chloro junginiai toksiškai veikia nervų, kvėpavimo, kraujotakos sistemas, dirgina akis, odą, sukelia alergines akių, kvėpavimo sistemos, odos ligas. Nustatyta, kad chloraminas gali sukelti astmą, alerginį kontaktinį dermatitą, kontaktinę dilgėlinę. Atsakovė taip pat rėmėsi cheminių valiklių gamintojų ir platintojų viešai skelbiama informacija apie cheminių valymo priemonių keliamą pavojų.
83. Pirmosios instancijos teismas konstatavo, kad šie įrodymai patvirtina, jog ekonominio naudingumo vertinimo kriterijus T4 nustatytas, siekiant užtikrinti atsakovės darbuotojų sveikatą, t. y. garantuoti saugiausią tyrimų organizavimo procesą, garantuoti optimaliausią tyrimų kokybę, todėl sukuria pridėtinę vertę. Apeliacinės instancijos teismas nurodė, kad atsakovė minėtos sąlygos nustatymą sieja

su saugiu tyrimų organizavimo procesu ir darbuotojų sveikatos apsauga, tačiau nepateikė įrodymų šiems teiginiams pagrįsti.

84. Viena vertus, sutiktina su atsakovės kasacinio skundo argumentu, kad apeliacinės instancijos teismas nemotyvavo, kodėl atsakovės pateikta mokslinių straipsnių ir kita informacija yra vertinama kaip nepakankama. Teismų praktikoje nuosekliai pabrėžiama teismo pareigos išsamiai ištirti bei įvertinti įrodymus ir jų pagrindu nustatyti, kokios ginčo sprendimui reikšmingos aplinkybės egzistuoja, svarba. Bylą nagrinėjančio teismo funkcija – tirti ir vertinti šalių pateiktus įrodymus, padaryti išvadą apie įrodinėjimo dalyką sudarančių faktinių aplinkybių buvimą ar nebuvimą. Tam, kad ši funkcija būtų tinkamai įvykdyta, turi būti išsamiai ir visapusiškai išnagrinėti šalių pateikti argumentai, o dėl jų padarytos išvados turi būti motyvuotos (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. gegužės 4 d. nutarties civilinėje byloje Nr. 3K-3-220-248/2017 39 punktą).
85. Kita vertus, nei pirmosios, nei apeliacinės instancijos teismo procesiniuose sprendimuose nepasisakyta dėl ieškovės argumentų ir įrodymų, pateiktų su dubliku, taip pat nurodytų ir apeliaciniame skunde, kad šiuo metu gaminamai „Grifols“ įrangai prižiūrėti naudojami apie dešimt kartų švelnesni valikliai, t. y. turintys tik 0,5 proc. chloro junginių, nei buityje įprastai naudojami produktai ir kad toks produktas negali būti laikomas pavojingu žmonių sveikatai, jeigu juo naudojamasi laikantis instrukcijų.

Dėl bylos procesinės baigties

86. Teisėjų kolegija, remdamasi išdėstytais argumentais, konstatuoja, kad bylą nagrinėję teismai netinkamai aiškino ir taikė VPĮ 55 straipsnio nuostatas, reglamentuojančias ekonominio naudingumo vertinimo kriterijams keliamus reikalavimus, neatsižvelgė į kasacinio teismo praktikoje suformuluotus išaiškinimus dėl viešojo pirkimo sąlygų teisėtumo vertinimo konkurencijos užtikrinimo aspektu. Teismai pirmiausia turėjo įvertinti ginčijamų ekonominio naudingumo vertinimo kokybės kriterijų ir jų lyginamųjų svorių, kaip Pirkimo sąlygų grupės (visumos), atitiktį VPĮ įtvirtintam imperatyvui – ar taikomos kartu šios sąlygos netiesiogiai nediskriminuoja tiekėjų, ar jos nėra pritaikytos konkrečiam gamintojui, taip pat įvertinti ginčijamų kokybės kriterijų ir jiems suteikiamų lyginamųjų svorių, atsižvelgiant į šių kriterijų išsamumą (detalumą), proporcingumą (ar tokiu būdu nėra privilegijuojami tam tikri tiekėjai). Šioje byloje teismai tokio vertinimo tinkamai neatliko, nepasisakė dėl ieškovės pateiktų įrodymų, kurie gali būti reikšmingi sprendžiant šį ginčo klausimą, vertinimo (žr. šios nutarties 65–66 punktus).
87. Be to, bylą nagrinėję teismai, atskirai vertindami kiekvieno iš ginčijamų ekonominio naudingumo vertinimo kriterijų teisėtumą, taip pat iš esmės nepasisakė dėl ieškovės pateiktų įrodymų ir argumentų, kuriais buvo ginčijami kriterijai T2 ir T3 kaip neproporcingi, nesuteikiantys pridėtinės vertės Pirkimo objektui (žr. šios nutarties 73, 75 punktus). Apeliacinės instancijos teismas, pripažindamas ginčijamą kriterijų T4 neteisėtu, kaip minėta, viena vertus, netinkamai aiškino

ir taikė VPĮ 55 straipsnio 1 ir 4 dalių nuostatas ir neatsižvelgė į teismų praktikoje suformuluotus išaiškinimus dėl sąsajumo su pirkimo objektu reikalavimo, taip pat nemotyvavo, kodėl atsakovės pateikta mokslinių straipsnių ir kita informacija yra vertinama kaip nepakankama. Kita vertus, teismai nepasisakė ir dėl ieškovės argumentų bei įrodymų, kuriais buvo grindžiamas kriterijaus T4 neteisėtumas.

88. Dėl nurodytų materialiosios ir proceso teisės normų pažeidimų ginčas galėjo būti neteisingai išspręstas. Nagrinėjamoje byloje nustatyta, kad 2025 m. kovo 13 d. atsakovė ir UAB „Roche Lietuva“ sudarė Viešojo pirkimo sutartį Nr. 8-56. Kaip nurodyta šios nutarties 86 punkte, teismai šioje byloje neatliko tinkamo ginčijamų ekonominio naudingumo vertinimo kokybės kriterijų ir jų lyginamųjų svorių, kaip Pirkimo sąlygų grupės (visumos), atitikties VPĮ įtvirtintam imperatyvui vertinimo ir tai turėtų būti padaryta nagrinėjant bylą iš naujo. Nurodytų kriterijų neįvertinimas kaip visumos VPĮ įtvirtintų imperatyvų kontekste reiškia esminį proceso teisės normų pažeidimą, dėl kurio buvo netinkamai atskleista bylos esmė. Jeigu atlikus tokį vertinimą būtų nustatytos nutarties 86 punkte nurodytos aplinkybės, byloje turėtų būti sprendžiamas klausimas dėl Pirkimo sutarties pripažinimo negaliojančia arba VPĮ 106 straipsnyje įtvirtintų alternatyvių sankcijų taikymo klausimas, o tai galėtų būti susiję su kitos Pirkimo sutarties šalies (Pirkimo laimėtojo) teisėmis ir pareigomis, todėl šis asmuo turėtų būti įtrauktas į bylą kaip trečiasis asmuo, nepareiškiantis savarankiškų reikalavimų (CPK 47 straipsnio 1 dalis). Dėl nurodytų argumentų teisėjų kolegija nusprendžia, kad teismų procesiniai sprendimai naikintini ir byla perduotina pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo, kadangi minėti pažeidimai negali būti pašalinti apeliacinės instancijos teisme (CPK 359 straipsnio 1 dalies 5 punktas, 360 straipsnis).

Dėl bylinėjimosi išlaidų

89. Kasaciniame teisme išlaidų, susijusių su procesinių dokumentų įteikimu, nebuvo patirta (CPK 96 straipsnio 6 dalis).
90. Kasaciniam teismui nusprendus civilinę bylą perduoti pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo, šalių bylinėjimosi išlaidų atlyginimo klausimas paliktinas spręsti šiam teismui (CPK 93, 96 straipsniai).

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 5 punktu, 360 ir 362 straipsniais,

n u t a r i a :

Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. liepos 3 d. nutart*į* ir Klaipėdos apygardos teismo 2025 m. balandžio 18 d. sprendimą panaikinti ir perduoti bylą pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

CIVILINIS PROCESAS

1.17. Dėl bylinėjimosi išlaidų paskirstymo, kai tarpiniu procesiniu sprendimu apeliacine tvarka išsprendžiamas laikinųjų apsaugos priemonių (ne)taikymo pagrįstumo ir (ar) teisėtumo klausimas, o byla jau yra išnagrinėta iš esmės pirmosios instancijos teisme ir dėl šio teismo sprendimo yra paduotas apeliacinis skundas, aiškinimo ir taikymo

Esant apskųstam pirmosios instancijos teismo sprendimui dėl ginčo esmės, apeliacinės instancijos teismas, spręsdamas tarpinį procesinį klausimą dėl laikinųjų apsaugos priemonių (ne)taikymo teisėtumo ir (ar) pagrįstumo, neturi pagrindo, vadovaudamasis CPK 93 straipsnio 1 dalimi, paskirstyti bylinėjimosi išlaidų atlyginimo, kadangi dar nėra galimybės nustatyti ginčą laimėjusios šalies, o kartu ir šalies, kuriai tenka pareiga atlyginti bylinėjimosi išlaidas. Šiame tarpiniame procese patirtos bylinėjimosi išlaidos turėtų būti įtrauktos į bendrą bylinėjimosi išlaidų sąmatą, dėl kurios sprendžiama galutiniame procesiniame sprendime baigus nagrinėti bylą iš esmės (šiuo atveju apeliaciniame procese).

Civilinė byla Nr. 3K-3-129-933/2025
Teisminio proceso Nr. 2-55-3-00708-2012-5
Procesinio sprendimo kategorija 3.1.7.6
(S)

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

N U T A R T I S
LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2025 m. spalio 28 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo mišri Civilinių bylų skyriaus ir Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Rimos Ažubalytės, Irmanto Šulco (pranešėjas) ir Dalios Vasarienės (kolegijos pirmininkė),

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal **ieškovės akcinės bendrovės SEB banko** kasacinį skundą dėl Lietuvos apeliacinio teismo 2025 m. kovo 13 d. nutarties, kuria atsakovui Š. K. (S. K.) iš ieškovės akcinės bendrovės SEB banko priteistas bylinėjimosi išlaidų atlyginimas, netenkinus ieškovės prašymo dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovės akcinės bendrovės SEB banko ieškinį atsakovams Č. K., Š. K. (S. K.) ir „L&M International Trading Ltd“ dėl nuostolių atlyginimo.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė :

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl proceso teisės normų, reglamentuojančių bylinėjimosi išlaidų paskirstymą, kai tarpiniu procesiniu sprendimu apeliacine tvarka išsprendžiamas laikinųjų apsaugos priemonių taikymo teisėtumo ir (ar) pagrįstumo klausimas, o byla jau yra išnagrinėta iš esmės pirmosios instancijos teisme ir dėl šio teismo sprendimo yra paduotas apeliacinis skundas, aiškinimo ir taikymo.
2. Ieškovė prašė teismo priteisti solidariai iš atsakovų 483 459 Eur nuostolių, patirtų dėl atsakovų prašymais taikytų laikinųjų apsaugos priemonių, atlyginimą, atsakovo Č. K. atsakomybę apribojant 348 562 Eur nuostolių suma.
3. Ieškinio reikalavimams užtikrinti ieškovė prašė taikyti laikinąsias apsaugos priemones – areštuoti atsakovams „L&M International Trading Ltd“ ir Š. K. priklausantį nekilnojamąjį ir (ar) kilnojamąjį turtą, lėšas ir turtines teises, esančias pas atsakovus ir (ar) trečiuosius asmenis, uždraudžiant atsakovams areštuotu turtu disponuoti, jį įkeisti ar kitaip apsunkinti.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

4. Vilniaus apygardos teismas 2024 m. spalio 17 d. nutartimi atmetė ieškovės prašymą taikyti laikinąsias apsaugos priemones.
5. Lietuvos apeliacinis teismas, išnagrinėjęs bylą pagal ieškovės atskirąjį skundą, 2025 m. kovo 13 d. nutartimi Vilniaus apygardos teismo nutartį paliko nepakeistą ir priteisė atsakovui Š. K. iš ieškovės 895,16 Eur bylinėjimosi išlaidų, patirtų apeliacinės instancijos teisme, atlyginimą.
6. Apeliacinės instancijos teismas nurodė, kad, netenkinus atskirojo skundo, ieškovės patirtos bylinėjimosi išlaidos neatlyginamos. Atsakovas Š. K. pateikė prašymą priteisti 1494 Eur bylinėjimosi išlaidų atlyginimą už atsiliepimo į atskirąjį skundą bei pareiškimo dėl nušalinimo parengimą ir pateikė šias išlaidas pagrindžiančius įrodymus. Lietuvos advokatų tarybos 2004 m. kovo 26 d. nutarimu ir Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2004 m. balandžio 2 d. įsakymu Nr. 1R-85 patvirtintų Rekomendacijų dėl civilinėse bylose priteistino užmokesčio už advokato ar advokato padėjėjo teikiamą pagalbą maksimalaus dydžio (toliau – Rekomendacijos) 8.16 papunktis nustato, kad už atsiliepimą į atskirąjį skundą ir kitą dokumentą, kuriame pareikštas prašymas, reikalavimas, atsikirtimai ar paaiškinimai, taikytinas 0,4 koeficientas, todėl maksimali priteistina suma sudaro 895,16 Eur (2237,90 Eur × 0,4). Atsižvelgiant į tai, atsakovui Š. K. iš ieškovės priteistas 895,16 Eur bylinėjimosi išlaidų, patirtų už atsiliepimo į atskirąjį skundą parengimą apeliacinės instancijos teisme, atlyginimas.

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimo į jį teisiniai argumentai

7. Kasaciniu skundu ieškovė prašo panaikinti Lietuvos apeliacinio teismo 2025 m. kovo 13 d. nutarties dalį, kuria atsakovui iš ieškovės priteistas bylinėjimosi išlaidų atlyginimas. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:

7.1. Apeliacinės instancijos teismas pažeidė proceso teisės normas, reglamentuojančias bylinėjimosi išlaidų paskirstymą (Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir CPK) 93 straipsnio 1 dalis). Teisė į patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimą atsiranda tik laimėjus bylą, t. y. teismui priėmus palankų teismo sprendimą dėl ginčo esmės. Nutartis, kuria išsprendžiamas laikinųjų apsaugos priemonių taikymo klausimas, savo esme yra procesinio pobūdžio ir nelaikytina sprendimu dėl ginčo esmės. Teismas nesprendė dėl ginčo esmės, nenagrinėjo ieškiniu pareikštų materialiųjų reikalavimų pagrįstumo, todėl nutarties pagrindu nė viena iš šalių netapo nei laimėjusia, nei pralaimėjusia bylą šalimi ir atitinkamai nei įgijo teisę į savo patirtų išlaidų atlyginimą, nei jai galėjo kilti pareiga atlyginti priešingos šalies išlaidas. Teismas tarpiniu procesiniu sprendimu (nutartimi) nepagrįstai išsprendė bylinėjimosi išlaidų atlyginimo klausimą.

7.2. Teismas nukrypo nuo šios kasacinio teismo praktikos, aiškinančios CPK 93 straipsnio 1 dalį:

7.2.1. Pagrindinis principas, kuriuo paremtas bylinėjimosi išlaidų paskirstymas, yra tas, kad pralaimėjęs moka. Bylinėjimosi išlaidų paskirstymo taisyklės pirmiausia yra orientuotos į šalies, laimėjusios bylą, teisės į bylinėjimosi išlaidų atlyginimą užtikrinimą (CPK 93 straipsnio 1–2 dalys). Tai būdinga visų instancijų teisminiams procesams (CPK 93 straipsnio 3 dalis). Pagrindas, pagal kurį yra nustatoma laimėjusioji šalis ir atitinkamai paskirstomos bylinėjimosi išlaidos, yra ieškiniu pareikštų materialiųjų subjektinių reikalavimų išsprendimo rezultatas. Tas aiškiai atsispindi ir pirmiau minėtose proceso įstatymo nuostatose, kurios reglamentuoja bylinėjimosi išlaidų paskirstymo taisykles. Bet kuriuo atveju proceso įstatymas suteikia teismui galimybę nukrypti nuo pirmiau nurodytų bylinėjimosi išlaidų paskirstymo taisyklių (CPK 93 straipsnio 4 dalis) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gegužės 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-193-969/2018).

7.2.2. Paskirstyti bylinėjimosi išlaidas pagal CPK 93 straipsnio 1 dalį yra įpareigotas procesinį sprendimą dėl ginčo esmės priimantis, o ne tarpinį procesinį klausimą sprendžiantis teismas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. lapkričio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-275-823/2021).

7.2.3. Vien tai, jog pirmosios instancijos teismas patenkino procesinį prašymą dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, priimdamas nutartį, ir apeliacinės instancijos teismas šią nutartį paliko nepakeistą, nesudaro pagrindo tarp šalių kilusį ginčą vertinti kaip išspręstą šalies, prašiusios taikyti laikinąsias apsaugos priemones, naudai CPK 93 straipsnio 1 dalies taikymo prasme (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. liepos 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-280-219/2018).

7.3. Apeliacinės instancijos teismas nukrypo nuo bendrųjų bylinėjimosi išlaidų paskirstymo taisyklių (jas pažeidė), tokio sprendimo nemotyvavo, nesprendė dėl CPK 93 straipsnio 4 dalyje įtvirtintos išimties taikymo (CPK 329 straipsnio 2 dalies 4 punktas).

8. Atsakovas Š. K. atsiliepimu į kasacinį skundą prašo kasacinį procesą nutraukti; pirmojo prašymo netenkinus – nustatyti terminą ieškovei kasacinio skundo trūkumams pašalinti; ieškovės kasacinį skundą atmesti. Atsiliepime nurodomi šie argumentai:
   8.1. Ieškovės kasacinis skundas yra nepagrįstas, jame nėra suformuluoti CPK 346 straipsnio 2 dalies 1 ir 2 punktuose nurodyti kasacijos pagrindai. Lietuvos apeliacinis teismas nepažeidė proceso teisės normų. Kasaciniame skunde deklaruojamas CPK 98 straipsnio pažeidimas, tačiau nėra argumentų, kaip šis straipsnis buvo pažeistas, atitinkamai, kadangi nurodytų pažeidimų nėra, jie negali turėti nei esminės, nei kokios nors kitokios reikšmės vienodam teisės aiškinimui ir taikymui ir nenulėmė neteisėtos nutarties priėmimo, nes nutartis yra teisėta.
   8.2. Teismas nenukrypo nuo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. liepos 4 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. e3K-3-280-219/2018 ir 2021 m. lapkričio 17 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. e3K-3-275-823/2021 suformuotos teisės taikymo ir aiškinimo praktikos, nes šios nutartys buvo priimtos bylose, kurių faktinės aplinkybės nesutampa su šio ginčo faktinėmis aplinkybėmis, be to, skiriasi procesinės prielaidos, dėl kurių buvo priimti teismų procesiniai sprendimai. Esminis nurodytų bylų ir nagrinėjamos bylos skirtumas yra tas, kad šioje byloje, priimant skundžiamą nutartį, pirmosios instancijos teismas jau buvo išnagrinėjęs bylą iš esmės ir buvo priimtas atsakovui palankus teismo sprendimas dėl bylos esmės, o bylinėjimosi išlaidos paskirstytos.
   8.3. Kasacinio skundo argumentai dėl CPK 93 straipsnio 1 dalies netinkamo taikymo ir aiškinimo yra nepagrįsti. Bylinėjimosi išlaidų paskirstymo taisyklėms nėra būdingas absoliutumas – proceso įstatymas suteikia teismui teisę nukrypti nuo šių taisyklių. CPK 93 straipsnio 4 dalis ir ją aiškinanti teismų praktika įtvirtina ir diskreciją bylą nagrinėjančiam teismui, priteisiant bylinėjimosi išlaidų atlyginimą, vadovautis ir priežasties teorija, kuria remiantis lemiamą reikšmę turi ne galutinio teismo sprendimo priėmimas, o procesinis šalių elgesys, įvertinus bylinėjimosi išlaidų susidarymo priežastingumą, šalių apdairumą, rūpestingumą atliekant procesinius veiksmus (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. lapkričio 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-214/2014; 2018 m. vasario 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-36-313/2018). Nors Lietuvos apeliacinis teismas nenurodė teisinio pagrindo, kuriuo remdamasis taikė priežasties teoriją, tačiau šios teorijos taikymą lėmė tai, jog apeliacinis procesas pagal ieškovės atskirąjį skundą buvo išnagrinėtas po to, kai pirmosios instancijos teisme buvo iš esmės išnagrinėtas šalių ginčas ir visos šalių patirtos bylinėjimosi išlaidos jau buvo paskirstytos pirmosios instancijos teisme.
   8.4. Nagrinėjamu atveju susiklostė išskirtinė situacija, kai skundžiamos nutarties priėmimo metu pirmosios instancijos teismas ginčą iš esmės jau buvo išnagrinėjęs ir objektyviai negalėjo nei pagrindiniu, nei papildomu sprendimu spręsti dėl atsakovo patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimo priteisimo. Lietuvos apeliacinis teismas nenukrypo nuo kasacinio teismo praktikos,

kadangi civilinė byla jau buvo išnagrinėta ir buvo priimtas sprendimas atsakovo naudai. Tokią poziciją patvirtina ir teisės doktrina, nustatanti, kad esant kiekvienai vėlesnei proceso stadijai susidariusios bylinėjimosi išlaidos papildo tas išlaidas, kurios susidarė esant ankstesnėms proceso stadijoms. Sprendžiant dėl apeliacinės instancijos ir kasaciniame teismuose, taip pat atnaujinant procesą turėtų išlaidų atlyginimo, esant vėlesnei proceso stadijai priimto teismo sprendimo palankumą vienai iš šalių reikia vertinti atsižvelgiant į kiekvieną proceso stadiją atskirai, lyginant ankstesnėje stadijoje ir vėlesnėje stadijoje priimtų sprendimų materialinį teisinį turinį (Simaitis, R. Bylinėjimosi išlaidos civiliniame procese. Vilnius: Justitia, 2007, p. 317). Dėl šios priežasties apeliacinės instancijos teismas turėjo teisinį pagrindą ir pareigą spręsti dėl šalių bylinėjimosi išlaidų paskirstymo, nes šis klausimas nebegalėjo būti išspręstas pirmosios instancijos teisme.

8.5. Procesinis klausimas dėl bylinėjimosi išlaidų yra išvestinis klausimas ir atskirai nuo pagrindinio klausimo gali būti peržiūrimas tik išimtiniais, įstatyme nustatytais atvejais (pvz., priteisto bylinėjimosi išlaidų atlyginimo dydžio klausimu), tačiau ieškovė priteisto išlaidų atlyginimo dydžio nekvestionuoja, todėl bylinėjimosi išlaidų klausimas atskirai nuo laikinųjų apsaugos priemonių klausimo neturėtų būti vertinamas. Kasacinis procesas apskritai nėra galimas, nes ieškovė nekvestionuoja pagrindinio procesinio klausimo dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo išnagrinėjimo teisėtumo. Jeigu būtų laikoma, kad kasacinis skundas nagrinėtinas, jis turėtų būti apmokestinamas arba kaip dėl laikinųjų apsaugos priemonių, arba nuo ginčijamos sumos vertės.

9. Kitų atsiliepimų į kasacinį skundą įstatymų nustatyta tvarka negauta.

Teisėjų kolegija

k o n s t a t u o j a :

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl kasacinio proceso nutraukimo ir (ar) kasacinio skundo trūkumų

10. Atsiliepime į kasacinį skundą prašoma nutraukti procesą, pradėtą pagal ieškovės kasacinį skundą, arba nustatyti terminą pateikto kasacinio skundo trūkumams pašalinti – sumokėti žyminį mokestį. Atsakovas atsiliepime į kasacinį skundą teigia, kad bylinėjimosi išlaidų klausimas atskirai nuo laikinųjų apsaugos priemonių klausimo neturėtų būti vertinamas, o ieškovės kasacinis skundas turėtų būti apmokestinamas arba kaip dėl laikinųjų apsaugos priemonių, arba nuo ginčijamos sumos.
11. Teismo nutartys dėl laikinųjų apsaugos priemonių negali būti skundžiamos kasacine tvarka (CPK 151 straipsnio 2 dalis). Dėl teismo nutarties, priimtos dėl bylinėjimosi išlaidų, gali būti duodamas atskirasis skundas (CPK 100 straipsnio 1 dalis). CPK 80 straipsnio 2 dalis nustato, kad už atskiruosius skundus žyminis

mokestis nemokamas, išskyrus atskiruosius skundus dėl nutarčių dėl laikinųjų apsaugos priemonių ir atskiruosius skundus bankroto ar restruktūrizavimo bylose. Už šioje dalyje nurodytus atskiruosius skundus mokamas penkiasdešimt eurų žyminis mokestis. Šiame kodekse nustatytą žyminį mokestį, sprendimų vykdymo išlaidas ir teismo baudas, išskyrus apskaičiuojamas procentais, teismai indeksuoja atsižvelgdami į ketvirčio vartojimo kainų indeksą, jeigu jis didesnis negu 110 (CPK 82 straipsnio 1 dalis). CPK 340 straipsnio 5 dalis nustato, kad jeigu CPK XVII skyriuje (Bylų procesas kasaciniame teisme) tam tikrų procesinių veiksmų atlikimas nereglamentuojamas, taikomi šio Kodekso 1–300 straipsniai, kiek jie neprieštarauja šio skyriaus nuostatoms.

12. Kasacinis procesas nutraukiamas bylos nagrinėjimo kasaciniame teisme metu nustačius, kad kasacinį skundą toje byloje turėjo būti atsisakyta priimti, arba bylos nagrinėjimo kasaciniame teisme metu atsiradus aplinkybių, kurios daro tolesnį kasacinį procesą negalimą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2025 m. rugsėjo 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-144-781/2025, 25 punktas). Pagrindai atsisakyti priimti kasacinį skundą nustatyti CPK 350 straipsnio 2 dalyje, kurioje, be kita ko, nurodyta, kad kasacinį skundą atsisakoma priimti, jei jis neatitinka CPK 347 straipsnio reikalavimų (CPK 350 straipsnio 2 dalies 4 punktas).
13. Teisėjų kolegija, įvertinusi atsiliepimo į kasacinį skundą teiginius, pažymi, kad, pirma, apeliacinės instancijos teismo nutarties dalis dėl bylinėjimosi išlaidų paskirstymo gali būti skundžiama kasacine tvarka, nes klausimas dėl tarpiniu procesiniu sprendimu bylinėjimosi išlaidų paskirstymo nėra ribojamas kaip kasacijos objektas (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. liepos 4 d. nutartį civilinėje byloje Nr. e3K-3-280-219/2018; 2021 m. lapkričio 17 d. nutartį civilinėje byloje Nr. e3K-3-275-823/2021). Antra, kai kasaciniu skundu skundžiama tik apeliacinės instancijos teismo nutarties dalis dėl bylinėjimosi išlaidų paskirstymo, žyminis mokestis neturi būti mokamas, nes skundas vertinamas kaip dėl procesinių veiksmų (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. spalio 28 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-533/2008; 2017 m. kovo 30 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-148-690/2017, 64 punktas). Išdėstytos aplinkybės nesudaro pagrindo tenkinti nei atsakovo prašymo nutraukti kasacinį procesą, nei prašymo įpareigoti ieškovę sumokėti žyminį mokestį už kasacinį skundą.

Dėl bylinėjimosi išlaidų paskirstymo, kai tarpiniu procesiniu sprendimu apeliacine tvarka išsprendžiamas laikinųjų apsaugos priemonių (ne)taikymo pagrįstumo ir(ar) teisėtumo klausimas, o byla jau yra išnagrinėta iš esmės pirmosios instancijos teisme ir dėl pirmosios instancijos teismo sprendimo yra paduotas apeliacinis skundas, aiškinimo ir taikymo

14. CPK 93 straipsnyje reglamentuojamos bylinėjimosi išlaidų paskirstymo taisyklės. Pagal šio straipsnio 1 dalį, šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, jos turėtas bylinėjimosi išlaidas teismas priteisia iš antrosios šalies, nors ši ir būtų atleista nuo bylinėjimosi išlaidų mokėjimo į valstybės biudžetą.

15. Teismų praktikoje išaiškinta, kad viena iš šios teisės normos taikymo sąlygų – teismo sprendimas, priimtas šalies naudai. Pagal šią teisės normą, gauti iš kitos šalies savo patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimą turi teisę tik ta proceso šalis, kurios naudai priimtas sprendimas (teismo procesinis sprendimas), o teismas dėl bylinėjimosi išlaidų paskirstymo sprendžia tik esant sprendimui (teismo procesiniam sprendimui), priimtam (priimamam) šalies naudai, ir šiuo remdamasis (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. vasario 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-7-701/2018, 16 punktas; 2020 m. kovo 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-66-469/2020, 15 punktas).
16. Aptariamos teisės normos prasme proceso šalis, kurios naudai priimtas sprendimas, suprantama kaip šalis, kuriai sprendimas yra palankus, kuri laimėjo ginčą byloje (pavyzdžiui, ieškovas, kurio ieškinys patenkintas). Ji paaiškėja teismui išnagrinėjus bylą ir priėmus (priimant) sprendimą dėl ginčo esmės. Tokiai proceso šaliai pagal aptariamą teisės normą pralaimėjusioji šalis turi kompensuoti civilinių teisių gynybai išleistas lėšas – patirtas bylinėjimosi išlaidas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. vasario 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-7-701/2018, 17 punktas).
17. Materialinio teisinio pobūdžio ginčo išsprendimo rezultatas lemia procesinio teisinio pobūdžio reikalavimo pagrįstumą, t. y. laimėjusiai šaliai atlyginamos jos turėtos išlaidos, kurių ji turėjo siekdama apginti pažeistą teisę (CPK 270straipsnio 5 dalies 3 punktas) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. birželio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-144-469/2021, 17 punktas).
18. Teisės doktrinoje pažymima, kad esant kiekvienai vėlesnei proceso stadijai susidariusios bylinėjimosi išlaidos papildo tas išlaidas, kurios susidarė esant ankstesnėms proceso stadijoms. Sprendžiant dėl apeliacinės instancijos ir kasaciniame teismuose, taip pat atnaujinant procesą turėtų išlaidų atlyginimo, esant vėlesnei proceso stadijai priimto teismo sprendimo palankumą vienai iš šalių reikia vertinti atsižvelgiant į kiekvieną proceso stadiją atskirai, lyginant ankstesnėje stadijoje ir vėlesnėje stadijoje priimtų sprendimų materialinį teisinį turinį (Simaitis, R. *Bylinėjimosi išlaidos civiliniame procese*. Vilnius: Justitia, 2007, p. 317). Tačiau konkreti byla (t. y. konkretus teisinis ginčas, dėl kurio nagrinėjimo buvo kreiptasi į teismą) gali būti laikoma pasiekusia vėlesnę (apeliacijos ar kasacijos) stadiją tik tuo atveju, jei aukštesnės instancijos teismui yra apskundžiamas baigiamasis teismo procesinis sprendimas (sprendimas ar procesą užbaigianti nutartis). Apeliacine tvarka apskundus pirmosios instancijos teismo tarpinį procesinį sprendimą, byla dėl ginčo esmės išlieka pirmosios instancijos teismo dispozicijoje, todėl bylinėjimosi išlaidos, patirtos apeliacine ar kasacine tvarka ginčijant tarpinius pirmosios instancijos teismo procesinius sprendimus, tarp šalių turi būti paskirstomos pirmosios instancijos teismui priimant baigiamąjį teismo procesinį sprendimą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. lapkričio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-275-823/2021, 24 punktas).
19. Kasacinio teismo praktikoje taip pat išaiškinta, kad kol nėra išnagrinėta civilinė byla ir nėra priimtas sprendimas nė vienos iš šalių naudai, t. y. kol teismas dėl ginčo esmės nėra priėmęs teismo procesinio sprendimo, iš kurio būtų galima nu-

statyti, kuri šalis laimėjo ginčą byloje, dar neegzistuoja visos CPK 93 straipsnio 1 dalies taikymo sąlygos, todėl bylinėjimosi išlaidų atlyginimas pagal šią teisės normą yra nepriteistinas. Dėl šios priežasties apeliacinės instancijos teismas, nagrinėdamas bylą pagal atskirąjį skundą dėl pirmosios instancijos teismo nutarties tarpiniu procesiniu klausimu (pvz., nutarties sustabdyti bylą ar nutarties taikyti laikinąsias apsaugos priemones), kol bylos nagrinėjimas iš esmės nėra baigtas, neturi pagrindo skirstyti bylinėjimosi išlaidas remdamasis CPK 93 straipsnio 1 dalimi. Šis klausimas spręstinas teismui priimant bylos nagrinėjimo baigiamąjį teismo aktą (baigiamąjį teismo procesinį sprendimą) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. liepos 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-280-219/2018, 13 punktas; 2021 m. lapkričio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-275-823/2021, 15 punktas ir jame nurodyta kasacinio teismo praktika).

20. Taigi, tiek pagal CPK įtvirtintą teisinį reglamentavimą (CPK 93 straipsnio 1, 3, 5 dalys, 270 straipsnio 5 dalies 3 punktas), tiek pagal kasacinio teismo praktiką, paskirstyti bylinėjimosi išlaidas pagal CPK 93 straipsnio 1 dalį yra įpareigotas procesinį sprendimą dėl ginčo esmės priimantis, o ne tarpinį procesinį klausimą sprendžiantis teismas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. lapkričio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-275-823/2021, 17 punktas). Paskirstant bylinėjimosi išlaidas pagal CPK 93 straipsnio 1 dalį teisiškai reikšmingas yra viso teismo proceso, o ne tarpinio jo etapo, rezultatas.
21. Atsiliepime į kasacinį skundą pažymima, kad aptariamoje situacijoje galima vadovautis priežasties teorija. Vertinant šį argumentą atkreiptinas dėmesys į tai, kad kasacinio teismo praktikoje išaiškinta, jog CPK nuostatose įtvirtinti du atvejai, kuriems esant bylinėjimosi išlaidos šalims gali būti paskirstomos vadovaujantis priežasties teorija. Pirma, pagal CPK 93 straipsnio 4 dalį tokia galimybė nustatyta kaip bendrosios bylinėjimosi išlaidų paskirstymo taisyklės išimtis bylose, užbaigtose priėmus sprendimą dėl ginčo esmės, jei teismas nustatytų, kad konkrečiu atveju bylinėjimosi išlaidų atlyginimo priteisimas, atsižvelgiant į bylos baigtį, nereikštų sąžiningo bylinėjimosi išlaidų byloje paskirstymo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. kovo 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-83-1075/2020, 18 punktas; 2020 m. birželio 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-188-403/2020, 27, 28 punktai). Antra, remiantis priežasties teorija bylinėjimosi išlaidos taip pat turi būti paskirstomos tuo atveju, kai byla užbaigiama nepriėmus sprendimo dėl ginčo esmės, t. y. tais atvejais, kai taikyti bendrąją CPK 93 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą bylinėjimosi išlaidų paskirstymo taisyklę, pagal kurią bylinėjimosi išlaidų paskirstymo pagrindu laikomas proceso šaliai palankaus sprendimo dėl ginčo esmės priėmimas, nėra galimybės (CPK 94 straipsnio 1 dalis). Nagrinėjamu atveju nenustatyta pirmiau nurodytų teisinių prielaidų bylinėjimosi išlaidų atlyginimą paskirstyti vadovaujantis CPK 93 straipsnio 4 dalimi.
22. Byloje nustatyta, kad ieškovė pareiškė ieškinį atsakovams dėl žalos atlyginimo, vėliau teisminio nagrinėjimo metu 2024 m. spalio 15 d. prašė taikyti laikinąsias apsaugos priemones – areštuoti atsakovų turtą. Pirmosios instancijos teismas 2024 m. spalio 17 d. nutartimi atsisakė tenkinti ieškovės prašymą dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo. Dėl šios nutarties ieškovė 2024 m. spalio 25 d. padavė

atskirąjį skundą. Pirmosios instancijos teismas 2025 m. sausio 30 d. sprendimu atmetė ieškovės ieškinį. Ieškovė 2025 m. kovo 4 d. padavė apeliacinį skundą dėl pirmosios instancijos teismo sprendimo (apeliacinis skundas priimtas 2025 m. kovo 7 d. teisėjo rezoliucija). Apeliacinės instancijos teismas 2025 m. kovo 13 d. nutartimi paliko nepakeistą nutartį dėl laikinųjų apsaugos priemonių netaikymo, priteisė atsakovui iš ieškovės 895,16 Eur bylinėjimosi išlaidų už atsiliepimo į atskirąjį skundą parengimą atlyginimą (skundžiama nutarties dalis). Apeliacinės instancijos teismas 2025 m. gegužės 29 d. sprendimu panaikino pirmosios instancijos teismo sprendimą ir priėmė naują sprendimą – ieškovės ieškinį patenkino. Taigi aptariamu atveju, jau bylą išnagrinėjus iš esmės pirmosios instancijos teisme ir priėmus sprendimą bei paskirsčius bylinėjimosi išlaidas, dėl jo pateikus apeliacinį skundą, vėlesniu tarpiniu procesiniu sprendimu (nutartimi) palikus nepakeistą pirmosios instancijos teismo nutartį dėl laikinųjų apsaugos priemonių netaikymo taip pat buvo paskirstytas bylinėjimosi išlaidų atlyginimas už atsiliepimo į atskirąjį skundą parengimą.

23. Kasaciniame skunde ieškovė kelia klausimą, ar pagrįstai apeliacinės instancijos teismas tarpiniu procesiniu sprendimu, kuriuo ginčas nėra išnagrinėjamas iš esmės, atsakovui iš ieškovės priteisė bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Ieškovė nurodo, kad teisė į patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimą atsiranda tik laimėjus bylą, t. y. priėmus palankų teismo sprendimą dėl ginčo esmės. Nutartis dėl laikinųjų apsaugos priemonių tokiu sprendimu nėra ir negali būti laikoma, todėl ją priėmęs teismas neturėjo įgaliojimų spręsti šio klausimo; apeliacinės instancijos teismas, tarpiniu procesiniu sprendimu paskirstęs bylinėjimosi išlaidų atlyginimą, netinkamai taikė CPK 93 straipsnio 1 dalį ir nukrypo nuo kasacinio teismo nutartyse civilinėse bylose Nr. e3K-3-280-219/2018 ir Nr. e3K-3-275-823/2021 suformuotos praktikos.
24. Atsakovo manymu, nebuvo nukrypta nuo kasacinio teismo praktikos, kadangi ieškovės nurodytų kasacinio teismo nutarčių civilinėse bylose Nr. e3K-3-280-219/2018 ir Nr. e3K-3-275-823/2021 *ratio decidendi* (argumentas, kuriuo grindžiamas sprendimas) nesutampa su šio ginčo faktinėmis aplinkybėmis, be to, skiriasi ir teisinės prielaidos, dėl kurių buvo priimti teismų procesiniai sprendimai. Atsakovas nurodo, kad esminis skirtumas tarp ieškovės nurodytos kasacinio teismo išnagrinėtos bylos Nr. e3K-3-280-219/2018 ir nagrinėjamos bylos yra tas, kad civilinėje byloje Nr. e3K-3-280-219/2018, kai apeliacinės instancijos teismas sprendė laikinųjų apsaugos priemonių taikymo pagrįstumo ir teisėtumo klausimą, pirmosios instancijos teisme šalių ginčas nebuvo išnagrinėtas iš esmės. Nagrinėjamoje byloje, apeliacinės instancijos teismui paskirstant išlaidas, susidariusias laikinųjų apsaugos priemonių (ne)taikymo procese, pirmosios instancijos teismas jau buvo išnagrinėjęs bylą iš esmės ir atmetęs ieškovės ieškinį, todėl bylinėjimosi išlaidų atlyginimas paskirstytas pagrįstai.
25. Teisėjų kolegija nurodo, kad Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. liepos 4 d. išnagrinėtoje civilinėje byloje Nr. e3K-3-280-219/2018 buvo spręsta dėl bylinėjimosi išlaidų pagal CPK 93 straipsnio 1 dalį paskirstymo apeliacinės instancijos teisme, kai šis teismas atskirojo skundo nagrinėjimo procese išsprendžia vien tik

pirmosios instancijos teismo nutarties dėl laikinųjų apsaugos priemonių pagrįstumo ir (ar) teisėtumo klausimą, o pačios bylos nagrinėjimas pirmosios instancijos teisme nėra baigtas. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. lapkričio 17 d. išnagrinėtoje civilinėje byloje Nr. e3K-3-275-823/2021 buvo spręsta dėl bylinėjimosi išlaidų paskirstymo pagal CPK 93 straipsnio 1 dalį, kai apeliacinės instancijos teismas nutraukia apeliacinį procesą, pradėtą dėl pirmosios instancijos teismo nutarties dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, dėl to, kad laikinosios apsaugos priemonės buvo panaikintos vėlesniu teismo procesiniu sprendimu dėl ginčo esmės. Šiose bylose pateikti nutarties 19–20 punktuose nurodyti išaiškinimai. Sutiktina su atsakovo argumentais, kad faktinės bylų aplinkybės nėra visiškai tapačios nagrinėjamos bylos faktinėms aplinkybėms. Ginčo atveju, skirtingai nei pirmiau aptartoje civilinėje byloje Nr. e3K-3-280-219/2018, apeliacinės instancijos teismui sprendžiant laikinųjų apsaugos priemonių (ne)taikymo teisėtumo ir (ar) pagrįstumo klausimą bei skirstant bylinėjimosi išlaidų atlyginimą pirmosios instancijos teismas jau buvo išnagrinėjęs tarp šalių kilusį ginčą ir ieškovės ieškinį buvo atmetęs. Vis dėlto dėl toliau nurodomų argumentų nėra teisinio pagrindo daryti išvados, kad kasacinio teismo išaiškinimas, jog „kol nėra išnagrinėta civilinė byla ir nėra priimtas sprendimas nė vienos iš šalių naudai, t. y. kol teismas dėl ginčo esmės nėra priėmęs teismo procesinio sprendimo, iš kurio būtų galima nustatyti, kuri šalis laimėjo ginčą byloje, priteisti bylinėjimosi išlaidų nėra pagrindo“, šiai bylai netaikytinas.

26. Teisėjų kolegija atkreipia dėmesį į tai, kad, apeliacinės instancijos teismui priimant skundžiamą nutartį (2025 m. kovo 13 d.), ieškovė jau buvo padavusi apeliacinį skundą dėl pirmosios instancijos teismo sprendimo (2025 m. kovo 4 d.) ir šis skundas buvo priimtas (2025 m. kovo 7 d.). Pirmosios instancijos teismų sprendimai įsiteisėja pasibaigus apskundimo apeliacine tvarka terminui, jeigu sprendimas nėra apskųstas. Tuo atveju, kai yra paduotas apeliacinis skundas, sprendimas, kuris nėra panaikintas, įsiteisėja apeliacine tvarka išnagrinėjus bylą, o apeliacinės instancijos teismo nutartis ar naujas sprendimas įsiteisėja nuo jų priėmimo dienos (CPK 279 straipsnio 1 dalis). Įsiteisėjusio teismo sprendimo res judicata (teismo galutinai išspręstas klausimas) savybė reiškia, jog šalių ginčas yra galutinai išspręstas, o teismo sprendimas šalims turi įstatymo galią (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2025 m. birželio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-74-611/2025, 34 punktas).

27. Aptariamoje situacijoje, įvertinusi tai, kad, apeliacinės instancijos teismui skirstant bylinėjimosi išlaidas tarpiniame procese dėl laikinųjų apsaugos priemonių, dėl pirmosios instancijos teismo sprendimo jau buvo paduotas ir priimtas apeliacinis skundas, teisėjų kolegija neturi teisinio pagrindo sutikti su atsakovo atsiliepime į kasacinį skundą nurodytais argumentais, kad apeliacinės instancijos teismas turėjo teisinį pagrindą paskirstyti bylinėjimosi išlaidas, nes civilinė byla pirmosios instancijos teisme jau buvo išnagrinėta ir buvo priimtas sprendimas atsakovo naudai. Priešingai, esant nustatytai aplinkybei dėl pirmosios instancijos teismo sprendimo apskundimo apeliaciniu skundu, darytina išvada, kad ginčo atveju nebuvo CPK 93 straipsnio 1 dalies taikymo sąlygų – apeliacinės instan-

cijos teismas tarpiniame procese dėl laikinųjų apsaugos priemonių neturėjo galimybės nustatyti, kuri šalis laimėjo ginčą iš esmės ir kuriai šaliai tenka pareiga atlyginti bylinėjimosi išlaidas. Apeliacine tvarka apskundus pirmosios instancijos teismo sprendimą dėl ginčo esmės vėliau tarpiniame apeliaciniame procese (pvz., dėl laikinųjų apsaugos priemonių) atsiradusios bylinėjimosi išlaidos skirstytinos apeliacine tvarka nagrinėjant bylą dėl ginčo esmės (CPK 361 straipsnio 4 dalies 2 punktas).

28. Plėtodama pirmiau aptartą kasacinio teismo praktiką, teisėjų kolegija išaiškina, kad, esant apskųstam pirmosios instancijos teismo sprendimui dėl ginčo esmės, apeliacinės instancijos teismas, spręsdamas tarpinį procesinį klausimą dėl laikinųjų apsaugos priemonių (ne)taikymo teisėtumo ir (ar) pagrįstumo, neturi pagrindo, vadovaudamasis CPK 93 straipsnio 1 dalimi, paskirstyti bylinėjimosi išlaidų atlyginimo, kadangi dar nėra galimybės nustatyti ginčą laimėjusios šalies, o kartu ir šalies, kuriai tenka pareiga atlyginti bylinėjimosi išlaidas. Šiame tarpiniame procese patirtos bylinėjimosi išlaidos turėtų būti įtrauktos į bendrą bylinėjimosi išlaidų sąmatą, dėl kurios sprendžiama galutiniame procesiniame sprendime baigus nagrinėti bylą iš esmės (šiuo atveju apeliaciniame procese).
29. Teisėjų kolegija, remdamasi išdėstytais argumentais, nusprendžia, kad apeliacinės instancijos teismas, tarpiniame procese priteisdamas atsakovui iš ieškovės bylinėjimosi išlaidų už atsiliepimo į atskirąjį skundą apeliacinės instancijos teisme parengimą atlyginimą, netinkamai aiškino ir taikė bylinėjimosi išlaidų paskirstymą reglamentuojančias teisės normas ir iš esmės nukrypo nuo šiuo klausimu kasacinio teismo formuojamos praktikos. Tai sudaro pagrindą panaikinti šią apeliacinės instancijos teismo nutarties dalį ir priimti naują sprendimą – netenkinti atsakovo prašymo dėl bylinėjimosi išlaidų atlyginimo apeliacinės instancijos teisme sprendžiant laikinųjų apsaugos priemonių (ne)taikymo pagrįstumo ir (ar) teisėtumo klausimą (CPK 359 straipsnio 1 dalies 4 punktas). Atkreiptinas dėmesys į tai, kad Lietuvos apeliacinis teismas 2025 m. gegužės 29 d. sprendimu civilinėje byloje Nr. 2A-275-881/2025, panaikindamas pirmosios instancijos teismo sprendimą ir priimdamas naują sprendimą, atitinkamai pakeitė ir bylinėjimosi išlaidų paskirstymą.

Dėl bylinėjimosi išlaidų kasaciniame teisme paskirstymo

30. Pagal CPK 93 straipsnio 1 dalį, šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, jos turėtas bylinėjimosi išlaidas teismas priteisia iš antrosios šalies, nors ši ir būtų atleista nuo bylinėjimosi išlaidų mokėjimo į valstybės biudžetą. CPK 98 straipsnio 1 dalyje reglamentuota, kad šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, teismas priteisia iš antrosios šalies išlaidas už advokato ar advokato padėjėjo, dalyvavusių nagrinėjant bylą, pagalbą, taip pat už pagalbą rengiant procesinius dokumentus ir teikiant konsultacijas. Dėl šių išlaidų priteisimo šalis teismui raštu pateikia prašymą su išlaidų apskaičiavimu ir pagrindimu. Šios išlaidos negali būti priteisiamos, jeigu prašymas dėl jų priteisimo ir išlaidų dydį patvirtinantys įrodymai nepateikti iki bylos išnagrinėjimo iš esmės pabaigos.

31. Įvertinus tai, kad ieškovės apeliacinis skundas dėl ginčo esmės buvo patenkintas ir pirmosios instancijos teismo sprendimas, kuriuo ieškovės ieškinys buvo atmestas, buvo panaikintas ir priimtas naujas sprendimas – ieškinys patenkintas, kasaciniai skundai dėl apeliacinės instancijos teismo sprendimo nebuvo priimti, ieškovė laikytina bylą laimėjusia šalimi ir turi teisę į bylinėjimosi išlaidų atlyginimą kasaciniame procese (CPK 93 straipsnis).
32. Ieškovė už kasacinio skundo parengimą patyrė 609,84 Eur išlaidas, prašo jų atlyginimą priteisti iš atsakovų. Prašomos atlyginti išlaidos yra pagrįstos įrodymais ir neviršija Rekomendacijų pagrindu apskaičiuotos didžiausios už kasacinio skundo parengimą priteistinos išlaidų sumos. Įvertinus sprendžiamo klausimo turinį – bylinėjimosi išlaidų paskirstymas tarp ieškovės ir atsakovo, procesinį sprendimo rezultatą, ieškovei iš atsakovo priteisiamas 609,84 Eur bylinėjimosi išlaidų kasaciniame teisme atlyginimas (CPK 93 straipsnis).
33. Kasaciniame teisme nepatirta su procesinių dokumentų įteikimu susijusių išlaidų.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 4 punktu, 362 straipsnio 1 dalimi,

n u t a r i a :

Lietuvos apeliacinio teismo 2025 m. kovo 13 d. nutarties dalį, kuria atsakovui Š. K. (S. K.) iš ieškovės akcinės bendrovės SEB banko priteistas 895,16 Eur (aštuonių šimtų devyniasdešimt penkių Eur 16 ct) bylinėjimosi išlaidų atlyginimas, panaikinti ir priimti naują sprendimą – netenkinti atsakovo Š. K. (S. K.) prašymo dėl bylinėjimosi išlaidų atlyginimo iš ieškovės akcinės bendrovės SEB banko.

Priteisti ieškovei akcinei bendrovei SEB bankui (j. a. k. 112021238) iš atsakovo Š. K. (S. K.) (a. k. (duomenys neskelbtini) 609,84 Eur (šešių šimtų devynių Eur 84 ct) bylinėjimosi išlaidų kasaciniame teisme atlyginimą.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

1.18. Dėl priteistino išlaidų advokato pagalbai atlyginimo dydžio bylose pagal keleivių teises perėmusios bendrovės ieškinius dėl kompensacijos už sutrikdytą skrydį

Procesinis elgesys, dirbtinai skaidant iš to paties sutrikdyto skrydžio kildinamus reikalavimus į atskiras bylas, vertintinas kaip nesąžiningas ir pripažintinas piktnaudžiavimu procesinėmis teisėmis. Toks elgesys nedera su proceso koncentracijos ir ekonomiškumo bei sąžiningo bendradarbiavimo principais. Vienoje byloje pateikiant visus reikalavimus dėl vieno skrydžio, būtų užtikrinamas koncentruotas ginčo nagrinėjimas ir racionalus teismo bei kitos proceso šalies laiko ir išteklių naudojimas.

Ieškovė, dirbtinai skaidydama iš to paties sutrikdyto skrydžio kildinamus reikala-

vimus, reiškė atskirus reikalavimus, todėl jai atlygintinų išlaidų advokato pagalbai dydis skaičiuotinas atsižvelgiant į tai, kad visi šie reikalavimai galėjo ir turėjo būti pareikšti vienoje civilinėje byloje.

Civilinė byla Nr. e3K-3-162-421/2025
Teisminio proceso Nr. 2-68-3-16020-2024-6; 2-68-3-15939-2024-4; 2-68-3-15476-2024-0; 2-68-3-20235-2024-9; 2-68-3-15931-2024-6; 2-68-3-15774-2024-1; 2-68-3-15488-2024-3
Procesinio sprendimo kategorijos: 3.1.14.2.1; 3.1.7.11
(S)

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

N U T A R T I S
LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2025 m. gruodžio 18 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Donato Šerno (kolegijos pirmininkas ir pranešėjas), Agnės Tikniūtės ir Jūratės Varanauskaitės,

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal **atsakovės „Skyline Express Airlines“** kasacinius skundus dėl Kauno apygardos teismo 2025 m. balandžio 29 d., gegužės 6 d., birželio 10 d. nutarčių, Klaipėdos apygardos teismo 2025 m. gegužės 22 d. nutarties, Panevėžio apygardos teismo 2025 m. gegužės 6 d. nutarties ir Vilniaus apygardos teismo 2025 m. gegužės 27 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėse bylose pagal ieškovės uždarosios akcinės bendrovės „Skycop.com“ ieškinius atsakovei „Skyline Express Airlines“ dėl skolos, procesinių palūkanų ir bylinėjimosi išlaidų atlyginimo priteisimo.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė :

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl teisės normų, reglamentuojančių atlygintinų išlaidų advokato pagalbai dydį bylose pagal keleivių teises perėmusios bendrovės ieškinius dėl kompensacijos už sutrikdytą skrydį, aiškinimo ir taikymo.
2. Ieškovė, perėmusi keleivių reikalavimo teises, septyniose atskirose bylose prašė priteisti iš atsakovės kompensacijas už to paties skrydžio, vykusio 2024 m. ba-

landžio 14 d. maršrutu Vilnius–Hurgada, vėlavimą, procesines palūkanas ir bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Šešiose bylose ieškiniai pareikšti 2024 m. rugpjūčio 27–30 d., vienoje byloje – spalio 14 d.

3. Atsakovė nesutiko su prašomo priteisti išlaidų advokato pagalbai atlyginimo dydžiu, nurodžiusi, kad ieškiniai yra nesudėtingi ir parengti pagal šabloną, keičiant tik keleivių anketinius duomenis. Ieškinių materialiųjų reikalavimų dėl kompensacijų priteisimo atsakovė neginčijo.
4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus pirmininko 2025 m. spalio 13 d. nutartimi septynios civilinės bylos pagal atsakovės kasacinius skundus yra sujungtos.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

5. Pirmosios instancijos teismai ieškinius tenkino visiškai: priteisė ieškovei jos prašytas kompensacijas (po 400 Eur kiekvienam keleiviui), procesines palūkanas, taip pat visų patirtų bylinėjimosi išlaidų advokato pagalbai atlyginimą – penkiose bylose po 726 Eur, vienoje byloje – 1573 Eur, dar vienoje – 753 Eur. Penkiose bylose buvo priimti sprendimai už akių.
6. Apeliacinės instancijos teismai, išnagrinėję bylas pagal atsakovės atskiruosius ir apeliacinius skundus, skundžiamomis nutartimis pirmosios instancijos teismų sprendimus paliko nepakeistus.
7. Savo sprendimą nemažinti prašomo priteisti bylinėjimosi išlaidų atlyginimo dydžio apeliacinės instancijos teismai grindė šiais argumentais:
   7.1. Vien tik ta aplinkybė, kad šalies procesinio dokumento parengimas pagal savo pobūdį ir bylos nesudėtingumą nelėmė didelių advokato darbo ir laiko sąnaudų, savaime nereiškia, jog ieškovės atstovas neturėjo jokių laiko sąnaudų dokumentams parengti. Nors teisinė argumentacija ieškovės pateikiamuose ieškiniuose iš esmės nekinta, tačiau ieškinio reikalavimai ir pagrindas formuojami atsižvelgiant į faktines aplinkybes, kurių įvertinimas sudaro didžiąją dalį ieškiniui parengti reikalingo laiko; tokio pobūdžio kaip ši byloms yra būdingas tam tikras specifiškumas, kai kiekvienu konkrečiu atveju advokatas privalo įvertinti reikalavimo priteisti kompensaciją pagrįstumą, atsižvelgiant į skrydžio atstumą, atidėjimo ar atšaukimo laiko trukmę ir priežastis, ginčų su tarptautiniu elementu jurisdikciją, kitas aplinkybes. Tikslus faktinių aplinkybių pateikimas ir teisinių argumentų kiekvienai konkrečiai situacijai parinkimas negali būti vertinamas kaip analogiškas darbas. Priteisiamo bylinėjimosi išlaidų atlyginimo dydis negali būti apskaičiuojamas tik vadovaujantis taikomos materialiosios teisės normos pasikartojimo daugelyje ieškinių kriterijumi, neatsižvelgiant į kartu su ieškiniu teikiamus priedus bei juose atskleistų faktinių aplinkybių individualumą;
   7.2. buvo pateikti ieškovės bylinėjimosi išlaidų dydį ir jų realumą pagrindžiantys rašytiniai įrodymai; išlaidų suma neviršija Lietuvos advokatų tarybos 2004 m. kovo 26 d. nutarimu bei Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2004 m. balandžio 2 d. įsakymu Nr. 1R-85 patvirtintose Rekomendacijose

dėl civilinėse bylose priteistino užmokesčio už advokato ar advokato padėjėjo teikiamą teisinę pagalbą (paslaugas) maksimalaus dydžio (toliau – Rekomendacijos) nustatytų maksimalių dydžių, priešingai – yra 7 kartus (vienoje byloje – 3,5 karto) mažesnė;

7.3. ieškovės teisinės pagalbos išlaidos yra patirtos tiek už ieškinio parengimą ir pateikimą teismui, tiek už vertimus, kuriuos atliko pats ieškovės atstovas, t. y. turėjo tinkamai parengti ir išversti iš anglų kalbos į lietuvių ir ukrainiečių kalbas visus ieškinio priedus;

7.4. nėra pagrindo pripažinti ieškovės akivaizdaus piktnaudžiavimo procesinėmis teisėmis;

7.5. kitose (daugiau nei 20) tokio tipo bylose teismai ieškovei priteisė visą prašomą patirtų bylinėjimosi išlaidų už teisinę pagalbą atlyginimo sumą; taigi, esant analogiškoms faktinėms aplinkybėms, nėra pagrindo nukrypti nuo jau suformuotos praktikos analogiškose bylose („horizontalusis precedentas“);

7.6. atsakovė neginčija sprendimo dėl kompensacijos priteisimo, todėl pripažintina, kad atsakovė kompensaciją pripažįsta, tačiau gera valia jos ieškovei nesumokėjo. Tokia atsakovės pozicija lėmė ieškovės kreipimąsi į teismą teisminės gynybos (Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir CPK) 5 straipsnio 1 dalis) ir bylinėjimosi išlaidų susidarymą bei paskirstymą, atsižvelgiant į procesinį bylos išnagrinėjimo rezultatą (CPK 93 straipsnis);

7.7. atsakovė penkiose bylose buvo pasyvi, neteikė prašymų pratęsti atsiliepimo pateikimo terminą, neginčijo nei ieškovės reiškiamo materialiojo reikalavimo, nei patirtų bylinėjimosi išlaidų dydžio, t. y. tinkamai neįgyvendino savo procesinių teisų, todėl jai kilo teisinės pasekmės, kurios įtvirtintos sprendimo už akių institutu.

8. Taip pat visose bylose ieškovei iš atsakovės priteista po 484 Eur bylinėjimosi išlaidų apeliacinės instancijos teisme atlyginimo.

III. Kasacinių skundų ir atsiliepimų į juos teisiniai argumentai

9. Atsakovė kasaciniais skundais prašo panaikinti bylose priimtų teismų procesinių sprendimų dalis dėl bylinėjimosi išlaidų atlyginimo; priteisti iš ieškovės bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Kasaciniai skundai yra grindžiami šiais argumentais:

9.1. Bylas nagrinėję teismai netinkamai pritaikė proceso teisės normas, susijusias su bylinėjimosi išlaidų atlyginimo priteisimu ir paskirstymu, be to, nukrypo nuo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo suformuotos praktikos šiuo klausimu. Bylinėjimosi išlaidų institutas ir jo nuostatos neturėtų būti aiškinami ir taikomi taip, kad galėtų sudaryti prielaidas pelnytis iš kilusių teisinių ginčų (pvz., sąmoningai inicijuojant keletą teisminių procesų dėl to paties sutrikdyto skrydžio, tokiu būdu siekiant didesnio bylinėjimosi išlaidų atlyginimo priteisimo, nei inicijavus vieną teisminę bylą). Taip ne tik sukuriama nepagrįsta našta kitai ginčo šaliai, bet ir teismai dirbtinai užverčiami savarankiškomis bylomis, kurios galėtų būti nagrinėjamos kaip viena byla vieno

teisėjo (kartu išvengiant ir viešųjų administracinių resursų eikvojimo, skirtingose bylose nagrinėjant tapačius reikalavimus). Priteisiant bylinėjimosi išlaidų atlyginimą pagal tipinius (šabloninius) ieškinius, buvo pažeisti CPK 98 straipsnio 2 dalyje įtvirtinti principai, nes nebuvo vertintas priteisiamo išlaidų atlyginimo perteklinis pobūdis, nebuvo atsižvelgta į bendrą teismuose inicijuotų bylų skaičių, šabloninių ieškinių naudojimą, dirbtinai inicijuojant skirtingas teismines bylas dėl to paties pobūdžio reikalavimų, bet dėl skirtingų keleivių. Taip pat neatsižvelgta į bylų nesudėtingumą ir netgi galėjimą reikšti vieną bendrą ieškinį, dirbtinai neskaidant tapačių reikalavimų į atskirus teisminius procesus. Iš Lietuvos teismų informacinės sistemos LITEKO duomenų nustatyta, kad ieškovė 2025 metais jau pateikė 390 analogiško pobūdžio ieškinių, iš kurių 27 bylose yra reikalaujama kompensacijų už tą patį vėlavusį skrydį (2024 m. balandžio 14 d. maršrutas Vilnius–Hurgada). Tokių ieškinių teisinis pagrindas ir faktinė argumentacija būna identiški ar labai panašūs.

9.2. Sąskaitose, kurių pagrindu buvo priteistas išlaidų atlyginimas, pateiktas suteiktų paslaugų aprašymas net neatitiko realiai suteiktų paslaugų pobūdžio, taigi ne tik ieškiniai, bet ir išrašomos sąskaitos yra tipinės (šablonines), nesiejant jose atspindėtų ūkinių operacijų su realiai konkrečioje byloje suteiktomis teisinėmis paslaugomis. Ieškovė nurodo, kad išlaidas už teisines paslaugas tariamai sudaro ieškinio ir kitų procesinių dokumentų rengimas, pateikimas teismui ir bylos dokumentų analizė ir atstovavimas, tačiau byloje nebuvo dokumentų, kuriuos ieškovei reikėjo analizuoti, nebuvo teismo posėdžio, kuriame būtų reikėję atstovauti, nebuvo poreikio ir rengti papildomus procesinius dokumentus. Ieškovės prašomo priteisti bylinėjimosi išlaidų atlyginimo dydis nesiskiria nepriklausomai nuo to, kiek keleivių interesų ji konkrečioje byloje gina. Tokia praktika kelia abejonių dėl išlaidų realumo ir pagrįstumo, kadangi ieškovės patiriamos išlaidos nėra proporcingos faktinei darbų apimčiai ar atstovaujamų asmenų skaičiui. Anketinių duomenų keitimas ir šabloninių sąskaitų teikimas teismui negali būti vertinami kaip advokato teisinių paslaugų teikimas kiekvienu atveju iš naujo.

10. Atsiliepimais į kasacinius skundus ieškovė prašo juos atmesti, bylose priimtus teismų procesinius sprendimus palikti nepakeistus, priteisti iš atsakovės bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Atsiliepimas grindžiamas šiais argumentais:

10.1. Teisės į teisminę gynybą principas apima šalies teisę vesti bylą per profesionalų atstovą, kuris, byloje dalyvaujančio asmens nuomone, gali geriausiai apginti jo pažeistas teises. Asmens patirtų bylinėjimosi išlaidų neišieškojimas iš bylą pralaimėjusio asmens reikštų asmens teisės į teisminę gynybą pažeidimą. Išlaidos už teisinę pagalbą neviršijo Rekomendacijose nustatytų dydžių, jos buvo pagrįstos į bylą pateiktais įrodymais. Maksimali Rekomendacijose nustatyta už ieškinį priteistina suma buvo net kelis kartus didesnė, nei prašė priteisti ieškovė. Ieškovės prašoma priteisti teisinės pagalbos išlaidų suma, priešingai nei teigia atsakovė, buvo apskaičiuota ieškovės atstovui įvertinus visus aktualius Rekomendacijose nustatytus kriterijus. Bylos ne-

sudėtingumas savaime nereiškia, kad ieškovės atstovas neturėjo jokių laiko sąnaudų ieškiniui parengti. Kaip nurodoma apeliacinio teismo praktikoje, net ir standartinio (tipinio) procesinio dokumento parengimas objektyviai užima laiko ir tai turi būti įvertinama priimant sprendimą dėl patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimo priteisimo. Ieškovės atstovas turėjo tinkamai parengti ir išversti visus ieškinio priedus iš anglų kalbos į lietuvių ir į ukrainiečių kalbas: versti reikėjo tiek kelionės bilietą, tiek paaiškinimą dėl skrydžio atvykimo laiko, tiek atsakovei išsiųstą pretenziją ir atsakovės atsakymą į ją, tiek reikalavimo perleidimo sutartį, taip pat išversti į ukrainiečių kalbą patį ieškinį. Ieškovė siekė sutaupyti, neperkeldama profesionalų vertimo išlaidų atsakovei. Nors teisinė argumentacija ieškovės pateikiamuose ieškiniuose iš esmės nekinta, nagrinėjamu atveju būtina įvertinti tai, jog ieškinio reikalavimai ir pagrindas formuojami atsižvelgiant į faktines aplinkybes, kurių įvertinimas sudaro didžiąją dalį ieškiniui parengti reikalingo laiko. Tikslus faktinių aplinkybių surinkimas, analizė, įvertinimas, teisinių argumentų kiekvienai konkrečiai situacijai suformulavimas negali būti vertinami kaip analogiškas darbas.

10.2. Sąskaitose nurodyta „bylos dokumentų analizė“ šiuo atveju apima susipažinimą su medžiaga, reikalinga ieškiniui parengti, jos analizę; „atstovavimas teisme“ apima visumą procesinių veiksmų, susijusių su atstovavimu kliento teisėms ir pareigoms byloje. Ieškovės atstovas nagrinėjamu atveju parengė ir pateikė ieškinį, kitus dokumentus, administravo visą bylos procesą, taigi akivaizdu, jog atstovavimo paslaugos šioje byloje buvo suteiktos, o atsakovė nepagrįstai atstovavimo teisme sąvoką susiaurina iki dalyvavimo teismo posėdžiuose. Ieškovė, kaip jau nurodyta, taip pat pateikė prašymą dėl bylinėjimosi išlaidų atlyginimo priteisimo su priedais. Ieškovei išrašomų sąskaitų sumos skiriasi: pavyzdžiui, dviejose bylose, įvertinus suteiktų paslaugų apimtis, buvo išrašytos kitokių (didesnių) sumų sąskaitos už teisines paslaugas.

10.3. Nagrinėjamu atveju nebuvo ir nėra jokio pagrindo taikyti bendrosios bylinėjimosi išlaidų paskirstymo taisyklės išimtį, nustatytą CPK 93 straipsnio 4 dalyje, t. y. įvertinus bylos proceso eigą nebuvo ir nėra jokio pagrindo išvadai, jog ieškovės procesinis elgesys būtų nesąžiningas. Ieškovė pareiškė pagrįstą ieškinį, jo materialieji reikalavimai buvo pripažinti pagrįstais, ji aktyviai ir operatyviai dalyvavo bylos procese. Ieškovė nėra saistoma pareigos reikalavimus dėl visų keleivių pareikšti viename ieškinyje. Į teismą ieškovė kreipėsi atskirais ieškiniais, nes: (1) pareikšti reikalavimai susiję su tarpusavyje niekaip nesusijusiais keleiviais; (2) keleiviai skirtingu metu kreipėsi į ieškovę; (3) keleiviai skirtingu metu pasirašė atskiras reikalavimo perleidimo sutartis su ieškove; (4) ieškovė atskirai vertina kiekvieno keleivio pateiktų įrodymų turinį, patikimumą, ar jie pakankami reikalavimui pareikšti; (5) ieškovė išsiunčia atsakovei atskiras pretenzijas skirtingu metu; (6) bylų medžiaga teisininkams perduodama taip pat skirtingu metu.

10.4. Kita vertus, svarbu įvertinti ir atsakovės kaltę dėl proceso. Būtent bylinėjimosi išlaidų klausimas ir atbaido keleivius kreiptis į teismą dėl savo teisių

gynimo. Keleiviai dažnai bijo ir nenori patirti papildomų išlaidų teisinėms paslaugoms, o oro linijų bendrovės, įskaitant atsakovę, tuo naudojasi, apsunkindamos keleiviams galimybę atgauti kompensacijas, nes žino, kad daugeliu atvejų keleiviai nesiryš ginti savo teisių teisme ir tuo labiau naudotis advokato paslaugomis. Tiek atsakovei, tiek kitoms oro linijų bendrovėms yra labai nenaudinga ieškovės ir kitų panašią veiklą vykdančių įmonių veikla, nes jos informuoja keleivius apie galimybes gauti kompensacijas ir padeda jas gauti. Taip pat jos turi galimybes kreiptis dėl profesionalų teisinių paslaugų. Atsakovė galėjo nepatirti absoliučiai jokių bylinėjimosi išlaidų, jeigu dar ikiteisminėje ginčo sprendimo stadijoje, vadovaudamasi protingumo, sąžiningumo ir ekonomiškumo principais, būtų įvykdžiusi teisėtus teisę į kompensacijas turinčių asmenų reikalavimus, t. y., gavusi ieškovės pretenzijas, būtų sumokėjusi ieškovei kompensacijas. Toks atsakovės elgesys, kai ji ikiteisminės stadijos metu nepagrįstai atsisakė mokėti kompensacijas, o teisminio proceso metu tokios savo pareigos jau neginčija, akivaizdžiai prieštarauja vienam iš pagrindinių 2004 m. vasario 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (EB) Nr. 261/2004, nustatančiu bendras kompensavimo ir pagalbos keleiviams taisykles atsisakymo vežti ir skrydžių atšaukimo arba atidėjimo ilgam laikui atveju (toliau – ir Reglamentas), siekiamų tikslų – užtikrinti aukštą keleivių apsaugos lygį. Nurodytos aplinkybės sudaro pagrindą išvadai, jog atsakovė pati yra kalta dėl šio teisminio proceso. Kita vertus, atsakovė buvo pasyvi net ir pradinės teisminės stadijos metu – dėl to buvo priimti sprendimai už akių.

Teisėjų kolegija

k o n s t a t u o j a :

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl priteistino išlaidų advokato pagalbai atlyginimo dydžio bylose pagal keleivių teises perėmusios bendrovės ieškinius dėl kompensacijos už sutrikdytą skrydį

11. Kasaciniu skundu atsakovė kelia klausimą dėl CPK 98 straipsnio 2 dalyje įtvirtintų kriterijų netinkamo aiškinimo ir taikymo priteisiant išlaidų advokato pagalbai apmokėti atlyginimą bylose pagal ieškovės teiktus šabloninius ieškinius dėl kompensacijų už tą patį sutrikdytą skrydį. Teisėjų kolegija pasisakys dėl to, kaip tokiu atveju turėtų būti vertinamas reikalavimų pareiškimas atskirose bylose ir atitinkamai apskaičiuojamas priteistinas bylinėjimosi išlaidų atlyginimo dydis.
12. CPK 98 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, teismas priteisia iš antrosios šalies išlaidas už advokato ar advokato padėjėjo, dalyvavusių nagrinėjant bylą, pagalbą, taip pat už pagalbą rengiant procesinius dokumentus ir teikiant konsultacijas. Šalies išlaidos, susijusios su advokato ar advokato padėjėjo pagalba, atsižvelgiant į konkrečios bylos sudėtingumą ir advo-

kato ar advokato padėjėjo darbo ir laiko sąnaudas, yra priteisiamos ne didesnės, kaip yra nustatyta teisingumo ministro kartu su Lietuvos advokatų tarybos pirmininku patvirtintose Rekomendacijose dėl advokato ar advokato padėjėjo užmokesčio dydžio (CPK 98 straipsnio 2 dalis).

13. Sprendžiant dėl išlaidų advokato ar advokato padėjėjo pagalbai apmokėti atlyginimo priteisimo šaliai, turi būti atsižvelgiama tiek į bendrąsias bylinėjimosi išlaidų nustatymo taisykles, tiek ir į konkrečios jų rūšies – išlaidų advokato ar advokato padėjėjo pagalbai atlyginti – dydžio nustatymo kriterijus (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. birželio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-172-313/2022, 48 punktas).
14. Remiantis Rekomendacijų dėl civilinėse bylose priteistino užmokesčio už advokato ar advokato padėjėjo teikiamą pagalbą nustatyto maksimalaus dydžio, patvirtintų Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2004 m. balandžio 2 d. įsakymu Nr. 1R-85 ir Lietuvos advokatų tarybos 2004 m. kovo 26 d. nutarimu, (redakcija, įsigaliojusi nuo 2015 m. kovo 20 d.) (toliau – Rekomendacijos) 2 punktu, nustatydamas priteistino užmokesčio už teikiamas teisines paslaugas dydį, teismas atsižvelgia į šiuos kriterijus: 1) bylos sudėtingumą; 2) teisinių paslaugų kompleksiškumą, specialių žinių reikalingumą; 3) ankstesnį (pakartotinį) dalyvavimą toje byloje; 4) būtinybę išvykti į kitą vietovę, negu registruota advokato darbo vieta; 5) ginčo sumos dydį; 6) teisinių paslaugų teikimo pastovumą ir pobūdį; 7) sprendžiamų teisinių klausimų naujumą; 8) šalių elgesį proceso metu; 9) advokato darbo laiko sąnaudas; 10) kitas svarbias aplinkybes.
15. Kasacinio teismo praktikoje išaiškinta, kad, taikant Rekomendacijų 2 punkte nurodytus kriterijus, reikėtų vadovautis jų visuma ir, nesant pakankamo pagrindo, neišskirti kaip reikšmingų vieno ar keleto iš jų. Reikia įvertinti, kurie kriterijai gali būti pagrindas padidinti, o kurie – sumažinti priteisiamą išlaidų atlyginimą (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gruodžio 9 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-647-248/2015). Taigi nurodyti kriterijai, esant tam tikroms konkrečioms kiekvienos bylos aplinkybėms, taip pat atsižvelgiant į joje teikiamų teisinių paslaugų apimtį bei pobūdį, gali sudaryti pagrindą priteisti tiek didesnį negu Rekomendacijose nurodytą maksimalų bylinėjimosi išlaidų dydį, tiek mažesnį šių išlaidų dydį, net jeigu jis ir nesiekia maksimalaus Rekomendacijose nurodyto dydžio (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. birželio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-172-313/2022, 50 punktas).
16. Pagal kasacinio teismo praktiką, ne visos faktiškai šalių sumokėtos sumos advokato pagalbai teismo gali būti pripažįstamos pagrįstomis, nes teismas neturi toleruoti pernelyg didelio ir nepagrįsto šalies išlaidavimo. Jeigu realiai išmokėtos sumos neatitinka pagrįstumo kriterijaus, tai teismas nustato jų pagrįstą dydį, o kitos dalies išlaidų atlyginimo nepriteisia (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. lapkričio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-300-378/2020, 38 punktas). Tokios aplinkybės kaip bylos nesudėtingumas ir nedidelė ginčo suma gali būti teisiškai reikšmingos sprendžiant dėl išlaidų advokato ar advokato padėjėjo pagalbai apmokėti pagrįstumo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. gruodžio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-443-969/2017, 28 punktas).

17. Kasacinis teismas taip pat yra nurodęs, jog CPK 93 straipsnio 4 dalies tikslas – neleisti turinčiai teisę į bylinėjimosi išlaidų atlyginimą šaliai gauti tų išlaidų, kurios atsirado dėl pačios šalies nesąžiningų procesinių veiksmų, atlyginimo. Tokiu atveju bylinėjimosi išlaidų našta turi tekti šaliai, atlikusiai neteisėtus (nesąžiningus) veiksmus. Įstatymų leidėjas tokiu būdu įtvirtina piktnaudžiavimo procesu teisinių padarinių taikymą, kaip drausminimo priemonę, per bylinėjimosi išlaidų paskirstymo institutą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. kovo 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-83-1075/2020, 17 punktas). Tam, kad būtų teisinis pagrindas nukrypti nuo bendrųjų bylinėjimosi paskirstymo taisyklių, taikant CPK 93 straipsnio 4 dalyje įtvirtintą išimtį, turi būti konstatuotas šalies netinkamo procesinio elgesio faktas. Šios teisės normos taikymo pagrindas gali būti ne bet koks netinkamas procesinis elgesys, bet toks, kuris nekelia abejonių dėl jį atlikusios šalies nesąžiningumo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. kovo 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-83-1075/2020, 18 punktas; 2020 m. birželio 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-188-403/2020, 28 punktas).
18. Šalies procesinis elgesys – tai jos veiksmai (neveikimas) ginčo nagrinėjimo metu. Šalies tinkamo elgesio apibrėžtis pateikta CPK 93 straipsnio 4 dalyje: šalies procesinis elgesys laikomas tinkamu, jeigu ji sąžiningai naudojosi procesinėmis teisėmis ir sąžiningai atliko procesines pareigas. Šalių procesinės teisės ir pareigos išvardytos CPK 42 straipsnio 1 dalyje, o šio straipsnio 5 dalyje įtvirtinta nuostata, kad šalys joms priklausančiomis procesinėmis teisėmis privalo naudotis sąžiningai, privalo veikti siekdamos, kad byla būtų išnagrinėta greitai ir teisingai, domėtis nagrinėjamos bylos eiga, pasirūpinti tinkamu atstovavimu, pateikti įrodymus, pranešti teismui apie ketinimą nedalyvauti teismo posėdyje ir nurodyti nedalyvavimo priežastis. Jei šalis šių reikalavimų nesilaiko, jos elgesys gali būti pripažintas piktnaudžiavimu procesinėmis teisėmis (CPK 95 straipsnio 1 dalis).
19. Taigi, teismas, spręsdamas klausimą dėl byloje patirtų teisinės pagalbos išlaidų atlyginimo, negali remtis vien tik šalies prašyme nurodytais duomenimis ir aplinkybėmis. Kasacinio teismo praktikoje šiuo aspektu yra nurodyta, kad teismas, spręsdamas dėl išlaidų advokato pagalbai apmokėti atlyginimo priteisimo: 1) turi pirmiausia nustatyti, ar šios išlaidos patirtos (CPK 88 straipsnis); 2) pagal išvardytus reikalavimus nustatyti jų dydį, o ne vien vadovautis atliktais mokėjimais (CPK 98 straipsnis); 3) nustatytą bylinėjimosi išlaidų sumą paskirstyti pagal bylos nagrinėjimo rezultatus (CPK 93 straipsnis) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. spalio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-533/2008; 2023 m. balandžio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-109-684/2023, 87 punktas). Spręsdamas klausimą, ar prašomos atlyginti išlaidos yra patirtos, teismas turi įvertinti ne tik tai, ar šios išlaidos yra faktiškai patirtos, bet ir tai, ar jos yra susijusios su nagrinėjama byla, taip pat ar teisinės paslaugos, už kurias patirtas išlaidas prašoma atlyginti, nėra akivaizdžiai perteklinės (Lietuvos Aukščiausiojo 2023 m. rugsėjo 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-236-943/2023, 60 punktas).
20. Nagrinėjamoje byloje, siekdama įvertinti pirmiau aptartų CPK 98 straipsnio 2 dalyje ir Rekomendacijų 2 punkte įtvirtintų priteistino bylinėjimosi išlaidų atlyginimo dydžio nustatymo kriterijų taikymo pirmosios ir apeliacinės instancijos

teismuose tinkamumą, teisėjų kolegija pirmiausia pasisako dėl ieškovės procesinio elgesio reiškiant reikalavimus dėl kompensacijų už to paties skrydžio sutrikdymą atskirose bylose.

21. CPK 7 straipsnyje įtvirtinti proceso koncentracijos ir ekonomiškumo principai, kurių esmė yra užtikrinti greitą, efektyvų bylos nagrinėjimą, išvengiant proceso vilkinimo ir bereikalingų išlaidų, sutelkiant visus veiksmus į vieną nenutrūkstamą procesą, kad byla būtų išspręsta per minimalų laiką, naudojant mažiausiai resursų, ir užtikrinant teisingą bei pagrįstą sprendimą.
22. Reikalavimai dėl to paties sutrikdyto skrydžio grindžiami tais pačiais faktais: tuo pačiu skrydžio numeriu, ta pačia skrydžio data ir maršrutu, tuo pačiu skrydžio sutrikimo pobūdžiu (vėlavimu, atšaukimu ar atsisakymu vežti), tomis pačiomis aplinkybėmis, kurias oro vežėjas nurodo kaip atleidžiančias nuo atsakomybės. Skrydžio sutrikimas yra vienas įvykis, turintis vieną priežastį ir turėtų būti teisiškai vertinamas vienoje byloje. Reikalavimų dėl vieno skrydžio skaidymas į kelias bylas neatspindi realios situacijos ir dirbtinai fragmentuoja ginčą. Teisinis tokių reikalavimų pagrindas taip pat sutampa – reikalavimai grindžiami Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 261/2004, nustatančio bendras kompensavimo ir pagalbos keleiviams taisykles atsisakymo vežti ir skrydžių atšaukimo arba atidėjimo ilgam laikui atveju, nuostatomis. Skirtingose bylose vertinant tas pačias faktines aplinkybes kyla, be kita ko, skirtingų sprendimų dėl to paties skrydžio rizika. Tokia situacija prieštarautų teisinio tikrumo principui.
23. Taigi nors ieškovė atsiliepime į kasacinį skundą neigia esanti saistoma pareigos reikšti visus iš to paties skrydžio sutrikdymo kylančius reikalavimus vienoje byloje, tačiau tokia jos pareiga kildinama iš CPK 7 straipsnyje įtvirtintų proceso ekonomiškumo ir koncentruotumo principų. Atsižvelgiant į tai, kad keleivių teises perėmusios bendrovės reikalavimai dėl vieno sutrikdyto skrydžio yra tarpusavyje susiję, grindžiami tomis pačiomis faktinėmis aplinkybėmis ir tuo pačiu teisiniu pagrindu, pateikti juos vienoje byloje nėra tik ieškovės teisė, bet jos procesinė pareiga.
24. Teisėjų kolegija atkreipia dėmesį ir į tai, kad atsakovė turi teisę į veiksmingą ir koncentruotą gynybą. Kai visi reikalavimai dėl vieno skrydžio pateikiami vienoje byloje, atsakovė gali argumentus ir įrodymus pateikti viename procese, išvengti pasikartojančių procesinių veiksmų.
25. Teisėjų kolegija pažymi, kad reikalavimų skaidymas, kai tam nėra objektyvaus pagrindo, gali būti vertinamas kaip piktnaudžiavimas procesinėmis teisėmis. Keleivių teises perėmusios bendrovės (ieškovės) procesinis elgesys, sąmoningai skaidant reikalavimus dėl to paties sutrikdyto skrydžio į atskiras bylas, dirbtinai didina šalių bylinėjimosi išlaidas, bylų skaičių, apkrauna teismus daugkartiniu tapačių faktinių aplinkybių nagrinėjimu, sudaro prielaidas prieštaringiems sprendimams, prieštarauja proceso koncentracijos ir ekonomiškumo principams.
26. Bylos duomenimis, nėra jokių objektyvių priežasčių, dėl ko nagrinėjamu atveju ieškovė būtų priversta reikalavimus dėl to paties sutrikdyto skrydžio reikšti atskirose bylose: šeši reikalavimai pareikšti 2024 m. rugpjūčio 27–30 d., ir tik vienas – spalio 14 d.; reikalavimų perleidimo sutartys su keleiviais pasirašytos taip pat panašiu metu: 2024 m. balandžio 14–26 d., gegužės 16 d. ir birželio 9 d.

27. Teisėjų kolegija konstatuoja, kad ieškovės procesinis elgesys, dirbtinai skaidant iš to paties sutrikdyto skrydžio kildinamus reikalavimus į atskiras bylas, vertintinas kaip nesąžiningas ir pripažintinas piktnaudžiavimu procesinėmis teisėmis. Toks elgesys nedera su proceso koncentracijos ir ekonomiškumo bei sąžiningo bendradarbiavimo principais. Vienoje byloje pateikiant visus reikalavimus dėl vieno skrydžio, būtų užtikrinamas koncentruotas ginčo nagrinėjimas ir racionalus teismo bei kitos proceso šalies laiko ir išteklių naudojimas.
28. Apibendrindama išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija konstatuoja, kad nagrinėjamu atveju, kai ieškovė, dirbtinai skaidydama iš to paties sutrikdyto skrydžio kildinamus reikalavimus, reiškė atskirus reikalavimus, jai atlygintinų išlaidų advokato pagalbai dydis skaičiuotinas atsižvelgiant į tai, kad visi šie reikalavimai galėjo ir turėjo būti pareikšti vienoje civilinėje byloje. Toks ieškovės procesinis elgesys, kai reikalavimai reiškiami atskirose bylose ir kiekvienoje jų atskirai prašoma priteisti išlaidų advokato pagalbai atlyginimą, vertintinas kaip nepagrįstas išlaidavimas (CPK 93 straipsnio 4 dalis) ir todėl yra pagrindas mažinti prašomą priteisti išlaidų advokato pagalbai atlyginimo dydį, vertinant teiktų teisinių paslaugų apimtį ir pobūdį taip, tarsi jos buvo teiktos vienoje civilinėje byloje.
29. Teisėjų kolegija, viena vertus, sutinka su ieškovės argumentais, kad jos prašomos priteisti sumos už kiekvieno ieškinio parengimą ir susijusias paslaugas yra mažesnės, nei nustatyta Rekomendacijose (už ieškinio parengimą nustatytas maksimalus dydis viršija 5000 Eur). Tačiau taip pat pažymėtina, kad Rekomendacijose nustatyta maksimali priteistina išlaidų advokato pagalbai atlyginimo suma neturėtų būti savaime taikoma, neatsižvelgiant į kitus CPK 98 straipsnio 2 dalyje ir Rekomendacijų 2 punkte įtvirtintus kriterijus. Nagrinėjama byla, net sujungus septynis reikalavimus, yra nesudėtinga, nedidelės apimties, išnagrinėta rašytinio proceso tvarka. Byloje sprendžiamas klausimas ieškovei, atsižvelgiant į jos veiklos pobūdį – reikalavimų oro vežėjams dėl Reglamente įtvirtintų kompensacijų keleiviams teikimą – buvo elementarus ir rutininis, jis nėra naujas teismų praktikoje. Priteisiamų kompensacijų dydžiai nustatyti Reglamente ir nereikalauja individualiai patirtos žalos fakto ar dydžio vertinimo. Visuose pareikštuose ieškiniuose dėstomos faktinės aplinkybės yra tapačios, skiriasi tik keleivių anketiniai duomenys, visose bylose ieškovei atstovauja tas pats advokatas, todėl nepagrįstais laikytini ieškovės atsiliepimo į kasacinį skundą argumentai, kad kiekvieno ieškinio dokumentams parengti jos atstovas įdėjo darbo ir laiko, analizuodamas faktines aplinkybes. Teisėjų kolegijos vertinimu, ieškovės atstovui rengiant beveik tapataus turinio procesinius dokumentus, keičiant tik keleivių duomenis ir, priklausomai nuo keleivių skaičiaus, – prašomų priteisti kompensacijų sumas, neprireikė itin daug specialių žinių ar didelių darbo laiko sąnaudų.
30. Kaltė (atsakomybė) dėl proceso neabejotinai tenka atsakovei, kuri geranoriškai neišmokėjo kompensacijų, nors jų dydžio ar pagrįstumo teisme neginčijo. Ši aplinkybė reikšminga pirmiausia paskirstant bylinėjimosi išlaidas pagal bylos išnagrinėjimo rezultatus ir nenusveria pirmiau aptartų kriterijų, leidžiančių teismui mažinti ieškovės prašomą priteisti išlaidų advokato pagalbai atlyginimo dydį, visumos.

31. Apibendrindama išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija konstatuoja, kad nagrinėjamoje byloje nebuvo pagrindo priteisti ieškovei viso jos prašomo išlaidų advokato pagalbai atlyginimo, taigi bylą nagrinėję teismai netinkamai aiškino ir taikė civilinio proceso teisės normas, reglamentuojančias atlygintinų išlaidų advokato pagalbai dydžio nustatymą, tinkamai neįvertino CPK 98 straipsnio 2 dalyje ir Rekomendacijų 2 punkte įtvirtintų priteistino bylinėjimosi išlaidų atlyginimo dydžio nustatymo kriterijų visumos ir analogiškų bylų daugeto. Dėl to jų priimtų procesinių sprendimų dalys dėl bylinėjimosi išlaidų atlyginimo ieškovei naikintinos ir dėl prašymų priteisti bylinėjimosi išlaidų atlyginimą priimtinas naujas sprendimas. Teisėjų kolegija, atsižvelgdama į šios nutarties 28–29 punktuose išvardytas aplinkybes, nusprendžia, kad protingas ir pagrįstas ieškovės išlaidų advokato pagalbai pirmosios instancijos teisme nagrinėjant šiuos septynis reikalavimus atlyginimas sudaro 2000 Eur, o apeliacinės instancijos teisme, atsižvelgiant taip pat ir į tai, kad apeliacinis procesas vyko tik dėl bylinėjimosi išlaidų atlyginimo dydžio, buvo teikiami analogiško turinio atsiliepimai į atsakovės atskiruosius (penkiose bylose) ir apeliacinius skundus, – 1500 Eur. Teisėjų kolegijos vertinimu, toks išlaidų advokato pagalbai atlyginimo dydis atspindi tinkamą pusiausvyrą tarp ieškovės teisės į bylinėjimosi išlaidų atlyginimą ir pareigos sąžiningai naudotis procesinėmis teisėmis. Taip pat ieškovei iš atsakovės priteistina 173 Eur žyminio mokesčio, sumokėto teikiant ieškinio reikalavimus. Iš viso ieškovei iš atsakovės priteistina 3673 Eur bylinėjimosi išlaidų, patirtų pirmosios ir apeliacinės instancijos teismuose, atlyginimo.

Dėl bylinėjimosi išlaidų kasaciniame teisme

32. Pagal CPK 93 straipsnio 1 dalį, šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, jos turėtas bylinėjimosi išlaidas teismas priteisia iš antrosios šalies. Patenkinus atsakovės kasacinius skundus, ieškovės kasaciniame teisme patirtos bylinėjimosi išlaidos neatlygintinos. Atsakovė nepateikė kasaciniame teisme savo patirtas bylinėjimosi išlaidas patvirtinančių įrodymų, dėl to jų atlyginimo klausimas nesprendžiamas.
33. Kasaciniame teisme išlaidų, susijusių su procesinių dokumentų įteikimu, nepatirta.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 4 punktu, 362 straipsnio 1 dalimi,

n u t a r i a :

Kauno apygardos teismo 2025 m. balandžio 29 d. nutarties ir Kauno apylinkės teismo 2025 m. sausio 14 d. nutarties (teisminio proceso Nr. 2-68-3-16020-2024-6),

Kauno apygardos teismo 2025 m. balandžio 29 d. nutarties ir Vilniaus miesto apylinkės teismo 2025 m. vasario 4 d. nutarties (teisminio proceso Nr. 2-68-3-15939-2024-4),

Kauno apygardos teismo 2025 m. gegužės 6 d. nutarties ir Telšių apylinkės teismo 2025 m. sausio 15 d. nutarties (teisminio proceso Nr. 2-68-3-20235-2024-9),

Klaipėdos apygardos teismo 2025 m. gegužės 22 d. nutarties ir Vilniaus miesto apylinkės teismo 2025 m. sausio 22 d. nutarties (teisminio proceso Nr. 2-68-3-15476-2024-0),

Kauno apygardos teismo 2025 m. birželio 10 d. nutarties ir Vilniaus miesto apylinkės teismo 2025 m. vasario 4 d. sprendimo (teisminio proceso Nr. 2-68-3-15488-2024-3),

Panevėžio apygardos teismo 2025 m. gegužės 6 d. nutarties ir Vilniaus miesto apylinkės teismo 2025 m. sausio 20 d. nutarties (teisminio proceso Nr. 2-68-3-15931-2024-6),

Vilniaus apygardos teismo 2025 m. gegužės 27 d. nutarties ir Klaipėdos apylinkės teismo 2025 m. sausio 29 d. sprendimo (teisminio proceso Nr. 2-68-3-15774-2024-1) dalis, taip pat Vilniaus apygardos teismo 2023 m. birželio 9 d. papildomą nutartį (teisminio proceso Nr. 2-68-3-15774-2024-1) dėl bylinėjimosi išlaidų atlyginimo priteisimo panaikinti ir dėl šio klausimo priimti naują sprendimą – priteisti ieškovei uždarajai akcinei bendrovei „Skycop.com“ (j. a. k. 304423851) iš atsakovės „Skyline Express Airlines“ (j. a. k. 36129430) 3673 (tris tūkstančius šešis šimtus septyniasdešimt tris) Eur bylinėjimosi išlaidų, patirtų pirmosios ir apeliacinės instancijos teismuose, atlyginimo.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

VYKDYMO PROCESAS

1.19. Dėl teismo sprendimo, įpareigojančio visuomenės informavimo (interneto žiniasklaidos) priemonę paneigti paskleistus tikrovės neatitinkančius ir juridinio asmens dalykinę reputaciją pažeidžiančius duomenis, tinkamo įvykdymo

Teismas, išsprendęs bylą iš esmės, teismo sprendimu pasisako dėl to teisių gynimo būdo, kurį pasirenka pats ieškovas. Kai teismas patenkina ieškovo reikalavimą, šis turi būti vykdomas tokiu būdu (tokia tvarka, terminais ir kitomis sąlygomis), kaip yra nurodyta teismo sprendimo rezoliucinėje dalyje. Tai reiškia, kad tinkamas teismo sprendimo vykdymas yra jo vykdymas tokiu būdu (tokia tvarka, terminais ir kitomis sąlygomis), kaip yra nurodyta teismo sprendimo rezoliucinėje dalyje. Todėl, sprendžiant baudos skyrimo už teismo sprendimo nevykdymą klausimą, būtina įvertinti būtent tas aplinkybes, kurios reikšmingos nustatant teismo sprendimo vykdymo tinkamumą. Sprendžiant baudos skyrimo už teismo sprendimo nevykdymą klausimą, byla negali būti iš naujo sprendžiama iš esmės, todėl negali ir neturi būti nustatomos aplinkybės, kurios lemtų atsakovui kitokias ar papildomas pareigas, nei buvo nurodyta teismo sprendime, kuris turi būti įvykdytas.

Civilinė byla Nr. e3K-3-156-1075/2025
Teisminio proceso Nr. 2-68-3-07259-2024-0
Procesinio sprendimo kategorijos: 3.5.1; 3.5.24 (S)

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

N U T A R T I S
LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2025 m. spalio 27 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Danguolės Bublienės (kolegijos pirmininkė ir pranešėja), Artūro Driuko ir Virgilijaus Grabinsko,

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal **suinteresuoto asmens uždarosios akcinės bendrovės „SKR Baltic“** kasacinį skundą dėl Vilniaus apygardos teismo 2025 m. kovo 13 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal pareiškėjo antstolio Armino Naujokaičio pareiškimą, dalyvaujant suinteresuotiems asmenims uždarajai akcinei bendrovei „DELFI“, uždarajai akcinei bendrovei „SKR Baltic“, V. B. , išvadą duodančiai institucijai Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybai, dėl teismo sprendimo nevykdymo klausimo.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė :

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl teisės normų, reglamentuojančių teismo sprendimo, įpareigojančio visuomenės informavimo (interneto žiniasklaidos) priemonę paneigti paskleistus tikrovės neatitinkančius ir juridinio asmens dalykinę reputaciją pažeidžiančius duomenis, tinkamą įvykdymą, aiškinimo ir taikymo.
2. Pareiškėjas antstolis prašė teismo: 1) spręsti teismo sprendimo nevykdymo klausimą; 2) nustačius, kad teismo sprendimas yra netinkamai įvykdytas, skirti baudą UAB „DELFI“ direktoriui V. B. už teismo sprendimo, įpareigojančio atlikti veiksmus, netinkamą vykdymą pagal Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir CPK) 771 straipsnio 6 dalį.
3. Antstolis nurodė, kad jam buvo pateiktas vykdyti Vilniaus miesto apylinkės teismo vykdomasis raštas Nr. e2-744-984/2023, išduotas 2024 m. kovo 13 d., kuriuo atsakovė UAB „DELFI“ įpareigota ne vėliau kaip per dvi savaites nuo teismo sprendimo įsiteisėjimo dienos tokia pačia forma, t. y. interneto svetainėje www.delfi.lt, toje pačioje skiltyje, paskelbti tokio turinio paneigimą: „Vilniaus miesto apylinkės teismo sprendimu nustatyta, kad 2022 m. sausio 11 d. publikacijoje „Pagarsėjusiam verslininkui paruošė tikrą dovaną: už tokią kainą sklypą Vilniuje sutiktų įsigyti daugelis“ paskleista žinia, kad <...Vis dėlto šiuo atveju aukciono bandoma išvengti >“, neatitinka tikrovės.“ 2024 m. kovo 29 d. antstolis patvarkymu Nr. S-24-157-9391 įpareigojo skolininkę UAB „DELFI“ vykdyti teismo sprendimą. 2024 m.

balandžio 4 d. skolininkė raštu informavo, kad teismo sprendimą įvykdė 2024 m. vasario 7 d. 2024 m. balandžio 15 d. antstolis gavo išieškotojos UAB „SKR Baltic“ raštą, kuriame nurodyta, kad skolininkė netinkamai įvykdė teismo sprendimą. Atsižvelgdamas į tai, kad tarp šalių yra kilęs ginčas dėl teismo sprendimo įvykdymo, vadovaudamasis CPK 771 straipsniu ir kasacinio teismo praktika (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-712/2013), antstolis 2024 m. gegužės 7 d. surašė Sprendimo, įpareigojančio skolininką atlikti arba nutraukti tam tikrus veiksmus, neįvykdymo aktą ir kreipėsi į teismą.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

4. Vilniaus miesto apylinkės teismas 2024 m. gruodžio 18 d. nutartimi nutarė netenkinti antstolio pareiškimo dėl teismo sprendimo nevykdymo.
5. Byloje nustatyta, kad Vilniaus miesto apylinkės teismas 2023 m. spalio 24 d. civilinėje byloje Nr. e2-744-984/2023 nusprendė: pripažinti atsakovės UAB „DELFI“ 2022 m. sausio 11 d. publikacijoje „Pagarsėjusiam verslininkui paruošė tikrą dovaną: už tokią kainą sklypą Vilniuje sutiktų įsigyti daugelis“ paskleistą žinią, kad <...Vis dėlto šiuo atveju aukciono bandoma išvengti >“, neatitinkančia tikrovės; įpareigoti atsakovę UAB „DELFI“ ne vėliau kaip per 2 savaites nuo teismo sprendimo įsiteisėjimo dienos tokia pačia forma, t. y. interneto svetainėje www.delfi.lt, toje pačioje skiltyje, paskelbti tokio turinio paneigimą: „Vilniaus miesto apylinkės teismo sprendimu nustatyta, kad 2022 m. sausio 11 d. publikacijoje „Pagarsėjusiam verslininkui paruošė tikrą dovaną: už tokią kainą sklypą Vilniuje sutiktų įsigyti daugelis“ paskleista žinia, kad <...Vis dėlto šiuo atveju aukciono bandoma išvengti >“, neatitinka tikrovės.“ Taip pat pripažino nepagrįstais ir nesąžiningai paskleistais atsakovės UAB „DELFI“ 2022 m. sausio 11 d. publikacijoje „Pagarsėjusiam verslininkui paruošė tikrą dovaną: už tokią kainą sklypą Vilniuje sutiktų įsigyti daugelis“ paskelbtus teiginius: „Pagarsėjusiam verslininkui paruošė tikrą dovaną: už tokią kainą sklypą Vilniuje sutiktų įsigyti daugelis“; „Nacionalinė žemės tarnyba nesiafišuodama bando pasirašyti taikos sutartį ir aukso vertės sklypą be aukciono pigiau nei rinkos kaina parduoti Lietuvoje žinomam verslininkui“; „tačiau aišku viena: pastatų vertė yra labai nedidelė. Esminė kova vyksta dėl sklypo ir teisės jame statyti“; „tačiau šioje istorijoje daugiausia klausimų kelia tai, kad didžiulį valstybinės žemės sklypą į privačias rankas bandoma perduoti be aukciono. Taikos sutartis 2021 m. gruodžio 17 d. buvo sudaryta Vilniaus miesto apylinkės teisme.“
6. Vilniaus miesto apylinkės teismas 2024 m. kovo 13 d. civilinėje byloje Nr. e2-744-984/2023 išdavė vykdomąjį raštą. Antstolis 2024 m. kovo 29 d. surašė Patvarkymą dėl teismo sprendimo vykdymo, kuriuo įpareigojo vykdyti teismo sprendimą. 2024 m. gegužės 7 d. surašė Sprendimų, įpareigojančių skolininką atlikti arba nutraukti tam tikrus veiksmus, neįvykdymo aktą, kuriame nurodė, kad 2024 m. balandžio 4 d. skolininkė (UAB „DELFI“) informavo, jog teismo sprendimas įvykdytas 2024 m. vasario 7 d., o 2024 m. balandžio 15 d. išieškotoja UAB „SKR Baltic“ raštu informavo, kad teismo sprendimas įvykdytas netinkamai, nes paneigimas pa-

skelbtas ne toje pačioje vietoje, kaip buvo paskelbta tikrovės neatitinkanti informacija. Antstolis, vadovaudamasis CPK 771 straipsniu, surašė minėtą aktą ir kreipėsi į teismą su pareiškimu dėl teismo sprendimo nevykdymo klausimo išsprendimo.

7. Pirmosios instancijos teismas nurodė, kad Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo (toliau – VIĮ) 44 straipsnio 3 dalies nuostatos taikytinos ir interneto žiniasklaidai. Ši teisės norma įtvirtina, kad paneigimą privaloma paskelbti tokios pat apimties ir ta pačia forma, kokia buvo paskelbta per visuomenės informavimo priemonę tikrovės neatitinkanti, žeminanti fizinio asmens garbę ir orumą ar pažeidžianti juridinio asmens reputaciją informacija, nemokamai išspausdinti ar kitu adekvačiu būdu jį paskelbti per dvi savaites, išskyrus tas visuomenės informavimo priemones, kurių periodiškumas yra retesnis. Tokiu atveju minėtas paneigimas skelbiamas per Lietuvos nacionalinio radijo pirmąją programą (per dvi savaites) ir visuomenės informavimo priemonės pirmame leidinyje ar programoje nuo paneigimo gavimo dienos be komentarų, toje pačioje vietoje, tokios pat apimties ir tokios pat formos (televizija ir radijas – tą pačią savaitės dieną ir tuo pačiu metu), kokia buvo paskelbta tikrovės neatitinkanti, žeminanti fizinio asmens garbę ir orumą ar pažeidžianti juridinio asmens dalykinę reputaciją informacija. Per visuomenės informavimo priemonę privaloma paskelbti atsakymą, neatsižvelgiant į tai, ar per ją paskleisti duomenys buvo paskleisti pačios visuomenės informavimo priemonės vardu, ar kito asmens vardu. Pirmosios instancijos teismo vertinimu, nors VIĮ 44 straipsnyje nenustatyta, kiek laiko turi būti skelbiamas paneigimas, esminis dalykas yra tai, kad skaitytojui yra sudaroma galimybė pamatyti paneigimą, jį perskaityti.
8. Pirmosios instancijos teismas nustatė, kad paneigimas buvo paskelbtas, jis buvo prieinamas ir perskaitytas. Teismas sutiko su 2024 m. liepos 5 d. žurnalistų etikos inspektoriaus išvada, kad paneigimas buvo paskelbtas pirmame tinklalapio lape, pirminėse pozicijose bei toje pačioje skiltyje (rubrikoje), kaip ir ginčyta publikacija, ir tokie viešosios informacijos rengėjo (skleidėjo) veiksmai pagrįstai gali būti laikomi suderinamais su VIĮ 44 straipsnio 3 dalies reikalavimais. Todėl teismas padarė išvadą, kad nagrinėjamu atveju paneigimo išlaikymas pirminėse pozicijose ir jo pasiekiamumas konkrečioje skiltyje laikytinas protingu ir sąžiningu teismo sprendimo įvykdymu.
9. Pirmosios instancijos teismas konstatavo, kad Vilniaus miesto apylinkės teismo 2023 m. spalio 24 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. e2-744-984/2023, kuriuo UAB „DELFI“ įpareigota ne vėliau kaip per dvi savaites nuo teismo sprendimo įsiteisėjimo dienos tokia pačia forma, t. y. interneto svetainėje www.delfi.lt, toje pačioje skiltyje, paskelbti tokio turinio paneigimą, yra įvykdytas tinkamai.
10. Vilniaus apygardos teismas, išnagrinėjęs suinteresuoto asmens UAB „SKR Baltic“ atskirąjį skundą, 2025 m. kovo 13 d. nutartimi pirmosios instancijos teismo nutartį paliko nepakeistą.
11. Apeliacinės instancijos teismas pažymėjo, kad teismo sprendimo, dėl kurio tinkamo įvykdymo kilo ginčas, rezoliucinėje dalyje yra nurodyta paneigimą paskelbti tokia pačia forma, kaip ir publikaciją, t. y. interneto svetainėje www.delfi.lt, toje pačioje skiltyje. Nagrinėjamu atveju tiek publikacija „Pagarsėjusiam verslininkui

paruošė tikrą dovaną: už tokią kainą sklypą Vilniuje sutiktų įsigyti daugelis“, tiek publikacija „Paneigimas“ paskelbtos www.delfi.lt toje pačioje skiltyje, rubrikoje „Dienos naujienos“. Teismo sprendimo rezoliucinėje dalyje nėra jokių nuorodų, susijusių su paneigimo paskelbimo išlaikymu konkrečioje pozicijoje, laiko trukme ar vartotojų, mačiusių paneigimą, skaičiumi. Apeliacinės instancijos teismas padarė išvadą, kad nėra pagrindo sutikti su atskirojo skundo argumentais, kad teismo sprendimas įvykdytas netinkamai, t. y. ne taip, kaip nurodyta teismo sprendimo rezoliucinėje dalyje. Apeliacinės instancijos teismo vertinimu, pirmosios instancijos teismas neturėjo pareigos nustatyti publikacijų pozicijų ir laiko trukmės tose pozicijose, nes šių aplinkybių aktualumas neišplaukia iš teismo sprendimo rezoliucinės dalies.

12. Apeliacinės instancijos teismas pažymėjo, kad Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnyba pateiktoje išvadoje nurodė, jog dažniausiai asmuo, teikdamas reikalavimą paskelbti paneigimą, suformuluoja ir reikalavimą, kiek laiko paneigimas negalės keisti pozicijos tinklalapyje, arba tokį reikalavimą suformuluoja teismas. Tačiau šiuo atveju tokios aplinkybės teismo sprendimo rezoliucinėje dalyje nėra nustatytos. VIĮ 44 straipsnis, reglamentuojantis paskelbtos informacijos paneigimą, nenustato, kiek laiko turi būti skelbiamas paneigimas. Apeliacinės instancijos teismas nusprendė, kad nurodyta teismo sprendimo dalis įvykdyta tinkamai.

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimo į jį teisiniai argumentai

13. Kasaciniu skundu suinteresuotas asmuo UAB „SKR Baltic“ prašo panaikinti Vilniaus apygardos teismo 2025 m. kovo 13 d. nutartį ir Vilniaus miesto apylinkės teismo 2024 m. gruodžio 18 d. nutartį, tenkinti antstolio pareiškimą, priteisti bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
    13.1. Teismai netinkamai aiškino ir taikė VIĮ 44 straipsnio 2 ir 3 dalis, neatsižvelgė į tai, kad paneigimo publikavimo būdas turi būti adekvatus deliktinės informacijos paskelbimo būdui. VIĮ 44 straipsnio 2 ir 3 dalys tikrovės neatitinkančiai informacijai paneigti nustato šiuos reikalavimus: 1) paneigimas turi būti tokios pat apimties kaip tikrovės neatitinkanti informacija; 2) paneigimas turi būti paskelbtas tokia pačia forma, kaip buvo paskelbta tikrovės neatitinkanti informacija; 3) paneigimas turi būti paskelbtas adekvačiu būdu, kaip ir buvo paskelbta tikrovės neatitinkanti informacija. Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybos išvadoje nurodyta, kad VIĮ nesama detalaus nurodymo, kaip turėtų būti skelbiamas paneigimas, kai tikrovės neatitinkanti bei įžeidaus pobūdžio informacija buvo paskelbta tinklalapyje. Vis dėlto, kai paneigimas turi būti įkeltas į tinklalapį, VIĮ gali būti taikomas vadovaujantis teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principais. Išvadoje pažymėta, kad VIĮ 44 straipsnis nenustato, kiek laiko turi būti skelbiamas paneigimas, svarbu, kad skaitytojams būtų sudaroma adekvati galimybė pamatyti paneigimą ir susipažinti su jo turiniu. Tačiau į tai teismai neatsižvelgė, priešingai, laikė, kad publikacijos įkėlimas į adekvačiai matomą vietą pakankamą laiko tarpą nėra reikšminga aplinkybė, nes ji neišplaukia iš sprendimo rezoliuci-

nės dalies. Interneto žiniasklaida, lyginant ją su tradicine spauda, pasižymi dinamiškumu ir pirmajame portalo puslapyje publikuojamų straipsnių kaita. Publikacijos keičiamos naujomis ir tokiu būdu senesnės slenka žemyn, kol galiausiai atsiduria tam tikrose rubrikose pagal straipsnių temas. Publikacijai nuslinkus iš pirmojo puslapio į rubrikų skiltis, norint ją aptikti, reikia atlikti paiešką. Paneigimas popieriniame laikraštyje išlieka ten, kur buvo atspausdintas, ir nebegali būti perkeltas. Visa tai suponuoja, kad interneto portale paneigimą paskelbti įpareigotas asmuo gali formaliai įvykdyti sprendimą, įkeldamas paneigimą, ir tuoj pat jį paslėpti „gilesnėse" portalo skiltyse. Būtent tai šiuo atveju ir įvyko, o apeliacinės instancijos teismas atsisakė atsižvelgti į šias aplinkybes, motyvuodamas tuo, kad tai nėra teisiškai reikšmingos aplinkybės. Šiuo atveju paneigimas matomoje vietoje buvo kur kas trumpesnį laiko tarpą nei tikrovės neatitinkanti informacija. Bylos nagrinėjimo metu skolininkė nurodė, kad neteisėta pripažintą publikaciją (2025 m. sausio 13 d. duomenimis) pamatė 49 909 skaitytojai, o paneigimą atvertė 8310 skaitytojų. Taigi, skolininkė pripažino, kad paneigimą pamatė net šešis kartus mažiau skaitytojų, o tai savaime suponuoja netinkamai įvykdyto teismo sprendimo pasekmes, pasireiškusias realiai neatkurta išieškotojos dalykine reputacija. Vis dėlto teismai laikė, kad vien sudaroma galimybė pamatyti paneigimą ir jį perskaityti leidžia daryti išvadą, jog sprendimas yra įvykdytas tinkamai. Tačiau tokie teismų argumentai tinkami nebent tradicinei spaudai ir neatliepia internetinės žiniasklaidos specifikos. VIĮ nustatyto paneigimo adekvatumo teismai visiškai nevertino ir jo netaikė, nors vien šešis kartus siauresnė paneigimo sklaida suponavo, kad paneigimas deliktinės informacijos atžvilgiu nebuvo adekvatus. Teismai VIĮ 44 straipsnio 2 ir 3 dalių nuostatas taikė netinkamai ir formaliai, neatsižvelgė į VIĮ keliamą reikalavimą, kad paneigimas būtų adekvatus, o tai sudarė prielaidas skolininkei tik formaliai įvykdyti sprendimą, išieškotojos dalykinės reputacijos taip ir neatkuriant.

13.2. Teismai nukrypo nuo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikos, kad tikrovės neatitinkančių ir ieškovų garbę ir orumą žeminančių duomenų paneigimas turi būti atliktas ta pačia forma, kaip ir duomenų paskleidimas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. kovo 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-97/2011). Iš teismų praktikos (Vilniaus apygardos teismo 2018 m. birželio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-2046-565/2018, 2020 m. spalio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2S-1544-794/2020, 2023 m. balandžio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2S-955-656/2023) matyti, kad teismai, spręsdami klausimą, ar tinkamai įvykdytas teismo sprendimas, įpareigojantis paneigti tikrovės neatitinkančią informaciją, vertina, ar: 1) paneigimas atliktas tokia pačia forma; 2) paneigimas ekvivalentiškas (adekvatus) deliktinės informacijos paskelbimo būdui; 3) paneigimas lygiai taip pat matomas ir lengvai perskaitomas kaip pati tikrovės neatitinkanti informacija; 4) paneigimas turi būti paskelbtas taip pat kaip tikrovės neatitinkanti informacija, kad būtų sukeltas analogiškas skaitytojų susidomėjimas; 5) paneigimo atitiktis tikrovės

neatitinkančiai informacijai vertinama preciziškai, taip pat tikrinant, ar sutampa šrifto dydis. Nors nurodytose nutartyse teismas daugiausia tyrė paneigimo atitiktį neteisėtai publikacijai, paneigimą skelbiant popieriniame laikraštyje, tačiau išskyrė svarbius kriterijus vertinant, ar teismo sprendimas, įpareigojantis paneigti tikrovės neatitinkančią informaciją, įvykdytas tinkamai, kad paneigimas turi būti adekvatus ar netgi ekvivalentiškas deliktinei informacijai, kad būtų sudaroma galimybė sulaukti panašaus skaitytojų dėmesio, kaip jo sulaukė pirminė publikacija. Pirmosios instancijos teismas aiškinosi aplinkybes, kiek laiko paneigimas buvo pirmosiose pozicijose. Apeliacinės instancijos teismas tokį pirmosios instancijos teismo atliktą tyrimą sukritikavo, išaiškindamas, kad šios aplinkybės nėra reikšmingos, nes esą neišplaukia iš teismo sprendimo rezoliucinės dalies. Toks aiškinimas reiškia interneto žiniasklaidos nebaudžiamumą, apsiribojant tik formaliu paneigimo publikavimu. Tokiu išaiškinimu apeliacinės instancijos teismas nukrypo nuo teismų praktikos, kuri įpareigoja, kad paneigimas turi būti ekvivalentiškas tikrovės neatitinkančiai informacijai.

14. Atsiliepimu į kasacinį skundą suinteresuotas asmuo UAB „DELFI“ prašo kasacinį skundą atmesti, priteisti bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Atsiliepime nurodomi šie argumentai:

14.1. Byloje, dėl kurioje priimto teismo sprendimo tinkamo įvykdymo kilęs ginčas, išieškotojos UAB „SKR Baltic“ ieškinyje (civilinė byla Nr. e2-744-984/2023) prašymas dėl paneigimo buvo suformuluotas, nenurodant, kur ir kaip paneigimas turi būti paskelbtas. Kitame ieškinyje (dėl publikacijos „Po Delfi tyrimo valstybė persigalvojo – žinomam verslininkui aukso vertės sklypo be aukciono neparduos“, civilinė byla Nr. e2-5106-994/2025) prašymas dėl paneigimo suformuluotas daug išsamiau, netgi siūloma paneigimo antraštės formuluotė: „įpareigoti atsakovą tokia pačia forma (analogiškai kaip buvo paskelbta publikacija) ir intensyvumu (paneigimą laikyti aktualų tiek pat laiko, kiek buvo skelbta publikacija, ir tokioje pačioje puslapio pozicijoje) paskelbti paneigimą“. Pagal CPK 135 straipsnio 1 dalies 4 punktą, pareiga tiksliai suformuluoti ieškinio reikalavimą (ieškinio dalyką) priklauso ieškovui (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. spalio 13 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-485/2008; 2021 m. sausio 13 d. nutartį civilinėje byloje Nr. e3K-3-181-695/2021). Taigi visi neigiami padariniai dėl ieškovo pareigos netinkamo vykdymo tenka ieškovui. Kasaciniame skunde minima, kad paneigimą atvertė 8310 skaitytojų (2025 m. sausio 13 d. duomenimis). Pažymėtina, kad pats suinteresuotas asmuo UAB „SKR Baltic“ atskirajame skunde nurodė, jog nei teismas, nei UAB „DELFI“ negali užtikrinti, kad paneigimą atsiverstų ne mažiau žmonių, nei atsivertė publikaciją, kad skaitytojai patys nusprendžia, ar jie nori publikaciją atsiversti. Atkreiptinas dėmesys, kad paneigimą pamatė daug daugiau žmonių, nei jį atvertė, nes, pamatę paneigimą, tik dalis skaitytojų nori jį atversti. Paneigimą atvertusių skaitytojų skaičius visiškai paneigia suinteresuoto asmens UAB „SKR Baltic“ teoriją, kad UAB „DELFI“ tik trumpam paskelbė paneigimą, o paskui jį paslėpė.

Paneigimas buvo publikuotas toje pačioje vietoje kaip ir pirminė publikacija ir laikomas pirmuosiuose anonsuose pakankamą laiką, kad žmonės galėtų jį pamatyti ir perskaityti. Kasaciniame skunde prašoma priimti priešingą sprendimą ir tenkinti antstolio prašymą. Toks sprendimas tik sukeltų nesibaigiančius ginčus, ką laikyti teismo sprendimo tinkamu įvykdymu, nes neegzistuoja įrodymai, kiek kuris straipsnis buvo anonsuose ir kokioje anonsų pozicijoje. Pažymėtina, kad, nacionaliniams teismams laikantis pernelyg griežto požiūrio vertinant žurnalistų profesinį elgesį, pastarieji galėtų būti nepagrįstai atgrasyti nuo savo funkcijos informuoti visuomenę vykdymo. Todėl teismai privalo atsižvelgti į savo sprendimų galimą poveikį ne tik individualiems atvejams, bet ir žiniasklaidai apskritai (Europos Žmogaus Teisių Teismo 2011 m. balandžio 19 d. sprendimas byloje *Bozhkov prieš Bulgariją*, peticijos Nr. 3316/04, 51 punktas).

14.2. Pagal teismų praktiką (Kauno apygardos teismo 2022 m. lapkričio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-1298-945/2022; Vilniaus apygardos teismo 2022 m. gegužės 12 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. e2A-767-275/2022), reikšmingi tik esminiai paneigimo skirtumai nuo paneigiamo teksto, tačiau išieškotoja esminių skirtumų neįrodinėjo. Nagrinėjamu atveju, esant neaiškumų dėl teismo sprendimo, išieškotoja turėtų kreiptis dėl teismo sprendimo išaiškinimo į sprendimą priėmusį teismą.

14.3. Išieškotoja prašo skirti baudą skolininkės UAB „DELFI“ direktoriui. Šis prašymas neatitinka UAB „DELFI“, kaip visuomenės informavimo priemonės, veiklos specifikos. Išieškotojos reikalavimas skirti baudą visuomenės informavimo priemonės direktoriui, o ne vyriausiajam redaktoriui yra nepagrįstas ir neteisėtas (VIĮ 22 straipsnio 10 dalis, CPK 771 straipsnio 8 dalis).

15. Išvadą duodanti institucija Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnyba pateikė rašytinius paaiškinimus, kuriuose nurodomi šie argumentai:

15.1. Teismo sprendimo, dėl kurio tinkamo įvykdymo yra kilęs ginčas, rezoliucinėje dalyje aiškiai nustatyta tiek paneigimo tvarka, tiek terminai, t. y. paneigimas turi būti paskelbtas interneto svetainėje www.delfi.lt, toje pačioje skiltyje, ne vėliau kaip per 2 savaites nuo teismo sprendimo įsiteisėjimo dienos. Vis dėlto teismo sprendimo rezoliucinėje dalyje nesama jokių nurodymų, kiek laiko paneigimas turi būti skelbiamas ir kiek laiko jis negali keisti pozicijos naujienų portalo pirmajame lape. Atsižvelgiant į tai, kad teismas konkrečių reikalavimų dėl paneigimo skelbimo trukmės nesuformulavo, negalima spręsti, kad jų nesilaikyta ir teismo sprendimas įvykdytas netinkamai. Tiek VIĮ, tiek Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) nuostatos detaliai neapibrėžia paneigimo ypatumų tais atvejais, kai informacija skelbiama interneto naujienų portale, kiek tai susiję su paneigimo skelbimo (ar išlaikymo tam tikrose pozicijose) trukme. Skirtingai nei spausdintiniuose leidiniuose, tinklalapiuose informacija skelbiama ne periodiškai, nustatytomis dienomis, o kasdien ir nuolatos, t. y. atsižvelgiant į kasdien vykstančius įvykius ir aktualijas, publikacijos bei kita informacija skelbiama ne pagal iš anksto nustatytą tvarkaraštį, o remiantis naujienų aktualumu.

Taigi dėl šių priežasčių publikacijos iš pirminių pozicijų dėl kitų naujienų aktualumo pasislenka į žemesnes pozicijas ir galiausiai atsiduria konkrečioje skiltyje. Tokia situacija susiklostė tiek paskelbus publikaciją, kurioje buvo tikrovės neatitinkanti ir įžeidaus pobūdžio informacija, tiek paneigimą, t. y. po paskelbimo abi publikacijos iš pirminių pozicijų portale leidosi žemyn, kol atsidūrė tam tikrose skiltyse, kuriose yra skelbiamos iki šiol. Vis dėlto tai nereiškia, kad paneigimui pakeitus poziciją naujienų sraute paneigiamas jo paskelbimo suderinamumas su VIĮ ir CK nuostatomis. Kadangi VIĮ ir CK nenustatyta, kiek laiko turi būti skelbiamas paneigimas, svarbu, kad vadovaujantis protingumo principu skaitytojams būtų sudaroma adekvati galimybė pamatyti paneigimą ir susipažinti su jo turiniu. Asmuo, teikdamas reikalavimą paskelbti paneigimą, gali suformuluoti reikalavimą, kiek laiko paneigimas negalės keisti pozicijos tinklalapyje, arba tokį reikalavimą gali nustatyti teismas, įpareigodamas informacinės visuomenės informavimo priemonę paskelbti paneigimą. Kadangi šiuo atveju toks reikalavimas nebuvo suformuluotas, tai kelių valandų paneigimo pozicijos išlaikymas pirminėse pozicijose ir jo pasiekiamumas konkrečioje skiltyje turėtų būti laikomas tinkamu, sąžiningu ir analogišku publikacijos, kurioje buvo paskelbta tikrovės neatitinkanti informacija, paskelbimo formai ir būdui.

15.2. Tiek teismų praktikoje, tiek doktrinoje paneigimo adekvatumas siejamas su jo forma, būdu ir vieta, kurie iš esmės turi būti tokie patys, kaip ir publikacijos, kurioje buvo paskelbta tikrovės neatitinkanti ir dalykinei reputacijai kenkianti informacija. Paneigimo skelbimo trukmė, pozicijos nekeitimas ir skaitytojų skaičius iki šiol nebuvo vertinti kaip paneigimo adekvatumo aspektas. Vis dėlto toks kriterijus kaip paneigimą perskaičiusių asmenų skaičius ir neturėtų būti laikomas reikšmingu nustatant, ar paneigimas buvo paskelbtas adekvačiu būdu. Pažymėtina, jog reikalavimo, kad paneigimą perskaitytų toks pat skaičius skaitytojų, įvykdymas yra praktiškai neįmanomas. Informacinės visuomenės informavimo priemonės valdytojas, netgi nuolatos išlaikydamas pranešimą apie paneigimą pačioje pirmoje naujienų portalo pozicijoje, niekaip negali garantuoti, kad kiekvienas portalo lankytojas būtinai atvers ir perskaitys pranešimą apie paneigimą. Kaip ir skelbiant paneigimą laikraštyje neįmanoma garantuoti, jog laikraštį nusipirks tiek pat skaitytojų, kiek ir buvo perskaičiusių dalykinę reputaciją pažeidžiančią publikaciją, taip ir tinklalapio valdytojas negali garantuoti, kad skaitytojai bus suinteresuoti perskaityti paneigimo tekstą. Teisėje galiojant principui, kad niekas negali būti įpareigojamas daryti to, kas neįmanoma, reikalavimas išlaikyti paneigimą pirminėse portalo pozicijose tol, kol jį perskaitys toks pats ar panašus skaičius skaitytojų, kaip ir skaičiusių dalykinei reputacijai kenkiančią publikaciją, dėl savo neįgyvendinamumo neturėtų būti laikomas kriterijumi, apibrėžiančiu paneigimo adekvatumą. Kartu akcentuotina, jog turėtų būti daromas aiškus skirtumas tarp sąžiningos ir protingos paneigimo išlaikymo pirminėse pozicijose trukmės, atsižvelgiant į naujienų interneto portalo specifiką (kai per dieną naujesnės publikacijos skelbiamos aukščiau), ir epizodiško paneigimo

paskelbimo, turint kryptingą tikslą, kad paneigimą pamatytų ir su jo turiniu susipažintų minimalus skaičius skaitytojų. Toks elgesys reikštų formalų reikalavimo paskelbti paneigimą įvykdymą ir niekaip neatkurtų pažeistos asmens dalykinės reputacijos. Šiuo atveju nesama duomenų, jog paneigimas būtų skelbiamas itin trumpą laiką (kaip teigiama kasaciniame skunde, su paneigimo turiniu susipažino net 8310 skaitytojų) ar tokiu paros metu, kai portalas sulaukia mažiausiai skaitytojų. Taip pat paneigimas, nors ir konkrečioje skiltyje, yra skelbiamas iki šiol, todėl būtų neteisinga vertinti tokį elgesį kaip siekį tik formaliai įvykdyti teismo sprendimą ir paneigimą skubiai paslėpti, kryptingai siekiant, kad jo turinį pamatytų kuo mažiau skaitytojų. Pažymėtina, jog informacinės visuomenės informavimo priemonės specifiškumas, kuris ją skiria nuo spausdintinių visuomenės informavimo priemonių ar televizijos, lemia, jog visos publikacijos pirminėse portalo pozicijose išlieka ribotą laiką, tačiau turi skirtingą skaitomumą, nepriklausomą nuo informacinės visuomenės informavimo priemonės valios. Taigi tiek publikacija, kurioje buvo paskelbta tikrovės neatitinkanti informacija, tiek paneigimas dėl informacinės visuomenės informavimo priemonės veikimo principo pasislenka žemyn ir vėliau atsiranda tam tikroje portalo skiltyje. Taip pat dėl skirtingo skaitytojų susidomėjimo pirminės publikacijos ir pranešimo apie paneigimą skaitomumas natūraliai skiriasi. Šiuo atveju būtent informacinės visuomenės informavimo priemonės veikimo principas, dėl kurio publikacijos keičia poziciją portale, sudaro pagrindą spręsti, kad paneigimas gali būti laikomas paskelbtu adekvačiu, ekvivalentišku būdu dėl paskelbimo trukmės pirminėse pozicijose, kadangi ir publikacija su tikrovės neatitinkančia informacija, ir paneigimas pirminėse portalo pozicijose buvo ribotą laiką ir šios pozicijos pasikeitė dėl kitų dienos naujienų naujumo ir aktualumo. Taigi, sąžiningas paneigimo paskelbimo išlaikymas pirminėse pozicijose ribotą laiką (atsižvelgiant į interneto portalo veikimo principą) turėtų būti laikomas adekvačiu, kadangi ir publikacija, kurioje buvo paskelbta tikrovės neatitinkanti informacija, pirminėse pozicijose vietą užima ribotą laiką. Kaip minėta, teismo rezoliucinėje dalyje nesant atskiro reikalavimo paneigimą išlaikyti tinklalapio pirminėse pozicijose konkretų laiko tarpą, toks aspektas pagrįstai nevertintas kaip tinkamo teismo sprendimo įvykdymo kriterijus.

16. Suinteresuotas asmuo UAB „SKR Baltic“ pateiktu pareiškimu prašo kritiškai vertinti Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybos pateiktus rašytinius paaiškinimus ir spręsti bylą atsižvelgiant į galimą tarnybos šališkumą. Suinteresuoto asmens nuomone, pareiškime nurodytos aplinkybės pagrindžia pagrįstas abejones dėl Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybos, kaip išvadą teikiančios institucijos, nešališkumo nagrinėjamoje byloje.
17. Išvadą duodanti institucija Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnyba rašytiniais paaiškinimais prašo suinteresuoto asmens UAB „SKR Baltic“ pareiškime nurodytas aplinkybes laikyti nepagrįstomis ir išdėsto argumentus, jos nuomone, paneigiančius suinteresuoto asmens UAB „SKR Baltic“ iškeltas abejones dėl Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybos nešališkumo.

Teisėjų kolegija

k o n s t a t u o j a :

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl teismo sprendimo, įpareigojančio visuomenės informavimo (interneto žiniasklaidos) priemonę paneigti paskleistus tikrovės neatitinkančius ir juridinio asmens dalykinę reputaciją pažeidžiančius duomenis, tinkamo įvykdymo

18. Nagrinėjamoje kasacinėje byloje keliamas klausimas, ar sprendžiant baudos skyrimo už teismo sprendimo, įpareigojančio paneigti tikrovės neatitinkančius duomenis, nevykdymą pagrįstumo klausimą, nustatant teismo sprendimo vykdymo tinkamumą, be kita ko, būtina įvertinti tokias aplinkybes: ar paneigimą matė toks pats skaičius skaitytojų kaip ir tikrovės neatitinkančius duomenis, kiek laiko paneigimas buvo pirminėse naujienų portalo pozicijose.
19. Pagal CPK 771 straipsnio 6 dalį, jeigu per teismo nustatytą terminą neįvykdytas sprendimas, įpareigojęs skolininką atlikti arba nutraukti tam tikrus veiksmus, kuriuos gali atlikti arba nutraukti tiktai pats skolininkas, ar sprendimas, įpareigojęs pašalinti statybos pažeidžiant teisės aktų reikalavimus padarinius, arba jeigu per nustatytą terminą neįvykdytas privalomasis nurodymas ar nevykdomas privalomasis nurodymas, kurio įvykdymo terminas nenustatytas, surašytą aktą antstolis perduoda antstolio kontoros buveinės vietos apylinkės teismui. Teismas, nustatęs, kad skolininkas sprendimo arba privalomojo nurodymo neįvykdė, gali jam skirti iki trijų šimtų eurų baudą už kiekvieną uždelstą įvykdyti sprendimą arba privalomąjį nurodymą dieną išieškotojo naudai.
20. Panaši taisyklė įtvirtinta CK 2.24 straipsnyje, reglamentuojančiame garbės ir orumo gynimą. Jeigu nevykdomas teismo sprendimas, įpareigojantis paneigti tikrovės neatitinkančius duomenis, žeminančius asmens garbę ir orumą, teismas nutartimi gali išieškoti iš atsakovo baudą už kiekvieną teismo sprendimo nevykdymo dieną. Baudos dydį nustato teismas. Ji yra išieškoma ieškovo naudai, nepaisant neturtinės žalos atlyginimo (CK 2.24 straipsnio 7 dalis). CK 2.24 straipsnio taisyklės taip pat yra taikomos ginant pažeistą juridinio asmens dalykinę reputaciją (CK 2.24 straipsnio 8 dalis). Pagrindas skirti atsakovui baudą pagal CK 2.24 straipsnio 7 dalį yra teismo sprendimo, įpareigojančio paneigti tikrovės neatitinkančius duomenis, žeminančius asmens garbę ir orumą ar pažeidžiančius juridinio asmens dalykinę reputaciją, nevykdymas (netinkamas vykdymas).
21. Pagal kasacinio teismo praktiką, sprendžiant dėl CK 2.24 straipsnio 7 dalies taikymo, yra būtina nustatyti: 1) kokia buvo teismo sprendime nurodyta tikrovės neatitinkančių ar (ir) žeminančių asmens garbę ir orumą duomenų paneigimo tvarka ir terminai; 2) ar atsakovas įvykdė teismo sprendimą ir paneigė pirmiau nurodytus duomenis; 3) ar duomenys buvo paneigti teismo nustatytais terminais ir tvarka (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. spalio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-300-823/2019, 18 punktas).

22. Įsiteisėjusio teismo sprendimo privalomumo principas (CPK 18 straipsnis), be kita ko, reiškia, kad įsiteisėjęs teismo sprendimas turi būti vykdomas jame nurodytu būdu. Teismo sprendimo *res judicata* (teismo galutinai išspręstas klausimas) galia reiškia, jog, teismo sprendimui įsiteisėjus, šalys ir kiti dalyvavę byloje asmenys, taip pat jų teisių perėmėjai nebegali iš naujo pareikšti teisme tų pačių ieškinio reikalavimų tuo pačiu pagrindu, taip pat kitoje byloje ginčyti teismo nustatytus faktus ir teisinius santykius (CPK 279 straipsnio 4 dalis). Įsiteisėjusiu teismo sprendimu ginčas išsprendžiamas galutinai ir teismo sprendimas turi būti vykdomas toks, koks jis yra priimtas, nes vykdymo procese teismo sprendimo pakeisti negalima (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. spalio 15 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-261-611/2020 16 punktą).
23. Teisėjų kolegija atkreipia dėmesį į tai, kad asmenys savo nuožiūra laisvai naudojasi civilinėmis teisėmis, tarp jų ir teise į teisminę gynybą. Laisvas teisės į pažeistų civilinių teisių gynybą įgyvendinimas reiškia ir gynybos būdų pasirinkimą. Bylą nagrinėjantis teismas turi pareigą įvertinti, ar ieškovo pasirinktas teisių gynybos būdas atitinka įstatyme įtvirtintą reglamentavimą, be kita ko, ar toks būdas gali būti taikomas konkretaus teisių pažeidimo atveju, ar egzistuoja alternatyvūs teisių gynybos būdai, ar įstatyme neįtvirtinta konkretaus teisių gynybos būdo taikymo. Teismas išsprendžia bylą iš esmės priimdamas sprendimą, kurio rezoliucinėje dalyje, be kita ko, pateikia išvadą ieškinį ir (ar) priešieškinį patenkinti visiškai ar iš dalies, kartu išdėstydamas patenkinto ieškinio turinį, arba ieškinį ir (ar) priešieškinį atmesti (CPK 259 straipsnio 1 dalis, 270 straipsnio 5 dalies 1 punktas).
24. Taigi teismas, išsprendęs bylą iš esmės, teismo sprendimu pasisako dėl to teisių gynimo būdo, kurį pasirenka pats ieškovas. Kai teismas patenkina ieškovo reikalavimą, šis turi būti vykdomas tokiu būdu (tokia tvarka, terminais ir kitomis sąlygomis), kaip yra nurodyta teismo sprendimo rezoliucinėje dalyje. Tai reiškia, kad tinkamas teismo sprendimo vykdymas yra jo vykdymas tokiu būdu (tokia tvarka, terminais ir kitomis sąlygomis), kaip yra nurodyta teismo sprendimo rezoliucinėje dalyje. Todėl, sprendžiant baudos skyrimo už teismo sprendimo nevykdymą klausimą, būtina įvertinti būtent tas aplinkybes, kurios reikšmingos nustatant teismo sprendimo vykdymo tinkamumą. Sprendžiant baudos skyrimo už teismo sprendimo nevykdymą klausimą, byla negali būti iš naujo sprendžiama iš esmės, todėl negali ir neturi būti nustatomos aplinkybės, kurios lemtų atsakovui kitokias ar papildomas pareigas, nei buvo nurodyta teismo sprendime, kuris turi būti įvykdytas.
25. Tokios pačios pozicijos kasacinis teismas laikosi ir dėl teismo sprendimo išaiškinimo ir vykdymo tvarkos išaiškinimo. Šiuo aspektu kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad nei sprendimo išaiškinimas (CPK 278 straipsnis), nei sprendimo vykdymo tvarkos išaiškinimas (CPK 589 straipsnis) nenustato kitokių ar papildomų teisių bei pareigų, negu buvo nustatyta teismo sprendimu, dėl kurio išaiškinimo ar dėl kurio vykdymo tvarkos išaiškinimo buvo kreiptasi (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. vasario 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-5-695/2015; 2023 m. birželio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-191-943/2023, 34 punktas).
26. Nagrinėjamoje byloje nėra ginčo dėl to, kad tikrovės neatitinkančios informacijos paneigimas buvo paskelbtas, kaip ir nurodyta teismo sprendime, interneto svetai-

nėje www.delfi.lt, toje pačioje skiltyje, rubrikoje „Dienos naujienos“; nėra ginčo ir dėl paneigimo turinio atitikties nurodytajam teismo sprendimo rezoliucinėje dalyje, nei dėl paneigimo paskelbimo teismo sprendime nustatytu terminu. Vis dėlto, suinteresuoto asmens UAB „SKR Baltic“ nuomone, to nepakanka siekiant nustatyti teismo sprendimo vykdymo tinkamumą, bet būtina, atsižvelgiant į VIĮ 44 straipsnyje įtvirtintą reguliavimą, nustatyti, ar paneigimo paskelbimas buvo adekvatus tikrovės neatitinkančios informacijos paskelbimui, ir įvertinti, pirma, ar paneigimą matė toks pats skaičius skaitytojų kaip ir tikrovės neatitinkančius duomenis ir, antra, kiek laiko paneigimas buvo pirminėse naujienų portalo pozicijose.

27. Teisėjų kolegija sutinka su suinteresuoto asmens UAB „SKR Baltic“ argumentais, kad tokios tikrovės neatitinkančių duomenų paneigimo kaip teisių gynimo būdo įgyvendinimo sąlygos kaip paneigimą mačiusių skaitytojų skaičiaus palyginimas su tikrovės neatitinkančius duomenis mačiusių skaitytojų skaičiumi, taip pat tam tikro laiko nustatymas, kiek paneigimas turėtų būti pirminėse naujienų portalo pozicijose, gali būti aktualios. Tačiau šios sąlygos aktualios teismui sprendžiant dėl paties teisių gynimo būdo ir jo įgyvendinimo sąlygų ir tvarkos bylą nagrinėjant iš esmės. Būtent bylą nagrinėjant iš esmės, t. y. sprendžiant dėl ieškovo suformuluotų teisių gynimo būdų, jų sąlygų bei tvarkos, be kita ko, būtų aktualu vertinti ir paneigimo apimties, formos ar kito adekvataus paskelbimo aspektus, kaip tai yra nustatyta ir VIĮ 44 straipsnyje įtvirtintame teisiniame reguliavime. Teisėjų kolegija pažymi, kad tokių tikrovės neatitinkančios informacijos paneigimo sąlygų ar tvarkos teismo sprendime, dėl kurio vykdymo tinkamumo sprendžiamas klausimas, nebuvo nustatyta.
28. Asmuo, gindamas savo dalykinę reputaciją, turi teisę apsispręsti pasirinkti tiek savo teisių gynimo būdus, tiek ir teisių gynimo būdų įgyvendinimo sąlygas ir tvarką. Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad ieškinyje suformuluotas reikalavimas (ieškinio dalykas) apibrėžia civilinės bylos nagrinėjimo ribas. Ieškinio dalykas (lot. *petitum*) – tai materialusis teisinis reikalavimas, ieškovo pasirinktas pažeistų ar ginčijamų teisių gynimo būdas. Ieškovas turi teisę ir pareigą pasirinkti ir tiksliai suformuluoti ieškinio dalyką, t. y. suformuluoti jį taip, kad būtų aišku, kokio materialinio teisinio rezultato siekiama iškeliant bylą, nes būtent tinkamas ieškinio dalyko (ir pagrindo) suformulavimas užtikrina tinkamą teisės kreiptis į teismą įgyvendinimą, leidžia apibrėžti bylos teisminio nagrinėjimo ribas ir sudaro pagrindą įstatymo nustatytu ir ieškovo pasirinktu būdu apginti pažeistas teises (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. balandžio 21 d. nutarties civilinėje byloje Nr. 3K-3-95-403/2021 20 punktą; 2021 m. birželio 30 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-203-684/2021 24 punktą). Be to, tinkamas ieškinio dalyko ir pagrindo suformulavimas sudaro sąlygas priešingai ginčo šaliai parengti atsikirtimo argumentus (atsiliepimą), taip užtikrinant ginčo šalių procesinio lygiateisiškumo principo įgyvendinimą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. balandžio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-196/2011; 2014 m. vasario 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-37/2014 ir jose nurodyta kasacinio teismo praktika).
29. Nagrinėjamu atveju suinteresuotas asmuo UAB „SKR Baltic“ byloje dėl dalykinės reputacijos gynimo, reikšdamas reikalavimą dėl neatitinkančių tikrovės žinių

paneigimo, nesuformulavo jokių specialių tikrovės neatitinkančios informacijos paneigimo sąlygų ar tvarkos, todėl šis klausimas nebuvo bylos dėl dalykinės reputacijos gynimo nagrinėjimo dalykas, skolininkė neturėjo galimybės gintis nuo šio reikalavimo, be kita ko, teikdama atsikirtimus ir juos pagrindžiančius įrodymus, ir dėl jų nepasisakė teismas, nagrinėdamas bylą iš esmės. Teismo sprendime nenurodžius kitokių, nei minėta pirmiau, tikrovės neatitinkančios informacijos paneigimo paskelbimo sąlygų ir tvarkos, jų nustatymas ir įvertinimas sprendžiant teismo sprendimo vykdymo tinkamumo klausimą reikštų teismo sprendime nustatyto teisių gynimo būdo, jo įgyvendinimo sąlygų ir tvarkos nagrinėjimą iš naujo. Tai paneigtų įsiteisėjusio teismo sprendimo privalomumo principą (CPK 18 straipsnis) ir *res judicata* galią (CPK 279 straipsnio 4 dalis), nes vykdymo procese ne įstatymo nustatyta tvarka pakeistų įsiteisėjusiame teismo sprendime nustatytas šalių teises ir pareigas, taip pat pažeistų draudimą atlikti vykdymo veiksmus nesant tam išduoto vykdomojo dokumento (CPK 586 straipsnio 2 dalis).

30. Remdamasi tuo, kas išdėstyta, teisėjų kolegija konstatuoja, kad apeliacinės instancijos teismas pagrįstai nusprendė, jog, teismo sprendime nesant nurodyta tokių tikrovės neatitinkančios informacijos paneigimo sąlygų, kaip ar paneigimą matė toks pats skaičius skaitytojų kaip ir tikrovės neatitinkančius duomenis ir kiek laiko paneigimas buvo pirminėse naujienų portalo pozicijose, nėra pagrindo šių aplinkybių nustatyti ir vertinti sprendžiant teismo sprendimo tinkamo įvykdymo klausimą. Teisėjų kolegija konstatuoja, kad kasacinio skundo argumentai nesudaro teisinio pagrindo keisti ar naikinti apeliacinės instancijos teismo nutartį, todėl ji paliktina nepakeista (CPK 346 straipsnis, 359 straipsnio 1 dalies 1 punktas, 3 dalis).

Dėl kitų procesinių klausimų ir bylinėjimosi išlaidų atlyginimo

31. Nagrinėjamoje byloje Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnyba, kaip išvadą teikianti institucija, kasaciniam teismui pateikė paaiškinimus dėl teisinių argumentų, kuriais grindžiamas kasacinis skundas. Suinteresuotas asmuo UAB „SKR Baltic“ kasaciniam teismui pateikė pareiškimą, kuriame prašė kritiškai vertinti Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybos pateiktus rašytinius paaiškinimus ir spręsti bylą atsižvelgiant į galimą šios tarnybos šališkumą. Suinteresuoto asmens nuomone, pareiškime nurodytos aplinkybės patvirtina abejones dėl Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybos, kaip išvadą teikiančios institucijos, nešališkumo nagrinėjamoje byloje.
32. Teisėjų kolegija pažymi, kad valstybės ar savivaldybės institucijos, pateikusios išvadą byloje, išdėstyti teisiniai argumentai nesaisto teismo, nes byloje taikytinų teisės normų nustatymas, jų turinio išaiškinimas ir šalių santykių kvalifikavimas yra teismo prerogatyva. Teisėjų kolegija, atsižvelgdama į tai, suinteresuoto asmens pareiškime nurodytų aplinkybių nevertina ir dėl jų plačiau nepasisako. Teisėjų kolegija tik atkreipia dėmesį į tai, kad suinteresuoto asmens UAB „SKR Baltic“ procesinis elgesys bylos nagrinėjimo procese nenuoseklus. Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnyba į bylą buvo įtraukta suinteresuoto asmens UAB „SKR

Baltic“ iniciatyva. Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybos, kaip išvadą teikiančios institucijos, kasaciniam teismui 2025 m. liepos 11 d. pateiktuose rašytiniuose paaiškinimuose nurodyti teisiniai argumentai iš esmės atitinka tuos, kurie buvo nurodyti žurnalistų etikos inspektoriaus 2024 m. liepos 5 d. išvadoje, pateiktoje bylą nagrinėjant pirmosios instancijos teisme. Rašytinius pasiaiškinimus pasirašė žurnalistų etikos inspektorius D. Radzevičius, o išvadą – žurnalistų etikos inspektorė G. Ramanauskaitė.

33. Pareiškimų dėl baudos skyrimo nagrinėjimą vykdymo proceso metu reglamentuoja CPK 593 straipsnis. Šio straipsnio 5 dalyje nustatyta, kad nagrinėjant šio straipsnio 2 dalyje nurodytus pareiškimus vykdymo proceso šalių patirtos bylinėjimosi išlaidos neatlyginamos. Taigi CPK 593 straipsnio 5 dalyje nustatytas teisinis reguliavimas nustato specialiąją bylinėjimosi išlaidų atlyginimo taisyklę teismui nagrinėjant CPK 593 straipsnio 2 dalyje nurodytus pareiškimus.
34. Kasacinio teismo praktikoje išaiškinta, kad, atsižvelgiant į CPK 593 straipsnio 5 dalyje įtvirtintos normos tikslus, t. y. kad bylinėjimosi išlaidos nebūtų priteisiamos iš antstolio, šioje teisės normoje nėra įtvirtinto draudimo paskirstyti byloje, kurioje nagrinėti CPK 593 straipsnio 2 dalyje nurodyti pareiškimai, vykdymo proceso šalių patirtas bylinėjimosi išlaidas atsižvelgiant į bylos išnagrinėjimo rezultatą ir priešingus išieškotojo ir skolininko interesus. Priešingas aiškinimas, teisėjų kolegijos vertinimu, neatitiktų protingumo, sąžiningumo ir teisingumo principų, taip pat galėtų turėti neigiamos įtakos vykdymo proceso efektyvumui, kai tokiame procese patirtos vykdymo proceso šalių bylinėjimosi išlaidos tarp jų nebūtų paskirstomos (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. kovo 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-111-421/2023, 36 punktas; 2023 m. balandžio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-116-1120/2023, 54 punktas).
35. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, į šios bylos išnagrinėjimo rezultatą (suinteresuoto asmens UAB „SKR Baltic“ kasacinis skundas atmestas), į priešingus išieškotojos UAB „SKR Baltic“ ir skolininkės UAB „DELFI“ interesus, suinteresuotam asmeniui UAB „DELFI“ priteistinas bylinėjimosi išlaidų, patirtų kasaciniame teisme, atlyginimas iš suinteresuoto asmens UAB „SKR Baltic“. Suinteresuotas asmuo UAB „DELFI“ prašė priteisti 1260 Eur bylinėjimosi išlaidų, patirtų kasaciniame teisme už atsiliepimo į kasacinį skundą parengimą, atlyginimo ir pateikė šių išlaidų realumą pagrindžiančius dokumentus. Teisėjų kolegija konstatuoja, kad šių bylinėjimosi išlaidų dydis neviršija Rekomendacijų dėl civilinėse bylose priteistino užmokesčio už advokato ar advokato padėjėjo teikiamą pagalbą nustatyto maksimalaus dydžio, patvirtintų Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2004 m. balandžio 2 d. įsakymu Nr. 1R-85 ir Lietuvos advokatų tarybos 2004 m. kovo 26 d. nutarimu, (redakcija, įsigaliojusi nuo 2015 m. kovo 20 d.) 7 ir 8.14 punktuose nurodytų dydžių, todėl suinteresuotam asmeniui UAB „DELFI“ iš suinteresuoto asmens UAB „SKR Baltic“ priteistinas 1260 Eur bylinėjimosi išlaidų, patirtų kasaciniame teisme, atlyginimas.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vado-

vaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 1 punktu, 362 straipsnio 1 dalimi,

n u t a r i a :

Vilniaus apygardos teismo 2025 m. kovo 13 d. nutartį palikti nepakeistą.

Priteisti suinteresuotam asmeniui uždarajai akcinei bendrovei „DELFI“ (j. a. k. 125483974) iš suinteresuoto asmens uždarosios akcinės bendrovės „SKR Baltic“ (j. a. k. 300512605) 1260 (vieną tūkstantį du šimtus šešiasdešimt) Eur bylinėjimosi išlaidų, patirtų kasaciniame teisme, atlyginimo.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

2. LIETUVOS AUKŠČIAUSIOJO TEISMO BAUDŽIAMŲJŲ BYLŲ SKYRIAUS PLENARINĖS SESIJOS, IŠPLĖSTINIŲ SEPTYNIŲ TEISĖJŲ IR TRIJŲ TEISĖJŲ KOLEGIJŲ NUTARTYS

BAUDŽIAMOJI TEISĖ

2.1. Būtinoji gintis (BK 28 straipsnis). Profesinių pareigų vykdymas (BK 30 straipsnis)

Būtinąją gintį (BK 28 straipsnis) ir profesinių pareigų vykdymą (BK 30 straipsnis) atriboja veikiantis subjektas. Pareigūno veiksmų naudojant prievartą teisėtumą pirmiausia lemia jo tarnybinius įgaliojimus apibrėžiantys teisės aktai, o teisės į būtinąją gintį taisyklės tampa aktualios išimtiniais atvejais, kai tarnybinių įgaliojimų reglamentavimas nėra pakankamas teisėtumo klausimui išspręsti.

Baudžiamoji byla Nr. 2K-7-119-594/2025
Teisminio proceso Nr. 1-01-1-24670-2023-9
Procesinio sprendimo kategorija 1.1.5.3
(S)

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

N U T A R T I S
LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2025 m. lapkričio 19 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus išplėstinė septynių teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Aleno Piesliako (kolegijos pirmininkas), Arūno Budrio, Olego Fedosiuko, Gabrielės Juodkaitės-Granskienės, Artūro Ridiko, Tomo Šeškausko ir Albino Antanaičio (pranešėjas),

sekretoriaujant Daivai Kučinskienei,

dalyvaujant prokurorui Dariui Šneideriui,

asmeniui, kuriam byla nutraukta, V. Ž., jo gynėjui advokatui Juozui Gaudučiui,

viešame teismo posėdyje kasacine žodinio proceso tvarka išnagrinėjo baudžiamąją bylą pagal **Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros Organizuotų nusikaltimų ir korupcijos tyrimo departamento prokuroro Dariaus Šneiderio** kasacinį skundą dėl Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2024 m. gruodžio 5 d. nuosprendžio.

Vilniaus regiono apylinkės teismo 2024 m. rugpjūčio 14 d. nuosprendžiu **V. Ž.** nuteistas pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – ir BK) 228 straipsnio 1 dalį 500 MGL (25 000 Eur) dydžio bauda, pagal BK 135 straipsnio 1 dalį, pritaikius BK 54 straipsnio 3 dalį, laisvės apribojimu dvejiems metams, be in-

tensyvios priežiūros, įpareigojant V. Ž. dalyvauti smurtinio elgesio pataisos programoje, atlyginti nusikalstama veika padarytą turtinę žalą, dirbti arba būti registruotam Užimtumo tarnyboje prie Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos. Vadovaujantis BK 63 straipsnio 1, 2 dalimis, 5 dalies 2 punktu, paskirtos bausmės subendrintos apėmimo būdu, ir V. Ž. skirta galutinė subendrinta bausmė – laisvės apribojimas dvejiems metams be intensyvios priežiūros, įpareigojant V. Ž. dalyvauti smurtinio elgesio pataisos programoje, atlyginti nusikalstama veika padarytą turtinę žalą, dirbti arba būti registruotam Užimtumo tarnyboje. Vadovaujantis BK 67 straipsnio 2 dalies 6 punktu, 3 dalimi, 71 straipsniu, kartu su bausme V. Ž. paskirta baudžiamojo poveikio priemonė – 30 MGL (1500 Eur) dydžio įmoka į Nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondą. Taip pat tenkintas civilinės ieškovės Vilniaus teritorinės ligonių kasos civilinis ieškinys ir iš V. Ž. Vilniaus teritorinės ligonių kasos naudai priteista 1116,87 Eur išlaidų, patirtų už nukentėjusiajam P. G. suteiktas asmens sveikatos priežiūros paslaugas, atlyginimo bei 5 procentai metinių palūkanų už priteistą sumą nuo nuosprendžio įsiteisėjimo dienos iki visiško žalos atlyginimo.

Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2024 m. gruodžio 5 d. nuosprendžiu Vilniaus regiono apylinkės teismo 2024 m. rugpjūčio 14 d. nuosprendis panaikintas – baudžiamoji byla dėl **V. Ž.** kaltinimo pagal BK 135 straipsnio 1 dalį nutraukta, nustačius baudžiamąją atsakomybę šalinančią aplinkybę, t. y. būtinąją gintį, V. Ž. pagal BK 228 straipsnio 1 dalį išteisintas, kadangi nepadaryta veika, turinti nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių. Vilniaus teritorinės ligonių kasos civilinis ieškinys dėl 1116,87 Eur turtinės žalos atlyginimo paliktas nenagrinėtas.

Išplėstinė septynių teisėjų kolegija, išnagrinėjusi bylą ir išklausiusi asmens, kuriam byla nutraukta, ir jo gynėjo, prašiusių kasacinį skundą atmesti, prokuroro, prašiusio kasacinį skundą tenkinti, paaiškinimų,

n u s t a t ė :

I. Bylos esmė

1. Pirmosios instancijos teismo nuosprendžiu V. Ž. buvo nuteistas pagal BK 228 straipsnio 1 dalį, BK 135 straipsnio 1 dalį dėl to, kad viršijo jam suteiktus tarnybos įgaliojimus, dėl to didelę neturtinę žalą patyrė valstybė, juridinis ir fizinis asmenys, ir tyčia sunkiai sutrikdė žmogaus sveikatą, būtent: V. Ž., būdamas statutinis valstybės tarnautojas (valstybės pareigūnas) – dirbdamas Vilniaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato Ukmergės rajono policijos komisariato (toliau – ir Vilniaus aps. VPK Ukmergės r. PK) Reagavimo skyriaus tyrėju, tarnybos metu 2023 m. birželio 11 d. apie 22.08 val. Vilniaus aps. VPK Ukmergės r. PK patalpose, koridoriuje, esančiame prie laikinojo sulaikymo patalpos, vesdamas į laikinojo sulaikymo patalpą dėl galimo smurto artimoje aplinkoje laikinai sulaikytą P. G., kurio elgesys nekėlė realios grėsmės nei pareigūno, nei kurio nors kito asmens gyvybei ar sveikatai, prieš sulaikytąjį tyčia panaudojo neteisėtą fizinį smurtą: šalia

sulaikymo patalpos tarpdurio, kai P. G. atsisakė grįžti į laikinojo sulaikymo patalpą, dešinės rankos kumščiu sudavė P. G. į kaklo sritį, po to dešine ranka paėmė nukentėjusiajam P. G. už sprando, o kaire ranka – už P. G. viršugalvio ir tyčia jį įstūmė į patalpos vidų, dėl to P. G. atbulas parkrito ir pakaušiu trenkėsi į patalpoje esantį suoliuką bei patyrė kūno sužalojimų, kurie atskirai kvalifikuoti kaip sunkus, nesunkus bei nežymus sveikatos sutrikdymas. Tokiais veiksmais V. Ž. pažeidė Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos statuto, patvirtinto 2003 m. balandžio 29 d. Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos statuto patvirtinimo įstatymu, 21 straipsnio 1 dalies 1 punkte nustatytą pareigą, Lietuvos Respublikos policijos įstatymo 4 straipsnio 2 dalyje įtvirtintus principus, nevykdė šio įstatymo 25 straipsnio 1 dalies 1, 3 punktuose policijos pareigūnui nustatytų pareigų ir nesilaikė šio įstatymo 27 straipsnio 1 dalyje nustatytų prievartos panaudojimo sąlygų, pažeidė Lietuvos policijos generalinio komisaro 2023 m. gegužės 16 d. įsakymu Nr. 5-V-411 patvirtinto Lietuvos policijos darbuotojų etikos ir antikorupcinio elgesio kodekso 6.1 bei 7.1 papunkčius, sulaužė pareigūno priesaiką. Dėl šių pažeidimų didelę neturtinę žalą patyrė Lietuvos valstybė, taip pat Lietuvos policija, kadangi, pareigūnui šiurkščiai pažeidus įstatymų nustatytą valdymo tvarką, buvo diskredituotas policijos pareigūno, kaip valdžios atstovo, vardas ir sumenkintas valstybės institucijos – policijos, taip pat ir visos valstybės autoritetas, kartu griaunant visuomenės pasitikėjimą valstybe ir jos institucijomis, taip pat buvo tyčia padaryta didelė fizinė ir neturtinė žala fiziniam asmeniui – P. G., kadangi dėl patirtų kūno sužalojimų jo atžvilgiu buvo pažeistas iš Lietuvos Respublikos Konstitucijos 21 straipsnyje įtvirtintų žmogaus asmens neliečiamumo ir žmogaus orumo gynimo įstatymu garantijų kylantis draudimas žaloti, žeminti žmogaus orumą ir žiauriai su juo elgtis.

II. Apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio esmė

2. Apeliacinės instancijos teismas panaikino pirmosios instancijos teismo nuosprendį ir baudžiamąją bylą V. Ž. dėl kaltinimo pagal BK 135 straipsnio 1 dalį nutraukė, nustatęs baudžiamąją atsakomybę šalinančią aplinkybę – būtinąją gintį; V. Ž. pagal BK 228 straipsnio 1 dalį išteisino, kadangi nepadaryta veika, turinti nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių.
3. Apeliacinės instancijos teismas konstatavo, kad apylinkės teismas, analizuodamas byloje surinktus įrodymus, nevertino jų visumos, tarpusavio sąsajų, taip pažeidė Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau – ir BPK) 20 straipsnio 5 dalies reikalavimus, todėl padarė neteisingas ir surinktais bei teisme ištirtais įrodymais nepagrįstas išvadas, kad V. *Ž.* prieš P. G., kurio elgesys nekėlė realios grėsmės nei nuteistojo, nei kitų asmenų gyvybei ar sveikatai, panaudojo nebūtiną, neadekvačią ir neproporcingą fizinę prievartą, tokiais neteisėtais veiksmais padarė nukentėjusiajam sunkų sveikatos sutrikdymą ir kartu viršijo savo įgaliojimus, padarydamas didelę žalą Lietuvos valstybei ir policijai, todėl netinkamai buvo pritaikytas ir baudžiamasis įstatymas.
4. Įvertinusi byloje esančius vaizdo įrašus, teisėjų kolegija nustatė, kad V. Ž. vykdė profesines pareigas, teisėtai reikalavo, kad P. G. sugrįžtų į laikinojo sulaikymo pa-

talpą. Tokio reikalavimo nukentėjusysis nevykdė, taigi V. Ž., veikdamas pagal teisės aktus, tokiu atveju turėjo teisę panaudoti fizinę prievartą. Tačiau V. Ž. į tokius P. G. veiksmus (neveikimą) reagavo ramiai, nesiėmė jokių fizinės prievartos priemonių, nepanaudojo jokių specialių priemonių (antrankių, dujų, guminės lazdos ir pan.), o kilusius nesutarimus stengėsi išspręsti žodiniu būdu ir dešinės rankos pirštu rodydamas į laikinojo sulaikymo kamerą. Pažymėta, kad V. Ž. fizinės prievartos nenaudojo iki to momento, kol jam pačiam nekilo grėsmė. Būtent P. G. pirmas fiziškai kontaktavo su V. Ž., kai dešine ranka paėmė (įsikibo) už V. Ž. kairės rankos. Pabrėžta, kad net ir po šio momento V. Ž. iš esmės fizinės prievartos prieš P. G. nenaudojo, o, kaip galima suprasti iš jo kūno pozicijos ir judėjimo link P. G., ketino nukentėjusįjį įvesti į laikinojo sulaikymo patalpą, panaudodamas minimalius fizinius veiksmus. Vaizdo įrašais nustatyta, jog iš karto po to, kai P. G. dešine ranka įsikibo į V. Ž. kairę ranką, kaire ranka jis atliko smūgį į V. Ž. veidą ir rankos pirštais (krumpliais) pataikė į jo veido dešinę pusę. Teisėjų kolegijos vertinimu, nuo šio momento V. Ž. galėjo veikti ne tik atsižvelgdamas į profesinių pareigų vykdymo ribas, realizuodamas Policijos įstatymo 27 straipsnio 3 dalyje įtvirtintą teisę panaudoti fizinę prievartą saugantis nuo gresiančio pavojaus savo sveikatai, bet ir ginti save nuo prasidėjusio, realaus ir pavojingumo kėsinimosi.

5. Dėl pirmosios instancijos teismo išvados, kad po to, kai V. Ž. numušė P. G. ranką nuo savo veido (kai jam buvo suduota), pavojingas kėsinimasis baigėsi (V. Ž. veiksmais buvo nutrauktas), nes grėsmė buvo pašalinta, atkreiptas dėmesys, kad visos situacijos, kurios metu prieš P. G. buvo panaudota fizinė prievarta, nėra pagrindo skaidyti į kelias dalis. Veika truko vos 2–3 sekundes, taigi toks laiko tarpas realiai vykusioje situacijoje, ypač kai tuo metu atliekami aktyvūs veiksmai, yra itin trumpas, todėl jį skaidyti į dar kelias laiko atkarpas nėra pagrįsta. Apeliacinės instancijos teismas pažymėjo, kad po to, kai V. Ž. numušė P. G. ranką, pastarasis kiek nusisuko nuo V. Ž. Iš karto po nusisukimo P. G. vėl visu kūnu atsisuko į V. Ž. ir abi rankas tiesė link jo. Pirmosios instancijos teismas skundžiamame nuosprendyje nepagrįstai tokius P. G. veiksmus įvertino kaip jo gynybą nuo V. Ž. puolimo. Šiuo atveju puolamąjį veiksmą, suduodamas V. Ž. į veidą – t. y. į gyvybiškai svarbią kūno vietą, atliko būtent P. G., todėl jo veiksmai buvo iš esmės puolamieji. Ir vos po pusės sekundės vykusius tolesnius P. G. veiksmus vertinti priešingai – kaip gynybą – nėra pagrindo. Juo labiau tuo metu toje situacijoje to padaryti dėl pernelyg trumpo laiko tarpo ir P. G. neprognozuojamumo V. Ž. ir negalėjo. Tokioje situacijoje P. G. elgėsi akivaizdžiai neteisėtai, nes sudavė policijos pareigūnui, todėl jo tolesni veiksmai po tokio smūgio sudavimo ir jo rankos numušimo turėjo būti itin pasyvūs, rodantys, kad jis daugiau nebekelia grėsmės. Tačiau iš karto po tokio savo neteisėto veiksmo, kai tik V. Ž. nuo jo smūgio ranka apsigynė, jis elgėsi priešingai – atsisuko ir ištiesė abi rankas link pareigūno. Atsižvelgus į tokias faktines aplinkybes, padaryta išvada, jog P. G. kėsinimasis į V. Ž. sveikatą buvo prasidėjęs, jis buvo pavojingas, realus ir akivaizdus.
6. Teismo pažymėta, kad visi V. Ž. veiksmai, t. y. tiek smūgio sudavimas P. G. (bandymas suduoti nukentėjusiajam, tačiau ranka prasprūdo ir pataikė už kaklo), tiek jo suėmimas už sprando ir įstūmimas į sulaikymo kamerą, buvo atlikti būtinosios

ginties situacijoje, pavojingam kėsinimuisi prasidėjus, bet dar nepasibaigus. Apeliacinės instancijos teismo vertinimu, nagrinėjamoje situacijoje buvo kilusi reali, pavojinga, akivaizdi pradėto ir tiesiogiai gresiančio pavojingo kėsinimosi situacija bei grėsmė V. Ž. sveikatai, šioje situacijoje jo pasirinktas gynybos būdas iš esmės buvo tinkamas, o panaudota jėga ir fizinė prievarta atitiko kėsinimosi pobūdį ir pavojingumą.

7. Padaryta išvada, kad V. Ž. sunkų sveikatos sutrikdymą padarė veikdamas netiesiogine tyčia. Nenustačius V. Ž. gynybos aiškios neatitikties kėsinimosi pobūdžiui ir pavojingumui bei tiesioginės tyčios, nenustatytas pagrindas konstatuoti, kad būtinosios ginties ribos buvo peržengtos, todėl konstatuota, kad V. Ž. P. G. padarė sunkų sveikatos sutrikdymą, neperžengdamas būtinosios ginties ribų, o tai šalina jo baudžiamąją atsakomybę.
8. Nustačius, kad V. Ž. negali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn pagal BK 135 straipsnio 1 dalį dėl to, jog jis veikė būtinosios ginties situacijoje, konstatuota, kad nebuvo padarytas ir kitas nusikaltimas, t. y. tarnybai ir viešiesiems interesams.

III. Kasacinio skundo argumentai

9. Kasaciniu skundu Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros Organizuotų nusikaltimų ir korupcijos tyrimo departamento prokuroras D. Šneideris prašo panaikinti apeliacinės instancijos teismo nuosprendį ir palikti galioti pirmosios instancijos teismo nuosprendį be pakeitimų. Skunde nurodo:
   9.1. Apeliacinės instancijos teismas netinkamai pritaikė baudžiamąjį įstatymą, t. y. BK 28 straipsnio nuostatas, taip pat padarė esminį BPK 20 straipsnyje nustatytų reikalavimų pažeidimą – vertindamas vaizdo įraše užfiksuotas aplinkybes, padarė klaidų dėl šio įrodymo turinio.
   9.2. Apeliacinės instancijos teismas, vertindamas ir analizuodamas įrodymus, nepagrįstai nustatė neegzistavusią aplinkybę, kad P. G. kairės rankos krumpliais sudavė V. Ž. į dešinę veido pusę. Baudžiamojoje byloje esančiame 2023 m. lapkričio 22 d. kitų objektų apžiūros protokole (1 t., b. 1. 61–76, vaizdo įrašai saugomi CD laikmenose (1 t., b. l. 60, 83)), kuriame užfiksuotos aplinkybės apie byloje esančių vaizdo įrašų turinį ir kurį apeliacinės instancijos teismas nurodė nuosprendyje (nuosprendžio 15.1 punktas), nėra fiksuotas smūgis krumpliais, o užfiksuota, kad: „V. Ž. dešine ranka bando paimti P. G. kairę ranką (žr. fotolentelės nuotrauką Nr. 17), po ko P. G. kairę ranką ištiesia link V. Ž. veido ir sulenktais pirštais paliečia V. Ž. veido dešinę pusę (žr. fotolentelės nuotrauką Nr. 18), po ko V. Ž. dešine ranka į šoną nustumia P. G. kairę ranką (žr. fotolentelės nuotrauką Nr. 19)“. Vaizdo įrašo „URPK_kam37_LSP_koridorius_20230611220630“ turinys objektyviai patvirtina, kad jame nėra fiksuota, jog P. G. rankos krumpliais sudavė V. Ž. į dešinę veido pusę. Apeliacinės instancijos teismo nepagrįstai nustatyta aplinkybė turėjo įtakos teismui vertinant dėl V. Ž. kilusio pavojaus lygio, būtinosios ginties pagrįstumo ir baigtumo, nes skundžiamame nuospren-

dyje, vertindamas būtinosios ginties buvimą, teismas vadovavosi P. G. smūgio V. Ž. aplinkybe. Pirmosios instancijos teismas tinkamai nustatė faktines aplinkybes, todėl apeliacinės instancijos teismui nebuvo pagrindo jų keisti.

9.3. Netinkamai pritaikytas BK 28 straipsnis, nes teismo atliktas būtinosios ginties teisinis vertinimas buvo netikslus nustatant būtinosios ginties pabaigą, kartu netinkamai įvertintas nustatytų pareigūno fizinės jėgos panaudojimo veiksmų būtinumas. Apeliacinio teismo teiginiai, kad, V. Ž. nustūmus P. G. ranką, šis toliau bandė priešintis ir kėlė realią grėsmę, yra nepagrįsti. Spręsdamas dėl P. G. pasyvumo, teismas neįvertino to, kad P. G. toliau realių smūgių nebandė suduoti, nenustatyta, jog po veido palietimo jis būtų žodžiu grasinęs V. Ž. Iš vaizdo įrašo matyti, kad V. Ž. visiškai kontroliavo P. G. tuo metu, kai jam abiem rankomis suėmė už galvos, P. G. tuo metu buvo susilenkęs. Vaizdo įraše fiksuota, kad, vos pareigūnui V. Ž. pradėjus naudoti fizinę prievartą, P. G. iš karto nustojo atlikti bet kokius neteisėtus veiksmus. Šiuo atveju nustatyti veiksmai: P. G. įsirėmus į grotas ir nesutikus eiti į laikinojo sulaikymo kamerą, V. Ž. pirmas pradėjo eiti link P. G., po to P. G. bandė sugriebti V. Ž. už veido, rankų, po to V. Ž. nustūmė P. G. ranką ir iš karto smūgiavo dešinės rankos kumščiu link P. G. galvos srities, pataikė į sprandą; prieš tai, kai P. G. buvo nustumtas į kamerą, V. Ž. P. G. jau buvo suėmęs už galvos srities, P. G. buvo nuleidęs galvą, pasilenkęs ir savo judesiais nebesipriešino. Atsižvelgiant į tai, apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai nepripažino šių P. G. veiksmų itin pasyviais ir rodančiais galimos būtinosios ginties pabaigą, nes reali grėsmė buvo pasibaigusi. Atitinkamai V. Ž. pasirinktas veiksmas – atbulo P. G. nustūmimas į kamerą suoliuko link, dėl ko šiam buvo padarytas sunkus sveikatos sutrikdymas, – buvo labai pavojingas ir padarytas akivaizdžiai atrėmus pavojingą kėsinimąsi. Pirmosios instancijos teismas išsamiai argumentavo ir pagrįstai nustatė, kad teisėsaugos pareigūnas panaudojo neadekvačią ir neproporcingą fizinę prievartą. Taip pat P. G. veiksmai nebuvo tokio pavojingumo laipsnio, kad leistų policijos pareigūnui neribotai panaudoti fizinę prievartą.

IV. Kasacinės instancijos teismo argumentai ir išvados

10. Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros Organizuotų nusikaltimų ir korupcijos tyrimo departamento prokuroro D. Šneiderio kasacinis skundas atmestinas.

Dėl BPK 20 straipsnio nuostatų taikymo ir pareigūno baudžiamąją atsakomybę šalinančios aplinkybės

11. Kasatorius, nurodydamas netinkamo baudžiamojo įstatymo taikymo kasacijos pagrindą, teigia, kad apeliacinės instancijos teismas netinkamai pritaikė BK 28 straipsnio nuostatas, o būtent, netinkamai atlikęs įrodymų vertinimą, nepagrįstai nustatė kelias būtinosios ginties, kaip baudžiamąją atsakomybę šalinančios

aplinkybės, teisėtumo sąlygas – t. y. netinkamai įvertino P. G. suduotą smūgį ir tai turėjo įtakos teismo vertinimui dėl V. Ž. kilusio pavojaus lygio, būtinosios ginties pagrįstumo ir baigtumo. Kasatorius teigia, kad P. G. veiksmai nebuvo tokio pavojingumo laipsnio, kad leistų neribotai policijos pareigūnui naudoti fizinę prievartą. Kasaciniame skunde taip pat teigiama, kad policijos pareigūnas panaudojo neadekvačią ir neproporcingą fizinę prievartą.

12. Pažymėtina, kad pirmosios instancijos teismas, kurio nuosprendį kasatorius prašo palikti galioti be pakeitimų, spręsdamas V. Ž. kaltės klausimą, vertino tiek BK 28, tiek BK 30 straipsnio nuostatas, kurių tinkamas taikymas ir yra pagrindinis šios bylos klausimas.
13. Baudžiamąją atsakomybę šalinančios aplinkybės įtvirtintos BK V skyriuje. Dvi iš jų yra būtinoji gintis (BK 28 straipsnis) bei profesinių pareigų vykdymas (BK 30 straipsnis). Taigi, nors kasaciniame skunde baudžiamojo įstatymo netinkamas taikymas yra išimtinai siejamas su būtinosios ginties (BK 28 straipsnio) teisėtumo sąlygomis, išplėstinė teisėjų kolegija nusprendžia, kad pagal kasaciniame skunde nurodytas ir byloje nustatytas aplinkybes bylai teisingai išspręsti reikšmės turi ir kitos – BK 30 straipsnyje nurodytos – atsakomybę šalinančios aplinkybės vertinimas.
14. BK 30 straipsnio 1 dalyje reglamentuota, kad asmuo pagal BK neatsako už žalą, kurią padarė vykdydamas profesines pareigas, jeigu jis neviršijo įstatymų ar kitų teisės aktų nustatytų įgaliojimų. Taigi profesinių pareigų vykdymas yra baudžiamąją atsakomybę šalinanti aplinkybė tik tuo atveju, jei tokios pareigos atliekamos vadovaujantis įstatyme ar kitame teisės akte nustatytomis sąlygomis ir jas vykdant neperžengiamos įstatymo ar kito teisės akto nustatytos ribos. Šios ribos turi būti nustatomos atsižvelgiant į atliekamų profesinių pareigų pobūdį (kiek jos susijusios su galimomis rizikomis pačiam pareigūnui), pareigūno ar kito asmens turimų pareigų apibrėžtį, jo veiklą ir įgaliojimus reglamentuojančius norminius aktus ir kitas aplinkybes, galinčias turėti įtakos tinkamam profesinių pareigų turinio atskleidimui ir vertinimui. Profesinės pareigos BK 30 straipsnio kontekste turi būti suprantamos kaip pareigūno ar kito asmens turimų įgaliojimų visuma, būtina jam priskirtoms funkcijoms atlikti.
15. BK 28 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta asmens teisė į būtinąją gintį. BK 28 straipsnio 2 dalyje nurodyta, kad asmuo neatsako pagal BK, jeigu jis, neperžengdamas būtinosios ginties ribų, padarė baudžiamajame įstatyme nurodyto nusikaltimo ar nusižengimo požymius formaliai atitinkančią veiką gindamasis ar gindamas kitą asmenį, nuosavybę, būsto neliečiamybę, kitas teises, visuomenės ar valstybės interesus nuo pradėto ar tiesiogiai gresiančio pavojingo kėsinimosi. Teismų praktikoje išskirtos šios būtinosios ginties teisėtumo sąlygos: 1) būtinoji gintis galima tik nuo pavojingo kėsinimosi; 2) kėsinimasis turi būti realus; 3) kėsinimasis turi būti akivaizdus; 4) žala padaroma besikėsinančiam asmeniui; 5) neperžengtos būtinosios ginties ribos (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-59/2010, 2K-423/2011, 2K-7-326/2013, 2K-350-222/2015, 2K-31-788/2015, 2K-96-303/2020, 2K-73-495/2022, 2K-128-648/2023 ir kt.).
16. Taigi, iš esmės panašius institutus atriboja veikiantis subjektas. Būtinoji gintis suprantama kaip prigimtinė kiekvieno asmens teisė, o nepasinaudojimas ja ne-

užtraukia jokios teisinės atsakomybės. Profesinių pareigų vykdymo atveju asmuo veikia įpareigotas įstatymo ar kito teisės akto, o pareigų nevykdymas jam gali užtraukti atsakomybę. Pareigūno veiksmų naudojant prievartą teisėtumą pirmiausia lemia jo tarnybinius įgaliojimus apibrėžiantys teisės aktai, o teisės į būtinąją gintį taisyklės tampa aktualios išimtiniais atvejais, kai tarnybinių įgaliojimų reglamentavimas nėra pakankamas teisėtumo klausimui išspręsti.

17. Byloje nustatyta, kad V. Ž. veikos padarymo metu dirbo Vilniaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato Ukmergės rajono policijos komisariato Reagavimo skyriaus tyrėju. Žala nukentėjusiojo P. G. sveikatai – kūno sužalojimai – padaryta V. Ž. panaudojant fizinę prievartą policijos komisariato patalpose, atliekant profesines pareigas, kai dėl galimo smurto artimoje aplinkoje laikinai sulaikytas asmuo, vedamas iš tualeto į laikinojo sulaikymo patalpą, pasipriešino ir sukėlė pavojų pareigūno sveikatai.
18. Kadangi byloje sprendžiamas policijos pareigūno atsakomybės klausimas, kai dėl kilusio pavojaus savo sveikatai panaudojama prievarta, kurios panaudojimas yra susijęs ir su profesinės veiklos uždavinių vykdymu, todėl žalos padarymas profesinių pareigų vykdymo metu lemia BK 30 straipsnio taikymo pirmenybę. Tokią išvadą leidžia daryti ir teismų praktika, ji *de facto* (faktiškai) BK 30 straipsnį laiko specialiąja profesines pareigas vykdančių asmenų baudžiamąją atsakomybę šalinančia aplinkybe, kuri yra skirta tų asmenų veiksmams, atliktiems būtinojo reikalingumo, būtinosios ginties, nusikalstamą veiką padariusio asmens sulaikymo sąlygomis, pateisinti (nutartis atnaujintoje baudžiamojoje byloje Nr. 2A-3/2008, kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-153/2009, 2K-P-1/2014, 2K-74-976/2017, 2K-32-648/2025).
19. Kaip jau minėta, BK 30 straipsnyje nustatytos kelios žalos padarymo teisėtumo sąlygos vykdant profesines pareigas. Pirma sąlyga nustato, kad žala padaroma vykdant profesines pareigas – žala padaroma darbo santykių srityje ir žalos padarymas susijęs su profesinių funkcijų vykdymu. Antra sąlyga siejama su veikimu pagal įgaliojimus ir jų neviršijimu (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-153/2009). BK 30 straipsnyje nurodytos baudžiamąją atsakomybę šalinančios aplinkybės vienas esminių požymių yra veiksmų, atliekamų vykdant profesines pareigas, teisėtumas (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-P-1/2014, 2K-380-942/2015, 2K-74-976/2017, 2K-32-648/2025). Siekiant nustatyti, ar asmuo laikėsi suteiktų įgaliojimų, turi būti vertinama, ar asmuo savo veiksmais nepažeidė teisės aktais nustatytų ribų, ar jo veiksmai buvo galimi pagal profesinę veiklą apibrėžiančius aktus. Jei jie buvo galimi, ar konkretus asmuo juos galėjo atlikti, o nustačius, kad asmuo turėjo teisę juos atlikti, – ar tokių veiksmų atlikimas buvo galimas ir būtinas (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-380-942/2015).
20. Apie policijos pareigūnų veiksmų teisėtumą turi būti sprendžiama vadovaujantis jų veiklą reglamentuojančio įstatymo nuostatomis. Įvykio metu galiojusiame Policijos įstatymo 22 straipsnio 1 dalies 4 punkte buvo įtvirtinta bendroji policijos pareigūno teisė nustatyta tvarka panaudoti prievartą, kuri pagal šio įstatymo 2 straipsnį gali būti tiek psichinė, tiek fizinė. Įstatymo 2 straipsnio 2 dalyje pateikiama fizinės prievartos sąvoka – fizinės jėgos ir (ar) specialiųjų priemonių

naudojimas. Įstatymo 27 straipsnio, apibrėžusio prievartos naudojimo sąlygas, 1 dalis nustatė, kad pareigūnas turi teisę panaudoti prievartą tik tarnybinio būtinumo atvejais ir tik tiek, kiek to reikia tarnybinėms pareigoms įvykdyti. Pareigūnas naudoti prievartą privalo adekvačiai esamoms aplinkybėms ir proporcingai esamam pavojui, atsižvelgdamas į konkrečią situaciją, teisės pažeidimo pobūdį, intensyvumą ir individualias pažeidėjo savybes. Fizinė prievarta naudojama tik tada, kai psichinė prievarta buvo neveiksminga arba kai bet koks delsimas kelia pavojų pareigūno ar kito asmens gyvybei ar sveikatai.

21. Atsižvelgiant į nurodytas Policijos įstatymo nuostatas, darytina išvada, kad, nustatant teisėtai naudojamos fizinės prievartos ribas, reikšmės turi ir tokios prievartos naudojimo pagrindas. Pavyzdžiui, pareigūnas, gindamasis ar gindamas kitus asmenis nuo pavojingo kėsinimosi ar sulaikydamas aktyviai besipriešinantį asmenį, gali padaryti didesnę žalą nei tam, kuris nevykdo teisėto pareigūno reikalavimo, bet nesipriešina. Prievartos rūšį ir jos naudojimo mastą pasirenka pareigūnas, atsižvelgdamas į konkrečią situaciją, teisės pažeidimo pobūdį ir individualias pažeidėjo savybes. Taigi nagrinėjamoje byloje teismai, spręsdami apie teisėtai naudojamos fizinės prievartos proporcingumą, taip pat turėjo nustatyti ir vertinti nurodytas aplinkybes (tai, dėl kokios priežasties ir kokiu pagrindu prievarta panaudota, sulaikytojo galimai padaryto teisės pažeidimo pobūdį, individualias pažeidėjo savybes, jo elgesį prieš panaudojant prievartą ar prievartos panaudojimo metu).
22. Byloje nustatyta, kad V. Ž., kaip statutinis valstybės tarnautojas, atliekantis Įstatyme nustatytas policijos funkcijas (nustatyta tvarka užtikrina policijos įstaigose laikomų sulaikytų asmenų apsaugą ir priežiūrą (Policijos įstatymo 6 straipsnio 1 dalies 18 punktas)), kuriomis užtikrinamas policijos uždavinių ir funkcijų įgyvendinimas (asmens, visuomenės saugumo ir viešosios tvarkos užtikrinimas (Policijos įstatymo 5 straipsnio 1 dalies 2 punktas)), turintis įstatymų suteiktus viešojo administravimo įgaliojimus dėl sau nepavaldžių asmenų, žalą sukėlusius fizinius veiksmus atliko vykdydamas savo profesines pareigas.
23. Nagrinėjamoje byloje teismai skirtingai nusprendė, ar V. Ž. turėjo pagrindą panaudoti fizinę prievartą ir ar ji buvo proporcinga. Vertinant kasacinio skundo argumentus dėl aptartais aspektais teismų padarytų įrodymų turinio klaidų, visų pirma, atsižvelgtina į teismų pateiktus ginčijamos aplinkybės vertinimo skirtumus dėl P. G. pasipriešinimo formos ir intensyvumo.
24. Pirmosios instancijos teismas, vertindamas byloje esančių vaizdo įrašų (Nr. URPK_kam33_LSP3_20230611220825 ir Nr.URPK_kam37_LSP_koridorius_20230611220630) turinį, konstatavo, kad P. G. kairę ranką ištiesia link V. Ž. veido ir pirštais paliečia V. Ž. veido dešinę pusę (nuosprendžio 45 punktas). Apeliacinės instancijos teismas, vertindamas tuos pačius vaizdo įrašus, nustatė, kad P. G. kairę ranką tiesia link V. Ž. veido ir šios rankos krumpliais suduoda V. Ž. į dešinę veido pusę (nuosprendžio 15.1 punktas); kaire ranka P. G. atliko smūgį V. Ž. į veidą ir rankos pirštais (krumpliais) pataikė į jo veido dešinę pusę (nuosprendžio 15.6 punktas). Iš teismų nuosprendžiuose pateikto šių faktinių aplinkybių vertinimo matyti, kad abu teismai nustatė P. G. smurtinio veiksmo faktą (P. G.

kairės rankos kontaktą su V. Ž. dešine veido sritimi), taigi savo esme jų išvados nesiskiria. Skiriasi tik lingvistinis tokio kontakto apibūdinimas, nes apeliacinės instancijos teismas sulenktus pirštus lygiavertiškai vertino kaip krumplius. Pažymėtina, kad minėto vaizdo įrašo kadre (laiko žyma vaizdo įraše – 2023/06/11 22:08:28) iš tiesų matomas P. G. kairės rankos sulenktų pirštų kontaktas su policijos pareigūno dešine veido puse. Taigi šie nukentėjusiojo veiksmai atitinka minėtus Policijos įstatyme įtvirtintus pagrindus, įgalinančius policijos pareigūną panaudoti fizinę prievartą. Todėl konstatuotina, kad V. Ž., veikdamas pagal Policijos įstatymo 27 straipsnio 3 dalies 1, 7 punktus, nagrinėjamu atveju turėjo teisę prieš P. G. panaudoti fizinę prievartą.

25. Pažymėtina, kad veikimas pavojaus akivaizdoje, stresinių situacijų metu, kai pareigūnas turi nedelsdamas imtis tam tikrų priemonių, kad nutrauktų vykdomą teisės pažeidimą ir apsaugotų valstybės ginamus gėrius, kelia riziką pareigūnams ir kitiems asmenims, turintiems diskreciją panaudoti prievartą, netinkamai įvertinti aplinkybes ir peržengti įgaliojimų ribas. Todėl, vertinant jėgos panaudojimo atvejus, svarbu nustatyti, ar profesines pareigas vykdančio asmens reakcija į daromą pažeidimą buvo teisinga – ar asmuo adekvačiai panaudojo prievartą susiklosčiusioje situacijoje.
26. Vertindamas V. Ž. ir nukentėjusiojo P. G. veiksmus ir jų atlikimo aplinkybes, pirmosios instancijos teismas nusprendė, kad V. Ž. suvokė pavojingą nusikalstamos veikos pobūdį, t. y. kad jo veiksmai pavojingi, nebūtini ir viršijantys jam suteiktus tarnybos įgaliojimus, numatė, kad dėl tokio jo elgesio neišvengiamai atsiras arba realiai gali atsirasti didelė žala valstybei, Lietuvos policijai ir fiziniam asmeniui, taip pat tai, kad P. G., krisdamas atbulas, gali susižaloti, taip pat ir atsitrenkdamas į patalpoje esantį suoliuką, ir nors tokių padarinių nenorėjo, tačiau sąmoningai leido jiems atsirasti, t. y. abi jam inkriminuotas nusikalstamas veikas V. Ž. padarė veikdamas netiesiogine tyčia. Apeliacinės instancijos teismas nusprendė, kad V. Ž. veikė esant būtinosios ginties situacijai, nes jam buvo kilusi reali, pavojinga, akivaizdi pradėto ir tiesiogiai gresiančio pavojingo kėsinimosi situacija bei grėsmė sveikatai, šioje situacijoje nuteistojo pasirinktas gynybos būdas iš esmės buvo tinkamas, o panaudota jėga ir fizinė prievarta atitiko kėsinimosi pobūdį ir pavojingumą. Taip pat teismas konstatavo, kad V. Ž. sunkų sveikatos sutrikdymą nukentėjusiajam padarė veikdamas netiesiogine tyčia, t. y. nenorėjo ir nesiekė P. G. sunkaus sveikatos sutrikdymo, bet numatė, kad tokių padarinių gali atsirasti, ir, pakankamai stipriai jį stumdamas į kameros vietą, sąmoningai leido (buvo abejingas) tokiems padariniams kilti.
27. Byloje baudžiamosios atsakomybės aspektu vertintini šie V. Ž. fiziniai veiksmai, kuriais nukentėjusiajam padaryti sužalojimai: dešinės rankos kumščiu sudavė P. G. į kaklo sritį, dešine ranka paėmė nukentėjusiajam P. G. už sprando, o kaire ranka – už P. G. viršugalvio ir jį įstūmė į patalpos vidų. Šiuo aspektu yra svarbi teismų nustatyta įvykių seka, kuri apeliacinės instancijos teismo yra itin kruopščiai ir detaliai išdėstyta nuosprendžio 15.1–15.2 punktuose. Teismo nustatyta, kad kai V. Ž. išleido P. G. iš laikinojo sulaikymo patalpos, šis atsisakė į ją grįžti. P. G. įsirėmė į laikinojo sulaikymo kameros grotas bei sieną ir nepakluso pareigūno nurodymams sugrįžti į minėtą patalpą. V. Ž. dedant koją į priekį, P. G. suėmė

V. Ž. už kairės rankos plaštakos, ją stūmė, o pareigūnui bandant paimti nukentėjusiojo kairės rankos dilbį, P. G. kairę ranką tiesė link V. Ž. veido ir šia ranka sudavė į dešinę veido pusę. V. Ž., reaguodamas į nukentėjusiojo veiksmus, nustūmė P. G. kairę ranką per alkūnę ir atstūmė nukentėjusiojo dešinę ranką. P. G., kūnu pasisukęs į dešinę pusę, sukosi į V. Ž. ir tiesė abi rankas link jo, kai pastarasis, sugniaužęs dešinės rankos kumštį, sudavė nukentėjusiajam į sprando sritį, dešine ranka suėmė P. G. už sprando, o kairę ranką uždėjęs ant galvos, stūmė į laikinojo sulaikymo kamerą. P. G. krito atbulas ir krisdamas pakaušiu trenkėsi į laikinojo sulaikymo kameroje esantį suoliuką.

28. Pažymėtina, kad ir kasacinio skundo esminiais argumentais siekiama konstatuoti policijos pareigūno įgaliojimų viršijimą – pareigūnui atliekant fizinius veiksmus, pavojus jau buvo pasibaigęs, o nukentėjusiojo veiksmų pavojingumas nesiekė tokio laipsnio, kuris būtų proporcingas pareigūno veiksmams, – tai, kaip minėta, turi reikšmės žalos padarymo teisėtumo nustatymui pagal BK 30 straipsnio 1 dalį. Šiuo atveju pavojingo kėsinimosi pradžios momentas abejonių nekelia – byloje nustatyta, kad P. G. pirmas inicijuoja smurtinį veiksmą, t. y. žala pareigūno atitinkamiems interesams jau buvo pradėta daryti. Tačiau kasaciniame skunde akcentuojama pirmosios instancijos teismo pozicija dėl kėsinimosi pabaigos, kuri siejama su P. G. nustumta ranka, paremta ydingomis prielaidomis ir neatitinka realios nustatytos situacijos.
29. Esminis žemesnės instancijos teismų vertinimo skirtumas šiuo aspektu – V. Ž. veikimo išskaidymas į dvi dalis. Pirmosios instancijos teismas laikė, kad P. G. pasipriešinimas daugiau pavojaus nebekėlė po V. Ž. veiksmų nustumiant rankas, apeliacinės instancijos teismas laikė, kad visi V. Ž. veiksmai turi būti vertinami kaip vientisa gynybos tąsa. Sutikdama su apeliacinės instancijos teismo vertinimu, išplėstinė teisėjų kolegija atkreipia dėmesį, kad privalu įvertinti tai, jog byloje aptariami tiek P. G., tiek V. Ž. vieno kitam atlikti veiksmai (nuo nustatyto pasipriešinimo pradžios iki nukentėjusiojo parkritimo) truko apytikriai 2–3 sekundes. Juo labiau, nuo patirto kontakto į veido sritį iki pareigūno instinktyviai savisaugos prasme atstumtų P. G. rankų tepraėjus itin trumpam laiko tarpui, nėra pagrindo tikėtis iš pareigūno pakartotinio situacijos įvertinimo, kuris per tokį trumpą laiko tarpą praktiškai yra neįmanomas. Pažymėtina, kad byloje teismų nustatyta, jog P. G. dar iki smurtinio veiksmo atlikimo kaire ranka buvo suėmęs ir stumdė pareigūno plaštaką savo dešine ranka, taigi naudojo abi rankas neteisėtiems veiksmams atlikti. Atitinkamai akcentuotina ir tai, kad nėra pagrindo laikyti, jog po patirto smūgio į veidą iškart tiesiamos rankos link besiginančiojo jau gali būti nevertinamos kaip tolesnio pasipriešinimo tąsa. Pirmosios instancijos teismo išvadose ši itin svarbi laiko aplinkybė liko neaptarta ir nevertinta, tai turėjo reikšmės išvadų tikslumui.
30. Kiti kasatoriaus teiginiai – t. y. kad P. G. toliau realių smūgių nebandė suduoti, nenustatyta, kad po smurtinio veiksmo į veidą jis būtų žodžiu grasinęs V. Ž., stūmimo metu buvo susilenkęs, tai rodo pasipriešinimo pabaigą, – paremti prielaidomis ir neatitinka nustatytų faktinių bylos aplinkybių. Tai, kad dėl V. Ž. atliktų fizinių veiksmų ir perimtos iniciatyvos, kuria buvo palaužtas nukentėjusiojo pasipriešinimas, P. G. smurtinio pobūdžio veiksmų ar grasinimų neturėjo galimybės

atlikti, savaime nereiškia, kad jų nebūtų atlikęs ir pasipriešinimas buvo pasibaigęs. Kartu apeliacinės instancijos teismas nenustatė, kad P. G. po pirminio kontakto būtų likęs nusisukęs, ėjęs link sulaikymo kameros, traukęsis nuo policijos pareigūno ar kitaip išreiškęs savo atsisakymą kėsintis, taigi nėra indikacijų, kad objektyviai situacija dėl kėsinimosi būtų pasikeitusi.

31. Kaip minėta, be šių kasaciniame skunde keliamų policijos pareigūno fizinės jėgos proporcingumo vertinimo aspektų, atsižvelgiant į Policijos įstatymo 27 straipsnio 1 dalies nuostatas, dėl prievartos panaudojimo būtinumo ir galimumo turi būti sprendžiama vertinant atliktų veiksmų pobūdį, apimtį, panaudojimo procedūrą, asmens daromo teisės pažeidimo pobūdį, intensyvumą, individualias pažeidėjo savybes.
32. V. Ž., saugodamasis nuo kilusio pavojaus sveikatai, atliko du fizinės jėgos panaudojimo veiksmus. Pirminis V. Ž. (po atstumtų P. G. rankų) atsakas, kurį sukėlė staiga suduotas nukentėjusiojo smūgis į veidą, yra pareigūno smūgis nukentėjusiajam, kuris buvo neatidėliotina reakcija į gautą smūgį veido srityje. Tai, kad aptariamas smūgis buvo skirtas ne sužaloti, o pavojingam kėsinimuisi palaužti, byloja aplinkybė, jog daugiau savaime žalojančių veiksmų V. Ž. neatliko. Aktualu ir tai, kad šiuo veiksmu byloje nustatytų sunkaus sveikatos sutrikdymo padarinių nekilo ir jais nebuvo prisidėta prie tokių padarinių kilimo. Žemesnės instancijos teismai konstatavo, kad šiuo veiksmu buvo pataikyta P. G. į sprando sritį, tačiau dėl to šis pusiausvyros neprarado, nekrito atbulas į laikinojo sulaikymo kamerą. Paskesniais veiksmais po pirminio siekio palaužti pavojingą kėsinimąsi buvo siekiama riboti tolesnius P. G. smurtinius veiksmus, t. y. V. Ž., suėmęs nukentėjusįjį už galvos, atliko stūmimo veiksmus. Stūmimas, sprendžiant iš įvykio situacijos, t. y. pareigūno bendravimo su P. G. aplinkybių (P. G. buvo trumpam išleistas pasinaudoti šalia esančiu tualetu, laukiama, kol P. G. sugrįš į kamerą), kūno kalbos (akivaizdžiai prašoma P. G. sugrįžti į laikinojo sulaikymo kamerą, į šią rodant pirštu), turėjo kelis tikslus – pareigūnas tokiais veiksmais siekė sugrąžinti P. G. į laikinojo sulaikymo kamerą, kurioje būtų apribotos šio galimybės pavojingai veikti prieš V. Ž., ir kartu taip galutinai nutraukti pavojingą pasipriešinimą. Itin aktualu, kad pastaruoju veiksmu siekta asmenį, nevykdžiusį teisėto reikalavimo, uždaryti į laikinojo sulaikymo patalpą. Reikšmės tokio veiksmo intensyvumo vertinimui turi ir tai, kad jis atliktas įvykus užpuolimui, atsistumiant fizinį smurtą panaudojusį nukentėjusįjį, kartu siekiant nutraukti pažeidėjo neteisėtą veikimą. Taigi iš pareigūno veiksmų nuoseklumo ir pobūdžio galima matyti, kad pareigūno valinėmis pastangomis buvo siekiama įveikti pavojingą pasipriešinimą, užkardyti tolesnius tokius veiksmus ir atkurti įprastą tvarką laikinojo sulaikymo kameroje.
33. Vertinant fizinės jėgos panaudojimo eigą, pažymėtina, kad nors V. Ž., vadovaujantis Policijos įstatymo 21 straipsniu, teisę panaudoti prievartą turėjo dar P. G. nedelsiant nevykdžius teisėto reikalavimo sugrįžti į laikinojo sulaikymo kamerą, pareigūnas jokių fizinės prievartos veiksmų neatliko. Šie buvo panaudoti tik tada, kai kilo pavojus pareigūno sveikatai. Atsižvelgiant į byloje nustatytas faktines aplinkybes, matyti, kad staiga pasireiškus fiziniam smurtui V. Ž. neturėjo galimy-

bės nuosekliai panaudoti psichinės prievartos ar fizinės prievartos pasitelkdamas specialiąsias priemones. Atitinkamai ilgesnis delsimas sudarytų tolesnes sąlygas kelti pavojų pareigūno sveikatai, todėl fizinės jėgos panaudojimas, vadovaujantis Policijos įstatymo 27 straipsnio 1 dalimi, kaip neatidėliotinas ir būtinas atsakas šioje situacijoje pateisinamas.

34. Tuo tarpu nukentėjusiojo neteisėtų veiksmų intensyvumas iš esmės aptartas šios nutarties 24, 27 punktuose. Papildomai pažymėtina, kad P. G. pasipriešinimas pareigūnui buvo smurtinio pobūdžio – akivaizdžiai priešingas teisei elgesys. Nukentėjusiojo asmeninės savybės taip pat rodo aplinkybę, kad, kilus pavojui pareigūno sveikatai, V. Ž. negalėjo tikėtis adekvataus nukentėjusiojo situacijos vertinimo, jog neteisėti veiksmai bus nutraukti laiku, – P. G. buvo sulaikytas dėl smurto artimoje aplinkoje, buvo neblaivus, per viso vakaro įvykius buvo neprognozuojamas.
35. Įvertinus išdėstytas aplinkybes, konstatuotina, kad V. Ž. atlikti veiksmai atitiko BK 30 straipsnyje aptartas sąlygas – fizinė prievarta naudota esant tarnybiniam būtinumui, tik tiek, kiek to reikia pareigoms įvykdyti, ir siekiant apsaugoti save nuo gresiančio pavojaus sveikatai.
36. Asmenų, kurie padaro žalos, vykdydami profesines pareigas, tačiau neviršydami įstatymų ar kitų teisės aktų nustatytų įgaliojimų, baudžiamoji atsakomybė šalinama visais atvejais, taigi pareigūnas neturi būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn ir padaręs didesnę žalą (pavyzdžiui, sunkų sveikatos sutrikdymą), jeigu vykdydamas profesines pareigas neperžengia teisės aktuose nustatytų ribų (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-1/2014).
37. Apibendrindama išplėstinė teisėjų kolegija daro išvadą, kad V. Ž. įvykio, kai buvo sužalotas P. G., metu, atlikdamas profesines (tarnybines) pareigas, veikė neperžengdamas Policijos įstatymo nustatytų ribų, fizinę prievartą prieš P. G. pavartojo esant įstatyme nustatytiems pagrindams, neviršijo fizinės prievartos naudojimo sąlygų (ribų). Apeliacinės instancijos teismas iš esmės teisingai nustatė minėtų aplinkybių visumą, tačiau V. Ž. veiksmams įvertinti pritaikė ne tą Baudžiamojo kodekso normą, nes pagrindą nutraukti baudžiamąją bylą sudarė BK 30 straipsnio 1 dalyje nustatyta baudžiamąją atsakomybę šalinanti aplinkybė.
38. Kadangi apeliacinės instancijos teismas V. Ž. baudžiamąją bylą dėl kaltinimo pagal BK 135 straipsnio 1 dalį nutraukė pritaikęs netinkamą baudžiamąją atsakomybę šalinančią aplinkybę – būtinąją gintį, ši nuosprendžio dalis yra keistina. Priėmus šį sprendimą, kita apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio dalis paliekama nepakeista.

Išplėstinė septynių teisėjų kolegija, atsižvelgdama į išdėstytus argumentus ir vadovaudamasi Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 382 straipsnio 1 ir 6 punktais,

n u t a r i a :

Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros Organizuotų nusikaltimų ir korupcijos tyrimo departamento prokuroro Dariaus Šneiderio kasacinį skundą atmesti.

Pakeisti Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2024 m. gruodžio 5 d. nuosprendį: baudžiamąją bylą V. Ž. pagal BK 135 straipsnio 1 dalį nutraukti nustačius baudžiamąją atsakomybę šalinančią aplinkybę – profesinių pareigų vykdymą (BPK 3 straipsnio 1 dalies 7 punktas).

Kitą Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2024 m. gruodžio 5 d. nuosprendžio dalį palikti nepakeistą.

Baudžiamoji byla Nr. 2K-7-119-594/2025
(S)

LIETUVOS AUKŠČIAUSIOJO TEISMO BAUDŽIAMŲJŲ BYLŲ SKYRIAUS TEISĖJAS ARTŪRAS RIDIKAS

ATSKIROJI NUOMONĖ DĖL LIETUVOS AUKŠČIAUSIOJO TEISMO BAUDŽIAMŲJŲ BYLŲ SKYRIAUS IŠPLĖSTINĖS SEPTYNIŲ TEISĖJŲ KOLEGIJOS 2025 M. LAPKRIČIO 19 D. NUTARTIES

2025 m. lapkričio 20 d.
Vilnius

Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau – ir BPK) 384 straipsnio 10 dalimi, teikiu atskirąją nuomonę dėl Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus išplėstinės teisėjų kolegijos 2025 m. lapkričio 19 d. nutarties šioje byloje.

Šioje byloje buvo sprendžiamas klausimas dėl tinkamo BK 28 straipsnio taikymo ir nutarta Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2024 m. gruodžio 5 d. nuosprendį pakeisti, o baudžiamąją bylą V. Ž. pagal BK 135 straipsnio 1 dalį nutraukti BPK 3 straipsnio 1 dalies 7 punkto pagrindu, nustačius baudžiamąją atsakomybę šalinančią aplinkybę – profesinių pareigų vykdymą (BK 30 straipsnis).

Sutinku su kolegijos sprendimu nutraukti baudžiamąją bylą esant baudžiamąją atsakomybę šalinančiai atsakomybei, tačiau manau, kad šioje byloje nagrinėjamu atveju Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2024 m. gruodžio 5 d. nuosprendžiu BK 28 straipsnis buvo pritaikytas tinkamai ir keisti šį nuosprendį nebuvo teisinio pagrindo.

1. BK 30 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad asmuo pagal BK neatsako už žalą, kurią padarė vykdydamas profesines pareigas, jeigu jis neviršijo įstatymų ar kitų teisės aktų nustatytų įgaliojimų. To paties straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad asmuo pagal šį kodeksą atsako už žalą, kurią padarė vykdydamas profesines pareigas, jeigu jis viršijo įstatymų ar kitų teisės aktų nustatytus įgaliojimus, tačiau bausmė jam gali būti švelninama remiantis šio kodekso 59 straipsniui).
2. Iš BK 30 straipsnio konstrukcijos matyti, kad profesinių pareigų vykdymui keliami du neatsiejami reikalavimai: 1) pareigos vykdymas turi būti numatytas įstaty-

muose ar kituose teisės aktuose; 2) pareigos vykdymas neturi peržengti įstatymo ar kito teisės akto ribų.

3. Tokie reikalavimai suponuoja išvadą, kad, siekiant nustatyti, ar yra sąlygos taikyti šį straipsnį, būtina labai tiksliai išsiaiškinti: 1) kokia pareiga buvo vykdoma; 2) kokiame teisės akte apibrėžta ši pareiga; 3) ar atitinkamas asmuo buvo įpareigotas tą pareigą vykdyti; 4) ar nebuvo peržengtos atitinkamų teisės aktų ribos.
4. BK nėra pateiktas profesinės pareigos vykdymo sąvokos apibrėžimas. Taip pat nėra išvardinti subjektai, kurie gali būti laikomi vykdžiusiais tą pareigą. Nekyla abejonių, kad tokia aptariamos normos konstrukcija leidžia ją taikyti plačiam ratui profesijų, kurios pirmiausiai susijusios su didesne rizika savo veikloje padaryti žalą BK saugomoms vertybėms. Tačiau bendrąja prasme *profesinė pareiga suprantama kaip asmens, einančio tam tikras pareigas, dirbančio tam tikrą darbą ar užsiimančio tam tikra veikla, veiksmai, kuriuos jis privalo atlikti pagal jo darbą ar profesinę veiklą reglamentuojančius teisės aktus*. Atitinkamai tokios pareigos nevykdymas užtraukia teisinę atsakomybę (drausminę, administracinę, baudžiamąją ar kt.).
5. Būtent pareiga, už kurios nevykdymą gali būti taikoma teisinė atsakomybė, ir turėtų būti esminiu kriterijumi, leidžiančiu atriboti du atskirus baudžiamąją atsakomybę šalinančius institutus – būtinąją gintį nuo profesinės pareigos vykdymo.
6. Aiškinimas, kad šiuos du institutus atriboja veikiantis subjektas, ir konstatavimas, kad teisės į būtinąją gintį taisyklės tampa aktualios tik *išimtiniais* atvejais, kai tarnybinių įgaliojimų reglamentavimas nėra pakankamas teisėtumo klausimui išspręsti, yra per siauras, netikslus ir dėl pirmiau išdėstytu motyvu, neatitinka BK 30 straipsnio nuostatų.
7. Tam tikro statuso turėjimas ne visuomet reiškia, kad asmuo turėjo teisę pasielgti tam tikru būdu ir atlikti su žala susijusius veiksmus. Susiaurinus aptariamų BK normų atribojimo kriterijų iki veikiančio subjekto iš esmės reiškia, kad bet kokie BK saugomoms vertybėms žalą darantys veiksmai, nepriklausomai nuo to, ar jie patenka į subjekto profesinių pareigų vykdymą, ar ne, jeigu jie padaryti tarnybos ar „darbo“ metu, galėtų būti vertinami tik BK 30 straipsnio kontekste. Tam tikrais įstatymuose ar kituose teisės aktuose numatytais atvejais profesines pareigas asmenys turi vykdyti ir ne darbo metu, todėl šiuo atveju asmens veiksmai, sukėlę žalos tam tikriems interesams, galėtų būti vertinami tik kaip tarnybinės pareigos atlikimas BK 30 straipsnio prasme. O policijos pareigūnų atveju, dėl tokio aiškinimo BK 28 straipsnio taikymas iš esmės tampa neįmanomas, nes policijos pareigūnai net ir ne tarnybos metu nėra atleidžiami nuo tam tikrų pareigų vykdymo.
8. BK 28 ir 30 straipsnių atribojimas yra reikšmingas tuo aspektų, kad BK 28 straipsnis nustato mažesnius apribojimus ir yra palankesnė norma, lyginant su BK 30 straipsniu, nes teisę į būtinąją gintį asmuo gali įgyvendinti neatsižvelgdamas į tai, ar galėjo išvengti kėsinimosi arba kreiptis pagalbos į kitus asmenis ar valdžios institucijas, būtinosios ginties atveju nereikia vertinti, ar atitinkamas subjektas veikė pagal jam suteiktus įgaliojimus, ar jų neviršijo ir pan. Teismų praktikoje dėl BK 30 straipsnio taikymo irgi yra vertinama, ar profesinės pareigos pobūdis ir apimtis numato konkrečios žalos padarymą. Yra pavyzdžių, kuomet kasacinės instancijos teismas nustatė, kad asmuo vykdė darbines pareigas, tačiau veiksmų,

susijusių su žalos padarymu, atlikti negalėjo, todėl jo veiksmais padarytos žalos nepateisina BK 30 straipsnio nuostatos.

9. Subjektų, veikiančių valstybės naudai, jos interesams bei ginančių viešąją tvarką, statusas teisės doktrinoje siejamas su teisių, pareigų, atsakomybės bei tam tikrų garantijų visuma. Kadangi policijos pareigūnų veikla susijusi su didesniu pavojumi jų sveikatai ir gyvybei, todėl jiems turi būti suteiktos atitinkančios garantijos, leidžiančios efektyviai ginti savo sveikatą ir gyvybę. Todėl net ir tuo atveju, jei yra vykdomos profesinės pareigos, jei iškyla pavojus tokių subjektų gyvybei ar sveikatai, pirmiausia turėtų būti vertinama, ar nebuvo susidariusi būtinosios ginties situacija. Nes teisę į būtinąją gintį turi kiekvienas asmuo, nepriklausomai nuo to, kokias pareigas jis užima ar kokį darbą dirba. Priešingu atveju būtų pagrindas teigti, kad gali būti pažeistas lygybės prieš įstatymą principas.
10. Žiūrint istoriškai, 30 straipsnis BK atsirado tik 2000 m. ir ši norma nepakeitė būtinosios ginties instituto bei neapribojo jo taikymo, o atvirkščiai – sistemiškai aiškinant, buvo įtraukta dėl būtinybės apsaugoti nuo nepagrįsto patraukimo baudžiamojon atsakomybėn asmenis, veikiančius valstybės vardu, vykdančius valstybei gyvybiškai svarbias funkcijas pagal valstybės nustatytą tvarką.
11. Pirmiau išdėstytas BK 30 ir 28 straipsnių santykio aiškinimas siejamas tik su tiesiogiai atitinkamų subjektų (šiuo atveju – policijos pareigūnų) sveikatai ir gyvybei gresiančiu pavojumi, kadangi kitų asmenų gynyba nuo pradėto ar tiesiogiai gresiančio pavojingo kėsinimosi patenka į policijos pareigūnų pareigas.
12. Nutartyje yra pagrįstai konstatuota, kad būtinoji gintis suprantama kaip prigimtinė kiekvieno asmens teisė, o nepasinaudojimas ja neužtraukia jokios teisinės atsakomybės. Todėl ir šioje byloje turėjo būti daroma išvada, kad yra pagrindas taikyti ne BK 30 straipsnį, o 28 straipsnį.
13. Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2024 m. gruodžio 5 d. nuosprendyje labai aiškiai atribotas profesinių pareigų vykdymas. Konstatavus, kad V. Ž. vykdė profesines pareigas, teisėtai reikalaudamas, kad P. G. sugrįžtų į laikinojo sulaikymo patalpą. Tokio reikalavimo nukentėjusysis nevykdė, dėl ko V. Ž., veikdamas pagal teisės aktus, turėjo teisę panaudoti fizinę prievartą, tačiau jos nenaudojo iki to momento, kol jo paties sveikatai nekilo grėsmė. Šis teismas visiškai pagrįstai ir teisėtai konstatavo, kad nuo to momento V. Ž. galėjo veikti ne tik atsižvelgdamas į profesinių pareigų vykdymo ribas, realizuodamas Policijos įstatymo 27 straipsnio 3 dalyje įtvirtintą teisę panaudoti fizinę prievartą saugantis nuo gresiančio pavojaus savo sveikatai, bet ir ginti save nuo prasidėjusio, realaus ir pavojingumo kėsinimosi.

Remdamasis tuo, kas išdėstyta, laikausi nuomonės, kad turėjo būti priimtas kitoks Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus išplėstinės teisėjų kolegijos sprendimas – kasacinis skundas atmestas, o atitinkamai Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2024 m. gruodžio 5 d. nuosprendis paliktas nepakeistas.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo
Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjas
ALBINAS ANTANAITIS

ATSKIROJI NUOMONĖ BAUDŽIAMOJOJE BYLOJE NR. 2K-7-119-594/2025

2025 m. lapkričio 19 d.

1. Šioje baudžiamojoje byloje Vilniaus regiono apylinkės teismo 2024 m. rugpjūčio 14 d. nuosprendžiu V. Ž. pripažintas kaltu pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 228 straipsnio 1 dalį, BK 135 straipsnio 1 dalį dėl to, kad viršijo jam suteiktus tarnybos įgaliojimus, dėl to didelę neturtinę žalą patyrė valstybė, juridinis ir fizinis asmenys, ir tyčia sunkiai sutrikdė žmogaus sveikatą, būtent: būdamas statutinis valstybės tarnautojas (valstybės pareigūnas) – dirbdamas Vilniaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato Ukmergės rajono policijos komisariato (toliau – ir Vilniaus aps. VPK Ukmergės r. PK) Reagavimo skyriaus tyrėju, tarnybos metu 2023 m. birželio 11 d. apie 22.08 val. Vilniaus aps. VPK Ukmergės r. PK patalpose, koridoriuje, esančiame prie laikinojo sulaikymo patalpos, vesdamas į laikinojo sulaikymo patalpą dėl galimo smurto artimoje aplinkoje laikinai sulaikytą P. G., kurio elgesys nekėlė realios grėsmės nei pareigūno, nei kurio nors kito asmens gyvybei ar sveikatai, prieš sulaikytąjį tyčia panaudojo neteisėtą fizinį smurtą: šalia sulaikymo patalpos tarpdurio, kai P. G. atsisakė grįžti į laikinojo sulaikymo patalpą, dešinės rankos kumščiu sudavė P. G. į kaklo sritį, po to dešine ranka paėmė nukentėjusiajam P. G. už sprando, o kaire ranka – už P. G. viršugalvio ir tyčia jį įstūmė į patalpos vidų, dėl to P. G. atbulas parkrito ir pakaušiu trenkėsi į patalpoje esantį suoliuką bei patyrė kūno sužalojimų, kurie atskirai kvalifikuoti kaip sunkus, nesunkus ir nežymus sveikatos sutrikdymas. Tokiais veiksmais V. Ž. pažeidė Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos statuto, patvirtinto 2003 m. balandžio 29 d. Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos statuto patvirtinimo įstatymu, 21 straipsnio 1 dalies 1 punkte nustatytą pareigą, Lietuvos Respublikos policijos įstatymo 4 straipsnio 2 dalyje įtvirtintus principus, nevykdė šio įstatymo 25 straipsnio 1 dalies 1, 3 punktuose policijos pareigūnui nustatytų pareigų ir nesilaikė šio įstatymo 27 straipsnio 1 dalyje nustatytų prievartos panaudojimo sąlygų, pažeidė Lietuvos policijos generalinio komisaro 2023 m. gegužės 16 d. įsakymu Nr. 5-V-411 patvirtinto Lietuvos policijos darbuotojų etikos ir antikorupcinio elgesio kodekso 6.1 bei 7.1 papunkčius, sulaužė pareigūno priesaiką. Dėl šių pažeidimų didelę neturtinę žalą patyrė Lietuvos valstybė, taip pat Lietuvos policija, kadangi, pareigūnui šiurkščiai pažeidus įstatymų nustatytą valdymo tvarką, buvo diskredituotas policijos pareigūno, kaip valdžios atstovo, vardas ir sumenkintas valstybės institucijos – policijos, taip pat ir visos valstybės autoritetas, kartu griaunant visuomenės pasitikėjimą valstybe ir jos institucijomis, taip pat buvo tyčia padaryta didelė fizinė ir neturtinė žala fiziniam asmeniui – P. G., kadangi dėl patirtų kūno sužalojimų jo atžvilgiu buvo pažeistas iš Lietuvos Respublikos Konstitucijos 21 straipsnyje įtvirtintų žmogaus asmens neliečiamumo ir žmogaus orumo gynimo įstatymu garantijų kylantis draudimas žaloti, žeminti žmogaus orumą ir žiauriai su juo elgtis.

2. Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2024 m. gruodžio 5 d. nuosprendžiu Vilniaus regiono apylinkės teismo 2024 m. rugpjūčio 14 d. nuosprendis panaikintas – baudžiamoji byla dėl V. Ž. kaltinimo pagal BK 135 straipsnio 1 dalį nutraukta, nustačius baudžiamąją atsakomybę šalinančią aplinkybę, t. y. būtinąją gintį, V. Ž. pagal BK 228 straipsnio 1 dalį išteisintas, kadangi nepadaryta veika, turinti nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių. Vilniaus teritorinės ligonių kasos civilinis ieškinys dėl 1116,87 Eur turtinės žalos atlyginimo paliktas nenagrinėtas.
3. Kasaciniu skundu Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros Organizuotų nusikaltimų ir korupcijos tyrimo departamento prokuroras D. Šneideris prašė panaikinti apeliacinės instancijos teismo nuosprendį ir palikti galioti pirmosios instancijos teismo nuosprendį be pakeitimų. Kasatorius nurodė, kad buvo netinkamai pritaikytas BK 28 straipsnis, nes apeliacinės instancijos teismo atliktas būtinosios ginties teisinis vertinimas buvo netikslus nustatant būtinosios ginties pabaigą, kartu netinkamai įvertintas nustatytų pareigūno fizinės jėgos panaudojimo veiksmų būtinumas. V. Ž. pasirinktas veiksmas – atbulo P. G. nustūmimas į kamerą suoliuko link, dėl ko šiam buvo padarytas sunkus sveikatos sutrikdymas, buvo labai pavojingas ir padarytas akivaizdžiai atrėmus pavojingą kėsinimąsi. Pirmosios instancijos teismas išsamiai argumentavo ir pagrįstai nustatė, kad teisėsaugos pareigūnas panaudojo neadekvačią ir neproporcingą fizinę prievartą. Taip pat P. G. veiksmai nebuvo tokio pavojingumo laipsnio, kad leistų policijos pareigūnui neribotai panaudoti fizinę prievartą.
4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus išplėstinė septynių teisėjų kolegija (toliau – Teisėjų kolegija) šioje byloje nagrinėjo paminėtus kasacinio skundo argumentus ir nusprendė, kad nors kasaciniame skunde baudžiamojo įstatymo netinkamas taikymas yra išimtinai siejamas su būtinosios ginties (BK 28 straipsnio) teisėtumo sąlygomis, tačiau pagal kasaciniame skunde nurodytas ir byloje nustatytas aplinkybes bylai teisingai išspręsti reikšmės turi ir kitos – BK 30 straipsnyje nurodytos – atsakomybę šalinančios aplinkybės vertinimas.
5. Byloje nustatyta, kad V. Ž. veikos padarymo metu dirbo Vilniaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato Ukmergės rajono policijos komisariato Reagavimo skyriaus tyrėju. Žala nukentėjusiojo P. G. sveikatai – kūno sužalojimai – padaryta V. Ž. panaudojant fizinę prievartą policijos komisariato patalpose, atliekant profesines pareigas, kai dėl galimo smurto artimoje aplinkoje laikinai sulaikytas asmuo, vedamas iš tualeto į laikinojo sulaikymo patalpą, pasipriešino ir sukėlė pavojų pareigūno sveikatai.
6. Pritariu Teisėjų kolegijos sprendimui, kad žalos padarymas vykdant profesines pareigas lemia BK 30 straipsnio taikymo pirmenybę, todėl apie policijos pareigūnų veiksmų teisėtumą turi būti sprendžiama vadovaujantis jų veiklą reglamentuojančio įstatymo nuostatomis. Taip pat sutinku ir su pateikiamu minėtos baudžiamąją atsakomybę šalinančios aplinkybės teisėtumo sąlygų aiškinimu, išvada, kad policijos pareigūnas V. Ž. dėl to, kad nukentėjusysis P. G. nevykdė teisėto policijos pareigūno reikalavimo sugrįžti į laikinojo sulaikymo kamerą ir sudavė pareigūnui per veidą, veikdamas pagal Policijos įstatymo 27 straipsnio 3 dalies

1, 7 punktus, turėjo teisę prieš P. G. panaudoti fizinę prievartą.

7. Tačiau nepritariu Teisėjų kolegijos sprendimui, kad V. Ž. veiksmai: dešinės rankos kumščiu sudavė P. G. į kaklo sritį, dešine ranka paėmė nukentėjusiajam P. G. už sprando, o kaire ranka – už P. G. viršugalvio ir jį įstūmė į patalpos vidų, o P. G. atbulas parkrito ir pakaušiu trenkėsi į patalpoje esantį suoliuką bei patyrė kūno sužalojimų, kurie atskirai kvalifikuoti kaip sunkus, nesunkus bei nežymus sveikatos sutrikdymas, – atitiko BK 30 straipsnyje aptartas sąlygas. Kad fizinė prievarta naudota esant tarnybiniam būtinumui, tik tiek, kiek to reikia pareigoms įvykdyti, ir siekiant apsaugoti save nuo gresiančio pavojaus sveikatai, kad staiga pasireiškus fiziniam smurtui V. Ž. neturėjo galimybės nuosekliai panaudoti psichinės prievartos ar fizinės prievartos pasitelkdamas specialiąsias priemones.
8. Pagrįsti prokuroro kasacinio skundo argumentai, kad V. Ž. veiksmai, lėmę nukentėjusiojo sunkų sveikatos sužalojimą, buvo atlikti atrėmus pavojingą kėsinimąsi, panaudojus neadekvačią ir neproporcingą fizinę prievartą. Manau, kad aptariamoje situacijoje tinkamai įvykio aplinkybes nustatė ir teisingai jas kvalifikavo pirmosios instancijos teismas, nusprendęs, kad po to, kai V. Ž. nustūmė nukentėjusiojo rankas nuo savęs, P. G. elgesys nebekėlė jokio realaus pavojaus, nukentėjusiojo pavojingas kėsinimasis jau buvo nutrauktas ir V. Ž. inkriminuojamus veiksmus atliko viršydamas jam suteiktus tarnybos įgaliojimus.

2.2. Atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą (BK 40 straipsnis)

Ir skirtų baudų nemokėjimas (jei jos nebuvo sumokėtos) tam tikrais atvejais gali būti reikšmingas kriterijus sprendžiant, ar kaltininkas visiškai atlygins ar pašalins padarytą žalą (BK 40 straipsnio 2 dalies 4 punktas (2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymo redakcija)).

Baudžiamoji byla Nr. 2K-121-719/2025
Teisminio proceso Nr. 1-01-1-31410-2023-9
Procesinio sprendimo kategorijos: 1.1.6.7; 2.1.7.5; 2.4.2.1; 2.4.7; 2.8.9.5
(S)

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

N U T A R T I S
LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2025 m. liepos 9 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Albino Antanaičio (kolegijos pirmininkas), Aleno Piesliako ir Artūro Ridiko (pranešėjas),

sekretoriaujant Daivai Kučinskienei,
dalyvaujant prokurorei Jolitai Urbelienei,
asmens, kuriam byla nutraukta, E. S. gynėjai advokatei Jurgitai Žiužnienei,

viešame teismo posėdyje kasacine žodinio proceso tvarka išnagrinėjo baudžiamąją bylą pagal **nukentėjusiojo ir civilinio ieškovo V. P. atstovo advokato Lino Stanislavo Bagdono** kasacinį skundą dėl Kauno apylinkės teismo 2024 m. birželio 18 d. nuosprendžio, kuriuo E. S., padaręs nusikalstamą veiką, nustatytą Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 138 straipsnio 2 dalies 8 punkte, vadovaujantis BK 40 straipsniu, atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą be užstato, perduodant D. S. atsakomybėn dvejų metų laikotarpiui, ir baudžiamoji byla jam nutraukta. Nukentėjusiojo V. P. civilinis ieškinys patenkintas iš dalies ir iš E. S. nukentėjusiojo naudai priteista 4911,43 Eur patirtai turtinei ir 2700 Eur patirtai neturtinei žalai atlyginti. Patvirtinta Kauno teritorinės ligonių kasos ir E. S. 2023 m. gruodžio 1 d. sudaryta žalos Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžetui atlyginimo sutartis.

Taip pat skundžiama Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2024 m. gruodžio 11 d. nutartis, kuria nukentėjusiojo ir civilinio ieškovo V. P. atstovo advokato Lino Stanislavo Bagdono apeliacinis skundas atmestas.

Teisėjų kolegija, išnagrinėjusi bylą ir išklausiusi asmens, kuriam byla nutraukta, gynėjos ir prokurorės, prašiusių kasacinį skundą atmesti, paaiškinimų,

n u s t a t ė :

I. Bylos esmė

1. E. S. atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą ir jam baudžiamoji byla nutraukta pagal BK 138 straipsnio 2 dalies 8 punktą už tai, kad jis, būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, 2023 m. rugpjūčio 18 d. apie 20.20 val. garažo patalpoje tyčia be jokios priežasties nukentėjusiajam V. P. sudavė smūgį koja į kairį šoną, kumščiu – į veido dešinės pusės sritį ir nenustatytu aštriu plokščiu vienašmeniu daiktu – į kairį žastą, taip padarė jam veido dešinės pusės sumušimą su poodinėmis kraujosruvomis akies vokuose ir nosies nugarėlėje, muštinėmis žaizdomis dešinės akies vokuose ir antakyje, dešinės akies ragenos pažeidimu bei dešinės akies akiduobės vidinės ir apatinės sienelių lūžiais, juosmens kairės pusės sumušimą su poodine kraujosruva ir odos nubrozdinimais nugariniame paviršiuje bei poodine kraujosruva su odos nubrozdinimu šoniniame paviršiuje, poodinę kraujosruvą ties dešinio klubakaulio priekiniu dygliu, durtinę-pjautinę žaizdą kairio žasto užpakaliniame paviršiuje apatiniame trečdalyje, taip dėl chuliganiškų paskatų nesunkiai sužalojo nukentėjusįjį V. P.

II. Kasacinio skundo argumentai

2. Kasaciniu skundu nukentėjusiojo ir civilinio ieškovo V. P. atstovas advokatas L. S. Bagdonas prašo panaikinti Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų sky-

riaus teisėjų kolegijos 2024 m. gruodžio 11 d. nutartį ir perduoti bylą iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka. Kasatorius skunde nurodo:

2.1. Žemesnės instancijos teismai netinkamai pritaikė BK 40 straipsnio, 41 straipsnio, 54 straipsnio 1, 2 dalių nuostatas ir nepagrįstai padarė išvadą, kad nagrinėjamoje byloje yra atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą sąlygų visuma. Be to, teismai nepagrįstai nepripažino E. S. atsakomybę sunkinančios aplinkybės, nustatytos BK 60 straipsnio 1 dalies 9 punkte, ir nepagrįstai pripažino jo atsakomybę lengvinančią aplinkybę, nustatytą BK 59 straipsnio 1 dalies 2 punkte. Žemesnės instancijos teismai taip pat pažeidė Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau – ir BPK) 20 straipsnio 5 dalyje įtvirtintas įrodymų vertinimo taisykles, tendencingai ir šališkai įvertino įrodymus, nepašalino prieštaravimų ir abejonių dėl nusikaltimą padariusio asmens prisipažinimo, jo neblaivumo. Apeliacinės instancijos teismas nepateikė išsamių motyvų dėl dalies nukentėjusiojo ir civilinio ieškovo V. P. atstovo apeliaciniame skunde nurodytų esminių aplinkybių, todėl neišnagrinėjo viso apeliacinio skundo. Nurodyti BPK 20 straipsnio 5 dalies, 305 straipsnio 1 dalies 4 punkto, 320 straipsnio 3 dalies, 332 straipsnio 3 dalies pažeidimai yra esminiai, nes sukliudė teismams išsamiai išnagrinėti bylą ir priimti teisingus procesinius sprendimus (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-49-495/2022).

2.2. Pirmosios instancijos teismas, atleisdamas E. S. nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą, tinkamai neatsižvelgė į itin svarbias ir byloje neginčijamai nustatytas aplinkybes: E. S. nėra teigiamai charakterizuojamas, jis ne kartą baustas administracine tvarka už Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. gruodžio 11 d. nutarimu Nr. 1950 patvirtintų Kelių eismo taisyklių pažeidimus, būdamas vedęs ir turėdamas mažametį vaiką, girtavo dienos metu, tai turėjo įtakos smurtinių veiksmų atlikimui prieš V. P.; E. S. nusikaltimą padarė veikdamas tiesiogine tyčia; jo nusikalstami veiksmai prieš V. P. buvo ypač įžūlūs – nukentėjusysis viešoje vietoje buvo užpultas netikėtai, be jokios priežasties, jam buvo atimta galimybė gintis; E. S. nepripažino visos jam inkriminuojamos veikos (nepripažino nukentėjusiajam padaręs durtinę-pjautinę žaizdą); E. S. nusikalstamais veiksmais nukentėjusiojo sveikatai buvo sukeltos sunkios pasekmės. Visos šios aplinkybės neleidžia daryti išvados, kad atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą yra pakankama priemonė E. S. nubausti. Be to, Kauno apylinkės teisme nagrinėjama civilinė byla dėl santuokos nutraukimo tarp E. S. ir D. S. Tai patvirtina, kad D. S. yra netinkama laiduotoja, kuri negalės daryti teigiamos įtakos E. S.

2.3. Pirmosios instancijos teismas nepagrįstai nepripažino E. S. atsakomybę sunkinančios aplinkybės, kad nusikalstamą veiką jis padarė apsvaigęs nuo alkoholio ir tai turėjo įtakos nusikalstamos veikos padarymui (BK 60 straipsnio 1 dalies 9 punktas). Pats E. S. prisipažino prieš nusikaltimą vartojęs alkoholinius gėrimus ir buvo toks neblaivus, kad nusikaltimo vietoje sunkiai orientavosi ir vėliau negalėjo paaiškinti, kaip ir kokiu būdu jis padarė V. P. durtinę-pjautinę žaizdą. Taigi, būtent apsvaigimas nuo alkoholio turėjo įta-

kos nusikalstamos veikos padarymui ir E. S. neblaivumas buvo pagrindinė nusikalstamo sumanymo susiformavimo ir jo įgyvendinimo priežastis. Nors aptariama atsakomybę sunkinanti aplinkybė E. S. buvo inkriminuota kaltinamajame akte, žemesnės instancijos teismai skundžiamuose procesiniuose sprendimuose dėl jos nepateikė jokių motyvų. Teismai turėjo išsamiai išanalizuoti ir nustatyti, ar yra pagrindo daryti išvadą, kad aptartas smurtinis E. S. elgesys prieš jam nepažįstamą, atsitiktinį asmenį buvo nulemtas jo vartoto alkoholio, ar toks elgesys yra būdingas ir E. S. esant blaivam.

2.4. Pirmosios instancijos teismas taip pat nepagrįstai E. S. prisipažinimą padarius nusikaltimą įvertino kaip nuoširdų ir pripažino tai jo atsakomybę lengvinančia aplinkybe (BK 59 straipsnio 1 dalies 2 punktas). Nors E. S. viso proceso metu ir pripažino savo kaltę, davė parodymus apie įvykio aplinkybes, tačiau nurodė, kad neprisimena, ar sudavė smūgius asmeniui, su kuriuo įvyko konfliktas. Taigi, E. S. neprisipažino kaltas dėl visų nukentėjusiajam padarytų sužalojimų, t. y. durtinės-pjautinės žaizdos. Iš skundžiamų procesinių sprendimų matyti, kad išvadą dėl E. S. kaltės pripažinimo ir nuoširdaus gailėjimosi teismai padarė išimtinai remdamiesi teismo posėdyje jo išsakytu žodiniu pareiškimu, jog jis nukentėjusiojo atsiprašė ir nuoširdžiai gailisi. Atkreiptinas dėmesys, kad iki teismo posėdžio E. S. su V. P. nesusisiekė, neatsiprašė, nesidomėjo jo sveikata, šiam gulint ligoninėje nepadėjo nei morališkai, nei materialiai, o teisminio nagrinėjimo metu, praėjus beveik septyniems mėnesiams po įvykio, pervedė tik 700 Eur neturtinei žalai atlyginti. Byloje nėra duomenų, kad E. S. tarėsi su nukentėjusiuoju dėl jo patirtos žalos atlyginimo ateityje. Taigi, E. S. iki bylos perdavimo teismui nesiėmė aktyvių veiksmų nukentėjusiojo patirtai žalai atlyginti, nesistengė sušvelninti kilusių itin skaudžių savo elgesio pasekmių, buvo abejingas nukentėjusiojo patiriamiems skausmams ir nepatogumams.

2.5. Pirmosios instancijos teismas, iš pateiktų įrodymų matydamas, kokias sunkias pasekmes nukentėjusiajam sukėlė E. S. padaryta nusikalstama veika ir kiek jam kainuos bent dalinis sveikatos susigrąžinimas, atleisdamas E. S. nuo baudžiamosios atsakomybės, nepagrįstai netaikė įpareigojimo per nustatytą terminą atlyginti nusikalstama veika padarytą turtinę ir neturtinę žalą. Skundžiamoje apeliacinės instancijos teismo nutartyje, atmetant apelianto prašymą netaikyti E. S. atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą ir skirti jam atitinkamą bausmės rūšį, apsiribota tik formalia išvada dėl E. S. turtinės padėties ir teigiamu jo asmenybės vertinimu. Tačiau šis teismas niekaip nevertino nukentėjusiajam E. S. nusikalstamais veiksmais sukeltų neigiamų padarinių ir su tuo susijusių kitų reikšmingų aplinkybių. Taigi, teismas neatsižvelgė į visas BK 54 straipsnio 2 dalyje nurodytas bausmei skirti reikšmingas aplinkybes, o atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės neatitinka ir BK 41 straipsnio 2 dalyje įtvirtintų bausmės tikslų, tarp jų ir užtikrinti tinkamą kaltininko bei nukentėjusio asmens interesų pusiausvyrą.

2.6. Žemesnės instancijos teismai netinkamai išsprendė nukentėjusiojo civilinio ieškinio klausimus. Nukentėjusysis civiliniu ieškiniu prašė iš E. S. priteisti

jam 10 524,72 Eur turtinei ir 9300 Eur neturtinei žalai atlyginti. Civiliniame ieškinyje buvo išdėstyti visi argumentai, pagrindžiantys ieškinio reikalavimus, o turtinės žalos dydis buvo patvirtintas tiek prie civilinio ieškinio pridėtais, tiek žemesnės instancijos teismuose pateiktais dokumentais. Spręsdamas dėl priteistino neturtinės žalos atlyginimo dydžio, pirmosios instancijos teismas detaliai išanalizavo šį klausimą reglamentuojančius įstatymus ir teismų praktiką, tačiau nepagrįstai nukentėjusiajam priteisė tik 2700 Eur neturtinei žalai atlyginti. Teismas taip pat iš esmės nemotyvavo, kodėl nepriteisia viso V. P. prašomo turtinės žalos atlyginimo.

2.7. Pažymėtina, kad Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 6.249 straipsnio 3 dalies nuostatos leidžia teismui priteisti nukentėjusiam asmeniui ir būsimų išlaidų, susijusių su neteisėtu jo sveikatos sutrikdymu, atlyginimą, tačiau, priimant tokį sprendimą, turi būti įvertinama, ar tam yra įstatyme ir teismų praktikoje nustatyti kriterijai, visų pirma turi būti nustatomas šių išlaidų būtinumas ir realumas. Teisminio nagrinėjimo metu V. P. nurodė, kad dėl dešinės akies ragenos pažeidimo ir dešinės akies akiduobės vidinės ir apatinės sienelių lūžių jam į veidą įdėta metalinė plokštelė. Dar ikiteisminio tyrimo metu buvo pateiktos V. P. nuotraukos, iš jų matyti didelis randas po dešine akimi, kuris žaloja žmogaus išvaizdą. Kalbant su plastikos chirurgais, nukentėjusiajam buvo nurodyta, kad reikės daryti operaciją (preliminari kaina 3000 Eur) ir kitas procedūras. Taigi, savo reikalavimą priteisti 3000 Eur būsimų gydymo išlaidų atlyginimą V. P. pagrindė byloje pateiktais gydymo išlaidų įkainiais. Nukentėjusysis taip pat nurodė, kad jam nepakanka turimų lėšų būtinam tolesniam gydymui. Atmesdamas tokį nukentėjusiojo prašymą dėl būsimų gydymo išlaidų, apeliacinės instancijos teismas formaliai nurodė, kad priteisti būsimos turtinės žalos atlyginimą nėra pagrindo, kadangi pagal bylos duomenis negalima nustatyti, koks V. P. gydymas yra tikrai tinkamas ir būtinas. Tačiau iš skundžiamos nutarties matyti, kad teismas šių aplinkybių apskritai nenustatinėjo: nevertino pateiktų gydymo įkainių, duomenų apie tai, kur ir kada bus atliekamas gydymas, ar nurodytos išlaidos yra tiesiogiai susijusios su E. S. jam padarytu sveikatos sutrikdymu, ar plane nurodytos gydymo procedūros yra būtinos nukentėjusiajam ir kt. Taigi, apeliacinės instancijos teismas bylos nepatikrino tiek, kiek buvo prašoma apeliaciniame skunde.

2.8. Atkreiptinas dėmesys, kad V. P. nurodė jaučiantis ir kitas E. S. padarytų sužalojimų pasekmes: patiria nuolatinius akių ir galvos skausmus, kurių nebuvo iki sužalojimo, smūgis į veidą, esantis įdėtas svetimkūnis galėjo sukelti ir pakitimų smegenų srityje. Dėl patirto sveikatos sutrikdymo nukentėjusysis patyrė didelį stresą, didžiulius nepatogumus gyvenime ir darbe. V. P. jaučiasi psichologiškai paveiktas, sugniuždytas, nes sumažėjo jo galimybės bendrauti su aplinkiniais. Nukentėjusiajam labai sunku susitaikyti su šiomis pasekmėmis ir su tuo, kad sveikata yra negrįžtamai sutrikdyta. V. P. fizinio smurto pasekmes jaučia kiekvieną dieną ir jaus visą likusį gyvenimą. Nepaisydami to, teismai bylos aplinkybes vertino šališkai – E. S. naudai.

2.9. Be to, nukentėjusysis V. P. civiliniu ieškiniu prašė priteisti jo patirtų išlaidų advokato paslaugoms apmokėti atlyginimą – 2000 Eur. Pažymėtina, kad advokatas L. S. Bagdonas atstovavo V. P. tiek ikiteisminio tyrimo metu, tiek ir visuose posėdžiuose žemesnės instancijos teismuose. Nors prašymas dėl išlaidų advokato paslaugoms apmokėti atlyginimo per klaidą ir nebuvo pateiktas, tačiau visi V. P. mokėjimai už advokato suteiktas paslaugas buvo atlikti iki bylos išnagrinėjimo pirmosios instancijos teisme. Tai patvirtino nukentėjusiojo atstovo pateiktos sąskaitos, kurios buvo apmokėtos banko pavedimais arba pagal pinigų priėmimo kvitą. Formalus prašymo dėl išlaidų advokato paslaugoms apmokėti atlyginimo netenkinimas nukentėjusiajam iš esmės neužkerta kelio prisiteisti minėtų išlaidų atlyginimą civilinio proceso tvarka, tačiau tai tik didintų teismų darbą ir nukentėjusiojo išlaidas advokato paslaugoms. Todėl, nagrinėdamas nukentėjusiojo atstovo apeliacinį skundą, teismas turėjo išspręsti ir išlaidų advokato paslaugoms, suteiktoms ikiteisminio tyrimo metu ir bylą nagrinėjant pirmosios instancijos teisme, apmokėti atlyginimo klausimą. Turėtų išlaidų pagrįstumą patvirtinantys dokumentai buvo pateikti kartu su apeliaciniu skundu. Tačiau apeliacinės instancijos teismas nukentėjusiojo atstovo apeliacinį skundą formaliai atmetė ir dėl šios dalies.

III. Kasacinės instancijos teismo argumentai ir išvados

3. Nukentėjusiojo ir civilinio ieškovo V. P. atstovo advokato L. S. Bagdono kasacinis skundas tenkintinas.

Dėl esminių BPK pažeidimų ir BK 60 straipsnio 1 dalies 9 punkto, 59 straipsnio 1 dalies 2 punkto bei 40 straipsnio taikymo

4. Kasaciniame skunde nurodoma, kad žemesnės instancijos teismai pažeidė BPK 20 straipsnio 5 dalyje įtvirtintas įrodymų vertinimo taisykles, nepašalino prieštaravimų ir abejonių dėl nusikaltimą padariusio asmens neblaivumo ir nepagrįstai nepripažino E. S. atsakomybę sunkinančios aplinkybės, nustatytos BK 60 straipsnio 1 dalies 9 punkte, bei nepagrįstai pripažino atsakomybę lengvinančią aplinkybę, nustatytą BK 59 straipsnio 1 dalies 2 punkte. Be to, apeliacinės instancijos teismas nepateikė išsamių motyvų dėl dalies nukentėjusiojo ir civilinio ieškovo V. P. atstovo apeliaciniame skunde nurodytų esminių aplinkybių, todėl neišnagrinėjo viso apeliacinio skundo. Šie kasacinio skundo argumentai pagrįsti.
5. Teisėjų kolegija pažymi, kad apeliacinės instancijos teismo paskirtis – šalinti galimas žemesnės instancijos teismo padarytas klaidas, siekiant užtikrinti, kad neįsiteisėtų neteisėti ir nepagrįsti pirmosios instancijos teismų nuosprendžiai ar nutartys. Dėl to apeliacinės instancijos teismai turi kruopščiai patikrinti apskųstų nuosprendžių (nutarčių) teisėtumą ir pagrįstumą, tiksliai laikydamiesi apeliacinį procesą reglamentuojančių normų reikalavimų. Toks patikrinimas atliekamas bylą nagrinėjant pagal paduotus skundus, vadovaujantis BPK XXV skyriaus

taisyklėmis (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-190-648/2018, 2K-248-689/2018 ir kt.). Apeliacinės instancijos teismui baudžiamojo proceso įstatymas suteikia plačius įgaliojimus: tiek iš naujo vertinti bylos įrodymus, tiek atlikti įrodymų tyrimą ir atitinkamai keisti, naikinti ar palikti galioti pirmosios instancijos teismo priimamus nuosprendžius ar nutartis (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-P-135-648/2016, 2K-241-303/2018, 2K-48-511/2020, 2K-13-654/2023).

6. Pagal BPK 320 straipsnio 3 dalį, apeliacinės instancijos teismas bylą patikrina tiek, kiek to prašoma apeliaciniuose skunduose. Tai reiškia, kad teismas privalo išsamiai išnagrinėti apeliacinius skundus, bylos patikrinimas turi būti paremtas bylos duomenimis ir jų analize, visų teisinę reikšmę turinčių aplinkybių išnagrinėjimu, o visais išnagrinėtais klausimais daromos išvados turi būti aiškios ir pakankamai argumentuotos. Apeliacinės instancijos teismas nutarties aprašomojoje dalyje privalo išdėstyti motyvuotas išvadas dėl apeliacinio skundo esmės, jeigu skundas atmetamas, nurodyti motyvus, paaiškinančius, kodėl skundas atmetamas, o nuosprendis pripažįstamas teisingu (BPK 332 straipsnio 3, 5 dalys). Nesant apeliacinės instancijos teismo motyvuotų išvadų bent dėl dalies apeliacinių skundų prašymų ar esminių argumentų, laikoma, kad apeliaciniai skundai liko neišnagrinėti, taip pažeidžiant pirmiau nurodytus BPK reikalavimus, ir šie pažeidimai pripažintini esminiais, nes dėl jų apeliacinės instancijos teismo priimtų nuosprendžio ar nutarties negalima laikyti teisėtais (BPK 369 straipsnio 3 dalis) (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-242-495/2021, 2K-7-88-489/2023, 2K-249-697/2024).
7. Tikrindamas apskųsto nuosprendžio pagrįstumą ir teisingumą, apeliacinės instancijos teismas taip pat privalo laikytis BPK 20 straipsnio nuostatų. Tik laikantis įrodinėjimą reglamentuojančių BPK 20 straipsnio nuostatų ir nustačius visas baudžiamojoje byloje įrodinėtinas aplinkybes, galima tinkamai ir teisingai išspręsti baudžiamojo įstatymo klausimus. Teismų praktikoje esminiu įrodymų vertinimo nuostatų pažeidimu pripažįstami atvejai, kai nuosprendyje ar nutartyje teismo išvados darytos nesiėmus įmanomų priemonių visoms bylai teisingai išspręsti reikšmingoms aplinkybėms nustatyti; nebuvo vertinti visi proceso metu surinkti bylai išspręsti reikšmingi įrodymai; vertinant įrodymus daryta klaidų dėl įrodymų turinio; remtasi duomenimis, kurie dėl neatitikties BPK 20 straipsnio 1–4 dalyse nustatytiems reikalavimams negalėjo būti pripažinti įrodymais; įrodymais nepagrįstai nepripažinti duomenys, kurie atitinka BPK 20 straipsnio 1–4 dalių reikalavimus; neišdėstyti teisiniai argumentai dėl ištirtų įrodymų vertinimo ir pan. (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-7-176-303/2015, 2K-121-697/2020, 2K-270-628/2020, 2K-35-976/2024 ir kt.).
8. Pasisakant dėl BK 60 straipsnio 1 dalies 9 punkte nurodytos atsakomybę sunkinančios aplinkybės, pažymėtina, kad pagal baudžiamąjį įstatymą kaltininko baudžiamąją atsakomybę sunkinančia aplinkybe, be kita ko, pripažįstami ir tie atvejai, kai veiką padaro asmuo, būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, narkotikų, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų, jeigu šios aplinkybės turėjo įtakos nusikalstamos veikos padarymui. Taigi, BK 60 straipsnio 1 dalies 9 punk-

te nurodytos atsakomybę sunkinančios aplinkybės turinį sudaro dvi tarpusavyje susijusios aplinkybės: 1) kaltininkas padarė veiką apsvaigęs nuo alkoholio ar kitų psichiką veikiančių medžiagų ir 2) apsvaigimas turėjo įtakos nusikalstamos veikos padarymui.

8.1. Apsvaigimas nuo alkoholio, kaip asmens būsena, nustatomas pagal bendrąsias įrodinėjimo taisykles, nes BPK nenustatyta kokių nors privalomų įrodinėjimo būdų. Teismų praktikoje asmens apsvaigimas nuo alkoholio nustatomas ne tik iš alkoholio kiekio matuoklio duomenų, bet ir remiantis liudytojų, paties kaltininko parodymais, taip pat kitais duomenimis, kuriuos teismas pripažįsta įrodymais (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-613/2011, 2K-405/2012, 2K-516/2014, 2K-49-693/2019, 2K-49-495/2022, 2K-251-1214/2024).

8.2. Tai, ar apsvaigimas nuo alkoholio turėjo įtakos nusikalstamos veikos padarymui, ar girtumas buvo pagrindinė priežastis susiformuoti nusikalstamam sumanymui ir jį įgyvendinti, nustatoma pagal: tyčios susiformavimo momentą; kaltininko elgesį iki nusikalstamos veikos padarymo ir po jos; atliktų veiksmų pobūdį ir pan. Teismų praktikoje pažymima, kad jei nusikalstamas sumanymas susiformavo iš anksto ir nustatyta išankstinė tyčia padaryti nusikaltimą, tokiu atveju alkoholio vartojimas nelemia asmens apsisprendimo padaryti nusikaltimą; taigi būtina tiksliai įvertinti nusikalstamos veikos padarymo situaciją (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-465/2011, 2K-504/2013, 2K-103-719/2025).

8.3. Nagrinėjamu atveju, baudžiamąją bylą kartu su kaltinamuoju aktu perduodant nagrinėti pirmosios instancijos teismui, E. S. buvo inkriminuota BK 60 straipsnio 1 dalies 9 punkte nurodyta atsakomybę sunkinanti aplinkybė (2 t., b. l. 83). E. S., apklausiamas pirmosios instancijos teisme, parodė, kad veikos padarymo dieną vartojo alkoholinius gėrimus (alų, kokteilius) namie, suvartotas alkoholis tikrai turėjo įtakos jo veiksmams. Jis neneigia konfliktavęs su nukentėjusiuoju, tačiau smūgių sudavimo neatsimena dėl girtumo. Po to atsimena tik kaip jį, jau važiuojantį su kitu automobiliu, sustabdė pareigūnai, nufotografavo ir paleido. Kai vartoja alkoholinius gėrimus, agresyvus netampa, nežino, kas įvykio dieną jam nutiko (2 t., b. l. 114–115). Taigi, pats E. S. pripažino, kad prieš įvykį vartojo alkoholinius gėrimus ir kad suvartotas alkoholis turėjo įtakos jo veiksmams. Tai, kad E. S. įvykio metu galimai buvo apsvaigęs nuo alkoholio, apklausiamas ikiteisminio tyrimo metu parodė ir nukentėjusysis V. P. (1 t., b. l. 33) (pirmosios instancijos teisme buvo atliekamas sutrumpintas įrodymų tyrimas, tad dėl įvykio aplinkybių teisminio nagrinėjimo metu nukentėjusysis nebuvo apklausiamas). Be to, policijos pareigūnės J. Vainienės tarnybiniame pranešime (1 t., b. l. 15) taip pat nurodyta, kad tyrimo metu buvo gauta duomenų, jog E. S. įvykio metu buvo neblaivus.

8.4. Pažymėtina, kad skundžiamame pirmosios instancijos teismo nuosprendyje dėl E. S. atsakomybę lengvinančių ir sunkinančių aplinkybių išvis nebuvo pasisakyta ir neišdėstyta jokių motyvų. Nukentėjusiojo ir civilinio ieškovo

V. P. atstovas apeliaciniame skunde buvo atkreipęs dėmesį, kad pirmosios instancijos teismas nepasisakė ir nevertino kaip sunkinančios aplinkybės to, kad E. S. nusikalstamą veiką padarė apsvaigęs nuo alkoholio (3 t., b. l. 6). Tačiau apeliacinės instancijos teismas skundžiamoje nutartyje nepateikė motyvuotų išvadų dėl šių apeliacinio skundo argumentų, t. y. šie apeliacinio skundo argumentai liko visiškai nenagrinėti. Atsižvelgdama į tai, teisėjų kolegija daro išvadą, kad žemesnės instancijos teismai, nesilaikydami įrodymų vertinimui (BPK 20 straipsnio 5 dalis) keliamų reikalavimų, išsamiai neišanalizavo visų teisiškai reikšmingų aplinkybių BK 60 straipsnio 1 dalies 9 punktui taikyti. Nagrinėjant bylą turėjo būti imamasi priemonių nustatyti, ar yra pagrindo daryti išvadą, kad aptartas nusikalstamas E. S. elgesys buvo nulemtas jo vartoto alkoholio, paskatinusio naudoti fizinį smurtą prieš jam nepažįstamą, atsitiktinį asmenį, t. y. ar apsvaigimas nuo alkoholio turėjo įtakos nusikalstamos veikos padarymui, tačiau žemesnieji teismai to nepadarė.

9. Kasaciniame skunde nurodoma, kad teismai nepagrįstai E. S. prisipažinimą padarius nusikaltimą įvertino kaip nuoširdų ir pripažino tai jo atsakomybę lengvinančia aplinkybe (BK 59 straipsnio 1 dalies 2 punktas), nes E. S. viso proceso metu tik formaliai pripažino savo kaltę, duodamas parodymus apie įvykio aplinkybes, nurodė, kad neprisimena, ar sudavė smūgius asmeniui, su kuriuo įvyko konfliktas, nepripažino visų nukentėjusiajam padarytų sužalojimų. Kasatoriaus nuomone, iš skundžiamų procesinių sprendimų matyti, kad išvadą dėl E. S. kaltės pripažinimo ir nuoširdaus gailėjimosi teismai padarė išimtinai remdamiesi teismo posėdyje jo išsakytu žodiniu pareiškimu.

   9.1. Teismų praktikoje pažymima, kad sisteminė baudžiamųjų įstatymų normų analizė neleidžia įžvelgti principinių skirtumų tarp BK 40 straipsnio 2 dalies 2 punkte nustatytos atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės sąlygos ir BK 59 straipsnio 1 dalies 2 punkte nurodytos atsakomybę lengvinančios aplinkybės (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-181-788/2021). Vadinasi, norint asmeniui taikyti BK 40 straipsnio 2 dalies 2 punktą, reikia nustatyti jo atsakomybę lengvinančią aplinkybę – kaltininkas prisipažino padaręs baudžiamojo įstatymo nurodytą veiką ir nuoširdžiai gailisi (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-109-511/2024).

   9.2. Visiškas kaltės pripažinimas teismų praktikoje paprastai konstatuojamas, kai asmuo apie padarytą veiką duoda teisingus parodymus, kuriais patvirtinamas jo padarytos veikos faktas, teisingai nusakomi svarbiausi šios veikos bruožai, ypatybės ir padarymo aplinkybės, taip pat besąlygiškai pripažįsta esminius teismo nustatytus faktus. Asmens gailėjimasis išreiškiamas ne vien apgailestavimo pareiškimais ar deklaratyviu atsiprašymu. Gailėjimąsi gali išreikšti savikritiškas požiūris į buvusį elgesį, krimtimasis dėl padarytos veikos, jos neigiamas vertinimas, taip pat poelgiai, kuriais kaltininkas stengiasi pašalinti ar sušvelninti savo veikos žalingus padarinius, pagelbėti nukentėjusiesiems, dėti pastangas atlyginti žalą, jeigu tokia yra padaryta, padeda teisėsaugos institucijoms aiškintis ikiteisminiam tyrimui ar bylai svarbias aplinkybes ir pan. (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose

Nr. 2K-685/2012, 2K-137/2015, 2K-176-303/2018, 2K-249-1073/2020 ir kt.). Taip pat sprendžiant, ar asmuo visiškai pripažino savo kaltę ir gailisi padaręs nusikalstamą veiką, kiekvienu konkrečiu atveju vertinamas paties kaltininko parodymų bei jo pozicijos ikiteisminiame tyrime ar (ir) teisme nuoseklumas, kaltės pripažinimo momentas, aplinkybės, kurioms esant kaltė pripažinta, teisėsaugos institucijoms suteikta pagalba (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-88-976/2017, 2K-108-697/2017, 2K-132-699/2017, 2K-176-303/2018).

9.3. Sutiktina su kasatoriaus teiginiais, kad žemesnieji teismai, vertindami E. S. prisipažinimą ir gailėjimąsi dėl nusikalstamų veikų, rėmėsi tik jo formaliu žodiniu pareiškimu, nurodant, kad jis įvykio aplinkybių neprisimena dėl girtumo. Tačiau išsamesnis vertinimas, ar E. S. girtumas galėjo būti tokio lygio, kad jis neatsimintų veikos padarymo aplinkybių, nebuvo atliktas. Kaip matyti iš pirmosios instancijos teismo nuosprendžio, teismo išvada dėl E. S. kaltės pripažinimo ir nuoširdaus gailėjimosi iš esmės yra nemotyvuota, apsiribojant formaliu konstatavimu, kad nuteistasis pripažino savo kaltę ir gailisi padaręs nusikalstamas veikas, visiškai nevertinant ir neanalizuojant nuteistojo pasirinktos pozicijos proceso metu. Apeliacinės instancijos teismas taip pat rėmėsi išimtinai vien E. S. išsakyta pozicija, nepagrįstai konstatuodamas, kad kaltininkas neprisiminė tik durtinės žaizdos padarymo aplinkybių. Tačiau iš pirmosios instancijos teismo teisiamojo posėdžio protokolo matyti, kad E. S. nurodė neprisimenantis, jog iš viso sudavė smūgius. Darant išvadą dėl visiško prisipažinimo ir gailėjimosi, byloje liko neįvertinta, ar E. S. atlikti veiksmai dera su tokiu girtumo laipsniu, dėl kurio jis negalėtų atsiminti įvykio aplinkybių, taip pat nevertinti paties E. S. teisme ir ikiteisminio tyrimo metu duoti parodymai, kuriuose jis atsisako nurodyti, iki kokio draugo garažo jis važiavo, nenurodė, kas jį vežė jo žmonai priklausančiu automobiliu, pripažįsta, kad vartojo alkoholį, tačiau nurodo, kad jautėsi adekvačiai. Taip pat nebuvo įvertinta liudytojos S. T. išgirsta frazė, kurią E. S. pasakė vairuotojui, sėsdamas į automobilį, nesiimta kitų įmanomų priemonių aplinkybėms apie E. S. girtumą įvykio metu išsiaiškinti, kad būtų patvirtinta ar paneigta jo keliama versija dėl galėjimo atsiminti įvykio aplinkybes (apklausti įvykį mačiusius liudytojus, patikrinti versiją dėl jo sustabdymo ir fotografavimo ir kt.). Taip buvo pažeisti BPK 20 straipsnio 5 dalies reikalavimai, šie pažeidimai sutrukdė priimti teisėtą ir pagrįstą sprendimą.

10. Kasaciniame skunde taip pat nurodoma, kad E. S. nėra teigiamai charakterizuojamas, ne kartą buvo baustas administracine tvarka, tačiau, priimant sprendimą atleisti jį nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą, tai nebuvo įvertinta. Šie kasacinio skundo argumentai taip pat pagrįsti.

10.1. Teismų praktikoje pažymima, kad sprendžiant, ar yra pagrindas manyti, jog asmuo laikysis įstatymų ir nedarys naujų nusikalstamų veikų, atsižvelgiama į duomenis, leidžiančius daryti išvadą apie atsitiktinį padarytos veikos pobūdį ar, priešingai, polinkį nusikalsti ar kitaip pažeisti įstatymus. Taip pat vertintinos aplinkybės, apibūdinančios kaltininko asmenybę, jo požiūrį į

padarytą veiką, elgesį praeityje ir pan. (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-221-693/2017, 2K-176-303/2018, 2K-145-895/2018, 2K-274-693/2018 ir kt.). Vienai ar kitai išvadai, be kita ko, gali turėti įtakos ankstesni (išnykę) kaltininko teistumai ir veikų, už kurias jis anksčiau buvo nuteistas, pobūdis (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-274-693/2018), taip pat informacija apie anksčiau padarytus administracinius nusižengimus (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-108/2011, 2K-67-511/2017, 2K-221-693/2017, 2K-100-648/2019, 2K-114-628/2019).

10.2. Iš skundžiamų teismų sprendimų turinio matyti, kad žemesnės instancijos teismai nukrypo nuo pirmiau paminėtos teismų praktikos. Pirmosios instancijos teismas visiškai nepasisakė ir nevertino E. S. pagal Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeks*ą* (toliau – ANK) skirtų nuobaudų, o apeliacinės instancijos teismas apsiribojo nemotyvuotu konstatavimu, kad E. S. neturi galiojančių teistumų ir administracinių nuobaudų.

10.3. Bylos duomenys patvirtina, kad E. S. ne kartą buvo skiriamos administracinės nuobaudos tiek už Kelių eismo taisyklių pažeidimus, tiek ir už pažeidimą, susijusį su alkoholiniais gėrimais (ANK 484[1] straipsnio 1 dalis) (2 t., b. l. 43–49). Šis pažeidimas buvo padarytas 2023 m. kovo 3 d., tą pačią dieną surašant protokolą su administraciniu nurodymu, kurio neįvykdžius 2023 m. balandžio 5 d. priimtas nutarimas administracinio nusižengimo byloje skirti baudą. Tačiau byloje nėra duomenų ne tik apie šios, bet ir apie daugelio kitų E. S. skirtų baudų sumokėjimą. Teismas turėtų šias aplinkybes įvertinti ir pateikti motyvuotas išvadas, ar šios aplinkybės suteikia pagrindą manyti, kad asmuo laikysis įstatymų ir nedarys naujų nusikalstamų veikų. Be kita ko, svarbu pažymėti, kad ir skirtų baudų nemokėjimas (jei jos nebuvo sumokėtos) tam tikrais atvejais gali būti reikšmingas kriterijus sprendžiant, ar kaltininkas visiškai atlygins ar pašalins padarytą žalą (BK 40 straipsnio 2 dalies 4 punktas (2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymo redakcija)).

11. Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad BK 40 straipsnio 1 ir 3 dalyse (2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymo redakcija) įtvirtinta atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą sąlyga, kad laiduotoju gali būti skiriamas tik vertas teismo pasitikėjimo, galintis daryti teigiamą įtaką kaltininkui asmuo, turi savarankišką reikšmę, kurios konstatavimas turi būti motyvuotas (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-116-1073/2018, 2K-153-976/2018, 2K-18-976/2025). Teismų praktikoje asmenimis, vertais teismo pasitikėjimo, laikytini pilnamečiai asmenys, turintys autoritetą nusikalstamą veiką padariusiam asmeniui ir galintys daryti jam teigiamą įtaką. Pripažįstant asmenį turinčiu pasitikėjimą ir galinčiu būti laiduotoju, atsižvelgiama į asmenines laiduotojo savybes, veiklos pobūdį ir realią galimybę daryti teigiamą įtaką kaltininkui, į jo charakteristiką ir kitus duomenis, kuriais grindžiamas laidavimo prašymas (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-221-693/2017, 2K-134-1073/2018, 2K-67-942/2019), taip pat nustatoma, ar jis nebuvo teistas arba baustas administracine tvarka, ar teistumai yra išnykę ar panaikinti (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-145-895/2018, 2K-96-628/2019).

11.1. Nagrinėjamu atveju žemesnės instancijos teismams nekilo abejonių dėl E. S. sutuoktinės D. S. galimybių ir tinkamumo būti laiduotoja. Apeliacinės instancijos teismas skundžiamoje nutartyje pažymėjo, jog D. S. kartu su E. S. augina neįgalų vaiką, neteista, pirmosios instancijos teismo teisiamajame posėdyje nurodė, kad aptarė su sutuoktiniu jo padarytą nusikalstamą veiką ir kad gali daryti teigiamą poveikį savo vyrui, kad šis ateityje elgtųsi tinkamai. Tačiau Lietuvos teismų informacinės sistemos (LITEKO) duomenys patvirtina, kad Kauno apylinkės teismo 2025 m. balandžio 23 d. įsiteisėjusiu sprendimu D. S. ir E. S. santuoka buvo nutraukta abiejų sutuoktinių bendru sutikimu. Šiame sprendime pažymėta, kad pareiškėjai prašyme nutraukti santuoką nurodė, jog daugiau nei prieš kelerius metus prasidėjo jų nesutarimai, vienas kito nesupratimas, jie kaip šeima jau daugiau kaip metai negyvena, kiekviena iš šalių turi savus interesus, kurie tarpusavyje visiškai nesuderinami, dėl skirtingo požiūrio dažnai konfliktuoja, neranda kompromisų, o santuoka yra tik formali, šalys viena kitai visiškai svetimos.

11.2. Atsižvelgiant į aptariamame teismo sprendime nurodytas aplinkybes, kasaciniame skunde pagrįstai keliamas klausimas, ar šioje byloje D. S. yra tinkama laiduotoja ir gali daryti teigiamą įtaką E. S. Nors byla dėl E. S. ir D. S. santuokos nutraukimo buvo pradėta 2025 m. sausio 24 d., o minėtas teismo sprendimas buvo priimtas 2025 m. balandžio 23 d., t. y. jau pabaigus šią baudžiamąją bylą nagrinėti apeliacine tvarka, ši aplinkybė dėl D. S. tinkamumo būti laiduotoja turi būti tinkamai įvertinta bylą iš naujo nagrinėjant apeliacinės instancijos teisme.

12. Be to, apeliacinės instancijos teismas, iš naujo nagrinėdamas baudžiamąją bylą, turi tinkamai įvertinti ir nukentėjusiojo bei civilinio ieškovo V. P. atstovo apeliacinio skundo argumentus, ar šiuo atveju yra pakankamo pagrindo manyti, kad E. S. visiškai atlygins ar pašalins padarytą žalą (BK 40 straipsnio 2 dalies 4 punktas (2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymo redakcija)). Apeliacinės instancijos teismas skundžiamoje nutartyje pažymėjo, kad E. S. verčiasi individualia veikla, todėl nenustatė aplinkybių, kurios trukdytų jam sumokėti nukentėjusiajam priteistą žalos atlyginimą. Tačiau tokią išvadą pagrindžiančių duomenų nenurodė. Teismas nepatikrino, ar E. S. tokią veiklą vykdo realiai ir ar iš jos gauna kokių nors pajamų. Iš bylos duomenų matyti, kad E. S. nuolat keičia darbovietes, neretai atleidžiamas po kelių dienų nuo priėmimo į darbą (2 t., b. l. 40–42) arba įsidarbinęs iš viso neatvyksta ir nepradeda dirbti (2 t., b. l. 58), buvo registruotas darbo biržoje, tačiau 2023 m. birželio 10 d. darbo paieška nutraukta, pradėjus savo verslą (2 t., b. l. 54), o nuo 2024 m. balandžio 16 d. vėl registruotas užimtumo tarnyboje (2 t., b. l. 155). Be to, iš minėto Kauno apylinkės teismo 2025 m. balandžio 23 d. sprendimo matyti, kad, be šioje baudžiamojoje byloje priteisto žalos atlyginimo ir sudaryto susitarimo, E. S. asmeninių skolinių ir kreditoriams įsipareigojimų suma sudaro 13 806,74 Eur. Taigi, šioje byloje turi būti nustatyti faktai ir aplinkybės, suteikiančios pagrindą manyti, kad E. S. atlygins padarytą žalą.

Dėl išlaidų advokato paslaugoms, suteiktoms ikiteisminio tyrimo metu ir pirmosios instancijos teisme, apmokėti

13. Kasatorius skunde nurodo, kad nukentėjusysis V. P. civiliniu ieškiniu prašė priteisti jo patirtų išlaidų advokato paslaugoms apmokėti atlyginimą – 2000 Eur. Nors prašymas dėl išlaidų advokato paslaugoms apmokėti atlyginimo per klaidą ir nebuvo pateiktas, tačiau, nagrinėdamas nukentėjusiojo atstovo apeliacinį skundą, teismas turėjo išspręsti ir išlaidų advokato paslaugoms, suteiktoms ikiteisminio tyrimo metu ir bylą nagrinėjant pirmosios instancijos teisme, apmokėti atlyginimo klausimą, nes turėtų išlaidų pagrįstumą patvirtinantys dokumentai buvo pateikti kartu su apeliaciniu skundu. Tačiau apeliacinės instancijos teismas nukentėjusiojo atstovo apeliacinį skundą dėl šios dalies formaliai atmetė. Tokie kasacinio skundo argumentai pagrįsti.
    13.1. BPK 106 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad teismas turi teisę nuspręsti iš kaltinamojo išieškoti nukentėjusiojo ir civilinio ieškovo patirtas išlaidas advokato arba advokato padėjėjo, kuris dalyvavo byloje kaip nukentėjusiojo ar civilinio ieškovo atstovas, paslaugoms apmokėti. Teismas, spręsdamas dėl tokio pobūdžio išlaidų atlyginimo, privalo įvertinti tokių išlaidų būtinumą ir pagrįstumą, be kita ko, atsižvelgdamas į proceso stadiją, kurioje yra sprendžiama dėl tokių išlaidų atlyginimo.
    13.2. Kasaciniame skunde nurodoma, kad nukentėjusysis patyrė 2000 Eur išlaidų advokato paslaugoms apmokėti ikiteisminio tyrimo metu ir bylą nagrinėjant pirmosios instancijos teisme. Iš kasacinio skundo turinio ir bylos medžiagos matyti, kad šias bylinėjimosi išlaidas pagrindžiantys dokumentai nebuvo pateikti baudžiamąją bylą nagrinėjant pirmosios instancijos teisme ir pateikti tik kartu su apeliaciniu skundu.
    13.3. Apeliacinės instancijos teismas, atmesdamas nukentėjusiojo atstovo apeliacinį skundą dėl išlaidų advokato paslaugoms apmokėti atlyginimo išieškojimo, vadovavosi kasacine nutartimi baudžiamojoje byloje Nr. 2K-43-387/2022, kurioje pažymima, kad svarstant, ar kasacinės instancijos teisme galima spręsti nuteistojo išlaidų, patirtų ikiteisminio tyrimo metu, pirmosios bei apeliacinės instancijos teisme advokato pagalbai apmokėti, ir kitų proceso išlaidų atlyginimo klausimą, taikytinos Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – CPK) 98 straipsnio nuostatos.
    13.4. Svarbu pažymėti, kad paminėtoje nutartyje baudžiamojoje byloje Nr. 2K-43-387/2022, be kita ko, buvo nagrinėjama, ar kasacinės instancijos teisme galima spręsti dėl nuteistojo išlaidų, patirtų ikiteisminio tyrimo metu, pirmosios ir apeliacinės instancijos teismuose advokato pagalbai apmokėti, atlyginimo. Tuo metu galiojusioje BPK 106 straipsnio redakcijoje nebuvo nurodyta, kad asmeniui, dėl kurio priimtas išteisinamasis nuosprendis, atlyginamos jo patirtos būtinos ir pagrįstos išlaidos advokatui. Todėl pagal analogiją buvo taikomos kitos teisės normos, atsižvelgiant į tai, kad Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 2021 m. kovo 19 d. nutarimu „Dėl Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 302^1 straipsnio, Lietuvos Respu-

blikos baudžiamojo proceso kodekso 106 straipsnio atitikties Konstitucijai“ konstatavo, kad esamu reguliavimu yra sudarytos prielaidos atsirasti situacijai, kai, nesant galimybės atlyginti būtinas ir pagrįstas išlaidas advokatui net ir išteisinus asmenį, tas asmuo negali realiai ir veiksmingai ginti savo pažeistų teisių naudodamasis advokato pagalba. Jau po aptariamos nutarties priėmimo – 2022 m. gegužės 1 d. įsigaliojo nauja BPK 106 straipsnio redakcija, papildyta 3 dalimi. Taigi, po šios kasacinės instancijos teismo nutarties priėmimo ne tik pasikeitė teisinis reguliavimas, bet joje buvo nagrinėjama situacija, kuri nėra tapati ir negali būti laikoma precedentu šiai bylai.

13.5. Atmesdamas apeliacinį skundą šioje dalyje, apeliacinės instancijos teismas netinkamai vadovavosi teismų praktika, sistemiškai neįvertino baudžiamojo proceso nuostatų, reglamentuojančių proceso išlaidų išieškojimą ir pažeidė BPK 106 straipsnio 2 dalį. Toks pažeidimas nelaikytinas esminiu, nes sprendimas dėl proceso išlaidų dydžio nustatymo ir jų paskirstymo gali būti priimtas BPK 361 straipsnio 2 dalies ir 362 straipsnio tvarka. Tačiau formalus atsisakymas nagrinėti šį klausimą nedera su baudžiamojo proceso ekonomiškumo bei BPK 1 straipsnyje, nustatant baudžiamojo proceso paskirtį, nurodytu baudžiamojo proceso greitumo principais. Todėl, atsižvelgiant į šioje byloje priimamą sprendimą, apeliacinės instancijos teismas, iš naujo nagrinėdamas bylą apeliacine tvarka, turėtų iš naujo nagrinėti apeliacinio skundo argumentus dėl proceso išlaidų.

14. Apibendrindama išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija konstatuoja, kad šiuo atveju nebuvo tinkamai nustatytos visos aplinkybės, reikšmingos sprendžiant, ar nagrinėjamoje byloje yra E. S. atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą sąlygų visuma. Taip apeliacinės instancijos teismas nepatikrino bylos tiek, kiek to buvo prašoma nukentėjusiojo ir civilinio ieškovo V. P. atstovo apeliaciniame skunde (BPK 320 straipsnio 3 dalies pažeidimas), nutartyje nenurodė motyvų, pagrįstai paaiškinančių, kodėl atmetami kai kurie esminiai apeliacinio skundo argumentai, o pirmosios instancijos teismo nuosprendis pripažįstamas teisingu (BPK 332 straipsnio 3 ir 5 dalių pažeidimai). Tai nulėmė ir aplinkybė, kad įrodymų vertinimas byloje nebuvo pagrįstas išsamiu visų bylos aplinkybių išnagrinėjimu (BPK 20 straipsnio 5 dalies pažeidimas). Nurodyti baudžiamojo proceso įstatymo pažeidimai pripažintini esminiais, nes jie sukliudė apeliacinės instancijos teismui išsamiai išnagrinėti baudžiamąją bylą ir priimti teisingą sprendimą (BPK 369 straipsnio 1 dalies 2 punktas, 3 dalis). Atsižvelgiant į tai, Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2024 m. gruodžio 11 d. nutartis naikintina ir byla perduotina iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka.

15. Iš naujo nagrinėdamas bylą apeliacine tvarka, teismas privalo ištaisyti šioje nutartyje aptartus pažeidimus, tinkamai patikrinti pirmosios instancijos teismo nuosprendžio pagrįstumą ir teisėtumą, išnagrinėti nukentėjusiojo ir civilinio ieškovo V. P. atstovo apeliaciniame skunde nurodytus esminius argumentus ir savo sprendime dėl jų pateikti išsamiai motyvuotas išvadas. Taigi, apeliacinės instancijos teismas turi iš naujo įvertinti apeliaciniame skunde nurodytas aplinkybes, tarp jų ir susijusias su E. S. asmenybe, jo padaryto apysunkio smurtinio nusikaltimo pavojingumu ir nu-

kentėjusiajam sukeltomis pasekmėmis, bei patikrinti, ar egzistuoja BK 40 straipsnyje įtvirtintos sąlygos atleisti E. S. nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą.

16. Teisėjų kolegijai konstatavus, kad dėl padarytų esminių BPK pažeidimų nagrinėjant bylą apeliacinės instancijos teisme yra pagrindas skundžiamą apeliacinės instancijos teismo nutartį panaikinti ir bylą perduoti iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka, kasacinio skundo argumentai dėl baudžiamojo poveikio priemonės (turtinės ir (ar) neturtinės žalos atlyginimo) nepaskyrimo ir civilinio ieškinio netinkamo išsprendimo paliekami nenagrinėti, nes kasacinės instancijos teismas neturi teisės iš anksto nustatyti išvadų, kurias gali padaryti teismas, iš naujo nagrinėdamas bylą (BPK 386 straipsnio 2 dalis).

Teisėjų kolegija, atsižvelgdama į išdėstytus argumentus ir vadovaudamasi Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 382 straipsnio 5 punktu,

n u t a r i a :

Panaikinti Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2024 m. gruodžio 11 d. nutartį ir perduoti bylą iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka.

2.3. Neatsargus gyvybės atėmimas (BK 132 straipsnis)

Tais atvejais, kai statytojas (užsakovas) įvairiems statybos darbams objekte atlikti (pavyzdžiui, šildymo sistemoms montuoti, vandentiekio, drenažų inžineriniams tinklams įrengti, vidaus dujotiekio sistemai, grindims, pertvaroms, luboms montuoti ir kt.) sudaro daug rangos sutarčių su įvairiomis rangovėmis, pareiga užtikrinti darbų saugą negali būti decentralizuota. Ši pareiga tenka statytojui (užsakovui), o ne kiekvienam rangovui.

Baudžiamoji byla Nr. 2K-113-813/2025
Teisminio proceso Nr. 1-01-1-28003-2019-8
Procesinio sprendimo kategorijos: 1.2.3.4.3; 2.3.6.4.1
(S)

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

N U T A R T I S
LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2025 m. liepos 1 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Eligijaus Gladučio (kolegijos pirmininkas), Aleno Piesliako ir Dariaus Kantaravičiaus (pranešėjas),

sekretoriaujant Daivai Kučinskienei,

dalyvaujant prokurorui Arvydui Kuzminskui,

išteisintajam A. S., jo gynėjai bei civilinės atsakovės UAB „Promonta“ atstovei Karinai Račkauskienei,

viešame teismo posėdyje kasacine žodinio proceso tvarka išnagrinėjo baudžiamąją bylą pagal **Kauno apygardos prokuratūros Pirmojo baudžiamojo persekiojimo skyriaus vyriausiosios prokurorės Auksės Lipkevičienės** kasacinį skundą dėl Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2024 m. lapkričio 29 d. nuosprendžio.

Kauno apylinkės teismo 2024 m. birželio 3 d. nuosprendžiu **A. S.** nuteistas pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 132 straipsnio 3 dalį laisvės atėmimu dvejiems metams šešiems mėnesiams. Vadovaujantis BK 75 straipsnio 2, 4 dalimis, 5 dalies 1 punktu, 5 punktu, 8 punktu, bausmės vykdymas atidėtas vienerių metų aštuonių mėnesių laikotarpiui, įpareigojant A. S. per tris mėnesius nuo nuosprendžio įsiteisėjimo raštu atsiprašyti nukentėjusiųjų ir viso bausmės vykdymo atidėjimo laikotarpiu: dirbti arba būti registruotam Užimtumo tarnyboje prie Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, neišvykti už gyvenamosios vietos miesto (rajono) ribų be nuteistojo priežiūrą vykdančios institucijos leidimo. Vadovaujantis BK 67 straipsnio 2 dalies 3 punktu, 68^1 straipsnio 3 dalimi, 4 dalimi, A. S. paskirta baudžiamojo poveikio priemonė – dvejiems metams atimta teisė dirbti bet kokį vadovaujamą darbą statybų, rangos srityje ir teisė užsiimti statybų, rangos organizavimo veikla. Civilinių ieškinių reikalavimai tenkinti iš dalies ir iš UAB „Promonta“ J. P. neturtinei žalai atlyginti priteista 15 000 Eur, V. P. – 10 000 Eur, D. P. – 20 000 Eur.

Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2024 m. lapkričio 29 d. nuosprendžiu panaikintas Kauno apylinkės teismo 2024 m. birželio 3 d. nuosprendis ir priimtas naujas nuosprendis – **A. S.** pagal BK 132 straipsnio 3 dalį išteisintas kaip nepadaręs veikos, turinčios nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių. Civilinių ieškovų ir nukentėjusiųjų J. P., D. P., atstovaujamo atstovės pagal įstatymą J. P., ir V. P. civiliniai ieškiniai palikti nenagrinėti.

Teisėjų kolegija, išnagrinėjusi bylą ir išklausiusi išteisintojo ir jo gynėjo, civilinės atsakovės atstovo, prašiusių kasacinį skundą atmesti, prokuroro, civilinių ieškovų ir nukentėjusiųjų, prašiusių kasacinį skundą tenkinti, paaiškinimų,

n u s t a t ė :

I. Bylos esmė

1. A. S. buvo kaltinamas tuo, kad, būdamas UAB „Promonta“ vadovas, vykdant darbus pagal UAB „Promonta“ direktoriaus pasirašytą 2019 m. balandžio 11 d. statybos rangos sutartį Nr. KLC-1904-002, sudarytą tarp UAB Kauno logistikos centro ir UAB „Promonta“ (toliau – Statybos rangos sutartis), statybvietėje, (*duomenys neskelbtini*), netinkamai organizavo specialiųjų statybos darbų vykdymą, nevykdė pareigos sudaryti darbuotojams saugias darbo sąlygas visais su darbu

susijusiais aspektais, nepaskyrė specialiųjų statybos darbų vadovo, darbų vadovo, už Saugos ir sveikatos taisyklių statyboje užtikrinimą ir darbų saugos ir sveikatos, aplinkos apsaugos kontrolę atsakingą paskyrė tinkamos kvalifikacijos neturintį darbų vykdytoją V. Š., neužtikrino saugaus darbo organizavimo, neužtikrino saugaus darbo, kad statybvietėje, kur turėjo būti vykdomi stacionarių gaisro gesinimo sistemų montavimo darbai, būtų nustatytos pavojingos zonos, pavojingose zonose būtų įrengtos privalomos techninės apsauginės priemonės, kad tinkamai būtų įrengtas atviros technologinės angos, esančios 4,3 m aukštyje, apsauginis aptvėrimas, ir pro šią angą 2019 m. liepos 3 d. apie 9.00 val. iškrito pagal 2018 m. spalio 3 d. paslaugų teikimo sutartį Nr. 2018-10-03/1 tarp UAB „Promonta“ ir UAB „Atlantita“ dirbęs Ukrainos pilietis V. P. (V. P.), jis dėl patirtos politraumos 2019 m. liepos 5 d. mirė. A. S. pažeidė darbuotojų saugą ir sveikatą reglamentuojančius galiojančius darbuotojų saugos ir sveikatos norminius teisės aktus: Statybos rangos sutarties 4.4.1 papunkčio, Statybvietės darbo tvarkos taisyklių 8.1, 8.3.10 ir 8.3.11 papunkčių, Lietuvos Respublikos darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymo 11 straipsnio, Saugos ir sveikatos taisyklių statyboje DT 5-00, patvirtintų Lietuvos Respublikos vyriausiojo valstybinio darbo inspektoriaus 2000 m. gruodžio 22 d. įsakymu Nr. 346 (su pakeitimais), 9, 11 punktų, Darboviečių įrengimo statybvietėse nuostatų, patvirtintų Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro ir Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2008 m. sausio 15 d. įsakymu Nr. A1-22/D1-34 (su pakeitimais), 4 priedo 37.1, 37.2 papunkčių, Lietuvos Respublikos statybos įstatymo 18 straipsnio 7 dalies 5 punkto ir Statybos darbų AGGS dalies technologijos projekto 4.4, 4.5 papunkčių reikalavimus. Taip dėl nusikalstamo nerūpestingumo A. S., pažeisdamas teisės aktų nustatytas specialias elgesio saugumo taisykles, dėl neatsargumo atėmė gyvybę V. P.

II. Apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio esmė

2. Apeliacinės instancijos teismas, išnagrinėjęs baudžiamąją bylą apeliacine tvarka, konstatavo, kad pirmosios instancijos teismas pažeidė Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau – ir BPK) 20 straipsnio 5 dalies reikalavimus, kadangi teismas, analizuodamas byloje surinktus įrodymus, nevertino jų visumos, tarpusavio sąsajos.
3. Nagrinėjamu atveju UAB Kauno logistikos centras saugių darbo sąlygų užtikrinimo pareigą objekte perleido UAB „Promonta“ rangos sutartimi. Tačiau teisėjų kolegija konstatavo, kad ši pareiga (užtikrinti saugią aplinką statybvietėje) tenka statytojui (užsakovui), t. y. UAB Kauno logistikos centrui. Be kita ko, civiline sutartimi – rangos sutartimi – perleisti imperatyviose įstatymų normose nustatytų pareigų negalima.
4. Pažymėta, kad UAB Kauno logistikos centras įvairiems statybos darbams objekte atlikti buvo sudariusi daug rangos sutarčių su įvairiomis rangovėmis: UAB „Urdora“, UAB „Gevalda“, UAB „Kuzmienė ir partneriai“, UAB „Irlanda“ ir kt. Tačiau nė viena rangos sutartis nebuvo sudaryta dėl viso objekto statybų, t. y. su įmonėmis buvo sudaromos sutartys dėl tam tikrų atskirų konkrečių darbų. Taigi, nė

viena šių įmonių neturėjo nei pareigos, nei teisinio pagrindo ar įgaliojimų skirti statinio statybos vadovą visam statybų objektui. Šiuo atveju, nesant vieno rangovo visam objektui (generalinio rangovo), pareiga skirti statinio statybos vadovą liko užsakovei – UAB Kauno logistikos centrui. Nors užsakovė pasamdė darbų saugos koordinatorę, tačiau pareigos paskirti statinio statybos vadovą neįvykdė. Tokias pareigas faktiškai atliko T. D. (statomo objekto valdytojos – UAB „Sirin Development" atstovas objekte). Apeliacinės instancijos teismas padarė išvadą, jog užsakovei – UAB Kauno logistikos centrui neužtikrinus, kad statybų objektas būtų tinkamai prižiūrimas (t. y. nesant statinio statybų vadovo arba vieno rangovo (generalinio rangovo), atsakingo už visą objektą), užsakovei atiteko ir visa su tokiu neveikimu susijusi rizika, taip pat ir pareiga užtikrinti saugų darbą bei tokių pareigų nevykdymo pasekmės.

5. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad A. S., kaip UAB „Promonta" vadovo, veikloje nėra nustatytas objektyvusis nusikalstamos veikos sudėties požymis – veika (specialias elgesio saugumo taisykles pažeidžiantys veiksmai). Nustačius, kad A. S. specialių elgesio saugumo taisyklių nepažeidė, konstatuota, kad ne jo veiksmai buvo V. P. žūties priežastis.
6. Atsižvelgiant į tai, kad A. S. išteisintas pagal BK 132 straipsnio 3 dalį kaip nepadaręs veikos, turinčios nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių, nukentėjusiųjų ir civilinių ieškovų civiliniai ieškiniai palikti nenagrinėti.

III. Kasacinio skundo argumentai

7. Kasaciniu skundu Kauno apygardos prokuratūros Pirmojo baudžiamojo persekiojimo skyriaus vyriausioji prokurorė A. Lipkevičienė prašo panaikinti apeliacinės instancijos teismo nuosprendį ir palikti galioti pirmosios instancijos teismo nuosprendį be pakeitimų. Skunde nurodo:
   7.1. Apeliacinės instancijos teismas neįsigilino į Statybos įstatymo nuostatas, netinkamai nustatė, kokiu būdu vyko statybų organizavimas, tai lėmė, kad buvo netinkamai nustatytas atsakomybės subjektas ir kartu netinkamai taikytas baudžiamasis įstatymas.
   7.2. Statybos rangos sutarties 4.4.1 papunktyje nustatyta, kad visi darbai yra vykdomi rangovo rizika ir esant jo atsakomybei. Teismo išvada, kad minėta sutarties nuostata iš esmės yra niekinė, nes prieštarauja Statybos įstatymo nuostatoms, yra klaidinga, padaryta neanalizavus konkrečių Statybos įstatymo nuostatų ir faktinių aplinkybių, liudytojų parodymų apie tai, kaip buvo vykdomos statybos. Teismas neaptarė kitų kaltinime A. S. inkriminuotų įstatymų bei taisyklių nuostatų pažeidimo. Rangovas visais atvejais privalo laikytis Statybvietės darbo tvarkos taisyklių nuostatų (jų 8.3.10 ir 8.3.11 papunkčiai įtvirtina, kad kiaurymės grindyse turi būti uždengtos, apsauginiai turėklai ir užtvaros turi būti pastatyti ir prižiūrimi); Saugos ir sveikatos taisyklių statyboje DT 5-00 nuostatų (jų 9 punktas nurodo, kad pavojingos zonos, kurioms priskiriamos neaptvertos vietos, esančios aukštyje, kai aukščio skirtumas yra 1,3 m ir didesnis, turi būti aptvertos apsauginiais aptvarais); taip

pat Darboviečių įrengimo statybvietėse nuostatų (jų 4 priedo 37.1 papunktis nustato, kad nuo kritimo iš aukščio darbuotojus būtina apsaugoti atramomis, aptvarais ar kitomis lygiavertėmis priemonėmis). Jeigu, rangovo nuomone, technologinės angos aptvėrimu turėjo pasirūpinti statytojas, tai, iki minėtos apsaugos priemonės bus įgyvendintos (įrengtos), UAB „Promonta“ turėjo neleisti savo darbuotojams dirbti statybvietėje, tačiau tai nebuvo padaryta.

7.3. Nagrinėjamu atveju, nors dokumentuose (Statybos darbų technologijos projekte) UAB Kauno logistikos centras nustatė, kad darbai vyks ūkio būdu, tačiau faktiškai (realiai) objekto Martinavos k. statybą vykdė mišriu būdu, t. y. buvo tiek naudojama statytojo darbo jėga, tiek sudaromos statybos rangos sutartys konkretiems darbams atlikti. Vienu metu objekte dirbo daug rangovų, kiekvienas jų turėjo užtikrinti savo atliekamų darbų saugumą, o statytojas (užsakovas) samdė darbų saugos koordinatorių, kuris koordinavo rangovų veiksmus, teikdavo jiems pastabas, rengdavo ataskaitas ir pan. Rangovai savo darbus turėjo atlikti pagal darbų technologinį procesą – eiliškumą. Su rangovu buvo pasirašomas darbų fronto perdavimo–priėmimo aktas. Rangovai, perimdami statybvietę, tapdavo už ją atsakingi. Taigi, teismas nepagrįstai nustatė, kad rangovas neturėjo pareigos užtikrinti saugų darbą statybvietėje. Dėl šios priežasties tinkamas baudžiamosios atsakomybės subjektas pagal BK 132 straipsnio 3 dalį yra būtent UAB „Promonta“ vadovas A. S., kuris netinkamai organizavo specialiųjų statybos darbų vykdymą, nevykdė pareigos sudaryti darbuotojams saugias darbo sąlygas visais su darbu susijusiais aspektais, nepaskyrė specialiųjų statybos darbų vadovo, o už Saugos ir sveikatos taisyklių statyboje užtikrinimą ir darbų saugos ir sveikatos, aplinkos apsaugos kontrolę atsakingu asmeniu paskyrė tinkamos kvalifikacijos neturintį darbų vykdytoją V. Š., taip pat neužtikrino, kad statybvietėje būtų nustatytos pavojingos zonos, kurios būtų tinkamai apsaugotos.

7.4. Bylos teisminio nagrinėjimo metu buvo nustatyta, jog tam tikrų pažeidimų padarė ne tik rangovė UAB „Promonta“, bet ir užsakovė (statytoja) UAB Kauno logistikos centras. Esant tokioms aplinkybėms, teismas privalėjo nustatyti, kurio subjekto padaryti pažeidimai buvo pagrindinė (būtinoji) padarinių (darbuotojo žūties) kilimo sąlyga. Darbuotojo žūties pagrindinė sąlyga, kas nustatyta ir Lietuvos teismo ekspertizės centro išvadoje Nr. M11-984(20), yra ne konkrečias pareigas statomame objekte turėjusio atlikti darbuotojo paskyrimas ar nepaskyrimas, o tai, kad statybvietės pavojingoje zonoje, kurioje aukščio skirtumas buvo apie 4,3 m, nebuvo naudojamos (nebuvo įrengtos) privalomos apsauginės priemonės, apsaugančios darbuotoją nuo kritimo iš aukščio pavojaus (visų pirma – tinkamai neįrengtas angos antrojo aukšto grindyse apsauginis aptvėrimas). Aptvėrimo įrengimu turėjo pasirūpinti UAB „Promonta“, o pastebėti, kad aptvėrimo nėra, ir atitinkamai į tai reaguoti turėjo darbų saugos koordinatorius. Taigi, tiesioginiu priežastiniu ryšiu su kilusiais padariniais yra susijęs būtent UAB „Promonta“ vadovo netinkamas pareigų vykdymas.

7.5. Apeliacinės instancijos teismas, iškėlęs prielaidą, jog A. S. nusikalstama veika galimai atitinka BK 176 straipsnio 1 dalyje nurodyto nusikaltimo požymius, šios prielaidos nei patvirtino, nei paneigė, o tai neatitinka nuosprendžiui keliamų reikalavimų.

7.6. Analizuojamu atveju teismas skundžiamame nuosprendyje tik apibendrino pateiktų apeliacinių skundų argumentus, o po to formaliai jiems pritarė, t. y. kaltinamajame akte nurodyti ir pirmosios instancijos teisme ištirti įrodymai skundžiamame nuosprendyje liko neišdėstyti ir neaptarti. Nesant aiškumo dėl teismo atlikto įrodymų tyrimo apimties ir rezultatų, tinkamai pagrįstomis negali būti laikomos ir teismo padarytos išvados. Taip buvo nesilaikyta BPK 20 straipsnio 5 dalies ir 331 straipsnio 2 dalies reikalavimų, tai sukliudė teismui išsamiai ir nešališkai išnagrinėti bylą ir turėjo esminę įtaką neteisėto bei nepagrįsto nuosprendžio priėmimui.

IV. Kasacinės instancijos teismo argumentai ir išvados

8. Kauno apygardos prokuratūros Pirmojo baudžiamojo persekiojimo skyriaus vyriausiosios prokurorės A. Lipkevičienės kasacinis skundas atmestinas.

Dėl BK 132 straipsnio 3 dalies taikymo

9. Baudžiamoji atsakomybė pagal BK 132 straipsnio 3 dalį kyla asmeniui, kuris dėl neatsargumo atėmė gyvybę kitam žmogui, pažeisdamas teisės aktų nustatytas specialias elgesio saugumo taisykles. BK 132 straipsnio 3 dalies formuluotė rodo, kad straipsnio dalyje yra įtvirtinta blanketinė norma, kuri reiškia, kad tam tikro teisinio santykio dalyviai privalo laikytis tokių elgesio taisyklių, kurios nėra konkrečiai išdėstytos nei BK teisės normoje, nei kituose BK straipsniuose ar straipsnių dalyse. Tokios dispozicijos konkretinimo reikia ieškoti kito teisės akto normose. Pagal teismų praktiką, specialių elgesio saugumo taisyklių ribos priklauso nuo konkrečios kilusios situacijos; specialios elgesio saugumo taisyklės gali būti nustatytos tiek įstatymais, tiek įstatymų įgyvendinamaisiais ar vietinio (lokalaus) pobūdžio teisės aktais (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-5-942/2015, 2K-217-699/2015, 2K-181-489/2017).
10. Kasaciniame skunde ginčijamas BK 132 straipsnio 3 dalies taikymas tinkamo subjekto nustatymo aspektu, teigiant, kad tinkamas subjektas yra UAB „Promonta“ vadovas A. S. Kasatorės teigimu, tai, kad apeliacinės instancijos teismas nelaikė UAB „Promonta“ vadovo A. S. subjektu, galinčiu atsakyti pagal BK 132 straipsnio 3 dalį, lėmė neišsami teisės aktų analizė (nepasisakyta dėl visų inkriminuotų taisyklių pažeidimo) bei netinkamas statybos būdo nustatymas.
11. Nagrinėjamoje byloje aktualu tai, kad objekto, esančio adresu: (*duomenys neskelbtini*) statytoja (užsakovė) yra UAB Kauno logistikos centras, objekto valdytoja – UAB „Sirin Development“. Savo ruožtu UAB Kauno logistikos centras įvairiems statybos darbams objekte atlikti buvo sudariusi daug rangos sutarčių su įvairiomis rangovėmis: UAB „Urdora“, UAB „Gevalda“, UAB „Kuzmienė ir partneriai“, UAB „Irlanda“ ir kt.

12. Žemesnės instancijos teismai nustatė, kad nelaimingą įvykį lėmė Lietuvos Respublikos vyriausiojo valstybinio darbo inspektoriaus 2000 m. gruodžio 22 d. įsakymu Nr. 346 patvirtintų Saugos ir sveikatos taisyklių statyboje DT 5-00 (toliau – Saugos ir sveikatos taisyklės statyboje) 9 punkto, kuris nustato, kad pavojingos zonos, kuriose nuolat veikia pavojingi ir (arba) kenksmingi veiksniai, turi būti aptvertos apsauginiais aptvarais, kad kliudytų darbuotojams, neturintiems teisės patekti į tokias zonas (pavojinga zona laikytina ir neaptverta, esanti aukštyje, kai aukščio skirtumas 1,3 m ir didesnis, vieta – 7.2 papunktis), taip pat Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro ir Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2008 m. sausio 15 d. įsakymu Nr. A1-22/D1-34 patvirtintų Darboviečių įrengimo statybvietėse nuostatų (toliau – Darboviečių įrengimo statybvietėse nuostatai) 4 priedo 37.1 ir 37.2 papunkčių reikalavimų dėl apsauginių priemonių (visų pirma – apsauginio aptvėrimo), saugančių darbuotoją nuo kritimo iš aukščio, privalomo naudojimo statybvietės pavojingose zonose, kuriose aukščio skirtumas yra 1,3 m ir didesnis, pažeidimai.
13. Atsižvelgus į minėtas byloje nustatytas faktines aplinkybes, esminis byloje spręstinas klausimas, reikšmingas BK 132 straipsnio 3 dalies taikymui dėl tinkamo nusikalstamos veikos subjekto nustatymo, yra susijęs su statytojos (užsakovės) ir rangovės UAB „Promonta“ atstovui tenkančio pareigų santykio darbų saugos srityje, t. y. pareigos šalinti pavojingos zonos (atviros 4,3 m aukštyje esančios technologinės angos, pro kurią iškrito nukentėjusysis) keliamą riziką nustatymu.
14. Kasacinio teismo praktikoje akcentuota, kad sisteminė teisės normų (Statybos įstatymo 2 straipsnio 75, 79, 99 punktų, 14 straipsnio, 18 straipsnio 9 dalies, statybos techninio reglamento STR 1.06.01:2016 „Statybos darbai. Statinio statybos priežiūra“ (toliau – STR) 4.7, 4.8, 15, 30, 32–34, 36 punktų) analizė leidžia daryti išvadą, jog visais atvejais vykdant statybas turi būti paskirtas asmuo, atsakingas už viso statybų proceso konkrečiame objekte kontrolę, prižiūrintis statybų eigą, koordinuojantis vykdomus darbus, užtikrinantis teisės aktų reikalavimų laikymąsi ir, be kita ko, darbuotojų saugą. Toks asmuo paprastai yra statinio statybos vadovas, išskyrus atvejus, kai darbai vykdomi ūkio būdu ir statytojas (užsakovas) yra fizinis asmuo, kuris pagal įstatymo reikalavimus turi teisę vadovauti statybai (Statybos įstatymo 18 straipsnio 9 dalis) (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-100-387/2023).
15. Pagal Statybos įstatymo 18 straipsnio 7 dalies 1 ir 5 punktus, rangovas privalo teisės aktų nustatyta tvarka paskirti statinio statybos vadovą, užtikrinti saugų darbą statybvietėje ir statomame statinyje. Tačiau visos šios pareigos atitenka statytojui (užsakovui), jei statyba vykdoma ūkio būdu (Statybos įstatymo 18 straipsnio 9 dalis). Be to, būtent tais atvejais, kaip ir nagrinėjamoje byloje, kai statinį statant dalyvauja daugiau nei vienas rangovas, statytojui (užsakovui) tenka pareiga paskirti vieną ar kelis saugos ir sveikatos koordinatorius, kurie statybos metu koordinuoja ir kontroliuoja norminiuose teisės aktuose nustatytų darbuotojų saugos ir sveikatos reikalavimų įgyvenimą (Statybos įstatymo 14 straipsnio 1 dalies 11 punktas, Darboviečių įrengimo statybvietėse nuostatų 6 punktas). Atkreipiamas dėmesys, kad inkriminuotų Darboviečių įrengimo statybvietėse nuostatų 4 priedo 37.1 ir

37.2 papunkčių reikalavimų laikymąsi privalo vykdyti statytojas (užsakovas), įgyvendindamas Darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymo ir kitų darbuotojų saugos ir sveikatos norminių teisės aktų nustatytas darbdavio pareigas (Darboviečių įrengimo statybvietėse nuostatų 16 punktas), kurios užtikrinamos pasitelkiant saugos ir sveikatos koordinatoriaus pareigybę bei funkcijas (Darboviečių įrengimo statybvietėse nuostatų 14.2, 17–17.1 papunkčiai).

16. Iš minėtų teisės norminių aktų išplaukia, kad statytojas (užsakovas) yra atsakingas tiek už tinkamą darbų vykdymą, tiek ir už darbuotojų saugą, kadangi šis turi pareigą paskirti tiek statinio statybos vadovą, tiek statinio statybos saugos ir sveikatos darbe koordinatorių, kurie, be kita ko, privalo užtikrinti saugų darbą, koordinuoti darbdavių veiklą, kad šie vykdytų darbuotojų saugos ir sveikatos norminių teisės aktų nustatytas pareigas (Darboviečių įrengimo statybvietėse nuostatų 14 punktas, STR 36 punktas).
17. Teisėjų kolegija atkreipia dėmesį, kad pirmosios instancijos teismas, apkaltinamajame nuosprendyje, kurį kasaciniu skundu prašoma palikti galioti be pakeitimų, išsamiai išanalizavęs minėtų Statybos įstatymo, Saugos ir sveikatos taisyklių statyboje, Darboviečių įrengimo statybvietėse nuostatų bei STR reglamentavimą, iš esmės padarė analogišką išvadą, jog statytojas (užsakovas) yra atsakingas tiek už tinkamą statybos darbų vykdymą, tiek ir už darbuotojų saugą (nuosprendžio 24–27 lapai). Pažymėtina, kad statytojo (užsakovo) atsakomybės klausimas nebuvo nagrinėjamas dėl to, jog statytojo pareigų netinkamas vykdymas nebuvo šios bylos nagrinėjimo dalykas.
18. Išvados dėl statytojo (užsakovo) pareigos nagrinėjamu atveju užtikrinti darbų saugą nepaneigia ir kasacinio skundo argumentai dėl statybų organizavimo būdo, t. y. realiai statyba buvo vykdoma mišriu statybos būdu, o ne ūkio būdu, todėl minėta Statybos įstatymo 18 straipsnio 9 dalies nuostata neturėtų būti taikoma.
19. Statybos įstatymo 2 straipsnio 86 punktas nustato, kad statyba ūkio būdu – tai statybos organizavimo būdas, kai statybos darbai atliekami ir statinys sukuriamas statytojo rizika, nesudarius statybos rangos sutarties, naudojant tik statytojo darbo jėgą. Statytojas (užsakovas) turi teisę pasirinkti statybos organizavimo būdą: rangos, ūkio ar mišrų (dalį darbų atliekant rangos, dalį – ūkio būdu), statinio statybos valdymo ar kitus būdus, kurie neprieštarautų Lietuvos Respublikos įstatymams ir kitiems teisės aktams (Statybos įstatymo 14 straipsnio 2 dalies 2 punktas). Savo ruožtu Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.681 straipsnio 1 dalyje, apibrėžiančioje statybos rangos sampratą, nustatyta, kad statybos rangos sutartimi rangovas įsipareigoja per sutartyje nustatytą terminą pastatyti pagal užsakovo užduotį statinį arba atlikti kitus statybos darbus, o užsakovas įsipareigoja sudaryti rangovui būtinas statybos darbams atlikti sąlygas, priimti darbų rezultatą ir sumokėti sutartyje nustatytą kainą. Statybos, vykdomos rangos būdu, atveju statinio statybos vadovas atstovauja rangovui (Statybos įstatymo 2 straipsnio 79 punktas).
20. Nagrinėjamoje byloje iš bendrojo statybos darbų technologijos projekto bendrosios dalies matyti, jog statybos darbai bus vykdomi ūkio būdu (4 t., b. l. 48–75), tačiau byloje neginčijama ir tai, jog objekto statytoja (užsakovė) UAB Kauno logistikos centras įvairiems statyboms darbams objekte buvo sudariusi ir daug

rangos sutarčių. Teisėjų kolegija atkreipia dėmesį, kad pagal Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.681 straipsnio 1 dalyje pateiktą statybos rangos apibrėžimą, statybos rangos sutartis gali būti sudaroma ne tik pastatyti pagal užsakovo užduotį statinį, bet ir atlikti kitus statybos darbus. Atitinkamai toks statybos būdas turi būti vertinamas kaip mišrus, kadangi statyba ūkio būdu galima tik naudojant statytojo darbo jėgą, nesudarius statybos rangos sutarties (Statybos įstatymo 2 straipsnio 86 punktas, 14 straipsnio 2 dalies 2 punktas). Nepaisant to, atsižvelgiant į minėtame įstatyme pateiktus statybos būdų apibrėžimus, darytina išvada, kad, jei yra ir mišrus statybos būdas, šis nepaneigia sąlygos, būtinos Statybos įstatymo 18 straipsnio 9 dalies nuostatai taikyti, kad statybos dalis yra vykdoma ūkio būdu. Tai, kad esant mišriam statybos būdui statytojas (užsakovas) yra saistomas savo pareigų, kurių neperleidžia išimtinai tik rangovams, o priešingai – turi prioritetą pareigų vykdymo prasme prieš juos, byloja ir kitos aptariamo įstatymo nuostatos, reglamentuojančios statinio avarijos atvejus. Statybos įstatymo 29 straipsnio 2 dalyje nustatyta, jog tais atvejais, kai avarija įvyksta statinį statant, statybos rangovas (kai statyba vykdoma ūkio arba mišriu būdu – statytojas (užsakovas)) privalo nedelsdamas organizuoti pagalbą nukentėjusiems asmenims, imtis skubių priemonių avarijos padariniams užkardyti ir kt. Civilinės atsakomybės privalomojo draudimo sutarties sudarymo pareiga statybą vykdant ūkio arba mišriu būdu taip pat tenka statytojui (užsakovui) (Statybos įstatymo 42 straipsnio 8 dalis). Be kita ko, pastarojoje nuostatoje akcentuojama, jog tokia pareiga statytojui (užsakovui) tenka ir tais atvejais, kai su rangovu nėra sudaryta rangos sutartis visiems statinio statybos darbams vykdyti, bet sudaroma sutartis su skirtingais rangovais atskiriems statybos darbams vykdyti.

21. Statytojai (užsakovei) ir rangovei UAB „Promonta“ tenkančio pareigų santykio darbų saugos srityje klausimo sprendimui didelę reikšmę turi atliekamų statybos darbų apimties aspektas. Byloje nustatyta, kad UAB Kauno logistikos centras (užsakovė) ir UAB „Promonta“ (rangovė) 2019 m. balandžio 11 d. sudarė statybos rangos sutartį Nr. KLC-1904-002, kuria rangovė įsipareigojo atlikti objekte automatinės gaisro gesinimo sistemos įrengimo darbus. Iš 2019 m. balandžio 30 d. statybvietės perdavimo–priėmimo akto nustatyta, kad užsakovė UAB Kauno logistikos centras suteikė rangovei UAB „Promonta“ numatytiems darbams atlikti statybvietės valdymo teisę. Darbų fronto perdavimo–priėmimo akte nurodoma, kad perduodamas darbų frontas – vidaus gaisro gesinimo sistemos – gaisriniam vandentiekiui sausvamzdžių sistemos darbams atlikti (I etapo pastato Nr. 1 patalpų viduje). Taigi, rangovei UAB „Promonta“ statybvietės valdymo teisė bei darbų frontas perduoti išimtinai tik su jų veikla susijusiems darbams atlikti, t. y. automatinės gaisro gesinimo sistemos įrengimo darbams, o ne dėl viso aptariamo objekto statybų. Atitinkamai tokia rangovė neturėjo nei pareigos, nei teisinio pagrindo skirti statinio statybos vadovą visam statybos objektui.
22. Priešingas statytojo (užsakovo) ir rangovo pareigos skirti statinio statybos vadovą aiškinimas lemtų situaciją, kai kiekvienas rangovas savarankiškai turėtų skirti po saugos vadovą, kuris būtų atsakingas už visą statybos objektą. Taigi toks asmuo kartu būtų atsakingas ir už kitų rangovų veiklos sričiai priskirtų darbų kontrolę

arba savo esme dėl atviros techninės angos tinkamo apsaugojimo lygiavertiškai būtų atsakingas kiekvienas rangovas. Tokia situacija teisiniu požiūriu būtų ydinga. Tais atvejais, kai statytojas (užsakovas) įvairiems statybos darbams objekte atlikti (pavyzdžiui, šildymo sistemoms montuoti, vandentiekio, drenažų inžineriniams tinklams įrengti, vidaus dujotiekio sistemai, grindims, pertvaroms, luboms montuoti ir kt.) sudaro daug rangos sutarčių su įvairiomis rangovėmis, pareiga užtikrinti darbų saugą negali būti decentralizuota. Atsižvelgiant į jau aptartų Statybos įstatymo bei poįstatyminių teisės aktų nuostatas, ši pareiga tenka statytojui (užsakovui), o ne kiekvienam rangovui.

23. Be to, nagrinėjamai bylai aktualus ir iš teisės aktų kylančios pareigos užtikrinti darbų saugą atsiradimo momentas. Statybinė techninė anga, kaip pavojinga zona, prie kurios priėjimas turi būti užkardytas, natūraliai kelia riziką jau nuo pat jos įrengimo momento. Todėl prieiga prie jos privalo būti apribota dar iki kitų papildomų statybos darbų (tokių kaip apsauginės gaisrinės gesinimo sistemos montavimo) atlikimo pradžios. Laiku nepašalinus tokios pavojingos zonos rizikos, pareiga užtikrinti saugias darbo sąlygas statybų objekte ir atsakomybė už tai priklauso ne vėliau darbus pradedančiam rangovui, o anksčiausiai turinčiam galimybę ir pareigą tokias rizikas užkardyti statytojui (užsakovui).
24. Apibendrindama tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegija konstatuoja, kad UAB „Promonta“ kaip rangovės, atlikusios apsauginės gaisrinės gesinimo sistemos montavimo darbus statybų objekte, vadovui A. S. nekilo pareiga užtikrinti, jog statybų objektas visa apimtimi būtų tinkamai prižiūrėtas. Kartu šiam asmeniui negalėjo atitekti ir su neveikimu, nevykdant teisės aktų nustatytų reikalavimų įrengti atviros techninės angos atitvarus, susijusi rizika.
25. Taip pat, priešingai nei nurodoma kasaciniame skunde, apeliacinės instancijos teismui konstatavus, jog UAB „Promonta“ vadovas nėra atsakingas už darbo saugos taisyklių pažeidimus, nekyla pareiga nustatyti, kurio subjekto pažeidimai buvo būtinoji padarinių kilimo sąlyga, kadangi šioje baudžiamojoje byloje statytojos (užsakovės) UAB Kauno logistikos centro ar jo atstovo atsakomybės klausimas nėra sprendžiamas (BPK 255 straipsnio 1 dalis). Dėl šio teisinių santykių subjekto pasisakoma tik tiek, kiek tai aktualu siekiant nustatyti kaltinamojo A. S. kaltės klausimą.
26. Pagrindines įrodymų vertinimo taisykles nustato BPK 20 straipsnio 5 dalis. Pagal šį reikalavimą, teisėjai įrodymus įvertina pagal savo vidinį įsitikinimą, pagrįstą išsamiu ir nešališku visų bylos aplinkybių išnagrinėjimu, vadovaudamiesi įstatymu. Reikalavimas išsamiai nustatyti bylos aplinkybes pažeidžiamas, kai teismo išvados daromos, nesiėmus visų įmanomų priemonių visoms bylai teisingai išspręsti reikšmingoms aplinkybėms nustatyti; neįvertinus visų proceso metu surinktų bylai išspręsti reikšmingų duomenų; klaidingai pasisakant dėl atskirų įrodymų turinio ar įrodymų tarpusavio ryšio.
27. Vertinant skundžiamą apeliacinės instancijos teismo nuosprendį BPK 331 straipsnio 2 dalies reikalavimų laikymosi aspektu, matyti, kad nuosprendyje nurodytos bylai reikšmingos aplinkybės, taip pat nurodyti teisiniai argumentai, iš kurių aišku, kodėl pirmosios instancijos teismo nuosprendis yra naikinamas. Apeliacinės instancijos teismo motyvai, kuriais kitaip įvertinti apskųsto nuosprendžio

įrodymai, nuosekliai išplaukia iš teismo ištirtų bylos įrodymų, iš naujo išteisinamojo nuosprendžio aišku, kokios aplinkybės neleidžia nustatyti būtinųjų BK 132 straipsnio 3 dalyje nustatytų nusikalstamos veikos sudėties požymių.

28. Kasaciniame skunde taip pat akcentuojama, kad apeliacinės instancijos teismas, skundžiamame nuosprendyje nurodęs, jog byloje turėjo būti įvertinta galimybė A. S., kaip UAB „Promonta“ vadovo, veiką kvalifikuoti pagal BK 176 straipsnį, iškėlė prielaidą, tačiau šios nei patvirtino, nei paneigė, o tai neatitinka nuosprendžiui keliamų reikalavimų. Teisėjų kolegija pažymi, kad šiuo atveju, teismui tinkamai padarius išvadą, jog asmuo nėra atsakingas už darbo saugos taisyklių nesilaikymą, šio veikoje nėra nusikalstamos veikos sudėties, kiti argumentai, kuriais pasisakoma dėl galimos veikos atitikties BK 176 straipsnio kvalifikacijai, neturi reikšmės išteisinamojo nuosprendžio atveju, taigi nekliudo teismui priimti teisingo nuosprendžio (BPK 369 straipsnio 3 dalis).
29. Aptariamame apeliacinės instancijos teismo nuosprendyje atliktas įrodymų vertinimas trūkumų, kuriuos nurodo kasatorė, dėl BPK 20 straipsnio 5 dalies reikalavimų pažeidimo taip pat neturi. Patikrinusi bylą teisės taikymo aspektu, kasacinės instancijos teismo teisėjų kolegija neturi pagrindo konstatuoti, kad buvo iš esmės pažeistos BPK nustatytos įrodymų vertinimo taisyklės. Šiuo atveju esant teisingoms teismo išvadoms, kad UAB „Promonta“ vadovui atitinkamų specialių elgesio saugumo taisyklių pažeidimas inkriminuotas nepagrįstai, nėra užkertamas kelias dėl nagrinėjamo įvykio patraukti baudžiamojon atsakomybėn kitus asmenis.

Teisėjų kolegija, atsižvelgdama į išdėstytus argumentus ir vadovaudamasi Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 382 straipsnio 1 punktu,

n u t a r i a :

Kauno apygardos prokuratūros Pirmojo baudžiamojo persekiojimo skyriaus vyriausiosios prokurorės Auksės Lipkevičienės kasacinį skundą atmesti.

2.4. Neatsargus gyvybės atėmimas (BK 132 straipsnis). Darbuotojų saugos ir sveikatos reikalavimų pažeidimas (BK 176 straipsnis)

Kai nelaimingas atsitikimas įvyksta ne įgyvendinant darbo santykius, o teikiant paslaugą (pagal kvitus), sprendžiant dėl atsakomybės pagal BK 132 straipsnio 3 dalį arba BK 176 straipsnio 1 dalį, kiekvienu konkrečiu atveju būtina kruopščiai įvertinti susiklosčiusią situaciją, nustatyti teisinių santykių tikrąjį turinį, o ne vien tik formą.

Baudžiamoji byla Nr. 2K-126-788/2025
Teisminio proceso Nr. 1-01-1-26052-2021-3
Procesinio sprendimo kategorijos: 1.2.3.4.3; 1.2.13.1
(S)

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

N U T A R T I S
LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2025 m. spalio 7 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Dariaus Kantaravičiaus (kolegijos pirmininkas), Artūro Ridiko ir Olego Fedosiuko (pranešėjas),

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo baudžiamąją bylą pagal **nuteistojo A. L. gynėjo advokato Viliaus Mačiulaičio** kasacinį skundą dėl Šiaulių apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2024 m. spalio 17 d. nutarties, kuria nuteistojo A. L. gynėjo advokato Audriaus Pėstininko apeliacinis skundas dėl Šiaulių apylinkės teismo 2023 m. rugsėjo 11 d. nuosprendžio atmestas.

Šiaulių apylinkės teismo 2023 m. rugsėjo 11 d. nuosprendžiu A. L. nuteistas pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 132 straipsnio 3 dalį laisvės atėmimo bausme trejiems metams. Vadovaujantis BK 75 straipsniu, bausmės vykdymas atidėtas dvejiems metams, įpareigojant A. L. atsiprašyti nukentėjusiųjų.

Iš A. L. priteista nukentėjusiesiems neturtinei žalai atlyginti: A. T. –15 000 Eur, K. P. – 12 000 Eur, A. P. – 10 000 Eur, taip pat penkių procentų metinės palūkanos nuo priteistų sumų nuo teismo nuosprendžio įsiteisėjimo dienos iki visiško nuosprendžio dėl civilinių ieškinių priteisimo įvykdymo. Iš A. L. nukentėjusiesiems A. T. ir A. P. priteista kiekvienam po 250 Eur išlaidų už teisinę pagalbą atlyginimo. Nukentėjusiajai K. P. suteiktos antrinės teisinės pagalbos išlaidos pripažintos proceso išlaidomis ir iš A. L. priteista 1101,56 Eur šių išlaidų atlyginimo, sumokant jį į Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Finansų ministerijos biudžeto pajamų surenkamąją sąskaitą. Šiaulių apskrities vyriausiojo policijos komisariato patirtos išlaidos – 676,11 Eur – už psichologo paslaugas ikiteisminiame procese pripažintos proceso išlaidomis ir jų atlyginimas priteistas iš A. L.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė :

I. Bylos esmė

1. A. L. nuteistas pagal BK 132 straipsnio 3 dalį už tai, kad, vykdydamas individualią žemės ūkio veiklą, tai yra būdamas darbdavys ir būdamas atsakingas už saugų darbų vykdymą, turėdamas pareigą užtikrinti darbuotojams saugias ir nekenksmingas darbo sąlygas, būdamas atsakingas už saugų ir sveikatai nepavojingų sąlygų darbuotojams sudarymą ir privalėdamas užtikrinti darbų saugos įstaty-

muose ar kituose teisės aktuose nustatytus darbų saugos ar sveikatos apsaugos darbe reikalavimus, savo pareigų neįvykdė, įgyvendindamas šias pareigas, nesudarė darbuotojams saugių ir sveikatai nekenksmingų darbo sąlygų visais su darbu ir sveikatos sauga susijusiais aspektais, neužtikrino tinkamos darbuotojų saugos, dėl neatsargumo pažeidė Lietuvos Respublikos darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymo (toliau – ir DSSĮ) 25 straipsnio 1 dalies 2 punktą (jame nustatyta, kad darbdaviui atstovaujantis asmuo, įgyvendindamas darbdavio pareigą sudaryti darbuotojams saugias ir sveikatai nekenksmingas darbo sąlygas, organizuoja arba paveda darbdavio įgaliotam asmeniui organizuoti profesinės rizikos vertinimą ir nustato faktinę darbuotojų saugos ir sveikatos būklę įmonėje, padaliniuose ir atskirose darbo vietose; nustačius, kad darbo priemonės ir (ar) darbo sąlygos įmonėje, padaliniuose ir (ar) darbo vietose neatitinka darbuotojų saugos ir sveikatos norminių teisės aktų reikalavimų, kad darbo aplinkoje yra kenksmingų ir (ar) pavojingų veiksnių, darbdaviui atstovaujantis asmuo organizuoja reikiamų prevencijos priemonių parengimą ir įgyvendinimą), paliko darbus skirstyti ir prižiūrėti darbuotojui – agronomui-traktorininkui A. S., kuris nėra atsakingas už saugias darbuotojų darbo sąlygas ir pagal pateiktą tos dienos darbo grafiką nedirbo, žodžiu įpareigojo jį vadovauti tuo metu vakarinėje pamainoje dirbusiems darbininkams, pažeidė teisės aktų nustatytas specialias elgesio saugumo taisykles, nurodė darbininkams dirbti grūdų sandėlyje ir dėl šių teisinių ir organizacinių darbuotojų saugos ir sveikatos reikalavimų pažeidimų visumos 2021 m. liepos 31 d. apie 21.33 val. Pakruojo rajone, ūkininko A. L. ūkio grūdų sandėlyje, B. P., dirbdama pagal žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų kvitus, įlipo į grūdų sandėlyje esančio bunkerio vidų sklaidyti grūdų ir, atidarius grūdų bunkerio sklendes, pateko į žemyn judančių grūdų srautą, negalėjo iš jo išsilaisvinti ir mirė nuo mechaninės asfiksijos dėl svetimkūnių keliose kvėpavimo takų srityse.

II. Kasacinio skundo ir atsiliepimo į jį argumentai

2. Kasaciniu skundu nuteistojo A. L. gynėjas advokatas V. Mačiulaitis prašo panaikinti Šiaulių apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2024 m. spalio 17 d. nutartį ir perduoti bylą iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka. Kasatorius skunde nurodo:
   2.1. Apeliacinės instancijos teismo nutartis naikintina ir byla perduotina iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka dėl netinkamai pritaikyto baudžiamojo įstatymo, nusikalstamą veiką kvalifikavus ne pagal tą BK straipsnį, pagal kurį tai reikėjo daryti, ir netinkamai nustačius priežastinį ryšį tarp veikos ir padarinių. Įvertinus teismo nutarties motyvus, A. L. baudžiamoji atsakomybė pagal BK 132 straipsnio 3 dalį yra kildinama iš Darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymo pažeidimų, kurie buvo kvalifikuoti *de facto* (faktiškai) nustatytų darbo santykių pagrindu tarp B. P. ir A. L. Tačiau A. L. negali būti specialiuoju BK 176 straipsnio 1 dalyje nustatytos nusikalstamos veikos subjektu. Jis negalėjo pažeisti DSSĮ 25 straipsnio 1 dalies 2 punkto reikalavimų, nes B. P. dirbo pagal Lietuvos Respublikos žemės ūkio ir miškininkys-

tės paslaugų teikimo pagal paslaugų kvitą įstatymą. Be to, A. L. nepažeidė DSSĮ 25 straipsnio 1 dalies 2 punkto nuostatų, nes savo valdomuose grūdų sandėliuose ir juos įrenginėjant vadovavosi Darbuotojų saugos ir sveikatos instrukcijomis dirbančiam grūdų sandėlyje Nr. 13 (toliau – Instrukcijos), kurios yra analogiškos atliktam profesinės rizikos vertinimui („OiRA“). Jeigu formalus DSSĮ 25 straipsnio 1 dalies 2 punkto pažeidimas ir būtų nustatytas, tai vis vien nepatvirtina, kad A. L. galėjo numatyti, jog B. P. nepaisys tiesioginių nurodymų nelipti į pilną grūdų sandėlį, kad jis privalo paruošti nereglamentuotus prevencinius grūdų sandėlio sklendžių patobulinimus. Apie nagrinėjamus rizikos veiksnius ir prevencinius grūdų sandėlio patobulinimus nenurodoma ir savarankiškai atliktame „OiRA“ profesinės rizikos vertinime, už kurio neatlikimą A. L. nuteistas. Nei apeliacinės instancijos teismas, nei specialistai J. Rudienė, I. R., T. Marcinkevičius negalėjo nurodyti jokio teisės akto, instrukcijų, kuriuose būtų minimi pasiūlyti prevenciniai grūdų sandėlio sklendžių patobulinimai.

2.2. Įvertinus skundžiamos nutarties 28 punkte išdėstytus argumentus matyti, kad A. L. baudžiamoji atsakomybė pagal BK 132 straipsnio 3 dalį yra kildinama iš DSSĮ pažeidimų, nustatytų tarp B. P. ir A. L. darbo santykių pagrindu. Grįsdamas šią išvadą teismas vadovavosi Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nuosprendžiu baudžiamojoje byloje Nr. 1A-4-795/2021. Šis nuosprendis buvo panaikintas kasacine nutartimi baudžiamojoje byloje Nr. 2K-116-648/2022, o byla galutinai išnagrinėta tik kasacine nutartimi baudžiamojoje byloje Nr. 2K-49-976/2024. Iš pastarosios nutarties matyti, kad nuteistosios veiksmai buvo kvalifikuoti pagal BK 176 straipsnį. Įvertinus paminėtos bylos turinį ir nagrinėjamos bylos sąsajumą, konstatuotina, kad skundžiamojoje nutartyje visiškai nepagrįstai A. L. veiksmai kvalifikuoti pagal BK 132 straipsnio 3 dalį. Kasaciniame skunde taip pat daromos nuorodos į Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. kovo 22 d. apžvalgą dėl darbuotojų saugos ir sveikatos reikalavimų pažeidimų baudžiamosiose bylose, taip pat kasacines nutartis baudžiamosiose bylose Nr. 2K-267/2009, 2K-361/2009, 2K-441/2014, 2K-320/2014, 2K-217-699/2015, 2K-182-677/2016, 2K-36-942/2022, 2K-100-387/2023, pabrėžiamas BK 176 straipsnyje ir BK 132, 137, 139 straipsniuose nustatytų nusikalstamų veikų atribojimas pagal tai, ar buvo susiklostę darbo ar pagal turinį jiems prilygstantys santykiai.

2.3. Apeliacinės instancijos teismo nutartyje A. L. pripažįstamas B. P. darbdaviu, o teisiniai santykiai prilyginami darbo sutarčiai. B. P. darbo funkcijas A. L. ūkyje atliko pagal Žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų teikimo pagal paslaugų kvitą įstatymą. Nutartyje, vadovaujantis Valstybinės darbo inspekcijos (toliau – ir VDI) 2024 m. birželio 24 d. specialisto išvada, taip pat specialistės paaiškinimais, buvo padaryta kategoriška išvada, kad tarp B. P. ir A. L. susiklostė darbo teisiniai santykiai, o A. L. nutarties 30 punkte įvardijamas darbdaviu. Tai parodo ydingą A. L. veiksmų kvalifikavimą. BK 176 straipsnio 1 dalyje nurodyta nusikalstama veika yra *lex specialis*, palyginti su nu-

rodyta BK 132 straipsnio 3 dalyje, todėl BK 132 straipsnio 3 dalies taikymas nagrinėjamu atveju negalėtų būti grindžiamas DSSĮ nuostatų pažeidimu. BK 176 straipsnio 1 dalies norma yra specialioji ir taikoma nustačius DSSĮ ar kitų teisės aktų pažeidimus, kurių kilmė yra darbo santykiai ir darbuotojų apsauga darbo metu. BK 132 straipsnio 3 dalis DSSĮ pažeidimų neapima, nes ši norma yra bendroji, t. y. taikoma nesant darbdavio ir darbuotojo statuso, ir apima teisinius santykius, kurių darbo teisiniai santykiai neapima. Todėl, kvalifikavus nusikalstamą veiką pagal BK 132 straipsnio 3 dalį, teisės aktų pažeidimai negali būti kildinami iš DSSĮ 25 straipsnio 1 dalies 2 punkto, nes tai savaime prieštarauja nusikalstamos veikos kvalifikavimui.

2.4. Nors BK 176 straipsnio 1 dalyje ir BK 132 straipsnio 3 dalyje nurodyti nusikaltimai yra priskiriami prie sunkių, tačiau skiriasi bausmių sąrašas. BK 176 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta galimybė paskirti baudą, priešingai nei taikant BK 132 straipsnio 3 dalį. Taigi nutartį priėmęs teismas privalėjo būti aktyvus ir pakeisti A. L. veiksmų kvalifikavimą į BK 176 straipsnio 1 dalį. Nepanaikinus šio pažeidimo, buvo panaikinta galimybė A. L. paskirti su laisvės atėmimu nesusijusią bausmę. Be kita ko, šis pažeidimas tiesiogiai pažeidė ir A. L. prigimtinę teisę į teisingą bylos išnagrinėjimą, teisingą bausmės skyrimą ir kt.

2.5. B. P. ūkyje dirbo tik darbymečiu, siųsta Užimtumo tarnybos, ne darbo sutarties pagrindais. A. L. negali būti pripažįstamas B. P. darbdaviu, o priešingas aiškinimas prieštarautų įstatymams ir *nullum crimen sine lege stricta* (veiką kaip nusikalstamą gali uždrausti tik rašytinis baudžiamasis įstatymas) principui. Teismas nepagrįstai B. P. ir A. L. teisinius santykius pagal turinį prilygino darbo santykiams vien todėl, kad analogiško pobūdžio darbą pagal darbo sutartį įvykio metu dirbo V. M. Lietuvos Respublikos užimtumo įstatymo 4 straipsnio 3 dalies 1–11 punktuose nurodyta, kokie teisiniai santykiai prilyginti darbo santykiams. O Užimtumo įstatymo 5 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kas laikytina savarankiškai dirbančiu asmeniu. Tuo vadovaujantis B. P. teiktos paslaugos ūkyje negali būti vertinamos kaip darbo santykiai ar jiems prilygstantys. Darbo sutartis nebuvo pasirašyta, o teisiniai santykiai buvo įforminti pagal žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų teikimo kvitus, kurie nevertinami kaip prilygstantys darbo santykiams, B. P. buvo savarankiškai dirbantis asmuo. Be to, B. P. ir A. L. nesiejo jokie pavaldumo santykiai.

2.6. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo nutartyje administracinėje byloje Nr. A-602-164-12 nurodoma, kad sudaręs darbo sutartį darbuotojas neveikia savo rizika, darbus vykdo darbdavio, su kuriuo yra susietas pavaldumo ryšiais, rizika, paklūsta jo organizacinei struktūrai, darbus atlieka nustatytoje vietoje ir nustatytu laiku, yra darbdavio kontroliuojamas. Tuo tarpu paslaugų sutarties dalykas yra tam tikras nematerialaus pobūdžio (intelektinių) ar kitokių paslaugų teikimas. Sudaręs ją, darbuotojas yra savarankiškas, t. y. jis pats turi teisę pasirinkti sutarties įvykdymo būdus ir priemones, veikia savo nuožiūra, o su paslaugos gavėju jis nėra susietas subordinacijos ar priklausomumo ryšiais. Šis išaiškinimas atitinka Žemės ūkio ir miškinin-

kystės paslaugų teikimo pagal paslaugų kvitą įstatymo 5 straipsnį. Paslaugų teikėjas (B. P.) ir paslaugų gavėjas (A. L.) neturi vieno kitam pavaldumo, nes paslaugų teikėjas veikia savarankiškai, jis pats turi teisę pasirinkti sutarties įvykdymo būdus ir priemones, neturi darbdavio, kuris būtų atsakingas už rizikas, inventoriaus suteikimą ir kt. Todėl A. L. negali būti vertinamas kaip BK 176 straipsnio 1 dalyje nurodytos nusikalstamos veikos specialusis subjektas – darbdavys. Teismas, pritaikydamas analogiją, t. y. sulygindamas visiškai skirtingus teisinius santykius, pažeidė vieną esminių baudžiamojo proceso imperatyvų *nullum crimen sine lege stricta.*

2.7. Apeliacinės instancijos teismo nutartyje klaidingai įvertinta, kad B. P. darbas pagal Žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų teikimo pagal paslaugų kvitą įstatymą negalėjo būti atliekamas ir buvo reikalingas papildomas instruktavimas. Dirbančių pagal kvitus asmenų specifika yra reguliuojama minėtame įstatyme. Tokia savarankiškai dirbančio asmens veikla išskirtinė tuo, kad žemės ūkio ir miškininkystės paslaugos turi būti laikinos, vienkartinės ir kurioms teikti nereikalingi specialūs įgūdžiai, kvalifikacija, leidimai, pažymėjimai, mokymai ar kursai (t. y. paslaugos turi būti ne mechanizuoto pobūdžio). Tokio pobūdžio, kvalifikacijos darbą dirbo B. P. Visi A. L. ūkyje dirbę ir teisme apklausti liudytojai patvirtino, kad B. P. iš esmės teikė su grūdų sandėlio šlavimu susijusias paslaugas. Atitinkamai tokios paslaugos tiesiogiai patenka į žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų teikimo sąrašą pagal prigimtį ir požymius. Be to, Lietuvos teismo ekspertizės centro 2022 m. sausio 6 d. specialisto išvadą pateikusi specialistė J. Rudienė tvirtino, kad B. P. ūkyje dirbti darbai galėjo būti atlikti pagal žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų kvitus. Tačiau Valstybinės darbo inspekcijos specialisto išvadoje nurodyta, kad A. L. ūkyje neatliktas darbo vietų profesinės rizikos vertinimas, neidentifikuoti rizikos veiksniai darbo vietose, todėl įvykio metu B. P. atliekami darbai grūdų aruodo viduje neatitiko Žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų teikimo pagal paslaugų kvitus tvarkos. Nei nutartyje, nei pastarojoje specialisto išvadoje nėra detalizuota, kokiu teisiniu ar faktiniu pagrindu remiantis daroma minėta išvada.

2.8. Byloje nustatyta, kad Užimtumo tarnyba B. P. siuntė dirbti į A. L. ūkį. Pagal teisinį reguliavimą, Užimtumo tarnyba privalo vertinti asmens kompetencijas ir sugebėjimus, o pagal šiuos kriterijus asmeniui yra atrenkamas potencialus darbas. Taigi B. P. neprivalėjo turėti jokių specialių darbinių gebėjimų, pažymėjimų, licencijų ar jų ateityje įgyti, juolab kad tokio pobūdžio darbus dirbo ne pirmą kartą. Kasacinėje nutartyje baudžiamojoje byloje Nr. 2K-597/2011 nurodyta, kad instruktavimas, kai praktiškai (realiai) pademonstruojama, kaip konkretus darbas (užduotis) turi būti atliktas, laikytinas išsamiu ir tinkamu, nes taip instruktuojamas asmuo pats vizualiai mato, kaip nurodytas darbas turi būti teisingai atliktas, jam nereikia kažko papildomai užsirašyti, įsivaizduoti. Visi A. L. ūkyje dirbę, kaip liudytojai apklausti asmenys ir A. L. patvirtino, kad B. P. teikė su grūdų sandėlio šlavimu susijusias paslaugas, kurioms nereikalingi leidimai, pažymėjimai, mokymai ar kursai.

Prevencinis darbų saugos apmokymas buvo teikiamas visiems ūkyje dirbantiems asmenims, taip pat ir teikiantiems paslaugas pagal kvitus per Žemės ūkio konsultavimo tarnybos darbų saugos specialistus. Tai teisme patvirtino A. L., minėtos tarnybos atstovas I. R. A. L. neturėjo pagrindo abejoti darbų saugos paslaugas teikiančia Lietuvos žemės ūkio konsultavimo tarnyba. Todėl nutartyje nepagrįstai, remiantis neišsamia specialisto išvada, buvo padaryta teisės taikymo klaida, kad B. P. darbas negalėjo būti atliekamas pagal Žemės ūkio ir miškininkystės pagal paslaugų teikimo kvitą įstatymą. Visiškai nepagrįstai pripažinta ir nustatyta, kad nesant darbo vietoje atlikto profesinės rizikos vertinimo darbas pagal minėtą įstatymą yra negalimas. Nutartyje nebuvo vertinama, kad B. P. grūdų sandėlio šlavimo paslaugos galėjo būti teikiamos pagal Žemės ūkio ir miškininkystės pagal paslaugų teikimo kvitą įstatymą.

2.9. Net hipotetiškai sutinkant su DSSĮ 25 straipsnio 1 dalies 2 punkto pažeidimu ir teisingos nusikalstamos veikos kvalifikavimu, profesinės rizikos vertinimas negali būti pripažintas būtinąja BK 132 straipsnio 3 dalyje įtvirtintos nusikalstamos veikos padarinių kilimo sąlyga. Bylą nagrinėjant pirmosios instancijos teisme specialistė J. Rudienė tvirtino, kad profesinės rizikos vertinimas – organizacinė priežastis, netiesioginis priežastingumas ir nėra būtinoji padarinių kilimo sąlyga. Su šia išvada yra tiesiogiai sutinkama, nes net ir vertinant, kad A. L. grūdų sandėlyje nebuvo parengtas profesinės rizikos vertinimas, tai nebuvo būtina sunkių padarinių kilimo sąlyga ir pagrindinė to priežastis, nes vien atliktas rizikos vertinimas dar negarantuoja, kad ir pats darbuotojas elgsis saugiai ir protingai darbo vietoje ar nekels pavojaus sau, aplinkiniams. DSSĮ 25 straipsnio 1 dalies 2 punkto norma yra blanketinė, sąlyginė, todėl reikia tiesiogiai nustatyti, kad jeigu darbdavys ar jam atstovaujantis asmuo būtų atlikęs profesinį rizikos vertinimą, tai rizikos, kurios leistų išvengti tragiškų padarinių, būtų nekvestionuojamai identifikuotos, prevencinės priemonės – nustatytos, o tai iš esmės minėtiems subjektams sukurtų prievolę tokias rizikas pašalinti. Priešingu atveju, aiškinant minėtos normos pažeidimą būtinosios padarinių kilimo sąlygos kontekste, turėtų būti vadovaujamasi *in dubio pro reo* (visos abejonės aiškinamos kaltinamojo naudai) principu. Teismo nutartyje aptariant priežastinį ryšį DSSĮ 25 straipsnio 1 dalies 2 punkto pažeidimas buvo kvalifikuotas formaliai, nemotyvuotai, nesivadovaujant aptariamu loginiu teisės aiškinimu. Iki pat bylos nagrinėjimo kasacinės instancijos teisme taip ir iki galo neatsakyta, ar per atliekamą profesinės rizikos vertinimą atitinkami subjektai ar pats A. L. būtų apskritai nustatę tokią riziką kaip savavališkas aiškių nurodymų nesilaikymas ir sprendimas pradėti lyginti, šluoti pilną aruodą ypač pavojingomis sąlygomis, o tokios numatomos rizikos įpareigotų įsirengti atitinkamus grūdų sandėlio sklendžių prevencinius patobulinimus.

2.10. Darbuotojų saugos ir sveikatos instrukcijos dirbančiam grūdų sandėlyje nagrinėjamu atveju turėjo būti taikomos, nes yra tapačios šiame kasaciniame skunde pateiktam profesinės rizikos vertinimui, o A. L. jomis faktiškai va-

dovavosi. Vadovaujantis nutartyje išdėstytais argumentais, kad A. L., naudodamasis VDI interneto svetainėje esančia programa „OiRA“, galėjo ir pats atlikti profesinės rizikos vertinimą ir identifikuoti su nagrinėjamu atveju susijusias rizikas, pateikiami profesinės rizikos vertinimo gaviniai. Tapus registruotu „OiRA“ programos vartotoju buvo pasirinkta priemonė – žemės ūkis, augalininkystė. Iš bylos aplinkybių žinome, kad A. L. ūkis – sėklininkystės ūkis, tai nežymiai susiję su augalininkyste, tačiau atskiros sėklininkystės ūkio profesinės rizikos vertinimo nėra. Nuo 2018 m. lapkričio 28 d. Valstybinės darbo inspekcijos interneto puslapyje paskelbtoje „OiRA“ priemonėje „Žemės ūkis“ įtvirtintas 6 skyrius „Augalininkystė“. Įvertinus šią metodologinę medžiagą, matyti, kad profesinės rizikos vertinimas yra visiškai identiškas Instrukcijoms, kuriose skendimas grūduose nurodytas kaip rizikos veiksnys. Tai, kad apeliacinės instancijos teismas šiomis instrukcijomis nesivadovavo (nutarties 37 punktas), vertinama kaip ypač formalus, siaurinamasis teisės aiškinimas nagrinėjamoje byloje.

2.11. Nagrinėjamu aspektu svarbu įvertinti, kad realiai dviem ūkiams, veikiantiems toje pačioje vietoje, vadovaveęs A. L. žinojo apie Instrukciją ir ją taikė bendrai valdomiems ūkiams, bendroms abiejų ūkių darbo vietoms. Jeigu Instrukcija būtų pritaikyta tik A. L. dukters ūkyje, tai grūdų sandėlis, kuriame įvyko tragiškas įvykis, nebūtų apsaugotas nuo netyčinio įkritimo. Tačiau yra priešingai – A. L. teisme patikslino, kad B. P. ir V. M. į aruodą nusileido ne kopėčiomis, o laipteliais grubiu paviršiumi. Besileidžiant yra ir saugumo aikštelė, turėklai, visa aruodo infrastruktūra yra visiškai saugi. Šias aplinkybes patvirtino ir A. K., kuris dirba Pakruojo priešgaisrinio gelbėjimo departamente, nurodydamas, kad įkristi negalima, nes yra aptvėrimų. Netyčinio įkritimo į grūdų aruodą galimybę taip pat pašalina pareigūnų, atvykusių į įvykio vietą, parodymai. Vienintelė tiesioginė įvykio liudytoja V. M. patvirtino, kad nebuvo jokio įkritimo, į aruodą jos lipo pačios.

2.12. Be to, „OiRA“ programos metodologinei medžiagai sudaryti buvo naudojamas 2015 m. Europos Komisijos išleistas leidinys „Darbuotojų sveikatos apsauga ir saugos užtikrinimas žemės ūkio, gyvulininkystės, sodininkystės, daržininkystės ir miškininkystės srityse“. Leidinyje kalbama tik apie kritimo iš aukščio prevenciją ir saugų nusileidimo platformų naudojimą. Taigi Instrukcijos, kaip profesinį rizikos vertinimą atitinkantis teisės aktas, buvo taikomos ir nagrinėjamu atveju. Jos buvo parengtos konkrečioms darbo vietoms, kartu ir nagrinėjamo įvykio vietai, A. L. žinojo apie Instrukcijas, jomis vadovavosi darbinėje veikloje. Vien tai, kad Instrukcijos buvo patvirtintos kito ūkio, kuriam realiai vadovauja A. L. ir kuris veikia toje pačioje erdvėje, nepanaikina A. L. suvokimo apie galimas profesines rizikas ir jų užkardymo byloje nustatytomis saugos priemonėmis.

2.13. Jeigu ir būtų nesivadovaujama Instrukcijomis ir preziumuojama, kad A. L. būtų savarankiškai atlikęs profesinį rizikos vertinimą „OiRA“ programoje, tai vis vien neidentifikuotų rizikų ir prevencinių priemonių, kurių įrengimas galimai būtų leidęs išvengti tragiškų padarinių. Kasacinėje nutartyje bau-

džiamojoje byloje Nr. 2K-P-93/2014 nurodoma, kad Europos Žmogaus Teisių Teismo praktikoje konstatuota, jog nusikalstama veika turi būti aiškiai apibrėžta įstatyme. Teisės numatomumo aspektas laikytinas vienu esminių teisinio saugumo principo sudėtinių elementų. Todėl, siekiant A. L. nuteisti pagal BK 132 straipsnio 3 dalį, reikia nustatyti, ar A. L. galėjo numatyti B. P. savarankišką, rizikingą veikimą, prieštaraujantį tiesioginiam nurodymui ir jau žinomai informacijai, ir atitinkamai parengti grūdų sandėlio Nr. 3 saugos patobulinimus.

2.14. „OiRA“ prevencinės rizikos vertinimo 6.2.4 papunktyje nustatyta, kad grūdų (ypač rapsų ir linų sėmenų) sandėliuose yra didelis nuskendimo grūduose (ypač rapsų ir linų sėmenyse) pavojus. Lipti ir vaikščioti ant supiltų grūdų, rapsų ir linų sėmenų turi būti kategoriškai draudžiama ir atsakingi asmenys turi užtikrinti, kad to niekada nebūtų daroma. Analizuojant liudytojų V. M., L. T., A. D., D. K., G. R., A. S. parodymus buvo nekvestionuojamai patvirtinta, kad V. M. ir B. P. buvo nurodyta jokiais būdais nelipti į aruodo vidų. Todėl kalbėti apie prevencinių priemonių nenumatymą, neužtikrinimą ar darbuotojų neapmokymą nėra pagrindo. Abi moterys veikė savo iniciatyva ir rizika. Šiuo aspektu esminės reikšmės neturi ir tai, kad A. S. nustatytas 1 promilės neblaivumas, nes tai visiškai nesutrukdė moterims uždrausti lipti į aruodą. A. S. ūkyje tik padėdavo paskirstyti darbus asmenims, kurie dirbo žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų kvitų ar darbo sutarties pagrindais. V. M., A. S., A. L. patvirtino, kad, įvertinus darbo praktiką, eiti skirstyti, lyginti grūdų pilname aruode nebuvo jokio reikalo. V. M. parodė, kad nebuvo nei užduoties, nei prasmės joms tuo metu lipti į aruodą. Lipo B. P. iniciatyva. A. S. taip pat negalėjo paaiškinti šių aplinkybių. Todėl galima spėti, kad motyvas lipti į aruodą buvo B. P. bandymas rodyti darbinį darbštumą, iniciatyvumą.

2.15. Nagrinėjamoje byloje nėra nė vieno teisės akto, instrukcijų, kuriomis vadovaudamasis A. L. privalėjo įsirengti byloje apklaustų specialistų siūlomus prevencinius grūdų sandėlio sklendžių patobulinimus ar konkretų patobulinimą. Nei darbuotojų saugos įmonės atstovas I. R., nei specialisto išvadą pateikusi specialistė J. Rudienė, nei VDI išvadą pateikęs specialistas T. Marcinkevičius, nei apeliacinės instancijos teismas negalėjo nurodyti teisės akto ar instrukcijų, kuriose būtų įtvirtintas bent vienas byloje minimas prevencinis grūdų sandėlio blokuočių įrengimas. Nutartyje A. L. priekaištaujama, kad A. L. galėjo įrengti: I. R. siūlomus įspėjamuosius signalus, kada atsidaro grūdų aruodo sklendės, sklendžių blokavimo įtaisą; J. Rudienės siūlomą sklendžių blokuotę arba laikyti užrakintas grūdų sandėlio trečio aukšto duris; T. Marcinkevičiaus siūlomas sklendžių blokuotes, kurios užtikrintų aruodo iškrovimo sklendžių atidarymo galimybę tik tuo atveju, kai aruodo viduje nėra darbuotojų arba kai lyginant ar valant užstrigusius grūdus aruodo viduje būtų naudojamos darbuotoją laikančios priemonės (pavyzdžiui, saugos diržai). Nagrinėjamu aspektu pabrėžtina, kad visus šiuos pasiūlymus vienija samprotavimas, neapibrėžtumas. Tai yra tik pamąstymai, susiję su tragiško įvykio vertinimu, o ne pagrindas taikyti baudžiamąją atsakomybę.

2.16. Nutartį priėmęs apeliacinės instancijos teismas, vadovaudamasis tikėtina Lietuvos teismo ekspertizės centro 2022 m. sausio 6 d. specialisto išvada, padarė pagrįstą išvadą, kad nėra nė vieno teisės akto ar instrukcijos, kurioje būtų nustatytas pirmiau minimų specialistų pasiūlytų prevencinių priemonių įdiegimas grūdų sandėlyje. Tačiau tai nesutrukdė nepagrįstai įvertinti, kad tokie gaviniai gaunami vien todėl, jog nėra grūdų sandėlio, kuriame įvyko tragiškas įvykis, techninės dokumentacijos. Analizuojant šį aspektą verta pažymėti, kad nei gynybai, nei A. L., turinčiam ilgametę ūkininkavimo patirtį, nėra aišku, apie kokius konkrečius dokumentus kalbama visos bylos nagrinėjimo metu. A. L. kaip atsakingas už ūkio veiklą subjektas jokio teisės akto nepažeidė ir buvo įsirengęs visas reikalingas, būtinąsias prevencines priemones. Taigi DSSĮ 25 straipsnio 1 dalies 2 punkto pažeidimas, kuris siejamas su prevencinių priemonių neįrengimu, nes byloje nebuvo gauta grūdų sandėlio techninės dokumentacijos, yra nepagrįstas.

3. Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros Baudžiamojo persekiojimo departamento prokuror*ė* Jolita Urbelienė atsiliepimu į kasacinį skundą prašo nuteistojo A. L. gynėjo advokato V. Mačiulaičio kasacinį skundą atmesti. Prokuror*ė* atsiliepime į kasacinį skundą nurodo:

3.1. Teismas tinkamai pritaikė baudžiamąjį įstatymą ir pagrįstai A. L. veiką kvalifikavo pagal BK 132 straipsnio 3 dalį. Nagrinėjamoje byloje nustatyti esminiai nusikalstamos veikos požymiai. Byloje nustatytos aplinkybės ir surinkti duomenys leido bylą nagrinėjusiems teismams padaryti išvadą, kad yra nustatytas teisiškai reikšmingas priežastinis ryšys tarp veikos (teisės akto pažeidimų, lėmusių tai, kad ūkinė veikla A. L. priklausančiame grūdų sandėlyje vyko nenustačius ir nepašalinus darbuotojų saugumui pavojų keliančių veiksnių) ir padarinių – B. P. žūties.

3.2. Sutiktina su kasatoriaus argumentais, kad A. L. nebuvo B. P. darbdavys, tačiau nagrinėjamoje byloje ir nėra konstatuota, kad nuteistasis buvo B. P. darbdavys ar kad jį ir žuvusiąją siejo teisiniai santykiai, kurie pagal turinį prilyginti darbo santykiams. B. P. nuteistojo A. L. ūkyje dirbo ne pagal darbo sutartį, o teikė paslaugas pagal Žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų teikimo pagal paslaugų kvitą įstatymą. Vadovaujantis šio įstatymo 3 straipsnio 2 punktu, fizinis asmuo, kuris teikia žemės ūkio ir miškininkystės paslaugas pagal paslaugų kvitą, yra laikomas paslaugų teikėju, t. y. tarp A. L. ir B. P. susiklostė ne darbo, tačiau civiliniai paslaugų teikimo santykiai. Teismų praktikoje pripažįstama, kad, jeigu baudžiamajame įstatyme nustatyti padariniai žmogaus gyvybei ar sveikatai neatsargiai sukeliami ne darbo santykių ar pagal turinį jiems prilygstančių santykių srityje, asmens veika kvalifikuojama ne pagal BK 176 straipsnį, o pagal kitą BK straipsnį, nustatantį baudžiamąją atsakomybę už neatsargų gyvybės atėmimą ar neatsargų sveikatos sutrikdymą (pavyzdžiui, BK 132, 137 arba 139 straipsnis) (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-49-976/2024).

3.3. Valstybinės darbo inspekcijos 2024 m. birželio 28 d. išvados dėl 2021 m. liepos 31 d. įvykio, kurio metu mirtinai sužalota B. P., 6 punkte nurodyta, kad

reikalavimas darbuotojams užtikrinti saugą ir sveikatą įmonėje, organizacijoje, įskaitant ir ūkį, ir laikytis Darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymo, kitų darbuotojų saugą ir sveikatą reglamentuojančių norminių teisės aktų reikalavimų atsiranda tampant darbdaviu, t. y. turint bent vieną samdomą darbuotoją. A. L. savo ūkyje turėjo samdomų darbuotojų (liudytojas A. S. dirbo pagal darbo sutartį), todėl jam privaloma vykdyti Darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymo reikalavimus. Tai, kad ūkyje dirbusią darbuotoją B. P. ir A. L. siejo ne darbo, o civiliniai santykiai, nepaneigia nuteistojo A. L., savo ūkyje vykdančio darbus, galinčius kelti pavojų darbuotojų saugai ir sveikatai, pareigos užtikrinti saugias ir sveikatai nekenksmingas darbo sąlygas jam priklausančiuose objektuose. Apeliacinės instancijos teismas nutartyje pagrįstai konstatavo, kad, nepriklausomai nuo to, kokie santykiai susiklostė – civiliniai ar darbo, vadovas turi bendro pobūdžio pareigą užtikrinti, kad darbus atliekantys asmenys dirbtų saugiomis ir sveikatai nekenksmingomis sąlygomis. Asmenims, atliekantiems darbus civilinių teisinių santykių pagrindu, turi būti garantuotos tokios pačios saugios darbo sąlygos, kaip ir dirbantiems pagal darbo sutartį. Ši išvada darytina iš Profesinės rizikos vertinimo bendrųjų nuostatų, patvirtintų Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro ir Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2012 m. spalio 25 d. įsakymu, 9 punkto, kuriame nurodoma, kad rizikos vertinimas atliekamas visose darbo vietose (esančiose statinyje ar lauke, nuolatinėse, laikinose (įskaitant esančias kitose įmonėse), mobiliose) ar kitose įmonės vietose, kur darbuotojas gali būti darbo laiku. Atliekant rizikos vertinimą, darbdavys užtikrina įprastinę darbo ar technologinio proceso eigą, darbo priemonių naudojimą jų gamintojo nurodytomis sąlygomis. Vertinant riziką, atsižvelgiama į visų asmenų, esančių ar galinčių būti įmonėje, jos padaliniuose ar mobiliuose objektuose (nuolat ir laikinai dirbančių, atliekančių praktiką, komandiruotų asmenų, rangovų, subrangovų, trečiųjų asmenų bei lankytojų), veiklą.

3.4. Priešingai nei teigiama kasaciniame skunde, bylą nagrinėję teismai nustatė teisiškai reikšmingą priežastinį ryšį ir teismų sprendimuose pateikė motyvus, kurie pagrindė išvadą, kad atsiradę padariniai yra dėsningas nuteistojo įvykdytos veikos (nagrinėjamu atveju – neveikimo) rezultatas. Valstybinės darbo inspekcijos 2024 m. birželio 28 d. išvados 1 punkte konstatuota, kad įvykio, kurio metu žuvo B. P., priežastys – saugos ir sveikatos darbe vidinės kontrolės nepakankamumas. Šios išvados 3 punkte detalizuota, kad nelaimingo atsitikimo pagrindinė sąlyga buvo ta, jog bunkerio sklendės atidarytos tuo metu, kai bunkerio viduje (ant sukrautų grūdų) buvo darbuotojos. Valstybinės darbo inspekcijos Darbuotojų saugos ir sveikatos skyriaus specialistų nuomone, sandėlyje vykdomi grūdų iškrovimo darbai neatitiko darbuotojų saugos ir sveikatos norminių teisės aktų reikalavimų. Darbdaviui neatlikus darbo vietų profesinės rizikos vertinimo, neidentifikavus rizikos veiksnių, nebuvo užtikrinta darbininkų sauga ir sveikata darbe kiekvienoje darbo vietoje visais su darbu susijusiais aspektais. Nenustačius pavojų dar-

be ir neįvertinus rizikos, susijusios su šiais pavojais, nenustatyta ir kokių priemonių reikia imtis, kad būtų galima apsaugoti savo darbuotojus ir kitus darbininkus, dirbančius ūkyje. Be to, minėtos išvados 4 punkte nustatyta, kad, A. L. ūkyje neatlikus privalomo darbo vietų profesinės rizikos vertinimo, neidentifikavus rizikos veiksnių vykdant grūdų pakrovimo ir iškrovimo darbus, neparengti grūdų bunkerio saugaus naudojimo dokumentai, su kuriais turi būti supažindinti prie įrenginio dirbantys darbuotojai. Už nurodytų priemonių neįgyvendinimą atsakingas darbdavys – ūkininkas A. L.

3.5. Teismai pagrįstai konstatavo, kad A. L. nusikalstamą veiką įvykdė nusikalstamai nerūpestingai, t. y. nenumatė, kad dėl jo neveikimo kils neigiamų padarinių, bet pagal savo asmenines savybes, ilgametę patirtį žemės ūkio veikloje turėjo numatyti potencialų darbo įrenginių pavojingumą ir galinčias kilti neigiamas pasekmes kitiems asmenims.

III. Kasacinės instancijos teismo argumentai ir išvados

4. Nuteistojo A. L. gynėjo advokato V. Mačiulaičio kasacinis skundas tenkintinas iš dalies.

Dėl bylos nagrinėjimo kasacine tvarka ribų

5. Kasacinės instancijos teismas priimtus nuosprendžius ir nutartis, dėl kurių paduotas kasacinis skundas, tikrina teisės taikymo aspektu (BPK 376 straipsnio 1 dalis). Skundžiamų teismų sprendimų teisėtumas kasacine tvarka tikrinamas remiantis šiuose sprendimuose nustatytomis bylos aplinkybėmis, iš naujo įrodymų netiriant ir naujų faktinių bylos aplinkybių nenustatant (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-P-9/2012, 2K-P-89/2014 ir kt.). Kasacinio skundo argumentai savaip interpretuojant įrodymus ir nesutinkant su teismų išvadomis dėl bylos faktinių aplinkybių nėra kasacinio nagrinėjimo dalykas. Didelę dalį kasacinio skundo sudaro teiginiai, kurie teismų motyvuotai paneigti, pvz., kad A. L. nepažeidė DSSĮ 25 straipsnio 1 dalies 2 punkto nuostatų, kad profesinės rizikos vertinimas buvo atliktas, kad nukentėjusioji nebuvo pavaldi A. L. ir jo ūkyje dirbo savarankiškai, kad dirbti grūdų bunkeryje nebuvo reikalingi specialūs įgūdžiai ir specialisto išvados dėl to nepagrįstos, kad darbuotojams buvo uždrausta lipti į pilną grūdų sandėlį ir kad lyginti grūdų pilname aruode nebuvo jokio reikalo ir pan. Tokie teiginiai, prieštaraujantys teismų nustatytoms aplinkybėms, nėra šios bylos kasacinio nagrinėjimo dalykas. Nagrinėjamoje byloje teisėjų kolegija pagal kasacinio skundo argumentus tikrina, ar tinkamai buvo pritaikytas baudžiamasis įstatymas A. L. veiksmus kvalifikuojant pagal BK 132 straipsnio 3 dalį, ar buvo teisinis pagrindas svarstyti klausimą dėl BK 176 straipsnio 1 dalies taikymo.

Dėl BK 132 straipsnio 3 dalies ir 176 straipsnio 1 dalies taikymo

6. Kasatorius dėl netinkamai pritaikyto baudžiamojo įstatymo, nusikalstamą veiką kvalifikavus ne pagal tą BK straipsnį ir netinkamai nustačius priežastinį ryšį

tarp veikos ir padarinių, prašo panaikinti apeliacinės instancijos teismo nutartį ir perduoti bylą iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka. Pažymėtina, kad taisyklingas, įstatymo reikalavimus atitinkantis, nusikalstamų veikų kvalifikavimas yra baudžiamosios atsakomybės taikymo legitimumo ir teisingumo įgyvendinimo sąlyga. Asmens nuteisimas pagal netaisyklingai parinktą BK straipsnį yra priešingas teisingumui ir baudžiamosios justicijos tikslams (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-277-788/2016). Konstatuotina, kad kasacinio skundo argumentai dėl netinkamo BK 132 straipsnio 3 dalies taikymo yra pagrįsti, tačiau nesudaro pagrindo grąžinti bylą iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka. Teisėjų kolegijos vertinimu, netaisyklingo nusikalstamos veikos kvalifikavimo klaida gali būti ištaisyta priimant kasacinę nutartį.

7. Nagrinėjamoje byloje A. L. pagal BK 132 straipsnio 3 dalį nuteistas už tai, kad dėl jo pažeistų Darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymo nuostatų B. P., dirbdama jo ūkyje pagal žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų kvitus, įlipo į grūdų sandėlyje esančio bunkerio vidų sklaidyti grūdų, atidarius grūdų bunkerio sklendes, pateko į žemyn judančių grūdų srautą, negalėjo iš jo išsilaisvinti ir žuvo. Sutiktina su kasatoriaus teiginiais, kad už Darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymo nuostatų pažeidimą baudžiamoji atsakomybė kyla ne pagal BK 132 straipsnio 3 dalį, o pagal BK 176 straipsnį (speciali norma), kuriame tiesiogiai įtvirtinta atsakomybė už minėto įstatymo nuostatų pažeidimą, lėmusį nelaimingą atsitikimą.
8. Baudžiamoji atsakomybė pagal BK 132 straipsnio 3 dalį kyla asmeniui, kuris dėl neatsargumo atėmė gyvybę kitam žmogui, pažeisdamas teisės aktų nustatytas specialias elgesio saugumo taisykles. Taikant šio nusikaltimo sudėtį būtina nustatyti tris esminius objektyviuosius požymius: 1) veiką (pirmiau nurodytas taisykles pažeidžiančius veiksmus ar neveikimą); 2) padarinius (kito žmogaus mirtį); 3) priežastinį ryšį tarp veikos ir padarinių. Minėta nusikalstama veika padaroma dėl neatsargumo, t. y. nusikalstamo nerūpestingumo arba nusikalstamo pasitikėjimo (BK 16 straipsnis). Specialios elgesio saugumo taisyklės pažeidimas neatsargaus gyvybės atėmimo sudėtyje yra nurodytas kaip šį nusikaltimą kvalifikuojanti ir didesnį jo pavojingumą rodanti aplinkybė. Specialios elgesio saugumo taisyklės, kurių nesilaikymas prisideda prie žmogaus žūties, gali būti nustatytos tiek įstatymais, tiek įstatymų įgyvendinamaisiais ar vietinio (lokalaus) pobūdžio teisės aktais. Tokios taisyklės paprastai nustatomos veiklos srityse, kurios susijusios su didesniu pavojumi žmogaus sveikatai ar gyvybei. Kita vertus, pripažįstant asmenį kaltu dėl neatsargaus gyvybės atėmimo, nepakanka konstatuoti, kad jis pažeidė tam tikro norminio akto reikalavimą arba bendrojo pobūdžio pareigą rūpintis kitų asmenų saugumu, o būtina nustatyti, kokiu konkrečiai neteisėtu veikimu ar neveikimu jis sukėlė kitam asmeniui mirtį (atėmė gyvybę) ir kad būtent šis veikimas ar neveikimas buvo mirties priežastis (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-512/2014, 2K-5-942/2015, 2K-217-699/2015, 2K-181-489/2017, 2K-206-303/2019 ir kt.). Pažymėtina ir tai, kad neatsargus gyvybės atėmimas, pažeidžiant specialias elgesio saugumo taisykles, paprastai yra nulemtas tam tikrų kaltininko aktyvių veiksmų, pavyzdžiui, medžių pjovimas, neįsitikinus, kad šalia nėra žmogaus (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-107-489/2024),

medžioklė, neįsitikinus, kad šaunama į gyvūną (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-205-489/2024), ir pan.

9. Pagal BK 176 straipsnio 1 dalį atsako darbdavys ar jo įgaliotas asmuo, pažeidęs Darbuotojų saugos ir sveikatos įstatyme ar kituose teisės aktuose nustatytus darbuotojų saugos ir sveikatos reikalavimus, jeigu dėl to įvyko sunkus ar mirtinas nelaimingas atsitikimas darbe arba atsirado kitokių sunkių padarinių. Baudžiamoji atsakomybė už šią nusikalstamą veiką galima esant tiek tyčinei, tiek neatsargiai kaltei. BK 176 straipsnio 1 dalies dispozicija yra blanketinė, todėl, nustatant darbų saugos ar sveikatos apsaugos darbe reikalavimų pažeidimų faktus, taip pat šiai nusikalstamai veikai būtinus specialiojo subjekto (darbdavio ar jo įgalioto asmens) požymius, kiekvienu konkrečiu atveju turi būti analizuojami darbų saugos įstatymai ir juos įgyvendinantys teisės aktai bei lokalaus pobūdžio teisės aktai, kuriuose įtvirtintos konkrečios darbdaviui ar jo įgaliotam asmeniui nustatytos pareigos, sprendžiama, ar tų pareigų buvo laikomasi. BK 176 straipsnis taikomas ir tuo atveju, kai darbuotojų saugos ir sveikatos reikalavimų pažeidimai buvo padaryti ne tik formaliai įformintų darbo santykių, bet ir pagal turinį jiems prilygstančių santykių srityje (pavyzdžiui, nelegalus darbas). BK 176 straipsnis paprastai taikomas tais atvejais, kai dėl darbdavio ar jo įgalioto asmens padarytų darbuotojų saugos ir sveikatos reikalavimų pažeidimų sunkūs padariniai kyla šio darbdavio darbuotojams. Tačiau šis straipsnis gali būti taikomas ir tuomet, kai dėl šių pažeidimų nukenčia toje pačioje darbo vietoje, kurioje dirba šio darbdavio darbuotojai, nuolatos ar laikinai dirbantys kito darbdavio darbuotojai (pavyzdžiui, kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-267/2009, 2K-361/2009, 2K-441/2014, 2K-320/2014, 2K-182-677/2016). Taikant BK 176 straipsnio 1 dalį, būtina nustatyti ne tik padarytą veiką ir atsiradusius padarinius, bet ir priežastinį ryšį tarp veikos ir šių padarinių. Kasacinės instancijos teismo praktikoje taip pat išaiškinta, kad jeigu baudžiamajame įstatyme nurodyti padariniai žmogaus gyvybei ar sveikatai neatsargiai sukeliami ne darbo santykių ar pagal turinį jiems prilygstančių santykių srityje, veika kvalifikuojama ne pagal BK 176 straipsnį, o pagal kitą BK straipsnį, nustatantį baudžiamąją atsakomybę už neatsargų gyvybės atėmimą ar neatsargų sveikatos sutrikdymą (pavyzdžiui, BK 132, 137 arba 139 straipsnis) (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-337-489/2018).

10. Iš teismų priimtų procesinių sprendimų matyti, kad A. L. veika buvo kvalifikuota pagal BK 132 straipsnio 3 dalį, o ne BK 176 straipsnio 1 dalį dėl to, kad nukentėjusioji B. P. ūkininko A. L. ūkio grūdų sandėlyje dirbo ne pagal darbo sutartį, o teikė paslaugas pagal kvitus, taigi nelaimingas atsitikimas įvyko ne darbo santykių įgyvendinimo metu, o teikiant paslaugą. Konstatuotina, kad tokia išvada nagrinėjamoje byloje nėra teisinga. Kiekvienu konkrečiu atveju būtina kruopščiai įvertinti susiklosčiusią situaciją, nustatyti teisinių santykių tikrąjį turinį, o ne vien tik formą. Iš byloje nustatytų aplinkybių akivaizdžiai išplaukia, kad tarp A. L. ir nukentėjusiosios B. P. susiklostę santykiai prilygintini darbo santykiams ir nelaimingas atsitikimas įvyko dėl A. L. kaip darbdavio savo pareigų darbo saugos srityje nevykdymo. Darydama tokią išvadą, teisėjų kolegija remiasi šiais argumentais:

10.1. Žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų teikimo pagal paslaugų kvitą įstatymas buvo priimtas 2012 m. lapkričio 13 d. Šiuo įstatymo priėmimu buvo siekiama sumažinti nelegalaus darbo mastą, didinti bedarbių užimtumą, sudaryti sąlygas savo pastangomis didinti gaunamų pajamų dydį, užtikrinant, kad tokie asmenys neprarastų teisės į piniginę socialinę paramą. Šis įstatymas reglamentuoja atlygintinų žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų, kurios yra laikinos arba vienkartinės ir kurioms teikti nereikalingi specialūs įgūdžiai, kvalifikacija, leidimai, pažymėjimai, mokymai ar kursai, teikimą (1 straipsnio 1 dalis). Tokių paslaugų gavėjai privalo sumokėti sveikatos draudimo įmokas už paslaugų teikėją teisės aktų nustatyta tvarka (5 straipsnio 4 dalis). Tai reiškia, kad žemės ūkio ir miškininkystės veikla užsiimantys asmenys turi teisę gauti laikinas paslaugas pagal pirmiau nurodytus kvitus, nesudarydami darbo sutarties, tačiau sumokėdami sveikatos draudimo įmokas. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu yra patvirtintas Žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų, kurias paslaugų gavėjas turi teisę gauti, o paslaugų teikėjas turi teisę teikti pagal paslaugų kvitą, sąrašas, kuriame nurodytos visos tokios paslaugos, pavyzdžiui, akmenų rinkimas laukuose, uogų skynimas, žemės ūkio produktų krovimas ir (ar) iškrovimas. Taigi šiuo įstatymu buvo siekiama suteikti galimybę darbą ieškantiems asmenims integruotis į sezoninę darbo rinką, o ne riboti dirbančių asmenų teises.

10.2. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 48 straipsnyje įtvirtinta kiekvieno žmogaus galimybė laisvai pasirinkti darbą bei verslą ir teisė turėti tinkamas, saugias ir sveikas darbo sąlygas. Taigi iš Konstitucijos kyla kiekvieno darbą pasirinkusio dirbančio asmens teisė į tinkamas, saugias ir sveikas darbo sąlygas. Ši nuostata taikytina tiek pagal darbo sutartį dirbantiems, tiek pagal paslaugų kvitus žemės ūkio ir miškininkystės paslaugas teikiantiems asmenims. Žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų teikimo pagal paslaugų kvitą įstatyme nėra įtvirtinta, kad paslaugos teikėjas paslaugas teikia veikdamas savo rizika, kad saugiomis darbo sąlygomis pasirūpina pats ir pan., todėl jam galioja bendra iš Konstitucijos kylanti teisė. Kitoks aiškinimas pažeistų teisės į lygybę principą ir būtų nesuderinamas su teise į tinkamas, saugias ir sveikas darbo sąlygas. Iš esmės tokią išvadą padarė ir apeliacinės instancijos teismas, pabrėždamas, kad asmenims, atliekantiems darbus civilinių teisinių santykių pagrindu, turi būti garantuotos tokios pačios saugios darbo sąlygos, kaip ir dirbantiems pagal darbo sutartį (teismo nutarties 28 punktas).

10.3. Byloje nustatyta, kad A. L. ūkyje tuo pačiu metu tas pačias funkcijas atliko dvi moterys, veikusios skirtingu teisiniu pagrindu: B. P. formaliai kaip paslaugos teikėja pagal kvitus, o V. M. – kaip darbuotoja pagal darbo sutartį. Būtų neteisinga daryti išvadą, kad darbuotojui, sudariusiam darbo sutartį, darbdavys privalėtų sudaryti saugias darbo sąlygas, o paslaugą teikiančiam asmeniui, atliekančiam tą pačią funkciją, tokios pareigos neturėtų.

10.4. B. P. žuvo vykdydama jai pavestas funkcijas, kurios, kaip nustatyta, negalėjo būti teikiamos pagal paslaugų kvitus. Bylą nagrinėjant apeliacinės instancijos teisme buvo pateikta VDI išvada, kurioje nurodyta, kad B. P. atlieka-

mi darbai grūdų bunkerio viduje neatitiko Žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų teikimo pagal paslaugų kvitą įstatymo tvarkos, kad ji turėjo atlikti žemės ūkio produktų krovimą ir (ar) iškrovimą, rankomis atliekamus darbus, kuriems nereikia specifinių žinių. Šią išvadą patvirtino specialistas, nurodydamas, kad ji turėjo būti apmokyta, kad jos darbiniai veiksmai atitiko darbo santykius (8 t., b. l. 170–171). Specialistė J. Rudienė pritarė, kad grūdų bunkeryje dirbti pagal kvitus nebuvo galima (8 t., b. l. 171). Be to, ir pats A. L. pripažino, kad B. P. neturėjo dirbti bunkeryje (8 t., b. l. 172). Tokią išvadą padarė ir apeliacinės instancijos teismas, kartu pažymėdamas, kad A. L. santykiuose su B. P. privalėjo laikytis DSSĮ reikalavim***ų*** (teismo nutarties 26 punktas).

10.5. Nors tarp B. P. ir A. L. nebuvo sudaryta darbo sutartis, tačiau šiuo konkrečiu atveju, įvertinus jos ir V. M. atliekamų funkcijų tapatumą, privalomų nurodymų B. P. davimą, taip pat tai, kad B. P. buvo paskirtos rizikingos ir specialių įgūdžių reikalaujančios darbo funkcijos, kurių negalima vykdyti pagal paslaugų kvitus, tokie santykiai pagal savo turinį prilygintini darbo santykiams. Taigi šioje konkrečioje byloje, atsižvelgiant į pirmiau išdėstytas aplinkybes, konstatuotina, kad A. L., būdamas ūkio savininkas, turintis darbuotojų ir kitu teisiniu pagrindu pas jį ūkio darbus atliekančių žmonių, buvo atsakingas ir už nukentėjusiosios saugias darbo sąlygas.

11. Teisėjų kolegija taip pat konstatuoja, kad teismai padarė teisingas išvadas, jog yra priežastinis ryšys tarp A. L. kaip darbdavio neveikimo ir jo ūkyje dirbusios B. P. mirties.

12. Šiame kontekste pažymėtina, kad teisiškai reikšmingas priežastinis ryšys tarp veikos ir padarinių gali būti konstatuotas, kai veika buvo būtina padarinių kilimo sąlyga (be jos ši nebūtų kilusi), taip pat kai ji lėmė padarinių atsiradimą (buvo esminė ir veikianti padarinių kilimo priežastis). Tais atvejais, kai padariniai nulemti ne vienos, o kelių priežasčių, būtina įvertinti, kokią įtaką padariniams atsirasti turėjo vertinama veika, palyginti su kitais veiksniais, prisidėjusiais prie padarinių kilimo (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-597/2007, 2K-381/2011, 2K-386/2012, 2K-322-511/2016, 2K-7-74-788/2019 ir kt.). Tokiais atvejais svarbus argumentas konstatuoti priežastinį ryšį yra tai, kad, atsižvelgiant į visumą nustatytų aplinkybių, vertinama veika išsiskiria iš kitų priežasčių, nes būtent ji esmingai padidino padarinių atsiradimo riziką, suaktyvino kitas priežastingumo grandinėje esančias aplinkybes ir taip žalingų padarinių atsiradimo tikimybę pavertė tikrove. Ši teorija yra ypač aktuali sprendžiant nerūpestingos veikos nulemtus padarinius ir (ar) tais atvejais, kai reikia vertinti ir išskirti iš kelių priežasčių tą pagrindinę, nulėmusią žalingus padarinius priežastį (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-390-1073/2017, 2K-7-74-788/2019, 2K-7-495/2023, 2K-70-788/2023).

13. Atsižvelgiant į BK 176 straipsnyje nurodytos nusikalstamos veikos specifiką, nustatant priežastinį ryšį, būtina įvertinti, dėl kokių konkrečių darbų saugos įstatymuose ar kituose teisės aktuose nustatytų reikalavimų pažeidimų

įvyko nelaimingas atsitikimas darbe ar kilo kitų sunkių padarinių. Taikant už darbų saugą ar sveikatos apsaugą darbe atsakingam asmeniui baudžiamąją atsakomybę, be padarytų konkrečių norminių aktų reikalavimų pažeidimų nustatymo, turi būti konstatuota, kad šie pažeidimai buvo būtina sunkių padarinių kilimo sąlyga bei esminė jų priežastis, taip pat turi būti įvertintos ir to asmens realios galimybės numatyti šių padarinių atsiradimą ir užkirsti jiems kelią (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-355-788/2016, 2K-321-303/2019, 2K-225-788/2022 ir kt.).

14. Nagrinėjamoje byloje nustatyta, kad nelaimingo atsitikimo darbe priežastis buvo Darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymo 25 straipsnio 1 dalies 2 punkto reikalavimų pažeidimas. Šioje normoje nustatyta, kad darbdaviui atstovaujantis asmuo, įgyvendindamas darbdavio pareigą sudaryti darbuotojams saugias ir sveikatai nekenksmingas darbo sąlygas, organizuoja arba paveda darbdavio įgaliotam asmeniui organizuoti profesinės rizikos vertinimą ir nustato faktinę darbuotojų saugos ir sveikatos būklę įmonėje, padaliniuose ir atskirose darbo vietose; nustačius, kad darbo priemonės ir (ar) darbo sąlygos įmonėje, padaliniuose ir (ar) darbo vietose neatitinka darbuotojų saugos ir sveikatos norminių teisės aktų reikalavimų, kad darbo aplinkoje yra kenksmingų ir (ar) pavojingų veiksnių, darbdaviui atstovaujantis asmuo organizuoja reikiamų prevencijos priemonių parengimą ir įgyvendinimą. Kaip pagrįstai pažymėjo apeliacinės instancijos teismas, profesinės rizikos vertinimo pagrindu yra nustatoma faktinė darbuotojų saugos ir sveikatos būklė, identifikuojami rizikos veiksniai bei apsaugos priemonės jiems išvengti. Būtent tai užtikrina tinkamą darbų saugos reikalavimų įgyvendinimą, sudarant darbuotojams saugias ir sveikatai nekenksmingas darbo sąlygas (teismo nutarties 30 punktas). Iš bylos aplinkybių matyti, kad šios darbdaviui nustatytos pareigos A. L. nevykdė, jo ūkyje dirbę asmenys sklaidė grūdus bunkeryje esant nepašalintai rizikai, kad tuo metu kas nors atsitiktinai atidarys grūdų bunkerio sklendes ir darbuotojas bus įsiurbtas žemyn judančių grūdų srauto. Šiuo atveju taip ir atsitiko. Ši rizika darbdavio nebuvo įvertinta, pašalinta arba kaip nors sumažinta. A. L. įvykio dieną paliko darbus skirstyti ir prižiūrėti už saugias darbuotojų darbo sąlygas neatsakingą asmenį, nurodė darbininkams dirbti grūdų sandėlyje, o nepasirūpinus priemonėmis, užtikrinančiomis, kad darbo bunkeryje metu nebūtų atsitiktinai atidaromos sklendės, įvyko mirtinas nelaimingas atsitikimas. Nors kasatorius nesutinka su teismų išvada dėl priežastinio ryšio ir argumentuoja, kad pačios nukentėjusiosios elgesys (lipimas į bunkerį) lėmė jos žūtį, tačiau šie argumentai pagrįstai teismų atmesti. Kaip rodo bylos aplinkybės, grūdų sklaidymas bunkeryje buvo įprasta nukentėjusiosios ir kitų darbuotojų darbo dalis, o ne uždraustas savavališkas elgesys. Tokio darbo rizika yra pakankamai akivaizdi ir darbdavys privalėjo imtis priemonių jai pašalinti, tačiau tai nebuvo padaryta. Todėl tai, kad A. L. inkriminuotas neveikimas darbo saugos srityje buvo būtina sąlyga ir esminė bei veikianti nelaimingo atsitikimo priežastis, šiuo atveju nekelia abejonių.

15. Iš viso to, kas pasakyta, logiškai išplaukia, kad A. L. kaip darbdavio veika (neveikimas) turėjo būti kvalifikuojama pagal BK 176 straipsnio 1 dalį, t. y. pagal specialią normą, nustatančią atsakomybę už darbdavio ar jo įgalioto asmens darbo saugos srityje padarytus pažeidimus, dėl kurių įvyko sunkus ar mirtinas nelaimingas atsitikimas darbe arba atsirado kitokių sunkių padarinių. A. L. veikos kvalifikavimas pagal BK 132 straipsnio 3 dalį pripažintinas netinkamu baudžiamojo įstatymo taikymu (BPK 369 straipsnio 2 dalis).

Dėl procesinės galimybės keisti nusikalstamos veikos kvalifikavimą

16. Teisėjų kolegija nusprendžia, kad yra pagrindas perkvalifikuoti A. L. nusikalstamą veiką iš BK 132 straipsnio 3 dalies į BK 176 straipsnio 1 dalį. Priimdama tokį sprendimą, teisėjų kolegija patikrino, ar nusikalstamos veikos perkvalifikavimas į BK 176 straipsnio 1 dalį nesukuria procesinio netikėtumo ir nepažeidžia nuteistojo teisių žinoti kaltinimo pobūdį ir nuo jo gintis.
17. Teisėjų kolegija, atsižvelgdama į tai, kad nusikaltimai, nurodyti BK 132 straipsnio 3 dalyje ir 176 straipsnio 1 dalyje, yra neatsargūs, kad BK 176 straipsnio 1 dalies taikymas, įvertinus sankcijos ribas, nuteistajam yra palankesnis, į tai, kad ikiteisminis tyrimas 2021 m. rugpjūčio 1 d. buvo pradėtas pagal BK 176 straipsnio 1 dalį ir tik ikiteisminio tyrimo metu 2022 m. kovo 24 d. veika perkvalifikuota į BK 132 straipsnio 3 dalį (1 t., b. l. 23), taip pat į kasacinio skundo argumentus, susijusius su nusikalstamos veikos perkvalifikavimu iš BK 132 straipsnio 3 dalies į BK 176 straipsnio 1 dalį, nenustatė realaus pavojaus pažeisti nuteistojo procesines teises. Šiame kontekste pažymėtina, kad nagrinėjamoje byloje nusikalstamos veikos perkvalifikavimo pagal BK 176 straipsnio 1 dalį klausimas buvo svarstomas. Antai apeliacinės instancijos teismas, pabaigęs nagrinėti bylą, tačiau pasitarimo metu nustatęs, kad A. L. veika gali būti perkvalifikuota, priėmė nutartį atnaujinti bylos nagrinėjimą ir atlikti papildomą įrodymų tyrimą, apie tai, vadovaudamasis BPK 256 straipsnio nuostatomis, pranešė proceso dalyviams (8 t., b. l. 102–105). Nuteistajam ir jo gynėjui buvo suteikta galimybė išsakyti dėl to savo poziciją. Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad, nors kasatorius nesutinka, kad nuteistasis buvo nukentėjusiosios darbdavys, tačiau kaip esminį kasacinio skundo argumentą nurodo tai, kad teismai netinkamai pritaikė baudžiamąjį įstatymą ir nusikalstamą veiką kvalifikavo ne pagal tą BK straipsnį. Kasaciniame skunde tokia išvada argumentuojama tuo, kad BK 176 straipsnio 1 dalyje nustatyta norma yra specialioji (lex specialis) lyginant su neatsargaus gyvybės atėmimo norma (BK 132 straipsnis) ir kad, nustačius darbo saugos ar kitų teisės aktų, kurių kilmė – darbo santykiai ir darbuotojų apsauga darbo metu, pažeidimus, veika kvalifikuotina išskirtinai pagal BK 176 straipsnio 1 dalį. Šiai pozicijai pagrįsti daromos nuorodos į teismų praktikoje priimtus procesinius sprendimus tokio pobūdžio bylose. Kasaciniame skunde taip pat teigiama, kad apeliacinės instancijos teismas privalėjo būti aktyvus ir pakeisti A. L. veiksmų kvalifikavimą į BK 176 straipsnio 1 dalį ir kad to nepadarius buvo panaikinta galimybė A. L. paskirti laisvės atėmimui alternatyvias bausmes, nustatytas BK 176 straipsnio 1 dalyje. Taigi teisėjų kolegija sprendimą perkvalifi-

kuoti A. L. veiką į BK 176 straipsnio 1 dalį priima atsižvelgdama ir į paduoto kasacinio skundo nurodytus argumentus. Pažymėtina ir tai, kad priimamu procesiniu sprendimu nuteistojo teisinė padėtis nėra bloginama.

18. Atsižvelgiant į paminėtas aplinkybes, darytina išvada, kad kasacinio bylos nagrinėjimo stadijoje priimamas sprendimas nesukuria procesinio netikėtumo nuteistajam ir nepažeidžia jo procesinių teisių.

Dėl skirtinos bausmės

19. Teisėjų kolegija, atsižvelgdama į pirmosios instancijos teismo nustatytas ir apeliacinės instancijos teismo aptartas bausmei skirti reikšmingas aplinkybes, į nuteistojo neveikimu sukeltus padarinius – asmens mirtį, nenustatė pagrindo keisti nuteistajam paskirtos bausmės rūšies – laisvės atėmimo ir jos vykdymo atidėjimo, taip pat nukentėjusiesiems priteistų neturtinės žalos atlyginimo dydžių. Tačiau, atsižvelgiant į švelnesnę BK 176 straipsnio 1 dalies sankciją (2024 m. lapkričio 7 d. redakcija), nustatytini trumpesni skiriamos laisvės atėmimo bausmės ir šios bausmės vykdymo atidėjimo terminai.

Teisėjų kolegija, atsižvelgdama į išdėstytus argumentus ir vadovaudamasi Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 382 straipsnio 6 punktu,

n u t a r i a :

Pakeisti Šiaulių apylinkės teismo 2023 m. rugsėjo 11 d. nuosprendį ir Šiaulių apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2024 m. spalio 17 d. nutartį:

A. L. nusikalstamus veiksmus, kvalifikuotus pagal BK 132 straipsnio 3 dalį, perkvalifikuoti į BK 176 straipsnio 1 dalį (2024 m. lapkričio 7 d. redakcija) ir paskirti laisvės atėmimo bausmę dvejiems metams šešiems mėnesiams.

Vadovaujantis BK 75 straipsniu, A. L. paskirtos laisvės atėmimo bausmės vykdymą atidėti vieneriems metams šešiems mėnesiams, įpareigojant A. L. atsiprašyti nukentėjusiųjų.

Kitą Šiaulių apylinkės teismo 2023 m. rugsėjo 11 d. nuosprendžio ir Šiaulių apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2024 m. spalio 17 d. nutarties dalį palikti nepakeistą.

2.5. Nesunkus sveikatos sutrikdymas dėl neatsargumo (BK 139 straipsnis)

Asmens, važiavusio elektriniu paspirtuku per šviesoforu reguliuojamą pėsčiųjų perėją degant žaliam šviesoforo signalui ir atsitrenkusio į ta pačia kryptimi per perėją einančią pėsčiąją, veiksmų neteisėtumo siejimas su bendro pobūdžio pareigos elgtis atsargiai ir rūpestingai pažeidimu atitinka teismų praktikos taisykles. Pagal BK 139 straipsnio 1 dalies dispoziciją, neteisėtas veikimas (neveikimas) yra susijęs su atitinkamų reikalavimų, draudimų ar pareigų, tiek konkrečiai įtvirtintų teisės aktuose,

tiek apimančių bendro pobūdžio pareigą elgtis rūpestingai ar pagal visuotinai priimtas atsargumo taisykles, pažeidimu (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-8-648/2023, 2K-132-648/2025).

Baudžiamoji byla Nr. 2K-151-1073/2025
Teisminio proceso Nr. 1-01-1-28628-2023-6
Procesinio sprendimo kategorija 1.2.4.5.1
(S)

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

N U T A R T I S
LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2025 m. spalio 30 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Daivos Pranytės-Zalieckienės (kolegijos pirmininkė), Rimos Ažubalytės ir Gabrielės Juodkaitės-Granskienės (pranešėja),

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo baudžiamąją bylą pagal **nuteistojo L. N. gynėjos advokatės Ivetos Vitkut**ės-**Zvezdinien**ės kasacinį skundą dėl Kauno apylinkės teismo 2024 m. spalio 16 d. nuosprendžio ir Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. sausio 29 d. nuosprendžio.

Kauno apylinkės teismo 2024 m. spalio 16 d. nuosprendžiu **L. N.** pripažintas kaltu ir nuteistas pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 139 straipsnio 1 dalį laisvės apribojimu devyniems mėnesiams, įpareigojant per šešis mėnesius nuo bausmės vykdymo pradžios neatlygintinai išdirbti keturiasdešimt valandų sveikatos priežiūros, socialinių paslaugų įstaigose ar nevalstybinėse organizacijose, kurios rūpinasi senyvo amžiaus asmenimis, neįgaliaisiais ar kitais pagalbos reikalingais žmonėmis, ir pradėti dirbti arba užsiregistruoti Užimtumo tarnyboje, arba mokytis. Iš L. N. priteista civilinės ieškovės Kauno teritorinės ligonių kasos naudai 117,65 Eur turtinei žalai atlyginti, civilinio ieškovo Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos Kauno skyriaus naudai 912,92 Eur turtinei žalai atlyginti, nukentėjusiosios A. T. naudai 140 Eur turtinei ir 2000 Eur neturtinei žalai atlyginti.

Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. sausio 29 d. nuosprendžiu Kauno apylinkės teismo 2024 m. spalio 16 d. nuosprendis pakeistas ir L. N. už nusikalstamą veiką, nurodytą BK 139 straipsnio 1 dalyje, paskirta 25 MGL (1250 Eur) dydžio bauda.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė :

I. Bylos esmė

1. L. N. nuteistas pagal BK 139 straipsnio 1 dalį už tai, kad 2023 m. liepos 25 d. apie 7.35 val. Kaune, K. Petrausko g. ir Vydūno al. sankryžoje, šviesoforu reguliuojamoje perėjoje, važiuodamas paspirtuku per perėją, atsitrenkė į ta pačia kryptimi per perėją einančią A. T. ir ši nuo smūgio parkrito ant žemės, taip dėl neatsargumo padarė A. T. nesunkų sveikatos sutrikdymą, pasireiškusį kairės pėdos V padikaulio lūžiu.

II. Apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio esmė

2. Apeliacinės instancijos teismas, išnagrinėjęs L. N. baudžiamąją bylą apeliacine tvarka, konstatavo, kad pirmosios instancijos teismas išsamiai ir objektyviai ištyrė nusikalstamos veikos padarymo aplinkybes, tinkamai įvertino byloje surinktus įrodymus ir teisingai kvalifikavo L. N. nusikalstamą veiką, tačiau skirdamas bausmę neįvertino visų bausmei skirti reikšmingų aplinkybių, kurios apibūdina nuteistojo asmenybę ir padaryto nusikaltimo pavojingumą, neteisingai nurodė kaltės formą, tinkamai nemotyvavo parinktos bausmės rūšies ir dydžio, todėl paskyrė L. N. per griežtą laisvės apribojimo bausmę. Atsižvelgdamas į tai, kad L. N. yra jauno amžiaus, dirba, nusikalto pirmą kartą, padaryta veika priskiriama neatsargių nusikaltimų kategorijai, atsakomybę sunkinančių ir lengvinančių aplinkybių nenustatyta, apeliacinės instancijos teismas pakeitė pirmosios instancijos teismo nuosprendį ir už nusikalstamą veiką L. N. paskyrė švelnesnę bausmę – baudą.

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimo į jį argumentai

3. Kasaciniu skundu nuteistojo L. N. gynėja advokatė I. Vitkutė-Zvezdinienė prašo panaikinti Kauno apylinkės teismo 2024 m. spalio 16 d. nuosprendį ir Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. sausio 29 d. nuosprendį. Kasatorė skunde nurodo:
   3.1. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai netyrė aplinkybių dėl Kelių eismo taisyklių (toliau – KET) reikalavimų pažeidimų, savo išvadas pagrindė prielaidomis ir taip padarė esminius Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau – ir BPK) 44 straipsnio 6 dalies, 20 straipsnio 5 dalies ir 305 straipsnio 1 dalies nuostatų pažeidimus. Taip pat teismai nesivadovavo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika, suformuota bylose, kai KET pažeidžia pėstieji ir (ar) transporto priemonės nevairuojantys asmenys. Tai nulėmė netinkamą baudžiamojo įstatymo taikymą byloje.
   3.2. Apeliacinės instancijos teismas nepatikrino bylos tiek, kiek buvo prašoma apeliaciniame skunde. Nebuvo atliktas įrodymų tyrimas, nors, pagal kasacinio teismo praktiką, apeliacinės instancijos teismas turi pareigą atlikti įrodymų tyrimą, kai pirmosios instancijos teismas jį atliko neišsamiai, ar ištirti pirmosios instancijos teismo netirtas aplinkybes, pakartotinai ištirti tuos reikšmingus bylos įrodymus, kurie yra prieštaringi ir kurių prieštaravimų negalima pašalinti be pakartotinio jų ištyrimo.

3.3. Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad kai KET pažeidžia pėstieji, transporto priemonės nevairuojantys asmenys, jie pagal BK atsako tada, kai dėl to žūsta žmogus arba sunkiai ar nesunkiai sutrikdoma nukentėjusiojo sveikata, atitinkamai jų veika kvalifikuojama arba pagal BK 282 straipsnį, arba pagal BK 139 straipsnį (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-17-489/2024). Nepaisant to, ar veika dėl KET pažeidimo pagal padarinius bus kvalifikuojama kaip nesunkus sveikatos sutrikdymas dėl neatsargumo (BK 139 straipsnio 1 dalis), ar kaip transporto eismo tvarkos ar saugumo taisyklių pažeidimas (BK 282 straipsnis), nustatinėtini ir įrodinėtini veikos sudėties požymiai (tokie kaip neteisėta veika, priežastinis ryšys tarp veikos ir padarinių) nesiskiria.

3.4. Nagrinėjamu atveju žemesnės instancijos teismai nesilaikė analogiško pobūdžio bylose suformuluotų įrodinėjimo standartų ir nesiaiškino esminės aplinkybės sprendžiant L. N. kaltės klausimą – ar susidūrimas su pėsčiąja būtų kilęs, jeigu nuteistasis nebūtų pažeidęs KET reikalavimų. Be to, turėjo būti vertinamas ir kito eismo dalyvio, nagrinėjamu atveju pėsčiosios, veiksmų teisėtumas, t. y. ar nukentėjusioji pati nepažeidė KET reikalavimų ir kokią tai įtaką turėjo eismo įvykiui. Apeliacinės instancijos teismas dėl analogiškų apeliaciniame skunde išdėstytų argumentų nepasisakė ir taip padarė esminį BPK 320 straipsnio 3 dalies pažeidimą.

3.5. Teismai pernelyg plačiai aiškino baudžiamąjį įstatymą, išplėtę L. N. veikos neteisėtumą iki bendriausio pobūdžio pareigos būti atsargiam nesilaikymo. Nors apeliacinės instancijos teismas iš esmės pripažino, kad L. N. veikos neteisėtumas turi būti įrodinėjamas atsižvelgiant į KET reikalavimų laikymąsi, bet taip ir nenurodė, kokio konkretaus KET reikalavimo nuteistasis nesilaikė. L. N. atsakomybė dėl pažeisto KET 64.9 punkto grindžiama tik prielaidomis, be to, byloje nebuvo nustatoma, ar tarp šio pažeidimo ir nukentėjusiosios sveikatos sutrikdymo yra priežastinis ryšys.

3.6. Teismai apsiribojo tik nuteistojo L. N. veiksmų vertinimu, bet nepasisakė dėl nukentėjusiosios A. T. veiksmų – ši eidama per perėją dėl kelyje esančios balos staiga pakeitė judėjimo kryptį. Nebuvo vertinama, kaip nukentėjusiosios veiksmai atitinka KET 42, 44 ir 45 punktuose nustatytas pareigas ir draudimus pėstiesiems. Be to, nukentėjusioji taip pat privalėjo laikytis visų būtinų atsargumo priemonių, nekelti pavojaus kitų eismo dalyvių, kitų asmenų ar jų turto saugumui ir aplinkai. Taip pat byloje nebuvo tirta, ar nuteistasis važiavo pėsčiųjų perėjos ribose, ar vairuojamas L. N. konkretus paspirtukas atitiko motorinio dviračio statusą.

3.7. Apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai kaip precedentu rėmėsi kasacinio teismo nutartimi baudžiamojoje byloje Nr. 2K-8-648/2023. Nagrinėjamos bylos faktinės aplinkybės nėra panašios į apeliacinės instancijos teismo cituotos bylos aplinkybes, pastarojoje buvo keliamas atsakomybės pagal BK 139 straipsnio 1 dalį klausimas dėl dviejų rotveilerių mišrūnų veislės šunų savininko pareigos, nustatytos Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.263 straipsnyje ir Lietuvos Respublikos gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatyme, nesilaikymo, o nagrinėjamu atveju įvykis išimtinai susijęs su KET reikalavimais.

4. Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros Baudžiamojo persekiojimo departamento prokuroras Mindaugas Gylys atsiliepimu į kasacinį skundą prašo nuteistojo L. N. gynėjos advokatės I. Vitkutės-Zvezdinienės kasacinį skundą atmesti. Prokuroras atsiliepime į kasacinį skundą nurodo:
   4.1. Skundžiami pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nuosprendžiai yra teisėti ir pagrįsti. Kasatorės teiginiai apie žemesnės instancijos teismų padarytus esminius BPK pažeidimus ir netinkamai pritaikytą baudžiamąjį įstatymą yra nepagrįsti. Dalis kasacinio skundo argumentų yra susiję su žemesnės instancijos teismų nustatytų aplinkybių ginčijimu, įrodymų vertinimu. Tai nėra bylos nagrinėjimo kasacinio proceso tvarka dalykas.
   4.2. Nesutiktina su kasacinio skundo argumentais dėl netinkamo bylos išnagrinėjimo apeliacine tvarka. Pagal BPK 324 straipsnio 6 dalies nuostatas, įrodymų tyrimo atlikimas yra apeliacinės instancijos teismo teisė, bet ne pareiga. Pirmosios instancijos teismo atliktas įrodymų tyrimas apeliacinės instancijos teismui jokių pagrįstų abejonių nesukėlė, byloje ištirti ir įvertinti duomenys nėra prieštaringi, juos įvertinę teismai padarė vienodas išvadas, todėl apeliacinės instancijos teismas neturėjo pagrindo atlikti įrodymų tyrimą. Kasatorius nenurodo, kokių konkrečių duomenų ištyrimas apeliacinės instancijos teismui būtų suteikęs pagrindą padaryti priešingas išvadas dėl bylai reikšmingų aplinkybių ir kokie prieštaravimai nebuvo pašalinti.
   4.3. Priešingai nei teigiama kasaciniame skunde, apeliacinės instancijos teismas motyvuotai atsakė į visus esminius nuteistojo L. N. gynėjos apeliacinio skundo argumentus, susijusius su įrodymų patikimumu ir pakankamumu. Taip pat nuosprendyje išdėstyti argumentai dėl įvykio dalyvių veiksmų vertinimo KET reikalavimų pažeidimo kontekste.
   4.4. Nėra pagrindo sutikti su kasatore, kad nuteistojo L. N. veiksmai buvo nepagrįstai kvalifikuoti pagal BK 139 straipsnio 1 dalį tinkamai neįvertinus bendrosios ir specialiosios teisės normų konkurencijos. Nagrinėjamu atveju nėra kilusios kasatorės minimame BK 282 straipsnyje nustatytos pasekmės (žmogaus žūtis ar sunkus sveikatos sutrikdymas). Baudžiamoji atsakomybė pagal BK 281 straipsnį kyla tada, kai kelių transporto eismo saugumo ar transporto priemonių eksploatavimo taisyklės pažeidžiamos vairuojant kelių transporto priemones. Pagal galiojantį teisinį reguliavimą, elektrinis paspirtukas nėra priskiriamas kelių transporto priemonei (Lietuvos Respublikos kelių transporto kodekso 2 straipsnis), todėl asmeniui, vairavusiam tokią transporto priemonę, BK 281 straipsnio nuostatos netaikomos. Atsižvelgiant į tai, L. N. veiksmai pagal byloje žemesnės instancijos teismų nustatytas aplinkybes teisingai kvalifikuoti pagal BK 139 straipsnio 1 dalį.

IV. Kasacinės instancijos teismo argumentai ir išvados

5. Nuteistojo L. N. gynėjos advokatės I. Vitkutės-Zvezdinienės kasacinis skundas atmestinas.

6. Kasatorė ginčija žemesnės instancijos teismų išvadas dėl nuteistojo L. N. kaltės, priežastinio ryšio tarp nuteistojo veiksmų ir kilusių padarinių nustatymo bei veikos kvalifikavimo pagal BK 139 straipsnio 1 dalį. Kasaciniame skunde netinkamas baudžiamojo įstatymo taikymas siejamas su tuo, kad žemesnės instancijos teismai nevisapusiškai išnagrinėjo bylai reikšmingas aplinkybes, taip pat netinkamu bylos išnagrinėjimu apeliacine tvarka, tai nulėmė netinkamą baudžiamojo įstatymo taikymą.
7. Teisėjų kolegija, susipažinusi su kasacinio skundo ir atsiliepimo į jį argumentais, bylos medžiaga bei teisės taikymo aspektu patikrinusi žemesnės instancijos teismų nuosprendžius, konstatuoja, kad kasacinio skundo argumentai dėl netinkamai nustatytų bylos aplinkybių ir pagal jas neteisingai pritaikyto baudžiamojo įstatymo yra nepagrįsti. Taip pat nėra pagrindo sutikti su kasatorės teiginiais, kad apeliacinės instancijos teismas nepatikrino bylos tiek, kiek to buvo prašoma apeliaciniame skunde. Tokie teiginiai prieštarauja apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio turiniui.
8. Pagal BPK 304–307 straipsniuose įtvirtintus nuosprendžio turiniui keliamus reikalavimus, nuosprendis turi būti įtikinamas, nekelti abejonių dėl jame padarytų išvadų pagrįstumo, o nusikalstamos veikos aplinkybės, įrodymai ir teismo išvados nuosprendyje turi būti išdėstomi nuosekliai ir sudaryti logišką visumą. Nuosprendis privalo būti teisėtas, t. y. priimtas ir surašytas laikantis baudžiamojo ir baudžiamojo proceso įstatymų, ir pagrįstas, t. y. jame padarytos išvados dėl nusikalstamo įvykio, nusikalstamos veikos sudėties, kaltinamojo kaltumo arba nekaltumo, paskiriamos bausmės ir kitų nuosprendyje sprendžiamų klausimų turi būti pagrįstos išsamiai ir nešališkai ištirtais bei teisingai įvertintais įrodymais (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-7-174-303/2019, 2K-214-976/2023, 2K-4-511/2025 ir kt.). Be kita ko, apeliacinės instancijos teismas baigiamajame akte (nuosprendyje, nutartyje) privalo išdėstyti motyvuotas išvadas dėl apeliacinio skundo esmės (BPK 320 straipsnio 3 dalis, 331 straipsnio 1 dalis, 332 straipsnio 3, 5 dalys). Apeliacinės instancijos teismo procesinio sprendimo turinys dėl pirmosios instancijos teismo išvadų dėl bylos aplinkybių ir jų įrodytumo turi būti aiškus, logiškas, nuoseklus ir įtikinamas (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-190-648/2018, 2K-112-895/2019, 2K-7-56-511/2020, 2K-261-489/2024, 2K-97-813/2025 ir kt.).
9. Iš pirmosios instancijos teismo nuosprendžio matyti, kad nustatydamas bylai reikšmingas aplinkybes teismas vertino tiek nuteistojo L. N. ir kartu su juo skirtingais elektriniais paspirtukais važiavusių L. J., H. B. parodymus, tiek nukentėjusiosios A. T., liudytojo L. V. parodymus, palygino juos su įvykio vietos apžiūros metu, eismo įvykio schemoje, vaizdo stebėjimo kamerų vaizdo įrašuose užfiksuotomis aplinkybėmis, elektrinių paspirtukų dalijimosi platformos operatoriaus pateikta informacija. Išanalizavęs ir sugretinęs byloje ištirtus įrodymus, pirmosios instancijos teismas padarė motyvuotą išvadą, kad L. N., važiuodamas elektriniu paspirtuku per šviesoforu reguliuojamą perėją, atsitrenkė į ta pačia kryptimi per

perėją einančią A. T. ir ši nuo smūgio parkrito ant žemės, taip dėl neatsargumo padarė nukentėjusiajai A. T. nesunkų sveikatos sutrikdymą, pasireiškusį kairės pėdos V padikaulio lūžiu.

10. Apeliacinės instancijos teismas, išnagrinėjęs bylą pagal nuteistojo L. N. gynėjos apeliacinį skundą, priimtame nuosprendyje iš naujo įvertino ir išsamiai aptarė pirmosios instancijos teisme ištirtus įrodymus ir pritardamas pirmosios instancijos teismo išvadoms pripažino įrodyta, kad, kai nukentėjusioji A. T. ėjo per pėsčiųjų perėją, ją kliudė iš nugaros atvažiavęs elektrinis paspirtukas, kuriuo važiavo nuteistasis L. N. (nuosprendžio 9–14 punktai). Priešingai nei nurodoma kasaciniame skunde, apeliacinės instancijos teismas skundžiamame nuosprendyje aptarė gynybos iškeltą versiją, jog neva pati nukentėjusioji staiga keitė judėjimo kryptį ir sudarė kliūtį elektriniu paspirtuku važiuojančiam L. N., ir motyvuotai šią versiją atmetė (nuosprendžio 15 punktas), taip pat nuosprendyje L. N. veiksmai įvertinti ir KET kontekste, nurodyta, kokie KET reikalavimai L. N., važiavusiam elektriniu paspirtuku, taikytini, kokios pareigos jis nesilaikė ir kad būtent dėl L. N. padaryto pažeidimo buvo nesunkiai sutrikdyta sveikata nukentėjusiajai (nuosprendžio 17–20 punktai).
11. Atsižvelgdama į pirmiau nurodytas aplinkybes, teisėjų kolegija konstatuoja, kad byla žemesnės instancijos teismuose išnagrinėta nepažeidžiant BPK nuostatų, teismų priimtų sprendimų turinys atitinka jiems keliamus BPK reikalavimus. Teismų išvados dėl įrodymų vertinimo, aplinkybių, kuriomis buvo padaryta veika, įrodytumo, šių aplinkybių teisinio vertinimo ir veikos kvalifikavimo yra aiškiai ir išsamiai išdėstytos, nurodyti jas pagrindžiantys argumentai. Teisėjų kolegija nesutikti su teismų išvadomis neturi pagrindo.
12. Taip pat nėra pagrindo sutikti su kasatore, kad atsisakydamas atlikti įrodymų tyrimą apeliacinės instancijos teismas netinkamai išnagrinėjo baudžiamąją bylą apeliacine tvarka. Pagal baudžiamojo proceso įstatymą, apeliacinės instancijos teismas gali, bet neprivalo, atlikti įrodymų tyrimą (BPK 324 straipsnio 6 dalis). Teismų praktikoje laikomasi nuostatos, kad apeliacinės instancijos teismas turi ištirti tik pirmosios instancijos teisme netirtas aplinkybes ir pakartotinai ištirti tik tuos esminę reikšmę teismo išvadoms turinčius įrodymus, kurie yra prieštaringi ir prieštaravimų negalima pašalinti be pakartotinio tų įrodymų ištyrimo (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-75-489/2021, 2K-50-942/2021, 2K-205-489/2024 ir kt.). Apeliacinės instancijos teisme nuteistojo L. N. gynėja prašė papildomai apklausti nukentėjusiąją A. T., siekiant išsiaiškinti pėsčiųjų perėjos kirtimo aplinkybes, taip pat išsiaiškinti elektrinio paspirtuko, kuriuo važiavo L. N., techninius parametrus tam, kad būtų galima nustatyti, kokiu statusu (pėsčiojo ar dviratininko) eisme dalyvavo nuteistasis. Tačiau iš bylos medžiagos matyti, kad nukentėjusioji A. T. pirmosios instancijos teismo buvo apklausta išsamiai, jos parodymai nebuvo prieštaringi, taip pat nenustatyta prieštaravimų su kitais bylos duomenimis. Pasisakydamas dėl elektrinio paspirtuko techninių parametrų, apeliacinės instancijos teismas aiškiai nurodė, kodėl toks papildomas tyrimas nėra būtinas (nuosprendžio 17–18 punktai). Todėl konstatuotina, kad visos aplinkybės, dėl kurių nuteistojo L. N. gynėja prašė atlikti papildomą įrodymų

tyrimą, buvo aiškios, taigi apeliacinės instancijos teismas, atsisakydamas atlikti įrodymų tyrimą, BPK reikalavimų nepažeidė.

Dėl BK 139 straipsnio 1 dalies taikymo

13. Pagal BK 139 straipsnio 1 dalį atsako tas, kas dėl neatsargumo sužalojo ar susargdino žmogų, jeigu dėl to nukentėjęs asmuo prarado nedidelę dalį profesinio ar bendro darbingumo arba ilgai sirgo, bet jam nebuvo BK 135 straipsnio 1 dalyje nurodytų padarinių.
14. Kvalifikuojant asmens veiksmus pagal BK 139 straipsnio 1 dalį, būtina nustatyti: 1) kaltininko neatsargų elgesį, poelgį (veikimą ar neveikimą), pažeidžiantį draudimus, bendro pobūdžio rūpestingumo pareigas ar visuotinai priimtas atsargumo taisykles (nustatytas norminiuose teisės aktuose ar nenustatytas, tačiau visuotinai žinomas); 2) kilusius žalingus padarinius – nukentėjusio asmens profesinio ar bendro darbingumo nedidelės dalies praradimą arba ilgą sirgimą, kai jam nenustatyti BK 135 straipsnio 1 dalyje nurodyti padariniai; 3) priežastinį ryšį tarp kaltininko veikos (veikimo ar neveikimo) ir kilusių padarinių, t. y. tai, kad būtent kaltininko veika yra nukentėjusiojo profesinio ar bendro darbingumo nedidelės dalies praradimo arba ilgo sirgimo, kai jam nenustatyti BK 135 straipsnio 1 dalyje nurodyti padariniai, priežastis; 4) kaltę (neatsargumą) dėl kito žmogaus nesunkaus sveikatos sutrikdymo, t. y. kad kito žmogaus sveikata buvo nesunkiai sutrikdyta dėl nusikalstamo pasitikėjimo arba nusikalstamo nerūpestingumo (BK 16 straipsnis).
15. Byloje nustatyta, kad L. N., važiuodamas elektriniu paspirtuku per šviesoforu reguliuojamą pėsčiųjų perėją degant žaliam šviesoforo signalui, atsitrenkė į ta pačia kryptimi per perėją einančią A. T., ši po susidūrimo griuvo ir dėl patirtų sužalojimų jai buvo padarytas nesunkus sveikatos sutrikdymas. Šios žemesnės instancijos teismų nustatytos aplinkybės kasaciniame skunde nėra ginčijamos.
16. Pagal kaltinimą L. N. veiksmų neteisėtumas siejamas su bendro pobūdžio pareigos elgtis atsargiai ir rūpestingai pažeidimu, tai atitinka teismų praktikos taisykles. Joje išaiškinta, kad, pagal BK 139 straipsnio 1 dalies dispoziciją, neteisėtas veikimas (neveikimas) yra susijęs su atitinkamų reikalavimų, draudimų ar pareigų, tiek konkrečiai įtvirtintų teisės aktuose, tiek apimančių bendro pobūdžio pareigą elgtis rūpestingai ar pagal visuotinai priimtas atsargumo taisykles, pažeidimu (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-8-648/2023, 2K-132-648/2025). Kita vertus, byloje L. N. veiksmų teisėtumas buvo patikrintas ir specialias elgesio saugumo taisykles reglamentuojančio teisės akto, nagrinėjamu atveju KET ir Lietuvos Respublikos saugaus eismo automobilių keliais įstatymo, kontekste. Šiuo aspektu teismai teisingai pažymėjo dvi šiai bylai tinkamai išspręsti reikšmingas aplinkybes. Pirma, kad pėsčiuoju laikytinas asmuo, be kita ko, važiuojantis paspirtuku be variklio, besivedantis dviratį (motorinį dviratį), besinešantis ar ridenantis elektrinę mikrojudumo priemonę (Saugaus eismo automobilių keliais įstatymo 2 straipsnio 49 dalis), o nuteistasis L. N. važiavo elektriniu paspirtuku ir, akivaizdu, negalėjo būti laikomas pėsčiuoju Saugaus eismo

automobilių keliais įstatymo nuostatų prasme. Antra, KET taip pat yra įtvirtintos ir bendro pobūdžio pareigos eismo dalyviams. Pavyzdžiui, eismo dalyvių elgesys grindžiamas savitarpio pagarba ir atsargumu (KET 4 punktas) arba eismo dalyviai privalo laikytis visų būtinų atsargumo priemonių, nekelti pavojaus kitų eismo dalyvių, kitų asmenų ar jų turto saugumui ir aplinkai, nesudaryti kliūčių jų eismui, taip pat siekdami išvengti nuostolingų padarinių arba juos sumažinti privalo imtis visų būtinų priemonių, išskyrus tuos atvejus, kai dėl to kiltų pavojus jų pačių, kitų žmonių gyvybei ar sveikatai arba tokios priemonės padarytų dar daugiau žalos, palyginti su ta, kurios būtų galima išvengti (KET 9 punktas).

17. Svarbu dar kartą pažymėti, kad, vadovaujantis Saugaus eismo automobilių keliais įstatymo (2022 m. spalio 10 d. įstatymo redakcija, galiojusi nuo 2023 m. gegužės 1 d.) nuostatomis, elektrinis paspirtukas, kuriuo naudojosi L. N., pagal techninius parametrus atitiko įstatyme nustatytą motorinio dviračio sąvoką (Įstatymo 2 straipsnio 40 dalis). To paties įstatymo 17 straipsnio 4^1 dalyje nurodyta, kad 17 straipsnyje nustatyti reikalavimai ir draudimai dviračių vairuotojams taip pat taikomi ir motorinių dviračių vairuotojams. Taip pat ir KET (redakcija, galiojusi veikos padarymo metu nuo 2023 m. gegužės 1 d.) 66 punkte nustatyta, kad šiose taisyklėse nustatyti reikalavimai dviračių vairuotojams taip pat privalomi motorinių dviračių vairuotojams. Vienas iš tokių KET reikalavimų yra draudimas kirsti važiuojamąją dalį važiuojant pėsčiųjų perėjomis (KET 64.9 punktas). Be to, KET nustatytas ir reikalavimas pro pat pėsčiąjį važiuoti greičiu, kuris yra artimas pėsčiojo judėjimo greičiui (3–7 km/h), paliekant tokį tarpą iš šono, kad eismas būtų saugus (KET 57 punktas). Atsižvelgiant į paplitusį elektrinių paspirtukų ir kitų panašaus pobūdžio priemonių naudojimą, tiek Saugaus eismo automobilių keliais įstatymas, tiek KET nuostatos nuo 2024 m. sausio 1 d. buvo papildytos nustatant naują elektrinių mikrojudumo priemonių kategoriją ir reikalavimus (pareigas, draudimus) jų vairuotojams. Tačiau naujas reglamentavimas pagal nustatytų pareigų ir draudimų pobūdį iš esmės yra analogiškas galiojusiam veikos padarymo metu (KET 66^9.5, 66^9.13 punktai). Iš byloje nustatytų aplinkybių matyti, kad nuteistasis L. N. pirmiau nurodytų jam kaip elektrinio paspirtuko vairuotojui privalomų KET reikalavimų nesilaikė.
18. Atsižvelgdamas į pirmiau aptartas aplinkybes, apeliacinės instancijos teismas padarė pagrįstą išvadą, kad jei nuteistasis L. N. būtų judėjęs greičiu, artimu pėsčiųjų greičiui, per perėją ne važiavęs, o vedęsis paspirtuką, susidūrimo su pėsčiąja – nukentėjusiąja A. T. – būtų neabejotinai išvengęs. Taigi, byloje nustatyta, kad būtent nuteistojo L. N. neteisėti veiksmai, manevruojant elektriniu paspirtuku tarp pėsčiųjų, einančių pėsčiųjų perėja, buvo pagrindinė įvykio, dėl kurio sužalojimų patyrė nukentėjusioji A. T., kilimo priežastis. Nuteistasis L. N. pagrįstai pripažintas nusikalstamą veiką padariusiu dėl nusikalstamo nerūpestingumo, t. y. nenumatė, kad dėl jo veikimo ar neveikimo gali atsirasti BK nustatytų padarinių, nors pagal veikos aplinkybes ir savo asmenines savybes galėjo ir turėjo tai numatyti.
19. Remiantis pirmiau išdėstytomis aplinkybėmis, daroma išvada, kad nuteistojo L. N. veikoje yra nustatyti visi jam inkriminuotos BK 139 straipsnio 1 dalyje nurodytos nusikalstamos veikos sudėties požymiai.

20. Nagrinėjamu atveju nėra pagrindo remtis kasatorės cituojama Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartimi baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-17-489/2024, kurioje, be kita ko, išaiškinta, kaip už KET pažeidimus atsako pėstieji ir transporto priemonės nevairuojantys asmenys, ir kvalifikuoti nuteistojo veiksmus pagal BK 282 straipsnį. Šio straipsnio 1 dalyje baudžiamoji atsakomybė nustatyta tam, kas nevairuodamas transporto priemonės pažeidė transporto eismo tvarkos ar saugumo taisykles, jeigu dėl to žuvo žmogus arba buvo sunkiai sutrikdyta žmogaus sveikata. Kaip pirmiau minėta, L. N. per pėsčiųjų perėją važiavo elektriniu paspirtuku, t. y. vairavo motorinę transporto priemonę, ir todėl neatitinka pėsčiojo statuso. Be to, nagrinėjamoje byloje nekilo ir BK 282 straipsnio 1 dalies dispozicijoje nurodytų padarinių, nes nukentėjusiajai A. T. buvo padarytas nesunkus sveikatos sutrikdymas.
21. Teisėjų kolegijai nenustačius, kad žemesnės instancijos teismai padarė esminių BPK pažeidimų, netinkamai pritaikė baudžiamąjį įstatymą, naikinti teismų priimtus sprendimus ir bylą L. N. nutraukti, kaip to prašo kasatorė, nėra teisinio pagrindo.

Teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 382 straipsnio 1 punktu,

n u t a r i a :

Atmesti nuteistojo L. N. gynėjos advokatės Ivetos Vitkutės-Zvezdinienės kasacinį skundą.

2.6. Fizinio skausmo sukėlimas ar nežymus sveikatos sutrikdymas (BK 140 straipsnis)

Tiek lingvistinis („<...> nusikalstamą veiką padariusio asmens šeimos nariai yra <...> nusikalstamą veiką padariusio asmens sutuoktinis <...>“), tiek sisteminis šeimos nario sampratos aiškinimas kvalifikuojant smurtinius nusikaltimus artimoje aplinkoje leidžia daryti išvadą, kad sutuoktinis už smurtą prieš kitą sutuoktinį atsako taikant kvalifikuotą nusikalstamos veikos sudėtį, nustatytą BK 140 straipsnio 2 dalyje. Tam tikrais atskirais atvejais sutuoktiniai galėtų būti nelaikomi šeimos nariais BK taikymo kontekste, jei tokią išvadą teismas pagrįstų konkrečiu atveju susiklosčiusiomis išimtinėmis aplinkybėmis (pvz., santuokos fiktyvumas, aiškiai formalus santuokos pobūdis ar pan.), kurių visuma paneigtų BK 248 straipsnio 2 dalyje (taip pat BK 141 straipsnio 2 dalyje) nustatytą reguliavimą, pagal kurį sutuoktinis yra šeimos narys. Tokiais atvejais turi būti vertinamas tarpusavio ryšių turinys. Nusikalstama veika, padaryta prieš sutuoktinę vykstant santuokos nutraukimo procesui, kartu nebegyvenant, esant konfliktiniams santykiams, nesutariant dėl bendravimo su vaikais, nei paneigia sutuoktinių kaip šeimos narių statuso, nei leidžia laikyti tokią smurtinio pobūdžio veiką mažiau pavojinga, t. y. padaryta ne artimoje aplinkoje.

Baudžiamoji byla Nr. 2K-7-83-1073/2025
Teisminio proceso Nr. 1-01-1-48413-2022-9
Procesinio sprendimo kategorijos:
1.2.4.6.2.1; 1.1.6.2; 2.8.9.4
(S)

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

N U T A R T I S
LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2025 m. lapkričio 5 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus išplėstinė septynių teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Algimanto Valantino (kolegijos pirmininkas), Albino Antanaičio, Rimos Ažubalytės, Olego Fedosiuko, Dariaus Kantaravičiaus, Tomo Šeškausko ir Gabrielės Juodkaitės-Granskienės (pranešėja),

sekretoriaujant Daivai Kučinskienei,

dalyvaujant prokurorei Jolitai Urbelienei,

atleisto nuo baudžiamosios atsakomybės T. V. gynėjui advokatui Edgarui Gaučiui,

nukentėjusiajai L. V.,

viešame teismo posėdyje kasacine žodinio proceso tvarka išnagrinėjo baudžiamąją bylą pagal **Vilniaus apygardos prokuratūros Vilniaus apylinkės prokuratūros Šeštojo skyriaus vyriausiojo prokuroro pavaduotojo Liudo Žuklio** kasacinį skundą dėl Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2024 m. spalio 17 d. nuosprendžio.

Vilniaus regiono apylinkės teismo 2024 m. balandžio 30 d. nuosprendžiu **T. V.** pripažintas kaltu ir nuteistas pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 140 straipsnio 2 dalį laisvės apribojimo bausme vieneriems metams, įpareigojant per visą šį bausmės vykdymo laikotarpį būti namuose nuo 22 val. iki 6 val., jeigu tai nesusiję su darbu, mokymusi ar gydymusi, taip pat paskiriant baudžiamojo poveikio priemones – 100 MGL (5000 Eur) dydžio įmoką į Nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondą, šią įmoką įpareigojant sumokėti per dešimt mėnesių nuo nuosprendžio įsiteisėjimo dienos ir per dvylika mėnesių nuo nuosprendžio įsiteisėjimo dalyvauti smurtinį elgesį keičiančiose programose. Iš T. V. priteista civilinei ieškovei nukentėjusiajai L. V. atlyginti 1000 Eur neturtinės žalos ir 5 procentų dydžio metinių palūkanų nuo priteistos 1000 Eur sumos bei 4359,39 Eur patirtų išlaidų advokato paslaugoms apmokėti atlyginimo.

Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2024 m. spalio 17 d. nuosprendžiu nuteistojo T. V. gynėjos advokatės Aurelijos Puzinienės apeliacinis skundas tenkintas iš dalies.

Vilniaus regiono apylinkės teismo 2024 m. balandžio 30 d. nuosprendis panaikintas.

T. V. padaryta veika pagal BK 140 straipsnio 2 dalį perkvalifikuota į BK 140 straipsnio 1 dalį. Vadovaujantis BK 37 straipsniu, T. V. atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės už nusikalstamos veikos, nurodytos BK 140 straipsnio 1 dalyje, padarymą ir baudžiamoji byla jam nutraukta. Vadovaujantis BK 67 straipsnio 2 dalies 6 punktu, BK 71 straipsniu, T. V. paskirta baudžiamojo poveikio priemonė – 50 MGL (2500 Eur) dydžio įmoka į Nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondą, šią įmoką įpareigota sumokėti per keturis mėnesius nuo nuosprendžio įsiteisėjimo dienos. Iš T. V. priteista civilinei ieškovei nukentėjusiajai L. V. 600 Eur neturtinei žalai atlyginti. Nukentėjusiajai L. V. ir jos atstovui advokatui Linui Kuprusevičiui nepriteistas bylinėjimosi išlaidų atlyginimas.

Išplėstinė septynių teisėjų kolegija, išnagrinėjusi bylą ir išklausiusi prokurorės, atleisto nuo baudžiamosios atsakomybės T. V. gynėjo advokato, nukentėjusiosios paaiškinimų,

n u s t a t ė :

I. Bylos esmė

1. Pirmosios instancijos teismo nuosprendžiu T. V. pagal BK 140 straipsnio 2 dalį nuteistas už tai, kad, konflikto metu smurtaudamas prieš savo šeimos narį – sutuoktinę L. V., nežymiai sutrikdė jai sveikatą ir sukėlė fizinį skausmą. Nusikalstama veika padaryta šiomis aplinkybėmis: T. V. 2022 m. gruodžio 26 d. apie 18.30 val. savo šeimos nario – sutuoktinės L. V., su kuria kartu negyvena, nes vyksta santuokos nutraukimo procesas, gyvenamojoje vietoje, name, esančiame (*duomenys neskelbtini*), konflikto metu, tyčia smurtaudamas, dešine ranka sugriebė L. V. už dešinės rankos ir ją sukdamas bei stumdamas vieno trauminio epizodo metu nukentėjusiajai padarė (nebūdingus griuvimui) poodinę kraujosruvą dešiniame dilbyje, odos įbrėžimų dešiniame rieše, taip sukeldamas jai fizinį skausmą, nežymiai sutrikdė sveikatą. Taip pat T. V., tęsdamas savo tyčinius smurtinius veiksmus, ranka sugriebė L. V. už kaklo ir jį suspausdamas, laikydamas ir atstumdamas sukėlė nukentėjusiajai fizinį skausmą.

II. Apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio esmė

2. Apeliacinės instancijos teismas, išnagrinėjęs baudžiamąją bylą pagal nuteistojo T. V. gynėjos skundą, konstatavo, kad pirmosios instancijos teismas teisingai nustatė, jog T. V. savo tyčiniais veiksmais sukėlė nukentėjusiajai fizinį skausmą ir padarė nežymų sveikatos sutrikdymą. Tačiau pirmosios instancijos teismas nepagrįstai T. V. veiksmus kvalifikavo pagal BK 140 straipsnio 2 dalį, kaip nežymaus sveikatos sutrikdymo padarymą ir skausmo sukėlimą šeimos nariui, dėl to netinkamai pritaikė baudžiamąjį įstatymą. Šios instancijos teismas, padaręs tokią išvadą, T. V. nusikalstamą veiką perkvalifikavo iš BK 140 straipsnio 2 dalies į BK 140 straipsnio 1 dalį, taip pat taikė BK 37 straipsnio nuostatas ir baudžiamąją bylą jam nutraukė.

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimo į jį argumentai

3. Kasaciniu skundu Vilniaus apygardos prokuratūros Vilniaus apylinkės prokuratūros Šeštojo skyriaus vyriausiojo prokuroro pavaduotojas L. Žuklys prašo panaikinti Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2024 m. spalio 17 d. nuosprendį ir palikti galioti Vilniaus regiono apylinkės teismo 2024 m. balandžio 30 d. nuosprendį be pakeitimų bei nukentėjusiajai L. V. priteisti 2013,44 Eur patirtų išlaidų atlyginimą advokato paslaugoms apeliacinės instancijos teisme apmokėti. Kasatorius skunde nurodo:
   3.1. Apeliacinės instancijos teismas dėl padarytų esminių Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau – ir BPK) 20 straipsnio 5 dalies, BPK 320 straipsnio 3 dalies nuostatų pažeidimų nepagrįstai T. V. inkriminuotą veiką pagal BK 140 straipsnio 2 dalį perkvalifikavo į BK 140 straipsnio 1 dalį, taip pat netinkamai aiškino ir taikė BK 37 straipsnio nuostatas, dėl to padarė faktinėms bylos aplinkybėms prieštaraujančias išvadas ir priėmė neteisėtą bei nepagrįstą sprendimą.
   3.2. Apeliacinės instancijos teismas byloje esančių įrodymų (T. V., nukentėjusiosios L. V., liudytojų J. V., R. S. parodymų) nelygino tarpusavyje, vertino juos atsiedamas vieną nuo kito, o kai kurių (įvykio vaizdo įrašo turinio ar to, kad T. V. įvykio metu pažeidė laikinųjų apsaugos priemonių taikymo tvarką, nustatytą civilinėje byloje Nr. e2-19084-1094/2021) iš viso nevertino arba vertino tik išimtinai T. V. naudai, remdamasis tik ta jų dalimi, kuri atitiko būtent nuteistojo parodymus, dėl to neteisingai atskleidė jų turinį ir padarė neteisėtas bei nepagrįstas išvadas. Šie esminiai pažeidimai, nustatyti BPK 20 straipsnyje, sukliudė apeliacinės instancijos teismui išsamiai išnagrinėti bylą, tinkamai pritaikyti baudžiamąjį įstatymą ir priimti teisingą sprendimą.
   3.3. Apeliacinės instancijos teismas skundžiamame sprendime nepagrįstai nusprendė, kad nusikalstamos veikos padarymo metu, vykstant skyrybų procesui, sutuoktiniai T. V. ir L. V. nebuvo šeimos nariai, nes kartu negyveno. Prokuroro nuomone, tiek BK 248 straipsnio 2 dalyje (įstatymo redakcija, galiojusi iki 2023 m. birželio 1 d.), tiek kasacinės instancijos teismo praktikoje (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-381/2013) nėra apibrėžta, kad šeimos nariu sutuoktinis pripažintinas tik tuo atveju, jeigu gyvena kartu su nusikaltimą padariusiu asmeniu.
   3.4. Konstitucinė šeimos samprata grindžiama šeimos narių tarpusavio atsakomybe, supratimu, emociniu prieraišumu, pagalba ir panašiais ryšiais bei savanorišku apsisprendimu prisiimti tam tikras teises ir pareigas, t. y. santykių turiniu. Taigi, sprendžiant apie šeimos santykių buvimą, reikia vertinti tų santykių turinį ir atsižvelgiant į nurodytus kriterijus spręsti dėl šeimos santykių fakto (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2011 m. rugsėjo 28 d. nutarimas). Be to, svarbu atidžiai įvertinti ir tas aplinkybes, kurios gali atspindėti kartu gyvenančių asmenų santykių turinį, asmenų vieno į kitą požiūrį, ir tik tuomet spręsti, ar gyvenimo kartu aplinkybės yra pagrin-

das konstatuoti esant šeimos būdingų santykių turinį atitinkančius santykius (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-487/2013).

3.5. Bylos duomenys patvirtina, kad nusikalstamos veikos padarymo metu tiek T. V., tiek L. V. vienas kitą laikė sutuoktiniais, nors kartu negyveno ir vyko skyrybų procesas. Be to, juos siejo bendras turtas ir nepilnamečiai vaikai. Aplinkybę, kad T. V. nukentėjusiąją laikė savo sutuoktine, patvirtina ir tai, kad jis rinko duomenis apie neva netinkamą ir netoleruotiną jos elgesį būnant santuokoje ir pan. Taigi, prokuroro nuomone, įvertinus visas aplinkybes, akivaizdu, kad L. V., būdama T. V. sutuoktinė, buvo jo šeimos narė, dėl to apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai perkvalifikavo inkriminuotą nusikalstamą veiką iš BK 140 straipsnio 2 dalies į BK 140 straipsnio 1 dalį.

3.6. Pažymima, kad apeliacinės instancijos teismas T. V. padarytą nusikalstamą veiką, nustatytą BK 140 straipsnio 1 dalyje, nepagrįstai pripažino mažareikšme.

3.7. Bylos duomenimis nustatyta, kad nukentėjusiajai buvo ne tik sukeltas fizinis skausmas, bet ir nustatytas nežymus sveikatos sutrikdymas. Be to, priešingai nei nustatė apeliacinės instancijos teismas, T. V. veiksmai nebuvo spontaniški, trumpalaikiai ir neintensyvūs, nes jis fizinį smurtą prieš nukentėjusiąją to paties įvykio metu panaudojo net du kartus, o vienas iš fizinių veiksmų buvo nukreiptas į gyvybiškai svarbų kūno organą – kaklą. Nustatyta ir tai, kad T. V. pas vaikus atvyko be išankstinio įspėjimo (t. y. pažeisdamas teismo nustatytą bendravimo su vaikais tvarką) ir jau agresyviai bei piktybiškai nusiteikęs, pats išprovokavo žodinį konfliktą, o fizinį smurtą prieš L. V. naudojo nepilnamečių vaikų akivaizdoje.

3.8. Prokuroro nuomone, nepagrįstos ir prieštaringos apeliacinės instancijos teismo skundžiamo sprendimo išvados ir dėl nukentėjusiajai L. V. padarytos nedidelės žalos.

4. Atleisto nuo baudžiamosios atsakomybės T. V. gynėja advokatė A. Puzinienė atsiliepimu į kasacinį skundą prašo kasacinį skundą atmesti. Atsiliepime nurodo, kad kasatoriaus skunde keliami argumentai yra teisiškai nepagrįsti ir atmestini. Tuo tarpu apeliacinės instancijos teismas objektyviai ir visapusiškai įvertino byloje esančius įrodymus, teisingai nustatė nusikalstamos veikos padarymo aplinkybes, atsižvelgė į kasacinės instancijos teismo praktiką, dėl to tinkamai pritaikė baudžiamąjį įstatymą ir priėmė teisingą sprendimą.

IV. Kasacinės instancijos teismo argumentai ir išvados

5. Vilniaus apygardos prokuratūros Vilniaus apylinkės prokuratūros Šeštojo skyriaus vyriausiojo prokuroro pavaduotojo L. Žuklio kasacinis skundas tenkintinas iš dalies.

6. Nagrinėjamoje byloje žemesnės instancijos teismai skirtingai aiškino sutuoktinio kaip šeimos nario sampratą, tai nulėmė skirtingų BK 140 straipsnio nuostatų taikymą ir netinkamą BK 37 straipsnio taikymą. Todėl išplėstinė teisėjų kolegija pasisakys būtent šiais klausimais.

Dėl sutuoktinio kaip šeimos nario sampratos ir BK 140 straipsnio 2 dalies taikymo, smurtui esant panaudotam artimoje aplinkoje

7. Prokuroras kasaciniame skunde nurodo, kad T. V. veika kvalifikuotina pagal BK 140 straipsnio 2 dalį, nes veikos padarymo metu jis ir nukentėjusioji buvo sutuoktiniai, t. y. šeimos nariai. Šie kasatoriaus skundo teiginiai yra pagrįsti.
8. Išplėstinė teisėjų kolegija, visų pirma, pabrėžia, kad įstatymų leidėjas, paisydamas teisingumo, proporcingumo, kitų teisinės valstybės principų reikalavimų, gali, atsižvelgdamas į nusikalstamų veikų pobūdį, pavojingumą (sunkumą), mastą, kitus požymius, kitas turinčias reikšmės aplinkybes, įtvirtinti diferencijuotą teisinį reguliavimą ir nustatyti skirtingą baudžiamąją atsakomybę už atitinkamas nusikalstamas veikas (Konstitucinio Teismo 2012 m. birželio 4 d. nutarimas). Smurto artimoje aplinkoje aspektu aktualu tai, kad viena iš aplinkybių, rodančių didesnį nužudymo (BK 129 straipsnio 2 dalies 3 punktas), tyčinio įvairaus masto sveikatos sutrikdymo (BK 135 ar 138 straipsnio 2 dalies 3 punktas, 140 straipsnio 2 dalis) ar fizinio skausmo sukėlimo (BK 140 straipsnio 2 dalis) pavojingumą, yra tokių veikų padarymas artimajam giminaičiui ar šeimos nariui. Griežtesne baudžiamąja atsakomybe už šias smurtines veikas siekta apsaugoti ne vien tokias konstitucines vertybes kaip žmogaus gyvybė, jo asmens neliečiamumas, bet ir tokias kaip artimos giminystės santykiai, šeima, motinystė, tėvystė, vaikystė, taigi <...> *šiais nusikaltimais kėsinamasi ne vien į žmogaus gyvybę, asmens neliečiamumą, bet ir į kitas konstitucines vertybes*. <...> (Konstitucinio Teismo 2012 m. birželio 4 d. nutarimas). Pažeidžiamų konstitucinių vertybių – žmogaus gyvybės, jo asmens neliečiamumo, artimos giminystės santykių, šeimos, motinystės, tėvystės, vaikystės – visuma leidžia pagrįsti kvalifikuotų sudėčių išskyrimą baudžiamajame įstatyme ir suponuoja griežtesnės baudžiamosios atsakomybės taikymą.
9. Taigi, inkriminuojant kvalifikuotą smurtinių veikų sudėtį, nagrinėjamu atveju – BK 140 straipsnio 2 dalį, būtina tiksliai nustatyti, ar nusikalstama veika padaryta prieš šeimos narį. Inkriminuojant kvalifikuojamąjį šeimos nario požymį, iki naujo BK 141 straipsnio įsigaliojimo teismų praktikoje (pavyzdžiui, kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-327/2013, 2K-381/2013, 2K-487/2013, 2K-525/2013, 2K-110-699/2015) buvo vadovaujamasi BK 248 straipsnio 2 dalimi, kurioje nustatyta, kad nusikaltimą padariusio asmens šeimos nariai yra <...> nusikaltimą padariusio asmens sutuoktinis arba asmuo, su kuriuo nusikaltimą padaręs asmuo bendrai gyvena neįregistravęs santuokos (partnerystė).
10. 2023 m. balandžio 27 d. įstatymu, įsigaliojusiu nuo 2023 m. birželio 1 d., šeimos nario samprata perkelta į BK 141 straipsnio 2 dalį, kurioje nustatyta, jog nusikalstamą veiką padariusio asmens šeimos nariai yra <...> nusikalstamą veiką padariusio asmens sutuoktinis arba asmuo, su kuriuo nusikalstamą veiką padaręs asmuo bendrai gyvena neįregistravęs santuokos (partnerystė). Taigi bylai aktualiu klausimu teisinis reguliavimas nepakito.
11. Išplėstinė teisėjų kolegija nusprendžia, kad tiek lingvistinis (<...> *nusikalstamą veiką padariusio asmens šeimos nariai yra <...> nusikalstamą veiką padariusio asmens sutuoktinis* <...>), tiek sisteminis šeimos nario sampratos aiškinimas kva-

lifikuojant smurtinius nusikaltimus artimoje aplinkoje leidžia daryti išvadą, kad sutuoktinis už smurtą prieš kitą sutuoktinį atsako taikant kvalifikuotą nusikalstamos veikos sudėtį, nustatytą BK 140 straipsnio 2 dalyje.

12. Kartu išplėstinė teisėjų kolegija atkreipia dėmesį į tai, kad, sprendžiant dėl asmens, su kuriuo nusikalstamą veiką padaręs asmuo bendrai gyvena neįregistravęs santuokos (partnerystė), pripažinimo šeimos nariu, būtina vertinti faktiškai susiklosčiusius tarp jų santykius, nes šiuo atveju nėra juridinį ryšį tarp asmenų patvirtinančio oficialaus dokumento (juridinio fakto). Pagal gana nuoseklią teismų praktiką, kurioje remiamasi ir Konstitucinio Teismo jurisprudencija (Konstitucinio Teismo 2011 m. rugsėjo 28 d. nutarimas), sprendžiant dėl partnerystės (bendro gyvenimo kartu neįregistravus santuokos) fakto, atsižvelgiama į aplinkybių, rodančių kartu gyvenančių asmenų santykių turinį, visumą. Nustatant, ar kartu gyvenusių, bet santuokos neįregistravusių asmenų santykiai laikomi šeimos narių santykiais, paprastai atsižvelgiama į šių asmenų tarpusavio atsakomybės supratimą, savanoriškus abipusius įsipareigojimus (atitinkamų pareigų prisiėmimą vieno kitam), emocinį prieraišumą ir panašius tarpusavio ryšius (pagarbą, pagalbą, supratimą ir kt.), kaltininko požiūrį į kartu su juo gyvenantį asmenį ir pan. (pavyzdžiui, kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-49/2010, 2K-327/2013, 2K-487/2013, 2K-301-139/2016, 2K-63-511/2021, 2K-31-489/2022). Pagal kasacinės instancijos teismo praktiką, vien tik tai, kad bendrai gyvenusių asmenų partnerystė neįregistruota, netrukdo pripažinti nukentėjusį asmenį kaltininko (su kuriuo šis asmuo gyveno) šeimos nariu (pavyzdžiui, kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-615/2004, 2K-401/2012, 2K-327/2013).
13. Išplėstinė teisėjų kolegija pabrėžia, kad tam tikrais atskirais atvejais sutuoktiniai galėtų būti nelaikomi šeimos nariais BK taikymo kontekste, jei tokią išvadą teismas pagrįstų konkrečiu atveju susiklosčiusiomis išimtinėmis aplinkybėmis (pvz., santuokos fiktyvumas, aiškiai formalus santuokos pobūdis ar pan.), kurių visuma paneigtų BK 248 straipsnio 2 dalyje (taip pat BK 141 straipsnio 2 dalyje) nustatytą reguliavimą, pagal kurį sutuoktinis yra šeimos narys. Tokiais atvejais turi būti vertinamas tarpusavio ryšių turinys, aptartas šios nutarties 14 punkte. Aptarta išimtimi kasacinės instancijos teisme buvo pasinaudota priimant sprendimą ir baudžiamojoje byloje Nr. 2K-231-489/2020.
14. Kaip matyti iš nagrinėjamos bylos, tokių išimtinių aplinkybių, kurios leistų sutuoktinio T. V. nepripažinti nukentėjusiosios (sutuoktinės) šeimos nariu, nenustatyta. Priešingai, byloje nustatytas tiek juridinis faktas, kad T. ir L. V. įvykio metu buvo sutuoktiniai, tiek faktinės aplinkybės, pagrindžiančios jų šeiminius ryšius: T. V. atliko smurtinius veiksmus prieš sutuoktinę jų bendruose namuose, kai jis atvyko pasimatyti su vaikais nesilaikydamas laikinos bendravimo su vaikais tvarkos. Taigi, apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai pripažino, kad T. V. ir nukentėjusioji (jo sutuoktinė) nelaikytini šeimos nariais BK 140 straipsnio 2 dalies taikymo kontekste, ir netinkamai jo veiką kvalifikavo pagal BK 140 straipsnio 1 dalį. Byloje nustatytos aplinkybės, kad nusikalstama veika prieš sutuoktinę padaryta vykstant santuokos nutraukimo procesui, kartu nebegyvenant, esant konfliktiniams santykiams, nesutariant dėl bendravimo su vaikais (nepaisant teismo

nustatytos T. V. laikinosios bendravimo su vaikais tvarkos), nei paneigia sutuoktinių kaip šeimos narių statuso, nei leidžia laikyti tokią smurtinio pobūdžio veiką mažiau pavojinga, t. y. padaryta ne artimoje aplinkoje. Tokia išvada prieštarautų ne tik pirmiau minėtai nacionalinių, bet ir tarptautinių teismų praktikai (pvz., Europos Žmogaus Teisių Teismo 2013 m. spalio 16 d. sprendimas byloje *Mudric prieš Moldovos Respubliką*, peticijos Nr. 74839/10; 2024 m. gruodžio 12 d. sprendimas byloje *Hasmik Khachatryan prieš Armėniją*, peticijos Nr. 11829/16).

15. Apibendrindama tai, kas išdėstyta, išplėstinė teisėjų kolegija daro išvadą, kad apeliacinės instancijos teismas, perkvalifikuodamas T. V. veiksmus iš BK 140 straipsnio 2 dalies į BK 140 straipsnio 1 dalį, netinkamai aiškino ir taikė sutuoktinio kaip šeimos nario sampratą.

Dėl nusikaltimo mažareikšmiškumo

16. Kasaciniame skunde prokuroras nurodo, kad apeliacinės instancijos teismas ne tik nepagrįstai T. V. padarytą nusikalstamą veiką perkvalifikavo, bet ir, pripažindamas ją mažareikšme, netinkamai pritaikė BK 37 straipsnį. Šie kasatoriaus argumentai pagrįsti.
17. BK 37 straipsnyje (įstatymo redakcija, galiojusi nuo 2003 m. gegužės 1 d. iki 2025 m. vasario 1 d.) nustatyta, kad padaręs nusikaltimą asmuo gali būti teismo atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės, jeigu dėl padarytos žalos dydžio, nusikaltimo dalyko ar kitų nusikaltimo požymių ypatumų veika pripažįstama mažareikšme. Pagal kasacinės instancijos teismo praktiką, sprendžiant klausimą dėl nusikaltimo mažareikšmiškumo, atsižvelgiama tiek į veikos objektyviuosius požymius (tai, kokios baudžiamojo įstatymo saugomos vertybės pažeistos, jų pažeidimo laipsnį, veikos ypatumus, nusikaltimo dalyką ir jo ypatumus, kilusius padarinius, nusikaltimo padarymo būdą, laiką, vietą), tiek subjektyviuosius požymius (tyčios apibrėžtumą, kryptingumą, tikslus, motyvus). Kasacinės instancijos teismo praktikoje pripažįstama, kad nusikaltimą galima pripažinti mažareikšmiu tada, kai padaryta veika atitinka visus baudžiamajame įstatyme nurodytus nusikaltimo sudėties požymius, tačiau dėl kažkurių iš jų ypatumo teismas padaro išvadą, kad veikos pavojingumas nėra didelis ir nėra tokio laipsnio, dėl kurio būtų tikslinga kaltininką už padarytą nusikaltimą traukti baudžiamojon atsakomybėn ir bausti įstatymo sankcijoje nustatyta bausme (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-409/2011, 2K-416/2012, 2K-154/2013, 2K-364/2013, 2K-153-942/2016, 2K-413-895/2016, 2K-93-788/2017, 2K-231-976/2017, 2K-186-689/2020, 2K-36-788/2021 ir kt.).
18. Pažymėtina, kad atleisti asmenį nuo baudžiamosios atsakomybės dėl nusikaltimo mažareikšmiškumo yra teismo teisė, o ne pareiga, todėl teismas, *ad hoc* (konkrečioje situacijoje) įvertinęs visus objektyviuosius ir subjektyviuosius požymius, atspindinčius padaryto nusikaltimo pavojingumą, žalos dydį, dalyką, kaltininko atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės tikslingumą ir pan., sprendžia, ar atleisti asmenį nuo baudžiamosios atsakomybės nurodytu pagrindu (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-364/2013, 2K-231-976/2017, 2K-219-303/2021, 2K-54-648/2025 ir kt.).

19. Nors baudžiamajame įstatyme nėra nurodyti nusikaltimai (jų kategorijos), kuriuos padarius negali būti sprendžiama, ar jie nėra mažareikšmiai, ir nusikaltimo mažareikšmiškumas yra vertinamasis požymis, tačiau kasacinės instancijos teismo praktikoje nurodoma, kad paprastai neturėtų būti pripažintos mažareikšmėmis veikos, kuriomis buvo padaryta ar siekiama padaryti fizinę žalą kito asmens sveikatai (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-319/2013, 2K-581/2014, 2K-299-648/2015). Kita vertus, to negalima suprasti taip, kad tokio pobūdžio bylose teismas, įvertinęs visas reikšmingas bylos aplinkybes, iš viso neturi teisės taikyti BK 37 straipsnį. Kasacinės instancijos teismo praktikoje yra ir tokių precedentų, kai artimoje aplinkoje neintensyvūs smurtiniai veiksmai buvo pripažinti mažareikšme veika dėl abiejų konflikto dalyvių provokuojančio konfliktinio elgesio, taip pat atsižvelgus į atliktų veiksmų spontaniškumą, trumpalaikiškumą ir pan. (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-231-976/2017, 2K-128-489/2020, 2K-231-489/2020, 2K-36-788/2021 ir kt.).
20. Be to, nagrinėjamoje byloje svarbu pažymėti, kad tuo atveju, kai nustatoma, jog nusikaltimo požymių turinčios veikos padarytos vykstant konfliktiniam santuokos nutraukimo procesui, kuriame yra nesutariama dėl esminių klausimų, be kita ko, ir susijusių su vaikais, teismas turi labai įdėmiai ir atidžiai vertinti proceso dalyvių parodymų patikimumą, taip pat vertinti konfliktinėje situacijoje esančių asmenų elgesį, be kita ko, ir inicijuojant įvairius teisinius procesus, motyvus bei tikslus. Šios aplinkybės tampa svarbios teismui sprendžiant dėl nusikalstamos veikos pavojingumo (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-231-976/2017, 2K-231-489/2020 ir kt.).
21. Nagrinėjamoje byloje nustatyta, kad įvykio metu T. V. buvo sugriebęs L. V. ranką, dėl to nukentėjusiajai buvo padarytas nežymus sveikatos sutrikdymas, kuris pasireiškė 0,8 cm ilgio poodine kraujosruva dešiniame dilbyje ir 1 cm odos įbrėžimu dešiniame rieše, ir tęsdamas smurtinius veiksmus buvo sugriebęs už kaklo, jį spaudė ir laikydamas už kaklo atstūmė L. V. – taip sukėlė fizinį skausmą. Teisėjų kolegijos vertinimu, neabejotina, kad ši žala – nežymus sveikatos sutrikdymas ir fizinio skausmo sukėlimas – yra reikšminga, ypač vertinant nukentėjusiajai padarytų sužalojimų vietą ir pobūdį bei veiksmų tęstinumą, todėl tokių veiksmų vertinimas kaip mažareikšmių yra nepagrįstas.
22. Taigi apeliacinės instancijos teismas, kvalifikuodamas T. V. veiksmus, atliktus prieš šeimos narį – sutuoktinę, pagal BK 140 straipsnio 1 dalį ir taikydamas BK 37 straipsnio nuostatas, netinkamai pritaikė baudžiamąjį įstatymą. Dėl šių priežasčių apeliacinės instancijos teismo nuosprendis naikintinas ir paliekamas galioti pirmosios instancijos teismo nuosprendis su pakeitimais.

Dėl T. V. paskirtų įpareigojimų ir išlaidų advokato paslaugoms kompensavimo

23. Išplėstinė teisėjų kolegija, susipažinusi su pirmosios instancijos teismo sprendimu, nustatė, kad nepagrįstai buvo paskirtas įpareigojimas neišeiti iš namų tam tikru laiku, jei tai nesusiję su darbu arba mokymusi. Pažymėtina, kad šis įpareigojimas yra nustatytas BK 75 straipsnyje (X skyriuje) ir gali būti paskirtas tik

atidedant bausmės vykdymą. Tuo tarpu nagrinėjamoje byloje T. V. buvo paskirta laisvės apribojimo bausmė, ją paskyrus asmeniui gali būti paskirti įpareigojimai ir draudimai, nustatyti BK 48 straipsnio 4, 5 dalyse, bei BK IX skyriuje nustatytos viena ar kelios baudžiamojo poveikio priemonės. Tačiau, kaip minėta, nurodyto tarp jų įpareigojimo neišeiti iš namų tam tikru laiku nėra. Todėl ši pirmosios instancijos teismo sprendimo dalis yra naikintina.

24. Prokuroras kasaciniame skunde taip pat prašo iš T. V. priteisti nukentėjusiajai L. V. 2013,44 Eur išlaidų, patirtų advokato paslaugoms apmokėti, bylą nagrinėjant apeliacinės instancijos teisme, atlyginimą. BPK 106 straipsnio 2 dalyje, be kita ko, nurodyta, kad teismas turi teisę nuspręsti iš kaltinamojo išieškoti nukentėjusiojo ir civilinio ieškovo patirtas išlaidas advokato arba advokato padėjėjo, kuris dalyvavo byloje kaip nukentėjusiojo ar civilinio ieškovo atstovas, paslaugoms apmokėti. Išplėstinė septynių teisėjų kolegija, atsižvelgdama į tai, kad, išnagrinėjus prokuroro kasacinį skundą, apeliacinės instancijos teismo nuosprendis panaikinamas ir paliekamas galioti pirmosios instancijos teismo nuosprendis su pakeitimais, nusprendžia, jog yra pagrindas spręsti klausimą dėl nukentėjusiosios L. V. išlaidų, patirtų advokato paslaugoms apmokėti apeliacinės instancijos teisme, atlyginimo. Iš bylos medžiagos matyti, kad, bylą nagrinėjant apeliacine žodinio proceso tvarka, nukentėjusiosios L. V. atstovas advokatas L. Kuprusevičius pateikė prašymą atlyginti nukentėjusiosios turėtas advokato teisinės pagalbos išlaidas apeliacinės instancijos teisme. Nukentėjusiosios atstovas advokatas taip pat pateikė tokį prašymą pagrindžiančius dokumentus, iš kurių matyti, kad advokato L. Kuprusevičiaus suteiktų teisinių paslaugų (t. y. atsiliepimo į nuteistojo T. V. gynėjos apeliacinį skundą rengimas; pasiruošimas bylos nagrinėjimui ir nukentėjusiosios atstovavimas apeliacinės instancijos teisme) išlaidos apeliacinės instancijos teisme sudarė 2013,44 Eur. Išplėstinė septynių teisėjų kolegija, atsižvelgdama į bylos išnagrinėjimo rezultatą, įvertinusi tokių išlaidų būtinumą ir pagrįstumą, daro išvadą, kad šios išlaidos nėra aiškiai per didelės, atitinka teisingumo, protingumo ir proporcingumo kriterijus, todėl nukentėjusiajai L. V. turi būti atlygintos.

Išplėstinė septynių teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 382 straipsnio 4 punktu,

n u t a r i a :

Panaikinti Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2024 m. spalio 17 d. nuosprendį ir palikti galioti Vilniaus regiono apylinkės teismo 2024 m. balandžio 30 d. nuosprendį su pakeitimais.

Panaikinti Vilniaus regiono apylinkės teismo 2024 m. balandžio 30 d. nuosprendžio dalį dėl T. V. paskirto įpareigojimo bausmės atlikimo metu nuo 22.00 val. iki 6.00 val. būti namuose, jeigu tai nesusiję su darbu, mokymusi, lankymusi gydymo įstaigose.

Priteisti nukentėjusiajai L. V. 2013,44 Eur (du tūkstančius trylika Eur 44 ct) apeliacinės instancijos teisme patirtų išlaidų advokato paslaugoms apmokėti atlyginimo iš nuteistojo T. V.

Kitą Vilniaus regiono apylinkės teismo 2024 m. balandžio 30 d. nuosprendžio dalį palikti nepakeistą.

2.7. Šmeižimas (BK 154 straipsnis)

Socialinis tinklas „Facebook“ prilyginamas visuomenės informavimo priemonei, kai tikrovės neatitinkanti informacija skleidžiama per šio socialinio tinklo grupes, turint tikslą viešinti šią informaciją, kai ją gali matyti, komentuoti ir ja gali dalintis kiti asmenys.

Baudžiamoji byla Nr. 2K-192-594/2025
Teisminio proceso Nr. 1-01-1-08385-2023-4
Procesinio sprendimo kategorijos: 1.1.3.2; 1.2.8.1; 2.1.2.7; 2.1.14.2; 2.1.15.3.3.2; 2.3.4.9; 2.4.7
(S)

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

N U T A R T I S
LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2025 m. gruodžio 30 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Eligijaus Gladučio (kolegijos pirmininkas), Rimos Ažubalytės ir Albino Antanaičio (pranešėjas),

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo baudžiamąją bylą pagal **atleistos nuo baudžiamosios atsakomybės G. L. ir jos gynėjos advokatės Marinos Gušauskienės** kasacinį skundą dėl Šiaulių apylinkės teismo 2024 m. gruodžio 31 d. nuosprendžio ir Šiaulių apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. balandžio 17 d. nutarties.

Šiaulių apylinkės teismo 2024 m. gruodžio 31 d. nuosprendžiu **G. L.**, vadovaujantis Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 81 straipsnio 2 dalimi, 93 straipsniu, atleista nuo baudžiamosios atsakomybės už nusikaltimo, nustatyto BK 154 straipsnio 1 dalyje, padarymą ir baudžiamoji byla jai nutraukta. Vadovaujantis BK 93 straipsnio 1 dalies 3 punktu, 2 dalimi, 82 straipsnio 1 dalies 1 ir 5 punktais, 83 straipsnio 1 dalimi, 87 straipsnio 1 dalimi, 2 dalies 1 ir 2 punktais, 4 dalimi, G. L. skirtos auklėjamojo poveikio priemonės – įspėjimas ir elgesio apribojimas šešių mėnesių laikotarpiui, įpareigojant G. L.: 1) būti namuose nuo 22.00 val. iki 6.00 val.; 2) tęsti mokslą arba dirbti (arba registruotis Užimtumo tarnyboje prie Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos); 3) nevartoti alkoholio; 4) neben-

drauti ir neieškoti ryšių su nukentėjusiąja A. J. Nukentėjusiosios ir civilinės ieškovės A. J. civilinis ieškinys tenkintas iš dalies ir A. J. naudai iš civilinės atsakovės G. L. priteista 2000 Eur neturtinės žalos atlyginimo bei 5 procentai metinių procesinių palūkanų nuo priteistos sumos, palūkanas skaičiuojant nuo nuosprendžio įsiteisėjimo iki teismo nuosprendžio visiško įvykdymo.

Šiaulių apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. balandžio 17 d. nutartimi atleistos nuo baudžiamosios atsakomybės G. L. gynėjos advokatės Marinos Gušauskienės apeliacinis skundas atmestas.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė :

I. Bylos esmė

1. G. L. atleista nuo baudžiamosios atsakomybės už nusikaltimo, nurodyto BK 154 straipsnio 1 dalyje, padarymą konstatavus, kad ji per visuomenės informavimo priemonę paskleidė apie kitą žmogų tikrovės neatitinkančią informaciją, galinčią paniekinti ar pažeminti tą asmenį arba pakirsti pasitikėjimą juo, t. y. ikiteisminio tyrimo metu tiksliai nenustatytu laiku, galimai ir laikotarpiu nuo 2023 m. vasario 22 d. 22.19 val. iki 2023 m. vasario 27 d. 0.00 val., būdama ikiteisminio tyrimo metu tiksliai nenustatytoje vietoje, savo turimu mobiliojo ryšio telefonu „Oppo“ („Android“), kurio IMEI *(duomenys neskelbtini)* ir IMEI *(duomenys neskelbtini)*, taip pat galimai pasinaudodama ir kitais tyrimo metu nenustatytais įrenginiais, suvokdama, kad jos skleidžiamos žinios neatitinka tikrovės ir gali paniekinti ar pažeminti asmenį bei pakirsti pasitikėjimą juo, iš savo asmeninės „Facebook“ anketos, suklastotos A. J. vardu sukurtos anketos (prie jos įkėlusi A. J. nuotrauką) ir L. B. vardu sukurtos anoniminės anketos parašė ir per visuomenės informavimo priemonę – socialinį tinklą „Facebook“, grupėse „*(duomenys neskelbtini)*“, „*(duomenys neskelbtini)*“, „*(duomenys neskelbtini)*“, „*(duomenys neskelbtini)*“, „*(duomenys neskelbtini)*“, „*(duomenys neskelbtini)*“ ir kitose tiksliai tyrimo metu nenustatytose grupėse, paskleidė tikrovės neatitinkančią, prasimanytą, vulgarią informaciją apie A. J., kad pastaroji neva ieško augintinių gyvūnų, o vėliau sadistiškai jais atsikrato ir praeitą vasarą nuskandino 4 mažus šunyčius, kad A. J. neva pripažįsta juos paskandinusi ir klausia, ar už tai ją kas nors pasmerks, kad A. J. teigia, jog šunis ir kates reikia nuodyti ir išnaikinti, tokiu būdu skatindama smurtą prieš gyvūnus, taip pat vadino A. J. parazitine erke, konkrečiai įvardydama ją kaip *(duomenys neskelbtini)* ir *(duomenys neskelbtini)*, vadino A. J. psichikos ligone, kuri neva pati pripažįsta, kad daug metų dirba *(duomenys neskelbtini)*, tačiau serga paranoidine šizofrenija ir yra priklausoma nuo narkotikų ir alkoholio, rašė, kad A. J. neva valgo žmonių ir įvairių gyvūnų išmatas, vadino A. J. iškrypusia, kuri vonioje nuoga prausėsi kartu su mažamečiais, įvardydama šiuos A. J. veiksmus pedofilija, vadino A. J. psichine persona, kuri viešoje erdvėje skatina smurtą prieš gyvūnus ir *pila šmeižtą bei nebūtus dalykus ant savo (duomenys neskelbtini)*, konkrečiai įvardyda-

ma, kad šis asmuo yra A. J. – *(duomenys neskelbtini)*, įkėlė A. J. profilio nuotrauką, virš šios įdėjo išmatų nuotrauką, rašė, kad A. J. klausinėja, kaip iš namų išvaryti vaiduoklius, nes ji prisigėrė ir jai atrodo, kad vaiduokliai su ja šneka, rašė, kad A. J. siūlo žmonėms susitikti kapinėse atsigerti alaus, kad A. J. yra apsėsta ir jai vaidenasi klebonas su kryžiumi, kad A. J. Vilniuje važiuodama autobusu jame pasituštino, todėl dvokė ir vairuotojo buvo išlaipinta iš autobuso, po to ją ištiko panikos priepuolis, kad A. J. ieško teisininko, nes reikia pagalbos, kadangi kaimynė pavogė *samagoną*, kad A. J. teigė, jog LGBT bendruomenė yra „*(duomenys neskelbtini)*“, griaunantys šeimų populiaciją, o kai su šia jos tyčia ir sąmoningai socialiniame tinkle „Facebook“ paskleista tikrovės neatitinkančia informacija susipažino A. J. ir tiksliai nenustatytas skaičius pašalinių asmenų, dėl tokios viešai A. J. diskredituojančios, prasimanytos ir vulgarios informacijos paskleidimo nukentėjusioji A. J. viešai buvo paniekinta ir pažeminta.

II. Apeliacinės instancijos teismo nutarties esmė

2. Apeliacinės instancijos teismas, išnagrinėjęs baudžiamąją bylą apeliacine tvarka, konstatavo, kad pirmosios instancijos teismas išsamiai ir nešališkai išnagrinėjo byloje esančius duomenis, juos įvertino laikydamasis Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau – ir BPK) 20 straipsnio 5 dalies nuostatų, tiek atskirai, tiek lygindamas tarpusavyje, susiejo juos į visumą ir padarė byloje esančiais įrodymais pagrįstą, faktinėms bylos aplinkybėms neprieštaraujančią išvadą, kad G. L. kaltinime nurodytu laiku ir aplinkybėmis padarė nusikalstamą veiką, nustatytą BK 154 straipsnio 1 dalyje.
   2.1. Apeliacinės instancijos teismo teisėjų kolegija nurodė, kad nors apeliaciniame skunde teigiama, jog byloje nebuvo atliktas specialisto lingvisto vertinimas, t. y. nenustatyta, koks turinys, ar jis yra šmeižiamojo pobūdžio, koks paskleidimo tikslas, kokia informacijos konotacija, tačiau šiuos argumentus paneigia pačių tekstų turinys. Iš šių tekstų matyti, kad tekstus rašantis asmuo vartoja konstatuojamojo pobūdžio teiginius, nė viename iš įrašų nėra vartojami žodžiai, reiškiantys dvejojimą, abejonę, manymą ir panašiai. Įrašuose konstatuotas A. J. elgesys su gyvūnais, nukentėjusioji pavadinta psichikos ligone ir priklausoma nuo narkotikų ir alkoholio, taip pat teigiama, kad nukentėjusioji valgo išmatas, maudosi su mažamečiais, ir tokie veiksmai įvardijami pedofilija, kaltinama vagyste ir kt. Nors nuomonei yra būdingas subjektyvumas ir jai netaikomas tiesos kriterijus, vis dėlto nuomonė turi būti paremta tikrovėje egzistuojančiais faktais. Kokie faktai sudarė pagrindą G. L. būti įsitikinusiai, kad jos įrašuose nurodytos aplinkybės atitinka tikrovę, apeliantė nenurodė. Tokių duomenų nėra ir baudžiamojoje byloje.
   2.2. Teisėjų kolegija taip pat atkreipė dėmesį, kad tekstai buvo paskelbti socialiniame tinkle „Facebook“, kuris yra viešas, t. y. jame esanti informacija buvo prieinama bet kuriam šio tinklo naudotojui, tekstuose buvo vartojami konstatuojamojo pobūdžio įrašai, toks veiksmas nebuvo vienkartinis, įrašai buvo keliami sistemiškai (6 dienas), papildant vis naujais teiginiais. G. L. įrašai

buvo komentuojami kitų žmonių, šie smerkė A. J. neva padarytus veiksmus, be to, ikiteisminio tyrimo metu ir teisme apklausti liudytojai (J. M., K. J.) nurodė, kad minėtus įrašus jie patys pastebėjo socialiniame tinkle „Facebook“, be to, daliai liudytojų apie šiuos įrašus papasakojo L. B.

2.3. G. L. veiksmų teisiniam vertinimui reikšmės neturi ir jos atsakomybės nešalina apeliaciniame skunde akcentuojama aplinkybė, jog įrašus ji darė dėl tarpusavio konflikto su A. J., t. y. dėl A. J. neetiško elgesio viešai paskleidus apie G. L. tikrovės neatitinkančius ir žeminamo turinio duomenis.

2.4. Vertinant, ar paskleista informacija yra žinia ar nuomonė, svarbi tampa būtent informacijos pateikimo vieta. Šiuo atveju informacijai skelbti buvo pasirinkta tiek socialinio tinklo „Facebook“ asmeninė (privati) G. L. naudojama paskyra, tiek suklastotos A. J. vardu sukurtos anketos (prie jos įkėlus A. J. nuotrauką) ir L. B. vardu sukurtos anoniminės anketos.

2.5. Pagal Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymą, visuomenės informavimo priemonė – tai laikraštis, žurnalas, biuletenis ar kitas leidinys, knyga, televizijos programa, radijo programa, kino ar kita garso ir vaizdo studijų produkcija, informacinės visuomenės informavimo priemonė ir kita priemonė, kuria viešai skleidžiama informacija. Taigi G. L. gynėjos skunde nurodyta aplinkybė, kad Visuomenės informavimo įstatyme įtvirtintoje visuomenės informavimo priemonės sampratoje nėra tiesioginės nuorodos į socialinius tinklus, nereiškia, kad jie nelaikytini priemone, kuria viešai skleidžiama informacija.

2.6. Apeliacinės instancijos teismas sutiko su pirmosios instancijos teismo išvada, kad G. L. paskleista tikrovės neatitinkanti informacija apie A. J. yra nukentėjusiąją šmeižianti, t. y. neigiamo pobūdžio, ją paniekinanti ir pažeminanti, pakertanti pasitikėjimą ja.

2.7. Teisėjų kolegija taip pat pažymėjo, kad pirmosios instancijos teismas tinkamai įvertino visas aplinkybes, svarbias sprendžiant klausimą dėl G. L. atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės ir auklėjamojo poveikio priemonių skyrimo. Taip pat konstatavo, kad nukentėjusiajai A. J. priteistas neturtinės žalos atlyginimo dydis protingas, proporcingas, atitinka kaltininkės ir nukentėjusiosios interesų pusiausvyrą, teisingumo, sąžiningumo principus.

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimų į jį argumentai

3. Kasaciniu skundu atleista nuo baudžiamosios atsakomybės G. L. ir jos gynėja advokatė M. Gušauskienė prašo panaikinti pirmosios instancijos teismo nuosprendį bei apeliacinės instancijos teismo nutartį ir bylą nutraukti. Kasatorės skunde nurodo:

3.1. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai neteisingai taikė BK 2 straipsnio 4 dalį, BK 154 straipsnio 1 dalį, neatskleidė šio nusikaltimo sudėties požymių, kriminalizavo civilinius teisinius santykius, pažeidė *ultima ratio* (paskutinė priemonė) principą, esmingai pažeidė BPK įtvirtintas įrodymų vertinimo taisykles (BPK 20 straipsnio 5 dalis), selektyviai vertino bylos

duomenis, nenustatė visų esminių faktinių bylos aplinkybių, išvadą grindė prielaidomis. Be to, apeliacinės instancijos teismas netyrė, nevertino ir nepateikė savo argumentų dėl dalies apeliaciniame skunde nurodytų esminių aplinkybių, todėl neišnagrinėjo viso apeliacinio skundo.

3.2. Teismai nevertino (ignoravo) fakto, kad tarp G. L. ir A. J. susiklostė civiliniai teisiniai santykiai, t. y. įvyko abipusis, privatus konfliktas. G. L. žeminančią ir įžeidžiančią informaciją (2024 m. sausio 19 d. kitų objektų apžiūrėtos protokolas ir 2024 m. sausio 5 d. apžiūros protokolas) pirma parašė nukentėjusioji A. J., tačiau šis faktas nebuvo vertinamas nustatant moterų konflikto rūšį, t. y. kad tai buvo privatus konfliktas, išprovokuotas suaugusio asmens, *(duomenys neskelbtini)*, puikiai žinant apie G. L. pažeidžiamumą – *(duomenys neskelbtini)* sveikatos sutrikimus.

3.3. Nei pirmosios, nei apeliacinės instancijos teismai nenurodė ir nepaaiškino, kokie konkrečiai bylos duomenys leido daryti išvadą, kad G. L. veiksmai (reakcija į pirminį įžeidimą) pasiekė tokį pavojingumo laipsnį, jog būtina taikyti baudžiamąją atsakomybę. Nukentėjusioji A. J. teisiamųjų posėdžių metu akcentavo, kad šiuo procesu siekia ginti savo garbę ir orumą, taigi iš teismų sprendimų nėra aišku, kodėl A. J. siekiamų tikslų nebuvo galima pasiekti kitomis priemonėmis, o buvo būtina taikyti tik baudžiamąją atsakomybę.

3.4. Teisės taikymo klaidą pagrindžia ir tai, kad, pasisakydami dėl baudžiamosios atsakomybės taikymo G. L. ir atleidimo nuo jos, teismai nevertino G. L. pirminės reakcijos į nukentėjusiosios parašytą įžeidžiantį komentarą apie ją (G. L.). Šis faktas įrodo, kad nei pati G. L., nei jos elgesys nėra pavojingi visuomenei, nes ne ji pirmoji pradėjo konfliktą. Teismai nevertino aplinkybių visumos, o selektyviai įvertino tik kasatorės elgesį, neanalizavo elgesio priežasčių ir pasekmių. Tokiu būdu, dirbtinai kriminalizuojant privačius santykius, nevertinant galimybių pažeistas teises apginti kitokiu būdu, nevertinant G. L. emocinės ir psichinės sveikatos būsenos, buvo padaryta esminė teisės taikymo klaida, pažeistas *ultima ratio* principas ir padarytas esminis baudžiamojo proceso pažeidimas (teismo išvada nėra pagrista objektyviais byloje esančiais įrodymais).

3.5. G. L. veiksmai neturi visų būtinųjų BK 154 straipsnio 1 dalyje nurodytų objektyviosios pusės požymių. Ji yra kaltinama tuo, kad paskleidė informaciją per socialinį tinklą „Facebook“, grupes „*(duomenys neskelbtini)*“, „*(duomenys neskelbtini)*“, „*(duomenys neskelbtini)*“, „*(duomenys neskelbtini)*“, „*(duomenys neskelbtini)*“, „*(duomenys neskelbtini)*“ ir kitose tyrimo nenustatytose grupėse. Tačiau nei pirmosios, nei apeliacinės instancijos teismai neatskleidė, kodėl „Facebook“ grupės (didžioji dalis jų yra uždaro pobūdžio) prilyginamos visuomenės informavimo priemonei.

3.6. Pagal Visuomenės informavimo įstatymo 2 straipsnio 83 punktą, visuomenės informavimo priemonė – laikraštis, žurnalas, biuletenis ar kitas leidinys, knyga, televizijos programa, radijo programa, kino ar kita garso ir vaizdo studijų produkcija, informacinės visuomenės informavimo priemonė ir kita priemonė, kuria viešai skleidžiama informacija. Pagal šį įstatymą, visuome-

nės informavimo priemonei nepriskiriamas oficialus, techninis ir tarnybinis dokumentas, vertybiniai popieriai; pagal minėto straipsnio 82 punktą, visuomenės informavimas – viešosios informacijos teikimas visuomenei; pagal 77 punktą, viešoji informacija – informacija, skirta viešai skleisti, išskyrus privataus pobūdžio informaciją, taip pat kitą informaciją, kuri pagal šį ir kitus Lietuvos Respublikos įstatymus negali būti viešai skleidžiama.

3.7. Valstybinė lietuvių kalbos komisija išaiškino, kad „Facebook“ yra viena iš socialinių tinklų svetainių, vienijanti įvairiais ryšiais susijusius internautus (gimines, bendramokslius, draugus, vieno ar kito dalyko mėgėjus ir pan.). Kitaip sakant, tai komunikacinis kanalas, per kurį plėtojami žmogiškieji socialiniai ryšiai, o įvairūs ryšiai sudaro žmogiškųjų socialinių ryšių tinklą (-us). Taigi, šios svetainės tikslas (nekalbant apie atskiras grupes) yra ne informuoti visuomenę, o plėtoti socialinius ryšius. Tai yra komunikacijos kanalas.

3.8. Be to, Žurnalistų etikos komisija nurodo, kad socialinio tinklo „Facebook“ paskirtis – palengvinti ir paskatinti interaktyvų visuomenės bendravimą ir dalijimąsi informacija. Tai reiškia, kad socialinis tinklas suteikia platformą asmenims rengti ir skleisti informaciją, tačiau atsakomybė už informacijos teisėtumą ir teisingumą kyla tik platformos kūrėjui ar valdytojui (pvz., žurnalistų etikos inspektoriaus 2013 m. lapkričio 15 d. sprendimas Nr. SPR-130). G. L. nėra jokių platformų kūrėja ar valdytoja.

3.9. Žurnalistų etikos komisija taip pat yra paskelbusi, kad ne visi „Facebook“ profiliai bus priskiriami visuomenės informavimo priemonėms, o tik tie, kuriuos galima prenumeruoti. Buvo akcentuojama, kad kalbama tik apie tinklaraščius, bet nėra svarstomi privatūs profiliai ar grupės, kurie nėra prenumeruojami (nėra parinkties „sekti“).

3.10. Šioje baudžiamojoje byloje nėra nustatyta duomenų, kad kaltinamajame akte, nuosprendyje ir nutartyje minimos socialinio tinklo „Facebook“ grupės turėtų parinktis „sekti“ ir būtų laikomos tinklaraščiais. Be to, byloje nėra tiksliai nustatyta, kokiose konkrečiai socialinio tinklo „Facebook“ grupėse buvo paskleista informacija, kokiu būdu tai buvo padaryta ir iš kokių įrenginių.

3.11. Pirmiau minimi klausimai buvo keliami tiek nagrinėjant baudžiamąją bylą pirmosios instancijos teisme, tiek apeliaciniame skunde, tačiau teismai šiuos esminius klausimus ignoravo, į juos neatsakė. Apeliacinės instancijos teismas apsiribojo trumpu sakiniu, kad pirmosios instancijos teismo tiesiogiai ištirtais ir laikantis BPK 20 straipsnio 5 dalies reikalavimų įvertintais įrodymais nustatyta, jog G. L. kaltinime nurodytu laikotarpiu ir per visuomenės informavimo priemonę – socialinį tinklą „Facebook“ – įvairiose grupėse paskleidė tikrovės neatitinkančią, prasimanytą, vulgarią informaciją apie nukentėjusiąją A. J.

3.12. Nors apeliaciniame skunde buvo keliamas klausimas apie tai, kad nėra nustatyta, kokias konkrečiai (išskyrus tai, ką pripažino pati G. L.) anketas suklastojo G. L. ir kokią informaciją ten nurodė, apeliacinės instancijos teismas į šį klausimą neatsakė ir apsiribojo teiginiu, kad įrašai buvo komentuojami kitų žmonių, šie smerkė A. J. elgesį. Apie tokį neigiamų ir smerkiančių komenta-

rų buvimą apeliacinės instancijos teismas padarė išvadas iš A. J. šeimos narių (dukters, žento) ir artimos draugės liudijimų, kad jie tokius komentarus pastebėjo socialiniame tinkle „Facebook“. Šiuo konkrečiu atveju apeliacinės instancijos teismas padarė esminį baudžiamojo proceso pažeidimą vertindamas įrodymus, nes nepasisakė, kurie objektyvūs duomenys pagrindžia suinteresuotų (nukentėjusiajai artimų) žmonių liudijimus.

3.13. Be to, apeliacinės instancijos teismas baudžiamąją atsakomybę grindė nenustatytais ir nepatikrintais faktais (prielaidomis), t. y. nutartyje nurodė: „galimai pasinaudodama kitais tyrimo metu nenustatytais įrenginiais“, tai laikytina esminiu baudžiamojo proceso pažeidimu.

3.14. Byloje nustatyta (šią informaciją nagrinėjant bylą apeliacinės instancijos teisme pateikė ir nukentėjusiosios atstovė), kad kaltinime, nuosprendyje ir nutartyje minimos grupės identišku pavadinimu yra kelios. Grupė „*(duomenys neskelbtini)*“ yra privati, joje yra 59 000 narių. Kita – „*(duomenys neskelbtini)*“ – vieša, joje yra vos 2500 narių ir jos tikslas – keistis informacija apie skriaudžiamus gyvūnus, padėti beglobiams gyvūnams surasti namus ir pan., bet ne informuoti visuomenę. Grupė „*(duomenys neskelbtini)*“ yra vieša, tačiau nėra aktyvi, vos 10 įrašų per metus. Kaip matyti iš grupės paskyros, ji skirta keistis nuomonėmis dėl gyvūnų gerovės užtikrinimo. Grupė „*(duomenys neskelbtini)*“ yra privati, įrašus gali matyti tik tos grupės nariai, kuriuos priėmė grupės administratorius. Grupės tikslas – dalytis receptais. Kitos grupės, kuri nurodyta kaltinime („*(duomenys neskelbtini)*“), nepavyko rasti. Yra tik labai panaši grupė „*(duomenys neskelbtini)*“, bet joje vos 458 nariai, ji skirta keistis informacija apie dvasinį pasaulį. Grupė „*(duomenys neskelbtini)*“ yra privati, skirta keistis informacija apie nemokamas paslaugas, pardavimą, dovanojimą.

3.15. Apeliacinės instancijos teismas, galimai vengdamas atsakyti į apeliacinio skundo argumentus dėl „Facebook“ grupių nustatymo, padarė išvadą, kuri akivaizdžiai prieštarauja esamiems duomenims, t. y. kad visos grupės viešos (skundžiamos nutarties 18 punktas), nors byloje esantys duomenys byloja, kad dalis grupių yra privačios. Taigi, nesant duomenų, kurioje konkrečiai grupėje (privačioje, viešoje) buvo paskleista informacija, nevertinant tos grupės sukūrimo tikslo ir paskirties, aktyvumo, narių skaičiaus, negalima vienareikšmiškai jų pripažinti visuomenės informavimo priemonėmis. Esant šiai esminei abejonei (nenustatytam faktui), negali būti sprendžiamas baudžiamosios atsakomybės ir atleidimo nuo jos klausimas.

3.16. Teismai preziumavo, kad paskleista informacija yra konstatuojamojo pobūdžio, kad tai nėra nuomonė, nors šioje baudžiamojoje byloje nėra nustatyta, ar pateikta informacija yra konstatuojamojo pobūdžio, ar tai faktas, ar nuomonė, ar vartojama pejoratyvinė leksika, nėra nustatytas kalbos akto tikslas, vertintas turinys ir pan. Šališkas ir draugės (nukentėjusiosios A. J.) interesais veikiantis prokuroras A. Elijošius (paaiškėjus šiam faktui, teisminio nagrinėjimo stadijoje šis prokuroras buvo nušalintas) ikiteisminio tyrimo metu neskyrė užduoties lingvistikos specialistams, o tiesiog įpareigojo ikiteismi-

nio tyrimo pareigūną (kuris pripažino, kad neturi jokių specialių žinių ar lingvisto išsilavinimo) surašyti vertinimą. Visa tai leidžia teigti, kad teismai nenustatė (neatskleidė) nusikaltimo objektyviosios pusės sudėties požymių.

3.17. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai preziumavo, kad G. L. veikė tiesiogine tyčia, tačiau, pasisakydami apie tiesioginės tyčios buvimą, nevertino faktų apie G. L. emocinės ir psichinės sveikatos sutrikimus, jos intelekto ir raidos lygio. 2024 m. vasario 8–20 d. teismo psichiatrijos ekspertizės akte Nr. 83TPK-90/2024 išvardytos visos G. L. diagnozės ir padarytas vertinimas: *(duomenys neskelbtini)* požymiai, *(duomenys neskelbtini)*, *(duomenys neskelbtini)*, jos intelektiniai gebėjimai *(duomenys neskelbtini)* (*(duomenys neskelbtini)*), jai diagnozuoti *(duomenys neskelbtini)* (*(duomenys neskelbtini)*), *(duomenys neskelbtini)* (*(duomenys neskelbtini)*), *(duomenys neskelbtini)* (*(duomenys neskelbtini)*). Specialistai nustatė *(duomenys neskelbtini)*, G. L. apibūdino kaip įžeidžią asmenybę, ilgai išlaikančią nuoskaudas, kategorišką, linkusią savo poziciją aktyviai ginti, įtarią, aplinkinių elgesyje, pasisakymuose įžvelgiančią galimą priešiškumą, negerumą, siekimą ją pažeminti. G. L. yra emociškai nebrandi. Ekspertė psichiatrė padarė išvadą, kad kaltinamoji yra pakaltinama, tačiau jos išgyventa *(duomenys neskelbtini)*, sukėlusi *(duomenys neskelbtini)* sutrikimą, gali turėti įtakos reaguojant į viešai apie ją išsakomus neigiamus komentarus ir juos vertinant.

3.18. 2021 m. kovo 16 d. VšĮ Kauno psichologijos ir psichiatrijos instituto psichologinio tyrimo išvadoje Nr. L21/03(l) ji, beveik pilnametis asmuo (G. L. po 2 mėn. suėjo 18 metų), buvo psichologiškai įvertinta kaip socialiai ir psichologiškai nebrandi, infantili asmenybė. Psichologai pažymėjo, kad bet kokia situacija provokuoja įtampą ir nerimą, negatyvių emocijų kaupimąsi, tai skatina pykčio reakcijų pasireiškimą ir fiksaciją somatiniais simptomais. 2020 m. spalio 30 d. medicinos dokumentų išraše G. L. buvo siunčiama ne tik pas psichiatrą, bet ir atlikti intelekto, mąstymo, emocijų tyrimo.

3.19. Pasisakydamas apie G. L. kaltės formą, apeliacinės instancijos teismas apsiriboja vos vienu sakiniu, tačiau jo nemotyvavo ir nepaaiškino. Nėra suprantama, kaip žemų intelektinių gebėjimų asmuo, kuris atitinka 9 metų vaiko, gali teisingai suvokti savo veiksmų esmę, prasmę, pasekmes ir norėti taip veikti.

3.20. Apeliacinės instancijos teismui pripažinus G. L. negebėjimą susivaldyti ir tinkamai išspręsti konfliktinę situaciją dėl jos turimų (ir turėtų) emocinės ir psichinės sveikatos sutrikimų, išvada apie tiesioginės tyčios buvimą prieštarauja bylos duomenims (faktams). Tai laikytina ne tik esmine teisės taikymo klaida, nusikaltimo sudėties neatskleidimu, bet ir esminiu baudžiamojo proceso pažeidimu (BPK 20 straipsnio 5 dalis).

3.21. Nei pirmosios, nei apeliacinės instancijos teismai nemotyvavo, kodėl iš nedirbančio, gyvenančio tėvų sąskaita asmens, kuris dėl turimų emocinės ir psichinės sveikatos sutrikimų negali valdyti savo elgesio, priteistinas 2000 Eur žalos atlyginimas. Apeliacinės instancijos teismas pažymėjo apie būtinumą užtikrinti kaltininko ir nukentėjusiųjų interesų pusiausvyrą, tačiau nenurodė tos pusiausvyros nustatymo kriterijų. Taigi, spręsdami civi-

linio ieškinio klausimą, žemesnės instancijos teismai savo išvadų nemotyvavo, nevertino, kodėl 2000 Eur suma laikytina proporcinga, adekvačia ir teisinga, vertinant faktus apie G. L. sveikatos būseną ir tai, kad konfliktą sukėlė pati nukentėjusioji A. J., kuriai, be kita ko, G. L. sveikatos sutrikimai buvo puikiai žinomi.

4. Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros Baudžiamojo persekiojimo departamento prokuroras S. Stulginskis atsiliepimu į kasacinį skundą prašo atleistos nuo baudžiamosios atsakomybės G. L. ir jos gynėjos advokatės M. Gušauskienės kasacinį skundą atmesti. Prokuroras atsiliepime į kasacinį skundą nurodo:
   4.1. Tiek pirmosios instancijos teismas, tiek apeliacinės instancijos teismas pagrįstai nustatė, kad G. L. padarė jai inkriminuotą nusikalstamą veiką, ir tinkamai jos veiką kvalifikavo pagal BK 154 straipsnio 1 dalį. Priešingai nei teigiama kasaciniame skunde, šioje baudžiamojoje byloje vertindami įrodymus teismai nepažeidė BPK normų, reglamentuojančių įrodymų vertinimą (BPK 20 straipsnio 5 dalis). Iš skundžiamų nuosprendžio ir nutarties matyti, kad faktinės bylos aplinkybės nustatytos išsamiai ir nešališkai išanalizavus byloje surinktų įrodymų visumą. Įrodymų vertinimo klaidų ar kitų baudžiamojo proceso įstatymo pažeidimų, kurie galėjo turėti įtakos netinkamam baudžiamojo įstatymo pritaikymui, bylą nagrinėję teismai nepadarė.
   4.2. Teismo iširtais ir tinkamai įvertintais įrodymais nustatyta, kad G. L. nuosprendyje nurodytu laikotarpiu savo turimu mobiliojo ryšio telefonu „Oppo“, taip pat galimai pasinaudodama ir kitais tyrimo metu nenustatytais įrenginiais iš savo asmeninės „Facebook“ anketos, taip pat iš suklastotos A. J. vardu sukurtos anketos (prie jos įkėlusi A. J. nuotrauką) ir L. B. vardu sukurtos anoniminės anketos parašė ir per visuomenės informavimo priemonę – socialinį tinklą „Facebook“ – įvairiose grupėse paskleidė apie nukentėjusiąją A. J. tikrovės neatitinkančią, prasimanytą informaciją, galinčią paniekinti ir pažeminti ją bei pakirsti pasitikėjimą ja.
   4.3. Priešingai nei nurodyta kasaciniame skunde, teismai pagrįstai nustatė, kad G. L. nuosprendyje nurodytu laiku ir aplinkybėmis paskleidė apie A. J. būtent tikrovės neatitinkančią, šmeižiamojo pobūdžio informaciją, kuri atitinka šmeižimo objektyviuosius požymius. Paskelbtos informacijos (tekstų) turinys patvirtina, kad jis yra aiškiai konstatuojamojo pobūdžio, informacija nėra pateikta kaip asmens subjektyvi nuomonė (konstatuotas A. J. elgesys su gyvūnais, nukentėjusioji pavadinta psichikos ligone ir priklausoma nuo narkotikų ir alkoholio, taip pat teigiama, kad nukentėjusioji valgo išmatas, maudosi su mažamečiais, ir tokie veiksmai įvardyti kaip pedofilija, nukentėjusioji kaltinama vagyste ir kt.). Byloje nenustatyti faktai, kurie galėjo suteikti pagrindą G. L. būti įsitikinusiai, kad jos įrašuose (tekstuose) nurodytos aplinkybės (informacija) atitinka tikrovę.
   4.4. Šios nustatytos aplinkybės bei aplinkybės, kad informacija buvo paskleista viešai socialiniame tinkle „Facebook“, kuris neabejotinai yra prieinamas labai dideliam skaičiui šio tinklo naudotojų, G. L. veiksmai buvo kryptingi, apgalvoti, nevienkartiniai, atlikti sistemiškai (įrašai buvo keliami 6 dienas,

papildomi naujais teiginiais), parodo tiek jos tyčios kryptingumą, tiek ir tikslingą siekį paskleisti apie A. J. tikrovės neatitinkančią informaciją tretiesiems asmenims, t. y. G. L. suvokė skleidžiamos informacijos neatitiktį tikrovei bei žeminantį jos pobūdį ir norėjo taip veikti, siekė paskleisti kitą asmenį žeminančią informaciją. Taigi teismai pagrįstai konstatavo, kad G. L. veikė tiesiogine tyčia.

4.5. Nagrinėjamoje byloje nustatyta, kad tikrovės neatitinkanti informacija buvo paskleista socialiniame tinkle „Facebook“, kuris skirtas ir įvairaus pobūdžio informacijai viešai skleisti bei visuomenei informuoti. G. L. paskleidė apie nukentėjusiąją tikrovės neatitinkančią informaciją, galinčią paniekinti ir pažeminti ją bei pakirsti pasitikėjimą ja, tiek kurdama socialiniame tinkle „Facebook“ įvairius profilius, kurie buvo matomi kitiems asmenims, tiek dalydamasi tikrovės neatitinkančia informacija įvairiose grupėse, kuriose dalyvauja keli ar keliasdešimt tūkstančių žmonių (grupės narių), tiek ir savo asmeninėje paskyroje, jos paskleista informacija buvo lengvai prieinama kitiems žmonėms. Taigi teismai tinkamai konstatavo, kad minėta šmeižiamojo pobūdžio informacija buvo paskleista BK 154 straipsnio 1 dalyje nurodytu būdu – per visuomenės informavimo priemonę.

4.6. Nesutiktina su kasatorių teiginiais, kad nagrinėjamu atveju teismai nepagrįstai kriminalizavo civilinius teisinius santykius ir pažeidė *ultima ratio* principą. Byloje nustatyti G. L. apgalvoti, kryptingi, sistemingi veiksmai, siekiant viešai paskleisti apie nukentėjusiąją žinomai tikrovės neatitinkančią informaciją, galinčią paniekinti ir pažeminti ją bei pakirsti pasitikėjimą ja, rodo veikos pavojingumą, už jos padarymą taikytina baudžiamoji atsakomybė pagal BK 154 straipsnio 1 dalį. Šie argumentai paneigia kasacinio skundo teiginius dėl galimybės taikyti nagrinėjamu atveju civilinę atsakomybę. Sutiktina su apeliacinės instancijos teismo išvada, kad G. L. veiksmuose nustatyta ne civilinio delikto, o nusikaltimo sudėtis.

4.7. Priešingai nei teigiama kasaciniame skunde, teismai įvertino skunde akcentuojamas aplinkybes, kad įrašus G. L. darė dėl tarpusavio konflikto su nukentėjusiąja, taip pat įvertino ir faktinius duomenis apie G. L. emocinės ir psichinės sveikatos sutrikimus, jos intelekto ir raidos lygį (nustatytus teismo psichiatrijos ekspertizės aktu Nr. 83TPK-90/2024 ir psichologinio tyrimo išvada Nr. L21/03(1)). Sutiktina su teismų išvadomis, kad šios aplinkybės teisiniam G. L. veikos vertinimui reikšmės neturi ir jos atsakomybės nešalina, nes nustatyti G. L. psichikos sutrikimai bei psichikos būsena neturėjo įtakos jos pakaltinamumui, t. y. dėl psichikos būsenos jai inkriminuojamos veikos metu ji galėjo ir gali suvokti savo veiksmų esmę ir juos valdyti.

4.8. Taigi jokių pagrįstų abejonių tiek dėl subjektyviųjų, tiek dėl objektyviųjų BK 154 straipsnio 1 dalyje nustatyto nusikaltimo sudėtį sudarančių požymių buvimo G. L. veikoje nėra, šie nusikalstamos veikos požymiai teismų tinkamai atskleisti ir išsamiai motyvuoti.

4.9. Neturtinės žalos dydis nustatytas nepažeidžiant BPK 109 straipsnio ir 115 straipsnio 1 dalies reikalavimų, remiantis Lietuvos Respublikos civilinio

kodekso (toliau – CK) 6.250 straipsnio nuostatomis, vadovaujantis teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principais, įvertinus visas reikšmingas šiam klausimui išspręsti aplinkybes, siekiant užtikrinti atleistos nuo baudžiamosios atsakomybės G. L. ir nukentėjusiosios interesų pusiausvyrą.

4.10. Skirtingai nei nurodė kasatorės, apeliacinės instancijos teismas bylą išnagrinėjo nepažeisdamas baudžiamojo proceso įstatymo reikalavimų. Teismo nutartyje, kaip to reikalauja BPK 332 straipsnio 5 dalies nuostatos, nurodyti motyvai, paaiškinantys, kodėl atleistos nuo baudžiamosios atsakomybės G. L. gynėjos advokatės apeliacinis skundas atmetamas, o apkaltinamasis nuosprendis pripažįstamas teisingu, išdėstyti įrodymai, kuriais grindžiamos teismo išvados, pateikta įrodymų analizė ir išvados dėl jų vertinimo bei išvados dėl baudžiamojo įstatymo taikymo. Apeliacinės instancijos teismo nutartyje visais bylai svarbiais aspektais, kurie buvo iškelti gynėjos apeliaciniame skunde, pasisakyta pakankamai plačiai, teismas pateikė motyvuotas išvadas dėl apeliacinio skundo esmės, apeliacinio skundo esminius argumentus palygino su byloje surinkta medžiaga, patikrino pirmosios instancijos teismo nustatytų faktinių aplinkybių teisingumą, atskleidė įrodymų esmę, pateikė įrodymų visumos išsamią analizę, motyvuotai pašalintos apeliaciniame skunde iškeltos abejonės dėl apkaltinamojo nuosprendžio išvadų, susijusių su G. L. kaltės konstatavimu ir jos padarytos veikos kvalifikavimu, pagrįstumo. Baudžiamojo proceso įstatymo pažeidimų, kurie būtų sukliudę teismams išsamiai ir nešališkai išnagrinėti bylą ir priimti teisingą procesinį sprendimą, padaryta nebuvo.

5. Nukentėjusioji A. J. ir jos atstovė advokatė R. Vilčiauskienė atsiliepimu į kasacinį skundą prašo atleistos nuo baudžiamosios atsakomybės G. L. ir jos gynėjos advokatės M. Gušauskienės kasacinį skundą atmesti ir A. J. naudai priteisti patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Atsiliepime į kasacin*į* skund*ą* nurodoma:

5.1. Siekiant tinkamai atriboti civilinius ir baudžiamuosius teisinius santykius, reikia vertinti G. L. veiksmų dažnumą, didelį intensyvumą, tekstų bjaurumą ir vulgarumą, A. J. asmens žeminimą, neteisėtą atvaizdo naudojimą jos vardu kuriant netikras socialinio tinklo „Facebook“ paskyras (anketas), trečiųjų asmenų reakcijų ir paskleistos negatyvios informacijos paplitimo mastą. Visi neteisėti G. L. veiksmai yra detaliai išvardyti pirmosios instancijos teismo nuosprendžio 29 pastraipoje, o 2023 m. lapkričio 23 d. daiktų apžiūros protokole yra fiksuota trečiųjų asmenų reakcija į G. L. skleidžiamą informaciją. Pagal neteisėtų veiksmų pobūdį, mastą, žalojančias pasekmes ir pavojingumą G. L. neteisėti veiksmai pagrįstai buvo priskirti baudžiamosios teisės reguliavimo sričiai.

5.2. Sprendžiant dėl to, kad pirmoji išprovokavo tariamą konfliktą, pažymėtina, kad nukentėjusiosios A. J. veiksmai nėra šios bylos dalykas. Jokių teisinių procesų prieš A. J. dėl šmeižto ar tikrovės neatitinkančios informacijos skleidimo nepradėta. Jokio konflikto A. J. neinicijavo, G. L. neįžeidinėjo, nežemino ir apie ją tikrovės neatitinkančios informacijos neskleidė, nes A. J. teiginys apie G. L. „psichikos nestabilumą“ yra nustatytas faktas ir tai patvirtina

bylos medžiaga. A. J. teiginys, kad G. L. „iki dešimtos klasės praėjo bent per tris rajono mokyklas“, yra faktas, kurį proceso metu patvirtino liudytojas L. D. Jis nurodė, kad G. L. mokėsi 1,5 metų jo vadovaujamoje ugdymo įstaigoje ir tai buvo jos 4-a mokykla. Liudytojas paaiškino, kad buvo konfliktų su mokytojais, kad G. L. spjaudydavosi, grasindavo, spardydavo sienas ir duris. A. J. teiginys, kad G. L. „išvažiavo studijuoti į Klaipėdą“, taip pat yra faktas, dėl kurio patvirtinimo duomenis bylai pateikė pati G. L. A. J. komentaras negali būti vertinamas kaip žeminantis ir įžeidžiantis G. L., taip pat negali būti vertinamas kaip konflikto inicijavimas. Taip pat visiškai nėra aktualu pati pirminė G. L. reakcija, nes ją paneigė tolesni jos veiksmai skleidžiant ypač bjauraus turinio informaciją apie A. J.

5.3. Visas procesas vyko taip, kad atrodė, jog byloje yra teisiama ne G. L., o A. J. Būtent A. J. buvo kaltinama dėl to, kad parašė komentarą, kad yra vyresnė moteris, kad yra *(duomenys neskelbtini)* ir negali elgtis taip, kaip elgiasi, kad jai nėra padaryta jokia žala. Nukentėjusioji A. J. yra žmogus, yra Lietuvos Respublikos pilietė, mokesčių mokėtoja, *(duomenys neskelbtini)*. Dėl neteisėtų G. L. veiksmų A. J. patyrė ypač neigiamų pasekmių, apie ją buvo paskleista daug melagingos ir žeminančios bei tikrovės neatitinkančios informacijos, ji patyrė išgyvenimų, pablogėjo sveikata, sumažėjo bendravimo galimybės. Sukeltos didelės neigiamos pasekmės A. J. asmeniniam gyvenimui yra dar vienas kriterijus G. L. veiksmus vertinti kaip nusikalstamus, o ne kaip civilinius.

5.4. Įvertinus Visuomenės informavimo įstatymo 2 straipsnio 83 punkte pateiktą visuomenės informavimo priemonės sąvoką, akivaizdu, kad visuomenės informavimo priemonių sąrašas nėra baigtinis ir įstatymo leidėjas yra palikęs galimybę plėsti visuomenės informavimo priemonių sąrašą papildant jį naujomis sąvokomis kintant technologijoms, gyvenimo būdui, visuomenės įpročiams, informacinės sklaidos pasiekiamumui ir pan.

5.5. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas administracinėje byloje Nr. A-444-70/2009 konstatavo, kad, sistemiškai aiškinant Visuomenės informavimo įstatymą, viešosios informacijos rengėjais (skleidėjais) gali būti pripažinti tinklaraščių autoriai, o jų tinklaraščiai – visuomenės informavimo priemonėmis. Tinklaraščiai buvo pripažinti visuomenės informavimo priemonėmis remiantis tuo, kad prieigos prie tinklaraščio paslauga buvo viešai prieinama visiems ja pasinaudoti norintiems asmenims per atvirus viešojo naudojimo elektroninius tinklus.

5.6. Lietuvos žurnalistų ir leidėjų etikos komisija dar 2013 m. yra nusprendusi, kad visuomenės informavimo priemone laikomi ir socialinių tinklų profiliai, kurie yra viešai prieinami.

5.7. Veika, kai tikrovės neatitinkanti informacija, galinti paniekinti ar pažeminti kitą asmenį arba pakirsti pasitikėjimą juo, yra skleidžiama tinklalapiuose po straipsnių komentarais, yra kvalifikuojama pagal BK 154 straipsnio 2 dalį (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-56-697/2017). Be to, komentarai po straipsniais, kaip ir vieši socialiniai profiliai, yra analogiš-

kai lengvai pasiekiami dideliam skaitytojų ratui, informacijos žinomumas abiem atvejais yra lygiavertis, todėl ir šiuo aspektu laikytina, kad informacijos skleidimas per vietą – socialinį profilį yra informacijos skleidimas per visuomenės informavimo priemonę.

5.8. Europos Tarybos 2011 m. Rekomendacijos dėl naujosios žiniasklaidos sampratos CM/Rec(2011)7, priimtos 1121 Ministrų Komiteto susirinkime 2011 m. rugsėjo 21 d., nurodo, kad visuomenės informavimo priemonių samprata turi būti plečiama atsižvelgiant į besikeičiančią realybę, spartų technologijų vystymąsi, ryškius medijos ekosistemos pokyčius, taip pat į tai, kad dėl technologinio prieinamumo ribos tarp valstybinės informacijos sklaidos ir privačių komunikavimo būdų išsitrina. Šiuo metu visuomenės informavimo priemonių formos tapo įvairesnės. Minėtose rekomendacijose nurodoma priimti naują ir platų požiūrį į visuomenės informavimo priemonių sampratą, tai galėtų užtikrinti demokratijos sklaidą bei žmogaus teisių apsaugą. Šiose rekomendacijose yra pateikiami šeši vertinimo kriterijai, kad būtų galima tinkamai identifikuoti visuomenės informavimo priemonę. Penktasis vertinimo kriterijus yra paplitimas ir pasiekiamumas. Šis kriterijus vertintinas atsižvelgiant į informacijos sklaidą pasiekiant rinkos dalį, potencialią auditoriją, potencialią įtaką ar vartotojų bazę.

5.9. Šiuo konkrečiu atveju informacija buvo skleidžiama per socialinį tinklą „Facebook“ viešose ir privačiose grupėse, kuriose narių ratas labai didelis ir sklaida ypač didelė. Bylą nagrinėjant apeliacinės instancijos teisme, buvo pateikti duomenys apie grupių, kuriose buvo skleidžiama informacija, narių skaičius. Grupėse narių skaičius yra: 1,5 tūkst., 2,6 tūkst., 20 tūkst., 59 tūkst., 126 tūkst. ir t. t. Minėti byloje surinkti duomenys patvirtina, kad neigiamos informacijos sklaida buvo ypač plati.

5.10. Taigi, esant minėtai situacijai laikytina, kad veika buvo kvalifikuota tinkamai, informacija buvo skleidžiama per visuomenės informavimo priemonę.

5.11. Su kasacinio skundo motyvais, kad nebuvo subjektyviosios pusės požymių dėl G. L. psichikos sveikatos, nesutinkama, kadangi šioje byloje G. L. buvo pripažinta pakaltinama. Pirmosios instancijos teismas atsižvelgė į G. L. emocinės ir psichinės sveikatos problemas ir atleido ją nuo baudžiamosios atsakomybės, taip rasdamas protingą ir išmintingą balansą tarp nukentėjusiosios intereso pasiekti teisingumą baudžiamajame procese ir G. L. intereso, kad jai būtų priimtas teisingas nuosprendis. Apeliacinės instancijos teismas pagrįstai paliko pirmosios instancijos teismo nuosprendį nepakeistą.

5.12. Priteisiant neturtinės žalos atlyginimą, turi būti pirmiausia vertinamas padarytos neturtinės žalos mastas ir pasekmės nukentėjusiajai, o tik po to vertinama paties kalto asmens turtinė padėtis ir galėjimas atlyginti žalą. Byloje yra pateikti medicininiai duomenys apie tai, kokias neigiamas pasekmes savo fizinei sveikatai patyrė A. J. Byloje yra atskleistas neteisėtų veiksmų mastas, intensyvumas ir kokias plačias neigiamas pasekmes tai sukėlė. Akcentuojama, kad G. L. komentaruose nukentėjusioji buvo niekinama ir žeminama atskleidžiant jos darbo pareigas ((*duomenys neskelbtini)*), tai turėjo

ypač neigiamą įtaką ir A. J. darbo santykiams. Pabrėžtina, kad G. L. nėra nustatytas nedarbingumas. Ji gali dirbti, gauti pajamų ir sumokėti priteistą neturtinės žalos atlyginimą. Be to, G. L. yra *(duomenys neskelbtini)* universitete studijuojantis asmuo. Tikėtina, įgijus išsilavinimą jos galimybės dirbti ir užsidirbti lėšų padidės. Priteista suma yra atitinkanti protingumo kriterijus, o kasacinio skundo argumentai yra nepagrįsti. Akcentuojama, kad iki šios dienos visos priteistos sumos nukentėjusiajai A. J. jau yra sumokėtos.

5.13. Prašoma priteisti bylinėjimosi išlaidų, patirtų rengiant atsiliepimą į kasacinį skundą, atlyginimą.

IV. Kasacinės instancijos teismo argumentai ir išvados

6. Atleistos nuo baudžiamosios atsakomybės G. L. ir jos gynėjos advokatės M. Gušauskienės kasacinis skundas atmestinas.

Dėl bylos nagrinėjimo kasacine tvarka ribų

7. Kasacinės instancijos teismas priimtus nuosprendžius ir nutartis, dėl kurių paduotas kasacinis skundas, tikrina teisės taikymo aspektu (BPK 376 straipsnio 1 dalis). Dėl šios nuostatos taikymo kasacinės instancijos teismo praktikoje nuosekliai aiškinama, kad skundžiamų teismų sprendimų teisėtumas kasacine tvarka tikrinamas remiantis šiuose sprendimuose nustatytomis bylos aplinkybėmis, iš naujo įrodymų nevertinant ir naujų faktinių bylos aplinkybių nenustatant (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-P-135-648/2016, 2K-P-58-697/2019, 2K-P-31-788/2021 ir kt.). Kasacinio skundo argumentai savaip interpretuojant įrodymus ir ginčijant teismo nustatytas faktines aplinkybes nėra kasacinio bylos nagrinėjimo dalykas (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-P-135-648/2016, 2K-7-70-895/2018, 2K-7-57-648/2021 ir kt.).
8. Klausimas, ar pakanka įrodymų vienai ar kitai aplinkybei konstatuoti, išsprendžiamas pirmosios ir apeliacinės instancijos teismuose (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-274-788/2019, 2K-59-628/2025). Kartu pažymėtina, kad kasaciniame skunde turi būti nurodyti teisiniai argumentai, pagrindžiantys BPK 369 straipsnyje nurodytų apskundimo ir bylos nagrinėjimo kasacine tvarka pagrindų buvimą (BPK 368 straipsnio 2 dalis). Tai reiškia, kad formalus nesutikimas su nepalankiais teismų sprendimais, dėstant įstatymų nuostatas, cituojant teismų praktiką, pateikiant savą įrodymų interpretavimą ir savaip nustatant veikos faktines aplinkybes, nėra vienas iš apskundimo ir bylos nagrinėjimo kasacine tvarka pagrindų, juo labiau grindžiamas teisiniais argumentais (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-200-697/2023, 2K-149-648/2023, 2K-4-594/2024).
9. Kaip matyti iš kasacinio skundo, dalis skundo argumentų yra susijusi su teismų nustatytų faktinių aplinkybių neigimu, deklaratyviai teigiant, kad nebuvo atsižvelgta į kasatorių nurodytas aplinkybes, pateikiamas savas byloje surinktų įrodymų vertinimas, teigiant, jog darytinos kitokios išvados dėl kasatorės veiksmų vertinimo. Tokio pobūdžio argumentais iš esmės siekiama, kad kasacinės instancijos

teismas atliktų įrodymų vertinimą ir jo pagrindu nustatytų naujas bylos aplinkybes. Kasacinės instancijos teismas nėra trečioji teisminė instancija, iš naujo vertinanti bylos įrodymus jų patikimumo bei pakankamumo aspektais ir nurodanti, kuriais bylos duomenimis privalu remtis, o kuriuos reikia atmesti (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-7-38-1073/2023, 2K-98-1214/2024 ir kt.), todėl tokie kasacinio skundo argumentai nėra bylos nagrinėjimo kasacine tvarka dalykas ir bus nagrinėjami tiek, kiek jie susiję su BPK 369 straipsnio 1 dalyje nustatytais bylos nagrinėjimo kasacine tvarka pagrindais.

10. Atsižvelgdama į tai, kas nurodyta, teisėjų kolegija nagrinės kasacinio skundo argumentus dėl esminių BPK 20 straipsnio 5 dalies pažeidimų, netinkamo baudžiamojo įstatymo – BK 154 straipsnio 1 dalies – taikymo, *ultima ratio* principo pažeidimo ir neturtinės žalos atlyginimo priteisimo.

Dėl BK 154 straipsnio 1 dalies taikymo ir baudžiamojo proceso įstatymo reikalavimų

11. Kasaciniame skunde nurodoma, kad G. L. veiksmai neturi visų būtinųjų BK 154 straipsnio 1 dalyje nurodytų objektyviosios pusės požymių. Teismai neatskleidė, kodėl socialinis tinklas „Facebook“ ir grupės, kuriose G. L. paskleidė informaciją ir kurių didžioji dalis yra uždaro pobūdžio, buvo prilyginami visuomenės informavimo priemonei. Taip pat teigiama, kad G. L. kaltė – tiesioginė tyčia byloje buvo preziumuota, teismai nevertino faktų apie G. L. emocinės ir psichikos sveikatos sutrikimus, jos intelekto ir raidos lygį.
12. Pagal BK 154 straipsnio 1 dalį atsako tas, kas per visuomenės informavimo priemonę paskleidė apie kitą žmogų tikrovės neatitinkančią informaciją, galinčią paniekinti ar pažeminti tą asmenį arba pakirsti pasitikėjimą juo, arba šmeižė asmenį, neva šis padarė tyčinį nusikaltimą. Taigi šiuo metu galiojanti BK 154 straipsnio 1 dalies redakcija nustato ir papildomą veikos kvalifikavimui būtiną požymį – tai, kad tikrovės neatitinkanti informacija, galinti paniekinti ar pažeminti asmenį arba pakirsti pasitikėjimą juo, turi būti paskleista per visuomenės informavimo priemonę (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-278-697/2023).
13. Teismų praktikoje nurodoma, kad baudžiamuoju įstatymu uždrausta veika šmeižimas yra tyčinis nusikaltimas, kurio objektas – žmogaus garbė ir orumas. BK 154 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad šmeižimas – tai paskleidimas apie kitą žmogų tikrovės neatitinkančios informacijos, galinčios paniekinti ar pažeminti tą asmenį arba pakirsti pasitikėjimą juo. Taigi, žmogaus garbė ir orumas pažeidžiami, kai paskleidžiama negatyvi, asmenį diskredituojanti informacija. Bendrąja prasme informacija reiškia žinią, t. y. duomenų, faktų konstatavimą apie asmenį, jo veiksmus, elgesį (ar reiškinius, įvykius). Sprendžiant BK 154 straipsnio taikymo klausimą, svarbu atskleisti šmeižimo turinį, atriboti informaciją (duomenis, faktus) nuo nuomonės. Duomenims, faktams taikomas tiesos kriterijus, jų egzistavimas gali būti patikrintas įrodymais ir objektyviai nustatytas. Nuomonė – tai kokių nors faktų supratimas, vertinimas, požiūris į juos; nuomonei būdingas subjektyvumas, jai netaikomas tiesos kriterijus, tačiau nuomonė turi būti

paremta tikrovėje egzistuojančiais faktais. Vienas iš šmeižimo turinį sudarančių požymių – tikrovės neatitinkančios informacijos paskleidimas, o tai reiškia, kad informacija yra netikra, melaginga. Paskleidimu suprantama tai, kad informacija apie kitą žmogų tapo žinoma kitiems asmenims (ar asmeniui), nepriklausomai nuo to, kokiu būdu ir kokia forma kaltininkas ją pranešė, pateikė (paskleidė). Baudžiamoji atsakomybė už šmeižimą kyla, jei BK 154 straipsnyje apibūdintą informaciją jos skleidėjas suvokė kaip turinčią atitinkamas savybes (neatitiktį tikrovei, niekinantį ar žeminantį pobūdį arba galinčią pakirsti pasitikėjimą žmogumi) ir norėjo paskleisti būtent tokią informaciją. Taigi, turi būti nustatyta tiesioginė tyčia (BK 15 straipsnio 2 dalies 1 punktas). Pažymėtina, kad, darant išvadas apie šmeižimo sudėtį sudarančių objektyviųjų ir subjektyviųjų požymių buvimą ar nebuvimą, būtina išnagrinėti bylos aplinkybių visumą, be kita ko, įvertinti paskleistų teiginių kontekstą, formuluotes, informacijos skleidėjo motyvus ir tikslus. Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad asmuo, įgyvendindamas teises ir pareigas savo veikloje, privalo laikytis Lietuvos Respublikos Konstitucijos ir įstatymų, nevaržyti kitų žmonių teisių ir laisvių (Konstitucijos 28 straipsnis), kartu būtina nustatyti pusiausvyrą tarp vieno asmens teisės (laisvės) pateikti informaciją, reikšti kritiką ir šios teisės ribojimo ginant kritikuojamo asmens teises (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-58-222/2018, 2K-253-458/2020).

14. Šioje byloje G. L. teismų buvo pripažinta kalta, o vėliau atleista nuo baudžiamosios atsakomybės dėl to, kad byloje nurodytu laikotarpiu savo turimu mobiliojo ryšio telefonu „Oppo“, taip pat galimai pasinaudodama ir kitais tyrimo metu nenustatytais įrenginiais iš savo asmeninės socialinio tinklo „Facebook“ anketos, taip pat iš suklastotos A. J. vardu sukurtos anketos (prie jos įkėlusi A. J. nuotrauką) ir L. B. vardu sukurtos anoniminės anketos parašė ir per visuomenės informavimo priemonę – socialinį tinklą „Facebook“ įvairiose grupėse paskleidė apie nukentėjusiąją A. J. tikrovės neatitinkančią, prasimanytą informaciją, galinčią paniekinti ir pažeminti ją bei pakirsti pasitikėjimą ja.
15. Teisėjų kolegija nepagrįstu laiko kasacinio skundo argumentą, kad bylą išnagrinėję teismai neatskleidė, kodėl socialinis tinklas „Facebook“ ir grupės, kuriose G. L. paskleidė informaciją ir kurių didžioji dalis yra uždaro pobūdžio, buvo prilyginami visuomenės informavimo priemonei.
    15.1. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai padarė išvadą (pirmosios instancijos teismo nuosprendžio 39–42 punktai, apeliacinės instancijos teismo nutarties 18–19, 21–23 punktai), kad nagrinėjamu atveju socialinis tinklas „Facebook“ buvo naudojamas kaip visuomenės informavimo priemonė, nes įvairi tikrovės neatitinkanti informacija apie nukentėjusiąją buvo skleidžiama įvairiose socialinio tinklo „Facebook“ grupėse, pati G. L. nurodė, kad siekė paviešinti įrašus apie A. J. (nors gindamasi ir teigė, kad įrašų nesukūrė), įrašai, bylos duomenimis, tapo matomi J. M., L. B., K. J., K. J. ir kitiems asmenims, jie buvo viešinami įvairiose socialinio tinklo grupėse, taip siekiant išplėsti asmenų ratą, kuriam galėjo būti pasiekiama apie nukentėjusiąją skelbiama informacija. Be to, tikrovės neatitinkanti informacija apie nukentėjusiąją buvo komentuojama pačios G. L., kuri, be kita ko, įrašais iš

netikrų anketų dalijosi socialiniame tinkle, tai sudarė galimybes įrašus matyti ir į juos atkreipti dėmesį dar didesniam žmonių skaičiui. Apeliacinės instancijos teismas, atsakydamas į gynėjos apeliacinio skundo argumentus, pažymėjo, kad vien tai, jog visuomenės informavimo priemonės sampratoje nėra tiesioginės nuorodos į socialinius tinklus, nereiškia, kad jie nelaikytini priemone, kuria viešai skleidžiama informacija. Be to, G. L. veiksmai nebuvo vienkartinis atvejis, įrašai buvo keliami sistemiškai (6 dienas), papildant vis naujais teiginiais, įrašai buvo komentuojami kitų žmonių, šie smerkė A. J. neva padarytus veiksmus.

15.2. Pagal Visuomenės informavimo įstatymo 2 straipsnio 81 punktą (redakcija, galiojusi veikos padarymo metu), visuomenės informavimo priemonė – laikraštis, žurnalas, biuletenis ar kitas leidinys, knyga, televizijos programa, radijo programa, kino ar kita garso ir vaizdo studijų produkcija, informacinės visuomenės informavimo priemonė ir kita priemonė, kuria viešai skleidžiama informacija.

15.3. Taigi, kaip matyti iš pirmiau pateiktos įstatyme nurodytos visuomenės informavimo priemonės sąvokos išaiškinimo, ja gali būti laikoma ir kita priemonė, kuria viešai yra skleidžiama informacija. Šiuo atveju teismai pagrįstai nusprendė, kad socialinis tinklas „Facebook“, jo grupės buvo naudojami kaip visuomenės informavimo priemonė, nes, kaip nustatyta byloje, tikrovės neatitinkanti informacija apie nukentėjusiąją buvo skelbiama įvairiose grupėse (kaltinime nurodytos šešios grupės, tačiau, be kita ko, pažymėta, kad sąrašas nėra baigtinis), ją dalijosi, įrašus komentavo pati G. L., be to, juos matė ir kiti asmenys, kurie nebuvo susiję su G. L. ir A. J. konfliktu. Nors nebuvo konkrečiai nustatytas socialinio tinklo grupėse esantis asmenų (narių) skaičius, jų pobūdis (viešas ar privatus), tačiau iš teismų nustatytų aplinkybių akivaizdu, kad G. L. tikrovės neatitinkančią informaciją skleidė per kelis šaltinius – socialinio tinklo grupes, turėdama tikslą viešinti šią informaciją apie nukentėjusiąją. Tai, kad informacija buvo paskleista, t. y. ją pamatė, komentavo kiti asmenys, patvirtina nukentėjusiosios, liudytojų parodymai, 2023 m. lapkričio 23 d. daiktų apžiūros protokole užfiksuoti G. L. komentarų apžiūros rezultatai. Taigi teismai tinkamai konstatavo, kad minėta šmeižiamojo pobūdžio informacija buvo paskleista BK 154 straipsnio 1 dalyje nurodytu būdu – per visuomenės informavimo priemonę.

15.4. Nepagrįstas kasacinio skundo argumentas, kad apeliacinės instancijos teismas padarė neteisingą išvadą, jog visos socialinio tinklo grupės yra viešos (nutarties 18 punktas), nors byloje esantys duomenys byloja, kad dalis grupių yra privačios. Kaip matyti iš minimo apeliacinės instancijos teismo nutarties 18 punkto, teismas pažymėjo būtent apie socialinio tinklo „Facebook“ viešumą, o ne visų grupių viešą pobūdį, kaip teigia kasatorės.

16. Priešingai nei nurodyta kasaciniame skunde, teismai pagrįstai nustatė, kad G. L. nuosprendyje nurodytu laiku ir aplinkybėmis paskleidė apie A. J. būtent tikrovės neatitinkančią, šmeižiamojo pobūdžio informaciją, kuri atitinka šmeižimo objektyviuosius požymius.

16.1. Apeliacinės instancijos teismas, atsakydamas į apeliacinio skundo argumentą dėl to, kad byloje nebuvo atliktas specialisto lingvisto vertinimas, t. y. nenustatyta, koks paskleistos informacijos turinys, ar ji yra šmeižiamojo pobūdžio, koks paskleidimo tikslas, kokia informacijos konotacija ir pan., nurodė, kad iš pačių tekstų turinio matyti, kad tekstus rašantis asmuo vartoja konstatuojamojo pobūdžio teiginius, nė viename iš įrašų nėra vartojami žodžiai, reiškiantys dvejojimą, abejonę, manymą ir panašiai. Priešingai, įrašuose konstatuotas A. J. elgesys su gyvūnais, nukentėjusioji pavadinta psichikos ligone ir priklausoma nuo narkotikų ir alkoholio, taip pat teigiama, kad nukentėjusioji valgo išmatas, maudosi su mažamečiais, ir tokie veiksmai įvardijami pedofilija, kaltinama vagyste ir kt. Nors nuomonei yra būdingas subjektyvumas ir jai netaikomas tiesos kriterijus, vis dėlto nuomonė turi būti paremta tikrovėje egzistuojančiais faktais. Kokie faktai sudarė pagrindą G. L. būti įsitikinusiai, kad jos įrašuose nurodytos aplinkybės atitinka tikrovę, G. L. nenurodė, tokių duomenų nėra ir baudžiamojoje byloje (apeliacinės instancijos teismo nutarties 16 punktas).

16.2. Teisėjų kolegija su šia teismo išvada sutinka ir papildomai pažymi, kad teismas turi teisę, bet ne pareigą, paskirti ekspertizę bylos nagrinėjimo teisme dalyvių prašymu arba savo iniciatyva (BPK 286 straipsnio 1 dalis). Ekspertizės skyrimas nėra privalomas proceso veiksmas kiekvienoje baudžiamojoje byloje. Ekspertizė skiriama, kai ją atlikus gali būti nustatytos reikšmingos bylai aplinkybės (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-67-942/2022). Šiuo atveju, teismams nekilus abejonių dėl G. L. paskleistos informacijos turinio, jo vertinimo, ekspertizės skyrimas nebuvo tikslingas.

17. Kasaciniame skunde taip pat nurodoma, kad teismai preziumavo, jog G. L. veikė tiesiogine tyčia, pasisakydami apie tiesioginės tyčios buvimą nevertino faktų apie G. L. emocinės ir psichikos sveikatos sutrikimus, jos intelekto ir raidos lygį, neatsižvelgė, kad konfliktą pirmoji pradėjo pati nukentėjusioji, taip, be kita ko, pažeidė ir BPK 20 straipsnio 5 dalį.

18. BPK 20 straipsnio 5 dalyje nustatyta, kad teisėjai įrodymus vertina pagal savo vidinį įsitikinimą, pagrįstą išsamiu ir nešališku visų bylos aplinkybių išnagrinėjimu, vadovaudamiesi įstatymu. Teisėjų vidinis įsitikinimas vertinant įrodymus turi būti paremtas visų byloje esančių duomenų patikimumo patikrinimu, palyginimu, prieštaravimų pašalinimu ir savo sprendimų argumentavimu. Įrodymų patikimumas – tai vertinimo metu nustatoma savybė, reiškianti, kad duomenys atitinka tikrovę. Ar įrodymai yra patikimi, nustatoma išanalizavus jų gavimo tvarką, patikrinus BPK nustatytais veiksmais ir palyginus su kitais byloje esančiais įrodymais (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-26-689/2018, 2K-78-648/2020). Taigi, bylą nagrinėjančio teismo kompetencija yra nuspręsti, kurie iš byloje esančių duomenų laikytini įrodymais, kokios išvados jais remiantis darytinos, ar byloje surinktų įrodymų pakanka išvadai, kad inkriminuojama nusikalstama veika (ne) turi baudžiamajame įstatyme nustatytus nusikalstamos veikos sudėties požymius.

19. Kasacinio teismo praktikoje pažymima, kad BPK 20 straipsnio 5 dalyje nustatytų reikalavimų pažeidimas pripažįstamas esminiu BPK pažeidimu tik tais atvejais,

kai kasacine tvarka apskųstame nuosprendyje ar nutartyje teismo išvados padarytos nesiėmus įmanomų priemonių visoms bylai teisingai išspręsti reikšmingoms aplinkybėms nustatyti; nebuvo įvertinti visi proceso metu surinkti bylai išspręsti reikšmingi įrodymai; vertinant įrodymus padaryta klaidų dėl jų turinio, remtasi duomenimis, kurie dėl neatitikties BPK 20 straipsnio 1–4 dalyse nustatytiems reikalavimams negalėjo būti pripažinti įrodymais; nepagrįstai įrodymais nepripažinti duomenys, atitinkantys BPK 20 straipsnio 1–4 dalyse nustatytus reikalavimus; neišdėstyti teisiniai argumentai dėl ištirtų įrodymų vertinimo ir pan. (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-145-495/2021, 2K-113-697/2022, 2K-93-387/2023, 2K-217-719/2023, 2K-107-489/2024 ir kt.).

20. Kaip jau buvo minėta, šmeižimo nusikaltimas gali būti padarytas tik tiesiogine tyčia, o tyčios turinį sudaro požymio paskleisti tikrovės neatitinkančią informaciją suvokimas ir norėjimas paskleisti tokią informaciją. Teismų praktikoje pasisakyta, kad kaltės turinys atskleidžiamas ne vien tik kaltininko parodymais, kaip jis suvokė ir vertino savo veiksmus, tačiau vertinant ir išorinius (objektyviuosius) nusikalstamos veikos požymius: kaltininko atliktus veiksmus, jų pobūdį, pastangas juos darant, aplinkybes, lėmusias tokių veiksmų padarymą, kaltininko siekiamą rezultatą ir t. t. (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-271-648/2015, 2K-38-1073/2018, 2K-253-458/2020).
21. Priešingai nei teigiama kasaciniame skunde, G. L. kaltė – tiesioginė tyčia – byloje nebuvo preziumuojama, ji buvo teismų motyvuotai, įvertinus byloje esančių įrodymų visumą, konstatuota pažymint, kad G. L. suvokė skleidžiamos informacijos neatitiktį tikrovei bei žeminantį pobūdį ir norėjo taip veikti, siekė paskleisti kitą asmenį žeminančią informaciją ir tai darė tiek kurdama įvairius profilius, kurie buvo matomi kitiems asmenims, tiek dalydamasi tikrovės neatitinkančia informacija įvairiose grupėse, tiek ir savo asmeninėje paskyroje (pirmosios instancijos teismo nuosprendžio 43 punktas, apeliacinės instancijos teismo nutarties 17 punktas).
22. Teisėjų kolegija pažymi, kad apeliacinės instancijos teismas taip pat įvertino kasaciniame skunde akcentuojamas aplinkybes, jog įrašus G. L. rašė dėl tarpusavio konflikto su nukentėjusiąja, taip pat įvertino ir faktinius duomenis apie G. L. emocinės ir psichinės sveikatos sutrikimus, jos intelekto ir raidos lygį (apeliacinės instancijos teismo nutarties 20 punktas). Sutiktina su teismo išvadomis, kad šios aplinkybės teisiniam G. L. veikos vertinimui reikšmės neturi ir jos atsakomybės nešalina, nes nustatyti G. L. psichikos sutrikimai bei psichikos būsena neturėjo įtakos jos pakaltinamumui, t. y. byloje esantis ekspertizės aktas Nr. 83TPK-90/2024 patvirtina, kad G. L. nusikalstamų veikų padarymo metu galėjo suprasti savo veiksmų esmę ir juos valdyti. Be to, pirmosios instancijos teismas atsižvelgė į G. L. emocinės ir psichinės sveikatos problemas, nurodytas kasaciniame skunde (šios nutarties 3.17–3.18 punktai), atleisdamas ją nuo baudžiamosios atsakomybės.
23. Atsižvelgdama į išdėstytas aplinkybes, teisėjų kolegija konstatuoja, kad teismai atskleidė objektyviuosius ir subjektyviuosius G. L. inkriminuotos nusikalstamos veikos (BK 154 straipsnio 1 dalis) požymius. Skundžiamuose teismų procesiniuose sprendimuose yra pateiktos išsamios ir motyvuotos atskirų įrodymų ir jų vi-

sumos vertinimo išvados, nurodyti teismų išvadas pagrindžiantys motyvai. Teismai G. L. kaltę grindė teisėtu būdu gautais įrodymais ir laikėsi BPK 20 straipsnio 5 dalių nuostatų. Apeliacinės instancijos teismo nuosprendyje, priešingai nei teigiama kasaciniame skunde, išsamiai atsakyta į apeliacinio skundo argumentus, susijusius su nuteisimu, aiškiai ir motyvuotai nurodyta, kodėl apeliacinio skundo argumentai atmetami ir pritariama pirmosios instancijos teismo nuosprendyje padarytoms išvadoms, todėl BPK 332 straipsnio 5 dalies teismas nepažeidė.

Dėl ultima ratio *(kraštutinė priemonė) principo*

24. Kasaciniame skunde nurodoma, kad teismai nepagrįstai kriminalizavo civilinius teisinius santykius, nevertino galimybių pažeistas teises apginti kitokiu būdu, taip pažeidė *ultima ratio* principą. Teisėjų kolegija su šiais kasatorių argumentais nesutinka.

25. *Ultima ratio* yra vienas esminių ir dažniausiai analizuojamų baudžiamosios teisės principų. Šio principo esmė – racionalus ir proporcingas baudžiamosios atsakomybės taikymas tiek įstatymų leidyboje, tiek taikant baudžiamąjį įstatymą. Aiškindamas baudžiamosios teisės, kaip kraštutinės priemonės, turinį ir paskirtį, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas konstatavo, kad, nustatant teisinius apribojimus bei atsakomybę už teisės pažeidimus, privalu paisyti protingumo reikalavimo, taip pat proporcingumo principo, pagal kurį nustatytos teisinės priemonės turi būti būtinos demokratinėje visuomenėje ir tinkamos siekiamiems teisėtiems bei visuotinai svarbiems tikslams (tarp tikslų ir priemonių turi būti pusiausvyra), jos neturi varžyti asmens teisių labiau, negu reikia šiems tikslams pasiekti, o jeigu šios teisinės priemonės yra susijusios su sankcijomis už teisės pažeidimą, tai minėtos sankcijos turi būti proporcingos padarytam teisės pažeidimui (Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 16 d. nutarimas). Siekiant užkirsti kelią neteisėtoms veikoms, ne visuomet yra tikslinga tokią veiką pripažinti nusikaltimu, taikyti pačią griežčiausią priemonę – kriminalinę bausmę. Todėl kiekvieną kartą, kai reikia spręsti, pripažinti veiką nusikaltimu ar kitokiu teisės pažeidimu, labai svarbu įvertinti, kokių rezultatų galima pasiekti kitomis, nesusijusiomis su kriminalinių bausmių taikymu, priemonėmis (administracinėmis, drausminėmis, civilinėmis sankcijomis ar visuomenės poveikio priemonėmis ir pan.) (Konstitucinio Teismo 1997 m. lapkričio 13 d., 2005 m. lapkričio 10 d. nutarimai).

26. Tačiau galimybė asmeniui ginti savo pažeistas teises civilinio proceso tvarka negali būti vertinama kaip savaiminis pagrindas netaikyti kaltininkui baudžiamosios atsakomybės. Civilinio proceso metu ginčo šalys (ieškovas ir atsakovas) daugeliu atvejų yra lygios. Teismas, priimdamas sprendimą civilinėje byloje, išsprendžia tarp šalių kilusį ginčą. Baudžiamojo proceso metu, kai asmuo nuteisiamas už nusikalstamos veikos padarymą, be kita ko, įgyvendinama ir bendrosios prevencijos funkcija, t. y. visuomenei yra parodoma, kad tokio pobūdžio veiksmai yra netoleruojami ir draudžiami. Valstybė yra suinteresuota ne tik pritaikyti teisines priemones kaltininkui, bet ir kaip įmanoma labiau užkirsti kelią panašių nusikalstamų veikų darymui ateityje (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-253-458/2020).

27. Europos Žmogaus Teisių Teismo praktikoje taip pat pripažįstama, kad valstybės valdžia, kaip visuomenės tvarkos garantas, gali imtis priemonių, taip pat baudžiamojo poveikio, kad adekvačiai ir be nereikalingų ekscesų būtų reaguojama į nepagrįstus ir nesąžiningus žeminamus kaltinimus (Europos Žmogaus Teisių Teismo 1992 m. balandžio 23 d. sprendimas byloje *Castells prieš Ispaniją*, pareiškimo Nr. 11798/85, par. Nr. 46).
28. Teisėjų kolegija pažymi, kad tikrovės neatitinkančios informacijos apie asmenį paskleidimas tam tikrais atvejais gali peržengti civilinės atsakomybės ribas. Bylą nagrinėjantis teismas turi įvertinti, ar kaltininko veiksmai yra tokie pavojingi, kad už juos kiltų baudžiamoji atsakomybė. Nei įstatyme, nei teismų praktikoje nėra suformuota konkrečių kriterijų, kuriais remiantis toks vertinimas atliekamas, todėl kiekvienos baudžiamosios bylos nagrinėjimo metu teismas, įvertinęs veikos aplinkybes (paskleistos informacijos turinį, adresatus, kaltininko veiksmų intensyvumą, sistemingumą, tyčią, tikslą ir kt.), priima sprendimą pagal savo vidinį įsitikinimą (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-253-458/2020).
29. Nagrinėjamoje byloje paskleidžiant apie nukentėjusiąją tikrovės neatitinkančią informaciją, buvo siekiama parodyti ją kaip darančią nusikaltimus, turinčią priklausomybių ir psichologinių ligų, žiauriai besielgiančią su gyvūnais ir pan. Toks nukentėjusiosios šmeižimas, jo pobūdis, byloje nustatytas mastas, sistemiškumas, teisėjų kolegijos vertinimu, akivaizdžiai peržengė civilinės atsakomybės ribas, todėl teigti, kad šioje byloje buvo pažeistas *ultima ratio* principas, nėra teisinio pagrindo. Be to, kasaciniame skunde nepagrįstai teigiama, kad teismai nevertino galimybių pažeistas teises apginti kitokiu būdu, nes, kaip matyti iš apeliacinės instancijos teismo nutarties 26 punkto, teismas šiuo klausimu pasisakė.

Dėl neturtinės žalos

30. Kasaciniame skunde keliamas klausimas dėl 2000 Eur sumos priteisimo atlyginant A. J. padarytą neturtinę žalą. Ši skundo dalis grindžiama tuo, kad G. L. yra nedirbanti, gyvena savo tėvų sąskaita, turi emocinių ir psichinių problemų.
31. Pagal CK 6.250 straipsnio 1 dalį, neturtinė žala yra asmens fizinis skausmas, dvasiniai išgyvenimai, nepatogumai, dvasinis sukrėtimas, emocinė depresija, pažeminimas, reputacijos pablogėjimas, bendravimo galimybių sumažėjimas ir kita, teismo įvertinti pinigais. Neturtinės žalos dydžio nustatymo kriterijai nurodyti CK 6.250 straipsnio 2 dalyje, kurioje nustatyta, kad teismas, nustatydamas neturtinės žalos dydį, atsižvelgia į jos pasekmes, šią žalą padariusio asmens kaltę, jo turtinę padėtį, padarytos turtinės žalos dydį bei kitas turinčias reikšmės bylai aplinkybes, taip pat į sąžiningumo, teisingumo ir protingumo kriterijus.
32. Pirmosios instancijos teismas atsižvelgė į kilusios konfliktinės situacijos pobūdį ir aplinkybes, į duomenis apie G. L. brandą, turtinę padėtį (registruotino turto neturi, studijuoja), prieš nukentėjusiąją atliktus veiksmus, jų pobūdį, intensyvumą, kitus duomenis apie veiką ir kaltinamąją, nukentėjusiosios sveikatą (patirtas stresas galėjo sukelti tam tikrų sveikatos problemų, įskaitant ir psichikos sveikatos, tačiau ne tokia apimtimi, kaip nurodyta teismui pateiktame dokumente (4 t.,

b. l. 67)) ir nusprendė civilinį ieškinį tenkinti iš dalies priteisdamas nukentėjusiajai 2000 Eur neturtinės žalos atlyginimo bei procesines palūkanas. Teismas, nustatydamas neturtinės žalos dydį, taip pat pažymėjo, kad jis atsižvelgia ir į susiformavusią teismų praktiką tokio pobūdžio bylose, kur priteistinas neturtinės žalos atlyginimo dydis įprastai svyruoja nuo 200 Eur iki 4000 Eur.

33. Apeliacinės instancijos teismas nusprendė, kad nukentėjusiajai A. J. priteistas neturtinės žalos atlyginimo dydis atitinka sąžiningumo, teisingumo ir protingumo principus, yra proporcingas, atitinka kaltininkės ir nukentėjusiosios interesų pusiausvyrą, o suma nustatyta remiantis CK 6.250 straipsnio nuostatomis, laikantis BPK 109 straipsnio ir BPK 115 straipsnio 1 dalies reikalavimų. Pirmosios instancijos teismas atsižvelgė į ginamos vertybės specifiką, pagrįstai vadovavosi nukentėjusiosios nurodytomis faktinėmis aplinkybėmis, patvirtinančiomis jai padarytos žalos pasireiškimą. Taip pat teismas pagrįstai vertino tai, kad šmeižiantys komentarai buvo rašomi sistemingai, 6 dienų laikotarpiu, tai nebuvo vienkartinis atvejis, komentarus skaitė daugybė žmonių ir tai galėjo pakenkti nukentėjusiosios reputacijai. Neturtinė žala padaryta tyčiniais G. L. veiksmais, kurie nelaikytini atsitiktiniais, pasirinktas informacijos skleidimo būdas rodo norą plačiai, viešai skleisti tokią informaciją.
34. Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegija konstatuoja, kad pirmosios instancijos teismas, spręsdamas dėl neturtinės žalos dydžio, įvertino visus šiam klausimui teisingai išspręsti nustatytus ir reikšmingus kriterijus, be to, dėl neturtinės žalos pakartotinai motyvuotai pasisakė ir apeliacinės instancijos teismas. Šiuo atveju neturtinės žalos dydis teisės taikymo aspektu nustatytas tinkamai – teismai įstatymų nuostatas aiškino ir taikė teisingai, esminių BPK pažeidimų nei pirmosios, nei apeliacinės instancijos teismas nepadarė.

Dėl proceso išlaidų kasacinės instancijos teisme

35. BPK 106 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad, pripažinęs kaltinamąjį kaltu, teismas, priimdamas nuosprendį, turi teisę nuspręsti iš kaltinamojo išieškoti nukentėjusiojo ir civilinio ieškovo turėtas išlaidas advokato, kuris dalyvavo byloje kaip nukentėjusiojo ar civilinio ieškovo atstovas, paslaugoms apmokėti. Teismų praktikoje laikomasi nuomonės, kad minėtos nuostatos galioja taip pat nagrinėjant bylą apeliacinės ir kasacinės instancijos teismuose, tačiau tokiais atvejais, priteisiant išlaidų advokato paslaugoms apmokėti atlyginimą, būtina atsižvelgti ir į tai, pagal kieno skundą buvo nagrinėta byla ir koks yra šio skundo nagrinėjimo rezultatas (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-135-693/2019, 2K-7-628/2020).
36. Nagrinėjamoje byloje pateiktas prašymas priteisti nukentėjusiosios turėtų išlaidų atlyginimą dėl atsiliepimo į kasacinį skundą parengimo – 580 Eur, pridėti dokumentai, patvirtinantys turėtas išlaidas (PVM sąskaita faktūra, serija RV, Nr. 32-2023-085, mokėjimo nurodymas Nr. 330). Šiuo atveju byla kasacinės instancijos teisme buvo nagrinėjama pagal atleistos nuo baudžiamosios atsakomybės G. L. ir jos gynėjos advokatės M. Gušauskienės kasacinį skundą, šis skundas buvo atmestas. Atsižvelgdama į tai, teisėjų kolegija nusprendžia, jog nukentėjusiosios ir jos atstovės prašymas dėl A. J. patirtų išlaidų atlyginimo priteisimo yra tenkintinas.

Teisėjų kolegija, atsižvelgdama į išdėstytus argumentus ir vadovaudamasi Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 382 straipsnio 1 punktu, 106 straipsnio 2 dalimi,

n u t a r i a :

Atleistos nuo baudžiamosios atsakomybės G. L. ir jos gynėjos advokatės Marinos Gušauskienės kasacinį skundą atmesti.

Iš atleistos nuo baudžiamosios atsakomybės G. L. nukentėjusiajai A. J. priteisti 580 (penkis šimtus aštuoniasdešimt) Eur išlaidų, turėtų advokatų paslaugoms apmokėti, atlyginimo.

2.8. Vaiko įtraukimas girtauti (BK 161 straipsnis)

Taikant baudžiamąją atsakomybę už vaiko įtraukimą girtauti, paprastai veika turi pasireikšti sistemiškumu ir kartotinumu, tačiau šis požymis nėra lemiamas, jo turinys gali kisti priklausomai nuo bylos aplinkybių. Veikos pobūdis, intensyvumas, periodiškumas, išgerto alkoholio kiekis susitikimų metu rodo kaltininko tyčią įpratinti vaiką girtauti, o ne tiesiog alkoholinių gėrimų perdavimą jaunesniam negu dvidešimt metų asmeniui, už ką nustatyta administracinė atsakomybė ANK 76 straipsnyje.

Baudžiamoji byla Nr. 2K-152-813/2025
Teisminio proceso Nr. 1-01-1-21654-2018-2
Procesinio sprendimo kategorijos:
1.2.7.4.2; 1.2.7.7; 1.2.9.6.1; 2.1.3.4;
2.2.2.3.1.2
(S)

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

N U T A R T I S
LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2025 m. lapkričio 18 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Albino Antanaičio (kolegijos pirmininkas), Arūno Budrio ir Dariaus Kantaravičiaus (pranešėjas),

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo baudžiamąją bylą pagal **nuteistojo V. U. (V. U.)** kasacinį skundą dėl Klaipėdos apylinkės teismo 2024 m. birželio 20 d. nuosprendžio ir Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. sausio 30 d. nuosprendžio.

Klaipėdos apylinkės teismo 2024 m. birželio 20 d. nuosprendžiu **V. U.** nuteistas pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 161 straipsnio 1 dalį (už R. V. ir J. V. įtraukimą girtauti) ir jam paskirtas laisvės atėmimas vieneriems metams; pagal BK 151[1] straipsnio 2 dalį (už lytinės aistros tenkinimą su J. V. už atlygį) ir jam paskirtas laisvės atėmimas trejiems metams; pagal BK 151[1] straipsnio 2 dalį (už lytinės aistros tenkinimą su V. V. už atlygį) ir jam paskirtas laisvės atėmimas dvejiems metams šešiems mėnesiams; pagal BK 153 straipsnio 1 dalį (už V. V. atliktus tvirkinamuosius veiksmus) ir jam paskirtas laisvės atėmimas dvejiems metams šešiems mėnesiams; pagal BK 161 straipsnio 1 dalį (už V. V. įtraukimą girtauti) ir jam paskirtas laisvės atėmimas vieneriems metams; pagal BK 151[1] straipsnio 2 dalį (už lytinės aistros tenkinimą su V. V. ir J. V. už atlygį) ir jam paskirtas laisvės atėmimas dvejiems metams šešiems mėnesiams; pagal BK 153 straipsnio 1 dalį (už V. V. ir J. V. atliktus tvirkinamuosius veiksmus) ir jam paskirtas laisvės atėmimas dvejiems metams šešiems mėnesiams; pagal BK 161 straipsnio 1 dalį (už V. V. ir J. V. įtraukimą girtauti) ir jam paskirtas laisvės atėmimas vieneriems metams; pagal BK 161 straipsnio 2 dalį (už E. Z., S. L. ir D. G. nugirdymą) ir jam paskirta trisdešimt parų arešto bausmė; pagal BK 161 straipsnio 1 dalį (už M. S. įtraukimą girtauti) ir jam paskirta 30 parų arešto bausmė; pagal BK 151[1] straipsnio 2 dalį (už lytinės aistros tenkinimą su T. T. už atlygį) ir jam paskirtas laisvės atėmimas dvejiems metams šešiems mėnesiams; pagal BK 145 straipsnio 1 dalį (už J. R. ir R. G. grasinimus) ir jam paskirta 45 parų arešto bausmė; pagal BK 151[1] straipsnio 2 dalį (už lytinės aistros tenkinimą su E. B. už atlygį) ir jam paskirtas laisvės atėmimas dvejiems metams šešiems mėnesiams; pagal BK 151[1] straipsnio 2 dalį (už lytinės aistros tenkinimą su R. B.) ir jam paskirtas laisvės atėmimas dvejiems metams šešiems mėnesiams; pagal BK 151[1] straipsnio 2 dalį (už lytinės aistros tenkinimą su R. B. už atlygį) ir jam paskirtas laisvės atėmimas dvejiems metams šešiems mėnesiams. Vadovaujantis BK 63 straipsnio 1 dalimi, 2 dalimi, 4 dalimi, 5 dalies 2 punktu ir 6 dalimi, paskirtos bausmės už atskiras nusikalstamas veikas subendrintos dalinio sudėjimo bei apėmimo būdu ir galutinė subendrinta bausmė paskirta laisvės atėmimas ketveriems metams šešiems mėnesiams.

Iš V. U. priteista nukentėjusiesiems E. Z. ir D. G. po 500 Eur neturtinės žalos atlyginimo.

Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. sausio 30 d. nuosprendžiu Klaipėdos apylinkės teismo 2024 m. birželio 20 d. nuosprendis pakeistas. Vadovaujantis BK 75 straipsnio 3 dalimi, 5 dalies 5, 8, 9 punktų nuostatomis, iš dalies atidėtas paskirtos laisvės atėmimo bausmės vykdymas ir nustatyta, kad V. U. privalo nuosprendžiui įsiteisėjus nedelsiant atlikti dvejų metų laisvės atėmimo bausmės dalį, o likusios laisvės atėmimo bausmės dalies, t. y. dvejų metų šešių mėnesių, vykdymas atidėtas trejiems metams, įpareigojant V. U. dirbti arba būti registruotam Užimtumo tarnyboje ir neišvykti už gyvenamosios vietos miesto (rajono) ribų be nuteistojo priežiūrą vykdančios institucijos leidimo, išskyrus jei tai susiję su darbu, ir nebendrauti su nepilnamečiais asmenimis. Kita nuosprendžio dalis palikta nepakeista.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė :

I. Bylos esmė

1. V. U. nuteistas pagal BK 161 straipsnio 1 dalį už tai, kad 2013–2014 m., tiksliau laikas ikiteisminio tyrimo metu nenustatytas, po 21–22 val., skirtingose *(duomenys neskelbtini)* mstl. apylinkėse, prie *(duomenys neskelbtini)* ežero, Klaipėdos rajone, BMW markės automobilio salone ir kitose vietose, ne mažiau kaip 5 kartus žinodamas, kad J. V. (gim. *(duomenys neskelbtini)*) ir R. V. (gim. *(duomenys neskelbtini)*) yra nepilnamečiai, pirko, vaišino, siūlė ir davė gerti alkoholinių gėrimų, dėl to pastarieji apsvaigdavo nuo alkoholio, ir taip įtraukė vaikus – R. V. ir J. V. – girtauti.
2. Taip pat V. U. nuteistas pagal BK 151[1] straipsnio 2 dalį už tai, kad nuo 2013–2014 m. iki 2016 metų, tikslesnis laikas ikiteisminio tyrimo metu nenustatytas, apie 21–22 val., ne mažiau kaip 5 kartus *(duomenys neskelbtini)* mstl. apylinkėse, Klaipėdos rajone, BMW markės automobilio salone, žinodamas, kad J. V. yra nepilnametis, lietė rankomis J. V. kojas, visą kūną, lytinius organus, pakišęs ranką po drabužiais dirgino nepilnamečio lytinį organą, už tai kiekvieną kartą sumokėdavo J. V. po 20–30 Eur. Taip tenkino lytinę aistrą su nepilnamečiu asmeniu kitokio fizinio sąlyčio būdu už piniginį atlygį, pažeisdamas nepilnamečio asmens seksualinio apsisprendimo laisvę ir neliečiamumą.
3. Be to, V. U. nuteistas pagal BK 151[1] straipsnio 2 dalį, BK 153 straipsnio 1 dalį ir BK 161 straipsnio 1 dalį už tai, kad nuo 2016 m. gruodžio mėn. iki 2017 m. vasaros, apie 23 val., tikslesnis laikas ikiteisminio tyrimo metu nenustatytas, ne mažiau kaip 10 kartų *(duomenys neskelbtini)* mstl. apylinkėse, Klaipėdos rajone, pamiškėje, BMW ir kito nenustatytos markės automobilio salone, žinodamas, kad V. V. (gim. *(duomenys neskelbtini)*) yra jaunesnis negu 16 metų, pirko, vaišino bei siūlė nepilnamečiui gerti alkoholinių gėrimų, nepilnamečiui pavartojus alkoholinių gėrimų ir apgirtus, V. U. dirgino ir čiulpė nepilnamečio lytinį organą, apnuogino savo lytinį organą, juo lietėsi prie nepilnamečio veido, burnos, masturbavosi nepilnamečio akivaizdoje, tuo pat metu nepilnametis tenkino jį oraliniu būdu – čiulpė jo lytinį organą. Už tai kiekvieną kartą sumokėdamas nuo 15 iki 30 Eur, duodamas cigarečių pakelį, nupirkdamas telefono sąskaitos papildymą už 5 Eur, taip V. U. įtraukė vaiką girtauti, tenkino savo lytinę aistrą oraliniu ir kitokio fizinio sąlyčio būdu su nepilnamečiu asmeniu už piniginį ir kitokį materialinį atlygį, pažeisdamas nepilnamečio asmens seksualinio apsisprendimo laisvę ir neliečiamumą bei atlikdamas seksualinio pobūdžio veiksmus V. V. akivaizdoje, tvirkino jaunesnį negu šešiolikos metų amžiaus asmenį.
4. Taip pat V. U. nuteistas pagal BK 151[1] straipsnio 2 dalį, BK 153 straipsnio 1 dalį ir BK 161 straipsnio 1 dalį už tai, kad nuo 2016 m. gruodžio mėn. iki 2017 metų žiemos, tikslesnis laikas ikiteisminio tyrimo metu nenustatytas, apie 23 val., (*duomenys neskelbtini*) mstl. apylinkėse, Klaipėdos rajone, pamiškėje, BMW ir kito tyrimo metu nenustatytos markės automobilio salone, ne mažiau kaip tris kartus susitiko su V. V. ir J. V., žinodamas, kad jie yra nepilnamečiai, V. U. nepilname-

čiams pirko, vaišino ir siūlė gerti alkoholinių gėrimų ir, nepilnamečiams pavartojus alkoholinių gėrimų ir apgirtus, abiem nepilnamečiams kartu sėdint ant automobilio galinės sėdynės, čiulpė jiems lytinius organus, taip įtraukė vaikus girtauti, tenkino savo lytinę aistrą oraliniu būdu su nepilnamečiu asmeniu už kitokios formos atlygį, pažeisdamas nepilnamečio asmens seksualinio apsisprendimo laisvę ir neliečiamumą ir atlikdamas seksualinio pobūdžio veiksmus V. V. akivaizdoje, tvirkino jaunesnį negu šešiolikos metų amžiaus asmenį.

5. Be to, V. U. nuteistas pagal BK 161 straipsnio 2 dalį už tai, kad 2017 m. rudenį, tikslesnis laikas ikiteisminio tyrimo metu nenustatytas, apie 23 val. *(duomenys neskelbtini)* kaime, Tauragės rajone, pamiškėje, automobilio „Volkswagen Passat" salone ir prie automobilio lauke, žinodamas, kad E. Z. (gim. *(duomenys neskelbtini)*), S. L. (gim. *(duomenys neskelbtini)*) ir D. G. (gim. *(duomenys neskelbtini)*) yra nepilnamečiai, pirko, vaišino, siūlė ir davė gerti alkoholinius gėrimus – 2 butelius (1 l) „Stumbro" degtinės, dėl to pastarieji apsvaigo nuo alkoholio, taip vaikus – E. Z., S. L. ir D. G. – nugirdė.
6. Taip pat V. U. nuteistas pagal BK 161 straipsnio 1 dalį už tai, kad 2017 m. rudenį–žiemą, tiksliau laikas ikiteisminio tyrimo metu nenustatytas, apie 23–24 val., kelyje link *(duomenys neskelbtini)* mstl., Klaipėdos rajone, ne mažiau kaip 2 susitikimų metu, atvykęs automobiliu „Volkswagen Passat", žinodamas, kad M. S. (gim. *(duomenys neskelbtini)*) yra nepilnametis, pirko, vaišino, siūlė ir davė gerti alkoholinių gėrimų, dėl to pastarasis apsvaigdavo nuo alkoholio, taip įtraukė vaiką M. S. girtauti.
7. Be to, V. U. nuteistas pagal BK 151[1] straipsnio 2 dalį už tai, kad nuo 2017 m. balandžio mėn. iki 2018 m. gegužės mėn. pradžios, tiksliau laikas ikiteisminio tyrimo metu nenustatytas, nuo 23.19 val. iki 1.27 val., Klaipėdos rajono apylinkėse – *(duomenys neskelbtini)* kaime, Gargždуose, tiksliau vieta nenustatyta, automobilių „Volswagen Passat" ir „Toyota Prius" salonuose, ne mažiau kaip 10 kartų susitiko su T. T. (gim. *(duomenys neskelbtini)*) ir žinodamas, kad jis yra nepilnametis, bučiavo jį į lūpas, rankomis lietė jo pilvą, nugarą, masažavo nepilnamečio lytinį organą, sėdmenis, bučiavo apnuoginęs jo pilvą, masturbavosi nepilnamečio akivaizdoje, savo apnuogintu lytiniu organu trynėsi nepilnamečiui į koją, už tai kiekvieną kartą sumokėdavo nuo 10 iki 50 Eur, taip tenkino savo lytinę aistrą kitokio fizinio sąlyčio būdu su nepilnamečiu asmeniu už piniginį atlygį, pažeisdamas nepilnamečio asmens seksualinio apsisprendimo laisvę ir neliečiamumą.
8. Taip pat V. U. nuteistas pagal BK 145 straipsnio 1 dalį už tai, kad 2018 m. pradžioje, tiksliau laikas ikiteisminio tyrimo metu nenustatytas, apie 22.30–24 val., kelyje ties *(duomenys neskelbtini)* kaimu, Klaipėdos rajone, automobilio „Volkswagen Passat" salone, žinodamas, kad J. R. (gim. *(duomenys neskelbtini)*) ir R. G. (gim. *(duomenys neskelbtini)*) yra nepilnamečiai, davė alkoholio – 1 litro talpos butelį degtinės – ir, šiems atsisakius gerti automobilyje duotą alkoholį bei tenkinti V. U. lytinę aistrą, R. G. pagrasinus apie tai pranešti policijai, V. U. iš automobilio daiktinės išsitraukė pistoletą, J. R. akivaizdoje nukreipė jį į R. G., siekdamas jį įbauginti, tai pastarieji suvokė kaip realią grėsmę jų gyvybei ir sveikatai.
9. Be to, V. U. nuteistas pagal BK 151[1] straipsnio 2 dalį už tai, kad 2018 m. kovo mėn., tikslesnis laikas ikiteisminio tyrimo metu nenustatytas, apie 20–21 val. automobi-

lių aikštelėje tarp Palangos ir Šventosios ir praėjus savaitei ar dviem savaitėms po šio susitikimo, tikslesnis laikas ikiteisminio tyrimo metu nenustatytas, *(duomenys neskelbtini)* kaime, Kretingos rajone, bei 2018 m. gegužės mėn., tikslesnis laikas ikiteisminio tyrimo metu nenustatytas, laikotarpiu tarp 24 ir 5 val. prie miškelio (pušyno) Šventojoje, ikiteisminio tyrimo metu nenustatytos markės automobilio salone, žinodamas, kad E. B. (gim. *(duomenys neskelbtini)*) yra nepilnametis, 16 metų amžiaus, V. U. nepilnametį bučiavo į lūpas, lūpomis lietė jo kūną: bučiavo krūtinę, pilvą, čiulpė jo lytinį organą, apsinuoginęs savo lytinį organą masturbavosi nepilnamečio akivaizdoje, nepilnamečio ranką uždėjęs ant savo lytinio organo, jį dirgino, už tai V. U. jam davė nuo 5 iki 15 Eur ir kitokį atlygį. Taip V. U., suteikdamas piniginį ir kitokios formos atlygį, tenkino savo lytinę aistrą oraliniu ir kitokio fizinio sąlyčio būdu su nepilnamečiu asmeniu, pažeisdamas nepilnamečio asmens seksualinio apsisprendimo laisvę ir neliečiamumą.

10. Taip pat V. U. nuteistas pagal BK 151[1] straipsnio 2 dalį už tai, kad nuo 2018 m. balandžio 22 d. 23.42 val. iki 2018 m. balandžio 23 d. 0.35 val. Mažeikių miesto prieigoje, nuošalioje vietoje, tiksli vieta ikiteisminio tyrimo metu nenustatyta, automobilio „Toyota Prius“ salone, žinodamas, kad R. B. (gim. *(duomenys neskelbtini)*) yra 14 metų amžiaus, jį bučiavo į lūpas, burna lietė apnuoginęs R. B. lytinį organą ir jį čiulpė, lietė sėdmenis, taip tenkino savo lytinę aistrą oraliniu ir kitokio fizinio sąlyčio būdu su jaunesniu negu šešiolikos metų asmeniu, pažeisdamas nepilnamečio asmens seksualinio apsisprendimo laisvę ir neliečiamumą.
11. Be to, V. U. nuteistas pagal BK 151[1] straipsnio 2 dalį už tai, kad nuo 2018 m. balandžio 25 d. 23.52 val. iki 2018 m. balandžio 26 d. 0.45 val. Mažeikių miesto prieigoje, nuošalioje vietoje, tiksli vieta ikiteisminio tyrimo metu nenustatyta, automobilio „Toyota Prius“ salone, žinodamas, kad R. B. yra 14 metų amžiaus, jį bučiavo, lietė rankomis pilvą ir nuogą R. B. kūną po drabužiais, čiulpė jo lytinį organą ir lietė sėdmenis, apnuogino savo lytinį organą, po to R. B. čiulpė jo lytinį organą, už tai V. U. davė jam 10 Eur, taip tenkino savo lytinę aistrą oraliniu ir kitokio fizinio sąlyčio būdu su nepilnamečiu asmeniu už piniginį atlygį, pažeisdamas nepilnamečio asmens seksualinio apsisprendimo laisvę ir neliečiamumą.

II. Kasacinio skundo ir atsiliepimo į *jį* argumentai

12. Nuteistasis V. U. kasaciniu skundu prašo panaikinti apeliacinės instancijos teismo nuosprendį ir perduoti bylą iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka. Kasatorius nurodo:
    12.1. Ikiteisminis tyrimas pagal BK 145 straipsnio 1 dalį pradėtas neteisėtai, nesilaikant naujausios kasacinės instancijos teismo praktikos, formuojamos kasacinėje nutartyje baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-15-648/2025. Iš bylos duomenų matyti, kad ikiteisminis tyrimas pagal BK 145 straipsnio 1 dalį V. U. buvo pradėtas neteisėtai, nesant nei nukentėjusiųjų, nei jų atstovų skundų (pareiškimų), nei prokuroro reikalavimo. Šis klausimas buvo keliamas ir nuteistojo bei jo gynėjo apeliaciniuose skunduose, tačiau apeliacinės instancijos teismas minėtų argumentų išsamiai netyrė, vadovavosi bylai neaktualia praktika, suformuota kasacinėje nutartyje baudžiamojoje byloje

Nr. 2K-102-697/2020, nurodydamas, kad nukentėjusiojo teisė į jo pažeistų interesų gynimą negali būti paneigta ar apsunkinta formaliais procesiniais reikalavimais. Nesutiktina su apeliacinės instancijos teismo teiginiu, kad prokurorės valia pradėti ikiteisminį tyrimą pagal BK 145 straipsnį ir jį tęsti yra aiškiai išreikšta tarnybinio pranešimo dėl papildomo nusikalstamos veikos kvalifikavimo suderinimu, o vėliau ir palaikant kaltinimą teisiamuosiuose posėdžiuose. Nesant byloje Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau – ir BPK) 167 straipsnio 2 dalyje nurodyto prokuroro reikalavimo, kaip atskiro procesinio dokumento, kurio forma yra patvirtinta Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro įsakymu, ikiteisminis tyrimas pagal BK 145 straipsnio 1 dalį V. U. pradėtas neteisėtai. Net ir bylą nagrinėjęs pirmosios instancijos teismas nukrypo nuo kasacinėje nutartyje baudžiamojoje byloje Nr. 2K-268-628/2023 pateikto išaiškinimo ir neužtikrino bei nesiėmė priemonių, kad kaltinimą palaikantis prokuroras pateiktų motyvuotą reikalavimą tęsti baudžiamąjį procesą pagal BK 145 straipsnio 1 dalį; šios klaidos neištaisė ir apeliacinės instancijos teismas.

12.2. Taip pat skunde nurodoma, kad byloje nepatikrintas teisinis ir faktinis ikiteisminio tyrimo pradėjimo pagrindas, o apeliacinės instancijos teismo teiginys, kad nuteistojo kaltė nebuvo grindžiama kriminalinės žvalgybos metu gautais duomenimis, prieštarauja bylos medžiagai (antai 2018 m. gegužės 15 d. buvo gauta išslaptinta informacija – įtariamojo V. U. pokalbių suvestinės su nepilnamečiais asmenimis; šiais duomenimis naudotasi atliekant ikiteisminį tyrimą). Taigi kriminalinės žvalgybos duomenys buvo naudojami ne tik kaip vada pradėti ikiteisminį tyrimą, bet jais buvo remiamasi viso baudžiamojo proceso metu, todėl jie privalėjo būti patikrinti (nustatytas faktinis ir teisinis šių veiksmų atlikimo pagrindas). Nuteistasis ir jo gynėjas negalėjo patikrinti: 1) kada prieš nuteistąjį buvo pradėti kriminalinės žvalgybos veiksmai ir kiek laiko jie truko; 2) kokios techninės priemonės ir kur jos buvo taikomos, siekiant įvertinti jų intensyvumą; 3) kokiu faktiniu pagrindu kriminalinės žvalgybos veiksmai buvo inicijuoti; 4) ar kriminalinės žvalgybos veiksmų pratęsimas turėjo faktinį pagrindą. Apeliacinės instancijos teismui neteisingai aiškinus kriminalinės žvalgybos panaudojimo ikiteisminiame tyrime pobūdį, faktinio pagrindo išreikalavimo tikslingumą, liko neišnagrinėti apeliacinių skundų argumentai dėl kriminalinės žvalgybos tyrimo.

12.3. Nuteistojo atpažinimas buvo atliktas nesilaikant BPK 192 straipsnyje nustatytos tvarkos, nes nukentėjusieji nuteistąjį atpažino tik iš nuotraukų, o ne parodžius asmenį gyvai. Nesutinkama, kad nukentėjusiųjų saugumui asmens atpažinimas gyvai kėlė grėsmę, nes nuteistajam atliekamų procesinių veiksmų metu buvo taikoma kardomoji priemonė – suėmimas. Šioje byloje apeliacinės instancijos teismas netyrė, ar V. U. atpažinimo metu egzistavo objektyvios priežastys, trukdžiusios parodyti atpažintiną asmenį, t. y. kuriems iš proceso dalyvių realiai egzistavo saugumo poreikis. Taip pat skunde ginčijamas asmens parodymo atpažinti veiksmas, atliktas su nukentėjusiuoju E. Z., teigiant, kad 2018 m. birželio 11 d. vykusios apklausos pas ikiteismi-

nio tyrimo teisėją metu, atsakydamas į pateiktus klausimus, nukentėjusysis E. Z. paaiškino, jog, per atpažinimo procedūrą jam iš pateiktų septynių ar aštuonių nuotraukų išsirinkus du variantus, kažkas iš ten esančių asmenų parodė, kuris.

12.4. Skundžiamus nuosprendžius priėmę teismai buvo šališki. Apeliacinės instancijos teismas detaliai nepatikrino nuteistojo apeliacinio skundo, dėl didelio bylos rezonanso nesistengė bylos išnagrinėti išsamiai. Nors apeliacinės instancijos teismas pripažino, kad pirmosios instancijos teismo nuosprendyje aprašant įrodymus yra atkartotas kaltinamasis aktas, tačiau teismas nepagrįstai šių pažeidimų nelaikė esminiais, nepripažino pirmosios instancijos teismą buvus šališką. Šios nustatytos faktinės aplinkybės parodo, kad teismo procesas pirmosios instancijos teisme nebuvo tinkamai ir nešališkai organizuojamas, teismas nuosprendyje įrodymų tinkamai neįvertino, nenurodė, kuriuos duomenis pripažįsta įrodymais, neišdėstė motyvų, kuriais vadovaudamasis atmetė kitus įrodymus, nenurodė nusikalstamų veikų kvalifikavimo motyvų, kaip to reikalauja BPK 305 straipsnio 1 dalis. Manytina, kad bylą nagrinėjant tiek pirmosios, tiek apeliacinės instancijos teisme egzistavo BPK 58 straipsnio 1 dalies 4 punkte nurodytos kitokios aplinkybės, keliančios pagrįstų abejonių nešališkumu, t. y. faktai, parodantys teismo nenorą ar vengimą procesą organizuoti taip, kad proceso dalyviai pasitikėtų teismu.

12.5. V. U. nepagrįstai pripažintas kaltu dėl visų jam inkriminuotų BK specialiosios dalies straipsnių. Dėl veikos kvalifikavimo pagal BK 145 straipsnio 1 dalį skunde nurodoma, kad teismai netinkamai aiškino ir taikė minėto BK specialiosios dalies straipsnio nuostatas. Baudžiamajai atsakomybei kilti nepakanka objektyvių veikos požymių, būtina nustatyti ir subjektyviuosius, o teismai, pripažindami V. U. kaltu pagal BK 145 straipsnio 1 dalį, vadovavosi tik nukentėjusiųjų nepilnamečių parodymais, bet neatskleidė, kokie duomenys patvirtina kasatoriaus tyčią ir jos turinį grasinti nužudyti žmogų ar sunkiai sutrikdyti jo sveikatą, esant pakankamam pagrindui manyti, kad grasinimas gali būti įvykdytas. Be to, po to, kai nukentėjusysis R. G. iš nuteistojo pareikalavo pinigų arba pagrasino pranešti policijai, tapo aišku, kad nukentėjusieji taip pat suvokė, dėl kokios priežasties susitiko su nuteistuoju ir pan. Tai, kad iš nuteistojo buvo reikalaujama pinigų, kas savaime jau sudaro turto prievartavimui artimą situaciją, leidžia manyti, jog nukentėjusieji suvokė savo elgesio netinkamą pobūdį ir tai, kad toks reikalavimas gali sukelti konfliktinę situaciją tarp nukentėjusiųjų ir nuteistojo; tai ir įvyko. Tačiau teismai šių aplinkybių nevertino.

12.6. Kasatorius nepagrįstai nuteistas pagal BK 151[1] straipsnio 2 dalį ir 153 straipsnio 1 dalį (dėl nusikalstamų veiksmų, padarytų J. V. ir V. V.). Nuteistojo veiksmus kvalifikuodami pagal BK 153 straipsnio 1 dalį, teismai turėjo nustatyti jo tiesioginę tyčią, t. y. suvokimą, kad jo veika ne tik gali sukelti, bet ir sukels jaunesnio nei šešiolikos metų amžiaus asmens per ankstyvą domėjimąsi lytiniais santykiais ir pan., tačiau to nepadarė, nuteistojo tyčios nemotyvavo. Teismams aprašant nuteistojo veiksmus, atliktus nukentėju-

siesiems J. V. ir V. V., neatskleista, ar nuteistasis suprato, kad jo veika sukels per ankstyvą vaiko domėjimąsi lytiniais santykiais ir kitokių neigiamų padarinių. Nesant tokių motyvų dėl BK 153 straipsnio 1 dalyje nustatytos veikos būtinųjų sudėties požymių, negalima ir baudžiamoji atsakomybė. Be to, kasaciniame skunde nesutinkama su apeliacinės instancijos teismo pateiktu įrodymų vertinimu dėl veikų, padarytų J. V., nes apie tai, kad būtent kasatorius padarė šias veikas, teismai sprendė ne iš nukentėjusiojo (kuris neatpažino kasatoriaus), o iš kitų asmenų parodymų. Kasatorius teigia, jog baudžiamoji atsakomybė pagal BK 151^1 straipsnio 2 dalį (dėl veiksmų, atliktų J. V.) grindžiama prielaidomis, nes nemotyvuojama, kaip nuteistasis suprato, jog J. V. yra jaunesnis negu 16 metų.

12.7. Taip pat kasaciniame skunde ginčijamas V. U. nuteisimas pagal BK 151^1 straipsnio 2 dalį dėl nusikalstamų veiksmų, atliktų E. B., nes teismas, nepašalinęs abejonių, padarė išvadą, kad nuteistajam buvo žinoma, jog nukentėjusysis E. B. veikos padarymo metu buvo nepilnametis. Teismai netyrė, kodėl nukentėjusiojo E. B. parodymai apie savo amžių buvo skirtingi (per pirminę apklausą ikiteisminio tyrimo metu jis nurodė neatsimenantis savo amžiaus atskleidimo nuteistajam aplinkybių, tačiau jau ikiteisminio tyrimo teisėjo atliekamos apklausos metu nukentėjusysis parodė, kad nuteistajam pasakė, jog jam 16 metų).

12.8. Taip pat nuteistasis ginčija nuteisimą pagal BK 161 straipsnio 1 dalį (dėl nukentėjusiųjų J. V., R. V., V. V. ir M. S. įtraukimo girtauti). Nagrinėjamoje byloje kasatoriui V. U. inkriminuotos nusikalstamos veikos formuluotė neapima vaiko įtraukimo girtauti būdo, o toks būdas, sistemiškai vertinant kitas BK normas (pvz., BK 160 ar 161 straipsnis), turėtų būti nurodytas, kadangi nusikalstamo veikimo būdas yra vienas iš baudžiamojo teisinio vertinimo kriterijų, leidžiančių atriboti nusikalstamą elgesį nuo kitokio neteisėto elgesio (pvz., Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso (toliau – ANK) 76 straipsnyje nustatyta atsakomybė už alkoholinių gėrimų nupirkimą ar kitokį perdavimą jaunesniems negu dvidešimt metų asmenims). Be to, nuteistajam inkriminuota BK 161 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta nusikalstama veika (dėl M. S. įtraukimo girtauti) nebuvo tiek pavojinga, kad už ją reikėtų taikyti baudžiamąją atsakomybę, nes nepasižymėjo sistemiškumu (nenustatyti daugiau kaip trys kartai).

12.9. Kasaciniame skunde nesutinkama su V. U. nuteisimu pagal BK 161 straipsnio 2 dalį (E. Z., S. L. ir D. G. nugirdymas). Teismai dėl šios kaltinimo dalies nesugretino turimų duomenų visumos ir padarė prieštaringas išvadas. Nustatyta, kad nei D. G., nei E. Z. asmens parodymo atpažinti metu neatpažino nuteistojo V. U.; tik S. L. teigia atpažinęs kasatorių, kuris buvo panašiausias iš kitų. Tačiau teismai nevertino to, kad visi nepilnamečiai įvykio metu buvo apsvaigę, su galimu kaltininku bendravo itin trumpai ir epizodiškai. Teismai nevertino, kad kasatoriaus ir nukentėjusiųjų susitikimas vyko tamsiu paros metu, kasatorius, anot S. L., sėdėjo automobilio priekyje, S. L. negalėjo įvardyti, kokios spalvos buvo automobilis, o tai kelia abejonių, ar jis tikrai galėjo atpažinti kasatorių.

13. Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros Baudžiamojo persekiojimo departamento prokurorė Lina Beinarytė atsiliepimu į kasacinį skundą prašo jį atmesti. Prokurorė atsiliepime nurodo:
    13.1. Nėra pagrindo teigti, kad ikiteisminis tyrimas pagal BK 145 straipsnio 1 dalį pradėtas neteisėtai, nesant nukentėjusiojo skundo ir (ar) jo teisėto atstovo skundo ar pareiškimo, prokuroro reikalavimo. Atkreiptinas dėmesys, kad apygardos teismas nesivadovavo kaip precedentu Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacine nutartimi baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-15-648/2025, nes ji priimta 2025 m. vasario 25 d., o apeliacinės instancijos teismo nuosprendis priimtas 2025 m. sausio 30 d. Teismams nagrinėjant bylas, precedento galią turi tokie ankstesni teismų sprendimai, kurie buvo priimti analogiškose bylose, t. y. tik tose bylose, kurių faktinės aplinkybės yra tapačios arba labai panašios į tos bylos, kurioje buvo sukurtas precedentas, faktines aplinkybes ir kurioms turi būti taikoma ta pati teisė, kaip toje byloje, kurioje buvo sukurtas precedentas. Nagrinėjamu atveju teismas pagrįstai rėmėsi kasacine nutartimi baudžiamojoje byloje Nr. 2K-102-697/2020 aiškindamas, kad nukentėjusiojo iniciatyva dėl ikiteisminio tyrimo pradėjimo, išreikšta skundu, nėra apribota tam tikra skundo forma, todėl neprieštarauja įstatymo prasmei tokie atvejai, kai ikiteisminis tyrimas pradedamas nukentėjusiajam pareiškus valią dėl ikiteisminio tyrimo pradėjimo įvairiomis formomis (pvz., protokolu-pareiškimu), tarp jų ir procese duodamais parodymais, nes BPK nėra nustatyta nei nukentėjusiojo skundo, nei jo teisėto atstovo pareiškimo forma ir turinys.
    13.2. Iš bylos medžiagos matyti, kad, remiantis kriminalinės žvalgybos pateikta informacija, 2018 m. gegužės 9 d. Klaipėdos apskrities vyriausiojo policijos komisariato Kriminalinės policijos Sunkių nusikaltimų tyrimo valdybos (toliau – Klaipėdos apskrities VPK KP SNTV) tyrėjo tarnybiniu pranešimu dėl ikiteisminio tyrimo pradėjimo ikiteisminis tyrimas buvo pradėtas tik pagal nusikalstamos veikos, nustatytos BK 153 straipsnio 1 dalyje (dėl jaunesnio negu šešiolikos metų asmens tvirkinimo), požymius. Ikiteisminio tyrimo metu, apklausus liudytojus bei nepilnamečius nukentėjusiuosius, 2018 m. gegužės 16 d., 2019 m. sausio 18 d. tarnybiniais pranešimais nustatytas pagrindas pradėti (tęsti) ikiteisminį tyrimą ir pagal kitų nusikalstamų veikų, nurodytų BK 151^1 straipsnio 1 ir 2 dalyse, 161 straipsnio 1 ir 2 dalyse, 145 straipsnio 1 dalyje, požymius. Šie tarnybiniai pranešimai buvo derinami rezoliucijomis, todėl ikiteisminis tyrimas vėliau buvo tęsiamas ir dėl kitų nusikalstamų veikų, iš jų ir dėl nusikalstamos veikos, nurodytos BK 145 straipsnio 1 dalyje, požymių. Vadovaujantis Rekomendacijomis dėl ikiteisminio tyrimo pradžios ir jos registravimo tvarkos (patvirtintomis Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2008 m. rugpjūčio 11 d. įsakymu), išaiškinta, kad prokuroro reikalavimas išreiškiamas rezoliucija arba atskiru rašytiniu dokumentu (1 priedas) ar nutarimu. Sutiktina su apeliacinės instancijos teismo išvada, kad prokurorės reikalavimo pradėti ikiteisminį tyrimą pagal BK 145 straipsnio 1 dalį baudžiamojoje byloje nėra, tačiau proku-

rorės valia pradėti ikiteisminį tyrimą ir jį tęsti yra aiškiai išreikšta tarnybinio pranešimo dėl papildomos nusikalstamos veikos kvalifikacijos suderinimu, o vėliau ir palaikant kaltinimą teisiamuosiuose posėdžiuose. Taigi BPK reikalavimai pradedant ikiteisminį tyrimą pagal BK 145 straipsnio 1 dalį pažeisti nebuvo.

13.3. Taip pat nepagrįsti kasacinio skundo teiginiai, kad teismai nepatikrino kriminalinės žvalgybos, kuri buvo vykdoma dėl V. U., faktinio pagrindo, trukmės, techninių priemonių, subjektų, fiksavimo būdo ir t. t.; kad apeliacinės instancijos teismas neatsakė į apeliacinio skundo argumentą dėl kriminalinės žvalgybos tyrimo ir medžiagos išreikalavimo. Pritartina apeliacinės instancijos teismo išvadai, kad šioje byloje kriminalinės žvalgybos duomenys panaudoti kaip vada pradėti ikiteisminį tyrimą, vadovaujantis BPK 166 straipsnio 1 dalies 2 punktu. Klaipėdos apskrities vyriausiojo policijos komisariato Kriminalinės policijos Sunkių nusikaltimų tyrimo valdybos 2-ojo skyriaus vyriausiasis tyrėjas 2018 m. gegužės 8 d. tarnybiniu pranešimu dėl gautos informacijos ir jos patikrinimo (tarnybinis pranešimas adresuotas to paties komisariato skyriaus viršininkui) pateikė susistemintą kriminalinės žvalgybos metu gautą informaciją apie tai, kad Klaipėdos rajone veikia asmuo, kuris galbūt už piniginį atlygį seksualiai išnaudoja nepilnamečius ir mažamečius berniukus. Kaip buvo minėta, šios informacijos pagrindu 2018 m. gegužės 9 d. ir buvo pradėtas ikiteisminis tyrimas pagal BK 153 straipsnio 1 dalį. Vėliau duomenys byloje buvo renkami ir fiksuojami BPK tvarka atliktais veiksmais (atliekant kratas, sankcionuojant elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolę, jos fiksavimą ir kaupimą, sankcionuojant savo tapatybės neatskleidžiančių ikiteisminio tyrimo pareigūnų veiksmus, atliekant apklausas). Todėl nuteistojo V. U. kaltė nebuvo grindžiama kriminalinės žvalgybos metu gautais duomenimis, o ikiteisminis tyrimas šioje byloje buvo pradėtas nepažeidžiant baudžiamojo proceso įstatymo reikalavimų. Iš 2025 m. sausio 9 d. apygardos teismo posėdžio protokolo matyti, kad nuteistasis pateikė prašymą išreikalauti kriminalinės žvalgybos tyrimo medžiagą, tačiau teisėjų kolegija jo netenkino, nurodė prašymo atmetimo motyvus. Teismų praktikoje ne kartą yra pasisakyta, kad proceso dalyvių prašymai privalo būti tenkinami, jeigu tokiu būdu būtų išaiškintos aplinkybės, turinčios reikšmės bylai, tačiau prašymai, kuriais prašoma išaiškinti aplinkybes, jau nustatytas surinkta bylos medžiaga, arba nustatyti faktus, neturinčius esminės reikšmės arba ryšio su byla, gali būti motyvuotai atmesti.

13.4. Priešingai nei teigia kasatorius, BPK 192 straipsnyje nustatyti asmens parodymo atpažinti tvarkos reikalavimai nepažeisti. Ikiteisminio tyrimo metu po nukentėjusiųjų bei liudytojų apklausos, siekiant patikrinti jų duotus parodymus, nukentėjusiesiems ir liudytojams buvo pateiktos šešios fotonuotraukos ir jie buvo paprašyti pagal pateiktas fotonuotraukas nurodyti asmenį, apie kurį davė parodymus. Ikiteisminio tyrimo pareigūnai, įvertinę byloje surinktus duomenis ir atsižvelgdami į nukentėjusiesiems padarytų

nusikalstamų veikų pobūdį, jautrų nukentėjusiųjų socialinį amžių, visiškai pagrįstai ir teisėtai pasinaudojo jiems įstatymo nustatyta teise atpažinimo procesinį veiksmą atlikti tik pagal fotonuotraukas. Iš bylos medžiagos matyti, kad ikiteisminio tyrimo metu atliekant asmens parodymą atpažinti pagal nuotrauką buvo siekiama užtikrinti nukentėjusiųjų saugumą. Sprendžiant dėl nukentėjusio nepilnamečio asmens teisių baudžiamajame procese, asmens saugumas turi būti suvokiamas kur kas plačiau, kaip siekis apsaugoti tokius asmenis nuo pernelyg didelio žalingo baudžiamojo proceso poveikio. Vaikas (nepilnametis) jau savaime dėl savo amžiaus yra pažeidžiamas, vaikai yra labiau pažeidžiami nei daugiau gyvenimiškos patirties turintys suaugę asmenys. Atpažįstant nuteistąjį V. U., o šių atpažinimų pagrindu gautus duomenis pripažinus įrodymais, nebuvo padaryti esminiai BPK 192 straipsnio nuostatų pažeidimai.

13.5. Nėra pagrindo teigti, kad bylą išnagrinėjo šališkas, neobjektyvus ir turintis išankstinę nuomonę pirmosios instancijos teismas, kuris, pažeisdamas BPK reikalavimus, palaikė tik vieną – kaltintojo pusę. Nuteistasis V. U. šališkumą suvokia nesutikdamas su pirmosios instancijos teismo apkaltinamuoju nuosprendžiu, tačiau byloje nėra duomenų, leidžiančių manyti, kad vienai proceso šaliai buvo rodomas išankstinis palankumas ar priešiškumas. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismuose buvo sprendžiami proceso dalyvių prašymai, dėl jų teismas priimdavo atitinkamus procesinius sprendimus (dalis prašymų tenkinta, dalis atmesta), teismas išsamiai tyrė visą reikalingą bylai medžiagą, laikėsi įstatymo reikalavimų, organizuodamas procesą.

13.6. Taip pat atmestini visi kasacinio skundo argumentai, susiję su neteisingu V. U. veikų kvalifikavimu pagal atitinkamus BK specialiosios dalies straipsnius. Veika pagrįstai kvalifikuota pagal BK 145 straipsnio 1 dalį, nes V. U. grasinimas buvo išreikštas poelgiu – šaunamojo ginklo nukreipimu į nepilnamečius nukentėjusiuosius, todėl nekelia abejonių, kad nepilnamečiai tokį grasinimą turėjo suvokti kaip keliantį realią grėsmę. Taip pat nuteistojo veikos pagrįstai kvalifikuotos pagal BK 151[1] straipsnio 2 dalį, nes abejonių nekelia teismų išvada, jog nuteistajam buvo žinomas nukentėjusiųjų amžius (nukentėjusieji nuteistajam apie save suteikė pakankamai daug detalios informacijos – papasakojo apie save, kur mokosi, kaip leidžia laisvalaikį ir kt.). Taip pat teismai teisingai taikė BK 153 straipsnio 1 dalį, nes dalis nuteistojo veiksmų atitiko tvirtinamųjų veiksmų sudėties požymius. Kasacinio skundo teiginiai dėl netinkamai pritaikytų BK 161 straipsnio 1, 2 dalių iš esmės yra susiję su netinkamu įrodymų vertinimu; šioje byloje įrodyta, kad nuteistasis V. U. daug kartų tiems patiems nepilnamečiams nukentėjusiesiems pirko, vaišino, siūlė bei davė gerti alkoholinių gėrimų, dėl to jie apsvaigdavo nuo alkoholio, ir tokiu būdu jis įtraukė vaikus į girtavimą ne vieną kartą.

III. Kasacinės instancijos teismo argumentai ir išvados

14. Nuteistojo V. U. kasacinis skundas iš dalies tenkintinas.

Dėl bylos nagrinėjimo kasacine tvarka ribų

15. Pagal BPK 376 straipsnio 1 dalį, kasacinės instancijos teismas skundžiamus nuosprendžius ir (ar) nutartis, dėl kurių paduotas kasacinis skundas, patikrina tik teisės taikymo aspektu. Kasacinės instancijos teismas byloje surinktų įrodymų iš naujo nevertina, naujų įrodymų nerenka ir faktinių bylos aplinkybių nenustato. Ar teisingai įvertinti įrodymai ir nustatytos faktinės bylos aplinkybės, ar pakanka įrodymų vienai ar kitai aplinkybei konstatuoti, išsprendžiama pirmosios ir apeliacinės instancijos teismuose (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-7-27-746/2015, 2K-P-135-648/2016, 2K-7-8-788/2018, 2K-50-489/2025 ir kt.). Bylą nagrinėjant kasacine tvarka tikrinama, ar, renkant, tiriant ir vertinant byloje surinktus įrodymus bei nustatant bylos aplinkybes, nebuvo padaryta esminių baudžiamojo proceso įstatymo pažeidimų, ar pagal byloje nustatytas aplinkybes teismai tinkamai pritaikė baudžiamąjį įstatymą (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-43-697/2025). Kasacinio skundo argumentai savaip interpretuojant įrodymus ir ginčijant teismo nustatytas faktines aplinkybes nėra kasacinio nagrinėjimo dalykas (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-7-82-699/2018, 2K-7-104-719/2021, 2K-50-489/2025 ir kt.).
16. Nuteistasis kasaciniame skunde nurodo, kad teismai, pripažindami jį kaltu dėl visų inkriminuotų nusikalstamų veikų padarymo, netinkamai pritaikė baudžiamąjį įstatymą (BK 145 straipsnio 1 dalis, 151[1] straipsnio 2 dalis, 153 straipsnio 1 dalis, 161 straipsnio 1 ir 2 dalys), tačiau, kaip matyti iš kasacinio skundo turinio, šį savo teiginį kasatorius grindžia pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų atlikto įrodymų vertinimo, nustatytų faktinių bylos aplinkybių ir teismų padarytų išvadų, taip pat ir dėl kasatoriaus kaltės, neigimu. Tokie kasacinio skundo argumentai nėra bylos nagrinėjimo kasacine tvarka dalykas ir bus nagrinėjami tiek, kiek jie susiję su BPK 369 straipsnio 1 dalyje nustatytais bylos nagrinėjimo kasacine tvarka pagrindais. Taip pat teisėjų kolegija nepasisako dėl pateiktų nuteistojo rašytinių paaiškinimų, kurie taip pat nėra kasacijos dalykas.
17. Pažymėtina ir tai, kad iš esmės tie patys argumentai buvo pateikti ir apeliaciniame skunde ir jie išsamiai išnagrinėti. Apeliacinės instancijos teismas, patikrinęs pirmosios instancijos teismo nuosprendžio teisėtumą ir pagrįstumą, dar kartą išanalizavo byloje ištirtus įrodymus, be kita ko, ir nurodytus kasaciniame skunde (t. y. dėl visų nuteistajam inkriminuotų nusikalstamų veikų pagrįstumo), išdėstė motyvus dėl jų vertinimo ir nustatytų faktinių bylos aplinkybių.

Dėl teismų nešališkumo

18. Kasaciniame skunde teigiama, kad bylą išnagrinėjo šališki teismai: pirmosios instancijos teismas, aprašydamas įrodymus, atkartojo kaltinamojo akto turinį, priimtas nuosprendis neatitinka BPK 305 straipsnio 1 dalies reikalavimų, o apeliacinės instancijos teismas minėtų pažeidimų nelaikė esminiais, detaliai nepatikrino apeliacinių skundų; taigi, nagrinėjant bylą egzistavo BPK 58 straipsnio 1 dalies

4 punkte nurodytos kitokios aplinkybės, keliančios pagrįstų abejonių nešališkumu. Šie argumentai yra nepagrįsti, todėl atmestini.

19. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 31 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad asmuo, kaltinamas padaręs nusikaltimą, turi teisę, kad jo bylą viešai ir teisingai išnagrinėtų nepriklausomas ir nešališkas teismas. Šias nuostatas detalizuojantys BPK 58, 59 straipsniai pateikia sąrašą aplinkybių, kurioms esant teisėjas negali būti laikomas nešališku ir galinčiu byloje priimti objektyvų sprendimą. Ši teisė nustatyta ir Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – Konvencija) 6 straipsnio 1 dalyje.
20. Teismo nešališkumo reikalavimas yra ir viena iš asmens konstitucinės teisės į teisingą teismą sudėtinių dalių. Teismų praktikoje yra išaiškinta, kad teismo nešališkumo reikalavimas turi du aspektus – objektyvųjį ir subjektyvųjį. Vertinant nešališkumą subjektyviuoju aspektu, turi būti nustatyta, ar yra realių faktų, kurie kelia abejonių dėl teisėjo nešališkumo, apie bylą nagrinėjusio teisėjo asmeninį tendencingumą. Objektyvusis nešališkumo aspektas bendriausia prasme reikalauja, kad teismo procesas būtų organizuojamas, proceso veiksmai būtų atliekami, su bylos nagrinėjimo teisme dalyviais būtų bendraujama taip, kad negalėtų susidaryti įspūdis, jog proceso metu vienai iš proceso šalių reiškiamas išankstinis priešiškumas ar palankumas arba teismas vienaip ar kitaip suinteresuotas tam tikra bylos baigtimi (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-176/2010, 2K-193/2010, 2K-132/2015, 2K-7-124-648/2015, 2K-204-689/2019, 2K-101-303/2020 ir kt.; Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – EŽTT) 2015 m. balandžio 23 d. Didžiosios kolegijos sprendimas byloje *Morice prieš Prancūziją*, peticijos Nr. 29369/10). Vertinant nešališkumą objektyviuoju aspektu, turi būti nustatyta, ar yra realių faktų, kurie vis dėlto kelia abejonių dėl teisėjo nešališkumo. Sprendžiant, ar konkrečioje byloje yra pateisinamas pagrindas baimintis, kad konkretus teisėjas stokoja nešališkumo, suinteresuoto asmens požiūris, nors ir yra svarbus, nėra lemiamas. Svarbiausią reikšmę turi tai, ar tokia abejonė gali būti laikoma pagrįsta (pvz., kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-195/2010, 2K-204-689/2019, 2K-101-303/2020).
21. Kasacinės instancijos teismas yra ne kartą pasisakęs, kad nešališkumo principas negali būti suprantamas pernelyg plačiai, – teismo padarytos teisės aiškinimo ir taikymo klaidos, baudžiamojo proceso įstatymo pažeidimai, net jei jie ir esminiai, nėra pakankamas pagrindas konstatuoti, kad teismas nagrinėjo bylą šališkai (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-7-137/2008, 2K-45-303/2018, 2K-211-895/2018, 2K-204-689/2019, 2K-101-303/2020). Nesant konkrečių bylą nagrinėjančio teismo šališkumo požymių, jo konstatavimas neturėtų būti siejamas su priimto nuosprendžio motyvacijos stoka, įrodymų tyrimo rezultatų įvertinimu, kitokiais teismo sprendimo surašymo trūkumais (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-486/2014, 2K-45-303/2018 ir kt.). EŽTT praktikoje šiuo aspektu taip pat pažymėta, kad tai, jog bylą nagrinėjantis teismas bylos nagrinėjimo metu priima daugelį gynybai nepalankių procesinių sprendimų, yra įmanoma ir teisėjui nesant nusistačiusiam prieš kaltinamąjį. Siekiant paneigti teisėjo subjektyviojo nešališkumo prezumpciją, reikia svaresnių jo asmeninio

šališkumo įrodymų negu serija gynybai nepalankių procesinių sprendimų; tokie sprendimai gali būti vertinami pagal kitas, be kita ko, Konvencijos 6 straipsnio, nuostatas dėl atitinkamų proceso teisingumo ir gynybos teisių, tačiau, net ir nustačius šių nuostatų pažeidimų, tai paprastai savaime nereiškia nepalankius sprendimus priėmusio teismo nusiteikimo prieš kaltinamąjį (pvz., 2020 m. sausio 14 d. sprendimas byloje *Khodorkovskiy ir Lebedev prieš Rusiją (Nr. 2)*, peticijų Nr. 51111/07 ir 42757/07, 430 punktas, su tolesnėmis nuorodomis).

22. Teisėjų kolegija konstatuoja, kad nagrinėjamoje byloje nenustatyta tokių aplinkybių, kurios, atsižvelgiant į pirmiau išdėstytus BPK reikalavimus ir teismų praktikoje suformuluotus principus, leistų pagrįstai abejoti teismų nešališkumu, jų nenurodė ir kasatorius. Iš esmės analogiškus argumentus dėl pirmosios instancijos teismo šališkumo (nuosprendis neatitinka BPK 305 straipsnio 1 dalies reikalavimų, jame iš kaltinamojo akto perrašyti įrodymai) nuteistasis ir jo gynėjas buvo nurodę ir savo apeliaciniuose skunduose. Priešingai nei teigia kasatorius, apeliacinės instancijos teismas į tokius argumentus motyvuotai atsakė skundžiamo nuosprendžio 49–52 punktuose. Susipažinus su baudžiamosios bylos medžiaga, konstatuotina, kad apeliacinės instancijos teismo nuosprendyje padarytos išvados dėl pirmosios instancijos teismo nešališkumo yra teisingos bei išsamios, teisėjų kolegija joms pritaria ir jų nebekartoja.
23. Pagal teismų praktiką, teismo padarytos teisės aiškinimo ir taikymo klaidos, baudžiamojo proceso įstatymo pažeidimai, net jei jie ir esminiai, nėra pakankamas pagrindas konstatuoti, kad teismas nagrinėjo bylą šališkai. Susipažinusi su bylos medžiaga, teisėjų kolegija nenustatė jokių kitų aplinkybių, rodančių, kad nebuvo užtikrinta nuteistojo teisė į nešališką teismą nagrinėjant bylą tiek pirmosios, tiek apeliacinės instancijos teismuose pagal subjektyvųjį ar objektyvųjį kriterijus. Dėl to nėra pagrindo daryti išvadą, kad nuteistojo bylą išnagrinėjo šališki pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai, kaip teigiama kasaciniame skunde. Dėl to kasacinio skundo argumentai dėl bylą nagrinėjusių teismų šališkumo vertintini kaip nepagrįsti.

Dėl kriminalinės žvalgybos duomenų panaudojimo pradedant ikiteisminį tyrimą

24. Kasatorius kvestionuoja teisinį ir faktinį ikiteisminio tyrimo pradėjimo šioje byloje teisėtumą, nurodo, jog apeliacinės instancijos teismo teiginys, kad nuteistojo kaltė nebuvo grindžiama kriminalinės žvalgybos metu gautais duomenimis, prieštarauja bylos medžiagai; priešingai, jais buvo remiamasi viso proceso metu, todėl tokie duomenys privalėjo būti patikrinti.
25. BPK 166 straipsnyje, reglamentuojančiame ikiteisminio tyrimo pradžią, be kita ko, nustatyta, kad ikiteisminis tyrimas pradedamas, prokurorui ar ikiteisminio tyrimo pareigūnui patiems nustačius nusikalstamos veikos požymius (1 dalies 2 punktas). BPK 171 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad jeigu ikiteisminio tyrimo įstaiga pati nustato nusikalstamos veikos požymius, ikiteisminio tyrimo įstaigos pareigūnas tuoj pat pradeda ikiteisminį tyrimą ir kartu apie tai praneša prokurorui.
26. Pažymėtina ir tai, kad nusikalstamos veikos požymiai taip pat gali būti nustatyti atliekant kriminalinę žvalgybą. Pagal Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgy-

bos įstatymo (toliau – ir KŽĮ) 4 straipsnio 2 punktą, vienas iš kriminalinę žvalgybą įgaliotų vykdyti padalinių (tarp jų ir tokią veiklą įgaliotų vykdyti policijos įstaigų padalinių) uždavinių yra išaiškinti nusikalstamas veikas, taip pat nustatyti rengiančius, darančius ar padariusius nusikalstamas veikas asmenis. KŽĮ 19 straipsnio 1 dalies 1 punkte nustatyta, kad kriminalinės žvalgybos informacija gali būti naudojama, be kita ko, kriminalinės žvalgybos uždaviniams įgyvendinti. Kai kriminalinės žvalgybos informacija panaudojama baudžiamajame procese, jos panaudojimo tvarką nustato generalinis prokuroras (KŽĮ 19 straipsnio 2 dalis).

27. Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2012 m. gruodžio 31 d. įsakymu Nr. I-383 patvirtintų Rekomendacijų dėl Kriminalinės žvalgybos įstatymo, Baudžiamojo proceso kodekso normų taikymo ir kriminalinės žvalgybos informacijos panaudojimo baudžiamajame procese (toliau – Rekomendacijos) 17 punkte nurodyta, kad kriminalinės žvalgybos informacija baudžiamajame procese gali būti panaudojama, be kita ko, priimant sprendimą dėl ikiteisminio tyrimo pradėjimo BPK 166 straipsnio 1 dalies 2 punkte nustatyta tvarka (17.1 papunktis). Vienas iš Rekomendacijų 19 punkte įtvirtintų kriminalinės žvalgybos informacijos panaudojimo būdų – apibendrintos kriminalinės žvalgybos informacijos pateikimas prokurorui ar ikiteisminio tyrimo įstaigai (19.1 papunktis).
28. Aptarto teisinio reglamentavimo kontekste pažymėtina, kad, aiškinant BPK 166 straipsnio 1 dalies 2 punkto nuostatas, galimai nusikalstamos veikos požymių nustatymas neturėtų būti tapatinamas su informacijos apie galimus nusikalstamos veikos požymius gavimu. Ikiteisminio tyrimo pareigūnas ar prokuroras informaciją, kurios pagrindu nustato galimai nusikalstamos veikos požymius ir kartu vadą pradėti ikiteisminį tyrimą, gali gauti tiek patys asmeniškai, tiek ir iš kitų tos pačios ar kitos teisėsaugos institucijos arba jų padalinio teisėsaugos pareigūnų, kurių kompetencijai gali būti ir nepriskirta spręsti ikiteisminio tyrimo pradėjimo klausimo (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-64-387/2023).
29. Nagrinėjamoje byloje nustatyta, kad Klaipėdos apskrities VPK KP SNTV vyriausiasis tyrėjas Laimonas Gumbrevičius 2018 m. gegužės 8 d. tarnybiniu pranešimu dėl gautos informacijos ir jos patikrinimo, adresuotu to paties komisariato viršininkui, pateikė susistemintą kriminalinės žvalgybos metu gautą informaciją apie tai, kad Klaipėdos rajone veikia asmuo, kuris galbūt už piniginį atlygį seksualiai išnaudoja nepilnamečius ir mažamečius berniukus. Minėtame pranešime nurodoma ir tai, kad, atlikus kompleksinius kriminalinės žvalgybos metodus, nustatyta, jog asmuo, kuris galimai seksualiai išnaudoja nepilnamečius berniukus, – kasatorius V. U., nurodyti jo gimimo metai, gyvenamosios vietos adresas, naudojamų automobilių valstybiniai numeriai. Būtent šios informacijos pagrindu 2018 m. gegužės 9 d. ir buvo pradėtas ikiteisminis tyrimas pagal BK 153 straipsnio 1 dalį.
30. Kasatorius neteisus teigdamas, kad jo pokalbių suvestinės su nepilnamečiais asmenimis buvo gautos neteisėtai. Byloje pateikti išslaptinti Klaipėdos apygardos prokuratūros teikimai, Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus pirmininko nutartys dėl kriminalinės žvalgybos priemonių – elektroninių ryšių tinklais V. U. perduodamos informacijos turinio kontrolės ir jos fiksavimo; pokalbių, kitokio susižinojimo ar veiksmų slaptos kontrolės ir fiksavimo; sekimo nau-

dojant technines priemones specialia tvarka – taikymo, taip pat pateikti ir šių kriminalinės žvalgybos priemonių taikymo protokolai. Pagal KŽĮ gauti duomenys buvo apibendrinti minėtame vyriausiojo tyrėjo 2018 m. gegužės 8 d. tarnybiniame pranešime ir nustatyta, kad V. U. 2017 m., daugiausia nakties metu, aktyviai bendravo su nepilnamečiais ir mažamečiais, už užmokestį siekdamas seksualinių paslaugų. Taigi, byloje esančios V. U. telefonų išklotinės buvo gautos teisėtai, esant sankcionuotiems kriminalinės žvalgybos veiksmams.

31. Iš bylos medžiagos matyti, kad nuteistojo V. U. kaltė buvo grindžiama tik BPK nustatyta tvarka gautais ir patikrintais įrodymais: atliekant kratas (BPK 145); sankcionuojant elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolę, jos fiksavimą ir kaupimą (BPK 154 straipsnis); sankcionuojant savo tapatybės neatskleidžiančių ikiteisminio tyrimo pareigūnų veiksmus (BPK 158 straipsnis); atliekant apklausas ir kt., kurie išsamiai išdėstyti skundžiamuose žemesnės instancijos teismų sprendimuose. Priešingai nei nurodoma kasaciniame skunde, šioje byloje kriminalinės žvalgybos duomenys buvo panaudoti tik kaip vada pradėti ikiteisminį tyrimą, vadovaujantis BPK 166 straipsnio 1 dalies 2 punktu. Visi kiti duomenys byloje buvo renkami ir fiksuojami BPK nustatytais veiksmais.
32. Teismų praktikoje, kuria pagrįstai rėmėsi ir apeliacinės instancijos teismas, išaiškinta, kad tais atvejais, kai kriminalinės žvalgybos duomenys panaudoti tik kaip vada pradėti ikiteisminį tyrimą, šiems duomenims paprastai netaikomas reikalavimas patikrinti teisinį (ir faktinį) kriminalinės žvalgybos veiksmų atlikimo pagrindą. Pastarieji reikalavimai turi būti taikomi, kai kriminalinės žvalgybos duomenys perkeliami į baudžiamąją bylą ir jais kaip įrodymais grindžiamos byloje įrodinėtinos aplinkybės (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-77-1073/2020, 2K-152-689/2020, 2K-100-628/2021, 2K-235-511/2022).
33. Apeliacinės instancijos teismas, atsakydamas į iš esmės analogiškus nuteistojo ir jo gynėjo apeliacinių skundų argumentus, pagrįstai konstatavo, jog ikiteisminis tyrimas šioje byloje buvo pradėtas nepažeidžiant baudžiamojo proceso įstatymo reikalavimų. Taip pat buvo laikytasi ir Kriminalinės žvalgybos įstatymo reikalavimų, Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro rekomendacijose nustatytos kriminalinės žvalgybos informacijos panaudojimo baudžiamajame procese tvarkos, o bylą nagrinėję žemesnės instancijos teismai nenukrypo nuo aptariamu aspektu formuojamos teismų praktikos. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, kasacinio skundo teiginiai dėl neteisėtai pradėto ikiteisminio tyrimo atmetami kaip nepagrįsti.

Dėl parodymų atpažinti pagal nuotrauką teisėtumo (BPK 192 straipsnio 6 dalis)

34. Nepagrįstas kasacinio skundo argumentas, kad ikiteisminio tyrimo metu, atliekant asmens parodymo atpažinti procesinį veiksmą, buvo pažeista BPK 192 straipsnyje nustatyta tokio veiksmo atlikimo tvarka.
35. Apklausto asmens parodymams apie tam tikrą asmenį patikrinti gali būti atliekamas to asmens parodymas atpažinti. BPK 191–192 straipsniuose nustatytos tokio asmens parodymo atpažinti sąlygos. BPK 191 straipsnio 2 dalyje ir 192 straipsnio 1–5 dalyse nustatyta asmens parodymo atpažinti tvarka. Atpažįstantis asmuo pir-

miau turi būti apklaustas apie aplinkybes, kuriomis jis matė ar kitaip įsidėmėjo atpažintiną asmenį, daiktą ar kitokį objektą, taip pat apie žymes ir ypatybes, pagal kurias jis gali atpažinti tą asmenį, daiktą ar kitokį objektą; atpažintinas asmuo parodomas atpažįstančiajam drauge su kitais tos pačios lyties asmenimis, pagal išorę kuo panašesniais į atpažintiną. Parodymo atpažinti protokole nurodomos visų parodomų atpažinti asmenų pavardės, vardai, gimimo metai, ūgis, kūno sudėjimas, gyvenamoji vieta, drabužiai, kuriais jie apsirengę; parodomų atpažinti asmenų turi būti ne mažiau kaip trys; parodomų asmenų grupė nufotografuojama arba kitaip vizualiai užfiksuojama. BPK 192 straipsnio 6 dalyje nustatyta, kad jeigu parodyti asmens negalima, atpažinimas gali būti daromas pagal jo nuotrauką. Ji parodoma kartu su ne mažiau kaip trimis kitų asmenų nuotraukomis. Pagal nuotraukas asmuo gali būti parodomas atpažinti ir tais atvejais, kai to reikia liudytojo ar nukentėjusiojo saugumui užtikrinti. Taigi ši norma suteikia ikiteisminio tyrimo pareigūnui, prokurorui ar ikiteisminio tyrimo teisėjui teisę savo nuožiūra spręsti, kada tikslingiausia asmens atpažinimą atlikti pagal jo nuotrauką (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-446/2008, 2K-370-693/2017, 2K-247-719/2019).

36. Iš bylos duomenų matyti, kad ikiteisminio tyrimo metu buvo atliktas asmens parodymas atpažinti pagal nuotrauką, jo metu nukentėjusieji T. T., V. V., R. V., J. R., E. Z., S. L., M. M., E. Ž., J. R. ir E. Š. atpažino V. U. kaip asmenį, apie kurį apklausose davė parodymus ir įvardijo jį pedofilu, „pyderu“; kaip asmenį vardu „Linas“; kaip asmenį, kuris davė 10 Eur ir butelį degtinės; kaip „pyderą“ vardu Mantas; kaip asmenį, kuris prieš 4–5 metus vaišino alkoholiu, cigaretėmis, lietė koją; kaip asmenį, labiau panašų į „Evaldą“. Asmens parodymo atpažinti pagal nuotrauką metu visi nukentėjusieji taip pat nurodė, kad atpažįsta kasatorių pagal veido bruožus. Taigi, atliekant šį procesinį ikiteisminio tyrimo veiksmą buvo laikomasi BPK 192 straipsnyje įtvirtintos jo atlikimo tvarkos: nukentėjusieji prieš tai, kai buvo parodytas nukentėjusiesiems (liudytojams) atpažintinas asmuo pagal nuotraukas su penkiomis kitų asmenų nuotraukomis, buvo apklausti apie aplinkybes, kuriomis jie matė atpažintiną asmenį – V. U.; taip pat atliekant šį procesinį ikiteisminio tyrimo veiksmą su nepilnamečiais nukentėjusiaisiais dalyvavo psichologė. Be to, apklausti pas ikiteisminio tyrimo teisėją (E. B., E. Z., R. G., V. V., M. S., T. T., R. B.) ir teisme (J. V., J. R., S. L.) nukentėjusieji patvirtino, kad V. U. yra būtent tas asmuo, apie kurį jie davė parodymus.

37. Kasaciniame skunde iš visų asmens parodymų atpažinti pagal nuotrauką procesinių veiksmų išskiriamas procesinis veiksmas, atliktas su nukentėjusiuoju E. Z., teigiant, kad nors 2018 m. gegužės 29 d. vykusio asmens parodymo atpažinti pagal nuotrauką procesinio veiksmo metu nukentėjusysis atpažino V. U. kaip asmenį, apie kurį davė parodymus ir vadino „pyderu“, tačiau vėliau 2018 m. birželio 11 d. apklaustas pas ikiteisminio tyrimo teisėją paaiškino, jog, per atpažinimo procedūrą jam išsirinkus du variantus, kažkas iš buvusių asmenų parodė, kuris asmuo yra kaltinamasis. Pažymėtina, kad 2018 m. birželio 11 d. vykusios nukentėjusiojo E. Z. apklausos pas ikiteisminio tyrimo teisėją metu, be įtariamo V. U. ir jo gynėjo, taip pat dalyvavo psichologė ir nukentėjusiojo atstovė pagal įstatymą (motina).

Nukentėjusysis dar kartą patvirtino savo ikiteisminio tyrimo metu duotus detalius parodymus apie asmenį, kurį vadino „pyderu“, kad su juo susipažino per draugus, kad kartu buvo S. L. ir D. G. ir pan. Išties, nukentėjusysis parodė, kad jam buvo pateiktos nuotraukos atpažinti; iš dviejų variantų jis svarstė, ką atpažinti, kažkas jam parodė, kuris asmuo yra įtariamasis. Tačiau, kaip jau minėta, apklausoje dalyvavo ir nuteistojo gynėjas, šis gynėjas naudojosi savo procesinėmis teisėmis ir po apklausos pateikė pastabas raštu, tačiau nė viena iš pateiktų pastabų nebuvo susijusi su atlikto atpažinimo pagal nuotraukas tvarkos pažeidimu. Be to, 2018 m. gegužės 29 d. vykusio asmens parodymo atpažinti pagal nuotrauką metu buvo filmuojama, todėl tiek gynyba, tiek žemesnės instancijos teismai turėjo galimybę susipažinti su šiuo vaizdo įrašu ir jokio BPK 192 straipsnio 6 dalies pažeidimo nenustatė. Taigi tokie kasatoriaus teiginiai nepagrindžia, jog buvo padarytas esminis baudžiamojo proceso įstatymo pažeidimas.

38. Kasatorius skunde nurodo, kad asmens parodymas atpažinti turėjo būti vykdomas gyvai, bet daugiau jokių šio procesinio ikiteisminio tyrimo veiksmo pažeidimų nenurodo. Toks skundo teiginys nepagrįstas jokiais teisiniais argumentais ir nedaro paties procesinio veiksmo neteisėto, nes jo įrodomoji reikšmė buvo įvertinta palyginus šiuos duomenis su kitais bylos įrodymais ir įvertinus įrodymų visumą. Pažymėtina, kad, atsižvelgdami į tai, jog nukentėjusieji buvo nepilnamečiai ir buvo įvykdytos veikos, susijusios su nepilnamečių asmenų seksualinio apsisprendimo laisve ir neliečiamumu, todėl siekdami kuo labiau apsaugoti nukentėjusiųjų interesus ir sumažinti traumuojančius išgyvenimus dėl prieš juos įvykdytų nusikalstamų veikų, ikiteisminio tyrimo pareigūnai pasirinko atitinkamą procesinio veiksmo atlikimo taktiką – asmens parodymą atpažinti iš nuotraukų (BPK 192 straipsnio 6 dalis). Atsakydamas į analogiškus nuteistojo ir jo gynėjo apeliacinių skundų argumentus, apeliacinės instancijos teismas argumentavo, kodėl buvo pasirinkta būtent tokia asmens parodymo atpažinti atlikimo tvarka (pagal nuotrauką), t. y. atsižvelgta į nukentėjusiesiems padarytų nusikalstamų veikų pobūdį, jautrų nukentėjusiųjų socialinį amžių ir siekį vengti antrinės viktimizacijos.
39. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, nėra pagrindo sutikti su kasacinio skundo teiginiu, kad asmens parodymo atpažinti iš nuotraukos metu gauti duomenys neatitiko BPK 20 straipsnyje nustatytų įrodymams keliamų reikalavimų.

Dėl BK 161 straipsnio 1 dalies taikymo (dėl nukentėjusiojo M. S. įtraukimo girtauti)

40. Kasaciniame skunde keliamas klausimas dėl vienos iš keturių BK 161 straipsnio 1 dalyje nurodytų ir V. U. inkriminuotų nusikalstamų veikų pagrįstumo – dėl nukentėjusiojo M. S. įtraukimo girtauti vos dviejų susitikimų metu. Kasatorius teigia, kad BK 161 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta nusikalstama veika (dėl M. S. įtraukimo girtauti) nebuvo tiek pavojinga, kad už ją reikėtų taikyti baudžiamąją atsakomybę, nes nepasižymėjo sistemiškumu (nenustatyti daugiau kaip trys kartai). Šis kasacinio skundo argumentas atmestinas kaip nepagrįstas.
41. Visų pirma pažymėtina, kad baudžiamoji atsakomybė už nusikalstamų veikų vaikui ir šeimai padarymą nustatyta įgyvendinant Konstitucijos ir tarptautinių teisės

aktų reikalavimus, susijusius su vaiko ir šeimos apsaugos garantu. Konstitucijos 38 straipsnio 1 ir 2 dalyse nurodyta, jog „šeima yra visuomenės ir valstybės pagrindas. Valstybė saugo ir globoja šeimą, motinystę, tėvystę ir vaikystę." Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas ne kartą yra pažymėjęs, kad Konstitucijos 38 straipsnio 1 ir 2 dalyse yra įtvirtinti bendriausio pobūdžio konstituciniai principai. Dėl šios priežasties valstybei tenka pareiga įstatymais ir kitais teisės aktais nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kuris užtikrintų, kad šeima, taip pat motinystė, tėvystė ir vaikystė, kaip konstitucinės vertybės, būtų visapusiškai puoselėjamos ir saugomos. O Konstitucijos 39 straipsnio 3 dalyje nurodyta nuostata, kad „nepilnamečius vaikus gina įstatymas". Tad šeimos bei vaiko apsauga, visų pirma, išplaukia iš aukščiausios teisinės galios akto, taip pripažįstant galimybę taikyti teisinę atsakomybę už šių vertybių pažeidimą.

42. BK 161 straipsnio 1 dalyje nustatyta baudžiamoji atsakomybė už vaiko įtraukimą girtauti. Vaiko įtraukimas girtauti apima aktyvius veiksmus, kurie gali pasireikšti alkoholinių gėrimų vaikui nupirkimu, pavaišinimu ir pan. Įtraukimas – tai procesas, kurio metu asmuo kitą įtraukia į atitinkamą veiklą. Kad veiką būtų galima pripažinti įtraukimu, būtina nustatyti ne vienkartinį veikos pobūdį, o jos periodiškumą. Šio nusikaltimo sudėtyje tiesiogiai nėra įtvirtintas sistemiškumo, kaip kaltininko veiksmų tęstinumo, požymis, todėl jo turinys gali keistis priklausomai nuo bylos aplinkybių. Kaltininko veiksmų pobūdis, intensyvumas, trukmė, kaltininko tyčios kryptingumas, padarytų nusikalstamų veikų skaičius, teisės pažeidimo padarymo tikslas ir motyvai, kilę padariniai, vaiko ir kaltininko tarpusavio santykiai, vaiko amžius, didelis alkoholinių gėrimų kiekis ir kitos didesnį veikos pavojingumą rodančios aplinkybės padeda atskirti nusikalstamą veiką vaikui nuo administracinio nusižengimo, įtvirtinto ANK 76 straipsnyje ir nustatančio atsakomybę už alkoholinių gėrimų nupirkimą ar kitokį perdavimą jaunesniam negu dvidešimt metų asmeniui.
43. Teismų praktikoje ne kartą pabrėžta, kad labai svarbus yra baudžiamosios ir kitų rūšių teisinės atsakomybės atribojimo klausimas, kad ne bet kokia neteisėta veika turi būti vertinama kaip nusikalstama, kad baudžiamoji atsakomybė demokratinėje visuomenėje turi būti suvokiama kaip kraštutinė, paskutinė priemonė (lot. *ultima ratio*), naudojama saugomų teisinių gėrių, vertybių apsaugai tais atvejais, kai švelnesnėmis priemonėmis tų pačių tikslų negalima pasiekti. Pagal ANK 5 straipsnio 2 dalies nuostatas, asmuo už padarytą teisės pažeidimą, atitinkantį šiame kodekse nurodyto administracinio nusižengimo požymius, atsako administracine tvarka pagal šį kodeksą, jeigu šis padarytas teisės pažeidimas neužtraukia baudžiamosios atsakomybės. Taigi vadovaujantis šia ANK nuostata, reikalaujančia atsižvelgti į konkrečios veikos pobūdį, galima spręsti baudžiamosios ir administracinės atsakomybės atribojimo klausimus.
44. Nusikalstamą veiką, nurodytą BK 161 straipsnio 1 dalyje, atribojant nuo ANK 76 straipsnyje įtvirtinto administracinio nusižengimo, pažymėtina, kad ANK 76 straipsnyje nurodytas administracinis nusižengimas apima situacijas, kai asmuo paties vaiko prašymu perduoda alkoholinius gėrimus, o baudžiamoji atsakomybė už vaiko įtraukimą girtauti taikoma, kai konstatuojamas kaltininko tikslinis

poveikis vaikui. ANK 76 straipsnis apima tik alkoholinių gėrimų nupirkimą ar kitokį perdavimą, bet ne jų vartojimą, tačiau neapima vaiko įtraukimo girtauti. Taigi, taikant baudžiamąją atsakomybę, visais atvejais iniciatyva dėl įtraukimo vartoti alkoholinius gėrimus turi kilti iš kaltininko.

45. Sprendžiant dėl nuteistojo V. U. baudžiamosios atsakomybės pagal BK 161 straipsnio 1 dalį dėl nukentėjusiojo M. S. įtraukimo girtauti, abiejų instancijų teismų padarytos išvados dėl to, jog nuteistasis ne mažiau kaip dviejų susitikimų metu, atvykęs automobiliu, žinodamas, kad nukentėjusysis yra nepilnametis, pirko, vaišino, siūlė ir davė gerti alkoholinių gėrimų, dėl to pastarasis apsvaigdavo nuo alkoholio, atitinka bylos aplinkybes. Byloje nustatyta, kad nukentėjusysis M. S. bendravo su nuteistuoju. Tai patvirtino ne tik jis pats apklausos pas ikiteisminio tyrimo teisėją metu, bet ir kiti byloje esantys įrodymai (liudytojų I. G., E. V., M. G., J. R. parodymai; reikalaujamų daiktų pateikimo protokolas, kuriame užfiksuotas M. S. mobiliojo ryšio telefono pateikimas, bei specialisto išvada Nr. 30-(464)-ISI-511 su priedais, kurioje nustatyta, kad tarp nukentėjusiojo M. S. kontaktų yra nuteistojo mobiliojo telefono numeris). Nukentėjusysis parodė, kad nuteistajam pasakė, jog jam 16 metų; atvykęs į pirmąjį susitikimą, nuteistasis jam davė pinigų ir cigarečių; po to buvo susitikę 2–3 kartus, susitikimai vykdavo nakties metu (23.00–1.00 val.), nuteistasis duodavo pinigų ir degtinės (arba brendžio) butelį, nukentėjusysis išgerdavo kokias keturias stiklines, dėl to apsvaigdavo nuo alkoholio, o pats nuteistasis negerdavo.
46. Teisėjų kolegija sutinka su kasatoriumi, kad, taikant baudžiamąją atsakomybę už vaiko įtraukimą girtauti, paprastai veika turi pasireikšti sistemiškumu ir kartotinumu, tačiau šis požymis nėra lemiamas, jo turinys gali kisti priklausomai nuo bylos aplinkybių. Žemesnės instancijos teismai nustatė, kad nuteistasis ne mažiau kaip dviejų susitikimų metu pirko, vaišino, siūlė ir davė M. S. gerti didelį kiekį stipriųjų alkoholinių gėrimų, dėl to pastarasis apsvaigdavo nuo alkoholio. Be to, nukentėjusysis pats neprašydavo nupirkti ar kitaip įgyti alkoholio, susitikimų metu jis būdavo vaišinamas būtent nuteistojo iniciatyva siekiant, kad vaikas ne tik apsvaigtų nuo alkoholio, bet ir įprastų jį vartoti.
47. Taigi veikos pobūdis, intensyvumas, išgerto alkoholio kiekis susitikimų metu (nukentėjusysis kiekvieno vykusio susitikimo metu parodė išgėręs apie keturias stiklines degtinės ar brendžio), nustatyti ne mažiau kaip du (2–3) per gana trumpą laiką įvykę nukentėjusiojo ir nuteistojo susitikimai, visi susitikimai vykdavo nakties metu (nuo 23.00 iki 1.00 val.), pats nuteistasis alkoholio nevartodavo, būdavo su nukentėjusiuoju tol, kol šis suvartodavo visą alkoholį, rodo kaltininko tyčią įpratinti vaiką girtauti, o ne tiesiog alkoholinių gėrimų perdavimą jaunesniam negu dvidešimt metų asmeniui, už ką nustatyta administracinė atsakomybė ANK 76 straipsnyje. Atsižvelgiant į tai, šios tęstinės ir kryptingos veikos pobūdis teismų pagrįstai įvertintas kaip vaiko įtraukimas girtauti.
48. Taigi pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nustatytos aplinkybės dėl nepilnamečio nukentėjusiojo M. S. įtraukimo girtauti atitinka BK 161 straipsnio 1 dalyje nurodytą nusikalstamos veikos sudėtį, o teismų išvados dėl įrodymų vertinimo padarytos nepažeidžiant BPK 20 straipsnio reikalavimų.

49. Nuteistasis kasaciniame skunde ginčija baudžiamojo proceso pagal BK 145 straipsnio 1 dalį teisėtumą. Jis teigia, kad byloje nebuvo gautas nukentėjusio asmens ar jo teisėto atstovo skundas (pareiškimas) arba prokuroro reikalavimas, todėl jo baudžiamasis procesas dėl paminėtos nusikalstamos veikos vyko neteisėtai.
50. BK 145 straipsnio 3 dalyje nurodyta, kad už šio straipsnio 1 ir 2 dalyse nustatytas veikas asmuo atsako tik tuo atveju, kai yra nukentėjusio asmens skundas ar jo teisėto atstovo pareiškimas, prokuroro reikalavimas arba kai ikiteisminis tyrimas pradėtas nustačius smurto artimoje aplinkoje požymi*ų*. BPK 167 straipsnio 1 dalis nustato, kad dėl šiame straipsnyje išvardytų veikų, tarp kurių yra ir BK 145 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta veika, ikiteisminis tyrimas pradedamas tik tuo atveju, kai yra nukentėjusiojo skundas ar jo teisėto atstovo pareiškimas.
51. Be to, BPK 167 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad jeigu šio straipsnio 1 dalyje nurodytos nusikalstamos veikos (taip pat ir nusikalstama veika, nurodyta BK 145 straipsnyje) turi visuomeninę reikšmę ar jomis padaryta žala asmeniui, kuris dėl svarbių priežasčių negali ginti teisėtų savo interesų, ir nėra nukentėjusiojo skundo ar jo teisėto atstovo pareiškimo, ikiteisminis tyrimas dėl šių veikų privalo būti pradėtas prokuroro reikalavimu.
52. Jeigu ikiteisminio tyrimo metu nustatyta, kad įtariamojo veikoje yra ir tokios nusikalstamos veikos, dėl kurios tyrimas daromas tik pagal nukentėjusiojo skundą ar jo teisėto atstovo pareiškimą, ar prokuroro reikalavimą, požymių, tai ikiteisminis tyrimas dėl tos veikos daromas tik gavus atitinkamą skundą, pareiškimą ar reikalavimą (BPK 167 straipsnio 4 dalis). Nesant nukentėjusiojo skundo ar jo teisėto atstovo pareiškimo arba prokuroro reikalavimo pradėti procesą tais atvejais, kai procesas gali būti pradėtas tik pagal nukentėjusiojo skundą ar jo teisėto atstovo pareiškimą arba prokuroro reikalavimą, baudžiamasis procesas turi būti nutrauktas (BPK 3 straipsnio 1 dalies 4 punktas). Taigi, tiek materialiosios, tiek proceso teisės normose įtvirtintas teisinis reguliavimas imperatyviai nustato, kad dėl BPK 167 straipsnio 1 dalyje išvardytų nusikalstamų veikų nepakanka nustatyti konkrečios nusikalstamos veikos požymių, o tam, kad būtų pradėtas ikiteisminis tyrimas ir (ar) kaltininkui būtų taikoma baudžiamoji atsakomybė, būtina nuo nusikalstamos veikos nukentėjusio asmens (jo teisėto atstovo) valios išraiška, kuri įgyvendinama pateikiant teisėsaugos institucijai skundą, pareiškimą ar pranešimą. Nevykdant šių nuostatų, būtų aiškiai paneigiama (nebetektų prasmės) viena iš BPK 3 straipsnyje nustatytų aplinkybių, dėl kurių baudžiamasis procesas negalimas, t. y. praktiškai neatsirastų sąlygų taikyti BPK 3 straipsnio 1 dalies 4 punkte nustatytą taisyklę.
53. Teismų praktikoje yra suformuluotos procesinės taisyklės, kad tuo atveju, kai ikiteisminio tyrimo metu nustatoma, jog įtariamojo veikoje yra ir tokios nusikalstamos veikos, dėl kurios tyrimas daromas tik pagal nukentėjusiojo skundą ar jo teisėto atstovo pareiškimą, ar prokuroro reikalavimą, požymių, jeigu ikiteisminį tyrimą atlieka ikiteisminio tyrimo pareigūnas, jis turi kreiptis į nukentėjusįjį ar jo teisėtą atstovą, pasiūlydamas jiems pateikti reikiamą skundą ar pareiškimą, ir apie susidariusią padėtį informuoti prokurorą, kuris turėtų nuspręsti, ar pateiks reikalavimą

pradėti ikiteisminį tyrimą. Jei ikiteisminį tyrimą atlieka prokuroras, jis turi kreiptis į nukentėjusįjį ar jo teisėtą atstovą, pasiūlydamas jiems pateikti reikiamą skundą ar pareiškimą, arba pareikšti reikalavimą. Nuo paaiškėjimo, kad byloje procesas galimas tik įvykdžius BPK 167 straipsnio 1, 2 dalių reikalavimus, momento iki reikiamo skundo, pareiškimo ar reikalavimo gavimo jokie ikiteisminio tyrimo veiksmai negali būti atliekami (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-26/2014, 2K-235-942/2018, 2K-12-719/2022). Aptartų reikalavimų nesilaikymas suponuoja BPK 3 straipsnio 1 dalies 4 punkte nustatytą aplinkybę, dėl kurios baudžiamasis procesas negalimas, o kartu reiškia ir tai, kad tiek pats ikiteisminis tyrimas, tiek atskiri jo veiksmai gali būti pripažinti neteisėtais, o jų pagrindu gauti duomenys gali būti pripažinti gautais pažeidžiant BPK 20 straipsnio 4 dalies reikalavimus (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-12-719/2022, 2K-7-15-648/2025).

54. Iš bylos medžiagos matyti, kad ikiteisminis tyrimas nagrinėjamoje byloje 2018 m. gegužės 9 d. buvo pradėtas pagal BK 153 straipsnio 1 dalį, remiantis Klaipėdos apskrities VPK KP SNTV vyriausiojo tyrėjo Laimono Gumbrevičiaus 2018 m. gegužės 8 d. tarnybiniu pranešimu, kuriame buvo pateikta susisteminta kriminalinės žvalgybos metu gauta informacija. Taip pat nustatyta, kad, ikiteisminio tyrimo metu apklausus liudytojus bei nepilnamečius nukentėjusiuosius, 2018 m. gegužės 16 d. vyriausiojo tyrėjo tarnybiniu pranešimu, suderintu prokurorės Editos Mikalainienės rezoliucija, nustatytas pagrindas pradėti ir tęsti ikiteisminį tyrimą ir pagal BK 151[1] straipsnio 1 dalį dėl lytinės aistros tenkinimo su jaunesniu kaip šešiolikos metų asmeniu ir pagal BK 151[1] straipsnio 2 dalį dėl lytinės aistros tenkinimo su nepilnamečiu asmeniu už atlygį. Antruoju vyriausiojo tyrėjo 2019 m. sausio 18 d. tarnybiniu pranešimu, suderintu ikiteisminio tyrimo įstaigos skyriaus viršininkės Janinos Lakavičienės rezoliucija, nustatytas pagrindas pradėti ir tęsti ikiteisminį tyrimą ir pagal kitų nusikalstamų veikų, tarp jų – ir dėl nurodytos BK 145 straipsnio 1 dalyje (nukentėjusiaisiais pripažinti du nepilnamečiai asmenys – J. R. ir R. G.), požymius. Beje, šis antrasis tarnybinis pranešimas dėl pastarosios veikos su prokurore derintas nebuvo.

55. Kasacinės instancijos teismo praktikoje pripažįstama, kad prokuroro reikalavimas, nors jo forma įstatyme ir nenustatyta, yra atskiras procesinis sprendimas su BPK 167 straipsnio 2 dalį atitinkančiais motyvais, kurių pagrįstumą kiekvienoje byloje turėtų įvertinti bylą nagrinėjantis teismas. Atkreiptinas dėmesys, kad vien ta aplinkybė, jog prokuroras priima nutarimą pradėti ikiteisminį tyrimą, tęsia ikiteisminio tyrimo terminus, surašo kaltinamąjį aktą ir (ar) palaiko valstybinį kaltinimą baudžiamojoje byloje, savaime nereiškia, kad yra įvykdytos BPK 167 straipsnio 2 dalį atitinkančios sąlygos išreikšti prokuroro valią. Tiek kaltinamojo akto surašymas, tiek ir valstybinio kaltinimo palaikymas yra bendra proceso tvarka, būdinga byloms dėl visų kategorijų nusikalstamų veikų, tarp jų ir dėl nurodytų BPK 167 straipsnio 1 dalyje. Todėl, pripažinus tokius prokuroro procesinius sprendimus ar funkcijas tinkama valios išraiška, BPK 167 straipsnio 2 dalyje nustatytas reguliavimas netektų prasmės (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-12-719/2022).

56. Iš skundžiamo apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio motyvų matyti, kad apeliacinės instancijos teismas įvertino ikiteisminio tyrimo pagal BK 145 straipsnio

1 dalį pradėjimo teisėtumą ir pagrįstumą, akcentuodamas, kad nors byloje ir nėra atitinkamos formos prokuroro reikalavimo, tačiau tarnybiniai pranešimai, suderinti prokuroro rezoliucija, aiškiai išreiškė prokuroro valią vykdyti ikiteisminį tyrimą dėl veikų, turinčių visuomeninę reikšmę (vienas iš BPK 167 straipsnio 2 dalyje nurodytų pagrindų) (apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio 25–28 punktai).

57. Šioje byloje prokuroro reikalavimo, kaip atitinkamos formos procesinio dokumento, pradėti ikiteisminį tyrimą pagal BK 145 straipsnio 1 dalį byloje nėra. Ikiteisminio tyrimo pradėjimas pagal BK 145 straipsnio 1 dalį buvo įformintas netinkamu procesiniu dokumentu, t. y. ne prokuroro motyvuotu reikalavimu, kaip tai nustatyta BPK 167 straipsnio 2 dalyje, o 2019 m. sausio 18 d. tarnybiniu pranešimu, kuris net nebuvo suderintas su prokuroru. Teisėjų kolegija konstatuoja, kad ikiteisminis tyrimas dėl BK 145 straipsnio 1 dalyje nurodytos nusikalstamos veikos buvo pradėtas pažeidžiant BPK 167 straipsnyje įtvirtintus reikalavimus. Todėl baudžiamasis procesas V. U. dėl šios nusikalstamos veikos padarymo buvo ir yra negalimas, jo nebėra galimybės ištaisyti, tad procesas dėl šios veikos nutrauktinas BPK 3 straipsnio 1 dalies 4 punkte nustatytu pagrindu.

58. Iš pirmosios instancijos teismo nuosprendžio sprendimų matyti, kad pagal BK 145 straipsnio 1 dalį V. U. buvo paskirta 45 parų arešto bausmė, ši bausmė buvo subendrinta su už kitas nusikalstamas veikas paskirtomis bausmėmis. Kadangi iš teismo nuosprendžio nėra aiškus šios bausmės bendrinimo su kitomis bausmėmis būdas, nutraukus šią bylos dalį, V. U paskirta galutinė subendrinta bausmė mažinama už šią veiką visos paskirtos bausmės dydžiu, tačiau apeliacinės instancijos teismo nustatyta nedelsiant atliktinos laisvės atėmimo bausmės dalis (dveji metai) paliekama nepakeista, nekeistinas ir likusios bausmės vykdymo atidėjimo terminas trejiems metams.

Teisėjų kolegija, atsižvelgdama į išdėstytus argumentus ir vadovaudamasi Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 382 straipsnio 6 punktu,

n u t a r i a :

Nuteistojo V. U. kasacinį skundą tenkinti iš dalies.

Pakeisti Klaipėdos apylinkės teismo 2024 m. birželio 20 d. nuosprendį ir Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. sausio 30 d. nuosprendį.

Panaikinti Klaipėdos apylinkės teismo 2024 m. birželio 20 d. nuosprendžio dalį, kuria V. U. nuteistas pagal BK 145 straipsnio 1 dalį, ir Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. sausio 30 d. nuosprendžio dalį, kuria konstatuota, kad V. U. pagal BK 145 straipsnio 1 dalį nuteistas pagrįstai, ir baudžiamąją bylą dėl šios veikos V. U. nutraukti.

V. U. Klaipėdos apylinkės teismo 2024 m. birželio 20 d. nuosprendžiu paskirtą galutinę subendrintą laisvės atėmimo bausmę sumažinti iki ketverių metų keturių mėnesių penkiolikos dienų.

Kitos nuosprendžių dalies nekeisti.

2.9. Neteisėtas informacijos apie asmens privatų gyvenimą atskleidimas ar panaudojimas (BK 168 straipsnis)

BK 168 straipsnyje nurodytas pasinaudojimas informacija apie kito žmogaus privatų gyvenimą nustatomas veikiant tyčia, tada, kai tokia informacija panaudojama kaltininko savanaudiškais ar kitais tikslais, siekiant paveikti tą žmogų kaip esamą ar būsimą klientą, daryti įtaką jo elgesiui, nugalėti jį konkurse, įgyti prieš jį pranašumą ir pan.

Baudžiamoji byla Nr. 2K-109-489/2025
Teisminio proceso Nr. 1-01-1-09345-2023-1
Procesinio sprendimo kategorijos: 1.2.10.4; 1.1.6.2
(S)

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

N U T A R T I S
LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2025 m. liepos 1 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Daivos Pranytės-Zalieckienės (kolegijos pirmininkė), Artūro Ridiko ir Tomo Šeškausko (pranešėjas),

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo baudžiamąją bylą pagal **nuteistojo E. V. gynėjo advokato Pauliaus Vinklerio** kasacinį skundą dėl Vilniaus miesto apylinkės teismo 2024 m. birželio 27 d. nuosprendžio dalies, kuria **E. V.** nuteistas pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 168 straipsnio 1 dalį 90 MGL (4500 Eur) dydžio bauda. Nukentėjusiajai ir civilinei ieškovei A. B. iš E. V. priteistas 1200 Eur neturtinės žalos atlyginimas ir penki procentai metinių palūkanų už priteistą sumą nuo nuosprendžio įsiteisėjimo dienos iki visiško žalos atlyginimo.

Taip pat skundžiama Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2024 m. lapkričio 26 d. nuosprendžio dalis, kuria Vilniaus miesto apylinkės teismo 2024 m. birželio 27 d. nuosprendžio dalis dėl E. V. nuteisimo pagal BK 168 straipsnio 1 dalį palikta nepakeista.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė :

I. Bylos esmė

1. E. V. pagal BK 168 straipsnio 1 dalį nuteistas už tai, kad be asmens sutikimo pasinaudojo informacija apie kito žmogaus privatų gyvenimą, kai tą informaciją jis surinko darydamas BK 167 straipsnyje nustatytą nusikalstamą veiką, tokiomis aplinkybėmis: jis, būdamas gydytojas kraujagyslių chirurgas ir dėl savo tarnybos turėdamas leidimą dirbti su ligoninės informacinėje sistemoje esančia elektronine ligos istorija (toliau – ir ELI), Elektronine sveikatos paslaugų ir bendradarbiavimo infrastruktūros informacine sistema (toliau – ir ESPBI IS), savo darbo vietoje, prisijungdamas prie minėtų sistemų, suvesdamas jam priskirtus naudotojo duomenis, 2023 m. kovo 2 d. nuo 15.17 val. iki 16.21 val. neteisėtai, be A. B. sutikimo, pažeisdamas ligoninės direktoriaus 2020 m. birželio 29 d. įsakymo Nr. V-1.6-147 11 punktą, kuriame nustatyta, kad darbuotojai susipažinti su konfidencialia informacija turi teisę tik tiek, kiek ji yra būtina vykdant darbo funkcijas, rinko informaciją apie privatų A. B. gyvenimą, tai yra be teisėto pagrindo susipažino su dvylika elektroninių jos sveikatos dokumentų ESPBI IS: su šešiais ambulatorinio apsilankymo aprašymais apie pacientei 2020 m. gruodžio 22 d., 2021 m. vasario 24 d., 2021 m. kovo 1 d., 2021 m. kovo 25 d., 2021 m. balandžio 1 d., 2022 m. sausio 6 d. suteiktą planinę pagalbą; trimis medicinos dokumentų išrašais (siuntimais) apie pacientei 2021 m. vasario 24 d., 2021 m. kovo 1 d. (du dokumentai) skirtą siuntimą; vienu laboratorinio tyrimo rezultatų (duomenų) protokolu apie pacientei 2021 m. balandžio 22 d. paimtą laboratorinį ėminį; vienu vakcinacijos įrašu; viena vairuotojo sveikatos patikrinimo medicinine pažyma, bei 2023 m. vasario 27 d. 19.01 val., 19.20 val. ir 2023 m. kovo 2 d. 14.04 val. be teisėto pagrindo susipažino su elektronine pacientės A. B. ligos istorija ELI informacinėje sistemoje apie ankstesnius pacientės apsilankymus ligoninėje. Šia neteisėtai surinkta informacija jis be A. B. sutikimo pasinaudojo 2023 m. kovo 29 d. Vilniaus miesto apylinkės teisme vykusiame parengiamajame teismo posėdyje, reikšdamas procesinį prašymą išreikalauti A. B. sveikatos duomenis, siekdamas sau palankaus teismo sprendimo.

II. Kasacinio skundo ir atsiliepimų į jį argumentai

2. Kasaciniu skundu nuteistojo E. V. gynėjas advokatas P. Vinkleris prašo panaikinti Vilniaus miesto apylinkės teismo 2024 m. birželio 27 d. nuosprendžio dalį, kuria E. V. nuteistas pagal BK 168 straipsnio 1 dalį, ir Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2024 m. lapkričio 26 d. nuosprendžio dalį, kuria Vilniaus miesto apylinkės teismo 2024 m. birželio 27 d. nuosprendžio dalis dėl E. V. nuteisimo pagal BK 168 straipsnio 1 dalį palikta nepakeista, ir nuteistąjį išteisinti. Kasatorius skunde nurodo:
   2.1. Nagrinėjamoje byloje buvo netinkamai pritaikytas baudžiamasis įstatymas – BK 168 straipsnio 1 dalis. Abiejų instancijų teismai E. V. nuteisė už konstitucinių teisių realizavimą, t. y. už prašymo pateikimą Vilniaus miesto apylinkės teismo posėdyje ir minimalų šio prašymo pagrindimą. Teismai

ignoravo, kad tokie E. V. veiksmai yra teisės į teisingą teismą sudėtinė dalis. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 30 straipsnio 1 dalyje, 31 straipsnio 2 dalyje, Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – Konvencija) 6 straipsnyje garantuojama Lietuvos Respublikos piliečio teisė į teisingą teismą. Šios bazinės normos yra realizuojamos atitinkamuose civilinio proceso teisės principuose ir normose. Už teisėtą pasinaudojimą šiomis teisėmis asmuo negali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn.

2.2. Asmens nuteisimas už tai, kad jis teismo posėdyje pateikė prašymą išreikalauti kito asmens sveikatos duomenis ir išdėstė tokio savo prašymo teisme minimalų pagrindimą, taip pat yra nesuderinamas su baudžiamosios teisės kaip paskutinės priemonės (lot. *ultima ratio*) principu. Nagrinėjamoje byloje teismai nepagrindė, kodėl nepakankamas švelnesnės atsakomybės rūšių taikymas.

2.3. Civilinėje byloje, jei E. V. būtų įvykdęs arba bandęs atlikti nusikalstamą veiką, teisėjas turėjo pakankamai priemonių tokiai nusikalstamai veikai užkardyti Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – CPK) nustatyta tvarka. Jokia nuobauda civilinėje byloje Nr. e2-3822-1176/2023 E. V. nebuvo taikyta, A. B. neprašė jų taikyti, jų netaikė ir teismas savo iniciatyva, prašymas civilinėje byloje nebuvo vertinamas kaip neteisėtas. Be to, bylos medžiaga nebuvo pripažinta nevieša nei teismo iniciatyva, nei to prašė A. B. E. V. prašymas išreikalauti tam tikrus A. B. asmens sveikatos duomenis parodo, kad tam tikros ribotos (minimalios) informacijos apie silpną A. B. sveikatos būklę pateikimas buvo būtinas prašymui pagrįsti, t. y. jis siekė tik pateikti prašymą civilinėje byloje. Jo veiksmuose nebuvo tyčios panaudoti A. B. asmens sveikatos duomenis daugiau, nei reikėjo prašymui civilinėje byloje pateikti.

2.4. Nors apeliacinės instancijos teismas nurodė, kad E. V. rinko duomenis iš informacinės sistemos ELI, tačiau ikiteisminio tyrimo metu nebuvo surinkta jokių konkrečių medicinos dokumentų, iš kurių būtų galima spręsti, ar juos E. V. panaudojo 2023 m. kovo 29 d. parengiamajame teismo posėdyje. Iš VšĮ Respublikinės Vilniaus universiteto ligoninės (toliau – RVUL) rašto matyti, kada E. V. peržiūrėjo A. B. ligos istoriją. Tačiau, nesurinkus jokių konkrečių peržiūrėtų medicinos dokumentų arba duomenų apie juos, negalima teigti, kad E. V. tuos duomenis ir panaudojo minėtame teismo parengiamajame posėdyje. Visiškai neaišku, kokie konkretūs A. B. sveikatos duomenys buvo sistemoje ELI. Taigi E. V. yra nuteistas vadovaujantis neinformatyviu VšĮ RVUL lydraščiu be priedų (be įrodymų). Byloje taip pat liko nepašalintų abejonių, kurios gynybai liko po liudytojos R. S. apklausos, ši apklausiama parodė, kad, kiek pamena, A. B. duomenų sistemoje ELI nebuvo.

2.5. Byloje nustatyta, kokie medicinos dokumentai buvo atidaryti sistemoje ESPBI IS. Tačiau nesutiktina su apeliacinės instancijos teismo išvadomis, kad E. V. parengiamajame teismo posėdyje panaudojo iš šios sistemos surinktus duomenis apie A. B. nustatytas diagnozes ar siuntimų turinį. E. V. parengiamajame teismo posėdyje nurodė, kad A. B. jam skųsdavosi ir (*duomenys neskelbtini*), ir įvairiomis kitomis sveikatos problemomis, kad ji jam nurodė, jog jos vyras serga (*duomenys neskelbtini*), todėl prašė išreikalauti

sveikatos duomenis. Tačiau jis byloje nepateikė nei medicinos dokumentų, nei juose nurodytos medicininės informacijos. E. V. apie (*duomenys neskelbtini*) ligą užsiminė labai aptakiai, labai apibendrinta forma, todėl tai negali būti laikoma panaudojimu BK 168 straipsnio 1 dalies prasme.

2.6. Apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai atmetė E. V. logiškus paaiškinimus, kad jis, būdamas medicinos srities profesionalas, apie A. B. kaip jo advokatės byloje dėl jo dukters gyvenamosios vietos nustatymo sveikatos sutrikimus žinojo iš jos pačios. Apeliacinės instancijos teismo pasvarstymai apie įrodymą, esantį 3 t., b. l. 169, yra neteisingi. Byloje esanti žinutė patvirtina, kad A. B. apie savo sveikatos problemas informuodavo klientą E. V. Įvertinus teisinės pagalbos sutarties su advokatų bendrija „(*duomenys neskelbtini*)“ galiojimo laikotarpį (2021 m. vasario 19 d. – 2021 m. balandžio 30 d.), matyti, kad A. B. šios sutarties galiojimo metu nuolat sirgo, o 2023 m. kovo 25–26 d. jai buvo išduotas nedarbingumo pažymėjimas. Visiškai logiška galvoti, kad A. B., kaip nurodė 2023 m. kovo 29 d. teismo posėdyje E. V., negalėjo jo ginti dėl sveikatos būklės. Įvertinus šias aplinkybes ir tai, kad E. V. apie A. B. kai kuriuos sveikatos sutrikimus užsiminė labai apibendrinta forma, galima teigti, jog teismai pažeidė *in dubio pro reo* (visos abejonės aiškinamos kaltinamojo naudai) principą. O tarp E. V. atliktos A. B. sveikatos dokumentų peržiūros ir nusikalstamos veikos nėra būtinojo priežastinio ryšio, nes teismai neįstengė paneigti to, kad apie pagrindines A. B. sveikatos problemas teisinės pagalbos sutarties galiojimo laikotarpiu jis žinojo iš jos pačios.

2.7. Bylą nagrinėję teismai ignoravo tai, kad E. V. prie sistemos jungėsi suvesdamas asmens kodą. Nuteistasis tvirtino, kad jis jungėsi pagal paciento kodą, o A. B. teigė, jog jis galėjo jungtis ir suradęs jos vardą ir pavardę. Apklausiamas VĮ Registrų centro specialistas atsakė, jog patikimai nustatyti, kokiu būdu buvo jungtasi, iš tiesų nėra galimybės. Todėl teismai nepašalino abejonių, kad E. V. prie A. B. duomenų prisijungė per klaidą, neturėdamas tyčios tai padaryti, nes iš tiesų norėjo prisijungti prie savo bendraklasės (taip pat savo pacientės), kurios pavardė yra „B.“, duomenų. Jo užrašų knygutėje šalia pavardės šaknies „B.“ buvo nurodytas A. B. asmens kodas. Byloje nebuvo patikimai nustatyta, kokiu būdu jis jungėsi prie ESPBI IS, todėl liko nepašalintos abejonės, jog E. V. jungėsi pagal paciento asmens kodą, o tokiu atveju klaida iš tiesų yra galima. Teismų sprendimais nepagrįstai konstatuota, kad gydytojas E. V. savo veiksmais padarė patį jautriausią privataus gyvenimo pažeidimą.

2.8. Kasacinės instancijos teismas yra išaiškinęs, kad teisė į privatų gyvenimą yra viena iš pagrindinių žmogaus teisių. Privataus gyvenimo neliečiamumas suponuoja asmens teisę į privatumą. Ši teisė apima asmeninio, šeimos ir namų gyvenimo, garbės ir reputacijos neliečiamumą, asmens fizinę ir psichinę neliečiamybę, asmeninių faktų slaptumą, draudimą skelbti gautą ar surinktą konfidencialią informaciją ir kt. Tačiau kartu jis pažymėjo ir tai, kad ne visos ir ne bet kokios su asmeniu susijusios informacijos rinkimas gali būti vertinamas kaip asmens privatumo pažeidimas (kasacinė nutar-

tis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-252-654/2023). Pagal formuojamą teismų praktiką, informacijos rinkimo neteisėtumas, kaip BK 168 straipsnio 1 dalyje įtvirtinto nusikaltimo sudėties požymis, baudžiamąja prasme negali būti siejamas su bet kokio pobūdžio informacijos apie asmenį rinkimu, bet kokiais jos rinkimo būdais, nevertinant konkrečiai renkamos informacijos pobūdžio, rinkimo tikslo, trukmės, surinktos informacijos kiekio (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-84-489/2018). Šie argumentai taip pat paneigia pirmosios instancijos teismo išvadas, kad E. V. nusikalstamos veikos kvalifikavimui neturi reikšmės, su kokio pobūdžio A. B. ligomis neteisėtai jis susipažino.

2.9. Baudžiamoji teisė yra paskutinė priemonė, todėl, šios rūšies atsakomybei esant ne vienintelei poveikio priemonei teisės pažeidėjui galimų pritaikyti atsakomybės formų sistemoje, svarbu nustatyti, ar konkreti kaltininko veika išties pasiekusi tokį pavojingumo laipsnį, kad, vertinant šią veiką pagal protingumo, proporcingumo, teisingumo ir kitų bendrųjų teisės principų nuostatas, taip pat BK 37 straipsnio nuostatų kontekstą, būtų pagrįstas baudžiamosios teisės priemonių taikymas. Šiuo aspektu, net jei E. V., galvodamas, kad jungiasi prie savo pacientės B. duomenų, t. y. neturėdamas tyčios, atidarė A. B. riboto laikotarpio tam tikrus sveikatos duomenis, šie duomenys nėra tokie sveikatos duomenys, kurių atskleidimas galėtų kaip nors pakenkti. Tokios pasekmės būtų galėjusios atsirasti, jei A. B. būtų sirgusi sunkiomis ligomis ir neturintis teisės su tokiais duomenimis susipažinti asmuo tai sužinojo ir (arba) paskleidė tokią informaciją. Visiškai suprantama, kad tokiais atvejais žmogui gali būti nemalonu ir jam pakenkta, nes apie šias ligas sužinojo kitas asmuo. Tačiau, kaip matyti iš medicinos dokumentų, ligos nėra tokios sunkios, be to, jos yra itin paplitusios.

3. Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros Baudžiamojo persekiojimo departamento prokuroras Darius Čaplikas atsiliepimu į kasacin*į* skund*ą* prašo jį atmesti. Prokuroras atsiliepime į kasacinį skundą nurodo:

3.1. CPK 42 straipsnio 1 dalyje yra nurodytos šalių teisės ir pareigos. Viena iš šalių teisių yra pateikti teismui prašymus, tačiau minėto straipsnio 5 dalyje yra įtvirtinta nuostata, kad šalys joms priklausančiomis procesinėmis teisėmis privalo naudotis sąžiningai. Byloje nustatyta, kad E. V. pasinaudojo informacija apie nukentėjusiosios A. B. privatų gyvenimą, kai tokią informaciją jis surinko darydamas BK 167 straipsnyje nustatytą nusikalstamą veiką, t. y. neteisėtai, be A. B. sutikimo. Jis tik susipažinęs su nukentėjusiosios sveikatos dokumentais pradėjo kelti versiją civilinėje byloje, kad A. B. dėl sveikatos problemų jam netinkamai atstovavo.

3.2. E. V. susipažino su gana dideliu nukentėjusiosios sveikatos duomenų skaičiumi, todėl neteisėtas pradėtas duomenų rinkimo procesas negali būti pagrindas pripažinti jo metu gautus rezultatus teisėtais. Teismai nustatė, kad dalis duomenų apie nukentėjusiosios sveikatą ((*duomenys neskelbtini*)), kuriuos E. V. pateikė nagrinėjant civilinę bylą, jam tapo žinomi susipažinus su jos sveikatos duomenimis.

3.3. Tai, kad E. V., jungdamasis prie A. B. sveikatos duomenų, galėjo suklysti, paneigia nustatyta aplinkybė, jog jis jungėsi ne vieną kartą. E. V., turintis didelę gydytojo patirtį, neabejotinai suprato, prie kokio paciento duomenų prisijungė. Kita vertus, E. V. pagal užsirašyto A. B. asmens kodo duomenis (gimimo datą) turėjo suprasti, kad tai kito asmens, o ne jo bendraklasės B. B. duomenys.

3.4. Asmens sveikata yra viena jautriausių asmens privataus gyvenimo sričių ir duomenys, susiję su jo sveikata, yra itin jautrūs ir ypač saugotini. E. V. prie sistemų, su kuriose esančiais A. B. sveikatos duomenimis susipažino, jungėsi ne dėl tarnybinio būtinumo, o turėdamas tikslą panaudoti juos civilinėje byloje. Jis jungėsi ne vieną kartą, susipažino su gana dideliu skaičiumi duomenų. Informaciją apie A. B. privatų gyvenimą jis surinko darydamas BK 167 straipsnyje nurodytą nusikalstamą veiką. Visa tai patvirtina, kad jo veiksmai patenka į baudžiamosios teisės reguliavimo sritį.

4. Nukentėjusioji ir civilinė ieškovė A. B. atsiliepimu į kasacinį skundą prašo jį atmesti. Nukentėjusioji atsiliepime į kasacinį skundą nurodo:

4.1. E. V., grįžęs iš pirmojo – 2023 m. vasario 27 d. neįvykusio parengiamojo teismo posėdžio Vilniaus miesto apylinkės teisme, pradėjo naršyti ligoninės ELI sistemoje ir susipažinti su nukentėjusiosios sveikatos duomenimis, taip pat asmens duomenimis, esančiais šioje sveikatos priežiūros įstaigoje. Jam, susipažinus su nukentėjusiosios elektronine ligos istorija, tapo žinomi nukentėjusiosios asmens duomenys, įskaitant asmens kodą, šiuo asmens kodu pasinaudodamas jis peržiūrėjo sveikatos duomenis, esančius „E. sveikatos“ sistemoje.

4.2. Nuteistasis susipažino su to laikotarpio nukentėjusiosios sveikatos duomenimis, kai advokatų profesinė bendrija buvo sudariusi su nuteistuoju teisinių paslaugų teikimo sutartį (nuo 2021 m. vasario 19 d. iki 2021 m. balandžio 30 d.). Be to, civilinėje byloje nuteistasis prašė teismo išreikalauti trijų mėnesių iki sutarties sudarymo duomenis, t. y. nuo 2020 m. gruodžio mėn.

4.3. Nors nuteistasis parodė, kad neva manė, jog susipažino su B. B. sveikatos duomenimis ir jį domino jos persirgta (*duomenys neskelbtini*) liga, taip pat vakcinacijos, tačiau matyti, kad jis atidarė tikslinius įrašus ir susipažino su informacija, kuri jam buvo aktuali teisinių paslaugų sutarties galiojimo laikotarpiu, taip pat iki jos sudarymo, ir jis norėjo pasinaudoti šia informacija savanaudiškais tikslais civilinėje byloje Nr. e2-3822-1176/2023. Nuteistasis domėjosi ne diagnozėmis, o konkrečiais tikslinio periodo sveikatos duomenimis, peržiūrėjo šiuos duomenis ir šią informaciją apie sveikatos būklę paskelbė. Visų teismo posėdžių metu nuteistasis naudojosi neteisėtai sužinota informacija apie sveikatos būklę, teikė prašymus tiek raštu, tiek žodžiu išreikalauti civilinėje byloje nukentėjusiosios sveikatos duomenis, leisti jam susipažinti su šiais sveikatos duomenimis. Neįtikėtina, kad nuteistasis sveikatos duomenis peržiūrėjo netyčia, nes jis prie ELI sistemos jungėsi 3 kartus, taip pat jungėsi prie ESPBI IS.

4.4. Nuteistasis savo prašymą civiliniame procese grindė naudodamasis neteisėtai sužinotais nukentėjusiosios sveikatos duomenimis, ir nors medicinos dokumentų necitavo, tačiau jis nurodė informaciją, susijusią su nukentėju-

siosios sveikatos būkle, kuri buvo sužinota susipažinus su sveikatos istorijos įrašų duomenimis, t. y. kad ji sirgo (*duomenys neskelbtini*) ir kt.

4.5. Abiejų instancijų teismai pagrįstai konstatavo, kad baudžiamosios atsakomybės taikymas už tokią veiką nuteistojo konstitucinių teisių nepažeidžia ir kad nuteistasis neteisėtai rinko sveikatos duomenis, turėdamas konkretų procesinį tikslą, t. y. neteisėtai gautos informacijos pagrindu suformuoti prašymą išreikalauti sveikatos duomenis, taip siekdamas sau palankaus sprendimo civilinėje byloje Nr. e2-3822-1176/2023.

4.6. Abiejų instancijų teismai, pasisakydami dėl principo *ultima ratio*, pagrįstai konstatavo, kad asmens sveikata yra viena jautriausių asmens privataus gyvenimo sričių ir duomenys, susiję su sveikata, yra itin jautrūs ir ypač saugotini. Nuteistasis prie sveikatos duomenų sistemų jungėsi ne dėl tarnybinio būtinumo, o turėdamas tikslą panaudoti sužinotus sveikatos duomenis civilinėje byloje, siekdamas savanaudiškų tikslų, t. y. siekdamas sau palankaus sprendimo.

III. Kasacinės instancijos teismo argumentai ir išvados

5. Nuteistojo E. V. gynėjo advokato P. Vinklerio kasacinis skundas atmestinas.

Dėl bylos nagrinėjimo kasacine tvarka ribų

6. Patikslinant kasacinės bylos nagrinėjimo ribas pažymėtina, kad kasacinės instancijos teismas nagrinėja šią bylą tik pagal nuteistojo gynėjo kasaciniame skunde išdėstytus argumentus, atitinkančius apskundimo ir bylos nagrinėjimo kasacine tvarka pagrindus. BPK 372 straipsnio 7 dalyje nurodyta, kad, išsprendus kasacinio skundo priėmimo klausimą, kasacinio skundo papildyti ar pakeisti negalima. Kasacinės instancijos teisme 2025 m. birželio 2 d. gauti nuteistojo E. V. rašytiniai paaiškinimai, prašant priimti ir išnagrinėti papildomus teisinius argumentus, kurie nebuvo nurodyti kasaciniame skunde. Tačiau BPK nuostatos nenurodo galimybės nagrinėti papildytą atrankos kolegijos priimtą kasacinį skundą. Atitinkamai 2025 m. birželio 2 d. gautame nuteistojo E. V. rašte, kuriame jis visiškai sutinka su gynėjo kasaciniu skundu ir jo nekvestionuoja (4 t., b. l. 168–170), išdėstyti argumentai paliekami nenagrinėti.

7. Kasacinės instancijos teismas priimtus nuosprendžius ir nutartis, dėl kurių paduotas kasacinis skundas, tikrina teisės taikymo aspektu (BPK 376 straipsnio 1 dalis). Kasatorių nesutikimas su teismų nustatytomis faktinėmis aplinkybėmis, atliktu įrodymų vertinimu ir pateiktomis išvadomis, nesant argumentų konstatuoti, kad teismo proceso metu buvo padaryta esminių baudžiamojo proceso pažeidimų, nėra pagrindas naikinti ar keisti skundžiamus teismų sprendimus, o kasacinio skundo argumentai savaip interpretuojant įrodymus ir ginčijant teismo nustatytas faktines aplinkybes nėra kasacinio bylos nagrinėjimo dalykas (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-P-31-788/2021, 2K-7-89-511/2023, 2K-P-42-976/2025 ir kt.).

8. Nuteistojo E. V. gynėjo kasaciniame skunde dalis keliamų klausimų yra grindžiami ne teisiniais argumentais, o nesutikimu su abiejų instancijų teismų padarytomis išvadomis, pateikiant savą įrodymų interpretavimą, netinkamą susiklosčiusios situacijos vertinimą. Prie tokių keliamų klausimų priskirtini teiginiai, susiję su nuteistojo siekiu patikrinti bendraklasės, o ne nukentėjusiosios sveikatos duomenis, taip pat susiję su tuo, kad A. B. pati E. V. nurodė turimus sveikatos sutrikimus. Šias aplinkybes tikrino ir argumentuotai paneigė tiek pirmosios instancijos teismas nuosprendžio 19, 21 lapuose, tiek apeliacinės instancijos teismas nuosprendžio 12, 18 punktuose, o teisinių argumentų, kodėl šios gynybos iškeltos versijos paneigtos iš esmės pažeidžiant BPK nuostatus, kasatorius nepateikė. Aplinkybes, kokius sveikatos duomenis E. V. surinko ELI bei ESPBI IS ir kokius iš surinktų panaudojo, kodėl tyčia prisijungė prie sistemos, nustatė abiejų instancijų teismai, o nesutikimas su teismų išvadomis dėl nustatytų bylos aplinkybių, nesant argumentų konstatuoti, kad teismo proceso metu buvo padaryta esminių baudžiamojo proceso pažeidimų, pirmiau minėta, nėra kasacinės bylos nagrinėjimo pagrindas.
9. Kasacinio nagrinėjimo dalykas šioje byloje yra teisės taikymo aspektu patikrinti, ar abiejų instancijų teismai tinkamai pritaikė baudžiamąjį įstatymą – BK 168 straipsnio 1 dalį ir BK 37 straipsnį.

Dėl BK 168 straipsnio 1 dalies taikymo

10. Taikant baudžiamąjį įstatymą šioje byloje teismams kilo užduotis įvertinti asmens veiksmus, kai gydytojas ne atsitiktinai, o tyčia, neteisėtai pasinaudoja savo darbinės veiklos srityje leidžiama naudotis elektronine sveikatos duomenų sistema, susipažįsta ne su savo pacientės, o asmens, su kuriuo teisme bylinėjasi civilinėje byloje dėl skolos priteisimo, sveikatos duomenimis ir vėliau deda pastangas, kad jo sužinoti duomenys apie sveikatos būklę teismo būtų išreikalauti, patektų į civilinę bylą ir būtų panaudoti jo naudai, jam siekiant palankaus teismo sprendimo. Kasaciniame skunde ginčijamas tokių veiksmų tiek neteisėtumas, tiek pavojingumas, visų pirma teigiant ir tai, kad nebuvo padarytas jautriausio žmogaus privataus gyvenimo pažeidimas, neturint tyčios susipažinta su riboto gyvenimo laikotarpio A. B. sveikatos duomenimis, šie duomenys nėra tokie sveikatos duomenys, kurių atskleidimas galėtų jai pakenkti.
11. Pagal BK 168 straipsnio 1 dalį atsako tas, kas be asmens sutikimo viešai paskelbė, pasinaudojo ar kitų asmenų labui panaudojo informaciją apie kito žmogaus privatų gyvenimą, jeigu tą informaciją jis sužinojo dėl savo tarnybos ar profesijos arba atlikdamas laikiną užduotį, arba ją surinko darydamas šio kodekso 165–167 straipsniuose nurodytą veiką.
12. Konstitucijos 22 straipsnio 4 dalyje įtvirtinta nuostata, jog įstatymas ir teismas saugo, kad niekas nepatirtų savavališko ar neteisėto kišimosi į jo asmeninį ir šeiminį gyvenimą. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje formuojama nuostata, kad privatus žmogaus gyvenimas – tai individo asmeninis gyvenimas: gyvenimo būdas, šeiminė padėtis, gyvenamoji aplinka, santykiai su kitais asmenimis, individo pažiūros, įsitikinimai, įpročiai, jo fizinė bei psichinė

būklė, sveikata, garbė, orumas ir kt. Konstitucijoje yra įtvirtintas žmogaus privataus gyvenimo neliečiamumas, iš kurio kyla asmens teisė į privatumą (Konstitucinio Teismo 2002 m. rugsėjo 19 d. nutarimas). Konstitucinis Teismas yra pažymėjęs, kad Konstitucijos 22 straipsnyje įtvirtinta asmens teisė į privatumą apima asmeninio, šeimos ir namų gyvenimo, garbės ir reputacijos neliečiamumą, asmens fizinę ir psichinę neliečiamybę, asmeninių faktų slaptumą, draudimą skelbti gautą ar surinktą konfidencialią informaciją ir kt. (Konstitucinio Teismo 2017 m. gruodžio 19 d. išvada, 2019 m. sausio 11 d. nutarimas). Be to, pagal Konstituciją, žmogaus orumo apsauga, garantuojama Konstitucijos 21 straipsnio 2 dalyje, neatsiejama nuo jo privataus gyvenimo apsaugos, garantuojamos 22 straipsnio 1 dalyje, kurioje nustatyta, kad žmogaus privatus gyvenimas neliečiamas (2017 m. gruodžio 19 d. išvada).

13. Teisės į privatumą apsauga aiškintina plečiamai, remiantis dinaminiu žmogaus teisių aiškinimo principu, atsižvelgiant, *inter alia* (be kita ko), į visuomenės raidą, mokslo ir technologijų pažangą, suteikiančią vis daugiau galimybių kištis į asmens privatų gyvenimą, kaip antai nusikalstamų veikų prevencijos ar kitais viešosios tvarkos apsaugos tikslais renkant, kaupiant, naudojant ir saugant ne tik asmens pirštų atspaudų, jo balso, bet ir asmens ląstelių ar DNR mėginių pavyzdžius, technikos priemonėmis masiškai stebint ir sekant asmenų naudojamas elektronines erdves, *inter alia*, su globaline padėties nustatymo sistema (GPS) nustatant asmenų buvimo vietą (Konstitucinio Teismo 2019 m. balandžio 18 d. nutarimas).
14. 2016 m. balandžio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2016/679 dėl fizinių asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo ir kuriuo panaikinama Direktyva 95/46/EB (Bendrojo duomenų apsaugos reglamento) 4 straipsnio 15 punkte nurodyta, kad sveikatos duomenys – asmens duomenys, susiję su fizine ar psichine fizinio asmens sveikata, įskaitant duomenis apie sveikatos priežiūros paslaugų teikimą, atskleidžiantys informaciją apie to fizinio asmens sveikatos būklę. Šie duomenys yra priskiriami prie specialių kategorijų duomenų, jiems yra taikoma didesnė teisinė apsauga, nes jų atskleidimas gali ypač pakenkti žmogui. Taigi, teisėjų kolegija pažymi, kad duomenys apie žmogaus sveikatą neabejotinai priskiriami asmens privataus gyvenimo sričiai, o tokių duomenų konfidencialumo užtikrinimas yra daugialypis, susijęs tiek su asmens privataus gyvenimo apsauga, tiek su pasitikėjimu sveikatos priežiūros sistema apskritai.
15. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, aiškindamas, kokia informacija gali atitikti BK 167 straipsnyje nurodytos nusikalstamos veikos dalyko turinį, iš esmės remiasi Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudencija teigdamas, kad sąvoka „asmens privatus gyvenimas“ tarptautinėje ir nacionalinėje teisėje bei teismų praktikoje apibūdinama labai plačiai, taigi yra vertinamojo pobūdžio kategorija, kuri neparanki griežtai klasifikacijai, todėl klausimą, ar surinkta informacija apie asmenį atitinka BK 167 straipsnyje nurodytos nusikalstamos veikos dalyko požymius, teismai turi spręsti įvertinę konkrečioje byloje nustatytų aplinkybių ir faktų visumą. Vertinant tokią visumą, atsižvelgiama į renkamos informacijos ryšį su konkretaus asmens privačiu gyvenimu: ar ji susijusi su išties svarbiais asmens

privataus gyvenimo aspektais, arba nors savaime nėra intymi, bet yra surinkta privatumą ribojančiais, paprastai teismo sankcijos reikalaujančiais būdais; ar tai tik bendresnio pobūdžio, dažnai įvairiais atvejais paties asmens atskleidžiama informacija (pavyzdžiui, kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-84-489/2018). Iš Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudencijos matyti, kad duomenys, siejami su intymiausiais ir labiausiai asmeniniais individo asmenybės aspektais, pavyzdžiui, duomenys apie sveikatą; religinės pažiūros; seksualinė orientacija; etninė ar rasinė kilmė; DNR informacija; taip pat įrašuose apie teistumą esantys duomenys, yra ypatingi privataus gyvenimo elementai, patenkantys į Konvencijos 8 straipsnio apsaugos sritį; tokių duomenų apsauga nuo bet kokio piktnaudžiavimo yra itin svarbi (pavyzdžiui, Didžiosios kolegijos sprendimas byloje *Magyar Helsinki Bizottsag prieš Vengriją*, par. 192, su tolesnėmis nuorodomis; Didžiosios kolegijos sprendimas byloje *S. ir Marper prieš Jungtinę Karalystę*, par. 76, 103; 2013 m. lapkričio 7 d. sprendimas byloje *E. B. ir kiti prieš Austriją*, peticijų Nr. 31913/07, 38357/07, 48098/07, 48777/07 ir 48779/07, par. 75). Nagrinėjamoje byloje aktualūs ir kiti Europos Žmogaus Teisių Teismo išaiškinimai, kad sveikatos duomenų konfidencialumo laikymasis yra labai svarbus ne tik paciento privatumo apsaugai, bet ir jo pasitikėjimui medikų profesija ir apskritai sveikatos priežiūros paslaugomis (*Biriuk prieš Lietuvą*, peticijos Nr. 23373/03, par. 43).

16. Abiejų instancijų teismai, savo sprendimuose padarę išvadą, kad E. V. veiksmais rinkti jautrūs asmens sveikatos duomenys ir jais pasinaudojus buvo pavojingai pažeista A. B. teisė į privatumą, pirmiau išdėstytų išaiškinimų, teisės aktuose ir teismų praktikoje suformuotų principų apie privatų žmogaus gyvenimą laikėsi. Teismai teisingai nustatė BK 168 straipsnyje nurodytos nusikalstamos veikos dalyko turinį, nes neteisėtai rinkti duomenys apie žmogaus sveikatą neabejotinai priskiriami asmens privataus gyvenimo sričiai ir yra jautrūs bei konfidencialūs. Nustatyta, kad E. V. ir susipažino su gana dideliu nukentėjusiosios sveikatos dokumentų skaičiumi – su dvylika elektroninių jos sveikatos dokumentų ir elektronine jos ligos istorija. Kasatoriaus teiginiai, kad nebuvo rasta ir paskleista informacija apie sunkias, nepagydomas ligas, nepaneigia tokio veiksmo pavojingumo.
17. Kasatorius neigia pasinaudojimą informacija, t. y. objektyvųjį veikos požymį, nurodydamas aplinkybes, kad jis neturėjo tyčios panaudoti jam žinomų kito asmens sveikatos duomenų labiau, negu reikėjo prašymui pateikti, prašymą teismui jis išsakė viešai labai apibendrinta forma, neatskleidė savo peržiūrėtų dokumentų turinio, jis realizavo savo teises, turėtas civiliniame procese, ir toks veikimas buvo teisėtas.
18. Teisėjų kolegija nusprendžia, kad E. V. pasinaudojimas neteisėta informacija apie privatų asmens gyvenimą, 2023 m. kovo 29 d. Vilniaus miesto apylinkės teisme vykusiame parengiamajame teismo posėdyje pareiškiant procesinį prašymą išreikalauti A. B. sveikatos duomenis, siekiant sau palankaus teismo sprendimo, teismų tinkamai nustatytas. Teismai tinkamai įvertino per parengiamąjį teismo posėdį civilinėje byloje Nr. e2-3822-1176/2023 E. V. pareikšto prašymo turinį ir, sugretinę jį su A. B. sveikatos duomenų, su kuriais neteisėtai susipažino nuteistasis, turiniu (1 t., b. l. 110–118), padarė tinkamas išvadas, kad jis pasinaudojo neteisėtai surinkta informacija apie A. B. sveikatą, teikdamas prašymą civilinėje

byloje. E. V. parengiamajame teismo posėdyje nurodė, kad A. B. sirgo (*duomenys neskelbtini*), taip pat ji turėjo kitokių sveikatos problemų, dėl kurių netinkamai jam atstovavo pagal teisinių paslaugų sutartį.

19. BK 168 straipsnyje nurodytas pasinaudojimas informacija apie kito žmogaus privatų gyvenimą nustatomas veikiant tyčia, tada, kai tokia informacija panaudojama kaltininko savanaudiškais ar kitais tikslais, siekiant paveikti tą žmogų kaip esamą ar būsimą klientą, daryti įtaką jo elgesiui, nugalėti jį konkurse, įgyti prieš jį pranašumą ir pan.
20. Nėra pagrindo manyti, kad E. V. pateikto teismui prašymo turinys neatitinka pirmiau nurodytų pasinaudojimo požymių ir neteisingai teismų buvo įvertintas. E. V. parengiamajame teismo posėdyje atskleidė, kad A. B. turėjo sveikatos problemų, susijusių su (*duomenys neskelbtini*), kad ji ir jos sutuoktinis sirgo (*duomenys neskelbtini*), dėl kurių netinkamai jam atstovavo pagal teisinių paslaugų sutartį. Išties reikalavimui teikti prašymus kaip civilinės bylos šalis E. V. turėjo teisėtą pagrindą, tačiau nagrinėjamoje byloje nustatyta, kad E. V. teisę pareikšti prašymą civilinėje byloje realizavo prieš tai atlikęs neteisėtus veiksmus – neteisėtai surinkęs duomenis apie asmens sveikatą, atitinkamai šiais neteisėtais surinktais duomenimis pasinaudojo motyvuodamas pareikštą prašymą. Pabrėžtina, kad civiliniame ar bet kuriame kitame teisiniame procese teisės aktais suteikiamos teisės, įskaitant teisę teikti prašymus, negali būti įgyvendamos pasitelkiant neteisėtas priemones. E. V. baudžiamoji atsakomybė už nusikaltimą kito asmens privataus gyvenimo neliečiamumui kilo ne dėl civilinio atsakovo teisių įgyvendinimo teisme, o dėl pasirinkto neteisėto teisių įgyvendinimo būdo (neteisėtai surinktos informacijos apie kito asmens privatų gyvenimą panaudojimo, norint nukentėjusiosios sveikatos būklę pateikti kaip vieną iš argumentų, kad jam būtų priimtas palankus teismo sprendimas civilinėje byloje). Taigi toks gydytojo, t. y. asmens, turinčio išskirtinę teisę susipažinti su asmenų sveikatos duomenimis, siekiant jiems suteikti sveikatos priežiūros paslaugas, veikimas paskatintas savanaudiško siekio patikrinti A. B. sveikatos istoriją, ir tokių duomenų panaudojimas, siekiant apsiginti nuo pareikšto ieškinio priteisti skolą, akivaizdžiai neteisėtas ir pažeidė A. B. teisę į privatų gyvenimą.
21. Nagrinėjamu atveju abiejų instancijų teismai nenukrypo nuo kasacinės instancijos teismo praktikos, kurioje nurodyta, kad informacijos rinkimo neteisėtumas, kaip BK 168 straipsnio 1 dalyje įtvirtinto nusikaltimo sudėties požymis, baudžiamąja prasme negali būti siejamas su bet kokio pobūdžio informacijos apie asmenį rinkimu, bet kokiais jos rinkimo būdais, nevertinant konkrečiai renkamos informacijos pobūdžio, rinkimo tikslo, trukmės, surinktos informacijos kiekio (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-7-84-489/2018, 2K-252-654/2023). Abiejų instancijų teismai įvertino tiek informacijos pobūdį (jautrūs duomenys apie asmens sveikatą), rinkimo būdą (pasinaudojus tarnybos galimybėmis ir neteisėtai prisijungus prie informacinės sistemos), rinkimo tikslą (siekį panaudoti civiliniame procese), trukmę (ELI prisijungta 2023 m. vasario 27 d. 19.01, 19.20 val., 2023 m. kovo 2 d. 14.04 val.; ESPBI IS – 2023 m. kovo 2 d. laikotarpiu nuo 14.24 val. iki 16.21 val.), surinktos informacijos kiekį (dvylika medicinos

dokumentų, sukurtų laikotarpiu nuo 2020 m. gruodžio 22 d. iki 2022 m. balandžio 23 d.). Taigi tiek rinktos privačios informacijos pobūdis, jos rinkimo tikslas, tiek surinktos informacijos kiekis buvo tinkamai įvertinti.

22. Teisėjų kolegija pažymi ir tai, kad vertinant, ar formaliai baudžiamajame įstatyme įtvirtintą nusikalstamos veikos sudėtį atitinkantys veiksmai yra tokio pavojingumo, kad būtų tikslinga asmenį traukti baudžiamojon atsakomybėn, svarbus yra ir nukentėjusiojo interesas. Pavyzdžiui, kasatoriaus nurodytoje kasacinėje nutartyje baudžiamojoje byloje Nr. 2K-252-654/2023 pažymėta, kad labai svarbu ir tai, jog visi asmenys, apie kuriuos surinkta informacija asmuo pasinaudojo, pareiškė, kad dėl šio veiksmų nei fizinė, nei turtinė ar neturtinė žala jiems nebuvo padaryta. Nagrinėjamoje byloje nustatyta priešingai: A. B. kreipėsi į policiją 2023 m. kovo 7 d., akcentuodama 2023 m. kovo 2 d. neteisėtą prisijungimą prie sistemos, galimybę duomenis apie jos sveikatą panaudoti ir civiliniuose ginčuose, kad sveikatos duomenys yra jautrūs, kad su E. V. yra susiklosčiusi konfliktinė situacija. Taigi dar iki sveikatos duomenų panaudojimo civiliniame procese nukentėjusioji buvo sunerimusi dėl galimo tokių duomenų panaudojimo. Vėliau procese, jau po sveikatos duomenų panaudojimo civiliniame procese, ji pareiškė civilinį ieškinį, nurodydama, kad surinktais duomenimis apie jos sveikatą E. V. siekia išvengti atsiskaityti advokatų kontorai už paslaugas, kad ji patyrė didžiulį emocinį sukrėtimą, dvasinius išgyvenimus ir sukrėtimus. Sutiktina, kad baudžiamoji atsakomybė yra paskutinė teisinių gėrių apsaugos priemonė (lot. *ultima ratio*). Atsakomybė už BK 168 straipsnio 1 dalyje nurodytos veikos padarymą turėtų būti taikoma už pačius sunkiausius asmens privataus gyvenimo pažeidimus (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-252-654/2023). Tačiau, priešingai nei minimoje kasacinėje nutartyje, kurioje nebuvo renkami ir panaudojami asmens sveikatos duomenys, kurioje informacija nebuvo panaudota svarbiems asmens privataus gyvenimo aspektams atskleisti, nagrinėjamoje byloje nėra pagrindo daryti išvadą, kad E. V. veiksmai nėra pavojingi baudžiamojo įstatymo požiūriu ir neužtraukia baudžiamosios atsakomybės.

Dėl BK 37 straipsnio taikymo

23. Kasacinės instancijos teismo nutartyje baudžiamojoje byloje Nr. 2K-252-654/2023, kaip pažymi kasatorius, yra nurodyta, kad svarbu nustatyti, ar konkreti kaltininko veika išties pasiekusi tokį pavojingumo laipsnį, kad, vertinant šią veiką pagal protingumo, proporcingumo, teisingumo ir kitų bendrųjų teisės principų nuostatas, taip pat BK 37 straipsnio nuostatų kontekstą, būtų pagrįstas baudžiamosios teisės priemonių taikymas.
24. BK 37 straipsnyje yra nurodyta galimybė atleisti asmenį nuo baudžiamosios atsakomybės dėl mažareikšmiškumo, t. y. jeigu dėl padarytos žalos dydžio, nusikalstamos veikos dalyko ar kitų jos požymių ypatumų veika pripažįstama mažareikšme.
25. Atleisti nuo baudžiamosios atsakomybės dėl nusikaltimo mažareikšmiškumo yra teismo teisė, o ne pareiga, todėl teismas, *ad hoc* (konkrečioje situacijoje) įvertinęs visus objektyviuosius ir subjektyviuosius požymius, atspindinčius padarytos

nusikalstamos veikos pavojingumą, žalos dydį, dalyką, kaltininko atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės tikslingumą ir pan., sprendžia, ar atleisti asmenį nuo baudžiamosios atsakomybės nurodytu pagrindu (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-231-976/2017, 2K-169-689/2018, 2K-178-303/2019, 2K-101-489/2025). Pagal BK 37 straipsnį, konstatuojant kaltininko veikos mažareikšmiškumą, turi būti atsižvelgiama ir į kitų veikos – objektyviųjų ir subjektyviųjų – požymių išraišką konkrečiame nusikaltime. Taigi asmens kaltės turinys, jos forma, rūšis, veikos motyvai, tikslai taip pat turi didelę reikšmę išvadai dėl nusikaltimo mažareikšmiškumo (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-413-895/2016, 2K-231-976/2017)

26. Nagrinėjamoje byloje nustatyta, kad buvo pažeista nukentėjusiosios teisė į jos privataus gyvenimo itin jautrios srities – sveikatos duomenų neliečiamumą, o asmens sveikatos duomenų pasinaudojimo tikslas buvo savanaudiškas. Atsižvelgtina ir į byloje nustatytą E. V. veikimą tyčia bei jo viso proceso metu nekitusį ir išlikusį nekritišką požiūrį į savo atliktus neteisėtus veiksmus, į nukentėjusiosios viso proceso metu išreikštą poziciją dėl padaryto nusikaltimo pavojingumo ir jai teismų nustatytą neturtinę žalą. Įvertinus E. V. padaryto nesunkaus nusikaltimo objektyviųjų ir subjektyviųjų požymių išraišką, nesant aktyvios kaltininko atgailos, nėra pagrindo teigti, kad veika yra mažareikšmė, dėl ko būtų pagrindas taikyti BK 37 straipsnio nuostatas ir E. V. atleisti nuo baudžiamosios atsakomybės.
27. Taigi, atsižvelgiant į tai, kas pirmiau pasakyta, konstatuotina, kad pirmosios instancijos teismas, nuteisdamas E. V. pagal BK 168 straipsnio 1 dalį, o apeliacinės instancijos teismas nekeisdamas šio sprendimo, baudžiamąjį įstatymą – BK 168 straipsnio 1 dalį – pritaikė tinkamai. Vadovaujantis kasacinio skundo argumentais, nėra nustatoma BPK 369 straipsnyje nurodytų pagrindų naikinti ar keisti kasacine tvarka skundžiamus teismų sprendimus.

Teisėjų kolegija, atsižvelgdama į išdėstytus argumentus ir vadovaudamasi Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 382 straipsnio 1 punktu,

n u t a r i a :

Atmesti nuteistojo E. V. gynėjo advokato Pauliaus Vinklerio kasacinį skundą.

2.10. Turto pasisavinimas (BK 183 straipsnis). Piktnaudžiavimas (BK 228 straipsnis)

Siekiant pasisavinti savivaldybės lėšas ir taip jas pasisavinant, sąmoningas kitų asmenų finansines operacijas patvirtinančių dokumentų rinkimas ir fiktyvus juose nurodytų sumų įrašymas į buhalterijai pateikiamas ataskaitas kaip pagrindžiančių savivaldybės tarybos nario patirtas išlaidas rodo ne tik nesąžiningą tokio asmens požiūrį į savivaldybės tarybos nariui skirtų lėšų paskirtį, bet ir itin šiurkštų teisės aktų reikala-

vimų pažeidimą. Padarytų teisės aktų reikalavimų pažeidimų šiurkštumas, byloje nustatytas neteisėtų veiksmų pastovumas, jų intensyvumas ir mastas panaikina galimybę taikyti švelnesnes atsakomybės rūšis nei baudžiamoji.

Baudžiamoji byla Nr. 2K-7-167-511/2025
Teisminio proceso Nr. 1-03-7-00005-2024-4
Procesinio sprendimo kategorijos: 1.2.29.1.1; 1.2.14.6.1; 1.2.19.4.2
(S)

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

N U T A R T I S
LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2025 m. lapkričio 13 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus išplėstinė septynių teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Artūro Ridiko (kolegijos pirmininkas), Albino Antanaičio, Rimos Ažubalytės, Arūno Budrio, Olego Fedosiuko, Algimanto Valantino ir Eligijaus Gladučio (pranešėjas),

sekretoriaujant Daivai Kučinskienei,

dalyvaujant prokurorui Dariui Valiui,

nuteistajam Ž. G. ir jo gynėjui advokatui Teisučiui Milickiui,

viešame teismo posėdyje kasacine žodinio proceso tvarka išnagrinėjo baudžiamąją bylą pagal **nuteistojo Ž. G. ir jo gynėjo advokato Teisučio Milickio** kasacinį skundą dėl Kauno apygardos teismo 2024 m. spalio 8 d. nuosprendžio ir Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. gegužės 14 d. nuosprendžio.

Kauno apygardos teismo 2024 m. spalio 8 d. nuosprendžiu **Ž. G.** nuteistas pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 183 straipsnio 1 dalį 100 MGL (5000 Eur) dydžio bauda, pagal BK 228 straipsnio 2 dalį 300 MGL (15 000 Eur) dydžio bauda, pagal BK 300 straipsnio 1 dalį 100 MGL (5000 Eur) dydžio bauda. Vadovaujantis BK 63 straipsnio 1, 2 dalimis, 5 dalies 1 ir 2 punktais, paskirtos bausmės subendrintos, griežtesne bausme apimant švelnesnes, ir paskirta galutinė subendrinta bausmė – 300 MGL (15 000 Eur) dydžio bauda. Vadovaujantis BK 67 straipsnio 3 dalimi, 68^1 straipsnio 1–3 dalimis (2017 m. rugsėjo 28 d. įstatymo redakcija), paskirta baudžiamojo poveikio priemonė – teisės būti išrinktam ar paskirtam į valstybės ar savivaldybių institucijų ir jų įstaigų, įmonių renkamas ar skiriamas pareigas atėmimas trejiems metams, skaičiuojant nuo nuosprendžio įsiteisėjimo dienos. Civilinei ieškovei Jonavos rajono savivaldybės administracijai iš Ž. G. priteista 2145,78 Eur turtinės žalos atlyginimo.

Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. gegužės 14 d. nuosprendžiu Kauno apygardos teismo 2024 m. spalio 8 d. nuosprendis pakeistas:

pašalintos aplinkybės dėl 259,72 Eur išlaidų, susijusių su mobiliojo ryšio telefono aparato pirkimu ir jo draudimu, ir iš Jonavos rajono savivaldybės administracijos pasisavintų lėšų suma sumažinta nuo 10 532,70 Eur iki 10 272,98 Eur.

Vadovaujantis BK 3 straipsnio 2 dalimi, nusikalstama veika, kvalifikuota pagal BK 300 straipsnio 1 dalį, perkvalifikuota į BK 300 straipsnio 1 dalį (2024 m. lapkričio 7 d. įstatymo redakcija) ir paskirta 50 MGL (2500 Eur) dydžio bauda. Pagal BK 183 straipsnio 1 dalį (2023 m. balandžio 27 d. įstatymo redakcija) paskirta bauda sumažinta iki 50 MGL dydžio (2500 Eur), pagal BK 228 straipsnio 2 dalį paskirta bauda sumažinta iki 206 MGL dydžio (10 300 Eur). Vadovaujantis BK 63 straipsnio 1, 2 dalimis, 5 dalies 1 ir 2 punktais, paskirtos bausmės subendrintos, griežtesne bausme apimant švelnesnes, ir paskirta galutinė subendrinta bausmė – 206 MGL (10 300 Eur) dydžio bauda. Civilinei ieškovei Jonavos rajono savivaldybės administracijai priteistas turtinės žalos atlyginimas sumažintas iki 1886,06 Eur.

Išplėstinė septynių teisėjų kolegija, išnagrinėjusi bylą ir išklausiusi nuteistojo ir jo gynėjo, prašiusių kasacinį skundą tenkinti, ir prokuroro, prašiusio kasacinį skundą atmesti, paaiškinimų,

n u s t a t ė :

I. Bylos esmė

1. Ž. G. nuteistas pagal BK 183 straipsnio 1 dalį, 228 straipsnio 2 dalį ir 300 straipsnio 1 dalį už tai, kad, būdamas valstybės tarnautojas – valstybės politikas, laikotarpiu nuo 2019 m. balandžio 11 d. iki 2023 m. balandžio 17 d. eidamas Jonavos rajono savivaldybės tarybos nario pareigas, laikotarpiu nuo 2019 m. gegužės mėnesio iki 2023 m. gegužės mėnesio, pažeisdamas Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintą teisinės valstybės principą, Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo 1 dalies 1–3 punktus, Lietuvos Respublikos valstybės politikų elgesio kodekso 4 straipsnio 1, 3, 5 ir 7 punktus, Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 4 straipsnio 4 ir 5 punktus (2008 m. rugsėjo 15 d. įstatymo redakcija) ir 26 straipsnio 2 dalį (2017 m. gegužės 23 d. įstatymo redakcija, nuo 2021 m. sausio 1 d. iki 2023 m. gegužės mėn. – 2020 m. lapkričio 10 d. įstatymo redakcija), taip pat šiurkščiai pažeisdamas Jonavos rajono savivaldybės tarybos veiklos reglamento, patvirtinto 2015 m. birželio 25 d. Tarybos sprendimu, (toliau – ir Reglamentas 1) 10.1, 10.2 papunkčius, Jonavos rajono savivaldybės tarybos veiklos reglamento, patvirtinto 2019 m. rugsėjo 19 d. Tarybos sprendimu, (toliau – ir Reglamentas 2) ir Jonavos rajono savivaldybės tarybos veiklos reglamento, patvirtinto 2021 m. balandžio 29 d. Tarybos sprendimu, (toliau – ir Reglamentas 3) 2.14.1, 2.14.2 papunkčius, piktnaudžiavo savo tarnybine padėtimi, siekdamas asmeninės turtinės naudos ir turėdamas tikslą pa-

sisavinti svetimą turtą – Jonavos rajono savivaldybės tarybos nario veiklai avansu skirtas lėšas, sistemingai klastojo tikrus dokumentus, t. y. laikotarpiu nuo 2019 m. gegužės mėnesio iki 2023 m. gegužės mėnesio suklastojo tikrus dokumentus – 55 vnt. Tarybos nario Ž. G. išmokų avanso apyskaitų (toliau – išmokų avanso apyskaitos), jose įtvirtindamas tikrovės neatitinkančius duomenis apie nepatirtas degalų (iš viso 9247,56 Eur vertės), telefono (transporto priemonių statymas, 263,22 Eur vertės; pervesta 130 Eur sumos parama), transporto (ne jam priklausiusios (sugyventinės) transporto priemonės remontas už 484,20 Eur; dviejų ne jam priklausiusių transporto priemonių 148 Eur vertės kompiuterinė diagnostika) išlaidas, kaip susijusias su tarybos nario veikla, juos teikė Jonavos rajono savivaldybės administracijos buhalterijai siekdamas pagrįsti avansu gautą išmoką, skirtą su tarybos nario veikla susijusioms išlaidoms, kurios negalėjo būti atlyginamos. Taip piktnaudžiavo tarnybine padėtimi, suteikiančia teisę gauti avansu minėtas išmokas, ir pasisavino jam patikėtą svetimą turtą, taip padarė didelę neturtinę žalą juridiniam asmeniui – Jonavos rajono savivaldybės administracijai, nes buvo pakirstas pasitikėjimas šia institucija, sumenkintas jos autoritetas visuomenėje, sumenkintas pasitikėjimas juo, kaip valstybės politiku, taip pat padarė 10 272,98 Eur turtinę žalą Jonavos rajono savivaldybės administracijai. Plačiau nusikalstamų veikų padarymo aplinkybės nurodytos pirmosios instancijos teismo nuosprendžio 1–30 lapuose ir apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio 1 punkte, 1.1–1.2.57 papunkčiuose.

II. Kasacinio skundo argumentai

2. Kasaciniu skundu nuteistasis Ž. G. ir jo gynėjas advokatas T. Milickis prašo panaikinti Kauno apygardos teismo 2024 m. spalio 8 d. nuosprendį ir Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. gegužės 14 d. nuosprendį ir baudžiamąją bylą Ž. G. nutraukti arba pakeisti Kauno apygardos teismo 2024 m. spalio 8 d. ir Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. gegužės 14 d. nuosprendžius – Ž. G. išteisinti pagal BK 228 straipsnio 2 dalį bei 183 straipsnio 1 dalį ir bylą nutraukti, o dėl nusikalstamos veikos, nurodytos BK 300 straipsnio 1 dalyje, atleisti jį nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą. Kasatoriai skunde nurodo:
   2.1. Abiejų instancijų teismai netinkamai pritaikė baudžiamąjį įstatymą – BK 183 straipsnio 1 dalį ir 228 straipsnio 2 dalį, nes neišanalizavo ir tinkamai neįvertino būtinųjų šių nusikalstamų veikų sudėties požymių, jų nesant priėmė apkaltinamąjį nuosprendį, nesivadovavo *ultima ratio* (paskutinė priemonė) principu, nukrypo nuo jau suformuotos naujausios kasacinės instancijos teismo praktikos, taip padarydami teisės taikymo ir esminių procesinių pažeidimų klaidų, dėl to buvo priimti neteisėti, nepagrįsti ir neteisingi teismų baigiamieji aktai. Apeliacinės instancijos teismas bylą išnagrinėjo paviršutiniškai, neišsamiai, neobjektyviai ir priėmė neteisėtą, nepagrįstą ir neteisingą nuosprendį. Šis teismas nesivadovavo naujausiu kasacinės instancijos teismo suformuotu precedentu ir netinkamai pritaikė baudžiamąjį įstatymą.

Be to, šis teismas padarė esminių procesinių pažeidimų, nevisiškai atsakęs į esminius apeliacinio skundo argumentus. Abiejų instancijų teismai padarė esminius Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau – ir BPK) 20 straipsnio 5 dalies, 44 straipsnio 5 dalies, 301 straipsnio 1 dalies, 320 straipsnio 3 dalies, 331 straipsnio 1 ir 2 dalių pažeidimus, kurie sukliudė išsamiai bei nešališkai išnagrinėti bylą ir priimti teisingą sprendimą.

2.2. Nors apeliaciniame skunde buvo prašoma taikyti teismo precedentą analogiškoje byloje Nr. 2K-47-648/2025, kurioje faktinės aplinkybės yra tapačios arba labai panašios, tačiau apeliacinės instancijos teismas, padarydamas esminį procesinį pažeidimą, atsisakė taikyti šį precedentą, motyvuodamas tuo, kad pastarojoje nutartyje nustatytos faktinės aplinkybės nėra analogiškos nustatytoms nagrinėjamoje byloje. Nagrinėjamos bylos faktinės aplinkybės, jei jau nėra visiškai analogiškos, yra labai panašios. Byla Nr. 2K-47-648/2025 Jonavos rajono savivaldybės merui M. S. dėl tų pačių kaltinimų buvo nutraukta, o Ž. G., būdamas eilinis savivaldybės tarybos narys, už tas pačias veikas buvo nuteistas. Abiejose bylose sprendžiamas (spręstas) klausimas dėl tarybos narių veiklos teisėtumo toje pačioje savivaldybėje, tuo pačiu laikotarpiu (2019–2023 m.), inkriminuoti tie patys vietos savivaldos, kiti teisės aktai ir tie patys BK straipsniai. Abiejose bylose skiriasi tik padarytos turtinės žalos dydis ir inkriminuotas suklastotų išmokų avanso apyskaitų skaičius. Be to, abiejose bylose ikiteisminis tyrimas buvo pradėtas tą pačią dieną, abiejose bylose padaryta žala yra atlyginta. Todėl apeliacinės instancijos teismas turėjo vadovautis teismo precedentu, spręsdamas Ž. G. baudžiamosios atsakomybės klausimą.

2.3. Abiejų instancijų teismai netinkamai taikė BK 2 straipsnio 4 dalies, BK 183 straipsnio 1 dalies, BK 228 straipsnio 2 dalies ir galimai BK 300 straipsnio 1 dalies nuostatas, neatskleidė šių nusikaltimų sudėčių požymių ir, pažeisdami *ultima ratio*, lygybės prieš įstatymą ir nediskriminavimo principus, Ž. G. pritaikė ne drausminę ar civilinę, o baudžiamąją atsakomybę. Ž. G. neturėjo būti taikyta baudžiamoji atsakomybė, nes už analogiškas ar panašias veikas kitiems asmenims, įskaitant ir Jonavos rajono savivaldybės merą M. S., nebuvo taikoma baudžiamoji atsakomybė, pradėta baudžiamoji byla buvo nutraukta, o apsiribojama drausminės arba civilinės atsakomybės taikymu. Ši situacija paneigia aiškią teismų praktiką ir atskleidžia baudžiamosios atsakomybės nenuspėjamumą. Teismai nenurodė konkrečių motyvų, kodėl Ž. G. elgesys, palyginti su kitais asmenimis (M. S.), užtraukia baudžiamąją atsakomybę. Apeliacinės instancijos teismas neįvertino to, kad Jonavos rajono savivaldybės tarybos veiklos reglamente buvo įtvirtinta tarybos nariams nepagrįstai išmokėtų kompensuojamų išlaidų grąžinimo tvarka. Minėtame reglamente nustatytas civilinės teisės būdas grąžinti tokias išmokas. Be to, Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo įstatymo 3 straipsnio 1 dalies 3 punkte nustatyta, kad tarybos narys privalo nesinaudoti tarnybinėmis pareigomis ar tarnybiniu statusu asmeninei naudai gauti. Šio įstatymo 6 skirsnyje nustatyta tokių asmenų atsakomybė, nesilaikant šio

įstatymo nuostatų, o tyrimai dėl tokių pažeidimų atliekami Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos įstatymo nustatyta tvarka. Nagrinėjamu atveju Ž. G. buvo pritaikyti diskriminaciniai ir dvejopi standartai, vien aplinkybė, kad jis buvo tik tarybos narys, o ne meras, teismų neabejotinai turėjo būti itin atidžiai įvertinta, kad šiuo atveju neturėtų būti taikoma baudžiamoji atsakomybė. Šiuo atveju akivaizdu, kad Ž. G. pritaikius baudžiamąją atsakomybę buvo pažeisti lygybės prieš įstatymą, nediskriminavimo ir baudžiamosios teisės, kaip *ultima ratio*, principai ir taip padarytas esminis procesinis pažeidimas.

2.4. Teismai tinkamai neįvertino, ar Ž. G. elgesys užtraukia baudžiamąją atsakomybę pagal BK 228 straipsnio 2 dalį. Tinkamam Ž. G. veikų teisiniam vertinimui buvo būtina atsižvelgti į jo atliktų konkrečių veiksmų pobūdį, jų pavojingumą, pažeistų teisės normų pobūdį ir jose nustatyto teisinio reguliavimo aiškumą, tikslumą ir numatomumą. Taip pat būtina įvertinti pažeistų teisės aktų pobūdį ir turinį, ne tik vertinant teisės normoje nustatytą tinkamo elgesio formą, t. y. kaip turi elgtis valstybės tarnautojas (valstybės politikas), bet ir atsižvelgiant į pažeidimų kontrolės ir (ar) taikomos atsakomybės už juos reglamentavimą, tai šiuo atveju nebuvo padaryta. Iš kaltinimo, kuriame nurodyti teisės aktai, kuriuos pažeidė Ž. G., matyti, kad už jam inkriminuotų teisės aktų pažeidimus buvo nustatyta ne baudžiamoji, o tarnybinė, administracinė, drausminė ir etinė atsakomybė.

2.5. Savivaldybės tarybos nario veiklos apmokėjimo tvarka buvo nurodyta Vietos savivaldos įstatyme, ši tvarka taip pat buvo atitinkamai įtvirtinta Jonavos rajono savivaldybės tarybos veiklos reglamentuose. Juose buvo įtvirtinta, kad savivaldybės centralizuota buhalterija ir savivaldybės kontrolierius kontroliuoja, ar tarybos nario gautos išmokos naudojamos pagal paskirtį. Jonavos rajono savivaldybės Kontrolės ir audito tarnybos 2023 m. lapkričio 22 d. audito ataskaitoje buvo konstatuotas finansų kontrolės trūkumas Jonavos rajono savivaldybės administracijoje. Nagrinėjamoje byloje abiejų instancijų teismai, nustatydami piktnaudžiavimo tarnybine padėtimi padarinius (didelę žalą), neteisingai įvertino, kad dėl byloje nustatytos valstybės tarnautojo (valstybės politiko) Ž. G. veikos buvo padaryta didelė neturtinė žala Jonavos rajono savivaldybės administracijai ir valstybei. Abiejų instancijų teismai šiuo atveju nesilaikė kasacinės instancijos teismo suformuluotų taisyklių dėl didelės žalos, kaip piktnaudžiavimą kvalifikuojančio požymio, nustatymo. Spręsdami dėl Ž. G. nusikalstamos veikos pavojingumo, jie itin didelę reikšmę skyrė ne tik kaltinime nurodytoms jo, kaip eilinio Jonavos rajono savivaldybės tarybos nario, pareigoms įvertinti, bet kartu vertino ir jo, kaip politiko, veiklą bei tariamą šios bylos rezonansą visuomenėje. Teismai tinkamai neįvertino, ar galima atkurti pažeistas teises ne baudžiamosios, o kitų teisės šakų atsakomybės priemonėmis, ar kaltininko veiksmais iš tikrųjų padaryta esmingai žalingų padarinių valstybei ir savivaldybės administracijai.

2.6. Atsižvelgiant į nurodytas aplinkybes ir vadovaujantis kasacine nutartimi analogiškoje byloje Nr. 2K-47-648/2025, matyti, kad abiejų instancijų teis-

mai netinkamai taikė ir aiškino BK 228 straipsnio 2 dalies sudėties požymius, nes Ž. G. inkriminuoti pažeidimai deklaratyviai siejami su bendrųjų elgesio normų, keliamų politikui ir valstybės pareigūnui, nesilaikymu. Didelės neturtinės žalos požymis nustatytas vertinant ir tariamą Ž. G. kaip politiko žinomumą visuomenėje, sureikšminant akciją „Skaidrinam". Apeliacinės instancijos teismas pernelyg sureikšmino Ž. G. užpildytų ir pateiktų dokumentų pobūdį ir asmeninių interesų dominavimą. Ž. G. per ketverius metus nepagrįstai išmokėtų kompensuojamų išlaidų suma yra mažesnė (10 272,98 Eur) nei didelės turtinės žalos dydis. Taip pat neatsižvelgta į tai, kad savivaldybėje buvo nustatyta nepagrįstai išmokėtų kompensuojamų išlaidų atlyginimo išieškojimo tvarka ir ja pasinaudota nebuvo.

2.7. Sprendžiant, ar asmuo, neteisėtai disponuodamas savivaldybės turtu ar jį paimdamas, padarė BK 183 straipsnyje nurodytą nusikalstamą veiką, būtina nustatyti ir jo tyčios turinį (kryptingumą). Esminę reikšmę turi tai, kokį sumanymą turėjo asmuo neteisėtai disponuodamas ar paimdamas jam patikėtą (esantį jo žinioje) savivaldybės turtą: ar jį naudoti asmeniniams poreikiams tenkinti, ar panaudoti rajono bendruomenės interesais (savivaldybės tarybos nario veiklai). Jeigu asmuo tokį turtą neteisėtai paėmė ar kitaip neteisėtai juo disponavo, turėdamas sumanymą jį naudoti rajono bendruomenės poreikiams ar šiuo atveju savivaldybės tarybos nario veiklai finansuoti, tai jo veika paprastai negali būti vertinama kaip tokio turto pavertimas nuosavu ir kvalifikuojama pagal BK 183 straipsnį. Tokio pobūdžio bylose būtina įsitikinti įstaigos turto pasisavinimo ir padarytos žalos tikrumu, įvertinti ne vien tik buhalterinės apskaitos dokumentuose esančią informaciją, bet objektyvių aplinkybių visumą, iš kurios galima spręsti, ar įstaiga patyrė realios žalos dėl tokio asmens veiksmų, ar jis veikė tyčia, t. y. suprasdamas, kad savinasi įstaigos turtą, numatydamas įstaigai daromą žalą ir to norėdamas. Dėl to duomenys, rodantys, kad paimti pinigai buvo panaudoti įstaigos reikmėms ar tarybos nario veiklai finansuoti arba jų paėmimas turėjo kitokią prasmę ir iš tikrųjų žalos įstaigai nepadarė, turi būti ištirti ir įvertinti.

2.8. Ž. G. apeliacinės instancijos teisme nurodė, kad nors gavo iš savivaldybės administracijos lėšų, pagal savivaldybėje nusistovėjusią tvarką pateikė dalį ir ne savo čekių už degalus, tačiau šių gautų pinigų jis nepasisavino, neišleido jų savo poreikiams tenkinti, o panaudojo savivaldybės tarybos nario veiklai vykdyti kitokia forma, t. y. pirko gėlių, dovanų (knygų bibliotekai, kalėdinių dovanų vaikams), teikė paramą Ukrainai, COVID-19 pasekmių mažinimo fondui, ugniagesių premijoms, ekstremaliai padėčiai Jonavoje likviduoti, bet tokios išlaidos pagal reglamentą nėra kompensuojamos. Apeliacinės instancijos teismui pateiktuose mokėjimo pavedimuose nurodyta 750 Eur suma. Apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai nurodė, kad byloje nenustačius, jog Ž. G. 10 272,98 Eur panaudojo, vykdydamas savivaldybės tarybos nario veiklą, kvalifikuojant kaltininko veiką kaip turto pasisavinimą, neturi reikšmės, kokiais kitais tikslais toks turtas buvo panaudotas. Tačiau teismo padarytos išvados yra nepagrįstos, neatitinka teismų praktikos, o tai pripa-

žintina esminiu įrodinėjimo tvarkos pažeidimu ir gali lemti teismo priimto nuosprendžio ar nutarties pakeitimą arba panaikinimą. Nagrinėjamu atveju matyti, kad buvo padarytas savivaldybės reglamente nustatytos tvarkos pažeidimas, bet ne nusikaltimas, o įstaiga nepatyrė realios žalos dėl tokių Ž. G. veiksmų, ir jis neveikė tyčia, t. y. suprasdamas, kad savinasi įstaigos turtą, numatydamas įstaigai daromą žalą ir to norėdamas.

2.9. Pinigų panaudojimas savivaldybės tarybos nario reikmėms yra paremtas ne deklaratyvaus pobūdžio teiginiais, o duomenimis, kuriuos buvo galima patikrinti BPK nustatytais proceso veiksmais. Tai, kad buvo perkama gėlių, dovanų, teikta parama Ukrainai, COVID-19 pasekmių mažinimo fondui, ugniagesių premijoms, ekstremaliai padėčiai Jonavoje likviduoti, taip pat buvo perkama degalų ir išleista pinigų automobilių remontui, patvirtina papildomai surinkti rašytiniai įrodymai, be to, šios išlaidos galėjo būti ir ne visada patvirtinamos dokumentais, o ir tie dokumentai ne visada buvo paimti, tačiau šios lėšos nebuvo pasisavinamos, nes Ž. G. jokių santaupų nesukaupė, negyvena nei prabangiai, nei pasiturimai, o žalą savivaldybei atlygino paimdamas iš banko paskolą. Taigi skundžiamu nuosprendžiu neva nustatyta pasisavintų pinigų suma grindžiama prielaidomis ir įrodinėjimo našta buvo perkelta kaltinamajam pažymint, kad jis nepateikė ir negalėjo pateikti papildomų dokumentų ir įrodyti, jog visos savivaldybės lėšos buvo panaudotos savivaldybės tarybos nario veiklai finansuoti.

2.10. Taigi apeliacinės instancijos teismas Ž. G. kaltę iš esmės grindė ir tuo, kad jis neva nepateikė konkrečių įrodymų, pagrindžiančių aplinkybę, kad lėšos buvo panaudotos savivaldybės tarybos nario veiklai vykdyti, tačiau tokios teismo išvados akivaizdžiai prieštarauja byloje surinktiems įrodymams ir teismų praktikai. Tai patvirtina byloje surinkti ir papildomai pateikti dokumentai, nuoseklūs nuteistojo parodymai, kurie buvo patvirtinti ištirtų įrodymų visuma. Be to, baudžiamojon atsakomybėn traukiamas asmuo neprivalo įrodinėti savo nekaltumo, pareiga įrodyti kaltę tenka valstybiniam kaltinimui, o asmens kaltę nusikalstamos veikos padarymu turi pripažinti teismas.

2.11. Taigi šiuo atveju akivaizdu, kad Ž. G. Jonavos rajono savivaldybės administracijai padarytą 10 272,98 Eur turtinę žalą, panaudojus išmokas ne pagal formaliai nustatytą reglamento tvarką tarybos nario veiklai vykdyti, buvo galimybė atlyginti ir civilinės teisės priemonėmis, t. y. remiantis nepagrįsto praturtėjimo ar turto gavimo be pagrindo institutais, kuriuos reglamentuoja Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. Nenustatyta jokių duomenų, kad Ž. G. būtų sąmoningai sudaręs situaciją, kad savivaldybė negalėtų civilinėmis teisinėmis priemonėmis atkurti savo pažeistos teisės arba toks pažeistų teisių gynimo būdas būtų pasunkintas. Tačiau apeliacinės instancijos teismas padarė neteisėtą ir nepagrįstą išvadą, kad nors turtinės žalos atlyginimą galima išspręsti civilinio proceso tvarka, tačiau tai nepašalina Ž. G. baudžiamosios atsakomybės už turto pasisavinimą, taip padarydamas esminį procesinį pažeidimą, nepagrįstai ir neteisėtai pritaikė baudžiamąjį įstatymą, nes skundžiamame nuosprendyje pažeidė *ultima ratio* principą ir

nepagrįstai nustatė bei motyvavo būtinuosius svetimo turto pasisavinimo, kaip nusikalstamos veikos, požymius. Manant, kad šioje byloje Ž. G. veiksmai neperžengė drausminio nusižengimo ribų, darytina išvada, kad ir kiti jam kaip nusikalstami inkriminuoti veiksmai (BK 183 straipsnio 1 dalis ir 300 straipsnio 1 dalis) nėra pavojingi baudžiamųjų įstatymų požiūriu ir neužtraukia baudžiamosios atsakomybės, nes egzistavo teisinės sąlygos savivaldybės administracijai turtinių padarinių išvengti, o jų atsiradus, nebuvo kliūčių jų kompensuoti civilinėmis teisinėmis priemonėmis.

2.12. Nors Ž. G. visiškai pripažino padaręs nusikaltimą, nurodytą BK 300 straipsnio 1 dalyje, tačiau baudžiamajai atsakomybei taikyti reikalingą pavojingumo laipsnį dokumento suklastojimas ar disponavimas suklastotu dokumentu pasiekia tik tais atvejais, kai šiomis veikomis daroma įtaka teisiniams santykiams, tuose teisiniuose santykiuose dalyvaujančių asmenų teisėms ir pareigoms, o kai realiai jų nepažeidžia ar negali pažeisti, gali būti konstatuota, kad veika nėra pavojinga baudžiamųjų įstatymų požiūriu ir neužtraukia baudžiamosios atsakomybės. Taigi nagrinėjamu atveju reikia įvertinti, ar Ž. G. padaryti veiksmai, nustatytos tvarkos pažeidimai, dėl kurių teismai pernelyg sureikšmino ir avansines apyskaitas, įvardydami jas valstybinės reikšmės dokumentais, yra tiek pavojingi, kad jis trauktinas baudžiamojon atsakomybėn.

2.13. Apeliacinės instancijos teismo posėdyje buvo prašoma taikyti BK 40 straipsnį ir atleisti Ž. G. nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą. Tačiau apeliacinės instancijos teismas šį prašymą atmetė. Nutraukus bylą pagal BK 228 straipsnio 2 dalį ir 183 straipsnio 1 dalį bei nustačius, kad Ž. G. padarė nusikaltimą, nurodytą BK 300 straipsnio 1 dalyje, yra visos būtinosios sąlygos, pagrindai ir galimybė atleisti jį nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą. Ž. G. pirmą kartą padarė nesunkų nusikaltimą, jis pripažino esmines nusikalstamos veikos, nurodytos BK 300 straipsnio 1 dalyje, aplinkybes, dėl padaryto nusikaltimo nuoširdžiai gailisi, pašalino padarytą turtinę žalą, jam nėra pradėti jokie nauji ikiteisminiai tyrimai, todėl jis yra vertas teismo pasitikėjimo ir laikysis įstatymų bei nedarys naujų nusikalstamų veikų.

III. Kasacinės instancijos teismo argumentai ir išvados

3. Nuteistojo Ž. G. ir jo gynėjo advokato T. Milickio kasacinis skundas atmestinas.

Dėl BK 300 straipsnio 1 dalies taikymo

4. Kasaciniame skunde išdėstyti argumentai, kuriais nesutinkama su BK 300 straipsnio 1 dalies taikymu, yra nepagrįsti.
5. Pagal BK 300 straipsnio 1 dalį atsako tas, kas pagamino netikrą dokumentą, suklastojo tikrą dokumentą arba žinomai netikrą ar žinomai suklastotą tikrą dokumentą laikė, gabeno, siuntė, panaudojo ar realizavo.
6. Išplėstinė septynių teisėjų kolegija nutartyje baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-175-303/2015 yra išaiškinusi, kad šiuo nusikaltimu kėsinamasi į valstybėje nustatytą

dokumentų tvarkymo ir jų naudojimo tvarką. Todėl tiesioginiu dokumentų suklastojimo objektu reikėtų laikyti normalią valstybės ir savivaldybės institucijų veiklą, kuri sutrikdoma dėl netikrų dokumentų pagaminimo, tikrų dokumentų suklastojimo, tikrų ar netikrų dokumentų panaudojimo ar realizavimo, ir teisėtus fizinių ar juridinių asmenų interesus. Nusikaltimo, nurodyto BK 300 straipsnyje, dalykas, be kitų dokumentams būdingų požymių, paprastai yra tokie dokumentai, kuriuose užfiksuoti duomenys yra reikšmingi valstybės ir savivaldos institucijų normaliai veiklai.

7. Dokumentu laikomas kiekvienas rašytinis aktas, įtvirtinantis juridinę reikšmę turinčią informaciją, kuri pagal savo pobūdį ir reikšmę yra teisės, pareigos, teisinio santykio atsiradimo, pasikeitimo ar pasibaigimo įrodymas, taip pat juridinių faktų ar juridinę reikšmę turinčių aplinkybių įrodymas (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-426/2006, 2K-7-200/2008, 2K-290/2008, 2K-7-175-303/2015, 2K-169-689/2018). Dokumentas – tai tam tikra forma padarytas įrašas, kuris nustato, pakeičia ar panaikina teisiškai reikšmingą faktą (juridinį faktą). Svarbu, kad tas įrašas, kai yra panaudojamas, sukelia ar gali sukelti fiziniam, juridiniam asmeniui ar valstybei teisiškai reikšmingų padarinių (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-175-303/2015).
8. Tačiau baudžiamajai atsakomybei taikyti reikalingą pavojingumo laipsnį dokumento suklastojimas ar disponavimas suklastotu dokumentu pasiekia tais atvejais, kai šiomis veikomis daroma įtaka teisiniams santykiams, tuose teisiniuose santykiuose dalyvaujančių asmenų teisėms ir pareigoms (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-198-689/2019, 2K-83-648/2020, 2K-173-387/2022, 2K-90-1073/2023, 2K-213-511/2023), o kai realiai jų nepažeidžia ar negali pažeisti, gali būti konstatuota, kad veika nėra pavojinga baudžiamųjų įstatymų požiūriu ir neužtraukia baudžiamosios atsakomybės (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-263/2010, 2K-559/2011, 2K-161/2012, 2K-7-251/2013) arba yra mažareikšmė (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-387/2008, 2K-409/2011, 2K-416/2012, 2K-413-895/2016, 2K-47-648/2025).
9. Kvalifikuojant veiką pagal BK 300 straipsnį, būtina nustatyti ir tiesioginę kaltininko tyčią, t. y. kad jis suvokė pavojingą nusikalstamos veikos pobūdį, suprato, kad gamina, klastoja ar disponuoja žinomai netikru ar žinomai suklastotu tikru dokumentu, kuris gali sukelti neigiamų teisinių pasekmių, ir norėjo taip veikti.
10. Nagrinėjamoje byloje nustatyta, kad Ž. G. laikotarpiu nuo 2019 m. gegužės mėnesio iki 2023 m. gegužės mėnesio suklastojo penkiasdešimt penkis tikrus dokumentus – išmokų avanso apyskaitas, jose įtvirtindamas tikrovės neatitinkančius duomenis apie jo kaip su tarybos nario veikla susijusias išlaidas, ir juos teikė buhalterijai, siekdamas pagrįsti avansu šioms reikmėms iš Savivaldybės gautą išmoką. Šiose apyskaitose nurodė savo nepatirtas degalų įsigijimo (iš viso 9247,56 Eur), ne jam priklausiusios (sugyventinės) transporto priemonės remonto (484,20 Eur), dviejų ne jam priklausiusių transporto priemonių 148 Eur vertės kompiuterinės diagnostikos ir, pateikdamas kaip išlaidas telekomunikacijos paslaugoms, su tarybos nario veikla nesusijusias transporto priemonių statymo (263,22 Eur) ir paramos pervedimo (130 Eur) išlaidas. Pateikus šias suklastotas

išmokų avanso apyskaitas Savivaldybės buhalterijai, jam avansu pervesti pinigai (10 272,98 Eur) neteisėtai tapo jo nuosavybe, o Jonavos rajono savivaldybės administracija patyrė atitinkamo dydžio žalą.

11. Pirmosios instancijos teismas nuosprendžio 43 lape, tinkamai taikydamas baudžiamąjį įstatymą – BK 300 straipsnio 1 dalį, nurodė, kad tokių tikrovės neatitinkančių duomenų įtraukimas į išmokų avanso apyskaitas iškreipė teiktų dokumentų esmę, jų pagrindu Ž. G. pagrindė avansu gautas lėšas, kurios negalėjo būti skiriamos jam, kaip tarybos nariui. Todėl tokių duomenų įrašymas į oficialius buhalterinės apskaitos dokumentus – penkiasdešimt penkias išmokų avanso apyskaitas – ir tokių apskaitos dokumentų pateikimas Jonavos rajono savivaldybės administracijos buhalterijai laikytini tokių dokumentų klastojimu ir suklastotų dokumentų panaudojimu. Apeliacinės instancijos teismas skundžiamo nuosprendžio 55 punkte motyvuotai pritarė tokioms pirmosios instancijos teismo išvadoms.
12. Minėtus dokumentus Ž. G. suklastojo ir suklastotus buhalterijai pateikė tyčia. Tai aiškiai atskleidžia vien jau aplinkybė, kad apyskaitose fiktyviai nurodytoms su savivaldybės tarybos nario veikla susijusioms išlaidoms pagrįsti nuteistasis rinko ir Savivaldybės buhalterijai teikė kitų asmenų mokėjimus patvirtinančius kvitus, pats šių išlaidų nepatyręs. Todėl nekyla abejonių, kad jis suvokė pavojingą nusikalstamos veikos pobūdį, suprato, kad klastoja dokumentus ir juos pateikia ir kad tai sukels neigiamų pasekmių – Savivaldybės administracija patirs žalą, ir norėjo taip veikti.
13. Taigi byloje neginčytinai nustatyta, kad Ž. G. per ketverius metus suklastojo penkiasdešimt penkis tikrus dokumentus – išmokų avanso apyskaitas – ir juos pateikė Savivaldybės buhalterijai, kad įgytų teisę į Savivaldybės administracijai priklausiusias lėšas – 10 272,98 Eur, kurių įgyti, realiai nepatyręs išlaidų, susijusių su tarybos nario veikla, jis neturėjo teisėto pagrindo. Todėl konstatuotina, kad jo atlikti veiksmai pasiekė tokį pavojingumą, kuris būtinas baudžiamajai atsakomybei pagal BK 300 straipsnio 1 dalį kilti.

Dėl BK 183 straipsnio 1 dalies taikymo

14. Kasatorių argumentai dėl Ž. G. nuteisimo, nenustačius BK 183 straipsnio 1 dalyje nurodytos nusikalstamos veikos sudėties, taip pat yra nepagrįsti.
15. Pagal BK 183 straipsnį atsako tas, kas pasisavino jam patikėtą ar jo žinioje esantį svetimą turtą ar turtinę teisę. Objektyviai turto pasisavinimas – tai neteisėtas, neatlygintinas kaltininkui svetimo, jam patikėto ar esančio jo žinioje turto, turtinės teisės pavertimas savo turtu ar savo turtine teise, pažeidžiant turto patikėjimo ar perdavimo jo žiniai sąlygas. Esminis turto pasisavinimo požymis, skiriantis šią nusikalstamą veiką nuo kitų nusikalstamų veikų nuosavybei, turtinėms teisėms ir turtiniams interesams, yra tai, kad šią veiką padaro asmuo, kuris dėl einamų pareigų, specialių pavedimų bei sutarčių pagrindu turi teisiškai apibrėžtus įgaliojimus dėl pasisavinamo turto. Dėl to, kad kaltininkas su jam patikėtu (esančiu jo žinioje) turtu (turtine teise) pradeda elgtis kaip su nuosavu ir taip pažeidžia jam suteiktus įgaliojimus, kaltininko valdomas turtas (turtinė teisė) tampa jo neteisėtai valdomas, t. y. faktiškai yra pasisavinamas, ir taip padaroma žala turto savi-

ninkui. Turto pasisavinimo sudėtis yra materialioji, todėl veika, kuria pasisavinamas kaltininkui patikėtas ar esantis jo žinioje svetimas turtas, besąlygiškai sukelia nusikalstamus padarinius – turtinę žalą, kuri suprantama kaip nukentėjusiojo materialaus turto ar turtinės teisės netekimas arba jos apimties sumažėjimas (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-P-78/2012, 2K-175-1073/2019, 2K-136-489/2023, 2K-7-134-511/2023, 2K-43-697/2025).

16. Aptariamas nusikaltimas, nagrinėjamas šioje byloje, yra tyčinis, padaromas veikiant tiesiogine tyčia. Apie kaltės turinį sprendžiama įvertinus tai, kokį sumanymą turėjo asmuo, neteisėtai disponuodamas ar paimdamas jam patikėtą (esantį jo žinioje) turtą, bei tai, kokiam tikslui (pagal esamą reglamentavimą) šis turtas jam buvo patikėtas. Nagrinėjamoje byloje svetimo turto pasisavinimas laikomas baigta nusikalstama veika, kai kaltininkas įgyja galimybę turtą valdyti ir (ar) juo naudotis, ir (ar) disponuoti savo nuožiūra, jo patikėjimo teisėtumą pagrind*ęs* suklastotais dokumentais. Tolesni kaltininko veiksmai su svetimu turtu ir (ar) jo panaudojimo tikslai šios veikos kvalifikavimui reikšmės neturi.
17. Abiejų instancijų teismai, priešingai nei teigia kasatoriai, tinkamai nustatė, kad nusikaltimą, nurodytą BK 183 straipsnio 1 dalyje, Ž. G. padarė veikdamas tyčia. Pirmosios instancijos teismas nuosprendžio 42 lape, o apeliacinės instancijos teismas nuosprendžio 49, 51–52 punktuose nurodė, kad Ž. G. į išmokų avanso apyskaitas įrašė ne tik duomenis apie išlaidas, kurių atlyginimas jam buvo galimas pagal Vietos savivaldos įstatymo 26 straipsnio 2 dalį ir Jonavos rajono savivaldybės tarybos veiklos reglamentus, bet ir tas, kurias jis patyrė nevykdydamas tarybos nario veiklos ir kurios negalėjo būti atlyginamos; tokius veiksmus jis atliko ketverius metus. Atitinkamai teismai padarė pagrįstą išvadą, kad toks sistemingas elgesys patvirtina jo abejingumą teisės aktų nuostatoms, susiformavusį nusikalstamą elgesį ir tiesioginę tyčią pasisavinti Jonavos rajono savivaldybės administracijos turtą. Be to, apeliacinės instancijos teismo, atlikusio detalią paties nuteistojo parodymų analizę, vertinimu, nuteistasis Ž. G., disponuodamas jam patikėtu svetimu turtu, žinodamas, kad pervestos lėšos gali būti naudojamos tik su tarybos nario veikla susijusioms išlaidoms padengti, suprato, kad neteisėtai, t. y. neturėdamas jokio teisėto pagrindo, pažeisdamas Jonavos rajono savivaldybės administracijos interesus, jis paverčia Jonavos rajono savivaldybės administracijos turtą savo turtu, ir numatė, kad Jonavos rajono savivaldybės administracijai bus padaryta turtinė žala. Taigi pritartina abiejų instancijų teismų išvadai, kad pirmiau išdėstytų aplinkybių visuma patvirtina, jog Ž. G. veikė tiesiogine tyčia.
18. Kaip jau buvo minėta, nagrinėjamoje byloje neturi reikšmės, kokiais tikslais buvo panaudotas pasisavintas Ž. G. patikėtas turtas. Savivaldybės tarybos nariui patikėtas turtas (pinigai) gali būti naudojamas išimtinai tik reglamente nurodytoms išlaidoms, susijusioms su tarybos nario veikla, kompensuoti, pateikiant tokias išlaidas pagrindžiančius tikrus dokumentus. Bet koks pinigų, skirtų tik tarybos nario veiklai, panaudojimas kitoms, nuteistojo subjektyviu vertinimu, būtinoms jo veiklai vykdyti, reikmėms yra nesuderinamas su tarybos nario veiklos finansavimo tvarka. Nors Ž. G. teigė, kad nagrinėjamoje byloje aptariamus veiksmus jis atliko, nes tai buvo galimybė turėti lėšų, kurias buvo galima panaudoti sveikini-

mams, paramai, pagalbai gyventojams, teismai pagrįstai nusprendė, kad jo nusikalstamo elgesio tokie paaiškinimai nepateisina (apygardos teismo nuosprendžio 30 lapas, apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio 52 punktas). Atsižvelgdama į pirmiau nurodytas aplinkybes, teisėjų kolegija daro išvadą, kad nagrinėjamoje byloje susiklosčiusi faktinė situacija pagrįstai vertinta kaip nusikaltimas, todėl, patraukdami Ž. G. baudžiamojon atsakomybėn, teismai baudžiamojo įstatymo taikymo klaidos nepadarė.

19. Teisėjų kolegija pažymi ir tai, kad patikėto ar kaltininko žinion perduoto turto tvarkymo sąlygų pažeidimas pats savaime nesuponuoja baudžiamosios atsakomybės, jei nėra padaroma žalos arba nėra kliūčių padarytą žalą atlyginti civilinės teisės priemonėmis. Tačiau kasacinės instancijos teismo praktikoje išaiškinta, kad esant tam tikroms papildomoms sąlygoms, net ir esant galimybei padarytą žalą išieškoti civilinės teisės priemonėmis, galimas baudžiamosios atsakomybės taikymas. Be kita ko, prie tokių atvejų priskiriami atvejai, kai žala padaroma klastojant dokumentus. Pagal kasacinės instancijos teismo praktiką, galimybę padarytos žalos atlyginimo klausimą spręsti civilinio proceso tvarka panaikina kaltininko tyčinis, akivaizdžiai nusikalstamas veikimas, peržengiantis bet kokias jo kaip valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens teisėto veikimo ribas (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-137-813/2025). Tokiu atveju, be kita ko, vertintinas ir turtinės žalos dydis, neteisėtų veiksmų pastovumas ir jų intensyvumas.
20. Šioje byloje pažymėtina, kad tokius nusikalstamus veiksmus pasisavinant savivaldybės administracijos turtą nuteistasis atliko ketverius metus, pateikdamas buhalterijai suklastotas net penkiasdešimt penkias išmokų avanso apyskaitas, išlaidas jose daugiausia pagrįsdamas surinktais kitiems asmenims išduotais jų finansines operacijas patvirtinančiais čekiais ir, kaip nustatyta byloje, pats šių išlaidų nepatyręs. Tokiais veiksmais buvo ne tik klastojami (panaudojami suklastoti) dokumentai, bet ir apsunkintas turto disponavimo proceso nustatymas. Iš viso Ž. G. pasisavino 10 272,98 Eur savivaldybės lėšų, padarydamas atitinkamą žalą Jonavos rajono savivaldybės administracijai, veikė nuolat ir intensyviai. Toks jo tyčinis elgesys aiškiai peržengė jo kaip savivaldybės tarybos nario teisėto veikimo ribas, todėl jam pagrįstai taikyta baudžiamoji atsakomybė pagal BK 183 straipsnio 1 dalį, o ne civilinė atsakomybė.

Dėl BK 228 straipsnio 2 dalies taikymo

21. Kasatorių argumentai dėl Ž. G. nuteisimo, nenustačius BK 228 straipsnio 2 dalyje nurodytos nusikalstamos veikos sudėties, taip pat yra nepagrįsti.
22. Pagal BK 228 straipsnio 1 dalį atsako valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo, piktnaudžiavęs tarnybine padėtimi arba viršijęs įgaliojimus, jeigu dėl to didelę žalą patyrė valstybė, Europos Sąjunga, tarptautinė viešoji organizacija, juridinis ar fizinis asmuo. Veika, padaryta siekiant turtinės ar kitokios asmeninės naudos, jeigu nebuvo kyšininkavimo požymių, kvalifikuojama pagal BK 228 straipsnio 2 dalį. Piktnaudžiavimo, nustatyto BK 228 straipsnyje, objektyvieji požymiai pasireiškia: 1) pavojinga veika – piktnaudžiavimu tarnybine padėtimi

arba įgaliojimų viršijimu; 2) pavojingais padariniais – didelės žalos valstybei, tarptautinei viešajai organizacijai, juridiniam ar fiziniam asmeniui kilimu; 3) priežastinio ryšio tarp padarytos veikos ir kilusių padarinių buvimu. BK 228 straipsnyje nustatyto nusikaltimo sudėtis yra materialioji, t. y. padarinių – didelės žalos – kilimas yra būtinasis nusikalstamos veikos sudėties požymis. Aptariamas nusikaltimas padaromas veikiant tyčia, kai asmuo supranta, kad naudojasi savo tarnybine padėtimi priešingais tarnybai tikslais, numato, kad dėl to gali atsirasti didelė žala valstybei, juridiniam, fiziniam asmeniui ar kitam šiame straipsnyje nurodytam subjektui, ir šios žalos nori (tiesioginė tyčia) arba nenori, bet sąmoningai leidžia jai atsirasti (netiesioginė tyčia) (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-119-719/2024). Baudžiamoji atsakomybė už piktnaudžiavimą (BK 228 straipsnis) gali būti taikoma tik nustačius didelės žalos požymį. Tai reiškia, kad ne bet koks teisės aktų reikalavimų neatitinkantis valstybės tarnautojo (ar jam prilyginto asmens) elgesys yra pripažįstamas nusikalstama veika valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams. BK 228 straipsnyje įtvirtintas didelės žalos požymis yra vertinamasis, todėl jis kiekvienu atveju yra nustatomas atsižvelgiant į konkrečias bylos aplinkybes (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-98/2014, 2K-361-895/2016, 2K-87-942/2017, 2K-189-1073/2019, 2K-28-222/2020, 2K-7-976/2020). Taigi padarytą veiką kvalifikuojant kaip piktnaudžiavimą, be kita ko, būtina įvertinti, ar iš tiesų pakanka duomenų išvadai apie didelės žalos padarymą, apie pakankamą padarytos veikos pavojingumą. Tik tokia praktika laikytina atitinkančia baudžiamųjų įstatymų paskirtį (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-161/2012, 2K-205/2012, 2K-98/2014, 2K-4-689/2019, 2K-P-59-495/2021). Pažymėtina, kad neturtinio pobūdžio žala paprastai yra pripažįstama didele, jeigu valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens piktnaudžiavimas yra susijęs su nusikalstamos veikos, ypač tyčinės, padarymu (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-2-895/2017).

23. Kaip jau minėta, nagrinėjamoje byloje nustatyta, kad Ž. G. laikotarpiu nuo 2019 m. gegužės mėnesio iki 2023 m. gegužės mėnesio suklastojo penkiasdešimt penkias išmokų avanso apyskaitas, suteikiančias teisę gauti avansu jam išmokėtas su savivaldybės tarybos nario veikla susijusias išmokas, ir jas pateikęs buhalterijai pasisavino jam patikėtą 10 272,98 Eur Jonavos rajono savivaldybės administracijos turtą. Taip jis piktnaudžiavo tarnybine padėtimi, padarydamas didelę neturtinę žalą juridiniam asmeniui – Jonavos rajono savivaldybės administracijai, nes buvo pakirstas pasitikėjimas šia institucija, sumenkintas jos autoritetas visuomenėje, sumenkintas pasitikėjimas juo, kaip valstybės politiku, taip pat padarė 10 272,98 Eur turtinę žalą Jonavos rajono savivaldybės administracijai.
24. Ž. G. veiksmai tinkamai kvalifikuoti pagal BK 228 straipsnio 2 dalį, pagrįstai nustačius padarytą didelę neturtinę žalą. Pirmosios instancijos teismas nuosprendžio 44–45 lapuose, o apeliacinės instancijos teismas nuosprendžio 60–66 punktuose skyrė itin didelį dėmesį didelei neturtinei žalai aptarti. Šie teismai pabrėžė, kad Ž. G. atlikti veiksmai menkina Jonavos rajono savivaldybės autoritetą, reputaciją, nes jais sudarytos prielaidos manyti, kad asmeniniai valstybės tarnautojų interesai nustelbia viešuosius; kad sudarė įspūdį apie joje dirbančių valstybės

tarnautojų ir tarybos narių nevaržomą savivalę, demonstravo nuostatą nesilaikyti įstatymų ir kitų teisės aktų; jis ne tik nesilaikė jo tarnybinę veiklą reglamentuojančių teisės aktų nuostatų, bet ir padarė du nusikaltimus, t. y. visą savivaldybės tarybos nario kadencijos laikotarpį – ketverius metus nuolat klastojo tikrus dokumentus ir, juos panaudojęs, pasisavino svetimą – Jonavos rajono savivaldybės administracijai priklausantį turtą, kurio vertė artima didelei turtinei žalai (12 500 Eur). Taigi pagrįstai nustatyta, kad didelė neturtinė žala buvo padaryta juridiniam asmeniui, be kita ko, sudarant pagrįstą pagrindą visuomenei manyti, kad savivaldybės tarybos nariai, prilyginami valstybės tarnautojams, netinkamai naudoja jiems skiriamas lėšas, taip pasisavindami jiems nepriklausančias lėšas, o tai neabejotinai turėjo įtakos neigiamam požiūriui į Jonavos rajono savivaldybę kaip valstybės instituciją.

25. Atsižvelgiant į tai, kad Ž. G. apkaltinamasis nuosprendis pagal BK 228 straipsnio 2 dalį ir 183 straipsnio 1 dalį lieka galioti, kasatorių prašymas atleisti Ž. G., padariusį nesunkų nusikaltimą, nurodytą BK 300 straipsnio 1 dalyje, nuo baudžiamosios atsakomybės taikant laidavimą nenagrinėtinas.

Dėl baudžiamosios atsakomybės kaip ultima ratio *taikymo*

26. Baudžiamoji atsakomybė demokratinėje visuomenėje turi būti suvokiama kaip kraštutinė, paskutinė priemonė (lot. *ultima ratio*), naudojama saugomų teisinių gėrių, vertybių apsaugai tais atvejais, kai švelnesnėmis priemonėmis tų pačių tikslų negalima pasiekti (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-369/2009, 2K-262/2011). Todėl situacijos, kai padaryti nedidelio pavojingumo nusižengimai kriminalizuojami kaltinant asmenį nusikalstamos veikos padarymu, neanalizuojant, ar pakankamas padarytų veiksmų pavojingumas, neįvertinant kitų teisės šakų veiksmingumo atkuriant pažeistas teises, nėra teisingos, tai neatitinka baudžiamųjų įstatymų paskirties (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-161/2012, 2K-160/2013, 2K-257/2014, 2K-47-648/2025). Teismų praktikoje pasisakoma ir tai, kad nepritartina tokiai teismų praktikai, kai bet kokie teisės aktų, reglamentuojančių valstybės tarnautojų atliekamas funkcijas, pažeidimai kvalifikuojami kaip nusikalstamas piktnaudžiavimas neanalizuojant, ar yra pakankamas padarytų veiksmų pavojingumas, ar yra pakankamai duomenų išvadai apie didelės žalos padarymą, neįvertinant kitų teisės šakų normų veiksmingumo atkuriant pažeistas teises ir nubaudžiant teisės aktų reikalavimus pažeidusius asmenis (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-47-648/2025 ir kt.).
27. Byloje nustatyta, kad Ž. G. kaip savivaldybės tarybos narys jam inkriminuotas nusikalstamas veikas padarė pažeisdamas Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo, Valstybės politikų elgesio kodekso, Vietos savivaldos įstatymo, savivaldybės tarybos veiklos reglamentų atitinkamų straipsnių ir punktų reikalavimus. Už šių teisės aktų pažeidimus, be kita ko, nustatyta civilinė, tarnybinė, administracinė, drausminė bei etinė atsakomybė. Tačiau atvejai, kai išlaidoms pagrįsti sąmoningai naudojami suklastoti ar kitų asmenų išlaidas pagrindžiantys dokumentai, dokumentai teikiami apsunkinant asmenų, kuriems paves-

ta šių išlaidų kontrolė, galimybę pastebėti ir nekompensuoti su tarybos nario veikla nesusijusių išlaidų, paprastai užtraukia baudžiamąją atsakomybę. Sprendžiant dėl tokių pažeidimų pavojingumo ir griežčiausios – baudžiamosios – atsakomybės tokio pobūdžio bylose taikymo ar netaikymo, kiekvienu atveju turi būti atsižvelgiama ir į pažeidimo šiurkštumą, padarymo būdą, sistemingumą, žalos dydį.

28. Nagrinėjamoje byloje nėra pagrindo daryti išvadą, kad Ž. G. griežčiausia atsakomybės rūšis – baudžiamoji atsakomybė – taikyta nesilaikant *ultima ratio* principo.

29. Siekiant pasisavinti savivaldybės lėšas ir taip jas pasisavinant, sąmoningas kitų asmenų finansines operacijas patvirtinančių dokumentų rinkimas ir fiktyvus juose nurodytų sumų įrašymas į buhalterijai pateikiamas ataskaitas kaip pagrindžiančių savivaldybės tarybos nario patirtas išlaidas rodo ne tik nesąžiningą tokio asmens požiūrį į savivaldybės tarybos nariui skirtų lėšų paskirtį, bet ir itin šiurkštų teisės aktų reikalavimų pažeidimą. Vienas iš pagrindinių Ž. G. gynybinių teiginių, kad „visi taip darė", nepateisina konkretaus asmens sąmoningai pasirinkto neteisėto elgesio. Pažymėtina, kad ir pats nuteistasis teigė, jog svetimų čekių rinkimas ir pateikimas jam pačiam atrodė absurdiškai, o tai tik parodo, kad Ž. G. aiškiai suvokė savo sąmoningą teisei priešingą veikimą. Taigi Ž. G. elgesys buvo tyčinis, akivaizdžiai peržengiantis jo kaip savivaldybės tarybos nario teisėto veikimo ribas. Nagrinėjamu atveju jo padarytų teisės aktų reikalavimų pažeidimų šiurkštumas, byloje nustatytas neteisėtų veiksmų pastovumas, jų intensyvumas ir mastas (sistemingai tęsėsi ketverius metus, suklastotos penkiasdešimt penkios išlaidų atlyginimo ataskaitos, pateikti kitų asmenų čekiai, apmokėti 93 skirtingomis svetimomis mokėjimo kortelėmis; Savivaldybės administracijai padaryta 10 272,98 Eur turtinė žala) panaikina galimybę taikyti švelnesnes atsakomybės rūšis nei baudžiamoji. Nagrinėjamu atveju, nustačius akivaizdžiai tyčinį nusikalstamą elgesį, t. y. aiškiai išreikštą, suvoktą ir sąmoningai nesąžiningą elgesį (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-59-222/2018), pagrindo kitokiai bylos baigčiai nėra.

Dėl kasacinės nutarties baudžiamojoje byloje Nr. 2K-47-648/2025 nepripažinimo precedentu nagrinėjamoje byloje

30. Kasatoriai teigia, kad abiejų instancijų teismai nukrypo nuo suformuotos naujausios kasacinės instancijos teismo praktikos analogiško pobūdžio bylose. Todėl, jų teigimu, nuteistajam Ž. G. baudžiamoji byla turi būti nutraukta, paisant kasacinėje nutartyje baudžiamojoje byloje Nr. 2K-47-648/2025 pateiktų išaiškinimų. Tokie kasatorių teiginiai nepagrįsti.

31. Precedentu privalu vadovautis tik tokioje byloje, kuri iš esmės panaši į ankstesnę, t. y. į tą, kurioje išaiškinta ta pati teisės norma, taikoma panašioms faktinėms aplinkybėms. Kitaip tariant, panašia pripažintina byla, kurioje teismo sprendimo *ratio decidendi* (sprendimo pagrindas, motyvacija) sutampa su nagrinėjamos bylos *ratio* – faktinėmis bylos aplinkybėmis, kurioms taikyta teisės norma nurodant jos išaiškinimo ir taikymo argumentus (lot. *ratio* – „pagrindas, priežastis, motyvas") (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-7-76/2012, 2K-297-303/2019, 2K-168-489/2022).

32. Apeliacinės instancijos teismas, atsižvelgdamas į nuteistojo gynėjo teismo posėdyje išsakytus teiginius apie tai, kad kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-47-648/2025 yra precedentas šiai bylai (nuosprendžio 12 punktas), priešingai nei teigia kasatoriai, pateikė argumentus, kodėl nagrinėjamoje byloje nustatytos faktinės aplinkybės nėra analogiškos nustatytoms baudžiamojoje byloje Nr. 2K-47-648/2025, dėl to pastaroji nutartis nelaikytina precedentu (nuosprendžio 13 punktas).
33. Išplėstinė septynių teisėjų kolegija konstatuoja, kad esminis aptariamų dviejų bylų skirtumas yra susijęs su veikimo būdu ir mastu. Byloje nustatyta, kad Ž. G. laikotarpiu nuo 2019 m. balandžio mėn. iki 2023 m. kovo mėn. avansu iš Jonavos rajono savivaldybės administracijos gavo 22 574,82 Eur. Apeliacinės instancijos teismas nustatė, kad beveik pusę šių pinigų, t. y. 10 272,98 Eur, Ž. G. pasisavino, o siekdamas pagrįsti avansu gautų lėšų panaudojimą tarybos nario veiklai vykdyti, jis rinko ir Savivaldybės buhalterijai pateikė kitų asmenų 9247,56 Eur mokėjimus patvirtinančius kvitus, pats šių išlaidų nepatyręs.
34. Išplėstinė teisėjų kolegija pažymi, kad byloje Nr. 2K-47-648/2025 asmuo, kuriam baudžiamoji byla buvo nutraukta, siekdamas pagrįsti avansu gautų lėšų panaudojimą tarybos nario veiklai vykdyti, svetimų mokėjimo dokumentų nerinko ir neteikė, o jo paties ne pagal paskirtį panaudotų lėšų suma kelis kartus mažesnė nei Ž. G. atveju. Atitinkamai minima nutartis nelaikytina precedentu nagrinėjamoje byloje.

Dėl naujos BK 228 straipsnio 2 dalies redakcijos (2025 m. spalio 16 d. įstatymo redakcija) taikymo

35. Teisėjų kolegija, išnagrinėjusi bylą žodinio proceso tvarka, nustatė, kad, prieš priimant teismo baigiamąjį aktą, 2025 m. spalio 18 d. įsigaliojo nauja BK 228 straipsnio 2 dalies redakcija (2025 m. spalio 16 d. įstatymo redakcija). Tai yra bausmę švelninantis įstatymas, nes buvo sumažintas maksimalus laisvės atėmimo bausmės terminas, pasikeitė galimos skirti baudos ribos, kartu buvo pakeistas nusikaltimo sunkumas – jis iš sunkaus tapo apysunkiu, t. y. pasikeitė nusikaltimo kategorija. Taigi šis tyčinis nusikaltimas įstatymu pripažintas mažiau pavojingu, todėl nauja įstatymo redakcija neabejotinai lengvina nuteistojo Ž. G. teisinę padėtį.
36. BK 3 straipsnio 2 dalyje nurodyta, kad veikos nusikalstamumą panaikinantis, bausmę švelninantis arba kitokiu būdu nusikalstamą veiką padariusio asmens teisinę padėtį palengvinantis baudžiamasis įstatymas turi grįžtamąją galią, t. y. taikomas iki tokio įstatymo įsigaliojimo nusikalstamą veiką padariusiems asmenims. Nagrinėjamu atveju matyti, kad nauja BK 228 straipsnio 2 dalies redakcija lengvina nusikalstamą veiką padariusio asmens teisinę padėtį, nes, pirmiausia, skiriasi baudos ribos, antra, sutrumpėja teistumo laikotarpis (vietoj penkerių metų termino už sunkaus nusikaltimo padarymą atsiranda trejų metų terminas už apysunkio nusikaltimo padarymą, kaip tai nustatyta BK 97 straipsnio 3 dalies 3 punkto a papunktyje).
37. BK 47 straipsnio 3 dalies 3 ir 4 punktuose atitinkamai nustatyta, kad už apysunkį nusikaltimą skiriama bauda nuo 100 iki 4000 MGL dydžio, o už sunkų – nuo 150 iki 6000 MGL dydžio. BK 47 straipsnio 6 dalyje nurodyta, kad už BK XXXIII skyriuje

nurodytas nusikalstamas veikas skiriama bauda negali būti mažesnė negu nustatyto nusikalstamos veikos dalyko, kaltininko padarytos turtinės žalos arba kaltininko gautos ar siektos gauti turtinės naudos sau ar kitam asmeniui dydis.

38. Nagrinėjamoje byloje nustatyta, kad padaryta turtinė žala sudaro 10 272,98 Eur. Apeliacinės instancijos teismo nuosprendžiu Ž. G. pagal BK 228 straipsnio 2 dalį (2011 m. birželio 21 d. įstatymo redakcija) paskirta 206 MGL (10 300 Eur) dydžio bauda. Taigi jam paskirtos baudos dydis yra artimas minimaliam baudos už apysunkį nusikaltimą dydžiui, be to, iš esmės yra tapatus padarytos turtinės žalos dydžiui, todėl mažinti ir taip iš esmės minimalios paskirtos baudos dydžio nėra teisinio pagrindo.
39. Naujausioje kasacinės instancijos teismo praktikoje formuojama, kad, nepaneigiant BK 3 straipsnio 2 dalyje įtvirtintos švelnesnio įstatymo grįžtamosios galios, neturėtų būti formaliai perkvalifikuojama asmens padaryta nusikalstama veika tuo atveju, kai iš byloje nustatytų bausmei skirti reikšmingų aplinkybių visumos nėra pagrindo daryti išvadą, kad kaltininkui BK 41 straipsnyje įtvirtinti bausmės tikslai bus pasiekti švelnesne bausme, nei jam buvo paskirta iki bausmę švelninančio įstatymo įsigaliojimo, nes formalus bendrąja prasme švelnesnio įstatymo taikymas neatitiktų grįžtamąją galią turinčio švelnesnio įstatymo taikymo prasmės ir paskirties (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-44-719/2025, 2K-101-489/2025). Tačiau ši taisyklė nagrinėjamoje byloje, nepaisant to, kad bausmė nesikeičia, negali būti taikoma ir Ž. G. veiksmai turi būti perkvalifikuoti pagal naują įstatymo redakciją, atsižvelgiant į pirmiau aptartą įtaką teistumo trukmei.

Teisėjų kolegija, atsižvelgdama į išdėstytus argumentus ir vadovaudamasi Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 382 straipsnio 1, 6 punktais,

n u t a r i a :

Atmesti nuteistojo Ž. G. ir jo gynėjo advokato Teisučio Milickio kasacinį skundą.

Pakeisti Kauno apygardos teismo 2024 m. spalio 8 d. nuosprendį ir Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. gegužės 14 d. nuosprendį:

Ž. G. veiksmus, kvalifikuotus pagal BK 228 straipsnio 2 dalį (2011 m. birželio 21 d. įstatymo redakcija), perkvalifikuoti pagal BK 228 straipsnio 2 dalį (2025 m. spalio 16 d. įstatymo redakcija) ir paskirti jam 206 MGL (10 300 Eur) dydžio baudą.

Vadovaujantis BK 63 straipsnio 1, 2 dalimis, 5 dalies 1 punktu, bausmę, paskirtą pagal BK 228 straipsnio 2 dalį (2025 m. spalio 16 d. įstatymo redakcija), bausmių apėmimo būdu, griežtesne bausme apimant švelnesnes, subendrinti su Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. gegužės 14 d. nuosprendžiu paskirtomis bausmėmis pagal BK 183 straipsnio 1 dalį (2023 m. balandžio 27 d. įstatymo redakcija) ir BK 300 straipsnio 1 dalį (2024 m. lapkričio 7 d. įstatymo redakcija) ir paskirti galutinę subendrintą bausmę – 206 MGL (10 300 Eur) dydžio baudą.

Kitas Kauno apygardos teismo 2024 m. spalio 8 d. nuosprendžio ir Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. gegužės 14 d. nuosprendžio dalis palikti nepakeistas.

2.11. Kontrabanda (BK 199 straipsnis). Muitinės apgaulė (BK 199[1] straipsnis)

Kontrabandos, nustatytos BK 199 straipsnyje, dalykas (išskyrus kilnojamąsias kultūros vertybes ar antikvarinius daiktus) gali būti tik iš trečiųjų (ne Europos Sąjungos) šalių įvežamos ar į jas išvežamos prekės (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-237/2010, 2K-228-976/2021). Galiojančiais teisės aktais neįtvirtinus savarankiškos pareigos pateikti muitinės kontrolei pinigus, gabenamus į Lietuvos Respubliką iš kitos Europos Sąjungos valstybės arba iš Lietuvos Respublikos į kitą Europos Sąjungos valstybę, tokia veika nėra nusikalstama ir nepatenka į baudžiamojo įstatymo reguliavimo sritį, tačiau jei atitinkama pinigų suma gabenama į Lietuvą iš trečiųjų šalių, tokia veika vertintina kaip muitinės apgaulė.

Pagal BK 199[1] straipsnio dispoziciją, muitinės apgaulė siejama su privalomų pateikti muitinei daiktų įvežimu iš Europos Sąjungos valstybės narės į Lietuvos Respubliką, jų nepateikiant ne tik Lietuvos Respublikos, bet ir Europos Sąjungos valstybės narės muitinės kontrolei ar kitaip šios kontrolės išvengiant.

Baudžiamoji byla Nr. 2K-177-387/2025
Teisminio proceso Nr. 1-01-1-15785-2021-4
Procesinio sprendimo kategorijos: 1.2.17.1; 1.2.17.2
(S)

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

N U T A R T I S
LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2025 m. gruodžio 23 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Arūno Budrio (kolegijos pirmininkas), Olego Fedosiuko ir Algimanto Valantino (pranešėjas),

sekretoriaujant Agatai Minkel,

dalyvaujant prokurorui Sergejui Bekišui (Sergejus Bekiš),

nuteistojo E. S. gynėjui advokatui Arnoldui Blaževičiui,

viešame teismo posėdyje kasacine žodinio proceso tvarka išnagrinėjo baudžiamąją bylą pagal **nuteistojo E. S.** kasacinį skundą dėl Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. kovo 19 d. nuosprendžio.

Kauno apygardos teismo 2023 m. spalio 4 d. nuosprendžiu **E. S.** pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – ir BK) 24 straipsnio 5 dalį ir 199 straipsnio 3 dalį (2018 m. gruodžio 20 d. įstatymo redakcija) išteisintas kaip nepadaręs veikos, turinčios šio nusikaltimo požymių (Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso

(toliau – ir BPK) 303 straipsnio 5 dalies 1 punktas). Marijampolės apskrities vyriausiasis policijos komisariatas (toliau – Marijampolės apskrities VPK) įpareigotas grąžinti E. S. 17 000 svarų sterlingų, kurie saugomi Marijampolės apskrities VPK kasoje.

Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. kovo 19 d. nuosprendžiu, be kita ko, panaikinta Kauno apygardos teismo 2023 m. spalio 4 d. nuosprendžio dalis dėl E. S. išteisinimo pagal BK 24 straipsnio 5 dalį ir 199 straipsnio 3 dalį (2018 m. gruodžio 20 d. įstatymo redakcija), taip pat įpareigojimo Marijampolės apskrities VPK grąžinti E. S. 17 000 svarų sterlingų ir dėl šios dalies priimtas naujas nuosprendis: E. S., vadovaujantis BK 3 straipsnio 2 dalimi, pripažintas kaltu ir nuteistas pagal BK 5 straipsnį, 24 straipsnio 5 dalį ir 199 straipsnio 1 dalį (2023 m. balandžio 27 d. įstatymo redakcija) 100 MGL (5000 Eur) dydžio bauda, ją nustatyta sumokėti per vienerius metus nuo nuosprendžio paskelbimo dienos. Vadovaujantis BK 72 straipsnio 2, 3 dalimis, 4 dalies 1 punktu, be kita ko, konfiskuoti automobilio „Mercedes Benz“, valstybinis Nr. *(duomenys neskelbtini)*, apžiūros metu rasti ir Marijampolės apskrities VPK kasoje saugomi 17 000 svarų sterlingų.

Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. kovo 19 d. nuosprendžiu, kuriuo iš dalies panaikintas Kauno apygardos teismo 2023 m. spalio 4 d. nuosprendis, taip pat nuteisti A. Š., E. S. (E. S.), T. B., nustatyta, kad V. V. pagrįstai buvo išteisintas dėl jam inkriminuotos nusikalstamos veikos padarymo, tačiau dėl jų kasacinių skundų nėra gauta.

Teisėjų kolegija, išnagrinėjusi baudžiamąją bylą ir išklausiusi nuteistojo gynėjo, prašiusio nuteistojo kasacinį skundą tenkinti, prokuroro, prašiusio nuteistojo kasacinį skundą atmesti, paaiškinimų,

n u s t a t ė :

I. Bylos esmė

1. E. S. apeliacinės instancijos teismo nuosprendžiu pripažintas kaltu ir nuteistas pagal BK 5 straipsnį, 24 straipsnio 5 dalį ir 199 straipsnio 1 dalį (2023 m. balandžio 27 d. įstatymo redakcija) už tai, kad jis ir A. Š., E. S., T. B. 2021 m. gegužės 17 d., laikotarpiu iki 18.55 val., A. Š. veikiant kaip organizatoriui, E. S. – kaip vykdytojui, T. B. ir E. S. – kaip kurstytojams, dalyvavo padarant nusikalstamą veiką, kuria E. S. automobiliu „Mercedes Benz“, valstybinis Nr. *(duomenys neskelbtini)*, iš trečiosios šalies į Europos Sąjungą – iš Jungtinės Karalystės į Prancūzijos Respubliką, t. y. Europos Sąjungos teritoriją, nepateikdamas muitinės kontrolei ir taip šios kontrolės išvengdamas, ir toliau per Nyderlandų Karalystę, Belgijos Karalystę, Vokietijos Federacinę Respubliką ir Lenkijos Respubliką į Lietuvos Respubliką gabeno grynuosius pinigus – 87 966,22 svaro sterlingų (102 187,68 Eur), 1 JAV dolerį (0,95 Eur) ir 2447,43 Eur (bendra vertė – 104 635,11 Eur) šiomis aplinkybėmis:
   1.1. A. Š. iki 2021 m. gegužės 16 d. susitarė su T. B. ir E. S. pagal jų poreikį atlygintinai iš Jungtinės Karalystės į Lietuvos Respubliką gabenti 150 MGL dydį viršijančias pinigų sumas, su nenustatytais asmenimis – 900 MGL dydį

viršijančią pinigų sumą, nepateikiant jų muitinės kontrolei ir šios kontrolės išvengiant, parengė šią nusikalstamą veiką – pasitelkė nusikalstamai veikai daryti E. S., iš anksto susitarė su juo, kad, A. Š. parengus nusikalstamą veiką ir jai vadovaujant, suteikus nusikaltimui padaryti priemones – automobilį „Mercedes Benz“, valstybinis Nr. *(duomenys neskelbtini)*, ryšiui palaikyti – mobiliojo ryšio telefoną, taip pat kontroliuojant bei koordinuojant E. S. veiksmus, E. S., vairuodamas automobilį „Mercedes Benz“, valstybinis Nr. *(duomenys neskelbtini)*, gabens 900 MGL dydį viršijančią grynųjų pinigų sumą iš Jungtinės Karalystės į Lietuvos Respubliką.

1.2. A. Š., tęsdamas nusikalstamos veikos parengimo veiksmus, iki 2021 m. gegužės 15 d. suteikė E. S. nusikaltimo priemones – pinigams gabenti automobilį „Mercedes Benz“, valstybinis Nr. *(duomenys neskelbtini)*, ryšiui palaikyti – mobiliojo ryšio telefoną „Samsung Galaxy A51“, IMEI1 *(duomenys neskelbtini)*, IMEI2 *(duomenys neskelbtini)* su SIM kortele Nr. *(duomenys neskelbtini)*, davė nurodymą E. S. Jungtinėje Karalystėje paimti iš T. B., E. S. ir ikiteisminio tyrimo metu nenustatytų asmenų pinigus, koordinavo E. S. veiksmus, kuriais 2021 m. gegužės 15–16 d. Jungtinėje Karalystėje T. B. per nežinantį apie daromą nusikalstamą veiką S. K. E. S. perdavė gabenti 13 085 svarus sterlingų ir 2215 Eur (grynųjų pinigų sumą, viršijančią 150 MGL dydį, bet neviršijančią 400 MGL dydžio), taip pat nenustatytomis aplinkybėmis E. S. buvo perduota gabenti 71 280 svarų sterlingų, kurių perdavimą gabenti ir gabenimą nenustatytomis tarpusavio susižinojimo su A. Š. bei nenustatytu asmeniu aplinkybėmis inicijavo E. S. (17 000 svarų sterlingų – grynųjų pinigų sumą, viršijančią 150 MGL dydį, bet neviršijančią 400 MGL dydžio) ir nenustatyti asmenys (54 280 svarų sterlingų – grynųjų pinigų sumą, viršijančią 900 MGL dydį), o E. S. šiuos pinigus iš T. B., E. S. ir nenustatytų asmenų perėmė.

1.3. Po to A. Š. vadovavo nusikalstamai veikai – nuolat palaikydamas ryšį su E. S., koordinavo pastarojo veiksmus, kad jis paslėptų gabenamus pinigus automobilyje „Mercedes Benz“, valstybinis Nr. *(duomenys neskelbtini)*, gabenamuose krepšiuose, ir iki E. S. sulaikymo 2021 m. gegužės 17 d. apie 18.55 val. Nekrūnų k., Lazdijų r., esančioje degalinėje „Circle K“, palaikydamas su E. S., T. B. ir E. S. ryšį telefonu, nuolat kontroliavo pinigus gabenančio E. S. veiksmus, pinigų gabenimo eigą ir apie jam žinomas pinigų gabenimo aplinkybes bei jų sulaikymą teikė informaciją T. B. ir E. S., taip siekdamas įspėti šiuos asmenis apie aplinkybes, kurioms esant grėstų nusikalstamos veikos išaiškinimas ir sulaikymas.

1.4. E. S., vykdydamas susitarimą ir A. Š. nurodymus, nurodytomis aplinkybėmis jo vadovaujamas, koordinuojamas ir kontroliuojamas, 2021 m. gegužės 15–16 d. Jungtinėje Karalystėje gavęs gabenti iš nenustatyto asmens 71 280 svarų sterlingų, iš T. B. – 13 085 svarus sterlingų ir 2215 Eur ir nenustatytomis aplinkybėmis gavęs bei turėdamas su savimi dar 3601,22 svaro sterlingų, 232,43 Eur ir 1 JAV dolerį, šiuos privalomus pateikti muitinei pinigus, kurių dalis – 84 365 svarai sterlingų ir 2215 Eur T. B. ir jo paties pastangomis buvo paslėpta automobilyje „Mercedes Benz“, valstybinis Nr. *(duomenys neskelb-*

tini), gabenamuose krepšiuose, atgabeno iš trečiosios šalies į Europos Sąjungą – iš Jungtinės Karalystės į Prancūzijos Respubliką, t. y. Europos Sąjungos teritoriją, grynuosius pinigus – 87 966,22 svaro sterlingų (102 187,68 Eur), 1 JAV dolerį (0,95 Eur) ir 2447,43 Eur (bendra vertė – 104 635,11 Eur), nepateikdamas šių grynųjų pinigų muitinės kontrolei ir taip šios kontrolės išvengdamas, ignoruodamas 2005 m. spalio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 1889/2005 3 straipsnio 1 dalies reikalavimus, pagal kuriuos fizinis asmuo, atvykstantis į Bendriją ar išvykstantis iš jos ir gabenantis grynuosius pinigus, kurių vertė ne mažesnė kaip 10 000 Eur, privalo deklaruoti tą pinigų sumą pagal šį reglamentą valstybės narės, per kurią jis atvyksta į Bendriją ar išvyksta iš jos, kompetentingai institucijai, toliau gabeno grynuosius pinigus per Nyderlandų Karalystę, Belgijos Karalystę, Vokietijos Federacinę Respubliką ir Lenkijos Respubliką į Lietuvos Respubliką, kol 2021 m. gegužės 17 d. apie 18.55 val. Nekrūnų k., Lazdijų r., esančioje degalinėje „Circle K“ buvo sulaikytas policijos pareigūnų.

II. Apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio esmė

2. Apeliacinės instancijos teismas, išnagrinėjęs Kauno apygardos prokuratūros Antrojo baudžiamojo persekiojimo skyriaus prokuroro Dainiaus Simonavičiaus apeliacinį skundą, atlikęs byloje papildomą įrodymų tyrimą, konstatavo, kad, be kita ko, E. S. pirmosios instancijos teismo nuosprendžiu buvo nepagrįstai išteisintas dėl jam inkriminuotos nusikalstamos veikos – sukurstymo įvykdyti pinigų kontrabandą, taip pat nepagrįstai E. S. buvo grąžinti 17 000 svarų sterlingų, sudarantys kontrabandos dalyką. Dėl paminėtų aplinkybių apeliacinės instancijos teismas nurodytą pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalį panaikino ir dėl šios dalies priėmė naują nuosprendį.

2.1. Apeliacinės instancijos teismas, nustatęs, kad grynuosius pinigus, viršijančius 10 000 Eur sumą, automobiliu „Mercedes Benz“, valstybinis Nr. *(duomenys neskelbtini)*, E. S. įvežė iš Jungtinės Karalystės (ne Europos Sąjungos teritorijos) į Prancūzijos Respubliką (šalį, Europos Sąjungos narę) ir juos iki Lietuvos gabeno dar per kelias Europos Sąjungos valstybes nares, atsižvelgdamas į veikos padarymo metu galiojusį teisinį reguliavimą ir aktualiu aspektu formuojamą Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (toliau – ESTT) praktiką, pažymėjo, jog pareiga deklaruoti įvežtą į Europos Sąjungos teritoriją grynųjų pinigų sumą tiek pagal 2005 m. spalio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 1889/2005 dėl grynųjų pinigų, įvežamų į Bendriją ar išvežamų iš jos, kontrolės (toliau – Reglamentas (EB) Nr. 1889/2005) nuostatas, tiek pagal aktualią ESTT praktiką atsirado būtent Prancūzijos Respublikoje. Kadangi pareiga deklaruoti į Europos Sąjungą įvežamus grynuosius pinigus atsirado Prancūzijos Respublikoje ir ji nebuvo įvykdyta, sprendžiant išteisintųjų veiksmų, kaip neteisėtų, vertinimo klausimą, aktualios yra BK bendrojoje dalyje įtvirtintos taisyklės dėl baudžiamosios atsakomybės už užsienyje padarytus nusikaltimus (BK 5 ir

8 straipsniai). Teisėjų kolegija konstatavo, kad BK 8 straipsnyje nustatytos baudžiamosios atsakomybės už užsienyje padarytą nusikalstamą veiką taikymo sąlygos nagrinėjamoje byloje yra įvykdytos, todėl nėra kliūčių, be kita ko, E. S. taikyti baudžiamąją atsakomybę pagal BK 5 straipsnį, 24 straipsnio 5 dalį ir 199 straipsnio 1 dalį (2023 m. balandžio 27 d. įstatymo redakcija). Kartu teismas pažymėjo, kad, priešingai pirmosios instancijos teismo išvadai, byloje esantys duomenys patvirtina, jog pareigos deklaruoti į Europos Sąjungą įvežamus grynuosius pinigus E. S. neįvykdė, Prancūzijos Respublikos kompetentingų institucijų pareigūnai E. S. gabenamų daiktų (taip pat ir grynųjų pinigų) netikrino.

2.2. Apeliacinės instancijos teismas, nepritardamas pirmosios instancijos teismo argumentams, kad nagrinėjamu atveju asmenims galėtų būti taikoma tik ANK 218 straipsnyje (su grynųjų pinigų deklaravimu kertant Europos Sąjungos vidaus sienas susijusių reikalavimų nesilaikymas), bet ne BK 199 straipsnyje nustatyta atsakomybė, konstatavo, jog nors nagrinėjamoje baudžiamojoje byloje iš trečiosios šalies (Jungtinės Karalystės) į Europos Sąjungą (Prancūzijos Respubliką) įvežti nedeklaruoti didesnės nei 10 000 Eur vertės grynieji pinigai vėliau buvo toliau gabenami Europos Sąjungos viduje (per Nyderlandų Karalystę, Belgijos Karalystę, Vokietijos Federacinę Respubliką, Lenkijos Respubliką į Lietuvos Respubliką), tai nepaneigia kylančios baudžiamosios atsakomybės už užsienyje padarytą grynųjų pinigų kontrabandą. Priešingas traktavimas ne tik paneigtų BK 5 straipsnyje tiesiogiai įtvirtintą pareigą traukti Lietuvos Respublikos piliečius baudžiamojon atsakomybėn už jų užsienyje padarytas nusikalstamas veikas, bet ir būtų paneigtas siekis užkirsti kelią pajamų, gautų iš neteisėtos veiklos, patekimui į finansų sistemą ir pinigų plovimui.

III. Kasacinio skundo argumentai

3. Kasaciniu skundu nuteistasis E. S. prašo panaikinti Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. kovo 19 d. nuosprendžio dalį, kuria jis pripažintas kaltu ir nuteistas pagal BK 5 straipsnį, 24 straipsnio 5 dalį ir 199 straipsnio 1 dalį (2023 m. balandžio 27 d. įstatymo redakcija), ir palikti galioti Kauno apygardos teismo 2023 m. spalio 4 d. nuosprendžio dalį, kuria jis pagal BK 24 straipsnio 5 dalį ir 199 straipsnio 3 dalį (2018 m. gruodžio 20 d. įstatymo redakcija) išteisintas, Marijampolės apskrities VPK įpareigotas grąžinti jam 17 000 svarų sterlingų. Kasatorius skunde nurodo:

3.1. Apeliacinės instancijos teismo nuosprendis, kuriame iš esmės cituojami ir pakartojami prokuroro apeliacinio skundo argumentai, priimtas pažeidžiant BK 2 straipsnio 1, 3 ir 4 dalių, 5 straipsnio, 24 straipsnio 5 dalies, 72 straipsnio ir 199 straipsnio 1 dalies nuostatas, taip pat BPK 1 straipsnio 1 dalies, 3 straipsnio 1 dalies 1 punkto, 6 straipsnio 2 ir 3 dalių, 7 straipsnio 1 dalies, 20 straipsnio 3 ir 5 dalių, 44 straipsnio 5 ir 6 dalių, 331 straipsnio 2 dalies nuostatas, t. y. netinkamai taikant baudžiamąjį įstatymą ir padarant

esminius baudžiamojo proceso pažeidimus. Tai lėmė, kad baudžiamoji atsakomybė buvo pritaikyta asmeniui (E. S.), kuris nepadarė Baudžiamajame kodekse uždraustos veikos.

3.2. Apeliacinės instancijos teismo atliktas įrodymų vertinimas nėra pagrįstas išsamiu ir nešališku visų bylos aplinkybių išnagrinėjimu. Iš esmės teismas vadovavosi valstybinį kaltinimą palaikiusio prokuroro paduoto apeliacinio skundo argumentais, jiems suteikė prioritetą, visiškai nesigilino į faktinę bylos ir kasatoriaus situaciją, byloje esančius duomenis, kurių pagrindu pirmosios instancijos teismas jam priėmė teisėtą ir pagrįstą išteisinamąjį nuosprendį. Apeliacinės instancijos teismas neatskleidė byloje esančių įrodymų turinio, juos vertino selektyviai, o ne kompleksiškai, nepalygino jų tarpusavyje ir nepašalino tarp jų esančių prieštaravimų, taip pažeidė BPK 20 straipsnio 5 dalį. Teismas visiškai nevertino ir atmetė kaltinamųjų parodymus, nors viso baudžiamojo proceso metu jie išliko nuoseklūs. Teismas nenurodė, kokios priežastys lėmė, kad jis atsisakė vertinti šiuos parodymus kaip patikimus, kodėl nesivadovauja kasatoriaus parodymais (BPK 331 straipsnio 2 dalis).

3.3. Skundžiamas apkaltinamasis nuosprendis yra paremtas prielaidomis, byloje nėra kasatoriaus kaltę patvirtinančių įrodymų, o tai prieštarauja *in dubio pro reo* principui, kuris įpareigoja nepašalintas abejones vertinti baudžiamojon atsakomybėn traukiamo asmens naudai ir draudžia esant nepašalintų abejonių dėl reikšmingų bylai aplinkybių priimti apkaltinamąjį nuosprendį. Priimant skundžiamą baigiamąjį aktą, buvo pamintas ne tik *in dubio pro reo* principas, bet ir konstitucinis nekaltumo prezumpcijos principas, suponuojantis, kad neįrodytas kaltumas tolygus įrodytam nekaltumui.

3.4. Skundžiamas nuosprendis neatitinka ir BPK 331 straipsnyje įtvirtintų reikalavimų, nes yra nemotyvuotas, prieštaringas, padarytos išvados nepagrįstos byloje surinktų ir ištirtų įrodymų visuma. Teismas negali formaliai atmesti kaltinamąjį teisinančių duomenų tam, kad būtų lengviau pagrįsti apkaltinamąsias išvadas. Asmens teisė į rungtynišką procesą ir proceso lygiateisiškumą suponuoja ir jo teisę, kad bylos duomenys būtų įvertinti visapusiškai, t. y. kad būtų atsižvelgiama ir į byloje kylančias abejones, kurios išnagrinėjus šią baudžiamąją bylą apeliacinės instancijos teisme taip ir liko nepaneigtos.

3.5. Kasatorius kaltas neprisipažino, tačiau paaiškino visas įvykio aplinkybes. Jis buvo apgautas dėl teisėto pinigų gabenimo, prarado didelius pinigus, todėl byloje turėjo būti pripažintas nukentėjusiuoju, tačiau, remiantis prielaidomis, tapo pinigų kontrabandos užsienyje kurstytoju, buvo nuteistas ir jam paskirta bauda. Pats kasatorius neatliko jam inkriminuotų nusikalstamų veiksmų. Jo tėvas J. S. ir motina D. S. nutarė teisėtu tikslu pergabenti teisėtas lėšas. Apeliacinės instancijos teismo išvada, kad būtent kasatorius (E. S.) tarėsi su A. Š. dėl grynųjų pinigų – 17 000 svarų sterlingų, kuriuos Lietuvoje turėjo atsiimti kasatoriaus motina D. S., gabenimo, pagrįsta prielaidomis. Byloje esančiais įrodymais nustatyta, kad dėl grynųjų pinigų gabenimo tarėsi kasatoriaus tėvas J. S. A. Š. susitarė su J. S. dėl siuntos parvežimo iš Jungtinės Karalystės

į Lietuvos Respubliką, siuntą perduoti turėjo kasatorius. Vėliau pinigus ir siuntas sulaikius pareigūnams, pinigų ieškojo ir pati jų savininkė D. S. Be to, kasatorius apklausiamas parodė, kad jis suprato, jog vežamus pinigus turi deklaruoti vežėjas. Manė, kad važiuos 2–3 vairuotojai ir deklaruotiną sumą dalysis, nes jį patikino, kad pinigus perveš legaliai, o tai jau buvo vežėjo reikalas, kaip tai įforminti. Nebuvo vertintos aplinkybės, kad kasatorius buvo apgautas, nes vežėjas E. S. jau galimai žinojo, jog vyks tik jis vienas, todėl vežėjas prisiėmė riziką dėl gabenamų pinigų deklaracijų nepateikimo. Be to, kasatorius negalėjo numatyti, kad vežėjas E. S. kartu su A. Š. organizuoja kitų asmenų pinigų paėmimą ir gabenimą. Apeliacinės instancijos teismo įvertinta aplinkybė, kad A. Š. kasatorių E. S. įvardijo kaip vietinį „maklerį", niekaip nesusijusi su kasatoriui pateiktu kaltinimu ir nieko nepagrindžia.

3.6. Pats kasatorius negabeno pinigų, todėl jis nėra ir negali būti tinkamas BK 199 straipsnio 1 dalyje nustatyto nusikaltimo subjektas, be to, šis nusikaltimas padaromas tiesiogine tyčia. Ne kasatoriui kilo prievolė pateikti muitinei grynųjų pinigų deklaraciją, o vežėjui, nes tik vežėjas žinojo gabenamų pinigų kiekį, o esant poreikiui deklaruoti, deklaracijoje anketinius duomenis pateikti turėtų deklarantas. Teismų praktikoje išaiškinta, kad prievolė deklaruoti grynuosius pinigus taikoma juos gabenančiam fiziniam asmeniui, nepriklausomai nuo to, ar jis yra gabenamų pinigų savininkas (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-7-130-699/2015, 2K-359-648/2018, 2K-233-895/2019).

3.7. Pirmosios instancijos teismas teisingai konstatavo, kad įrodytuose E. S. veiksmuose (jis per Lenkijos Respublikos ir Lietuvos Respublikos valstybės sieną įvežė automobiliu „Mercedes Benz" 87 966,22 svaro sterlingų (102 187,68 Eur), 1 JAV dolerį (0,95 Eur) ir 2447,43 Eur, o bendra vertė – 104 635,11 Eur), A. Š. veiksmuose (jis organizavo pinigų surinkimą Jungtinėje Karalystėje ir jų pargabenimą į Lietuvos Respubliką), T. B., E. S. ir V. V. veiksmuose (jie Jungtinės Karalystės teritorijoje perdavė vežėjui šiuos grynuosius pinigus pargabenti į Lietuvos Respubliką) nėra muitinės kontrolės išvengimo požymių (BK 199 straipsnis). Šiuo atveju kasatoriaus teisėtai įgytų pinigų gabenimas per asmenį, nežinantį apie kaltininko nusikalstamą ketinimą, šalina jo baudžiamąją atsakomybę už pinigų kontrabandą, nes vežėjas privalėjo informuoti pasienio pareigūną apie pageidavimą deklaruoti gabenamus pinigus, tačiau to nepadarė. Apeliacinės instancijos teismas nemotyvavo, kokius nusikalstamos veikos požymius suvokė kasatorius, neaptarė, kokie įrodymai patvirtina jo tyčios dalyvauti nusikalstamoje veikoje buvimą, jo suvokimą, kad bendrininkauja nusikaltime, taip pažeidė įrodymų vertinimo taisykles.

3.8. Skundžiamu nuosprendžiu teismas nepagrįstai nustatė bendrininkavimą. Vien tik telefoninių pokalbių išklotinės negali būti įrodymas, konstatuojant bendrininkų grupę. Teismas kasatoriaus bendrininkavimą išimtinai siejo su aplinkybe, kad jo tėvas J. S. yra anksčiau teistas ir J. S. baudžiamoji byla yra nagrinėjama apeliacine tvarka. Byloje nebuvo nustatyti būtini asmenų

veikos bendrumo požymiai: susitarimas kartu daryti nusikalstamą veiką ir bendra tyčia, t. y. situacija, kai kiekvienas bendrininkas suvokia, kad daro nusikalstamą veiką ne vienas, o bendrai su kitu asmeniu, kuris irgi suvokia atliekamus nusikalstamus veiksmus. Kasatoriaus atveju nebuvo tariamasi daryti pinigų kontrabandos, buvo ketinama pervežti 17 000 svarų sterlingų, dalijant šią sumą 2–3 vežėjams, jis (E. S.) tiesiogiai net nerealizavo nusikalstamos veikos sudėties.

3.9. Apeliacinės instancijos teismas, be kita ko, nepagrįstai kasatorių pripažino kurstytoju. Byloje, kaip minėta, įrodyta, kad A. Š. susitarė su kasatoriaus tėvu J. S. dėl siuntos parvežimo iš Jungtinės Karalystės į Lietuvos Respubliką. Byloje nėra jokių įrodymų, kurie pagrįstų apeliacinės instancijos teismo išvadą, kad kasatorius pats prašė A. Š. gabenti pinigus.

3.10. Pirmosios instancijos teismas pagrįstai nurodė, kad atsakomybė už įvairius grynųjų pinigų deklaravimo tvarkos pažeidimus, išvežant juos į kitą Europos Sąjungos šalį ar įvežant iš tokios šalies, išskirtinai nustatyta tik Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso (toliau – ANK) 218 straipsnyje, bet ne BK 199 straipsnyje. Veikos kaip kontrabandos pagal BK 199 straipsnį kvalifikavimui būtinas gabenimas per Lietuvos Respublikos ir trečiosios valstybės, nepriklausančios Europos Sąjungai, sieną. Pagal teismų praktiką, grynųjų nedeklaruotų pinigų gabenimas kvalifikuojamas kaip kontrabanda tik tuomet, kai pinigai gabenami iš tokių trečiųjų šalių kaip, pavyzdžiui, Rusijos Federacija ar Baltarusijos Respublika, Tailandas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis administracinio teisės pažeidimo byloje Nr. 2AT-19-2014, kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-7-130-699/2015, 2K-53-1073/2019, 2K-39-495/2020, 2K-80-222/2020, Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 1A-242-197/2015, 1A-147-654/2020), bet ne iš Europos Sąjungos valstybių narių. Visais atvejais turi būti nustatytas tiesioginis, o ne tranzitinis pinigų įvežimas iš trečiosios šalies į Lietuvos Respubliką. Apeliacinės instancijos teismas skundžiamame nuosprendyje pripažino, kad nagrinėjamu atveju E. S. į Lietuvos Respubliką pinigus įvežė iš kitos Europos Sąjungos valstybės narės (Lenkijos Respublikos), todėl akivaizdu, kad kasatoriaus veiksmai negalėjo būti kvalifikuoti kaip nusikaltimas pagal BK 199 straipsnį.

3.11. Be to, skundžiamu nuosprendžiu tinkamai, motyvuotai nenustatyta esminė aplinkybė, sudaranti prielaidas taikyti turto konfiskavimą, t. y. ar turto savininkas turėjo ir galėjo žinoti apie turto panaudojimą darant nusikaltimą. Tai lėmė netinkamą BK 72 straipsnio taikymą, konfiskuojant kasatoriaus ir jo motinos D. S. lėšas. Šiuo atveju paskirta baudžiamojo poveikio priemonė laikytina aiškiai neproporcinga ir nesuderinama su Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos Protokolo Nr. 11 1 straipsnio reikalavimais. Kasatorius pinigų negabeno, o pinigų perdavimo tikslas nebuvo susijęs su siekiu nuslėpti mokesčius ar jų išvengti. Byloje pateiktos E. S. ir liudytojos D. S. 2020–2021 metų mokesčių deklaracijų kopijos, kasatoriaus

2019 m. rugsėjo mėn. – 2020 m. vasario mėn., 2020 m. balandžio–rugsėjo mėn. gautą darbo užmokestį pagrindžiančių dokumentų kopijos.

IV. Kasacinės instancijos teismo argumentai ir išvados

4. Nuteistojo E. S. kasacinis skundas tenkintinas iš dalies.

Dėl BK 199 straipsnio 1 dalies taikymo

5. Nagrinėjamoje byloje E. S. apeliacinės instancijos teismo nuosprendžiu pripažintas kaltu ir nuteistas pagal BK 5 straipsnį, 24 straipsnio 5 dalį ir 199 straipsnio 1 dalį (2023 m. balandžio 27 d. įstatymo redakcija), t. y. už sukurstymą padaryti pinigų (17 000 svarų sterlingų – grynųjų pinigų sumos, viršijančios 150 MGL dydį, bet neviršijančios 400 MGL dydžio) kontrabandą iš Jungtinės Karalystės į Prancūzijos Respubliką. Nuteistasis kasaciniame skunde, nesutikdamas su jam priimtu apkaltinamuoju nuosprendžiu, nurodo, kad apeliacinės instancijos teismas netinkamai taikė BK 199 straipsnį, nes veikos pagal šį straipsnį kvalifikavimui būtinas pinigų gabenimas per Lietuvos Respublikos ir trečiosios valstybės, nepriklausančios Europos Sąjungai, sieną. Šie kasatoriaus argumentai pagrįsti.
6. Pagal BK 199 straipsnį, kontrabanda, be kita ko, yra privalomų pateikti muitinei daiktų gabenimas per Lietuvos Respublikos valstybės sieną, nepateikiant jų muitinės kontrolei ar kitaip šios kontrolės išvengiant.
7. Teismų praktikoje išaiškinta, kad kontrabandos nusikaltimo dalykas – privalomi pateikti muitinei daiktai – yra visi materialūs objektai, pagal galiojančius teisės aktus privalomi pateikti muitiniam tikrinimui. Tai gali būti bet kokios Lietuvos ir kitų šalių prekės, pinigai, vertybiniai popieriai ir kiti materialūs objektai, turintys piniginę išraišką. Pagal šios normos prasmę, kontrabandos dalykas gali būti viskas, ką pagal galiojančius teisės aktus privalu pateikti muitinei, t. y. deklaruoti (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-7-130-699/2015, 2K-278-489/2017, 2K-178-699/2018, 2K-233-895/2019 ir kt.). Kartu pažymėtina, kad BK 199 straipsnyje įtvirtinto nusikaltimo požymio – privalomų pateikti muitinei daiktų – turinys atskleidžiamas analizuojant galiojančius norminius aktus, įtvirtinančius asmenų pareigą pateikti muitinės kontrolei daiktus, gabenamus per Lietuvos Respublikos valstybės sieną.
8. Sprendžiant dėl kontrabandos nusikaltimo dalyko, o kartu ir veikos, kaip kontrabandos, kvalifikavimo, reikšminga ir tai, kad, Lietuvos Respublikai 2004 m. gegužės 1 d. įstojus į Europos Sąjungą, pasikeitė muitų sistemos teisinis reguliavimas. Pagal Europos Bendrijos steigiamąją sutartį Europos Sąjungos valstybės narės įkūrė bendrą muitų sistemą, jų teritorijos tapo viena muitų teritorija (Sąjungos muitinės kodekso 4 straipsnis). Lietuvos Respublikos sienos su kitomis Europos Sąjungos valstybėmis narėmis tapo vidinėmis sienomis. Kita vertus, kontrabandos, kaip veikos, pavojingumas visuomenei, priešingumas teisei ir baudžiamumas neišnyko, t. y. ji nebuvo dekriminalizuota, tik neliko pareigos pateikti muitinės kontrolei prekes, gabenamas per vidines Europos Sąjungos valstybių sienas

(kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-P-444/2005, 2K-281/2006, 2K-122/2009). Taigi, kontrabandos, nustatytos BK 199 straipsnyje, dalykas (išskyrus kilnojamąsias kultūros vertybes ar antikvarinius daiktus) gali būti tik iš trečiųjų (ne Europos Sąjungos) šalių įvežamos ar į jas išvežamos prekės (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-237/2010, 2K-228-976/2021).

9. Nagrinėjamai bylai aktualaus 2005 m. spalio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 1889/2005 dėl grynųjų pinigų, įvežamų į Bendriją ar išvežamų iš jos, kontrolės 3 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad bet kuris fizinis asmuo, atvykstantis į Bendriją ar išvykstantis iš jos ir gabenantis grynuosius pinigus, kurių vertė ne mažesnė kaip 10 000 Eur, deklaruoja tą pinigų sumą pagal šį reglamentą valstybės narės, per kurią jis atvyksta į Bendriją ar išvyksta iš jos, kompetentingai institucijai. Prievolė deklaruoti laikoma neįvykdyta, jeigu pateikta informacija yra neteisinga ar neišsami. Siekiant patikrinti, kaip vykdoma 3 straipsnyje nustatyta prievolė deklaruoti, kompetentingų institucijų pareigūnai įgaliojami, remiantis nacionalinės teisės aktuose nustatytomis sąlygomis, tikrinti fizinius asmenis, jų bagažą ir jų naudojamas transporto priemones (4 straipsnio 1 dalis). Kiekviena valstybė narė nustato sankcijas, taikytinas tuo atveju, kai nevykdoma 3 straipsnyje nustatyta prievolė deklaruoti. Tokios sankcijos turi būti veiksmingos, proporcingos ir atgrasančios (9 straipsnio 1 dalis).
10. Reglamento (EB) Nr. 1889/2005 nuostatas įgyvendinančio Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymo 21 straipsnio 1 dalyje (2017 m. birželio 29 d. įstatymo redakcija) nustatyti atvejai, kai per Lietuvos Respublikos sieną gabenamos grynųjų pinigų sumos privalo būti deklaruojamos: 1) kai asmuo per Lietuvos Respubliką į Europos Sąjungą iš trečiųjų šalių įveža ar iš Europos Sąjungos per Lietuvos Respubliką išveža į trečiąsias šalis, kaip jos reglamentuotos Lietuvos Respublikos muitinės įstatyme (toliau šiame straipsnyje – trečiosios šalys), grynųjų pinigų vienkartinę sumą, kurios vertė yra ne mažesnė kaip nurodytoji Reglamento (EB) Nr. 1889/2005 nuostatų 3 straipsnio 1 dalyje; 2) muitinės pareikalavimu, kai asmuo į kitas Europos Sąjungos valstybes nares iš Lietuvos Respublikos išveža ir iš kitų Europos Sąjungos valstybių narių į Lietuvos Respubliką įveža ar į kitas Europos Sąjungos valstybes nares ir iš kitų Europos Sąjungos valstybių narių gabena grynuosius pinigus, kurių vienkartinė suma viršija 10 000 Eur ar ją atitinkančią sumą užsienio valiuta. To paties straipsnio 2 dalyje nurodyta, kad muitinės įstaigos atlieka: 1) į Europos Sąjungą per Lietuvos Respubliką iš trečiųjų šalių įvežamų ir iš Europos Sąjungos per Lietuvos Respubliką į trečiąsias šalis išvežamų grynųjų pinigų sumų kontrolę, vadovaudamosi Reglamento (EB) Nr. 1889/2005 nuostatomis; 2) į kitas Europos Sąjungos valstybes nares iš Lietuvos Respublikos išvežamų ir iš kitų Europos Sąjungos valstybių narių į Lietuvos Respubliką įvežamų ar per Lietuvos Respubliką į kitas Europos Sąjungos valstybes nares ir iš kitų Europos Sąjungos valstybių narių gabenamų grynųjų pinigų, kurių vienkartinė suma viršija 10 000 Eur ar ją atitinkančią sumą užsienio valiuta, kontrolę.
11. Iš pirmiau išdėstytų teismų praktikos išaiškinimų ir pinigų deklaravimą reglamentuojančių teisės aktų nuostatų išplaukia, kad grynieji pinigai, kurių vertė ne mažesnė kaip 10 000 Eur, gali būti BK 199 straipsnyje įtvirtinto kontrabandos

nusikaltimo dalyku tik tuo atveju, kai asmuo, teisės aktų nustatyta tvarka jų nedeklaravęs, juos įveža per sieną į Lietuvos Respubliką iš trečiųjų šalių ar išveža per Lietuvos Respublikos sieną į trečiąsias šalis. Tuo atveju, kai grynieji pinigai (vienkartinė suma, viršijanti 10 000 Eur, ar ją atitinkanti suma užsienio valiuta) gabenami Europos Sąjungos viduje, kertant vidines Europos Sąjungos valstybių sienas, savarankiška pareiga juos deklaruoti nekyla. Pareiga deklaruoti nurodyto dydžio grynųjų pinigų sumą atsiranda tik muitinei pareikalavus. Taigi, galiojančiais teisės aktais neįtvirtinus savarankiškos pareigos pateikti muitinės kontrolei pinigus, gabenamus į Lietuvos Respubliką iš kitos Europos Sąjungos valstybės arba iš Lietuvos Respublikos į kitą Europos Sąjungos valstybę, tokia veika nėra nusikalstama ir nepatenka į baudžiamojo įstatymo reguliavimo sritį.

12. Nagrinėjamoje byloje apeliacinės instancijos teismas, taip pat ir pirmosios instancijos teismas, be kitų aplinkybių, nustatė, kad 2021 m. gegužės 15–17 d. grynieji pinigai, kurių bendra vertė 104 635,11 Eur (tarp jų E. S. perduoti 17 000 svarų sterlingų), didžiąją dalį jų paslėpus automobilyje „Mercedes Benz“, valstybinis Nr. *(duomenys neskelbtini)*, gabenamuose krepšiuose su siuntomis, buvo atgabenti į Europos Sąjungą iš trečiosios šalies – iš Jungtinės Karalystės į Prancūzijos Respubliką, nepateikiant muitinės kontrolei ir taip šios kontrolės išvengiant, ir toliau jie buvo gabenami per Europos Sąjungos valstybes – per Nyderlandų Karalystę, Belgijos Karalystę, Vokietijos Federacinę Respubliką, Lenkijos Respubliką į Lietuvos Respubliką, kol 2021 m. gegužės 17 d. apie 18.55 val. Nekrūnų k., Lazdijų r., esančioje degalinėje „Circle K“ automobilis kartu su gabenamais grynaisiais pinigais buvo sulaikytas policijos pareigūnų.
13. Pirmosios instancijos teismas, atsižvelgdamas į tai, kad nurodyta grynųjų pinigų suma į Lietuvos Respubliką buvo atgabenta iš Lenkijos Respublikos, t. y. iš kitos Europos Sąjungos valstybės, o ne iš trečiosios šalies, padarė išvadą, kad kaltinamųjų veiksmuose nėra jiems inkriminuotos kontrabandos nusikalstamos veikos sudėties požymių. Tuo tarpu apeliacinės instancijos teismas, nustatęs, kad nusikalstama veika buvo padaryta užsienyje (Prancūzijos Respublikoje), ir kaltinamiesiems papildomai inkriminavęs BK 5 straipsnį, kaltinamųjų, kurie veikė turėdami skirtingus vaidmenis (organizatoriaus, kurstytojų ir vykdytojo), veiksmuose konstatavo kontrabandos nusikaltimo (BK 199 straipsnio 3 dalis) sudėtį. Tačiau pažymėtina, kad deklaruotinų daiktų, įskaitant grynuosius pinigus, gabenimas, nepateikiant jų muitinės kontrolei ar kitaip šios kontrolės išvengiant, kontrabandos sudėties požymius atitinka tik tada, kai šie daiktai gabenami būtent per Lietuvos Respublikos valstybės sieną. Ši sudėtis neapima atvejų, kai muitinės kontrolės buvo išvengta kertant kitų valstybių sieną. Todėl veikos kvalifikavimas pagal BK 199 straipsnį, kai deklaravimo pareiga neįvykdyta įvežant grynuosius pinigus iš Jungtinės Karalystės į Prancūzijos Respubliką, nėra tinkamas.
14. Atsižvelgdama į pirmiau aptartus teismų praktikos išaiškinimus, veikos padarymo metu galiojusį teisinį reguliavimą, susijusį su grynųjų pinigų deklaravimu, šioje byloje nustatytas faktines aplinkybes, teisėjų kolegija konstatuoja, kad apeliacinės instancijos teismas, nustatydamas kaltinamųjų veiksmuose kontrabandos nusikaltimo sudėties požymius, ignoravo, jog BK 199 straipsnio dispozicija

reikalauja privalomų pateikti muitinei pinigų iš trečiosios šalies arba į trečiąją šalį gabenimo per Lietuvos Respublikos valstybės sieną. Kartu pasakytina ir tai, kad abu žemesnės instancijos teismai, nustatinėdami kaltinamųjų veiksmų, gabenant iš trečiosios šalies per kelias Europos Sąjungos valstybes ir galiausiai per Lietuvos Respublikos valstybės sieną privalomus deklaruoti grynuosius pinigus, nusikalstamą pobūdį, nevertino jų atitikties BK 199[1] straipsnyje įtvirtinto muitinės apgaulės nusikaltimo sudėties požymiams.

15. Pagal BK 199[1] straipsnį, muitinės apgaulė yra privalomų pateikti muitinei daiktų įvežimas iš Europos Sąjungos valstybės narės į Lietuvos Respubliką, nepateikiant jų Lietuvos Respublikos ar kitos Europos Sąjungos valstybės narės muitinės kontrolei ar kitaip šios kontrolės išvengiant. Taigi, pagal šios normos dispoziciją, muitinės apgaulė siejama su privalomų pateikti muitinei daiktų įvežimu iš Europos Sąjungos valstybės narės į Lietuvos Respubliką, jų nepateikiant ne tik Lietuvos Respublikos, bet ir Europos Sąjungos valstybės narės muitinės kontrolei ar kitaip šios kontrolės išvengiant. Europos Sąjungos viduje savarankiška pareiga deklaruoti gabenamus grynuosius pinigus galiojančiais teisės aktais nėra nustatyta, tačiau pirmiau minėta, kad tokia pareiga gali atsirasti muitinės pareikalavimu (Pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymo 21 straipsnio 1 dalies 2 punktas). Pažymėtina, kad tokiu atveju atsisakymas vykdyti reikalavimą deklaruoti grynuosius pinigus, kurių vienkartinė suma viršija 10 000 Eur ar ją atitinkančią sumą užsienio valiuta, neteisingų duomenų pateikimas deklaracijoje arba kitoks muitinės klaidinimas paprastai užtraukia administracinę atsakomybę pagal ANK 218 straipsnį.

16. Tačiau kitaip gali būti vertinama situacija, kai atitinkamos vertės grynieji pinigai, kurie įvežti į Lietuvos Respubliką iš kitos Europos Sąjungos šalies, prieš tai buvo įvežti į Europos Sąjungos muitų teritoriją nesilaikant pareigos juos deklaruoti. Tokiu atveju tokie grynieji pinigai neatitinka Europos Sąjungoje laisvai cirkuliuojamų pinigų (Sąjungos prekės) požymių, todėl gali būti pripažinti muitinės apgaulės (BK 199[1] straipsnis) dalyku, nes jie nebuvo privalomai pateikti kitos Europos Sąjungos valstybės narės muitinės kontrolei.

17. Pagal Lietuvos Respublikos Konstitucijos 109 straipsnio 1 dalį, konstitucinius teisinės valstybės, teisės į tinkamą procesą principus, teismas turi pareigą ne tik išsamiai ir nešališkai ištirti visas baudžiamosios bylos aplinkybes, bet ir teisingai taikyti baudžiamuosius įstatymus, *inter alia* (be kita ko), tinkamai kvalifikuoti kaltinamojo padarytą nusikalstamą veiką (*inter alia*, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2017 m. birželio 26 d. nutarimas). Taisyklingas, įstatymo reikalavimus atitinkantis, nusikalstamų veikų kvalifikavimas yra baudžiamosios atsakomybės taikymo legitimumo ir teisingumo įgyvendinimo sąlyga. Asmens nuteisimas pagal netaisyklingai parinktą BK straipsnį yra priešingas teisingumui ir baudžiamosios justicijos tikslams (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-277-788/2016, 2K-257-495/2024, 2K-126-788/2025). Tik tinkamai kvalifikavus nusikalstamas veikas gali būti įgyvendinta baudžiamojo proceso paskirtis – teisingai nubausti nusikalstamą veiką padariusį asmenį ir nieko nekalto nenuteisti (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-P-36/2010, 2K-257-495/2024).

18. BPK 369 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad netinkamai pritaikytas baudžiamasis įstatymas yra tada, kai netinkamai pritaikytos BK bendrosios dalies normos, taip pat kai nusikalstamos veikos kvalifikuojamos ne pagal tuos BK straipsnius, dalis ir punktus, pagal kuriuos tai reikėjo daryti. Netinkamas baudžiamojo įstatymo taikymas yra pagrindas kasacinės instancijos teismui naikinti ar keisti teismų priimtus procesinius sprendimus (BPK 369 straipsnio 1 dalies 1 punktas, 383 straipsnis).
19. Pirmiau išdėstytų argumentų pagrindu teisėjų kolegija konstatuoja, kad skundžiamu apeliacinės instancijos teismo nuosprendžiu E. S. pripažintas kaltu pagal BK 5 straipsnį, 24 straipsnio 5 dalį ir 199 straipsnio 1 dalį (2023 m. balandžio 27 d. įstatymo redakcija) netinkamai pritaikius jam baudžiamąjį įstatymą (BPK 369 straipsnio 1 dalies 1 punktas). Kartu teisėjų kolegija, vadovaudamasi BPK 376 straipsnio 2 dalimi, konstatuoja, kad skundžiamu nuosprendžiu A. Š. pripažintas kaltu pagal BK 5 straipsnį, 24 straipsnio 4 dalį ir 199 straipsnio 3 dalį (2018 m. gruodžio 20 d. įstatymo redakcija), E. S. pripažintas kaltu pagal BK 5 straipsnį ir 199 straipsnio 3 dalį (2018 m. gruodžio 20 d. įstatymo redakcija), T. B. pripažinta kalta pagal BK 5 straipsnį, 24 straipsnio 5 dalį ir 199 straipsnio 1 dalį (2023 m. balandžio 27 d. įstatymo redakcija) taip pat netinkamai pritaikius jiems baudžiamąjį įstatymą (BPK 369 straipsnio 1 dalies 1 punktas).
20. Kasacinės instancijos teismo teisėjų kolegija, neperžengdama savo kompetencijos ribų, neturi procesinių galimybių išnagrinėti bylą pagal tinkamai suformuluotą kaltinimą, todėl apeliacinės instancijos teismo nuosprendis, išskyrus jo dalį dėl V. V. išteisinimo ir jam priteistų išlaidų advokato paslaugoms apeliacinės instancijos teisme apmokėti atlyginimo, naikintinas ir byla perduotina iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka. Nagrinėjant bylą iš naujo, svarstytinas klausimas dėl galimybių pakeisti kaltinimą laikantis BPK 256 straipsnyje nustatytos tvarkos ir užtikrinant kaltinamiesiems E. S., A. Š., E. S. ir T. B. baudžiamojo proceso įstatymo jiems garantuojamas teises.
21. Priimdama šį procesinį sprendimą, teisėjų kolegija nepasisako dėl nuteistojo E. S. kasacinio skundo argumentų, susijusių su faktinių aplinkybių įrodytumu, įrodymų vertinimui ir nuosprendžio surašymui keliamų reikalavimų, nekaltumo prezumpcijos ir iš jos kylančio *in dubio pro reo* principo laikymusi, taip pat dėl BK 24 straipsnio 1, 5 dalių, 72 straipsnio nuostatų taikymo.

Teisėjų kolegija, atsižvelgdama į išdėstytus argumentus ir vadovaudamasi Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 382 straipsnio 5 punktu,

n u t a r i a :

Panaikinti Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. kovo 19 d. nuosprendžio dalį dėl E. S., T. B. nuteisimo pagal BK 5 straipsnį, 24 straipsnio 5 dalį ir 199 straipsnio 1 dalį (2023 m. balandžio 27 d. įstatymo redakcija), A. Š. nuteisimo pagal BK 5 straipsnį, 24 straipsnio 4 dalį ir 199 straipsnio 3 dalį (2018 m. gruodžio 20 d. įstatymo redakcija), E. S. nuteisimo pagal BK 5 straipsnį ir 199 straipsnio 3 dalį (2018 m. gruodžio 20 d. įstatymo redakcija) ir perduoti šią bylos dalį iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka.

2.12. Mokesčių nesumokėjimas (BK 219 straipsnis)

Tyčios pateikus deklaracijas laiku nesumokėti pagal jas apskaičiuotų mokesčių buvimas tiesiogiai priklauso nuo aplinkybės, ar mokesčiai buvo nemokami dėl įmonės nemokumo, ar dėl sąmoningų kaltininko veiksmų, todėl būtina išsamiai įvertinti kaltinamojo veiksmus esant sudėtingai įmonės finansinei situacijai.

Baudžiamoji byla Nr. 2K-139-891/2025
Teisminio proceso Nr. 1-04-6-00007-2023-5
\Procesinio sprendimo kategorijos: 1.2.18.7.2; 2.1.7.5
(S)

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

N U T A R T I S
LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2025 m. spalio 28 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Algimanto Valantino (kolegijos pirmininkas), Artūro Pažarskio ir Arūno Budrio (pranešėjas),

sekretoriaujant Agatai Minkel,

dalyvaujant prokurorei Daivai Skorupskaitei-Lisauskienei,

nuteistajam V. B., jo gynėjui advokatui Raimondui Kivyliui,

viešame teismo posėdyje kasacine žodinio proceso tvarka išnagrinėjo baudžiamąją bylą pagal **nuteistojo V. B. ir jo gynėjo advokato Raimondo Kivyliaus** kasacinį skundą dėl Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. sausio 16 d. nuosprendžio.

Klaipėdos apygardos teismo 2024 m. birželio 13 d. nuosprendžiu **V. B.** pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 219 straipsnio 2 dalį išteisintas, nes nepadaryta veika, turinti nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių.

Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. sausio 16 d. nuosprendžiu, tenkinus Klaipėdos apygardos prokuratūros Baudžiamojo persekiojimo skyriaus prokurorės Dalios Mackevičienės apeliacinį skundą, pirmosios instancijos teismo nuosprendis panaikintas ir priimtas naujas nuosprendis, kuriuo V. B. pripažintas kaltu pagal BK 219 straipsnio 2 dalį ir jam paskirta 200 MGL (10 000 Eur) dydžio bauda, šią baudą nustatyta sumokėti per 2 mėnesius nuo nuosprendžio įsiteisėjimo dienos.

Teisėjų kolegija, išnagrinėjusi bylą ir išklausiusi prokurorės, prašiusios kasacinį skundą atmesti, nuteistojo ir jo gynėjo, prašiusių kasacinį skundą tenkinti, paaiškinimų,

n u s t a t ė :

I. Bylos esmė

1. V. B. pripažintas kaltu ir nuteistas pagal BK 219 straipsnio 2 dalį už tai, kad pateikęs deklaracijas, būdamas mokus, laiku nesumokėjo pagal jas apskaičiuotų daugiau kaip 900 MGL dydžio mokesčių po to, kai valstybės įgaliota institucija priminė apie pareigą sumokėti mokesčius, t. y. V. B., laikotarpiu nuo 2021 m. balandžio 8 d. būdamas UAB „Taudeta“ (įmonės kodas (duomenys neskelbtini), registruota adresu: (duomenys neskelbtini)) direktorius ir pagal 2003 m. gruodžio 11 d. Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo 37 straipsnį būdamas atsakingas už bendrovės veiklos organizavimą bei jos tikslų įgyvendinimą, pažeisdamas:
   - 2004 m. balandžio 13 d. Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo Nr. IX-2112 8 straipsnio 1 dalies nuostatas, kurios nurodo, kad „kiekvienas mokesčių mokėtojas privalo mokėti mokesčių įstatymų nustatytus mokesčius, laikydamasis mokesčių teisės aktuose nustatytos mokesčių apskaičiavimo ir mokėjimo tvarkos“, 40 straipsnio 1 dalies 1 punkto nuostatas, kurios nurodo, kad „mokesčių mokėtojas privalo: laiku ir tiksliai įvykdyti mokestinę prievolę“;
   - 1999 m. gegužės 13 d. Lietuvos Respublikos mokesčio už aplinkos teršimą įstatymo Nr. VIII-1183 9 straipsnio 4 dalies nuostatas, kurios nurodo, kad „mokestis už aplinkos teršimą, išskyrus mokestį už aplinkos teršimą iš žemės ūkio veiklai naudojamų ne keliais judančių mechanizmų, sumokamas ir mokesčio už aplinkos teršimą deklaracijos pateikiamos ne vėliau kaip pasibaigus mokestiniam laikotarpiui, iki kalendorinių metų, einančių po to mokestinio laikotarpio, vasario 15 dienos Valstybinei mokesčių inspekcijai prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos. Laikoma, kad mokestinė prievolė įvykdyta tik pateikus deklaraciją ir sumokėjus mokėtiną mokestį“;
   - 2002 m. liepos 2 d. Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymo Nr. IX-1007 23 straipsnio 6 dalies nuostatas, kurios nurodo, kad „jei mokestį išskaičiuojantis asmuo su darbo santykiais arba jų esmę atitinkančiais santykiais susijusias išmokas už atitinkamą mokestinio laikotarpio mėnesį moka dalimis ir paskutinė išmokos dalis neišmokėta per mėnesio, einančio po mėnesio, už kurį mokamos su darbo santykiais arba jų esmę atitinkančiais santykiais susijusios pajamos, 10 darbo dienų, tai laikoma, kad šio straipsnio 1 dalyje nustatyta tvarka išskaičiuotą pajamų mokestį išskaičiuojantis asmuo privalėjo sumokėti į biudžetą iki mėnesio, už kurį mokamos su darbo santykiais arba jų esmę atitinkančiais santykiais susijusios pajamos, 15 dienos (jeigu paskutinė išmoka išmokėta iki to mėnesio 15 dienos) arba iki to mėnesio paskutinės dienos (jeigu paskutinė išmoka išmokėta po to mėnesio 15 dienos)“;
   - 2001 m. gruodžio 20 d. Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymo Nr. IX–675 53 straipsnio 1 dalies nuostatas, kurios nurodo, kad „pelno mokestis <...> mokami pagal metines pelno mokesčio <...> deklaracijas. Pelno

mokestis <...> turi būti sumokėti ne vėliau kaip iki kito mokestinio laikotarpio šešto mėnesio penkioliktos dienos“;

- 2002 m. kovo 5 d. Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymo Nr. IX-751 90 straipsnio 1 dalies nuostatas, kurios nurodo, kad „už mokestinį laikotarpį mokėtina į biudžetą pridėtinės vertės mokesčio suma, apskaičiuota šio Įstatymo 89 straipsnyje nustatyta tvarka, privalo būti sumokėta į biudžetą ne vėliau kaip iki šio Įstatymo 85 ar 115^3 straipsnyje nustatyto mokestinio laikotarpio pridėtinės vertės mokesčio deklaracijos pateikimo termino pabaigos“,

laikotarpiu nuo 2020 m. kovo 24 d. iki 2023 m. vasario 27 d. Valstybinei mokesčių inspekcijai prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos (toliau – ir VMI) pateikęs:

- 2020 metų pirminę ir patikslintą, 2022 metų pirminę mokesčio už aplinkos teršimą iš mobilių taršos šaltinių deklaracijas,
- 2020 metų mokesčio už aplinkos teršimą pakuotės atliekomis deklaraciją,
- 2020 metų liepos, rugpjūčio, rugsėjo, spalio, lapkričio, gruodžio mėnesių, 2021 metų vasario, kovo, balandžio, birželio, liepos mėnesių, 2023 metų sausio mėnesio mėnesines pajamų mokesčio deklaracijas,
- 2019 metų metinę pelno mokesčio deklaraciją,
- 2020 metų vasario–gruodžio mėnesių, 2021 metų sausio–liepos mėnesių, 2022 metų gruodžio mėnesio, 2023 metų sausio mėnesio pridėtinės vertės mokesčio deklaracijas,
- 2020 ir 2021 metų metines pelno mokesčio deklaracijas (pelno mokesčio avansą)

ir pagal jas privalėdamas sumokėti į valstybės biudžetą 225,12 Eur aplinkos teršimo mokestį, 11 001,62 Eur gyventojų pajamų mokestį, 812,34 Eur pelno mokestį, 175 286,59 Eur pridėtinės vertės mokestį, 1000,58 Eur avansinio pelno mokestį, iš viso 188 326,25 Eur deklaruotų mokesčių, būdamas mokus ir turėdamas galimybę sumokėti daugiau kaip 900 MGL – 45 816,19 Eur mokesčių, pažeisdamas Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 6.930^1 straipsnio „Atsiskaitymų grynaisiais ir negrynaisiais pinigais eiliškumas“ 1 dalies nuostatas, kurios nurodo, kad „skolininkas – fizinis ar juridinis asmuo, kuris neturi pakankamai lėšų visiems pareikštiems reikalavimams patenkinti, privalo atsiskaitymus atlikti šia eile: <...> trečiąja eile atsiskaityti pagal mokėjimo dokumentus, nustatančius įmokas į biudžetą (valstybės, savivaldybės, Valstybinio socialinio draudimo fondo ir Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžetus) ir valstybės pinigų fondus“, laiku nesumokėjo į valstybės biudžetą aplinkos teršimo mokesčio, gyventojų pajamų mokesčio, pelno mokesčio, pridėtinės vertės mokesčio, avansinio pelno mokesčio, iš viso 45 816,19 Eur, po to, kai jam Valstybinė mokesčių inspekcija 2023 m. kovo 1 d. priminimu Nr. (23.31-08)464-3392 (toliau – ir Priminimas), įkeltu 2023 m. kovo 2 d. į interneto portalą „Mano VMI“ (su kuriuo vadovas susipažino 2023 m. kovo 3 d.), priminė apie pareigą sumokėti nurodytas mokesčių sumas į Valstybinės mokesčių inspekcijos biudžeto pajamų surenkamąsias sąskaitas.

II. Apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio esmė

2. Apeliacinės instancijos teismo teisėjų kolegija, išnagrinėjusi baudžiamąją bylą apeliacine tvarka, papildomai apklaususi V. B. ir išanalizavusi bylos medžiagą, konstatavo, jog pirmosios instancijos teismas netinkamai įvertino baudžiamojoje byloje surinktus įrodymus ir neteisingai aiškino baudžiamąjį įstatymą. Byloje surinktų ir ištirtų įrodymų visuma patvirtina, kad V. B. veikoje yra visi nusikalstamos veikos, nurodytos BK 219 straipsnio 2 dalyje, požymiai, todėl pirmosios instancijos teismo nuosprendis dėl V. B. išteisinimo panaikintas ir priimtas naujas apkaltinamasis nuosprendis.
   2.1. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad baudžiamajai atsakomybei pagal BK 219 straipsnį kilti yra būtinos šios sąlygos, jų visuma: 1) pateikta deklaracija arba nustatyta tvarka patvirtinta ataskaita ar kitas dokumentas, tačiau mokesčiai nesumokėti; 2) valstybės įgaliotos institucijos priminimas apie pareigą mokėti mokesčius; 3) po priminimo įteikimo per jame nustatytą terminą nesumokėti mokesčiai; 4) įmonės mokumas.
   2.2. Nagrinėjamu atveju nebuvo ginčo dėl trijų BK 219 straipsniui taikyti būtinų sąlygų, t. y. 1) bendrovė pateikė kaltinime nurodytas deklaracijas, tačiau mokesčiai pagal jas nebuvo sumokėti; 2) bendrovei buvo įteiktas VMI priminimas apie pareigą sumokėti mokesčius; 3) po priminimo įteikimo per jame nustatytą terminą mokesčiai nebuvo sumokėti. V. B. viso proceso metu taip pat pripažino šias aplinkybes, tačiau laikėsi pozicijos, kad neturėjo tyčios nemokėti mokesčių, o mokesčių nesumokėjo dėl sunkios finansinės įmonės padėties ir apyvartinių lėšų neturėjimo. Teisėjų kolegija tokius V. B. parodymus vertino kaip pasirinktą gynybinę taktiką.
   2.3. 2023 m. rugpjūčio 31 d. specialisto išvadoje nustatyta, kad UAB „Taudeta“ tiek 2022 m. gruodžio 31 d., tiek 2023 m. kovo 1 d. buvo moki. Taip pat nustatyta, jog UAB „Taudeta“ 2023 m. kovo 3–23 d. galėjo sumokėti dalį (45 816,19 Eur) mokesčių įsiskolinimo valstybei iš bendrovės lėšų, o realizavus bendrovės atsargas, buvo galimybė padengti ne tik visą VMI priminime nurodytą įsiskolinimą valstybės biudžetui, bet taip pat skolas kitiems kreditoriams. Vien tai, kad atsargas buvo sudėtinga greitai parduoti, nepaneigia, jog jas realizavus buvo galimybė padengti visą įsiskolinimą valstybei. Be to, iš UAB „Taudeta“ banko sąskaitų išrašų matyti, jog bendrovė atliko įvairius pervedimus kitiems ūkio subjektams, taip pat mokėjo visos apimties įmokas valstybės įmonei „Investicijų ir verslo garantijos“ (INVEGA) pagal suteiktą paskolą, Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos (toliau – VSDFV) einamąsias ir įsiskolinimo įmokas.
   2.4. VMI 2023 m. kovo 30 d. operatyvaus patikrinimo pažymoje, įvertinus bendrovės pateiktus finansinius dokumentus, taip pat nustatyta, kad bendrovė vykdė veiklą, 2021–2022 m. veikė pelningai ir atsiskaitinėjo su kitais kreditoriais, tačiau nuo 2022 m. kovo 1 d. iki 2023 m. vasario 28 d. pati bendrovė VMI sumokėjo tik 16 619,26 Eur (ši suma apima einamąsias ir įsiskolinimo įmokas), o 82 108,97 Eur buvo išieškoti VMI nurašymo nurodymais. Tai rodo ne tik lėšų buvimą, bet ir nenorą savanoriškai mokėti mokesčius.

2.5. VMI ir UAB „Taudeta“ 2021 m. rugsėjo 17 d. sudarė mokestinės paskolos sutartį, kurioje bendrovė įsipareigojo 192 642,46 Eur mokestinę nepriemoką sumokėti nuo 2021 m. rugpjūčio 31 d. iki 2022 m. gruodžio 25 d., mokėjimo pradžią atidedant iki 2021 m. spalio 25 d., per mėnesį mokėti 12 842,83 Eur dydžio įmokas. Bendrovei nesilaikius mokestinės paskolos sutarties sąlygų, VMI 2022 m. gruodžio 19 d. sprendimu nutraukė 2021 m. rugsėjo 17 d. mokestinės paskolos sutartį.

2.6. V. B. paaiškino, kad pagal mokestinės nepriemokos sutartį negalėjo mokėti nustatyto dydžio įmokų, nes jos buvo per didelės ir bendrovė neturėjo tiek apyvartinių lėšų, todėl VMI mokėjo, kiek galėjo, nes tai daryti leido VMI specialistė. Vis dėlto iš byloje esančių duomenų matyti, kad laikotarpiu nuo 2021 m. spalio 5 d. iki 2022 m. gruodžio 19 d. bendrovė VMI pagal mokestinės nepriemokos sutartį sumokėjo tik 14 500 Eur, t. y. tik apie 7,53 proc. mokesčių įsiskolinimo. Iš UAB „Taudeta“ banko sąskaitų išrašų nustatyta, kad minėtu laikotarpiu VMI nurašymo nurodymais iš bendrovės banko sąskaitų buvo išieškota 99 125,34 Eur. Net nurašius tokią sumą, bendrovė 2022 m. užbaigė turėdama pelno. Be to, laikotarpiu nuo 2023 m. sausio 1 d. iki 2023 m. kovo 23 d. pati UAB „Taudeta“ sumokėjo VMI tik 2350 Eur, o VMI nurašymo nurodymais iš bendrovės banko sąskaitų buvo išieškota net 26 200,42 Eur. Tuo tarpu nuo 2021 m. spalio 5 d. iki 2023 m. kovo 23 d. bendrovė visiškai dengė įsiskolinimus INVEGA ir VSDFV, mokėjo darbo užmokestį ir vykdė mokėjimus kitoms įmonėms pagal sąskaitas. Visa tai rodo, kad V. B. sąmoningai pasirinko nemokėti VMI mokesčių, nors bendrovė realiai galėjo juos sumokėti.

2.7. Tam tikri finansiniai sunkumai buvo nulemti ne išimtinai COVID-19 pandemijos ir karo Ukrainoje sukeltų neigiamų padarinių ar apyvartinių lėšų trūkumo, bet taip pat sąmoningų nuteistojo V. B., kaip įmonės vadovo, veiksmų, kai pirmiausia lėšos buvo skiriamos atsiskaityti su tiekėjais, o įsiskolinimas VMI buvo mokamas tik minimaliai, taip pat buvo atsiradusių naujų mokestinių įsiskolinimų, didinami atsargų likučiai, žinant, kad prekes gali būti sudėtinga realizuoti. Šios aplinkybės rodo, kad V. B., po Priminimo įteikimo nesumokėdamas susidariusios mokestinės nepriemokos dalies ir įmonės pinigus panaudodamas kitiems reikalams, veikė tiesiogine tyčia ir suprato, jog įmonė gali sumokėti bent dalį kaltinime nurodytų mokesčių, tačiau šios pareigos sąmoningai nevykdė.

2.8. Pripažinęs V. B. kaltu, apeliacinės instancijos teismas, įvertinęs bausmei skirti reikšmingas aplinkybes, paskyrė jam 200 MGL dydžio baudą ir nusprendė, kad nėra pagrindo nuteistajam priteisti proceso išlaidų, jo patirtų už gynėjo suteiktas teisines paslaugas apeliacinės instancijos teisme, atlyginimą.

III. Kasacinio skundo argumentai

3. Kasaciniu skundu nuteistasis V. B. ir jo gynėjas advokatas R. Kivylius prašo panaikinti apeliacinės instancijos teismo nuosprendį ir palikti galioti pirmosios instancijos teismo nuosprendį. Kasatoriai skunde nurodo:

3.1. Apeliacinės instancijos teismo nuosprendis yra neteisėtas, nes: 1) netinkamai pritaikytas baudžiamasis įstatymas, t. y. V. B. nuteistas už sunkų nusikaltimą pagal baudžiamojo įstatymo straipsnį, kuris negaliojo veikos padarymo metu, o veikos padarymo metu galiojusioje BK 219 straipsnio redakcijoje nurodyta veika buvo kvalifikuojama kaip apysunkis nusikaltimas (nebuvo kvalifikuojama kaip sunkus nusikaltimas); 2) padaryta esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų (Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau – ir BPK) 369 straipsnio 1 dalies 2 punktas), t. y. apeliacinės instancijos teismas klaidingai aiškino BK 219 straipsnio 2 dalyje nustatytos nusikalstamos veikos požymius, pažeidė įrodymų vertinimo taisykles: nevertino byloje esančių įrodymų kaip visumos, įrodymus vertino selektyviai ir nustatydamas bendrovės mokumą prioritetą nepagrįstai suteikė specialisto išvadai, teismo išvados dėl neva netinkamo pirmosios instancijos teismo įrodymų vertinimo deklaratyvios ir neišplaukiančios iš bylos įrodomosios medžiagos.

3.2. Nagrinėjamoje byloje netinkamai pritaikius baudžiamąjį įstatymą (BK 3 straipsnį) V. B. veika buvo kvalifikuota ir jis yra nuteistas pagal baudžiamąjį įstatymą (BK 219 straipsnį), kuris įsigaliojo po jam inkriminuotos veikos (nusikaltimo laikotarpis nuo 2023 m. kovo 3 d. iki 2023 m. kovo 23 d.) padarymo, t. y. nuo 2023 m. birželio 1 d., o nauja baudžiamojo įstatymo redakcija sunkina jo teisinę padėtį.

3.3. Jeigu V. B. būtų teisiamas pagal veikos padarymo metu galiojusį baudžiamąjį įstatymą, tai jis būtų laikomas teistu už apysunkį nusikaltimą (BK 11 straipsnio 4 dalis). Tuo tarpu V. B. skundžiamu nuosprendžiu neteisėtai ir nepagrįstai yra nuteistas už sunkų nusikaltimą (BK 11 straipsnio 5 dalis). Taigi, netinkamai pritaikytas baudžiamasis įstatymas, kuris sunkina V. B. teisinę padėtį ir dėl to priimtas neteisėtas procesinis sprendimas, V. B. sukelia itin sunkias pasekmes.

3.4. Nepagrįstai ir neteisingai, pažeidžiant BK 3 straipsnio 3 dalį, apkaltinus V. B. padarius BK 219 straipsnio 2 dalies (2023 m. balandžio 27 d. įstatymo redakcija) nustatytą nusikalstamą veiką, buvo suvaržytos kaltinamojo teisės, pavyzdžiui, prašyti atleisti nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą, susitaikius ir kt.

3.5. Skiriasi ir teistumo skaičiavimo terminai: jeigu V. B. būtų nuteistas pagal veikos padarymo metu galiojusį baudžiamąjį įstatymą, jis būtų laikomas teistu bausmės atlikimo laikotarpiu ir trejus metus po bausmės atlikimo arba atleidimo nuo bausmės atlikimo (BK 97 straipsnio 3 dalies 3 punkto a papunktis). Tuo tarpu V. B., nuteistas pagal nuo 2023 m. birželio 1 d. įsigaliojusį baudžiamąjį įstatymą, bus laikomas teistu bausmės atlikimo laikotarpiu ir penkerius metus po bausmės atlikimo arba atleidimo nuo bausmės atlikimo (BK 97 straipsnio 3 dalies 3 punkto b papunktis). Be to, asmenims, teistiems už sunkų nusikaltimą, yra taikomi ir kiti įvairūs teisiniai ir socialiniai apribojimai, t. y. ilgesnį laikotarpį taikomi ribojimai dėl tam tikrų pareigų ėjimo: pavyzdžiui, siekdamas tapti valstybės tarnautoju, būdamas teistas už sunkų nusikaltimą, V. B. neatitiktų nepriekaištingos reputacijos reikalavi-

mo aštuonerius metus po bausmės atlikimo, o būdamas teistas už apysunkį nusikaltimą, kaip neatitinkantis nepriekaištingos reputacijos reikalavimo jis būtų laikomas tik ketverius metus po bausmės atlikimo. Būdamas teistas už sunkų nusikaltimą, V. B. niekada negalės dirbti mokytoju.

3.6. Be to, neteisingai pateiktas kaltinimas, pritaikius ne tą baudžiamąjį įstatymą, lėmė ir tai, kad baudžiamoji byla buvo išnagrinėta pažeidžiant teisingumo taisykles (BPK 224 straipsnis ir BPK 225 straipsnio 1 dalis). Jeigu V. B. būtų kaltinamas pagal iki 2023 m. birželio 1 d. galiojusią BK 219 straipsnio 2 dalies redakciją, byla kaip pirmojoje instancijoje būtų nagrinėta apylinkės teisme, o nepagrįstai jį kaltinant pagal BK 219 straipsnio 2 dalies redakciją, kuri galioja nuo 2023 m. birželio 1 d., byla kaip pirmojoje instancijoje buvo išnagrinėta apygardos teisme.

3.7. Taip pat ankstesnėje BK 219 straipsnio dispozicijoje nebuvo būtinojo nusikalstamą veiką kvalifikuojančio požymio – juridinio asmens mokumo sąlygos, kaip būtinos baudžiamajai atsakomybei kilti.

3.8. V. B. gynyba klausimą dėl netinkamo baudžiamojo įstatymo taikymo kėlė nuo pat baudžiamosios bylos nagrinėjimo pradžios (prieš pradedant įrodymų tyrimą), tačiau šis klausimas byloje apskritai liko neišanalizuotas ir neišspręstas, o apeliacinės instancijos teismas priėmė neteisingą apkaltinamąjį nuosprendį.

3.9. Baigus ikiteisminį tyrimą gynyba teikė prašymą dėl veikos kvalifikavimo klaidos ištaisymo. Prokuratūrai apie kaltinimo ydingumą, t. y. nepagrįstai kaltinant V. B. nusikalstamos veikos padarymu pagal baudžiamąjį įstatymą, kuris negaliojo veikos padarymo metu, buvo žinoma. Prokurorė turėjo visas galimybes keisti kaltinimo tiek faktines aplinkybes, tiek ir veikos kvalifikavimą, tačiau šia teise nesinaudojo.

3.10. Šiuo klausimu pirmosios instancijos teismui buvo teiktas prašymas kaltinamąjį aktą ir baudžiamąją bylą perduoti prokurorui dėl iš esmės BPK 219 straipsnio reikalavimų neatitinkančio kaltinamojo akto, tačiau teismas priėmė nutartį, kuria nusprendė, jog veikos kvalifikacijos klausimas priklauso išimtinai prokuroro, kuris perduoda bylą teismui, kompetencijai ir teismas neturi jokių galimybių įpareigoti prokurorą keisti kaltinimą ir (ar) veikos kvalifikavimą. Byla pirmosios instancijos teisme buvo išnagrinėta V. B. kaltinant už nusikalstamos veikos padarymą pagal baudžiamąjį įstatymą, kuris negaliojo veikos padarymo metu.

3.11. Bylą nagrinėjant apeliacinės instancijos teisme klausimas dėl veikos kvalifikavimo pagal netinkamą baudžiamąjį įstatymą nebuvo keliamas pakartotinai, nes pirmosios instancijos teismas V. B. išteisino. Tačiau apeliacinės instancijos teismas, susipažinęs su byla ir matydamas visą bylos medžiagą, nusprendęs išteisinamąjį nuosprendį panaikinti, turėjo pareigą pritaikyti teisingą baudžiamąjį įstatymą, t. y. V. B. padarytą nusikaltimą tirti ir vertinti pagal veikos metu galiojusį baudžiamąjį įstatymą, tačiau to nepadarė. Taigi, apeliacinės instancijos teismas, nepasisakydamas dėl vieno iš pagrindinių gynybos argumentų dėl netinkamo baudžiamojo įstatymo taikymo, pažeidė BK 3 straipsnio 1 ir 3 dalių nuostatas.

3.12. Apeliacinės instancijos teismas, pažeisdamas BPK 20 straipsnio 5 dalyje nustatytus įrodymų vertinimo reikalavimus, *in dubio pro reo* (visi neaiškumai ir netikslumai aiškinami kaltinamojo naudai) ir nekaltumo prezumpcijos principus, nevertino byloje esančių įrodymų kaip visumos, juos vertino selektyviai ir tendencingai nepalankiai V. B. Iš esmės vienintelį įrodymą – specialisto išvadą – apeliacinės instancijos teismas nemotyvuotai įvertino kaip pakankamą V. B. kaltei pagrįsti, o V. B. ir R. S. parodymus atmetė nepagrįstai ir formaliai darydamas išvadą, jog tai tik pasirinkta gynybinė taktika. Apeliacinės instancijos teismas arba visai nepasisakė (vietomis tik epizodiškai, be visumos ir selektyviai), kodėl byloje esančius įrodymus atmeta arba vertina kitaip nei pirmosios instancijos teismas.

3.13. Be to, apeliacinės instancijos teismas netinkamai aiškino BK 219 straipsnyje nustatytos nusikalstamos veikos sudėties požymius (redakcijos, įsigaliojusios po veikos padarymo, pagal kurią V. B. buvo nuteistas).

3.14. Kvalifikuojant veiką pagal BK 219 straipsnį, būtina nustatyti šių sąlygų visumą: 1) pateikta deklaracija arba nustatyta tvarka patvirtinta ataskaita ar kitas dokumentas, tačiau mokesčiai nesumokėti; 2) valstybės įgaliotos institucijos priminimas apie pareigą mokėti mokesčius; 3) po priminimo įteikimo per jame nustatytą terminą nesumokėti mokesčiai; 4) įmonės mokumas.

3.15. Nagrinėjamu atveju žemesnės instancijos teismai darė vienodas išvadas dėl pirmųjų trijų BK 219 straipsniui taikyti būtinų sąlygų, t. y.: 1) UAB „Taudeta“ pateikė kaltinime nurodytas deklaracijas; 2) UAB „Taudeta“ vadovui 2023 m. kovo 2 d. buvo įteiktas VMI Priminimas apie pareigą sumokėti mokesčius; 3) po Priminimo įteikimo per jame nustatytą terminą (iki 2023 m. kovo 23 d.) mokesčiai nebuvo sumokėti.

3.16. Kadangi tyčios (ne)buvimas V. B. veiksmuose tiesiogiai susijęs su mokesčių nesumokėjimo priežastimi, t. y. tyčios nustatymas priklauso nuo aplinkybės, ar mokesčiai buvo nesumokėti dėl įmonės nemokumo (dėl nuo kaltininko nepriklausančių aplinkybių), ar dėl sąmoningų kaltininko veiksmų, byloje buvo vertinami šie būtinieji nagrinėjamos nusikalstamos veikos sudėties požymiai ir veikos elementai. Tačiau teismai pagal tuos pačius byloje esančius įrodymus darė skirtingas išvadas pasisakydami dėl UAB „Taudeta“ mokumo (objektyvusis požymis) ir atitinkamai V. B. kaltės (ne)buvimo (subjektyvusis požymis).

3.17. Pirmosios instancijos teismas pagrįstai ir teisingai nustatė, kad V. B. neturėjo tyčios nemokėti mokesčių, o mokesčių nesumokėjo dėl sunkios UAB „Taudeta“ finansinės padėties ir apyvartinių lėšų neturėjimo. Tuo tarpu apeliacinis teismas, įvertinęs tuos pačius įrodymus, darė priešingą išvadą ir nusprendė, kad UAB „Taudeta“ veikos padarymo metu buvo moki ir dėl to V. B. veikė tiesiogine tyčia, t. y. suprato, kad jo bendrovė po VMI gauto Priminimo nemoka mokesčių, ir norėjo taip elgtis.

3.18. V. B. veikoje nėra būtinojo BK 219 straipsnyje nustatyto požymio, o būtent UAB „Taudeta“ mokumo inkriminuotos veikos laikotarpiu nuo 2023 m. kovo 3 d. iki 2023 m. kovo 23 d., kadangi byloje esantys duomenys neginčijamai patvirtina, kad šiuo laikotarpiu bendrovė buvo nemoki. Tai esmi-

nė aplinkybė, kuri apeliacinės instancijos teismo buvo neteisingai nustatyta. Vis dėlto, jei nemokumas būtų sukeltas sąmoningai, taip pat ir siekiant išvengti pareigos sumokėti mokesčius, baudžiamoji atsakomybė pagal BK 219 straipsnį mokesčių mokėtojui gali kilti.

3.19. Juridinio asmens (ne)mokumas yra teisinis klausimas ir tik iš dalies finansinis, t. y. kiek tai susiję su buhalterinės apskaitos dokumentų bei registrų peržiūra ir likvidumo koeficientų apskaičiavimu, todėl spręsti ir atsakyti į klausimą apie (ne)mokumą yra teismo kompetencija ir prerogatyva. Kaip pavyzdžiu galima vadovautis juridinių asmenų nemokumo procesais bendrosios kompetencijos teismuose, kai klausimą dėl nemokumo bylos iškėlimo sprendžia išimtinai teismas, t. y. teisėjas, teisininkas ir be jokių specialistų (finansinės srities) pagalbos ir konsultacijų bei išvadų.

3.20. Apeliacinės instancijos teismas, darydamas išvadą, jog UAB „Taudeta" V. B. inkriminuotos nusikalstamos veikos padarymo metu buvo mokus juridinis asmuo, vadovavosi išimtinai specialisto išvada ir nepateikė šiuo klausimu teisinio vertinimo dėl (ne)mokumo, kaip tai apibrėžta Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymo (toliau – JANĮ) 2 straipsnio 7 dalyje.

3.21. Specialistė R. Kniukštienė, duodama paaiškinimus teisme, nurodė, kad teikiant išvadą ir sprendžiant dėl bendrovės mokumo, palyginus trumpalaikio turto ir trumpalaikių įsipareigojimų santykį, nustatyta, jog UAB „Taudeta" galėjo vykdyti trumpalaikius įsipareigojimus, bendrojo likvidumo koeficientas buvo 1,2 ir 1,3. Specialisto išvadoje buvo vertintas apyvartinis kapitalas ir bendrojo likvidumo koeficientas. Iš specialisto išvados nėra aišku, ką ir kokiu pagrindu specialistė atliktoje specialisto išvadoje laikė bendrovės mokumu (nemokumu), nes specialistė skaičiavo bendrovės likvidumą, o ne (ne)mokumą, kuris apibrėžtas JANĮ. Likvidumo koeficientas nėra tiesioginis rodiklis, nustatantis įmonės bendrąjį juridinio asmens mokumą. JANĮ šis rodiklis taip pat nėra nurodytas kaip vertinamasis kriterijus juridinio asmens (ne)mokumui nustatyti.

3.22. Specialistė neatsakė į klausimą, kur ir kokioje specialisto išvados dalyje yra atliktas tyrimas dėl bendrovės (ne)mokumo juridinio asmens galėjimo laiku vykdyti turtines prievoles kontekste. Be to, nebuvo nurodyta ir metodika, kuria vadovaujantis būtų nustatomas juridinio asmens (ne)mokumas.

3.23. Specialisto išvadoje daryta išvada, kad bendrovė tik iš dalies (45 816,19 Eur) galėjo atsiskaityti su VMI, neabejotinai reiškia, jog visos pradelstos prievolės VMI bendrovė negalėjo įvykdyti, o tai neabejotinai lemia juridinio asmens nemokumą, kaip tai apibrėžta įstatyme: laiku negali vykdyti turtinių prievolių.

3.24. Apeliacinės instancijos teismas, pažeisdamas įrodymų vertinimo taisykles, nesiaiškino ir neįvertino, iš ko realiai susideda specialisto išvadoje nurodytos 45 816,19 Eur lėšos, kurias V. B. tariamai galėjo skirti skolai dengti VMI. Teismas nepagrįstai neįvertino itin svarbios aplinkybės, kad lėšos buvo per trunkamąjį laikotarpį panaudotos prekėms įsigyti ir pajamoms uždirbti turint tikslą bendrovei tęsti veiklą ir toliau dengti įsiskolinimus, įskaitant ir VMI. Nors specialisto išvadoje nurodyta, kad bendrovė buvo moki ir galėjo

sumokėti įsiskolinimą VMI, tačiau realiai bendrovė V. B. inkriminuotos nusikalstamos veikos padarymo metu 45 816,19 Eur sąskaitoje neturėjo – tai apyvartos laikotarpio suma, o ne konkreti realiai turėta pinigų suma. Šis faktas yra nustatytas ir patvirtintas 2023 m. kovo 30 d. operatyvaus patikrinimo pažymoje (toliau – Operatyvaus patikrinimo pažyma), laikotarpiu nuo 2023 m. kovo 15 d. iki 2023 m. kovo 29 d. bendrovė į biudžetą sumokėjo 790 Eur, o 783,90 Eur buvo nurašyta VMI nurodymu. Taigi, tokia pinigų suma (45 816,19 Eur) bendrovė realiai nedisponavo, tai yra bendrovės apyvartinės lėšos, kurios buvo naudotos prekėms įsigyti ir kitoms būtinoms veiklos išlaidoms, be kurių bendrovė tiesiog objektyviai negalėtų gauti kito to paties laikotarpio pajamų (nuomai, degalams, transportui ir kt.). Operatyvaus patikrinimo pažymoje bendrovei taip pat buvo pateikti siūlymai – skubiai spręsti klausimą dėl skolos valstybės biudžetui sumokėjimo (pavyzdžiui, kito mokesčių mokėtojo sumokėjimas už skolininką), taip pat informuota apie JANĮ 6 straipsnio nuostatą, kuri nustato, kad, juridiniam asmeniui tapus nemokiam, juridinio asmens vadovas privalo atlikti šiuos veiksmus: nedelsdamas informuoti juridinio asmens dalyvius apie juridinio asmens nemokumą ir siūlyti spręsti juridinio asmens mokumo atkūrimo klausimą; ne vėliau kaip per 5 darbo dienas nuo dienos, kai tapo žinoma ar turėjo būti žinoma, kad susitarimas dėl pagalbos finansiniams sunkumams įveikti yra nevykdomas arba netinkamai vykdomas, inicijuoti nemokumo procesą.

3.25. Apeliacinės instancijos teismas taip pat neatsižvelgė į 2023 m. balandžio 13 d. VMI sprendimą neišdėstyti bendrovės 180 987,66 Eur mokestinės nepriemokos sumokėjimo būtent dėl to, kad VMI bendrovę įvertino kaip patiriančią finansinių sunkumų, t. y. kaip nemokią (kreiptasi į VMI buvo 2023 m. vasario mėn.). VMI šiame sprendime taip pat nurodė, kad net jeigu juridinio asmens įsipareigojimai ir neviršija jo turto vertės, juridinis asmuo gali būti pripažintas nemokiu, jeigu laiku negali vykdyti turtinių prievolių.

3.26. Taigi, apeliacinės instancijos teismas, pažeisdamas įrodymų vertinimo taisykles, bendrovės mokumą nustatė nepagrįstai remdamasis išimtinai specialisto išvada. Tuo tarpu pirmosios instancijos teismas detaliai aprašė ir visapusiškai įvertino visus įrodymus, patvirtinančius, jog UAB „Taudeta“ aktualiu laikotarpiu buvo nemoki, t. y. jos finansinė padėtis buvo tokia, kai juridinis asmuo laiku negali vykdyti turtinių prievolių arba juridinio asmens įsipareigojimai viršija jo turto vertę (JANĮ 2 straipsnio 7 dalis).

3.27. Nagrinėjamu atveju, nors specialisto išvadą pateikusi specialistė visiškai neatsakė į daug gynybos klausimų, negalėjo paaiškinti, kokia metodika vadovavosi nustatydama bendrovės mokumą, apeliacinės instancijos teismo ji nepagrįstai buvo pripažinta pakankama UAB „Taudeta“ tariamam mokumui aktualiu laikotarpiu konstatuoti.

3.28. Užduotyje specialistei buvo suformuluotas klausimas: ar UAB „Taudeta“ turėjo pakankamai pinigų arba realią galimybę sumokėti mokesčius, nurodytus Priminime, po jo gavimo per 20 dienų. Priminime buvo nurodyta 189 119,23 Eur suma. Specialisto išvadoje į šį užduotą klausimą nebuvo

akivaizdžiai atsakyta, vietoj to pateikta išvada, kad UAB „Taudeta“ galėjo iš dalies (45 816,19 Eur) sumokėti Priminime nurodytus mokesčius. Taigi, pirmosios instancijos teismas teisingai nurodė, kad UAB „Taudeta“ pagal savo finansinę būklę neturėjo realios galimybės sumokėti ne tik visus mokesčius valstybei, bet ir jų dalį.

3.29. Sprendžiant kaltės klausimą, svarbu įvertinti ir tai, jog visi mokėjimai, kurie buvo vykdomi laikotarpiu nuo 2023 m. kovo 3 d. iki 2023 m. kovo 23 d. (po Priminimo gavimo), buvo susiję išimtinai su veiklos vykdymu. Byloje esantys duomenys pagrindžia, kad per šį laikotarpį buvo sumokėta VMI 5407,14 Eur, „Sodrai“ – 1662 Eur, 3471,51 Eur darbo užmokesčio darbuotojams ir 23 atvejais sumokėta ūkio subjektams – išimtinai tiekėjams už įsigyjamas prekes, kurios buvo perparduodamos taip uždirbant specialisto išvadoje nurodytas pajamas (ir pelną), o iš pajamų buvo patiriamos einamosios veiklos sąnaudos (mokamas darbo užmokestis), įsigyjamos perparduodamos prekės ir mokami mokesčiai. Tarp minimų 23 ūkio subjektų yra 1226,99 Eur mokėjimas valstybės įmonei INVEGA, vykdant įsipareigojimą pagal sutartį. Kitoks V. B. elgesys ir visų gautų pajamų nukreipimas vienintelės kreditorės VMI skolai mokėti būtų nesąžiningas prekes pardavusių tiekėjų atžvilgiu, suteiktų nepagrįstą vieno kreditoriaus interesų iškėlimą aukščiau kitų.

3.30. Taigi, byloje esantys įrodymai patvirtina, kad UAB „Taudeta“ vykdė komercinę veiklą, turėjo kreditorių, einamųjų skolų bei įsipareigojimų, taip pat turėjo trumpalaikio turto (prekių, skirtų perparduoti). V. B. dėjo maksimalias ir protingas pastangas ir siekė išsaugoti bendrovės veiklą, atkurti jos mokumą, užtikrinti veiklos tęstinumą, vykdė einamuosius mokėjimus ir atsiskaitymus su tiekėjais už realiai patiektas prekes, skirtas perparduoti. Vykdant veiką nebuvo pabloginta Bendrovės finansinė padėtis, priešingai – ji buvo pagerinta.

3.31. Apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai nusprendė, kad pagal finansinių dokumentų duomenis nustatyta, jog UAB „Taudeta“ dirbo pelningai ir turėjo pelno (2022 m. gruodžio 31 d. deklaravo 2025 Eur grynojo pelno, 2023 m. kovo 1 d. turėjo 37 870,13 Eur pelno). Specialisto išvadoje nurodyta, kad laikotarpiu nuo 2023 m. kovo 24 d. iki 2023 m. gegužės 31 d. – 20 661,02 Eur, o realizavusi trumpalaikį turtą (atsargas), galėjo sumokėti visą įsiskolinimą. Spręsdamas, jog aktualiu laikotarpiu UAB „Taudeta“ buvo moki, apeliacinės instancijos teismas taip pat rėmėsi aplinkybėmis, kad operatyvaus patikrinimo pažymoje, įvertinus bendrovės pateiktus finansinius dokumentus, taip pat nustatyta, jog bendrovė vykdė veiklą, 2021–2022 m. veikė pelningai ir atsiskaitinėjo su kitais kreditoriais, tačiau nuo 2022 m. kovo 1 d. iki 2023 m. vasario 28 d. pati bendrovė VMI sumokėjo tik 16 619,26 Eur (ši suma apima einamąsias ir įsiskolinimo įmokas), o 82 108,97 Eur buvo išieškoti VMI nurašymo nurodymais.

3.32. Pirma, aktualiu laikotarpiu VMI iniciatyva iš UAB „Taudeta“ sąskaitos buvo nurašyta tik 4617,05 Eur. Antra, tai, kas vyko tiek 2022 m. gruodžio 31 d., tiek iki 2023 m. kovo 1 d. ir laikotarpiu nuo 2023 m. kovo 24 d. iki 2023 m. gegužės 31 d., nepatenka į jam inkriminuotos nusikalstamos veikos padarymo laikotarpį. Taigi, apeliacinės instancijos teismo nuosprendžiu V. B. ne-

pagrįstai nuteistas už veiksmus, kurie vyko iki veikos datos ir po jos, tačiau veiksmai, kurie buvo atlikti veikos padarymo metu, liko tinkamai nevertinti.

3.33. Kritiškai turėjo būti vertinama ir specialisto išvada bei specialistės aiškinimas teisme, jog bendrovė galėjo atsiskaityti realizavusi trumpalaikį turtą. Tai vertintina kaip išvados sąlyga, kuri susijusi su veiklos vykdymo galimybe, t. y. norint parduoti prekes turi būti samdomi darbuotojai, jiems mokamas darbo užmokestis ir patiriamos su tuo susijusios sąnaudos, nuomojamos patalpos, priimami užsakymai iš klientų, o jiems įvykdyti prekės turi būti nuperkamos iš tiekėjų su jais atsiskaitant.

3.34. Be to, V. B. sprendimai turėjo būti įvertinti ir jo, kaip bendrovės vadovo, verslo sprendimų priėmimo rizikingumo kontekste. Apeliacinis teismas nepagrįstai V. B. veiksmus laikė nusikalstamais, ignoravo jo, kaip UAB „Taudeta" vadovo, pastangas išsaugoti bendrovės veiklos tęstinumą, nevertino jo, kaip vadovo, rizika priimtų sprendimų tam tikras pinigų sumas skirti atsiskaitymui su kitais bendrovės kreditoriais, tai leido uždirbti pajamų, jas vėl panaudoti veiklos tęstinumui ir taip atsiskaityti su kreditoriais, įskaitant ir VMI.

3.35. Pirmosios instancijos teismo nustatytos aplinkybės patvirtina, jog V. B. neabejotinai dėjo visas pastangas mažinti esamą mokesčių nepriemoką, kuri susidarė dėl sunkios bendrovės finansinės padėties, gelbėjo ją nuo bankroto, einamieji mokesčiai pagal pateikiamas deklaracijas buvo mokami, bendrovė turėjo skolų, sąskaitos buvo areštuotos, tačiau V. B. siekė, kad būtų įvykdyti įmonės finansiniai įsipareigojimai, išsaugojo ir nemokumo administratoriui perdavė 428 693,63 Eur vertės įmonės turtą.

3.36. Nors apeliacinės instancijos teismas sutiko, kad V. B. dėjo tam tikras pastangas vykdyti įmonės veiklą, t. y. buvo deramasi su tiekėjais, surasti nauji tiekėjai, 2022 m. jis į bendrovės veiklą įnešė paskolindamas savo asmenines šeimos lėšas – 23 950 Eur, 2022 m. sausio 3 d. buvo pakeista su VMI pasirašyta mokestinės nepriemokos sutartis išdėstant mokestinės nepriemokos sumokėjimą trejiems metams trims mėnesiams (iki 2024 m. gruodžio 25 d.), tačiau šias aplinkybes aiškino absoliučiai priešingai nei pirmosios instancijos teismas ir klaidingai nusprendė, jog tariamai V. B. savo veiksmais stengėsi, kad būtų nustatytas kuo ilgesnis terminas sumokėti mokesčius, kartu gaunant galimybę ir toliau nemokėti jau ir taip ilgą laiką nemokamų ir VMI raginamų sumokėti mokesčių.

IV. Kasacinės instancijos teismo argumentai ir išvados

4. Nuteistojo V. B. ir jo gynėjo advokato R. Kivyliaus kasacinis skundas tenkintinas.

Dėl BPK 20 straipsnio 5 dalies reikalavimų laikymosi ir BK 219 straipsnio 2 dalies taikymo

5. Kasatoriai teigia, kad apeliacinės instancijos teismas tik formaliai nustatė BK 219 straipsnio 2 dalyje nurodytos nusikalstamos veikos požymius, tinkamai neįver-

tino UAB „Taudeta“ nemokumo, galimybės sumokėti susidariusią mokesčių nepriemoką, padarė įrodymų visuma nepagrįstą išvadą, kad būtent V. B. tyčiniai veiksmai lėmė mokesčių pagal pateiktas deklaracijas nesumokėjimą, t. y. pažeidė BPK 20 straipsnio 5 dalyje nustatytus įrodymų vertinimo reikalavimus, *in dubio pro reo* principą, nevertino byloje esančių įrodymų kaip visumos, juos vertino selektyviai.

6. Pagal BK 219 straipsnio 2 dalį (2023 m. balandžio 27 d. įstatymo redakcija, pagal kurią nuteistas V. B.) atsako tas, kas pateikęs deklaraciją arba nustatyta tvarka patvirtintą ataskaitą ar kitą dokumentą būdamas mokus laiku nesumokėjo pagal juos apskaičiuotų daugiau kaip 900 MGL dydžio mokesčių po to, kai valstybės įgaliota institucija priminė apie pareigą sumokėti mokesčius.
7. Baudžiamajai atsakomybei kilti pagal BK 219 straipsnį yra būtinos šios sąlygos: 1) pateikta deklaracija arba nustatyta tvarka patvirtinta ataskaita ar kitas dokumentas, tačiau mokesčiai nesumokėti; 2) valstybės įgaliotos institucijos priminimas apie pareigą sumokėti mokesčius; 3) po įteikimo priminimo per jame nustatytą terminą nesumokėti mokesčiai; 4) įmonės mokumas (teisėjų kolegija pažymi, kad ši sąlyga BK 219 straipsnio dispozicijoje buvo įtvirtinta 2023 m. balandžio 27 d. įstatymu, tačiau ir iki tol teismų praktikoje (pavyzdžiui, kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-301/2013, 2K-367-303/2017) buvo išaiškinta, kad mokesčio mokėtojo mokumas yra viena būtinų patraukimo baudžiamojon atsakomybėn sąlygų). Jei mokesčių mokėtojas iki nusikalstamos veikos padarymo buvo nemokus, jis pagal BK 219 straipsnį neatsako, nes neturėjo realios galimybės įvykdyti įstatymo nurodytą pareigą – sumokėti mokesčius, t. y. tokiam asmeniui baudžiamoji atsakomybė kilti negali (BK 2 straipsnio 3 dalis). Tačiau jei nemokumas buvo sukeltas sąmoningai, taip pat ir siekiant išvengti pareigos sumokėti mokesčius, baudžiamoji atsakomybė pagal BK 219 straipsnį mokesčių mokėtojui kyla. Kiekvienu atveju, kvalifikuojant veiką pagal BK 219 straipsnį, būtina nustatyti, kad buvo finansinė galimybė sumokėti mokesčius. Ši nusikalstama veika padaroma tiesiogine tyčia, t. y. asmuo suvokia, kad jis pateikė deklaraciją arba nustatyta tvarka patvirtintą ataskaitą ar kitą dokumentą ir pagal juos privalo laiku sumokėti mokesčius, tačiau šios prievolės nevykdo žinodamas, kad jam buvo įteiktas valstybės įgaliotos institucijos priminimas apie pareigą sumokėti mokesčius ir nurodytas terminas, iki kada juos sumokėti (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-451-139/2015, 2K-437-303/2015, 2K-367-303/2017, 2K-153-387/2023).
8. Šioje byloje priimti du priešingi sprendimai. Pirmosios instancijos teismas nustatė, kad UAB „Taudeta“ pagal savo finansinę būklę neturėjo realios galimybės sumokėti ne tik visus mokesčius valstybei, bet ir jų dalį, ir nusprendė, kad V. B. neturėjo tyčios nemokėti mokesčių, o mokesčių nesumokėjo dėl sunkios UAB „Taudeta“ finansinės padėties ir apyvartinių lėšų trūkumo. Apeliacinės instancijos teismas, įvertinęs tuos pačius įrodymus, darė priešingą išvadą ir nusprendė, kad UAB „Taudeta“ veikos padarymo metu buvo moki ir V. B., po Priminimo įteikimo nesumokėdamas susidariusios mokestinės nepriemokos dalies ir įmonės pinigus panaudodamas kitiems reikalams, veikė tiesiogine tyčia ir suprato, jog įmonė gali sumokėti bent dalį kaltinime nurodytų mokesčių, tačiau šios pareigos sąmoningai nevykdė.

9. Kaip jau buvo minėta, būtinasis nusikalstamos veikos, nurodytos BK 219 straipsnio 2 dalyje, požymis yra kaltė, pasireiškianti tiesioginės tyčios forma, t. y. asmuo suvokia, kad jis pateikė deklaraciją arba nustatyta tvarka patvirtintą ataskaitą ar kitą dokumentą ir pagal juos privalo laiku sumokėti mokesčius, tačiau šios prievolės tyčia nevykdo ir po valstybės įgaliotos institucijos priminimo apie pareigą sumokėti mokesčius per nurodytą terminą (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-153-387/2023). Kadangi tyčios buvimas kaltinamojo veiksmuose tiesiogiai priklauso nuo aplinkybės, ar mokesčiai buvo nemokami dėl įmonės nemokumo, ar dėl sąmoningų kaltininko veiksmų, byloje buvo būtina išsamiai įvertinti V. B. veiksmus esant sudėtingai įmonės finansinei situacijai.
10. Pirmosios instancijos teismas nuosprendyje pažymėjo, kad specialisto išvada ir specialistės R. Kniukštienės parodymai patvirtina tik formalias sąlygas taikyti BK 219 straipsnio 2 dalį, nes mokesčiai po Priminimo nebuvo sumokėti, tačiau nepatvirtina objektyvių aplinkybių, iš kurių būtų galima spręsti apie kaltinamojo tyčią. Kaip matyti iš specialisto išvados, turimos lėšos buvo naudojamos įmonės reikmėms. V. B. paaiškino, kad 45 000 Eur įmonės kasoje nebuvo, tai buvo pinigai, sumokėti už prekes, ir nors įmonės apyvartoje buvo apie 40 000 Eur su PVM, vien darbuotojų išlaikymas per mėnesį kainavo apie 10 000–12 000 Eur, be to, buvo išlaidų nuomai, degalams, transportui, įmonė nebūtų buvusi pajėgi sumokėti tokios įmokos. Teismas padarė išvadą, kad V. B. dėjo visas pastangas mažinti esamą mokesčių nepriemoką ir, nors neturėjo galimybės sumokėti VMI priminime nurodytų mokesčių, jis saugojo įmonės turtą, iškėlus UAB „Taudeta“ bankroto bylą, perdavė nemokumo administratoriui sandėlyje laikomas prekes.
11. Tuo tarpu apeliacinės instancijos teismas, nors ir nepaneigė žemesnės instancijos teismo nustatytų aplinkybių, tačiau, spręsdamas dėl V. B. kaltės, nurodė, kad jis, būdamas bendrovės vadovas ir kasininkas, sprendė, kam ir kokias sumas mokėti, ir pasirinko nemokėti VMI mokesčių įsiskolinimo. Tam tikri finansiniai sunkumai buvo nulemti ne išimtinai COVID-19 pandemijos ir karo Ukrainoje sukeltų neigiamų padarinių ar apyvartinių lėšų trūkumo, bet taip pat sąmoningų nuteistojo V. B., kaip įmonės vadovo, veiksmų, kai pirmiausia lėšos buvo skiriamos atsiskaityti su tiekėjais, o įsiskolinimas VMI buvo mokamas tik minimaliai, taip pat buvo atsiradusių naujų mokestinių įsiskolinimų, didinami atsargų likučiai, žinant, kad prekes gali būti sudėtinga realizuoti.
12. Patikrinusi bylą teisės taikymo aspektu, teisėjų kolegija konstatuoja, kad apeliacinės instancijos teismas byloje esančius įrodymus įvertino nesilaikydamas BPK 20 straipsnio 5 dalies reikalavimų (neįvertino visų proceso metu surinktų bylai išspręsti reikšmingų įrodymų) ir padarė nepagrįstą išvadą dėl V. B. kaltės. Būtent pirmosios instancijos teismas, remdamasis byloje surinktų, teisme ištirtų ir įvertintų įrodymų visumos analize, padarė motyvuotą ir teisingą išvadą, kad šioje byloje nenustatytas V. B. veikoje būtinasis nusikalstamos veikos, nurodytos BK 219 straipsnio 2 dalyje, požymis – kaltė (tiesioginė tyčia). Apeliacinės instancijos teismas faktiškai nevertino, ar mokesčiai buvo nemokami dėl sąmoningų (tyčinių) nuteistojo veiksmų, bet akcentavo tik nuteistojo pareigų pobūdį ir tai, kad jis pasirinko mokėjimus daryti kitiems subjektams, o ne dengti įsiskolinimą VMI.

13. Baudžiamojoje byloje nustatyta, kad 2023 m. kovo 1 d. UAB „Taudeta“ buvo surašytas priminimas per 20 dienų sumokėti VMI bendrą 189 119,23 Eur mokesčių sumą ir apie tai 2023 m. kovo 3 d. tapo žinoma V. B. UAB „Taudeta“ po Priminimo gavimo privalėjo sumokėti 188 326,25 Eur deklaruotų mokesčių, tačiau šios prievolės visiškai įvykdyti negalėjo, nes tokia pinigų suma nedisponavo. UAB „Taudeta“ pajamos laikotarpiu nuo 2023 m. kovo 3 d. iki 2023 m. kovo 23 d. buvo 56 356,95 Eur (2023 m. kovo 3 d. dokumentinis lėšų likutis įmonėje buvo 17 363,98 Eur, į įmonės sąskaitą iki 2023 m. kovo 23 d. iš ūkio subjektų buvo gauta 33 992,97 Eur, o pagal kasos pajamų orderį 2023 m. kovo 10 d. buvo gauti dar 5000 Eur). Taigi dalį mokestinės prievolės – 45 816,19 Eur (atskaičius einamuosius mokėjimus VMI, VSDFV ir darbo užmokestį darbuotojams) UAB „Taudeta“ galėjo įvykdyti, tačiau pasirinko 27 332,45 Eur sumokėti ūkio subjektams pagal kitus mokėjimo dokumentus. Pagal specialisto išvadą, 2023 m. kovo 24 d. dokumentinis lėšų likutis įmonėje buvo 18 486,49 Eur. Specialisto išvadoje taip pat konstatuota, kad UAB „Taudeta“ 2022 m. gruodžio 31 d. buvo moki, įmonės įsipareigojimai neviršijo turto vertės, įmonė dirbo pelningai (2022 m. gruodžio 31 d. deklaravo 2025 Eur grynojo pelno), jos bendrojo likvidumo koeficiento reikšmė buvo 1,3 o 2023 m. kovo 1 d. įmonės finansinė situacija buvo dar geresnė. Remdamasis šiais byloje nustatytais duomenimis, apeliacinės instancijos teismas teisingai konstatavo, kad įmonė formaliai buvo moki.
14. Tačiau pažymėtina ir tai, kad baudžiamojoje byloje teismai nustatė, jog įmonė dėl pandemijos patyrė sunkumų, buvo įtraukta į Juridinių asmenų, kuriems be pateikto prašymo taikomos mokestinės pagalbos priemonės dėl COVID-19, sąrašą, be to, su VMI buvo sudaryta mokestinės paskolos sutartis dėl mokesčių atidėjimo ir išdėstymo (ji buvo nutraukta 2022 m. gruodžio 19 d.), dėl karo Ukrainoje įmonė neteko reikšmingo skaičiaus klientų, nusikalstamos veikos laikotarpiu mokėjimai buvo vykdomi ne tik kitiems ūkio subjektams, „Sodrai“, INVEGA, bet ir VMI. 2023 m. vasario 20 d. UAB „Taudeta“ dar kartą pateikė prašymą išdėstyti mokestinės nepriemokos mokėjimą (2023 m. kovo 15 d. pateikė papildomus prašomus dokumentus), o sprendimą neišdėstyti mokestinės nepriemokos mokėjimo VMI priėmė 2023 m. balandžio 13 d., iš to spręstina, kad Priminimas sumokėti mokesčius UAB „Taudeta“ buvo išsiųstas tuo metu, kai V. B. laukė atsakymo iš VMI dėl mokestinės nepriemokos mokėjimo išdėstymo. Išvadoje dėl prašymo išdėstyti mokestinės nepriemokos mokėjimą VMI, be kita ko, nurodė, kad laiko įmonę patiriančia finansinių sunkumų (iš 5 apskaičiuotų finansinės rizikos ir likvidumo koeficientų reikšmių 3 – nepatenkinamos, po 1 – gera ir patenkinama), ir nors įmonė 2021 m. bei 2022 m. dirbo pelningai (atitinkamai gavo 3800 Eur ir 3600 Eur grynojo pelno), VMI minėtoje išvadoje siūlė mokestinės nepriemokos mokėjimo iki 2028 m. sausio 25 d. neišdėstyti, kadangi įmonė vykdydama veiklą nuo 2021 m. sumokėjo tik apie 8 proc. mokestinės nepriemokos. Teismo vertinimu, toks VMI sprendimas patvirtina aplinkybę, kad UAB „Taudeta“ buvo moki tik formaliai, o visų piniginių įplaukų sumokėjimas VMI lemtų įmonės įprastos veiklos sutrikdymą ar net bankrotą, tai iš esmės ir konstatavo pirmosios instancijos teismas.

15. Kaip pažymima teismų praktikoje, mokėjimas kitiems kreditoriams negali būti laikomas sąmoningai sukeltu nemokumu siekiant išvengti pareigos sumokėti mokesčius ir užtraukti baudžiamąją atsakomybę pagal BK 219 straipsnį (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-153-387/2023). Be to, atsižvelgiant į tai, kad Mokesčių administravimo įstatymas (105–113 straipsniai) suteikia mokesčių administratoriui plačius įgaliojimus dėl priverstinio mokestinės nepriemokos išieškojimo, nustatant pagrindą taikyti baudžiamąją atsakomybę už mokesčių nesumokėjimą pagal BK 219 straipsnį, turi būti atsižvelgiama ir į papildomas aplinkybes, rodančias pakankamą veikos pavojingumą, pvz., į mokestinės nepriemokos išieškojimo galimybės apsunkinimą, mokesčių mokėtojo veiksmų piktybinį pobūdį ir pan. (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-201-628/2024). Formalaus mokumo nustatymas nelaikytinas pakankamu BK 219 straipsnio 2 dalyje įtvirtinto mokumo požymiui konstatuoti.
16. Teismas atkreipia dėmesį į tai, jog VMI 2023 m. kovo 2 d., dar prieš priimdama sprendimą neišdėstyti mokestinės nepriemokos sumokėjimo, surašė pavedimą atlikti operatyvų UAB „Taudeta“ patikrinimą. Atlikus operatyvų įmonės patikrinimą nebuvo nustatyta jokių esminių buhalterinės apskaitos pažeidimų, išskyrus tai, kad nebuvo laikomasi CK 6.930[1] straipsnyje nustatyto atsiskaitymų grynaisiais ir negrynaisiais pinigais eiliškumo, taip UAB „Taudeta“ pažeidė VMI kaip kreditorės teises. Baudžiamojoje byloje taip pat nėra jokių duomenų apie tai, kad V. B. būtų sudarinėjęs itin rizikingus ir verslo požiūriu nepagrįstus sandorius, kad nepagrįstai pervestų pinigus sau ar susijusiems asmenims, slėptų įmonės pajamas ar kitaip sąmoningai kurtų sąlygas, mažinančias galimybes atsiskaityti su VMI ar kitais kreditoriais. Atsižvelgiant į byloje teismų nustatytas aplinkybes ir teismų praktiką, V. B. veiksmai – darbuotojų išsaugojimas, paskolos suteikimas įmonei, mokėjimai, išimtinai susiję su įmonės veiklos vykdymu, kreipimasis į VMI dėl mokestinės nepriemokos mokėjimo išdėstymo, įmonės turto išsaugojimas – vertinami kaip V. B. siekis išsaugoti verslą, išvengti bendrovės bankroto, atkurti jos mokumą, užtikrinti veiklos tęstinumą ir ateityje sumokėti mokesčius. Šios aplinkybės nesuteikia pagrindo daryti išvadą, kad V. B. sąmoningai, tyčia vengė mokėti mokesčius VMI.
17. Taigi nuteistojo V. B. veikoje nenustatytas būtinasis nusikalstamos veikos požymis – kaltė (tiesioginė tyčia), todėl apeliacinės instancijos teismo nuosprendis naikinamas ir paliekamas galioti pirmosios instancijos teismo nuosprendis be pakeitimų (BPK 369 straipsnio 1 dalies 1 punktas).
18. Teisėjų kolegijai panaikinus skundžiamą apeliacinės instancijos teismo nuosprendį dėl V. B. netinkamai pritaikyto baudžiamojo įstatymo (BK 219 straipsnio 2 dalis) ir palikus galioti pirmosios instancijos teismo nuosprendį be pakeitimų, kiti kasacinio skundo argumentai (dėl tinkamos BK 219 straipsnio 2 dalies redakcijos taikymo, kitų baudžiamojo proceso įstatymo pažeidimų) netenka teisinės reikšmės, todėl paliekami nenagrinėti. Papildomai pažymima, kad teismai, pripažindami asmenį kaltu ir matydami, kad byloje yra keliamas tinkamos baudžiamojo įstatymo redakcijos taikymo klausimas, dėl to turi pasisakyti savo procesiniuose dokumentuose, įvertindami ir nuteistojo poziciją.

Teisėjų kolegija, atsižvelgdama į išdėstytus argumentus ir vadovaudamasi Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 382 straipsnio 4 punktu,

n u t a r i a:

Nuteistojo V. B. ir jo gynėjo advokato Raimondo Kivyliaus kasacinį skundą tenkinti.

Panaikinti Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. sausio 16 d. nuosprendį ir palikti galioti Klaipėdos apygardos teismo 2024 m. birželio 13 d. nuosprendį be pakeitimų.

2.13. Piktnaudžiavimas (BK 228 straipsnis)

Ne bet koks teisės aktų reikalavimų neatitinkantis valstybės tarnautojo (ar jam prilyginto asmens) elgesys yra pripažįstamas nusikalstama veika valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams, tam turi būti nustatytas didelės žalos požymis. Teismų praktikoje išaiškinta, kad kai valstybės tarnautojas ar teikiant viešąsias paslaugas jam prilygintas asmuo tyčia padaro viešuosius pirkimus reglamentuojančių teisės aktų pažeidimų, siekdamas nepagrįsto atskirų asmenų pasipelnymo, yra pagrindas spręsti, kad tokiais veiksmais padaroma didelė žala valstybei, nes taip diskredituojamas valstybės politikos įgyvendinimas visuomenei jautriose srityse; tokiu atveju vertinant neturtinės žalos dydį valstybei neturi būti apsiribojama vien tik tarnautojo (jam prilyginto asmens) einamų pareigų svarbos ar įstaigos, kuriai tas asmuo atstovauja, gero įvaizdžio vertinimu (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-296-511/2016, 2K-61-689/2020, 2K-251-594/2023). Sprendžiant dėl didelės neturtinės žalos kilimo valstybės tarnautojui (jam prilygintam asmeniui) pažeidus viešųjų pirkimų sritį reguliuojančius teisės aktus, privalu įvertinti byloje nustatytų aplinkybių visumą, be kita ko, minėtų pažeidimų pobūdį ir priežastis, išsiaiškinti, ko iš tiesų buvo siekiama minėtais veiksmais; ar jiems yra būdingas korupcinis pobūdis, savanaudiški tikslai; ar realiai suteiktos įsigytos paslaugos (atlikti darbai), ar jų kaina yra aiškiai per aukšta; kaip minėti veiksmai vertintini proporcingumo, racionalumo aspektu (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-59-495/2021), taip pat kitas konkrečioje byloje reikšmingas aplinkybes. Nors šie išaiškinimai pateikti bylose, kuriose buvo sprendžiama, ar veiksmai, atlikti vykdant viešuosius pirkimus, pripažintini nusikalstamais, bet jie taip pat aktualūs vertinant nuteistųjų veiksmus, atliktus vykdant viešą turto pardavimą – aukcioną.

Baudžiamoji byla Nr. 2K-7-68-628/2025
Teisminio proceso Nr. 1-07-1-00414-2014-5
Procesinio sprendimo kategorijos:
1.2.19.4.2; 1.2.22.6.1; 2.1.3.6; 2.2.3.4
(S)

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

N U T A R T I S
LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2025 m. lapkričio 20 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus išplėstinė septynių teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Albino Antanaičio (kolegijos pirmininkas), Eligijaus Gladučio, Gabrielės Juodkaitės-Granskienės, Alvydo Pikelio, Daivos Pranytės-Zalieckienės, Tomo Šeškausko ir Sigitos Jokimaitės (pranešėja),

sekretoriaujant Daivai Kučinskienei,

dalyvaujant prokurorei Daliai Markauskienei,

vertėjai Joanai Rudzianec,

nuteistajam D. J., jo gynėjui advokatui Mindaugui Bliuvui,

nuteistajam O. Č., jo gynėjui advokatui Haroldui Juškai,

nuteistajam K. N., jo gynėjui advokatui Giedriui Danėliui,

nuteistajam P. Z. (P. Z.), jo gynėjui advokatui Daliui Boreikai,

nuteistųjų L. P. ir G. B. gynėjui advokatui Augustinui Vaičiūnui,

viešame teismo posėdyje kasacine žodinio proceso tvarka išnagrinėjo baudžiamąją bylą pagal **Panevėžio apygardos prokuratūros Organizuotų nusikaltimų ir korupcijos tyrimo skyriaus vyriausiojo prokuroro Ramūno Pačebuto, nuteistųjų L. P. ir G. B. gynėjo advokato Augustino Vaičiūno, nuteistojo D. J. gynėjo advokato Mindaugo Bliuvo, nuteistojo O. Č. gynėjo advokato Rolando Mištauto, nuteistojo K. N. gynėjo advokato Giedriaus Danėliaus** kasacinius skundus dėl Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2024 m. rugpjūčio 28 d. nuosprendžio.

Panevėžio apygardos teismo 2023 m. birželio 22 d. nuosprendžiu **G. B.** dėl kaltinimo pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 24 straipsnio 4 dalį (2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymo redakcija), BK 25 straipsnio 3 dalį (2013 m. liepos 2 d. įstatymo redakcija) ir BK 228 straipsnio 2 dalį (2011 m. birželio 21 d. įstatymo redakcija), **O. Č.** dėl kaltinimo pagal BK 24 straipsnio 5, 6 dalis, BK 25 straipsnio 3 dalį (2013 m. liepos 2 d. įstatymo redakcija) ir BK 228 straipsnio 2 dalį (2011 m. birželio 21 d. įstatymo redakcija), BK 256 straipsnio 1 dalį (2011 m. gruodžio 22 d. įstatymo redakcija), **D. J.** dėl kaltinimo pagal BK 25 straipsnio 3 dalį (2013 m. liepos 2 d. įstatymo redakcija) ir BK 228 straipsnio 2 dalį (2011 m. birželio 21 d. įstatymo redakcija), **K. N.** dėl kaltinimo pagal BK 24 straipsnio 6 dalį, BK 25 straipsnio 3 dalį (2013 m. liepos 2 d. įstatymo redakcija) ir BK 228 straipsnio 2 dalį (2011 m. birželio 21 d. įstatymo redakcija), **L. P.** dėl kaltinimo pagal BK 25 straipsnio 3 dalį (2013 m. liepos 2 d. įstatymo redakcija) ir BK 228 straipsnio 2 dalį (2011 m. birželio 21 d. įstatymo redakcija), BK 256 straipsnio 1 dalį (2011 m. gruodžio 22 d. įstatymo redakcija), **P. Z.** dėl kaltinimo pagal BK 24 straipsnio 4 dalį (2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymo redakcija), BK 25 straipsnio 3 dalį (2013 m. liepos 2 d. įstatymo redakcija) ir BK 228 straipsnio 2 dalį (2011 m. birželio 21 d. įstatymo redakcija) išteisinti, nes

nepadaryta veikų, turinčių nusikaltimų ar baudžiamojo nusižengimo požymių.

Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2024 m. rugpjūčio 28 d. nuosprendžiu panaikintas Panevėžio apygardos teismo 2023 m. birželio 22 d. nuosprendis ir priimtas naujas nuosprendis.

G. B. pripažintas kaltu ir nuteistas pagal BK 25 straipsnio 3 dalį (2013 m. liepos 2 d. įstatymo redakcija) ir 228 straipsnio 2 dalį (2011 m. birželio 21 d. įstatymo redakcija) 1300 MGL (48 958 Eur) dydžio bauda. Vadovaujantis BK 66 straipsniu (2007 m. birželio 28 d. įstatymo redakcija), į paskirtą bausmę įskaitytas laikinojo sulaikymo ir suėmimo laikas nuo 2015 m. lapkričio 4 d. iki 2015 m. lapkričio 13 d., ir galutinė bausmė G. B. paskirta 1282 MGL (48 280,12 Eur) dydžio bauda.

P. Z. pripažintas kaltu ir nuteistas pagal BK 25 straipsnio 3 dalį (2013 m. liepos 2 d. įstatymo redakcija) ir 228 straipsnio 2 dalį (2011 m. birželio 21 d. įstatymo redakcija) 1300 MGL (48 958 Eur) dydžio bauda.

D. J. pripažintas kaltu ir nuteistas pagal BK 25 straipsnio 3 dalį (2013 m. liepos 2 d. įstatymo redakcija) ir 228 straipsnio 2 dalį (2011 m. birželio 21 d. įstatymo redakcija) 1250 MGL (47 075 Eur) dydžio bauda. Vadovaujantis BK 68[1] straipsnio 3, 4 dalimis, D. J. paskirta baudžiamojo poveikio priemonė – atimta teisė dirbti valstybės tarnyboje, eiti vadovaujamas pareigas valstybės įmonėse, įstaigose bei kitose institucijose ketveriems metams.

L. P. pripažintas kaltu ir nuteistas pagal BK 25 straipsnio 3 dalį (2013 m. liepos 2 d. įstatymo redakcija) ir 228 straipsnio 2 dalį (2011 m. birželio 21 d. įstatymo redakcija) 1200 MGL (45 192 Eur) dydžio bauda, pagal BK 256 straipsnio 1 dalį (2011 m. gruodžio 22 d. įstatymo redakcija) šešiasdešimties parų areštu. Vadovaujantis BK 63 straipsnio 4 dalimi, paskirtos bausmės subendrintos dalinio sudėjimo būdu ir L. P. paskirta subendrinta bausmė – 1100 MGL (41 426 Eur) dydžio bauda ir šešiasdešimties parų areštas. Vadovaujantis BK 66 straipsniu (2007 m. birželio 28 d. įstatymo redakcija), į paskirtą bausmę įskaitytas laikinojo sulaikymo laikas nuo 2015 m. lapkričio 4 d. iki 2015 m. lapkričio 6 d., ir galutinė bausmė L. P. paskirta 1096 MGL (41 275,36 Eur) dydžio bauda ir šešiasdešimties parų areštas. Vadovaujantis BK 75 straipsnio 1, 4 dalimis (2019 m. birželio 27 d. įstatymo redakcija), paskirtos arešto bausmės vykdymas atidėtas trims mėnesiams. Vadovaujantis BK 68[1] straipsnio 3, 4 dalimis, L. P. paskirta baudžiamojo poveikio priemonė – atimta teisė dirbti valstybės tarnyboje, eiti vadovaujamas pareigas valstybės įmonėse, įstaigose bei kitose institucijose ketveriems metams.

O. Č. pripažintas kaltu ir nuteistas pagal BK 25 straipsnio 3 dalį (2013 m. liepos 2 d. įstatymo redakcija) ir 228 straipsnio 2 dalį (2011 m. birželio 21 d. įstatymo redakcija) 700 MGL (26 362 Eur) dydžio bauda, pagal BK 256 straipsnio 1 dalį (2011 m. gruodžio 22 d. įstatymo redakcija) penkiasdešimties parų areštu. Vadovaujantis BK 63 straipsnio 4 dalimi, paskirtos bausmės subendrintos dalinio sudėjimo būdu ir O. Č. paskirta subendrinta bausmė – 600 MGL (22 596 Eur) dydžio bauda ir penkiasdešimties parų areštas. Vadovaujantis BK 75 straipsnio 1, 4 dalimis (2019 m. birželio 27 d. įstatymo redakcija), paskirtos arešto bausmės vykdymas atidėtas trims mėnesiams.

K. N. pripažintas kaltu ir nuteistas pagal BK 25 straipsnio 3 dalį (2013 m. liepos 2 d. įstatymo redakcija) ir 228 straipsnio 2 dalį (2011 m. birželio 21 d. įstaty-

mo redakcija) 800 MGL (30 128 Eur) dydžio bauda. Vadovaujantis BK 66 straipsniu (2007 m. birželio 28 d. įstatymo redakcija), į paskirtą bausmę įskaitytas taikyto laikinojo sulaikymo laikas nuo 2015 m. lapkričio 16 d. iki 2015 m. lapkričio 17 d., ir galutinė bausmė K. N. paskirta 798 MGL (30 052,68 Eur) dydžio bauda.

Iš nuteistųjų G. B., P. Z., D. J., L. P., K. N. ir O. Č. solidariai priteista 1184,45 Eur proceso išlaidų atlyginimo.

Panaikintas įpareigojimas valstybės įmonėje Ignalinos atominėje elektrinėje saugoti apie 2155 tonas šilumokaitinių vario-nikelio vamzdelių.

Išplėstinė septynių teisėjų kolegija, išnagrinėjusi bylą ir išklausiusi nuteistųjų ir jų gynėjų, prašiusių jų kasacinius skundus tenkinti, prokurorės, prašiusios kasacinius skundus atmesti, paaiškinimų,

n u s t a t ė :

I. Bylos esmė

1. Apeliacinės instancijos teismo nuosprendžiu G. B., O. Č., D. J., K. N., L. P. ir P. Z. pagal BK 25 straipsnio 3 dalį (2013 m. liepos 2 d. įstatymo redakcija) ir 228 straipsnio 2 dalį (2011 m. birželio 21 d. įstatymo redakcija) nuteisti už tai, kad, nuo 2013 m. iki 2015 m. vasario 6 d. veikdami G. B. ir P. Z. suburta organizuota asmenų grupe, kurios nariai pagal parengtą nusikalstamos veikos planą buvo pasiskirstę skirtingais vaidmenimis ir atliko skirtingas užduotis, buvo susitarę daryti nusikalstamą veiką, t. y. siekė, kad įmonė „S“ (toliau – įmonė „S“) neteisėtai laimėtų valstybės įmonės Ignalinos atominės elektrinės (toliau – ir Elektrinė) planuojamą surengti 1 563 948 Eur vertės vario vamzdelių pardavimo aukcioną, veikdami bendra tyčia piktnaudžiavo tarnyba siekdami turtinės naudos įmonei „S“ bei P. Z. ir G. B., dėl to buvo neteisėtai suorganizuotas ir įvykdytas 1 563 948 Eur vertės varinių vamzdelių aukcionas, taip apribojant kitų ūkio subjektų teisę sąžiningai ir vienodomis sąlygomis konkuruoti aukcione dėl teisės įgyti didelės vertės valstybės įmonės turtą (vamzdelius), o didelę neturtinę žalą patyrė valstybė ir strateginę reikšmę nacionaliniam saugumui turinti, daugiausia Europos Sąjungos lėšomis finansuojama Ignalinos atominė elektrinė, nes organizuotos grupės narių, tarp jų ir vadovų bei kitas aukštas pareigas Elektrinėje einančių (ėjusių) asmenų, veiksmais buvo parodyta nepagarba Lietuvos Respublikos Konstitucijai, įstatymams, pakirstas pasitikėjimas Elektrine, jos valdymu, sumenkintas jos prestižas ir reputacija, o visuomenėje kilo rezonansas. Šios nusikalstamos veikos padarymo aplinkybės ir kiekvieno organizuota grupe veikusio nuteistojo veiksmai detaliai aprašyti apeliacinės instancijos teismo nuosprendyje (113 punktas, 82–95 lapai). Nustatyta:
   1.1. G. B., būdamas įmonės „S“ įgaliotinis, kartu su P. Z. parengė nusikalstamos veikos planą, subūrė organizuotą grupę bei kiekvienam grupės nariui paskirstė vaidmenis ir užduotis. Taip pat G. B. įvykdė būtinas bendrai nusikalstamai veikai įvykdyti užduotis: užtikrino, kad aukciono reikalavimus

atitiktų ir aukcioną laimėtų G. B. ir P. Z. parinkta įmonė „S“; pasinaudodamas asmenine pažintimi, ankstesniais verslo ir turtiniais santykiais su D. J., įtikino jį neprieštarauti vamzdelių valymui Ignalinos atominės elektrinės teritorijoje ir inicijuoti bei pasirašyti reikiamus dokumentus, pagrindžiančius tokį vamzdelių valymą Elektrinės teritorijoje. G. B. atlikti veiksmai aprašyti apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio 113 punkto 6, 12, 13, 15, 17, 18, 29, 30, 52 papunkčiuose.

1.2. O. Č., buvęs Ignalinos atominės elektrinės generaliniu direktoriumi, perdavė ištirti iš L. P. neteisėtai įgytus vamzdelių pavyzdžius, kurių rezultatai leido P. Z. ir G. B. parengti nusikalstamos veikos planą ir numatyti vamzdelius ne tik neteisėtai įgyti aukcione, bet juos iš pradžių išvalyti Elektrinės teritorijoje ir tik po to parduoti. Be to, O. Č., atlikdamas jam pavestas užduotis, veikė kaip informacijos perdavimo tarpininkas tarp organizuotos grupės narių ir perduodavo pastariesiems svarbią informaciją apie nusikalstamos veikos eigą, rezultatus, tai sudarė realias galimybes kitiems bendrininkams efektyviau veikti ir įgyvendinti nusikalstamos veikos planą. O. Č. atlikti veiksmai aprašyti apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio 113 punkto 3, 11, 14, 32 papunkčiuose.

1.3. D. J., būdamas valstybės tarnautojui prilygintas asmuo, Ignalinos atominės elektrinės direktorius, pasinaudodamas turimais įgaliojimais ir kompetencija, davė L. P. nurodymą surengti vamzdelių aukcioną kitus potencialius aukciono dalyvius diskriminuojančiomis aukciono sąlygomis, t. y. kad aukcione galėtų dalyvauti tik iš anksto vidinę Elektrinės informaciją turintys ir dar iki aukciono sąlygų viešo paskelbimo aukcionui rengtis pradėję asmenys, o būtent G. B. ir P. Z. parinktos UAB „N“ ir įmonė „S“, be to, sąlygose tyčia nustatant, kad aukciono laimėtojas vamzdelius iš Elektrinės teritorijos turės išvežti nevalytus. Taip pat neprieštaravo vamzdelių valymui Elektrinės teritorijoje bei inicijavo ir pasirašė 2014 m. spalio 8 d. vario metalo laužo pirkimo–pardavimo sutartį Nr. PSt-174(13.66) bei davė sutikimą S. K. 2015 m. vasario 6 d. pasirašyti papildomą susitarimą Nr. 1 prie šios sutarties. Šiais veiksmais D. J. pažeidė: Ignalinos atominės elektrinės vadovo – generalinio direktoriaus pareigybės nuostatų, patvirtintų Lietuvos Respublikos energetikos ministro 2013 m. vasario 26 d. įsakymu Nr. 1-46, III skyriaus „Generalinio direktoriaus pareigos“ 14, 15, 19, 20, 21 punktus; Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo 3 straipsnyje nustatytus įstatymo viršenybės, objektyvumo, proporcingumo, nepiktnaudžiavimo valdžia, efektyvumo, lygiateisiškumo bei skaidrumo principus; Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 6.246 straipsnio 1 dalies nuostatas; Konstitucijos 29 straipsnyje įtvirtintą nuostatą, kad įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys lygūs. Taip pat tyčia veikė prieš strateginę reikšmę nacionaliniam saugumui turinčios Ignalinos atominės elektrinės interesus, nes tyčia siekė, kad nebūtų užtikrinta reali konkurencija varžantis dėl vamzdelių įgijimo aukcione, ir tyčia nesiekė, kad kuo naudingiau būtų parduoti Elektrinei priklausantys didelės vertės vamzdeliai.

D. J. atlikti veiksmai aprašyti apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio 113 punkto 1, 2, 5, 7, 16, 21, 41, 43, 53, 54 papunkčiuose.

1.4. K. N., būdamas UAB „N“ direktorius, užtikrino, kad aukcionas būtų laikomas įvykusiu, ir jame dalyvavo kaip UAB „N“ atstovas bei tyčia nepasiūlė didesnės kainos nei įmonės „S“ atstovas. K. N. atlikti veiksmai aprašyti apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio 113 punkto 31 papunktyje.

1.5. L. P., būdamas valstybės tarnautojui prilygintas asmuo, Ignalinos atominės elektrinės Komercijos skyriaus vadovas, pasinaudodamas turimais įgaliojimais ir kompetencija, parengė kitus potencialius aukciono dalyvius diskriminuojančias aukciono sąlygas, t. y. kad aukcione galėtų dalyvauti tik iš anksto vidinę Elektrinės informaciją turinčios ir dar iki aukciono sąlygų viešo paskelbimo aukcionui rengtis pradėjusios G. B. ir P. Z. parinktos UAB „N“ ir įmonė „S“, be to, aukciono sąlygose tyčia nustatė, kad aukciono laimėtojas vamzdelius iš Elektrinės teritorijos turės išvežti nevalytus. Taip pat teikė organizuotos grupės nariams vidinę Elektrinės informaciją apie pasiruošimo aukcionui eigą ir informavo apie aukcionu besidominčius asmenis. Be to, veikė kaip informacijos perdavimo tarpininkas tarp grupės narių, padėjo parengti reikiamus dokumentus, pagrindžiančius suplanuotą vamzdelių valymą Elektrinės teritorijoje, koordinavo sutarties (ir papildomo susitarimo) rengimo eigą. Šiais veiksmais L. P. pažeidė: Ignalinos atominės elektrinės Komercijos skyriaus vadovo pareigybinės instrukcijos, patvirtintos 2013 m. gegužės 13 d. generalinio direktoriaus įsakymu Nr. ĮsTa-232, 15 punkto 15.1, 15.4, 15.14, 15.20, 15.22, 15.23, 15.31, 15.32 papunkčius; Nereikalingo arba netinkamo (negalimo) naudoti valstybės įmonės Ignalinos atominės elektrinės turto pardavimo viešuose prekių aukcionuose tvarkos aprašo, patvirtinto 2014 m. balandžio 28 d. generalinio direktoriaus įsakymu Nr. ĮsTa-112, 6 punktą; Viešojo administravimo įstatymo 3 straipsnyje nustatytus įstatymo viršenybės, objektyvumo, proporcingumo, nepiktnaudžiavimo valdžia, efektyvumo, lygiateisiškumo bei skaidrumo principus; CK 6.246 straipsnio 1 dalies nuostatas; Konstitucijos 29 straipsnyje įtvirtintą nuostatą, kad įstatymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys lygūs. Taip pat tyčia veikė prieš strateginę reikšmę nacionaliniam saugumui turinčios Ignalinos atominės elektrinės interesus, nes tyčia neužtikrino realios konkurencijos varžantis dėl vamzdelių įgijimo aukcione ir tyčia nesiekė kuo naudingiau parduoti Elektrinei priklausančius didelės vertės vamzdelius. L. P. atlikti veiksmai aprašyti apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio 113 punkto 4, 8, 10, 19, 20, 22, 23, 24, 25, 26, 33, 36, 38, 40, 42, 44, 45, 47, 48 papunkčiuose.

1.6. P. Z., būdamas UAB „A“ technikos direktorius, kartu su G. B. parengė šį nusikalstamos veikos planą, subūrė organizuotą grupę ir kiekvienam grupės nariui paskirstė vaidmenis ir užduotis. Taip pat P. Z. įvykdė būtinas bendrai nusikalstamai veikai įvykdyti užduotis: surado Ignalinos atominėje elektrinėje dirbančius asmenis, kurie padėjo pasirengti valymo linijos įrengimo darbams, konsultavo valymo linijos techninių dokumentų parengimo, šios

linijos įdiegimo Elektrinėje klausimais ir teikė nusikalstamai veikai naudingą vidinę Elektrinės informaciją; užtikrino, kad valymo linijos įrengimui pritartų už techninius sprendimus atsakingi ir sprendimus priimantys Elektrinės darbuotojai; parengė vamzdelių valymo linijos techninę dokumentaciją; užtikrino vamzdelių valymo linijos įrengimą Elektrinės teritorijoje. P. Z. atlikti veiksmai aprašyti apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio 113 punkto 9, 13, 27, 28, 34, 35, 37, 39, 46, 49, 50, 51 papunkčiuose.

2. Taip pat L. P. ir O. Č. nuteisti pagal BK 256 straipsnio 1 dalį (2011 m. gruodžio 22 d. įstatymo redakcija) už tai, kad neteisėtai disponavo radioaktyvių branduolinio kuro ciklo medžiagų turinčiais vamzdeliais, būtent: L. P. pažeidžiant jo darbą Ignalinos atominėje elektrinėje reglamentuojančių teisės aktų reikalavimus, nustatytus Elektrinės Komercijos skyriaus vadovo pareigybinės instrukcijos 15 punkte, taip pat Lietuvos Respublikos branduolinės saugos įstatymo 22 straipsnio 1 dalies 6 punkte, neturint branduolinio kuro ciklo medžiagoms vežti būtinos Valstybinės atominės energetikos saugos inspekcijos išduotos licencijos, nuo 2014 m. kovo 5 d. iki 2014 m. gegužės 25 d. ne mažiau kaip du kartus tyrimo metu nenustatytomis aplinkybėmis jo (L. P.) nurodymu tyrimo nenustatyti asmenys iš Elektrinės teritorijos neteisėtai išgabeno tyrimo metu nenustatytą vario vamzdelių – radioaktyvių branduolinio kuro ciklo medžiagų kiekį iš kontroliuojamos Elektrinės teritorijos į tyrimo metu nenustatytą vietą ir perdavė jam (L. P.), o jis šiuos vamzdelius gabeno iki nenustatytos vietos ir perdavė O. Č., o pastarasis pirmiau nurodytomis aplinkybėmis juos neteisėtai įgijo.

II. Apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio esmė

3. Apeliacinės instancijos teismas, išnagrinėjęs baudžiamąją bylą pagal Panevėžio apygardos prokuratūros Organizuotų nusikaltimų ir korupcijos tyrimo skyriaus prokurorės D. Markauskienės apeliacinį skundą, konstatavo, kad pirmosios instancijos teismas, priimdamas išteisinamąjį nuosprendį, pažeidė Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau – ir BPK) 20 straipsnio 5 dalies nuostatas, nes tinkamai neįvertino byloje surinktų įrodymų – kiekvieno atskirai ir jų visumos, taip pat nevertino dalies kaltinime nuosekliai nurodytų faktinių aplinkybių, jų chronologijos, kaltinamųjų veiksmų, jų vaidmens, tikslų, nepasisakė dėl kaltinime nurodytų aplinkybių apie kaltinamųjų sumanymą atlikti tam tikrus veiksmus, sudarančius nusikaltimo mechanizmą, jų susitarimą ir kryptingus, tarpusavyje suderintus veiksmus, kuriais asmenys siekė nusikalstamo tikslo, ir padarė bylos aplinkybių neatitinkančias išvadas.

4. Apeliacinės instancijos teismas, iš naujo įvertinęs byloje surinktus ir ištirtus *įrodym*us (kriminalinės žvalgybos metu užfiksuotus telefoninius pokalbius ir SMS žinutes, kratų metu rastus dokumentus, pirmosios instancijos teisme apklaustų asmenų parodymus ir kitą rašytinę bylos medžiagą), nustatė, kad G. B., O. Č., D. J., K. N., L. P. ir P. Z., veikdami organizuota grupe, bendrais veiksmais įgyvendino P. Z. ir G. B. parengtą nusikalstamos veikos planą: Ignalinos atominės elektrinės vamzdelių organizuotą 1 563 948 Eur vertės aukcioną neteisėtai laimėjo

P. Z. ir G. B. parinkta įmonė „S“, su kuria Elektrinė sudarė vario metalo laužo pirkimo–pardavimo sutartį, pagal šios sutarties nuostatas, priešingai nei nustatyta aukciono sąlygose, įmonei „S“ sudarytos sąlygos pasirinkti sutartį vykdyti alternatyviu būdu, t. y. vamzdelius išvalyti (panaikinti jų užterštumą radioaktyviomis medžiagomis) Elektrinės teritorijoje panaudojant dezaktyvacijos technologinę liniją, inicijavus įmonės „S“ ir Elektrinės raštų, pagrindžiančių alternatyvaus sutarties vykdymo būdo įgyvendinimą, parengimą, buvo sudarytas papildomas susitarimas prie pirkimo–pardavimo sutarties, Elektrinės teritorijoje įrengta vamzdelių valymo linija ir pradėti vamzdelių valymo darbai, po to išvalyti vamzdeliai parduoti įmonei „S“, o ši vamzdelius didesne kaina parduodavo P. Z. parinktai įmonei. Apeliacinės instancijos teismas konstatavo, kad tokiais veiksmais nuteistieji piktnaudžiavo tarnybine padėtimi (D. J. ir L. P. atitiko BK 228 straipsnyje nustatyto specialiojo subjekto požymius) siekdami turtinės naudos įmonei „S“ bei P. Z. ir G. B., taip padarydami didelę neturtinę žalą valstybei ir Ignalinos atominei elektrinei. Taip pat apeliacinės instancijos teismas pripažino neginčijamai įrodyta, kad L. P. ne mažiau kaip per du kartus nenustatytomis aplinkybėmis iš Elektrinės teritorijos išneštą ir jam perduotą nenustatytą kiekį vario vamzdelių neteisėtai perdavė O. Č., o pastarasis šiuos neteisėtai įgijo ir perdavė nenustatytiems asmenims ištirti, taip L. P. ir O. Č. padarė jiems inkriminuotą BK 256 straipsnio 1 dalyje nurodytą nusikaltimą.

III. Kasacinių skundų argumentai

5. Kasaciniu skundu Panevėžio apygardos prokuratūros Organizuotų nusikaltimų ir korupcijos tyrimo skyriaus vyriausiasis prokuroras R. Pačebutas prašo pakeisti Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2024 m. rugpjūčio 28 d. nuosprendį: paskirti baudžiamojo poveikio priemonę – turto konfiskavimą – ir iš nuteistųjų G. B., P. Z., D. J., L. P., K. N. ir O. Č. solidariai priteisti 49 926 Eur; taip pat konfiskuoti VĮ Ignalinos atominėje elektrinėje esančią vamzdelių dezaktyvacijos technologinę liniją ir elektrines metalo pjaustymo žirkles. Kasatorius skunde nurodo:
   5.1. Apeliacinės instancijos teismas, skundžiamame nuosprendyje spręsdamas klausimą dėl turto konfiskavimo taikymo, neatsižvelgė į kasacinės instancijos teismo praktiką, dėl to netinkamai pritaikė baudžiamąjį įstatymą pagal BK 72 straipsnio nuostatas.
   5.2. Pagal BK 72 straipsnio 1, 2dalies nuostatas, konfiskuotinas tik tas turtas, kuris buvo nusikaltimo įrankis, priemonė ar nusikalstamos veikos rezultatas. Nusikalstamos veikos rezultatu pripažįstamas tiesiogiai ar netiesiogiai iš jos gautas bet kokio pavidalo turtas. Taigi, iš nusikalstamos veikos gautas turtas konfiskuojamas, jeigu kaltininkas iš nusikalstamos veikos neteisėtai praturtėjo, o byloje nereiškiamas civilinis ieškinys ar nėra duomenų, jog neteisėtai užvaldytas turtas buvo grąžintas nukentėjusiajam (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-497-511/2015, 2K-243-942/2016). Turto konfiskavimo, kaip baudžiamojo poveikio priemonės, esmė yra panaikinti galimy-

bę kaltininkui ar kitiems asmenims iš nusikalstamos veikos gauti turtinės naudos (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-304-976/2016).

5.3. Apeliacinės instancijos teismas skundžiamame sprendime nustatė, kad G. B., P. Z., D. J., L. P., K. N. ir O. Č. veikė organizuota grupe ir savo neteisėtais veiksmais siekė bendro tikslo, t. y. kad 2014 m. rugpjūčio 11 d. organizuotą aukcioną laimėtų įmonė „S“. Laimėjus aukcioną, pagal nusikalstamos veikos planą varinius vamzdelius buvo nuspręsta valyti atominės elektrinės teritorijoje, o tik po to išvežti iš Lietuvos. Išvalytus vamzdelius įmonė „S“ perparduodavo brangiau įmonei „MGH AG“, dėl to įmonė „S“ gavo 49 926 Eur naudą. Ši pinigų suma kaip tiesiogiai iš nusikalstamos veikos gautas turtas (nusikalstamos veikos rezultatas) privalo būti konfiskuota.

5.4. Nors apeliacinės instancijos teismas skundžiamame sprendime šioms lėšoms konfiskavimo netaikė, nes įmonei „S“ nebuvo pateikti kaltinimai, tačiau BK 72 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad kitam fiziniam ar juridiniam asmeniui priklausantis konfiskuotinas turtas konfiskuojamas, nepaisant to, ar tas asmuo nuteistas už šio kodekso uždraustos veikos padarymą. Be to, BK 72 straipsnio 5 dalyje nustatyta, kad kai konfiskuotinas turtas yra paslėptas, suvartotas, priklauso tretiesiems asmenims ar jo negalima paimti dėl kitų priežasčių arba šį turtą konfiskuoti būtų netikslinga, teismas iš kaltininko ar kitų šio straipsnio 4 dalyje nurodytų asmenų išieško konfiskuotino turto vertę atitinkančią pinigų sumą. Nagrinėjamu atveju taikytinos BK 72 straipsnio 5 dalies nuostatos, ir 49 926 Eur suma, atitinkanti konfiskuotino turto požymius, konfiskuotina solidariai iš visų nuteistųjų, veikusių organizuota grupe, nes šie pinigai, įgyvendinus nusikalstamos veikos planą, tapo trečiojo asmens – įmonės „S“ nuosavybe. Atsižvelgiant į tai, aplinkybė, kad įmonei „S“ nebuvo pateikti kaltinimai, ar tai, jog byloje nenustatytos sumos, kurias nuteistieji, įgyvendinę nusikalstamos veikos planą, tarpusavyje pasidalijo, negali būti kliūtis taikyti turto konfiskavimą ir iš nuteistųjų išieškoti šio konfiskuotino turto (pinigų) vertę atitinkančią sumą.

5.5. BK 72 straipsnio 2 dalyje nurodytomis nusikalstamos veikos priemonėmis pripažįstami įrenginiai, mechanizmai, prietaisai ar kitas turtas, kurį kaltininkas naudoja tam, kad sudarytų sąlygas ar palengvintų nusikalstamos veikos padarymą. Byloje nustatyta, kad užterštų radiacija vamzdelių valymo linija ir elektrinės metalo žirklės, skirtos vamzdeliams išilgai perpjauti ir jiems atidaryti, buvo panaudotos nusikaltimui padaryti, nes, nesant jų, nusikalstamos veikos planas (išvalyti vamzdelius, t. y. pašalinti radiaciją iš jų, Elektrinės teritorijoje ir po to išgabenti į Vokietiją) nebūtų įmanomas. Minėtų valymo linijos ir žirklių užterštumas radiacija negali būti priežastis netaikyti šiam turtui, kaip nusikaltimo padarymo priemonei, turto konfiskavimo.

5.6. Vamzdelių valymo linija nuosavybės teise priklauso UAB „A“, jos technikos direktoriumi nusikalstamos veikos padarymo metu buvo nuteistasis P. Z. Nekonfiskavus šios valymo linijos ir žirklių, jų savininkė UAB „A“ gali pareikšti teises į šį turtą. Be to, UAB „A“ gali pasiūlyti nuomoti ar perleisti šią įrangą Ignalinos atominei elektrinei už atitinkamą mokestį ir taip nepagrįstai pratur-

tėti bei toliau pelnytis, t. y. naudojant šią nusikalstamos veikos priemonę siekti ekonominės naudos arba reikalauti atlyginti jos vertę. Paėmus valstybės nuosavybėn šią vamzdelių valymo liniją ir elektrines metalo žirkles, Ignalinos atominė elektrinė, kaip valstybės įmonė, šį turtą galėtų panaudoti pagal paskirtį.

6. Kasaciniu skundu nuteistojo K. N. gynėjas advokatas G. Danėlius prašo panaikinti Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2024 m. rugpjūčio 28 d. nuosprendžio dalį dėl K. N. nuteisimo pagal BK 25 straipsnio 3 dalį ir 228 straipsnio 2 dalį ir palikti galioti Panevėžio apygardos teismo 2023 m. birželio 22 d. išteisinamąjį nuosprendį. Kasatorius skunde nurodo:
   6.1. Apeliacinės instancijos teismas netinkamai pritaikė baudžiamąjį įstatymą, neatsižvelgė į kasacinės instancijos teismo praktiką ir padarė esminius BPK 20 straipsnio 5 dalies, 162 straipsnio, 331 straipsnio, *ultima ratio* (paskutinė priemonė) principo pažeidimus, šie pažeidimai sukliudė teismui išsamiai ir nešališkai išnagrinėti bylą bei priimti teisėtą ir pagrįstą sprendimą.
   6.2. BPK 162 straipsnyje nurodyta, kad, vienoje baudžiamojoje byloje taikant šiame kodekse nustatytas procesines prievartos priemones, surinkta informacija apie privatų asmens gyvenimą ikiteisminio tyrimo metu gali būti panaudota kitoje baudžiamojoje byloje tik aukštesniojo prokuroro nutarimu. Jeigu baudžiamoji byla yra teismo žinioje, sprendimas dėl informacijos panaudojimo kitoje baudžiamojoje byloje priimamas ikiteisminio tyrimo teisėjo ar teismo nutartimi. Pirmosios instancijos teismas atsisakė priimti prokurorės pateiktą aukštesniojo prokuroro 2023 m. kovo 14 d. nutarimą leisti naudoti kriminalinės žvalgybos duomenis, gautus Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos atliekamame ikiteisminiame tyrime, tačiau apeliacinės instancijos teismas šį nutarimą priėmė ir nagrinėjamoje byloje rėmėsi kriminalinės žvalgybos tyrime surinkta informacija. Taip apeliacinės instancijos teismas pažeidė BPK 162 straipsnio nuostatas, nes nagrinėjama baudžiamoji byla buvo Panevėžio apygardos teismo žinioje, todėl sprendimas dėl informacijos panaudojimo nagrinėjamoje byloje turėjo būti priimtas ikiteisminio tyrimo teisėjo ar teismo nutartimi, o ne aukštesniojo prokuroro nutarimu.
   6.3. Apeliacinės instancijos teismas tinkamai neįvertino visų byloje esančių įrodymų (liudytojų M. P., V. S., R. M., Ž. L., R. B. parodymų, kad skelbiamo aukciono sąlygos nebuvo išskirtinės, diskriminacinės, o dokumentų pateikimo terminai buvo realūs; nuteistojo K. N. pirmosios instancijos teismui pateikto susirašinėjimo su Vokietijos įmone, kurių turinys patvirtina, kad K. N. nežinojo, koks kiekis vamzdelių bus parduotas aukciono metu, liudytojo S. L. parodymų, jog aukcione siūlytos kainos su K. N. nederino; telefoninio pokalbio, vykusio tarp nuteistojo G. B. ir liudytojo H. P. (H. P.), turinio dėl 500 Eur didesnės kainos) ir nepagrįstai konstatavo, jog K. N. susitarė su G. B., kad jo atstovaujama UAB „N“ dalyvaus 2014 m. rugpjūčio 11 d. Ignalinos atominės elektrinės paskelbtame radioaktyvaus vario vamzdelių aukcione, bet nesiūlys aukštesnės kainos nei įmonė „S“.
   6.4. Didesnės kainos nesiūlymas aukcione negali būti kvalifikuojamas kaip padėjimas piktnaudžiauti. Sutarties laisvės principas yra vienas iš svarbiausių

civilinės teisės principų (CK 1.2 straipsnis, CK 6.156 straipsnis), kuris suteikia teisę civilinių teisinių santykių subjektams laisvai spręsti, sudaryti jiems konkrečią sutartį ar jos nesudaryti, taip pat pasirinkti, su kuo tą sutartį sudaryti, ir savarankiškai spręsti dėl sutarties turinio ir formos, išskyrus atvejus, kai tam tikras sutarties sąlygas ar jos turinį nustato imperatyviosios teisės normos arba tam tikrų sąlygų reikalauja viešoji tvarka, teisės principai, gera moralė (kasacinė nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-126-378/2023). Taigi, apeliacinės instancijos teismas K. N. taikė baudžiamąją atsakomybę už veiksmus, kurie priskiriami prie civilinių teisinių santykių subjektų laisvės principo įgyvendinimo, nes K. N., atstovaudamas UAB „N“, turėjo teisę siūlyti (arba nesiūlyti) aukcione tokią parduodamų daiktų kainą, kokia jam atrodė pagrįsta, protinga ir sąžininga.

6.5. Apeliacinės instancijos teismas, tinkamai neįvertinęs 2014 m. kovo 26 d. ir 2014 m. balandžio 1 d. tarp K. N. ir L. P. bei V. Ž. vykusių telefoninių pokalbių, kurie patvirtina, kad K. N. nederino dalyvavimo aukcione ir veikė savarankiškai; kitų bylos duomenų, kurie taip pat nepatvirtina organizuotos grupės požymių K. N. veiksmuose, nepagrįstai konstatavo, kad K. N. veikė organizuota grupe. Vien tai, kad K. N., atstovaudamas UAB „N“, dalyvavo aukcione ir jo metu nepasiūlė didesnės kainos, nepatvirtina veikimo organizuota grupe.

6.6. Apeliacinės instancijos teismas tinkamai nenustatė BK 228 straipsnio 2 dalyje nurodytos nusikalstamos veikos objektyviųjų požymių – veikos pavojingumo ir padarinių, t. y. didelės žalos kilimo. Be to, teismas tinkamai neįvertino kitų teisės šakų normų veiksmingumo atkuriant pažeistas teises ir neatsižvelgė į tai, kad nuteistųjų veiksmais pažeistos teisės buvo ginamos civiline ir administracine tvarka.

6.7. Byloje nėra jokių duomenų, kad Elektrinėje organizuojant aukcioną buvo apribota kitų ūkio subjektų teisė sąžiningai ir vienodomis sąlygomis konkuruoti aukcione. Liudytojai V. S., M. P., S. C., R. M., Ž. L., S. V., R. B., E. K. nepatvirtino šių aplinkybių. Skundžiamame nuosprendyje nedetalizuota, kaip pasireiškė didelė žala, o tik deklaratyviai nurodyta, kad nuteistųjų veiksmais buvo parodyta nepagarba Konstitucijai ir įstatymams, pakirstas pasitikėjimas Ignalinos atomine elektrine, sumenkintas jos prestižas ir reputacija, dėl tokių nuteistųjų veiksmų kilo rezonansas visuomenėje.

6.8. Dėl 2014 m. rugpjūčio 11 d. vykusio Ignalinos atominės elektrinės radioaktyvaus vario vamzdelių aukciono fiktyvumo ir 2014 m. spalio 8 d. sudarytos pirkimo–pardavimo sutarties bei papildomų susitarimų teisėtumo ir pagrįstumo buvo priimti sprendimai tiek Konkurencijos tarybos, tiek civilinio proceso tvarka šiuos klausimus nagrinėjusių teismų. Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. gegužės 19 d. sprendimu (civilinėje byloje Nr. e2A-255-790/2022), kuriuo pakeistas Panevėžio apygardos teismo 2021 m. gegužės 27 d. sprendimas, Elektrinės 2014 m. rugpjūčio 11 d. aukcionas pripažintas negaliojančiu, taip pat negaliojančia pripažinta Ignalinos atominės elektrinės ir įmonės „S“ 2014 m. spalio 8 d. sudaryta pirkimo–pardavimo

sutartis bei papildomi susitarimai, taikyta vienašalė restitucija ir Ignalinos atominei elektrinei iš įmonės „S“ priteista 89 237,51 Eur. Tuo tarpu Konkurencijos taryba 2017 m. gruodžio 21 d. nutarime nustatė, kad UAB „N“ ir įmonė „S“, dalyvaudamos 2014 m. rugpjūčio 11 d. aukcione, susitarė dėl jame siūlytinos pirkimo kainos, taip iš anksto numatė aukciono laimėtoją, dėl to pažeidė Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 5 straipsnio 1 dalies 1 punkto reikalavimus. Be to, šiuo nutarimu UAB „N“ buvo paskirta 27 400 Eur bauda.

6.9. Tiek iš K. N. inkriminuotos nusikalstamos veikos aplinkybių, tiek iš Konkurencijos tarybos 2017 m. gruodžio 21 d. nutarime nustatyto teisės pažeidimo turinio matyti, kad buvo vertinamos analogiškos aplinkybės ir abiem atvejais už tuos pačius veiksmus UAB „N“ ir jai atstovavusiam K. N. paskirtos tos pačios rūšies ir panašaus dydžio bausmės – baudos. Tai vertintina kaip baudžiamojo proceso pakartotinumas, be to, šios aplinkybės rodo, kad nuteistųjų veiksmai nėra tiek pavojingi, jog už juos būtų taikoma baudžiamoji atsakomybė.

7. Kasaciniu skundu nuteistojo D. J. gynėjas advokatas M. Bliuvas prašo panaikinti Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2024 m. rugpjūčio 28 d. nuosprendžio dalį dėl D. J. nuteisimo pagal BK 25 straipsnio 3 dalį ir 228 straipsnio 2 dalį ir dėl D. J. palikti galioti Panevėžio apygardos teismo 2023 m. birželio 22 d. išteisinamąjį nuosprendį. Kasatorius skunde nurodo:

7.1. Apeliacinės instancijos teismas netinkamai pritaikė baudžiamąjį įstatymą, neatsižvelgė į kasacinės instancijos teismo praktiką ir padarė esminius BPK 20 straipsnio 5 dalies, 305 straipsnio 1 dalies 2 punkto, 331 straipsnio pažeidimus, šie pažeidimai sukliudė teismui išsamiai ir nešališkai išnagrinėti bylą bei priimti teisėtą ir pagrįstą sprendimą.

7.2. Apeliacinės instancijos teismas nenustatė ir neatskleidė nė vieno organizuotai grupei būdingo požymio, t. y. išankstinio susitarimo, pastovumo, vaidmenų ar užduočių pasiskirstymo, suvokimo priklausant šiai grupei ir pan. Be to, byloje esantys duomenys patvirtina, kad D. J. ne tik nepalaikė jokių ryšių su tariamos organizuotos grupės nariais įvardijamais P. Z., O. Č. ir K. N., bet ir jų nepažinojo. Nors byloje buvo užfiksuotas D. J. bendravimas su G. B., L. P. ir kitais Ignalinos atominės elektrinės darbuotojais (K. G., S. K., V. Ž., M. P., V. S.), tačiau jo turinys taip pat nepatvirtina, kad D. J. veikė organizuota grupe ar atliko kokius nors neteisėtus veiksmus (tarėsi dėl kokių nors nusikalstamų veiksmų atlikimo ir pan.). Priešingai, D. J. veikė teisėtai, nes kaip Ignalinos atominės elektrinės generalinis direktorius ieškojo būdų, kaip maksimaliai efektyviai pasiekti Elektrinės eksploatavimo nutraukimo procesus. Apeliacinės instancijos teismas rėmėsi tik kriminalinės žvalgybos veiksmų atlikimo protokoluose užfiksuotomis pokalbių santraukomis, tinkamai neįvertinęs jų turinio ir neišklausęs telefoninių pokalbių, taip pat ignoruodamas nuteistojo išsamius paaiškinimus, liudytojų parodymus ir kitą rašytinę bylos medžiagą, todėl skundžiamame nuosprendyje padarė klaidingas ir prieštaringas išvadas. Prielaidomis, o ne bylos duo-

menimis grindžiamos ir apeliacinės instancijos teismo išvados, kad D. J. iš anksto perdavė G. B. informaciją, susijusią su planuojamu rengti aukcionu, ar tai, jog 2014 m. birželio 20 d. vykusio susitikimo metu D. J., G. B. ir L. P. iš anksto aptarė aplinkybes, susijusias su vamzdelių valymo linijos įdiegimu Elektrinės teritorijoje.

7.3. Apeliacinės instancijos teismas neatsižvelgė į kasacinės instancijos teismo praktiką ir nepateikė motyvuotų išvadų, kurios patvirtintų, kad D. J. veiksmais buvo padaryta didelė neturtinė žala valstybei ir Ignalinos atominei elektrinei, ar tai, jog nuteistasis, siekdamas turtinės naudos kitiems asmenims, tyčia piktnaudžiavo tarnybine padėtimi. Taip pat neatsižvelgė į tuometinę Ignalinos atominės elektrinės situaciją bei Lietuvos ir kompetentingų Europos Sąjungos institucijų elektrinės eksploatacijos nutraukimo procesui keliamus tikslus ir siekius.

7.4. Apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai kaip precedentu nesivadovavo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. balandžio 22 d. nutartimi baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-59-495/2021, kurioje analogiškais veiksmais Visagino atominės elektrinės generalinis direktorius buvo kaltinamas padaręs BK 228 straipsnyje nustatytą nusikalstamą veiką. **Š**ioje kasacinės instancijos teismo nutartyje išaiškinta, kad, vertinant, ar buvo padaryta piktnaudžiavimo nusikalstama veika, ir nustatant didelės neturtinės žalos požymį, yra būtina atsižvelgti į tai, ar įsigytos paslaugos (atlikti darbai) buvo realiai suteiktos, ar jos įgytos įmonės naudai ir interesais, ar buvo veikiama nesiekiant savanaudiškų tikslų, neturint siekio pasipelnyti, o siekiant įgyvendinti valstybės nustatytus tikslus ir strateginius uždavinius, taip pat atsižvelgtina ir į tuometinę Lietuvos politinę, ekonominę situaciją.

7.5. Apeliacinės instancijos teismas, spręsdamas dėl D. J. tyčios veikti priešingais tarnybai interesais, nevertino esminių bylos aplinkybių, pagrindžiančių, kad jo, kaip Ignalinos atominės elektrinės generalinio direktoriaus, turėjusio užtikrinti greitą ir efektyvų Elektrinės eksploatacijos nutraukimo procesą, išsaugant šiam procesui skiriamą Europos Sąjungos finansavimą, tikslas buvo, kad užteršti variniai vamzdeliai būtų greitai, saugiai ir ekonomiškai realizuoti – nevalyti jie būtų parduoti ir išvežti, dėl to ir buvo skelbiamas aukcionas. Be to, iš bylos duomenų matyti, kad prieš paskelbiant aukcioną apie galimybę parduoti ir išvežti nevalytus vamzdelius buvo vertinama informacija, gauta tiek iš Elektrinės specialistų, tiek iš kitų kompetentingų institucijų (Valstybinės atominės energetikos saugos inspekcijos). Tai, kad tikslas buvo parduoti užterštus vamzdelius ir juos išvežti nevalytus, patvirtina ir liudytojų K. G. bei S. K. parodymai, kurių apeliacinės instancijos teismas nevertino.

7.6. Priešingai nei nurodė apeliacinės instancijos teismas, bylos duomenys patvirtina, kad užterštų vamzdelių pardavimo aukcionas buvo organizuojamas laikantis nustatytų teisės aktų reikalavimų – aukciono sąlygos buvo parengtos vadovaujantis Nereikalingo arba netinkamo (negalimo) naudoti Ignalinos atominės elektrinės turto pardavimo viešuosiuose aukcionuose tvarkos aprašu ir laikantis jame nustatytos tvarkos bei remiantis Radiacinės saugos

tarnybos skyriaus rašte pateikta informacija ir nurodytais vamzdelių užterštumo lygiais. Be to, siekdamas užtikrinti aukciono skaidrumą ir teisėtumą, D. J. kreipėsi į Ignalinos atominės elektrinės Prevencijos skyriaus vadovą V. Ž., kad šis stebėtų organizuojamą aukcioną bei prižiūrėtų jo organizavimą ir vykdymą. Šias aplinkybes patvirtina tiek liudytojo V. Ž. parodymai, tiek D. J. ir L. P. 2014 m. gegužės 28 d. telefoninio pokalbio turinys.

7.7. Nagrinėjamoje byloje nėra jokių duomenų apie tai, kad organizuojant ir vykdant aukcioną buvo apribota kitų ūkio subjektų teisė sąžiningai ir vienodomis sąlygomis konkuruoti aukcione. Šių aplinkybių nepatvirtino ir kaip liudytojai apklausti V. S., M. P., S. C., R. M., Ž. L., S. V., R. B., E. K., J. J.-K.

7.8. Nuteistojo D. J. tyčios piktnaudžiauti tarnybine padėtimi nepatvirtina ir pirkimo–pardavimo sutarties bei papildomo susitarimo sudarymo aplinkybės. Tai, kad nebus galimybės išvežti vamzdelių iš Elektrinės bent iš dalies jų neišvalius, D. J. sužinojo tik po to, kai gavo iš įmonės „S“ raštą su jame pateiktu Valstybinės atominės energetikos saugos inspekcijos atsakymu, kuriame nurodyta, jog vamzdelių išvežimas į Vokietiją be dalinio jų valymo negalimas, dėl to teisiškai apsvarsčius visas galimas pirkimo–pardavimo sutarties nutraukimo rizikas, veikiant išimtinai Elektrinės naudai ir interesais, buvo nuspręsta į sutartį įtraukti punktus, nustatančius alternatyvų sutarties vykdymo būdą arba sutarties nutraukimą. Be to, iš liudytojo K. G. parodymų matyti, kad sąlyginiai nekontroliuojami radioaktyvumo lygiai kiekvienoje šalyje ir įmonėse yra skirtingi, todėl užtikrinti nevalytų vamzdelių išvežimą būtų galima tik iš anksto žinant jų pirkėją. Tačiau apeliacinės instancijos teismas, tinkamai neįvertinęs visų bylos duomenų, padarė prieštaringą ir nepagrįstą išvadą, kad D. J. neva iki aukciono paskelbimo žinojo, jog vamzdelių dėl didelio užterštumo nebus galimybės išvežti, neišvalius jų Elektrinės teritorijoje.

7.9. Pagal kasacinės instancijos teismo praktiką, vertinant baudžiamosios atsakomybės bendrovės vadovui pagrįstumą, atsižvelgtina, jog teisinė sistema turi užtikrinti tai, kad asmenys nebijotų eiti vadovo pareigų, nebijotų greitai priimti būtinų sprendimų dėl pernelyg griežtų atsakomybės standartų, taikomų dėl galimų klaidų ar pateisinamų rizikų; bendrovės vadovams turi būti užtikrinta teisė priimti rizikingus verslo sprendimus, nes tai viena iš esminių bendrovės veiklos priemonių; teisėsaugos institucijos neturėtų nepagrįstai kištis į vadovų veiklą (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-518/2014). Be to, bendrovės vadovo veiksmai, sudarant įvairius sandorius, net ir tuo atveju, kai tie veiksmai atliekami viršijant turimus įgaliojimus, paprastai neturi būti laikomi baudžiamąją atsakomybę užtraukiančiais veiksmais. Nusikalstamos veikos požymių buvimas gali būti konstatuojamas tik tuo atveju, jei bendrovės vadovo veiksmai yra piktavališki, sudaro akivaizdžiai bendrovės interesams neatitinkantį, ekonomiškai nepagrįstą, nelogišką ar nebūtiną sandorį (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-7-251/2013, 2K-7-262/2013, 2K-518/2014, 2K-26-788/2017 ir kt.).

7.10. Nors apeliacinės instancijos teismas konstatavo, kad D. J. piktnaudžiavo tarnybine padėtimi siekdamas turtinės naudos įmonei „S“, P. Z. ir G. B., tačiau

motyvuotų išvadų, kad šie asmenys gavo realią turtinę naudą, o įmonė „S“, nupirkusi vamzdelius už pradinę aukciono kainą ir vėliau juos brangiau pardavusi kitai bendrovei, elgėsi neteisėtai, nepateikė. Tiek turtinės, tiek kitokios asmeninės naudos siekimas visais atvejais turi būti aiškiai nustatytas, motyvuotas, o ne menamas, numanomas ar spėjamas (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-176-489/2022). Be to, atkreipiamas dėmesys, kad D. J. jokiais ryšiais nebuvo susijęs nei su įmone „S“, nei su P. Z. ir G. B., dėl to jam nepagrįstai inkriminuotas BK 228 straipsnio 2 dalyje nurodytas kvalifikuojantis požymis.

7.11. Apeliacinės instancijos teismas, konstatuodamas, kad D. J. ir L. P., veikdami kartu su kitais asmenims ir realizuodami strateginę reikšmę turinčios Ignalinos atominės elektrinės turtą, siekė gauti papildomų pajamų, išėjo iš kaltinimo ribų ir nepagrįstai išplėtė D. J. pateiktą kaltinimą. Byloje nėra jokių duomenų, kad organizuojant ir vykdant aukcioną D. J. būtų gavęs kokios nors turtinės ar kitokios asmeninės naudos.

7.12. Apeliacinės instancijos teismas nenustatė didelės neturtinės žalos požymio. Pagal kasacinės instancijos teismo praktiką, didelės neturtinės žalos požymis turi būti nustatytas neabejotinų įrodymų visuma ir negali būti preziumuojamas ar išvedamas iš kitų piktnaudžiavimo sudėties požymių. Be to, šis požymis negali būti be turinio, vien apibrėžtas abstrakčiomis frazėmis apie valstybės ir juridinių asmenų autoriteto, reputacijos, prestižo menkinimą, kompromitavimą, pagrindinių valstybės principų pažeidimą (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-16-489/2021, 2K-P-59-495/2021).

7.13. Tai, kad D. J. veiksmais nebuvo padaryta didelė neturtinė žala nei valstybei, nei Ignalinos atominei elektrinei, o jo kaip generalinio direktoriaus sprendimai buvo racionalūs, efektyvūs ir ekonomiškai naudingi bei išimtinai atitiko Elektrinės interesus ir neprieštaravo jokiems teisės aktams, patvirtina tiek byloje pateikta UAB „Ernst & Young Baltic“ 2016 m. sausio 11 d. Vario metalo laužo (radioaktyviosiomis medžiagomis užteršto vario lydinio vamzdelių) aukciono organizavimo, vykdymo ir vario metalo laužo pirkimo–pardavimo sutarties sudarymo audito ataskaita, tiek Mykolo Romerio universiteto Teisingumo tyrimų laboratorijos ekspertinė (mokslinė) 2019 m. rugsėjo 30 d. išvada. Be to, iš bylos medžiagos matyti, kad nei dėl Ignalinos atominės elektrinės reputacijos ar prestižo, nei dėl D. J., kaip einančio generalinio direktoriaus pareigas, vadovavimo nebuvo pateikta jokių priekaištų nei iš Europos Komisijos, nei iš Europos rekonstrukcijos ir plėtros banko atstovų ar iš Energetikos ministerijos ir Vyriausybės. Priešingai, iš byloje pateiktos D. J. charakteristikos ir kitų rašytinių bylos duomenų matyti, kad už atliktus darbus bei priimtus sprendimus, siekiant užtikrinti nuoseklų, stabilų ir greitai suplanuotų Ignalinos atominės elektrinės eksploatavimo nutraukimo projektų įgyvendinimą, buvo ne kartą įvertintas teigiamai, dėl to Elektrinei buvo skirtas didesnis Europos Sąjungos finansavimas.

8. Kasaciniu skundu nuteistojo L. P. gynėjas advokatas A. Vaičiūnas prašo panaikinti Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2024 m.

rugpjūčio 28 d. nuosprendžio dalį, kuria L. P. pripažintas kaltu ir nuteistas pagal BK 25 straipsnio 3 dalį ir 228 straipsnio 2 dalį, BK 256 straipsnio 1 dalį, ir dėl L. P. palikti galioti Panevėžio apygardos teismo 2023 m. birželio 22 d. nuosprendį be pakeitimų. Kasatorius skunde nurodo:

8.1. Apeliacinės instancijos teismas, padarydamas bylos duomenų neatitinkančias išvadas, grįsdamas jas prielaidomis, iš esmės pažeidė BPK 20 straipsnio 5 dalyje nustatytas įrodymų vertinimo taisykles, BPK 305 straipsnio 1 dalyje nustatytas apkaltinamojo nuosprendžio surašymo taisykles, taip pat BPK 3 straipsnio 1 dalies 6 punkto, 217 straipsnio 2 dalies, 255 straipsnio 2 dalies nuostatas. Dėl šių pažeidimų apeliacinės instancijos teismas netinkamai pritaikė baudžiamąjį įstatymą – BK 3 straipsnio 3 ir 4 dalių, 54 straipsnio 2 ir 3 dalių, 68^1 straipsnio 3 ir 4 dalių, 228 straipsnio 2 dalies, 256 straipsnio 1 dalies nuostatas.

8.2. Apeliacinės instancijos teismas įrodymus vertino atsietai, nesujungė jų į loginę grandinę, vieniems duomenims nemotyvuotai suteikė pirmenybę (prioritetą) prieš kitus, kartu kitus bylos duomenis iš esmės ignoruodamas, tai nulėmė klaidingas, surinktų duomenų visumos neatitinkančias išvadas.

8.3. Būtinas BK 228 straipsnio 2 dalyje nurodytos nusikalstamos veikos požymis – didelė žala. Kasacinės instancijos teismas yra išaiškinęs, kad didelės neturtinės žalos požymis turi būti nustatytas neabejotinų įrodymų visuma, negali būti preziumuojamas ar išvedamas iš kitų piktnaudžiavimo sudėties požymių. Šis požymis negali būti be turinio, vien apibrėžtas abstrakčiomis frazėmis apie valstybės ir juridinių asmenų autoriteto, reputacijos, prestižo menkinimą, kompromitavimą, pagrindinių valstybės principų pažeidimą (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-59-495/2021). Tačiau nagrinėjamoje byloje L. P. nuteistas pagal BK 25 straipsnio 3 dalį ir 228 straipsnio 2 dalį, didelės žalos požymį neteisėtai grindžiant tik žalos kilimo galimybės prielaida.

8.4. Byloje nustatyta, kad dar 2013 m. Elektrinės darbuotojai vykdė radioaktyvių vamzdelių išmontavimo ir valymo (radioaktyvių medžiagų šalinimo iš jų) darbus. Vamzdeliai buvo valomi Elektrinės žinomomis bei disponuojamomis technologijomis ir pagal šias galimybes, tačiau procesai buvo neefektyvūs. Bylos duomenys patvirtina, kad radioaktyviems vamzdeliams išvalyti būtų reikalingi neproporcingai dideli materialiniai ištekliai, o ir pats šių vamzdelių valymas rankiniu būdu užtruktų net apie 17 metų. Todėl dar 2013 m. gruodžio mėn. pradėta domėtis galimybėmis parduoti ir išvežti nevalytus vamzdelius. Tuo tikslu L. P. iš tuometinio Elektrinės vadovo D. J. gavo nurodymą atlikti rinkos tyrimą ir nustatyti išmontuotų, bet neišvalytų vamzdelių realizavimo galimybes, atsakomybę už jų išvežimą iš Elektrinės teritorijos perkeliant pirkėjui. L. P. išsiaiškino, kad Vokietijoje yra bendrovių, kurios gali teisėtai išsivežti radioaktyviosiomis medžiagomis užterštas atliekas, todėl yra tikslinga organizuoti neišvalytų vamzdelių pardavimo aukcioną.

8.5. Apeliacinės instancijos teismo išvados, kad įmonė „S“ dar iki paskelbiant aukcioną jau aktyviai jam ruošėsi, o L. P., vadovaveęs aukciono organizavi-

mo procesui, kitiems aukcionu besidomintiems asmenims aukciono sąlygas pateikė kaip nepatrauklias ar net neįvykdomas, taip neteisėtai apribodamas kitų ūkio subjektų galimybes dalyvauti aukcione, grindžiamos tik prielaidomis ir prieštarauja byloje ištirtų įrodymų visumai.

8.6. Aukcionas dėl radioaktyvių vario vamzdelių pardavimo paskelbtas 2014 m. liepos 25 d., nustatant 12 kalendorinių dienų terminą dokumentams pateikti; aukcionu domėjosi nemažai asmenų. Nė vienas iš asmenų, besidomėjusių aukcionu, nenurodė, kad aukcione nusprendė nedalyvauti atkalbėti L. P. Kaip matyti iš L. P. pokalbių telefonu turinio, jis aiškiai ir išimtinai objektyviai informuodavo interesantus apie visas su dalyvavimu aukcione susijusias rizikas, galimus sunkumus, norint iš Elektrinės teritorijos išvežti radioaktyviosiomis medžiagomis užterštą metalą, atsakydavo į visus ūkio subjektus dominančius klausimus. Objektyvios ir teisingos informacijos apie aukcioną ir jame parduodamą itin specifinę prekę – radiacija užterštą metalą pateikimas negali būti laikomas neteisėtu veikimu. Be to, aukcionu besidomėję asmenys nurodė ir tai, kad nustatytas dokumentų pateikimo terminas buvo realus, nesiskyrė nuo kitų aukcionų. Byloje nustatyta, kad Elektrinėje aukcionai buvo organizuojami net ir dar trumpesniais terminais.

8.7. Apeliacinės instancijos teismo išvada, kad aukciono komisijai dokumentus pateikusios įmonė „S“ ir UAB „N“ neatitiko aukciono skelbime nustatytų reikalavimų, nes šios įmonės nepateikė užsienio valstybės institucijų išduotų galutinio vartotojo valstybės kompetentingų institucijų pažymų apie paskirties valstybėje galiojančius sąlyginius nekontroliuojamus radioaktyvumo lygius, yra tik prielaida, kurią paneigė aukciono dokumentus tikrinusių asmenų parodymai. Sprendimas, jog abi įmonės gali dalyvauti aukcione, buvo kolegialus ir priimtas vienbalsiai. Todėl, net ir darant prielaidą, kad L. P. suvokė, jog abi įmonės nepateikė visų aukciono skelbime nurodytų dokumentų, jo vieno neigiamas balsas nebūtų pakeitęs galutinio balsavimo rezultato.

8.8. 2014 m. rugpjūčio 11 d. aukcioną dėl radioaktyvių vamzdelių pirkimo laimėjo įmonė „S“, pasiūliusi pradinę aukciono kainą – 2700 Lt (782 Eur) už toną radioaktyvių vario-nikelio vamzdelių. Bylos duomenys patvirtina, kad nustatyta minimali parduodamo radioaktyviai užtersto metalo kaina buvo ekonomiškai pagrįsta, remiantis Elektrinės ekspertų atliktu vidiniu vertinimu dėl reikiamų metalo laužo užterštumo išvalymo sąnaudų. Be to, ir 2017 m. lapkričio 28 d. prokurorė nutarimu nutraukė ikiteisminio tyrimo dalį dėl įtarimų itin pigiai parduodant itin brangų Elektrinės turtą.

8.9. Apeliacinės instancijos teismas nurodė, kad L. P., sudarydamas galimybę įmonei „S“ pirkimo–pardavimo sutartį vykdyti alternatyviu būdu, jam suteiktus įgaliojimus panaudojo prieš tarnybos interesus, jos veiklos principus, esmę ir turinį, taip piktnaudžiaudamas tarnybine padėtimi. Ši teismo išvada grindžiama išimtinai tik prielaidomis. Pagal Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo 9 straipsnio 2 ir 3 punktus, valstybės turtas turi būti tausojamas, valdomas siekiant maksimalios naudos visuomenei, nešvaistomas ir valdomas racio-

naliai. 2015 m. vasario 6 d. papildomu susitarimu sutarta, kad įmonė „S“ savo lėšomis Elektrinės patalpose įrengs radioaktyvių vario vamzdelių technologinę valymo liniją. Taip pat susitarta, kad įmonė „S“ vario vamzdelius dezaktyvuos išimtinai savo rizika ir savo lėšomis, Elektrinei atlygindama išlaidas, patirtas naudojant vandens, elektros ir kitus energetinius išteklius. Taigi, aptariamas papildomas susitarimas dėl alternatyvaus sutarties įvykdymo būdo buvo ne tik teisėtas, bet ir ekonomiškai naudingas, nes pareiga ir atsakomybė dezaktyvuoti vamzdelius juo perkelta įmonei „S“. Sumontavus minėtą įrenginį ir pradėjus vario vamzdelių dezaktyvavimo procesą, išvalytos net 157 tonos vamzdelių. Elektrinė, valydama vamzdelius išimtinai savo jėgomis ir ištekliais, būtų patyrusi itin didelių finansinių nuostolių, o ir pats vamzdelių valymo procesas būtų trukęs neproporcingai ilgą laiką, tai ženkliai sulėtintų ir pabrangintų Elektrinės išmontavimo darbus. Vamzdelių saugojimas Elektrinėje turi neigiamą įtaką Elektrinės uždarymo procesui.

8.10. Byloje nustatytos aplinkybės rodo, kad tiek pats aukciono organizavimas, tiek sutarties ir papildomo susitarimo su įmone „S“ pasirašymas visiškai atitiko tiek viešąjį interesą, tiek ir valstybės turto valdymo ir naudojimo principus. Net ir darant prielaidą, kad organizuodamas aukcioną L. P. pažeidė skundžiamame nuosprendyje nurodytas Elektrinės Komercijos skyriaus vadovo pareigybines nuostatas, tai nepaneigia išvados, kad aukcionas ir minėti susitarimai su įmone „S“ buvo racionalūs ir ekonomiškai naudingi Elektrinei, atitiko viešąjį interesą. Tai reiškia, kad jokia žala baudžiamojo įstatymo saugomoms vertybėms – valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams L. P. veiksmais nepadaryta.

8.11. Jokia žala nekilo ir dėl L. P. bendravimo su kitais proceso dalyviais dar iki aptariamo aukciono paskelbimo. Akivaizdu, kad, norint parduoti specifinę, itin mažos paklausos prekę – radiacija užterštą metalą, būtina analizuoti rinką, ieškoti potencialių pirkėjų ir su jais iš anksto bendrauti. Logiškai pagrįsta ir suprantama, jog siekiant, kad įvyktų bet koks aukcionas, būtina prieš tai jį plačiai išviešinti. L. P. turėjo ne tik teisę, bet ir pareigą interesantams teikti visą informaciją, susijusią su ne tik Elektrinėje vykdomais ir paskelbtais aukcionais, bet ir su aukcionais, kuriuos dar tik planuojama skelbti. Byloje nustatyta, kad jokie L. P. kitiems asmenims iki aukciono paskelbimo perduoti duomenys nebuvo nei slapti, nei konfidencialūs, todėl nepagrįstai skundžiamame nuosprendyje įvardyti neskelbtina vidine Elektrinės informacija. Nagrinėjamu atveju kalbama ne apie viešąjį pirkimą, o apie viešąjį pardavimą – aukcioną, kurio sąlygos nėra neviešos.

8.12. Skundžiamame nuosprendyje L. P. inkriminuotas didelės neturtinės žalos požymis grindžiamas tik prielaida dėl galimos žalos kilimo tikimybės, neva susidariusi situacija gali tiek Lietuvos Respublikos, tiek Europos Sąjungos atitinkamoms institucijoms kelti pagrįstų abejonių dėl įmonės veiklos skaidrumo, o tai ateityje gali turėti lemiamą įtaką gaunant finansinę paramą Elektrinės eksploatacijos darbų nutraukimui finansuoti. Tačiau byloje nėra duomenų, kad kokia nors reali žala būtų kilusi, finansavimas Elektrinės uždarymui ne mažėjo, o atvirkščiai, tik didėja.

8.13. Teiginiai, kad L. P. ir kitų organizuotos grupės narių veiksmais buvo parodyta nepagarba Konstitucijai, įstatymams, pakirstas pasitikėjimas Ignalinos atomine elektrine, jos valdymu, sumenkintas jos prestižas ir reputacija, dėl tokių veiksmų visuomenėje kilo rezonansas, yra deklaratyvūs, be aiškaus ir konkretaus turinio, nepagrįsti jokiais bylos duomenimis. Aukcionas ir su įmone „S“ sudaryti sandoriai buvo racionalūs ir finansiškai itin naudingi, atitiko visuomenės lūkesčius, kad Elektrinės uždarymas būtų kiek įmanoma greitesnis ir pigesnis. Rezonansas visuomenėje, kaip matyti iš bylos medžiagos, sukeltas ne L. P. veiksmais, o teisėsaugos institucijoms skambiai išviešinus pradėtą ikiteisminį tyrimą, jis buvo pradėtas dėl sunkesnių veikų, šios sunkesnės veikos nepasitvirtino ir procesas dėl jų buvo nutrauktas. Byloje nebuvo nustatyta, kad vario vamzdeliai būtų buvę parduoti nepagrįstai pigiai.

8.14. Prasidėjus ikiteisminiam tyrimui, varinių vamzdelių pirkimo–pardavimo sutarties vykdymas ikiteisminio tyrimo pareigūno 2015 m. lapkričio 10 d. nutarimu buvo sustabdytas ir Elektrinė įpareigota išmontuotus, neišvalytus vamzdelius saugoti savo teritorijoje. Šis įpareigojimas panaikintas tik skundžiamu apeliacinės instancijos teismo nuosprendžiu. Tai reiškia, kad išmontuoti, bet neišvalyti vamzdeliai Elektrinės teritorijoje buvo saugomi apie devynerius metus, taip trikdant Elektrinės uždarymo darbų vykdymą.

8.15. Skundžiamu nuosprendžiu L. P. nuteistas ir pagal BK 256 straipsnio 1 dalį. Atsakomybė pagal šią normą galima tik tais atvejais, kai byloje ištirtų duomenų visuma neabejotinai pagrindžia, kad neteisėtai buvo disponuojama ne bet kokiais, o specifiniais objektais – bet kokio pavidalo ir bet kokios fizinės būsenos branduolinėmis ar radioaktyviosiomis medžiagomis arba kitais jonizuojančiosios spinduliuotės šaltiniais, kurie apibrėžti Lietuvos Respublikos radiacinės saugos įstatymo 2 straipsnio 22 ir 44 punktuose. Byloje nėra duomenų, kuriais remiantis būtų galima teigti, kad L. P. būtų disponavęs būtent radioaktyviomis branduolinio kuro ciklo medžiagomis. Priešingos apeliacinės instancijos teismo išvados grindžiamos tik prielaidomis.

8.16. Byloje nustatyta, kad Elektrinėje, be kitų darbų, taip pat buvo vykdomi radioaktyvių vario vamzdelių išmontavimo ir valymo (radioaktyviųjų medžiagų šalinimo iš jų) darbai. Tai reiškia, kad dar iki paskelbiant aukcioną Elektrinės teritorijoje buvo saugomi ne tik radioaktyvieji vamzdeliai, bet ir tie vamzdeliai, kuriuos Elektrinės darbuotojai buvo spėję išvalyti (pašalinti radioaktyviąsias medžiagas iš jų) savo jėgomis. Elektrinėje nenustatytas varinių vamzdelių trūkumas. Liudytojas K. G. parodė, kad bet koks radioaktyvus objektas, kurį būtų bandoma išnešti iš Elektrinės teritorijos, įrengtų detektorių būtų užfiksuotas, o tokių atvejų taip pat nenustatyta. Be to, byloje nenustatyta nei koks radioaktyviosios medžiagos kiekis tariamai buvo išneštas, nei kokia tai medžiaga, nei koks asmuo ir kokiomis aplinkybėmis ją galimai išnešė iš Elektrinės teritorijos ir perdavė L. P. Joks radioaktyvių vamzdelių išnešimas ar perdavimas L. P. ir (ar) O. Č. byloje neužfiksuotas, taip pat nerasti ir neva perduoti vamzdeliai. Taigi, jokie bylos duomenys ne-

patvirtina aplinkybės, kad L. P. perduoti variniai vamzdeliai, jeigu jie būtų buvę perduoti, buvo radioaktyvūs.

8.17. Kaltinime L. P. nebuvo inkriminuota aplinkybė, kad jis pats išnešė vamzdelius iš Elektrinės teritorijos, bet tokias išvadas padarė apeliacinės instancijos teismas (nuosprendžio 105, 107 punktai). Kita vertus, apeliacinės instancijos teismas nurodė ir tokioms išvadoms prieštaraujančias aplinkybes, kad asmuo, išnešęs vamzdelius iš Elektrinės teritorijos, ir išneštų vamzdelių kiekiai yra nenustatyti.

8.18. Ikiteisminio tyrimo metu 2015 m. lapkričio 5 d. L. P. duoti parodymai yra vienas pagrindinių įrodymų, kuriuo teismas grindžia aplinkybę, kad L. P. iš Elektrinės teritorijos išnešė būtent radioaktyviąsias medžiagas, sudarančias jam inkriminuotos nusikalstamos veikos dalyką. Tačiau šie L. P. duoti parodymai ne kartą paneigti jo vėlesnių apklausų metu, taip pat L. P. rašytiniais parodymais ir parodymais, duotais teisiamojo posėdžio metu. Nuo 2016 m. balandžio 13 d. L. P. viso proceso metu nuosekliai teigė, kad jokių radioaktyvių vamzdelių jis iš Elektrinės teritorijos neišnešė ir O. Č. neperdavė. Tokie jo parodymai nebuvo paneigti jokiais kitais byloje ištirtais įrodymais. Be to, prokurorės 2017 m. lapkričio 28 d. nutarime, kuriuo nutrauktas ikiteisminis tyrimas pagal BK 225 straipsnio 2 dalį ir 227 straipsnio 2 dalį, nesiremiama minimais 2015 m. lapkričio 5 d. L. P. parodymais, kaip neatitinkančiais kitų bylos duomenų.

8.19. BK 3 straipsnio 1 dalies 6 punkte nurodyta, kad baudžiamasis procesas negali būti pradedamas, o pradėtas turi būti nutrauktas asmeniui, kuriam įsiteisėjo teismo nuosprendis dėl to paties kaltinimo arba teismo nutartis ar prokuroro nutarimas nutraukti procesą tuo pačiu pagrindu. Dėl tų pačių aplinkybių (radioaktyvių vario vamzdelių išgabenimo iš Elektrinės teritorijos) buvo atliekamas ir ikiteisminis tyrimas Nr. 06-7-00005-15. Panevėžio apygardos prokuratūros Organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos tyrimo skyriaus vyriausiojo prokuroro M. Rimkaus 2016 m. gegužės 19 d. nutarimu šis tyrimas buvo nutrauktas nenustačius, kad padaryta veika, nurodyta BK 25 straipsnio 3 dalyje ir 256 straipsnio 1 dalyje. 2017 m. lapkričio 23 d. Panevėžio apygardos prokuratūros vyriausiosios prokurorės N. Grunskienės nutarimu minėtas ankstesnis nutarimas nutraukti ikiteisminį tyrimą panaikintas. Šis nutarimas priimtas pagal 2017 m. lapkričio 21 d. Panevėžio apygardos prokuratūros Organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos tyrimo skyriaus prokurorės D. Markauskienės tarnybinį pranešimą, kuriame nurodyta, kad atliekant ikiteisminį tyrimą Nr. 07-1-00414-14 paaiškėjo esminės, bylai išspręsti teisingai turinčios reikšmės aplinkybės, kurios nebuvo nustatytos, priimant sprendimą nutraukti ikiteisminį tyrimą Nr. 06-7-00005-15. Nei minėtame tarnybiniame pranešime, nei 2017 m. lapkričio 23 d. Panevėžio apygardos vyriausiosios prokurorės nutarime jokios naujos aplinkybės, kurios nebuvo žinomos priimant sprendimą nutraukti ikiteisminį tyrimą Nr. 06-7-00005-15, nenurodytos. Skundžiamame apeliacinės instancijos teismo nuosprendyje, grindžiant nusikalstamos veikos, nurodytos BK 256 straipsnio 1 dalyje,

sudėties požymių tariamą egzistavimą, nėra remiamasi jokiais naujais duomenimis, kurie būtų gauti po 2016 m. gegužės 19 d. jau nutraukus ikiteisminį tyrimą Nr. 06-7-00005-15. Tai reiškia, kad ikiteisminis tyrimas atnaujintas nesant faktinio ir teisinio pagrindo, taip padarant esminį BPK 217 straipsnio 2 dalies nuostatų bei BPK 3 straipsnio 1 dalies 6 punkto nuostatų pažeidimą.

8.20. Skundžiamu nuosprendžiu L. P. už nusikalstamą veiką, nurodytą BK 228 straipsnio 2 dalyje, paskirta 1200 MGL (45 192 Eur) dydžio bauda ir baudžiamojo poveikio priemonė – teisės dirbti valstybės tarnyboje, eiti vadovaujamas pareigas valstybės įmonėse, įstaigose bei kitose institucijose atėmimas ketveriems metams. Bylai aktualiu laikotarpiu, t. y. nuo 2013 m. gruodžio 1 d. iki 2015 m. vasario 6 d., vadovaujantis BK 47 straipsnio 3 dalies 4 punktu, už sunkų nusikaltimą galėjo būti paskirta iki 1500 MGL dydžio bauda; BK 68^2 straipsnio 2 dalyje buvo nurodyta, kad teisė dirbti tam tikrą darbą arba užsiimti tam tikra veikla galėjo būti atimama nuo vienerių iki penkerių metų. Analogiškos nuostatos aptariamu laikotarpiu buvo įtvirtintos ir BK 68^1 straipsnio 3 dalyje.

8.21. 2017 m. spalio 6 d. (praėjus beveik trejiems metams nuo L. P. inkriminuotų veikų) įsigaliojus baudžiamojo įstatymo pakeitimams, BK 68^1 straipsnio 3 dalyje ir BK 68^2 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad už šio kodekso XXXIII skyriuje nustatytus apysunkius ir sunkius nusikaltimus, skiriant šias baudžiamojo poveikio priemones, gali būti nustatomas ir nuo trejų iki septynerių metų viešųjų teisių ar teisės dirbti tam tikrą darbą arba užsiimti tam tikra veikla atėmimo terminas. Tai BK 3 straipsnio 3 dalies prasme reiškia, kad buvo priimtas įstatymas, sunkinantis šiuos nusikaltimus padariusių asmenų teisinę padėtį. Nuo 2023 m. spalio 26 d. BK 68^2 straipsnis pripažintas netekusiu galios, jo nuostatas perkėlus į BK 68^1 straipsnį. Iš skundžiamo nuosprendžio matyti, kad, L. P. skiriant minėtą baudžiamojo poveikio priemonę, vadovautasi BK 68^1 straipsnio nuostatomis, įsigaliojusiomis nuo 2023 m. spalio 26 d., išdėstant argumentus dėl prokurorės apeliacinio skundo prašymo skirti L. P. teisės dirbti valstybės tarnyboje, eiti vadovaujamas pareigas valstybės įmonėse, įstaigose bei kitose institucijose atėmimą net septyneriems metams.

8.22. Taip apeliacinės instancijos teismas netinkamai pritaikė ir BK 3 straipsnio 4 dalies nuostatas, kad skiriamos tos baudžiamojo ar auklėjamojo poveikio priemonės bei priverčiamosios medicinos priemonės, kurias nurodo teismo sprendimo priėmimo metu galiojantis baudžiamasis įstatymas. Akivaizdu, kad ši norma aktuali tik tais atvejais, kai teismas sprendžia dėl baudžiamojo poveikio priemonės rūšies parinkimo, ir negali būti taikoma nustatant vienokios ar kitokios baudžiamojo poveikio priemonės taikymo terminą. Kitoks šios normos aiškinimas prieštarautų BK 3 straipsnio 3 daliai, kuri draudžia įstatymą, sunkinantį nusikalstamą veiką padariusio asmens teisinę padėtį, taikyti atgaline tvarka. Abejotina ir šios normos atitiktis konstituciniam teisinės valstybės principui, nes leidžiama paskirti ir tokią baudžiamojo poveikio priemonę, kuri nebuvo įtvirtinta baudžiamajame įstatyme nusikalstamos veikos padarymo metu.

8.23. L. P. pagal BK 228 straipsnio 2 dalį paskirta aiškiai per griežta bausmė – net 1200 MGL dydžio bauda. Skirdamas bausmę apeliacinės instancijos teismas visiškai neįvertino pernelyg ilgai trukusio baudžiamojo proceso, taip aiškiai nukrypdamas nuo BK 54 straipsnio 2 ir 3 dalių taikymo ir aiškinimo praktikos. Pagal aktualią teismų praktiką, pernelyg ilga baudžiamojo proceso trukmė, priklausomai nuo baudžiamojoje byloje nustatytų bausmei skirti reikšmingų aplinkybių ir teisės į bylos nagrinėjimą per įmanomai trumpiausią laiką pažeidimo aplinkybių, gali būti pagrindas švelninti bausmę. 2015 m. lapkričio 4 d. L. P. buvo laikinai sulaikytas, tą pačią dieną jam įteiktas pradinis pranešimas apie įtarimą, o 2015 m. lapkričio 6 d. paskirta kardomoji priemonė – rašytinis pasižadėjimas neišvykti, ši priemonė taikyta iki pat skundžiamo nuosprendžio priėmimo 2024 m. rugpjūčio 28 d. Taigi, visas baudžiamasis procesas dėl L. P. truko beveik devynerius metus. Pirmosios instancijos teismui perduotos bylos apimtis nebuvo didelė ir sudarė tik 35 tomus; nei nuteistojo, nei gynybos procesinis elgesys jokios įtakos proceso trukmei neturėjo. Be to, viso šio ilgai trukusio baudžiamojo proceso metu L. P. buvo taikomi suvaržymai – kardomosios priemonės ir kitos procesinės prievartos priemonės. Viso proceso metu L. P. nepadarė kitų nusikalstamų veikų ir buvo nubaustas administracine tvarka tik vieną kartą už smulkų Kelių eismo taisyklių pažeidimą. Atsižvelgiant į aptartas aplinkybes, L. P. paskirta 1200 MGL dydžio bauda nėra proporcinga teisinė priemonė, kompensuojanti dėl užsitęsusio baudžiamojo proceso patirtus suvaržymus.

8.24. Be to, vadovaujantis BK 47 straipsnio 3 dalies 4 punktu, už sunkų nusikaltimą bylai aktualiu laiku galėjo būti paskirta iki 1500 MGL dydžio bauda. Apeliacinės instancijos teismo nustatytas 1200 MGL baudos dydis ženkliai viršija skirtinos baudos bausmės vidurkį ir yra artimas nustatytos bausmės maksimumui. Paskyrus tokią bausmę, bus pasiektas tik vienas iš bausmės paskirtyje nurodytų baudžiamosios atsakomybės tikslų – nubaudimas. Dėl to aptariamas baudos dydis aiškiai prieštarauja teisingumo, humaniškumo, proporcingumo, *ultima ratio* bei kitiems baudžiamosios atsakomybės principams ir nėra teisingas. BK 41 straipsnio 2 dalyje nustatyti bausmės tikslai gali būti pasiekti L. P. paskiriant ne didesnę nei 750 MGL dydžio baudą.

9. Kasaciniu skundu nuteistojo G. B. gynėjas advokatas A. Vaičiūnas prašo panaikinti Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2024 m. rugpjūčio 28 d. nuosprendžio dalį, kuria G. B. pripažintas kaltu ir nuteistas pagal BK 25 straipsnio 3 dalį ir 228 straipsnio 2 dalį, ir dėl G. B. palikti galioti Panevėžio apygardos teismo 2023 m. birželio 22 d. nuosprendį be pakeitimų. Kasatorius skunde nurodo:

9.1. Apeliacinės instancijos teismas esmingai pažeidė BPK 20 straipsnio 5 dalies, 305 straipsnio 1 dalies nuostatas, netinkamai pritaikė BK 3 straipsnio 3 dalies, 41 straipsnio 2 dalies, 54 straipsnio 2 ir 3 dalių, 228 straipsnio 2 dalies nuostatas.

9.2. Byloje nustatyta, kad G. B., vieno renginio metu susitikęs tuometinį Elektrinės vadovą D. J., iš šio sužinojo apie svarstomas radioaktyvių vario vamzde-

lių pardavimo galimybes. G. B. žinojo, kad įmonė „S“ analogiškus ar panašius vamzdelius jau buvo pirkusi iš Vokietijoje veikusios atominės elektrinės; todėl jis aiškinosi, ar įmonė „S“ galėtų pirkti ir savo jėgomis iš Elektrinės išsivežti tokį radiacija užterštą metalą. Paaiškėjus, kad įmonė „S“ turi tokiam metalui perlydyti skirtą perlydymo krosnį, buvo nuspręsta dalyvauti Elektrinės aukcione, siekiant įsigyti neišvalytus radioaktyvius vamzdelius.

9.3. Apeliacinės instancijos teismas akcentavo, kad G. B. nuosekliai siekė, kad radioaktyviomis medžiagomis užterštų vamzdelių aukcioną neteisėtai laimėtų būtent įmonė „S“, kuriai jis atstovavo kaip įgaliotas asmuo. Tačiau byloje surinktų duomenų visuma patvirtina, kad G. B. neatliko absoliučiai jokių veiksmų, kuriais būtų apribotos kitų ūkio subjektų galimybės dalyvauti aptariamame aukcione, ir nedisponavo jokia neskelbtina, vidine, konfidencialia Elektrinės informacija. Elektrinės Teisės skyriaus vadovė J. J., duodama parodymus, pabrėžė, jog jokia informacija apie aukcioną iki jo paskelbimo nėra konfidenciali. Tai reiškia, kad kratų metu pas G. B. rasti Ignalinos atominės elektrinės dokumentai, kuriais jis disponavo dar iki aukciono paskelbimo, skundžiamame nuosprendyje visiškai nepagrįstai ir neteisėtai įvardyti neskelbtina vidine Elektrinės informacija. Paskelbus aukcioną, juo pradėjo domėtis daug kitų asmenų, iš jų nė vienas nenurodė, kad aukcione nusprendė nedalyvauti būtent dėl to, kad aukciono sąlygos jiems buvo pateiktos nepatrauklios ar per daug sudėtingos. Su aukcionu besidomėjusiais asmenimis telefonu bendravęs tuometinis Elektrinės Komercijos skyriaus vadovas L. P. visus interesantus aiškiai ir išimtinai objektyviai informavo ne tik apie visas aukciono sąlygas, bet ir apie su dalyvavimu aptariamame aukcione susijusias rizikas, galimus sunkumus išvežant užterštą metalą ir kt. Byloje nenustatyta, kad G. B. būtų prašęs ar nurodęs L. P. ar kitiems asmenims teikti aukciono interesantams neteisingą informaciją ar kaip nors kitaip siekti jų nedalyvavimo aukcione. Nors G. B. prašė H. P. patikrinti, ar aukcionu besidomintys asmenys nėra sudarę sutarčių su bendrovėmis „GHS Strahlenschutz“ ir „Symple Camp“, toks domėjimasis savaime nėra nei neteisėtas, nei nusikalstamas. Liudytojas S. V., nuvykęs į Vokietiją, gavo neigiamą atsakymą, bet nėra nustatyta, kad būtent bendrovės „GHS Strahlenschutz“ ar „Symple Camp“ atsisakė bendradarbiauti su liudytoju ir kad tai įvyko dėl G. B. veiksmų.

9.4. 2014 m. rugpjūčio 11 d. aukcioną dėl radioaktyvių vamzdelių pirkimo laimėjo įmonė „S“, pasiūliusi pradinę aukciono kainą – 2700 Lt (782 Eur) už toną radioaktyvių vamzdelių. Kitos aukciono dalyvės UAB „N“ vadovas K. N. nusprendė vamzdelių nepirkti, nes nutarė, kad tokios specifinės prekės įsigijimas yra labai rizikingas, o vamzdelių valymas kainuotų labai brangiai. Taigi, K. N. nusprendė nesiūlyti kainos įvertinęs susijusias rizikas, o ne dėl G. B. ar kieno nors kito kokių nors neteisėtų veiksmų.

9.5. Bylos duomenys patvirtina, kad Elektrinės nustatyta minimali radioaktyviosiomis medžiagomis užteršto metalo kaina buvo ekonomiškai pagrįsta. Šią aplinkybę patvirtina tiek 2016 m. sausio 11 d. Vario metalo laužo (radioaktyviosiomis medžiagomis užteršto vario lydinio vamzdelių) aukciono

organizavimo, vykdymo ir vario metalo laužo pirkimo–pardavimo sutarties sudarymo audito ataskaita, tiek 2017 m. lapkričio 28 d. prokurorės nutarimas, kuriuo ikiteisminis tyrimas dėl įtarimų itin pigiai parduodant itin brangų Elektrinės turtą nutrauktas nenustačius nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių.

9.6. Apeliacinės instancijos teismo išvada, kad, G. B. atstovaujamai įmonei „S“ sudarant galimybę pirkimo–pardavimo sutartį vykdyti alternatyviu būdu (suprojektuoti vamzdelių dezaktyvacijos technologinę įrangą Elektrinės patalpose), buvo veikiama prieš tarnybos interesus, jos veiklos principus, esmę ir turinį, taip piktnaudžiaujant tarnybine padėtimi, grindžiama tik prielaidomis. Alternatyvų sutarties vykdymo būdą Elektrinei pasiūlė ne G. B., o įmonės „S“ direktorius H. P.; bendravimas dėl vamzdelių dezaktyvacijos linijos įrengimo ir alternatyvaus sutarties vykdymo būdo vyko tik tarp L. P. ir P. Z. nedalyvaujant G. B. Be to, papildomu susitarimu sutarta, kad įmonė „S“ vario vamzdelius dezaktyvuos išimtinai savo rizika ir savo lėšomis, todėl papildomas susitarimas dėl alternatyvaus sutarties įvykdymo būdo buvo ne tik teisėtas, bet ir ekonomiškai naudingas Elektrinei.

9.7. Tiek pats aukciono organizavimas, tiek sutarties ir papildomo susitarimo su įmone „S“ pasirašymas visiškai atitiko viešąjį interesą ir valstybės turto valdymo bei naudojimo principus. Net ir darant prielaidą, kad dar nepaskelbus aukciono G. B., aktyviai bendraudamas su Elektrinės vadovais ir iš anksto disponuodamas nuosprendyje minimais Elektrinės dokumentais, nuosekliai siekė, kad radioaktyvių vamzdelių pardavimo aukcioną laimėtų būtent jo atstovaujama įmonė „S“, tai nepaneigia išvados, kad aukcionas ir minėti susitarimai su įmone „S“ buvo racionalūs ir ekonomiškai itin naudingi Elektrinei, atitiko visuomenės lūkesčius dėl operatyvaus ir ekonomiško Elektrinės uždarymo ir su tuo susijusį viešąjį interesą. Tai reiškia, kad jokia žala baudžiamojo įstatymo saugomoms vertybėms, valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams G. B. veiksmais nebuvo ir negalėjo būti padaryta.

9.8. Skundžiamu nuosprendžiu G. B. inkriminuotas didelės neturtinės žalos požymis grindžiamas ne neabejotinų bylos duomenų visuma, o tik prielaida dėl galimos žalos kilimo tikimybės. Byloje nėra duomenų, kad kokia nors reali žala, taip pat ir neturtinė, būtų kilusi. Visuotinai žinoma, kad finansavimas Elektrinės uždarymui nemažėjo, o atvirkščiai, nuolat didėja. Dėl to, kad įmonė „S“, parduodama jau išvalytus vario vamzdelius, uždirbo 49 926 Eur pelno, akivaizdu, jog kiekvienas verslo subjektas siekia gauti turtinės naudos. Teisėto tikslo siekimas (uždirbti pelno) veiksmais, kurie Elektrinei nepadarė jokios žalos, negali būti laikomas nusikalstamu. Nenustačius žalos požymio, nėra ir BK 228 straipsnio 2 dalyje nustatyto nusikaltimo sudėties, tai taip pat reiškia, kad bendrininkavimo ir organizuotos grupės požymiai irgi nenustatyti.

9.9. Skundžiamu nuosprendžiu G. B. paskirta 1300 MGL (48 958 Eur) dydžio bauda. Šis baudos dydis ženkliai viršija skirtinos baudos bausmės vidurkį ir yra artimas maksimaliam. Iš skundžiamo nuosprendžio matyti, kad teismas vadovavosi BK 47 straipsnio 3 dalies 4 punkto redakcija, kurioje nustatyta,

kad asmenims, padariusiems sunkius nusikaltimus, skiriama piniginė bauda nuo 150 iki 6000 MGL. Bylai aktualiu laikotarpiu, t. y. nuo 2013 m. gruodžio 1 d. iki 2015 m. vasario 6 d., už sunkų nusikaltimą galėjo būti paskirta iki 1500 MGL dydžio bauda. Tai reiškia, kad skirdamas bausmę apeliacinės instancijos teismas vadovavosi ne nusikalstamos veikos padarymo metu galiojusia baudžiamojo įstatymo redakcija, taip pažeisdamas BK 3 straipsnio 3 dalies nuostatas, jog baudžiamasis įstatymas, nustatantis veikos nusikalstamumą, griežtinantis bausmę arba kitaip sunkinantis nusikalstamą veiką padariusio asmens teisinę padėtį, neturi grįžtamosios galios.

9.10. Be to, skirdamas G. B. baudą, apeliacinės instancijos teismas neįvertino pernelyg ilgai trukusio baudžiamojo proceso, taip aiškiai nukrypdamas nuo BK 54 straipsnio 2 ir 3 dalių taikymo ir aiškinimo praktikos, pagal kurią pernelyg ilga baudžiamojo proceso trukmė gali būti pagrindas švelninti bausmę. Visas baudžiamasis procesas truko beveik devynerius metus, nors pirmosios instancijos teismui perduotos baudžiamosios bylos apimtis nebuvo didelė; nei G. B., nei gynybos procesinis elgesys jokios įtakos proceso trukmei neturėjo. Be to, viso šio proceso metu G. B. buvo taikomi suvaržymai (2015 m. lapkričio 4 d. G. B. buvo laikinai sulaikytas, 2015 m. lapkričio 6 d. jam paskirta kardomoji priemonė – suėmimas, ši kardomoji priemonė 2015 m. lapkričio 13 d. pakeista švelnesnėmis kardomosiomis priemonėmis ir šios G. B. taikytos iki pat skundžiamo nuosprendžio priėmimo 2024 m. rugpjūčio 28 d.). Viso baudžiamojo proceso metu G. B. nepadarė jokios kitos nusikalstamos veikos ir trauktas administracinėn atsakomybėn tik vieną kartą už smulkų Kelių eismo taisyklių pažeidimą. Nepaisydamas to, apeliacinės instancijos teismas, spręsdamas dėl skirtinos bausmės, baudžiamojo proceso trukmės klausimo nesvarstė. Atsižvelgiant į aptartas įmanomai trumpiausio baudžiamojo proceso reikalavimo pažeidimo aplinkybes, nėra jokio pagrindo daryti išvados, kad nuosprendžiu G. B. paskirta net 1300 MGL dydžio bauda yra proporcinga teisinė priemonė, kompensuojanti dėl užsitęsusio baudžiamojo proceso patirtus suvaržymus. Paskirta bauda bus pasiektas tik vienas iš bausmės paskirties tikslų – nubaudimas. Dėl to aptariamas baudos dydis aiškiai prieštarauja teisingumo, humaniškumo, proporcingumo, *ultima ratio* bei kitiems baudžiamosios atsakomybės principams ir nėra teisingas. BK 41 straipsnio 2 dalyje nustatyti bausmės tikslai gali būti pasiekti G. B. paskyrus ne didesnę nei 750 MGL dydžio baudą.

10. Kasaciniu skundu nuteistojo O. Č. gynėjas advokatas R. Mištautas prašo panaikinti Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2024 m. rugpjūčio 28 d. nuosprendžio dalį, kuria O. Č. pripažintas kaltu ir nuteistas pagal BK 25 straipsnio 3 dalį ir 228 straipsnio 2 dalį, BK 256 straipsnio 1 dalį, ir dėl O. Č. palikti galioti Panevėžio apygardos teismo 2023 m. birželio 22 d. nuosprendį be pakeitimų. Kasatorius skunde nurodo:

10.1. Apeliacinės instancijos teismas netinkamai pritaikė baudžiamąjį įstatymą ir padarė esminių BPK pažeidimų. Skundžiamame nuosprendyje padarytos išvados yra nepagrįstos išsamia ir visapusiška surinktų duomenų analize,

neatitinka byloje surinktų duomenų. Byloje nebuvo išsamiai ir nuosekliai ištirtos visos aplinkybės, nebuvo pašalintos abejonės, nebuvo išanalizuoti ir atskleisti O. Č. inkriminuotų nusikaltimų požymiai. Apeliacinės instancijos teismas neteisingai aiškino ir taikė BK 25 straipsnio 3 dalies ir 228 straipsnio 2 dalies, 256 straipsnio 1 dalies normas, taip pat padarė BPK 20 straipsnio 5 dalies, 305 straipsnio 1 dalies, 331 straipsnio 2 dalies nuostatų pažeidimų.

10.2. Apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai ir neteisėtai O. Č. inkriminavo organizuotos grupės veiklą ir dalyvavimą joje tariamai darant nusikaltimus. Teismas nepagrįstai konstatavo buvus išankstinį O. Č. ir kitų skundžiamame nuosprendyje nurodytų asmenų susitarimą daryti nusikalstamas veikas, jų pasiskirstymą vaidmenimis, bendrą tyčią ir užduočių atlikimą siekiant bendro tikslo. Byloje nėra jokių objektyvių duomenų, išskyrus prielaidas ir spėliones, kad O. Č. būtų atlikęs neva jam kažkieno priskirtą užduotį ar turėjęs atitinkamą vaidmenį, su kitais skundžiamame nuosprendyje minimais asmenimis ar kuo nors kitu iš anksto aptaręs veiksmus, suderinęs veiksmų darymo planą, mechanizmą, sutaręs dėl nusikaltimų padarymo būdo, vietos, laiko ir pan. Taip pat nėra jokių duomenų, kad O. Č. su kitais skundžiamame nuosprendyje minimais asmenimis siejo kokie nors ilgalaikiai ryšiai ir vaidmenų pasidalijimas. Atitinkamai nėra jokių duomenų ir dėl glaudžių ryšių tarp tariamos organizuotos grupės narių. O. Č. niekada neneigė, kad pažinojo L. P. ir P. Z. Elementarus kaimyniškas draugiškas bendravimas su P. Z. ar bendravimas su buvusiu kolega L. P. savaime nepatvirtina organizuotos grupės egzistavimo.

10.3. O. Č. veiksmuose nėra nei objektyviųjų, nei subjektyviųjų nusikalstamos veikos, nurodytos BK 228 straipsnio 2 dalyje, požymių, nes jis jokių pareigų nėjo, nei pats piktnaudžiavo tarnybine padėtimi, nei kurstė ar padėjo kitiems tai daryti. O. Č. veiksmai nesukėlė kaltinime nurodytų tariamų pasekmių.

10.4. Apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai akcentavo aplinkybę, kad nuteistieji disponavo informacija, susijusia su aukcionu. Tačiau, priešingai nei viešajam pirkimui, aukcionui yra būdingas viešumas, informacijos sklaida ir kuo didesnis skaičius galimai suinteresuotų asmenų. Iš bylos duomenų matyti, jog Elektrinės organizuotas aukcionas ne tik buvo viešas ir jame galėjo dalyvauti aukciono sąlygas atitinkantis bet kuris dalyvis. Byloje apklausti įmonių atstovai patvirtino, kad norėdami pasitikslinti informaciją dėl galimybės dalyvauti aukcione jie skambino į Elektrinę, bet aukcione nedalyvavo, nes neturėjo galimybės įsigyti radioaktyvaus metalo ar dėl kitų priežasčių. Tačiau nė vienas iš besidomėjusių aukcionu asmenų nenurodė, kad jiems buvo trukdoma dalyvauti aukcione.

10.5. Byloje nustatyta, kad rengiamo aukciono sąlygose nurodyta informacija apie vamzdelių užterštumo lygį neatitiko tikrovės ir tik po aukciono, pasirašius sutartį su laimėtoja, paaiškėjo, kad vamzdelių užterštumas buvo ženkliai didesnis ir dėl to negalima išvežti vamzdelių iš Elektrinės teritorijos. Dėl pasikeitusių aplinkybių aukciono laimėtoja sutiko savo išlaidomis išvalyti vamzdelius Elektrinės teritorijoje. Toks susitarimas Elektrinei buvo naudingas, Elektrinei ne tik nebuvo padaryta jokia žala, bet ir išvengta didžiulių išlaidų.

10.6. Skundžiamame nuosprendyje teigiama, kad O. Č. veiksmais neva buvo parodyta nepagarba Konstitucijai, įstatymams, pakirstas pasitikėjimas Elektrine, jos valdymu, sumenkintas jos prestižas ir reputacija, dėl tokių veiksmų visuomenėje kilo rezonansas. Tačiau tai neatitinka bylos medžiagos ir nustatytų aplinkybių. Byloje nukentėjusių asmenų nėra, O. Č. veiksmais jokia didelė neturtinė žala nei valstybei, nei Elektrinei nebuvo padaryta, įtakos valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens, valstybės ar Elektrinės autoritetui neturėjo. Dėl O. Č. veiksmų nebuvo pažeistos Konstitucijoje įtvirtintos teisės ir laisvės, sumenkintas valstybės ar jos valstybės institucijų autoritetas ar sutrikdytas darbas. O. Č. elgesys (bendravimas su L. P. ir P. Z., jų supažindinimas ir viešos, visiems žinomos informacijos apie aukciono laimėtoją tariamas perdavimas, taip pat kita skundžiamame nuosprendyje nurodyta veikla) negali būti laikomas svarbiu valstybiniu požiūriu, o jo išskirtinai teisėtais veiksmais jokia žala konkretiems fiziniams ar juridiniams asmenims nepadaryta. L. P. ir P. Z. buvo supažindinti ir bendravo tarpusavyje tiesiogiai, O. Č. jiems netarpininkavo.

10.7. Pirmosios instancijos teismas L. P. ir O. Č. pagal BK 256 straipsnio 1 dalį išteisino konstatavęs, kad byloje nenustatyta jokių objektyvių duomenų, jog L. P. perdavė iš Elektrinės išgabentus radioaktyvius vario vamzdelius O. Č., o šis juos įgijo. Skundžiamame apeliacinės instancijos teismo nuosprendyje O. Č. kaltė dėl šios veikos yra grindžiama nuteistųjų L. P. ir P. Z., liudytojų K. G. ir K. R. parodymais, šie nuteistieji nepatvirtino, kad iš Elektrinės teritorijos buvo neteisėtai išgabenti vario vamzdeliai. Iš kriminalinės žvalgybos ir slaptų ikiteisminio tyrimo veiksmų atlikimo protokoluose užfiksuotų pokalbių ar SMS žinučių matyti, kad O. Č. klausė L. P. apie vamzdelių pavyzdžius, bet tai tik bendravimas, kurio nepatvirtino kiti bylos duomenys. Jokio varinių vamzdelių trūkumo Elektrinėje nenustatyta. Byloje nėra duomenų, kad radioaktyvių vamzdelių pavyzdžiai buvo išnešti ar pavogti, taip pat tariamai išnešti vamzdeliai nebuvo rasti. Išnešti radioaktyviųjų medžiagų iš Elektrinės teritorijos yra neįmanoma, nes išeinant iš Elektrinės būtina praeiti pro radioaktyvių medžiagų nustatymo detektorius, tuo labiau kad radioaktyvių vamzdelių pavyzdžiai galėjo būti pavojingi sveikatai, todėl rizikuoti savo ir kitų žmonių sveikata būtų neprotinga ir nelogiška. Nesant duomenų, kad vamzdeliai buvo išnešti, O. Č. negalėjo jų niekam perduoti. Be to, apeliacinės instancijos teismo išvados apie neva išneštą labai nedidelį kiekį vamzdelių, kurių trūkumas galėjo būti nepastebėtas, kelia pagrįstų abejonių, ar tokia veika pagal savo pavojingumą gali būti vertinama kaip nusikalstama.

10.8. Iš byloje esančio Panevėžio apygardos prokuratūros Organizuotų nusikaltimų ir korupcijos tyrimo skyriaus 2016 m. gegužės 19 d. nutarimo matyti, kad ikiteisminio tyrimo metu buvo nesurinkta pakankamai duomenų, leidžiančių konstatuoti, jog iš Elektrinės kontroliuojamos teritorijos neteisėtai buvo išgabenti ir buvo disponuojama branduolinio kuro ciklo medžiaga – vario-nikelio vamzdeliais, kurie užteršti radioaktyviosiomis medžiagomis, t. y. tyrimo metu nebuvo nustatyta, kad buvo padaryta nusikalstama veika,

nurodyta BK 25 straipsnio 2 dalyje ir 256 straipsnio 1 dalyje. Šis nutarimas įsiteisėjo, tačiau 2017 m. lapkričio 25 d. buvo panaikintas neva paaiškėjus naujoms aplinkybėms, nors iš bylos duomenų matyti, jog jokių naujų aplinkybių nepaaiškėjo. Nei atnaujinus ikiteisminį tyrimą, nei vėliau bylos nagrinėjimo metu nebuvo gauta jokių objektyvių duomenų, kad vamzdelių pavyzdžiai buvo realiai išnešti, perduoti O. Č., o jis neva juos perdavė nenustatytiems asmenims.

IV. Kasacinės instancijos teismo argumentai ir išvados

11. Nuteistųjų L. P. ir G. B. gynėjo advokato A. Vaičiūno, nuteistojo D. J. gynėjo advokato M. Bliuvo, nuteistojo O. Č. gynėjo advokato R. Mištauto, nuteistojo K. N. gynėjo advokato G. Danėliaus kasaciniai skundai tenkintini. Panevėžio apygardos prokuratūros Organizuotų nusikaltimų ir korupcijos tyrimo skyriaus vyriausiojo prokuroro R. Pačebuto kasacinis skundas atmestinas.

Dėl BK 228 straipsnio taikymo

12. Nuteistųjų L. P. ir G. B. gynėjo, nuteistojo D. J. gynėjo, nuteistojo O. Č. gynėjo, nuteistojo K. N. gynėjo kasaciniuose skunduose teigiama, kad pripažindamas nuteistuosius kaltais dėl piktnaudžiavimo apeliacinės instancijos teismas netinkamai aiškino ir taikė BK 228 straipsnio 2 dalies nuostatas. Kasatoriai nurodo, kad nuteistųjų veiksmai, atlikti organizuojant aukcioną dėl Elektrinės nereikalingo turto pardavimo, jį vykdant ir jame dalyvaujant, taip pat sudarant aukcione parduoto turto pirkimo–pardavimo sutartį ir ją vykdant, nepagrįstai pripažinti nusikalstamais, be to, dėl nuteistųjų veiksmų nekilo ir baudžiamajame įstatyme nurodytų padarinių. Su šiais kasatorių argumentais išplėstinė teisėjų kolegija sutinka.
13. Piktnaudžiavimo, nustatyto BK 228 straipsnyje, objektyvieji požymiai pasireiškia: 1) pavojinga veika – piktnaudžiavimu tarnybine padėtimi arba įgaliojimų viršijimu; 2) pavojingais padariniais – didelės žalos valstybei, tarptautinei viešajai organizacijai, juridiniam ar fiziniam asmeniui kilimu; 3) priežastinio ryšio tarp padarytos veikos ir kilusių padarinių buvimu. BK 228 straipsnyje nustatyto nusikaltimo sudėtis yra materialioji, t. y. padarinių – didelės žalos – kilimas yra būtinasis nusikalstamos veikos sudėties požymis. Subjektyviuosius požymius apibūdina kaltė (tiesioginė arba netiesioginė tyčia), tikslas, motyvas. Aptariamas nusikaltimas padaromas veikiant tyčia, kai asmuo supranta, kad naudojasi savo tarnybine padėtimi priešingais tarnybai tikslais, numato, kad dėl to gali atsirasti didelė žala valstybei, juridiniam, fiziniam asmeniui ar kitam šiame straipsnyje nurodytam subjektui, ir šios žalos nori (tiesioginė tyčia) arba nenori, bet sąmoningai leidžia jai atsirasti (netiesioginė tyčia).
14. Piktnaudžiavimo kaip nusikaltimo esmė yra tyčinis neteisėtas kitų asmenų interesų tenkinimas, priešingai įstatymo reikalavimams panaudojant tarnybinę padėtį ir suteiktus įgaliojimus. Valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo piktnaudžiauja savo įgaliojimais, suteiktomis teisėmis bei pareigomis: padaro veiksmus, kurių

sąžiningai dirbdamas neturėtų daryti, arba nepadaro veiksmų, kurių jis pagal savo pareigas turėtų imtis, dirbdamas sąžiningai. Taip elgdamasis jis pažeidžia pagrindinius valstybės tarnybos principus, iškraipo tarnybinės veiklos esmę, turinį, menkina konkrečios valstybinės (ar kitokios) institucijos ir pačios valstybės autoritetą kitų žmonių akyse (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-119-719/2024).

15. Pažymėtina, kad piktnaudžiavimas tampa nusikaltimu ir užtraukia baudžiamąją atsakomybę tuo atveju, jei dėl piktnaudžiavimo didelę žalą (turtinę arba neturtinę) patiria valstybė, Europos Sąjunga, tarptautinė viešoji organizacija, juridinis ar fizinis asmuo. Taigi, ne bet koks teisės aktų reikalavimų neatitinkantis valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens elgesys pripažįstamas nusikalstama piktnaudžiavimo veika – baudžiamoji atsakomybė už tokį elgesį gali būti taikoma tik nustačius didelės žalos požymį (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-7-9-976/2020, 2K-P-59-495/2021, 2K-7-117-697/2023). Didelės žalos požymis, apibūdinantis nusikalstamos veikos padarinius, yra pagrindinis nusikaltimų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams bei tarnybinių (drausminių) pažeidimų atribojimo kriterijus (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-226-976/2020, 2K-137-489/2022).
16. Didelė turtinė žala BK 228 straipsnio prasme teismų praktikoje paprastai siejama su žala, viršijančia 250 MGL, nors, atsižvelgus į bylos aplinkybes, ir mažesnio dydžio turtinė žala gali būti pripažinta didele (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-226-976/2020, 2K-P-59-495/2021, 2K-61-489/2025). Teismų praktikoje pažymėta ir tai, kad kai piktnaudžiavimu padaryta turtinė žala neatitinka didelės turtinės žalos požymio, ji kartu su kitomis aplinkybėmis vertintina, sprendžiant dėl didelės neturtinės žalos BK 228 straipsnyje nurodytiems subjektams padarymo (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-251-594/2023).
17. Neturtinio pobūdžio žala yra fizinė, moralinė, organizacinė ar kita neturtinio pobūdžio žala, padaryta teisės ginamoms ir saugomoms nematerialioms vertybėms (pavyzdžiui, asmens sveikatai, garbei, orumui, juridinio asmens reputacijai, valstybės tarnybos autoritetui) (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-361-895/2016, 2K-285-976/2018). Kadangi įstatymas nepateikia universalių kriterijų neturtinės žalos mastui nustatyti, kiekvienu konkrečiu atveju apie žalos dydį sprendžia teismas, atsižvelgdamas į konkrečias bylos aplinkybes, todėl, be kita ko, vertintinas neigiamų padarinių pobūdis, veiksmai, kuriais piktnaudžiaujama (jų pobūdis, trukmė, ar padaryti formaliai teisėti, ar aiškiai neteisėti veiksmai), tai, kokiais teisės aktais ginami interesai ir vertybės yra pažeidžiami, kaltininko einamų pareigų svarba, padarytos veikos neigiamas poveikis valstybės tarnybos autoritetui ir rezonansas visuomenėje, nukentėjusiųjų skaičius ir kaip jie vertina jų atžvilgiu padarytus veiksmus. Kasacinės instancijos teismo praktikoje išaiškinta ir tai, kad Konstitucijoje įtvirtintų teisių ir laisvių pažeidimas, valstybės tarnybos autoriteto sumenkinimas ar kiti esmingai žalingi padariniai paprastai pripažįstami didele žala ne tik tarnybai ar asmeniui, bet ir valstybei (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-102-699/2015, 2K-361-895/2016, 2K-87-942/2017, 2K-189-1073/2019, 2K-4-689/2019, 2K-7-9-976/2020, 2K-127-689/2020, 2K-P-59-495/2021, 2K-7-117-697/2023, 2K-7-1-788/2024 ir kt.).

18. Nagrinėjamoje byloje už nusikalstamą piktnaudžiavimą, susijusį su Elektrinėje organizuotu ir vykdytu varinių vamzdelių aukcionu, nuteisti D. J. (Elektrinės generalinis direktorius), L. P. (Elektrinės Komercijos skyriaus vadovas), G. B. (įmonės „S“ įgaliotinis) ir K. N. (UAB „N“ direktorius) – įmonių, dalyvavusių Elektrinės organizuotame aukcione, atstovai, P. Z. (UAB „A“, ketinusios dalyvauti Elektrinės organizuotame aukcione, technikos direktorius), O. Č. (buvęs Elektrinės generalinis direktorius, tarpininkavęs tarp L. P. ir P. Z. dėl dalyvavimo aukcione).
    18.1. Byloje nustatyta, kad Elektrinės eksploatacijos nutraukimo darbų vykdymo metu ardant kondensatorius buvo išmontuojami vario lydinio vamzdeliai (iš viso planuota išmontuoti apie 2000 t vamzdelių). Tačiau norint panaudoti juos kaip metalo laužą buvo būtina juos išvalyti (pašalinti radioaktyvias medžiagas iš jų), nes jų užterštumo lygis viršijo sąlyginius nekontroliuojamus radioaktyvumo lygius. Toks procesas reikalavo didelių sąnaudų (žmogiškieji resursai, sąnaudos valymo medžiagoms ir priemonėms, energetiniai ištekliai ir kt.). Todėl, siekiant efektyvinti Elektrinės darbų nutraukimo procesus, 2013 m. lapkričio mėn. pradėta domėtis galimybėmis vamzdelius realizuoti, vamzdelių pirkėjui įsipareigojant išgabenti juos iš Elektrinės nevalytus, t. y. vis dar užterštus radioaktyviomis medžiagomis. Iš VATESI buvo gautas patvirtinimas, kad toks vamzdelių realizavimas yra galimas esant tam tikroms sąlygoms (turi būti nurodyta paskirties valstybė, tolesnis vamzdelių panaudojimo (apdorojimo) būdas, pateikti leidimai tokiam vamzdelių panaudojimo (apdorojimo) būdui, vario vamzdeliai turi neviršyti sąlyginių nebekontroliuojamų radioaktyvumo lygių paskirties valstybėje, vamzdelių pirkėjas turi gauti VATESI išduotą licenciją gabenti vamzdelius ir kt.). 2014 m. sausio mėn. prasidėjo pasirengimas aukcionui, Elektrinės Komercijos skyriaus vadovui L. P., atsakingam už Elektrinės turto pardavimą, buvo pateikti duomenys apie vidutinį vamzdelių užterštumą radioaktyviomis medžiagomis. Skelbimas dėl aukciono nereikalingam turtui parduoti paskelbtas 2014 m. liepos 25 d., skelbime nurodyta aukciono data 2014 m. rugpjūčio 11 d., parduodama prekė – vario metalo laužas, kiekis – 2000 t (+/–20 proc.), pradinė kaina (be PVM) – 2700 Lt už toną, taip pat skelbime nurodyta, kad vamzdelių užterštumas radioaktyviomis medžiagomis viršija besąlyginius (nekontroliuojamus) užterštumo lygius. Dokumentus dalyvauti aukcione pateikė dvi įmonės: UAB „N“ ir įmonė „S“. Elektrinės organizuotas aukcionas įvyko 2014 m. rugpjūčio 11 d., aukcioną laimėjo įmonė „S“, pasiūliusi pradinę, 2700 Lt už toną, kainą. Tarp Elektrinės ir įmonės „S“ 2014 m. spalio 8 d. sudaryta vario metalo laužo pirkimo–pardavimo sutartis, kurios 16 punkte taip pat nustatyta pirkėjo teisė pasiūlyti alternatyvų teisės aktų reikalavimus atitinkantį sutarties vykdymo būdą. 2014 m. lapkričio ir gruodžio mėn. vykusio įmonės „S“ ir Elektrinės susirašinėjimo metu paaiškėjus, kad Elektrinės parduodamų vamzdelių užterštumas radioaktyviomis medžiagomis viršija Vokietijoje taikomų sąlyginių nebekontroliuojamų lygių ribines vertes, Elektrinei nurodžius, kad vamzdelių išvežimas, panaudojant sąlyginius nebekontroliuojamus lygius, nėra įmanomas jų neišvalius (nepanaikinus

užterštumo radioaktyviomis medžiagomis), įmonė „S“ pasiūlė Elektrinei sutartį vykdyti alternatyviu būdu – įmonės „S“ lėšomis Elektrinės teritorijoje įrengus vamzdelių valymo technologinę liniją, vamzdelius išvalyti ir po to išvežti kaip neradioaktyviąsias medžiagas. Suderinus įmonės „S“ pasiūlyto alternatyvaus būdo įgyvendinimą, tarp įmonės „S“ ir Elektrinės 2015 m. vasario 6 d. sudarytas papildomas susitarimas dėl 2014 m. spalio 8 d. vario metalo laužo pirkimo–pardavimo sutarties vykdymo.

18.2. Byloje nustatyta ir tai, kad D. J. dar 2013 m. gruodžio mėn. apie Elektrinėje planuojamą organizuoti radioaktyviomis medžiagomis užterštų vamzdelių aukcioną informavo G. B., kuris tuo metu bendravo su įmonės „S“ atstovais. Taip pat, dar tik rengiantis aukcionui, 2014 m. vasario mėn. apie galimą didelio kiekio varinių vamzdelių pardavimą aukciono būdu L. P. pasakė O. Č., iš kurio apie aukcioną sužinojo P. Z. D. J. nurodymu L. P. supažindino dalyvavimu rengiamame aukcione suinteresuotus G. B. ir P. Z., šie nuo 2014 m. gegužės mėn. pradėjo bendrauti tarpusavyje, o paaiškėjus, kad dėl aukcione planuojamų parduoti varinių vamzdelių užterštumo radioaktyviomis medžiagomis jų išgabenimas į Vokietiją yra praktiškai neįmanomas (tiksliau, apsunkintas, nes tai reikštų dideles sąnaudas užtikrinant tokio užterštumo radioaktyviomis medžiagomis vamzdelių gabenimui keliamus reikalavimus), G. B. ir P. Z. susitarė bendradarbiauti įgyvendinant P. Z. sumanymą, kaip išvalyti vamzdelius ir juos išvežti iš Elektrinės teritorijos jau kaip neradioaktyvias medžiagas, o paskui perparduoti. 2014 m. birželio mėn. G. B. organizavo įmonės „S“ ir UAB „N“ sutarčių sudarymą su Elektrinės parduodamų vamzdelių perdirbėju tam, kad šios įmonės galėtų dalyvauti aukcione, tuo pačiu metu P. Z. jau rengė techninį projektą vamzdelių valymui, 2014 m. rugpjūčio mėn. dar iki aukciono ieškojo žirklių vamzdeliams karpyti ir siekė jas išbandyti, taip pat ieškojo, kas galės dirbti Elektrinėje įrengtoje vamzdelių valymo linijoje. P. Z. techninį projektą rengė ir 2014 m. rugsėjo mėn., nors varinių vamzdelių pirkimo–pardavimo sutartis pasirašyta tik 2014 m. spalio 8 d. Tiek skelbiant aukcioną, tiek jį vykdant, o vėliau ir derinant sutarties projektą bei siekiant pagrįsti alternatyvaus sutarties vykdymo būdo įgyvendinimą, L. P. teikė G. B. ir P. Z. su šiais klausimais susijusią informaciją.

19. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai, įvertinę šias su aukciono organizavimu ir vykdymu, pirkimo–pardavimo sutarties sudarymu ir vykdymu susijusias aplinkybes BK 228 straipsnio 2 dalies taikymo kontekste, padarė priešingas išvadas.

19.1. Pirmosios instancijos teismas konstatavo, kad byloje nenustatytas D. J. ir L. P. suinteresuotumas veikti priešingais tarnybai tikslais, taip pat nenustatyta, kad D. J. ir L. P. siekė gauti vienokios ar kitokios naudos sau ar kitiems asmenims. Įvertinęs D. J., L. P., G. B., K. N., P. Z., O. Č. atliktų veiksmų pobūdį, intensyvumą, motyvus, kurie juos lėmė, bei šių veiksmų pasekmes, pirmosios instancijos teismas padarė išvadą, kad kaltinamųjų tyčia veikti priešingais tarnybai tikslais nenustatyta. Teismas taip pat pažymėjo, kad nenustatyta reali kaltinamųjų veiksmais padaryta žala, o kaltinimo teiginiai apie Konstitucijos, atitinkamų įstatymų nuostatų pažeidimą, pakirstą pasi-

tikėjimą Elektrine, jos valdymu, sumenkintą prestižą ir reputaciją, dėl tokių veiksmų visuomenėje kilusį rezonansą, kuriais grindžiamas neturtinės žalos dydis, yra deklaratyvūs. Be to, priimdamas išteisinamąjį nuosprendį, pirmosios instancijos teismas atsižvelgė ir į tai, kad varinių vamzdelių aukciono organizavimo ir vykdymo klausimai buvo įvertinti remiantis civilinės ir konkurencijos teisės šakų normomis, taip atkuriant pažeistas teises ir pritaikius kitokias teisinės atsakomybės formas teisės aktų reikalavimus pažeidusiems asmenims.

19.2. Apeliacinės instancijos teismas, priešingai, konstatavo, kad D. J. ir L. P., organizuodami ir vykdydami aukcioną, parengdami ir pasirašydami pirkimo–pardavimo sutartį ir papildomą susitarimą su įmone „S“, piktnaudžiavo tarnybine padėtimi, pirmiau aptartus veiksmus atliko pažeisdami jų tarnybinę veiklą reglamentuojančių teisės aktų normas, panaudodami jiems suteiktus įgaliojimus prieš tarnybos interesus, jos veiklos principus, esmę ir turinį, nes aukcionas buvo organizuojamas apribojant kitų asmenų galimybes jame dalyvauti ir numatant, kad aukcioną laimės būtent įmonė „S“, iš anksto žinant, kad pirkimo–pardavimo sutartis bus vykdoma ne aukciono skelbime nurodytu būdu, o įmonei „S“ bus leista išvalyti vamzdelius (pašalinti radioaktyvias medžiagas iš jų) Elektrinės teritorijoje, taip siekiant turtinės naudos įmonei „S“, G. B. ir P. Z. Apeliacinės instancijos teismo vertinimu, tokiais D. J. ir L. P. veiksmais buvo padaryta didelė neturtinė žala valstybei ir Elektrinei.

20. Išplėstinė teisėjų kolegija, patikrinusi skundžiamus žemesnės instancijos teismų nuosprendžius teisės taikymo aspektu, konstatuoja, kad nagrinėjamoje byloje baudžiamąjį įstatymą pagal byloje nustatytas faktines aplinkybes tinkamai pritaikė pirmosios instancijos teismas.

21. Apeliacinės instancijos teismas D. J. ir L. P. piktnaudžiavimą tarnybine padėtimi grindė tuo, kad D. J. nurodė L. P. suorganizuoti aukcioną, suprasdamas, kad vamzdeliai viršija išvežimui į užsienį leistinas normas, nurodė aukciono sąlygose nustatyti reikalavimą vamzdelius iš Elektrinės teritorijos išvežti nevalytus ir patvirtino šias aukciono sąlygas, o L. P. tokiomis sąlygomis organizavo 2014 m. rugpjūčio 11 d. aukcioną Elektrinėje (apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio 85 punktas). Tačiau šios apeliacinės instancijos teismo išvados prieštarauja kitoms to paties teismo įrodytomis pripažintoms aplinkybėms, kad 2013 m. lapkričio mėn., siekiant efektyvinti Elektrinės veiklos procesus, Elektrinėje buvo kilęs poreikis realizuoti radioaktyviomis medžiagomis užterštus vamzdelius, atsisakant šių vamzdelių valymo Elektrinėje (tokios aplinkybės nurodytos apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio 18, 91 punktuose). Taigi, aukciono dėl radioaktyviomis medžiagomis užterštų vamzdelių pardavimo organizavimas ir paskelbimas atitiko Elektrinės interesus, todėl D. J., nurodydamas organizuoti aukcioną, L. P., aukcioną organizuodamas, jokių teisės aktų reikalavimų nepažeidė ir prieš tarnybos interesus neveikė.

22. Atkreiptinas dėmesys, kad apeliacinės instancijos teismas, vertindamas įrodymus, aptarė ir užfiksuotą 2013 m. gruodžio 23 d. D. J. ir S. K. (nuosprendžio 20 punktas) bei 2014 m. kovo 25 d. L. P. ir O. Č. (nuosprendžio 21 punktas) bendravimą,

kuriame užsimenama apie Vokietijos ir Austrijos įmones, turinčias perlydymo krosnis, bet šių duomenų neanalizavo ir nepateikė motyvų dėl jų įrodomosios reikšmės. Užfiksuotame bendravime minimas metalo lydymas yra vienas iš būdų, kuriuo panaikinamas metalo užterštumas radioaktyviomis medžiagomis, o tai atitiko Elektrinės poziciją, kad parduodami vario vamzdeliai iš Elektrinės turi būti išvežti neišvalyti (nepašalinus iš jų radiacijos).

23. Priešingai nei konstatavo apeliacinės instancijos teismas, byloje nenustatyta, kad ketinamų parduoti vamzdelių užterštumas radioaktyviomis medžiagomis buvo toks, jog jų nebuvo galima išvežti į Vokietiją ir ten perdirbti (Elektrinės darbuotojų K. G., S. K. parodymai, taip pat VATESI 2016 m. balandžio 11 d. rašte esantys duomenys (17 t., b. l. 6–9)). Užfiksuotuose L. P. pokalbiuose su O. Č. (2014 m. gegužės 25 d.) ir P. Z. (2014 m. birželio 1 d.) aptariama, kad dėl vamzdelių užterštumo radioaktyviomis medžiagomis jų išvežimas specialiu transportu bus labai brangus. Taip pat ir įmonė „S“ 2014 m. gruodžio 3 d. rašte, siekdama pagrįsti, kodėl sudaryta pirkimo–pardavimo sutartis turėtų būti vykdoma jos pasiūlytu alternatyviu būdu, nurodė, kad į Vokietiją gabenant neišvalytus vamzdelius reikėtų įgyvendinti daug griežtesnius reikalavimus (12 t., b. l. 121–122; 15 t., b. l. 132–134). Taigi, tiek iki aukciono paskelbimo, tiek jam įvykus ir sudarius vario vamzdelių pirkimo–pardavimo sutartį vamzdelių išgabenimas į Vokietiją jų neišvalius iš esmės buvo galimas, bet, siekiant išvengti išaugusių pirkimo–pardavimo sutarties vykdymo išlaidų, buvo pasirinkta pirkimo–pardavimo sutartį vykdyti aukciono skelbime nenurodytu būdu – išvalyti vamzdelius Elektrinės teritorijoje ir po to išgabenti kaip neradioaktyviąsias medžiagas. Dėl tokio sprendimo teisėtumo bus pasisakyta toliau.

24. Nagrinėjamoje byloje D. J. ir L. P. inkriminuota ir tai, kad parengtos vario vamzdelių aukciono sąlygos buvo diskriminuojančios kitus potencialius aukciono dalyvius ir ribojo konkurenciją, nes dalyvauti aukcione galėjo tik iš anksto vidinę Elektrinės informaciją turėję asmenys. Tačiau skundžiamame apeliacinės instancijos teismo nuosprendyje nedetalizuota, kokios būtent aukciono sąlygos diskriminavo kitus potencialius aukciono dalyvius. Tai, kad aukcionas buvo viešas ir visi galėjo juo domėtis, bandyti jame dalyvauti, pripažino ir apeliacinės instancijos teismas (nuosprendžio 91.2 punktas). Dėl apeliacinės instancijos teismo nurodytos aplinkybės apie vidinės Elektrinės informacijos atskleidimą pažymėtina, kad D. J. apie ketinamus parduoti radioaktyviomis medžiagomis užterštus vario vamzdelius pasakė G. B., o L. P. analogišką informaciją pateikė O. Č., tačiau tokio pobūdžio informacija šiuo atveju nelaikytina konfidencialia ar sudarančia komercinę paslaptį, jos atskleidimas nėra draudžiamas ir neteisėtas. Iš dalies galima sutikti, kad tokios informacijos žinojimas iki oficialaus aukciono paskelbimo suteikė tam tikrą pranašumą G. B. atstovaujamai įmonei „S“ – minėta, kad dar iki aukciono paskelbimo G. B. organizavo įmonės „S“ ir UAB „N“ sutarčių su radioaktyviomis medžiagomis užterštų vario vamzdelių perdirbėju sudarymą. Vis dėlto informacija apie parduodamų vario vamzdelių užterštumo radioaktyviomis medžiagomis lygius taip pat buvo nurodyta aukciono skelbime ir atskleista viešai. Kitos L. P. atskleistos informacijos (aukciono skelbimo projekto, aplinkybių apie

aukciono sąlygų derinimą su D. J. ir aukciono skelbimo patvirtinimo) nėra pagrindo vertinti kaip užkirtusios kelią kitiems asmenims dalyvauti aukcione. Dėl šios dalies pritartina pirmosios instancijos teismo išvadoms.

25. Apeliacinės instancijos teismas kaip vieną iš kitų asmenų teisės dalyvauti aukcione apribojimų vertino ir nustatytą 12 kalendorinių dienų terminą dokumentams dėl dalyvavimo aukcione pateikti (nuosprendžio 38 punktas), tačiau kartu nustatė, kad, 2014 m. liepos 25 d. paskelbus aukcioną, juo pradėjo domėtis ir kiti asmenys (E. K., Ž. L., S. V., R. M., R. B.), kurie apklausti nenurodė, jog aukcione nedalyvavo dėl to, kad juos atkalbėjo L. P., ar dėl nustatyto per trumpo termino dokumentams pateikti. Nė vienas iš šių liudytojų taip pat nenurodė, kad toks terminas buvo per trumpas, priešingai, šių liudytojų vertinimu, terminas buvo įprastas tokiam aukcionui (nuosprendžio 37–38 punktai). Be to, pažymėtina, kad iš esmės tik vienintelis S. V. aktyviau domėjosi galimybe įsigyti parduodamus radioaktyviomis medžiagomis užterštus vario vamzdelius – klausė L. P., ar nebus galima šių vamzdelių kaip nors apdoroti prieš išvežant iš Elektrinės, ieškojo partnerių Vokietijoje. Ignoruodamas šiuos duomenis, apeliacinės instancijos teismas padarė išvadą, kad toks terminas buvo dar viena iš L. P. nurodytų sąlygų, kuria buvo siekiama aukcioną potencialiems jo dalyviams pateikti kaip itin nepatrauklų ir sunkiai įvykdomą. Tokia teismo išvada yra deklaratyvi ir prieštarauja pirmiau aptartiems bylos įrodymams.

26. Vertinant nuteistųjų veiksmų teisėtumą dėl sutarties vykdymo alternatyviu būdu, yra svarbūs keli aspektai. Pirma, vario vamzdelių pirkimo–pardavimo sutarties įgyvendinimas alternatyviu būdu – juos išvalant Elektrinės teritorijoje ir išgabenant tik panaikinus jų užterštumą radioaktyviomis medžiagomis aukciono skelbime nebuvo nurodytas. Pagal 2014 m. liepos 25 d. skelbimą, radioaktyviomis medžiagomis užterštų vario vamzdelių pirkėjas juos turėjo išgabenti iš Elektrinės teritorijos, pasirūpinęs tam būtinais leidimais ir specialiu transportu. Antra, Elektrinės ir įmonės „S“ sudarytoje vario vamzdelių pirkimo–pardavimo sutartyje toks sutarties vykdymo būdas taip pat tiesiogiai nebuvo nurodytas – buvo apsiribota nuoroda į galimą alternatyvų sutarties vykdymo būdą. Dėl to, kokiu konkrečiu būdu bus vykdoma pirkimo–pardavimo sutartis, sutarta 2014 m. lapkričio ir gruodžio mėn. vykusio įmonės „S“ ir Elektrinės susirašinėjimo metu, šis susitarimas teisiškai įtvirtintas 2015 m. vasario 2 d. sudarius papildomą susitarimą. Trečia, kaip minėta, nuteistieji dar iki aukciono paskelbimo ir pirkimo–pardavimo sutarties sudarymo derino savo veiksmus, susijusius su vario vamzdelių valymu Elektrinės teritorijoje, P. Z. rengė vamzdelių valymo technologiją, siekė išbandyti metalo kirpimo žirkles, ieškojo, kas galėtų atlikti vamzdelių valymo darbus, taip pat derino susitarimus dėl būsimo vario vamzdelių kaip metalo laužo perpardavimo. Todėl pritartina apeliacinės instancijos teismo išvadoms, kad nuteistieji dar iki aukciono paskelbimo jau buvo sutarę vario vamzdelius išvalyti Elektrinės teritorijoje ir išgabenti tik panaikinus jų užterštumą nuo radioaktyvų medžiagų, apie tokią galimybę nenurodžius aukciono skelbime potencialiems aukciono dalyviams nebuvo atskleista visa reikšminga informacija, galėjusi turėti įtakos sprendimui dėl dalyvavimo aukcione priimti. Taigi, apeliacinės instancijos

teismas iš esmės teisingai kaip neteisėtus vertino D. J. ir L. P. veiksmus organizuojant ir vykdant aukcioną, nenurodžius sąlygos apie galimą radioaktyviomis medžiagomis užterštų vamzdelių valymą Elektrinės teritorijoje, taip pat sudarant pirkimo–pardavimo sutartį ir papildomą susitarimą, nustačius galimybę sutartį vykdyti skelbiant aukcioną nenurodytu būdu.

27. Vis dėlto, nors pirmiau nurodyti nuteistųjų veiksmai nevisiškai atitinka viešo aukciono vykdymo reikalavimus, bet sprendžiant, ar šie veiksmai laikytini nusikalstamais BK 228 straipsnio prasme, atsižvelgtina į kasacinės instancijos teismo išaiškinimus bylose dėl nusikalstamų veikų valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams.

28. Minėta, kad ne bet koks teisės aktų reikalavimų neatitinkantis valstybės tarnautojo (ar jam prilyginto asmens) elgesys yra pripažįstamas nusikalstama veika valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams, tam turi būti nustatytas didelės žalos požymis. Teismų praktikoje išaiškinta, kad kai valstybės tarnautojas ar teikiant viešąsias paslaugas jam prilygintas asmuo tyčia padaro viešuosius pirkimus reglamentuojančių teisės aktų pažeidimų, siekdamas nepagrįsto atskirų asmenų pasipelnymo, yra pagrindas spręsti, kad tokiais veiksmais padaroma didelė žala valstybei, nes taip diskredituojamas valstybės politikos įgyvendinimas visuomenei jautriose srityse; tokiu atveju vertinant neturtinės žalos dydį valstybei neturi būti apsiribojama vien tik tarnautojo (jam prilyginto asmens) einamų pareigų svarbos ar įstaigos, kuriai tas asmuo atstovauja, gero įvaizdžio vertinimu (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-296-511/2016, 2K-61-689/2020, 2K-251-594/2023). Sprendžiant dėl didelės neturtinės žalos kilimo valstybės tarnautojui (jam prilygintam asmeniui) pažeidus viešųjų pirkimų sritį reguliuojančius teisės aktus, privalu įvertinti byloje nustatytų aplinkybių visumą, be kita ko, minėtų pažeidimų pobūdį ir priežastis, išsiaiškinti, ko iš tiesų buvo siekiama minėtais veiksmais; ar jiems yra būdingas korupcinis pobūdis, savanaudiški tikslai; ar realiai suteiktos įsigytos paslaugos (atlikti darbai), ar jų kaina yra aiškiai per aukšta; kaip minėti veiksmai vertintini proporcingumo, racionalumo aspektu (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-59-495/2021), taip pat kitas konkrečioje byloje reikšmingas aplinkybes. Nors šie išaiškinimai pateikti bylose, kuriose buvo sprendžiama, ar veiksmai, atlikti vykdant viešuosius pirkimus, pripažintini nusikalstamais, bet jie taip pat aktualūs nagrinėjamoje byloje vertinant nuteistųjų veiksmus, atliktus vykdant viešą turto pardavimą – aukcioną.

29. Kasacinės instancijos teismas yra pažymėjęs ir tai, kad didelės neturtinės žalos požymis turi būti nustatytas neabejotinų įrodymų visuma, negali būti preziumuojamas ar išvedamas iš kitų piktnaudžiavimo sudėties požymių. Šis požymis negali būti be turinio, apibrėžtas vien abstrakčiomis frazėmis apie valstybės ir juridinių asmenų autoriteto, reputacijos, prestižo menkinimą, kompromitavimą, pagrindinių valstybės principų pažeidimą (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-16-489/2021, 2K-P-59-495/2021, 2K-200-697/2023). Kasacinės instancijos teismo nutartyse taip pat pabrėžta, kad tokia praktika, kai bet kokie teisės aktų, reglamentuojančių valstybės tarnautojų atliekamas funkcijas, pažeidimai kvalifikuojami kaip nusikalstamas piktnaudžiavimas neanalizuojant, ar pakankamas padarytų veiksmų pavojingumas, ar pakankamai yra duomenų išvadai apie

didelės žalos padarymą, neįvertinant kitų teisės šakų normų veiksmingumo atkuriant pažeistas teises ir nubaudžiant teisės aktų reikalavimus pažeidusius asmenis, neatitinka baudžiamųjų įstatymų paskirties (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-316/2013, 2K-125/2014, 2K-68-788/2021, 2K-47-648/2025 ir kt.).

30. Išplėstinė teisėjų kolegija konstatuoja, kad apeliacinės instancijos teismo išvados dėl nustatyto didelės neturtinės žalos požymio yra nepagrįstos. Kaip matyti iš skundžiamame nuosprendyje išdėstytų motyvų (nuosprendžio 89 punktas), šios išvados grindžiamos deklaratyviais teiginiais, neatitinka bylos faktinių aplinkybių, prieštarauja pirmiau aptartai teismų praktikai.

30.1. Didelės neturtinės žalos požymis apeliacinės instancijos teismo nuosprendyje grindžiamas tuo, kad nuteistieji D. J. ir L. P. nesiekė, kad kuo naudingiau būtų parduotas Elektrinei priklausantis turtas. Išplėstinės teisėjų kolegijos vertinimu, tokia teismo išvada turėtų būti siejama su nustatyta Elektrinei padaryta turtine žala pardavus vario vamzdelius netinkama (aiškiai per žema) kaina, tačiau tokia žala byloje nėra nustatyta, nuteistiesiems nebuvo inkriminuotas turtinės žalos padarymas.

30.2. Byloje nebuvo įrodinėjama, kad nustatyta pradinė vario vamzdelių pardavimo kaina yra per maža. Aukcione vario vamzdeliai buvo parduodami už nustatytą pradinę 2700 Lt už toną kainą. Ši kaina nustatyta remiantis Elektrinės Finansų departamento Finansų valdymo skyriaus parengta pažyma, atsižvelgiant į radioaktyviomis medžiagomis neužteršto vario metalo laužo vidutinę rinkos kainą (apie 14 000 Lt už toną) (iš esmės panašią – 15 Lt už kg – kainą nurodė ir kaip liudytojas apklaustas aukcionu besidomėjęs E. K.), vidutines sąnaudas, kurias patirtų Elektrinė, pati valydama vamzdelius nuo radioaktyvių medžiagų (11 000 Lt). Taigi, aukcione nustatyta pardavimo kaina yra skirtumas tarp radioaktyviomis medžiagomis neužteršto vario metalo laužo rinkos kainos ir užterštų vamzdelių išvalymo sąnaudų. Pagrindo daryti išvadą, kad pradinė vario vamzdelių pardavimo kaina buvo nustatyta netinkamai, nėra. Priešingai, yra nustatyta, kad neišvalytų vamzdelių pardavimas buvo pasirinktas siekiant produktyvesnės Elektrinės veiklos nutraukimo procedūros ir siekiant sumažinti Elektrinės patiriamas sąnaudas.

30.3. Apeliacinės instancijos teismo motyvai, kad didelė žala valstybei pasireiškė tuo, jog Elektrinės darbuotojai kartu su kitais asmenimis siekė gauti papildomų pajamų realizuodami strateginę reikšmę turinčios Elektrinės turtą, yra deklaratyvūs, nepagrįsti jokiais bylos duomenimis ir prieštarauja byloje nustatytoms aplinkybėms. Nei D. J., nei L. P. nebuvo inkriminuota tai, kad jie siekė gauti asmeninės naudos. Byloje taip pat nenustatyta, kad jie gavo kokias nors pinigų sumas už vamzdelių pardavimą įmonei „S“. Nuteistiesiems inkriminuota, kad jie siekė turtinės naudos įmonei „S“, P. Z. ir G. B. Nors iš pirmiau aptartų aplinkybių ir matyti, kad organizuojant aukcioną buvo siekiama, kad jį laimėtų įmonė „S“, tačiau tai, kad D. J. ir L. P. buvo žinoma apie G. B. ir P. Z. susitarimus dėl tolesnio iš Elektrinės nupirktų vario vamzdelių kaip metalo laužo perpardavimo, byloje nebuvo įrodyta. Skundžiamame apeliacinės instancijos teismo nuosprendyje apsiribota tik byloje surinktų duo-

menų apie tolesnį vario vamzdelių kaip metalo laužo perpardavimą aptarimu: įmonė „S“, iš Elektrinės pirkdama vamzdelius (metalo laužą) po 2700 Lt (782 Eur) už toną, juos perparduodavo įmonei „M“ po 1110 Eur už toną, o ši įmonė dar perparduodavo įmonei „J. M.“ po 4260 Eur už toną (nuosprendžio 86 punktas). Tokie duomenys patvirtina tik tai, kad su G. B. ir P. Z. susijusios įmonės gavo pelno iš vario vamzdelių, kaip metalo laužo, perpardavimo (tikslų įmonės „S“ pelną galima būtų įvertinti tik nustačius, kiek buvo patirta sąnaudų įrengiant vamzdelių valymo technologinę liniją ir juos valant), bet ne tai, kad D. J. ir L. P. taip pat neva galėjo gauti pajamų iš tokio vamzdelių perpardavimo ar bent jau žinojo apie ketinimus kelis kartus perparduoti iš Elektrinės įsigytus vario vamzdelius. Kita vertus, aukciono laimėtojos įmonės „S“ siekis gauti pajamų ir (ar) pelno iš vamzdelių (jau išvalytų, pašalinus radioaktyvias medžiagas iš jų) perpardavimo yra paaiškinamas verslo požiūriu ir nėra nusikalstamas, jei tai nėra susiję su sąmoningu Elektrinės interesų pažeidimu (pavyzdžiui, nepateisinamai pigiai aukcione pardavus turtą).

30.4. Taigi, nors varinių vamzdelių aukcionas ir buvo organizuotas pažeidžiant viešo aukciono vykdymo reikalavimus, t. y. siekiant, kad jį laimėtų įmonė „S“, iš anksto žinant, kad šio aukciono pagrindu sudaryta vamzdelių pirkimo–pardavimo sutartis bus vykdoma aukciono skelbime nenurodytu būdu, t. y. vamzdeliai bus valomi Elektrinės teritorijoje, tačiau vertinant, ar dėl D. J. ir L. P. veiksmų galėjo kilti kaltinime nurodyti padariniai, pritartina pirmosios instancijos teismo išvadoms, jog aukciono paskelbimas atitiko Elektrinės interesus, nes buvo kilęs realus poreikis parduoti radioaktyviomis medžiagomis užterštus vamzdelius. Tai, kad Elektrinės turtas buvo parduotas netinkama kaina, kad dėl turto pardavimo Elektrinei padaryta turtinė žala, kad nuteistieji D. J. ir L. P. iš to būtų gavę kokios nors naudos, byloje nenustatyta.

30.5. Skundžiamame apeliacinės instancijos teismo nuosprendyje deklaratyviai nurodyta, kad tiek D. J., tiek L. P., eidami vadovaujamas pareigas valstybės įmonėje, veikė prieš Elektrinės interesus, pažeidė jų tarnybinę veiklą reglamentuojančių teisės aktų normas. Dėl šios dalies apeliacinės instancijos teismas apsiribojo bendra nuoroda į pažeistus Elektrinės generalinio direktoriaus pareigybės nuostatų 14, 15, 19, 20, 21 punktus, Elektrinės Komercijos skyriaus vadovo pareigybės nuostatų 15.1, 15.4, 15.14, 15.20, 15.22, 15.23, 15.31, 15.32 punktus, bet taip ir neaptarė, kokios konkrečios pareigos ir kokiu būdu buvo pažeistos.

30.6. Apeliacinės instancijos teismas, pažymėdamas, kad Elektrinės eksploatavimo nutraukimo programa yra finansuojama ir iš Europos Sąjungos lėšų, Elektrinės eksploatavimo nutraukimo fondo lėšų, Lietuvos Respublikos biudžeto skiriamų lėšų, todėl susidariusi situacija gali tiek Lietuvos Respublikos, tiek Europos Sąjungos atitinkamoms institucijoms kelti pagrįstų abejonių dėl įmonės veiklos skaidrumo, kas ateityje gali turėti lemiamą įtaką gaunant finansinę paramą Elektrinės eksploatacijos darbų nutraukimui finansuoti, vėlgi rėmėsi ne realia žala Elektrinės reputacijai ir veiklos finansavimui, o tik galima tikimybe tokiai žalai kilti. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad byloje

nagrinėjamas aukcionas įvyko 2014 metais, aplinkybės apie netinkamą aukciono organizavimą buvo paviešintos 2015 metais, bet iki pat skundžiamo nuosprendžio priėmimo jokių apeliacinės instancijos teismo nurodytų tikėtinų padarinių taip ir nekilo.

30.7. Kiti skundžiamame nuosprendyje nurodyti padariniai (įstaigos vardo diskreditavimas, Elektrinės, kaip valstybės įstaigos, įvaizdžio visuomenėje sumenkinimas, nepasitikėjimo valstybės tarnautojais didinimas, dėl įvykių kilęs rezonansas), nenustačius kitų realų nuteistųjų D. J. ir L. P. veiksmų pavojingumą patvirtinančių aplinkybių, nėra pakankami didelei neturtinei žalai nagrinėjamoje byloje konstatuoti.

31. Kaip teisingai pažymėjo pirmosios instancijos teismas, byloje nagrinėjami klausimai dėl netinkamo aukciono organizavimo, pirkimo–pardavimo sutarties sudarymo ir vykdymo buvo sprendžiami remiantis ir kitomis teisės šakomis (civilinės, konkurencijos). Pažeistos Elektrinės teisės ir teisėti interesai buvo apginti civilinio proceso tvarka pripažinus negaliojančiais sprendimą dėl įmonės „S“ pripažinimo 2014 m. rugpjūčio 11 d. radioaktyviomis medžiagomis užteršto vario metalo laužo aukciono nugalėtoja, Elektrinės ir įmonės „S“ sudarytą 2014 m. spalio 8 d. pirkimo–pardavimo sutartį ir 2015 m. vasario 6 d. bei 2015 m. rugsėjo 30 d. papildomus susitarimus, taip pat pritaikius vienašalę restituciją ir priteisus Elektrinei iš įmonės „S“ 89 237,51 Eur (šios aplinkybės aptartos ir apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio 91 punkte). Konkurencijos tarybos nutarimu buvo pripažinta, kad įmonė „S“ ir UAB „N“, dalyvaudamos Elektrinės organizuotame aukcione, susitarė dėl jame siūlytinos vamzdelių pirkimo kainos, taip iš anksto numatydamos aukcioną laimėtoją ir pažeisdamos Konkurencijos įstatymo nuostatas (šios aplinkybės aptartos ir apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio 67 punkte).
32. Remdamasi išdėstytomis aplinkybėmis, išplėstinė teisėjų kolegija konstatuoja, kad byloje nustatytuose nuteistųjų veiksmuose nėra būtinojo nusikalstamo piktnaudžiavimo (BK 228 straipsnio 1 ir 2 dalys) požymio – didelės turtinės ar neturtinės žalos valstybei, Europos Sąjungai, tarptautinei viešajai organizacijai, juridiniam ar fiziniam asmeniui, todėl apeliacinės instancijos teismas, priimdamas apkaltinamąjį nuosprendį, netinkamai pritaikė baudžiamąjį įstatymą (BPK 369 straipsnio 2 dalis). Atsižvelgiant į tai, apeliacinės instancijos teismo nuosprendis naikintinas ir paliekamas galioti pirmosios instancijos teismo išteisinamasis nuosprendis. Nors nuteistasis P. Z. kasacine tvarka neskundė apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio, bet nustačius, kad buvo netinkamai pritaikytas baudžiamasis įstatymas ir tai turi įtakos kasacinio skundo nepadavusio asmens teisinei padėčiai, apeliacinės instancijos teismo nuosprendis naikintinas ir dėl P. Z. (BPK 376 straipsnio 2 dalis).
33. Panaikinus skundžiamą apeliacinės instancijos teismo nuosprendį dėl D. J., L. P., G. B., P. Z., K. N. ir O. Č. nuteisimo pagal BK 228 straipsnio 2 dalį ir palikus galioti pirmosios instancijos teismo išteisinamąjį nuosprendį be pakeitimų, kiti nuteistųjų gynėjų kasacinių skundų argumentai netenka teisinės reikšmės, todėl paliekami nenagrinėti.
34. Be to, palikus galioti pirmosios instancijos teismo išteisinamąjį nuosprendį tuo pagrindu, kad nuteistieji nepadarė jiems inkriminuotos nusikalstamos veikos,

nėra pagrindo tenkinti prokuroro kasacinio skundo, kuris susijęs su nusikalstamos veikos rezultato ir priemonių konfiskavimu.

Dėl non bis in idem *principo ir esminių BPK 217 straipsnio 2 dalies, BPK 3 straipsnio 1 dalies 6 punkto nuostatų pažeidimo*

35. Kasaciniuose skunduose nurodoma, kad apeliacinės instancijos teismo skundžiamu nuosprendžiu L. P. ir O. Č. buvo nuteisti už tuos pačius veiksmus, dėl kurių Panevėžio apygardos prokuratūros Organizuotų nusikaltimų ir korupcijos tyrimo skyriaus vyriausiojo prokuroro 2016 m. gegužės 19 d. nutarimu ikiteisminis tyrimas jau buvo nutrauktas BPK 3 straipsnio 1 dalies 1 punkto pagrindu, todėl apeliacinės instancijos teismas pažeidė draudimo asmenį du kartus bausti už tą pačią veiką principą (lot. *non bis in idem*). Teisėjų kolegija sutinka su šiais kasatorių argumentais.
36. BPK 3 straipsnio 1 dalies 6 punkte nustatyta, kad baudžiamasis procesas negali būti pradedamas, o pradėtas turi būti nutrauktas asmeniui, kuriam įsiteisėjo teismo nuosprendis dėl to paties kaltinimo arba teismo nutartis ar prokuroro nutarimas nutraukti procesą tuo pačiu pagrindu. Šia nuostata įgyvendinamas draudimo persekioti ir bausti už tą patį nusikaltimą principas, įtvirtintas tarptautiniu ir nacionaliniu lygmeniu – Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos Protokolo Nr. 7 4 straipsnyje, Konstitucijos 31 straipsnio 5 dalyje, BK 2 straipsnio 6 dalyje. Tiek EŽTT, tiek Lietuvos Respublikos teismų praktikoje šis principas aiškinamas taip, kad, priėmus galutinį sprendimą byloje, negalima ne tik bausti, bet ir kartoti baudžiamojo proceso dėl identiškų arba iš esmės tų pačių teisiškai reikšmingų faktų (EŽTT 2009 m. vasario 10 d. sprendimas byloje *S. Z. prieš Rusiją*, peticijos Nr. 14939/03; 2009 m. birželio 16 d. sprendimas byloje *Ruotsalainen prieš Suomiją*, peticijos Nr. 13079/03; kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-7-68/2009, 2K-23-648/2021, 2K-208-719/2023 ir kt.). Taigi, iš aptarto reguliavimo matyti, kad dvigubo baudimo draudimo principas draudžia asmenį ne tik bausti, bet ir persekioti dėl to paties pažeidimo pakartotinai, jei pirmajame procese buvo priimtas galutinis sprendimas (išskyrus atvejus dėl naujai paaiškėjusių aplinkybių).
37. Nagrinėjamo klausimo kontekste tai reiškia, kad, kai įsiteisėja prokuroro nutarimas nutraukti baudžiamąjį procesą, jis laikomas baigtu. Tačiau įstatymas nustato atvejus, kai prokuroro nutarimas nutraukti baudžiamąjį procesą gali būti panaikintas ir ikiteisminis tyrimas dėl tos pačios nusikalstamos veikos atnaujinamas.
38. Vienas iš aktualių šiai nagrinėjamai bylai ikiteisminio tyrimo atnaujinimo atvejų yra nustatytas BPK 217 straipsnio 2 dalyje. Pagal šio straipsnio nuostatas, ikiteisminis tyrimas gali būti atnaujintas, kai paaiškėja esminės, bylai išspręsti teisingai reikšmės turinčios aplinkybės, kurios nebuvo nustatytos priimant sprendimą nutraukti ikiteisminį tyrimą.
39. Iš bylos duomenų matyti, kad 2015 m. liepos 29 d. Specialiųjų tyrimų tarnybos Panevėžio valdyboje buvo pradėtas ikiteisminis tyrimas Nr. 06-7-00005-15 dėl to, kad nuo 2014 m. vasario 24 d. iki 2014 m. kovo 15 d. iš Ignalinos atominės elektrinės kontro-

liuojamos teritorijos Komercijos skyriaus vadovas L. P., veikdamas bendrininkų grupe su kitais asmenimis, galimai neteisėtai išgabeno ir disponavo branduolinio kuro ciklo medžiaga – nenustatytu kiekiu 1-ojo bloko turboagregatų žemo slėgio K-16650 tipo kondensatorių šilumokaitinių vario-nikelio vamzdelių, kurie užteršti radioaktyviosiomis medžiagomis ir viršijo besąlyginius (nekontroliuojamus) užteršimo lygius, juos paleidus į nekontroliuojamą apyvartą būtų sukeltas pavojus radiaciniam saugumui, žmonių gyvybei, sveikatai ir ekologinei sistemai. 2016 m. gegužės 19 d. Panevėžio apygardos prokuratūros Organizuotų nusikaltimų ir korupcijos tyrimo skyriaus vyriausiojo prokuroro nutarimu šis ikiteisminis tyrimas nutrauktas, nes nepadaryta nusikalstama veika, nustatyta BK 25 straipsnio 2 dalyje ir BK 256 straipsnio 1 dalyje. Apie priimtą sprendimą buvo pranešta L. P., O. Č., taip pat P. Z. ir K. N.

40. Iš Panevėžio apygardos prokuratūros Organizuotų nusikaltimų ir korupcijos tyrimo skyriaus prokuroro 2017 m. lapkričio 21 d. tarnybinio pranešimo turinio matyti, kad atliekamo ikiteisminio tyrimo Nr. 07-1-00414-14 metu paaiškėjo esminės, turinčios reikšmės bylai išspręsti teisingai aplinkybės, kurios nebuvo nustatytos priimant sprendimą nutraukti ikiteisminį tyrimą Nr. 06-7-00005-15. Remiantis šiuo tarnybiniu pranešimu, buvo priimtas 2017 m. lapkričio 23 d. Panevėžio apygardos prokuratūros Organizuotų nusikaltimų ir korupcijos tyrimo skyriaus vyriausiojo prokuroro nutarimas. Šiuo nutarimu 2016 m. gegužės 19 d. nutarimas nutraukti ikiteisminį tyrimą panaikintas ir priimtas sprendimas šį ikiteisminį tyrimą atnaujinti, nes atliekamo ikiteisminio tyrimo Nr. 07-1-00414-14 metu paaiškėjo esminės, turinčios reikšmės bylai išspręsti teisingai aplinkybės, kurios nebuvo nustatytos priimant sprendimą nutraukti ikiteisminį tyrimą. 2017 m. lapkričio 27 d. nutarimu šie ikiteisminiai tyrimai buvo sujungti į vieną.
41. Susipažinus su nutarimo atnaujinti ikiteisminį tyrimą turiniu, nustatyta, kad jis formuluojamas abstrakčiai, tik deklaratyviai nurodant, kad paaiškėjo esminės, turinčios reikšmės bylai išspręsti teisingai aplinkybės, kurios nebuvo nustatytos priimant sprendimą nutraukti ikiteisminį tyrimą. Nutarime tokios aplinkybės nėra nei detalizuotos, nei atskirai konkrečiai įvardytos. Todėl vertintina, kad toks deklaratyvus sprendimo formulavimas, nesant faktinio pagrindo, apsiribojant tik įstatyme nurodytų aplinkybių perrašymu, yra ydingas ir pripažintinas netinkamu. Palyginus L. P. ir O. Č. pareikštus įtarimus padarius BK 256 straipsnio 1 dalyje nustatytą nusikaltimą, dėl kurio 2016 m. gegužės 19 d. vyriausiojo prokuroro nutarimu ikiteisminis tyrimas nutrauktas, ir apeliacinės instancijos teismo apkaltinamajame nuosprendyje nurodytą veikos pagal BK 256 straipsnio 1 dalį aprašymą, matyti, kad atnaujinus ikiteisminį tyrimą buvo patikslintas tik veikos padarymo laikotarpis ir pašalintas bendrininkavimo požymis.
42. Išplėstinė teisėjų kolegija, atsižvelgdama į nustatytas aplinkybes, konstatuoja, kad nagrinėjamoje byloje ikiteisminis tyrimas buvo atnaujintas nesant faktinio ir teisinio pagrindo, taip padarant esminius BPK 217 straipsnio 2 dalies, BPK 3 straipsnio 1 dalies 6 punkto nuostatų bei *non bis in idem* principo pažeidimus. Todėl L. P. ir O. Č. dėl kaltinimų pagal BK 256 straipsnio 1 dalį pirmosios instancijos teismo pagrįstai buvo išteisinti kaip nepadarę veikos, turinčios nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių.

43. Konstatavus, kad pakartotinis baudžiamasis procesas dėl neteisėto disponavimo radioaktyvių branduolinio kuro ciklo medžiagų turinčiais vario vamzdeliais įvyko ignoruojant byloje nustatytą aplinkybę, dėl kurios baudžiamasis procesas negalimas (BPK 3 straipsnio 1 dalies 6 punktas), taip pat pažeidžiant *non bis in idem* principo reikalavimus, kiti L. P. ir O. Č. gynėjų kasacinių skundų argumentai, susiję dėl BK 256 straipsnio 1 dalies nuostatų netinkamo taikymo, netenka teisinės reikšmės, dėl to paliekami nenagrinėti.

Išplėstinė septynių teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 382 straipsnio 1, 4 punktais,

n u t a r i a :

Panaikinti Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2024 m. rugpjūčio 28 d. nuosprendį ir palikti galioti Panevėžio apygardos teismo 2023 m. birželio 22 d. nuosprendį be pakeitimų.

Atmesti Panevėžio apygardos prokuratūros Organizuotų nusikaltimų ir korupcijos tyrimo skyriaus vyriausiojo prokuroro Ramūno Pačebuto kasacinį skundą.

2.14. Piktnaudžiavimas (BK 228 straipsnis)

Vienas iš būtinųjų piktnaudžiavimo sudėties požymių yra didelė žala, kuri gali būti tiek turtinio, tiek neturtinio pobūdžio. Nustatant didelės turtinės žalos požymį, būtina įvertinti objektyvių aplinkybių visumą, iš kurios galima spręsti, ar BK 228 straipsnyje nurodyti subjektai (valstybė, Europos Sąjunga, tarptautinė viešoji organizacija, juridinis ar fizinis asmuo) patyrė realią žalą dėl valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens veiksmų. Piktnaudžiavimo bylose sprendžiant dėl viešųjų pirkimų tvarkos pažeidimų teisinių padarinių, net ir nustačius, kad sudarant paslaugų teikimo sutartį buvo padaryti tam tikri viešuosius pirkimus reglamentuojančių teisės aktų pažeidimai, tai nereiškia, kad vykdant tokią sutartį savaime buvo padaryta turtinė žala. Realiai suteiktos ir su užsakove iš anksto suderintos paslaugos apmokėjimas nevertintinas kaip turtinės žalos padarymas pagal CK 6.249 straipsnio 1 dalį, nebent turtinė žala kilo dėl neadekvačiai padidintos paslaugos vertės.

Baudžiamoji byla Nr. 2K-7-96-788/2025
Teisminio proceso Nr. 1-06-7-00002-2019-8
Procesinio sprendimo kategorijos: 1.2.19.4.2; 2.1.7.5
(S)

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

N U T A R T I S
LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2025 m. lapkričio 18 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus išplėstinė septynių teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Aleno Piesliako (kolegijos pirmininkas), Arūno Budrio, Sigitos Jokimaitės, Gabrielės Juodkaitės-Granskienės, Dariaus Kantaravičiaus, Daivos Pranytės-Zalieckienės ir Olego Fedosiuko (pranešėjas),

sekretoriaujant Agatai Minkel,

dalyvaujant prokurorui Dariui Valiui,

nuteistajam R. M. R. ir jo gynėjui advokatui Valentinui Baltrūnui,

nuteistajai G. M. ir jos gynėjai advokatei Snieguolei Jurskytei-Ignatavičienei,

teismo posėdyje kasacine žodinio proceso tvarka išnagrinėjo baudžiamąją bylą pagal **nuteistojo R. M. R. ir jo gynėjo advokato Valentino Baltrūno, nuteistosios G. M. ir jos gynėjos advokatės Snieguolės Jurskytės-Ignatavičienės** kasacinius skundus dėl Šiaulių apygardos teismo 2022 m. sausio 24 d. nuosprendžio ir Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2024 m. spalio 24 d. nuosprendžio.

Šiaulių apygardos teismo 2022 m. sausio 24 d. nuosprendžiu:

R. M. R. pripažintas kaltu ir nuteistas pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 228 straipsnio 2 dalį 600 MGL (30 000 Eur) dydžio bauda. Vadovaujantis BK 67 straipsnio 1 dalimi, 2 dalies 3 punktu, 3 dalimi, $68^{(2)}$ straipsniu, R. M. R. paskirta baudžiamojo poveikio priemonė – atimta teisė dirbti valstybės tarnyboje penkerius metus. Vadovaujantis BK 72 straipsnio 2, 5 dalimis, iš R. M. R. nuspręsta išieškoti konfiskuotino turto vertę atitinkančią pinigų sumą – 5472 Eur.

G. M. pripažinta kalta ir nuteista pagal BK 228 straipsnio 2 dalį 500 MGL (25 000 Eur) dydžio bauda. Vadovaujantis BK 67 straipsnio 1 dalimi, 2 dalies 3 punktu, 3 dalimi, $68^{(2)}$ straipsniu, G. M. paskirta baudžiamojo poveikio priemonė – atimta teisė dirbti valstybės tarnyboje penkerius metus.

Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2023 m. sausio 18 d. nuosprendžiu Šiaulių apygardos teismo 2022 m. sausio 24 d. nuosprendis panaikintas ir priimtas naujas nuosprendis – R. M. R. ir G. M. išteisinti pagal BK 228 straipsnio 2 dalį, nes nepadaryta veikų, turinčių nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2023 m. gruodžio 13 d. nutartimi Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2023 m. sausio 18 d. nuosprendis panaikintas ir byla perduota iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka.

Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2024 m. spalio 24 d. nuosprendžiu Šiaulių apygardos teismo 2022 m. sausio 24 d.

nuosprendis pakeistas:

rašytinės „Panevėžys atsinaujina“ 2018–2023 m. R. M. R. veiklos programos vertė – 3052 Eur (su PVM) – pakeista į 2252 Eur (su PVM), bendra suteiktų paslaugų vertė – 5472 Eur – sumažinta iki 4672 Eur. Iš R. M. R. konfiskuotina 5472 Eur suma sumažinta iki 4672 Eur sumos.

R. M. R. pagal BK 228 straipsnio 2 dalį paskirta bauda sumažinta iki 300 MGL (15 000 Eur) dydžio. Vadovaujantis BK 67 straipsnio 1 dalimi, 2 dalies 3 punktu, 3 dalimi, $68^{(1)}$ straipsnio 3, 4 dalimis, R. M. R. paskirta baudžiamojo poveikio priemonė – teisės dirbti tam tikrą darbą ir užsiimti tam tikra veikla atėmimas – atimta teisė trejus metus dirbti valstybės tarnyboje.

G. M. pagal BK 228 straipsnio 2 dalį paskirta bauda sumažinta iki 250 MGL (12 500 Eur) dydžio. Vadovaujantis BK 67 straipsnio 1 dalimi, 2 dalies 3 punktu, 3 dalimi, $68^{(1)}$ straipsnio 3 dalimi, 4 dalimi, G. M. paskirta baudžiamojo poveikio priemonė – teisės dirbti tam tikrą darbą ir užsiimti tam tikra veikla atėmimas – atimta teisė trejus metus dirbti valstybės tarnyboje.

Teisėjų kolegija, išklausiusi nuteistųjų ir jų gynėjų, prašiusių kasacinius skundus tenkinti, prokuroro, prašiusio kasacinius skundus atmesti, paaiškinimų,

n u s t a t ė :

I. Bylos esmė

1. R. M. R. ir G. M. pagal BK 228 straipsnio 2 dalį nuteisti už tai, kad, veikdami bendrininkų grupe, piktnaudžiavo tarnybine padėtimi siekdami asmeninės naudos R. M. R. Nusikalstama veika padaryta šiomis aplinkybėmis (detalesnis aprašymas pateiktas pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nuosprendžiuose):
   1.1. R. M. R., būdamas valstybės tarnautojas (valstybės politikas) – Panevėžio miesto savivaldybės meras, ir G. M., būdama valstybės tarnautoja – Panevėžio miesto savivaldybės mero patarėja, laikotarpiu nuo 2017 m. lapkričio 3 d. iki 2018 m. gegužės 15 d., veikdami bendrininkų grupe, padedami UAB „A“ konsultanto ir UAB „L“ vadovo M. V., kuriam baudžiamasis procesas nutrauktas dėl jo mirties, susitarė daryti sunkų nusikaltimą – piktnaudžiauti tarnyba siekdami R. M. R. asmeninės naudos, t. y. kad M. V. neatlygintinai suteiktų ne mažesnės nei 4672 Eur vertės konsultacinių paslaugų, o už jas Panevėžio miesto savivaldybės administracijos lėšomis būtų sumokėta UAB „A“ pagal šios įmonės su Panevėžio miesto savivaldybės administracija sudarytas sutartis neteisėtai laimėjus viešuosius pirkimus („Viešinimo projekto „Panevėžys atsinaujina“ Strateginės ir integruotos komunikacijos paslaugos, „Facebook“ paskyros analizė“ (8470 Eur su PVM vertė) ir „Viešinimo projekto „Panevėžys atsinaujina“ Strateginės ir integruotos komunikacijos paslaugos“ (12 000 Eur su PVM vertė).
   1.2. Įgyvendindami bendrą nusikalstamą sumanymą, R. M. R. ir G. M. laikotarpiu nuo 2017 m. lapkričio 3 d. iki 2017 m. lapkričio 8 d. neteisėtai iš

anksto su M. V. suderino viešojo pirkimo „Viešinimo projekto „Panevėžys atsinaujina“ Strateginės ir integruotos komunikacijos paslaugos“ perkamų paslaugų apimtį, techninę specifikaciją, paslaugų kainą, taip pat neteisėtai susitarė su M. V. dėl tolesnio bendradarbiavimo, t. y. kad Panevėžio miesto savivaldybės administracija ateityje iš M. V. atstovaujamos UAB „A“ pirks konsultacinių paslaugų, o UAB „S“ atliks Panevėžio miesto gyventojų nuomonės tyrimą, apie kurį nebus nurodyta viešojo pirkimo dokumentuose ir kuris bus neatlygintinai pateiktas R. M. R. bei G. M.

1.3. G. M. laikotarpiu nuo 2017 m. lapkričio 13 d. iki 2017 m. lapkričio 27 d., naudodamasi mero įtaka ir savo kaip mero patarėjos ir Panevėžio miesto rinkodaros darbo grupės narės statusu bei įtaka, nurodė jai nepavaldžiai Panevėžio miesto savivaldybės administracijos Komunikacijos skyriaus vyriausiajai komunikacijos specialistei bei Panevėžio miesto rinkodaros darbo grupės narei A. S. parengti viešojo pirkimo „Viešinimo projekto „Panevėžys atsinaujina“ Strateginės ir integruotos komunikacijos paslaugos“ dokumentus – pirkimo paraišką, joje nurodant tokią pirkimo vertę, kad paslaugas būtų galima įsigyti apklausiant tik vieną konkrečią paslaugų teikėją – UAB „L“. M. V. laikotarpiu nuo 2017 m. lapkričio 17 d. iki 2017 m. gruodžio 11 d. susitarė su UAB „S“ vadovu I. Z. dėl Panevėžio miesto gyventojų nuomonės tyrimo dėl gyvenimo mieste privalumų ir trūkumų bei pasitenkinimo mero darbu atlikimo, suderino su G. M. tyrimo klausimyną, dalį klausimų suformuluodami taip, kad tyrimo rezultatai būtų išskirtinai orientuoti į R. M. R. politinę karjerą, taip pat su R. M. R. suderino tyrimo klausimų dalį dėl galimų konkurentų. G. M. 2017 m. lapkričio 27 d., po to, kai tą pačią dieną buvo nutraukta viešojo pirkimo „Viešinimo projekto „Panevėžys atsinaujina“ Strateginės ir integruotos komunikacijos paslaugos“ procedūra su M. V. atstovaujama UAB „L“, nurodė A. S. parengti naujus viešojo pirkimo dokumentus – viešojo pirkimo paraišką bei techninę užduotį, juose kaip vienintelę paslaugų teikėją įrašant UAB „A“, taip pat papildyti techninę užduotį naujomis su M. V. ir V. B. suderintomis užduotimis dėl „Facebook“ paskyros analizės ir įrašyti paslaugas, kurios buvo suderintos bendrų G. M., R. M. R. bei M. V. susitikimų metu, jose tyčia nenurodant, jog bus atliekamas Panevėžio miesto gyventojų nuomonės tyrimas dėl gyvenimo mieste privalumų ir trūkumų bei pasitenkinimo mero darbu. Po to, UAB „A“ laimėjus viešąjį pirkimą, 2017 m. gruodžio 6 d. su UAB „A“ buvo sudaryta „Viešinimo projekto „Panevėžys atsinaujina“ Strateginės ir integruotos komunikacijos paslaugos, „Facebook“ paskyros analizė“ paslaugų teikimo sutartis Nr. 22-2140 (8470 Eur su PVM vertės), pagal kurią už suteiktas paslaugas Panevėžio miesto savivaldybės administracija atsiskaitė 2017 m. gruodžio 29 d. gavusi UAB „A“ PVM sąskaitą faktūrą.

1.4. M. V. 2018 m. sausio 11 d. elektroniniu paštu perdavė G. M. UAB „S“ atliktą Panevėžio miesto gyventojų nuomonės tyrimą dėl gyvenimo mieste privalumų ir trūkumų bei pasitenkinimo mero darbu (2420 Eur su PVM vertės). 2018 m. vasario mėn., tiksliai ikiteisminio tyrimo nenustatytu laiku, UAB „S“ vadovas I. Z., dalyvaujant M. V., šį tyrimą pristatė R. M. R.

1.5. M. V. 2018 m. sausio 15 d. elektroniniu paštu perdavė G. M. rašytinius „Panevėžys atsinaujina“ 2018–2023 m. R. M. R. veiklos programos rėmus, orientuotus į R. M. R. politinę karjerą, siejant ją su 2019 m. vyksiančiais savivaldybių tarybų ir merų rinkimais, juos G. M. 2018 m. sausio mėn., tiksliai ikiteisminio tyrimo nenustatytu laiku, perdavė R. M. R. M. V. 2018 m. vasario 1 d. elektroniniu paštu perdavė G. M. „Panevėžys atsinaujina“ 2018–2023 m. apmatus (R. M. R. veiklos programą, orientuotą į jo politinę karjerą, siejant ją su 2019 m. vyksiančiais savivaldybių tarybų ir merų rinkimais) (suteiktų paslaugų vertė – 2252 Eur (su PVM)), šiuos apmatus G. M. 2018 m. vasario mėn., tiksliai ikiteisminio tyrimo nenustatytu laiku, perdavė R. M. R.

1.6. R. M. R., G. M. ir M. V. laikotarpiu nuo 2018 m. vasario 1 d. iki 2018 m. kovo 1 d. neteisėtai iš anksto su M. V. suderino viešojo pirkimo „Viešinimo projekto „Panevėžys atsinaujina“ Strateginės integruotos komunikacijos paslaugos“ kainą, t. y. iki 10 000 Eur be PVM, perkamų paslaugų apimtį, techninę specifikaciją, siekdami, kad viešąjį pirkimą laimėtų M. V. atstovaujama UAB „A“.

1.7. G. M. laikotarpiu nuo 2018 m. vasario 1 d. iki 2018 m. kovo 1 d. nurodė A. S. parengti „Viešinimo projekto „Panevėžys atsinaujina“ Strateginės ir integruotos komunikacijos paslaugos“ viešojo pirkimo dokumentus – pirkimo paraišką tokiu būdu, kad būtų galima paslaugas įsigyti apklausiant tik vieną konkrečią paslaugų teikėją – UAB „A“ ir į techninę užduotį įrašyti paslaugas, kurios buvo suderintos su M. V., po to su UAB „A“ 2018 m. kovo 12 d. buvo sudaryta „Viešinimo projekto „Panevėžys atsinaujina“ Strateginės ir integruotos komunikacijos paslaugos“ paslaugų teikimo sutartis Nr. 22-604 (12 000 Eur su PVM vertės), pagal kurią už suteiktas paslaugas Panevėžio miesto savivaldybės administracija sumokėjo 2018 m. gegužės 17 d. gavusi iš UAB „A“ PVM sąskaitą faktūrą.

1.8. Tokiais tyčiniais veiksmais R. M. R. ir G. M., veikdami kartu, padedami M. V., pasinaudoję tarnyba priešingais tarnybai interesais, pažeidė Lietuvos Respublikos Konstitucijos, Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo, Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo, Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybės tarnyboje įstatymo reikalavimus, o R. M. R. sulaužė duotą savivaldybės tarybos nario – mero priesaiką. Dėl tokių R. M. R. ir G. M. veiksmų didelę neturtinę ir ne mažesnę nei 4672 Eur turtinę žalą patyrė Panevėžio miesto savivaldybė ir didelę neturtinę žalą patyrė valstybė.

II. Kasacinių skundų argumentai

2. Kasaciniu skundu nuteistasis R. M. R. ir jo gynėjas advokatas V. Baltrūnas prašo panaikinti Šiaulių apygardos teismo 2022 m. sausio 24 d. nuosprendį ir Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2024 m. spalio 24 d. nuosprendį ir bylą R. M. R. nutraukti, nes nepadaryta veika, turinti nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių. Kasatoriai skunde nurodo:

2.1. Apeliacinės instancijos teismo išvados yra prieštaringos ir nepagrįstos, neatitinka suformuotos teismų praktikos, pažeidžia nekaltumo prezumpcijos principą. Apeliacinės instancijos teismas, iš naujo nagrinėdamas bylą, ignoravo ankstesnėje kasacinės instancijos teismo nutartyje nurodytus bylos trūkumus, nepašalino byloje esančių esminių prieštaravimų ir neištaisė nurodytų pažeidimų, taip tinkamai nepatikrino pirmosios instancijos teismo nuosprendžio teisėtumo ir pagrįstumo. Apeliacinės instancijos teismas išsamiai ir nešališkai neištyrė bylos aplinkybių, susijusių su inkriminuotu didelės žalos požymiu, tendencingai vertino įrodymus, atsirinkdamas tik kaltinimą patvirtinančias atskirų įrodymų dalis, bet nevertindamas įrodymų visumos. Taip pat apeliacinės instancijos teismas bylos duomenų neištyrė taip, kaip to buvo prašoma tiek apeliaciniame skunde, tiek prašyme perduoti bylą prokurorui dėl kaltinamojo akto trūkumų. Taip buvo pažeisti Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau – ir BPK) 20 straipsnio 5 dalies, 320 straipsnio 3 dalies, 331 ir 332 straipsnių reikalavimai, o padaryti pažeidimai laikytini esminiais, kurie sukliudė teismui išsamiai ir nešališkai išnagrinėti bylą ir priimti teisingą nuosprendį ar nutartį, dėl to byloje buvo netinkamai pritaikytas baudžiamasis įstatymas.

2.2. Apeliacinės instancijos teismas skundžiamame nuosprendyje neaptarė pakartotinai teismo posėdyje perskaitytų M. V. ikiteisminio tyrimo metu ir teisme duotų parodymų, kad Panevėžio miesto gyventojų nuomonės tyrimas dėl gyvenimo mieste trūkumų ir privalumų bei pasitenkinimo mero darbu buvo atliktas jo iniciatyva, o parengtas veiksmų programos 2018–2023 m. planas „Panevėžys atsinaujina“ nėra susijęs asmeniškai su meru R. M. R. ir kad šie darbai yra neatsiejama ir būtina jo Panevėžio miesto savivaldybei suteiktų paslaugų dalis, be šių paslaugų jis nebūtų galėjęs tinkamai atlikti sutarto darbo. Liko neaišku, ar šiuos parodymus apeliacinės instancijos teismas vertino ir kaip vertino. Vertindamas liudytojos A. S. tiek ikiteisminio tyrimo metu, tiek teisme duotus parodymus, liudytojos elektroniniame pašte fiksuotus susirašinėjimus su G. M., M. V., kitais Savivaldybės darbuotojais, kurie vykdė byloje nagrinėjamus viešuosius pirkimus, teismas neteisingai interpretavo ir iškraipė šios liudytojos parodymus, susirašinėjimo elektroniniu paštu turinį, todėl nepagrįstai jais grindė R. M. R. ir G. M. kaltę. Analogiškai pasisakytina ir dėl liudytojo V. B. parodymų vertinimo.

2.3. Apeliacinės instancijos teismas iš esmės ignoravo kaltinimą paneigiančią rašytinę bylos medžiagą: byloje nagrinėjamų viešųjų pirkimų dokumentus, kurie parengti laikantis viešuosius pirkimus reglamentuojančių teisės aktų reikalavimų, pasirašyti atsakingų asmenų; sutartis dėl paslaugų įsigijimo, kurios yra teisėtos ir galiojančios (paslaugos suteiktos); Panevėžio miesto savivaldybės administracijos 2024 m. vasario 9 d. ir 2024 m. vasario 12 d. raštus, kad dėl byloje nagrinėjamų viešųjų pirkimų jokių pretenzijų iš kitų paslaugų teikėjų nebuvo gauta, kad dėl R. M. R. veiksmų nesumažėjo Panevėžio miesto savivaldybės ir mero prestižas ar visuomenės pasitikėjimas

jais, normali Savivaldybės veikla nesutriko, Savivaldybės turtinis interesas nenukentėjo, Savivaldybė jokios turtinės žalos nepatyrė.

2.4. Apeliacinės instancijos teismas rėmėsi 2018 m. gegužės 14 d. kriminalinės žvalgybos veiksmų atlikimo protokole pateikta 2017 m. lapkričio 3 ir 8 d. užfiksuotų pokalbių stenograma, kurioje nurodytos išimtinai tik kaltinimui reikšmingos pokalbyje dalyvavusių R. M. R., G. M. ir M. V. išsakytos frazės, susijusios su 2019 m. vyksiančiais rinkimais, nevertindamas šių susitikimų tikslo ir bendro konteksto, vientiso pokalbių turinio. Be kita ko, apeliacinės instancijos teisme paaiškėjo, kad byloje esantis 2017 m. lapkričio 3 d. pokalbio įrašas yra nevientisas ir prasideda jau besibaigiant miesto tarybos ir administracijos atstovų daugiau nei valandą trukusiam pasitarimui, kuriame buvo aptariami M. V. pasiūlymai ir bendradarbiavimas su Panevėžio savivaldybe. Gynybos prašymu teismui įpareigojus prokurorą pateikti vientisus užfiksuotų pokalbių vaizdo ir garso įrašus, teisme ištirti įrašai atskleidė tikrąjį užfiksuotų pokalbių turinį, kuris paneigia kaltinimo teiginius apie mero R. M. R. ir jo patarėjos G. M. piktnaudžiavimą tarnyba. Taip sąmoningai tendencingai pateikiant įrodymus byloje, o po to juos vertinant buvo padarytas esminis BPK pažeidimas.

2.5. Viešųjų pirkimų tarnybos 2018 m. spalio 25 d. specialisto išvada Nr. 4S-1392 ir specialistės G. P. paaiškinimai, kuriais rėmėsi teismai, yra prieštaringi. Išvados dėl Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 17 straipsnio 1 dalyje įtvirtintų skaidrumo, lygiateisiškumo, nediskriminavimo bei proporcingumo principų pažeidimų perkant strateginės komunikacijos ir konsultacines paslaugas yra deklaratyvios ir prielaidų pobūdžio, nepagrįstos nustatytomis aplinkybėmis, atliktais tyrimais ir prieštarauja teisiniam reglamentavimui, pagal kurį mažos vertės viešąjį pirkimą leidžiama vykdyti neskelbiamos apklausos žodžiu būdu iš vienintelio paslaugų teikėjo. Bylos medžiagai prieštarauja ir specialisto išvados, kad Panevėžio miesto savivaldybės administracija iki sudarydama paslaugų sutartį bendravo tik su UAB „A“, priešingai, prieš pasirenkant paslaugų teikėja UAB „A“ buvo atliktas rinkos tyrimas ir bendrauta su keletu galimų paslaugų teikėjų: UAB „Fabula ir partneriai“, UAB „VIP Viešosios informacijos partneriai“, UAB „INK Agency“, UAB „Publicum“ (10 t., b. l. 149–154, 168–184). Specialisto išvadoje remiamasi kriminalinės žvalgybos metu užfiksuotų pokalbių įrašais, kurių turinys kriminalinės žvalgybos veiksmų atlikimo protokole buvo iškraipytas ir nepatvirtina nei viešųjų pirkimų organizavimo ir vykdymo pažeidimų, nei R. M. R. kaltės. Be to, specialisto išvados neatitinka kasacinės instancijos teismo praktikos viešųjų pirkimų bylose, pagal šią praktiką galimi procedūriniai mažos vertės viešųjų pirkimų pažeidimai nevertinami kaip šiurkštus Viešųjų pirkimų įstatymo nuostatų pažeidimas.

2.6. Pripažindamas, kad nuteistojo R. M. R. veiksmais buvo padaryta didelė žala valstybei ir Panevėžio miesto savivaldybei, apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai susiejo R. M. R. ir G. M. veiksmus su neva padaryta didele žala, prokuratūra šios žalos net neįrodinėjo įstatymų nustatyta tvarka, dėl šios

žalos atlyginimo civilinio ieškinio nepareiškė. Bylos duomenys nepatvirtina, kad R. M. R. būtų viršijęs jam suteiktus įgaliojimus, kad jo elgesys ir atlikti veiksmai būtų tyčiniai, nusikalstami ir pavojingi ir kad tokiais veiksmais būtų siekiama žalos savivaldybei ar valstybei. Apeliacinės instancijos teismas tinkamai neįvertino savivaldybės merui suteiktų teisių ir pareigų santykio su R. M. R. inkriminuotais veiksmais, neanalizavo, ar R. M. R. bendraujant su M. V. buvo peržengtos mero kompetencijos ribos, ir jeigu buvo, tai kaip tai pasireiškė, ar buvo padaryti formaliai teisėti ar aiškiai neteisėti veiksmai ir ar tokie veiksmai laikytini pavojingais BK 228 straipsnio prasme.

2.7. Apeliacinės instancijos teismas pripažino, kad Panevėžio miesto savivaldybėje buvo poreikis įsigyti strateginės komunikacijos paslaugų, o inicijuoti su tuo susijusius viešuosius pirkimus buvo rinkodaros darbo grupės, kurios vadovu buvo R. M. R., o G. M. buvo jos narė, sprendimas. Taigi, byloje nagrinėjami viešieji pirkimai buvo vykdomi ne išimtinai mero R. M. R. ir jo patarėjos G. M. iniciatyva. Šie viešieji pirkimai realiai įvyko, įsigytos paslaugos buvo suteiktos, Viešųjų pirkimų tarnybos ir prokuratūros nebuvo ginčijami.

2.8. Apeliacinės instancijos teismo išvados, kad byloje nagrinėjami viešieji pirkimai neva vykdyti pažeidžiant teisės aktų reikalavimus, yra prieštaringos. Byloje nebuvo nuginčyta, kad Panevėžio miesto savivaldybės pasirinktas viešųjų pirkimų būdas – du mažos vertės viešieji pirkimai – yra teisėtas. Remiantis Mažos vertės pirkimų tvarkos aprašo nuostatomis, paslaugų teikėjo, su kuriuo vėliau bus sudaryta viešojo pirkimo sutartis ir kuris teiks paslaugas, parinkimas yra būtent perkančiosios organizacijos prerogatyva, tik pati perkančioji organizacija turi teisę spręsti, kuris paslaugų teikėjas yra patikimas, kompetentingas ir gali geriau patenkinti perkančiosios organizacijos poreikius. Taigi, nagrinėjamu atveju Panevėžio miesto savivaldybės administracija galėjo pati spręsti, kiek potencialių paslaugų teikėjų apklausti dėl jai reikalingų paslaugų įsigijimo, ir tai, kad pirkimai vykdyti apklausiant vieną paslaugų teikėją, teisės aktų reikalavimų nepažeidžia. Be to, vykdant pirkimus neskelbiamos apklausos žodžiu būdu bendravimas su potencialiais paslaugų teikėjais yra neišvengiamas. Apeliacinės instancijos teismas rėmėsi specialisto išvadomis, kuriose nebuvo atsižvelgta į tai, kad iki pirkimo paskelbimo Savivaldybės atstovų bendravimas su UAB „A“ konsultantu M. V. vertintinas kaip rinkos tyrimas ir yra leistinas siekiant išsiaiškinti perkamų paslaugų savybes, specifiką, paslaugų suteikimo terminus ir galimas perkančiosios organizacijos išlaidas perkant paslaugas.

2.9. Vien bendravimo su M. V. faktas nepatvirtina R. M. R. veiksmų neteisėtumo. Įvertinus Vietos savivaldos įstatymo 20 straipsnio 1 ir 2 dalyse nustatytas mero teises ir pareigas, dalyvavimą miesto savivaldybės rinkodaros darbo grupės, kurios pirmininku buvo R. M. R., veikloje, akivaizdu, kad faktiškai miesto komunikacija be mero dalyvavimo nėra įmanoma. Pats bendravimas su M. V. nebuvo slaptas, jame dalyvavo ir kiti Savivaldybės administracijos darbuotojai. Priešingai nei nustatė teismai, 2017 m. lapkričio 3 ir 8 d. vykusių susitikimų metu R. M. R. ir jo patarėjai G. M. nebuvo jokio pagrindo

su M. V. derinti šio atstovaujamos įmonės dalyvavimo viešuosiuose pirkimuose, viešojo pirkimo sąlygų, nes šie klausimai jau buvo anksčiau aptarti rinkodaros darbo grupės susirinkimuose. Užfiksuotus R. M. R., G. M., kitų Savivaldybės administracijos darbuotojų, organizavusių ir vykdžiusių byloje nagrinėjamus viešuosius pirkimus, bei M. V. pokalbius vertinti kaip neteisėtus nėra pagrindo, nes pokalbiai buvo konsultacinio pobūdžio, siekiant Savivaldybei įsigyti kokybiškų paslaugų.

2.10. Byloje nagrinėjamų dviejų mažos vertės pirkimų organizavimo ir vykdymo aplinkybės, galimi Viešųjų pirkimų įstatymo reikalavimų pažeidimai negali būti vertinami formaliai, vien tik baudžiamosios atsakomybės kontekste. Jeigu ir buvo padaryti kokie nors pažeidimai, turėjo būti nustatyta, kas už tai yra atsakingas, ar šie pažeidimai yra reikšmingi, ar buvo padaryta reali žala, ir jeigu buvo, tai kaip ji pasireiškė ir kas tą žalą patyrė. Du viešuosius pirkimus, kuriuos organizuojant ir vykdant pagal kaltinimą tarnybine padėtimi piktnaudžiavo R. M. R. ir G. M., faktiškai organizavo ir vykdė Savivaldybės administracijos darbuotojai, kurie ir yra atsakingi už teisės aktų, reglamentuojančių viešuosius pirkimus, reikalavimų laikymąsi. Šie Savivaldybės administracijos darbuotojai nebuvo kaltinami padarę kokius nors teisės pažeidimus organizuojant ir vykdant byloje nagrinėjamus viešuosius pirkimus, o R. M. R. ir G. M. nebuvo kaltinami kurstę šiuos darbuotojus ar organizavę jų neteisėtus veiksmus. Bylos duomenys nepatvirtina kaltinimo teiginių, kad R. M. R. ir G. M. Savivaldybės darbuotojams pateikė žinomai neteisingą informaciją apie vykdytus du mažos vertės viešuosius pirkimus, kad buvo panaikinta galimybė kitiems ūkio subjektams dalyvauti viešuosiuose pirkimuose, kad buvo nesilaikoma viešųjų pirkimų procedūrų ir principų ir buvo trikdomas Savivaldybės administracijos darbuotojų darbas. Apeliacinės instancijos teismo išvada, kad nustatyti Viešųjų pirkimų įstatymo pažeidimai nebuvo tik formalus viešųjų pirkimų procedūrų nesilaikymas, o kitos rūšies atsakomybės taikymas šiuo atveju nebūtų pakankamas, yra deklaratyvi.

2.11. Byloje nebuvo nustatytas korupcinio pobūdžio susitarimas, patvirtinantis R. M. R. inkriminuoto nusikalstamo piktnaudžiavimo pavojingumą, o būtent kad M. V. žadėjo suteikti neatlygintinų ir asmeniškai R. M. R. naudingų konsultacinių paslaugų, orientuotų į R. M. R. politinę karjerą ir siejamų su 2019 m. savivaldybių tarybų ir merų rinkimais, mainais už tai R. M. R. pažadėjus tolesnį bendradarbiavimą Panevėžio miesto savivaldybės administracijai iš M. V. atstovaujamos UAB „A“ įsigyjant konsultacinių paslaugų.

2.12. Siekiamos neturtinės (asmeninės) naudos požymis byloje nėra aiškiai ir neginčytinai nustatytas, o pagrįstas tik deklaratyviais teiginiais. Nors ir pripažino, kad byloje nagrinėjami viešieji pirkimai vykdyti siekiant R. M. R. asmeninės naudos – neatlygintinai gauti paslaugų, skirtų pasirengti 2019 m. vyksiantiems rinkimams, tačiau teismai nenustatė, kurios tiksliai viešųjų pirkimų pagrindu Savivaldybei suteiktos paslaugos buvo asmeniškai naudingos išimtinai tik R. M. R., kuo objektyviai pasireiškė tokių paslaugų nauda artėjančių rinkimų kontekste, koks tokios naudos pobūdis ir kokia

išimtinai R. M. R. naudingų paslaugų vertė. Sprendžiant dėl Panevėžio gyventojų atlikto nuomonės tyrimo naudingumo R. M. R., buvo vertinama, kokio pobūdžio klausimai buvo suformuluoti gyventojų nuomonės tyrime, tačiau pati klausimo formuluotė jokios naudos duoti negali, naudą galima vertinti iš gautų apklausos rezultatų. Taip pat teismai neatsižvelgė į tai, kad 2019 m. savivaldybių tarybų ir merų rinkimuose Panevėžio miesto savivaldybėje R. M. R. iškėlė rinkimų komitetas „Atsinaujinančiam Panevėžiui“, šiame komitete R. M. R. dalyvavo su savo rinkimų programa, kuri ir buvo oficialiai pateikta ir registruota rinkimų komisijoje ir kuri niekaip nėra susijusi su kaltinime nurodytais R. M. R. veiklos programos rėmais ir apmatais, neva parengtais M. V. atstovaujamos įmonės. Be to, kaip R. M. R. gauta asmeninė nauda pripažintas ir jo perrinkimas Panevėžio miesto meru, nors tai net nebuvo inkriminuota kaltinime. Tuo labiau kad perrinkimas miesto meru nepriklausė nuo R. M. R. valios, o Savivaldybės gyventojų išreikšta valia negali būti laikoma R. M. R. asmenine nauda.

2.13. Teismų praktikoje ne bet koks teisės aktų reikalavimų neatitinkantis valstybės tarnautojo (ar jam prilyginto asmens) elgesys yra pripažįstamas nusikalstama veika valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams, tik iš tiesų pavojingi ir sukėlę ne deklaratyvią, o aiškiai nustatomą ir apibrėžiamą turtinę ar neturtinę žalą veiksmai gali būti pagrindas taikyti baudžiamąją atsakomybę už piktnaudžiavimą (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-59-495/2021). Bylos duomenys nepatvirtina ne tik didelės turtinės ar neturtinės žalos Savivaldybei padarymo, bet nepatvirtina jokios žalos padarymo fakto ir dydžio. Panevėžio miesto savivaldybė ir jos gyventojai dėl 2017–2018 metais organizuotų ir vykdytų dviejų mažos vertės viešųjų pirkimų metu įsigytų paslaugų, taip pat ir iš atlikto gyventojų nuomonės tyrimo gavo didelę naudą, nes šie projektai yra sėkmingai įgyvendinti, jų pagrindu buvo pagerintas ir toliau gerinamas miesto įvaizdis. Nors ir sumažino kaltinime nurodytą turtinės žalos dydį, apeliacinės instancijos teismas neįvertino, kokia dalis iš R. M. R. naudingų paslaugų taip pat buvo naudinga ir Savivaldybei, todėl teismas realios tariamai Savivaldybei padarytos žalos taip ir nenustatė. Apeliacinės instancijos teismo išvados dėl padarytos turtinės žalos vertinimo neturtinės žalos kontekste yra deklaratyvios, nepagrįstos faktiniais duomenimis.

2.14. Apeliacinės instancijos teismo išvada dėl didelės neturtinės žalos padarymo valstybei ir savivaldybei grindžiama žiniasklaidos susidomėjimu nagrinėjamais įvykiais ir straipsnių žiniasklaidoje gausa. Tačiau šios aplinkybės niekaip nepatvirtina visuomenės požiūrio į nagrinėjamus įvykius ir kaip jie paveikė požiūrį į valstybę ir savivaldybę. Tai objektyviai galima nustatyti tik atlikus nešališkus visuomenės nuomonės tyrimus, bet tai nebuvo padaryta. Apeliacinės instancijos teismas ignoravo bylos duomenis, kad mero, kaip politinės figūros ir savivaldybės vadovo, prestižas nebuvo niekaip sumenkintas. 2019 ir 2023 m. Panevėžio miesto mero rinkimų rezultatai vienareikšmiškai, objektyviai ir neginčijamai patvirtina, kad R. M. R. veiksmais ne tik kad nebuvo sumenkintas mero ir savivaldybės prestižas ar autoritetas,

bet, atvirkščiai, mero, kaip politinės figūros, ir asmeniškai R. M. R. prestižas nuolat augo. Taigi, nei R. M. R., nei G. M. veiksmai, jų aprašymas žiniasklaidoje nesukėlė jokio neigiamo atgarsio visuomenėje, taip pat neigiamai nepaveikė visuomenės požiūrio į savivaldybę ir jos merą. Apeliacinės instancijos teismas taip pat apsiribojo tik formaliais, abstrakčiais ir nepagrįstais teiginiais, kad R. M. R. veiksmais buvo parodyta nepagarba Konstitucijai ir įstatymams, sumenkintas savivaldybės prestižas ir reputacija, diskredituotas savivaldybės mero vardas, visuomenėje kilo didelis rezonansas ir pan. Byloje nustatytos aplinkybės nepatvirtina, kad būtų buvusi sutrikdyta normali savivaldybės ir jos darbuotojų veikla, sudarytos sąlygos kitiems asmenims atlikti neteisėtus veiksmus.

3. Kasaciniu skundu nuteistoji G. M. ir jos gynėja advokatė S. Jurskytė-Ignatavičienė prašo panaikinti Šiaulių apygardos teismo 2022 m. sausio 24 d. nuosprendį ir Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2024 m. spalio 24 d. nuosprendį ir baudžiamąją bylą G. M. nutraukti, nes nepadaryta veika, turinti nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių. Kasatorės skunde nurodo:
   3.1. Apeliacinės instancijos teismas, palikdamas galioti R. M. R. ir G. M. apkaltinamąjį nuosprendį, išvadas dėl G. M. inkriminuoto nusikaltimo požymių nustatymo grindė ne į loginę grandinę sudėliotais faktais, o teorinio pobūdžio, deklaratyviais ir jokiais objektyviais duomenimis nepagrįstais teiginiais. Taip pat apeliacinės instancijos teismas neištaisė pirmosios instancijos teismo padarytų įrodymų vertinimo klaidų, bet pritarė fragmentiškam ir selektyviam, išimtinai kaltinimo poziciją atitinkančiam įrodymų vertinimui. Apeliacinės instancijos teismas neatsakė į visus apeliacinio skundo argumentus, iš esmės deklaratyviai atmetė gynybos teiginius, paneigiančius kaltinimo poziciją, nenurodė aiškių motyvų, kodėl, palyginti su anksčiau panaikintu apeliacinės instancijos teismo nuosprendžiu, iš esmės pasikeitė teismo motyvacija ir didelės žalos vertinimo kriterijai. Byloje taip ir liko neįrodyti ne tik G. M. neteisėti veiksmai, bet ir kiti jai inkriminuoto nusikaltimo požymiai – asmeninės naudos siekimas ar gavimas ir nusikalstamais veiksmais padaryta didelė žala. Dėl padarytų esminių BPK 20 straipsnio 3, 5 dalių, 320 straipsnio 3 dalies, 331 straipsnio 2 dalies pažeidimų byloje buvo netinkamai pritaikytas baudžiamasis įstatymas ir G. M. nepagrįstai nuteista pagal BK 228 straipsnio 2 dalį.
   3.2. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų išvados yra pagrįstos fragmentišku selektyviai atrinktų įrodymų vertinimu, remiantis liudytojų parodymų atskiromis dalimis, dirbtinai susiejant iš konteksto išimtas užfiksuotų pokalbių metu pasakytas pavienes frazes. Gynyba tiek raštu, tiek žodžiu pateikė argumentus dėl tokio įrodymų vertinimo ydingumo, bet dėl jų nebuvo pasisakyta. Taip pat skundžiamame apeliacinės instancijos teismo nuosprendyje nepateiktas pakartotinai teismo posėdyje perskaitytų M. V. parodymų vertinimas, o vertinant liudytojo P. U. parodymus ignoruoti gynybos argumentai dėl šio liudytojo suinteresuotumo bylos baigtimi. Deklaratyviais argumen-

tais atmesta ir gynybos pateikta viešųjų pirkimų specialisto R. Z. išvada, kurioje aiškinamos byloje nagrinėjamais klausimais aktualios viešųjų pirkimų teisės aktų nuostatos, teismai išimtinai rėmėsi 2018 m. spalio 25 d. Viešųjų pirkimų tarnybos specialisto išvada Nr. 48-1392, nors ši išvada yra pagrįsta kriminalinės žvalgybos metu užfiksuotų pokalbių įrašais ir neatitinka faktinių bylos aplinkybių. Bylą nagrinėjant apeliacinės instancijos teisme buvo išsireikalauti ir perklausyti vientisi užfiksuotų pokalbių įrašai, bet jų turinys tinkamai nebuvo įvertintas. Šie įrašai yra reikšmingi, nes paneigia kaltinimo teiginius apie 2017 m. lapkričio 3 d. įvykusį susitarimą tarp nuteistųjų ir M. V. dėl viešųjų pirkimų organizavimo įsigyjant išskirtinai R. M. R. naudingų konsultacinių paslaugų.

3.3. Nuteistosios G. M. apeliaciniame skunde buvo nurodyti ir argumentai, kad byloje Kriminalinės žvalgybos įstatymo tvarka gauti duomenys negalėjo būti pripažinti įrodymais. Apeliacinės instancijos teismas atskirai į G. M. apeliacinio skundo argumentus neatsakė, tik bendrai atsakydamas ir į kito nuteistojo R. M. R. apeliacinio skundo argumentus apsiribojo bendro pobūdžio išvadomis, kad pirmosios instancijos teismas atliko išsamią kriminalinės žvalgybos veiksmų metu surinktų duomenų gavimo teisėtumo patikrą. Tačiau apeliacinės instancijos teismas atskirai nevertino ir nepasisakė dėl prieš G. M. atliktų veiksmų pradėjimo ir tęsimo teisėtumo, taip tinkamai nepatikrino pirmosios instancijos teismo nuosprendžio teisėtumo ir pagrįstumo.

3.4. Nesankcionuoti kriminalinės žvalgybos veiksmai R. M. R. buvo pradėti taikyti 2016 m. lapkričio 24 d., sankcionuoti nuo 2017 m. liepos 20 d., kartu ilgą laiką buvo sekamas ir Savivaldybės administracijos direktorius R. P., kiti su Savivaldybės vadovais bendravę asmenys, ikiteisminis tyrimas byloje buvo pradėtas 2018 m. gegužės 31 d., taigi, kriminalinės žvalgybos tyrimas tęsėsi daugiau nei 19 mėnesių. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad kriminalinės žvalgybos tyrimo metu gautų duomenų pagrindu pradėti tyrimai dėl kitų asmenų ir jų galimai padarytų nusikalstamų veikų buvo nutraukti. Kriminalinės žvalgybos tyrimo trukmės negalima pateisinti tariamu konspiracijos laikymusi, nes visi susitikimai ir pokalbiai vyko darbo vietoje, bendrauta darbiniu telefonu ir elektroniniu paštu. Siekdamas pagrįsti kriminalinės žvalgybos veiksmų atlikimo teisėtumą, teismas rėmėsi liudytojų Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos (toliau – STT) pareigūnų D. Gl. ir Z. K. parodymais, bet šie liudytojai buvo suinteresuoti pateisinti kriminalinės žvalgybos veiksmų atlikimą.

3.5. Iš dalies išslaptintoje kriminalinės žvalgybos tyrimo medžiagoje nėra atskleisti visi duomenys apie faktinį kriminalinės žvalgybos veiksmų atlikimo pagrindą, bet iš nagrinėjamos bylos medžiagos galima spręsti, kad pradėdami taikyti kriminalinės žvalgybos veiksmus pareigūnai neturėjo jokios konkrečios informacijos, kuri leistų manyti, kad G. M. galimai veikia ar veiks nusikalstamai, kad ji galimai su kitais asmenimis padarė ar padarys sunkias nusikalstamas veikas, nurodytas BK 228 straipsnio 1 ar 2 dalyje. G. M. kriminalinės žvalgybos veiksmai pradėti taikyti nuo 2017 m. lapkri-

čio 20 d., jų taikymas grindžiamas 2017 m. lapkričio 14 d. pranešimu, jog G. M. kreipėsi į savo tėvą, kad šis rastų specialistų, kurie padėtų patikrinti, ar nėra klausomasi tarnybinėse patalpose. Nuo 2018 m. sausio 25 d. kriminalinės žvalgybos veiksmų taikymas pratęstas motyvuojant tuo, kad R. M. R. neatlygintinai priėmė klausymosi įrangos suradimo ir neutralizavimo paslaugą. Taigi, kriminalinės žvalgybos veiksmai G. M. pradėti taikyti ne dėl 2017 m. lapkričio 3 ir 8 d. Savivaldybėje vykusių susitikimų su M. V. Šie susitikimai jau buvo įvykę ir, kaip galima suprasti, pareigūnai jų nevertino kaip nusikalstamų, nedelsdami nepradėjo ikiteisminio tyrimo. Pirmą kartą su G. M. inkriminuota nusikalstama veika susijusios aplinkybės nurodytos tik 2018 m. vasario 1 d. STT pareigūnų pranešime.

3.6. Nors skundžiamame nuosprendyje apeliacinės instancijos teismas ištaisė klaidą dėl neteisingai nurodytos vienos iš viešųjų pirkimų metu įsigytų paslaugų vertės ir perskaičiavo turtinę žalą, taip iš dalies pašalindamas kasacinės instancijos teismo nutartyje nurodytus trūkumus, bet taip ir nedetalizavo turtinės žalos turinio, kiek iš įsigytų paslaugų išimtinai galėjo būti ar buvo naudinga asmeniškai R. M. R. ir kaip tokios neapibrėžtos ir minimalios turtinės žalos dydį reikėtų vertinti neturtinės žalos kontekste. Kasatorių manymu, pagal baudžiamojo proceso įstatymo reikalavimus kaltinimo pakeitimai galėjo būti atlikti tik bylą grąžinus ikiteisminiam tyrimui papildyti, to ir buvo prašoma. Atlikus papildomus tyrimo veiksmus neva padarytai žalai nustatyti, įvertinus gautus naujus duomenis, būtų sprendžiama dėl turtinės ir neturtinės žalos turinio, kilusių neigiamų pasekmių, veikos pavojingumo.

3.7. Skundžiamame nuosprendyje nuteistosios G. M. kaltė atskirai nėra aptarta. Viso proceso metu G. M. buvo nuosekli, kad veikė išimtinai Savivaldybės naudai, pagal patvirtintus veiklos planus, jos aktyvus dalyvavimas komunikacijos klausimais buvo susijęs su tiesioginėmis pareigomis, ji su niekuo nesitarė veikti neteisėtai, būtent M. V. sprendė, kokios apimties ir turinio reikalinga gyventojų nuomonės apklausa. Tai byloje nėra paneigta, priešingai, bylos duomenys patvirtina, kad G. M., peržiūrėjusi M. V. parengtą klausimyną, dalį politinio pobūdžio klausimų pašalino.

3.8. Apeliacinės instancijos teismas pripažino, kad byloje nagrinėjamų viešųjų pirkimų metu įsigytos paslaugos iš esmės buvo reikalingos Panevėžio miesto savivaldybei, paslaugos pagal sutartis buvo gautos, apmokėtos ir naudingos pačiai Savivaldybei. Viešinimo „Panevėžys atsinaujina“ paslaugos buvo tęstinės, analogiško pobūdžio paslaugos anksčiau jau buvo pirktos iš kitų paslaugų teikėjų. Poreikis įsigyti šias paslaugas kilo ne mero R. M. R. ar jo patarėjos G. M. iniciatyva, o dėl rinkodaros darbo grupės sprendimų. Taip pat ir 2017 m. analogiškoms paslaugoms pirkti buvo numatyti pinigai biudžete, šis pirkimas buvo įtrauktas į patvirtintą planą, tačiau planuotas pirkimas (iki 27 000 Eur vertės) nebuvo įvykdytas, nes A. S. laiku nespėjo suorganizuoti pirkimo ir iki metų pabaigos pirkimo jau nebūtų galima spėti įvykdyti, be to, biudžete nebeliko šiam pirkimui suplanuotos pinigų sumos. Sužinojus apie analogiško pobūdžio M. V. atstovaujamos įmonės teikiamas paslaugas, kilo

poreikis pasidomėti šiomis paslaugomis, tam ir buvo organizuoti susitikimai su M. V. Minėtuose 2017 m. lapkričio 3 ir 8 d. pokalbiuose nebuvo sudaryta jokių neteisėtų susitarimų dėl viešųjų pirkimų vykdymo. Kaip matyti iš apeliacinės instancijos teisme perklausytų vientisų šių susitikimo garso įrašų, susitikimą su M. V. organizavo net ne nuteistieji, o Panevėžio miesto savivaldybės projektų vadovė L. B., susitikime dalyvavo ir kiti Savivaldybės administracijos darbuotojai, Tarybos atstovai, rinkodaros darbo grupės nariai, susitikimų metu nieko neteisėta nebuvo sutarta, o tik aptariama, kokių paslaugų iš M. V. galima įsigyti, pokalbio metu R. M. R. netgi nurodė, kad šios paslaugos miestui ir Savivaldybei yra reikalingos nepaisant to, kaip pasibaigtų 2019 m. rinkimai.

3.9. Konstatuodami padarytus viešųjų pirkimų principų pažeidimus, teismai besąlygiškai rėmėsi minėta Viešųjų pirkimų tarnybos specialistės G. P. išvada, kad tokie susitikimai nebuvo nei rinkos konsultacija, nei rinkos tyrimas, nors bylos nagrinėjimo teisme metu specialistės nuomonė keitėsi, ji pripažino, kad viešojo pirkimo pasirengimo stadijoje susitikimas su galimu paslaugų teikėju yra galimas, jei tokia konsultacija vyko, tai turėjo būti protokoluojama, tai nagrinėjamu atveju nebuvo padaryta. Tačiau mažos vertės viešiesiems pirkimams, ypač organizuojamiems žodinės apklausos būdu, nėra privaloma fiksuoti atliktų pasirengimo pirkimui veiksmų. Savivaldybėje niekada nebuvo praktikos protokoluoti nei rinkos tyrimų, nei konsultacijų, be to, ir Viešųjų pirkimų tarnyba dėl to jokių pastabų nebuvo pareiškusi. Viešųjų pirkimų tarnybos parengtos konsultacijų gairės (rekomendacijos) išleistos 2018 m. vasario 14 d. jau po įvykusių aptariamų viešųjų pirkimų. Viešųjų pirkimų reikalavimų pažeidimu nelaikytina ir tai, kad techninėje specifikacijoje atskiru punktu nebuvo nurodyta gyventojų apklausa, nes, pirma, rengti specifikacijos nebuvo privaloma, antra, specifikacijoje nurodyta analizė apėmė ir gyventojų apklausą, ir kitas paslaugas. Be to, byloje nagrinėjami viešieji pirkimai buvo vykdyti neskelbiamos žodinės apklausos būdu apklausiant vieną paslaugų teikėją, kaip tai leidžiama mažos vertės pirkimų atveju, todėl toks viešojo pirkimo būdas negali būti pripažintas nepagrįstai ribojančiu sąžiningą konkurenciją. Šiame kontekste reikšminga ir tai, kad M. V. atstovaujama įmonė siūlė kokybiškai kitokias paslaugas nei kiti galimi paslaugų teikėjai, tai ir pateisina sprendimą nagrinėjamu atveju apklausti tik vieną paslaugų teikėją.

3.10. G. M. neturėjo nei įgaliojimų, nei kompetencijos spręsti dėl konkrečių viešųjų pirkimų procedūrų vykdymo. Už viešųjų pirkimų organizavimą ir vykdymą atsakingi buvo konkretūs Savivaldybės administracijos darbuotojai. Byloje nėra duomenų, kad G. M. ir R. M. R. būtų tiesiogiai ar netiesiogiai davę neteisėtus nurodymus viešuosius pirkimus organizavusiems ir vykdžiusiems asmenims, todėl apeliacinės instancijos teismo išvados apie Viešųjų pirkimų skyriaus darbuotojams pateiktą žinomai melagingą informaciją, pasinaudojimą A. S. yra nepagrįstos. Nė vienas iš tiesiogiai atsakingų už viešuosius pirkimus Savivaldybės administracijos darbuotojų nebuvo

patrauktas atsakomybėn dėl galimo netinkamo pareigų atlikimo, viešųjų pirkimų procedūrų pažeidimo.

3.11. Apeliacinės instancijos teismas, vertindamas R. M. R. ir G. M. veiksmus kaip tyčinius itin reikšmingus imperatyvių teisės aktų reikalavimų pažeidimus, pernelyg sureikšmino formalius mažos vertės viešųjų pirkimų organizavimo nebūtinų atlikti procedūrų pažeidimus, taip pat pernelyg plačiai aiškino viešųjų pirkimų principų reikalavimus, neatsižvelgdamas į tai, kad tokia pačia apimtimi tie patys principai negali būti taikomi nagrinėjamoje byloje vykdytiems mažos vertės viešiesiems pirkimams. Net jei ir būtų pripažinta, kad atskiri viešųjų pirkimų reikalavimai ir buvo pažeisti, tai buvo padaryta ne tyčia, o dėl neatsargumo.

3.12. Byloje nenustatytos aplinkybės dėl asmeninės naudos siekimo. Nenurodyta, kokiais motyvais G. M. neva veikė kartu su R. M. R., siekė naudos jam ir kokią iš to naudą neva gavo pati G. M. Jokios turtinės ar asmeninės neturtinės naudos G. M. negavo. Vien G. M. tiesioginis darbas su meru R. M. R. nereiškia, kad byloje nagrinėjami įvykiai galėjo turėti kokios nors įtakos jos pačios asmeniui. Byloje net nebuvo įrodinėjama, kaip atlikta visuomenės apklausa, neva parengti R. M. R. politinės programos apmatai galėjo turėti teigiamos įtakos G. M. asmeninei situacijai.

3.13. Byloje nėra nustatytas būtinasis piktnaudžiavimo požymis – didelė žala. Apeliacinės instancijos teismo nustatyta turtinės žalos suma – 4672 Eur – nesiekia didelės turtinės žalos dydžio (12 500 Eur pagal baudžiamojo įstatymo redakciją, galiojusią nusikalstamos veikos padarymo metu, o pagal nuo 2023 m. birželio 1 d. įsigaliojusius pakeitimus – 20 000 Eur). Atkreiptinas dėmesys į tai, kad gyventojų nuomonės apklausą (2420 Eur vertės), kuri esą iš dalies buvo naudinga asmeniškai merui R. M. R., sudarė dešimt klausimų, iš jų keturi buvo susiję su mero, kaip savivaldybės vadovo, pozicija bendrai ar konkrečiai su R. M. R., tačiau apeliacinės instancijos teismas neskaičiavo turtinės žalos proporcingai pagal išimtinai tik R. M. R. naudingų klausimų skaičių. Kita vertus, pagal pirminį ketinimą, į viešųjų pirkimų planą įtrauktam analogiškam pirkimui buvo numatyta skirti 27 000 Eur suma, todėl įgyvendinus du mažos vertės viešuosius pirkimus realiai jokios turtinės žalos Savivaldybė nepatyrė.

3.14. Didelę neturtinę žalą teismai grindė formaliai išvardydami kasacinės instancijos teismo praktikoje aprašytus šios žalos nustatymo kriterijus, bet realiai neįvertindami byloje nustatytų aplinkybių visumos. Valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo, piktnaudžiaudamas tarnyba, visada pažeidžia atitinkamus teisės aktus ir diskredituoja tarnautojo vardą, tačiau ne bet koks pareigūno vardo diskreditavimas gali būti vertinamas kaip didelė žala valstybei. Teismų praktikoje nuteisiant asmenis dėl piktnaudžiavimo kartu nustatomos ir kitos reikšmingos aplinkybės: papildomai inkriminuojamas kitų nusikalstamų veikų padarymas; į neteisėtos veikos padarymą buvo įtraukiama daug asmenų; aiškus statutinių organizacijų pareigybinių nuostatų ar įstatyme įtvirtintų imperatyvių normų pažeidimas; padaryta ypač didelė

turtinė žala ir kt. (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-288-696-2016, 2K-432-696-2016, 2K-104-696-2018, 2K-4-689/2019, 2K-16-489-2021 ir kt.). Byloje nagrinėjamų įvykių, ikiteisminio tyrimo ir bylos nagrinėjimo teisme aprašymas viešoje erdvėje pats savaime nelemia didesnio veikos pavojingumo, be kita ko, įvykių aprašymas spaudoje net nepriklauso nuo nuteistųjų valios, tuo labiau kad skundžiamame apeliacinės instancijos teismo nuosprendyje byloje pateiktų straipsnių iš viešosios erdvės turinys nebuvo aptartas, juo nebuvo grindžiamas neturtinės žalos mastas, neatsižvelgta ir į tai, kad viešuose visuomenės komentaruose meras R. M. R. buvo palaikomas. Nagrinėjamoje byloje sprendžiant dėl didelės neturtinės žalos padarymo fakto reikšminga ir tai, kad Savivaldybės darbas nebuvo sutrikdytas, įstaigos reputacijai įvykiai iš esmės jokios įtakos neturėjo, pasitikėjimas savivalda nekrito, mero rinkimai įvyko, juose gyventojai dalyvavo aktyviai, o R. M. R. 2019 m. ir 2023 m. buvo perrinktas meru.

III. Kasacinės instancijos teismo argumentai ir išvados

4. Nuteistojo R. M. R. ir jo gynėjo advokato V. Baltrūno, nuteistosios G. M. ir jos gynėjos advokatės S. Jurskytės-Ignatavičienės kasaciniai skundai tenkinami.

Dėl nusikalstamo piktnaudžiavimo

5. Pagal BK 228 straipsnio 1 dalį atsako valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo, piktnaudžiavęs tarnybine padėtimi arba viršijęs įgaliojimus, jeigu dėl to didelę žalą patyrė valstybė, Europos Sąjunga, tarptautinė viešoji organizacija, juridinis ar fizinis asmuo. Valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens pripažinimas kaltu dėl piktnaudžiavimo galimas tik esant jo tyčinei kaltei, t. y. tik tuo atveju, kai toks asmuo suprato, jog naudojasi savo tarnybine padėtimi priešingais tarnybai tikslais arba viršija įgaliojimus, numatė, kad dėl to gali atsirasti didelė žala valstybei, tarptautinei viešajai organizacijai, juridiniam ar fiziniam asmeniui, ir šios žalos norėjo (tiesioginė tyčia) arba nenorėjo, bet sąmoningai leido jai atsirasti (netiesioginė tyčia).
6. Piktnaudžiavimas tarnybine padėtimi suprantamas kaip įstatymais ir kitais teisės aktais suteiktų teisių, pareigų ir įgaliojimų panaudojimas prieš tarnybos interesus, jos veiklos principus, esmę bei turinį. Piktnaudžiavimo tarnybine padėtimi koncepcija baudžiamojoje teisėje suponuoja išvadą, kad valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo tyčia veikia tarnybai priešingais tikslais dėl korupcinių ar kitų panašių paskatų, rodančių akivaizdų nesąžiningumą atliekant tarnybines pareigas (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-68-788/2021, 2K-7-1-788/2024). Įgaliojimų viršijimas suprantamas kaip įstatymais ir kitais teisės aktais valstybės tarnautojui ar jam prilygintam asmeniui suteiktų įgaliojimų ribų peržengimas. Asmuo, viršijantis įgaliojimus, atlieka neteisėtus veiksmus, kurių jis pagal savo pareigas atlikti neturi teisės (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-432-696/2016).

7. BK 228 straipsnyje įtvirtintas didelės žalos valstybei, Europos Sąjungai, tarptautinei viešajai organizacijai, juridiniam ar fiziniam asmeniui požymis yra vertinamasis, todėl jis kiekvienu atveju yra nustatomas atsižvelgiant į konkrečias bylos aplinkybes. Kartu šio požymio įtvirtinimas BK 228 straipsnyje reiškia, kad, nusikalstamą piktnaudžiavimą atribojant nuo drausminio, administracinio ar civilinio pobūdžio teisės pažeidimo, būtina nustatyti pakankamą baudžiamajai atsakomybei taikyti padarytos veikos pavojingumą. Tik tokia praktika laikytina atitinkančia baudžiamųjų įstatymų paskirtį (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinės sesijos 2021 m. balandžio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-59-495/2021, 9 punktas).
8. Didelė žala kaip piktnaudžiavimo sudėties požymis gali būti tiek turtinio, tiek neturtinio pobūdžio. Nustatant didelės turtinės žalos požymį, būtina įvertinti objektyvių aplinkybių visumą, iš kurios galima spręsti, ar BK 228 straipsnyje nurodyti subjektai (valstybė, Europos Sąjunga, tarptautinė viešoji organizacija, juridinis ar fizinis asmuo) patyrė realią žalą dėl valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens veiksmų, jei taip, kokio dydžio ši žala yra. Didelė turtinė žala BK 228 straipsnio prasme kasacinėje praktikoje paprastai siejama su verte, viršijančia 250 MGL, nors, atsižvelgiant į bylos aplinkybes, didele gali būti pripažinta ir mažesnio dydžio turtinė žala. Neturtinio pobūdžio žala neturi konkrečios materialios formos, todėl ją nustatant itin svarbus yra vertinamasis aspektas, tiesiogiai priklausantis nuo konkrečių bylos aplinkybių. Apie tokią žalą ir jos dydį teismai sprendžia vertindami neigiamų padarinių pobūdį, veiksmus, kuriais piktnaudžiaujama (jų pobūdį, trukmę, neteisėtumo aspektus), kokiais teisės aktais ginami interesai ir vertybės yra pažeidžiami, kaltininko einamų pareigų svarbą, padarytos veikos neigiamą poveikį valstybės tarnybos autoritetui ir rezonansą visuomenėje, nukentėjusiųjų skaičių, taip pat kaip jie vertina prieš juos padarytus veiksmus ir pan. Didelės neturtinės žalos požymis turi būti nustatytas neabejotinų įrodymų visuma, negali būti preziumuojamas, išvedamas iš kitų piktnaudžiavimo sudėties požymių ar vien apibrėžtas abstrakčiomis frazėmis apie valstybės ir juridinių asmenų autoriteto, reputacijos, prestižo menkinimą, kompromitavimą, pagrindinių valstybės principų pažeidimą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinės sesijos 2021 m. balandžio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-59-495/2021, 10 ir 11 punktai).
9. Piktnaudžiavimas, sukėlęs BK 228 straipsnio 1 dalyje nustatytus padarinius, kvalifikuojamas pagal BK 228 straipsnio 2 dalį, jeigu veika padaryta siekiant turtinės ar kitokios asmeninės naudos, nesant kyšininkavimo požymių. Turtinės naudos siekimo motyvas reiškia, kad piktnaudžiaujama buvo savo ar kitų asmenų praturtėjimo tikslais, o kitokios asmeninės naudos motyvas reiškia, kad piktnaudžiavimo veiksmus lėmė siekimas gauti kokios nors reikšmingos neturtinio pobūdžio naudos sau ar artimam asmeniui. Kvalifikuotojo piktnaudžiavimo normoje (BK 228 straipsnio 2 dalis) nurodytas motyvas (tiek turtinės, tiek kitokios asmeninės naudos siekimas) visais atvejais turi būti aiškiai nustatytas, motyvuotas, o ne menamas, numanomas ar spėjamas (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-176-489/2022, 2K-7-1-788/2024 ir kt.).

10. Nuteistiesiems šioje byloje inkriminuotą ir teismų konstatuotą nusikalstamą piktnaudžiavimą sudaro kelių tarpusavyje susijusių veiksmų ir jų padarinių visuma: pirma, viešųjų pirkimų principų ir taisyklių nesilaikymas sudarant sąlygas UAB „A“ laimėti du Panevėžio miesto savivaldybės administracijos 2017–2018 metais organizuotus ir įvykdytus mažos vertės viešuosius pirkimus vykdant viešinimo projektą „Panevėžys atsinaujina“; antra, taip buvo siekiama asmeninės naudos R. M. R., o būtent kad būtų atliktas ir jam asmeniškai pateiktas Panevėžio miesto gyventojų nuomonės tyrimas dėl gyvenimo mieste privalumų ir trūkumų bei pasitenkinimo mero darbu (suteiktos paslaugos vertė – 2420 Eur) ir pateikta rašytinė ir į jo politinę karjerą orientuota veiklos programa, siejant ją su 2019 m. vyksiančiais savivaldybių tarybų ir merų rinkimais (suteiktos paslaugos vertė – 2252 Eur); trečia, už šias suteiktas paslaugas UAB „A“ buvo apmokėta Panevėžio miesto savivaldybės lėšomis, taip padarant 4672 Eur turtinę žalą Savivaldybei; ketvirta, dėl tokių mero ir jo patarėjos veiksmų didelę neturtinę žalą patyrė valstybė.
11. Išplėstinė teisėjų kolegija, patikrinusi kasacinių skundų argumentus ir įvertinusi bylos medžiagą, sutinka su teismų išvada, kad nuteistiesiems inicijavus viešuosius pirkimus iš UAB „A“ buvo pažeistas pirkimų procedūrų skaidrumo principas ir kai kurie formalaus pobūdžio reikalavimai. Tokia byloje padaryta išvada pagrįsta Viešųjų pirkimų tarnybos Priežiūros skyriaus specialistės G. P. pateikta 2018 m. spalio 25 d. specialisto išvada ir jos paaiškinimais teismui, taip pat kriminalinės žvalgybos priemonėmis užfiksuotų R. M. R., M. V. ir G. M. pokalbių turiniu. Įvertinę šiuos duomenis, teismai nustatė tiek techninio procedūrinio pobūdžio viešųjų pirkimų tvarkos pažeidimus, tiek aplinkybes, rodančias R. M. R. ir G. M. šališkumą pasirenkant UAB „A“ kaip viešinimo projekto vykdytoją. Antai su šios įmonės konsultantu M. V. buvo iš anksto tariamasi ne tik dėl UAB „A“ dalyvavimo projekte sąlygų, bet ir dėl pačiam merui politiškai naudingų patarimų ruošiantis rinkimams.
12. Tačiau teisėjų kolegija nesutinka su teismų išvadomis dėl kitų kaltinimo sudedamųjų dalių nustatymo. Konstatuotina, kad pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai tinkamai neįvertino bylos duomenų, paneigiančių esmines kaltinimo dalis, t. y. kad Panevėžio miesto gyventojų nuomonės tyrimo apmokėjimas Savivaldybės lėšomis padarė Savivaldybei turtinę žalą; kad M. V. pateiktas raštas, kuriame yra į R. M. R. politinę karjerą orientuotų nuostatų, buvo apmokėtas Savivaldybės lėšomis. Tai reiškia, kad byloje nepagrįstai patvirtinta esminė kaltinimo dalis dėl R. M. R. ir G. M. veiksmais padarytos turtinės žalos Savivaldybei. Išplėstinės septynių teisėjų kolegijos vertinimu, byloje nepagrįstai nustatytas ir didelės neturtinės žalos valstybei padarymo faktas.

Dėl įrodymų vertinimo ir išvadų motyvavimo nustatant aplinkybes, susijusias su Panevėžio miesto gyventojų nuomonės tyrimo gavimu iš paslaugų teikėjos ir jo apmokėjimu Savivaldybės lėšomis

13. Išplėstinė teisėjų kolegija, darydama išvadą, kad byloje nepagrįstai konstatuota, jog Panevėžio miesto gyventojų nuomonės tyrimo apmokėjimas padarė Panevėžio miesto savivaldybei turtinę žalą, remiasi šias argumentais ir bylos aplinkybėmis:

13.1. Byloje nustatyta, kad 2017 m. gruodžio 6 d. Panevėžio miesto savivaldybės administracija su UAB „A“ sudarė 8470 Eur (su PVM) vertės paslaugų teikimo sutartį Nr. 22-2140 „Viešinimo projekto „Panevėžys atsinaujina“ Strateginės ir integruotos komunikacijos paslaugos, „Facebook“ paskyros analizė“. Paslaugos apmokėtos 2017 m. gruodžio 29 d. Nors tai nebuvo tiesiogiai įvardyta techninėje užduotyje ir sutartyje, su paslaugų teikėja buvo sutarta ir dėl Panevėžio gyventojų apklausos dėl gyvenimo mieste privalumų ir trūkumų bei pasitenkinimo mero darbu bei jų nuomonės tyrimo. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad sudarytoje sutartyje (4.1.1 ir 4.2.6 punktai) yra nurodyta, kad paslaugų teikėjas, atsižvelgęs į savivaldybės administracijos (kliento) poreikius, suderinęs su klientu, laikydamasis kliento nurodytų terminų ir reikalavimų, įsipareigoja teikti strategines ir integruotas komunikacijos paslaugas, o klientas turi teisę duoti nurodymus ir instrukcijas, siekdamas užtikrinti tinkamą paslaugų teikimą (6 t., b. l. 36–37). Klausimai, į kuriuos turėjo atsakyti gyventojai, buvo suderinti su Savivaldybės administracija. Gyventojų nuomonės tyrimą UAB „A“ užsakymu atliko UAB „S“, šio tyrimo rezultatus 2018 m. sausio 11 d. UAB „A“ konsultantas M. V. elektroniniu paštu atsiuntė G. M. (3 t., b. l. 62–107). 2018 m. vasario mėn. UAB „S“ vadovas I. Z., dalyvaujant M. V., šį tyrimą pristatė merui R. M. R. Taigi darytina išvada, kad Panevėžio gyventojų apklausa ir jų nuomonės tyrimas atliktas Panevėžio miesto savivaldybės ir UAB „A“ sutartinių santykių pagrindu.

13.2. Kasacinės instancijos teismo praktikoje, aiškinant viešųjų pirkimų tvarkos pažeidimų teisinius padarinius, pažymėta, kad lėšų sumokėjimas už realiai atliktas tikslines paslaugas, nors ir pažeidžiant teisės aktų nustatytą tvarką, savaime nereiškia turtinės žalos padarymo. Antai, konstatuojant turtinės žalos padarymą ir jos dydį, būtina nustatyti padarytą žalą, atitinkančią Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 6.249 straipsnio 1 dalies nuostatas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinės sesijos 2021 m. balandžio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-59-495/2021, 10.2 punktas). Nagrinėjamoje byloje nustatyta, kad dėl gyventojų apklausos paslaugos buvo susitarta 2017 m. lapkričio 8 d. susitikimo metu, aptariant planuojamo projekto galimas gaires, ši paslauga apmokėta pagal Panevėžio miesto savivaldybės administracijos ir UAB „A“ 2017 m. gruodžio 6 d. sudarytą paslaugų teikimo sutartį Nr. 22-2140. Ši sutartis ir bendras atsiskaitymas pagal ją (8470 Eur su PVM) teismų nepripažinti neteisėtais, išskyrus 2420 Eur sumokėjimą už gyventojų apklausą ir jų nuomonės tyrimą. Tačiau gyventojų nuomonės apklausos paslauga realiai atlikta, ginčo dėl to nėra, šio tyrimo rezultatai buvo pristatyti merui, jo patarėjai G. M. ir atsakingai darbuotojai A. S., vėliau panaudoti projekto „Viešinimo projektas. Panevėžys atsinaujina. 2018 m. antrojo pusmečio – 2023 m. komunikacijos strategija“ galutiniame tekste (13 t., b. l. 138). Vien tai, kad gyventojų nuomonės tyrimas nebuvo nurodytas pirmiau minėtoje sutartyje ir paslaugų teikėjai suformuluotoje techninėje užduotyje, nereiškia, kad realiai suteiktos ir su užsakove iš anksto suderintos paslaugos apmokėjimas

padarė užsakovei turtinės žalos. Tokia situacija nevertintina kaip turtinės žalos padarymas pagal CK 6.249 straipsnio 1 dalį. Tokiu atveju turtinė žala galėtų būti konstatuojama dėl neadekvačiai padidintos paslaugos vertės, tačiau sumokėta suma (2420 Eur) nesuteikia pagrindo daryti tokią išvadą.

13.3. Pagal Vietos savivaldos įstatymą (bylai aktuali suvestinė redakcija nuo 2017 m. sausio 1 d.), gyventojų apklausa yra vienas iš būdų, kuriais savivaldybės institucijos sudaro sąlygas savivaldybės gyventojams tiesiogiai dalyvauti rengiant ir svarstant sprendimų projektus (4 straipsnio 9 punktas, 36–47 straipsniai). Apklausos organizavimo išlaidos apmokamos iš savivaldybės biudžeto (47 straipsnis). Šis įstatymas suteikia merui įgaliojimus kontroliuoti pasirengimą vietos gyventojų apklausai (20 straipsnio 2 dalies 13 punktas). R. M. R. ir G. M. dalyvavimo užsakant tokią apklausą ir formuluojant jos turinį pripažinimas piktnaudžiavimu šioje byloje grindžiamas išvada, kad ši apklausa buvo naudinga tik asmeniškai R. M. R., tačiau ši esminė išvada pagrįsta ne įrodymais, o subjektyvaus pobūdžio prieštaringu vertinimu. Apeliacinės instancijos teismas, atmesdamas nuteistųjų argumentus, šios apklausos naudingumą asmeniškai merui motyvavo keliais aspektais. Pirma, dalis šių klausimų buvo suformuluota taip, kad gauti tyrimo rezultatai būtų naudingi asmeniškai R. M. R. ruošiantis artėjantiems savivaldybių tarybų ir merų rinkimams (vienas iš tyrime deklaruotų tikslų buvo išsiaiškinti gyventojų nuomonę dėl pasitenkinimo mero darbu; atitinkamai buvo formuluojami ir respondentams užduodami klausimai, kuriais tiesiogiai ar netiesiogiai buvo vertinamas Panevėžio miesto savivaldybės mero R. M. R. darbas; tyrimo dalyvių taip pat buvo klausiama apie jų pasirinkimą tarp partinio ir nepriklausomo kandidato savivaldos ir merų rinkimuose). Konstatuota, kad tokie klausimai yra reikšmingi kandidatui į merus ruošiantis rinkimams, nes leidžia labiau atliepti gyventojų lūkesčius. Antra, toks tyrimas nebuvo nurodytas techninėje užduotyje ir gauti tyrimo rezultatai nebuvo ir, pagal R. M. R., G. M. ir M. V. susitarimą, neturėjo būti pristatyti Savivaldybėje viešai. Antai G. M. minėto tyrimo kitiems Savivaldybės darbuotojams nepersiuntė el. paštu iš karto ar netrukus po to, kai jį gavo (apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio 54 punktas).

13.4. Išplėstinės teisėjų kolegijos vertinimu, tokie apeliacinės instancijos teismo argumentai yra prieštaringi ir pagrįsti prielaidomis, nes:

13.4.1. Iš paminėtų apeliacinės instancijos teismo nurodytų argumentų išplaukia, kad mero domėjimasis gyventojų lūkesčiais yra neteisėtas, nes tai gali būti jam naudinga ruošiantis rinkimams. Toks konstatavimas yra dirbtinis ir nelogiškas. Pagal savo pareigas meras privalo domėtis gyventojų nuomonėmis ir lūkesčiais ir tai, kad ši informacija gali būti naudinga jo politiniams tikslams, nereiškia priešingumo teisei.

13.4.2. Vertinamas dokumentas „Panevėžio miesto gyventojų nuomonės tyrimas“ yra nemažos apimties, jame pateikta įvairių lentelių ir gyventojų atsakymų į klausimus apibendrinimai. Gyventojams buvo pateikta 10 klausimų: 1. Gyvenimo Panevėžyje privalumai. 2. Labiausiai verti-

nami pokyčiai Panevėžyje. 3. Didžiausi Panevėžio trūkumai. 4. Aktualiausios problemos mieste. 5. Miesto valdžios prioritetai. 6. Pasirinkimas tarp partinio ir nepriklausomo kandidato savivaldos ir merų rinkimuose. 7. Pasitenkinimas mero darbu. 8. Dabartinio mero vertinimas, lyginant su buvusiais merais. 9. Teigiamo / neigiamo mero vertinimo priežastys. 10. Nuomonė, ar reikalai Panevėžyje juda teisinga kryptimi. Pažymėtina, kad paties mero darbo įvertinimui skirti tik trys klausimai. Gyventojų pasirinkimui tarp partinio ir nepriklausomo kandidato skirtas vienas klausimas. Be to, išplėstinės teisėjų kolegijos vertinimu, net ir tokios informacijos rinkimas nėra priešingas teisėtai mero ir savivaldybės veiklai. Šiame kontekste atkreiptinas dėmesys į tai, kad pagal Vietos savivaldos įstatymą (bylai aktuali suvestinė redakcija nuo 2017 m. sausio 1 d.) dalyvavimas organizuojant įstatymų nurodytus rinkimus yra viena iš savivaldybės funkcijų (7 straipsnio 19 punktas), todėl klausimas dėl prioriteto partiniam ar nepriklausomam kandidatui pats savaime taip pat nerodo apklausos tendencingumo.

13.4.3. Apeliacinės instancijos teismas pripažino, kad klausimyne buvo pateikti ir bendro pobūdžio klausimai apie gyvenimo Panevėžyje privalumus ir trūkumus, gyventojams aktualias miesto problemas, todėl atsakymai į šiuos klausimus gali būti vertinami kaip reikšmingi Panevėžio miesto savivaldybei, kurios lėšomis buvo apmokėtas tyrimas (apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio 54 punktas). Turint tai galvoje, kita šio teismo išvada, kad Savivaldybė dėl to patyrė turtinės žalos, yra prieštaringa ir nelogiška.

13.4.4. Nors kai kurie byloje užfiksuotų pokalbių fragmentai patvirtina, kad R. M. R. ir G. M. neplanavo viešinti gyventojų nuomonės tyrimo rezultatų iš karto po jų gavimo, tačiau byloje yra ir tokių duomenų, kurie paneigia, kad tyrimo rezultatai buvo nuslėpti ir naudoti išskirtinai R. M. R. naudai. Šiame kontekste pažymėtina, kad joks teisės aktas nenustato reikalavimo tuoj pat viešai pristatyti ar kitaip išplatinti gyventojų apklausos rezultatus. Be to, apeliacinės instancijos teismas nustatė, kad G. M. kabinete galima buvo peržiūrėti tyrimo rezultatus ir kad Savivaldybės darbuotojai T. J., D. Ga., L. G. ir J. J. matė aptariamą gyventojų nuomonės tyrimą arba apie jį girdėjo (apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio 54 punktas). Taigi pripažinta, kad apie tokio tyrimo atlikimą Savivaldybėje buvo žinoma. Iš bylos medžiagos matyti, kad, gavus tyrimo rezultatus (2018 m. sausio 11 d.), dėl jų viešinimo ar neviešinimo joks galutinis sprendimas nebuvo priimtas. 2018 m. kovo 12 d. su UAB „A“ buvo sudaryta antroji paslaugų teikimo sutartis ir projektas „Panevėžys atsinaujina“ buvo tęsiamas. 2018 m. gegužės 10 d. kartu su atnaujintu projekto teksto variantu atsakingai Savivaldybės darbuotojai A. S. buvo atsiųstas ir minėtas gyventojų nuomonės tyrimas (13 t., b. l. 115), kurį buvo siūloma skleisti (13 t., b. l. 103). 2018 m. gegužės 10 d. atsiųstame galutinai su A. S.

ir G. M. suderintame projekto tekste (13 t., b. l. 137–147) yra skyrius „Gyventojų nuomonės tyrimas“, kuriame glaustai pristatyti minėtos gyventojų apklausos rezultatai. Iš to galima spręsti, kad Panevėžio miesto gyventojų nuomonės tyrimas nebuvo nuslėptas ir galiausiai buvo pristatytas Savivaldybei kaip projekto sudedamoji dalis. Šių kaltinimui prieštaraujančių bylos aplinkybių nei pirmosios, nei apeliacinės instancijos teismas neįvertino.

14. Išplėstinė teisėjų kolegija, remdamasi pirmiau minėtomis aplinkybėmis, konstatuoja, kad teismų išvados, jog Panevėžio miesto gyventojų nuomonės tyrimo apmokėjimas Panevėžio miesto savivaldybės lėšomis padarė Savivaldybei turtinės žalos, padarytos nesilaikant išsamaus ir nešališko visų bylos aplinkybių išnagrinėjimo principo (BPK 20 straipsnio 5 dalis) ir neprieštaringo išvadų motyvavimo reikalavimo (BPK 332 straipsnio 5 dalis).

Dėl įrodymų vertinimo nustatant aplinkybes, susijusias su mero veiklos programos, orientuotos į jo politinę karjerą, gavimu iš paslaugų teikėjos ir apmokėjimu Savivaldybės lėšomis

15. Išplėstinė teisėjų kolegija, darydama išvadą, kad byloje nepagrįstai konstatuota, jog M. V. atsiųsto rašto, kuriame yra į R. M. R. politinę karjerą orientuotų nuostatų, sukūrimo išlaidos buvo apmokėtos Savivaldybės lėšomis, remiasi šiais argumentais ir bylos aplinkybėmis:
    15.1. Byloje nustatyta, kad 2018 m. sausio 15 d. M. V. elektroniniu paštu atsiuntė G. M. raštą „Panevėžys atsinaujina“ Veiksmų programos 2018–2023 m. planavimas“, taip pat prašė perduoti ją merui ir pasitarti, ar tinkamas toks formatas (3 t., b. l. 117, 120–123). 2018 m. vasario 1 d. M. V. atsiuntė G. M. papildytą šio rašto versiją (3 t., b. l. 119, 126–133). Kartu atsiųsta informacija, kiek darbo valandų dirbta kuriant šį raštą (3 t., b. l. 124). Teismai patvirtino, kad tai yra R. M. R. veiklos programos rėmai, orientuoti į jo politinę karjerą, siejant ją su 2019 m. vyksiančiais savivaldybių tarybų ir merų rinkimais, taip pat pagal teksto rengėjų darbo valandos įkainius nustatė, kad apmokėtos paslaugos vertė – 2252 Eur (su PVM).
    15.2. Vertinant šį bylos epizodą, lieka abejonių dėl to, ar 2018 m. sausio 15 d. ir 2018 m. vasario 1 d. atsiųstų raštų visas turinys pagrįstai įvardytas kaip „R. M. R. veiklos programa, orientuota į jo politinę karjerą“. Antai teismų liko neįvertinta aplinkybė, kad tik nedidelė šių raštų dalis skirta mero rinkiminiams tikslams. Minėtuose raštuose jo rengėjai deklaravo, kad 2019 m. vyksiantys savivaldybių tarybų rinkimai yra neatsiejama vykdomo projekto dalis, užtat iškėlė deklaratyvius uždavinius merui suformuoti komandą, laimėti Tarybos ir mero rinkimus, turėti ne mažiau nei 8 vietas Taryboje, kuo daugiau tiesiogiai bendrauti su miestiečiais ir pan. Tačiau didesnė šių raštų dalis skirta Panevėžio miesto problemų sprendimų projektams, iniciatyvoms ir komunikacijai, t. y. įprastai savivaldybės ir mero veiklai. Toliau teksto turinys buvo pildomas ir derinamas ir kaip rezultatas pateiktas galuti-

nis platesnio turinio jo variantas, kuriame jokių rinkiminių nuostatų nebeliko (13 t., b. l. 137–147). Šios aplinkybės leidžia daryti išvadą, kad 2018 m. sausio 15 d. ir 2018 m. vasario 1 d. raštai buvo atsiųsti ne kaip išimtinė nevieša konsultacija merui, o kaip vykdomo viešinimo projekto „Panevėžys atsinaujina“ preliminarūs rėmai, kaip derinti pateiktos šio projekto gairės, teiraujantis, ar tinkamas toks formatas (3 t., b. l. 117).

15.3. Pažymėtina, kad G. M., duodama parodymus, neigė, kad už minėtų raštų buvo apmokėta Savivaldybės lėšomis. Jos teigimu, tai buvo juodraštinis variantas, tai nėra tai, ką nusipirko Savivaldybė iš UAB „A“. Šiam teiginiui paneigti jokių konkrečių argumentų teismų nuosprendžiuose nepateikta. Tačiau byloje yra duomenų, kad minėti atsiųstų raštų punktai, siejami su R. M. R. rinkiminiais tikslais, vėliau buvo atmesti kaip neatitinkantys projekto poreikių. Kaip rodo bylos medžiaga, antroji sutartis dėl viešinimo projekto „Panevėžys atsinaujina“ su UAB „A“ buvo sudaryta 2018 m. kovo 12 d. (12 000 Eur su PVM vertės). Pagal šią sutartį už suteiktas paslaugas Panevėžio miesto savivaldybės administracija UAB „A“ sumokėjo 2018 m. gegužės 17 d. Prieš tai, t. y. 2018 m. kovo–gegužės mėn. laikotarpiu vyko aktyvus projekto „Panevėžys atsinaujina“ derinimo procesas, tai rodo A. S., G. M. ir M. V. susirašinėjimas bei siunčiamų dokumentų turinio pokyčiai (13 t., b. l. 40–146). Šio proceso metu M. V. buvo priekaištaujama, kad projekto tekste yra politinių dalykų. Galiausiai, reaguodamas į tai, M. V. informavo A. S., kad visa dalis, susijusi su 2019 m. rinkimais, iš projekto išimta (13 t., b. l. 99). Galutiniame projekto „Panevėžys atsinaujina“ variante jokių nuostatų, siejamų su rinkiminiais tikslais, nebeliko (13 t., b. l. 137–147). Būtent už šio dokumento parengimą 2018 m. gegužės 17 d. buvo sumokėta UAB „A“ pagal sutartį. Jokių atskirų mokėjimų už tarpinių tekstų parengimą padaryta nebuvo. Teismai šių bylos duomenų, paneigiančių svarbias pateikto kaltinimo aplinkybes, nevertino ir, darydami išvadą dėl atitinkamos turtinės žalos (2252 Eur) Panevėžio miesto savivaldybei, tinkamai nepatikrino šios kaltinimo dalies pagrįstumo.

16. Išplėstinė teisėjų kolegija, remdamasi pirmiau minėtomis aplinkybėmis, konstatuoja, kad teismų išvados, jog M. V. 2018 m. sausio 15 d. ir 2018 m. vasario 1 d. atsiųstų raštų „Panevėžys atsinaujina“ Veiksmų programos 2018–2023 m. planavimas“ rengimo išlaidos apmokėtos Panevėžio miesto savivaldybės lėšomis ir dėl to Savivaldybei padaryta turtinė žala, padarytos nesilaikant išsamaus ir nešališko visų bylos aplinkybių išnagrinėjimo reikalavimo (BPK 20 straipsnio 5 dalis).

Dėl mero patarėjai inkriminuoto asmeninės naudos siekimo motyvo

17. Išplėstinė teisėjų kolegija atkreipia dėmesį į neteisingą asmeninės naudos siekimo motyvo kaip piktnaudžiavimą kvalifikuojančio požymio (BK 228 straipsnio 2 dalis) interpretavimą formuluojant kaltinimą G. M. Kasacinės instancijos teismo praktikoje išaiškinta, kad, atsižvelgiant į asmeninės naudos turinio plačias ribas ir galimų formų įvairovę, šio kvalifikuojančio požymio taikymas galimas

tik tokiu atveju, kai dėl siekiamos asmeninės naudos pobūdžio piktnaudžiavimo nusikaltimas yra įgijęs aiškiai didesnį pavojingumą. Vien tik dvasinio ar emocinio turinio nauda, kuri gaunama teikiant pagalbą bei paramą draugui ar kitam asmeniui, nors ir neteisėta, neturi būti suprantama kaip piktnaudžiavimą kvalifikuojantis požymis. Kasacinės instancijos teismo praktikoje taip pat išaiškinta, kad pats terminas „asmeninė nauda" suponuoja išvadą, jog naudos gavėjas pirmiausia yra pats šio nusikaltimo subjektas. Todėl tam, kad piktnaudžiavimas įgytų didesnį pavojingumą ir atitiktų kvalifikuotosios piktnaudžiavimo sudėties požymius, turi būti nustatyta, kad tokios naudos buvo siekiama pačiam piktnaudžiautojui ar jo artimiems asmenims (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-440/2010, 2K-176-489/2022, 2K-7-1-788/2024). Tokiu atveju valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo savo ar jam artimų asmenų gerovę iškelia aukščiau už viešąjį interesą, kurį privalo įgyvendinti vykdydamas pareigas, ir dėl šių asmeninių paskatų pradeda veikti priešingais tarnybai interesais. Dėl to valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens piktnaudžiavimas gali įgyti didesnį pavojingumą, dėl kurio veika kvalifikuojama pagal BK 228 straipsnio 2 dalį.

18. Asmeninės naudos siekimo motyvo inkriminavimas G. M., veikusiai mero interesais, neatitiko minėtų baudžiamojo įstatymo aiškinimo nuostatų. Be to, atkreiptinas dėmesys, kad G. M. ėjo mero patarėjo, t. y. politinio (asmeninio) pasitikėjimo valstybės tarnautojo, pareigas. Remiantis Valstybės tarnybos įstatymo 4 straipsnio 2 dalies 11 punktu, tokiems valstybės tarnautojams netaikomas politinio neutralumo reikalavimas. Todėl kaltinimo dalis, pagal kurią G. M. veika kvalifikuota pagal BK 228 straipsnio 2 dalį, nes ji siekė merui asmeninės (politinės) naudos, pasireiškiančios kaip sėkmė artėjančiuose rinkimuose, prieštarauja jos einamų pareigų prigimčiai ir tikslams, todėl stokoja logiškumo ir neatitinka šios baudžiamojo įstatymo normos turinio.

Dėl didelės neturtinės žalos valstybei

19. Išplėstinė teisėjų kolegija, nustačiusi pagrindą paneigti esminę byloje pateikto kaltinimo aplinkybę, kad R. M. R. ir G. M. veiksmais buvo padaryta turtinės žalos Panevėžio miesto savivaldybei, nusprendžia, kad byloje taip pat nėra pagrindo konstatuoti didelės neturtinės žalos valstybei padarymo fakto.

20. Pažymėtina, kad Viešųjų pirkimų įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų pažeidimai nurodyti Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 184 straipsnyje kaip užtraukiantys administracinę atsakomybę. Tačiau tam tikromis aplinkybėmis tokie pažeidimai dėl didesnio jų pavojingumo gali atitikti ir nusikalstamo piktnaudžiavimo požymius. Kasacinėje praktikoje nurodoma, kad kai valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo tyčia padaro viešuosius pirkimus reglamentuojančių teisės aktų pažeidimų, siekdamas nepagrįsto pasipelnymo, yra pagrindas spręsti, kad tokiais veiksmais padaroma didelė žala valstybei, nes taip diskredituojamas valstybės politikos įgyvendinimas visuomenei jautrioje srityje. Sprendžiant klausimą, ar viešųjų pirkimų sritį reguliuojančių teisės aktų pažeidimai sukėlė didelę neturtinę žalą valstybei, be kita ko, aktualu įvertinti minėtų

pažeidimų pobūdį ir priežastis, išsiaiškinti, ko iš tiesų buvo siekiama minėtais veiksmais; ar jiems yra būdingas korupcinis pobūdis, savanaudiški tikslai; ar realiai suteiktos įsigytos paslaugos (atlikti darbai), ar jų kaina yra aiškiai per aukšta; kaip minėti veiksmai vertintini proporcingumo, racionalumo aspektu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinės sesijos 2021 m. balandžio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-59-495/2021, 11.1 punktas). Kasacinės instancijos teismo nutartyse ne kartą nepritarta praktikai, kai bet kokie teisės aktų, reglamentuojančių valstybės tarnautojų atliekamas funkcijas, pažeidimai kvalifikuojami kaip nusikalstamas piktnaudžiavimas neanalizuojant, ar pakankamas padarytų veiksmų pavojingumas, ar pakankamai yra duomenų išvadai apie didelės žalos padarymą, neįvertinant kitų teisės šakų normų veiksmingumo atkuriant pažeistas teises ir nubaudžiant teisės aktų reikalavimus pažeidusius asmenis. Tokia praktika neatitinka baudžiamųjų įstatymų paskirties (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-316/2013, 2K-125/2014, 2K-68-788/2021, 2K-47-648/2025 ir kt.). Toks aiškinimas aktualus ir vertinant viešųjų pirkimų tvarkos pažeidimų pavojingumo ir taikytinos atsakomybės klausimus (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-161/2012, 2K-4-689/2019, 2K-P-59-495/2021).

21. Pirmiau minėta, kad išplėstinė teisėjų kolegija pritaria teismų išvadoms, jog R. M. R. ir G. M. veiksmai, inicijuojant komunikacijos paslaugų viešuosius pirkimus iš UAB „A“, neatitiko viešųjų pirkimų skaidrumo principo. Iš byloje užfiksuotų pokalbių matyti, kad jie, pasirinkdami UAB „A“ kaip projekto vykdytoją, buvo šališki, nes, be kita ko, siekė gauti iš M. V. merui R. M. R. asmeniškai naudingų konsultacijų ruošiantis kitų metų rinkimams, bendravo su juo ir šiais klausimais. Nustatyta ir techninio procedūrinio pobūdžio viešųjų pirkimų reikalavimų pažeidimų (dėl Panevėžio miesto gyventojų nuomonės tyrimo atlikimo buvo susitarta žodžiu, nenurodant šios paslaugos techninėje užduotyje ir pirkimo sutartyje, ir pan.). Tačiau, paneigus esminę kaltinimo dalį, t. y. kad R. M. R. ir G. M. veiksmais, susijusiais su sutarčių sudarymu su UAB „A“, padaryta turtinės žalos Panevėžio miesto savivaldybei, taip pat nesant praturtėjimo motyvo jų veiksmuose, nebelieka pagrindo konstatuoti ir to, kad šie veiksmai įgijo nusikalstamo piktnaudžiavimo pobūdį.
22. Darydama tokią išvadą, išplėstinė teisėjų kolegija atsižvelgia į tai, kad byloje nustatyta, jog Panevėžio miesto savivaldybėje buvo poreikis įsigyti strateginės komunikacijos paslaugų, Miesto rinkodaros darbo grupė nusprendė tokio pobūdžio projektui skirti 27 000 Eur ir inicijuoti viešuosius pirkimus. Taigi projektas „Panevėžys atsinaujina“ buvo planuotas kaip Savivaldybei reikalingas projektas, kuriam iš anksto buvo numatyta ir skirta biudžeto lėšų dalis (apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio 32 punktas). Byloje nustatyti viešųjų pirkimų tvarkos pažeidimai buvo padaryti vykdant mažos vertės pirkimus. Remiantis Viešųjų pirkimų tarnybos direktoriaus 2017 m. birželio 28 d. įsakymu „Dėl Mažos vertės pirkimų tvarkos aprašo patvirtinimo“ Nr. 1S-97, mažesnės nei 10 000 Eur vertės pirkimai gali būti vykdomi supaprastinta tvarka neskelbiamos apklausos būdu (21.2.1 punktas), t. y. kai perkančioji organizacija pati kreipiasi į paslaugų teikė-

jus, kviesdama pateikti pasiūlymus. Kaip patvirtino specialistė G. P., perkančioji organizacija gali apklausti ir vieną pasirinktą paslaugų teikėją (apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio 34 punktas). Natūralu, kad, kviesdama pasirinktą paslaugų teikėją dalyvauti viešuosiuose pirkimuose, perkančioji organizacija informuoja jį apie perkamos paslaugos specifiką ir kitas pirkimo detales, derina savo ir potencialaus paslaugų teikėjo interesus. Todėl byloje nustatytas išankstinis mero R. M. R. ir jo patarėjos G. M. bendravimas su M. V. ir jo atstovaujamos bendrovės dalyvavimo projekte detalių aptarimas patys savaime nelaikytini neteisėtais. Iš bylos medžiagos matyti, kad viešinimo projektas nebuvo fiktyvus, paslaugų teikėja, bendradarbiaudama su Panevėžio miesto savivaldybės darbuotojais, jį realiai vykdė. Projekto rezultatai buvo pristatyti Savivaldybei, jų naudingumas Savivaldybei byloje nepaneigtas, bendri atsiskaitymai pagal sudarytas sutartis su UAB „A“ nepripažinti neteisėtais. Svarbu ir tai, kad byloje nenustatyta, kad meras ir jo patarėja veiktų asmeninio praturtėjimo tikslais. Nėra ir jokių duomenų, iš kurių būtų galima spręsti apie tai, kad UAB „A“ įtraukimas į projektą ir bendradarbiavimas su M. V. suteiktų R. M. R. realų pranašumą rinkimuose ar kokios nors kitos reikšmingos politinės naudos.

23. Remiantis išdėstytais argumentais, konstatuotina, kad byloje nustatytuose R. M. R. ir G. M. veiksmuose nėra būtinojo nusikalstamo piktnaudžiavimo (BK 228 straipsnio 1 ir 2 dalys) požymio – didelės žalos valstybei, Europos Sąjungai, tarptautinei viešajai organizacijai, juridiniam ar fiziniam asmeniui. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai, darydami priešingą išvadą, padarė esminį įrodymų vertinimo pažeidimą (BPK 20 straipsnio 5 dalis), sukliudžiusį jiems išsamiai išnagrinėti bylą ir priimti teisingą nuosprendį (BPK 369 straipsnio 3 dalis), o taikydami R. M. R. ir G. M. baudžiamąją atsakomybę pagal BK 228 straipsnio 2 dalį, netinkamai pritaikė baudžiamąjį įstatymą (BPK 369 straipsnio 2 dalis). Šiuo pagrindu byloje priimti teismų nuosprendžiai naikintini ir baudžiamoji byla R. M. R. ir G. M. nutrauktina, nes nepadaryta veikų, turinčių nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių (BPK 3 straipsnio 1 dalies 1 punktas).

Dėl kasacinių skundų argumentų, susijusių su įrodymų leistinumu

24. Kasaciniuose skunduose nurodoma, kad apeliacinės instancijos teismas tinkamai neįvertino ir neatsakė į apeliacinių skundų argumentus dėl kriminalinės žvalgybos metu gautų duomenų nepagrįsto pripažinimo įrodymais. Teisėjų kolegija, susipažinusi su apeliacinės instancijos teismo nuosprendžiu, tokių apeliacinio proceso pažeidimų nenustatė. Kriminalinės žvalgybos ir jos metu gautų duomenų teisėtumo klausimai nuosprendyje išanalizuoti, taip pat išnagrinėti ir papildomai bylai pateikti (iš dalies išslaptinti) bylos duomenys apie atliktų kriminalinės žvalgybos veiksmų faktinį ir teisinį pagrindą bei jų sankcionavimą, visi apeliacinių skundų argumentai dėl įrodymų leistinumo patikrinti ir į juos išsamiai atsakyta (apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio 13–27 punktai). Išplėstinė septynių teisėjų kolegija, nutraukdama šią baudžiamąją bylą kitu teisiniu pagrindu, nenustatė būtinumo dar kartą nagrinėti šiuos klausimus.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus išplėstinė septynių teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 382 straipsnio 2 punktu,

n u t a r i a :

Panaikinti Šiaulių apygardos teismo 2022 m. sausio 24 d. nuosprendį ir Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2024 m. spalio 24 d. nuosprendį ir baudžiamąją bylą R. M. R. ir G. M. nutraukti, nes nepadaryta veikų, turinčių nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių.

2.15. Neteisėtas disponavimas šaunamaisiais ginklais, šaudmenimis, sprogmenimis ar sprogstamosiomis medžiagomis (BK 253 straipsnis)

Sprendžiant klausimą dėl asmens veiksmų kvalifikavimo pagal BK 253 straipsnio 2 dalį, nepakanka tik formaliai nustatyti nusikaltimo dalyko kiekį, t. y. kad asmuo disponuoja ne mažiau kaip trimis šaunamaisiais ginklais. Būtina vertinti ir asmens neteisėtų veiksmų pavojingumą, atsižvelgiant į laikytų ginklų kategoriją, rūšį, tipą, jų laikymo sąlygas, būdą, tikslą, motyvus, ar buvo sukelta reali grėsmė visuomenei, ar apskritai iš šaunamųjų ginklų pagrindinių dalių, kuriomis buvo disponuojama, įmanoma surinkti techniškai veikiantį šaunamąjį ginklą.

Baudžiamoji byla Nr. 2K-168-594/2025
Teisminio proceso Nr. 1-01-1-04988-2023-9
Procesinio sprendimo kategorijos: 1.2.22.1.1; 1.2.22.1.2
(S)

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

N U T A R T I S
LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2025 m. gruodžio 10 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Rimos Ažubalytės (kolegijos pirmininkė), Artūro Ridiko ir Albino Antanaičio (pranešėjas),

sekretoriaujant Vilmai Aidukaitei,

dalyvaujant prokurorui Tomui Uldukiui,

nuteistajam M. L., jo gynėjui advokatui Mykolui Girdiušui,

viešame teismo posėdyje kasacine žodinio proceso tvarka išnagrinėjo baudžiamąją bylą pagal **Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros Organizuotų nu-**

sikaltimų ir korupcijos tyrimo departamento prokuroro Tomo Uldukio kasacinį skundą dėl Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. kovo 10 d. nutarties, kuria atmestas Kauno apygardos prokuratūros prokuroro Egidijaus Zuzevičiaus apeliacinis skundas dėl Kauno apygardos teismo 2023 m. rugsėjo 20 d. nuosprendžio dėl nuteistojo M. L. nusikalstamos veikos kvalifikavimo pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 253 straipsnio 1 dalį.

Kauno apygardos teismo 2023 m. rugsėjo 20 d. nuosprendžiu **M. L.** pripažintas kaltu ir nuteistas pagal BK 253 straipsnio 1 dalį 100 MGL (5000 Eur) dydžio bauda.

Šioje byloje taip pat nuteisti N. Š., L. Š., A. M. ir V. S., tačiau dėl jų kasacinių skundų negauta.

Teisėjų kolegija, išnagrinėjusi bylą ir išklausiusi prokuroro, prašiusio kasacinį skundą tenkinti, taip pat nuteistojo ir jo gynėjo, prašiusių kasacinį skundą atmesti, paaiškinimų,

n u s t a t ė :

I. Bylos esmė

1. M. L., jo nusikalstamą veiką perkvalifikavus iš BK 253 straipsnio 2 dalies į BK 253 straipsnio 1 dalį, nuteistas už tai, kad, neturėdamas leidimo, nuo ikiteisminio tyrimo metu tiksliai nenustatyto laiko savo namuose ir užkaseęs žemės sklype, (*duomenys neskelbtini*), neteisėtai laikė vieną šaunamąjį ginklą, netinkamų šaudyti ginklų tinkamas naudoti dalis, šešiolika vienetų šaudmenų, tinkamų šaudyti, ir sprogstamąją medžiagą:
   1.1. tinkamą šaudyti savadarbį šaunamąjį ginklą, kuris pagamintas iš pramoninės gamybos (Kinija) 5,5 mm (.22) kalibro B2 modelio pneumatinio šautuvo, pritaikant jį šaudyti 5,6 mm kalibro (.22LR) ilgaisiais žiedinio skėlimo šoviniais;
   1.2. pramoninės gamybos (Rusija) 16 kalibro vienvamzdį, lygiavamzdį „IŽ-5“ modelio medžioklinį šautuvą, kuris skirtas šaudyti 16 kalibro medžiokliniais šoviniais, šiame šautuve yra pagrindinė B kategorijos šaunamojo ginklo dalis – vamzdis, kuris, vadovaujantis Lietuvos Respublikos ginklų ir šaudmenų kontrolės įstatymu (toliau – GŠKĮ), yra priskiriamas prie šaunamųjų ginklų ir gali būti panaudotas kitame tokio pat modelio ginkle;
   1.3. pramoninės gamybos (Rusija) 7,62 mm kalibro Tokarevo konstrukcijos pistoletą (TT) Nr. *(duomenys neskelbtini)*, kuris skirtas šaudyti 7,62 mm kalibro (7,62 x 25) Tokarevo konstrukcijos šoviniais (TT), šiame pistolete yra pagrindinės B kategorijos šaunamojo ginklo dalys – vamzdis, rėmas ir spyna (užraktas), šios dalys, vadovaujantis GŠKĮ, yra priskiriamos prie šaunamųjų ginklų ir gali būti panaudotos kitame tokio pat modelio ginkle;
   1.4. pramoninės gamybos 7,62 mm kalibro Mosino konstrukcijos šautuvo, kuris yra B kategorijos, pagrindinę šaunamojo ginklo dalį – uoksą, kuris, vadovaujantis GŠKĮ, yra priskiriamas prie šaunamųjų ginklų ir gali būti panaudotas kitame tokio pat modelio ginkle;

1.5. 1 pramoninės gamybos 5,6 mm kalibro ilgojo žiedinio skėlimo (.22LR) šovinį, kuris yra skirtas daugeliui B kategorijos ginklų, šį šovinį galima iššauti tirti pateiktame savadarbiame šautuve;

1.6. 13 vnt. pramoninės gamybos (JAV) 5,6 mm (.22) kalibro žiedinio skėlimo šovinių .22WMR („.22 Winchester Magnum Rimfire“), kurie yra skirti B kategorijos ginklams;

1.7. 2 vnt. savadarbių šaudmenų, pagamintų iš pramoninės gamybos (Čekija) 9 mm imitacinių (garsinių) pistoletinių šovinių, į kuriuos įstatyta guminė kulka, jie yra pritaikyti šaudyti iš B kategorijos ginklų;

1.8. tinkamą naudoti nedidelės sprogstamosios galios sprogstamąją medžiagą – pramoninės gamybos bedūmį paraką, kurio bendra masė – 301 g, jo paskirtis yra užtaisyti įvairaus kalibro lygiavamzdžiams šaunamiesiems ginklams skirtus šaudmenis ir jį galima panaudoti kaip sprogstamąją medžiagą ar kaip sudėtinį komponentą gaminant kitą savadarbę sprogstamąją medžiagą;

2022 m. birželio 27 d. laikotarpiu nuo 6.50 val. iki 10.35 val. atliktos kratos metu šiuos šaunamuosius ginklus, šaudmenis ir sprogstamąją medžiagą surado ir paėmė policijos pareigūnai.

II. Kasacinio skundo argumentai

2. Kasaciniu skundu Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros Organizuotų nusikaltimų ir korupcijos tyrimo departamento prokuroras Tomas Uldukis prašo panaikinti Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. kovo 10 d. nutarties dalį, kuria atmestas Kauno apygardos prokuratūros prokuroro Egidijaus Zuzevičiaus apeliacinis skundas dėl Kauno apygardos teismo 2023 m. rugsėjo 20 d. nuosprendžio, ir perduoti bylą dėl nuteistojo M. L. iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka. Kasatorius skunde nurodo:

2.1. Pirmosios instancijos teismas, perkvalifikuodamas M. L. veiką iš BK 253 straipsnio 2 dalies į BK 253 straipsnio 1 dalį, netinkamai pritaikė baudžiamąjį įstatymą ir dėl to skyrė per švelnią bausmę, o apeliacinės instancijos teismas neištaisė pirmosios instancijos teismo padarytos teisės taikymo klaidos.

2.2. Neteisėto disponavimo šaudmenimis, sprogmenimis ar sprogstamosiomis medžiagomis atvejais BK 253 straipsnio 1 dalyje nurodyta nusikalstama veika nuo veikos, nurodytos šio straipsnio 2 dalyje, atribojama remiantis vertinamuoju didelio kiekio požymiu. Koks kiekis laikytinas dideliu, sprendžia ikiteisminio tyrimo įstaiga, kiekvienu konkrečiu atveju tirdama nusikalstamą veiką, ir teismas, nagrinėdamas baudžiamąją bylą iš esmės. Tuo tarpu neteisėto disponavimo šaunamaisiais ginklais atvejais BK 253 straipsnio 1 dalyje nurodyta nusikalstama veika nuo veikos, nurodytos šio straipsnio 2 dalyje, atribojama konkrečiu šaunamųjų ginklų kiekiu. BK 253 straipsnio 2 dalyje įtvirtintos nusikalstamos veikos didesnį pavojingumą rodo tai, kad buvo pagaminti, įgyti, laikomi, nešiojami, gabenami, siunčiami ar realizuoti ne mažiau kaip trys vienetai šaunamųjų ginklų.

2.3. Nagrinėjamoje byloje nustatyta, kad nuteistasis M. L., neturėdamas leidimo, sąmoningai laikė vieną tinkamą šaudyti savadarbį šaunamąjį ginklą ir penkias netinkamų šaudyti ginklų tinkamas naudoti pagrindines dalis – du vamzdžius, rėmą, spyną (užraktą), uoksą, kurie, remiantis GŠKĮ 2 straipsnio 65 punktu, laikomi šaunamaisiais ginklais. Toks laikytų šaunamųjų ginklų kiekis užtraukia baudžiamąją atsakomybę pagal BK 253 straipsnio 2 dalį. Tačiau žemesnės instancijos teismai nepagrįstai nusprendė, kad šie M. L. veiksmai nesiekia sunkaus nusikaltimo, nurodyto BK 253 straipsnio 2 dalyje, pavojingumo.

2.4. Žemesnės instancijos teismai, darydami išvadą, kad M. L. veiksmai nesiekia nusikalstamos veikos, nurodytos BK 253 straipsnio 2 dalyje, pavojingumo, nepagrįstai sureikšmino nusikalstamos veikos dalyko laikymo aplinkybes. Pažymėtina, jog M. L. neteisėtai disponavo B kategorijos šaunamųjų ginklų dalimis, kurios pagal GŠKĮ 2 straipsnio 29 dalį priskiriamos vienų iš pačių pavojingiausių kategorijų ginklams. Tai patvirtina, kad jos gali sukelti didelę grėsmę visuomenės saugumui. Akcentuotina ir tai, kad pas nuteistąjį rastame tinkamame šaudyti savadarbio šautuvo šovinio lizde buvo įdėtas šovinys.

2.5. Nors šovinių, kuriais neteisėtai disponavo nuteistasis, skaičius nebuvo didelis, tačiau būtent jie buvo tinkami panaudoti savadarbiame šautuve, kuris buvo rastas pas M. L. Todėl buvo realus žalos atsiradimo visuomenei pavojus. Tokį manymą dėl realaus pavojaus sustiprina ir 2022 m. birželio 9 d., 2022 m. birželio 13 d., 2022 m. birželio 22 d. ir 2022 m. birželio 29 d. veiksmų neatskleidžiant savo tapatybės atlikimo protokoluose užfiksuoti duomenys apie nuteistojo pasvarstymus šaunamuosius ginklus bei jų dalis parduoti ar kitaip neteisėtai išleisti į apyvartą. M. L. kitiems asmenims teikė informaciją apie savo neteisėtai laikomus ginklus, jų techninę būklę, galimybes įsigyti už atitinkamą kainą, t. y. ginklai tam tikromis aplinkybėmis galėjo bet kada tapti prieinami kitiems asmenims ir cirkuliuoti neteisėtoje apyvartoje toliau.

2.6. Be to, byloje nustatyta, kad M. L. siekė atkurti sugadintas šaunamųjų ginklų dalis. Pirmosios instancijos teismo posėdžio metu apklaustas specialistas R. Švagždys paaiškino, kad tirti pateiktas pramoninės gamybos (Rusija) 7,62 mm kalibro Tokarevo konstrukcijos pistoletas (TT) buvo remontuojamas (restauruojamas), nes buvo matyti, jog buvo pašalintos korozinės apnašos nuo metalo paviršiaus. Kad šis ginklas būtų tinkamas šaudyti – būtų galima atlikti šūvį, tereikia praktiškai analogiško paleidžiamojo mechanizmo. Grėsmė visuomenės saugumui siejama ne tik su neteisėtu paties ginklo (jo pagrindinių dalių) laikymu, bet ir su galimybe, kad tokios dalys pateks kitiems žmonėms, ieškantiems ginklų dalių neveikiančiam ginklui ar norintiems surinkti ginklą iš dalių ir jį panaudoti.

2.7. Kasatorius atkreipia dėmesį ir į tai, kad apeliacinės instancijos teismas, palikdamas galioti pirmosios instancijos teismo sprendimą dėl M. L. veiksmų kvalifikavimo pagal BK 253 straipsnio 1 dalį, rėmėsi ir teisingumo principu. Tačiau teisingumo principo įgyvendinimas siejamas ne su nusikalstamų veikų kvalifikavimu, o su bausmės skyrimu, todėl, vadovaujantis šiuo principu,

galėjo būti svarstomas tik klausimas dėl paskirtos bausmės švelninimo, o ne dėl veikos kvalifikavimo.

2.8. Byloje neabejotinai nustatytas ir subjektyvusis nusikalstamos veikos, nurodytos BK 253 straipsnio 2 dalyje, požymis – tyčia. Kasatoriaus vertinimu, M. L. veiksmų pavojingumas yra prilyginamas tokiam pavojingumui, kokį visuomenei sukelia sunkaus nusikaltimo, nurodyto BK 253 straipsnio 2 dalyje, padarymas.

III. Kasacinės instancijos teismo argumentai ir išvados

3. Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros Organizuotų nusikaltimų ir korupcijos tyrimo departamento prokuroro Tomo Uldukio kasacinis skundas atmestinas.
4. Prokuroras teigia, kad apeliacinės instancijos teismas, palikdamas galioti pirmosios instancijos teismo nuosprendį, kuriuo M. L. nusikalstami veiksmai iš BK 253 straipsnio 2 dalies perkvalifikuoti į BK 253 straipsnio 1 dalį, netinkamai taikė baudžiamąjį įstatymą. Prokuroro įsitikinimu, jau vien tai, kad M. L., neturėdamas leidimo, laikė vieną tinkamą šaudyti savadarbį šaunamąjį ginklą ir penkias netinkamų šaudyti ginklų tinkamas naudoti pagrindines dalis, parodo didelį jo neteisėtų veiksmų pavojingumą ir užtraukia baudžiamąją atsakomybę pagal BK 253 straipsnio 2 dalį. Šie kasatoriaus teiginiai yra nepagrįsti.
5. Pagal BK 253 straipsnio 1 dalį baudžiamojon atsakomybėn traukiamas tas, kas neturėdamas leidimo, be kita ko, laikė šaunamąjį ginklą, šaudmenis, sprogmenis ar sprogstamąsias medžiagas. Pagal BK 253 straipsnio 2 dalį, nustatančią kvalifikuotą BK 253 straipsnio 1 dalyje nurodyto nusikaltimo sudėtį, baudžiamąją atsakomybę užtraukia ne mažiau kaip trijų šaunamųjų ginklų, didelės sprogstamosios galios arba didelio kiekio šaudmenų, sprogmenų ar sprogstamųjų medžiagų laikymas neturint tam leidimo.
6. Taigi, BK 253 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta veika nuo veikos, nurodytos šio straipsnio 2 dalyje, atribojama nusikalstamos veikos dalyku – disponuojamų šaunamųjų ginklų kiekio, sprogstamųjų medžiagų galios bei vertinamuoju didelio šaudmenų, sprogmenų ar sprogstamųjų medžiagų kiekio požymiais. Tačiau, kitaip nei teigiama skunde, sprendžiant klausimą dėl asmens veiksmų kvalifikavimo pagal BK 253 straipsnio 2 dalį, nepakanka tik formaliai nustatyti nusikaltimo dalyko kiekį, t. y. kad asmuo disponuoja ne mažiau kaip trimis šaunamaisiais ginklais. Būtina vertinti ir asmens neteisėtų veiksmų pavojingumą, atsižvelgiant į laikytų ginklų kategoriją, rūšį, tipą, jų laikymo sąlygas, būdą, tikslą, motyvus, ar buvo sukelta reali grėsmė visuomenei, taip pat kitas byloje nustatytas reikšmingas aplinkybes.
7. Pagal nusikalstamos veikos padarymo metu galiojusį GŠKĮ 7 straipsnio 3 dalies 2 punktą (2022 m. kovo 31 d. įstatymo redakcija), civilinėje apyvartoje draudžiami bet kokie savadarbiai šaunamieji ginklai. Pagal to paties įstatymo 2 straipsnio 65 punktą, šaunamaisiais ginklais laikomos ir pagrindinės šaunamųjų ginklų dalys. Vamzdis, rėmas, uoksas, spyna (užraktas) yra priskiriami prie pagrindinių šaunamojo ginklo dalių (GŠKĮ 2 straipsnio 66 punktas).

8. Byloje nustatyta, kad M. L., neturėdamas leidimo, laikė vieną tinkamą šaudyti savadarbį šaunamąjį ginklą bei netinkamų šaudyti B kategorijos šaunamųjų ginklų (pramoninės gamybos 16 kalibro vienvamzdžio, lygiavamzdžio „IŽ-5“ modelio medžioklinio šautuvo, pramoninės gamybos 7,62 mm kalibro Tokarevo konstrukcijos pistoleto (TT), pramoninės gamybos 7,62 mm kalibro Mosino konstrukcijos šautuvo) tinkamas naudoti pagrindines dalis – du vamzdžius, rėmą, spyną (užraktą) ir uoksą, 14 vnt. pramoninės gamybos šovinių, skirtų B kategorijos ginklams, 2 vnt. savadarbių šaudmenų, pritaikytų šaudyti iš B kategorijos ginklų, ir tinkamą naudoti nedidelės sprogstamosios galios sprogstamąją medžiagą – bedūmį paraką, kurio bendra masė 301 g.
9. Atsižvelgiant į aptartą teisinį reglamentavimą ir byloje nustatytas faktines aplinkybes, sutiktina su prokuroru, kad M. L. laikytas šaunamųjų ginklų kiekis formaliai atitinka sunkaus nusikaltimo, nurodyto BK 253 straipsnio 2 dalyje, dalyką. Tačiau teisėjų kolegija, išanalizavusi bylos medžiagą ir patikrinusi žemesnės instancijos teismų sprendimus, konstatuoja, kad teismai tinkamai įvertino tiek laikytą šaunamųjų ginklų kiekį, tiek kitas byloje nustatytas reikšmingas M. L. veiksmų kvalifikavimui aplinkybes (laikytų šaunamųjų ginklų rūšį, tipą, laikytų šaudmenų, sprogstamosios medžiagos kiekį, sprogstamosios medžiagos galią, jų laikymo aplinkybes, neteisėtų veiksmų realų pavojų visuomenei) ir pagrįstai konstatavo, kad M. L. neteisėti veiksmai nesiekia nusikalstamos veikos, nurodytos BK 253 straipsnio 2 dalyje, pavojingumo.
10. Pažymėtina, kad M. L. laikė tik vieną tinkamą naudoti savadarbį šaunamąjį ginklą, o kiti nusikaltimo dalykai, prilyginami šaunamiesiems ginklams, buvo tik netinkamų šaudyti B kategorijos skirtingų šaunamųjų ginklų pagrindinės dalys, tinkamos panaudoti. Iš teismų nustatytų aplinkybių galima spręsti, kad vien tik iš šių tinkamų naudoti šaunamųjų ginklų pagrindinių dalių surinkti dar bent du tinkamus naudoti šaunamuosius ginklus nebūtų galimybės. Be to, byloje nustatyta, kad didžioji dalis šaunamųjų ginklų pagrindinių dalių buvo laikomos kitiems asmenims neprieinamoje vietoje užkastos žemės sklype, prie pastato – paukštidės, o pramoninės gamybos (Rusija) 7,62 mm kalibro Tokarevo konstrukcijos pistoletas (TT) Nr. (duomenys neskelbtini), kuris skirtas šaudyti 7,62 mm kalibro (7,62 x 25) Tokarevo konstrukcijos šoviniais (TT) ir kuriame yra pagrindinės B kategorijos šaunamojo ginklo dalys – vamzdis, rėmas ir spyna (užraktas) (šios dalys priskiriamos prie šaunamųjų ginklų ir gali būti panaudotos kitame tokio pat modelio ginkle, kurį kratos metu pateikė pats nuteistasis), buvo laikomas išardytas. Taigi, atsižvelgdami į šias nustatytas aplinkybes, žemesnės instancijos teismai padarė pagrįstą išvadą, kad nuteistojo laikyti aptarti nusikaltimo dalykai realaus pavojaus kitiems asmenims nekėlė.
11. Vertinant M. L. neteisėtų veiksmų pavojingumą, būtina atsižvelgti ir į jo laikytų netinkamų naudoti šaunamųjų ginklų pagrindinių dalių panaudojimo galimybę. Specialisto išvadoje nurodyta, kad pramoninės gamybos (Rusija) 16 kalibro vienvamzdžio, lygiavamzdžio „IŽ-5“ modelio medžiokliniame šautuve esančią pagrindinę šaunamojo ginklo dalį – vamzdį galima panaudoti kitame šaunamajame ginkle, o kitų laikytų netinkamų naudoti šaunamųjų ginklų pagrindines dalis

(vamzdį, rėmą, spyną (užraktą), uoksą) – tik analogiško modelio ginkluose. Atsižvelgiant į šiuos duomenis, kaip jau buvo paminėta ir 10 punkte, konstatuotina, kad iš nuteistojo turėtų šaunamųjų ginklų pagrindinių dalių nebuvo įmanoma surinkti techniškai veikiančio šaunamojo ginklo. Ribotos šių dalių panaudojimo galimybės pagrįstai leidžia spręsti, kad M. L. neteisėti veiksmai nekėlė realios grėsmės visuomenės saugumui.

12. Žemesnės instancijos teismai taip pat įvertino ir tai, kad nuteistasis, be to, kad disponavo savadarbiu šaunamuoju ginklu, pagrindinėmis netinkamų šaudyti šaunamųjų ginklų dalimis, taip pat laikė ir bedūmį paraką bei šaudmenis. Įvertinę laikytų šaudmenų tipą, jų kiekį, laikytos sprogstamosios medžiagos kiekį, jos galią, šių uždraustų daiktų laikymo būdą, žemesnės instancijos teismai padarė pagrįstą išvadą, kad laikytų nusikaltimo dalykų visuma nesiekia nusikalstamos veikos, nurodytos BK 253 straipsnio 2 dalyje, pavojingumo.
13. Prokuroro teiginiai apie nuteistojo neteisėtų veiksmų pavojingumą, tai siejant su neteisėtai laikytų nusikaltimo dalykų patekimu į neteisėtą apyvartą, yra paremti prielaidomis. Apeliacinės instancijos teismas, įvertinęs tiek veiksmų neatskleidžiant savo tapatybės atlikimo protokoluose aprašytų pokalbių turinį, tiek M. L. ir V. S., kuris atliko sankcionuotus veiksmus neatskleidžiant savo tapatybės, parodymus, kad nuteistasis tik gyrėsi apie turimus ginklus, tačiau jų pirkti ar parduoti kitiems asmenims nesiūlė, pagrįstai konstatavo, jog byloje nėra duomenų, kad kratos metu rastais ginklais M. L. būtų pats šaudęs ar būtų leidęs jais pasinaudoti kitiems asmenims, kad kaltinime nurodytus šaunamuosius ginklus ir šaudmenis jis būtų realiai ketinęs parduoti ar kitaip realizuoti kitiems asmenims.
14. Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegija daro išvadą, kad M. L. nusikalstama veika pagal BK 253 straipsnio 1 dalį kvalifikuota tinkamai, baudžiamojo įstatymo taikymo klaidų pagal kasaciniame skunde nurodytus argumentus skundžiamuose teismų sprendimuose nepadaryta.
15. Prokuroras kasaciniu skundu taip pat nurodo, kad pirmosios instancijos teismo nuosprendžiu nuteistajam buvo paskirta per švelni bausmė. Šis kasatoriaus argumentas išimtinai siejamas su nuteistojo padarytos nusikalstamos veikos perkvalifikavimu pagal BK 253 straipsnio 1 dalį. Jokių kitų kasacijos pagrindus sudarančių teisinių argumentų šiuo aspektu kasaciniame skunde nėra pateikta. Todėl teisėjų kolegija, nustačiusi, kad kvalifikuojant nuteistojo nusikalstamą veiką baudžiamasis įstatymas buvo taikytas tinkamai, plačiau dėl jam pirmosios instancijos teismo nuosprendžiu paskirtos bausmės nepasisako.
16. Teisėjų kolegijai nenustačius Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau – ir BPK) 369 straipsnyje nustatytų pirmosios instancijos teismo nuosprendžio ir apeliacinės instancijos teismo nutarties keitimo ar naikinimo pagrindų, kasacinis skundas atmetamas.

Dėl išlaidų advokato paslaugoms apmokėti atlyginimo priteisimo

17. Bylą nagrinėjant kasacine žodinio proceso tvarka, nuteistojo M. L. gynėjas pateikė prašymą atlyginti nuteistojo turėtas advokato teisinės pagalbos išlaidas Lietuvos

Aukščiausiajame Teisme ir pateikė tokį prašymą pagrindžiantį pinigų priėmimo kvitą, iš kurio matyti, kad advokato M. Girdiušo paslaugų išlaidos dėl M. L. gynybos sudarė 500 Eur. Teisėjų kolegija nusprendžia, kad šis prašymas yra nepagrįstas.

18. BPK 106 straipsnyje yra nustatytas specialus teisinis reguliavimas, pagal kurį baudžiamajame procese atlyginamos asmens turėtos išlaidos advokato paslaugoms. BPK 106 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad kai asmuo išteisinamas, teismas, priimdamas nuosprendį ar nutartį, priima sprendimą dėl asmens patirtų būtinų ir pagrįstų išlaidų advokato arba advokato padėjėjo, kuris dalyvavo byloje kaip šio asmens gynėjas, paslaugoms apmokėti, atsižvelgiant į bylos aplinkybes, atlyginimo iš valstybės lėšų teisės aktų nustatyta tvarka. Šioje specialiojoje normoje tiesiogiai įtvirtinta teisė gauti procese patirtų išlaidų advokato darbui apmokėti atlyginimą iš valstybės asmeniui, kuris yra išteisinamas (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-165-489/2023, 2K-2-511/2024 ir kt.). Taigi, taikant BPK 106 straipsnio 3 dalį, privaloma būtinoji sąlyga – išteisinamasis nuosprendis, kuriuo asmuo išteisinamas. Tik esant šiai sąlygai teismas turi pagrindą priimti sprendimą, ar išteisintojo patirtos išlaidos advokato paslaugoms apmokėti, atsižvelgiant į bylos aplinkybes, buvo būtinos ir pagrįstos (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-241-387/2024).
19. Šioje byloje M. L. pripažintas kaltu ir nuteistas pagal BK 253 straipsnio 1 dalį. Nors prokuroro kasacinis skundas dėl veikos kvalifikavimo pagal BK 253 straipsnio 2 dalį atmetamas, tačiau M. L. byloje nėra išteisintas, todėl nėra pagrindo atlyginti ir jo turėtas išlaidas advokato paslaugoms.

Teisėjų kolegija, atsižvelgdama į išdėstytus argumentus ir vadovaudamasi Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 382 straipsnio 1 punktu,

n u t a r i a :

Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros Organizuotų nusikaltimų ir korupcijos tyrimo departamento prokuroro Tomo Uldukio kasacinį skundą atmesti.

Atmesti prašymą dėl 500 Eur išlaidų advokato paslaugoms apmokėti atlyginimo iš valstybės lėšų nuteistajam M. L.

2.16. Neteisėtas disponavimas narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis turint tikslą jas platinti arba neteisėtas disponavimas labai dideliu narkotinių ar psichotropinių medžiagų kiekiu (BK 260 straipsnis)

Pluoštinių kanapių įstatyme įtvirtintas reikalavimas turėti kompetentingos institucijos išduotą pažymą, patvirtinančią leistiną tetrahidrokanabinolio kiekio ribą pluoštinių kanapių produktuose ir jų gaminiuose, visų pirma yra taikytinas pluoštinių kanapių augintojams, kurie privalo užtikrinti, kad ši pažyma būtų išduota atlikus tyrimą pagal Deleguotojo reglamento (ES) Nr. 639/2014 III priede nustatytą metodą. Tais

atvejais, kai faktiškai disponuojant nelegalios apyvartos dalyku yra pažeidžiama prekybos pluoštinėmis kanapėmis laikymosi tvarka, kaltininko tyčios tinkamam nustatymui ir atitinkamai tinkamam nusikalstamos veikos teisiniam kvalifikavimui reikšminga įrodyti tai, kad nuteistasis, būdamas susipažinęs su teisiniu reguliavimu ir žinodamas reikalavimus dėl tetrahidrokanabinolio kiekio nustatymo metodo, sąmoningai pasirinko tiekėjus, kurie naudojo netinkamą tetrahidrokanabinolio kiekio nustatymo metodą, kurį taikant šis kiekis buvo tikslingai mažinamas, arba tai, kad kaltininkas abejingai žiūrėjo į galimai pavojingą veikos pobūdį, taip įgydavo narkotinių medžiagų, sąmoningai ignoruodamas tokiai veiklai taikomus reikalavimus bei ribojimus, ir jas ketino platinti kaip pluoštinių kanapių produktus.

Baudžiamoji byla Nr. 2K-128-891/2025
Teisminio proceso Nr. 1-01-1-40089-2022-0
Procesinio sprendimo kategorijos:
1.1.3.2; 1.2.23.2.1; 2.8.9.2
(S)

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

N U T A R T I S
LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2025 m. spalio 1 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Gabrielės Juodkaitės-Granskienės (kolegijos pirmininkė), Sigitos Jokimaitės ir Arūno Budrio (pranešėjas),

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo baudžiamąją bylą pagal **nuteistojo M. S. ir jo gynėjo advokato Nerijaus Strazdo** kasacinį skundą dėl Kauno apylinkės teismo 2024 m. vasario 22 d. nuosprendžio, kuriuo **M. S.** pripažintas kaltu ir nuteistas pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 260 straipsnio 1 dalį dvejų metų dviejų mėnesių laisvės atėmimo bausme.

Taip pat skundžiamas Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2024 m. gruodžio 19 d. nuosprendis, kuriuo Kauno apylinkės teismo 2024 m. vasario 22 d. nuosprendis pakeistas:

panaikinta nuosprendžio dalis, kuria M. S. pagal BK 260 straipsnio 1 dalį paskirta dvejų metų dviejų mėnesių laisvės atėmimo bausmė, ir, pritaikius BK 54 straipsnio 3 dalį, paskirta vienerių metų keturių mėnesių laisvės apribojimo bausmė, nustatant bausmės laikotarpiui intensyvią priežiūrą, įpareigojant visą bausmės laikotarpį nuo 23.00 val. iki 6.00 val. būti savo gyvenamojoje vietoje, jei tai nesusiję su darbu, mokymusi ar gydymusi, dalyvauti elgesio pataisos programoje, dirbti arba užsiregistruoti Užimtumo tarnyboje prie Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, arba mokytis (BK 48 straipsnio 4 dalies 1, 4 punktai);

kita pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalis palikta nepakeista.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė :

I. Bylos esmė

1. M. S. pagal BK 260 straipsnio 1 dalį nuteistas už tai, kad jis, būdamas mažosios bendrijos (toliau – MB) „Lama Kush“ direktorius, turėdamas tikslą parduoti ar kitaip platinti narkotines medžiagas, laikotarpiu nuo 2022 m. rugsėjo 8 d., bet ne vėliau kaip iki 2022 m. lapkričio 21 d. savo vadovaujamame kioske MB „Lama Kush“ laikė, platino (prekiavo) augalinės kilmės narkotines medžiagas, kuriose delta-9-tetrahidrokanabinolio kiekio yra daugiau kaip 0,2 procento, šiomis medžiagomis pagal Lietuvos Respublikos pluoštinių kanapių įstatymą (2021 m. birželio 10 d. įstatymo redakcija) prekiauti draudžiama: atskirose pakuotėse aptikta iš viso 30,23 g narkotinės medžiagos – kanapių (antžeminių dalių), kuriose delta-9-tetrahidrokanabinolio kiekis – nuo 0,26 iki 0,53 procento.

II. Apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio esmė

2. Apeliacinės instancijos teismas, išnagrinėjęs nuteistojo M. S. baudžiamąją bylą apeliacine tvarka, nustatė, kad pirmosios instancijos teismas priėmė pagrįstą sprendimą nuteisti M. S. pagal BK 260 straipsnio 1 dalį, tačiau, apeliacinės instancijos teismo vertinimu, M. S. paskirta bausmė prieštarauja teisingumo principui. Šios instancijos teismas, įvertinęs byloje nustatytas aplinkybes, apibūdinančias nusikalstamos veikos pavojingumo laipsnį, nuteistojo elgesio priežastis, jo vaidmenį padarant nusikalstamą veiką ir asmenybę, konstatavo, kad net ir švelniausios BK 260 straipsnio 1 dalies sankcijoje nustatytos laisvės atėmimo bausmės skyrimas prieštarautų teisingumo principui, todėl nusprendė, kad yra pagrindas M. S. taikyti BK 54 straipsnio 3 dalies nuostatas ir paskirti su laisvės atėmimu nesusijusią bausmę – laisvės apribojimą.

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimo į jį argumentai

3. Kasaciniu skundu nuteistasis M. S. ir jo gynėjas advokatas N. Strazdas prašo panaikinti Kauno apylinkės teismo 2024 m. vasario 22 d. nuosprendį bei Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2024 m. gruodžio 19 d. nuosprendį ir baudžiamąją bylą nutraukti. Kasatoriai skunde nurodo:
   3.1. Skundžiami teismų sprendimai priimti netinkamai pritaikius BK normas, reglamentuojančias bendruosius baudžiamosios atsakomybės pagrindus (BK 2 straipsnio 4 dalį), neteisingai aiškinant kaltės formos (tyčios) sampratą, BK specialiosios dalies normą, nustatančią atsakomybę už inkriminuotą veiką, ir padarius esminius baudžiamojo proceso įstatymo pažeidimus.

3.2. Bylą nagrinėję teismai, pažeisdami Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau – ir BPK) 305 straipsnio 1 dalies 1 punkto nuostatas, nenurodė išsamių įrodytomis pripažintų nusikalstamos veikos aplinkybių, o pažeisdami BPK 305 straipsnio 1 dalies 2 punkto nuostatas, – įrodymų, kuriais grindžiamos teismo išvados, ir motyvų, kuriais vadovaudamasis teismas atmetė kitus įrodymus. Pirmosios instancijos teismas inkriminuojamos nusikalstamos veikos sudėties požymius grindė prielaidomis, o būtinąjį BK 260 straipsnio 1 dalyje nurodytos nusikaltimo sudėties požymį – tiesioginę tyčią – nustatė spėjimais. Teismas, priimdamas apkaltinamąjį nuosprendį, ignoravo ir *in dubio pro reo* principą, kuris įpareigoja visas abejones vertinti traukiamo baudžiamojon atsakomybėn asmens naudai ir draudžia, esant nepašalintų abejonių dėl reikšmingų bylai aplinkybių, priimti apkaltinamąjį nuosprendį. Toks pirmosios instancijos teismo nuosprendis nėra nei teisėtas, nei pagrįstas, o vykdyto M. S. baudžiamojo proceso nėra pagrindo laikyti sąžiningu Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 6 straipsnio 1 dalies aspektu.

3.3. Bylą nagrinėję teismai padarė esminius BPK 20 straipsnio 1–5 dalių pažeidimus, nes jų išvados grindžiamos prielaidomis, suteikiant pirmenybę išimtinai kaltinimo pozicijai, ignoruojant gynybos pateiktus įrodymus ir argumentus, susijusius su veikos pavojingumo ir tiesioginės tyčios paneigimu. M. S. parodymai įvertinti kaip nenuoseklūs, nors jis paaiškino visas aplinkybes, susijusias su MB „Lama Kush“ veikla, santykiais su kontrahentais (tarp jų su UAB „Kanapės žiedas“). Apeliacinės instancijos teismas proceso dalyvių M. S., A. Š. ir N. R. parodymus dėl sertifikatų ir PVM sąskaitų faktūrų atitikties įvertino kaip nepatikimus, paremtus liudytojų subjektyvia nuomone (nuosprendžio 18 punktas), tačiau tokia teismo pozicija kelia abejonių, ar buvo teisingai suprasti MB „Lama Kush“ ir UAB „Kanapės žiedas“ tarpusavio ūkiniai komerciniai santykiai. Apeliacinės instancijos teismas neatsižvelgė į šių proceso dalyvių parodymų dalį, kad tas pats sertifikatas galėjo būti naudojamas keliems prekių užsakymams, tad PVM sąskaitos faktūros išrašymo laikas, nurodytų prekių skaičius galėjo neatitikti šią sąskaitą lydinčių sertifikatų (jų datos). Tai įprasta verslo praktika, kurią M. S. paaiškino savo parodymuose.

3.4. Apeliacinės instancijos teismas, neįvertindamas visų reikšmingų bylai nagrinėti aplinkybių, nepasisakydamas dėl esminių nuteistojo M. S. gynėjo apeliacinio skundo argumentų, susijusių su M. S. inkriminuota tiesiogine tyčia, pažeisdamas bylų apeliacinio nagrinėjimo bendrąsias nuostatas, neįvykdė BPK 320 straipsnio 3 dalyje nurodytos pareigos patikrinti bylą tiek, kiek to prašoma apeliaciniame skunde. Taip teismų išvados dėl M. S. nuteisimo padarytos nesilaikant išvadų argumentavimo ir išsamaus apeliacinio skundo išnagrinėjimo nuostatų (BPK 20 straipsnio 5 dalis, 305 straipsnio 1 dalies 1–4 punktai, 320 straipsnio 3 dalis).

3.5. Tiek kaltinamajame akte, tiek apkaltinamajame nuosprendyje vartojamos formuluotės apie M. S., kaip juridinio asmens vadovo, darbo laikotarpį (ku-

ris nesutampa su nusikalstamos veikos padarymo laiku), detalus juridinio asmens apibūdinimas, įvardijant jo pareigas. Toks kaltinimas būdingas nusikalstamų veikų, padarytų finansų ar mokesčių vengimo srityse, aprašymui, o ne aprašant neteisėtą disponavimą narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis. Be to, teismo nuosprendyje aprašytas teisinis reguliavimas (Pluoštinių kanapių įstatymo nuostatos) tiesiogiai nurodo, kad inkriminuojant BK 260 straipsnio 1 dalį remiamasi kitų teisės aktų normomis, nors BK 260 straipsnio 1 dalies dispozicija nėra blanketinė. Toks kaltinimas pažeidžia M. S. teisę žinoti jam pateikto kaltinimo pobūdį ir pagrindą, o tai savo ruožtu trukdo veiksmingai gintis nuo pateikto kaltinimo. Neužtikrinus Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 6 straipsnio 3 dalies a punkte nustatytų teisių, iš esmės buvo pažeistos ir analogiškas garantijas nustatančios BPK 44 straipsnio 7 dalies nuostatos.

3.6. M. S. veiksmai neturi būtinų objektyviųjų BK 260 straipsnio 1 dalyje nustatyto nusikaltimo sudėties požymių. Teismų nuosprendžių turinys ir byloje ištirti įrodymai nepatvirtina M. S. veikos pavojingumo baudžiamojo įstatymo požiūriu, jam inkriminuotas BK 260 straipsnio 1 dalies dispozicijos požymis – laikymas, turint tikslą platinti, yra teisėtų ūkinių komercinių santykių dirbtinis kriminalizavimas, o M. S., kaip MB „Lama Kush“ vadovas, galėtų būti traukiamas tik administracinėn atsakomybėn pagal Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 152 straipsnį, jei būtų nustatyti visi administracinio nusižengimo požymiai.

3.7. Pirmosios instancijos teismas, vertindamas veikos objektyviuosius požymius, veikos pavojingumo klausimo nesvarstė, o apeliacinės instancijos teismas nors ir pripažino, kad M. S. inkriminuota veika buvo mažesnio pavojingumo, vis dėlto neteisingai įvertino pavojingumo laipsnį. Apeliacinės instancijos teismas nustatė, kad M. S. žinioje buvusiose MB „Lama Kush“ prekėse narkotinės medžiagos delta-9-tetrahidrokanabinolio skaitinė išraiška nebuvo itin ženkli ir svyravo nuo 0,26 iki 0,53 procento. Šiuo aspektu teismų praktikoje yra pavyzdžių, kai veikliosios medžiagos koncentracija kanapėse (jų antžeminėse dalyse) yra žymiai didesnė, pavyzdžiui, nuo 8,6 procento iki 38 procentų (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-153-693/2019, 2K-312-222/2019, 2K-129-697/2022, 2K-170-628/2022). Teismas taip pat pažymėjo, kad, pagal šiuo metu galiojantį teisinį reglamentavimą, leistinas šios medžiagos, t. y. delta-9-tetrahidrokanabinolio, kiekis yra 0,3 procento. Nagrinėjamoje byloje nenustatytos ir kitos analogiškų nusikalstamų veikų pavojingumą didinančios aplinkybės. Be to, byloje nebuvo atliktas joks ekspertinis tyrimas, kurio metu dėl MB „Lama Kush“ vykdytos prekybos būtų išsiaiškinta reali žala žmonių sveikatai ar kitiems įstatymo saugomiems gėriams. Šios aplinkybės neabejotinai leidžia spręsti apie mažesnį M. S. padarytos veikos pavojingumą, to neįvertino apeliacinės instancijos teismas.

3.8. M. S. veikos kvalifikacija yra nesuderinama su veikų kvalifikavimo taisyklėmis, be kita ko, šioje byloje aktualia baudžiamojo įstatymo norma. Nu-

statyta, kad M. S. nei gamino jam inkriminuotus gaminius, kuriose delta-9-tetrahidrokanabinolio kiekis viršijo 0,2 proc., nei bendrininkavo su kitais asmenimis, tačiau M. S. vadovaujamoje MB „Lama Kush“ šios medžiagos vis dėlto buvo rastos, taigi kažkokiu būdu buvo įgytos, o šis BK 260 straipsnio 1 dalyje nustatytos veikos požymis nebuvo inkriminuotas. Visus tabako ir su tabaku susijusius gaminius MB „Lama Kush“ teisėtų civilinių sutarčių pagrindu įgijo iš kitos, legaliai Lietuvos Respublikoje veikusios ir Juridinių asmenų registre įregistruotos, UAB „Kanapės žiedas“. Taip valstybinis kaltintojas pripažino, jog MB „Lama Kush“ gaminius įsigijo teisėtai. Byloje ištirti duomenys patvirtina ir tai, kad nei M. S., nei kiti MB „Lama Kush“ darbuotojai iš UAB „Kanapės žiedas“ įgytų medžiagos pakuočių turinio nekeitė. Taigi, situacija, kai teisėtai įgytas produktas tampa nusikalstamos veikos dalyku ir jo faktinis turėjimas pripažįstamas BK 260 straipsnio 1 dalies dispozicijos požymiu – laikymu, yra nepateisinama.

3.9. Be to, byloje nebuvo nustatytas nė vienas platinimo faktas. Joks nusikaltimo sudėties požymis negali būti preziumuojamas. Vien su tabako gaminiais susijusių produktų laikymas mažmeninėje prekyboje dar nereiškia, kad ši prekė bus parduota. Todėl BK 260 straipsnio 1 dalyje nurodytas alternatyvus požymis – platinimas – šioje byloje yra nenustatytas, o preziumuotas vien laikymo faktu.

3.10. Bylą nagrinėję teismai nuteistojo M. S. kaltės formą nustatė išsamiai neišsiaiškinę, kaip jis suvokė visus galimai daromo nusikaltimo sudėties požymius, neišsiaiškino visų jo psichinio santykio (intelektinio ir valinio) turinio elementų su jo daromais veiksmais. Bylą nagrinėję teismai ne tik pernelyg sureikšmino ir per plačiai interpretavo bendrų bruožų suvokimą, bet ir, pagrįsdami M. S. kaltę, vartojo sąvokas ir analizavo aplinkybes, kurios nieko bendro neturi su tiesioginės tyčios įrodinėjimu ir vertintinos kaip neatsargios kaltės pagrindimas.

3.11. Iš apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio 18 punkto matyti, kad teismas pateikia argumentus, jog M. S. vis dėlto nebuvo itin apdairus ir atsakingas pasirinkdamas plėtoti tokio pobūdžio verslą, o, užsakinėdamas prekes ir gaudamas sąskaitas bei sertifikatus, kuriuose nurodyta tetrahidrokanabinolio koncentracija, taikomas tyrimo metodas, jų tinkamai neanalizavo ir neįvertino, aplaidžiai pasirašydavo šiuos dokumentus ir šiuos draudžiamus produktus toliau tiekdavo rinkai. Nors apeliacinės instancijos teismas ir padarė išvadą, kad toks nuteistojo veikimas negali būti pateisinamas nusikalstamu nerūpestingumu, tačiau teismo argumentacija parodo, kad M. S. kaltė gali būti analizuojama tik nusikalstamo nerūpestingumo ar nusikalstamo pasitikėjimo požiūriu. Tai patvirtina apeliacinės instancijos teismo vartojamos sąvokos ir nurodomos aplinkybės: „nebuvo itin apdairus ir atsakingas pasirinkdamas vystyti tokio pobūdžio verslą“; „aplaidžiai pasirašydavo gaunamas sąskaitas ir sertifikatus“; „šių dokumentų tinkamai neanalizavo ir neįvertino“. Tai niekaip nepagrindžia intelektinio tiesioginės tyčios elemento. Teismo pateiktais terminais yra apibūdinamas nusikalstamas nerūpestingu-

mas arba nusikalstamas pasitikėjimas. Vertinant sistemiškai, tai parodo netgi dėl neatsargumo padaromų nusikalstamų veikų įvardijimas BK: „aplaidus finansinės apskaitos tvarkymas ir (arba) organizavimas“ (BK 223 straipsnis); „tarnybos pareigų neatlikimas“ (BK 229 straipsnis) ir kt. Baudžiamosios teisės doktrinoje neatsargi kaltė taip pat paprastai siejama su neatsakingu asmenų požiūriu į įstatymo saugomas vertybes, asmenų nedrausmingumu, neatidumu, rūpestingo požiūrio į bendrai suvokiamas atsargumo, saugumo taisykles stoka.

3.12. Kaip vieną iš M. S. kaltės įrodymų teismai įvertino tai, kad kaltinamasis turėjo domėtis tiek Pluoštinių kanapių įstatymo nuostatomis, tiek Europos Sąjungos teisės aktais (Deleguotojo reglamento (ES) Nr. 639/2014 su pakeitimais, atliktais 2017 m. vasario 15 d. Komisijos Deleguotuoju reglamentu (ES) Nr. 2017/1155, III priedo 1 straipsniu), kuriuose nustatyta, kad tetrahidrokanabinolio koncentracijos tyrimo metodo pagrindas yra kiekybinis tetrahidrokanabinolio nustatymas taikant dujų chromatografiją po ekstrahavimo tinkamu tirpikliu. M. S., kaip pradedantis verslininkas, neturėjo pakankamai teisinių žinių, galimai neveikė kaip itin apdairus ir rūpestingas verslininkas, pasitikėdamas UAB „Kanapės žiedas“ išduotais produkcijos laboratoriniais sertifikatais, pagal kuriuos įsigyjamuose gaminiuose tetrahidrokanabinolio kiekis nustatytas skystinės chromatografijos metodu. Tačiau šios aplinkybės negali patvirtinti M. S. suvokimo apie veikos pavojingumą. UAB „Kanapės žiedas“ pateikdavo sertifikatus, kuriuose buvo nurodyti laboratorinių tyrimų rezultatai, ir niekuomet šie rezultatai neviršydavo Lietuvos Respublikoje leistino minėtos medžiagos kiekio. Šie sertifikatai buvo išduoti Europos Sąjungoje akredituotų laboratorijų. Todėl apeliacinės instancijos teismas negalėjo jų pripažinti niekiniais, o privalėjo įvertinti kartu su kitais įrodymais, kadangi vienas iš Europos Sąjungos teisės principų yra pasitikėjimo Europos Sąjungoje akredituotomis įstaigomis principas. Tiek UAB „Kanapės žiedas“, tiek MB „Lama Kush“ neturėjo jokio pagrindo nepasitikėti ar kvestionuoti šių dokumentų. Taigi, įmonės direktoriaus neatidumas dėl tyrimo metodikos, net jei jis ir būtų nustatytas, gali būti vertinamas tik teisės aktų, susijusių su prekybos taisyklėmis, pažeidimų kontekste.

3.13. Iš byloje esančių įrodymų matyti, kad MB „Lama Kush“, kurios vadovu dirbo M. S., teisės aktų nustatyta tvarka buvo įgijusi teisę verstis licencijuota komercine ūkine veikla, tai patvirtina, kad mažmenine prekyba su tabako gaminiais susijusiais gaminiais šį įmonė vertėsi teisėtai. Nėra abejonių, kad gaminiai buvo įgyjami viešos, legalios prekybos tikslu. Ši aplinkybė patvirtina, jog M. S. veika gali būti vertinama tik neatsargios kaltės požiūriu.

3.14. Be to, šioje byloje, sprendžiant baudžiamosios atsakomybės, veikos kvalifikavimo klausimus, nebuvo aiškiai nustatyti ir tiksliai atskleisti M. S. veiksmai, kuriais buvo realizuota atitinkama nusikalstamos veikos sudėtis ir kurie yra nustatyti BK 260 straipsnio 1 dalies dispozicijoje. Pagal teismų sprendimuose nurodytas aplinkybes, aprašant pripažintas įrodyta nusikalstamas veikas, liko neaišku, kodėl narkotinių medžiagų laikymo ir platinimo

veiksmai priskirti M. S., jei jais pagal teisės aktais nustatytą tvarką, oficialius buhalterinius dokumentus (išrašydama kasos kvitus ir kt.) prekiavo MB „Lama Kush“, o gautos pajamos būdavo įtraukiamos į šio juridinio asmens apskaitą. Taigi netgi inkriminuotos veikos subjekto klausimas nebuvo išspręstas tinkamai.

4. Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros Baudžiamojo persekiojimo departamento prokuroras S. Bekišas (S. Bekiš) atsiliepimu į kasacinį skundą prašo jį atmesti. Prokuroras atsiliepime į kasacinį skundą nurodo:
   4.1. Skunde išdėstyti argumentai ir prašymai yra nepagrįsti. Apeliacinės instancijos teismas, nagrinėdamas bylą, nepadarė esminių BPK pažeidimų ir tinkamai pritaikė baudžiamąjį įstatymą.
   4.2. Apeliacinės instancijos teismas, atlikęs byloje įrodymų tyrimą ir apklausęs nuteistąjį bei liudytojus A. Š., N. R., A. R., motyvavo, kodėl pritarė pirmosios instancijos teismo išvadoms ir grįsdamas nuteistojo kaltę rėmėsi specialisto išvadomis, jo paaiškinimais. Kartu teismas vertino ir nuteistojo bei pirmiau nurodytų liudytojų parodymus ir pagrįstai akcentavo, kad nė vienas iš jų negalėjo nuosekliai paaiškinti, kurie bylai pateikti sertifikatai priskirtini kuriai konkrečiai sąskaitai faktūrai, kodėl skiriasi prie sąskaitos nurodyti identifikaciniai produkto skaičiai ir sertifikate nurodyti skaičiai, produktų žymėjimas ir jų kodavimas tiek sąskaitose, tiek pateiktuose sertifikatuose, ir konstatavo, kad byloje pateiktų tariamai leistiną tetrahidrokanabinolio koncentraciją rodančių sertifikatų ryšys su PVM sąskaitomis faktūromis byloje liko nenustatytas. Be to, šie sertifikatai neatitinka galiojančio teisinio reglamentavimo tiek Lietuvoje, tiek ir Europos Sąjungoje, kadangi tyrimai atlikti vadovaujantis ne dujų chromatografijos metodu, o skysčių chromatografijos metodu.
   4.3. Nustatyta, kad nuteistasis, turėdamas tikslą parduoti ar kitaip platinti, neteisėtai laikė 30,23 g narkotinės medžiagos – kanapių (antžeminių dalių), kuriose delta-9-tetrahidrokanabinolio kiekis viršijo nusikalstamos veikos padarymo metu leistiną 0,2 procento ribą, ir šiais augalinės kilmės narkotinių medžiagų produktais kioske prekiavo (nuteistasis iš esmės neneigė prekiavęs nurodyta produkcija). Todėl nesutiktina su kasacinio skundo argumentu, kad narkotinių medžiagų platinimas nuteistajam inkriminuotas nepagrįstai. Šioje byloje baudžiamosios atsakomybės proporcingumo principas nebuvo pažeistas, o nuteistojo veika pagal savo pavojingumą akivaizdžiai pasiekė ir peržengė baudžiamosios atsakomybės ribas. Apeliacinės instancijos teismas pagrįstai konstatavo, kad nuteistojo veika ne tik negali būti pripažinta teisėta, kadangi buvo pažeistas Lietuvoje įtvirtintas teisinis reguliavimas, susijęs su pluoštinių kanapių produktų tiekimu rinkai, jų importu ir prekyba, bet ir akivaizdu, jog tokia nuteistojo veika, tai yra narkotinių medžiagų laikymas turint tikslą jas platinti ir jų platinimas (prekyba), neabejotinai laikytina pavojinga ir užtraukia baudžiamąją atsakomybę.
   4.4. Apeliacinės instancijos teismas, priešingai nei nurodoma kasaciniame skunde, pagrįstai konstatavo, kad byloje surinkti duomenys, ištirti pirmosios bei apeliacinės instancijos teismuose, vieni kitus papildydami sudaro vientisą

loginę grandinę, patvirtinančią, jog nuteistasis subjektyviai suvokė, kad prekiauja ne pluoštinėmis kanapėmis ar jų produktais, o veikia pavojingai ir nusikalstamai, nes jo vadovaujamoje MB „Lama Kush“ prekiaujama tiesiog narkotinėmis medžiagomis – kanapėmis, tai yra jų gaminiais, kuriuose tetrahidrokanabinolio kiekis viršija leistiną ribą – 0,2 procento, o jų apyvarta yra draudžiama, todėl konstatuotina, kad nuteistasis veikė tiesiogine tyčia siekdamas pasipelnyti.

IV. Kasacinės instancijos teismo argumentai ir išvados

5. Nuteistojo M. S. ir jo gynėjo advokato N. Strazdo kasacinis skundas tenkintinas.

Dėl BK 260 straipsnio 1 dalies taikymo

6. Netinkamą BK 260 straipsnio 1 dalies taikymą nuteistasis M. S. ir jo gynėjas kasaciniame skunde grindžia keliomis esminėmis argumentų grupėmis. Visų pirma, dalis kasatorių skundo argumentų yra susijusi su nusikalstamos veikos pavojingumo vertinimu (akcentuojama neženkli objektyviosios pusės požymio dalyko – narkotinių medžiagų delta-9-tetrahidrokanabinolio kiekio – skaitinė išraiška). Antra, skunde keliama esminė problema dėl nuteistajam inkriminuoto nusikaltimo, nustatyto BK 260 straipsnio 1 dalyje, subjektyviosios pusės požymio, t. y. kaltės (tiesioginės tyčios), nustatymo. Kasatorių vertinimu, bylą nagrinėjęs teismai nuteistojo M. S. kaltės formą nustatinėjo neišsiaiškinę visų jo psichinio santykio su veika (intelektinio ir valinio) turinio elementų.
7. Pagal BK 260 straipsnio 1 dalį atsako tas, kas neteisėtai gamino, perdirbo, įgijo, laikė, gabeno ar siuntė narkotines ar psichotropines medžiagas turėdamas tikslą jas parduoti ar kitaip platinti arba pardavė ar kitaip platino narkotines ar psichotropines medžiagas. BK 269 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad BK XXXVII skyriuje nurodytos narkotinės ir psichotropinės medžiagos yra medžiagos, įtrauktos į Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos patvirtintus narkotinių ir psichotropinių medžiagų sąrašus, kurie patvirtinti Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2000 m. sausio 6 d. įsakymu Nr. 5 „Dėl Narkotinių ir psichotropinių medžiagų sąrašų patvirtinimo“. Pagal nagrinėjamos šioje byloje nusikalstamos veikos padarymo metu galiojusį reglamentavimą (2022 m. rugpjūčio 8 d. įsakymo redakcija), narkotinėms medžiagoms, kurias draudžiama vartoti, priskiriamos ir kanapės (antžeminės dalys) (1961 m. Bendrosios narkotinių medžiagų konvencijos IV sąrašas), išskyrus Pluoštinių kanapių įstatymu reglamentuojamas pluoštines kanapes bei jų sertifikuotas sėklas. Pluoštinių kanapių įstatymo 2 straipsnio 4 dalyje (2021 m. birželio 10 d. įstatymo redakcija) nustatyta, kad pluoštinės kanapės yra kanapinių (Cannabaceae) šeimos sėjamosios kanapės (Cannabis sativa L.) rūšies veislių, išvardytų 2002 m. birželio 13 d. Tarybos direktyvos 2002/53/EB dėl bendrojo žemės ūkio augalų veislių katalogo su visais pakeitimais 17 straipsnyje nurodytame Bendrajame žemės ūkio augalų veislių kataloge ir (ar) Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (toliau – EBPO)

Sėklų schemų tarptautinei prekybai skirtų veislių sėklų sertifikavimo ar kontrolės bendrųjų taisyklių ir reglamentų 3.5 papunktyje nurodytų EBPO veislių, tinkamų sertifikuoti, sąraše, augalai, kurių išdžiovintoje medžiagoje tetrahidrokanabinolio yra ne daugiau kaip 0,2 procento. Taigi pagal nusikalstamos veikos padarymo metu galiojusį reglamentavimą buvo leidžiama disponuoti tik pluoštinėmis kanapėmis, t. y. kanapinių (Cannabaceae) šeimos sėjamosios kanapės (Cannabis sativa L.) rūšies veislių augalais, kurių išdžiovintoje medžiagoje tetrahidrokanabinolio yra ne daugiau kaip 0,2 procento. Jei išdžiovintame kanapės augale (nesvarbu, kurioje jo dalyje) kanabinoidų koncentracija viršija 0,2 procento, toks augalas laikomas narkotine medžiaga.

8. Nagrinėjamoje byloje nustatyta, kad, atliekant M. S. vadovaujamos mažosios bendrijos „Lama Kush“ veiklos patikrinimą, buvo paimti 27 vienetai prekyboje buvusių kanapių ir jų gaminių, siekiant nustatyti, ar nėra viršijamas leistinas tetrahidrokanabinolio kiekis paimtuose produktuose. Atlikus objektų tyrimą, specialisto išvadoje nustatyta, kad atskirose produktų pakuotėse buvo aptikta iš viso 30,23 g narkotinės medžiagos – kanapių (antžeminių dalių), kuriose delta-9-tetrahidrokanabinolio kiekis sudarė nuo 0,26 iki 0,53 procento. Kaip minėta pirmiau, nusikaltimo padarymo metu Lietuvos Respublikos įstatymai draudė tokių medžiagų laisvą apyvartą. Taigi, formaliai M. S. neteisėtai disponavo narkotinėmis medžiagomis – kanapėmis (antžeminėmis dalimis), už tokią veiką yra nustatyta baudžiamoji atsakomybė.
9. Nagrinėjamu aspektu kasaciniame skunde taip pat nurodoma, jog byloje nebuvo atliktas tyrimas, siekiant išsiaiškinti, ar tokia M. S. veika buvo sukelta reali žala žmonių sveikatai ar kitiems įstatymo saugomiems gėriams. Tačiau šiuo aspektu svarbu tai, kad į narkotinių ar psichotropinių medžiagų sąrašus įtrauktos medžiagos laikomos nusikalstamų veikų, nurodytų atitinkamose BK 260 straipsnio dalyse, dalyku nepriklausomai nuo konkretaus jų poveikio jas vartojančiam asmeniui (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-201/2013). BK XXXVII skyriuje nurodytomis veikomis yra kėsinamasi į žmonių sveikatą, nusikaltimo dalykas yra narkotinės ar psichotropinės medžiagos. Tarptautinėse konvencijose ir Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro patvirtintais sąrašais narkotinės ir psichotropinės medžiagos klasifikuojamos pagal jų žalingą poveikį žmogaus sveikatai, kai jomis piktnaudžiaujama, ir jų panaudojimą medicinos tikslams. Sąrašais apibūdinamas medžiagoms taikomas atitinkamas kontrolės lygis (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-124-697/2019). Minėta, kad tiek pagal veikos padarymo metu, tiek pagal šiuo metu galiojantį teisinį reguliavimą kanapės (antžeminės dalys), išskyrus Pluoštinių kanapių įstatymu reglamentuojamas pluoštines kanapes bei jų sertifikuotas sėklas, priskiriamos narkotinėms medžiagoms, kurių laisva apyvarta uždrausta.
10. Nepaisant to, inkriminuojant BK 260 straipsnį kaltinamajam, nepakanka nustatyti narkotinės ar psichotropinės medžiagos rūšį, konkretų jos pavadinimą ir veikliosios medžiagos kiekį, būtina atskleisti ir kaltininko tyčios turinį. Pagal teismų praktiką, sprendžiant dėl asmens tyčios, vien disponavimo psichotropine ar narkotine medžiaga fakto nepakanka konstatuoti, kad asmuo suprato, jog

jis neteisėtai disponuoja draudžiama medžiaga, ir norėjo taip veikti, – būtina įvertinti visas bylai reikšmingas aplinkybes, patvirtinančias arba paneigiančias kaltininko suvokimą apie medžiagų narkotinę ar psichotropinę kilmę, kiekį (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-68-895/2017, 2K-167-719/2023); sprendžiant asmens kaltės klausimą, negalima vadovautis nuostata, jog nustatyti asmens veiksmai, kurie atitinka objektyviuosius nusikalstamos veikos požymius, savaime lemia ir asmens kaltumą dėl tokios veikos (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-30-976/2025).

11. Nusikalstama veika, nustatyta BK 260 straipsnyje, padaroma tiesiogine tyčia – ją darydamas asmuo suvokia pavojingą nusikalstamos veikos pobūdį ir nori taip veikti (BK 15 straipsnio 2 dalies 1 punktas), t. y. asmuo suvokia, jog neteisėtai gamina, perdirba, įgyja, laiko, gabena, siunčia, parduoda ar kitaip platina narkotines ar psichotropines medžiagas, ir nori taip veikti (formalioji nusikalstamos veikos sudėtis); tikslas – šias medžiagas parduoti ar kitaip platinti. Teismų praktikoje atskleidžiant kaltės padarius BK 260 straipsnyje nustatytą veiką turinį laikomasi nuostatos, kad asmuo bent bendrais bruožais turi suvokti, jog medžiagos, su kuriomis yra susiję jo veiksmai, yra narkotinės ar psichotropinės, taip pat turi suvokti jų kiekį (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-7-107/2013, 2K-604/2014, 2K-561-511/2015, 2K-452-788/2016, 2K-84-489/2017, 2K-154-697/2019, 2K-167-719/2023, 2K-243-387/2024). Pažymėtina, kad subjektyvieji nusikalstamos veikos požymiai yra glaudžiai susiję su objektyviaisiais, todėl kaltės turinys atskleidžiamas remiantis ne tik kaltininko parodymais, bet ir objektyviais bylos duomenimis. Įprastai, sprendžiant klausimą dėl kaltininko kaltės, jo turėto tikslo disponuojant narkotinėmis (psichotropinėmis) medžiagomis, svarbią reikšmę turi šių medžiagų kiekis, jų įgijimo, laikymo, suradimo aplinkybės, paruoštų vartoti dozių skaičius, taip pat tai, ar kaltininkas anksčiau jas yra platinęs, ar buvo susitarimas su vartotoju, ir kiti objektyvūs bylos duomenys (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-166/2010, 2K-113/2011, 2K-352/2013, 2K-7-173/2014, 2K-52-699/2015, 2K-155-693/2016, 2K-35-1073/2019).
12. Nagrinėjamoje byloje pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai konstatavo, kad M. S. suvokė, jog prekiauja ne pluoštinėmis kanapėmis ar jų produktais, o veikia pavojingai ir nusikalstamai, nes jo vadovaujamoje MB „Lama Kush“ buvo prekiaujama narkotine medžiaga – kanapių gaminiais, kuriuose tetrahidrokanabinolio kiekis viršija leistiną 0,2 procento ribą, taip jis veikė tiesiogine tyčia, siekdamas pasipelnyti.
    12.1. Pirmosios instancijos teismas, darydamas išvadas dėl nuteistojo tyčios turinio, atsižvelgė į tai, kad, pagal Pluoštinių kanapių įstatymo 3 straipsnio 5 dalį (2021 m. birželio 10 d. įstatymo redakcija), nustatant tetrahidrokanabinolio kiekį pluoštinėse kanapėse turi būti vadovaujamasi tetrahidrokanabinolio kiekio nustatymo tyrimo metodu, išdėstytu Deleguotojo reglamento (ES) Nr. 639/2014 III priede, kurio 1 straipsnyje nustatyta, jog metodo pagrindas yra kiekybinis tetrahidrokanabinolio nustatymas taikant dujų chromatografiją. Taip pat teismas rėmėsi aplinkybe, jog MB „Lama Kush“ pateiktose prekėse, kuriomis buvo prekiaujama, tetrahidrokanabinolio koncentracija buvo

nustatoma taikant kitą – skysčių chromatografijos – metodą, kurį taikant, byloje apklaustos specialistės I. Žvironaitės teigimu, gaunami mažesni tetrahidrokanabinolio kiekiai. Šio teismo priimtame nuosprendyje konstatuota, kad M. S., būdamas susipažinęs su teisiniu reguliavimu ir žinodamas reikalavimus dėl tetrahidrokanabinolio metodo, taikomo tetrahidrokanabinolio kiekiui nustatyti, matydamas, jog buvo pasirinktas ne dujų chromatografijos, o skysčių chromatografijos metodas, suvokė, jog prekiauja ne pluoštinėmis kanapėmis ar jų produktais, o narkotine medžiaga – kanapėmis.

12.2. Apeliacinės instancijos teismas, tikrindamas apkaltinamojo nuosprendžio pagrįstumą, ištyręs nuteistojo bei liudytojų A. Š., N. R. ir A. R. parodymus, nors ir pritarė pirmosios instancijos teismo išvadoms dėl kaltininko veikimo tyčinės kaltės forma, vis dėlto nuosprendyje išdėstė priešingas išvadas dėl nuteistojo tyčios turinio. Apeliacinės instancijos teismo teisėjų kolegija padarė išvadą, jog M. S. nebuvo itin apdairus ir atsakingas, plėtodamas verslą, kadangi, užsakinėdamas prekes ir gaudamas sąskaitas bei prekių sertifikatus, kuriuose nurodyta tetrahidrokanabinolio koncentracija, taikomas tyrimo metodas, jų tinkamai neanalizavo ir neįvertino, o aplaidžiai pasirašydavo dokumentus ir tiekdavo prekes rinkai. Tokia veika, viena vertus, kaip pažymėjo šis teismas, negali būti pateisinama nusikalstamu nerūpestingumu. Kita vertus, netiesiogiai apibūdindamas būtent valinį nusikalstamo nerūpestingumo elementą, teismas nuosprendyje pabrėžė, kad M. S., nusprendęs plėtoti veiklą, susijusią su pluoštinių kanapių ir jų produktų prekyba, privalėjo domėtis galiojančiu teisiniu reglamentavimu, be kita ko, ir laboratorinių tyrimų metodika, kadangi M. S. nebuvo apribota galimybė susipažinti su nustatytu reglamentavimu. Teisės aktuose įtvirtintų laboratorinių tyrimų metodikos nežinojimas neatleidžia nuo baudžiamosios atsakomybės, nuteistasis turėjo visas galimybes įsivertinti savo veiksmų legitimumą.

13. Tačiau susipažinus su bylos medžiaga bei skundžiamų nuosprendžių turiniu darytina išvada, kad tiek pirmosios, tiek apeliacinės instancijos teismų išvada dėl M. S. kaltės padarius BK 260 straipsnio 1 dalyje nurodytą veiką nepagrįsta nagrinėjamoje byloje nustatytomis konkrečiomis faktinėmis aplinkybėmis. Teisėjų kolegijos vertinimu, nėra pagrindo sutikti su bylą nagrinėjusių teismų išdėstytais argumentais, kad M. S. disponavo kanapių gaminiais, suvokdamas, jog tai yra draudžiama disponuoti narkotinė medžiaga. Tokios kategoriškos žemesnės instancijos teismų išvados nepatvirtina nagrinėjamoje byloje įvairių įrodymų šaltinių pagrindu nustatytos faktinės bylos aplinkybės. Teisėjų kolegija negali daryti neabejotinos išvados, kad nuteistasis M. S. žinojo ar bent bendrais bruožais suvokė, kokia medžiaga iš tiesų disponuoja, todėl, vadovaudamasi BPK 376 straipsnio 1 dalimi, konstatuoja, kad žemesnės instancijos teismų išvada, jog nagrinėjamoje byloje yra nustatyta M. S. veikoje nusikalstamos veikos, nurodytos BK 260 straipsnio 1 dalyje, sudėties požymių visuma, neatitinka faktinių bylos aplinkybių ir teismai netinkamai pritaikė baudžiamąjį įstatymą, pripažindami jį kaltu dėl nusikaltimo padarymo. Tokią išvadą teisėjų kolegija grindžia toliau nurodytais motyvais.

14. Bylą nagrinėję teismai tinkamai neatskleidė ir nedetalizavo M. S. priskirtos tiesioginės pareigos kontroliuoti tiekėjų parduodamiems kanapių gaminiams taikytą tetrahidrokanabinolio kiekio nustatymo metodą turinio. Taip pat teismai akcentavo tik formalų teisės aktų nuostatose įtvirtintą reikalavimą turėti pažymą, patvirtinančią, kad pluoštinių kanapių produktuose ir jų gaminiuose tetrahidrokanabinolio kiekis neviršija leidžiamos ribos, ir faktiškai nustatė tik narkotinės medžiagos rūšį, konkretų jos pavadinimą bei veikliosios medžiagos kiekį, tačiau neįrodė, kad M. S. bent bendrais bruožais suvokė, jog jis disponuoja būtent narkotine medžiaga.
15. Pluoštinių kanapių įstatymo 3 straipsnyje (2021 m. birželio 10 d. įstatymo redakcija) įtvirtinti pluoštinių kanapių auginimo ir auginimo priežiūros reikalavimai, taikytini pluoštinių kanapių augintojams. Šio straipsnio 5 dalyje, be kita ko, nustatyta, kad mėginius tetrahidrokanabinolio (toliau – ir THC) kiekiui pluoštinėse kanapėse nustatyti, vadovaudamasi THC kiekio nustatymo tyrimo metodu, išdėstytu Deleguotojo reglamento (ES) Nr. 639/2014 III priede, tiria Nacionalinio maisto ir veterinarijos rizikos vertinimo instituto laboratorija. Pluoštinių kanapių įstatymo 4 straipsnis, be kita ko, reglamentuoja nagrinėjamai bylai aktualią pluoštinių kanapių produktų tiekimo rinkai tvarką. Šio straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad Lietuvos Respublikoje ir (arba) kitose Europos Sąjungos valstybėse narėse gaunami, pagaminti ir tiekiami rinkai pluoštinių kanapių produktai ir jų gaminiai turi būti gauti ar pagaminti iš pluoštinių kanapių, kuriose THC kiekis neviršija leidžiamos 0,2 procento ribos, ir turi turėti tai patvirtinančią pažymą, kurią išduoda Tarnyba žemės ūkio ministro nustatyta tvarka arba kitos Europos Sąjungos valstybės narės atsakinga institucija. Pirmiau aptartų Pluoštinių kanapių įstatyme įtvirtintų reikalavimų sisteminis aiškinimas leidžia spręsti, kad aptariamas reikalavimas turėti kompetentingos institucijos išduotą pažymą, patvirtinančią leistiną tetrahidrokanabinolio kiekio ribą pluoštinių kanapių produktuose ir jų gaminiuose, visų pirma yra taikytinas pluoštinių kanapių augintojams, kurie ir privalo užtikrinti, kad ši pažyma būtų išduota atlikus tyrimą pagal Deleguotojo reglamento (ES) Nr. 639/2014 III priede nustatytą metodą.
16. Tai reiškia, jog teismai šiame kontekste nepagrįstai sureikšmino M. S. pareigą turėti kompetentingos institucijos išduotą pažymą, patvirtinančią ne tik leistiną tetrahidrokanabinolio kiekio ribą pluoštinių kanapių produktuose, bet ir jos atitiktį taikomiems tyrimo metodams, ir tai laikė pagrindine priežastimi, dėl kurios, faktiškai disponuojant nelegalios apyvartos dalyku, buvo pažeista prekybos pluoštinėmis kanapėmis laikymosi tvarka. Pagal nagrinėjamoje byloje teismų nustatytas aplinkybes, kaltininko tyčios tinkamam nustatymui ir atitinkamai tinkamam nagrinėjamos nusikalstamos veikos teisiniam kvalifikavimui buvo reikšminga įrodyti tai, kad nuteistasis, būdamas susipažinęs su teisiniu reguliavimu ir žinodamas reikalavimus dėl tetrahidrokanabinolio kiekio nustatymo metodo, sąmoningai pasirinko tiekėjus, kurie naudojo netinkamą tetrahidrokanabinolio kiekio nustatymo metodą, kurį taikant šis kiekis buvo tikslingai mažinamas, arba tai, kad kaltininkas abejingai žiūrėjo į galimai pavojingą veikos pobūdį, taip įgydavo narkotinių medžiagų, sąmoningai ignoruodamas tokiai veiklai taikomus

reikalavimus bei ribojimus, ir jas ketino platinti kaip pluoštinių kanapių produktus. Tokių aplinkybių bylą nagrinėję teismai nenustatė.

17. Apeliacinės instancijos teismas konstatavo, kad M. S., plėtodamas verslą, nebuvo itin apdairus ir atsakingas, nes, užsakinėdamas pluoštinių kanapių prekes, tinkamai neanalizavo ir nevertino visų prekių sertifikatų, kuriuose nurodyta tetrahidrokanabinolio koncentracija ir jos nustatymui taikomas tyrimo metodas, taip aplaidžiai tiekdavo prekes rinkai. Tačiau apeliacinės instancijos teismas nei atsakė į klausimą, ar toks apdairumas yra būtinas (nes tiekimas vyko per du oficialiai prekybą vykdžiusius juridinius asmenis (žr. 18 punktą)), nei paneigė nuteistojo parodymus, kad jis vadovavosi vyraujančia verslo praktika, būtent: kaltinime inkriminuotas prekes civilinių sutarčių pagrindu viešai rinkoje užsakinėdavo visiškai pasitikėdamas pirminiu tiekėju – Lietuvos Respublikoje veikusia UAB „Kanapės žiedas“, kuri vertėsi pluoštinių kanapių produktų ir jų gaminių didmenine prekyba, pateikdavo sertifikatus, užtikrindama, kad tiekiamų pluoštinių kanapių produktuose ir jų gaminiuose tetrahidrokanabinolio kiekis neviršija leidžiamos 0,2 procento ribos. Priešingai nei nurodoma apeliacinės instancijos teismo nuosprendyje, tokios aplinkybės nereiškia, jog M. S. veikos padarymo metu, suvokdamas savo veiksmų neteisėtumą, žinojo bei suprato savo veikos pavojingumą (nusikalstamumą) ir veikė tiesiogine tyčia. Konstatavusi, kad narkotinės medžiagos buvo įgytos kasatoriaus nurodytomis aplinkybėmis, teisėjų kolegija daro išvadą, kad M. S. sprendimą vykdyti veiką priėmė įvertinęs savo veikimo pobūdį, situaciją, būdamas įsitikinęs, jog veikia teisėtai, remdamasis pirmiau aptartomis konkrečiomis aplinkybėmis, taip nesuprato savo veikos pavojingo pobūdžio.

18. Pagal byloje nustatytas aplinkybes, tai, kad MB „Lama Kush“ parduodamoje produkcijoje buvo narkotinės medžiagos – kanapių, kuriose tetrahidrokanabinolio kiekis viršija leistiną 0,2 procento ribą, nuteistasis sužinojo tik per patikrinimą, atlikus objektų tyrimą. Tuomet, remiantis paties nuteistojo, MB „Lama Kush“ akcininkų parodymais, šios prekės buvo išimtos iš prekybos, vykdyta prekyba buvo sustabdyta, jie susisiekė su tiekėju. UAB „Kanapės žiedas“ darbuotojai N. R. ir A. R. apklausų metu patvirtino, kad juos MB „Lama Kush“ atstovai informavo, jog jų parduodamoje produkcijoje tetrahidrokanabinolio kiekis viršijo leistiną 0,2 procento ribą, dėl to pastarieji susisiekė su pirminiu tiekėju, šis užsakė šių prekių grąžinimą. Teisėjų kolegijos vertinimu, šių aplinkybių kontekste kylančių dvejonių dėl asmens aiškaus suvokimo disponuojant narkotine medžiaga bylą nagrinėję teismai neįvertino, BPK nustatyta tvarka nepašalino, nors, nesant tiesioginių įrodymų, atskleidžiančių subjektyviuosius nusikalstamos veikos požymius, turėtų būti kruopščiai išnagrinėta ir įvertinta paties kaltinamojo parodymų visuma, įvertinta, ar netiesioginių įrodymų nagrinėjamoje byloje visuma be pagrįstų abejonių leidžia padaryti išvadą dėl kaltinamojo kaltės (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-30-976/2025). Aiškinantis M. S. tyčios turinį, atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad M. S. savo veiklos neslėpė: kanapių gaminiais buvo prekiaujama viešai, apibūdinant šias prekes kaip pluoštines kanapes, be to, kaip nustatė apeliacinės instancijos teismas, ne visuose M. S. vadovaujamos įmonės patalpose paimtuose produktuose leistinas medžiagos tetrahidrokanabinolio kie-

kis viršijo įstatyme įtvirtintą kiekį, be kita ko, šie produktai nebuvo laikomi atskirai ar kitokiu būdu sąmoningai slepiami, tai patvirtina nuteistojo teiginius, kad jis apie įstatyme tetrahidrokanabinolio kiekio nustatymo metodui keliamus reikalavimus nežinojo, lengvabūdiškai pasikliaudamas tiekėju, kuris vertėsi didmenine prekyba, nesuvokė, kad disponuoja draudžiamomis narkotinėmis medžiagomis.

19. Įvertinusi byloje nustatytas faktines aplinkybes, nesant galimybių pašalinti abejonių dėl M. S. kaltės, teisėjų kolegija nusprendžia, kad M. S. veikoje nėra BK 260 straipsnio 1 dalyje nustatytos nusikalstamos veikos sudėties požymių visumos, kadangi jo veikoje nenustatytas tiesioginės tyčios buvimas. Nusikalstamos veikos vienas iš subjektyviųjų požymių yra kaltė, kuri įrodinėtina kiekvienoje byloje ir pagal BK 2 straipsnio 4 dalį turi būti neabejotinai nustatyta patraukiant asmenį baudžiamojon atsakomybėn. Šią išvadą patvirtina ir BK 2 straipsnio 3 dalis, nustatanti, kad asmuo atsako pagal baudžiamąjį įstatymą tik tuo atveju, jeigu jis yra kaltas padaręs nusikalstamą veiką ir tik jeigu veikos padarymo metu iš jo buvo galima reikalauti įstatymus atitinkančio elgesio. Apibendrindama tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegija nusprendžia, kad, teismams netinkamai pritaikius baudžiamąjį įstatymą – BK 2 straipsnio 3 dalį, 15 straipsnio 2 dalies 1 punktą, 260 straipsnio 1 dalį, pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nuosprendžiai BPK 3 straipsnio 1 dalies 1 punkto, 369 straipsnio 1 dalies 1 punkto pagrindu naikinti ir byla M. S. nutrauktina.
20. Kadangi nuteistojo ir jo gynėjo kasacinis skundas pirmiau minėtais motyvais tenkinamas, kasacinės instancijos teismo teisėjų kolegija atskirai nepasisako dėl kitų šio skundo argumentų.

Teisėjų kolegija, atsižvelgdama į išdėstytus argumentus ir vadovaudamasi Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 382 straipsnio 2 punktu,

n u t a r i a :

Panaikinti Kauno apylinkės teismo 2024 m. vasario 22 d. nuosprendį bei Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2024 m. gruodžio 19 d. nuosprendį ir baudžiamąją bylą M. S. nutraukti.

2.17. Šaukimo į privalomąją karo tarnybą vengimas (BK 314 straipsnis)

Sprendžiant kaltės klausimą dėl veikos, nustatytos BK 314 straipsnio 2 dalyje, padarymo, būtina įvertinti visus karo prievolininko, šaukiamo atlikti privalomąją karo tarnybą, veiksmus (veikimą ir neveikimą), karo prievolininkui tenkančią pareigą domėtis šaukimo į privalomąją karo tarnybą tvarka ir įvertinti kitas reikšmingas aplinkybes, leidžiančias spręsti, ar buvo vengiama šaukimo į privalomąją karo tarnybą. Karo prievolininkų šaukimas – tai procedūra, apimanti karo prievolininkų atranką ir skyrimą į privalomąją karo tarnybą, tarnybos atidėjimą ir atleidimą nuo jos. Šios procedūros metu karo prievolininkui tenkančių pareigų sistemingas nevykdymas leidžia spręsti, kad karo prievolininkas vengia šaukimo į privalomąją karo tarnybą.

Baudžiamoji byla Nr. 2K-130-387/2025
Teisminio proceso Nr. 1-01-8-00063-2024-7
Procesinio sprendimo kategorija 1.2.32.1.2
(S)

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

N U T A R T I S
LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2025 m. spalio 21 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Olego Fedosiuko (kolegijos pirmininkas), Artūro Pažarskio ir Algimanto Valantino (pranešėjas),

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo baudžiamąją bylą pagal **nuteistojo S. V.** kasacinį skundą dėl Kauno apylinkės teismo 2024 m. rugpjūčio 5 d. nuosprendžio, kuriuo **S. V.** nuteistas pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 314 straipsnio 2 dalį 25 MGL (1250 Eur) dydžio bauda.

Taip pat skundžiama Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2024 m. gruodžio 20 d. nutartis, kuria nuteistojo S. V. apeliacinis skundas atmestas.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė :

I. Bylos esmė

1. S. V. nuteistas už tai, kad, būdamas įrašytas į Kauno regiono 2023 metų karo prievolininkų sąrašą, patvirtintą Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministro 2023 m. sausio 5 d. sprendimu Nr. VL-10 „Dėl Lietuvos kariuomenės Karo prievolės ir komplektavimo tarnybos Kauno regiono 2023 metų karo prievolininkų sąrašo tvirtinimo“ (sąrašo eilės Nr. 4407), t. y. būdamas karo prievolininkas, po to, kai 2023 m. tris kartus buvo baustas administracine tvarka pagal Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso (toliau – ANK) 560 straipsnį už tai, kad nuo 2023 m. sausio 12 d. iki 2023 m. balandžio 21 d., nuo 2023 m. gegužės 9 d. iki 2023 m. birželio 8 d. ir nuo 2023 m. birželio 28 d. iki 2023 m. liepos 24 d. nevykdė karo prievolininko pareigų, ir būdamas pakartotiniai raštiškai įpareigotas bei turėdamas pareigą nuo 2023 m. spalio 5 d. iki 2023 m. lapkričio 6 d. atvykti arba susisiekti su Lietuvos kariuomenės Karo prievolės ir komplektavimo tarnybos Kauno regioninio karo prievolės ir komplektavimo skyriaus Kauno poskyriu

(toliau – Komplektavimo tarnyba), esančiu Kauno m., Gedimino g. 19, ir pateikti reikalingus duomenis, dokumentus karo prievolei administruoti, kad būtų vykdoma jo sveikatos patikra ir tolesnės procedūros dėl jo pašaukimo atlikti karinę tarnybą, be pateisinamų priežasčių nustatytu laiku nurodytu adresu neatvyko, kitaip nesusisiekė ir taip, būdamas karo prievolininkas, tyčia sistemingai vengė šaukimo į privalomąją karo tarnybą.

II. Kasacinio skundo ir atsiliepimo į jį argumentai

2. Kasaciniu skundu nuteistasis S. V. prašo panaikinti pirmosios instancijos teismo nuosprendį bei apeliacinės instancijos teismo nutartį ir baudžiamąją bylą nutraukti. Kasatorius skunde nurodo:
   2.1. Teismai, nustatydami nusikalstamos veikos subjektyviąją pusę, t. y. tiesioginę tyčią, netinkamai pritaikė BK 314 straipsnio 2 dalį. Kasatoriui nebuvo tinkamai įteiktas kvietimas atvykti į karo prievolės tarnybą, kad būtų vykdomos šaukimo procedūros, dėl to nuteistasis nežinojo, jog yra šaukiamas į privalomąją karinę tarnybą. Nesant tinkamai informuotam, nuteistojo pasyvūs veiksmai nepagrįstai vertinti kaip vengimas. Iš faktinių aplinkybių matyti, kad Lietuvos kariuomenė kvietė atvykti į karo prievolės tarnybą, kad būtų atliekamos šaukimo procedūros, tik el. laiškais. Kadangi kariuomenės siųsti el. laiškai patekdavo į el. pašto „šlamšto“ skiltį (angl. *spam*), S. V. jų nematė. Kitais būdais Lietuvos kariuomenė nebandė susisiekti. Pareiga tinkamai pranešti tenka Lietuvos kariuomenei, ši turėjo įsitikinti, ar dokumentai pasiekė adresatą. Vien tai, kad asmens elektroninių ryšių rekvizitai yra tam tikruose registruose, savaime nereiškia, kad procesinių dokumentų išsiuntimo faktas gali būti laikomas tinkamu. Pagal Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktiką, Lietuvos kariuomenė, informuodama asmenis tik el. paštu, privalėjo imtis priemonių įsitikinti, kad siųstas el. laiškas adresatą pasiekė ir su laišku buvo susipažinta (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-20-719/2024). Šiuo klausimu aktuali ir žemesnių teismų formuojama praktika BK 314 straipsnio 2 dalies taikymo aspektu (Klaipėdos apygardos teismo nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-223-635/2023). Taigi, byloje inkriminuoti tyčiniai veiksmai, kurie grįsti tik numanoma pareiga. Nesant sistemiškumo, kasatoriaus veikoje nėra nusikalstamos veikos, nurodytos BK 314 straipsnio 2 dalyje, sudėties būtinųjų požymių.
   2.2. Taip pat padarytas esminis Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau – ir BPK) 6 straipsnio 2 dalies pažeidimas, įtvirtinantis draudimą diskriminuoti kaltinamuosius religijos ar kitų aplinkybių aspektu, suvaržyta Lietuvos Respublikos Konstitucijos 26 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta teisė išpažinti tikėjimą. Nuteistasis negalėjo atlikti privalomosios karinės tarnybos dėl religinių įsitikinimų. Kasatorius yra Gaudijos vaišnavų religinės bendruomenės narys, todėl jo religiniai įsitikinimai neleidžia atlikti karinės tarnybos. Teismai nepagrįstai nurodė, kad kasatorius į religinę bendruomenę

galimai įstojo siekdamas išvengti privalomosios karinės tarnybos, kadangi kasatoriaus religiniai įsitikinimai jau buvo susiformavę iki įstojant į minėtą bendruomenę. Teismai, nustatydami religijos laisvės ribas, stokojo teisinio motyvavimo. Nuteisdamos asmenį dėl to, jog jis negali vykdyti karinės tarnybos dėl savo religinių įsitikinimų, valdžios institucijos kliudo asmeniui išpažinti jo praktikuojamą religiją, tai laikytina religijos laisvės pažeidimu (Europos Žmogaus Teisių Teismo Didžiosios kolegijos 2011 m. liepos 7 d. sprendimas byloje *Bayatyan prieš Armėniją*, peticijos Nr. 23459/03).

3. Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros Baudžiamojo persekiojimo departamento prokuroras Mindaugas Gylys atsiliepimu į kasacinį skundą prašo jį atmesti. Prokuroras nurodo:
   3.1. Dalis kasacinio skundo argumentų yra susijusi su teiginiais, kuriais ginčijamas šaukimo S. V. atvykti į karo prievolės tarnybą įteikimo faktas. Abu žemesnės instancijos teismai nustatė, kad šaukimai S. V. buvo įteikti tinkamai ir jam buvo žinoma, jog jis yra karo prievolininkas ir privalo atvykti į karo prievolės tarnybą.
   3.2. Remdamiesi galiojančiu teisiniu reguliavimu (ANK 573 straipsnio 1 dalis, Lietuvos Respublikos karo prievolės įstatymo (toliau – KPĮ) 32 straipsnio 1 dalis) bei bylos duomenimis (liudytojų H. J., Ž. U. parodymais, rašytiniais įrodymais, t. y. šaukimais, nurodymais, administracinių nusižengimų protokolais, viešuosiuose registruose esančiais duomenimis, duomenimis apie išsiųstus el. laiškus, kitais rašytiniais įrodymais), teismai padarė pagrįstą išvadą, kad apie šaukimą atvykti į karo prievolės tarnybą dėl procedūrų, susijusių su privalomąja karo tarnyba, atlikimo nuteistasis buvo informuotas tinkamai ir žinojo, tačiau tyčia vengė atvykti. Teismai nustatė, kad S. V. 2023 metais buvo įtrauktas į karo prievolininkų sąrašą, šis sąrašas buvo skelbiamas viešoje elektroninėje erdvėje, jam elektroniniu paštu *(duomenys neskelbtini)* (kuris jo paties buvo nurodytas oficialiuose registruose) buvo siunčiami šaukimai atvykti į karo prievolės tarnybą, jam dėl nurodymų nevykdymo buvo priimami administracinių nusižengimų protokolai bei nutarimai, kuriais buvo fiksuojami jo administraciniai pažeidimai ir skiriamos baudos, baudas jis apmokėdavo, tačiau su karo prievolės tarnyba nesusisiekė ir į ją neatvyko. Nors teisminio nagrinėjimo metu S. V. savo kaltės nepripažino ir nurodė, kad jokių šaukimų negavo, teismai, įvertinę jo parodymus, duotus ikiteisminio tyrimo metu, taip pat kitą bylos medžiagą, padarė pagrįstas išvadas, kad jo parodymai teisme laikytini gynybos taktika ir atmestini kaip prieštaraujantys kitiems bylos duomenims.
   3.3. Pažymėta, kad S. V. nebuvo verčiamas atlikti karo tarnybos nepaisant jo religinių įsitikinimų. Jis, kaip karo prievolininkas, buvo kviečiamas atvykti į karo prievolės tarnybą, kad būtų atliekamos procedūros, susijusios su privalomąja karo tarnyba (būtų patikrinta sveikata ir pan.). S. V. į gautus šaukimus atvykti ar susisiekti su karo prievolės tarnyba nereagavo, nemėgino susisiekti su karo prievolės tarnyba ir pateikti duomenų, kad dėl religinių įsitikinimų jis negali atlikti karo tarnybos, dėl to jam, remiantis galiojan-

čių norminių aktų nuostatomis, būtų suteikta galimybė atlikti alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą. Be to, kaip nustatė žemesnės instancijos teismai, įvertinę byloje esančius duomenis, S. V. į bendruomenę įstojo tik po to, kai buvo pakviestas atlikti privalomąją karinę tarnybą, nereagavo į karo prievolės tarnybos daugkartinius šaukimus ir buvo tris kartus nubaustas administracinėmis nuobaudomis už karo prievolininko pareigų nevykdymą. Todėl byloje nustatytos S. V. įstojimo į religinę bendruomenę aplinkybės suteikia pakankamą pagrindą manyti, kad į religinę bendruomenę jis įstojo siekdamas išvengti privalomosios karo tarnybos.

III. Kasacinės instancijos teismo argumentai ir išvados

4. Nuteistojo S. V. kasacinis skundas atmestinas.

Dėl BK 314 straipsnio 2 dalies taikymo

5. Kasaciniame skunde netinkamas baudžiamojo įstatymo taikymas argumentuojamas teismų nepagrįstai nustatytu BK 314 straipsnio 2 dalyje įtvirtintos nusikalstamos veikos sudėties subjektyviosios pusės požymiu, t. y. kalte. Tokia pozicija grindžiama kasatoriaus teiginiais, jog Komplektavimo tarnyba netinkamai įteikė šaukimą į privalomąją karo tarnybą, todėl nuteistasis nežinojo apie įtraukimą į prievolininkų sąrašus ir pareigą atvykti į šaukimo procedūras.
6. Pagal BK 314 straipsnio 2 dalį baudžiamoji atsakomybė kyla karo prievolininkui, kuris vengė šaukimo į privalomąją karo tarnybą, jeigu nebuvo požymių, nurodytų BK 314 straipsnio 1 dalyje, t. y. šaukimo į privalomąją karo tarnybą vengimas sutrikdant savo sveikatą, simuliuojant ligą ar sveikatos sutrikdymą, suklastojant dokumentus ar kitokia apgaule. Ši veika padaroma tyčia.
7. Išnagrinėjusi baudžiamąją bylą šiuo kasatoriaus keliamu aspektu, teisėjų kolegija pažymi, kad teismų praktikoje ne kartą atkreiptas dėmesys, jog kaltės turinys atskleidžiamas remiantis ne vien tik kaltininko paaiškinimais, kaip jis suvokė ir vertino savo daromų veiksmų ar neveikimo pobūdį, padarinius ir pan., bet ir pagal objektyviuosius nusikalstamos veikos požymius: atliktus veiksmus, jų pobūdį, pastangas juos padarant, situaciją, kuri buvo juos padarant, ir kt. (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-154-1073/2021, 2K-97-495/2024, 2K-39-489/2025 ir kt.).
8. Nagrinėjamoje byloje nustatytų aplinkybių visuma ir skundžiamų sprendimų turinys patvirtina, kad teismai savo išvadą dėl nuteistojo S. V. tyčios, vengiant šaukimo į privalomąją karo tarnybą, padarė vertindami byloje surinktų įrodymų visumą, atsižvelgdami į konkrečias šios bylos aplinkybes, taigi, motyvuotai atmetė nuteistojo keliamas abejones dėl jo kaltės. Kasaciniame skunde neigiant kaltę dėl šios veikos padarymo iš esmės argumentuojama tik tuo, kad S. V. negavo el. paštu siųsto šaukimo.
9. Teisėjų kolegija pažymi, kad, sprendžiant kaltės klausimą dėl veikos, nustatytos BK 314 straipsnio 2 dalyje, padarymo, būtina įvertinti visus karo prievolininko,

šaukiamo atlikti privalomąją karo tarnybą, veiksmus (veikimą ir neveikimą), karo prievolininkui tenkančią pareigą domėtis šaukimo į privalomąją karo tarnybą tvarka ir įvertinti kitas reikšmingas aplinkybes, leidžiančias spręsti, ar buvo vengiama šaukimo į privalomąją karo tarnybą. Karo prievolininkų šaukimas – tai procedūra, apimanti karo prievolininkų atranką ir skyrimą į privalomąją karo tarnybą, tarnybos atidėjimą ir atleidimą nuo jos. Šios procedūros metu karo prievolininkui tenkančių pareigų sistemingas nevykdymas leidžia spręsti, kad karo prievolininkas vengia šaukimo į privalomąją karo tarnybą. Būtent tokios aplinkybės teismų ir buvo nustatytos šioje byloje.

10. 2023 m. sausio 11 d. internete (interneto svetainė sauktiniai.kam.lt) buvo paskelbta, kad S. V. 2023 metais įtrauktas į karo prievolininkų sąrašą. KPĮ 32 straipsnio 1 dalyje įtvirtinančioje karo prievolę administruojančios krašto apsaugos sistemos institucijos nurodymų įteikimą, nurodyta, kad karo prievolininkams, įrašytiems į kalendorinių metų karo prievolininkų sąrašą, karo prievolę administruojančios krašto apsaugos sistemos institucijos nurodymai dėl šio įstatymo 6 straipsnio 5^1 dalies 4 punkte nurodytų dokumentų ir duomenų pateikimo, taip pat sveikatos patikrinimo skelbiami kalendorinių metų karo prievolininkų sąraše šio įstatymo 6 straipsnio 5^1 ir 5^2 dalyse nustatyta tvarka. Kiti karo prievolę administruojančios krašto apsaugos sistemos institucijos nurodymai karo prievolininkams įteikiami asmeniškai (KPĮ 32 straipsnio 1 dalis). Atsižvelgiant į KPĮ 6 straipsnio 2 ir 5 dalių nuostatas, įtvirtinančias šaukimo į nuolatinę privalomąją pradinę karo tarnybą tvarką, ir teismų nustatytas faktines aplinkybes, matyti, kad per Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos institucijų informacinės visuomenės informavimo priemones ir visuomenės informavimo priemones šaukimo į nuolatinę privalomąją pradinę karo tarnybą tikslu buvo paskelbtas karo prievolininkų sąrašas. Taigi, karo prievolininkų sąrašas, kuriuo asmuo informuojamas apie karo prievolininkų šaukimą, skelbtas viešai elektroninėje erdvėje, įstatymo nustatyta tvarka, o S. V. kaip karo prievolininkas turėjo pareigą domėtis ir vykdyti nurodymus, esančius prie šio sąrašo.
11. S. V. nuo 2023 m. sausio 12 d. iki 2023 m. balandžio 21 d., nuo 2023 m. gegužės 9 d. iki 2023 m. birželio 8 d., nuo 2023 m. birželio 28 d. iki 2023 m. liepos 24 d. ir nuo 2023 m. spalio 5 d. iki 2023 m. lapkričio 6 d. buvo kviečiamas atvykti į karo prievolės tarnybą, kad būtų atliekamos šaukimo procedūros į Lietuvos kariuomenę, ir 2023 m. gegužės 5 d., 2023 m. birželio 23 d., 2023 m. rugsėjo 28 d. buvo kviečiamas į karo prievolės tarnybą į administracinio nusižengimo bylų nagrinėjimą (atitinkamai pagal ANK 560 straipsnio 1 dalį ir 2 dalį), tačiau nė karto į karo prievolės ir Komplektavimo tarnybą neatvyko, su ja nesusisiekė, neinformavo apie neatvykimo priežastis, neteikė įpareigotų pateikti dokumentų. Valstybinės mokesčių inspekcijos informacinėje sistemoje „Mano VMI“ S. V. susipažino su paskirtomis baudomis dėl minėtų administracinių nusižengimų ir jas 2023 m. gegužės 15 d., 2023 m. liepos 19 d., 2023 m. spalio 20 d. apmokėjo. Visi procesiniai dokumentai S. V. buvo siunčiami elektroninio pašto adresu (duomenys neskelbtini), kuris nurodytas valstybės informacinėje sistemoje – Gyventojų registre.
12. Kasaciniame skunde nutylimos aplinkybės, susijusios su S. V. paskirtų administracinių nuobaudų įvykdymu už karo prievolininkų pareigų nevykdymą (ANK

560 straipsnio 1 ir 2 dalys). Kaip minėta, S. V. paskirtos administracinės baudos sumokėtos 2023 m. gegužės 15 d., 2023 m. liepos 19 d., 2023 m. spalio 20 d. S. V. susipažinimo su administracinėmis nuobaudomis ir jų asmeninio įvykdymo faktas nustatytas byloje atsižvelgus į naudoto IP adreso, kuriuo naudojantis buvo prisijungta prie „Mano VMI" sistemos, bei banko sąskaitos priklausomybę (apeliacinės instancijos teismo nutarties 27–28 punktai). Taigi, tai rodo, kad nuteistajam buvo žinoma, dėl kokių priežasčių šis traukiamas administracinėn atsakomybėn, tačiau S. V. nuobaudų skyrimo pagrįstumo klausimo nekėlė, savo elgesio atitinkamai nekoregavo.

13. Be kita ko, tiek pirmosios instancijos teismas, tiek apeliacinės instancijos teismas atsižvelgė į S. V. parodymų, duotų ikiteisminio tyrimo metu ir teisminio bylos nagrinėjimo metu, nenuoseklumą – nors kasatorius, bylą nagrinėjant teisme, neigė žinojęs apie šaukimą į privalomąją karo tarnybą, ikiteisminio tyrimo metu jis patvirtino, jog gavo papildomus raginimus dėl pareigos susisiekti arba nuvykti į karo prievolės tarnybą, taip pat gavo tris šaukimus ir tris baudas, suprato, kad yra šauktinių sąrašuose, pripažino, kad tyčia vengė šaukimo į tarnybą. Nors pareigūnams ikiteisminio tyrimo metu duoti parodymai savarankiškos įrodomosios vertės neturi, tačiau jais galima patikrinti kitus byloje esančius įrodymus formuojant teismo vidinį įsitikinimą (BPK 276 straipsnio 4 dalis), tai žemesnės instancijos teismai ir padarė, įvertindami nagrinėjamos bylos kontekste S. V. poziciją kaip gynybinę.
14. Apibendrinant tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegijai nekyla abejonių dėl teismų nustatytos tyčios S. V. veikoje pagrįstumo. Byloje nustatytas tiek intelektinis, tiek valinis kaltės turinio momentas rodo, kad S. V. suprato savo veikos pavojingumą ir savo elgesiu jis sąmoningai siekė ne tik nevykdyti KPĮ nustatytų karo prievolininkui keliamų pareigų (KPĮ 37 straipsnio 1 dalis), bet ir be pateisinamos priežasties nustatytu laiku neatvykti į vietinę teritorinę karinę įstaigą.
15. Kasaciniame skunde taip pat iš esmės yra ginčijamas BK 314 straipsnio 2 dalyje subjektui keliamo specialaus požymio, t. y. karo prievolės turėjimo (BK 330 straipsnio 2 dalis), nustatymas. Kasatorius teigia, kad privalomosios karinės tarnybos jis neturėjo atlikti dėl religinių įsitikinimų, o teismai nepagrįstai padarė išvadą, jog į religinę bendruomenę jis įstojo turėdamas tikslą išvengti privalomosios karinės tarnybos. Taikant baudžiamąją atsakomybę, jam suvaržoma Konstitucijos 26 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta teisė išpažinti tikėjimą. Šie argumentai nepagrįsti.
16. Pažymėtina, kad tiek kasacinio skundo argumentai, tiek ginčijamos teismų išvados dėl susiformavusių religinių įsitikinimų, kurie neleidžia atlikti tarnybos su ginklu, momento BK 314 straipsnio 2 dalies taikymo atžvilgiu reikšmės neturi. Kaip jau buvo nurodyta, KPĮ 2 straipsnio 12 dalis, apibrėžianti karo prievolininkų šaukimo sąvoką, nurodo, kad šaukimas – tai procedūra, apimanti karo prievolininkų atranką ir skyrimą į privalomąją karo tarnybą, tarnybos atidėjimą ir atleidimą nuo jos. Atsižvelgiant į išdėstytą apibrėžimą, pažymėtina, kad karo prievolininkų šaukimas yra kompleksinė procedūra, kurios metu vykdoma asmenų atranka, be kita ko, tarnybos atidėjimas ar atleidimas nuo jos. Savo ruožtu karo prievolininkų šaukimas nereiškia savaime kylančios pareigos asmeniui atlikti privalomąją karo tarnybą. Būtent šaukimo procedūros metu nustatomas tinkamumas atlikti priva-

lomąją karo tarnybą dėl sveikatos būklės (KPĮ 6 straipsnio 6 dalis), vertinama, ar nėra priežasčių atidėti tarnybos atsižvelgiant į individualias aplinkybes (KPĮ 15 straipsnis) ir kt. Pažymėtina, kad karo prievolininkų šaukimo metu asmuo būtent ir turi galimybę nurodyti aplinkybes, turinčias esminę reikšmę privalomosios karo tarnybos atlikimui, – prašymu išdėstyti religinius ar pacifistinius įsitikinimus, neleidžiančius tarnauti su ginklu (KPĮ 17 straipsnio 1 dalis). Taigi, be bendrųjų nusikalstamos veikos sudėties privalomųjų požymių nustatymo, esminę reikšmę BK 314 straipsnio 2 dalies taikymui turi tai, ar asmuo atitinka specialiajam subjektui keliamus reikalavimus (yra karo prievolininkas) ir ar šis vengė šaukimo į privalomąją karo tarnybą procedūrų. Tai, nuo kada asmuo išpažįsta tam tikrą tikėjimą, religiją, ar tapo tam tikros religinės bendruomenės nariu, nėra laikytina įrodinėtinomis aplinkybėmis BK 314 straipsnio 2 dalies atžvilgiu.

17. Šaukimu į privalomąją karinę tarnybą nėra ribojamos asmens teisės, įtvirtintos Konstitucijos 26 straipsnyje. Pažymėtina, kad Konstitucijos 139 straipsnio 1 ir 2 dalyse nustatyta, jog Lietuvos valstybės gynimas nuo užsienio ginkluoto užpuolimo – kiekvieno Lietuvos Respublikos piliečio teisė ir pareiga, todėl įstatymo nustatyta tvarka Lietuvos Respublikos piliečiai privalo atlikti karo ar alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą. Tai yra vienintelės Konstitucijoje expressis verbis (aiškiais žodžiais, tiesiogiai) įtvirtintos piliečio pareigos valstybei, kylančios iš Lietuvos Respublikos pilietybės, kaip ypatingo abipusio valstybės ir jos piliečių teisinio ryšio. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje aiškintas aptariamų Lietuvos Respublikos piliečio teisių ir pareigų santykis – pagal Konstitucijos 139 straipsnio 2 dalį, aiškinamą kartu su 26 straipsniu, kuriame įtvirtinta minties, tikėjimo ir sąžinės laisvė, asmenys, dėl savo religinių ar kitų įsitikinimų negalintys atlikti karo tarnybos, turi teisę vietoj jos įstatymo nustatyta tvarka atlikti alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą. Be kita ko, Konstitucijos 26 straipsnis savo turiniu yra susijęs ir su Konstitucijos 27 bei 28 straipsniais, tai reiškia, kad, remdamasis savo įsitikinimais, praktikuojama religija ar tikėjimu, žmogus negali atsisakyti vykdyti Konstitucijoje įtvirtintų pareigų, *inter alia* (be kita ko), piliečio pareigos atlikti karo arba alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą, ar reikalauti jį nuo šių pareigų atleisti (Konstitucinio Teismo 2017 m. liepos 4 d. nutarimas).

18. Akcentuotina ir tai, kad pasirengimas ginti valstybę yra gana plati sąvoka, apimanti ne tik piliečių pasirengimą ginklu ginti valstybę nuo užsienio ginkluoto užpuolimo; pasirengimas ginti valstybę negali būti suprantamas tik kaip tarnyba kariniam parengimui įgyti; šalies gynybos poreikiai ir priemonės gali būti labai įvairūs, apimantys ne tik kariuomenės ir ginkluotės didinimą siekiant sustiprinti valstybės karinę galią, bet ir su ginkluota gynyba tiesiogiai nesusijusias informacines-technologines, gamybines ir kitas panašaus pobūdžio priemones, tam tikru aspektu lemiančias valstybės karinės galios stiprinimą; ta įvairovė lemia ir piliečių parengimo ginti valstybę konkrečių būdų įvairovę (Konstitucinio Teismo 2009 m. rugsėjo 24 d., 2017 m. liepos 4 d. nutarimai). Savo ruožtu KPĮ 17 straipsnio 1 dalis nustato, kad alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą pageidaujantys atlikti karo prievolininkai, įrašyti į kalendorinių metų karo prievolininkų sąrašą, prašymą atlikti alternatyviąją krašto apsaugos tarnybą karo prievolę administruo-

jančiai krašto apsaugos sistemos institucijai gali pateikti iki karo prievolininkų sąraše nurodyto dokumentų, kuriais pagrindžiamos šio KPĮ 3 straipsnyje nurodytos atleidimo nuo karo prievolės aplinkybės ar 15 straipsnio 1 dalyje nurodytos privalomosios pradinės karo tarnybos atidėjimo individualia tvarka aplinkybės, pateikimo termino pabaigos.

19. Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegija konstatuoja, kad žemesnės instancijos teismai, nagrinėdami bylą, nepadarė kasatoriaus nurodomų esminių baudžiamojo proceso įstatymo pažeidimų, kurie būtų sukliudę teismams išsamiai ir nešališkai išnagrinėti bylą ir priimti teisingus sprendimus, baudžiamąjį įstatymą taikė tinkamai. Dėl to nėra pagrindo tenkinti nuteistojo kasacinį skundą ir naikinti ar keisti kasacine tvarka skundžiamus teismų sprendimus.

Teisėjų kolegija, atsižvelgdama į išdėstytus argumentus ir vadovaudamasi Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 382 straipsnio 1 punktu,

n u t a r i a :

Atmesti nuteistojo S. V. kasacinį skundą.

BAUDŽIAMOJO PROCESO TEISĖ

2.18. Įrodymai (BPK 20 straipsnis). Specialistas (BPK 89 straipsnis)

Ikiteisminio tyrimo pareigūnui, prokurorui ar teismui siekiant baudžiamajame procese pasitelkti asmenis, turinčius specialių žinių, bet nesančius teismo ekspertais, turi būti laikomasi BPK reikalavimų: pirmiausia, ikiteisminio tyrimo pareigūnas ar prokuroras, norėdamas paskirti atlikti objektų tyrimą, turi kreiptis į konkretų asmenį ar įstaigą, klausdamas, ar konkretus asmuo gali atsakyti į konkrečius klausimus, ar prašydamas informuoti apie įstaigoje dirbančius asmenis, galinčius atsakyti į konkrečius klausimus; antra, gavęs atsakymą apie tokius asmenis, turi įsitikinti jų kompetencija, išsiaiškinti jų santykius su įtariamuoju ir nukentėjusiuoju, patikrinti, ar nėra pagrindo specialistą nušalinti, po to jį įspėti pagal BK 235 straipsnį už melagingos išvados ar paaiškinimo pateikimą (BPK 89 straipsnio 2 dalis, 180 straipsnio 2 dalis) ir pavesti atlikti objektų tyrimą (BPK 205 straipsnis); trečia, jei yra būtinybė, specialistą apklausti teisme, jį įspėjus dėl atsakomybės už melagingų parodymų davimą (BPK 284 straipsnio 4 dalis, 277 straipsnio 1 dalis).

Baudžiamoji byla Nr. 2K-165-976/2025
Teisminio proceso Nr. 1-01-1-06689-2021-7
Procesinio sprendimo kategorijos: 1.1.9.3; 1.1.9.7; 2.1.7.5; 2.1.7.4.3; 2.1.7.4.4
(S)

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

N U T A R T I S
LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2025 m. lapkričio 19 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Albino Antanaičio (kolegijos pirmininkas), Dariaus Kantaravičiaus ir Rimos Ažubalytės (pranešėja),

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo baudžiamąją bylą pagal **nuteistosios J. S.** kasacinį skundą dėl Tauragės apylinkės teismo 2023 m. birželio 5 d. nuosprendžio ir Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. kovo 6 d. nuosprendžio.

Tauragės apylinkės teismo 2023 m. birželio 5 d. nuosprendžiu **J. S.** nuteista pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 310 straipsnio 1 dalį viešųjų darbų bausme aštuoniems mėnesiams, įpareigojant kas mėnesį išdirbti po trisdešimt valandų visuomenės labui. Vadovaujantis BK 68^2 straipsniu, paskyrus baudžiamojo poveikio priemonę, uždrausta trejus metus laikyti naminius gyvūnus ir užsiimti jų veisimu. Vadovaujantis BK 72 straipsniu, paskyrus baudžiamojo poveikio priemonę, konfiskuoti dvidešimt septyni šunys.

Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2023 m. gruodžio 21 d. nuosprendžiu, pakeitus Tauragės apylinkės teismo 2023 m. birželio 5 d. nuosprendžio dalį dėl bausmės paskyrimo, J. S. paskirta 90 MGL (4500 Eur) dydžio bauda.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2024 m. spalio 29 d. nutartimi panaikintas Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2023 m. gruodžio 21 d. nuosprendis ir byla perduota iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka.

Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. kovo 6 d. nuosprendžiu nusikalstama veika perkvalifikuota pagal BK 310 straipsnio 1 dalį (2024 m. lapkričio 7 d. įstatymo redakcija) ir, pakeitus Tauragės apylinkės teismo 2023 m. birželio 5 d. nuosprendžio dalį dėl bausmės paskyrimo, J. S. paskirta 90 MGL dydžio (4500 Eur) bauda.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė :

I. Bylos esmė

1. J. S. nuteista pagal BK 310 straipsnio 1 dalį už tai, kad žiauriai elgėsi su gyvūnais tokiomis aplinkybėmis: ji ne vėliau nei 2021 m. sausio mėnesį sudarė sąlygas jai

priklausantiems dešimčiai šunų atlikti draudžiamas veterinarines procedūras – pašalinti balso stygas, taip pažeidė Lietuvos Respublikos gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymo 4 straipsnio 1 dalį, kurioje nurodyta, kad draudžiama žiauriai elgtis su gyvūnais ir juos kankinti, bet kokiomis priemonėmis tiesiogiai ar netiesiogiai propaguoti ir skatinti žiaurų elgesį su gyvūnais, jų kankinimą, kurstyti smurtą prieš gyvūnus, ir 4 straipsnio 2 dalies 9 punktą, kuriame nurodyta, kad žiauriu elgesiu su gyvūnais, jų kankinimu laikomos veterinarinės procedūros, siekiant pakeisti gyvūnų išvaizdą ar gyvūnų fiziologines funkcijas, ir taip žiauriai elgėsi su gyvūnais, juos kankino, dėl to gyvūnai yra suluošinti.

II. Kasacinio skundo ir atsiliepimo į jį argumentai

2. Kasaciniu skundu nuteistoji J. S. prašo panaikinti Tauragės apylinkės teismo 2023 m. birželio 5 d. nuosprendį bei Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. kovo 6 d. nuosprendį ir nutraukti bylą, jai nepadarius veikos, turinčios nusikaltimo požymių, taip pat atlyginti išlaidas advokato paslaugoms apmokėti. Kasatorė skunde nurodo:
   2.1. Abiejų instancijų teismai neteisingai pritaikė materialiosios teisės normas, be to, padarė esminius Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau – ir BPK) pažeidimus, faktines aplinkybes ir jas patvirtinančius įrodymus vertino tendencingai, padarė įrodymais nepagrįstas išvadas. Tai teismams sukliudė išsamiai ir nešališkai išnagrinėti bylą, priimti teisingą baigiamąjį aktą ir lėmė įstatymų garantuotų nuteistosios teisių suvaržymą.
   2.2. Pirmosios instancijos teismas, priimdamas apkaltinamąjį nuosprendį, vadovavosi Lietuvos sveikatos mokslų universiteto Veterinarijos fakulteto dr. L. Kriaučeliūno smulkiųjų gyvūnų klinikos (toliau – ir Smulkiųjų gyvūnų klinika) raštu be datos ir registracijos numerio, šį raštą pasirašė A. G., G. R. ir M. L. ir jame nurodyta, kad dešimčiai augintinių buvo pašalintos balso stygos ir tai yra gyvūnų suluošinimas. Nė vienas iš šį dokumentą pasirašiusių asmenų prieš pradėdami tyrimą dėl atsakomybės pagal BK 235 straipsnį už melagingos išvados ar paaiškinimo pateikimą įspėti nebuvo. Todėl šis dokumentas turėtų būti laikomas niekiniu ir sprendžiant atsakomybės klausimą juo remtis nebuvo galima.
   2.3. Kad šis dokumentas nėra ir negali būti laikomas tinkamu įrodymu, patvirtina ir vėlesni bylos įvykiai. Abu kartus bylą nagrinėjant apeliacine tvarka įrodymų tyrimas buvo atnaujintas iš esmės tik dėl su šiuo dokumentu susijusių aplinkybių. Buvo nutarta į teismo posėdį kviesti ir kaip specialistus apklausti dokumentą pasirašiusius asmenis. Paduotame apeliaciniame skunde buvo prašoma atnaujinti įrodymų tyrimą, prie bylos pridėti kartu su apeliaciniu skundu ir jau po to pateiktus rašytinius įrodymus ir apklausti liudytojus. Detaliai susipažinus su 2024 m. gruodžio 5 d. teismo posėdžio garso įrašu, akivaizdu, kad sprendimas atnaujinti įrodymų tyrimą, bylą apeliacinės instancijos teisme nagrinėjant antrą kartą, buvo priimtas tik siekiant ištaisyti ikiteisminio tyrimo ir bylos nagrinėjimo pirmosios instancijos teisme metu

padarytas klaidas, lėmusias, kad pirmosios instancijos teismo nuosprendis buvo grindžiamas neleistinais įrodymais. Tokia išvada darytina atsižvelgiant į tai, kad teismas atmetė faktiškai visus gynybos pateiktus prašymus, apsiribodamas tik bylai pateiktų rašytinių įrodymų priėmimu.

2.4. Užduotis atlikti objektų tyrimą buvo surašyta 2021 m. balandžio 20 d., ji adresuota Lietuvos sveikatos mokslų universiteto Smulkiųjų gyvūnų klinikos vadovei doc. dr. B. K. Taigi šis asmuo buvo pasitelktas kaip specialistas, tačiau jokių specialių žinių ar kompetencijų reikalaujančių veiksmų šis asmuo byloje taip ir neatliko. Minimoje užduotyje taip pat nurodyta, kad VšĮ „Būk mano draugas“ minimai įstaigai pateikė 14 augintinių. Iš bylos medžiagos aišku, kad gyvūnai minimai klinikai buvo pateikti gerokai prieš surašant užduotį atlikti tyrimą, t. y. 2021 m. kovo 4 d. Byloje esantys rašytiniai įrodymai patvirtina, kad už atliktą tyrimą sumokėjo ne jį paskyrusi policija, o VšĮ „Būk mano draugas“. Nurodytos aplinkybės akivaizdžiai patvirtina, kad pagrindinis įrodymas, kuriuo yra grindžiamas apkaltinamasis nuosprendis, buvo gautas baudžiamojo proceso įstatyme nenurodytu būdu, išskirtinai su VšĮ „Būk mano draugas“ siejamų ir prieš nuteistąją nusiteikusių asmenų iniciatyva. Be to, augintiniai dėl nesuprantamų priežasčių du kartus iš Klaipėdos buvo gabenami į Kauną. Be jau minėto vizito į Smulkiųjų gyvūnų kliniką, paimti gyvūnai (ar dalis jų) 2021 m. vasario 26 d. buvo pristatyti į Kauno veterinarijos gydyklą. Kodėl paimtų gyvūnų nebuvo galima apžiūrėti arčiau VšĮ „Būk mano draugas“ esančiose veterinarijos klinikose, kurių Klaipėdoje yra gausu, lieka neaišku. Be kita ko, pažymėtina ir tai, kad išvadas, kuriomis grįstas apkaltinamasis nuosprendis, pateikė klinika, kuri su VšĮ „Būk mano draugas“ yra susijusi glaudžiais finansiniais ryšiais. Taigi Smulkiųjų gyvūnų klinikos raštas be datos ir registracijos numerio, byloje įvardijamas kaip specialisto išvada, negali būti laikomas BPK 90 straipsnio 3 dalyje aprašyta specialisto išvada ir neatitinka įrodymų leistinumo kriterijaus, nes nebuvo gautas įstatymų nustatyta tvarka. Byloje taip ir nebuvo gauta specialisto išvada, tai, be kita ko, patvirtino ir kasacinės instancijos teismas, nutartyje nurodydamas, kad, bylą iš naujo nagrinėdamas apeliacine tvarka, apeliacinės instancijos teismas turi imtis veiksmų, kad gautų BPK 89 ir 90 straipsnių nuostatas atitinkančią specialisto išvadą.

2.5. Bylą antrą kartą apeliacine tvarka nagrinėjęs teismas proceso įstatymo normomis ir kasacinės instancijos teismo nurodymais nesivadovavo. Nuosprendį priėmęs teismas tik pakartojo iš esmės tuos pačius veiksmus, kuriais procesinės teisės taikymo klaidas bandė taisyti pirmą kartą bylą apeliacine tvarka nagrinėjęs teismas. Teismas nutarė apklausti Smulkiųjų gyvūnų klinikos raštą pasirašiusius asmenis. Tačiau tokia procesinės teisės taikymo klaidų taisymo forma nėra priimtina, nes taip nebuvo įmanoma gauti BPK 89 ir 90 straipsnių nuostatas atitinkančios specialisto išvados. Galiojančiame proceso įstatyme nurodyta specialisto išvada byloje nebuvo gauta, todėl niekinį dokumentą pasirašiusių asmenų pakartotinis kvietimas į teismo posėdį ir jų pakartotinė apklausa neturi jokio teisinio pagrindo ir taip gauti duomenys

(apklausos rezultatai) negali būti laikomi leistinu būdu gautais įrodymais.

2.6. Nuosprendžio 11.7 papunktyje yra nurodyta, kad vien tai, jog išvada buvo parengta asmenų, kurie nebuvo įspėti dėl baudžiamosios atsakomybės pagal BK 235 straipsnį, savaime nereiškia, kad tokia išvada yra neteisinga, ir pateikiama nuoroda į kasacinę nutartį baudžiamojoje byloje Nr. 2K-26-648/2019. Toks teismo požiūris nėra suderinamas su galiojančiu teisiniu reglamentavimu ir aktualia kasacinės instancijos teismo praktika. Užduotį atlikti objektų tyrimą, vadovaujantis BPK nuostatomis, surašė tyrimą atlikusi ikiteisminio tyrimo įstaigos tyrėja. O teismo cituojamoje kasacinės instancijos teismo nutartyje buvo pasisakoma dėl konsultacinės (eksperto) išvados, kurią kaltinamojo, gynėjo ar kito proceso dalyvio prašymu parengė specialių žinių turintis privatus ekspertas ar kitas asmuo ir kuri byloje buvo pateikta ne ikiteisminio tyrimo institucijos, prokuroro ar teismo iniciatyva, vertinimo. Taigi kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-26-648/2019 negali būti laikoma tinkamu precedentu.

2.7. Be kita ko, taip ir lieka neaišku, kaip Smulkiųjų gyvūnų klinikoje tik nuo 2021 m. rugsėjo 2 d. dirbanti veterinarijos gydytoja M. L. galėjo būti įtraukta į 2021 m. balandžio 21 d. klinikos vadovės nurodymu sudarytą komisiją, kaip ji galėjo dalyvauti ir augintinių tyrime bei pasirašyti dokumentą, kuris Tauragės apskrities vyriausiajame policijos komisariate buvo gautas 2021 m. birželio 29 d. Šios aplinkybės taip pat leidžia kategoriškai teigti, kad nuosprendį priėmęs apeliacinės instancijos teismas nepakankamai įsigilino į byloje nustatytinas aplinkybes ir nagrinėdamas bylą bei priimdamas apkaltinamąjį nuosprendį padarė esminius proceso teisės pažeidimus.

2.8. BPK 180 straipsnio 3 dalyje yra nurodyta, kad, prieš pradėdamas vykdyti savo pareigas, specialistas pasirašo rašytinį pasižadėjimą sąžiningai atlikti jam pavedamas užduotis, be to, jis įspėjamas dėl atsakomybės pagal BK 235 straipsnį. A. G., G. R. ir M. L. 2025 m. sausio 6 d. teismo posėdžio metu nuotoliu buvo apklausti kaip specialių žinių turintys asmenys, jie perskaitė iš anksto atsiųstą priesaikos tekstą. Nors šie asmenys buvo apklausiami siekiant pašalinti trūkumą, susijusį su tuo, kad jie nėra pasirašę rašytinio pasižadėjimo ir nėra įspėti dėl atsakomybės pagal BK 235 straipsnį, jokių jų pasirašytų pasižadėjimų byloje taip ir neatsirado. Taigi byloje nėra jokių įstatymo reikalavimus atitinkančių įrodymų, leidžiančių teigti, kad dešimčiai gyvūnų buvo atliktos uždraustos veterinarinės procedūros – pašalintos balso stygos. Tai reiškia, kad apkaltinamieji nuosprendžiai yra grindžiami duomenimis, kurie dėl neatitikties BPK 20 straipsnio 1–4 dalyse nustatytiems reikalavimams negalėjo būti pripažinti įrodymais.

2.9. Apeliaciniame skunde buvo akcentuojama, kad viena iš esminių aplinkybių, kuria rėmėsi pirmosios instancijos teismas, yra ta, jog byloje nenustatyta, kad gyvūnai būtų buvę prižiūrimi kitų asmenų, kurie galėjo padaryti ikiteisminio tyrimo metu nustatytus sužalojimus šuniukams. Tokių duomenų nebuvo ne dėl to, kad šunis visą laiką prižiūrėdavo nuteistoji, o dėl to, kad niekas nebandė jų surinkti. Nuteistoji laikotarpiu nuo 2017 m. pabaigos ne

kartą buvo išvykusi atostogauti ilgesniam laikui, t. y. 7–10 parų. Kartu su apeliaciniu skundu pateikti įrodymai patvirtino, kad išvada, jog auginiai ilgesnį laiką nebuvo prižiūrimi kitų asmenų, yra neteisinga. Tačiau dėl nurodytų aplinkybių apeliacinės instancijos teismas nepasisakė.

2.10. Apeliaciniame skunde buvo atkreipiamas dėmesys į šiurkščius procesinio įstatymo pažeidimus, galimai turinčius BK 247 straipsnyje nurodytos nusikalstamos veikos požymių. Gynėjas pažymėjo, kad viena iš liudytojų prieš tai buvo neteisėtai susipažinusi su ikiteisminio tyrimo duomenimis. Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos Tauragės departamento direktorius kreipėsi į tyrimą koordinuojantį prokurorą, prašydamas leisti Ž. Račkovskienei susipažinti su ikiteisminio tyrimo duomenimis. Prokuroras šį prašymą tenkino. Supažindinimo su bylos medžiaga nebaigus ikiteisminio tyrimo protokole nurodyta, kad su visa ikiteisminio tyrimo medžiaga susipažino ne tik ji, bet ir 2022 m. balandžio 22 d. patikrinime aktyviai dalyvavusi liudytoja A. S. Apeliaciniame skunde buvo pažymėta, kad, esant tokiai situacijai, nebuvo galima vadovautis liudytojos A. S. parodymais. Tačiau apeliacinės instancijos teismo išdėstytas šios aplinkybės vertinimas yra nesuprantamas. Apeliacinės instancijos teismas, antrą kartą išnagrinėjęs bylą apeliacine tvarka, perrašė pirmą kartą apeliacine tvarka išnagrinėjus bylą priimtame nuosprendyje išdėstytus teiginius. Tai, kad prokuroras leido Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos (toliau – ir VMVT) Teisės skyriaus vyriausiajai specialistei Ž. Račkovskienei susipažinti su ikiteisminio tyrimo duomenimis, nėra ir negali būti vertinama neigiamai. Apeliaciniame skunde buvo akcentuojama tai, kad, neturėdami prokuroro leidimo, su nebaigto ikiteisminio tyrimo duomenimis susipažino ne tik minima VMVT atstovė, bet ir tame pačiame ikiteisminiame tyrime liudytojo statusą turinti A. S. Taigi taip ir lieka neaišku, kodėl apeliacinės instancijos teismas tik pakomentavo BPK 181 straipsnio nuostatas ir pasisakė dėl teisės į rungtyniško proceso užtikrinimą.

2.11. Devyniolika paimtų ir vėliau teismo konfiskuotų augintinių negalėtų būti laikomi inkriminuotos nusikalstamos veikos įrankiu, priemone ar rezultatu. J. S. nuteista už tai, kad sudarė sąlygas dešimčiai šunų atlikti draudžiamas veterinarines procedūras. Jokių duomenų, leidžiančių teigti, kad likę gyvūnai bent kažkaip galėtų būti susiję su inkriminuota nusikalstama veika ir galėtų būti laikomi inkriminuotos veikos padarymo priemone, byloje nėra. Taigi devyniolika augintinių negalėjo būti konfiskuoti, todėl baudžiamojo poveikio priemonė buvo pritaikyta netinkamai taikant materialiosios teisės normas. Apeliacinės instancijos teismas dėl su augintinių konfiskavimu susijusių apeliacinio skundo argumentų taip ir nepasisakė. Be to, pirmosios instancijos teismas ne tik visiškai nepagrįstai nusikalstamos veikos įrankiu pripažino visus šunis, bet visus juos be jokio teisinio pagrindo neatlygintinai perdavė tretiesiems asmenims. Tačiau dėl šių apeliacinio skundo argumentų apeliacinės instancijos teismas visiškai nepasisakė.

2.12. Visiškai neteisėtą augintinių konfiskavimą apeliacinės instancijos teismas pagrindė taip pat neteisėtu kitos baudžiamojo pobūdžio priemonės – teisės

dirbti tam tikrą darbą arba užsiimti tam tikra veikla atėmimo – paskyrimu. Turto konfiskavimą ir teisės dirbti tam tikrą darbą arba užsiimti tam tikra veikla atėmimą reglamentuoja skirtingos baudžiamojo įstatymo normos ir šių baudžiamojo poveikio priemonių taikymas yra siejamas su skirtingomis faktinėmis aplinkybėmis. Taigi abiejų instancijų teismų nuosprendžiai yra neteisėti.

2.13. Apeliaciniame skunde buvo nurodyta, kad baudžiamojo poveikio priemonė – draudimas trejus metus laikyti naminius gyvūnus ir užsiimti jų veisimu – yra paskirta visiškai nepagrįstai, nes naminių gyvūnų laikymas, skirtingai nei jų veisimas, negali būti laikomas darbine veikla. Draudimas laikyti naminius gyvūnus apskritai negalėjo būti taikomas. Tiek iki 2023 m. spalio 26 d. galiojusios BK 68^{2} straipsnio 1 dalies redakcijos, tiek nuo šios datos įsigaliojusios BK 68^{1} straipsnio 1 dalies redakcijos turinio analizė ir lingvistinė išraiška leidžia teigti, kad šią baudžiamojo poveikio priemonę įstatymų leidėjas sieja su darbine nuteisto asmens veikla, nepriklausomai nuo darbinės veiklos realizavimo formos, ir su draudimu užsiimti tokio pobūdžio darbine veikla. Tai reiškia, kad baudžiamojo poveikio priemonė – draudimas trejus metus laikyti naminius gyvūnus ir užsiimti jų veisimu – yra paskirta visiškai nepagrįstai, netinkamai taikant materialiosios teisės normas.

3. Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros Baudžiamojo persekiojimo departamento prokuroras Sergejus Stulginskis atsiliepimu į kasacinį skundą prašo jį atmesti. Prokuroras atsiliepime į kasacinį skundą nurodo:

3.1. Apeliacinės instancijos teismas, iš naujo nagrinėdamas bylą apeliacine tvarka, nepažeidė BPK normų, visas bylos aplinkybes ir įrodymus išnagrinėjo išsamiai ir nešališkai, ėmėsi procesinių veiksmų, kad būtų pašalintas kasacinėje nutartyje baudžiamojoje byloje Nr. 2K-223-654/2024 konstatuotas esminis baudžiamojo proceso įstatymo pažeidimas. Šis teismas ėmėsi tinkamų procesinių veiksmų, siekdamas įvykdyti kasacinės instancijos teismo nurodymą. Apeliacinės instancijos teismo atlikti procesiniai veiksmai, siekiant pašalinti bet kokias abejones dėl Smulkiųjų gyvūnų klinikos rašte užfiksuotos informacijos išsamumo ir patikimumo, – trijų specialistų apklausa, prieš pradedant apklausą tinkamai įspėjus juos dėl atsakomybės pagal BK 235 straipsnį už melagingos išvados ir paaiškinimų davimą, – laikytini pakankamais veiksmais, kuriais teismas tinkamai pašalino padarytą esminį baudžiamojo proceso įstatymo pažeidimą.

3.2. Apeliacinės instancijos teismas Smulkiųjų gyvūnų klinikos pateiktas išvadas vertino ne kaip specialisto išvadą, o kaip rašytinį dokumentą, nes šis dokumentas pasirašytas asmenų, kurie nebuvo įspėti dėl baudžiamosios atsakomybės už melagingos išvados ar paaiškinimo teikimą. Teismo posėdyje kaip specialistai apklausti gyvūnų tyrimą atlikę ir išvadą pateikę asmenys išsamiai ir motyvuotai paaiškino tyrimo metodus, tyrimo aplinkybes ir gautus rezultatus. Apklausiant specialistus buvo nustatyti ir specialistų asmens duomenys, išsilavinimas, specialybė, kvalifikacija, tirti objektai, naudoti tyrimo metodai ir techninės priemonės, specialistų nustatytos aplinkybės,

turinčios reikšmės nusikalstamai veikai tirti (BPK 89 straipsnio 3 dalis). Todėl teismas neturėjo pagrindo abejoti tiek pateikta išvada, kaip rašytiniu įrodymu, tiek specialistų, apklaustų teismo posėdyje laikantis įstatymo reikalavimų, parodymais ir atmesti šių įrodymų šaltinius kaip neleistinus bei jais nesivadovauti. Be to, apeliacinės instancijos teismas, darydamas išvadas dėl nuteistosios kaltės ir veikos kvalifikavimo, minėtą rašytinį įrodymą ir specialistų parodymus gretino su kitais byloje esančiais įrodymais.

3.3. Tai, kad liudytoja A. S. ikiteisminio tyrimo metu kaip VMVT atstovė buvo supažindinta su ikiteisminio tyrimo duomenimis, nesuteikia pagrindo nesivadovauti šios liudytojos parodymais ar abejoti jų tikrumu. Liudytoja tiek ikiteisminio tyrimo metu, tiek teisiamojo posėdžio metu buvo apklausta laikantis BPK nustatytos tvarkos, būdama įspėta dėl baudžiamosios atsakomybės už melagingus parodymus.

3.4. Teisės dirbti tam tikrą darbą arba užsiimti tam tikra veikla atėmimą teismas skiria ne tik tais atvejais, kai asmuo nusikalstamą veiką padaro darbinės ar profesinės veiklos srityje, bet ir tais atvejais, kai teismas, atsižvelgdamas į padarytos nusikalstamos veikos pobūdį, padaro išvadą, kad asmeniui negalima palikti teisės dirbti tam tikrą darbą arba užsiimti tam tikra veikla (BK 68^1 straipsnio 3 dalis). J. S. nuo 2014 m. įgijo gana didelį skaičių šunų, nusprendė juos veisti ir veisė. Tai įrodo, kad nuteistoji ilgą laiką užsiėmė naminių gyvūnų laikymo ir veisimo veikla, todėl, atsižvelgiant į nuteistosios padarytos nusikalstamos veikos pobūdį, nustatytų teisės aktų pažeidimų mastą, pavojingumą, pasekmes (sudarė sąlygas jai priklausantiems šunims atlikti draudžiamas veterinarines procedūras, dėl to dešimt šunų buvo negrįžtamai suluošinti – pašalintos balso stygos), šiuo atveju yra pagrindas taikyti baudžiamojo poveikio priemonę – trejiems metams atimti teisę laikyti naminius gyvūnus ir užsiimti jų veisimu. Aiškinamuoju raštu buvo paaiškinti BK kai kurių straipsnių, įskaitant BK 68^1 straipsnį, pakeitimo įstatymo projekto motyvai, o ne galiojančių BK nuostatų taikymo taisyklės.

3.5. Byloje nustatyta, kad nuteistoji sudarė sąlygas jai priklausantiems šunims atlikti draudžiamas veterinarines procedūras. Per patikrinimą iš J. S. buvo paimti dvidešimt septyni šunys ir nustatyta, kad dešimčiai iš jų neteisėtai pašalintos balso stygos. Taigi teismas pagrįstai vertino, kad paimti naminiai gyvūnai yra nusikaltimo padarymo priemonė, nes be jų būtų neįmanoma padaryti nagrinėjamos nusikalstamos veikos. Todėl teismas, atsižvelgdamas į nusikalstamos veikos pobūdį, padarymo aplinkybes, į tai, kad nuteistajai yra paskirta baudžiamojo poveikio priemonė – uždrausta trejus metus laikyti naminius gyvūnus ir užsiimti jų veisimu, pagrįstai nusprendė konfiskuoti visus per patikrinimą iš nuteistosios paimtus dvidešimt septynis šunis.

III. Kasacinės instancijos teismo argumentai ir išvados

4. Nuteistosios J. S. kasacinis skundas tenkinamas iš dalies.

Dėl bylos nagrinėjimo kasacine tvarka ribų

5. Kasacinės instancijos teismas priimtus nuosprendžius ir nutartis, dėl kurių paduotas kasacinis skundas, tikrina teisės taikymo aspektu (BPK 376 straipsnio 1 dalis). BPK 369 straipsnyje yra nurodyti apskundimo ir bylos nagrinėjimo kasacine tvarka pagrindai (netinkamai pritaikytas baudžiamasis įstatymas ir (ar) padaryta esminių BPK pažeidimų). Kasaciniame skunde turi būti nurodyti teisiniai argumentai, pagrindžiantys BPK 369 straipsnyje nurodytų apskundimo ir bylos nagrinėjimo kasacine tvarka pagrindų buvimą (BPK 368 straipsnio 2 dalis). Tai reiškia, kad formalus nesutikimas su nepalankiais teismų sprendimais, dėstant įstatymų nuostatas, cituojant teismų praktiką, pateikiant savą įrodymų interpretavimą ir savaip nustatant veikos faktines aplinkybes, nėra vienas iš apskundimo ir bylos nagrinėjimo kasacine tvarka pagrindų, juo labiau grindžiamas teisiniais argumentais (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-200-697/2023, 2K-149-648/2023, 2K-4-594/2024, 2K-1-813/2025).
6. Kasacinės instancijos teismas nėra trečioji instancija, atliekanti įrodymų tyrimą ir jų vertinimą, nustatanti veikos faktines aplinkybes, juolab nagrinėjanti apeliaciniu skundu keltus klausimus, dėl kurių tinkamai pasisakė apeliacinės instancijos teismas (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-137-813/2025). Kasacinio skundo argumentu, kad suluošintus šunis prižiūrėjo kiti asmenys, siekiama ginčyti faktines aplinkybes. Teiginiai, kad apeliacinės instancijos teismas neatsakė į apeliacinio skundo argumentus; kad VMVT atstovė A. S., kuri dalyvavo 2021 m. vasario 22 d. neplaniniame patikrinime ir kuri vėliau procese buvo apklausta kaip liudytoja, neturėjo teisės susipažinti su ikiteisminio tyrimo medžiaga, negrindžiami teisiniais argumentais, sudarančiais apskundimo ir bylos nagrinėjimo kasacine tvarka pagrindą. Pažymėtina ir tai, kad į BPK reguliavimo ribas nepatenka pagal Gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymo nuostatas atlikti su paimtais šunimis veiksmai. Atitinkamai šiais klausimais nepasisakytina.
7. Taigi teisėjų kolegija pagal kasacinį skundą tikrina, ar abiejų instancijų teismai, vadovaudamiesi Smulkiųjų gyvūnų klinikos raštu, kuriame nurodyta, kad dešimčiai augintinių buvo pašalintos balso stygos, ir specialistų parodymais, nepadarė esminio BPK 20 straipsnio nuostatų pažeidimo ir ar tinkamai taikė baudžiamąjį įstatymą – BK 68^2 straipsnį (2017 m. rugsėjo 28 d. įstatymo redakcija) ir BK 72 straipsnį.

Dėl specialių žinių naudojimo

8. Kasatorė nesutinka, kad Smulkiųjų gyvūnų klinikos raštas, kuris buvo pateiktas, atsakant į ikiteisminio tyrimo pareigūno užduotį atlikti objektų tyrimą, ir specialistų parodymai atitinka įrodymams keliamą leistinumo reikalavimą, taip pat teigia, jog turėjo būti gauta specialisto išvada. Tokie kasatorės argumentai yra nepagrįsti.
9. BPK 20 straipsnio 1, 3 ir 4 dalyse nustatyti kriterijai, pagal kuriuos sprendžiama dėl duomenų pripažinimo įrodymais. Įrodymais baudžiamajame procese pripa-

žįstami įstatymų nustatyta tvarka gauti, BPK nurodytais proceso veiksmais patikrinti, teisiamajame posėdyje išnagrinėti ir teismo pripažinti duomenys, kuriais vadovaudamasis teismas daro išvadas dėl nusikalstamos veikos buvimo ar nebuvimo, šią veiką padariusio asmens kaltumo ar nekaltumo ir kitų aplinkybių, turinčių reikšmės bylai išspręsti teisingai. Taigi, įrodymais pripažintini tik leistini ir su nagrinėjama byla susiję duomenys.

9.1. Kasacinės instancijos teismo praktikoje nurodoma, kad BPK 20 straipsnio 1, 4 dalyse nustatytas reikalavimas laikytis įstatymų gaunant įrodymus yra ypač svarbus, nes priešingu atveju nebūtų užtikrintas bylos nagrinėjimo teisingumas. Bet kuriuo atveju, ar informacija surinkta pagal BPK, ar ji gauta kitų įstatymų nustatyta tvarka, teismas turi pareigą patikrinti, ar duomenų gavimo būdas neprieštarauja įstatyme nurodytiems reikalavimams ir ar jie patikrinti BPK nurodytais veiksmais (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-81-895/2020, 2K-119-303/2021, 2K-218-976/2023).

9.2. Įrodinėjimas baudžiamajame procese turi ribas – jis turi vykti tol, kol nustatomos visos svarbios (o ne visos įmanomos) bylai aplinkybės ir nelieka protingos tikimybės, kad naujų duomenų tyrimas galėtų pakeisti daromas išvadas dėl tam tikrų svarbių aplinkybių pripažinimo nustatytomis ar nenustatytomis (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-114/2008). BPK normos nereikalauja, kad kiekvienoje baudžiamojoje byloje keliamoms versijoms patikrinti turėtų būti išnaudojamos visos įmanomos įrodinėjimo priemonės, paskiriami visi įmanomi specialieji tyrimai (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-509/2010, 2K-339/2011, 2K-P-178/2012, 2K-483-976/2015, 2K-71-976/2017, 2K-91-891/2025).

9.3. Ekspertizės aktas (specialisto išvada) yra tik vienas iš įrodymų, kurio vertinimui keliami tie patys BPK 20 straipsnio 5 dalyje nustatyti reikalavimai kaip ir kitiems įrodymams, t. y. ekspertizės aktas (specialisto išvada) teismo turi būti įvertintas išsamiai ir nešališkai išnagrinėjus visas bylos aplinkybes; jis vertinamas kartu su kitais byloje surinktais įrodymais ir negali būti vertinamas atskirai nuo kitų bylos duomenų. BPK tiesiogiai nenustato būtinųjų ekspertinių tyrimų ikiteisminio tyrimo ir bylų nagrinėjimo teisme metu atvejų.

9.4. Baudžiamajame procese paprastai, jei to reikia pagal bylos aplinkybes, naudojamos šios specialių žinių panaudojimo formos: ekspertizės aktas, objektų tyrimo pagrindu pateikta specialisto išvada, pagal proceso šalių prašymą surašytas dokumentas (konsultacinė išvada), kito civilinio ar administracinio proceso tvarka gautas ekspertizės aktas (specialisto išvada), taip pat specialisto ar eksperto paaiškinimai (parodymai). Ekspertizės aktui (BPK 88 straipsnis) ir specialisto išvadai (BPK 90 straipsnis) keliami griežti turinio ir formos reikalavimai. Teismų praktikoje nurodoma, kad pagal kaltinamojo (jo gynėjo) ar kito proceso dalyvio prašymą privataus eksperto ar kito asmens, turinčio specialių žinių, atliktas daiktų ar dokumentų, turinčių reikšmės nusikalstamai veikai tirti ir nagrinėti, tyrimas nėra objektų tyrimas BPK 205 straipsnio prasme. Šių asmenų surašytas dokumentas nelaikomas ekspertizės aktu (BPK 88 straipsnis) ar specialisto išvada (BPK 90 straips-

nis) – jis yra tiriamas ir vertinamas kaip dokumentas – konsultacinė išvada, surašyta specialių žinių turinčio asmens (pvz., kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-165/2013, 2K-210-303/2017, 2K-26-648/2019). Konsultacinė išvada gali būti pripažinta įrodymu baudžiamojoje byloje, jei atitinka bendruosius ir specialiuosius tokio pobūdžio įrodymams keliamus reikalavimus. Kitiems dokumentams (BPK 95–96 straipsniai) turinio ar formos reikalavimai nenustatyti, jie vertinami pagal BPK 20 straipsnyje ir teismų praktikoje formuluojamus bendruosius reikalavimus įrodymams.

9.5. Kai teisme apklausiamas byloje ekspertizės aktą (specialisto išvadą) pateikęs ekspertas (specialistas), jo paaiškinimai (parodymai) vertinami kartu su jo pateiktu ekspertizės aktu (specialisto išvada) (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-P-78/2012, 2K-586-303/2015, 2K-329-976/2017, 2K-356-689/2018, 2K-373-976/2018, 2K-355-648/2018, 2K-334-699/2018, 2K-283-222/2018, 2K-141-976/2019, 2K-129-495/2020, 2K-141-697/2021, 2K-7-41-1073/2024).

9.6. Tačiau teismas į posėdį gali kviesti ir specialistą, kuris nėra pateikęs išvados ikiteisminio tyrimo metu (BPK 284 straipsnio 3 dalis). Jei toks ekspertas (specialistas) byloje nebuvo pateikęs ekspertizės akto (specialisto išvados), jo teisme pagal kompetenciją duoti paaiškinimai (parodymai) gali būti laikomi savarankiškais įrodymais (pvz., kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-100/2009).

9.7. Taigi, nagrinėjamoje byloje teisėjų kolegija atkreipia dėmesį, kad ikiteisminio tyrimo pareigūnui, prokurorui ar teismui siekiant baudžiamajame procese pasitelkti asmenis, turinčius specialių žinių, bet nesančius teismo ekspertais, turi būti laikomasi BPK reikalavimų: pirmiausia, ikiteisminio tyrimo pareigūnas ar prokuroras, norėdamas paskirti atlikti objektų tyrimą, turi kreiptis į konkretų asmenį / įstaigą (pvz., kaip nagrinėjamoje byloje į Smulkiųjų gyvūnų kliniką), klausdamas, ar konkretus asmuo gali atsakyti į konkrečius klausimus / prašydamas informuoti apie įstaigoje dirbančius asmenis, galinčius atsakyti į konkrečius klausimus; antra, gavęs atsakymą apie tokius asmenis, įsitikinti jų kompetencija, išsiaiškinti jo santykius su įtariamuoju ir nukentėjusiuoju, patikrinti, ar nėra pagrindo specialistą nušalinti, po to jį įspėti pagal BK 235 straipsnį už melagingos išvados ar paaiškinimo pateikimą (BPK 89 straipsnio 2 dalis, 180 straipsnio 2 dalis) ir pavesti atlikti objektų tyrimą (BPK 205 straipsnis); trečia, jei yra būtinybė, specialistą apklausti teisme, jį įspėjus dėl atsakomybės už melagingų parodymų davimą (BPK 284 straipsnio 4 dalis, 277 straipsnio 1 dalis).

10. Nagrinėjamu atveju byloje susiklostė tokios aplinkybės, reikšmingos vertinimui, ar byloje esantis Smulkiųjų gyvūnų klinikos raštas yra leistinas ir patikimas įrodymas, ar leistini apeliacinės instancijos teisme apklaustų specialistų parodymai, taip pat, ar apeliacinės instancijos teismas turėjo paskirti ekspertinį tyrimą:

10.1. Byloje nustatyta, kad ikiteisminio tyrimo pareigūnė L. S. 2021 m. balandžio 20 d., vadovaudamasi BPK 205 straipsniu, paskyrė užduotį atlikti objektų tyrimą, kad būtų nustatyta, ar gyvūnai augintiniai buvo sužaloti. Užduotis

adresuota Lietuvos sveikatos mokslų universiteto Veterinarijos akademijos Dr. L. Kriaučeliūno smulkiųjų gyvūnų klinikos vadovei B. K. (1 t., b. l. 87–89). Atsakymams į užduotus klausimus pateikti 2021 m. balandžio 21 d. Smulkiųjų gyvūnų klinikos vadovės nurodymu buvo sudaryta komisija, ją sudarė veterinarijos gydytojai prof. dr. A. G., G. R. ir veterinarijos gydytoja rezidentė M. L. Atsakymai į užduotus klausimus buvo gauti 2021 m. birželio 29 d. (1 t., b. l. 90–93). Teismuose šis dokumentas buvo vertintas kaip specialisto išvada, teisme taip pat kaip specialistai buvo apklausti asmenys, surašę šį dokumentą.

10.2. Kasacinės instancijos teismas, panaikindamas pirmą kartą bylą išnagrinėjusio apeliacinės instancijos teismo nuosprendį, nutartyje Nr. 2K-223-654/2024 nurodė, kad apeliacinės instancijos teismas apklausė specialistus, neįspėjęs jų dėl atsakomybės pagal BK 235 straipsnį už melagingos išvados ar paaiškinimo pateikimą (nesilaikė BPK 284 straipsnio 4 dalies ir 277 straipsnio 1 dalies nuostatų), taip pat nurodė, kad apeliacinės instancijos teismas turi imtis veiksmų, kad gautų BPK 89 ir 90 straipsnių nuostatas atitinkančią specialisto išvadą.

10.3. Apeliacinės instancijos teismas, bylą nagrinėdamas apeliacine tvarka iš naujo, apklausė A. G., G. R. ir M. L., jiems išaiškinęs, kad jie bus apklausiami kaip specialių žinių turintys asmenys, įspėjo juos dėl baudžiamosios atsakomybės pagal BK 235 straipsnį už melagingos išvados ir paaiškinimų davimą ir prisaikdino. Kaip matyti iš teismo nuosprendžio, šiais parodymais teismas kartu su kitais byloje surinktais duomenimis rėmėsi kaip įrodymais.

10.4. Apeliacinės instancijos teismas, atlikęs dalinį įrodymų tyrimą ir išklausęs specialistų paaiškinimų, naujos specialisto išvados ar ekspertizės akto negavo, tačiau nusprendė, kad išvada, gauta iš veterinarijos klinikos, bus vertinama kaip rašytinis dokumentas.

11. Teisėjų kolegija, įvertinusi kasacinės instancijos teismo suformuluotus reikalavimus, grąžinant bylą nagrinėti iš naujo apeliacine tvarka, pirmiau išdėstytą teisinį reguliavimą ir teismų praktiką dėl specialių žinių naudojimo ir rašytinių įrodymų leistinumo, daro išvadą, kad apeliacinės instancijos teismas iš esmės laikėsi nutartyje Nr. 2K-223-654/2024 išdėstytų reikalavimų ir išvadas dėl faktinių aplinkybių nustatymo ir baudžiamojo įstatymo taikymo grindė leistinais įrodymais.

11.1. Pirma, specialistų, kurie, tinkamai įspėti dėl baudžiamosios atsakomybės, įsitikinus jų kompetencija, buvo apklausti nagrinėjant bylą apeliacinės instancijos teisme, parodymai atitinka visus įrodymams keliamus reikalavimus (yra susiję su byla, leistini, patikrinti kitais bylos duomenimis), todėl jais apeliacinės instancijos teismas pagrįstai rėmėsi kaip įrodymais nustatydami svarbias faktines aplinkybes – kad dešimčiai šunų buvo atlikta draudžiama veterinarinė procedūra – pašalintos balso stygos ir kokias pasekmes šunys dėl to patiria (apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio 11.8 punktas su papunkčiais ir 11.9 punktas). Tokie specialistų parodymai vertintini kaip savarankiški įrodymai, nepriklausomai nuo to, kaip byloje yra ar buvo vertinamas dokumentas, kurį jie surašė ikiteisminio tyrimo metu.

11.2. Antra, tai, kad apeliacinės instancijos teismas negavo BPK 89 ir 90 straipsnių nuostatas atitinkančios specialisto išvados, savaime nelaikytina baudžiamojo proceso pažeidimu. Antrą kartą nagrinėjant bylą apeliacine tvarka, buvo atliktas įrodymų tyrimas, tinkamai apklausti specialistai, vertinę esančius byloje medicinos dokumentus, jie dar kartą paaiškino, kaip buvo nuspręsta dėl balso stygų operacijų atlikimo ir jų sukeltų pasekmių šunims; nustatyta, kad byloje yra medicinos dokumentai, kuriuose konstatuotas šunų balso stygų pašalinimas; taip pat nustatyta, kad naujas (pakartotinis) tyrimas sukeltų nereikalingų kančių šunims ir taptų nepagrįsta medicininio pobūdžio intervencija. Taigi, BPK nesant reikalavimo dėl būtinumo skirti ekspertizę ar gauti specialisto išvadą tokio pobūdžio bylose, apeliacinės instancijos teismas pagrįstai ir motyvuotai nusprendė, kad byloje surinkta pakankamai įrodymų, pagrindžiančių faktą, kad šunims yra pašalintos balso stygos, kad tokia veika, nustačius ir kitus būtinuosius požymius, turi būti kvalifikuota pagal BK 310 straipsnio 1 dalį, ir neskyrė naujo ekspertinio tyrimo.

11.3. Trečia, apeliacinės instancijos teismas nepadarė esminio BPK pažeidimo, vertindamas Lietuvos sveikatos mokslų universiteto Veterinarijos fakulteto dr. L. Kriaučeliūno smulkiųjų gyvūnų klinikos 2021 m. birželio 29 d. pateiktą išvadą, kuri yra pasirašyta asmenų, neįspėtų dėl baudžiamosios atsakomybės už melagingos išvados ar paaiškinimo teikimą (BK 235 straipsnio 1 dalis), kaip rašytinį dokumentą.

11.4. Teisėjų kolegijos vertinimu, nors šio dokumento gavimas buvo inicijuotas ikiteisminio tyrimo pareigūno kaip objektų tyrimas (BPK 205 straipsnis), jis negali būti vertinamas kaip specialisto išvada, nes gautas neįspėjus specialistų (veterinarijos gydytojų) dėl baudžiamosios atsakomybės pagal BK 235 straipsnį dėl melagingos išvados pateikimo, taigi, neatitinka formos reikalavimų. Kaip pagrįstai nurodo kasatorė, šis dokumentas taip pat nėra konsultacinė išvada, nes buvo parengtas pagal ikiteisminio tyrimo pareigūno užduotį, o ne sutartiniais pagrindais proceso šalies prašymu (Lietuvos Respublikos teismo ekspertizės įstatymo 21 straipsnio 2 dalis). Tačiau, kaip jau minėta pirmiau, jis pagrįstai vertintas kaip dokumentas (BPK 95–95 straipsniai), kuriam yra taikomi bendrieji įrodymams keliami sąsajumo, leistinumo ir patikimumo (BPK 20 straipsnio 1, 3 ir 4 dalys) reikalavimai. Byloje nustatyta, kad dokumentas buvo gautas oficialiai kreipusis į veterinarijos kliniką, sudarius kompetentingų asmenų komisiją, kuri vertino dokumentuose fiksuotus šunų, oficialiai paimtų iš savininkės, sveikatos duomenis. Rašytiniame dokumente fiksuoti duomenys buvo tiriami ir vertinami dalyvaujant nuteistajai, šiame dokumente nurodyta įrodomoji informacija buvo patikrinta BPK nustatytais veiksmais. Kaip detaliai nurodė apeliacinės instancijos teismas nuosprendžio 11.8 papunktyje, 11.8.1–11.8.3 papunkčiuose, 11.9 punkte ir 12 punkte, dokumente pateiktą informaciją apie dešimčiai šunų pašalintas balso stygas, dėl ko šie buvo suluošinti, grindžia įrodymais pripažintų duomenų visetas, kurį sudaro dokumentą parengusių, teisme įspėtų dėl baudžiamosios atsakomybės už melagingų parodymų

davimą ir prisiekusių specialistų parodymai; liudytojų parodymai; 2021 m. vasario 22 d. patikrinimo aktas; išrašai iš ligos istorijos; vaizdo įrašai ir kiti byloje esantys įrodymai.

12. Apibendrinant tai, kas išdėstyta, darytina išvada, kad apeliacinės instancijos teismas iš esmės laikėsi BPK reikalavimų, susijusių su specialių žinių panaudojimu.

Dėl baudžiamojo poveikio priemonės – teisės užsiimti tam tikra veikla – taikymo

13. Nuteistoji J. S. kasaciniame skunde nurodo, kad teismai netinkamai aiškino BK 68^2 straipsn*į* ir nepagrįstai jai paskyrė draudimą laikyti naminius gyvūnus ir užsiimti jų veisimu. Šie kasatorės argumentai iš dalies yra pagrįsti.
14. Teisėjų kolegija daro išvadą, kad teismai tinkamai aiškino ir taikė BK 68^2 straipsnyje nustatytos baudžiamojo poveikio priemonės – teisės užsiimti tam tikra veikla – turinį, uždrausdami nuteistajai užsiimti gyvūnų veisimu, tačiau netinkamai pritaikė šią baudžiamojo poveikio priemonę uždrausdami J. S. laikyti gyvūnus augintinius.
    14.1. BK 68^2 straipsnio 1 dalyje (2017 m. rugsėjo 28 d. įstatymo redakcija) nurodyta, kad teisės dirbti tam tikrą darbą arba užsiimti tam tikra veikla atėmimą teismas skiria tais atvejais, kai asmuo nusikalstamą veiką padaro darbinės ar profesinės veiklos srityje arba kai teismas, atsižvelgdamas į padarytos nusikalstamos veikos pobūdį, padaro išvadą, kad asmeniui negalima palikti teisės dirbti tam tikrą darbą arba užsiimti tam tikra veikla. Kartu atkreiptinas dėmesys, kad BK 68^2 straipsnis nuo 2023 m. spalio 26 d. neteko galios, tačiau šio straipsnio nuostatos perkeltos į BK 68^1 straipsnį (2023 m. spalio 10 d. įstatymo redakcija), kurio 3 dalyje nurodyta, kad teisės dirbti tam tikrą darbą arba užsiimti tam tikra veikla atėmimą teismas skiria tais atvejais, kai asmuo nusikalstamą veiką padaro darbinės ar profesinės veiklos srityje arba kai teismas, atsižvelgdamas į padarytos nusikalstamos veikos pobūdį, padaro išvadą, kad asmeniui negalima palikti teisės dirbti tam tikrą darbą arba užsiimti tam tikra veikla. Taigi, reguliavimas bylai aktualiu aspektu nepasikeitė.
    14.2. Taigi ši baudžiamojo poveikio priemonė gali būti skiriama dviem atvejais: 1) kai asmuo nusikalstamą veiką padaro darbinės ar profesinės veiklos srityje, 2) kai teismas, atsižvelgdamas į padarytos nusikalstamos veikos pobūdį, padaro išvadą, kad asmeniui negalima palikti teisės dirbti tam tikrą darbą arba užsiimti tam tikra veikla. Nagrinėjamoje byloje pažymėtina, kad teisės užsiimti tam tikra veikla atėmimas yra uždraudimas asmeniui užsiimti tam tikra ūkine, komercine, finansine ar profesine veikla, t. y. tokia nevienkartinio pobūdžio veikla, kuria paprastai užsiimama siekiant pelno.
    14.3. Gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatyme nuo 2013 m. sausio 1 d. yra kalbama apie gyvūnus augintinius, kuriais pripažįstami gyvūnai, laikomi estetiniams ir bendravimo poreikiams tenkinti (2 straipsnio 5 dalis). Taigi, teisėjų kolegija, visų pirma, atkreipia dėmesį, kad nustatant paskirtosios pagal BK baudžiamojo poveikio priemonės turinį vartotinas Gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatyme įtvirtintas terminas – „gyvūnas augintinis“.

14.4. Teisėjų kolegija daro išvadą, kad abiejų instancijų teismai pagrįstai ir motyvuotai paskyrė draudimą užsiimti gyvūnų veisimu. Teismai, atsižvelgdami į padarytos nusikalstamos veikos pobūdį ir detaliai išdėstę aplinkybes, pagrindžiančias ne tik nusikalstamą veiką, už kurią nuteista J. S., tačiau ir kitas aplinkybes, liudijančias apie netinkamą elgesį su šunimis, padarė pagrįstą ir motyvuotą išvadą, kad J. S. negalima palikti teisės užsiimti tam tikra veikla, t. y. gyvūnų veisimu.

14.5. Tačiau teismai, uždrausdami trejus metus J. S. laikyti gyvūnus augintinius, netinkamai aiškino BK 68^2 straipsnyje nustatytos baudžiamojo poveikio priemonės – teisės užsiimti tam tikra veikla – turinį ir nepagrįstai ją pritaikė nuteistajai.

14.6. Gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymo 2 straipsnio 7 punkte nurodyta, kad gyvūno laikymas – tai gyvūno gyvenimo, mitybos, zoohigienos sąlygų sudarymas. Taigi gyvūno augintinio laikymas nėra ūkinė, komercinė, finansinė ar profesinė veikla, kuria užsiimama siekiant pelno. Gyvūnai augintiniai laikomi estetiniams ir bendravimo poreikiams tenkinti, todėl draudimas juos laikyti nepatenka į baudžiamojo poveikio priemonės – teisės užsiimti tam tikra veikla atėmimo – turinį.

14.7. Kaip jau minėta pirmiau šioje nutartyje, nors aptariama baudžiamojo poveikio priemonė dabar yra nustatyta ne BK 68^2 straipsnio 3 dalyje, o BK 68^1 straipsnio 3 dalyje (2023 m. spalio 10 d. įstatymo redakcija), tai neturi jokios įtakos nuteistosios teisinei padėčiai, todėl, šia nutartimi keičiant baudžiamojo poveikio priemonės taikymo apimtį, vadovaujamasi nutarties priėmimo metu galiojančiu reguliavimu.

15. Kartu pažymėtina ir tai, kad Gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymo 6 straipsnio 2 dalies 3 punkte nurodyta, kad gyvūno laikytoju negali būti asmuo, kuris yra teistas už nusikalstamos veikos, nustatytos BK 310 straipsnyje, padarymą, – vykdant teismo sprendimą ir dešimt metų įvykdžius teismo sprendimą. Taigi J. S., kuri yra nuteista pagal BK 310 straipsnio 1 dalį, pagal minėto įstatymo 6 straipsnio 2 dalies 3 punktą ir 3 dalį yra draudžiama laikyti visų rūšių gyvūnus.

Dėl BK 72 straipsnyje nustatytos baudžiamojo poveikio priemonės – šunų konfiskavimo

16. Nuteistoji J. S. kasaciniame skunde teigia, kad teismai netinkamai taikė BK 72 straipsnį ir nepagrįstai paskyrė devyniolikos augintinių, kuriems nebuvo pašalintos balso stygos, konfiskavimą. Byloje nustatyta, kad 2021 m. vasario 22 d. patikrinimo metu buvo paimti dvidešimt septyni, o ne, kaip teigia kasatorė, dvidešimt devyni šunys, taigi toliau bus nagrinėjama, ar pagrįstai ir teisėtai buvo konfiskuoti septyniolika augintinių.

17. Teismai, taikydami BK 72 straipsnį, konfiskavo visus paimtus iš nuteistosios šunis – ir tuos, kurių balso stygos buvo pašalintos, ir nesuluošintus. Pirmosios instancijos teismas nusprendė konfiskuoti 2021 m. vasario 22 d. patikrinimo metu iš J. S. paimtus dvidešimt septynis šunis kaip uždraustos veikos padarymo priemonę ir perduoti juos nuolatinei globai dabartiniams VšĮ „Būk mano draugas“

surastiems globėjams (nuosprendžio 12 lapas). Apeliacinės instancijos teismas, atsakydamas į apeliacinio skundo argumentus, nuosprendžio 15.2 papunktyje nurodė, kad BK 310 straipsnio 1 dalyje nurodytos nusikalstamos veikos neįmanoma padaryti be gyvūnų, todėl gyvūnai (šunys) yra tiek nusikalstamos veikos sąlyga, be kurios šio nusikaltimo padaryti neįmanoma, tiek nusikaltimo padarymo priemonė; kad, atsižvelgiant į paskirtą baudžiamojo poveikio priemonę – uždraudimą laikyti gyvūnus ir užsiimti jų veisimu, pagrįstai nuspręsta konfiskuoti visus per patikrinimą paimtus šunis ir juos perduoti globėjams.

18. BK 72 straipsnio 1 punkte nurodyta, kad turto konfiskavimas yra priverstinis neatlygintinas konfiskuotino bet kokio pavidalo turto, esančio pas kaltininką ar kitus asmenis, paėmimas valstybės nuosavybėn; 2 dalyje nurodyta, kad konfiskuotinu turtu laikomas šio kodekso uždraustos veikos įrankis, priemonė ar rezultatas.

19. Teisėjų kolegija nusprendžia, kad nagrinėjamoje byloje nustatyta, jog nusikalstama veika buvo suluošinta dešimt šunų, vadinasi, šie šunys pagal BK 72 straipsnio 2 dalį konfiskuotini kaip nusikalstamos veikos padarymo priemonė. Tačiau nagrinėjamu atveju klausimas kyla dėl septyniolikos nesuluošintų šunų konfiskavimo pagrįstumo ir teisėtumo. Įvertinus teismų sprendimus ir teisinį reguliavimą, darytina išvada, kad gyvūnai (šunys), kurie nebuvo nusikalstamos veikos įrankis, priemonė ar rezultatas, negali būti konfiskuoti pagal BK 72 straipsnį.

    19.1. Teismai nepagrįstai nusprendė, kad ir nesužaloti šunys yra nusikaltimo priemonė; kita vertus, šia nutartimi konstatavus, kad nebuvo teisinio pagrindo nuteistajai paskirti baudžiamojo poveikio priemonę – teisės laikyti gyvūnus augintinius atėmimą, apeliacinės instancijos teismo argumentai dėl kitų paimtų (septyniolikos) šunų konfiskavimo teisėtumo taip pat yra nepagrįsti.

    19.2. Teismas, priimdamas nuosprendį, turi išspręsti daiktų, turinčių reikšmės nusikalstamai veikai tirti ir nagrinėti, klausimą BPK 94 straipsnyje nustatyta tvarka. Tačiau BPK 94 straipsnyje nėra sureguliuota nagrinėjamoje situacijoje susiklosčiusi situacija, kai gyvūnai, kurie yra susiję su nusikalstamos veikos tyrimu ir nagrinėjimu, nepripažinti konfiskuotinu turtu pagal BK 72 straipsnį, kita vertus, dėl netinkamo elgesio su jais ir dėl to, kad nuteistoji pagal Gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymo 6 straipsnio 2 dalies 3 punktą neturi teisės laikyti jokių gyvūnų augintinių, jie negali būti grąžinti nuteistajai kaip teisėtai savininkei pagal BPK 94 straipsnio 1 dalies 5 punktą.

    19.3. Teisės spragos buvimas negali trukdyti teismui vykdyti teisingumo. Teismui paprastai nepripažįstama teisė taikyti analogiją ir užpildyti teisės spragas, kai tai yra susiję su pagrindinių žmogaus teisių ir laisvių ribojimu, tačiau baudžiamojo proceso įstatyme nėra draudimo, esant teisiniam taikymo pagrindui, nesureguliuotas procedūrines taikymo formas nustatyti taikant analogiško pobūdžio normas (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-697/2024).

    19.4. Nagrinėjamu atveju, sistemiškai aiškinant BPK 94 straipsnio 1 dalies 5 punkto ir Gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymo 6 straipsnio 2 dalies 3 punkto nuostatas, aptariami šunys turėtų būti perduoti valstybei. Gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymo 4 straipsnio 5 dalyje nurodyta, kad, kol bus priimtas

ir įsiteisės teismo sprendimas arba bylą ne teismo tvarka nagrinėjančios institucijos (pareigūno) sprendimas dėl gyvūno konfiskavimo, savivaldybės administracijos direktoriaus įgaliotas asmuo, dalyvaujant Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos veterinarijos gydytojui ir policijos pareigūnui, jeigu būtina užtikrinti viešąją tvarką, turi paimti tokį gyvūną ir perduoti jį gyvūnų globėjui ar kitam paimtą gyvūną galinčiam laikinai laikyti gyvūnų laikytojui arba kitokiu būdu užtikrinti tinkamą gyvūno laikymą. Nagrinėjamoje byloje taip ir buvo padaryta.

19.5. Taigi, teismų sprendimas perduoti visus gyvūnus – t. y. ir dešimt suluošintų, ir septyniolika nesuluošintų – nuolatinei globai dabartiniams VšĮ „Būk mano draugas“ surastiems globėjams yra pagrįstas, tik turėtų būti grindžiamas ne BK 72 straipsnio nuostatomis, o BPK 94 straipsnio 1 dalies 5 punktu kartu su Gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymo 6 straipsnio 2 dalies 3 punktu.

20. Teisėjų kolegija, atsižvelgdama į išdėstytus argumentus ir vadovaudamasi Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 382 straipsnio 6 punktu,

n u t a r i a :

Pakeisti Tauragės apylinkės teismo 2023 m. birželio 5 d. nuosprendžio ir Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. kovo 6 d. nuosprendžio dalis dėl nuteistajai J. S. paskirtų baudžiamojo poveikio priemonių:

Vadovaujantis BK 68^1 straipsnio 3, 4 dalimis, paskirti baudžiamojo poveikio priemonę – teisės užsiimti tam tikra veikla atėmimą – uždrausti užsiimti gyvūnų augintinių veisimu trejus metus.

Vadovaujantis BK 72 straipsniu, paskirti baudžiamojo poveikio priemonę – turto konfiskavimą – ir konfiskuoti J. S. priklausančius dešimt šunų, kuriems buvo pašalintos balso stygos, ir perduoti nuolatinei globai dabartiniams VšĮ „Būk mano draugas“ surastiems globėjams.

Vadovaujantis BPK 94 straipsnio 1 dalies 5 punktu, septyniolika iš J. S. paimtų šunų perduoti nuolatinei globai dabartiniams VšĮ „Būk mano draugas“ surastiems globėjams.

Kitas Tauragės apylinkės teismo 2023 m. birželio 5 d. nuosprendžio ir Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025m. kovo 6 d. nuosprendžio dalis palikti nepakeistas.

Vadovaujantis Gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymo 6 straipsnio 4 dalimi, informuoti J. S., kad ji negali būti jokios rūšies gyvūno laikytoja vykdant Tauragės apylinkės teismo 2023 m. birželio 5 d. nuosprendį bei Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. kovo 6 d. nuosprendį ir dešimt metų juos įvykdžius.

2.19. Liudijimo ypatumai (BPK 82 straipsnis). Tiesioginis ir žodinis nagrinėjimas teisme (BPK 242 straipsnis)

Nei BPK 82 straipsnio 2 dalyje, nei BPK 279 straipsnio 6 dalyje nenustatyta konkrečių atvejų, kada liudytojai išimtine tvarka gali būti apklausiami vaizdo konferencijos būdu. Šios liudytojo apklausos bei dalyvavimo teismo posėdyje formos pritaikymo būtinumas paliekamas vertinti teismo kompetencijai.

Baudžiamoji byla Nr. 2K-127-697/2025
Teisminio proceso Nr. 1-01-1-21999-2023-0
Procesinio sprendimo kategorijos: 2.1.2.17; 2.1.7.5
(S)

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

N U T A R T I S
LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2025 m. rugsėjo 23 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Sigitos Jokimaitės (kolegijos pirmininkė), Algimanto Valantino ir Alvydo Pikelio (pranešėjas),

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo baudžiamąją bylą pagal **nuteistojo L. S. gynėjo advokato Lino Žalnieriūno** kasacinį skundą dėl Šiaulių apygardos teismo 2024 m. gegužės 22 d. nuosprendžio, kuriuo L. S. nuteistas pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 129 straipsnio 1 dalį laisvės atėmimu aštuoneriems metams. Iš L. S. priteista E. P. 520 Eur turtinei ir 18 000 Eur neturtinei žalai atlyginti, D. Š. ir A. Š. – po 23 000 Eur neturtinei žalai atlyginti, E. T. – 4000 Eur neturtinei žalai atlyginti, Kauno teritorinei ligonių kasai (Valstybinė ligonių kasa prie Sveikatos apsaugos ministerijos) – 4764,59 Eur turtinei žalai atlyginti. Nukentėjusiajai ir civilinei ieškovei E. P., atstovaujančiai nepilnamečiams vaikams D. Š. ir A. Š., pripažinta teisė į civilinio ieškinio dalį dėl vaikų išlaikymo išlaidų atlyginimo priteisimo, jo dydžio klausimas perduotas nagrinėti civilinio proceso tvarka. Iš L. S. valstybės naudai priteista atlyginti 990,42 Eur Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos išlaidų, patirtų atstovaujant nukentėjusiosios E. P. interesams, bei 899,17 Eur Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos išlaidų, patirtų atstovaujant nukentėjusiajam E. T.

Taip pat skundžiama Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2024 m. gruodžio 19 d. nutartis, kuria nuteistojo L. S. gynėjo advokato Lino Žalnieriūno apeliacinis skundas atmestas.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė :

I. Bylos esmė

1. L. S. nuteistas už tai, kad nužudė A. Š., t. y. 2023 m. birželio 15 d. apie 19.00 val. namuose adresu: (*duomenys neskelbtini*), per konfliktą dėl to, kad A. Š. jo nurodymu nedelsdamas neišeina, tyčia, rankomis suėmęs A. Š. už kojų, ištempė jį iš lovos ir gulintį tempė už kojų per kambarius, virtuvę į kiemą, ten gulinčiam tyčia sudavė kumščiu ne mažiau kaip du smūgius į galvą. Dėl sunkios galvos smegenų traumos A. Š. 2023 m. birželio 19 d. 9.20 val. Lietuvos sveikatos mokslų universiteto Kauno klinikose mirė.

II. Kasacinio skundo ir atsiliepimo į jį argumentai

2. Kasaciniu skundu nuteistojo L. S. gynėjas advokatas L. Žalnieriūnas prašo panaikinti apeliacinės instancijos teismo nutartį ir perduoti bylą iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka. Kasatorius skunde nurodo:
   2.1. Vienas iš pagrindinių įrodymų šaltinių, grindžiant pateiktus kaltinimus, yra tiesiogiai įvykį mačiusių liudytojų A. V. ir A. R., kurie buvo apklausti teisiamajame posėdyje vaizdo ir garso konferencijos būdu, parodymai. Tiek A. V., tiek A. R. parodymų metu ne kartą keitė poziciją. Asmenys iš pradžių neminėjo smurto, tačiau vykstant procesui jų parodymai keitėsi L. S. nepalankia linkme. Dėl šių priežasčių liudytojų apklausos turėjo būti vykdomos itin kruopščiai laikantis visų rungimosi principo reikalavimų, tačiau nuotolinė apklausa neleido išsamiai įvertinti liudytojų reakcijų, fiziologinės ir psichologinės būsenos, jų parodymų savanoriškumo, o kartu ir užkirto kelią gynybai efektyviai patikrinti jų patikimumą. Nagrinėjant bylą apeliacinės instancijos teisme nebuvo ištaisyti žemesnės instancijos teismo padaryti Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau – ir BPK) 242 straipsnio 1 dalies pažeidimai, pažeisti baudžiamojo proceso betarpiškumo ir Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – Konvencija) 6 straipsnio 3 dalies d punkte įtvirtinti principai.
   2.2. Prieš organizuojant liudytojų apklausą vaizdo konferencijos būdu, A. V. ir A. R. buvo išsiųsti teismo šaukimai atvykti į 2024 m. vasario 15 d. teismo posėdį tiesiogiai. Liudytojas A. V. informavo teismą, jog į minėtą teismo posėdį atvykti negali, kadangi jam neseniai padaryta kojos operacija, o liudytoja A. R. nurodė, jog neturi transporto ir lėšų. Atsižvelgdamas į tai, pirmosios instancijos teismas liudytojų nurodytų neatvykimo aplinkybių nelaikė svarbiomis ir 2024 m. vasario 15 d. priėmė nutartį atvesdinti minėtus liudytojus į kitą 2024 m. vasario 27 d. teismo posėdį. Kai buvo vykdoma teismo nutartis, nuvykę pas liudytojus į jų gyvenamąją vietą, policijos pareigūnai informavo teismą, kad dėl sveikatos būklės A. V. pristatyti į teismo posėdį

būtų sudėtinga, kadangi jis dėl patirtos kojos traumos naudojasi neįgaliojo vežimėliu. Policijos pareigūnai nepateikė jokių svarbių priežasčių, kodėl į teisiamąjį posėdį negalėjo pristatyti A. R. Teismas, vadovaudamasis BPK 8^2 straipsnio 2 dalies, 279 straipsnio 6 dalies nuostatomis, nusprendė organizuoti minėtų asmenų apklausą nuotoliniu vaizdo konferencijos būdu, nors į posėdį atvykti negalėjo tik vienas iš kviestų liudytojų, ir ignoravo tai, kad nuteistasis ir jo gynėja kategoriškai reikalavo tiesioginio liudytojų dalyvavimo teismo posėdyje.

2.3. Teismai neatliko būtino patikrinimo, ar egzistavo objektyvios kliūtys, dėl kurių liudytojas A. V. ir A. R. negalėjo dalyvauti teismo posėdyje tiesiogiai. Teismas nesiaiškino liudytojo traumos pobūdžio, jos realios įtakos asmens judėjimui. Byloje nepateikti medicinos dokumentai, patvirtinantys faktinį negalėjimą atvykti į teismo posėdį. Teismas nesiaiškino, ar buvo galimybė pristatyti liudytoją į teismą su neįgaliojo vežimėliu, ar suteiktas neįgaliojo vežimėlis buvo reikalingas būtent dėl nurodytos traumos, o ne dėl kitų sveikatos sutrikimų, kurie nebūtų trukdę jam fiziškai dalyvauti teismo posėdyje. Liudytoja A. R. apskritai neturėjo jokių pateisinamų priežasčių neatvykti į posėdį, išskyrus lėšų ir transporto trūkumą, tačiau policijos pareigūnai savarankiškai nusprendė jos nevežti į teismą. Pirmosios instancijos teismo motyvai nekviesti liudytojų į tiesioginę apklausą bei apeliacinės instancijos teismo sprendimas neatnaujinti įrodymų tyrimo ir taip pat neapklausti jų teismo posėdyje buvo pagrįsti proceso ekonomiškumo ir koncentruotumo principais. Tačiau šie procesiniai tikslai negali būti laikomi viršesniais už teisingo sprendimo priėmimo būtinybę ir asmens teisę į teisingą ir išsamų procesą.

2.4. Galimybė užduoti klausimų pagrindiniams liudytojams nebuvo įgyvendinta kokybiškai. Apklausa vykdoma nuotolinės konferencijos būdu, dalyvaujant policijos pareigūnams, kurie prieš tai galimai dalyvavo ir kituose su šia byla susijusiuose procesiniuose veiksmuose. Toks policijos pareigūnų buvimas sukūrė psichologinio poveikio aplinką, galimai slopinusią liudytojų laisvę duoti nuo kitų jų anksčiau pateiktų parodymų besiskiriančius parodymus. Liudytojų buvimas toje pat patalpoje (ar šalia jos) nuotolinės apklausos metu taip pat sudarė prielaidas suderinti parodymus, o tai prieštarauja teismo praktikoje įtvirtintam liudytojų parodymų nepriklausomumo principui. Abu liudytojai sistemingai piktnaudžiavo alkoholiu, o apklausos metu pas ikiteisminio tyrimo teisėją nurodė, kad pirmosios apklausos metu duoti parodymai buvo duoti būnant neblaiviems, nors vėliausioje apklausoje ši parodymų dalis buvo pakoreguota. Policijos pareigūnai, atvykę į liudytojų namus, prieš apklausą nepatikrino asmenų blaivumo, o suabejoti jų neblaivumu nuotoliniu būdu dalyvaujantiems proceso dalyviams nebuvo galimybių, nes jų neblaivumas galėjo nesiekti vizualiai pastebimo lygio.

2.5. Teismai taip pat pažeidė BPK 20 straipsnio 5 dalies reikalavimus. Byloje esama objektyvių duomenų, kad liudytojo A. V. parodymai buvo prieštaringi, ypač vertinant smūgių skaičių, jų vietą ir galimą priežastinį ryšį su nukentėjusiojo mirtimi bei prieštaringą santykį su valstybine ir privačia

specialistų išvadomis, o teismas šių neatitikimų tinkamai neanalizavo. Esminiai prieštaravimai tarp liudytojų parodymų, liudytojos M. M. liudijimas, jog nuteistasis nenaudojo smurto, be to, nukentėjusiojo gretutinės sveikatos problemos, prieš tai buvęs kraujavimas ir galimybė, kad smurtas prieš jį buvo panaudotas dar prieš aptariamą įvykį, sudaro pagrindą abejoti nuteistojo kaltės įrodymais. Be to, byloje liko abejonių dėl priežastinio ryšio tarp nuteistojo veiksmų ir nukentėjusiojo mirties. Teismas rėmėsi prielaida, kad smūgių sudavimas savaime rodo tyčinę kaltę, tačiau šioje byloje smūgių faktas buvo pagrįstas vien prieštaringais ir galimai nepatikimais liudytojų parodymais. L. S. veiksmų kontekste nėra pakankamai įrodymų, kad jis sąmoningai siekė sukelti nukentėjusiojo mirtį, o jo elgesys po tariamų smūgių sudavimo, t. y. nebetęsė smurto, leido išeiti, rodo, kad buvo siekiama tik iš namo išprašyti nukentėjusįjį, o ne atimti jam gyvybę. Dėl to teismo išvada apie netiesioginės tyčios buvimą nėra pagrįsta objektyviais ir pakankamais įrodymais ir prieštarauja *in dubio pro reo* (visi neaiškumai ir netikslumai aiškinami kaltinamojo naudai) principui.

3. Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros Baudžiamojo persekiojimo departamento prokuror*ė* Jolita Urbelienė atsiliepimu į kasacinį skundą prašo kasacinį skundą atmesti. Atsiliepime nurodo:
   3.1. Pirmosios instancijos teismas vykdė BPK 242 straipsnio 1 dalies reikalavimus ir tiesiogiai apklausė liudytojus A. V. ir A. R. BPK 8^2 straipsnio 2 dalyje nustatyta tvarka. Nuteistojo teisės nebuvo suvaržytos – tiek gynėja, tiek nuteistasis L. S. aktyviai naudojosi teise pateikti klausimų abiem liudytojams. Be to, teismas, priimdamas sprendimą dėl nuotolinės liudytojų apklausos ir jį paskelbdamas 2024 m. vasario 27 d. posėdyje protokoline nutartimi, taip pat nurodė, kad po liudytojų apklausos vaizdo konferencijos būdu, jeigu gynėja to pageidaus, bus sprendžiamas klausimas dėl šių liudytojų apklausos teismo salėje. Kaip matyti iš teisiamojo posėdžio protokolo, gynėja, baigiantis 2024 m. vasario 27 d. teismo posėdžiui, teikdama prašymus dėl ekspertės, kito liudytojo apklausos, vaizdo įrašo peržiūros, prašymo dėl tiesioginės liudytojų A. V. ir (ar) A. R. apklausos nepateikė. Tokių prašymų nepateikta ir baigiant įrodymų tyrimą. Tiek gynėja, tiek nuteistasis per liudytojų A. V. ir A. R. apklausą nuotoliniu būdu savo teisę apklausti liudytojus visiškai įgyvendino ir neįžvelgė poreikio šių liudytojų apklausti teismo salėje. Teisė pateikti klausimų liudytojui, nagrinėjant bylą pirmosios instancijos teisme, kaltinamajam buvo užtikrinta 2024 m. vasario 27 d. teismo posėdžio metu, gynyba šia teise aktyviai naudojosi.
   3.2. Liudytojai A. V. ir A. R. viso baudžiamojo proceso metu dėl esminių įvykio aplinkybių davė nuoseklius ir neprieštaringus parodymus. Objektyvių duomenų, kad policijos pareigūnai, organizavę liudytojų A. V. ir A. R. apklausą per vaizdo konferenciją, darė liudytojams poveikį ir siekė, kad liudytojai duotų tam tikro turinio parodymus, nėra. Duomenų, kad BPK 7 straipsnyje įtvirtintas rungimosi principas būtų pažeistas ar suvaržytas bet kurioje proceso stadijoje, baudžiamojoje byloje nėra.

3.3. Visos kasatoriaus nurodomos aplinkybės dėl A. Š. padarytų sužalojimų mechanizmo bei jų padarymo laiko buvo detaliai ištirtos nagrinėjant bylą pirmosios instancijos teisme. Priešingai nei tvirtinama kasaciniame skunde, pirmosios instancijos teismas detaliai ištyrė visas reikšmingas aplinkybes ir pateikė išsamius motyvus, kodėl daroma išvada, kad visus specialisto išvadoje nustatytus sužalojimus, lėmusius A. Š. mirtį, padarė L. S. Sugretinus liudytojų A. V. ir A. R. parodymus apie A. Š. sumušimo laiką, fiksuotojo telefono pokalbio tarp E. P. ir A. Š. laiką, tarnybinio pranešimo duomenis apie nustatytą atstumą tarp A. V. ir A. Š. namų, E. P. parodymus, kad netrukus po telefoninio pokalbio sumuštas A. Š. grįžo namo, nėra pagrindo daryti objektyviais duomenimis nepagrįstas prielaidas, kad išėjęs iš A. V. namų A. Š. galimai dar patyrė kitų asmenų smurtą. Baudžiamąją bylą nagrinėję teismai pagal nustatytas faktines bylos aplinkybes tinkamai pritaikė baudžiamąjį įstatymą ir pagrįstai L. S. veiką kvalifikavo pagal BK 129 straipsnio 1 dalį.

III. Kasacinės instancijos teismo argumentai ir išvados

4. Nuteistojo L. S. gynėjo advokato L. Žalnieriūno kasacinis skundas atmestinas.

Dėl BPK 8[2] straipsnio 2 dalies bei 242 straipsnio 1 dalies reikalavimų pažeidimo

5. Kasaciniame skunde BPK 242 straipsnyje nustatytos pareigos bylą nagrinėjančiam teismui tiesiogiai ištirti bylos įrodymus pažeidimas yra grindžiamas rungimosi principo suvaržymu nuteistajam, t. y. tai, jog byloje liudytojai A. V. ir A. R. buvo apklausti naudojant informacines ir elektroninių ryšių technologijas, nesudarė sąlygų veiksmingai patikrinti duodamų parodymų patikimumą, taip suvaržant teisę į gynybą.
6. Baudžiamajame procese rungimosi principas reiškia, kad byla turi būti sprendžiama ginčo keliu, o kaltinimo ir gynybos šalys bylų nagrinėjimo teisme metu turi lygias teises teikti įrodymus, dalyvauti tiriant įrodymus, pateikti prašymus, ginčyti kitos šalies argumentus ir pareikšti savo nuomonę visais klausimais, kylančiais nagrinėjant bylą ir turinčiais reikšmės jos teisingam išsprendimui (BPK 7 straipsnio 2 dalis).
7. Pagal BPK 242 straipsnio 1 dalį, pirmosios instancijos teismas, nagrinėdamas bylą, privalo tiesiogiai ištirti bylos įrodymus: apklausti kaltinamuosius, nukentėjusiuosius, liudytojus, išklausyti į teismo posėdį pašauktų ekspertų ir specialistų išvadas bei paaiškinimus, apžiūrėti daiktinius įrodymus, balsu perskaityti protokolus ir kitus dokumentus. Liudytojas, kuris dėl tam tikrų priežasčių negali atvykti į teisiamąjį posėdį, gali būti apklausiamas garso ir vaizdo nuotolinio perdavimo priemonėmis (BPK 279 straipsnio 6 dalis). Atitinkamai galimybę užtikrinti liudytojo dalyvavimą teismo posėdžiuose išimtiniais atvejais naudojant informacines ir elektroninių ryšių technologijas (vaizdo konferencijas), jei tokiu būdu byla bus išnagrinėta greičiau ir tai netrukdys išsamiai ir objektyviai ištirti visas bylos aplinkybes ir užtikrins proceso dalyvių teises, nustato ir BPK 8[2] straipsnio *2* dalis.

8. Šių nuostatų kontekste matyti, kad įstatymų leidėjas yra nustatęs atvejus, kai liudytojas gali būti apklausiamas teismo posėdžio metu naudojantis techninėmis ryšio priemonėmis, taigi liudytojo apklausos atlikimas įstatymo nustatyta tvarka (vaizdo konferencijos būdu) savaime nereiškia teismo pareigos tiesiogiai ištirti bylos įrodymus nevykdymo ir neapriboja gynybos galimybių tinkamai realizuoti savo teises, o kartu ir rungimosi principo pažeidimo. Dėl to, siekiant pagrįsti esminį baudžiamojo proceso pažeidimą, vien teiginių, jog liudytojų apklausa atlikta nuotolinėmis vaizdo priemonėmis, nepakanka.
9. Savo ruožtu nagrinėjamoje byloje kasatorius nepateikia argumentų, kurie pagrįstų esant esminį Baudžiamojo proceso kodekso pažeidimą, ribojantį galimybę nuteistajam dalyvauti tiriant liudytojų duodamus parodymus, teikti dėl jų prašymus ar šiuos ginčyti.
10. Kasaciniame skunde nepagrįstai teigiama, kad byloje nebuvo pagrindo liudytojų A. V. ir A. R. apklausti naudojant informacines ir elektroninių ryšių technologijas. Tiek BPK 8^2 straipsnio 2 dalis, tiek BPK 279 straipsnio 6 dalis nenustato konkrečių atvejų, kada liudytojai išimtine tvarka gali būti apklausiami vaizdo konferencijos būdu. Šios liudytojo apklausos bei dalyvavimo teismo posėdyje formos pritaikymo būtinumas paliekamas vertinti teismo kompetencijai. Nagrinėjamoje byloje nustatyta, kad, prieš organizuojant liudytojų apklausą vaizdo konferencijos būdu, A. V. ir A. R. buvo išsiųsti teismo šaukimai atvykti į 2024 m. vasario 15 d. teismo posėdį tiesiogiai. Liudytojas A. V. informavo teismą, jog į minėtą teismo posėdį atvykti negali, kadangi jam neseniai padaryta kojos operacija, o liudytoja A. R. nurodė, jog neturi transporto ir lėšų. Atsižvelgdamas į tai, pirmosios instancijos teismas 2024 m. vasario 15 d. priėmė nutartį atvesdinti minėtus liudytojus į kitą 2024 m. vasario 27 d. teismo posėdį, tačiau, vykdant teismo nutartį, gautas policijos pareigūnų pranešimas, kad dėl sveikatos būklės A. V. pristatyti į teismo posėdį būtų sudėtinga, kadangi A. V. dėl patirtos kojos traumos naudojasi neįgaliojo vežimėliu. Taigi, iš bylos duomenų matyti, kad pirmosios instancijos teismas, neatvykus liudytojams tiesiogiai į teismo posėdį, ėmėsi priemonių tiesioginiam asmenų dalyvavimui užtikrinti, o gavęs informacijos, kad bus apsunkintas 2024 m. vasario 15 d. nutarties įgyvendinimas, pasinaudojo liudytojų dalyvavimo užtikrinimo teismo posėdyje vaizdo konferencijos būdu galimybe. Iš to, kas aptarta, matyti, kad vaizdo konferencijos būdo naudojimas nebuvo savitikslis, šiuo siekta užtikrinti operatyvų bylos nagrinėjimą teisme.
11. Teisėjų kolegija pažymi, kad iš pirmosios instancijos teismo 2024 m. vasario 27 d. teisiamojo posėdžio protokolo matyti, jog nuteistojo gynėja išreiškė nesutikimą dėl minėtų liudytojų apklausos vaizdo konferencijos būdu, todėl teismas tokio apklausos būdo pasirinkti negalėjo, tačiau tame pačiame pirmosios instancijos teismo 2024 m. vasario 27 d. teisiamojo posėdžio protokole užfiksuota, jog teismas, nutaręs liudytojus A. V. ir A. R. apklausti nuotoliniu būdu, sprendė dėl šių apklausos teismo salėje, jeigu gynėja to pageidaus. Šiuo atveju gynyba nepareiškė prašymo dėl liudytojų apklausos tiesiogiai teisme. Apklausiant minėtus liudytojus naudojant informacines ir elektroninių ryšių technologijas tiek gynėja, tiek pats kaltinamais aktyviai naudojosi savo teise užduoti klausimų, prašė pagarsinti ankstesnius liudytojų parodymus. Dėl šių priežasčių spręstina, jog vaizdo konferencijos

būdu atlikta liudytojų apklausa neribojo šalių rungimosi principo, aptartas proceso pažeidimas nelaikytinas esminiu BPK 369 straipsnio 3 dalies prasme.

12. Kasatoriaus argumentai, kad nuotolinė apklausa neleido išsamiai įvertinti liudytojų reakcijų, fiziologinės ir psichologinės būsenos, parodymų savanoriškumo, užkirto kelią gynybai patikrinti parodymų patikimumą, sudarė prielaidas derinti liudytojų parodymus, taip pat nėra pagrįsti. Visų pirma, kaip nustatė apeliacinės instancijos teismas, A. V. ir A. R. apklausa, naudojant garso ir vaizdo nuotolinio perdavimo priemones, buvo atlikta laikantis liudytojų apklausos tvarkos reikalavimų, nurodytų BPK 279 straipsnyje: prieš apklausą buvo nustatytos liudytojų tapatybės, liudytojai A. V. ir A. R. balsu perskaitė priesaikos tekstą ir apklausos metu, girdint ir stebint proceso dalyviams, nurodė visas jiems žinomas nagrinėjamo įvykio aplinkybes, prieš liudytojo A. V. apklausą pirmosios instancijos teismas paprašė policijos pareigūnų pašalinti į kitą patalpą liudytoją A. R. Taigi, teiginiai dėl parodymų suderinimo atmestini. Antra, teiginiai dėl kasaciniame skunde akcentuojamos policijos pareigūnų įtakos, kuri sukūrė liudytojams psichologinio poveikio aplinką, grįsti prielaidomis. Kasatorius nepateikia konkrečių argumentų, kodėl liudytojo parodymų turinį gali nulemti policijos pareigūnų dalyvavimas užtikrinant vaizdo konferencijos būdu daromą apklausą. Skunde apsiribojama teiginiais, jog policijos pareigūnai galimai dalyvavo ir kituose procesiniuose veiksmuose, liudytojus galėjo paveikti policijos pareigūnų autoritetas, šie galėjo jausti pareigą nenukrypti nuo anksčiau duotų parodymų. Šie teiginiai nenurodo nei objektyvaus pagrindo, leidžiančio paveikti liudytojų parodymų turinį, nei subjektyvaus policijos pareigūnų suinteresuotumo bylos baigtimi ar kita. Trečia, kasaciniame skunde dėstomos aplinkybės dėl liudytojų apsvaigimo apklausos metu taip pat paremtos prielaidomis – dėl jų blaivumo būsenos ir galėjimo adekvačiai liudyti apie tiriamo įvykio aplinkybes 2024 m. vasario 27 d. apklausos metu klausimų nekilo nei nuteistajam, nei jo gynėjai, nei patiems policijos pareigūnams, vykdžiusiems teismo pavedimą. Galiausiai teiginiai dėl galimo nuteistojo apkalbėjimo esant konfliktiškiems santykiams su liudytojais A. V. ir A. R. susiję su parodymų patikimumo vertinimu, todėl šis klausimas nelaikytinas kasacinės bylos nagrinėjimo dalyku (BPK 376 straipsnio 1 dalis).
13. Formalus Europos Žmogaus Teisių Teismo nuostatų dėl Konvencijos 6 straipsnio 3 dalies d punkte įtvirtinto principo turinio perteikimas, nenurodant konkrečių argumentų, kuriais remiantis būtų galima spręsti dėl teisės į teisingą bylos nagrinėjimą pažeidimo, taip pat nėra laikomas tinkamu teisiniu argumentavimu.
14. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus, nėra pagrindo teigti, jog žemesnės instancijos teismai padarė esminius BPK 7 straipsnio, 8^2 straipsnio 2 dalies bei 242 straipsnio 1 dalies reikalavimų pažeidimus, kartu neužtikrino įstatymo garantuotų kaltinamojo teisių, kas kliudytų teismams išsamiai ir nešališkai išnagrinėti bylą ir priimti teisingą nuosprendį ar nutartį.

Dėl BPK 20 straipsnio 5 dalies reikalavimų pažeidimo ir veikos kvalifikavimo

15. Nuteistojo L. S. gynėjo kasaciniame skunde taip pat akcentuojamas teismų padarytas BPK 20 straipsnio 5 dalies reikalavimų pažeidimas.

16. Teisėjų kolegija, susipažinusi su baudžiamosios bylos medžiaga, kasacinio skundo argumentais bei teisės taikymo aspektu patikrinusi pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų sprendimus, konstatuoja, kad kasacinio skundo argumentai dėl įrodymų vertinimo taisyklių pažeidimų ir dėl to netinkamai nustatyto priežastinio ryšio tarp nuteistojo veikos ir padarinių, L. S. kaltės yra nepagrįsti.
17. Skundžiamos teismų išvados dėl įrodytomis pripažintų nusikaltimo padarymo aplinkybių (nukentėjusiojo vilkimo, smūgių sudavimo) yra pagrįstos liudytojų A. V. ir A. R., E. P., A. N. parodymais, specialisto išvada M613/2023(02) ir ją surašiusios ekspertės S. Bielevičienės paaiškinimais, 2023 m. birželio 16 d. bei 2023 m. liepos 10 d. įvykio vietos apžiūros, daiktų apžiūros protokolų duomenimis ir kitomis bylai aktualiomis aplinkybėmis. Skundžiamuose teismų sprendimuose išsamiai išdėstyti pirmiau nurodytų įrodymų vertinimo motyvai, šiais pagrįstos išvados dėl nuteistojo L. S. kaltės ir kitų būtinųjų nusikalstamos veikos sudėties požymių nustatymo.
18. Pažymėtina, kad BPK 20 straipsnio 5 dalies reikalavimų pažeidimas iš dalies kildinamas iš jau aptartų kasacinio skundo argumentų, susijusių su teismų BPK 242 straipsnyje nustatytos pareigos laikymusi. Likę kasacinio skundo argumentai dėl įrodymų vertinimo taisyklių pažeidimo taip pat nepagrįsti.
19. Priešingai nei teigiama kasaciniame skunde, teismų nustatyta, jog A. V. ir A. R. parodymai savo esme išliko nuoseklūs viso proceso metu – liudytojai L. S. kaltinančius parodymus davė ne tik bylą nagrinėjant pirmosios instancijos teisme, bet ir ikiteisminio tyrimo metu. A. V. yra nuteistojo giminaitis, byloje nėra jokių duomenų ir nuteistasis bei jo gynėjas nepateikė jokių įrodymų, kad A. V. ar A. R. turėtų kokius nors motyvus apkalbėti nuteistąjį, jų atžvilgiu nebuvo jokių įtarimų dėl A. Š. sužalojimo, todėl ir toks motyvas apkalbėti nuteistąjį L. S. neturi pagrindo. Dėl paminėtų argumentų A. V. ir A. R. parodymai vertintini kaip objektyviai atitinkantys kaltinimo nustatytas bylos aplinkybes. Be to, apeliacinės instancijos teismas atsižvelgė į gynybos apeliaciniame skunde dėstomus argumentus dėl A. V. parodymų apie smūgių sudavimo skaičių ir vietą skirtumų, šiuos neatitikimus vertino pasisakydamas dėl liudytojų parodymų patikimumo. Teisėjų kolegija atkreipia dėmesį, kad teismų praktikoje situacijos, kai baudžiamojo proceso metu duodami skirtingi parodymai apie tas pačias bylos aplinkybes, nėra išskirtinės. Prieštaravimų tarp apklaustų asmenų ar to paties asmens skirtingu metu duotų parodymų nepašalinimas savaime nereiškia, kad byla negali būti išspręsta teisingai ir joje negali būti priimtas apkaltinamasis nuosprendis. Bylą nagrinėjantys pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai tokiais atvejais turi spręsti, kurie parodymai ar jų dalis laikytini patikimais. Tai teismai turi daryti analizuodami tiek užfiksuotų parodymų turinį, tiek kitus bylos įrodymus ir jų visumą (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-123-697/2021, 2K-19-594/2023). Tai nagrinėjamoje byloje ir buvo padaryta (apeliacinės instancijos teismo nutarties 20 punktas).
20. Be kita ko, apeliacinės instancijos teismas išsamiai bei motyvuotai aptarė kasaciniame skunde keliamas abejones dėl liudytojų A. V. ir A. R. apsvaigimo alkoholiu pirminės apklausos metu aplinkybių ir to reikšmės parodymų patikimumui (nutarties 17, 22 punktai), anksčiau nukentėjusiojo patirto kraujavimo aplinkybių

(nutarties 30 punktas), specialisto išvados M 613/2023(02) ir byloje esančios konsultacinės išvados santykio (nutarties 31–33 punktai) bei A. V. parodymų prieštaravimo liudytojos M. M. parodymams klausimo (nutarties 34 punktas).

21. Gynybos kelta versija dėl nukentėjusiojo patirto smurto kitomis, nei nurodyta kaltinime, aplinkybėmis taip pat teismų motyvuotai paneigta. Liudytojos E. P. parodymais byloje nustatyta, kad kelias dienas iki įvykio nukentėjusysis nebuvo patyręs sužalojimų, t. y. liudytoja, susitikusi su nukentėjusiuoju, jokių sužalojimų nematė, o įvykio dienos vakarą pats nukentėjusysis, prieš pasirodydamas namie su matomais sumušimais, liudytojai pranešė apie ką tik patirtą smurtą. Be šių liudytojos parodymų, kurie, teismų vertinimu, atitiko liudytojų A. V. ir A. R. nurodytą įvykio aplinkybių chronologiją, laiko aplinkybė patvirtinta ir objektyviais įrodymais – 2023 m. gegužės 15 d. 19.32 val. nukentėjusiojo telefonu liudytojai E. P. atliktu 1.28 min. trukmės skambučiu. Žemesnės instancijos teismų akcentuota, jog nuo įvykio vietos iki A. Š. gyvenamosios vietos nustatytas nedidelis atstumas, todėl tai, kad tarp nukentėjusiojo grįžimo namo pradžios momento, kurį pažymi A. V. ir A. R. parodymų dalis dėl chronologinės įvykių sekos bei nukentėjusiojo telefoninis skambutis, bei A. Š. pasirodymo namie su sumušimais momento (E. P. parodymų aplinkybės) praėjo nedidelis laiko tarpas, teismams leido motyvuotai atmesti gynybos versiją dėl A. Š. patirtų sužalojimų pakeliui namo.
22. Žemesnės instancijos teismai tinkamai, laikydamiesi BPK 20 straipsnio 5 dalies reikalavimų, įvertino bylos įrodymus tiek kiekvieną atskirai, tiek lygindami tarpusavyje, susiejo juos į vientisą loginę grandinę, nė vienam įrodymų šaltiniui neteikdami išskirtinės reikšmės.
23. Atitinkamai teismai teisingai kvalifikavo L. S. veiką pagal BK 129 straipsnio 1 dalį – teismams nustačius kaltinime nurodytas aplinkybes, t. y. tai, kad L. S. tempė už kojų A. Š. iš kambario į lauką, pastarojo galva užkabindamas tris aukštus slenksčius, kurių vienas buvo betoninis ir aukštesnis nei 12 cm, taip pat sudavė nukentėjusiajam smūgius, nėra pagrindo daryti kitokios išvados dėl nuteistojo kaltės. Nustatyti veiksmai negali būti pripažinti veikiant neatsargia kaltės forma, nes L. S. suprato, jog veikia pavojingai nukentėjusiojo sveikatai ir gyvybei, ir numatė, kad taip veikiant gali kilti pavojingų padarinių, ir nors jų nenorėjo, tačiau sąmoningai leido jiems atsirasti.
24. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, darytina bendra išvada, kad teismai nepadarė esminių baudžiamojo proceso pažeidimų, todėl, nenustačius BPK 369 straipsnyje nurodytų pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų sprendimų panaikinimo ir pakeitimo pagrindų, nuteistojo gynėjo kasacinis skundas atmetamas.

Teisėjų kolegija, atsižvelgdama į išdėstytus argumentus ir vadovaudamasi Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 382 straipsnio 1 punktu,

n u t a r i a :

Atmesti nuteistojo L. S. gynėjo advokato Lino Žalnieriūno kasacinį skundą.

2.20. Civilinis ieškinys baudžiamajame procese (BPK 109 straipsnis). Civilinio ieškinio nagrinėjimas (BPK 113 straipsnis). Civilinio ieškinio išsprendimas (BPK 115 straipsnis)

Tais atvejais, kai žalą padaręs asmuo veikė nusikalstama tyčia (BK 15 straipsnis), o nukentėjęs asmuo neturėjo ketinimo sukelti žalą, mišrios kaltės instituto, įtvirtinto CK 6.282 straipsnyje, nuostatos netaikytinos, t. y. tyčinį nusikaltimą padariusio asmens civilinės atsakomybės apimtis neturėtų būti mažinama motyvuojant nukentėjusio asmens kalte.

Kai PVM mokėtojas mokestį susigrąžina, jį įtraukdamas į PVM atskaitą, susigrąžintas mokestis neturėtų būti laikomas turtiniu praradimu ir priteisiamas iš sutartį nutraukusios šalies, nes priešingu atveju tai galėtų reikšti nepagrįstą praturtėjimą kitos šalies sąskaita. Tokių aplinkybių nustatymas yra esminis sprendžiant šalių ginčą dėl kompensacijos dydžio pagrįstumo.

Baudžiamoji byla Nr. 2K-164-719/2025
Teisminio proceso Nr. 1-01-1-16415-2017-0
Procesinio sprendimo kategorijos: 2.1.15.3.3.2 (S)

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

N U T A R T I S
LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2025 m. gruodžio 17 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo mišri Baudžiamųjų bylų skyriaus ir Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Albino Antanaičio (kolegijos pirmininkas), Dalios Vasarienės ir Artūro Ridiko (pranešėjas),

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo **atsakovo S. V.** kasacinį skundą dėl Lietuvos apeliacinio teismo mišrios Baudžiamųjų bylų skyriaus ir Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. kovo 6 d. nutarties baudžiamojoje byloje pagal ieškovės likviduojamos dėl bankroto uždarosios akcinės bendrovės „Colagena“ civilinį ieškinį atsakovams S. V. ir A. M. dėl žalos atlyginimo priteisimo.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė :

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl materialiosios teisės normų, reglamentuojančių mišrią kaltę, aiškinimo ir taikymo tais atvejais, kai yra padaromas tyčinis nusikaltimas, ir materialiosios teisės normų, reglamentuojančių solidariai atsakingų asmenų tarpusavio atgręžtinius reikalavimus, kai vienas iš bendraskolių įgyvendina regreso teisę į kitą bendraskolį (bendraskolius), padariusį tyčinį nusikaltimą, taip pat dėl materialiosios teisės normų, reglamentuojančių turtinės ir neturtinės žalos sampratą, aiškinimo ir taikymo.
2. Ieškovė civiliniu ieškiniu baudžiamojoje byloje prašė iš atsakovų solidariai priteisti 121 640,46 Eur turtinės žalos, 100 000 Eur neturtinės žalos ir bylinėjimosi išlaidų atlyginimą.
3. Kauno apygardos teismo 2021 m. lapkričio 12 d. nuosprendžiu baudžiamojoje byloje Nr. 1-58-383/2021 S. V. ir A. M. pripažinti kaltais ir nuteisti pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 167 straipsnio („Neteisėtas informacijos apie privatų asmens gyvenimą rinkimas“) 1 dalį, 168 straipsnio („Neteisėtas informacijos apie asmens privatų gyvenimą atskleidimas ar panaudojimas“) 1 dalį, 181 straipsnio („Turto prievartavimas“) 3 dalį, 198^1 straipsnio („Neteisėtas prisijungimas prie informacinės sistemos“) 1 dalį, 198^2 straipsnio („Neteisėtas disponavimas įrenginiais, programine įranga, slaptažodžiais, kodais ir kitokiais duomenimis“) 1 dalį. Nuosprendžiu civiliniams ieškovams – nukentėjusiems fiziniams asmenims – solidariai iš nuteistųjų priteistas neturtinės žalos atlyginimas; civilinei ieškovei UAB „Colagena“ (buvęs pavadinimas UAB „Grožio chirurgija“; toliau – ir klinika) priteistas 1000 Eur neturtinės žalos atlyginimas ir pripažinta teisė į ieškinio dėl turtinės žalos atlyginimo patenkinimą, o klausimas dėl ieškinio dydžio perduotas nagrinėti civilinio proceso tvarka.
4. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2022 m. kovo 7 d. nutartimi, be kitų sprendimų, panaikinta Kauno apygardos teismo 2021 m. lapkričio 12 d. nuosprendžio dalis, kuria ieškovės UAB „Colagena“ ieškinys dėl neturtinės žalos atlyginimo tenkintas iš dalies ir solidariai iš A. M. bei S. V. ieškovei UAB „Colagena“ priteistas 1000 Eur neturtinės žalos atlyginimas, ir dėl šios dalies priimtas naujas sprendimas – ieškovei UAB „Colagena“ pripažinta teisė į ieškinio dėl neturtinės žalos atlyginimo patenkinimą, o klausimas dėl ieškinio dydžio perduotas nagrinėti civilinio proceso tvarka.
5. Ieškovė turtinės žalos reikalavimą grindė tuo, kad dėl A. M. ir S. V. neteisėtų veiksmų ji patyrė tiesiogines išlaidas, susijusias su nusikalstamos veikos pasekmių likvidavimu ir tolesnio duomenų pasisavinimo užkardymu. Ieškovė nurodė patyrusi išlaidas teisės konsultantams, viešųjų ryšių specialistams, technines ir organizacines priemones įgyvendinusiems subjektams, informacinių technologijų sistemų tyrimą atlikusiems subjektams. Be to, klinika buvo atsakove civilinėse bylose ir, priimtiems teismų procesiniams sprendimams įsiteisėjus, sumokėjo pacientams priteistą atlyginti žalą. Kadangi šiose civilinėse bylose klinika atlygino žalą, atsiradusią dėl atsakovų nusikalstamos veikos, šias sumas (iš viso 37 572,42 Eur) regreso tvarka ji prašė priteisti iš atsakovų.

6. Reikalavimą dėl neturtinės žalos atlyginimo ieškovė grindė tuo, kad nusikalstama veika, kurią padarė atsakovai, yra pavojinga, jos atgarsis visuomenėje ir žiniasklaidoje buvo didelis. Nusikalstamos veikos metu buvo pavogti apie 24 tūkstančių klinikos pacientų duomenys, dalis jų buvo paviešinta. Ieškovei padaryta neturtinė žala pasireiškė atsiradusiais nepatogumais, reputacijos pablogėjimu, bendravimo galimybių (ryšių su klientais ir partneriais) sumažėjimu. Pavogus ir vėliau paviešinus klinikos pacientų ypatingus asmens duomenis, buvo sumenkintas klinikos, kaip vienos seniausių ir žinomiausių plastikos chirurgijos paslaugų teikėjos, prestižas, patikimumas, ji sulaukė ypač neigiamo tiek visuomenės, tiek žiniasklaidos dėmesio ir pasmerkimo dėl ypač jautrios informacijos paviešinimo. Viešoje erdvėje paskleisti duomenys suformavo neigiamą verslo partnerių ir visuomenės nuomonę, sudarė įspūdį, kad ieškovė yra nepatikima medicinos paslaugų teikėja.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

7. Kauno apygardos teismas 2024 m. rugsėjo 24 d. sprendimu civilinės ieškovės UAB „Colagena“ ieškinį patenkino iš dalies – ieškovei iš atsakovų solidariai priteisė 41 051 Eur turtinei žalai ir 10 000 Eur neturtinei žalai atlyginti ir paskirstė bylinėjimosi išlaidas. Kiti ieškinio reikalavimai atmesti.
8. Pirmosios instancijos teismas pažymėjo, kad teismų išnagrinėtose civilinėse bylose yra nustatytas prejudicinis faktas, jog ieškovė netinkamai tvarkė pacientų duomenis, todėl nusprendė, kad ieškovės prašomas priteisti žalos atlyginimas pagal jos pateiktas sąskaitas faktūras už išlaidas apmokant paslaugų, kurias ji patyrė dėl atsakovų nusikaltimų, kainą turi būti sumažintas pusiau (Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 6.253 straipsnio 1 dalis).
9. Teismas atmetė atsakovų argumentus dėl to, kad ieškovei žalos atlyginimas turėtų būti priteistas į žalos atlyginimo sumą neįskaitant pridėtinės vertės mokesčio (toliau – ir PVM). Teisėjų kolegija pažymėjo, kad galimybė susigrąžinti PVM yra šalies teisė, o atsakovų argumentai, kad PVM neturėtų būti priteisiamas, nes mokėtojas gali šį mokestį susigrąžinti, yra paremti tik prielaidomis apie ateityje iš mokestinių teisinių santykių galinčias atsirasti teises, kuriomis PVM mokėtojas nebūtinai pasinaudos. Siekiant nustatyti, ar asmuo galės pasinaudoti PVM atskaita, reikia nustatyti, ar asmuo turi tokią teisę pagal įstatymą: ar jis yra PVM mokėtojas (Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymo (toliau – PVMĮ) 57 straipsnis); ar įsigytos PVM apmokestintos prekės ir paslaugos panaudotos tokiai veiklai, kai leidžiama PVM atskaita (PVMĮ 58 straipsnis); ar asmuo laikėsi PVM sumų įtraukimo į PVM atskaitą reikalavimų, nustatytų PVMĮ 64 straipsnyje. Be to, PVMĮ nustato PVM atskaitos tikslinimo institutą, pasikeitus tam tikroms aplinkybėms (PVMĮ 65–70 straipsniai). Atsižvelgdama į tai, teisėjų kolegija nusprendė, kad byloje esantys įrodymai patvirtina, jog ieškovė jai suteiktų paslaugų kainą apmokėjo kartu su PVM, todėl pagrįstai reikalauja priteisti iš atsakovų visą jos sumokėtą sumą. Teismas apskaičiavo, kad, pagal ieškovės pateiktas sąskaitas faktūras, žalos dydis sudaro 19 968,63 Eur.

10. Dėl pacientams iš UAB „Colagena“ priteisto žalos atlyginimo civilinėse bylose ir ieškovės regreso teisės įgyvendinimo teismas nurodė, kad įstatymas suteikia regreso teisę asmeniui, atlyginusiam kelių asmenų bendrai padarytą žalą, o pacientams žalos atlyginimas iš UAB „Colagena“ yra priteistas kaip iš asmens, dėl kurio aplaidumo ir nerūpestingumo buvo sudarytos prielaidos tretiesiems asmenims lengvai ir greitai, be didelių pastangų pasisavinti UAB „Colagena“ turėtus pacientų asmens duomenis ir jų kūno dalių nuotraukas. Teismas konstatavo, kad ieškovės nerūpestingumas nepaneigia atsakovų neteisėtų veiksmų, nes būtent atsakovams atliekant nusikalstamus veiksmus ieškovės pacientų asmens duomenys buvo pavogti ir paviešinti internete, už jų pašalinimą buvo reikalaujama pinigų, todėl priteistina nesumažinta regreso suma. Teismas nurodė, kad iš atsakovų ieškovei solidariai priteistina įrodyta ir ieškovės realiai pacientams išmokėta 21 082,42 Eur regreso suma.
11. Teismas, apibendrindamas ieškovės reikalavimo dėl turtinės žalos atlyginimo pagrįstumą, konstatavo, kad ieškovės įrodytas žalos dydis sudaro 41 051,05 Eur (19 968,63 Eur tiesioginės išlaidos plius 21 082,42 Eur regresinis reikalavimas). Šią sumą, nesant galimybės nustatyti kiekvieno iš atsakovų neteisėtų veiksmų, kuriais ši žala ieškovei buvo padaryta, teismas iš atsakovų priteisė solidariai (CK 6.6 straipsnio 3 dalis).
12. Spręsdamas dėl neturtinės žalos dydžio pirmosios instancijos teismas nurodė, jog atsakovų padaryta neturtinė žala pasireiškė kaip ieškovės dėl jų neteisėtų veiksmų patirti nepatogumai ir reputacijos pablogėjimas. Teismas papildomai pažymėjo, kad ieškovė neturtinę žalą patyrė ir dėl atsakovų naudoto psichologinio smurto bei grasinimų paviešinti itin jautrius ieškovės pacientų, taip pat konfidencialius įmonės finansinius ir ekonominius duomenis. Teismas nusprendė, kad dėl atsakovų neteisėtų veiksmų ieškovė patyrė neturtinę žalą, jos dydį įvertino 10 000 Eur.
13. Lietuvos apeliacinio teismo mišri Baudžiamųjų bylų skyriaus ir Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, išnagrinėjusi atsakovų apeliacinius skundus, 2025 m. kovo 6 d. nutartimi Kauno apygardos teismo 2024 m. rugsėjo 24 d. sprendimo dalį dėl ieškovei priteisto žalos bei bylinėjimosi išlaidų atlyginimo pakeitė – sumažino ieškovei priteistą turtinės žalos atlyginimą iki 39 370,74 Eur, perskirstė bylinėjimosi išlaidas. Kitą Kauno apygardos teismo 2024 m. rugsėjo 24 d. sprendimo dalį paliko nepakeistą.
14. Teisėjų kolegija, išnagrinėjusi atsakovų argumentus dėl ieškovės pateiktose sąskaitose faktūrose nurodytų išlaidų priežastinio ryšio su atsakovų nusikalstamais veiksmais, sutiko su atsakovų argumentu, kad skundžiamu teismo sprendimu ieškovės nuostoliams nepagrįstai priskirtos išlaidos už raštų Seimo komitetams dėl kompetentingų valstybinio valdymo ir teisėsaugos institucijų gebėjimų užkardyti didelio masto kibernetinius nusikaltimus rengimą (iš viso 7.30 val., 2017 m. birželio 5 d. sąskaita faktūra, serija LIN, Nr. 8002447), nes priežastinis ryšys tarp šių išlaidų ir atsakovų padaryto nusikaltimo nenustatytas. Be to, teisėjų kolegija ištaisė pirmosios instancijos teismo padarytas aritmetines klaidas, apskaičiuojant ieškovei priteistinos žalos atlyginimą pagal advokatų kontoros „Glimstedt“ išrašytas sąskaitas faktūras. Dėl žalos dydžio pagal kitas sąskaitas faktūras teisėjų kolegija pažeidimų nenustatė.

15. Teisėjų kolegija, pasisakydama dėl pirmosios instancijos teismo taikyto koeficiento, mažinant ieškovei priteistą žalos atlyginimą, nurodė, kad ieškovė taip pat yra kalta dėl žalos atsiradimo, nes tinkamai neįvykdė pareigos užtikrinti asmens duomenų apsaugą ir taip sudarė sąlygas atsakovams pavogti ir paviešinti jos pacientų duomenis. Teisėjų kolegijos vertinimu, nagrinėjamu atveju dėl žalos atsiradimo yra tiek ieškovės, tiek atsakovų kaltės, todėl yra pagrindas ieškovės patirtus nuostolius sumažinti per pusę, nes kiekvienos iš šalių padaryti pažeidimai pagal sunkumą vertintini panašiai, nors ir yra skirtingo pobūdžio.
16. Vertindama argumentus dėl PVM įskaitymo į priteistiną žalos atlyginimą, teisėjų kolegija nurodė, kad apskaičiuota nuostolių atlyginimo suma negali būti vertinama mokestinių prievolių valstybei vykdymo požiūriu. Teismas, spręsdamas ginčą dėl asmenų civilinių teisių ir pareigų, paprastai neturi galimybės įvertinti ir nevertina privatinių teisinių santykių poveikio vėliau atsirasiantiems mokestiniams teisiniams santykiams. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad civilinės teisės kategorijos gali nesutapti su mokesčių teisės kategorijomis, antai ne visi civilinės teisės subjektai yra atitinkamų mokesčių mokėtojai, ne visos gautos pajamos yra vienodai apmokestinamos, ne visos asmens patirtos išlaidos yra teisiškai reikšmingos ir turi įtakos apmokestinimui. Be to, mokestinės prievolės vykdymui gali turėti reikšmės įvairios specifinės aplinkybės, kurių nustatymas priskiriamas mokesčių administratoriaus, o ne civilinę bylą nagrinėjančio teismo kompetencijai, kaip antai mokestinės nepriemokos išieškojimo tikslingumas ir kt. Taigi, bandymas žalos atlyginimo sumas jų priteisimo momentu įvertinti mokestinių prievolių valstybei vykdymo aspektu paprastai iškreipia apmokestinimo tam tikru mokesčiu sistemą arba nesudaro sąlygų jai veikti pagal bendrąsias mokesčių įstatymuose įtvirtintas apmokestinimo taisykles. Apibendrindama teisėjų kolegija konstatavo, kad, pagal ieškovės pateiktas sąskaitas faktūras, ieškovei iš atsakovų priteistina 18 829,53 Eur tiesioginių nuostolių atlyginimo suma.
17. Pasisakydama dėl ieškovės regreso teisės, teisėjų kolegija nurodė, kad nustatytas ne tik pačios ieškovės, kaip asmens duomenų tvarkytojos, neteisėtų veiksmų faktas (dėl ieškovės nerūpestingumo buvo sudarytos sąlygos atsakovams pasisavinti jos turėtus asmens duomenis, jų kūno dalių nuotraukas), bet ir atsakovų kaltė tokius duomenis neteisėtai pasisavinus, juos viešinus. Teisėjų kolegija pritarė atsakovų argumentams, kad ir pati ieškovė kalta dėl žalos atsiradimo – tai yra nustatytas prejudicinis faktas, todėl, priešingai pirmosios instancijos teismo argumentams, kuriais atsisakyta mažinti ieškovei regreso tvarka priteistino žalos atlyginimo dydį, teisėjų kolegija nusprendė, kad visos atsakomybės už patirtas išlaidas perkėlimas vien tik atsakovams ne tik nėra teisingas, bet ir pašalina pačios ieškovės atsakomybę. Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegija ieškovei regreso tvarka priteistą sumą mažino dėl paties juridinio asmens nerūpestingumo iki 10 541,21 Eur (21 082,42 Eur / 2).
18. Vertindama ieškovei priteistą neturtinės žalos atlyginimo dydį, teisėjų kolegija nurodė, kad pirmosios instancijos teismas pagrįstai nusprendė, jog ieškovės patirta neturtinė žala dėl atsakovų neteisėtų veiksmų pasireiškė ieškovės patirtais nepatogumais ir reputacijos pablogėjimu. Ieškovė dėl atsakovų neteisėtų veiksmų

turėjo realių nepatogumų, susijusių su vardo sumenkinimu, teigiamo vertinimo sumažėjimu, o atsakovų dėstomi argumentai, kad ieškovė nepatogumų nepatyrė, toliau plėtojo verslą, yra bendro pobūdžio, nesudarantys pagrindo abejoti ieškovės pateiktais ir teismo ištirtais įrodymais grindžiant ieškovės neturtinę žalą. Ieškovė specializavosi plastinės ir estetinės chirurgijos srityse, buvo viena iš pirmųjų įmonių, teikiančių plastikos chirurgijos paslaugas šalyje. Įmonės pavadinimas buvo gerai žinomas prekių ženklas. Nekyla abejonių, kad daugiau kaip 24 tūkstančių klinikos pacientų asmens duomenų pasisavinimas, dalies jų paskelbimas viešojoje erdvėje, dėl to kilęs didelis susidomėjimas visuomenėje ir žiniasklaidoje iš dalies galėjo sumažinti ieškovės ryšius su klientais ir partneriais, lemti jos teigiamo vertinimo sumažėjimą, vardo sumenkinimą.

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimo į jį teisiniai argumentai

19. Kasaciniu skundu atsakovas S. V. prašo panaikinti Lietuvos apeliacinio teismo 2025 m. kovo 6 d. nutarties dalį, kuria ieškovės ieškinys patenkintas iš dalies, ir priimti naują sprendimą – ieškinį atmesti. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
    19.1. Teismai netinkamai taikė ir aiškino CK 6.282 straipsnio 1 dalį. Ieškovė pati savo neteisėtais veiksmais prisidėjo prie žalos atsiradimo, todėl taikytinas *ex injuria jus non oritur* principas – iš neteisės teisė nekyla. Ieškovės aplaidus elgesys buvo būtinoji sąlyga žalai atsirasti, todėl paties nukentėjusiojo didelis neatsargumas sudaro pagrindą mažinti arba visiškai atmesti reikalavimą priteisti žalos atlyginimą. Teismai šiuo aspektu neįvertino Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. birželio 29 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. e3K-3-196-421/2023 patvirtintų aplinkybių, kad pati ieškovė atliko neteisėtus veiksmus – neužtikrino pacientų duomenų apsaugos.
    19.2. Teismai pažeidė CK 6.280 ir 6.281 straipsnių nuostatas, nes regreso tvarka priteisė iš atsakovų sumas visa apimtimi. Ieškovė neturi teisės reikalauti atlyginti tą žalos dalį, kuri kilo dėl jos pačios aplaidumo, todėl teismai privalėjo įvertinti klinikos ir nuteistųjų kaltės proporcijas.
    19.3. Teismų priteistas turtinės žalos atlyginimo dydis yra nepagrįstas įrodymais ir aiškiai per didelis – nebuvo įvertinta, ar visos pateiktos sąskaitos faktūros tikrai susijusios būtent su atsakovų padaryta nusikalstama veika. Nusikaltimas neįpareigojo ieškovės samdyti brangiausių paslaugų teikėjų, o sąskaitų turinys neįrodo, kad paslaugos buvo būtinos būtent dėl nusikaltimo.
    19.4. Teismai pažeidė CK 6.251 straipsnyje įtvirtintą visišką žalos atlyginimo principą, nes nusprendė į priteistiną sumą įskaityti PVM. Tikėtina, kad ieškovė šį mokestį susigrąžino iš biudžeto – visos kaip PVM mokėtojos registruotos įmonės privalo teikti PVM deklaracijas ir jose nurodyti visas gautas PVM sąskaitas faktūras. Įmonės sumokėtas PVM yra arba įskaitomas iš mokėtino PVM, arba grąžinamas iš biudžeto, jei per ataskaitinį laikotarpį susidaro PVM permoka.
    19.5. Juridinis asmuo negali patirti tokių pačių išgyvenimų kaip fizinis asmuo. Teismas nustatė nepagrįstą neturtinės žalos dydį – abstrakčiai nusprendė

dėl suprastėjusios reputacijos, tačiau nepateikė jokių empirinių duomenų apie klientų skaičiaus sumažėjimą, verslo partnerių nutrauktus kontaktus ir pan. Bylos medžiaga patvirtina, kad įmonės veikla ne sustojo, o netgi augo.

20. Atsiliepimas į kasacinį skundą teisme nebuvo gautas.

Teisėjų kolegija

k o n s t a t u o j a :

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl bylos nagrinėjimo kasaciniame teisme ribų

21. Nagrinėjamoje baudžiamojoje byloje civilinis ieškinys yra perduotas nagrinėti civilinio proceso tvarka (Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 115 straipsnio 2 dalis), todėl bylos nagrinėjimo kasaciniame teisme ribos apibrėžiamos vadovaujantis Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir CPK) 353 straipsniu. Kasacinis teismas, neperžengdamas kasacinio skundo ribų, patikrina apskųstus sprendimus ir (ar) nutartis teisės taikymo aspektu; kasacinis teismas yra saistomas pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nustatytų aplinkybių (CPK 353 straipsnio 1 dalis). Toks bylos nagrinėjimo kasaciniame teisme ribų (ir kartu kasacinio proceso paskirties) apibrėžimas reiškia, kad kasacinis teismas sprendžia išimtinai teisės klausimus, be to, tik tokius, kurie yra tiesiogiai iškelti kasaciniame skunde (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. vasario 24 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-2-684/2021 19 punktą).
22. Nagrinėjamu atveju atsakovas kasaciniame skunde kelia šiuos teisės aiškinimo ir taikymo klausimus: *pirma*, dėl nukentėjusio asmens kaltės vertinimo reiškiant reikalavimą atlyginti tyčiniu nusikaltimu padarytą žalą (CK 6.282 straipsnio 1 dalis); *antra*, dėl turtinės žalos sampratos – PVM įtraukimo į ieškovei priteistiną žalos atlyginimą (CK 6.249 straipsnis; 6.251 straipsnis); *trečia*, dėl solidariojo bendraskolio (objektyvusis bendrininkavimas) regreso teisės į nusikaltimą padariusį bendraskolį įgyvendinimo (CK 6.9 straipsnis, 6.279 straipsnio 4 dalis; 6.280 straipsnio 2 dalis); ketvirta, dėl neturtinės žalos, padarytos juridiniam asmeniui, sampratos (CK 6.250 straipsnio 1 dalis).
23. Kasaciniame skunde taip pat teikiami argumentai dėl turtinės ir neturtinės žalos dydžio – atsakovo vertinimu, teismai nenustatė, kurios konkrečios ieškovės patirtos išlaidos yra nusikalstamų veikų padarinys, o kurios – ne, dėl to ieškovei priteisė per didelį turtinės žalos atlyginimą. Be to, atsakovo vertinimu, ieškovei taip pat priteistas nepagrįstai didelis neturtinės žalos atlyginimas. Kasacinio teismo praktikoje ne kartą nurodyta, kad žalos dydis yra fakto klausimas, todėl jis kasaciniame teisme gali būti nagrinėjamas tik tikrinant, ar spręsdami šį klausimą teismai teisingai taikė įstatymą, t. y. tik teisės taikymo aspektu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. rugsėjo 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-417/2014; 2021 m. gegužės 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-108-313/2021, 147 punktas;

2023 m. sausio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-42-684/2023, 41 punktas). Atsižvelgdama į tai, teisėjų kolegija nurodo, kad nenustatinės konkretaus ieškovės patirto žalos dydžio, o atsakys tik į tuos atsakovo kasacinio skundo argumentus, kuriais keliami pirmiau išvardinti teisės taikymo ir aiškinimo klausimai.

Dėl nuo tyčinio nusikaltimo nukentėjusio asmens kaltės vertinimo sprendžiant žalos atlyginimo klausimą

24. Civilinė deliktinė atsakomybė atsiranda, kai yra nustatomos visos CK 6.246–6.250 straipsniuose nustatytos sąlygos: 1) neteisėti veiksmai (CK 6.246 straipsnis); 2) turtinė ir (ar) neturtinė žala (CK 6.249 ir 6.250 straipsniai); 3) priežastinis ryšys tarp neteisėtos veikos ir kilusių neigiamų padarinių – žalos (CK 6.247 straipsnis); 4) žalą padariusio asmens kaltė (išskyrus įstatymuose nustatytas išimtis) (CK 6.248 straipsnis). Civilinės atsakomybės taikymas gali sutapti ir su kitų įstatyme nustatytų atsakomybės rūšių taikymu. Pavyzdžiui, asmeniui, padariusiam nusikalstamą veiką, gali būti taikoma tiek baudžiamoji, tiek civilinė atsakomybė, jeigu yra nustatomos visos šių atsakomybės rūšių taikymo sąlygos. Tokios situacijos gali susiklostyti ir asmeniui padarius administracinį ar tarnybinį nusižengimą, jeigu šiais veiksmais taip pat yra padaroma žala kitam (nukentėjusiam) asmeniui.
25. Civilinėje teisėje veiksmų neteisėtumas yra suprantamas labai plačiai. Pagal CK 6.246 straipsnio 1 dalį, prievolė atlyginti žalą atsiranda neįvykdžius įstatymuose ar sutartyje nustatytos pareigos (neteisėtas neveikimas) arba atlikus veiksmus, kuriuos įstatymai ar sutartis draudžia atlikti (neteisėtas veikimas), arba pažeidus bendro pobūdžio pareigą elgtis atidžiai ir rūpestingai. Baudžiamojoje teisėje veiksmų neteisėtumas suprantamas siauriau – baudžiamoji atsakomybė kyla tik už konkrečių baudžiamajame įstatyme nustatytų veiksmų atlikimą arba neatlikimą. Tai, be kita ko, reiškia, kad atlikus veiksmus, už kuriuos yra baudžiama pagal baudžiamąjį įstatymą, civilinės atsakomybės taikymo prasme taip pat yra nustatomi neteisėti nusikalstamą veiką padariusio asmens veiksmai (CPK 182 straipsnio 3 punktas).
26. Minėta, kad civilinės atsakomybės prievolei konstatuoti, be kita ko, reikia nustatyti neteisėtus veiksmus atlikusio asmens kaltę (išskyrus atsakomybės be kaltės atvejus) (CK 6.248 straipsnis). Kaltė civilinėje teisėje pasireiškia tyčia arba neatsargumu (CK 6.248 straipsnis 2 dalis), tačiau, priešingai nuo baudžiamojoje teisėje įtvirtintos nekaltumo prezumpcijos, civilinėje teisėje taikoma skolininko kaltės prezumpcija (CK 6.248 straipsnio 1 dalis). Be to, civilinėje teisėje, priešingai nei baudžiamojoje teisėje, nėra pateikiamos kaltės formų sąvokos – pastarosios yra plėtojamos kasacinio teismo praktikoje *(žr.*, pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. spalio 14 d. nutarties civilinėje byloje Nr. 3K-3-257-248/2020 27 punktą; 2021 m. sausio 6 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-164-421/2021 34 punktą). Vis dėlto tiek baudžiamojoje, tiek civilinėje teisėje taikomos kaltės formos savo esme yra panašios, t. y. jomis siekiama nustatyti asmens santykį ir suvokimą apie atliekamus neteisėtus veiksmus, todėl tais atvejais, kai baudžiamojo įstatymo prasme konstatuojama nusikaltimą padariusio asmens tyčia, civilinės atsakomybės prasme skolininkas taip pat bus laikomas veikęs tyčia (CPK 182 straipsnio 3 punktas).

27. Nagrinėjamu atveju atsakovai įsiteisėjusiu nuosprendžiu baudžiamojoje byloje yra pripažinti kaltais ir nuteisti pagal BK 167 straipsnio („Neteisėtas informacijos apie privatų asmens gyvenimą rinkimas“) 1 dalį, 168 straipsnio („Neteisėtas informacijos apie asmens privatų gyvenimą atskleidimas ar panaudojimas“) 1 dalį, 181 straipsnio („Turto prievartavimas“) 3 dalį, 198^1 straipsnio („Neteisėtas prisijungimas prie informacinės sistemos“) 1 dalį, 198^2 straipsnio („Neteisėtas disponavimas įrenginiais, programine įranga, slaptažodžiais, kodais ir kitokiais duomenimis“) 1 dalį, t. y. nuosprendyje nustatyti tiek atsakovų neteisėti veiksmai, tiek jų kaltės forma – tyčia (CPK 182 straipsnio 3 punktas).
28. Atsakovas neteisėtų veiksmų ir kaltės (tyčios) fakto kasaciniame skunde neginčija, tačiau nurodo, kad sprendžiant dėl žalos atlyginimo dydžio turi būti atsižvelgiama ir į nukentėjusiojo kaltę (CK 6.282 straipsnis). Atsakovas pažymi, kad civiline tvarka nagrinėtose bylose dėl pacientams padarytos žalos atlyginimo yra konstatuoti ir pačios ieškovės neteisėti veiksmai – netinkamas pacientų asmens duomenų tvarkymas.
29. CK 6.282 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad kai paties nukentėjusio asmens didelis neatsargumas padėjo žalai atsirasti arba jai padidėti, tai atsižvelgiant į nukentėjusio asmens kaltės dydį (o kai yra žalos padariusio asmens kaltės, – ir į jo kaltės dydį) žalos atlyginimas, jeigu įstatymai nenustato ko kita, gali būti sumažintas arba reikalavimas atlyginti žalą gali būti atmestas. Ši norma reglamentuoja nukentėjusiojo ir žalą padariusio asmens mišrios kaltės teisinius padarinius deliktinės civilinės atsakomybės atveju ir įtvirtina teismo teisę spręsti dėl prašomo priteisti žalos atlyginimo sumažinimo arba reikalavimo atlyginti žalą atmetimo (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. sausio 12 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-60-684/2023 42 punktą).
30. Kasacinio teismo praktikoje pripažįstama, kad atsakomybė CK 6.282 straipsnio 1 dalies pagrindu gali būti mažinama tik esant nukentėjusiojo tyčiai arba dideliam neatsargumui, o paprasto neatsargumo atveju kaltininko atsakomybės mažinimas nėra galimas (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. sausio 6 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-164-421/2021 33–34 punktus). Remiantis bendrąja įrodinėjimo naštos paskirstymo taisykle, būtent atsakovas, siekdamas, kad jo atsakomybė būtų sumažinta dėl nukentėjusio asmens kaltės, turi įrodinėti ne tik kreditoriaus kaltės faktą, bet ir konkrečią kreditoriaus kaltės formą (CPK 178 straipsnis).
31. Tuo tarpu dėl skolininko kaltės formos kasacinio teismo praktikoje pažymima, kad nors civilinei atsakomybei atsirasti skolininko kaltės forma paprastai reikšmės neturi, tačiau ji yra svarbi sprendžiant atsakomybės dydžio sumažinimo klausimus – kuo švelnesnė kaltės forma, tuo platesnė teismo teisė nuostolių atlyginimo dydį mažinti, ir atvirkščiai (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2025 m. balandžio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-84-823/2025, 29 punktas).
32. Taigi, būtent kaltės formos yra teisiškai reikšmingos aplinkybės, teismui sprendžiant, ar konkrečioje byloje yra pagrindas taikyti mišrios kaltės institutą, įtvirtintą CK 6.282 straipsnyje, ir atitinkamai šiuo pagrindu mažinti žalą padariusio asmens atsakomybės dydį. Tais atvejais, kai žalą padaręs asmuo veikė nusikalstama tyčia (BK 15 straipsnis), o nukentėjęs asmuo neturėjo ketinimo sukelti žalą, CK 6.282 straipsnio nuostatos netaikytinos, t. y. tyčinį nusikaltimą padariusio

asmens civilinės atsakomybės apimtis neturėtų būti mažinama motyvuojant nukentėjusio asmens kalte. Toks aiškinimas atspindi įstatymo leidėjo valią, įtvirtintą ir, be kita ko, aptariamo straipsnio 3 dalyje, kuri nesuteikia teismui diskrecijos mažinti priteisiamo žalos atlyginimo dydį, atsižvelgiant į sunkią žalą padariusio asmens finansinę padėtį, tais atvejais, kai žala padaroma tyčia. Pabrėžtina, kad nagrinėjamoje byloje įsiteisėjusiu teismo nuosprendžiu konstatuoti tyčiniai atsakovų nusikalstami veiksmai, kurie lėmė žalos atsiradimą.

33. Nagrinėjamoje byloje ieškovė savo patirtą turtinę žalą įrodinėjo kaip tiesioginius nuostolius (CK 6.249 straipsnio 1 dalis) už paslaugų kainą, kurią ji sumokėjo, siekdama suvaldyti dėl nusikalstamų veikų kilusius padarinius (išlaidos advokatams už teisines paslaugas, išlaidos viešųjų ryšių specialistams, išlaidos IT specialistams ir kt.), ir kaip regreso sumą atlyginus pacientams dėl duomenų nutekinimo padarytą žalą (CK 6.9 straipsnis, 6.279 straipsnio 4 dalis, 6.280 straipsnio 2 dalis). Tiek pirmosios, tiek apeliacinės instancijos teismas, spręsdamas dėl tiesioginių išlaidų atlyginimo, taikė atsakomybės proporciją lygiomis dalimis (kiekvienai šaliai po 50 proc.), motyvuodamas tuo, kad dėl kilusios žalos yra tiek ieškovės, tiek atsakovų kaltės. Teisėjų kolegija, atsižvelgdama į šioje nutartyje pateiktus išaiškinimus, konstatuoja, kad teismai nagrinėjamu atveju neįvertino aplinkybės, jog žala buvo padaryta atsakovų įvykdytu tyčiniu nusikaltimu, o nukentėjusioji nors ir nebuvo pakankamai rūpestinga, tačiau neturėjo ketinimo sukelti žalą. Dėl to teismai netinkamai aiškino ir taikė CK 6.282 straipsnio 1 dalį ir dėl šios dalies priėmė nepagrįstą sprendimą.

34. CPK 353 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad kasacinis teismas dėl kasatoriaus negali priimti blogesnio sprendimo, negu yra skundžiamas sprendimas ar nutartis, jeigu sprendimą skundžia tik viena iš šalių. Nelaikomas blogesnio sprendimo priėmimu skundžiamo sprendimo ar nutarties panaikinimas ir bylos perdavimas nagrinėti iš naujo žemesnės instancijos teismui, taip pat kai sprendimas priimtas CPK 353 straipsnio 2 dalyje nustatytu atveju.

35. Nagrinėjamu atveju Lietuvos apeliacinio teismo 2025 m. kovo 6 d. nutartį apskundė tik atsakovas S. V., o ieškovė jai priteisto žalos atlyginimo dydžio neginčijo ir kasacinio skundo neteikė. Atsižvelgdama į tai, kad nėra nukentėjusio asmens skundo, o kasacinį skundą padavė tik atsakovas S. V., teisėjų kolegija nusprendžia dėl šios bylos dalies taikyti CPK 353 straipsnio 3 dalyje įtvirtintą taisyklę ir šią apeliacinės instancijos teismo nutarties dalį palikti nepakeistą, taip užtikrindama, kad skundą pateikusiam asmeniui nebūtų priimtas blogesnis nei skundžiamas sprendimas. Kadangi atsakovams dėl jiems taikomos solidariosios atsakomybės yra taikomos privalomojo procesinio bendrininkavimo taisyklės (CPK 44 straipsnio 3 dalis), tai sprendimas dėl atsakovo A. M. taip pat paliekamas nepakeistas.

Dėl turtinės žalos sampratos tais atvejais, kai žalą patyręs asmuo sumoka pridėtinės vertės mokestį

36. Kasaciniame skunde atsakovas nurodo, kad teismai nepagrįstai ieškovės patirtą tiesioginį nuostolį skaičiavo į jį įtraukdami ieškovės sumokėtą pridėtinės vertės

mokestį. Atsakovas nurodo, kad ieškovė yra PVM mokėtoja, todėl, sumokėjusi už jai suteiktas paslaugas, ji šį mokestį susigrąžino iš valstybės biudžeto. Atsakovo vertinimu, neatskaičius PVM iš ieškovei priteisto žalos atlyginimo dydžio, buvo pažeistas visiško nuostolių atlyginimo principas.

37. Žala yra asmens turto netekimas arba sužalojimas, turėtos išlaidos (tiesioginiai nuostoliai), taip pat negautos pajamos, kurias asmuo būtų gavęs, jeigu nebūtų buvę neteisėtų veiksmų. Piniginė žalos išraiška yra nuostoliai. Jeigu šalis nuostolių dydžio negali tiksliai įrodyti, tai jų dydį nustato teismas (CK 6.249 straipsnio 1 dalis). Padaryti nuostoliai turi būti atlyginti visiškai, išskyrus atvejus, kai įstatymai ar sutartis nustato ribotą atsakomybę (CK 6.251 straipsnio 1 dalis).
38. CK 6.251 straipsnio 1 dalyje įtvirtinto visiško nuostolių atlyginimo principo esmė – siekis grąžinti nukentėjusį asmenį į padėtį, kurioje jis būtų buvęs, jei nebūtų buvę atsakovo žalingų veiksmų. Visiškas žalos atlyginimas reiškia tai, kad sprendžiant ginčus dėl žalos atlyginimo turi būti nustatytas tikrasis žalos dydis; kai priteisiamas mažesnis už tikruosius nuostolius žalos atlyginimas, lieka iš dalies neapgintos nukentėjusio asmens teisės, kai priteisiamas žalos atlyginimas viršija tikruosius nuostolius, nukentėjęs asmuo nepagrįstai praturtėja skolininko sąskaita – abiem atvejais teisingumo principas yra pažeidžiamas (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. birželio 29 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-266-611/2018 52 punktą; 2019 m. kovo 13 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-87-701/2019 53 punktą ir šiuose punktuose nurodytą kasacinio teismo praktiką).
39. Apmokestinimą PVM, taip pat apmokestinamųjų asmenų, PVM mokėtojų ir kitų asmenų prievoles, susijusias su šio mokesčio mokėjimu, nustato PVMĮ (žr. šio įstatymo 1 straipsnio 1 dalį). Šis įstatymas, be kitų šio mokesčio apskaičiavimo ir mokėjimo taisyklių, nustato ir PVM atskaitos sąlygas (PVMĮ 57–64 straipsniai). PVMĮ 57 straipsnio 1 dalyje išvardinti teisę į PVM atskaitą turintys asmenys, o šio straipsnio 3 dalyje nurodyta, kad asmenys, turintys teisę į PVM atskaitą, gali šia teise nesinaudoti.
40. Kasacinio teismo praktikoje išaiškinta, kad kai PVM mokėtojas mokestį susigrąžina, jį įtraukdamas į PVM atskaitą, susigrąžintas mokestis neturėtų būti laikomas turtiniu praradimu ir priteisiamas iš sutartį nutraukusios šalies, nes priešingu atveju tai galėtų reikšti nepagrįstą praturtėjimą kitos šalies sąskaita. Tokių aplinkybių nustatymas yra esminis sprendžiant šalių ginčą dėl kompensacijos dydžio pagrįstumo, tačiau šis klausimas yra fakto klausimas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gegužės 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-137-403/2021, 41 punktas).
41. Nagrinėjamu atveju pirmosios instancijos teismas pažymėjo, kad galimybė susigrąžinti PVM yra šalies teisė, o ne pareiga, o atsakovai, įrodinėdami pagrindą ieškovei priteisiamą žalos atlyginimo dydį mažinti jos sumokėta PVM suma, savo argumentus grindė tik prielaidomis apie ateityje iš mokestinių teisinių santykių galimai atsirasiančias ieškovės teises. Apeliacinės instancijos teismas papildomai pažymėjo, kad bandymas žalos atlyginimo sumas jų priteisimo momentu įvertinti mokestinių prievolių valstybei vykdymo aspektu iškreiptų apmokestinimo tam tikru mokesčiu sistemą. Remdamiesi šiais argumentais teismai netenkino atsakovų prašymo ieškovės įrodinėjamą nuostolio sumą mažinti jos apmokėta PVM suma.

42. Teisėjų kolegija, remdamasi nurodyta kasacinio teismo praktika, pažymi, kad šioje byloje nebuvo nustatytas faktas, jog ieškovė yra pasinaudojusi teise į PVM atskaitą, t. y. šį mokestį yra susigrąžinusi. Šį faktą pagal bendrą įrodinėjimo naštos paskirstymo taisyklę, atsikirsdami į ieškinio reikalavimus, turėjo įrodyti atsakovai (CPK 178 straipsnis), tačiau, kaip teisingai pažymėjo pirmosios instancijos teismas, į bylą nebuvo pateikta jokių įrodymų, kad ieškovė PVM atskaitos teise realiai pasinaudojo. Kadangi PVM atskaitymas yra asmens teisė, o ne pareiga (PVMĮ 57 straipsnio 3 dalis), o byloje nėra nustatyta faktų, patvirtinančių, kad ieškovė šia teise pasinaudojo, konstatuotina, kad bylą nagrinėję teismai tinkamai taikė ir aiškino CK 6.251 straipsnyje įtvirtintą visiško nuostolių atlyginimo principą. Atsižvelgiant į tai, apeliacinės instancijos teismo nutartis dėl šios bylos dalies paliekama nepakeista.

Dėl solidariai atsakingų asmenų objektyviojo bendrininkavimo atveju atgręžtinių reikalavimų, kai vienas iš bendrininkų žalą padaro tyčiniu nusikaltimu

43. Kasaciniame skunde, be kita ko, kvestionuojama ieškovės regreso teisė, t. y. teigiama, kad žala, kurią ieškovė atlygino pacientams civilinėse bylose, yra išimtinai ieškovės atsakomybė. Atsakovas teigia, kad teismai ieškovei regreso sumas priteisė visa apimtimi, nevertindami dalinės atsakomybės taisyklių. Atsakovo vertinimu, ieškovė neturi teisės reikalauti atlyginti tą žalos dalį, kuri kilo dėl jos pačios aplaidumo tvarkant pacientų asmens duomenis.
44. Pagal bendrąją civilinės atsakomybės taisyklę, skolininkų daugeto atveju prievolė yra dalinė (CK 6.5 straipsnis), bet deliktinės atsakomybės atveju nustatytos išimtys: CK 6.6 straipsnio 3 dalis bei CK 6.279 straipsnio 1 dalis įtvirtina solidariosios skolininkų pareigos prezumpciją, jeigu prievolė susijusi su kelių asmenų veiksmais padarytos žalos atlyginimu. Toks reguliavimas užtikrina nukentėjusio asmens intereso veiksmingai įgyvendinti teisę į žalos atlyginimą apsaugą. Atlyginęs kelių asmenų bendrai padarytą žalą asmuo turi teisę iš bendraskolių reikalauti žalos atlyginimo dalies, proporcingos kiekvieno jų kaltei, išskyrus atvejus, kai įstatymai nustato ką kita (CK 6.279 straipsnio 2 dalis) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. lapkričio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-297-611/2021, 18 punktas).
45. Deliktinės civilinės atsakomybės atveju, kai žala padaroma kelių asmenų veiksmais, skiriamas objektyvusis ir subjektyvusis bendrininkavimas. Subjektyvusis bendrininkavimas – tai atvejai, kai keli pažeidėjai veikia bendrai, t. y. turėdami bendrą ketinimą sukelti žalą. Objektyvusis bendrininkavimas – tai atvejai, kai žala atsiranda tik dėl kelių atskirų, pavienių priežasčių sąveikos, t. y. keli pažeidėjai veikia atskirai neturėdami bendro ketinimo sukelti žalą, vienas apie kito neteisėtus veiksmus dažniausiai nežinodami, tačiau žala atsiranda tik dėl to, kad kiekvieno jų veiksmai buvo būtinoji žalos atsiradimo priežastis. Objektyviojo bendrininkavimo atveju pažeidėjų veiksmų bendrumas nėra akivaizdžiai išreikštas. Jokio susitarimo sukelti žalą ar dalyvauti atliekant neteisėtus veiksmus nėra. Vis dėlto kiekvienas iš pažeidėjų prisideda prie žalos atsiradimo iš esmės – be jo žala (visa apimtimi) apskritai nebūtų atsiradusi (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo

2015 m. liepos 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-429-313/2015; 2019 m. liepos 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-232-611/2019, 41 punktas).

46. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. birželio 29 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. e3K-3-196-421/2023 konstatuota, kad ieškovės UAB „Colagena“ neteisėti veiksmai buvo būtinoji žalos atsiradimo priežastis, t. y. jei ieškovė būtų tinkamai vykdžiusi pareigą užtikrinti pacientų duomenų apsaugą, tretiesiems asmenims nebūtų buvusi sudaryta galimybė atlikti neteisėtus veiksmus šiuos duomenis pasisavinant ir dalį jų paviešinant (nutarties 26 punktas). Taigi, įsiteisėjusia Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartimi konstatuotas ieškovės ir atsakovų objektyvusis bendrininkavimas ir žalos, padarytos tretiesiems asmenims (klinikos pacientams), nedalomumas.
47. Kita vertus, bendraskolių prievolės kreditoriui solidarumas nereiškia, kad bendraskolius sieja tarpusavio solidarioji prievolė. Solidarumas sieja tik kreditorių ir skolininką, o įvykdyta solidarioji prievolė pasibaigia, todėl buvusius solidariuosius skolininkus sieja jau ne solidarioji, o dalinė prievolė. Bendraskolių tarpusavio atgręžtiniai reikalavimai reglamentuojami CK 6.9 straipsnyje. Pagal minėto straipsnio 1 dalį, solidariąją pareigą įvykdęs skolininkas turi teisę regreso tvarka reikalauti iš visų bendraskolių lygiomis dalimis to, ką jis įvykdė, atskaičius jam tenkančią dalį, jeigu ko kita nenustato įstatymai ar sutartis (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. lapkričio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-297-611/2021, 23 punktas).
48. Šioje CK 6.9 straipsnio normoje įtvirtintas bendrasis principas, kad solidariųjų skolininkų tarpusavio santykiai, kaip jau minėta pirmiau, grindžiami dalinės, o ne solidariosios prievolės principais. Be to, minėtoje normoje yra įtvirtinta prezumpcija, kad visų bendraskolių dalys yra lygios, išskyrus įstatymo ar sutarties nustatytas išimtis. Tai reiškia, kad minėta prezumpcija gali būti nuginčijama. Tokios prezumpcijos netaikymo atvejus pagal minėtą normą gali nustatyti ir įstatymas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. lapkričio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-297-611/2021, 24 punktas).
49. Minėtos CK 6.9 straipsnio 1 dalyje nustatytos bendraskolių lygių dalių prezumpcijos išimtis yra įtvirtinta CK 6.279 straipsnio 2 dalyje, nurodančioje, jog, nustatant solidariai atsakingų asmenų tarpusavio reikalavimus, atsižvelgiama į kiekvieno iš jų kaltę, išskyrus atvejus, kai įstatymai nustato ką kita. CK 6.280 straipsnio 2 dalyje taip pat įtvirtinta, jog atlyginęs kelių asmenų bendrai padarytą žalą asmuo turi teisę iš kiekvieno reikalauti jų išmokėto žalos atlyginimo dalies, proporcingos jų kaltei. Kai neįmanoma nustatyti kiekvieno iš žalą padariusių asmenų kaltės dydžio, laikoma, kad jie žalą turi atlyginti lygiomis dalimis. Vertinant CK 6.6, 6.9, 6.279 ir 6.280 straipsnių normas sistemiškai, darytina išvada, kad kai skolininkų solidarioji pareiga kreditoriui pripažįstama pagal CK 6.279 straipsnį, skolininkų tarpusavio atgręžtiniams reikalavimams turi būti taikomos CK 6.279 straipsnio 2 dalies ir 6.280 straipsnio 2 dalies normos, t. y. bendraskolių tarpusavio atgręžtiniai reikalavimai sprendžiami, atsižvelgiant į kiekvieno iš bendraskolių kaltę, jos formą, skolininko atliktų neteisėtų veiksmų pobūdį ir kitas skolininko kaltės dydžiui galinčias turėti reikšmės aplinkybes (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. lapkričio 25 d.

nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-297-611/2021, 25–26 punktai). Tai, be kita ko, reiškia, kad bendraskolių atgręžtinio reikalavimo lygių dalių prezumpcija nėra taikoma ir tais atvejais, kai skiriasi objektyviųjų bendrininkų neteisėtų veiksmų ir kaltės pobūdis, t. y. kai vienas iš jų veikė tyčia, be to, nusikalstamais veiksmais, o kitas – neatsargiai, neturėdamas ketinimo sukelti žalą.

50. Nagrinėjamoje byloje, spręsdamas dėl ieškovės regresinio reikalavimo apimties, pirmosios instancijos teismas nurodė, kad nors ir nustatytas ieškovės nerūpestingumas, sudaręs sąlygas atsakovams pavogti ieškovės pacientų duomenis, be atsakovų nusikalstamų veiksmų žala apskritai nebūtų kilusi, todėl atsakovų reikalavimas mažinti jų atsakomybės dalį pagal ieškovės regresinį reikalavimą atmestas. Tačiau, apeliacinės instancijos teismo vertinimu, visos atsakomybės perkėlimas tik atsakovams nėra teisingas ir pašalina ieškovės atsakomybę, todėl teismo nutarties motyvuojamojoje dalyje nurodyta, kad ieškovei atlygintina žalos dalis mažintina iki 10 541,21 Eur (21 082,42 Eur / 2).
51. Kaip jau minėta, tyčia žalą siekusio sukelti asmens civilinės atsakomybės ribos neturėtų būti siaurinamos (nutarties 32 punktas). Kai vienas iš bendrininkų (tačiau kartu ir nukentėjusysis) nesiekė sukelti žalos, o kitas bendrininkas tyčiniais nusikalstamais veiksmais siekė sukelti žalą, tokia bendrininkų vidaus situacija aiškinama analogiškai kaip ir CK 6.282 straipsnio 1 dalis, t. y. kai žala nukentėjusiems tretiesiems asmenims jau yra atlyginta ir nustatomos bendraskolių tarpusavio prievolės, tyčia nusikalstamais veiksmais prieš kitą bendraskolį veikęs asmuo pripažįstamas atsakingu už visą žalą. Toks bendraskolių dalių paskirstymas nepaneigia ieškovės atsakomybės tretiesiems asmenims (ji ir toliau yra laikoma atsakinga tretiesiems asmenims – klinikos pacientams), tačiau užtikrina tai, kad atsakomybė už žalą tenka tam asmeniui, kuris turėjo tikslą sukelti žalą ir buvo pagrindinis žalos atsiradimą nulėmęs veiksnys. Kaip teisingai pažymėjo pirmosios instancijos teismas, vien ieškovės neatsargumo nebūtų pakakę žalai kilti, todėl vidiniuose bendrininkų santykiuose pagrįsta pripažinti, kad už visą kilusią žalą yra atsakingi būtent tyčinius nusikalstamus veiksmus atlikę asmenys.
52. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad objektyviojo bendrininkavimo atveju prioritetas teikiamas nukentėjusių trečiųjų asmenų teisei į žalos atlyginimą (nutarties 44 punktas), tad konstatavus priežastinį ryšį tarp neatsargaus bendrininko, kuriam buvo padarytas nusikaltimas, neteisėtų veiksmų ir tretiesiems asmenims kilusios žalos, šiam kyla pareiga solidariai su tyčia veikusiais asmenimis atlyginti nukentėjusiems asmenims padarytą žalą. Vis dėlto vidiniuose bendrininkų santykiuose tyčia nusikaltimą padariusių asmenų atsakomybės mažinimas motyvuojant nukentėjusiojo kalte neatitinka CK 1.5 straipsnyje įtvirtintų teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principų – atlyginęs žalą tretiesiems asmenims nukentėjęs nuo nusikaltimo bendrininkas neturėtų likti atsakingas dar ir nusikaltimą padariusiems asmenims.
53. Pažymėtina ir tai, kad dėl padarytų asmens duomenų apsaugos pažeidimų yra baudžiama administracine tvarka (Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo IV skirsnis), todėl apeliacinės instancijos teismo motyvai, kad, ieškovei priteisus visą regreso sumą, būtų panaikinta jos atsakomybė, yra tei-

siškai nepagrįsti. Ieškovės atsakomybės klausimas sprendžiamas ne jos vidiniuose santykiuose su nusikaltimą padariusiais asmenimis (atgręžtinė prievolė), o įstatymų nustatyta tvarka, nagrinėjamu atveju – administracine tvarka skiriant baudas už asmens duomenų tvarkymo apsaugos pažeidimus ir civiline tvarka priteisiant žalos atlyginimą klinikos pacientams.

54. Minėta, skundžiamoje Lietuvos apeliacinio teismo 2025 m. kovo 6 d. nutarties motyvuojamojoje dalyje nurodyta, kad ieškovei priteistina regreso suma dalytina lygiomis dalimis, t. y. konstatuota, kad ieškovė įgijo teisę į 10 541,21 Eur regreso sumą (skundžiamos nutarties 57 ir 68 punktai) ir 18 829,53 Eur tiesioginių išlaidų sumą (skundžiamos nutarties 68 punktas). Lietuvos apeliacinio teismo 2025 m. gruodžio 5 d. nutartimi ištaisiusius rašymo apsirikimą ieškovei iš viso priteistas 29 370,74 Eur dydžio turtinės žalos atlyginimas. Teisėjų kolegija, atsižvelgdama į šioje nutartyje pateiktus motyvus dėl CPK 353 straipsnio taikymo (nutarties 34–35 punktai) ir dėl ieškovės regreso teisės apimties, nusprendžia ir šią skundžiamą apeliacinės instancijos teismo nutarties dalį palikti nepakeistą, neblogindama kasacinį skundą pateikusio asmens teisinės padėties (CPK 353 straipsnis).

Dėl neturtinės žalos atlyginimo priteisimo nuo nusikaltimo nukentėjusiam juridiniam asmeniui

55. Kasaciniame skunde atsakovas pažymi, kad juridinis asmuo negali patirti tokių pat išgyvenimų kaip fizinis asmuo. Atsakovo vertinimu, byloje nebuvo nustatyta, kad dėl padaryto nusikaltimo sumažėjo ieškovės klientų skaičius ar kad realiai būtų suprastėjusi ieškovės reputacija. Dėl nurodytų priežasčių atsakovas mano, kad ieškovei priteistas neturtinės žalos atlyginimas yra aiškiai per didelis.
56. Neturtinė žala yra asmens fizinis skausmas, dvasiniai išgyvenimai, nepatogumai, dvasinis sukrėtimas, emocinė depresija, pažeminimas, reputacijos pablogėjimas, bendravimo galimybių sumažėjimas ir kita, teismo įvertinti pinigais (CK 6.250 straipsnio 1 dalis). Neturtinė žala atlyginama tik įstatymų nustatytais atvejais. Neturtinė žala atlyginama visais atvejais, kai ji padaryta dėl nusikaltimo, asmens sveikatai ar dėl asmens gyvybės atėmimo bei kitais įstatymų nustatytais atvejais. Teismas, nustatydamas neturtinės žalos dydį, atsižvelgia į jos pasekmes, šią žalą padariusio asmens kaltę, jo turtinę padėtį, padarytos turtinės žalos dydį bei kitas turinčias reikšmės bylai aplinkybes, taip pat į sąžiningumo, teisingumo ir protingumo kriterijus (CK 6.250 straipsnio 2 dalis).
57. Nurodytas teisinis reglamentavimas neišskiria subjektų, kuriems atlyginama neturtinė žala, rato, t. y. neturtinės žalos atlyginimo institutas nėra apribotas tik fiziniais asmenimis, todėl nors ir sutiktina su atsakovo teiginiu, kad juridinis asmuo negali patirti tokių pat išgyvenimų kaip žmogus, vien tai nesudaro pagrindo atmesti ieškovės reikalavimo dėl neturtinės žalos atlyginimo.
58. Plėtodamas teisminę praktiką dėl saviraiškos laisvės ribų, kasacinis teismas yra nurodęs, kad juridinio asmens dalykinė reputacija sietina su jo vykdomos veiklos sėkme, o dėl juridinio asmens dalykinės reputacijos pažeidimo patirta neturtinė žala – su neigiamomis pasekmėmis, kurios atsirado dėl sumažėjusių ar netgi

prarastų galimybių juridiniam asmeniui vykdyti savo veiklą taip, kaip ją galėjo vykdyti iki dalykinės reputacijos pažeidimo. Juridinio asmens atveju dalykinės reputacijos pažeidimas neigiamą įtaką gali daryti ir pasitikėjimo tokio asmens vykdoma veikla pokyčiais, tačiau tokio pobūdžio įtakai įrodyti paprastai nėra tiesioginių įrodymų (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2025 m. vasario 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-7-4-403/2025, 78 punktas).

59. Juridinio asmens dalykinė reputacija ginama teismo, kai yra konstatuojamas realus faktinis jos sumenkėjimas. Teismas turi atsižvelgti į faktinius atsakovo neteisėtų veiksmų padarinius: į tai, koks yra paskleistos informacijos paplitimo mastas, poveikis ir realiai patirta žala. Be to, būtina įvertinti juridinio asmens, kuris gina reputaciją, individualias savybes ir jo veiklos pobūdį – juridiniam asmeniui, kurio veikla yra niekuo neišsiskirianti poveikio viešajam interesui aspektu, pakanka įrodyti, kad dėl paskleistos informacijos pasikeitė jo veiklos, rezultatų vertinimas ar požiūris į jį, kad teigiamas vertinimas sumažėjo ar tapo neigiamas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. liepos 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-371/2014; 2025 m. vasario 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-7-4-403/2025, 80 punktas).
60. Teisėjų kolegija konstatuoja, kad šios juridinio asmens dalykinės reputacijos gynimo bylose suformuluotos taisyklės (CK 2.24 straipsnio 8 dalis) mutatis mutandis (su būtinais pakeitimais) taikytinos ir nagrinėjamoje byloje. Sprendžiant dėl neturtinės žalos atlyginimo dydžio priteisimo ieškovei, turi būti atsižvelgiama į atsakovų padarytų nusikalstamų veikų pobūdį, jų kaltės formą, kilusius padarinius ieškovės vykdomai veiklai bei jos reputacijai ir į pasitikėjimo ieškovės veikla pokyčius po atsakovų atliktų neteisėtų veiksmų.
61. Nagrinėjamu atveju pirmosios instancijos teismas ieškovės reputacijos pablogėjimą grindė įvairiomis viešojoje erdvėje pasirodžiusiomis publikacijomis apie pavogtus ieškovės pacientų asmens duomenis. Teismas vertino, kad dėl atsakovų veiksmų ir viešojoje erdvėje pasirodžiusių publikacijų galėjo sumažėti ieškovės ryšiai su klientais bei verslo partneriais. Apeliacinės instancijos teismas šiems argumentams pritarė, pabrėždamas, kad daugiau kaip 24 tūkstančių klinikos pacientų asmens duomenų pasisavinimas ir dėl to kilęs didelis susidomėjimas visuomenėje ir žiniasklaidoje neabejotinai nulėmė ieškovės teigiamo vertinimo sumažėjimą, jos vardo sumenkimą.
62. Teisėjų kolegija, remdamasi nutartyje pateiktais motyvais ir atsižvelgdama į byloje nustatytas faktines aplinkybes, t. y. į tai, kad ieškovės atžvilgiu buvo įvykdytas sunkus nusikaltimas, taip pat į tai, kad viešojoje erdvėje ilgą laiką buvo publikuojami neigiamo pobūdžio straipsniai apie ieškovę, ieškovės siūlomas specifines plastikos chirurgijos paslaugas ir itin jautrius pavogtus ir paviešintus dalies pacientų duomenis, nusprendžia, kad teismai tinkamai aiškino ir taikė CK 6.250 straipsnį ir tinkamai atsižvelgė į visus neturtinės žalos dydžiui nustatyti svarbius kriterijus. Priešingai nei teigia atsakovas, ginčui dėl neturtinės žalos padarymo išspręsti negali būti taikomi tokie pat įrodymų konkretumo standartai kaip nagrinėjant turtinės žalos padarymo klausimus. Neturtinės žalos atveju didesnę reikšmę turi visuotinai žinomų aplinkybių, tam tikrų reiškinių atitikties visuotinai priimtiems moralės ir etikos vertinimams kriterijai (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m.

liepos 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-342/2010; 2025 m. vasario 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-7-4-403/2025, 68 punktas). Teisėjų kolegija sutinka su bylą nagrinėjusių teismų argumentais dėl ieškovei priteisto 10 000 Eur neturtinės žalos atlyginimo dydžio pagrįstumo ir konstatuoja, kad tokia išvada neprieštarauja teisingumo principui, yra laikytina pagrįsta, todėl ši apeliacinės instancijos teismo nutarties dalis paliekama nepakeista.

Dėl bylos procesinės baigties ir bylinėjimosi išlaidų

63. Apibendrindama tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegija nusprendžia skundžiamą Lietuvos apeliacinio teismo 2025 m. kovo 6 d. nutartį palikti nepakeistą (CPK 353 straipsnis; 359 straipsnio 1 dalies 1 punktas).
64. Ieškovė atsiliepimo į kasacinį skundą nepateikė ir bylinėjimosi išlaidų kasaciniame teisme nepatyrė, todėl jų atlyginimo klausimas nėra sprendžiamas (CPK 93 straipsnis). Kasacinis teismas išlaidų, susijusių su procesinių dokumentų įteikimu, nepatyrė, todėl šios išlaidos taip pat nėra skirstomos.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 1 punktu, 362 straipsnio 1 dalimi,

n u t a r i a :

Lietuvos apeliacinio teismo mišrios Baudžiamųjų bylų skyriaus ir Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. kovo 6 d. nutartį palikti nepakeistą.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

2.21. Civilinis atsakovas (BPK 111 straipsnis). Civilinio ieškinio išsprendimas (BPK 115 straipsnis)

Iš asmens, atleisto nuo baudžiamosios atsakomybės pagal BK 39[1] straipsnį, galima priteisti nusikalstama veika padarytos žalos atlyginimą. Visi asmenys, iš kurių gali būti priteistas nusikalstama veika padarytos žalos atlyginimas, turi būti įtraukti į bylą kaip civiliniai atsakovai (ikiteisminio tyrimo pareigūno ar prokuroro nutarimu arba teisėjo ar teismo nutartimi). Neįtraukus asmens į bylą, baudžiamojoje byloje negalima iš jo priteisti nusikalstama veika padarytos žalos atlyginimo, tačiau nuteistieji, kaip solidarieji skolininkai atlyginę nukentėjusiajam žalą už nusikaltimo bendrininką, dėl šio klausimo gali kreiptis į teismą civilinio proceso tvarka.

Baudžiamoji byla Nr.
2K-162-654/2025
Teisminio proceso Nr. 1-01-2-00028-2019-6

Procesinio sprendimo kategorijos: 1.1.2.1; 1.1.4.5.2; 1.1.8.1.1; 1.1.8.7.2; 2.1.2.4; 2.1.2.6; 2.1.6.2.3; 2.1.7.4.1; 2.1.15.3.2; 2.3.2.2.13; 2.8.9.6 (S)

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

N U T A R T I S
LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2025 m. gruodžio 16 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Eligijaus Gladučio (kolegijos pirmininkas), Daivos Pranytės-Zalieckienės ir Aleno Piesliako (pranešėjas),

sekretoriaujant Daivai Kučinskienei,

dalyvaujant prokurorui Zdzislavui Tuliševskiui (Zdzislav Tuliševski),

nuteistiesiems R. B., G. B. (G. B.) ir jų (taip pat ir nuteistojo D. Č.) gynėjui advokatui Vytautui Sirvydžiui,

nuteistiesiems J. J., A. O., A. G., M. N., R. J., jų (taip pat ir nuteistojo T. G.) gynėjui advokatui Kristupui Ašmiui,

nuteistojo M. N. gynėjui advokatui Tomui Kaminskui,

nuteistajam E. M., jo gynėjui advokatui Linui Stanislavui Bagdonui,

nuteistajam E. Me., jo gynėjui advokatui Linui Belevičiui,

nuteistajam T. Ga., jo gynėjai advokatei Indrei Lukoševičei,

nuteistajam G. J., jo gynėjui advokatui Ričardui Girdziušui,

nuteistojo M. L. gynėjui advokatui Kęstučiui Jonaičiui,

viešame teismo posėdyje mišriu būdu, naudojant ir vaizdo nuotolinio perdavimo priemonę – vaizdo konferencijų programą „Zoom“, kasacine žodinio proceso tvarka išnagrinėjo baudžiamąją bylą pagal **nuteistojo R. B. ir jo gynėjo advokato Vytauto Sirvydžio, nuteistojo G. B. ir jo gynėjo advokato Vytauto Sirvydžio, nuteistojo J. J. gynėjo advokato Kristupo Ašmio, nuteistojo A. O. gynėjo advokato Kristupo Ašmio, nuteistojo A. G. gynėjo advokato Kristupo Ašmio, nuteistojo M. N. gynėjo advokato Kristupo Ašmio, nuteistojo R. J. gynėjo advokato Kristupo Ašmio, nuteistojo E. M. gynėjo advokato Lino Stanislavo Bagdono, nuteistojo E. Me., nuteistojo T. Ga. ir jo gynėjos advokatės Indrės Lukoševičės, nuteistojo G. J., nuteistojo D. Č. ir jo gynėjo advokato Vytauto Sirvydžio, nuteistojo M. L. gynėjo advokato Kęstučio Jonaičio, nuteistojo T. G. gynėjo advokato Kristupo Ašmio** kasacinius skundus dėl Kauno apygardos teismo 2023 m. rugsėjo 29 d. nuosprendžio ir Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. kovo 4 d. nuosprendžio.

Kauno apygardos teismo 2023 m. rugsėjo 29 d. nuosprendžiu:

G. J. pripažintas kaltu ir nuteistas pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo

kodekso (toliau – BK) 25 straipsnio 3 dalį, 22 straipsnio 1 dalį ir 135 straipsnio 2 dalies 5, 7 punktus (pasikėsinimas sužaloti du asmenis) ketverių metų laisvės atėmimo bausme, pagal BK 25 straipsnio 3 dalį ir 135 straipsnio 2 dalies 7 punktą (M. P. sužalojimas pavojingu būdu) – penkerių metų laisvės atėmimo bausme, pagal BK 25 straipsnio 3 dalį ir 253 straipsnio 1 dalį – dvejų metų laisvės atėmimo bausme, pagal BK 25 straipsnio 3 dalį ir 253^2 straipsnio 1 dalį (2023 m. balandžio 27 d. įstatymo redakcija) – dvejų metų laisvės atėmimo bausme. Vadovaujantis BK 63 straipsnio 1, 2 dalimis, 5 dalies 1 punktu, šias bausmes apėmus, jam paskirta subendrinta penkerių metų laisvės atėmimo bausmė. Ši bausmė sušvelninta dėl pernelyg ilgos proceso trukmės ir paskirta galutinė ketverių metų vieno mėnesio laisvės atėmimo bausmė.

G. J. dėl kaltinimų pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 146 straipsnio 2 dalį, 138 straipsnio 2 dalies 6 ir 9 punktus, 253 straipsnio 1 dalį (neteisėtas K. B. laisvės atėmimas panaudojant fizinį smurtą, nesunkus jo sveikatos sutrikdymas ir disponavimas šaunamaisiais ginklais) ir pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 180 straipsnio 3 dalį, 302 straipsnio 1 dalį (A. P. turto bei dokumentų pagrobimas panaudojant fizinį smurtą) išteisintas kaip nepadaręs veikų, turinčių nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių.

G. B. pripažintas kaltu ir nuteistas pagal BK 189 straipsnio 2 dalį dvejų metų laisvės atėmimo bausme, pagal BK 300 straipsnio 1 dalį – vienerių metų laisvės atėmimo bausme. Vadovaujantis BK 63 straipsnio 1 ir 4 dalimis, šias bausmes iš dalies sudėjus, jam paskirta dvejų metų šešių mėnesių laisvės atėmimo bausmė. Ši bausmė sušvelninta dėl pernelyg ilgos proceso trukmės ir paskirta galutinė dvejų metų laisvės atėmimo bausmė.

G. B. dėl kaltinimų pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 146 straipsnio 2 dalį, 138 straipsnio 2 dalies 6 ir 9 punktus, 253 straipsnio 1 dalį (neteisėtas K. B. laisvės atėmimas panaudojant fizinį smurtą, nesunkus jo sveikatos sutrikdymas ir disponavimas šaunamaisiais ginklais), pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 22 straipsnio 1 dalį, 135 straipsnio 2 dalies 5, 7 ir 9 punktus, 135 straipsnio 2 dalies 7 ir 9 punktus, 253 straipsnio 1 dalį, 199 straipsnio 2 dalį (2007 m. birželio 28 d. įstatymo redakcija) (sunkus M. P. sveikatos sutrikdymas visuotinai pavojingu būdu ir pasikėsinimas sunkiai sutrikdyti R. M. sveikatą visuotinai pavojingu būdu), pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 300 straipsnio 2 dalį (Lietuvos Respublikos piliečio paso suklastojimas ir panaudojimas), pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 180 straipsnio 3 dalį (A. N. (A. N.) didelės vertės turto plėšimas, panaudojant šaunamąjį ginklą) išteisintas kaip nepadaręs veikų, turinčių šių nusikaltimų požymių.

T. G. pripažintas kaltu ir nuteistas pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 146 straipsnio 2 dalį dvejų metų laisvės atėmimo bausme, pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 138 straipsnio 2 dalies 6 punktą – trejų metų laisvės atėmimo bausme. Vadovaujantis BK 63 straipsnio 1, 2 dalimis, 5 dalies 1 punktu, šias bausmes apėmus, jam paskirta subendrinta trejų metų laisvės atėmimo bausmė. Ši bausmė sušvelninta dėl pernelyg ilgos proceso trukmės ir paskirta galutinė dvejų metų šešių mėnesių laisvės atėmimo bausmė.

T. G. dėl kaltinimų pagal BK 253 straipsnio 1 dalį (disponavimas šaunamuoju ginklu K. B. nesunkaus sveikatos sutrikdymo atveju), 25 straipsnio 3 dalį, 22 straipsnio 1 dalį, 135 straipsnio 2 dalies 5, 7 ir 9 punktus, 135 straipsnio 2 dalies 7 ir 9 punktus, 253 straipsnio 1 dalį, 199 straipsnio 2 dalį (2007 m. birželio 28 d. įstatymo redak-

cija) (sunkus M. P. sveikatos sutrikdymas visuotinai pavojingu būdu ir pasikėsinimas sunkiai sutrikdyti R. M. sveikatą visuotinai pavojingu būdu), pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 180 straipsnio 3 dalį, 302 straipsnio 1 dalį (A. P. turto bei dokumentų pagrobimas panaudojant fizinį smurtą) išteisintas kaip nepadaręs veikų, turinčių šių nusikaltimų požymių.

D. Č. pripažintas kaltu ir nuteistas pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 146 straipsnio 2 dalį vienerių metų aštuonių mėnesių laisvės atėmimo bausme, pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 138 straipsnio 2 dalies 6 punktą – dvejų metų laisvės atėmimo bausme, pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 253 straipsnio 1 dalį – dvejų metų laisvės atėmimo bausme, pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 22 straipsnio 1 dalį, 135 straipsnio 2 dalies 5 ir 7 punktus – trejų metų laisvės atėmimo bausme, pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 135 straipsnio 2 dalies 7 punktą – ketverių metų laisvės atėmimo bausme, pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 253 straipsnio 1 dalį – dvejų metų laisvės atėmimo bausme, pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 253^2 straipsnio 1 dalį (2023 m. balandžio 27 d. įstatymo redakcija) – dvejų metų laisvės atėmimo bausme. Vadovaujantis BK 63 straipsnio 1, 2 dalimis, 4 dalimi, 5 dalies 1 punktu, šias bausmes apėmus ir iš dalies sudėjus, paskirta subendrinta penkerių metų laisvės atėmimo bausmė. Ši bausmė sušvelninta dėl pernelyg ilgos proceso trukmės ir paskirta galutinė ketverių metų vieno mėnesio laisvės atėmimo bausmė.

D. Č. dėl kaltinimo pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 180 straipsnio 3 dalį, 302 straipsnio 1 dalį (A. P. turto bei dokumentų pagrobimas panaudojant fizinį smurtą) išteisintas kaip nepadaręs veikų, turinčių šių nusikaltimų požymių.

A. J. pripažintas kaltu ir nuteistas pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 146 straipsnio 2 dalį dvejų metų dviejų mėnesių laisvės atėmimo bausme, pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 138 straipsnio 2 dalies 6 punktą – trejų metų laisvės atėmimo bausme, pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 253 straipsnio 1 dalį – trejų metų laisvės atėmimo bausme, pagal BK 300 straipsnio 2 dalį – dvejų metų šešių mėnesių laisvės atėmimo bausme. Vadovaujantis BK 63 straipsnio 1, 2 dalimis, 4 dalimi, 5 dalies 1 punktu, 65 straipsnio 1 dalies b papunkčiu, šias bausmes apėmus ir iš dalies sudėjus taip pat ir su Kauno apygardos teismo 2011 m. balandžio 29 d. nuosprendžiu, pakeistu Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. gegužės 5 d. nuosprendžiu, Kauno apygardos teismo 2012 m. gegužės 21 d. nuosprendžiu, pakeistu Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. gruodžio 30 d. nuosprendžiu, ir Vokietijos Federacinės Respublikos Kylio žemės teismo 2016 m. liepos 19 d. nuosprendžiu paskirtomis bausmėmis, paskirta galutinė ketverių metų laisvės atėmimo bausmė.

A. J. dėl kaltinimo pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 22 straipsnio 1 dalį, 135 straipsnio 2 dalies 5, 7 ir 9 punktus, 135 straipsnio 2 dalies 7 ir 9 punktus, 253 straipsnio 1 dalį, 199 straipsnio 2 dalį (2007 m. birželio 28 d. įstatymo redakcija) (sunkus M. P. sveikatos sutrikdymas visuotinai pavojingu būdu ir pasikėsinimas sunkiai sutrikdyti R. M. sveikatą visuotinai pavojingu būdu) išteisintas kaip nepadaręs veikų, turinčių šių nusikaltimų požymių.

A. O. pripažintas kaltu ir nuteistas pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 146 straipsnio 2 dalį dvejų metų laisvės atėmimo bausme, pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 138 straipsnio 2 dalies 6 punktą – dvejų metų šešių mėnesių laisvės atėmimo bausme, pagal BK

25 straipsnio 3 dalį, 253 straipsnio 1 dalį – dvejų metų šešių mėnesių laisvės atėmimo bausme, pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 22 straipsnio 1 dalį, 135 straipsnio 2 dalies 5 ir 7 punktus – penkerių metų laisvės atėmimo bausme, pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 135 straipsnio 2 dalies 7 punktą – šešerių metų laisvės atėmimo bausme, pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 253 straipsnio 1 dalį – dvejų metų šešių mėnesių laisvės atėmimo bausme, pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 253^2 straipsnio 1 dalį (2023 m. balandžio 27 d. įstatymo redakcija) – trejų metų laisvės atėmimo bausme. Vadovaujantis BK 63 straipsnio 1, 2 dalimis, 4 dalimi, 5 dalies 1 punktu, 9 dalimi, šias bausmes apėmus ir iš dalies sudėjus taip pat ir su Norvegijos Karalystės Haldeno apygardos teismo 2012 m. sausio 30 d. nuosprendžiu paskirta bausme, paskirta subendrinta aštuonerių metų laisvės atėmimo bausmė. Ši bausmė sušvelninta dėl pernelyg ilgos proceso trukmės ir paskirta galutinė septynerių metų laisvės atėmimo bausmė.

E. M. pripažintas kaltu ir nuteistas pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 146 straipsnio 2 dalį vienerių metų šešių mėnesių laisvės atėmimo bausme, pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 138 straipsnio 2 dalies 6 punktą – dvejų metų šešių mėnesių laisvės atėmimo bausme, pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 253 straipsnio 1 dalį – dvejų metų šešių mėnesių laisvės atėmimo bausme, pagal BK 180 straipsnio 1 dalį – trejų metų laisvės atėmimo bausme, pagal BK 302 straipsnio 1 dalį – trejų metų laisvės atėmimo bausme. Vadovaujantis BK 63 straipsnio 1, 2 dalimis, 4 dalimi, 5 dalies 1 punktu, šias bausmes apėmus ir iš dalies sudėjus, paskirta subendrinta trejų metų šešių mėnesių laisvės atėmimo bausmė. Ši bausmė sušvelninta dėl pernelyg ilgos proceso trukmės ir paskirta galutinė trejų metų laisvės atėmimo bausmė.

E. M. dėl kaltinimo pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 22 straipsnio 1 dalį, 135 straipsnio 2 dalies 5, 7 ir 9 punktus, 135 straipsnio 2 dalies 7 ir 9 punktus, 253 straipsnio 1 dalį, 199 straipsnio 2 dalį (2007 m. birželio 28 d. įstatymo redakcija) (sunkus M. P. sveikatos sutrikdymas visuotinai pavojingu būdu ir pasikėsinimas sunkiai sutrikdyti R. M. sveikatą visuotinai pavojingu būdu) išteisintas kaip nepadaręs veikų, turinčių šių nusikaltimų požymių.

M. N. pripažintas kaltu ir nuteistas pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 146 straipsnio 2 dalį – vienerių metų šešių mėnesių laisvės atėmimu, pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 138 straipsnio 2 dalies 6 punktą – trejų metų laisvės atėmimu, pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 253 straipsnio 1 dalį – dvejų metų šešių mėnesių laisvės atėmimu. Vadovaujantis BK 63 straipsnio 1 dalimi, 2 dalimi, 5 dalies 1 punktu, šias bausmes apėmus, jam paskirta subendrinta trejų metų laisvės atėmimo bausmė. Ši bausmė sušvelninta dėl pernelyg ilgos proceso trukmės ir paskirta galutinė dvejų metų šešių mėnesių laisvės atėmimo bausmė.

J. J. pripažintas kaltu ir nuteistas pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 146 straipsnio 2 dalį – vienerių metų šešių mėnesių laisvės atėmimo bausme, pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 138 straipsnio 2 dalies 6 punktą – trejų metų laisvės atėmimo bausme, pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 253 straipsnio 1 dalį – dvejų metų šešių mėnesių laisvės atėmimo bausme. Vadovaujantis BK 63 straipsnio 1 dalimi, 2 dalimi, 5 dalies 1 punktu, šias bausmes apėmus, jam paskirta subendrinta trejų metų laisvės atėmimo bausmė. Ši bausmė sušvelninta dėl pernelyg ilgos proceso trukmės ir paskirta galutinė dvejų metų šešių mėnesių laisvės atėmimo bausmė.

R. J. pripažintas kaltu ir nuteistas pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 22 straipsnio 1 dalį, 135 straipsnio 2 dalies 5 ir 7 punktus penkerių metų laisvės atėmimo bausme, pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 135 straipsnio 2 dalies 7 punktą – šešerių metų laisvės atėmimo bausme, pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 253 straipsnio 1 dalį – dvejų metų šešių mėnesių laisvės atėmimo bausme, pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 253^2 straipsnio 1 dalį (2023 m. balandžio 27 d. įstatymo redakcija) – trejų metų laisvės atėmimo bausme. Vadovaujantis BK 63 straipsnio 1 dalimi, 2 dalimi, 5 dalies 1 punktu, šias bausmes apėmus, jam paskirta subendrinta šešerių metų laisvės atėmimo bausmė. Ši bausmė sušvelninta dėl pernelyg ilgos proceso trukmės ir paskirta galutinė penkerių metų šešių mėnesių laisvės atėmimo bausmė.

T. Ga. pripažintas kaltu ir nuteistas pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 22 straipsnio 1 dalį, 135 straipsnio 2 dalies 5 ir 7 punktus penkerių metų laisvės atėmimo bausme, pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 135 straipsnio 2 dalies 7 punktą – šešerių metų laisvės atėmimo bausme, pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 253 straipsnio 1 dalį – dvejų metų šešių mėnesių laisvės atėmimo bausme, pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 253^2 straipsnio 1 dalį (2023 m. balandžio 27 d. įstatymo redakcija) – trejų metų laisvės atėmimo bausme. Vadovaujantis BK 63 straipsnio 1 dalimi, 2 dalimi, 5 dalies 1 punktu, šias bausmes apėmus, jam paskirta subendrinta šešerių metų laisvės atėmimo bausmė. Ši bausmė sušvelninta dėl pernelyg ilgos proceso trukmės ir paskirta galutinė penkerių metų šešių mėnesių laisvės atėmimo bausmė.

A. G. pripažintas kaltu ir nuteistas pagal BK 180 straipsnio 1 dalį – dvejų metų šešių mėnesių laisvės atėmimo bausme, pagal BK 302 straipsnio 1 dalį – dvejų metų šešių mėnesių laisvės atėmimo bausme. Vadovaujantis BK 63 straipsnio 1 dalimi, 2 dalimi, 5 dalies 1 punktu, šias bausmes apėmus, jam paskirta subendrinta dvejų metų šešių mėnesių laisvės atėmimo bausmė. Ši bausmė sušvelninta dėl pernelyg ilgos proceso trukmės ir paskirta galutinė dvejų metų laisvės atėmimo bausmė. Vadovaujantis BK 75 straipsnio 1, 2 ir 4 dalimis (2015 m. kovo 19 d. įstatymo redakcija), bausmės vykdymas atidėtas dvejų metų laikotarpiui, įpareigojant nuteistąjį per bausmės vykdymo atidėjimo laiką dirbti arba mokytis ir tris mėnesius dalyvauti elgesio pataisos programoje.

E. Me. pripažintas kaltu ir nuteistas pagal BK 180 straipsnio 1 dalį dvejų metų šešių mėnesių laisvės atėmimo bausme, pagal BK 302 straipsnio 1 dalį – dvejų metų šešių mėnesių laisvės atėmimo bausme. Vadovaujantis BK 63 straipsnio 1 dalimi, 2 dalimi, 5 dalies 1 punktu, šias bausmes apėmus, jam paskirta subendrinta dvejų metų šešių mėnesių laisvės atėmimo bausmė. Ši bausmė sušvelninta dėl pernelyg ilgos proceso trukmės ir paskirta dvejų metų laisvės atėmimo bausmė. Vadovaujantis BK 63 straipsnio 1 dalimi, 2 dalimi, 5 dalies 2 punktu, 9 dalimi, ši bausmė apėmimo būdu subendrinta su Kauno apygardos teismo 2022 m. gegužės 5 d. nuosprendžiu paskirta bausme ir paskirta galutinė subendrinta dvylikos metų laisvės atėmimo bausmė.

M. L. dėl kaltinimo pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 22 straipsnio 1 dalį, 135 straipsnio 2 dalies 5, 7 ir 9 punktus, 135 straipsnio 2 dalies 7 ir 9 punktus, 253 straipsnio 1 dalį, 199 straipsnio 2 dalį (2007 m. birželio 28 d. įstatymo redakcija) (sunkus M. P. sveikatos sutrikdymas visuotinai pavojingu būdu ir pasikėsinimas sunkiai sutrikdyti R. M. sveikatą visuotinai pavojingu būdu) išteisintas kaip nepadaręs veikų, turinčių šių nusikaltimų požymių.

R. B. dėl kaltinimų pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 146 straipsnio 2 dalį, 138 straipsnio 2 dalies 6 ir 9 punktus, 253 straipsnio 1 dalį (neteisėtas K. B. laisvės atėmimas panaudojant fizinį smurtą, nesunkus jo sveikatos sutrikdymas), pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 22 straipsnio 1 dalį, 135 straipsnio 2 dalies 5, 7 ir 9 punktus, 135 straipsnio 2 dalies 7 ir 9 punktus, 253 straipsnio 1 dalį, 199 straipsnio 2 dalį (2007 m. birželio 28 d. įstatymo redakcija) (sunkus M. P. sveikatos sutrikdymas visuotinai pavojingu būdu ir pasikėsinimas sunkiai sutrikdyti R. M. sveikatą visuotinai pavojingu būdu) išteisintas kaip nepadaręs veikų, turinčių šių nusikaltimų požymių.

G. Ž. dėl kaltinimų pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 146 straipsnio 2 dalį, 138 straipsnio 2 dalies 6 ir 9 punktus, 253 straipsnio 1 dalį (neteisėtas K. B. laisvės atėmimas panaudojant fizinį smurtą, nesunkus jo sveikatos sutrikdymas), pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 22 straipsnio 1 dalį, 135 straipsnio 2 dalies 5, 7 ir 9 punktus, 135 straipsnio 2 dalies 7 ir 9 punktus, 253 straipsnio 1 dalį, 199 straipsnio 2 dalį (2007 m. birželio 28 d. įstatymo redakcija) (sunkus M. P. sveikatos sutrikdymas visuotinai pavojingu būdu ir pasikėsinimas sunkiai sutrikdyti R. M. sveikatą visuotinai pavojingu būdu) išteisintas kaip nepadaręs veikų, turinčių šių nusikaltimų požymių.

N. V. dėl kaltinimų pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 180 straipsnio 3 dalį (A. N. didelės vertės turto plėšimas, panaudojant šaunamąjį ginklą) išteisintas kaip nepadaręs veikos, turinčios šio nusikaltimo požymių.

Iš nuteistųjų A. G., E. M. ir E. Me. solidariai nukentėjusiajam A. P. priteista 5300 Eur turtinei žalai bei 3000 Eur neturtinei žalai atlyginti. Nukentėjusiojo A. N. civilinis ieškinys dėl 21 500 Eur turtinės žalos atlyginimo buvo atmestas.

Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. kovo 4 d. nuosprendžiu:

Panaikinta Kauno apygardos teismo 2023 m. rugsėjo 29 d. nuosprendžio dalis, kuria **G. J.** išteisintas pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 146 straipsnio 2 dalį, 138 straipsnio 2 dalies 6 ir 9 punktus, 253 straipsnio 1 dalį (nusikalstamos veikos prieš nukentėjusįjį K. B.), taip pat pagal BK 180 straipsnio 3 dalį, 25 straipsnio 3 dalį, 302 straipsnio 1 dalį (nusikalstamos veikos prieš nukentėjusįjį A. P.) ir dėl šios dalies priimtas naujas nuosprendis: G. J. pripažintas kaltu ir nuteistas pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 146 straipsnio 2 dalį dvejų metų dviejų mėnesių laisvės atėmimo bausme, pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 138 straipsnio 2 dalies 6 punktą (2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymo redakcija) – ketverių metų laisvės atėmimo bausme, pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 253 straipsnio 1 dalį – trejų metų laisvės atėmimo bausme, pagal BK 180 straipsnio 3 dalį (2007 m. birželio 28 d. įstatymo redakcija) – aštuonerių metų laisvės atėmimo bausme, pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 302 straipsnio 1 dalį – vienerių metų šešių mėnesių laisvės atėmimo bausme.

Pakeista pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalis dėl G. J. nuteisimo pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 22 straipsnio 1 dalį, 135 straipsnio 2 dalies 5 ir 7 punktus, BK 25 straipsnio 3 dalį, 135 straipsnio 2 dalies 7 punktą, 253 straipsnio 1 dalį, 253^2 straipsnio 1 dalį – šios nusikalstamos veikos perkvalifikuotos pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 21 straipsnio 1 dalį, 135 straipsnio 2 dalies 5 ir 7 punktus (2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymo redakcija) ir paskirta devynerių metų laisvės atėmimo bausmė, pagal BK 25 straipsnio 4 dalį ir 135 straipsnio 2 dalies 7 punktą (2000 m. rugsėjo 26 d.

įstatymo redakcija) – dešimties metų laisvės atėmimo bausmė, pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 253 straipsnio 1 dalį – trejų metų laisvės atėmimo bausmė, pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 253^2 straipsnio 1 dalį – ketverių metų laisvės atėmimo bausmė.

Vadovaujantis BK 63 straipsnio 1 ir 2 dalimis, 4 dalimi, 5 dalies 1 punktu, G. J. paskirtas bausmes apėmus ir iš dalies sudėjus, paskirta galutinė subendrinta trylikos metų laisvės atėmimo bausmė. Panaikinta pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalis, kuria G. J. paskirta bausmė sušvelninta dėl pernelyg ilgos proceso trukmės.

Panaikinta pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalis, kuria **G. B.** išteisintas pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 146 straipsnio 2 dalį, 138 straipsnio 2 dalies 6 ir 9 punktus, 253 straipsnio 1 dalį (nusikalstamos veikos prieš nukentėjusįjį K. B.), taip pat pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 22 straipsnio 1 dalį, 135 straipsnio 2 dalies 5, 7 ir 9 punktus, 135 straipsnio 2 dalies 7 ir 9 punktus, 253 straipsnio 1 dalį, 199 straipsnio 2 dalį (2007 m. birželio 28 d. įstatymo redakcija) (nusikalstamos veikos prieš nukentėjusįjį M. P. ir R. M.), ir dėl šios dalies priimtas naujas nuosprendis: G. B. pripažintas kaltu ir nuteistas pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 146 straipsnio 2 dalį dvejų metų laisvės atėmimo bausme, pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 138 straipsnio 2 dalies 6 punktą (2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymo redakcija) – trejų metų šešių mėnesių laisvės atėmimo bausme, pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 253 straipsnio 1 dalį – trejų metų laisvės atėmimo bausme, pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 21 straipsnio 1 dalį, 135 straipsnio 2 dalies 5 ir 7 punktus (2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymo redakcija) (nusikalstama veika prieš R. M.) – aštuonerių metų laisvės atėmimo bausme, pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 135 straipsnio 2 dalies 7 punktą (2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymo redakcija) (nusikalstama veika prieš nukentėjusįjį M. P.) – devynerių metų laisvės atėmimo bausme, pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 253 straipsnio 1 dalį – trejų metų laisvės atėmimo bausme, pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 253^2 straipsnio 1 dalį – ketverių metų laisvės atėmimo bausme.

Pakeista pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalis dėl G. B. nuteisimo pagal BK 300 straipsnio 1 dalį (2006 m. sausio 20 d. įstatymo redakcija) – ši nusikalstama veika perkvalifikuota pagal BK 300 straipsnio 1 dalį, paliekant pirmosios instancijos teismo nuosprendžiu paskirtą vienerių metų laisvės atėmimo bausmę nepakeistą.

Vadovaujantis BK 63 straipsnio 1 ir 2 dalimis, 4 dalimi, 5 dalies 1 punktu, G. B. paskirtas bausmes apėmus ir iš dalies sudėjus, paskirta galutinė subendrinta vienuolikos metų laisvės atėmimo bausmė. Panaikinta pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalis, kuria G. B. paskirta bausmė sušvelninta dėl pernelyg ilgos proceso trukmės.

Panaikinta pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalis, kuria **T. G.** išteisintas pagal BK 180 straipsnio 3 dalį, 25 straipsnio 3 dalį, 302 straipsnio 1 dalį (nusikalstamos veikos prieš nukentėjusįjį A. P.), taip pat pagal BK 253 straipsnio 1 dalį (nusikalstama veika prieš nukentėjusįjį K. B.), ir dėl šios dalies priimtas naujas nuosprendis: T. G. pripažintas kaltu ir nuteistas pagal BK 180 straipsnio 3 dalį (2007 m. birželio 28 d. įstatymo redakcija) aštuonerių metų laisvės atėmimo bausme, pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 302 straipsnio 1 dalį – vienerių metų šešių mėnesių laisvės atėmimo bausme, pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 253 straipsnio 1 dalį (nusikalstama veika prieš nukentėjusįjį K. B.) – trejų metų laisvės atėmimo bausme.

Pakeista pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalis dėl T. G. nuteisimo pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 146 straipsnio 2 dalį, 138 straipsnio 2 dalies 6 punktą

(nusikalstamos veikos prieš nukentėjusįjį K. B.) – šios nusikalstamos veikos perkvalifikuotos pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 146 straipsnio 2 dalį ir paskirta dvejų metų dviejų mėnesių laisvės atėmimo bausmė, pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 138 straipsnio 2 dalies 6 punktą (2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymo redakcija) – ketverių metų laisvės atėmimo bausmė.

Vadovaujantis BK 63 straipsnio 1 ir 2 dalimis, 4 dalimi, 5 dalies 1 punktu, T. G. paskirtas bausmes apėmus ir iš dalies sudėjus, paskirta galutinė subendrinta dešimties metų laisvės atėmimo bausmė. Panaikinta pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalis, kuria T. G. paskirta subendrinta bausmė sušvelninta dėl pernelyg ilgos proceso trukmės.

Panaikinta pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalis, kuria **D. Č.** išteisintas pagal BK 180 straipsnio 3 dalį, 25 straipsnio 3 dalį, 302 straipsnio 1 dalį (nusikalstamos veikos prieš nukentėjusįjį A. P.), ir dėl šios dalies priimtas naujas nuosprendis: D. Č. pripažintas kaltu ir nuteistas pagal BK 180 straipsnio 3 dalį (2007 m. birželio 28 d. įstatymo redakcija) aštuonerių metų laisvės atėmimo bausme, pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 302 straipsnio 1 dalį – vienerių metų šešių mėnesių laisvės atėmimo bausme.

Pakeista pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalis dėl D. Č. nuteisimo pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 146 straipsnio 2 dalį, 138 straipsnio 2 dalies 6 punktą, 253 straipsnio 1 dalį (nusikalstamos veikos prieš nukentėjusįjį K. B.) – šios nusikalstamos veikos perkvalifikuotos pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 146 straipsnio 2 dalį ir paskirta dvejų metų dviejų mėnesių laisvės atėmimo bausmė, pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 138 straipsnio 2 dalies 6 punktą (2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymo redakcija) – ketverių metų laisvės atėmimo bausmė, pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 253 straipsnio 1 dalį – trejų metų laisvės atėmimo bausmė. D. Č. inkriminuotos veikos, kvalifikuotos pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 22 straipsnio 1 dalį, 135 straipsnio 2 dalies 5 ir 7 punktus (nusikalstama veika prieš R. M.), BK 25 straipsnio 3 dalį, 135 straipsnio 2 dalies 7 punktą, 253 straipsnio 1 dalį, 253^2 straipsnio 1 dalį (nusikalstama veika prieš nukentėjusįjį M. P.), perkvalifikuotos pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 21 straipsnio 1 dalį, 135 straipsnio 2 dalies 5 ir 7 punktus (2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymo redakcija) (nusikalstama veika prieš R. M.) ir paskirta aštuonerių metų laisvės atėmimo bausmė, pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 135 straipsnio 2 dalies 7 punktą (2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymo redakcija) (nusikalstama veika prieš nukentėjusįjį M. P.) – devynerių metų laisvės atėmimo bausmė, pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 253 straipsnio 1 dalį – trejų metų laisvės atėmimo bausmė, pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 253^2 straipsnio 1 dalį – ketverių metų laisvės atėmimo bausmė.

Vadovaujantis BK 63 straipsnio 1 ir 2 dalimis, 4 dalimi, 5 dalies 1 punktu, D. Č. paskirtas bausmes apėmus ir iš dalies sudėjus, paskirta galutinė subendrinta dvylikos metų laisvės atėmimo bausmė. Panaikinta pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalis, kuria D. Č. paskirta subendrinta bausmė sušvelninta dėl pernelyg ilgos proceso trukmės.

Pakeista pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalis dėl **A. J.** nuteisimo pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 146 straipsnio 2 dalį, 138 straipsnio 2 dalies 6 punktą, 253 straipsnio 1 dalį (nusikalstamos veikos prieš nukentėjusįjį K. B.) – šios nusikalstamos veikos perkvalifikuotos pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 146 straipsnio 2 dalį ir

paskirta dvejų metų dviejų mėnesių laisvės atėmimo bausmė, pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 138 straipsnio 2 dalies 6 punktą (2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymo redakcija) – ketverių metų laisvės atėmimo bausmė, pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 253 straipsnio 1 dalį – trejų metų laisvės atėmimo bausmė. A. J. inkriminuota veika kvalifikuota pagal BK 300 straipsnio 2 dalį (2006 m. sausio 20 d. įstatymo redakcija) perkvalifikuota pagal BK 300 straipsnio 2 dalį ir paskirta trejų metų laisvės atėmimo bausmė.

Vadovaujantis BK 63 straipsnio 1, 2 dalimis, 4 dalimi, 5 dalies 1 punktu, 65 straipsnio 1 dalies b papunkčiu, A. J. paskirtas bausmes apėmus ir iš dalies sudėjus taip pat ir su Kauno apygardos teismo 2011 m. balandžio 29 d. nuosprendžiu, pakeistu Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. gegužės 5 d. nuosprendžiu, Kauno apygardos teismo 2012 m. gegužės 21 d. nuosprendžiu, pakeistu Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. gruodžio 30 d. nuosprendžiu, ir Vokietijos Federacinės Respublikos Kylio žemės teismo 2016 m. liepos 19 d. nuosprendžiu paskirtomis bausmėmis, paskirta galutinė subendrinta šešerių metų devynių mėnesių laisvės atėmimo bausmė.

Pakeista pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalis dėl **A. O.** nuteisimo pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 146 straipsnio 2 dalį, 138 straipsnio 2 dalies 6 punktą, 253 straipsnio 1 dalį (nusikalstamos veikos prieš nukentėjusįjį K. B.) – šios nusikalstamos veikos perkvalifikuotos pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 146 straipsnio 2 dalį ir paskirta vienerių metų šešių mėnesių laisvės atėmimo bausmė, pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 138 straipsnio 2 dalies 6 punktą (2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymo redakcija) – trejų metų laisvės atėmimo bausmė, pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 253 straipsnio 1 dalį – dvejų metų šešių mėnesių laisvės atėmimo bausmė. A. O. inkriminuotos veikos, kvalifikuotos pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 22 straipsnio 1 dalį, 135 straipsnio 2 dalies 5 ir 7 punktus, BK 25 straipsnio 3 dalį, 135 straipsnio 2 dalies 7 punktą, 253 straipsnio 1 dalį, 253^2 straipsnio 1 dalį (nusikalstamos veikos prieš nukentėjusįjį M. P. ir R. M.), perkvalifikuotos pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 21 straipsnio 1 dalį, 135 straipsnio 2 dalies 5 ir 7 punktus (2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymo redakcija) (nusikalstama veika prieš R. M.) ir paskirta šešerių metų laisvės atėmimo bausmė, pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 135 straipsnio 2 dalies 7 punktą (2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymo redakcija) (nusikalstama veika prieš nukentėjusįjį M. P.) – aštuonerių metų laisvės atėmimo bausmė, pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 253 straipsnio 1 dalį – dvejų metų šešių mėnesių laisvės atėmimo bausmė, pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 253^2 straipsnio 1 dalį – trejų metų laisvės atėmimo bausmė.

Vadovaujantis BK 63 straipsnio 1, 2 dalimis, 4 dalimi, 5 dalies 1 punktu, 9 dalimi, A. O. paskirtas bausmes apėmus ir iš dalies sudėjus taip pat ir su Norvegijos Karalystės Haldeno apygardos teismo 2012 m. sausio 30 d. nuosprendžiu paskirta bausme, paskirta galutinė subendrinta devynerių metų šešių mėnesių laisvės atėmimo bausmė. Panaikinta pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalis, kuria A. O. paskirta subendrinta bausmė sušvelninta dėl pernelyg ilgos proceso trukmės.

Panaikinta pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalis, kuria **E. M.** išteisintas pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 22 straipsnio 1 dalį, 135 straipsnio 2 dalies 5, 7 ir 9 punktus, BK 25 straipsnio 3 dalį, 135 straipsnio 2 dalies 7 ir 9 punktus, 253 straipsnio 1 dalį, 199 straipsnio 2 dalį (2007 m. birželio 28 d. įstatymo redakcija) (nusikalstamos veikos prieš nukentėjusįjį M. P. ir R. M.), ir dėl šios dalies priimtas naujas nuos-

prendis: E. M. pripažintas kaltu ir nuteistas pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 21 straipsnio 1 dalį, 135 straipsnio 2 dalies 5 ir 7 punktus (2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymo redakcija) (nusikalstama veika prieš R. M.) šešerių metų laisvės atėmimo bausme, pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 135 straipsnio 2 dalies 7 punktą (2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymo redakcija) (nusikalstama veika prieš nukentėjusįjį M. P.) – septynerių metų laisvės atėmimo bausme, pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 253 straipsnio 1 dalį – dvejų metų trijų mėnesių laisvės atėmimo bausme, pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 253^2 straipsnio 1 dalį – dvejų metų šešių mėnesių laisvės atėmimo bausme.

Pakeista pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalis dėl **E. M.** nuteisimo pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 146 straipsnio 2 dalį, 138 straipsnio 2 dalies 6 punktą, 253 straipsnio 1 dalį (nusikalstamos veikos prieš nukentėjusįjį K. B.) – šios nusikalstamos veikos perkvalifikuotos pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 146 straipsnio 2 dalį ir paskirta vienerių metų šešių mėnesių laisvės atėmimo bausmė, pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 138 straipsnio 2 dalies 6 punktą (2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymo redakcija) – trejų metų laisvės atėmimo bausmė, pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 253 straipsnio 1 dalį – dvejų metų šešių mėnesių laisvės atėmimo bausmė. E. M. inkriminuotos veikos, kvalifikuotos pagal BK 180 straipsnio 1 dalį, 302 straipsnio 1 dalį (nusikalstamos veikos prieš nukentėjusįjį A. P.), perkvalifikuotos pagal BK 180 straipsnio 3 dalį (2007 m. birželio 28 d. įstatymo redakcija) ir paskirta šešerių metų laisvės atėmimo bausmė, pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 302 straipsnio 1 dalį – vienerių metų laisvės atėmimo bausmė.

Vadovaujantis BK 63 straipsnio 1 ir 2 dalimis, 4 dalimi, 5 dalies 1 punktu, E. M. paskirtas bausmes apėmus ir iš dalies sudėjus, paskirta galutinė subendrinta devynerių metų laisvės atėmimo bausmė. Panaikinta pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalis, kuria E. M. paskirta subendrinta bausmė sušvelninta dėl pernelyg ilgos proceso trukmės.

Pakeista pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalis dėl **M. N.** nuteisimo pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 146 straipsnio 2 dalį, 138 straipsnio 2 dalies 6 punktą, 253 straipsnio 1 dalį (nusikalstamos veikos prieš nukentėjusįjį K. B.) – šios nusikalstamos veikos perkvalifikuotos pagal BK 25 straipsnio 4 dalį ir 146 straipsnio 2 dalį, 138 straipsnio 2 dalies 6 punktą (2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymo redakcija), 253 straipsnio 1 dalį. M. N. paskirtos bausmės už pavienes nusikalstamas veikas, taip pat galutinė subendrinta trejų metų laisvės atėmimo bausmė palikta nepakeista. Panaikinta pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalis, kuria M. N. paskirta subendrinta bausmė sušvelninta dėl pernelyg ilgos proceso trukmės.

Pakeista pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalis dėl **J. J.** nuteisimo pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 146 straipsnio 2 dalį, 138 straipsnio 2 dalies 6 punktą, 253 straipsnio 1 dalį (nusikalstamos veikos prieš nukentėjusįjį K. B.) – šios nusikalstamos veikos perkvalifikuotos pagal BK 25 straipsnio 4 dalį ir 146 straipsnio 2 dalį, 138 straipsnio 2 dalies 6 punktą (2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymo redakcija), 253 straipsnio 1 dalį ir J. J. paskirtos bausmės už pavienes nusikalstamas veikas, taip pat subendrinta trejų metų laisvės atėmimo bausmė palikta nepakeista. Panaikinta pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalis, kuria J. J. paskirta subendrinta bausmė sušvelninta dėl pernelyg ilgos proceso trukmės.

Pakeista pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalis dėl **R. J.** nuteisimo pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 22 straipsnio 1 dalį, 135 straipsnio 2 dalies 5 ir 7 punktus, BK 25 straipsnio 3 dalį, 135 straipsnio 2 dalies 7 punktą, 253 straipsnio 1 dalį, 253[2] straipsnio 1 dalį – šios nusikalstamos veikos perkvalifikuotos pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 21 straipsnio 1 dalį, 135 straipsnio 2 dalies 5 ir 7 punktus (2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymo redakcija) (nusikalstama veika prieš R. M.) ir paskirta šešerių metų laisvės atėmimo bausmė, pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 135 straipsnio 2 dalies 7 punktą (2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymo redakcija) (nusikalstama veika prieš nukentėjusįjį M. P.) – aštuonerių metų laisvės atėmimo bausmė, pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 253 straipsnio 1 dalį – dvejų metų šešių mėnesių laisvės atėmimo bausmė, pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 253[2] straipsnio 1 dalį – trejų metų laisvės atėmimo bausmė.

Vadovaujantis BK 63 straipsnio 1 ir 2 dalimis, 5 dalies 1 punktu, R. J. paskirtas bausmes apėmus, paskirta galutinė subendrinta aštuonerių metų laisvės atėmimo bausmė. Panaikinta pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalis, kuria R. J. paskirta bausmė sušvelninta dėl pernelyg ilgos proceso trukmės.

Pakeista pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalis dėl **T. Ga.** nuteisimo pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 22 straipsnio 1 dalį, 135 straipsnio 2 dalies 5 ir 7 punktus, BK 25 straipsnio 3 dalį, 135 straipsnio 2 dalies 7 punktą, 253 straipsnio 1 dalį, 253[2] straipsnio 1 dalį – šios nusikalstamos veikos perkvalifikuotos pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 21 straipsnio 1 dalį, 135 straipsnio 2 dalies 5 ir 7 punktus (2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymo redakcija) (nusikalstama veika prieš R. M.) ir paskirta šešerių metų laisvės atėmimo bausmė, pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 135 straipsnio 2 dalies 7 punktą (2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymo redakcija) (nusikalstama veika prieš nukentėjusįjį M. P.) – aštuonerių metų laisvės atėmimo bausmė, pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 253 straipsnio 1 dalį – dvejų metų šešių mėnesių laisvės atėmimo bausmė, pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 253[2] straipsnio 1 dalį – trejų metų laisvės atėmimo bausmė.

Vadovaujantis BK 63 straipsnio 1 ir 2 dalimis, 5 dalies 1 punktu, T. Ga. paskirtas bausmes apėmus, paskirta galutinė subendrinta aštuonerių metų laisvės atėmimo bausmė. Panaikinta pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalis, kuria T. Ga. paskirta bausmė sušvelninta dėl pernelyg ilgos proceso trukmės.

Pakeista pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalis dėl **A. G.** nuteisimo pagal BK 180 straipsnio 1 dalį, 302 straipsnio 1 dalį – šios nusikalstamos veikos perkvalifikuotos pagal BK 180 straipsnio 3 dalį (2007 m. birželio 28 d. įstatymo redakcija) ir paskirta šešerių metų laisvės atėmimo bausmė, pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 302 straipsnio 1 dalį – vienerių metų laisvės atėmimo bausmė. Vadovaujantis BK 63 straipsnio 1 ir 2 dalimis, 5 dalies 1 punktu, A. G. paskirtas bausmes apėmus, paskirta galutinė subendrinta šešerių metų laisvės atėmimo bausmė. Panaikinta pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalis, kuria A. G. paskirta bausmė sušvelninta dėl pernelyg ilgos proceso trukmės, taip pat panaikinta nuosprendžio dalis, kuria, vadovaujantis BK 75 straipsnio 1, 2 ir 4 dalimis (2015 m. kovo 19 d. įstatymo redakcija), A. G. paskirtos bausmės vykdymas buvo atidėtas.

Pakeista pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalis dėl **E. Me.** nuteisimo pagal BK 180 straipsnio 1 dalį, 302 straipsnio 1 dalį – šios nusikalstamos veikos perkvalifikuotos pagal BK 180 straipsnio 3 dalį (2007 m. birželio 28 d. įstatymo

redakcija) ir paskirta šešerių metų laisvės atėmimo bausmė, pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 302 straipsnio 1 dalį – vienerių metų laisvės atėmimo bausmė. Vadovaujantis BK 63 straipsnio 1 ir 2 dalimis, 5 dalies 1 punktu, E. Me. paskirtas bausmes apėmus, paskirta galutinė subendrinta šešerių metų laisvės atėmimo bausmė.

Panaikinta pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalis, kuria E. Me. paskirta bausmė sušvelninta dėl pernelyg ilgos proceso trukmės, taip pat nuosprendžio dalis, kuria E. Me. paskirta bausmė subendrinta su Kauno apygardos teismo 2022 m. gegužės 5 d. nuosprendžiu, pakeistu Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. vasario 21 d. nuosprendžiu, ir, pritaikius BK 54 straipsnio 3 dalies nuostatas, E. Me. paskirta šešerių metų laisvės atėmimo bausmė sumažinta iki penkerių metų dviejų mėnesių.

Panaikinta pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalis, kuria **M. L.** išteisintas pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 22 straipsnio 1 dalį, 135 straipsnio 2 dalies 5, 7 ir 9 punktus, 135 straipsnio 2 dalies 7 ir 9 punktus, 253 straipsnio 1 dalį, 199 straipsnio 2 dalį (2007 m. birželio 28 d. įstatymo redakcija) (nusikalstamos veikos prieš nukentėjusįjį M. P. ir R. M.), ir dėl šios dalies priimtas naujas nuosprendis: M. L. pripažintas kaltu ir nuteistas pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 21 straipsnio 1 dalį, 135 straipsnio 2 dalies 5 ir 7 punktus (2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymo redakcija) (nusikalstama veika prieš R. M.) šešerių metų laisvės atėmimo bausme, pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 135 straipsnio 2 dalies 7 punktą (2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymo redakcija) (nusikalstama veika prieš nukentėjusįjį M. P.) – septynerių metų laisvės atėmimo bausme, pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 253 straipsnio 1 dalį – dvejų metų trijų mėnesių laisvės atėmimo bausme, pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 253^2 straipsnio 1 dalį – dvejų metų šešių mėnesių laisvės atėmimo bausme.

Vadovaujantis BK 63 straipsnio 1 ir 2 dalimis, 5 dalies 1 punktu, M. L. paskirtas bausmes apėmus, paskirta galutinė subendrinta septynerių metų laisvės atėmimo bausmė.

Panaikinta pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalis, kuria **R. B.** išteisintas pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 146 straipsnio 2 dalį, 138 straipsnio 2 dalies 6 ir 9 punktus, 253 straipsnio 1 dalį (nusikalstamos veikos prieš nukentėjusįjį K. B.), taip pat pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 22 straipsnio 1 dalį, 135 straipsnio 2 dalies 5, 7 ir 9 punktus, 135 straipsnio 2 dalies 7 ir 9 punktus, 253 straipsnio 1 dalį, 199 straipsnio 2 dalį (2007 m. birželio 28 d. įstatymo redakcija) (nusikalstamos veikos prieš nukentėjusįjį M. P. ir R. M.), ir dėl šios dalies priimtas naujas nuosprendis: R. B. pripažintas kaltu ir nuteistas pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 146 straipsnio 2 dalį dvejų metų dviejų mėnesių laisvės atėmimo bausme, pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 138 straipsnio 2 dalies 6 punktą (2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymo redakcija) – trejų metų šešių mėnesių laisvės atėmimo bausme, pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 253 straipsnio 1 dalį – trejų metų laisvės atėmimo bausme, pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 21 straipsnio 1 dalį, 135 straipsnio 2 dalies 5 ir 7 punktus (2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymo redakcija) (nusikalstama veika prieš R. M.) – aštuonerių metų laisvės atėmimo bausme, pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 135 straipsnio 2 dalies 7 punktą (2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymo redakcija) (nusikalstama veika prieš nukentėjusįjį M. P.) – devynerių metų laisvės atėmimo bausme, pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 253 straipsnio 1 dalį – trejų metų laisvės atėmimo bausme, pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 253^2 straipsnio 1 dalį – ketverių metų laisvės atėmimo bausme.

Vadovaujantis BK 63 straipsnio 1 ir 2 dalimis, 4 dalimi, 5 dalies 1 punktu, R. B. paskirtas bausmes apėmus ir iš dalies sudėjus, paskirta galutinė subendrinta dešimties metų laisvės atėmimo bausmė.

Pakeista pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalis dėl nukentėjusiojo A. P. pareikšto civilinio ieškinio išsprendimo: iš nuteistųjų G. J., D. Č., T. G., A. G., E. M. ir E. Me. solidariai nukentėjusiajam A. P. priteista 1312,02 Eur turtinei žalai ir 3000 Eur neturtinei žalai atlyginti.

Kita pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalis palikta nepakeista.

Teisėjų kolegija, išnagrinėjusi bylą ir išklausiusi nuteistųjų ir jų gynėjų, prašiusių kasacinius skundus tenkinti, prokuroro, prašiusio kasacinius skundus atmesti, paaiškinimų,

n u s t a t ė :

I. Bylos esmė

Dėl nusikalstamų veikų prieš nukentėjusįjį K. B.

1. G. J., R. B., G. B., T. G., D. Č., A. J., A. O., M. N., E. M. ir J. J. pripažinti kaltais ir nuteisti pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 146 straipsnio 2 dalį, 138 straipsnio 2 dalies 6 punktą (2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymo redakcija) ir 253 straipsnio 1 dalį už tai, kad organizatoriai G. J., R. B., G. B., T. G., D. Č., A. J. ir vykdytojai A. O., M. N., E. M., J. J., veikdami organizuota grupe kartu su asmeniu, kuriam ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, ir A. Z., kuriam ikiteisminis tyrimas nutrauktas BK 39^1 straipsnio pagrindu, G. J., R. B., G. B., T. G., D. Č., A. J., turėdami tikslą palaikyti savo ir bendrininkų autoritetą tarp nusikalstamo pasaulio atstovų ir nubausti K. B. už šio autoriteto nepaisymą, nustatytų taisyklių bei drausmės nesilaikymą, ketinimą nusikaltimus daryti su kita Kaune veikiančia nusikalstama grupuote, o A. O., M. N., E. M., J. J., asmuo, kuriam ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, ir A. Z., kuriam ikiteisminis tyrimas nutrauktas BK 39^1 straipsnio pagrindu, turėdami tikslą pelnyti organizuotos grupės lyderių palankumą ir netrukdomai pelnytis iš nusikalstamos veikos, palaikyti savo ir bendrininkų autoritetą tarp nusikalstamo pasaulio atstovų ir nubausti K. B. už šio autoriteto nepaisymą, grupuotės lyderių nustatytų taisyklių bei drausmės nesilaikymą, ketinimą daryti nusikaltimus veikiant su kita Kaune veikiančia nusikalstama grupuote, neteisėtai atėmė K. B. laisvę, padarė jam nesunkų sveikatos sutrikdymą kankindami ir itin žiauriai, neturėdami leidimo, disponavo šaunamaisiais ginklais, būtent: 2010 m. vasarą A. O. iš K. B. sužinojo apie jo ketinimą tęsti savo nusikalstamą veiką veikiant nebe su T. G., G. J., G. B., R. B., A. J., D. Č. ir kitais jų bendrininkais, o su kita Kauno miesto nusikalstama grupuote. Apie tai A. O. pranešė organizuotos grupės lyderiams D. Č. ir T. G., tuo metu besislapstančiam nuo teisėsaugos pareigūnų Nyderlandų Karalystėje, Roterdamo mieste. T. G. nurodė A. Z., kuriam ikiteisminis tyrimas nutrauktas BK 39^1 straipsnio pagrindu, ir A. O. Lietuvoje

susisiekti su kitais organizuotos grupės lyderiais G. J., G. B., R. B., A. J., D. Č., kad šie parinktų ir paskirtų nusikalstamos veikos bendrininkus, ir nurodė K. B. stipriai sumušti už savo ir bendrininkų kriminalinio autoriteto nepaisymą, nustatytų taisyklių bei drausmės nesilaikymą, ketinimą nusikaltimus daryti veikiant su kita Kauno mieste veikiančia nusikalstama grupuote. A. O. ir A. Z., kuriam ikiteisminis tyrimas nutrauktas BK 39[1] straipsnio pagrindu, 2010 m. vasarą, bet ne vėliau kaip iki 2010 m. rugsėjo 21 d., degalinėje „Lukoil", Karaliaus Mindaugo g., Kaune, susitiko su D. Č. ir A. J., pastarieji paskyrė A. O., A. Z., kuriam ikiteisminis tyrimas nutrauktas BK 39[1] straipsnio pagrindu, M. N., E. M., J. J. ir asmenį, kuriam ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, būti atsakingus už nusikaltimo parengimą bei padarymą, nurodė šiems paimti organizuotos grupės dalyvių be leidimo laikomą šaunamąjį ginklą – 7,62 mm kalibro 1930–1933 m. pavyzdžio Tokarevo konstrukcijos pistoletą TT, K. B. surasti, atimti laisvę – sučiupti ir nuvežti į nuošalią vietą, ten stipriai sumušti, sulaužyti rankas, kojas ir perduoti organizuotos grupės lyderių žinią, kad niekas iš jų grupuotės į kitą gaują pereiti negali. Vykdydami nurodymą, 2010 m. rugsėjo 21 d., tiksliai nenustatytu laiku, vakare, A. Z., kuriam ikiteisminis tyrimas nutrauktas BK 39[1] straipsnio pagrindu, M. N., E. M., J. J., A. O. ir asmuo, kuriam ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, A. O. vairuojamu automobiliu „VW Caravelle", valstybinis numeris *(duomenys neskelbtini)*, atvykę į vietą, esančią Ašigalio gatvėje, Kaune, netoli degalinės „Skulas", užpuolė automobilyje „Audi A4" sėdinčius ir pistoletais ginkluotus K. B. ir P. R. A. O. likus automobilyje „VW Caravelle" prie vairo, E. M., J. J. ir asmuo, kuriam ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, bandė K. B. ištraukti iš automobilio, bet šis pasipriešino ir vieną kartą šovė iš be leidimo turimo 7,62 mm kalibro pistoleto TT Nr. *(duomenys neskelbtini)* E. M. į galvą, tačiau kulka šį kliudė nežymiai, o M. N. tuo metu iš automobilio „Audi A4" ištraukė P. R. A. Z., kuriam ikiteisminis tyrimas nutrauktas BK 39[1] straipsnio pagrindu, nukreipęs be leidimo turimą 7,62 mm kalibro pistoletą TT į gulintį ant žemės P. R., saugojo bendrininkus nuo galimo P. R. ginkluoto pasipriešinimo, o tuo pačiu metu E. M., J. J., M. N. ir asmuo, kuriam ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, ištraukė K. B. iš automobilio „Audi A4", sudavė šiam rankomis ir kojomis bendrai ne mažiau kaip 20 smūgių į įvairias kūno vietas, nunešė į automobilį „VW Caravelle", į jį įsėdo ir A. Z., kuriam ikiteisminis tyrimas nutrauktas BK 39[1] straipsnio pagrindu, paskui visi nuvažiavo į Vaišvydavos mišką. A. O. vairuojamu automobiliu vežant ant grindų paguldytą K. B., J. J. laužė šiam rankų pirštus, o atvežus į mišką, esantį Piliuonos g., Kaune, netoli Vaišvydavos, ir ištraukus K. B. iš automobilio, paguldžius šį ant žemės, taip atėmus nukentėjusiajam laisvę, A. O. ir A. Z., kuriam ikiteisminis tyrimas nutrauktas BK 39[1] straipsnio pagrindu, stebint, M. N., J. J. ir E. M. rankomis ir kojomis sudavė ne mažiau kaip po 3–4 smūgius, laužtuvais – ne mažiau kaip 10 smūgių į kojas ir rankas, bendrai sudavė nukentėjusiajam ne mažiau kaip 24 smūgius į galvą, veidą, rankas, kojas, tokiu būdu padarė K. B. žaizdų nosies nugarėlėje bei jos šone, galvos plaukuotojoje srityje, dešinėje plaštakoje, dešinėje blauzdoje, kairėje blauzdoje, paviršinių žaizdų kairėje blauzdoje, plėštinę žaizdą dešiniame delne, odos nubrozdinimų dešiniame delne, dešiniame kely-

je, poodinių kraujosruvų apie kairę akį, kairiame žaste, kairėje alkūnėje, nosies kaulų lūžimą, dešinės plaštakos ketvirto delnakaulio lūžimą, kairio blauzdikaulio kūno lūžimą, durtinių ir pjautinių sužalojimų kaktoje, skruoste, viršutinėje lūpoje, kairiame žaste, kairėje alkūnėje, kairėje plaštakoje, t. y. nesunkų sveikatos sutrikdymą. Vykdydami T. G., G. J., G. B., R. B., A. J., D. Č. nurodymą, mušdami K. B., jie perdavė jam organizuotos grupės lyderių žodžius, kad „niekas į kitą gaują pereiti negali“, tada įkėlė K. B. į automobilį ir, nuvežę prie T. Masiulio g. 10, Kaune, paliko gulėti viešojo transporto stotelėje. A. O., A. Z., kuriam ikiteisminis tyrimas nutrauktas BK 39[1] straipsnio pagrindu, E. M., J. J., M. N. ir asmuo, dėl kurio ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, K. B. sužalojimo metu, neturėdami leidimo, 2010 m. rugsėjo 21 d. įgijo – pagrobė nukentėjusiojo neteisėtai įgytą ir laikytą 7,62 mm kalibro 1930–1933 m. pavyzdžio Tokarevo konstrukcijos pistoletą TT Nr. *(duomenys neskelbtini)*, šį nuo įgijimo iki 2017 m. sausio 23 d. organizuotos grupės lyderių nurodymu ir su jų žinia, neturėdamas leidimo, E. M. laikė sandėliuke, esančiame *(duomenys neskelbtini)*, kol šį šaunamąjį ginklą ir šaudmenis atliekant kratą rado ir paėmė policijos pareigūnai.

2. Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. rugsėjo 16 d. nutartimi apeliacinis procesas išteisintajam G. Ž. nutrauktas dėl jo mirties.

Dėl nusikalstamų veikų prieš nukentėjusįjį M. P. ir R. M.

3. G. J., D. Č., R. B., G. B., A. O., R. J., T. Ga., M. L. ir E. M. pripažinti kaltais ir nuteisti pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 21 straipsnio 1 dalį, 135 straipsnio 2 dalies 5 ir 7 punktus (2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymo redakcija), 135 straipsnio 2 dalies 7 punktą (2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymo redakcija), 253 straipsnio 1 dalį, 253[2] straipsnio 1 dalį už tai, kad, 2011 metais M. P. ir R. M. konflikto dėl narkotinių ir psichotropinių medžiagų metu sumušus G. J. giminaitį E. B. ir apie tai sužinojus G. J., siekdami įtvirtinti savo autoritetą tarp Kauno nusikalstamo pasaulio atstovų bei nubausti M. P. ir R. M. už G. J. giminaičio sumušimą ir nesiskaitymą su grupuotės lyderių pozicijomis Kauno nusikalstamame pasaulyje, G. J., D. Č., G. B. ir R. B. organizavo M. P. ir R. M. sunkų sveikatos sutrikdymą. Tuo tikslu 2011 m. vasarą, bet ne vėliau kaip 2011 m. liepos 7 d., G. J., D. Č., G. B. ir R. B. pakvietė į susitikimą prie prekybos centro „Molas“, esančio K. Baršausko g. 66A, Kaune, A. Z., kuriam ikiteisminis tyrimas nutrauktas BK 39[1] straipsnio pagrindu, A. O., R. J., T. Ga., E. M. ir M. L., nurodė šiems vykti į Nyderlandų Karalystę ir Hagos mieste surasti M. P. ir R. M. bei stipriai juos sužaloti, M. P. sulaužyti rankas, peršauti kojas ir stuburo slankstelius bei nupjauti ausį; perdavė duomenis apie M. P. ir R. M. gyvenamąją vietą, esančią Nyderlandų Karalystėje, Hagos mieste; T. Ga. kelionių išlaidoms padengti davė 3000 Eur; nurodė T. Ga. ir R. J. nusikaltimo metu panaudoti organizuotai grupei priklausančius šaunamuosius ginklus – du „Taurus“ 80 modelio .38 „Special“ kalibro revolverius bei šaudmenis šiems ginklams, paminėtus ginklus ir šaudmenis į Nyderlandų Karalystę gabenant kontrabanda. 2011 m. vasarą, bet ne vėliau kaip 2011 m. liepos 7 d., vykdydami G. J., D. Č., G. B. ir R. B. nurodymus, M. L., E. M. bei dar du asmenys, kuriems ikiteisminis tyri-

mas atskirtas dėl paieškos, automobiliu „VW Passat“, o A. Z., kuriam ikiteisminis tyrimas nutrauktas BK 39[1] straipsnio pagrindu, A. O., R. J. ir T. Ga. automobiliu „VW Golf Plus“ Kaune, pasiėmę radijo ryšio priemones, skirtas nusikaltimo vykdymo metu ryšiui tarp bendrininkų palaikyti, taip pat be leidimo iki 2011 m. liepos mėn. Lietuvos Respublikos teritorijoje įgytus ir laikomus šaunamuosius ginklus – du „Taurus“ 80 modelio .38 „Special“ kalibro revolverius ir ne mažiau kaip keturis šaudmenis šiems ginklams, paslėpę revolverius su šoviniais automobilyje „VW Golf Plus“, neturėdami leidimo, gabeno juos iš Kauno per Lietuvos Respublikos teritoriją, kontrabanda pergabeno juos per Lietuvos Respublikos valstybės sieną su Lenkijos Respublika, nepateikdami muitinės kontrolei ir jos išvengdami – slėpdami automobilyje „VW Golf Plus“, pergabeno juos per Europos Sąjungos valstybių teritorijas iki Nyderlandų Karalystės Roterdamo miesto, kur neturėdami leidimo laikė iki 2011 m. liepos 6 d. nenustatytame bute, kuriame apsigyveno ir rengėsi padaryti nusikaltimą. A. Z., kuriam ikiteisminis tyrimas nutrauktas BK 39[1] straipsnio pagrindu, A. O., R. J., T. Ga., M. L., E. M. ir dar du asmenys, kuriems ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, Roterdamo miesto parduotuvėje įsigijo kriketo lazdų, drabužių, avalynės, kepurių, iš šių pasigamino kaukes, kelias dienas iš eilės automobiliais „VW Golf Plus“ ir „VW Passat“ vyko į Hagos miestą, kur stebėjo M. P. ir R. M. gyvenamąją vietą bei juos pačius, siekdami išsiaiškinti jų naudojamus automobilius, dienotvarkę ir parinkti tinkamą nusikaltimui padaryti laiką, parengė nusikaltimo padarymo planą, pagal kurį ketino įsiveržti į M. P. ir R. M. gyvenamąją vietą ir ten juos sunkiai sužaloti, t. y. rengėsi padaryti sunkų M. P. ir R. M. sveikatos sutrikdymą visuotinai pavojingu būdu. Tačiau atlikę stebėjimą ir nustatę, kad R. M. nėra kartu su M. P., nusikaltimo R. M. nebaigė dėl nuo jų valios nepriklausančių priežasčių ir toliau tęsė nukentėjusiojo M. P. stebėjimą. Atlikto stebėjimo metu nustatę, kad įsiveržimas į M. P. butą yra neįmanomas, nusikaltimo vykdytojai parengė naują planą, pagal kurį M. P. turėjo būti užpultas gatvėje. Šiam planui įgyvendinti pakako mažesnio vykdytojų skaičiaus, todėl E. M., M. L. bei dar du asmenys, kuriems ikiteisminis tyrimas atskirtas dėl paieškos, buvo išsiųsti į Lietuvos Respubliką, ten išvyko automobiliu „VW Passat“. Pagal naujai parengtą planą, A. Z. ir T. Ga. turėjo stebėti aplinką ir laukti link gyvenamosios vietos ar iš jos einančio M. P. bei radijo ryšio priemone apie tai pranešti A. O. ir R. J., kurie tuo metu už namo turėjo laukti ateinančio M. P., jį gatvėje užpulti ir apšaudyti turimais šaunamaisiais ginklais. 2011 m. liepos 6 d. vakarą A. Z., kuriam ikiteisminis tyrimas nutrauktas BK 39[1] straipsnio pagrindu, A. O., R. J. ir T. Ga., persirengę specialiai nusikaltimui padaryti įgytais drabužiais, apsiginklavę dviem revolveriais ir ne mažiau kaip 4 šoviniais, automobiliu „VW Golf Plus“ iš Roterdamo miesto nuvyko į Hagos miestą, kur Scheppingstraat g. Nr. 60 pastatė automobilį ir veikė pagal sutartą planą. A. Z., kuriam ikiteisminis tyrimas nutrauktas BK 39[1] straipsnio pagrindu, ir T. Ga. stovėjo Goeverneurlaan ir De Genestetlaan gatvių sankryžoje ir stebėjo Goeverneurlaan 424 g. esančio namo laiptinę, o A. O. ir R. J., iš automobilio „VW Golf Plus“ pasiėmę šaunamuosius ginklus – du „Taurus“ 80 modelio .38 „Special“ kalibro revolverius, užtaisytus ne mažiau kaip keturiais .38 „Special“ kalibro šoviniais, laukė M. P. Jan Wapstraat gatvėje. 2011 m. liepos 7 d. apie 1.00 val.

M. P. išėjus iš gyvenamojo namo, esančio Goeverneurlaan 424 g., Hagos mieste, laiptinės ir einant link Jan Wapstraat gatvėje stovinčio automobilio, A. Z., kuriam ikiteisminis tyrimas nutrauktas BK 39[1] straipsnio pagrindu, ir T. Ga. radijo ryšio priemone apie tai pranešė R. J. ir A. O. bei pasišalino iš įvykio vietos. A. O. ir R. J. Jan Wapstraat gatvėje, Hagos mieste, iš turimų šaunamųjų ginklų šovė ne mažiau kaip keturis kartus į prisiartinantį M. P. ir padarė nukentėjusiajam sėklidžių dešinės pusės, kairės kirkšnies, kairės šlaunies, kairio šono, kairio sėdmens, juosmens dešinės pusės šautinių sužalojimų, o jų kanalų eigoje – pilvo ertmės ir užpilvaplėvinio tarpo organų – pilvaplėvės, gaubtinės žarnos kylančiosios dalies, dešiniojo šlapimtakio sužalojimų, t. y. sunkų sveikatos sutrikdymą. Siekdami sunaikinti nusikaltimo įrankius ir priemones, A. O. ir R. J. šaunamuosius ginklus – du „Taurus" 80 modelio .38 „Special" kalibro revolverius – iš karto po nusikaltimo padarymo, iš įvykio vietos bėgdami link automobilio, išmetė į vandens kanalą, esantį ties Linnaeusstraat ir Bragastraat gatvių sankirta, Hagos mieste. Grįžę į Roterdamo miestą, A. Z., kuriam ikiteisminis tyrimas nutrauktas BK 39[1] straipsnio pagrindu, T. Ga., A. O. ir R. J. drabužius, avalynę, kepures, radijo ryšio priemones sunaikino, išmesdami į šiukšlių konteinerį. A. Z., kuriam ikiteisminis tyrimas nutrauktas BK 39[1] straipsnio pagrindu, ir A. O., grįžę po nusikaltimo padarymo į Lietuvą, dėl padarytos nusikalstamos veikos atsiskaitė R. B. ir G. B., šie padėkojo už atliktą darbą.

4. Pirmosios instancijos teismas T. G. ir A. J. pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 22 straipsnio 1 dalį ir 135 straipsnio 2 dalies 5, 7 ir 9 punktus, 135 straipsnio 2 dalies 7 ir 9 punktus, 253 straipsnio 1 dalį, 199 straipsnio 2 dalį (2007 m. birželio 28 d. įstatymo redakcija) išteisino, apeliacinės instancijos teismas šį sprendimą paliko galioti.

Dėl nusikalstamų veikų prieš nukentėjusįjį A. P.

5. G. J., T. G., D. Č., E. Me., A. G. ir E. M. pripažinti kaltais ir nuteisti pagal BK 180 straipsnio 3 dalį (2007 m. birželio 28 d. įstatymo redakcija), 25 straipsnio 4 dalį, 302 straipsnio 1 dalį (2024 m. lapkričio 7 d. įstatymo redakcija) už tai, kad G. J., T. G., D. Č., kaip organizatoriai, ir E. Me., A. G. ir E. M., kaip vykdytojai, veikdami organizuota grupe, kartu su atleistu nuo baudžiamosios atsakomybės A. Z., apiplėšė A. P. ir padarė jam nežymų sveikatos sutrikdymą, būtent: 2011 metų lapkričio mėnesį, iki 2011 m. lapkričio 22 d., T. G. nurodė A. Z., jog reikia sumušti ir apiplėšti A. P. Tuo tikslu T. G. su A. Z. nuvažiavo prie daugiabučio, esančio *(duomenys neskelbtini)*, ten T. G. parodė A. Z. nusikaltimo padarymo vietą ir pateikė duomenis apie tai, jog A. P. naudojasi pilkos spalvos automobiliu „Audi A8". Nusikaltimui padaryti T. G. leido A. Z. naudotis juodos spalvos automobiliu „VW Golf IV". Tuo pat metu G. J. nurodė A. G., E. M. ir E. Me. užpulti, sumušti ir apiplėšti A. P. Siekdami suderinti nusikaltimo padarymo planą ir padalyti vaidmenis, G. J. ir D. Č. 2011 metų lapkričio mėnesį, iki 2011 m. lapkričio 22 d., sukvietė A. Z., A. G. ir E. M. į susitikimą, jo metu G. J., išreikšdamas bendrą savo, T. G. bei D. Č. poziciją, nurodė kuo greičiau A. P. stipriai sumušti ir apiplėšti, paimant jo daiktus, laikrodį ir grandinėlę. 2011 m. lapkričio antroje pusėje, iki 2011 m. lapkričio 22 d., A. Z., E. M., A. G. ir E. Me., vykdyda-

mi jiems duotus nurodymus, pasiėmė iš kiemo, esančio L. Ivinskio g. 47, Kaune, automobilį „VW Golf IV“, uždėję ant jo vogtus valstybinius numerius, pasiėmę kaukes, radijo stoteles, nuvyko prie A. P. namų, esančių *(duomenys neskelbtini)*. Ten A. Z., A. G., E. Me., sustoję netoli laiptinės, kurioje gyveno A. P., durų, užsidėję ant veidų kaukes ir turėdami radijo stotelę, laukė automobilyje, o E. M. su kita radijo stotele buvo kitoje gatvės pusėje ir stebėjo, kada į netoliese prie restorano „Portofino“, Savanorių pr. 404, Kaune, esančią aikštelę, kur nukentėjusysis statydavo automobilį, atvažiuos A. P. A. Z., E. M., A. G. ir E. Me. kelias dienas iš eilės iki 2011 m. lapkričio 22 d. laukė progos užpulti A. P., tačiau nukentėjusysis nuolat išeidavo iš namų ir grįždavo su savo drauge. 2011 m. lapkričio 22 d. apie 20.00–21.30 val., E. M. pranešus per radijo ryšį, kad A. P. atvažiavo vienas, automobilį „Audi A8“ pasistatė aikštelėje prie restorano „Portofino“ ir, nešdamasis sportinį krepšį, ateina link namų laiptinės, A. Z., E. Me. ir A. G., užsidėję ant veidų kaukes, puolė A. P. prie namo, esančio *(duomenys neskelbtini)*, laiptinės. A. Z. su E. Me. griebė A. P. už striukės, sudavė kiekvienas po vieną smūgį kumščiais į veidą ir parvertė nukentėjusįjį ant žemės. Gulinčiam A. P. A. Z., E. Me. ir A. G. sudavė kiekvienas ne mažiau kaip po 5 smūgius į veidą ir pilvą, dėl to A. P. buvo padarytas nežymus sveikatos sutrikdymas, jis pasireiškė poodinėmis kraujosruvomis galvoje, muštine kairės ausies žaizda ir plaštakų odos nubrozdinimais. A. P. šaukiant pagalbos, A. Z., E. Me. ir A. G. apieškojo nukentėjusįjį, tačiau, neradę nei laikrodžio, nei grandinėlės, paėmė sportinį krepšį ir rankinę, sėdo į automobilį „VW Golf IV“ ir išvažiavo, pagrobdami sportinį krepšį, kurio vertė 100 Eur, sportbačius „Nike“, kurių vertė 100 Eur, šortus ir sportinius marškinėlius „Nike“, kurių bendra vertė 500 Eur, bevertį rankšluostį, odinę rankinę „Armani“, kurios vertė 200 Eur, ir joje esančią bevertę piniginę bei ne mažiau kaip 1800 Lt (521,31 Eur), A. P. vardu išduotą vairuotojo pažymėjimą Nr. *(duomenys neskelbtini)*, A. P. vardu išduotą asmens tapatybės kortelę Nr. *(duomenys neskelbtini)*, automobilio „Audi A8“, valstybinis numeris *(duomenys neskelbtini)*, transporto priemonės registracijos liudijimą Nr. *(duomenys neskelbtini)*, draudimo liudijimą, techninės apžiūros rezultatų kortelę, šio automobilio raktelį su imobilizatoriumi, kurių vertė 1400,28 Lt (405,55 Eur), bevertį mobiliojo ryšio telefoną „Nokia“. A. Z., E. M., A. G. ir E. Me., automobiliu „VW Golf IV“ atvykę į Krantinės g., Kaune, pasidalijo lygiomis dalimis pagrobtus pinigus, o krepšį ir rankinę su juose esančiais daiktais, išskyrus telefoną ir sportinę aprangą, sudegino, automobilį „VW Golf IV“ pastatė į garažą, esantį L. Ivinskio g. 47, Kaune. Apie atliktą užduotį A. Z. informavo G. J., vėliau – T. G., šie abu padėkojo už atliktą darbą.

Dėl nukentėjusiojo A. N. plėšimo

6. Pirmosios instancijos teismas G. B. ir N. V. pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 180 straipsnio 3 dalį (nukentėjusysis A. N.) išteisino, apeliacinės instancijos teismas šį sprendimą paliko galioti. Dėl šios dalies kasacinis skundas nepaduotas.

Dėl dokumento suklastojimo ir panaudojimo

7. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai A. J. pripažino kaltu ir nuteisė pagal BK 300 straipsnio 2 dalį, o G. B. pagal BK 300 straipsnio 2 dalį išteisino. Ši dalis kasacine tvarka neapskųsta.

Dėl nusikalstamu būdu gauto turto įgijimo ir panaudojimo bei suklastoto dokumento įgijimo, laikymo ir panaudojimo

8. G. B. buvo pripažintas kaltu ir nuteistas pagal BK 189 straipsnio 2 dalį (2007 m. birželio 28 d. įstatymo redakcija) ir 300 straipsnio 1 dalį už tai, kad jis, žinodamas, jog ne mažesnės kaip 30 550 Eur vertės automobilis „Porsche Macan“ (originalus identifikacinis numeris VIN *(duomenys neskelbtini)*, suklastotas identifikacinis numeris *(duomenys neskelbtini)*) yra gautas nusikalstamu būdu, t. y. 2016 m. liepos 20–21 d. pagrobtas Vokietijos Federacinėje Respublikoje, laikotarpiu nuo 2016 m. liepos 21 d. iki 2018 m. balandžio 17 d., tiksliau nenustatytu laiku ir aplinkybėmis, Lietuvos Respublikoje įgijo šį didelės vertės automobilį ir naudojosi juo, kol 2018 m. balandžio 17 d. kratos metu automobilis „Porsche Macan“ buvo paimtas policijos pareigūnų. Siekdamas sudaryti sąlygas netrukdomai ir saugiai naudotis žinomai nusikalstamu būdu gautu turtu – automobiliu „Porsche Macan“, laikotarpiu nuo 2016 m. liepos 21 d. iki 2018 m. balandžio 17 d., tiksliau nenustatytu laiku ir aplinkybėmis, jis laikė prie savęs ir bute, esančiame *(duomenys neskelbtini)*, bei naudojo žinomai suklastotą dokumentą – Rusijos Federacijos transporto priemonės registracijos liudijimą 77 38 Nr. *(duomenys neskelbtini)* su jame žinomai įrašytais neteisingais automobilio ir jo savininko duomenimis – automobilio „Porsche Macan“ suklastotu identifikaciniu numeriu VIN *(duomenys neskelbtini)* ir automobilio savininku L. G. V. (L. G. V.), kol šis žinomai suklastotas dokumentas 2018 m. balandžio 17 d. kratos metu buvo surastas ir paimtas policijos pareigūnų.

II. Apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio esmė

9. Apeliacinės instancijos teismas konstatavo, kad pirmosios instancijos teismas netinkamai įvertino G. J., G. B. ir R. B. vaidmenį organizuojant nusikalstamas veikas prieš K. B. ir nepagrįstai juos išteisino pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 146 straipsnio 2 dalį, 138 straipsnio 2 dalies 6 punktą ir 253 straipsnio 1 dalį. Be to, pirmosios instancijos teismas nepagrįstai išteisino T. G. pagal BK 253 straipsnio 1 dalį. Apeliacinės instancijos teismas pažymėjo, kad, duodamas nurodymą, T. G. suprato, jog A. Z. ir A. O. veiks pagal kitų lyderių nurodymus, jį tenkino visos neapibrėžtos ir nedetalizuotos kitų organizuotos grupės narių sumanytos ir realizuotos bendro sumanymo sąlygos. Dėl to apeliacinės instancijos teismas panaikino pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalis dėl G. J., G. B., R. B. ir T. G. išteisinimo ir dėl šios dalies priėmė apkaltinamąjį nuosprendį. Apeliacinės instancijos teismas patikslino kaltinime nurodytą vietą, kurioje buvo užpulti K. B. ir P. R., ir laiką, kada nuteistieji atvyko į K. B. paėmimo vietą.

10. Teisėjų kolegija nurodė, kad 2025 m. vasario 1 d., po pirmosios instancijos teismo nuosprendžio priėmimo, įsigaliojo BK pakeitimai, turintys reikšmės nuteistųjų veiksmų kvalifikavimui pagal BK 25 straipsnio 4 dalį. Naujoji šio straipsnio redakcija nustato, kad asmenų veikimas organizuota grupe galimas tik susitarus iš anksto, ir nebeliko galimo susitarimo bet kurioje nusikalstamos veikos stadijoje. Teisėjų kolegija padarė išvadą, kad tai lengvina asmenų teisinę padėtį, todėl taikė naują BK 25 straipsnio 4 dalies redakciją, be kita ko, pasisakydama, ar kiekvienu konkrečiu atveju tarp organizuotos grupės narių buvo nustatytas išankstinis susitarimas. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad, pagal naujos redakcijos BK 146 straipsnio 2 dalį, nustatyta nauja galima skirti bausmės rūšis – laisvės apribojimas, o tai lengvina nuteistųjų teisinę padėtį, todėl G. J., R. B., G. B., T. G., D. Č., A. J., A. O., M. N., E. M. ir J. J. veiksmus, atitinkančius BK 146 straipsnio 2 dalies požymius, perkvalifikavo pagal naująją šio straipsnio redakciją.
11. Be to, apeliacinės instancijos teismas konstatavo, kad pirmosios instancijos teismas netinkamai įvertino G. B. ir R. B. vaidmenį organizuojant, o E. M. ir M. L. vaidmenį vykdant nusikalstamas veikas prieš nukentėjusiuosius M. P. ir R. M. ir nepagrįstai juos išteisino pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 22 straipsnio 1 dal**į,** 135 straipsnio 2 dalies 5 ir 7 punktus, BK 135 straipsnio 2 dalies 7 punktą, 253 straipsnio 1 dalį, 253^2 straipsnio 1 dalį. Apeliacinės instancijos teismas padarė išvadą, kad pirmosios instancijos teismas nepagrįstai nuteistųjų G. J., D. **Č.**, A. O., R. J. ir T. Ga. veiksmus, padarant nusikalstamas veikas prieš R. M., kvalifikavo kaip pasikėsinimą. Teismas pažymėjo, kad objektyviųjų R. M. sužalojimo požymių įgyvendinimas nebuvo pradėtas, šio tikslo buvo atsisakyta dėl nuo asmenų valios nepriklausančių aplinkybių, todėl G. J., D. Č., G. B., R. B., A. O., T. Ga., R. J., M. L. ir E. M. veiksmus įvertino kaip rengimąsi sunkiai sutrikdyti R. M. sveikatą. Dėl to apeliacinės instancijos teismas panaikino pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalis dėl G. B., R. B., E. M. ir M. L. išteisinimo ir dėl šios dalies priėmė apkaltinamąjį nuosprendį, pripažindamas juos kaltais pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 21 straipsnio 1 dalį, 135 straipsnio 2 dalies 5 ir 7 punktus, BK 25 straipsnio 4 dalį ir 135 straipsnio 2 dalies 7 punktą, 253 straipsnio 1 dalį, 253^2 straipsnio 1 dalį. Apeliacinės instancijos teismas nuteistųjų G. J., D. Č., A. O., R. J. ir T. Ga. veiksmus perkvalifikavo pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 21 straipsnio 1 dalį, 135 straipsnio 2 dalies 5 ir 7 punktus.
12. Be to, apeliacinės instancijos teismas konstatavo, kad pirmosios instancijos teismas netinkamai įvertino G. J., D. Č. ir T. G. vaidmenį organizuojant nukentėjusiojo A. P. plėšimą ir nepagrįstai juos išteisino pagal BK 180 straipsnio 3 dalį, 25 straipsnio 3 dalį ir 302 straipsnio 1 dalį. Apeliacinės instancijos teismas padarė išvadą, kad pirmosios instancijos teismas neteisingai kvalifikavo nuteistųjų A. G., E. Me. ir E. M. veiksmus įvykdant nukentėjusiojo A. P. plėšimą pagal BK 180 straipsnio 1 dalį ir 302 straipsnio 1 dalį. Apeliacinės instancijos teismas pažymėjo, kad pirmosios instancijos teismas netinkamai įvertino nusikaltimo padarymo faktines aplinkybes ir jas patvirtinančius įrodymus, aiškiai liudijančius, jog šio nusikaltimo motyvas nebuvo nei nukentėjusiojo turto užvaldymas, nei koks nors asmeninis tiesiogiai užpuolime dalyvavusių asmenų interesas – tai buvo nusikalstamos gru-

puotės lyderių nurodymas sumušti A. P. ir atimti iš jo turimą auksinį laikrodį, kuris buvo tapęs tam tikro ginčo objektu. Dėl to apeliacinės instancijos teismas panaikino pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalis dėl G. J., D. Č. ir T. G. išteisinimo ir dėl šios dalies priėmė apkaltinamąjį nuosprendį, pripažindamas juos kaltais pagal BK 180 straipsnio 3 dalį, 25 straipsnio 4 dalį ir 302 straipsnio 1 dalį. Apeliacinės instancijos teismas nuteistųjų A. G., E. Me. ir E. M. veiksmus perkvalifikavo pagal BK 180 straipsnio 3 dalį, 25 straipsnio 4 dalį ir 302 straipsnio 1 dalį. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad, pagal naujos redakcijos BK 302 straipsnio 1 dalį, galimos skirti laisvės atėmimo bausmės maksimali riba buvo sumažinta nuo šešerių iki ketverių metų, nustatant ir naują už šiame straipsnyje nurodytos nusikalstamos veikos padarymą galimą skirti bausmės rūšį – laisvės apribojimą. Teismas padarė išvadą, kad tai lengvina nuteistųjų teisinę padėtį, todėl nuteistųjų veiksmus, atitinkančius BK 302 straipsnio 1 dalyje nustatytos nusikalstamos veikos požymius, perkvalifikavo pagal naująją šio straipsnio redakciją.

13. Be to, apeliacinės instancijos teismas atkreipė dėmesį, kad pirmosios instancijos teismas, nors ir teisingai nusprendė, jog byloje nėra įrodymų, patvirtinančių G. B. veiksmus perduodant savo pasą A. J. ar leidžiančių spręsti, kad A. J. pasą gavo iš G. B. ir su jo žinia, tačiau šių aplinkybių iš nuteistajam A. J. pateikto kaltinimo nepašalino ir, aprašydamas įrodytomis pripažintas šios nusikalstamos veikos aplinkybes, jas paliko nuosprendžio aprašomojoje dalyje. Teisėjų kolegija šią klaidą ištaisė. Apeliacinės instancijos teismas konstatavo, kad pirmosios instancijos teismas neteisingai nusprendė, jog A. J. pakeitė G. B. Lietuvos Respublikos piliečio paso pirminio turinio rekvizitus ir pats jį suklastojo. Todėl šią aplinkybę teisėjų kolegija patikslino. Be to, apeliacinės instancijos teismas pažymėjo, kad, pagal naujos redakcijos BK 300 straipsnio 2 dalį, už šiame straipsnyje nurodytos nusikalstamos veikos padarymą nustatytos naujos galimos skirti bausmių rūšys – bauda ir laisvės apribojimas. Teisėjų kolegija padarė išvadą, kad tai lengvina nuteistųjų teisinę padėtį, todėl nuteistojo A. J. veiksmus, atitinkančius BK 300 straipsnio 2 dalyje nustatytos nusikalstamos veikos požymius, perkvalifikavo pagal naująją šio straipsnio redakciją.

14. Apeliacinės instancijos teismas konstatavo, kad nors byloje esančių duomenų visuma patvirtina, jog G. B. įgijo didelės vertės turtą ir naudojosi juo, žinodamas, kad šis turtas gautas nusikalstamu būdu, taip pat laikė žinomai suklastotą dokumentą ir juo naudojosi, tačiau šio dokumento įgijimas jam inkriminuotas nepagrįstai. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad BK 300 straipsnio 1 dalies dispozicijoje greta kitų šios nusikalstamos veikos alternatyviųjų požymių nėra nustatytas žinomai suklastoto dokumento įgijimo požymis, todėl G. B. negalėjo būti nuteistas už tokius veiksmus, kurie baudžiamajame įstatyme nenustatyti. Apeliacinės instancijos teismas pašalino šį požymį iš teismo nuosprendžiu nustatytų nusikalstamos veikos požymių aprašymo. Be to, apeliacinės instancijos teismas pažymėjo, kad pagal naujos redakcijos BK 300 straipsnio 1 dalį už šiame straipsnyje nurodytos nusikalstamos veikos padarymą nustatytos naujos galimos skirti bausmių rūšys – viešieji darbai ir laisvės apribojimas. Teisėjų kolegija padarė išvadą, kad tai lengvina nuteistojo teisinę padėtį, todėl G. B. veiksmus, atitinkančius BK 300 straipsnio

1 dalyje nustatytos nusikalstamos veikos požymius, perkvalifikavo pagal naująją šio straipsnio redakciją.

15. Apeliacinės instancijos teismas iš naujo išsprendė bausmių, paskirtų nuteistiesiems už atskirus nusikaltimus, ir galutinės bausmės paskyrimo klausimą. Teisėjų kolegija, įvertinusi nuteistųjų padarytų nusikaltimų pobūdį ir jų asmenybes, iš dalies sutiko su prokuroro argumentais dėl nuteistiesiems G. J., D. Č., T. G., G. B., A. J., A. O., E. M., M. N., J. J., R. J., T. Ga., A. G. ir E. Me. paskirtų per švelnių ir neteisingų bausmių bei pirmosios instancijos teismo nepagrįstų išvadų, susijusių su BK 54 straipsnio 3 dalies taikymu ir bausmių švelninimu dėl pernelyg ilgos proceso trukmės. Teisėjų kolegija neįžvelgė nepateisinamo bylos vilkinimo ir įmanomai trumpiausio baudžiamojo proceso laiko reikalavimo pažeidimo, taip pat neįžvelgė pagrindo nuteistiesiems taikyti kompensuojamąsias priemones, t. y. dėl proceso trukmės švelninti jiems paskirtas bausmes. Teisėjų kolegija, įvertinusi kiekvieną nuteistąjį charakterizuojančias aplinkybes atskirai, taip pat neįžvelgė galimybės atidėti jiems paskirtų laisvės atėmimo bausmių vykdymo, be kita ko, net ir pasikeitus BK 75 straipsnio nuostatoms po 2025 m. vasario 1 d. įsigaliojusių BK pakeitimų. Be to, apeliacinės instancijos teismas konstatavo, kad pirmosios instancijos teismas nepagrįstai nusprendė, jog nusikalstamas veikas prieš nukentėjusįjį A. P. padariusių nuteistųjų atsakomybę sunkina tai, kad nusikaltimus jie padarė dėl savanaudiškų paskatų (BK 60 straipsnio 1 dalies 3 punktas).

16. Apeliacinės instancijos teismas pakeitė pirmosios instancijos teismo nuosprendį dėl dalies nuosprendyje išdėstytų išvadų neatitikties bylos aplinkybėms ir kitų nuosprendžiu netinkamai išspręstų klausimų (neteisingai išspręsto civilinio ieškinio; neįskaityto sulaikymo ir suėmimo laiko ir kt.). Teisėjų kolegija pažymėjo, kad pirmosios instancijos teismas be jokių motyvų patenkino nukentėjusiojo A. P. civilinį ieškinį, kurį pats nukentėjusysis pripažino kaip klaidingą, ir nepagrįstai konstatavo, jog nukentėjusiojo prašomas priteisti turtinės žalos atlyginimas yra 5300 Eur. Apeliacinės instancijos teismas konstatavo, kad toks teismo sprendimas yra neteisingas, todėl jį pakeitė pagal byloje jau nustatytas aplinkybes, kitus byloje esančius įrodymus ir paties nukentėjusiojo pirminius parodymus tiek, kiek jie atitinka protingumo kriterijus. Teisėjų kolegija nusprendė, kad nukentėjusysis patyrė 1312,02 Eur turtinę žalą, šios žalos atlyginimą, įvertinęs šiame nuosprendyje nustatytas aplinkybes, priteisė solidariai iš nuteistųjų G. J., T. G., D. Č., A. G., E. Me. ir E. M.

III. Kasacinių skundų argumentai

17. Nuteistasis G. J. kasaciniame skunde prašo panaikinti pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalį, kuria jis buvo pripažintas kaltu padaręs nusikaltimus, nustatytus BK 25 straipsnio 3 dalyje, 22 straipsnio 1 dalyje, 135 straipsnio 2 dalies 5 ir 7 punktuose, 135 straipsnio 2 dalies 7 punkte, 253 straipsnio 1 dalyje, 253^2 straipsnio 1 dalyje (2023 m. balandžio 27 d. įstatymo redakcija), taip pat panaikinti apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio dalį, kuria buvo pripažintas kaltu pagal BK 25 straipsnio 4 dalį bei 146 straipsnio 2 dalį, 138 straipsnio

2 dalies 6 punktą (2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymo redakcija), 253 straipsnio 1 dalį, BK 180 straipsnio 3 dalį (2007 m. birželio 28 d. įstatymo redakcija), 25 straipsnio 4 dalį, 302 straipsnio 1 dalį ir nuteistas galutine subendrinta bausme – laisvės atėmimu trylikai metų, ir baudžiamąją bylą G. J. nutraukti.

18. Kasaciniu skundu nuteistasis G. B. ir jo gynėjas advokatas V. Sirvydis pateiktais alternatyviais prašymais prašo: 1) panaikinti pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalį, kuria G. B. buvo pripažintas kaltu ir nuteistas pagal BK 189 straipsnio 2 dalį ir BK 300 straipsnio 1 dalį, perkvalifikuoti kasatoriaus veiką į BK 189 straipsnio 2 dalį (2007 m. birželio 28 d. įstatymo redakcija), panaikinti apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio dalį, kuria G. B. apeliacinis skundas dėl šios pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalies atmestas, ir šią baudžiamosios bylos dalį kasatoriui nutraukti, kadangi nepadaryta veika, turinti nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių; 2) panaikinti apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio dalį, kuria G. B. pripažintas kaltu pagal BK 25 straipsnio 4 dalį ir 146 straipsnio 2 dalį, 138 straipsnio 2 dalies 6 punktą (2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymo redakcija), 253 straipsnio l dalį (nusikalstamos veikos prieš K. B.), pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 21 straipsnio 1 dalį, 135 straipsnio 2 dalies 5 ir 7 punktus (2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymo redakcija), BK 25 straipsnio 4 dalį ir 135 straipsnio 2 dalies 7 punktą (2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymo redakcija), 253 straipsnio 1 dalį, 253^2 straipsnio 1 dalį (rengimasis sunkiai sutrikdyti R. M. sveikatą ir M. P. sveikatos sutrikdymas visuotinai pavojingu būdu), ir dėl šios dalies palikti galioti pirmosios instancijos teismo nuosprendį su pakeitimais: pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalis pakeičiant tiek, kiek to buvo prašoma apeliaciniu skundu.
19. Kasaciniu skundu nuteistasis D. Č. ir jo gynėjas advokatas V. Sirvydis pateiktais alternatyviais prašymais prašo: 1) panaikinti pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalį, kuria D. Č. buvo pripažintas kaltu ir nuteistas pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 22 straipsnio 1 dalį ir 135 straipsnio 2 dalies 5 punktą, 7 punktą, 135 straipsnio 2 dalies 7 punktą, 253 straipsnio 1 dalį, 253^2 straipsnio 1 dalį (2023 m. balandžio 27 d. įstatymo redakcija) (M. P. sužalojimo ir pasikėsinimo sužaloti R. M. epizodas), BK 25 straipsnio 3 dalį, 146 straipsnio 2 dalį, 138 straipsnio 2 dalies 6 punktą, 253 straipsnio 1 dalį (K. B. sužalojimo epizodas), panaikinti apeliacinės instancijos teismo apkaltinamojo nuosprendžio dalį, kuria D. Č. apeliacinis skundas dėl šios pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalies atmestas, ir šią baudžiamosios bylos dalį kasatoriui nutraukti; 2) panaikinti apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio dalį, kuria D. Č. pripažintas kaltu pagal BK 180 straipsnio 3 dalį (2007 m. birželio 28 d. įstatymo redakcija), 25 straipsnio 4 dalį, 302 straipsnio 1 dalį (nusikalstamos veikos prieš nukentėjusįjį A. P.), ir palikti galioti pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalį, kadangi kasatorius prieš nukentėjusįjį A. P. nepadarė veikų, turinčių nusikaltimų ar baudžiamųjų nusižengimų požymių; 3) pripažinti proceso trukmę pernelyg ilga ir sušvelninti kasatoriui skirtą bausmę bei pripažinti, kad kasatorius yra atlikęs jam skirtą terminuoto laisvės atėmimo bausmę.
20. Kasaciniu skundu nuteistasis R. B. ir jo gynėjas advokatas V. Sirvydis prašo panaikinti apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio dalį, priimtą dėl kasatoriaus

R. B., ir palikti galioti pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalį, kuria R. B. buvo išteisintas dėl jam pateiktų kaltinimų, be pakeitimų.

21. Kasaciniu skundu nuteistojo T. G. gynėjas advokatas K. Ašmys prašo panaikinti pirmosios instancijos teismo ir apeliacinės instancijos teismo nuosprendžius.
22. Kasaciniu skundu nuteistojo A. O. gynėjas advokatas K. Ašmys prašo: 1) panaikinti apeliacinės instancijos teismo nuosprendį; 2) pakeisti pirmosios instancijos teismo nuosprendį: a) išteisinti A. O. pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 22 straipsnio 1 dalį, 135 straipsnio 2 dalies 5 ir 7 punktus, 135 straipsnio 2 dalies 7 punktą, 253 straipsnio 1 dalį, 253^2 straipsnio 1 dalį (2023 m. balandžio 27 d. įstatymo redakcija) (sunkus M. P. sveikatos sutrikdymas visuotinai pavojingu būdu ir pasikėsinimas sunkiai sutrikdyti R. M. sveikatą visuotinai pavojingu būdu); b) perkvalifikuoti nuteistojo padarytas nusikalstamas veikas iš BK 25 straipsnio 3 dalies, 146 straipsnio 2 dalies, 138 straipsnio 2 dalies 6 punkto, 253 straipsnio 1 dalies (neteisėtas K. B. laisvės atėmimas panaudojant fizinį smurtą, nesunkus jo sveikatos sutrikdymas) į BK 146 straipsnio 1 dalį ir 138 straipsnio 1 dalį; c) paskirti nuteistajam švelnesnę bausmę dėl pernelyg ilgos proceso trukmės.
23. Kasaciniu skundu nuteistojo J. J. gynėjas advokatas K. Ašmys prašo panaikinti pirmosios instancijos teismo ir apeliacinės instancijos teismo nuosprendžius ir paskirti nuteistajam švelnesnę bausmę arba atidėti jos vykdymą.
24. Kasaciniu skundu nuteistojo R. J. gynėjas advokatas K. Ašmys prašo panaikinti pirmosios instancijos teismo ir apeliacinės instancijos teismo nuosprendžius ir išteisinti R. J. pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 22 straipsnio 1 dalį, 135 straipsnio 2 dalies 5 ir 7 punktus, 135 straipsnio 2 dalies 7 punktą, 253 straipsnio 1 dalį, 253^2 straipsnio 1 dalį (2023 m. balandžio 27 d. įstatymo redakcija) (sunkus M. P. sveikatos sutrikdymas visuotinai pavojingu būdu ir pasikėsinimas sunkiai sutrikdyti R. M. sveikatą visuotinai pavojingu būdu).
25. Kasaciniu skundu nuteistojo M. N. gynėjas advokatas K. Ašmys prašo panaikinti pirmosios instancijos teismo ir apeliacinės instancijos teismo nuosprendžius ir paskirti nuteistajam švelnesnę bausmę arba atidėti jos vykdymą.
26. Kasaciniu skundu nuteistojo A. G. gynėjas advokatas K. Ašmys prašo panaikinti pirmosios instancijos teismo ir apeliacinės instancijos teismo nuosprendžius ir paskirti nuteistajam švelnesnę bausmę arba atidėti jos vykdymą.
27. Kasaciniu skundu nuteistasis E. Me. prašo: 1) panaikinti apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio dalį, kuria E. Me. nusikalstamos veikos buvo perkvalifikuotos pagal BK 180 straipsnio 3 dalį (2007 m. birželio 28 d. įstatymo redakcija), 25 straipsnio 4 dalį, 302 straipsnio 1 dalį, ir dėl šios dalies palikti galioti pirmosios instancijos teismo nuosprendį; 2) pritaikius BK 54 straipsnio 3 dalies nuostatas, sumažinti E. Me. paskirtą subendrintą bausmę ir, atsižvelgiant į faktiškai atliktą laisvės atėmimo bausmės, paskirtos Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2023 m. vasario 21 d. nuosprendžiu, laiką nuo 2023 m. vasario 27 d. iki 2023 m. gruodžio 20 d., laikyti E. Me. atlikusiu bausmę; 3) jei būtų konstatuota, kad apeliacinės instancijos teismas pagrįstai pripažino, jog nusikalstamos veikos buvo įvykdytos veikiant organizuota grupe: a) pakeisti apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio dalį, kuria už nusikaltimą, nustatytą

BK 180 straipsnio 3 dalyje, E. Me. paskirta šešerių metų laisvės atėmimo bausmė, ir už šį nusikaltimą jam skirti mažesnę bausmę, ją apėmimo būdu subendrinti su bausme, paskirta pagal BK 302 straipsnio 1 dalį; b) pritaikius BK 54 straipsnio 3 dalies nuostatas, paskirtą subendrintą bausmę sumažinti, atsižvelgiant į E. Me. faktiškai atliktą laisvės atėmimo bausmės, paskirtos Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2023 m. vasario 21 d. nuosprendžiu, laiką nuo 2023 m. vasario 27 d. iki 2023 m. gruodžio 20 d., ir, pritaikius BK 75 straipsnio 3 dalies nuostatas, iš dalies atidėti paskirtos bausmės vykdymą, nustatant nedelsiant atliktinos laisvės atėmimo bausmės dalį – šešis mėnesius.

28. Nuteistojo E. M. gynėjas advokatas L. S. Bagdonas kasaciniame skunde prašo panaikinti pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nuosprendžių dalis, kuriomis E. M. buvo pripažintas kaltu ir nuteistas, ir priimti naują nuosprendį, kuriuo E. M. būtų išteisintas, arba panaikinti apeliacinės instancijos teismo nuosprendį ir perduoti baudžiamąją bylą iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka. Pripažinus kaltu – skirti bausmę, nesusijusią su realia laisvės atėmimo bausme.
29. Nuteistasis T. Ga. ir jo gynėja advokatė I. Lukoševičė kasaciniame skunde prašo panaikinti pirmosios ir apeliacinės instancijos teism*ų* nuosprendžius ir T. Ga. dėl nusikalstamų veikų, nustatytų BK 25 straipsnio 4 dalyje, 21 straipsnio 1 dalyje, 135 straipsnio 2 dalies 5 ir 7 punktuose, BK 25 straipsnio 4 dalyje ir 135 straipsnio 2 dalies 7 punkte ir 253 straipsnio 1 dalyje, 253^2 straipsnio 1 dalyje, išteisinti arba T. Ga. paskirti švelnesnę bausmę, arba jos vykdymą atidėti.
30. Nuteistojo M. L. gynėjas advokatas K. Jonaitis kasaciniame skunde prašo panaikinti apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio dalį, kuria M. L. pripažintas kaltu pagal BK 25 straipsnio 4 dalį, 21 straipsnio 1 dalį, 135 straipsnio 2 dalies 5 ir 7 punktus (2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymo redakcija), BK 25 straipsnio 4 dalį ir 135 straipsnio 2 dalies 7 punktą (2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymo redakcija), 253 straipsnio 1 dalį, 253^2 straipsnio 1 dalį ir jam paskirta septynerių metų laisvės atėmimo bausmė, ir palikti galioti be pakeitimų pirmosios instancijos teismo nuosprendį, kuriuo M. L. buvo išteisintas, arba perduoti bylą iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka.
31. Nuteistasis G. J., nuteistieji G. B., D. Č., R. B. ir jų gynėjas advokatas V. Sirvydis, nuteistųjų T. G., A. O., J. J., R. J., M. N. ir A. G. gynėjas advokatas K. Ašmys, nuteistojo E. M. gynėjas advokatas L. S. Bagdonas, nuteistojo M. L. gynėjas advokatas K. Jonaitis kasaciniuose skunduose nurodo, kad, bylą nagrinėjant apeliacinės instancijos teisme, buvo esmingai pažeistos baudžiamojo proceso taisyklės, skirtos teisiamo asmens garantijoms į nešališką teismą užtikrinti, o apeliacinės instancijos teismas nukrypo nuo teismo nešališkumą aiškinančios teismų praktikos.
    31.1. Baudžiamąją bylą apeliacinės instancijos teisme išnagrinėjo šališkas teismas (BPK 58 straipsnio 1 dalies 4 punkte ir BPK 58 straipsnio 2 dalies 2 punkte įtvirtinti nušalinimo pagrindai), kadangi į teisėjų kolegijos sudėtį įėjo ir teisėja Jūratė Jakubonienė, anksčiau nagrinėjusi proceso dalyvių skundus ir priėmusi aštuonis procesinius sprendimus dėl procesinių prievartos priemonių taikymo baudžiamojoje byloje, iš kurios buvo nepagrįstai išskirta ši baudžiamoji byla. Teisėja J. Jakubonienė šiuos procesinius sprendimus priėmė toje pačioje byloje.

31.2. BPK nėra aiškių kriterijų, kada ikiteisminiai tyrimai gali būti atskirti, tačiau reikėtų vadovautis BPK įtvirtintu principu, pagal kurį, siekiant greitesnio proceso, galima tyrimus atskirti, bet to daryti nederėtų, jeigu atskiri procesai galėtų neigiamai paveikti tyrimo išsamumą. Šiuo atveju abi bylas sieja ta pati įrodomų visuma, tie patys kaltinamieji ir liudytojai. Todėl šių baudžiamųjų bylų išskyrimas buvo neleistinas ir prieštaravo baudžiamojo proceso išsamumo principui. Bylos dėl įtariamųjų (kaltinamųjų), kuriems inkriminuotos nusikalstamos veikos yra neatskiriamai susijusios, paprastai turėtų būti nagrinėjamos kartu. Taip yra sudaromos sąlygos vieno rungtyniško teisminio proceso metu išsamiai ir nešališkai išnagrinėti bylą, kartu užtikrinamas proceso ekonomiškumas (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-298-976/2018, 2K-221-942/2020). Dirbtinis baudžiamųjų bylų išskyrimas prieštaravo ir pačių prokurorų veiklos vidiniam teisiniam reguliavimui – Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2004 m. sausio 29 d. įsakymu Nr. 1-20 patvirtintoms Rekomendacijoms dėl nusikalstamų veikų tyrimo sujungimo ir atskyrimo. Šių rekomendacijų 7.4 papunktyje nurodoma, kad atskyrimas galimas tada, kai yra būtina ne tik greitesniam, bet ir išsamesniam veikų ištyrimui. Atskirti ikiteisminius tyrimus nebuvo rekomenduojama pagal Rekomendacijų 6.1 ir 6.2 papunkčius. Baudžiamųjų bylų išskyrimas buvo skirtas kuo ilgesniam suėmimo taikymui įtariamiesiems, nes šios kardomosios priemonės taikymo trukmė apribota tik ikiteisminio tyrimo metu (BPK 127 straipsnio 2 dalis), o byloje artėjo pusantrų metų kardomojo kalinimo riba, kada įtariamiesiems būtų reikėję skirti švelnesnes už suėmimą kardomąsias priemones.

31.3. Kasacinės instancijos teismo požiūris į panašias situacijas kyla iš Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – EŽTT) jurisprudencijos, kad aplinkybė, jog bylą nagrinėjantis teisėjas anksčiau procese yra priėmęs su ta pačia nusikalstama veika susijusių sprendimų, savaime negali būti traktuojama kaip aplinkybė, pateisinanti baiminimąsi dėl jo nešališkumo trūkumo, kad tokiu atveju yra svarbus atitinkamų sprendimų pobūdis. Tuo atveju, jeigu teisėjas anksčiau baudžiamajame procese yra priėmęs tik formalius procesinio pobūdžio sprendimus, kuriuos priimant nepateikiamas įrodymų vertinimas ir neišreiškiama pozicija dėl kaltinamojo kaltumo (bylos esmės), nešališkumo trūkumo problemų nekyla. Todėl Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pabrėžia, jog, garantuojant kaltinamojo teisę į nešališką bylos nagrinėjimą teisme, būtina, kad bylą nagrinėtų teisėjas, dėl kaltinamojo nepriėmęs sprendimų, kuriuose būtų pasisakęs dėl įtarimų pagrįstumo, duomenų (įrodymų) vertinimo ir pan. Teismų praktikoje taip pat pažymima, kad nekyla abejonių, jog, užtikrinant asmens teisę į nešališką teismą, negalimas teisėjo dalyvavimas procese, jeigu jis sprendė klausimus dėl kardomųjų priemonių skyrimo (jų terminų tęsimo), procesinių prievartos priemonių sankcionavimo ar nagrinėjo proceso dalyvių skundus dėl minėtų asmens teises apribojančių priemonių pagrįstumo, nes kiekvienu atveju spręsdamas šiuos klausimus teisėjas pirmiausia turi įvertinti įtarimų pagrįstumą bei duomenų jiems pagrįsti pakankamumą (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-124-648/2015).

31.4. Teisėja J. Jakubonienė procesiniuose sprendimuose ne tik pasisakė dėl duomenų pakankamumo, bet ir vertino pateiktų kaltinimų pobūdį, sunkumą, inkriminuotų veikų pavojingumą, skaičių ir pan. Prieštaraudama jai pareikštam nušalinimui, teismo posėdyje teisėja pareiškė, kad sprendė skundus šiuo metu Kauno apygardos teisme nagrinėjamoje byloje, nežinodama šios bylos aplinkybių ir kaltinimo. Tokia pozicija yra neteisinga, kadangi duomenys apie bylų išskyrimą sudaro abiejų baudžiamųjų bylų, anksčiau sudariusių bendrą visumą, medžiagą. Kiti du tos pačios teisėjų kolegijos nariai 2024 m. rugsėjo 16 d. nutartimi nušalinimą nepagrįstai atmetė, taip nukrypdami nuo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. gegužės 22 d. nutartyje baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-60-648/2024 pateiktų išaiškinimų. Apeliacinės instancijos teismo posėdžio metu teisėjų kolegijos pirmininko išsakyti samprotavimai, kad Lietuvos apeliaciniame teisme nebeliks teisėjų, galinčių nagrinėti baudžiamąsias bylas, nepriskirtini prie teisinių argumentų. Neretai šis teismas baudžiamosioms byloms nagrinėti pasitelkia ir Civilinių bylų skyriaus teisėjus. Juo labiau kad viso proceso metu Lietuvos apeliaciniame teisme dalyvavo ir pakaitinė teisėja.

31.5. Teisėja J. Jakubonienė Lietuvos apeliaciniame teisme, kaip teisėjų kolegijos narė, yra priėmusi 2024 m. liepos 25 d. nutartį baudžiamojoje byloje Nr. 1A-260-449/2024, kuria visa teisėjų kolegijos sudėtis nusišalino, atsižvelgdama į kasacinėje nutartyje baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-60-648/2024 pateiktus išaiškinimus. Ir vienu, ir kitu atveju skirtingos to paties teismo teisėjų kolegijos (į kurias įėjo ir teisėja J. Jakubonienė) išskirtose baudžiamosiose bylose jau buvo išreikšta procesiškai reikšminga nuomonė dėl asmens, atleisto nuo baudžiamosios atsakomybės pagal BK 39[1] straipsnio 1 dalį, parodymų teisinės reikšmės. Tokios nutartys nėra procesiškai neutralios. Be to, teisėjos procesinė elgsena, kai ji pripažino kasacinės nutarties baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-60-648/2024 išaiškinimų teisinę reikšmę ir iki jai šioje baudžiamojoje byloje pareikšto nušalinimo priėmė nutartį baudžiamojoje byloje Nr. 1A-260-449/2024, o šioje baudžiamojoje byloje elgėsi priešingai, yra prieštaringa ir netoleruotina bei vertintina būtent teisėjos ir visos teisėjų kolegijos šališkumo linkme.

31.6. Apeliacinės instancijos teisme skundžiamą nuosprendį priėmusi teisėjų kolegija nesilaikė teismo nešališkumo reikalavimo, kuris laikytinas viena iš asmens konstitucinės teisės į teisingą teismą sudėtinių dalių. Tai sudaro pagrindą panaikinti skundžiamą apeliacinės instancijos teismo nuosprendį ir perduoti baudžiamąją bylą nagrinėti iš naujo apeliacine tvarka.

32. Nuteistasis G. J., nuteistieji G. B., D. Č., R. B. ir jų gynėjas advokatas V. Sirvydis, nuteistųjų T. G., A. O., J. J., R. J., M. N., A. G. gynėjas advokatas K. Ašmys, nuteistasis E. Me., nuteistojo E. M. gynėjas advokatas L. S. Bagdonas, nuteistojo M. L. gynėjas advokatas K. Jonaitis kasaciniuose skunduose nurodo, kad apeliacinės instancijos teismas padarė BPK 256 straipsnio nuostatų, reglamentuojančių kaltinime nurodytos veikos esminių faktinių aplinkybių ir jos kvalifikavimo pakeitimą teisme, pažeidimą.

32.1. Nors apeliacinės instancijos teismas pripažino, kad pagal naujos redakcijos BK 146 straipsnio 2 dalį už šiame straipsnyje nurodytos nusikalstamos veikos padarymą nustatyta nauja galima skirti bausmės rūšis – laisvės apribojimas, o tai lengvina nuteistųjų teisinę padėtį, todėl nuteistųjų veiksmus, atitinkančius BK 146 straipsnio 2 dalyje nustatytos nusikalstamos veikos požymius, perkvalifikavo pagal naująją šio straipsnio redakciją, tačiau pakeisdamas veikos kvalifikavimą nesilaikė BPK 256 straipsnio 2 dalies reikalavimų ir procedūrų.

32.2. BK 25 straipsnio 4 dalies pakeitimu buvo pakeistas esminis organizuotos grupės požymis – būtinasis reikalavimas, pripažįstant bendrininkus veikus organizuota grupe, yra išankstinis bendrininkų susitarimas daryti nusikalstamas veikas. Toks įstatymo pakeitimas reikalauja visiškai kitokių nusikalstamų veikų požymių įrodinėjimo, o ne tik švelninančios nuteistųjų padėties konstatavimo. Todėl šioje byloje reikėjo atnaujinti įrodymų tyrimą dėl nuteistųjų teisinės padėties pasikeitimo (pasunkinimo ar palengvinimo) ir kaltinimo keitimo bei išsiaiškinti ne tik tai, ar apskritai yra duomenų, kad nuteistieji prisidėjo prie nusikalstamų veikų įvykdymo, bet ir tai, ar pakanka byloje informacijos apie išankstinį jų susitarimą, taip pat ar tikrai esamas įstatymo pakeitimas yra švelninantis, o gal nuteistieji visai neveikė organizuota grupe, nes jos sąvoka pasikeitė. Teismas nepagrįstai atmetė gynėjo prašymą atnaujinti įrodymų tyrimą ir iš naujo aplinkybių netyrė. Kasatoriai nesutinka su skundžiamo apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio 107–122 punktuose pateiktais tiek materialiosios teisės, tiek BPK 256 straipsnio 2 dalies nuostatų aiškinimais. Apeliacinės instancijos teismas, užuot pakeitęs kaltinime nurodytą teisinę kvalifikaciją, kaip to reikalauja BPK 256 straipsnio 2 dalies nuostatos, perkvalifikavo nuteistųjų nusikalstamas veikas iš BK 25 straipsnio 3 dalies į BK 25 straipsnio 4 dalį. Tai faktiškai reiškia nuteistųjų teisinės padėties pasunkinimą, kadangi taip apeliacinės instancijos teismas, neįrodinėdamas ir nesudarydamas galimybės nuo tokio teisiškai reikšmingo požymio gintis, preziumavo išankstinį bendrininkų susitarimą.

32.3. Naujas nusikalstamą veiką apibūdinantis požymis kaltinime nebuvo nurodytas, jį pagrindžiantys duomenys nebuvo renkami, o nuteistieji nuo tokio kaltinimo nesigynė. Gynyba pagal tokį naują požymį būtų buvusi kitokia – gynyba būtų turėjusi galimybę ginčyti išankstinį bendrininkų susitarimą, užduoti klausimų apeliacinės instancijos teisme apklaustam liudytojui A. Z., be to, būtų reiškusi prašymus šaukti kitus liudytojus ar nukentėjusiuosius, užduoti klausimų kitiems toje pačioje baudžiamojoje byloje kaltinamiems asmenims, teikti paaiškinimus, rodančius, kad jokio išankstinio susitarimo nebuvo. Apeliacinės instancijos teismas, motyvuodamas išankstinį bendrininkų susitarimą, skundžiamą dalį pagrindė motyvu, kad liudytojas A. Z. buvo apklaustas teisme, tad nuteistieji ir jų gynėjai turėjo galimybę jam užduoti klausimų, pateikti dėl šių aplinkybių savo paaiškinimus ir naudotis kitomis gynybos priemonėmis. Tačiau, apklausiant kaip liudytoją A. Z., tiek nuteistieji, tiek gynyba neturėjo galimybės ir poreikio užduoti jam klausimų

dėl išankstinio bendrininkų susitarimo, nes tokio susitarimo kaltinimas ir neįrodinėjo.

32.4. Nors organizuotos grupės samprata aktuali visoms nusikalstamoms veikoms, dėl kurių nuteistieji yra pripažinti kaltais ir nuteisti, tačiau ypatingą reikšmę ši samprata įgyja dėl dalies, kurioje kasatoriai yra pripažinti kaltais ir nuteisti pagal BK 180 straipsnio 3 dalį (veika prieš nukentėjusįjį A. P.). Apeliacinės instancijos teismas analizavo baudžiamojo įstatymo pasikeitimą tik BK 180 straipsnio 3 dalies sankcijos požiūriu (skundžiamo nuosprendžio 254 punktas), tačiau dėl organizuotos grupės sampratos pasikeitimo nepasisakė. Taigi, apeliacinės instancijos teismas, pasisakydamas dėl nuteistiesiems inkriminuotos nusikalstamos veikos, nustatytos BK 180 straipsnio 3 dalyje, neįvertino ir nepagrįstai netaikė BK 25 straipsnio 4 dalies nuostatų, naujai apibrėžiančių organizuotos grupės požymius. BK 25 straipsnio 4 dalies pakeitimas lengvina nuteistųjų padėtį, todėl turėjo būti taikomas kvalifikuojant visas nuteistiesiems inkriminuotas nusikalstamas veikas (BK 3 straipsnio 2 dalis), o to nepadaręs apeliacinės instancijos teismas padarė baudžiamojo įstatymo taikymo klaidą.

32.5. Taigi, apeliacinės instancijos teismas, skundžiamame nuosprendyje iš esmės pripažinęs, kad naujoji BK 25 straipsnio 4 dalies redakcija yra aktuali vertinant nuteistųjų veiksmus, naujo būtinojo organizuotos grupės požymio nutiestiesiems neinkriminavo, naujo kaltinimo BPK nustatyta tvarka nesuformulavo, netyrė šios naujos esminės faktinės aplinkybės, šiuo aspektu nesudarė gynybai galimybės gintis ir skundžiamame nuosprendyje neatskleidė šio organizuotos grupės požymio. Taip apeliacinės instancijos teismas esmingai pažeidė ir BPK 256 straipsnio nuostatas bei suvaržė nuteistųjų teisę į gynybą.

33. Nuteistieji G. B., D. Č., R. B. ir jų gynėjas advokatas V. Sirvydis, nuteistųjų T. G., A. O., J. J., R. J., M. N. ir A. G. gynėjas advokatas K. Ašmys, nuteistojo E. M. gynėjas advokatas L. S. Bagdonas, nuteistasis T. Ga. ir jo gynėja advokatė I. Lukoševičė, nuteistojo M. L. gynėjas advokatas K. Jonaitis kasaciniuose skunduose nurodo, kad apeliacinės instancijos teismas netinkamai pritaikė baudžiamojo įstatymo nuostatas, reglamentuojančias bendrininkavimo formas.

33.1. Apeliacinės instancijos teismas padarė teisės taikymo klaidą, sukurdamas naują, baudžiamajame įstatyme nenurodytą bendrininkavimo formą – nusikalstamą grupuotę. Tokia bendrininkavimo forma, kurią sukūrė apeliacinės instancijos teismas ir kokios nenurodo BK 25 straipsnis, yra neleistina, esmingai pažeidžia ne tik teisės principą *nullum crimen sine lege* (nėra tokio nusikaltimo, kuris nebūtų nurodytas įstatyme), bet ir nuteistųjų teisę į gynybą.

33.2. Nuteistasis T. Ga. ir jo gynėja advokatė I. Lukoševičė kasaciniame skunde nurodo, kad pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai netinkamai nustatė bendrininkavimo formą (BK 25 straipsnis) konstatavę, jog T. Ga. nusikalstamas veikas padarė veikdamas organizuota grupe, dėl to netinkamai pritaikė baudžiamąjį įstatymą. Byloje nėra surinkta duomenų apie tvirtus, besitęsiančius T. Ga. nusikalstamus ryšius, kad T. Ga. būtų tapatinęsis su dalyvavimu organizuotos grupės veikloje. Teismai pripažino, jog T. Ga. veikė

kaip vykdytojas tik darant vieną nusikalstamą veiką, tačiau vien tai neleidžia konstatuoti organizuotai grupei būdingo aukštesnio (nei bendrininkų grupei) organizuotumo lygio. Nuteistasis niekada nepriklausė organizuotai grupei. Vien tai, kad T. Ga. pažinojo kitus nuteistuosius, neleidžia daryti išvados, jog jis priklausė organizuotai grupei. Teismai neargumentavo, kokiu pagrindu pripažino, kad T. Ga. priklauso organizuotai grupei, kiek laiko joje dalyvavo, koks buvo jo vaidmuo darant nusikalstamas veikas, bei kitų aplinkybių. Atsižvelgiant į tai, byloje nėra surinkta jokių duomenų apie tai, kad T. Ga. priklausė organizuotai grupei ir buvo jos narys, todėl jam turi būti panaikintas kaltinimas, jog jis dalyvavo organizuotos grupės veikloje.

34. Nuteistieji G. B., D. Č., R. B. ir jų gynėjas advokatas V. Sirvydis, nuteistojo E. M. gynėjas advokatas L. S. Bagdonas ir nuteistojo M. L. gynėjas advokatas K. Jonaitis kasaciniuose skunduose nurodo, kad apeliacinės instancijos teismas netinkamai pritaikė BK 3 straipsnio 2 dalies nuostatas, reglamentuojančias baudžiamojo įstatymo galiojimo laiką, ir pažeidė baudžiamosios teisės principus *lex benignior retro agit* (švelninantis įstatymas galioja atgaline tvarka) ir *nullum crimen sine lege*.
    34.1. Byloje aktualūs BK 54 straipsnio 3 dalies ir 75 straipsnio nuostatų pakeitimai, nustatantys galimą švelnesnės bausmės skyrimą ar bausmės vykdymo atidėjimą. Tačiau apeliacinės instancijos teismas į šiuos pasikeitimus neatsižvelgė, nors įstatymo nuostatos, lengvinančios asmenų teisinę padėtį, išlieka aktualios ir aukštesnės instancijos teismuose.
    34.2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymo Nr. XIV-2573 50 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad šio įstatymo 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 19, 22, 23, 26, 27, 37 ir 45 straipsnių nuostatos tiek, kiek jos lengvina asmenų teisinę padėtį, taikomos tik toms iki šio įstatymo įsigaliojimo dienos padarytoms nusikalstamoms veikoms, dėl kurių dar nebaigtas bylų nagrinėjimo procesas pirmosios, apeliacinės ar kasacinės instancijos teismuose. Netaikydamas tokio reguliavimo, apeliacinės instancijos teismas itin reikšmingai pasunkino kasatorių padėtį, kadangi BPK 362^1 straipsnio teikiamomis galimybėmis kasatoriai nebegalės pasinaudoti. Tai reiškia faktinį apeliacinės instancijos teismo atsisakymą vykdyti teisingumą ir reikšmingai pažeidžia vieną iš esminių kaltinamojo (nuteistojo) teisių – teisę į tinkamą apeliacinį procesą.
    34.3. Esmine apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio surašymo klaida laikytina ir tai, kad šis teismas, konstatavęs, jog naujos redakcijos BK 146 straipsnio 2 dalis ir BK 302 straipsnio 1 dalis lengvina nuteistųjų teisinę padėtį, ir jų nusikalstamas veikas perkvalifikavęs pagal naująją šių straipsnių redakciją, toliau skundžiamame nuosprendyje nusprendė šių straipsnių redakcijos nebenurodyti. Toks motyvas reiškia, kad apeliacinės instancijos teismas, netgi pripažindamas, kad naujoji baudžiamojo įstatymo redakcija lengvina nuteistųjų teisinę padėtį, nuosprendžio rezoliucinėje dalyje apie tai nepasisakė.
    34.4. Esminis teisės principo *nullum crimen sine lege* pažeidimas padarytas pripažįstant nuteistuosius G. B., E. M. ir M. L. kaltais pagal BK 253^2 straipsnio 1 dalį. Ši BK norma įsigaliojo tik įstatymų leidėjui priėmus 2023 m. balan-

džio 27 d. įstatymą Nr. XIV-1925 (įsigaliojo nuo 2023 m. birželio 1 d.), taigi, gerokai vėliau nei galimai padarytos nusikalstamos veikos.

34.5. Žemesnės instancijos teismai padarė esminę klaidą, taikydami G. B. ne tą BK 189 straipsnio 2 dalies redakciją, ir be pagrindo apsunkino jo teisinę padėtį. Pagal kasatoriui inkriminuotas aplinkybes, jis yra pripažintas kaltu ir nuteistas dėl to, kad įgijo ir naudojosi didelės vertės turtu nuo 2016 m. liepos 21 d. iki 2018 m. balandžio 17 d. Inkriminuotos veikos metu galiojo BK 189 straipsnio 2007 m. birželio 28 d. įstatymo redakcija, kurios 2 dalies sankcija nustatė griežčiausią galimą bausmę – ketverių metų laisvės atėmimą, o vėlesne 2020 m. lapkričio 5 d. įstatymo redakcija straipsnio sankcija buvo sugriežtinta iki maksimalios šešerių metų laisvės atėmimo bausmės. Taigi, taikant ne tos redakcijos baudžiamąjį įstatymą, buvo padarytas esminis materialiosios baudžiamosios teisės pažeidimas.

35. Nuteistasis G. J., nuteistieji G. B., D. Č., R. B. ir jų gynėjas advokatas V. Sirvydis, nuteistųjų T. G., A. O., J. J., R. J., M. N. gynėjas advokatas K. Ašmys, nuteistojo E. M. gynėjas advokatas L. S. Bagdonas, nuteistojo M. L. gynėjas advokatas K. Jonaitis, nuteistasis T. Ga. ir jo gynėja advokatė I. Lukoševičė kasaciniuose skunduose nurodo, kad žemesnės instancijos teismai, priimdami nuteistiesiems apkaltinamuosius nuosprendžius, netinkamai pritaikė baudžiamąjį įstatymą ir padarė esminius BPK pažeidimus, kurie sukliudė teismams išsamiai ir nešališkai išnagrinėti bylą ir priimti teisingus nuosprendžius.

35.1. Teismai nesugretino byloje esančių duomenų visumos, tinkamai neištyrė ir neįvertino byloje esančių įrodymų, nepašalino tarp įrodymų esančių prieštaravimų, tinkamai neišsprendė įrodymų sąsajumo, pakankamumo ir patikimumo klausimų, vienus įrodymus vertino atskirai nuo kitų, visas abejones ir prielaidas vertino nuteistųjų nenaudai, nebuvo pakankamai aktyvūs ir nesiėmė visų įmanomų priemonių esminėms bylos aplinkybėms nustatyti bei nepagrįstai atsisakė apklausti nuteistųjų prašomus liudytojus. Be to, apeliacinės instancijos teismas tinkamai nepatikrino apeliaciniuose skunduose nurodytų argumentų. Taip teismai pažeidė BPK 20 straipsnio 1, 3–5 dalių, 305 straipsnio 1 dalies 1 ir 2 punktų bei 320 straipsnio 3 dalies nuostatas, nekaltumo prezumpciją, *in dubio pro reo* (visi neaiškumai ir netikslumai aiškinami kaltininko naudai) ir rungtyniškumo principus bei nukrypo nuo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo formuojamos praktikos.

35.2. Šioje baudžiamojoje byloje iš esmės vienintelis įrodymų šaltinis, kuriuo grindžiama nuteistųjų kaltė, yra nuo baudžiamosios atsakomybės BK 39^1 straipsnio pagrindu atleisto liudytojo A. Z. parodymai. Tiek EŽTT jurisprudencijoje, tiek kasacinės instancijos teismo praktikoje akcentuojama, kad toks asmuo anksčiau buvo nusikalstamų veikų vykdymo bendrininkas, o liudytoju tapo tik todėl, kad buvo atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės. Dėl to jis yra toks proceso dalyvis, kurio parodymai turi būti vertinami labai atidžiai, turi būti tikrinama, ar jie nėra vieninteliai tokie, ar yra patvirtinami kitais bylos duomenimis. Kasacinės instancijos teismas yra pasisakęs, kad asmens, atleisto nuo baudžiamosios atsakomybės BK 39^1 straipsnio pagrin-

du, parodymai turėtų būti vertinami pagal bendrąsias įrodymų vertinimo taisykles, tačiau tokio asmens parodymų savarankiškumo ir objektyvumo vertinimui turi būti skiriamas didesnis dėmesys nei vertinant kitų liudytojų parodymus (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-340/2006, 2K-177/2008); kad vertinant liudytojų, kurie toje pačioje byloje yra buvę įtariamieji, parodymus taip pat turi būti skiriamas didesnis dėmesys jų parodymų patikimumo aspektu vertinimui (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-276-976/2015).

35.3. Kasatoriai mano, kad teismų argumentai, jog A. Z. parodymais remiamasi tik tiek, kiek jie yra nuoseklūs ir neprieštarauja kitiems byloje esantiems įrodymams, nėra pagrįsti. Teismai, vertindami A. Z. parodymus, neatsižvelgė nei į jo procesinę padėtį, nei į parodymų nuoseklumą ir atitiktį kitai bylos medžiagai. Liudytojo A. Z. parodymai tiek ikiteisminio tyrimo metu, tiek pirmosios ir apeliacinės instancijos teismuose buvo nenuoseklūs. Jis daug kartų buvo apklaustas ikiteisminio tyrimo metu ir ne kartą teismuose, apklausiamas vis papildė parodymus, juos išplėsdamas, nurodydamas naujas kaltinimui naudingas aplinkybes, daugiau asmenų įtraukdamas į nusikaltimo padarymo organizavimą ir vykdymą. Apeliacinės instancijos teismas negalėjo ignoruoti šio fakto, todėl konstatavo, kad liudytojo A. Z. parodymai visų apklausų metu nebuvo identiški. Teismas ėmėsi teisinti liudytoją bei parodymų kaitą ir pažymėjo, kad liudytojo parodymų apimtis keitėsi priklausomai nuo jam užduodamų klausimų pobūdžio ir masto, jo nurodytos aplinkybės buvo papildomos, paaiškinamos ir tikslinamos. Galima manyti, kad apklausas vykdę pareigūnai apklausų kryptį rinkosi ne atsitiktinai, o bet kokiomis priemonėmis stengėsi pasunkinti nuteistųjų padėtį. Teismai neatkreipė dėmesio į šias aplinkybes ir apsiribojo formaliu liudytojo pateiktos informacijos vertinimu. Byloje nėra liudytojo A. Z. parodymus patvirtinančių duomenų ir yra duomenų, leidžiančių abejoti jo parodymais. Nuteistuosius teisinančius parodymus pateikė liudytojas A. K., dėl to teismams iškilo būtinybė dar atidžiau tikrinti A. Z. parodymus.

35.4. A. Z., duodamas parodymus, turi akivaizdų interesą išvengti baudžiamosios atsakomybės, nes jis prisipažino, jog darė labai sunkius nusikaltimus, už kuriuos nustatyta itin griežta laisvės atėmimo bausmė. Tačiau A. Z. iš teisėsaugos institucijų gavo lengvatų, nes jis buvo atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės, vadovaujantis BK 39^1 straipsnio nuostatomis. A. Z. turi interesą dalį atsakomybės perkelti kitiems ir teigti, kad jo vykdytas veikas organizavo ir koordinavo kiti asmenys, sumenkinti savo indėlį vykdant nusikalstamą veiką ir palengvinti savo teisinę atsakomybę arba jos išvengti.

35.5. Apeliacinės instancijos teismo nuosprendyje motyvuojama, kad liudytojo A. Z. parodymai yra patikimi vien dėl to, jog jis pasakojo ne tik apie kitų asmenų vykdytas nusikalstamas veikas, bet ir apie savo paties padarytus nusikaltimus. Tačiau tai neturi lemiamos reikšmės, nes pasakojimas apie savo nusikalstamą veiklą yra viena iš sąlygų norint būti atleistam nuo baudžiamosios atsakomybės pagal BK 39^1 straipsnį. Įrodomosios A. Z. parodymų

reikšmės nedidina ir teisėjų kolegijos nuoroda į tai, kad 2017 m. liepos 24 d. pareiškimu jis savanoriškai ir nieko neverčiamas kreipėsi į Lietuvos kriminalinės policijos biuro viršininką, kad parodymus davė nežinodamas, jog bus atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės. Toks liudytojo parodymų patikimumo motyvas neįtikina, nes kasatoriai netiki, kad A. Z. tik 2017 m. liepos 24 d. pasirodė Lietuvos kriminalinės policijos biure, kad prieš tai nevyko derybos dėl tam tikro imuniteto ir t. t. Tai patvirtina aplinkybė, kad A. Z. nebuvo pritaikytos procesinės prievartos priemonės, jis nebuvo sulaikytas, jam nebuvo paskirta kardomoji priemonė – suėmimas, kaip kitiems šioje byloje nuteistiems asmenims. Taigi, dar ikiteisminio tyrimo pradžioje A. Z. buvo suteiktos privilegijos, šiomis jis naudojosi ir nenorėjo jų prarasti dėl asmeninės naudos.

35.6. Tai, kad A. Z. parodymais negalima besąlygiškai tikėti, parodo ir kaltintojų nutraukti ikiteisminiai tyrimai, kurie buvo pradėti A. Z. parodymų pagrindu. Kauno apygardos prokuratūra 2022 m. birželio 22 d. nutraukė ikiteisminį tyrimą K., N., R., G., M., O. dėl 2013 m., 2014 m. ir 2017 m. įvykdytų vagysčių, kur A. Z. buvo pagrindinis liudytojas. Prokuratūra konstatavo, kad A. Z. parodymų nepakanka kaltei grįsti, nes daugiau jų niekas nepatvirtina. A. Z. parodymų nepatikimumo faktas buvo konstatuotas ir Utenos apylinkės teismo 2023 m. rugsėjo 8 d. nuosprendyje baudžiamojoje byloje Nr. 1-17-420/2023, kur nurodyta, jog teismas negali besąlygiškai tikėti ir remtis vien A. Z. parodymais, be to, jų nepatvirtina jokie kiti duomenys.

35.7. Vertinant A. Z. parodymų teisėtumą, neturi teisinės reikšmės faktas, kad prokuroro nutarimas atleisti A. Z. nuo baudžiamosios atsakomybės yra patikrintas ikiteisminio tyrimo teisėjo įsiteisėjusia nutartimi. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2023 m. lapkričio 22 d. nutartyje baudžiamojoje byloje Nr. 2K-236-495/2023 išaiškino, kad tokio asmens parodymai turi būti įvertinti BPK 20 straipsnio 4 dalies aspektu, sprendžiant dėl kitam kaltinamajam pateiktų kaltinimų pagrįstumo. Tokia išvada atitinka ir kasacinio teismo išaiškinimus kitoje baudžiamojoje byloje Nr. 2K-61-689/2020.

35.8. Atleisti nuo baudžiamosios atsakomybės pagal BK 39^1 straipsnį asmenys dauguma atvejų sutinka duoti bet kokius parodymus, jei paliekamas jų turtas. Taip jie gali išvengti ne tik baudžiamosios atsakomybės, bet jiems paliekamas nusikalstamu būdu įgytas turtas, nereikia grąžinti skolų. Teismas tinkamai neįvertino A. Z. parodymų turinio ir asmenybės, jo kriminalinės praeities, priimant apkaltinamąjį nuosprendį buvo besąlygiškai tikima jo parodymais. A. Z. pagrindinis motyvas duoti kaltinimui naudingus ir neteisingus parodymus buvo jo noras išsaugoti turtą. Byloje yra informacijos apie A. Z. turtinį interesą, apie norą išsaugoti pinigus ar turtą, kurio jis niekaip negalėjo įgyti ir turėti legaliomis pajamomis. Jeigu A. Z. būtų teisiamas ir nuteistas, iš jo būtų konfiskuotas nusikalstamu būdu gautas turtas. To suvokimas galėjo būti viena iš priežasčių duoti kaltinamuosius parodymus ir tikėtis, jog teisėsaugos institucijos nekels klausimo dėl turto. Tai leidžia manyti, kad teisėsaugos institucija taip atsidėkojo už A. Z. bendradarbiavimą.

Be to, teismai neteisingai konstatavo, kad A. Z. neturi turtinio motyvo apkalbėti kitus asmenis.

35.9. Nuteistasis T. Ga. ir jo gynėja advokatė I. Lukoševičė motyvuoja, kad 2017 m. rugpjūčio 29 d. apklausiamas kaip specialusis liudytojas A. Z. parodė, jog prie prekybos centro „Molas“ Nyderlandų Karalystėje daryti nusikaltimą nurodymus davė G. J. ir D. Č. 2019 m. sausio 25 d. jis teigė, kad nurodytoje vietoje nurodymus davė G. J., D. Č. ir G. Ž. 2019 m. gegužės 13 d. jis teigė, kad nurodymus sužaloti M. P. ir R. M. davė G. J., D. Č., G. Ž. ir broliai B. 2019 m. gegužės 17 d. A. Z. išplėtė savo parodymus ir nurodė, kad G. J. tik bendrais bruožais nurodė sumušti M. P. ir R. M., o D. Č. liepė stipriai sumušti R. – nupjauti ausį, peršauti stuburą, kad liktų neįgalus. Ikiteisminio tyrimo metu A. Z. nurodė, kad T. Ga. pirmą kartą pamatė prie prekybos centro „Molas“ ir tą pačią dieną gavo nurodymą išvykti į Nyderlandų Karalystę. Teisminio nagrinėjimo metu A. Z. pakeitė parodymus ir nurodė, kad prieš išvykstant į Nyderlandų Karalystę buvo 3–4 susitikimai, kuriuose dalyvavo T. Ga., ir tik tuomet jis gavęs nurodymus vykti į Nyderlandų Karalystę. Be to, A. Z. ikiteisminio tyrimo metu nenurodė kaltinimui svarbių aplinkybių prieš išvykimą į Nyderlandų Karalystę, pavyzdžiui, apie tai, kad M. P. ir R. M. buvo ieškomi Kaune. Teismas turėjo kritiškai vertinti liudytojo parodymus ir kelti klausimą, kodėl A. Z. neatskleidė pareigūnams nusikalstamų veiksmų, susijusių su M. P. ir R. M. paieška Kaune.

35.10. Nuteistasis G. J. motyvuoja, kad apygardos teismas, paremdamas išvadas liudytojo A. Z. parodymais, nuosprendyje nurodė, jog jo parodymus iš dalies patvirtino nuo baudžiamosios atsakomybės atleistas (buvęs įtariamasis) H. B. Tačiau liudytojas kalbėjo apie tai, kad G. J. buvo atvykęs į Panemunėje esantį paplūdimį, kuriame buvo žaidžiamas tinklinis, ir kalbėjo, kad M. P. bei R. M. įžeidė jo svainį E. B. ir kad tuos žmones reikia pamokyti, po to visi nusprendė juos surasti ir tą vakarą ieškojo, bet nerado. Teismas neatkreipė dėmesio į tai, kad nei kaltinamajame akte, nei patikslintame kaltinime G. J. nebuvo inkriminuota, jog Panemunės paplūdimyje jis organizavo nusikalstamų veikų vykdymą. Pagal kaltinimą, jo vaidmuo prasidėjo ne vėliau kaip 2011 m. liepos 7 d., kai jis pakvietė kitus asmenis į susitikimą prie prekybos centro „Molas“. Lygiai tokios pat aplinkybės nurodytos apkaltinamojo nuosprendžio nustatomojoje dalyje. Parodymus apie susitikimą davė A. Z., o jo teiginių nepatvirtino susitikimo dalyviai: A. O., R. J., T. Ga., E. M., E. Ma. bei M. L.

35.11. Sprendžiant klausimą, ar yra pagrindas traukti G. J. baudžiamojon atsakomybėn, liudytojo A. Z. parodymus reikėjo vertinti pagal tai, ar juose nuosekliai G. J. įvardijamas kaip asmuo, subūręs organizuotą grupę, kuri turėjo atlikti nuosprendyje išvardytas nusikalstamas veikas, o ne pagal tai, kad apskritai yra gana daug duomenų, bylojančių, jog Nyderlandų Karalystėje, Hagoje, panaudojant šaunamuosius ginklus, buvo sunkiai sužalotas M. P. ir pasikėsinta sužaloti R. M. Teismas A. Z. parodymų sąsajumo aspektu nevertino.

35.12. Nuteistieji G. B., R. B. ir jų gynėjas advokatas V. Sirvydis nurodo, kad apeliacinės instancijos teismas nukrypo nuo esminio baudžiamosios teisės prin-

cipo *in dubio pro reo*, motyvuodamas, kad nepagrįsta pervertinti ar sureikšminti aplinkybes, jog liudytojas A. Z., papasakodamas apie jų, kaip lyderių, dalyvavimą susitikimuose planuojant nusikaltimus, neįvardijo konkrečių R. B. ir G. B. duotų nurodymų. Apeliacinės instancijos teismas pripažino, jog kasatorių veika prieš R. M. atitinka ne pasikėsinimo, o rengimosi sunkiai sutrikdyti R. M. sveikatą požymius. Toks pripažinimas yra netinkamas organizuotos grupės požymio aiškinimo ir subjektyviųjų veikos požymių prasme, nes bet koks kasatorių dalyvavimas kuriuose nors vėlesniuose susitikimuose su nusikalstamų veikų vykdytojais niekaip negali būti pripažintas turinčiu rengimosi požymių, kadangi objektyviajai rengimosi pusei būdingi visiškai kitokie veiksmai, neturintys nieko bendro su „ataskaitos priėmimu", kai nusikalstama veika jau yra padaryta kaip baigtas nusikaltimas ar baigtas pasikėsinimas padaryti nusikalstamą veiką. Apeliacinės instancijos teismas galimą kasatorių žinojimą apie galimai padarytas nusikalstamas veikas nepagrįstai sutapatina su tokių veikų organizavimu.

35.13. Nuteistojo E. M. gynėjas advokatas L. S. Bagdonas motyvuoja, kad Lietuvos apeliacinis teismas, pripažindamas E. M. kaltu dėl nusikalstamų veikų prieš M. P. ir R. M., nepagrįstai konstatavo išankstinį susitarimą pagal BK 25 straipsnio 4 dalį. Apeliacinės instancijos teisme apklausiamas A. Z. nurodė, kad antrasis ekipažas, kuriame buvo E. M., M. L. ir kiti, apie šaunamuosius ginklus nieko nežinojo ir nebuvo informuoti, nebuvo susitarta ir nuspręsta, kaip ir kokiu būdu bus bandoma susidoroti su M. P. ar R. M., buvo pasakyta, kad jie nereikalingi ir gali važiuoti į Lietuvą. Vien A. Z., kaip tinkamo ir patikimo liudytojo, parodymai šiame epizode patvirtina, kad jokio išankstinio susitarimo tarp asmenų nebuvo, nepaisydamas to, apeliacinės instancijos teismas, remdamasis tik prielaidomis, konstatavo, kad šiame epizode dalyvavo ir E. M.

35.14. Nuteistojo M. L. gynėjas advokatas K. Jonaitis argumentuoja, kad byloje nebuvo ginčo, jog išpuolio prieš R. M. ir M. P. metu M. L. nebuvo Nyderlandų Karalystėje ir jis nedalyvavo pasikėsinant. Vienintelis asmuo, kuris nurodė, kad M. L. dalyvavo planuojant išpuolį prieš R. M. ir M. P. ir žinojo apie šaunamųjų ginklų ir šovinių įsigijimą ir jų gabenimą iki Hagos miesto, yra A. Z. Be A. Z. parodymų, byloje nėra kitų duomenų, kuriuos teismas galėtų pripažinti įrodymais, patvirtinančiais, kad M. L. būtų dalyvavęs planuojant išpuolį, žinojęs apie šaunamųjų ginklų įsigijimą ar jų gabenimą per Lietuvos valstybės sieną ir Europos Sąjungos valstybių teritorijas.

35.15. Be A. Z. pasakojimų, byloje nėra kitų įrodymų, kurie patvirtintų, kad M. L. būtų dalyvavęs planuojant išpuolį, kad jis būtų prisilietęs prie šiame užpuolime panaudotų šaunamųjų ginklų ar šovinių ar juos gabenęs per Lietuvos valstybės sieną ir kitų valstybių teritorijas. Nyderlandų Karalystės teismo ekspertizės instituto išvados to irgi nepatvirtina. Apeliacinės instancijos teismas konstatavo, kad, vertinant M. L. ir E. M. vaidmenį pagal nuoseklius liudytojo A. Z. parodymus, jam, A. O., T. Ga., R. J., M. L. ir E. M. dviem automobilių ekipažais atvykus į Nyderlandų Karalystę, pirmiausia buvo siekiama

surasti M. P. ir R. M. gyvenamąją vietą, vėliau jėga įsiveržti į ją ir ten juos sužaloti. Tačiau tokia apeliacinės instancijos teismo išvada yra nepagrįsta.

35.16. Bylos duomenys patvirtina, kad A. Z. savo pareiškimą apie norą papasakoti apie kamuolinių nusikalstamą gaują ir savo paties padarytus nusikaltimus surašė 2017 m. liepos 24 d., o užregistravo Lietuvos kriminalinės policijos biure 2017 m. liepos 25 d. (1 t., b. l. 58). Apklausiamas pirmosios instancijos teisme, A. Z. patvirtino, kad šį pareiškimą jis surašė gerai apgalvojęs. Savo pareiškime nurodydamas gaujos veikimo laikotarpį nuo 2006 m. iki dabar, A. Z. išvardijo 36 gaujos narius pagal jų vardus ir pavardes ir papildomai nurodė 9 asmenis pagal jų pravardes. Tarp jų A. Z. nenurodė M. L. nei pagal vardą ar pavardę, nei pravarde „L.“. A. Z. ikiteisminio tyrimo metu buvo apklaustas 11 kartų ir tik 4-oje apklausoje (2017 m. rugpjūčio 29 d.) A. Z. prisiminė L. (10 t., b. l. 55–63), nepaaiškindamas tokio savo užsimiršimo motyvų. Tokios aplinkybės paneigia apeliacinės instancijos teismo išvadą apie nuoseklius A. Z. parodymus.

35.17. Apeliacinės instancijos teismas, remdamasis A. Z. parodymais, laikė įrodyta, kad, vykdami į Hagą, E. M. ir M. L. neteisėtai automobilyje „VW Golf Plus“ esančioje slėptuvėje per Lietuvos valstybės sieną ir kitų valstybių teritorijas gabeno šaunamuosius ginklus. A. Z. 2017 m. rugpjūčio 29 d. ir 2019 m. sausio 25 d. apklausų metu nurodė, kad šaunamuosius ginklus ir pinigų kelionei turėjo jiems duoti G. J. Tada jau buvo pasakyta, kad pinigai kelionei, adresas ir ginklai perduoti T. Ga. ir R. J. (10 t., b. l. 59, 100). M. L. niekur nėra minimas.

35.18. A. Z. teigė, kad šie ginklai buvo vežami ir laikomi „VW Golf Plus“ automobilyje, kuriuo į Hagą vyko A. Z., A. O., T. Ga. ir R. J. Byloje nėra duomenų, kad M. L. būtų važiavęs „VW Golf Plus“ automobiliu ar kad būtų žinojęs apie šiame automobilyje įrengtą slėptuvę, kad M. L. būtų dalyvavęs įsigyjant revolverius, kad E. M. ir M. L. matė ginklus pas T. Ga. ir R. J., kad žinojo, jog jie paslėpti slėptuvėse ir vežami per valstybės sieną. A. Z. apie ginklų galimą panaudojimą ir jų galimą perdavimą išgirdo iš G. J., o pats ginklus pamatė tik Nyderlandų Karalystėje, Hagoje, kai ginklai buvo nugabenti ir išimti iš slėptuvių prieš pat nusikaltimą, kai E. M. ir M. L. Nyderlandų Karalystėje jau nebebuvo.

35.19. Apeliacinės instancijos teismas pripažino, kad M. L. veika prieš R. M. atitinka ne pasikėsinimo, o rengimosi sunkiai sutrikdyti R. M. sveikatą požymius. Tokia teismo išvada yra netinkama tiek organizuotos grupės, tiek subjektyviųjų veikos požymių prasme, nes M. L. dalyvavimas vėlesniuose susitikimuose su nusikalstamų veikų vykdytojais negali būti pripažintas turinčiu rengimosi požymių.

35.20. Nuteistųjų T. G., A. O., J. J., R. J., M. N. gynėjas advokatas K. Ašmys argumentuoja, kad nuteistasis T. G. jam inkriminuotų nusikalstamų veikų padarymo metu buvo laikomas Kauno tardymo izoliatoriuje ir buvo paleistas 2011 m. birželio 17 d., todėl negalėjo dalyvauti padarant nusikalstamas veikas prieš M. P. ir R. M. Teismai nebuvo pakankamai aktyvūs dėl tiesioginio įvykio liu-

dytojo P. R. ir nukentėjusiojo M. P., kurie vengė dalyvauti procese, paieškos ir apklausos teisme. Nors skundžiamuose nuosprendžiuose nurodyta, kad buvo atlikti visi įmanomi veiksmai, kad jie būtų iškviesti į apklausą, tačiau teismai nepagrįstai atmetė gynybos prašymą paskelbti oficialią liudytojo ir nukentėjusiojo paiešką, kaip tai nustatyta teisės aktuose. Be to, teismai pažeidė rungtyniškumo principą, atsisakydami apklausti nuteistųjų prašomus liudytojus E. Mo., E. K., R. S. ir M. Š.

35.21. Nuteistasis G. J. nurodo, kad pirmosios instancijos teismas K. B. epizode jį išteisino, o apeliacinės instancijos teismas pripažino kaltu, nors tokiam sprendimui nebuvo nei teisinių, nei faktinių prielaidų. Apeliacinės instancijos teismo teisėjų kolegija, patikslinusi faktines aplinkybes, G. J. įvardijo kaip vieną iš organizatorių, kuris, veikdamas organizuota grupe su kitais asmenimis, turėdamas tikslą palaikyti savo ir bendrininkų autoritetą tarp nusikalstamo pasaulio atstovų ir nubausti K. B. už šio autoriteto nepaisymą, nustatytų taisyklių bei drausmės nesilaikymą, ketinimą nusikaltimus daryti veikiant su kita Kaune veikiančia nusikalstama grupuote, neteisėtai atėmė K. B. laisvę, padarė jam nesunkų sveikatos sutrikdymą kankinant ir itin žiauriai, neturėdamas leidimo disponavo šaunamaisiais ginklais.

35.22. Dėstydama nusikalstamų veikų įvykdymo aplinkybes, teisėjų kolegija nurodė, kad apie K. B. ketinimą buvo pranešta ne G. J., o kitiems asmenims, ne G. J. nurodė A. Z. susisiekti su kitais organizuotos grupės lyderiais, liepė stipriai sumušti K. B., paskyrė atsakingus asmenis už nusikaltimo parengimą bei padarymą, nurodė šiems paimti šaunamąjį ginklą, pavedė surasti K. B., atimti laisvę – sučiupti ir nuvežti į nuošalią vietą, ten stipriai sumušti ir perduoti organizuotos grupės lyderių žinią, jog niekas iš jų grupuotės į kitą gaują pereiti negali. Nors nuosprendyje rašoma, kad, vykdydami ir G. J. nurodymą, vykdytojai, mušdami K. B., perdavė jam organizuotos grupės lyderių žodžius, kad niekas į kitą gaują pereiti negali, tačiau iš konstatuojamosios nuosprendžio dalies nematyti, kada ir kam tokį pavedimą davė G. J.

35.23. Iš skundžiamo apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio matyti, kad teisėjų kolegijai įtaką turėjo žinojimas, jog kitoje baudžiamojoje byloje G. J. yra kaltinamas dėl nusikalstamo susivienijimo. Tuo tarpu šioje byloje G. J. buvo kaltinamas nusikalstamas veikas daręs organizuota grupe. Todėl šioje byloje buvo svarbu jo veiksmus analizuoti per tokio kaltinimo prizmę ir nesiremti kitoje byloje vartojamais teiginiais apie hierarchiją, sambūrio struktūrą, bendrą kasą, elgesio taisykles bei jų laikymosi kontrolę ir pan. Nebuvo korektiška šioje byloje rašyti apie nusikalstamą kamuolinių grupuotę arba jos lyderius.

35.24. G. J. vaidmuo baudžiamojoje byloje buvo traktuojamas kaip bendrininko, todėl kaltinimas privalėjo pateikti abejonių nekeliančius įrodymus, kad jis prisidėjo prie nusikalstamų veikų padarymo, juolab kad kaltinimas buvo grindžiamas prielaida, jog jis dalyvavo ne kaip nusikalstamo susivienijimo dalyvis, o kaip asmuo, veikęs organizuota grupe. Net ir iš A. Z. parodymų nebuvo galimybių nustatyti, ką tokio G. J. padarė, kas leistų atskleisti jo, kaip nusikaltimo organizatoriaus, vaidmenį. Taigi, apeliacinės instancijos

teismas, prieš nuspręsdamas G. J. pripažinti kaltu, turėjo konstatuoti, kada ir kaip jis subūrė organizuotą grupę nusikaltimams K. B. įvykdyti, kaip jis parinko vykdytojus ir paskirstė vaidmenis. Šioje byloje tokie požymiai G. J. veiksmuose nebuvo nustatyti. Apeliacinės instancijos teismas padarė prielaidą, jog buvo nusikalstamas kamuolinių sambūris, G. J. buvo to sambūrio vienas iš vadovų, todėl nesigilino į detales dėl organizuotos grupės atsiradimo aplinkybių. Teismas nenustatė, kokie įrodymai patvirtina G. J. inkriminuotos konkrečios nusikalstamos veikos požymius, ar požymiai yra nustatytuose nuteistojo veiksmuose.

35.25. Nuteistasis G. B. ir jo gynėjas advokatas V. Sirvydis argumentuoja, kad apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai sutapatino asmenų veikimą prieš K. B. su kitais kaltinimais. Negali būti pripažintas pagrįstu ir apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio motyvas, kad broliai G. B. ir R. B. savo dalyvavimu sprendė dėl K. B. pamokymo ir nubaudimo, be to, koordinavo savo veiksmus su kitais detalius nurodymus įgyvendinant nusikalstamą sumanymą davusiais grupės lyderiais, palaikė jų veiksmus ir skatino juos veikti. 185-ame skundžiamo nuosprendžio punkte kasatoriaus kaltė pagrindžiama ir tuo, kad, liudytojo teigimu, G. B. ir R. B. dalyvavo susitikimuose, juose, antrindami kitiems grupuotės narių duodamiems nurodymams, kalbėjo, patarinėjo ir gestikuliavo rankomis, tačiau tokie liudytojo parodymai niekaip nepatvirtina išankstinio susitarimo. Atsitiktinį kasatoriaus dalyvavimą vėlesniuose susitikimuose, kuriuose dalyvavo ir kiti asmenys, galimai ir turintys ką nors bendra su K. B. ar kitų asmenų sužalojimu, apeliacinės instancijos teismas pripažįsta aktyviu dalyvavimu, tačiau antrinimas kitų asmenų išsakomoms frazėms, kalbėjimas ar patarinėjimas nesudaro būtinųjų veikos objektyviųjų požymių ir nepagrindžia buvus išankstinį bendrininkų susitarimą. Skundžiamo apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio teiginiai dėl „ataskaitos priėmimo“ iš A. Z. ir A. O. negali patvirtinti buvus išankstinį bendrininkų susitarimą.

35.26. Nuteistasis G. J. nurodo, kad nukentėjusiojo A. P. epizode yra daug prieštaringos informacijos apie nusikalstamų veiksmų priežastis ir motyvus, ir jie nebuvo pašalinti. Pirmosios instancijos teismas dėl to G. J. išteisino, o apeliacinės instancijos teismas laikė, kad byloje užtenka įrodymų, ir konstatavo, jog jis, veikdamas organizuota grupe, organizavo A. P. turto bei dokumentų grobimą panaudojant fizinį smurtą. Tačiau iš teismų nustatytų aplinkybių kasatoriui aišku, kad G. J. su šiuo nusikaltimu nėra susijęs. Apeliacinės instancijos teismas nuosprendyje rašo apie grupuotę, apie grupuotės lyderius, apie grupuotėje buvusį vaidmenų pasiskirstymą, apie vykdytojų suvokimą, kad jie vykdo nusikalstamos grupuotės, su kuria save tapatina, lyderių nurodymą. Tačiau, norint asmenį pripažinti kaltu, privalu nustatyti visus tai veikai būdingus nusikaltimo sudėties požymius, o ne apsiriboti bendro pobūdžio frazėmis. Byloje buvo privalu nustatyti, ar iš tiesų G. J. šiam nusikaltimui padaryti subūrė organizuotą grupę, organizavo nukentėjusiojo turto ir dokumentų užvaldymą plėšimo būdu, ypač kai baudžiamosios teisės teo-

rijoje žinoma vykdytojo eksceso sąvoka. Apeliacinės instancijos teismas be pagrindo padarė išvadą, kad A. P. atveju buvo veikiama organizuota grupe. Tai, ką nustatė teismai, leidžia galvoti, kad A. P. turto ir dokumentų plėšimo atveju nereikėjo nei aukšto organizuotumo lygio ar specifinės koordinacijos, nei kažkokio vaidmenų pasiskirstymo, nei iš anksto sugalvoto nusikaltimo mechanizmo.

35.27. Nuteistasis G. B. ir jo gynėjas advokatas V. Sirvydis argumentuoja, kad bylą nagrinėję teismai be pagrindo pripažino nusikalstamais tokius kasatoriaus veiksmus, kurie negali būti pripažinti aktyviais ir sudarančiais subjektyviuosius tiek BK 189 straipsnio 2 dalies, tiek BK 300 straipsnio 1 dalies požymius. Teismai nesilaikė BPK 20 straipsnio 4 dalies reikalavimo bylos duomenis patikrinti atliekant BPK nustatytus veiksmus: nebuvo atlikti jokie veiksmai, siekiant paneigti G. B. parodymus apie jo ryšius su automobilį jam pardavusiu asmeniu, nebuvo gauta jokių duomenų, kad automobilį jis gavo iš kitų asmenų, vykdančių automobilių vagystes Vokietijoje, ar būtų bendravęs su asmenimis, kurie galėtų pagaminti Rusijos Federacijos notaro išduotą įgaliojimą, Rusijos Federacijos transporto priemonės registracijos liudijimą ir automobilio valstybinius numerius. Vien suklastoto automobilio registracijos pažymėjimo radimo faktas nepatvirtina nei BK 300 straipsnio 1 dalyje, nei BK 189 straipsnio 2 dalyje nustatytos veikos padarymo, kadangi patys dokumentai yra pernelyg panašūs į tikrus, kad vidutinio išsilavinimo ir vidutinio pastabumo asmuo galėtų atskirti netikrus dokumentus nuo tikrų. Nors automobilio „Porsche Macan“ savininkas L. G. V. teisme nebuvo apklaustas, tačiau nepaneigtos aplinkybės, kad asmuo tokiu vardu ir pavarde yra. Kasatorius nepritaria pirmosios instancijos teismo motyvui, kad G. B. turėjo galimybę paaiškinti, kada, kur ir iš ko jis įsigijo automobilį, tačiau to nepadarė. Tačiau teisė tylėti, kaip ir teisė duoti parodymus, negali būti siejama su kuria nors baudžiamojo proceso stadija. Tai, kad įtariamasis nepasinaudojo teise teikti parodymus iš karto po pranešimo apie įtarimą jam įteikimo, niekaip negali reikšti įtariamojo (kaltinamojo) parodymų nepatikimumo ar juo labiau įrodyti tokio asmens kaltę.

35.28. G. B. nebuvo kaltinamas veikęs bendrininkų grupe su L. G. V., byloje nebuvo tinkamai patikrinta kasatoriaus versija dėl jo bendravimo su A. K.; nėra duomenų, kad Rusijos Federacijos notaro išduotas įgaliojimas G. B. Nr. *(duomenys neskelbtini)*, kuriuo L. G. V. leido trejus metus G. B. disponuoti automobiliu be teisės perįgalioti, būtų netikras ar juo labiau kasatorius būtų žinojęs apie automobilio „Porsche Macan“ identifikacinio numerio pakeitimą bei L. G. V. veiksmus Rusijos Federacijoje. L. G. V. veiksmai priežastiniu ryšiu niekaip nėra susiję su kasatoriaus tyčiniais veiksmais ir jokiu būdu negalėjo būti pripažinti sudarančiais nusikalstamų veikų požymius. Tokios aplinkybės, kaip kasatoriaus žinojimas apie L. G. V. veiksmus, turėjo būti įrodinėjamos, tačiau teismų buvo preziumuotos. Kaltės preziumavimas yra ir skundžiamos nuosprendžio dalies pagrindimas Lietuvos policijos kriminalistinių tyrimų centro 2019 m. birželio 5 d. specialisto išvada, nepatvirtinančia, jog

du valstybinio numerio *(duomenys neskelbtini)* ženklai būtų suklastoti arba brokuoti. Kaltės preziumavimas pasireiškė ir apeliacinės instancijos teismo atsisakymu tikrinti A. K. ir L. G. V. tarpusavio ryšį. Taip nenustatytos aplinkybės apeliacinės instancijos teismo buvo konvertuotos į preziumuotą ryšio tarp A. K. ir L. G. V. nebuvimą, o tai yra esminė tiek įrodinėjimo proceso, tiek ir skundžiamos nuosprendžio dalies surašymo klaida.

36. Nuteistasis G. J., nuteistieji G. B., D. Č., R. B. ir jų gynėjas advokatas V. Sirvydis, nuteistųjų T. G., A. O., J. J., R. J., M. N., A. G. gynėjas advokatas K. Ašmys, nuteistasis E. Me., nuteistojo E. M. gynėjas advokatas L. S. Bagdonas, nuteistasis T. Ga. ir jo gynėja advokatė I. Lukoševičė kasaciniuose skunduose nurodo, kad apeliacinės instancijos teismas, panaikindamas pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalį, kuria procesas nuteistiesiems buvo pripažintas pernelyg ilgu ir dėl to jiems sumažintos bausmės, padarė esminį BPK 44 straipsnio 5 dalies ir Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies pažeidimą, suvaržiusį kaltinamiesiems garantuojamą teisę į bylos išnagrinėjimą per įmanomai trumpiausią laiką.

36.1. EŽTT ir Lietuvos teismų praktikoje pernelyg ilga baudžiamojo proceso trukmė gali būti pateisinama tik išskirtiniais atvejais (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-147-677/2015, 2K-337-489/2017 ir kt.), o paprastai ji vertinama kaip teisės į bylos išnagrinėjimą per įmanomai trumpiausią laiką pažeidimas ir gali būti vienas iš pagrindų švelninti bausmę arba skirti švelnesnę, nei nustatyta straipsnio sankcijoje, bausmę BK 54 straipsnio 3 dalies arba 62 straipsnio pagrindu. Proceso trukmė konkretaus asmens atžvilgiu negali būti vertinama selektyviai – personalizuotas baudžiamasis persekiojimas konkretaus asmens atžvilgiu turi būti vertinamas kaip visuma. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, vertindamas proceso trukmės pagrįstumą, skaičiuoja ir apeliacinio proceso trukmę, ir kasacinio proceso trukmę iki kasacinės nutarties priėmimo (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-31-511/2018, 2K-189-1073/2019 ir kt.). EŽTT praktikoje nurodoma, kad ilgesnė negu įprastai proceso trukmė gali būti pateisinama tik tuomet, kai valstybės institucijos tinkamai reaguoja į bylos sudėtingumą ir imasi visų savo turimų pagrįstų priemonių, kad procesas būtų toks operatyvus, kiek įmanoma tokioje byloje (EŽTT 2015 m. sausio 13 d. sprendimas byloje *Tomczyk prieš Lenkiją*, peticijos Nr. 7708/12, par. 41).

36.2. Šiuo atveju pirmosios instancijos teismas pagrįstai pripažino, kad baudžiamasis procesas užtruko pernelyg ilgai. Jis buvo paveiktas nepakankamai operatyvių nacionalinių institucijų veiksmų ikiteisminio tyrimo metu ir baudžiamąją bylą nagrinėjant teisme. Todėl visiems nuteistiesiems pagrįstai buvo taikytos BK 54 straipsnio 3 dalies nuostatos ir bausmės sušvelnintos. Apeliacinės instancijos teismas, pripažinęs, kad viso proceso trukmė buvo tikrai ilga, nesilaikė teismų praktikoje nustatytų bausmės švelninimo kriterijų, todėl nepagrįstai ir neteisėtai panaikino pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalį ir konstatavo, jog visas procesas buvo organizuojamas rūpestingai, nevilkinant baudžiamosios bylos nagrinėjimo ir nesant nepateisinamo delsimo.

36.3. Priešingai nei pirmosios instancijos teismas, apeliacinės instancijos teismas

tinkamai neįvertino baudžiamųjų bylų sujungimo ir išskyrimo ikiteisminio tyrimo metu aplinkybių, taip pat to, kad nuo nuteistiesiems inkriminuojamų nusikalstamų veikų padarymo praėjo itin ilgas laiko tarpas – beveik 15 metų, per kurį dalis asmenų jokių nusikalstamų veikų nepadarė, ir kad nuteistiesiems ilgą laiką buvo taikoma pati griežčiausia kardomoji priemonė – suėmimas.

36.4. Pirmosios instancijos teismas teisingai nusprendė ir dėl ilgos suėmimo trukmės, kuri yra itin reikšmingas kriterijus. Suėmimo trukmė patenka į EŽTT praktikoje nurodomą kriterijų – taikomų suvaržymų mastą kaip labiausiai varžanti teisiamo asmens teises, o argumentas, esą suėmimo trukmė įskaičiuojama į paskirtos laisvės atėmimo bausmės trukmę, šiame kontekste yra nepateisinamas. Nuteistasis G. J. pažymi, kad dėl kardomojo kalinimo jis neteko darbo, ilgą laiką negalėjo dalyvauti nepilnamečio sūnaus auklėjime. Nepatogumų jis taip pat patyrė dėl taikomos intensyvios priežiūros, kuri pagal savo pobūdį faktiškai prilygsta kriminalinei bausmei – laisvės apribojimui. Pagal intensyvios priežiūros sąlygas jis privalėjo nuolat dėvėti elektroninį stebėjimo įtaisą ir laikytis nustatytos dienotvarkės. Be to, jis daug metų serga sunkia *(duomenys neskelbtini)* liga. Dėl šios ligos 2009 m. jam buvo *(duomenys neskelbtini)*, ir tokios būklės žmogui daugiau nei ketverius metus teko laiką leisti kalėjimo sąlygomis. Medikai jam diagnozavo *(duomenys neskelbtini)*, dėl kurio būtina tęsti reguliarų ligos kontrolės monitoringą ir laikytis gydytojų rekomendacijų. Viena iš tokių rekomendacijų – kuo daugiau laiko praleisti gryname ore. Laikytis tokios rekomendacijos G. J. negalėjo dėl draudimo jam nutolti nuo namo daugiau nei 30 metrų. Taigi, dėl taikytų griežtų procesinės prievartos priemonių G. J. pajuto ilgalaikes neigiamas pasekmes. Beveik ketverius metus besitęsęs bylos nagrinėjimas apygardos teisme taip pat darė neigiamą poveikį emocinei būsenai.

36.5. Šios baudžiamosios bylos proceso trukmės negalima pripažinti atitinkančia greito ir operatyvaus proceso reikalavimų. Net ir vertinant laikotarpį nuo ikiteisminio tyrimo pradžios, baudžiamojo proceso trukmė vis tiek yra nepateisinamai ilga. Apeliacinės instancijos teismas, neigdamas pernelyg ilgą proceso trukmę, bando teisinti ikiteisminio tyrimo institucijos neveikimą ir pateisinti teisminio bylos nagrinėjimo trukmę, nors tokia motyvacija yra išeinanti iš kriterijų, pripažintų reikšmingais, nustatant šį teisiškai reikšmingą požymį, ribų. Apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai vertino tik atskiras proceso stadijas proceso trukmės priimtinumo aspektu. Apeliacinės instancijos teismas dirbtinai pavėlino baudžiamojo proceso pradžios laiką, akcentuodamas tik išskirtą ikiteisminį tyrimą, kuriame 2019 m. buvo surašytas kaltinamasis aktas ir byla perduota teismui bei nagrinėjama šiame atskirame procese. Vis dėlto, kaip buvo pagrįstai nurodęs ir pirmosios instancijos teismas, ikiteisminiai tyrimai dar 2010–2011 m. buvo pradėti atskirose baudžiamosiose bylose, šios vėliau buvo sujungtos į vieną tyrimą Nr. 23-1-00696-10, o dar vėliau (2019 m. rugpjūčio 26 d.) iš pagrindinės itin didelės apimties baudžiamosios bylos buvo išskirta dalis bylos dėl šia-

me procese nagrinėjamų nusikalstamų veikų. Nuteistasis E. Me. pažymi, kad personalizuotas baudžiamasis procesas prieš jį vyksta nuo jo sulaikymo 2019 m. balandžio 23 d., t. y. tęsiasi jau daugiau nei šešerius metus. Nors bylos apimtis yra nemaža, tačiau E. Me. buvo kaltinamas ir pripažintas kaltu tik dėl dviejų nusikalstamų veikų, sudarančių idealiąją nusikalstamų veikų sutaptį. Nei E. Me. inkriminuotos nusikalstamos veikos, nei kitos šioje byloje nagrinėjamos nusikalstamos veikos savo pobūdžiu ir nuteistųjų veikimo būdu nėra sudėtingos.

36.6. Apeliacinės instancijos teismo argumentai, kad bylos nagrinėjimo pirmosios instancijos teisme trukmę lėmė gynybos teikti prašymai ar skundai dėl kardomųjų priemonių taikymo, prašymai dėl įrodymų tyrimo, dalies kaltinamųjų pasirinkta gynybos taktika parodymus pirmą kartą duoti tik teisme, yra nepagrįsti. Tai yra įprasti byloje atliekami procesiniai ir įrodymų tyrimo veiksmai, gynybai sąžiningai naudojantis procesinėmis teisėmis ir teismui siekiant išsamiai bei visapusiškai išnagrinėti bylą. Šioje byloje nebuvo atliekami išskirtiniai, neįprasti įrodymų tyrimo veiksmai, kurie galėtų pateisinti tokią ilgą proceso trukmę. Tai, kad gynyba, naudodamasi savo teise, prašo atlikti tam tikrus procesinius veiksmus, nepaneigia teismo prievolės užtikrinti proceso organizavimą taip, kad jis nepažeistų kaltinamųjų teisės į bylos išnagrinėjimą per įmanomai trumpiausią laiką, ir negali pateisinti itin ilgos proceso trukmės. Tai, kad kaltinamieji ir jų gynėjai skundė teismo nutartis pratęsti suėmimo terminą, irgi negali būti vertinama kaip neteisėtas gynybos veiksmas ar piktnaudžiavimas procesinėmis teisėmis, juolab dalis skundų buvo patenkinta.

36.7. Kitos apeliacinės instancijos teismo nurodytos aplinkybės (proceso dalyvių užimtumas, liudytojų, nukentėjusiųjų neatvykimas į posėdžius, COVID-19 pandemija), turėjusios įtakos bylos nagrinėjimo trukmei, taip pat negali paneigti nuteistųjų teisės į bylos išnagrinėjimą per įmanomai trumpiausią laiką. Nuteistųjų padėtis negali būti pabloginta dėl to, kad laiku nebuvo sukurta tinkama teisinė ir techninė bazė, leidžianti nagrinėti baudžiamąsias bylas nuotoliniu būdu, naudojant informacinių ir elektroninių ryšių technologijas, taikant vaizdo ir garso konferencijas. Byloje nėra duomenų, kad tokią proceso trukmę lėmė nuteistųjų ar gynybos elgesys, todėl itin ilgo bylos nagrinėjimo pasekmės negali būti perkeltos nuteistiesiems ir jų teisių suvaržymo nekompensuojant.

36.8. Kasatoriai nesutinka su apeliacinės instancijos teismo argumentais, kad, atsižvelgiant į bylos apimtį, bylos nagrinėjimas apeliacinės instancijos teisme, trukęs pusantrų metų, nelaikytinas itin ilgu. Pirmasis teismo posėdis bylą nagrinėjant apeliacine tvarka buvo suorganizuotas tik po devynių mėnesių nuo bylos gavimo apeliacinės instancijos teisme. Nors apeliacinės instancijos teismas atsakomybę už proceso trukmę perkėlė nuteistiesiems, nurodydamas, kad tokį proceso organizavimą lėmė gynėjų užimtumas, tačiau teismas yra už proceso organizavimą atsakingas subjektas ir tai, kaip jis geba užtikrinti proceso dalyvių dalyvavimą jame, negali reikšti nuteistojo teisės į procesą per įmanomai trumpiausią laiką nepaisymo.

36.9. Apeliacinės instancijos teismas nukrypo nuo kasacinės instancijos teismo praktikos, kurioje buvo vertinamas proceso trukmės priimtinumas. Pavyzdžiui, nutartyje, priimtoje baudžiamojoje byloje Nr. 2K-31-511/2018, konstatuota, jog bylos procesas iki kasacinės nutarties priėmimo truko beveik aštuonerius metus. EŽTT ir Lietuvos teismų praktikoje tokia trukmė laikoma labai ilga ir gali būti pateisinama tik išskirtiniais atvejais. Cituojama Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nagrinėta byla buvo pripažinta sudėtinga ir didelės apimties, ji buvo dvigubai didesnė nei dėl kasatorių nagrinėjama byla (joje buvo 32 kaltinamieji, veikė ginkluotu susivienijimu, bylos medžiagą sudarė 138 tomai, pirmosios instancijos teismo nuosprendžio apimtis – 480 puslapių). Nepaisant to, kasacinės instancijos teismas pripažino, jog procesas byloje truko pernelyg ilgai. Baudžiamojoje byloje Nr. 2K-189-1073/2019 konstatuota, jog byla dėl nusikalstamo susivienijimo narių padarytų nusikaltimų buvo išskirtinai didelė ir sudėtinga, tačiau net ir joje bendra proceso trukmė – 7,5 metų iki kasacinio proceso pabaigos – negali būti pateisinama. Nurodytoje byloje nuteisti 13 asmenų dėl virš 30 sunkių ir labai sunkių nusikaltimų padarymo. Remdamasis bylos trukme kaip išskirtine aplinkybe, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas konstatavo, kad apeliacinio teismo sprendimas pritaikyti BK 54 straipsnio 3 dalies nuostatas ir sumažinti bausmes 6 asmenims, nuteistiems pagal BK 249 straipsnio 3 dalį, nuo 12 metų iki 6 metų laisvės atėmimo yra teisėtas ir pagrįstas.

36.10. Atsižvelgiant į išdėstytų aplinkybių visumą ir paminėtą kasacinės instancijos teismo praktiką, kasaciniuose skunduose daroma išvada, kad prieš nuteistuosius vykstantis baudžiamasis procesas laikytinas pernelyg ilgu ir neatitinkančiu asmens teisės į bylos išnagrinėjimą per įmanomai trumpiausią laiką. Apeliacinės instancijos teismo argumentai dėl proceso trukmę lėmusių aplinkybių negali būti vertinami kaip pakankamai pagrįsti ar pateisinantys tokios ilgos trukmės procesą. Nėra nustatyta išimtinių aplinkybių, kurioms esant proceso trukmė galėtų būti laikoma pagrįsta. Todėl nepagrįstai ilga proceso trukmė vertintina kaip esminis kaltinamųjų teisės į bylos išnagrinėjimą per trumpiausią įmanomą laiką pažeidimas, o nuteistiesiems taikytinas šio pažeidimo tinkamiausias kompensacinis mechanizmas – paskirtos bausmės švelninimas. Taigi, nepripažindamas pernelyg ilgos proceso trukmės, apeliacinės instancijos teismas aiškiai suklydo ir be pagrindo pakeitė teisėtą ir pagrįstą pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalį.

37. Nuteistasis G. J., nuteistieji G. B., D. Č., R. B. ir jų gynėjas advokatas V. Sirvydis, nuteistųjų R. J., A. G. gynėjas advokatas K. Ašmys, nuteistasis E. Me., nuteistojo E. M. gynėjas advokatas L. S. Bagdonas, nuteistasis T. Ga. ir jo gynėja advokatė I. Lukoševičė kasaciniuose skunduose nurodo, kad apeliacinės instancijos teismas taip pat pažeidė baudžiamojo įstatymo nuostatas, reglamentuojančias bausmės skyrimą.

37.1. Nuteistasis G. J. nurodo, kad teismas, skirdamas jam bausmes, nesivadovavo teismų praktika, kurioje pažymima, jog pagal BK 61 straipsnio 2 dalį teismas, įvertinęs atsakomybę lengvinančias ir (ar) atsakomybę sunkinan-

čias aplinkybes, jų skaičių, pobūdį ir tarpusavio santykį, taip pat kitas BK 54 straipsnio 2 dalyje nurodytas aplinkybes, motyvuotai parenka švelnesnę ar griežtesnę bausmės rūšį ir nustato skiriamos bausmės dydį. Apeliacinės instancijos teismas ignoravo BK 54 ir 61 straipsnių nuostatas. Tokią išvadą dar labiau sustiprina apeliacinės instancijos teismo sprendimas tokio dydžio bausmes skirti už nusikaltimus, kurie įvykdyti daugiau nei prieš keturiolika metų ir kuriuose nėra turtinių reikalavimų. Sprendžiant dėl bausmės dydžio, neturėtų būti sureikšminamas faktas, kad G. J. anksčiau buvo teistas, kadangi teistumai yra seni.

37.2. Nuteistieji G. B., D. Č., R. B. ir jų gynėjas advokatas V. Sirvydis nurodo, kad jiems paskirtos per griežtos bausmės. Kasatoriai yra neteisti, charakterizuojami teigiamai, todėl jiems galėtų būti taikomos tiek ankstesnės redakcijos, tiek ir dabartinės redakcijos BK bendrosios dalies normos – BK 54 straipsnio 3 dalies ir BK 75 straipsnio nuostatos, įtvirtinančios švelnesnės nei terminuotas laisvės atėmimas bausmės rūšies parinkimą, taip pat ir visišką ar dalinį bausmės vykdymo atidėjimą.

37.3. Nuteistasis D. Č. ir jo gynėjas advokatas V. Sirvydis nurodo, kad bausmės skyrimo klaida padaryta skiriant kasatoriui bausmę už BK 180 straipsnio 3 dalyje nustatytą nusikalstamą veiką. Apeliacinės instancijos teismas kasatoriaus veikimą organizuota grupe pripažino jo atsakomybę sunkinančia aplinkybe. Tačiau tai pažeidžia BK 60 straipsnio 2 dalies reikalavimą, kadangi organizuotos grupės požymis yra įtrauktas į BK 180 straipsnio 3 dalies dispoziciją. Be to, kasatoriui už šios nusikalstamos veikos padarymą skirta artima maksimaliai laisvės atėmimo bausmė, nors ir pats apeliacinės instancijos teismas nuosprendžio 346 punkte pripažino, kad aktuali yra nauja BK 61 straipsnio 2 dalies redakcija.

37.4. Nuteistojo R. J. gynėjas advokatas K. Ašmys pažymi, kad R. J. bendravimo su kitais organizuotos grupės nariais nebuvo, jis buvo kaltinamas tik vienkartinio pobūdžio nusikalstamų veikų padarymu. Tai rodo mažesnį nuteistojo pavojingumą. R. J. gyvena su sunkiai sergančia motina, yra vienintelis galintis jai padėti ir ją slaugyti. Todėl realios ir ilgalaikės laisvės atėmimo bausmės paskyrimas apsunkintų ne tik sergančios nuteistojo motinos gyvenimą, bet ir pažeistų viešąjį interesą, kurio tikslas apima ne tik asmens nubaudimą.

37.5. Nuteistojo A. G. gynėjas advokatas K. Ašmys pažymi, kad pagal naujos redakcijos BK 302 straipsnio 1 dalį (2024 m. lapkričio 7 d. įstatymo redakcija) už šiame straipsnyje nurodytos nusikalstamos veikos padarymą galimos skirti laisvės atėmimo bausmės maksimali riba buvo sumažinta nuo šešerių iki ketverių metų, nustatant ir naują galimą skirti bausmės rūšį – laisvės apribojimą, o tai lengvina nuteistojo teisinę padėtį. Apeliacinės instancijos teismas konstatavo, kad pirmosios instancijos teismas nepagrįstai nusprendė, jog nusikalstamas veikas prieš A. P. padariusių nuteistųjų atsakomybę sunkina tai, kad nusikaltimus jie padarė dėl savanaudiškų paskatų (BK 60 straipsnio 1 dalies 3 punktas). Tai, kad nusikaltimas padarytas prieš 15 metų, ilga proceso trukmė, savanaudiškumo nebuvimas, pasikei-

tęs teisinis reguliavimas leidžia spręsti, kad apeliacinės instancijos teismas, nesušvelnindamas nuteistajam A. G. paskirtos bausmės, priėmė nepagrįstą sprendimą ir padarė teisės aiškinimo bei taikymo klaidą.

37.6. Nuteistasis E. Me. nurodo, kad apeliacinės instancijos teismas tinkamai neįvertino bausmei skirti reikšmingų aplinkybių ir jam paskyrė neindividualizuotą bei teisingumo principui ir bausmės tikslams prieštaraujančią bausmę. Priešingai nei nurodė apeliacinės instancijos teismas, E. Me. iš tiesų buvo teistas ne šešis, o penkis kartus, o visi ankstesni teistumai yra už nusikalstamas veikas, padarytas iki šioje byloje nagrinėjamos veikos, t. y. beveik prieš keturiolika metų. Kalbant apie nusikalstamą veiką, už kurią kasatorius buvo nuteistas po šioje byloje pripažintos veikos padarymo, tai nuosprendis buvo priimtas 2016 m. kovo 17 d. Už šią veiką E. Me. paskirta bauda, kurią nuteistasis sumokėjo tą pačią dieną. Taigi, nuo paskutinio kasatoriaus teistumo praėjo daugiau nei devyneri metai, nuo pačios veikos įvykdymo praėjo trylika su puse metų. Per šį itin ilgą laikotarpį E. Me. nepadarė naujų nusikalstamų veikų. Ilgas laiko tarpas nuo nusikaltimo įvykdymo iki bausmės paskyrimo mažina bausmės poveikį, jos aktualumą ir tikslingumą, ir šis veiksnys turėjo būti įvertintas kaip esminė bausmės individualizavimo aplinkybė, turinti tiesioginę reikšmę teisingumo principo įgyvendinimui skiriant bausmę kasatoriui. Apeliacinės instancijos teismas nesilaikė kasacinės instancijos teismo praktikoje formuluojamų taisyklių dėl bausmės skyrimo, kai nuo nusikalstamos veikos įvykdymo yra praėjęs ilgas laikas (pvz., kasacinės nutartys baudžiamosios bylose Nr. 2K-7-8-788/2018, 2K-57-1073/2024, 2K-1-813/2025 ir kt.). Nors nurodomose bylose asmenys buvo nuteisti už ekonominio pobūdžio nusikalstamas veikas, tačiau atsižvelgiant į situaciją, susijusią su proceso organizavimu, nuteistojo vaidmeniu padarant nusikalstamą veiką, jo elgesiu per šį dešimtmetį, nurodytos kasacinės jurisprudencijos nuostatos taikytinos ir šiuo atveju.

37.7. Be to, E. Me. padaryti administraciniai teisės pažeidimai nebuvo šiurkštūs – jie daugiausia susiję su Kelių eismo taisyklių pažeidimais. Teismas privalėjo įvertinti kasatoriaus gyvenimo pokyčius: jis turi nuolatinę gyvenamąją vietą, nors yra nevedęs, tačiau su partnere augina dvi mažametes dukteris, yra įgijęs dvi skirtingas profesijas, pagal individualią veiklą vykdo statybos darbus ir gauna teisėtas pajamas. Šios aplinkybės, priešingai nei nurodyta apeliacinės instancijos teismo nuosprendyje, akivaizdžiai liudija apie reikšmingą kasatoriaus gyvenimo būdo pokytį. Šie duomenys rodo, kad E. Me. nesivadovauja kriminalinėmis nuostatomis, nevykdo nusikaltimų, o atvirkščiai – laikosi visuomenėje priimtinų elgesio normų ir teisės reikalavimų bei savo elgesiu neabejotinai įrodė, jog nėra pavojingas visuomenei tiek, kad jį reikėtų izoliuoti skiriant tokią griežtą laisvės atėmimo bausmę. Be to, teismas neįvertino, kokią įtaką ilgalaikės laisvės atėmimo bausmės paskyrimas turės ne tik pačiam nuteistajam, kuris bus išstumtas iš visuomenės gyvenimo, bet ir jo šeimai, ypač mažamečiams vaikams. E. Me. faktinei sutuoktinei E. Č. dėl diagnozuotos ligos nuolat pasikartoja *(duomenys neskelbtini)*, šie priepuoliai

itin apsunkina jos gyvenimo kokybę ir galimybes vienai rūpintis jų mažametėmis dukterimis, iš kurių viena irgi turi sveikatos problemų. Dukteris į ugdymo įstaigas vežioja ir iš jų pasiima tik E. Me., nes jo faktinė sutuoktinė dėl ligos vairuoti negali. E. Me. uždirba šeimai pragyventi reikalingas pajamas, o jo faktinė sutuoktinė dėl ligos nedirba ir darbo pajamų negauna. Ilgalaikės laisvės atėmimo bausmės atlikimas turės itin skaudžių pasekmių E. Me. šeimai ir mažamečiams vaikams, šeima neteks pragyventi ir mažametėms dukterims išlaikyti būtinų pajamų, bus esmingai sutrikdytas jų gyvenimas. Todėl, vadovaujantis BK 54 straipsnio 3 dalies nuostatomis, E. Me. taikytinas dalinis bausmės vykdymo atidėjimas.

37.8. Nuteistojo E. M. gynėjas advokatas L. S. Bagdonas nurodo, kad nuteistajam buvo paskirtos pernelyg griežtos bausmės. E. M. buvo kaltinamas ir nuteistas už nusikalstamas veikas, padarytas 2010–2011 metais, t. y. prieš 14–15 metų. Per visą laikotarpį nuo 2010–2011 metų iki šios dienos jis nebuvo padaręs kokių nors nusikalstamų veikų, jam nėra ir nebuvo priimtas joks apkaltinamasis teismo nuosprendis. E. M. turi nuolatinę gyvenamąją vietą, sukūrė šeimą, augina tris nepilnamečius vaikus, yra saistomais tvirtais socialiniais ryšiais. Jam nuo 2019 m. balandžio 14 d. buvo taikomos kardomosios priemonės – rašytinis pasižadėjimas neišvykti, dokumento paėmimas, užstatas. Per visą šį laikotarpį nebuvo kardomųjų priemonių taikymo sąlygų pažeidimų, jis visada atvykdavo į teismo posėdžius ir laikydavosi nustatytos tvarkos. Šios aplinkybės E. M. charakterizuoja teigiamai ir rodo jo pastangas keisti gyvenimo būdą, todėl galėtų būti taikomos tiek ankstesnės redakcijos, tiek ir dabartinės redakcijos BK 54 straipsnio 3 dalies ir BK 75 straipsnio nuostatos, įtvirtinančios švelnesnės nei terminuotas laisvės atėmimas bausmės rūšies parinkimą, taip pat ir visišką ar dalinį bausmės vykdymo atidėjimą.

37.9. Nuteistasis T. Ga. ir jo gynėja advokatė I. Lukoševičė nurodo, kad nuteistajam paskirtos bausmės yra per griežtos, jos neproporcingos ir neindividualizuotos, o BK 41 straipsnyje įtvirtintas bausmės paskirties nuostatas galima pasiekti T. Ga. paskyrus švelnesnes bausmes. Apeliacinės instancijos teismas, skirdamas itin griežtas laisvės atėmimo bausmes, motyvavo tuo, kad T. Ga. teistas tris kartus, taip pat ir Vokietijos Federacinėje Respublikoje. Be to, jau po byloje nagrinėjamų įvykių Kauno apylinkės teismo 2014 m. gruodžio 17 d. nuosprendžiu T. Ga. buvo atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės kaltininkui ir nukentėjusiajam susitaikius. Nors apeliacinės instancijos teismas nurodė, kad šiuo metu visi buvę nuteistojo teistumai jau išnykę, tačiau nepagrįstai nusprendė, jog jų visuma teisėjų kolegijai leidžia pagrįstai spręsti apie nuteistojo polinkį nusikalsti.

37.10. Nors T. Ga. ir buvo teistas, tačiau visi teistumai yra išnykę, o nusikalstamos veikos buvo padarytos daugiau nei prieš 10 metų. T. Ga. padaryti administraciniai teisės pažeidimai nebuvo šiurkštūs – jie daugiausia susiję su Kelių eismo taisyklių pažeidimais. Taigi, ankstesni teistumai, skiriant bausmę, negalėjo būti vertinami vien formaliai. Teismas privalėjo atsižvelgti į nuo

jų praėjusį reikšmingą laiko tarpą ir šiame kontekste įvertinti kasatoriaus gyvenimo pokyčius: jis turi nuolatinę gyvenamąją vietą, yra vedęs, augina du mažamečius vaikus, dirba ir gauna pajamų. Šios aplinkybės liudija apie reikšmingą T. Ga. gyvenimo būdo pokytį. T. Ga. nesivadovauja kriminalinėmis nuostatomis, nevykdo nusikaltimų, bet priešingai – laikosi visuomenėje priimtinų elgesio normų ir teisės reikalavimų ir savo elgesiu neabejotinai įrodė, kad nėra pavojingas visuomenei tiek, kad jį reikėtų izoliuoti, skiriant tokią griežtą laisvės atėmimo bausmę.

37.11. Nuteistieji G. B., D. Č. ir jų gynėjas advokatas V. Sirvydis nurodo, kad bylą nagrinėję teismai nevisiškai įskaitė į galutinę skiriamą bausmę visą kasatoriams taikyto suėmimo laiką. Skundžiamuose nuosprendžiuose nurodoma, kad G. B. ir D. Č. išbuvo suimti iki 2022 m. gegužės 15 d., tačiau tai yra netiesa, kadangi kasatoriai iš tiesų buvo suimti iki 2023 m. liepos 13 d. Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. birželio 1 d. nutarties baudžiamojoje byloje Nr. 1S-165-1076/2022 11 punkte pasisakyta: „<...> susipažinus su bylos medžiaga, skundžiama nutartimi ir dėl jos pateikto skundo argumentais nustatyta, kad Vilniaus miesto apylinkės teismo 2018 m. balandžio 17 d. nutartimi ikiteisminiame tyrime Nr. 23-1-00696-10 G. B. buvo paskirta kardomoji priemonė – suėmimas, kuri vėlesnėmis šio teismo nutartimis buvo tęsiama. Prokuroro 2019 m. rugpjūčio 26 d. nutarimu iš ikiteisminio tyrimo Nr. 23-1-00696-10 atskirtas ikiteisminis tyrimas Nr. 01-2-00028-19 ir su G. B. paskirta kardomąja priemone – suėmimu perduotas Kauno apygardos teismui (baudžiamoji byla Nr. 1-19-317/2022). Kauno apygardos teismui 2022 m. balandžio 12 d. nutartimi pratęsus G. B. taikomos kardomosios priemonės – suėmimo terminą trims mėnesiams, Lietuvos apeliacinis teismas 2022 m. gegužės 9 d. nutartimi šį terminą sutrumpino iki vieno mėnesio, konstatavęs, kad jau ilgiau negu ketverius metus taikomos griežčiausios kardomosios priemonės terminas šiuo metu tampa neproporcingas tiems kaltinimams, kurie pareikšti G. B. šioje baudžiamojoje byloje (Nr. 1-19-317/2022), ir pratęstą suėmimo terminą sutrumpino iki tokio, kurio pakaktų išspręsti atitinkamus ne tik šios (baudžiamoji byla Nr. 1-19-317/2022), bet ir dar vienos (pagrindinės) baudžiamosios bylos (Nr. 1-273-1049/2022), kuriose kaltinamas G. B., organizacinius klausimus, sprendžiant klausimą dėl komplekso švelnesnių kardomųjų priemonių paskyrimo, taip pat sprendžiant klausimą dėl kardomosios priemonės ar priemonių paskyrimo kitoje jau teismui perduotoje baudžiamojoje byloje (Nr. 1-273-1049/2022).“ Be to, šioje nutartyje nurodyta: „<...> teisėjų kolegija atkreipia dėmesį, kad G. B. kardomoji priemonė jau taikoma ilgą laiką – virš ketvertų metų; skunde gynėjas pagrįstai atkreipia dėmesį, kad nors abi bylos formaliai nagrinėjamos atskirai, tačiau suėmimo proporcingumo požiūriu negali būti vertinamos atsietai viena nuo kitos“. Taigi, apeliacinės instancijos teismas, neįskaitydamas kasatoriams viso jų suėmimo laiko, padarė esminę BK 66 straipsnio 1 dalies taikymo klaidą.

37.12. Nuteistasis T. Ga. ir jo gynėja advokatė I. Lukoševičė taip pat nurodo, kad apeliacinės instancijos teismas, neįskaitydamas į T. Ga. paskirtą bausmę jo

laikinojo sulaikymo ir suėmimo laiko, pažeidė BK 66 straipsnyje įtvirtintas nuostatas. Pirmosios instancijos teismas teisingai taikė baudžiamąjį įstatymą ir T. Ga. į paskirtą laisvės atėmimo bausmę įskaitė laikinojo sulaikymo ir suėmimo laiką nuo 2018 m. balandžio 17 d. iki 2019 m. vasario 7 d. Tačiau apeliacinės instancijos teismas, priimdamas skundžiamą nuosprendį, neįskaitė į paskirtą laisvės atėmimo bausmę T. Ga. laikinojo sulaikymo ir suėmimo laiko. Nėra žinomi tokio apeliacinės instancijos teismo sprendimo motyvai, nes teismas dėl jų nepasisakė. Taigi, apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai, pažeisdamas BK nuostatas, į paskirtą laisvės atėmimo bausmę neįskaitė laikinojo sulaikymo ir suėmimo laiko nuo 2018 m. balandžio 17 d. iki 2019 m. vasario 7 d., todėl skundžiamas nuosprendis turėtų būti keičiamas.

38. Nuteistasis G. J., nuteistasis G. B. ir jo gynėjas advokatas V. Sirvydis nurodo, kad apeliacinės instancijos teismas padarė baudžiamojo įstatymo pažeidimą, nes netaikė ankstesnės redakcijos BK 50 straipsnio 3 dalies (2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymo redakcija) nuostatų.

38.1. Nuteistiesiems inkriminuotų nusikalstamų veikų padarymo metu galiojo BK 50 straipsnio 3 dalis, kurioje buvo nustatyta, kad laisvės atėmimo bausmę nuteistieji atlieka atvirosiose kolonijose, pataisos namuose ir kalėjimuose; bausmės atlikimo vietą parenka teismas, atsižvelgdamas į kaltininko asmenybę, padaryto nusikaltimo pobūdį ir pavojingumą; laisvės atėmimo bausmės atlikimo tvarką ir sąlygas nustato Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodeksas (toliau – BVK). Nors nuo 2020 m. liepos 1 d. ši nuostata buvo pripažinta netekusia galios, tačiau ji turėjo būti taikoma nuteistiesiems, o apeliacinės instancijos teismas turėjo pasisakyti dėl terminuoto laisvės atėmimo bausmės atlikimo vietos. Nusikalstamų veikų padarymo metu galiojęs baudžiamasis įstatymas yra nuteistiesiems palankesnis, nes jame buvo nustatytos trys bausmės atlikimo vietos ir kalėjimas tebuvo viena iš galimų terminuoto laisvės atėmimo bausmės atlikimo vietų. Pagal vėliau įsigaliojusį teisinį reguliavimą, nuteistieji laisvės atėmimu už labai sunkų nusikaltimą visais atvejais bausmę atlieka kalėjime, o pagal BVK nustatytą teisinį reguliavimą, pataisos namuose laisvės atėmimo bausmę atliekančių nuteistųjų teisinė padėtis yra palankesnė nei šią bausmę atliekančiųjų kalėjime (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-125-689/2021). Taigi, po to, kai BK 50 straipsnio 3 dalis nustojo galioti, iš teismo buvo atimta teisė nuspręsti, kur kaltininkas turėtų atlikti jam skirtą laisvės atėmimo bausmę.

38.2. G. J. privalo bausmę atlikti uždaro tipo bausmės atlikimo vietoje, nes, pagal BVK 33 straipsnio 1 dalį, į uždaro tipo bausmės atlikimo vietas siunčiami pilnamečiai asmenys, kuriems paskirta bausmė viršija dešimt metų laisvės atėmimo. Palyginus uždaro tipo bausmės atlikimo vietose paprastojoje grupėje esančias bausmės atlikimo sąlygas su ankstesnėje BVK redakcijoje aprašytomis sąlygomis, kurios taikomos kalėjime, matyti, jog uždaro tipo bausmės atlikimo vietose nustatytos sąlygos praktiškai prilygsta kalėjimo sąlygoms. Dėl šios priežasties teismas, remdamasis BK 3 straipsnio 2 dalimi, turėjo pareigą taikyti G. J. palankesnes ankstesnės redakcijos BK 50 straips-

nio nuostatas.

38.3. Apeliaciniame skunde nebuvo keliamas klausimas dėl ankstesnės redakcijos BK 50 straipsnio taikymo, tačiau tai nereiškia, jog šis klausimas negalėtų būti nagrinėjamas kasacinės instancijos teisme, kadangi apeliaciniame skunde buvo suformuluotas maksimalus reikalavimas – panaikinti pirmosios instancijos teismo nuosprendį ir priimti naują išteisinamąjį nuosprendį. Toks reikalavimo pobūdis suponuoja išvadą, kad aukštesnysis teismas turėjo apsvarstyti ir BK 50 straipsnio taikymo klausimą. Be to, apeliacinio skundo pobūdžiui įtakos turėjo ir faktas, jog po pirmosios instancijos teismo nuosprendžio G. J. nereikėjo atlikti laisvės atėmimo bausmės, nes apygardos teismas konstatavo, kad jis jau buvo atlikęs jam skirtą bausmę.

38.4. Nuteistasis G. B. ir jo gynėjas advokatas V. Sirvydis pažymi, kad kasatorius laikomas neteistu, nes paskutinis apkaltinamasis nuosprendis kasatoriui priimtas 2006 m. sausio mėn. Taigi, atsižvelgus į kasatorių gerai apibūdinančius duomenis – darbo patirtį, socialinius ryšius, amžių, sveikatos būklę, nėra pagrindo daryti išvadą, kad jo asmenybė yra tokia, kuriai taisyti būtų privalu parinkti griežčiausią iš įmanomų laisvės atėmimo vietų, o tai atsitiktų, jeigu kasatoriui būtų taikomas dabartinis BVK teisinis reguliavimas, pagal kurį laisvės atėmimo bausmės atlikimo vieta vien dėl terminuoto laisvės atėmimo bausmės trukmės savaime priskiriama uždaro tipo laisvės atėmimo bausmės atlikimo vietai.

39. Nuteistojo A. G. gynėjas advokatas K. Ašmys ir nuteistojo E. M. gynėjas advokatas L. S. Bagdonas nurodo, kad pirmosios instancijos teismas netinkamai pritaikė BPK nuostatas, reglamentuojančias nusikalstama veika padarytos žalos atlyginimą. Žemesnės instancijos teismai netinkamai išsprendė nukentėjusiojo A. P. civilinį ieškinį. Teismų praktikoje yra išaiškinta, kad, jei padarant nusikaltimą dalyvavo keli asmenys, pagal civilinį ieškinį žalos atlyginimas priteisiamas solidariai iš visų kaltų asmenų. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra pabrėžęs, kad solidarioji atsakomybė taikoma, kai keli asmenys veikė bendrai ir jų veiksmai tiesiogiai prisidėjo prie žalos atsiradimo. Nors asmuo atleidžiamas nuo baudžiamosios atsakomybės, tai nebūtinai panaikina civilinę atsakomybę už padarytą žalą. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra nurodęs, kad atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės savaime neatleidžia nuo civilinės atsakomybės, nes civilinė atsakomybė grindžiama CK nuostatomis. CK 6.253 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad civilinė atsakomybė netaikoma, taip pat asmuo gali būti visiškai ar iš dalies atleistas nuo civilinės atsakomybės: dėl nenugalimos jėgos, valstybės veiksmų, trečiojo asmens veiksmų, nukentėjusio asmens veiksmų, būtinojo reikalingumo, būtinosios ginties ar savigynos. Padarant nusikalstamą veiką prieš A. P., dalyvavo ir nuo baudžiamosios atsakomybės atleistas A. Z. Jis pripažino savo kaltę, tačiau civilinės atsakomybės pasekmių jam dėl to nekilo. Byloje nebuvo nustatyta CK 6.253 straipsnio 1 dalyje įtvirtintų pagrindų netaikyti A. Z. civilinės atsakomybės arba atleisti jį nuo jos. Todėl nukentėjusiajam A. P. žalos atlyginimas turėjo būti priteistas ne tik iš nuteistųjų, bet ir iš A. Z. To nepadarydami, teismai nepagrįstai pasunkino nuteistųjų padėtį.

IV. Kasacinės instancijos teismo argumentai ir išvados

40. Nuteistojo R. B. ir jo gynėjo advokato V. Sirvydžio, nuteistojo G. B. ir jo gynėjo advokato V. Sirvydžio, nuteistojo J. J. gynėjo advokato K. Ašmio, nuteistojo A. O. gynėjo advokato K. Ašmio, nuteistojo A. G. gynėjo advokato K. Ašmio, nuteistojo M. N. gynėjo advokato K. Ašmio, nuteistojo R. J. gynėjo advokato K. Ašmio, nuteistojo E. M. gynėjo advokato L. S. Bagdono, nuteistojo E. Me., nuteistojo T. Ga. ir jo gynėjos advokatės I. Lukoševičės, nuteistojo G. J., nuteistojo D. Č. ir jo gynėjo advokato V. Sirvydžio, nuteistojo M. L. gynėjo advokato K. Jonaičio, nuteistojo T. G. gynėjo advokato K. Ašmio kasaciniai skundai tenkintini iš dalies.

Dėl bylos nagrinėjimo kasacine tvarka ribų

41. Kasacinės instancijos teismas priimtus nuosprendžius ir nutartis, dėl kurių paduotas kasacinis skundas, tikrina teisės taikymo aspektu (BPK 376 straipsnio 1 dalis). BPK 369 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad įsiteisėję nuosprendis ar nutartis apskundžiami ir bylos nagrinėjamos kasacine tvarka, jeigu netinkamai pritaikytas baudžiamasis įstatymas arba padaryta esminių BPK pažeidimų. To paties straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad netinkamai pritaikytas baudžiamasis įstatymas yra tada, kai netinkamai pritaikytos Baudžiamojo kodekso bendrosios dalies normos, taip pat kai nusikalstamos veikos kvalifikuojamos ne pagal tuos Baudžiamojo kodekso straipsnius, dalis ir punktus, pagal kuriuos tai reikėjo daryti, o 3 dalyje nustatyta, kad esminiais BPK pažeidimais laikomi tokie BPK reikalavimų pažeidimai, dėl kurių buvo suvaržytos įstatymų garantuotos kaltinamojo teisės ar kurie sukliudė teismui išsamiai ir nešališkai išnagrinėti bylą ir priimti teisingą nuosprendį ar nutartį. Kasaciniuose skunduose yra nurodyta daug ir įvairių argumentų, tačiau apskundimą ir bylos nagrinėjimo kasacine tvarka pagrindus reglamentuojančios normos reiškia, kad abstraktūs kasacinių skundų argumentai, argumentai, kurie nesusieti su kasatoriaus prašymu, savo įvykių versijos pateikimas nesiremiant byloje ištirtais įrodymais, išvados, padarytos akivaizdžiai neteisingai interpretuojant nustatytas faktines aplinkybes ar įstatymą, motyvai, aiškiai nesusieti su netinkamu baudžiamojo įstatymo pritaikymu ar esminių BPK nuostatų pažeidimu, nebus nagrinėjami.
42. Šios normos taip pat reiškia, kad kasacinės instancijos teismas byloje surinktų įrodymų iš naujo nevertina, naujų įrodymų nerenka ir faktinių bylos aplinkybių nenustato. Bylą nagrinėjant kasacine tvarka tikrinama, ar, vertinant byloje surinktus įrodymus ar nustatant bylos aplinkybes, nebuvo padaryta esminių baudžiamojo proceso įstatymo pažeidimų, ar pagal byloje nustatytas aplinkybes pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai tinkamai pritaikė baudžiamąjį įstatymą (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-P-221/2008, 2K-P-9/2012, 2K-P-89/2014, 2K-7-173/2014 ir kt.). Kasacinio skundo argumentai savaip interpretuojant įrodymus ir ginčijant teismo nustatytas faktines aplinkybes nėra kasacinio nagrinėjimo dalykas (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-7-402/2010, 2K-7-82-699/2018). Klausimas, ar pakanka įrodymų vienai ar kitai aplinkybei kons-

tatuoti, išsprendžiamas pirmosios ir apeliacinės instancijos teismuose (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-274-788/2019). Ar byloje teisingai įvertinti įrodymai ir nustatytos faktinės bylos aplinkybės, sprendžia apeliacinės instancijos teismas (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-P-181/2008, 2K-7-107/2013, 2K-7-88/2014 ir kt.).

43. Pagal BPK 367 straipsnio 3 dalį, kasacine tvarka apskųsti įsiteisėjusį nuosprendį ar nutartį galima tik dėl tų klausimų, kurie buvo nagrinėti apeliacinės instancijos teisme. Kasaciniuose skunduose nurodyti klausimai dėl BK 50 straipsnio taikymo nebuvo skųsti apeliaciniu skundu ar nebuvo nagrinėti apeliacinės instancijos teismo nuosprendyje, todėl teisėjų kolegijos nebus nagrinėjami.

Dėl teisės į nešališką apeliacinės instancijos teismą užtikrinimo

44. Kasaciniuose skunduose keliamas apeliacinės instancijos teismo šališkumo klausimas. Lietuvos apeliaciniame teisme šiai baudžiamajai bylai nagrinėti buvo sudaryta trijų teisėjų kolegija ir į jos sudėtį buvo paskirta teisėja Jūratė Jakubonienė. Apeliacinės instancijos teismo posėdyje R. B. gynėjas advokatas Vytautas Sirvydis, nuteistojo E. M. gynėjas advokatas Linas Stanislavas Bagdonas, nuteistieji G. J., D. Č., G. B. ir M. N. pareiškė teisėjai J. Jakubonienei nušalinimą, nes ji anksčiau nagrinėjo skundus, kuriais buvo skundžiamos žemesniųjų teismų nutartys dėl laikino nuosavybės teisių apribojimo termino ir kardomosios priemonės – intensyvios priežiūros termino pratęsimo. 2024 m. rugsėjo 16 d. Lietuvos apeliacinio teismo nutartimi pareikštas nušalinimas buvo atmestas.
45. Kasaciniuose skunduose kasatoriai nurodė, kad ši byla, kurią teisėja J. Jakubonienė nagrinėjo apeliacine tvarka, ir kita byla, kurioje teisėja J. Jakubonienė nagrinėjo skundus BPK X dalyje nustatyta tvarka, yra viena ir ta pati byla, todėl, pagal BPK 58 straipsnio 2 dalies 2 punktą ir 58 straipsnio 1 dalies 4 punktą, ji negalėjo nagrinėti bylos apeliacine tvarka; nagrinėdama skundus teisėja pasisakė dėl duomenų pakankamumo, vertino pateiktų kaltinimų sunkumą, inkriminuotų veikų skaičių; duomenys apie bylos išskyrimą sudaro abiejų baudžiamųjų bylų, anksčiau sudariusių bendrą visumą, pagrindą; baudžiamoji byla buvo neleistinai ir dirbtinai išskirta, nes išskyrimas buvo reikalingas tik tam, kad būtų tęsiamas nuteistiesiems kardomosios priemonės suėmimo terminas. Kaip precedentą sprendžiant šioje byloje susidariusią situaciją kasatoriai nurodo kasacine tvarka išnagrinėtą baudžiamąją bylą Nr. 2K-7-60-648/2024. Kasatorių teigimu, nagrinėjamoje byloje nebuvo užtikrinta nuteistųjų teisė į nepriklausomą ir nešališką apeliacinės instancijos teismą. Kasacinės instancijos teismas su šiais kasaciniuose skunduose išdėstytais argumentais nesutinka.
46. Teismo nešališkumo reikalavimas laikytinas viena iš asmens konstitucinės teisės į teisingą teismą sudėtinių dalių, taip pat asmens teisių užtikrinimo baudžiamajame procese vienu iš pagrindų. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 31 straipsnio 2 dalyje nustatyta, jog asmuo, kaltinamas padaręs nusikaltimą, turi teisę, kad jo bylą viešai ir teisingai išnagrinėtų nepriklausomas ir nešališkas teismas. Ši teisė įtvirtinta ir Konvencijos 6 straipsnio 1 dalyje, taip pat BPK 44 straipsnio 5 dalyje.

Teismo nešališkumo principo esmė yra ta, kad bylos nagrinėjimo teisme metu proceso dalyviams, o kartu ir visuomenei būtų suteikiama pakankamai garantijų, pašalinančių pagrįstas abejones dėl galimo teismo (teisėjo) šališkumo, neturi būti prielaidų, leidžiančių pagrįstai manyti, jog teismas (teisėjas) yra suinteresuotas tam tikra bylos baigtimi, ir realių faktų, kurie keltų pagrįstų abejonių, kad bylą nagrinėjantis teismas (teisėjas) turi išankstinę nuomonę ar nusistatymą kurio nors proceso dalyvio atžvilgiu ar yra tendencingas.

47. Remiantis Europos Žmogaus Teisių Teismo ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo formuojama praktika, teismo (teisėjo) nešališkumas vertinamas dviem glaudžiai tarpusavyje susijusiais aspektais – subjektyviuoju ir objektyviuoju. Vertinant nešališkumą subjektyviuoju aspektu, turi būti nustatyta, ar yra realių faktų, kurie kelia abejonių dėl teisėjo nešališkumo ar rodo bylą nagrinėjusio teisėjo asmeninį tendencingumą. Objektyvusis nešališkumo aspektas bendriausia prasme reikalauja, kad teismo procesas būtų organizuojamas, proceso veiksmai būtų atliekami, su bylos nagrinėjimo teisme dalyviais būtų bendraujama taip, kad negalėtų susidaryti įspūdis, jog proceso metu vienai iš proceso šalių reiškiamas išankstinis priešiškumas ar palankumas arba teismas vienaip ar kitaip suinteresuotas tam tikra bylos baigtimi (pavyzdžiui, kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-132/2015, 2K-7-124-648/2015, 2K-5-976/2020, 2K-101-303/2020; EŽTT 2015 m. balandžio 23 d. Didžiosios kolegijos sprendimas byloje *Morice prieš Prancūziją*, peticijos Nr. 29369/10).
48. Vertinant teisėjo nešališkumą subjektyviuoju aspektu, yra laikomasi teisėjo nešališkumo prezumpcijos, kuri reiškia, kad asmeninis teisėjo nešališkumas yra preziumuojamas, kol nėra tam prieštaraujančių įrodymų (EŽTT 2000 m. gruodžio 21 d. sprendimas byloje *Wettstein prieš Šveicariją*, peticijos Nr. 33958/96; 2005 m. gruodžio 15 d. sprendimas byloje *Kyprianou prieš Kiprą*, peticijos Nr. 73797/01; 2009 m. spalio 15 d. sprendimas byloje *Micallef prieš Maltą*, peticijos Nr. 17056/06). Be to, sprendžiant, ar konkrečioje byloje yra pateisinamas pagrindas baimintis, kad teismo sudėtis stokoja nešališkumo, dėl jo stokos besiskundžiančių asmenų nuomonė yra svarbi, bet ne lemiama. Lemiamą reikšmę turi tai, ar šis baiminimasis gali būti vertinamas kaip objektyviai pagrįstas (EŽTT 2021 m. vasario 16 d. sprendimas byloje *Meng prieš Vokietiją*, peticijos Nr. 1128/17; kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-181-648/2019, 2K-5-976/2020), turi būti nustatyti realūs faktai, keliantys abejonių dėl teismo nešališkumo (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-195/2010, 2K-214-976/2017, 2K-113-303/2019, 2K-39-788/2021).
49. Pagal Europos Žmogaus Teisių Teismo praktiką, tai, kad bylą nagrinėjantis teisėjas anksčiau procese, be kita ko, ikiteisminio tyrimo stadijoje, yra priėmęs su ta pačia nusikalstama veika susijusių sprendimų, savaime negali būti traktuojama kaip aplinkybė, pateisinanti baiminimąsi dėl jo nešališkumo trūkumo; šiuo atveju yra svarbus atitinkamų sprendimų pobūdis (EŽTT Didžiosios kolegijos 2014 m. gegužės 27 d. sprendimas byloje *Marguš prieš Kroatiją*, peticijos Nr. 4455/10). Tuo atveju, jeigu teisėjas anksčiau baudžiamajame procese yra priėmęs procesinio pobūdžio sprendimų, kuriuos priimant nepateikiamas įrodymų vertinimas

ir neišreiškiama pozicija dėl kaltinamojo kaltumo (bylos esmės), nešališkumo trūkumo problemų nekyla (EŽTT 1996 m. vasario 22 d. sprendimas byloje *Bulut prieš Austriją*, peticijos Nr. 17358/90; 2008 m. liepos 22 d. sprendimas byloje *Gómez de Liano y Botella prieš Ispaniją*, peticijos Nr. 21369/04; 2014 m. gegužės 27 d. sprendimas byloje *Marguš prieš Kroatiją*, peticijos Nr. 4455/10).

50. BPK 58 straipsnio, reglamentuojančio nušalinimo ir kartu teisės į nešališką teismą užtikrinimo pagrindus, 1 ir 2 dalyse pateikiamas sąrašas aplinkybių, kurioms esant teisėjas negali būti laikomas nešališku ir galinčiu byloje priimti objektyvų sprendimą. Kasatoriai grindžia teisės į nešališką apeliacinės instancijos teismą pažeidimą BPK 58 straipsnio 2 dalies 2 punkto nuostatomis. BPK 58 straipsnio 2 dalies 2 punkte nustatyta, kad teisėjas negali dalyvauti procese ar pakartotinai nagrinėti tos pačios bylos, jeigu jis nusprendė įtariamojo suėmimo ar suėmimo pratęsimo klausimą, sankcionavo procesinių prievartos priemonių taikymą arba nagrinėjo proceso dalyvių skundus toje pačioje byloje. Tokiu atveju teisėjas nuo bylos nagrinėjimo privalo nusišalinti. Šio nušalinimo (nusišalinimo) pagrindo paskirtis garantuoti, kad bylos nenagrinėtų ir teismo baigiamojo akto nepriimtų teisėjas, kuris gali turėti byloje išankstinę nuomonę, nes anksčiau jau dalyvavo priimant sprendimus, susijusius su ta pačia nusikalstama veika.
51. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas BPK 58 straipsnio 2 dalies 2 punkto nuostatų taikymo kontekste yra pakartojęs EŽTT sprendimų motyvus, kad draudimas nagrinėti tą pačią bylą, kurioje teisėjas nagrinėjo proceso dalyvių skundus, pirmiausia suprantamas kaip reikalavimas, kad teisėjas anksčiau (nagrinėdamas skundus) nebūtų priėmęs sprendimų, kuriuose būtų pasisakęs dėl asmens kaltumo, bylos duomenų (įrodymų) vertinimo ar išreiškęs poziciją dėl bylos baigties. Tokiu atveju yra svarbus priimtų ankstesnių sprendimų pobūdis, jų turinys. Nešališkumo reikalavimo pažeidimas šiuo pagrindu konstatuojamas remiantis iš esmės ne formaliais kriterijais, o teisėjo procesinių sprendimų, priimtų nagrinėjant proceso dalyvių skundus, esme, pobūdžiu bei sąsajomis (ar jų nebuvimu) su nagrinėjamoje byloje spręstinais asmens kaltumo, įrodymų vertinimo ir kitais bylos baigčiai svarbiais klausimais (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-118-222/2017, 2K-143-628/2021). Taigi, garantuojant kaltinamojo teisę į nešališką bylos nagrinėjimą teisme, būtina, kad bylą nagrinėtų teisėjas, nepriėmęs procesinių sprendimų, kuriuose išreiškiama kaltinamųjų teisinei padėčiai reikšminga pozicija. Vien tai, kad bylą nagrinėjantis teisėjas anksčiau (pvz., ikiteisminio tyrimo metu) yra priėmęs su ta pačia byla susijusių procesinių sprendimų, nėra aplinkybė, savaime pagrindžianti teisėjo pareigą nusišalinti remiantis BPK 58 straipsnio 2 dalies 2 punktu (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-1-788/2024).
52. Spręsdamas teisėjos J. Jakubonienės nušalinimo klausimą, apeliacinės instancijos teismas nustatė, kad ikiteisminis tyrimas dėl visų nusikalstamų veikų, kurių padarymu buvo įtariami šioje byloje nuteisti asmenys, buvo vykdomas ikiteisminiame tyrime Nr. 23-1-00696-10. 2019 m. rugpjūčio 26 d. iš ikiteisminio tyrimo Nr. 23-1-00696-10 buvo atskirtas ikiteisminis tyrimas Nr. 01-2-00028-19 ir 2019 m. spalio 4 d. jis buvo perduotas nagrinėti Kauno apygardos teismui (pir-

mosios instancijos bylos Nr. 1-19-317/2022, apeliacinės instancijos bylos Nr. 1A-17-1020/2024, kasacinės instancijos bylos Nr. 2K-162-654/2025). Šią bylą nagrinėjant apeliacinės instancijos teisme, teisėja J. Jakubonienė buvo teisėjų kolegijos nare. 2021 m. liepos 23 d. nutarimu prokuroras iš ikiteisminio tyrimo Nr. 23-1-00696-10 atskyrė ikiteisminį tyrimą Nr. 01-2-00032-21, o 2021 m. rugsėjo 16 d. nutarimu iš ikiteisminio tyrimo Nr. 23-1-00696-10 atskyrė ikiteisminį tyrimą Nr. 01-2-00038-21. 2021 m. rugsėjo 17 d. nutarimu prokuroras ikiteisminius tyrimus Nr. 01-2-00032-21 ir 01-2-00038-21 sujungė ir paliko ikiteisminio tyrimo Nr. 01-2-00032-21. Ši baudžiamoji byla 2022 m. kovo 18 d. buvo perduota nagrinėti Kauno apygardos teismui ir šiuo metu yra nagrinėjama jame (bylos Nr. 1-17-1049-2025). Ikiteisminis tyrimas Nr. 23-1-00696-10 tęsiamas Lietuvos Respublikos generalinėje prokuratūroje. Teisėja J. Jakubonienė dabar Kauno apygardos teisme nagrinėjamoje baudžiamojoje byloje Nr. 1-17-1049-2025 nagrinėjo dviejų rūšių proceso dalyvių skundus – dėl laikino nuosavybės teisių apribojimo ir kardomosios priemonės – intensyvios priežiūros termino pratęsimo.

53. BPK 58 straipsnio 2 dalies 2 punkte nustatyta, kad teisėjas negali dalyvauti procese ar pakartotinai nagrinėti tos pačios bylos, jeigu jis sprendė įtariamojo suėmimo ar suėmimo pratęsimo klausimą, sankcionavo procesinių prievartos priemonių taikymą arba nagrinėjo proceso dalyvių skundus toje pačioje byloje. Kaip išplaukia iš Lietuvos Aukščiausiojo Teismo formuojamos praktikos, tos pačios bylos požymis BPK 58 straipsnio 2 dalies 2 punkte yra aiškinamas dviem aspektais – bylų išskyrimu BPK 170 straipsnio 4 dalies 1 punkto, 234 straipsnio 4 dalies ar 254 straipsnio 1 dalies pagrindu ir sąsajomis tarp skirtingose bylose kaltinamų asmenų, jose nagrinėjamų kaltinimų turinio ir jose esančių įrodymų.

54. BPK 170 straipsnyje yra nustatyti prokuroro įgaliojimai atliekant ikiteisminį tyrimą. BPK 170 straipsnio 4 dalies 1 punkte yra nustatyta, kad tik prokuroras priima sprendimus dėl tyrimų sujungimo ir atskyrimo. Toks prokuroro sprendimas pats savaime negali būti vertinamas kaip pažeidžiantis BPK. Atskirti ikiteisminiai tyrimai yra laikomi skirtingais tyrimais, o išskirtos bylos teisme – skirtingomis bylomis, jos tiriamos ar nagrinėjamos atskirai ir negalima laikyti, kad atskirai atliekamas ikiteisminis tyrimas ar teisme atskirai nagrinėjamos bylos yra tas pats tyrimas ar ta pati byla. Vadovaujantis vien tapačiais subjektais (įtariamaisiais, kaltinamaisiais) ar galimų atskirų byloje esančių duomenų tapatumu, savaime negalima laikyti, kad atskirai atliekamas ikiteisminis tyrimas ar teisme atskirai nagrinėjamos bylos dėl konkrečių nusikalstamų veikų yra tas pats tyrimas ar ta pati byla. Kitoks aiškinimas prieštarautų tyrimų ar bylų atskyrimo tikslams ir prasmei. Prokuroro nutarimu, siekiant greitesnio bylos išnagrinėjimo, iš pagrindinės bylos buvo išskirta ši byla, o kitu prokuroro nutarimu buvo išskirta kita byla, kuri šiuo metu nagrinėjama Kauno apygardos teisme. Tokia situacija aiškiai rodo, kad šios dvi bylos yra ne ta pati byla. Teisėja J. Jakubonienė neatliko jokių procesinių veiksmų tuo metu, kai visos nusikalstamos veikos buvo tiriamos vienoje byloje, o dalyvavo dviejose atskirtose bylose – vienoje dalyvavo nagrinėjant apeliacinius skundus, o kitoje nagrinėjo proceso dalyvių skundus dėl procesinių prievartos priemonių taikymo.

55. Vien tik išvada, kad teisėjas priėmė sprendimus ne toje pačioje byloje, tais atvejais, kai bylos yra atskirtos, ne visada gali pašalinti abejones dėl galimo teismo šališkumo. Sprendžiant klausimą dėl teisėjo galimybės nagrinėti atskirtas bylas, svarbus ne tik formalus bylų atskyrimo klausimas. Kaip nurodyta EŽTT ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje, svarbu ir tai, ar teisėjas dalyvavo priimant sprendimus, susijusius su ta pačia nusikalstama veika, svarbi teisėjo procesinių sprendimų, priimtų nagrinėjant proceso dalyvių skundus, esmė, pobūdis bei sąsajos (ar jų nebuvimas) su nagrinėjamoje byloje spręstinais asmens kaltumo, įrodymų vertinimo ir kitais bylos baigčiai svarbiais klausimais. Nagrinėjimo teisme ribos parodo, ar teisėjas gali dalyvauti kitoje byloje, susijusioje su tais pačiais asmenimis. Svarbu, kad teisėjas nenagrinėtų baudžiamosios bylos dėl tokių kaltinimų padarius nusikalstamą veiką, dėl kurių duomenų pakankamumo jis pasisakė nagrinėdamas įtariamojo suėmimo ar suėmimo pratęsimo klausimą, sankcionavęs procesinių prievartos priemonių taikymą arba nagrinėdamas proceso dalyvių skundus, kad teisėjas neišsakytų savo nuomonės dėl duomenų, kurie vėliau naudojami byloje asmens kaltei pagrįsti, vertinimo.
56. Spręsdamas teisėjos J. Jakubonienės nušalinimo klausimą, apeliacinės instancijos teismas vadovavosi aktualia tiek Lietuvos Aukščiausiojo Teismo, tiek EŽTT jurisprudencija. Apeliacinės instancijos teismas padarė teisingą išvadą, kad, nepaisant dalies tų pačių proceso dalyvių, Kauno apygardos teisme baudžiamoji byla nagrinėjama dėl kitų nusikalstamų veikų, nesusijusių su šioje baudžiamojoje byloje inkriminuotomis nusikalstamomis veikomis. Teismas nustatė, kad Kauno apygardos teisme nagrinėjamos baudžiamosios bylos Nr. 1-17-1049/2025, kurioje teisėja J. Jakubonienė nagrinėjo proceso dalyvių skundus, ir šios bylos nagrinėjimo ribos yra skirtingos.
57. Apeliacinės instancijos teismas išanalizavo nutartis, kurias priimant teisėjų kolegijoje dalyvavo teisėja J. Jakubonienė, ir nurodė, kad teisėja nevertino Lietuvos apeliaciniame teisme nagrinėjamoje baudžiamojoje byloje asmenims pateiktų kaltinimų pagrįstumo, ikiteisminio tyrimo metu surinktų duomenų tokiems kaltinimams pagrįsti ir šioje baudžiamojoje byloje nuteistų ir (ar) išteisintų asmenų atliktų veiksmų. Nagrinėjant skundus priimtose nutartyse buvo pasisakyta tik dėl kitoje byloje esamų kaltinimų pagrįstumo nurodant, kad byloje yra duomenų, leidžiančių manyti, kad įtariamieji padarė nusikalstamas veikas, ir išvardijant tokius duomenis. Nutartyse netgi yra pasisakyta, kad teismas byloje surinktus duomenis analizuoja ir vertina tik tiek, kad būtų galima nustatyti, ar yra pagrindas asmenį kaltinti (dėl kitoje byloje pateiktų kaltinimų) jam inkriminuojamų nusikalstamų veikų padarymu; aukštesnės instancijos teismas nesprendžia asmens kaltės, byloje pareikštų civilinių ieškinių pagrįstumo, galimo turto konfiskavimo ar išplėstinio turto konfiskavimo taikymo klausimų; visi šie klausimai bus išspręsti pirmosios instancijos teismui bylą išnagrinėjus iš esmės ir priėmus galutinį procesinį sprendimą. Patikrinus nutartis matyti, kad nagrinėdama skundus teisėjų kolegija, vykdydama BPK 121 straipsnio 2 dalies reikalavimus, apsiribojo nutartyse tik išvardydama duomenis, leidžiančius manyti, kad įtariamieji padarė nusikalstamas veikas, kurių padarymu yra kaltinami kitoje byloje, detaliai jų ne-

analizavo ir išsamesnio tokių duomenų vertinimo nepateikė. Kasaciniuose skunduose cituojamose 2023 m. balandžio 27 d. Lietuvos apeliacinio teismo nutartyje Nr. 1S-68-478/2023, 2022 m. spalio 19 d. Lietuvos apeliacinio teismo nutartyje Nr. 1S-292-478/2022 ir kitose nutartyse, kurias priimant dalyvavo teisėja J. Jakubonienė, yra pasisakoma tik apie kitoje byloje nagrinėjamas ir joje sprendimams priimti svarbias aplinkybes bei motyvus, tačiau nekalbama apie šios bylos aplinkybes. Taigi, Lietuvos apeliacinio teismo teisėjų kolegija, nagrinėdama skundus dėl kardomųjų ir procesinių prievartos priemonių terminų pratęsimo, neišėjo už įstatymo reikalavimų ribų ir šioje byloje nagrinėjamų nusikalstamų veikų ar įrodymų joms pagrįsti nevertino. Tai rodo, kad teisėja J. Jakubonienė, nagrinėdama šią baudžiamąją bylą, neturėjo išankstinio nusistatymo ir BPK 58 straipsnio 2 dalies 2 punktas pažeistas nebuvo.

58. Kasaciniuose skunduose yra cituojama 2024 m. gegužės 22 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-60-648/2022, nurodant, kad joje išdėstyti motyvai yra svarbūs šioje byloje ir rodo teisėjos J. Jakubonienės šališkumą. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartyje, priimtoje byloje Nr. 2K-7-60-648/2022, teismo šališkumo aspektu yra nagrinėjamos dvi situacijos – kai apeliacinės instancijos teisme nagrinėjant atskirtą bylą teisėjų kolegijoje dalyvavo teisėjas, kuris ikiteisminio tyrimo metu kitoje byloje nagrinėjo apelianto bendrininko gynėjo skundą dėl kardomosios priemonės suėmimo termino pratęsimo bendrininkui, ir kai bylą nagrinėjant apeliacinės instancijos teisme teisėjų kolegijoje dalyvavo teisėjai, kurie išskirtoje byloje apeliacine tvarka nagrinėjo bendrininko baudžiamąją bylą ir priėmė nutartį. Nutartyje teisėjų kolegija pasisakė, kad teisėjas, ikiteisminio tyrimo metu teisėjų kolegijoje nagrinėdamas apelianto bendrininko gynėjo skundą dėl kardomosios priemonės termino pratęsimo ir dėl jo priimdamas sprendimą, nevertino su apeliantu siejamų įtarimų pagrįstumo ir kartu tyrimo metu surinktų duomenų tokiems įtarimams pagrįsti, todėl nėra pagrindo daryti išvadą, kad, nagrinėjant bylą apeliacine tvarka, buvo pažeistos imperatyvios BPK 58 straipsnio 2 dalies 2 punkto nuostatos. Dėl antrosios situacijos teisėjų kolegija nustatė BPK 44 straipsnio 5 dalies pažeidimą, nes apeliacinės instancijos teismo teisėjų kolegija, nagrinėjusi bendrininkų baudžiamąją bylą, padarydama išvadas dėl faktinių nusikalstamų veikų aplinkybių įrodytumo ir veikų teisinio kvalifikavimo, faktiškai iš dalies pasisakė ir dėl asmens, kuris nebuvo teisiamas toje byloje, kaltumo. Baudžiamojoje byloje nustatytos faktinės aplinkybės neatitinka šioje byloje nustatytų faktinių aplinkybių, todėl jos išvados neturi reikšmės šioje byloje daromoms išvadoms.

Dėl BK 3 straipsnio, 25 straipsnio 4 dalies bei BPK 256 straipsnio taikymo

59. Kasaciniuose skunduose nurodyta, kad dėl BK 25 straipsnio pakeitimo apeliacinės instancijos teismas turėjo atnaujinti bylos nagrinėjimą ir įvykdyti BPK 256 straipsnio reikalavimus dėl kaltinimo keitimo, o to nepadarius buvo pažeista teisė į gynybą.
60. BK 3 straipsnio 1 dalis nustato, kad veikos nusikalstamumą ir asmens baudžiamumą nustato tos veikos padarymo metu galiojęs baudžiamasis įstatymas, o 2 da-

lis nustato, kad veikos nusikalstamumą panaikinantis, bausmę švelninantis arba kitokiu būdu nusikalstamą veiką padariusio asmens teisinę padėtį palengvinantis baudžiamasis įstatymas turi grįžtamąją galią, t. y. taikomas iki tokio įstatymo įsigaliojimo nusikalstamą veiką padariusiems asmenims, taip pat atliekantiems bausmę bei turintiems teistumą asmenims. Veikos nusikalstamumą panaikina toks įstatymas, kuris visiškai nebenumato buvusios nusikaltimo sudėties arba susiaurina nusikaltimo sudėtį, nustatydamas naujų arba atsisakydamas buvusių šios sudėties požymių, dėl to tam tikros veikos tampa nenusikalstamos.

61. BK 25 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad organizuota grupė yra tada, kai du ar daugiau asmenų iš anksto susitaria daryti kelis nusikaltimus arba vieną apysunkį, sunkų ar labai sunkų nusikaltimą ir kiekvienas grupės narys, darydamas nusikaltimą, atlieka tam tikrą užduotį ar turi skirtingą vaidmenį (2024 m. kovo 14 d. įstatymo redakcija). Nusikalstamų veikų padarymo metu galiojusioje BK 25 straipsnio 3 dalyje (2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymo redakcija) buvo nustatyta, kad organizuota grupė yra tada, kai bet kurioje nusikalstamos veikos stadijoje du ar daugiau asmenų susitaria daryti kelis nusikaltimus arba vieną sunkų ar labai sunkų nusikaltimą ir kiekvienas grupės narys, darydamas nusikaltimą, atlieka tam tikrą užduotį ar turi skirtingą vaidmenį. Šios dvi organizuotos grupės sąvoką pateikiančios BK 25 straipsnio redakcijos skiriasi tuo, kaip jose apibūdinamas laikas, kada bendrininkai turi susitarti dėl bendro veikimo. Ankstesnioji redakcija nustatė reikalavimą susitarti „bet kurioje nusikalstamos veikos stadijoje“, o dabar galiojanti redakcija reikalauja susitarti „iš anksto“.
62. BK nustato tris nusikaltimo padarymo stadijas – rengimąsi, pasikėsinimą ir nusikaltimo (pa)darymą. Anksčiausia galima nusikaltimo darymo stadija jau yra siejama su konkrečiu į sėkmingą nusikaltimo padarymą nukreiptų veiksmų atlikimu – priemonių ir įrankių suieškojimu ar pritaikymu, veikimo plano sudarymu, bendrininkų telkimu arba kitokių tyčinį nusikaltimo padarymą lengvinančių sąlygų sudarymu. Tai reiškia, kad bendrininkai jau iki paruošiamųjų veiksmų pradžios gali susitarti daryti nusikaltimą ir jau daromi konkretūs paruošiamieji veiksmai, o tai rodo, kad, galiojus ankstesnei BK 25 straipsnio 3 dalies redakcijai, bendrininkai galėjo susitarti dėl bendro nusikaltimo darymo ir iki rengimosi stadijos. Teismų praktikoje aiškinant organizuotos grupės požymį buvo pasisakoma, kad organizuotos grupės nariai paprastai iš anksto aptaria, suderina svarbiausius bendros nusikalstamos veikos momentus: parengiamas nusikaltimo (nusikaltimų) padarymo planas, numatomas nusikaltimo (nusikaltimų) padarymo (ir slėpimo) mechanizmas, bendrininkams nurodomos užduotys, paskirstomi vaidmenys, susitariama dėl nusikaltimo (nusikaltimų) padarymo būdo, vietos, laiko ir pan. (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-200-1073/2019, 2K-1-719/2020, 2K-30-788/2023, 2K-149-648/2023 ir kt.).
63. Dabar galiojanti BK 25 straipsnio 4 dalies redakcija nurodo, kad asmenys turi iš anksto susitarti daryti kelis nusikaltimus arba vieną apysunkį, sunkų ar labai sunkų nusikaltimą. BK 25 straipsnio 4 dalies redakcijoje esantis požymis „iš anksto“ apibūdina laiką iki įvykio, kuris, pagal sudėties prasmę, yra nusikaltimo darymo pradžia. Šis požymis reiškia asmenų susitarimą bet kuriuo laiku iki

nusikaltimo darymo pradžios. Taigi, tiek anksčiau galiojusios BK 25 straipsnio 3 dalies, tiek dabar galiojančios BK 25 straipsnio 4 dalies sudėčių, apibūdinančių veikimą organizuota grupe, analizė veda prie išvados, kad abi sudėtys susitarimo laiką apibrėžia ir kaip bet kokį laiką iki nusikaltimo darymo pradžios. Šioje byloje aktualus abiejų sudėčių turinys yra vienodas ir nereikalauja įrodinėti kokių nors papildomų ar kitokių požymių.

64. BPK 255 straipsnyje nustatyta, kad byla teisme nagrinėjama tik dėl tų kaltinamųjų ir tik dėl tų nusikalstamų veikų, dėl kurių ji perduota nagrinėti teisiamajame posėdyje. Kaltinamasis negali būti nuteistas dėl nusikalstamos veikos, kuri buvo perkvalifikuota, arba dėl nusikalstamos veikos, kurios faktinės aplinkybės iš esmės skiriasi nuo kaltinamajame akte išdėstytųjų, jeigu apie tokią galimybę teisiamajame posėdyje jam iš anksto nebuvo pranešta.
65. BPK 256 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad prokuroras ir nukentėjusysis turi teisę iki įrodymų tyrimo teisme pabaigos pateikti rašytinį prašymą kaltinime nurodytos veikos faktines aplinkybes pakeisti iš esmės skirtingomis. Teismas, gavęs tokį prašymą, taip pat tais atvejais, kai yra pagrindas manyti, kad kaltinime nurodytos veikos faktinės aplinkybės gali būti pakeistos iš esmės skirtingomis, apie tai nedelsdamas praneša nagrinėjimo teisme dalyviams. To paties straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad prokuroras ir nukentėjusysis turi teisę iki įrodymų tyrimo teisme pabaigos pateikti rašytinį prašymą pakeisti kaltinime nurodytos veikos kvalifikavimą. Teismas, gavęs tokį prašymą, taip pat tais atvejais, kai yra pagrindas manyti, kad kaltinime nurodyta veika gali būti perkvalifikuota, apie šią galimybę nedelsdamas praneša nagrinėjimo teisme dalyviams.
66. BPK 256 straipsnis nustato taisykles, kaip turi elgtis prokuroras, nukentėjusysis ar teismas, nustatęs, kad reikia pakeisti kaltinamajame akte nurodytas faktines aplinkybes arba pakeisti kaltinime nurodytos veikos kvalifikavimą. BPK 256 straipsnis iš esmės nėra skirtas ir nereguliuoja situacijos, kai pasikeičia įstatymas. Tokiu atveju, remiantis BK 3 straipsniu, teismui reikia nuspręsti, ar naujasis įstatymas turi grįžtamąją galią, ar jis yra taikytinas byloje teisiamam asmeniui.
67. Kasacinių skundų kontekste sprendžiant, ar nuteistiesiems pagrįstai inkriminuotas organizuotos grupės požymis, atsižvelgus į pasikeitusią BK 25 straipsnio 4 dalies redakciją, svarbu, ar išankstinį bendrininkų susitarimą rodančios aplinkybės buvo nurodytos jiems pateiktame kaltinime ir ar jos teismo yra nustatytos. Apeliacinės instancijos teismas nustatė tokias nuteistųjų susitarimo aplinkybes:
    67.1. T. G., D. Č., A. J., A. O., M. N., E. M. ir J. J. susitarimas dėl nusikalstamos veikos prieš K. B. aprašytas taip: 2010 m. vasarą A. O. iš K. B. sužinojo apie jo ketinimą tęsti savo nusikalstamą veiką nebe su T. G., G. J., G. B., R. B., A. J., D. Č. ir kitais jų bendrininkais, o su kita Kauno miesto nusikalstama grupuote. Apie tai A. O. pranešė organizuotos grupės lyderiams D. Č. ir T. G., tuo metu besislapstančiam nuo teisėsaugos pareigūnų Nyderlandų Karalystėje, Roterdamo mieste. T. G. nurodė A. Z., kuriam ikiteisminis tyrimas nutrauktas BK 39^1 straipsnio pagrindu, ir A. O. Lietuvoje susisiekti su kitais organizuotos grupės lyderiais G. J., G. B., R. B., A. J., D. Č., kad šie parinktų ir paskirtų nusikalstamos veikos bendrininkus, ir nurodė K. B. stipriai su-

mušti už savo ir bendrininkų kriminalinio autoriteto nepaisymą, nustatytų taisyklių bei drausmės nesilaikymą, ketinimą nusikaltimus daryti veikiant su kita Kauno mieste veikiančia nusikalstama grupuote. Nusikalstama veika padaryta 2010 m. rugsėjo 21 d.

67.2. G. J., D. Č., T. Ga., R. J., A. O., E. M., E. Ma., M. L. ir A. Z. susitarimas dėl nusikalstamos veikos prieš M. P. ir R. M. aprašytas taip: 2011 metais M. P. ir R. M. konflikto dėl narkotinių ir psichotropinių medžiagų metu sumušus G. J. giminaitį E. B. ir apie tai sužinojus G. J., siekdami įtvirtinti savo autoritetą tarp Kauno nusikalstamo pasaulio atstovų ir nubausti M. P. ir R. M. už G. J. giminaičio sumušimą ir nesiskaitymą su grupuotės lyderių pozicijomis Kauno nusikalstamame pasaulyje, G. J., D. Č., G. B. ir R. B. organizavo M. P. ir R. M. sunkų sveikatos sutrikdymą. Tuo tikslu 2011 m. vasarą, bet ne vėliau kaip 2011 m. liepos 7 d., G. J., D. Č., G. B. ir R. B. pakvietė į susitikimą prie prekybos centro „Molas“, esančio K. Baršausko g. 66A, Kaune, A. Z., kuriam ikiteisminis tyrimas nutrauktas BK 39[1] straipsnio pagrindu, A. O., R. J., T. Ga., E. M. ir M. L., nurodė šiems vykti į Nyderlandų Karalystę ir Hagos mieste surasti M. P. ir R. M. bei stipriai juos sužaloti, M. P. sulaužyti rankas, peršauti kojas ir stuburo slankstelius bei nupjauti ausį; perdavė duomenis apie M. P. ir R. M. gyvenamąją vietą, esančią Nyderlandų Karalystėje, Hagos mieste; T. Ga. kelionių išlaidoms padengti davė 3000 Eur; nurodė T. Ga. ir R. J. nusikaltimo metu panaudoti organizuotai grupei priklausančius šaunamuosius ginklus – du „Taurus“ 80 modelio .38 „Special“ kalibro revolverius bei šaudmenis šiems ginklams, paminėtus ginklus ir šaudmenis į Nyderlandų Karalystę gabenant kontrabanda. Nustatyta, kad nusikalstama veika buvo padaryta 2011 m. liepos 7 d. apie 1 val.

67.3. A. G., E. M., E. Me. ir A. Z. veiksmai nusikalstamoje veikoje prieš A. P. aprašyti taip: 2011 metų lapkričio mėnesį, iki 2011 m. lapkričio 22 d., T. G. nurodė A. Z., jog reikia sumušti ir apiplėšti A. P. Tuo tikslu T. G. su A. Z. nuvažiavo prie daugiabučio, esančio *(duomenys neskelbtini)*, ten T. G. parodė A. Z. nusikaltimo padarymo vietą ir pateikė duomenis apie tai, jog A. P. naudojasi pilkos spalvos automobiliu „Audi A8“. Nusikaltimui padaryti T. G. leido A. Z. naudotis juodos spalvos automobiliu „VW Golf IV“. Tuo pat metu G. J. nurodė A. G., E. M. ir E. Me. užpulti, sumušti ir apiplėšti A. P. Siekdami suderinti nusikaltimo padarymo planą ir padalyti vaidmenis, G. J. ir D. Č. 2011 metų lapkričio mėnesį, iki 2011 m. lapkričio 22 d., sukvietė A. Z., A. G. ir E. M. į susitikimą, jo metu G. J., išreikšdamas bendrą savo, T. G. bei D. Č. poziciją, nurodė kuo greičiau A. P. stipriai sumušti ir apiplėšti, paimant jo daiktus, laikrodį ir grandinėlę. Nusikalstama veika padaryta 2011 m. lapkričio 22 d. apie 20.00–21.30 val.

68. Pagal teismų nustatytas faktines aplinkybes, išankstinis bendrininkų susitarimas yra atskleistas ir aiškus. Kasatoriai nėra teisūs argumentuodami, kad apeliacinės instancijos teismas tokio susitarimo nenagrinėjo. Apeliacinės instancijos teismas nustatė, kad nuteistieji jau prieš tai, kai buvo daromas pirmas nusikaltimas, buvo susibūrę į organizuotą grupę, – nustatė tai, ką ir reikėjo nustatyti pagal BK

25 straipsnio 4 dalį. Nei iš kasacinių skundų argumentų, nei iš teismų sprendimų nematyti, kad dėl įstatymo pasikeitimo reikėtų nustatyti kokias nors kitokias faktines aplinkybes ar kitokius organizuotos grupės požymius. Apeliacinės instancijos teismas nuosprendžio 106–122 punktuose nurodė BK 25 straipsnio 4 dalies taikymo motyvus, taip pat motyvavo ir išankstinio susitarimo požymį. Apeliacinės instancijos teismas padarė teisingą išvadą, kad visi nuteistieji veikė iš anksto savo veiksmus suderinusia, aiškią hierarchiją turėjusia grupe asmenų su jos lyderiais ir kitais dalyviais. Taigi, apeliacinės instancijos teismas, taikydamas BK 3 straipsnio nuostatas, tačiau, neatlikęs BPK 256 straipsnyje nustatytų veiksmų, BPK pažeidimų nepadarė.

69. Kasatoriai nurodo, kad apeliacinės instancijos teismas pasunkino nuteistųjų padėtį, kadangi jie BPK 362^1 straipsnyje nustatytu procesu dėl įstatymo, panaikinančio veikos nusikalstamumą, švelninančio bausmę arba kitokiu būdu lengvinančio veiką padariusio asmens teisinę padėtį, taikymo tvarkos negalės pasinaudoti. Apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio 19.5 punkte teismas svarsto, kaip reikia pasielgti situacijoje, kai teismas yra išėjęs priimti sprendimo, tačiau yra pasikeitęs byloje taikytinas įstatymas. Teismas nurodė, kad paprastai tokia situacija sprendžiama BPK 362^1 straipsnio tvarka, tačiau toliau teismas nurodė, kad teismų praktikoje, nagrinėjant bylą apeliacine ar kasacine tvarka bei nustačius BPK 362^1 straipsnio 1 dalyje nurodytą pagrindą, apeliacinės ar kasacinės instancijos teismas, vadovaudamasis aktyvaus teismo konstitucine samprata, gali įvertinti naujojo baudžiamojo įstatymo nuostatas ir jas pritaikyti, jei yra to pagrindas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-240-788/2023 ir 2K-166-495/2023, priimtos, kai nagrinėjant bylą kasacinės instancijos teisme įsigaliojo baudžiamojo įstatymo pataisos, kurios lengvino nuteistojo teisinę padėtį, ir kasacinis teismas, išnagrinėjęs bylą rašytinio proceso tvarka, pritaikė naujas baudžiamojo įstatymo nuostatas). Tiek iš apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio motyvuojamosios, tiek rezoliucinės dalių matyti, kad apeliacinės instancijos teismas svarstė BK 3 straipsnio nuostatų taikymą ir esant pagrindui taikė švelnesnį įstatymą, ir kadangi BK 3 straipsnis apeliacinės instancijos teismo nuosprendyje buvo taikytas, kasatoriams neteks naudotis BPK 362^1 straipsnyje nustatytu procesu.

70. Kasaciniuose skunduose yra nurodyta, kad esminis teisės principo nullum crimen sine lege pažeidimas padarytas pripažįstant E. M., G. B., D. Č. ir M. L. kaltais pagal BK 253^2 straipsnio 1 dalį, nes ši Baudžiamojo kodekso norma įsigaliojo tik nuo 2023 m. birželio 1 d., t. y. gerokai vėliau nei galimai padarytos veikos, kurių padarymu jie pripažinti kaltais. Išties, BK 253^2 straipsnis Baudžiamajame kodekse atsirado 2023 m. balandžio 27 d. priėmus įstatymą Nr. XIV-1925 (įsigaliojo nuo 2023 m. birželio 1 d.). Jis nustato atsakomybę tam, kas nepateikdamas muitinės kontrolei ar kitaip jos išvengdamas arba neturėdamas leidimo per Lietuvos Respublikos valstybės sieną gabeno ar siuntė šaunamąjį ginklą, šaudmenis, sprogmenis, sprogstamąsias medžiagas ar strategines prekes. Tačiau tokia nusikalstamos veikos sudėtis nėra nauja. Nusikalstamos veikos padarymo metu galiojo BK 199 straipsnio 2 dalis (2003 m. balandžio 10 d. įstatymo redakcija), nustačiusi

atsakomybę už tokius pat veiksmus, tačiau BK 253[2] straipsnio 1 dalyje nustačius švelnesnę sankciją, vadovaujantis BK 3 straipsnio 2 dalimi, nuteistųjų veiksmai buvo kvalifikuoti pagal naująją įstatymo redakciją ir baudžiamojo įstatymo taikymo klaida nepadaryta.

71. Nuteistojo G. B. ir jo gynėjo skunde nurodoma, kad teismai netinkamai taikė baudžiamąjį įstatymą, nes G. B. veiksmus kvalifikavo pagal dabar galiojančią BK 189 straipsnio 2 dalies redakciją ir tokiu būdu be pagrindo apsunkino kasatoriaus teisinę padėtį. G. B. yra pripažintas kaltu ir nuteistas dėl to, kad įgijo ir nuo 2016 m. liepos 21 d. iki 2018 m. balandžio 17 d. naudojosi didelės vertės nusikalstamu būdu įgytu turtu. Inkriminuotos veikos padarymo metu galiojo 2007 m. birželio 28 d. BK 189 straipsnio redakcija, šio straipsnio 2 dalies sankcija nustatė griežčiausią galimą bausmę – ketverių metų laisvės atėmimą, o 2020 m. lapkričio 5 d. įstatymo redakcija straipsnio sankcija buvo sugriežtinta iki maksimalios šešerių metų laisvės atėmimo bausmės.

72. Pirmosios instancijos teismo nuosprendyje nenurodyta nuteistajam G. B. taikyta BK 189 straipsnio 2 dalies redakcija. Po G. B. inkriminuotos nusikalstamos veikos padarymo 2018 m. balandžio 17 d. iki skundžiamo nuosprendžio priėmimo BK 189 straipsnis buvo keičiamas du kartus. 2020 m. lapkričio 5 d. įstatymu Nr. XIII-3350 buvo pakeista BK 189 straipsnio 2 dalies sudėtis papildant ją nauju požymiu, straipsnio sankcijoje išplečiant galimų paskirti bausmių sąrašą ir padidinant galimos skirti laisvės atėmimo bausmės viršutinę ribą. Teismui nusprendus už šios nusikalstamos veikos padarymą skirti G. B. laisvės atėmimo bausmę, toks įstatymas yra sunkinantis jo atsakomybę ir negali būti taikomas. 2021 m. lapkričio 23 d. įstatymu Nr. XIV-699 buvo pakeista BK 189 straipsnio 2 dalis, ji papildyta nauju požymiu, kuris G. B. neinkriminuotas, ir šis pakeitimas jo teisinei padėčiai jokios įtakos neturi. Apeliacinės instancijos teismas įvertino tai, kad naujesnės BK 189 straipsnio 2 dalies nuostatos yra sunkinančios G. B. padėtį, tačiau atsižvelgdamas į pirmosios instancijos teismo motyvą, kad už šios nusikalstamos veikos padarymą G. B. skirtina laisvės atėmimo bausmė artima jos vidurkiui, ir pagal tai, kad pirmosios instancijos teismo paskirta dvejų metų laisvės atėmimo bausmė yra artima ne naujesnės, o nusikalstamos veikos metu galiojusios 2007 m. birželio 28 d. įstatymo Nr. X-1233 BK 189 straipsnio 2 dalies redakcijoje nustatytos laisvės atėmimo bausmės vidurkiui, nusprendė, kad faktiškai G. B. buvo pritaikyta pastaroji įstatymo redakcija. Teisėjų kolegija pripažįsta, kad įstatymo redakcijos nenurodymas yra pirmosios instancijos teismo nuosprendžio trūkumas, tačiau šis pažeidimas yra ištaisytas, apeliacinės instancijos teismui nuosprendžio rezoliucinėje dalyje nurodžius, kad G. B. nuteistas pagal 2007 m. birželio 28 d. įstatymo Nr. X-1233 redakcijos BK 189 straipsnio 2 dalį.

73. Kasatoriai ginčija apeliacinės instancijos teismo sprendimo motyvavimą, kai teismas nuosprendžio motyvuose nurodė, kad, perkvalifikuodamas nuteistųjų veikas pagal naująją BK redakciją, toliau nuosprendyje jos nenurodys. Kasatorių vertinimu, toks motyvas reiškia, kad apeliacinės instancijos teismas, netgi pripažindamas, kad naujoji baudžiamojo įstatymo redakcija lengvina nuteistųjų teisinę padėtį, nuosprendžio rezoliucinėje dalyje apie tai nepasisakė. Pagal BPK

307 straipsnio 1 dalies 3 punktą, apkaltinamojo nuosprendžio rezoliucinėje dalyje turi būti nurodomas baudžiamasis įstatymas, pagal kurį kaltinamasis pripažįstamas kaltu. Kai asmuo nuteisiamas ne pagal nuosprendžio priėmimo metu galiojančią įstatymo redakciją, nuosprendyje nurodoma, kokią baudžiamojo įstatymo redakciją teismas taiko. Taigi, apeliacinės instancijos teismas, nustatęs, jog naujasis baudžiamasis įstatymas turi grįžtamąją galią, taikydamas aktualią įstatymo redakciją, pagrįstai nenurodė sprendimo priėmimo metu galiojančio baudžiamojo įstatymo redakcijos.

74. Kasaciniuose skunduose nurodyta, kad apeliacinės instancijos teismas sukūrė naują bendrininkavimo formą – nusikalstamą grupuotę. Apeliacinės instancijos teismo nuosprendyje daugelyje vietų apie bendrai veikusius bendrininkus kalbama juos įvardijant nusikalstama grupuote. Teismas nuosprendžio 122 punkte nurodė šio termino vartojimo priežastis – visi nusikalstamas veikas organizavę ir padarę asmenys save siejo su grupuote, kurią liudytojai A. Z., B. M. ir E. P. įvardijo kaip kamuolinių grupuotę, turinčią tikslą daryti nusikalstamas veikas, todėl teisėjų kolegija tokią asmenų grupę nuosprendyje įvardijo nusikalstama grupuote (bendrąja prasme), jos nesiedama su BK 25 straipsnyje įtvirtintomis bendrininkavimo formomis ar juo labiau su pavojingiausia bendrininkavimo forma – nusikalstamu susivienijimu. Motyvuodamas nuteistųjų veiksmų kvalifikavimą nuosprendžio 106–122 punktuose teismas padarė pagrįstą išvadą, jog nuteistieji veikė susibūrę į organizuotą grupę, ir nuteisė juos pagal BK 25 straipsnio 4 dalį. Nuosprendžio kontekste bendrąja prasme apibūdinimo „nusikalstama grupuotė“ vartojimas nesukūrė naujos bendrininkavimo formos ir nereiškia netinkamo baudžiamojo įstatymo pritaikymo.

Dėl BPK 20 straipsnio 5 dalies nuostatų taikymo

75. Kasatoriai nurodo, kad teismai nepagrįstai atleisto nuo baudžiamosios atsakomybės BK 39[1] straipsnio pagrindu liudytojo A. Z. parodymus įvertino kaip patikimus įrodymus. A. Z. negalima laikyti neutraliu proceso dalyviu, nes jo parodymai viso proceso metu buvo nenuoseklūs, jis buvo suinteresuotas duoti tokius parodymus, kad pats išvengtų baudžiamosios atsakomybės už padarytus nusikaltimus, iš teisėsaugos institucijų gavo lengvatų, turėjo turtinį interesą išsaugoti pinigus ir turtus, kurių jis negalėjo įgyti ir turėti legaliomis pajamomis. Byloje nėra jokių liudytojo A. Z. parodymus patvirtinančių duomenų. Šie kasacinių skundų argumentai nepagrįsti.
76. Pagal BPK, nė viena įrodymų rūšis neturi pranašumo prieš kitas, visi įrodymai turi būti įvertinami bendra tvarka. Nors BPK nenustatyta papildomų ar specialių reikalavimų asmenų, kurie atleidžiami nuo baudžiamosios atsakomybės pagal BK 39[1] straipsnio nuostatas, parodymams ir jų vertinimui, kasacinės instancijos teismo praktikoje, remiantis EŽTT jurisprudencija, formuluojami tam tikri kriterijai, taikytini vertinant tokių asmenų parodymus. Kasacinės instancijos teismas yra paaiškinęs, kad asmens, atleisto nuo baudžiamosios atsakomybės BK 39[1] straipsnio pagrindu, parodymai turėtų būti vertinami pagal bendrąsias

įrodymų vertinimo taisykles, tačiau tokio asmens parodymų savarankiškumo ir objektyvumo vertinimui turi būti skiriamas didesnis dėmesys nei vertinant kitų liudytojų parodymus; vertinant liudytojų, kurie toje pačioje byloje yra buvę įtariamieji, parodymus, taip pat turi būti skiriamas didesnis dėmesys jų parodymų patikimumo aspektu vertinimui (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-P-178/2012, 2K-7-2-699/2016, 2K-7-304-976/2016, 2K-171-1073/2018, 2K-78-648/2020); teismas turi atsargiau vertinti tokio asmens parodymus apie jo paties ir kitų bendrininkų vaidmenį ir reikšmę padarant nusikalstamas veikas ir pripažinti juos įrodymais tik tada, kai jie tiesiogiai ar netiesiogiai patvirtinami kita bylos medžiaga (pvz., kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-7-9-976/2020, 2K-167-303/2022, 2K-83-719/2024). Šioje byloje teismai, vertindami liudytojo A. Z. parodymus, pirmiau nurodytus kasacinės instancijos teismo praktikoje ir apeliacinės instancijos teismo nuosprendyje aptartoje, nagrinėjamai bylai aktualioje EŽTT jurisprudencijoje (apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio 30–31 punktai) suformuluotus kriterijus taikė tinkamai.

77. Teismų praktikoje išaiškinta, kad BPK 20 straipsnio 5 dalis nereikalauja, kad faktinėms aplinkybėms nustatyti būtų išnaudotos visos įmanomos įrodinėjimo priemonės ir atliekami visi įmanomi tyrimai (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-P-89/2014, 2K-247-788/2017, 2K-43-697/2018 ir kt.). Teisingo teismo baigiamojo akto priėmimą lemia ne įrodinėjimo apimtis, o daromų teisinių išvadų pagrįstumas. Įrodinėjimas baudžiamajame procese turi ribas, t. y. turi vykti tol, kol nustatomos visos bylai teisingai išspręsti reikšmingos (o ne visos įmanomos) aplinkybės ir nelieka protingos tikimybės, kad naujų duomenų tyrimas galėtų pakeisti išvadas dėl tam tikrų svarbių aplinkybių pripažinimo nustatytomis ar nenustatytomis (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-43-697/2018, 2K-214-976/2023 ir kt.).
78. Kaip matyti iš skundžiamų teismų nuosprendžių, teismai išsamiai išanalizavo atleisto nuo baudžiamosios atsakomybės pagal BK 39^1 straipsnį A. Z. parodymus, atsižvelgė į jo procesinio statuso byloje specifiškumą, įvertino jo parodymų patikimumą, lygino juos su kitais byloje ištirtais įrodymais ir rėmėsi jais tiek, kiek jie atitiko šiais įrodymais nustatytas aplinkybes.
79. Teismai nenustatė, jog už parodymų davimą A. Z. būtų buvę siūloma ar žadama procesinių privilegijų ar lengvatų. Apeliacinės instancijos teismas teisingai nustatė, kad tik 2019 m. rugpjūčio 22 d. prokuroro nutarimu ikiteisminis tyrimas A. Z. buvo nutrauktas, atleidus jį nuo baudžiamosios atsakomybės BK 39^1 straipsnio pagrindu – nuo A. Z. pareiškimo dienos praėjus beveik dvejiems metams ir tik ikiteisminio tyrimo pabaigoje. Sprendžiant iš A. Z. 2017 m. liepos 24 d. pareiškime nurodytų aplinkybių, ne galimybė būti atleistam nuo baudžiamosios atsakomybės, o baimė dėl savo ir artimųjų sveikatos ar net gyvybės paskatino A. Z. kreiptis į ikiteisminio tyrimo įstaigą. A. Z. ikiteisminio tyrimo metu buvo apklaustas keliolika kartų, turėdamas ir įtariamojo procesinį statusą, parodymus davė ne tik apie kitus asmenis bei jų dalyvavimą padarant šioje baudžiamojoje byloje inkriminuojamus nusikaltimus, bet ir apie savo paties padarytas nusikalstamas veikas. Parodymus jis davė ne tik kad nežinodamas, kad bus atleistas nuo

baudžiamosios atsakomybės, bet ir nebandydamas nuslėpti ar sumenkinti savo vaidmens darant nusikaltimus. Apeliacinės instancijos teismas padarė pagrįstą išvadą, kad A. Z. nesinaudojo procesinėmis privilegijomis ar lengvatomis.

80. Nuosprendžiuose atlikta byloje surinktų duomenų analizė rodo, kad A. Z. parodymai buvo nuoseklūs, konkretūs ir patikimi. Teisėjų kolegija sutinka su pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų išvada, kad kai kurie neesminiai šių parodymų netikslumai gali būti paaiškinami tuo, jog nuo įvykių buvo praėjęs labai ilgas laiko tarpas, t. y. pirmoji A. Z. apklausa vyko po įvykių praėjus 6–7 metams, o pirmosios instancijos teismo posėdyje jis buvo apklaustas dar vėliau, po įvykių praėjus net 9–10 metų. Be to, remiantis A. Z. parodymais, ikiteisminio tyrimo metu buvo nustatomos ne tik šioje byloje nagrinėtos nusikalstamos veikos, bet ir kitos, jis buvo apklausiamas keliolika kartų, todėl suprantama, kad liudytojo parodymų turiniui įtakos turėjo ir užduodamų klausimų kontekstas – tam tikras nagrinėjamų įvykių detales jis patikslino pagal teisme jam užduotus konkrečius proceso dalyvių klausimus. Tačiau šios aplinkybės nėra pagrindas abejoti liudytojo parodymų patikimumu, ypač kai teismai nustatė, kad A. Z. parodymai dėl esminių aplinkybių – nagrinėjamų veikų pobūdžio, laiko, vietos, panaudotų priemonių, šiuos veiksmus atlikusių asmenų ir kt. – buvo nuoseklūs ir neprieštaringi bei sutapo tarpusavyje. A. Z. parodymus patvirtino kiti byloje surinkti įrodymai, kurių vertinimo motyvai pateikti skundžiamuose nuosprendžiuose, pavyzdžiui, apeliacinės instancijos teismo 39–40 punktuose. Taigi savo išvadas teismai grindė ne vien liudytojo A. Z. parodymais, bet ir byloje surinktų bei ištirtų įrodymų visuma. Abiejų instancijų teismai, įvertinę byloje esančius įrodymus ir pateikę išsamius motyvus (pirmosios instancijos teismo nuosprendžio 55–56 puslapiai, apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio 42–48 punktai), pagrįstai konstatavo, kad byloje nėra objektyvių duomenų, leidžiančių daryti išvadą, kad, duodamas parodymus apie savo ir kitų nuteistųjų padarytas nusikalstamas veikas, liudytojas A. Z. dėl turtinių motyvų būtų suinteresuotas apkalbėti pastaruosius. A. Z. parodymų patikimumo nepaneigia kasacinių skundų argumentai dėl Utenos apylinkės teismo 2023 m. rugsėjo 8 d. nuosprendžio išvadų, nes toks argumentas nėra objektyvus, jis yra klaidinantis. Jame nepasisakoma, kaip reikėtų vertinti Panevėžio apygardos teismo 2024 m. balandžio 3 d. nuosprendį, kuriuo panaikintas Utenos apylinkės teismo 2023 m. rugsėjo 8 d. nuosprendis.

81. Kasatoriai argumentuoja, kad vienintelis liudytojas, galėjęs paneigti A. Z. parodymus, buvo M. P., tačiau teismai nebuvo pakankamai aktyvūs siekdami apklausti nukentėjusįjį M. P., kuris vengė dalyvauti procese, o teismai nedėjo visų pastangų, kad M. P. būtų pristatytas į teismą ir apklaustas. Panašiais argumentais grindžiamas teismo neaktyvumas, rungtyniškumo principo ir teisės į gynybą pažeidimas dėl E. Mo., E. K., R. S., M. Š. ir P. R. apklausos.

82. Iš apeliacinės instancijos teisme 2024 m. rugsėjo 16 d. vykusio teismo posėdžio protokolo matyti, kad teisėjų kolegija, išklausiusi proceso dalyvių nuomonę, jų prašymus tenkino iš dalies ir nusprendė atlikti įrodymų tyrimą. Teismas pavedė prokurorui pabandyti surasti M. P. ir P. R., nustatyti jų buvimo, gyvenamąsias ar darbo vietas, išnaudojant visų registrų ir užsienio valstybių duomenis, o prašymo

apklausti E. Mo., E. K., R. S. ir M. Š. gynėjų nurodytais motyvais, kad jie paaiškintų, ką jiems pasakojo A. Z. apie pasitarimus, jų dalyvius ir pan., netenkino.

83. 2024 m. spalio 14 d. teismo posėdžio metu prokuroras pateikė nustatytus duomenis apie M. P. ir P. R. Kito posėdžio metu teisėjų kolegija nusprendė gynėjų prašymo dėl M. P. ir P. R. paieškos netenkinti, nes paieškos veiksmai yra susiję ir su tam tikra prievarta bei žmogaus teisių suvaržymais, todėl paieškos procesiniai veiksmai atliekami tik dėl įtariamojo ir kaltinamojo (BPK 142 straipsnio 3 dalis), o skelbti liudytojų ir nukentėjusiųjų paiešką teismas neturi teisės. 2024 m. lapkričio 8 d. teismo posėdžio metu prokuroras informavo, kad vykdydamas teismo pavedimą parašė raštą Kriminalinės policijos biurui su nurodymu gauti atsakymus į teismo užduotus klausimus, tačiau atsakymo dar neturi. Teisėjų kolegija 2024 m. lapkričio 26 d. posėdžio metu, įvertinusi prokurorui pavestos paieškos rezultatus, išklausiusi proceso dalyvių nuomonę, nutarė tęsti bylos nagrinėjimą ir nedaryti pertraukos ieškant M. P. ir P. R. Teismas paaiškino, kad šių žmonių buvo aktyviai ieškoma nuo nusikaltimo padarymo 2010–2011 metais, taip pat buvo ieškoma nuo 2017 metų gavus naujos informacijos, pasitelkiant tiek prokuratūrą, tiek kriminalinę policiją, tiek ir kitas institucijas, be kita ko, ir užsienio valstybėse, tačiau jokie rezultatai dėl jų buvimo vietos ar kontaktinių duomenų nebuvo gauti. Nukentėjusysis M. P. buvo apklaustas Nyderlanduose ir visi proceso dalyviai yra susipažinę su jo parodymais. Be to, yra žinoma, kad Nyderlanduose M. P. bandė prisistatyti kitu vardu, teigė, kad jį užpuolusius asmenis matė tik su kaukėmis. Atsižvelgdama į visa tai, teisėjų kolegija nusprendė, kad tolesni procesiniai veiksmai tęsiant šių asmenų paieškas būtų netikslingi, jų atlikimas vilkintų bylos nagrinėjimą ir jokių rezultatų neduotų. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad teismas vertins byloje surinktus įrodymus ir spręs, ar jie yra pakankami kaltinimo ar gynėjų pozicijoms pagrįsti. Teismas priminė proceso dalyviams, kad, teismui gavus duomenis iš asmenų registrų apie M. P. ir P. R. gyvenamąsias vietas Lietuvos Respublikoje, prokurorui buvo pavesta patikrinti šią informaciją ir šie veiksmai buvo atlikti, tarnybiniu pranešimu informuojant teismą, kad turimais adresais M. P. ir P. R. negyvena. Nors proceso dalyviai kritiškai vertino teismo bandymą susisiekti su P. R. jo nurodytu telefono numeriu, kėlė abejonių dėl tarnybinio pranešimo turinio, tačiau byloje yra įrodymai apie neegzistuojantį elektroninio pašto adresą. Teismas nusprendė, kad šių asmenų paieška vilkintų bylos nagrinėjimą ir negali tęstis be pabaigos.

84. Įvertinusi šias aplinkybes, kasacinės instancijos teismo teisėjų kolegija daro išvadą, kad kasacinio skundo argumentai apie teismo pasyvumą siekiant surasti ir apklausti asmenis yra nepagrįsti ir nesudaro pagrindo konstatuoti rungimosi principo ir teisės į gynybą pažeidimų. Kaip matyti iš apeliacinės instancijos teismo posėdžių protokolų, teisėjų kolegija dėjo pastangas, kad surastų ir apklaustų M. P. ir P. R., tačiau dėl objektyvių priežasčių to padaryti nepavyko, o dėl kitų asmenų, netenkindama gynybos prašymo, nurodė tokio sprendimo motyvus.

85. Kasaciniuose skunduose teigiama, kad abiejų instancijų teismai pažeidė BPK 20 straipsnio 5 dalies reikalavimus ir atliko nevisapusišką įrodymų vertinimą: padarė klaidų dėl duomenų turinio, nepašalino tarp įrodymų esančių prieštaravimų, tinkamai neišsprendė įrodymų sąsajumo, pakankamumo, patikimumo klausimų,

be to, nepateikė išsamių ir pagrįstų argumentų, pagrindžiančių sprendimuose daromas išvadas, pažeidė nekaltumo prezumpciją ir kt. Netinkamas įrodymų vertinimas lėmė sprendimų turiniui keliamų reikalavimų pažeidimus. Teisėjų kolegija neturi pagrindo sutikti su tokiais kasacinio skundo argumentais.

86. Pagal BPK 20 straipsnį, įrodymai baudžiamajame procese yra įstatymų nustatyta tvarka gauti, BPK nustatytais proceso veiksmais patikrinti, teisiamajame posėdyje išnagrinėti ir teismo pripažinti duomenys, kuriais vadovaudamasis teismas daro išvadas dėl nusikalstamos veikos buvimo ar nebuvimo, šią veiką padariusio asmens kaltumo ar nekaltumo ir kitų aplinkybių, turinčių reikšmės bylai išspręsti teisingai (BPK 20 straipsnio 1 ir 4 dalys). Pagal BPK 20 straipsnio 4 dalį, įrodymais gali būti tik teisėtais būdais gauti duomenys. Ši nuostata reiškia, kad įrodymais gali būti pripažinti tik tokie duomenys, kurie yra surinkti laikantis BPK bei kitų duomenų rinkimą reglamentuojančių teisės aktų. Neteisėtu būdu gauta informacija negali būti pripažįstama įrodymais baudžiamajame procese. Teismas turi pareigą patikrinti, ar teisiamajame posėdyje išnagrinėti duomenys atitinka BPK 20 straipsnyje nustatytus reikalavimus, t. y. ar jų gavimo būdas neprieštarauja įstatyme nustatytiems reikalavimams ir ar jie patikrinti BPK nurodytais veiksmais (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-81-895/2020, 2K-119-303/2021, 2K-138-594/2025 ir kt.).
87. BPK 20 straipsnio 5 dalyje nustatyta, kad teisėjai įrodymus vertina pagal savo vidinį įsitikinimą, pagrįstą išsamiu ir nešališku visų bylos aplinkybių išnagrinėjimu, vadovaudamiesi įstatymu. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartyse dėl BPK 20 straipsnio nuostatų taikymo yra nurodyta, kad įrodymų vertinimas ir jais pagrįstų išvadų byloje sprendžiamais klausimais darymas yra teismo, priimančio baigiamąjį aktą, prerogatyva, tačiau baudžiamojo proceso įstatymas neįtvirtina taisyklių ir metodų, kurie reglamentuotų patį įrodymų vertinimo procesą (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-295/2013, 2K-7-57-648/2021 ir kt.). Esminiu BPK 20 straipsnio nuostatų pažeidimu gali būti pripažįstami atvejai, kai kasacine tvarka apskųstame nuosprendyje ar nutartyje teismo išvados padarytos nesiėmus įmanomų priemonių visoms bylai teisingai išspręsti reikšmingoms aplinkybėms nustatyti; nebuvo įvertinti visi proceso metu surinkti bylai išspręsti reikšmingi įrodymai; vertinant įrodymus padaryta klaidų dėl jų turinio, remtasi duomenimis, kurie dėl neatitikties BPK 20 straipsnio 1–4 dalyse nustatytiems reikalavimams negalėjo būti pripažinti įrodymais; nepagrįstai įrodymais nepripažinti duomenys, atitinkantys BPK 20 straipsnio 1–4 dalyse nustatytus reikalavimus; neišdėstyti teisiniai argumentai dėl ištirtų įrodymų vertinimo ir pan. (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-107-489/2024, 2K-62-648/2025 ir kt.).
88. Teisės taikymo aspektu patikrinusi skundžiamus teismų nuosprendžius, teisėjų kolegija konstatuoja, kad esminių BPK pažeidimų, turėjusių įtakos teismų sprendimų teisėtumui, tirdami ir vertindami įrodymus šioje byloje, teismai nepadarė.
89. Iš bylą nagrinėjusių teismų sprendimų matyti, kad apeliacinės instancijos teismas, panaikindamas pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalį ir dėl šios dalies priimdamas apkaltinamąjį nuosprendį, nurodė apeliacinės instancijos teismo nustatytas bylos aplinkybes, kurios sudaro pagrindą nuteistuosius pripažinti kaltais,

taip pat išdėstė motyvus, kuriais kitaip įvertino apskųsto pirmosios instancijos teismo nuosprendžio įrodymus (apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio 65–168 puslapiai). Kasaciniuose skunduose nurodyti BPK nuostatų pažeidimai yra grindžiami atskirų įrodymų vertinimo kvestionavimu, nesutikimu su apeliacinės ir pirmosios instancijos teismo išvadomis dėl jų įrodomosios reikšmės ir pakankamumo. Tačiau skundžiamo apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio turinys patvirtina, kad teismas išsamiai išnagrinėjo kasatorių ginčijamas faktines aplinkybes, reikšmingas kvalifikuojant nuteistųjų veiksmus. Apeliacinės instancijos teismas, ir pagal prokuroro apeliacinį skundą, tikrindamas pirmosios instancijos teismo nuosprendžio pagrįstumą bei teisėtumą, atlikęs įrodymų tyrimą ir dar kartą įvertinęs pirmosios instancijos teismo ištirtus įrodymus, dėl bylai reikšmingų faktų padarė kitokias išvadas, negu padarė pirmosios instancijos teismas (apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio 19.1–19.5 papunkčiai). Teismas išsamiai išnagrinėjo, aptarė ir įvertino visus byloje surinktus ir teisiamajame posėdyje ištirtus įrodymus, neteikdamas nė vienam įrodymų šaltiniui išskirtinės reikšmės, ir išdėstė aiškius bei nuoseklius motyvus, kodėl nesutinka su pirmosios instancijos teismo išvadomis dėl G. J., G. B., R. B., T. G., D. Č., E. M. ir M. L. išteisinimo už atskiras nusikalstamas veikas, taip pat dėl ko pripažįsta teisėtu ir pagrįstu pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalį dėl nuteistųjų D. Č., A. J., T. G., A. O., M. N. ir E. M. kaltės pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 146 straipsnio 2 dalį, 138 straipsnio 2 dalies 6 punktą, 253 straipsnio 1 dalį (veikos prieš nukentėjusįjį K. B.); nuteistųjų G. J., D. Č., A. O., R. J., T. Ga. kaltės pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 135 straipsnio 2 dalies 7 punktą, 253 straipsnio 1 dalį, 253^2 straipsnio 1 dalį (veikos prieš nukentėjusįjį M. P.); nuteistojo G. B. kaltės pagal BK 189 straipsnio 2 dalį ir 300 straipsnio 1 dalį.

90. Skundžiamo nuosprendžio turinys patvirtina, kad apeliacinės instancijos teismo visi byloje esantys įrodymai įvertinti tiek atskirai, tiek lyginant tarpusavyje, taip pat susiejus į vientisą loginę grandinę, nė vienam įrodymų šaltiniui neteikiant išskirtinės reikšmės. Skundžiamame nuosprendyje pateiktos išsamios ir motyvuotos atskirų įrodymų ir jų visumos vertinimo išvados, išdėstyti teismo argumentai, kuriais įrodymais remiamasi, o kurie atmetami, nurodyti išvadas pagrindžiantys motyvai. Priešingai nei nurodoma kasaciniuose skunduose, išvada dėl asmenų, be kita ko, ir nuteistųjų (kaltinamųjų), parodymų patikimumo teismo sprendime buvo daroma įvertinus parodymų nuoseklumą, detalumą, išsamumą, logiškumą, palyginus juos su kitais byloje esančiais įrodymais, gautais iš skirtingų šaltinių. Toks parodymų vertinimas atitinka BPK nustatytus reikalavimus, teismų praktikoje suformuluotas taisykles ir nuteistųjų teisių nepažeidžia.
91. Nuteistojo E. M. gynėjo advokato L. S. Bagdono kasaciniame skunde teigiama, kad apeliacinės instancijos teismas, vertindamas liudytojo A. Z. parodymus, padarė klaidų dėl jų turinio, kadangi, priešingai nei nusprendė šios instancijos teismas, pats A. Z. paneigė galimą bendravykdžių išankstinį susitarimą, nes nurodė, kad nuteistieji E. M., M. L. bei kiti apie kontrabanda gabentus šaunamuosius ginklus nieko nežinojo, be to, nebuvo susitarta ir nuspręsta, kaip ir kokiu būdu bus bandoma susidoroti su M. P. ar R. M. Papildant šiuos argumentus, nuteistojo

M. L. gynėjo advokato K. Jonaičio, nuteistojo G. J., nuteistojo G. B. ir jo gynėjo advokato V. Sirvydžio, nuteistojo T. Ga. gynėjos advokatės I. Lukoševičės kasaciniuose skunduose nurodoma, kad liudytojo A. Z. parodymai nebuvo nuoseklūs, jų nepatvirtina kiti byloje esantys duomenys. Tačiau šie kasatorių argumentai dėl įrodymų vertinimo klaidų nėra pagrįsti. Teisėjų kolegija pritarė žemesnės instancijos teismų išvadai dėl liudytojo A. Z. parodymų patikimumo. Be to, kasatorių argumentai yra pagrįsti liudytojo parodymų, o kartu ir kitų byloje esančių įrodymų sava interpretacija bei vertinimu, nurodant, kaip teismai šiuos įrodymus turėjo vertinti, kokias aplinkybes jų pagrindu turėjo nustatyti ir kokias išvadas turėjo padaryti. Tačiau proceso dalyvių pateiktų prašymų ar versijų atmetimas, įrodymų vertinimas ne taip, kaip to norėtų proceso šalys, savaime BPK normų nepažeidžia, jeigu teismo sprendimas motyvuotas, neprieštaringas, padarytos išvados pagrįstos byloje surinktų ir ištirtų įrodymų visuma (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-7-130-699/2015, 2K-243-387/2023, 2K-71-976/2025 ir kt.).

92. Atskleisdamas nuteistųjų išankstinį susitarimą, apeliacinės instancijos teismas išsamiai išdėstė ir išanalizavo liudytojo A. Z. parodymų turinį. Teismas esminių prieštaravimų jo parodymuose nenustatė ir išanalizavęs bei sugretinęs byloje ištirtus įrodymus pagrįstai konstatavo, kad visi organizuotos grupės nariai į Nyderlandų Karalystę kartu vyko tiksliai žinodami iš organizatorių gauto nurodymo detales – kokiu būdu turi būti sužaloti asmenys, kad tam tikslui reikia panaudoti šaunamuosius ginklus, kad šie ginklai bus perduoti Lietuvoje ir bendravykdžių bus gabenami į Nyderlandų Karalystę, ir pan. Taip bus įvykdytas bendras sumanymas kartu su kitais asmenimis sužaloti M. P. ir R. M. Teismas, nustatydamas kasatorių ginčijamas bylai reikšmingas aplinkybes, kad, vykdydami bendrą sumanymą, nuteistieji aiškiai suvokė, jog išankstiniam planui įgyventi jiems bus reikalingas šaunamasis ginklas, kuris organizuotos grupės nariams bus perduotas Lietuvoje ir bus gabenamas į Nyderlandų Karalystę, neapsiribojo liudytojo A. Z. parodymų vertinimu. Apeliacinės instancijos teismas patikrino šio įrodymo patikimumą, vertindamas liudytojo parodymų patikrinimo vietoje protokole užfiksuotus duomenis, Nyderlandų Karalystėje netrukus po įvykio apklaustų liudytojų parodymus, liudytojų H. B., B. M. bei E. P. parodymus. Teismas nusprendė, kad A. Z. parodymai ne tik atitinka nagrinėjamų įvykių seką, bet ir sutampa su objektyviais bylos duomenimis. Priešingai kasatorių argumentams, apeliacinės instancijos teismo nuosprendyje aptarta byloje surinktų ir ištirtų įrodymų visuma, perteikiant aiškią liudytojų parodymų esmę, o ne atskiras dalis, išdėstyti aiškūs motyvai ir dėl to, kodėl gynybos iškeltos versijos atmetamos.

93. Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegija daro bendrą išvadą, kad kasacine tvarka apskųstose teismų sprendimų dalyse atliktas įrodymų vertinimas trūkumų, kuriuos nurodo kasatoriai, neturi, o kasatorių keliamos abejonės dėl įrodymų patikimumo, pakankamumo ar jų sąsajumo yra nepagrįstos. Teismai, vertindami liudytojo, atleisto nuo baudžiamosios atsakomybės pagal BK 39^1 straipsnį, parodymus, laikėsi teismų praktikoje suformuluotų reikalavimų ir BPK 20 straipsnio 5 dalies nuostatų nepažeidė. Taigi esminių, su įrodymų vertinimu susijusių BPK pažeidimų, dėl kurių būtų suvaržytos įstatymų garantuotos kaltinamųjų teisės ar

kurie būtų sukliudę teismams išsamiai ir visapusiškai išnagrinėti bylą, byloje nepadaryta (BPK 369 straipsnio 3 dalis).

Dėl Konvencijos 5 straipsnio 3 dalies bei 6 straipsnio 1 dalies ir BPK 44 straipsnio 5 dalies taikymo

94. Kasaciniuose skunduose, remiantis tiek Konvencijos 5 straipsnio 3 dalimi, tiek 6 straipsnio 1 dalimi, nurodyta, kad pirmosios instancijos teismas, proceso trukmę įvertinęs kaip per ilgą, pagrįstai sumažino nuteistiesiems paskirtos laisvės atėmimo bausmės terminą. Kasatoriai motyvuoja, kad nuo padarytų nusikalstamų veikų praėjęs laikas, ilga nuteistiesiems taikyto suėmimo trukmė, ilgas procesas teisme lemia nuteistųjų teisės į greitą procesą pažeidimą, todėl kaip jų teisių pažeidimo kompensacija jiems turėtų būti mažinamas paskirtos bausmės terminas. Kasatoriai teigia, kad apeliacinės instancijos teismas, panaikinęs šią pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalį, netinkamai įvertino situaciją.
95. Konvencijos 5 straipsnio 3 dalyje nurodyta, kad kiekvienas sulaikytasis ar suimtasis <...> turi teisę į bylos nagrinėjimą per įmanomai trumpiausią laiką arba teisę būti paleistas proceso metu. Konvencijos 6 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad, nustatant kiekvieno asmens pilietines teises ir pareigas ar jam pareikštą baudžiamąjį kaltinimą, jis turi teisę, kad jo byla būtų nagrinėjama per įmanomai trumpiausią laiką lygybės ir viešumo sąlygomis pagal įstatymą sudaryto nepriklausomo ir nešališko teismo. Šią Konvencijos nuostatą pakartoja BPK 44 straipsnio 5 dalis, kuri nustato, kad kiekvienas nusikalstamos veikos padarymu kaltinamas asmuo turi teisę, kad jo bylą per kuo trumpiausią laiką lygybės ir viešumo sąlygomis teisingai išnagrinėtų nepriklausomas ir nešališkas teismas. BPK 1 straipsnio 1 dalis kaip vieną iš proceso principų nustato proceso operatyvumo principą. Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis nustato valstybei pareigą organizuoti savo teismines sistemas taip, kad jų teismai galėtų įvykdyti kiekvieną šios nuostatos reikalavimą (*Abdoella prieš Nyderlandus*, 1992, § 24; *Dobbertin prieš Prancūziją*, 1993, § 44).
96. Nustatant sulaikymo iki bylos nagrinėjimo teisme trukmę pagal Konvencijos 5 straipsnio 3 dalį, toks laikotarpis prasideda nuo dienos, kai kaltinamasis paimamas į areštinę (suimamas), ir baigiasi tą dieną, kai yra nustatomas (patvirtinamas) kaltinimas, net jei tai padaro tik pirmosios instancijos teismas (žr., pavyzdžiui, *Selahattin Demirtaş prieš Turkiją (Nr. 2)* [GC], 2020, § 290; *Štvrtecký prieš Slovakiją*, 2018, § 55; *Solmaz prieš Turkiją*, 2007, §§ 23–24; *Kalashnikov prieš Rusiją*, 2002, § 110; *Wemhoff prieš Vokietiją*, 1968, § 9). Baudžiamosiose bylose laikotarpis, kuriam taikoma Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis, apima visą nagrinėjamą procesą (*König prieš Vokietiją*, 1978, § 98), įskaitant apeliacinį procesą (*Delcourt prieš Belgiją*, 1970, §§ 25–26; *König prieš Vokietiją*, 1978, § 98; *V. prieš Jungtinę Karalystę* [GC], 1999, § 109).
97. Asmens teisių pažeidimas dėl baudžiamojo proceso trukmės siejamas ne su savaime proceso ilgumu, o su konkrečios bylos aplinkybėmis nepagrįsta pernelyg ilga jo trukme, dėl kurios pažeidžiama Konvencijos 5 straipsnio 3 dalyje ar 6 straipsnio 1 dalyje, BPK 1 straipsnyje ir 44 straipsnio 5 dalyje įtvirtinta kaltinamojo

teisė į įmanomai trumpiausią bylos procesą (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-281-746/2016, 2K-48-696/2017). Kriterijai, kuriais remiantis turi būti vertinama baudžiamojo proceso trukmė, nustatyti EŽTT jurisprudencijoje, paprastai yra konkrečios bylos sudėtingumas (faktų, kuriuos reikia nustatyti, pobūdis, padarytų nusikalstamų veikų, kaltinamų asmenų skaičius, įrodymų kiekis ir jų rinkimo sudėtingumas, teisiniai bylos aspektai); asmenų, dėl kurių taikytas baudžiamasis persekiojimas, elgesys; institucijų veiksmai organizuojant bylos procesą; taikytų procesinių prievartos priemonių griežtumas ir jų taikymo laikas, ir pan. (2009 m. sausio 13 d. sprendimas byloje *Sorvisto prieš Suomiją*, peticijos Nr. 19348/04; 2003 m. lapkričio 6 d. sprendimas byloje *Meilus prieš Lietuvą*, peticijos Nr. 53161/99; kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-256/2009, 2K-7/2010, 2K-87-942/2017, 2K-31-511/2018, 2K-208-976/2019, 2K-189-1073/2019). Vertinamas visas bylos kontekstas, tikrinama, ar proceso metu buvo nepateisinamo delsimo požymių, ar buvo laikotarpių, kai ikiteisminio ir teisminio bylos nagrinėjimo metu nebuvo atliekami jokie procesiniai veiksmai arba jie atliekami per ilgai. Tai yra teismo diskrecija ir teismo išvadą dėl konkretaus proceso (ne)atitikties Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies reikalavimams visada lemia ne izoliuotas atskiro kriterijaus, o jų visumos vertinimas (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-55-895/2015, 2K-87-942/2017). Laikinas baudžiamojo proceso sustabdymas maždaug trijų mėnesių laikotarpiui dėl išskirtinių aplinkybių, susijusių su COVID-19 pandemija, atitinka ypatingo stropumo pareigą, kai procesas buvo aktyviai vykdomas tiek prieš, tiek po to, kai buvo įvestos skubios (nepaprastosios padėties) priemonės (*Fenech prieš Maltą* (sprendimas dėl priimtinumo), 2021, § 96).

98. Baudžiamojo proceso trukmės poveikis kaltinamojo teisėms paprastai pripažįstamas itin reikšmingu (negatyviu) tais atvejais, kai jis proceso metu yra suimtas. EŽTT, aiškindamas Konvencijos 5 straipsnio 3 dalies nuostatas, pabrėžia iš jų išplaukiančią kompetentingų nacionalinių institucijų pareigą parodyti ypatingą stropumą (angl. *special diligence*) baudžiamajame procese prieš suimtą kaltinamąjį (pvz., 2017 m. gegužės 2 d. sprendimas byloje *Lisovskij prieš Lietuvą*, peticijos Nr. 36249/14; kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-31-511/2018, 2K-208-976/2019, 2K-189-1073/2019). Vertindamas, ar „ypatingo stropumo" reikalavimo laikytasi, teismas, *inter alia* (be kita ko), turi atsižvelgti į bendrą bylos sudėtingumą, bet kokius nepateisinamo delsimo laikotarpius ir priemones, kurių valdžios institucijos ėmėsi procesui paspartinti, siekdamos užtikrinti, kad bendra suėmimo trukmė išliktų „pagrįsta" (žr. 2012 m. gegužės 29 d. EŽTT sprendimą byloje *Suslov prieš Rusiją*, peticijos Nr. 2366/07, § 93, ir jame nurodytas bylas). Nors labai ilgi suėmimo laikotarpiai automatiškai nereiškia Konvencijos 5 straipsnio 3 dalies pažeidimo, teismas yra pabrėžęs, kad šiems laikotarpiams pagrįsti paprastai reikia išskirtinių aplinkybių (žr. 2014 m. liepos 22 d. EŽTT sprendimą byloje *Bulatović prieš Juodkalniją*, peticijos Nr. 67320/10, § 143, ir jame nurodytas bylas).

99. Pagal teismų praktiką, pernelyg ilga baudžiamojo proceso trukmė ir teisės į bylos išnagrinėjimą per įmanomai trumpiausią laiką pažeidimas gali būti vienas iš pa-

grindų švelninti bausmę pagal atitinkamo BK specialiosios dalies straipsnio sankcijos ribas (pvz., kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-256/2009), taip pat ir taikyti bausmės vykdymo atidėjimą (pvz., kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-7-27-746/2015, 2K-7-8-788/2018) arba skirti švelnesnę, nei nurodyta straipsnio sankcijoje, bausmę BK 54 straipsnio 3 dalies arba 62 straipsnio pagrindu (pvz., kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-7-45/2007, 2K-102/2009, 2K-192/2011, 2K-337-489/2017). Tokia praktika atitinka Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudenciją, pagal kurią bausmės sumažinimas kaltinamiesiems yra tinkama teisinės gynybos priemonė kompensuojant pernelyg ilgo proceso trukmės neigiamus padarinius.

100. Visų pirma teisėjų kolegija nustato, kad proceso trukmė nuteistiesiems skaičiuotina nuo jų laikinojo sulaikymo dienos – G. J., G. B., T. G., D. Č., A. O., E. M., M. N., R. J., T. Ga., A. G. ir R. B. nuo 2018 m. balandžio 17 d., M. N. ir J. J. nuo 2018 m. lapkričio 14 d., E. Me. nuo 2019 m. balandžio 23 d. Iki laikinojo sulaikymo nuteistieji apie vykdomą ikiteisminį tyrimą nieko nežinojo, jokių ribojimų nepatyrė ir gyveno savo įprastą gyvenimą. Po laikinojo sulaikymo nuteistiesiems buvo paskirtos kardomosios priemonės ir jie buvo suimti: G. J. iki 2022 m. gegužės 17 d., G. B. iki 2022 m. gegužės 15 d., T. G. iki 2022 m. gegužės 17 d., D. Č. iki 2022 m. gegužės 17 d., A. O. iki 2021 m. liepos 17 d., R. B. iki 2021 m. gegužės 4 d., E. M. iki 2019 m. balandžio 14 d., J. J. iki 2019 m. gegužės 13 d., T. Ga. iki 2019 m. vasario 7 d., M. N., A. G. ir R. J. iki 2019 m. balandžio 15 d. Vėliau nuteistiesiems suėmimas buvo pakeistas kitomis kardomosiomis priemonėmis. G. J., G. B., T. G. ir D. Č. buvo suimti kiek daugiau nei ketverius metus, A. O. ir R. B. – daugiau kaip trejus metus, kiti nuteistieji suimti išbuvo apie vienerius metus.

101. 2019 m. spalio 4 d. ikiteisminis tyrimas buvo baigtas ir byla perduota pirmosios instancijos teismui. Pirmosios instancijos teismas nuosprendį paskelbė 2023 m. rugsėjo 29 d., apeliacinės instancijos teismas nuosprendį paskelbė 2025 m. kovo 4 d., o kasacinės instancijos teismas nutartį paskelbė 2025 m. gruodžio 16 d. Taigi, prieš G. J., G. B., T. G., D. Č., E. M., M. N., R. J., T. Ga., A. G. ir R. B. procesas vyko septynerius metus septynis mėnesius 29 dienas, prieš M. N. ir J. J. procesas vyko septynerius metus vieną mėnesį 2 dienas, o prieš E. Me. – šešerius metus septynis mėnesius 23 dienas.

102. Šioje byloje buvo nagrinėjamos didelės 17 asmenų organizuotos grupės padarytos nusikalstamos veikos. Nors byla buvo nagrinėjama pagal 13 Baudžiamojo kodekso specialiosios dalies straipsnių ir 2 bendrosios dalies straipsnius, tačiau buvo nagrinėjami 6 įvykiai: nusikaltimai K. B.; M. P. ir R. M.; A. P.; A. N.; G. B. vardu išduoto paso suklastojimas; nusikalstamu būdu gauto turto įgijimas ir panaudojimas bei dokumentų suklastojimas. Didesnis nuteistųjų skaičius dalyvavo padarant tris nusikaltimus: nusikaltime K. B. dalyvavo trylika asmenų, nusikaltime M. P. ir R. M. dalyvavo trylika asmenų, o nusikaltime A. P. dalyvavo septyni asmenys. Dėl nusikaltimo A. N. buvo apkaltinti du asmenys, dėl G. B. vardu išduoto paso suklastojimo buvo apkaltinti du asmenys, o nuteistas vienas, o dėl nusikalstamu būdu gauto turto įgijimo ir panaudojimo bei dokumentų suklastojimo buvo apkaltintas ir nuteistas vienas G. B. Vertindama visų nusikalstamų

veikų sudėtingumą, teisėjų kolegija nevertina jų kaip labai sudėtingų – K. B. ir M. P. atvejais tai buvo vieno žmogaus užpuolimas siekiant juos sužaloti, o A. P. ir A. N. atvejais tai buvo vieno žmogaus užpuolimas siekiant pagrobti jų turtą. M. P. atveju nusikaltimo nagrinėjimą sunkino tai, kad nusikaltimas padarytas užsienio valstybėje ir dalis įrodymų buvo gauta iš Nyderlandų Karalystės, tačiau įrodymai ikiteisminio tyrimo metu buvo gauti pakankamai greitai ir bylą nagrinėjant teisme papildomų tyrimo veiksmų užsienio valstybėse daryti nereikėjo. G. B. paso suklastojimo ir nusikalstamu būdu gauto turto įgijimo ir panaudojimo atvejais kaltinimų apimtis nebuvo didelė.

103. Kauno apygardos teismui buvo perduota 64 tomų baudžiamoji byla, o ją nagrinėjant teisme byla išaugo iki 94 tomų, tačiau didesnę reikšmę turi ne bylos tomų skaičius, o tirtinų įrodymų kiekis. Kauno apygardos teismas, tirdamas prieš K. B. padarytą nusikalstamą veiką, apklausė 11 liudytojų, prieš M. P. padarytą nusikalstamą veiką – 12 liudytojų, prieš A. P. – nukentėjusįjį ir 4 liudytojus, prieš A. N. – nukentėjusįjį ir 3 liudytojus, o dėl nusikaltimų dėl G. B. paso suklastojimo ir nusikalstamu būdu gauto turto įgijimo ir panaudojimo liudytojai apklausti nebuvo. Kai kuriais atvejais tie patys liudytojai buvo apklausti dėl kelių nusikalstamų veikų. Byloje yra daug rašytinių įrodymų, tačiau teismo posėdžiuose jie papildomai tirti nebuvo.

104. Pirmosios instancijos teismas savo nuosprendyje pripažino, kad procesas prieš nuteistuosius, taip pat ir procesas pirmosios instancijos teisme, buvo pernelyg ilgas. Teismas nurodė, kad toks ilgas baudžiamasis procesas vyko iš esmės ne dėl kaltinamųjų kaltės ar dėl jų neatsakingo elgesio bei kryptingo proceso vilkinimo veiksmų, o daugiausia dėl nacionalinių teisinių institucijų nepakankamų veiksmų baudžiamajam procesui pagreitinti. Nusikaltimai, kuriais kaltinti kaltinamieji ir dėl kurių kai kurie iš jų pripažintini kaltais šioje byloje, nebuvo tokie sudėtingi, ikiteisminio tyrimo veiksmai nebuvo tokios didelės apimties, kad ikiteisminis tyrimas būtų atliekamas tokį ilgą laikotarpį, o kai kurie iš kaltinamųjų būtų suimti ikiteisminio tyrimo metu beveik maksimalų įstatyme nurodytą laiką, t. y. beveik 18 mėnesių. Ne dėl suimtų ir nesuimtų kaltinamųjų elgesio bei kaltės, o dėl objektyvių priežasčių – kaltinamųjų bei jų gynėjų ligų, gynėjų bei teismo užimtumo kitose baudžiamosiose bylose, valstybėje nustatytų apribojimų nagrinėti bylas dėl COVID epidemijos, kitų objektyvių priežasčių procesas pirmosios instancijos teisme vyko ilgą laiką – beveik ketverius metus. Apeliacinės instancijos teismas paneigė pirmosios instancijos teismo savo paties proceso vertinimą.

105. Apeliacinės instancijos teismas nustatė, kad pirmosios instancijos teismas buvo suplanavęs ir su proceso dalyviais suderinęs 87 posėdžius, iš jų 31 posėdis įvyko. Baudžiamoji byla pirmosios instancijos teisme buvo gauta 2019 m. spalio 4 d., 2019 m. lapkričio 8 d. buvo perduota nagrinėti teisiamajame posėdyje, o pirmasis posėdis įvyko 2019 m. gruodžio 16 d. Pirmasis posėdis buvo atidėtas dėl nukentėjusiųjų ir dalies gynėjų neatvykimo, tačiau posėdyje buvo suderintas kitų posėdžių laikas, iki 2020 m. birželio pabaigos buvo suderinta 16 posėdžių. Nuo 2020 m. kovo 16 d. valstybėje įvedus karantiną dėl COVID-19 ligos, šie posėdžiai neįvyko, o procesas byloje buvo tęsiamas nuo 2020 m. birželio 22 d. Tęsiamas procesas

prasidėjo labai aktyviai ir laikotarpiu nuo 2020 m. liepos 2 d. iki liepos 27 d. įvyko 8 posėdžiai, šių posėdžių metu apklausti nukentėjusysis A. P. ir 13 liudytojų, iš jų tris posėdžius vyko pagrindinio liudytojo šioje byloje A. Z. apklausa. Tačiau nuo 2020 m. liepos 27 d. iki 2021 m. balandžio 27 d. (9 mėnesiai) neįvyko nė vienas iš 15 suplanuotų posėdžių. Šiuo laikotarpiu daugelis nuteistųjų buvo suimti. 2021 m. balandžio 27 d., gegužės 7 d. ir gegužės 25 d. įvykusiuose posėdžiuose buvo apklausti 8 liudytojai, spręstas klausimas dėl papildomų įrodymų tyrimo ir šis laikotarpis procese vėl buvo aktyvus. Kiti trys posėdžiai įvyko laikotarpiu nuo 2021 m. rugsėjo 17 d. iki 2021 m. rugsėjo 27 d. ir juose buvo apklausti 5 liudytojai. 2022 m. kovo 14 d. teismo posėdyje teismas pradėjo kaltinamųjų apklausą, tačiau per laikotarpį nuo 2021 m. spalio 1 d. iki 2022 m. kovo 14 d. įvyko du posėdžiai (2021 m. spalio 1 d. ir 2022 m. sausio 11 d.), kuriuose įrodymų tyrimo veiksmai atliekami nebuvo (pertraukos laikas – 5 mėnesiai 13 dienų). Kai teismas pradėjo kaltinamųjų apklausą, ji vyko pakankamai intensyviai ir laikotarpiu nuo 2022 m. kovo 14 d. iki 2022 m. gegužės 13 d. įvyko 6 posėdžiai. Tačiau vėliau laikotarpiu nuo 2022 m. gegužės 13 d. iki 2022 m. rugsėjo 22 d. (pertraukos laikas – 4 mėnesiai 9 dienos) neįvyko nė vienas posėdis. Nuo 2022 m. rugsėjo 22 d. iki 2023 m. birželio 22 d. teismas dirbo pakankamai intensyviai ir per šį 9 mėnesių laikotarpį įvyko 14 posėdžių. Taigi, bylą nagrinėjant pirmosios instancijos teisme, buvo laikotarpių, kai teismas nepateisinamai ilgai neatliko jokių veiksmų, o priemonės, kurių teismas ėmėsi, nebuvo pakankamai efektyvios.

106. Byla apeliacinės instancijos teisme buvo gauta 2023 m. lapkričio 22 d., o pirmasis posėdis buvo surengtas 2023 m. gruodžio 21 d. Šis posėdis įvyko gerokai anksčiau nei pirmosios instancijos teismo paskirtas posėdžio laikas ir buvo skirtas organizaciniams klausimams išspręsti bei pasiruošti bylos nagrinėjimui teisme. Parengiamajame posėdyje apeliacinės instancijos teismas nurodė, kad jis sudarė elektroninį advokatų užimtumo kalendorių ir iš jo bei iš advokatų pateiktų užimtumo grafikų nusprendė, kad bylą pradėti nagrinėti galima rugsėjo 4 d. Taigi, pirmasis apeliacinės instancijos teismo posėdis įvyko praėjus 9 mėnesiams 13 dienų nuo bylos gavimo teisme. Parengiamajame posėdyje teismas suderino 15 posėdžių datas ir paskelbė nuosprendį 2025 m. kovo 4 d. Iš viso procesas apeliacinės instancijos teisme truko vienerius metus tris mėnesius 10 dienų.

107. Šie duomenys rodo, kad, nagrinėjant šią bylą pirmosios bei apeliacinės instancijos teismuose, susidariusios ilgos pertraukos tarp posėdžių, netgi atsižvelgiant į advokatų ir teisėjų užimtumą, buvo aiškiai per ilgos. Juolab kad pirmosios instancijos teismas jau pripažino, kad baudžiamasis procesas, kuriame kai kuriems kaltinamiesiems taikomas suėmimas, vyksta per ilgai. Ypač svarbu, kad laikotarpiais nuo 2020 m. liepos 27 d. iki 2021 m. balandžio 27 d. (pertraukos laikas – 9 mėnesiai) ir nuo 2021 m. spalio 1 d. iki 2022 m. kovo 14 d. (pertraukos laikas – 5 mėnesiai 13 dienų) posėdžiai nevyko, o didžioji dalis nuteistųjų buvo suimti. Objektyvūs veiksniai – bylos sudėtingumas ir apimtis, apeliacinių skundų skaičius, teismų atliktas įrodymų tyrimas, neišvengiami proceso organizavimo sunkumai esant dideliam proceso dalyvių skaičiui, kitos objektyvios priežastys – tik iš dalies pateisino ilgą proceso trukmę. Nors teismai dėjo pastangas siekdami tinkamai organizuoti procesą, planuoti posėdžių grafi-

ką, o posėdžių datų skyrimui turėjo įtakos gynėjų užimtumas kitose bylose, vis dėlto galiausiai nepavyko užtikrinti optimalios bylos nagrinėjimo trukmės, o atsakomybė už tai šiuo konkrečiu atveju tenka valstybei, kuri pagal Konvenciją yra įpareigota organizuoti savo teismų sistemą taip, kad ji atitiktų Konvencijos reikalavimus ir būtų pajėgi juos įgyvendinti. Taigi kasacinės instancijos teismo teisėjų kolegija konstatuoja, kad bylos nagrinėjimo teismuose trukmė buvo pernelyg ilga, nes nebuvo paisoma pirmiau nurodytos ypatingo stropumo pareigos, organizuojant tiek suimtų, tiek vėliau iš suėmimo paleistų asmenų bylos procesą, ir kad tokia ilga proceso trukmė nagrinėjamoje byloje nėra pateisinama.

108. Kaip minėta, tinkamas kompensacijos, patyrus pernelyg ilgą proceso trukmę, būdas yra nuteistiesiems paskirtų bausmių mažinimas. Pirmosios instancijos teismas, pripažinęs, kad procesas vyko pernelyg ilgai, kaip kompensaciją sumažino nuteistiesiems paskirtų bausmių dydžius. Apeliacinės instancijos teismas, paneigęs pernelyg ilgą proceso trukmę, šią kompensaciją panaikino. Teisėjų kolegijai pripažinus, kad pirmosios instancijos teismo motyvai dėl pernelyg ilgo proceso ir veiksmai kompensuojant teisių pažeidimą buvo tinkami, nuteistiesiems paskirtos bausmės mažintinos tokia pat dalimi, kokia buvo sumažintos pirmosios instancijos teismo nuosprendyje. A. J., M. L. ir R. B., kuriems pirmosios instancijos teismas nemažino bausmės dėl pernelyg ilgo proceso, bausmės laikas mažinamas 6 mėnesiais.

Dėl BK 54 straipsnio 1 ir 2 dalių bei 61 straipsnio taikymo

109. Kasaciniuose skunduose kasatoriai nurodo, kad, skiriant bausmes nuteistiesiems, nebuvo laikomasi BK nuostatų, reglamentuojančių bausmių skyrimą. Pagal BPK 376 straipsnio 3 dalį, kasacinės instancijos teismas gali sušvelninti arba sugriežtinti bausmę, jeigu neteisinga bausmė susijusi su netinkamu baudžiamojo įstatymo pritaikymu. Dėl to bausmės dydžio klausimas kasacinės instancijos teisme gali būti nagrinėjamas ne konkretaus dydžio nustatymo aspektu, o išsiaiškinant, ar skiriant bausmę nebuvo pažeisti bendrieji bausmės skyrimo pagrindai. Tačiau tais atvejais, kai nėra pagrindo konstatuoti, jog parenkant bausmės rūšį ir jos dydį būtų netinkamai taikytas baudžiamasis įstatymas ar būtų padaryta esminių proceso pažeidimų surašant nuosprendį, paskirtos bausmės rūšies ar dydžio klausimai nėra bylos nagrinėjimo kasacinės instancijos teisme dalykas (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-345-507/2015, 2K-337-489/2017, 2K-7-38-1073/2023). Pirmosios instancijos teismo paskirtų bausmių teisingumas vien tik jų griežtumo ar švelnumo aspektu galutinai yra įvertinamas bylą nagrinėjant apeliacine tvarka (BPK 328 straipsnio 2 punktas). Kasacinės instancijos teismui BPK normos nesuteikia galimybės keisti teismų sprendimus vien dėl to, kad teismų paskirtos bausmės, kurios atitinka baudžiamojo įstatymo nustatytas ribas, yra per švelnios ar per griežtos (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-302-489/2019, 2K-157-976/2022, 2K-165-976/2022).

110. Teismų praktikoje nuosekliai nurodoma, kad teisingos bausmės paskyrimas neatsiejamai susijęs ir su bausmės individualizavimu, kuris taip pat yra pamatinis

baudžiamosios teisės principas, glaudžiai susijęs su bausmės paskirtimi. Vadovaujantis teisingumo principu, kaltininkui turi būti užtikrintas tinkamai individualizuotos bausmės paskyrimas, kuris geriausiai atitiktų įstatyme įtvirtintos bausmės paskirtį. Bausmė už nusikalstamą veiką turi atitikti tos veikos pavojingumo pobūdį bei laipsnį, be to, būtina atsižvelgti į kaltininko asmenybę, jo elgesį prieš nusikalstamos veikos padarymą, nusikalstamos veikos darymo metu ir po jos (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-28/2012, 2K-184-746/2016, 2K-253-699/2018, 2K-78-648/2020 ir kt.). Be to, bausmės individualizavimą gali veikti ir kitos aplinkybės, kurios, teismo vertinimu, yra reikšmingos teisingai bausmei paskirti (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-147-489/2021, 2K-24-654/2023).

111. Teisėjų kolegija, teisės taikymo aspektu išnagrinėjusi kasacinius skundus, daro išvadą, kad teismai, parinkdami ir skirdami nuteistiesiems bausmes, tinkamai taikė bausmių skyrimą reguliuojančias BK normas ir tinkamai motyvavo individualizuotų bausmių skyrimą nuteistiesiems. Kasaciniuose skunduose, motyvuojant neteisingai paskirtas bausmes, nurodomos aplinkybės, į kurias apeliacinės instancijos teismas neatsižvelgė: praėjęs ilgas laikas nuo nusikaltimų padarymo, ankstesnių teistumų nebuvimas, asmeninės, šeiminės ar sveikatos problemos, šeimos narių sveikatos problemos, sunkios ilgalaikio laisvės atėmimo pasekmės. Tačiau apeliacinės instancijos teismas, vadovaudamasis BK 41 straipsnio 2 dalies, 54 ir 61 straipsnių nuostatomis, labai detaliai išnagrinėjo ir nuosprendžio 168–179 ir 187–224 lapuose išdėstė tiek bausmės rūšies, tiek jos termino parinkimo motyvus. BK 54 straipsnio 2 dalyje nustatytos aplinkybės įvertintos tinkamai, nesuteikiant nė vienai iš jų prioritetinės reikšmės. Švelnesnė bausmė, vadovaujantis BK 54 straipsnio 3 dalimi, paprastai gali būti paskiriama, jei yra išimtinių aplinkybių, rodančių, jog baudžiamajame įstatyme nurodytos bausmės skyrimo taisyklės nėra pakankamos teisingumo principui įgyvendinti ir teisingai bausmei paskirti (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-179-719/2022, 2K-221-976/2023 ir kt.). Tokių aplinkybių byloje nėra nustatyta, taip pat jų nėra nurodyta ir kasaciniuose skunduose. Pavienių aplinkybių, kurias sureikšmina kasatoriai, neįvertinimas arba neaptarimas apeliacinės instancijos teismo sprendime nėra pagrindas mažinti nuteistiesiems bausmių terminus. Apeliacinės instancijos teismas svarstė BK 75 straipsnio taikymo galimybę ir nuosprendžio 383–386 punktuose nurodė motyvus, lėmusius sprendimą neatidėti bausmės vykdymo. Lietuvos apeliacinio teismo teisėjų kolegija nuosprendžio 381 punkte apsvarstė BK 54 straipsnio 3 dalies taikymo galimybę, tačiau taip pat nerado motyvų taikyti šios baudžiamojo įstatymo nuostatos. Kasacinių skundų motyvai nerodo, kad skiriant nuteistiesiems bausmes buvo netinkamai pritaikytas baudžiamasis įstatymas, ir nelemia kitokio sprendimo.

Dėl BK 60 straipsnio 1 dalies 2 punkto ir BK 60 straipsnio 2 dalies taikymo

112. Kasaciniuose skunduose nurodyta, kad apeliacinės instancijos teismas pripažino nuteistuosius dėl A. P. turto plėšimo kaltais pagal BK 180 straipsnio 3 dalį dėl to,

kad jie apiplėšė A. P. dalyvaudami organizuotoje grupėje, ir pripažino jų atsakomybę sunkinančia aplinkybe tai, kad veika padaryta organizuota grupe, o tai pažeidžia BK 60 straipsnio 2 dalies nuostatas. Tokie kasacinio skundo argumentai yra pagrįsti.

113. Apeliacinės instancijos teismas pripažino G. J., T. G., D. Č., A. G., E. Me. ir E. M. atsakomybę sunkinančia aplinkybe tai, kad nusikalstamą veiką prieš A. P. jie padarė veikdami organizuota grupe (apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio 352 punktas). BK 60 straipsnio 1 dalies 2 punkte nustatyta, kad atsakomybę sunkinanti aplinkybė yra tada, kai veiką padarė organizuota grupė. G. J., T. G., D. Č., A. G., E. Me. ir E. M. nuteisti pagal BK 180 straipsnio 3 dalį dėl to, kad dalyvaudami organizuotoje grupėje, panaudodami fizinį smurtą ar grasindami tuoj pat jį panaudoti arba kitaip atimdami galimybę nukentėjusiam asmeniui priešintis, pagrobė svetimą turtą. Taigi organizuotos grupės požymis nuteistiesiems inkriminuotas du kartus – kaip BK 180 straipsnio 3 dalies kvalifikuojantis požymis ir kaip atsakomybę sunkinanti aplinkybė. Pagal BK 60 straipsnio 2 dalį, skirdamas bausmę, teismas neatsižvelgia į tokią atsakomybę sunkinančią aplinkybę, kuri įstatyme nurodyta kaip nusikaltimo sudėties požymis, todėl ši apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio dalis naikinama. Tačiau tai nesudaro pagrindo švelninti už šią veiką nuteistiesiems paskirtų bausmių. Nei nusikalstamos veikos padarymo aplinkybių, nei jos pavojingumo vertinimo tai nekeičia. Pagal apeliacinės instancijos teismo nuosprendyje pakankamai išsamiai aptartų nusikalstamą veiką ir nuteistųjų asmenybes apibūdinančių aplinkybių visumą nėra pagrindo spręsti, kad jiems už šią veiką paskirtos individualizuotos bausmės yra neteisingos.

Dėl BK 39[1] straipsnio, BPK 111 ir 115 straipsnių taikymo

114. Kasaciniuose skunduose kasatoriai nurodė, kad bylą nagrinėję teismai neteisingai išsprendė A. P. civilinį ieškinį, kadangi A. P. padarytame nusikaltime dalyvavo ir A. Z., tačiau nusikalstama veika padarytos žalos atlyginimo teismai iš jo nepriteisė. Tokie motyvai reiškia, kad A. Z. byloje turėjo dalyvauti civilinio atsakovo statusu ir iš jo turėjo būti priteistas nukentėjusiajam padarytos žalos atlyginimas.

115. Šioje byloje ikiteisminio tyrimo metu A. Z. buvo pranešta apie įtarimą padarius nusikalstamas veikas, tarp jų ir apie A. P. turto plėšimą. Ikiteisminio tyrimo metu A. Z. turėjo įtariamojo statusą. Vėliau, ikiteisminio tyrimo pabaigoje, A. Z. buvo atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės pagal BK 39[1] straipsnį kaip asmuo, aktyviai padėjęs atskleisti organizuotos grupės padarytas nusikalstamas veikas. Atleidus A. Z. nuo baudžiamosios atsakomybės, įtariamojo procesinis statusas jam buvo panaikintas ir jis byloje tapo liudytoju. Bylą nagrinėjant teisme, A. Z. davė parodymus kaip liudytojas.

116. Pagal BPK 44 straipsnio 10 dalį, kiekvienas nuo nusikalstamos veikos nukentėjęs asmuo turi teisę gauti dėl nusikalstamos veikos padarytos žalos atlyginimą. Nusikalstama veika padarytos žalos atlyginimas priteisiamas iš nusikalstamą veiką padariusių asmenų. Tokie asmenys byloje paprastai turi tiek kaltinamojo, tiek civilinio atsakovo statusą. Kaltinamasis atskiru procesiniu sprendimu civiliniu

atsakovu neįvardijamas, tačiau kiti asmenys, iš kurių gali būti priteistas nusikalstama veika padarytos žalos atlyginimas, turi būti įtraukti į bylą kaip civiliniai atsakovai ikiteisminio tyrimo pareigūno ar prokuroro nutarimu arba teisėjo ar teismo nutartimi. Tai susiję su jų dalyvavimu procese ir BPK 110 straipsnio 2 dalyje nustatytų teisių įgyvendinimu. Negali būti priteistas žalos atlyginimas iš asmens, kuris apie tokią galimybę nežino ir procese nedalyvavo.

117. Kaip minėta, kaltinamieji atskiru procesiniu sprendimu civiliniais atsakovais neįvardijami, pranešus jiems apie įtarimą, kartu jie tampa ir civiliniais atsakovais. BPK 111 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad, be kaltinamųjų, civiliniais atsakovais gali būti tėvai, globėjai, rūpintojai ar kiti asmenys, taip pat įmonės, įstaigos ir organizacijos, kurie pagal įstatymus materialiai atsako už nusikalstama įtariamojo arba kaltinamojo veika padarytą žalą. Akivaizdu, kad A. Z. nepatenka į BPK 111 straipsnyje nurodytų asmenų tarpą. Tačiau galimas žalos atlyginimo reikalavimas iš jo kyla BK 39^1 straipsnio pagrindu. BK 39^1 straipsnyje nustatyta, kad asmuo, įtariamas dalyvavęs organizuotai grupei, teroristinei grupei ar nusikalstamam susivienijimui darant nusikalstamas veikas arba priklausęs nusikalstamam susivienijimui, gali būti atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės, jeigu jis prisipažino dalyvavęs darant tokią nusikalstamą veiką ar priklausęs nusikalstamam susivienijimui ir aktyviai padėjo atskleisti organizuotos grupės, teroristinės grupės ar nusikalstamo susivienijimo narių padarytas nusikalstamas veikas. Būtinos atleidimo nuo atsakomybės šiuo pagrindu sąlygos yra tai, kad asmuo dalyvavo organizuotai grupei darant nusikalstamas veikas ir prisipažino dalyvavęs darant tokias nusikalstamas veikas. Esant BK 39^1 straipsnio sąlygoms, ikiteisminis tyrimas yra nutraukiamas ikiteisminio tyrimo teisėjo sprendimu, jis patvirtina prokuroro nutarimą dėl ikiteisminio tyrimo nutraukimo. Tokiu teismo sprendimu nustatoma, kad asmuo padarė nusikalstamą veiką, o tokiu atveju jam kyla BPK 44 straipsnio 10 dalyje nustatyta pareiga atlyginti nusikalstama veika padarytą žalą. Taigi, iš asmens, atleisto nuo baudžiamosios atsakomybės pagal BK 39^1 straipsnį, galima priteisti nusikalstama veika padarytos žalos atlyginimą.

118. Kaip minėta, ikiteisminio tyrimo pareigūno ar prokuroro nutarimu arba teisėjo ar teismo nutartimi visi asmenys, iš kurių gali būti priteistas nusikalstama veika padarytos žalos atlyginimas, turi būti įtraukti į bylą kaip civiliniai atsakovai. Neįtraukus asmens į bylą, negalima iš jo priteisti nusikalstama veika padarytos žalos atlyginimo. A. Z. nebuvo įtrauktas į bylą kaip civilinis atsakovas ir nusikalstama veika padarytos žalos atlyginimas iš jo nebuvo priteistas. Šią bylą nagrinėjant žemesnės instancijos teismuose, kasatoriai (jie kelia šį klausimą savo kasaciniuose skunduose) neprašė įtraukti A. Z. į bylą kaip civilinio atsakovo, teismai tokio klausimo nesprendė, A. Z. šioje byloje kaip civilinis atsakovas nedalyvavo ir nežinojo, kad iš jo gali būti priteistas nusikalstama veika padarytos žalos atlyginimas, Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 110 straipsnio 2 dalyje nustatytomis teisėmis nesinaudojo, todėl A. P. nusikalstama veika padarytos žalos atlyginimas iš A. Z. negali būti priteistas. Be to, vienas iš baudžiamojo proceso tikslų yra atlyginti civiliniam ieškovui nusikalstama veika padarytą žalą, o šioje byloje nukentėjusiajam A. P. yra priteistas žalos atlyginimas iš kitų nusikalstamą veiką padariusių asmenų, šią žalą jie turi atlyginti solidariai.

119. Sprendžiant šį klausimą, svarbu tai, kad bendrai žalą padarę nusikalstamos veikos bendrininkai (vykdytojai, organizatoriai, kurstytojai, padėjėjai) nepriklausomai nuo bendrininkavimo formos atsako solidariai (CK 6.279 straipsnis). Solidariąja vadinama atsakomybė dviejų ir daugiau asmenų, iš kurių kiekvienas atsako kreditoriui visa prievole. Esant solidariajai atsakomybei, kreditorius gali reikalauti iš visų bendraskolių ir iš bet kurio jų atskirai įvykdyti tiek visą prievolę, tiek ir bet kurią jos dalį. Šiuo atveju nukentėjusiojo skundas, kad jam žalos atlyginimas iš A. Z. nebuvo priteistas, byloje nebuvo pateiktas. Kita vertus, jeigu visų nuostolių atlyginimas išieškomas, pvz., iš vieno solidariojo skolininko, šis turi teisę atgręžtine tvarka reikalauti iš visų kitų bendraskolių lygiomis dalimis to, ką jis įvykdė, atskaičiavus jam pačiam tenkančią dalį (CK 6.280 straipsnis). Tai reiškia, kad nuteistieji, kaip solidarieji skolininkai atlyginę nukentėjusiajam žalą už nusikaltimo bendrininką, dėl šio klausimo gali kreiptis į teismą civilinio proceso tvarka.

Dėl BK 66 straipsnio taikymo

120. Kasaciniuose skunduose kasatoriai nurodė, kad apeliacinės instancijos teismas G. B. ir D. Č. neteisingai įskaitė, o T. Ga. neįskaitė jų laikinojo sulaikymo ir suėmimo laiko.
121. Pagal BK 66 straipsnio 1 dalį, teismas, skirdamas bausmę asmeniui, kuriam buvo taikytas suėmimas ir (ar) laikinasis sulaikymas, privalo juos įskaityti į paskirtą bausmę. Teisėjų kolegija patikrino kasacinių skundų motyvus ir nustatė, kad apeliacinės instancijos teismas teisingai įskaitė į G. B. ir D. Č. bausmę jų laikinojo sulaikymo ir suėmimo laiką, todėl BK 66 straipsnio 1 dalies nuostatos pritaikytos tinkamai.
    121.1. Tiek pirmosios, tiek apeliacinės instancijos teismai nustatė, kad laikinasis sulaikymas ir suėmimas G. B. buvo taikyti nuo 2018 m. balandžio 17 d. iki 2022 m. gegužės 15 d. Paskutinį kartą suėmimo termino pratęsimo pagrįstumo ir teisėtumo klausimas G. B. buvo svarstomas Lietuvos apeliaciniame teisme nagrinėjant skundą dėl suėmimo termino pratęsimo. 2022 m. gegužės 9 d. nutartimi Nr. 1S-139-449/2022 Kauno apygardos teismo 2022 m. balandžio 12 d. nutartimi 3 mėnesiams jam pratęstas suėmimo terminas buvo sutrumpintas iki 1 mėnesio, šis terminas skaičiuojamas nuo 2022 m. balandžio 15 d., taigi, suėmimo terminas baigėsi 2022 m. gegužės 15 d.
    121.2. Tiek pirmosios, tiek apeliacinės instancijos teismai nustatė, kad laikinasis sulaikymas ir suėmimas D. Č. buvo taikyti nuo 2018 m. balandžio 17 d. iki 2022 m. gegužės 17 d. Paskutinį kartą suėmimo termino pratęsimo pagrįstumo ir teisėtumo klausimas D. Č. buvo svarstomas Lietuvos apeliaciniame teisme nagrinėjant skundą dėl suėmimo termino pratęsimo. 2022 m. gegužės 9 d. nutartimi Nr. 1S-140-870/2022 Kauno apygardos teismo 2022 m. balandžio 12 d. nutartimi 3 mėnesiams jam pratęstas suėmimo terminas buvo sutrumpintas iki 1 mėnesio, šis terminas skaičiuojamas nuo 2022 m. balandžio 17 d., taigi, suėmimo terminas baigėsi 2022 m. gegužės 17 d.
122. Pirmosios instancijos teismas, pripažinęs T. Ga. kaltu pagal BK 25 straipsnio 3 dalį, 22 straipsnio 1 dalį ir 135 straipsnio 2 dalies 5 ir 7 punktus, 135 straipsnio

2 dalies 7 punktą, 253 straipsnio 1 dalį, 253^2 straipsnio 1 dalį, paskyrė jam galutinę penkerių metų šešių mėnesių laisvės atėmimo bausmę. Į paskirtą laisvės atėmimo bausmę buvo įskaitytas laikinojo sulaikymo ir suėmimo laikas nuo 2018 m. balandžio 17 d. iki 2019 m. vasario 7 d. Apeliacinės instancijos teismas dėl T. Ga. nuteisimo pakeitė pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalį dėl paskirtų bausmių, tačiau kita Kauno apygardos teismo 2023 m. rugsėjo 29 d. nuosprendžio dalis liko nepakeista, todėl pirmosios instancijos teismo sprendimas įskaityti į T. Ga. bausmę jo laikinojo sulaikymo ir suėmimo laiką nuo 2018 m. balandžio 17 d. iki 2019 m. vasario 7 d. liko galioti.

Teisėjų kolegija, atsižvelgdama į išdėstytus argumentus ir vadovaudamasi Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 382 straipsnio 1 ir 6 punktais,

n u t a r i a :

Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. kovo 4 d. nuosprendį pakeisti.

G. J. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. kovo 4 d. nuosprendžiu paskirtą subendrintą laisvės atėmimo bausmę sušvelninti iki dvylikos metų vieno mėnesio.

G. B. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. kovo 4 d. nuosprendžiu paskirtą subendrintą laisvės atėmimo bausmę sušvelninti iki dešimties metų šešių mėnesių.

T. G. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. kovo 4 d. nuosprendžiu paskirtą subendrintą laisvės atėmimo bausmę sušvelninti iki devynerių metų šešių mėnesių.

D. Č. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. kovo 4 d. nuosprendžiu paskirtą subendrintą laisvės atėmimo bausmę sušvelninti iki vienuolikos metų vieno mėnesio.

A. J. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. kovo 4 d. nuosprendžiu paskirtą subendrintą laisvės atėmimo bausmę sušvelninti iki šešerių metų trejų mėnesių.

A. O. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. kovo 4 d. nuosprendžiu paskirtą subendrintą laisvės atėmimo bausmę sušvelninti iki aštuonerių metų šešių mėnesių.

E. M. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. kovo 4 d. nuosprendžiu paskirtą subendrintą laisvės atėmimo bausmę sušvelninti iki aštuonerių metų šešių mėnesių.

M. N. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. kovo 4 d. nuosprendžiu paskirtą subendrintą laisvės atėmimo bausmę sušvelninti iki dvejų metų šešių mėnesių.

J. J. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. kovo 4 d. nuosprendžiu paskirtą subendrintą laisvės atėmimo bausmę sušvelninti iki dvejų metų šešių mėnesių.

R. J. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. kovo 4 d. nuosprendžiu paskirtą subendrintą laisvės atėmimo bausmę sušvelninti iki septynerių metų šešių mėnesių.

T. Ga. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. kovo 4 d. nuosprendžiu paskirtą subendrintą laisvės atėmimo bausmę sušvelninti iki septynerių metų šešių mėnesių.

A. G. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. kovo 4 d. nuosprendžiu paskirtą subendrintą laisvės atėmimo bausmę sušvelninti iki penkerių metų šešių mėnesių.

E. Me. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. kovo 4 d. nuosprendžiu paskirtą subendrintą laisvės atėmimo bausmę sušvelninti iki ketverių metų aštuonių mėnesių.

M. L. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. kovo 4 d. nuosprendžiu paskirtą subendrintą laisvės atėmimo bausmę sušvelninti iki šešerių metų šešių mėnesių.

R. B. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. kovo 4 d. nuosprendžiu paskirtą subendrintą laisvės atėmimo bausmę sušvelninti iki devynerių metų šešių mėnesių.

Kitų Kauno apygardos teismo 2023 m. rugsėjo 29 d. nuosprendžio ir Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. kovo 4 d. nuosprendžio dalių nekeisti.

2.22. Civilinio ieškinio nagrinėjimas (BPK 113 straipsnis). Civilinio ieškinio išsprendimas (BPK 115 straipsnis)

Teismo sprendime turi būti ne tik įvardyti kriterijai, kuriais remdamasis teismas nustato priteistiną konkrečiu atveju neturtinės žalos atlyginimo dydį, tačiau ir argumentuotai pagrįstas kiekvieno iš CK 6.250 straipsnio 2 dalyje nurodytų kriterijų taikymas nagrinėjamos bylos faktinėms aplinkybėms, atskleista jo reikšmė bei įtaka, sprendžiant apie teisingą piniginės kompensacijos už neturtinių vertybių pažeidimą dydį konkrečioje situacijoje.

Baudžiamoji byla Nr. 2K-166-495/2025
Teisminio proceso Nr. 1-01-1-42387-2021-2
Procesinio sprendimo kategorijos: 2.1.15.1.2; 2.1.15.3.3; 2.4.2; 2.4.7
(S)

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

N U T A R T I S
LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2025 m. lapkričio 27 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Eligijaus Gladučio (kolegijos pirmininkas), Aleno Piesliako ir Daivos Pranytės-Zalieckienės (pranešėja),

sekretoriaujant Agatai Minkel,

dalyvaujant prokurorui Dariui Čaplikui,

asmeniui, kuriam byla nutraukta, A. S.,

nukentėjusiajam ir civiliniam ieškovui P. D., jo atstovei advokatei Editai Antanauskienei,

civilinės atsakovės ADB „Compensa Vienna Insurance Group“ atstovui E. B.,

viešame teismo posėdyje mišriu būdu, naudojant ir vaizdo nuotolinio perdavimo priemonę – vaizdo konferencijų programą „Zoom“, kasacine žodinio proceso tvarka išnagrinėjo baudžiamąją bylą pagal **nukentėjusiojo ir civilinio ieškovo P. D. ir jo atstovės advokatės Editos Antanauskienės** kasacinį skundą dėl Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. kovo 6 d. nutarties, kuria atmestas nukentėjusiojo P. D. atstovės advokatės Editos Antanauskienės apeliacinis skundas dėl Plungės apylinkės teismo 2024 m. lapkričio 22 d. nuosprendžio dėl priteisto neturtinės žalos atlyginimo dydžio nukentėjusiajam.

Plungės apylinkės teismo 2024 m. lapkričio 22 d. nuosprendžiu **A. S.** atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 281 straipsnio 3 dalį, vadovaujantis BK 40 straipsniu, ir perduotas E. T. atsakomybei pagal laidavimą vieneriems metams šešiems mėnesiams be užstato ir baudžiamoji byla nutraukta.

A. S. skirta baudžiamojo poveikio priemonė – uždraudimas naudotis specialiąja teise (teise vairuoti kelių, oro ar vandens transporto priemones) vienerių metų šešių mėnesių laikotarpiui.

Nukentėjusiojo ir civilinio ieškovo P. D. civilinis ieškinys tenkintas iš dalies: iš ADB „Vienna Insurance Group“ priteista 25 000 Eur neturtinei žalai atlyginti P. D., 5 procentai procesinių palūkanų nuo priteistos sumos už laikotarpį nuo šio nuosprendžio įsiteisėjimo dienos iki teismo sprendimo visiško įvykdymo; iš A. S. priteista 4252,46 Eur išlaidų už advokato paslaugas atlyginimo. Kita ieškinio dalis atmesta.

Teisėjų kolegija, išnagrinėjusi bylą ir išklausiusi nukentėjusiojo ir civilinio ieškovo ir jo atstovės, prašiusių kasacinį skundą tenkinti, asmens, kuriam byla nutraukta, civilinio atsakovo atstovo, prašiusių kasacinį skundą atmesti, taip pat prokuroro, prašiusio kasacinį skundą tenkinti iš dalies, paaiškinimų,

n u s t a t ė :

I. Bylos esmė

1. A. S. atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą dėl nusikalstamos veikos, nustatytos BK 281 straipsnio 3 dalyje, padarymo už tai, kad jis 2021 m. gruodžio 6 d. apie 9.45 val., esant šviesiam paros metui, sauso asfalto dangai, Rietavo savivaldybėje, magistralinio kelio Nr. A1 Vilnius–Kaunas–Klaipėda 255-ame kilometre, kairėje kelio pusėje, kelio ženklu Nr. 106 „Darbai kelyje“ pažymėtame kelio ruože, kuriame didžiausias leidžiamas važiavimo greitis kelio ženklu Nr. 329 apribotas iki 90 km/h, vairuodamas automobilį „Toyota Corolla Verso“ ir važiuodamas kryptimi nuo Klaipėdos link Kauno, nesilaikė visų būtinų atsargumo priemonių, pasirinkdamas važiavimo greitį neatsižvelgė į važiavimo sąlygas, kelio ir transporto priemonės būklę, meteorologines sąlygas, kad galėtų sustabdyti vairuojamą automobilį iki bet kurios iš anksto numatomos kliūties, važiuodamas pro ties dešiniuoju važiuojamosios dalies kraštu su įjungtais oranžinės spalvos švyturėliais kelkraštyje stovintį ryškiaspalvėmis spalvomis nudažytą ir kelio ženklais pažymėtą specialųjį transportą, nepaliko saugų eismą užtikrinančio tarpo iš dešiniojo automobilio šono, tokiu būdu pažeidė Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. gruodžio 11 d. nutarimu Nr. 1950 (2023 m. gruodžio 20 d. redakcija) patvirtintų Kelių eismo taisyklių 9, 126 ir 127 punktus, ir tai lėmė, jog vairuojamu automobiliu „Toyota Corolla Verso“ kliudė stovinčio specialiojo transporto – automobilio „Iveco“ kairįjį šoną, eismo įvykio metu buvo sunkiai sutrikdyta kelyje dirbusio P. D. sveikata.

II. Kasacinio skundo argumentai

2. Kasaciniu skundu nukentėjusysis ir civilinis ieškovas P. D. ir jo atstovė advokatė E. Antanauskienė prašo pakeisti Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. kovo 6 d. nutartį ir priteisti iš civilinės atsakovės ADB „Compensa Vienna Insurance Group“ nukentėjusiajam 100 000 Eur neturtinės žalos atlyginimą bei 1587,40 Eur dydžio išlaidų, patirtų už advokato suteiktą teisinę pagalbą apeliacinės instancijos teisme, atlyginimą; priteisti nukentėjusiojo naudai jo 1839,20 Eur dydžio išlaidų, patirtų už advokato suteiktą teisinę pagalbą kasacinės instancijos teisme, atlyginimą. Kasatoriai skunde nurodo:
   2.1. Teismas, nustatydamas neturtinės žalos dydį, turi vadovautis ne tik Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 6.250 straipsnio 2 dalimi, bet ir teismų praktika. Teismų praktikoje yra išaiškinta, kad, nustatant atlygintinos neturtinės žalos dydį asmens sužalojimo atveju, turi būti įvertintas ne tik pats sveikatos sutrikdymo sunkumas, bet ir jo pobūdis, trukmė, pasveikimo galimybė, liekamieji reiškiniai, asmens turėtų galimybių praradimas (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-68/2008, 2K-429/2013, 2K-331-976/2018, 2K-70-458/2020, 2K-80-697/2025). Be to, didesnė žala (ir atitinkamai jos piniginis įvertinimas) yra tais atvejais, kai neigiami svei-

katos padariniai yra ilgalaikiai ar išliekantys visam laikui (visam sužalotojo gyvenimui), kai dėl sveikatos sutrikdymo atsiranda negatyvių pasikeitimų įvairiose nukentėjusiojo asmeninio gyvenimo srityse, pavyzdžiui, būdamas jauno darbingo amžiaus jis praranda darbingumą, suprastėja gyvenimo kokybė, ribojama įprasta veikla, patiria fizinį skausmą, kitokių sveikatos sutrikimų, atsiradusių po patirto sveikatos sužalojimo, ir t. t. (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-166-699/2018, 2K-125-697/2018).

2.2. Byloje esantys duomenys patvirtina, jog po įvykusio eismo įvykio nukentėjusysis atsidūrė ligoninėje, ten jam buvo nustatyti daugybiniai kūno sužalojimai, lūžiai, taip pat ir sunkus dešinės rankos peties rezginio pažeidimas – peties rezginyje nutraukti nervai, nepagydomai pažeisti stuburo kaklinės dalies smegenys. Dėl padarytų sužalojimų nustatyta, kad nukentėjusysis prarado net 80 procentų bendro darbingumo.

2.3. Medicininiai duomenys, liudytojų V. D. ir A. M. parodymai patvirtina, jog nukentėjusiajam dėl eismo įvykio patirtų sužalojimų nustatytos ir šios ligos: kauzalgija, lėtinis nenumalšinamas skausmas, mielopatija. Šios ligos susijusios su nuolatinio nenumalšinamo skausmo jutimu. Nukentėjusysis nuo pat įvykusios avarijos kiekvieną dieną jaučia nuolatinį 5–6 balų skausmą ir po kelis kartus (10–15 kartų) per dieną patirdavo skausmo proveržių, kurie pagal 10 balų sistemą siekdavo 10 balų. Po 2024 m. implantuoto stimuliatoriaus nuolatinis skausmas neišnyko, jis juntamas nuolat, tik sumažėjo skausmo proveržių skaičius iki 5–6 kartų per dieną. Taigi nukentėjusysis nuo eismo įvykio kiekvieną dieną gyvena skausme, kuris yra nesuvaldomas net vaistais.

2.4. Be to, teismo posėdyje apklausta gydytoja reanimatologė A. M. nurodė, kad P. D. situacija priskiriama prie labai sunkių, jo sveikata nėra pagydoma, situacija nėra grįžtama – P. D. rankos nebevaldys, o juntamas skausmas neišnyks. Gydytoja paaiškino, kad žmonės, kurie serga tokiomis pačiomis skausmo ligomis kaip nukentėjusysis, serga depresija, turi suicidinių minčių.

2.5. Taigi nukentėjusiojo sveikatos būklė yra sudėtinga ir yra aiškūs liekamieji reiškiniai – dešinė ranka nevaldoma visą laiką, nustatytos ligos: kauzalgija, lėtinis nenumalšinamas skausmas, mielopatija, dėl kurių nukentėjusysis kiekvieną dieną nuolat patiria ir patirs fizinius skausmus su skausmo proveržiais.

2.6. Tačiau nei pirmosios, nei apeliacinės instancijos teismai į pirmiau aptartus liekamuosius sveikatos sutrikdymo reiškinius neatsižvelgė, jų nevertino. Tokiu būdu žemesnės instancijos teismai pažeidė CK 6.250 straipsnio 2 dalį, Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau – ir BPK) X skyriaus nuostatas, nes nustatydami neturtinės žalos dydį neįvertino įstatyme nurodytų kriterijų, kurie turi būti įvertinti nustatant neturtinės žalos dydį, kartu nukrypo nuo formuojamos kasacinio teismo praktikos. Taip pat buvo pažeista BPK 305 straipsnio 5 dalis, kadangi nebuvo pateikti motyvai, pagrindžiantys sprendimą dėl nusikalstama veika padarytos žalos atlyginimo. Be to, apeliacinės instancijos teismas pažeidė ir BPK 320 straipsnio 3 dalį, kadangi apeliaciniame skunde buvo keliamas klausimas dėl liekamųjų sveikatos sutrikdymo padarinių ir pasekmių nukentėjusiajam, tačiau apie tai

nepasisakė. Todėl darytina išvada, kad žemesnės instancijos teismai neteisingai nustatė P. D. patirtą neturtinę žalą.

2.7. Be to, nėra abejonės, kad dėl patirtų sužalojimų, besitęsiančio gydymo buvo sutrikdytas nukentėjusiojo normalus ir jam įprastas gyvenimo ritmas, o išgyvenimai dėl padarytų kūno sužalojimų, kilusių padarinių, akivaizdu, sukėlė neigiamų dvasinių išgyvenimų. Pažymėtina, kad P. D. vienas pats savęs neaptarnauja, negali dirbti, nebegali vairuoti, užsiimti sportu, keliauti, padėti seniems tėvams, visavertiškai džiaugtis anūkais ir juos prižiūrėti. P. D. dienos po eismo įvykio yra tik reabilitacijos ir viltis, kad kada nors jis galės valdyti ranką, o nuolatiniai didžiuliai skausmai praeis. P. D. tapo priklausomas nuo savo artimųjų, ypač žmonos, nes tik su jos pagalba gali atlikti įprastus dalykus (nusimaudyti, pagaminti valgyti, apsirengti ir t. t.). Atkreiptinas dėmesys, kad nukentėjusysis yra dešiniarankis, todėl po eismo įvykio jam teko iš naujo mokytis atlikti įvarius dalykus kaire ranka. Dėl patiriamo dešinės rankos skausmo nukentėjusysis miega tik ant kairio šono, dešinę ranką uždėjęs ant šalia padėtos papildomos pagalvės. Nukentėjusysis visada turi žiūrėti, kad tik kas nors nekliudytų rankos, kadangi bet koks rankos sudirginimas reiškia didžiulio skausmo patyrimą. Vaistai nuo skausmo yra labai stiprūs, per dieną jų suvartojama daugybė, dėl jų pašalinio poveikio atsirado skrandžio gastritas, priklausomybė nuo šių vaistų, taip pat ir vaistų dėl miego. Dėl vis besitęsiančio nuolatinio skausmo, dešinės rankos nevaldymo, dėl bejėgiškos būklės, jaudinimosi dėl ateities nukentėjusiojo psichikos būsena yra labai bloga – jis tapo depresiškas, daug verkia, dėl nustatytos depresijos lankosi pas psichiatrą, psichologą.

2.8. Pažymėtina ir tai, kad nukentėjusiojo sveikatos būklė ne gerėja, o priešingai – blogėja. 2023 m. gegužės 18 d. nukentėjusiajam buvo nustatytas 45 procentų darbingumo lygis. 2024 m. birželio 3 d. P. D. buvo nustatytas 40 proc. dalyvumo lygis. O 2024 m. lapkričio 26 d. – tik 35 procentų dalyvumo lygis.

2.9. Taigi atsižvelgus į šias ir anksčiau aptartas aplinkybes, kasatorių įsitikinimu, žemesnės instancijos teismai neteisingai nustatė, kad nukentėjusiojo patirta neturtinė žala vertintina 25 000 Eur, kadangi ši suma yra aiškiai neproporcinga.

2.10. Pirmosios instancijos teismas, nuspręsdamas priteisti nukentėjusiajam 25 000 Eur dydžio neturtinės žalos atlyginimą, rėmėsi teismų praktika, suformuota 2009–2016 m. Apeliacinės instancijos teismas taip pat rėmėsi 2009–2020 m. kasacinio teismo praktika ir nurodė dvi kasacinio teismo nutartis 2022–2023 m., tačiau šiose dviejose nurodomose nutartyse (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-190-303/2022, 2K-104-697/2023) kasacinės instancijos teismas neturtinės žalos dydžio klausimo nesprendė. Taigi žemesnės instancijos teismų sprendimuose nurodyta teismų praktika neatitinka šių dienų ekonominės situacijos.

2.11. Kasaciniame skunde taip pat nurodoma, kad tiek minimali mėnesinė alga, tiek vidutinis darbo užmokestis šalyje nuo 2016 iki 2024 m. padidėjo daugiau nei dvigubai. Todėl žemesnės instancijos teismai, priteisdami neturti-

nės žalos atlyginimą nukentėjusiajam, turėjo įvertinti šiuos bendrus ekonominius ir pragyvenimo lygio pokyčius, tačiau to nepadarė. Pavyzdžiui, kasacinės instancijos teismo baudžiamojoje byloje Nr. 2K-80-697/2025 buvo nustatyta, kad po 2020 m. šalyje buvo aukštas infliacijos lygis (iš viso 33,5 proc.), todėl nukentėjusiajai 2024 m. teismo sprendimu priteistas neturtinės žalos atlyginimo dydis buvo padidintas pridedant pinigų infliacijos (33,5 proc.) pokytį. Manytina, kad ir nagrinėjamu atveju nukentėjusiajam priteistas neturtinės žalos atlyginimas turėjo būti padidintas bent jau 33,5 proc., t. y. iki 33 375 Eur.

2.12. Nukentėjusysis apeliacinės instancijos teisme patyrė 1587,40 Eur dydžio išlaidas už advokato suteiktą teisinę pagalbą bylą nagrinėjant apeliacinės instancijos teisme. Tenkinus kasatorių kasacinį skundą ir pakeitus apeliacinės instancijos teismo nutartį, prašoma kasatoriaus šias patirtas 1587,40 Eur dydžio išlaidas už advokato suteiktą teisinę pagalbą atlyginti. Be to, nukentėjusysis už kasacinio skundo parengimą patyrė 1839,20 Eur išlaidų. Prašoma šias nukentėjusiojo patirtas išlaidas už advokato suteiktą teisinę pagalbą kasacinės instancijos teisme atlyginti.

III. Kasacinės instancijos teismo argumentai ir išvados

3. Nukentėjusiojo ir civilinio ieškovo P. D. ir jo atstovės advokatės E. Antanauskienės kasacinis skundas tenkintinas iš dalies.

Dėl priteisto neturtinės žalos atlyginimo dydžio

4. Nukentėjusysis ir jo atstovė teigia, kad pirmosios instancijos teismas, nustatydamas ir priteisdamas neturtinės žalos atlyginimo dydį nukentėjusiajam, o apeliacinės instancijos teismas palikdamas galioti šį teismo sprendimą, pažeidė CK 6.250 straipsnio 2 dalį, BPK 305 straipsnio 5 dalies nuostatas, X skyriaus nuostatas, įtvirtinančias civilinio ieškinio nagrinėjimą ir jo išsprendimą, nukrypo nuo teismų praktikos, kadangi neatsižvelgė į nukentėjusiojo sveikatos sutrikdymo padarinius, liekamuosius reiškinius ir jų tinkamai neįvertino. Be to, apeliacinės instancijos teismas pažeidė BPK 320 straipsnio 3 dalį, kadangi neatsakė į visus apeliacinio skundo argumentus. Teisėjų kolegija pripažįsta pagrįstais kasatorių išdėstytus argumentus.
5. Pagal BPK 109 straipsnį, asmuo, dėl nusikalstamos veikos patyręs turtinės ar neturtinės žalos, turi teisę baudžiamajame procese pareikšti įtariamajam ar kaltinamajam arba už įtariamojo ar kaltinamojo veikas materialiai atsakingiems asmenims civilinį ieškinį, kuris nagrinėjamas ir išsprendžiamas priimant nuosprendį (BPK 113, 115 straipsniai), pateikiant dėl to aprašomojoje nuosprendžio dalyje motyvus (BPK 305 straipsnio 5 dalis).
6. Neturtinė žala yra asmens fizinis skausmas, dvasiniai išgyvenimai, nepatogumai, dvasinis sukrėtimas, emocinė depresija, pažeminimas, reputacijos pablogėjimas, bendravimo galimybių sumažėjimas ir kita, teismo įvertinti pinigais (CK

6.250 straipsnio 1 dalis), neturtinė žala atlyginama visais atvejais, kai ji padaryta dėl nusikaltimo, asmens sveikatai ar dėl asmens gyvybės atėmimo bei kitais įstatymų nustatytais atvejais (CK 6.250 straipsnio 2 dalis). Nors CK nėra apibrėžtos konkrečios priteistinos žalos ribos, tačiau šios žalos dydis turi būti nustatomas, atsižvelgiant į CK 6.250 straipsnio 2 dalyje įtvirtintus kriterijus (pasekmes, žalą padariusio asmens kaltę, jo turtinę padėtį, padarytos turtinės žalos dydį, taip pat ir kitas turinčias reikšmės bylai aplinkybes), kuriuos teismas kiekvienu atveju privalo išsamiai ištirti ir įvertinti, remdamasis sąžiningumo, teisingumo ir protingumo principais.

7. Teismo sprendime turi būti ne tik įvardyti kriterijai, kuriais remdamasis teismas nustato priteistiną konkrečiu atveju neturtinės žalos atlyginimo dydį, tačiau ir argumentuotai pagrįstas kiekvieno iš nurodytų kriterijų taikymas nagrinėjamos bylos faktinėms aplinkybėms, atskleista jo reikšmė bei įtaka, sprendžiant apie teisingą piniginės kompensacijos už neturtinių vertybių pažeidimą dydį konkrečioje situacijoje. Be to, sprendžiant dėl neturtinės žalos dydžio, kiekvienu konkrečiu atveju būtina vertinti kriterijų visumą, t. y. ir aplinkybes, dėl kurių neturtinės žalos dydis gali būti nustatytas didesnis, ir aplinkybes, dėl kurių šios žalos atlyginimo dydis gali būti mažesnis (pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. balandžio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-255/2005, kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-244/2011, 2K-331-976/2018, 2K-135-693/2019, 2K-219-628/2020, 2K-252-697/2020). Be to, teismas turi atsižvelgti ne tik į bendruosius CK 6.250 straipsnio 2 dalyje įtvirtintus kriterijus, bet ir į sveikatos sutrikdymo situacijoje reikšmingas aplinkybes, pavyzdžiui, sveikatos sužalojimo laipsnį, sunkumą, trukmę, patirtos traumos pobūdį, atsiradusias dėl sveikatos sutrikdymo turtines ir neturtines pasekmes (lėšas, būtinas sveikatai pagerinti, fizinius ir dvasinius išgyvenimus ir pan.), pasikeitimus, asmens turėtų galimybių praradimą įvairiose nukentėjusiojo gyvenimo srityse (profesinėje, visuomeninėje, asmeninėje ir kt.), pasveikimo galimybę, liekamuosius reiškinius, kitas aplinkybes, kurios daro tiesioginę įtaką asmens fizinių ir dvasinių išgyvenimų stiprumui (kasacinė nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-167/2010, kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-68/2008, 2K-429/2013, 2K-331-976/2018). Be kita ko, nustatant neturtinės žalos dydį, turi būti atsižvelgiama ir į nuolat kintantį ekonominį valstybės gyvenimo lygį (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-80-697/2025).
8. Taigi, teismo pareiga yra nustatyti teisingą kompensaciją už patirtus neturtinio pobūdžio išgyvenimus, praradimus, parenkant tokią piniginę satisfakciją, kuri kiek galima teisingiau kompensuotų nukentėjusiojo neturtinėms vertybėms padarytą žalą (kasacinės nutartys civilinėse bylose Nr. 3K-3-604/2005, 3K-3-219/2010, 3K-3-171/2011 ir kt.).
9. Bylos kontekste pažymėtina ir tai, kad BPK 320 straipsnio 3 dalyje nustatyta, jog apeliacinės instancijos teismas bylą patikrina tiek, kiek to prašoma apeliaciniuose skunduose. Apeliacinės instancijos teismas baigiamajame akte privalo išdėstyti motyvuotas išvadas dėl apeliacinio skundo esmės (BPK 332 straipsnio 3 dalis), o jeigu apeliacinis skundas atmetamas, nutartyje turi būti nurodyti motyvai, paaiš-

kinantys, kodėl skundas atmetamas, o nuosprendis pripažįstamas teisingu (BPK 332 straipsnio 5 dalis). Nesant apeliacinės instancijos teismo motyvuotų išvadų bent dėl dalies apeliacinio skundo prašymų ar esminių argumentų, laikoma, kad apeliacinis skundas liko neišnagrinėtas, taip pažeidžiant pirmiau nurodytus BPK reikalavimus, ir šie pažeidimai pripažintini esminiais, nes dėl jų apeliacinės instancijos teismo priimtų nuosprendžio ar nutarties negalima laikyti teisėtais (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-69/2011, 2K-467/2013, 2K-135/2015, 2K-319-976/2015, 2K-7-88-489/2023).

10. Teisėjų kolegija, patikrinusi skundžiamus žemesnės instancijos teismų procesinius sprendimus, daro išvadą, kad nagrinėjamoje byloje buvo padaryta kasaciniame skunde nurodytų baudžiamojo proceso įstatymo pažeidimų, taip pat netinkamai taikytos CK 6.250 straipsnio 2 dalies nuostatos.
11. Nukentėjusysis civiliniu ieškiniu prašė priteisti 100 000 Eur neturtinės žalos atlyginimo. Pirmosios instancijos teismas, pripažinęs, kad A. S. padarė BK 281 straipsnio 3 dalyje nustatytą nusikalstamą veiką, ir atleidęs jį nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą, nukentėjusiojo pareikštą civilinį ieškinį dėl neturtinės žalos tenkino iš dalies ir jam iš draudimo bendrovės priteisė 25 000 Eur. Teismas, nustatęs šį neturtinės žalos dydį, nurodė, kad atsižvelgė į faktines bylos aplinkybes, motyvus, kuriais grindžiamas nukentėjusiojo reikalavimas priteisti neturtinės žalos atlyginimo dydį, atsakovo ir ieškovo interesų pusiausvyrą bei kitus neturtinės žalos vertinimo kriterijus, nurodytus CK 6.250 straipsnio 2 dalyje. Tačiau šie teismo teiginiai neatitinka nuosprendyje išdėstytų išvadų dėl priteisto neturtinės žalos atlyginimo turinio.
12. Pirmosios instancijos teismas, nustatydamas ir priteisdamas nukentėjusiajam neturtinės žalos atlyginimo dydį, išsamiai įvertino du iš CK 6.250 straipsnio 2 dalyje nustatytų kriterijų – A. S. kaltę ir jo turtinę padėtį. Tuo tarpu vienas iš svarbiausių kriterijų, nustatant neturtinę žalą dėl sutrikdytos sveikatos, – pasekmės – liko tinkamai neįvertintas, neatskleista šio kriterijaus reikšmė bei įtaka priteistinam neturtinės žalos atlyginimo dydžiui. Pirmosios instancijos teismo išvados dėl nukentėjusiajam nusikalstama veika sukeltų padarinių, liekamųjų reiškinių yra paviršutiniškos, apsiribojant formaliais teiginiais dėl nukentėjusiojo patirtų sužalojimų, atliktų operacijų skaičiaus, gydymo tipo, netekto darbingumo lygio, dešinės rankos nevaldymo, patiriamo skausmo ir pan. Šios instancijos teismas, nustatydamas neturtinės žalos dydį, išsamiai nevertino ir nepateikė motyvuotų išvadų dėl ekspertizė akte, civiliniame ieškinyje, medicinos dokumentuose, paties nukentėjusiojo rašytiniuose paaiškinimuose, jo bei kitų asmenų – liudytojų, nukentėjusiojo žmonos V. D., nukentėjusįjį gydžiusios gydytojos A. M. – parodymuose nurodytų aplinkybių, susijusių su nukentėjusiojo sveikatos sužalojimo sunkumu, pobūdžiu, mastu, gydymo trukme ir rezultatais, pasveikimo galimybe, liekamaisiais reiškiniais, gyvenimo sąlygų pasikeitimu, nukentėjusiojo turėtų galimybių praradimu profesinėje, visuomeninėje, asmeninėje srityse. Pirmosios instancijos teismas taip pat visiškai neįvertino ir nukentėjusiojo patirtos turtinės žalos dydžio.
13. Be kita ko, šios instancijos teismas, nustatydamas nukentėjusiajam padarytos neturtinės žalos dydį, konstatavo, jog priteistas neturtinės žalos atlyginimo dydis

patenka į formuojamos praktikos baudžiamosiose bylose dėl eismo įvykių, kai nukentėjusiesiems padaromas sunkus sveikatos sutrikdymas, priteisiamų sumų neturtinei žalai ribas. Pritartina, kad teismai, spręsdami dėl neturtinės žalos atlyginimo, paprastai turi atsižvelgti ir į teismų praktikoje analogiškose bylose priteisiamas pinigų sumas (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-14/2012, 2K-38-942/2017, 2K-113-303/2019). Kita vertus, šia taisykle turi būti remiamasi tik išsamiai įvertinus visus CK 6.250 straipsnio 2 dalyje nurodytus kriterijus konkrečios nagrinėjamos bylos aplinkybių kontekste ir nustačius iš esmės analogiškas aplinkybes. Todėl nustatyti analogišką ar jam artimą priteistiną neturtinės žalos atlyginimo dydį, remiantis tik aplinkybe, kad eismo įvykyje nukentėjusiajam buvo padarytas sunkus sveikatos sutrikdymas, negalima. Tokia išvada atitinka ir kasacinio teismo formuojamą praktiką, kad teismų nustatyti žalos dydžiai konkrečiose bylose negali būti laikomi teisine taisykle, nes bylose nustatytos aplinkybės, kurios yra svarbios neturtinės žalos dydžiui nustatyti, yra neanalogiškos (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-331-976/2018).

14. Taigi pirmosios instancijos teismas, neįvertinęs visų kriterijų, reikšmingų nustatant neturtinės žalos dydį, ne tik netinkamai taikė CK 6.250 straipsnio 2 dalį, pažeidė BPK X skyriaus nuostatas, nustatančias civilinio ieškinio nagrinėjimą ir jo išsprendimą, tačiau toks teismo sprendimas neatitinka ir BPK 305 straipsnio 5 dalyje nuosprendžio turiniui keliamų reikalavimų.
15. Nukentėjusiojo atstovė, nesutikdama su pirmosios instancijos teismo sprendimo dalimi dėl nustatyto ir priteisto neturtinės žalos atlyginimo dydžio iš draudimo bendrovės nukentėjusiojo naudai, padavė apeliacinį skundą. Apeliaciniame skunde buvo ginčijamas pirmosios instancijos teismo atliktas aplinkybių, susijusių su nukentėjusiajam nusikalstama veika sukeltais padariniais, liekamaisiais reiškiniais, vertinimas ir tuo pagrindu padarytos pirmosios instancijos teismo išvados dėl neturtinės žalos dydžio. Taip pat apeliaciniu skundu, teismui svarstant dėl priteisto neturtinės žalos atlyginimo dydžio teisingumo, buvo prašoma atsižvelgti į šalies ekonominius pokyčius, pragyvenimo lygį. Tačiau apeliacinės instancijos teismas, atmesdamas nukentėjusiojo atstovės apeliacinį skundą, skundžiamoje nutartyje tik formaliai pritarė pirmosios instancijos teismo išvadoms, deklaratyviai konstatuodamas, kad visapusiškai ir objektyviai byloje buvo įvertinta visų reikšmingų kriterijų visuma dėl neturtinės žalos atlyginimo priteisimo, o priteistas neturtinės žalos atlyginimo dydis yra pakankamas nukentėjusiojo sveikatos bei gyvenimo praradimams ir išgyvenimams kompensuoti, atitinka protingumo, sąžiningumo bei teisingumo principus.
16. Apeliacinės instancijos teismas, pritardamas pirmosios instancijos teismo išvadai dėl priteisto neturtinės žalos atlyginimo dydžio, neįvertino CK 6.250 straipsnio 2 dalyje nurodyto kriterijaus – dėl eismo įvykio nukentėjusiajam kilusių pasekmių, taip pat neatsakė į apeliacinio skundo argumentą dėl šalies ekonominių pokyčių priteistino neturtinės žalos atlyginimo kontekste. Šis teismas, palikdamas galioti pirmosios instancijos teismo nuosprendį, tik dar kartą pakartojo pirmosios instancijos teismo argumentus dėl teismų praktikoje priteisiamo neturtinės žalos atlyginimo dydžio, kai asmens sveikata yra sutrikdoma sunkiai, A. S. kaltės,

jo turtinės padėties, taip pat pirmosios instancijos teismo formalius teiginius dėl nukentėjusiajam nusikalstama veika sukeltų pasekmių ir liekamųjų reiškinių, papildomai pažymėdamas, kad nukentėjusiajam buvo padarytas sunkus sveikatos sutrikdymas, ir apsiribodamas bendro pobūdžio frazėmis apie nukentėjusiojo patirtą stresą, nerimą, neigiamus dvasinius išgyvenimus, taip pat atsižvelgė į draudimo bendrovės savanoriškai atlyginamą nukentėjusiajam patirtą turtinę žalą, jos nekonkretizuodamas. Apeliacinės instancijos teismas neišdėstė jokių motyvuotų išvadų dėl apeliacinio skundo argumentų, susijusių su nukentėjusiajam padarytų sužalojimų pobūdžiu, mastu, apimtimi, sunkumu, gydymo eiga ir rezultatais, kitusiu sveikatos sutrikdymo laipsniu, darbingumo lygiu, nustatytomis diagnozėmis, liekamaisiais reiškiniais – dėl nevaldomos rankos ir patiriamo skausmo (jo intensyvumo, stiprumo, pastovumo, galimybės šį skausmą numalšinti ar valdyti vaistais, taip pat dėl tikimybės jį pašalinti ateityje), galimybės visiškai pasveikti, pakitusios nukentėjusiojo gyvenimo kokybės, psichikos sveikatos būklės, dėl gydymo atsiradusių šalutinių padarinių. Šiuo aspektu apeliacinės instancijos teismas visiškai nevertino apeliaciniame skunde nurodytų liudytojų parodymų, rašytinių įrodymų – ekspertizės akto, medicinos dokumentų. Be to, apeliacinės instancijos teismas iš esmės neatsakė ir į apeliacinio skundo argumentus dėl būtinumo, nustatant neturtinės žalos dydį, atsižvelgti į ekonominius ir pragyvenimo lygio pokyčius, apsiribojęs formalia išvada, kad tokie argumentai „neduoda pagrindo neturtinės žalos dydžio klausimu daryti kitokias išvadas“.

17. Taigi konstatuotina, kad, apeliacinės instancijos teismui palikus galioti pirmosios instancijos teismo sprendimą, buvo netinkamai taikytos CK 6.250 straipsnio 2 dalies nuostatos, taip pat pažeistos BPK X skyriaus nuostatos, reglamentuojančios civilinio ieškinio nagrinėjimą ir jo išsprendimą, kadangi, nustatant priteistiną neturtinės žalos atlyginimo dydį nukentėjusiajam, nebuvo įvertintos visos neturtinės žalos atlyginimui priteisti reikšmingos aplinkybės, neturtinės žalos dydis buvo individualizuotas netinkamai. Be to, pirmiau nurodytas apeliacinės instancijos teismo sprendimo argumentavimas negali būti pripažįstamas tinkamai motyvuotomis teismo išvadomis dėl nukentėjusiojo atstovės apeliacinio skundo prašymų ir esminių argumentų BPK 320 straipsnio 3 dalies prasme. Apeliacinės instancijos teismo sprendimo turinys leidžia daryti išvadą, kad šiuo atveju nebuvo tinkamai patikrintas pirmosios instancijos teismo nuosprendžio teisėtumas ir pagrįstumas ir atsakyta į esminius nukentėjusiojo atstovės apeliacinio skundo argumentus, susijusius su priteisto neturtinės žalos atlyginimo dydžio nustatymu. Apeliacinės instancijos teismo sprendimo motyvavimas bendro pobūdžio teiginiais, tik deklaratyviai pritariant pirmosios instancijos teismo išvadoms dėl aplinkybių, reikšmingų neturtinei žalai, vertinimo, konkrečiais motyvais nepaaiškinant, kodėl atmetami apeliacinio skundo argumentai dėl priteisto neturtinės žalos atlyginimo didinimo, atsižvelgiant į ekonominius pokyčius, neišdėstant išsamių tokio sprendimo motyvų ir aiškiai neatsakius į pirmiau aptartus esminius apeliacinio skundo argumentus, taip pat pažeidžia ir BPK reikalavimus, keliamus nutarties turiniui (BPK 332 straipsnio 3, 5 dalys).

18. Taigi, teisėjų kolegijai nustačius tai, kad apeliacinės instancijos teismas netinkamai taikė CK 6.250 straipsnio 2 dalies nuostatas ir šioje nutartyje nurodyti ape-

liacinės instancijos teismo padaryti BPK pažeidimai pripažįstami esminiais (BPK 369 straipsnio 1 dalies 2 punktas, 3 dalis), nes jie sukliudė apeliacinės instancijos teismui išsamiai išnagrinėti baudžiamąją bylą ir priimti teisingą sprendimą, apeliacinės instancijos teismo nutartis naikintina ir ši baudžiamoji byla perduotina iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka. Kartu teisėjų kolegija atkreipia kasatorių dėmesį į tai, kad neturtinės žalos dydis ir jo piniginė išraiška yra faktinių aplinkybių sritis, kurioje savo kompetenciją įgyvendina pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-252-697/2020, 2K-183-628/2023). Todėl teisėjų kolegija nagrinėjamu atveju negali iš naujo vertinti bylos aplinkybių, susijusių su neturtine žala, ir nustatyti nukentėjusiojo patirtos neturtinės žalos dydį.

19. Pagal BPK 386 straipsnio 2 dalį, kasacinės instancijos teismo nurodymai yra privalomi teisme iš naujo nagrinėjant bylą, tačiau kasacinės instancijos teismas neturi teisės iš anksto nustatyti išvadų, kurias gali padaryti teismas, iš naujo nagrinėdamas bylą. Iš naujo nagrinėdamas bylą apeliacine tvarka, teismas, ištaisydamas šioje nutartyje nurodytus procesinius pažeidimus, turi patikrinti skundžiamo pirmosios instancijos teismo nuosprendžio teisėtumą ir pagrįstumą, iš naujo įvertindamas CK 6.250 straipsnio 2 dalyje nurodytus kriterijus, į kuriuos atsižvelgiama priteisiant neturtinės žalos atlyginimą, taip pat ir ekonominius bei gyvenimo lygio pokyčius.

Dėl išlaidų advokato paslaugoms apmokėti atlyginimo priteisimo

20. Nukentėjusiojo atstovė prašo priteisti nukentėjusiajam P. D. 2460 Eur išlaidų advokato paslaugoms kasacinės instancijos teisme apmokėti atlyginimą iš asmens, atleisto nuo baudžiamosios atsakomybės, A. S. ir civilinės atsakovės ADB „Compensa Vienna Insurance Group“ ir pateikė šias išlaidas patvirtinančius dokumentus (sąskaitas už teisinę pagalbą, mokėjimo nurodymo kopijas). Kasatoriai taip pat prašo priteisti nukentėjusiajam P. D. 1587,40 Eur išlaidų advokato paslaugoms apeliacinės instancijos teisme apmokėti atlyginimą.
21. BPK 106 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad, pripažinęs kaltinamąjį kaltu, teismas, priimdamas nuosprendį, turi teisę nuspręsti iš kaltinamojo išieškoti nukentėjusiojo ir civilinio ieškovo patirtas išlaidas advokato, kuris dalyvavo byloje kaip nukentėjusiojo ar civilinio ieškovo atstovas, paslaugoms apmokėti. Šios nuostatos galioja ir kasacinės instancijos teisme, tačiau tokiais atvejais, priteisiant išlaidų advokato paslaugoms apmokėti atlyginimą, būtina atsižvelgti ir į tai, pagal kieno skundą buvo nagrinėta byla ir koks yra šio skundo nagrinėjimo rezultatas (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-118-489/2019, 2K-7-25-495/2020, 2K-143-788/2022 ir kt.).
22. Šioje byloje kasacine nutartimi yra iš dalies tenkinamas nukentėjusiojo ir jo atstovės kasacinis skundas, byla perduodama iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka. Vadinasi, galutinis sprendimas šioje byloje dar nepriimtas, t. y. pirmosios instancijos teismo nuosprendis lieka neįsiteisėjęs ir neturtinės žalos klausimas galutinai nėra išspręstas, todėl kasatorių prašymas priteisti iš asmens, atleisto nuo baudžia-

mosios atsakomybės, ir civilinės atsakovės nukentėjusiajam jo išlaidų advokato paslaugoms apeliacinės ir kasacinės instancijos teismuose apmokėti atlyginimą paliekamas nenagrinėtas (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-204-303/2021, 2K-25-387/2022, 2K-216-495/2022, 2K-97-813/2025). Šį kasatorių prašymą, vadovaudamasis BPK 106 straipsnio nuostatomis, turėtų išspręsti apeliacinės instancijos teismas, iš naujo nagrinėdamas bylą.

Teisėjų kolegija, atsižvelgdama į išdėstytus argumentus ir vadovaudamasi Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 382 straipsnio 5 punktu,

n u t a r i a :

Panaikinti Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. kovo 6 d. nutartį ir perduoti bylą iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka.

2.23. Civilinio ieškinio išsprendimas (BPK 115 straipsnis)

Tai, kad garanto prievolė yra savarankiška, nereiškia, jog, civilinio proceso tvarka priteisus ir atlyginus visus nuostolius, patirtus dėl pagrindinės prievolės nevykdymo ir pakeičiančiosios sutarties sudarymo, baudžiamojo proceso tvarka kaip žalos atlyginimas civilinei ieškovei iš nuteistųjų turėtų būti priteista ir suklastotose banko garantijose nurodyta suma. Priešingas aiškinimas lemtų, kad civilinei ieškovei iš nuteistųjų būtų priteistos lėšos, kurios garantijos suma viršija jos patirtus nuostolius.

Baudžiamoji byla Nr. 2K-150-976/2025
Teisminio proceso Nr. 1-01-1-30159-2021-6
Procesinio sprendimo kategorijos: 1.1.3.7; 1.1.8.2; 1.2.14.5.2.5; 1.2.29.1.1; 1.2.29.1.3; 2.1.2.5; 2.1.2.7; 2.1.2.9; 2.1.2.11; 2.1.4.6.1; 2.1.14.2; 2.1.15.3.2; 2.1.15.3.3.1; 2.3.6.4.5.1; 2.8.4.1
(S)

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

N U T A R T I S
LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2025 m. lapkričio 19 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Daivos Pranytės-Zalieckienės (kolegijos pirmininkė), Gabrielės Juodkaitės-Granskienės ir Rimos Ažubalytės (pranešėja),

sekretoriaujant Agatai Minkel,
dalyvaujant prokurorui Sergejui Bekišui (Sergejus Bekiš),
nuteistojo T. P. gynėjui advokatui Mindaugui Bliuvui,
nuteisto juridinio asmens UAB „TIS“ atstovui advokatui Linui Kuprusevičiui,
civilinės ieškovės VšĮ Šiaulių regiono atliekų tvarkymo centro atstovui advokatui Ruslanui Boiko,

viešame teismo posėdyje kasacine žodinio proceso tvarka išnagrinėjo baudžiamąją bylą pagal **Šiaulių apygardos prokuratūros Baudžiamojo persekiojimo skyriaus vyriausiojo prokuroro Žydrūno Kungio** kasacinį skundą dėl Šiaulių apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. sausio 23 d. nuosprendžio dalių, kuriomis T. P. išteisintas pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – ir BK) 182 straipsnio 3 dalį ir juridinis asmuo UAB „TIS“ išteisintas pagal BK 20 straipsnio 2 dalį ir BK 182 straipsnio 3 dalį, **civilinės ieškovės viešosios įstaigos Šiaulių regiono atliekų tvarkymo centro atstovo advokato Ruslano Boiko** kasacinį skundą dėl Šiaulių apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. sausio 23 d. nuosprendžio dalių, kuriomis T. P. išteisintas pagal BK 182 straipsnio 3 dalį, juridinis asmuo UAB „TIS“ išteisintas pagal BK 20 straipsnio 2 dalį ir BK 182 straipsnio 3 dalį, panaikintas pirmosios instancijos teismo priteistas civilinės ieškovės patirtų išlaidų advokato pagalbai apmokėti atlyginimas ir nepriteistas civilinės ieškovės išlaidų, patirtų advokato paslaugoms apmokėti apeliacinės instancijos teisme, atlyginimas, bei Šiaulių apylinkės teismo 2024 m. liepos 29 d. nuosprendžio dalies dėl civilinio ieškinio atmetimo, **nuteisto juridinio asmens UAB „TIS“ atstovo advokato Lino Kuprusevičiaus** ir **nuteistojo T. P. gynėjo advokato Mindaugo Bliuvo** kasacinius skundus dėl Šiaulių apylinkės teismo 2024 m. liepos 29 d. ir Šiaulių apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. sausio 23 d. nuosprendžių dalių, susijusių su UAB „TIS“ nuteisimu pagal BK 20 straipsnio 2 dalį ir BK 300 straipsnio 3 dalį bei T. P. nuteisimu pagal BK 300 straipsnio 3 dalį.

Šiaulių apylinkės teismo 2024 m. liepos 29 d. nuosprendžiu pripažinti kaltais ir nuteisti:

T. P. pagal BK 182 straipsnio 3 dalį – 1000 MGL (50 000 Eur) dydžio bauda; pagal BK 300 straipsnio 3 dalį, taikant BK 54 straipsnio 3 dalį, – 600 MGL (30 000 Eur) dydžio bauda. Vadovaujantis BK 63 straipsnio 1, 2 dalimis, 5 dalies 1 punktu, šios bausmės subendrintos apėmimo būdu ir galutinė bausmė T. P. paskirta 1000 MGL (50 000 Eur) dydžio bauda, įpareigojant T. P. paskirtą baudą sumokėti per vienerius metus nuo teismo nuosprendžio įsiteisėjimo dienos;

UAB „TIS“ pagal BK 20 straipsnio 2 dalį ir BK 182 straipsnio 3 dalį – 1000 MGL (50 000 Eur) dydžio bauda; pagal BK 20 straipsnio 2 dalį ir BK 300 straipsnio 3 dalį – 600 MGL (30 000 Eur) dydžio bauda. Vadovaujantis BK 63 straipsnio 1, 2 dalimis, 5 dalies 1 punktu, šios bausmės subendrintos apėmimo būdu ir galutinė bausmė UAB „TIS“ paskirta 1000 MGL (50 000 Eur) dydžio bauda, įpareigojant UAB „TIS“ paskirtą baudą sumokėti per vienerius metus nuo teismo nuosprendžio įsiteisėjimo dienos.

Šiuo nuosprendžiu civilinės ieškovės VšĮ Šiaulių regiono atliekų tvarkymo centro civilinis ieškinys atmestas. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau – ir BPK) 106 straipsnio 2 dalimi, iš kiekvieno nuteistojo (T. P.

ir UAB „TIS“) priteista po 2995,43 Eur VšĮ Šiaulių regiono atliekų tvarkymo centro išlaidoms, patirtoms už advokatų pagalbą, atlyginti.

Šiaulių apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. sausio 23 d. nuosprendžiu nuteistojo T. P. gynėjo advokato Mindaugo Bliuvo, nuteisto juridinio asmens UAB „TIS“ atstovo advokato Lino Kuprusevičiaus apeliacinius skundus tenkinus iš dalies, civilinės ieškovės VšĮ Šiaulių regiono atliekų tvarkymo centro atstovo advokato Ruslano Boiko apeliacinio skundo netenkinus, pirmosios instancijos teismo nuosprendis pakeistas.

Panaikinta nuosprendžio dalis, kuria T. P. pripažintas kaltu pagal BK 182 straipsnio 3 dalį ir paskirta 1000 MGL (50 000 Eur) dydžio bauda, ir T. P. išteisintas kaip nepadaręs veikos, turinčios nusikaltimo, nurodyto BK 182 straipsnio 3 dalyje, požymių.

Panaikinta nuosprendžio dalis, kuria, vadovaujantis BK 63 straipsnio 1, 2 dalimis, 5 dalies 1 punktu, bausmės subendrintos apėmimo būdu ir galutinė bausmė T. P. paskirta 1000 MGL (50 000 Eur) dydžio bauda.

Iš kaltinimo pagal BK 300 straipsnio 3 dalį pašalinta aplinkybė, kad padarytos žalos neįmanoma atlyginti civilinėmis teisinėmis priemonėmis.

Panaikinta nuosprendžio dalis, kuria UAB „TIS“ pripažinta kalta pagal BK 20 straipsnio 2 dalį ir 182 straipsnio 3 dalį bei paskirta 1000 MGL (50 000 Eur) dydžio bauda, ir UAB „TIS“ išteisinta kaip nepadariusi veikos, turinčios nusikaltimo, nurodyto BK 20 straipsnio 2 dalyje ir 182 straipsnio 3 dalyje, požymių.

Panaikinta nuosprendžio dalis, kuria, vadovaujantis BK 63 straipsnio 1, 2 dalimis, 5 dalies 1 punktu, bausmės subendrintos apėmimo būdu ir galutinė bausmė UAB „TIS“ paskirta 1000 MGL (50 000 Eur) dydžio bauda.

Iš kaltinimo pagal BK 300 straipsnio 3 dalį pašalinta aplinkybė, kad padarytos žalos neįmanoma atlyginti civilinėmis teisinėmis priemonėmis.

Panaikinta nuosprendžio dalis, kuria, vadovaujantis BPK 106 straipsnio 2 dalimi, iš T. P. ir UAB „TIS“ priteista po 2995,43 Eur iš kiekvieno VšĮ Šiaulių regiono atliekų tvarkymo centro išlaidoms, patirtoms už advokatų pagalbą, atlyginti.

Kita pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalis palikta nepakeista.

Šiuo nuosprendžiu taip pat nuspręsta nepriteisti iš nuteistųjų T. P. ir UAB „TIS“ 3993,00 Eur VšĮ Šiaulių regiono atliekų tvarkymo centro naudai išlaidų, patirtų advokato paslaugoms apeliacinės instancijos teisme apmokėti, atlyginimo.

Teisėjų kolegija, išnagrinėjusi bylą ir išklausiusi: prokuroro, prašiusio jo kasacinį skundą tenkinti, civilinės ieškovės atstovo kasacinį skundą tenkinti iš dalies, nuteistųjų kasacinius skundus atmesti; civilinės ieškovės atstovo, prašiusio jo kasacinį skundą tenkinti, prokuroro kasacinį skundą tenkinti iš dalies, nuteistųjų kasacinius skundus atmesti; nuteisto juridinio asmens UAB „TIS“ atstovo ir nuteistojo T. P. gynėjo, prašiusių jų kasacinius skundus tenkinti, prokuroro ir civilinės ieškovės atstovo kasacinius skundus atmesti, paaiškinimų,

n u s t a t ė :

I. Bylos esmė

1. T. P. nuteistas pagal BK 300 straipsnio 3 dalį, o UAB „TIS“ – pagal BK 20 straipsnio 2 dalį ir 300 straipsnio 3 dalį už tai, kad suklastojo ir panaudojo suklastotus dokumentus, padarydami labai didelę turtinę žalą, būtent:
   1.1. T. P., būdamas UAB „TIS“ vienintelis akcininkas ir direktorius, atstovaudamas bendrovei ir veikdamas jos vardu ir interesais, tiksliai nenustatytu laikotarpiu, bet ne anksčiau kaip 2018 m. spalio 15 d. ir ne vėliau kaip iki 2018 m. gruodžio 3 d., tikslesnis laikas nenustatytas, tiksliai nenustatytoje vietoje, panaudodamas kompiuterinę techniką ir AB Šiaulių banko tipinį blanką, tiksliau nenustatytomis aplinkybėmis pagamino netikrą, realiai neegzistuojantį dokumentą – AB Šiaulių banko 2018 m. spalio 22 d. Sutarties sąlygų vykdymo garantiją Nr. G-00-SB-388936, išduotą garantijos gavėjai VšĮ Šiaulių regiono atliekų tvarkymo centrui (toliau – ir VšĮ ŠRATC), šioje garantijoje įrašė tikrovės neatitinkančius duomenis apie tai, kad, pagal 2018 m. spalio 15 d. sudarytą prekių, paslaugų ir rangos pirkimo sutartį Nr. S-335 („Pusiau požeminių konteinerių įsigijimo bei pusiau požeminių konteinerių aikštelių Šiaulių miesto savivaldybės teritorijoje įrengimo statybos projekto parengimo paslaugos ir rangos darbai“), kurios kaina su PVM – 4 033 333,33 Eur, (toliau – ir Sutartis) su VšĮ ŠRATC, AB Šiaulių bankas šioje garantijoje nustatytomis sąlygomis neatšaukiamai ir besąlygiškai įsipareigoja sumokėti garantijos gavėjai VšĮ ŠRATC ne didesnę nei 177 400 Eur sumą per 7 darbo dienas, gavęs raštišką garantijos sąlygas atitinkantį garantijos gavėjo reikalavimą mokėti, kuriame nurodytas garantijos Nr. G-00-SB-388936, yra patvirtinta, kad klientas neįvykdė ar įvykdė netinkamai Sutarties sąlygas, nurodant, kokios Sutarties sąlygos buvo neįvykdytos ar įvykdytos netinkamai, įrašyti garantijos gavėjo pareigos ir banko įsipareigojimai, garantijos galiojimo terminas iki 2019 m. spalio 23 d., garantijai taikomi įstatymai ir teisės aktai, ginčų sprendimo tvarka, su suklastotu AB Šiaulių banko Finansavimo paslaugų vystymo departamento Prekybos finansavimo skyriaus vadovo M. L. rankraštiniu parašu, nors tokios Sutarties sąlygų vykdymo garantijos AB Šiaulių bankas neišdavė ir neįsipareigojo garantijoje nurodyta suma atsakyti VšĮ ŠRATC, šį žinomai netikrą dokumentą tiksliai nenustatytu laikotarpiu, bet ne vėliau kaip nuo 2018 m. gruodžio 3 d. ir ne anksčiau kaip iki 2018 m. gruodžio 10 d., tikslesnis laikas nenustatytas, laikė UAB „TIS“ buveinėje, po to šį netikrą dokumentą 2018 m. gruodžio 3 d. 9.37 val., naudodamasis daugiafunkciu įrenginiu „Canon MF8300C“, nuskenavo ir sukūrė skaitmeninę jo kopiją, šią kopiją iš savo elektroninio pašto (*duomenys neskelbtini*) 2018 m. gruodžio 3 d. 9.54 val. išsiuntė kitiems elektroninio pašto vartotojams: *(duomenys neskelbtini)*, *(duomenys neskelbtini)*, *(duomenys neskelbtini)*, ir tuo pačiu tiksliau nenustatytu laikotarpiu, ne vėliau kaip nuo 2018 m. gruodžio 3 d. ir ne anksčiau kaip iki 2018 m. gruodžio 10 d., tikslesnis laikas nenustatytas, šį netikrą dokumentą gabeno iš Kauno miesto, tiksliau nenustatytos vietos,

iki VšĮ ŠRATC administracijos pastato, esančio Pramonės g. 15, Šiauliuose, ir ne anksčiau nei 2018 m. gruodžio 10 d., tikslesnis laikas nenustatytas, Pramonės g. 15-71, Šiauliuose, esančiose VšĮ ŠRATC administracijos tarnybinėse patalpose šį netikrą dokumentą panaudojo – tiesiogiai jį pateikdamas kaip tikrą dokumentą VšĮ ŠRATC Viešųjų pirkimų ir projektų įgyvendinimo tarnybos vadovei E. R.;

1.2. tęsdamas savo nusikalstamą veiką ir veikdamas bendra tyčia, tiksliai nenustatytu laikotarpiu, bet ne vėliau nei 2019 m. spalio 16 d., tikslesnis laikas nenustatytas, tiksliai nenustatytoje vietoje, panaudodamas kompiuterinę techniką ir AB Šiaulių banko tipinį blanką, tiksliau nenustatytomis aplinkybėmis pagamino netikrą, realiai neegzistuojantį dokumentą – AB Šiaulių banko 2019 m. spalio 16 d. Sutarties sąlygų vykdymo garantiją Nr. G-01-SB-389312, išduotą garantijos gavėjai VšĮ ŠRATC, šioje garantijoje įrašė tikrovės neatitinkančius duomenis apie tai, kad pagal Sutartį AB Šiaulių bankas šioje garantijoje nustatytomis sąlygomis neatšaukiamai ir besąlygiškai įsipareigoja sumokėti garantijos gavėjai – VšĮ ŠRATC ne didesnę nei 354 800 Eur sumą per 7 darbo dienas, gavęs raštišką garantijos sąlygas atitinkantį garantijos gavėjo reikalavimą mokėti, kuriame nurodytas garantijos Nr. G-00-SB-388936, yra patvirtinta, kad klientas neįvykdė ar įvykdė netinkamai Sutarties sąlygas, nurodant, kokios Sutarties sąlygos buvo neįvykdytos ar įvykdytos netinkamai, įrašyti garantijos gavėjo pareigos ir banko įsipareigojimai, garantijos galiojimo terminas iki 2020 m. gruodžio 15 d., garantijai taikomi įstatymai ir teisės aktai, ginčų sprendimo tvarka, su suklastotu AB Šiaulių banko Finansavimo paslaugų vystymo departamento Prekybos finansavimo skyriaus vadovo M. L. rankraštiniu parašu, nors tokios Sutarties sąlygų vykdymo garantijos AB Šiaulių bankas neišdavė ir neįsipareigojo garantijoje nurodyta suma atsakyti VšĮ ŠRATC, šį žinomai netikrą dokumentą tiksliai nenustatytu laikotarpiu, bet ne anksčiau kaip 2019 m. spalio 16 d. ir ne vėliau kaip 2019 m. spalio 23 d., tikslesnis laikas nenustatytas, laikė tiksliai nenustatytoje vietoje ir gabeno iš nenustatytos vietos iki VšĮ ŠRATC, administracinio pastato, esančio Pramonės g. 15, Šiauliuose, kur šį netikrą dokumentą panaudojo – 2019 m. spalio 23 d., tikslesnis laikas nenustatytas, tiesiogiai pateikdamas kaip tikrą dokumentą VšĮ ŠRATC projektų priežiūros specialistei N. K.;

1.3. tęsdamas savo nusikalstamą veiką ir veikdamas bendra tyčia, tiksliai nenustatytu laikotarpiu, bet ne vėliau kaip iki 2020 m. gruodžio 14 d., tikslesnis laikas nenustatytas, tiksliai nenustatytoje vietoje, panaudodamas kompiuterinę techniką ir AB Šiaulių banko tipinį blanką, tiksliau nenustatytomis aplinkybėmis pagamino netikrą, realiai neegzistuojantį dokumentą – AB Šiaulių banko 2020 m. gruodžio 11 d. Sutarties sąlygų vykdymo garantiją Nr. G-01-SB-389347, išduotą garantijos gavėjai VšĮ ŠRATC, šioje garantijoje įrašė tikrovės neatitinkančius duomenis apie tai, kad pagal Sutartį AB Šiaulių bankas šioje garantijoje nustatytomis sąlygomis neatšaukiamai ir besąlygiškai įsipareigoja sumokėti garantijos gavėjai – VšĮ ŠRATC ne

didesnę nei 354 800 Eur sumą per 7 darbo dienas, gavęs raštišką garantijos sąlygas atitinkantį garantijos gavėjo reikalavimą mokėti, kuriame nurodytas garantijos Nr. G-01-SB-389347, yra patvirtinta, kad klientas neįvykdė ar įvykdė netinkamai Sutarties sąlygas, nurodant, kokios Sutarties sąlygos buvo neįvykdytos ar įvykdytos netinkamai, įrašyti garantijos gavėjo pareigos ir banko įsipareigojimai, garantijos galiojimo terminas nuo 2020 m. gruodžio 15 d. iki 2021 m. gruodžio 31 d., garantijai taikomi įstatymai ir teisės aktai, ginčų sprendimo tvarka, su suklastotu AB Šiaulių banko Finansavimo paslaugų vystymo departamento Prekybos finansavimo skyriaus vadovo M. L. rankraštiniu parašu, su tekste įrašytais numeriais, kurie neatitinka banko suteikiamų garantijų numeracijos principų (banke nėra filialo Nr. ‚01', sandorio numeracijos seka yra pasenusi lyginant su garantijos suteikimo data), netikrame dokumente įrašęs tikrovės neatitinkančią informaciją – neteisingai nurodęs garantiją pasirašiusio asmens (banko darbuotojo) M. L. pareigas (2020 m. gruodžio 11 d. M. L. ėjo banko Prekybos finansavimo ir faktoringo skyriaus grupės vadovo pareigas) ir šį dokumentą patvirtinęs suklastotu banko antspaudu – banko Kauno filialo spaudu, nors įprastai, pasirašydami garantijas, Prekybos finansavimo ir faktoringo skyriaus darbuotojai analogiškus dokumentus tvirtina savo skyriaus spaudu, tai yra AB Šiaulių bankas tokios Sutarties sąlygų vykdymo garantijos neišdavė ir neįsipareigojo garantijoje nurodyta suma atsakyti VšĮ ŠRATC, šį žinomai netikrą dokumentą tiksliai nenustatytu laikotarpiu, bet ne anksčiau kaip nuo 2020 m. gruodžio 14 d. iki 2020 m. gruodžio 15 d., tikslesnis laikas nenustatytas, tiksliai nenustatytoje vietoje laikė ir 2020 m. gruodžio 15 d., tikslesnis laikas nenustatytas, gabeno iš nenustatytos vietos Kaune iki pusiau požeminių konteinerių aikštelės, esančios Aido g. 43, Šiauliuose, kur šį žinomai netikrą dokumentą panaudojo – 2020 m. gruodžio 15 d. tiesiogiai pateikė kaip tikrą dokumentą VšĮ ŠRATC projektų priežiūros specialistei N. K., taip apgaule UAB „TIS" naudai išvengdamas labai didelės – 354 800 Eur – turtinės prievolės sumokėti Sutarties įvykdymo užtikrinimą VšĮ ŠRATC, kadangi, VšĮ ŠRATC 2021 m. rugpjūčio 6 d. vienašališkai nutraukus Sutartį su UAB „TIS" bei 2021 m. rugpjūčio 23 d. pateikus AB Šiaulių bankui reikalavimą per 7 darbo dienas išmokėti 354 800 Eur sumą dėl netinkamai vykdytų Sutarties sąlygų pagal 2020 m. gruodžio 11 d. išduotą garantiją Nr. G-01-SB-389347, paaiškėjo, kad garanto prievolė neegzistuoja, tokiais veiksmais VšĮ Šiaulių regiono atliekų tvarkymo centrui padarydamas didelę – 354 800 Eur turtinę žalą.

2. T. P. buvo kaltinamas pagal BK 182 straipsnio 3 dalį, o UAB „TIS" – pagal BK 20 straipsnio 2 dalį ir BK 182 straipsnio 3 dalį dėl to, kad sukčiavo, padarydami labai didelę turtinę žalą, būtent: T. P., būdamas UAB „TIS" vienintelis akcininkas ir direktorius, turėdamas teisę atstovauti, priimti sprendimus bendrovės vardu ir kontroliuoti juridinio asmens veiklą, UAB „TIS" vardu pasirašydamas 2018 m. spalio 15 d. Sutartį su VšĮ ŠRATC ir siekdamas šios sutarties įsigaliojimo, kuris privalomai siejamas su Sutarties 12 punkte nustatytu Sutarties įvykdymo užtikri-

nimu – Lietuvos Respublikoje ar užsienyje registruoto banko garantija ar draudimo bendrovės laidavimo raštu – dėl 354 800 Eur sumos, tačiau neradęs garanto ar laiduotojo, veikdamas bendra tyčia ir siekdamas suklaidinti VšĮ ŠRATC bei neteisėtai, siekdamas apgaule UAB „TIS“ naudai išvengti turtinės prievolės – sumokėti Sutarties įvykdymo užtikrinimą, panaudodamas žinomai netikrus dokumentus, kuriuose įrašyti tikrovės neatitinkantys duomenys, tai yra:

2.1. tiksliai nenustatytu laikotarpiu, bet ne anksčiau nei 2018 m. gruodžio 10 d., tikslesnis laikas nenustatytas, Šiaulių m., Pramonės g. 15-71, esančiose VšĮ ŠRATC administracijos tarnybinėse patalpose tiesiogiai pateikė VšĮ ŠRATC Viešųjų pirkimų ir projektų įgyvendinimo tarnybos vadovei E. R. žinomai netikrą dokumentą – AB Šiaulių banko tipiniame blanke surašytą 2018 m. spalio 22 d. Sutarties sąlygų vykdymo garantiją Nr. G-00-SB-388936, kurioje įrašyti tikrovės neatitinkantys duomenys apie tai, kad AB Šiaulių bankas šioje garantijoje nustatytomis sąlygomis neatšaukiamai ir besąlygiškai įsipareigoja sumokėti garantijos gavėjai – VšĮ ŠRATC ne didesnę nei 177 400 Eur sumą per 7 darbo dienas, gavęs raštišką garantijos sąlygas atitinkantį garantijos gavėjo reikalavimą mokėti, kuriame nurodytas garantijos Nr. G-00-SB-388936, yra patvirtinta, kad klientas neįvykdė ar įvykdė netinkamai Sutarties sąlygas, nurodant, kokios Sutarties sąlygos buvo neįvykdytos ar įvykdytos netinkamai, įrašytos garantijos gavėjo pareigos ir banko įsipareigojimai, garantijos galiojimo terminas iki 2019 m. spalio 23 d., garantijai taikomi įstatymai ir teisės aktai, ginčų sprendimo tvarka, su suklastotu AB Šiaulių banko Finansavimo paslaugų vystymo departamento Prekybos finansavimo skyriaus vadovo M. L. rankraštiniu parašu, nors AB Šiaulių bankas tokios Sutarties sąlygų vykdymo garantijos nebuvo išdavęs ir neįsipareigojo garantijoje nurodyta suma atsakyti VšĮ ŠRATC;

2.2. tęsdamas savo nusikalstamą veiką ir veikdamas bendra tyčia, tiksliai nenustatytu laikotarpiu, bet ne anksčiau kaip 2019 m. spalio 16 d. ir ne vėliau kaip 2019 m. spalio 23 d., tikslesnis laikas nenustatytas, Šiaulių m., Pramonės g. 15, tiesiogiai pateikė VšĮ ŠRATC projektų priežiūros specialistei N. K. žinomai netikrą dokumentą – AB Šiaulių banko tipiniame blanke surašytą 2019 m. spalio 16 d. Sutarties sąlygų vykdymo garantiją Nr. G-01-SB-389312, kurioje įrašyti tikrovės neatitinkantys duomenys apie tai, kad AB Šiaulių bankas šioje garantijoje nustatytomis sąlygomis neatšaukiamai ir besąlygiškai įsipareigoja sumokėti garantijos gavėjai VšĮ ŠRATC ne didesnę nei 354 800 Eur sumą per 7 darbo dienas, gavęs raštišką garantijos sąlygas atitinkantį garantijos gavėjo reikalavimą mokėti, kuriame nurodytas garantijos Nr. G-01-SB-389312, yra patvirtinta, kad klientas neįvykdė ar įvykdė netinkamai Sutarties sąlygas, nurodant, kokios Sutarties sąlygos buvo neįvykdytos ar įvykdytos netinkamai, įrašytos garantijos gavėjo pareigos ir banko įsipareigojimai, garantijos galiojimo terminas iki 2020 m. gruodžio 15 d., garantijai taikomi įstatymai ir teisės aktai, ginčų sprendimo tvarka, su suklastotu AB Šiaulių banko Finansavimo paslaugų vystymo departamento Prekybos finansavimo skyriaus vadovo M. L. rankraštiniu para-

šu, nors AB Šiaulių bankas tokios Sutarties sąlygų vykdymo garantijos nebuvo išdavęs ir neįsipareigojo garantijoje nurodyta suma atsakyti VšĮ ŠRATC;

2.3. tęsdamas savo nusikalstamą veiką ir veikdamas bendra tyčia, 2020 m. gruodžio 15 d., tikslesnis laikas nenustatytas, Šiaulių m., Aido g. 42, pusiau požeminių konteinerių aikštelėje, tiesiogiai pateikė VšĮ ŠRATC projektų priežiūros specialistei N. K. žinomai netikrą dokumentą – AB Šiaulių banko tipiniame blanke surašytą 2020 m. gruodžio 11 d. Sutarties sąlygų vykdymo garantiją Nr. G-01-SB-389347, kurioje įrašyti tikrovės neatitinkantys duomenys apie tai, kad AB Šiaulių bankas šioje garantijoje nustatytomis sąlygomis neatšaukiamai ir besąlygiškai įsipareigoja sumokėti garantijos gavėjai VšĮ ŠRATC ne didesnę nei 354 800 Eur sumą per 7 darbo dienas, gavęs raštišką garantijos sąlygas atitinkantį garantijos gavėjo reikalavimą mokėti, kuriame nurodytas garantijos Nr. G-01-SB-389347, yra patvirtinta, kad klientas neįvykdė ar įvykdė netinkamai Sutarties sąlygas, nurodant, kokios Sutarties sąlygos buvo neįvykdytos ar įvykdytos netinkamai, su suklastotu AB Šiaulių banko Finansavimo paslaugų vystymo departamento Prekybos finansavimo skyriaus vadovo M. L. rankraštiniu parašu, su tekste įrašytais numeriais, kurie neatitinka banko suteikiamų garantijų numeracijos principų (banke nėra filialo Nr. ‚01', sandorio numeracijos seka yra pasenusi lyginant su garantijos suteikimo data), netikrame dokumente įrašęs tikrovės neatitinkančią informaciją – neteisingai nurodęs garantiją pasirašiusio asmens (banko darbuotojo) M. L. pareigas (2020 m. gruodžio 11 d. M. L. ėjo banko Prekybos finansavimo ir faktoringo skyriaus grupės vadovo pareigas) ir šį dokumentą patvirtinęs suklastotu banko antspaudu – banko Kauno filialo spaudu, nors įprastai, pasirašydami garantijas, Prekybos finansavimo ir faktoringo skyriaus darbuotojai analogiškus dokumentus tvirtina savo skyriaus spaudu, tai yra AB Šiaulių bankas tokios Sutarties sąlygų vykdymo garantijos nebuvo išdavęs ir neįsipareigojo garantijoje nurodyta suma atsakyti VšĮ ŠRATC, taip apgaule UAB „TIS" naudai išvengė labai didelės – 354 800 Eur – turtinės prievolės sumokėti Sutarties įvykdymo užtikrinimą VšĮ ŠRATC, kadangi, VšĮ ŠRATC 2021 m. rugpjūčio 6 d. vienašališkai nutraukus Sutartį su UAB „TIS" ir 2021 m. rugpjūčio 23 d. pateikus AB Šiaulių banko reikalavimą per 7 darbo dienas išmokėti 354 800 Eur sumą dėl netinkamai vykdytų Sutarties sąlygų pagal 2020 m. gruodžio 11 d. išduotą garantiją Nr. G-01-SB-389347, paaiškėjo, kad garanto prievolė neegzistuoja, tokiais veiksmais VšĮ ŠRATC padarydamas labai didelę – 354 800 Eur turtinę žalą.

II. Apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio esmė

3. Apeliacinės instancijos teismas, įvertinęs baudžiamosios bylos medžiagą, apeliacinių skundų argumentus, konstatavo, kad pirmosios instancijos teismas, pripažindamas T. P. ir UAB „TIS" kaltais pagal BK 182 straipsnio 3 dalį, padarė neteisingas, byloje surinktais įrodymais nepagrįstas išvadas dėl jų kaltės.

3.1. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad pagal Sutartį tiekėjos įsipareigojo per Sutartyje nustatytą terminą pagal tiekėjų parengtą projektą ir pirkimo techninę

specifikaciją Šiaulių miesto savivaldybės teritorijoje įrengti 289 pusiau požemines atliekų surinkimo aikšteles ir sumontuoti jose numatytus 1290 vnt. pusiau požeminių konteinerių. Vykdant Sutartį buvo įrengta 96 vnt. aikštelių, jose sumontuoti 429 vnt. konteinerių. Buvo nustatyta, kad Sutartis vykdoma netinkamai (įrengti konteineriai turėjo defektų), todėl VšĮ ŠRATC vienašališkai nutraukė Sutartį. Nutraukusi Sutartį, VšĮ ŠRATC kreipėsi į AB Šiaulių banką dėl UAB „TIS“ suteiktos garantijos, kuri buvo reikalinga Sutarčiai užtikrinti ir kuri UAB „TIS“ direktoriaus T. P. buvo pateikta VšĮ ŠRATC, išmokėjimo (dėl 354 800 Eur sumos). AB Šiaulių bankas informavo VšĮ ŠRATC, kad 354 800 Eur pagal garantiją neišmokės, kadangi tokia garantija UAB „TIS“ niekada nebuvo išduota.

3.2. Kadangi nutraukus Sutartį liko neįrengtos 193 požeminių konteinerių aikštelės, kuriose turėjo būti sumontuotas 861 konteineris, VšĮ ŠRATC paskelbė naują viešąjį pirkimą ir sudarė pakeičiančiąją sutartį, kurios užbaigimas buvo brangesnis, nei būtų buvęs Sutarties su UAB „TIS“ ir partnerėmis užbaigimas, jei Sutartis nebūtų buvusi nutraukta dėl esminių Sutarties pažeidimų. Dėl paminėtų aplinkybių VšĮ ŠRATC kreipėsi į Šiaulių apygardos teismą dėl nuostolių atlyginimo. Šiaulių apygardos teismo 2023 m. gruodžio 20 d. sprendimu VšĮ ŠRATC ieškinys buvo tenkintas visiškai ir VšĮ ŠRATC solidariai iš UAB „TIS“, bendrovės „Zweva Environment BVBA“, UAB „Helanas“ priteista 445 725,29 Eur nuostolių atlyginimo, 6 procentų dydžio metinės palūkanos nuo priteistos sumos nuo civilinės bylos iškėlimo teisme dienos (2023 m. birželio 12 d.) iki teismo sprendimo visiško įvykdymo, po 1457,33 Eur sumokėto žyminio mokesčio ir po 2447,36 Eur už advokato pagalbą. Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. birželio 11 d. nutartimi Šiaulių apygardos teismo 2023 m. gruodžio 20 d. sprendimas paliktas nepakeistas, todėl UAB „TIS“ ir bendrovė „Zweva Enviroment BVBA“ VšĮ ŠRATC padengė VšĮ ŠRATC patirtus ir priteistus atlyginti nuostolius (17 t., b. l. 173–197; 18 t., b. l. 1–18, 44–46).

3.3. Pagal Sutarties 12.4 papunktį, jei tiekėjas nevykdo savo sutartinių įsipareigojimų ar vykdo juos netinkamai, užsakovas pareikalauja sumokėti visą sumą ar jos dalį priklausomai nuo neįvykdytos Sutarties dalies vertės, kurią užtikrinimą išdavęs juridinis asmuo (garantas, laiduotojas) įsipareigoja sumokėti. Taigi matyti, kad VšĮ ŠRATC, nutraukusi Sutartį ir pasinaudojusi garantija, kaip tai buvo nustatyta Sutarties 12.4 papunktyje, būtų turėjusi teisę reikalauti atlyginti likusią patirtų nuostolių dalį (sudarius pakeičiančiąją sutartį), kurios nepadengė panaudota banko garantija. Tuo tarpu šiuo atveju VšĮ ŠRATC negalėjo pasinaudoti garantija, kadangi ji nebuvo išduota AB Šiaulių banko, todėl VšĮ ŠRATC naudai buvo priteista visa patirtų nuostolių suma, susidariusi dėl sutarčių kainų skirtumų, vadinasi, VšĮ ŠRATC žala buvo atlyginta visiškai.

3.4. Teisėjų kolegija padarė išvadą, kad T. P. neturėjo iš anksto susiformavusios tyčios ir tikslo sukčiauti, o priešingai – siekė sudaryti Sutartį su VšĮ ŠRATC ir ją vykdyti. Pažymėjo, kad nėra jokio pagrindo teigti, kad jis siekė ne

iš civilinio sandorio išplaukiančių pasekmių, o nusikalstamų veiksmų. Tai, kad T. P. siekė teisėtai vykdyti Sutartį, patvirtina aplinkybė, jog 2018 m. garantiją pusei garanto sumos UAB „TIS“ gavo iš užsienio šalies banko, be to, UAB „TIS“ ginčijo vienašališką Sutarties nutraukimą, siekė ją vykdyti ir toliau. Taip pat, kaip matyti iš bylos duomenų, to neginčija ir civilinė ieškovė VšĮ ŠRATC, UAB „TIS“ su partnerėmis vykdė ir iš dalies įvykdė Sutartį įrengdama 96 vnt. aikštelių, kuriose sumontuota 429 vnt. konteinerių.

3.5. Nagrinėjamu atveju nėra kliūčių konstatuoti Sutarties buvimą, nustatyti Sutarties šalis, o padaryta žala sėkmingai buvo atlyginta civilinės teisės priemonėmis, tai patvirtina, jog tarp VšĮ ŠRATC ir UAB „TIS“ susiklostė civiliniai teisiniai santykiai. Todėl šiuo konkrečiu atveju turėtų būti remiamasi *ultima ratio* (baudžiamoji atsakomybė yra kraštutinė priemonė) principu.

3.6. Nusprendusi T. P. ir UAB „TIS“ išteisinti dėl nusikalstamos veikos, nustatytos BK 182 straipsnio 3 dalyje, padarymo, teisėjų kolegija iš kaltinimo pašalino aplinkybę, kad padarytos žalos neįmanoma atlyginti civilinėmis teisinėmis priemonėmis, ir peržiūrėjo nuteistiesiems paskirtas bausmes.

3.7. Taip pat apeliacinės instancijos teismas, spręsdamas dėl civilinės ieškovės patirtų proceso išlaidų atlyginimo klausimo, pažymėjo, kad byloje pateikti duomenys (PVM sąskaitos faktūros, banko pavedimai) patvirtina, jog VšĮ ŠRATC advokatų profesinei bendrijai „NOOR legal“ už suteiktas teisines paslaugas nagrinėjant baudžiamąją bylą pirmosios instancijos teisme iš viso sumokėjo 5990,85 Eur, o apeliacinės instancijos teisme nagrinėjant baudžiamąją bylą iš viso sumokėjo 3993,00 Eur. Nors patirtos išlaidos pagrįstos dokumentais, tačiau pirmosios instancijos teismas pagrįstai atmetė civilinės ieškovės civilinį ieškinį, o apeliacinės instancijos teisme T. P. ir UAB „TIS“ yra išteisinami pagal BK 182 straipsnio 3 dalį, taip pat kadangi civilinė ieškovė savo pažeistas teises sėkmingai apgynė civilinėmis teisinėmis priemonėmis ir civilinės ieškovės atstovo apeliacinis skundas netenkinamas, todėl civilinės ieškovės patirtos išlaidos advokato paslaugoms apmokėti tiek pirmosios instancijos teisme, tiek apeliacinės instancijos teisme nepripažįstamos proceso išlaidomis ir jų atlyginimas neišieškomas iš T. P. ir UAB „TIS“.

III. Kasacinių skundų argumentai

4. Kasaciniu skundu Šiaulių apygardos prokuratūros Baudžiamojo persekiojimo skyriaus vyriausiasis prokuroras Ž. Kungys prašo panaikinti apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio dalį, kuria T. P. išteisintas pagal BK 182 straipsnio 3 dalį, o juridinis asmuo UAB „TIS“ išteisintas pagal BK 20 straipsnio 2 dalį ir BK 182 straipsnio 3 dalį, ir palikti galioti pirmosios instancijos teismo nuosprendį be pakeitimų. Kasatorius skunde nurodo:

4.1. Apeliacinės instancijos teismas, priimdamas skundžiamą nuosprendį ir vertindamas byloje surinktus įrodymus, pažeidė BPK 20 straipsnio 5 dalies reikalavimus, todėl neteisingai įvertino T. P. ir UAB „TIS“ veiksmų pobūdį ir nepagrįstai juos išteisino dėl sukčiavimo. Apeliacinės instancijos teismo iš-

vados nėra paremtos visapusišku nustatytų aplinkybių įvertinimu, buvo apsiribota tik gynybos pateiktais argumentais, tai lėmė ir netinkamą baudžiamojo įstatymo pritaikymą. Teismas aiškiai nenurodė pirmosios instancijos teismo padarytų įstatymo taikymo pažeidimų, įrodymų vertinimo klaidų, neįvertino visų įrodymų kaip visumos, nenurodė motyvų, kodėl įrodymus vertina kitaip, nei tai atliko pirmosios instancijos teismas.

4.2. Apeliacinės instancijos teismo išvada, kad T. P. neturėjo iš anksto susiformavusios tyčios ir tikslo sukčiauti, o priešingai – siekė sudaryti Sutartį su VšĮ ŠRATC ir ją vykdyti, nėra jokio pagrindo teigti, kad jis siekė ne iš civilinio sandorio išplaukiančių pasekmių, o nusikalstamų veiksmų, yra nepagrįsta. Tokią išvadą teismas padarė remdamasis išimtinai tik T. P. parodymais ir gynybos apeliacinių skundų argumentais, neįvertinęs visų įrodymų kaip visumos. Dėl to teismas neteisingai vadovavosi *ultima ratio* principu ir priėmė neteisingą sprendimą išteisinti T. P. ir UAB „TIS“ dėl sukčiavimo.

4.3. Vertinant nuteistojo (išteisintojo) parodymų patikimumą ir objektyvumą, nustatant asmeniui inkriminuojamos nusikalstamos veikos sudėties požymius, vadovautis vien tik nuteistojo (išteisintojo) paaiškinimais nėra tikslinga, kadangi natūralu, jog asmuo, gindamasis nuo jam pateikto kaltinimo ir taip siekdamas išvengti jam gresiančios baudžiamosios atsakomybės, neatskleis tikrųjų tiriamo nusikaltimo aplinkybių. Tokiu atveju ypatingą reikšmę įgyja kitų asmenų, kurių suinteresuotumu dėl bylos baigties abejoti teismas neturi pagrindo, parodymai bei kita rašytinė baudžiamosios bylos medžiaga, vienu ar kitu aspektu patvirtinanti ar paneigianti asmens kaltę.

4.4. Byloje yra neginčijamai įrodyta, kad UAB „TIS“ direktorius T. P. nerado garanto ar laiduotojo dėl 354 800 Eur sumos, tai patvirtina VšĮ ŠRATC, AB Šiaulių banko pateikti duomenys, liudytojų N. K., E. R., J. R.-O., M. L., R. V., R. M., R. G., G. K. parodymai. Byloje surinkti duomenys patvirtina, kad T. P. turėjo tikslą suklaidinti VšĮ ŠRATC darbuotojus ir suvokė, kad pateikia tikrovės neatitinkančius duomenis dėl Sutarties vykdymo užtikrinimo, t. y. netikras banko garantijas. T. P. veikoje buvo nustatyti būtinieji objektyvieji ir subjektyvieji sukčiavimo požymiai ir apgaulė, kuri šiuo atveju buvo esminė.

4.5. Apgaulė klastojant banko garantijas ir pateikiant jas kaip tikras buvo panaudota siekiant išvengti situacijos, sudarančios prielaidas bankui įvykdyti prievolę – išmokėti banko garantiją joje nustatytomis sąlygomis. Šiuo konkrečiu atveju banko garantija UAB „TIS“ galėjo būti išleista tik UAB „TIS“ deponavus bankui savo nuosavas lėšas ar panaudojus banko suteiktą kreditą. T. P. ir UAB „TIS“ šito neatliko – neįnešė į banką garantijoje nurodytos sumos ir nesudarė sutarties, kad būtų suteiktas kreditas dėl garantijos sumos. Banko garantija nebuvo išleista, ji tiesiog neegzistavo. Šiuo atveju garanto AB Šiaulių banko prievolė buvo suklastota, ir būtent dėl šių tyčinių kaltinamųjų veiksmų VšĮ ŠRATC prarado galimybę gauti garantijos sumą – 354 800 Eur.

4.6. Iš bylos duomenų taip pat nustatyta, kad T. P. net tris kartus panaudojo netikrus dokumentus, pateikdamas netikras banko garantijas, suvokdamas, kad Sutarties vykdymas stringa. Sutartis buvo ne kartą pratęsta ir, kiekvienu kar-

tu pasibaigus vienos garantijos terminui, T. P. vėl pateikdavo netikras banko garantijas. Akivaizdu, kad šioje situacijoje T. P. suvokė, kad darbai stringa, pagaminti konteineriai neatitiko pirkimo sąlygų techninių specifikacijos reikalavimų, – šis faktas irgi nustatytas, ir būtent dėl to VšĮ ŠRATC nutraukė Sutartį. T. P. suprato, kad tokia prievolė – banko garantija – nebuvo sukurta, suprato, kad VšĮ ŠRATC negaus pagal banko garantijoje nustatytas sąlygas išmokos – 354 800 Eur sumos, nes žinojo, kad teikia netikras banko garantijas. Nustatyti visi nusikalstami veiksmai ir priežastinis ryšys tarp apgaulės ir veikos nustatymo, nes būtent nuteistojo T. P. apgaulė lėmė VšĮ ŠRATC suklaidinimą ir būtent ši apgaulė ir buvo turtinės prievolės išvengimo priežastis, todėl T. P. ir UAB „TIS“ veiksmai turi visus objektyviuosius ir subjektyviuosius nusikaltimo – sukčiavimo požymius.

4.7. Apeliacinės instancijos teismas, analizuodamas Sutarties 12.4 papunktį, visiškai neįvertino banko garantijos sąvokos, jos esmės ir požymių, padarė prieštaringas išvadas, tai iš anksto nulėmė neteisingas išvadas dėl sukčiavimo objektyviųjų ir subjektyviųjų požymių nebuvimo. Teismas nurodė, kad VšĮ ŠRATC, nutraukusi Sutartį ir pasinaudojusi garantija, kaip tai buvo nurodyta Sutarties 12.4 papunktyje, būtų turėjusi teisę reikalauti atlyginti likusią patirtų nuostolių dalį (sudarius pakeičiančiąją sutartį), kurios nepadengė panaudota banko garantija. Tačiau, kaip nurodė teismas, VšĮ ŠRATC negalėjo pasinaudoti garantija, kadangi ji nebuvo išduota AB Šiaulių banko, todėl VšĮ ŠRATC naudai buvo priteista visa patirtų nuostolių suma, susidariusi dėl sutarčių kainų skirtumų, vadinasi, VšĮ ŠRATC žala buvo atlyginta visiškai. Minėtos teismo išvados prieštarauja viena kitai. Šiuo atveju akivaizdu, kad civilinė ieškovė VšĮ ŠRATC negalėjo ginti pažeistos teisės įprastinėmis teisinėmis priemonėmis, nes garanto prievolė neegzistavo – ji buvo suklastota.

4.8. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 6.90, 6.93 straipsniuose yra įtvirtintos garantijos ir banko garantijos sąvokos. Minėtos CK normos patvirtina, kad banko garantija yra savarankiška turtinė prievolė, ji nepriklauso nuo pagrindinės prievolės. Nagrinėjamu atveju Sutarties 12 punkte nustatytas Sutarties įvykdymo užtikrinimas Lietuvos Respublikoje registruoto banko garantija – dėl 354 800 Eur sumos yra garanto įsipareigojimas, nepriklausė nuo Sutarties, kurios įvykdymui užtikrinti garantija turėjo būti išduota (CK 6.90 straipsnio 2 dalis). Tokią garantiją išdavęs subjektas, gavęs kreditoriaus reikalavimą, privalo išmokėti garantijoje nurodytą sumą remdamasis tik garantijos vykdymo sąlygomis ir nevertindamas pagrindinės prievolės (ne)įvykdymo. Tai yra nepriklausoma garantija (garantija pagal pirmą pareikalavimą) – banko garantija, pagal kurią bankas (garantas) raštu įsipareigojo sumokėti skolininko kreditoriui nustatytą pinigų sumą pagal kreditoriaus reikalavimą (CK 6.93 straipsnio 1 dalis). Garanto prievolė, atsirandanti iš nepriklausomos garantijos, pagal savo pobūdį yra savarankiška, t. y. jai būdingas savarankiškumas nuo užtikrintos pagrindinės prievolės. Šiuo atveju dėl 354 800 Eur sumos garanto įsipareigojimas – tai savarankiška garanto prievolė, kuri buvo suklastota, todėl dėl nusikalstamo pobūdžio

veiksmų VšĮ ŠRATC neteko galimybės iš karto gauti garantijoje nurodytą sumą – 354 800 Eur, kurią tuo atveju, jeigu banko garantija būtų buvusi tikra, bankas būtų išmokėjęs VšĮ ŠRATC remdamasis tik garantijos vykdymo sąlygomis, nevertindamas pagrindinės prievolės įvykdymo ar neįvykdymo.

4.9. Teismų praktikoje pažymėta, kad nukentėjusiojo galimybės ginti savo pažeistas teises civilinio proceso tvarka yra tik vienas iš kriterijų atribojant civilinius santykius nuo baudžiamųjų. Vien tai, kad nukentėjusysis turi galimybę kreiptis į teismą ir ginti savo pažeistas teises civilinio proceso tvarka, nesuteikia pagrindo daryti išvadą, kad kaltininko veiksmais nebuvo pasunkintas nukentėjusiojo pažeistų teisių atkūrimas, taip pat nepaneigia kaltininko veiksmų kaip nusikalstamų, o ne kylančių iš civilinių teisinių santykių (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-7-25-495/2020, 2K-26-495/2022, 2K-6-976/2023).

4.10. Apeliacinės instancijos teismas nurodė, kad VšĮ ŠRATC žala buvo visiškai atlyginta Šiaulių apygardos teismo 2023 m. gruodžio 20 d. sprendimu, kuriuo VšĮ ŠRATC ieškinys buvo tenkintas visiškai ir VšĮ ŠRATC solidariai iš UAB „TIS“, bendrovės „Zweva Environment BVBA“, UAB „Helanas“ priteista 445 725,29 Eur nuostolių atlyginimo. Minėtoje civilinėje byloje Nr. e2-375-368/2023 buvo nagrinėjamas VšĮ ŠRATC ieškinys atsakovams UAB „TIS“, bendrovei „Zweva Environment BVBA“ ir UAB „Helanas“ dėl nuostolių atlyginimo. Ieškinys civilinėje byloje buvo pateiktas jau po to, kai šioje byloje buvo pradėtas ikiteisminis tyrimas (2021 m. rugsėjo 1 d.) ir baudžiamojoje byloje 2022 m. vasario 10 d. pateiktas VšĮ ŠRATC civilinis ieškinys dėl UAB „TIS“ apgaule išvengtos turtinės prievolės – 354 800 Eur sumos, kuri turėjo būti išmokėta dėl netinkamai vykdomų Sutarties sąlygų. Minėtoje civilinėje byloje ieškovė VšĮ ŠRATC įrodinėjo, kad dėl atsakovių UAB „TIS“, bendrovės „Zweva Environment BVBA“ ir UAB „Helanas“ neteisėtų veiksmų, netinkamai vykdžius Sutartį, ieškovei (VšĮ ŠRATC) Sutarties vykdymo darbai pabrango, ji patyrė 368 368,01 Eur be PVM žalą (su PVM 445 725,29 Eur) dėl pakeičiančiąja Sutartimi atliktų darbų pabrangimo ir prašė priteisti susidariusį kainų skirtumą solidariai iš atsakovių. Atsakovės nesutiko su pareikštu ieškiniu ir įrodinėjo, kad VšĮ ŠRATC jokios žalos nepatyrė ir savo nesąžiningais veiksmais pati didina žalą. Iš teismo sprendimo aprašomosios dalies matyti, kad atsakovės teigė, kad ieškovė VšĮ ŠRATC neįrodė, jog realiai patyrė žalos, t. y. kad pakeičiančiąja sutartimi pirkti darbai buvo atlikti ir ieškovė už juos atsiskaitė. Taigi, žalos faktas buvo neigiamas ir civiliniuose procesuose. Tik patenkinus ieškinį ir priteisus ieškovei VšĮ ŠRATC solidariai iš atsakovių 445 725,29 Eur, buvo pradėta laikytis gynybinės pozicijos baudžiamojoje byloje, kad jokia žala VšĮ ŠRATC nepadaryta, o savo teises VšĮ ŠRATC apgynė civiline tvarka.

4.11. Šiuo atveju būtent išteisintųjų veiksmais buvo pasunkintas pažeistų teisių atkūrimas. Kaip ir minėta, banko garantijoje nurodytą sumą – 354 800 Eur bankas būtų privalomai išmokėjęs VšĮ ŠRATC remdamasis tik garantijos vykdymo sąlygomis, nevertindamas pagrindinės prievolės įvykdymo ar neį-

vykdymo. Tačiau banko garantija nebuvo išleista, ji tiesiog neegzistavo. Šiuo atveju garanto AB Šiaulių banko prievolė buvo suklastota ir būtent dėl šių tyčinių T. P. ir UAB „TIS“ veiksmų VšĮ ŠRATC prarado galimybę iš karto gauti garantijos sumą – 354 800 Eur.

4.12. Byloje yra Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos Aplinkos projektų valdymo agentūros pateikti duomenys, jog tuo atveju, jei teismo būtų įrodyta, kad buvo suklastota sutarties įvykdymo garantija, Agentūra, vadovaudamasi Europos Komisijos 2019 m. gegužės 14 d. sprendimo Nr. C(2019) 3452, kuriuo nustatomos su Sąjungos finansuotomis išlaidomis susijusių finansinių pataisų, kurias reikia atlikti dėl taikytinų viešųjų pirkimų taisyklių nesilaikymo, nustatymo gairės, 2.2 lentelės 22 punktu (viešojo pirkimo klastojimas (kurį nustatė konkurencijos ir (arba) kovos su karteliais tarnyba, teismo arba kita kompetentinga įstaiga)), įvertinusi pažeidimo sunkumą, galėtų pritaikyti 10, 25 arba 100 proc. finansinę korekciją, kuri būtų susigrąžinama iš projekto vykdytojo (5 t., b. l. 4–26). Todėl žalos atlyginimo klausimas VšĮ ŠRATC yra aktualus ir dabar.

4.13. Nagrinėjamu atveju T. P. parodymai, gynėjo ir UAB „TIS“ atstovo advokato apeliaciniuose skunduose bei bylos nagrinėjimo metu nurodyti argumentai vertintini kaip pasirinkta gynybinė versija, siekiant išvengti atsakomybės bei gresiančios bausmės. Pirmosios instancijos teismas padarė teisingą ir pagrįstą išvadą, kad padarytos veikos nėra civilinių teisinių santykių reguliavimo dalykas, nes jos pasižymi pavojingumu, jomis buvo pažeisti valstybės saugomi teisiniai gėriai, padaryta didelė turtinio pobūdžio žala juridiniam asmeniui, šios žalos neįmanoma atlyginti civilinėmis teisinėmis priemonėmis, taip pat nustatyta akivaizdi suklastotų banko garantijų pagaminimo ir panaudojimo sukelta grėsmė teisinei tvarkai ir visuomenės interesams, ir tai patvirtina, jog buvo padarytos nusikalstamos veikos, kurių požymiai atitinka BK 182 straipsnio 3 dalyje, BK 300 straipsnio 3 dalyje nurodytas nusikaltimų sudėtis.

5. Kasaciniu skundu civilinės ieškovės VšĮ ŠRATC atstovas advokatas R. Boiko prašo panaikinti apeliacinės instancijos teismo nuosprendį ir palikti galioti pirmosios instancijos teismo nuosprendį su pakeitimais, t. y: 1) panaikinti apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio dalį, kuria T. P. išteisintas pagal BK 182 straipsnio 3 dalį, o juridinis asmuo UAB „TIS“ išteisintas pagal BK 20 straipsnio 2 dalį, 182 straipsnio 3 dalį; 2) panaikinti apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio dalį, kuria buvo panaikintas pirmosios instancijos teismo sprendimas priteisti iš T. P. ir UAB „TIS“ po 2995,43 Eur VšĮ ŠRATC išlaidų, patirtų už advokatų pagalbą, atlyginimo (už atstovavimo paslaugas ikiteisminio tyrimo metu ir nagrinėjant šią bylą pirmosios instancijos teisme); 3) panaikinti apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio dalį, kuria buvo nepriteista iš T. P. ir UAB „TIS“ VšĮ ŠRATC naudai 3993,00 Eur išlaidų, patirtų už advokato paslaugas apeliacinės instancijos teisme, atlyginimo, priteisiant iš T. P. ir UAB „TIS“ po 1996,50 Eur viešajai įstaigai ŠRATC išlaidų už advokatų pagalbą atlyginimo. Taip pat kasatorius prašo panaikinti apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio dalį, kuria buvo netenkintas VšĮ ŠRATC

apeliacinis skundas dėl 354 800 Eur sumos civilinio ieškinio priteisimo, ir perduoti šią bylos dalį (dėl pareikšto civilinio ieškinio) iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka bei priteisti VšĮ ŠRATC patirtų išlaidų už advokato paslaugas, susijusias su kasacinio skundo rengimu ir atstovavimu Lietuvos Aukščiausiajame Teisme, atlyginimą. Kasatorius skunde nurodo:

5.1. Apeliacinės instancijos teismo nuosprendis yra neteisėtas ir nepagrįstas, todėl turėtų būti pakeistas dėl esminių Baudžiamojo proceso kodekso pažeidimų (BPK 331 straipsnio, 106 straipsnio 2 dalies pažeidimų, įrodymų vertinimo taisyklių pažeidimo, duomenų neatitikties BPK 20 straipsnio 1–4 dalyse nustatytiems reikalavimams) ir dėl netinkamai pritaikyto baudžiamojo įstatymo (BK 182 straipsnio 3 dalies), o dėl dalies dar ir perduotas iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka.

5.2. Remiantis teismų praktika (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-7-66-648/2018, 2K-56-696/2018, 2K-12-654/2023), kasatorius gali ginčyti asmens išteisinimą, jei tas išteisinimas susijęs su civiliniu ieškiniu ir sietinas su netinkamu baudžiamojo įstatymo taikymu bei padarytais esminiais baudžiamojo proceso įstatymo pažeidimais. Atsižvelgdama į tai, kad skundžiamu nuosprendžiu T. P. ir UAB „TIS“ pagal BK 182 straipsnio 3 dalį išteisinti nepagrįstai, netinkamai pritaikius baudžiamąjį įstatymą ir padarius esminius BPK 20 straipsnio 5 dalies pažeidimus, kurie susiję su byloje pareikštu civiliniu ieškiniu, civilinė ieškovė prašo ne vien tik priimti procesinius sprendimus, susijusius su civiliniu ieškiniu, bet ir pakeisti skundžiamą sprendimą, panaikinant jo dalį, kuria T. P. ir UAB „TIS“ buvo išteisinti pagal BK 182 straipsnio 3 dalį.

5.3. Apeliacinės instancijos teismas, pašalindamas BK 182 straipsnio 3 dalį, padarė akivaizdžią teisės taikymo klaidą, suponuojančią netinkamą baudžiamojo įstatymo taikymą. Be to, jis netinkamai įvertino proceso metu surinktus bylai išspręsti reikšmingus įrodymus ir, vertindamas juos, padarė klaidų dėl jų turinio, tai ir suponavo esminį BPK pažeidimą.

5.4. Byloje susiklosčiusi situacija, kai nuteistojo T. P. buvo pagaminti ir panaudoti netikri dokumentai, visiškai atitinka teismų praktiką (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-108-788/2018, 2K-166-895/2019, 2K-225-303/2019, 2K-227-976/2020, 2K-158-303/2021, 2K-197-719/2022), patvirtinančią, kad šiuo atveju apgaulė buvo esminė, reikšminga ir be teisėsaugos institucijos įsikišimo nebuvo galimybės ne tik kad atskleisti šiuos faktus, bet ir surinkti visą įrodomąją medžiagą.

5.5. Apgaulės esmingumą lemia ir kiti papildomi veiksniai:

5.5.1. Dėl ikiteisminio tyrimo pradėjimo kreipėsi ne tik VšĮ ŠRATC, bet ir AB Šiaulių bankas, o tai patvirtina, kad pažeistas teises bandė ginti ne vienas subjektas, o du.

5.5.2. UAB „TIS“ neturėjo pakankamai lėšų nei joms deponuoti, nei kredito linijai atidaryti, kad būtų gauta banko garantija dėl Sutartyje nurodytos sumos. Patikrinti finansiniai įmonės pajėgumai, apklausta UAB „TIS“ finansinę apskaitą tvarkiusi darbuotoja patvirtino šiuos

teiginius. Taigi, vienintelis būdas, kad Sutartis nebūtų nutraukta ir toliau būtų vykdoma, liko netikrų banko garantijų pateikimas, tai ir buvo atlikta nuteistojo T. P. aktyviais veiksmais.

5.5.3. Netikros garantijos pateikimas lėmė galimybę UAB „TIS“ pradėti ir tęsti darbus, kurių vertė, t. y. Sutarties kaina, sudarė virš 4 000 000 Eur.

5.5.4. Netikrų garantijų pateikimas laikytinas esminiu visame šiame procese, kadangi Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos Aplinkos projektų valdymo agentūra gali atnaujinti pažeidimo tyrimą ir pareikalauti grąžinti ne tik jau panaudotas Europos Sąjungos lėšas, bet ir kitas lėšas, kurios buvo skirtos šiam finansavimui – suma virš 9 000 000 Eur. Todėl VšĮ ŠRATC padaryta labai didelė žala.

5.5.5. Civiline tvarka negalima išspręsti šio pažeidimo, kadangi buvo padaryta nusikalstama veika. Civiline tvarka nėra pagrindo pareikšti ieškinio bankui, nes jis kategoriškai nurodo, kad tokios garantijos neišdavė UAB „TIS“. Todėl savo teises VšĮ ŠRATC gali apginti tik šiame baudžiamajame procese, kadangi žala VšĮ ŠRATC padaryta ne bet kokiais, o nusikalstamais veiksmais.

5.5.6. UAB „TIS“ ir jai vadovavęs T. P. žinojo, kad pagal su VšĮ ŠRATC pasirašytą Sutartį nebus galimybės pristatyti Sutartyje nurodytų prekių – jų pristatytos prekės neatitiks pirkimo dokumentų, jų specifikacijos (prekių gamybai buvo naudojamos netinkamos medžiagos arba netinkamas gamybos technologinis procesas, arba netinkamos gaminio (prekės) liejimo formos, tai lėmė įrengiamų konteinerių deformaciją jau pradiniame jų įrengimo etape), o ši aplinkybė jau sietina su apgaulės esmingumu ir civilinių santykių imitavimu, kai civilinė sutartis yra tik priemonė kito asmens turtui užvaldyti ir atitinkamai turtinei žalai padaryti (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-76-788/2020, 2K-27-788/2021).

5.6. Vien tas faktas, kad yra priimti tam tikri teismų sprendimai civilinio proceso tvarka, nereiškia, jog nukentėjusiesiems nėra pasunkinta galimybė ginti pažeistus interesus civilinio proceso tvarka, taip pat nepaneigia kaltininko veiksmų kaip nusikalstamų, o ne kylančių iš civilinių teisinių santykių (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-25-495/2020). Šioje byloje nustatyta priešingai, pasunkinimas (pažeistų teisių gynimo būdas civilinėmis teisinėmis priemonėmis) akivaizdus, realus ir pagrįstas bylos duomenimis, taigi ir apgaulė buvo esminė, lemianti baudžiamosios atsakomybės taikymą.

5.7. Apeliacinės instancijos teismo nurodytas teiginys, tariamai panaikinantis baudžiamųjų santykių buvimą nagrinėjamu atveju, t. y. UAB „TIS“ aktyvūs veiksmai, susiję su vienašališku Sutarties nutraukimu (vienašališko Sutarties nutraukimo ginčijimas teisme), negali būti laikomi pagrindu, paneigiančiu nusikalstamos veikos padarymą.

5.8. Gausioje teismų praktikoje nėra išskirtas toks veiksnys, panaikinantis sukčiavimo buvimą, jei kaltininkas ginčija Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – CPK) nustatyta tvarka nusikalstamą sandorį, kurį jis

pats ir atliko arba nusikalstamais veiksmais prisidėjo prie tokio sandorio įgyvendinimo. Be to, ši sutartis VšĮ ŠRATC buvo nutraukta 2021 m. rugpjūčio 6 d., t. y. dar iki atliktų nusikalstamų veiksmų paaiškėjimo momento. Todėl VšĮ ŠRATC ir ėmėsi pirminių Sutartyje nurodytų veiksmų, kuriems nepritarė UAB „TIS“, reikšdama ieškinį, – nutraukė Sutartį ir kreipėsi 2021 m. rugpjūčio 23 d. raštu į AB Šiaulių banką, prašydama sumokėti 354 800 Eur sumą pagal Sutarties sąlygų vykdymo garantiją, tačiau gavo banko patvirtinimą, kad AB Šiaulių bankas nėra išdavęs UAB „TIS“ jokių Sutarties sąlygų vykdymo garantijų, o nurodytos garantijos yra klastotės. Akivaizdu, kad apeliacinės instancijos teismo minimas UAB „TIS“ tariamas aktyvus elgesys buvo sietinas iš tikrųjų ne su civiliniais santykiais, o su nusikalstamų padarinių slėpimu ir tai patvirtinančių faktų atitolinimu nuo būsimojo baudžiamojo persekiojimo.

5.9. Apeliacinės instancijos teismas nuosprendyje nurodo, kad T. P. siekė teisėtai vykdyti Sutartį, nes 2018 m. garantiją dėl pusės sumos UAB „TIS“ gavo teisėtai, iš užsienio šalies banko.

5.10. Sutarties 12 punkte „Sutarties įvykdymo užtikrinimas“ nurodyta, kad Sutarties įvykdymas užtikrinamas Lietuvos Respublikoje ar užsienyje registruoto banko garantija ar kredito unijos garantija, ar draudimo bendrovės laidavimo raštu. Sutarties įvykdymo užtikrinimo vertė – 354 800 Eur suma. Sutarties 10 punkte nustatyta, kad ši Sutartis įsigalioja nuo tada, kai yra pasirašoma ir tiekėjas pateikia tinkamą Sutarties įvykdymo užtikrinimą, bei gavus pritarimą iš įgyvendinančiosios institucijos (Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos Aplinkos projektų valdymo agentūros) dėl sutarties pasirašymo. Pasirašius Sutartį, UAB „TIS“, privalėdama vykdyti Sutarties reikalavimus, nes viešojo pirkimo sutartis priešingu atveju neįsigaliotų, pateikė netikrą AB Šiaulių banko išduotą 2018 m. spalio 22 d. sutarties sąlygų vykdymo garantiją (dėl 177 400 Eur sumos) ir tikrą „BNP Paribas Fortis CS Bank Guarantees Antwerp“ banko 2018 m. lapkričio 13 d. sutarties sąlygų vykdymo garantiją (dėl 177 400 Eur sumos) (177 400 Eur + 177 400 Eur = 354 800 Eur).

5.11. Remiantis teismų praktika, sukčiavimui padaryti neturi įtakos, ar kaltininkas, siekdamas apgaule gauti turtą, suklastoja (pagamina) visus dokumentus, arba bent jų dalį. Esminis momentas, atribojantis jį nuo civilinio delikto, – tai apgaulės esmingumas, kuris įžvelgtinas per kaltininko pateiktus dokumentus, jų pobūdį ir svarbą. Kadangi Sutartis nebūtų įsigaliojusi, jei nebūtų pateikta banko garantija dėl visos sumos, tai nuteistojo T. P. apgaulė nagrinėjamu atveju buvo esminė, o jo tarpinis veiksmas – tikros garantijos gavimas dėl pusės sumos – nepašalina jo nusikalstamų ketinimų sukčiauti.

5.12. Visos šios faktinės aplinkybės patvirtina, kad, pasirašius Sutartį su VšĮ ŠRATC, T. P. pagamino ir vėliau pateikė netikrą dokumentą – banko garantinį raštą tam, kad ši Sutartis įsigaliotų ir UAB „TIS“ galėtų gauti finansavimą (4 033 333,33 Eur) Sutartyje nurodytiems darbams atlikti ir prekėms pristatyti. Nepateikus banko garantinio rašto, Sutartis neįsigaliotų. Tęsdamas

nusikalstamus veiksmus, T. P., suprasdamas, kad pagal šią sutartį pristatytos prekės neatitiks specifikacijos (prekių gamybai buvo naudojamos netinkamos medžiagos arba netinkamas gamybos technologinis procesas, arba netinkamos gaminio (prekės) liejimo formos, tai lėmė įrengiamų konteinerių deformaciją jau pradiniame jų įrengimo etape), pagamino ir vėliau pateikė dar dvi netikras garantijas. Tokiu būdu T. P. ir UAB „TIS“ apgaule išvengė turtinės prievolės – 354 800 Eur sumos, kuri turėjo būti išmokėta dėl netinkamai vykdomų Sutarties sąlygų. Todėl UAB „TIS“ atsakingų asmenų (jos vadovo T. P.), pateikusių netikras garantijas, taikoma apgaulė buvo esminė, kildinama iš nusikalstamų tikslų (sukčiauti).

5.13. Visiškai nepagrįsta apeliacinės instancijos teismo išvada, kad civilinei ieškovei VšĮ ŠRATC žala buvo atlyginta. Šiuo atveju teismas netinkamai įvertino surinktus įrodymus ir, vertindamas juos, padarė klaidų dėl jų turinio, tai suponavo ir esminį Baudžiamojo proceso kodekso pažeidimą.

5.14. Civilinės ieškovės atstovas pateikė teismui pridėti prie nagrinėjamos baudžiamosios bylos VšĮ ŠRATC 2023 m. birželio 12 d. ieškinį atsakovams UAB „TIS“, Belgijoje registruotai bendrovei „Zweva Environment BVBA“ ir UAB „Helanas“ dėl nuostolių atlyginimo, Šiaulių apygardos teismo 2023 m. gruodžio 20 d. sprendimą civilinėje byloje Nr. e2-375-368/2023, kuriuo buvo patenkintas VšĮ ŠRATC ieškinys UAB „TIS“, Belgijoje registruotai bendrovei „Zweva Environment BVBA“ ir UAB „Helanas“ ir priteistas VšĮ ŠRATC solidariai iš atsakovių 445 725,29 Eur nuostolių atlyginimas, 6 proc. procesinės palūkanos. Taip pat pateikė pridėti prie bylos ir Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. balandžio 11 d. nutartį civilinėje byloje Nr. e2A-215-912/2024, kuria buvo atmesti UAB „TIS“ ir UAB „Helanas“ apeliaciniai skundai dėl Šiaulių apygardos teismo 2023 m. gruodžio 20 d. sprendimo.

5.15. Pateiktuose procesiniuose dokumentuose nurodyta, kad VšĮ ŠRATC kreipėsi į teismą ir sprendimai buvo priimti dėl visiškai kitokių aplinkybių, kurios nesusijusios su šia baudžiamąja byla ir jos nagrinėjimo dalyku.

5.16. Civilinės bylos dalyką, kurioje sprendimas įsiteisėjo, sudarė Sutarties užbaigimo kainos pabrangimas. CK 6.258 straipsnio 5 dalis nustato, kad jeigu šalis nutraukė sutartį dėl to, kad kita šalis ją pažeidė, ir per protingą terminą sudarė nutrauktą sutartį pakeičiančią sutartį, tai ji turi teisę reikalauti iš sutartį pažeidusios šalies kainų skirtumo ir kitų vėliau atsiradusių nuostolių atlyginimo. Atitinkamai VšĮ ŠRATC kreipėsi į teismą, prašydama priteisti nuostolius, kylančius iš Sutarties (jos dalies) ir pakeičiančiosios sutarties kainų skirtumo.

5.17. Šie dokumentai civilinės ieškovės buvo pateikti baudžiamąją bylą nagrinėjančiam teismui, norint paneigti gynybos nurodomas aplinkybes, tariamai panaikinančias šio baudžiamojo proceso nepagrįstumą, t. y., gynybos nuomone, esant civilinėje byloje patenkintam ieškiniui dėl nuostolių atlyginimo, baudžiamojoje byloje negalėtų būti vertinamas nei šis civilinis ieškinys, nei taikoma baudžiamoji atsakomybė kaltininkams, nes šis klausimas jau išspręstas civilinėmis teisinėmis priemonėmis.

5.18. Taigi, baudžiamąją bylą apeliacine tvarka išnagrinėjęs teismas neįsigilino į esamą situaciją, pateiktus procesinius sprendimus ir, kalbėdamas apie civilinio ieškinio atmetimo pagrindimą, padarė akivaizdžią faktinių aplinkybių taikymo klaidą, nurodydamas būtent dėl nuostolių, vėliau atsiradusių dėl pakeičiančiosios sutarties vykdymo, atlyginimo, kad šie nuostoliai susiję tik su Sutarties užbaigimo kainos pakilimu, t. y. pagrindinės ir pakeičiančiosios sutarties kainų skirtumu, ir jie (nuostoliai) jokiu būdu neapima šioje baudžiamojoje byloje pareikšto civilinio ieškinio, jo dalyko ir pagrindimo, kildinamo iš nuteistųjų nusikalstamomis veikomis padarytos žalos. Todėl teismo nurodytos išvados, kad civilinei ieškovei atlyginta nusikaltimu padaryta žala ir kad ši žala tapati nuostoliams dėl pakeičiančiosios sutarties sudarymo, yra neteisėtos ir yra padarytos netinkamai įvertinus proceso metu surinktus bylai išspręsti reikšmingus įrodymus bei padarius klaidų dėl jų turinio, tai ir suponuoja esminį Baudžiamojo proceso kodekso pažeidimą ir netinkamo baudžiamo įstatymo (BK 182 straipsnio) (ne)taikymo apraiškas.

5.19. Kasacinės instancijos teismo formuojamoje teismų praktikoje išaiškinta, kad teismo sprendimo motyvavimas bendro pobūdžio teiginiais, tik fragmentiškai susietais su kai kuriais skundų argumentais ir nagrinėjamos bylos aplinkybėmis, tik deklaratyvus pritarimas pirmosios instancijos teismo sprendimui, neišdėstant išsamesnių tokio sprendimo motyvų ir aiškiai neatsakius į esminius skundų argumentus, neatitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – Konvencija) 6 straipsnio 1 dalyje bei BPK 44 straipsnio 5 dalyje įtvirtintos teisės į teisingą bylos procesą, iš kurios išplaukia teismo pareiga motyvuoti savo sprendimą (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-418-699/2015, 2K-627-303/2015, 2K-155-942/2019). Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – EŽTT) praktikoje pažymima, kad nors Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis įpareigoja teismus pateikti savo sprendimų motyvus, ji negali būti suprantama kaip reikalaujanti detaliai atsakyti į kiekvieną argumentą, tačiau iš sprendimo turi būti aišku, kad dėl pagrindinių bylos klausimų pasisakyta (2010 m. lapkričio 16 d. sprendimas byloje *Taxquet prieš Belgiją*, peticijos Nr. 926/05, § 91; 2018 m. lapkričio 8 d. sprendimas byloje *Rostomashvili prieš Gruziją*, peticijos Nr. 13185/07, § 55).

5.20. Apeliacinės instancijos teismas, surašydamas nuosprendį, pažeidė pirmiau nurodytas BPK nuostatas, įskaitant BPK 331 straipsnį, nesilaikė EŽTT ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo suformuotos teismų praktikos.

5.21. Civilinės ieškovės apeliacinis skundas buvo grindžiamas teisiniais argumentais, susijusiais: su netinkama civilinio ieškinio išsprendimo forma – civilinio ieškinio atmetimu ir su aplinkybėmis, susijusiomis su nusikalstama veika padarytos turtinės žalos dydžio įtaka nusikalstamos veikos kvalifikavimui ir būsimo civilinio ieškinio priteisimui, kai surašomas apkaltinamasis nuosprendis, tačiau dėl šių argumentų apeliacinės instancijos teismas iš esmės nieko nepasisakė.

5.22. Kalbant apie pirmosios instancijos teismo parinktą civilinio ieškinio išsprendimo formą – civilinio ieškinio atmetimą, dėl kurios nieko nepasisakė Šiaulių

apygardos teismas, paminėtina, kad BPK 107 straipsnis nustato, kad kai gaunamas pareiškimas, kad nusikalstama veika padaryta žala atlyginta, procesas dėl civilinio ieškinio baudžiamojoje byloje nepradedamas, o pradėtas nutraukiamas ir dėl to paskirtas laikinas nuosavybės teisių apribojimas panaikinamas. BPK 113 straipsnis nustato, kad civilinis ieškinys, pareikštas baudžiamojoje byloje, įrodinėjamas pagal šio kodekso nuostatas. Kai nagrinėjant civilinį ieškinį baudžiamojoje byloje kyla klausimų, kurių sprendimo šis kodeksas nereglamentuoja, taikomos atitinkamos civilinio proceso normos, jeigu jos neprieštarauja baudžiamojo proceso normoms.

5.23. CPK 293 straipsnis detalizuoja bylos nutraukimo pagrindus. Pagal šį straipsnį, teismas, be kita ko, nutraukia civilinę bylą, jeigu yra įsiteisėjęs teismo sprendimas, priimtas dėl ginčo tarp tų pačių šalių, dėl to paties dalyko ir tuo pačiu pagrindu, arba teismo nutartis priimti ieškovo ieškinio atsisakymą ar patvirtinti šalių taikos sutartį (3 punktas).

5.24. Taigi, jei pirmosios instancijos teismas manė, kad žala, kuri sudaro VšĮ ŠRATC pareikšto civilinio ieškinio dalyką baudžiamojoje byloje, jau yra priteista kitais teismo sprendimais civilinėse bylose, t. y. faktiškai jeigu yra įsiteisėjęs teismo sprendimas, priimtas dėl ginčo tarp tų pačių šalių, dėl to paties dalyko ir tuo pačiu pagrindu, ir ši žala yra atlyginta, jis privalėjo spręsti ne civilinio ieškinio, pareikšto baudžiamojoje byloje, atmetimo klausimą, o, remdamasis BPK 113 straipsniu, CPK 293 straipsniu, pradėto proceso dėl civilinio ieškinio baudžiamojoje byloje nutraukimo klausimą. Tačiau šiuo atveju nėra CPK 293 straipsnyje nustatytų pagrindų, leidžiančių atlikti tokį veiksmą (civilinė ieškovė nėra atsisakiusi civilinio ieškinio, tarp šalių nėra sudaryta taikos sutartis, o teismo minimas tariamas žalos, kuri sudaro VšĮ ŠRATC pareikšto civilinio ieškinio dalyką, atlyginimo priteisimas kitais teismo sprendimais civilinėse bylose neatitinka bylos faktinių aplinkybių).

5.25. Kita vertus, remiantis BPK 112 straipsnio 4 dalimi, jei civilinis ieškinys atmestas nuosprendžiu baudžiamojoje byloje, tai civilinis ieškovas netenka teisės pareikšti tą patį ieškinį civilinio proceso tvarka. Ši pirmosios instancijos teismo pritaikyta įstatymu įtvirtinta nuostata – civilinio ieškinio atmetimas, susijusi su esminiu Baudžiamojo proceso kodekso pažeidimu, nagrinėjamu atveju teismo skundžiamame nuosprendyje esant įrodytoms faktinėms aplinkybėms (nuteistųjų neteisėtiems veiksmams, kaltei, turtinei žalai, priežastiniam ryšiui), vienareikšmiškai lemiančioms kaltininkų civilinės atsakomybės buvimą, pašalina civilinio ieškovo galimybę pareikšti ieškinį nusikalstamas veikas padariusiems asmenims ir civilinio proceso tvarka, taip šiurkščiai pažeidžiant nukentėjusio asmens teisėtus lūkesčius, o tai yra neteisėta.

5.26. Kitos civilinės ieškovės apeliaciniame skunde nurodytos teisinės aplinkybės, dėl kurių nieko nepasisakė apeliacinės instancijos teismas, buvo susijusios su nusikalstama veika padarytos turtinės žalos dydžio įtaka nusikalstamos veikos kvalifikavimui ir būsimo civilinio ieškinio priteisimui, kai surašomas apkaltinamasis nuosprendis.

5.27. Galiojantis teisinis reguliavimas (BPK 115 straipsnis) nustato, kad esant pareikštam civiliniam ieškiniui, kuris tiesiogiai susijęs su nusikalstama veika padaryta žala, kuri yra ir kvalifikuojamasis nusikalstamų veikų požymis, neatsiejamai susijęs su kaltininkui pateiktu kaltinimu, baudžiamąją bylą nagrinėjančiam teismui privalu išspręsti pareikšto civilinio ieškinio klausimą. Šiuo atveju civilinis ieškinys tiesiogiai susijęs su kvalifikuojamuoju nusikalstamos veikos (tiek sukčiavimo, tiek dokumentų suklastojimo) požymiu, lemiančiu didesnį kaltininko pavojingumo laipsnį, tai teismui buvo privalu tiktai tenkinti byloje nukentėjusiojo ar civilinės ieškovės pareikštą civilinį ieškinį, nes priešingu atveju būtų padaryta teisės taikymo klaida. Teismas galėtų atmesti civilinį ieškinį, jei jis nesusijęs su nusikalstamos veikos požymiais, pavyzdžiui, nepriteisti neturtinės žalos atlyginimo arba nepriteisti ar sumažinti priteistiną turtinės žalos sumą, jei civilinis ieškinys ir jo dalykas tiesiogiai nesusijęs su nusikalstamos veikos sudėties požymiais, pavyzdžiui, civilinio ieškinio dalykas nėra nusikalstamos veikos kvalifikuojamasis požymis, prašomas priteisti žalos atlyginimas yra nutolęs nuo nusikaltimu padarytos žalos ir pan.

5.28. Tiek T. P., tiek UAB „TIS“ buvo kaltinami dviejų nusikalstamų veikų, padarytų per idealiąją sutaptį, – kvalifikuotojo sukčiavimo ir kvalifikuotojo dokumentų suklastojimo – padarymu. Tiek vienos, tiek kitos nusikalstamos veikos sudėtys materialiosios, reikalaujančios pasekmių buvimo. Nors apeliacinės instancijos teismas ir išteisino T. P. bei UAB „TIS“ dėl kvalifikuotojo sukčiavimo, tačiau buvo paliktas šių asmenų nuteisimas pagal BK 300 straipsnio 3 dalį.

5.29. Kadangi civilinis ieškinys buvo grindžiamas dviejų nusikalstamų veikų padaryta turtine žala, o apeliacinės instancijos teismui konstatavus, kad civilinio ieškinio dalykas – 354 800 Eur suma – yra ir nusikalstamos veikos, atskleistos per dokumentų suklastojimo ir jų panaudojimo veikos prizmę, privalomas ir kvalifikuojamasis požymis ir ši žala buvo padaryta būtent VšĮ ŠRATC, todėl, priimant skundžiamą nuosprendį, esant įrodytoms civilinės atsakomybės sąlygoms (nuteistųjų neteisėtiems veiksmams, kaltei, turtinei žalai, priežastiniam ryšiui), apeliacinės instancijos teismas privalėjo visiškai tenkinti byloje pareikštą civilinį ieškinį, neatsiejamai susijusį su padaryta nusikalstama veika, atskleista per privalomą didelės žalos požymį (BK 300 straipsnio 3 dalis). Tačiau apeliacinės instancijos teismas atmetė civilinės ieškovės apeliacinį skundą iš esmės susiedamas šią žalą tik su sukčiavimo buvimu, kuris, teismo vertinimu, nepasitvirtino, taip padarydamas esminį Baudžiamojo proceso kodekso pažeidimą.

5.30. Apeliacinės instancijos teismas padarė esminį baudžiamojo proceso įstatymo – BPK 106 straipsnio 2 dalies pažeidimą, tai sukliudė teismui išsamiai ir nešališkai išnagrinėti bylą ir priimti teisingą nuosprendį.

5.31. Teismų praktikoje nurodoma, kad, priteisiant išlaidų, patirtų už advokato paslaugas, atlyginimą, būtina atsižvelgti ir į tai, pagal kieno skundą buvo nagrinėta byla ir koks yra šio skundo nagrinėjimo rezultatas. Spręsdamas

klausimą dėl priteistino išlaidų advokato teisinei pagalbai apmokėti atlyginimo dydžio, teismas vertina bylos apimtį, sudėtingumą, proceso trukmę, laikotarpį, kurį advokatas atstovavo asmens interesams, jo indėlį bei aktyvumą procese, taip pat kitas aplinkybes, patvirtinančias ar paneigiančias prašomų priteisti išlaidų už advokato teisinę pagalbą pagrįstumą (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-105-788/2024, 2K-105-788/2024).

5.32. Civilinės ieškovės atstovas, siekdamas išlaikyti proporcingumo principo įgyvendinimą, neprašė priteisti visų bendrovės patirtų išlaidų ikiteisminio tyrimo ir pirmosios instancijos teismo metu atlyginimo, neįtraukdamas į jas dalies surašytų prašymų, įvykusių posėdžių, atliktų proceso veiksmų, raštu surašytos baigiamosios kalbos, tačiau prašė pripažinti proceso išlaidomis ir priteisti atlyginti bendrovės išlaidas, patirtas už atstovavimą ikiteisminio tyrimo metu ir pirmosios instancijos teismo metu (5990,85 Eur sumą). Šias išlaidas civilinės ieškovės atstovas grindė pakankamai ilga baudžiamojo proceso trukme, proceso veiksmais, kuriuose dalyvavo civilinės ieškovės atstovas, bylos sudėtingumu, parengtų procesinių dokumentų skaičiumi, jų apimtimi, civilinės ieškovės atstovo aktyviu dalyvavimu tiek ikiteisminio tyrimo metu, tiek teisminio nagrinėjimo metu. Be to, ikiteisminis tyrimas buvo pradėtas pagal civilinės ieškovės pareiškimą.

5.33. Nagrinėjant šią bylą apeliacine tvarka, civilinė ieškovė prašė priteisti jos bylinėjimosi išlaidų, patirtų apeliacinio proceso metu, atlyginimą. Byloje buvo pateikti duomenys – PVM sąskaitos faktūros, banko pavedimai patvirtina, kad VšĮ ŠRATC advokatų profesinei bendrijai „NOOR legal“ už suteiktas teisines paslaugas nagrinėjant baudžiamąją bylą apeliacinės instancijos teisme iš viso sumokėjo 3993,00 Eur.

5.34. Tačiau apeliacinės instancijos teismas ne vien tik nepriteisė civilinės ieškovės bylinėjimosi išlaidų, patirtų apeliacinio proceso metu, atlyginimo, bet ir neteisėtai panaikino apylinkės teismo sprendimą dėl civilinei ieškovei priteistų 5990,85 Eur už atstovavimo paslaugas ikiteisminio tyrimo metu ir nagrinėjant šią bylą pirmosios instancijos teisme.

5.35. Ikiteisminis tyrimas šioje byloje buvo pradėtas ne pagal vieną Baudžiamojo kodekso straipsnį – sukčiavimą, o pagal kelis straipsnius, įskaitant ir pagal BK 300 straipsnio 3 dalį. Pareiškimą pateikė ne tik AB Šiaulių bankas, bet ir civilinė ieškovė, kuri šioje byloje teikė civilinį ieškinį, prašė prokuratūros atlikti daugelį ikiteisminio tyrimo veiksmų, teikė policijos prašomus dokumentus, aktyviai dalyvavo kiekviename teisiamajame posėdyje, rengė procesinius dokumentus, t. y. aktyviai dalyvavo visame baudžiamajame procese.

5.36. Todėl visiškai nesuprantama, kaip vienos veikos, kuri buvo padaryta per idealiąją sutaptį su kita veika, pašalinimas iš kaltinimo automatiškai panaikina civilinės ieškovės patirtas išlaidas, kurios buvo susijusios su visu procesu, o ne su konkrečia nusikalstama veika. Šiuo atveju apeliacinės instancijos teismas peržengė savo kompetencijos ribas, neteisingai taikydamas ir aiškindamas įstatymą bei susiedamas civilinės ieškovės patirtas išlaidas vien tik su civilinio ieškinio išsprendimu ir vienos veikos pašalinimu iš kaltinimo, nors

dėl kitos veikos liko apkaltinamasis nuosprendis, ir civilinės ieškovės indėlis į šios veikos atskleidimą nebuvo sumenkintas ar paneigtas viso proceso metu. Skundžiamu nuosprendžiu nuteistųjų apeliaciniai skundai buvo tenkinti tik iš dalies – nuteisimas pagal BK 300 straipsnio 3 dalį buvo paliktas kaip pagrįstas. Dėl šios veikos civilinė ieškovė neteikė apeliacinio skundo, tačiau aktyviai dalyvavo apeliaciniame procese, įrodydama nuteistųjų argumentų, tariamai paneigiančių dokumentų klastojimo faktus, nepagrįstumą. Todėl vien tik ši aplinkybė yra esminė, sprendžiant klausimą dėl civilinės ieškovės patirtų išlaidų tiek pirmosios instancijos teismo metu, tiek apeliaciniame procese pagrįstumo.

6. Nuteistojo T. P. gynėjas advokatas M. Bliuvas ir nuteisto juridinio asmens UAB „TIS“ atstovas advokatas L. Kuprusevičius kasaciniais skundais prašo panaikinti pirmosios instancijos teismo nuosprendžio bei apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio dalį dėl dokumentų klastojimo ir disponavimo suklastotais dokumentais ir šią baudžiamosios bylos dalį T. P. ir juridiniam asmeniui UAB „TIS“ nutraukti. Kasatoriai, kurių skunduose išdėstyti analogiški argumentai, nurodo:
   6.1. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai, T. P. ir UAB „TIS“ pripažindami kaltais dėl dokumentų suklastojimo ir disponavimo jais, netinkamai pritaikė baudžiamąjį įstatymą (BK 300 straipsnio 3 dalį), esmingai pažeidė BPK 20 straipsnio 5 dalyje įtvirtintas įrodymų vertinimo taisykles, taip pat BPK 305 straipsnio 1 dalyje įtvirtintus apkaltinamajam nuosprendžiui keliamus reikalavimus, BPK 44 straipsnio 6 dalyje įtvirtintą *in dubio pro reo* (visos abejonės aiškinamos kaltinamojo naudai) principą ir nukrypo nuo teismų formuojamos praktikos. Šie teismų padaryti pažeidimai yra esminiai, nes nurodytų BPK nuostatų ir jose įtvirtintų reikalavimų nepaisymas suvaržė įstatymų garantuojamas nuteistųjų teises bei sukliudė teismams išsamiai ir nešališkai išnagrinėti bylą ir priimti teisingą sprendimą.
   6.2. Pagal baudžiamąjį įstatymą atsako tik tas asmuo, kurio padaryta veika atitinka baudžiamojo įstatymo nurodytą nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo sudėtį (BK 2 straipsnio 4 dalis). Teismų praktikoje pažymima, kad apkaltinamasis nuosprendis turi būti pagrįstas įrodymais, neginčijamai patvirtinančiais kaltinamojo kaltę padarius nusikalstamą veiką ir kitas svarbias bylos aplinkybes. Toks nuosprendis negali būti grindžiamas prielaidomis, abejotinais faktais ir tikėtinomis aplinkybėmis, tokių faktinių aplinkybių pagrindu daromos išvados taip pat yra tik abejotinos ir tikėtinos.
   6.3. Šioje baudžiamojoje byloje nėra ginčo, jog aptariamos AB Šiaulių banko garantijos buvo netikros (suklastotos). Vis dėlto baudžiamosios atsakomybės taikymo negali lemti vien tik suklastoto dokumento egzistavimas (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-212-697/2022).
   6.4. Nagrinėjamu atveju UAB „TIS“ ir T. P. patraukti baudžiamojon atsakomybėn dėl dokumentų pagaminimo ir disponavimo netikrais dokumentais grindžiant tik prielaida ir spėjimu, kad garantijas galėjo pagaminti tik T. P., po to jis jas laikė, gabeno ir panaudojo pateikdamas VšĮ ŠRATC darbuotojoms. Vis dėlto apeliacinės instancijos teisme, kaip ir pirmosios instancijos

teisme, nebuvo neginčijamai nustatyta, kad būtent T. P. pagamino AB Šiaulių banko garantijas.

6.5. Kaip matyti iš teismų nuosprendžių, UAB „TIS“ ir T. P. kaltė buvo grindžiama šiomis aplinkybėmis: Lietuvoje veikiančių bankų atsakymais, kad UAB „TIS“ dėl banko garantijos nė į vieną banką nesikreipė; aplinkybe, kad T. P. neva galėjo gauti AB Šiaulių banko garantijos šabloną; kad UAB „TIS“ ir T. P. negalėjo nurodyti, kas T. P. perdavė garantijas.

6.6. Kaip pažymėjo apeliacinės instancijos teismas, byloje, be kitų, yra pateiktas AB „Swedbank“ atsakymas, kad UAB „TIS“ į minėtą banką su prašymu išduoti dokumentą – garantiją nesikreipė. UAB „TIS“ 2018 m. gruodžio 3 d. kreipėsi į draudimo bendrovę „Compensa Vienna Insurance Group“, tačiau laidavimo raštas UAB „TIS“ išduotas nebuvo. UAB „TIS“ į draudimo bendrovę „Compensa Vienna Insurance Group“ dėl laidavimo rašto išdavimo kreipėsi ir 2019 m. vasario 12 d., kai, T. P. teigimu, UAB „TIS“ jau turėjo AB Šiaulių banko išduotą garantiją, kuri buvo pateikta VšĮ ŠRATC.

6.7. Vertindamas nurodytus bylos duomenis, apeliacinės instancijos teismas neįsigilino į jų turinį ir dėl šių duomenų turinio padarė esminių klaidų, įrodymus vertino selektyviai, atsietai nuo kitų byloje esančių duomenų ir taip esmingai pažeidė BPK 20 straipsnio 5 dalyje įtvirtintus įrodymų vertinimui keliamus reikalavimus.

6.8. Šiuo atveju nei AB „Swedbank“, nei jokių kitų bankų ar draudimo bendrovių atsakymai nepatvirtina, kad UAB „TIS“ ir T. P. apskritai nesikreipė į bankus ir draudimo bendroves dėl Sutarties vykdymo užtikrinimo garantijos išdavimo.

6.9. Bylos medžiagoje esančiuose bankų atsakymuose, atsakant į teisėsaugos pateiktus paklausimus, nurodoma, jog UAB „TIS“ į juos nesikreipė tik atitinkamu, konkrečiu paklausimuose nurodytu laikotarpiu, t. y. 2018 m. gruodžio 10 d. – 2020 m. gruodžio 15 d. Tačiau bankų atsakymuose nėra nurodyta, kad UAB „TIS“ į juos nesikreipė anksčiau nei nurodytas laikotarpis ar kad apskritai į juos nesikreipė.

6.10. Taigi, tokios apeliacinės instancijos teismo išvados, kad T. P. ir UAB „TIS“ apskritai nesikreipė į Lietuvoje veikiančius bankus, yra klaidingos, jų nepatvirtina jokie faktiniai bylos duomenys, todėl apeliacinės instancijos teismas, skundžiamą nuosprendį grįsdamas tokiomis faktiniams bylos duomenims prieštaraujančiomis išvadomis, pažeidė BPK 20 straipsnio 5 dalyje įtvirtintus įrodymų vertinimui keliamus reikalavimus, BPK 305 straipsnio 1 dalyje nustatytus apkaltinamajam nuosprendžiui keliamus reikalavimus, be kita ko, įpareigojančius teismą savo išvadas pagrįsti įrodymais, įvertintais remiantis BPK 20 straipsnio 5 dalyje nustatytomis taisyklėmis.

6.11. Be kita ko, pagal T. P. inkriminuotą kaltinimą, teisėsaugos paklausimuose ir į tokius paklausimus atsakant bankų pateiktuose atsakymuose nurodytas laikotarpis (2018 m. gruodžio 10 d. – 2020 m. gruodžio 15 d.) apskritai yra nereikšmingas, kadangi Sutartis buvo sudaryta 2018 m. spalio 15 d., o kaltinime nurodoma pirmoji banko garantija yra datuota 2018 m. spalio 22 d., todėl į bankus dėl garantijos išdavimo, akivaizdu, buvo kreiptasi

anksčiau nei teisėsaugos paklausimuose ir bankų atsakymuose nurodytas laikotarpis.

6.12. Iš apeliacinės instancijos teismo minimo bendrovės „Compensa Vienna Insurance Group“ 2022 m. gegužės 12 d. atsakymo matyti, kad jame minima visiškai kita įmonė – UAB „TIS LT“, ši įmonė niekaip nesusijusi nei su šia baudžiamąja byla, nei su 2018 m. spalio 15 d. Sutartimi. Todėl šis skundžiamame nuosprendyje minimas bendrovės „Compensa Vienna Insurance Group“ atsakymas negali būti laikomas nei patvirtinančiu, nei paneigiančiu kokias nors šiai baudžiamajai bylai reikšmingas aplinkybes ir todėl apskritai nelaikytinas įrodymu. Be to, šios draudimo bendrovės atsakyme aiškiai nurodoma, kad UAB „TIS“ nurodytu metu kreipėsi ne dėl garantijos išdavimo, o dėl avansinio laidavimo draudimo sutarties sudarymo, tai taip pat nei patvirtina, nei paneigia kokias nors šiai bylai reikšmingas aplinkybes ir taip pat negalėjo būti laikoma įrodymu.

6.13. Apeliacinės instancijos teismas, konstatuodamas, kad UAB „TIS“ ir T. P. neva apskritai nesikreipė nė į vieną banką ar draudimo bendrovę dėl garantijos išdavimo, nepagrįstai nevertino bylos medžiagoje esančių elektroninių susirašinėjimų, paneigiančių nurodytą teismo išvadą ir aiškiai patvirtinančių, kad buvo imtasi veiksmų dėl Sutarties sąlygų vykdymo garantijos gavimo, buvo kreiptasi į Lietuvoje veikiančius bankus, tarp jų ir į AB Šiaulių banką, draudimo brokerius, draudimo bendroves, buvo pasitelkti ir tarpininkai, per kuriuos buvo bendraujama su draudimo bendrovėmis. Nevertindamas nurodytų duomenų, nepateikdamas motyvų, kodėl šiuos duomenis atmeta ir jais nesivadovauja, apeliacinės instancijos teismas nesilaikė BPK 20 straipsnio 5 dalies bei 305 straipsnio 1 dalies reikalavimų ir juos esmingai pažeidė.

6.14. Skundžiamame nuosprendyje, kaip ir pirmosios instancijos teismo nuosprendyje, UAB „TIS“ ir T. P. kaltė dėl dokumentų pagaminimo grindžiama iš selektyvaus liudytojų parodymų vertinimo padaryta prielaida, kad T. P. galėjo gauti AB Šiaulių banko garantijos šabloną.

6.15. Nors skundžiamame nuosprendyje nurodoma, kad liudytoja J. R.-O. parodė, jog T. P. galėjo iš jos gauti garantijos šabloną, kadangi į susitikimą su juo ji nešėsi garantijos pavyzdį ar šabloną, o liudytojas M. L., apklaustas ikiteisminio tyrimo metu, parodė, kad banko garantijos standartiniai tekstai teikiami banko klientams susiderinti su garantijų gavėjais, tačiau nė vienas iš šių liudytojų neginčijamai nepatvirtino ir nenurodė, kad T. P. gavo minėtos garantijos šabloną, kad toks šablonas jam buvo įteiktas ar atsiųstas ar kad su T. P. būtų buvęs derintas garantijos tekstas.

6.16. Bylą nagrinėjant tiek pirmosios, tiek apeliacinės instancijos teismuose nebuvo nustatyta, o ir jokie bylos duomenys nepatvirtina, kad banke vykusios konsultacijos metu T. P. būtų domėjęsis, kokie duomenys įrašomi į banko garantijos blanką, kad T. P. būtų paaiškinta vidinė banko garantijų pasirašymo tvarka, kad T. P. būtų banko darbuotojų prašęs kokių nors banko dokumentų blankų ar šablonų, kad banko darbuotojai būtų palikę banko dokumentų blankus ar kad T. P. juos būtų paėmęs. Nebuvo nustatyta, kad

susirašinėjimų ar konsultacijų su AB Šiaulių banko darbuotojais metu būtų kalbama apie tai, koks konkrečiai asmuo išduoda ir pasirašo banko garantijas, kaip banko garantijos yra tvirtinamos. Teismų taip pat liko nutylėta ir nepasisakyta, kokiu būdu ir iš kur T. P. galėjo gauti AB Šiaulių banko antspaudą, kuris buvo uždėtas ant garantijų.

6.17. Taigi, teismai, spręsdami dėl T. P. ir UAB „TIS“ kaltės pagaminus netikras AB Šiaulių banko garantijas, nepagrįstai, pažeisdami BPK 20 straipsnio 5 dalies reikalavimus, nevertino kitų įrodymų, reikšmingų sprendžiant baudžiamosios atsakomybės pagal BK 300 straipsnį klausimą. Teismų liko neįvertinta Lietuvos teismo ekspertizės centro Šiaulių skyriaus 2022 m. gegužės 25 d. specialisto išvada Nr. 11-Š-57 (22) bei 2022 m. lapkričio 10 d. specialisto išvada Nr. 11-288 (22), kuriose, ištyrus 2020 m. gruodžio 11 d. garantiją bei atlikus rašysenos ekspertizes, konstatuota, kad nenustatyta, jog šią garantiją kito asmens vardu būtų pasirašęs T. P.

6.18. Neįvertinta ir neatsižvelgta į tai, kad nei atliekant kratas pas T. P. jo gyvenamojoje bei darbo vietoje, nei atliekant kratos metu paimtų kompiuterinių įrenginių apžiūrą nebuvo rasta jokių duomenų, patvirtinančių kokį nors T. P. tariamą dokumentų pagaminimą ar suklastojimą, t. y. nei T. P. naudotame kompiuteryje, nei elektroniniame pašte nebuvo rasta jokių AB Šiaulių banko garantijų blankų ar jų ruošinių, rengimo ar koregavimo požymių, ar kad būtų ieškota banko garantijų pavyzdžių, be to, nerasta ir jokių popierinių AB Šiaulių banko garantijų šablonų, šio banko antspaudo, kuriuo buvo patvirtintos aptariamos garantijos.

6.19. Nors apeliacinės instancijos teismas pacitavo specialisto A. Gudausko parodymus, kuriais jis parodė, kad tokio dalyko, jog būtų kokiu nors būdu vieno ar kito įrenginio vartotojo kažkaip kurta, redaguota ar taisyta banko garantija, nerado, tačiau toliau skundžiamame nuosprendyje padarė jokiais įrodymais nepagrįstą prielaidą, kad, apžiūrėjus T. P. naudotus įrenginius ir kompiuterinę techniką, nebuvo rasta ir nustatyta jokių dokumento klastojimo požymių ne todėl, kad jų nebuvo, o todėl, kad nebuvo rastas pirminis dokumentas, kuris lengvai galėjo būti pašalintas iš kompiuterio.

6.20. Taigi, UAB „TIS“ ir T. P. inkriminuotas netikrų AB Šiaulių banko garantijų pagaminimas (suklastojimas) yra grindžiamas ne neabejotinų bylos duomenų visumos analize, o tik prielaidomis ir spėjimais, kad T. P. galėjo pagaminti netikras AB Šiaulių banko garantijas, taip esmingai pažeidžiant *in dubio pro reo* principą ir BPK 20 straipsnio 5 dalyje įtvirtintus įrodymų vertinimo reikalavimus. Vien teismo vartojamas žodis „galėjo“ patvirtina, kad tai yra tik prielaida, spėjimai, kaip galėjo būti, o ne neginčijamai nustatytas faktas, kaip buvo.

6.21. Byloje nesant neabejotinų įrodymų, patvirtinančių, kad T. P. pagamino netikras AB Šiaulių banko garantijas, nėra ir T. P. bei UAB „TIS“ inkriminuotos nusikalstamos veikos, nurodytos BK 300 straipsnio 3 dalyje, objektyviojo požymio – netikro dokumento pagaminimo. Todėl teismai, neginčijamai nenustatę, kad T. P. pagamino netikras banko garantijas, ir UAB „TIS“ kaltę

grįsdami tik prielaida ir tikimybe, jog T. P. galėjo pagaminti garantijas, netinkamai pritaikė baudžiamąjį įstatymą.

6.22. Be to, teismai neatskleidė ir nepagrindė T. P. tariamo žinojimo ir suvokimo, kad AB Šiaulių banko garantijos yra netikros. Tariamas T. P. žinojimas ir suvokimas laikant, gabenant ir panaudojant netikras garantijas teismų kildinami tik iš prielaidos, kad garantijas pagamino (galėjo pagaminti) pats T. P., nors šios prielaidos nepatvirtina jokie byloje esantys įrodymai, o priešingai – ją paneigia.

6.23. Be šios vienintelės prielaidos apie tariamą T. P. galėjimą pagaminti netikras banko garantijas, teismai nepateikė ir nenurodė nė vieno objektyvaus byloje esančio duomens, kuris pagrįstų UAB „TIS“ ir T. P. kaltę dėl suklastotų dokumentų panaudojimo. Teismų nuosprendžiuose nepateikiama ir nenurodoma jokių duomenų, rodančių, kad T. P. žinojo ir suvokė, kad jo teikiamos garantijos yra netikros, t. y. kad jis veikė tiesiogine tyčia.

6.24. Apkaltinamasis nuosprendis negali būti grindžiamas prielaidomis, abejotinais faktais ir tikėtinomis aplinkybėmis, o turi būti pagrįstas įrodymais, neginčijamai ir neabejotinai patvirtinančiais asmens kaltę padarius nusikalstamą veiką ir kitas svarbias bylos aplinkybes. Jei yra nepašalintų abejonių ir prieštaravimų, visos abejonės ir neaiškumai turi būti aiškinami kaltinamojo naudai.

6.25. Taigi, UAB „TIS“ ir T. P. kaltė dėl netikrų garantijų pagaminimo ir disponavimo jomis teismų nuosprendžiuose yra grindžiama ne bylos duomenų visumos analize, o tik prielaidomis ir spėjimais. Teismai pažeidė BPK 20 straipsnio 5 dalies, 305 straipsnio 1 dalies 2 punkto reikalavimus ir, pripažindami UAB „TIS“ ir T. P. kaltais dėl netikrų banko garantijų pagaminimo ir disponavimo jomis, netinkamai pritaikė baudžiamąjį įstatymą.

6.26. Be to, teismai, pažeisdami pamatinį nekaltumo prezumpcijos principą, įrodinėjimo naštą perkėlė nuteistiesiems, nurodydami, kad nei gynėjai, nei pats T. P. negalėjo nurodyti ir tariamo banko darbuotojo, kuris jam paskambino ir perdavė garantijas, skambučių iš AB Šiaulių banko T. P. nurodytu laikotarpiu nerasta ir nuteistojo telefono išklotinėje.

6.27. Vien tai, kad, praėjus tokiam ilgam laikotarpiui (nuo pirmosios garantijos gavimo praėjo daugiau kaip šešeri metai), nebėra išlikusių garantijų gavimo aplinkybes patvirtinančių dokumentų, o T. P. nebepamena jam skambinusio ir banko garantijas perdavusio asmens kontaktinių duomenų, niekaip neįrodo T. P. žinojus, jog banko garantijos galimai yra netikros ir suklastotos. Remiantis BPK 22 straipsnio 3 dalimi, kaltinamasis neturi jokios pareigos ir neprivalo pateikti kokių nors duomenų ar dokumentų ar kaip kitaip stengtis įrodyti savo nekaltumo.

6.28. Byloje kilusios ir nepašalintos abejonės nebuvo vertinamos nuteistųjų naudai (BPK 44 straipsnio 6 dalis), įrodinėjimo našta nepagrįstai buvo perkelta nuteistiesiems, taip nesilaikant *in dubio pro reo* principo ir esmingai pažeidžiant UAB „TIS“ ir T. P. teisę į gynybą, dėl to teismų nuosprendžiai negali būti pripažinti teisėtais ir pagrįstais.

6.29. Kaltinime T. P. veiksmai buvo kvalifikuoti kaip BK 182 straipsnio 3 dalyje ir BK 300 straipsnio 3 dalyje nurodytų nusikalstamų veikų sutaptis. Atitinka-

mai UAB „TIS“ veiksmai buvo kvalifikuoti kaip BK 20 straipsnio 2 dalyje ir 182 straipsnio 3 dalyje bei BK 20 straipsnio 2 dalyje ir 300 straipsnio 3 dalyje nurodytų nusikalstamų veikų sutaptis.

6.30. Pagal teismų praktiką, žinomai netikrų ar žinomai suklastotų dokumentų panaudojimas sukčiaujant papildomai pagal BK 300 straipsnį nekvalifikuojamas, nes netikri ar suklastoti dokumentai panaudojami kaip priemonė turtinei naudai gauti. Tačiau jeigu kaltininkas pats pagamino netikrą dokumentą ar suklastojo tikrą dokumentą ir jį pateikęs kaip apgaulės priemonę įgijo svetimą turtą, turtinę teisę, išvengė turtinės prievolės ar ją panaikino, jo veika kvalifikuojama pagal BK 182 ir 300 straipsnių atitinkamose dalyse nustatytų nusikalstamų veikų sutaptį (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-213/2009, 2K-7-82-699/2018).

6.31. Skundžiamu nuosprendžiu UAB „TIS“ pagal BK 20 straipsnio 2 dalį ir 300 straipsnio 3 dalį, o T. P. – pagal BK 300 straipsnio 3 dalį pripažinti kaltais ir nuteisti už tai, kad T. P., pagamindamas netikras AB Šiaulių banko garantijas ir jas laikydamas, gabendamas bei panaudodamas – pateikdamas VšĮ ŠRATC darbuotojoms, apgaule UAB „TIS“ naudai išvengė labai didelės – 354 800 Eur turtinės prievolės sumokėti VšĮ ŠRATC Sutarties įvykdymo užtikrinimą. Taigi, netikrų garantijų pagaminimas ir disponavimas jomis UAB „TIS“ ir T. P. inkriminuotas kaip sukčiavimo padarymo būdas, sudaręs sąlygas padaryti sukčiavimo nusikalstamą veiką.

6.32. Kai dokumentų suklastojimas ir disponavimas suklastotu dokumentu asmeniui yra inkriminuotas kaip turtinės nusikalstamos veikos padarymo būdas ir kai asmuo yra išteisinamas dėl kaltinimo padarius atitinkamą turtinę nusikalstamą veiką, nesant jo veiksmuose šios veikos požymių, tokiu atveju kasacinio teismo praktikoje pripažįstama, kad asmuo turi būti išteisinamas ir dėl jam pateikto kaltinimo pagal BK 300 straipsnį (kasacinio teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-87-648/2024).

6.33. Taigi, apeliacinės instancijos teismui išteisinus UAB „TIS“ pagal BK 20 straipsnio 2 dalį ir 182 straipsnio 3 dalį, o T. P. – pagal BK 182 straipsnio 3 dalį, nesant šių nusikalstamų veikų sudėties požymių (pripažinus, kad T. P. neturėjo tyčios ir tikslo sukčiauti, bei konstatavus, kad tarp UAB „TIS“ ir VšĮ ŠRATC yra susiklostę civiliniai teisiniai santykiai), kartu turėjo būti pripažinta, kad nėra ir šių veikų padarymo būdo – netikro dokumento pagaminimo ir disponavimo netikru dokumentu, ir UAB „TIS“ ir T. P. taip pat turėjo būti išteisinti. Šiuo atveju apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai nukrypo nuo kasacinio teismo praktikos, dėl to netinkamai pritaikė baudžiamąjį įstatymą.

6.34. Taip pat teismai neaptarė ir nepagrindė būtinojo BK 300 straipsnio 3 dalyje nurodyto nusikaltimo sudėties – didelės žalos padarymo. Skundžiamame nuosprendyje tik formaliai konstatuota, kad UAB „TIS“ ir T. P. suklastojo ir panaudojo suklastotus dokumentus padarydami labai didelę turtinę žalą.

6.35. Abiejų instancijų teismai BK 300 straipsnio 3 dalyje nurodytą didelės žalos padarymo požymį tapatino su UAB „TIS“ ir T. P. kaltinime inkriminuotu didelės vertės, viršijančios 400 MGL dydžio sumą (BK 190 straipsnio 1 dalis),

turtinės žalos padarymu sukčiaujant.

6.36. Teismų praktikoje pažymima, kad didelės žalos požymis nėra tapatus didelės turtinės žalos požymiui ir negali būti preziumuojamas, jis turi būti įrodinėjamas atskirai, kaip kvalifikuojamasis BK 300 straipsnio 3 dalyje nurodyto nusikaltimo sudėties požymis (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-46-699/2018, 2K-104-1073/2020, 2K-145-495/2021).

6.37. Apeliacinės instancijos teismas, išteisindamas UAB „TIS“ dėl kaltinimo pagal BK 20 straipsnio 2 dalį ir 182 straipsnio 3 dalį, konstatavo, kad: 1) T. P. neturėjo tyčios ir tikslo sukčiauti; 2) T. P. siekė sudaryti Sutartį su VšĮ ŠRATC ir ją teisėtai vykdyti, siekė iš civilinio sandorio išplaukiančių pasekmių, o ne nusikalstamų veiksmų; 3) UAB „TIS“ ginčijo vienašališką Sutarties nutraukimą, siekė ją vykdyti ir toliau; 4) dėl Sutarties neįvykdymo iki galo VšĮ ŠRATC kilusi žala buvo atlyginta civilinės teisės priemonėmis; 5) tarp VšĮ ŠRATC ir UAB „TIS“ susiklostė civiliniai teisiniai santykiai. Teismas pripažino, kad T. P., pateikdamas VšĮ ŠRATC AB Šiaulių banko garantijas, nesiekė naudoti apgaulės ir neturėjo tikslo išvengti ir neišvengė turtinės prievolės VšĮ ŠRATC, t. y. pateikdamas garantijas nenorėjo padaryti didelės žalos ir neturėjo tokio tikslo. Taip pat pripažino, kad jokia turtinė žala, sietina su banko garantijomis, VšĮ ŠRATC apskritai nebuvo padaryta, kadangi VšĮ ŠRATC patirti nuostoliai, kilę dėl Sutarties neįvykdymo, iki galo buvo atlyginti civilinėmis teisinėmis priemonėmis. Taip apeliacinės instancijos teismas aiškiai paneigė savo paties išvadas dėl tariamo didelės žalos požymio buvimo T. P. ir UAB „TIS“ veiksmuose.

6.38. Todėl apeliacinės instancijos teismas, palikdamas galioti pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalį dėl T. P. ir UAB „TIS“ pripažinimo kaltais dėl dokumentų klastojimo ir disponavimo jais, netinkamai pritaikė baudžiamąjį įstatymą. Akivaizdu, kad, nenustačius ir nepagrindus visų būtinųjų BK 300 straipsnio 3 dalyje nurodytų šios nusikalstamos veikos požymių – didelės žalos padarymo ir tyčios bei siekio padaryti didelę žalą, T. P. ir UAB „TIS“ taip pat turėjo būti išteisinti.

6.39. Baudžiamoji atsakomybė demokratinėje visuomenėje turi būti suvokiama kaip kraštutinė, paskutinė priemonė, naudojama saugomų teisinių gėrių, vertybių apsaugai tais atvejais, kai švelnesnėmis priemonėmis tų pačių tikslų negalima pasiekti (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-396/2009, 2K-262/2011, 2K-466-489/2016).

6.40. Nagrinėjamu atveju, net jei ir būtų vertinama, kad buvo padaryta BK 300 straipsnyje nustatyta nusikalstama veika, tokia veika nesukėlė jokių realių padarinių ir realiai nepažeidė kitų asmenų teisių bei nepadarė žalos reikšmingoms asmeninėms ar visuomeninėms vertybėms, t. y. nebuvo tokia pavojinga, kad už ją būtų taikoma baudžiamoji atsakomybė. Byloje buvo aiškiai nustatyta, jog VšĮ ŠRATC jokia žala, sietina su banko garantijomis, realiai nebuvo padaryta, kadangi tarp VšĮ ŠRATC ir UAB „TIS“ susiklostė civiliniai teisiniai santykiai, o iš Sutarties neįvykdymo iki galo kilę nuostoliai buvo visiškai atlyginti civiline tvarka.

IV. Kasacinės instancijos teismo argumentai ir išvados

7. Šiaulių apygardos prokuratūros Baudžiamojo persekiojimo skyriaus vyriausiojo prokuroro Ž. Kungio kasacinis skundas atmestinas, civilinės ieškovės VšĮ ŠRATC atstovo advokato R. Boiko kasacinis skundas tenkintinas iš dalies, nuteisto juridinio asmens UAB „TIS“ atstovo advokato L. Kuprusevičiaus kasacinis skundas tenkintinas iš dalies, nuteistojo T. P. gynėjo advokato M. Bliuvo kasacinis skundas tenkintinas iš dalies.

Dėl bylos nagrinėjimo kasacine tvarka ribų

8. Kasacinės instancijos teismas priimtus nuosprendžius ir nutartis, dėl kurių paduotas kasacinis skundas, tikrina teisės taikymo aspektu (BPK 376 straipsnio 1 dalis). BPK 369 straipsnyje yra nurodyti apskundimo ir bylos nagrinėjimo kasacine tvarka pagrindai (netinkamai pritaikytas baudžiamasis įstatymas ir (ar) padaryta esminių BPK pažeidimų). Kasaciniame skunde turi būti nurodyti teisiniai argumentai, pagrindžiantys BPK 369 straipsnyje nurodytų apskundimo ir bylos nagrinėjimo kasacine tvarka pagrindų buvimą (BPK 368 straipsnio 2 dalis). Tai reiškia, kad formalus nesutikimas su nepalankiais teismų sprendimais, dėstant įstatymų nuostatas, cituojant teismų praktiką, pateikiant savą įrodymų interpretavimą ir savaip nustatant veikos faktines aplinkybes, nėra vienas iš apskundimo ir bylos nagrinėjimo kasacine tvarka pagrindų, juo labiau grindžiamas teisiniais argumentais (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-200-697/2023, 2K-149-648/2023, 2K-4-594/2024, 2K-1-813/2025).
9. Kasacinės instancijos teismas nėra trečioji instancija, atliekanti įrodymų tyrimą ir jų vertinimą, nustatanti veikos faktines aplinkybes, juolab nagrinėjanti apeliaciniu skundu keltus klausimus, dėl kurių tinkamai pasisakė apeliacinės instancijos teismas (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-137-813/2025). Nuteistųjų gynėjo ir atstovo kasacinių skundų argumentais, susijusiais su dokumentų suklastojimu, siekiama ginčyti faktines aplinkybes, dėstomas savas įrodymų vertinimas. Civilinės ieškovės atstovo kasacinio skundo teiginiai, kad apeliacinės instancijos teismas neatsakė į apeliacinio skundo argumentus, susijusius su civilinio ieškinio išsprendimo forma, yra deklaratyvūs, negrindžiami teisiniais argumentais, sudarančiais apskundimo ir bylos nagrinėjimo kasacine tvarka pagrindą. Pažymėtina ir tai, kad į šios bylos nagrinėjimo ribas nepatenka civilinės ieškovės atstovo ir prokuroro skundo teiginiai apie Europos Sąjungos lėšų panaudojimo kontrolės mechanizmus. Atitinkamai šiais klausimais nepasisakytina.
10. Taigi teisėjų kolegija pagal kasacinius skundus tikrina, ar abiejų instancijų teismai nepadarė esminio BPK 20 straipsnio nuostatų pažeidimo grįsdami nuteistųjų kaltę dėl dokumento suklastojimo netiesioginiais įrodymais, ar tinkamai taikė baudžiamąjį įstatymą – BK 182 straipsnio 3 dalį ir BK 300 straipsnio 3 dalį, taip pat ar laikėsi įstatymo reikalavimų, spręsdami civilinio ieškinio ir išlaidų advokato teisinei pagalbai apmokėti klausimus (BPK 106 straipsnio 2 dalis).

Dėl BK 182 straipsnio 3 dalies taikymo

11. Prokuroro ir civilinės ieškovės atstovo kasaciniuose skunduose ginčijamas apeliacinės instancijos teismo sprendimas išteisinti T. P. ir juridinį asmenį UAB „TIS“ dėl sukčiavimo, motyvuojant tuo, kad teismas netinkamai taikė BK 182 straipsnio 3 dalį. Teisėjų kolegija šiuos argumentus vertina kaip nepagrįstus.
12. Pagal BK 182 straipsnį, sukčiavimas – tai nusikalstama veika, kuria kaltininkas apgaule savo ar kitų asmenų naudai įgyja svetimą turtą ar turtinę teisę, išvengia turtinės prievolės arba ją panaikina. Sukčiavimo esmė – tai neteisėtas turtinės naudos sau ar kitam asmeniui gavimas panaudojant apgaulę.
    12.1. Šios nusikalstamos veikos dalykas yra turtinė nauda, kurią apgaulę panaudojęs kaltininkas gauna sau ar kitam asmeniui ir kuri pasireiškia svetimo turto ar turtinės teisės įgijimu, turtinės prievolės panaikinimu ar išvengimu. Sukčiavimui būdinga tai, kad dėl panaudotos apgaulės kitas asmuo patiria turtinės žalos (netenka turto, turtinės teisės, galimybių įgyvendinti turimą turtinę teisę), o kaltininkas gauna turtinės naudos sau ar kitam asmeniui.
    12.2. Sukčiavimas objektyviai pasireiškia tam tikrų alternatyvių veikų padarymu: 1) svetimo turto savo ar kitų naudai įgijimu apgaule; 2) svetimos turtinės teisės savo ar kitų naudai įgijimu apgaule; 3) turtinės prievolės savo ar kitų naudai išvengimu apgaule; 4) turtinės prievolės savo ar kitų naudai panaikinimu apgaule. Šie sukčiavimo objektyvieji požymiai BK 182 straipsnio dispozicijoje suformuluoti kaip alternatyvūs, todėl baudžiamajai atsakomybei kilti pakanka, kad būtų padaryta bent viena iš nurodytų veikų. Kvalifikuojant kaltininko veikas kaip sukčiavimą, būtina nustatyti, koks konkretus objektyvusis sukčiavimo požymis labiausiai atitinka kaltininko padarytą veiką (pvz., kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-7-112/2012, 2K-411/2013, 2K-305-693/2017, 2K-172-511/2018, 2K-7-25-495/2020, 2K-71-697/2024).
    12.3. Nagrinėjamoje byloje svarbu atkreipti dėmesį, kad turtinės prievolės išvengimas suprantamas kaip kaltininko ar kito asmens pareigos, kilusios iš delikto, sandorio ar kitu teisėtu pagrindu, nevykdymas ar tik dalinis vykdymas panaudojant apgaulę (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-224/2008, 2K-265/2011, 2K-7-304-976/2016, 2K-170-895/2018, 2K-145-495/2021, 2K-71-697/2024). Išvengti turtinės prievolės reiškia atsisakyti vykdyti ją arba naudojant apgaulę sudaryti tokią padėtį, kad kreditorius prarastų realią galimybę įgyvendinti savo turtinę teisę arba ši galimybė būtų iš esmės suvaržyta, o kaltininkas išvengtų realaus pavojaus būti teisiškai priverstas vykdyti savo pareigą teisės turėtojui.
    12.4. Sukčiavimo, kaip nusikalstamos veikos, požymis, skiriantis jį nuo civilinio delikto ir darantis turto užvaldymą neteisėtą baudžiamąja prasme, yra apgaulės panaudojimas prieš turto savininkus, teisėtus valdytojus ar asmenis, kurių žinioje yra turtas. Ši apgaulė turi būti esminė, t. y. suklaidinimas turi turėti lemiamą įtaką asmens apsisprendimui dėl turto perdavimo kitam asmeniui (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-7-255/2012, 2K-7-

322/2013, 2K-7-27-746/2015, 2K-7-47-895/2016, 2K-7-41-511/2017, 2K-7-136-489/2017, 2K-17-976/2020, 2K-91-891/2025 ir kt.). Apgaulė išvengiant turtinės prievolės naudojama siekiant išvengti situacijos, sudarančios prielaidas skolininkui būti priverstam vykdyti prievolę, pvz., perleidžiant savo turtą kitiems asmenims, kad nebūtų į ką nukreipti reikalavimo (pvz., kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-224/2008, 2K-7-66-788/2022).

12.5. Nagrinėjamoje byloje pažymėtina, kad baudžiamajai atsakomybei kilti reikia tokios apgaulės, kuri esmingai apsunkintų pažeistos teisės atkūrimą civilinio proceso tvarka. Pateikdamas suklastotus dokumentus (pvz., sutartį, kuri nebuvo sudaryta) arba į tikrus dokumentus įrašydamas netikrus duomenis (pateikdamas netikrus duomenis apie save, gyvenamąją ar darbo vietą arba kitokius duomenis, apsunkinančius jo identifikavimą, arba duomenis apie turto priklausomybę, suklastodamas parašą), kaltininkas ne tik suklaidina turto savininką ar valdytoją dėl savo ketinimų ar teisių į turtą, bet ir apsunkina pažeistos teisės atkūrimą civilinio proceso tvarka be kriminalinės justicijos įsikišimo (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-329/2011, 2K-514/2014, 2K-32/2015, 2K-304-895/2018). Antai turi būti įvertinta, ar kaltinamas asmuo sąmoningai sudarė situaciją, kad nukentėjusysis negalėtų civilinėmis teisinėmis priemonėmis atkurti savo pažeistos teisės arba toks pažeistų teisių gynimo būdas būtų apsunkintas, pvz.: sandoris sąmoningai sudarytas taip, kad vėliau būtų neįmanoma įrodyti jo tikrojo turinio, asmuo skolinosi nuslėpdamas nuo nukentėjusiojo esminę informaciją apie didelę skolų naštą ir nemokumą, vengdamas prievolės tyčia tapo beturtis, kad nebūtų į ką nukreipti reikalavimo, pasislėpė ir pan. (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-133/2010, 2K-7-152-895/2019). Svarbu, kad civiliniai teisiniai santykiai nebūtų painiojami su jų imitavimu, kai civilinė sutartis yra tik priemonė kito asmens turtui užvaldyti ir atitinkamai turtinei žalai jam padaryti (pvz., kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-76-788/2020). Sprendžiant klausimą dėl baudžiamosios atsakomybės pagal BK 182 straipsnį, svarbu nustatyti ir apgaulės turinį – ar apgaulė naudojama siekiant įgyti svetimą turtą ar turtinę teisę, išvengti turtinės prievolės ar ją panaikinti, ar apgaulė naudojama dėl kitokių priežasčių (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-145-495/2021).

12.6. Sukčiavimas gali būti padarytas tik esant tiesioginei tyčiai, t. y. kai kaltininkas suvokia, kad esmingai klaidina kitą asmenį (instituciją), numato, kad dėl jo veiksmų kitas asmuo patirs turtinės žalos, o jis sau ar kitam asmeniui gaus turtinės naudos, ir to nori (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-7-176-303/2015, 2K-348-788/2017, 2K-129-788/2023, 2K-253-1214/2024).

13. Byloje nustatyta, kad, laimėjus viešuosius pirkimus, T. P. suklastojo UAB Šiaulių banko garantijas, kurios buvo būtinos, kad Sutartis tarp UAB „TIS“ su partnerėmis ir VšĮ ŠRATC įsigaliotų (apie tai bus pasisakyta vėliau šioje nutartyje); vėliau UAB „TIS“ su partnerėmis vykdė sudarytą su VšĮ ŠRATC sutartį; ginčai dėl Sutarties vykdymo buvo sprendžiami civilinio proceso tvarka, įskaitant ir ginčus teisme dėl vienašalio Sutarties nutraukimo (UAB „TIS“ su partnerėmis ginčijo

teisme Sutarties nutraukimą); VšĮ ŠRATC vienašališkai nutraukus Sutartį ir pateikus AB Šiaulių bankui reikalavimą išmokėti 354 800 Eur sumą, nurodytą T. P. pateiktose garantijose, paaiškėjo, kad tokia garanto prievolė neegzistuoja; civilinis ieškinys dėl nuostolių, kuriuos VšĮ ŠRATC patyrė dėl netinkamo Sutarties vykdymo, buvo visiškai patenkintas ir VšĮ ŠRATC patirti nuostoliai atlyginti.

14. Pirmosios instancijos teismo nuosprendžiu, įvertinus šias faktines aplinkybes, T. P. pripažintas kaltu pagal BK 182 straipsnio 3 dalį, o UAB „TIS“ – pagal BK 20 straipsnio 2 dalį ir 182 straipsnio 3 dalį. Nuosprendyje buvo konstatuota, kad T. P., būdamas UAB „TIS“ vienintelis akcininkas ir direktorius, bendrovės vardu pasirašė Sutartį su VšĮ ŠRATC. Neradęs garanto ar laiduotojo (Sutarčiai įsigalioti ir jos įvykdymui užtikrinti buvo reikalinga banko garantija ar draudimo bendrovės laidavimo raštas dėl 354 800 Eur sumos), jis pateikė VšĮ ŠRATC žinomai netikrus dokumentus – AB Šiaulių banko garantijas (354 800 Eur). VšĮ ŠRATC vienašališkai nutraukus Sutartį su UAB „TIS“ ir pateikus AB Šiaulių bankui reikalavimą išmokėti 354 800 Eur sumą, nurodytą T. P. pateiktose garantijose, paaiškėjo, kad tokia garanto prievolė neegzistuoja. Taigi buvo konstatuota, kad tokiais veiksmais T. P. ir UAB „TIS“ apgaule išvengė turtinės prievolės VšĮ ŠRATC, taip padarydami labai didelę turtinę žalą (354 800 Eur) VšĮ ŠRATC, kurios neįmanoma atlyginti civilinėmis teisinėmis priemonėmis (nuosprendžio 36 puslapis).
15. Tuo tarpu apeliacinės instancijos teismas pripažino, kad tarp VšĮ ŠRATC ir UAB „TIS“ susiklostė civiliniai teisiniai santykiai, ir priėmė išteisinamąjį nuosprendį dėl kaltinimų pagal BK 182 straipsnio 3 dalį. Teismas tokią išvadą argumentavo tuo, kad, pirma, Sutartis buvo vykdoma. Kaip nustatė teismas, buvo įrengti 96 vnt. požeminių konteinerių aikštelių, jose sumontuota 429 vnt. konteinerių; vėliau VšĮ ŠRATC, nustačiusi, kad Sutartis vykdoma netinkamai (įrengti konteineriai turėjo defektų), vienašališkai ją nutraukė ir kreipėsi į teismą dėl nuostolių atlyginimo. Antra, teismas vertino tai, kad nutraukus Sutartį liko neįrengta 193 vnt. požeminių konteinerių aikštelių, kuriose turėjo būti sumontuota 861 vnt. konteinerių, todėl VšĮ ŠRATC paskelbė naują viešąjį pirkimą ir sudarė sutartį dėl likusių darbų atlikimo. Šiaulių apygardos teismo 2023 m. gruodžio 20 d. sprendimu VšĮ ŠRATC ieškinys dėl patirtų nuostolių atlyginimo buvo tenkintas visiškai ir VšĮ ŠRATC solidariai iš UAB „TIS“, bendrovės „Zweva Environment BVBA“, UAB „Helanas“ priteista 445 725,29 Eur nuostolių atlyginimo. Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. birželio 11 d. nutartimi Šiaulių apygardos teismo 2023 m. gruodžio 20 d. sprendimas paliktas nepakeistas. Trečia, teismas, įvertinęs šias aplinkybes, padarė išvadą, kad T. P. neturėjo iš anksto susiformavusios tyčios ir tikslo sukčiauti, o priešingai – siekė sudaryti Sutartį su VšĮ ŠRATC ir ją vykdyti. Taigi, apeliacinės instancijos teismas, konstatavęs, kad nebuvo kliūčių konstatuoti sutarties buvimą, nustatyti sutarties šalis, padaryta žala buvo atlyginta civilinės teisės priemonėmis, padarė bendrą išvadą, jog tarp VšĮ ŠRATC ir UAB „TIS“ susiklostė civiliniai teisiniai santykiai (nuosprendžio 25–30 punktai).
16. Teisėjų kolegija, teisės taikymo aspektu patikrinusi skundžiamą apeliacinės instancijos teismo nuosprendį, konstatuoja, kad apeliacinės instancijos teismas, laikydamasis įrodinėjimo taisyklių, išsamiai įvertino byloje esančius įrodymus,

teisingai aiškino ir taikė BK 182 straipsnio 3 dalį, laikydamasis pirmiau išdėstytos teismų praktikos, ir pagrįstai T. P. ir UAB „TIS“ dėl sukčiavimo išteisino.

16.1. Teisėjų kolegijos vertinimu, byloje nustatytos faktinės aplinkybės iš esmės tinkamai įvertintos ne kaip sunkus nusikaltimas, nustatytas BK 182 straipsnio 3 dalyje, o kaip civiliniai teisiniai santykiai.

16.2. Teisėjų kolegija sutinka su apeliacinės instancijos teismo padaryta išvada, kad T. P. neturėjo iš anksto susiformavusios tyčios ir tikslo sukčiauti, t. y. panaudojus esminę apgaulę išvengti turtinės prievolės (pateikiant suklastotas Sutarties vykdymo banko garantijas, kad Sutartis įsigaliotų). Kaip jau minėta, kai kaltinimai sukčiavimu susiję su turtinės prievolės išvengimu, apie baudžiamąjį teisinį pažeidimo pobūdį turi būti sprendžiama ir vertinant, ar kaltinamas asmuo sąmoningai sudarė situaciją, kad nukentėjusysis negalėtų civilinėmis teisinėmis priemonėmis atkurti savo pažeistos teisės arba toks pažeistų teisių gynimo būdas būtų apsunkintas.

16.3. UAB „TIS“ su partnerėmis Sutartį vykdė (įrengė beveik trečdalį aikštelių su konteineriais, t. y. 96 vnt. iš pagal Sutartį numatytų įrengti 289 vnt. aikštelių, jose sumontuoti 429 vnt. konteinerių iš numatytųjų 1290 vnt.); prasidėjus teisiniams ginčams dėl Sutarties tinkamo vykdymo (konteinerių kokybės ir kt.), nesiekė apgaule išvengti turtinių prievolių, kylančių iš šio sandorio, taip pat apgaule nesukūrė situacijos, kurioje VšĮ ŠRATC būtų neįmanoma civilinėmis teisinėmis priemonėmis gauti nuostolių atlyginimo, susijusio su netinkamu Sutarties vykdymu. Byloje nėra nustatyta aplinkybių, patvirtinančių, kad T. P. būtų sąmoningai sudaręs tokią situaciją, kuri būtų esmingai pasunkinusi VšĮ ŠRATC galimybes atkurti pažeistas teises civilinėmis teisinėmis priemonėmis, t. y. nuteistieji civilinei ieškovei buvo žinomi, jie nesislapstė, civilinės bylos buvo išnagrinėtos, nuostoliai atlyginti. Kaip jau minėta, VšĮ ŠRATC, paskelbusi naują viešąjį pirkimą ir sudariusi pakeičiančiąją sutartį, kreipėsi į teismą prašydama iš UAB „TIS“ ir partnerių priteisti patirtų nuostolių sumą, susidariusią dėl sutarčių kainų skirtumų. VšĮ *ŠRATC ieškinys buvo visiškai tenkintas, patirti nuostoliai* – 445 725,29 Eur – atlyginti. Sprendžiant dėl nuostolių atlyginimo teisinės reikšmės kvalifikuojant veiką, svarbu ir tai, kad VšĮ ŠRATC patirti dėl netinkamai vykdytos Sutarties nuostoliai viršijo pinigų sumą, nurodytą suklastotose AB Šiaulių banko garantijose, civilinio proceso metu jų visų atlyginimas buvo priteistas ir vėliau jie buvo atlyginti UAB „TIS“ su partnerėmis.

16.4. Taigi, apibendrinant darytina išvada, jog nors AB Šiaulių banko garantijos buvo suklastotos ir buvo panaudotos sudarant Sutartį, tačiau byloje nenustatyti būtinieji sukčiavimo, kuris buvo inkriminuotas šioje byloje, požymiai: tyčinis T. P. ir UAB „TIS“ esminės apgaulės panaudojimas prieš VšĮ ŠRATC išvengiant turtinės prievolės, t. y. kaltininko ar kito asmens pareigos, kilusios iš delikto, sandorio ar kitu teisėtu pagrindu, nevykdymas ar dalinis vykdymas panaudojant apgaulę. Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija konstatuoja, kad apeliacinės instancijos teismas, išteisindamas T. P. ir juridinį asmenį UAB „TIS“, tinkamai taikė BK 182 straipsnio 3 dalį, BK 20 straipsnio 2 dalį.

Dėl BPK reikalavimų, keliamų įrodinėjimo procesui, ir BK 300 straipsnio 3 dalies taikymo

17. Nuteistųjų gynėjas ir atstovas kasaciniuose skunduose nurodo, kad teismai nepagrįstai T. P. ir UAB „TIS“ nuteisė dėl dokumentų suklastojimo ir disponavimo suklastotais dokumentais, nes, pažeisdami BPK 20 straipsnio 5 dalyje įtvirtintas įrodymų vertinimo taisykles, BPK 305 straipsnio 1 dalyje įtvirtintus apkaltinamajam nuosprendžiui keliamus reikalavimus, BPK 44 straipsnio 6 dalyje įtvirtintą *in dubio pro reo* principą, nepagrindė, kad nuteistieji suklastojo dokumentus, t. y. pagamino tris netikrus, realiai neegzistuojančius dokumentus. Kasacinio skundo teiginiai, kuriais neigiamos teismų nustatytos faktinės aplinkybės, kaip jau minėta, nenagrinėjami. Toliau bus nagrinėjami tik argumentai, susiję su įrodinėjimo taisyklių laikymusi nustatant faktines bylos aplinkybes.
18. BPK 20 straipsnio 5 dalyje nustatyta, kad teisėjai įrodymus vertina pagal savo vidinį įsitikinimą, pagrįstą išsamiu ir nešališku visų bylos aplinkybių išnagrinėjimu, vadovaudamiesi įstatymu. Teisėjų vidinis įsitikinimas vertinant įrodymus turi būti paremtas visų byloje esančių duomenų patikimumo patikrinimu, palyginimu, prieštaravimų pašalinimu ir savo sprendimų argumentavimu. Taigi, bylą nagrinėjančio teismo kompetencija yra nuspręsti, kurie iš byloje esančių duomenų laikytini įrodymais, kokios išvados jais remiantis darytinos, ar byloje surinktų įrodymų pakanka išvadai, kad inkriminuojama nusikalstama veika (ne)turi baudžiamajame įstatyme nustatytus nusikalstamos veikos sudėties požymius.
    18.1. Pagal teismų praktiką, tiek tiesioginiai, tiek netiesioginiai įrodymai turi įrodomąją vertę. Tiesioginiai įrodymai patys, be tarpinių grandžių, yra susiję su įrodinėjimo dalyku, o netiesioginiai yra tokie įrodymai, kurie iš pradžių pagrindžia tarpinio fakto buvimą, o per šį faktą – ir įrodinėtinas aplinkybes. Ne visada nusikaltimo aplinkybės ir veiką padariusio asmens kaltė nustatomos tiesioginiais įrodymais. Tiesioginiai įrodymai neturi pranašumo prieš netiesioginius – ir vieni, ir kiti yra įrodinėjimo proceso elementai. Svarbu tai, kad įrodymai būtų įvertinti pagal įstatymo reikalavimus. Ar įrodymai yra patikimi, nustatoma išanalizavus jų gavimo tvarką ir palyginus juos su kitais byloje esančiais įrodymais (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-287/2013, 2K-220-628/2019, 2K-131-697/2025).
    18.2. BPK 20 straipsnio 5 dalis įpareigoja teismą vertinant įrodymus išsamiai ištirti bylos aplinkybes. BPK 44 straipsnio 6 dalyje įtvirtinto nekaltumo prezumpcijos principo sudėtinė dalis ir svarbi įrodinėjimo taisyklė yra *in dubio pro reo* principas, pagal kurį abejonės, kurių, išnaudojus visas galimybes, nepavyksta pašalinti, aiškinamos kaltinamojo naudai. Abejonių gali kilti dėl bet kurių bylos elementų: faktinių nusikalstamos veikos aplinkybių buvimo; teisinių veikos požymių (nusikalstamos veikos sudėties elementų ar požymių, kitų nusikalstamai veikai kvalifikuoti reikšmingų aplinkybių) buvimo; sąlygų, būtinų duomenims pripažinti įrodymais, buvimo; atskirų įrodymų patikimumo ir jų įrodomosios reikšmės; įrodymų visumos pakankamumo nusikalstamą veiką padariusio asmens kaltumui konstatuoti ar kitų nagrinėjant bylą spren-

džiamų klausimų. Tačiau kaltinamojo naudai aiškinamos ne bet kokios abejonės ir ne bet kada, o tik tokios, kurios yra reikšmingos galutiniam teismo sprendimui priimti ir kurių neįmanoma pašalinti, išnaudojus visas galimybes. Pažymėtina ir tai, kad abejonės gali būti pašalinamos ne tik atliekant BPK nustatytus veiksmus, kuriais tikrinami byloje esantys įrodymai ar gaunami nauji duomenys, bet ir tinkamai, laikantis įstatyme nustatytų taisyklių, vertinant įrodymus (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-30-689/2018, 2K-28-689/2021, 2K- 227-976/2021, 2K-138-594/2025).

19. Įvertinus išdėstytą teismų praktiką, aiškinant netiesioginių įrodymų vertinimo ypatumus, taip pat byloje nustatytas faktines aplinkybes, darytina išvada, kad abiejų instancijų teismai tinkamai vertino byloje esančių įrodymų visumą, kuri leido daryti išvadą, jog T. P. ir UAB „TIS“ suklastojo AB Šiaulių banko garantijas ir jas panaudojo.
    19.1. Nuteistųjų gynėjo ir atstovo kasaciniuose skunduose nurodoma, kad nebuvo surinkta įrodymų, kurie tiesiogiai ir neginčytinai pagrįstų T. P. ir UAB „TIS“ kaltę dėl dokumentų (banko garantijų) suklastojimo ir disponavimo jais. Tačiau, kaip matyti iš skundžiamų teismų sprendimų, juose nurodyti išsamūs motyvai, kodėl teismai, įvertinę netiesioginių įrodymų visumą, nusprendė, kad būtent T. P. ir atitinkamai UAB „TIS“ suklastojo banko garantijas ir disponavo jomis, taip pat motyvai, kodėl atmetamos gynybos keltos versijos dėl kaltinamųjų nedalyvavimo klastojant dokumentus.
    19.2. Teismai, išdėstę byloje ištirtus įrodymus (specialisto išvadą, kurią patvirtino teisme apklaustas specialistas; liudytojų AB Šiaulių banko darbuotojų M. L., J. R.-O. ir R. M., VšĮ ŠRATC darbuotojų N. K., E. R. parodymus; bankų, įskaitant AB Šiaulių banką, ir draudimo bendrovių atsakymus į paklausimus ir kt.), juos palygino tarpusavyje ir, įvertinę jų visumą, pagrįstai konstatavo, kad byloje pakanka įrodymų, leidžiančių neabejotinai pripažinti T. P. ir UAB „TIS“ kaltais dėl dokumentų suklastojimo, t. y. trijų netikrų banko garantijų pagaminimo. Tai, jog banko garantijas suklastojo būtent T. P., patvirtina byloje nustatytos aplinkybės: jis dalyvavo pokalbiuose su AB Šiaulių banko darbuotojais dėl tokių garantijų gavimo tvarkos ir sąlygų, tačiau jokių veiksmų, kurie įrodytų realų bandymą gauti tokias garantijas, neatliko (UAB „TIS“ prašymo išduoti garantiją AB Šiaulių bankui nepateikė, prašymo atidaryti kredito liniją nepateikė, nedeponavo lėšų banke, reikalingos garantijoms suteikti lėšų sumos neturėjo, jokių mokesčių bankui už garantijų išdavimą nemokėjo); informacija, kad, siekiant užtikrinti Sutarties pasirašymą, yra būtinos garantijos ir kad būtina jose nustatyta suma yra 354 800 Eur, disponavo T. P.; jis pats pateikė VšĮ ŠRATC tris suklastotas neva AB Šiaulių banko išduotas Sutarties sąlygų vykdymo garantijas, prieš tai T. P. su VšĮ ŠRATC darbuotojomis derino tokių garantijų tekstus, o pasibaigus garantijų terminui, prašė grąžinti garantijų originalus (pirmosios instancijos teismo nuosprendžio 34–36 puslapiai, apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio 34–42 punktai).
    19.3. Teismai taip pat laikėsi kitų pirmiau aptartų reikalavimų, keliamų įrodinėjimo procesui. Jie ištyrė gynybos keliamas versijas, atidžiai vertino paties T. P.

duotus parodymus apie suklastotų banko garantijų pateikimą (t. y. tai, kad UAB „TIS“ vadovui T. P. nebuvo žinoma, jog jo teikiamos AB Šiaulių banko garantijos, kurios būtinos, kad įsigaliotų UAB „TIS“ Sutartis su VšĮ ŠRATC, yra suklastotos; kad jam nežinoma, kas, kodėl ir kaip jas galėjo suklastoti, paaiškinimus apie susitikimus su banko darbuotojais įvairiose miesto erdvėse) ir juos pagrįstai įvertino kaip neatitinkančius tikrovės (pirmosios instancijos teismo nuosprendžio 34–36 puslapiai, apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio 34–42 punktai). Tai, kad teismai kitaip, nei siekė kaltinamieji, vertino byloje esančius duomenis, nereiškia nei *in dubio pro reo* principo pažeidimo, nei įrodinėjimo pareigos perkėlimo kaltinamajam.

19.4. Apibendrinant darytina išvada, kad teismai nepažeidė BPK 20 straipsnio 5 dalies ir BPK 305 straipsnio 1 dalies reikalavimų, darydami išvadas dėl to, kad banko garantijas suklastojo T. P. ir atitinkamai UAB „TIS“, ir nurodydami jas procesiniuose sprendimuose.

20. Kasatoriai taip pat teigia, kad teismai netinkamai pritaikė BK 300 straipsnio 3 dalį. Kasaciniuose skunduose nurodoma, kad nuteistieji, išteisinti pagal BK 182 straipsnio 3 dalį, turėjo būti išteisinti ir pagal BK 300 straipsnio 3 dalį; antra, teigiama, kad teismai netinkamai taikė BK 300 straipsnio 3 dalį, be kita ko, dėl to, kad nenustatytas didelės žalos požymis. Su šiais kasatorių teiginiais teisėjų kolegija sutinka iš dalies.

21. BK 300 straipsnyje nustatytu nusikaltimu kėsinamasi į valstybėje nustatytą dokumentų tvarkymo ir jų naudojimo tvarką.

21.1. Tiesioginiu dokumentų suklastojimo objektu laikoma normali valstybės ir savivaldybės institucijų veikla, kuri sutrikdoma dėl netikrų dokumentų pagaminimo, tikrų dokumentų suklastojimo, tikrų ar netikrų dokumentų panaudojimo ar realizavimo, ir teisėti fizinių ar juridinių asmenų interesai (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-7-175-303/2015, 2K-7-167-511/2025).

21.2. Dokumentu laikomas kiekvienas rašytinis aktas, įtvirtinantis juridinę reikšmę turinčią informaciją, kuri pagal savo pobūdį ir reikšmę yra teisės, pareigos, teisinio santykio atsiradimo, pasikeitimo ar pasibaigimo įrodymas, taip pat juridinių faktų ar juridinę reikšmę turinčių aplinkybių įrodymas (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-426/2006, 2K-7-200/2008, 2K-290/2008, 2K-7-175-303/2015, 2K-169-689/2018, 2K-7-167-511/2025).

21.3. Ši nusikalstama veika padaroma tiesiogine tyčia. Tai reiškia, kad kaltininkas supranta, jog, siekdamas teisinėje apyvartoje įtvirtinti apgaulę, neteisėtai pagamino netikrą dokumentą, suklastojo tikrą dokumentą arba žinomai netikrą ar suklastotą dokumentą laikė, gabeno, siuntė, panaudojo arba realizavo, ir norėjo taip veikti.

21.4. Baudžiamajai atsakomybei taikyti reikalingą pavojingumo laipsnį dokumento suklastojimas ar disponavimas suklastotu dokumentu pasiekia tais atvejais, kai šiomis veikomis daroma įtaka teisiniams santykiams, tuose teisiniuose santykiuose dalyvaujančių asmenų teisėms ir pareigoms (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-198-689/2019, 2K-83-648/2020, 2K-173-387/2022, 2K-90-1073/2023, 2K-213-511/2023), o kai realiai jų nepažeidžia ar negali pažeisti,

gali būti konstatuota, kad veika nėra pavojinga baudžiamųjų įstatymų požiūriu ir neužtraukia baudžiamosios atsakomybės (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-263/2010, 2K-559/2011, 2K-161/2012, 2K-7-251/2013) arba yra mažareikšmė (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-387/2008, 2K-409/2011, 2K-416/2012, 2K-413-895/2016, 2K-47-648/2025).

21.5. BK 300 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta nusikalstamos veikos sudėtis yra materialioji, todėl būtina nustatyti ir nusikalstamos veikos padarinius – didelę žalą ir priežastinį ryšį tarp veikos ir padarinių. Teismų praktikoje (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-390/2010, 2K-7-251/2013, 2K-7-47-895/2016, 2K-46-699/2018, 2K-104-1073/2020, 2K-145-495/2021) taip pat nurodyta, kad didelės žalos požymis (BK 300 straipsnio 3 dalis) nėra tapatus didelės turtinės žalos požymiui (BK 182 straipsnis) ir negali būti preziumuojamas, jis turi būti įrodinėjamas atskirai, kaip kvalifikuojamasis BK 300 straipsnio 3 dalyje nurodyto nusikaltimo sudėties požymis. Tokia pati taisyklė taikytina ir kai nustatoma labai didelė turtinė žala, padaryta sukčiaujant.

21.6. Nagrinėjamoje byloje pažymėtina, kad dokumento suklastojimas ir suklastoto dokumento panaudojimas yra vienas iš galimų sukčiavimo būdų (pvz., kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-523/2013, 2K-92-648/2019, 2K-303-693/2019). Žinomai netikrų ar žinomai suklastotų dokumentų panaudojimas ar realizavimas sukčiaujant papildomai pagal BK 300 straipsnį nekvalifikuojamas, nes netikri ar suklastoti dokumentai panaudojami ar realizuojami kaip priemonė turtui gauti. Tačiau jeigu kaltininkas pats pagamino netikrą dokumentą ar suklastojo tikrą dokumentą ir jį pateikęs kaip apgaulės priemonę įgijo svetimą turtą, jo veika kvalifikuojama pagal BK 182 ir 300 straipsnių atitinkamose dalyse nustatytų nusikalstamų veikų sutaptį (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-7-82-699/2018, 2K-45-511/2020, 2K-105-303/2023).

22. Kaip jau konstatuota pirmiau šioje nutartyje, teismai tinkamai nustatė faktines aplinkybes, leidžiančias daryti įrodymais grįstą išvadą, jog T. P. ir atitinkamai UAB „TIS“ suklastojo tris banko garantijas ir disponavo jomis, pateikdami jas VšĮ ŠRATC. Toliau teisėjų kolegija pasisakys dėl veikos kvalifikavimo.

23. Pažymėtina, kad pirmiau aptarta teismų praktika dėl BK 300 ir 182 straipsniuose nustatytų nusikaltimų kvalifikavimo leidžia daryti išvadą, jog vien tai, kad T. P. ir UAB „TIS“ apeliacinės instancijos teismo buvo išteisinti dėl sukčiavimo, savaime nereiškia, kad jie turėjo būti išteisinti ir dėl nusikaltimo, nustatyto BK 300 straipsnyje. Nagrinėjamu atveju nuteistiesiems byloje inkriminuotas dokumentų suklastojimas, o ne tik jų panaudojimas, taigi tokiu atveju veika savarankiškai kvalifikuojama pagal BK 300 straipsnio atitinkamas dalis.

24. Nors pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai nuteistųjų veiksmuose pagrįstai konstatavo esant BK 300 straipsnyje nustatyto nusikaltimo požymių: nuteistieji tyčia pagamino tris netikras banko garantijas, kurios neabejotinai atitinka dokumento kaip BK 300 straipsnyje nustatyto nusikaltimo dalyko požymius, tačiau nenustatė ir nepagrindė būtinojo BK 300 straipsnio 3 dalyje nurodyto nusikaltimo sudėties požymio – didelės žalos.

24.1. Kaip matyti iš kaltinimo ir pirmosios instancijos teismo nuosprendžio, inkriminuojant abu nusikaltimus (BK 182 straipsnio 3 dalis ir BK 300 straipsnio 3 dalis), žala kaip būtinasis abiejų nusikaltimų požymis buvo suklastotose banko garantijose nurodyta 354 800 Eur suma. Taigi, pirmosios instancijos teismas BK 300 straipsnio 3 dalyje nustatytą didelės žalos padarymo požymį tapatino su BK 182 straipsnio 3 dalyje nustatytos labai didelės vertės turtinės žalos padarymu sukčiaujant.

24.2. Apeliacinės instancijos teismas, pripažinęs, kad T. P. ir UAB „TIS“ buvo nepagrįstai nuteisti pagal BK 182 straipsnio 3 dalį, ir pritaręs pirmosios instancijos teismui, kad jie pagrįstai nuteisti pagal BK 300 straipsnio 3 dalį, nepateikė jokių motyvų, kuo grindžiama BK 300 straipsnio 3 dalyje nustatytam nusikaltimui inkriminuoti būtina didelė žala. Pažymėtina, kad apeliacinės instancijos teismas nusprendė, jog iš šio nusikaltimo aprašymo šalinama aplinkybė, kad „padarytos žalos neįmanoma atkurti civilinėmis teisinėmis priemonėmis“ (apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio 43 punktas), taip pat paliko galioti pirmosios instancijos teismo sprendimą atmesti civilinį ieškinį dėl nusikaltimu padarytos 354 800 Eur žalos, kuris buvo siejamas būtent su padarytomis nusikalstamomis veikomis, nustatytomis BK 182 straipsnio 3 dalyje ir BK 300 straipsnio 3 dalyje. Apeliacinės instancijos teismas nuosprendžiu konstatavo, kad tarp T. P. vadovaujamos UAB „TIS“ su partnerėmis ir VšĮ ŠRATC buvo susiklostę civiliniai teisiniai santykiai; nuostoliai, patirti dėl netinkamo Sutarties vykdymo, yra atlyginti civilinio proceso tvarka, tačiau paliko galioti pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalį dėl T. P. ir UAB „TIS“ pripažinimo kaltais dėl didelės žalos padarymo dokumentų klastojimu. Taigi, apeliacinės instancijos teismas, nenustatęs ir nemotyvavęs didelės žalos požymio, kaip būtinojo BK 300 straipsnio 3 dalyje nustatyto nusikaltimo požymio, netinkamai pritaikė baudžiamąjį įstatymą.

24.3. Teisėjų kolegija, įvertinusi tai, kad šia nutartimi yra atmetamas prokuroro kasacinis skundas dėl netinkamo BK 182 straipsnio 3 dalies taikymo, ir pritardama apeliacinės instancijos teismui, jog patirti turtiniai nuostoliai atlyginti civilinio proceso tvarka, iš dalies tenkina gynybos skundus ir daro išvadą, jog didelė žala, kuri kaltinimuose buvo išimtinai siejama su „turtiniais nuostoliais, kurių neįmanoma atlyginti civilinėmis teisinėmis priemonėmis“, kaip būtinasis BK 300 straipsnio 3 dalyje nustatytos nusikalstamos veikos požymis, nenustatyta, taigi T. P. ir UAB „TIS“ veika perkvalifikuojama pagal BK 300 straipsnio 1 dalį. Nustačius, kad nauja BK 300 straipsnio 1 dalis (2024 m. lapkričio 7 d. redakcija), įsigaliojusi nuo 2025 m. vasario 1 d., švelnina baudžiamąją atsakomybę (nustatytos papildomos švelnesnės bausmių rūšys), T. P. ir UAB „TIS“ veika kvalifikuojama pagal naują BK 300 straipsnio 1 dalį (2024 m. lapkričio 7 d. redakcija).

25. Nuteistųjų gynėjų teikiamas alternatyvus prašymas – perkvalifikavus veiką pagal BK 300 straipsnio 1 dalį, konstatuoti, kad ji nėra tokia pavojinga, kad už ją būtų taikoma baudžiamoji atsakomybė, – pripažįstamas nepagrįstu.

25.1. Baudžiamoji atsakomybė demokratinėje visuomenėje turi būti suvokiama kaip kraštutinė, paskutinė priemonė (lot. *ultima ratio*), naudojama saugomų teisinių gėrių, vertybių apsaugai tais atvejais, kai švelnesnėmis priemonėmis tų pačių tikslų negalima pasiekti (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-369/2009, 2K-262/2011, 2K-7-167-511/2025).

25.2. Kaip jau minėta pirmiau, byloje konstatuota, kad nuteistųjų veika neatitinka BK 182 straipsnio 3 dalies požymių dėl to, jog apgaule nebuvo siekiama išvengti turtinės prievolės; todėl, įvertinus realią galimybę atlyginti nuostolius civilinio proceso tvarka, veika buvo pripažinta civiliniais santykiais. Šia nutartimi perkvalifikavus nuteistųjų veiką iš BK 300 straipsnio 3 dalies į BK 300 straipsnio 1 dalį, buvo konstatuota, jog nenustatytas dokumentų klastojimo veiką kvalifikuojantis požymis – didelė žala. Tačiau tai nepagrindžia gynėjų pateiktų deklaratyvių argumentų, kad netikrų banko garantijų pagaminimas turėtų būti pripažintas ne tokia pavojinga veika, kad užtrauktų baudžiamąją atsakomybę. Trijų banko garantijų, skirtų užtikrinti, kad didelės vertės sutartis bus įvykdyta ir kreditorius dėl neteisėtų skolininko veiksmų nepatirs nuostolių, suklastojimas ir pateikimas šiai sutarčiai užtikrinti negali būti pripažintas nepavojingu.

26. Teisėjų kolegija, įvertinusi tai, kad T. P. ir UAB „TIS“ veika perkvalifikuojama iš BK 300 straipsnio 3 dalies į BK 300 straipsnio 1 dalį (2024 m. lapkričio 7 d. redakcija), paskiria naują bausmę, remdamasi teismų nustatytomis aplinkybėmis, į kurias atsižvelgtina skiriant bausmę. Byloje nustatyta, kad T. P. padarė BK 300 straipsnio 1 dalyje nustatytą nusikalstamą veiką, kuri priskiriama nesunkių nusikaltimų kategorijai, atsakomybę lengvinančių ir sunkinančių aplinkybių nenustatyta. T. P. neteistas (14 t., b. l. 113–114; 18 t., b. l. 172–175), baustas administracine tvarka (14 t., b. l. 129–133; 18 t., b. l. 176–182), dirba (14 t., b. l. 134–136). Atsižvelgiant į šias aplinkybes ir BK 55 straipsnio nuostatas, jog asmeniui, pirmą kartą teisiamam už neatsargų ar nesunkų ar apysunkį tyčinį nusikaltimą, teismas paprastai skiria su areštu arba terminuotu laisvės atėmimu nesusijusias bausmes, T. P. skirtina 300 MGL, t. y. 15 000 Eur, dydžio bauda. Juridiniam asmeniui UAB „TIS“, atitinkamai nuteistam už nesunkų nusikaltimą pagal BK 20 straipsnio 2 dalį ir 300 straipsnio 1 dalį, skirtina 300 MGL, t. y. 15 000 Eur, dydžio bauda.

Dėl civilinio ieškinio ir civilinės ieškovės patirtų išlaidų teisinei pagalbai

27. BPK 115 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad priimdamas apkaltinamąjį nuosprendį teismas, remdamasis įrodymais dėl civilinio ieškinio pagrįstumo ir dydžio, visiškai ar iš dalies patenkina pareikštą civilinį ieškinį arba jį atmeta (BPK 113 straipsnis, 115 straipsnio 1 dalis, 305 straipsnio 5 dalis, 307 straipsnio 6 dalies 1 punktas).

27.1. Sprendimą patenkinti civilinį ieškinį teismas priima tuo atveju, kai, remdamasis byloje esančiais įrodymais, nustato, kad ieškinys yra pagrįstas, t. y. fiziniam ar juridiniam asmeniui padaryta turtinė ar neturtinė žala; kaltinamojo veikoje yra nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių; tarp kaltinamojo veikos ir atsiradusios žalos yra priežastinis ryšys (kasacinės

nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-7-85/2011, 2K-7-68-222/2018, 2K-125-697/2018, 2K-159-696/2018).

27.2. Galimybė vienu metu nagrinėti baudžiamąją bylą ir civilinį ieškinį atsiranda dėl juridinio fakto – nusikaltimo, kuris tampa pagrindu taikyti baudžiamąją ir civilinę atsakomybę (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-7-50-1073/2019, 2K-255-976/2024). Taigi žalos samprata baudžiamojoje ir baudžiamojo proceso teisėje pirmiausia susijusi su nusikalstamos veikos, aprašytos BK specialiosios dalies straipsnyje, požymiais, kurių buvimas įrodinėjamas konkrečioje byloje. Tenkinant civilinį ieškinį baudžiamojoje byloje, gali būti priteisiama atlyginti tik ta žala, kuri yra baudžiamojoje byloje nustatytos nusikalstamos veikos padarinys. Tarp nusikalstamos veikos ir žalos turi būti tiesioginis priežastinis ryšys, reiškiantis, kad atitinkamą žalą (padarinius) sukėlė būtent BK specialiosios dalies straipsniu uždrausta nusikalstama veika, kuri yra konkrečios bylos nagrinėjimo dalykas (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-7-37-648/2023, 2K-251-1214/2024, 2K-255-976/2024, 2K-33-594/2025).

27.3. BPK 7 straipsnyje įtvirtinta taisyklė, kad bylos teisme nagrinėjamos laikantis rungimosi principo, taigi, dėl nusikalstamos veikos atsiradusi žala nėra preziumuojama, todėl ją ir jos dydį privalo įrodyti civilinis ieškovas (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-84-648/2019).

28. Nagrinėjamoje byloje pažymėtina, kad ginčas kilo dėl civilinio proceso tvarka atlygintų nuostolių, atsiradusių dėl pakeičiančiosios sutarties sudarymo, ir baudžiamojoje byloje reiškiamo civilinio ieškinio, kuriuo reikalaujama iš nuteistųjų priteisti sumą, kuri buvo nurodyta suklastotose banko garantijose, santykio.

28.1. CK 6.93 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad banko garantija bankas ar kita kredito įstaiga (garantas) raštu įsipareigoja sumokėti skolininko kreditoriui nustatytą pinigų sumą pagal kreditoriaus reikalavimą. Teismų praktikoje išaiškinta, kad garantijos, kaip ir kitų prievolių užtikrinimo būdų (CK 6.70 straipsnis), pagrindinė paskirtis – užtikrinti kreditoriaus teisių apsaugą, kad prievolė, kurią prisiėmė pagrindinis skolininkas, bus įvykdyta ir kreditorius dėl neteisėtų skolininko veiksmų nepatirs nuostolių (kasacinės nutartys civilinėse bylose Nr. 3K-3-352-219/2016, e3K-3-254-313/2022, e3K-3-335-916/2023). Garanto prievolė, atsirandanti iš nepriklausomos garantijos (garantijos pagal pirmą pareikalavimą), pagal savo pobūdį yra savarankiška, t. y. jai būdingas savarankiškumas nuo užtikrintos pagrindinės prievolės (kasacinės nutartys civilinėse bylose Nr. e3K-3-470-687/2018, e3K-3-267-313/2022). Pagal nepriklausomą garantiją garantas moka kreditoriui šiam įvykdžius garantijoje nurodytas sąlygas – pateikus rašytinį pareikalavimą dėl garantija užtikrintos skolininko prievolės nevykdymo ir pridėjus garantijos sąlygose nurodytus dokumentus, nesiejant garantijos vykdymo su pagrindine prievole (CK 6.90 straipsnio 2 dalis) (kasacinė nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-537/2012).

28.2. CK 6.92 straipsnio 1 dalyje yra nustatyta, kad garanto prievolė yra subsidiarioji ir ją riboja garantijoje nustatyta suma. Iš šio straipsnio 5 dalies matyti, kad, pasibaigus pagrindinei prievolei, garanto prievolė taip pat pasibaigia.

29. Byloje nustatyta:
    29.1. Civilinė ieškovė VšĮ ŠRATC pateikė civilinį ieškinį dėl 354 800 Eur turtinės žalos, kurią sudaro negautos pajamos dėl pateiktų suklastotų banko garantijų, atlyginimo priteisimo iš UAB „TIS“ ir T. P. (4 t., b. l. 6–12).
    29.2. Pirmosios instancijos teismas nustatė, kad banko garantijos buvo suklastotos, tačiau nusprendė, jog VšĮ ŠRATC nuostolių dėl UAB „TIS“ ir jos partnerių netinkamo 2018 m. spalio 15 d. sutarties vykdymo, VšĮ ŠRATC nutraukus Sutartį ir sudarius pakeičiančiąją sutartį, atlyginimas yra priteistas civilinėje byloje. VšĮ ŠRATC solidariai iš UAB „TIS“, bendrovės „Zweva Environment BVBA“, UAB „Helanas“ priteista 445 725,29 Eur suma nuostoliams atlyginti ir 6 proc. dydžio metinės palūkanos (17 t., b. l. 190–197; 18 t., b. l. 1–18). UAB „TIS“ advokato pateikti dokumentai patvirtina, jog priteistos sumos yra sumokėtos (18 t., b. l. 39–46). Teismas, įvertinęs tai, kad žala VšĮ ŠRATC, kilusi dėl netinkamo Sutarties vykdymo, yra atlyginta, civilinės ieškovės ieškinį atmetė.
    29.3. Apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio 58 punkte nurodyti motyvai, atsakant į civilinės ieškovės atstovo skundo argumentus, kodėl byloje yra paliktas galioti pirmosios instancijos teismo sprendimas atmesti civilinį ieškinį. Apeliacinės instancijos teismas konstatavo, kad pirmosios instancijos teismas pagrįstai atmetė pareikštą civilinį ieškinį dėl 358 400 Eur turtinės žalos atlyginimo iš T. P. ir UAB „TIS“, nes nuostoliai buvo atlyginti civilinio proceso tvarka. Apeliacinės instancijos teismas, pripažinęs, kad tarp T. P., UAB „TIS“ ir VšĮ ŠRATC susiklostė išimtinai civiliniai santykiai, papildomai nurodė, kad nagrinėjamoje byloje nustatyta, jog civilinė ieškovė dėl netinkamo sutarties vykdymo sulaikė 15 proc. konteinerių vertės išmokėjimą (16 t., b. l. 142–153); taip pat pritarė pirmosios instancijos teismo vertinimui, kad civilinė ieškovė, vienašališkai nutraukusi sutartį ir sužinojusi, jog sutarties vykdymo garantijos yra netikros (suklastotos), siekdama užtikrinti tolesnį neįrengtų atliekų surinkimo aikštelių įrengimą, paskelbė viešuosius pirkimus, sudarė pakeičiančiąją sutartį ir civilinio proceso tvarka kreipėsi dėl nuostolių, kurie atsirado dėl UAB „TIS“ ir jos partnerių netinkamo 2018 m. spalio 15 d. sutarties vykdymo, atlyginimo, jų atlyginimas buvo priteistas ir jie buvo atlyginti (17 t., b. l. 190–197; 18 t., b. l. 1–18, 39–46).
30. Teisėjų kolegija daro išvadą, jog nagrinėjamoje byloje teismai, atmesdami civilinės ieškovės VšĮ ŠRATC civilinį ieškinį, iš esmės tinkamai taikė BPK nuostatas ir pirmiau aptartą teismų praktiką, susijusią su civilinio ieškinio išsprendimu baudžiamojoje byloje. Civilinės ieškovės atstovas kasaciniame skunde nepagrįstai nurodo, kad apeliacinės instancijos teismas padarė esminį BPK pažeidimą, palikdamas pirmosios instancijos teismo sprendimą atmesti civilinį ieškinį.
    30.1. Kasatorius, visų pirma, teigia, kad apeliacinės instancijos teismas privalėjo visiškai tenkinti civilinį ieškinį, nes didelė žala yra BK 300 straipsnio 3 dalyje nustatytos nusikalstamos veikos padarinys. Šie argumentai, nustačius, kad didelės žalos požymis inkriminuojant dokumentų klastojimą nagrinėjamu atveju nenustatytas, paliekami nenagrinėti.

30.2. Civilinės ieškovės atstovas kasaciniame skunde, analogiškai kaip apeliaciniame skunde, taip pat teigia, kad civilinio proceso tvarka pareikštas civilinis ieškinys dėl nuostolių, susijusių su pakeičiančiąja sutartimi, atlyginimo civiline tvarka nesietinas su civiliniu ieškiniu, pareikštu baudžiamojo proceso metu, todėl teismai negalėjo priimti sprendimo civilinį ieškinį atmesti. Šie argumentai nepagrįsti.

30.3. Teismai, išnagrinėję VšĮ ŠRATC 2023 m. birželio 12 d. ieškinį atsakovėms UAB „TIS“, Belgijoje registruotai bendrovei „Zweva Environment BVBA“ ir UAB „Helanas“ dėl nuostolių atlyginimo, Šiaulių apygardos teismo 2023 m. gruodžio 20 d. sprendimą civilinėje byloje Nr. e2-375-368/2023, kuriuo buvo patenkintas VšĮ ŠRATC ieškinys ir priteistas VšĮ ŠRATC solidariai iš atsakovių 445 725,29 Eur nuostolių atlyginimas, 6 proc. procesinės palūkanos, Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. balandžio 11 d. nutartį civilinėje byloje Nr. e2A-215-912/2024, kuria buvo atmesti UAB „TIS“ ir UAB „Helanas“ apeliaciniai skundai dėl Šiaulių apygardos teismo 2023 m. gruodžio 20 d. sprendimo, informaciją apie sprendimo įvykdymą, taip pat VšĮ Šiaulių regiono atliekų tvarkymo centro civilinį ieškinį dėl 354 800 Eur turtinės žalos, kurią sudaro negautos pajamos dėl pateiktų suklastotų banko garantijų, atlyginimo priteisimo iš UAB „TIS“ ir T. P., pateiktą šioje byloje, pagrįstai nusprendė, kad nuostoliai, kuriuos patyrė civilinė ieškovė, yra atlyginti civilinio proceso tvarka.

30.4. Baudžiamojoje byloje pareikštas civilinis ieškinys siejamas su kaltinimuose nurodytomis nusikalstamomis veikomis, iš kurių viena (nustatyta BK 182 straipsnio 3 dalyje) apeliacinės instancijos teismo pagrįstai pripažinta civiliniais teisiniais santykiais, o dokumentų suklastojimas, abiejų instancijų teismų kvalifikuotas pagal BK 300 straipsnio 3 dalį, perkvalifikuotas pagal BK 300 straipsnio 1 dalį, nes nenustatytas klastojimą kvalifikuojantis požymis – didelė žala. Taip pat, kaip matyti iš bylos medžiagos, nei civiliniame ieškinyje, nei vėliau baudžiamajame procese civilinė ieškovė nepagrindė, kokią žalą ji patyrė dėl suklastotų banko garantijų pateikimo – kartu vertinant ir tai, kad civilinio proceso tvarka jai priteisti ir atlyginti nuostoliai, patirti nutraukus Sutartį ir sudarius pakeičiančiąją sutartį. Kaip jau minėta, banko garantija skirta užtikrinti, kad prievolė, kurią prisiėmė pagrindinis skolininkas, bus įvykdyta ir kreditorius dėl neteisėtų skolininko veiksmų nepatirs nuostolių. Nagrinėjamu atveju, nustačius, kad banko garantijos buvo suklastotos, nuostolius, patirtus civilinės ieškovės, atlygino patys skolininkai. Tai, kad garanto prievolė yra savarankiška, nereiškia, jog, civilinio proceso tvarka priteisus ir atlyginus visus nuostolius, patirtus dėl Sutarties (pagrindinės prievolės) nevykdymo, ir pakeičiančiosios sutarties sudarymo, baudžiamojo proceso tvarka kaip žalos atlyginimas civilinei ieškovei iš nuteistųjų – UAB „TIS“ ir T. P. – turėtų būti priteista ir suklastotose banko garantijose nurodyta suma. Priešingas aiškinimas lemtų, kad civilinei ieškovei iš nuteistųjų būtų priteistos lėšos, kurios garantijos suma viršija jos patirtus nuostolius.

31. Civilinės ieškovės atstovas taip pat nurodo, kad apeliacinės instancijos teismas padarė esminį BPK 106 straipsnio 2 dalies pažeidimą, nepriteisdamas išlaidų, patirtų teisinei pagalbai apmokėti, atlyginimo. Ikiteisminis tyrimas buvo pradėtas civilinės ieškovės iniciatyva, ji viso proceso metu aktyviai dalyvavo procese, todėl, kasatoriaus teigimu, vien tai, kad civilinis ieškinys buvo atmestas, negali lemti sprendimo nepriteisti civilinės ieškovės baudžiamojo proceso metu patirtų išlaidų teisinei pagalbai atlyginimo. Taip pat kasatorius prašo priteisti VšĮ ŠRATC patirtų išlaidų, susijusių su kasacinio skundo rengimu ir ieškovės atstovavimu Lietuvos Aukščiausiajame Teisme, atlyginimą.
32. Teisėjų kolegija, susipažinusi su apeliacinės instancijos teismo motyvais dėl sprendimo nepriteisti civilinės ieškovės patirtų proceso išlaidų atlyginimo, daro išvadą, kad teismas nepagrįstai panaikino visų civilinės ieškovės patirtų advokato paslaugoms apmokėti išlaidų, bylą nagrinėjant pirmosios instancijos teisme, atlyginimo priteisimą ir nepagrįstai nepriteisė dalies tokių išlaidų, patirtų apeliacinės instancijos teisme, atlyginimo.
    32.1. Pagal BPK 106 straipsnio 2 dalį, pripažinęs kaltinamąjį kaltu, teismas, priimdamas nuosprendį, turi teisę nuspręsti iš kaltinamojo išieškoti nukentėjusiojo ir civilinio ieškovo turėtas išlaidas advokato, dalyvavusio byloje kaip nukentėjusiojo ar civilinio ieškovo atstovas, paslaugoms apmokėti. Šios nuostatos galioja taip pat ir nagrinėjant bylą apeliacinės ir kasacinės instancijos teismuose, tačiau, sprendžiant klausimą dėl išlaidų advokato paslaugoms apmokėti atlyginimo priteisimo, būtina atsižvelgti ir į tai, pagal kieno skundą buvo nagrinėta byla ir koks yra šio skundo nagrinėjimo rezultatas (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-20/2011, 2K-134-696/2016 ir kt.).
    32.2. Iš bylos medžiagos matyti, kad baudžiamasis procesas buvo pradėtas pagal civilinės ieškovės pareiškimą, byla visų instancijų teismuose buvo nagrinėjama žodinio proceso tvarka, byloje apeliacinius ir kasacinius skundus teikė civilinės ieškovės ir nuteistųjų advokatai, skunduose ginčydami, be kita ko, ir klausimus, susijusius su civilinės ieškovės teisėtais interesais. Teisėjų kolegija atkreipia dėmesį, kad juridinis asmuo, patyręs žalos dėl nusikalstamos veikos, pagal BPK nuostatas gali būti pripažintas tik civiliniu ieškovu (BPK 110 straipsnis), skirtingai nei fizinis asmuo, kuris pripažįstamas nukentėjusiuoju (BPK 28 straipsnis), ir, jei reiškia civilinį ieškinį, civiliniu ieškovu (BPK 110 straipsnis). Todėl, teisėjų kolegijos vertinimu, vien tai, kad civilinis ieškinys buvo atmestas, konstatavus, jog žala, susijusi su nusikaltimais, dėl kurių į ikiteisminio tyrimo institucijas kreipėsi civilinė ieškovė ir kuriais buvo kaltinami nuteistieji, jau atlyginta civilinio proceso tvarka, negali visiškai paneigti civilinės ieškovės, kuri baudžiamajame procese dalyvavo ne tik reikalaudama žalos atlyginimo, tačiau ir nusikalstamos veikos kaip civilinės atsakomybės pagrindo įrodinėjimo procese, teisės gauti būtinų ir pagrįstų išlaidų advokato paslaugoms apmokėti atlyginimą. Atsižvelgus į asmenų lygiateisiškumo prieš įstatymą ir teismą principą (BPK 6 straipsnio 2 dalis) ir BPK 106 straipsnio 2 dalį, civilinei ieškovei priteistina dalis išlaidų, patirtų teisinei pagalbai apmokėti, atlyginimo.

32.3. Civilinė ieškovė prašė iš T. P. ir UAB „TIS“ priteisti 5990,86 Eur išlaidų, patirtų už advokatų pagalbą ikiteisminio tyrimo metu ir pirmosios instancijos teisme, atlyginimo, taip pat 3993,00 Eur išlaidų, patirtų advokato paslaugoms apeliacinės instancijos teisme apmokėti, atlyginimo. Sprendžiant dėl civilinės ieškovės patirtų išlaidų bylą nagrinėjant kasacinės instancijos teisme, pažymima, kad baudžiamoji byla buvo išnagrinėta žodinio proceso tvarka pagal nuteistųjų gynėjų, prokuroro ir civilinės ieškovės atstovo kasacinius skundus. Pastarasis skundas buvo tenkintas iš dalies, todėl atitinkamai priteisiama dalis prašomų išlaidų advokato paslaugoms apmokėti atlyginimo. Įvertinus tai, kad T. P. ir UAB „TIS“ lieka nuteisti už vieną nusikalstamą veiką, nustatytą BK 300 straipsnio 1 dalyje, civilinei ieškovei iš T. P. ir UAB „TIS“ priteistina po 1000 Eur iš kiekvieno išlaidoms, patirtoms už advokatų pagalbą ikiteisminio tyrimo metu, pirmosios ir apeliacinės instancijos teismuose, atlyginti, taip pat po 250 Eur iš kiekvieno išlaidoms, patirtoms už advokatų pagalbą kasacinės instancijos teisme, atlyginti.

Teisėjų kolegija, atsižvelgdama į išdėstytus argumentus ir vadovaudamasi Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 106 straipsnio 2 dalimi, 382 straipsnio 6 punktu,

n u t a r i a :

Pakeisti Šiaulių apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. sausio 23 d. nuosprendį.

T. P. nusikalstamą veiką, kvalifikuotą pagal BK 300 straipsnio 3 dalį (2006 m. sausio 20 d. redakcija), perkvalifikuoti į BK 300 straipsnio 1 dalį (2024 m. lapkričio 7 d. redakcija) ir paskirti jam 300 MGL, t. y. 15 000 (penkiolikos tūkstančių) Eur, dydžio baudą.

Juridinio asmens UAB „TIS“ nusikalstamą veiką, kvalifikuotą pagal BK 20 straipsnio 2 dalį ir BK 300 straipsnio 3 dalį (2006 m. sausio 20 d. redakcija), perkvalifikuoti į BK 20 straipsnio 2 dalį ir BK 300 straipsnio 1 dalį (2024 m. lapkričio 7 d. redakcija) ir paskirti jam 300 MGL, t. y. 15 000 (penkiolikos tūkstančių) Eur, dydžio baudą.

Nustatyti, kad civilinei ieškovei VšĮ Šiaulių regiono atliekų tvarkymo centrui iš nuteistųjų T. P. ir juridinio asmens UAB „TIS“ priteisiama iš kiekvieno po 1000 Eur advokato paslaugoms apmokėti bylą nagrinėjant pirmosios ir apeliacinės instancijos teismuose.

Kitą Šiaulių apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2025 m. sausio 23 d. nuosprendžio dalį palikti nepakeistą.

Priteisti civilinei ieškovei VšĮ Šiaulių regiono atliekų tvarkymo centrui iš nuteistųjų T. P. ir juridinio asmens UAB „TIS“ iš kiekvieno po 250 Eur išlaidų, patirtų advokato paslaugoms apmokėti bylą nagrinėjant kasacinės instancijos teisme, atlyginimo.

2.24. Kaltinamojo akto turinys (BPK 219 straipsnis)

Vieno kaltinamojo akto surašymas dviem kaltinamiesiems, kaltinant juos abu vieno įvykio metu padarius pavojingus veiksmus, o jų metu – žalą vienas kitam, netrukdo bylą perduoti nagrinėti teisiamajam posėdžiui ir nesudaro kliūčių ją nagrinėti teisme pagal bendrąsias bylos nagrinėjimo nuostatas (BPK XIX skyrius), taip pat neprieštarauja BPK nustatytoms bylų išskyrimo ir (ar) sujungimo taisyklėms. Tokioje byloje teismas įpareigojamas išspręsti kiekvieno iš bendrai eismo įvykį sukėlusių asmenų baudžiamosios atsakomybės klausimus viename nuosprendyje.

Baudžiamoji byla Nr. 2K-118-976/2025
Teisminio proceso Nr. 1-01-1-24850-2022-8
Procesinio sprendimo kategorijos: 2.2.4.3; 2.4.6.2.2
(S)

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

N U T A R T I S
LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2025 m. liepos 2 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Tomo Šeškausko (kolegijos pirmininkas), Eligijaus Gladučio ir Rimos Ažubalytės (pranešėja),

sekretoriaujant Agatai Minkel,

dalyvaujant prokurorui Sergejui Stulginskiui,

įtariamajam Y. V. (Y. V.), jo gynėjui advokatui Kęstučiui Ožiūnui,

nukentėjusiajai V. V.,

civilinės ieškovės UAB „Adelta“ atstovui advokatui Andriejui Melkovui,

vertėjai Joanai Rudzianec,

viešame teismo posėdyje kasacine žodinio proceso tvarka išnagrinėjo įtariamojo **Y. V.** baudžiamąją bylą pagal **Vilniaus apygardos prokuratūros Vilniaus apylinkės prokuratūros Ketvirtojo skyriaus vyriausiojo prokuroro Vytauto Jancevičiaus** kasacinį skundą dėl Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2024 m. gruodžio 3 d. nutarties.

Vilniaus miesto apylinkės teismo 2024 m. birželio 26 d. nutartimi baudžiamasis procesas, kuris buvo pradėtas Y. V. pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 281 straipsnio 2 dalį, nutrauktas. UAB „Adelta“ ir H. S. civiliniai ieškiniai palikti nenagrinėti.

Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2024 m. gruodžio 3 d. nutartimi iš dalies patenkinus civilinės ieškovės UAB „Adelta“ atstovo

advokato Andriejaus Melkovo, kaltinamojo H. S. gynėjo advokato Rido Žemkausko ir prokuroro apeliacinius skundus, Vilniaus miesto apylinkės teismo 2024 m. birželio 26 d. nutartis panaikinta dėl ikiteisminio tyrimo metu surašyto iš esmės Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau – ir BPK) 219 straipsnio reikalavimų neatitinkančio kaltinamojo akto ir baudžiamoji byla perduota prokurorui.

Teisėjų kolegija, išnagrinėjusi bylą ir išklausiusi prokuroro, civilinės ieškovės atstovo, prašiusių kasacinį skundą tenkinti, įtariamojo Y. V. ir jo gynėjo, nukentėjusiosios, prašiusių palikti galioti pirmosios instancijos teismo nutartį, paaiškinimų,

n u s t a t ė :

I. Bylos esmė

1. Y. V. buvo kaltinamas pagal BK 281 straipsnio 2 dalį tuo, kad 2022 m. liepos 4 d. apie 23.09 val., pažeisdamas Kelių eismo taisyklių (toliau – KET) 14, 127, 128, 129 punktų, draudžiamojo kelio ženklo Nr. 329 („Ribotas greitis“) reikalavimus, vairavo automobilį „Volvo S 80“ (valst. Nr. *(duomenys neskelbtini)*) būdamas neblaivus, jam buvo nustatytas 1,95 promilės girtumas, ir, važiuodamas Vilniuje, S. Stanevičiaus gatve, tiesiai link Gelvonų gatvės, S. Stanevičiaus gatvės ruože, kur leistinas maksimalus greitis yra 40 km/h, važiavo apie 104 km/h greičiu ir S. Stanevičiaus bei Fabijoniškių gatvių sankryžoje susidūrė su automobiliu „Toyota Prius“ (valst. Nr. *(duomenys neskelbtini)*), kurį vairavo H. S. Eismo įvykio metu H. S. buvo nesunkiai sutrikdyta sveikata, o automobilio „Volvo S 80“ keleivei V. V. buvo nežymiai sutrikdyta sveikata.
2. Vilniaus miesto apylinkės teismo 2024 m. birželio 26 d. nutartimi baudžiamasis procesas Y. V. pagal BK 281 straipsnio 2 dalį buvo nutrauktas, motyvuojant tuo, kad Y. V., analogišku būdu, laiku ir vietoje padaręs nusikalstamą veiką, nustatytą BK 281^1 straipsnio 1 dalyje, Vilniaus miesto apylinkės teismo 2022 m. rugpjūčio 4 d. nuosprendžiu baudžiamojoje byloje Nr. 1-2164-1033/2022, vadovaujantis BK 40 straipsniu, buvo atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą ir jam paskirtos baudžiamojo poveikio priemonės, todėl naujo proceso jam pradėjimas pagal BK 281 straipsnio 2 dalį prieštarauja teismų praktikai ir pažeidžia asmens dvigubo nubaudimo draudimo (lot. *non bis in idem*) principą.

II. Apeliacinės instancijos teismo nutarties esmė

3. Apeliacinės instancijos teismas, išnagrinėjęs bylą, konstatavo, kad byloje susidarė situacija, jog abu eismo įvykio dalyviai – Y. V. ir H. S. – yra patraukti baudžiamojon atsakomybėn, kaltinimai jiems yra pateikti vienoje byloje ir jie turi skirtingas bei tarpusavyje nederančias procesines padėtis, t. y. abu yra kaltinamieji ir kartu nukentėjusieji dėl vienas kito veiksmų, o iš kaltinamojo akto nėra aišku, kokia konkrečiai yra Y. V. ir H. S. procesinė padėtis ir kokias konkrečias procesines teises jie turi. Be to, eismo įvykio pasekmėms galimai kilus dėl abiejų kaltinamųjų

padarytų KET pažeidimų, kaltinamajame akte aprašant Y. V. ir H. S. inkriminuotas veikas, nėra įvertinti kito eismo įvykio dalyvio veiksmai, jų priežastinis ryšys su eismo įvykio metu kilusiais padariniais. Todėl apeliacinės instancijos teismas padarė išvadą, kad byla pirmosios instancijos teismui buvo perduota su BPK 219 straipsnio 3 punkto reikalavimų neatitinkančiu kaltinamuoju aktu ir teismas bylą išnagrinėjo neišgrynines Y. V. ir H. S. procesinių padėčių. Šių kaltinamojo akto trūkumų negalima ištaisyti bylą nagrinėjant teisme, tai trukdo teismui nagrinėti bylą ir tinkamai apibrėžti bylos nagrinėjimo ribas.

III. Kasacinio skundo argumentai

4. Kasaciniu skundu Vilniaus apygardos prokuratūros Vilniaus apylinkės prokuratūros Ketvirtojo skyriaus vyriausiasis prokuroras V. Jancevičius prašo pakeisti apeliacinės instancijos teismo nutartį, panaikinti nutarties dalį, kuria dėl ikiteisminio tyrimo metu iš esmės BPK 219 straipsnio reikalavimų neatitinkančio kaltinamojo akto baudžiamoji byla grąžinta prokurorui, o kitą nutarties dalį palikti nepakeistą. Kasatorius skunde nurodo:
   4.1. Apeliacinės instancijos teismas padarė nepagrįstą išvadą, kad šioje byloje kaltinamasis aktas neatitinka BPK 219 straipsnio 3 punkte nustatytų reikalavimų ir toks trūkumas yra esminis, kuris trukdo teismui nagrinėti bylą, todėl nepagrįstai bylą grąžino prokurorui.
   4.2. Kasatorius, aptardamas teismų praktikos nuostatas dėl kaltinamojo akto atitikties BPK 219 straipsnio reikalavimams vertinimo (pvz., kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-77-489/2022, 2K-154-697/2023), nurodo, kad, priešingai nei konstatavo apeliacinės instancijos teismas, šioje byloje kaltinamasis aktas yra pakankamai konkretus, Y. V. ir H. S. inkriminuotos nusikalstamos veikos jame aprašytos išsamiai ir gana aiškiai, nurodytos eismo įvykio dalyvių procesinės padėtys, todėl apeliacinės instancijos teismas neturėjo pagrindo kaltinamąjį aktą pripažinti neatitinkančiu BPK 219 straipsnio reikalavimų, kas trukdo bylą nagrinėti teisme. Kasatorius pažymi, kad nukentėjusio asmens sąvoka negali būti tapatinama su nukentėjusiuoju kaip proceso dalyviu, ji turi platesnę reikšmę. Ikiteisminio tyrimo metu Y. V. ir H. S. buvo įtariamieji, ir nors jie taip pat nukentėjo eismo įvykio metu, t. y. patyrė sužalojimų, nukentėjusiaisiais byloje nėra pripažinti ir tokio procesinio statuso neįgijo. Vis dėlto įstatymas nereikalauja, kad asmuo, siekiantis būti pripažintas civiliniu ieškovu, būtų pripažintas ir nukentėjusiuoju. Bylą nagrinėjant pirmosios instancijos teisme H. S. ir Y. V. pateikti civiliniai ieškiniai dėl žalos atlyginimo buvo priimti ir jie pripažinti civiliniais ieškovais. Taigi jų, kaip eismo įvykio metu nukentėjusių asmenų, teisė į žalos atlyginimą nebuvo ribojama.
   4.3. Apeliacinės instancijos teismo argumentas, kad kaltinamojo ir nukentėjusiojo procesinė padėtis viename procese nėra suderinama ir tokių asmenų apklausa sudaro prielaidą kaltinamųjų teisių pažeidimui, yra nepagrįstas ir prieštarauja teismų praktikai. Ikiteisminio tyrimo metu Y. V. iš pradžių buvo

apklaustas kaip liudytojas, o H. S. – kaip specialusis liudytojas, ir tik paaiškėjus naujoms aplinkybėms abu buvo apklausti kaip įtariamieji. Pagal teismų praktiką, draudimas versti duoti parodymus prieš save pažeidžiamas, jei kaip liudytojas apklausiamas asmuo, kuris faktiškai yra įtariamas nusikalstamos veikos padarymu, tačiau dėl vienų ar kitų priežasčių apklausos metu nėra pripažintas įtariamuoju BPK nustatyta tvarka (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-348-303/2015, 2K-55-699/2017, 2K-223-495/2019). Šiuo atveju kaltinimas buvo grindžiamas Y. V. ir H. S. parodymais, kuriuos jie davė apklausiami BPK 82 straipsnio 3 dalyje nustatyta tvarka arba pareiškus įtarimą, ir Y. V. kaip liudytojo parodymais nebuvo grindžiamas. Todėl Y. V. ir H. S. teisė neduoti parodymų prieš save nebuvo pažeista. Kasatorius pažymi, kad, pagal teismų praktiką, procesinių kliūčių apklausti dvigubą procesinį statusą turinčius asmenis viename procese nėra, nes tokie asmenys gali būti apklausiami BPK 82 straipsnio 3 dalyje nustatyta tvarka (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-59-628/2023). Taigi, kaltinamųjų dvilypė procesinė padėtis nėra priežastis, dėl kurios jų atsakomybės klausimai negali būti sprendžiami vienoje byloje, ir nesudaro pagrindo kaltinamąjį aktą vertinti kaip neatitinkantį BPK 219 straipsnio 3 punkto reikalavimų. Kasatorius sutinka su Vilniaus apygardos teismo teisėjo A. Cinino pareikšta atskirąja nuomone, kad niekas nepasikeistų, jeigu Y. V. ir H. S. būtų apklausiami kaip nukentėjusieji skirtinguose procesuose, nes galiotų ta pati taisyklė, draudžianti versti duoti parodymus prieš save patį.

4.4. Apeliacinės instancijos teismo išvada dėl kaltinamojo akto ydingumo, nes kaltinimai Y. V. ir H. S. pateikti vienoje byloje, yra nepagrįsta, bylų išskyrimas dėl šių asmenų yra netikslingas ir prieštarautų teismų praktikai. Šioje byloje ikiteisminis tyrimas atliktas dėl eismo įvykio, per kurį Y. V. ir H. S. pažeidė KET ir šio eismo įvykio metu buvo sutrikdyta Y. V., H. S. ir V. V. sveikata. Teismų praktikoje pažymima, kad tokioje situacijoje, kai KET pažeidimus padaro keli eismo įvykio dalyviai, teismas privalo ištirti kiekvieno jų padaryto KET pažeidimo galimą priežastinį ryšį su eismo įvykiu ir kilusiais padariniais. Visais atvejais teismo išvada dėl priežastinio ryšio nustatymo turi būti tinkamai motyvuota ir pagrįsta abiejų eismo dalyvių veiksmų (padarytų pažeidimų) analize (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-373-976/2018, 2K-97-976/2020, 2K-65-719/2024). Teismų praktikoje nurodoma ir tai, kad, kai KET pažeidus keliems eismo dalyviams teismai priežastinio ryšio klausimą sprendžia vertindami tik vieno iš jų padarytus KET pažeidimus, nenustatydami kito eismo dalyvio padarytų pažeidimų įtakos eismo įvykio kilimui, konstatuojamas netinkamas baudžiamojo įstatymo pritaikymas ar esminiai proceso pažeidimai (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-187/2005, 2K-6/2008). Taigi šiuo atveju, išskyrus baudžiamąsias bylas dėl Y. V. ir H. S. ir vertinant jų veiksmus atskirai, susidarytų galimybė teismui dėl to paties įvykio nustatyti iš esmės priešingas įvykio aplinkybes ir padaryti skirtingas išvadas. Pagal kasacinės instancijos teismo praktiką, analogiškais atvejais bylos turi būti nagrinėjamos kartu, o

kaltinamojo ir nukentėjusiojo procesinis statusas viename procese nėra nesuderinamas, kaip tik padeda išvengti situacijų, kai skirtingose bylose dėl to paties įvykio padaromos skirtingos išvados ar priimami skirtingi sprendimai (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-7-62-489/2015, 2K-53-693/2018, 2K-158-495/2023). Išskiriant bylas dėl to paties įvykio, būtų nustatomos siauresnės nagrinėjimo teisme ribos, o tai trukdytų išsamiai atskleisti eismo įvykio kilimo priežastis, dalyvių veiksmus, padarinius, priežastinį ryšį, be to, bylose nustatytos aplinkybės ir jų vertinimas dėl siauresnių nagrinėjimo ribų galėtų lemti prieštaringas teismų išvadas dėl reikšmingų faktų nustatymo. Be to, išskyrus bylas ir nagrinėjant dėl kiekvieno kaltinamojo atskirai, susidarytų situacija, kai to paties eismo įvykio metu nukentėjusi V. V. turėtų būti pripažįstama nukentėjusiąja dviejuose ikiteisminiuose tyrimuose, tai reikštų ir teisę du kartus teikti civilinį ieškinį dėl žalos atlyginimo. Tai apsunkintų tiek ikiteisminį tyrimą, tiek teisminį bylos nagrinėjimą bei procesinių sprendimų priėmimą. Taigi šiuo atveju dėl abiejų kaltinamųjų buvo atliktas vienas ikiteisminis tyrimas ir baudžiamoji byla perduota į teismą su tuo pačiu kaltinamuoju aktu tam, kad dėl to paties įvykio būtų greitai ir išsamiai atskleistos nusikalstamos veikos aplinkybės ir užtikrinti nukentėjusiosios V. V. interesai.

4.5. Bylos su kaltinamuoju aktu perdavimas prokurorui galimas tik tuomet, kai teismas atsiduria teisinėje aklavietėje, būdamas aktyvus negali šių trūkumų ištaisyti ir tai trukdo priimti teisėtą galutinį procesinį sprendimą. Šiuo atveju, prokurorui perdavus bylą su kaltinamuoju aktu pirmosios instancijos teismui, teisėjas nenustatė poreikio išskirti bylas, kaltinamojo akto trūkumų ir poreikio bylą grąžinti prokurorui ar kitų kliūčių nagrinėti bylą teisme. Be to, nors teisiamųjų posėdžių metu buvo keliamas klausimas dėl bylų išskyrimo, tačiau pirmosios instancijos teismas advokato A. Melkovo prašymą išskirti bylas atmetė. Šio teismo nutartį Vilniaus apygardos teismas 2024 m. rugpjūčio 13 d. nutartimi panaikino, kartu teismas nusprendė, kad advokato A. Melkovo prašymas dėl bylų išskyrimo nagrinėtinas įsiteisėjus Vilniaus miesto apylinkės teismo 2024 m. birželio 26 d. nutarčiai, kuria baudžiamasis procesas Y. V. nutrauktas. Kasatorius pažymi, kad Vilniaus apygardos teismo nutartis patvirtina, jog bylų išskyrimo klausimą ne tik įmanoma spręsti pirmosios instancijos teisme, bet jis ir bus sprendžiamas. Todėl skundžiamos apeliacinės instancijos teismo nutarties argumentai dėl bylų neišskyrimo kaip esminių kaltinamojo aktų trūkumų, kurių neįmanoma ištaisyti bylą nagrinėjant pirmosios instancijos teisme, yra nepagrįsti. Net ir pripažįstant, kad baudžiamosios bylos H. S. ir Y. V. turėtų būti išskirtos, tokia situacija nelaikytina esminiu kaltinamojo akto trūkumu, kurio negalima pašalinti teisme. Šiuo atveju bylos perdavimas nagrinėti teismo posėdyje būtų efektyvesnis, operatyvesnis, nepažeistų kaltinamųjų ir nukentėjusiosios teisių bei interesų.

4.6. Apeliacinės instancijos teismas peržengė apeliacinių skundų ribas ir priėmė proceso dalyviams netikėtą bei nepagrįstą procesinį sprendimą. Civilinės ieškovės UAB „Adelta“ atstovas advokatas A. Melkovas, kaltinamojo

H. S. gynėjas advokatas R. Žemkauskas bei prokuroras apeliaciniais skundais prašė panaikinti pirmosios instancijos teismo nutartį ir baudžiamąją bylą grąžinti nagrinėti pirmosios instancijos teismui. Skunduose jokių argumentų dėl kaltinamojo akto neatitikties BPK 219 straipsnio reikalavimams nebuvo pateikta, prašymai grąžinti bylą prokurorui nebuvo suformuluoti, klausimas dėl kaltinamojo akto neatitikties BPK 219 straipsnio reikalavimams bei bylos grąžinimo prokurorui nebuvo keliamas ir bylą nagrinėjant apeliacinės instancijos teismo posėdyje. Todėl, laikantis BPK 320 straipsnio nuostatų ir nesant esminių baudžiamojo proceso įstatymo pažeidimų, turėjo būti tikrinamas pirmosios instancijos teismo nutarties teisėtumas ir pagrįstumas. Tokios pat pozicijos laikomasi ir Vilniaus apygardos teismo teisėjo A. Cinino atskirojoje nuomonėje. Kasatorius pažymi ir tai, kad, pirmosios instancijos teismui nepriėmus sprendimo bylą grąžinti prokurorui kaltinamojo akto trūkumams pašalinti, o tokį sprendimą priėmus apeliacinės instancijos teismui, prokuroras neteko galimybės tokį sprendimą skųsti apeliacine tvarka.

IV. Kasacinės instancijos teismo argumentai ir išvados

5. Vilniaus apygardos prokuratūros Vilniaus apylinkės prokuratūros Ketvirtojo skyriaus vyriausiojo prokuroro V. Jancevičiaus kasacinis skundas tenkintinas iš dalies.

Dėl kaltinamojo akto trūkumų ir trukdymo nagrinėti bylą

6. Nagrinėjamoje byloje sprendžiamas klausimas dėl galimybės teisingai išnagrinėti bylą, kurioje surašytas kaltinamasis aktas, pagal kurį kaltinimai padarius nusikalstamas veikas, nustatytas BK 281 straipsnio atitinkamose dalyse, yra pateikti dviem asmenims, kurie taip pat laikomi nukentėjusiais nuo vienas kito veiksmų ir dėl to reiškia civilinius ieškinius dėl žalos atlyginimo.
7. Apeliacinės instancijos teismas skundžiama nutartimi panaikino pirmosios instancijos teismo nutartį, kuria baudžiamasis procesas kaltinamajam Y. V. pagal BK 281 straipsnio 2 dalį buvo nutrauktas, ir baudžiamąją bylą perdavė prokurorui, nes konstatavo, kad ikiteisminio tyrimo metu surašytas iš esmės BPK 219 straipsnio 3 punkto reikalavimų neatitinkantis kaltinamasis aktas ir tai trukdo teismui nagrinėti bylą.
   7.1. Apeliacinės instancijos teismas tokį sprendimą motyvavo tuo, kad byloje Y. V. ir H. S. turi kelias skirtingas ir tarpusavyje nederančias procesines padėtis, t. y. abu yra kaltinamieji ir kartu nukentėjusieji vienas kito atžvilgiu, ir iš kaltinamojo akto nėra aišku, kokia konkrečiai yra jų procesinė padėtis ir kokias procesines teises jie turi. Teismas pažymėjo, kad dėl tokios dvilypės procesinės padėties Y. V. ir H. S. baudžiamosios atsakomybės klausimai negali būti sprendžiami vienoje byloje, nes tai trukdo jiems kaip kaltinamiesiems efektyviai gintis nuo pateiktų kaltinimų ir kartu realizuoti savo kaip nukentėjusiųjų teises.

7.2. Teismas taip pat nurodė, kad tokie kaltinamojo akto trūkumai teismui trukdo visapusiškai ir objektyviai išnagrinėti bylą, ir šių kaltinamojo akto trūkumų negalima pašalinti bylos nagrinėjimo teisme metu.

7.3. Taigi, apeliacinės instancijos teismas konstatavo, kad keli asmenys negali būti kaltinamieji ir kartu nukentėjusieji vienoje baudžiamojoje byloje, nes jų procesiniai statusai yra nesuderinami ir tai trukdo teismui nagrinėti bylą.

8. Kasatorius ginčija apeliacinės instancijos teismo vertinimą, kad kaltinamasis aktas šioje byloje neatitinka BPK 219 straipsnio 3 punkte nustatytų reikalavimų ir tai trukdo teismui nagrinėti bylą. Kasatorius teigia, kad kaltinamųjų Y. V. ir H. S. dvilypė procesinė padėtis nėra priežastis, dėl kurios jų atsakomybės klausimai negali būti sprendžiami vienoje byloje.

9. BPK 219 straipsnio 3 punkte nustatyta, kad kaltinamajame akte turi būti nurodytas nusikalstamos veikos aprašymas – padarytos nusikalstamos veikos vieta, laikas, būdai, padariniai ir kitos svarbios aplinkybės, duomenys apie nukentėjusįjį. Kasacinės instancijos teismo praktikoje aiškinant BPK 219 straipsnio 3 punktą yra nurodyta, kad iš kaltinamajame akte išdėstyto nusikalstamos veikos aprašymo turi būti aiškios kaltininkui inkriminuojamos nusikalstamos veikos aplinkybės (tiek, kiek jos nustatytos ikiteisminio tyrimo duomenimis), iš kurių sprendžiama apie nusikalstamos veikos sudėties požymių buvimą. Nusikalstama veika turi būti aprašyta išsamiai ir kartu glaustai, nurodant tas faktines aplinkybes, kurios reikšmingos šios veikos kvalifikavimui. Nusikalstamos veikos faktinių aplinkybių išdėstymą lemia BK specialiosios dalies straipsnio dispozicijoje nurodyti veikos požymiai, todėl kaltinamajame akte turi būti nurodyti tie faktai (aplinkybės), kurie yra būtini tam, kad nekiltų abejonių dėl jų teisinio vertinimo taikant baudžiamąjį įstatymą (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-264-689/2018, 2K-146-976/2022 ir kt.).

10. Kasacinės instancijos teismo praktikoje pripažįstama, kad kaltinamasis aktas neatitinka BPK 219 straipsnio reikalavimų, kai BPK 219 straipsnio 3 punkte nustatytos aplinkybės jame nenurodytos arba nurodytos netiksliai, nekonkrečiai ir šie trūkumai trukdo teismui nagrinėti bylą, ir (ar) dėl to suvaržoma kaltinamojo teisė į gynybą (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-242-719/2022, 2K-154-697/2023 ir kt.). Taigi esminis BPK 219 straipsnio pažeidimas konstatuojamas tada, kai nustatomi ne bet kokie, o esminiai kaltinamojo akto turinio trūkumai, t. y. tokie, dėl kurių kaltinamajam esmingai suvaržoma galimybė suprasti jam reiškiamą kaltinimą ir nuo jo gintis arba pagal kaltinamojo akto turinį teismui nepakanka duomenų neabejotinai, kompetentingai apsispręsti dėl apkaltinamojo ar išteisinamojo nuosprendžio priėmimo (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-77-489/2022, 2K-7-119-719/2024 ir kt.).

11. Teisėjų kolegija konstatuoja, kad apeliacinės instancijos teismo padaryta išvada, jog byloje surašytas kaltinamasis aktas neatitinka įstatymo reikalavimų ir tai trukdo teismui nagrinėti bylą, yra nepagrįsta.

12. Vertinant kaltinamojo akto atitiktį BPK 219 straipsnio 3 dalies reikalavimams, matyti, kad kaltinamajame akte, aprašant Y. V. ir H. S. nusikalstamas veikas, yra nurodytos visos BPK 219 straipsnio 3 punkte išvardytos reikšmingos kaltinamie-

siems inkriminuotų nusikaltimų aplinkybės (nusikaltimo padarymo laikas, vieta, būdas, padariniai ir kt.), KET reikalavimai, kuriuos kaltinamieji pažeidė, taip pat kiti pagrindiniai duomenys, kuriais grindžiami kaltinimai, ir teisinis veikos kvalifikavimas. Taigi šiuo aspektu kaltinamasis aktas neturi tokių trūkumų, kurie suvaržytų kaltinamųjų teisę į gynybą ir trukdytų nagrinėti bylą teisme.

13. Teisėjų kolegija taip pat nusprendžia, kad teisingai išnagrinėti bylą teisme netrukdo ir tai, jog kaltinamieji Y. V. ir H. S. byloje turi daugiau nei vieną procesinį statusą. Tokia išvada daroma dėl šių argumentų:

13.1. Pirmiausia pažymėtina, kad apeliacinės instancijos teismas skundžiamoje nutartyje netiksliai nurodė, jog šioje byloje kaltinamieji Y. V. bei H. S. taip pat yra ir nukentėjusieji. Kaip matyti iš bylos medžiagos, nors ikiteisminio tyrimo metu ikiteisminio tyrimo pareigūno nutarimu Y. V. iš tiesų buvo pripažintas nukentėjusiuoju (BPK 28 straipsnis), tačiau vėliau toks procesinis statusas jam buvo panaikintas, o H. S. šioje byloje nukentėjusiuoju niekada nebuvo pripažintas. Kita vertus, šioje byloje Vilniaus miesto apylinkės teismo 2024 m. birželio 26 d. nutartimis Y. V. ir H. S. buvo pripažinti civiliniais ieškovais dėl vienas kito nusikaltimais padarytos turtinės ir (ar) neturtinės žalos. Taigi, jie abu turi ir kaltinamojo, ir civilinio ieškovo statusą.

13.2. Baudžiamojo proceso normos nedraudžia nagrinėti bylų esant priešpriešiniams kaltinimams. Kasacinės instancijos teismas yra pažymėjęs, kad keli eismo dalyviai, neatsargiai sukėlę eismo įvykį, kurio metu buvo sutrikdyta kitų žmonių sveikata, gali būti pripažįstami kaltais pagal tą patį baudžiamąjį įstatymą (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-430/2007). Šio teismo baudžiamųjų bylų praktikoje yra ir daugiau sprendimų dėl abipusės transporto priemonių vairuotojų kaltės eismo įvykio metu (pvz., kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-518/2010, 2K-228-303/2015, 2K-596-222/2015). Teismų praktikoje pripažįstama ir tai, kad kai eismo įvykyje dalyvauja keli KET pažeidimus padarę asmenys, teismas negali apsiriboti tik vieno kaltininko veiksmų vertinimu – būtina išanalizuoti visų dalyvių elgesį ir nustatyti tikrąją priežastį, kodėl įvyko eismo įvykis (pvz., kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-17-489/2024). Todėl ir šiuo konkrečiu atveju nagrinėti bylos teisme ir spręsti asmenų atsakomybės klausimą savaime netrukdo tai, kad pagal byloje surašytą kaltinamąjį aktą abu kaltinamieji – Y. V. ir H. S. – yra kaltinami dėl nusikaltimų kelių eismo transporto saugumo srityje padarymo ir kartu byloje yra civiliniai ieškovai dėl vienas kito nusikaltimais jiems padarytos turtinės ir (ar) neturtinės žalos.

13.3. Teisėjų kolegija nusprendžia, kad nėra procesinių kliūčių apklausti viename procese asmenis, kurie turi ne vieną procesinį statusą. Tik tokiu atveju svarbu užtikrinti tokių asmenų konstitucines ir kitas procesines teises. Kasacinio skundo argumentų kontekste pažymėtina, kad, asmeniui baudžiamojoje byloje tapus įtariamuoju ar kaltinamuoju, jo apklausai BPK 82 straipsnio 3 dalies nuostatos netaikytinos. Antai, pagal BPK 80 straipsnio 1 punkte, 82 straipsnio 3 dalyje nustatytą teisinį reguliavimą, apie savo paties galimai padarytą nusikalstamą veiką asmuo kaip liudytojas gali būti apklausiamas, kai yra priim-

tas atitinkamas prokuroro nutarimas ir kai asmuo sutinka būti apklausiamas apie savo paties galimai padarytą nusikalstamą veiką. Aiškinant šias nuostatas teismų praktikoje nurodyta, kad prokuroro nutarimas apklausti asmenį apie savo galimai padarytą nusikalstamą veiką yra nutarimas *ad hoc* (konkrečiai situacijai) ir BPK 82 straipsnio 3 dalyje įtvirtintos liudytojo teisės asmeniui suteikiamos tik konkrečiai apklausai. BPK normos nenustato specialiojo liudytojo statuso panaikinimo tvarkos, todėl, jeigu po tokios apklausos asmeniui ilgesnį laiką nepareiškiami įtarimai, nebelieka ir jokio teisinio pagrindo daryti išvados, kad jis davė parodymus apie savo paties padarytą nusikalstamą veiką. Prokuroro nutarime nurodytas asmuo tolesniame ikiteisminio tyrimo procese neturi kokio nors specifinio ir juo labiau ilgalaikio statuso (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-30-689/2021, 2K-39-788/2021). Taigi, specialiojo liudytojo statusas taikomas tik konkrečiai apklausai. Po šios apklausos asmuo tampa įprastu liudytoju, o surinkus pakankamai duomenų įtarimams pareikšti, jis tampa įtariamuoju arba kaltinamuoju, kai dėl jo yra surašomas kaltinamasis aktas, ir turi visas jiems įstatymo garantuotas teises. Vadovaujantis BPK 188 ir 272 straipsnių nuostatomis, tokie asmenys apklausiami kaip įtariamieji ar kaltinamieji, o ne kaip liudytojai apie savo galimai padarytą nusikalstamą veiką.

13.4. Nagrinėjamu atveju pagal byloje surašytą kaltinamąjį aktą Y. V. ir H. S. abu yra kaltinami nusikalstamų veikų padarymu. BPK 44 straipsnyje įtvirtinti asmens teisių apsaugos reikalavimai baudžiamojo proceso metu, o kaltinamojo teisės atskirai įtvirtintos BPK 22 straipsnio 3 dalyje. Be kitų šiame straipsnyje nurodytų teisių, kaltinamasis turi teisę tylėti ir (ar) atsisakyti duoti parodymus apie savo paties galimai padarytą nusikalstamą veiką. Ši teisė kildinama iš Lietuvos Respublikos Konstitucijos 31 straipsnio 3 dalies, kurioje įtvirtintas draudimas bet kokiu būdu versti asmenį duoti parodymus prieš save, kartu ji yra laikoma neatskiriama teisingo proceso sąlyga Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 6 straipsnio prasme. Taigi nagrinėjamoje byloje abiem kaltinamiesiems teisė tylėti ir neduoti parodymų prieš save nagrinėjant bylą teisme turi būti išaiškinta (BPK 272 straipsnis) ir užtikrinta. Kita vertus, tai nereiškia, kad kaltinamieji negali realizuoti teisės duoti parodymus savo valia, niekieno neverčiami. Primintina, kad iš baudžiamųjų įstatymų ir baudžiamojo proceso normų taip pat neišplaukia įtariamojo ir kaltinamojo pareiga teisingai liudyti savo paties baudžiamojoje byloje. Taigi šiuo atveju tai, kad Y. V. ir H. S. byloje turi kelis skirtingus procesinius statusus, netrukdo teismui juos apklausti užtikrinant asmens teisę nebūti verčiamam liudyti prieš save ir neperkeliant įrodinėjimo naštos: kaltinamieji neprivalo duoti teisingų parodymų ir įrodinėti savo nekaltumo, nes pareiga įrodyti asmens kaltę tenka valstybiniam kaltinimui. Tuo tarpu išvadą dėl asmenų (kaltinamųjų, nukentėjusiųjų, liudytojų) parodymų sąsajumo, leistinumo ir patikimumo daro teismas, laikydamasis BPK reikalavimų (įvertinęs parodymų nuoseklumą, detalumą, išsamumą, logiškumą, palyginęs juos su kitais byloje esančiais įrodymais, gautais iš skirtingų šaltinių, ir t. t.).

14. Teisėjų kolegija pažymi, kad vieno kaltinamojo akto surašymas dviem kaltinamiesiems, kaltinant juos abu vieno įvykio metu padarius pavojingus veiksmus, o jų metu žalą vienas kitam, netrukdo bylą perduoti nagrinėti teisiamajam posėdžiui ir nesudaro kliūčių ją nagrinėti teisme pagal bendrąsias bylos nagrinėjimo nuostatas (BPK XIX skyrius), taip pat neprieštarauja BPK nustatytoms bylų išskyrimo ir (ar) sujungimo taisyklėms. Tokioje byloje teismas įpareigojamas išspręsti kiekvieno iš bendrai eismo įvykį sukėlusių asmenų baudžiamosios atsakomybės klausimus viename nuosprendyje.
    14.1. Pagal BPK 234 straipsnio 4 dalį, byla gali būti išskirta į kelias tais atvejais, jeigu tai padeda greičiau išnagrinėti išskirtas bylas. Taigi, bylų išskyrimas neturi trukdyti išsamiai išnagrinėti bylą ir nustatyti tiesą. Teismų praktikoje nurodoma, kad išskiriant vieno įvykio aplinkybes į atskiras bylas nustatomos siauresnės nagrinėjimo teisme ribos, o tai gali trukdyti konflikto priežasčių, padarytų nusikalstamų veiksmų iniciatyvai ir jų dinamikai išsamiai atskleisti, be to, atskirose bylose nustatytos aplinkybės ir jų vertinimas dėl siauresnių nagrinėjimo ribų gali lemti prieštaringas išvadas dėl reikšmingų bylos faktų nustatymo (pvz., kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-222-697/2015). Tikrųjų bylos aplinkybių nustatymas gali tapti sudėtingas ir apsunkintas tais atvejais, kai dėl vieno ir to paties įvykio jos nustatomos skirtinguose procesuose, todėl negali susidaryti tokia procesinė situacija, kai atskiruose teismų baigiamuosiuose aktuose yra nustatytos priešingos viena kitai to paties įvykio aplinkybės (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-158-495/2023).
    14.2. Teisėjų kolegija, įvertinusi tai, daro išvadą, kad ir nagrinėjamoje byloje vieno eismo įvykio, kuriame dalyvavo Y. V. ir H. S. vairuojamos transporto priemonės ir kurio metu buvo sužaloti žmonės, aplinkybių išskyrimas į atskiras baudžiamąsias bylas, kuriose kaltinimai Y. V. ir H. S. taip pat būtų pateikti atskirai, trukdytų išsamiai išnagrinėti bylą, ne pagreitintų, kaip nustatyta BPK 234 straipsnio 4 dalyje, o apsunkintų tikrųjų bylos aplinkybių nustatymą. Priešingai, bylos nagrinėjimas pagal vieną kaltinamąjį aktą sudarys galimybes teismui nustatyti tiesą byloje.
15. Teisėjų kolegija taip pat nusprendžia, kad apeliacinės instancijos teismas, spręsdamas apskųstos pirmosios instancijos teismo nutarties teisėtumo ir pagrįstumo klausimą ir priimdamas skundžiamą nutartį, netinkamai vadovavosi BPK 326 straipsnio 1 dalies 5 punktu.
    15.1. BPK 326 straipsnyje nustatyta, kad išnagrinėjęs bylą teismo posėdyje, dėl apskųsto nuosprendžio apeliacinės instancijos teismas priima nutartį panaikinti nuosprendį ir perduoti bylą prokurorui, kai ikiteisminio tyrimo metu buvo surašytas iš esmės BPK 219 straipsnio reikalavimų neatitinkantis kaltinamasis aktas ir tai trukdo nagrinėti bylą (BPK 326 straipsnio 1 dalies 5 punktas). Taigi, ši norma taikoma tik nagrinėjant apeliacine tvarka bylas, kurios pirmosios instancijos teisme išnagrinėtos priimant nuosprendį. BPK 326 straipsnio 5 dalies 1–5 punktuose nustatyta, kad išnagrinėjęs bylą teismo posėdyje dėl apskųstos nutarties apeliacinės instancijos teismas priima atitinkamą nutartį, tarp kurių nėra sprendimo perduoti bylą prokurorui, kai

ikiteisminio tyrimo metu buvo surašytas iš esmės BPK 219 straipsnio reikalavimų neatitinkantis kaltinamasis aktas.

15.2. Šią bylą apeliacinės instancijos teismas išnagrinėjo dėl apskųstos pirmosios instancijos teismo nutarties, kuria Y. V. nutrauktas baudžiamasis procesas. Teismas, nagrinėdamas bylą pagal civilinės ieškovės UAB „Adelta“ atstovo advokato A. Melkovo, kaltinamojo H. S. gynėjo advokato R. Žemkausko bei prokuroro apeliacinius skundus, turėjo vadovautis BPK 326 straipsnio 5 dalimi ir priimti vieną iš šioje normoje išvardintų nutarčių, tarp kurių, kaip minėta, nėra bylos perdavimo prokurorui, kai ikiteisminio tyrimo metu buvo surašytas iš esmės BPK 219 straipsnio reikalavimų neatitinkantis kaltinamasis aktas. To nepadaręs apeliacinės instancijos teismas esmingai pažeidė BPK 326 straipsnio 1 dalies 5 punktą, o apeliacinių skundų argumentai dėl baudžiamojo proceso nutraukimo Y. V. teisėtumo ir pagrįstumo liko neišnagrinėti.

16. Įvertinusi tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegija daro bendrą išvadą, kad apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai konstatavo BPK 219 straipsnio 3 dalies reikalavimų pažeidimą, todėl be pagrindo grąžino bylą prokurorui ir neišnagrinėjo bylos tiek, kiek to buvo prašoma pagal paduotus apeliacinius skundus. BPK 219 straipsnio, 320 straipsnio 3 dalies, 326 straipsnio 1 dalies 5 punkto nuostatų pažeidimai pripažįstami esminiais, nes sukliudė teismui išsamiai ir nešališkai išnagrinėti bylą bei priimti teisingą procesinį sprendimą (BPK 369 straipsnio 1 dalies 2 punktas, 3 dalis). Dėl to apeliacinės instancijos teismo nutartis naikinama ir byla perduodama iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka.

Dėl valstybės garantuojamos teisinės pagalbos išlaidų atlyginimo

17. Teisme gauta Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos pažyma dėl antrinės teisinės pagalbos išlaidų, joje nurodyta, kad už advokato K. Ožiūno suteiktą antrinę teisinę pagalbą įtariamajam Y. V. valstybei priteistina 75 Eur.

18. Pagal BPK 106 straipsnio 1 dalį, kai įtariamajam, kaltinamajam ar nuteistajam būna paskirta valstybės garantuojama teisinė pagalba, advokatui apmokama Lietuvos Respublikos valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo nustatyta tvarka; kitais atvejais advokatui moka įtariamasis, kaltinamasis ar nuteistasis arba jų pavedimu ar sutikimu – kiti asmenys. BPK 106 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad, pripažinęs kaltinamąjį kaltu, teismas, priimdamas nuosprendį, priima sprendimą iš kaltinamojo išieškoti valstybės garantuojamos teisinės pagalbos išlaidų, susidariusių dėl būtino gynėjo dalyvavimo, atlyginimą atsižvelgdamas į kaltinamojo turtinę padėtį, išskyrus BPK 51 straipsnio 1 dalies 1 ir 2 punktuose nurodytus atvejus. Šios nuostatos galioja ir kasacinės instancijos teisme, tačiau tokiais atvejais, priteisiant išlaidų advokato paslaugoms apmokėti atlyginimą, būtina atsižvelgti ir į tai, pagal kieno skundą buvo nagrinėta byla ir koks yra šio skundo nagrinėjimo rezultatas, taip pat į tai, koks yra gynėjo paskyrimo kaltinamajam teisinis pagrindas. Kasacinės instancijos teismo praktikoje laikomasi nuostatos, kad tais atvejais, kai valstybės garantuojama teisinė pagalba suteikta nuteistajam, prieš kurį paduotas kasacinis skundas jo teisinę

padėtį bloginančiais pagrindais, šios pagalbos išlaidų atlyginimo išieškojimas iš nuteistojo yra nesuderinamas su teismo pareiga užtikrinti jo teisę į gynybą (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-51-788/2021, 2K-167-303/2022, 2K-7-38-1073/2023 ir kt.).

19. Ši baudžiamoji byla buvo nagrinėjama žodinio proceso tvarka pagal prokuroro kasacinį skundą, kuris iš esmės yra paduotas įtariamojo teisinę padėtį bloginančiais pagrindais. Įtariamasis Y. V. yra Baltarusijos Respublikos pilietis, nemoka valstybinės lietuvių kalbos ir proceso metu naudojosi vertėjo pagalba. Todėl gynėjo dalyvavimas nagrinėjant bylą buvo pripažintas būtinu (BPK 51 straipsnio 1 dalies 3 punktas). Esant tokioms aplinkybėms ir atsižvelgiant į aptariamu klausimu formuojamą teismų praktiką, Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybos prašymas dėl antrinės teisinės pagalbos išlaidų atlyginimo priteisimo iš įtariamojo Y. V. atmestinas, nes šių išlaidų atlyginimo išieškojimas iš įtariamojo būtų nesuderinamas su teismo pareiga užtikrinti tinkamą įtariamojo teisės į gynybą įgyvendinimą.

Teisėjų kolegija, atsižvelgdama į išdėstytus argumentus ir vadovaudamasi Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 382 straipsnio 5 punktu,

n u t a r i a :

Panaikinti Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2024 m. gruodžio 3 d. nutartį ir perduoti bylą iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka.

ADMINISTRACINĖ ATSAKOMYBĖ

2.25. Kontrabanda (ANK 208 straipsnis). Tarptautinių sankcijų arba Lietuvos Respublikos įstatymuose nustatytų ribojamųjų priemonių pažeidimas (ANK 515 straipsnis)

Nustačius, kad asmens gabentų grynųjų pinigų (eurais ir Rusijos rubliais) bendra vertė nesiekė 10 000 Eur, ir nesant draudimo pagal Reglamentą 833/2014 gabenti Rusijos rublius, kontrabandos dalykas pagal ANK 208 straipsnį yra tik euro banknotai.

Administracinio nusižengimo byla Nr. 2AT-43-719/2025
Teisminio proceso Nr. 4-06-3-00334-2024-1
Procesinio sprendimo kategorijos: 9.38; 19.20; 21.12.6 (S)

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

N U T A R T I S
LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2025 m. lapkričio 5 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Arūno Budrio (kolegijos pirmininkas), Aleno Piesliako ir Artūro Ridiko (pranešėjas),

teismo posėdyje rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo pagal **administracinėn atsakomybėn patraukto O. Z. (O. Z.) atstovo advokato Osvaldo Martinkaus** prašymą, vadovaujantis Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso (toliau – ir ANK) 658 straipsnio 1 dalies 5 punktu, atnaujintą administracinio nusižengimo bylą.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė :

I. Bylos esmė

1. Klaipėdos teritorinės muitinės (toliau – ir Institucija) 2024 m. rugpjūčio 27 d. nutarimu O. Z. nubaustas pagal ANK 208 straipsnio 3 dalį, ANK 515 straipsnio 1 dalį ir jam, vadovaujantis ANK 38 straipsnio 2 dalimi, paskirta galutinė administracinė nuobauda – 3500 Eur bauda su administracinio poveikio priemone – 830 Eur ir 187 000 Rub (Rusijos rubliai) konfiskavimu už tai, kad jis, pažeisdamas ES Tarybos reglamento (ES) Nr. 833/2014 5i straipsnio 1 dalį, 2024 m. gegužės 15 d. 22.20 val., vykdamas per Lietuvos valstybinę sieną į Rusijos Federacijos Kaliningrado sritį per Klaipėdos teritorinės muitinės Panemunės kelio postą pėsčiųjų taku, žodžiu deklaravęs, kad gabena 150 Eur ir 115 310 Rub, siekdamas išvengti muitinės kontrolės, striukės kišenėje ir piniginėje kontrabanda gabeno 830 Eur ir 187 000 Rub.
2. Tauragės apylinkės teismas 2024 m. lapkričio 29 d. nutartimi administracinėn atsakomybėn patraukto O. Z. skundą patenkino iš dalies ir pakeitė Institucijos 2024 m. rugpjūčio 27 d. nutarimą. O. Z. pagal ANK 208 straipsnio 3 dalį, pritaikius ANK 34 straipsnio 6 dalį, paskirta 500 Eur bauda ir administracinio poveikio priemonė – 330 Eur ir 7000 Rub konfiskavimas. Vadovaujantis ANK 38 straipsnio 2 dalimi, O. Z. paskirta galutinė administracinė nuobauda – 500 Eur bauda su administracinio poveikio priemone – 330 Eur ir 7000 Rub konfiskavimu. Kita Institucijos 2024 m. rugpjūčio 27 d. nutarimo dalis palikta nepakeista.
3. Klaipėdos apygardos teismo 2025 m. vasario 7 d. nutartimi administracinėn atsakomybėn patraukto O. Z. atstovo advokato O. Martinkaus apeliacinis skun-

das netenkintas ir Tauragės apylinkės teismo 2024 m. lapkričio 29 d. nutartis palikta nepakeista.

4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų atrankos kolegijos 2025 m. gegužės 13 d. nutartimi administracinėn atsakomybėn patraukto O. Z. atstovo advokato O. Martinkaus prašymas atnaujinti administracinio nusižengimo bylą dėl Institucijos 2024 m. rugpjūčio 27 d. nutarimo, Tauragės apylinkės teismo 2024 m. lapkričio 29 d. nutarties ir Klaipėdos apygardos teismo 2025 m. vasario 7 d. nutarties priimtas ir administracinio nusižengimo byla atnaujinta.

II. Prašymo atnaujinti administracinio nusižengimo bylą ir atsiliepimo į jį argumentai

5. Pareiškėjas prašo panaikinti Institucijos 2024 m. rugpjūčio 27 d. nutarimą, Tauragės apylinkės teismo 2024 m. lapkričio 29 d. nutartį ir Klaipėdos apygardos teismo 2025 m. vasario 7 d. nutartį ir administracinio nusižengimo teiseną O. Z. nutraukti. Pareiškėjas prašyme nurodo:
   5.1. Šioje administracinio nusižengimo byloje teismai netinkamai taikė ANK 208 straipsnio, 515 straipsnio, Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2018/1642, ES Tarybos reglamento (EB) Nr. 833/2014 5i straipsnio, Lietuvos Respublikos muitinės įstatymo, Muitinės departamento prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos generalinio direktoriaus 2021 m. gegužės 31 d. įsakymu Nr. 1B-368 patvirtinto Grynųjų pinigų deklaracijų ir Grynųjų pinigų atskleidimo deklaracijų pateikimo ir muitinio įforminimo tvarkos aprašo (toliau – Aprašas) nuostatas, kiek tai susiję su privalomu grynųjų pinigų deklaravimu ir jo forma vykstant per Lietuvos Respublikos valstybinę sieną į trečiąsias šalis bei ES šalių naudojamos valiutos išvežimu iš ES į Rusijos Federaciją.
   5.2. Nagrinėjamoje byloje nustatyta, kad O. Z., vykdamas per Lietuvos valstybinę sieną į Rusijos Federacijos Kaliningrado sritį, piniginėje turėjo 980 Eur ir 115 310 Rub, o striukės kišenėje – 187 000 Rub. Visų O. Z. gabentų grynųjų pinigų vertė galėjo sudaryti nuo 2981,83 Eur iki 3280,00 Eur. Tiksliai nustatyti O. Z. turėtų grynųjų pinigų vertę yra sudėtinga, nes nuo 2022 m. kovo 2 d. Europos centrinis bankas sustabdė euro ir Rusijos rublio santykio skelbimą, o Lietuvoje veikiantys bankai nebevykdo prekybos Rusijos rubliais. Bet kuriuo atveju nurodyta O. Z. gabentų grynųjų pinigų vertė neviršijo Aprašo 5 punkte ir Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2018/1672 3 straipsnyje nurodytos 10 000 Eur vertės, kai reikia užpildyti rašytinę grynųjų pinigų deklaraciją, išvykstant iš Europos Sąjungos į trečiąsias šalis. Taigi, O. Z. šiuo atveju neprivalėjo Lietuvos Respublikos muitinės pareigūnams deklaruoti su savimi turėtų grynųjų pinigų, todėl tokių lėšų gabenimas per valstybės sieną nelaikytinas neteisėtu, net jei žodžiu muitinės pareigūnams ir buvo nurodyta tikrovės neatitinkanti bei klaidinanti informacija dėl gabenamų grynųjų pinigų vertės. Darytina išvada, kad O. Z. negali būti traukiamas administracinėn atsakomybėn pagal ANK 208 straipsnio 3 dalį už pareigos deklaruoti, t. y. pateikti gabenamus grynuosius pinigus muitinės

kontrolei, nevykdymą, nes tokios pareigos jis apskritai neturėjo. Aplinkybė, kad dalis O. Z. su savimi gabenamų grynųjų pinigų buvo piniginėje, o kita dalis – striukės kišenėje, negali būti vertinama kaip jų slėpimas ir neturi teisinės reikšmės asmens veiksmų kvalifikavimui.

5.3. O. Z. taip pat buvo nepagrįstai nubaustas pagal ANK 515 straipsnio 1 dalį, nes neva pažeidė ES Tarybos reglamento (ES) Nr. 833/2014 5i straipsnio 1 dalies nuostatas. Pažymėtina, kad šio reglamento 5i straipsnio 2 dalies a punkte nustatyta, jog 1 dalyje nurodytas draudimas netaikomas bet kuria oficialiąja valstybės narės valiuta denominuotų banknotų pardavimui, tiekimui, perdavimui ar eksportui, jei toks pardavimas, tiekimas, perdavimas ar eksportas yra būtinas į Rusiją vykstančių fizinių asmenų ar kartu keliaujančių jų artimiausių šeimos narių asmeniniam naudojimui. Kokia grynųjų pinigų suma laikytina būtina asmeniniam naudojimui, šiame reglamente nėra nustatyta. Tačiau tai nereiškia, kad muitinės pareigūnams suteikta teisė savo nuožiūra, be jokių objektyvių ir pagrįstų kriterijų, spręsti dėl gabenamos grynųjų pinigų sumos reikalingumo asmens poreikiams. Muitinės pareigūno sprendimas dėl gabenamos pinigų sumos reikalingumo asmens asmeniniams poreikiams turi būti pagrįstas tų poreikių nustatymu ir aplinkybių, kuriomis asmuo grindžia savo poreikius, įvertinimu. Šiuo atveju muitinės pareigūnai iš viso nesiaiškino O. Z. poreikio su savimi turėti būtent 980 Eur. Administracinio nusižengimo byloje nėra jokių duomenų, paneigiančių šios O. Z. teisinę atsakomybę šalinančios aplinkybės buvimą, t. y. kad 980 Eur, buvę jo piniginėje, reikalingi jo asmeniniams poreikiams, susijusiems su kelionės tikslais, tenkinti. O. Z. vyko į Rusijos Federacijos Kaliningrado sritį asmeniniais tikslais (iš Kaliningrado skristi į Rusijos Federacijos Tulos sritį, kur gyvena jo močiutė). Atsižvelgiant į kelionės atstumą ir trukmę, tikėtina, kad O. Z. asmeniniam naudojimui galėjo nepakakti su savimi turėtų Rusijos rublių, kurių apytikrė vertė sudarė apie 2000 Eur, o Rusijos Federacijoje nepriimamos Lietuvoje veikiančių bankų išduotos mokėjimo kortelės. Dėl šios priežasties O. Z. buvo būtina su savimi atsargai turėti protingą sumą eurais, kad užtikrintų savo būtinus nenumatytus poreikius kelionėje. Atkreiptinas dėmesys, kad galimai egzistuoja Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2018/1672 ir ES Tarybos reglamento (ES) Nr. 833/2014 kolizija, kurią būtina išspręsti.

5.4. Be to, apygardos teismas įrodinėjimo pareigą dėl savo galutinio kelionės tikslo nepagrįstai perkėlė administracinėn atsakomybėn traukiamam asmeniui. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje yra pasisakyta, kad taikant administracinę atsakomybę, kaip ir baudžiamosios atsakomybės atveju, asmeniui taikomas nekaltumo prezumpcijos principas. Iš to kyla ir administracinę atsakomybę taikančios institucijos prievolė įrodyti atsakomybėn traukiamo asmens kaltę, šiuo atveju pareigą įrodyti O. Z. kelionės galutinį tikslą. Nežinant galutinio kelionės tikslo, nėra įmanoma nuspręsti, koks eurais turimos pinigų sumos dydis laikytinas skirtu asmeniniam naudojimui. Nei Institucija, nei bylą nagrinėję teismai šių aplinkybių nesiaiškino, nors

O. Z. būtų turėjęs galimybę pateikti išsamius paaiškinimus ir turimus įrodymus, pagrindžiančius jo kelionės galutinį tikslą bei terminus. Taip buvo pažeista administracinėn atsakomybėn traukiamo asmens teisė į tinkamą gynybą ir padarytas esminis proceso teisės pažeidimas.

6. Institucijos direktorius Kęstutis Lebeckis atsiliepimu į pareiškėjo prašymą prašo jo netenkinti. Atsiliepime į prašymą nurodoma:
   6.1. Tiek Institucija, tiek apylinkės ir apygardos teismai pagrįstai pripažino, kad O. Z. padarė jam inkriminuotus administracinius nusižengimus, nustatytus ANK 208 straipsnio 3 dalyje ir 515 straipsnio 1 dalyje.
   6.2. Lietuvos Respublikos muitinės įgaliojimai vykdyti grynųjų pinigų kontrolę yra apibrėžti Muitinės įstatymo 9 straipsnio 2 dalies 4 punkte ir 10 straipsnio 11 punkte (grynųjų pinigų kontrolė yra vienas iš muitinės uždavinių ir funkcijų), 2013 m. spalio 9 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 952/2013, kuriuo nustatomas Sąjungos muitinės kodeksas, 134 straipsnio 1 dalyje ir 267 straipsnio 3 dalies e punkte (vykdant muitinės priežiūrą) ir Lietuvos Respublikos tarptautinių sankcijų įstatymo 11 straipsnio 3 dalies 1 ir 3 punktuose (užtikrinant tarptautinių sankcijų įgyvendinimą priskirtoje veiklos srityje). Kad būtų užtikrintas tinkamas šių teisės aktų reikalavimų įgyvendinimas ir išvengta galimų rizikų, susijusių su bandymu išvengti prievolės deklaruoti gabenamus grynuosius pinigus, muitinės pareigūnai turi teisę duoti asmenims privalomus vykdyti nurodymus ir reikalauti muitinio tikrinimo metu pateikti muitiniam tikrinimui reikalingą informaciją (Muitinės įstatymo 19 straipsnio 2 dalies 1 punktas).
   6.3. ES Tarybos reglamento (ES) Nr. 833/2014 5i straipsnio 1 dalyje aiškiai nurodyta, kad draudžiama naudojimui Rusijoje, neįvardijant, asmeniniam ar kitokiam naudojimui, išvežti (parduoti, tiekti, perduoti ar eksportuoti) euro banknotus, išskyrus vykstančių ar kartu keliaujančių asmenų, jei yra būtina, asmeniniam naudojimui. Šiuo atveju būtina vadovautis 2025 m. balandžio 30 d. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (toliau – ESTT) priimtu prejudiciniu sprendimu byloje C-246/24. Šiame sprendime aiškiai pabrėžiama, kad reglamento (ES) Nr. 833/2014 5i straipsnio 2 dalies a punkte nustatyta išimtis nėra taikoma automatiškai. Privaloma pateikti pagrindimą, kad nėra realios alternatyvos, tokios kaip mokėjimo kortelė ar kita nedraudžiama valiuta (pvz., Rusijos rubliai, JAV doleriai). Paprasto pareiškimo nepakanka – būtinybė turėti euro banknotus asmeniniam naudojimui turi būti tikra, pagrįsta dokumentais ir įtikinama. Muitinės pareigūnai neprivalo priimti bendrų ar abstrakčių pareiškimų apie tariamus asmeninius poreikius. Pareiga pagrįsti aptariamą būtinybę tenka keliautojui, o muitinės pareigūnai turi teisę atmesti nepakankamai pagrįstus pareiškimus. Išimtis negali būti aiškinama plačiai, nes tada nustatytas draudimas neveiks ir praras savo prasmę.
   6.4. Šiuo atveju O. Z. keliavo į Kaliningradą ir, kaip nurodė savo teismams surašytuose skunduose, vėliau keliavo lėktuvu iš Kaliningrado į Maskvą ir atgal į Kaliningradą. O. Z. teigė, kad jam būtina su savimi atsargai turėti protingą (980 Eur) pinigų sumą eurais, kad užtikrintų savo būtinus nenumatytus po-

reikius kelionėje. Pažymėtina, kad oficiali valiuta Rusijos Federacijoje yra Rusijos rublis, todėl tiek už įprastinius poreikius (maistas, kelionė, nakvynė) ir nenumatytus poreikius yra atsiskaitoma būtent šia valiuta, o atsiskaityti eurais Rusijos Federacijoje nėra galimybės. O. Z., planuodamas kelionę į Rusijos Federaciją, galėjo turimus eurus išsikeisti į kitą valiutą ir vykti į Rusijos Federaciją nepažeisdamas galiojančių teisės aktų nuostatų. Nagrinėjamu atveju teismai padarė pagrįstą išvadą, kad O. Z. veiksmai akivaizdžiai rodo, jog jis žinojo apie pasauliniu mastu Rusijos Federacijai taikomas sankcijas ir draudimą gabenti į šią šalį grynuosius pinigus, išskyrus asmeniniam naudojimui, ir sąmoningai slėpdamas pinigus siekė išvengti muitinės kontrolės ir apeiti sankcijomis nustatytą eurų banknotų išvežimo draudimą. Taigi, O. Z. asmeniniam naudojimui buvo skirti 150 Eur, juos šis ir deklaravo muitinei, o kiti pinigai, skirti naudoti Rusijoje, buvo gabenami kontrabanda.

6.5. Nesutiktina su pareiškėjo teiginiais dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2018/1672 ir ES Tarybos reglamento (ES) Nr. 833/2014 galimos kolizijos. Šių reglamentų taikymo sritys iš esmės skiriasi. Reglamentas 2018/1672 – tai bendroji priemonė, kurios tikslas – užtikrinti skaidrumą ir kovoti su pinigų plovimu, nustatant pareigą deklaruoti grynuosius pinigus, kai jų suma yra 10 000 Eur ar daugiau, kertant Europos Sąjungos išorės sieną. Šis reglamentas nenustato draudimo vežtis konkrečios valiutos grynųjų pinigų. Tuo tarpu Reglamentas Nr. 833/2014 – tai tiksliniai sankcijų mechanizmai, skirti užsienio politikos ir saugumo tikslams įgyvendinti. Jie draudžia grynųjų pinigų (euro ar kitų Europos Sąjungos valstybių valiutų banknotų) išvežimą (eksportą), nepriklausomai nuo sumos ar deklaravimo fakto. Taigi, abu minėti reglamentai veikia lygiagrečiai.

III. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo argumentai ir išvados

7. Administracinėn atsakomybėn patraukto O. Z. atstovo advokato O. Martinkaus prašymas atmestinas.

Dėl ANK 515 straipsnio 1 dalies ir 208 straipsnio 3 dalies taikymo

8. Prašyme atnaujinti administracinio nusižengimo bylą pareiškėjas nesutinka su O. Z. patraukimu administracinėn atsakomybėn pagal ANK 515 straipsnio 1 dalį teigdamas, kad administracinio nusižengimo byloje nėra jokių duomenų, paneigiančių Reglamento (ES) Nr. 833/2014 5i straipsnio 2 dalies a punkte nustatytos O. Z. teisinę atsakomybę šalinančios aplinkybės buvimą, t. y. kad 980 Eur, buvę jo piniginėje, reikalingi jo asmeniniams poreikiams, susijusiems su kelionės Rusijoje tikslais, tenkinti.
9. Pagal ANK 515 straipsnio 1 dalį administracinė atsakomybė kyla už Lietuvos Respublikoje įgyvendinamų tarptautinių sankcijų arba Lietuvos Respublikos įstatymuose nustatytų ribojamųjų priemonių pažeidimus. Kaip pagrįstai pažymėjo apygardos teismas, šio straipsnio 1 dalyje nustatyta teisės norma yra blanketinė,

nukreipianti į kitus teisės aktus. Šioje byloje nagrinėjamu atveju būtina nustatyti, ar buvo pažeistos tarptautinės sankcijos, nustatytos ES Tarybos reglamento (ES) Nr. 833/2014 5i straipsnio 1 dalyje.

10. 2014 m. liepos 31 d. Tarybos reglamento (ES) Nr. 833/2014 dėl ribojamųjų priemonių atsižvelgiant į Rusijos veiksmus, kuriais destabilizuojama padėtis Ukrainoje, kuris iš dalies pakeistas 2022 m. balandžio 8 d. Tarybos reglamentu (ES) 2022/576 (galiojanti redakcija nuo 2022 m. balandžio 8 d.), 5i straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad draudžiama Rusijai arba bet kuriam fiziniam ar juridiniam asmeniui, subjektui ar organizacijai Rusijoje, įskaitant Rusijos vyriausybę ir centrinį banką, arba naudojimui Rusijoje parduoti, tiekti, perduoti ar eksportuoti bet kuria oficialiąja valstybės narės valiuta denominuotus banknotus. Šio straipsnio 2 dalies a punkte nustatyta, kad 1 dalyje nurodytas draudimas netaikomas bet kuria oficialiąja valstybės narės valiuta denominuotų banknotų pardavimui, tiekimui, perdavimui ar eksportui, jei toks pardavimas, tiekimas, perdavimas ar eksportas yra būtinas į Rusiją vykstančių fizinių asmenų ar kartu keliaujančių jų artimiausių šeimos narių asmeniniam naudojimui.
11. ESTT 2025 m. balandžio 30 d. prejudiciniame sprendime byloje Nr. C-246/24 konstatavo, kad iš Reglamento Nr. 833/2014 5i straipsnio 1 dalies formuluotės matyti, jog šioje nuostatoje įtvirtintas draudimas taikomas, be kita ko, euro banknotų pardavimui, tiekimui, perdavimui ar eksportui „bet kuriam“ fiziniam ar juridiniam asmeniui, subjektui ar organizacijai „Rusijoje“ arba „naudojimui Rusijoje“. Numatydamas šį draudimą, Sąjungos teisės aktų leidėjas siekia apskritai uždrausti nemokamai arba mainais už prekes ar paslaugas teikti grynuosius pinigus eurais ar kita valstybės narės valiuta bet kuriam Rusijoje esančiam ar įsteigtam fiziniam ar juridiniam asmeniui. Šiame reglamente yra nustatyta išimtis netaikyti Reglamento Nr. 833/2014 5i straipsnio 1 dalyje nurodyto draudimo, kai į Rusiją vykstantis asmuo parduoda, tiekia, perduoda ar eksportuoja grynuosius pinigus eurais, kurių jam reikia prekėms ar paslaugoms, atitinkančioms šio asmens ir prireikus kartu su juo vykstančių artimų giminaičių kelionės ir buvimo Rusijoje poreikius, įsigyti. Tačiau pagal suformuotą jurisprudenciją išimtys turi būti aiškinamos siaurai, kad bendrosios taisyklės neprarastų savo prasmės.
12. Tarptautinių sankcijų įstatymo 4 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad Lietuvos Respublikoje įgyvendinamų tarptautinių sankcijų šio įstatymo ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka privalo laikytis ir jas įgyvendinti visi fiziniai ir juridiniai asmenys. Taip pat būtina imtis veiksmų, privalomų dėl Lietuvos Respublikoje įgyvendinamų tarptautinių sankcijų, ir (arba) susilaikyti nuo bet kokių veiksmų, jeigu dėl to būtų nesilaikoma ar išvengiama Lietuvos Respublikoje įgyvendinamomis tarptautinėmis sankcijomis nustatytų apribojimų ir įpareigojimų (4 straipsnio 2 dalis). Pagal šio įstatymo 11 straipsnį, Muitinės departamentas prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos, *inter alia* (be kita ko), yra kompetentinga institucija, užtikrinanti tarptautinių sankcijų Lietuvos Respublikoje įgyvendinimą pagal jai priskirtas veiklos sritis. Muitinės įstatyme, be kita ko, nustatyta, kad muitinė kontroliuoja muitinės veiklai priskirtų importo, eksporto ir tranzito draudimų ir apribojimų bei muitinės priežiūros priemonių taikymą, atlieka iš trečiųjų šalių per

Lietuvos Respubliką į Europos Sąjungą ir iš kitų Europos Sąjungos valstybių narių į Lietuvos Respubliką įvežamų, taip pat iš Europos Sąjungos per Lietuvos Respubliką į trečiąsias šalis ir iš Lietuvos Respublikos į kitas Europos Sąjungos valstybes nares išvežamų grynųjų pinigų kontrolę (11 straipsnio 2 ir 11 punktai). Taigi, nekyla abejonių, kad viena iš institucijų, kontroliuojanti šioje byloje aptariamų sankcijų vykdymą, yra muitinė.

13. Įvertinus aptartą teisinį reguliavimą matyti, kad Reglamento Nr. 833/2014 nuostatos visiems juridiniams bei fiziniams asmenims nustatė imperatyvų draudimą tarptautinių sankcijų įgyvendinimo laikotarpiu euro banknotus parduoti, tiekti, perduoti ar eksportuoti į Rusiją, išskyrus Reglamento Nr. 833/2014 5i straipsnio 2 dalies a punkte nustatytą išimtį. Toks reguliavimas suponuoja asmens pareigą deklaruoti muitinėje visus eksportuojamus eurus ar bet kuria kita oficialiąja ES valstybės narės valiuta denominuotus banknotus, nepriklausomai nuo gabenamos sumos. Be kita ko, tokiam asmeniui (nagrinėjamu atveju – O. Z.) tenka pareiga pagrįsti, kad šie grynieji pinigai parduodami, tiekiami, perduodami ar eksportuojami esant vieninteliam teisėtam pagrindui – aptartai išimčiai.
14. Nagrinėjamu atveju pareiškėjas pažymi, kad O. Z. vyko į Rusijos Federacijos Kaliningrado sritį asmeniniais tikslais (iš Kaliningrado skristi į Rusijos Federacijos Tulos sritį, kur gyvena jo močiutė), todėl, atsižvelgiant į kelionės atstumą ir trukmę, tikėtina, jog O. Z. asmeniniam naudojimui galėjo nepakakti su savimi turėtų Rusijos rublių, kurių apytikrė vertė sudarė apie 2000 Eur. Pareiškėjas taip pat nurodo, kad apygardos teismas įrodinėjimo pareigą dėl savo galutinio kelionės tikslo nepagrįstai perkėlė administracinėn atsakomybėn traukiamam asmeniui, nes pareiga įrodyti O. Z. kelionės galutinį tikslą šiuo atveju kyla Institucijai. Tokie argumentai nepagrįsti. Kaip jau buvo paminėta pirmiau, aptariamų gabenamų grynųjų pinigų paskirtį turėjo pagrįsti pažeidėjas. Nesant tokio pagrindimo, visi grynieji pinigai eurais buvo gabenami (eksportuojami) pažeidžiant Reglamento Nr. 833/2014 5i straipsnio nuostatas. Be kita ko, pareiškėjas galimai klaidingai nurodo ir pažeidėjo turėtų Rusijos rublių vertę. Byloje nustatyta, kad O. Z. su savimi gabeno 302 310 rublių (115 310 deklaruoti ir 187 000 nedeklaruoti), tai galimai sudaro kur kas didesnę nei pareiškėjo nurodomą 2000 Eur vertę. Tai taip pat galėtų turėti reikšmės vertinant, kad šių pinigų būtų pakakę pažeidėjo reikmėms, dėl ko eurų banknotų gabenimas buvo neteisėtas.
15. Apygardos teismas, įvertinęs pažeidimo padarymo dieną O. Z. Institucijai teiktus paaiškinimus, padarė išvadą, kad byloje nėra jokių duomenų, patvirtinančių O. Z. nurodytus planus iš Rusijos Federacijos Kaliningrado srities vykti į Tulos sritį. Apygardos teismas konstatavo, kad fizinis asmuo, vykstantis į Rusijos Federaciją, gali savo reikmėms gabenti grynųjų pinigų banknotų tiek, kiek jų gali prireikti kelionės metu, tačiau privalo juos deklaruoti muitinei sienos kirtimo poste. Nesutikti su tokia išvada nėra teisinio pagrindo. Tuo labiau, kad nei pirminiuose paaiškinimuose, nei bylą nagrinėjant Institucijoje O. Z. apie jokią kelionę pas močiutę nenurodė. Šią versiją jis pateikė skunde dėl Institucijos nutarimo ir apeliaciniame skunde dėl apylinkės teismo nutarties. Tačiau teismams nebuvo pateikti jokie šias aplinkybes patvirtinantys duomenys. Ir tik kartu su prašymu atnaujinti

administracinio nusižengimo bylą O. Z. atstovas pateikė lėktuvo bilietų kopijas, iš kurių matyti, kad kitą dieną po pažeidimo padarymo (2024 m. gegužės 16 d.) O. Z. turėjo iš Kaliningrado skristi į Maskvą, o 2024 m. gegužės 18 d. – iš Maskvos į Kaliningradą.

16. Atsižvelgdama į išdėstytas aplinkybes, teisėjų kolegija daro išvadą, kad tiek Institucija, tiek apylinkės ir apygardos teismai teisingai aiškino ir taikė Reglamento 833/2014 5i straipsnio 1 dalies ir 2 dalies a punkto nuostatas ir, nustatydami O. Z. veika padarytą tarptautinių sankcijų pažeidimą, tinkamai taikė ANK 515 straipsnio 1 dalį.
17. Prašyme atnaujinti administracinio nusižengimo bylą pareiškėjas nesutinka su O. Z. patraukimu administracinėn atsakomybėn ir pagal ANK 208 straipsnio 3 dalį teigdamas, kad O. Z. gabentų grynųjų pinigų vertė neviršijo Aprašo 5 punkte ir Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2018/1672 3 straipsnyje nurodytos 10 000 Eur vertės, kai reikia užpildyti rašytinę grynųjų pinigų deklaraciją, išvykstant iš Europos Sąjungos į trečiąsias šalis. Anot pareiškėjo, O. Z. šiuo atveju neprivalėjo Lietuvos Respublikos muitinės pareigūnams deklaruoti su savimi turėtų grynųjų pinigų, todėl tokių lėšų gabenimas per valstybės sieną nelaikytinas neteisėtu, net jei žodžiu muitinės pareigūnams ir buvo nurodyta tikrovės neatitinkanti bei klaidinanti informacija dėl gabenamų grynųjų pinigų vertės.
18. ANK 208 straipsnio 3 dalyje nustatyta administracinė atsakomybė už prekių, pinigų ar kitų privalomų pateikti muitinei daiktų, išskyrus kilnojamąsias kultūros vertybes, šaunamuosius ginklus, šaudmenis, sprogmenis, sprogstamąsias, radioaktyviąsias medžiagas ar kitas strategines prekes, Lietuvos Respublikos tam tikrų dopingo medžiagų kontrolės įstatyme nurodytas tam tikras dopingo medžiagas, nuodingąsias ir stipriai veikiančias, psichotropines ar narkotines medžiagas, jų pirmtakus (prekursorius), gabenimą per Lietuvos Respublikos valstybės sieną nepateikiant jų muitinės kontrolei arba kitaip išvengiant muitinės kontrolės, kai neteisėtai gabenamų prekių, pinigų ar kitų privalomų pateikti muitinei daiktų vertė viršija penkiasdešimt bazinių bausmių ir nuobaudų dydžių, bet neviršija vieno šimto penkiasdešimt bazinių bausmių ir nuobaudų dydžių.
19. 2018 m. spalio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2018/1672 dėl į Sąjungą įvežamų arba iš jos išvežamų grynųjų pinigų kontrolės, kuriuo panaikinamas Reglamentas (EB) Nr. 1889/2005, 3 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad vežėjai, vežantys grynuosius pinigus, kurių vertė yra 10 000 Eur arba didesnė, deklaruoja tuos grynuosius pinigus valstybės narės, per kurią jie atvyksta į Sąjungą arba iš jos išvyksta, kompetentingoms institucijoms ir sudaro joms galimybę atlikti kontrolę. Jeigu pateikiama neteisinga arba neišsami informacija arba nesudaroma galimybė atlikti grynųjų pinigų kontrolės, grynųjų pinigų deklaravimo pareiga laikoma neįvykdyta. Deklaracijoje turi būti pateikiami išsamūs duomenys apie vežėją, grynųjų pinigų savininką, numatomą grynųjų pinigų gavėją, grynųjų pinigų pavidalą ir sumą arba vertę, jų ekonominę kilmę, paskirtį ir kt. Šie duomenys turi būti pateikiami raštu arba elektroniniu būdu, naudojant 16 straipsnio 1 dalies a punkte nurodytą deklaracijos formą (3 straipsnio 3 dalis). Be kita ko, 6 straipsnio 1 ir 2 dalyse nustatyta, kad net ir tais atvejais, kai grynųjų pinigų

suma nesiekia 3 straipsnyje nustatytos ribos, kompetentingos institucijos registruoja nurodytą informaciją, jei yra požymių, kad grynieji pinigai yra susiję su nusikalstama veikla. Siekiant patikrinti, kaip vykdoma 3 straipsnyje nustatyta pareiga deklaruoti lydimus grynuosius pinigus, kompetentingos institucijos įgaliojamos, laikantis nacionalinėje teisėje nustatytų sąlygų, tikrinti fizinius asmenis, jų bagažą ir transporto priemones (5 straipsnio 1 dalis).

20. Aprašo 5 punkte nustatyta, kad grynųjų pinigų deklaracija pildoma atvykstant į Europos Sąjungą iš trečiųjų šalių, išvykstant iš Europos Sąjungos į trečiąsias šalis arba vykstant per Lietuvos Respubliką iš trečiosios šalies į trečiąją šalį, kai gabenamų grynųjų pinigų, kaip jie apibrėžti Reglamento (ES) 2018/1672 2 straipsnio 1 dalies a punkte, vertė yra 10 000 Eur arba didesnė.
21. Įvertinus aptartą teisinį reguliavimą, sutiktina su Pareiškėjo argumentais, kad O. Z. gabentų pinigų suma nesiekė aptartais teisės aktais nustatytos vertės, dėl ko nagrinėjamu atveju Reglamentas (ES) 2018/1672 netaikomas. Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad O. Z. šio reglamento pažeidimas nebuvo inkriminuotas. Dėl pirmiau aptartų motyvų speciali norma nagrinėjamu atveju yra ir turi būti taikomas Reglamento 833/2014 5i straipsnis, nustatantis imperatyvų draudimą tarptautinių sankcijų įgyvendinimo laikotarpiu euro banknotus parduoti, tiekti, perduoti ar eksportuoti į Rusiją, nepriklausomai nuo jų vertės ir kiekio. Kaip jau buvo paminėta, dėl šių priežasčių pažeidėjas O. Z. privalėjo visus gabenamus eurų banknotus deklaruoti muitinėje ir pateikti duomenis, pagrindžiančius, kad jie gabenami teisėtai, tačiau to nepadarė, siekdamas išvengti muitinės kontrolės.
22. Teismai šiuo atveju laikėsi bendros pozicijos, kad, nagrinėjamu atveju gabenamai lėšų sumai net ir nesiekiant 10 000 Eur, O. Z. buvo privaloma visus gabenamus grynuosius pinigus, vykdant muitinės pareigūno nurodymus, deklaruoti žodžiu. Tokią pareigą teismai grindė Muitinės įstatymo 9 straipsnio 2 dalies 4 punkto, 10 straipsnio 11 punkto, 19 straipsnio 2 dalies 11 punkto analize ir iš esmės konstatavo, kad visi grynieji pinigai buvo gabenti kontrabanda. Tokia išvada pagrįsta tik iš dalies.
23. Nagrinėjamu atveju nustatyta, kad O. Z., vykdamas per Lietuvos valstybinę sieną į Rusijos Federacijos Kaliningrado sritį per Klaipėdos teritorinės muitinės Panemunės kelio postą pėsčiųjų taku, žodžiu deklaravo, kad gabena 150 Eur ir 115 310 Rub. Tačiau patikrinimo metu striukės kišenėje ir piniginėje buvo rasti žodžiu nedeklaruoti 830 Eur ir 187 000 Rub.
24. Nustačius, kad O. Z. gabentų grynųjų pinigų bendra vertė nesiekė 10 000 Eur, ir nesant draudimo pagal Reglamentą 833/2014 gabenti Rusijos rublius, kontrabandos dalykas pagal ANK 208 straipsnį šioje byloje nagrinėjamu atveju yra tik euro banknotai. Kadangi šių banknotų vertė viršijo penkis bazinius bausmių ir nuobaudų dydžius, bet neviršijo penkiasdešimt bazinių bausmių ir nuobaudų dydžių, pažeidėjo O. Z. veika turėjo būti kvalifikuojama pagal ANK 208 straipsnio 2 dalį.
25. Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, bylą nagrinėjanti teisėjų kolegija konstatuoja, kad tiek Institucija, tiek teismai netinkamai taikė ANK 208 straipsnio 3 dalį. Todėl Institucijos 2024 m. rugpjūčio 27 d. nutarimas, Tauragės apylinkės teismo 2024 m. lapkričio 29 d. nutartis ir Klaipėdos apygardos teismo 2025 m. vasario 7 d. nutartis keistini, o pažeidėjo O. Z. veika, kvalifikuota pagal ANK

208 straipsnio 3 dalį, perkvalifikuotina pagal ANK 208 straipsnio 2 dalį. Perkvalifikavus pažeidėjo veiką, turi būti iš naujo sprendžiamas klausimas dėl nuobaudos bei administracinio poveikio priemonės paskyrimo.

26. Apylinkės teismas 2024 m. lapkričio 29 d. nutartimi O. Z. už ANK 208 straipsnio 3 dalyje nustatytą pažeidimą, pritaikęs ANK 34 straipsnio 6 dalį, paskyrė 500 Eur baudą ir administracinio poveikio priemonę – 330 Eur ir 7000 Rub konfiskavimą bei, vadovaudamasis ANK 38 straipsnio 2 dalimi, paskyrė tokios pat rūšies ir dydžio galutinę administracinę nuobaudą bei administracinio poveikio priemonę. Nors ANK 208 straipsnio 2 dalies sankcija (bauda nuo vieno tūkstančio aštuonių šimtų dvidešimt iki keturių tūkstančių eurų) yra švelnesnė nei to paties straipsnio 3 dalies sankcija (bauda nuo trijų tūkstančių penkių šimtų iki šešių tūkstančių eurų), bylą nagrinėjanti teisėjų kolegija, atsižvelgdama į apylinkės teismo motyvus dėl baudos ir administracinio poveikio priemonės dydžių bei tai, kad ši nuobauda skirta taikant ANK 34 straipsnio 6 dalies nuostatas ir yra žymiai mažesnė, negu ANK 208 straipsnio 2 dalies sankcijoje nustatytas minimalus dydis, iš naujo skirdama nuobaudą ir administracinio poveikio priemonę, neturi teisinio pagrindo jų dydžius sumažinti dar labiau, nei tai buvo padaręs apylinkės teismas. Tačiau, atsižvelgiant į tai, kad kontrabandos dalykas pagal ANK 208 straipsnį šioje byloje nagrinėjamu atveju yra tik euro banknotai, sprendžia, kad taikyti konfiskavimą Rusijos rubliams nėra pagrindo.

Teisėjų kolegija, atsižvelgdama į išdėstytus argumentus ir vadovaudamasi Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 662 straipsnio 14 dalies 6 punktu,

n u t a r i a :

Klaipėdos teritorinės muitinės 2024 m. rugpjūčio 27 d. nutarimą, Tauragės apylinkės teismo 2024 m. lapkričio 29 d. nutartį ir Klaipėdos apygardos teismo 2025 m. vasario 7 d. nutartį pakeisti.

Pažeidėjo O. Z. veiką, kvalifikuotą pagal ANK 208 straipsnio 3 dalį, perkvalifikuoti pagal ANK 208 straipsnio 2 dalį.

Už ANK 208 straipsnio 2 dalyje nustatytą pažeidimą, pritaikius ANK 34 straipsnio 6 dalį, O. Z. skirti 500 Eur baudą ir, vadovaujantis ANK 208 straipsnio 4 dalimi bei 29 straipsniu, administracinio poveikio priemonę – 330 Eur konfiskavimą.

Vadovaujantis ANK 38 straipsnio 2 dalimi, O. Z. už ANK 208 straipsnio 2 dalies ir 515 straipsnio 1 dalies pažeidimus skirti galutinę nuobaudą – 500 Eur baudą ir administracinio poveikio priemonę – 330 Eur konfiskavimą.

Kitas Klaipėdos teritorinės muitinės 2024 m. rugpjūčio 27 d. nutarimo, Tauragės apylinkės teismo 2024 m. lapkričio 29 d. nutarties ir Klaipėdos apygardos teismo 2025 m. vasario 7 d. nutarties dalis palikti nepakeistas.

2.26. Transporto priemonių dalyvavimo viešajame eisme reikalavimų pažeidimas (ANK 415 straipsnis)

Kitoks valstybinio numerio ženklo maskavimas pagal ANK 415 straipsnio 5 dalį gali būti inkriminuotas ir atvejais, kai transporto priemonės – motociklo – valstybinio numerio ženklas pritvirtinamas nesilaikant teisės aktuose nustatytų reikalavimų jo tvirtinimui – jis yra užlenktas į viršų, t. y. pritvirtintas ne vertikalioje plokštumoje, o gulsčiai į viršų tokiu kampu, kad jo matymas ir (ar) fiksavimas yra apsunkinti.

Administracinio nusižengimo byla Nr. e2AT-47-976/2025
Teisminio proceso Nr. 4-33-3-00064-2024-1
Procesinio sprendimo kategorija 16.11.1
(S)

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

N U T A R T I S
LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2025 m. lapkričio 12 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Albino Antanaičio (kolegijos pirmininkas), Dariaus Kantaravičiaus ir Rimos Ažubalytės (pranešėja),

teismo posėdyje rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo pagal **administracinėn atsakomybėn patraukto M. T. atstovės advokatės Mildos Laurinavičės** prašymą, vadovaujantis Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso (toliau – ir ANK) 658 straipsnio 1 dalies 5 punktu, atnaujintą administracinio nusižengimo bylą.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė :

I. Bylos esmė

1. Klaipėdos apskrities vyriausiojo policijos komisariato Administracinių nusižengimų bylų nagrinėjimo skyriaus (toliau – ir Institucija) vyriausiojo tyrėjo 2024 m. spalio 18 d. nutarimu M. T. nubaustas pagal ANK 415 straipsnio 5 dalį 260 Eur dydžio bauda už tai, jog2024 m. rugsėjo 18 d. 15.51 val. Rietave, ties Vatušių ir Laukuvos gatvių sankryža, vairavo motociklą „Kawasaki ZR 1000“, valstybinis Nr. *(duomenys neskelbtini)*, kurio galinio valstybinio numerio ženklas buvo pritvirtintas ne vertikalioje plokštumoje, pažeidžiant nustatytus reikalavimus, taip maskuojant valstybinio numerio ženklo matymą (fiksavimą). Šiais veiksmais

M. T. pažeidė Kelių eismo taisyklių, patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. gruodžio 11 d. nutarimu Nr. 1950, (toliau – ir KET) 225 punkto ir 4 priedo 1 punkto reikalavimus.

2. Plungės apylinkės teismo 2024 m. gruodžio 19 d. nutartimi Institucijos 2024 m. spalio 18 d. nutarimas paliktas nepakeistas ir administracinėn atsakomybėn patraukto M. T. atstovės advokatės M. Laurinavičės skundas netenkintas.
3. Klaipėdos apygardos teismo 2025 m. vasario 19 d. nutartimi Plungės apylinkės teismo 2024 m. gruodžio 19 d. nutartis palikta nepakeista ir administracinėn atsakomybėn patraukto M. T. atstovės advokatės M. Laurinavičės apeliacinis skundas netenkintas.
4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų atrankos kolegijos 2025 m. balandžio 15 d. nutartimi administracinėn atsakomybėn patraukto M. T. atstovės advokatės M. Laurinavičės prašymas atnaujinti administracinio nusižengimo bylą dėl Plungės apylinkės teismo 2024 m. gruodžio 19 d. nutarties ir Klaipėdos apygardos teismo 2025 m. vasario 19 d. nutarties priimtas ir administracinio nusižengimo byla atnaujinta.

II. Prašymo atnaujinti administracinio nusižengimo bylą ir atsiliepimo į jį argumentai

5. Administracinėn atsakomybėn patraukto M. T. atstovė advokatė M. Laurinavičė prašo panaikinti Plungės apylinkės teismo 2024 m. gruodžio 19 d. nutartį ir Klaipėdos apygardos teismo 2025 m. vasario 19 d. nutartį ir administracinio nusižengimo teiseną M. T. nutraukti. Pareiškėja prašyme atnaujinti administracinio nusižengimo bylą nurodo:
   5.1. Teismai netinkamai aiškino ir taikė ANK 415 straipsnio 5 dalį. Traukiant asmenį administracinėn atsakomybėn pagal ANK 415 straipsnio 5 dalį, turi būti nustatyta bent viena iš šios normos dispozicijoje nurodytų aplinkybių, t. y. vairavimas transporto priemonių su a) suklastotais valstybinio numerio ženklais (ženklu); b) uždengtais ar kitaip užmaskuotais valstybinio numerio ženklais (ženklu); c) pritvirtintais ne tai transporto priemonei išduotais valstybinio numerio ženklais (ženklu), taip pat asmens tyčia, sąmoningas siekis, kad valstybinio numerio ženklai nebūtų atpažįstami, nebūtų galima jų identifikuoti. Tačiau šioje byloje apygardos teismas konstatavo, kad ANK 415 straipsnio 5 dalies taikymui nereikia nustatyti viso ar dalinio valstybinio numerio ženklo užmaskavimo, o valstybinio numerio ženklo pritvirtinimas netinkamu kampu taip pat laikomas jo maskavimu. Pareiškėjos teigimu, ant M. T. vairuojamo motociklo pritvirtintas valstybinio numerio ženklas atitiko Kelių eismo taisyklių 4 priedo 1 punkto reikalavimus, nes nenustatyta, kad jis būtų uždengtas apsauginėmis medžiagomis, sulankstytas ar kitaip pakeista jo forma, jis taip pat nebuvo užterštas ar surūdijęs, buvo pritvirtintas tinkamoje vietoje, ant tam skirtų laikiklių, kurie buvo pritvirtinti prie motociklo rėmo. Teismai skundžiamose nutartyse nenurodė, kad M. T. valstybinio numerio ženklą būtų pritvirtinęs netinkamoje vietoje ar turėjęs tikslą pakeisti valstybinio numerio žymenis. M. T. teismams nuosekliai teigė, kad valstybinio

numerio ženklo laikikliai nebuvo savadarbiai ar kitaip modifikuoti, jie buvo įsigyti. Byloje nenustatyta, kokiu kampu motociklo valstybinio numerio ženklas buvo pritvirtintas, tačiau numeris buvo aiškiai matomas.

5.2. Teismai nepateikė valstybinio numerio ženklo maskavimo sąvokos. Apylinkės teismas apie valstybinio numerio ženklo maskavimą apskritai nepasisakė, o apygardos teismas, neišaiškinęs, kokie veiksmai gali būti laikomi valstybinio numerio ženklo maskavimu, konstatavo, kad netinkamas valstybinio numerio ženklo pritvirtinimas – netinkamo tvirtinimo kampo parinkimas (nors pagal laikiklių techninę specifikaciją kitas tvirtinimas nebuvo galimas) – patenka į ANK 415 straipsnio 5 dalies sudėtį. Tačiau sąvoka „maskavimas" siejama su valstybinio numerio raidės ar skaičiaus keitimu, maskavimo plėvelės užklijavimu, valstybinio numerio ženklo pažeidimu, kai dėl pažeidimo nėra galimybės įskaityti numerį ir pan. Šiuo atveju valstybinio numerio ženklas nebuvo pažeistas, jis buvo aiškus, atviras ir gerai matomas, o teismai nenurodė nė vieno veiksmo, kurį M. T. būtų atlikęs tyčia, siekdamas maskuoti motociklo valstybinį numerį. Todėl buvo prašoma M. T. nusižengimą perkvalifikuoti pagal ANK 417 straipsnio 7 dalį, jeigu teismai nuspręstų, kad jis turi būti baudžiamas už netinkamos kokybės laikiklių įsigijimą ir jų pritvirtinimą prie motociklo rėmo. Taigi, dėl šios dalies reikalingas išaiškinimas dėl ANK 415 straipsnio 5 dalies atribojimo nuo ANK 417 straipsnio 7 dalies.

5.3. Teismai nukrypo nuo suformuotos apylinkės teismų praktikos administracinių nusižengimų bylose, joje konstatuota, kad valstybinio numerio ženklo pritvirtinimas netinkamu kampu negali būti kvalifikuojamas kaip valstybinio numerio maskavimas, o turi būti kvalifikuojamas kaip kiti administraciniai nusižengimai (Tauragės rajono apylinkės teismo nutarimai administracinių nusižengimų bylose Nr. II-35-850/2012, II-28-760/2013); netinkamas valstybinio numerio ženklo tvirtinimo kampo parinkimas nesudaro ANK 415 straipsnio 5 dalies sudėties, nes turi būti nustatyta asmens tyčia (Plungės apylinkės teismo nutarimas administracinio nusižengimo byloje Nr. II-55-549/2020); valstybinio numerio ženklo tvirtinimo kampo netinkamas parinkimas nelaikytinas jo maskavimu (administracinio nusižengimo byla Nr. II-1535-331/2010). Nors apygardos teismas nurodė, kad jis nėra saistomas apylinkių teismų priimtų sprendimų, tačiau teismų praktika ir teisės aiškinimas turėtų būti aiškūs bei nuoseklūs ir neturėtų būti siurpriziniai. Nurodytos teismų nutartys priimtos skirtingais metais, tačiau visose teigiama, kad netinkamas valstybinio numerio ženklo tvirtinimo kampas nesudaro pagrindo taikyti ANK 415 straipsnio 5 dalį, o šiuo atveju skundžiamose nutartyse teismai pateikė priešingą aiškinimą.

5.4. Esant nenuosekliai teismų praktikai dėl ANK 415 straipsnio 5 dalies nuostatos, susijusios su uždengtais ar kitaip užmaskuotais valstybinio numerio ženklais, aiškinimo, būtina išaiškinti, ar valstybinio numerio ženklo pritvirtinimas tam skirtoje vietoje, ant tam skirtų laikiklių, bet netinkamu kampu, nekeičiant laikiklių modifikacijos, gali būti laikomas valstybinio numerio ženklo maskavimu, kaip tai nustatyta ANK 415 straipsnio 5 dalyje.

6. Klaipėdos apskrities vyriausiojo policijos komisariato Administracinių nusižengimų bylų nagrinėjimo skyriaus vyriausiojo tyrėjo, atliekančio skyriaus viršininko funkcijas, Vaido Kurmio atsiliepime į prašymą atnaujinti administracinio nusižengimo bylą prašoma palikti Klaipėdos apygardos teismo 2025 m. vasario 19 d. nutartį nepakeistą. Atsiliepime į prašymą nurodoma:
   6.1. Priešingai nei teigia pareiškėja, teismai visapusiškai išanalizavo administracinio nusižengimo byloje surinktus įrodymus, juos vertino pagal savo vidinį įsitikinimą, pagrįstą išsamiu ir nešališku visų bylos aplinkybių išnagrinėjimu, vadovaudamiesi įstatymu ir nustatydami teisiškai reikšmingas aplinkybes, įvertino byloje surinktų įrodymų visumą, jų pakankamumą, nuoseklumą, galimus jų prieštaravimus, logiškumą, įrodymų šaltinių patikimumą.
   6.2. Pagal byloje nustatytas aplinkybes, M. T. akivaizdžiai suvokė, kad jo įsigytas valstybinio numerio ženklo laikiklis yra netinkamas, tačiau vis tiek jį pritvirtino ir ant jo uždėjo valstybinio numerio ženklą, vairavo motociklą, taip demonstruodamas savo išskirtinumą ir sąmoningą teisės aktų reikalavimų nepaisymą, todėl nėra abejonių, kad jo nusižengimas padarytas tyčia. M. T., būdamas *(duomenys neskelbtini)*, visiškai suvokė, kad jo pritvirtintas valstybinio numerio ženklas pažeidžia reikalavimus, yra slepiamas ir maskuojamas nuo kitų eismo dalyvių ar mobilių (stacionarių) Kelių eismo taisyklių pažeidimus fiksuojančių sistemų. Teismai pagrįstai pripažino, kad iš byloje esančių duomenų (policijos pareigūnų kūno kamerų vaizdo įrašų, policijos pareigūnų padarytų fotonuotraukų) nėra jokių abejonių, jog valstybinio numerio ženklas, pritvirtintas gulsčiai į viršų, nesudarant teisės aktuose nustatyto leidžiamo polinkio kampo, tokiu būdu ribojant jo matomumą, yra akivaizdžiai maskuojamas.

III. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo argumentai ir išvados

7. Administracinėn atsakomybėn patraukto M. T. atstovės advokatės Mildos Laurinavičės prašymas atmestinas.

Dėl bylos nagrinėjimo ribų

8. ANK 662 straipsnio 13 dalyje nustatyta, kad Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, nagrinėdamas atnaujintą administracinio nusižengimo bylą, yra saistomas toje administracinio nusižengimo byloje įsiteisėjusiais nutarimu ar nutartimi nustatytų aplinkybių. Taigi, fakto klausimai sprendžiami nagrinėjant bylą apylinkės ir apygardos teismuose. Todėl prašymo atnaujinti administracinio nusižengimo bylą argumentai, kad byloje nebuvo surinkta pakankamai duomenų, kurie leistų daryti išvadas dėl to, kokiu kampu buvo pritvirtintas valstybinio numerio ženklas, nebus nagrinėjami. Šiame kontekste teisėjų kolegija pažymi, kad teisingo teismo baigiamojo akto priėmimą lemia ne įrodinėjimo apimtis, o daromų teisinių išvadų pagrįstumas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartys administracinių nusižengimų bylose Nr. 2AT-35-693/2019, 2AT-38-976/2020 ir kt.).

9. Prašyme nurodoma, kad M. T. nepagrįstai nubaustas pagal ANK 415 straipsnio 5 dalį, nes apylinkės ir apygardos teismai pernelyg plačiai aiškino administracinio nusižengimo sudėtį, pripažindami, kad netinkamu kampu pritvirtintas valstybinis motociklo numeris laikytinas „kitaip užmaskuotu“, taip pat byloje nenustatyta asmens tyčia maskuoti valstybinį numerį. Nusprendus, kad M. T. turi būti traukiamas administracinėn atsakomybėn už netinkamos kokybės valstybinių numerių laikiklių įsigijimą ir jų pritvirtinimą prie motociklo rėmo, jo veiksmai turėjo būti kvalifikuoti pagal ANK 417 straipsnio 7 dalį. Šie argumentai nepagrįsti.
10. M. T. Institucijos 2024 m. spalio 18 d. nutarimu patrauktas administracinėn atsakomybėn pagal ANK 415 straipsnio 5 dalį dėl to, kad vairavo motociklą, kurio galinio valstybinio numerio ženklas buvo pritvirtintas ne vertikalioje plokštumoje, pažeidžiant nustatytus reikalavimus, taip maskuojant valstybinio numerio ženklo matymą (fiksavimą). Apylinkės ir apygardos teismai, ištyrę ir įvertinę byloje surinktus duomenis, nustatė, kad valstybinio numerio ženklas ant galinės M. T. vairuotos transporto priemonės dalies pritvirtintas netinkamu kampu. Taigi, teismai pritarė Institucijos išvadai, kad M. T. tokiais savo veiksmais pažeidė Kelių eismo taisyklių 225 punkto ir 4 priedo 1 punkto nuostatas ir taip padarė jam inkriminuotą administracinį nusižengimą.
11. Atnaujintoje administracinio nusižengimo byloje keliamas klausimas, ar transporto priemonės valstybinio numerio (ženklo) pritvirtinimas netinkamu kampu laikytinas ANK 415 straipsnio 5 dalyje nustatytu „kitokiu valstybinio numerio (ženklo) maskavimu“.
12. Bylai aktualus teisinis reguliavimas yra nustatytas ANK 415 straipsnio 5 dalyje ir kituose teisės aktuose, nustatančiuose valstybinio numerio ženklo tvirtinimą.
    12.1. ANK 415 straipsnio 5 dalyje nustatyta administracinė atsakomybė už transporto priemonių su suklastotais valstybinio numerio ženklais (ženklu), uždengtais ar kitaip užmaskuotais valstybinio numerio ženklais (ženklu) arba su pritvirtintais ne tai transporto priemonei išduotais valstybinio numerio ženklais (ženklu) vairavimą. Šio administracinio nusižengimo dispozicijoje yra nurodytos alternatyvios veikos, ir bent vienos iš jų padarymas, esant kitiems administracinio nusižengimo sudėties požymiams, gali būti kvalifikuojamas pagal šią normą.
    12.2. Kelių eismo taisyklių 225 punkte įtvirtinta, kad kiekviena motorinė transporto priemonė, traktorius, savaeigė mašina, priekaba turi būti su tam skirtoje vietoje vertikalioje plokštumoje pritvirtintais registruojant jai priskirtais valstybinio numerio ženklais. Tuo tarpu, pagal KET 4 priedo 1 punktą, valstybinio numerio ženklus draudžiama uždengti apsauginėmis medžiagomis, lankstyti ar kitaip keisti jų formą, jie neturi būti apgadinti, užteršti ar surūdiję; valstybės įmonės „Regitra“ išduodama lentelė su valstybiniu numeriu turi būti pritvirtinta gerai matomoje vietoje motorinės transporto priemonės ir (ar) priekabos gale, vežant prie motorinės transporto priemonės, priekabos galinės dalies pritvirtintą dviratį (dviračius), kuris (kurie) uždengia valstybinio numerio ženklą.

12.3. Lietuvos Respublikoje motorinių transporto priemonių ir jų priekabų registracijos tvarką nustato Motorinių transporto priemonių ir jų priekabų registravimo taisyklės (toliau – Registravimo taisyklės), patvirtintos Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2001 m. gegužės 25 d. įsakymu Nr. 260 (Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2014 m. birželio 30 d. įsakymo Nr. 1V-445 redakcija). Tuo tarpu Techninių motorinių transporto priemonių ir jų priekabų reikalavimų sąraše (toliau – Techninių reikalavimų sąrašas), patvirtintame Lietuvos transporto saugos administracijos direktoriaus 2022 m. spalio 20 d. įsakymu „Dėl Techninių motorinių transporto priemonių ir jų priekabų reikalavimų patvirtinimo“ Nr. 2BE-260, nurodyta, kad Lietuvos Respublikoje įregistruota transporto priemonė turi būti paženklinta valstybinio numerio ženklu (-ais), kuris (-ie) išduotas (-i) Registravimo taisyklėse arba valstybinio numerio ženklo (-ų) išdavimo metu galiojusia tvarka. Be to, įregistruotos transporto priemonės valstybinio numerio ženklai turi būti pritvirtinti tam skirtoje vietoje vertikalioje plokštumoje, o valstybinio numerio ženkle esantys žymenys turi būti lengvai įskaitomi, negali būti išblukę, pilnai arba iš dalies nusilupę arba kitaip pažeisti. Prie transporto priemonės pritvirtintas (-i) valstybinio numerio ženklas (-ai) negali būti apgadintas (-i), užterštas (-i) ar surūdijęs (-ę), uždengtas (-i) apsauginėmis medžiagomis, sulankstytas (-i) ar kitaip (kitokiu būdu) pakeistos formos. Taip pat, pagal Techninių reikalavimų sąrašą, valstybinio numerio ženklai prie transporto priemonės turi būti pritvirtinti taip, kad transporto priemonei važiuojant neatsilenktų ir neatsiskirtų nuo transporto priemonės.

12.4. Lietuvos transporto saugos administracijos direktoriaus 2020 m. rugsėjo 4 d. įsakymu Nr. 2BE-281 „Dėl Motorinių transporto priemonių, priekabų ir šių transporto priemonių sudedamųjų dalių tipo patvirtinimo ir atitikties įvertinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ patvirtinto Motorinių transporto priemonių, priekabų ir šių transporto priemonių sudedamųjų dalių tipo patvirtinimo ir atitikties įvertinimo tvarkos aprašo (toliau – Tvarkos aprašas) 1 priede, kuriame įtvirtinti nacionalinio individualaus transporto priemonės patvirtinimo reikalavimai, nustatyta, kad pagal Reglamentą (ES) Nr. 1003/2010 (vieta galiniam valstybinio numerio ženklui) valstybinio numerio ženklo vieta, palinkimas, matomumo kampai ir padėtis turi atitikti Reglamentą (ES) Nr. 1003/2010, o to paties Lietuvos transporto saugos administracijos direktoriaus 2020 m. rugsėjo 4 d. įsakymo 3 priede nurodyta, kad valstybinio numerio ženklo vieta, palinkimas, matomumo kampai ir padėtis turi atitikti Reglamento (ES) Nr. 1003/2010 II priedo 1 punkto reikalavimus.

12.5. Tvarkos aprašo 3 priede, kuriame pagal Direktyvą 2009/62/EB nustatyti reikalavimai galinio registracijos numerio ženklo tvirtinimo vietai ir jo padėčiai, įtvirtinta, kad galinis registracijos ženklas: a) turi sudaryti statų kampą su vidurine išilgine transporto priemonės plokštuma; b) nuo vertikalės gali būti nukrypęs ne daugiau kaip 30°, kai transporto priemonė yra be krovinio, jeigu atraminė registracijos numerio plokštelė yra palinkusi į viršų; c) nuo vertikalės gali būti nukrypęs ne daugiau kaip 15°, kai transporto priemonė yra be krovinio, jeigu atraminė registracijos numerio plokštelė yra palinkusi

į apačią; d) joks registracijos numerio ženklo tvirtinimo vietos taškas negali būti didesniame kaip 1,5 m aukštyje virš žemės, kai transporto priemonė yra be krovinio; e) joks registracijos numerio ženklo tvirtinimo vietos taškas negali būti žemesniame kaip 0,20 m aukštyje virš žemės; f) numerio ženklo tvirtinimo vieta turi būti matoma erdvėje, kurią apibrėžia du dvisieniai kampai: kampas, kurio horizontalią kraštinę apibrėžia dvi plokštumos, kertančios viršutinį ir apatinį numerio ženklo tvirtinimo vietos kraštus; valstybinio numerio ženklas negali būti įrengtas dešinėje transporto priemonės pusėje.

13. Teisėjų kolegija, įvertinusi išdėstytą teisinį reguliavimą, bylos medžiagą ir teismų sprendimus, daro išvadą, jog valstybinio numerio ženklo pritvirtinimas tam skirtoje motociklo vietoje, tačiau netinkamu kampu laikytinas kitokiu valstybinio numerio ženklo maskavimu ir užtraukia administracinę atsakomybę pagal ANK 415 straipsnio 5 dalį. Taigi teismai tinkamai aiškino ir taikė šią normą.

13.1. Teismai nustatė, kad M. T. vairuoto motociklo valstybinio numerio ženklas galinėje dalyje buvo pritvirtintas ne vertikalioje plokštumoje, o gulsčiai į viršų, ženklo nuokrypiui nuo vertikalės esant didesniam nei 30°, kai transporto priemonė buvo be krovinio ir atraminė registracinio numerio plokštelė buvo palinkusi į viršų. Teismai konstatavo, kad tokiu būdu pritvirtintas valstybinio numerio ženklas – netinkamu kampu, ne vertikalioje plokštumoje, gulsčiai į viršų, nuo vertikalės nukrypęs daugiau kaip 30° – buvo kitaip maskuojamas, nes jo matomumas, galimybė fiksuoti ir identifikuoti jį yra apsunkinami.

13.2. Pareiškėja teigia, kad valstybinio numerio maskavimas gali būti siejamas tik su valstybinio numerio raidės ar skaičiaus keitimu, maskavimo plėvelės užklijavimu ar valstybinio numerio ženklo pažeidimu, todėl, nenustačius tokių aplinkybių, M. T. negalėjo būti traukiamas atsakomybėn pagal ANK 415 straipsnio 5 dalį. Šie argumentai neatitinka pirmiau aptarto teisinio reguliavimo. Kaip jau minėta, M. T. yra pagrįstai nubaustas už vieną iš alternatyvių ANK 415 straipsnio 5 dalyje nustatytų veikų, t. y. už transporto priemonės su kitaip užmaskuotais valstybinio numerio ženklais (ženklu) vairavimą. Pažymėtina, kad M. T. šioje byloje nebuvo ir nėra inkriminuotos kitos ANK 415 straipsnio 5 dalyje nustatytos alternatyvios veikos, t. y. transporto priemonės su uždengtais valstybinio numerio ženklais ar suklastotais valstybinio numerio ženklais vairavimas.

13.3. Pažymėtina, kad kitokio valstybinio numerio ženklo maskavimo sąvoka Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje panašiose bylose anksčiau nebuvo aiškinta, tačiau Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, pasisakydamas dėl Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 123 straipsnio 5 dalies, kurioje buvo įtvirtintas ANK 415 straipsnio 5 daliai analogiškas reglamentavimas, taikymo, yra konstatavęs, kad užmaskuotu valstybinio numerio ženklu laikytinas ir užlenktas ar užsilenkęs į viršų motociklo valstybinio numerio ženklas (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2011 m. gruodžio 15 d. nutartis administracinėje byloje Nr. N575-2722/2011). Teisėjų kolegija taip pat pažymi, kad prašyme atnaujinti administracinio nusižengimo bylą nurodyta pirmosios instancijos teismų praktika, nuo kurios, pareiškėjos

teigimu, nukrypo teismai, šiai bylai nėra precedentas, kaip jis apibrėžtas Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 33 straipsnio 4 dalyje ir Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje (Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 28 d., 2007 m. spalio 24 d. nutarimai), be kita ko, ir dėl netapačių faktinių bylos aplinkybių. Be to, į atitinkamo pobūdžio pareiškėjos argumentus pakankamai išsamiai ir motyvuotai atsakyta ir apygardos teismo nutartyje.

14. Apibendrindama tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegija išaiškina, kad „kitoks valstybinio numerio ženklo maskavimas" pagal ANK 415 straipsnio 5 dalį gali būti inkriminuotas ir atvejais, kai transporto priemonės – motociklo – valstybinio numerio ženklas pritvirtinamas nesilaikant teisės aktuose nustatytų reikalavimų jo tvirtinimui – jis yra užlenktas į viršų, t. y. pritvirtintas ne vertikalioje plokštumoje, o gulsčiai į viršų tokiu kampu, kad jo matymas ir (ar) fiksavimas yra apsunkinti. Teisės aktų reikalavimai, kad lentelė su valstybiniu numeriu turi būti pritvirtinta gerai matomoje vietoje, vertikalioje plokštumoje, be kita ko, skirti tam, kad valstybinio numerio ženkle esantys žymenys turėtų būti lengvai įskaitomi (nutarties 12.2, 12.3 punktai). Valstybinio ženklo tvirtinimas nesilaikant aptartų reikalavimų yra jo maskavimas, nes jo žymenys nėra lengvai įskaitomi arba kad jų apskritai nesimato, atitinkamai gali būti apsunkinta galimybė (arba jos iš viso nebūtų) valstybinį numerį užfiksuoti Kelių eismo taisyklių pažeidimus fiksuojančiomis priemonėmis. Sisteminis ANK 415 straipsnio 5 dalies aiškinimas leidžia daryti išvadą, kad iš esmės tokio paties tikslo – kad transporto priemonė nebūtų identifikuota – siekiama visomis alternatyviomis normoje nustatytomis priemonėmis: suklastojant, uždengiant ar kitaip maskuojant valstybinio numerio ženklą arba pritvirtinant kitai transporto priemonei priklausantį numerį.

15. Prašyme taip pat nepagrįstai nurodoma, kad byloje nenustatyta M. T. kaltė, nes jis valstybinio numerio ženklo laikiklius nusipirko, o ne savarankiškai pagamino ar juos pritaikė, siekdamas slėpti ar maskuoti valstybinį motociklo numerį. Teisėjų kolegijos vertinimu, apylinkės ir apygardos teismai tinkamai, nepažeisdami ANK nuostatų, vertino byloje surinktus duomenis, spręsdami, jog M. T. veiksmuose nustatytas subjektyvusis administracinio nusižengimo sudėties požymis – kaltė.

    15.1. Subjektyvieji administracinio teisės pažeidimo sudėties požymiai yra glaudžiai susiję su objektyviaisiais, todėl kaltės turinys atskleidžiamas remiantis ne tik patraukto administracinėn atsakomybėn asmens paaiškinimais apie jo suvokimą darant veiką, bet ir objektyviais bylos duomenimis (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis administracinio teisės pažeidimo byloje Nr. 2AT-19-677/2015).

    15.2. Kaip pagrįstai nurodė teismai, atsakomybėn pagal ANK 415 straipsnio 5 dalį už transporto priemonės su kitaip užmaskuotais valstybinio numerio ženklais (ženklu) vairavimą patrauktas motociklą vairavęs M. T., kuris pats pritvirtino valstybinius numerius taip, kaip nustatyta byloje, taigi jis neabejotinai suvokė, kad toks valstybinio numerio ženklo tvirtinimas pažeidžia teisės aktų reikalavimus, nes apsunkina šio ženklo matymą bei fiksavimą. Argumentai, kad pagal laikiklių techninę specifikaciją kitoks jų tvirtinimas nebuvo galimas, nepaneigia byloje konstatuotos kaltės, į juos taip pat buvo atsakyta teismų sprendimuose.

15.3. Kaip matyti iš apygardos teismo nutarties turinio, spręsdamas dėl M. T. kaltės, teismas įvertino byloje esančius duomenis ir išsamiai motyvavo, kodėl pripažino, kad M. T. veikė tiesiogine tyčia (apygardos teismo nutarties 11–12, 15 punktai).

15.4. Pažymėtina, kad nesutikimas su konstatuota M. T. tyčia grindžiamas ir pirmiau šioje nutartyje paneigtais argumentais dėl kitokio valstybinio numerio ženklo maskavimo sąvokos aiškinimo, taigi šie argumentai nebus kartojami.

16. Pasisakant dėl ANK 415 straipsnio 5 dalies ir ANK 417 straipsnio 7 dalies atribojimo, pažymėtina, kad ANK 417 straipsnio 7 dalyje nustatyta administracinė atsakomybė už Kelių eismo taisyklių pažeidimus, išskyrus šiame kodekse numatytuosius. Taigi ANK 417 straipsnio 7 dalis taikoma tik tuo atveju, kai ANK nėra normos, nustatančios atsakomybę už konkretų Kelių eismo taisyklių pažeidimą. Tai reiškia, kad ANK 417 straipsnio 7 dalies norma yra bendroji ANK 415 straipsnio 5 dalies atžvilgiu, o pagal teisės normų konkurencijos taisykles *lex specialis derogat legi generali* (specialioji norma yra viršesnė už bendrąją). Šioje byloje nustačius, kad M. T. veiksmai buvo tinkamai kvalifikuoti pagal ANK 415 straipsnio 5 dalį, nėra pagrindo taikyti ANK 417 straipsnio 7 dalies.

17. Teisėjų kolegija, patikrinusi skundžiamus teismų sprendimus teisės taikymo aspektu, taip pat nustatė, kad motyvuojant išvadas dėl techninių reikalavimų valstybinio numerio ženklo pritvirtinimui prie transporto priemonės, be kita ko, buvo vadovaujamasi ir veikos padarymo metu nebegaliojusiais norminiais aktais: 2009 m. liepos 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2009/62/EB nuostatomis, taip pat nacionalinės teisės aktų nuostatomis, kuriose nurodomas 2010 m. lapkričio 8 d. Europos Komisijos reglamentas (ES) Nr. 1003/2010.

17.1. 2009 m. liepos 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/62/EB, galiojusi iki 2015 m. gruodžio 31 d., buvo panaikinta 2013 m. sausio 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (ES) Nr. 168/2013; 2010 m. lapkričio 8 d. Europos Komisijos reglamentas (ES) Nr. 1003/2010 galiojo iki 2022 m. liepos 5 d. (buvo panaikintas 2019 m. lapkričio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (ES) 2019/2144).

17.2. Tačiau 2021 m. kovo 31 d. buvo priimtas ir 2022 m. liepos 6 d. įsigaliojo Europos Komisijos įgyvendinimo reglamentas (ES) 2021/535, kuriuo nustatytos Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2019/2144 taikymo, kiek tai susiję su transporto priemonių ir joms skirtų sistemų, sudedamųjų dalių bei atskirų techninių mazgų tipo patvirtinimo, atsižvelgiant į jų bendrąsias konstrukcijos charakteristikas ir saugą, vienodomis procedūromis ir techninėmis specifikacijomis, taisyklės. 2021 m. kovo 31 d. Reglamento (ES) 2021/535 III priedo „Priekinio ir galinio valstybinio numerio ženklų montavimo ir tvirtinimo vietos“ 2 dalies 2.3.4.2–2.3.4.4 punktuose yra įtvirtintos techninės specifikacijos, taikytinos valstybinio numerio ženklų montavimui ir tvirtinimui, šios specifikacijos savo turiniu yra iš esmės analogiškos galinio valstybinio numerio ženklo montavimo ir tvirtinimo vietos reikalavimams, kurie buvo nustatyti 2010 m. lapkričio 8 d. Europos Komisijos reglamento (ES) Nr. 1003/2010 II priedo 1 punkte.

17.3. Tvarkos aprašo 3 priede nustatyti savarankiški reikalavimai galinio registracijos numerio ženklo tvirtinimui, remiantis tuo, kad šie reikalavimai atitinka jau panaikintos 2009 m. liepos 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2009/62/EB I priedo 3–6 punktuose galiojusias nuostatas.

17.4. Teisėjų kolegija, įvertinusi tai, kad, pirma, šioje byloje teismai išvadas dėl administracinio teisės nusižengimo pagrindė tinkamai aiškintais nacionaliniais teisės aktais; antra, tai, kad veikos padarymo metu galiojusios Europos Sąjungos norminių aktų nuostatos įtvirtina iš esmės tokius pačius reikalavimus valstybinio numerio ženklo tvirtinimui kaip ir veikos padarymo metu nebegalioję aktai – 2009 m. liepos 13 d. Direktyva 2009/62/EB ir 2010 m. lapkričio 8 d. Reglamentas (ES) Nr. 1003/2010, – nusprendžia, jog ši aplinkybė nedaro įtakos teismų priimtų sprendimų teisėtumui ir pagrįstumui.

18. Apibendrindama tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegija konstatuoja, kad abiejų instancijų teismai nepadarė esminių materialiosios ar proceso teisės pažeidimų ir pagrįstai nusprendė, jog M. T. veiksmai teisingai kvalifikuoti pagal ANK 415 straipsnio 5 dalį. Nenustačius teisinio pagrindo panaikinti ar pakeisti teismų sprendimus, pareiškėjos prašymas netenkinamas.

Teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 662 straipsnio 14 dalies 1 punktu,

n u t a r i a :

Palikti Klaipėdos apygardos teismo 2025 m. vasario 19 d. nutartį nepakeistą.

2.27. Transporto priemonės vairavimas neturint teisės vairuoti, vairavimas, kai vairuojančiam asmeniui atimta ar sustabdyta teisė vairuoti transporto priemones, arba transporto priemonės perdavimas tokiam asmeniui vairuoti, vairavimas nepasitikrinus sveikatos nustatytu periodiškumu, nesilaikant vairuotojui taikomų apribojimų ar pasibaigus vairuotojo pažymėjimo galiojimo laikui (ANK 424 straipsnis)

Nuolatiniu Lietuvos Respublikos gyventoju tapęs asmuo, praėjus šešiems mėnesiams nuo tokio statuso įgijimo, netenka laikinos trečiosios šalies išduoto vairuotojo pažymėjimo (kartu ir tarptautinio vairuotojo pažymėjimo) pagrindu turėtos teisės vairuoti transporto priemonę Lietuvos Respublikoje ir, norėdamas toliau šioje valstybėje teisėtai vairuoti transporto priemonę, turi pareigą, išlaikydamas vairavimo egzaminą, tokią teisę įgyti ir gauti šią teisę patvirtinantį Lietuvos Respublikoje išduotą vairuotojo pažymėjimą.

Administracinio nusižengimo byla Nr. 2AT-34-697/2025
Teisminio proceso Nr. 4-68-3-01663-2024-5
Procesinio sprendimo kategorija 16.11.9.2
(S)

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

N U T A R T I S
LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2025 m. spalio 21 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Olego Fedosiuko (kolegijos pirmininkas), Dariaus Kantaravičiaus ir Alvydo Pikelio (pranešėjas),

teismo posėdyje rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo pagal **administracinėn atsakomybėn patraukto L. S. (L. S.)** (toliau – ir pareiškėjas) prašymą, vadovaujantis Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso (toliau – ir ANK) 658 straipsnio 1 dalies 5 punktu, atnaujintą administracinio nusižengimo bylą.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė :

I. Bylos esmė

1. Vilniaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato Administracinių nusižengimų bylų nagrinėjimo skyriaus (toliau – Vilniaus apskrities VPK Administracinių nusižengimų bylų nagrinėjimo skyrius, Institucija) 2024 m. rugsėjo 11 d. nutarimu administracinio nusižengimo byloje Nr. 10-ANR_N-23992-2024 L. S. pagal ANK 416 straipsnio 3 dalį ir ANK 424 straipsnio 3 dalį, vadovaujantis ANK 38 straipsniu, paskirta galutinė administracinė nuobauda – 340 Eur dydžio bauda ir administracinio poveikio priemonė – specialiosios teisės vairuoti transporto priemones atėmimas 7 mėnesiams. L. S. pagal ANK 416 straipsnio 3 dalį ir ANK 424 straipsnio 3 dalį nubaustas už tai, kad 2024 m. birželio 26 d. 10.27 val. Vilniuje, Oslo g., ties Laisvės pr., vairavo transporto priemonę neturėdamas teisės vairuoti, kai tapęs nuolatiniu Lietuvos Respublikos gyventoju ir praėjus nustatytam 185 dienų laikotarpiui neįgijo teisės vairuoti Lietuvos Respublikoje ir nustatytą 60 km/val. greitį viršijo 22 km/val., važiavo 82 km/val. greičiu (įvertinus paklaidą). Tokiais savo veiksmais L. S. pažeidė Kelių eismo taisyklių, patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. gruodžio 11 d. nutarimu Nr. 1950, (toliau – Kelių eismo taisyklės) 14, 127 punktų reikalavimus.
2. Vilniaus miesto apylinkės teismo 2024 m. lapkričio 22 d. nutartimi administracinėn atsakomybėn patraukto L. S. skundas netenkintas ir Vilniaus apskrities VPK Administracinių nusižengimų bylų nagrinėjimo skyriaus 2024 m. rugsėjo 11 d. nutarimas paliktas nepakeistas.
3. Vilniaus apygardos teismo 2025 m. sausio 7 d. nutartimi Vilniaus miesto apylinkės teismo 2024 m. lapkričio 22 d. nutartis palikta nepakeista ir administracinėn atsakomybėn patraukto L. S. apeliacinis skundas netenkintas.

4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų atrankos kolegijos 2025 m. vasario 12 d. nutartimi administracinėn atsakomybėn patraukto L. S. prašymas atnaujinti administracinio nusižengimo bylą dėl Vilniaus apskrities VPK Administracinių nusižengimų bylų nagrinėjimo skyriaus 2024 m. rugsėjo 11 d. nutarimo, Vilniaus miesto apylinkės teismo 2024 m. lapkričio 22 d. nutarties ir Vilniaus apygardos teismo 2025 m. sausio 7 d. nutarties priimtas ir administracinio nusižengimo byla atnaujinta.

II. Prašymo atnaujinti administracinio nusižengimo bylą ir atsiliepimo į jį argumentai

5. Pareiškėjas prašo panaikinti Vilniaus apskrities VPK Administracinių nusižengimų bylų nagrinėjimo skyriaus 2024 m. rugsėjo 11 d. nutarimo dalį, kuria jis nubaustas pagal ANK 424 straipsnio 3 dalį, ir dėl šio nusižengimo jam administracinio nusižengimo teiseną nutraukti, nesant jo veiksmuose administracinio nusižengimo sudėties požymių. Pareiškėjas prašyme nurodo:
   5.1. Institucija, taip pat bylą nagrinėję žemesnės instancijos teismai, priimdami nagrinėjamoje byloje procesinius sprendimus, padarė esminį materialiosios ar proceso teisės pažeidimą, pažeidė Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 33 straipsnio 4 dalį, tai galėjo turėti įtakos neteisingiems sprendimams priimti.
   5.2. ANK 424 straipsnio 3 dalyje įtvirtinto administracinio nusižengimo subjektai gali būti asmenys, kurie neturi teisės vairuoti transporto priemones; neturi teisės vairuoti būtent šios rūšies transporto priemones arba vairuojančiam asmeniui sustabdyta teisė vairuoti transporto priemones.
   5.3. Jis 2024 m. birželio 26 d. 10.27 val. (administracinio nusižengimo fiksavimo dieną) turėjo Jungtinėse Amerikos Valstijose (toliau – JAV) išduotą vairuotojo pažymėjimą, kuris galiojo iki 2024 m. rugpjūčio 30 d., taip pat turėjo šio galiojančio vairuotojo pažymėjimo pagrindu išduotą tarptautinį vairuotojo pažymėjimą, kuris galiojo vienerius metus nuo 2024 m. gegužės 1 d. (išimtis – pažymėjimas negaliojo vairuojant JAV). Taigi, jis ANK 424 straipsnio 3 dalies prasme turėjo teisę vairuoti transporto priemones. Tuo tarpu tiek Institucija, tiek žemesnės instancijos teismai, neturėdami tam teisėto pagrindo, taikydami jam ANK 424 straipsnio 3 dalį, šios normos turinį aiškino pernelyg plačiai, t. y. šią teisės normą vertino kaip blanketinę – nukreipiančią į kitus teisės aktus.
   5.4. Praėjus nustatytam 185 dienų laikotarpiui nuo tapimo nuolatiniu Lietuvos Respublikos gyventoju ir nepasikeitus savo turimo vairuotojo pažymėjimo į išduotą Lietuvos Respublikoje, laikytina, kad jo turėtas JAV išduotas vairuotojo pažymėjimas negaliojo Lietuvos Respublikoje, o jo padarytas nusižengimas atitiko ANK 424 straipsnio 1 dalyje nustatyto nusižengimo sudėtį (transporto priemonės vairavimas pasibaigus vairuotojo pažymėjimo galiojimo laikui).
   5.5. Apygardos teismas, priimdamas skundžiamą nutartį, vadovavosi Lietuvos Aukščiausiojo Teismo administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-26-697/2024 pateiktais išaiškinimais, tačiau nagrinėjamoje byloje ir paminėtoje kitoje byloje susiklosčiusios situacijos nėra analogiškos. Administracinio

nusižengimo byloje Nr. 2AT-26-697/2024 pažeidėjo turėto vairuotojo pažymėjimo galiojimas buvo pasibaigęs ir jo išdavimo šalyje. Be to, paminėtoje byloje yra užfiksuota esminė aplinkybė – pažeidėjas jam inkriminuotus veiksmus atliko būdamas teismo nutartimi įspėtas apie tai, kad Baltarusijos Respublikos išduotą vairuotojo pažymėjimą pagal teisės aktų reikalavimus jis privalo pasikeisti į išduotą Lietuvos Respublikos, jeigu ketina vairuoti motorines transporto priemones Lietuvos Respublikoje. Taigi, apygardos teismas, nagrinėjamoje byloje vadovaudamasis byloje Nr. 2AT-26-697/2024 pateiktais išaiškinimais, pažeidė Teismų įstatymo 33 straipsnio 4 dalį.

5.6. Žemesnės instancijos teismas, nagrinėdamas jo paduotą apeliacinį skundą ir analizuodamas byloje Nr. 2AT-26-697/2024 pateiktus išaiškinimus, privalėjo nustatyti, kad jo padarytas nusižengimas neatitinka ANK 424 straipsnio 3 dalyje nurodyto nusižengimo sudėties požymių, t. y. nebuvo nustatomas jo psichinis santykis su daroma veika (subjektyvioji nusižengimo pusė). Jis buvo įsitikinęs, kad, turėdamas galiojantį JAV išduotą vairuotojo pažymėjimą, t. y. turėdamas teisę vairuoti transporto priemones pagal 1968 m. Vienos konvencijos dėl kelių eismo nuostatas, šią konvenciją patvirtinusioje šalyje neturėtų būti traktuojamas kaip asmuo, neturintis teisės vairuoti, nors neturi Lietuvos Respublikoje išduoto vairuotojo pažymėjimo.

6. Institucijos vyriausiasis tyrėjas Gintautas Radzevičius atsiliepimu į pareiškėjo prašymą prašo administracinėn atsakomybėn patraukto L. S. prašymo atnaujinti administracinio nusižengimo bylą netenkinti ir Vilniaus apygardos teismo 2025 m. sausio 7 d. nutartį palikti nepakeistą. Atsiliepime į prašymą nurodoma:

6.1. Pareiškėjas prašyme išdėstytais argumentais pakartotinai kelia klausimus, kurie jau buvo visapusiškai ir objektyviai išnagrinėti tiek apylinkės teismo, tiek apygardos teismo. Abu teismai konstatavo, kad L. S. administracinė atsakomybė taikyta teisėtai ir pagrįstai. Teismų procesiniai sprendimai yra motyvuoti, tinkamai taikant materialiąją teisę, esminių proceso teisės normų pažeidimų nepadaryta. Pareiškėjas nepateikia nei naujų aplinkybių, nei naujų įrodymų, nei teisės aiškinimo klaidų, kurios atitiktų ANK 662 straipsnio 1 dalyje nurodytus proceso atnaujinimo pagrindus. Pakartotinis subjektyvus nesutikimas su priimtais sprendimais savaime nesuponuoja proceso atnaujinimo būtinumo.

6.2. Atsakomybė pagal ANK 424 straipsnio 3 dalį kyla tuomet, kai asmuo vairuoja transporto priemonę neturėdamas teisės ją vairuoti, taip pat kai ši teisė yra pasibaigusi ar sustabdyta. Pagal galiojantį teisinį reguliavimą, trečiųjų šalių (ne Europos Sąjungos ar Europos ekonominės erdvės valstybių) išduoti vairuotojo pažymėjimai Lietuvos Respublikoje galioja tik tol, kol asmuo netampa nuolatiniu Lietuvos gyventoju, o įgijus tokį statusą – ne ilgiau kaip šešis mėnesius. Tai patvirtina Lietuvos Respublikos saugaus eismo automobilių keliais įstatymo (toliau – ir SEAKĮ) 13 straipsnio 9 dalies ir Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2008 m. rugsėjo 10 d. įsakymu Nr. 1V-328 patvirtintų Motorinių transporto priemonių vairuotojo pažymėjimų išdavimo taisyklių 40 punkto nuostatos.

6.3. Pareiškėjo teiginiai, kad jo veiksmai galėtų būti vertinami pagal ANK 424 straipsnio 1 dalį, kuri taikoma, kai vairuojama pasibaigus pažymėjimo galiojimo laikui ar nesilaikant tam tikrų formalumų, teisiškai klaidingi. Pareiškėjas neturėjo jokio galiojančio teisinio pagrindo vairuoti Lietuvos Respublikoje – jo vairuotojo pažymėjimas buvo praradęs galiojimą šalyje *ex lege* (pagal teisę, pagal įstatymą), todėl atsakomybė pagal ANK 424 straipsnio 3 dalį jam pritaikyta pagrįstai.

6.4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje nuosekliai laikomasi pozicijos, kad vairuotojo pažymėjimo galiojimas turi būti vertinamas nacionalinės teisės kontekste. Administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-26-697/2024 pažymėta, kad asmuo, turintis galiojantį pažymėjimą kitoje valstybėje, bet viršijęs nustatytą 185 dienų terminą Lietuvos Respublikoje, netenka teisės vairuoti šalyje, jeigu neįgyja Lietuvos Respublikos išduoto pažymėjimo.

III. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo argumentai ir išvados

7. Administracinėn atsakomybėn patraukto L. S. prašymas atmestinas.

Dėl ANK 424 straipsnio 3 dalies taikymo

8. Nagrinėjamoje atnaujintoje administracinio nusižengimo byloje keliamas klausimas dėl užsienio valstybėje, ne Europos Sąjungos valstybėje narėje ar Europos ekonominės erdvės valstybėje, išduotą vairuotojo pažymėjimą, taip pat tarptautinį vairuotojo pažymėjimą turinčio asmens teisės vairuoti motorinę transporto priemonę Lietuvos Respublikoje ir kartu kriterijų, kuriuos nustačius jam būtų taikomas nacionalinėje teisėje įtvirtintas reikalavimas įgyti teisę vairuoti. Nesutiktina su pareiškėjo teigimu, kad Institucija, taip pat šią bylą nagrinėję žemesnės instancijos teismai, pripažindami jį asmeniu, neturinčiu teisės vairuoti transporto priemones Lietuvos Respublikoje, netinkamai taikė ANK 424 straipsnio 3 dalį. Prašyme atnaujinti administracinio nusižengimo bylą nepagrįstai nurodoma, kad nagrinėjamu atveju L. S. veiksmai galėjo atitikti tik ANK 424 straipsnio 1 dalyje, o ne šio straipsnio 3 dalyje nustatyto nusižengimo sudėtį.
9. ANK 424 straipsnio 1 dalyje nustatyta administracinė atsakomybė, be kita ko, už transporto priemonių vairavimą pasibaigus vairuotojo pažymėjimo galiojimo laikui. Tuo tarpu to paties straipsnio 3 dalyje nustatyta atsakomybė už transporto priemonių vairavimą neturint teisės jas vairuoti ar neturint teisės vairuoti šios rūšies transporto priemones arba transporto priemonės vairavimą, kai vairuojančiam asmeniui sustabdyta teisė vairuoti transporto priemones. ANK 424 straipsnio 1, 3 dalyse įtvirtintų normų dispozicijos yra blanketinės, todėl konkrečios taisyklės, kurių pažeidimas gali užtraukti administracinę atsakomybę, suformuluotos kituose norminiuose teisės aktuose.
10. Saugaus eismo automobilių keliais įstatymo (2023 m. spalio 31 d. įstatymo redakcija), reglamentuojančio, be kita ko, eismo saugumo automobilių keliais Lietuvos Respublikoje teisinius pagrindus, pagrindines eismo dalyvių, transporto prie-

monių savininkų ir valdytojų teises ir pareigas, 13 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas draudimas vairuoti motorinę transporto priemonę asmenims, neturintiems šios teisės. Toks pats draudimas nustatytas ir Kelių eismo taisyklių 14 punkte. Asmens teisę vairuoti tam tikros kategorijos motorinę transporto priemonę (motorines transporto priemones) patvirtina teisės aktų nustatyta tvarka išduotas vairuotojo pažymėjimas (SEAKĮ 2 straipsnio 93 punktas). Pagal Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2008 m. rugsėjo 10 d. įsakymu Nr. 1V-328 patvirtintų Motorinių transporto priemonių vairuotojo pažymėjimų išdavimo taisyklių (2024 m. gegužės 22 d. įsakymo redakcija) (toliau – Vairuotojo pažymėjimų išdavimo taisyklės) 3 punktą, vairuotojo pažymėjimai išduodami Lietuvos Respublikoje gyvenantiems ne jaunesniems, nei nustatyta SEAKĮ 23 straipsnyje, pareiškėjams, kurių sveikatos būklė yra tinkama vairuoti tam tikros kategorijos motorinę transporto priemonę, mokantiems Kelių eismo taisykles, išmanantiems kitus teisės aktus, reglamentuojančius kelių eismą, mokantiems vairuoti ir nustatyta tvarka išlaikiusiems vairavimo egzaminą.

11. Pagal Saugaus eismo automobilių keliais įstatymo 13 straipsnio 9 dalį, Lietuvos Respublikoje išduoto vairuotojo pažymėjimo nereikia turėti asmenims, turintiems Europos Sąjungos valstybėse narėse ir Europos laisvosios prekybos asociacijos šalyse išduotus galiojančius vairuotojo pažymėjimus. 1926 metų Paryžiaus konvencijos dėl automobilių eismo, 1949 metų Ženevos konvencijos dėl kelių eismo ir 1968 metų Vienos konvencijos dėl kelių eismo susitariančiųjų šalių išduoti ir šių konvencijų reikalavimus atitinkantys nacionaliniai ir tarptautiniai vairuotojo pažymėjimai Lietuvos Respublikoje galioja, jeigu jų turėtojas nėra nuolatinis Lietuvos Respublikos gyventojas, o tapus nuolatiniu Lietuvos Respublikos gyventoju, – ne ilgiau kaip šešis mėnesius nuo nuolatinio Lietuvos Respublikos gyventojo statuso įgijimo.
12. Vairuotojo pažymėjimų išdavimo taisyklių 40 punkte nustatyta, kad pareiškėjo, turinčio nacionalinį vairuotojo pažymėjimą, išduotą ne Europos Sąjungai (toliau – ES) ar Europos ekonominei erdvei (toliau – EEE) priklausančioje valstybėje (toliau – trečioji šalis), kurio nuolatinė gyvenamoji vieta yra Lietuvos Respublikoje, vairuotojo pažymėjimas keičiamas į Lietuvos Respublikos vairuotojo pažymėjimą, teisės aktų nustatyta tvarka išlaikius vairavimo egzaminą. Vairavimo egzamino laikyti nereikalaujama, jei visos, keičiamame nacionaliniame vairuotojo pažymėjime nurodytos, motorinių transporto priemonių kategorijos buvo įgytos ES ar EEE valstybėje, taip pat jei nacionalinis vairuotojo pažymėjimas išduotas valstybės, keičiančios Lietuvos Respublikos vairuotojo pažymėjimus abipusio susitarimo sąlygomis ir kitais tarptautinėse sutartyse ar ES teisės aktuose nurodytais atvejais. Trečiojoje šalyje išduotas nacionalinis vairuotojo pažymėjimas keičiamas, jei yra atiduodamas VĮ „Regitra“ nepasibaigus jo galiojimo terminui. Jei galiojimo terminas pasibaigė vairuotojo pažymėjimo savininkui gyvenant Lietuvos Respublikoje, vairuotojo pažymėjimas gali būti keičiamas, jei yra atiduodamas VĮ „Regitra“ per vienerius metus nuo pareiškėjo atvykimo gyventi į Lietuvos Respubliką dienos.
13. Iš pirmiau aptarto teisinio reguliavimo matyti, kad asmens, kuriam teisė vairuoti transporto priemones yra suteikta ir vairuotojo pažymėjimas išduotas užsienio

valstybėje, teisės ir pareigos, susijusios su teise vairuoti motorines transporto priemones Lietuvos Respublikoje, diferencijuojamos priklausomai nuo teisę vairuoti transporto priemones suteikusios užsienio valstybės – ar tai ES, EEE valstybė, ar trečioji šalis. Tuo atveju, kai teisė vairuoti transporto priemones suteikta ir vairuotojo pažymėjimas išduotas trečiojoje šalyje, nuolatinio Lietuvos Respublikos gyventojo statuso įgijimas tampa teisiškai reikšminga aplinkybe, sprendžiant dėl teisės vairuoti transporto priemones Lietuvos Respublikoje turėjimo.

14. Vairuotojo pažymėjimų išdavimo taisyklėse tarp kitų vartojamų sąvokų pateikta ir nuolatinės gyvenamosios vietos apibrėžtis (2.4 papunktis). Nustatyta, kad nuolatinė gyvenamoji vieta – pareiškėjo gyvenamoji vieta, kurioje jis paprastai gyvena bent 185 dienas kiekvienais kalendoriniais metais dėl asmeninių ir darbo ryšių arba, jeigu jis darbo ryšių neturi, tik dėl asmeninių ryšių, kurie artimai sieja pareiškėją su vieta, kurioje jis gyvena; pareiškėjo, kurio darbo ir asmeniniai ryšiai yra skirtingose vietose ir kuris dėl to skirtingose vietose, esančiose dviejose ar daugiau valstybių, pakaitomis gyvena, gyvenamoji vieta laikoma jo asmeninių ryšių vieta tik tada, jei pareiškėjas čia nuolat sugrįžta (ši sąlyga netaikytina, kai pareiškėjas užsienio valstybėje gyvena, kad atliktų apibrėžtos trukmės užduotį); mokyklos ar universiteto lankymas nereiškia nuolatinės gyvenamosios vietos pakeitimo.
15. Ši minėtose taisyklėse pateikta apibrėžtis atitinka ir Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 2.12 straipsnyje pateiktą nuolatinės gyvenamosios vietos sąvoką. Paminėto straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad fizinio asmens nuolatinė gyvenamoji vieta, reiškianti asmens teisinį santykį su valstybe ar jos teritorijos dalimi, yra toje valstybėje ar jos teritorijos dalyje, kurioje jis nuolat ar daugiausia gyvena, laikydamas tą valstybę ar jos teritorijos dalį savo asmeninių, socialinių ir ekonominių interesų buvimo vieta. Pagal to paties straipsnio 2 dalį, fizinis asmuo pripažįstamas turinčiu nuolatinę gyvenamąją vietą Lietuvos Respublikoje, jeigu jis Lietuvos Respublikoje savo valia įkuria ir išlaiko savo vienintelę arba pagrindinę gyvenamąją vietą, ketindamas čia įkurti ir išlaikyti savo asmeninių, socialinių ir ekonominių interesų centrą. Šis ketinimas gali būti išreikštas, be kita ko, asmeniui faktiškai būnant Lietuvos Respublikoje, taip pat nustačius asmeninius ar verslo ryšius tarp jo ir Lietuvos Respublikos asmenų arba remiantis kitais kriterijais.
16. Taigi, apibendrinant aptartą teisinį reguliavimą, pažymėtina, kad asmeniui, įgijusiam Vairuotojo pažymėjimų išdavimo taisyklių 2.4 papunktyje, CK 2.12 straipsnyje įtvirtintus kriterijus atitinkantį nuolatinio Lietuvos Respublikos gyventojo statusą ir, praėjus pereinamajam šešių mėnesių laikotarpiui nuo tokio statuso įgijimo, norinčiam toliau teisėtai vairuoti transporto priemonę nuolatinės gyvenamosios vietos valstybėje – Lietuvoje, atsiranda pareiga pasikeisti trečiosios šalies išduotą vairuotojo pažymėjimą į Lietuvos Respublikos vairuotojo pažymėjimą, teisės aktų nustatyta tvarka išlaikant vairavimo egzaminą (išskyrus Vairuotojo pažymėjimų išdavimo taisyklių 40 punkte nurodytas išimtis). Kitaip tariant, nuolatiniu Lietuvos Respublikos gyventoju tapęs asmuo, praėjus šešiems mėnesiams nuo tokio statuso įgijimo, netenka laikinos trečiosios šalies išduoto vairuotojo pažymėjimo (kartu ir tarptautinio vairuotojo pažymėjimo) pagrindu turėtos teisės vairuoti transporto priemonę Lietuvos Respublikoje ir, norėdamas toliau šioje

valstybėje teisėtai vairuoti transporto priemonę, turi pareigą, išlaikydamas vairavimo egzaminą, tokią teisę įgyti ir gauti šią teisę patvirtinantį Lietuvos Respublikoje išduotą vairuotojo pažymėjimą.

17. Kartu pažymėtina, kad paminėta pareiga įtvirtinta siekiant užtikrinti saugų eismą Lietuvos Respublikoje. Reikalavimas, keičiant trečiosios šalies išduotą vairuotojo pažymėjimą į Lietuvos Respublikos išduotą vairuotojo pažymėjimą, išlaikyti vairavimo egzaminą, kuris reiškia realų asmens teorinių žinių, praktinių transporto priemonės vairavimo įgūdžių ir gebėjimų, reikalingų vairuojant motorinę transporto priemonę Lietuvos Respublikoje, patikrinimą (Saugaus eismo automobilių keliais įstatymo 2 straipsnio 89 dalis), patvirtina, kad tokiu vairuotojo pažymėjimų keitimu ne patvirtinama jau turima teisė vairuoti konkrečios kategorijos motorines transporto priemones, kaip, pavyzdžiui, vairuotojo pažymėjimo galiojimo pasibaigimo atveju, o suteikiama teisė vairuoti atitinkamos kategorijos transporto priemones Lietuvos Respublikoje.
18. Nagrinėjamoje byloje Institucija, taip pat skundus dėl pareiškėjo patraukimo administracinėn atsakomybėn pagal ANK 424 straipsnio 3 dalį pagrįstumo nagrinėję žemesnės instancijos teismai nustatė, kad L. S. 2024 m. birželio 26 d. 10.27 val. Vilniuje, Oslo g., ties Laisvės pr., vairavo motorinę transporto priemonę. Tuo metu jis turėjo JAV išduotus galiojančius nacionalinį ir tarptautinį vairuotojo pažymėjimus. Byloje priimtais Institucijos ir žemesnės instancijos teismų sprendimais nustatyta ir tai, kad L. S. 2002 m. gruodžio 20 d. buvo išduotas leidimas nuolat gyventi Lietuvos Respublikoje, šis leidimas vėliau buvo nepertraukiamai keičiamas, pratęsiant leidimo galiojimo terminą. Paskutinį kartą leidimas nuolat gyventi Lietuvos Respublikoje pareiškėjui buvo išduotas 2022 m. lapkričio 7 d., jis galioja iki 2027 m. lapkričio 7 d. L. S. nuo 2002 m. gruodžio 20 d. savo faktinę gyvenamąją vietą buvo nurodęs Lietuvoje – *(duomenys neskelbtini)*; vėliau Lietuvos Respublikoje savo gyvenamąją vietą ir deklaravo – nuo 2007 m. lapkričio 21 d. iki 2011 m. kovo 22 d. adresu: *(duomenys neskelbtini)*, o nuo 2011 m. kovo 23 d. iki šiol adresu: *(duomenys neskelbtini)*. Vertindami byloje esančius duomenis apie pareiškėjo darbinę veiklą, teismai nustatė, kad L. S. nuo 2002 m. kovo 26 d. iki šiol dirba Lietuvos Respublikoje registruotoje ir čia veiklą vykdančioje UAB „P“, be to, jis nuo 2010 m. liepos 1 d. iki 2024 m. sausio 23 d. buvo Lietuvoje veikusios L. S. personalinės įmonės „*(duomenys neskelbtini)* and Company“ savininkas. Pagal paminėtas aplinkybes, kurios patvirtina ilgą laiką besitęsiantį pareiškėjo asmeninių, socialinių, ekonominių interesų centro Lietuvoje kūrimą, o kartu ir ketinimus šioje šalyje pasilikti, žemesnės instancijos teismai pagrįstai konstatavo, kad L. S. gerokai anksčiau nei šeši mėnesiai iki transporto priemonės vairavimo 2024 m. birželio 26 d. buvo įgijęs nuolatinio Lietuvos Respublikos gyventojo statusą. Todėl jis, nors turėjo galiojančius JAV išduotus nacionalinį ir tarptautinį vairuotojo pažymėjimus, ketindamas Lietuvoje teisėtai vairuoti motorines transporto priemones, turėjo pareigą įgyti teisę vairuoti transporto priemones Lietuvos Respublikoje, tuo tikslu išlaikyti vairavimo egzaminą ir pasikeisti vairuotojo pažymėjimą, tačiau to nepadarė.
19. Tokios byloje nustatytos aplinkybės, vertinant pirmiau aptarto teisinio reguliavi-

mo kontekste, skirtingai nei nurodoma prašyme atnaujinti administracinio nusižengimo bylą, leido tiek Institucijai, tiek žemesnės instancijos teismams L. S. pripažinti asmeniu, neturinčiu teisės vairuoti transporto priemones Lietuvos Respublikoje, atitinkamai jo kaltinime nurodytus veiksmus kvalifikuoti ir pagal ANK 424 straipsnio 3 dalį. Nėra abejonių, kad pareiškėjas, turėdamas nemenką gyvenimišką, taip pat vairavimo patirtį, turėdamas ne tik nacionalinį JAV išduotą vairuotojo pažymėjimą, bet ir jo pagrindu išduotą tarptautinį vairuotojo pažymėjimą, ilgą laiką gyvendamas Lietuvoje ir turėdamas jos nuolatinio gyventojo statusą, domėjosi ir žinojo trečiosios šalies išduotų vairuotojo pažymėjimų galiojimo Lietuvoje, teisės vairuoti transporto priemones Lietuvos Respublikoje suteikimo ypatumus, nepaisydamas to, teisės aktais nustatytos pareigos įgyti teisę vairuoti transporto priemones Lietuvos Respublikoje nesilaikė. Taigi, tiek Institucija, tiek ir žemesnės instancijos teismai, taikydami L. S. ANK 424 straipsnio 3 dalį, esminių materialiosios teisės pažeidimų nepadarė.

20. Kartu pažymėtina, kad nepagrįsti yra pareiškėjo argumentai, jog apygardos teismas, vadovaudamasis Lietuvos Aukščiausiojo Teismo administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-26-697/2024 pateiktais išaiškinimais, pažeidė Teismų įstatymo 33 straipsnio 4 dalį. Nors paminėtoje ir nagrinėjamoje byloje faktinės aplinkybės nėra tapačios, tačiau labai panašios, todėl paminėtoje kitoje byloje Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pateikti išaiškinimai yra aktualūs ir nagrinėjamai bylai. Kartu pažymėtina, kad iš pirmiau šioje nutartyje aptarto teisinio reguliavimo matyti, jog ANK 424 straipsnio 3 dalies prasme pripažinimas, kad asmuo neturi teisės vairuoti transporto priemones Lietuvos Respublikoje, siejamas ne su užsienio valstybėje, ne Europos Sąjungos valstybėje narėje ar Europos ekonominės erdvės valstybėje, išduoto vairuotojo pažymėjimo galiojimu, o su Saugaus eismo automobilių keliais įstatymo 13 straipsnio 9 dalyje ir Vairuotojo pažymėjimų išdavimo taisyklių 40 punkte nustatytų reikalavimų nesilaikymu. Pagal paminėtų taisyklių 40 punktą, nustatyta tvarka ir per nustatytą terminą gali būti keičiamas ir trečiosios šalies išduotas vairuotojo pažymėjimas, kurio galiojimo terminas yra pasibaigęs. Be to, nors paminėtoje kitoje byloje administracinėn atsakomybėn patrauktas asmuo prieš tai teismo buvo įspėtas dėl trečiosios šalies išduoto vairuotojo pažymėjimo pasikeitimo, norint toliau teisėtai vairuoti transporto priemones Lietuvos Respublikoje, ANK 424 straipsnio 3 dalies sankcija tokios nuobaudos nenustato, o jokių išskirtinių, mažinančių nusižengimo ar paties pareiškėjo pavojingumą aplinkybių, kurios būtų pagrindas L. S. taikyti ANK 34 straipsnio 6 dalies nuostatas, nagrinėjamoje byloje priimtais Institucijos ir žemesnės instancijos teismų sprendimais nenustatyta.

Teisėjų kolegija, atsižvelgdama į išdėstytus argumentus ir vadovaudamasi Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 662 straipsnio 14 dalies 1 punktu,

n u t a r i a :

Vilniaus apygardos teismo 2025 m. sausio 7 d. nutartį palikti nepakeistą.

2.28. Transporto priemonės vairavimas neturint teisės vairuoti, vairavimas, kai vairuojančiam asmeniui atimta ar sustabdyta teisė vairuoti transporto priemones, arba transporto priemonės perdavimas tokiam asmeniui vairuoti, vairavimas nepasitikrinus sveikatos nustatytu periodiškumu, nesilaikant vairuotojui taikomų apribojimų ar pasibaigus vairuotojo pažymėjimo galiojimo laikui (ANK 424 straipsnis)

Tinkamam ANK 424 straipsnio 3 dalies taikymui svarbu nustatyti, kada ir esant kokioms sąlygoms asmeniui atimama teisė vairuoti ir kada ši teisė grąžinama, taip pat ar asmens veika buvo pavojinga kitiems kelių eismo dalyviams, kėlė pavojų kelių eismo saugumui.

Administracinio nusižengimo byla Nr. e2AT-41-654/2025
Teisminio proceso Nr. 4-68-3-01681-2024-5
Procesinio sprendimo kategorijos: 16.11.9; 21.12.6
(S)

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

N U T A R T I S
LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2025 m. lapkričio 4 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Arūno Budrio (kolegijos pirmininkas), Artūro Ridiko ir Aleno Pieslia-ko (pranešėjas),

teismo posėdyje rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo pagal **administracinėn atsakomybėn patraukto A. Z. atstovo advokato Manto Juozaičio** prašymą, vadovaujantis Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso (toliau – ir ANK) 658 straipsnio 1 dalies 5 punktu, atnaujintą administracinio nusižengimo bylą.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė :

I. Bylos esmė

1. Policijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos Kelių policijos valdybos 2-ojo skyriaus (toliau – ir Institucija) vyriausiojo tyrėjo 2024 m. rugsėjo 30 d. nutarimu A. Z. nubaustas pagal ANK 416 straipsnio 3 dalį ir 424 straipsnio 3 dalį 300 Eur dydžio bauda ir administracinio poveikio priemone – teisės vairuoti transporto priemones atėmimu šešiems mėnesiams už tai, kad

2023 m. rugsėjo 13 d. 19.19 val. Palangos miesto savivaldybėje vairavo transporto priemonę ir viršijo leistiną 50 km/val. greitį 24 km/val. (važiavo 74 km/val. greičiu), vairavo transporto priemonę neturėdamas teisės ją vairuoti, kai anksčiau nustačius, kad jo sveikatos būklė ar elgesys atitinka nustatytus reikalavimus, jis nesikreipė į AB „Regitra“ padalinį ir nesusigrąžino teisės vairuoti transporto priemones.

2. Vilniaus miesto apylinkės teismas 2024 m. gruodžio 2 d. nutartimi skundą tenkino iš dalies: pakeitė Institucijos nutarimą ir A. Z. už administracinio nusižengimo, nustatyto ANK 424 straipsnio 3 dalyje, padarymą, pritaikęs ANK 34 straipsnio 6 dalį, paskyrė administracinio poveikio priemonę – teisės vairuoti transporto priemones atėmimą trims mėnesiams.
3. Vilniaus apygardos teismas 2025 m. vasario 3 d. nutartimi Institucijos vyriausiojo tyrėjo ir administracinėn atsakomybėn patraukto A. Z. atstovo advokato M. Juozaičio apeliacinius skundus atmetė ir Vilniaus miesto apylinkės teismo 2024 m. gruodžio 2 d. nutartį paliko nepakeistą.
4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų atrankos kolegijos 2025 m. vasario 24 d. nutartimi administracinėn atsakomybėn patraukto A. Z. atstovo advokato M. Juozaičio prašymas atnaujinti administracinio nusižengimo bylą dėl Vilniaus miesto apylinkės teismo 2024 m. gruodžio 2 d. nutarties ir Vilniaus apygardos teismo 2025 m. vasario 3 d. nutarties priimtas ir administracinio nusižengimo byla atnaujinta.

II. Prašymo atnaujinti administracinio nusižengimo bylą ir atsiliepimo į jį argumentai

5. Administracinėn atsakomybėn patraukto A. Z. atstovas advokatas M. Juozaitis prašo panaikinti Vilniaus miesto apylinkės teismo 2024 m. gruodžio 2 d. nutarties ir Vilniaus apygardos teismo 2025 m. vasario 3 d. nutarties dalis, kuriomis buvo netenkintas jo skundas dėl Institucijos nutarimo bei apeliacinis skundas, ir panaikinti A. Z. skirtą administracinio poveikio priemonę – teisės vairuoti transporto priemones atėmimą. Pareiškėjas prašyme atnaujinti administracinio nusižengimo bylą nurodo:
   5.1. Teismai netinkamai aiškino ir taikė ANK 424 straipsnio 3 dalies, 34 straipsnio 6 dalies ir 5 straipsnio 1 dalies nuostatas, nepagrįstai nepanaikino A. Z. paskirtos administracinio poveikio priemonės – teisės vairuoti transporto priemones atėmimo, nors buvo išskirtinės aplinkybės, ir taikė jam atsakomybę už veikas, kurios nėra pavojingos, o tik formaliai atitinka ANK straipsnio sudėtį.
   5.2. ANK 424 straipsnio 3 dalies bei 34 straipsnio 6 dalies taikymo praktika yra nenuosekli. Teismams ir proceso dalyviams nėra aiškių gairių, kokios aplinkybės turi būti laikomos išskirtinėmis, kaip turi būti užtikrinamas visuomenės interesas, kad būtų pagrindas neskirti sankcijoje nustatytos nuobaudos. Šioje byloje teismai pripažino, kad yra pagrindas taikyti A. Z. ANK 34 straipsnio 6 dalį, tačiau manydami, kad jis sirgo liga, dėl kurios draudžiama vairuoti transporto priemones, klaidingai nusprendė, kad jam taikytina administracinio poveikio priemonė. Aptardamas teismų praktiką dėl

ANK 34 straipsnio 6 dalies taikymo (pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartys administracinių nusižengimų bylose Nr. 2AT-54-489/2018, 2AT-36-387/2021 ir kt.), pareiškėjas nurodo, kad galima neskirti administracinės nuobaudos, jeigu jos taikymas prieštarautų teisingumo ir proporcingumo principams, o visuomenės interesas galėtų būti užtikrintas ir netaikant sankcijoje nustatytos nuobaudos. Būtent šioje byloje ANK 424 straipsnio 3 dalyje nustatytos administracinio poveikio priemonės taikymas akivaizdžiai prieštarautų teisingumo ir protingumo principams, nes A. Z. tiek pažeidimo padarymo metu, tiek prieš pažeidimo padarymą, tiek ir po to buvo sveikas, jo sveikatos pažyma su žyma apie galėjimą vairuoti buvo pateikta AB „Regitra“, jis vairavo tvarkingą transporto priemonę, turinčią galiojančią techninę apžiūrą, yra išlaikęs vairavimo egzaminą, turi didelę vairavimo patirtį, todėl visuomenės interesas – saugus eismas buvo užtikrintas. A. Z. pažeidimas pasireiškė tik tuo, kad jis neatliko formalaus žingsnio, t. y. nepateikė prašymo AB „Regitra“ atnaujinti vairuotojo pažymėjimą, nors visos esminės vairuotojo pažymėjimo atnaujinimo sąlygos buvo įvykdytos. Be to, A. Z. pažeidimo darymo metu nežinojo, kad jo vairuotojo pažymėjimas nėra atnaujintas. Priešingai, jis objektyviai tikėjosi, kad vairuotojo pažymėjimas buvo atnaujintas tokiu pačiu būdu, kaip ir buvo sustabdytas, t. y. per centralizuotas sistemas gydymo įstaiga pateikė atitinkamą pažymą AB „Regitra“. Taigi A. Z. teisė vairuoti iš esmės atimta už tai, kad jis, būdamas suklaidintas gydymo įstaigoje, nenuvyko į AB „Regitra“ atlikti formalaus veiksmo. Sužinojęs, kad jo vairuotojo pažymėjimas nėra atnaujintas, A. Z. nedelsdamas ėmėsi visų priemonių, kad pažeidimas būtų pašalintas ir nepasikartotų. Todėl teisės vairuoti transporto priemones atėmimas niekaip neprisidėtų prie visuomenei svarbių tikslų pasiekimo, o A. Z. teises suvaržytų labiau, nei būtina.

5.3. ANK 5 straipsnio 1 dalies taikymo praktika yra suformuota. Sprendžiant, ar asmens veika yra pasiekusi administraciniam nusižengimui būdingą pavojingumą, atsižvelgiama į tokios veikos objektyviuosius (jos mastą, pobūdį, padarinius, grėsmę saugomiems teisiniams gėriams ir pan.) ir subjektyviuosius (kaltės laipsnį, tyčios kryptingumą, veikos motyvus, tikslus, asmens socialinę brandą ir pan.) požymius (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-26-895/2019). Nors nebuvo veikos pavojingumo, tačiau šioje byloje teismai vis tiek nusprendė taikyti A. Z. administracinio poveikio priemonę. Apygardos teismas, nutartyje nurodęs A. Z. pažeidimo sukeltą pavojų, tokio teiginio nepagrindė byloje esančiais įrodymais. Byloje nėra jokių įrodymų, kad A. Z. nesikreipimas į AB „Regitra“ sukėlė ar galėjo sukelti kam nors pavojų. Tai, kad A. Z. veikoje nėra pavojingumo, o pažeidimas yra tik formalus, įrodo ir aplinkybė, kad nuo 2025 m. sausio 1 d. AB „Regitra“ jau pati be atskiro prašymo automatiškai atnaujina teisę vairuoti, jeigu ji buvo sustabdyta dėl sveikatos pažymos galiojimo termino pasibaigimo.

5.4. Galutinės gydytojų išvados apie A. Z. sveikatos būklę patvirtina, kad jis niekada nesirgo liga, kuri būtų pagrindas atimti iš jo teisę vairuoti, taigi, teisė

vairuoti iš jo apskritai neturėjo būti atimta. Todėl A. Z. vairavimas laikotarpiu, kai ši teisė jam formaliai dar nebuvo grąžinta, negali būti laikomas pavojingesniu už vairavimą tų, iš kurių ši teisė neatimta. Formalaus prašymo grąžinti teisę vairuoti nepateikimas, esant paneigtiems tokios teisės atėmimo pagrindams, pavojingumo prasme negali būti prilyginamas vairavimui, kai vairuoja asmuo, net neįgijęs kvalifikacijos vairuoti transporto priemones, iš kurio tokia teisė yra atimta už padarytus pažeidimus ar kuris tokią teisę prarado dėl sveikatos būklės. A. Z. vairavo transporto priemonę po to, kai jau buvo gauta ir pateikta AB „Regitra“ teigiama sveikatos patikrinimo pažyma. Esant teigiamai gydytojų išvadai apie vairuotojo sveikatos būklę, formalus AB „Regitra“ sprendimas dėl teisės vairuoti grąžinimo remiantis šia išvada savaime niekaip nepakeičia asmens vairavimo pavojingumo. Be to, A. Z. elgėsi rūpestingai ir pats savo veiksmais užtikrino, kad vairavimo pavojingumo nebūtų, nes jis pakartotinai tikrinosi sveikatą, nors pirminė diagnozė jau buvo paneigta.

5.5. Teismai netinkamai individualizavo administracinę nuobaudą ir paskyrė A. Z. administracinio poveikio priemonę, kuri neatitinka savo paskirties, taip netinkamai taikė ANK 22 straipsnio 2 dalies nuostatas ir nukrypo nuo teismų praktikos. Pagal ANK 22 straipsnio 2 dalį, administracinio poveikio priemonės tikslai yra atgrasyti, nubausti ir apriboti galimybę asmeniui nusižengti ateityje. Šioje byloje A. Z. paskirta administracinio poveikio priemonė – teisės vairuoti transporto priemones atėmimas negali pasiekti nė vieno iš šių tikslų, nes A. Z. pažeidimą padarė ne tyčia, o dėl nežinojimo ir suklaidinimo. Sužinojęs, kad jo vairuotojo pažymėjimas neatnaujintas, jis pats nedelsdamas kreipėsi į AB „Regitra“ ir vairuotojo pažymėjimą atnaujino. Nėra nustatyta jokių požymių, leidžiančių daryti išvadą, kad jo vairavimas galėtų kelti grėsmę eismo dalyviams ar visuomenei. Be to, A. Z. už padarytą pažeidimą nubaustas bauda, ją sumokėjo.

5.6. Teismai pažeidė ANK 566 straipsnio 1 dalies, 567 ir 569 straipsnių nuostatas, nes taikė A. Z. administracinio poveikio priemonę visapusiškai ir objektyviai neištyrę esminių veikos aplinkybių bei bylos įrodymų. Pareiškėjo teigimu, jis dar savo apeliaciniame skunde nurodė, kad nesirgo jokia liga, dėl kurios draudžiama vairuoti, o pasikreipus į gydytojus dėl vieno galvos svaigimo epizodo, šie dar nežinodami, kokia bus diagnozė ir tyrimų rezultatai, prevenciškai pranešė AB „Regitra“. Dėl kilusių neaiškumų buvo sustabdytas A. Z. vairuotojo pažymėjimo galiojimas, o atlikus tyrimus buvo padaryta išvada, kad A. Z. neserga liga, dėl kurios negalėtų vairuoti. Tačiau teismai konstatavo, kad A. Z. buvo atimta teisė vairuoti, nes jis susirgo ligomis, kuriomis sergant draudžiama vairuoti tam tikros kategorijos motorines transporto priemones. Pasak pareiškėjo, tai rodo, kad apygardos teismas bylos neišnagrinėjo ir neištyrė įrodymų, tik apsiribojo apylinkės teismo nutarties perrašymu.

6. Policijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos Kelių policijos valdybos 2-ojo skyriaus atsiliepime į prašymą atnaujinti administracinio nusižengimo bylą prašoma jo netenkinti. Atsiliepime į prašymą iš esmės pakarto-

jami tie patys argumentai, kurie buvo išdėstyti Institucijos apeliaciniame skunde dėl apylinkės teismo nutarties. Institucijos manymu, nėra jokių išskirtinių aplinkybių, kurios leistų konstatuoti, kad A. Z. gali būti taikomos ANK 34 straipsnio 6 dalies nuostatos ir netaikoma administracinio poveikio priemonė.

III. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo argumentai ir išvados

7. Administracinėn atsakomybėn patraukto A. Z. atstovo advokato M. Juozaičio prašymas tenkintinas.

Dėl veikos kvalifikavimo pagal ANK 424 straipsnio 3 dalį

8. Šioje atnaujintoje administracinio nusižengimo byloje keliami klausimai dėl administracinio nusižengimo kvalifikavimo pagal ANK 424 straipsnio 3 dalį, nesant veikos pavojingumo (ANK 5 straipsnio 1 dalis), neteisingo ANK 34 straipsnio 6 dalies nuostatų taikymo ir procesinių pažeidimų (ANK 567 straipsnis), kurie lėmė nepagrįstą Institucijos sprendimą taikyti ir teismų sprendimus palikti galioti sutrumpintą A. Z. paskirtos administracinio poveikio priemonės – teisės vairuoti transporto priemones atėmimo – terminą.
9. Pagal ANK 424 straipsnio 3 dalį, be kita ko, baudžiama už transporto priemonės vairavimą, kai vairuojančiam asmeniui atimta ar sustabdyta teisė vairuoti transporto priemones. Šioje administracinio nusižengimo byloje žemesnės instancijos teismai nustatė, jog A. Z. vairavo transporto priemonę neturėdamas teisės ją vairuoti. Tokia situacija susidarė dėl to, kad A. Z. buvo atimta teisė vairuoti transporto priemones įtariant, jog jis susirgo liga, įtraukta į patvirtintą sąrašą, kai dėl jo sveikatos būklės jis negali tinkamai vairuoti transporto priemonių. Vėliau nustačius, kad jo sveikatos būklė atitinka nustatytus reikalavimus, jis vairavo transporto priemonę, tačiau prieš tai neįvykdė Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2009 m. liepos 29 d. įsakymu Nr. 1V-418 patvirtintame apraše „Dėl Teisės vairuoti transporto priemones atėmimo ir grąžinimo tvarkos“ (toliau – Aprašas) nustatytos sąlygos kreiptis į AB „Regitra“ padalinį ir nesusigrąžino teisės vairuoti transporto priemones.
10. Tinkamam ANK 424 straipsnio 3 dalies taikymui svarbu nustatyti, kada ir esant kokioms sąlygoms asmeniui atimama teisė vairuoti ir kada ši teisė grąžinama. Šiuos klausimus reguliuoja Lietuvos Respublikos saugaus eismo automobilių keliais įstatymas (toliau – SEAKĮ). Pagal SEAKĮ 24 straipsnio 1 dalies 2 punktą, teisė vairuoti transporto priemones atimama sutrikus elgesiui, asmenybei ir (ar) susirgus ligomis, įtrauktomis į patvirtintą sąrašą, kai dėl asmens sveikatos ar elgesio būklės asmuo negali tinkamai vairuoti transporto priemonių, teisė vairuoti transporto priemones atimama nustatyta tvarka. Teisė vairuoti transporto priemones grąžinama asmeniui, iš kurio ši teisė buvo atimta pagal šio straipsnio 1 dalies 2 punktą, kai jo sveikatos būklė atitinka nustatytus reikalavimus (SEAKĮ 24 straipsnio 2 dalis).
11. SEAKĮ 24 straipsnio 2 dalies įgyvendinimo tvarką nustato Aprašo 5 punktas. Pagal jį, AB „Regitra“ įgaliotas darbuotojas, gavęs iš asmens sveikatos priežiūros įstaigos Vairuotojų sveikatos tikrinimo reikalavimų ir tvarkos aprašo, patvirtinto

Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2000 m. gegužės 31 d. įsakymu Nr. 301 „Dėl profilaktinių sveikatos tikrinimų sveikatos priežiūros įstaigose“, 26 punkte nurodytą informaciją, kad asmuo, kuriam yra išduotas vairuotojo pažymėjimas, dėl sveikatos būklės ar elgesio negali tinkamai vairuoti transporto priemonių, Vairuotojų registre įrašo duomenis apie teisės vairuoti atėmimą ir pažymi, kad vairuotojo pažymėjimas negalioja, ir apie priimtą sprendimą per 3 darbo dienas raštu arba elektroninėmis priemonėmis informuoja asmenį, dėl kurio priimtas sprendimas. Aprašo 9 punktas nustato, kad asmenys, iš kurių teisė vairuoti buvo atimta, siekdami susigrąžinti teisę vairuoti pasibaigus teisės vairuoti atėmimo terminui, kai asmens sveikatos būklė ar elgesys atitinka nustatytus reikalavimus (jei teisė vairuoti buvo atimta atsižvelgiant į SEAKĮ 24 straipsnio 1 dalies 2 punkte nurodytą pagrindą), pateikia bet kuriam AB „Regitra“ vairuotojo pažymėjimus išduodančiam padaliniui (kai siekiama susigrąžinti teisę vairuoti motorines transporto priemones) AB „Regitra“ generalinio direktoriaus patvirtintos formos ar traktorininko pažymėjimą išduodančiai mokymo įstaigai (kai siekiama susigrąžinti teisę vairuoti traktorius) Aprašo priede nustatytos formos prašymą grąžinti teisę vairuoti ir kartu pateikia galiojantį asmens tapatybę patvirtinantį dokumentą bei vairuotojo sveikatos patikrinimo medicininę pažymą.

12. Iš administracinio nusižengimo bylos matyti, kad A. Z. 2020 m. lapkričio 3 d. dėl nusiskundimų sveikata lankėsi gydymo įstaigoje. Ambulatorinio apsilankymo aprašyme nurodytos jam pateiktos rekomendacijos, tarp kurių – draudimas 3 mėnesius vairuoti. Teisė vairuoti transporto priemones iš A. Z. buvo atimta prevenciškai, kol bus patikslinta diagnozė. Nepasitvirtinus pirminei diagnozei, 2021 m. vasario 9 d. vairuotojo sveikatos patikrinimo medicininėje pažymoje, kuri buvo pateikta ir AB „Regitra“, buvo konstatuota, kad A. Z. gali vairuoti pirmos grupės kategorijos transporto priemones be apribojimų. Kaip matyti iš skundo, A. Z. vėliau dar kelis kartus tikrinosi sveikatą ir jo sveikatos būklė atitiko reikalavimus. Pažymos apie jo sveikatos būklę, atitinkančią reikalavimus transporto priemonių vairuotojams, buvo pateiktos AB „Regitra“, jos darbuotojai žinojo apie tinkamą vairuoti A. Z. sveikatos būklę. Šioje byloje A. Z. buvo nubaustas už tai, kad vairavo transporto priemonę 2023 m. rugsėjo 13 d., t. y. praėjus dvejiems metams septyniems mėnesiams po to, kai buvo nustatyta jo sveikatos būklė, atitinkanti reikalavimus. Kasatoriaus atstovo teigimu, sveikatos priežiūros įstaigoje A. Z. buvo informuotas, kad jo sveikatos patikros duomenys automatiškai bus perduodami AB „Regitra“ ir teisė vairuoti transporto priemones bus automatiškai atnaujinta. Tokie jo parodymai byloje nėra paneigti. Sužinojęs, kad nėra įvykdęs visų teisės aktuose nustatytų reikalavimų, A. Z. nedelsdamas juos įvykdė.
13. Pagal ANK 5 straipsnio 1 dalį, administracinis nusižengimas yra šiame kodekse uždrausta kaltininko padaryta pavojinga veika (veikimas arba neveikimas), atitinkanti administracinio nusižengimo, už kurį numatyta administracinė nuobauda, požymius. Taigi, taikant administracinę atsakomybę svarbu įvertinti konkrečios veikos pavojingumą. Šios nutarties 12 punkte nurodytos teismų nustatytos faktinės aplinkybės rodo, kad A. Z. veika nebuvo pavojinga kitiems kelių eismo dalyviams, nekėlė pavojaus kelių eismo saugumui, todėl jo padaryta veika neturi

administracinio nusižengimo požymių, o administracinio nusižengimo bylos dalis dėl jo nubaudimo pagal ANK 424 straipsnio 3 dalį nutrauktina.

Teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 565[1] straipsnio 1 punktu ir 662 straipsnio 14 dalies 6 punktu,

n u t a r i a :

Pakeisti Policijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos Kelių policijos valdybos 2-ojo skyriaus vyriausiojo tyrėjo 2024 m. rugsėjo 30 d. nutarimą, Vilniaus miesto apylinkės teismo 2024 m. gruodžio 2 d. nutartį ir Vilniaus apygardos teismo 2025 m. vasario 3 d. nutartį.

Panaikinti nutarimo ir nutarčių dalis dėl A. Z. pripažinimo kaltu ir nubaudimo pagal ANK 424 straipsnio 3 dalį ir šio administracinio nusižengimo teiseną nutraukti.

Panaikinti nutarimo ir nutarčių dalis, kuriomis paskirta galutinė administracinė nuobauda.

Kitas nutarimo ir nutarčių dalis palikti nepakeistas.

2.29. Tarptautinių sankcijų arba Lietuvos Respublikos įstatymuose nustatytų ribojamųjų priemonių pažeidimas (ANK 515 straipsnis)

Asmens darbo pajamų santaupų euro banknotais, skirtų būsto paskolos įnašui Rusijos banke, iš Lietuvos į Rusiją gabenimas nėra eksportas, būtinas šio asmens asmeniniam naudojimui Tarybos reglamento (ES) Nr. 833/2014 5i straipsnio 2 dalies a punkte įtvirtintos draudimo išlygos prasme.

Administracinio nusižengimo byla Nr. 2AT-44-628/2025
Teisminio proceso Nr. 4-46-3-00110-2024-7
Procesinio sprendimo kategorija 19.20
(S)

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

N U T A R T I S
LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2025 m. lapkričio 13 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Eligijaus Gladučio (kolegijos pirmininkas), Alvydo Pikelio ir Sigitos Jokimaitės (pranešėja),

teismo posėdyje rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo pagal **Klaipėdos teritorinės muitinės direktoriaus pavaduotojo, atliekančio direktoriaus funkcijas, Ar-**

noldo Berčiūno (toliau – ir pareiškėjas) prašymą, vadovaujantis Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso (toliau – ir ANK) 658 straipsnio 1 dalies 5 punktu, atnaujintą administracinėn atsakomybėn patraukto Y. L. (Y. L.) administracinio nusižengimo bylą.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė :

I. Bylos esmė

1. Klaipėdos teritorinės muitinės Teisės skyriaus (toliau – ir Institucija) 2024 m. rugsėjo 3 d. nutarimu administracinio nusižengimo byloje Nr. MD-LM00-ANR_N-318-2024 Y. L. nubaustas pagal ANK 208 straipsnio 3 dalį ir 515 straipsnio 1 dalį, ir, vadovaujantis ANK 34 straipsnio 6 dalimi, 38 straipsnio 2 dalimi, jam paskirta galutinė subendrinta nuobauda – 1000 Eur dydžio bauda ir administracinio poveikio priemonė – 6190 Eur konfiskavimas. Y. L. pagal ANK 208 straipsnio 3 dalį ir 515 straipsnio 1 dalį nubaustas už tai, kad jis 2024 m. birželio 17 d., vykdamas per Lietuvos Respublikos valstybės sieną, Panemunės kelio postą, pėsčiųjų taku iš Lietuvos Respublikos į Rusijos Federacijos Kaliningrado sritį, žodžiu deklaravo, kad gabena 345 Eur. Jis, įspėtas dėl atsakomybės už pinigų gabenimą, pažeidžiant tarptautines sankcijas, su 345 Eur 13.26 val. buvo grąžintas į Lietuvos Respubliką. Y. L. 14.17 val. sugrįžo į Panemunės kelio posto išvykimo pusę ir deklaravo, kad gabena piniginėje esančius 55 Eur. Po pakartotinio paklausimo apie turimus pinigus Y. L. nurodžius, kad pinigų daugiau neturi, tarnybinėse patalpose buvo atliktas detalus patikrinimas, per šį patikrinimą tarp jo daiktų buvo rasta: 400 Eur dėkle tarp dokumentų; 340 Eur rankinės vidiniame skyriuje tarp čekių; 1950 Eur lagamine prie draudimo poliso; 3500 Eur kuprinės vidiniame skyriuje, nugaros pusėje (42 kupiūros po 100 Eur; 2 kupiūros po 20 Eur ir 39 kupiūros po 50 Eur). Kontrabanda, slėpdamas ir siekdamas išvengti muitinės kontrolės, gabendamas eurus Y. L. pažeidė 2014 m. liepos 31 d. Tarybos reglamento (ES) Nr. 833/2014 dėl ribojamųjų priemonių atsižvelgiant į Rusijos veiksmus, kuriais destabilizuojama padėtis Ukrainoje, (toliau – ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 833/2014) 5i straipsnio 1 dalies reikalavimus. Bendra sulaikyta suma – 6190 Eur. Deklaruoti 55 Eur grąžinti Y. L.
2. Tauragės apylinkės teismo 2024 m. gruodžio 3 d. nutartimi, iš dalies tenkinus administracinėn atsakomybėn patraukto Y. L. skundą, pakeista Institucijos 2024 m. rugsėjo 3 d. nutarimo dalis dėl administracinio poveikio priemonės – pinigų konfiskavimo taikymo ir, vadovaujantis ANK 34 straipsnio 6 dalimi, konfiskuota pinigų suma sumažinta iki 1500 Eur. Kita Institucijos nutarimo dalis palikta nepakeista.
3. Klaipėdos apygardos teismo 2025 m. vasario 10 d. nutarimu, tenkinus administracinėn atsakomybėn patraukto Y. L. atstovo advokato Mindaugo Repšo apeliacinį skundą, Tauragės apylinkės teismo 2024 m. gruodžio 3 d. nutartis panaikinta

ir administracinio nusižengimo byloje priimtas naujas nutarimas – panaikinta Institucijos 2024 m. rugsėjo 3 d. nutarimo dalis, kuria Y. L. nubaustas pagal ANK 515 straipsnio 1 dalį, ir dėl šio nusižengimo jam administracinio nusižengimo teisena nutraukta; panaikinta Institucijos nutarimo dalis dėl administracinių nuobaudų subendrinimo; panaikinta Institucijos nutarimo dalis dėl administracinio poveikio priemonės – 6190 Eur konfiskavimo taikymo ir, vadovaujantis ANK 34 straipsnio 6 dalimi, nutarta administracinio poveikio priemonės – pinigų konfiskavimo netaikyti. Kita Institucijos nutarimo dalis palikta nepakeista.

4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų atrankos kolegijos 2025 m. gegužės 21 d. nutartimi Klaipėdos teritorinės muitinės direktoriaus pavaduotojo, atliekančio direktoriaus funkcijas, A. Berčiūno prašymas atnaujinti administracinėn atsakomybėn patraukto Y. L. administracinio nusižengimo bylą dėl Klaipėdos apygardos teismo 2025 m. vasario 10 d. nutarimo priimtas ir administracinio nusižengimo byla atnaujinta.

II. Prašymo atnaujinti administracinio nusižengimo bylą argumentai

5. Pareiškėjas prašo Klaipėdos apygardos teismo 2025 m. vasario 10 d. nutarimą pakeisti – palikti galioti Institucijos 2024 m. rugsėjo 3 d. nutarimo dalį, kuria Y. L. nubaustas pagal ANK 515 straipsnio 1 dalį; taip pat palikti galioti Institucijos nutarimo dalį dėl Y. L. pagal ANK 208 straipsnio 3 dalį ir 515 straipsnio 1 dalį paskirtų administracinių nuobaudų subendrinimo. Pareiškėjas prašyme nurodo:
   5.1. Administracinio nusižengimo bylą apeliacine tvarka nagrinėjęs apygardos teismas padarė esminį materialiosios teisės pažeidimą. Apygardos teismas nepagrįstai konstatavo, kad Y. L. kontrabanda gabenti pinigai buvo skirti asmeniniam naudojimui ir tai atitinka taikomą Tarybos reglamento (ES) Nr. 833/2014 5i straipsnio 2 dalies a punkte nustatytą to paties straipsnio 1 dalyje įtvirtinto draudimo išimtį, kartu nepagrįstai Y. L. nutraukė administracinio nusižengimo teiseną pagal ANK 515 straipsnio 1 dalį. Teismas netinkamai išaiškino Tarybos reglamento (ES) Nr. 833/2014 5i straipsnio 2 dalies a punkte – „1 dalyje nurodytas draudimas netaikomas euro banknotų pardavimui, tiekimui, perdavimui ar eksportui, jei toks pardavimas, tiekimas, perdavimas ar eksportas yra būtinas į Rusiją vykstančių fizinių asmenų ar kartu keliaujančių jų artimiausių šeimos narių asmeniniam naudojimui“ – nurodytos sąvokos „asmeniniam naudojimui“ reikšmę, atitinkamai nepagrįstai taikė nurodytą draudimo išimtį. Teismo pateiktas išaiškinimas prieštarauja Muitinės departamento prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos rekomendacijoms ir Europos Komisijos gairėse (FAQ) pateiktiems paaiškinimams.
   5.2. Lietuvos Respublikos muitinė turi užtikrinti tarptautinių sankcijų įgyvendinimą priskirtoje veiklos srityje, įskaitant taikomus draudimus ir apribojimus, gabenant grynuosius pinigus pagal Tarybos reglamento (ES) Nr. 833/2014 5i straipsnio 1 dalį. Europos Komisijos paaiškinimuose dėl euro ir kitų Europos Sąjungos valstybės narių banknotų gabenimo draudimo (Tarybos reglamento (ES) Nr. 833/2014 5i straipsnis) nurodyta, kad

įtvirtinta išimtis „asmeniniam naudojimui“ turėtų būti aiškinama siaurai ir taikoma tik keliaujantiems bei skirta fizinių asmenų ir šeimos narių poreikiams kelionės metu padengti. Tokia pati pozicija yra išdėstyta ir Muitinės departamento 2024 m. lapkričio 8 d. rašte Nr. (1.13 Mr) 3BE-7085 „Dėl gabenamų grynųjų pinigų deklaravimo“, kuriame nurodyta, kad „sąlyga „pinigai, būtini asmeniniam naudojimui“ turi būti suprantama ne kaip bet kokių asmeninių poreikių tenkinimas plačiąja prasme, bet skirti tik kaip būtinų keliaujančio asmens ir kartu keliaujančių artimiausių šeimos narių poreikių tenkinimui kelionės metu“.

5.3. Nagrinėjamu atveju Y. L. pinigus gabeno ne asmeniniam naudojimui, t. y. ne keliaujančio asmens poreikiams kelionės metu tenkinti. Gabenti pinigai buvo skirti įmokai bankui už šeimos perkamą būstą. Taigi, pirmiau aptarta išimtis Y. L. negali būti taikoma, ji negali būti aiškinama plačiai, priešingu atveju nustatytas draudimas neveiks, praras savo prasmę. Nagrinėjamu atveju Institucija pagrįstai Y. L. patraukė administracinėn atsakomybėn ne tik pagal ANK 208 straipsnio 3 dalį, bet ir pagal ANK 515 straipsnio 1 dalį už tarptautinių sankcijų pažeidimą.

III. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo argumentai ir išvados

6. Klaipėdos teritorinės muitinės direktoriaus pavaduotojo, atliekančio direktoriaus funkcijas, A. Berčiūno prašymas tenkintinas iš dalies.

Dėl ANK 515 straipsnio taikymo

7. Nagrinėjamoje byloje keliamas ANK 515 straipsnio, nustatančio administracinę atsakomybę už tarptautinių sankcijų arba Lietuvos Respublikos įstatymuose nustatytų ribojamųjų priemonių pažeidimą, taikymo klausimas. Pagal šio straipsnio 1 dalį atsako fizinis asmuo arba juridinio asmens vadovas ar kitas atsakingas asmuo, kuris pažeidė Lietuvos Respublikoje įgyvendinamas tarptautines sankcijas arba Lietuvos Respublikos įstatymuose nustatytas ribojamąsias priemones. To paties straipsnio 2 dalyje paminėtiems subjektams nustatyta atsakomybė už pakartotinį 1 dalyje nurodyto administracinio nusižengimo padarymą. Pažymėtina tai, kad pirmiau išdėstytos normos dispozicija yra blanketinė, todėl joje įtvirtinti draudimai (ribojimai) atskleidžiami kituose tarptautiniuose ir (ar) nacionaliniuose teisės aktuose, reglamentuojančiuose Lietuvos Respublikoje įgyvendinamų tarptautinių sankcijų, ribojamųjų priemonių nustatymą, jų įgyvendinimą ir vykdymą, be kita ko, įvertinant šiuose teisės aktuose įtvirtinto teisinio reguliavimo tikslus. Aptariamas nusižengimas gali būti padaromas tiek tyčia, tiek dėl neatsargumo.
8. Lietuvos Respublikos tarptautinių sankcijų įstatymo (2023 m. kovo 30 d. įstatymo redakcija) paskirtis – užtikrinti Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo ir užsienio politikos interesus, įgyvendinant Lietuvos Respublikos tarptautinius įsipareigojimus, Europos Sąjungos bendrąją užsienio ir saugumo politiką, taip pat prisidedant prie taikos, stabilumo ir teisės viršenybės palaikymo pasaulyje, tarp-

tautinės bendruomenės kovos su tarptautiniu terorizmu, žmogaus teisių pažeidimais, teritoriniais, etniniais ir religiniais konfliktais kitose valstybėse (1 straipsnio 1 dalis). Šis įstatymas, be kita ko, nustato Europos Sąjungos, Jungtinių Tautų ir kitų tarptautinių organizacijų, kurių narė yra arba kuriose dalyvauja Lietuvos Respublika, nustatytų sankcijų ir Lietuvos Respublikos įstatymais nustatytų ribojamųjų priemonių įgyvendinimo bendrąsias sąlygas Lietuvos Respublikoje (1 straipsnio 2 dalis). Pagal šio įstatymo 2 straipsnio, apibrėžiančio pagrindines įstatymo sąvokas, 3 dalį, tarptautinės sankcijos – Europos Sąjungos teisės aktais, Jungtinių Tautų ir kitų tarptautinių organizacijų, kurių narė yra arba kuriose dalyvauja Lietuvos Respublika, sprendimais, kurie Lietuvos Respublikoje taikomi tiesiogiai arba įgyvendinami šio įstatymo nustatyta tvarka, nustatytų apribojimų ir įpareigojimų visuma. To paties įstatymo 4 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad Lietuvos Respublikoje įgyvendinamų tarptautinių sankcijų šio įstatymo ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka privalo laikytis ir jas įgyvendinti visi fiziniai ir juridiniai asmenys. Už tarptautinių sankcijų pažeidimus fiziniai ir juridiniai asmenys atsako šio įstatymo ir kitų Lietuvos Respublikos įstatymų nustatyta tvarka (13 straipsnio 1 dalis).

9. Nagrinėjamu atveju aktualaus 2014 m. liepos 31 d. Tarybos reglamento (ES) Nr. 833/2014 dėl ribojamųjų priemonių atsižvelgiant į Rusijos veiksmus, kuriais destabilizuojama padėtis Ukrainoje, (2024 m. vasario 24 d. reglamento redakcija) 5i straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad draudžiama Rusijai arba bet kuriam fiziniam ar juridiniam asmeniui, subjektui ar organizacijai Rusijoje, įskaitant Rusijos vyriausybę ir centrinį banką, arba naudojimui Rusijoje parduoti, tiekti, perduoti ar eksportuoti bet kuria oficialiąja valstybės narės valiuta denominuotus banknotus. To paties straipsnio 2 dalyje įtvirtintos dvi išimtys, kai paminėtas draudimas nėra taikomas. Nustatyta, kad 1 dalyje nurodytas draudimas netaikomas bet kuria oficialiąja valstybės narės valiuta denominuotų banknotų pardavimui, tiekimui, perdavimui ar eksportui, jei toks pardavimas, tiekimas, perdavimas ar eksportas yra būtinas: a) į Rusiją vykstančių fizinių asmenų ar kartu keliaujančių jų artimiausių šeimos narių asmeniniam naudojimui arba b) diplomatinių atstovybių, konsulinių įstaigų arba tarptautinių organizacijų Rusijoje, kurios pagal tarptautinę teisę naudojasi imunitetais, oficialiems tikslams.
10. Taigi, pagal aptartą teisinį reglamentavimą Reglamento Nr. 833/2014 nuostatos, be kita ko, fiziniams asmenims nustatė imperatyvų draudimą tarptautinių sankcijų įgyvendinimo laikotarpiu euro banknotus parduoti, tiekti, perduoti ar eksportuoti į Rusiją, išskyrus Reglamento Nr. 833/2014 5i straipsnio 2 dalies a punkte nustatytą išimtį. Toks reguliavimas suponuoja asmens pareigą deklaruoti muitinėje visus eksportuojamus eurus ar bet kuria kita oficialiąja ES valstybės narės valiuta denominuotus banknotus, nepriklausomai nuo gabenamos sumos. Be kita ko, tokiam asmeniui tenka pareiga pagrįsti, kad šie grynieji pinigai parduodami, tiekiami, perduodami ar eksportuojami esant vieninteliam teisėtam pagrindui – aptartai išimčiai (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-43-719/2025).
11. Nagrinėjamoje byloje Institucijos priimtu nutarimu Y. L. už 2024 m. birželio 17 d. 14.17 val., siekiant išvengti muitinės kontrolės, paslėptų, nedeklaruotų 6190 Eur

gabenimą per Panemunės kelio postą pėsčiųjų taku iš Lietuvos Respublikos į Rusijos Federacijos Kaliningrado sritį, taip pažeidžiant Tarybos reglamento (ES) Nr. 833/2014 5i straipsnio 1 dalies reikalavimus, buvo nubaustas ne tik pagal ANK 208 straipsnio 3 dalį (kontrabanda), bet ir pagal ANK 515 straipsnio 1 dalį.

12. Apeliacinės instancijos teismas, išnagrinėjęs administracinėn atsakomybėn patraukto Y. L. atstovo apeliacinį skundą, remdamasis Y. L. administracinio nusižengimo teisenos metu duotais paaiškinimais, duomenimis apie jo Lietuvoje veikiančioje UAB „S A“ gaunamą darbo užmokestį ir VTB banko pažymoje užfiksuotais duomenimis, konstatavo, kad iš Lietuvos Respublikos į Rusijos Federacijos Kaliningrado sritį gabenti 6190 Eur yra jo asmeninės darbo pajamų santaupos ir buvo skirti banko įmokai už šeimos perkamą būstą, t. y. pinigai buvo skirti asmeniniam naudojimui, o tai atitinka Tarybos reglamento (ES) Nr. 833/2014 5i straipsnio 2 dalyje nurodytą išimtį, kai draudimas, nustatytas to paties straipsnio 1 dalyje, netaikomas. Kartu apeliacinės instancijos teismas, atsižvelgdamas į paminėtą byloje nustatytą aplinkybę, padarė išvadą, kad Y. L. veiksmai neturi ANK 515 straipsnio 1 dalyje nustatyto administracinio nusižengimo sudėties požymių.
13. Institucijos atstovas prašyme atnaujinti administracinio nusižengimo bylą nurodo, kad apeliacinės instancijos teismas padarė esminį materialiosios teisės pažeidimą – netinkamai taikė ANK 515 straipsnio 1 dalį ir nepagrįstai Y. L. nutraukė šio administracinio nusižengimo teiseną. Pareiškėjo teigimu, teismas nepagrįstai pernelyg plačiai aiškino Tarybos reglamento (ES) Nr. 833/2014 5i straipsnio 2 dalies a punkte įtvirtintoje draudimo išimtyje nurodytą sąvoką „asmeniniam naudojimui“, atitinkamai Y. L. iš Lietuvos Respublikos į Rusijos Federacijos Kaliningrado sritį gabentus nedeklaruotus 6190 Eur, skirtus būsto paskolos įnašui Rusijos banke, nepagrįstai pripažino lėšomis, skirtomis asmeniniam naudojimui, ir taikė draudimo eksportuoti į Rusiją bet kuria oficialiąja valstybės narės valiuta denominuotus banknotus išimtį. Teisėjų kolegija pritaria nurodytiems pareiškėjo argumentams.
14. Pažymėtina tai, kad, pagal nuosekliai formuojamą Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktiką, aiškinant Europos Sąjungos teisės nuostatą, reikia atsižvelgti ne tik į jos formuluotę, bet ir į kontekstą bei teisės akto, kuriame ji įtvirtinta, tikslus (pavyzdžiui, Teisingumo Teismo 2021 m. rugsėjo 2 d. sprendimas byloje *Parchetul de pe lângă Tribunalul Brașov*, C-790/19, 47 punktas ir jame nurodyta praktika; 2021 m. rugsėjo 9 d. sprendimas byloje *Comité Interprofessionnel du Vin de Champagne*, C-783/19, 44 punktas ir jame nurodyta praktika, ir kt.).
15. Pagal Tarybos reglamento (ES) Nr. 833/2014 2 konstatuojamosios dalies nuostatas, taikant papildomas ribojamąsias priemones, šiuo reglamentu siekiama padidinti Rusijos veiksmų, kuriais siekiama pakenkti Ukrainos teritoriniam vientisumui, suverenitetui ir nepriklausomybei, sąnaudas ir remti taikų krizės sprendimą. Iš 2022 m. balandžio 8 d. Tarybos sprendimo (BUSP) 2022/578, kuriuo iš dalies pakeistas Tarybos sprendimas 2014/512/BUSP dėl ribojamųjų priemonių atsižvelgiant į Rusijos veiksmus, kuriais destabilizuojama padėtis Ukrainoje, 6 konstatuojamosios dalies matyti, kad Taryba, atsižvelgdama į padėties rimtumą ir reaguodama į Rusijos karinę agresiją prieš Ukrainą, nusprendė, jog tikslinga imtis papildomų ribojamųjų priemonių, be kita ko, išplėsti draudimus eksportuoti

eurų banknotus ir parduoti eurais denominuotus perleidžiamuosius vertybinius popierius, kad jie būtų taikomi visoms oficialiosioms valstybių narių valiutoms. Būtent šio Tarybos sprendimo pagrindu, siekiant įgyvendinti juo nustatytas papildomas ribojamąsias priemones (draudimus), buvo pakeistas, be kita ko, nagrinėjamai bylai aktualus Tarybos reglamento (ES) Nr. 833/2014 5i straipsnis.

16. Taigi, iš nurodytų Europos Sąjungos teisės aktais siekiamų tikslų, kurie koreliuoja su paminėtais Tarptautinių sankcijų įstatymu siekiamais tikslais, išplaukia, kad draudimo parduoti, tiekti, perduoti ar eksportuoti į Rusiją banknotus, denominuotus bet kuria oficialiąja valstybės narės valiuta, paskirtis – užkirsti kelią Rusijos vyriausybei, jos centriniam bankui ir fiziniams ar juridiniams asmenims Rusijoje gauti prieigą prie banknotų, denominuotų bet kuria oficialia valstybės narės valiuta, neleisti Rusijos ekonominei sistemai naudotis grynaisiais pinigais, denominuotais paminėta valiuta, siekiant dar labiau padidinti Rusijos veiksmų prieš Ukrainą kainą (sąnaudas).
17. Pažymėtina tai, kad Teisingumo Teismas, atsižvelgdamas į Tarybos reglamento (ES) Nr. 833/2014 5i straipsnio formuluotes, atskirų jo nuostatų kontekstą ir paminėtais Europos Sąjungos teisės aktais siekiamus pirmiau nurodytus tikslus, 2025 m. balandžio 30 d. priimtame prejudiciniame sprendime byloje Nr. C-246/24 (pagal Frankfurto prie Maino aukštesniojo apygardos teismo (*Oberlandesgericht Frankfurt am Main*) (Vokietija) prašymą priimti prejudicinį sprendimą baudžiamojoje byloje prieš *ZZ*) išaiškino tiek Tarybos reglamento (ES) Nr. 833/2014 5i straipsnio 1 dalyje įtvirtinto draudimo nuostatas, tiek to paties straipsnio 2 dalies a punkte nustatytoje draudimo išimtyje nurodytą sąvoką „asmeniniam naudojimui“.
18. Teisingumo Teismas nurodė, kad, pagal Tarybos reglamento (ES) Nr. 833/2014 5i straipsnio 1 dalyje nustatyto draudimo formuluotę, jis taikomas, be kita ko, euro banknotų pardavimui, tiekimui, perdavimui ar eksportui „bet kuriam“ fiziniam ar juridiniam asmeniui, subjektui ar organizacijai „Rusijoje“ arba „naudojimui Rusijoje“. Nustatydamas šį draudimą, Europos Sąjungos teisės aktų leidėjas siekia apskritai uždrausti nemokamai arba mainais už prekes ar paslaugas teikti grynuosius pinigus eurais ar kita valstybės narės valiuta bet kuriam Rusijoje esančiam ar įsisteigusiam fiziniam ar juridiniam asmeniui (sprendimo 21–22 punktai).
19. Teisingumo Teismas paminėtame sprendime taip pat išaiškino, jog atsižvelgiant į tai, kad Tarybos reglamento (ES) Nr. 833/2014 5i straipsnio 2 dalies a punkte įtvirtintos draudimo išimties formuluotėje vartojamos sąvokos „asmeninis naudojimas“ apibrėžtis nepateikta nei nurodytame straipsnyje, nei minėtame reglamente vartojamų terminų apibrėžtis nustatančiame 1 straipsnyje ar kitose nuostatose, jos reikšmė ir apimtis turi būti nustatyta remiantis įprasta šių žodžių reikšme bendrinėje kalboje (Teisingumo Teismo 2020 m. vasario 5 d. sprendimas byloje *Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid* (*Jūrininkų įdarbinimas Roterdamo uoste*), C341/18, 42 punktas ir jame nurodyta praktika). Ši sąvoka paprastai reiškia naudojimą atitinkamo asmens poreikiams tenkinti, o ne naudojimą profesiniais, komerciniais ar investavimo tikslais. Aptariamoje draudimo išimties formuluotėje taip pat vartojamas žodis „būtinas“, atsižvelgiant į jo įprastą reikšmę, reiškia, jog tam, kad nebūtų taikomas paminėto reglamento 5i straipsnio 1 dalyje nustatytas draudimas, euro banknotų pardavi-

mas, tiekimas, perdavimas ar eksportas turi būti būtinas tokiems poreikiams patenkinti. Galiausiai grynieji pinigai eurais, kuriuos pagal draudimo išimties formuluotę leidžiama parduoti, tiekti, perduoti ar eksportuoti, turi būti skirti į Rusiją vykstančių fizinių asmenų ar kartu keliaujančių jų artimiausių šeimos narių asmeniniams poreikiams tenkinti jų kelionės ir buvimo Rusijoje metu. Apibendrindamas Teisingumo Teismas konstatavo, kad, pagal pažodinį Reglamento Nr. 833/2014 5i straipsnio 2 dalies a punkto aiškinimą, šio straipsnio 1 dalyje nustatytas draudimas netaikomas, kai į Rusiją vykstantis asmuo parduoda, tiekia, perduoda ar eksportuoja grynuosius pinigus eurais, kurių jam reikia prekėms ar paslaugoms, atitinkančioms šio asmens ir prireikus kartu su juo vykstančių artimų giminaičių kelionės ir buvimo Rusijoje poreikius, įsigyti (sprendimo 23–26 punktai).

20. Kartu aptartų išaiškinimų kontekste Teisingumo Teismas pažymėjo, kad, pagal Reglamento Nr. 833/2014 5i straipsnio 2 dalies a punkto kontekstą, jame įtvirtinta to paties straipsnio 1 dalyje nustatyto draudimo išimtis. Pagal suformuotą praktiką, išimtys turi būti aiškinamos siaurai, kad bendrosios taisyklės neprarastų savo prasmės (Teisingumo Teismo 2022 m. spalio 28 d. sprendimas byloje *Generalstaatsanwaltschaft München* (*Ekstradicija ir* ne bis in idem), C435/22 PPU, 120 punktas ir jame nurodyta praktika). Tik tuo atveju, kai Reglamento Nr. 833/2014 5i straipsnio 2 dalies a punkto nuostata aiškinama taip, kad joje nurodyta išimtis taikoma tik valstybės narės valiuta denominuotų banknotų, skirtų į Rusiją vykstančio asmens ir kartu su juo keliaujančių artimų giminaičių kelionės ir buvimo joje išlaidoms finansuoti, pardavimui, tiekimui, perdavimui ir eksportui, galima užtikrinti siaurą šios išimties aiškinimą, nepadarant to paties straipsnio 1 dalyje nustatytos bendrosios taisyklės beprasmės (sprendimo 27, 29 punktai).
21. Remdamasi pirmiau aptartomis teisės aktų nuostatomis, Teisingumo Teismo pateiktais išaiškinimais, teisėjų kolegija konstatuoja, kad apeliacinės instancijos teismas nagrinėjamoje byloje nepagrįstai plačiai aiškino Reglamento Nr. 833/2014 5i straipsnio 2 dalies a punkto nuostatas, nesant pagrindo, taikė Y. L. paminėtame punkte įtvirtintą draudimo eksportuoti į Rusiją euro banknotus išimtį, dėl to buvo netinkamai pritaikyta ANK 515 straipsnio 1 dalis. Y. L. darbo pajamų santaupų euro banknotais (6190 Eur), skirtų būsto paskolos įnašui Rusijos banke, iš Lietuvos į Rusiją gabenimas nėra eksportas, būtinas šio asmens asmeniniam naudojimui Tarybos reglamento (ES) Nr. 833/2014 5i straipsnio 2 dalies a punkte įtvirtintos draudimo išlygos prasme.
22. Dėl nurodytų aplinkybių apeliacinės instancijos teismo nutarimas, kuriuo panaikinta apylinkės teismo nutartis, naikintinas.

Teisėjų kolegija, atsižvelgdama į išdėstytus argumentus ir vadovaudamasi Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 662 straipsnio 14 dalies 4 punktu,

n u t a r i a :

Panaikinti Klaipėdos apygardos teismo 2025 m. vasario 10 d. nutarimą ir palikti galioti Tauragės apylinkės teismo 2024 m. gruodžio 3 d. nutartį be pakeitimų.

2.30. Administracinių nusižengimų bylų nagrinėjimo teisme išlaidų atlyginimas (ANK 666 straipsnis)

Situacija, kai asmeniui administracinio nusižengimo teisena nutraukiama dėl ANK IV skyriuje nurodytos atleidimo nuo administracinės atsakomybės aplinkybės, turi būti prilyginama situacijai, kai asmeniui administracinio nusižengimo teisena nutraukta, nes nepadaryta veika, turinti administracinio nusižengimo požymių. Abiem atvejais teismo sprendimai dėl administracinio nusižengimo teisenos nutraukimo iš esmės turi vienodą teisinę reikšmę – asmeniui nesukelia (neturi sukelti) jokių neigiamų teisinių pasekmių.

Administracinio nusižengimo byla Nr. 2AT-38-976/2025
Teisminio proceso Nr. 4-68-3-01368-2024-7
Procesinio sprendimo kategorija 21.12.3
(S)

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

N U T A R T I S
LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2025 m. lapkričio 4 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Daivos Pranytės-Zalieckienės (kolegijos pirmininkė), Gabrielės Juodkaitės-Granskienės ir Rimos Ažubalytės (pranešėja),

teismo posėdyje rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo pagal **V. L.**, kuriam administracinio nusižengimo teisena nutraukta dėl būtinojo reikalingumo, prašymą, vadovaujantis Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso (toliau – ir ANK) 658 straipsnio 1 dalies 5 punktu, atnaujintą administracinio nusižengimo bylą.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė :

I. Bylos esmė

1. V. L. Viešųjų pirkimų tarnybos (toliau – ir Institucija) 2024 m. liepos 15 d. nutarimu nubaustas pagal ANK 184 straipsnio 1 dalį 400 Eur dydžio bauda už tai, kad jis, būdamas UAB Lietuvos parodų ir kongresų rūmų „Litexpo“ Viešųjų pirkimų komisijos (toliau – ir Komisija) narys, Komisijos posėdžiuose, vykusiuose 2022 m. gruodžio 27 d., 2022 m. rugpjūčio 10 d., 2022 m. gruodžio 5 d., 2022 m. lapkričio 11 d., 2022 m. gruodžio 21 d., pažeisdamas Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo (toliau – VPĮ) 17 straipsnio 1 dalyje įtvirtintus lygiateisišku-

mo ir skaidrumo principus, 71 straipsnio 1 dalies 3 punktą, balsavo už neteisėtus sprendimus viešuosius pirkimus „Dizainerio paslaugos“, „Techninio projekto (vizualizacijos, plano) NATO renginiui parengimo paslaugos“, „Tinklo paslaugos ir jo veiksmui reikalingų prekių pirkimas ir nuoma renginiui“, „Konferencijos įrangos nuoma“, „Konstrukcijų nuoma renginiui“ vykdyti neskelbiamų derybų būdu.

2. Vilniaus miesto apylinkės teismo 2024 m. lapkričio 15 d. nutarimu tenkinus administracinėn atsakomybėn patraukto asmens V. L. skundą, Institucijos 2024 m. liepos 15 d. nutarimas panaikintas ir administracinio nusižengimo teisena nutraukta.
3. Vilniaus apygardos teismo 2025 m. sausio 27 d. nutartimi Vilniaus miesto apylinkės teismo 2024 m. lapkričio 15 d. nutarimas paliktas nepakeistas ir Institucijos apeliacinis skundas atmestas. Be to, V. L. turėtos 1800 Eur teisinės pagalbos išlaidos už atsiliepimo į apeliacinį skundą paruošimą nepripažintos proceso išlaidomis ir jų atlyginimas nepriteistas.
4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų atrankos kolegijos 2025 m. vasario 12 d. nutartimi V. L., kuriam administracinio nusižengimo teisena nutraukta, prašymas priimtas ir administracinio nusižengimo byla atnaujinta.

II. Prašymo atnaujinti administracinio nusižengimo bylą ir atsiliepimo į jį argumentai

5. Pareiškėjas prašo iš dalies pakeisti Vilniaus apygardos teismo 2025 m. sausio 27 d. nutartį, V. L. turėtas 1800 Eur teisinės pagalbos išlaidas už atsiliepimo į apeliacinį skundą parengimą pripažinti proceso išlaidomis ir jų atlyginimą priteisti iš Institucijos. Pareiškėjas prašyme nurodo:
   5.1. Atsižvelgiant į ANK 666 straipsnio 1 dalies ir Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau – ir BPK) 106 straipsnio 3 dalies nuostatų įtvirtintą teisinį reguliavimą bei tai, kad pareiškėjas buvo išteisintas, t. y. apylinkės ir apygardos teismai pripažino, kad V. L. yra nekaltas ir jam inkriminuotas nusižengimas netaikytas, akivaizdu, kad pareiškėjui turėjo būti priteistas patirtų išlaidų advokato teisinei pagalbai apmokėti atlyginimas. Apygardos teismo argumentai, kad V. L. patirtų teisinės pagalbos išlaidų atlyginimas negali būti priteisiamas, išimtinai tai siejant tik su ANK 666 straipsnio 2 dalyje įtvirtintu teisiniu reguliavimu, laikytini nepagrįstais ir prieštaraujančiais jau anksčiau minėtoms teisės normoms. Nepagrįstai apkaltintas asmuo neturėtų patirti bylinėjimosi išlaidų proceso pabaigoje.
   5.2. Pabrėžtina, kad tiek administracinio nusižengimo bylą nutraukus, nes nepadaryta veika, turinti administracinio nusižengimo požymių, tiek dėl to, kad buvo viena ANK IV skyriuje nurodyta ar kita šiame kodekse nustatyta atleidimo nuo administracinės atsakomybės aplinkybė, yra pasiekiamas tas pats rezultatas – asmuo laikomas nekaltu (išteisintu), jam skirta nuobauda panaikinama. Tai reiškia, kad asmuo apsigynė, todėl ir jo patirtų išlaidų teisinei pagalbai atlyginimas turėtų būti priteisiamas iš kaltintojo, t. y. turėtų būti sprendžiama pagal kilusias pasekmes, o ne pagal formalią pasekmių atsiradimo priežastį. Kitoks teisės aiškinimas ir taikymas dėl patirto išlaidų teisinei pagalbai atlyginimo priteisimo, kai administracinio nusižengimo

teisena nutraukiama, kai yra viena ANK IV skyriuje nurodyta ar kita šiame kodekse nustatyta atleidimo nuo administracinės atsakomybės aplinkybė, neužtikrina asmens teisinio tikrumo, aiškumo ir yra prieštaringas turimų teisių ir pareigų balanso išlaikymo prasme. Be to, būtų sugrįžta atgal, kai ANK nebuvo įtvirtinta teisė gauti patirtų bylinėjimosi išlaidų teisinei pagalbai atlyginimo apskritai, o tai reikštų, kad užkertama ar stipriai ribojama asmens teisė kreiptis į teismą, taip pažeidžiant veiksmingos teisinės gynybos garantijos užtikrinimą.

5.3. Be to, ANK 577 straipsnio 2 dalies 6 punkte yra nurodyta, kad administracinėn atsakomybėn traukiamas asmuo turi teisę naudotis teisine advokato ar kito įgalioto atstovo pagalba. Šia savo teise V. L. pasinaudojo, sudaręs susitarimą su advokatu dėl atsiliepimo į apeliacinį skundą apygardos teismui parengimo, kadangi šis teismas galėjo tenkinti Institucijos apeliacinį skundą. Todėl pareiškėjas, gindamas savo pažeistas ir įstatymo saugomas teises ir interesus, būdamas administracinėn atsakomybėn patrauktas asmuo, turėjo ne tik teisę, bet ir pareigą teikti atsiliepimą į Institucijos apeliacinį skundą, dėstydamas jame savo nuomonę. Dėl parengto atsiliepimo į apeliacinį skundą pareiškėjas patyrė išlaidų, kurias, laimėjus bylą, turėtų atlyginti nepagrįstą kaltinimą ir apeliacinį skundą pateikusi Institucija. Institucija, prieš priimdama nutarimą, kuris buvo panaikintas, turėjo išsamiai įvertinti byloje esančius įrodymus ir spręsti, ar nėra aplinkybių, dėl kurių administracinio nusižengimo teisena gali būti nutraukta. Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad apygardos teismas, palikdamas galioti apylinkės teismo nutarimą dėl administracinio nusižengimo teisenos nutraukimo V. L., rėmėsi atsiliepimo į apeliacinį skundą argumentais ir motyvais. Todėl apygardos teismo argumentai, kad pareiškėjas neturėjo pareigos teikti atsiliepimo į apeliacinį skundą, prieštarauja ANK 577 straipsnio 2 dalies 6 punkto įtvirtintam teisiniam reguliavimui, teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principams.

5.4. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas savo jurisprudencijoje yra pripažinęs ir išaiškinęs, jog asmens teisės turi būti ginamos ne formaliai, o veiksmingai tiek nuo privačių asmenų, tiek nuo valstybės institucijų ar pareigūnų neteisėtų veiksmų (Konstitucinio Teismo 1997 m. spalio 1 d., 2000 m. gegužės 8 d. ir 2001 m. liepos 12 d. nutarimai). Realios galimybės prisiteisti bylinėjimosi išlaidų atlyginimą nebuvimas stabdo asmenis nuo siekio ginti savo teises, susitaikant su tikėtinu neteisėtumu – kai neskųsti apsimoka labiau nei rizikuoti dėl nepriteistino bylinėjimosi išlaidų atlyginimo. Be to, apygardos teismo sprendimas nepriteisti pareiškėjui jo patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimo pažeidžia ir Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – EŽTT) praktiką. Šis teismas Lietuvos teismų veiksmus, kai buvo atsisakyta priteisti bylinėjimosi išlaidų atlyginimą, pripažino nepagrįstais ir neteisėtais (EŽTT 2020 m. vasario 18 d. sprendimas byloje *Černius ir Rinkevičius prieš Lietuvą*, peticijų Nr. 73579/17 ir Nr. 14620/18).

5.5. Jei Lietuvos Aukščiausiajam Teismui kyla abejonių dėl patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimo priteisimo susiklosčiusioje situacijoje, pareiškėjas prašo

kreiptis į Konstitucinį Teismą su prašymu spręsti, ar ANK 666 straipsnis tiek, kiek jame tiesiogiai nenustatyta galimybė teismui priteisti asmeniui, kuriam administracinio nusižengimo teisena nutraukta nustačius, kad yra ANK IV skyriuje nurodyta ar kita šiame kodekse nustatyta atleidimo nuo administracinės atsakomybės aplinkybė, visų ar dalies būtinų ir pagrįstų išlaidų advokatui (advokato padėjėjui) atlyginimą iš inicijavusios administracinio nusižengimo bylos teiseną institucijos, neprieštarauja Konstitucijoje įtvirtintiems teisinės valstybės ir teisingumo principams.

6. Viešųjų pirkimų tarnybos direktoriaus pavaduotojas Arūnas Siniauskas atsiliepimu į pareiškėjo prašymą prašo pareiškėjo prašymą atmesti ir palikti Vilniaus apygardos teismo 2025 m. sausio 27 d. nutartį nepakeistą. Atsiliepime į prašymą nurodo:
   6.1. Apygardos teismas tinkamai aiškino ir taikė ANK 666 straipsnio nuostatas, todėl pagrįstai ir teisėtai nusprendė, kad nagrinėjamu atveju nėra teisinio pagrindo pareiškėjui priteisti jo patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimą, nustačius, kad pareiškėjas ANK 184 straipsnio 1 dalyje nurodytą administracinį nusižengimą padarė esant būtinajam reikalingumui.
   6.2. Apylinkės ir apygardos teismai nusprendė, kad nagrinėjamu atveju yra pagrindas taikyti būtinojo reikalingumo institutą ir pareiškėjo netraukti administracinėn atsakomybėn. Tačiau kartu konstatavo, jog pareiškėjas ANK 184 straipsnio 1 dalyje nustatytą administracinį nusižengimą padarė. Tuo tarpu ANK 565^1 straipsnio 1 punkte nustatyta aplinkybė – padaryta veika neturi administracinio nusižengimo požymių, kai asmeniui galima priteisti jo patirtų bylinėjimosi išlaidų atlyginimą, – reiškia, jog asmens veiksmuose priešingas teisei veikimas išvis nenustatytas, t. y. asmuo veikė teisėtai. Taigi pareiškėjo veikimas būtinojo reikalingumo sąlygomis negali būti prilyginamas aplinkybei, kad padaryta veika neturi administracinio nusižengimo požymių. Todėl pareiškėjas nepagrįstai teigia, kad ANK 565^1 straipsnio 1 ir 4 punktuose nustatytos aplinkybės sukelia tas pačias teisines pasekmes.
   6.3. Pažymėtina ir tai, kad Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2022 m. balandžio 29 d. įsakymu buvo patvirtintos Rekomendacijos dėl baudžiamosiose ir administracinių nusižengimų bylose atlygintinų išlaidų advokato ar advokato padėjėjo suteiktoms paslaugoms apmokėti nustatymo. Šių rekomendacijų 2 punkte taip pat nustatyta, kad išlaidos už advokato, kuris administracinio nusižengimo byloje dalyvavo kaip asmens įgaliotas atstovas, suteiktas teisines paslaugas atlyginamos, jeigu administracinio nusižengimo teisena dėl atstovaujamojo nutraukta pagal ANK 565^1 straipsnio 1 punktą.
   6.4. Taigi, Institucijos nuomone, pareiškėjas nepagrįstai išplečia ANK 666 straipsnio 2 dalies aiškinimą.
   6.5. Atkreiptinas dėmesys ir į tai, jog įstatymo leidėjo buvo svarstyta galimybė taikyti išlaidų atlyginimą administracinių nusižengimų bylose ir tais atvejais, kai pradėtoji administracinio nusižengimo teisena nutraukiama dėl to, kad yra tam tikros ANK IV skyriuje nurodytos aplinkybės – pavyzdžiui, būtinoji gintis, įstatymų uždraustą veiką padariusio asmens sulaikymas ir pan. Tačiau Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetas

2022 m. kovo 23 d. išvadoje nurodė nepritariantis tokiems siūlymams – plėsti sąrašą pagrindų, kuriems esant išlaidos advokato ar advokato padėjėjo paslaugoms yra atlyginamos.

6.6. Institucijos nuomone, bylinėjimosi išlaidų administracinio nusižengimo byloje atlyginimo klausimą aiškinant taip, kaip aiškina pareiškėjas, t. y. kad bylinėjimosi išlaidų teisme atlyginimo klausimas administracinių nusižengimų bylose *mutatis mutandis* (su būtinais (atitinkamais) pakeitimais) pagal ANK 666 straipsnio 1 dalį turėtų būti sprendžiamas vadovaujantis BPK nuostatomis, ANK 666 straipsnio 2 dalis išvis taptų beprasmiška, t. y. nėra prasmės ANK išskirti vieną atvejį, kai gali būti priteisiamos administracinėn atsakomybėn patraukto asmens patirtos bylinėjimosi išlaidos, kai, anot pareiškėjo, klausimas turėtų sprendžiamas pagal BPK 106 straipsnio 3 dalį, nustatančią, jog advokato arba advokato padėjėjo išlaidos atlyginamos iš valstybės lėšų visais atvejais, kai asmuo išteisinamas.

6.7. Pažymėtina ir tai, kad ANK nenustato galimybės priteisti bylinėjimosi išlaidų atlyginimo pareiškėjo prašomu būdu, t. y. iš Institucijos. ANK 666 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad asmens išlaidos advokato ar advokato padėjėjo paslaugoms apmokėti atlyginamos iš valstybės, savivaldybės arba iš valstybės ar savivaldybės biudžetų neišlaikomo subjekto. Kadangi Institucija yra biudžetinė įstaiga, ANK nenustato galimybės šių išlaidų atlyginimą priteisti tiesiogiai iš Institucijos.

III. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo argumentai ir išvados

7. Pareiškėjo V. L. prašymas tenkintinas.
8. Pareiškėjas prašyme, remdamasis ANK 577 straipsnio 2 dalies 6 punkto, 666 straipsnio 1 dalies, BPK 106 straipsnio 3 dalies nuostatomis, Konstitucinio Teismo, Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudencija, teigia, kad jam turi būti atlygintos jo pagrįstai turėtos išlaidos advokato teisinei pagalbai apmokėti apeliacinės instancijos teisme, kadangi jam administracinio nusižengimo teisena buvo nutraukta.
9. Šioje byloje apeliacinės instancijos teismas netenkino pareiškėjo atstovo advokato A. Krištapavičiaus prašymo priteisti V. L. 1800 Eur turėtų teisinės pagalbos išlaidų atlyginimą už atsiliepimo į apeliacinį skundą parengimą. Teismas savo sprendimą grindė tuo, kad V. L. administracinio nusižengimo teisena nutraukta ne pagal ANK 565^1 straipsnio 1 punktą, kaip nustatyta ANK 666 straipsnio 2 dalyje, o pagal ANK 565^1 straipsnio 4 punktą – nustačius, kad V. L. ANK 184 straipsnio 1 dalyje nustatytą administracinį nusižengimą padarė esant būtinajam reikalingumui. Be to, apeliacinės instancijos teismas pažymėjo ir tai, kad pareiškėjui atsiliepimo į apeliacinį skundą pateikimas nebuvo privalomas. Su šiomis apeliacinės instancijos teismo išvadomis nesutiktina.
10. Konstitucijos 31 straipsnio 6 dalyje nustatyta, jog asmeniui, kuris įtariamas padaręs nusikaltimą, ir kaltinamajam nuo jų sulaikymo arba pirmosios apklausos momento garantuojama teisė į gynybą, taip pat ir teisė turėti advokatą. Ši konstitucinė nuostata detalizuota tiek ANK 577 straipsnio 2 dalies 6 punkte, kuriame

nurodyta, kad administracinėn atsakomybėn traukiamas asmuo turi teisę į teisinę advokato ar kito įgalioto atstovo pagalbą, tiek ir Baudžiamojo proceso kodekso 21 straipsnio 4 dalyje, 22 straipsnio 3 dalyje, 44 straipsnio 8 dalyje, kuriose įtvirtinta įtariamojo, kaltinamojo teisė turėti gynėją. Tai reiškia, kad asmuo, kuris realizuoja konstitucinę teisę gintis naudojantis teisine advokato pagalba, taip pat ir administracinių nusižengimų bylų procese, dėl to gali patirti išlaidų (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. balandžio 28 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-7-6-303/2021).

11. Teisė į gynybą yra vienas iš sąžiningo proceso garantų. Teisinėje valstybėje asmens teisė ginti savo teises suponuoja tai, kad kaltininkui įstatymu turi būti užtikrinta pakankamai procesinių priemonių gintis nuo pateikto kaltinimo ir galimybė jomis pasinaudoti. Teisė į gynybą yra viena iš teisingo bylos nagrinėjimo sąlygų (Konstitucinio Teismo 2000 m. rugsėjo 19 d. nutarimas). Konstitucijos 30 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta asmens teisė kreiptis į teismą dėl pažeistų teisių ar laisvių gynimo suponuoja teisėtą lūkestį, kad teismas teisingai ir objektyviai išnagrinės jo bylą, priims motyvuotą ir pagrįstą sprendimą, *inter alia* (be kita ko), dėl bylinėjimosi išlaidų paskirstymo; toks teisinis reguliavimas, pagal kurį sudaromos prielaidos teismui byloje priimti teisingą, motyvuotą ir pagrįstą sprendimą, taip pat užtikrina veiksmingą asmens konstitucinės teisės į teisminę jo pažeistų konstitucinių teisių ir laisvių gynybą įgyvendinimą; teisingas bylos šalių išlaidų paskirstymas priklauso, *inter alia*, nuo bylos šalių patirtų išlaidų pagrįstumo ir būtinumo, nuo to, kiek jų reikalavimai buvo patenkinti teismui išsprendus bylą, kitų reikšmingų aplinkybių (Konstitucinio Teismo 2018 m. gruodžio 14 d. nutarimas).
12. Konstitucinis Teismas 2021 m. kovo 19 d. nutarime pripažino, kad Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 302[1] straipsnis tiek, kiek jame nebuvo nustatyta, kad, teismui nusprendus nutraukti administracinio teisės pažeidimo bylą nenustačius administracinio teisės pažeidimo įvykio ar sudėties, asmeniui, atsižvelgiant į bylos aplinkybes, atlyginamos būtinos ir pagrįstos išlaidos advokatui, prieštaravo Konstitucijos 30 straipsnio 1 daliai, 31 straipsnio 6 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui. Siekiant įgyvendinti minėtą Konstitucinio Teismo 2021 m. kovo 19 d. nutarimą, ANK 666 straipsnis buvo papildytas 2 dalimi. ANK 666 straipsnio 2 dalyje (2023 m. birželio 1 d. įstatymo redakcija) nustatyta, kad kai asmeniui administracinio nusižengimo teisena nutraukta pagal šio kodekso 565[1] straipsnio 1 punktą (iki 2023 m. birželio 1 d. galiojęs ANK 591 straipsnis), šio asmens išlaidos advokato ar advokato padėjėjo, kuris dalyvavo byloje kaip asmens įgaliotas atstovas, paslaugoms apmokėti atlyginamos iš valstybės, savivaldybės arba iš valstybės ar savivaldybės biudžetų neišlaikomo subjekto lėšų *mutatis mutandis* taikant Baudžiamojo proceso kodekso nuostatas. Tačiau ANK 666 straipsnio 2 dalyje tiesiogiai nenustatyta analogiška teisė asmeniui, kuriam administracinio nusižengimo teisena nutraukta, nustačius ANK IV skyriuje nurodytą atleidimo nuo administracinės atsakomybės aplinkybę.
13. Pažymėtina, kad jau minėtame Konstitucinio Teismo 2021 m. kovo 19 d. nutarime nurodyta, jog iš paminėtų Konstitucijos straipsnių bei konstitucinio teisinės valstybės principo kyla reikalavimas įstatymų leidėjui nustatyti tokį teisinį reguliavimą,

pagal kurį asmens teisė teisme ginti savo teises, naudojantis advokato teikiama teisine pagalba, būtų įgyvendinama realiai ir veiksmingai, be kita ko, numatyti atsižvelgiant į bylos aplinkybes būtinų ir pagrįstų išlaidų šiai teisei įgyvendinti atlyginimą asmeniui, kuriam nėra taikoma teisinė atsakomybė, nes nenustatyta, kad jis padarė teisės pažeidimą. Taigi turi būti nustatytas toks teisinis reguliavimas, kuris, visais atvejais nustačius, kad asmuo nepadarė teisės pažeidimo, leistų asmeniui, patyrusiam išlaidų dėl advokato teisinės pagalbos, reikalauti šių išlaidų atlyginimo.

14. Apylinkės ir apygardos teismų sprendimais nustatyta, kad V. L., būdamas Viešųjų pirkimų komisijos narys ir balsuodamas už tai, kad kaltinime nurodyti viešieji pirkimai būtų vykdomi neskelbtinų derybų būdu, pažeidė VPĮ 17 straipsnio 1 dalyje įtvirtintus lygiateisiškumo ir skaidrumo principus, 71 straipsnio 1 dalies 3 punktą ir tokiu būdu padarė nusižengimą, nustatytą ANK 184 straipsnio 1 dalyje. Tačiau kartu konstatuota, kad toks pažeidimas yra formalus, kadangi V. L. veikė esant būtinajam reikalingumui. Teisėjų kolegija atkreipia dėmesį į tai, kad asmens veiksmai, padaryti esant būtinajam reikalingumui, laikytini socialiai vertingais. Kadangi, kai pavojus negali būti pašalintas kitomis priemonėmis, padarant žalos vienam teisės saugomam interesui, yra išvengiama didesnės žalos kitam. Todėl, teisėjų kolegijos vertinimu, teisinių pasekmių kontekste situacija, kai asmeniui administracinio nusižengimo teisena nutraukiama dėl ANK IV skyriuje nurodytos atleidimo nuo administracinės atsakomybės aplinkybės, turi būti prilyginama situacijai, kai asmeniui administracinio nusižengimo teisena nutraukta, nes nepadaryta veika, turinti administracinio nusižengimo požymių. Abiem atvejais teismo sprendimai dėl administracinio nusižengimo teisenos nutraukimo iš esmės turi vienodą teisinę reikšmę – asmeniui nesukelia (neturi sukelti) jokių neigiamų teisinių pasekmių.
15. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamosiose bylose (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-128-648/2023, 2K-32-648/2025) laikomasi panašios pozicijos. Šiose bylose Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pripažino, kad asmeniui nutraukus baudžiamąją bylą dėl baudžiamąją atsakomybę šalinančių aplinkybių, nustatytų Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso V skyriuje (pavyzdžiui, būtinoji gintis, profesinių pareigų atlikimas), tokio asmens statusas prilyginamas išteisintajam ir šiam asmeniui, vadovaujantis BPK 106 straipsnio 3 dalimi, turi būti priteistas patirtų išlaidų advokato teisinei pagalbai apmokėti atlyginimas.
16. Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, ir vadovaudamasi ANK 666 straipsnio 1 dalimi, BPK 106 straipsnio 3 dalimi, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo formuojama praktika, teisėjų kolegija daro išvadą, kad asmens, kuriam administracinio nusižengimo teisena nutraukta pagal ANK 565^{1} straipsnio 4 punktą, nustačius administracinę atsakomybę šalinančią aplinkybę – būtinąjį reikalingumą, procese patirtos būtinos ir pagrįstos išlaidos advokato, kuris dalyvavo byloje kaip asmens įgaliotas atstovas, teisinei pagalbai apmokėti turi būti atlygintos ANK 666 straipsnio 2 dalyje nustatyta tvarka.
17. Remdamasi pirmiau išdėstytais argumentais, teisėjų kolegija konstatuoja, kad apygardos teismas, spręsdamas klausimą dėl V. L. šiame teisme patirtų išlaidų advokato teisinei pagalbai apmokėti atlyginimo priteisimo, padarė teisiškai ne-

pagrįstas išvadas, dėl to skundžiama apygardos teismo nutartis keistina (ANK 662 straipsnio 14 dalies 6 punktas).

18. Pareiškėjas prašo priteisti apeliacinės instancijos teisme 1800 Eur išlaidų, patirtų už advokato suteiktą teisinę pagalbą, atlyginimą. Teisėjų kolegija, atsižvelgdama į administracinio nusižengimo bylos apimtį, jos faktinį ir teisinį sudėtingumą, teisinės pagalbos teikimo pastovumą ir pobūdį, bylos rezultatą, išlaidų būtinumą ir pagrįstumą, protingumo bei sąžiningumo principus, daro išvadą, kad pareiškėjo prašymas dėl išlaidų už advokato paslaugas atlyginimo turi būti tenkinamas visiškai, V. L. iš valstybės priteisiant 1800 Eur.

Atsižvelgdama į tai, kas pirmiau išdėstyta, teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 662 straipsnio 14 dalies 6 punktu,

n u t a r i a :

Pakeisti Vilniaus apygardos teismo 2025 m. sausio 27 d. nutartį, panaikinant dalį, kuria V. L. turėtos 1800 (vieno tūkstančio aštuonių šimtų) Eur teisinės pagalbos išlaidos už atsiliepimo į apeliacinį skundą parengimą nepripažintos proceso išlaidomis ir jų atlyginimas nepriteistas.

Priteisti V. L. iš valstybės 1800 (vieno tūkstančio aštuonių šimtų) Eur patirtų išlaidų advokato paslaugoms apmokėti atlyginimą.

LIETUVOS AUKŠČIAUSIOJO TEISMO
TEISMŲ PRAKTIKOS APŽVALGA

3.1. APYLINKIŲ TEISMŲ PRAKTIKOS DĖL ATSISAKYMŲ IŠDUOTI TEISMO ĮSAKYMUS APŽVALGA

ĮVADAS

CPK XXIII skyriuje reglamentuojami teismo įsakymo išdavimo nagrinėjimo ypatumai. Bylas pagal pareiškimus dėl teismo įsakymo išdavimo nagrinėja apylinkių teismai (Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – CPK) 431 straipsnio 6 dalis). Remiantis Nacionalinės teismų administracijos pateiktais statistiniais duomenimis, 2025 m. I ketvirtį apylinkių teismuose iš viso buvo išnagrinėta 16 570 bylų dėl teismo įsakymo išdavimo. Iš jų 50 proc. atvejų buvo išduoti teismo įsakymai, jie įsiteisėjo. Kitais 50 proc. atvejų pareiškimą dėl teismo įsakymo išdavimo buvo atsisakyta priimti (34 proc. atvejų) arba priimtas teismo įsakymas panaikintas dėl vienokių ar kitokių priežasčių (16 proc. atvejų) (detaliau žr. diagramos duomenis).

Teisė į teisminę gynybą, kurią garantuoja Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos 8 straipsnis, Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 6 straipsnio 1 dalis, Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnis ir Lietuvos Respublikos Konstitucijos 30 straipsnio 1 dalis, reikalauja ne tik sudaryti galimybę asmeniui kreiptis į teismą, bet ir realiai apginti pažeistą ar ginčijamą subjektinę teisę, įgyvendinti priimtą teismo sprendimą.

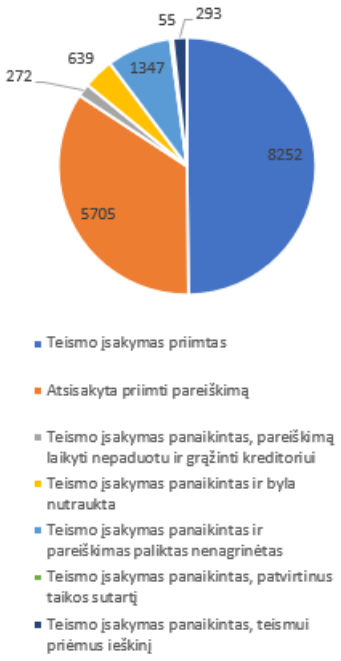

Teismo įsakymo procedūra yra viena iš kreditoriui suteikiamų priemonių supaprastinta ir pagreitinta tvarka ginti savo pažeistas teises, taip įgyvendinant visuotinai pripažįstamą teisę kreiptis į teismą. Nepagrįstas ar itin formalus atsisakymas išduoti teismo įsakymą gali kelti keblumų dėl kreditoriaus teisės kreiptis į teismą įgyvendinimo, neigiamai paveikti teismų darbo krūvį. Todėl Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, įvertinęs šias aplinkybes ir tai, kad apylinkių teismuose neretai pasitaiko klausimų dėl tam tikrų teismo įsakymo išdavimo procedūrą reglamentuojančių teisės normų taikymo ir aiškinimo, be kita ko, reaguodamas į viešojoje erdvėje pasirodančius vertinimus, kad atsisakymai išduoti teismo įsakymus galimai ne visuomet pagrįsti, apžvelgia apylinkių teismų 2025 m. I ketvirčio praktiką dėl atsisakymų išduoti teismo įsakymus.

Pažymėtina, kad, remiantis oficialia konstitucine doktrina (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 28 d. nutarimas), šioje apžvalgoje pateikiamos ne naujos teisės aktų aiškinimo taisyklės, o sisteminė aktualios teismų praktikos analizė. Jos tikslas yra ne nurodyti teismams, kaip jie turėtų spręsti vienokias ar

kitokias bylas, o pateikti susistemintą medžiagą, kuri parodytų vyraujančias teismų praktikos tendencijas, išryškintų pozityvius ir negatyvius teisės aiškinimo pavyzdžius. Apžvalgoje pateikiami išaiškinimai, suformuluoti ne cituojamose teismų nutartyse, vertintini kaip rekomendacinio pobūdžio teisės normų taikymo išaiškinimai, neturintys privalomosios galios.

Pirmoje šios apžvalgos dalyje apibendrinama teismo įsakymo proceso paskirtis ir tikslai. Antroje dalyje pateikiama apylinkių teismų praktikos dėl atsisakymo išduoti teismo įsakymus, kai pareiškimas dėl teismo įsakymo išdavimo neatitinka leistinumo reikalavimų, analizė. Trečioje dalyje nagrinėjami su pareiškimo forma ir turiniu bei įrodymų vertinimu susiję apylinkių teismų praktikos probleminiai pavyzdžiai. Ketvirtoje dalyje išdėstomi teismų įsakymo procedūros taikymo vartojimo santykiuose ypatumai. Penktoje ir šeštoje dalyse išryškinami su reikalavimo teisių perleidimu ir vekseliais susiję atsisakymų išduoti teismo įsakymus probleminiai aspektai.

1. TEISMO ĮSAKYMO PROCESO PASKIRTIS IR TIKSLAI

1. Teismo įsakymo išdavimo procedūra – tai viena iš sumarinio (supaprastinto) civilinio proceso formų. Įstatymų leidėjas, CPK įtvirtindamas specialias teismo įsakymo išdavimo nagrinėjimo procesines taisykles, siekė keleto tikslų: i) paspartinti „visiškai aiškių" bylų nagrinėjimą; ii) užtikrinti geresnį civilinės apyvartos funkcionavimą; iii) diferencijuoti pažeistų teisių gynimo procedūrą priklausomai nuo bylos sudėtingumo; iv) suteikti šalims pasirinkimo galimybę.[1] Pagrindinė teismo įsakymo institutui keliama užduotis – maksimaliai supaprastinti ir pagreitinti teismo darbą sprendžiant sąlygiškai aiškias bylas, dėl kurių šalys praktiškai nesiginčija.[2]
2. Teisės doktrinoje pažymima, kad, priklausomai nuo valstybės pasirinkto modelio, teismo įsakymo išdavimo procedūra gali būti dvipakopė (kai iš pradžių skolininkui siunčiamas pranešimas, kuriame siūloma pateikti prieštaravimus, jeigu jis nesutinka su kreditoriaus pateiktais reikalavimais, ir tik jei prieštaravimai nėra gaunami, išduodamas teismo įsakymas) arba vienpakopė (kai kreditoriaus prašymu iš karto išduodamas teismo įsakymas ir tik po to skolininkui siūloma pareikšti prieštaravimus).[3] Lietuvos CPK įtvirtinta vienpakopė teismo įsakymo procedūra, kadangi taip teismas išvengia dvigubo dokumentų siuntimo skolininkui ir taip efektyviau įgyvendinamas proceso koncentruotumo principas.[4]
3. CPK 431 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad šiame skyriuje nustatyta tvarka nagrinėjamos bylos pagal kreditoriaus pareiškimą dėl piniginių reikalavimų (atsirandančių iš sutarties, delikto, darbo santykių, išlaikymo priteisimo ir kitų). Šioje teisės normoje įtvirtintas tik vienas požymis, kurį turi atitikti reikalavimas, kad

1 2001 m. spalio 30 d. Civilinio proceso kodekso IV-VII dalių projekto aiškinamasis raštas Nr. IXP-1127, žr. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.152966.

2 E. Laužikas, V. Mikelėnas ir V. Nekrošius. Civilinio proceso teisė. II tomas (Vilnius: Justitia, 2005), 244. V. Nekrošius. Civilinis procesas: koncentruotumo principas ir jo įgyvendinimo galimybės (Vilnius: Justitia, 2002), 180.

3 *Ibid.*, 181.

4 *Ibid.*

kreditorius jį galėtų pareikšti teisme pasinaudodamas teismo įsakymo procedūra, – reikalavimas turi būti piniginis. Kadangi materialiųjų teisinių santykių, iš kurių gali būti kildinamas minėtas reikalavimas, sąrašas CPK 431 straipsnio 1 dalyje nėra baigtinis (reikalavimai, atsirandantys iš sutarties, delikto, darbo santykių, išlaikymo priteisimo ir kt.), teismo įsakymo proceso tvarka gali būti įgyvendinami iš esmės visi piniginiai reikalavimai, jeigu nėra CPK 431 straipsnio 2 dalyje išvardytų pareiškimo dėl teismo įsakymo išdavimo nenagrinėjimo pagrindų.[5] Kiekvienas jų toliau apžvalgoje aptariamas atskirai atsižvelgiant į konkrečias praktines situacijas.

4. Kaip minėta, įstatymų leidėjas, CPK įtvirtindamas teismo įsakymo procedūrą, rėmėsi „aiškių" bylų idėja. Teisės doktrinoje pažymima, kad, kalbant apie tam tikrų bylų aiškumą, galima išskirti du jo aspektus. Bylą galima laikyti „aiškia", kai yra aiškios faktinės ir teisinės aplinkybės, kuriomis šalys grindžia savo nuomonę (padėties aiškumas). Padėtį dažniausiai galima laikyti aiškia, jeigu tarp šalių nekyla ginčo dėl šių aplinkybių vertinimo, ypač kai skolininkas pripažįsta kreditoriaus reikalavimą.[6] Taip pat pripažįstama, kad bylos aiškumui taip pat turi įtakos ir proceso taisyklės, pagal kurias ji nagrinėjama teisme (formos aiškumas). Jeigu teismas ir šalys bus priversti laikytis bereikalingų ir archajiškų procedūrų, net ir aiškiausią faktiniu požiūriu bylą galima padaryti labai sudėtingą.[7] Todėl teismo įsakymo procedūra, kaip supaprastinto proceso forma, skirta faktiškai ir teisiškai aiškioms byloms spręsti, t. y. kai iš kreditoriaus pareiškime dėl teismo įsakymo išdavimo pakankamai aišku, kuo kreditorius grindžia savo nuomonę dėl savo reiškiamo reikalavimo patenkinimo.
5. Esminis teismo įsakymo išdavimo procedūros skirtumas nuo ginčo teisenos yra tas, kad prie pareiškimo dėl teismo įsakymo išdavimo jokie įrodymai nepridedami (CPK 433 straipsnio 3 dalis) (išskyrus įrodymus, pagrindžiančius procesines aplinkybes: atstovavimą, sumokėtą žyminį mokestį ir kt.), o spręsdamas pareiškimo priėmimo ir teismo įsakymo išdavimo klausimus teismas netikrina kreditoriaus reikalavimo pagrįstumo (CPK 435 straipsnio 5 dalis). Teismas šiuo atveju tikrina tik formalų pateikto pareiškimo aspektą, t. y. ar jis atitinka įstatymo nustatytus reikalavimus.[8]
6. Galimybę kreditoriui greičiau pasiekti savo teisių įgyvendinimą, pasinaudojant teismo įsakymo procedūra, o kartu ir „sąlyginį bylos aiškumą" lemia vien skolininko prieštaravimų pateikimas ar nepateikimas (CPK 439 straipsnis). Tas pats teismo įsakymo proceso tvarka pareikštas reikalavimas, kuriam turėtų būti taikomas „sąlyginio aiškumo požymis", skolininkui pareiškus prieštaravimus, gali išsirutulioti į itin sudėtingą bylą, nagrinėjamą bendrąja ginčo teisena, kuriai aiškumo požymio nebus įmanoma pritaikyti. Todėl „aiškumo" požymis turėtų būti siejamas ne su kreditoriaus materialiojo teisinio reikalavimo nesudėtingumu, o vien su pagrindu kreditoriui manyti, kad skolininkas jo reikalavimo dėl vienokių

5 R. Norkus. Supaprastintas civilinis procesas (Vilnus: Justitia, 2007), 67.
6 *Ibid.*, 66–67.
7 *Supra note* 5, 67.
8 V. Nekrošius. Civilinis procesas: koncentruotumo principas ir jo įgyvendinimo galimybės (Vilnius: Justitia, 2002), 181.

ar kitokių priežasčių neginčys. Visas teismo įsakymo procesas yra skirtas išsiaiškinti, ar skolininkas kreditoriaus reikalavimui neprieštarauja, o jeigu prieštarauja – tai kokia apimtimi. Kol teismo įsakymo procesas nėra baigtas, nėra galutinai įvertinta, ar byla yra „aiški". Tik per įstatymo nustatytą terminą negavus skolininko prieštaravimo dėl kreditoriaus reikalavimo galima daryti teisinę prielaidą, kad skolininkas neprieštarauja kreditoriaus reikalavimui, todėl byla yra „aiški", o tai kartu leidžia išvengti tolesnio jos nagrinėjimo ir sudaro sąlygas kreditoriui skolininko atžvilgiu pradėti priverstinius vykdymo veiksmus.[9]

7. Teisės doktrinoje pažymima, kad Lietuvos CPK įtvirtinta teismo įsakymo procedūra remiasi vokišku ir austrišku modeliais, o šiose šalyse pripažįstama teismo įsakymo proceso, kaip raginimo proceso, prigimtis.[10] Taigi, „sąlyginio aiškumo" reikalavimas turėtų būti siejamas ne su kreditoriaus reiškiamo reikalavimo aiškumu (pagrįstumu), o yra priklausomas nuo skolininko valios prieštarauti ar ne kreditoriaus reikalavimui.

2. PAREIŠKIMŲ DĖL TEISMO ĮSAKYMO IŠDAVIMO LEISTINUMO REIKALAVIMŲ TAIKYMAS

8. Kaip minėta, tam, kad kreditoriaus reikalavimas galėtų būti nagrinėjamas teismo įsakymo proceso tvarka, jis turi būti piniginis. Tai yra viena leistinumo prielaidų, dar įvardijama kaip teigiama, t. y. turinti egzistuoti, prielaida.
9. CPK 431 straipsnio 2 dalyje taip pat įtvirtintos tam tikros teismo įsakymo proceso leistinumo prielaidos, tačiau jos laikytinos neigiamomis. Tai reiškia, kad nurodytoje teisės normoje įtvirtintos aplinkybės turi neegzistuoti pareiškimo išduoti teismo įsakymą išdavimo metu.[11]
10. Neigiamo pobūdžio leistinumo prielaidos yra šios:
    a. pareiškimo dėl teismo įsakymo išdavimo momentu kreditorius nėra įvykdęs jam priklausančios prievolės (ar jos dalies), už kurią reikalaujama sumokėti, o skolininkas reikalauja ją įvykdyti;
    b. yra neįmanoma prievolę įvykdyti dalimis, o kreditorius reikalauja įvykdyti dalį prievolės;
    c. skolininkas gyvena užsienyje arba užsienyje yra skolininko buveinė;
    d. skolininko gyvenamoji ir darbo vietos yra nežinomos; tuo atveju, kai pagal kreditoriaus reikalavimą iškėlus teisme bylą ir priėmus teismo įsakymą paaiškėja, kad skolininko gyvenamoji ir darbo vietos yra nežinomos, teismas panaikina teismo įsakymą ir kreditoriaus pareiškimą palieka nenagrinėtą. Ši teismo nutartis atskiruoju skundu neskundžiama. Šioje dalyje nurodytu atveju teismas gali panaikinti teismo įsakymą ir kreditoriaus pareiškimą palikti nenagrinėtą tik prieš tai nustatęs kreditoriui terminą patikslinti skolininko gyvenamąją vietą arba atlikti veiksmus, kad teismas galėtų įteikti procesinius

9 *Supra note* 5, 68.
10 *Supra note* 8, 185.
11 *Supra note 5*, 79.

dokumentus kitu būdu (CPK 431 straipsnio 3 dalis);

e. kreditoriaus reikalavimas yra kilęs iš vartojimo kredito sutarties ir bendros vartojimo kredito kainos metinė norma neatitinka Lietuvos Respublikos vartojimo kredito įstatyme nustatytų bendrai vartojimo kredito kainai taikomų reikalavimų;

f. prašomi priteisti delspinigiai (pavėluoto mokėjimo palūkanos) viršija Lietuvos Respublikos mokėjimų, atliekamų pagal komercines sutartis, vėlavimo prevencijos įstatyme nurodytą pavėluoto mokėjimo palūkanų normą.

11. Išanalizavus apylinkių teismuose 2025 m. I ketvirtį nagrinėtus atvejus, kai buvo atsisakyta išduoti teismo įsakymą, nustatyta, kad teismo įsakymus buvo atsisakyta išduoti dėl šių toliau atskirai nurodomų priežasčių.

12. Klaipėdos apylinkės teismas vienoje byloje atsisakė išduoti teismo įsakymą, motyvuodamas tuo, kad kreditorė prašo priteisti skolą (kompensaciją už turto defektus), t. y. žalos atlyginimą. Šiuo atveju teismas nusprendė, kad reikia įrodinėti neteisėtų veiksmų, žalos dydžio, priežastinio ryšio ir kaltės aplinkybes, todėl žalos atlyginimo klausimas turi būti sprendžiamas ginčo teisenos tvarka.[12] Kitoje byloje teismo įsakymą buvo atsisakyta išduoti, nes kreditorius nepateikė žalos aplinkai skaičiavimo ir nutarimo administracinio nusižengimo byloje, taip pat įrodymų, kurie patvirtintų pareiškime nurodytas aplinkybes. Šioje byloje, kaip ir pirmiau nurodytoje, teismas laikėsi pozicijos, kad klausimas dėl žalos atlyginimo nagrinėtinas tik ginčo teisenos tvarka.[13] Tokios pozicijos laikytasi ir kitose apylinkių teismų nutartyse, kuriomis buvo atsisakyta išduoti teismo įsakymus iš delikto kylančiuose santykiuose.[14]

13. Vien tai, kad reikalavimas kyla iš delikto, neturėtų būti pagrindu atsisakyti išduoti teismo įsakymą, kadangi CPK 431 straipsnio 1 dalyje, reglamentuojančioje teismo įsakymo išdavimo leistinumą, aiškiai nurodyta, jog pareiškimas dėl teismo įsakymo išdavimo gali būti teikiamas dėl reikalavimų, atsirandančių iš deliktinių (žalos) santykių. Be to, civilinės atsakomybės sąlygos (neteisėti veiksmai, žala, priežastinis ryšys ir kaltė) taikytinos ne tik deliktiniuose santykiuose, bet ir esant

---

12 Klaipėdos apylinkės teismo 2025 m. sausio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. eL2-2752-637/2025.

13 Klaipėdos apylinkės teismo 2025 m. sausio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. eL2-2279-1010/2025.

14 Vilniaus miesto apylinkės teismo 2025 m. sausio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. eL2-4101-1044/2025; 2025 m. sausio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. eL2-4039-868/2025; 2025 m. sausio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. eL2-4178-1044/2025; 2025 m. sausio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. eL2-4126-987/2025; 2025 m. sausio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. eL2-6393-925/2025;
Vilniaus regiono apylinkės teismo 2025 m. sausio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. eL2-2531-1246/2025; 2025 m. vasario 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. eL2-3308-1115/2025; 2025 m. kovo 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. eL2-5546-1115/2025;
Kauno apylinkės teismo 2025 m. kovo 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. eL2-13507-1085/2025;
Alytaus apylinkės teismo 2025 m. vasario 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. eL2-2080-547/2025; 2025 m. kovo 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. eL2-3994-418/2025; 2025 m. kovo 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. eL2-4186-418/2025;
Klaipėdos apylinkės teismo 2025 m. sausio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. eL2-2752-637/2025; 2025 m. kovo 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. eL2-8052-1024/2025;
Šiaulių apylinkės teismo 2024 m. rugpjūčio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. eL2-5359-1118/2024; 2024 m. rugpjūčio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. eL2-13215-907/2024.

sutartinei atsakomybei. Todėl nėra pagrindo deliktinius santykius išskirti iš sutartinių ir vien dėl to, kad reiškiamas reikalavimas dėl žalos atlyginimo (deliktinės atsakomybės taikymo), neišduoti teismo įsakymo.

14. Taip pat apylinkių teismuose per 2025 m. I ketvirtį buvo 100 atvejų, kai buvo atsisakyta išduoti teismo įsakymą dėl to, jog skolininkas gyvena užsienyje arba užsienyje yra skolininko buveinė. Daugeliu atveju atsisakant išduoti teismo įsakymą šiuo pagrindu remtasi Gyventojų registro duomenimis, t. y. skolininko deklaruotu išvykimo į užsienio valstybę faktu. Šis atsisakymo išduoti teismo įsakymą pagrindas yra pakankamai aiškus, paprastai patikrinamas Gyventojų registro duomenimis ar objektyviai įvertinamas pagal pareiškimo dėl teismo įsakymo išdavimo duomenis (pagal nurodytą skolininko gyvenamosios ar buveinės vietos adresą užsienio valstybėje). Todėl dėl šio pareiškimo išduoti teismo įsakymą nenagrinėjimo pagrindo plačiau nepasisakoma.
15. CPK 431 straipsnio 2 dalies 4 punkte nustatyta, kad pareiškimas išduoti teismo įsakymą nenagrinėjamas, jeigu skolininko gyvenamoji ir darbo vietos nežinomos.
16. Marijampolės apylinkės teismo praktikoje atsisakyta priimti pareiškimą dėl teismo įsakymo išdavimo dviem bendraskoliams, kuriems buvo pareikštas reikalavimas dėl neatsiskaitymo už šilumos energijos tiekimą į jiems bendrosios nuosavybės teise priklausantį butą. Pareiškime dėl teismo įsakymo išdavimo kreditorė nurodė skolininkų viešai deklaruotos gyvenamosios vietos adresus. Marijampolės apylinkės teismas atsisakė priimti pareiškimą dėl teismo įsakymo išdavimo, motyvuodamas tuo, kad nurodytas vieno iš bendraskolių gyvenamosios vietos adresas yra tik vietovės (kaimo) pavadinimas, nepateikiant tikslesnių duomenų, nes, nenurodžius tikslaus adreso, teismas neturi galimybės skolininkui tinkamai įteikti procesinių dokumentų.[15]
17. Pažymėtina, jog CPK 123 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad kai procesinį dokumentą pristatantis asmuo neranda adresato jo gyvenamosios vietos ar kitu nurodytu procesinių dokumentų įteikimo adresu ar darbo vietoje, procesinis dokumentas yra įteikiamas kuriam nors iš kartu su juo gyvenančių pilnamečių šeimos narių (vaikams (įvaikiams), tėvams (įtėviams), sutuoktiniui ir pan.), išskyrus atvejus, kai byloje šeimos nariai turi priešingą teisinį suinteresuotumą bylos baigtimi, o jeigu ir jų nėra, – darbovietės administracijai. Jeigu procesinis dokumentas negali būti fiziniam asmeniui įteiktas jo nurodytos gyvenamosios vietos ar kitu jo nurodytu procesinių dokumentų įteikimo adresu, procesinį dokumentą pristatantis asmuo jį įteikia fizinio asmens deklaruotoje gyvenamojoje vietoje.
18. Todėl teismas neturėtų atsisakyti tokiu atveju priimti pareiškimo dėl teismo įsakymo išdavimo, visų pirma, nepabandęs teismo įsakymo įteikti skolininko deklaruotos gyvenamosios vietos ar jam priklausančio turto buvimo vietos adresu, ypač kai šie duomenys nurodyti kreditoriaus pareiškime dėl teismo įsakymo išdavimo ir kai bendraskoliai yra šeimos nariai.
19. Marijampolės apylinkės teismo praktikoje taip pat atsisakyta priimti kreditoriaus pareiškimą dėl teismo įsakymo išdavimo skolininkui juridiniam asmeniui, mo-

15 Marijampolės apylinkės teismo 2025 m. kovo 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. eL2-2623-1146/2025.

tyvuojant tuo, kad skolininko buveinės vieta nurodyta tik savivaldybės teritorija.[16] Pažymėtina, kad, pagal CPK 122 straipsnio 2 dalį, juridiniams asmenims visi procesiniai dokumentai įteikiami Juridinių asmenų registre nurodytu buveinės adresu, išskyrus atvejus, kai juridinis asmuo nurodo kitą procesinių dokumentų įteikimo adresą arba kai įteikiama elektroninių ryšių priemonėmis. Šią normą sistemiškai taikant kartu su CPK 123 straipsnio 2 dalimi, juridiniams asmenims adresuoti procesiniai dokumentai įteikiami šio juridinio asmens vadovui, kitiems Juridinių asmenų registre nurodytiems valdymo organų nariams, juridinio asmens atstovams teisme arba raštinės darbuotojui.

20. Taigi, tais atvejais, kai Juridinių asmenų registre juridinio asmens buveinės adresas nėra tikslus ir apibrėžtas tik savivaldybės teritorija, teismas, spręsdamas pareiškimo dėl teismo įsakymo išdavimo priėmimo klausimą, turėtų dėti pastangas sužinoti juridinio asmens veiklos adresą (pvz., pasinaudodamas viešosiomis paieškų sistemomis), taip pat pamėginti nustatyti tokio juridinio asmens vadovo ar kitų valdymo organų narių gyvenamosios vietos adresus ir, juos nustatęs, išduoti teismo įsakymą bei pamėginti jį įteikti šiais adresais.

3. SU PAREIŠKIMO FORMOS IR TURINIO TRŪKUMAIS SUSIJĘ ATVEJAI

21. Be CPK 431 straipsnyje įtvirtintų teismo įsakymo neišdavimo pagrindų, CPK 435 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad teismas nutartimi atsisako priimti pareiškimą dėl teismo įsakymo išdavimo, jeigu pareiškimas neatitinka bendrųjų reikalavimų, keliamų procesinių dokumentų turiniui ir formai.
22. Bendrieji procesiniams dokumentams keliami formos ir turinio reikalavimai įtvirtinti CPK 111 straipsnyje, o CPK 433 straipsnyje reglamentuojami specialieji pareiškimo dėl teismo įsakymo išdavimo formos ir turinio reikalavimai. Pareiškime dėl teismo įsakymo išdavimo, be bendrųjų reikalavimų, keliamų procesinių dokumentų turiniui ir formai, turi būti nurodyta: 1) kreditoriaus vardas, pavardė, asmens kodas, adresas, o kai kreditorius yra juridinis asmuo, – jo visas pavadinimas, buveinė, kodas, atsiskaitomosios sąskaitos numeris ir kredito įstaigos rekvizitai, taip pat kreditoriaus atstovo pavadinimas ir adresas, jeigu pareiškimą paduoda atstovas; 2) skolininko vardas, pavardė, asmens kodas (jeigu jis žinomas), adresas, darbo vieta (jeigu ji žinoma), o jeigu skolininkas yra juridinis asmuo, – jo visas pavadinimas, buveinė, kodas, atsiskaitomosios sąskaitos numeris (jeigu jis žinomas) ir kredito įstaigos rekvizitai (jeigu jie žinomi); 3) reikalavimo suma; 4) kai prašoma priteisti palūkanas ar delspinigius, – palūkanų ar delspinigių norma, palūkanų ar delspinigių dydis, skaičiavimo laikotarpis; 5) ar reikalavimas yra kilęs iš vartojimo kredito sutarties ir, kai reikalavimas yra kilęs iš vartojimo kredito sutarties, – bendros vartojimo kredito kainos metinė norma; 6) reiškiamas reikalavimas ir jo faktinis pagrindas, taip pat įrodymai, kuriais galima pagrįsti reiškiamą reikalavimą; 7) motyvuotas prašymas taikyti skolininkui laikinąsias apsaugos priemones, jeigu yra tam pagrindas, ir duomenys apie skolininko turtą;

16 Marijampolės apylinkės teismo 2025 m. kovo 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. eL2-2486-630/2025.

8) patvirtinimas, kad nėra šio kodekso 431 straipsnio 2 dalyje nurodytų pagrindų; 9) pridedamų prie pareiškimo dokumentų sąrašas.

23. Vadovaujantis CPK 433 straipsnio 2 dalimi, pareiškime dėl išlaikymo priteisimo taip pat nurodoma skolininko gimimo data ir vieta, išlaikytinio gimimo data, išlaikytinio gyvenamoji vieta, jeigu pareiškimą paduoda ne pats išlaikytinas asmuo, priteistino išlaikymo dydis kiekvieną mėnesį ir priteistino išlaikymo terminas. Pagal to paties straipsnio 3 dalį, prie pareiškimo dėl teismo įsakymo išdavimo jokie įrodymai nepridedami.
24. Išanalizavus apylinkių teismų praktiką, pastebėta tendencija atsisakyti išduoti teismo įsakymą, kai kreditorius pareiškime dėl teismo įsakymo išdavimo nenurodė visų skolininko rekvizitų (gimimo datos, asmens kodo, gyvenamosios ar buveinės vietos adreso ir pan.).
25. Teismo įsakymo turiniui keliami reikalavimai aptarti šios apžvalgos 27 punkte. Tuo tarpu vykdomojo dokumento turinio reikalavimai nustatyti CPK 648 straipsnyje. Pagal šio straipsnio 1 dalį, vykdomajame dokumente turi būti nurodoma: išdavusio vykdomąjį raštą teismo pavadinimas (1 punktas); byla, kurioje išduotas vykdomasis raštas (2 punktas); sprendimo priėmimo laikas (3 punktas); su išieškojimu susijusi rezoliucinė sprendimo dalis pažodžiui (4 punktas); sprendimo įsiteisėjimo laikas arba nuoroda, kad sprendimas skubiai vykdytinas (5 punktas); vykdomojo rašto išdavimo data (6 punktas); išieškotojo ir skolininko duomenys: vardas, pavardė, asmens kodas (jeigu išieškotojas ar skolininkas neturi Lietuvos Respublikos gyventojų registro įstatymo nustatyta tvarka jam suteikto asmens kodo, – asmens gimimo data, jeigu išieškotojas ar skolininkas yra juridinis asmuo, – pavadinimas ir juridinio asmens kodas), adresas (7 punktas); išieškotojo ir skolininko kredito, mokėjimo ir (ar) elektroninių pinigų įstaigų rekvizitai, elektroninio pašto adresai, telefono numeriai, kitų turimų elektroninių ryšių priemonių adresai (jeigu jie žinomi) (8 punktas); vykdomajame rašte dėl išlaikymo periodinėmis išmokomis išieškojimo – vaikų gimimo datos (9 punktas).
26. Pagal CPK 436 straipsnio 2 dalį, teismo įsakyme nurodoma: 1) įsakymo išdavimo data; 2) teismo, išdavusio įsakymą, pavadinimas, teisėjo vardas ir pavardė; 3) kreditoriaus vardas, pavardė, asmens kodas, adresas, o jeigu kreditorius yra juridinis asmuo, – jo visas pavadinimas, buveinė, kodas, atsiskaitomosios sąskaitos numeris ir kredito įstaigos rekvizitai; 4) skolininko vardas, pavardė, asmens kodas (jeigu jis žinomas), adresas, darbo vieta (jeigu ji žinoma), o kai skolininkas yra juridinis asmuo, – jo visas pavadinimas, buveinė, kodas, atsiskaitomosios sąskaitos numeris (jeigu jis žinomas) ir kredito įstaigos rekvizitai (jeigu jie žinomi); 5) išieškojimo pagrindas; 6) išieškoma iš skolininko pinigų suma; 7) išieškomų delspinigių dydis, jeigu delspinigiai priteisiami; 8) išieškomos bylinėjimosi išlaidos. Pagal CPK 436 straipsnio 4 dalį, teismo įsakymas turi atitikti vykdomajam dokumentui nustatytus reikalavimus. Todėl sprendžiant dėl teismo įsakymo išdavimo turi būti atsižvelgiama ir į CPK 648 straipsnyje nurodytus aktualius vykdomojo dokumento turinio reikalavimus.
27. Atsižvelgiant į šios apžvalgos 27 ir 31 punktuose nurodytą reglamentavimą, manytina, kad tokie rekvizitai kaip skolininko vardas ir pavardė, gimimo data ar

asmens kodas yra esminiai, leidžiantys teismui identifikuoti skolininko asmenį, todėl, kreditoriui jų nenurodžius pareiškime dėl teismo įsakymo išdavimo, tokį pareiškimą, kaip neatitinkantį CPK 433 straipsnio 1 dalies 2 punkto reikalavimų, turėtų būti atsisakoma priimti. Kreditoriui nenurodžius šių skolininką identifikuojančių duomenų, toks įsiteisėjęs teismo įsakymas realiai negalėtų būti pateiktas vykdyti, kadangi, pagal CPK 650 straipsnio 3 dalį, vykdomuosius dokumentus antstoliams paskirsto Antstolių informacinė sistema Sprendimų vykdymo instrukcijoje nustatyta tvarka: proporcingai visiems toje veiklos teritorijoje veikiantiems antstoliams atsižvelgiant į Sprendimų vykdymo instrukcijoje nustatytas vykdomųjų dokumentų kategorijas ir išieškotinų sumų dydžius, taip pat užtikrinant, kad naujas vykdomasis dokumentas dėl išieškojimo iš to paties skolininko būtų paskirtas vykdyti antstoliui, jau vykdančiam išieškojimą iš šio skolininko. Teismo įsakyme nenurodžius pakankamai skolininką identifikuojančių duomenų (vardo ir pavardės, gimimo datos ar asmens kodo), kyla rizika, kad priverstinis vykdymo procesas gali būti pradėtas ne to asmens atžvilgiu (kai sutaps asmenų vardai ir pavadės), taip pat realiai nebus įmanoma užtikrinti vykdomųjų bylų koncentracijos pas tą patį antstolį, kai iš skolininko jau vykdomas išieškojimas.

28. Taip pat praktikoje buvo atsisakyta išduoti teismo įsakymą dėl to, kad pareiškime nebuvo nurodytas skolininko juridinio asmens kodas.[17] Atsižvelgiant į tai, jog esminiai juridinių asmenų duomenys (įskaitant juridinio asmens kodą) yra skelbiami viešame Juridinių asmenų registre, manytina, kad tokiais atvejais atsisakymas išduoti teismo įsakymą yra itin formalus, nes tokie skolininko duomenys teismui prieinami viešame registre.
29. Be kita ko, praktikoje pasitaiko atvejų, kai teismas, spręsdamas pareiškimo dėl teismo įsakymo priėmimo klausimą, nustato, kad pareiškime klaidingai nurodytas skolininkas (skiriasi viena pavardės raidė).[18] Toks pareiškimo dėl teismo įsakymo išdavimo neatitikimas taip pat neturėtų būti laikomas esminiu, jeigu teismas gali identifikuoti skolininko asmenį iš kitų pareiškime nurodytų skolininko duomenų.
30. Taip pat neturėtų būti atsisakoma išduoti teismo įsakymą dėl to, kad pareiškime dėl teismo įsakymo išdavimo nenurodyti skolininko elektroninių ryšių priemonių rekvizitai (elektroninio pašto adresas, telefono numeris, kitos elektroninio ryšio priemonės), jeigu iš pareiškimo turinio matyti, jog kreditoriui šie skolininko rekvizitai yra žinomi.[19] Tokiu atveju pareiškimas dėl teismo įsakymo išdavimo gali būti paliekamas nenagrinėtas, o teismo įsakymas panaikinamas CPK 435 straipsnio 5 dalyje nustatyta tvarka, jeigu teismo įsakymo nepavyko realiai įteikti skolininkui kreditoriaus pareiškime nurodytu ar kitais teismui žinomais skolininko adresais CPK 431 straipsnio 2 dalies 4 punkte nurodytu pagrindu – kai skolininko gyvenamoji ir darbo vietos yra nežinomos.

---

17 Alytaus apylinkės teismo 2025 m. sausio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. L2-1632-1231/2025.

18 Marijampolės apylinkės teismo 2025 m. kovo 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. eL2-2930-802/2025 (***pastaba:*** *tai nebuvo vienintelis atsisakymo išduoti teismo įsakymą pagrindas*).

19 Vilniaus regiono apylinkės teismo 2025 m. sausio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. eL2-1256-1141/2025;
Vilniaus miesto apylinkės teismo 2025 m. sausio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. eL2-4386-918/2025.

31. Vienas iš pareiškimo dėl teismo įsakymo išdavimo turiniui taikomų reikalavimų – jame turi būti nurodytas reiškiamas reikalavimas ir jo faktinis pagrindas, taip pat įrodymai, kuriais galima pagrįsti reiškiamą reikalavimą.
32. Apylinkių teismų praktikoje atsisakyta išduoti teismo įsakymą, motyvuojant tuo, kad kreditorė faktiniu pagrindu priteisti 5046,19 Eur skolą pareiškime nurodė pradinės kreditorės UAB „Opoltrans Lithuania“ už darbus (paslaugas), prekes išrašytas ir skolininkei pateiktas PVM sąskaitas faktūras: 2024 m. lapkričio 11 d. Nr. 2461/115/2024/8FIU, apmokėjimo terminas – 2024 m. lapkričio 25 d.; 2024 m. lapkričio 11 d. Nr. 2465/115/2024/8FIX6, apmokėjimo terminas – 2024 m. lapkričio 25 d.; 2024 m. lapkričio 25 d. Nr. 2523/115/2024/8GX8K, apmokėjimo terminas – 2024 m. gruodžio 9 d.; 2024 m. gruodžio 31 d. Nr. 2909/115/2024/8K5OS, apmokėjimo terminas – 2024 m. lapkričio 11 d. Apylinkės teismo vertinimu, pareiškime faktinis pagrindas nėra aiškiai suformuluotas, t. y. nėra nurodyta, kokiu pagrindu skolininkei buvo išrašytos PVM sąskaitos faktūros, kada ir kokios konkrečios prekės, paslaugos ar darbai buvo suteikti ar perduoti skolininkei.
33. Kasacinio teismo praktikoje išaiškinta, kad PVM sąskaita faktūra yra dokumentas, skirtas įforminti įvykusiam prekių tiekimui apskaitos ir apmokestinimo tikslais, kuris kartu yra ir vienas iš įrodymų, kad pardavėjas perdavė, o pirkėjas gavo jame išvardytas prekes.[20] Taip pat kasacinio teismo yra išaiškinta, kad vienos iš sutarties šalių išrašyta PVM sąskaita faktūra savaime nėra sutartis, o turi būti vertinama kaip sutartinius santykius patvirtinantis dokumentas. Remiantis PVM sąskaita faktūra, galima patvirtinti šalių sutartinių santykių faktą, tačiau negalima nustatyti šių santykių pobūdžio, t. y. to, ar šalis sieja pirkimo–pardavimo ar komiso, ar dar kitokie sutartiniai santykiai.[21]
34. Atsižvelgiant į tai, kad teismo įsakymo išdavimo procese kreditorius neturi pareigos prie pareiškimo dėl teismo įsakymo išdavimo pridėti įrodymus (CPK 433 straipsnio 3 dalis), o atitinkamai teismas, spręsdamas pareiškimo priėmimo ir teismo įsakymo išdavimo klausimus, netikrina kreditoriaus reikalavimo pagrįstumo (CPK 435 straipsnio 5 dalis), darytina išvada, kad konkrečią PVM sąskaitą faktūrą identifikuojančių duomenų nurodymas pareiškime dėl teismo įsakymo išdavimo yra pakankamas, siekiant pagrįsti faktinį reiškiamo reikalavimo pagrindą (CPK 433 straipsnio 1 dalies 6 punktas), ir teismas neturi tokiu atveju reikalauti pateikti ar nurodyti, kokio pobūdžio sutartis tarp kreditoriaus ir skolininko buvo sudaryta (išskyrus vartojimo sutarčių atvejus).
35. Pagal CPK 433 straipsnio 1 dalies 4 punktą, pareiškime dėl teismo įsakymo išdavimo, be bendrųjų reikalavimų, keliamų procesinių dokumentų turiniui ir formai, turi būti nurodyta, kai prašoma priteisti palūkanas ar delspinigius, – palūkanų ar delspinigių norma, palūkanų ar delspinigių dydis, skaičiavimo laikotarpis.
36. Pasitaiko atvejų, kai atsisakoma išduoti teismo įsakymą, motyvuojant tuo, kad

20 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. rugsėjo 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-97-219/2020, 31 punktas.

21 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. balandžio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-110-916/2020, 78 punktas.

pareiškime dėl teismo įsakymo išdavimo nėra nurodytas konkretus sutarties punktas, kuriuo remiantis prašoma priteisti pareiškime nurodyto dydžio delspinigius.[22] Pirmiau nurodytoje CPK nuostatoje įtvirtintas reikalavimas pareiškime nurodyti tik delspinigių normą, jų dydį ir apskaičiavimo laikotarpį. Todėl reikalavimas pareiškime dėl teismo įsakymo išdavimo nurodyti konkretų sutarties punktą, kuriame susitarta dėl pareiškime nurodyto delspinigių dydžio, laikytinas pertekliniu, neatitinkančiu teismo įsakymo išdavimo proceso tikslo ir paskirties.

37. Taip pat tais atvejais, kai pareiškimas pateiktas skolininko fizinio asmens atžvilgiu, o pareiškime reikalaujama priteisti Mokėjimų, atliekamų pagal komercines sutartis, vėlavimo prevencijos įstatyme įtvirtintą pavėluoto mokėjimo palūkanų normą,[23] teismas neturi pareigos tikrinti ir aiškintis, ar tarp kreditoriaus ir skolininko buvo sudaryta komercinė sutartis, ir atitinkamai reikalauti ją pateikti, nes tai prieštarautų CPK 435 straipsnio 3 dalyje įtvirtintam draudimui tikrinti kreditoriaus materialiojo reikalavimo pagrįstumą.

38. Vertinant teismo įsakymo neišdavimo pagrindus, taip pat nustatyta, jog laikomasi skirtingos praktikos taikant Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. balandžio 4 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. e3K-3-89-611/2024 pateiktus išaiškinimus dėl procesinių palūkanų skaičiavimo nuo prašomų priteisti materialinių palūkanų. Tam tikrais atvejais teismai atsisako išduoti teismo įsakymą, kai kreditorius prašo priteisti procesines palūkanas, skaičiuojamas nuo materialinių (mokėjimo funkciją atliekančių) palūkanų. Šiuo atveju netinkamai identifikuojamas Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. balandžio 4 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-89-611/2024 *ratio decidendi*, nes minėtoje nutartyje pasisakyta tik dėl procesinių palūkanų priteisimo už kompensuojamąją, o ne mokėjimo funkciją atliekančias palūkanas. Procesinės palūkanos gali būti skaičiuojamos tik už mokėjimo (pelno) palūkanas.[24]

3.1. Žyminio mokesčio instituto taikymo probleminiai aspektai teismo įsakymo procedūroje

39. CPK 80 straipsnio 1 dalies 7 punkte nustatyta, kad bylose dėl teismo įsakymo mokama ketvirtadalis žyminio mokesčio sumos, mokėtinos už ieškinį, bet ne mažiau nei dešimt eurų. Analogiška nuostata įtvirtinta CPK 434 straipsnio 1 dalyje, kurioje reglamentuojama, kad už pareiškimą dėl teismo įsakymo išdavimo mokamas žyminis mokestis, lygus ketvirtadaliui sumos, kurią reikėtų mokėti už ieškinio nagrinėjimą teisme pagal bendrąsias ginčo teisenos taisykles, tačiau ne mažesnis negu dešimt eurų, išskyrus atvejus, kai pagal įstatymus ar teismo nutar-

22 Vilniaus regiono apylinkės teismo 2025 m. sausio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. eL2-2013-1194/2025; 2025 m. sausio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. eL2-2022-1194/2025; 2025 m. sausio 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. eL2-2661-1194/2025.
Vilniaus miesto apylinkės teismo 2025 m. sausio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. eL2-4390-1044/2025.

23 Marijampolės apylinkės teismo 2025 m. kovo 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. eL2-2930-802/2025.

24 Žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. balandžio 4 d. nutarties civilinėje byloje Nr. e3K-3-89-611/2024 44 punktą.

timi asmuo nuo žyminio mokesčio sumokėjimo yra visiškai ar iš dalies atleistas arba kai žyminio mokesčio sumokėjimo terminas atidėtas.

40. CPK 80 straipsnio 7 dalyje taip pat nustatyta, kad šiame straipsnyje nurodytus procesinius dokumentus ir jų priedus pateikiant teismui tik elektroninių ryšių priemonėmis bei išreiškus pageidavimą procesinius dokumentus gauti tik šiomis priemonėmis, mokama 75 procentai už atitinkamą procesinį dokumentą mokėtinos žyminio mokesčio sumos, bet ne mažiau kaip penki eurai, šią sumą indeksuojant CPK 82 straipsnyje nustatyta tvarka.[25]
41. Įvertinus 2025 m. I ketvirčio atsisakymų išduoti teismo įsakymus priežastis, susijusias su žyminiu mokesčiu, nustatytos trys grupės argumentų, dėl kurių apylinkių teismuose atsisakoma išduoti teismo įsakymus: i) sumokėta daugiau žyminio mokesčio, negu nustato įstatymas, ir šią žyminio mokesčio sumą prašoma priteisti iš skolininko; ii) nesumokėtas reikiamo dydžio žyminis mokestis; iii) kreditorius sumokėjo žyminį mokestį pagal CPK 80 straipsnio 7 dalyje nustatytą taisyklę, tačiau pareiškime dėl teismo įsakymo išdavimo neišreiškė pageidavimo gauti procesinius dokumentus elektroninių ryšių priemonėmis.

3.1.1. Dėl sumokėto per didelio žyminio mokesčio ir per didelių bylinėjimosi išlaidų advokato ar advokato padėjėjo pagalbai apmokėti

42. Vienoje byloje Alytaus apylinkės teismas atsisakė išduoti teismo įsakymą, nustatęs, kad kreditorė pateiktame pareiškime dėl teismo įsakymo išdavimo prašo iš skolininkės priteisti 52 Eur žyminį mokestį (kreditorė ir sumokėjo tokio dydžio žyminį mokestį), tačiau mokėtinas žyminis mokestis sudarė tik 15 Eur sumą.[26]
43. Kitoje byloje Marijampolės apylinkės teismas taip pat atsisakė išduoti teismo įsakymą dėl to, kad kreditorė prašė priteisti iš skolininkės 168 Eur sumokėto žyminio mokesčio, tačiau už pareiškimą mokėtinas žyminis mokestis buvo 113 Eur.[27]
44. Dar kitoje byloje Vilniaus miesto apylinkės teismas atsisakė išduoti teismo įsakymą dėl to, kad už pareiškimą dėl teismo įsakymo išdavimo kreditorė turėjo sumokėti 11 Eur, o ne 15 Eur dydžio žyminį mokestį.[28]
45. Utenos apylinkės teismas taip pat atsisakė išduoti teismo įsakymą dėl to, kad kreditorė už pareiškimą dėl teismo įsakymo išdavimo sumokėjo 174 Eur žyminį mokestį, nors turėjo sumokėti 169 Eur žyminį mokestį.[29]
46. CPK 432 straipsnyje nustatyta, kad jeigu šiame skyriuje tam tikrų procesinių veiksmų atlikimas nereglamentuojamas, taikomos bylų nagrinėjimo ginčo teisena taisyklės. CPK 87 straipsnio 1 dalies 1 punkte įtvirtinta, kad sumokėtas žyminis

25 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. balandžio 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-155/2011; 2011 m. liepos 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-315/2011; 2014 m. liepos 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-381/2014; 2014 m. gruodžio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-580/2014.

26 Alytaus apylinkės teismo 2025 m. sausio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. L2-1632-1231/2025.

27 Marijampolės apylinkės teismo 2025 m. sausio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. eL2-1255-1021/2025.

28 Vilniaus miesto apylinkės teismo 2025 m. sausio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. eL2-5456-1168/2025.

29 Utenos apylinkės teismo 2025 m. kovo 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. eL2-2756-477/2025.

mokestis ar jo dalis grąžinama, kai sumokėta daugiau žyminio mokesčio, negu nustato įstatymai. Nustatęs žyminio mokesčio grąžinimo pagrindus, teismas nutartį dėl žyminio mokesčio grąžinimo gali priimti ir savo iniciatyva (CPK 87 straipsnio 5 dalis). Todėl tais atvejais, kai kreditorius už pareiškimą dėl teismo įsakymo sumoka daugiau žyminio mokesčio, nei nustatyta įstatyme, tai neturėtų būti laikoma trūkumu, dėl kurio negalėtų būti išduotas teismo įsakymas. Todėl nesant kitų įstatyme įtvirtintų pagrindų, dėl kurių negalėtų būti išduotas teismo įsakymas, apylinkės teismas nutartimi turėtų grąžinti kreditoriui permokėtą žyminio mokesčio dalį, o išduodamame teismo įsakyme priteisti tik tą žyminio mokesčio dalį, kuri ir turi būti sumokėta pagal CPK 80 straipsnio 1 dalies 7 punktą ir (ar) 7 dalį.

47. Praktikoje taip pat pasitaiko atvejų, kai, teismo vertinimu, kreditoriaus prašomas priteisti bylinėjimosi išlaidų atlyginimas viršija Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2015 m. kovo 19 d. įsakymu Nr. 1R-77 ir Lietuvos advokatūros advokatų tarybos pirmininko 2015 m. kovo 16 d. raštu Nr. 141 patvirtintose Rekomendacijose dėl civilinėse bylose priteistino užmokesčio už advokato ar advokato padėjėjo teikiamą pagalbą maksimalaus dydžio įtvirtintą maksimalų už advokato ar advokato padėjėjo pagalbą priteistiną užmokesčio dydį arba, nors ir neviršija jo, tačiau, atsižvelgiant į tam tikras aplinkybes, teismo vertinimu, laikomas per dideliu. Šiuo aspektu atkreiptinas dėmesys, jog kasacinio teismo praktikoje dėl bylinėjimosi išlaidų paskirstymo laikomasi nuostatos, kad bylinėjimosi išlaidų paskirstymo procesas išsiskiria tuo ypatumu, jog teismas turi pareigą savo iniciatyva, t. y. net be atskiro šalies prašymo ar pareiškimo, paskirstyti bylinėjimosi išlaidas, susidariusias atitinkamos bylos procese (su tam tikromis išimtimis (žr. CPK 98 straipsnį)[30].

48. Todėl tokiais atvejais, kai kreditoriaus prašomas priteisti bylinėjimosi išlaidų atlyginimas viršija Rekomendacijose įtvirtintą maksimalų už advokato ar advokato padėjėjo pagalbą priteistiną užmokesčio dydį arba, teismo vertinimu, laikomas per dideliu, teismo įsakymas turi būti išduodamas dėl pareiškime nurodytų materialiųjų reikalavimų ir tos dalies bylinėjimosi išlaidų, kurią teismas pripažįsta pagrįsta. Kitos bylinėjimosi išlaidų atlyginimo dalies nepriteisimo klausimas turi būti išsprendžiamas motyvuota teismo nutartimi. Atkreiptinas dėmesys, kad nutarties dalis, kuria netenkinta kreditoriaus prašymo priteisti bylinėjimosi išlaidų už advokato ar advokato padėjėjo pagalbą atlyginimą dalis, gali būti skundžiama atskiruoju skundu apeliacine tvarka (CPK 100 straipsnis).

49. Tuo atveju, jeigu kreditorius apskundžia apeliacine tvarka nutartį dėl į išduotą teismo įsakymą neįtrauktos bylinėjimosi išlaidų sumos, o šį klausimą nagrinėjant apeliacine tvarka skolininkas pareiškia prieštaravimus dėl kreditoriaus pareiškimo išduoti teismo įsakymą (CPK 439 straipsnio 1 dalis) ir pirmosios instancijos teismas teismo įsakymą panaikina, apeliacinis procesas dėl pirmiau nurodytos nutarties turėtų būti nutrauktas išnykus apeliacijos objektui (CPK 315 straipsnio 2 dalies 3 punktas).

---

30 Žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. kovo 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-66-469/2020, 17 punktą.

3.1.2. *Dėl nesumokėto ar tik iš dalies sumokėto žyminio mokesčio*

50. Iš 2025 m. I ketvirčio duomenų apie atsisakymus išduoti teismo įsakymus matyti, kad viena dažniausių su žyminiu mokesčiu susijusių priežasčių yra nesumokėtas reikiamo dydžio žyminis mokestis. Priežastys, dėl kurių apylinkių teismuose teismo įsakymo procese padaroma išvada, kad nesumokėtas žyminis mokestis, yra įvairios – nuo atvejų, kai prie pareiškimo dėl teismo įsakymo išdavimo nepridedami įrodymai, pagrindžiantys sumokėtą žyminį mokestį, iki atvejų, kai trūkstama žyminio mokesčio suma yra itin maža ar kreditorius yra atleidžiamas nuo žyminio mokesčio mokėjimo, bet teismo įsakymas neišduodamas dėl to, kad kreditorius pareiškime nenurodė mokėtino žyminio mokesčio, kurio dydis turėtų būti priteisiamas iš skolininko.
51. Pavyzdžiui, kai kuriose bylose atsisakyta išduoti teismo įsakymą, kai trūkstama žyminio mokesčio suma buvo itin nedidelė (vienas ar keli eurai ar net keliasdešimt euro centų). Klaipėdos apylinkės teismas atsisakė išduoti teismo įsakymą dėl to, kad kreditorius sumokėjo 10 Eur žyminį mokestį, o mokėtinas žyminis mokestis buvo 11 Eur,[31] ar kai kreditorius sumokėjo 11 Eur žyminį mokestį, o mokėtinas žyminis mokestis sudarė 15 Eur[32], taip pat kai kreditorius sumokėjo 14 Eur žyminį mokestį, o mokėtinas žyminis mokestis buvo 16 Eur[33]. Dar kitu atveju kreditorius sumokėjo 7 Eur žyminį mokestį, o teismas nustatė, kad mokėtina žyminio mokesčio suma sudarė 11 Eur[34], taip pat kreditorius buvo sumokėjęs 13,74 Eur žyminį mokestį, o teismas nustatė, kad, pareiškimą teikiant elektroninių ryšių priemonėmis ir neišreiškus pageidavimo procesinius dokumentus gauti šiomis priemonėmis, mokėtinas 18 Eur žyminis mokestis, o tokį pageidavimą išreiškus – 14 Eur žyminis mokestis.[35]
52. Utenos apylinkės teismas taip pat yra atsisakęs išduoti teismo įsakymą dėl to, kad kreditoriai už pareiškimą dėl teismo įsakymo išdavimo sumokėjo 100 Eur žyminį mokestį, o teismas nustatė, jog mokėtina 101 Eur žyminio mokesčio suma, ir konstatavo, kad kreditoriai nesumokėjo įstatymo nustatyto dydžio žyminio mokesčio. Šiuo atveju teismo įsakymą buvo atsisakyta išduoti ir dėl tos priežasties, kad kreditoriai pareiškime prašė priteisti iš skolininko 205 Eur žyminį mokestį.[36] Taip pat Utenos apylinkės teismas atsisakė išduoti teismo įsakymą ir tuo atveju, kai mokėtina žyminio mokesčio suma sudarė 12 Eur, o kreditorė buvo sumokėjusi 11 Eur žyminį mokestį.[37]
53. Šiaulių apylinkės teismas taip pat yra atsisakęs išduoti teismo įsakymą, kai kreditorius už pareiškimą dėl teismo įsakymo išdavimo sumokėjo 10 Eur žyminį mokestį, o mokėtinas turėjo būti 11 Eur žyminis mokestis.[38]
54. Ieškinio trūkumų šalinimą reglamentuojančių teisės normų taikymo teismų

31 Klaipėdos apylinkės teismo 2025 m. sausio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. eL2-1017-1142/2025.
32 Klaipėdos apylinkės teismo 2025 m. kovo 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. eL2-7865-998/2025.
33 Klaipėdos apylinkės teismo 2025 m. sausio 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. eL2-3597-637/2025.
34 Klaipėdos apylinkės teismo 2025 m. sausio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. eL2-2424-867/2025.
35 Klaipėdos apylinkės teismo 2025 m. kovo 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. eL2-7990-1024/2025.
36 Utenos apylinkės teismo 2025 m. balandžio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. eL2-3946-913/2025.
37 Utenos apylinkės teismo 2025 m. balandžio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. eL2-4731-617/2025.
38 Šiaulių apylinkės teismo 2024 m. lapkričio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. eL2-19446-1051/2024.

praktikoje apžvalgoje nurodyta, kad nedidelės žyminio mokesčio neatitiktys, kai nesumokėta žyminio mokesčio suma yra nereikšminga, palyginti su sumokėta žyminio mokesčio suma, ir nėra piktnaudžiavimo požymių, neturėtų būti pagrindas taikyti ieškinio trūkumų šalinimo institutą. Kaip neatitinkantys teisės į teisminę gynybą esmės, proceso koncentruotumo ir operatyvumo bei ekonomiškumo principų vertintini teismų praktikos pavyzdžiai, kai teismai atsisako priimti pareiškimus, konstatavę, kad turėjo būti sumokėta 137 Lt, o sumokėta 135 Lt žyminio mokesčio arba turėjo būti sumokėta 813 Lt žyminio mokesčio, o sumokėta 810 Lt. Tokie atvejai vertintini analogiškai nepriklausomai nuo to, ar į teismą kreipiamasi su ieškiniu, ar su pareiškimu dėl teismo įsakymo išdavimo.[39]

55. Taigi, kelių eurų žyminio mokesčio trūkumas, nenustačius kreditoriaus piktnaudžiavimo požymių, neturėtų būti laikoma trūkumu, dėl kurio negalėtų būti išduotas teismo įsakymas. Kokia konkrečiai trūkstamo žyminio mokesčio suma gali būti toleruojama, sprendžiant dėl teismo įsakymo išdavimo, be kita ko, turi būti atsižvelgiama į už pareiškimą išduoti teismo įsakymą mokėtino žyminio mokesčio sumą.

56. Apylinkių teismuose taip pat pastebėta tendencija atsisakyti išduoti teismo įsakymus tais atvejais, kai pareiškimas dėl teismo įsakymo išdavimo teikiamas elektroninių ryšių priemonėmis ir už jį sumokamas žyminis mokestis pasinaudojant CPK 80 straipsnio 7 dalyje nustatyta žyminio mokesčio lengvata, nors pačiame pareiškime kreditorius neišreiškė pageidavimo procesinius dokumentus gauti elektroninių ryšių priemonėmis.[40] Manytina, kad tokia pozicija neatitinka CPK 432^1 straipsnyje įtvirtinto reglamentavimo.

---

39 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. gegužės 2 d. Ieškinio trūkumų šalinimą reglamentuojančių teisės normų taikymo teismų praktikoje apžvalga, AC-36-1, Teismų praktika, Nr. 36, p. 24–25.

40 Kauno apylinkės teismo 2025 m. kovo 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. eL2-12858-1172/2025; 2025 m. kovo 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. eL2-13165-959/2025; 2025 m. kovo 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. eL2-13074-1192/2025; 2025 m. kovo 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. eL2-13316-1106/2025; 2025 m. kovo 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. eL2-13472-1172/2025.
Alytaus apylinkės teismo 2025 m. sausio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. eL2-1318-887/2025; 2025 m. vasario 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. eL2-2681-835/2025; 2025 m. vasario 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. eL2-2766-1231/2025; 2025 m. vasario 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. eL2-2912-805/2025; 2025 m. kovo 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. eL2-3203-1231/2025; 2025 m. kovo 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. eL2-3489-805/2025; 2025 m. kovo 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. eL2-3776-1154/2025 (**pastaba**: šioje nutartyje nors ir buvo nustatytas per mažas sumokėtas žyminis mokestis, tačiau kaip pareiškimo trūkumas taip pat pažymėtas pageidavimo gauti procesinius dokumentus elektroninių ryšių priemonėmis nebuvimas); 2025 m. kovo 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. eL2-4159-1231/2025.
Vilniaus regiono apylinkės teismo 2025 m. sausio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. eL2-2563-1194/2025; 2025 m. vasario 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. eL2-3752-1104/2025; 2025 m. vasario 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. eL2-4046-892/2025; 2025 m. kovo 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. eL2-5010-892/2025; 2025 m. kovo 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. eL2-5365-1104/2025; 2025 m. kovo 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. eL2-5577-1104/2025.
Šiaulių apylinkės teismo 2024 m. gruodžio 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. eL2-21433-766/2024.
Tauragės apylinkės teismo 2025 m. sausio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. eL2-1040-377/2025.
Klaipėdos apylinkės teismo 2025 m. sausio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. eL2-1017-1142/2025; 2025 m. sausio 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. eL2-3611-1071/2025; 2025 m. kovo 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. eL2-7990-1024/2025.
Utenos apylinkės teismo 2025 m. rugpjūčio 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. eL2-8027-664/2025.

57. Vadovaujantis CPK 432[1] straipsnio 3 dalimi, jeigu pareiškimas dėl teismo įsakymo išdavimo paduodamas elektroninių ryšių priemonėmis, pareiškėjas įsipareigoja gauti procesinius dokumentus elektroninių ryšių priemonėmis ir privalo nurodyti visus tam būtinus duomenis. Atsižvelgiant į nurodytą teisinį reglamentavimą, darytina išvada, kad tais atvejais, kai kreditorius pareiškimą dėl teismo įsakymo išdavimo pateikia elektroninių ryšių priemonėmis (per Lietuvos teismų elektroninių paslaugų portalą), pareiškime neturėtų būti reikalaujama papildomai nurodyti kreditoriaus pageidavimą procesinius dokumentus gauti elektroninių ryšių priemonėmis ir atitinkamai neturėtų būti atsisakoma išduoti teismo įsakymo, motyvuojant tuo, kad kreditorius, nenurodęs pageidavimo procesinius dokumentus gauti elektroninių ryšių priemonėmis, nepagrįstai sumokėjo už pareiškimą mokėtiną žyminį mokestį, be kita ko, pagal CPK 80 straipsnio 7 dalyje nustatytas taisykles.

3.1.3. Dėl atvejų, kai žyminį mokestį sumoka kitas asmuo (ne kreditorius)

58. Vilniaus miesto apylinkės teismas yra atsisakęs išduoti teismo įsakymą dėl to, kad kartu su pareiškimu dėl teismo įsakymo išdavimo buvo pateiktas mokėjimo nurodymas, patvirtinantis apie sumokėtą žyminį mokestį, tačiau iš pateikto mokėjimo nurodymo buvo matyti, kad jį atliko kitas juridinis asmuo (ne kreditorius). Kadangi pareiškime nebuvo paaiškinta, kokiu pagrindu teikiamas kito juridinio asmens atliktas mokėjimo nurodymas, nepateikta duomenų, kad šis juridinis asmuo sutinka, jog šis žyminis mokestis būtų įskaitytas už kreditorę šioje byloje, teismas tai laikė trūkumu, dėl kurio teismo įsakymas negali būti išduotas.
59. Kasacinio teismo praktikoje dėl bylinėjimosi išlaidų už advokato pagalbą atlyginimo, kai jas apmoka kitas byloje nedalyvaujantis asmuo, išaiškinta, kad pasisakant dėl bylinėjimosi išlaidų atlyginimo galimybės, kai tokias išlaidas apmoka ne šalis, o kitas, byloje nedalyvaujantis, asmuo, vadovaujantis tiek teisės doktrinoje, tiek teismų praktikoje galiojančiu principu „tas, kas veikia per kitą, veikia pats“ (lot. *qui fact per alium, facit per se*), tokios išlaidos laikytinos bylinėjimosi išlaidomis kaip pačių asmenų, už kuriuos jos sumokėtos, išlaidos. Šios byloje dalyvaujančių asmenų atstovų su procesu susijusios išlaidos, taip pat bylinėjimosi išlaidų apmokėjimo prievolę už byloje dalyvaujantį asmenį, šiam nepriešTaraujant, įvykdžiusių kitų, nors ir nedalyvaujančių byloje, asmenų (CK 6.50 straipsnis) išlaidos pripažintinos su bylos nagrinėjimu susijusiomis išlaidomis ir dėl jų atlyginimo turi būti sprendžiama. Išlaidos, skirtos byloje dalyvaujančiam asmeniui atstovavusio advokato ar advokato padėjėjo teisinei pagalbai apmokėti, yra su bylos nagrinėjimu susijusios išlaidos ir, jeigu CPK 98 straipsnio 1 dalyje nustatytu terminu yra pateiktas prašymas (tiek raštu, tiek žodžiu teismo posėdyje; tiek byloje dalyvaujančio asmens, tiek jo atstovo) dėl atstovavimo išlaidų atlyginimo priteisimo ir šių išlaidų dydį (realumą) patvirtinantys įrodymai, jų atlyginimo klausimas turi būti sprendžiamas, nepriklausomai nuo to, kas – byloje dalyvaujantis asmuo, kuriam mokama advokato teisinė pagalba realiai buvo suteikta, ar už jį kitas, nors ir byloje nedalyvaujantis, asmuo – faktiškai atsiskaitė su byloje dalyvaujančiam asmeniui atstovavusiu advokatu ar jo padėjėju. Nustačius, kad mokama advokato

ar advokato padėjėjo teisinė pagalba byloje dalyvavusiam asmeniui buvo suteikta ir dėl išlaidų jai apmokėti atlyginimo kreiptasi CPK 98 straipsnio 1 dalyje nustatyta tvarka, yra pagrindas priteisti atlyginti byloje dalyvaujančiam asmeniui atstovavimo išlaidų atlyginimą, nepaisant to, kad už jam suteiktas teisines paslaugas sumokėjo kitas, nors ir byloje nedalyvaujantis, asmuo.[41]

60. Tokios pačios pozicijos turėtų būti laikomasi ir teismo įsakymo išdavimo procedūroje, įskaitant ir žyminio mokesčio aspektu.

3.2. Dėl įrodymų (ne)pridėjimo prie pareiškimo išduoti teismo įsakymą ir draudimo tikrinti reikalavimo pagrįstumą

61. CPK 433 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad prie pareiškimo dėl teismo įsakymo išdavimo jokie įrodymai nepridedami. CPK 435 straipsnio 3 dalyje taip pat nustatyta, kad spręsdamas pareiškimo priėmimo ir teismo įsakymo išdavimo klausimus teismas netikrina kreditoriaus reikalavimo pagrįstumo. Iš CPK pakeitimo ir papildymo aiškinamojo rašto Nr. XIP-1409 matyti, kad įstatymų leidėjas, CPK įtvirtindamas šias teisės normas, siekė tobulinti teismo įsakymo išdavimo procedūros reglamentavimą, įtvirtinant, kad prie pareiškimo dėl teismo įsakymo išdavimo jokie įrodymai nebūtų pridedami – jie tik būtų nurodomi pareiškime. Taip pat, atsižvelgiant į teismo įsakymo instituto esmę, imperatyviai nustatoma, kad spręsdamas pareiškimo priėmimo ir teismo įsakymo išdavimo klausimus teismas negali tikrinti kreditoriaus reikalavimo pagrįstumo.[42]
62. Apylinkių teismų praktikoje dažnai pasitaiko atvejų, kai neišduodami teismo įsakymai dėl to, kad kreditorius prie pareiškimo nepridėjo vienokias ar kitokias aplinkybes, susijusias su materialiuoju reikalavimu, pagrindžiančių įrodymų.[43] Tokiais atvejais toks reikalavimas kvalifikuotinas kaip aiškiai nepagrįstas. CPK 435 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta, kad teismas nutartimi atsisako priimti pareiškimą dėl teismo įsakymo išdavimo, jeigu pareiškimas yra aiškiai nepagrįstas.
63. Pažymėtina, kad teisės doktrinoje dėl teismo teisės atsisakyti išduoti teismo įsakymą tuo atveju, jeigu pareiškimas yra aiškiai nepagrįstas, nurodoma, jog šis bruožas reiškia paties reikalavimo negalimumą, bet ne nepakankamą jo pagrindimą įrodymais.[44]

---

41 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. gruodžio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-582/2009; 2015 m. balandžio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-256-684/2015; 2021 m. lapkričio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-275-823/2021; 2023 m. sausio 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-44-684/2023.

42 2009 m. lapkričio 16 d. Civilinio proceso kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymo projekto aiškinamasis raštas Nr. XIP-1409, žr. https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.358003?jfwid=y2dmqcmdc.

43 Vilniaus regiono apylinkės teismo 2025 m. sausio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. eL2-1762-1194/2025; 2025 m. sausio 29 d. nutartis civilinėje byloje eL2-2520-1194/2025; 2025 m. vasario 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. eL2-3691-1194/2025 ir kt.

44 Vytautas Nekrošius, „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato nutarimo „Dėl civilinio proceso kodekso normų, reglamentuojančių įrodinėjimą, taikymo teismų praktikoje“ teorinė ir praktinė analizė“. *Teisė*, 2006: 123, https://etalpykla.lituanistika.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2006~1367154893764/J.04~2006~1367154893764.pdf.

64. Kadangi teismo įsakymo išdavimo procedūra yra raginamojo pobūdžio, kurioje teismo įsakymo įsiteisėjimas priklauso nuo to, ar skolininkas prieštaraus kreditoriaus reikalavimui, iš kreditoriaus neturi būti reikalaujama pateikti materialųjį reikalavimą pagrindžiančius įrodymus (pvz., esant paskolos santykiams įrodyti paskolos dalyko perdavimą skolininkui)[45].
65. Kita vertus, Lietuvos apeliacinio teismo praktikoje nurodyta, kad teismas, išduodamas teismo įsakymą, faktinių aplinkybių nenustatinėja, neatlieka nei teisinio, nei faktinio įrodymų, net jeigu jie ir pateikti, vertinimo, išskyrus tuomet, jeigu pareiškimas aiškiai nepagrįstas (CPK 435 straipsnis 2 dalies 4 punktas). Esminė aplinkybė, ar teismo įsakymas įsiteisės, yra tai, ar skolininkas, būdamas tinkamai informuotas apie teismo įsakymo priėmimą, pareikš prieštaravimus (CPK 436 straipsnio 7 dalis).[46] Taigi, negali būti atsisakoma išduoti teismo įsakymo ir tais atvejais, kai kreditorius prie pareiškimo dėl teismo įsakymo išdavimo prideda reiškiamą materialųjį reikalavimą pagrindžiančius įrodymus, nors to daryti neprivalo.

3.3. Su atstovavimu susiję klausimai

66. CPK 55 straipsnyje nustatyta, kad bylas juridinių asmenų vardu teisme veda jų vienasmeniai valdymo organai, o įstatymuose ir steigimo dokumentuose nustatyta tvarka – kitų organų nariai ir dalyviai fiziniai asmenys, veikiantys pagal įstatymuose ir steigimo dokumentuose jiems suteiktas teises ir pareigas. Tokiais atvejais laikoma, kad bylą veda pats juridinis asmuo. Todėl kai pareiškimą dėl teismo įsakymo išdavimo pasirašo juridinio asmens vadovas, iš tokio asmens neturi būti reikalaujama, kad jis būtų įgijęs aukštąjį teisinį universitetinį išsilavinimą.
67. Taip pat atsižvelgiant į tai, kad duomenys apie juridinio asmens vadovą yra viešai prieinami Juridinių asmenų registre, neturi būti atsisakoma išduoti teismo įsakymą, kai pareiškimą dėl teismo įsakymo išdavimo teismui pateikė vienasmenis juridinio asmens valdymo organas – vadovas arba kai tokį pareiškimą pateikė vadovo įgaliotas įmonės darbuotojas, tačiau prie pareiškimo nepateikti duomenys apie vienasmenį juridinio asmens valdymo organą.[47].
68. Kai juridinio asmens darbuotojas tik įkelia į Lietuvos teismų elektroninių paslaugų portalą (EPP) juridinio asmens vadovo pasirašytą pareiškimą dėl teismo įsakymo išdavimo, tai neturėtų būti laikoma pagrindu atsisakyti išduoti teismo įsakymą dėl šio asmens nepateikto aukštojo teisinio universitetinio išsilavinimo įrodymo, kadangi tokiu atveju laikytina, kad bylą veda pats juridinis asmuo, o juridinio asmens darbuotojas atlieka tik techninio pobūdžio veiksmą.[48]

---

45 Vilniaus miesto apylinkės teismo 2025 m. sausio 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. eL2-4079-987/2025; 2025 m. sausio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. eL2-4221-987/2025.

46 Lietuvos apeliacinio teismo 2009 m. gruodžio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1642/2009.

47 Žr. Vilniaus regiono apylinkės teismo 2025 m. sausio 25 d. nutartį civilinėje byloje Nr. eL2-2077-419/2025; 2025 m. sausio 27 d. nutartį civilinėje byloje Nr. L2-2321-1150/2025.

48 Žr., pvz., Marijampolės apylinkės teismo 2025 m. sausio 15 d. nutartį civilinėje byloje Nr. eL2-1003-1158/2025.

4. DĖL ATSISAKYMO IŠDUOTI TEISMO ĮSAKYMĄ VARTOJIMO TEISINIUOSE SANTYKIUOSE

69. Apylinkių teismuose atsisakoma išduoti teismo įsakymus tais atvejais, kai teismas nustato, kad ginčas kyla iš vartojimo teisinių santykių ir prie pareiškimo dėl teismo įsakymo išdavimo nepridedami įrodymai, pagal kuriuos teismas galėtų įvertinti vartojimo sutarties sąlygas ar vartojimo sutarties nutraukimą prieš terminą sąžiningumo aspektu.
70. Atkreiptinas dėmesys, kad Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. paskelbtoje Vartojimo kredito santykių teisinio reglamentavimo ypatumų ir jų taikymo apžvalgoje nurodyta, jog *CPK 433 straipsnio 1 dalis nustato, kas turi būti nurodyta pareiškime išduoti teismo įsakymą. Pagal šio straipsnio 6 punktą, pareiškime turi būti nurodyti įrodymai, kuriais galima pagrįsti reiškiamą reikalavimą. Žodis „nurodyta" paprastai ir reiškia, kad prašyme tiesiog reikia nurodyti tam tikrus duomenis. Kiek tai susiję su įrodymais, paprastai, kai prašoma išduoti teismo įsakymą ne iš vartojimo teisinių santykių, pakanka tiesiog nurodyti įrodymus, o ne juos pateikti. Tačiau, naudojant teleologinį (įstatymo tikslo) teisės aiškinimo metodą, siejant teismo įsakymo procedūrą su iš ES teisės kylančiais vartotojų teisių apsaugos imperatyvais, aiškintina, kad tuo atveju, kai prašymas išduoti teismo įsakymą kildinamas iš vartojimo kredito teisinio santykio, kreditorius turėtų teismui pateikti įrodymus, kurių pagrindu pastarasis galėtų įvertinti reikalavimo pagrįstumą sąžiningumo aspektu.*[49]
71. *CPK įtvirtinta bendroji teismo įsakymo taisyklė, nustatanti, kad jokie įrodymai prie pareiškimo išduoti teismo įsakymą nepridedami ir atitinkamai teismo nėra vertinami, netaikytina vartojimo kredito atveju. Vartojimo kredito teisinių santykių kontekste CPK teismo įsakymą reguliuojančios taisyklės turi būti aiškinamos atsižvelgiant į CPK 431 straipsnio 2 dalies 5 punkto tikslą apginti vartotojo (kredito gavėjo), kaip silpnesniosios šalies, interesus. Todėl CPK 431 straipsnio 2 dalies 5 punkte įtvirtintas teisinis reguliavimas suponuoja aiškią įstatymo leidėjo valią – teismas turi pareigą vertinti vartojimo kredito kainos atitiktį VKĮ. Šios pareigos nebūtų objektyviai įmanoma įvykdyti, jeigu kreditorius nepateiktų reikiamų argumentų ir įrodymų šiam vertinimui atlikti, o teismas visiškai nevertintų kreditoriaus reikalavimo pagrįstumo. Tuo labiau, tokia įstatymo leidėjo valia nebūtų įgyvendinta, jei teismas, vertindamas, ar kreditoriaus reikalavimas atitinka CPK 431 straipsnio 2 dalies 5 punkte įtvirtintą teismo įsakymo leistinumo prielaidą, remtųsi tik kreditoriaus pareiškime nurodytu patvirtinimu, kad nėra CPK 431 straipsnio 2 dalyje nurodytų pagrindų (toks kreditoriaus patvirtinimo reikalavimas įtvirtintas CPK 433 straipsnio 1 dalies 8 punkte).*[50]
72. *Teismas, vertindamas, ar kreditoriaus reikalavimas atitinka CPK 431 straipsnio*

---

49 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. birželio 9 d. Vartojimo kredito santykių teisinio reglamentavimo ypatumų ir jų taikymo bei aiškinimo teismų praktikoje apžvalga (Teismų praktika, Nr. 52), p. 79.

50 *Ibid.*, p. 84.

2 dalies 5 punkte įtvirtintą teismo įsakymo leistinumo prielaidą, kartu turi patikrinti ir sąlygų, kurios lemia vartojimo kredito kainos dydį, sąžiningumą ir nuspręsti, ar nėra pagrindo vartojimo kredito sutarties sąlygų sąžiningumą vertinti ex officio. *Kilus abejonių dėl vartojimo kredito kainos atitikties VKĮ nustatytiems reikalavimams ar dėl ją apibrėžiančių sutarties sąlygų sąžiningumo, teismas privalo atsisakyti priimti pareiškimą dėl teismo įsakymo išdavimo remdamasis 435 straipsnio 2 dalimi.*[51]

5. DĖL ATSISAKYMO IŠDUOTI TEISMO ĮSAKYMUS REIKALAVIMO TEISIŲ PERLEIDIMO ATVEJAIS

73. Nemažai problemų teismo įsakymo procedūroje kyla dėl reikalavimo teisių perleidimo. CK 6.101 straipsnio 1 dalyje nustatyta teisė kreditoriui be skolininko sutikimo perleisti reikalavimą kitam asmeniui, jeigu tai neprieštarauja įstatymams ar sutarčiai arba jeigu reikalavimas nesusijęs su kreditoriaus asmeniu. Reikalavimo teisės perleidimas yra vienas iš prievolės dalyvių (kreditorių) pasikeitimo atvejų, kai vietoj vieno kreditoriaus atsiranda kitas ir pagal nurodytoje normoje nustatytą bendrąją taisyklę pradinis kreditorius turi teisę perleisti turimą ar būsimą reikalavimą naujajam kreditoriui be skolininko sutikimo, jeigu tai nedraudžiama įstatymo ar sutarties. Tai reiškia, kad skolininko sutikimo perleidžiant reikalavimą nereikalaujama dėl to, kad jo teisinė padėtis dėl kreditoriaus pasikeitimo nesikeičia, t. y. jo teisinė padėtis naujojo kreditoriaus atžvilgiu negali būti blogesnė, nei buvo pradinio kreditoriaus atžvilgiu,, reikalavimo teisės perleidimas negali pažeisti skolininko teisių ar jų labiau suvaržyti[52].
74. CK 6.106 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta sąžiningo skolininko teises ginanti taisyklė, kad kai apie reikalavimo perleidimą skolininkui nepranešta, laikoma, kad prievolės įvykdymas pradiniam kreditoriui yra tinkamas. Šioje normoje išreikštas įstatymo leidėjo tikslas ginti sąžiningą skolininką, siejant jo prievolės pabaigą su pranešimu apie teisių perleidimą. Atidus ir rūpestingas naujasis kreditorius, siekdamas gauti tinkamą įvykdymą, turi informuoti skolininką apie prievolės kreditoriaus pasikeitimą ir pateikti jo, kaip reikalavimo teisių perėmėjo, įrodymus (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. gruodžio 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-306-313/2019, 45 punktas). Nurodyto pranešimo skolininkui apie reikalavimo perleidimą paskirtis yra apsaugoti skolininko interesus, kad jis žinotų, kam priklauso vykdytina prievolė, ir išvengtų ginčo dėl dvigubo apmokėjimo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. kovo 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-141-684/2015; 2019 m. spalio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-293-823/2019, 28 punktas). Kilus ginčui, kam priklauso reikalavimas, skolininkas turi teisę atsisakyti mokėti konkrečiam kreditoriui, kol paaiškės, kuriam kreditoriui priklauso reikalavimo teisė (CK 6.106 straipsnio 2 dalis).
75. Pirmiau aptartą taisyklę papildo CK 6.109 straipsnyje įtvirtintos skolininko ir trečiųjų asmenų interesus užtikrinančios nuostatos, apibrėžiančios pranešimo

51 *Ibid.*, p. 84–85.

52 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. balandžio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-168/2010

skolininkui apie reikalavimo perleidimą tvarką ir nepranešimo teisinius padarinius. CK 6.109 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad reikalavimo perleidimo faktas gali būti panaudotas prieš trečiuosius asmenis ir skolininką tik nuo to momento, kai skolininkas sutiko, kad reikalavimas būtų perleistas, arba nuo to momento, kai skolininkas gavo reikalavimo perleidimo faktą patvirtinančio dokumento kopiją ar kitokį šio fakto įrodymą. Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad reikalavimo perleidimo sandoris teisinius padarinius skolininkui sukuria tik kai jam tinkamai apie sandorį pranešta. Taigi prievolės dalyviams esminę reikšmę turi pranešimas apie reikalavimo perleidimo faktą, nes nuo pranešimo momento pradinio ir naujojo kreditoriaus sudaryta reikalavimo perleidimo sutartis pradeda veikti skolininko atžvilgiu ir nuo šio momento reikalavimo perleidimo faktą naujasis kreditorius gali panaudoti prieš skolininką.[53] Nors įstatymas nereikalauja informuoti skolininko apie reikalavimo perleidimo faktą, tačiau naujasis kreditorius, neinformuodamas apie tai skolininko, prisiima negatyvių tokio neinformavimo padarinių riziką.[54]

76. Kadangi viena esminių reikalavimo perleidimo bendrųjų taisyklių – reikalavimui perleisti skolininko sutikimas nereikalingas, jos taikymas subalansuojamas CK 6.107 straipsnio pirmoje dalyje įtvirtinta taisykle, nustatančia, kad skolininkas turi teisę reikšti naujojo kreditoriaus reikalavimams visus atsikirtimus, kuriuos jis turėjo teisę reikšti pradiniam kreditoriui tuo metu, kai gavo pranešimą apie reikalavimo perleidimą. Šioje teisės normoje įtvirtintas bendrasis principas, kad reikalavimo teisės perleidimas neturi įtakos skolininko gynybai nuo pareikšto reikalavimo, nes jis tebeturi teisę pareikšti naujojo kreditoriaus reikalavimui visus atsikirtimus, kuriuos būtų galėjęs panaudoti prieš pradinį kreditorių iki to momento, kai gavo pranešimą apie reikalavimo teisės perleidimą, pavyzdžiui, ginčyti prievolę, iš kurios atsirado reikalavimo teisė, reikalauti taikyti ieškinio senatį.[55]
77. Sistemiškai aiškinant aptartą teisinį reguliavimą, darytina išvada, kad reikalavimo teisės perleidimo sutartis iki pranešimo skolininkui apie reikalavimo perleidimo faktą sieja tik šios sutarties šalis (lot. *inter partes*) ir nesaisto trečiųjų asmenų, įskaitant skolininką. Reikalavimo perleidimo sutarčiai, kaip ir bet kokiai kitai sutarčiai, taikomas sutarties uždarumo principas, pagal kurį sutartis sukuria teises ir pareigas ją sudariusiems asmenims ir, išskyrus įstatyme įtvirtintas išimtis, nesukuria teisių ir pareigų tretiesiems asmenims. Tik nuo to momento, kai skolininkas gavo pranešimą apie reikalavimo perleidimo faktą, reikalavimo perleidimo sutartis pradeda galioti skolininko ir trečiųjų asmenų atžvilgiu (lot. *erga omnes*). Tai reiškia, kad iki tokio pranešimo gavimo skolininką ir pradinį kreditorių siejanti prievolė (ir jos subjektai) lieka nepakitusi ir gali pasibaigti tinkamu įvykdymu (CK 6.106 straipsnio 1 dalis) arba kitais įstatyme įtvirtintais pagrindais.[56]

---

53 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. balandžio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-168/2010.

54 Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. Pirmas tomas (Vilnius: Justitia, 2001), p. 148.

55 *Ibid.*, p. 149.

56 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. birželio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-122-381/2024.

78. Skolininko prievolės pasibaigimas vienu iš prievolių pasibaigimo pagrindų (CK šeštosios knygos IX skyrius) iki pranešimo skolininkui apie reikalavimo perleidimo faktą sudaro savarankišką kreditoriaus reikalavimo atmetimo teisinį pagrindą, nes kreditorius (tiek pradinis, tiek naujasis) nebetenka teisės reikalauti iš skolininko šios prievolės įvykdymo[57].
79. Vis dėlto apylinkių teismų praktikoje dažnai atsisakoma išduoti pareiškimą dėl teismo įsakymo, motyvuojant tuo, kad naujasis kreditorius kartu su pareiškimu dėl teismo įsakymo išdavimo nepateikė įrodymų, jog skolininkas yra informuotas apie reikalavimo teisių perleidimą. Toks reikalavimas teismo įsakymo procedūroje yra perteklinis ir neatitinkantis tiek šio sumarinio proceso esmės, tiek ir pranešimo apie reikalavimo teisių perleidimą tikslo, nes skolininkas, net jeigu ir būtų įvykdęs prievolę pradiniam kreditoriui, išlaiko galimybę pareikšti prieštaravimus, o nepranešimo riziką dėl to prisiima naujasis kreditorius.
80. Tačiau tais atvejais, kai naujojo kreditoriaus reikalavimas skolininkui grindžiamas, be kita ko, reikalavimo teisių perleidimo sutartimi, jei tokio teismo įsakymo skolininkui realiai nepavyksta įteikti, jis turėtų būti panaikinamas tuo pagrindu, kad nežinoma skolininko gyvenamoji ar darbo vieta, ir įteikimo fikcijos neturėtų būti taikomos.
81. Kita vertus, kai skolininkas apie dėl jo priimtą teismo įsakymą realiai nėra informuojamas, o tiek teismo išduotas teismo įsakymas, tiek ir kreditoriaus pareiškimas dėl teismo įsakymo išdavimo skolininkui įteikiami pasinaudojus CPK 123 straipsnio 3 ir 4 dalyse įtvirtintomis procesinių dokumentų įteikimo fikcijomis, skolininkui apie dėl jo priimtą teismo įsakymą realiai sužinojus vėliau, priklausomai nuo to, ar skolininkas prašo atnaujinti terminą prieštaravimams pareikšti ar atnaujinti byloje procesą dėl aiškios proceso teisės normos taikymo klaidos, teismas šiuos prašymus turi nagrinėti ne formaliai, o atsižvelgdamas į Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijoje bei Europos Žmogaus Teisių Teismo praktikoje suformuluotas teisės į teisingą teismą procesines garantijas (ypač teisę būti išklausytam), be kita ko, į teismo įsakymų išdavimo specifiką, t. y. kad išduodamas teismo įsakymą teismas nevertina kreditoriaus materialiojo reikalavimo pagrįstumo.[58]

6. DĖL ATSISAKYMO IŠDUOTI TEISMO ĮSAKYMĄ, KAI REIKALAVIMAS GRINDŽIAMAS VEKSELIU

82. Kai kuriais atvejais atsisakyta išduoti teismo įsakymą dėl to, kad pasibaigė vekselio pateikimo apmokėti terminas ir vekselis prarado savo kaip vertybinio popieriaus statusą.[59] Tokie atvejai nėra sektini, nes, pagal nuoseklią kasacinio teismo praktiką, tokiais atvejais vekselis išlaiko skolos raštelio statusą.

57 *Ibid.*

58 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. gruodžio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-324-1120/2023; 2019 m. birželio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-228-313/2019.

59 Vilniaus regiono apylinkės teismo 2025 m. sausio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. eL2-1815-1230/2025.

83. Pažymėtina, kad teismo įsakymo procedūroje kreditorius neturi įrodinėti paskolos perdavimo fakto, o prieštaravimus dėl skolos dalyko neperdavimo turi teisę pareikšti skolininkas. Todėl tokios aplinkybės kaip pasibaigęs vekselio pateikimo terminas ar kitos, susijusios su jo, kaip vertybinio popieriaus statuso praradimu nėra reikšmingos sprendžiant teismo įsakymo išdavimo klausimą.

IŠVADOS

1. Apylinkių teismų praktikoje netinkamai taikoma CPK 433 straipsnio 3 dalis, pagal kurią prie pareiškimo dėl teismo įsakymo išdavimo jokie įrodymai nepridedami. Kadangi išduodamas teismo įsakymą teismas netikrina kreditoriaus reikalavimo pagrįstumo (CPK 435 straipsnio 3 dalis), kreditoriui tenka pareiga pagrįsti tik procesinius pareiškimo išduoti teismo įsakymą aspektus (atstovavimą, sumokėtą žyminį mokestį, patirtas bylinėjimosi išlaidas ir pan.). Iš kreditoriaus negali būti reikalaujama pagrįsti reiškiamą materialųjį reikalavimą, nes teismo įsakymo įsiteisėjimas priklauso nuo skolininko valios, t. y. ar skolininkas pareikš prieštaravimus. Taip pat negali būti atsisakoma išduoti teismo įsakymą, motyvuojant tuo, kad kreditorius prie pareiškimo dėl teismo įsakymo išdavimo pateikė materialųjį reikalavimą pagrindžiančius įrodymus, nors to daryti neprivalo.
2. Apylinkių teismų praktikoje nepagrįstai atsisakoma išduoti teismo įsakymą, kai reikalavimas kyla iš deliktinių teisinių santykių (žalos atlyginimo). Tokio pobūdžio ginčų nagrinėjimas šio sumarinio proceso tvarka aiškiai įtvirtintas CPK 431 straipsnio 1 dalyje.
3. Iš kreditorių taip pat nepagrįstai reikalaujama pateikti šalių rašytinį susitarimą dėl delspinigių. CPK 433 straipsnio 1 dalies 4 punkte nustatytas reikalavimas kreditoriui tik nurodyti palūkanų ar delspinigių normą, jų dydį ir skaičiavimo laikotarpį.
4. Teismų praktikoje taip pat pastebėta tendencija atsisakyti išduoti teismo įsakymą dėl itin formalių pareiškimo formos ir turinio trūkumų. Pavyzdžiui, suklysta viena raide nurodant skolininko pavardę, trūksta kelių eurų žyminio mokesčio arba žyminio mokesčio sumokėta per daug. Pastaruoju atveju žyminio mokesčio permoka turi būti grąžinama teismo nutartimi, o teismo įsakymu iš skolininko priteisiama mokėtina žyminio mokesčio suma.
5. Teismo įsakymo procedūroje taip pat neturėtų būti visiškai atsisakoma išduoti teismo įsakymą tais atvejais, kai, teismo vertinimu, kreditoriaus prašomas priteisti bylinėjimosi išlaidų atlyginimas yra per didelis. Kadangi tai išimtinai procesinio pobūdžio klausimas, priteistiną bylinėjimosi išlaidų atlyginimo dydį teismas turėtų nustatyti priimdamas nutartį ir atitinkamai išduoti teismo įsakymą dėl priteistino bylinėjimosi išlaidų atlyginimo sumos.
6. Teismo įsakymo procedūros taikymas iš vartojimo kylančiuose ginčuose turi ypatumų. Tais atvejais, kai kreditorius prašo priteisti skolą iš vartotojo, jam tenka pareiga prie pareiškimo pridėti vartojimo sutartį ir kitus su ja susijusius dokumentus, kad teismas galėtų atlikti vartojimo sutarčių sąlygų kontrolę. Todėl kai tokie įrodymai su pareiškimu nepateikiami, teismo įsakymą atsisakytina išduoti.

7. Iš kreditoriaus taip pat neturi būti reikalaujama pateikti įrodymus, kad skolininkas yra informuotas apie reikalavimo teisių perleidimą, tais atvejais, kai kreditoriaus reikalavimas skolininkui, be kita ko, grindžiamas reikalavimo teisių perleidimo sutartimi ar kai kreditorius yra įvykdęs pareigą perduoti pinigus esant paskolos (vekselių) teisiniams santykiams. Tai neatitinka CPK 433 straipsnio 3 dalyje ir 435 straipsnio 3 dalyje įtvirtintų teisės normų ir prieštarauja pačiai teismo įsakymo esmei.
8. Atsižvelgiant į teismo įsakymo procedūros tikslus ir esmę, taip pat į tai, kad teismo įsakymo įsiteisėjimas priklauso nuo to, ar skolininkas pateiks prieštaravimus, tais atvejais, kai teismas, spręsdamas teismo įsakymo išdavimo klausimą, dėl vienokių ar kitokių priežasčių abejoja kreditoriaus reikalavimo pagrįstumu, prioritetas turėtų būti teikiamas tokio įsakymo išdavimui ir jo realiam įteikimui skolininkui. Teismo įsakymas, kurio nepavyko skolininkui realiai įteikti, gali būti panaikinamas ir pareiškimas paliekamas nenagrinėtas CPK 435 straipsnio 2 dalyje nustatyta tvarka.

Teisės tyrimų grupė

Civilinių bylų skyriaus teisėjų 2026 m. balandžio 8 d. pasitarime
pritarta skelbti biuletenyje „Teismų praktika“

EUROPOS ŽMOGAUS TEISIŲ TEISMO SPRENDIMŲ SANTRAUKOS

4. EUROPOS ŽMOGAUS TEISIŲ TEISMO SPRENDIMŲ SANTRAUKOS

4.1. Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 6 straipsnio taikytinumo kriterijai bylose, susijusiose su teisėjų atranka, paskyrimu ir karjera

Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – EŽTT) jurisprudencijoje ne kartą pabrėžtas ypatingas teismų sistemos, kaip teisingumo – pagrindinės teisinės valstybės vertybės – garanto, vaidmuo visuomenėje. Teismų sistema privalo turėti visuomenės pasitikėjimą, kad teisėjai galėtų sėkmingai vykdyti savo pareigas. Kadangi Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – Konvencija) sistema negali tinkamai veikti be nepriklausomų teisėjų, valstybių užduotis užtikrinti teismų sistemos nepriklausomumą yra itin svarbi. Todėl EŽTT ypatingą dėmesį skiria teismų sistemos narių apsaugai nuo priemonių, kurios gali kelti grėsmę teismų nepriklausomumui ir autonomijai. Taigi teisėjai yra ne tik institucinių funkcijų vykdytojai, bet ir individualių Konvencijos teisių turėtojai, galintys reikalauti šių teisių apsaugos savo pačių bylose. Nors Konvencija negarantuoja teisės būti paskirtam teisėju, EŽTT praktika atskleidžia, kad tam tikrais atvejais ir kandidatai į teisėjus gali remtis Konvencijos 6 straipsnio garantijomis (pavyzdžiui, kai nacionalinė teisė suteikė pakankamą pagrindą reikalauti teisėtos ir nesavavališkos atrankos procedūros). Šioje apžvalgoje daugiausiai aptariamos situacijos, kai buvo skundžiamasi dėl teisės kreiptis į teismą ribojimų. Taigi pirmiausia svarbu nustatyti, ar pareiškėjas apskritai galėjo remtis Konvencijos 6 straipsniu.

Siekiant įvertinti Konvencijos 6 straipsnio taikymo galimybę bylose, susijusiose su teisėjų atranka, paskyrimu ir karjera, būtina atsakyti į klausimus, ar pareiškėjas turėjo „teisę“, kurią galima būtų laikyti pripažinta pagal nacionalinę teisę, ar buvo „tikras“ ir „rimtas“ ginčas dėl teisės ir ar minėta teisė buvo „civilinė“ minėtos nuostatos prasme.

Dėl „teisės“ egzistavimo pažymėtina, kad Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis pati savaime negarantuoja jokio konkretaus „civilinių teisių ir pareigų“ turinio valstybių materialinėje teisėje. Nei Konvencijos 6 straipsnis, nei jokia kita Konvencijos ar jos protokolų nuostata negarantuoja teisės būti paskirtam ar paaukštintam valstybės tarnyboje arba teisės eiti su teisingumo vykdymu susijusias pareigas. Šios nuostatos savaime negarantuoja teisės į teisingą konkurso ar atrankos procedūrą darbo ar valstybės tarnybos kontekste; tokios teisės egzistavimas priklauso nuo to, ar ji yra pakankamai pripažinta nacionalinėje teisėje. Taigi analizuojant „teisės“ egzistavimo sąlygą pirmiausiai remiamasi vidaus teise ir teismų praktika. Be kita ko, vertinamas tikrasis pareiškėjo skundo pobūdis. Antai EŽTT dažnai atkreipdavo dėmesį į tai, kad pareiškėjo inicijuotų procesų esmė buvo ne teisė būti paskirtam į teisėjo pareigas, o teisė į teisingą procedūrą nagrinėjant atitinkamą prašymą. EŽTT vertino, ar pareiškėjo argumentai buvo pakankamai pagrįsti, o ne tai, ar jis būtinai būtų laimėjęs, jeigu jam būtų buvusi suteikta teisė kreiptis į teismą. Šiame kontekste analizuoti vidaus teisėje egzistuojantys teisiniai pagrindai. Pavyzdžiui, Konstitucijoje įtvirtinta teisė lygiomis galimybėmis stoti į valstybės tarnybą laikyta reikšmingu teisiniu

pagrindu, kaip ir aplinkybė, kad pareiškėjas atitiko taikytinus teisės aktų reikalavimus, dalyvaudamas atitinkamame konkurse, ar vidaus teisėje įtvirtinta galimybė reikalauti atlyginti nuostolius, atsiradusius dėl netinkamo valstybės valdžios įgyvendinimo (taip pat ir skiriant teisėjus), ir pan. Be kita ko, teisė į teisėtą ir sąžiningą įdarbinimo ar paaukštinimo procedūrą bei teisė į lygias galimybes eiti valstybės pareigas gali būti laikomos teisėmis, pakankamai pripažįstamomis pagal nacionalinę teisę, kai nacionalinė teisė aiškiai reglamentuoja atitinkamą procedūrą ir procedūrines garantijas, o nacionaliniai teismai pripažįsta tokių teisių egzistavimą ir nagrinėja su jomis susijusius skundus. Kita vertus, EŽTT yra konstatavęs ir priešingai – kad pareiškėjas neturėjo „teisės" pagal Konvencijos 6 straipsnį, kai vidaus teisėje nebuvo reglamentuota teisėjų paaukštinimo procedūra, o nacionaliniai teismai nuosekliai atsisakydavo peržiūrėti Teismų tarybos diskrecijai priklausančius sprendimus. Taigi ne kiekvienas lūkestis prilygsta „pakankamai pripažintai teisei". Kaip nurodyta pirmiau, tam tikrais atvejais Konvencijos 6 straipsnis pripažintas taikytinu ir kandidatui (asmeniui, neturinčiam teisėjo statuso), konstatavus „teisės" egzistavimą nacionaliniu lygmeniu, kai Konstitucija užtikrino teisę į lygias galimybes patekti į valstybės tarnybą; kandidatai į teisėjus turėjo teisę ginčyti atrankos procedūras administraciniuose teismuose (nacionalinėje teisėje pripažinta jų teisė būti apsaugotiems nuo savavališkų sprendimų); pareiškėjas buvo įvykdęs visus teisės aktuose nustatytus reikalavimus – išlaikė egzaminus ir atitiko teisėjo pareigoms keliamas sąlygas; tai, kad Teisėjų taryba turėjo diskreciją galutinai spręsti dėl paskyrimo, savaime nepaneigė kandidato teisės reikalauti teisėtos ir nesavavališkos procedūros. Panašiai EŽTT pripažino „teisės" egzistavimą ir tuo atveju, kai Konstitucijoje buvo įtvirtinta teisė į lygias galimybes dirbti valstybės tarnyboje ir Konstitucinis Teismas iš jos buvo kildinęs teisę būti skiriamam į teisėjo pareigas taikant lygias ir teisingas procedūras bei teisę teisme ginčyti su paskyrimu susijusius sprendimus.

Pažymėtina ir tai, kad iš EŽTT jurisprudencijos matyti, jog, spręsdamas „teisės" egzistavimo klausimą, šis teismas vidaus teisės nuostatas laiko atspirties tašku, bet gali remtis ir tarptautinėmis normomis, siekdamas įvertinti ar patikslinti teisės egzistavimo aiškinimą.

Aptariant dar vieną Konvencijos 6 straipsnio taikytinumo sąlygą – ginčas dėl „teisės" turi būti tikras ir rimtas – paminėtina, kad ginčas gali būti susijęs ne tik su pačios teisės egzistavimu, bet ir su jos apimtimi bei įgyvendinimo būdu; galiausiai, bylos baigtis turi būti tiesiogiai reikšminga minėtajai teisei, vien tik silpni ryšiai ar tolimos pasekmės nėra pakankami, kad būtų taikoma Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis. Pavyzdžiui, vertinama, ar ginčas galėjo lemti ginčijamo sprendimo panaikinimą bei pareiškėjo kandidatūros į atitinkamas pareigas persvarstymą (pvz., pareiškėjas nesurinko pakankamai balų, kad patektų į antrąjį konkurso etapą, ir jo reikalavimas buvo nukreiptas ne į jo paties rezultatų vertinimą, o į kitų kandidatų dalyvavimo konkurse teisėtumą, ir pan.).

Dėl paskutinės – teisės „civilinio pobūdžio" – sąlygos pažymėtina, kad bylose, susijusiose su valstybės tarnautojais, įskaitant teisėjus, EŽTT taiko savo Didžiosios kolegijos byloje sprendime Vilho Eskelinen ir kiti prieš Suomiją *suformuluotą dviejų pakopų testą (toliau – ir Eskelineno testas), kuriuo nustatoma, ar konkrečiam darbo ginčui gali būti netaikomos Konvencijos 6 straipsnio garantijos. Pagal šį testą, darbo ginčas, susijęs su valstybės tarnautoju, yra civilinio pobūdžio, išskyrus atvejus, kai tenkinamos dvi sąlygos: pirma, nacionalinėje teisėje turi būti aiškiai įtvirtinta, kad atitinkamos pareigybės ar kategorijos darbuotojai neturi teisės kreiptis į teismą. Ši sąlyga gali būti tenkinama ir tuomet,*

kai nurodytas draudimas yra numanomo pobūdžio, ypač jeigu jis kyla iš sisteminio taikytinų teisinių nuostatų ar visų teisės aktų aiškinimo. Antra, šis draudimas turi būti pagrįstas objektyviais argumentais, atsižvelgiant į valstybės interesus. Kad draudimas būtų pagrįstas, nepakanka, jog valstybė įrodytų, kad valstybės tarnautojas dalyvavo vykdant viešąją valdžią arba kad tarp valstybės tarnautojo ir valstybės, kaip darbdavio, egzistavo ypatingas pasitikėjimo ir lojalumo ryšys. Valstybė taip pat turi įrodyti, kad pats ginčas yra susijęs su viešosios valdžios funkcijų vykdymu arba su ypatingu pasitikėjimo ir lojalumo ryšiu tarp valstybės ir pareigūno. Pavyzdžiui, EŽTT yra pripažinęs, kad valstybės interesas apsaugoti nacionalinį saugumą ir užtikrinti ypatingo pasitikėjimo reikalaujančių valstybės pareigų vykdymą tam tikrais atvejais gali pateisinti valstybės tarnautojų teisės kreiptis į teismą ribojimą (aukšto rango pareigūnų ginčai dėl leidimo dirbti su slapta informacija panaikinimo). Taigi iš esmės negalima pateisinti to, kad įprasti darbo ginčai, pavyzdžiui, susiję su darbo užmokesčiu, išmokomis ar panašiomis teisėmis, nepatektų į Konvencijos 6 straipsnio garantijų sritį, remiantis konkretaus valstybės tarnautojo ir atitinkamos valstybės santykių ypatingu pobūdžiu. EŽTT yra nurodęs, kad nors teisminė valdžia nėra įprastos valstybės tarnybos dalis, ji laikoma tipinės viešosios tarnybos dalimi, ir yra taikęs Eskelineno testo kriterijus įvairių rūšių ginčams, susijusiems su teisėjais, įskaitant ginčus dėl paskyrimo, karjeros ir paaukštinimo, perkėlimo, nušalinimo nuo pareigų, drausminių procedūrų, atleidimo iš darbo, atlyginimo sumažinimo dėl drausminio pažeidimo, atleidimo iš pareigų, nesusijusių su pagrindine teisėjo veikla (prieš laiką nutraukta teisėjo, išrinkto į Teismų tarybą, kadencija), bet išliekant teisėju, arba teisėjų negalėjimo eiti teisminių pareigų po teisėkūros reformos, sugrąžinimo į teisėjo pareigas ir pan.

Vertinant, ar teisėjų teisės kreiptis į teismą ribojimas gali būti pateisinamas valstybės interesais, būtina atsižvelgti į ypatingą teismų nepriklausomumo reikšmę demokratinėje visuomenėje. EŽTT ne kartą yra pabrėžęs, kad teisėjų darbo santykiai su valstybe negali būti vertinami taip pat kaip kitų valstybės tarnautojų. Nors valstybės tarnautojo ir valstybės darbo santykiai tradiciškai gali būti apibrėžti kaip grindžiami pasitikėjimu ir lojalumu vykdomajai valdžiai, nes valstybės tarnautojai privalo įgyvendinti vyriausybės politiką, tai netaikoma teismų sistemos nariams, kurie atlieka kitokį ir labiau nepriklausomą vaidmenį, nes jų pareiga yra kontroliuoti vyriausybės neteisėtus veiksmus ir piktnaudžiavimą valdžia. Todėl, kaip minėta, jų darbo santykiai su valstybe turi būti vertinami atsižvelgiant į konkrečias garantijas, būtinas teismų nepriklausomumui užtikrinti. Dėl „ypatingo pasitikėjimo ir lojalumo", kurio jie privalo laikytis, EŽTT yra pažymėjęs, kad šis lojalumas taikytinas teisinės valstybės ir demokratijos, o ne valstybės valdžios atstovų atžvilgiu. Dėl šio sudėtingo teisėjo ir valstybės darbo santykių aspekto būtina, jog teisėjai, vykdydami savo pareigas, būtų pakankamai atskirti nuo kitų valstybės valdžios šakų, kad galėtų priimti sprendimus a fortiori *remdamiesi teisės ir teisingumo reikalavimais, be baimės ar siekio pelnyti palankumą. EŽTT yra pabrėžęs, kad būtų klaidinga manyti, jog teisėjai gali užtikrinti teisinę valstybę ir įgyvendinti Konvenciją, jeigu nacionalinė teisė atimtų iš jų Konvencijos straipsnių garantijas klausimais, tiesiogiai susijusiais su jų asmeniniu nepriklausomumu ir nešališkumu.*

Atsižvelgdamas į reikšmingą vietą, kurią teisminė valdžia užima tarp valstybės institucijų demokratinėje visuomenėje, ir į tai, kokia svarba teikiama valdžių padalijimui bei būtinybei užtikrinti teismų nepriklausomumą, EŽTT skiria ypatingą dėmesį

teisėjų apsaugai nuo priemonių, darančių įtaką jų statusui ar karjerai ir galinčių kelti grėsmę teismų nepriklausomumui ir savarankiškumui. EŽTT ne kartą yra konstatavęs, kad teismų nepriklausomumas yra būtina teisinės valstybės sąlyga, taip pat yra pažymėjęs, kad, vertinant teismo nepriklausomumą pagal Konvencijos 6 straipsnio 1 dalį, būtina atsižvelgti ir į teisėjų skyrimo tvarką. Kaip EŽTT nurodė reikšmingoje byloje sprendime Guðmundur Andri Ástráðsson prieš Islandiją*, valstybės narės iš esmės sutaria, jog reikalavimas dėl „pagal įstatymą įsteigto teismo" apima ir teisėjo skyrimo į pareigas pirmą kartą procesą. EŽTT taip pat yra pažymėjęs, kad teisėjai turi būti atrenkami pagal nuopelnus ir objektyvius kriterijus, siekiant ne tik užtikrinti visuomenės pasitikėjimą teismais, bet ir sustiprinti teisėjų asmeninio nepriklausomumo garantiją. Šiuo aspektu remtasi Konsultacinės Europos teisėjų tarybos (CCJE) nuomonės Nr. 1 (2001) 25 punktu, kuriame rekomenduojama, kad „valstybių narių institucijos, atsakingos už paskyrimus ir paaukštinimus, turėtų nustatyti, paskelbti ir įgyvendinti objektyvius kriterijus, siekiant užtikrinti, kad teisėjų atranka ir karjera būtų grindžiama nuopelnais, atsižvelgiant į kvalifikaciją, sąžiningumą, gebėjimus ir efektyvumą", ir pabrėžiama griežto eilinių teisėjų skyrimo proceso svarba, siekiant užtikrinti, kad į teisėjų pareigas būtų skiriami aukščiausios kvalifikacijos kandidatai tiek techninės kompetencijos, tiek sąžiningumo požiūriu. Be to, EŽTT nurodė, kad vidaus teisė, kiek įmanoma, turi būti suformuluota nedviprasmiškai, kad nebūtų leidžiama savavališkai kištis į paskyrimo procesą, taip pat ir vykdomosios valdžios institucijoms. Egzistuoja aiškus ryšys tarp teisėjų skyrimo proceso sąžiningumo ir Konvencijos 6 straipsnio 1 dalyje įtvirtinto reikalavimo dėl teismų nepriklausomumo. Šiuo atžvilgiu EŽTT rėmėsi atitinkamais tarptautiniais standartais, kuriuose taip pat teigiama, kad bet koks sprendimas dėl teisėjų atrankos ir karjeros arba bent jau tokio sprendimo priėmimo procedūra turėtų būti teisminės peržiūros dalykas. Taigi šie argumentai itin reikšmingi, vertinant, ar pareiškėjo teisės kreiptis ribojimas buvo pateisinamas objektyviais valstybės interesų pagrindais.*

Dėl kandidatų į teisėjus, dar neturinčių konstitucinių garantijų, kurios taikomos teisėjams, EŽTT yra nurodęs, kad, kaip minėta, tarp teisėjų paskyrimo į pareigas sąžiningumo, viena vertus, ir teismų nepriklausomumo apskritai bei visuomenės pasitikėjimo teismine sistema, kita vertus, egzistuoja glaudus ryšys. Atitinkamai EŽTT yra nusprendęs, kad pareiškėjo – kandidato į teisėjus, atitikusio įstatymuose nustatytus tinkamumo reikalavimus, pašalinimas iš paskutinio paskyrimo proceso etapo šiam sprendimui nebuvus peržiūrėtam teismine tvarka, atsižvelgiant į teismų nepriklausomumo apsaugos svarbą, negali būti laikomas atitinkančiu teisinės valstybės interesus. Objektyvūs kriterijai, grindžiami nuopelnais, ir skaidri procedūra yra pripažįstami tiek EŽTT praktikoje, tiek Europos Tarybos dokumentuose kaip esminiai užtikrinant paskyrimo procesą, galintį išlaikyti visuomenės pasitikėjimą teismine sistema ir apsaugoti teismų nepriklausomumą.

Pažymėtina, kad teisės kreiptis į teismą pažeidimas neatsiranda automatiškai vien nustačius, kad antroji Eskelineno testo sąlyga nėra įvykdyta. Tokiais atvejais EŽTT taip pat vertina, ar valstybė pateikė svarių ir įtikinamų priežasčių, galinčių pateisinti teisminės peržiūros nebuvimą ar jos ribojimą.

EŽTT jurisprudencijoje galima atskirti bylas, kuriose pareiškėjai skundėsi dėl visiško teisės kreiptis į teismą nesuteikimo, nuo bylų, kuriose ginčas kilo dėl jau suteiktos teisminės kontrolės pakankamumo.

EŽTT paprastai nepriima „institucinės diskrecijos“, „politinio jautrumo“, „ypatingo lojalumo“, „administracinio veiksmingumo“ ar „sprendimo, priskirto konstitucinės institucijos kompetencijai“ argumentų kaip savaime pakankamų teisminei peržiūrai visiškai pašalinti; jie daugiausia gali pateisinti siauresnę jos apimtį. Išties, tais atvejais, kai sprendimą priima institucija, turinti plačią diskreciją (ypač teisėjų skyrimo ar teismų valdymo srityje veikiančios Teismų tarybos), teisminės kontrolės apimtis gali būti siauresnė ir apsiriboti savivalės, piktnaudžiavimo bei procedūrinio teisėtumo patikra. Reikšminga svarba teikiama tam, ar administracinėje atrankos procedūroje buvo įtvirtintos pakankamos vidinės procesinės garantijos, tokios kaip viešumas, daugiapakopis vertinimas, kandidato apklausa, galimybė teikti prieštaravimus, taip pat aiškus sprendimo motyvų išdėstymas ir galimybė juos nustatyti iš visos atrankos medžiagos (pavyzdžiui, komiteto išvadų, svarstymų ar balsavimo protokolų). Vertinant teisminės peržiūros nebuvimo pateisinamumą gali būti svarbu ir tai, ar pati Teismų taryba dėl savo institucinės struktūros bei procedūrinių garantijų yra pajėgi užtikrinti veiksmingą ir nepriklausomą sprendimų kontrolę. Panašūs argumentai dėl teisminės peržiūros reikšmės taikytini ir kitiems subjektams, teisėjų skyrimo procese turintiems plačią bei politinio pobūdžio diskreciją, pavyzdžiui, prezidentui. Nors tokios peržiūros apimtis gali būti teisėtai ribota ir nereikalauti iš teismo pakeisti prezidento vertinimo savuoju, iš EŽTT jurisprudencijos matyti, kad bent tam tikros apimties teisminės peržiūros galimybė tokiose situacijose turi ypatingą reikšmę teisinės valstybės ir teisėjų nepriklausomumo apsaugos požiūriu.

Vertindamas, ar teisminė kontrolė buvo pakankama, EŽTT pirmiausia analizuoja, ar nacionalinis teismas išnagrinėjo esminius pareiškėjo argumentus ir pateikė motyvuotą atsakymą į pagrindinius jo skundo aspektus. Teisminė kontrolė laikoma pakankama, kai teismas įvertina pareiškėjo teiginius dėl galimų teisės pažeidimų ar procedūrinių trūkumų, pateikia jų atmetimo motyvus ir savo išvadas grindžia nuosekliu bei nesavavališku nacionalinės teisės aiškinimu.

EŽTT taip pat pabrėžia, kad jis nėra ketvirtoji instancija ir iš esmės neperžiūri nacionalinių teismų atlikto nacionalinės teisės aiškinimo ar taikymo. Jo vaidmuo nėra spręsti, kuris nacionalinės teisės aiškinimas yra teisingesnis, vertinti nacionalinės teisėjų atrankos ar paaukštinimo sistemos tinkamumo arba pakeisti nacionalinių institucijų atlikto kandidatų profesinių savybių vertinimo savuoju. EŽTT įsikiša tik tuomet, kai nacionaliniai teismai teisę pritaiko akivaizdžiai klaidingai, jų išvados yra savavališkos arba procesas apskritai neatitinka teisingumo reikalavimų.

Sprendžiant dėl teisminės kontrolės pakankamumo reikšminga ir tai, ar pareiškėjas buvo pateikęs konkrečius argumentus dėl galimo piktnaudžiavimo, korupcijos, politinio spaudimo ar kitų aplinkybių, galinčių paneigti sprendimo teisėtumą. Jei tokie argumentai nebuvo keliami arba nėra pagrindo manyti, kad nacionalinis teismas būtų atsisakęs juos nagrinėti, vien pareiškėjo nesutikimas su nacionalinės teisės aiškinimu ar institucijos diskrecijos panaudojimu savaime nereiškia, kad teisminė kontrolė buvo nepakankama.

Taigi EŽTT jurisprudencija rodo, kad Konvencijos 6 straipsnio taikytinumas bylose dėl teisėjų atrankos, paskyrimo ir karjeros priklauso nuo kompleksinio vertinimo, apimančio nacionaliniu lygmeniu pripažintos „teisės“ egzistavimą, ginčo realumą bei jo civilinį pobūdį, kartu yra reikšmingai veikiamas ypatingos teismų nepriklausomumo svarbos ir poreikio užtikrinti bent minimalią apsaugą nuo savavališkų sprendimų.

4.1.1. 2012 m. spalio 9 d. sprendimas byloje *Zhidzheva-Trendafilova prieš Bulgariją*, peticijos Nr. 12628/09

Tariamai savavališki Teismų tarybos ir Vyriausiojo administracinio teismo sprendimai ir neteisingas procesas, susijęs su pareiškėjos inicijuotu ginču dėl teisėjų konkurso (paaukštinimo) rezultatų.

Byloje, kurioje teisėja nesėkmingai dalyvavo konkurse į teisėjo pareigas ir skundėsi dėl to, kad Teismų taryba skyrimo procese griežtai nepaisė kandidatų reitingo ir nacionalinis teismas neužtikrino išsamios tokio sprendimo kontrolės, EŽTT pareiškėjos skundus, kiek jie susiję su Teismų tarybos procedūra ir sprendimu bei tariamu veiksmingų teisių gynimo priemonių trūkumu šiuo atžvilgiu, pripažino nepriimtinais. EŽTT pažymėjo, kad nei Konvencijos 6 straipsnis, nei jokia kita Konvencijos ar jos protokolų nuostata negarantuoja teisės būti paskirtam ar paaukštintam valstybės tarnyboje arba teisės eiti su teisingumo vykdymu susijusias valstybės pareigas, šios nuostatos taip pat negarantuoja teisės į teisingą konkurso procedūrą darbo ar valstybės tarnybos kontekste, ir nors geriausių kandidatų į teisėjo pareigas paaukštinimas ir objektyvumo užtikrinimas konkursuose į tokias pareigas neabejotinai yra svarbūs teisėjų nepriklausomumui ir tinkamam nacionalinių teismų sistemų veikimui, EŽTT negali nagrinėti šių klausimų neatrinktos kandidatės skundo dėl sprendimo atmesti jos paraišką paaukštinti kontekste. EŽTT **pripažino peticiją nepriimtina dėl jos akivaizdaus nepagrįstumo pagal** Konvencijos 6 straipsnio 1 dalį. Analizuodamas procesą nacionaliniame teisme, EŽTT nusprendė, kad nacionalinio teismo sprendimas nebuvo savavališkas ir buvo pateiktas išsamus atsakymas į pagrindinį pareiškėjos argumentą. Vyriausiojo administracinio teismo nuomonės dėl teisingo 2007 m. Teismų įstatymo aiškinimo buvo nuosekliai paisoma Bulgarijos teismų praktikoje ir ši nuomonė buvo pagrįsta aiškiais argumentais, pavyzdžiui, įstatymo negalima suprasti taip, kad būtų panaikinta balsavimo reikšmė, nes būtent balsavimas yra būdas, kuriuo Teismų taryba priima sprendimus; kandidatų vertinimo rezultatai (reitingas) yra tik vienas iš elementų, o ne savaime lemiantis veiksnys; teismai negali peržiūrėti pačios Tarybos atlikto kandidatų savybių vertinimo (tai jos diskrecija).

Pareiškėja pateikė paraiškas dalyvauti konkurse į laisvas teisėjų pareigas Sofijos administraciniame teisme ir Sofijos apygardos administraciniame teisme. Pirmajame buvo dvi laisvos vietos, o antrajame – viena. Vėliau pareiškėja ir kiti kandidatai buvo vertinami Teismų tarybos teisėjų pasiūlymų ir veiklos vertinimo komitete (toliau – Komitetas). Sąraše buvo penkiasdešimt kandidatų, pareiškėja jame užėmė aštuonioliktą vietą. Iš septyniolikos kandidatų, užėmusių aukštesnes vietas nei pareiškėja, mažiausiai dvylika buvo pateikę paraiškas dėl tų pačių pareigų kaip ir pareiškėja. Vėliau Teismų taryba slaptai balsavo, laikydamasi kandidatų sąraše nurodyto eiliškumo, kol buvo užpildytos visos laisvos pareigybės. Remiantis Tarybos posėdžio protokolu, pirmieji dvylika kandidatų nesurinko reikiamos trylikos balsų daugumos, todėl jų paraiškos buvo atmestos. Tryliktasis kandidatas gavo vieną iš dviejų laisvų pareigybių Sofijos administraciniame teisme. Pareiškėja, kuri sąraše buvo aštuoniolikta, gavo dvylika balsų viename iš dviejų teismų, į kuriuos ji buvo pateikusi paraišką, ir vienuolika balsų kitame teisme. Kadangi minimalus reikalingas balsų skaičius buvo trylika, jos paraiškos buvo

atmestos. Dėl pareigų, į kurias kandidatė buvo pateikusi paraišką, dvidešimt septintą vietą užėmusi kandidatė gavo trylika balsų ir buvo paskirta teisėja Sofijos regioniniame administraciniame teisme, o keturiasdešimt septintą vietą užėmusi kandidatė gavo šešiolika balsų ir buvo paskirta į antrą laisvą pareigybę Sofijos miesto administraciniame teisme. Pareiškėja dėl tokių konkurso rezultatų kreipėsi į Vyriausiąjį administracinį teismą, teigė, kad pagal nacionalinę teisę ji turėjo teisę į tai, kad Taryba priimtų sprendimą, kuriuo kandidatai būtų skiriami griežtai pagal jų reitingą, kaip nustatyta 2007 m. Teismų įstatymo 193 straipsniu. Teismas jos skundą atmetė, pažymėdamas, kad kandidatų reitingas neįpareigoja Tarybos skirti jų į pareigas pagal eilę – ji tik privalo svarstyti kandidatūras pagal reitingą, bet galutinį sprendimą priima savo nuožiūra, vertindama profesines ir etines savybes. Ši diskrecija nėra teismų peržiūros objektas. Skundas dėl motyvų stokos atmestas, nes sprendimų pagrindai buvo aiškiai nurodyti bylos medžiagoje ir Tarybos narių pasisakymuose. Be to, nurodyta, kad Komiteto pasiūlyme pateikti teigiami asmenų, užėmusių dvidešimt septintą ir keturiasdešimt septintą vietas, profesinių ir etinių savybių vertinimai buvo sprendimų juos paaukštinti pagrindas, atsiradęs dar prieš priimant nurodytus sprendimus. Pareiškėja, remdamasi Konvencijos 6 ir 13 straipsniais, EŽTT skundėsi, kad Teismų tarybos ir Vyriausiojo administracinio teismo sprendimai jos byloje buvo savavališki, prieštaravo nacionalinei teisei, o procesas buvo neteisingas. Ji teigė, kad Taryba nepaisė kandidatų reitingo ir tokio sprendimo nepagrindė, o teismas šį sprendimą nepagrįstai patvirtino, neužtikrinęs išsamios teisminės kontrolės. Savo ruožtu Vyriausybė teigė, kad Konvencijos 6 straipsnis šiuo atveju netaikytinas, arba prašė atmesti pareiškėjos teiginius kaip nepagrįstus, pabrėždama, kad nacionalinis teismas pagrįstai išaiškino, jog Taryba turi svarstyti kandidatus pagal reitingą, bet neprivalo jų skirti vien pagal jį. Reitingas nesuteikia garantijos būti paskirtam, nes Taryba turi diskreciją galutinai įvertinti kandidatus balsavimu. Vyriausybė taip pat nurodė, kad toks teisės aiškinimas yra nuoseklus ir atitinka kitus sprendimus bei panašų reguliavimą kituose teisės aktuose.

Dėl proceso Teismų taryboje EŽTT pažymėjo, kad tiek, kiek pareiškėja, remdamasi Konvencijos 6 ir 13 straipsniais, skundėsi dėl Teismų tarybos atliktų veiklos vertinimo ir paaukštinimo procedūrų būdo, tariamo aiškių ir skaidrių kriterijų šiuo atžvilgiu trūkumo, Tarybos sprendimo jos neskirti ir tariamo veiksmingų teisių gynimo priemonių šiuo atžvilgiu trūkumo, nei Konvencijos 6 straipsnis, nei jokia kita Konvencijos ar jos protokolų nuostata negarantuoja teisės būti paskirtam ar paaukštintam valstybės tarnyboje arba teisės eiti su teisingumo vykdymu susijusias valstybės pareigas. Šios nuostatos taip pat negarantuoja teisės į teisingą konkurso procedūrą darbo ar valstybės tarnybos kontekste. Konvencijos 13 straipsnis taikomas tik tiems reikalavimams, kurie patenka į vienos iš esminių Konvencijos ar jos protokolų nuostatų taikymo sritį. Iš to išplaukia, kad nors geriausių kandidatų į teisėjo pareigas paaukštinimas ir objektyvumo užtikrinimas konkursuose į tokias pareigas neabejotinai yra svarbūs teisėjų nepriklausomumui ir tinkamam nacionalinių teismų sistemų veikimui, EŽTT negali nagrinėti šių klausimų, kai neatrinkta kandidatė pateikia skundą dėl sprendimo atmesti jos paraišką paaukštinti. Taigi pareiškėjos skundai, kiek jie susiję su Teismų tarybos procedūra ir sprendimu bei tariamu veiksmingų teisių gynimo priemonių trūkumu šiuo atžvilgiu, yra nesuderinami *ratione materiae* su Konvencijos

nuostatomis 35 straipsnio 3 dalies a punkto prasme ir turi būti atmesti pagal Konvencijos 35 straipsnio 4 dalį. Tereikia išnagrinėti, ar, kaip teigė pareiškėja, buvo pažeista Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis, nes Vyriausiojo administracinio teismo procese jos civilinio pobūdžio teisių klausimas išspręstas savavališkai ir neteisingai.

Dėl Konvencijos 6 straipsnio taikytinumo pastarajam procesui EŽTT priminė, kad pirmiausia reikia išspręsti klausimą, ar pareiškėjos pareikštas reikalavimas buvo susijęs su „teise“, pripažįstama pagal Bulgarijos įstatymus, ir, jei taip, ar ta teisė buvo „civilinė“, kaip apibrėžta Konvencijos 6 straipsnyje. Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis pati savaime negarantuoja jokio konkretaus „civilinių teisių ir pareigų“ turinio valstybių materialinėje teisėje. Šiuo atžvilgiu EŽTT nurodė, kad, atsižvelgiant į nuoseklią Vyriausiojo administracinio teismo praktiką, 2007 m. Teismų įstatymas neįtvirtino teisės būti paaukštintam remiantis vien tik veiklos vertinimo procedūroje gautu reitingu. Vis dėlto atkreiptas dėmesys į tai, kad ginčijamas procesas vyko gana greitai po 2007 m. Teismų įstatymo įsigaliojimo ir kad tik žvelgiant iš dabartinės perspektyvos galima pastebėti nacionalinės praktikos, neigiančios minėtos tariamos teisės egzistavimą, nuoseklumą. Šis aspektas yra svarbus, nes „teisės“ egzistavimas turi būti nustatomas atsižvelgiant į momentą, kada pareiškėja pradėjo nacionalinį procesą (kai praktika dar tik formavosi). Iš principo vėlesnė teismų praktikos raida negali retrospektyviai panaikinti pareiškėjo reikalavimo pagrįstumo. EŽTT taip pat pažymėjo, kad nagrinėjamu atveju gali kilti abejonių dėl to, ar Vyriausiajame administraciniame teisme vykęs procesas buvo lemiamas nustatant pareiškėjos tariamą teisę būti apskirtai, nes buvo tik penkios laisvos pareigybės, pareiškėja pretendavo į tris iš jų, ji buvo aštuoniolikta, o tarp tų, kurių reitingas buvo aukštesnis, bent dvylika kandidatų pretendavo į tas pačias pareigas[1]. Tačiau svarbu tai, kad Vyriausiasis administracinis teismas neanalizavo tokio klausimo ir išnagrinėjo pareiškėjos argumentus dėl teisingo vidaus teisės aiškinimo. EŽTT taip pat atsižvelgė į tai, kad pareiškėja rėmėsi bendrąja teise į teisėtą ir sąžiningą paaukštinimo procedūrą ir kad Vyriausiasis administracinis teismas šį argumentą išnagrinėjo iš esmės, netiesiogiai pripažindamas tokią teisę pagal vidaus teisę (plg. praktiką, kai teismai atsisakė nagrinėti apeliaciją dėl priėmimo į darbą konkurso rezultatų). Taigi EŽTT sutiko, kad Vyriausiajame administraciniame teisme nagrinėtas ginčas buvo ginčas dėl „teisės“, kaip apibrėžta Konvencijos 6 straipsnyje ir jos praktikoje. Atsižvelgdamas į tai ir į tai, kad Bulgarijos įstatymai įtvirtino tokių ginčų teisminį nagrinėjimą, EŽTT sutiko, kad teisė buvo „civilinė“ ir kad Konvencijos 6 straipsnis taikytinas (žr. *Eskelineno* kriterijus).

---

1 Taip pat žr. 2025 m. rugsėjo 25 d. nutarimą byloje *Bregey prieš Ukrainą*, peticijos 40066/18. Byla susijusi su pareiškėjo, vietos teismo teisėjo, inicijuotu teismo procesu po to, kai jis nepateko į antrąjį Aukščiausiojo Teismo atrankos konkurso etapą. EŽTT nusprendė, kad pareiškėjo inicijuotas procesas nebuvo „tiesiogiai lemiamas“ jo teisei, pripažintai pagal vidaus teisę, ir todėl buvo nepakankamas, kad būtų galima taikyti Konvencijos 6 straipsnio 1 dalį civiliniame kontekste. EŽTT sutiko su nacionalinių teismų išvada, kad pareiškėjo rezultatai pirmajame etape neleido jam patekti į antrąjį etapą. Iš tiesų, net jei pareiškėjas būtų sėkmingai patenkinęs savo reikalavimą neleisti kandidatams, kurie pirmajame etape nesurinko, jo teigimu, minimalaus leistino balo (157,5 balo), pereiti į antrąjį etapą, tai nebūtų turėję jokios įtakos jo asmeninei situacijai, nes jis surinko 119 balų, o tai bet kokiu atveju būtų lėmę jo pašalinimą iš konkurso. Taigi pareiškėjo ieškinys buvo pernelyg nutolęs nuo jo teisės į sąžiningą konkurso procedūrą. Peticija pripažinta nepriimtina.

Spręsdamas, ar Vyriausiasis administracinis teismas priėmė savavališką sprendimą, ar procesas buvo kitaip neteisingas, EŽTT atkreipė dėmesį į tai, kad pareiškėjos byloje Vyriausiasis administracinis teismas pateikė išsamų atsakymą į pagrindinį pareiškėjos argumentą. Jis laikėsi nuomonės, kad Taryba, kaip institucija, turinti įgaliojimus skirti, paaukštinti ir atleisti teisėjus, nėra saistoma reitingo, nustatyto po veiklos vertinimo procedūros, ir kad sprendimai dėl skyrimo priimami remiantis balsavimu Taryboje. Vyriausiasis administracinis teismas taip pat išnagrinėjo kitus pareiškėjos argumentus dėl tariamo neteisėtumo ar procedūrinių pažeidimų ir pateikė motyvus dėl jų atmetimo. EŽTT taip pat nurodė, kad yra pripažinęs, jog nors jo įgaliojimai peržiūrėti vidaus teisės laikymąsi yra riboti, jis gali padaryti išvadas pagal Konvenciją, kai pastebi, kad vidaus teismai konkrečioje byloje teisę pritaikė akivaizdžiai klaidingai arba taip, kad padarė savavališkas išvadas. Nagrinėjamu atveju EŽTT atkreipė dėmesį į tai, kad Vyriausiojo administracinio teismo nuomonės dėl teisingo 2007 m. Teismų įstatymo aiškinimo buvo nuosekliai paisoma Bulgarijos teismų praktikoje ir kad ji buvo pagrįsta aiškiais argumentais, pavyzdžiui, įstatymo negalima suprasti taip, kad būtų panaikinta balsavimo reikšmė, nes būtent balsavimas yra būdas, kuriuo Teismų taryba priima sprendimus; kandidatų vertinimo rezultatai (reitingas) yra tik vienas iš elementų, o ne savaime lemiantis veiksnys; teismai negali peržiūrėti pačios Tarybos atlikto kandidatų savybių vertinimo (tai jos diskrecija). Jei įstatymų leidėjas būtų norėjęs, kad Taryba tik formaliai patvirtintų reitingą, tai būtų aiškiai įrašyta pačiame įstatyme.

Pareiškėja kritikavo tokį požiūrį, pabrėždama aiškių ir skaidrių teisėjų paaukštinimo kriterijų svarbą. Tačiau, kaip EŽTT jau yra nustatęs, nepaisant šių problemų rimtumo ir jų poveikio teisėjų nepriklausomumui ir tinkamam nacionalinių teismų sistemų veikimui, jos nepatenka į EŽTT kompetenciją nagrinėjant neatrinkto kandidato į teisėjo pareigas skundą. Byloje dėl tokio skundo, net jei Bulgarijos teisėjų paaukštinimo sistema buvo kritikuojama, EŽTT vaidmuo nėra pareikšti nuomonę apie konkretaus teisėjų paaukštinimo požiūrio, įtvirtinto nacionalinėje teisėje ir praktikoje, teisingumą ar pageidautinumą arba nurodyti nacionaliniams teismams, kaip aiškinti nacionalinės teisės aktus. Dėl pareiškėjos argumento, kad Vyriausiasis administracinis teismas nesuteikė reikiamos teisminės peržiūros apimties, EŽTT rėmėsi savo anksčiau pateiktomis išvadomis, kad nuoseklus atitinkamų nuostatų aiškinimas vidaus teismuose buvo grindžiamas supratimu, jog Taryba turi teisę galutinai įvertinti kandidatus balsuodama ir nesivadovaudama Komiteto siūlomu reitingu. Pareiškėja neteigė, kad bylos nacionaliniame procese ji teikė konkrečius kaltinimus dėl korupcijos ar netinkamo politinio spaudimo, kenkiančio Tarybos sprendimui, arba kad, jei ji būtų tai padariusi, Vyriausiasis administracinis teismas būtų atsisakęs juos svarstyti. Todėl pareiškėjos skundas dėl tariamai nepakankamos teisminės peržiūros apimties nesiskiria nuo jos pirmiau išnagrinėtų teiginių dėl tariamai neteisingo ir savavališko atitinkamos nacionalinės teisės aiškinimo. Pareiškėjos skundai pripažinti akivaizdžiai nepagrįstais.

4.1.2. 2015 m. rugsėjo 15 d. sprendimas byloje *Tsanova-Gecheva prieš Bulgariją*, peticijos Nr. 43800/12

Teismų tarybos sprendimo teismo pirmininke skirti kitą kandidatę, ne pareiškėją, teisminės peržiūros pakankamumas.

Byloje, kurioje pareiškėja (teisėja), nepaskirta teismo pirmininke, skundėsi dėl Vyriausiojo administracinio teismo atliktos Teismų tarybos sprendimo teisminės peržiūros nepakankamumo, EŽTT pripažino Konvencijos 6 straipsnio 1 dalį taikytina, pažymėjęs, kad teisė į teisėtą ir sąžiningą įdarbinimo ar paaukštinimo procedūrą ir teisė į lygias galimybes įsidarbinti ir eiti valstybės pareigas gali būti laikomos teisėmis, pagrįstai pripažįstamomis pagal vidaus teisę, jei vidaus teismai pripažino jų egzistavimą ir išnagrinėjo atitinkamų asmenų šiuo klausimu nurodytus pagrindus. EŽTT **nenustatė Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies (teisė kreiptis į teismą) pažeidimo**, nurodė, kad, nors nacionalinė teismų praktika Teismų tarybai suteikė gana plačią diskreciją vertinant kandidatų savybes ir renkant labiausiai tinkantį asmenį šioms pareigoms, Vyriausiasis administracinis teismas iš tikrųjų patikrino, ar šis pasirinkimas nebuvo piktnaudžiavimas įgaliojimais ir ar buvo laikomasi įstatyme aiškiai nustatytų atrankos sąlygų, ir atsakė į pagrindinius pareiškėjos iškeltus argumentus, visų pirma susijusius su procedūros laikymusi ir tariamu akto motyvų trūkumu.

Pareiškėja – Sofijos teismo teisėja, pirmininko pavaduotoja, vėliau laikinai ėjusi pirmininko pareigas. Kai buvo paskelbtas konkursas į pirmininko pareigas, ji pateikė paraišką, tačiau Teismų taryba paskyrė kitą kandidatę. Kitos kandidatės kandidatūra ir paskyrimas sulaukė plataus žiniasklaidos dėmesio ir buvo aršiai kritikuojami daugybės žurnalistų bei visuomenės veikėjų, nes buvo teigiama, kad ji buvo artima tuomečio vidaus reikalų ministro draugė. Pareiškėja apskundė Teismų tarybos sprendimą Vyriausiajam administraciniam teismui. Pastarasis, nagrinėdamas bylą trijų teisėjų kolegija, priėmė sprendimą pareiškėjos naudai, tačiau tik dėl to, kad balsavimas vyko slaptai. Vyriausiojo administracinio teismo penkių teisėjų kolegija panaikino šį sprendimą, nusprendusi, kad trijų teisėjų kolegijos sprendimas nebuvo pagrįstas taikytina teise. Pareiškėjos apeliacija atmesta. EŽTT pareiškėja skundėsi, kad Vyriausiojo administracinio teismo atliktos teisminės peržiūros apimtis buvo nepakankama.

Spręsdamas Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies taikytinumo klausimą, EŽTT pažymėjo, kad nei Konvencijos 6 straipsnis, nei jokia kita Konvencijos ar jos protokolų nuostata neužtikrina teisės būti paaukštintam ar užimti valstybės pareigas. Vis dėlto EŽTT anksčiau, panašiomis į šios bylos aplinkybėmis, buvo pripažinęs, kad teisė į teisėtą ir sąžiningą įdarbinimo ar paaukštinimo procedūrą ir teisė į lygias galimybes įsidarbinti ir eiti valstybės pareigas gali būti laikomos teisėmis, pagrįstai pripažįstamomis pagal vidaus teisę, jei vidaus teismai pripažino jų egzistavimą ir išnagrinėjo asmenų šiuo klausimu nurodytus pagrindus. Tokia buvo ir šios bylos situacija.

Dėl skundo esmės EŽTT nurodė, kad jis turi patikrinti, ar pareiškėja turėjo Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies reikalavimus atitinkančią teisę kreiptis į teismą ir, konkrečiau, ar Vyriausiojo administracinio teismo atliktos teisminės peržiūros apimtis buvo pakankama. Atkreiptas dėmesys į tai, kad administracinis teismas turėjo teisę panaikinti sprendimą keliais pagrindais, susijusiais su įstatymų nustatytais pro-

cedūriniais ir materialiniais reikalavimais, ir galėjo grąžinti bylą Teismų tarybai, kad ši priimtų naują sprendimą, laikydamasi leistinų Vyriausiojo administracinio teismo nurodymų dėl nustatytų pažeidimų. Tačiau jis neturėjo įgaliojimų peržiūrėti visų Teismų tarybos sprendimo aspektų. Visų pirma, Vyriausiasis administracinis teismas negalėjo, išskyrus atvejus, kai buvo piktnaudžiaujama įgaliojimais, kvestionuoti Teismų tarybos pasirinkimo dėl geriausio kandidato į pareigas ir Teismų tarybos vertinimo pakeisti savuoju. Vis dėlto Konvencijos 6 straipsnio paskirtis nėra užtikrinti teisę kreiptis į teismą, kad būtų pakeista administracinių institucijų nuomonė. Šiuo atžvilgiu ypatingas dėmesys turėjo būti skiriamas pagarbai, kurią reikia teikti administracinių institucijų sprendimams, priimtiems tikslingumo pagrindais ir dažnai susijusiems su specializuotomis teisės sritimis. Siekdamas įvertinti, ar konkrečiu atveju nacionaliniai teismai atliko pakankamos apimties kontrolę, EŽTT turi atsižvelgti į šiam teismui suteiktus įgaliojimus ir tokius aspektus kaip: a) ginčijamo sprendimo dalykas, visų pirma ar jis susijęs su specifine sritimi, reikalaujančia specialių žinių, arba ar ir kiek jis apima administracijos diskrecijos įgyvendinimą; b) metodas, kuriuo buvo priimtas tas sprendimas, ypač procedūrinės garantijos, nustatytos procedūroje administracinėje institucijoje; ir c) ginčo turinys, įskaitant tiek pageidautas, tiek faktiškai pateiktas teisinės gynybos priemones. Taigi klausimas, ar buvo atlikta pakankamos apimties teisminė kontrolė, priklauso nuo kiekvienos bylos aplinkybių[2]. Šioje byloje, nors nacionalinė teismų praktika Teismų tarybai suteikė gana plačią diskreciją vertinant kandidatų savybes ir renkant labiausiai tinkantį asmenį šioms pareigoms, Vyriausiasis administracinis teismas iš tikrųjų patikrino, ar šis pasirinkimas nebuvo piktnaudžiavimas įgaliojimais, t. y. ar jis atitiko įstatymo tikslą. Nacionalinis teismas taip pat patikrino, ar buvo laikomasi įstatyme aiškiai nustatytų sąlygų. Visų pirma, aptariant sprendimo pobūdį, jis buvo susijęs su teismo pirmininko skyrimu. Šis klausimas neabejotinai apėmė Teismų tarybos, institucijos, specialiai įgaliotos užtikrinti teismų sistemos savarankišką veikimą, ypač skiriant teisėjus ir taikant drausmines taisykles, reglamentuojančias teismų sistemos narius, diskrecijos įgyvendinimą, siekiant užtikrinti teismų nepriklausomumą. Turėdamas šį tikslą, įstatymų leidėjas suteikė Teismų tarybai plačius diskrecijos įgaliojimus. Atsižvelgiant į šias aplinkybes, buvo dar svarbiau, kad Teismų tarybos sprendimui būtų suteikta tokia pagarba, kokia paprastai taikoma administracinių institucijų sprendimams, priimtiems tikslingumo[3] pagrindais. Be to, Teismų tarybos sprendimas buvo priimtas po atrankos procedūros, kurioje buvo įtvirtinta nemažai procesinių apsaugos priemonių. Įstatymas ir Teismų tarybos vidaus taisyklės nustatė išsamias procedūros vykdymo taisykles, siekiant užtikrinti skaidrų ir sąžiningą atrankos procesą, pagrįstą kandidatų profesinėmis savybė-

2 Šią bylą EŽTT atskyrė nuo situacijų, kai nacionaliniai teismai negalėjo arba atsisakė nagrinėti esminį ginčo klausimą, nes laikė save saistomais administracinių institucijų nustatytų faktinių ar teisinių aplinkybių ir negalėjo atlikti savarankiško šių klausimų vertinimo. Nagrinėjamu atveju kilo klausimas, ar, nepaisant atsisakymo vykdyti kontrolę dėl Teismų tarybos atlikto tikslingumo pasirinkimo, Vyriausiasis administracinis teismas vis dėlto atliko pakankamos apimties šios institucijos įgyvendintos diskrecijos kontrolę. Taigi byla susijusi su nacionalinių teismų vykdomos administracijos diskrecijos kontrolės intensyvumu.

3 Kuris kandidatas būtų tinkamesnis, kompetentingesnis ir pan.

mis. Tai apėmė taisykles, skirtas užtikrinti proceso viešumui, pavyzdžiui, reikalavimui paskelbti informaciją apie laisvą pareigybę, kandidatų sąrašą ir Teismų tarybos svarstymų stenogramą, taip pat balsavimo tvarką. Kandidatus turėjo įvertinti pasiūlymų ir vertinimo komitetas, o jie galėjo susipažinti su šio komiteto išvadomis ir pateikti prieštaravimus. Jiems buvo suteikta galimybė dalyvauti pokalbyje su Teismų taryba, per kurį jie galėjo pristatyti savo kandidatūrą ir atsakyti į narių klausimus. Vyriausiasis administracinis teismas patikrino, ar buvo laikomasi šių taisyklių, tiek savo iniciatyva, tiek atsižvelgdamas į šalių pateiktus argumentus. Vyriausiasis administracinis teismas atsakė į pagrindinius pareiškėjos iškeltus argumentus, visų pirma susijusius su procedūros laikymusi ir tariamu akto motyvų trūkumu. Dėl Teismų tarybos sprendimo motyvų nebuvimo teismas, posėdžiavęs trijų teisėjų sudėtimi, nusprendė, kad pagal įstatymą ir nusistovėjusią praktiką tokiais atvejais akto motyvai yra pateikti kandidatūros pasiūlyme ir per svarstymus išsakytose nuomonėse. Vyriausiasis administracinis teismas, posėdžiavęs penkių teisėjų sudėtimi, atsakė į pareiškėjos kasaciniame skunde iškeltus argumentus dėl pirmosios instancijos sprendimo motyvavimo ir teisminės kontrolės apimties ir patvirtino, kad jie yra pakankami, atsižvelgiant į Teismų tarybai suteiktą diskreciją parenkant tinkamiausią kandidatą. EŽTT ypač atkreipė dėmesį į tai, kad pareiškėja nepateikė pagrindo panaikinti sprendimą dėl tariamų V. Y. ryšių su tuo metu pareigas ėjusiu vidaus reikalų ministru ar galimo jo kišimosi į paskyrimo procedūrą. EŽTT pažymėjo, kad nacionalinė teismų praktika buvo plėtojama griežtesnių reikalavimų kryptimi dėl būtinybės administracinėms institucijoms, ypač Teismų tarybai, savo sprendimus pagrįsti aiškiais ir išsamiais motyvais, nurodančiais jų pagrindą, visų pirma skyrimų srityje, siekiant užtikrinti garantijas nuo savavališkų sprendimų. Tačiau nagrinėjamu atveju aukščiausios instancijos teismas patvirtino, kad Teismų tarybos pateiktas motyvavimas šiuo klausimu buvo pakankamas. Tiesa, kaltinimai dėl skaidrumo stokos ir politinės valdžios kišimosi į atitinkamą skyrimo procedūrą, taip pat kompetentingų tarptautinių organizacijų šiuo klausimu išsakyta kritika EŽTT kėlė nerimą. Tačiau, nors EŽTT atsižvelgė į teisėjų skyrimo ir paaukštinimo procedūrų svarbą bei jų poveikį teismų sistemos nepriklausomumui ir tinkamam veikimui, jo užduotis nebuvo pareikšti nuomonės dėl Teismų tarybos pasirinkimo tinkamumo ar kriterijų, į kuriuos reikėtų atsižvelgti. Atsižvelgiant į pirmiau nurodytus aspektus, Vyriausiojo administracinio teismo atliktos peržiūros apimtis pripažinta pakankama pagal Konvencijos 6 straipsnį.

4.1.3. 2011 m. liepos 26 d. sprendimas byloje *Juričić prieš Kroatiją*, peticijos Nr. 58222/09

Proceso, kurį inicijavo kandidatė, siekdama užginčyti parlamento sprendimą dėl Konstitucinio Teismo teisėjų rinkimų, kuriame ji nebuvo išrinkta, teisingumas.

Byloje, kurioje teisėja nesėkmingai dalyvavo rinkimuose į Konstitucinio Teismo teisėjus ir vėliau kreipėsi į teismus dėl parlamento sprendimo užginčijimo, nes išrinktoji kandidatė neįrodė turinti reikiamos profesinės patirties ir administracinis teismas panaikino parlamento sprendimą, o Konstitucinis Teismas panaikino administraci-

nio teismo sprendimą, bet nekvestionavo pareiškėjos teisės remtis konstitucinės teisės į lygias galimybes įsidarbinti valstybės tarnyboje ir lygias galimybes įsidarbinti bei Kroatijos teisė suteikė galimybę tam tikra apimtimi skųsti Kroatijos parlamento sprendimus dėl Konstitucinio Teismo teisėjų rinkimų, EŽTT pripažino Konvencijos 6 straipsnio 1 dalį taikytina**.** Šioje byloje **nenustatyta Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies pažeidimo dėl šalių lygiateisiškumo principo**. Nors nei pareiškėjai, nei S. B. konstituciniame procese nebuvo perduotos Konstitucinio Teismo iš įvairių institucijų gautos nuomonės ir informacija iki šio teismo sprendimo priėmimo, visi S. B. pareiškimai Konstitucinio Teismo procese perduoti pareiškėjai ir jai buvo suteikta galimybė į juos atsakyti, ir šia galimybe ji pasinaudojo. Savo ruožtu **nustatytas rungimosi principo pažeidimas**, nes akivaizdu, jog Konstitucinis Teismas prašė teisininkų ir įvairių institucijų nuomonių pagrįstam sprendimui dėl pagrindinio teisinio klausimo, kurį turėjo išspręsti, priimti, o informacija iš Kroatijos advokatūros, banko ir Danijos Raudonojo Kryžiaus buvo prašoma siekiant nustatyti tam tikrus faktus, susijusius su S. B. profesine patirtimi. Kadangi šios nuomonės ir informacija buvo akivaizdžiai skirtos teismo sprendimui paveikti, buvo nepaprastai svarbu suteikti pareiškėjai galimybę pateikti savo pastabas, susijusias su nurodytais dokumentais.

Pareiškėja (administracinio teismo teisėja) nesėkmingai dalyvavo rinkimuose į Konstitucinio Teismo teisėjus. Pareiškėja ginčijo parlamento sprendimą administraciniame teisme, teigdama, kad išrinkta kandidatė S. B. neįrodė, jog turi bent penkiolikos metų profesinę patirtį. Taip buvo pažeista pareiškėjos Konstitucija užtikrinama teisė į lygybę prieš įstatymą, teisė į lygybę prieš valstybę ir kitas valdžios institucijas, teisė į lygias galimybes stoti į valstybės tarnybą ir teisė į lygias galimybes įsidarbinti. Teismas panaikino 2008 m. gegužės 9 d. parlamento sprendimą, kartu nurodydamas, kad jo sprendimas nekeičia pareiškėjos, kaip neišrinktos kandidatės, teisinio statuso. S. B. pateikė konstitucinį skundą. Konstitucinis Teismas priėmė nutarimą, kuriuo panaikino administracinio teismo sprendimą. Jis konstatavo, kad Konstitucinio Teismo teisėjų rinkimų klausimas yra mišraus (politinio ir teisinio) pobūdžio ir kad, nors Seimo sprendimas yra „valstybės aktas“, administracinis teismas gali tikrinti ne tik tai, ar buvo laikytasi nustatytos procedūros, bet ir tai, ar kandidatai atitiko įstatyme nustatytas sąlygas. Vis dėlto administracinis teismas peržengė savo kompetencijos ribas, kai (iš naujo) įvertino S. B. pateiktų dokumentų, kuriais ji įrodinėjo turinti reikiamą profesinę patirtį, įrodomąją vertę. Taip elgdamasis administracinis teismas ne tik įsikišo į klausimus, priskirtus išimtinei Seimo kompetencijai, bet ir pažeidė S. B. konstitucinę teisę į darbą, teisę į lygias galimybes užimti pareigas ir į lygybę prieš įstatymą. EŽTT pareiškėja skundėsi dėl pastarojo proceso neteisingumo: viešo posėdžio nesurengimo; rungimosi ir šalių lygiateisiškumo principų neužtikrinimo, nes žymių teisininkų ekspertų išvados ir Konstitucinio Teismo iš įvairių institucijų gautos nuomonės bei informacija jai buvo įteiktos tik pasibaigus procesui; nešališkumo stokos, nes teisėjai M. J. ir D. Š. dalyvavo to teismo kolegijoje, kuri priėmė sprendimą jos byloje, nors šie du teisėjai ankstesnėje administracinio teismo byloje, kurioje jie, be kita ko, pareiškė nuomonę, kad trijų Konstitucinio Teismo teisėjų išrinkimas buvo teisėtas, dalyvavo kaip tretieji asmenys.

Šioje byloje Vyriausybė teigė, kad Konvencijos 6 straipsnis netaikytinas, nes Kroatijos teisinėje sistemoje nėra įtvirtintos teisės būti išrinktam Konstitucinio Teis-

mo teisėju. Konstitucinio Teismo teisėjas yra vienas aukščiausių valstybės pareigūnų, kuriam priklauso dalis valstybės suverenios valdžios, taigi Konstitucinio Teismo teisėjo rinkimų procedūra neapėmė „civilinių" teisių ir pareigų klausimo nagrinėjimo, kaip apibrėžta Konvencijos 6 straipsnio 1 dalyje. Administracinio teismo sprendimas, kuriuo jis panaikino parlamento sprendimą, nelėmė pareiškėjos išrinkimo Konstitucinio Teismo teisėja vietoj S. B., jos statusas nebūtų pasikeitęs net jei Konstitucinis Teismas būtų pritaręs administracinio teismo sprendimui, nes tuomet būtų paskelbtas naujas konkursas ir surengta nauja rinkimų procedūra, o tai reiškė, kad nagrinėjamas procesas nebuvo tiesiogiai lemiamas pareiškėjos „teisėms ir pareigoms".

Nagrinėdamas Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies taikytinumo problemą, EŽTT pirmiausiai priminė bendruosius principus, kad teisė į teismą, t. y. teisė inicijuoti procesą civilinėse bylose, yra vienas iš „teisės į teismą" aspektų. Ši teisė apima tik „civilines teises ir pareigas", kurios pagrįstai gali būti laikomos pripažintomis pagal vidaus teisę. Todėl, siekdamas nustatyti, ar Konvencijos 6 straipsnio civilinė dalis taikoma šioje byloje ir ar pareiškėja galėjo remtis šio straipsnio garantijomis, EŽTT pirmiausia turi išnagrinėti, ar ji turėjo „teisę", galima teigti, pripažįstamą pagal Kroatijos teisę, ir, antra, ar ta teisė buvo „civilinė".

Dėl teisės egzistavimo EŽTT nurodė, kad, pagal administracinio teismo praktiką, kiekvienas kandidatas, atitinkantis įstatymų reikalavimus, turi teisę lygiomis teisėmis dalyvauti konkurse į valstybės pareigas, o ši teisė yra Konstitucijos 44 straipsnyje garantuojamos teisės į lygias galimybes įsidarbinti valstybės tarnyboje pasekmė. Jis taip pat pažymėjo, kad šioje byloje administracinis teismas savo 2008 m. spalio 15 d. sprendimu nustatė, jog išrinkus S. B. buvo pažeistos pareiškėjos konstitucinės teisės į lygias galimybes įsidarbinti valstybės tarnyboje ir lygias galimybes įsidarbinti, garantuojamas Kroatijos Konstitucijoje. Nors tiesa, kad administracinio teismo sprendimas vėliau buvo panaikintas po S. B. konstitucinio skundo, Konstitucinis Teismas savo sprendime nekvestionavo pareiškėjos teisės remtis šiomis konstitucinėmis teisėmis. Tokiomis aplinkybėmis EŽTT manė, kad pareiškėja turėjo „teisę", kurią galima teigti esant pripažintą pagal Kroatijos teisę.

Dėl teisės civilinio pobūdžio EŽTT pažymėjo, kad Kroatijos teisė leidžia Kroatijos parlamento sprendimus dėl Konstitucinio Teismo teisėjų rinkimų apskųsti teisminėms institucijoms tiek, kiek tie sprendimai gali prieštarauti konstitucinėms teisėms į lygias galimybes gauti valstybės tarnybą ir lygias galimybes įsidarbinti. Šioje byloje pareiškėja apskundė ginčijamą sprendimą administraciniame teisme, pateikdama prašymą dėl konstituciškai garantuojamos teisės gynimo pagal Administracinių ginčų įstatymo 66 straipsnį. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta pirmiau, EŽTT nusprendė, kad Konvencijos 6 straipsnis pagal civilinę dalį taikytinas šioje byloje.

Nagrinėdamas skundą iš esmės EŽTT nurodė, kad šioje byloje neginčijama, kad: nei pareiškėjai, nei S. B. nebuvo perduotos žymių teisininkų ekspertų nuomonės, Konstitucinio Teismo iš įvairių institucijų gautos nuomonės ir informacija iki šio teismo 2009 m. balandžio 30 d. sprendimo priėmimo, ir visi S. B. pareiškimai Konstitucinio Teismo procese buvo perduoti pareiškėjai, jai buvo suteikta galimybė į juos atsakyti, šia galimybe ji pasinaudojo. Taigi šalių lygiateisiškumo principo pažeidimo šioje byloje nenustatyta. Kitokios pozicijos laikytasi dėl rungimosi principo užtikri-

nimo. EŽTT pažymėjo, kad pagrindinis teisinis klausimas šioje byloje buvo konstitucinės peržiūros apimtis sprendžiant klausimus, susijusius su valstybės pareigūnų skyrimu, ypač su 2008 m. gegužės 9 d. parlamento sprendimu. Pagrindinis faktinis klausimas šioje byloje buvo tai, ar S. B. turėjo reikiamą profesinę patirtį, kad galėtų kandidatuoti į Konstitucinio Teismo teisėjo pareigas ir būti išrinkta į jas. EŽTT nuomone, akivaizdu, jog Konstitucinis Teismas prašė teisininkų ir įvairių institucijų nuomonių, kad priimtų pagrįstą sprendimą dėl pagrindinio teisinio klausimo, kurį turėjo išspręsti, o informacija iš Kroatijos advokatūros, „Zagrebačka banka d.d." ir Danijos Raudonojo Kryžiaus buvo prašoma siekiant nustatyti tam tikrus faktus, susijusius su S. B. profesine patirtimi. Todėl negalima nedaryti išvados, kad šios nuomonės ir informacija buvo akivaizdžiai skirtos teismo sprendimui paveikti. Tokiomis aplinkybėmis buvo galima tikėtis, kad Konstitucinis Teismas griežtai laikysis rungimosi principo, nes buvo nepaprastai svarbu suteikti pareiškėjai galimybę pateikti savo pastabas, susijusias su nurodytais dokumentais. Dėl tariamo proceso viešumo principo pažeidimo EŽTT nusprendė, kad šios bylos aplinkybėmis, kai pareiškėja atsisakė teisės į žodinį ir viešą bylos nagrinėjimą pirmojoje instancijoje, Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis nereikalauja, kad toks posėdis vyktų aukštesnės instancijos teisme (šiuo atveju Konstituciniame Teisme), kai tas teismas turi nagrinėti tuos pačius teisės klausimus kaip ir pirmosios instancijos teismas. Skundas dėl nešališkumo pripažintas nepriimtinu dėl nacionalinių teisinių gynybos priemonių neišnaudojimo (pareiškėja neprašė nušalinti atitinkamų teisėjų). Likusieji pareiškėjos skundai pripažinti akivaizdžiai nepagrįstais.

4.1.4. 2021 m. kovo 9 d. sprendimas byloje *Bilgen prieš Turkiją*, peticijos Nr. 1571/07

Teisėjo perkėlimas be jo sutikimo į žemesnės instancijos teismą nemotyvuotu Aukščiausiosios teisėjų ir prokurorų tarybos nutarimu, kuris nebuvo peržiūrėtas teismine tvarka.

Byloje, kurioje teisėjas be jo sutikimo nemotyvuotu Aukščiausiosios teisėjų ir prokurorų tarybos (toliau – Taryba) nutarimu buvo perkeltas į žemesnės instancijos teismą ir tokio sprendimo nebuvo galima peržiūrėti teismine tvarka, EŽTT pripažino Konvencijos 6 straipsnio 1 dalį taikytina. EŽTT nusprendė, kad egzistuoja ginčas dėl teisminės sistemos nario „teisės" į apsaugą nuo savavališko perkėlimo į kitą teismą ir išimtis dėl Konvencijos 6 straipsnio apsaugos teisėjų darbo sąlygų klausimais, grindžiama ypatingu lojalumo ir pasitikėjimo valstybe ryšiu, nėra pagrįsta, ir **nustatė Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies (teisė kreiptis į teismą) pažeidimą,** nes nebuvo pateiktos svarios priežastys pateisinti teisminės kontrolės nebuvimą. Atsižvelgiant į svarbų teisėjų vaidmenį užtikrinant Konvencijos teises, EŽTT nuomone, būtina, kad būtų nustatytos procesinės garantijos, siekiant užtikrinti, kad jų teisminė autonomija nebūtų pažeidžiama dėl nepagrįstos išorinės ar vidinės įtakos.

Per dvejus metus pareiškėjas Tarybos nutarimu du kartus be jo sutikimo buvo perkeltas į teismus skirtingose šalies vietovėse, paskutinį kartą buvo perkeltas į žemesnės instancijos teismo apygardą. Jo prieštaravimai atmesti; jų nebuvo galima apskųsti bendrosios kompetencijos teismams. EŽTT Vyriausybė pateikė 2005 m. atliktą

pareiškėjo profesinės veiklos vertinimą, kuriame jam buvo suteiktas „vidutinis“ įvertinimas ir nurodyta, kad „būtų tinkama atleisti jį iš pirmininko pareigų ir perkelti į kitą teismą, esantį ne Ankaroje“. Teisingumo ministerija nurodė, kad perkėlimai buvo atlikti atsižvelgiant į tarnybos poreikius. 2007 m. pareiškėjas kreipėsi į ministeriją, prašydamas atskleisti priežastis, dėl kurių jam buvo suteiktas „vidutinis“ įvertinimas. Pareiškėjui atsakyta, kad vertinimo formos yra įslaptintos ir joms netaikomas Teisės į informaciją įstatymas. Taip pat 2007 m., pareiškėjui pateikus prašymą, Teisingumo inspekcijos valdyba nurodė, kad jam buvo pranešta apie jo įvertinimą ir buvo pateiktas rekomendacijų sąrašas, kaip pagerinti veiklą, dėl kurio jis tuo metu neprieštaravo. 2007 m. pareiškėjas pateikė prašymą dėl išankstinio išėjimo į pensiją. EŽTT pareiškėjas skundėsi, kad iš jo atimta galimybė kreiptis į teismą dėl sprendimo atmesti jo prašymą peržiūrėti sprendimą perkelti jį į žemesnės instancijos teismą.

Remiantis ilgamete EŽTT praktika, Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis taikoma, kai kyla tikras ir rimtas ginčas dėl civilinio pobūdžio teisės. Spręsdamas „teisės“ egzistavimo klausimą, EŽTT pažymėjo, kad vidaus teisės nuostatas laiko tik atspirties tašku ir gali remtis tarptautinėmis normomis, siekdamas įvertinti ar patikslinti teisės egzistavimo aiškinimą. Dėl nacionalinės teisės EŽTT nurodė, kad Turkijos teisinė sistema teisėjams nesuteikė „geografinės“ garantijos. Kartu EŽTT pažymėjo, kad Turkijos Konstitucijos nuostatos ir atitinkamos nacionalinės nuostatos, užtikrinančios teismų nepriklausomumą, suteikė pareiškėjui, kuris tuo metu buvo teisėjas, teisę į apsaugą nuo savavališko perkėlimo. Negalima teigti, kad nacionalinė teisinė sistema suteikė Tarybai neribotą diskreciją teisėjų perkėlimo klausimais, leidžiančią jai peržengti ribotas aplinkybes, kuriomis perkėlimas gali būti reikalingas. Be to, galima teigti, kad atitinkamos nacionalinės teisės nuostatos sukūrė pareiškėjui teisėtą lūkestį likti atitinkamoje teismo apygardoje, priklausomai nuo darbo rezultatų ir elgesio. Pareiškėjas, kurio darbo rezultatai ir elgesys nebuvo kvestionuojami ir kuris bet kuriuo atveju nebuvo tinkamai informuotas apie savo perkėlimo priežastis, galėjo teigti, kad jo perkėlimas neatitiko nacionalinės teisės nuostatų. Esant šioms aplinkybėms ir atsižvelgiant į tai, kad pareiškėjui nebuvo atskleistas jo perkėlimo faktinis ar teisinis pagrindas, pareiškėjas galėjo pagrįstai įtarti, kad jo perkėlimas yra savavališkas, o tai suteikė pagrįstą pagrindą reikalauti teisės į apsaugą nuo savavališko perkėlimo. Dėl tarptautinės teisės principų ir Europos Tarybos bendrųjų vertybių reikšmės nagrinėjamoje byloje EŽTT nurodė, kad teisminės valdžios atstovo teisė į apsaugą nuo savavališko perkėlimo ar paskyrimo yra pagrįsta tarptautinėmis normomis kaip teisminio nepriklausomumo dalis. Taigi šioje byloje nuspręsta, kad buvo ginčas dėl „teisės“ Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies prasme.

Toliau EŽTT ėmėsi nagrinėti, ar ši teisė buvo civilinio pobūdžio. EŽTT priminė, kad darbo ginčuose, susijusiuose su valstybės tarnautojais, įskaitant teisėjus, yra nustatytas dviejų pakopų testas, pagal kurį sprendžiama, ar ginčas yra civilinio pobūdžio (*Eskelineno* testo kriterijus). Pagal šį testą, darbo ginčas, susijęs su valstybės tarnautoju, yra civilinio pobūdžio, išskyrus atvejus, kai tenkinamos dvi sąlygos: 1) nacionalinėje teisėje turi būti aiškiai įtvirtinta, kad atitinkamos pareigybės ar kategorijos darbuotojai neturi teisės kreiptis į teismą; ir 2) šis draudimas turi būti pagrįstas objektyviais motyvais, atsižvelgiant į valstybės interesus. To, kad Turkijos Konstitucijos 159

straipsnis aiškiai draudė bet kokią Tarybos sprendimų teisminę peržiūrą, EŽTT nepakako konstatuoti, jog nacionalinė teisė užkirto kelią kreiptis į teismą. EŽTT tikrino, ar pati Taryba gali būti laikoma „teismu“ *Eskelineno* testo prasme. Jei taip, negalima būtų teigti, kad teisė kreiptis į teismą buvo aiškiai atimta, tai, savo ruožtu, reikštų, kad Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis taikytina. Įvertinęs Tarybos struktūrą ir veikimo principus, EŽTT padarė išvadą, kad jos negalima laikyti teismu. Šią išvadą jis grindė visų pirma tuo, kad Taryboje nebuvo įtvirtinta pakankamų procesinių garantijų, nebuvo rungtyniško proceso ir jos sprendimai buvo nemotyvuoti (74 paragrafas). Toliau EŽTT vertino antrąją sąlygą, t. y. ar pateisinimas (dėl teisės kreiptis į teismą atėmimo) buvo grindžiamas objektyviais išimties pagrindais, atitinkančiais valstybės interesus. Vien tai, kad pareiškėjas dirba sektoriuje ar skyriuje, kuris dalyvauja vykdant viešosios teisės suteiktus įgaliojimus, savaime nėra lemiamas veiksnys. Šiame kontekste EŽTT priminė ankstesnes savo bylas, kuriose jis buvo nusprendęs, kad teisės kreiptis į teismą atėmimas iš valstybės tarnautojų atitiko valstybės interesus. Tose bylose pareiškėjai ėjo aukštas administracines pareigas: pirmas pareiškėjas buvo atsakingas už žvalgybą ir kontržvalgybą, o antrasis ėjo vienas iš aukščiausių pareigų Valstybinėje mokesčių tarnyboje ir vadovavo Muitinės nusikaltimų tyrimo skyriui. Jų pareigybių pobūdis ir jiems patikėtos pareigos rodė, kad jie dalyvavo tiesiogiai, o ne atsitiktinai, vykdant valstybės valdžią ir turėjo ypatingą pareigą išlaikyti konfidencialumą valstybės atžvilgiu. Kadangi ginčo dalykas ir aplinkybės, dėl kurių buvo panaikintas jų leidimas dirbti su slapta informacija, buvo susiję su abejonėmis dėl jų patikimumo ir gebėjimo neatskleisti valstybės paslapčių, EŽTT nusprendė, kad jų ginčo nepatekimas į Konvencijos 6 straipsnio garantijų sritį yra pagrįstas. Vis dėlto EŽTT atkreipė dėmesį į tai, kad minėta praktika, susijusi su kariuomenės karininku ir aukšto rango valstybės tarnautoju, kurie hierarchiškai priklausė valstybės vykdomajai valdžiai, negali būti taikoma šioje byloje, kurioje nagrinėjamas teisminės valdžios atstovo atvejis. Nors valstybės tarnautojo ir valstybės darbo santykiai tradiciškai gali būti apibrėžti kaip grindžiami pasitikėjimu ir lojalumu vykdomajai valdžiai, kadangi valstybės tarnautojai privalo įgyvendinti Vyriausybės politiką, tai netaikoma teismų sistemos nariams, kurie atlieka kitokį ir labiau nepriklausomą vaidmenį, nes jų pareiga yra kontroliuoti Vyriausybės neteisėtus veiksmus ir piktnaudžiavimą valdžia. Todėl jų darbo santykiai su valstybe turi būti vertinami atsižvelgiant į konkrečias garantijas, būtinas teismų nepriklausomumui užtikrinti. Taigi, kalbant apie ypatingą pasitikėjimą ir lojalumą, kurio jie privalo laikytis, tai yra lojalumas teisinei valstybei ir demokratijai, o ne valstybės valdžios turėtojams. Dėl šio sudėtingo teisėjo ir valstybės darbo santykių aspekto būtina, jog teismai, vykdydami savo pareigas, būtų pakankamai atskirti nuo kitų valstybės valdžios šakų, kad galėtų priimti sprendimus *a fortiori* remdamiesi teisės ir teisingumo reikalavimais, be baimės ar palankumo siekio. Būtų klaidinga manyti, kad teisėjai gali ginti teisinę valstybę ir įgyvendinti Konvencijos nuostatas, jeigu nacionalinė teisė atima iš jų Konvencijos straipsnių garantijas klausimais, tiesiogiai susijusiais su jų asmeniniu nepriklausomumu ir nešališkumu. Aukštesniosios grandies teisėjai, kaip ir kiti piliečiai, turėtų būti apsaugoti nuo vykdomosios valdžios savavališkumo, ir tik nepriklausomos teisminės institucijos atliekama tokio atleidimo sprendimo teisėtumo priežiūra gali užtikrinti šios teisės veiksmingumą. Dėl šių priežasčių EŽTT

nemanė, kad būtų pateisinama teisėjų neįtraukti į Konvencijos 6 straipsnio apsaugą klausimais, susijusiais su jų darbo sąlygomis, remiantis ypatingu lojalumo ir pasitikėjimo valstybe ryšiu. Be to, tuo metu, kai Taryba nusprendė perkelti pareiškėją į Sivaso regioninį administracinį teismą ir vėliau atmetė jo prašymą peržiūrėti sprendimą dėl perkėlimo, nebuvo pateikta jokių kitų motyvų, išskyrus trumpą nuorodą į „tarnybos poreikius". Tai, kad Tarybos sprendime nebuvo pateikta jokių detalių apie tai, kaip buvo įvertinti tarnybos poreikiai, kokie objektyvūs kriterijai buvo taikomi ir kodėl, visų pirma, buvo atmesti pareiškėjo prieštaravimai, leidžia daryti išvadą, kad ginčas nebuvo susijęs su jokiomis išimtinėmis ar įtikinamomis priežastimis, kurios galėtų pateisinti jo išimtį iš teisminės peržiūros. Nors Vyriausybė vėliau teigė, kad pareiškėjo perkėlimas buvo susijęs su jo 2005 m. vertinimo balais ir jame pateiktomis pastabomis, taip pat su tuo, kad jis neišdirbo visos kadencijos atitinkamoje teismo apygardoje, EŽTT negalėjo daryti jokių aiškių išvadų iš šių argumentų, kurie, nesant pačios Tarybos motyvų, yra tik spekuliatyvūs. Net jei taip ir būtų, akivaizdu, kad šie motyvai buvo susiję su įprastiniais darbo santykių aspektais ir neatskleidė jokių konkrečių suverenios valdžios panaudojimo aspektų. Taigi EŽTT nepritarė Vyriausybės teiginiui, kad sprendimo dėl pareiškėjo perkėlimo neįtraukimas į teisminę peržiūrą gali būti pateisinamas valstybės suvereniteto įgyvendinimu. Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis pripažinta taikytina.

Pasisakydamas dėl Konvencijos 6 straipsnio esmės, EŽTT priminė bendruosius principus, kad teisė kreiptis į teismą nėra absoliuti. Jeigu asmens galimybė kreiptis į teismą yra ribojama pagal įstatymą arba *de facto*, EŽTT nagrinėja, ar nustatytas apribojimas nepakenkė pačiai teisės esmei, ir, visų pirma, ar juo buvo siekiama teisėto tikslo, taip pat ar tarp taikytų priemonių ir siekiamo tikslo buvo išlaikytas pagrįstas proporcingumo santykis. Šioje byloje sprendimas perkelti pareiškėją nebuvo peržiūrėtas ir negalėjo būti peržiūrėtas bendrosios kompetencijos teisme ar kitoje teismines funkcijas vykdančioje institucijoje. Nurodytas apribojimas kilo iš konstitucinio draudimo peržiūrėti Tarybos sprendimus; taigi teisminės peržiūros nebuvimas buvo teisėtas pagal nacionalinę teisę. Dėl apribojimu siekiamo tikslo teisėtumo Vyriausybė teigė, kad jeigu kiekvienas privalomas perkėlimas būtų ginčijamas teisminės peržiūros procese, tai sudarytų nepakeliamą naštą teismų sistemos veikimui ir privalomos rotacijos sistemos taikymą padarytų beprasmišką. Savo ruožtu EŽTT nurodė, kad jo nagrinėjamas klausimas nėra susijęs su tuo, ar viena konkreti teisėjų perkėlimo ar skyrimo sistema ar tvarka yra priimtinesnė už kitą, bet apsiriboja tuo, ar visiškas teisminės kontrolės dėl priverstinio teisėjo perkėlimo nebuvimas suderinamas su teisinės valstybės principu ir Konvencijos 6 straipsnio 1 dalimi. Šiame kontekste EŽTT pabrėžė vis didesnę svarbą, teikiamą valdžių atskyrimui ir būtinybei užtikrinti teismų nepriklausomumą. Be to, EŽTT atkreipė dėmesį į egzistuojantį sutarimą dėl būtinybės įvirtinti procesines garantijas ir galimybę apskųsti sprendimus, turinčius įtakos teisėjo karjerai, įskaitant statusą. Paminėta ir tai, kad įvairiose tarptautinėse ataskaitose išreiškiamas susirūpinimas dėl Turkijoje taikomo netinkamo teisėjų perkėlimo mechanizmo, o padėtį dar labiau pablogina tai, kad tokioms priemonėms nėra įtvirtinta jokia teisminė gynyba. Galiausiai galimi nepatogumai, susiję su tuo, kad daug pareiškėjų ginčija savo perkėlimą, negali būti svarbesni už jų teisę į tai, kad teismai išnagrinėtų jų civilinio pobūdžio

teisių ir pareigų klausimą. Atsižvelgiant į svarbų teisėjų vaidmenį užtikrinant Konvencijos teises, būtina, jog būtų nustatytos procesinės garantijos, siekiant užtikrinti, kad jų teisminė autonomija nebūtų pažeidžiama dėl nepagrįstos išorinės ar vidinės įtakos. Be to, kyla pavojus visuomenės pasitikėjimui teismų sistemos veikimu. Sprendžiant klausimus, susijusius su teisėjų karjera, kaip ir šioje byloje, kai buvo priimtas vienašališkas sprendimas dėl teisėjo perkėlimo, turėtų būti pateiktos svarios priežastys, išimtinai pateisinančios teisminės peržiūros nebuvimą, o šios priežastys EŽTT šioje byloje nebuvo pateiktos. Atsižvelgdamas į pirmiau išdėstytus argumentus, EŽTT padarė išvadą, kad, pareiškėjui nesuteikus galimybės kreiptis į teismą, nebuvo siekiama jokio teisėto tikslo ir kad dėl to buvo pažeista šios teisės esmė[4].

4.1.5. 2022 m. kovo 15 d. Didžiosios kolegijos sprendimas byloje *Grzęda prieš Lenkiją*, peticijos Nr. 43572/18

Teisminės peržiūros dėl Nacionalinės teisėjų tarybos nario įgaliojimų nutraukimo pirma laiko po teisėkūros reformos stoka.

Byloje, kurioje teisėjas, Nacionalinės teismų tarybos narys, skundėsi dėl savo, kaip tarybos nario, įgaliojimų nutraukimo pirma laiko ir teisminės šio klausimo peržiūros stokos, EŽTT pripažino Konvencijos 6 straipsnio 1 dalį taikytina. EŽTT pabrėžė Teismų tarybos įgaliojimų saugoti teismų nepriklausomumą svarbą ir teisėjų skyrimo proceso sąžiningumo ir teismų nepriklausomumo reikalavimo ryšį ir tai, kad teisminės valdžios nariai, kaip ir kiti piliečiai, turi būti apsaugoti nuo įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžios savivalės, o tokios priemonės kaip pašalinimo iš pareigų teisėtumo kontrolė, kurią vykdo nepriklausomas teismas, yra vienintelis būdas užtikrinti veiksmingą jų apsaugą. Šioje byloje **nustatytas Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies (teisė kreiptis į teismą) pažeidimas,** dar kartą pabrėžus Teismų tarybos įgaliojimų saugoti teismų nepriklausomumą reikšmingumą ir teisėjų skyrimo proceso sąžiningumo bei teismų nepriklausomumo reikalavimo ryšį ir šiame kontekste panašių procesinės apsaugos priemonių, kokios taikomos teisėjų atleidimo ar pašalinimo atvejais, taikymo pašalinimo iš Teismų tarybos atvejais poreikį bei būtinybę apsaugoti Teisėjų tarybos autonomiją, ypač teisėjų skyrimo klausimais, nuo įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžios kišimosi ir jos, kaip apsaugos nuo politinės įtakos teismų sistemai, vaidmenį. Vertinant bet kokį teisės kreiptis į teismą dėl narystės teismų valdymo institucijose ribojimo atėmimą, reikia atsižvelgti į stiprų viešąjį interesą ginti teismų nepriklausomumą ir teisinės valstybės principą. EŽTT taip pat vertino bendrą Lenkijos Vyriausybės įgyvendintų įvairių reformų kontekstą (visa įvykių seka

4 Taip pat žr. EŽTT 2026 m. sausio 15 d. sprendimą byloje *Bilinski prieš Lenkiją*, peticijos Nr. 13278/20. Šis sprendimas laikytinas svarbiu indėliu į EŽTT praktiką, susijusią su teisėjų asmeninio teisminio nepriklausomumo apsauga, ypač nuo „vidinių" grėsmių, kylančių dėl administracinių priemonių taikymo. Šiuo sprendimu išplečiama *Bilgen* sprendimo praktika, kurioje EŽTT pripažino teisę į apsaugą nuo savavališko teisėjo perkėlimo iš vieno teismo į kitą, pritaikydamas ją perkėlimui tarp to paties teismo skirtingų skyrių. EŽTT aiškiai rėmėsi Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2021 m. spalio 6 d. sprendimu byloje W. Ż., C-487/19, suderindamas savo praktiką su Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika.

Lenkijoje aiškiai parodė, kad nuoseklios teismų reformos buvo skirtos teismų nepriklausomumui susilpninti).

Pareiškėjas yra Vyriausiojo administracinio teismo teisėjas. 2016 m., vadovaujantis atitinkamomis Konstitucijos nuostatomis ir tuo metu galiojusiais teisės aktais, dalyvaujant regioninių administracinių teismų teisėjų visuotinių susirinkimų atstovams, pareiškėjas buvo išrinktas ketverių metų kadencijai į Nacionalinę teismų tarybą (toliau – NTT). Tačiau jo, kaip NTT nario, kadencija buvo nutraukta pirma laiko 2018 m., įsigaliojus naujam teisės aktui, priimtam vykdant plataus masto teismų reformą. Konkrečiai, 2017 m. įstatymas, iš dalies keičiantis NTT įstatymą („2017 m. pakeitimo įstatymas"), nustatė, kad NTT teisėjai nariai nuo šiol renkami nebe teisėjų, o Seimo (9 straipsnis), taip pat kad pagal ankstesnes nuostatas išrinktų NTT teisėjų narių kadencijos tęsiasi iki dienos prieš naujų narių kadencijos pradžią (6 straipsnis). Taigi, kai 2018 m. kovo 6 d. Seimas išrinko 15 teisėjų naujais NTT nariais, pareiškėjo, kaip NTT teisėjo nario, kadencija buvo nutraukta *ex lege* be jokio oficialaus išankstinio įspėjimo. EŽTT pareiškėjas skundėsi, kad jam nebuvo suteikta galimybė kreiptis į teismą siekiant ginčyti šią priemonę.

Šioje byloje kilo naujas klausimas dėl Konvencijos 6 straipsnio taikytinumo, t. y. ar 6 straipsnio 1 dalis civiliniu aspektu taikytina ginčui, kilusiam dėl pareiškėjo, kaip NTT nario, kadencijos nutraukimo pirma laiko, jam vis dar einant teisėjo pareigas. Analizuodamas pirmąją taikytinumo sąlygą (teisės egzistavimas), EŽTT pažymėjo, kad, atsižvelgiant į pareiškėjo išrinkimo metu ir jo kadencijos laikotarpiu galiojusią nacionalinę teisę, jis galėjo pagrįstai teigti turįs teisę į apsaugą nuo pašalinimo iš NTT nario pareigų tuo laikotarpiu.Visų pirma, atsižvelgiant į Konstitucijos 187 straipsnį, kuriuo įtvirtinta ir saugoma ketverių metų išrinktų NTT narių kadencija, galima teigti, nacionalinėje teisėje egzistavo pakankamai pagrįsta teisė teisėjui, išrinktam į NTT, eiti pareigas visą kadenciją, išskyrus įstatyme aiškiai išvardytas išimtis, susijusias su objektyviu negalėjimu eiti šių pareigų arba kylančias iš paties nario sprendimo ar iniciatyvos. Pareiškėjo tvirtinimą, kad jis turėjo teisę išbūti visą kadenciją, taip pat sustiprino aplinkybė, jog NTT yra Konstitucijoje nurodyta institucija, kurios paskirtis – saugoti teismų ir teisėjų nepriklausomumą. Savo ruožtu Vyriausybė šioje byloje teigė, kad pareiškėjo kadencijos nutraukimas, kaip nustatyta 2017 m. pakeitimo įstatyme, buvo paskatintas būtinybės įgyvendinti 2017 m. birželio 20 d. Konstitucinio Teismo sprendimą, kuriuo nuspręsta, kad visų išrinktų NTT narių kadencija turėjo būti bendra, t. y. prasidėti ir baigtis tą pačią dieną, o ne individualiai. Vis dėlto EŽTT atkreipė dėmesį į tai, kad šio sprendimo galiojimas ir teisėtumas abejotini dėl to, kad penkių teisėjų kolegijoje buvo du teisėjai, kuriuos renkant buvo padaryta rimtų pažeidimų (žr. ankstesnę EŽTT praktiką ir atitinkamas Lenkijos Aukščiausiojo Teismo išvadas). Bet kuriuo atveju ginčijamame sprendime nebuvo konkrečiai reikalaujama pirma laiko nutraukti esamų NTT teisėjų kadenciją ir nebuvo nurodytos jokios ypatingos, konstituciškai pagrįstos priežastys, kurios galėtų išimtinai pateisinti tokią priemonę; taigi, juo nenutrauktos ir negalėjo būti nutrauktos jų kadencijos. Be to, kadencijos nutraukimas pirma laiko aiškiai kėlė proporcingumo problemą. Iš tiesų, buvo galima imtis alternatyvių priemonių, kurios būtų pasiekusios deklaruojamą tikslą, nepažeidžiant konstitucinės ketverių metų kadencijos taisyklės. Galiausiai, kaip ne kartą yra pabrėžęs Aukščiausiasis Teis-

mas, priimdamas ginčijamą sprendimą, Konstitucinis Teismas prieštaravo savo paties išvadoms šiuo klausimu ir neatsižvelgė į savo paties praktiką, kuria remiantis konstitucinių institucijų narių statusas būtų keičiamas tik taikant atitinkamą pereinamąjį laikotarpį arba nuo naujos kadencijos pradžios. Pareiškėjo įgaliojimų nutraukimas *ex lege* naujų NTT narių išrinkimo dieną negali būti laikomas jo teisės, kuria jis galėjo remtis pagal jo išrinkimo metu galiojusias taisykles, panaikinimu atgaline data. Kadangi būtent šis naujas teisės aktas (2017 m. Pakeitimų įstatymas) panaikino ankstesnes taisykles, jis buvo to paties „ginčo" objektas, kuriam, galima sakyti, turėjo būti taikomos Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies teisingo bylos nagrinėjimo garantijos. Šios bylos aplinkybėmis į klausimą, ar teisė egzistuoja pagal vidaus teisę, nebuvo galima atsakyti remiantis naujuoju teisės aktu. Taigi nagrinėjamu atveju kilo tikras ir rimtas ginčas dėl „teisės", būtent eiti visą ketverių metų kadenciją NTT nario pareigas, kurią pareiškėjas galėjo pagrįstai teigti turįs pagal nacionalinę teisę.

Analizuodamas kitą Konvencijos 6 straipsnio taikytinumo sąlygą (teisės civilinis pobūdis), EŽTT tradiciškai pritaikė sprendime byloje *Vilho Eskelinen* išplėtotą testą, apimantį dvi kumuliacines sąlygas, kurios, jei būtų visiškai įvykdytos, paneigtų šio straipsnio taikymo prezumpciją. EŽTT klausimą dėl pirmosios sąlygos tenkinimo paliko atvirą, nes bet kuriuo atveju nebuvo tenkinta antroji sąlyga. Todėl Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis pripažinta taikytina civiliniu aspektu.

Dėl pirmosios *Eskelineno* testo sąlygos (ar nacionalinė teisė aiškiai atima galimybę kreiptis į teismą atitinkamoms pareigoms ar darbuotojų kategorijai), atsižvelgdamas į naują bylos aspektą (ji susijusi ne su pagrindine teisėjo veikla, o su jo naryste NTT), taip pat į esminius ryškesnius viešosios teisės aspektus, EŽTT nusprendė, kad tikslinga praplėsti pirmąją sąlygą. Ši sąlyga buvo sąmoningai griežta ir dėl to retai įvykdoma, todėl pakako konstatuoti, kad Konvencijos 6 straipsnis yra taikytinas, neatsižvelgiant į antrąją testo dalį. Tačiau EŽTT nusprendė, kad tiesioginis pirmosios sąlygos taikymas nebūtų visiškai tinkamas visose situacijose, todėl buvo pasirengęs sutikti, kad ji gali būti laikoma įvykdyta, kai, net ir nesant aiškios nuostatos šiuo klausimu, aiškiai įrodyta, jog nacionalinė teisė pašalina galimybę kreiptis į teismą dėl atitinkamo tipo ginčo. Taigi, pirma, ši sąlyga bus įvykdyta, kai nacionalinė teisė aiškiai pašalina galimybę kreiptis į teismą. Antra, ji taip pat gali būti įvykdyta, kai atitinkama išimtis yra numanomo pobūdžio, ypač kai ji kyla iš sisteminio taikytinos teisinės sistemos arba viso teisinio reguliavimo aiškinimo. Dėl antrosios *Eskelineno* testo sąlygos (ar teisės kreiptis į teismą atėmimas pateisinamas objektyviais valstybės interesais) EŽTT nurodė, kad vien tai, jog pareiškėjas dirba sektoriuje ar departamente, kuris dalyvauja įgyvendinant viešosios teisės suteiktus įgaliojimus, savaime nėra lemiamas veiksnys. Kad nacionalinės teisės aktas, draudžiantis teisę kreiptis į teismą, turėtų poveikį pagal Konvencijos 6 straipsnio 1 dalį, jis turėjo būti suderinamas su teisinės valstybės principu, kuris, be kita ko, reikalauja, kad bet koks apribojimas iš principo būtų pagrįstas bendro taikymo dokumentu. 2017 m. Pakeitimo įstatymo 6 straipsnis negalėjo būti laikomas tokiu dokumentu, nes jis buvo nukreiptas į konkrečią penkiolikos aiškiai identifikuojamų asmenų grupę – pagal ankstesnį reglamentavimą išrinktus NTT teisėjus, įskaitant pareiškėją, – ir jo pagrindinis tikslas buvo pašalinti juos iš šių pareigų šioje institucijoje. EŽTT jau anksčiau buvo nusprendęs, kad įstatymai, nukreipti

prieš konkrečius asmenis, prieštarauja teisinei valstybei. Taikant antrąją sąlygą, reikia deramai atsižvelgti į tai, kad nagrinėjama byla glaudžiai susijusi su teismų nepriklausomumu, nes NTT yra institucija, kuriai pavesta jį saugoti. Viena iš pagrindinių šios institucijos vaidmens išraiškų šiuo aspektu yra jos išimtinė kompetencija siūlyti kandidatus (tiek pradiniam skyrimui, tiek paaukštinimui) visais teismų sistemos lygmenimis ir į visų rūšių teismus. Todėl veiksmingas jos esminės konstitucinės funkcijos vykdymas reikalauja NTT autonomijos politinės valdžios šakų atžvilgiu. NTT teisėjo nario pašalinimas arba tokio pašalinimo grėsmė jo kadencijos metu gali paveikti to nario asmeninį nepriklausomumą vykdant pareigas NTT. Atitinkamai tai gali neigiamai paveikti ir pačios institucijos misiją saugoti teismų nepriklausomumą, o tai kelia įvairių teisinės valstybės klausimų, įskaitant susijusius su Konvencijoje įtvirtintų ir saugomų teisių apsauga. Šiame kontekste EŽTT atsižvelgė į toliau nurodomas aplinkybes. Pirma, visos valstybės Konvencijos dalyvės savo teisėje – tiek konstituciniu, tiek įstatymų lygmeniu – yra aiškiai įtvirtinusios teismų nepriklausomumo garantijas. Antra, teismų nepriklausomumas yra būtina sąlyga (*sine qua non*) teisei į teisingą bylos nagrinėjimą pagal Konvencijos 6 straipsnį. Trečia, teismų nepriklausomumas įgyvendinamas per asmenis, kuriems suteikta teisminė valdžia. Šiuo atžvilgiu EŽTT priminė savo jurisprudenciją, susijusią su ypatingu teisminės valdžios kaip teisingumo garanto vaidmeniu visuomenėje, taip pat būtinybe apsaugoti jos narius nuo bet kokių priemonių, galinčių kelti grėsmę jų teisminiam nepriklausomumui ir savarankiškumui. Atsižvelgiant į teisėjų tarybų vaidmenį, tos pačios nuostatos turi būti taikomos ir teisėjų, tokių kaip pareiškėjas nagrinėjamoje byloje, kurie buvo išrinkti jose eiti pareigas dėl savo statuso, kadencijai. Šiame kontekste teisminis nepriklausomumas turi būti suprantamas plačiai ir taikomas ne tik teisėjo sprendimų priėmimo funkcijai, bet ir kitoms oficialioms funkcijoms, kurias teisėjas gali būti kviečiamas vykdyti ir kurios yra glaudžiai susijusios su teismų sistema. Reikalavimas užtikrinti teisėjų tarybų nepriklausomumą buvo patvirtintas Ministrų Komiteto rekomendacijose, taip pat kitų Europos Tarybos institucijų dokumentuose. Pagal atitinkamus Europos Tarybos standartus, teisėjų tarybos autonomija sprendžiant teisėjų skyrimo klausimus turi būti apsaugota nuo įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžios kišimosi, o jos nepriklausomumas turi būti garantuotas. Be to, rekomenduojama, kad ne mažiau kaip pusė teisėjų tarybų narių būtų teisėjai, išrinkti savo kolegų. Nors egzistavo plačiai paplitusi praktika, kurią taip pat palaikė Europos Taryba, steigti teisėjų tarybą kaip instituciją, atsakingą už teisėjų atranką, Konvencijoje nėra aiškaus reikalavimo tokią instituciją įtvirtinti. EŽTT nuomone, nepriklausomai nuo to, kokią sistemą pasirenka valstybės narės, jos privalo laikytis pareigos užtikrinti teismų nepriklausomumą. Todėl, kai teisėjų taryba yra įsteigta, valstybės institucijos privalo užtikrinti jos nepriklausomumą nuo vykdomosios ir įstatymų leidžiamosios valdžios, be kita ko, siekiant apsaugoti teisėjų skyrimo proceso sąžiningumą. Valstybės gali laisvai pasirinkti tokį modelį kaip teismų nepriklausomumo užtikrinimo priemonę, tačiau jos negali juo piktnaudžiauti taip, kad būtų pakenkta šiam nepriklausomumui. Tarp teisėjų skyrimo proceso sąžiningumo ir teisėjų nepriklausomumo reikalavimo, įtvirtinto Konvencijos 6 straipsnio 1 dalyje, egzistuoja aiškus ryšys. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, į savo išsakytas abejones dėl 2017 m. Konstitucinio Teismo sprendimo ir atitinkamas išvadas

byloje sprendime *Reczkowicz prieš Lenkiją*, taip pat į Lenkijos Aukščiausiojo Teismo ir Vyriausiojo administracinio teismo sprendimus dėl NTT nepriklausomumo stokos, EŽTT konstatavo, kad esminis NTT teisėjų narių rinkimo tvarkos pokytis (kai juos vietoj teisėjų susirinkimų pradėjo rinkti Seimas) kartu su ankstesnių narių kadencijų nutraukimu pirma laiko lėmė, jog šios institucijos nepriklausomumas nebeužtikrinamas. Nors Konvencija nedraudžia valstybėms imtis teisėtų ir būtinų priemonių reformuojant teismų sistemą, bet kokia reforma neturi lemti teismų nepriklausomumo ir juos valdančių institucijų silpninimo. Atsižvelgiant į subsidiarumo ir bendros atsakomybės principus, Konvencijos šalių pareiga užtikrinti teismų nepriklausomumą yra itin svarbi, nes Konvencijos sistema negalėtų tinkamai veikti be nepriklausomų teisėjų. Atsižvelgdamas į visas pirmiau išdėstytas aplinkybes, EŽTT konstatavo, kad pareiškėjui taikytas teismo prieigos apribojimas negali būti pateisinamas objektyviais valstybės interesais. Pareiškėjo, kaip išrinkto NTT – institucijos, kuriai Konstitucija suteikta atsakomybė saugoti teismų nepriklausomumą, – nario, pareigos buvo nutrauktos *ex lege*, nesant jokios teisminės šios priemonės teisėtumo kontrolės. Teisminės valdžios nariai, kaip ir kiti piliečiai, turi būti apsaugoti nuo įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžios savivalės, o tokių priemonių kaip pašalinimo iš pareigų teisėtumo kontrolė, kurią vykdo nepriklausomas teismas, yra vienintelis būdas užtikrinti veiksmingą jų apsaugą. Kitaip tariant, antroji *Eskelineno* testo sąlyga nebuvo įvykdyta.

Nagrinėdamas skundą iš esmės, remdamasis pirmiausiai NTT įgaliojimų saugoti teismų nepriklausomumą svarba ir teisėjų skyrimo proceso sąžiningumo ir teismų nepriklausomumo reikalavimo ryšiu, EŽTT nusprendė, kad panašios procesinės apsaugos priemonės, kokios turėtų būti taikomos teisėjų atleidimo ar pašalinimo atvejais, turėtų būti taikomos ir tais atvejais, kai, kaip šioje byloje, NTT narys buvo pašalintas iš pareigų. EŽTT taip pat pabrėžė poreikį apsaugoti Teisėjų tarybos autonomiją, ypač teisėjų skyrimo klausimais, nuo įstatymų leidžiamosios ir vykdomosios valdžios kišimosi ir jos, kaip apsaugos nuo politinės įtakos teismų sistemai, vaidmenį. Vertinant bet kokį teisės kreiptis į teismą dėl narystės teismų valdymo institucijose ribojimo atėmimą, reikėjo atsižvelgti į stiprų viešąjį interesą ginti teismų nepriklausomumą ir teisinės valstybės principą. EŽTT taip pat atsižvelgė į bendrą įvairių Lenkijos vyriausybės įgyvendintų reformų kontekstą, iš kurių vienas probleminis aspektas atsispindėjo šioje byloje. Visa įvykių seka Lenkijoje aiškiai parodė, kad nuoseklios teismų reformos buvo skirtos teismų nepriklausomumui susilpninti, pradedant rimtais pažeidimais renkant Konstitucinio Teismo teisėjus 2015 m., vėliau, visų pirma, pertvarkant NTT ir įsteigiant naujus Aukščiausiojo Teismo rūmus, kartu išplečiant teisingumo ministro kontrolę teismams ir didinant jo vaidmenį teisminės drausmės klausimais. Dėl to teisminė valdžia – autonominė valstybės valdžios šaka – susidūrė su vykdomosios ir įstatymų leidžiamosios valdžios kišimusi ir buvo gerokai susilpnėjusi. Pareiškėjo byla buvo vienas iš šios bendros tendencijos pavyzdžių. Todėl dėl teisminės peržiūros stokos šioje byloje atsakovė valstybė pažeidė pačią pareiškėjo teisės kreiptis į teismą esmę.

Visos susitariančiosios šalys turėtų laikytis teisinės valstybės principo ir gerbti savo įsipareigojimus pagal tarptautinę teisę, įskaitant tuos, kuriuos jos savanoriškai prisiėmė ratifikuodamos Konvenciją, kuri iš esmės yra teisinės valstybės dokumen-

tas. Nors ši byla buvo susijusi su nemažai vidaus konstitucinių klausimų, pagal Vienos konvenciją dėl sutarčių teisės valstybė negalėjo remtis savo vidaus teise, įskaitant Konstituciją, siekdama pateisinti savo tarptautinės teisės įsipareigojimų nesilaikymą.

4.1.6. 2022 m. balandžio 7 d. sprendimas byloje *Gloveli prieš Sakartvelą*, peticijos Nr. 18952/18

Įstatymu nustatytus reikalavimus atitikusios kandidatės į teisėjus pašalinimas iš teisėjų atrankos konkurso, nesuteikiant jai teisės kreiptis į teismą dėl atsisakymo ją paskirti teisėja. Procesinio teisingumo svarba bylose, susijusiose su teisėjų atranka, skyrimu ir karjera.

Byloje, kurioje pareiškėja (kandidatė į teisėjus) buvo pašalinta iš teisėjų atrankos konkurso, nesuteikiant jai teisės kreiptis į teismą, Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis pripažinta taikytina ir **nustatytas šio straipsnio (teisė kreiptis į teismą) pažeidimas**. EŽTT pažymėjo, kad Aukščiausiojo Teismo Kvalifikacijų kolegija, atsisakydama jurisdikcijos nagrinėti pareiškėjos skundą dėl Teismų tarybos sprendimo (pareiškėja nesurinko minimalaus balo, todėl jos kandidatūra nebuvo teikiama balsuoti Teismų taryboje ir nebuvo priimtas sprendimas, kuris galėtų būti ginčijamas), nevisiškai atsižvelgė į Konstitucinio Teismo poziciją, jog, pagal Konstituciją, teisė į motyvuotą sprendimą reiškia, kad tinkami motyvai turi būti pateikiami per visą atrankos procesą ir kad nors teisėjų skyrimas yra Teismų tarybos konstitucinė teisė, teisė į teisingą teismo procesą reiškia, kad visi valdžios institucijų sprendimai (veiksmai), pažeidžiantys žmogaus teises, turi būti skundžiami ir nagrinėjami teisme. EŽTT taip pat pabrėžė tarptautinių ir Europos Tarybos dokumentų bei tarptautinių teismų ir kitų tarptautinių institucijų praktikoje teikiamą svarbą užtikrinant procesinį teisingumą bylose, susijusiose su teisėjų atranka, paskyrimu ir karjera.

Pareiškėja – praktikuojanti advokatė. 1999–2005 m. ji taip pat ėjo teisėjos pareigas Tbilisio apeliaciniame teisme. Vėliau ji šešis kartus dalyvavo konkursuose į laisvas teisėjų pareigas, paskutinį kartą – 2017 m. spalio mėn. Visos jos paraiškos buvo atmestos. 2016 m. vasario 9 d. pareiškėja kartu su kitais neatrinktais kandidatais pateikė konstitucinį skundą, teigdama, kad Teismų įstatymo nuostatos neužtikrino teisės kreiptis į teismą ginant konstitucinę teisę į teisingą procedūrą priimant į valstybės tarnybą. 2017 m. kovo 10 d. įsigaliojus įstatymo pakeitimams, sprendimai dėl teisėjų skyrimo tapo skundžiami Aukščiausiajo Teismo Kvalifikacijų kolegijai. 2017 m. balandžio 7 d. Konstitucinis Teismas pareiškėjos skundą atmetė, pripažinęs, kad įstatymo pakeitimais buvo iš esmės įtvirtinta nauja teisminė gynybos priemonė. 2017 m. spalio 18 d. Teismų taryba paskelbė konkursą į Apeliacinio teismo teisėjo pareigas. Pareiškėja pateikė paraišką ir dokumentus, patvirtinančius jos profesinę ir akademinę kvalifikaciją. 2017 m. lapkričio 25 d. ji buvo pripažinta tinkama dalyvauti konkurse. Po patikrinimo 2017 m. gruodžio 29 d. Teismų tarybos nariai ją išklausė ir individualiai įvertino balais. 2018 m. sausio 20 d. pareiškėjai buvo pranešta, kad jos paraiška atmesta, nes ji nesurinko minimalaus kompetencijos balo; vėliau ji gavo Teismų tarybos narių užpildytas vertinimo lenteles. 2018 m. vasario 2 d. pareiškėja pateikė skundą Aukščiausiajam Teismui, prašydama panaikinti Teismų tarybos sprendimą kaip savavališką ir diskriminacinį.

Ji rėmėsi viešu Teismų tarybos nario pareiškimu apie „proteguojamus“ kandidatus ir tyčia mažinamus kitų kandidatų vertinimus, taip pat rėmėsi itin žemais jai skirtais balais. Skundas pripažintas nepriimtinu dėl jurisdikcijos stokos, pažymint, kad pareiškėja nesurinko minimalaus balo, todėl jos kandidatūra nebuvo teikiama balsuoti Teismų taryboje ir nebuvo priimtas sprendimas, kuris galėtų būti ginčijamas. Aukščiausiojo Teismo Kvalifikacijų kolegija taip pat konstatavo, kad ji neturi „visapusiškos jurisdikcijos“ peržiūrėti bylos faktų (remtasi nusistovėjusia praktika).

EŽTT pareiškėja skundėsi, kad buvo pažeista jos teisė kreiptis į teismą. Nagrinėdamas peticiją iš esmės, EŽTT pirmiausiai nurodė, kad, siekiant nustatyti Konvencijos 6 straipsnio[5] taikymo galimybę, būtina išnagrinėti: a) teisės buvimą; b) ar buvo „tikras“ ir „rimtas“ ginčas dėl teisės; ir c) ar minėta teisė buvo „civilinė“ pagal šios nuostatos prasmę.

Dėl „teisės“ egzistavimo (a punktas) EŽTT nurodė, kad atitinkamų teismo procesų esmė buvo ne teisė būti paskirtam į teisėjo pareigas, kaip teigė Vyriausybė, o teisė į teisingą procedūrą nagrinėjant *buvusio* teisėjo prašymą dėl teisėjo pareigų. EŽTT pažymėjo, kad Konstitucijos 29 straipsniu įtvirtinta teisė į lygias galimybes dirbti valstybės tarnyboje. Atsižvelgdamas į minėtą nuostatą, 2017 m. balandžio 7 d. Konstitucinis Teismas patvirtino teisę būti paskirtam į teisėjo pareigas taikant lygias ir teisingas procedūras ir iš to išplaukančią procesinę teisę kreiptis į teismą, siekiant užginčyti sprendimus, susijusius su teisėjų paskyrimu. EŽTT priminė, jog tam, kad „teisė“ nulemtų Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies taikymą, pakanka įrodyti, kad pareiškėjas galėjo pagrįstai reikalauti šios teisės pagal nacionalinę teisę. EŽTT teturi įvertinti, ar pareiškėjo argumentai buvo pakankamai pagrįsti, o ne tai, ar jis būtinai būtų laimėjęs, jeigu jam būtų buvusi suteikta teisė kreiptis į teismą. Atsižvelgdamas į atitinkamą nacionalinę teisinę bazę, kaip ją aiškino Konstitucinis Teismas, EŽTT laikė, kad Gruzijos teisėje buvo pripažinta „teisė“ į teisingą procesą teisėjų konkursuose, įskaitant teisę būti apsaugotam nuo savavališko ir diskriminacinio kandidatūros atmetimo. EŽTT pažymėjo, kad šioje byloje pagrindinis nesutarimo punktas yra momentas, kuriuo ši teisė įsigaliojo. Vyriausybės nuomone, minėta „teisė“ netaikytina pareiškėjai, nes ji nebuvo įtraukta į galutinį balsavimo etapą konkurse užimti laisvą teisėjo pareigybę. Vyriausybė rėmėsi Konstitucijos 29 straipsniu, kuriuo garantuojama teisė eiti valstybės tarnybos pareigas kiekvienam piliečiui, atitinkančiam „atitinkamus įstatymų reikalavimus“. Šiuo klausimu Vyriausybė taip pat rėmėsi ankstesniu 2017 m. liepos 5 d. Aukščiausiojo Teismo sprendimu. EŽTT negalėjo sutikti su argumentu, kad pareiškėja neatitiko „atitinkamų įstatymų reikalavimų“ dalyvauti teisėjų konkurse. Jos paraiška buvo atrinkta ir ji buvo oficialiai įregistruota kaip kandidatė į teisėjus, pareiškėjos pavardė buvo tarp paskelbtų pavardžių. Ji taip pat buvo patikrinta ir dalyvavo pokalbyje. EŽTT nuomone, atsižvelgiant į Konstitucijos 29 straipsnio nuostatas, kaip jas aiškino Konstitucinis Teismas, vidaus teisėje buvo įtvirtinta „teisė“ į teisingą procesą nagrinėjant prašymą dėl teisėjo pareigų, kuria pareiškėja galėjo remtis.

Nagrinėdamas b punkte įtvirtintą sąlygą, EŽTT sutiko, kad šiuo atveju ginčas buvo „tikras“ ir „rimtas“ dėl pagal nacionalinę teisę egzistuojančios „teisės“ į teisingą procedūrą nagrinėjant prašymą skirti į teisėjo pareigas: jis buvo susijęs su teisėjų

5 „Kai yra sprendžiamas tam tikro asmens civilinio pobūdžio teisių ir pareigų <...> klausimas“.

atrankos ir paskyrimo procedūros teisingumu ir galėjo lemti ginčijamo sprendimo panaikinimą bei pareiškėjo kandidatūros į atitinkamas pareigas persvarstymą. Toliau teliko nustatyti, ar minėtos teisės pobūdis buvo civilinis, remiantis autonomine Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies prasme, atsižvelgiant į kriterijus, nustatytus sprendime byloje *Vilho Eskelinen ir kiti*.

Analizuodamas, ar minėta teisė buvo civilinė pagal Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies nuostatas (c punktas), EŽTT priminė sprendime byloje *Vilho Eskelinen ir kiti* suformuluotas ir vėliau sprendime *Grzęda prieš Lenkiją* (EŽTT Didžiosios kolegijos 2022 m. kovo 15 d. sprendimas *Grzęda prieš Lenkiją*, peticijos Nr. 43572/18, 257–264 paragrafai) išplėtotas nuostatas, kad, sprendžiant šį klausimą, būtina išsiaiškinti: 1) ar nacionalinė teisė „aiškiai draudžia" atitinkamų pareigų ar kategorijos darbuotojams kreiptis į teismą; 2) ar išimtis pagrįsta „objektyviais motyvais, susijusiais su valstybės interesais".

Nagrinėdamas pirmąjį klausimą, EŽTT priminė, kad pirmiau įvardyta sąlyga yra įvykdyta, jeigu nacionalinėje teisėje yra aiškiai įtvirtinta išimtis dėl teisės kreiptis į teismą. Ši sąlyga taip pat gali būti įvykdyta, jeigu minėta išimtis yra numanoma, ypač jeigu ji kyla iš sisteminio taikytinos teisinės bazės ar teisės normų visumos aiškinimo. Šiuo atveju Vyriausybė bandė įrodinėti, kad pagal nacionalinę teisę į teisėjo pareigas kandidatuojantis asmuo, kuris nebuvo įtrauktas į galutinį teisėjų konkurso balsavimo etapą, neturi teisės kreiptis į teismą. Savo ruožtu EŽTT atkreipė dėmesį į tai, kad 2017 m. sprendime Konstitucinis Teismas patvirtino teisę užginčyti sprendimus, susijusius su teisėjų paskyrimu, ir nurodė, kad procedūrinis teisingumas yra garantuojamas Konstitucija kiekviename įdarbinimo proceso etape. Jis aiškiai nurodė, kad, skiriant ar atsisakant skirti teisėją, „visą įdarbinimo procesą [turi būti] pateikiami tinkami motyvai" ir kad „teisė į teisingą teismo procesą reiškia reikalavimą, kad visi valdžios institucijų sprendimai (veiksmai), pažeidžiantys žmogaus teises, būtų užginčyti ir išnagrinėti teisme". Be to, Konstitucinis Teismas atmetė pareiškėjos konstitucinį skundą, kuris iš esmės buvo pagrįstas tais pačiais argumentais, kaip ir pateikti EŽTT, ir padarė išvadą, kad naujos teisės aktų pataisos įgyvendino jos konstitucinę teisę kreiptis į teismą, nes pagal jas buvo įsteigta Kvalifikacijų kolegija, kuri turėjo jurisdikciją nagrinėti atitinkamus skundus dėl tariamai savavališko atsisakymo paskirti teisėjus. Esant tokioms aplinkybėms, atsižvelgiant į atitinkamų Teismų įstatymo nuostatų formuluotes ir Konstitucinio Teismo sprendimą, EŽTT negalėjo padaryti išvados, kad nacionalinėje teisėje buvo aiškiai įtvirtinta teismo prieinamumo išimtis tokio pobūdžio ginčams (palyginti su EŽTT 2010 m. spalio 19 d. sprendimo byloje *Özpınar prieš Turkiją*, peticijos Nr. 20999/04, 30 paragrafu; 2007 m. lapkričio 22 d. sprendimo byloje *Nedeltcho Popov prieš Bulgariją*, peticijos Nr. 61360/00, 38 paragrafu; 2007 m. rugsėjo 11 d. sprendimu byloje *Suküt prieš Turkiją*, peticijos Nr. 59773/00). Dėl galimai numanomo išimties, grįstos aiškinimu, pobūdžio EŽTT pažymėjo, kad jis turi nustatyti, ar ši išimtis jau egzistavo prieš priimant ginčijamą priemonę. Šiuo atveju buvo tik vienas sprendimas, priimtas prieš pareiškėjo bylos nagrinėjimą, kuriuo Kvalifikacijų kolegija taip pat jurisdikcijos pagrindu atmetė neatrinkto teisėjo kandidato skundą. Tame sprendime nebuvo pateikta išsami ir detali atitinkamų nacionalinių teisės aktų analizė, atsižvelgiant į Konvencijos praktiką ir atitinkamus tarptautinius standartus. Kalbant apie pareiškėjos skundo nepriimtinumo sprendimą, Kvalifikacijų kolegija ne-

sugebėjo suderinti savo motyvų su Konstitucinio Teismo praktika. Taigi aptariamu atveju EŽTT negalėjo padaryti išvados, kad nacionalinė teisė, galiojanti nuo 2017 m. vasario 8 d. priimtų teisės aktų pakeitimų priėmimo, užkirto pareiškėjai kelią kreiptis į teismą dėl ginčo. Net jeigu Vyriausybės argumentas, kad nacionalinė teisė aiškiai užkirto kelią kreiptis į teismą, būtų priimtas, EŽTT vis tiek turi įsitikinti, kad toks apribojimas buvo pagrįstas „objektyviais valstybės interesais".

Analizuodamas antrąjį klausimą (ar išimtis galėjo būti pateisinama objektyviais valstybės interesais), EŽTT pabrėžė, kad, atsižvelgiant į tai, jog teismų sistema užima svarbią vietą tarp demokratinės visuomenės valstybės institucijų, ir į tai, kokia svarba teikiama valdžių atskyrimui ir būtinybei užtikrinti teismų sistemos nepriklausomumą (žr. EŽTT Didžiosios kolegijos 2018 m. lapkričio 6 d. sprendimo byloje *Ramos Nunes de Carvalho e Sá prieš Portugaliją*, peticijos Nr. 55391/13,196 paragrafą su tolesnėmis nuorodomis), jis turi ypač atidžiai stebėti teismų sistemos narių apsaugą nuo priemonių, turinčių įtakos jų statusui ar karjerai ir galinčių kelti grėsmę jų teisminiam nepriklausomumui ir autonomijai. EŽTT jau anksčiau yra nurodęs, kad teismų nepriklausomumas yra teisinės valstybės principo prielaida (žr. EŽTT Didžiosios kolegijos 2020 m. gruodžio 1 d. sprendimo byloje *Guðmundur Andri Ástráðsson prieš Islandiją*, peticijos Nr. 26374/18, 239 paragrafą). Šiuo atžvilgiu, kiek tai susiję su teismo apibūdinimu kaip „nepriklausomo" pagal Konvencijos 6 straipsnio 1 dalį, EŽTT yra pažymėjęs, kad, be kita ko, turi būti atsižvelgiama į jo narių skyrimo būdą (žr., pvz., pirmiau nurodyto sprendimo byloje *Ramos Nunes de Carvalho e Sá* 144 paragrafą ir sprendimo byloje *Ástráðsson* 230 paragrafą). Kaip EŽTT nurodė *Ástráðsson* byloje, valstybės narės gana vieningai sutaria, kad reikalavimas, jog teismas būtų „įsteigtas pagal įstatymą", apima ir pirminio teisėjo paskyrimo į pareigas procesą (*ibid.*, 228 paragrafas). Teismas jau anksčiau yra nurodęs, kad teisėjai turėtų būti atrenkami pagal nuopelnus ir remiantis objektyviais kriterijais, siekiant ne tik užtikrinti visuomenės pasitikėjimą teismine sistema, bet ir papildyti teisėjų asmeninio nepriklausomumo garantiją. Šiuo atžvilgiu savo ankstesnėje praktikoje EŽTT rėmėsi Konsultacinės Europos teisėjų tarybos (CCJE) nuomonės Nr. 1 (2001) 25 punktu, kuriuo rekomenduojama, kad „valstybėse narėse už paskyrimus ir paaukštinimus atsakingos institucijos turėtų įvesti, paskelbti ir įgyvendinti objektyvius kriterijus, siekdamos užtikrinti, kad teisėjų atranka ir karjera būtų grindžiama nuopelnais, atsižvelgiant į kvalifikaciją, sąžiningumą, gebėjimus ir efektyvumą", ir pabrėžė, kad svarbu taikyti kruopštų (atidų) įprastinių teisėjų paskyrimo procesą, kad į teisėjų pareigas būtų skiriami labiausiai kvalifikuoti kandidatai – tiek profesinės kompetencijos, tiek moralinio sąžiningumo požiūriu (žr. sprendimo byloje *Ástráðsson* 221, 222 paragrafus). EŽTT taip pat yra nurodęs, jog nacionaliniai teisės aktai turi būti suformuluoti kuo aiškiau, kad nebūtų galima savavališkai kištis į paskyrimo procesą, įskaitant vykdomąją valdžią (*ibid.*, 230 paragrafas). Šiuo atžvilgiu EŽTT yra pažymėjęs, kad yra aiškus ryšys tarp teisėjų paskyrimo proceso sąžiningumo ir 6 straipsnio 1 dalyje nustatyto teisėjų nepriklausomumo reikalavimo (žr. EŽTT 2018 m. spalio 18 d. sprendimo byloje *Thiam prieš Prancūziją*, peticijos Nr. 80018/12, 81, 82 paragrafus). Taigi šioje byloje EŽTT laikėsi pozicijos, kad, atsižvelgiant į konkrečias bylos aplinkybes, pareiškėjos, kuri atitiko įstatymų nustatytus tinkamumo reikalavimus, pašalinimas iš teisėjų konkurso, nesant

jokios šio sprendimo teisminės peržiūros, negali būti laikomas, atsižvelgiant į teismų nepriklausomumo apsaugos svarbą, atitinkančiu teisinės valstybės interesus. EŽTT taip pat nurodė atitinkamus tarptautinius standartus, kuriuose taip pat teigiama, kad bet koks sprendimas dėl teisėjų atrankos ir karjeros arba bent jau procedūra, pagal kurią toks sprendimas priimamas, turėtų būti peržiūrimas teismine tvarka[6]. Teismas atitinkamai konstatavo, kad antroji *Eskelineno* testo sąlyga, t. y. kad pareiškėjo teisės kreiptis į teismą apribojimas būtų pagrįstas objektyviais valstybės interesais, nebuvo įvykdyta. Iš to išplaukia, kad Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis, kiek tai susiję su civilinių teisių aspektu, pripažinta taikytina.

Nagrinėdamas Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies taikymo iš esmės klausimą, EŽTT atkreipė dėmesį į tai, kad pareiškėja buvo atrinkta į konkursą remiantis jos paraiškos forma, taip pat ji buvo patikrinta ir apklausta Teismų tarybos narių bei įvertinta pagal kompetencijos ir skaidrumo kriterijus. Visus minėtus teisminio konkurso etapus vykdė ta pati Teismų taryba, kuri galiausiai turėjo balsuoti dėl pareiškėjos kandidatūros. Išskirdama iš teisminės peržiūros visus minėtus konkurso etapus, Kvalifikacijų kolegija, atrodo, nevisiškai atsižvelgė į Konstitucinio Teismo poziciją. Šis teismas buvo pareiškęs, jog, pagal Konstituciją, teisė į motyvuotą sprendimą reiškia, kad tinkami motyvai turi būti pateikiami per visą atrankos procesą ir kad, nors teisėjų skyrimas yra Teismų tarybos konstitucinė teisė, teisė į teisingą teismo procesą reiškia, jog visi valdžios institucijų sprendimai (veiksmai), pažeidžiantys žmogaus teises, turi būti skundžiami ir nagrinėjami teisme. EŽTT taip pat pabrėžė tarptautinių ir Europos Tarybos dokumentų bei tarptautinių teismų ir kitų tarptautinių institucijų praktikos teikiamą svarbą procesiniam teisingumui užtikrinti bylose, susijusiose su teisėjų atranka, paskyrimu ir karjera. Atsižvelgdamas į tai, kas nurodyta pirmiau, EŽTT laikė, kad Kvalifikacijų kolegija, atsisakydama jurisdikcijos nagrinėti pareiškėjos skundą dėl Teismų tarybos sprendimo, pažeidė pačią pareiškėjos teisės kreiptis į teismą esmę.

---

6 Ištrauka iš 2010 m. lapkričio 17 d. priimtos Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacijos CM Rec (2010)12 valstybėms narėms dėl teisėjų nepriklausomumo, veiksmingumo ir atsakomybės:
„48. <...> [Institucijos, priimančios sprendimus dėl teisėjų atrankos ir karjeros] procedūros turėtų būti skaidrios, o sprendimų motyvai turėtų būti pateikiami pareiškėjams jų prašymu. Nepriimtas kandidatas turėtų turėti teisę užginčyti sprendimą arba bent jau procedūrą, pagal kurią sprendimas buvo priimtas.“ Šios rekomendacijos aiškinamajame rašte teigiama: „50. Būtina užtikrinti teisėjų nepriklausomumą juos atrenkant ir visą jų profesinę karjerą, taip pat užtikrinti, kad nebūtų diskriminacijos. Visi sprendimai, susiję su teisėjų karjera, turėtų būti grindžiami objektyviais kriterijais, neatsižvelgiant į jų profesinę kompetenciją nesusijusius veiksnius <...>“
2012 m. Europos teismų tarybų tinklo generalinė asamblėja priėmė deklaraciją (Dublino deklaraciją), kurioje nustatyti minimalūs teisėjų įdarbinimo, atrankos, paskyrimo ir paaukštinimo standartai. Konkrečiose deklaracijos ištraukose pažymima:
„9. Visas paskyrimo ir atrankos procesas turi būti atviras visuomenės kontrolei, nes visuomenė turi teisę žinoti, kaip atrenkami jos teisėjai.
10. Nepriimtas kandidatas turi teisę žinoti, kodėl jis nebuvo paskirtas, ir būtina sukurti nepriklausomą skundų ar ginčų nagrinėjimo procesą, kuriuo galėtų pasinaudoti bet kuris nepriimtas kandidatas, jei mano, kad paskyrimo procese su juo buvo elgiamasi neteisingai.“

4.1.7. 2023 m. birželio 20 d. sprendimas byloje *Oktay Alkan prieš Turkiją*, peticijos Nr. 24492/21

Kandidato į teisėjus, baigusio mokymus, neturėjimas galimybės kreiptis į teismą dėl sprendimo, kuriuo atsisakyta jį paskirti į teisėjo pareigas, peržiūros.

Byloje, kurioje kandidatas į teisėjus, išlaikęs specialius egzaminus ir baigęs mokymus, buvo pašalintas iš galutinio paskyrimo etapo, Teisėjų ir prokurorų tarybai (toliau – ir Taryba) nenurodžius motyvų, kodėl pareiškėjas neatitiko pareiginių reikalavimų, ir pareiškėjui neužtikrinus teisminės gynybos šiuo klausimu, **Konvencijos 6 straipsnis pripažintas taikytinu ir nustatytas teisės kreiptis į teismą pažeidimas**. EŽTT pabrėžė teisėjų skyrimo proceso sąžiningumo ir teismų nepriklausomumo reikalavimo sąsają, procesinio teisingumo svarbą bylose, susijusiose su teisėjų atranka, skyrimu ir karjera, ir nenustatė išimtinių ir įtikinamų priežasčių, pateisinančių teisminės peržiūros nebuvimą.

Pareiškėjas, baigęs teisės studijas, siekdamas tapti administracinio teismo teisėju, sėkmingai išlaikė egzaminus žodžiu ir raštu ir baigė specialius mokymus. Baigęs mokymus ir gavęs aukštą balą per baigiamąjį egzaminą raštu (88 iš 100), teisėju paskirtas nebuvo, Teisėjų ir prokurorų tarybai nenurodžius aiškių tokio sprendimo motyvų (savo pastabose EŽTT Vyriausybė užsiminė, kad Tarybos vertinimui galėjo turėti įtakos pareiškėjo praeities patikrinimas). Pareiškėjui taip pat nebuvo užtikrinta teisminė jo situacijos peržiūra. Taigi EŽTT pareiškėjas skundėsi, kad neturėjo galimybės kreiptis į teismą, siekdamas užginčyti 2020 m. gegužės 13 d. Tarybos sprendimą, kuriuo buvo atsisakyta patvirtinti jo paskyrimą į teisėjo pareigas. Savo ruožtu šioje byloje Vyriausybė ginčijo Konvencijos 6 straipsnio taikytinumą, pažymėdama, kad šis straipsnis negali būti aiškinamas taip, kad juo būtų sukurta materialinė civilinė teisė, neturinti pagrindo valstybės nacionalinėje teisėje, kitaip tariant, tai, kad kandidatas sėkmingai baigė teisėjų rengimo kursą, nesukuria teisės būti paskirtam į šias pareigas. Taryba, kaip vienintelė institucija, įgaliota spręsti dėl teisėjų paskyrimo patvirtinimo, šiuo atžvilgiu naudojosi diskrecija, kuri neperžiūrima teismine tvarka. Vyriausybė taip pat manė, kad šios bylos aplinkybės skyrėsi nuo aplinkybių byloje *Bilgen prieš Turkiją* (EŽTT 2021 m. kovo 9 d. sprendimas, peticijos Nr. 1571/07), kurioje EŽTT konstatavo, jog Taryba negali naudotis neribota diskrecija skiriant teisėją, kuris turi pareigų stabilumo garantiją, nes konstitucinės nuostatos dėl teisėjų nepriklausomumo turi būti vertinamos kiekvienu atveju, kai daromas poveikis teisėjų statusui ir karjerai. Tuo tarpu šioje byloje pareiškėjas, neturėjęs teisėjo statuso, negalėjo net ir ginčytinu pagrindu remtis tokia teise. Dėl sprendime byloje *Vilho Eskelinen ir kiti prieš Suomiją* įtvirtintų Konvencijos 6 straipsnio taikytinumo sąlygų, konkrečiai „teisės“ civilinio pobūdžio, Vyriausybė teigė, kad buvo įvykdytos abi tame sprendime nustatytos sąlygos: nacionalinėje teisėje buvo aiškiai įtvirtinta, jog Tarybos sprendimai, išskyrus atleidimą iš pareigų, negali būti peržiūrimi teismine tvarka; dėl pateisinimo, kodėl atitinkamos kategorijos darbuotojams neleidžiama kreiptis į teismą, pažymėta, kad ši byla buvo susijusi su pradiniu paskyrimu į teisėjo pareigas ir, atsižvelgiant į tai, kad pareiškėjas neturėjo teisėjo statuso, argumentas dėl būtinybės turėti teisines gynybos priemones, siekiant išsaugoti ir užtikrinti teisėjų nepriklausomumą ir nešališkumą (kaip *Bilgen* byloje), šiuo atveju nebuvo aktualus.

Dėl Konvencijos 6 straipsnio taikytinumo EŽTT priminė bendruosius principus, jog tam, kad būtų taikoma šio straipsnio civilinė dalis, turi egzistuoti „ginčas“ (pranc. *contestation*) dėl „teisės“, kurią, bent jau remiantis pakankamai pagrįstais argumentais, galima laikyti pripažinta pagal nacionalinę teisę, neatsižvelgiant į tai, ar ji yra saugoma pagal Konvenciją. Ginčas turi būti tikras ir rimtas; jis gali būti susijęs ne tik su pačios teisės egzistavimu, bet ir su jos apimtimi bei įgyvendinimo būdu; galiausiai, bylos baigtis turi būti tiesiogiai reikšminga minėtajai teisei, vien tik silpni ryšiai ar tolimos pasekmės nėra pakankami, kad būtų taikoma Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis (žr. EŽTT Didžiosios kolegijos 2018 m. rugsėjo 25 d. sprendimo byloje *Denisov prieš Ukrainą*, peticijos Nr. 76639/11, 44 paragrafą su papildomomis nuorodomis; Didžiosios kolegijos 2022 m. kovo 15 d. sprendimo byloje *Grzęda prieš Lenkiją*, peticijos Nr. 43572/18, 257 paragrafą su papildomomis nuorodomis). Galiausiai, teisė turi būti „civilinė“ (žr. minėto sprendimo byloje *Grzęda* 257 paragrafą).

Grįždamas prie nagrinėjamos bylos aplinkybių, EŽTT pažymėjo, kad, remiantis Turkijos teise, teisė į lygias galimybes dirbti valstybės tarnyboje yra konstitucinė teisė ir priimant į valstybės tarnybą negali būti atsižvelgiama į jokius kitus kriterijus, išskyrus pareigybės reikalavimus. Iš Vyriausybės pateiktų nacionalinės teismų praktikos pavyzdžių aiškiai matyti, kad kandidatai stažuotojai, pretenduojantys į teisėjo ar prokuroro pareigas, turi galimybę kreiptis į administracinius teismus dėl atrankos procedūrų ir Ministerijos vykdytų pokalbių. Todėl darytina išvada, kad nacionalinė teisė ir praktika laiko tokius kandidatus turinčiais teisę būti apsaugotiems nuo savavališkumo paskyrimo procese. EŽTT nuomone, nei tai, kad Taryba naudojasi diskrecija spręsdama dėl galutinio paskyrimo į teisėjų korpusą patvirtinimo, nei tai, kad ši diskrecija pati savaime negali būti peržiūrima teismuose, nepaneigia pareiškėjo reikalavimo pagrįstumo, jog jis atitiko visus įstatyme nustatytus reikalavimus būti paskirtam į pareigas, į kurias buvo atrinktas. Atsižvelgdamas į Turkijos Konstitucijos 70 straipsnyje įtvirtintą teisę į lygias galimybes patekti į valstybės tarnybą ir į tai, kad pareiškėjas išlaikė egzaminus raštu ir žodžiu ir buvo laikomas atitinkančiu įstatymuose nustatytas sąlygas tapti teisėju, kol Taryba nenusprendė kitaip, EŽTT manė, kad pareiškėjas turėjo teisę, kuri, galima teigti, buvo pripažinta Turkijos teisėje (žr. *mutatis mutandis* EŽTT 2011 m. liepos 26 d. sprendimo byloje *Juričić prieš Kroatiją*, peticijos Nr. 58222/09, 52 paragrafą ir 2022 m. balandžio 7 d. sprendimo byloje *Gloveli prieš Sakartvelą*, peticijos Nr. 18952/18, 38–41 paragrafus).

Dėl „teisės“ civilinio pobūdžio valstybės tarnyboje dirbančių pareigūnų kontekste EŽTT nurodė, kad, remiantis sprendime byloje *Vilho Eskelinen ir kiti* nustatytais kriterijais, valstybė atsakovė EŽTT negali remtis pareiškėjo, kaip valstybės tarnautojo, statusu, siekdama netaikyti Konvencijos 6 straipsnyje įtvirtintos apsaugos, jeigu nėra įvykdytos dvi sąlygos. Pirma, valstybė savo nacionalinėje teisėje turi būti įtvirtinusi, kad atitinkamos pareigybės ar kategorijos darbuotojai neturi teisės kreiptis į teismą. Ši sąlyga tenkinama, jeigu nacionalinėje teisėje yra aiškiai nustatyta, kad kreiptis į teismą negalima. Ta pati sąlyga gali būti tenkinama ir tuomet, kai atitinkamas draudimas yra numanomo pobūdžio, ypač jeigu jis kyla iš sisteminio taikytinų teisinių nuostatų ar visų teisės aktų aiškinimo (žr. pirmiau nurodyto sprendimo byloje *Grzęda* 292 paragrafą). Antra, draudimas turi būti pagrįstas objektyviais motyvais, atsižvelgiant į valstybės

interesus. Kad draudimas būtų pagrįstas, nepakanka, jog valstybė įrodytų, kad atitinkamas valstybės tarnautojas dalyvavo vykdant viešąją valdžią arba kad tarp valstybės tarnautojo ir valstybės, kaip darbdavės, egzistavo ypatingas pasitikėjimo ir lojalumo ryšys. Atsakovė valstybė taip pat turi įrodyti, kad nagrinėjamo ginčo dalykas buvo susijęs su valstybės valdžios vykdymu arba kad jis kėlė abejonių dėl to ypatingo ryšio. Taigi iš esmės negalima pateisinti to, kad įprasti darbo ginčai, pavyzdžiui, susiję su darbo užmokesčiu, išmokomis ar panašiomis teisėmis, nepatektų į Konvencijos 6 straipsnio garantijų sritį, remiantis ypatingu konkretaus valstybės tarnautojo ir atitinkamos valstybės santykių pobūdžiu. Praktikoje bus preziumuojama, kad Konvencijos 6 straipsnis yra taikytinas. Valstybė turės įrodyti, pirma, kad pareiškėjas valstybės tarnautojas pagal nacionalinę teisę neturėjo teisės kreiptis į teismą ir, antra, kad Konvencijos 6 straipsnio teisių netaikymas to valstybės tarnautojo atveju buvo pagrįstas (žr. pirmiau nurodyto sprendimo byloje *Grzęda* 261 paragrafą su papildomomis nuorodomis; taip pat 291–292, 296 ir 299 paragrafus). Be to, kad nacionaliniai teisės aktai, ribojantys teisę kreiptis į teismą, konkrečiu atveju turėtų poveikį pagal Konvencijos 6 straipsnio 1 dalį, jie turėtų atitikti teisinės valstybės principą. EŽTT savo sprendime byloje *Vilho Eskelinen ir kiti* buvo pažymėjęs, kad jo argumentacija apsiribojo valstybės tarnautojų situacija, tačiau vėlesnėje praktikoje jis išplėtė ten nustatytų kriterijų taikymą įvairiems ginčams, susijusiems su teisėjais. Šiuo atžvilgiu EŽTT yra nurodęs, kad nors teisminė valdžia nėra įprastos valstybės tarnybos dalis, ji laikoma tipinės viešosios tarnybos dalimi (žr. EŽTT Didžiosios kolegijos 2016 m. birželio 23 d. sprendimo byloje *Baka prieš Vengriją*, peticijos Nr. 20261/12, 104 paragrafą). EŽTT yra taikęs *Eskelineno* testo kriterijus įvairių rūšių ginčams, susijusiems su teisėjais, įskaitant ginčus dėl įdarbinimo ir paskyrimo (žr. pirmiau nurodytus sprendimus bylose *Juričić* ir *Gloveli*), karjeros ir paaukštinimo (žr. EŽTT 2012 m. spalio 9 d. nutarimą byloje *Dzhidzheva-Trendafilova prieš Bulgariją*, peticijos Nr. 12628/09, ir 2015 m. rugsėjo 15 d. sprendimą byloje *Tsanova-Gecheva prieš Bulgariją*, peticijos Nr. 43800/12), perkėlimo (žr. EŽTT 2009 m. gegužės 12 d. nutarimą byloje *Tosti prieš Italiją*, peticijos Nr. 27791/06, ir pirmiau nurodytą sprendimą byloje *Bilgen*), nušalinimo nuo pareigų (žr. EŽTT 2017 m. gegužės 23 d. sprendimą byloje *Paluda prieš Slovakiją*, peticijos Nr. 33392/12, ir 2020 m. spalio 20 d. sprendimą byloje *Camelia Bogdan prieš Rumuniją*, peticijos Nr. 36889/18), drausminių procedūrų (žr. EŽTT Didžiosios kolegijos 2018 m. lapkričio 6 d. sprendimą byloje *Ramos Nunes de Carvalho e Sá prieš Portugaliją*, peticijos Nr. 55391/13; 2013 m. liepos 9 d. sprendimą byloje *Di Giovanni prieš Italiją*, peticijos Nr. 51160/06; 2021 m. kovo 9 d. sprendimą byloje *Eminağaoğlu prieš Turkiją*, peticijos Nr. 76521/12), atleidimo iš darbo (žr. EŽTT 2009 m. vasario 5 d. sprendimą byloje *Olujić prieš Kroatiją*, peticijos Nr. 22330/05; 2013 m. sausio 9 d. sprendimą byloje *Oleksandr Volkov prieš Ukrainą*, peticijos Nr. 21722/11; 2017 m. sausio 19 d. sprendimą byloje *Kulykov ir kiti prieš Ukrainą*, peticijos Nr. 5114/09; 2017 m. kovo 28 d. sprendimą byloje *Sturua prieš Gruziją*, peticijos Nr. 45729/05; 2017 m. spalio 31 d. sprendimą byloje *Kamenos prieš Kiprą*, peticijos Nr. 147/07, ir 2022 m. gruodžio 6 d. sprendimą byloje *Mnatsakanyan prieš Armėniją*, peticijos Nr. 2463/12), atlyginimo sumažinimo dėl drausminio pažeidimo (žr. EŽTT 2012 m. lapkričio 20 d. sprendimą byloje *Harabin prieš Slovakiją*, peticijos Nr. 58688/11), atleidimo iš pareigų (pavyzdžiui, aukščiausiojo teismo pirmininko,

apeliacinio teismo pirmininko ar apygardos teismo pirmininko pavaduotojo), išliekant teisėju (žr. minėtą *Baka* bylą; Didžiosios kolegijos 2018 m. rugsėjo 25 d. sprendimą byloje *Denisov prieš Ukrainą*, peticijos Nr. 76639/11; 2021 m. birželio 29 d. sprendimus bylose *Broda ir Bojara prieš Lenkiją*, peticijų Nr. 26691/18 ir 27367/18), atleidimo iš pareigų, nesusijusių su pagrindine teisėjo veikla (prieš laiką nutraukta teisėjo, išrinkto į Teismų tarybą, kadencija), išliekant teisėju (žr. pirmiau nurodytą sprendimą byloje *Grzęda*), arba teisėjų negalėjimo eiti teisminių pareigų po teisėkūros reformos (žr. EŽTT 2021 m. liepos 22 d. sprendimą byloje *Gumenyuk ir kiti prieš Ukrainą*, peticijos Nr. 11423/19)[7]. Be to, EŽTT taikė *Eskelineno* testo kriterijus ginčui dėl generalinio prokuroro kadencijos nutraukimo prieš terminą (žr. EŽTT 2020 m. gegužės 5 d. sprendimą byloje *Kövesi prieš Rumuniją*, peticijos Nr. 3594/19). EŽTT taip pat akcentavo, kad teisėjų darbo santykius su valstybe reikia vertinti atsižvelgiant į konkrečias garantijas, kurios yra būtinos teismų nepriklausomumui užtikrinti. Taigi, kalbant apie „ypatingą pasitikėjimą ir lojalumą“, kurio jie privalo laikytis, šis lojalumas taikytinas teisinei valstybei ir demokratijai, o ne valstybės valdžios atstovams. Dėl šio sudėtingo teisėjo ir valstybės darbo santykių aspekto būtina, kad teisėjai, vykdydami savo pareigas, būtų pakankamai atskirti nuo kitų valstybės valdžios šakų, kad galėtų priimti sprendimus *a fortiori* remdamiesi teisės ir teisingumo reikalavimais, nejausdami nei baimės, nei siekdami palankumo. Būtų klaidinga manyti, kad teisėjai gali užtikrinti teisinę valstybę ir įgyvendinti Konvenciją, jeigu nacionalinė teisė atimtų iš jų Konvencijos straipsnių garantijas klausimais, tiesiogiai susijusiais su jų asmeniniu nepriklausomumu ir nešališkumu (žr. pirmiau minėto sprendimo byloje *Bilgen* 79 paragrafą, ir sprendimo byloje *Broda* ir *Bojara* 120 paragrafą).

Šiuos bendruosius principus pritaikydamas pareiškėjo byloje, EŽTT pirmiausiai pažymėjo, kad įvykio metu pareiškėjas turėjo valstybės tarnautojo statusą ir tai, kad jis buvo kandidatas į teisėjus stažuotojus, nesuteikė jam jokių konstitucinių garantijų, kurios buvo taikomos teisėjams ir prokurorams, kurių paskyrimas buvo patvirtintas pagal nacionalinę teisinę sistemą. Šiuo atžvilgiu aptariamos bylos aplinkybės skiriasi nuo *Bilgen* ir *Eminağaoğlu* bylų, kuriose EŽTT taikė *Eskelineno* testo kriterijus, atsižvelgdamas į teismų nepriklausomumo garantijas ir pareiškėjams, kurie buvo tikrieji teismų sistemos nariai. Vis dėlto EŽTT taip pat akcentavo, kad tarp teisėjų paskyrimo į pareigas sąžiningumo, viena vertus, ir teismų nepriklausomumo apskritai bei visuomenės pasitikėjimo teismine sistema, kita vertus, egzistuoja glaudus ryšys. Šiame kontekste savo ankstesnėje jurisprudencijoje EŽTT yra rėmęsis Konsultacinės teisėjų tarybos nuomonės Nr. 1 (2001) 25 punktu, kuriame rekomenduojama, kad „valstybių narių institucijos, atsakingos už paskyrimus ir paaukštinimus arba teikiančios dėl jų rekomendacijas, turėtų nustatyti, paskelbti ir taikyti objektyvius kriterijus, siekdamos užtikrinti, kad teisėjų atranka ir karjera būtų grindžiama nuopelnais, atsižvelgiant į kvalifikaciją, sąžiningumą, gebėjimus ir efektyvumą“, taip pat pabrėžė griežtos teisėjų skyrimo procedūros svarbą, siekiant užtikrinti, kad į teisėjų pareigas būtų paskirti patys tinkamiausi kandidatai – tiek techninės kompetencijos, tiek moralinio sąžiningu-

7 Šie kriterijai taip pat taikyti byloje dėl grąžinimo į teisėjo pareigas (žr. EŽTT 2025 m. spalio 7 d. sprendimą byloje *Misiūnas prieš Lietuvą*, peticijos Nr. 38687/22).

mo požiūriu (žr. pirmiau minėto sprendimo byloje *Guðmundur Andri Ástráðsson prieš Islandiją* 221, 222 paragrafus). EŽTT taip pat nurodė, kad nacionaliniai teisės aktai turi būti suformuluoti kuo aiškiau, kad nebūtų leidžiama savavališkai kištis į paskyrimo procesą, įskaitant vykdomosios valdžios institucijų kišimąsi (*ibid.*, 230 paragrafas).

Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta pirmiau, taip pat į tai, kad buvo nustatyta, jog pareiškėjas atitiko įstatymų reikalavimus, išlaikė reikiamus egzaminus ir sėkmingai baigė teisėjų rengimo kursą, EŽTT nagrinėjo bylą remdamasis savo praktika, susijusia su teisėjų karjera.

Dėl pirmojo *Eskelineno* testo kriterijaus EŽTT nurodė, kad jis savo sprendimuose bylose *Bilgen* ir *Eminağaoğlu* išaiškino, jog, išskyrus atleidimą iš teisėjo pareigų, Tarybos sprendimai dėl teisėjų ir prokurorų negalėjo būti peržiūrimi teismine tvarka, be to, pati Taryba negalėjo būti laikoma „teismu“ *Eskelineno* testo tikslais, be kita ko, dėl trūkumų jos taikomoje procedūroje, pavyzdžiui, dėl to, kad nebuvo: a) proceso kodekso; b) posėdžių; c) įrodymų taisyklių, įskaitant liudytojų šaukimą ir apklausą; d) rungtyniško proceso; ir e) motyvavimo (žr. pirmiau nurodyto sprendimo byloje *Bilgen* 74 paragrafą ir sprendimo byloje *Eminağaoğlu* 99, 100 paragrafus). Taigi teisės kreiptis į teismą atėmimas buvo aiškiai įtvirtintas (tenkinta pirmoji *Vilho Eskelineno* sąlyga).

Toliau EŽTT vertino, ar buvo įvykdytas antrasis *Vilho Eskelinen* byloje nustatytas kriterijus, būtent ar teisės atėmimo pateisinimas buvo grindžiamas objektyviais motyvais, atitinkančiais valstybės interesus. Vien tai, kad pareiškėjas dirba sektoriuje ar padalinyje, kuris dalyvauja vykdant viešosios teisės suteiktus įgaliojimus, savaime nėra lemiamas veiksnys. Valstybė privalo įrodyti, kad nagrinėjamo ginčo dalykas yra susijęs su valstybės valdžios įgyvendinimu arba kad jis kėlė abejonių dėl „ypatingo pasitikėjimo ir lojalumo ryšio“ tarp valstybės tarnautojo ir valstybės kaip darbdavio (žr. minėto sprendimo byloje *Vilho Eskelinen ir kiti* 62 paragrafą). Šiame kontekste Vyriausybė įrodinėjo, kad ginčo dalykas buvo susijęs su teisminės valdžios vykdymu, konkrečiai – su pirminiu paskyrimu į teisėjo pareigas; šioje srityje valstybėse narėse nebuvo nusistovėjusios bendros praktikos, o valstybės narės turėjo didelę veiksmų laisvę organizuodamos kandidatų į teisėjo pareigas skyrimo procedūras, įskaitant žodinius pokalbius. Atsakydamas EŽTT pažymėjo, kad *Eskelineno* testo kriterijus, pagal kurį Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis netaikoma tik tuomet, kai nustatoma, kad ginčo dalykas kelia abejonių dėl ypatingo pasitikėjimo ir lojalumo ryšio, turi būti aiškinamas atsižvelgiant į teismų nepriklausomumo garantijas (žr. pirmiau nurodyto sprendimo byloje *Bilgen* 79 paragrafą). Vyriausybė negali remtis valstybės valdžios vykdymo sąvoka, siekdama pašalinti ginčus iš teisminės kontrolės, jeigu tai lemtų rezultatą, nesuderinamą su teismų nepriklausomumo garantijomis. Šiuo atžvilgiu EŽTT pažymėjo aiškų ryšį tarp teisėjų skyrimo proceso sąžiningumo ir teismų nepriklausomumo reikalavimo (žr. EŽTT 2018 m. spalio 18 d. sprendimą byloje *Thiam prieš Prancūziją*, peticijos Nr. 80018/12). EŽTT taip pat rėmėsi principu, kad teisėjai turėtų būti atrenkami pagal nuopelnus ir remiantis objektyviais kriterijais ne tik tam, kad būtų užtikrintas visuomenės pasitikėjimas teismine sistema, bet ir tam, kad būtų papildytos teisėjų asmeninio nepriklausomumo garantijos (žr. minėto sprendimo byloje *Bilgen* 63 paragrafą su papildomomis nuorodomis). Atsižvelgdamas į šiuos principus ir į konkrečias šios bylos aplinkybes, pareiškėjo – teisėjo kandidato, atitikusio

įstatymuose nustatytus tinkamumo reikalavimus, pašalinimą iš paskutinio paskyrimo proceso etapo, į tai, kad šis sprendimas nebuvo peržiūrėtas teismine tvarka, taip pat į teismų nepriklausomumo apsaugos svarbą, EŽTT nusprendė, kad šis pašalinimas negali būti laikomas atitinkančiu teisinės valstybės interesus (žr. minėto sprendimo byloje *Gloveli* 51 paragrafą). Šiuo atžvilgiu EŽTT pabrėžė, kad objektyvūs kriterijai, grindžiami nuopelnais (žr. minėto sprendimo byloje *Guðmundur Andri Ástráðsson* 221 ir 234 paragrafus, sprendimo byloje *Grzęda* 308 paragrafą), ir skaidri procedūra yra pripažįstami tiek EŽTT praktikoje, tiek Europos Tarybos dokumentuose kaip esminiai užtikrinant paskyrimo procesą, galintį išlaikyti visuomenės pasitikėjimą teismine sistema ir apsaugoti teismų nepriklausomybę. Todėl EŽTT konstatavo, kad Vyriausybė nepateikė pagrindų, kuriais remiantis būtų galima pagrįstai teigti, jog šiuo atveju buvo tenkinamas antrasis *Eskelineno* testo kriterijus. Taigi Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis pripažinta taikytina.

Analizuodamas, ar šiuo atveju buvo pažeista Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis (teisė kreiptis į teismą), EŽTT nurodė svarbų momentą, kad teisės kreiptis į teismą pažeidimas savaime neišplaukia iš to, jog buvo nustatyta, kad neįvykdyta antroji *Eskelineno* testo kriterijaus sąlyga. Nagrinėdamas panašius ginčus, EŽTT atsižvelgdavo į tai, ar Vyriausybė pateikė kokių nors svarių priežasčių, pateisinančių teisminės peržiūros nebuvimą (žr. minėto sprendimo byloje *Bilgen* 96 paragrafą ir sprendimo byloje *Mnatsakanyan* 65 paragrafą).

Šioje konkrečioje byloje šalys sutiko, kad Taryba nebuvo „teismas“, o jos 2020 m. gegužės 13 d. sprendimas, kuriuo buvo atsisakyta patvirtinti pareiškėjo paskyrimą į teisėjo pareigas, nebuvo peržiūrėtas ir negalėjo būti peržiūrėtas įprastiniame teisme ar kitoje teismines funkcijas vykdančioje institucijoje. Tačiau Vyriausybė teigė, kad teisminės peržiūros nebuvimas vis dėlto buvo proporcingas esamomis bylos aplinkybėmis, nes Taryba po 2017 m. priimtos Konstitucijos pataisos buvo institucija, kurią daugiausia sudarė teisėjai ir kuri vykdė savo funkcijas laikydamasi teismų nepriklausomumo principo, ir kad atskira teisminė sprendimų, susijusių su pirminiu paskyrimu į teisėjo pareigas, peržiūra nebuvo reikalinga. EŽTT šiuo argumentu nebuvo įtikintas. Jis rėmėsi savo išvadomis bylose *Bilgen* ir *Eminağaoğlu* dėl to, kad Taryba nevykdė teisminių funkcijų tikrąja šio žodžio prasme dėl esminių trūkumų, būdingų šiai institucijai. Be to, Tarybos vidaus peržiūros mechanizmai nesudarė veiksmingos teisinės gynybos priemonės ir todėl nebuvo pakankami, kad pateisintų teisminės peržiūros nebuvimą[8]. Šioje byloje EŽTT priminė, kokią svarbą tarptautiniai ir Europos Tarybos dokumentai, taip pat tarptautinių teismų praktika ir kitų tarptautinių institucijų praktika teikia procesiniam teisingumui bylose, susijusiose su teisėjų atranka, skyrimu ir karjera[9] (žr. 28–29 ir 32–34 paragrafus). EŽTT šiuo atžvilgiu pažymėjo,

8 Sprendime byloje *Bilgen* EŽTT pažymėjo, kad nebuvo nustatytos konkrečios procesinės taisyklės, taikytinos nagrinėjant bylas Taryboje. Be to, prieštaravimas, kurį buvo galima teikti Prieštaravimų komisijai, negalėjo būti laikomas veiksminga teisinės gynybos priemone, nes Prieštaravimų komisijoje dalyvavo tie asmenys, kurie priėmė pirminį sprendimą, dėl kurio buvo pareikštas prieštaravimas.

9 Žr., pvz, Europos Tarybos Ministrų komiteto rekomendaciją Nr. (2010)12 dėl teisėjų nepriklausomumo, veiklos efektyvumo ir atsakomybių:
„VI skyrius – Teisėjo statusas

kad, atsisakydama patvirtinti pareiškėjo paskyrimą į teisėjo pareigas, Taryba ne nurodė motyvus, kodėl pareiškėjas neatitiko pareiginių reikalavimų, o tik pakartojo teisės aktų nuostatas dėl paskyrimo į teisėjo pareigas. Nors Vyriausybė savo pastabose užsiminė, kad pareiškėjo praeities patikrinimas galėjo turėti įtakos Tarybos vertinimui, nei Tarybos sprendimo paviršutiniškas motyvavimas, nei teisės nuostatos dėl teisėjų ir prokurorų kandidatūrų, kurias ji citavo savo sprendime, nenurodė reikalavimo patikrinti biografiją (patikimumą). Bet kuriuo atveju Vyriausybė teismui nepateikė jokių įrodymų, kad pareiškėjas neperžengė tokio patikrinimo slenksčio. Tokiomis aplinkybėmis EŽTT neįžvelgė pagrindo konstatuoti, kad ginčas susijęs su kokiomis

---

Atranka ir karjera

44. Sprendimai dėl teisėjų atrankos ir karjeros turėtų būti grindžiami objektyviais kriterijais, iš anksto nustatytais įstatymu arba kompetentingų institucijų. Tokie sprendimai turėtų būti grindžiami nuopelnais, atsižvelgiant į kvalifikaciją, įgūdžius ir gebėjimus, reikalingus byloms nagrinėti taikant įstatymus ir gerbiant žmogaus orumą.
<...>
48. <...> Nepriklausomų institucijų vykdomos procedūros turėtų būti skaidrios, o sprendimų motyvai turėtų būti pateikiami pareiškėjams jų prašymu. Atmestas kandidatas turėtų turėti teisę užginčyti sprendimą arba bent jau procedūrą, pagal kurią sprendimas buvo priimtas."

Europos teisėjų konsultacinės tarybos nuomonė Nr. 24 (2021) dėl teismų tarybų raidos ir jų vaidmens nepriklausomose bei nešališkose teismų sistemose:

„15. Kaip ir kitos valstybės institucijos, Teismų taryba nėra viršesnė už įstatymą. Kai kurie Tarybos sprendimai turi įtakos Konvencijos saugomoms teisėms; pavyzdžiui, priimant sprendimus, susijusius su teisėjų karjera, sprendimai turi būti motyvuoti, o teisėjai turi turėti teisę į teisminę peržiūrą <...>
<...>
21. Deja, daugelis Europos teisėjų mano, kad sprendimai dėl teisėjų atrankos ir paaukštinimo grindžiami ne vien tik nuopelnais. Todėl labai svarbu, kad Tarybos veiktų laikydamosi etikos taisyklių ir, kiek įmanoma, konkrečių objektyvių paskyrimo ir paaukštinimo kriterijų, o kiekvieną kandidatą vertintų taikydamos skaidrią procedūrą, kurią užbaigtų motyvuotu sprendimu. Teisėjai, manantys, kad jų teisės buvo pažeistos, turi turėti teisę į teisminę peržiūrą."

2012 m. Europos teismų tarybų tinklo generalinė asamblėja priėmė deklaraciją (Dublino deklaraciją), kurioje nustatyti minimalūs teisėjų įdarbinimo, atrankos, skyrimo ir paaukštinimo standartai. Konkrečios deklaracijos ištraukos:

„1. Teisėjų skyrimas turėtų būti vykdomas tik atsižvelgiant į jų nuopelnus ir gebėjimus.
<...>
6. Jeigu paskyrimo procesas apima vertinimą, grindžiamą teisės specialistų (pavyzdžiui, praktikuojančių teisėjų, advokatų asociacijų, teisės draugijų ir pan.) ataskaitomis ir pastabomis, bet kokios tokios konsultacijos turi būti visiškai atviros, sąžiningos ir skaidrios, be to, bet kurio einančio pareigas teisėjo ar advokatų asociacijos nuomonės turėtų būti grindžiamos atitinkamomis kompetencijomis, užfiksuotos raštu, prieinamos patikrinti ir negali būti grindžiamos asmeninėmis prielaidomis.
<...>
10. Nesėkmingai atranką perėjęs kandidatas turi teisę sužinoti, kodėl nebuvo paskirtas; taip pat būtina sukurti nepriklausomą skundų ar apskundimo procedūrą, į kurią bet kuris nesėkmingai atranką perėjęs kandidatas galėtų kreiptis, jei mano, kad paskyrimo procese su juo buvo elgiamasi neteisingai."

nors išimtinėmis ar įtikinamomis priežastimis, kurios galėtų pateisinti tai, jog pareiškėjui nebuvo suteikta teisė kreiptis į teismą.

4.1.8. 2024 m. sausio 16 d. nutarimas dėl peticijos nepriimtinumo byloje *Stylianidis prieš Kiprą*, peticijos Nr. 24269/18

Apylinkės teismo teisėjo pirmininku nepaskirto teisėjo (pareiškėjo) neturėjimas galimybės ginčyti Teismų tarybos sprendimo.

Byloje, kurioje pareiškėjas (teisėjas), nepaskirtas apylinkės teismo pirmininku, skundėsi dėl neturėjimo galimybės ginčyti jam nepalankaus Teismų tarybos sprendimo ir dėl Aukščiausiojo Teismo tariamo nešališkumos stokos (Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis), **EŽTT peticiją pripažino nepriimtina**. EŽTT pažymėjo, kad, bylai reikšmingu metu nesant vidaus teisės aktų, reglamentuojančių teisėjų paaukštinimo procedūrą, ir atsižvelgiant į vidaus teismų nuoseklų atsisakymą peržiūrėti Teismų tarybos diskrecijai priklausančius sprendimus, pareiškėjas neturėjo „teisės" pagal Konvencijos 6 straipsnio 1 dalį. Nacionaliniame procese pareiškėjas ginčijo Teismų tarybos sprendimą, kuriuo nebuvo paskirtas apylinkės teismo pirmininku. Pareiškėjo teigimu, toks sprendimas buvo savavališkas, nepagrįstas, priimtas neatlikus tinkamo tyrimo ir pažeidžiant teisingumo, lygybės ir nešališkumo principus. Pareiškėjas tvirtino, kad jis turėjo daugiau darbo patirties, palyginti su kitais kandidatais, ir atitiko darbo stažo kriterijų. Pareiškėjas taip pat skundėsi, kad jam nebuvo pateikta Teismų tarybos posėdžio protokolo kopija, nes ji buvo laikoma konfidencialia. Administracinis teismas atmetė pareiškėjo skundą, konstatavęs, kad Teismų tarybos sprendimai dėl teisėjų paskyrimo ir paaukštinimo yra teisminio, o ne administracinio pobūdžio, todėl nepatenka į teisminės kontrolės pagal Konstitucijos 146 straipsnį sritį[10]. Pareiškėjo apeliacinis skundas Aukščiausiajam Teismui[11] buvo atmestas, teismui vadovaujantis ankstesne jurisprudencija ir pripažinus, kad nėra pagrindo nukrypti nuo nusistovėjusios jurisprudencijos[12]. Dėl pareiškėjo argumento, kad jam buvo atimta teisė kreiptis į teismą ir nebuvo suteikta jokia alternatyvi teisių gynimo priemonė, Aukščiausiasis Teismas, remdamasis EŽTT Didžiosios kolegijos sprendimu byloje *Markovic ir kiti prieš Italiją* (peticijos Nr. 1398/03), pažymėjo, kad ši teisė negalėjo būti pažeista, jei teismas neturėjo jurisdikcijos spręsti ginčo. Be to, Aukščiausiojo Teismo nuomone, teisėjo paskyrimas ar paaukštinimas nebuvo nacionalinės teisės saugoma teisė, o tik lūkestis, todėl nebuvo „ginčo dėl teisės". Šioje byloje EŽTT, nagrinėdamas pareiškėjo peticiją, pirmiausia turėjo išnagrinėti, ar „teisė" egzistavo. Teismas laikė,

10 Remiantis Konstitucijos 157 straipsnio 2 dalimi, teisėjų paskyrimas, paaukštinimas, perkėlimas, atleidimas iš pareigų, atleidimas iš darbo ir drausminės nuobaudos yra išimtinė Teismų tarybos kompetencija.

11 Aukščiausiasis Teismas posėdžiavo visa sudėtimi, t. y. trylika teisėjų, iš kurių vienuolika buvo tie patys teisėjai, kurie sudarė Tarybą paaukštinimo procedūros metu.

12 Teismo praktikoje buvo laikomasi pozicijos, kad teisėjų paskyrimas yra glaudžiai, net neatskiriamai susijęs su teisminės funkcijos įgyvendinimu; konkrečiau – jis sudaro būtinąją prielaidą šiai funkcijai vykdyti. Teisėjų paskyrimo patikėjimas pačiai teisminei funkcijai laikytinas vienu iš teisminės valdžios nepriklausomumo aspektų ir šios funkcijos autonomijos išraiška.

kad pareiškėjo skundo esmė buvo susijusi su teise į teisėtą ir teisingą jo kandidatūros paaukštinimo nagrinėjimo procedūrą. EŽTT yra pripažinęs, kad teisė į teisėtą ir sąžiningą paaukštinimo procedūrą egzistuoja pagal nacionalinę teisę (todėl Konvencijos 6 straipsnis taikomas), kai ji aiškiai reglamentuoja atskirų pareiškėjų, siekiančių atitinkamų pareigų, procedūrines teises ir procedūrą, ir nacionaliniai teismai pripažino jų egzistavimą ir išnagrinėjo atitinkamus pareiškėjų skundus, arba nacionaline Konstitucija ir jos Konstitucinio Teismo aiškinimu nustatyta teisė į lygias galimybes dirbti valstybės tarnyboje. Šiuo atveju bylai reikšmingu metu nebuvo teisės nuostatų, reglamentuojančių paaukštinimo procedūrą[13]. Pagal Konstituciją, teisėjų paskyrimas ir paaukštinimas pateko išimtinai į Teismų tarybos kompetenciją, o ši taryba, remiantis Teisingumo vykdymo įstatymu, turėjo teisę patvirtinti savo procedūrą reglamentuojančias taisykles (jos atsirado tik 2019 m.[14], t. y. vėliau nei šioje byloje nagrinėjami faktai). Be to, iš 2015 m. sausio 21 d. Teismų tarybos posėdžio protokolo matyti, kad ji nustatė tik bendruosius paaukštinimo kriterijus, pavyzdžiui, „nuopelnus, kvalifikaciją ir darbo stažą"; „nuopelnų" kriterijus apėmė „sąžiningumą, garbingumą, gebėjimus ir efektyvumą". Vis dėlto nebuvo nustatyta tvarka, kaip šie kriterijai turi būti taikomi arba kokia svarba turi būti teikiama kiekvienam kriterijui. Teismų taryba taip pat neprivalėjo paaiškinti, kuo rėmėsi balsuodama už kiekvieną kandidatą arba kodėl kai kurie teisėjai buvo paaukštinti, o kiti, pavyzdžiui, pareiškėjas, – ne. Teismų tarybos

13 Plg. 2026 m. gegužės 7 d. sprendimą byloje *Konstantinou prieš Kiprą*, peticijos Nr. 36862/23, kurioje jau buvo priimtos ir paskelbtos taisyklės, reglamentuojančios paaukštinimo procedūrą. Ši byla atskirta nuo *Stylianidis prieš Kiprą* bylos, kurios faktinės aplinkybės susiklostė iki naujos procedūros sukūrimo. Konkrečiai, 2019 m. buvo nustatyta procedūra, kaip turi būti taikomi bendrieji paaukštinimo kriterijai, įskaitant kiekvienam kriterijui suteikiamą reikšmę. Kipro teisėjai galėjo remtis 2019 m. įtvirtinta procedūra, reikalaudami teisės į sąžiningą paaukštinimo procedūrą, apsaugančią nuo savivalės ar netinkamo diskrecijos naudojimo. EŽTT pažymėjo ir tai, kad iš Vyriausybės EŽTT pateiktų 2023 m. kovo mėn. dokumentų matyti, kad Taryba, vertindama atitinkamas kandidatūras, bendrai nurodė tam tikrų pretendentų kvalifikaciją, darbo stažą ir nuopelnus, nors to nepadarė kiekvieno kandidato atžvilgiu atskirai, todėl EŽTT manė, kad, skirtingai nei byloje *Stylianidis,* Tarybos sprendimas nebuvo visiškai diskrecinis. Šiame kontekste EŽTT nurodė, kad pareiškėjas, kurio darbo rezultatai, darbo stažas ir elgesys nebuvo ginčijami ir kuriam nebuvo suteikta prieiga prie procedūros dokumentų, galėjo pagrįstai teigti, jog paaukštinimo procedūra neatitiko 2019 m. nuostatų. Nagrinėjamu atveju nacionalinėje teisėje egzistavo „teisė" į sąžiningą paraiškos dėl teisėjo paaukštinimo nagrinėjimo procedūrą, kuria pareiškėjas galėjo remtis. Pasirenkant kitus asmenis vietoje pareiškėjo, nebuvo nurodyta jokio pareiškėjo kvalifikacijos ar nuopelnų trūkumo, palyginti su kitais kandidatais. Tarybos sprendime nebuvo pateikta detalių apie tai, kaip buvo vertinama pareiškėjo kandidatūra ir kodėl jis nebuvo pasirinktas. Vyriausybė neįrodė, kad Tarybos sprendimų perdavimas teisminei kontrolei būtų sukėlęs grėsmę vykdomos reformos procesui. EŽTT manė, kad pateikti argumentai daugiausia susiję su administracinio veiksmingumo ir tikslingumo tikslais. Tokie argumentai negali būti laikomi pakankamais, siekiant paneigti fundamentalią teisę kreiptis į teismą, ypač atsižvelgiant į tai, kad sprendimai dėl teisėjų karjeros yra tiesiogiai susiję su teisėjų nepriklausomumo garantijomis ir visuomenės pasitikėjimu teismų sistema. EŽTT nemanė, kad šioje byloje buvo pateiktos svarios priežastys, išimtinai pateisinančios teisminės peržiūros nebuvimą.

14 2019 m. Teismų taryba priėmė ir paskelbė savo oficialioje interneto svetainėje teisėjų paaukštinimo tvarką ir kriterijus. Naujai nustatyta tvarka apima septynis išsamius etapus, įskaitant atrankos etapą, pokalbio etapą (kurio metu nustatoma kiekvieno kriterijaus svarba bendram kiekvienam kandidatui skiriamam balui) ir atrankos etapą. Kandidatai turi teisę susipažinti su visos procedūros metu pildomais protokolais.

sprendimas buvo visiškai diskrecinis. Tai, kad nebuvo individualios teisės į teisingą procedūrą ir Teismų tarybai buvo suteikta diskrecija, patvirtina ir aplinkybė, kad nors buvo skelbtas konkursas, apylinkės teismų teisėjai neturėjo teikti paraiškų, nes Taryba juos automatiškai laikė kandidatais. Kalbėdamas apie teismines gynybos priemones, EŽTT pažymėjo, kad iki 2022 m.[15] nacionalinėje teisėje nebuvo įtvirtinta teisė į Teismų tarybos sprendimų dėl paskyrimų ar paaukštinimų teisminę peržiūrą. Vietos teismai nuosekliai atsisakydavo nagrinėti prašymus dėl teisminės peržiūros, laikydami, kad teisėjų paskyrimas ir paaukštinimas yra teisminė, o ne administracinė funkcija, todėl negali būti peržiūrėta pagal Konstitucijos 146 straipsnį (plg. EŽTT 2023 m. birželio 20 d. sprendimo byloje *Oktay Alkan prieš Turkiją*, peticijos Nr. 24492/21, 41 paragrafą; toje byloje kandidatams stažuotojams, pretendavusiems į teisėjo ar prokuroro pareigas, buvo suteikta galimybė kreiptis į administracinius teismus dėl atrankos procedūrų; taip pat plg. ir kitus EŽTT sprendimus bylose, kur kiekvienu atveju teismai iš esmės išnagrinėjo pareiškėjų skundus dėl teisėjų paskyrimo ar paaukštinimo konkursų rezultatų). Taigi vidaus sprendimai pareiškėjo byloje aiškiai rodė, kad pagal vidaus teisę tokia teisė nebuvo pripažįstama, ypač atsižvelgiant į nuoseklų vidaus teismų požiūrį į šį klausimą. Atitinkamai bylai reikšmingu metu nesant vidaus teisės aktų, reglamentuojančių paaukštinimo procedūrą, ir atsižvelgiant į nuoseklų vidaus teismų atsisakymą peržiūrėti Teismų tarybos diskrecijai priskiriamus sprendimus, EŽTT nebuvo įtikintas, kad pareiškėjas turėjo „teisę“ pagal Konvencijos 6 straipsnio 1 dalį. Peticija pripažinta nepriimtina.

4.1.9. 2025 m. spalio 7 d. sprendimas byloje *Misiūnas prieš Lietuvą*, peticijos Nr. 38687/22

Pareiškėjo negalėjimas veiksmingai ginčyti dekretu neįforminto Respublikos Prezidento sprendimo pakartotinai neskirti jo į apylinkės teismo teisėjo pareigas.

Byloje, kurioje pareiškėjas negalėjo veiksmingai ginčyti dekretu neįforminto Respublikos Prezidento sprendimo pakartotinai neskirti jo į apylinkės teismo teisėjo pareigas, EŽTT pripažino Konvencijos 6 straipsnio 1 dalį (civilinis aspektas) taikytina. EŽTT pažymėjo, kad egzistavo tikras ir rimtas ginčas dėl vidaus teisėje įtvirtintos „teisės“ į teisingą procedūrą nagrinėjant prašymą grąžinti į teisėjo pareigas, ir teisės aktuose nustatytus reikalavimus atitinkančio pareiškėjo pašalinimas iš (pakartotinio) paskyrimo procedūros, nenustačius šio sprendimo teisminės peržiūros galimybės, neatitiko teisinės valstybės interesų. Šiuo atveju **nustatytas Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies (teisė kreiptis į teismą) pažeidimas**, valstybei nepateikus išskirtinių ar

15 Naujuoju reguliavimu nustatyta, kad Teismų taryba pradeda veikti ir turi išimtinę jurisdikciją Apeliacinio teismo teisėjų ir pirmosios instancijos teismų teisėjų paskyrimo, paaukštinimo, perkėlimo, atleidimo iš pareigų, atleidimo ir drausminių klausimų srityje su sąlyga, kad, skirdama teisėjus į bet kurias pareigas ar užpildydama bet kurias teisėjų pareigas, atsižvelgia į būtinybę teismuose dirbti kvalifikuotiems teisininkams ir kad kiekvienas Tarybos sprendimas būtų pakankamai ir tinkamai motyvuotas. Suinteresuotai šaliai pateikus prieštaravimą, Teismų tarybos sprendimą peržiūri Aukščiausiasis Konstitucinis Teismas.

svarbių priežasčių, pateisinančių teisminės peržiūros nebuvimą, neįvertinta pareiškėjo skundo esmė, t. y. kad nebuvo veiksmingo būdo, kuriuo Respublikos Prezidentas įgyvendino diskreciją, priežiūros.

Pareiškėjas, paskirtas teisėju ir vėliau ėjęs ministro ir viceministro pareigas, kelis kartus nesėkmingai teikė prašymus dėl pakartotinio jo paskyrimo į teisėjo pareigas. Dėl pareiškėjo nebuvo priimtas joks oficialus Lietuvos Respublikos Prezidento sprendimas ir nebuvo oficialiai nurodytos priežastys, kodėl, Lietuvos Respublikos Prezidento manymu, pareiškėjas neatitiko reikalavimų. 2022 m. balandžio 20 d. nutartimi Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, remdamasis Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo praktika, konstatavo, kad teismai neturi jurisdikcijos už valdžios instituciją (Lietuvos Respublikos Prezidentą) priimti atitinkamų sprendimų arba įpareigoti minėtą valdžios instituciją išleisti aktus, susijusius su valstybės valdžios vykdymu, be kita ko, teisėjų skyrimu į pareigas. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas taip pat konstatavo, kad pareiškėjas, manantis, jog valstybės valdžia buvo įgyvendinama netinkamai, turi teisę reikalauti atlyginti dėl to patirtą turtinę ir neturtinę žalą. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nusprendė, kad pareiškėjas nenurodė konkrečios prašomo priteisti negauto darbo užmokesčio sumos kaip turtinės žalos dydžio, todėl nebuvo galimybės nustatyti jo patirtos turtinės žalos dydžio. Aukščiausiasis Teismas laikėsi požiūrio, kad Vilniaus apygardos teismas, kaip pirmosios instancijos teismas, turėjo ne atsisakyti priimti ieškinio dalį dėl reikalavimo atlyginti turtinę žalą, o nustatyti terminą ieškinio trūkumams pašalinti – įpareigoti pareiškėją ieškinyje nurodyti reikalaujamo priteisti turtinės žalos atlyginimo dydį. Trūkumai nebuvo pašalinti. Pareiškėjo inicijuotas dar vienas civilinis procesas buvo nesėkmingas. EŽTT pareiškėjas skundėsi, kad Lietuvos teismai atsisakė nagrinėti jo bylą dėl Respublikos Prezidento sprendimo neskirti jo teisėju, atitinkamai jam nebuvo suteikta teisė veiksmingai kreiptis į teismą (Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis).

Nagrinėjamoje byloje, spręsdamas Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies civiliniu aspektu taikytinumo klausimą, EŽTT, kaip ir įprastai, analizavo: a) ar egzistavo teisė; b) ar kilo „tikras“ ir „rimtas“ ginčas dėl teisės; c) ar atitinkama teisė buvo „civilinio pobūdžio“, kaip suprantama pagal minėtą straipsnį (žr. EŽTT 2022 m. balandžio 7 d. sprendimo byloje *Gloveli prieš Sakartvelą*, peticijos Nr. 18952/18, 35 paragrafą). Spręsdamas teisės egzistavimo klausimą, EŽTT akcentavo poreikį išnagrinėti tikrąjį nacionalinėms institucijoms pateikto pareiškėjo skundo pobūdį. Šioje byloje pareiškėjas, buvęs teisėjas, skundėsi, kad sprendimas atmesti jo kandidatūrą į teisėjo pareigas buvo savavališkas. EŽTT manė, kad teismo procesų esmė buvo ne teisė būti paskirtam į teisėjo pareigas, o teisė į teisingą procedūrą nagrinėjant buvusio teisėjo prašymą užimti teisėjo pareigas (žr. *mutatis mutandis* pirmiau minėto sprendimo byloje *Gloveli* 37 paragrafą ir ten nurodytą EŽTT praktiką). Dėl teisės pagrindo vidaus teisėje EŽTT pažymėjo, kad Konstitucijos 33 straipsnyje nustatyta teisė lygiomis sąlygomis stoti į valstybinę tarnybą. Be to, tam, kad „teisė“ nulemtų Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies taikymą, pakanka įrodyti, jog pareiškėjas turėtų įrodomą reikalavimą dėl teisės pagal nacionalinę teisę. EŽTT teturi įvertinti tai, ar pareiškėjo argumentai buvo pakankamai pagrįsti, o ne tai, ar jis tikrai būtų laimėjęs bylą, jei jam būtų buvusi suteikta teisė kreiptis į teismą. Be to, priešingai nei *Gloveli* byloje, neatrodo, kad Vyriausybė šioje

byloje būtų teigusi, jog pareiškėjas neatitiko „taikytinų teisės aktų reikalavimų“, kad galėtų dalyvauti (pakartotinio) paskyrimo į teisėjo pareigas procedūroje. Nurodyta ir tai, kad Lietuvos vidaus teisėje, kaip ją aiškina vidaus teismai ir kaip pabrėžia Vyriausybė, pripažįstama teisė reikalauti atlyginti nuostolius, atsiradusius dėl netinkamo valstybės valdžios įgyvendinimo, taip pat ir skiriant teisėjus. Tokiomis aplinkybėmis, atsižvelgdamas į atitinkamą vidaus teisinį reguliavimą, EŽTT buvo pasirengęs pripažinti, kad Lietuvos teisėje tikriausiai buvo pripažinta „teisė“ į teisingą teisėjo (pakartotinio) paskyrimo procedūrą, įskaitant teisę būti apsaugotam nuo savavališko ir diskriminacinio kandidatūros atmetimo (žr. *mutatis mutandis* sprendimo byloje *Gloveli* 38 paragrafą ir ten nurodytą teismo praktiką). EŽTT taip pat pritarė, kad ginčas buvo „tikras“ ir „rimtas“ dėl jo sąsajų su teisėjų atrankos ir paskyrimo procedūros teisingumu, nepaisant to, kad vidaus teismai nepatenkino pareiškėjo skundo. Klausimas, ar teisė buvo civilinio pobūdžio, analizuotas pagal bylos *Vilho Eskelinen ir kiti* sprendime nustatytus kriterijus. Vertinant pirmąją sąlygą, ar nacionalinėje teisėje „aiškiai draudžiama“ kreiptis į teismą dėl tam tikrų pareigų ir tam tikrai darbuotojų kategorijai, Vyriausybė tvirtino, kad kandidatui į teisėjo pareigas draudžiama kreiptis į teismą pagal Lietuvos konstitucinę teisę ir valdžių padalijimo principą. Savo ruožtu pareiškėjas teigė, kad vidaus teisė aiškiai nedraudžia kreiptis į teismą dėl reikalavimų, susijusių su tokia situacija kaip jo, atsižvelgiant į tai, kad jis anksčiau buvo teisėjas. EŽTT laikėsi požiūrio, kad net jei būtų priimtas Vyriausybės argumentas, jog vidaus teisėje aiškiai draudžiama kreiptis į teismą, vis tiek reikia įsitikinti, kad toks draudimas buvo pateisinamas „objektyviais valstybės interesų pagrindais“. Taigi EŽTT toliau nagrinėjo antrąją nustatytų kriterijų sąlygą. EŽTT akcentavo, kad, atsižvelgdamas į reikšmingą vietą, kurią teisminė valdžia užima tarp valstybės institucijų demokratinėje visuomenėje, ir į tai, kokia svarba teikiama valdžių padalijimui bei būtinybei užtikrinti teismų nepriklausomumą, EŽTT turi skirti ypatingą dėmesį teisėjų apsaugai nuo priemonių, darančių įtaką jų statusui ar karjerai ir galinčių kelti grėsmę teismų nepriklausomumui ir savarankiškumui. EŽTT yra konstatavęs, kad teismų nepriklausomumas yra būtina teisinės valstybės sąlyga (žr. pirmiau minėto sprendimo byloje *Guðmundur Andri Ástráðsson prieš Islandiją* 239 paragrafą). Šiuo atžvilgiu kalbėdamas apie teismo nepriklausomumo vertinimą taip, kaip suprantama pagal Konvencijos 6 straipsnio 1 dalį, EŽTT nusprendė, kad, be kita ko, reikia atsižvelgti į jo narių skyrimo būdą. Kaip EŽTT nurodė byloje sprendime *Guðmundur Andri Ástráðsson*, atrodo, kad valstybės narės iš esmės sutaria, jog reikalavimas dėl „pagal įstatymą įsteigto teismo“ apima ir teisėjo skyrimo į pareigas pirmą kartą procesą (*ibid.*, 228 paragrafas). EŽTT taip pat pažymėjo, kad jau ankstesnėje savo praktikoje yra nurodęs, jog teisėjai turi būti atrenkami pagal nuopelnus ir objektyvius kriterijus, siekiant ne tik užtikrinti visuomenės pasitikėjimą teismais, bet ir sustiprinti teisėjų asmeninio nepriklausomumo garantiją. Šiuo atžvilgiu remtasi Konsultacinės Europos teisėjų tarybos (CCJE) nuomonės Nr. 1 (2001) 25 punktu. Jame rekomenduojama, kad „valstybių narių institucijos, atsakingos už paskyrimus ir paaukštinimus, turėtų nustatyti, paskelbti ir įgyvendinti objektyvius kriterijus, siekiant užtikrinti, kad teisėjų atranka ir karjera būtų grindžiama nuopelnais, atsižvelgiant į kvalifikaciją, sąžiningumą, gebėjimus ir efektyvumą“, ir pabrėžiama griežto eilinių teisėjų skyrimo proceso svarba, kad į teisėjų pareigas būtų skiriami

aukščiausios kvalifikacijos kandidatai tiek techninės kompetencijos, tiek sąžiningumo požiūriu (žr. sprendimo byloje *Guðmundur Andri Ástráðsson* 221, 222 paragrafus). Be to, EŽTT nurodė, kad vidaus teisė, kiek įmanoma, turi būti suformuluota nedviprasmiškai, kad nebūtų leidžiama savavališkai kištis į paskyrimo procesą, taip pat ir vykdomosios valdžios institucijoms. Priminta, kad egzistuoja aiškus ryšys tarp teisėjų skyrimo proceso sąžiningumo ir Konvencijos 6 straipsnio 1 dalyje įtvirtinto reikalavimo dėl teismų nepriklausomumo. Atsižvelgdamas į visa tai, kas nurodyta pirmiau, EŽTT manė, kad konkrečiomis šios bylos aplinkybėmis pareiškėjo, teisės aktuose nustatytus reikalavimus atitinkančio kandidato į teisėjus, pašalinimas iš (pakartotinio) paskyrimo procedūros, nenustačius teisminės peržiūros galimybės, negali būti laikomas atitinkančiu teisinės valstybės interesus, atsižvelgiant į teismų nepriklausomumo apsaugos svarbą. Šiuo atžvilgiu EŽTT rėmėsi atitinkamais tarptautiniais standartais, kuriuose taip pat teigiama, kad bet koks sprendimas dėl teisėjų atrankos ir karjeros arba bent jau tokio sprendimo priėmimo procedūra turėtų būti teisminės peržiūros dalykas (žr. *mutatis mutandis* pirmiau minėto sprendimo byloje *Gloveli* 24–29 paragrafus). Taigi bylos *Vilho Eskelinen ir kiti* sprendime antroji nustatytų kriterijų sąlyga nebuvo patenkinta, t. y. galimybės pareiškėjui kreiptis į teismą nesudarymas nebuvo pateisintas objektyviais valstybės interesų pagrindais. Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis pripažinta taikytina.

Nagrinėdamas skundą iš esmės EŽTT pažymėjo, kad teisės kreiptis į teismą pažeidimas neatsiranda automatiškai nustačius, jog antroji byloje *Vilho Eskelinen ir kiti* sąlyga nėra patenkinta. Nagrinėdamas panašius ginčus EŽTT atsižvelgė į tai, ar Vyriausybė nurodė kokių nors svarių ir įtikinamų priežasčių, dėl ko nenustatyta teisminė peržiūra (žr. pirmiau nurodyto sprendimo byloje *Oktay Alkan prieš Turkiją* 67 paragrafą). Aptariamu atveju Vyriausybė iš esmės įrodinėjo, kad šios bylos aplinkybėmis, atsižvelgiant į Respublikos Prezidento išimtinę konstitucinę prerogatyvą ir vaidmenį skiriant teisėjus, teisminės peržiūros nebuvimas buvo pagrįstas (tuo vadovavosi ir teismai civilinėse bylose, taip pat remdamiesi Konstitucinio Teismo jurisprudencija). Šiame kontekste EŽTT pabrėžė, kad jis nekvestionuoja Lietuvos teisinio reguliavimo, susijusio su Respublikos Prezidento įgyvendinama valstybės valdžia skiriant teisėjus. Tačiau šioje byloje pareiškėjas teigė, kad teismai veiksmingai neišnagrinėjo jo skundo dėl nesudarytos galimybės ginčyti sprendimą, kuris neskirti jo teisėju nebuvo įformintas Respublikos Prezidento dekretu. Šiuo atžvilgiu EŽTT atkreipė dėmesį į toliau nurodomas aplinkybes. Pirmiausiai EŽTT pabrėžė, kad pareiškėjo situacija turi būti atskirta nuo atvejų, susijusių su skyrimu į teisėjus pirmą kartą, t. y. atvejų, susijusių su asmenimis, dar nepriklausančiais teismų sistemai. Nors, tiesa, pateikdamas prašymus dėl pakartotinio paskyrimo į teisėjo pareigas 2020 m. gruodžio 11 d. ir 2022 m. rugsėjo 16 d., pareiškėjas nebeturėjo teisėjo statuso, taip buvo dėl to, kad 2016 m. gruodžio 8 d. jis savo paties prašymu pasitraukė iš apylinkės teismo teisėjo pareigų, kad galėtų užimti pareigas Vyriausybėje. Pagal Teismų įstatymo 61 straipsnio 2 ir 3 dalis jis turėjo teisę pretenduoti į teisėjo pareigas be konkursinio egzamino ar atrankos. EŽTT taip pat atkreipė dėmesį į tai, kad siekdamas būti pakartotinai paskirtas apylinkės teismo teisėju pareiškėjas gavo reikiamus leidimus. EŽTT didelę reikšmę teikė ir tam faktui, kad vėliau pareiškėjas buvo apklaustas Teisėjų ta-

rybos narių. Įvertinusi pareiškėjo kandidatūrą pagal kompetencijos ir sąžiningumo kriterijus (žr. šio sprendimo 41 punktą ir 60 punkte pateiktą Konstitucinio Teismo nutarimo 26 punktą; taip pat žr. pirmiau minėto sprendimo byloje *Gloveli* 58 paragrafą), Teisėjų taryba patarė Respublikos Prezidentui paskirti pareiškėją į apylinkės teismo teisėjo pareigas. Dėl šių aplinkybių EŽTT manė, kad pareiškėjas galėjo turėti teisėtą ir pagrįstą lūkestį, jog jo prašymas sugrįžti į teisėjo profesiją bus tinkamai apsvarstytas, skaidriai, objektyviai ir nesavavališkai įvertintas (žr. *mutatis mutandis* pirmiau minėto sprendimo byloje *Guðmundur Andri Ástráðsson* 230 paragrafą). EŽTT paminėjo ir pareiškėjo argumentą, kad jis nebuvo politinės partijos narys. EŽTT priminė, kad tarptautiniuose ir Europos Tarybos dokumentuose, taip pat tarptautinių teismų jurisprudencijoje ir kitų tarptautinių institucijų praktikoje teikiama didelė reikšmė procesiniam teisingumui bylose, susijusiose su teisėjų atranka, paskyrimu ir karjera (žr. pirmiau minėto sprendimo byloje *Oktay Alkan* 28, 29 ir 32–34 paragrafus; taip pat sprendimo byloje *Guðmundur Andri Ástráðsson*207, 215 ir 226–227 paragrafus ir kt.). Šiuo atžvilgiu EŽTT atkreipė dėmesį į tai, kad pirmasis prašymas pakartotinai paskirti į teisėjo pareigas buvo atmestas nenurodžius jokių priežasčių, kodėl pareiškėjas neatitinka pareigoms keliamų reikalavimų. Kalbant apie antrąjį pareiškėjo prašymą, nors Vyriausybė užsiminė, kad pareiškėjo teiginiai, įskaitant teiginius dėl galimybės ateityje užimti kitas pareigas Vyriausybėje ir dėl klausimų apie jo veiklą einant ministro pareigas, galėjo turėti įtakos Prezidento sprendimui neskirti jo teisėju, pareiškėjui nebuvo pranešta apie šias priežastis oficialiu sprendimu, kurį būtų galima ginčyti teisme. Taip yra dėl to, kad Respublikos Prezidentas nepriėmė jokio oficialaus sprendimo neskirti pareiškėjo. Bet kokiu atveju EŽTT manė, kad ministro pareigos, kurias pareiškėjas paminėjo Teisėjų tarybos posėdyje, buvo tik pareigos, kurias pareiškėjas jau ėjo, kurios buvo nurodytos Teismų įstatymo 61 straipsnio 3 dalyje ir kurios pagal Teismų įstatymą savaime neatrodytų nesuderinamos su reputacijos reikalavimais, keliamais teisėjo pareigų siekiantiems asmenims (žr. *mutatis mutandis* pirmiau minėto sprendimo byloje *Oktay Alkan* 69 paragrafą). Tokiomis aplinkybėmis EŽTT neįžvelgė pagrindo konstatuoti, kad ginčas buvo susijęs su kokiomis nors išskirtinėmis ar svarbiomis priežastimis, dėl kurių teisminė peržiūra jam turėtų būti netaikoma. EŽTT taip pat nebuvo įtikintas bendrosios kompetencijos teismų sprendimų atsisakyti priimti pareiškėjo ieškinį. Dėl Vilniaus apygardos teismo išvados, kad pareiškėjas nenurodė konkrečios sumos, kurios prašė kaip turtinės žalos atlyginimo už neišmokėtą darbo užmokestį laikotarpiu nuo sprendimo neskirti pareiškėjo į teisėjo pareigas iki teismo sprendimo dienos, EŽTT pažymėjo, kad pareiškėjas nurodė savo ankstesnį mėnesinį darbo užmokestį pagal Vilniaus miesto apylinkės teismo išduotą pažymą. EŽTT atkreipė dėmesį ir į tai, kad Vilniaus apygardos teismas, atsisakydamas priimti pareiškėjo ieškinį ir įpareigodamas pareiškėją jį patikslinti, aiškiai paprašė pareiškėjo pašalinti iš ieškinio visus argumentus, susijusius su Respublikos Prezidento veiksmais. EŽTT nesuprato, kokiu pagrindu būtų buvę galima pagrįsti pareiškėjo reikalavimą, jei pagrindinės faktinės ir teisinės aplinkybės, susijusios su Respublikos Prezidento veiksmais, nebūtų buvusios nagrinėjamos teisme. EŽTT taip pat rėmėsi Konstitucinio Teismo jurisprudencija, pagal kurią teisė kreiptis į teismą yra absoliuti ir naudojimasis ja negali būti dirbtinai apribotas ar apsunkintas. Be to, asmens teisės

turi būti ne formaliai, o realiai ir veiksmingai saugomos nuo neteisėtų privačių asmenų ir valstybės institucijų ar pareigūnų veiksmų. EŽTT konstatavo, kad vidaus teismai neįvertino pareiškėjo situacijos kaip visumos, o jo nusiskundimus nagrinėjo atskirai. Pavyzdžiui, jie nusprendė, kad pareiškėjas turėjo pradėti procesą dėl žalos, padarytos jo garbei ir orumui, ir turtinės žalos, padarytos nepaskyrus jo teisėju, atlyginimo, bet neįvertino pareiškėjo skundo esmės, t. y. kad nebuvo veiksmingos būdo, kuriuo Respublikos Prezidentas įgyvendino diskreciją, priežiūros ir tai nulėmė, kad pareiškėjas nebuvo paskirtas teisėju. Remdamasis pirmiau išdėstytais argumentais, EŽTT atmetė Vyriausybės pirminį prieštaravimą dėl vidaus teisinės gynybos priemonių nepanaudojimo. EŽTT taip pat atsižvelgė į pareiškėjo argumentą, kad Respublikos Prezidento sprendimas, kuris nebuvo įformintas dekretu, nedaug skyrėsi nuo atleidimo iš teisėjo pareigų. Tokį sprendimą paprastai galima ginčyti Vilniaus apygardos teisme pagal Teismų įstatymo 90 straipsnio 9 dalį (žr. šio sprendimo 59 punktą). Atsižvelgdamas į pirmiau minėtus veiksnius ir konkrečias šios bylos aplinkybes, EŽTT padarė išvadą, kad pareiškėjo bandymai pasiekti, jog vidaus teismai atliktų teisminę peržiūrą ir veiksmingai įvertintų bet kokias klaidas, kurios galėjo būti padarytos pakartotinio skyrimo į pareigas procedūros metu, sužlugo, vidaus teismams nesugebėjus užtikrinti veiksmingos teisinės gynybos priemonės, tinkamos pareiškėjo skundui išnagrinėti iš esmės. Todėl buvo pažeista Konvencijos 6 straipsnio 1 dalimi garantuojama teisė kreiptis į teismą[16].

16 Šia tema taip pat žr. EŽTT 2026 m. gegužės 21 d. sprendimą byloje *Sobczyńska ir kiti prieš Lenkiją*, peticijos Nr. 62765/14. Nacionaliniu lygmeniu pareiškėjai skundėsi dėl jų teisės į lygias galimybes eiti valstybės tarnybą pažeidimo, kurį lėmė Prezidento atsisakymas juos paskirti į teisėjų pareigas. Pareiškėjai tvirtino, kad sprendimuose atmesti jų kandidatūras nebuvo pateikta jokių motyvų, sprendimai buvo savavališki ir todėl prieštaravo Konstitucijos 60 straipsnyje įtvirtintoms garantijoms. Jie teigė, kad pagal Konstitucijos 60 straipsnį jie turėjo materialinę teisę į lygias galimybes užimti teisėjo pareigas, tačiau jiems nebuvo suteikta galimybė kreiptis dėl procedūrinės peržiūros.

Atsižvelgdamas į nagrinėjamos bylos aplinkybes, EŽTT laikėsi požiūrio, kad tais atvejais, kai sprendžiami su teisėjo karjera, o konkrečiai – su jo paskyrimu, susiję klausimai, turi būti svarių argumentų, išimtinai pateisinančių bet kokios teisminės kontrolės nebuvimą (žr. *mutatis mutandis* pirmiau minėto sprendimo byloje *Bilgen* 96 paragrafą ir sprendimo byloje *Oktay Alkan* 69 paragrafą). Tačiau šioje byloje tokių argumentų nebuvo pateikta. EŽTT manė, kad svarbu pabrėžti, jog šioje byloje problema yra ta, kad Prezidento sprendimas, kuriuo buvo atsisakyta paskirti kandidatus į teisėjų pareigas, nepaisant Tarybos teigiamo pasiūlymo, ir kuriame nebuvo nurodyti motyvai, ir kuris *prima facie* atrodė savavališkas, nebuvo peržiūrėtas jokiu būdu, kuris leistų įvertinti pareiškėjų pareikštus teiginius. EŽTT pabrėžė, kad Prezidento sprendimo teisminė peržiūra privalo būti griežtai nepriklausoma, tačiau tokios peržiūros apimtis gali būti teisėtai ribojama, turint omenyje, kad ginčijama teisė yra susijusi su teise į teisingą procesą, kuriame nebūtų savavališkų atmetimų nagrinėjant paraišką dėl teisėjo pareigų, o ne su teise būti paskirtam teisėju. Atsižvelgdamas į minėtus veiksnius ir konkrečias nagrinėjamos bylos aplinkybes, EŽTT padarė išvadą, kad pareiškėjai nacionaliniu lygmeniu turėjo įtvirtintą bendrąją teisę į lygias galimybes patekti į valstybės tarnybą teismų sistemoje. Šios bylos aplinkybėmis ši teisė pasireiškė kaip teisė į teisingą procedūrą nagrinėjant prašymą skirti į teisėjo pareigas, apimanti ir apsaugą nuo savavališko sprendimo. EŽTT pažymėjo, kad pareiškėjams nebuvo pranešti sprendimo jų neskirti motyvai, taip pat nesuteikta galimybė inicijuoti vėlesnę šio sprendimo peržiūrą. Dėl to jiems nebuvo užtikrinta būtina apsauga nuo to, kas galėjo būti pagrįstai vertinama kaip savavališkumas ginčijamame Respublikos Prezidento sprendime, todėl buvo pažeista pati pareiškėjų teisės kreiptis į teismą esmė.

LIETUVOS AUKŠČIAUSIOJO TEISMO BIULETENIS
„TEISMŲ PRAKTIKA“ NR. 64

2026 10 14
Išleido Lietuvos Aukščiausiasis Teismas
Gynėjų g. 6, LT-01109 Vilnius

Maketavo Vaidas Pamedys

ISSN 2669-1868